
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
21 — N
20

SUMMA
CONCILIORUM
OMNIUM

SUMMA CONCILIORUM OMNIUM,

ORDINATA, AUCTA, ILLUSTRATA

EX MERLINI, JOVERII, BARONII, BINII, CORIOLANI, SIRMUNDI,

Aliorumque Collectionibus, ac Manuscriptis aliquot.

SEU

COLLEGIUM SYNODICUM

In sex Classes distributum.

I. Conciliorum Veteris Testamenti.
II. Conciliorum in Oriente celebratorum.
III. Generalium in Occidente.
IV. Vulgatorum Provincialium per cuncta sæcula.
V. Additorum ex variis Regionibus, maximè ex Gallia.
VI. Aliquot Decreta Pontificum ac Synodos Diœcesanas exhibet.

EDITIO RECENS,

Cum Annotationibus & Controversiis partim Historicis, partim Dogmaticis, ab Authore denuò ante obitum emendata ac plurimùm aucta.

Opera ac studio M. L. BAIL, Abbavillæi, Doct. Theol. ac Propœnitentiarii Paris.

Accessit Index Rerum & Verborum locupletissimus, ordine Alphabetico digestus, qui in præcedentibus Editionibus desiderabatur.

TOMUS PRIMUS

Tres priores Classes continens.

PARISIIS,

Apud FREDERICUM LEONARD, Typograph. Regium, viâ Iacobæâ, sub signo Scuti Veneti.

M. DC. LXXII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

VERBO INCARNATO,

Lumini de lumine, Deo vero

DE DEO VERO.

N OBILISSIME Fili DEI, splendor gloriæ & figura substantiæ Patris Æterni, fons veritatis & vitæ expectatissima animæ meæ, Summam hanc Conciliorum quibus Ecclesiam tuam in terris conservasti hactenus, soli Majestati tuæ, ut sit mihi vivo & mortuo propitia, defero, dedico, consecro. Quantumvis enim accreverint ignorantiæ meæ & à multa sapientia longè factus sim: at non in tantum, ut nescirem quanto sollicitius animæ quærenti te, Salus mea optatissima, satagendum esset sibi amorem tuum conciliare ac devincire, ac idcirco aliquo munere placare te & placare tibi, sine quo etsi universum mundum lucraretur, inopia laboraret & languerent oculi ejus. Unde dum hæc animo volverem in eo profundius impressisti veritatem hanc, summum esse malum separari à te, & animam à corpore exeuntem, nisi te propitium ac benigno vultu contuentem se inveniat, & misericordes tuos oculos nisi te propitium ac benigno vultu contuentem se inveniat, & misericordes oculos ac sole ipso pulchriores ad se convertentem, in deploratissimo omnium statu consternatam esse: quare non semel exclamavi hac pulsatus cogitatione: Verè summum malum est, Jesu mitissime, separari à te. Heu me miserum, si non adhæsero tibi ex omni me, cujus ego privationem sicut mortem durissimam & amarissimam timeo. Non sis tu mihi formidini tantæ, ô vita vitalissima, cujus presentia & intuitu recreari & pasci in æternum desiderant oculi mei. Sed nec irascatur Majestas Tua contra me, si æmulatus unum ex servis tuis Amori tuo addictissimum, incomposita hæc verba audacter loquar: Quis mihi det poculum amatorium ad propinandum tibi, ô dilecte viscerum meorum & jucunditas animæ meæ, ut te jam volentem suaviter ducam ad explenda desideria languentis amoris mei? Quamdiu licuit ad conquirenda tibi plurimorum corda laboravi; etsi sæpe irrito conatu: credo equidem, propter defectus meos nimios factus sum sæpe velut æs sonans ac cymbalum tinniens, sparsi te inspirante varia scripta partim secus viam, partim inter spinas, quæ etiam mihi infixa sunt; partim etiam in terram bonam: at aliquid aliud longè difficilius superest, aliquid parturire quod ad illa corda demulcenda aptum esse possit, quæ in tot regnis vel in fide nutant, vel ab ea omnino iam aliena sunt. Ad hoc gigantes gemere sub aquis & difficultatum fluctibus obruti pæne sunt. Quis mihi det ergo ut Cælestibus ardeam desideriis propter animas in omni parte orbis à fide devias & producam illis ignitum eloquium tuum vehementer? quis mihi det ut purissimo calamo scribam ad lineam rectissimæ voluntatis tuæ? Hoc exopto nunc, clementissime ac cordis humani avidissime Fili DEI, ut multis modis conciliem tibi corda multa & animas innumeras, quasi virgines castas, tibi despondeam. Atque cum hic sit scopus Collegij hujus, cui magis quam tibi ipsi, Sapientia æterna quæ ex ore Dei prodiisti, debebatur, cum totum sit in explicandis mysteriis & mirabilibus tuis; in asserenda Divinitate, consubstan-

Ioannes Carmel. in Theol. Mystica.

tialitate ac generatione ineffabili; in Humanitate tua sacro-sancte defendenda, in Vicario tuo, quem in terris Ecclesiæ tuæ dedisti præsidem, tuendo; in Sponsa tua, quæ ipsa est Ecclesia, vendicanda; in Hierarchia rite adstruenda; in honore præcelso Matris tuæ amantissimæ sustinendo; in Sacramentis, iis denique omnibus quæ ad cultum tui sanctissimi Nominis spectant contra insurgentes de die in diem recentes adversario, sicut & contra antiquos, muniendis, ac ipsos simul exarmandis, ac si fieri posset Imperio tuo subjugandis, ut prosperè omnium corda possideres, tu qui dignus, accipere virtutem, gloriam & honorem? Subsisto hic, quia non pluribus verbis ad te mihi opus est, serenissima lux animæ meæ, qui præparationem cordis nostri & solam illius cogitationem quasi clamorem validum percipis, ut prolixiori sermone non sit necesse tibi pandere appensam esse tibi victimam hanc, ut sub velamento alarum tuarum posita, ab ea discerpenda deterreantur qui detrahunt mihi sine causa, & si forte viscera tua erga me inclinare valeam donec adspiret dies & inclinentur umbræ.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

QUANTO in pretio fidelis Conciliorum omnium collectio habenda sit, prodit eorum origo clarissima, quod illa à magnis viris emanarunt, de rebus maxime arduis sint, & ope plerumque Spiritus Sancti sapientissimos Ecclesiæ Præpositos afflantis edita sint. Prodit eorum utilitas eximia, quod mysteria Dei magis abscondita explicent, cultum ejus summopere commendant ac provehunt, damnant, eliminant mores improbos, justitiam prædicant, Clericos perficiunt, illuminant laïcos, officiique Ecclesiastici ac politici partes omnes indicant. Ex hinc ferme hauserunt quicquid magnificum de iis dixerunt qui iis compingendis hactenus operam aliquam impenderunt, inter quos qui novissimis istis sæculis è pulvere & tenebris revocanda & in lucem proferenda Concilia censuit Jacobus Merlinus Theologus Parisiensis è Navarræ familia, (illustris ob carceres & exilia quæ causa tutandæ Religionis contra subdolas hæreticorum machinationes pertulit, & quem columnam totius Theologiæ firmissimam vocitabat Democares) eorum Doctrinam vocat solatium simul atque remedium languenti & prope deficienti orbi, ac velut quoddam ægritudinis refrigerium ; si enim perfidorum quorumdam hominum damnatæ redeunt opiniones, consentaneum & prope necessarium fuit, illa repetere instrumenta, unde dudum cum suis erroribus prostrati, jugulati, confossique authores sint, ut qui sensui hærent proprio & veritatem rursum opprimere moliuntur, morum integritatem labefactare, jura item pervertere, veterum instaurare blasphemias, priscorum sententiis teneantur, atque merito Sacro-sanctorum Conciliorum censuris coërceantur. Quod fusius prosequitur in Epistala nuncupatoria ad Stephanum & Franciscum Poncherios Senonensis & Parisiensis Ecclesiæ Præsules, cujus verba etsi pluscula, repetere non pigebit, cum fere sola hæc Epistola ex ejus marte prodierit tomo ejus primo affixa, qui collectionem Isidori continet, cum brevi Præfatione ad Lectorem initio tomi ejus secundi, ubi aliquot Generalia Concilia quatuor primis posteriora dumtaxat complectitur. Sic in ea Epistola extollit Concilia, quibus conducibilius reipublicæ nihil fere existimat, quippe cum tam copiosè tamque Catholicè singula, quæ aut ad atterendos mortalium errores, aut ad instaurandum jam prope collapsum orbem præ se ferant, ut facile nunc ex iis quisque ad manum habeat, unde hæreses & hæreticos jugulet, elatos reprimat, voluptuosos defatiget, excitet torpentes, exinaniat ambitiosos, vulpes capiat parvulas, vineam Ecclesiasticam demolientes. Si igitur posthac monstra à republica arcere, pellereque quispiam contendat, quid præstantius lapidibus David, quos hic Jordanis copiosissime subministrat ? si item votis esurientium satisfacere tentet, quid copiosius, suaviusque opibus, quas hæc de remotissimis oris veniens navis attulit ? si vero semitam & veritatis splendorem concupiscat, ex quibus optimo jure pellantur errorum tenebræ & procul abeant cum suis authoribus, quid apertius Patrum parentumque sententiis, quas impellenre sancto Spiritu in hunc acervum comportarunt ? hic nempe velut ex prato floribus universis pleno facile conceduntur quæcumque ad rem conferunt Ecclesiasticam, quæcumque ad comprimenda vitia, extinguendosque concupiscentiæ ardores conducunt. Hic præstantissima margarita, mox (si paululum effoderis) occurret. Hic quoscunque denuo suscitavit hæreticos, jugulatos, confossos, prostratosque intueberis. Hic rituum atque Orthodoxæ Ecclesiæ Sacramentorum osores, plagis impositis, semimortuos agnosces. Hic quo sponsi Ecclesiæ jura tuearis,

Martirol. Gallicani, pag. 1116.

hic ſponſæ libertates, & quæcunque reliqua quæ ad pacificum convictum hominum conſpirant, facile depromes. Hic velut ad Petram parvuli, Novatus, Helchefaite, Sabellius, Cherintus, Nepotianus cum Paulo Samoſateno eliduntur. Hic ſcintilla Arianæ perfidiæ, ne magnum tandem præberet incendium, Photius item, Eunomius, Hebion, Montanus, Priſcæ emoriuntur. Hic velut condenſiſſima ſylva latitant Orthodoxi, qui inſtar urſorum, Pelagium, Apollinarem, Priſcillianum, Neſtorium & Cathaphrygas cum filiis Hierico laniant, lacerantque. Hic Eutiches Manichæus, Acephali, Dioſcorus, & Theodorus proſternuntur. Hic Severus Aquilegienſis gladio Phinees jugulatur; hic Monothelitæ mandibula aſini dejiciuntur, hic Sergius, Pirrhus, Macharius velut vulpes parvulæ tenentur, hic Huſſitæ perfidi, Uvicleſiſtæ inſani, & Bohemi apoſtatæ atque Schiſmatici, cum ſua tota poſteritate, ut ſingularis ferus, perpetuo feriuntur anathemate. Hic Regum & Imperatorum tyrannis velut chamo & fræno reprimitur. Hic Præſulum & Pontificum luxus coarguitur. Si diſſentiant Principes, hic ſincera pax latitat. Si de Primatu diſceptent Præſules, hic magni conſilii Angelus præficiendum cæteris patefacit. Si peſtilens zizania agrum Dominicum labefactare incipiat, mox pater excitatur Evangelicus qui in faſciculos, incendio dandam colligere præcipiat, &c.

Hæc ille Theologus, qui facem prætulit aliis Synodorum collectoribus poſt Iſidorum Mercatorem, ex quibus cum alii ſtrictius ſe coarctent, ut Carranza & Coriolanus, qui breviores Summas inſtituerunt, vaſta illa ſpatia plurium voluminum ſic in breve compendium redigentes, quaſi Homeri Iliadem in nucis unius cortice concluderent: alii vero largius ſeſe effundant, ut Petrus Crabbe Franciſcanus de obſervantia Mechlinienſis, Laurentius Surius Carthuſianus Agrippinæ, ac qui editionibus Venetæ ac Romanæ præfuerunt, maximè verò Severinus Binius Canonicus Colonienſis, nos media via ibimus, & nimiam jejunitatem quorumdam & aliorum luxuriantem copiam evitantes, ne aut brevitate nimia curioſiores magiſque ſtudioſos ea utilitate privemus quæ ex Conciliorum ſaluberrima lectione ſperari ſolet, aut nimia magnitudine, mole & multitudine voluminum occupatiores exterreremus, aut minus re nummaria inſtructos ab emptione retraheremus.

Franciſcus Joverius. Atque in hoc ſcopo præ oculis habuimus Franciſcum Joverium Theologum alium Pariſienſem è Sorbonæ familia, qui ante centum annos, cum nondum ad finem eſſet perductum Concilium Tridentinum, cumque tam multæ variæque hæreſes dæmonis aſtu aut novæ orirentur, aut abolitæ reviviſcerent, ut afflictæ opem ferret Eccleſiæ, ſanctiones Eccleſiaſticas edidit, opus tripartitum ac trium Claſſium, quarum prima eſt Conciliorum Generalium, ſecunda Provincialium, tertia decretorum Summorum Pontificum, quod quc expers eſt & nimiæ quorumdam brevitatis, ac nimiæ aliorum prolixitatis. Hanc methodum ſequutus, quod, ut ipſe ait in Præfatione, cum Conciliorum lectionem aggreſſus eſſet, videbatur ſibi quaſi in ſylva errare & de re eadem alios conqueri obſervabat: quare, inquit, cupiebam mihi offerri aliquam methodum qua hujuſmodi lectio utiliſſima, facilior ac ſuavior redderetur. Et obſervans omnium artificum dexteritatem ac ſolertem induſtriam, qui ut promptius faciliuſque actiones ſuas expediant & abſolvant, ſingula rerum quas tractaturi ſunt genera, ſeorſim collocant, eam mirum in modum probavi. Tropezita namque, ut cæteros omittam pecuniarum cumulum numeraturus, habita prius ratione materiæ, valoris deinde in partes eam ſecernit, ut cito rationem ſubducere poſſit. Idem uſu evenire ſolet Imperatoribus exercitus cum hoſte congreſſuris, prius nimirum milites & pedites & equites, hos deinde in cataphractos & velites dividentibus. Haud abſimilem ordinem naturæ atque doctrinæ convenientem in hac ſanctionum Eccleſiaſticarum diſpoſitione imitatus ſum. Hac enim methodica diſtributione niſi mea me fallit opinio aperitur aditus Theologiæ candidatis ad facilius, brevius, certiuſque intelligendam Synodorum lectionem & firmius fideli memoriæ infigendam. Hæc ejus verba, quibus ſatis ordo ille, quem hic obſervamus probabitur plurimis quibus confuſio obſcuritatis parens odio eſt.

Quia vero in hac ejus elucubratione plurima deſiderantur, cum nondum tot exercitati antiquarij exiſterent, qui veteres cartas nobilium Bibliothecarum cum ſumma Theologiæ peritia perquirerent, apicibus literiſque inviolatorum manuſcriptorum ſedulò inſpectis ac ventilatis, nec tot præclarorum virorum ingenio difficultates Conciliorum ſcrutati eſſent, quod poſtea poſt incomparabilem diligentiam Eminentiſſimi ac de tota Eccleſiâ benè meriti Cardinalis Baronii, nec tot Concilia ex antiquis manuſcriptis aut ſcriptoribus medii ſeculi jam vulgatis prodiiſſent quot poſtea in lucem emiſſa ſunt, unico tomo magnitudinis convenientis totum illud opus concludi non poſſe vidimus, idcirco duplici tomo rem conficimus, duplicatis Joverij claſſibus, ut pro tribus ſex tribueremus huic noſtro Collegio Synodico, quarum prima eſt Conciliorum Veteris Teſtamenti, quæ nova eſt nec ab aliquo hactenus inſtituta; ſecunda eſt Conciliorum Generalium Orientalium; tertia etiam Generalium ſed Occidentalium; quarta Conciliorum Provincialium ultimis collectoribus notorum, per ſexdecim ſæcula digeſtorum. Quinta eſt Conciliorum additorum de novo, in qua Additio noſtra ad Summam Conciliorum poſt editionem priorem anni 1645. denuo inſtauratur ac locupletior reſtituitur ſervato ordine Regnorum ac variarum orbis partium.

Sexta

Sexta denique Classis Pontificum decreta Synodosque aliquas Diœcesanas complectitur, quæ in hunc locum rejecta sunt, ne Concilia Generalia ac Provincialia non possemus uno eodemque tractu prosequi, si iis illa interseruissemus. Præmittimus autem Apparatum de Triplici Verbo Dei, seu de Scriptura sacra, scilicet de Traditionibus ac de ipsis Conciliis in genere, quod præambula de Scriptura sacra & Traditionibus sint fundamenta Conciliorum, de quibus etiam plures quæstiones breviter attingimus, quod hæc viam sternant ad melius percipienda ipsa Conciliorum dubia. Etsi vero ad idem utiles etiam essent quidam Tractatus Theologici, maximè vero de Incarnatione, quæ est, ut loquuntur nonnulli, materia materiarum, fonsque & erigo difficultatum quæ in Conciliis agitatæ sunt, abstinuimus tamen brevitatis causa; & quia hæc alibi dedimus, nec difficile sit aliquem ex Theologis scolasticis adire.

De Indicibus, plures desiderari posse ab aliquibus, non nescius sum, sed mihi non probatur quod tertia pars voluminis ab indicibus occupetur, nec quod aliqui scriptores nihil dicunt quod non se dicturos antea dixerint, sicut nihil dixerunt quod non dicant postea se dixisse. Concordantia Canonum omnium ordine alphabetico tomum integrum postulat qualis est Crepetii. Concilia ipsa legenda sunt in seipsis potius qoam in Indiculis in quibus plures terunt tempus parum feliciter Sed & pleraque Concilia suos habent indices, ut hoc opus foris & intus plenum sit Indicibus. Quibus etiam addidimus Indicem Hæreticorum, cum id quosdam à nobis postulare audiremus. Monemus autem latius patere hunc Indicem, ut nemo mihi propterea molestus sit, cum etiam sit eorum qui de hæresi suspecti vel accusati fuerunt; cum tamen ab ea excusari possint, seu quod dogmata non omninò fidei contraria docuerint, seu quod palinodiam tandem recantarint.

Et si vero Summam tantum polliceamur in frontispici Operis; at aliquid amplius præstamus, dum majorem Conciliorom partem sic exhibemus, ut non magis integra pleraque apud Severinum Binium, aut in ipsa Collectione Regia voluminum 37. ex ipso maximè conflata reperias, potissimum ubi res majoris ponderis visæ sunt. Aliorum porro decreta tantum quædam sed selecta dedimus, ac quasi de magno triticia cervo, sic ex multitudine Canonum in aliquot Conciliis splendidiora tantum collegimus ac congessimus, id quod optimum visum est assequi cotendentes, omissis aliis aut crebrius repetitis aut nihil singulare præferentibus, ut in istis verum videri possit aliquando, partem toto esse meliorem, cum magis eximia adjunctione vulgarium obscurentur: hac in re ducti partim mentis nostræ judicio, partim opportunitate exemplarium Typographo tradendorum post recensionem nostram, cum illa nec omnia semper continerent, nec omnia ex aliis exscribere vacaret, nec limes duorum tomorum nobis propositus, aut ratio Summæ aliud pateretur, quamuis sæpe etiam brevius ab illis dicta dilatemus, id non inutile aut injucundum Lectori opinati.

Quod autem spectat ad plerasque notas & controversias Conciliis non paucis appositas, aliquæ ex illis exscriptæ erant ex Baronio per Severinum Binium & ejus abbreviatorem Coriolanom quas non contemnendas semper duximus, cum tantus sit vir Baronius, ut non minus Cardinalitiam purporam illustraverit, quam ab ipsa sit illustratus. Illa enim omnia abjicere quid aliud esset, quam parto jam ingenti subsidio privare se, & sibi novum laborem assumere per sese faciendi quod magno laboris compendio nec minori utilitate factum reperiri potest? Non tamen iis nos ita adstrinximus, quin plures ex iis veluti spongia deleuerimus ut minus utiles, aut imminuerimus, auxerimusve, multo vero plures varia industria & labore nostro hinc & inde conquisitas addiderimus ad plura difficilia, in quibus caligarent oculi plurimorum, aperienda & enucleanda. Et ne Summa hæc velut cadaver ossium sine carne & nervis deformior videretur, habita tamen semper ratione Summæ quæ nos usquequaque effundere cohibebat; ut non pauca etiam acriori Lectorum judicio relicta esse voluerimus, quis enim in istis terminus aut finis esset? Sed nec ingenio meo ac labori ita confido, ut difficultatum earum obscura & aspera æquatis ad amussim omnibus salebris me explanavisse existimem, aut in rebus tam multis & arduis omnia ad quadrum ita concinnasse ut non supersit Momo quod carpat. Meliora & profundiorum quæstionum solutioni aptiora proferenti, præjudicium in his controversiis fieri nolim: sæculum hoc viris abundat excultissimis qui si altius sapiant, etsi aliquid probabilius inquirendi occasionem ex his desumant, nec oleum operamque me perdidisse arbitrabor; nam & si quid aptum & idoneum in iis proferamus, non defuturi sunt qui æquitatem causæ nostræ tueantur: at si quid absonum sit, quid emendari ab aliis metuimus?

Videant tamen qui aculeum in aliorum opera infigere pruriunt, quid asserendo, quid referendo tantum, qui id assertivè, quid historicè scripserimus, plura enim sunt à nobis narrata, non probata, nec laudata, sicut & in ipsa Scriptura sacra Veteris Testamenti, quam lib. 22. cap. 45 contra Faustom Manichæom, non aliter defendebat D. Augustinus, cum opponeret aut Patriarchas malos fuisse, aut scriptores qoi eorum acta narrarent falsos & mendaces. Scriptura quippe nullius personam adulandam suscipit & instar speculi fidelis pulchra indicat & deformia; videant ne in dictis meis tricentur, ne ex solo suo gustu de probabilitate

doctrinæ judicent, ne ex avulsis à contextu reliquo aliquot verbis pronuntient, priora ne posterioribus defraudent quibus aliqua magis elucidantur. Atque si ita se habeant, potius gratias illis agere parati sumus, seu in hac vita seu extra eam degamus, cum nihil nobis ingratum magis ac invisum esse possit, quam tantillam erroris ansam posteris relinquere. Non quæro in illis gloriam meam nec utilitatem ullam, sed cum zelus domus Dei excitarit me ad aliqua jamdudum evulganda scripta in juvamen animarum, earum maximè quæ in gremio Ecclesiæ Catholicæ perseverant, quidni etiam me impulerit ad aliquid tentandum, quo tot homines litterari & in hoc Galliæ Regno & in exteris nationibus Lutheri aut Calvini dogmate delusi, in quorum manus forsan hæc Summa incidet, ex attenta meditatione aliarum hæresum in Conciliis præscriptarum, agnoscant se ex collatione sæculorum, non in alia se esse forte quam fuerint hæretici veteres adversus Pontificem rebelles & ab Ecclesia Christi in terris militante extranei?

In Epist. 18. Roma damnatis 6. Septembris 1657. Nec ad alium scopum tendunt quæ contra sectam Prædestinianorum in Jansenitis redivivam, excepto inferno in quo non conveniunt, variis in locis pro data occasione agitantur, cum hæc post damnationem adhuc vigeat & variis artibus se sustentet. Etsi vero videatur jam aliud agere nec dogmata fidei ut ante, sed dogmata morum discutere: si tamen rem penitus inspiciamus; eam proculdubio eumdem lapidem adhuc movere inveniemus, sed sub alio pretextu, quo plures zeli ferventioris decipiantur, ut non omninò frustra ante oculos pennatorum rete suum adhuc jaciat. Nam cum antea persuadere vellet mandata Dei impossibilia esse, pluribus impossibile esse vitare peccatum ac necessariò in illud impingere, gratiam pluribus deesse & alia iis antecedentibus consentanea, vix longè diversum molitur in Theologorum moralium impugnatione, cum illis improperat tanquam errata quæ suis assertionibus damnatis opposita sunt, cum tot regulas generales sine ulla exceptione sicut & sine ratione statuit, cum tam arduam absolutionis beneficium efficit, ac tot spinas in itinere spargit, ut si tantisper adhuc progrediatur, impermeabile multis persuasura sit: denique cum tot Theologos, ac orbis magistros proscribit & dilacerat. A judicio temerario liberet me Deus, sed in his persentio easdem insidias quas primo moliebatur, eoque magis fugiendas quo sub pallio perfectioris viæ viros bonos etiam alliciat, etiam si procul amandaris Topicorum locis nullis demonstrationibus munita sit, sed jocis abundet. O nos cæci & miseri qui ubi de peccato mortali & gehennæ incendiis agitur, jocamur & colludimus.

Franciscus Salesius, Episcopus Gebenens. Simile quidpiam passus est aliàs B. Franciscus Salesius Gebenensis Episcopus cum Philoteam evulgasset primum, seu librum præ notatum titulo Introductionis ad vitam devotam: (quamvis omnis comparatio claudicet, nec discrimen aliquod desit:) insurrexerunt enim plures zelo æstuantes, professione etiam Religiosi, contra librum illum qui pietatem cum secularium vita componebat, qui inter aulicos etiam illi locum assignabat, qui sponsi terrestris amorem cum sponsi cœlestis amore pacem inire posse non diffitebatur, qui nubilibus puellis comptiorem ornatum permittebat, qui easdem, se posito periculo, choræis interesse sine creatoris offensa docebat. Hæc & similia quædam adeo videbantur illis intolerabilia ut librum passim tanquam perniciosum & maximè noxium traducerent palam: adeout unus ex illis, referente illustrissimo Episcopo Bellicensi inter varia gesta ejusdem Gebenensis Episcopi pluribus voluminibus descripta, cum ex suggestu concionatorio multa in illum librum debacchatus fuisset quem in manibus habebat, illum etiam in terram projecerit, factus iracundior pœnas quaslibet Authori illius imprecatus, qui tam latam salutis viam ac laxas in vita Christiana opiniones doceret, quas quibuslibet atris caracteribus inficiebat, ut quæ magis perderent quam ædificarent animas. *Dans l'esprit de M de Geneve.* Quid tandem consequuti qui tantopere fremuerunt? dissipata est cum sonitu tempestas ista, liber toties editus est & divenditus ut Typographos suos divitiis auxerit, tot fœlices progressus in vita spirituali apud plurium animas habuit ut id sermone vix possit explicari, & quo utilitas tanta ad plures nationes derivaretur pluribus linguis redditus fuerit non sine fructu maximo ad propagandam undequaq; religionem. Quod etiam non minimum momentum habiturum est ad Authorem suum inter Cœlites solemni Ecclesiæ decreto inscribendum.

Nec ista à me scribuntur quasi tam sancto ac illustri Episcopo Theologos omnes morales æquiparare velim, ut jam insinuatum est. Absit hoc à me, quotus enim quisque est ex illis quem sine erroris saltem dubii suspicione inoffenso decurras pede sicut de libris D. Hilarij Pictaviensis Episcopi scribebat D. Hieronimus ad Lætam. Sed modus servandus est & à nimio cavendum: unde cum hanc ultimam nostri temporis controversiam minus enucleare mihi propositum fuerit, in expectatione constitutionis alicujus Pontificiæ si expedire visa fuerit, ac ab eo tempore quo opus hoc metam attigit, dum quibusdam illius appendicibus insisto, varia Episcoporum judicia emanasse, quibus etiam subscripserunt plus, ut fertur, Parochi rurales, qui ex auditu solo aliquot ejus momenta satis breviter audierunt, etsi illa legisse nondum concessum sit, alia quoque in dies emanatura audio; quæ ad majorem judicij æquitatem conferre aut inservire possunt, alienum non est ab instituto Theologi si modestè proponat sine cujusquam præjudicio, ne forsitan in turba errorum circa res mora-

les, aliquid etiam inferatur quod fidei dogmatibus non fit confonum aut Authoritati Summi Pontificis deroget. Itaut magis fuggerendo quam quid quam definiendo hic agam, multo magis defiderans ab aliis doceri quam quemquam docere: etfi mihi grave fit, fapientiffimos Theologos qui cum fcholafticâ moralia conjunxerunt pro nihilo reputari, ac illos qui probationem habent, quâ vix major poteft defiderari extra Concilia Oecumenica, fic peffumdari in pluribus ex fuis affertionibus, ut nobis novis Theologicarum rerum Magiftri quærendi fint, cum antiquiores qui fuo tempore tanquam oracula quædam confulebantur in perplexis confcientiæ cafibus, in errorem nos miferint, fi omnia illa vera funt quæ obtruduntur.

Etfi vero generatim tantum hanc controverfiam moralium attingamus donec prælabitur torrens ac data opera fingulares difficultatum nodos minimè diffolvamus: Attamen nobis tacentibus loquuntur Provincialia aliquot Concilia ex iis quæ à Summo Pontifice confirmata funt, nam Mediolanenfe primum fub S. Carolo Boromæo cui vix in feveritate morum par quifquam, præfcribit Parochis Summam Antonniam vel aliam ab Epifcopo delectam: ac Mechlinienfe per Mathiam Hovium Archiepifcopum Mechlinienfem anno 1607. celebratum defignat confeffariis ad hauriendam fcientiam neceffariam pro exercendo judicio pœnitentiali fuper animas, fanguine Chrifti redemptas, aliquos Cafuitas, quorum lectioni maxime vacent, fcilicet Directorium Polanci, Manuale Navarri aut ejus compendium, Summam Toleti & Enchyridion Binsneldij & fimiles. Quod proculdubio avertens oculos à propriæ Provinciæ decretis non advertebat R. Yprenfis Epifcopus, cum in libro procemiali cap. 8. fui Auguftini tam atrociter poft exfibilatos Theologos fcolafticos fævit in morales quafi vitiorum antiftites effent, quafi uniufcujufque cupiditati improbè fervirent laxis nimium opinionibus, fi eorum fenfa nofcantur, itaut tantum neceffe fit fceleratiores fieri homines, ut nova regula magis licentiofa fabricetur ab ipfis, ut loquitur, neminem ex his nominatim excipiens.

At quot funt in folis memoratis Cafuum definitoribus, quæ Epiftolarum fub nomine amici ad Provincialem confcriptores irridenda exponunt? Siccine nullius funt ponderis apud ipfos, Canones horum Conciliorum quæ firmavit authoritas Apoftolica, quæ etiam Cardinalis Bellarminus (licet hoc nondum definiamus) infallibilem authoritatem obtinere docuit l. 2. de Conciliis c. 5. Siccine lectionem horum librorum probabunt Concilia & Pontifices quæ corruptioni morum & quibusvis flagitiis patrocinia impenderent? quafi falutaria effent in Gallia Belgica quæ in Celtica rejici mererentur, ficut quædam poma quæ non nifi in patrio folo venenata funt. Quo ergo fe vertet homo laïcus? à quo fe deceptum dicet in hujufmodi confcientiarum anfractibus? Atqui tres ex illis fulciunt fententiam unanimi confenfu, (Navarrus, Toletus, Binsfeldius) ad quam concutiendam tot arietum & catapultarum machinas erigunt. An falluntur Concilia & Pontifices cum tales viæ Duces confeffariis tribuunt? ad quem ibimus ergo qui in via mandatorum rectâ nos deducat inter tot itinerum ambages? de quibus nihil determinans, non potui faltem non monere ut fuggeftio hæc amplioris tractatus loco fit, & ne viderer Theologorum clariffimorum caufam omninò neglexiffe, fi parcior fim in hac ultima controverfia noftri temporis, quam graviffimam exiftimo & dignam quę pro plurium quiete animarum & falute, fedatis affectibus, difcuffis ignorantiæ nebulis, fraudibus detectis, abjecto eo omni quod vile & reprobum eft in aliquot fcriptoribus, retento eo quod integrum, dicernendo confilia à præceptis & ea quæ non prohibita lege divina à prohibitis, fimiliter perfecta ab imperfectis & ea quæ non licent ab iis quæ non decent, ponderatis cafuum circumftantiis & reftrictionibus; fervato etiam varii juris difcrimine, attentis conftitutionibus & Bullis Pontificum Romanorum ne iis derogetur, infpectis Doctorum ac profefforum Theologiæ qui præcefferunt conclufionibus, ne à difcipulis damnentur Magiftri, pupilla mentis non cæcutiente ab experto & ftudiofo illuftretur. Addo infuper, ut omnis res habet duas anfas juxta tritam prifcis parœmiam, arripiendo vafculum per illam anfam, quæ ab igne diftat, non per eam quæ cum igni fit proxima calore exæftuat & nigredine fuligineque fœtet. Nec negligendo rationem quæ divinum quid eft in homine, nec pariformiter philofophando in difparitate rerum, nec in earum paritate difformiter ac diverfimodè cum id abfurdum fit, denique comparatis inter fe Epiftolis illis ac Cafuitis per Concilia illa laudatis, maximè propter confirmationem Pontificis, quæ cum tantum pondus addat Conciliis Oecumenicis, nonnihil etiam confert Provincialibus: eft enim fucceffor D. Petri, in quo poft traditam actu poteftatem clavium & non tantum pro futuro promiffam, D. Hieronimus hæreticorum malleus errori locum non agnofcebat in Math. cap. 16. *ædificabo*, inquit, *fuper te Ecclefiam meam & tibi dabo claves &c.* quas fi ftatim dediffet ei, numquam in eo pravæ confeffionis error inveniffet locum. Quæ cum ita fint, nec nos debemus vereri ejus ductum fequi in doctrina fidei & morum, ejus judicio nos fiftere, ac fcripta omnia corrigenda, ubi opus fuerit, humillimè fubmittere ficut nunc fubmitto.

SVMMA PRIVILEGII PER REGEM *Christianissimum concessi.*

LUDOVICUS XIV. Galliarum & Navarræ Rex Christianissimus diplomate suo sanxit, ne quis, *Summam Conciliorum cum additionibus & emendationibus M. LVD. BAIL. Doctoris Parisiensis*, præter prædicti M. L. BAIL voluntatem, ullo modo intra septennium imprimat, aut alibi terrarum impressam in Galliarum Regis ditiones importet, venalemque habeat. Qui secùs faxit, confiscatione Librorum & alia gravi pœna mulctabitur, uti latiùs patet in Privilegio DATO Lutetiæ Parisiorum 7. Octobris M. DC. LXVIII.

Signat.

LEGER.

Prædictus D. L. BAIL, jus illud cessit Margaritæ le Blond, Viduæ defuncti Gervasij Alliot, Jacobo Dallin, & Ægidio Alliot Bibliopolis Parisiensibus.

Jus autem illud suum cesserunt, prædicta Vidua Alliot, Francisco & Gervasio Clousier, Jacobus autem Dallin Frederico Leonard, Bibliopolis item Parisiensibus.

Inscriptum Regesto Bibliopolarum Parisiensium juxta decretum Senatus. Die 14. *Feburarij* 1669.

ANDR. SOUBRON, Syndic.

Editio præsens perfecta est Die 15. Julii 1672.

INDEX CHRONOGRAPHICUS CONCILIORUM

Hujus Tomi primi.

SECVNDA CLASSIS,

Conciliorum Generalium quae in Oriente celebrata sunt.

TERTIA CLASSIS.

Conciliorum Generalium quæ in Occidente celebrata sunt.

TABULA JOVERIANA CONCILIORUM GENERALIUM.

Anno Domini.	*Concilia OEcumenica.*	*Intercesserunt Anni.*	*Summi Pontifices.*	*Imperatores.*	*Heretici & causæ per quas celebratæ sunt hæ Synodi.*
330	Nicænum primum.		Sylvester.	Magnus Constantinus Augustus.	Arius.
372	Constantinopol. I.	54	Damasus.	Magnus Theodosius.	Macedonius.
413	Ephesinum.	41	Cœlestinus.	Theodosius junior.	Nestorius.
443	Chalcedonense.	30	Leo I.	Marcianus.	Eutiches.
545 554	Constantinopolitanum II.	102	Vigilius.	Iustinianus.	Origenes.
719	Constantinop. III.	129	Agatho.	Constantinus Pogonatus.	Macharius Monothelita.
794	Nicænum II.	109	Adrianus I.	Constantin. & Irene mater ejus.	Iconoclastæ.
514	Constantinop. IV.	120	Adrianus II.	Basilius Macedo.	Photius qui deposuerat Ignatium.
1180	Lateranense.	266	Alexāder III	Corradus Suevus.	De electione Summi Pontificis.
1215	Lateranense.	35	Innoc. III.	Henricus VI. Germanus Cæsar.	De recuperādā Terra Sancta.
1246	Lugdunense.		GregoriusX.	Vuilhelmus Germanus Cæsar.	De processione Spiritus Sancti à Patre & Filio.
1305	Viennense.		Clemens V.	Albertus Germanus Cæsar.	
1415	Constantiense.		Ioan. 24. cui deposito succedit Mart. V.	Sigismundus.	Ioann. Hus & Hieron. de Praga.
1431	Basileense, Florentinum.	*Tollitur schisma trium Pont.*	Eugenius IV.	Maximilianus & Fredericus.	Hussitæ.
1513	Lateranense.		Iulius II. & Leo X.	Maximilianus Cæsar.	
1545	Tridentinum.		Paulus III.	Carolus V. Germanus Cæsar.	OEcolampadius & Lutherus.

Vides hic aliquot deesse Concilia ex generalibus, quod de eorum numero apud omnes non sit eadem sententia.

SUMMA

APPARATUS AD SUMMAM CONCILIORVM.

De Triplici Verbo Dei.

VNICVM est Verbum Dei personale, æternum & consubstantiale Patri; immensum, infinitum, subsistensque ante tempora, quod cum Patre & Spiritu sancto universam condidit creaturam, & quod propter humanam incarnatum est in tempore, mirabili modo uniens semetipsum cum humana carne, ut in eâ agendo & patiendo satisfaceret pro peccatis hominum, & quæ damna illis intulerat primus Adam, ea resarciret, mediaque omnibus suppeditaret, quibus gloriam æternam consequi possent. Præcipuus autem cardo salutis hominum in eo est, ut cognitione & amore Verbo adhæreant: quod triplici verbo perfici potest, verbo scripto quod est Scriptura sacra, verbo non scripto quod est traditio, & verbo explicato, cum debitâ authoritate per Ecclesiam ad quam pertinet quæ difficilia sunt, operta, aut dubia in verbo scripto & non scripto propalare, explicare, determinare. Quod fit præsertim per summum Pastorem seu extra Concilia seu in Conciliis. Isque modus ultimus magis probatus est, & cum majori suavitate et plures acquiescunt, ut nihil ulterius contendendum existiment. Hinc est quod in hac Summâ Conciliorum præludium hoc præmittimus de triplici Verbo Dei, scripto, non scripto, ac definito in Conciliis, in quibus certiorem cognitionem habeamus Verbi Incarnati, ejus doctrinæ sanctissimæ, legis immaculatæ illius, Ecclesiæ, Sacramentorum, per quæ omnia ad ipsum afficiamur & cum eo societatem talem habeamus, quâ ad visionem Patris æterni perveniamus.

Ratio hujus Apparatus.

DE VERBO DEI SCRIPTO.

PARS PRIMA.

Quid est Scriptura sacra?

Definitio Scripturæ sacræ.

A Erbum Dei hominibus revelatum & per Scriptores ab Ecclesiâ approbatos litteris consignatum, ad docendum primariò Jesum Christum Redemptorem humani generis ex servitute peccati, mortis ac diaboli, ut homines in eumdem Christum credant, & credentes vitam æternam habeant. *Ioan. ult.*

Omne Verbum Dei hominibus revelatum continetur-ne in Scripturâ sacrâ?

Minimè, est enim aliud etiam Verbum Dei traditum, hominibus quidem à Deo aspiratum, non tamen scriptis mandatum, unde traditiones. Sed & plura Dei verba quæ scripta erant, perierunt.

Quomodo dividitur Scriptura sacra?

Divisio Scripturæ sacræ.

Communiter dividitur in Vetus & Novum Testamentum, seu in libros ad legem veterem seu Mosaïcam spectantes, & libros ad novam seu Christianam legem.

Quid Vetus Testamentum?

A Collectio illa librorum sacrorum quæ promittunt venturum liberatorem cum præceptis legis antiquæ.

Quid Novum?

Collectio illa librorum sacrorum quæ promissum liberatorem ut præsentem exhibent cum præceptis novæ legis, ita ut venturum adhuc in carne glo-
B riosa ad judicium repræsentent.

Qui libri illi?

Oeconomia Scripturæ sacræ.

Libri veteris Testamenti ad legem Mosaïcam spectantes dividi possunt in quatuor classes, scilicet in Legales: quales sunt quinque libri Moysi, seu Pentateuchus, Genesis, Exodus, Leviticus, liber Numerorum & Deuteronomij. Historiales, scilicet
C Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Job, Esdras, Tobias, Judith, Ester, Machabæi. Sapientiales, ut Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus. Et libri Prophetales, Psalmi David, quatuor majores Prophetæ, Isaias,

Jeremias, Ezechiel, Daniel: & duodecim minores Osee, Joel, Amos, Michæas, Abdias, Jonas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Quæ divisio in quatuor classes intelligenda est quantum ad id quod in illis præcipuè & copiosiùs tractatur, non enim impermistæ sunt omninò, sed unaquæque pars aliquid participat de cæteris partibus. Porro libri novi Testamenti & ad Legem Christianam spectantes sunt quatuor Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis, legalibus libris correspondentia. Acta Apostolorum, quæ historialibus correspondent. Epistolæ D. Pauli 14. una D. Jacobi, duæ D. Petri, tres D. Joannis & una Judæ, quæ libris Sapientialibus correspondent, & Apocalypsis quæ Prophetarum libris.

Quare Librorum illorum collectiones vocantur Testamentum vetus & novum?

Duplici ratione, prima quod quemadmodum Testamentum, carta est scripta in quâ declaratur ultima voluntas hominis, sic in illis libris continetur ultima Dei voluntas & lex quam Deus velit ab hominibus servari: secunda, quod Testamentum est quo bonorum defertur hæreditas, intercedente testatoris morte, quâ contingente, cùm esset antea clausum & obsignatum, aperitur: sic enim per Libros sacros defertur nobis hæreditas cœlestis, & Christi morte in eâ confirmamur, ibique apertè legimus in eis nos esse Dei hæredes ac cohæredes Christi, si cum illo sustineamus.

Quomodo cognoscimus Libros illos esse à Spiritu sancto?

Per testimonium Ecclesiæ, quæ continuâ successione ab initio usque ad hæc tempora hos Libros ut à Spiritu sancto inspiratos recepit, ut ex iis fidei assertiones certæ constarent, quorum sententias in dubium revocare non liceret, ex quibus via salutis discenda esset, Dei voluntas investiganda, religio haurienda, & convincendi omnes veritatis adversarij.

D. Augustinus. Qua de re D. Augustinus lib. 3. contra Faustum c. 6. Quæ unquam litteræ ullum habebunt pondus authoritatis si Evangelicæ, si Apostolicæ non habebunt? De quo Libro certum erit cujus sit, si litteræ quas Apostolorum dicit & tenet Ecclesia ab ipsis Apostolis propagata & per omnes gentes tantâ eminentiâ declarata utrum Apostolorum sint, incertum est? Platonis, Aristotelis, &c. Libros unde noverunt homines quod ipsorum sunt, &c. Unde constat quid cujus sit nisi successione? quis dicat hoc mereri non potuisse Apostolorum Ecclesiam tam fidam tam numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros trajicerent, cum eorum cathedras usque ad præsentes Episcopos firmissimâ successione servaverint.

Quales sunt Libri illi Scripturæ præ aliis Libris?

Declarat D. Augustinus lib. 3. Confess. cap. 5. Institui, inquit, intendere animum in Scripturas sanctas ut viderem quales essent: & ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam & velatam mysteriis. Adde quod nulla scriptura in tanta unquam veneratione habita est, totque linguarum litteris custodita. Nulla tam incontaminata & pura ab omni falsitatis suspicione, quantumvis Authorem probatum habuerit. Nulla quæ sic veritates doceat ad salutem animæ necessarias, cum Christum doceat qui solus est via, veritas & vita, & vera lux sine quâ totum quod agit homo tenebrosum est.

Ut quid tam obscura sunt?

Respondet idem D. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 6. id provisum esse divinitus ad edomandam labore superbiam & intellectum à fastidio renovandum, cui facilè investigata facilè vilescunt..... magnificè igitur & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Sed & plures alias hujus obscuritatis rationes suppeditat in Bibliothecâ Photij Presbyter Johius.

Quod argumentum aut objectum Scripturæ sacræ?

1. Christus objectum Scrip. S. Christus Deus & homo. Siquidem vetus Testamentum ipsum præfigurat ac promittit hominibus, Novum Testamentum ipsum præsentem exhibet. Et quidquid tractatur aut agitur in illis Libris est propter Christum & ad ejus mysteria delineanda, ut homines illi fide, spe & charitate adhæreant. Christus ubique librorum illorum mihi occurrit & reficit, ait D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 27. & ipse Christus Joan. 6. *Hoc est opus Dei ut credatis in eum quem ille misit.* Quasi Deus nihil aliud intenderet satageretque omnibus scriptis & operibus, quam ut in Christum crederent homines.

Nunquid plura inveniuntur in his libris quæ ad Christum nihil pertinent?

Nihil prorsus: nam & ea quæ nihil videntur ad Christum attinere, sunt propter ea quæ ad Christum pertinent: sicut in aratro, quæ terram non scindunt sunt propter ferrum, quo terra scinditur. Et ubi nihil auditur de Christo, aliquid agitur ut figuretur, juxta quod scribit D. Augustinus lib. 4. contra Faustum cap. 2. Illorum hominum non tantum lingua, sed & vita prophetica fuit. & lib. 2. c. 7. omnia quæ illis continentur libris vel de ipso sunt vel propter ipsum.

An hoc æquè dici potest de utroque Testamento?

Omnino, servato discrimine duplicis Christi adventûs, primi quidem in carne passibili & in statu mortali ad patiendum pro redemptione hominum: Secundi vero in statu impassibili & glorioso ad judicandum homines, justosque beatitudine æternâ donandos. *Duo adventus Christi.* Nam lex antiqua & vetus Testamentum remittit homines ad primum Christi adventum, ut in ejus fide ac spe & dilectione salutem invenirent. Lex vero nova & novũ Testamentum magis remittit homines jam de primo adventu redemptos ad secundum adventum, ut in ejus fide, spe ac dilectione perfectionem suam consequantur: sicque Christus objectum est in quod collineant omnes scripturæ & quod intuentur omnium sæculorum homines, Christiani maximè, a quorum oculis velamen remotum est, quod positum erat super oculos Judæorum, dum Moysem & scripturas ita legerent, ut in illis Christũ non aspicerent; Et quorum perfectio non est, ut sicut Judæi primum Christi adventum expectabant ad illumque aspirabant, sic illi secundum Christi adventum ad Judicium expectent, ac ad illud se præparent juxta quod dicitur Lucæ 12. *Et vos similes expectantibus Dominum suum quando revertatur à Nuptiis.*

Quæ versio Scripturæ sacræ aliis præferenda?

Jamdudum solvit hanc quæstionem D. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 14. in ipsis autem interpretationibus Itala cæteris præferatur: nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. Est autem hæc Itala interpretatio à D. Augustino commendata vulgata nostra editio, à D. Hieronymo correcta non mutata, quam retinendam cum omnibus suis partibus decrevit Synodus Tridentina.

Nunquid satius esset ad fontes ipsos recurrere textum nempe Hebræum aut Græcum aliosve in quibus scriptura primum tradita sunt?

Rectè hoc fieret, si textus ipsi originales puri remansissent. Sed corrupti sunt partim per malitiam Judæorum & Hæreticorum, partim per errores aliorum. Cum autem vulgata editio ex iis textibus needum corruptis ac depravatis deprompta fuerit, jure merito purior & magis immaculata debet haberi.

Quæ ergo utilitas textus Hebraïci aut Græci ad cognoscendas scripturas?

Pleraque magis sunt significativa in textu originali, ubi nulla est repugnantia & contradictio, confirmat versionis vulgatæ fidelitatem, æquivocatio quæ in ea aliquando reperitur, per inspectionem textus originalis aliquando dissolvitur, in cujus verbis non est eadem ambiguitas, sed & plurium versionum inspectio obscuriores aliquas sententias elucidat, illustratque, dum res eadem pluribus modis exprimitur.

Probandane tot interpretationes ejusdem sententiæ Scripturæ sacræ?

Si eæ interpretationes textui congruant & veritati aliorum locorum Scripturæ non contradicant, nec Ecclesiæ definitionibus Sanctorumque Patrum sententiis, nihil est in eis metuendum, quippe Spiritus sanctus per eadem verba potuit plura intelligere, ac plures interpretationes lectori occursuras prævidit, imò ut occurrerent cum veritate sint subnixæ providit, ut sic multa addiscerentur in paucis Scripturæ paginis.

An licet novam aliquam interpretationem sanctis Patribus incognitam afferre?

Nec istud repugnat, cùm manus Domini non sit alligata, nec adhuc penitus exhaustus scientiæ sacræ Thesaurus. Sed cavendum ne interpretatio illa contradicat Patrum sententiis, ita ut etsi sit præter mentem Patrum non sit contra illam. Nec aliud intendit Concilium Tridentinum Sess. 4. prohibens ne quis præter unanimem Patrum consensum scripturas interpretetur.

Quo animo accedendum erit ad lectionem Librorum sacrorum?

Cùm animo humili erga Deum cujus verba & veluti quædam epistola de cœlo missa legitur, cui summa debetur reverentia, & admiratio quæ omnem contemptum amoveat, & si verba minus culta appareant, existimando stylum scripturæ dignum esse Deo cui alia congruit eloquentia quam hominibus, ita ut pro sua authoritate fide omni dignus sit, quamvis non probet quæ dicit, nullasque afferat rationes. 2. Cum animo constanti qui citò non frangatur obscuritate ac difficultate plurium sententiarum. 3. Cum animo incenso ac inflammato magnâ cupiditate quærendi & inveniendi Jesum Christum in omnibus scripturæ libris, cùm eum principaliter intendant. Ita ut si quis non inveniat Christum in aliquo scripturæ libro, non putet se quidquam in illo intelligere, seque tantùm habere litteram quæ occidit, non Spiritum qui vivificat, cùm sensus scripturarum de Christo Domino hominum redemptore sit veluti earum anima ac Spiritus vivificans. Et omnia gesta veteris Testamenti sint quædam figuræ & picturæ & signa & exemplaria & parabolæ, respectu gestorum Christi in novo Testamento, in quantum ea figurabant ac significabant, ita ut Lector spiritualis Scripturæ sacræ debeat procedere à lectione veteris Testamenti ad lectionem novi, tanquam à figura ad suum figuratum, à signo ad signatum, ab exemplari ad exemplatum, & a parabola ad suam veritatem: Joan. 1. *Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est*, inquantum ipse est Author gratiæ spiritualis ad implendam legem, & in seipso ac per sua gesta adimplevit quæcumque figurabantur per vetus Testamentum. Hæc enim sunt, ut fusè scribit Joannes Driedo Doctor Lovaniensis in l. *de captivitate & redemptione generis humani*, quæ in Scripturis passim designantur, quæ in omni fermè Scripturæ loco iterum atque iterum inculcantur, exagerantur & repetuntur. Universa hæc in sacris litteris omnes quidem legunt, sed non omnes intelligunt quæ legunt, & idcircò mens legentium manet sæpè sine fructu. Hæc sunt de quibus tanquam de propria materia tractat totus liber Scripturæ sacræ: quæ etiam in hoc differt ab omnibus scientiis Philosophorum & aliis disciplinis, quia illæ tractant de operibus conditionis, hæc sola de operibus instaurationis. Proinde nisi quisque harum rerum habuerit verum intellectum, non poterit attingere verum Scripturæ sensum, neque Prophetas, neque Psalmos, neque legem, neque Evangelia, neque Apostolorum doctrinas rectè interpretabitur. Nam in lege & in omnibus fermè Psalmis, Scripturisque Propheticis insinuat Dei Spiritus operum redemptionis humani generis sublimia, veneranda, profundaque mysteria, &c. Quanti verò sit momenti eo spiritu Scripturas legere, sentiebat Doctor alius in Gallia Cardinales inter nominatus, qui congregationem Sacerdotum Oratorij eum ob finem instituit, ut quærerent Jesum Christum in Scripturis.

Iesus Christus quærendus in Scrip. sacris.

Testatur San marthani in Gal. Christiana to. 4.

Nunquid etiam in Scripturis sacris habenda est ratio sensus Litteralis, moralis & anogogici?

Ita est equidem. Nam quadruplex est sensus Scripturæ sacræ. Litteralis quo intelliguntur singula verba & periodi Scripturæ ac quid immediatè significant juxta leges ac præcepta Grammaticorum. Moralis quo referuntur ad ædificandam charitatem Dei & proximi, ac bene operandum verba ipsa ac sententiæ Scripturarum. Anagogicus quo referuntur ad spem firmandam æternorum bonorum. Allegoricus quo referuntur ad significanda mysteria Christi & Ecclesiæ. Nec dubium esse debet quin Spiritus sanctus hos quatuor sensus in variis locis intenderit: Attamen primarius ac palmaris sensus est iste allegoricus, quatenus Christum & Ecclesiam designat, quia Christus est finis & scripturarum & rerum omnium creatarum, ita ut lector Scripturæ potissimum sollicitus esse debeat de eo quærendo ac inveniendo in ea, juxta illud Cant. 3. *Per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea*, per vicos (id est) per libros veteris Testamenti, ac per plateas (id est) per libros novi Testamenti, in quibus sine difficultate deprehenditur.

Quanto tempore in Scripturis studendum est?

Docet D. Augustinus Epist. 3. ad Volusianum sic scribens: Tanta est Christianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem maximo ocio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: non quod ad ea quæ necessaria sunt saluti, tantâ in eis perveniatur difficultate, sed cum quisque ibi fidem tenuerit sine qua piè rectéque non vivitur, tam multa tamque multiplicibus mysteriorum umbraculis opaca intelligenda proficientibus restant, tantaque non solùm in verbis quibus ista dicta sunt, verùm etiam in rebus quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet (Eccles. 18.) cùm consummaverit homo tunc incipit.

Priorne est Scriptura an Ecclesia?

Sumpto latiùs Ecclesiæ nomine pro congregatione servientium Deo in vera Religione, prior est Ecclesia, fuit enim hæc ante Scripturam & ipsi Ecclesiæ jamdudum existenti data est Scriptura.

Ecclesia prior est Scriptura sacra.

An probanda vera Ecclesia per Scripturam vel ècontra?

Quibus Scriptura credibilior est quàm Ecclesia, probanda erit Ecclesia per Scripturam, sicut fecit D. Augustinus contra Donatistas, qui Scripturas admittebant, Ecclesiam veram negabant. Lib. de unitate Ecclesiæ cap. 3. *Sunt certè libri Dominici quorum authoritati utrique consentimus, utrique*

credimus, utrique servimus, ibi quaramus Ecclesiam. ibi discutiamus causam nostram. Quibus vero credibilior est Ecclesia, per ipsam probanda erit vera Scriptura: sicut idem D. Augustinus contra Manichæos, qui pleraſque Scripturas negabant esse a Deo, lib. contra epist. fundamenti cap. 5. *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica commoveret authoritas.* Quod si nec Ecclesia nec Scriptura videatur cuiquam credibilis aut credenda, probanda erit primùm Ecclesia ex motivis fidei seu credibilitatis, ut cultus Dei rationabilioris, ordinisque melioris, & ex aliis. Tum ex Ecclesia probanda erit Scriptura & in dubiis verus ejus sensus a falso discernendus ex eodem D. Augustino lib. 1. contra Cresconium Grammaticum cap. 32.

Quæ partitio commodior librorum tam veteris quàm novi Testamenti?

Libri veteris Testamenti dividuntur in legales historiales, morales & prophetales, & quia vetus Testamentum nihil ferè aliud est quam figora & adumbratio novi Testamenti, his veteris Testamenti libris correspondent libri novi Testamenti: Evangelia legalibus, Acta Apostolorum historicis, Epistolæ D. Pauli & aliorum Apostolorum sapientialibus, Apocalypsis Prophetalibus.

Ad libros legales pertinent Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.

Inter historiales reponuntur Josue, Judices, Ruth, 4. libri Regum; duo Paralipomenon, Job, Esdras, Tobias, Judith, Æster, Machabæi.

Morales dicuntur Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus.

Prophetales sunt Psalmi David, quatuor Prophetæ majores, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel & 12. minores Osee, Joel, Amos, &c.

Quod argumentum libri Genesis qui est primus librorum omnium sacrorum?

I. PARS LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI.

Historia creationis mundi, lapsus primi hominis in peccatum unde mala omnia in orbem inundaverunt, vitaque primorum hominum qui ferè per bis mille annos post peccatum variis subditi casibus terram incoluerunt.

Quid in primo capite Genesis perpendendum?

Tria in illo capite attendenda.

1. Quod Deus se unum & trinum in personis manifestat. *In principio creavit Deus cælum & terram.* Est enim istud principium Verbum Divinum per quod facta sunt omnia. Deus qui creavit, Patrem designat, & cùm additur *& Spiritus Domini ferebatur super aquas,* indicatur tertia persona adorandæ Trinitatis.

Quanta virtus in primis Scripturæ verbis.

Præcipua verò annotatione dignum videtur quod Moyses in primis Scripturæ verbis, *In principio Deus creavit cælum & terram,* universam idololatriæ radicem penitus evulserit, homines Deo obedientes reddiderit, vagamque ac incertam Philosophiam de principiis mundi, ob quæ litigabant inter se sapientes hujus mundi contexerit; quæ tria homini collata beneficia paucis verbis nemo queat satis expendere. Etenim, hoc semel posito, quod Deus sit illius mundi artifex & conditor, a cujus largitate & potestate profluunt omnia, non est quod homines sibi aliud numen constituant, cui cultum & latriam deferant. Ex hoc principio pietas & religio securè propagatur, ut non alteri contra ipsum suum authorem submittant se, eique obsequantur. Sed & multiplicitas opinionum de principiis hujus universi, quæ in absurda & ridicula dogmata impegit, conticescere debet, audito hoc effato Mosaico quod Deus è nihilo cuncta creavit. Valeant ergo scolæ Philosophorum antiquorum Parmenidis, Melissi, Heracliti, Democriti, qui vel Chaos, vel aquam, vel atomos, vel aliud quidpiam commentati sunt ex quo res exordia sumpserint. Authoritas horum verborum has omnes sententias contemnit, quandoquidem *in principio creavit Deus cælum & terram.* hinc ergo soli honos, gloria & religio debetur.

2. In operibus singulorum dierum apparet Dei potentia, cùm tot res producit verbi unius, *fiat*, virtute: sapientia in earumdem rerum distinctione, ac bonitas in earum quoque utilitate.

3. Quod ultimum & nobilissimum opus Dei sit homo donatus gratiâ Dei & principatu super hunc infimum orbem, dolorumque vacuitate ac immortalitate illustris.

Caput secundum Genesis post brevem recapitulationem operum creationis in primo capite contentorum, explicat tria beneficia primo homini a Deo collata. Primum est, pulchra domus ad habitandum, scilicet paradisus terrestris. versu 8. *Plantaverat autem Dominus Deus paradisum voluptatis ab initio,* &c. *Tulit ergo Dominus Deus hominem & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum.*

Tria beneficia Dei in hominem.

Secundum est præceptum facillimum nihil grave & molestum continens: ac quasi liberalis aliquis Dominus domum magnam alicui concredens, & ut dominium sibi salvum maneat, parvum pecuniæ censum dandum ab illo præscribens, verso 16. *Præcepitque ei dicens, ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Magnam pœnam decernens, ut vel timore coercitus, mandatum custodiret, & dato beneficio in æternum frueretur.

Tertium beneficium datum homini in illo statu, fuit uxor longè pulcherrima, quam Deus condidit tunc miro modo, ut eam in matrimonium illi daret, illiusque adjutorio & societate viveret felicius & beatitudinis suæ statum, filios progignendo & filias, aliis communicaret. versu 20. *Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus: immisit ergo Deus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus,* &c. nullius quippe boni sine socio jucunda est possessio.

1. Beneficium.

Circa primum advertendum quam Deus fuerit beneficus erga hominem locum amœnissimum, omnique bonorum ad vitam sustentandam abundantia locupletem illi præparando: singularem enim illi amorem testatus est, non passus ut more cæterorum animalium huc illucque in terra vagaretur, ac victum quæritaret: Sed hoc in horto abundè omnia illi suppeditans quæ ad vitam felicem dolorumque expertem ducendam desiderari possent. Illud siquidem annotare operæ pretium est, a loco illo voluptatis abfuisse omnes miserias quas in pœnam peccati inflixit Deus Adamo & Evæ. Neque enim Deus, cùm justus sit, tot miseriis hominem ad sui imaginem conditum absque culpa subdidisset. Quare merito excandescit D. Augustinus contra Pelagianos qui has omnes miserias homini in paradiso terrestri innocenti non defuturas putabant, & mortem & morbos & dolores parturientium & labores ad sudorem usque & spinas & amara plura. O inimici gratiæ Dei, ait, inimici paradisi Dei, quo ampliùs progredi poteritis, quàm sanctissimi deliciarum dulcedinem amarissimis pœnis impleatis, nihilque velitis esse paradisum quam gehennam minorem! Unde tam ex deliciis paradisi, quàm ex miserijs præsentibus rectè infert peccatum originale;

2. Beneficium.

Circa secundum advertendum est, Evam jam fuisse productam, cùm præceptum datum est Adamo. Id quod indicat versio septuaginta Interpretum

quæ habet in plurali oumero, *ne comedatis, morte moriemini.*

Deinde minimè attendendom esse ad levitatem materiæ præcepti istius, rectè monent quidam, sed magis ad obedientiam quæ exigebatur ab homine, ut quæ sit virtus rationabili creaturæ maximè conveniens, homini maximè recens creato, qui tanta beneficia a suo Creatore acceperat.

Gravissima autem pœna transgressioni mandati facillimi, concupiscentiâ nondum impediente, injuncta est, ut vel sic homo quodammodo cogeretur statum illum primævum omnis fœlicitatis servare: ut satis mirari quispiam posset quomodo tam facilè ac tam temerè homo corruerit, ac præmium tantum in immortalitate sibi propositum post-habuerit pusillæ escæ, nisi quod, pueri iostar, utilia neglexerit, noxia dilexerit. Quam amentiam quotidie imitantur mortales, dum caduca bona tanti æstimant, quæ sunt nullius momenti, æterna parvipendunt. Sed & gravissimè puniri merentur scelerum authores, qui præeunt aliis sicut Judas Judæist *qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum*, act. 1. tales sunt qui in cathedra pestilentiæ sedent peccandi magistri & doctores. Unde & primi transgressores legis Mosaicæ in violatione Sabbati, in quo aliquot ligna collegerant, graviter puniti sunt: sicut Ananias & Saphira in lege Evangelica. Adde etiam leve peccatum Adami, si materiam spectes, gravissimè puniri, cùm gravissima peccata adulterorum, publicanorum sæpè coodonentur, ut scilicet terreantur homines ne vel leviter peccent in Deum, cùm de levissimis erratis gravissimas pœnas exigit: non desperent verò de gravioribus peccatis, cùm nunquam de eis sera pœnitentia, ad quam vel scelestissimos Deus adducit. Benedictus Fernandius in c. 2. Genes. sect. 8.

Levitas Adami.

Primi transgressores legis puniti acrius.

Ad perspiciendam autem gravitatem pœnæ illius, intelligenda est triplex mors, quam transgressioni primi hujus præcepti imposuit Deus. Prima est mors spiritualis animæ per privationem gratiæ sanctificantis, ac justitiæ originalis: ita ut Adam & ejus filij spoliati essent gratiâ sanctificante: adeoque peccato originali nascerentur infecti, subditique concupiscentiis, quæ non amplius retentæ per dona gratuita primi statûs, variis motibus concuterent homines. Secunda mors est corporalis per separationem animæ à corpore & hujus in pulverem reductionem, cum omnibus morti annexis, morbis scilicet, iofirmitatibus, doloribus, cruciatibus, fœtoribus, & aliis hujusmodi miseri hominis calamitatibus. Etsi enim homo habitâ ratione compositionis suæ naturalis ex diversis humoribus in se invicem agentibus & agendo repatientibus, mortalis esset, Deus tamen ex pura gratia provideret, vel per lignum vitæ, vel per virtutem intrinsecam justitiæ originalis, ne stante innocentiæ statu, mors homini taliter constituto accideret; atque idcircò etsi ex constitutione naturali mortalis esset, beneficio tamen Creatoris immortalis erat & poterat oon mori. Tertia mors est ea quæ dicitur in Scripturis secunda mors, quæ est mors inferni per separationem æternam animæ à Deó ejusque paradiso cœlesti ac combustionem sempiternam in profundo barathro ac inextricabilibus tenebris, in igne qui splendore careat, & qui urendi vim habeat privatus lumine, qui intolerabiles dolores afferat inter Angelos deformes vultus præ se ferentes atque ignem spirantes cum acerbo odio in genus humanum juxta ea quæ scripsit Basilius magous in Psal. 33. Atque hæc triplex mors cõprehenditur sub illa interminatione, *morte morieris.* Qood insinuat Tostatus Abulensis in c. 13. Genesis, ad quod tractat quæstiones ad primum hominem spectantes, & paulò expressiùs D. Thomas ad

Mors triplex.

A c. 2. Genesis, si tamen illius sit genuinum opus, hic commentarius.

Insuper intelligendum est in illis verbis, idque maximè attendendum ad faciliùs percipiendam Christianæ Theologiæ rationem, vitandosque errores plurium, qui ex mala intellectione hujus rei decepti sunt, in illis verbis comprehendi quoddam pactum Dei cum hominum capite Adamo ejusque posteris, quod tale erat, ut servato hoc præcepto homo maneret immortalis ac in gratia Creatoris: quæ gratia omnis boni fons est & scaturigo: illo verò violato, naturali conditioni relictus, moreretur, ac insuper nisi reconciliaretur Creatori, privatus gratiâ illius, etiam damnaretur: ex quo originem sumit peccatum originale in omnibus ejus filiis per B propagationem carnis quæ efficit, ut quis sit filius Adæ. Ex hoc enim, vi hujus pacti, nascuntur homines privati gratiâ sanctificante propter transgressionem Adami: atque in hac privatione consistit peccatum originale, quod humanarum miseriarum atque mortis seminarium est. Hocque non obscurè indicant verba præcepti juxta versionem 70. Interpretum, *morte moriemini*: quasi id de omnibus ejus filiis etiam dicere voluisset, cùm multi putent Evam non adfuisse. Porro hujus pacti expressè meminerunt multi ex Patribus, D. Augustinus lib. 16. de civit. Dei c. 27. hæc refert verba Genesis c. 17. *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo.* D. Hieronymus verba illa Osee 6. *ipsi autem sicut Adam prævaricati sunt pactum, prævaricati sunt in me.* C D. Joan. Chrysost. hæc verba Epist. ad Colos. 2. *delens quod adversùs nos erat chyrographum decreti*, quasi Adam se suosque posteros manuscripto proprio obligasset ad triplicem illam mortem si præcepto deesset. Quod manuscriptum delevit Christus per mortem, ut liber esset homo.

Pactum Dei cum homine S. Patres agnoscunt.

Peccatum originale.

Tertium caput perhibet lapsum Adami voci Evæ nimium creduli, quem mox pœna à Deo injuncta excepit. Unde fit transitus ad statum naturæ corruptæ. Ante peccatum siquidem omnia bona à Deo Optimo condita erant & benedictione ipsius donata absque ulla maledictione: sed post peccatum maledicto sunt subdita. Ante peccatum videre est hominem cum bona gratia Conditoris sui fœlicem fuisse, liberum, ab omni miseria animæ & corporis immunem, D sed post peccatum terroribus concussum & metu gravis alicujus calamitatis nullibi securum constitisse, latebras quæsivisse, correptioni & correctioni ac punitioni divinæ obnoxium, & demum ejectum turpiter & ignominiosè è paradiso deliciarum, ut pœnam inobedientiæ cum tota sua progenie pateretur ærumnas in laboribus plurimis, tenebras erroresque in intellectu, rebelliooex in appetitu, oifirmitates in corpore, & ægritudines ac ipsam mortem & mala quæ post ipsam consequuntur. Unde transit à statu naturæ innocentis ad statum naturæ corruptæ. Qui tamen status naturæ corruptæ vix per aliquot momenta doraverit, cùm statim post lapsum Deus infinitæ misericordiæ de remedio opportuno provideat, promittens filium suum E incarnandum per quem in libertatem statûs naturæ innocentis restituatur, & maledictiones per peccatum Adami invectæ reparentur ex benedictionibus, quas humanogeneri conferre Filius Dei incarnatus debebat. Io hac spe & expectatione solatur Deus hominis miseriam, dicens dæmoni, qui radix peccati extiterat, *Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius, & ipsa conteret caput tuum.* seu *ipsum*, nempe semen quod est Christus, ut legunt 70. Interpretes, vel ipse in masculino, ut alij legunt. Quamvis sensus sit idem, cùm quod præstitit Christus, tribuitur Virgini, non quod

Status peccati & natura corrupta.

Maria virgo.

per seipsam sed quod per Filium præstiteris.

Quia verò ista verba quæ prima sunt in Scripturis de Christo Domino, continent mysterium reparationis humani generis, quod est argumentum totius Scripturæ sacræ & quod in ea variis figuris, prophetiis, similitudinibus ubique adumbratur aut etiam pespicuè annunciatur, idcirco scribit Genebrardus l. 1. *Chron.* hæc illa prima Dei promissio, Evangelij fons, multis sæculis deinceps repetita, variis figuris delineata, oraculis & vaticiniis inculcata, quâ se consolabantur Patriarchæ usque ad adventum ejus. Quod Rupertus Abbas luculentiùs ostendit per tredecim libros, miros certè *de victoria Verbi Dei*, ubi totam ferè Scipturam id agere probat, ut inimicitias illas hostilesque animos & conatus dæmonis contra Christum patefaciat, ut sit Scriptura liber bellorum Domini, ac jacto hoc fundamento tota utilius percurratur, & ipsius intentum primarium agnoscatur, quod est Christum liberatorem humani generis nobis exhibere in duplici adventu, in primo in carne passibili ut esset hostia pro peccato, & liberationem illam quodammodo inchoaret, in secundo in carna gloriosâ dum veniet judicare vivos & mortuos, ut liberationem illam integrè perficiat, & caput serpentis omninò conterat circa electos suos, contra quos nihil postea poterit in æternum. Eritque hoc judicium, tam hominum perfecta redemptio, quàm ipsius Verbi incarnati consummata victoria.

An non alia de Christo in Genesi?

Imò verò liber Genesis primos & antiquiores Christi progenitores nobis exhibet cum eorum actis, ut sit ille liber delineatio genealogiæ paternæ Christi, juxta descriptionem illius à D. Matthæo factam c. 1. in qua supponendo Josephum & Mariam, quod in comperto erat apud Judæos ex duobus fratribus esse generatos, dum videtur texere catalogum patrum, avorum, atavorumque omnium anteriorum Josephi, texit etiam ipsius Mariæ, ex quâ natus est Jesus, quia propter consanguinitatem ex eodem communi patre ortam eandem genealogiam paternam communem habebant.

Continet insuper insignem promissionem factam Abrahamo de Christo cap. 26. *in semine tuo benedicentur omnes gentes*, est enim istud semen Christus.

Quid præter ea de Christo in Genesi?

Prophetia Jacob. Illustris prophetia ad litteram de Christo à Jacob moribundo prolata, ad Judam c. 49. *non deficiet sceptrum de Iuda, & dux de femore ejus donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Super quem locum Augustinus Steuchus Eugubinus, inter paucos eruditissimus Scripturarum Interpres, inter alia scribit. Dimissis omnibus fabulis & deliramentis Hebræorum & extortis expositionibus, clarum esse cognoscimus, hunc locum de Messia esse intelligendum, adjuvante nos editione Chaldaicâ, quæ solet esse tanquam asylum Hebræis quo confugiant, ubi aliquid obscurum & senticosum occurrit. Quæ si quid in divinis libris propter Prophetiam aut sermonem Hebraicum minùs clarum dictum fuerit apertissimè explicat. Ea itaque hoc loco habet, *donec veniat Messias*, mutavitque *Stillo* in *Messiam*. Rabbi quoque Salomon exponens, *donec veniat Stillo*, sic ait, *donec veniat ille Messias, quia regnum eius est.* Omnes quidem Reges Israël Messiæ vocabantur, sed unus Κατ᾽ ἐξοχὴν Messias nihilo addito vocatur. Credo igitur, etiam ipsum Chaldæum interpretem legisse in contextu Hebraico, *Saliac* id est, missum, non *Stilo*, sicut & Hieronymum, Eamque vocem mutavit in alteram ejusdem formæ, scilicet *Masiac*. Unum igitur poterat convincere pertinacissimos Judæos, qui ut suos errores tueantur, non cessant quotidie ad sua mala placita divinas literas torquere.

Advertit autem corrupisse hunc locum Judæos mutando litteram *Chet* in litteram *He*, propter utriusque in scriptione affinitatem. Retentâ enim litterâ *Chet*, nomen Hebræum *Shilach* aut *Saliach* significat missum: at posita littera *He* legitur *Scillo*, de quo nihil certi est in Scriptura.

Quomodo vertunt Septuaginta?

Ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, donec veniat cui repositum est. Scilicet cui paratum est regnum paratum est regnum perenne. Suspicaturque prædictus Steuchus eos divisim legisse nomen Scilo, *Sci*, id est, quod & *Lo*, id est, ei; ut totum sit hoc modo legendum, *donec veniat quod ei*, aut *cujus est*. Cætera quæ de hac re videnda fuerunt, videantur apud Nicolaum, non malum Authorem. Samaritana versio habet *donec veniat pacificus*, & Oleaster *donec veniat quietus*.

Quid est expectatio gentium?

Hoc significat Christum desiderabilem esse omnibus populis, ut qui sit mediator salutis, spes omnium, via, veritas & vita. Vertunt quidam, *& ipsi erit collectio gentium*, alij *aggregratio populorum:* Chaldaica editio habet *& ipsi osculabunt populi.* Quæ omnia ferè eodem tendunt. Bonfrerius legit *& ipse* vel *ipsi munditia gentium.*

Quare quinque libri Moysi vocantur Legales?

Quia in his libris traduntur ea quæ spectant ad legem antiquam datam in monte Sina per Moysem.

Quo ordine illa traduntur?

Primò in libro Genesis repræsentatur Deus Legislator ut Creator mundi & ut Judex bonorum & malorum: illis quidem prospera multa immittens, his verò adversa plura, ut in diluvio & in incendio Sodomæ & aliis justitiæ actibus ibidem exhibitis, ut per hæc intelligamus Deum esse Legislatorem idoneum, quia enim mundum & omnia creavit, ostenditur illum habere jus & dominium in omnes ac proinde posse illis leges imponere. Quia verò bonos prosperitatibus cumulat ut Adam innocentem, Noe, Abrahamum & alios Patriarchas; malos verò suppliciis variis excruciat, ostendit se talem futurum Legislatorem qui bonos legis suæ custodes remunerare possit, malos verò pœna condigna afficere posse.

2. In libro Exodi describitur qualiuas internuntij ac famuli cujus ministerio legem proponere volebat, ut ei fides adhiberetur propter varia miracula & opera ejus admirabilia, & hoc 19. primis capitibus. Reliquis verò capitibus proponuntur leges Dei morales quidem cap. 20. Judiciales verò quibus politia servatur & justitia & pax civilis inter homines cap. 21. 22. & 23. Leges verò sacræ & ad cultum Dei ac Religionem pertinentur cap. 24. & usque ad finem.

3. In libro Levitici expressiùs describuntur ea quæ ad Religionem & ad officia Levitarum ac Sacerdotum pertinent. Quid offerendum in sacrificiis 7. primis capitibus. De ipsis offerentibus ac eorum consecratione cap. 89. & 10. Deinde de rejiciendis à sacrificio & tabernaculo, ut erant leprosi, seminiflui, &c. Tum diebus Festis & solemnitatibus cap. 23. 24. 25. Tum de bona voluntate & votis offerentium ad finem libri.

4. In libro Numerorum variæ continentur enumerationes seu eorum quæ ad res sacras spectabant, seu quæ ad res prophanas.

5. In libro Deuteronomij recapitulantur quasi per epilogum plurima ex antea dictis ut magis memoriæ insigantur. A capite autem 26. & 32. continentur benedictiones in fidelibus legum observatoribus, maledictiones verò contra earum prævaricatores, ac cap. 33. & 34. benedicitur populus ut probè legem servare possit.

Quid ad Christum ista?

Quod ad Christum libri illi referri debeant vel Christus ipse testatur dicens, Joan. 5. Moysem de seipso scripsisse. Testatur Apostolus ad Ephes. 5. ubi loquens de Matrimonio Adam & Evæ expresse asserit, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia, &c.* ad Rom. 5. Dicit de primo Adam qui est forma futuri oempe figura Christi. Fit dormienti conjux de latere vivo sic Christo morienti Ecclesia de Sacramento sanguinis, qui de latere mortui profluxit. Sed omnes inter Adamum & Christum analogias perscrutari argumentum esset integri voluminis nec parvæ molis.

Esto, præfiguraretur Christus in Adamo,
Sed quid ad Christum cæteri Patriarchæ
Quorum annales in Genesi describuntur?

Quot Patriarcharum vitæ delineantur, tot tabellæ & figuræ gestorum Christi quæ in iis repræsentantur.

Ut enim occiditur Abel minor natu à fratre majore natu, sic occiditur Christus caput populi minoris natu à populo Judæorum majore natu. Ille in campo, iste in Calvariæ loco.

Ut Noe salvat mundum per Arcam omnia animalium genera continentem, sic Christus per Ecclesiam in qua sunt omnium nationum homines, mundum liberat. Ut ille nudatus & inebriatus deridetur à filio: sic Christus amore hominum inebriatus & nudatus in cruce deridetur à Judæis, quibus postea maledixit.

Ut Abraham exiit de terra sua & de cognatione sua, ut apud exteros locupletaretur & esset in gentem magnam: sic Christus relicta cognitione Judæorum præpollet nunc in populis gentium.

Quid de Melchisedech sacrificium offerente panis & vini, & Isaac semetipsum offerente ad sacrificium dicere opus est, cùm res sit notior quàm ut eam explicari necesse sit?

Ut benedictus Jacob: sic Christus cujus nominis odore mundus impletur, cujus benedictio est de rore Cœli sc. de verborum pluvia divinorum, & de pinguedine terræ, id est, de congregatione populorum. Ipse est Dominus Fratrum suorum, quem qui maledixerit, maledictus est; quem qui benedixerit, benedictionibus replebitur. Hora me deficeret si omnia quæ de Joseph à Patre præ cæteris dilecto, tunica polymita nudato, & fratribus vendito, in Ægypto postea exaltato multis sermonibus enarrantur, in Christo adimpleta esse explicatem. Nihil evidentius horum hominum vitam propheticam fuisse & ad Christi gloriam referri.

Forsan istud speciem veri habet in Genesi, sed quid de Christo occurrit in Exodo & sequentibus libris?

Paginæ etiam horum librorum Christo prædicendo vigilant, si quis cum debita pietate eas perscrutetur, nec labori suo parcat in eo perquirendo.

Moyses: An non Moyses figura Christi est per omnes vitæ suæ mirabilis decursus? natus ille est in aliena terra Ægypti, hic in aliena terra Bethleem: ille positus in fiscella, hic in præsepio: ille persecutionem patitur cum pueris Hebræorum in infantia per Pharaonem, hic cum Innocentibus per Herodem. Ille eduxit populum ex servitute Ægypti, hic ex servitute diaboli. Ille duxit populum per desertum, hic per baptismum. Ille legem dedit veterem, hic novam. Uterque quadraginta diebus jejunavit, antequam legem promulgaret. Ille sponsam accepit Æthyopissam cujus non potuit mutare colorem: hic Ecclesiam ex gentibus quam ex nigra formosam reddidit. Ille instituit septuaginta seniores, hic totidem discipulos. Ille misit duodecim exploratores in Palæstinam, hic duodecim Apostolos per orbem universum. Ille per virgam mira operatus est, hic mirabiliora per crucem.

A Ille dedit manna populo, hic corpus suum in Eucharistia. Ille mortuus est in monte jubente Domino, hic in Calvaria factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut de his alias extiterit commentarius Ammonij de Mosæ & Jesu consonantia inscriptus, apud Nicephorum Eccles. hist. lib. 5. cap. 13.

Aaron. Sed quid in iisdem libris significat Aaron, qui accipiens thuribulum iram Dei placavit, & objectu sui stans inter vivos & mortuos, quasi quidam murus ruinam à populo avertit, nisi eumdem Christum Sacerdotum Principem, qui ruinam mortis in mundo adspiciens, occurrit à summo Cœlo, natusque & mortuus stetit inter vivos & mortuos, odore suavitatis sacrificij sui, iram Dei mitigans, suspendit ignis

B æterni supplicium?

Quin etiam totus liber Exodi Catechismus est quidam Religionis Christianæ, ut hunc librum vocarunt Ederus super Exodum, & Castanæus Pictaviensis Episcopus super Acta Apostolorum.

Liber Exodi Catechismus est. Percurre librum integrum. Prima capita exhibent servitutem & captivitatem populi Hebræi sub jugo durissimo Pharaonis. Quid hoc aliud significat quam servitutem generis humani sub dæmone?

Sequentia exhibent difficultatem maximam ad liberandum hunc populum, indurato toties corde Pharaonis ne liberum dimitteret. Quid hoc aliud nisi quod salvari non poterat humanum genus per quamcumque creaturam?

Cap. 12. immolato Agno Paschali liberum fit po-

C pulo exire de Ægypto. Quid hoc aliud quàm quod Christo tanquam Agno immaculato in cruce immolato, solvitur captivitas humani generis & licet cuicumque exire è tenebris Ægypti, id est, peccatorum?

Quid transitus per mare rubrum in quo Pharao cum Ægyptiis mergitur, quam Baptismum denotat in quo peccata Originale & alia absorbentur, in quo populus credidit Deo & Moysi, id est Fideles illuminantur & Deo se obstringunt? Quid in consequentibus Capitulis, manna è cœlo decidens, nisi Eucharistiam, quid lex promulgata moralia, cæremonialia & judicialia præcepta continens, præmissâ præfatione ad cognoscendum Legislatorem, *Ego sum Dominus Deus tuus*, quid, inquam, ista, nisi post legem fidei præcepta morum Sacramentorum

D & propria cujusque officii proferunt.

Quid sacrificia cruenta animalium in iisdem libris tam diligenter exarata, nisi cruentum Christi sacrificium exhibent? Benè Origenes Homil. 3. in Levit. omnis hostia quæ offertur habet aliquid formæ & similitudinis Christi: in ipsum namque omnis hostia recapitulatur. Quid serpens æneus cujus aspectu vulnerati à serpentibus sanabantur, nisi illud quod dignatus est ore proprio Christus edocere nos Joan. 3. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat &c.* Etiam expressè sermo est de Christo Deuteronomij c. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ*

E *præcepero eis: qui autem verba ejus quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam.* Quæ verba de Christo interpretatur D. Petrus Act. 3. *Terribile verba Christi non audire.* Itemque D. Stephanus Act. 7. ut nullus supersit locus dubitandi. Cur autem Christus similis dicatur Moysi, jam abundè declaratum est: & patet iterum quod uterque fuerit Legislator; Moyses legis veteris, Christus legis novæ: uterque populum suum liberavit, Moyses ex Ægypti servitute, Christus ex servitute diaboli & vitiorum. Moyses debellavit hostes Israël, Christus hostes salutis nostræ. Moyses omnes quidem Israelitas ex Ægypto liberavit, non tamen omnes è servitute erepti in terram bonam

introducti sint: Sic Christus etsi omnes homines è servitute diaboli eripuerit, non tamen omnes in cœlum introducuntur; sed suâ culpâ, sicut accidit Israëlitis in quorum pluribus *non est beneplacitum Domino*, ut loquitur D. Paulus. Quare verè dixit Nathanaël Joan. 1. *quem scripsit Moyses in lege*: & Christus Joan. 5. *De me enim ille scripsit*. Nec defuit vindicta in eos qui Christo non crediderunt, cum civitas Jerosolymitana per Romanos eversa in ultiooem infidelitatis ipsius: nec deerit unquam cum usque ad finem mundi, qui Christi præceptis & legibus non obaudiunt, pœnis subjacent æternis.

Porrò cum hæc satis perspicua sint, jure meritò Facultas Parisiensis dum animadvertit in quasdam propositiones imperitè adsertas ab Interprete Missalis in linguam Gallicam, hanc etiam castigavit quod Moyses de Christo non esset locutus. Scripturæ enim evidenter id refragatur; quamvis ut probè monet Steuchus ad Deuteron. c. 6. perquirendum diligenter, ut ubi de Messia dicitur attentè cognoscamus: ubi autem nihil ejusmodi prædicitur non violentè trahamus. Fit enim ex hac causa, ut fœdissimis fabulis divinas litteras inficiamus, notatque concionantes, qui sæpè divinas extorquent litteras, acciditque ut oculatis in nos Judæis ludibrio simus.

Ne verò citò prædictum Steuchum Hebraicæ linguæ & Græcæ callentissimum dimittamus ad c. 31. Deuteron. observat alia duo. 1. Quod ubi vulgata habet & recessit à Deo, in Hebræo poni pro Deo nomen Jesu, scilicet Jeshus. Ita dum scribitur, eaque est deductio relictis cabalisticis superstitionibus. 2. Est quod in fine Cantici ubi habetur Laudate gentes: septuaginta Exultate cœli, sanguis ei est, & adorent eum omnes Angeli Dei. Et fortè is locus est qui citatur in Epistola ad Hebræos. Quid quam facilè sit Christo adaptare, quis non videat?

Dicet aliquis istas similitudines ingenij arte confictas esse?

Dicat hoc Judæus aut paganus, Christianus certè non poterit, cum illi cervicem premat Apostolica authoritas 1. Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis.*

Quid in libris historicis continetur?

II. Pars librorum Veteris Testamenti.

Gesta Dei circa populum Israël ex quo Christum Redemptorem mundi oriri volebat.

1. In libro Josue Deus introducit mirabiliter populum Israel in Palestinam seu terram quam promiserat, exclusis ab ea ferè omnibus colonis antiquis, nisi quod aliquos voluit remanere, ut per eos populus exerceretur ac puniretur, si legem non servaret per capita 24.

2. In libro Judicum Deus varios suscitat Judices seu Duces 12. qui per intervalla cùm populus Israël in afflictione converteretur, ac Dei opem efflagitaret, eum ab hostibus mirabiliter liberaret, usque ad regum tempora: ut ex libro isto pateat è vera religione retenta, reipublicæ bonum statum pendere, ex ea neglecta fœdum ejus exitium sequi.

3. In libro Ruth historia proponitur ad tempora Judicum pertinens de extera & paupercula muliere Moabitide quæ assumpta est in uxorem a Boos atavo Regis David, ut exhinc pateret genealogia David & Jeso Christi.

4. In primo, secundo & parte tertij libri Regum Deus mutato regimine populi Israel pro ejus voto ac desiderio in regimen Monarchicum varios Reges ei præficit quorum narrantur acta. Reliqua verò parte libri tertij, ac toto libro quarto Deus sensim populum ingratum ac idolorum cultui obstinatè deditum de regno deturbat, debellarique, capi, ac in captivitatem transferri per Assyrios & Chaldæos satagit.

5. In libris Paralipomenon exhibita in primis capitibus genealogia totius penè humani generis ac maximè populi Judaici, per reliqua capita repetuntur gesta regum ac multa supplentur, quæ relicta & omissa fuerant, unde nomen Paralipomenon, id est, relictorum sortiuntur, in 4. libris Regum.

6. In libris Esdræ & Nehemiæ populus Israël libertate donatur sub Regibus Assyriorum Cyro & Dario, ferè quingentis ac quinquaginta annis ante Incarnationem.

7. In libris Tobiæ, Judith & Æster proponuntur Historiæ quorundam virorum piorum ac mulierum sanctarum, quibus innotescit Deum suis adesse in calamitatibus, ut bono animo sint qui & quæ in eum sperant.

8. In duobus libris Machabæorum ultima bella Judæorum describuntur ante Christi adventum: in quo tempore cum gentem illam ex quo proditurus erat Messias mundi Salvator, Sathan omnino perdere ac abolere procuraret, potentissimorum Asiæ Regum armis in eos conversis, non sine divina ope per varios Duces evaserunt. Unde liber primus Machabæorum constat capitibus sexdecim. 1. & 2. Capitibus continetur liberatio populi sub Matathia.

3. 4. 5. 6. 7. Liberatio populi sub Juda.

9. 10. 11. 12. Liberatio populi sub Jonata.

13. 14. 15. 16. Liberatio populi sub Simone.

Scitè autem animadvertit D. Thomas in præfatione sua super libros Machabæorum, in isto libro nova bella describi juxta illud Judicum 5. *Nova bella elegit sibi Dominus.* Quod patere asserit ex tribus discriminibus inter antiqua bella & hæc quæ hîc describuntur.

Nova bella Machabæorum.

1. Enim antiquitus pugnabant ut sibi adquirerent novas terras in quibus inhabitarent. Hic autem Judæi pugnant pro conservatione templi & cultus divini observatione.

2. Antiquitus pugnabant in pœnam & punitionem criminum, hic autem pugnant ad vitandam legis transgressionem & idololatriam.

3. Antiquitus pugnabant ad propulsandam & vindicandam injuriam sibi illatam, hic eo fine ne recipiant injuriam.

An in his Libris Historicis aliquid ad prænuntiationem Christi pertinens?

OMninò, nam Josue, qui & Jesus Nave appellatur, Dux populi, successor Moysi in semetipso Dominum Jesum & vocabulo ostendit & facto. Qui quod Moyses non egit, ipse peregit, post legem veniens quæ nihil ad perfectum adducebat. Introduxit Josue populum Israel in terram promissionis fluentem lacte & melle, introduxit homines Christus Dominus in cœlum quod per peccatum Adæ clausum fuerat. Ut Josue urbem Jericho destruxit, dum per septem dies, ferentes Arcam Israëlitæ æneis tubis canentibus eam circumeunt: sic in hoc tempore quod septem dierum spatio circumvolvitur, dum clangunt tubæ prædicatioonum Verbi Divini, corruunt muri infidelitatis & superbiæ hujus sæculi, & unica domus Raab quæ denotat unicam Ecclesiam, salvatur, qui extra eam sunt pereunt, dum per fenestram suam coccum nutrit, quo designatur sanguinis Christi confessio ad salutem. Ut Josue pugnans in Gabaon stare fecit Solem & Lunam donec delerentur ejus inimici: sic Jesu pugnante in Calvaria contra salutis nostræ hostes, stare facit Solem & Lunam. Ut Josue ejectis gentibus sorte divisit populis terram repromissionis: sic Christus ejectis spiritibus malignis dona cœlestia unicuique divisit.

Iosue.

In libris Judicum qui totidem fuerunt salvatores Israël, non minus Christus splendet in Gedeon, qui cum trecentis militibus contra & hostes armatis tubis, lampadibus lagenis pugnavit. Hi sunt Martyres qui sonuerunt tubis dum prædicant: confregerunt lagenas, dum frangeuda in passione sua corpora

Gedeon.

corpora hostium gladiis opponunt : resplendoerunt lampadibus dum post solutionem corporum miraculis coruscarunt. Moxque hostes in fugam versi sunt : quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnarunt crediderunt. Tuncque talia acta sunt quæ quantò magis usum pugnandi transeunt, tantò ampliùs à mysterio prophetandi non recedunt, ait Isidorus cap. 5. coarrationis in Josuë.

Jephte. Fulget Christus in Jephte, qui à facie fratrum suorum Judæorum abscedens in gentibus principatum accepit, qui quasi filiam carnem suam pro salote Israelis Domino obtulit. Jurasse enim patri ac vovisse unigenitum legimus Psal. 131. *Sicut juravit Domino votum vovit Deo Iacob* Ait idem Isidorus cap. 7.

Samson. B Typus quoque Christi est Samson Nazaræus cujus nativitas ab Angelo nuntiatur. Qui Leonem interfecit in cujus ore demortui favum mellis invenit, sicut Christus mortem in qua favum resurrectionis reperit. Qui occidit plures moriens quam vivens, sicut Christus plures post mortem ab infidelitate convertit, qoàm dum viveret.

Zahel. Quàm plura alia in libris Judicum? quid enim mulier Zahel tempora Sisaræ ligno transfigens, nisi fides Ecclesiæ Cruce Christi regna diaboli perimens? quid vellus complutum areâ siccâ, & postea completa area sicco vellere; nisi primo una gens Hebræorum habens occulte in sanctis mysterium Dei quod est Christus : nunc autem totus orbis id habet, illa vacuata est, ait Divus Augustinus lib. 12. contra Faustum, cap. 32.

C Isti Judices, ut observat Rupertus *de victoria verbi* Dei l. 4. c. 6. sacra Scriptura nuncupat Salvatores qui à Deo dabantur ad clamotem populi qui eos desiderabat, nam Jud. 3. *Clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur & suscitavit eis Salvatorem Othoniel.* Item & postea, *clamaverunt ad Dominum & suscitavit eis Salvatorem vocabulo Abud*, nam quid clamabant ad Dominum, nisi ut Salvator qui mittendus erat jam veniret? verbi gratiâ ut diceret quisque illorum illud Moysi : *Obsecro Domine, mitte quem missurus es*, *Exodi 4.* Sed quia tempus illius adventûs nondum erat, illi qui interim mittebantur, ut liberarent populum temporaliter rectè sic dici merebantur, quia erant unici & veri Salvatoris Vicarii. Salvatio per illos duplici modo, videlicer judicando & D prælitando administrabatur. Judicando quippe populum ab idolorum servitute cohibebant, præliando ipsi in fronte gradientes, de hostibus quibus servierant fortiter vindicabant. Erant ergo in disciplina judices, in prælio duces, in utroque Salvatores, sacramenta, victoriasque Salvatoris æterni gestis præclaris & victoriis mysticis præfigurantes.

Samuël. In libris Regum commutatum Sacerdotium in Samuëlem reprobato Heli, & commutatum Regnum in David reprobato Saüle clamat prænuntiari novum Sacerdotium novumque Regnum in Christo, ait ibidem D. August. c. 33.

E Arca capta a Philisthæis prophetice denotat testamentum Dei transiturum ad gentes : quando autem nuntiatum est Heli Sacerdoti captam fuisse Arcam Domini, cecidit de sella & mortuus est, in signum quod transeonte testamento Domini ad gentes, perit atque interiit Sacerdotium Judæorum Pontificesque Judæorum sedem habent vacuam.

David. David inter omnes manifestior Christi figura extitit, ut propterea dictus sit Christus filius David, non Noë, non Jacob aut alterius ita dilectus fuit Deo, ut de ipso diceret; *Inveni David secundùm cor meum.* Similiter dicit de Christo Deus Pater Matth. 17. *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.* Saül Rex ex invidia perseqoebatur David, quod magis amaretur : Sic Pharisæi & Scribæ Christum ex invidia impetebant quod esset in majori quadam æstimatione apud populum. Ad Davidem confugerunt A omnes amaro corde dum esset in spelunca Odellam, usque ad quadraginta : at quàm plures in afflictione sua ad Christum accurrunt Matth. 11. *Venite ad me omnes*, ait, *qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos* &c.

Salomon. Salomon templum ædificat ita ut & malleus & securis & omne ferramentum non audiretur : & Christus domum Deo in cælestibus ædificat ex hominibus sanctis, nec ullùs ibi malleus disciplinæ resonat, quia dolati atque perfecti illic lapides ducuntur : ideò enim foris hic tundimur, ut illic sine reprehensione inveniamur. Locutus est autem Salomon tria millia parabolas & fuerunt ejus carmina quinque millia. Quantò excellentior Christi sapientia, quam ab ultimis mundi partibus excitata audit Ecclesia.

Elias. B Elias plura gerit Christi lineamenta, ut quasi viva & aspirans ejus imago videri possit: sicut enim Elias à Judæis persecutionem passus est, sic Christus à Judæis contemptus. Elias reliquit gentem suam, & Christus deseruit Synagogam. Elias abiit in desertum & Christus venit in mundum. Elias in deserto corvis ministrantibus pascebatur, & Christus in deserto mundi hujus fide gentium reficitur. Ille oravit in Monte Carmeli, hic in Mõte Oliveti, ut in cordibus humanis gratia Dei descenderet, sicut pluvia in terram venerat ad preces Eliæ. Ille in fame pascitur à Sareptana, hic à Martha & Magdalena, quorum nihilominus fratrem permittit mori, & è mortuis excitat, sicut Elias filium Sareptanæ. Ille jejunat in deserto quadraginta diebus, hic totidem. Ille ascendit in cœlum cum triumpho C currus ignei & equorum igneorum, hic etiam ascendit in cœlum, Angelis pompam deducentibus, donec veniat sicut alter Elias contra Antichristum pugnaturus. Ille abiens in cœlum pallium quo induebatur reliquit, hic corpus suum quo quasi vestimẽto induta erat occulta ejus divinitas. Sed & uterque Virgo, uterque in depravatissimo populo Propheta magnus, uterque zelo pro gloria Dei incensus. Uterque discipulos post se reliquit, Elias Prophetas ac religiosos ejus Philosophiam profitentes, Christus verò Apostolos ac Christianos.

Elisæus. Sed quid insuper Elisæus, cui pueri insultantes & clamantes, *calve, calve*, à bestiis comeduntur, nisi Christus quem in Calvaria deridentes invasi à dæmonibus pereunt? quid lignum ferro in aquam im- D merso redditum, nisi Corpus Christi ejus spiritui qui in inferni profunda descenderat restitutum per resurrectionem? denique hi libri pleni sunt mysteriis Christi.

Nec mysterio vacat in Babyloniam Judæorum transmigratio, sicut & eorum reditus post 70. annos & templi reædificatio, ut est in libris Esdræ. Nam & per ea designatur transitus virorum Apostolicorum ad gentes illuminandas & reditus quandoque futurus ad cœlestem Jerusalem per Jesum Christum, cujus figuram gerebat Pontifex Jesus, cujus tempore soluta est captivitas.

Tobias. Tobiæ porro liber in Angelo Raphaële, qui tam opportunè juniorem Tobiam deducit, a monstro liberavit, & omnibus bonis locupletavit, Christi speciem E exhibet qui ista omnia multò abundantiùs suppeditavit, & tandem ad eum à quo missus fuerat redit, Joan. 16. *Ego exivi à Patre & veni in mundum, iterum relinquo mundum.*

Esther. In libro Ester convivium Regis Assueri, convivij Eucharistici a Christo Rege præparati symbolum est. Extensio virgæ aureæ in signum clementiæ significat cum eis misericorditer se agere, quos Passionis & Crucis reddit participes. Sicut Regina Ester quæ populum suum liberavit a crudelitate Aman & à morte umbra est virginea, Matris Christi potentissimum suffragium denotans, sed & ejus immunitatem à peccato originali, cum pro ea lex mortis lata non fuerit sicut nec pro Regina Ester.

Iudith. In libro Judith adumbratur Christi Ecclesia quæ

Holophernem ejusque copias dæmonem & hæreticos profligat, eique lætabunda gratias agit.

Machabæi. Libri quoque Machabæorum in quibus ultima bella Israëlitarum describuntur, in quibus tam fortiter & generosè se gesserunt, adumbrant futurorum martyrum certamina, maximè eorum qui in finibus sæculorum cùm proximè imminebit adventus Christi ad Judicium adversùs Antichristum impiosque ejus satellites toto corde & totis viribus dimicabunt. Sicque patet libros omnes Historiarum Sacrarum Christum sapere, docere, prænuntiare.

Liber Iob.

Nunquid liber Iob inter historiales libros reponitur?

Omnino cùm non fictam & comicam, sed veram & meram contineat narrationem calamitatum Job, ac disputatiooum illius cum amicis: sicut & restitutionis in pristinum honoris & fœlicitatis gradum etiam cum augmento: cujus historiæ author existimatur ab Origene lib. 1. in Job. Moyses, qui historiam hanc conscripsit ad consolationem filiorum Israel cùm in Ægypto affligerentur, ut exemplo tam constantis viri in terra gentium habitantis angustias & calamitates hujus vitæ fortiori mente tolerarent. Blandè, inquit Origenes, & benigrè ac placidè loquens ad eos ac dicens: Constantes estote filij Israel, animæquiores estote posteritas Abrahæ, sustinete dolores, sufferte hæc mala, quia & olim erat quidam homo in regione Ausitide cui nomen erat Job, qui cùm esset justus & verax & sine querela, ingentes sustinuit dolores, amara sustinuit tormenta propter zelum adversarij, &c. Attamen libri hujus præstantia meretur ut non in turba aliorum proponatur.

Quod est argumentum libri Iob?

Exhibitio exempli patientiæ ad ferendas quascumque passiones & afflictiones hujus vitæ cum animo constanti & semper bene affecto erga Deum: sicut fuit Job vir sanctus sedens in sterquilinio sicut Rex miserorum in throno miseriæ.

Quomodo dividitur liber iste?

Potest dividi in duas partes principales, quarum prima continet tria genera certaminum. Primum contra dæmonium à quo percutitur ulcere pessimo & omnibus possessionibus spoliatur: secundum contra propriam uxorem quæ illum à laude Dei avertere conatur, & hæc continentur in duobus primis capitibus. Tertium est contra homines qui se amicos illius ostentabant. Quod continetur triginta quinqoe capitibus a cap. tertio ad trigesimum octavum.

3. certamina Iob.

Secunda pars principalis continet coronam & præmium Job tanquam Atletæ fortissimi à cap. tricesimo-octavo ad 41. in quibus Deus defensionem Job suscipit, & post aliquot sermones eum ad statum duplò fœliciorem quàm anteà evehit reddens ei omnia duplicia.

Duo prima certamina satis nota sunt ex lectione, tertium explicat paulò accuratius.

Tertium illud certamen disputationem celeberrimam continet inter Job & ejus amicos Eliphas, Balda, & Sophar, quibus se junxit juvenis quidam Eliu nomine.

Quæ fuit materia istius disputationis?

Disputatio Iob. Quod Job doloribus multis excruciatus deflens voce lugubri calamitates suas dixisset se innocentem & sine peccato percussum esse, nec tam gravia crimina perpetrasse ut secundùm cursum ordinarium providentiæ Divinæ, tam graviter vexari debuerit. Sic enim Job loquitur in fine capitis tertij, *Nonne silui, nonne quievi, nonne dissimulavi, & venit super me indignatio?* quasi diceret, nec verbo quemquam offendi silentium servans, pacificè & quietè cum omnibus conversatus neminem lædens opere, quin etiam corde non peccavi dissimulans injurias mihi irrogatas, & tamen indignatio Dei super me effusa est, quasi super sceleratissimum hominem. Hoc autem illius dictum refutare conantur amici illi ac consolatores onerosi, ut eos vocat, ex eo quod stante Dei providentia calamitates hujus vitæ cuiquam non contingunt nisi in vindictam & punitionem peccatorum: quare inferunt ipsum gravia aliquot scelera commisisse qui tam graviter affligatur, & debere pœnitentiam agere ac ad Deum converti, sanctosque intercessores invocare ut a tanto malo liberetur. Sic Eliphas cap. 4. *Recordare obsecro te quis unquam innocens perijt, aut quando recti deleti sunt, &c.*

Quid ad hæc Iob respondet?

Respondet cap. 6. *Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, sicut arena maris hæc gravior appareret, &c.* Contendens se, etsi aliqua leviora juventutis peccata admiserit, minimè tamen graviora illa ob quæ Deus solet aliquando punire homines insigni aliquâ pœnâ in eos immissâ. Interim gravissimè deflet suam calamitatem verbis ad luctum compositis. Nunc mira de Dei infinita magnitudine stupendisque ejus operibus effatur, ut probet se minimè mentem ab eo aversam gerere inter tot adversa. Etsi boni in hac vita concutiantur, spem illis esse pro futura vita, sicut impios prosperitate fœlices in hoc sæculo, in altero mulctabit. Atque in hisce contentionibus excurrit liber ille Job à cap. 3. ad cap. 38. ipso ad omnia objecta respondente, excepto ultimo Eliu juvene inflato & insolente, qui à cap. 32. ad cap. 37. improperat peccata Jobo, qui cùm audiret eum patientissimè, ipsemet Deus pro Job respondet ac totam disputationem terminat, vocem intelligibilem de nubis densitate emittens, sicut in monte Sinai dans Moysi præcepta sua Exodi 20. Hoc est quod exhibetur cap. 32. *Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis, &c.* Propter verba contumeliosa quæ in Job dixerat. Ac post aliquam paternam increpationem contra ipsum Job qui in modo loquendi excesserat tantisper & scandali causa esse poterat, tum cùm diceret se velle disputare cum Deo, tum cum nimium extolleret suam justitiam, quod non tam decet homines pios, ipsum ad pristinum statum fœlicitatis restituit.

Quomodo dicitur cap. 41. Et addidit Dominus quæcumque fuerant Iob duplicia, cùm plures filios & filias non habuerit quam antea?

Duplicia Iob. Respondetur priores septem filios ac priores tres filias semper mansisse quoad animas immortales, ac sic natis alijs septem filijs ac filiabus, non obstaret quidquam, quin etiam duplicia habuerit 10 filijs & filiabus.

Nunquid gravissimè peccavit Iob maledicendo?

Peccatum maledictionis mensurari debet ex gravitate mali, quod quispiam alicui imprecatur: at Job rei quæ non erat maledicebat, & quæ detrimenti alicujus vix erat susceptiva.

Estne liber Iob utilis ad docendum Christum?

Iob figura Christi. Job afflictum & percussum plaga multiplici, & ex ea tandem liberatum & ad pristinam imò & ampliorem fœlicitatem restitutum figuram fuisse Christi patientis, & ex morte ad vitam resurgentis, communis est Patrum sententia, ut D. Gregorij in Præfatione c. 6. Philippi Presbyteri in caput Job 13. & aliorum, ut Job loquendo & patiendo Christum Dominum expresserit ac de eo prophetaverit, nec difficile sit Christum in Job invenire, si tantisper Lector attentum se reddiderit in ejus volumine percurrendo. Universum enim Christi mysterium sparsum hic illic in eo continetur, ait Polychronius in catena Græcorum Patrum in Job in proœmio.

Hoc luculenter asserit & multis comprobat Castaneus Pictavorum Episcopus exercitationibus suis in Job, à quibus hoc caput inchoare visum est; sic enim capite 1. *Vir erat in terra Hus nomine Iob.* Eminet ipso in aureoli hujusce ac planè sententiosi voluminis lumine Jobi & Salvatoris singularis convenientia, à permultis solertissimè, non tamen ex hoc capite decantata. *Iob* enim qui dolens & gemens, sicut *Hus* fe-

stinans, lignum & fixus exponitur, virum dolorum Christum refert Dominum, qui nunquam ridere, sed interdum flere visus est, graduque festino, ut reapse priscum illud Davidis prænuntij verbum *exultavit ut gigas ad currendam viam*, comprobaret, in Salutiferum Crucis stipitem cui affigendus erat, advolavit.

Porro *nati sunt ei septem filij & tres filiæ*, & fuit ei *familia multa nimis*. Quibus vult designari septem Evangelicæ legis sacramenta è lateris vulnere prodeuntia, nec non tres Domini circa paupertatem, castimoniam & obedientiam suasiones. Unde innumerabilis ei variarum gentium ac cœtuum familia quæ in mundi finem perrectura ac duratura est.

Denique quemadmodum Job sedentem in sterquilinio tres amici, iidemque ut ex Tobiæ 2. liquet, Reges consolari conati sunt, ita tres Magi Regum titulo ab antiquioribus Patribus decorati, Salvatorem adhuc in natali stabulo, haud longè forsan à substraminis humo jacentem, cujus ærumnæ Jobi angores longè erant superaturæ, cum muneribus velut solandum adeunt.

Atque hæc initio exercitationum suarum adnotat, quibus multa addit singularia in progressu. Indicasse nobis satis sit, sicut ea quæ Pineda ad nostrum scopum colligit cap. 6. Præfationis in Job. Rex Regum, inquit Christus, Rex quoque ac Rex Regum Job, magnus inter omnes Orientales, & Christus cujus oriens nomen est Princeps est ac caput omnium orientalium ac illuminatorum à Deo *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. *Apoc. 1.* *Joan. 1.*

Dicit Job de seipso cap. 29. *Qui me audiebant expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum*. Et de Christo testatur Evangelium Luc. 8. *Quod sequebantur eum turbæ & de civitatibus properarent ad eum*. Scilicet nunquam sic hominem loquentem audierant.

Dicit iterum Job de seipso *oculus fui cæco, pes claudo, &c.* Cùm esset in afflictos omnes beneficus: ac sic Christus Pater erat pauperum *qui pertransiit benefaciendo*. Act. 1.

Non comedi, inquit Job, *buccellam meam solus*. & cap. 31. Peregrinos ad epulas suas vocabat. Sic Christus sæpe multitudinem pavit sequentium se, & Pascha cum Apostolis manducavit.

Cap. 31. *Si non dixerunt viri tabernaculi mei*, inquit Job cap. 31. *Quis det de carnibus ejus ut saturemur?* Atqui hoc ipsum est desiderium manducandi pascha & satiandi se carne ejus in Sacramentu Eucharistiæ, ob amorem in illum ferventissimum.

Tres amici Job conticuerunt ejus dolorem percipientes ac cum eo in terra sederunt cap. 2. Sic tres Apostoli agoniæ illius socij in horto Gethsemani. *Erant enim oculi eorum gravati præ tristitia*. Marci 13.

Permittitur Job potestati sathanæ ut eum percutiat, & Christus potestati ejusdem. Unde illud Luc. 22. *Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum*.

Amici Job eum non agnoscebant & de Christo scribitur Isaiæ 58. *vidimus eum, & non erat adspectus*.

Job irrisus est a familiaribus suis cap. 30. *In eorum canticum versus sum & factus sum eis in proverbium*. Non dissimilis Christus quem irridebant in cruce *blasphemantes & moventes capita sua*. Matth. 27.

Quæ prius, inquit Job cap. 6. *Nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt*. Et Christus in cruce felle & aceto potatus est.

Dicit Job cap. 16. *Concidit me vulnere super vulnus*: atque hoc ipsum Christo adaptari potest, cùm post tot vulnera lancea latus ejus aperuit.

Offert Job sacrificium pro amicis, de quo dicit Deus, *faciem ejus suscipiam ut non imputetur vobis stultitia* cap. 42.

Sic Pater æternus respexit in faciem Christi seipsum hostiam offerentis pro peccatoribus omnibus.

Tandem Job restitutus pristinæ incolumitati ac fortunæ, colitur ab omnibus suis qui priùs eum noverant, cap. 42.

Itidem Christus post resurrectionem suam à discipulis agnoscitur & adoratur Marci 16.

Unum desiderari posset ut Job Christi patientis perfecta esset imago, si nimirum reipsà inter cruciatus mortem obiisset: sed ad hoc sufficit quod lethalia vulnera Job perpessus sit, & voluntate se morti obtulerit, quemadmodum Isaac qui perfecta Christi in cruce immolari figura esse non desivit, quamvis reipsà mortem non subierit.

Qui sunt libri Sapientiales dicti?

III. Pars librorum veteris Testamenti.

Quinque libri, qui attribuuntur Salomoni, qui quoniam à Deo postulavit & impetravit sapientiam dictus est sapiens, sunt autem illi libri Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientiæ liber, & Ecclesiasticos.

An Author quinque istorum librorum Salomon?

Author est principalis quoniam vel ab ipso scripti sunt, ut liber Proverbiorum majori ex parte, Ecclesiastes & Canticum, vel ex ejus sententiis collecti sunt, ut liber sapientiæ qui existimatur vulgò à Philone Judæorum disertissimo ex sententiis Salomonis conscriptus, & liber Ecclesiastici, cujus Author & collector ex iisdem Salomonis dictis habetur Jesus filius Syrach tempore Simonis filii Oniæ. Unde nec repositi sunt in priore catalogo librorum Canonicorum apud Judæos tempore Esdræ confecto, quod nondum in lucem emissi fuissent.

Quare liber Proverbiorum ita dictus?

Quod constet ex sententiis quibusdam obscurioribus quibus aliud significatur quam quod in cortice litteræ appareat, ut cum dicit cap. 1. *Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum*, volens significare frustra malignos proponere deceptionem sapientibus, qui sunt oculati ad videndum sequens malum & per virtutem alas habent ad illud effugiendum. Proverbium enim significat quandam sententiam obscuriùs dictam, ut cùm dicitur Joan. 16. *Ecce jam palam loqueris & proverbium nullum dicis.*

Nunquid etiam appellatur liber iste parabolæ in principio ipso libri, cur ita?

Parabola verbum Græcum est à *para* quod est juxta, & *bole* seu Βολή quod est sententia, quod parabola non accipiatur directè secundùm verba prolata, sed juxta, propter aliud significatum verbis ipsis correspondens & ab iis non omnino extraneum, ut cùm per rete intelligitur deceptio, & per pennatorum oculos intelligitur sapientia hominum virtute præditorum, cùm hæc similitudinis propinquitatem inter se habeant.

Quid proponit liber Proverbiorum?

Varia monita ac præcepta quæ sapientem decent, & sapientem hominem reddunt. Sicut dicitur in primo capite, *Parabolæ Salomonis filij David Regis Israel ad sciendam sapientiam & disciplinam, ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, judicium & æquitatem.*

Quomodo dividitur?

In tres partes secundùm triplicem collectionem, Pars 1. à cap. 1. ad 10. exclusivè. Pars 2. à cap. 10. quod ita incipit, *Parabolæ Salomonis, filius sapiens lætificat patrem, &c.* ad cap. 25. exclusivè. Pars 3. à cap. 25. quod ita incipit. *Hæ quoque parabolæ Salomonis quas transtulerunt viri Ezechiæ Regis Iuda: gloria Dei est celare verbum*, quod tempore Ezechiæ cùm floreret pietas & studium librorum sacrorum de ejus Regis mandato viri illi assistentes, plures Salomonis sententias addiderunt duabus prioribus collectionibus, ad quas de cedulis variis in quibus scriptæ inveniebantur illas transtulerunt, & hæc pars durat ad cap. 31. quod est ultimum.

Quid docet circa Christum liber Proverbiorum?

Abbas Rupertus, cui multa ex divino Spiritu creduntur revelata in Scripturarum SS. interpretatione, do- *Rupertus.*

Salomon de et fidem, spem, & charitatem erga Christum.

cet Salomonem secundùm tres virtutes Theologicas fidem, spem & charitatem tres libros composuisse Proverbia, Ecclesiastem & Cantica Canticorum, ut in illis istas virtutes doceret, in libro Proverbiorum fidem, scilicet erga Christum: in libro Ecclesiastes spem, in libro Cantici Canticorum charitatem. Scilicet vetus Adam a charitate, spe & fide excidens, se & posteritatem suam defraudavit, & longe fecit a similitudine beatæ Trinitatis. Et è contra novus Adam, reciprocis gradibus per fidem & spem & charitatem nos reformavit ad eandem similitudinem Dei, & omnis scriptura divinitùs inspirata ad hoc intendit, maximè autem sive manifestiùs tres illi libri, ita l. 6. de Processione Spiritus Sancti c. 19.

Præparatio ad fidem.

Id autem ostendit in Proverbiis quoad fidem. Primus est actus, inquit, in parabolis mundare animam per doctrinam moralitatis, quatenus accipere possit mysterium fidei sic incipiendo, *Fili mi si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis*, &c. Quia ergo non est locus apertus fidei, nisi prius vasa munda sint ab amore sæculi, ab avaritia cæterisque vitiis criminosis, maximè à prudentia carnis, pulchrè ab hujusmodi prius revocat filium quem vocare vult ad intellectum fidei, eandem sapientiam sæculi clamans esse fugiendam. *Favus distillans labia meretricis, nitidius oleo guttur ejus*, Unde in septem primis capitibus præparat animam ad suscipiendam fidem Christi, dissuadendo à meretrice & procaci muliere, quæ est hæresis ac sæculi sapientia.

Cap. 8. proponit Christum iisdem ferè verbis quibus D. Joannes Evangelista de Verbo loquitur. *Audite quia de rebus magnis loquutura sum. Dominus possedit me in initio viarum suarum* &c. paululum voces seu nomina differunt, sed eædem sunt. Hic sapientia, illic verbum, hic *initium viarum*, illic *principium*. Hic ego sapientia *concepta eram*, illic non factum est, sed *erat Verbum*, ait Evangelista. Hic *cum eo eram*, inquit, *cuncta componens*, illic dictum est *Verbum caro factum est, omnia per ipsum facta sunt*. Hic taliter dictum est, *Sapientia ædificavit sibi domum*, illic dictum est *Verbum caro factum*, & ipsam carnem Verbum incarnatum suum nominat templum. Hic taliter dictum est: *Excidit columnas septem*, illic certum est in templo corporis Dominici habitare septem Spiritus. Hic taliter dictum est: *Immolavit victimas suas miscuit vinum & proposuit mensam*, illic taliter factum est sicut experti sumus & experiuntur omnes, quod proprium corpus suum tradidit in mortem, & in eo commemorationem mortis ejusdem quotidie proponit nobis panem & vinum corpus & sanguinem suum.

Conflictus inter bonos & malos.

Quæ autem sequuntur in eodem libro ostendunt conflictum inter bonos qui Christo adhærent, & malos qui ejus fidem respuunt, secundùm quod ipsa incarnata Sapientia dixit: *Non veni pacem mittere, sed gladium*. atque illorum quidem in initio Sapientia mater constituitur, horum vero stultitia. Fines verò quam diversi utriusque filiorum series libri per antiteta declamare intendit.

Ecclesia fortis mulier.

In ultimo capite describitur Ecclesia Christi in qua confidit revelans ei secreta sua sub typo mulieris fortis, cujus etiam dicitur *Vir nobilis quando sederit cum senatoribus terræ*, Christus nempe in judicio ultimo cum Apostolis omnium Judex. Sic mirabiliter fidem in Christum prædicat totus hic liber.

Quid de Christo liber Ecclesiastes?

Spes in Christo.

Spem in Christo Deo habendam docet hic liber, dum in cunctis rebus vanitatem esse ostendit, sic exordiens, *Vanitas vanitatū dicit Ecclesiastes & omnia vanitas. Quid habet ampliùs homo de universo labore suo qui laborat sub sole?* sub auditur, nisi vanitatem, quod pluries reperit, ut judicet homo rationalis in nulla re hujusce mundi cujus figura præterit ponendam esse spem, sed in eo qui cuncta adducet in judicium; quod enim ait: *Generatio præterit, generatio advenit, terra autem in æternum stat*. idem est ac si apertè diceret, homines cupidos frustra conari sibi subjugare terram, agrum agro copulando, contentione horribili usque ad effusionem multi sanguinis, quia terra semper hic remanet, nec illos sequuta est, aut sequutura, qui advenerunt aut adventuri sunt. Quare concludit Deo adhærendum esse, & ejus mandatis.

D. Hieronymus verba illa capitis sexti: *Quid est quod futurum est, jam vocatum est nomen ejus, & cognitum quia homo est, & non poterit judicari cum fortiori se*. ad litteram interpretatur de Christo. Apertè, inquit, de Salvatoris prædicatur adventu: quod qui futurus est antequàm in corpore cerneretur, jam vocatum est in Scripturis nomen ejus & cognitum Prophetis & Sanctis Dei, quia homo sit, & juxta hoc quod homo est non possit se conferre cum Patre, & in Evangelio dicat, *qui me misit major me est*, &c. Librum hunc ferè integrum explicavimus in Sapientia foris prædicante seu Bibliotheca concionatorum par. 1. c. 7.

Charitas docetur in Canticis Canticorum.

De libro Cantici Canticorū res notior est quod charitatem Christi prædicet. Cunctæ voces, ait Rupertus l. 7. de process. Sp. S. c. 13. sunt voces charitatis, Christi desiderabilis, Ecclesiæ desiderantis, amicorum & adolescentulorum intendentium audire vocem sponsi dilecti & sponsæ dilectæ, &c. illum librum tribus meditationibus elucidavimus in Theologia Affectiva 2. 2. in Tract. 4. de perfectione, quibus sequentia addimus.

Quid vocat Canticum Canticorum?

Librum Salomonis quem divino Spiritu movente edidit in quo canit epitalamium, id est, carmen nuptiale, ob conjunctionem spiritualem Christi cum Ecclesia. Vocaturque Canticum Canticorum phrasi Hebraicâ, ad designandum Canticum esse excellentissimum inter omnia Cantica, sicut dicitur Rex Regum pro magno Rege, & solemnitas solemnitatum pro magna solemnitate.

Quomodo Spiritus Sanctus potuit exprimere amorem Christi ad Ecclesiam sub involucro amoris carnalis?

Id ad dignationem divinæ Bonitatis referendum est, qui ad testificandum suum erga creaturam amorem, etiam quosdam terreni amoris terminos non abhorruit, metaphorasque ac similitudines à nuptiis carnalibus desumptas, quas methaphoras celeriter transire debet idoneus hujus libri lector, ut ad arcanos sensus perveniat, perpetuamque de Christo & Ecclesia prophetiam cogitet.

Littera Cantici hujus continet ne veram Historiam an fictam narrationem?

Probabilius est, continere quid mixtum ex parabola & Historia, narrationem istam varia eventuum diversitate contextam, eorum etiam quæ per somnum & imaginationem contigerunt, neque ex toto Historiam neque ex toto parabolam, sed esse & Semi-historiam de nuptiis inter Salomonem, & puellam Ægyptiam Pharaonis filiam, vel aliam priùs rusticam & ignobiliter natam, & esse Semi-parabolam propter multa quæ ibi narrantur, etsi forsan nunquam contigerint secundùm litteram. Ita ut tamen ista omnia scripta sint ad figurandum sub cortice amoris terreni spiritualem amorem inter Deum & Ecclesiam seu inter Christum & animam multâ charitate erga illum incensam, hæcque sit primaria Spiritûs sancti intentio.

Nunquid offendunt castas aures quæ dicuntur de oculis, unguentis, umbilico, cruribus, &c.

Respondetur non alium amorem describi quam castum & conjugalem, à quo tamen celeriter transeundum est ad Spiritum & amorem spiritualem, illique inhærendum, omisso litteræ velo & cortice secundùm intensionem Spiritûs sancti: sicque hoc magis extinguit quam accendit carnalem amorem cupiditatem.

Quo pacto fiet ille transitus ad spiritum?

Considerandum est ad delibandum tantisper mysterium istius Cantici animam ibi repræsentari sub figura

Modus procedendo.

sponsæ quæ mille modis affectus suos circa sponsum prædilectum prodit, ejus oscula, amplexus, præsentiam continuam, protectionem, colloquia, instructiones, desiderando, eum ad se suaque omnia possidentia invitando, eum super omnia & præ omnibus æstimando, appretiando, eum laudibus innumeris extollendo, ejus perfectiones admirando, ut tota pareat extra se rapta, nihilque extra illum & præter illum amare. Ex altera parte Christus & sponsus fidelissimus & potentissimus, amantissimusque reciproquo amore sponsam illam prosequens nihil prætermittit ex iis quæ sperare posset sponsa a tali sponso. Eam instruit ut magister discipulam, ejus pacem & quietem procurat, incommoda quælibet ab illa satagit avertere, eam collaudat, ad se invitat sæpiùs, negotia ejus procurat qoasi tutor suæ pupillæ, denique omnia agit ut se fervidum illius amatorem demonstret. Et hic est Spiritus hujus libri latens in cortice litteræ, cujus singula verba non sunt nimis anxiè expendenda, & discernenda, cùm sufficiat agnoscere in iis involvi actus amoris solliciti & ferventis sponsi erga sponsam & sponsæ erga sponsum: sicut in parabolis non est necesse in singulis verbis anxium esse, nec omnia investigare, quasi necessaria essent, cùm sufficiat ad id attendere quod Author parabolæ in ea præcipuè intendit, atque ad id aptare eas partes parabolæ quæ eo directè tendunt, cæteris omissis.

Quis modus procedendi in Cantico Canticorum?

Per modum dialogi in quo Deus & Ecclesia colloquuntur inter se: ita ut Deus duplicem gerat personam, & magistri suam discipulam docentis, & sponsi qui sponsam suam Ecclesiam & miris laudibus afficit, & variis gratiarum favoribus prosequitur. Cui etiam correspondens Ecclesia laudes laudibus remunerat, & se non indocilem discipulam testatur.

Estne continuus aliquis sensus hujus libri an discursus aliquis sine nexu & ordine, sicut arena sine calce?

Est secundùm aliquos sensus continuus, si quis diligenter attendat, nam initia & velut infantiam Ecclesiæ describuntur in primis duobus capitibus: progressus verò ejus & status perfectior dum per gentes crevit, per quatuor sequentia capita: tandem duobus ultimis capitibus status ejus finalis adumbratur cum ex ipsa & Synagoga Judæorum ultimis temporibus ad fidem conversâ fiet unum ovile & una Ecclesia quæ finem mundi adventantem spectans ad Cœlum adspirabit. Sed isti veriùs Ænigmata loquuntur, neque enim patet ille sic continuus tripartitus Ecclesiæ status in tot obscuris Canticorum verbis.

An licita omnibus lectio hujus Libri?

Apud Judæos non passim juvenes ante ætatem Sacerdotalem triginta annorum admittebantur ad lectionem trium primorum capitum Geneseos nec ad principium & finem Ezechielis a cap. 40. propter obscuritatem: nec ad ullam partem hujus libri, propter periculum salacis titillationis in iis in quibus affectus nondum deferbuerint: quamvis nulli hodie tam malè esse debeant imburi divinis litteris, ut illas nesciant castimoniæ omnis magistras esse, & sub figuratis locutionibus ad nostras loquendi formas accommodatis divini amoris aculeos sicut & alia mysteria declarari. Nil enim in hoc cantico historicè, sed omnia ad Spiritum perpetuâ allegoriâ transferuntur. *Genebr. in cap. 1. Cant. ex quo etiam plura ex sequentibus.*

Quomodo sacer & Canonicus liber qui de Deo haud verbulum habet?

Theodorus Mopsuest.

Hæc fuit objectio Theodori Mopsuesteni Nestorianorum Magistri, & ab ipsis mare scientiarum dicti, cùm nullum ex decem Dei nominibus in eo reperiatur. Sed dubium esse non debet, quin nomine sponsi Deus juxta Rabbinos, aut juxta nos, Christus intelligatur sponsus Ecclesiæ Catholicæ. Sed nec in libro Ecclesiastis nomen tetragammaton reperitur: in volumine

A Esteræ de Deo, ne hilum quidem quatenus apud Hebræos extat.

Quid hoc initium Cantici, *osculetur me osculo oris sui?*

Caput 1. Cantici Canticorum.

Nomen Hebræum *nazak* & osculum & eruditionem significat: petit igitur sponsa Ecclesia erudiri à Christo. Eruditione oris sui: non modo invisibili, sed palam: quod factum est in adventu Christi. De quo dicitur, ad Hebræos 1. capite. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus, &c. novissimè nobis locutus est in filio.* Addit sponsa, *quia meliora sunt ubera tua vino*, id est, Vetus & Novum Testamentum præstant cæteris hujus mundi deliciis: aut ubera designant dulcedinem Evangelij, quod vinum veteris legis paulo durioris melius est.

B Quid est *trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum?*

Hic tangit ordinem salutis, cujus primus gradus est electio seu attractio Dei. Secundus ex parte nostri concursûs. Ideo dicit trahe me post te curremus, *non ego solus sed gratia Dei mecum*, ut loquitur Apostolus.

Quid est *nigra sum, sed forma?*

Per prolepsim occurrit objectioni huic quæ fieri poterat Ecclesiæ, si tibi sponsus tam præstans, cur tu speciei ejus non respondes, cur tu nigra & deformis persecutionibus. Cui respondet Ecclesia interiorem esse suam pulchritudinem, sed deforis sole persecutionis & ardore deformem esse, *quia filij matris meæ*, (quæ est humana natura mater Ecclesiæ) pugnaverunt C *contra me*, infideles & hæretici. Unde petit auxilium & opem à sponso, *indica mihi quem diligit anima mea, &c. ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Ne adhæream gregibus hæreticorum qui se sodales tuos dicunt.

Quid est *si ignoras te? &c.*

Successio pastorum.

Hinc insignis locus contra Hæreticos, nam ibi docetur ubi tempore perturbato & difficili vera sit Christi fides nempe in ovium & pastorum perenni successione, quæ una est è notis Ecclesiæ. Contra hæresis secta non potest indicare ordinem pastorum suorum, neque suos census deferre ad aliquem ex Apostolis aut Apostolicis viris. Qua de re Tertullianus lib. *de præscriptionibus.*

Quid est *equitatui meo in curribus Pharaonis, &c.*

D Hoc designat celeritatem Ecclesiæ & diligentiam in effundendo nominis Christi unguento per prædicationem ad omnes gentes. Unde ad Romanos D. Paulus capite 1. *Fides vestra annuntiatur in universo mundo.*

Quid est *murenulas aureas faciemus tibi?*

Hoc est variis te donis, gratiis ac privilegiis ornabimus.

Quid est *dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum?*

Id est, Dum sponsus est nobiscum per præsentiam ac in sacramentis, fides nostra prosilit in opus, virtutes fructus afferunt.

Quid est *oculi tui columbarum?*

Per oculos intelligenda Ecclesiæ perspicacitas in iis quæ ad fidem, cultum Dei moresque pertinent in E quibus Ecclesia non hallucinatur.

Quid est *tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra Cipressina?*

Hoc denotat ædificium Ecclesiæ firmum esse & stabile; benè enim fundata est domus Dei constructa ex trabibus cedrinis nunquam putrescentibus & cipressinis suave olentibus, ut cujus artifex opifexque Deus sit, ad Hebr. 11.

Quid capite secundo continetur?

Caput 2.

Alternis Christus & Ecclesia laudant se & virtutes suas canunt.

Quid est *Sicut lilium inter spinas?*

Hoc est quantum lilium præcellit spinas, tantùm Ecclesia cæteros hominum cœtus.

Quid est *sicut malus inter ligna sylvarum? &c.*

Hoc est quantum malus & odore & gustu præstat super arbores sylvestres, tantum Christus reliquis omnibus.

Quid cella vinaria?

Arcana Dei & secreta mysteria quæ animos meditantium amore inebriant. Unde continuo addit, *ordinavit in me charitatem*, quia cognitio arcanorum Dei gignit amorem, estque affectiva. Legunt 70. Interpretes *vexillum ejus super me dilectio*. Quia amor est quo Deus congregat & attrahit Ecclesiam, & ad pugnandum excitat.

Quid est *læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me?*

Id est cunctis modis me proteget, fovebit, sustentabit.

Quid est *similis est dilectus meus capreæ, & en ipse stat post parietem nostrum? &c.*

Celeritatem designat sponsi Christi ad opem ferendam Ecclesiæ, ut quasi ex improviso & inscius hostibus præsto adsit, sicque veluti ver novum præsens sentiatur dissipatis hyemis tempestatibus, id est, adversitatum ex hæresibus & persecutionibus.

Quid est *capite nobis vulpes parvulas?*

Vulpes Hæresiarchæ, vulpeculæ Hæreticorum discipuli aut hæretici tenuiores & minoris scientiæ ac potentiæ.

Quid est *donec adspiret dies & inclinentur umbræ: revertere, similis esto dilecte mi capreæ? &c.*

Cerva ad tutas rupes ducit sæpe hinnulos, ut sciant quò confugere debeant a canibus agitati: unde desiderat Ecclesia, ut Christus in tutum locum se recipiat, ne quid detrimenti illi accidat a grassantibus persecutionibus, *donec adspiret dies* alterius sæculi & inclinentur umbræ, id est, præsentis nox prætereat. Ac sic uno contextu sine interpunctuatione legendus integer iste versus.

Quis scopus capitis tertii?

Caput 3. Cant. Propalare Ecclesiæ studium ad quærendum Deum cum omni cura, labore ac sollicitudine, ejusque fortitudinem sub schemate lectuli ac ferculi Salomonis adumbrare.

Quid est *in lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea?*

Nocte sic nos gerere debemus ut unum Dominum somniemus, cogitemus, alloquamur, precemur, juxta illud Apostoli, 1. Thess. 5. *Sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.* Illud autem denotat sponsæ studium & piarum animarum per noctes ac adversitates hujus mundi ad quærendum Deum.

Quid est invenire Deum?

Ejus gratiam, dulcedinem & Spiritum sentire qui testimonium conscientiis nostris perhibeat quod filij Dei simus, vel ab eo Domino liberationem à malis consequi propter quæ absentem illum putabamus.

Quid est *donec introducam illum in domum matris meæ? &c.*

Zelus Ecclesiæ describitur ad introducendum Christum per fidem in Synagogam, sicut fiet in fine mundi cum *omnis Israel salvus fiet*, ad Rom. 11. & Judæi convertentur. Nec vult in illo zelo à quodam interturbari.

Quæ est ista quæ ascendit per desertum?

Describitur Ecclesia plena gratiis & charismatibus, ac odore famæ sanctitatis per desertum hujus mundi inter feras & innumeros adversarios incedens Deo grata & accepta.

Quid lectulus & ferculum Salomonis?

Ipsamet Ecclesia, quam sexaginta fortes ambiunt, idest, Pastores & Doctores vigilantes ac tenentes gladios propter timores nocturnos ignorantiæ, errorum, hæreseon, ne quid detrimenti capiat. Eadem quoque Ecclesia ferculum est, seu gestatorium portatile, quo Christus defertur per fidem ad omnes gentes. *Media charitate constravit.* Id est interiora omnia obduxit,

A obtexit, ornavit charitate, id est, iis quæ amorem concilient, & ad Christum amandum pelliciant: unde invitantur filiæ Jerusalem, id est, animæ omnes, ut derelictis sæculi curis, Christum in Ecclesia contemplentur ac diligant in hac vita quæ tota est dies desponsationi illius dicata, quâ sibi in fide & charitate sponsat animas ut illi adhæreant.

Quod argumentum capitis quarti?

Christus extollit pulchritudinem Ecclesiæ ab enumeratione partium, quia omnia ejus membra pulchra sunt, omnes ordines, omnia ejus opera. *Oculi tui columbarum*, id est, doctores ejus sunt perspicaces, *capilli tui sicut greges caprarum.* Multitudo credentium significatur, quæ optimis pascuis doctrinæ & sacramentorum pascitur. *Dentes tui sicut greges tonsarum.* Caput 4.

B Denotantur viri spirituales, qui firmiori sunt animo, omnes sibi concordes in uno sensu & doctrina, omnes mondi, nullus inter eos sterilis, qui non lucretur aliquem Deo. *Sicut vitta coccinea labia tua*, preces sunt Ecclesiæ cruore Christi perfusæ *sicut fragmen mali punici, ita & genæ tuæ.* Verecundia & est pudor. *Sicut turris David collum tuum.* Denotantur præcones Verbi divini per quos transmittitur cibus spiritualis in corpus Ecclesiæ, & qui instructi sunt armis spiritualibus ad debellandos aut sustinendos hostes Ecclesiæ. *Duo ubera tua sicut duo hinnuli*, sunt duo Testamenta, vel Pastores Ecclesiæ.

Quid est *donec adspiret dies & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ & ad collem thuris?*

C Pollicetur se Christus, donec dies alterius sæculi elucescat, se adfuturum Ecclesiæ, quam vocat montem myrrhæ & collem thuris, propter bonorum operum fragrantiam.

Quomodo vocat eam totam pulchram, cùm in singulis ejus membris macula sit & peccatum?

1 Etsi Ecclesia divisim, distributimve interdum erret in fide vel in moribus; attamen conjunctim, collectimve in Concilio Oecumenico non hallucinatur propter præsentiam Spiritus Sancti: ideò ibi tota pulchra est & macula non est in ea.

Quid est *Veni de Libano sponsa mea?*

Vocat animas ad fidem ex omnibus mundi partibus magisque efferis gentibus, quas vocat cubilia Leonum.

D Quid est *vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum & in uno crine colli tui?*

Hoc denotat quantum Christo beneplacitum sit concordia Doctorum in eodem sensu fidei, ac etiam populi iis adhærentis, etsi ex diversis nationibus coalescat Ecclesia. Hinc se extendit ad laudandam pulchritudinem mammarum & uberum Ecclesiæ, hoc est Pastorum qui lac parvulis propinant, hinc preces illius illi gratæ sunt, favus distillans labia tua sponsa? hinc opera ejus per vestes designata, accepta illi sunt. Concordia Doctorum.

Quid est *hortus conclusus, fons signatus?*

Hoc est, Ecclesia hortus est omni plantarum specie consitus quas hic describit ut laudes ejus amplificet, sed est conclusus Dei præsidio ne quid noxij in illum irrumpat. Est quoque fons signatus ne hæreticorum cœno limpida ejus aqua turbetur, est quoque

E puteus aquarum viventium, è quo petendæ sunt aquæ vivæ & perennes salientes in vitam æternam, quibus singulares Ecclesiæ copiosissimè rigantur, dum omnibus doctrinam veram suppeditat.

Quid est *surge aquilo & veni auster, perfla hortum meum?*

Post apostrophen Christus alloquitur Spiritum Sanctum qui per Aquilonem ventum frigidum denotatur in quantum refrigerat ardorem malæ concupiscentiæ, & per Austrum ventum calidum in quantum ad charitatem corda inflammat, ipsumque invocat ut semper spiret in Ecclesiæ horto, & fluant aromata illius, spargatur ubique odor & fama virtutum illius.

Caput 5.

Quid est in cap. v. *Veniat dilectus meus in hortum suum* &c.

Ecclesia sponsi beneficiis affecta ei totam se dedicat & vicissim sponsus se probatos habere fructus operum illius testatur, quasi cibum quemdam delicatum. Sed & narrat sodalibus suis, id est Angelis & cœlitibus quæ sunt opera Ecclesiæ, quæ preces, quæ negotia, ut incitetur ad succurrendum. *Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi.*

Quid est *ego dormio & cor meum vigilat?*

Describit Ecclesiam in alio statu, quando magna ex parte populorum inertium minus vacat rebus spiritualibus, corruptis plurium moribus: tunc etiam somnus est & dormit quodammodo Ecclesia, licèt cor ejus Spiritus sanctus aut Christus vigilet, ut ipsam ad priorem statum reducat. Unde consequenter describit sponsum ad fores ejus pulsantem ut aperiat, cui tamen difficilè obsequitur dicens, *expoliavi me tunicâ meâ, quomodo induar illa?* Sanctam conversationem exui, quomodo illam resumam, jugum Domini excussi, ut quid iterum subibo? *lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Splendidam jam vitam ago, cutem meam curo, ut quid vitæ squalidæ & asperæ indulgebo? Instat tamen sponsus per varias prædicationes, reformationes, inspirationes vult sponsam reducere, *dilectus meus misit manū suam per foramen & venter meus intremuit ad tactū ejus.* Commovetur & timore concutitur Ecclesia, quærit sponsum nec invenit quem priùs contempserat, nec enim tam facilis est secunda justificatio quam prima, quæ magis gratuita est; non ita facilè ad statum primæ gratiæ revocantur peccatrices animæ, etsi manus earum myrrham stillent per opera pœnitentiæ. Iterum affligitur Ecclesia per custodes mundi, per Principes, per Hæreticos, per Judæos, Sarracenos punitur, vastatur, percutitur. *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem, percusserunt me, & vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.* En status persecutionis quæ sæpius in Ecclesia commovetur ob dormitionem Pastorum: unde tandem excitatur Ecclesia ad magis quærendum sponsum, eumque pacandum unde exclamat, *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo.* Excitat & hortatur ad fundendas ubique preces quo sponsam sibi reconciliet, atque ut ad amorem ejus provocet omnes; occasione sumptâ ex interrogatione Sionidarum sub specie sponsi perfectissimi & omnibus virtutibus decorati virtutes Christi & excellentias exhibet, quia nihil potentius ad sinceram conversionem quam Jesum Christum prædicare ac summas ejus perfectiones, ob quas ab eo coli & amari debet, propalare.

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?

Particulatim per membra sponsus Christus describitur ut innotescat quam sit amabilis. *Dilectus meus candidus & rubicundus electus ex millibus.* In genere est candidus totus sinceris moribus sine fuco & hypocrisi rubore modestiæ suffusus, cui nullus par aut secundus inter innumeros. *Caput ejus aurum optimum*, divinitas ejus super aurum & omnia pretiosissima est. *Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.* Multitudo gratiarum ejus ex divinitate velut capite profluens est absque ulla canitiei aspergine in florenti semper statu. Juxta illud ad Hebr. 13. *Christus heri & hodie & ipse in sæcula*, nunquam veterascit. *Oculi ejus sicut columbæ*: perspicacitas mentis illius, judicium, providentia ad omnia attendunt cum summa puritate. *Genæ illius sicut areola aromatum quæ consitæ sunt à pigmentariis.* Suavitas conversationis illius, quasi cornucopia omnium virtutum & perfectionum. *Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.* Suavis ejus eloquentia quæ sulis impiobis ut myrrha amara est. *Manus ejus tornatiles aureæ plenæ hyacinthis.* Opera ejus pretiosa super aurum & topazion ad redemptionem totius mundi sufficientia, quorum valor

Christus perfectus omni ex parte.

A pro omnibus est & ad omnes sese extendit. *Venter ejus eburneus distinctus sapphiris.* Cogitationes ejus internæ purissimæ sunt cœlestes, *Crura ejus columnæ marmoreæ quæ fundatæ sunt super bases aureas.* Vires illius in subeundis quibusvis laboribus non fatigantur, non succumbunt oneri in agendo, consolando, Evangelizando, patiendo, *Species ejus ut libani, electus ut cedri.* Denique totus quantus est speciem habet admirabilem & oculos spectantium rapientem, qualis est saltus libani aut præaltæ cedri. *Guttur illius suavissimum & totus desiderabilis.* Iterum redit ad verba illius, quibus mirè afficitur: verba vitæ æternæ habet, quibus nihil desiderabilius, voces ejus sunt de justificandis, adoptandis, glorificandis hominibus, de terrendis peccatis, consulandis mœrentibus, ad beatitudinem alliciendis; sic totus est desiderabilis: unde

B excitatio prosilit ad amandum.

Quo charus ille transiit
O Virginum pulcherrima,
Quo se repente contulit,
Ut te sequentes sedulo
Possimus una quærere
Quem tu potenter diligis.

Quid cap. 6. exhibetur?

Restituta sponsa ex tepido statu ad pristinum perseverat in unitate geminæ charitatis & dilectionis erga Deum & proximum, dum interim laudibus multis cumulatur à sponso. — Caput 6. Canticū Canticorum.

Quid est, *dilectus meus descendit in hortum suum?*

Respondet inquisitioni puellarum quo Christus diverterit, ac responder in hortum suam in sedem Religionis in Ecclesiam, extra quam non invenitur, in ea pascit se liliis bonorum operum quæ probata habet ac colligit ut remuneret, omnia enim memoriæ commendat. Unde tam sollicitè hic bona quæ sunt in Ecclesia hic describit, quia nihil apud eum perit, apud quem calix aquæ frigidæ non erit in oblivione: atque hoc est lilia colligere.

C

Quid hoc *averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt?*

Anthropopathos id dicitur, propter summam vim, quæ est in Ecclesia, dum omnes sunt in florenti ac debito statu, ut omnia precibus à Deo extorqueat, quibus ipse ex bonitate insita resistere nequeat.

Quid est, *una est columba mea?*

D Dum unam Ecclesiam laudat, cæteras congregationes paganorum schismaticorum, hæreticorum reprobat, ait Optatus Milevitanus lib. 1. contra Parmenianum. Una est genuina suæ synagogæ ex qua unica Ecclesia prodiit, quam laudarunt cæteræ gentes dum ei se adjunxerunt.

Quid est quod vocatur *aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?*

Quia Ecclesia ut aurora consurgens à parvis cœpit initiis, ut luna splendet in nocte hujus sæculi in quo omnia caliginosa, ut Sol dispellit tenebras errorum, tuneque est terribilis dæmonibus & hæreticis ut castrorum acies ordinata, quâ eorum vires superantur. — Ecclesia.

E Quid est, *quod Ecclesia dicitur descēdere in hortū nucū?*

Id fit dum ad nationes à fide Apostatrices, quales pleræque semper fuerunt, ad fidem reducendas convertitur, sunt enim hæ nationes horti nucum propter amaritudinem quam matri Ecclesiæ inferunt ac duritiem testæ & mentis obstinatæ; unde dicit Ecclesia. *Nescivi*, id est, non agnovi quod ullus fructus veræ pietatis parturiant. Unde addit, *anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab*, quod interpretatur populus spontaneus. Turbatur enim Ecclesia ex inconstantia & volubili mente populorum, qui non nisi propriæ voluntati ac sensui adfixi sunt, mutatâ Patrum suorum religione antiquâ.

Quid est, *revertere Salamitis, revertere?*

Est vox Ecclesiæ ad hæreticas nationes aut infideles, ut revertantur toto corde, tota anima, ex omnibus

viribus ac toto pectore. Nec obstat nomen Sulamithis, quæ vulgò Hierosolymitana à Salem, quæ postea Jerusalem dicta est. Nam Jerosolymitana civitas Prophetis centies adversa, non incongruè hujusmodi gentes repræsentat. Unde capite septimo sequenti additur, *quid videbis in Sulamithe nisi choros castrorum?* Quod nimis verum docet quotidiana experientia, dum toties hæretici armis spiritualibus & corporalibus impugnant orthodoxos.

Caput 7. Cant.

Quid illa sponsæ laudatio in cap. septimo per enumerationem membrorum, propter quæ spectatu & admiratione digna est?

Variæ perfectiones Ecclesiæ enuntiantur. Laudantur gressus ejus, ut celeritas in annuntiando Evangelio designetur. Laudatur junctura femorum, quasi esset monile fabricatum manu periti artificis, ut consonantia inter Apostolos, & iis credentes indicetur, in illâ enim conjunctione peculiariter ars & industria Spiritûs sancti apparuit, & sine illa inanis fuisset eorum prædicatio.

Quid hoc *Umbiculus tuus crater tornatilis nunquam indigens poculis?*

Concilium.

Rabbi Salomo refert ad doctrinam Concilii Sanedrim centum Judices habentis in Jerusalem meditullio Terræ sanctæ. Genebrardus ad Concilia Generalia in medio Ecclesiæ celebrata palàm & publicè, ut ex omnibus partibus eo convenitu postea tanquam ad centrum in medio situm. Eorum consessus est veluti crater rotundus in quo omnes partes æqualiter propinent potum à se temperatum contra violentiam Hæreticorum.

Quid *Venter sicut acervus tritici?*

Propagatio fidelium per Sacramentum matrimonij quod pudicitiâ & castitate conservatur.

Quid *duo ubera sicut duo gemelli capreæ? &c.*

Duo Testamenta, ut duæ leges, scripta & tradita, quæ lac subministrant doctrinæ, suntqoe velut gemelli capreæ, quia sunt ejusdem authoritatis & ab eodem procedunt. *Genebr.* collum sicut turris eburnea designat Prædicatores & Doctores qui robur præstant Ecclesiæ: oculi Prophetas ad quod sicut ad piscinam in Hesebon confluit populus ad hauriendam doctrinam & consolationem, ut qui omnibus expositi sunt. Nasus sagacitatem Ecclesiæ ad detegendas Hæreticorum fraodes. Caput Ecclesiæ præaltum ut Mons Carmeli denotat ejus confidentiam propter testimonium conscientiæ, quia non confunditur aut deprimitur, quasi in aliquo rea sit aut erraverit in doctrina. Comæ capitis illius denotant multitudinem populi illi adhærentis, quem velut purpuram recentem ac canalibus tinctoris adhuc alligatam pretiosam habet Deus. Statura assimilata palmæ, denotat ejus fortitudinem & constantiam quâ nullis soccumbit adversitatum oneribus propter invictam patientiam. Ubera botris assimilata rursus Doctores designant, qoi verbis ad amorem Dei accedunt ac quasi mentes inebriant.

Quid, est *dixi ascendam in palmam & apprehendam fructus ejus?*

Complacentia est Christi, quâ probat Ecclesiam, ejusque labores in Evangelio annuntiando ac populis ad se adducendis. Gratos enim habet hujusmodi fructus. *Et erunt ubera tua*, Prædicatores, *sicut botri vineæ*, ad inebriandas mentes cœlesti amore: *& odor oris tui sicut odor malorum*. Fama quæ spargetur ubiqoe de verbis prædicationum, magna erit & suavis. *Guttur tuum sicut vinum optimum*. Iterum iterumque verba sponsæ laudat, nihil enim excellētius in Ecclesia quàm verbum perpurgatum & doctrina sana, cùm reliquæ mundi congregationes ac Hæreticorum cœtus non nisi errore pascantur, quo nihil miserabilius homini potest accidere. Respondet verò sponsa, doctrinam illam dignam esse sponso suo Christo qui illius Author, eamque in mundò annuntiavit. *Dignum dilecto meo ad potandum, labijsque & dentibus, illius ad ruminandum*. Quia eloquia Domini casta sunt, probata septuplū, eaque pluries Christus ipse meditatus est.

Quid est *ego dilecto meo? &c.*

Instructio rudium.

Sponsa Ecclesia novum opus aggressura ad gloriam Dei priùs se sponso devovet, ejusqoe in amorem inardescit. Est autem illud opus instructio rusticarum gentium, quales hoc tempore Indi Canadenses Hurones, ac multi paganorum incolæ, ad quos aliquando invisendos ac excolendos excitarunt verba ista. *Veni dilecte mi*, inquit, *egrediamur in agrum, commoremur in villis*, hoc est opus missionum, quæ hisce sæculis frequentiores fuerunt, ac cum fructu uberrimo ad quas zelus S. Ignatij, ac nostro tempore P. Pauli Vincentij plures suscitavit,

Quid est *ibi dabo tibi ubera mea?*

Quia viri Ecclesiastici in istis laboribus maximum erga Deum testantur amorem & exercent, si fideliter se gerant,

Quid est, *Mandragoræ dederunt odorem?*

Mandragoræ in radicibus aliquam hominis speciem gerunt: secundùm utrumque sexum & repræsentant barbaros ac rusticos valde homines, de quibus propter rusticitatem eorum dubitarunt aliqui an verè homines essent. In istis missionibus hi homines quantumcunque rudes dant odorem suum, dum in virtute ac religione florescunt, & in conversione anniruntur.

Quid est *in portis nostris omnia poma nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi?*

In portis, id est in promptu, in præsentia, omnis generis fructus habemus, & fideles ac justos veteres, & novos credentes ac pœnitentes, veteres & novos sanctos. Omnes tibi consecravi, ô Christe, omnes tibi devovi, omnes tui sunt, omnes tibi obtuli.

Caput 8. Cantic.

Quid docet caput octavum Cantici?

Repræsentat ultima tempora Ecclesiæ quando Judæis ad fidem venientibus Synagoga pro sorore parvula erit Ecclesiæ.

Quid est *quis mihi det te fratrem meum?*

Actus amoris Ecclesiæ ad Christum exhibitus sub specie amoris puellæ grandiusculæ, quæ parvulum fratrem fors in platea repertum in domum reducit, tenerrimè colloquendo & osculando.

Quare testatur istum amorem?

Mos est iste Ecclesiæ ab actu amoris & charitatis erga Deum ardua opera exordiri. In fine autem sæculi arduum erit & maximum opus Ecclesiæ Judæos ad fidem adducere, Quod explicat per hæc verba, *apprehendam te, & ducam in domum matris meæ*, Synagogæ ex qua prognata Ecclesia.

Quid est *ibi me docebis & dabo tibi poculum, &c.*

Quia Ecclesia à Synagoga edocta est ac in libris ejus ac figuris Veteris Testamenti instruitur de mysteriis Christi, quæ dum concipit inardescit amore ad Christum, ac veluti vino optimo ipsum reficit dum ardenter eum diligit.

Quid est *læva ejus sub capite meo? &c.*

Hoc est favebit me ac omnimodo proteget undique, unde & subjungit. *Adjuro vos, &c.* Propalans quantum probatum habeat hunc ejos statum.

Quid est, *quæ est ista quæ ascendit de deserto?*

Christus prodit amorem ad Ecclesiam, quæ in fine sæculi in persecutione Antichristi de desertis in quibus sese absconderat, proditura est auxilio gratiæ subnixa ac sustentata.

Quid est, *sub arbore malo suscitavi te?*

Sob Crucis arbore redemi te, à lapsu peccati erexi. *Ibi* sub eadem arbore mater tua Synagoga modo ad mentem rediens, horrendo scelere polluta est & commaculata dum morti meæ cooperata est.

Quid est, *pone me ut signaculum super cor tuum, signaculum super brachium tuum?*

Expetit Christus ab Ecclesia & à singulis fidelibus diligi ac ut sibi omnes conformes sint corde & opere, quandoqudem ipse tantopere omnes dilexit, ut nullâ vi tormentorum charitas ejus extingui potuerit, nec ullâ re satis æstimari.

Quid

Quid est *soror nostra parva est & ubera non habet?* A

Sollicitudo demonstratur Ecclesiæ adultæ pro Synagoga recens conversa ad fidem in fine mundi, ut illa coram tyrannis & adversariis fidei non vacillet. Hæc verò pro seipsa respondet se firmiter Christo adhæsuram, *ego murus & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Quid est *vinea fuit pacifica in ea quæ habet populos?*

Vox est sodalium sponsi; puta Angelorum inter sese colloquentium de progressu Ecclesiæ, fructusque ejus Christo ipsi tribuentium ob perpetuam ejus circa eam curam & vigilantiam: nec pastores probos prætermittunt.

Quid est *quæ habitas in hortis amici auscultant te, fac me audire vocem tuam?* B

Iudicium ultimum. Vox est Christi Ecclesiam invitantis ad locum judicij ultimi, in quo adstantibus & audientibus Angelis Ecclesia vicissim Christum post prolatam sententiam, ut in Jerusalem cœlestem temigret, tota festiva & hilaris provocabit his verbis, *Fuge dilecte mi & assimilare capreæ hinnuloque cervorum super montes aromatum*, quasi diceret, remigrando quantocius in Cœlum rape me tecum ut hinnuli & capreæ dum venatores fugiunt catulos secum rapiunt, ne in prædam eorum fiant.

Liber Sapientiæ. *Liber Sapientiæ cur ita dictus?*

Quod veram sapientiam doceat, quæ non tam speculativa est quam practica; vera scilicet Dei cognitio cum ejus timore & cultu quo perducatur homo ad bonum suum æternum.

Quis author hujus Libri? C

Rabinus quidam ac Doctor Hebræus incognitus, qui temporibus Ptolomæi Philadelphi cum plures è Judæis captivi agerent in Ægypto, ad eorum consolationem librum hunc scripsisse existimatur; utque ipsum Regem Rempublicam probè administrare doceret, nec durius exagitaret Israëlitas, proposito adhoc exemplo Pharaonis cui malè cessit durior erga hunc populum animos.

Nunquid Philo Iudæus à pluribus Author habetur hujus Libri?

Improbabile omnino id est, ut liber tam sanctus & quem Ecclesia expensis omnibus Canonicum tandem habuit: quique recensetur inter libros Veteris Testamenti, ab homine Judæo & in infidelitate Judaismi post Christum remanente Platonique addicto, ex quo aliquos suos hausit errores in l. *de opificio sex dierum*, conscriptus fuerit. D

Cur ergo inter Libros Salomonis reponitur?

Quod multas Salomonis sententias contineat, authorque ejus personam induat illumque loquentem inducat: quod itidem de libro Ecclesiastici poterit dici. Unde & Salomon principalis Author horum duorum librorum dici poterit. Unde & in Græcis Bibliis inscriptus est hic liber Sapientia Salomonis.

Quæ partitio hujus Libri?

In tres partes præcipuas dividitur. Prima Pars hortatur ad sapientiam variis ejus propositis elogiis per sex priora capita, quorum 1. sic orditur, *Diligite Iustitiam qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Secunda Pars aperit originem sapientiæ à Deo, ideoque illam debere æstimari, amari & a Deo postulari cap. 7. & 8. exordiens hanc partem à seipso qui à Deo sapientiam obtinuit, etsi esset mortalis homo similis omnibus & ex genere terreni illius qui prius formatus est. Tertia Pars ostendit sapientiæ fructum & effectus exemplis Adami, Noë, Abraham, Loth, Jacob, Joseph, Moysis, qui omnes beneficio sapientiæ ex magnis calamitatibus liberati sunt, utque opera patraverunt, & maximè Moyses, in cujus gestis enarrandis plura impendit capita sub finem Libri. Et hæc pars durat à cap. 9. ad 19. quod est ultimum.

Quid Liber iste de Christo habet?

Manifestè cap. 2. de Christo loquitur, insignem

que exhibet Prophetiam de ejus morte ac passione, repræsentans dicta impiorum Pontificum contra ipsum. *Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis & contrarius est operibus nostris, &c. Promittit se scientiam Dei habere & filium Dei se nominat, factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, &c.* Quæ omnia referri videntur ad Concilium Caiphæ. Unde Lactantius l. 4. inst. cap. 16. nonne ita describit nefarium illud consilium ab impiis initum contra Deum, ut plane interfuisse videatur?

Ecclesiastici Liber cur ita dictus?

Eadem ratione quâ Liber Ecclesiastes nomen suum sortitus est. Liber nempe est concionatorius Ecclesiæ ædificandæ plurimum utilis, omnium virtutum & morum doctrinam continens & quam concionatores ibi utilissimè haurient, ut in auditores effundant.

Quæ partitio hujus Libri?

In tres sectiones.

Prima à cap. 1. ad cap. 43. coacervat multitudinem præceptorum ac sententiarum moralium ad instruendos homines omnis ferè status & conditionis, sine nexu & ordine, non pauca hinc inde intermiscens in commendationem sapientiæ.

Secunda sectio laudem continet virorum nominatorum qui sapientiæ ac virtutis laude floruerunt; ante legem Enoch, Noë, Abraham cap. 44. sub lege Moyses, Aaron, Phinees cap. 45. tempore Judicum Josue, Caleph, Samuel, &c. cap. 46. tempore Regum Nathan, David, Josias, cap. 47. 48. 49. Post Reges Zorobabel, cap. 49. & Simon Oniæ filius Sacerdos magnus qui optimè functus est officio Pontificis. *Qui in vita suâ suffulsit domum & in diebus suis corroboravit populum, &c.* cap. 50.

Sectio tertia ultimum caput, quod est 51. complectitur, in quo collector seu Author hujus Libri singulari gratiarum actione librum concludit, in quo apparet eum à quibusdam æmulis graviter fuisse falsis criminibus delatum apud Regem Ægypti, itaut periclitaretur de vitâ & gravibus suppliciis. *Confitebor tibi Domine Rex & collaudabo te Deum Salvatorem meum, &c. Et liberasti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, &c.* Exhortaturque in fine ad sapientiam hac sententiâ imponens finem suo operi, *Operamini opus vestrum ante tempus & dabit vobis mercedem in tempore suo.* Id est, benè agite antequam pereat tempus benefaciendi, &c.

Nihil ne ergo habet de Christo Liber iste?

Imitatur Salomonem Libri hujus Author: ut enim ille cap. 8. Proverbiorum sapientiam mirabilia sua prædicantem introducit, similiter & hic cap. 24. eamdem sapientiam quæ Dei filius est, exhibet de seipsâ loquentem. *Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam, &c. Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient, &c. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Quæ de Christo Domino plurimi Patres etiam ad litteram intellexerunt.

Qui sunt Libri Prophetales?

Liber Psalmorum, quatuor Prophetæ majores, & Liber duodecim Prophetarum minorum. E *4. Pars librorum veteris testamenti.*

LIBRUM PSALMORUM QUIS composuit.

SI credimus D. Augustino lib. 17. de Civit. Dei cap. 17. David Author est centum quinquaginta Psalmorum: at si D. Hieronymo in Prologo super Psalmos, quem magis auscultandum quidam putant ob diligens ejus studium circa textum sacræ Scripturæ, decem sunt Authores horum Psalmorum, David, Moyses, tres filij Chore, Asaph, Ethan, Heman & Iditum, quamvis alii videatur filios Chore, Asaph & alios fuisse tantum cantores, non Authores Psalmorum.

Quæ materia Psalmorum?

Laus divina de rebus ferè omnibus in scripturâ sacrâ

contentis, ut in his omnia ferè divina Mysteria dicantur, & in his velut in communi quodam thesauro omnia bona recondita sunt ac conferta, maximè vero quæ pertinent ad Christum aut ejus Ecclesiam.

Quare partes istæ scripturæ vocantur Psalmi?

Quod compositi sunt cum quadam modulatione delectabili humanum animum ad Deum laudandum mulcente, ut dum suavitate carminis pascitur auditus, divini sermonis utilitas inseratur, sicut accidit in poculo quo remedium porrigitur, quod ex præscripto medicorum aliquando melle circumlinitur.

Quæ divisio Psalmorum?

Vix potest ulla assignari artificiosa Psalmorum divisio præter illam generalem quæ est in centum quinquaginta Psalmos, propter diversitatem materiarum quæ in iis tractantur: & quamvis admittamus diversos Authores fuisse horum Psalmorum, quia tamen Psalmi illi in uno libro repositi sunt, prout diverso tempore inventi fuerunt & collecti, ut omnes inter se mixti sint, non potest ex parte Authorum commodè dividi.

Possuntne omnes Psalmi de Christo intelligi, cum sæpe videantur de aliis rebus esse compositi?

Dixit quispiam ex antiquis: nullus non Psalmus de Christo est. Idest, omnes de illo sunt. Quia vel Propheta vel toto Psalmo vel in parte de Christo loquitur, vel ipsum loquentem introducit. Aut de ejus Ecclesiâ aut Apostolis, vel de ejus gestis: aut aliquid narrat quod ista aut istorum aliquid repræsentet, aut ad ista referatur. Christum igitur sonant hæc omnia, caput & corpus: sicut enim in cytharis non quidem omnia quæ tanguntur canorum aliquid resonant, sed tantum chordæ: cætera autem ideo fabricata sunt, ut esset ubi illæ vincirentur, unde, & quo tenderentur: ita in Psalmis ac Prophetarum Libris omnia vel Christum sonant, vel ad hoc interponuntur, ut sit ubi & onde connectantur illa quæ Christum ejusve membra significant.

Nunquid tituli Psalmorum sæpe indicant Christum non esse argumentum Psalmi, sed quidpiam aliud?

Tituli Psalmorum.

Respondetur quod etsi in illis Psalmis Historia aliqua tractetur quæ per titulum ipsum significetur: historia tamen illa tractatur quasi umbra & figura alicujus rei in Christo gerendæ, ita ut in illa Historia, Spiritu sancto illustrante, Christum Propheta intellexerit. Sic tituli Psal. 3. 21. 68. & 87. denotant historiam David ibi exhiberi, sunt nihilominus in his Psalmis voces Christi Patrem orantis secundum infirmitatem carnis. Et D. Petrus in Actis Apostolorum exposuit de Christo Psalm. 2. & 15. etsi titulus aliud denotet. Unde in nullo Psalmo David dici debet simplex historicus, sed etiam Propheta, qui polleat gratiâ speciali Spiritus sancti ad designandum futurum aliquod Sacramentum de Christo & ejus Ecclesiâ.

Quem finem sibi proposuit David in conscribendis Psalmis?

Intendebat inducere populum Judaïcum ad fidem & spem in Christum futurum & homines passione suâ redempturum, sine quo fœlicitatem nullus consequi posset, & cum prævideret Psalmos illos in Novo Testamento cantandos esse, intendebat quoque excitare omnes populos ad laudandum Deum & gratias illi agendum de operibus suis, iis potissimum quibus per Christum tam mirabilia operatus esset. Ideoque in horum Psalmorum lectione multum interest, ut quis diligentissimè attendat quomodo unusquisque Psalmus vel ex toto vel saltem ex aliquâ parte ad Christum ejusve mysteria aut ejus Ecclesiam adaptari possit, ne magis sensu Judaïco soli litteræ occidenti adhærente, quam Christiano ad Spiritum assurgente, intelligatur.

CLAVIS DAVID.

Ita docent plures de omnibus Psalmis, D. Hilarius in prologo in Psalmorum explanationem. D. Hieronymus seu quis alius in Psalm. 117. tomo 9. operum. Luculenter verò Jacobus Valentia Parez totum Psalterium de Christo interpretatur. Atque hæc scientia est Clavis David, ut sequitur.

Psalmus 1.

Psalmus 1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit.* De Domino nostro Jesu Christo, ait Ruffinus Aquileiensis, accipiendum est, qui non abiit in consilio impiorum sicut homo terrenus qui uxori consensit deceptæ à serpente, *& in via peccatorum non stetit.* Venit quidem in via peccatorum, nascendo sicut peccatores: sed non stetit, quia illecebra sæcularis eum non tenuit, *& in cathedra pestilentiæ non sedit*, noluit enim terrenum regnum cum superbia. Vel cathedra pestilentiæ perniciosa doctrina intelligi potest. Deinde considerandus est ordo verborum, *abiit, stetit, sedit.* Abiit ille qui recessit a Deo: stetit cum delectatus est in peccato; sedit cum in suâ superbiâ confirmatus redire non potuit, nisi per eum liberatus, qui neque abiit in consilio impiorum, nec in viâ peccatorum stetit, nec in cathedrâ pestilentiæ sedit. *Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Quod Christus in lege Dei Patris fuerit, textus Evangelij satis ostendit (Luc. 2.) nequaquam puer Jesus invitis parentibus in templo Domini remansisset, si in lege Domini voluntas ejus non fuisset: ac in die ac nocte prædicavit, nam in die docebat turbas, nocte Verbi mysteria discipulis revelabat, & a præceptis Patris nunquam Filius discordavit.

Tres gradus progressus Christi.

Et folium ejus non defluet, & omnia quæcumque faciet prosperabuntur. Per folium intelligitur verbum: quod enim folia agunt arboris, hoc per similitudinem agunt verba Redemptoris: fructu quidem ejus spiritualiter pascimur: sermone vero ipsius à vitiis obumbramur. Quomodo autem verbum ejus non defluat, ipse in Evangelio testatur, ubi ait (Matth. 24.) *cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, &* (Matth. 5.) *iota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Porro unigenitus Dei Filius in carne veniens, quia verus Deus & verus homo extitit, alia ut Deus, alia ut homo & docuit & fecit. Sed quod fecit aut docuit ut Deus, nobis profuit ad rectè credendum. Quod verò ut homo, profuit nobis ad rectè vivendum: impletum est ergo quòd dicitur, *& omnia quæcumque faciet prosperabuntur.* Sed fortasse non creditur prosperè egisse quando à Judæis occisus est. Immo tunc prosperè egit, quia morte sua mortem nostram destruxit, nec profuisset nasci in carne, si non contigisset mori & resurgere.

Verba Christi.

Psalmus 2. *Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ & Principes convenerunt in unum adversus Dominum & adversus Christum ejus.* Dictum est quare, ac si diceretur frustra, nam Judæi, Herodes, Pilatus, Annas, Caïphas, meditati sunt inania, *non* enim est (Proverb. 21.) *sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum*, sequitur, *ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Non præcepta, sed præceptum dicit, fortasse nobis charitatem innuit. Hoc præceptum nobis quotidie prædicat Christus, *reges eos in virga ferrea*, virga ferrea accipitur inflexibilis justitia, quæ ideo virga quia recta: ideo ferrea quia dura, recta bonis, dura malis, scilicet lex Christi à bono non deflectit, nullam iniquitatem approbat, ideo est inflexibilis circa malum aliquod. Unde sequitur, *& tanquam vas figuli confringes eos*, quid enim terrena sunt corda, nisi vasa fictilia, quæ Dominus per virgam ferream constringit, cum per justitiæ rectitudinem suam in eis carnalitatem destruit, cum mentis elationem conterit? Unde sic confringit ut melius restituat, dum vasa iræ commutat in vasa misericordiæ, & vasa apta ad interitum, facit apta ad gloriam (ad Rom. 9.) &c.

Psalmus 3. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me, multi insurgunt adversum me?* Vox est Christi, sub specie Davidis cum fugeret à facie Absalom, de multitudine adversariorum conquerentis. *Multi*

dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo ejus, qui dicebant Christum non esse Deum, *tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea & exaltans caput meum*, quia Verbum suscepit humanitatem Christi, & illi gloriæ & exaltationis causa extitit. *Ego dormivi & soporatus sum & exurrexi, quia Dominus suscepit me*, mortuus enim Christus & resurgens, in gloria Patris susceptus est, vel die susceptionem per unionem hypostaticam fuisse causam resurrectionis Christi per quam admodum exaltatus est, non enim decebat humanitatem vitæ principio unitam in mortis tumulo remanere.

Resurrectio Christi.

Psalmus 4. *Cum invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ*. Orabat David pro adventu Messiæ & sentiens se exauditum ait: *& scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum*, conjungitque prolationem veritatis in voce cum visione quæ fit in corde, quod solent Prophetæ, asserens Christum fore mirabilem in ortu, in progressu, in exitu, in verbis, in factis, in judiciis, in omnibus, & quia Christus est mediator hominum potentissimus, subjungit *Dominus exaudivit me cum clamavero ad eum*, ad Christum, qui si pro nobis orat Patrem, repulsam nunquam patiemur. *Sacrificate sacrificium justitiæ & sperate in Domino*: sacrificium justitiæ, opera sunt justi post pœnitentiam, quid enim justius quam ut quisque propriis peccatis irascatur potius quam alienis? Unde David in hoc Psalmo prævidens Christum adhibet stimulos ad parandam ei viam per vitæ rectitudinem, *multi dicunt quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiam in corde meo*, hoc lumen Christus est, qui est splendor gloriæ Dei Patris (ad Hebræos 1.)

Psalmus 5. *Verba mea auribus percipe Domine: intellige clamorem meum: intende voci orationis meæ Rex meus & Deus meus.* Quando in scripturâ scribitur Rex & Deus, semper intelligitur Christus, qui est Deus & homo & caput & Rex Ecclesiæ & civitatis Dei quam gubernat & regit, ait Jacobus de Valentia, unde Psalmus iste continet orationem Davidis ad Christum quem invocat & quem asserit malos odio habiturum, & bonos amore prosequuturum. *Mane astabo tibi & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*, propter quam destruendam statim passus es in hunc mundum ingrediens, *neque habitabit juxta te malignus*, specialiter autem per excommunicationem ejiciuntur ex Ecclesia hæretici & homicidæ, unde *perdes omnes qui loquuntur mendacium*, quales sunt hæretici, *virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus, & gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo*, & nunc per gratiam sanctificantem, & in judicio, vocans benedictos Patris eos, qui tibi paruerint.

Psalmus 6. *Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.* Loquitur in persona generis humani peccati originalis plaga sauciati, cujus miserias exagerat ad invocandum Christi auxilium per quod sanari poterat, *convertere Domine*, per Incarnationem, *& eripe animam meam* per mortem & passionem tuam: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.* Ad confitendum tibi. *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum.* ab Adami tempore innumeras passus sum persecutiones: tempus istud fuit tempus lachrymarum: *discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Insultat dæmonibus genus humanum post exauditam orationem suam de adventu Christi, *erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei.* Exsufflantur enim dæmones in baptismo, ejiciuntur per Christum ab obsessis corporibus, & ab omni populo gentili in quo per Idololatriam habitabant.

Christus debuit esse sine peccato.

Psalmus 7. *Domine Deus meus in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me & libera me.* Petit Christus à Deo Patre liberari à persecutionibus Judæorum, *Domine Deus meus si feci istud: si est iniquitas in manibus meis: si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.* Si quod mihi imponitur admisi, & si peccatum in me est, sine fructu ibit passio mea, quia per hominem innoxium redemptio fieri debebat. *Exurge Domine in irâ tuâ, & exaltare in finibus inimicorum meorum.* Hîc petit punitionem Judæorum qui invocantem occiderunt, *consumetur nequitia peccatorum & diriges justum.* i. Christum exaltabis.

Psalmus 8. *Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum quoniam elevata est magnificentia tua super cælos*, per Ascensionem & sessionem ad dexteram Patris, *ex ore infantium*, ô Jesu Christe, *& lactentium perfecisti laudem tuam.* Non possum, ait Ruffinus Aquileiensis, accipere alios infantes atque lactentes, quam eos quibus dicit Apostolus (1. Cor. 3.) *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi*, sequitur. *Ut destruas inimicum & ultorem* populum Judaicum te persequentem. *Quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum?* Admiratur Propheta exaltationem humanæ naturæ in Christo. *Minuisti eum paulominus ab Angelis*, quia eum passibilem & mortalem fecisti. *Gloria & honore coronasti eum* per Resurrectionem & Ascensionem.

Psalmus 9. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo; narrabo omnia mirabilia tua.* Canitur iste Psalmus pro occultis filij, ut habet titulus, & quia non dicit cujus, intelligendus est unicus Filius Dei. Nam & ipse cum sine additamento ponit filium, seipsum vult intelligi, ut ubi ait (Joan. 8.) *Si filius vos liberaverit, verè liberi eritis*, sequitur *in convertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur & peribunt à facie tua.* Hîc incipit ea enarrare quæ sentit de occultis filij. Quando tentatus est Dominus (Matth. 4.) retro conversus est inimicus, dictum est illi, *vade retro Sathana.* Tunc infirmatus est diabolus cum suis ministris quando potestatem quam in humano genere habuit amisit. *Quoniam fecisti judicium meum & causam meam, sedisti super thronum qui judicas justitiam.* Sumendo humanam naturam & pœnalitates ejus ut pro me satisfaceres, & causam meam fecisti adversario meo condemnato. *Increpasti gentes & periit impius.* Hoc factum est per prædicationem Apostolorum qui gentes arguerunt de Idololatriâ. *Periit memoria eorum cum sonitu, & Dominus in æternum permanet*, memoria Idolorum in somnos abiit cum sonitu prædicationis Apostolicæ, & Christus Dominus regnat inter gentes.

Psalmus 10. *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer?* Vox est Ecclesiæ vel Catholici hominis contra hæreticos, qui se montes præ superbia existimant & alios passeres nullius pretij, vellentque ut quâ levitate passer ad montem evocat, eadem levitate Catholici, mutata fide ad ipsos transirent. *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum*, id est, sanctam Scripturam hæretici suis erroribus & suis sensibus applicaverunt. *Quoniam quæ perfecisti destruxerunt.* Quia sanctus & Catholicus sensus, quem nos Deus docuit penè ab ipsis destructus est. *Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus.* Christus in Ecclesia est qui idem in cælo est, dijudicabit omnia & hæreticos acerrimè puniet. *Pluet super peccatores laqueos ignis & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Quod in Epistola Judæ Apostoli evidentius manifestatur.

Psalmus 11. *Salvum me fac Deus quoniam defecit Sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum*, seu ij Gentiles sint seu Judæi, ubi autem defecit veritas, ibi necesse est ut abundet vanitas, ideo sequitur, *vana locuti sunt ad proximum suum*, &c. sed Deus misertus est infœlicitatis hominum. *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam*

Psalmus 11.

gam, dicit Dominus. Apparebit in carne Filius meus, *ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.* Non dicit quid poneret, sed intelligendum Deum positurum in Christo, id quod valeat ad sublevandam pauperum miseriam. Unde consequitur, *Eloquia Domini eloquia casta*, & casta dicit sine corruptione simulationis; multi enim prædicant veritatem non castè, quia vendunt illam pretio commoditatum hujus sæculi. Vel ita dicit, quia vera sunt verba Christi qui nullo modo mentiri potest.

Psalmus 12. *Usquequo Domine oblivisceris me in finem, usquequo avertis faciem tuam à me?* Propheta hic orat ferventer pro adventu Christi, quem etiam faciem Dei vocat. *Illumina oculos meos* per Christum, *ne unquam obdormiam in morte* peccati; ac sentiens Christum tandem adventurum ait: *Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi & psallam nomini Domini altissimi.* Ubi tria memorat: exultat corde: cantat voce: psallit opere. Hæc tria circa Christum impendenda sunt, quia enim altiorem & meliorem Dominum invenire non possumus, justum est, ut quidquid in nobis est, in ejus laude, amore & obsequio ponamus.

Psalmus 13. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Cum omnes & gentiles & Judæi ante adventum Christi peccatis omnium generum scaterent, instar ejus qui in urbem ingressus videt omnes sine medico variis febribus æstuantes, ipsum medicum præsentem expetit: ita hic David Jesum Christum desiderat, qui universos generis humani morbos curet. *Quis dabit ex Sion salutare Israel?* Quis ex cœlo illum diducat in remedium tantæ infœlicitatis? *Cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob & lætabitur Israël.* i. populus Christianus. In eo, inquit D. Hilarius, quod salutare est, virtus est nominis, non nos aptamus aut fingimus, sed in veteris testamenti libris salutare Dominum Deum nostrum nuncupari docemur.

Psalmus 14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Quærit hic David quis capax & idoneus sit in cœlum conscendere & in Christo requiescere: nam ut editissimæ humi partes montes nuncupantur, ait idem D. Hilarius, ita necesse est in his quæ cœlestia sunt, maxima atque sublimia sub montis nomine opinari, & quid sublimius Christo qui est super omnem principatum & potestatem & omne nomen? Ad id autem quod quæsitum est respondet Spiritus Sanctus, *qui ingreditur sine macula & operatur justitiam, & qui loquitur veritatem in corde suo, & non egit dolum in lingua sua.* Ut catholicæ professionum doctrinæ, & ita sentiendi ac prædicandi judicium etiam operatio consequatur, sed arctum hoc & per sæcula nefas difficile judicium.

Oratio Christi.

Psalmus 15. *Conserva me Domine quoniam speravi in te: dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Hic Psalmus orationem Christi continet pro suis membris infirmis: ac ait Deum non egere suis bonis, quia sola charitate non necessitate pius pater nos redemit. *Sanctis qui sunt in terra ejus.* i. in cœlo, *mirificavit omnes voluntates meas in eis.* Senserunt enim quid eis profuerit voluntas mea moriendi pro ipsis, & lex qua eos direxi in viâ salutis. *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi*, quâ se privaverat Christus ad aliquod tempus. *Insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei* .i. Judæi ex quibus ortus sum usque ad mortem increpaverunt me & blasphemaverunt, unde ex hoc benedicam Dominum. *Propter hoc lætatum est cor meum & exultavit lingua mea. insuper & caro mea requiescet in spe*, in sepulchro. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno. nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Nec animam meam in lymbo patrum permansuram permittes, neque sanctificatum corpus, per quod & alij sanctificandi sunt, corrumpi patieris. Notari potest in hoc Psalmo quanta fuerit animæ Christi jubilatio ad Patrem.

Psalmus 16. *Exaudi Domine justitiam meam: intende deprecationem meam.* Et hic quoque Psalmus orationem Christi ad Patrem, qui allegare potest suam justitiam in oratione, quia sine peccato est. *Probasti cor meum & visitasti nocte, & non est inventa in me iniquitas.* Deus Pater Filium probavit quando pati eum permisit. *Mirifica misericordias tuas qui salvos facis sperantes in te.* Cum pro amore Dei quæ mundi sunt despicit avarus, ad humilitatem convertitur superbus, ad mansuetudinem iracundus, ad castitatem luxuriosus, nonne misericordias tuas mirificavit Deus? Hoc orat Christus. *Proficientes me nunc circumdederunt me, oculos suos statuerunt declinare in terram*, cum deberent Judæi Christum adorare, projecerunt extra urbem & crucifixerunt, dumque non Deum sed purum hominem existimaverunt, sic oculos in terram declinaverunt. *Domine à paucis de terrâ divide eos in vita eorum.* Disperge eos per orbem terrarum. *Saturati sunt filij & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.* Dicentes, sanguis ejus super nos & super filios nostros. *Ego autem in justitiâ apparebo conspectui tuo.* Qui apparui peccator conspectui Judæorum. *Satiabor cum apparuerit gloria tua* in his qui me norunt & intelligunt, desiderium totum Christi est ut Deus glorificetur.

Mirabilis misericordia Dei.

Desiderium glorificationis Dei.

Psalmus 17. *Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum.* Vox est Christi ad Patrem, cujus humanitas subsistentia Verbi fulciebatur. *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.* Hoc factum est quando Judæi cum Juda quæsierunt Christum ad mortem. *Commota est, & contremuit terra* in passione, ubi terræ motus factus est magnus. Ascendit *fumus in ira ejus* per lachrymas pœnitentiæ, *& ignis à facie ejus exarsit, carbones succensi sunt* Apostoli a suscepto spiritu in linguis igneis suaviter arserunt. *Inclinavit cælos & descendit & caligo sub pedibus ejus*, misit Apostolos, qui cœli dicuntur ad prædicandum & contrivit Sathanam, qui caligo est, sub pedibus eorum, *& ascendit super Cherubim & volavit, volavit super pennas ventorum* per prædicationem Apostolorum qui velut Cherubim pleni erant scientia, velociter pervenit ad omnes gentes. *Et posuit tenebras latibulum suum*, scilicet obscuritatem Sacramentorum ac maximè Eucharistiæ in qua latet quasi in obscuro loco. *In circuitu ejus tabernaculum ejus*, multitudine enim credentium circumventus est. *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*, quia obscura est scientia in Prophetis. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando & carbones ignis.* Apostoli à Judæis ad gentes transierunt. *Et intonuit de cælo Dominus & Altissimus dedit vocem suam* per Apostolos. *Et misit sagittas suas.* i. Evangelistas, *fulgura multiplicavit* quæ sunt miracula, *& conturbavit eos* bonâ conturbatione ad pœnitentiam, *& apparuerunt fontes aquarum.* i. dona Spiritus Sancti. Legendus D. Augustinus in hunc Psalmum.

Apostolorum missio.

Psalmus 18. *Cæli enarrant gloriam ejus, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Apostoli & Evangelistæ qui cœli sunt propter celsitudinem, & firmamentum propter fidei & charitatis soliditatem, enarrant gloriam Divinitatis & opera humanitatis. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam*, spirituales prædicant spiritualibus, & peccatores peccatoribus. *In sole posuit tabernaculum suum*, vel in Christo Ecclesiam, vel quia Deus in Christo inexistit, *& ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, de utero virginali. *Exultavit ut gigas ad currendam viam* incomparabili virtute præditus stadium hujus vitæ decurrit usquequo ad Patrem rediret, *nec est qui se abscondat à calore ejus*, cum non sit qui non aliquam Spiritus Sancti gratiam per-

cipiat. *Lex Domini immaculata convertens animas.* Lex est Evangelica.

Psalmus Judæis exosus.

Psalmus 19. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob.* Vox est Prophetæ optantis prospera omnia Christo suo, in Passionis die, ac ut omnia ejus desideria à Patre cœlesti impleantur pro salute animarum. *Memor sit omnis sacrificij tui*, & cruenti & incruenti; *tribuat tibi secundum cor tuum*, quo salutem omnium desideras. *Nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum*, in quo princeps hujus mundi quidquam non habet. Salvum illum fecit in passione confirmando, in obedientia conservando, à mortuis resuscitando. Testatur Rabanus *adversus Judæos*, hunc Psalmum ita Judæis exosum esse, ut illum in Synagogis suis non amplius recitent aut cantent, ne Christo bonum precari videantur.

B

Psalmus 20. *Domine in virtute tua lætabitur Rex, & super salutare tuum exultabit vehementer.* Prima pars hujus Psalmi multa prospera de Christo prædicat. *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Priusquam enim homo fieret, ab omnibus Patriarchis & Prophetis benedictus est: ab ipso quoque Angelo dicente ad Mariam benedictum esse fructum ventris ejus. *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*, quæ corona est Ecclesia ex vivis lapidibus constans. *Vitam petijt à te*, resurrectionem petijt petens se clarificari à Patre Joan. 12. Secunda pars narrat pœnas Judæorum qui Christum oderunt.

Psalmus xxi.

C

Psalmus 21. *Deus Deus meus, quare me dereliquisti?* totus Psalmus magis Historiam Passionis Christi sonat quam prophetiam. Præfigitur ei titulus. *Victori pro cervo matutino Psalmus David.* Juxta Hebræum, *Vincenti super cerva auroræ Psalmus.* Quod in Christum in sua Passione Judæi quasi cervum venati sint ac persecuti, unde in eodem habetur, *circumdederunt me canes multi.*

Christus cervus.

Observat Cajetanus humanitatem Christi rectè nomine cervæ significari, ac in passione cervæ assimilari. Est enim cerva adeo simplex animal, ut admiretur hominem sagittam parantem contra se, & est exemptom a febre, adeo ut caro illius præservet alios à febre, habet quoque cum serpente specialem inimicitiam. Sic Christus in Passione admiratur se derelictum. Immunis fuit à peccato & cum serpente antiquo bellum in ea gessit. Vide quæ diximus 3. p. Bibliothecæ concionatorum in Michaele Menoto, qui Passionem Christi venationi comparat alicujus cervi non sine artificio. Addunt alij cervam abundare copiâ lactis præ cæteris animalibus, & præ alijs sollicitam esse circa alendos & custodiendos hinnulos, nam summo mane surgit ad ipsos lactandos. Quæ Christo haud difficulter adaptantur. David autem in hoc Psalmo prævidens totum Passionis Mysterium, primo introducit Christum suam Passionem exponentem apud Patrem per modum querelæ. 1. Quod sit derelictus à Patre, *Deus Deus meus quare dereliquisti me?* 2. Quod sit contemptus & irrisus à Judæis & militibus, *omnes videntes me deriserunt me, &c.* 3. Quod sit varijs tormentis afflictus, *foderunt manus meas & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea.* At secundo introducit Christum petentem liberari per resurrectionem, *tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum à me, ad defensionem meam conspice.* Nempe me resuscitando à morte ad vitam. *Salva me ex ore leonis*, Diaboli nempe, quem canem, leonem & unicornidem vocat ad insinuandam multiplicem ipsius crudelitatem. Tertio introducit Christum gratias agentem Patri post suam resurrectionem, *narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te &c.* Apud te laus *mea in Ecclesia magna* ex omnibus populis congregata. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes & saturabuntur.* Quod maximè intelligitur de Sacrificio & Sacramento Eucharistiæ, quod Christus voverat se obla-

A

turum usque ad finem mundi per ministerium Sacerdotum, postquam in cœlos ascendisset, ubi habet Sacerdotium æternum secundum ordinem Melchisedech, ut non semel indicat D. Paulus in Epistola ad Hebræos, & quia magni fructus sunt hujus sacrificij subjungit. *Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium, &c.*

Passio secundum Davidem.

Porro quidam Theodorus Presbyter in quadam Synodo Toletanâ damnatus est, quod hunc Psalmum 21. de Davide exposuisset; nam totus Psalmus manifestè Christum Dominum loquentem inducit. Primum quidem de suâ derelictione conquerentem, deinde & hostium suorum crudelitatem passionumque suarum magnitudinem enarrantem: postea pro liberatione rogantem & pro eâ promittentem Patri gratiarum actionem & prædicationem nominis sui apud gentes. Ita observat Jansenius Gandavensis. Proinde hic Psalmus nominari jure poterit, Passio Domini nostri Jesu Christi secundum Davidem, & pro concione exponi.

Eucharistia.

Psalmus 22. *Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit.* Hunc Psalmum de Eucharistiæ Sacramento & ejus effectibus post Joannem Viguerium interpretati sumus in Theologia affectiva parte 3. ubi de Sacramento Eucharistiæ agimus, nec obscurè indicat ille versus primus. Pro, *regit me*, legit D. Hieronymus, *pascit me*, sequitur, *parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me.* Fortior enim ex Eucharistia redditur anima contra tentationes quaslibet.

Psalmus 23. *Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi qui habitant in eo.* Postquam descripsit dominium Dei super orbem ac soli innocentiæ & sanctitati aditum ad cœlum patere asseruit, inde concludit Christo, qui justitiæ fons est, aperiendum esse cœlum ut in illud cum gloria ingrediatur. *Attollite portas principes vestras & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ:* scilicet Christus, *Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ*, ideoque illi competit in montem ascendere, cum sit ipse innocens & mundo corde, & ipsarum virtutum omnium Rex & Dominus per excellentiam.

D

Psalmus 24. *Ad te Domine levavi animam meam: Deus meus in te confido non erubescam.* In hoc Psalmo Propheta in persona generis humani ad Christum & ejus legem Evangelicam suspirat. *Dirige me in veritate tua & doce me: quia tu es Deus salvator meus*, petit dirigi secundum veritatem clausam in litera, *delicta juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris.* Petit salvari per Christum à peccatis perpetratis in Paradiso terrestri, hic quippe erat veluti juventus naturæ humanæ. *Dulcis & rectus Dominus propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* Christus propter mansuetudinem suam dabit legem pœnitentiæ peccatoribus. *Diriget mansuetos in judicio: docebit mites vias suas.* Scilicet pœnitentes qui sese humiliabunt in mansuetudine spiritus. *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos*, de tentationibus.

E

Psalmus 25. *Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum*, petit hîc Propheta discerni à malis ac omnem immunditiam carnis à se auferri, *quoniam misericordia tua ante oculos meos: & complacui in veritate tua.* Misericordia illa Christus est, quem præsentem oculis suis David exhibebat, & veritas idem Christus, unde cum in eo amore complacentiæ delectaretur, fugiebat malorum conventicula solam bonorum societatem desiderans.

Psalmus 26. *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo?* Tria sunt quæ dicit de Christo quæ hominem reddunt intrepidum, est enim lux quæ omnem illuminat hominem, redemit animas, protegit ne amittant quæ ex ejus misericordia adepti sunt.

Hinc spes magna in Christo. *Si exurgant adversum me castra, non timebit cor meum.* Contra impiorum exercitus, vitiorum impetus, dæmonum cœtus. *In die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.* In triplici die malorum, ait Jacobus de Valentia, in die malorum peccati originalis per Baptismum, in die malorum peccatorum actualium per pœnitentiam, in die malorum judicij per sententiam misericordiæ indicem. *In petra exaltavit me* &c. quæ Petra Christus est, multoties enim idem repetit.

Psalmus 27. *Ad te Domine clamabo, Deus meus ne sileas à me.* Dividitur in tres partes secundum Albertum magnum, in prima Christus agit de sua Passione, in secunda de inimicorum destructione, in tertia gratias agit pro sua Resurrectione. *Ne sileas à me* .i. ne verbum tuum à me subtrahas, quid est enim silere nisi verbum subtrahere? Substractio autem verbi esset verbi separatio: & dicit *à me*. i. ab anima mea, *& assimilabor descendentibus in lacum*, in duplicem enim lacum descendebant homines ante resurrectionem Christi, in lacum inferni quantum ad animas, in sepulchrum incinerandi quantum ad corpus: & ab utroque Christus liberatus est, etsi verò de iis certus esset Christus, id tamen petit ut det exemplum orandi, & significet se id ex gratia habuisse. *Et refloruit caro mea, & ex voluntate confitebor ei.* Laudat Christus Deum pro resurrectione per quem caro florens in statu innocentiæ, marcescens per peccatum, refloret abjectâ omni pœnalitate. *Dominus fortitudo plebis suæ & protector salvationum Christi sui est*, juxta tres gradus redemptionis per Christum à nobis explicatos in libro de beneficio crucis contra Jansenij discipulos edito, scilicet redemptionis ab impotentia salutem consequendi per media & auxilia sufficientia. 2. à peccato ipso per justificationem. 3. & ab omni miseria per glorificationem. Tres salvationes Christi Domini distinguendæ sunt, quarum omnium Deum protectorem asserere nunc possumus, evanescente jam mala doctrina.

3. Gradus Redemptionis.

Psalmus 28. *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum.* Non extra rem à pluribus ad septem Sacramenta Psalmus iste adaptatur, itaut inviter omnes Propheta ad laudandum Deum propter institutionem eorum, *vox* Domini super aquas in baptismo. *Vox Domini in virtute*, in confirmatione. *Vox Domini in magnificentia* in Eucharistia. *Vox Domini confringentis cedros* in pœnitentia, in qua duriora corda conteruntur. *Vox Domini intercidentis flammam ignis*, in matrimonio in quo concupiscentiæ ignis defervescit. *Vox Domini concutientis desertum* per ordinationem Sacerdotum, per quos excitatur mundus ad virtutem. *Vox Domini præparantis cervos* in Extrema-Unctione, Card. Turrecremata ad vocem prædicationis Christi ejusque mirabiles effectus refert.

7 Sacramenta.

Psalmus 29. *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me.* Vox est Christi Domini multas gratias Deo Patri rependentis pro beneficio resurrectionis & eductionis sacro-sanctæ suæ animæ ab inferis. *Domine eduxisti ab inferno animam meam, salvasti me à descendentibus in lacum.* scilicet inferi, *ad vesperum demorabitur fletus & ad matutinum lætitia.* Indicatur fletus B. Virginis & piarum mulierum, cum deponeretur Christus è cruce & sepulchro mandaretur, ac lætitia quæ mane in die Resurrectionis adfuit. *Convertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum & circumdedisti me lætitia*, id est, Corpus meum permisisti conscidi in passione, sed ipso facto glorioso per resurrectionem lætitia me circomdedit.

Psalmus 30. *In te Domine speravi, non confundar in æternum.* Vix in aliquo scriptore tam honorificè spes & fiducia in Deo celebratur ac in Psalmis, sed quod novisset David spem telum esse ad retundendam audaciam adversariorum, seu quod maximè virtus hæc præfulserit in Christo Domino, cujus fiduciam maximam repræsentat hic Psalmus; hujus enim vox est, *Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus, in manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis.* Item quæ post aliquot versus sequuntur. *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis & timor notis meis, qui videbant me fugerunt à me, oblivioni datus sum tanquam mortuus à corde, &c.* Unde spem suam exacuit vehementius postea, & licet intelligere multa verba protulisse Christum in Cruce præter septem annotata specialibus ab Evangelistis. Legendus Albertus in hunc Psal.

Psalmus 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata.* Etsi Psalmum hunc composuerit David cum à Nathan Propheta sibi remissum esse peccatum audit, & in eo peccatores erudiat ut ad Deum confugiant abjecto peccandi desiderio, non desinit tamen Christum invocare & ejus passioni tribuere remissionem peccati in hoc versu. *Tu es refugium meum à tribulatione quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me*, hæc enim verba ad Christum diriguntur, in cujus fide remissio peccatorum & pœnarum omnium sperabatur.

Psalmus 31.

Psalmus 32. *Exultate justi in Domino, rectos decet collaudatio.* Hortatur David ad laudandum Deum propter Christum cujus prædicat potentiam, justitiam, misericordiam. Primum ibi, *quia rectum est verbum Domini, & verbo Domini cœli firmati sunt.* Secundum ibi, *Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum: & reprobat consilia principum.* Christus enim suo adventu tres potentias dissipavit, scilicet superstitionem & falsam sapientiam gentilium, malitiam Judæorum in ejus mortem conspirantium, & conventicula Principum ac tyrannorum ad delendam Ecclesiam. 1. per prædicationem. 2. per resurrectionem. 3. per protectionem. Tertium, ibi *beata gens cujus est Dominus Deus ejus*: scilicet gens Christiana Christum pro Deo agnoscens. *De cœlo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum*, omnes filios Adæ peccato corruptos, *qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*, ac sic descendit & caro factus est ut singuli juvarentur. *Non salvatur Rex per multam virtutem &c. fallax equus ad salutem*, quasi diceret, non est in aliquo salus nisi in Christo, de quo subjungit: *ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis qui sperant super misericordia ejus, ut eruat à morte animas eorum.* Unde *anima nostra sustinet Dominum, quoniam adjutor & protector noster est*, hoc est, patienter Christum expectat.

Psalmus 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Hunc Psalmum composuit David cum ex Rege Achis, coram quo faciem immutaverat & ut fannis habitus fuerat, liber evasisset ad laudandum Deum pro hoc beneficio: sed quia per descensum suum in Get descensum Dei ad mundum hunc agnoscebat: atque ut vultum mutaverat assumens naturam humanam, quapropter derisus etiam fuit, ideo David fecit etiam hunc Psalmum pro persona Christi quem benedicit & laudat. *Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestra non confundentur.* Quia Christus dedit gratiam & modum evadendi confusionem sempiternam damnatorum, quæ enim bona ab eo justi non recipient, qui ejus lumen & doctrinam sequuntur, nec à mundo illuminari se aut verius seduci patiuntur? Hortatur etiam Propheta ad Eucharistiam, *gustate & videte quoniam suavis est Dominus*, suavis peccata dimittens, virtutibus ornans animam & vitam æternam largiens.

Psalmus 34. *Judica Domine nocentes me: expugna impugnantes me.* Albertus Magnus dicit hunc Psalmum secundum esse inter vos qui latè agunt de passione Christi, primus enim erat 21. incipit autem in illo versu de passione agere, *surgentes testes iniqui quæ ignorabam interrogabant me, retribuebant mihi mala*

pro bonis sterilitatem animæ meæ. Tripliciter enim Judæi Christo fuerunt steriles. 1. Quia non retribuerunt Christo fructus legis & doctrinæ. 2. Quia pro beneficijs collatis præmium non reddebant. 3. Paraverunt illi mortem quæ est sterilitas & privatio vitæ. *Ego autem cum mihi molesti essent induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam.* Cilicium hîc appellat carnem similem peccatrici: quia cilicium fiebat de pilis caprarum. *Domine quando respicies? Restitue animam meam à malignitate eorum: à leonibus unicam meam.* i. a Principibus sacerdotum carnem meam: primò quia sine peccato concepta, nata & perseverans, secundo quia ab unico principio, scilicet beata Virgine, dicitur unica.

Psalmus 35. *Dixit injustus, ut delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos ejus.* Exposita in hoc Psalmo malitia hominum exponit consequenter misericordiam Dei per Christum. *Domine in cælo misericordia tua, & veritas tua usque ad nubes.* Id est, magna sunt, vehementer extensa sunt. *Homines & jumenta salvabis Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* Scilicet per Christum, in tantum enim, ait Ruffinus Aquileïensis, suam misericordiam pius Dominus multiplicavit, quod non solum homines rationales, sed etiam brutos & idiotas salvavit. *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Quis est fons vitæ nisi Christus? Venit in carne, roravit sitientem, satiavit sperantem. Hic aliud est fons, aliud lumen: ibi non ita. Quod enim fons hoc est & lumen. Et quidquid vis illud voca, quia non est quod vocas, quia non potes congruum nomen invenire. Non remaneat in uno nomine. Fons est quia satiat. Lumen quia illuminat cæcos, in hoc lumine videmus lumen, quia illuminati à Christo videmus sapientiam, justitiam, charitatem. Vel videmus lumen in hoc lumine, sicut ipse ait (Joan. 14.) *Qui videt me, videt & Patrem meum.* Consonat huic interpretationi Bruno Astensis.

Psalmus 36. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum cito decident.* Etsi in hoc Psalmo describat David prosperitatem malorum quæ brevi in adversitatem mutetur, quia tamen etiam Prophetam agit in hoc Psalmo, intendit etiam repræsentare excidium Judæorum & tyrannorum qui Christum ejusve Ecclesiam persecuti sunt, quantumvis enim florens & opulēta videretur Jerosolyma, brevi tamen subversa, sicut & tyranni extincti qui Ecclesiam affligebant, de quibus dictum puta, *& adhuc pusillum & non erit peccator: & quæres locum ejus & non invenies: mansueti autem hæreditabunt terram & delectabuntur in multitudine pacis.* Quod utique factum est post mortem tyrannorum. *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros libani, & transivi & ecce non erat.* Quod ad Anti-Christum quidam referunt, cujus imperium tribus annis & sex mensibus finietur.

Psalmus 37. *Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.* In hoc Psalmo introducit Prophera duos, Adam primum & secundum qui Christus est. Primos deflet peccatum originale & mala exhinc prodeuntia. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam,* corruptio carnis & pœnalitates mihi infixæ sunt & confirmasti sententiam tuam me expoliando & in terram miseriæ emittendo. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus,* specialem potestatem exercet dæmon ex permissione Dei supra pudendas partes quæ magis pronæ sunt ad ei obediendum. *Afflictus sum & humiliatus sum nimis,* nihil enim tantum prosternit hominem spiritualem quantum sensus hujus corruptionis. *Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Hic Adam petit liberari per Christum, sine quo salvari non potest. *Cor meum conturbatum est: dereliquit me virtus*

Adam primus & secundus.

mea, videlicet immortalitas, impassibilitas, innocentia, justitia; sed inter has voces, addit ad consolationem nostram 2. Adami capitis nostri voces in passione; ait ergo: *Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt,* quasi dicat quid conquereris? Vide me afflictum, crucifixum, peccata tua portantem, mundi miserias ferentem & auferentem, & hoc est quod dicit, *amici mei,* id est, Judæi qui se finxerunt amicos meos &c. Ruffinus Aquil.

Psalmus 38. *Dixi custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.* In hoc Psalmo descripta generis humani miseria spem suam reponit in Christo; *& nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus, & substantia mea apud te est,* propter assumptionem naturæ humanæ quæ est nostra substantia: ergo *ab omnibus iniquitatibus meis erue me.*

Psalmus 39. *Expectans expectavi Dominum & intendit mihi,* non est laborandum ad quærendum Christū, in hoc Psalmo satis manifestè prodit seipsum. *Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi: holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi ecce venio.* Ad offerendum meipsum pro peccatis naturæ humanæ. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei.* In primo Psalmo hujus libri scriptum est ut faciam voluntatem tuam, dicitur enim ibi, *& in lege Domini meditabitur die ac nocte,* hic autem dicitur, *& legem tuam in medio cordis mei,* quæ satis æquipollentia sunt. Iste versus, *Annuntiavi & locutus sum, multiplicati sunt super numerum,* denotat prædicationem Christi seu per se, seu per Apostolos, quâ auditâ multi venerunt ad societatem credentium qui non sunt in numero electorum, teste veritate quæ ait Matth. 20. *multi sunt vocati, pauci verò electi,* super numerum ergo prædestinatorum ad vitam multiplicati sunt credentes. Porro in hoc Psalmo & alijs inculcatur frequenter prædicatio Christi, ut ejus bonum magis æstimemus. *Annuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna. Ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti.*

Psalmus 40. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.* Psalmus iste bona refert plura quibus afficitur is qui Christum sapit & intelligit. Super egenum enim & pauperem intelligere, est super infirmitatem & humanitatem Christi aliud altius cogitare. Hoc utique intelligendum est quod Redemptor noster dives apud Patrem pauper apud nos est, sed tamen paupertates ejus nostræ divitiæ sunt. Intelligere etiam oportet quia ejus paupertas exemplum nobis tribuit humilitatis. Hæc intelligere, cogitare, imitari vera beatitudo.

Psalmus 41.

Psalmus 41. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.* Exprimitur in hoc Psalmo magnum & ardens ad Christum desiderium. *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Quid aliud desiderat, ait incognitus, nisi Incarnationem, quæ rectè per faciem designatur, dicit enim Philosophus, non est rectum ut in aliquo vocetur facies, nisi in homine (l. 1. de animalibus) *abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum.* i. novum Testamentum vetus assumit in voce prædicationum Apostolicarum.

Psalmus 42. *Judica me Deus & discerne causam meam de gente non sancta.* Hîc petit Propheta in nomine generis humani judicium quod factum est in cruce, quo liberatus est homo à dæmone. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam.* Ista lux quæ est peccatorum correctiva, viatorum directiva, adversorum lenitiva, Christus est, qui etiam veritas dicitur, cujus fructus est multiplex, cum per ipsum adducamur ad cœlum & ad altare cœlestis Hierusalem. Vel ad Ecclesiam militantem & sacrificium Eucharistiæ, unde Albertus Magnus ait, hic apertè instrui sacerdotes ut non accedant ad altare Dei, nisi lætificati spirituali-

ter: non enim decet lugentes servire Domino, Psal. *Lætetur cor quærentium Dominum.* Levit. 19. *Hodie oblata est hostia pro peccato, quomodo potui eam comedere ut placerem Domino mente lugubri?* & *introibo ad altare Dei ad Deum qui lætificat juventutem meam.*

Sacerdotes cum lætitiâ celebrent.

Psalmus 43. *Deus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis.* In hoc Psalmo exhibet Propheta persecutiones quæ sub tempore Machabæorum contigerunt, in quibus prospiciens miserias generis humani, petit liberationem ab omnibus per Christum. *Exurge quare obdormis Domine? exurge & ne repellas in finem, quare faciem tuam avertis? oblivisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?*

Psalmus 44. *Eructavit cor meum verbum bonum: dico opera mea Regi.* Verbum illud bonum quod hîc Propheta pronuntiat, laus est sponsi Christi & laus sponsæ Ecclesiæ, hæc enim apta est divisio Psalmi. *Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labiis tuis.* Et laudat Christum à formâ, a doctrinâ, a virtute. *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime.* Hic gladius verbum Dei est. *Sagittæ tuæ acutæ in corda inimicorum Regis.* Verba Apostolorum qui sicut sagittæ missi sunt, penetrabunt corda infidelium. Commendat quoque Christum à judiciaria potestate, ab ornatu vestis, demum a pulchritudine sponsæ quæ est Ecclesia. *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato* &c. legendus Cardinalis de Turrecremata, ubi singula breviter & dilucidè explicat.

Psalmus 45. *Deus noster refugium & virtus, adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis.* Hoc fit per adventum Christi *propterea non timebimus dum turbabitur terra* Judæorum per prædicationem Apostolorum, *& transferentur montes in cor maris,* Apostoli ingredientur ad gentes usque ad extrema maris. *Vacate & videte quoniam ego sum Deus.* Loquitur hîc Messias, *exaltabor in gentibus & exaltabor in terra, Dominus virtutum nobiscum susceptor noster* per Incarnationem *Deus Iacob.*

Psalmus 46. *Omnes gentes plaudite manibus: Iubilate Deo in voce exultationis.* Vox est Apostolorum Christum Deum laudantium quod ipsis populos gentiles subjecerit. *Subjecit populos nobis & gentes sub pedibus nostris,* hinc assurgunt ad triumphum Christi prædicandum. *Ascendit Deus in jubilo* per Ascensionem in cœlum. *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham* per conversionem ad Christum, *quoniam dij fortes terræ* (Apostoli) *vehementer elevati sunt.*

Psalmus 47. *Magnus Dominus & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.* Hæc de Christo dicta sunt, sicut & alia hujus Psalmi quæ fundationem Ecclesiæ Christianæ spectant, *fundatur exultatione universæ terræ mons Sion.* Vix enim quispiam fidem de novo suscipit quin lætitia afficiatur. *Ibi dolores ut parturientis,* in passionibus Apostolorum & Martyrum, *in spiritu vehementi conteres naves Tarsis.* i. Tyrannos quos conteres virtute prædicationis: sicut naves maris conteruntur per ventos Aquilonares. *Ponite corda vestra in virtute ejus,* ad bene vivendum excitat, *& distribuite domos ejus ut enarretis in progenie altera.* Diversos gradus in Ecclesia constituit, diversas Parochias, ut prorogetur fides per plures generationes.

Psalmus 48. *Audite hæc omnes gentes: auribus percipite qui habitatis orbem.* Terribile quid contra iniquos dicturus Propheta tali utitur exordio, illud autem terribile est, *quid timebo in die mala, iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Iniquitas illa est divitum ad finem vitæ perseverans, dum aliena detinent, propter quam malè habebunt in die judicij: *frater non redimit, redimet homo?* Quasi diceret, Christus frater hominum non redimet eos in inferno, multo minus quispiam alius: idcirco tales divites in æternum, exemplo divitis Evangelici in inferno sepulti. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi cum acceperit me.* Christus è lymbo me educet, cum carnem ex me acceperit juxta illud ad Hebræos 2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.* Hic Psalmus merito terrere deberet malos divites.

Mali divites.

Psalmus 49. *Deus deorum Dominus locutus est & vocavit terram,* argumentum totius Psalmi est adventus Christi ad judicium, & mutatio antiquæ legis in novam. *Deus manifestè veniet: Deus noster & non silebit.* Sicut in primo adventu tacebat coram Pilato: at hîc examinabit severè arguetque mala hominum opera, *ignis in conspectu ejus exardescet* in terrorem malorum. *Congregate illi sanctos ejus qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.* i. qui præferunt testamentum Christi novum veteris legis sacrificiis.

Psalmus 50. *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Hîc petit Propheta in persona generis humani liberari à peccato originali, maximè per magnam Christi misericordiam. *Vt justificeris in sermonibus tuis & vincas cum judicaris:* hæc res, ait Arnobius in hunc Psalmum, in judicio Salvatoris impleta est, vicit enim cum judicatus est in passione sua, & sic vicit ut obtineret omnem principatum & virtutem & potestatem. *Redde mihi lætitiam salutaris tui & spiritu principali confirma me. Docebo iniquos vias tuas & impij ad te convertentur.* Hoc completum est in die Pentecostes, in qua Apostoli cum exultatione quadam cœlesti accepto Spiritu sancto impios docuerunt per prædicationem Evangelij.

Psalmus 51. *Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate.* Etsi Psalmum hunc David composuerit contra Doech Armigerum & Consiliarium Saül quod accusasset Achimelec a quo in Nobe civitate (1. Reg. 22.) benignè susceptus fuerat tempore suæ persecutionis, quia tamen David in suis persecutionibus prævidebat persecutiones quas passurus erat Messias, ideo retulit hunc Psalmum ad accusationem illam quam Synagoga instituit contra ipsum coram Pilato; *tota die injustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum,* imponendo Christo falsum testimonium, *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei speravi in misericordia Dei in æternum & in sæculum sæculi.* Vox est populi gentilis qui cum antea esset oleaster insertus in bonam olivam synagogæ, retinet nomen olivæ, speratque in misericordia Christi.

Psalmus 51.

Psalmus 52. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* i. Christus non est Deus, *Deus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinaverunt.* Quando Dominus, ait Arnobius, de cœlo prospexit per Jesum super filios hominum, videns eum stultus populus Judæorum dicit in corde suo, non est Deus, & ut dicendo usque ad unum, de his dicit qui dicunt de Christo, non est Deus. *Quis dabit ex Sion salutare Israël:* Namque secundum alium Prophetam: ex Sion exiet lex & verbum Domini ex Hierusalem, ait D. Hilarius, hoc Verbum Domini caro factum est, una erat hæc spes reliqua humanæ infirmitatis, hinc salutaris, hinc Jesus, Jesus enim ipso nomine ut sæpe diximus, salutaris est.

Psalmus 53. *Deus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua judica me.* Ubi nota, ait incognitus, quod duplex est nomen Verbi incarnati, scilicet proprium & appellativum, proprium nomen est Jesus, sed appellativum est Christus, quia omnes innuncti Reges & Sacerdotes vocabantur, hic autem loquitur de proprio nomine quod est Jesus, sic ergo dicit, imple in me rem nominis tui, quæ est salvatio, quia Jesus Salvator interpretatur, *& in virtute tua judica me.* Duplex est judicium, discussionis & discretionis, hoc non illud postulat, *quoniam alieni insurrexerunt adversum me.* Secundum sensum propheticum intelliguntur dæmones, *Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus susceptor*

ceptor est anima mea. Ubi sciendum quod David spiritu prophetico elevatus vidit Verbum pro nostro adjutorio incarnandum.

Psalmus 54. *Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam.* Psalmus iste oratio est Christi Domini in passione sua afflicti & solliciti pro membris suis. *Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici*, quando scilicet dixit in oratione sua, tristis est anima mea usque ad mortem. *Quoniam declinaverunt in me iniquitates*, falso ipsum accusando, bene autem dicit, *declinaverunt*, quia recta non poterant peccata in ipsum convenire. *Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ & volabo & requiescam?* transibo de hoc mundo ad Patrem, se autem asserit esse sicut columbam, quia innocens & sine felle amaritudinis erat. *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.* Quæ contra Judam traditorem dicuntur.

Psalmus 55. *Miserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo.* Invocat auxilium Christi contra bellantes adversum se, Christus enim videns homines multis modis per dæmones impugnatos, fecit quod scriptum est 3. Reg. ultimo, Rex Israël mutavit habitum suum & ingressus est bellum. *Ab altitudine diei timebo*, quæ est potentia mundi; *ego verò in te sperabo*, ô Christe, *quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, ut placeam coram eo in lumine viventium*, hic nempe finis est liberationis per Christum, placere Deo.

Psalmus 56. *Miserere mei Deus miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.* Vox est Christi, Patris auxilium implorantis in sua passione. *Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas*, ad finem vitæ quousque per condignam satisfactionem deleatur iniquitas. *Misit Deus misericordiam suam & veritatem suam.* Resurrectio Christi opus est misericordiæ & justitiæ divinæ: *& eripuit me de medio catulorum leonum* a principibus & plebeis Judæorum. *Dormivi conturbatus*, mortuus sum timore & angustia percussus. *Laqueum paraverunt pedibus meis* ipsum dolosè interrogando.

Psalmus 57. *Si verè utique justitiam loquimini, rectè judicate filij hominum.* In hoc Psalmo redarguit acriter Propheta malitiam Judæorum contrà Christũ ac tandem eorum exterminium prædicit. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus*; ipsorum verba dolosa reprimet Christus. *Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens*, quia Judæi instar aquæ defluentis instabiles sunt effecti. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum sicut viventes, sic in ira absorbet eos.* Spinæ filij sunt Judæorum qui Christum crucifixerunt, qui priusquam crescerent in rhamnos, id est, senescerent sicut veteres rhamni, absorpti sunt per Titum & Vespasianum in excidio Jerosolymitano. Non diu procrastinabitur eorum punitio.

Psalmus 58. *Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me.* Oratio est Christi Domini secundum humanitatem rogantis Deum Patrem ut liberaret ipsum, allegatque ad impetrandum innocentiam suam; *neque iniquitas mea, neque peccatum meum* dederunt causam cur tam sævè in me insurgerent. *Sine iniquitate cucurri* viam mandatorum tuorum, *& direxi* qua prædicatione qua exemplo pravos & distortos homines direxi aliosque ad justitiam deduxi. Sanctissimus ergo animarum director fuit Christus, ideo mihi ad te venienti benignus occurre, *exurge in occursum meum & vide: & tu Domine Deus virtutum Deus Israël*, tibi virtus ac potentia non deest, qua me revertentem ad te suaviter suscipias. Deinceps prædicit calamitatem Judæorum, *fortitudinem meam ad te custodiam*, quasi diceret Christus, potentiam omnem meam ad te acceptam referam, aut pro tua gloria impendam.

Psalmus 59. Etiam aliquod mysterium Christi & Ecclesiæ continet, nec in eo tantum historiographum agit David, sed etiam Prophetam: nam sub figura populi Israël qui variis persecutionibus agitatus est usque ad tempora David qui ipsum liberavit, ejusque imperium dilatavit in plures gentes, describit persecutiones Ecclesiæ usque ad tempora Constantini, in quibus liberata est & in varios populos dilatata. *Da nobis auxilium*, ô Jesu Christe, *de tribulatione, quia vana salus hominis: in Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.* Judæos, Gentiles, Hæreticos.

Psalmus 60. *Exaudi Deus orationem meam* &c. Repræsentat statum Ecclesiæ per tyrannos afflictæ, Dei auxilium invocantis ut regnum Christi sit æternum, eam autem Deus exaudivit. *Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum*, magnum patrimonium in Italia per Constantinum, sed etiam in cœlo. *Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis & generationis:* scilicet Regni Christi non erit finis. *Permanet in æternum in conspectu Dei*, resurgens ex mortuis jam non moritur. Hæc enim cum excedant Davidem & quemcumque hominem manifestè, excepto Messia, de ipso intelligenda veniunt, ut scitè ad hunc Psalmum ait Cajetanus, quod etiam ibidem testatur Thargum. Dies mundi futuri super dies regis Messiæ appones. Sedens ad dexteram Patris. *Misericordiam & veritatem ejus quis requiret?* Per misericordiam pœnitentibus parcit, per veritatem & justitiam superbos & impœnitentes supplicio afficit, quis consilia ejus perscrutabitur? *Sic Psalmum dicam nomini tuo: ut reddam vota mea de die in diem.* Propter hoc quia sic Christum exaltasti, quotidiana officia & laudes in Ecclesia celebrabo.

Psalmus 61. *Nonne Deo subjecta erit anima: ab ipso enim salutare meum.* [*Psalmus 61.*] Christus in quo est salus. Excitat seipsum David & quemlibet fidelem ad constanter permanendum in fide contra quaslibet persecutiones. *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti.* Præmium meum mihi auferre moliuntur, pro quo in siti & ardore desiderij curro & laboro in hac vita: *ore suo benedicebant & corde suo maledicebant.* Blanda & adulatoria verba ad Martyres habebant, sed mala mente ut animas à charitate Christi averterent. *Sperate in eo*, in Christo, *omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra* per confessionem laudis & peccatorum, *Deus adjutor noster in æternum.*

Psalmus 62. *Deus Deus meus ad te de luce vigilo*: etsi occasione angustiarum quas aliquando passus est David in deserto Zif editus sit, orationem tamen Christi ad Patrem continet, nec desunt qui Psalmum istum quotidie à Christo Domino recitatum putant, dum in hac terra mortali coarctabatur ad Patrem suspirans, donec Baptismus passionis suæ perficeretur, bonitatisque illius consideratione se consolans, ac hostium suorum prævidens interitum, unde totus Psalmus perfectè Christo convenit, ultimus etiam versus ipsum specialiter designat, *Rex verò lætabitur in Deo*, Messias scilicet, *laudabuntur omnes qui jurant in eo*, illi subjectionem ac fidelitatem promittendo sicut Regi, *quia obstructum est os loquentium iniqua*, ac falso ipsum accusantium, cum manifesta sit ejus virtus ac potentia.

Psalmus 63. *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor.* Oratio est Christi contra Judæos persecutores suos, qui suis conatibus contra ipsum nihil profecerunt, sed perditionem sibi pepererunt potius, propter quam stupent omnes gentes, mirabilia Dei judicia laudantes. *Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio*, dum testimonia eorum ut ad mortem damnaretur non erant convenientia, *accedet homo ad cor altum*, [*Altum Dei consilium.*] profundè excogitabit modos ipsum perdendi, quamvis D. Augustinus id tribuat Christo qui alto consilio & arcano ad passiones & crucem accessit. Etsi enim Christus secundum speciem exterio-

cem sine specie & decore fuerit opprobrium hominum & abjectio plebis, vermis & non homo ob humilitatem Passionis, rem altissimam & sublimissimam volvebat animo, *& exaltabitur Deus*, vincebat ibi Dæmones. Non crux sed triumphus fuit, gloriam immensam Deo pariebat in salute hominum.

Psalmus 64. *Te decet hymnus Deus in Sion.* Commendat sub typo Hierusalem terrestris sanctitatem Ecclesiæ in qua Christus laudabitur ab omnibus gentibus. *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet. Beatus quem elegisti & assumpsisti.* Quod priùs intelligitur de Christo capite, postea de membris: nam Verbum prius hunc hominem assumpsit in unitate suppositi, secundo Christus assumpsit Ecclesiam in unitate corporis mystici. *Exaudi nos Deus salutaris noster*, Jesu Salvator, *spes omnium finium terræ & in mari longè. Præparans montes in virtute tua*, id est Sanctos Apostolos in virtute Spiritus Sancti. Hinc describit commotionem & conversionem gentium & abundantiam donorum spiritualium.

Psalmus 65. *Jubilate Deo omnis terra.* Excitat gentes ad laudes Christi propter opus redemptionis & quia reprobatis Judæis electæ sunt. *Dicite Deo quam terribilia sunt opera tua Domine:* in morte, in descensu ad inferos, ac maximè in resurrectione, juxta mentem incogniti: *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*, Judæi mendacia de resurrectione comminiscentes. *Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum: induxisti nos in laqueum: posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra*, usque ad tempora Constantini, sævi Imperatores Christianos maximè exercuerunt.

Psalmus 66. *Deus misereatur nostri & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos &c. ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.* Continet invocationem adventus Christi. *Confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum.* Virgo Maria ex sola cœlesti influentia germinavit Christum sine Virginitatis detrimento. *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ:* indicatur Sancta Trinitas, cujus secunda persona dicitur *Deus noster*, propter Incarnationem.

Psalmus 67. *Exurgat Deus & dissipentur inimici ejus, &c.* Excitat Christum ad resurrectionem & omnes fideles ad celebrandam illam resurrectionem cum lætitia, ac consequenter varia dona & ornamenta Ecclesiæ ab ipso collata, sub figura eorum quæ in populo Israël gesta sunt in itinere per desertum, sub ductu duplicis columnæ. *Cantate Deo & Psalmum dicite nomini ejus, iter facite ei, quoniam ascendit super occasum*, cum expoliavit infernum, & mortem superavit in resurrectione, totus Psalmus plenus est arcanis Christi Mysterijs.

Psalmus 68. *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. veni in altitudinem maris.* Passionem Christi evidentius repræsentat quam ut dicere opus sit. *Et operui in jejunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi, & posui vestimentum meum cilicium*, macerando carnem pro peccatis hominum. Porro ex hoc Psalmo sex vicibus desumpta testimonia Christo applicantur in novo testamento, ut advertit Jansenius Gandavensis in argumento ejusdem Psalmi.

Psalmus 69. *Deus in adjutorium meum intende*, &c. Exhibet triplicem Christi petitionem. 1. Ut liberetur. 2. Ut puniantur ejus persecutores. 3. Ut præmium fideles consequantur.

Psalmus 70. *In te Domine speravi, non confundar in æternum*, &c. Continet invocationem qua anima suspirat ad Christum ut liberetur, *in justitia tua libera me & eripe me*, quippe Christus ex rigore justitiæ satisfecit pro hominibus, eosque eripuit de jugo Sathanæ. *Esto mihi in Deum protectorem & in locum munitum ut salvum me facias, quoniam firmamentum meum & refugium meum es tu*, &c.

Psalmus 71. *Deus judicium tuum Regi da & justitiam tuam filio Regis.* Sub typo Salomonis cui David fausta precabatur, exhibet plures Christi excellentias, 1. Judiciariam ejus potestatem, ibi, *Deus judicium tuum Regi da.* 2. Perpetuam regni ejus durationem, ibi, *& permanebit cum sole & ante lunam.* 3. Ejus Incarnationem ibi, *descendet sicut pluvia in vellus:* sicut enim ros descendit de cœlo in vellus Gedeonis sine strepitu ac læsione velleris, ita Christus in B. Virginem. 4. Perpetuam pacem illius tempore futuram, ibi, *orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis.* 5. Ejus regni magnitudinem, ibi, *& dominabitur à mari*, & 6. ejus cultum & latriam ibi. *Coram illo procident Æthiopes &c.*

Psalmus 71.

Psalmus 72. *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde.* Gravissimam tractat quæstionem cur boni hic flagellentur, prosperè verò agant sæpe impij. Quam quæstionem se tandem cogniturum asserit ex inspectione eorum quæ in Christo videbuntur. *Existimabam ut cognoscerem hoc: labor est ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei & intelligam in novissimis eorum.* Per Sanctuarium Dei, ait incognitus, accipe Christum qui est Sanctus Sanctorum in qua nobis dicta quæstio solvitur. Unde ait Magister in glossa. Sanctuarium Dei Christus in quo sunt omnia consilia super filios hominum, qui ut Deus merita singulorum cognoscit. Et est sensus, *donec intrem in Sanctuarium Dei*, id est, mente in Christum tendam, qui hic prospera non habuit, nunc autem regnat in æternum cum Patre, *& intelligam in novissimis eorum*, id est, per Christum intelligam finem bonorum & malorum, quia ipse in judicio dabit bonis regnum, sed malis æternum supplicium. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me & cum gloria suscepisti me.* Fortitudinem Christi Pater differri volebat. Compressit potentiam suam obediens Patri nec descendens de cruce ut poterat, eum tamen cum gloria suscitavit à mortuis & in ascensione sua suscepit.

Quæstio de afflictione bonorum.

Psalmus 73. *Ut quid Deus repulisti in finem?* Expositis persecutionibus Ecclesiæ sub typo afflictionum quas passi sunt Judæi tempore Antiochi Regis & Machabæorum, invocat Christum ut veniat in secundo adventu ad liberandam Ecclesiam suam. *Exurge Deus judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.* A Mahometo & Antichristo præsertim, ut fideles tuos ab hujusmodi bestijs liberes.

Psalmus 74. *Confitebimur tibi Deus, confitebimur & invocabimus nomen tuum: narrabimus mirabilia tua: cum accepero tempus ego justitias judicabo.* Vox Christi est promittentis se venturum ad judicium .i. quod non effugient ulli impij, *quoniam neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus quoniam Deus Judex est. hunc humiliat & hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri, plenus mixto.* Calix est retributionis meritum vinum infundens bonis, mixtum malis, quia si hic aliquid prosperi sentiunt, in fundo & in finem reperient fæcem pœnæ æternæ, quæ nunquam evacuabit.

Psalmus 75. *Notus in Judæa Deus, in Israël magnum nomen ejus.* Venit Christus in mundum cum pax vigeret ubique, *& factus est in pace locus ejus*, cum omnia arma quasi confracta essent. Et tunc per prædicationem Apostolorum mundum illuminavit mira luce Evangelij. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Sed viri divites & potentes dormierunt, & stupidi facti sunt, unde excandescit ira ejus ut in judicio suo eos puniat, *Tu terribilis es & quis resistet tibi, ex tunc ira tua*, quando homines non attendunt ad lucem Evangelij.

Psalmus 76. *Voce mea ad Dominum clamavi.* David invocat Messiam suspiratque post ejus adventum,

nec in alia cogitatione consolatur, ***rennit consolari anima mea, memor fui & delectatus sum***, meditando in Christo, & occupans me assiduè in ista contemplatione. *Consolatio in Christo.* Hoc sancti viri exercitium est sperare in misericordia Christi venturi, cujus mira opera describit sub figura eorum quæ gessit Deus liberans populum Israël ab Ægypto & eum deducens ad terram promissionis. ***Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.*** Scilicet bona est ratio cur recordetur operum Christi, quia recordatur operum eorum quæ Deus gessit ab initio quæ in figura Christi contingebant. ***In mari via tua & semita tua in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur.*** Juxta quod dicitur Proverb. 30. tria esse difficilia & quartum penitus ignotum, viam aquilæ in cœlo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari & viam viri in adolescentula. *Difficilia* Quæ denotant quatuor Christi mysteria, ascensionem, resurrectionem, conversationem in mundo & Incarnationem in B. Virgine. Absque violentia fecit Christus ista mysteria.

Psalmus 77. ***Attendite populo meus legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei.*** Vox est Christi invitantis ad attentionem legis Evangelicæ quam ore proprio promulgavit: & hic explicat sub typo eorum quæ in veteri lege contigerunt: quia lex nova est veritas & spiritus legis veteris, & vetus testamentum nihil aliud est quam occultatio novi, sicut novum est manifestatio veteris: idcirco dicit, ***Aperiam in parabolis os meum***, quia ad rem aliam significandam ista adducit. Quod nempe Religio à Judæis ad gentes transferenda est, sicut sacerdotium à domo Heli translatum est, & regnum à domo Saül, & tabernaculum a tribu Ephraim. ***Jannas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducavit homo.*** Rupertus l. 5. super Matthæum de Christo istud intelligendum esse contendit ex Joan. 6. capite. Januas autem cœli aperuit Dominus, scilicet januam mentis, cum credidit Maria & januam ventris cum sine viro concepit & peperit.

Psalmus 78. ***Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam***, prævidens David sub typo calamitatum quæ acciderunt in Judæa tempore Antiochi & Machabæorum persecutiones Ecclesiæ inferendas per tyrannos & Mahumetanos aliosque veræ Religionis hostes, invocat auxilium Christi. ***Anticipent nos misericordiæ tua, quia pauperes facti sumus nimis. Adjuva nos Deus salutaris noster & propter gloriam nominis tui libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum***, quod est Jesus, quod nomen importat salutem & liberationem, in quo ideo speramus: & quia Ecclesia debet liberari ab hujusmodi afflictione, addit, ***nos autem populus tuus & oves pascua tua***, qui Sacramentis tuis reficimur, ***confitebimur tibi in seculum***, gratias agendo.

Psalmus 79. ***Qui regis Israël intende qui deducis velut ovem Joseph.*** Suspirat post Messiam. ***Qui sedes super Cherubim manifestare coram Ephraim Benjamin & Manasse. Excita potentiam tuam & veni*** .i. manifesta te in filio qui est virtus tua per Incarnationem ejus, ***ut salvos facias nos***, de potestate Diaboli. ***Deus converte nos & ostende faciem tuam*** .i. filium tuum, ***& salvi erimus.***

Psalmus 80. ***Exultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob.*** Sub typo populi Judaici quem hortatur ad celebranda festa cum gaudio in gratiarum actionem pro liberatione ab Ægypto, invitat populum Christianum ad congaudendum Christo, qui transplantavit Synagogam in Ecclesiam, legem in libertatem: & à peccato in gratiam nos eduxit. ***Inimici verò Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in secula.*** *Iudaei mentiti sunt.* Judæi Christum negarunt, & tempus pœnarum erit eis in æternum. Mentiti sunt quia promiserant Moysi & Josue servare legem atque adeo Christum recipere. Item falso dicunt se filios Abrahæ, item falso interpretantur scripturas sacras easque pervertunt.

Psalmus 81. ***Deus stetit in Synagoga Deorum.*** *Psalmus 81.* Deus factus homo, ait Card. Turrecremata, in conventu Judæorum bonorum, juxta morem illum quo dicuntur dij quicumque magni viri, in medio horum stetit Christus in assumpta natura, secundum illud, medius autem vestrûm stetit, ***in medio autem Deos dijudicat***, discernit bonos ac justos qui majestatis suæ monita fidemque sequuti sunt. ***Usquequo judicatis iniquitatem*** vos mali Judæi contradicentes legi quam vobis dederam. ***Humlem & pauperem justificate, eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.*** Christum scilicet de manu majorum. ***Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant.*** Judæi infideles & increduli. ***Surge Deus judica terram.*** Exurge Deus Christe de sepulchro, damna eos qui te crucifixerunt, ***quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus***, pro unâ gente ex omnibus mundi nationibus populi tibi servient.

Psalmus 82. ***Deus quis similis erit? ne taceas, neque compescaris Deus.*** Admiratur Propheta Christum venientem ad judicium in magna majestate, ***ne taceas***, da in impios sententiam, nec mitescas à vindicta. ***Quoniam inimici tui sonuerunt & qui oderunt extulerunt caput.*** Antichristi membra tumultuosis vocibus doctrinæ tuæ contradixerunt.

Psalmus 83. ***Quàm dilecta tabernacula tua.*** Postquam Propheta admiratus est tabernacula cœlestis beatitudinis, celebrat viros justos qui auxilio Christi ad ea conscendent. ***Beatus vir cujus est auxilium à te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco quem posuit***, ascendit per gradus virtutum in hac valle miseriarum quæ locus est ad merendum homini à Deo constitutus. ***Etenim benedictionem dabit legislator***, Christus, & sic ***ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.*** In cœlo. ***Protector noster aspice Deus: & respice in faciem Christi tui.*** Si non propter nos acceptæ tibi sint preces nostræ, saltem respectu meritorum filij tui qui est imago tua, exaudi nos.

Psalmns 84. ***Benedixisti Domine terram tuam, avertisti captivitatem Jacob, remisisti iniquitatem plebis tuæ.*** Christus remisit peccatum quo tenebatur captivum genus humanum. ***Misericordia & veritas obviaverunt sibi***, in adventu Christi, misericordiâ qua filius Dei assumpsit carnem, & veritas, qua impleta est promissio tanta patribus veteris testamenti. ***Justitia & pax osculatæ sunt.*** Justitia qua Deo Christus satisfecit, pax, quâ nos Patri reconciliavit, ***etenim Dominus dabit benignitatem***, Christus dabit gratiam, ***& terra nostra dabit fructum suum***, anima nostra producet bona opera. ***Justitia ante eum ambulabit & ponet in via gressus suos.*** Prima justitia hominis est ut puniat se malum & faciat se bonum: & hæc est via Dei ut veniat ad eum & ponat in eo vestigia suæ imitationis, ait Card. de Turrecremata.

Psalmus 85. ***Inclina Domine aurem tuam & exaudi me, quoniam inops & pauper sum ego:*** Christus in forma servi Patrem orat. ***Omnes gentes quascumque fecisti venient & adorabunt coram te Domine.*** Indicatur conversio gentium per totum orbem. ***Quoniam magna est misericordia tua super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori, Deus iniqui insurrexerunt super me.*** Christus per resurrectionem ex inferno liberatus est. ***Respice in me & miserere mei, da imperium tuum puero tuo***, judiciariam potestatem, ***& salvum fac filium ancillæ tuæ***, Beatæ Virginis quæ se ancillam nominabat. ***Fac mecum signum in bonum.*** Signum Jonæ Prophetæ.

Psalmus 86. ***Fundamenta ejus in montibus sanctis.*** *Privilegia Ecclesiæ* Commendat Ecclesiam à fundamentis quæ sunt Apostoli, à portis quæ sunt Sacramenta, ***diligit Dominus portas Sion.*** A celebritate famæ, ***gloriosa dicta sunt de te***, à multitudine civium, ***memor ero Rahab & Babylonis***, à prædicatione mysterij mirabilis,

quod qui fundavit Ecclesiam in ea natus sit, *nunquid Sion dicet homo: & homo natus est in ea.* Deus homo factus. Hoc in Ecclesia narrabitur & persuadebitur à fœlicitate superna incomprehensibili qua post judicium donabitur. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.*

Psalmus 87. *Domine Deus salutis meæ in die clamavi & nocte coram te.* Oratio est Christi ad Patrem clamantis & quæ Passionis suæ sunt evidenter demonstrantis. *Quoniam repleta est malis anima mea.* Ibidem orat Christus pro majoribus peccatoribus, *nunquid mortuis facies mirabilia aut medici suscitabunt tibi?* mirabile enim cum obstinati convertuntur, optat eis Christus medicum qui eos sanet. Urget denique Christus precatione valde vehementi, ut aliquis ex perditissimis peccatoribus ad Deum redeat. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua & justitia tua in terra oblivionis?* Verè enim peccatores terra sunt oblivionis qui Dei non recordantur. *Ut quid Domine repellis orationem meam, avertis faciem tuam à me? pauper sum & in laboribus à juventute mea*, quasi diceret dura & dira pro hoc passus sum ut peccatores converterentur. Quæ verba valde sunt pathetica: mirũ quod ex horum lectione corda non scindantur.

Psalmus 88. *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Gratias agit Deo Propheta de promissione sibi facta per Nathan, de Messia ex se nascituro, cujus regnum esset æternum. *Quoniam dixisti in æternum misericordia ædificabitur in cœlis* &c. *Juravi David servo meo: usque in æternum præparabo semen tuum & ædificabo in generationem & generationem sedem tuam* Quæ minimè Salomoni conveniunt. Inde prorumpit in laudes Dei, *quia Domini est assumptio nostri & sancti Israël Regis* nostri, assumptio nostræ humanitatis, cujus etiam magnitudinem describit, *ipse invocabit me*, Christus Patrem, *Pater meus es tu:* per naturam, *& ego primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ, misericordiam autem meam non dispergam ab eo.* Scilicet magna Dei misericordia, qua voluit dare Christum, unde alibi. Deus susceptor meus: Deus misericordia mea. Prævidens verò David afflictiones & ruinas domus Regiæ quasi essent obstacula promissioni sibi factæ, *tu verò repulisti & distulisti Christum tuum*, urget prece ardentiori adventum Messiæ. *Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine sicut jurasti David*, &c.

Psalmus 89. *Domine refugium factus es nobis à generatione in generationem.* Prævidens Propheta, ait hîc Rupertus Abbas, in perfidia semper & errore permansuros, ostendit hîc homines per solum Christum esse redimendos. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes vivificabuntur 1. Cor. 15. concessa itaque mortalitate hominis per hæc verba, *mane sicut herba transeat, induret & arescat, quia defecimus in ira tua & in furore tuo turbati sumus*, communem Resurrectionis spem continuo subjicit, *repleti sumus mane misericordiâ tuâ*. mane .i. Resurrectionis die, sumus. quia videlicet fide certissimâ, quasi jam peracta Resurrectio est, quam in Christo factam in nobis futuram speramus.

Psalmus 90. *Qui habitat in adjutorio Altissimi in protectione Dei cœli commorabitur.* Non timebit ille qui spem in Deo posuit ab aliquo genere tentationis, sed, ô Christe, *mille* qui præsumunt se futuros in latere tuo, tecum sessuros ad judicandum cum Apostolis & alijs viris perfectis, *cadent à latere tuo* .i. non deputabuntur cum illis qui consiliarij & judices tecum erunt, *& decem millia* .i. infiniti qui præsumunt se ponendos à dextris .i. inter salvandos, cadent, *à dextris tuis*, qui à sinistris ponentur: mille dicit a latere cadere & plures à dextris, quia plures sunt illi qui præsumunt se salvandos, quam qui præsumunt se cum Christo judicaturos. Cardinalis Turrecremata.

Psalmus 91. Psalmus 91. *Bonum est confiteri Domino & psallere nomini tuo, Altissime, ad annuntiandum mane misericordiam tuam & veritatem tuam per noctem*, mane .i. in die gratiæ bonum est annuntiare misericordiam Christi & ejus justitiam per noctem .i. tempore judicij in quo infideles damnabuntur ad noctem inferni. Quia delectasti me Domine in factura tua & in operibus *manuum tuarum exultabo*, in operibus scilicet redemptionis, *quam magnificata sunt opera tua Domine*. Jesu Christe.

Psalmus 92. *Dominus regnavit.* Canit hîc Psalmista gloriam Christi resurgentis, per Resurrectionem enim quatuor adeptus est, 1. immortalitatem & omnes perfectiones corporis gloriosi, *decorem indutus est*. 2. Fortitudinem & potentiam ad expoliandum infernum, *indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*. 3. Fundavit totam Ecclesiam supra firmam petram, *etenim firmavit orbem terræ qui non commovebitur*. 4. Judiciariam potestatem, *parata sedes tua ex tunc*, licet secundum divinitatem sit æternus. Hinc jubilatio Ecclesiæ. *Testimonia tua*, ô Christe, *credibilia facta sunt nimis*, scilicet Patriarcharum, Prophetarum, Angelorum, Patris in Baptismo, miraculorum, Apostolorum, *Domum tuam*, quæ est Ecclesia, *decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum*, non decet illam in fide vacillare & infirmari post tot testimonia fide omnino digna. Fructus Resurrect. Christi.

Psalmus 93. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum liberè egit.* Christi majestatem in judicio in quo unicuique secundum opera dabit & retribuet. Propheta hic repræsentat, arguit quoque impios qui persequuntur Ecclesiam quasi judicium futurum non esset, *& dixerunt, non videbit Dominus nec intelliget Deus Jacob*, &c. *& reddet illis iniquitatem ipsorum & in malitia eorum disperdet illos Dominus Deus noster.*

Psalmus 94. *Venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro.* Littera Hieronymi habet, *venite laudemus Dominum, jubilemus Petræ Jesu nostro.* Invitat David gentiles ut relictis Idolis, & Judæos ut dimissis cæremonijs legalibus conveniant ad credendum in Christum, *quoniam Deus magnus Dominus & Rex magnus super omnes Deos.* Supple, Christus est, *hodie si vocem ejus*, Evangelicam, *audieritis, nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione* &c. *quibus juravi in ira mea. si introibunt in requiem meam*, quia vagi erunt Judæi per orbem.

Psalmus 95. *Cantate Domino canticum novum.* Filio Dei, qui est Rex Regum, cantare novum canticum qui est novus homo natus in mundo, dicentes cum Angelis, Gloria in excelsis Deo, *Cantate Domino omnis terra*, quia adventus Christi omnibus fuit in salutem. *Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus*, nativitatem de Virgine, quomodo mortuos suscitavit & similia miracula. *Dicite in nationibus quia Dominus regnavit.* Translatio Psalterij Ro. quam hodie servat Vaticana Ecclesia, addit *à ligno*, & sic legit D. Augustinus, atque etiam Justinus Martyr in orat. ad Antoninum Pium, docetque Genebrardus additum per 70. cum in Hebræo non habeatur, *etenim correxit orbem terræ*, ab errore Idololatriæ & sanctissimis legibus munivit, &c.

Psalmus 96. *Dominus regnavit exultet terra.* Describit gloriam Christi ad judicium ultimum descendentis, ut enim per ascensionem adeptus est possessionem Regni sui in Cœlo, sic per descensum ad judicium possessionem Regni sui in terra accipiet, *Nubes & caligo in circuitu ejus, justitia & judicium correctio sedis ejus.* Veniet in nubibus cum potestate & majestate magna, & correctio orbis procedet ex sede & potestate ejus judiciaria. *Ignis ante ipsum præcedet* &c. Verisimile enim est, ait hîc Cajetanus, quod sicut in primo adventu veniens homo humilis implevit omnia quæ fuerunt humanæ humilitatis humano more, ita in secundo adventu veniens gloriosus implebit ea quæ majestatis sunt etiam humano more: & ita adventus ille quamvis in principio futurus sit sicut fur in

nocte (hoc est improvisus) tamen non in ictu oculi, sed multo interjecto spatio temporis durabit: multo magis quam duret ingressus alicujus principis in aliquam civitatem, *viderunt omnes populi gloriam ejus* i. videbunt, tam certo enim Propheta res dicit futuras ac si jam factæ essent: tam justi quam injusti videbunt honorem Christi, sed hi ad cumulum doloris, illi ad cumulum gaudij.

Psalmus 97. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.* Tota vita Christi plena est novis operibus & miraculis. *Notum fecit Dominus salutare suum* (Jesum Christum) *in conspectu gentium revelavit justitiam suam*, qua pro peccatis hominum satisfecit Christus ex rigore justitiæ, *Judicabit orbem terrarum in justitia & populos in æquitate*, in tribunali pœnitentiæ per Sacerdotes.

Tribunal pœnitentiæ.

Psalmus 98. *Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedes super Cherubim, moveatur terra.* Christus etsi ante humilis apparuerit, regnum super omnē creaturam obtinuit, & quasi deridens inimicos ejus qui ei non crediderunt, irascantur quantum voluerint qui ei nocere non possunt *Dominus in Sion magnus, excelsus super omnes populos*, Christus in cœlesti Jerusalem: ergo omnes ei laudes concinant, *& adorate scabellum pedum ejus*, humanitatem ejus in qua divinitas sicut super scabellum stetit, *Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus, & Samuel inter eos qui invocant nomen ejus.* Antiqui enim patres prophetaverunt, adoraverunt & invocaverunt Christum.

Psalmus 99. *Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in lætitia.* Monet Propheta ut abjecto spiritu timoris & servilis cujusdam coactionis, jam Christo ad mundum advenienti in spiritu amoris & filiorum, læti omnes ei serviant. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus*, ipse Messias Deus est. *Populus ejus & oves pascuæ ejus introite portas ejus in confessione*, qui ejus doctrina pascimini, introite portas baptismi in confessione peccatorum & in confessione laudis. *Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus* erga peccatores pœnitentes.

Psalmus 100. *Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine: psallam & intelligam in via immaculata quando venies ad me.* Hæc melius Christum loquentem repræsentant quam ipsum Davidem, cui non æquè omnia possunt adaptari. Finem porro Psalmi soli Christo adaptat Turrecremata, *in matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.* In matutino, inquit, id est in futuro judicio quando vera lux incipiet oriri bonis, interficiam omnes morientes impœnitentes, & disperdam de societate Sanctorum omnes operantes iniquitatem permanentes in voluntate peccandi, mittam eos in ignem æternum. Consentit Author incognitus totum istum Psalmum virtutibus Christi applicari, ac specialiter istum versum *psallam & intelligam in via immaculata quando venies ad me*: in carnem enim venit Christus sine peccato, vixit sine peccato, transivit ex vita ista sine peccato, unde intellexit viam immaculatam in adventu Christi, vel aliter, inquit, per viam immaculatam intelligitur Virgo Maria. Ille autem Psalmus habet tres partes; 1. ostendit qualiter David se devotè habuit circa Deum. 2. qualiter mundè erga seipsum. 3. qualiter justè erga subditum sibi populum, quæ Christo etiam adaptari possunt.

Psalmus 101.

Psalmus 101. *Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te veniat, non avertas faciem tuam à me.* In persona generis humani peccato Adami corrupti invocat auxilium secundi Adami, repræsentans miserias omnes quas ex peccato illo contraxit, ac primo mortalitatem, *quia defecerunt sicut fumus dies mei*, sicut deficiente ligno deficit fumus, sic deficiente humore radicali deficit vita, secundò varias infirmitates corporis, *percussus sum ut fœnum & aruit cor meum*, tertiò exilium in hanc vallem miseriarum, *similis factus sum pelicano solitudinis*, quæ avis longa inedia tota est macilenta, *& factus sum sicut nycticorax in domicilio*, id est, sicut noctua quæ diem fugit & nocte tantum apparet, *& sicut passer solitarius* qui corpore & pretio parva admodum est avis, ut nihil sit tristius & abjectius homine post lapsum Adami, quartò persecutiones variorum adversariorum, *tota die exprobrabant mihi inimici mei*, inde exsurget ad invocandū potentius Dei auxilium, *tu exurgens misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus*, cum scilicet Christus resurrexit, a mortuis misertus est Ecclesiæ & gentes ad eum conversæ sunt, *& timebunt gentes nomen tuum Domine*, &c.

Peccati miseria.

Psalmus 102. *Benedic anima mea Domino & omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus.* Excitat se David ad benedicendum Domino pro beneficio Incarnationis & multitudine misericordiarum quibus hominem cumulavit, *qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis qui sanat omnes infirmitates tuas*, per passionem & sacramenta delet omnia peccata, *quantum distat ortus ab occidente longè fecit à nobis iniquitates nostras*, quas verè delet per gratiam justificantem cum qua non manent ulla peccata. Inde exaltat regnum Christi cui omnes Angeli serviunt. *Dominus in cœlo paravit sedem suam & regnum ipsius omnibus dominabitur. Benedicite Domino omnes Angeli ejus*, non enim solum homines invitat Propheta ad laudandum Deum, sed omnes etiam Angelos, quorum Christus est caput.

Psalmus 103. *Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer*, etsi videatur David velle laudare Deum in hoc Psalmo propter opera creationis præterita, non minus tamen eum laudat propter opera redemptionis quæ adumbrata erant per opera creationis, ac videtur inchoare ab opere resurrectionis in qua Christus confessione laudis & decore gloriā indutus est, ac deinceps Ecclesiam fundavit ac diversos in ea ordines stabilivit. *Qui facis Angelos tuos spiritus & ministros tuos ignem urentem.* i. reddis Apostolos tuos homines spirituales & ardentes zelo charitatis. Verba illa *Sol cognovit occasum suum* adaptantur Christo ab Augustino. Quid est, inquit, *Sol cognovit occasum suum?* Christus agnovit passionem suam: occasus Christi passio Christi.

Psalmus 104. *Confitemini Domino & invocate nomen ejus: annuntiate inter gentes opera ejus.* Sub typo operum mirabilium quæ gessit Deus circa populum Judæorum quos ex Ægypto per Moysen liberavit, describit opera quæ Christus gessit ut salvaret genus humanum à servitute peccati: concludit autem Psalmum per hæc verba, *& dedit illis regiones gentium & labores populorum possederunt ut custodiant justificationes ejus: & legem ejus requirant*, scilicet ut inquirerent mysteria, quæ in ea clausa erant & contenta de Messia futuro.

Psalmus 105. *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.* Describit Propheta quo pacto Deus sæpe liberavit Israëlitas variis pœnis ab ipso affectos, cum peccarent, idque ob eam rationem quod Abrahamo promiserat ex stirpe illius Messiam oriturum, *& vidit cum tribularentur, & audivit orationem eorum, & memor fuit testamenti sui, & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.* Istud enim testamentum promissio Dei est facta ad Abraham, Isaac & Jacob de Christo.

Psalmus 106. *Confitemini Domino &c. dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici de regionibus congregavit eos.* Populum Christianum redemptum à Christo excitat ad ipsius laudes, enarratque varia beneficia in adventu Christi exhibita, non solum liberando à peccato Adami, sed etiam à variis persecutionibus per tyrannos ac hæreticos illatis, hîc hi vocantur redempti, ait Prosper Aquitanicus, qui in toto orbe terrarum de magna & lata Ægypto, quasi per mare rubrum Baptismum sacratum Christi sanguine, liberantur.

Psalmus 107. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum : cantabo & psallam in gloria mea.* Magnum prodit zelum ad laudanda Christi mysteria, quippe qui noverat Deum ignem esse, idcirco quæ de Deo foris prodire expediebat deberent esse ignea, *Exurge psalterium & cythara exurgam diluculo.* Vocat Christum psalterium & cytaram, quasi diceret objectum suorum psalmorum & cantionum spiritualium. Responder autem Christus se diluculo, nondum orto sole, è tumulo exiturum. *Confitebor tibi in populis Domine* &c. Vox est Christi patrem laudantis & amore complacentiæ diligentis : *exaltare super cælos Deus & super omnem terram gloria tua, ut liberentur dilecti tui* qui per universum orbem sparsi sunt, hinc progreditur ad explicandam dilatationem Ecclesiæ, *exultabo & dividam Sichimam*, &c.

Psalmus 108. *Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & dolosi super me apertum est.* Psalmum illum, ait Prosper, de Christo habere prophetiam quisquis actus Apostolorum fideliter legit, agnoscit, ubi evidenter (Act. 1.) ostenditur de Juda traditore Domini prophetatum quod hîc scriptum est, *fiunt dies ejus pauci & episcopatum ejus accipiat alter*, &c. *Locuti sunt adversum me lingua dolosa*, tunc utique quando eum tanquam magistrum bonum captiosa adulatione laudabant. *Sicut umbra cum declinat ablatus sum & excussus sum sicut locusta*, fugati sunt à persecutoribus fideles Christi & de loco in locum transilierunt.

Psalmus 109. *Dixit Dominus Domino meo : sede à dextris meis.* Hunc Psalmum Christus Matth. 22. de seipso interpretatur, ac probat ex eo se Deum esse quia vocabatur Dominus à Davide patre suo. *Virgam virtutis tua emittet Dominus ex Sion.* Ab Jerusalem incipit virtus & potestas prædicationis Evangelicæ. *dominare in medio inimicorum tuorum*, scilicet viget religio Christiana & regnum Christi in medio paganorum, Judæorum, hæreticorum, falsorum fratrum, ut non miremur si tot sint ubique infideles. Facilè omnia Christi adaptantur; totus Psalmus est de Christo initium regni ipsius in ascensione, progressum, & finem in judicio exhibet.

Psalmus 110. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo : in consilio justorum & congregatione*, eorum sine dubio qui sedebunt super duodecim thronos judicantes duodecim tribus Israël. *Magna opera Domini : exquisita in omnes voluntates*, inter quæ opera videtur numerare duo Sacramenta pœnitentiam & Eucharistiam : primum, *confessio* peccatorum *& magnificentia* in absolutione opus ejus : *& justitia ejus* in satisfactione *manet in sæculum sæculi.* Secundum ibi, *memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus : escam dedit timentibus se.* Panem scilicet illum incorruptibilem Eucharistiæ, *memor erit in æternum testamenti sui : virtutem operum suorum annuntiabit populo suo*, nunquam desinet hæc Sacramenta dare, *ut det illis hæreditatem gentium. Redemptionem misit Dominus populo suo* per Christi passionem, *mandavit in æternum testamentum suum*, nunquam lex Evangelica mutabitur.

Psalmus 111. Psalmus 111. *Beatus vir qui timet Dominum in mandatis ejus volet nimis.* Etsi totus videatur esse Propheta in enarrandis præmiis temporalibus & spiritualibus eorum qui misericordiæ opera exercent, nihilominus non obscurè Christum indicat remunerantem opera misericordiæ in judicio & punientem immisericordes & avaros. *Exortum est in tenebris lumen rectis corde* Christus Judex *misericors & miserator Dominus, beatus homo qui miseretur & commodat, disponit sermones suos in judicio : quia in æternum non commovebitur*, securè accedet ad judicium ibi benedicendus ad dexteram, *ab auditione mala non timebit. Paratum cor ejus sperare in Domino* reputante sibi factum quod datum fuit pauperi, cum repellet avaros à se, excluderque Virgines fatuas sine oleo misericordiæ ; At contra de avaris & immisericordibus qui furati sunt Christo illa superflua quæ pauperibus non erogaverunt. *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit*, amore divitiarum non tenebuntur, cum se maledictos in ignem æternum mitti audient.

In avaros dictus.

Psalmus 112. *Laudate pueri Dominum : laudate nomen Domini.* Excitat Propheta ad laudandum Christum ubique terrarum, qui cum sit excelsus non despicit humiles & abjectos, sed in hoc maximè demonstrat potentiam quod instar Regis, ex parvis magna facit. 1. Adam & posteros ad Hierarchias Angelorum post peccatum evexit. *Suscitans à terra inopem* 2. Apostolos ad principatum Ecclesiæ & de stercore erigens pauperem *ut collocet eum cum principibus.* 3. Gentiles ex spurcitia Idolorum ad dignitatem populi Christiani : itaut gentilitas prius sterilis, nullos Deo pariens filios, jam velut fœcunda mater, innumerabiles Deo filios pariat : *Qui habitare facit sterilem in domo : matrem filiorum lætantem*, jam enim gentilitas in domo Dei quæ est Ecclesia habitat.

Psalmus 113. *In exitu Israël de Ægypto : domus Jacob de populo barbaro.* Benè Prosper Aquitanicus, per propheticum eloquium magis futura indicantur, quam præterita retexuntur : & ideo quædam aliter hic dicuntur quam ibi acta sunt, ut vigilanter intelligatur prophetia ubi non constat historia. Primum enim non Jordanem reversum esse retrorsum, sed stetisse legimus, & unde intelligit per exitum Israël de Ægypto, conversionem populorum ad fidem & amorem Christi, derelicto hoc sæculo quasi Ægypto, *facta est Judæa sanctificatio ejus : Israel potestas ejus*, dedit enim eis potestatem filios Dei fieri. *Mare vidit & fugit :* obstacula sæculi verbo Dei tremefacta cesserunt. *Jordanis conversus est retrorsum*, quoniam qui aversus à principio Creatorem suum deserit, tanquam fluvius in mare labitur, cui bonum est ut retrorsum convertatur & rediens ad authorem suum, retro sibi faciat mare, ad quod ante tendebat. *Montes exultaverunt sicut arietes : & colles sicut agni ovium*, Apostoli montes sunt & duces gregum qui pabulis montiũ opimantur. *Quid est tibi mare quod fugisti ?* unde amota sunt impedimenta sæculi. *A facie Domini mota est terra* à præsentia illius qui dixit se vobiscum fore ad consummationem sæculi : ipse enim commovet terram, ipsa pigra & inertia corda convertit. *Qui convertit petram in stagna aquarum : & rupem in fontes aquarum* qui doctrinam quæ prius rigida videbatur in multa fluenta dividi & sermonem suum fecit esse potabilem quem discipulis insinuarat, incipiens à Moyse per omnes Prophetas, quia sic oportebat Christum pati Luc. 24. *Non nobis Domine non nobis : sed nomini tuo da gloriam*, gratia prædicatur.

Psalmus 114. *Dilexi quoniam exaudiet Dominus.* In hoc psalmo Propheta in persona generis humani per Adamum perditi repræsentat Deo suas miserias & petit a Christo liberari per Incarnationem. *Circumdederunt me dolores mortis & pericula inferni invenerunt me*, &c. *O Domine libera animam meam*, deinde quasi factum perspiciens quod optabat gratias Deo rependit. *Convertere anima mea in requiem tuam.* Cessent tuæ angustiæ. *Quia Dominus benefecit tibi*, gratias suas in te effudit, *quia eripuit animam de morte*, ad quam damnatus eram : *Oculos meos à lachrymis* quibus deflebam statum felicitatis a quo excideram, *pedes meos à lapsu*, præservando me, ne tentationibus succumberem. *Placebo Domino in regione vivorum*, in Ecclesia militante, vel triumphante.

Psalmus 115. *Credidi propter quod locutus sum : ego autem humiliatus sum nimis.* In persona populi gentilis fidem Christi recipientis cum humilitate loquitur hic Propheta. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Agnovi in illuminatione Spiritûs sancti, aut in recessu ab errore gentilium totum mundum errare ac minimè à prima veritate illustratos esse homines,

quia præter veritatem fidei Christianæ traditiones aliæ mendacia sunt, ac inde exurgit ad gratiarum actionem pro beneficio illuminationis in fide Christi. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Quia non est facile dignum quid illi rependere. *Calicem salutaris accipiam.* Etiam pro illo sanguinem effundam, quod præstiterunt Martyres. *Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus*, publicè ipsum confitebor.

Psalmus 116. *Laudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.* Misit enim Deus Pater filium in hunc mundum: ac tunc confirmavit misericordiam quam promiserat se daturum. *Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus:* veraque esse ostendit quæcumque in scripturis erant, ut unum iota aut unus apex non præteriret, quin omnia adimplerentur; *& veritas Domini manet in æternum.*

Psalmus 117. *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.* Invitat fideles omnes ad laudandum Deum de beneficio Incarnationis ac misericordia per Christum exhibita, in qua spem omnem repositam habet contra quaslibet persecutiones. *Bonum est sperare in Domino quam sperare in principibus* &c. *Aperite mihi portas justitiæ & ingressus in eas confitebor Domino.* i. conferte mihi Sacramenta Ecclesiæ Baptismum, Pœnitentiam. Hæc quippe viam aperiunt justitiæ. *Confitebor tibi quoniam exaudisti me & factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli.* Ut duos conderet in semetipsum in unum novum hominem, circumcisionem scilicet ac præputium, ac duos populos Judaicum & gentilem sub eadem fide & iisdem Sacramentis conjungeret, hoc præstitit Christus, quamvis rejectus fuerit à Sacerdotibus & Pontificibus Judæorum, qui debebant Synagogam ædificare. *A Domino factum est istud & est mirabile in oculis nostris*, in oculis interioribus credentium, sperantium, diligentium.

Sacramenta.

Psalmus 118. *Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini.* Iste Psalmus multa habet singularia præ cæteris, nam semper loquitur cum Deo & constat viginti duobus octonariis juxta numerum literarum alphabeti Hebraici, quorum unumquodque incipit ab unâ literâ Hebraicâ, nec est versus in quo sub variis nominibus non fiat mentio legis divinæ, per quam lex Evangelica intelligenda venit, ad quam adspirat, quam laudat & celebrat, ut per eam liberetur & dirigatur in omnibus viis suis. *Suscipe me secundum eloquium tuum & vivam.* Vox est humanæ naturæ à Verbo se assumi cupientis. *Defecit anima mea in salutare tuum.* Scilicet amore languebat post adventum Messiæ, *& in verbum tuum supersperavi.* Tota in eo spes. Item, *erravi sicut ovis quæ periit, quære servum tuum quia mandata tua non sum oblitus*, quasi diceret, non possum oblivisci quæ in lege tua promisisti de Christo.

Psalmus 119. *Ad Dominum cum tribularer clamavi & exaudivit me.* Cum affligerer ex peccato Protoplastis, invocavi auxilium ejus, *Domine libera animam meam à labiis iniquis & à lingua dolosa.* Serpentis qui decepit Adamum & Evam in Paradiso terrestri, unde profluxit status miseriarum hujus vitæ, quippe lingua illa dolosa instar sagittæ potentis acutæ, omnia vulneravit, instar ignis & carbonis omnia vastavit: unde adspirat ad alium statum fœlicioris vitæ. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.* Si quid enim tædiosam hanc vitam potest reddere, maximè afflictio quæ ex malis oblocutionibus provenit, vel vox illa est pœnitentis animæ ac dolentis se diu nimium in malis habitibus involutam fuisse.

Psalmus 120. *Levavi oculos meos in montes unde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino* Iesu Christo, *qui fecit cælum & terram.* Consequenter describit quanta bona ab illo proveniant. *Non det in*
A *commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te.* Dixit enim Christus se futurum cum suis usque ad consummationem sæculi, nec suos derelinquit.

Psalmus 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus.* Totus exultat in spiritu David propterea quod de Christo sibi revelatum fuerat per eum ad cœlestem domum aditum patefaciendum esse hominibus. Hinc multiplicibus suspiriis domum illam concupiscit, cujus etiam bona aliqua enumerat, ut pacem, concordiam, abundantiam & alia, idque ob amorem proximorum, ut inflammentur ad eam possidendam, *propter fratres meos & proximos meos loquebar pacem de te.*

Psalmus 121.

Psalmus 122. *Ad te levavi oculos meos qui habitas*
B *in cælis.* Anhelat Propheta ad Christum, illum solum suspicit à quo liberari debeat ab opprobrio peccati: *sicut ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Non alia majori cura angitur, quia totum bonum hominis a Christo est.

Psalmus 123. *Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israël, nisi quia Dominus erat in nobis*, scilicet Emanuël Jesus Christus. i. nobiscum Deus. *Torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.* Quia sine Christo mala hujus vitæ intolerabilia essent, nemo calicem passionis potare posset. *Adjutorium nostrum in nomine Domini*, sine quo non est salus.

Psalmus 124. *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commovebitur in æternum qui habitat in Ie-*
C *rusalem.* Sicut mons non mutat quicumque venti insurgant contra: sic ille est qui spem in Deo ejusque promissione de Messia venturo reposuit: qui habitat in Jerusalem estque civis Ecclesiæ Christianæ, illius ruinam non timebit, cum montes sanctorum Angelorum eam custodiant, ipseque Deus illam tueatur. *Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.* Hoc præstitit Christus virtute Passionis dæmonum potestatem conterens, nec tyrannos diu vivere sinens, ne puritati sanctorum officerent. *Benefac Domine bonis ac rectis corde.* Hoc Christus exequetur in judicio. *Declinantes in obligationes*, in Hebræis est, ad pravitates, quippe peccata obligant ad pœnam, *adducet Dominus cum operantibus iniquita-*
D *tem*, cum dicet improbis, *ite maledicti* &c.

Psalmus 125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion facti sumus sicut consolati.* Quando à captivitate diaboli liberatum est genus humanum per Christi passionem. *Converte Domine captivitatem nostram sicut torrens in Austro.* i. accelera adventum tuum ea celeritate qua torrens decurrit flante Austro & glaciem dissolvente. *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.* Hic fructus est Incarnationis ut pœnitentes de peccatis quandoque maxima afficiantur lætitia.

Psalmus 126. *Nisi Dominus ædificaverit domum: in vanum laboraverunt qui ædificant eam.* Ecclesia sine Christo ædificari ac subsistere nunquam poterit. *Vanum est vobis ante lucem surgere*, id est laborare an-
E te Christum & sine Christo qui lux est mundi. *Surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.* Expectanda est lux ista quæ in tenebris lucet donec advenerit. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini.* Cum dederit pretium mortis suæ & ex latere dormientis in cruce exierit sanguis & aqua, quæ sunt Sacramenta, ex quibus ædificatur Ecclesia, ecce ipsa Ecclesia vera Domini hæreditas Domini filij unigeniti, quæ Ecclesia est merces & præmium fructus ventris, id est ipsius Christi qui ex ventre Virginali prodijt: *sicut sagittæ in manu potentis ita filij excussorum.* i. Apostoli filij Prophetarum qui excussi fuerunt vel per persecutionem, vel per missionem in fines terræ. *Beatus vir qui implevit desiderium suum*

ex ipsis .i. qui Apostolicæ prædicationis particeps est, *non confundetur*, in judicio, *cum loquetur inimicis suis in porta*. Nam in portis civitatum exerceri solebant judicia.

Psalmus 127. *Beati omnes qui timent Dominum qui ambulant in vijs ejus.* Jacobus de Valentia hæc prima verba Christo adaptat, qui primus totaliter implevit voluntatem Patris, de quo in capite libri scriptum est: ideo Propheta conversus ad Christum dicit, *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & benè tibi erit*, quia Christus perfectius fruitur pane cœlestis beatitudinis. *Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ*, quia Ecclesia sponsa Christi dilatat palmites suos per universum fœcunda multitudine prolis. *Filij tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ*. Christiani in magno numero altaria circumstant ad manducandum panem Eucharistiæ. *Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum.* Etsi verò iste Psalmus de quibuslibet timentibus Deum in veteri testamento possit intelligi: quia tamen David, ait prænominatus Interpres, non fuit minus Propheta in hoc Psalmo quam in alijs: ideo, inquit, esset peccatum & sacrilegium dimittere mysticam & veram expositionem, & occultare ac contemnere & dimittere tam pretiosum thesaurum in prædicto & cæteris Psalmis absconsum.

Ecclesia fœcunditas

Psalmus 128. *Sæpe expugnaverunt me à juventute mea: dicat nunc Israel.* David enarratis Ecclesiæ varijs persecutionibus per tyrannos, per hæreticos, per Antichristum, dicit Christum omnes puniturum in judicio. *Dominus justus concidet cervices peccatorum, confundantur & convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam evellatur exaruit.* Quia impugnatores Ecclesiæ diu non poterunt prosperè agere, sed Christus tanquam justus judex eorum potestatem conteret.

Psalmus 129. *De profundis clamavi ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.* Vox est hominis per Adamum perditi de profundo carcere hujus mundi, vel ex lymbo inferni ad Christi auxilium suspirantis & in eo sperantis, *quia apud Dominum misericordia & copiosa apud eum redemptio: & ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.* Christus enim pro peccatis abundè satisfecit.

Psalmus 130. *Domine non est exaltatum cor meum neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.* Adam in Paradiso exaltavit cor suum appetens Dei æqualitatem & volens scire bonum & malum. Quod quidam interpretantur de numero prædestinatorum & reproborum. Illud autem peccatum Adami transiit ad omnes ejus posteros, excepta Virgine, sed in primis ipso Christo, cui specialiter competit dicere, *Domine non est exaltatum cor meum*, qui in Adamo non peccavit, nec ambivit honores, sed omnia ad Patrem retulit, sentiens de se humiliter etiam in omnibus suis miraculis. Non ergo hunc Psalmum composuit David ad placandum Deum postquam populum enumeraverat, ut quidam volunt, nam peccatorem potius se dixisset. Nota ergo, ait Jacobus de Valentia, quod magnus thesaurus est in hoc Psalmo absconditus, & quo modo peccant qui nolunt pulsare ut eis aperiatur. Per gratiam tamen potest verificari ratione personæ Virginis Mariæ ratione gratiæ prævenientis.

Psalmus 131.

Psalmus 131. *Memento Domine David & omnis mansuetudinis ejus.* Monet Prosper Aquitanicus sermonem Propheticum hujus Psalmi altiore sensu accipiendum esse, ut scilicet ad illum hominem qui in capite & in corpore .i. in Christo & Ecclesia unus homo est, hæc verba referantur, qui homo cupiat esse habitaculum Spiritus Sancti & in æternum à Deo possideri. *Exurge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ.* Vox est Ecclesiæ desiderantis ut Christus post conturbationem crucis gloriâ Resurrectionis fruatur, atque etiam membra illius quæ sunt arca sanctificationis Deo. *Sacerdotes tui induantur justitiâ & sancti tui exultent*, te resurgente à mortuis & eunte ad Patrem regale illud Sacerdotium induatur fide: lætentur membra spe Resurrectionis quæ præcessit in capite. *Juravit Dominus David veritatem & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Promisit Deus Davidi Messiam ex ejus stirpe nasciturum. Poterat dicere, ait D. Augustinus, ex fructu femoris tui, sed significantius dicere voluit, *ex fructu ventris tui*: quia de fœminâ natus est Christus quo vir non accessit. *Sacerdotes ejus induam salutari.* Salutaris, id est, salutem afferens Christus est, quo quisque regeneratus induitur (ad Galatas 3.) *paravi lucernam Christo meo*: id est, præmisi ante ipsum Prophetiam, cujus lumine uterentur qui erant in tenebris ignorantiæ constituti, & ipse Dominus ait de Baptista Joan. 5. *ipse erat lucerna ardens & lucens.*

Promissio Messiæ.

Psalmus 132. *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Quod tunc verè impletur cum in unum caput quod est Christus omnia fidelium membra concurrunt & in solum Christum conspirant ut eum diligant. *Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem*, cum misit Christus Spiritum Sanctum ad discipulos in unum congregatos, ipsi enim, ait Prosper, in unum habitant qui in Christo concorditer vivent: & in diligendis non solum fratribus, sed etiam inimicis servant præceptum: quando pro inimicis suis est mortuus Dominus, qui eos facit participes æternitatis, quos imitatores habuerit dilectionis.

Bonum est omnes conspirare ex amore in Christum.

Psalmus 133. *Ecce nunc benedicite Dominum omnes servi Domini.* Excitat Propheta omnes fidelium status qui sunt in Ecclesia ad laudandum Deum in humanitate latentem. *Benedicat te Dominus ex Sion qui fecit cœlum & terram.* Id addit ordinariè ad distinguendum Deum Israel a dijs gentium, qui non credebant creationem mundi a Deo, cum æternum esse mundum arbitrarentur.

Psalmus 134. *Laudate nomen Domini, laudate servi Dominum.* Excitat fideles omnes ad laudandum Deum contemptis Idolis. *Laudate Dominum quia bonus Dominus: psallite nomini ejus quoniam suave.* nam nomen ejus, quod est Jesus, est suave, quia significat salutem.

Psalmus 135. *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.* Idem est scopus hujus Psalmi ac præcedentis: *quia in humilitate nostra memor fuit nostri, & redimet nos ab inimicis nostris qui dat escam omni carni.* Cum essemus in statu abjectionis & captivitatis, Christus non despexit nos, cum fuerimus in humilitate pœnitentium Christus remittet nobis peccata, & dat escam Sacramenti altaris omni fideli, propter ea confitemini Deo cœli.

Psalmus 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur tui Sion.* Universi fideles gemunt de habitatione terrenâ, quæ in quacumque sui parte Babylonia est, ait Prosper, & flumina ejus sunt omnes illecebræ temporales sive in moribus sive in opinionibus, quas sibi quisque delegerit, in quibus nihil firmum, sed omnia fluida. Adspirant omnes fideles ad Sion cœlestem, & quia medium ad illam perveniendi est nascenti malæ cupiditati priusquam consuetudine robusta fiat, resistere, concludit hunc Psalmum, *beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram*, id est primos concupiscentiæ motus tenebit, ne progrediantur ulterius, & conteret ad petram quæ Christus est (1. Cor. 10.) qui intuitu & amore Christi non perficiet malum quod suggerit.

Primi motus.

Psalmus 137. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo.* Vox est gratiarum actionis ipsius David cum ab Absalone liberum se sensit, quæ adaptatur fideli Deo gratias agenti pro liberatione & peccatis per Passionem Christi, ut magis specialiter patet in his versibus.

Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me .i. in peccaus si fuero, per Passionem & Sacramenta vitam mihi teddes. *Dominus retribuet pro me, Domine misericordia tua in sæculum.* Offeret Christus pro me suæ Passionis merita in compensationem pœnarum mihi debitarum, solvet pro me & patietur pœnam quam ego debeo solvere.

Psalmus 138. *Domine probasti me & cognovisti me, tu cognovisti sessionem meam & resurrectionem meam.* Verba ista prophetica Christi sunt Patri dicentis *Domine* quia, ait Prosper, ei & Pater & Dominus est, Pater formæ Dei, Dominus formæ servi. Sedere autem est humiliari, surgere exaltari, unde sedit Dominus in Passione, resurrexit in Resurrectione. Quod, inquit, tu voluisti Domine, approbasti, & ideo sic factum est, quia sic tibi placuit. Postquam autem Christus se cognosci a Patre multipliciter explicavit, ait se cognoscere numerum electorum & reproborum: *mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus*, & de reprobis subjungit, *viri sanguinum declinate à me*, scilicet gratos habet omnes quos Pater elegit, odiosos quos reprobavit, amici illi ij sunt qui prædicantibus Apostolis in magna multitudine fidem amplexi sunt. Viri sanguinum Judæi sunt & pagani qui irridebant spem Martyrũ de Resurrectione. *Qui dicitis in cogitatione accipiet in vanitate civitates suas*, id est, corpora. Concludit per assertionem suæ innocentiæ in amore illorum & horum odio. Verius enim quam David aut quivis alios gloriari potest Christus non fuisse in se aliquam viam iniquitatis ac iniquitatem perfecto odio habuisse, præeligens mori ne regnaret iniquitas. Ideo securè loquitur, *proba me Deus & scito cor meum, interroga me & cognosce semitas meas, & vide si via iniquitatis in me est & deduc me in viâ æterna.* Petit se regi a Patre in judicio ubi erit via æternitatis. Interpres Cajetani, *& vide si via derisionis in me est, deduc me in via sæculi*, scilicet via iniquitatis via est derisionis. D. Hilarius egregiè totum Psalmum Christo adaptat.

Psalmus 139. *Eripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.* Oratio est Christi postulantis liberari à populo maligno Judæorum qui illi mortem machinabatur. *Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labijs eorum*, cum multa illi falso imposuerunt & clamaverunt, *tolle tolle crucifige eum.* Sequitur. *Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos*: caput .i. caussa cur circumdati sunt obsidione per Romanos, est labor labiorum ipsorum propter verba multa contumeliosa in Christum. Hinc ignis belli in ipsos exarsit, *cadent super eos carbones: in ignem dejicies eos, in miserijs non subsistent.* Quæ etiam ad pœnas inferni referri possunt.

Psalmus 140. *Domine clamavi ad te exaudi me*, & in hoc Psalmo duos versus Christo adaptat D. Prosper, primo illum, *absorpti sunt juncti petræ judices eorum* .i. Magistri ipsorum qui sibi judicium vindicant de mundanorum dogmatum disciplinis, si Petræ jungantur, id est, Christo comparentur, *absorpti sunt*, id est, nihil loci habebunt, sed in sua vanitate deficient. Secundo finem Psalmi: *singulariter sum ego, donec transeam.* Solus Christus Martyrum fortitudo, pro quo nullus est prius mortuus quam ipse moreretur: sicut dicit (Joan. 12.) *cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, & nisi granum frumenti mortuum fuerit, solum manet.* Priusquam ergo moreretur & transiret ad Patrem singularis fuit, nec habuit socios Passionis, qui postea in multiplicem segetem de unius grani fœcunditate creverunt. Non desunt autem qui singulos versus Christo attribuunt oranti pro diversis membris Ecclesiæ.

Sapientia mundi inanis est præscientia Christi.

Psalmus 141. *Voce mea ad Dominum clamavi*, oratio est Christi in sua Passione ab omnibus derelicti clamavi ad te Domine: *dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viventium.* In solo Deo spem Christus reposuit, non in auxilio humano. *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo*, de sepulchro, de lymbo, inde corpus, inde animam per Resurrectionem libera, *me expectant justi donec retribuas mihi.* Quia Patres Sancti in lymbo conclusi expectabant Christi Resurrectionem ut liberi exirent. Jam vox quæ sequitur, ait D. Augustinus, ex capite sonat Domini Nostri Jesu Christi, & est talis ipsa qualis hesterna ultima. Hesterna enim si meministis hæc fuit, *singulariter sum ego donec transeam*, & hic quæ est ultima, *me sustinebunt justi quoadusque retribuas mihi.*

Psalmus 141.

Patres in Lymbo expectabant.

Psalmus 142. *Domine exaudi orationem meam &c. & non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Vox est hominis corrupti ex prævaricatione Adami, propter quam nullus est sine peccato, imo multipliciter a dæmonibus impugnatur. Quapropter recogitans dies antiquos & antiquas figuras quibus delineabatur & promittebatur Christus Redemptor, ipsius præsentiam & auxilium ardenter efflagitat. *Eripe me de inimicis meis ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam quia Deus meus es tu*, ô Jesu Christe, doce me legem Evangelicam, *spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, spiritus ille est vel tertia Trinitatis persona, vel est imitatio spiritus illius, zeli scilicet & fervoris ad Deum, hic diriget me ad terram viventium.

Psalmus 143. *Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium.* Hunc Psalmum composuit David in gratiarum actionem post devictum Goliath, ac quia vidit sub figura hujus victoriæ adumbrari victoriam Christi qui caput Diaboli abscinderet, id est peccatum originale cum baculo crucis, vel illi gladium auferret quo omnes volnerabat, inde ad Christum sese attollit. *Domine quid est homo quia innotuisti ei*, quia per illam victoriam Christi victoria illi innotescebat. *Domine inclina cœlos tuos & descende*, de cœlo ad terram per Incarnationem, *tange montes & fumigabunt*, montes enim ait D. Prosper, id est, elati quique & tumidi tangente eos Dei gratia fumigabunt & accensi cordis vaporem cum lachrymis confessionis emittent. Sed & coruscatio Evangelij & fulgura miraculorum illustrant corda credentium. Sagittæ autem Dei verba sunt quibus dissipatur consideratio superborum.

Psalmus 144. *Exaltabo te Deus meus rex & benedicam nomini tuo in sæculum & in sæculum sæculi.* Contemplabatur sanctus Propheta varias Jesu Christi excellentias propter quas illum cum jubilo & exultatione cordis illum celebrat in hoc Psalmo. *Magnus Dominus & laudabilis & magnitudinis ejus non est finis*, propter immensam ejus divinitatem. *Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur*, quia Christus est Sanctus Sanctorum per quem omnes alij sancti sunt, *& virtutem terribilium tuorum dicent*, cum tot mira sunt in Mysterio Incarnationis. *Suavis Dominus universis & miserationes ejus super omnia opera ejus*, in opere Redemptionis qua liberavit omnes aut à toto aut à tanto. *Gloriam regni tui dicent*, &c.

Excellentia Christi exaltanda.

Psalmus 145. *Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero.* Idem intentum prosequitur David, at maxime ad spem in Christo habendam hortatur. *Nolite confidere in principibus, in filijs hominum in quibus non est salus*: quia nulla creatura poterat satisfacere pro peccato hominum, id soli Verbo incarnato competebat. *Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus: spes ejus in Domino Deo ipsius qui fecit cœlum & terram*, quasi diceret beatus cujus Deus Jacob .i. ipsi Jacob Christus promissus cum vidit scalam Genesis 28. & cum dixit, *non auferetur sceptrum de Juda &c. & salutare tuum expectabo Domine*, persentiens Anti-Christum in Benedictione Dani, beatus inquam cujus Christus Deus Jacob adjutor est. *Qui custodit veritatem in sæculum.* Adimplens omnia quæ in veteri te-

stamento promissa erant. *Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit elisos: Dominus diligit justos &c.* An non hæc omnia Christo conveniunt?

Psalmus 146. *Laudate Dominum quoniam bonus est Psalmus: Deo nostro sit jucunda decoraque laudatio.* Amor quo erga Christum Redemptorem fervebat cor Davidis satiari non potest, quin semper encomia & laudes ejus celebret. *Ædificans Jerusalem Dominus dispersiones Israelis congregabit*, ut ex omnibus populis coalescat Ecclesia. *Qui sanat contritos corde & alligat contritiones eorum*, per remissionem peccati & satisfactionem in remedium recidivi. *Qui numerat multitudinem stellarum & omnibus eis nomina vocat.* Qui novit electos omnes sicut Pastor qui proprias oves cognoscit & eas etiam nominatim vocat. Joan. 10. *Magnus Dominus & magna virtus ejus & sapientiæ ejus non est numerus, suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores usque ad terram*, dum in infernum eos præcipitabit.

Psalmus 147. *Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.* Primâ parte hujus Psalmi alloquitur David cœlestem Jerusalem, cujus filij omnes benedicti sunt a Domino & pace perfruuntur æterna.

Prædicatio Evangelij.

Parte vero secundâ assurgit ad authorem illius fœlicitatis qui est Christus Dominus. *Qui emissit verbum suum terræ, velociter currit sermo ejus:* Verbi missio, ait D. Prosper, est Incarnatio: cujus Evangelio currente per omnem terram omnium gentium fit vocatio, præveniente gratiâ Dei credentium fidem. *Qui dat nivem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit.* Sublimius in his gratiæ Dei opera sentiuntur, per ovium vellera, vocatione gentium figurata, quæ ad conficiendum vestimentum Christi quod est Ecclesia in unum confluit. Per nebulam autem caligo ignorantiæ intelligitur, quæ ad cinerem pœnitentiæ confugit. *Qui mittit chrystallum suam sicut buccellas*, seu frusta panis. Significantur lapidea corda infidelium quæ gelu nimiæ vetustatis obstricta nullum calorem S. Spiritus receperunt, sed tam potens est gratia Dei, ut tam annosam glaciem faciat superno igne fervescere, ut etiam ipsi qui vitæ cibum nesciebant, panem verbi incipiant ministrare, sicut in beato Paulo factum est. *Emittet verbum suum & liquefaciet ea, flabit spiritus ejus & fluent aquæ.* Verbo Evangelicæ prædicationis obduratio infidelium solvitur.

Psalmus 148. *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis.* Congratulando supernæ Jerusalem jam ædificatæ hunc Psalmum composuit David, invitatque omnes creaturas ad laudandum Deum, specialiter autem invitat creaturas rationales ad eum laudandum propter exaltationem nominis Jesu Christi. *Reges terræ & omnes populi, principes & omnes judices terræ: juvenes & virgines senes cum junioribus laudent nomen Domini*, ac proponens illis causam laudis, ait, *quia exaltatum est nomen ejus solius: confessio ejus super cœlum & terram*, cum in nomine Jesu omne genu flectetur cœlestium, terrestrium & infernorum. *Hymnus omnibus sanctis ejus, filijs Israël populo appropinquanti sibi.* Laudatio ista ob causam propositam specialiter sanctis propria est, illorum est laudare Deum ob exaltationem Jesu Christi, per quem redempti sunt & ad cœlos evecti, ac ipso propinqui redditi sunt ut cum ipso regnent in æternum.

Canticum novum.

Psalmus 149. *Cantate Domino canticum novum, laus ejus in Ecclesia Sanctorum.* Vult novum canticum Propheta decantari, non habens satis in præcedentibus causis quas proposuit de laudando Deo. Materia autem hujus novi cantici est, quod non solum Christus exaltetur, sed etiam quod per ipsum omnes sancti ejus, qui in hac vita abjecti fuerunt, de adversarijs suis triumphum agent. *Exaltabit mansuetos in salutem. Lætabuntur in cubilibus suis*, jam non lachrymis stratum rigabitur, ait D. Hilarius, nec in hoc mortis corpore degentium ob peccati necessitatem ac dolorem noctibus singulis lectus lavabitur. *Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad alligandos reges eorum in compedibus & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis judicium conscriptum: gloria est hæc omnibus sanctis ejus.* Hoc ergo canticum novum, dum humiles corde tribulatique corde regibus constituantur in reges, vinciunt eos quorum vinculis carceribusque conclusi fuerant, sicque conscriptum in eos judicium exercent. Nam & gladium venit Dominus mittere in terram, ut potestas sanctorum omnis à Deo sit.

Psalmus 150. *Laudate Dominum in sanctis ejus, laudate eum in firmamento virtutis ejus.* Concludit Christum laudandum esse in omnibus sanctis & in omnibus eorum operibus, quia Christus omnia eis communicavit. *Omnis spiritus laudet Dominum*, quotquot pollent mente & spiritu laudent ipsum. Alia versio habet omnis flatus, alia omnis anhelitus, alia omnis respiratio, ut non sæpius respiremus quam de ipso cogitemus.

Quare alij majores alij minores Prophetæ dicuntur?

Dicuntur quidam majores quod fuerint præcipui Prædicatores ac Doctores populorum quibus Spiritus sanctus magis adfuit in magnâ plenitudine sententiarum, quales fuerunt Isaias, Jeremias cum Baruch ejus amanuensi ac scriptore, Exechiel & Daniel. Alij dicuntur minores & sunt 12. quod iis Spiritus sanctus in tanta plenitudine & abundantiâ sententiarum non adfuerit, unde & eorum prophetiæ breviores sunt.

Quid porro tractant Prophetæ?

4. Tractant Prophetæ.

Quatuor potissimum, quæ in primo capite Isaiæ annotare licet. Proponunt enim larga & ampla Dei ad populum beneficia, ut cum dicit Isaias *filios enutrivi & exaltavi.* Secundum ingratitudinem hominum Divinis beneficiis oppositam, ut cum subjungit continuo Isaias. *Ipsi autem spreverunt me.* Tertiò prædicunt propter hæc ventura & impendentia ut cum addit. *Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate:* Quartò post flagella immittunt consolationes in promissione futurorum aliquot bonorum ac maximè futuri Messiæ Jesu Christi ad quem præcipuè collimant verba Prophetarum. Cum enim Prophetæ munere concionatorum fungerentur apud Israëlitas, ea etiam quæ ad emendationem vitæ pertinebant attingere debebant, ut reprehensiones, promissiones, comminationes, præcipue tamen mysteria Christi, ut in eum venturum fidem haberent.

Nunquid etiam Prophetæ multa interserant de externis gentibus ac populis ad quid ista in Libris sacris?

Ita profectò. Sed id certo Spiritus sancti consilio, ut cum Prophetæ multa prædicerent quorum veritas experimento ipso statim patebat, non dubitaretur quin etiam vera essent quæ non tam citò ventura esse annuntiabant: sicque etiam in authoritate essent quamvis ipsis Judæis sæpe invisi & odiosi, itaut etiam morte afficerentur quod eorum scelera arguerent. Denique ut ostenderetur etiam gentes ipsas non fuisse extra providentiam Dei, sed illi etiam curæ fuisse, cum inspiraret Prophetas ad ea prædicenda quæ ipsos spectabant.

Quot modis prophetabant Prophetæ.

Duobus, factis & verbis. Factis quidem cum aliquid agebant quo denotarentur & figurarentur res futuræ. Ut cum Jeremias catheniis onustus incedebat in signum futuræ captivitatis populi Israël. Vel cum Oseas meretricem ducit uxorem, ex qua tres suscipit filios, primum vocat Zezrael. Secundum absque misericordiâ. Tertium non populus meus. Quo significabatur, quod Deus duxerat in sponsam Synagogam cum Idolis fornicantem. Ex quâ populos post Oseam nasciturus tres habiturus erat status. Primus à Jesu ad Zachariam ejus abnepotem status populi, vocatur Jezrael quasi liber. secundus à Zachariâ ad Osee Regem in quo cessavit regnum Israël status ejus, vocatur absque

misericordiâ. Tertius status in quo gentiles in ejus terram adducti sunt vocatur, non populus meus.

Quid magis spectandum in Libris singulorum Prophetarum ac primo Isaia?

Isaïas in 66. capitibus plura exprimit de Christo ac ejus Ecclesia quam ullus Prophetarum, ut non tam res futuras, quam præteritas narrare videatur, & non tam Propheta quam Evangelista appareat. Unde & Propheta Evangelicus dicitur. Huncque idcirco Christus inter cæteros Prophetas selegit quem primum in Synagogâ patriæ suæ publicè legeret & exponeret. Nec ullius Libri lectio tantum profuit ad convertendos gentiles ad Christum post exemplum Eunuchi Candacis Reginæ Æthiopum; cum magnâ siquidem venustate sermonis ac elegantia Christi mysteria non tam adumbrat quam elucidat. Interserit nihilominus quædam de Regibus sub quibus prophetavit Ozia, Joathan, Achas & Ezechia, nonnullaque pronuntiat contra Judæam & Jerusalem ac finitimas gentes, quarum onera ac puniriones prædicens majorem sibi fidem conciliat, ostenditque majorem necessitatem adventus Redemptoris, omnibus oneratis & oppressis peccatorum & pœnarum pondere immenso & gravissimo.

Quæ sunt ea quæ de Christo magis expressè docet Isaias?

Mira de Christo in Isaia.

Cap. 2. Docet studium gentilium sese invicem exhortantium ad Ecclesiam, & initium prædicationis Evangelicæ ex Jerusalem & pacem illorum temporum ut detur locus prædicationi Apostolorum in omni gente, *& ibunt populi multi & dicent venite ascendamus ad montem Domini, &c.*

Cap. 7. Docet nativitatem Christi ex Virgine ad gloriam majorem nominis Dei quam Achab Rex impius impedire volebat ne fama idolorum suorum imminueretur. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet & pariet filium & vocabitur nomen ejus Emanuel, &c.*

Cap. 8. Docet mysterium Christi resurgentis quod jubetur scribi in titulo grandi juxta Hebræum, quia est mysterium maximum. *Sume tibi librum grandem, scribe in eo stylo hominis. Velociter spolia detrahe, cito prædare.* Quæ verba Christo resurgenti conveniunt cum velociter Infernum spoliavit.

Cap. 9. Docet plura de Christo, ut ejus prædicationem qua populi liberati sunt à jugo diaboli. Primo tempore *alleviata est terra Zabulon, &c.* juxta cap. 4. Matthæi. *Et novissime aggravata est via maris trans Iordanem Galileæ gentium.* Cum nempe exprobravit civitatibus Corozaïo & Betsaida Matth. 11. *Væ tibi Corozain, &c.*

Cap. 10. Docet magnitudinem ejus Imperij per Crucem, *& factus est principatus ejus super humerum ejus, &c.* Docet ruinam Israelitarum ex occasione ipsius adventus, Zelus Domini exercituum faciet hoc. *Verbum misit Dominus in Iacob & cecidit in Israel.* Scilicet tanquam pondus quo oppressi sunt Israëlitæ non credentes.

Cap. 11. Docet Christi nativitatem, sanctitatem, sublimitatem, *& egredietur virga de radice Iesse, &c. Et requiescet super eum Spiritus Domini, &c. Ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.* Ad quod honorandum plures proficiscuntur.

Cap. 12. Docet gratiarum actiones reddendas esse Deo pro beneficio Incarnationis. *Et dices in illa die, confitebor tibi Domine quia iratus es mihi, &c.* Itemque gratias ex fontibus Sacramentorum abunde manaturas. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

Cap. 19. Prædicit conversionem Ægypti ad Christi fidem. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, &c.*

Cap. 25. Narrat exultationem renatorum in Christo. *In illa die cantabitur Canticum istud in terra Iuda urbs fortitudinis nostræ: Salvator ponetur in ea murus & antemurale. Aperite portas & ingredietur gens justa, custodiens veritatem. Vetus error abiit: servabis pacem quia in te speravimus, &c.*

Cap. 35. Consolatur Judæos de tribus tempore adventus Messiæ futuris. 1. De multiplicatione gentium in Ecclesia *lætabitur deserta, &c.* 2. De credentium roboratione, *confortate manus dissolutas, &c.* 3. De dæmonum ejectione *in cubilibus in quibus dracones habitabant orietur viror calami & junci, & erit ibi semita & via sancta vocabitur.* Scilicet semita respectu eorum qui servant consilia Evangelica, via respectu eorum qui viam mandatorum currunt.

Præcepta & consilia.

Cap. 40. Prædicit Prædicationem D. Joannis Baptistæ qua gloriam Christi annuntiat, & vanitatem carnis ac mundi *Vox* clamantis in deserto, &c. *Super montem excelsum ascende tu qui Evangelizas Sion.* ô Joannes. *Dic civitatibus Iuda* ecce Deus vester, &c. *Ecce merces ejus cum eo.* Scilicet divinitas quæ erit præmium beatorum.

Cap. 42. Laudes Christi annontiat in persona Dei. *Ecce servus meus suscipiam eum. Electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Dedi spiritum meum super eum, &c.*

Cyrus Rex.

Cap. 45. Transiens à figurâ ad figuratum & à littera ad Spiritum sub personâ Cyri qui solvit captivitatem populi, Christum prædicat qui liberavit homines à peccato. *Rorate Cæli desuper & nubes pluant justum, &c.*

Cap. 49. Introducit Christum loquentem & conquerentem quod Judæi ad ejus prædicationem conversi non fuerint. *In vacuum laboravi, sine causâ & vane fortitudinem meam consumpsi.* Quem Deus Pater consolatur promissione conversionis gentium, *parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob & faeces Israel convertendas. Dedi te in lucem gentium ut sit salus mea usque ad extremum terræ, & cæt. In tempore placito exaudivi te & in die salutis auxiliatus sum tui, &c. Vt diceres his qui vincti sunt, exite: & his qui in tenebris revelamini, &c.*

Per cætera libri capita prosequitur Christi & Ecclesiæ mysteria apertiùs, maximè capitibus 53. & 63. ut non putes eum de futuris vaticinari, sed de præteritis historiam texere concluditque cap. 66. omnem hominem in Judicio visurum Christum, & pœnas impiorum, qui in eum prævaricati sunt futuras sempiternas. *Vermis eorum non morietur, &c.*

Quid Ieremias Propheta?

Jeremias per 52. duo capita quatuor illa exequitur quæ Prophetis propria sunt, modo unum, modo aliud sine ordine, prout Spiritus sancti mentem ejus, linguam, calamumque ducebat. Multaque passim de seipso narrat, ac suis persecutionibus. Sensuum majestate interim sublimis ac potentissimè movens animos. Nec de Christo tacet cum ait, cap. 8. *Verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes perterriti & capti sunt; Verbum enim Domini projecerunt & sapientia nulla est in eis.* Id enim de Verbo Incarnato intelligitur, quod ut scribæ abjicerent, scripturas corruperunt, à vera sapientia extorres, quæ sine Christi cognitione nulla est. Sed & apertius Christum promittit cap. 23. & alibi. Theodoretus refert ad Christum illa verba cap. 12. juxta versionem 70. Interpretum, *Pastores multi demoliti sunt vineam meam* &c. Principes enim Sacerdotum, inquit, Scribæ & Pharisæi decipientes populum & Dominum crucifigentes, vulgata illa mala Judæis acciverunt, idque docet clarius. *Propter me deletione deleta est omnis terra*, omnem terram Israëliticam dicit: quoniam ob ea quæ commissa sunt in eum, tunc quidem ipsorum regio reducta est ab hostibus in solitudinem: modo vero celeberrimâ suâ metropoli prorsus privati sunt. *Non est vir qui ponat in corde.* Quasi dicat, non utuntur piis cogitationibus, scilicet, super Christum non advertunt.

Scriptura à Judæis corrupta.

Plura alia habet Jeremias. Ac maximè in Threnis

seu lamentationibus in quibus plura ad Christum referuntur, imo fere omnia à Pascasio Radberto.

Quid considerandum in Threnis seu lamentationibus?

Triplex Lamentatio Ieremiæ.

Possumus animum nostrum intendere circa triplicem lamentationem, quam exhibet Jeremias Propheta in arte lamentationis peritissimus.

1. Enim cap. 1. Lamentatur statum naturæ humanæ per peccatum Adami corruptæ & in servitutem dæmonis redactæ.

2. Cap. 3. Lamentatur de multiplici dolore ac afflictione Christi Domini in suâ amarissimâ passione.

3. Cap. 5. Lamentatur de hominum statu post illam passionem, quæ licet valde meritoria & potens fuerit ad liberandos miseros mortales, suâ tamen culpâ & socordiâ innumeris adhuc involvuntur calamitatibus, quas nullus satis deflere possit.

De 1. Aleph. *Quomodo sedet sola civitas plena populo, &c.* Non me fugit quin Jeremias Propheta in hoc capite civitatem Jerusalem defleat & calamitates omnes quibus afflicta est in excidio per Babylonios, qui ejus cives ensi, igni famique superstites captivos duxerunt in Babylonem. Juxta quem sensum Jeremias tria deflet in illa civitate florentissima ac cultui Divino quondam consecrata.

1. Quod omnia sua privilegia ac excellentias quæ in ipsâ fuerant amiserit, quæ Cardinalis Aureolus ad undecim reducit, scilicet Authoritatem qua dominabatur pluribus tempore David & Salomonis 1. versu. Lætitiam & jucunditatem in 2. Securitatem in 3. Celebritates festorum in 4. Securitatem contra hostes in 5. Fortitudinem ducum in 6. Copiositatem divitiarum in 7. Præconium & famositatem nominis in 8. Formositatem & pulchritudinem in 9. Cæremoniarum sanctitatem exclusis ab iis gentibus in 10. Abundantiam & saturitatem panis. in 11. Propter quorum omnium amissionem ipsa dicit. *O vos omnes qui transitis per viam, &c.*

Deflet secundo Jeremias, quod Deus contra illam habuerit se instar incendiarij, vindemiatoris, venatoris, & ligantis per manum & collum, ut omnibus illam bonis spoliaret; hi sunt enim quatuor modi quibus homines solent omnia spoliare. Ibi incipit. *Quia vindemiavit me, &c.*

Tertio deflet Jeremias implacabilitatem divinæ iracundiæ super Jerusalem ibi. *Idcirco ego plorans & oculus meus deducens aquas, quia longe factus est à me consolator convertens animam meam.*

Lamentatio status animæ.

Porro si statum naturæ humanæ post Adami peccatum spectemus, easdem aut similes lamentationum causas haud difficulter invenire licebit. Quippe natura humana bonis omnibus quibus fruebatur in statu innocentiæ privata est per peccatum, non secus ac Jerusalem per Babylonios. Deus contra naturam illam sic incensus est, ut vindemiatoris instar, incendiarij, venatoris, ac calcantis in torculari eam habuerit. Denique ipsa impotens erat, quæ Deum placaret pro offensa: est quippe Deus offensus infinitus qui requirebat satisfactionem infinitam. Hinc tot voces Prophetarum Redemptorem desiderantium Psalm. 13. *Quis dabit ex Sion salutare Israel, &c.* Dicam ergo de natura humanâ & flebo cum Jeremia. *Quomodo sedet sola civitas!* Civitas hæc supremi Regis quæ cum tanta authoritate creata erat, ut omnia ei subjecta essent. Jam facta sub tributo & ditione Principis Inferorum. *Plorans ploravit in nocte.* Heu ubi lætitia illa perennis status innocentiæ. Quot lachrymæ ab oculis mortalium per omnia sæcula fluxerunt, &c.

Lamentatio Passionis Christi.

De 2. *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.* Solus Christus per mortem suam poterat sanare quod Adam vulneraverat & resuscitare quod occiderat. Passio ejus atrocissima requirebatur, ut convenientiori modo repararetur genus humanum. Ideo Christus tot dolores subiit quos deflet Jeremias in tertio capite lamentationis suæ. 1. Paupertatem ejus multiplicem in 1. versu. Deinde ejus captionem & alligationem. *Me minavit & adduxit in tenebris & non in lucem.* 3. Ejus vexationem per totam noctem in domo Annæ & Caiphæ. *Tantum in me vertit & convertit manum suam.* 4. Ejus acclavationem. *Circumædificavit adversum me ut non egrediar.* 5. Repulsam orationis illius non exauditæ in horto & in Cruce. *Sed & cum clamavero & rogavero excludet orationem meam.* 6. Multam ejus irrisionem. *Posuit me quasi signum ad sagittam.* 7. Ejus cibationem ex felle & aceto. *Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio.* 8. Recordationem peccatorum nostrorum, ob quam tristabatur. *Memoria memor ero & tabescet in me anima mea.* 9. Ejus lachrymas in Cruce. *Divisiones aquarum deduxit oculus meus.* 10. Ejus sepulturam. *Venatione ceperunt me quasi avem, lapsa est in lacum vita mea, posuerunt lapidem super me, &c.* Et post omnia ista deflet mortem Christi ut quæ sit occasio punitionis Judæorum. *Persequeris eos in furore & conteres eos sub Cælis.* Deflet quoque peccata humani generis quæ mortis illius causa fuerunt, *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus in umbra illius vivemus inter gentes*, cap. 4. Quia nihil aliud in ore habent, nisi verbum veritatis quod Christus est: nihil in corde, quoniam ex abundantia cordis os loquitur: ac per hoc Sanctorum est iste gemitus & ululatus. *Pascasius Radbertus.*

Leva ergo oculos cordis tui & intuere quomodo exaltatur a terra filius hominis ut fortissimis cathenis amoris & gratitudinis omnia trahat ad se. Aspice corpus illud pro te in altum elevatum, cujus adspectu perturbantur insensibiles etiam creaturæ, & fac ne sis durior petris quæ scinduntur, ac si reprehenderent insensibile cor tuum. Mitesce jam peccator fili Adæ, dum rumpuntur fontes Abyssi magnæ & fluit sanguis meus quasi aqua magni maris. Recordare quid tunc acciderit stupente mundo, &c. *Ioannes Carmel. in stimulo compunct. cap. 36.*

Lamentatio status Christianorum.

De 3. *Recordare Domine quid acciderit nobis, intuere & respice opprobrium nostrum, cap. 5.* Ubi continetur oratio Jeremiæ Prophetæ, in qua deflet punitionem Judæorum & mala quæ illis ob Christi mortem illata sunt. Sed sub horum velamine verè spectare possumus statum animarum post mortem Christi. Nam cum deberent esse in statu prosperitatis spiritualis, sic in multis omnia misera sunt, ut verè digna sint Jeremiæ lamentationibus. Unde nec sine causa dicebat Christus ad mulieres *nolite flere super me, sed super vos ipsas flete & super filios vestros.* Verè enim dolendum est quod tam parum prosit Passio Christi, ut adhuc post illam innumera mala regnent in Ecclesia & inter homines. Ut quæ mala corporaliter Judæis acciderint, sint in figuram malorum spiritualium quæ sunt in plerisque mortalium. Hæc attenta mente perpendamus coram oculis Dei. *Recordare Domine quid acciderit nobis. Intuere & respice opprobrium nostrum.* Heu opprobrium hominum, post passionem illam unigeniti filij Dei, quæ nos in gloriosam libertatem filiorum Dei asserere debebat: adhuc dæmoni turpiter servimus. *Hæreditas nostra versa est ad alienos.* Regna quondam Christianissima ad Turcas defecerunt, ab hæreticis possidentur. *Pupilli sumus absque Patre.* In plerisque provinciis desunt Sacerdotes & Patres Spirituales. Plerique Christiani dicent sine mendacio. *Ægypto dedimus manum & Assyriis ut saturaremur pane*, cum scilicet ob lucrum aliquod temporale tentationi in peccatum consentimus. *Patres nostri peccaverunt & non sunt & nos iniquitates eorum portavimus.* Hæc est conditio plurium peccatorum, maxime eorum qui ab Hæreticis nati sunt. Non ex hoc tempore malitia terram inhabitat. Fere semper ingratum & rebelle Deo fuit genus hominum. *Servi dominati sunt nostri.* Qui illi servi, nisi vilissimi dæmones? *Et non fuit qui redimeret de manu eorum.* Ita infatuati sumus ut pessimam hanc servitutem exop-

temus, & redemptores nostros, monitores probos, Doctores & Pastores oderimus, &c. *Mulieres in Sion humiliaverunt & Virgines in civitatibus Iuda.* Peccata quævis perpetrantur à Christianis, qui cum deberent corpora sua ex aquis baptismi templum Spiritus sancti reddita, munda servare, in quodvis luxuriæ genus prosternunt. Magnates quique pessima præbent operum exempla. Nec senes meliores sunt sæpe. Nec Juvenes piis addicti psallentium exercitiis. *Defecit gaudium cordis nostri.* Devotio exinanita est. Torquemur recordatione peccatorum nostrorum. *Cecidit corona capitis nostri. Væ nobis quia peccavimus.* Quæ illa corona nisi Clericorum ac multorum Sacerdorum quibus non placet vitam Sacerdotio dignam ducere? *Propterea mæstum factum est in dolore cor nostrum: ideo contenebrati sunt oculi nostri.* In crassa degimus ignorantia. *Propter montem Sion qui disperiit, vulpes ambulaverunt in eo.* Hæretici fraudulenti templum Sion persæpe occupant. Denique cum sanctitas post mortem Christi ubique florere deberet, diluvium peccatorum inundat in orbe universo. O misera facies Ecclesiæ. O calamitas animarum. O Religionis status vel sanguineis lachrymis deflendus! quis tibi dabitur novus Jeremias qui propter te lamentationes suas edat? Sed cum omnia tam sint in perverso & corrupto statu, quibus verbis aptius lamentationem istam concludemus, quam iis ipsis quibus ipse Jeremias plorans finem suis fletibus imponit. *Tu autem Domine in æternum permanebis. Solium tuum in generationem & generationem.* Agant homines omnia pro libidine: at Deus in æternum subsistit fœlicissimus, potentissimus. Psal. 90. *Non accedet ad te malum & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Sibi ipsis noxij sunt peccatores, non Deo. Quare in perpetuum oblivisceris nostri, &c. *Converte nos Domine & convertemur, &c.* Sed quam metuenda ultima verba & utinam in Christianos non quadrent sicut in Judæos. *Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.*

INTRODUCTIO AD LEGENDUM Ezechielem Prophetam.

EZECHIEL Propbeta translatus de Judæa in Caldæam in transmigratione Regis Jechoniæ. Atque ejus transmigrationis anno 5. mundi verò 3440. Spiritum Prophetiæ à Domino accepit juxta fluvium Chobar, qui est Brachium quoddam Euphratis fluminis, initio Prophetiæ facto ab insigni visione majestatis Dei ac ejus potentiæ in curru illo splendido animalium quatuor ac totidem rotarum. Id enim maximè fuit Prophetis familiare, ut primum aliqua Dei visione donarentur antequam prophetarent. Quod sæpe sæpius observari potest in scripturis Prophetarum,

Est autem acerrimus in Prophetando, in arguendo scelerà grandia Israelitarum, ac supplicia horribilia comminando. Quippe quod in imum impietatis tunc devenissent sub Rege Sedechia, ut patet ex lib. 2. Paralyppomenon cap. ultimo. Ideo Prophetis incumbebat non palpare eorum crimina adulando; sed cum duro sermone coarguere comminando horrenda omnia, nisi resipiscerent. Unde cum ex malitiâ potius subsannarent Dei nuntios, à quibus arguebantur, justo Dei Judicio permissi sunt recedere à Rege Nabuchodonosor, unde profluxit desolatio civitatis Jerusalem ac amissio Regni Juda. De quibus multa in hac Prophetia.

3. partes Ezechielis. Potest autem dividi Liber totus in tres partes præcipuas.

1. Est, in qua imponitur Ezechieli officium prophetandi ac prædicandi tribus primis capitibus: 1. enim Deus sese illi ostendit sub figura hominis sedentis in throno excelso sub quo apparebant quatuor animalia & quatuor rotæ horribiles, quibus designabantur quatuor Monarchæ seu Imperatores quatuor Monarchiarum, scilicet Assyriorum, Medorum, Persarum, Græcorum. Quæ omnia motibus suis volvebantur sub nutu providentiæ ac omnipotentiæ Divinæ. 2. vero & 3. capite mittitur Ezechiel à Deo & corroboratur, ut fortiter, ac generosè munus obeat prædicandi. Quod etiam reipsâ præstitit ut eâ de causâ à quodam Principe Israël interfectus sit, cum ab eo authoritate magna corriperetur ob impietatem sacrilegij. Ut testatur Isidorus Hispalensis in ejus vita.

2. Pars est, in qua describuntur pœnæ & culpæ Israelitarum ac Judæorum sub varijs tropis, figuris ac similitudinibus, inter quas inferuntur aliquæ visiones, aliquæ de Christo Propbeniæ, nec non etiam contra exteras gentes quarum crimina non impunita fore prædicit. Idque à cap. 3. ad 36. exclusive. Incipit autem prophetare factis ut cum cap. 4. Jubetur in latere describere obsidionem civitatis Jerusalem, & vesci hordeaceo pane ac fimo boum in signum famis quam passuri erant obsessi, & cap. 5. Sibi radere pillos ad denotandum quod sicut pili capitis, gladio perirent Jerosolymitæ. Deinde prophetat verbis expressis contra populum, contra Sacerdotes, pastores ac Principes, nemine excepto, ut mira & jucunda varietate pars ista decurri possit.

3. Pars est, in qua promittuntur læta & prospera, post amara illa ac luctuosa. Revocatio scilicet Israelitarum à captivitate, restauratio templi, ac Regni Israelitici erectio. A capite 37. ubi vidit ossa sicca & arida resurgere in figuram Israelitarum, qui cum essent velut mortui & privati rebus omnibus ad vitam & bonorum copiam restituerentur, ad cap. 48. quod est ultimum. In qua parte tractat de bellis Got & reædificatione templi, Quæ cum omni ex parte non conveniant restitutioni temporali Judæorum, nec benè de restitutione spirituali possint explicari quoad omnia, hinc fit quod finis & principium Ezechielis magnis involvantur obscuritatibus. Ut propterea refert D. Hieronymus in proœmio 1. Libri commentariorum in Ezech. ad Eustochium, vetitum fuisse apud Judæos ex veteri traditione, legere initium Genesis, Cantica Canticorum, & exordium ac finem Ezechielis, nisi ætatem Sacerdotalem, hoc est, annum trigesimum 1. quis attigisset. Quare Lector hujus Libri non debet tædio affici aut mirari si aliqua non intelligat: capiat quod poterit, in ijs quæ non capiet humiliet se, ac Dei sapientiæ relinquat, quam omni ex parte penetrare, homini mortali minimè convenit. Quamvis non omnino impenetrabilia sint ea, si advertamus Prophetis familiare esse conjungere figuram cum re figurata & corporalia cum spiritualibus, prout fert impetus Spiritus, continuando spiritualia cum corporalibus: ac rem figuratam cum ipsâ figurâ, quasi unum & idem essent. Unde aliquando interrumpunt typum & figuram, ut de reipsa sine typo & figurâ loquantur. Sic igitur legenda erit tertia ista pars ut intelligatur Propheta loqui de restitutione corporali Israelitarum, quamdiu textus hanc poterit ferre interpretationem, ubi vero non poterit, intelligatur de reditu spirituali, & redintegratione quæ fit in Ecclesiâ Christianâ. Prophetâ nimirum transeunte à corporalibus ad spiritualia, & jungente ea quæ intelliguntur per corporalia cum spiritualibus quo pacto poterunt omnia quadrare. Quæ si minus placent in prophetia difficillimâ, recordetur Lector D. Hieronymum in undecimum commentariorum in Ezech. scripsisse, multum se dubitasse, an cum pervenisset ad calcem hujus libri, ad spirituale templum manus mittere deberet, an apertè ignorantiam confiteri: præsertim, inquit, cum apud Judæos & apud nos super interpretatione ejus grande sit silentium, alijs in futuro tempore extruendum esse censentibus: alijs bono quidem animo sed imperito, scientibus spiritualia esse, quæ dicuntur, & tamen ipsa spiritualia quomodo disseri debeant, nescientibus. *Ad Eustochium Virginem.*

Quæ Idea Prophetiæ Danielis?

Mortuis Jeremia & Ezechiele in captivitate Babylonica, divinitus servatus est Daniel ad consolationem & instructionem gentis Hebrææ, ut illi renovaret memoriam Christi venturi ac futuri regni illius.

Argumentum libri illius etsi ex majori parte Historicum videatur, utilissimam tamen doctrinam ac prophetias de præcipuis fidei Christianæ mysterijs ac maximè de Christi regno complectitur.

Sex primis capitibus varias visiones impijs factas secundum verum sensum explicat.

Septimo capite proprias visiones inchoat de successione Principum impiorum, de adventu Christi ac persecutionibus ultimorum temporum.

Octavo capite de ruina Persarum ac Medorum agit ac Græcorum Imperij origine sub Alexandro magno.

Nono capite resumit Prophetiam de Christi adventu, ipsius tempus consignans in fine septuaginta Hebdomadarum.

Decimo & undecimo capite regreditur ad historias gentium.

Duodecimo capite redit ad mysteria Christianæ Religionis, de Judicio ac resurrectione sermonem faciens.

Decimo tertio, & decimo quarto capitibus historiam Susannæ & Idoli Bel continet, quam recipit Ecclesiæ authoritas contra Judæorum mentem.

Porro quæ habet de Christo Daniel valde sunt illustria. Inter alia.

Cap. 2. Eum exprimit per lapidem de monte abscissum sine manibus per quem comminuta est ingens statua Regis Nabuchodonosor ex auro, argento, ære & partim ferro ac terra conflata, ad denotandum quatuor majora mundi regna Assyriorum, Persarum, Græcorum & Romanorum: est enim hic lapis Christus sine manibus, id est, ut interpretatur D. Iræneus Q. 3. c. 27. absque coitu & humano semine de utero virginali abscissus, qui contritis omnibus regnis factus est mons magnus, & implevit universam terram. Quo modo vero contriverit universa regna, explicat Albertus magnus in Danielem, *& comminuit testam & ferrum & æs & argentum & aurum.* Hoc est, quicunque sunt hujus mundi, omnia enim tamquam nihil reputavit Phil. 3. *Quæ mihi fuerunt lucra hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifacerem.*

Regnum Christi.

Cap. 7. ubi eadem quatuor regna describit sub typo quatuor immanium bestiarum, videt Antiquum dierum, quo nomine intelligitur Pater æternus ac tota sanctissima Trinitas judicare de istis regnis, omnemque potestatem ab ipsis auferre post præfixum tempus regnandi elapsum, tumque offerri illi Christum cui confertur potestas super omnes. *Et ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat & usque ad Antiquum dierum pervenit & in conspectu ejus obtulerunt eum & dedit ei potestatem & honorem & regnum... potestas ejus potestas æterna & regnum ejus quod non corrumpetur.* Quæ verba sive ad tempus ascensionis Christi, sive ad tempus judicij generalis referantur, mirificè extollunt regnum Christi, super omnia regna mundi quæ coram Deo nullius sunt momenti præ regno filij sui, quod solum meretur nomen regni, juxta illud Sap. 18. *omnipotens sermo tuus... insimulatum imperium tuum portans*, de quibus vide Rupertum de victoria verbi Dei l. 7. c. 13. & 14. istud autem obtulerunt eum, refert Albertus ad id quod offertur Christus in cruce, in altari & in devotione orationis.

Cap. 9. Dum erat ferventi zelo Daniel, ita ut ejus oratio possit esse forma & regula dirhitè orandi, exauditur a Deo qui illi revelat tempus determinatum Incarnationis ac regni Christi, misso ad eum Gabriele Angelo, qui eum instruit, futurum illud post septuaginta hebdomadas, *ut consummetur prævaricatio & finem accipiat peccatum & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna & impleatur visio & prophetia & ungatur Sanctus Sanctorum.* Certè ait Veldius in illud caput, qui labyrinthum illius supputationis ingredi vellet, huic esset ad manum facile materia scribendi operis immensi: nec minus opinor, si quis beneficia quæ Christus attulerit in primo suo adventu, de quo hic solum sermo, explanare vellet ex occasione præsentis textus, quam splendida enim hic omnia. Omnis vero ejus Prophetia Mysterijs licet plena sit, ait Prosper p. 2. c. 33. quædam tamen pars ejus ita elucet claritate sui fulgoris, ut etiam tempus signaverit, quo venturus esset ipse Salvator & Dominus. Quæ res certè providentiæ Divinæ singularis effectus est: Sic enim Deus voluit providere saluti hominum, ut faciliori negotio crederent in Christum cum jam venisset, videntes adventum ipsius multo ante prædictum fuisse ab ijs qui tempore multo antecesserant, de quibus proinde nulla suspicio oriri posset, quod id in favorem cujuspiam annuntiassent.

Quid significant 70. Hebdomades Danielis?

Quod cum in captivitate Babylonica ablatum esset regnum a Tribu Juda, necdum adventaret expectatus omnium desiderijs Messias, Daniel sollicitus fuit de mora adventus illius cujus jam tempus venisse videbatur: assignatæque sunt illi novæ induciæ illius adventus, ut semper populus Judæorum in expectatione Christi perseveraret. Et hoc significant 70. illæ Hebdomades, quæ sunt Hebdomades non septem dierum sed septem annorum, de quibus Levitici 25. sermo est, comprehenduntque annos 490.

70. Hebdomades.

Computandi sunt illi anni ab anno septimo Artaxerxis, quo anno remisit Esdram in Judæam cum multis alijs (Esdræ cap. 8. versu 7. & 8.) cum permissione, ut credi par est, reædificandi Jerusalem. Ab illo enim anno usque ad Baptismum Christi, in quo declaratus est dux a Patre his verbis *hic est filius meus dilectus, &c.* fluxerunt anni 483. Patet, quia annus septimus Artaxerxis incidit in annum quartum Olympiadis octogesimæ, concurritque cum anno urbis conditæ 297. Christi vero Baptismus qui fuit anno 15. Tiberij incidit in annum quartum Olympiadis 201. & ab anno 297. urbis conditæ ad annum 781. fluunt anni 483. Hoc est sexaginta novem Hebdomades, quas sequitur nonagesima in cujus medio Christus occisus est.

Nec morari quemquam debet terminus *donec* in vaticinio Jacob, quia non semper significat tempus post quod aliquid non est amplius, sed aliquando denotat rerum consecutionem.

Quam difficiles 70. Hebdomades Danielis.

Sic autem ardua est hujus quæstionis disquisitio, ut feratur doctum hominem in ea enucleanda amentiam aliquando incurrisse.

Qui sunt duodecim Prophetæ minores?

Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Haggæus, Zacharias, Malachias. Qui omnes uno libro comprehenduntur, quod breviores fuerint eorum prophetiæ in comparatione majorum Prophetarum qui prolixiora volumina condiderunt, licet illis in gravitate sententiarum, verborum majestate, ac rerum contentarum magnitudine non cedant: & forsan etiam non pauciora ad populum verba habuerint quam alij, sed paucæ eorum conciones velut è plurium scripturarum naufragio erutæ ac Dei beneficio incolumes, inter libros Scripturæ sacræ receptæ sunt.

Quod argumentum tractant hi Prophetæ.

Idem quod majores. Populum Hebræorum, a divisione decem à duabus alijs, Idololatriæ deditum ac vitijs plerisque corruptissimum tanquam magistri vitæ sanctissimi ac zelo æstuantes à sceleribus avocare ad meliorem frugem satagunt, exprobrando Dei beneficia, improperando crimina, comminando supplicia, tum etiam consolando tam promissione urbis reædificandæ ac captivitatis Babylonicæ solvendæ, quam

promissione futuri Messiæ cujus pleraque mysteria prænuntiant.

Quid de Christo prædicit Oseas Propheta, Christum enim maxime juvat quærere in Prophetis?

Cap. 1. Prædicit multos Israëlitas ad Christi fidem convertendos. *Et erit in loco ubi dicetur eis, non populus meus vos, dicetur eis filij Dei viventis & congregabuntur filij Juda & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput unum* (scilicet Christum) *& ascendent de terrâ.* Quia tota vita Christianorum ascensus est, de terra ad Cœlum, siquidem *conversatio nostra in Cœlis est.* Ad Philip. 3. ait Apostolus.

Cap. 2. Prædicit prædicationem Christi in finibus Israëlitarum propter hoc *ecce ego lactabo eam,* & ducam eam in solitudinem & loquar ad *cor ejus,* &c. Ubi numerat 12. bona per Christum Israëlitis præstanda. Inter quæ Christus lacte suæ doctrinæ populum demulcebat atque in solitudines trahebat. *Et sponsabo te mihi in justitiâ & judicio & in misericordiâ & miserationibus, &c.* Id est in rigore justitiæ in Christi Passione servato, &c.

Cap. 3. Prædicit conversionem Israëlitarum ad Christum circa tempora proxima Judicio. *Post hæc revertentur filij Israël & quærent Dominum Deum suum & David Regem suum: & pavebunt ad Dominum & ad bonum ejus novissimo dierum.* Per bonum Christi intelligit Eucharistiam quæ cum tremore suscipienda est, sic Zach. 6. *Quid enim est bonum ejus,* &c.

Eucharistia.

Cap. 9. Prædicit Resurrectionem Christi tertia die futuram quæ est causa & exemplar nostræ Resurrectionis. *Vivificabit nos post duos dies: in die tertiâ suscitabit nos & vivemus in conspectu ejus, &c.*

Cap. 11. Prædicit regressum Christi ex Ægypto. *Quia puer Israel & dilexi eum: ex Ægypto vocavi filium meum.* Juxta quod Matthæus c. 2. ex figurâ figuratum altissimè intulit.

Cap. 13. Prædicit victoriam Christi contra mortem. *De manu mortis liberabo eos: de morte redimam eos, Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero ô Inferne.* Citat D. Paulus 1. Cor. 15.

Cap. 14. Iterum bona 12. conferenda Israëlitis per Christum. *Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè, &c.* Concluditque obscuram suam prophetiam his verbis. *Quis sapiens & intelliget ista, intelligens & sciet hæc? Quia rectæ viæ Domini & justi ambulabunt in eis. Prævaricatores vero corruent in eis.*

Quid Propheta Joel de Christo?

Cap. 2. Prædicit Christum futurum Doctorem. *Et filij Sion exultate & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum sicut in principio, &c. Et erit post hæc effundam de Spiritu meo super omnem carnem, sed & super servos meos & ancillas effundam Spiritum meum, &c.* Quia Spiritus Sanctus non solum afflat homines honoratos, sed etiam ancillulas & vilia plerumque mancipia.

Cap. 3. Prædicit Christum venturum ad Judicium in valle Josaphat. *Consurgant & ascendant gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebo ut judicem omnes gentes in circuitu. Mittite falcem quia maturavit messis.* Hæc ad Angelos dicet, & messis est consummatio sæculi Matth. 13. *Et Dominus spes populi sui: & fortitudo filiorum Israël, &c.*

Quid vero Amos ex boum Pastore Propheta, agnovitne etiam Christum?

Crux est altare.

Cap. 9. Prædicit sacrificium Christi in cruce & mortem ejus ex avaritia Judæorum profluentem, quam eis exprobrat. Simulque eorum exterminium. *Vidi Dominum stantem super altare.* Statione enim difficili & laboriosa stetit Christus factus sacrificium in modum stantis, *Et dixit percute cardinem & commoveantur superliminaria.* Templi scilicet ob mortem Christi eversi *avaritia enim in capite omnium & novissimum eorum in gladio interficiam, &c.*

Ibidem prædicit sub finem gentium conversionem ad Christum. *In die illâ suscitabo tabernaculum David quod cecidit: & ædificabo aperturas murorum ejus: & ea quæ corruerant instaurabo. Et reædificabo eum, sicut in diebus antiquis, ut possideant filios Idumeæ, & omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen meum super eos, dicit Dominus faciens hæc, &c.* Hæc omnia de Christo interpretatur D. Jacobus in Apostolorum Concilio Act. 15. in eo enim restaurata est sedes David & domus ejus reparata quæ perierat in captivitate Regis Jechoniæ: nam pro Regibus venit Christus, pro Principibus Apostoli qui super omnem terram Principes constituti sunt: sanctitas & religio quæ florebat tempore David præstantior inventa est tempore Christi. De quo Angelus ad Virginem Luc 1. *Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus.*

Quid Abdias de Christo?

Cap. unico post varios bellorum eventus prædicit in monte Sion mira sanctitatis opera per Christum futura, *& in monte Sion erit salvatio & erit sanctus, &c.* Quia scilicet Christus in monte hoc instituit Eucharistiam quæ est salus nostra & in eodem monte super Apostolos descendit Spiritus sanctus. Cœnaculumque illius montis in templum conversum est, quod etiam usque nunc durat.

Quid vero Jonas qui nullum verbum habet de Christo, Prophetavit.ne de illo?

Prophetavit non linguâ & calamo, sed gestis & historia vitæ suæ.

Similitudo inter Jonam & Christum.

1. Ut Deus volens salvare Ninivitas dixit ad Jonam *vade in Ninivem:* sic Deus misit Verbum in hunc mundum, cujus malitia coram Deo ascenderat, ut gentes salvaret.

2. Fugit Jonas à facie Domini, & Verbum descendit de Cœlo.

3. Jonas descendit in Joppem, quam interpretantur pulchram: & Verbum in Mariam, ut carnem assumeret, sicut in Joppe necessaria vitæ Jonas sompserat.

4. Jonas egressus è Joppe civitate invenit navim euntem in Tharsis, quam interpretantur contemplationem gaudij, naulumque suum dedit: & Christus egressus ex utero Matris invenit Synagogam, cujus finis erat contemplatio gaudij Cœlestis sicut est omnium hominum, illaque navis erat suos ad portum fœlicitatis ducens. Deditque naulum suum in ea in die Purificationis. Jona in navim ingresso mare tempestatibus agitatur, & in Synagoga omnia turbantur per Herodem & alios Reges.

5. Jonas descendit in interiora navis ubi sopore opprimitur, Christus vacat interim secretæ contemplationi multumque vitæ in desertis impendens. Excitatur tamen zelo suo & Spiritus sancti impulsu, ut surgat & navi opem det, idcirco orat, prædicat, discipulos vocat, mira edit opera ad salutem Synagogæ. Nihilominus venti intumescunt, persecutiones in pios omnes ac in ipsum Christum excitantur. Pontifices consilium habent inter se, tandem cecidit sors super Christum, dicente Caipha, *Expedit vobis ut unus homo moriatur pro populo,* Joan. 11.

6. Navigantes Jonam interrogant *quis es tu?* timent multi ipsum in mare immittere. At quot Christum interrogarunt, quis esset, quot etiam timuerunt quidquam iniquius in illum agere?

7. Interim se Jonas offert ut mittatur in mare: & Christus se offert Judæis in horto. Joan. 18. *Ego sum si me quæritis, sinite hos abire.*

8. Mittitur Jonas in mare procellosum & Christus de se dicit Psal. 60. *Veni in altitudinem maris & tempestas demersit me,* in passionum multitudine. Sed Deus præparat cetum Jonæ in cujus ventre recipiatur, & Deus præparat Corpori Christi sepulchrum, animæ ejus lymbum.

9. Sed ut tertio die vivus emissus est Jonas è ventre ceti, sic Christus tertiâ die surrexit Psal. 15. *Non derelinques in Inferno animam meam, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

10. Jonas egressus Ninivitas & eorum Regem Sardanapalum convertit prædicatione sua, & Christus gentiles eorumque Reges ad pœnitentiam prædicationibus Apostolorum induxit. An insignior Prophetia?

Quid Michæas de Christo docet?

Cap. 2. Prædicit mundi conversionem per Christum. *Congregatione congregabo Iacob totum te, &c. Ascendit enim pandens iter ante eos* (in Cruce) *divident & transibunt per portam, &c.*

Cap. 4. Idem. *Et erit in novissimo dierum* (diem legis gratiæ intellige novissimum præ die legis Mosaicæ & die legis naturæ) *mons Domini præparatus in vertice montium, &c. Et properabunt gentes multæ & dicent. Venite ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de viis suis, &c. &c. Non discent ultra belligerare, &c.*

Cap. 5. Aperit duplicem Christi nativitatem temporalem & æternam quia Deus est. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël: & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Ubi dicit Deus *mihi egredietur*, quia Christus nihil in commodum suum egit, plenissimè nudus ac se totum Dei voluntati tradidit.

Cap. 7. Prædicit desideria piorum pro Christo & ejus opera. *Dominum Deum nostrum desiderabunt & timebunt te. Quis Deus similis tui? qui aufers iniquitatem, &c. Deponet iniquitates nostras, projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham, quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis.* Scilicet Christus super se peccata nostra posuerat, jam non sunt illa super humeris ejus, sed sub pedibus illa calcat, & quantum est ex lege & spiritu ejus peccare non licet. O infœlicitatem, si iniquitatem in profundo jacentem ad nos revocamus, ait Paulus Palatius in hoc caput.

Quid Nahum de Christo, qui totus in Ninives Clade describenda est?

Et hic Propheta cap. 1. juxta mentem D. Augustini lib. 18. de Civit. Dei cap. 61. & Theodoreti ac Theophilacti, qui commentariis illustrarunt Prophetas, prædicit Apostolorum prædicationem, ut quemadmodum occiso Sennacherib impio nuntij ab Ezechia missi pacem nuntiaverunt: sic liberato mundo à diaboli tyrannide, Apostoli omnia verè bona nomine pacis & Evangelij significata prædicaverunt. *Ecce super montes*, inquit, *pedes evangelizantis & annuntiantis pacem.* Ubi pro re nova & inusitata posuit Apostolos nunciaturos esse pacem, cum omnia discordijs turgerent, & si aliquando pax aliqua in mundo appareret, non tam Dei quam mundi pax erat. Christi autem doctrina tota spirat pacem seu cum mundo seu cum Deo, cum sit mediator inter Deum & homines. 1. ad Timoth. 2.

An etiam Habacuc de Christo locutus est?

Cap. 2. Prædicit adventum Messiæ. *Super custodiam meam stabo & figam gradum super munitionem: & contemplabor ut videam quid dicatur mihi & respondit mihi Dominus & dixit, scribe visum & explana eum super tabulas: ut percurrat qui legerit eum. Quia adhuc visus procul: & apparebit, in finem & non mentietur. Si moram fecerit expecta illum quia veniens veniet & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso, justus autem in fide suâ vivet.* Et si ab hac Prophetia elapsi sint 617. ad adventum Christi, hoc visum est breve Prophetæ qui annos æternos in mente habebat. Grandisque ista vox ad Judæos. Qui incredulus est Messiæ rectam non habet animam: nec Deus animas non rectas amare solet: ergo credite.

Canticum habacuc.

Cap. 3. Canticum profert plenum mysterijs Christi. *Domine audivi auditionem tuam & timui. Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies: cum iratus fueris misericordiæ recordaberis.* Ostendens Christum venisse cum pluribus sceleribus orbis terrarum pollutus esset, quibus nequaquam præpeditus est a promissi exhibitione. *Ante faciem ejus ibit mors, egredietur diabolus ante pedes ejus.* Quibus verbis significat insignem Christi victoriam contra dæmonem. *Egressus es in salutem populi tui: in salutem cum Christo tuo.* Quo denotatur Christum in specie humana populum ex Ægypto liberasse, sicut ait Apostolus Judas in suâ Canonicâ. Scientes omnia quod Jesus populum suum de terrâ Ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt perdidit. Tandem Propheta ardorem suum ad Christum expromit in fine Cantici. *Ego autem in Domino gaudebo & exultabo in Deo Jesu meo. Deus Dominus fortitudo mea: ponet pedes meos quasi cervorum & super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.* Scilicet Christus est fortitudo in initio vitæ Christianæ, dans robur ad dissolvenda vincula peccati. In progressu dat alacritatem ad currendum in viâ mandatorum. In exitu & termino ipse deducit nos ad excelsa Cœlorum quæ nostra sunt, nobis parata & acquisita, cum carmine exultationis.

Quid in Sophonia de Christo?

Cap. 3. Prædicit Resurrectionem Christi & qualis futurus sit status mundi qui eam secuturus est. *Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia Judicium meum ut congregem gentes & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei. In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra* (quia scilicet tunc omnis gentilitas quæ antea utcumque salvari poterat, in statu erit damnationis Christo manens incredula.) *Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent nomen Domini, & serviant ei humero uno.* Hic Ecclesiæ unitatem repræsentat qualis erat in principio, cum credentium erat cor unum & anima una. Act. 2. & Christo subdendus est humerus unus ipse subdet humerum alterum ut adjuvet. Eadem Crux cum Christo ferenda est & illi subjiciendus humerus unus, eum bajulantem Crucem suam sequendo. Demum in vita humerum dextrum ab homine poscit, sinistrum relinquit necessitati suæ. *Vltra flumina Æthyopiæ inde supplices mihi, &c. Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum & sperabunt in nomine Domini.* Religiosos scilicet qui non sperant in pecunia & thesauris.

Religiosi

Habet ne etiam Aggæus aliquid de Christo?

Nec ipse tacet de Christo cap. 2. *Quia hæc dicit Dominus exercituum, adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum & terram & mare & aridam, & commovebo omnes gentes & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloriâ &c. Magna erit gloria domus istius novissimæ quam primæ.* Adhuc erant anni 471. usque ad adventum Christi, & hoc spatium modicum, quia apud Deum mille anni sicut dies unicus. Moventur omnia in adventu Christi, quia datur hominibus novus spiritus, nova anima. Homines è terrenis fiunt cœlestes, spirituales Dei filij, transeunt à statu peccati ad statum gratiæ, sicut in secundo ejus adventu transeunt à statu miseriæ ad statum gloriæ. Vocatur Christus *desideratus cunctis gentibus*, quia in ipso est thesaurus bonorum omnium. Unde & ipsius sola præsentia plus illustrat templum quam cætera quæ in priori templo reperiebantur, ut ignis de cœlo comburens holocausta, arca testamenti, virga Aaronis, &c. ut hinc discamus quanta gloria Christiano ex perceptione Eucharistiæ. Demum vocatur domus novissima, quam cum Titus incendio absumpserit, frustra alteram expectabunt Judæi. Sed quis sufficiat tot explicandis mysterijs quæ in paucis Prophetarum verbis includuntur?

Quod

Quid quoque prænuntiat de Christo Zacharias?

Et hic quoque Propheta plenus est mysterijs Christi, cap. 2. de Eucharistiâ loquens. *Lauda & lætare filia Sion: quia ecce ego venio & habitabo in medio tui, ait Dominus, & applicabunt gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies quia Dominus exercituum misit me ad te, dicit Dominus.* Refricatur mysterij Eucharistiæ memoria, quia mirabilis est dignationis & mirabilem excitat lætitiam in pijs.

Cap. 9. Prædicit ingressum Christi in Jerusalem & liberationem Sanctorum Patrum è Limbo, & gesta ejus a die Palmarum ad diem Ascensionis. *Exulta satis filia Sion: jubila filia Jerusalem. Ecce Rex tuus veniet tibi justus & Salvator, ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium ejus. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem & dissipabitur arcus belli. Et loquetur pacem gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare. Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos de lacu in quo non est aqua. Convertimini ad munitionem* (ad cœlum) *vincti spei. Hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.* Scilicet visionem divinitatis & humanitatis. Et in die Ascensionis gloriam loci & societatis.

Vigor Apost. ex Eucharistia. Ibidem, attribuit Victorias Apostolorum in conversione gentium Eucharistiæ. *Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt & subjicient lapidibus fundæ, inebriabuntur quasi à vino, &c. Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines?* Ponderanda hic singula verba quæ digna adoratione censet Paulus Palatius.

Cap. 11. Describit modum quo Christus pavit Judæos, eique opponit Pastorem stultum Antichristum modo contrario se gerentem. *Sic dicit Dominus Deus, pasce pecora occisionis, &c.*

Cap. 13. Prædicit Christi mortis fructum. *In illa die erit fons patens domui David & habitatoribus Jerusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ, &c. Framea suscitare super Pastorem meum & super virum cohærentem mihi* (& unione hypostasis & voluntatis) *percute Pastorem & dispergentur oves* (Apostoli) *& convertam manum meam ad parvulos* (revocando statim Apostolos) *& erunt in omni terrâ, dicit Dominus. Partes duæ in ea dispergentur & deficient, & tertia pars relinquetur in eâ. Et ducam* *Tertia pars vix salvabitur* *tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum.* En status mundi post mortem Christi. Tertia ejus pars conversa est ad fidem, & hæc tertia pars varijs probatur tribulationibus in hac vitâ, ut dignè suppleat tertiam partem Angelorum, quos cauda draconis è Cœlo deturbavit.

Cap. 12. Prædicit Christi doloribus compassuros homines. *Et effundam super domum David & super habitantes Jerusalem Spiritum gratiæ & precum & adspicient ad me quem confixerunt* vox Prophetæ. *Et plangent eum planctu quasi super unigenitum & dolebunt super eum ut doleri solet in morte primogeniti.*

Quid Malachias de Christo qui totus videtur esse in arguendis Sacerdotum peccatis?

Malachias Propheta arguit Judæos ac inter illos potissimum sacerdotes, & hoc est onus verbi Domini.

1. Quod non agnoscerent se dilectos a Deo. *Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis in quo dilexisti nos? nonne frater erat Esaü Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob, Esau autem odio habui, &c.* In hoc autem maxime dilexit Jacob, quod de ipso Christum nasci fecit. Quot inde bona in Judæos fluxerunt, quibus privati sunt Idumæi filij Esaü: ut præ Jacob solitudo & desertum draconum fuerit terra ipsorum.

Sex peccata Sacerdotum.

2. Arguit quod despicerent nomen Dei. *Ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum & dixistis, in quo despeximus nomen tuum? offertis super altare verum panem pollutum, & dicitis in quo polluimus te? in eo quod dicitis mensa Domini despecta est.* Quibus verbis significatur ipsos non satis æstimare sacrificium Eucharistiæ quæ est mensa Domini. Ideo eam extollit mirum in modum.

3. Arguit de avaritiâ in rerum sacrarum administratione. *Quis est in vobis qui claudat ostia & incendat altare meum gratuito?* Nihil fit ex pura intentione, omnes quærunt retributionem. Iste sacerdos nunquam celebrat nisi adsit præsens stipendium.

4. Arguit de hypocrisi & simulata devotione c. 2. *& hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.* Rupertus quales sunt lachrymæ, qualis fletus, qualis mugitus miserorum qui tam graviter offendunt misericordiæ Dominum? Sed non miremur, nam ipsorum fletus sceleratus & criminosus est, quia venit de amore præsentis sæculi contemptum habens futuri. Talis erat fletus & ejulatus Esaü &c.

5. Arguit quod putarent se non indigere conversione & pœnitentiâ quasi essent justi. *Revertimini ad me & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum, & dixistis: in quo revertemur? Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis in quo configimus te?* &c. c. 3. Quibus indicat eorum contumaciam, qua quodammodo Deum crucifigunt, putantes se proximos Deo & filios Abrahæ, nec indigere reconciliatione.

6. Arguit de verbis contra providentiam divinam c. 2. *Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris & dixistis, in quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: omnis qui facit malum bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè ubi est Deus judicij?* quibus opponit adventum Christi: *Ecce ego mitto Angelum meum* &c. Item c. 3. *Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus, & dixistis, quid locuti sumus contra te? Dixistis vanus est qui servit Deo & quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum.* Contra quæ objicit secundum Christi adventum ad judicium. *Et convertimini & videbitis quid sit inter justum & impium, inter servientem Deo & non servientem ei.* c. 4. *Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus* &c.

Inter istas reprehensiones ac querimonias de peccatis Sacerdotum, quæ non minus haberi possent contra plerosque viros Ecclesiastici ordinis, Malachias in remedium tot malorum extollit dignitatem Sacrificij incruenti, cujus meditatione purissimè deberent Sacerdotes vivere ab omni scelere immunes. *Sacrificium incruentum.* Ac quoniam idem Propheta qui ultimus est & finem imponit Prophetijs de Christo, prævidebat futuram cæcitatem & incredulitatem Judæorum, quod non distinguerent in scripturis duplicem Christi adventum, primum & secundum; primum in statu humilitatis, secundum in statu gloriæ & majestatis; primum ut pateretur, secundum ut judicaret, ideo utrumque disertè prænuntiat.

Cap. 1. Prædicit Sacrificium Eucharistiæ Deo fore gratissimum. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, &c.*

Cap. 3. Prædicit venturum D. Joannem Baptistam & adventum Christi in templum in die Purificationis: *Ecce ego mitto Angelum meum & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator quem vos quæritis & Angelus testamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem adventus ejus?* &c. *Purificationis festum.* Quis oratione aut ingenio consequi possit quâ reverentiâ in templum intrans Patrem ado-

rat? Quantâ animi demissione illi se offerat ad mortem pro peccatis, quo dilectionis ardore illi se sistat? quis vero cogitabit quàm benignè Pater Filij vota suscipiat, quam stupeant & attoniti sint Angeli, in quâ devotionis extasi Maria & Joseph ista meditentur? *Et quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans* (cum dura corda igne sui amoris liquavit, ut Mathæi, & Magdalenæ, *& quasi herba fullonum* cum molliora pectora, ut Apostolorum velut sapone mundavit.

Cap. 4. Prædicit judicium ultimum ut ostendat quod sit discrimen inter esse pium & impium, & quam Christus futurus sit pijs exoptabilis. *Ecce enim dies venit succensa quasi ignis, & erunt omnes facientes impietatem stipula & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et orietur vobis timentibus nomen sol justitiæ & sanitas in pennis ejus* (supple justitiæ quæ pijs causa erit omnis boni) *Egrediemini & salietis sicut vitulus de armento, calcabitis impios cum fuerit cinis sub planta pedum vestrorum in die quâ ego facio, dicit Dominus exercituum.* Ubi indicatur non in uno loco fixos consistere, sed exultabundos hinc illinc discurrere lætos, splendidos, bene affectos, etiam conspecturos è propinquo quomodo Deus effundat iram in vasa iræ Psal. 57. *Lætabitur justus cum viderit vindictam* in impios, quorum pallida & cinerulenta corpora testabuntur flammas interiores quibus devorabuntur.

Judicij dies

Habemus ergo in omnibus libris Veteris Testamenti causam non modicam contemplandi Verbum incarnatum Christum Dominum, finem legis, cujus gloriæ serviunt Patriarchæ ac Prophetæ sanctique omnes antiquæ legis, qui synceri ejus amatores fuerunt, etiam antequam ex Deipara Virgine nasceretur, & de facto illa amoris argumenta exhiberet in pretiosi sanguinis effusione, & tot vitæ mysterijs, quibus nulla paria non modo sperari, sed nec cogitari possent, ut pigeat tot antiquis exemplis ad amorem ejus non provocari. Quæ est ergo miseræ hujus ætatis cæcitas in qua tot literati homines scripturas legunt, in Christum verum Deum & hominem non ingrati modo sed etiam impij, similes illis gentilibus de quibus dicit Apostolus ad Rom. 1. sine affectione, scilicet sine ullo sensu reverentiæ, æstimationis & amoris erga ipsum, per quem & propter quem genus humanum Deo reconciliari potest? Nec solum id de Judæis qui in lectione scripturarum ore sacrilego gloriam ejus obscurare ac impia in eum verba proferre non verentur, asseri potest, sed etiam de plerisque Christiano nomine ac caractere insignitis, quibus inter legendum tot sanctos Libros, nihil sapit de Christo, quique de ejus gloria propugnanda, ejusque injurijs arcendis nihil cogitant, nec ad illi complacendum in minima re magis exardescunt. Quid sentire par est de his Scripturæ sacræ lectoribus Patrem Æternum à quibus filium suum dilectissimum pro nihilo duci intuetur. Da ergo nobis omnipotens æterne Deus, qui promisisti filio tuo gentes in hæreditatem, ut ipsum quæramus in studijs nostris & inveniamus per quem ad te accessum habeamus. Illumina oculos nostros, ut sciamus supereminentem virtutis illius magnitudinem, nobisque largire digneris cum scientia Scripturarum Sacrarum sanctissimum ejus amorem, ut omnia nostra illi subjiciamus corda, voces & opera, cujus hodie tantum est in Cœlis decus, tanta pulchritudo, virtus, gloria, magnificentia, majestas, splendorque super omnem Sanctorum conspectum, ut si quotidie nos oporteret tormenta perferre, si ipsam gehennam, (scripsit quispiam ex antiquis Patribus) parvo tempore tolerare, ut illum videre digni essemus in gloria venientem & Sanctorum ejus numero sociari, dignum esset pati omne quod triste est, ut tanti boni tantæque gloriæ participes haberemur.

Conclusio veteris testamenti.

Invectiva in lectores indevotos scripturæ.

Beda serm. 18 de sanctis.

ISAGOGE AD NOVVM TESTAMENTVM.

Quid est novum Testamentum?

PArs illa Scripturæ sacræ in quâ continentur libri Sacri a Spiritu Sancto inspirati qui post Christum natum scripti sunt ad promulgationem ac confirmationem legis Christianæ, ad quam Christus hortabatur dicens Marci 1. capite *pænitemini.* i. Fugite a Legis littera *& credite Evangelio*, id est, legi meæ quæ veterem legem abolevit.

Quare collectio illorum librorum vocatur Novum Testamentum.

Vel ita vocantur in comparatione librorum Testamenti veteris, vel propter novitatem spiritus quam affert lex Christiana in ijs contenta, quæ novos affectus novosque ardores erga Deum excitare solet in ijs qui illam intelligunt.

Quæ prima & nobilior pars Novi Testamenti?

Quatuor Evangelia historiam sanctissimæ vitæ ac mortis Christi Domini continentia, quæ sunt veluti sanctæ Quadrigæ quibus Filius Dei incarnatus per orbem vectus est ac subegit populos, ut de ijs loquitur D. Augustinus de consensu Evangelistarum lib. 1. cap. 7.

4 Evangelia.

Consentiuntne inter se quatuor Evangelia?

Ut verum vero congruit, necesse est asserere sic concordare inter quatuor Evangelia, ut sibi invicem in nullo contradicant, quasi ab uno affirmetur quod ab altero negetur. Quod pluribus explicatur à D. Augustino in Libris *de consensu Evangelistarum.*

Videmus tamen res vario modo narrari ab Evangeliis, nec omnia eadem esse in omnibus?

Respondeo sententias Evangeliorum non esse contrarias inter se, quamvis diversis verbis significentur. Neque sibi invicem adversantur, quamvis alio & alio ordine res narrent, neque si unum dicat quod aliud prætermittit, aut si in uno Evangelio res narretur brevius, in alio fusius & prolixius, ut cuique Evangelistæ res narrandas suggerebat Spiritus Sanctus. Quia non obstantibus istis differentijs, non potest dici quod quidpiam ab uno simpliciter affirmetur quod ab altero negetur.

Evangelista consentiunt.

Quid necesse erat per quatuor Evangelistas scribi quatuor Evangelia, nunquid unicum sufficiebat?

Id procurante Spiritu Sancto factum est ad majorem veritatis confirmationem. Et ut historia Christi Domini non uno modo dicta, sed pluribus melius intelligeretur. Sed & singuli Evangelistæ in unâ Christi vitâ texendâ peculiarem intentionem habuerunt. Nam primus eorum Matthæus qui hebræo sermone scripsit, præcipuè intendit ostendere Christum Dominum Messiam fuisse ac hominem illum promissum in Veteri Testamento in Redemptorem cæterorum hominum, unde sæpius quam alij addit suis narrationibus de gestis Christi, id fuisse factum, ut adimpleretur ea quæ de ipso scripta aut prædicta erant per Prophetas aliosque Veteris Testamenti scriptores. Quare & denotari solet per figuram hominis. Marcus vero quasi breviator Mathæi, intendit maximè narrare res eas in quibus magis elucet potentia ac fortitudo Christi, ut non immerito propterea per Leonem denotetur. Lucas vero ea quæ magis redolent benignitatem ac misericordiam Christi in sanandis hominum vulneribus, unde & per vitulum designatur non ita ferum animal. Joannes vero præcipuè divinitatem Christi qua Patri est æqualis, probare intendit contra Hæreticos qui tunc temporis eum esse Deum negabant. Ut bene illi aquila assignetur pro schemate, quæ sublimis fertur in aëra, nec in terram nisi raro descendit. Quæ omnia fuse prosequitur Petrus Aureolus.

Scopus Evangelistarum.

Nunquid alia est ratio cur quatuor Evangelista per illa quatuor animalia significentur?

Quibusdam etiam placet diversa illa adscribere sin-

gulis Evangeliſtis propter initium ſuorum Evangeliorum: quippe Matthæus exorditur ab humanitate Christi, cujus humanam generationem exequitur, ideo ſub hominis figura repræſentatur. Marcus vero exorditur à prædicatione D. Joannis Baptiſtæ in deſerto, quem velut leonem rugientem ac peccatores voce ſua terrentem exhibet, ideo Leo illi eſt inſigne. Lucas vero initium duxit Evangelij ſui à Sacrificio Zachariæ Sacerdotis, unde pro inſigni bovem habet animal Sacrificio deſtinatum. At Divus Joannes longè altius ſuper cæteros ſe efferens à divinitate Chriſti incepit, dicens. *In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum*, quapropter per Aquilam deſignatur.

De Principiis Evangeliſtarum iſtæ ſunt conjecturæ: vellem à te ſcire quod ſit eorum totale argumentum & intentio?

Partitio Evangelij in quatuor capita.

Sive ſigillatim ſpectentur Evangelia, ſeu conjunctim ut fiat monotesſaron & unum Evangelium ex quatuor, videntur commodè reduci poſſe ad quatuor capita quæ continentur in Evangeliis, quæ ſunt.

Ingreſſus miraculoſus Chriſti in hunc mundum.
Progreſſus ejus virtuoſus.
Egreſſus doloroſus.
Et regreſſus ejus glorioſus.

Perſpicua eſt iſta partitio, ſed eam enucleatius explices: quid ad ingreſſum Chriſti in Evangeliis pertinet?

Ad ingreſſum Chriſti in hunc mundum ea ſpectant in Evangelijs quæ ſunt de ſtatu Verbi Divini antequam incarnaretur, quæ continentur cap. 1. D. Joannis altius rem iſtam enarrantis. Sunt autem iſta. Verbi Divini Æternitas *In principio erat Verbum*. Ejus in Patre inexiſtentia *& Verbum erat apud Deum*, unde & ejus immenſitas innoteſcit cum Deus ſit ubique. Ejuſdem Divinitas *& Deus erat Verbum*. Ejuſdem operatio in mundi creatione, *omnia per ipſum facta ſunt*, item in conſervatione cum ſine ipſo omnia in nihilum redigerentur, *& ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt*. Item in reparatione hominum, quorum ſalus in ipſius bonitate ſita erat. *In ipſo vita erat & vita erat lux hominum.* Quia ſcilicet vita ſpiritualis hominum, quæ in luce æterna in lumine gloriæ conſiſtit, tota à Verbo pendebat, cum per Verbum ſuum homines ſanare ac ſalvare Deus decreviſſet. His autem præmiſſis de ſtatu Verbi Divini antequam incarnaretur, ſubjungitur ab eodem D. Joanne ejuſdem Incarnatio quoad ſubſtantiam. *Et Verbum caro factum eſt.* Id eſt Filius Dei factus eſt homo. Quem quidam non cognoverunt in mundo, *& mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit*, alij vero ei crediderunt non ſine fructu & utilitate, *quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri* per adoptionem ad æternam hæreditatem cœleſtis beatitudinis.

Explicata autem Incarnatione ſecundum ſubſtantiam & magis in genere, eadem explicatur ſecundum circumſtantias & magis ſpecialiter. Ad id pertinent ea, quæ ſunt de Conceptione & ortu præcurſoris illius, Joannis Baptiſtæ Luc. 1. & poſtea de Conceptione & Nativitate Chriſti ibidem. Tum de legalium obſervatione circa Chriſtum, Circumciſione ſcilicet ac Purificatione variiſque horum legalium circumſtantijs, Luc. 2.

Demum ad eumdem ingreſſum reduci poſſunt quædam quæ Chriſto contigiſſe narrantur in ijſdem Evangelijs uſque ad annum illius trigeſimum ſeu virilem ætatem, in quâ mundo ſeipſum manifeſtare volebat per prædicationem & miraculoſa plura opera. Hæc autem ſunt perſecutio Herodis, ejus tranſlatio in Ægyptum, reditus in Nazareth Matth. 2. Ejus peregrinatio in Jeruſalem cum eſſet duodennis, manifeſtatio ejus ſapientiæ coram Doctoribus in templo, in quo à matre & patre putativo Joſeph valde afflictis de ejus abſentiâ inventus eſt, & denique ejus ſubjectio & obedientia erga Mariam & Joſeph ab anno duodecimo ad trigeſimum, in quo è latebris vitæ abſconditæ ſicut Sol è nebula obſcuriore exiit ut toti orbi ſplendeſceret, Luc. 2.

Quæ ſunt quæ in Evangelijs ſpectant ad progreſſum Chriſti virtuoſum?

Miracula

1. Edidit miracula quibus ſe Deum oſtenderet, regaliſque ejus poteſtas & miſericors gratia ipſum expectantibus appareret. Poſtquam enim primo anno prædicationis, poſt baptiſmum, Apoſtolos ac diſcipulos elegiſſet, eo revoluto, die eadem qua baptizatus fuerat aquam in vinum convertit in nuptiis Cana Galileæ. Deinde tempeſtatem in mari ortam imperio ſuo ſedavit. Multiplicavit quinque panes & duos piſces, ſimiliter ſeptem panes. Staterem in ventre piſcis inveniri fecit. Ficulneam ſubito areſecit. Hominem habentem ſpiritum immundum curavit. Socrum Petri febricitantem reſtituit ſanitati. Infirmos, languidos, energumenos ſanat. Leproſum curat de monte deſcendens. Puerum centurionis liberat. Reſuſcitat filiam Jairi Archiſynagogi, Lazarum quoque à quatuor diebus mortuum. Paralyticum per tectum depoſitum, filium reguli, Emorrhoiſſam ſanitati reddit. Illuminat duos cæcos. Mutum & dæmonium habentem, alterum manum aridam habentem, dæmoniacum cæcum & mutum, filiam Chananææ, ſurdum & mutum, alterum cæcum in Bethſaide, infirmum ad probaticam piſcinam, lunaticum ſurdum & mutum ſpiritum immundum habentem, mulierem curvam, hydropicum, decem leproſos, duos cæcos prope Jericho, cæcum natum potenter ſalvat ab infirmitatibus ſuis. Ambulat ſuper aquas, & Petrum ne in iis mergatur impedit. Hæc & plura alia quæ totus mundus capere non poſſet, fecit Jeſus ut mundus in ipſum crederet, quæ quatuor Evangeliſtæ fideliter narrant.

Parabolæ.

2. Parabolas multas protulit, ut facilius quæ tardior non conciperet intellectus ex ore ipſius apprehenderet. Parabolam mundi propoſuit de amico ad alium amicum media nocte euntem, ut ſibi tres panes accommodaret. Item parabolam ſeminantis ac tres partes ſeminis amittentis, ad inſinuandum quod non niſi tertia pars mundi ipſius Evangelio crederet. Item tritici & zizaniorum ad exprimendum bonorum & malorum ſtatum. Item grani ſinapi quod virtutem prædicationis denotat. Item & fermenti ad idem. Item theſauri abſconditi in agro ad ſe deſignandum propter quem omnia relinquenda ſunt. Item margaritæ pretioſæ ad eundem ſcopum. Item ſagenæ miſſæ in mare ad deſignandum ſtatum Eccleſiæ in qua boni ſunt & mali. Item ſcribæ periti. Item hominis incidentis in latrones. Item divitis epulonis & Lazari. Itemque aliæ plures quæ paſſim occurrunt in Evangeliis. Rupertus in volumen 4. Evangeliſtarum, duodecim aſſerit à Chriſto introductas eſſe parabolas juxta numerum XII. Apoſtolorum.

Similitudines.

3. Varias ſimilitudines induxit ad inſtructionem hominum quibuſcum agebat, ut ex viſibilibus ad inviſibilia & ſpiritualia mens eorum aſcenderet. Ac primo doctores Eccleſiæ ſali comparavit, quod ſi deficiat iis quibus in uſu eſt ut applicetur, inſulſitas & putredo in iis exoritur: ſic in populis ſimilia damna proveniunt, ſi Rectorum virtus deficiat: Luci eoſdem comparavit. Similitudine volatilium, ac liliorum agri avarorum ſollicitudinem repreſſit. Revertentes ad eadem peccata impudenter, canibus comparat quibus ſancta non ſunt danda. Falſos Prophetas lupis comparat, homines arboribus bonis & malis quarum varij ſunt fructus. Angelos è Cœlo cadentes fulguri. Nam retineri non poteſt impetus fulguris nec ad ſuperiora revertitur cum ad inferiora deſcenderit, cadendo quoque cædit plurimos & quidquid de Cœlo cecidiſſe Joannes narrat in Apocalypſi tertiam partem læſiſſe deſcribit: quibus nihil aptius ad deſcribendam ruinam ſpiritualium vitorum. Sic omnes ejus ſimilitudines quibus ſcatent Evangelia, aptiſſimæ erant ad propoſi-

tum, ut in iis explicandis mira mens suavitate afficiatur.

Sermones

4. Varios sermones habuit de virtutum actibus, ac contra vitia: id enim unum maximè intendebat, ut regno peccati everso virtus triumpharet. Ad hoc misit Apostolos in universum orbem. Modo laudat studiosos, modo exprobrat malis ac vitiosis. Deterret ab omnibus peccatis, hortatur ad omnes virtutes, ut nihil sit Evangelio sanctius.

Disputationes Christi.

5. Disputationes varias habuit cum hominibus, mulieribus, discipulis, Pharisæis, Scribis, Judæis, legisperitis, paganis, plebeis, ut omnes lucrifaceret: qui enim humanum genus in omnibus bonis deperditis nobiliori modo reparaturus advenerat, paravit occasiones ut primo quærens quæreretur, quæsitus inveniretur, inventus teneretur & amaretur, amatus beatitudinem ultimam largiretur. Hinc disceptationem habuit cum Samaritana, cum Nicodemo, cum Judæis murmurantibus de Sacramento Eucharistiæ, cum Pharisæis super mundicia spiritus & corporis. De doctrina sua a quo esset. De adultera punienda. De eo quod dixit se esse lucem mundi, & quod dixit se esse Principium, & quod esset ante Abraham, & alia plura quæ totas paginas Evangeliorum occupant, in quibus omnibus mira Christi sapientia elucet, si cum debita attentione & non festinanter nimium percurrantur.

De doloroso egressu Christi quid continent Evangelia?

Tria in passione Christi.

Quædam sunt præambula, alia executiva, alia etiam concomitativa.

Præambula Passionis & dolorosi egressus Christi ex hoc mundo sunt Principum Sacerdotum sub Caipha consultatio de Christo capiendo & morte ei inferenda Matth. 26. legalium observatio in agni Paschalis comestione cum discipulis, ubi & sacramentum Eucharistiæ instituit post lotionem pedum, Luc. 21. & Joan. cap. 13. Tristium Apostolorum ob scandali proximi prædictionem consolatio in sermone, quo eos ad dilectionem exhortatur ac Spiritum sanctum promittit, multumque orat pro eorum conservatione ac unione. Joannis 12. 13. 14. 15. & 16.

Executiva sunt ea quæ passus est partim à Judæis per malitiosam comprehensionem Marci 14. per dolosam examinationem, partim in domo Annæ, partim in domo Caiphæ Matth. 26. & per invidiosam præsentationem, qua eum vinctum tradiderunt Pontio Pilato Marc. 15. & per falsam accusationem qua de multis eum coram Pilato accusatunt sollicitè & importunè urgentes ut crucifigeretur ibid. Ea etiam quæ passus est à gentibus per sollicitam examinationem factam, partim per Pilatum, partim per Herodem Matth. 27. Luc. 23. per flagellationem, coronationem, & ostensionem ad populum Marc. 15. Joan. 17. Demum per horribilem crucifixionem quam exasperant ignominiosa eductio, Crucis bajulatio, latronum associatio, fellis potatio, militum derisio, & dolorosa spiritus emissio Joan. 19. Luc. 25.

Concomitantia Passionis sunt lateris apertio, de Cruce depositio, mira immutatio in elementorum concussione, veli fractione, & populorum sua pectora percutientium confessione Marc. 15. Matth. 27. & honorabili tumulatione adhibitâ ad sepulchrum militum custodiâ. Joan. 19.

Quid insuper ad gloriosum Christi regressum narrant Evangelia?

Ad illum regressum pertinent victoriosa Christi resurrectio, Marc. 16. Ejusdem resurrectionis indubitata manifestatio per decem apparitiones ipsius & quasdam miras operationes, ac plures allocutiones quibus se eundem esse qui crucifixus fuerat demonstravit. Denique è monte Oliveti ad Cœlum adspicientibus omnibus discipulis ad Cœlum Ascensio, ubi sedet ad dexteram Dei, cum quo & Spiritu sancto est benedictus in sæcula, dum interim Ecclesia militans eum in terris fide, spe & charitate colit & adorat, quæ omnia

A cum pluribus circunstantiis in Evangeliis describuntur, & in Monotessato ampliori redacta sunt jamdudum per Antonium à Konystein.

An solum spectandus sensus litteralis in iis quæ narrant Evangelistæ de Christo?

Omnis Christi actio instruens.

Respondetur, in omnibus quæ de Christo narrantur ultra sensum litteralem etiam quærere oportet sensum spiritualem; eo quod omnia facta ac dicta Christi sacramenta sunt ac signa sensibilia alicujus rei sacræ invisibilis quam præsentem significant. Sic omnia ejus miracula, si bene intelligantur linguam suam habent. Si sanat ægrotos, cæcos illuminat, mortuos vivificat, operationem ejus circa peccatores ista designant. Verba quoque ejus præter res præsentes etiam præteritas & futuras quandoque designant, ut videri potest in parabola de homine descendente à Jerusalem in Jericho qui incidit in latrones, per quem & mala ab Adamo exorta, & bona per ipsum Christum homini allata denotantur. Sic Evangelium breve est & prolixum, ut dicebat D. Bartholomæus a Dionysio laudatus de myst. Theol. c. 1. amplum & magnum rursusque compendiarium, paucis quippe verbis multa secreta & occulta complectitur. Omnis actio carissime (scribit S. Basilius consil. monastic. cap. 2.) omnis item sermo Salvatoris nostri Jesu Christi excolendæ pietatis virtutisque regula est, &c. Quapropter quodcumque factum tu audieris memorari vel dictum, ea nolito negligere, & tanquam aliud agens audire: quin stude potius, ut mente tecum ipse cogitando rimandoque ad eorum profundum pervenias, eorumque quæ ibi apertè traduntur particeps fieri contende.

QVÆDAM DIFFICILIA IN EVANGELIIS.

Quare historia vitæ Jesu Christi dicitur Evangelium?

QUia Evangelium bonum & lætum nuntium significat, quale est illa sacra historia quæ Jesum Christum Salvatorem exhibet, per quem à peccato liberantur homines & aperto regni cœlorum ostio quod antea per Adami noxam clausum fuerat, ad gaudia æterna introducuntur: quod enim nuntium jucundius?

Cur orditur D. Matthæus sic: Liber generationis Jesu Christi, quasi solos Christi progenitores describeret?

Respondetur hoc esse initium solius primi capitis, quamvis etiam non repugnet esse etiam totius libri, sumendo generationem non pro illa quam a progenitoribus accepit, sed pro illa quam operibus complevit: sicut dicitur de Noe Genes. 6. *Fuit perfectus in generationibus suis.* Sed & ab illa aliqua notabili parte librum inscribi & denominari non est infrequens: est autem catalogus progenitorum Christi pars valde illustris totius historiæ Evangelicæ D. Matthæi, cum sit compendium quoddam totius scripturæ veteris testamenti, cujus scopus fuit repræsentare Christi progenitores incipiendo ab Adamo & de illis hominibus potissimum agere per quos Christus venit in hunc mundum, porro tituli appositi Evangelistis, ut Evangelium secundum Matthæum, non ab ipsis scriptoribus sacris, sed ab Ecclesia fuerunt.

Progenitores Christi.

Potest ne afferri concordantia aliqua inter Matthæum & Lucam qui in Genealogiâ Christi plures & alios refert progenitores Christi quam Matthæus?

Hostes pietatis ut Julianus Apostata apud D. Cyrillum & alij ob hanc difficultatem magnificaverunt se, quasi fidem Christianam obnubilassent obscuritate hujus argumenti. Respondetur intentum tam Matthæi quam Lucæ fuisse describere generationem Joseph cui Maria Virgo consobrina erat ex parte Patris & Matris, ut exinde innotesceret, unde Christus solius Mariæ filius genus traheret, scilicet a David & Abraham quibus repromissio de Christo facta fuerat. Sed hoc discrimen est quod Matthæus describat lineam paternam Joseph, Lucas lineam maternam: quare hic alias personas refert usquequo Davidem attigerit utriusque lineæ communem stipitem ac radicem. Quod autem

Generatio Christi.

Matthæus non tot personas recenseat, id ita fuit, partim quia illas tantum personas recensere voluit quibus quidpiam insigne accidit, partim quia voluit intra tres tesseradecades seu quatuordecim ex quibus conflatur numerus quadraginta duarum generationum se continere, ut censet D. Hieronymus: & ipse Matthæus indicat c. 1. ut concinerent inter se 42. mansiones deserti per quas ad terram promissionis pervenerunt filij Israël, & 42. generationes per quas Christus promissus antiquis Patribus tandem attingitur, sic autem intelligendus Lucas dicens de Joseph *qui fuit Heli* quod nempe Heli Pater fuerit matris ipsius Joseph; qua de re legi potest Petrus Abbas Marticensis Benedictinus *in Authenticâ 5. quatuor Evangelistarum fide controv. 1. c. 22.* sicut & alij Interpretes antiqui & recentiores, quibus nihil detractum volumus.

Quomodo potest citare tanquam prophetice dictum ex Ægypto vocavi filium meum c. 1. *cum prophetia sit de populo Israel*, Oseæ 11.?

Respondetur omnem populum Israel figuram Christi fuisse; ideo quod de filiis Israël historicè asseritur, de Christo allegoricè allegatur, quod frequenter solent Evangelistæ.

Quo sensu dicit idem D. Matthæus c. 3. in persona D. Ioannis Baptistæ Christum baptizaturum esse in Spiritu sancto & igne, *cum nunquam in igne contulerit baptismum?*

Respondetur ignem sumi ibi mysticè & propositionem non esse copulativam sed explicativam, quasi diceret baptisabit in Spiritu sancto qui ignis est consumens impura quæque, illuminans claritate scientiæ, inflammans ardore charitatis, transformans mutatione vitæ, ac sursum rapiens per desideria, quæ imprimit cœlestis vitæ.

Spiritus S. ignis est.

Numquid est contradictio in c. 11. Non surrexit major Joanne Baptista, qui autem minor est in regno cœlorum major est illo. *Quia si major quomodo minor minimo?*

Regnum cœlorum vel sumitur pro Ecclesia triumphante, & sic minoris beatorũ melior est conditionis, quam Joannes Baptista in terra & prælio hujus vitæ militans: vel sumitur pro Ecclesiâ militante, & sic Christus minimus omnium æstimatus à Judæis, major erat Joanne Baptista.

An Christus improbat obedientiam quæ redditur superioribus dicens c. 15. sine causa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum?

Per doctrinas & mandata hominum non intelliguntur præcepta illa quæ quocumque modo veniunt ab hominibus. Nam illis aliquando obtemperandum esse edicit Matth. 22. *super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæcumque ergo dixerint vobis facite.* Hîc igitur intelliguntur illa mandata quæ ex sapientiâ carnis, quæ inimica Deo est dictantur. Agit enim contra Pharisæos qui sensus scripturæ pervertebant.

Quo pacto Elias restituet omnia cum venerit c. 17. *cum tunc temporis judicium aderit in quo omnia potius sunt subvertenda?*

Respondetur, id intelligendum de reductione Judæorum ad fidem per Eliam juxta ea quæ luculenter docet Apostolus ad Rom. 11.

An licitum vivente priori uxore aliam ducere ex verbis c. 19. Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur?

Certo certius est non licere, vivente priori uxore suam adulterâ, aliud matrimonium contrahere, quidquid hæretici contra sentiant. Id asseritur Marci 10. Luc. 16. idem ex parte Dei injungit Apostolus 1. Cor. 7. uxorem si à viro discesserit manere innuptam aut viro reconciliari. Sic igitur intelligenda propositio quasi duplex sit non unica, & duo Christus asserat, in quibus ut magister perfectionis corrigit legem Mosaicam. Unum est quod illa quæcumque ex causâ per-

A mittebat divortium: aliud quod facto divortio permittebat viro aliam ducere, etiam vivente primâ. Contra quæ Christus pronuntiat, 1. quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem mœchatur quia causâ est ut mulier sic dimissâ peccet adulterio. 2. Qui dimissâ uxore ob fornicationem aliam ducit, mœchatur.

Maledictio ficulneæ non habentis fructus cum nondum esset tempus Matth. 21. nonne improbanda?

Christus erat Dominus omnium, & illa maledictio fuit potius Prophetica, quam iracundiæ fructus. Designare volebat Christus maledictum iri Judæos, qui ficulneæ instar tantum externi splendoris habebant & tantam speciem Religionis in lege & templo, si fructus non facerent: inter arbores enim majorem spem præbet ficulnea ferendi fructus.

B *Numquid falso citatur Jeremias Propheta c. 27. ad illa verba*, appenderunt mercedem meam triginta argenteis, *cum ne verbum quidem apud Jeremiam, sed tantum apud Zachariam?*

Lucas Brugensis in libello varietatum lectionum, quibus perfectior reddi posset Bibliæ vulgatæ correctio, si accederet Ro. Pontificis auctoritas, notat hunc locum inter alios, in quo omitti posset nomen Jeremiæ, non substituendo tamen Zachariam. Alijs placet hoc desumptum esse ex quibusdam traditionibus non scripto, sed oretenus vulgatis à Jeremia. Denique plures codices non habent Jeremiam. Quidquid sit, nihil hîc contra fidem & bonos mores.

Quâ fide D. Marcus initio Evangelij attribuit Isaiæ quæ sunt in Malachia. Ecce ego mitto Angelum meum &c.

C Respondetur junxisse D. Marcum verbis Malachiæ verba Isaiæ, *vox clamantis in deserto parate viam Domini*, & citando Isaiam, ad posteriora hæc verba respexisse non ad priora quæ sunt Malachiæ. Sed & in græco habetur sicut scriptum est in Prophetis, non autem cum vulgatâ, sicut scriptum est in Isaia.

Quomodo concordat dictum illud c. 4. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, *cum illo Luc. 6.* mensuram bonam & refertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.

Respondetur, Marcum addidisse, *& adjicietur vobis*, ut sic pareat concordantia inter ipsum & Lucam; quia semper Deus præmiat ultra condignum. Cum *non sint condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*, ad Ro. 8.

D *An verè dicitur c. 6.* & non poterat ibi virtutem ullam facere, *nam quis illi compedes potest injicere?*

Non ex defectu potentiæ, ait ibi Cajetanus, sed ex impedimento imo repugnantiâ objecti. Est enim sermo de potentiâ non absolutâ sed ordinariâ. Nam sicut potẽtiæ naturales non possunt ut proprios effectus producere nisi in patiente disposito: ita potentiæ extraordinariæ ad curationes & miracula non possunt producere effectus nisi in patiente disposito per fidem: quæ Nazaræis deerat. Nec obstat quod gratia detur & miracula fiant ut homines credant, non quia credunt, vult enim Deus res fieri non absolutâ voluntate quocumque modo sese habeant homines, sed si non apponant impedimentum & cooperentur, unde hortatur scriptu-

E ra 2. Cor. 6. *ne in vacuum gratiam Dei recipiamus* ad Hebr. 3. & 12. *ne quis desit gratiæ Dei*, quia ut ait D. Aug. de sp. & lit. c. 33. vocationi Dei consentire vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est.

Quo modo verè dicit Christus de die judicij, quod nemo illam scit, neque Angeli in cœlo, neque filius nisi Pater c. 13.

Et si Christus ut homo diem illum sciret, ut qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum hocque ad suum statum & officium pertineat, attamen quia sub secreto illi revelatum erat à Patre, itaut nemini manifestaret, potuit dicere se nescire: sicuti confessarius potest affirmare se crimina nescire, quæ ipsi sub sigillo confessionis aperta sunt.

An verum est istud verbum Christi Marci 16. qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit, *cum tot pereant qui crediderunt & baptismum susceperunt?*

Respondetur, in his verbis subintelligendam esse conditionem hanc, & in fide & gratia perseveraverit usque in finem, cum Jacobi 2. dicatur fides sine operibus mortua est, & qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Sensus itaque est qui crediderit fide vivâ & continuâ & baptizatus fuerit salvus erit.

Quid de ultimo capite Marci censendum est, cum D. Hieronymus quæst. ad Hedibiam, dicat, non recipimus hæc Marci testimonia, quia in raris feruntur Evangeliis, omnibus græcè libris pene hoc capitulum in fine non habentibus &c.

Respondetur post Concilium Tridentinum revocari non posse in dubium, quin ultimum Marci capitulum sit canonicum sicut cætera. D. autem Hieronymus hæc dicebat propter quoddam additamentum adulterinum de quo meminit Dialogo 2. contra Pelagian. ut verisimile est per Manichæos aut Montanistas assutum versui 14. quod sæculum illud iniquitatis & incredulitatis substantia est &c. quod assertum tanquam falsum repudiavit & expunxit Ecclesia, nec habetur in ullis jam exemplaribus. Qua de re vide Cajetanum ad cap. Marci 16. & Mariam notas ad l. 2. dial. D. Hieronymi contra Pelagianos.

Quare vocatur Evangelium secundum Lucam, cum Paulus illud suum nominet ad Ro. 2. & 2. ad Timoth. 2. juxta communem opinionem?

Digestum Lucæ.

Verum est quod dicit Tertullianus adversus Marcionem l. 4. Lucæ digestum Paulo adscribere solent, non ita tamen quasi Lucas Amanuensis Pauli fuerit, sed quia contulit cum D. Paulo de historia sua priusquam scripto illam traderet ut ab Apostolis audierat & à Spiritu sancto illustratus erat, qui illi singula verba instillabat, unde potissima suo Evangelio authoritas.

Quæ Marcionis hæretici de Evangelio Lucæ sententia?

Marcionis hæresis.

Illud solum canonicum esse inter Evangelia, licet mutilaverit illud in principio, medio & fine: multa ubique subtrahens quæ sensui suo incommodare videbat. Ut autem ab illo mutilatus est initio, medio ac fine detruncatis, corroso à tineis vestimento ubique simillimus est, ait D. Epiph. hæresi 42. licet ex reliquiis quas intactas reliquit, satis multa habeantur ad confutandum illius errores tam contra veritatem carnis Christi quam de lege ac Prophetis quos abjiciebat, Christum ideo de Cœlo descendisse confingens ut Deum legis conditorem redargueret. Deum enim mundi hujus conditorem malum dicebat, & Christum alterius Dei incogniti filium asserebat, ne sibi repugnare videretur. De quibus legendus Epiphanius hæresi 42. ubi accuratè & studiosè artificia pessimi illius nebulonis detegit & refellit maximè ex D. Luca.

Cur Lucas c. 3. undecim generationes numerat à Noë usque ad Abraham, cum tantum decem numeret Moyses omisso Cainan.

D. Lucas secutus est versionem septuaginta Interpretum qui de Cainan generatione meminerunt, qui sunt secuti codices Hebræos magis absolutos & exactos quam qui nunc extant: vel ex Hebræorum traditionibus illam haurire potuerant & suæ versioni ex Spiritus sancti impulsu inseruerunt.

Quomodo Lucas narrat c. 4. Christum legisse in Isaiæ volumine, Spiritus Domini misit me dimittere confractos in remissionem: *quod tamen verbum non reperitur in Isaia?*

Respondetur, istud haberi Isaïæ c. 61. si non quantum ad verba: at quantum ad rem: in hunc enim sensum recidunt verba 70. Interpretum *prædicare captivis remissionem*, varij enim generis sunt confractiones, quare, ut ait Palatius ad c. 61. Isaiæ, Lucas à sensu Isaiæ nihil descissit.

Quid est Sabbatum secundo primum c. 6. *Numquid repugnat esse secundò primum?*

Tria Sabbata.

Tria erant Sabbata apud Judæos prima ac primaria scilicet azimorum Pentecostes & tabernaculorum: & ut Sabbatum azimorum, dici poterat primo primum & tabernaculorum tertio primum: sic Sabbatum Pentecostes hic appellatur secundo primum.

Quis & quatruplex fuit amor piæ Magdalenæ? c. 7.

Duplex amor distinguendus est, unus qui est causa dispositiva ad remissionem peccati de quo intelligitur illud, *remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum.* Amando enim Deum peccatores disponuntur ad remissionem peccatorum: est alter amor qui consequitur remissionem peccatorum gratitudinis ergo, de quo intelligitur illud, *ille cui plus dimittitur plus diligit.* Uterque autem amor fuit in Magdalena quæ ante & post remissionem peccati ferventer Deum dilexit.

An non mandata Dei volentibus & conantibus possibilia, unde ergo istud c. 13. Multi quærent intrare per angustam portam & non poterunt.

Mandata post hanc vitam impossibilia.

D. Basilius reg. Moral. c. 5. intelligit illud dictum esse de his qui è vitâ excesserunt extra gratiam Dei ut sequentia verba indicant, *cum autem intraverit Pater familias* &c. sic fatuis Virginibus enixè rogantibus clausa est janua Matth. 25. unde monet Paulus 2. Cor. 8. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* & ad Gal. 6. *ergo dum tempus habemus, operemur bonum*, & dicit Christus similiter Joan. 9. *venit nox in qua nemo potest operari.*

Quomodo verum est istud c. 16. habent Moysem & Prophetas: Si hos non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credunt: *cum testis oculatus majorem fidem facere soleat?*

Respondetur, verbum Christi etsi acerrimum sit, fide tamen dignum esse, quia facile homines inducerentur ut phantasma vel dæmonium putarent mortuum apparentem, quare dixit Petrus 2. epist. c. 1. *habemus firmiorem Propheticum sermonem*, & certè quid dicerent mortui de inferno, quod sufficienter expressum non sit in scriptura?

De quo vino intellexit Christus c. 22. non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat?

Beda & aliqui alij de vino non consecrato intelligunt, de quo non amplius bibit Christus nisi cum regnum Dei venit quod est tempus suæ resurrectionis, cùm ad probandam veritatem suæ resurrectionis, bibit cum discipulis. Alij Patres communius intelligunt de vino consecrato, sed quo pacto illud bibat in regno Dei cum ibi non ministratur Eucharistia? certè deliriæ Christi sunt in cœlo Sacerdotis magni partes agere, & ministerio sacerdotũ seipsũ offerre in omni loco & hora.

An vera historia de apparitione Angeli & Christi sudore in horto, quæ deest in quibusdam codicibus?

Respondetur de aliquot scripturæ partibus olim fuisse dissidium & controversiam, sed hodie lis omnis sopita est per Concilium Tridentinum, quod probavit vulgatam editionem secundum omnes partes, ut legi consuevit, vide Xistum Senensem bibliot. l. 7.

Cum in ore duorum aut trium stet omne verbum, quid opus erat quarto D. Ioannis Evangelio?

D. Ioannis Evangelium.

Octogenarius cum esset illud scripsit D. Joannes contra hæreses Ebionis & Cherinti qui æternam Christi generationem negabant, tantumque hominem fuisse asserebant; ideo ab illa æterna generatione suum Evangelium orditur, sed & colloquia Christi & quædam alia ab aliis Evangelistis non relata supplevit: nec enim in uno Evangelista habentur omnia quæ ad Christum pertinent, ne alios veluti eadem penitus repetentes fastidio haberemus.

Quinam apertè impugnant Evangelium istud?

Tres impugnant Evang. D. Ioannis.

Hæretici quidam dicti à D. Epiphanio hæresi 51. Alogi, id est, sine verbo & bruti homines qui verbum non admittunt, dicuntque illud Evangelium conscriptum

à Cherinto. Quo nihil absurdius, cum hæresim Cherinti manifestè destruat. Sed & eorum rationes inanes sunt, quod nempe mysteria infantiæ Christi prætermittat, & primum Christi miraculum vocet conversionem aquæ in vinum, cum antea in templo omnibus doctoribus stuporem injecerit ob doctrinam. Sed hæc argumenta frivola sunt, cum non curarit D. Joannes satis ab alijs Evangelistis exposita narrare: & miraculum illud vocaverit primum ex ijs scilicet quæ post Baptismum patravit Christus.

2. Faustus Manichæus vocavit istud Evangelium corruptum quod Christus à Moyse testimonium acciperet dicens c. 5. *si crederetis Moysi, crederetis & mihi; de me enim ille scripsit.* Verba enim à falsarijs addita fuisse credidit. Quasi vero quia ille Moysem & vetus testamentum tanquam esset à malo Deo profectum rejiciebat, Christus quoque rejicere debuisset.

3. Anabaptistæ conqueruntur multa in eo superaddita, ut inter cætera historiam mulieris adulteræ, quam dicit Papias scriptam esse in Evangelio quod dicitur secundum Hebræos, quasi non alibi etiam: deinde historiam paralytici quem Christus sanavit ad probaticam piscinam: quia de illa piscina nihil refert Joseph rerum Judaicarum satis accuratus scriptor. Quod est argumentum ab auctoritate negativâ non magni ponderis. Quasi nihil credere de Christo deberemus nisi quia Josephus scripsit. Sed & si antiquiores historici de eâ taceant, quid mirum? non erat ille locus adhuc celebris, nec à multis annis descendebat Angelus de cœlo ad movendam aquam. Vide Xistum Senensem Biblior. l. 7.

Quomodo verum est illud cap. 1. Quod Christus, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, *cum tam multi ignorent mysteria fidei?*

Gratia sufficiens.

Id intelligendum de illuminatione sufficienti pro loco & tempore juxta illud Proverb. 1. *Sapientia foris prædicat*, ut nullus, nisi velit, in tenebris maneat. Sed sole totam domum ambiente, aliqui fores fenestrasque occlusas tenent, & rebelles sunt lumini, ut dicitur Job. c. 24.

An non necessitatem communionis sub utraque specie adstruit D. Joannes c. 6. his verbis Christi: nisi manducaveritis carnem filij hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis?

& pro vel

Respondetur esse Hebraismum in scripturis frequentem quem Joannes more suo sequitur, ponere *&* copulativam pro *vel* disiunctivâ. Sic Exodi 21. *Qui percusserit patrem suum aut matrem*, in Hebræo est conjunctio & Interpres sensum secutus est: sic Job. 30. *Si secutus est oculus cor meum & si in manibus meis adhæsit macula* &c. sic Ezech. 58. *Qui in montibus comederit & uxorem proximi sui pollueris &c. morte morietur.* Vide Stapletonem in Antidotis in Joan.

An non etiam realem præsentiam corporis Christi destruit eodem capite his verbis: Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam &c.

Propheta.

Mirum est quod cum toties repetat Christus veritatem carnis suæ in Sacramento, per hæc verba quæ Christus dixit ad instruendum de modo quo tam magna præstaret caro ipsius & pacandos quorumdam animos gravitate doctrinæ suæ attonitos & deterritos, vellet destruere & irrita facere quæcumque ante tam expressè & tam sæpe dixerat. Vult ergo tantùm Christus significare carnem suam à spiritu suo & anima vivificante, tantam vim accipere ut det vitam mundo. Caro illa per se & separata à spiritu non præstat tam magna, Spiritus est cui unita est qui dat gratiam. Unde subjungit, *verba quæ loquor vobis Spiritus & vita sunt*, de spiritu & spiritualiter intelligenda, de Spiritus virtute qua caro perfusa vivifica est, & est cibus quo paratur vita.

Quo pacto c. 10. vocantur fures & latrones qui venerunt ante Christum? Quid ergo Propheta?

Respondetur id dictum de ijs qui aliunde venerunt A quam ex parte Dei & Christi qui se dicit ostium; Prophetæ autem venerunt cum Christo, ut asserunt D. Augustinus & Beda in illud caput, & secum Christum detulerunt in illum credendo & illum annuntiando: quare illos receperunt oves. Frustra ergo Manichæus ex hoc loco totum vetus testamentum condemnare justè se putat.

Ubi gratia sufficiens post hæc verba c. 12. propterea Judæi non poterant credere, quoniam dixit Isaias: *Excæcavit oculos eorum & induravit?*

Istud, *non poterant*, non designat impossibilitatem physicam sed moralem, quæ est cum aliquid fieri non potest nisi ægrè & difficulter: sicut qui ægritudine oculorum laborat, dicitur non posse videre lumen: absolutè enim si velint homines possunt credere, licet qui-B dam difficilius quam alij ob varia impedimenta. Unde Isaiæ 15. dicitur *non dicas, per Deum abest*, & Osee 13. *perditio tua ex te Israel, in me tantum auxilium tuum.* Nec quemquam Deus excæcat aut indurat per se. Unde Augustinus Epist. 105. non obdurat Deus impertiendo malitiam sed non impartiendo misericordiam. Scilicet illam, quâ de facto corrigantur errantes, licet non desit alia qua possent si vellent. Pharao induratus est ex indulgentia Dei, quia dim... ipsum post 10. plagas ulterius punire: ad singulas e...m plagas convertebatur, quod observat etiam D. Augustinus in quodam sermone.

Quid est illa lotio pedum c. 13. qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet.

Venialium expiatio.

Vel intelligit expiationem à venialibus necessa-C riam esse post baptismum aut pœnitentiam de mortalibus, vel post pedes intelligit affectus ad terrena qui purificatione egent, ne si consensum suggestione abducant, polluantur & inquinentur, difficile enim est in terrenis actionibus hujus vitæ iter agere & nulla ex labore itineris vulnera sustinere, aiebat D. Gregorius l. 2. Moral. c. 12.

Quis sensus hujus dicti c. 14. Philippe qui videt me videt & Patrem meum?

Deus per Christum agnitus.

Vel refertur ad visionem beatificam in quâ una persona non potest videri sine alia, vel ad visionem obscuram fidei, quia nemo perfectè credit in Christum qui est filius Dei Patris qui non credat totam Trinitatem, vel etiam refertur ad Christum mira opera patrantem, non enim potest conspici Christus tot mirabilia operans, quin mentis intuitu agnoscatur Deus qui hæc in D ipso & per ipsum operabatur, unde dixit *Pater in me manens ipse facit opera.* Unde dicit Paulus Deū illuxisse nobis in facie Christi 2. Cor. 4. *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Iesu.* Divina natura, ait ibi Theodoretus, per assumptam humanitatem divinâ luce resplendentem & fulgura emittentem adspicitur.

Quomodo verum est cap. 15 omnia quæcumque audivi à Patre nota feci nobis, *cum scientia* Christi præcellat scientiæ Apostolorum?

Secundum Rupertum in Joannem intelligitur de iis quæ audierat Christus sibi toleranda esse pro peccatis hominum, in quibus audiens fuit, id est obediens: vel secundum Cajetanum, cum non dicat omnia quæ novi, E sed quæ audivi, insinuat se loqui de iis quæ audivit ut legatus.

Quam claritatem dedit Christus Apostolis dicens. Joā. 17. Ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis?

Eucharistia. D. Hilar. l. 8 de Trinitate D. Cyrillus in Joan. l. 11. c. 16.

D. Augustinus in Joannem tract. 110. intelligit de gloria immortalis vitæ quam Christus habebat per prædestinationem. D. Chrysostomus intelligit de gloria miraculorum, promisit si quidem etiam grandiora facturos. D. Hilarius & Cyrillus ipsam divinitatem intelligunt in Sacramento Eucharistiæ ipsis communicatam: unde additur, *ut sint unum sicut & nos.*

Quid est quod Christus singulariter dicit Petro, pasce oves meas, pasce agnos meos? Joan. 21.

Quia antea parem potestatem dederat omnibus Apo-

stolos prædicandi, baptizandi & remittendi peccata, ne ex pari illa potestate daretur aliquando schismatis occasio, ideo octavo die post resurrectionem Petrum præfecit cæteris, ac universæ Ecclesiæ Pastorem illum constituit, tuncque illi dedit claves quas ante promiserat Matth. 16. dicens *tibi dabo claves regni cœlorum.* Unde rectè sancti Patres in primis Ecclesiæ sæculis intellexerunt D. Petrum fuisse jure divino omnibus Apostolis præpositum, non obstante pari illa facultate prius omnibus concessâ circa populos ad quos mittebantur, unde & semper honoraverunt Cathedram D. Petri ac Romanam Ecclesiam ut matricem & caput universalis Ecclesiæ. Nec enim ista duo repugnant inter se, quod prius æqualem facultatem dederit Apostolis: ac postea & ultimo loco unum cæteris præposuerit, ut esset unus Episcopatus ex quo cæteri numerosi per orbem diffusi Episcopi penderent ad servandam unitatem in Ecclesia in unitate unius capitis, unde & Matthæus c. 10. Apostolorum numerum describens sic loquitur. *Duodecim autem Apostolorum nomina hæc sunt. Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Quod non potest intelligi quod Petrus fuerit primus tempore aut vocationis ordine, quoniam frater ejus Andræas prius Christum secutus erat. Dicitur ergo Petrus esse primus Apostolorum dignitate ac prælationis ordine; quod illi convenit, non quod primò nominetur, sed quod primus.

D. Petri auctoritas.

An non hoc derogat Christo cui convenit esse caput & fundamentum Ecclesiæ?

Christus quam præcellat D. Petro.

Neutiquam: semper enim intelligitur Christus præcellentiori modo esse caput & fundamentum Ecclesiæ quam Petrus, qui tantum auctoritate participata à Christo caput est & fundamentum Ecclesiæ, nam Christus propriâ suâ virtute ædificium & compagem membrorum Ecclesiæ continet intus operans eique robur præstans, ut inter blandimenta & adversa hujus sæculi stabilis immobilisque perseveret. Petrus autem est caput sub Christo ac ipsi subordinatum: neque est caput super omnem Ecclesiam triumphantem, militantem & patientem, sicuti Christo soli proprium est esse caput super omnem Ecclesiam in cœlo & in terrâ.

LIBER ACTVVM APOSTOLORVM.

An magni momenti est librum istum diligentius excutere, qui totus historia est?

Acta Apostolorum.

Calvinus in Acta Apostolorum plura scripsit.

ID ex Calvino disci poterit qui majorem industriam, laborem & contentionem circa librum illum adhibuit, in Acta enim Apostolorum, ut observat Stapleto in præfatione ad lectorem Antidotorum Apostolicorum, quæ contra venenatam illius doctrinam præparavit, & prolixius & accuratius & vehementius scripsit quam in ullam aliam Scripturæ partem: ut enim liber hic Ecclesiæ Christianæ exordia & primos progressus narrat, ideo non doctrinam modo variam ex Petri & Pauli divinis concionibus, sed & quæ ad praxim Ecclesiæ Christianæ tunc in herbâ ac novellæ complectitur, ubique arripit occasionem ad suæ novellæ sectæ patrocinium & ad antiquæ Ecclesiæ detrimentum plura verba torquendi, trahendi ac invertendi, longas in plerisque disputationes texens circa quaslibet controversias: itaut audeat sibi polliceri nefarius impostor in suâ præfatione nullam certiorem vel magis dilucidam neque ab Euclide neque ab Archimede afferri demonstrationem posse, quod Ecclesia Romana fœtidum sit Belial scortum, Sathanæ lupanar, porcorum hara (sic enim ille amarus & virulentus est) quam si Ecclesiæ, qualis à Luca in Actis describitur, cum Synagoga Papali fiat comparatio.

At quid dignum tanto hiatu profert hic promissor?

Doctrinam sæpius impuram in dictione puriori, quam & Marloratus in suâ cathenâ in novum testamentum sollicitius intexit, stolidos paralogismos, pugnantes secum sententias, crassa mendacia, imposturas, calumnias, licet omnia verborum lenocinijs ac pigmentis artificiose colorata ad fucum faciendum incautis. Quæ diligenter & erudite excutit Stapleto in illis Antidotis, docens in illo Actorum libro nihil contineri quod vel doctrinæ vel politiæ Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ adversetur: dogmataque fidei, sacramentorum doctrinam, cultum, cæremonias, quorum in hoc libro per occasionem facta est mentio, catholicæ, & Ortodoxæ doctrinæ, quam Romana hodie tenet Ecclesia, planè convenire. Quare hic labor Stapletonis in Acta jure merito pro optimo omnium commentario haberi poterit, ac contra nuperam Criticorum Bibliam opponi, in qua insertus Marlorato Calvinus, Antidoto hoc curari indiget.

Biblia Anglicana.

An quidquam in eo libro pro Papatu juris divini ac summo Sacerdotio D. Petri, hoc enim semel constituto, non licebit quibusvis licenter & impune prorsus omnia agere, & confusionem Babylonicam introducere in rebus Religionis?

Ita profecto. Nec propter utiliorem causam Deus in lege naturæ Primogenitos Sacerdotium gerere voluit, & in lege Mosaica a Primogenitis aliarum tribuum ad illam quæ Levi erat Sacerdotium transtulit (Nu. 16.) & ut Sacerdotum illius tribus multitudo aut acephala aut biceps non foret, unum Aaronem, cui alij in pari honoris gradu succederent supremum esse voluit Sacerdotem qui populi Dei regimen & moderamen in rebus sacris teneret, & non quivis pro suo arbitrio populi gubernaculum sibi vendicaret: quare cum Ecclesia non sit inferior Synagoga, ut hæc Summum Sacerdotem habuit jure divino, illa quoque suum habere debuit nec juris minoris quam divini, ne pejus Sacerdotium diceretur habere quam Synagoga. Continet autem liber ille variam & multiplicem executionem Summi illius Sacerdotij ac Papatus, quem Christus ante Resurrectionem D. Petro promiserat, & post Resurrectionem, evacuato tum Sacerdotio Aaronico, reipsâ donaverat.

D. Petri Primatus juris divini.

Ubi illa multiplex executio Papatus?

In quinque rerum negotijs Summi Pontificij munus Petrum palam & egregiè obijsse liber ille manifestè declarat. Primo in electione Mathiæ (Act. 1.) ubi congregata Ecclesia surgens Petrus, tanquam omnium caput & Primas de supplendo Apostolatu Judæ proditoris, cæteris ora sua prementibus, solus verba facit. Secundò (c. 2.) exprobrantibus Judæis, quod Christi Apostoli varijs linguis idcirco loquerentur, quod musto maderent: surgens Petrus tanquam Pontifex pro Christi tuenda Ecclesia maximus, eos prorsus ab omni insimulata ebrietate per scripturas fortiter defendit, & tanquam dux in acie adversarios expugnat. Tertiò convocatis Apostolis coram Anna & Caipha (Act. 4.) primoribusque Judæorum ut de claudo sanato rationem redderent, non alius à Petro, sed ipsemet tanquam Apostolorum caput & princeps cunctis spectantibus & audientibus orationem habuit, causamque omnem intrepidus tractavit, ac principum malitiam fugavit. 4. Sacrilegium Ananiæ & Saphiræ facinus, non nisi unus Petrus ut Ecclesiæ Pontifex Maximus insolitâ pœnâ punivit. 5. In controversia de cessatione legalium, quis litem hanc dirimit & ad plenum definivit? Unus Petrus veluti Ecclesiæ Pontifex maximus? Act. 15. *cumque magna inquisitio fieret surgens Petrus dixit ad eos,* &c. ac de cætero ambigendum Catholicis non fuit, quin Petrus egregiè Pontificium maximum omnibus in rebus ubique exercuerit. Atque ad idem spectat, quod ipse prima miracula patraverit ad confirmationem fidei quæ universus mundus stupens admiraretur, ut non minus virga ejus floreret, quam quondam Aaronis, potestasque ipsius maximè illustris & honorata redderetur.

Executio Papatus D. Petri in quinque occasionibus.

Quæ D. Petri miracula narrantur in Actibus Apostolorum?

1. Est quod cap. 3. simul cum Joanne claudum ab

utere

utero matris sedentem ad portam templi Speciosam A
curavit.

2. Quod cap. 3. Ananiam & Saphyram uxorem mendacij convicit & repente occubuerunt.

3. Quod Act. 5. Petri umbra ægros curabat quos pertingebat.

4. Quod cap. 9. Æneam paralyticum ab octo annis in grabato decumbentem curavit.

5. Quod eodem c. in urbe Joppe mortuam Dorcadem quæ Tabitha dicebatur, oratione excitavit à mortuis.

6. Quod cap. 10. vidit vas è Cœlo descendens plenum omni genere animalium.

7. Quod vinctus cathenis in carcere cap. 12. per Angelum solutus est, Herodesque à vermibus erosus expiravit. B

Quæ D. Pauli miracula in iisdem actibus recensentur?

1. Est cap. 9. quod vidit Christum è Cœlo sibi apparentem in itinere, ac continuo Evangelista ex persecutore factus est.

2. Est cap. 13. Quod in Cypro Elymam magum increpavit, & magus ipse cæcus factus est.

3. Quod cap. 14. Lystris claudum à nativitate per nomen Jesu Christi sanavit.

4. Cap. 16. Per visionem viri Macedonis ad prædicandum in Macedoniâ vocatus est, atque in eodem capite mulierem habentem Spiritum divinatorem Philippis in Macedonia liberavit; conjectusque in carcerem cum Sylla per terræ motum a vinculis solutus est, &c. C

5. Cap. 19. Super languidos deferebantur à corpore ejus sudaria & semicinctia, & recedebant ab eis languores & spiritus nequam egrediebantur.

6. Cap. 20. Adolescentem Eutychum è fenestrâ collapsum & mortuum ad vitam excitavit Troade.

7. Cum navigaret cum pluribus aliis cap. 27. versus Romam in magnâ tempestate Angelus illum monuit quod Deus propter ipsum omnibus vitam daret, incolumesque evaserunt.

8. Morsus a viperâ in insulâ Melitensi illæsus permansit, cap. 28. ac pro Deo habitus est ab incolis. Atque ibidem patrem Publij febribus & dyssenteriâ vexatum cum pluribus aliis infirmis curavit.

An hæc tantum miracula Apostoli ediderunt?

Nec Acta omnia, nec omnium Apostolorum liber D
hic continet, sed quædam duntaxat aliquorum Apostolorum, cum de omnibus scriptum sit in iisdem Actibus cap. 4. *Virtute magnâ reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Domini nostri Iesu Christi* & cap. 5. *Per manus Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe.* Historia quippe Apostolorum in Actibus contenta, extenditur ad annum Christi sexagesimum primum, post quem plures ex iis plura alia patrarunt opera.

Quomodo D. Lucas asserit de seipso initio huius libri sermonem se fecisse de omnibus quæ cœpit Iesus facere & docere, cum dicat D. Ioannes cap. ult. si omnia Christi scribenda essent, mundus eorum libros non caperet?

Respondetur, in scripturis terminus *omnia* sæpe sumitur pro plurimis vel pro prærioribus, ut cum dicitur E
Isaiæ 60. *Omnes de Saba venient*, & in hoc libro cap. 20. dicit D. Paulus, *non subterfugi quo minus annuntiarem omne consilium Dei in vobis.*

An verum est quod dicitur cap. 2. Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit. *Cum non omnis qui invocat intret in Regnum Dei?*

Intelligitur de omni qui invocat in toto corde sicut oportet, cum vera fide & spe quam animet charitas, rebelles enim & impœnitentes, tanquam infideles in hac parte reputandi sunt.

Quomodo D. Petrus tam atroci supplicio potuit punire Ananiam & Saphiram, quorum peccatum non adeo magnum videri posset?

Respondetur Ananiam & Saphiram ejus uxorem more Monachorum communem spopondisse vitam, itaut proprium nihil haberent: unde cum surreptio pecuniarum aliquot sacrilega fuerit, pœnam mortis subierunt. Et licet Canones vitiū proprietatis in Monachis tam gravi supplicio non mulctent, tamen legum initia ad terrorem incutiendum severiori vindicta commendantur. Unde in veteri lege qui primi sabbatum violaverunt colligendo parva aliquot ligna, Numerorum 15. lapidati sunt. *Ananias & Saphira.*

Quomodo eodem capite Gamaliel dixit, Si ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur: si vero ex Deo est, non potestis illud dissolvere. *Cum illud idem possent dicere novorum dogmatum assertores, absque eo quod possent puniri ab Ecclesia.*

Respondetur Gamalielem verum dixisse in particulari facto Apostolorum, movente eum ad hoc Spiritu sancto. Ex hinc verò non potest regula generalis pro omnibus aliis constitui. Nam cum Judæi Messiam expectarent, Apostoli autem miraculis testarentur eum venisse, ac scripturis apertis, nec de contrario constaret certo apud Judæos, æquum erat pro loco & tempore consilium Gamalielis: at nunc agnita veritate divina fidei, exitiosum esset uti hoc consilio erga novitatis in fide Authores, cum constet eos pravorum dogmatum seminatores esse, ac esse zizania non triticum, itaut in iis damnandis periculum non subeat veræ doctrinæ triticum; si enim satis non discerneretur pravitas eorum doctrinæ, causæ eorum disquisitio maturè ac tempestivè facienda esset, ac interim judicio divino committenda juxta verum sensum parabolæ zizaniorum Matth. 13. ne pro zizaniis triticum eradicaretur. *Gamalielis Consilium.*

Quid est quod dicitur de Antiochenis cap. 13. Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam, *quasi prædestinatio esset causa fidei?*

Respondetur in Græco esse ΤΕΤΑΓΜΕΝΟΙ, id est, ordinati, scilicet quotquot erant bene dispositi ac bene affecti propria voluntate ex gratia præveniente, cum alij essent malè dispositi prædicationi Apostolicæ contradicentes, quorum tamen aliqui postea potuerint credere, cum non sit probabile omnes qui tunc crediderunt fuisse reprobos. Unde particula illa *præ* non spectat Deum, sed magis fidem, quam ut quis amplectatur, debet habere piam quamdam voluntatem ad illam, quæ pia voluntas ordinat animam ac præparat ut facilius illam suscipiat.

Quot sunt D. Pauli Epistolæ? *D. Pauli Epistolæ.*

Quatuordecim: ad Romanos una: duæ ad Corinthios, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippenses una, ad Colossenses una, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timothæum, ad Titum una, ad Philomenem una, ad Hebræos una. In quibus Epistolis testatur D. Petrus 2. Epist. cap. 3. esse *quædam difficilia intellectu quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.*

Quod intentum habuit in illis Epistolis D. Paulus?

Tria potissimum videtur in iis intendere.

1. Persuadere fidem vivam & charitate formatam in Christum cujus ferventi amore æstuabat.

2. Avocare à pravis moribus & ad probos mores incitare.

3. Solvere varias quæstiones ac difficultates quæ tunc temporis movebantur.

Quid in Epistola ad Romanos intendit Apostolus? *Epistola ad Romanos difficilis.*

Habet in eâ Elephas ubi submergatur & ubi majora ingenia humilientur propter profunditatem sensuum hujus Epistolæ: attamen re maturius & diutius expensa, videtur Apostolus in primis undecim capitibus, quæ difficiliora videbantur Ro. in lege Christi explicare, itaut passim persuadeat multis argumentis sine nexu & ordine coacervatis fidem vivam in Christum ac amorem in eum. Unde Naclantus.

Unum præcipuè & præ cæteris intendit Apostolus, fidem Christi vivam ex quo salus hominum omnium profluit, illis persuadere. Quamquam Apostolus nus-

Fides sola in Christum.

quam non ardet, quamquam tota Epistola tota plena est tonitruis, id tamen passim ac potissimum urget, imò uti scopum ac totius negotij cardinem statuit ac persuasos nos penitus esse contendit: salutem nostram proficisci ex gratia Dei & beneficio Christi. Mirum tamen videri potest, cur adeo multiplicem doctrinam in illa Epistola incluserit, ut præcipua fidei mysteria exhibeat, explicans quæ conveniunt homini in statu naturæ legis & gratiæ: in qua quidem diversorum statuum notitiâ ferè universa Theologia consistit & Dei notitia simul & nostri, ut observat Catharinus ad c. 1. illius Epistolæ. Sed quid aliud sperares à tali homine, cum totum Spiritum suum effundit, ut in hac Epistola? cum, ut scribit Seneca Epist. 115. talis sit hominibus oratio qualis vita, unius Pauli stylus ex sapientiæ magnitudine gravis ac sublimis, ex charitatis ardore affectuosus & abruptus est, ait Stapleto in præf. ad hanc Ep. quare nec facile ab omnibus capitur. Ab ijs tamen ad quos scribebat non ita difficilè intelligebatur, quia ipsi noverant suas res, sua dubia, suasque difficultates: sicque illico videbant quo verba tenderent.

Scopus D. Pauli.

Namque sedulò considerandum est, Apostolum scripsisse suas Epistolas pro necessitate temporis, eorumque utilitate ad quos scribebat, ut eorum difficultates dissolveret, eorum dubia tolleret, ægritudines spirituales curaret, ut bonus animarum medicus: ac in fide & dilectione Jesu Christi per quem justificatio & salus advenit, solidè confirmaret contra remoras omnes, quas patiebantur. Unde cum sciret Apostolus statum Christianorum Romanorum partim ex paganis, partim ex Judæis ad fidem Christi conversorum, antequam ipsis vivâ voce prædicaret Christum crucifixum & virtutem mortis ipsius pro more suo, in hac Epistola tollit varia impedimenta & dubia quæ inter ipsos erant, & accommodatè ac respectivè ad illa variam & multiplicem doctrinam inserit, ut eos instruat ac in fide & amore Jesu Christi confirmet & illuminet eorum mentes, discussis nebulis quibus obscurari poterant, sicque viam sibi paret ad ipsos adeundum.

Quinque difficultates sanavit D. Paulus in Epist. ad Ro.

Quinque autem erant potissimum, quibus hæc Romanorum nascens Ecclesia turbabatur, quibus remedium apponit Apostolus per totam Epistolam post salutationem initio appositam & præter commendationem in ultimo capite 16. interim dum hæc curat semper & identidem ad adhærendum fide viva Christo inculcans & beneficium mortis ejus commendans, hoc enim ipsius erat magna sollicitudo & primarium negotium.

1. Difficultas gloriatio contra sese invicem.

1. Ergo laborabant Romani illi Christiani quodam inter se dissidio, quod excitaverat inter ipsos malignus Sathan auctor & seminator discordiarum, quia qui erant ex Judæis gloriabantur de observatione legis & Patriarchis ac Prophetis suæ gentis, propter quæ despiciebant gentiles ad fidem conversos: contra illi gloriabantur de sapientia Philosophorum & virtutibus politicis suorum, quare minus æstimabant Judæos, seque illis haud impares arbitrabantur. Ideo Apostolus 1. parte Epistolæ per quatuor prima capita hunc utriusque fastum deprimit, ostendens nemini justificationem contigisse (loquitur autem de prima justificatione, quâ quis ex infideli & impio fit justus coram Deo) post lapsum humani generis in Adamo, nisi per fidem in Christum, inaniaque fuisse opera utriusque gentis, imo & ipsos omni peccatorum genere contaminatos fuisse: ac justificationem soli Christo tribuendam esse. Incipit hæc pars ab illis verbis cap. 1. *Non enim erubesco Euangelium, virtus est enim Dei in salutem omni credenti, Judæo primum & Græco. Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem.* Finitur autem in his verbis capitis 5. *Justificati ergo ex fide* (non ex operibus in Judaismo aut paganismo peractis) *pacem habeamus ad Deum per Jesum Christum.* Sic autem progreditur ut remota fide in Christum omnes tam gentiles quam Judæos omni scelerum spurcitie contaminatos esse ostendat c. 1. & c. 2. licet lex non desierit esse utilis per quam cognitio peccati aderat, quod tamen non vitabatur, ut nihil haberet Judæus quod gloriaretur de sanctitate contra gentilem. Ideo cum omnes Judæi & Græci essent in peccato, Dei consilium fuit omnes sanctificare per fidem in Christum. Sic docet. c. 3. *nunc autem sine lege justitia Dei* (qua Sancti sunt homines) *manifestata est testificata à lege & Prophetis, justitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum. Non enim est distinctio, ubi est ergo gloriatio tua? exclusa est. Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei.* Quæ communis est Judæo & Græco. Quia vero objici poterat Abrahami sanctitas sine fide in Christum ostendit c. 4. hanc fidem Abrahamum habuisse. *Ideo & reputatum est illi ad justitiam*, &c. unde infert conclusionem initio c. 5. *Justificati ergo ex fide pacem*, &c. ut supra.

2. Difficultas, diffidentia ex corrupto statu naturæ.

2. Laborabant Romani quadam diffidentia, quod natura hominis corrupta esset per peccatum originale ex primo Adamo contractum. Hanc diffidentiam sanat Apostolus in c. 5. & 6. ostendens Christum mortuum fuisse ad tollendum illud peccatum; ac bona per Christi mortem hominibus collata prævalere malis omnibus per Adamum invectis. Hinc ergo eos consolatur. *Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus* &c. *Ut quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus* (per peccatum) *secundum tempus pro impijs mortuus est*. &c. *regnavit mors ab Adam usque ad Moysem* (inclusivè usque ad Christum regnavit mors peccati originalis) *sed non sicut delictum ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis, Iesu Christi in plures abundavit.* Quia vero inferri poterat, si tanta bona occasione peccati per Christum allata erant, permanendum esse in peccato, hoc solvit c. 6. magisque potius in gratia per Baptismum quo sublatum est peccatum originale, permanendum hortatur. *Quid ergo*, inquit, *permanebimus in peccato ut gratia abundet? absit, qui enim mortui sumus peccato quomodo vivemus in illo*, &c. per totum caput.

3. Difficultas, amor veteris legis.

3. Laborabant illi Christiani illo errore quo tenebantur non pauci ob auctoritatem legis veteris à Deo ipso datæ in monte Sinai, quod servanda esset lex illa cum lege Christi. Etsi enim Concilium Apostolorum errorem illum profligasset, pronum erat multis illi adhærere ac maximè Judæis recenter conversis. Hanc ægritudinem curat Apostolus per duo capita sequentia 7. & 8. ac capite 7. id ostendit per comparationem mulieris quæ mortuo viro soluta est à lege ipsius: Quasi diceret legem veterem mortuam jam esse, non habere amplius vim ligandi conscientias. Ideo eam vocat legem mortis, licet non desineret esse bona quæ peccatum ostenderet ac malum concupiscentiæ, illam prohibendo: cum tamen non daret gratiam ex suâ virtute ad illam curandam, sed illa à Christo profluxit. Ideo ostendit quam miser fuerit status hominis sub illa lege, quâ non obstante videbat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Ideo exclamat quasi in personâ omnium qui erant sub lege veteri. Si non adjuvaretur gratia Christi ad non consentiendum motibus involuntariè excitatis ex parte carnis: *Ego autem carnalis sum venundatus sub peccato*, non quod non esset in gratia, sed quod corpus aggravaret animam, varièque illam deprimeret propter motus involuntarios: propter quos subjungit. *Non enim quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio: & velle adjacet mihi*, nempe immunem esse ab omni motu concupiscentiæ, optare possum: *perficere autem non invenio*: id est, esse sine omni motu concupiscentiæ non valeo in vita præsenti. *Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.* Est enim caro subjectum concupiscendi. Unde patet quanta esset in anima Pauli puritas, & quam tædiosum illi esset motus rebellionis etsi involuntarios perpeti, quamvis propriè peccata non essent, sed tantum

in aliquo periculo peccandi constituerent hominem: A propter quod periculum mortem vitæ præferebat, ut reciperet corpus in gloria sanatum ab omni languore concupiscentiæ carnis, ad quod tendit illa vox gemebunda, quam multo magis usurpare deberent, qui succumbunt talibus concupiscentiæ titillationibus: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (quod lex Moysis non sanat) *gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*, non enim amplius Moyses cum lege sua est Dominus noster, ille mortuus est, *ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit ut fructificemus Deo.* Ac cap. 9. concludit. *Nihil ergo est damnationis iis qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant*, id est, cæremonias legis quæ magna ex parte carnalia spectabat, B ut propter id in Epist. ad Hebræos, vocet eam, mandatum carnale. *Lex enim spiritus vitæ in Christo liberavit me à lege peccati & mortis*, id est, lege Mosaica. Ac consequenter per reliquum capitis octavi urget bona quæ in Christo habemus, si nempe ipsius legi subditi maneamus, ipsius spiritum sequamur eodem zelo & intentione ducti ad glorificandum Deum quo ipse fuit, ad amandum Deum ut Patrem tanquam filij, non servi sicut Judæi. Si etiam ipsi compatimur ut & glorificemur, adversa hujus vitæ æquo animo ferentes, ut magna & inenarrabilia & incomparabilia alterius vitæ gaudia consequamur. Ad quod anhelat omnis creatura quæ in renovatione hominis nova gloria ipsa donabitur, sicut servi cum ad magnam dignitatem exaltatur ipsorum Dominus, & ipsi & tota familia novo splendore coruscant. Hoc autem ita C sperandum. Nam inquit. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui* (in gloriâ æternâ) *ut sit ipse primogenitus in multis fratribus*, &c. Ac post hæc totus extra se rapitur Paulus in amorem Christi ob tot bona ac maximè bonum prædestinationis, erumpens in hanc amoris flammam ut Christo omnes adhæreant. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia*, &c.

4. Difficultas hæsitatio de promissione facta Abraha.

4. Laborabant plures ex ipsis Romanis hæsitatione quadam ob promissa facta Abrahæ de semine ejus, id est, filijs benedicendis, cum tamen per legem Christi D jam exclusi & privati benedictione apparerent. Quia, inquit Theodoretus, Judæi Patriarchæ Abrahæ promissa producebant, quasi illis contraria esset prædicatio Apostolica ad gentes, ostendit Apostolus promissiones Abrahæ factas de spirituali Israëlita non carnali intelligendas esse. Interim Deum non repudiasse Judæos absoluto suo decreto, quasi illos reprobasset sine ipsorum culpa. Ipse enim quantum in se fuit omnes vocavit ad salutem per prædicationem Apostolorum, non propter horum aut illorum opera, sed ex vocatione sua quâ procurat salutem omnium. Ideo si Judæi exciderunt à benedictione filiorum Dei, id sibi ipsis imputent qui noluerunt Christo adhærere.

Atque hanc partem exequitur Apostolus per tria E capita 9. 10. & 11. rediens enim ad se ex raptu amoris sui erga Christum orditur cap. 9. ac quia hæsitabant ob promissa facta Abrahæ de benedictione suæ prolis, resolvit hoc dubium, interpretans benedictionem illam non spectare ad filios & Israëlitas secundum carnē titulo ortus carnalis & operum legis, ut gloriabantur illi dicentes, *semen Abraham sumus*, Joa. 8. sed spectare ad filios & Israëlitas spirituales qui imitarentur fidem quam habuit Abraham in Christum, sicque ijs similes essent in fide. Postquam enim affectum suum illis exposuit, ne ex malevolo animo in gentem suam, ea procedere quispiam existimaret, *veritatem dico in Christo &c.* ubi dolet se in tantum illos amavisse, quod etiam à Christo anathema & separatus esse desiderasset, rem ipsam proponit. *Non autem quod exciderit*

Nota Israëlitas duplicis generis.

A *verbum Dei.* Hoc est, quod desit promissio facta Abrahæ in favorem suorum filiorum, vera esse. *Non enim*, inquit, *omnes qui ex Israël sunt ij sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filij carnis ij filij Dei: sed qui filij sunt promissionis æstimantur in semine*, id est, ij sunt verè filij Abraham qui magis nati sunt viâ extraordinariâ quasi dono Spiritus Sancti, sicut Isaac, qui hæres habitus est, non Ismael secundum viam carnis ordinariam natus. Sed nec ista benedictio Abrahæ facta, contingit filijs Abraham titulo bonorum operum in adimpletione legis scriptæ: sicut patet in Jacob, qui filius habitus est præ Esaü qui minora bona obtinuit, non ratione operum, sed ex proposito ac beneplacito divino. *Cum enim nondum nati* B *fuissent aut aliquid boni egissent aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Ex quibus exemplis ostendit Apostolus Deum computare filios Abrahæ alijs titulis, quam ortus carnalis, ut in Isaac patet, & operum legis, ut in Jacob patuit. Filij ergo Abrahæ æstimantur ex fide in Christum: ij sunt Israëlitæ spirituales in quibus adimplebitur benedictio facta Abrahæ de possidendâ terrâ viventium & gloriâ æternâ, quæ est complementum istius promissionis.

Sed contra hoc fieri poterat objectio, quod Deus sic præferendo Israëlitas tales spirituales alijs qui erant tantum secundum carnem, iniquè videretur agere. C Contra quod asserit nihil iniquitatis esse in Deo, si spiritualibus illis det gloriam, non alijs. *Quid ergo dicemus, nunquid iniquitas apud Deum? absit: Moysi enim dicit, miseror*, dando gloriam, *cujus misereor*, vocando ad fidem. Istud opus est miserentis Dei erga Israëlitas spirituales juxta illud Psalmi. *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Ita enim est quod primus gradus gloriæ est donum divinæ misericordiæ. *Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei.* Sed nec obligator erga Israëlitas secundum carnem, si tales maneant & indurentur. Nihil illis debet sicut nec Pharaoni indurato quidquam debuit: *Ergo cujus vult miseretur & quem vult indurat*, permittendo illum suæ voluntati. Quod discrimen inter eos de quibus nunc pronuntiat Apostolus, *cujus vult miseretur* D &c. dum non attendunt nec volunt attendere plures tam ex ortodoxis quam Eterodoxis, implicant se in difficultatibus insolubilibus, erroribusque periculosissimis, ac disputationibus inutilissimis.

Prima gratia datur ex merâ misericordiâ.

Sed fit instantia: quia si jure dominij suæ voluntatis ita discernit Israëlitas spirituales à carnalibus, & voluntati nullus justè resistit, quid conqueritur Deus & querulatur contra induratos sicut ps. 94. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi semper hi errant corde: ipsi verò non cognoverunt vias meas*, & Proverb. 1. & alibi de Judæis conqueritur. *Dicis itaque mihi: quid adhuc queritur, voluntati enim ejus quis resistit?* Ad hoc Apostolus tria respondet, primò non esse minus in potestate Dei ex duobus illis Israëlitis unum glorificare, quam figulo ex eadem mas- E sâ facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, & hæc quidem de potestate Dei, nam de actu nihil hic resolvit Apostolus. Secundò respondet, si Israëlitæ carnales tales sint, nec in spirituales commutentur, id non provenire ex suâ parte quasi eos ad fidem non vocaverit, aut diu satis non expectaverit, ut fidem in Christum capesserent. *Quod si Deus volens ostendere iram & notam facere potentiam suam, sustinuit in multâ patientiâ vasa iræ aptata in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam, quos & vocavit.* Quæ verba tam ad hos quam ad illos referri possunt. Tertiò respondet non omnes Israëlitas secundum carnem tales mansisse, aliqui enim licet pauci amplexi sunt fidem, ut B. Virgo, Apostoli, & discipuli, & qui

Tria responsa D. Pauli perpendenda attentè.

ex Judæis fidem amplexi erant. Et hoc est quod dicit, *Isaias autem clamat pro Israel, si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ salvæ fient*, id est, aliqui ex ipsis, idque virtute prædicationis Apostolicæ quæ fuit verbum consummans & verbum abbrevians in æquitate, rescindens tot cæremonias legis. Quia *verbum breviatum*, Evangelium scilicet, *faciet Dominus super terram*. Ex prædicatione porro, qui credent in Christum salvabuntur ac completam promissionem Abrahæ factam de terrâ viventium referent: qui non credent condemnabuntur. En status quæstionis & resolutionis D. Pauli.

Vltima resolutio quæstionis de electione quorumdam.

Quare concludit istas quæstiones hac ultimâ resolutione, *quid ergo dicemus, quod gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, justitiam autem quæ ex fide est: Israel vero* (majori ex parte) *sectando legem justitiæ in legem justitiæ non pervenit? quare? quia non ex fide sed quasi ex operibus.* Noluit credere prædicationi de Christo crucifixo & à mortuis resurgente. Scandalum passus est de cruce, *offenderunt enim in lapidem offensionis*, &c. Mansit qualis erat, non sibi induxit in mentem fide Christo adhærendum, operibus legis Mosaicæ totaliter confidens prædicationem respuit. Dubium autem an asserat D. Paulus in hoc capite prædestinationem & reprobationem sine prævisis meritis ex gratia Dei.

D. Paulus non asserit prædestinationem ante prævisa merita.

Id putant plures, quia D. Paulus duo exempla assumit unum ex Jacob & Esaü fratribus uterinis & in statu æquali natis, quorum ex mera Dei voluntate unus dilectus, alter odio habitus, *antequam quidquam boni vel mali egissent, ut secundum electionem propositum Dei maneret.* Aliud exemplum est ex figulo qui ex eadem massâ potest aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, prout voluerit, fabricare, & hæc quidem in speciem satis sunt probabilia. Verum si spectemus attentius scopum Apostoli & ad quid illa exempla adaptat ac quæ habet sub finem capitis, à mente ejus hæc sunt aliena. Considerandum enim est, propositionem Apostoli de iis circa quos Deus, quæ vult pro sua voluntate, operatur, non esse de duobus in eadem massâ vel in pari statu constitutis, sed in dispari prorsus scilicet de duobus Israëlitis: carnali uno qui sibi omnia deberi putat titulo prosapiæ & cæremoniarum legis quas observat, spirituali altero qui fidem in Christum, habet de quo Joan. 3. *Hic est verè Israelita in quo dolus non est.* Apostolus asserit hunc non illum filium esse Abrahæ ac promissiones ipsi Abrahæ factas consecututum, Deo ita volente, & miserente. Hoc nihil juvat prædestinationem & reprobationem extra prævisa merita, cum potius includantur aliqua merita, saltem ex congruo, in personis circa quas est assertio Apostoli, puta in Israëlita spirituali.

Status quæstionis.

Exemplum Esau & Jacob.

Nec obstat primum exemplum de Esaü & Jacob fratribus, quoniam ibi agitur de temporalibus in quibus voluit Deus Jacob, minorem licet prælatum fuisse Esaü; non enim caret temeritate asserere illum damnatum esse, cum deposito semel odio fraterno potuerit religionem paternam servando, salutem consequi: tantumque assumit hanc historiam de terrenis Apostolus, ad ostendendum quod Judæus carnalis titulo operum legalium non habeat jus ad promissionem Abrahæ factam sicuti contendebat, *ut secundum electionem propositum Dei maneret*, propositum scilicet glorificandi Israëlitam spiritualem præ carnali. Sic enim exempla rerum terrenarum figuræ sunt rerum spiritualium.

Similitudo figuli.

Non etiam obstat secundum exemplum de figulo luti, quoniam etiam adaptari potest utrique Israëlitæ qui sunt mediatè ex eadem massâ peccati originalis, licet immediatè ex eâ massâ non discernantur, ut unus sit vas in honorem, alius in contumeliam. Nec est necesse ut comparationes quadrent secundum omnia. Vasa terræ nihil conferunt ad suam fabricationem qualiter fiant & permaneant: vasa autem rationabilia aliquid possunt conferre ut taliter fiant & permaneant, prout indicat idem Apost. 2. Timot. 2. *in magna domo sunt vasa aurea, & fictilia alia in honorem, alia in contumeliam. Si quis emundaverit se ab istis, erit vas in honorem utile domino.* Quare consequenter ostendit Apostolus potuisse Israëlitam carnalem fieri vas in honorem, si nempe patientia Dei abusus non fuisset: si verbum prædicationis audiisset, si ex fide in Christo non ex legalium operibus benedictionem sperare voluisset. Hinc intelligere licet D. Paulum à multis malè intelligi qui non capiunt suppositionem D. Pauli & inter quos comparationem instituit. Sed quis in scolis alteri velit cedere?

Cap. 10. Amplius urget quod nono proposuerat obiter de verbo Evangelii quasi omnibus annuntiatum fuisse, ut omnes illi crederent & Christo adhærerent, qui est finis legis, per quem vult Deus homines justificari, non per opera legalium. *Ignorantes enim justitiam Dei & suam* (in lege) *quærentes statuere, justitiæ Dei* (qua vult justificare homines per fidem in Christum) *non sunt subjecti. Finis enim legis Christus est ad justitiam omni credenti.* Ideo, opus est corde in illum credere & ore ipsum confiteri ad hoc ubique & omnibus annuntiatur, nec enim aliter in ipsum credere possent homines. *Sed non omnes obediunt Evangelio.*

Cap. 11. Verumtamen si nunc plures Judæi non credunt, prædicit in fine mundi convertendos. Interim ex præsenti eorum incredulitate occasionaliter factum est, ut prædicaretur gentibus & gentiles salvarentur. *Illorum delicto salus est gentibus ut illos æmulentur. Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ gentium: Quanto magis plenitudo eorum?* Scilicet in fine mundi, cum omnes convertentur Judæi & ad eorum exemplum plerique gentiles.

Ex hoc porro duo infert Apostolus. Primò ut non glorientur gentiles & sibi caveant ex exemplo Judæorum qui nunc a fide ceciderunt. Idem enim posset gentibus contingere, ut & ipsi caderent qui sicut oleaster inserti sunt in bonam olivam, quales erant Judæi, ante prædicationem Evangelii. Sic enim Judæi erant veluti rami naturales bonæ olivæ religionis, gentiles rami adventitii & insiti. *Dicis ergo fracti sunt rami, ut ego inserar bene, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas noli altum sapere sed time.* Secundò ex ista varietate & mutatione hominum circa fidem & statum salutis adsurgit mente ad mirabilia judicia Dei. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus! quis enim cognovit sensum Domini?* ubi tria miratur Apostolus 1. altitudinem & abundantiam divitiarum, gratiarum nempe quibus omnibus sufficienter providit; 2. altitudinem sapientiæ ac rerum altissimarum, quæ in ipso sunt; 3. altitudinem scientiæ & præscientiæ, quâ futura omnia de singulis cognovit.

Miratur D. Paulus tres altitudines.

Atque hactenus difficiliora Epistolæ ad Romanos in quatuor reliquis capitibus componit eorum mores: ac primo quidem in genere.

Cap. 12. *Obsecro itaque vos fratres* (cum Deus taliter se habeat) *per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem sanctam Deo placentem, rationabile obsequium vestrum & nolite conformari huic sæculo &c.*

5. difficultas Moralis doctrina placitorum casuum.

Deinde magis specialiter cap. 13. circa superiores. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Item circa æquales ibidem. *Nemini quidquam debeatis nisi ut invicem diligatis, qui enim diligit proximum, legem implevit.*

Cap. 14. & 15. Informat ut se debent habere circa infirmos, qui angebantur scrupulis circa comestionem ciborum in lege prohibitorum. *Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum. Alius enim credit se manducare omnia, qui autem infirmus est olus manducet.* Quia illo tempore dubia

ista nondum soluta erant per Synodum Apostolorum, ideo unicuique permittebatur in suo sensu abundare. *Scio & confido in Domino Iesu quia nihil commune per ipsum: nisi ei qui existimat, quid commune esse, illi commune est.* i. prophanum & vetitum. *Omne autem quod non ex fide* (quod licitum sit) *peccatum est.*

Cap. 16. Varias habet commendationes.

Quid insuper epistola hæc habet præter doctrinam fidei?

Decem argumenta D. Pauli ad amorem Christi provocantiâ.

Decem argumenta pro charitate Christi.

Quæ sunt illa argumenta & à quibus verbis incipiunt, rem enim mihi narras parum notam?

1. Argumentum D. Pauli ad persuadendam fidem in Christum est, quod omnes tam Gentiles quam Judæi defectu illius fidei in Christum fuerint corruptissimi in moribus & omni supplicio digni. Quod primum argumentum incipit tractare primo capite, prætermissâ salutatione, ac testificatione sui boni affectus ac desiderij pro eorum salute illis Evangelium annuntiandi; hinc enim sensim delabitur ad enarranda vitia gentilium, ac maximè Romanorum, qui tanquam orbis Domini alios judicabant ac puniebant, cum ipsi rei essent nec excusabiles, testimonium illis reddente conscientiâ ipsorum ac synderesi, ut secundo capite explicat, ubi & incipit narrare peccata Judæorum, quæ persequitur cap. 3. ubi, non obstante privilegio sacrorum Librorum, eos æquat gentibus in malitiâ & sceleribus, ut omnibus fides in Christum necessaria fuerit. *Non enim est distinctio, omnes enim peccaverunt, & egent gloriâ Dei, justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Iesu, &c.* Ut sic nullus super alium elevetur, cum sola fides viva in Christum justificet tam gentes quam Judæos, qui omnes sine illâ pleni sunt peccatis.

2. Argumentum ad credendum & amandum Christum ducit Apostolus ab exemplo Abraham, qui ex fide viva in Christum justificatus est, non ex operibus, *quid enim dicit scriptura? credidit Abraham Deo & justificatus est.* Quod argumentum prosequitur toto capite quarto.

3. Argumentum ducit à morte Christi & amore illius in nos, qui quod Adam peccando destruxerat ipse reparavit. Sicut enim per obedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi. Hocque explicat cap. 5.

4. Argumentum ducit a baptismo in quo Christiani ex aquis emergunt, in quibus immersi erant in similitudinem Christi ex sepulchro ad vitam gloriosam resurgentis, ut sic discamus omnes ex veteri vitâ peccaminosâ ad novam totam sanctam elevari a qua nunquam relabamur per præteritorum peccatorum retterationem. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*, &c. Hocque explicat Apostolus cap. sexto.

5. Argumentum ducit ex hoc, quod per Christum liberati sint homines à lege Mosaica, imo & à lege concupiscentiæ dominante in membris, in quantum gratia per Jesum Christum collata suppeditat vires & robur ad illi resistendum & non consentiendum: unde sequitur nullum superesse obstaculum ad adhærendum Christo per fidem & charitatem. Exemplo mulieris cujus si mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro, &c. *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Et hoc cap. 7. disserit.

6. Argumentum ducit Apostolus à virtute & excellentia Spiritus Jesu Christi, quo qui repleti sunt & à peccatis liberantur & bonis plurimis locupletantur. Est autem ille Christi ardor quidam vehemens & insatiabilis glorificandi Deum, & salutem omnium procurandi qualis erat in Christo, itaut propterea nullius rei dispendium timeatur, nec ipsius sanguinis effusio nec vitæ propriæ amissio. De quo spiritu dictum est Joan. 7. *Quem accepturi erant credentes.* De hoc spiritu & ejus effectibus mira dicit Apostolus toto capite 8. *Nihil ergo damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu qui non secundùm carnem ambulant, &c.* *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei, &c. Similiter autem & spiritus adjuvat infirmitatem nostram, nam quid oremus sicut oportet nescimus: sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, &c. Nam quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui*, scilicet in participatione illius spiritus: quo æstuans Apostolus in fine capitis veluti totus extra se rapitur & seipsum non continens amplius prorumpit in plures affectus amoris erga Christum. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi?* &c.

Spiritus Christi.

8. Argumentum ducit Apostolus ex reprobatione Judæorum propter defectum fidei in Christum. Aperto enim ferventi zelo quo ferebatur erga eorum salutem describit eorum rejectionem non obstante eorum vocatione, & post varias meditationes de altitudine ac potentia Dei ad facienda vasa in honorem & contumeliam, finalem causam ac resolutionem rejicit in hoc quod Christo non adhæserunt sicut gentes. *Quid ergo dicemus quod gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, &c. Israël vero sectando legem justitiæ non pervenit. Quare? quia non ex fide sed quasi ex operibus, offenderunt enim in lapidem offensionis & petram scandali, & omnis qui credit in eum non confundetur.*

Quasi diceret, rejecti sunt quia operibus jam mortuis legis Mosaicæ postquam abrogata est nihilominus dura cervice adhæserunt, cum deberent fidem ac Religionem Christi amplecti, quam potius contempserunt. Non enim debemus imaginari sicut aliqui in verbis hujus Epistolæ decepti, causam derelictionis Israëlitarũ fuisse quod non fuerint prædestinati, aliam enim causam insinuat Scriptura sacra, ut eisdem dicit eis Christus Matth. 25. *Auferetur à vobis regnum Dei & dabitur genti facienti fructus ejus.* Et ipsemet Divus Paulus eos alloquens Act. 13. *Quoniam indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Juxta illud Apocal. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Sic est igitur quod quemadmodum Deus prædestinavit Aquilam ut volaret sed cum alis: unde si in pullis Aquilarum, pennæ crescere incipiant, spes est quod volaturi sint: sic homines prædestinavit ut volarent ad gloriam cœlestem cum alis bonorum operum: unde qui incipit bene operari spem habeat prædestinationis. Inspirat autem Deus omnes homines ad bona opera. Et ut ait D. Augustinus de Eccles. dogmatibus cap. 21. ut acquiescamus salutari inspirationi, hoc nostræ est potestatis. Non acquieverunt autem Judæi.

9. Argumentum persuadens fidem & amorem in Christum ducit Apostolus à vocatione omnium ad credendum in illum sine acceptione personarum, sublato obice legis veteris quæ separabat Judæos à gentibus & cui Christus finem imposuit, ut omnes in suo amore coadunaret præsens omnibus, paratus omnibus sine distinctione Judæi & Græci se communicare, disseminato & evulgato Evangelio in omnem terram: itaut non alia re opus sit quam ore confiteri Christum & corde credere fide viva, nec ex abysso inferorum avocandus est. *Prope est verbum in ore tuo & in corde tuo. Hoc est verbum fidei quod prædicamus, &c. Dicit enim scriptura, omnis qui credit in illum non confundetur: non est enim distinctio Judæi & Græci. Nam idem Dominus omnium dives in omnes qui invocant illum*, &c. Unde nulli est locus excusationi si quis Christo non adhæreat. Hoc fusius cap. 10.

10. Argumentum ducit ab exemplo Judæorum qui cum essent filij Dei, rejecti sunt à promissionibus Evangelij, *Sed illorum delicto salus gentibus ut illos æmu-*

leutur. Judæorum nempe abjectio occasio fuit gentibus fidem capessendi ex quadam æmulatione, videntes enim alienis filios ab hæreditate dejectos, majorem spem concipiunt illius potiundi. Sed & exemplum Judæorum omnes sollicitos tenere debet, ne sicut ipsi excidant, & ideo constanter perseverent in fide. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat.* Denique ne quisquam scandalisetur & a fide avocetur ex eo quod Judæi ab ea sunt extranei, concludit Apostolus ipsos etiam Judæos in fine mundi convertendos ad Christum: *Nam etsi tu* gentilis ex gentili patre oriundus *ex naturali excisus es oleastro* gentilitatis, *& contra naturam insertus es in bonam olivam* conversus ad religionem Christianam: *quanto magis ij qui secundum naturam inserentur suæ olivæ?* Idest Judæi, qui resecti sunt ab oleâ veræ religionis in quâ nati erant, in eam inseri poterunt. *Nolo enim ignorare vos fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Hoc autem de Judæis & gentibus in eorum locum substitutis usque ad ultima mundi tempora, tam mirabile putat Apostolus, ut suas omnes ratiocinationes quibus ad Christum invitat cunctos, sic finiat. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* in primas causas tantæ rei mentem suam & aliorum attollens.

Quid post hæc validissima argumenta agit D. Paulus in quatuor reliquis capitibus 12. 13. 14. & 15.

Exhortatur ad bonos mores quos decet habere credentes in Christum, ad mortificationem, misericordiam, mansuetudinem, obedientiam ad superiores, ad vitandum judicium temerarium, & scandalum infirmorum. Et hæc est series mirabilis illius Epistolæ, cujus sensus sublimes & reconditi omnium sapientiam ac ingenia maxima exercere & acuere possunt.

Quod est argumentum primæ Epistolæ ad Corinthios?

Scopus Epistolæ ad Corinthios

Intendit Apostolus varios errores ad Corinthiorum, quos ad fidem per Evangelij prædicationem converterat, corrigere: ac ipsos instruere in quibusdam, quæ minus intelligebant.

XII. Errores Chorint.

XII. Errores Corinthiorum.

I. Eorum error erat quod meliorem baptismum esse putabant à meliori ministro collatum, unde gloriabantur contra se invicem quod ab hoc aut illo potius baptizati essent, dicebantque *ego sum Pauli:* ego vero Cephæ, ego autem Apollo: ego autem Christi. Hoc corrigit Apostolus in quatuor primis capitibus, adductis variis ad humilitatem inducentibus, ex mysterio Crucis per quam Deus salvat homines, quæ stulta sunt mundi eligens, ut confundat sapientes; ex miseriâ & infirmitate hominum, qui ex se nihil possunt: & ex eo quod Christus sit fundamentum omnis boni spiritualis. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est Christus Iesus:* itaque omnis gloria ad eum referenda est, non ad homines, qui ex se nihil habent.

Quod autem subjungit. *Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos: ligna, fœnum, stipulam: uniuscujusque opus manifestum erit, dies enim Domini declarabit* &c. Omissis variis interpretationibus quæ locũ potius obscurant quam elucidant, commodè intelligi potest secundum mentem Ambrosij Catharini de doctrina quæ superadditur a prædicatoribus fidei principiis jam ab ipso firmatis quæ convellere non licet. Monet igitur Doctores, ut videant quomodo superædificent, nam quidam aurum, argentum, lapides pretiosos superædificant qui de divinis sapienter loquuntur & quæ dignè correspondeant sanctitati, dignitati & charitati

Psal. 11.

Christi Domini, ut sunt opera virtutum. *Eloquia enim Domini eloquia casta, argentum igne examinatum,* & vera sapientia aurum est pretiosum. Quidam verò superædificant lignum, fœnum, stipulam, quorum doctrina mundana, & opiniones falsæ, quales eorum qui meliorem baptismum putabant, a meliore collatum. Dies autem Domini, nempe dies mortis quæ in igne revelabitur, id est, in examinatione exactâ, quæ sicut ignis cuncta penetrabit & elucidabit secundum veritatem, uniuscujusque opus probabit; ac primi quidem mercedem accipient, manebit eorum superædificatio, doctrinaque a Deo commendabitur tanquam aurum, argentum, ac lapides pretiosi, sicque persistet in illo igneo judicio, in quo non reprobabitur: alij verò quorum doctrina & prædicatio levior, etsi non pereant, quod fundamentum tenuerint, detrimentum tamen patientur, quia nihil mercedis pro tali doctrinâ ac prædicatione recipient, illâ veluti amissâ, oleum & operam perdidisse invenientur, quod significatur his verbis, *si cujus opus arserit, detrimentum patietur:* dicitur enim opus illud ardere, quod ignem divini examinis severissimi sustinere non potest: sicut lignum, fœnum, stipula ab igne correpta comburuntur. *Ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem.* Quâ similitudine vult ostendere Apostolus igni puniendos

Monitum ad prædicatores.

esse doctores qui fidei Christi vana & curiosa superædificarunt, absque tamen interitu sempiterno inferni: quod ipsorum doctrina etsi fuerit quodammodo præter Christum, non tamen extra aut contra. Itaque dicit, *ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem,* id est ad modum illius qui ex incensâ domo elabitur semi-ambustus per medium ignem; quem ignem purgatorium esse traditio est, ut nihil amplius requiratur: & est sensus Cõcilij Florentini. Quare inde habent, unde metuant isti verbi Dei præcones, qui omnia alia præter Christum & quæ ejus dignitatem, puritatem, reverentiamque sapiunt, annuntiant, levibus conceptibus luxuriantes ac sibi ipsis ac gloriolæ suæ studentes. Quanto magis timebunt qui sive per ignorantiam sive malitiosè & per affectionem ad sectas quibus addicti sunt, redemptionis Christi mysterium sive a fronte sive à latere, quod ferè omnium est hæreticorum, impugnant, hoc enim non est superædificare, ad sensum Apostoli, sed magis destruere fundamentum, quod ipse ut sapiens architectus posuit.

II. Error quod conversabuntur cum homine incestuoso quem excommunicaverat. Hoc arguit cap. 5.

III. Error quod lites inter se haberent coram judice ethnico: & hoc primâ parte cap. 6.

IV. Error quod fornicationem non adeo magnum malum existimarent. Quod corrigit secunda parte ejusdem capitis. *Nolite errare neque fornicarij, &c.* Digrediturque cap. 7. ad eos instruendos de usu licito matrimonij, & præcellentiâ virginitatis.

V. Error, quod Idolothyta, id est escas Idolis sacrificatas aut oblatas manducare non reformidarent, cum conscientia peccati & scandalo infirmorum, qui putabant eos id facere ad cultum & honorem Idoli. Hoc corrigit Apostolus, ostendens Idolum nihil esse, & hæc manducare indifferens esse. Abstinendum tamen ab esca, si scandaliset fratrem & malè ædificet, hoc cap. 8. Unde cap. 9. sequenti hoc amplius probat sui exemplo, quod escas aut aliud quidpiam non acceperit ab eis, etsi jure id potuisset, ne offendiculum aliquod poneret Evangelio. Et cap. 10. idem tractat argumentum ex eo quod meliores escas habeamus in participatione Eucharistiæ, & Idolis immolatum nihil sit; vivendum tamen sine offensione & ab eo abstinendum, si propter hoc proximus putaret nos in honorem Idoli facere, cum omnia in gloriam Dei facienda sint.

VI. Error in hoc erat quod viri cooperto capite orabant, mulieres sparsis crinibus. Hoc corrigit prima parte cap. 11. Quia enim homo à Deo profluxit estque ejus imago & gloria, decet eum aperto esse capite ut pateat Dei gloria, quia vero mulier ex viro est, estque ejus imago & gloria, decet eam velato esse capite, ut non pateat gloria hominis.

VII. Error erat circa Eucharistiam quam indignè

recipiebant & cui præmittebant varias cœnas in Ecclesiâ. Hoc arguit Apostolus, cum deceat potius a jejunis Eucharistiam manducari, reliqua parte ejusdem capitis: ac pollicetur se ijs traditurum ea quæ pertinent ad decentem usum illius cum fuerit præsens.

VIII. Error erat circa gratias spirituales, ut prophetandi, loquendi linguis, faciendi miracula & alijs, quas putabant unicuique pro merito contingere. Hoc arguit cap. 12. Asserens has gratias provenire ex mero Spiritus Sancti beneplacito, qui dividit singulis prout vult, quasdam uni, quasdam alteri, ut quisque alterius operâ indigeat, sicut unum membrum in corpore alterius membri adjutorio eget.

IX. Error quod istas gratias gratis datas loquendi linguis & faciendi miracula nimis æstimarent quasi in ijs esset magna perfectio. Hunc errorem destruit Apostolus cap. 13. ostendens charitatem qua Deus & proximus amatur excellentiorem esse.

X. Error in eo quod non bene discernebant inter ipsos gratias datis datas, magis præferentes donum linguarum. Hoc corrigit cap. 14. præferens donum Prophetiæ quâ explicantur ad utilitatem proximi Scripturæ sacræ eloquia.

XI. Error erat circa resurrectionem mortuorum circa quam aliqui dubitabant. Hoc corrigit cap. 15. Eam probans varijs argumentis & modum quo fieri debeat enarrans disertis verbis.

XII. Error quod collectæ pro succursu Christianorum Jerosolymis degentium qui abjectis omnibus suis possessionibus ad pedes Apostolorum ex Eleemosynis sustentabuntur, non fierent debito ordine. Hunc defectum supplet cap. 16. alia quædam familiariter addens Epistolæ.

Quid porrò continetur in 2. Epistolâ ad Corinthios.

In eâ Epistolâ Apostolus multa dicit ferè per omnia capita in sui ipsius laudem ac commendationem, miscens hinc inde aliquas ardentes & affectivas exhortationes ad benè agendum.

Probari-ne potest virum Apostolicum sui ipsius buccinatorem esse ac laudatorem?

Laudatio sui ipsius, an licita.

Respondeo viros sanctos seipsos etiam aliquando laudasse inculpabiliter. 1. Ad conservandam honestam sui existimationem justa illud Ecclesiastici 41. *Curam habe de bono nomine.* 2. Ad facilius rem desideratam à Deo impetrandam sicut fecit Rex Ezechias Isaiæ 38. *Obsecro Domine memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate & in corde perfecto, &c.* Obtinuitque sanitatem: sicut etiam David Rex sæpius laudat seipsum ut in Psalm. 25. *Judica me Domine quoniam ego in innocentiâ ingressus sum, &c.* 3. Ob proximi salutem & ædificationem. Quo pacto Apostolus Paulus sæpius in Epistolis vocationem suam, labores, miracula, revelationes commemorat, maxime in Epistolâ hac, in qua multa dicit familiariter de suis perfectionibus ac revelationibus, patientia, veritate, diligentia, compassione, præsentis vitæ contemptu, compassione erga pauperes, recta intentione, resistentia contra tentationes, de raptu suo ad tertium Cœlum, quod quidam mali Christiani ac pseudo-Apostoli niterentur eum calumnijs & detractionibus contemptibilem reddere: cujus autem vita contemnitur, quid restat nisi ut ejus etiam doctrina despiciatur. Idcirco necessitate adactus, ne Corinthij parvi facerent quæ illos docuerat, cum præjudicio animarum, seipsum laudat per tredecim capita, in quorum duodecimo sic se excusat. *Factus sum insipiens, vos me coëgistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:* Sic cavens superbiam in humili sui ipsius cognitione inter tot laudes & dona Dei.

Quis sensus Epistolæ ad Galatas?

Epistola ad Galatas.

Revocat Galatas Asiæ populos ab errore: decepti enim illi a Pseudo Apostolis & Hæreticis qui docebant servandam esse Legem Mosaïcam cum Religione Christianâ, quasi lex vetus abrogata non fuisset per

A Christum: etiam seipsos circumcidebant ac alia legalia servabant, quasi id necessarium esset ad salutem. Id autem improbat Apostolus multisque rationibus concludit solam Legem Christi servandam quam illis prædicaverat, atque identidem aliquas amoris sui ad Christum scintillas emittit.

Legalium abrogatio.

Cap. 1. Id probat ex eo quod Evangelium quod illis prædicaverat non ab homine corruptæ naturæ, sed à Jesu Christo acceperit: ideoque cum sit a Deo, mutari non debere, sed debere ipsos in eo perseverare.

Cap. 2. Ostendit illud quod idem Evangelium approbatum est ab alijs Apostolis. Et improbatus ab ipsumet D. Petrus, quod simularet se aliqua ex legalibus observare. Et quod non justificatur homo ex operibus legis Judaïcæ, sed per fidem Jesu Christi.

B Cap. 3. Idem probat ex eo quod ex auditu fidei & fide in Christum non ex operibus legis acceperint Spiritum Sanctum qui dabatur visibilibus signis in initio Ecclesiæ. Deinde quod inutiliter passi essent hactenus pro Christo si legem ejus mutarent. Et quod credentes in Christum miracula apud ipsos patrarint non alij. Unde fit ut lex illius retinenda sit. Idem probat ex exemplo Abrahæ qui ex fide justificatus est, non ex operibus legis quæ nondum erat, & quod benedictio illi promissa adimpleta fuerit in Christo. Denique quod lex vetus fuerit tantum instar Pædagogi nos ducens ad Christum: idcirco cum simus sub Christo ad Pædagogum minimè redeundum est, sicut pueri cum ad perfectionem scientiæ pervenerint, ad Pædagogum non revertuntur.

C Cap. 4. Idem urget duobus exemplis: unum est parvuli qui sub tutoribus est usque ad tempus præfinitum à patre: qui cum hæreditatem acceperit, non redit ad tutores: sic cum jam per legem Christianam in adoptionem filiorum recepti simus, minimè ad statum servitutis & tutelæ redeundum est: aliud exemplum est duorum filiorum Abrahæ Ismael & Isaac, quorum ille ex ancilla natus erat, hic ex libera. Ejecta est autem ancilla & Ismael filius ejus, retentâ Sarâ muliere liberâ & filio ejus. Porro hæ duæ mulieres duo sunt testamenta, seu duæ leges vetus & nova. Vetus autem ejecta est, abrogata est: sola ergo nova retinenda.

Cap. 5. Alias adhuc rationes adducit, quod Christus nihil illis proderit si circumcidantur. Quod ex circumcisione obligent se ad omnia legis opera quæ sunt difficillima. Denique invehitur in Pseudo-Apostolos à
D quibus seducti fuerant. *Utinam & abscindantur qui vos conturbant:* Tum eos hortatur ad charitatem & opera spiritualia, ad mortificationem vitiorum & concupiscentiarum.

Cap. 6. Prosequitur moralem exhortationem ad bona opera omnis generis. Testaturque suum amorem ad Christum & ejus Crucem. *Et quicumque hanc regulam sequuti fuerint, pax super illos.* Sic dissuadens omnem aliam legem.

Quæstiones in Epist. ad Galatas.

Quomodo Apostolus vocat Ecclesias Galatiæ nomine Ecclesiarum cum errarent in fide?

Respondetur nondum convictos fuisse, judicatos & damnatos de pertinaciâ in errore. Incipiebat tantummodo error necdum contumaces erant.

E *Qua potestate Apostolus seipsum aut Angelum de cœlo excommunicat?* Sed licet nos aut Angelus de cœlo &c. anathema sit.

Respondetur figurativam hanc esse locutionem, non quod D. Paulus ullam exerceat potestatem, ad insinuandum quod omnis hæreticus ipso jure excommunicatus est. Idque loquitur ex hypothesi, ad ostendendam fidei Christianæ certitudinem.

Quid est istud: modo enim hominibus suadeo? an Deo?

Declarat se ad honorem Dei prædicare, non ad honorem hominum: quare subjungit, *an quæro hominibus placere: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.*

Quis ille uterus matris ex quo se à Deo segregatum dicit?

Mater illa Synagoga est, ex quâ per fidem in Christum segregatus est. Sunt autem uterus Pharisæi Synagogæ secretarij qui ei filios generant. Matt. 23. *Circumeunt mare & aridam ut faciant unum proselytum. Quid istud.* Sed neque Titus cum esset gentilis compulsus est circumcidi? *an si Judæus compulsus fuisset?*

Respondetur scandalum passos fuisse Galatas ex circumcisione Titi, ad quod amovendum dicit Apostolus, id non fuisse ex necessitate, quasi cæremoniæ legis ad salutem necessariæ essent. Quamvis si fuisset Judæus, aliquo modo compelli potuisset ad inutilem hanc observantiam majorum præcepto ad tollendum scandalum, dum adhuc tolerarentur ad aliquod tempus cæremoniæ legis: sic Gentiles ex Synodo Hierosolymitana obstricti sunt abstinere à sanguine & suffocato ad aliquod tempus.

An recte Paulus in faciem restitit D. Petro quia gentium consortio se separabat, ut scandalum præberet quibusdam Judæis, cum venisset autem Cephas Antiochiam in faciem ei restiti: quia reprehensibilis erat.

Porphyrius arguit D. Paulum

Porphyrius Apostata a fide in hoc D. Paulum arguebat, quod D. Petro suo superiori restitisset: etsi enim nondum fuissent Imperatores Christiani a quibus fingunt hæretici Pontificis Romani primatum emanasse, D. Petrus primum locum tenebat in Ecclesia, sicut & Pontifices ei succedentes. Sed nihil prohibet minorem auctoritate superare majorem sapientiâ & prudentiâ. Debetque superior interdum etiam ab inferiori argui si sit persona idonea, cum de præjudicio fidei agitur. Quare & Pontifex Ro. Cardinales habet sibi assistentes ut eorum utatur consilio, sapientiâ & admonitionibus, qui etiam possunt zelo Spiritus sancti accensi eidem resistere, si opus esset, unde non est verendum admittere veram fuisse D. Pauli reprehensionem, ut æstimat D. Augustinus contra D. Hieronymum, qui simulatam esse credidit.

Non tamen quod D. Petrus tunc errarit in fide, sed in nimiâ indulgentiâ erga Judæos, quibus specialiter datus erat in Apostolum & prædicatorem sine præjudicio prælationis super omnes.

Quis sensus reprehensionis D. Pauli: si tu cum Judæus sis, gentiliter vivis & non Judaicè, quo modo gentes cogis Judaizare?

Legalia viva mortua & mortifera.

Hoc est, si tu rectam fidem habes quod non amplius obliget lex Mosaica, scisque non vivendum esse Judaicè, æstimando se obligatum ad cæremonias legis: sed potius more gentium, id est liberè & sine ullâ alligatione ad leges Moysis (ita enim pro subjecta materia locus ille intelligendus est) quomodo tuo exemplo inducis gentes ad Judaismum, substrahendo te à gentilibus, quasi prophani & immundi essent, cum quibus manducare non liceret? Ita enim se res habet quod ante passionem legalia viva erant & observanda: post passionem nondum promulgato sufficienter Evangelio mortua & inutilia: at promulgato Evangelio mortifera.

Quid istud ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam?

Intelligit de lege veteri per cujus auctoritatem constat non esse amplius illi adhærendum. Deuter. 18. *Prophetam de gente tua suscitabit tibi Dominus, ipsum tanquam me audies.* & Levit. 26. *Novis supervenientibus vetera projicietis.* Itaque utitur argumento ad hominem: si legem æstimatis, ipsa se abolendam docet, quare subjungit: *Christo confixus sum cruci*, clavis fidei, spei & amoris in ipsum, *vivo autem jam non ego,* qui enim Judæus antea mutatus sum in virum alterum. *vivit verò in me Christus*, ipse mihi dat vitam spiritualem & moralem. Sic enim Pater mortuus dicitur vivere in filio, cum ejus similitudinem gerit filius & mores refert & intenta à Patre prosequitur, eademque negotia procurat quæ sunt de salute animarum. Juxta

Christus redivivus in Paulo.

quod scribitur Eccles. 30. *mortuus est enim Pater ejus & non est mortuus, reliquit enim similem sibi.*

De qua fide loquitur Apostolus dicens, qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ? c. 3.

De fide in Christum, per quam justificatus est Abraham & quotquot præcesserunt sancti ante Incarnationem: ita ut opera legis quantumvis non mala, sine fide in Christum non sanctificarent. Hoc dogma urget præcipuè ad Ro. scribens & ad Galatas, ut firmius fidei in Christum adhæreant, quod idem ad Hebræos scribens inculcat, ut omnem justificationem Christo attribuamus, & benedictionem Abrahæ, non nisi per Christum adimpleri, certò persuasi simus.

Fides in Christum seminarium omnis boni meriti.

Quis ille mediator in cujus manu ordinata est lex per Angelos?

Mediator ille est Moyses per quem dedit legem, quæ propter transgressiones posita est, id est, ad impedienda majora peccata, *donec veniret semen*, id est Christus, per quem vera justificatio contingit: Itaque Moyses per legem impedivit plura peccata ne fierent, & hoc fuit bonum legis sicut & bonorum omnium operum moralium: quia tamen ad salutem non sufficit malum non fecisse: sed insuper oportet bonum fecisse, *ut oportet*, sicut loquuntur scolæ: ad quod bonum prærequiritur gratia per Christum: ideo lex per se non sanctificavit homines ad vitam æternam. Quia tamen discessus a malo est quid valde æstimandum, Moyses fuit mediator Hebræorum illisque emolumentum non parvi faciendum contulit. Unde subjungit Apostolus *mediator autem unius non est, Deus autem unus est,* ut indicet fuisse mediatorem & procuratorem multis Hebræis ne deteriores fierent, ut sic pararetur via Christi per remotionem malorum. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo ut ex fide justificemur. Sic ergo intelligendum est quod cum justitia Christiana duplici parte constet, declinare à malo & facere bonum ut oportet, ad primam partem valebat lex, ad secundam fides in Christum.

Moyses mediator ad impedienda plura mala.

Quam vocem cupiebat mutare Apostolus dicens, vellem autem apud vos esse modo & mutare vocem meam, c. 4.

Hoc est multiplici sermone vos præsentes adhortari, suadendo, rogando, nunc imperando, nunc blandiendo, nunc etiam objurgando, ut quoquo modo vos lucrifacerem in Christo.

Quomodo Sina mons in Arabiâ conjunctus est ei quæ nunc est Ierusalem, cum tantopere distent?

Respondetur conjunctionem illam non esse ex approximatione loci, sed mysterij, ut enim in Sina data est lex vetus, sic in monte Sion lex Evangelij, unde versio Ariæ pro conjunctivâs *est* habet *quadrat*, alia versio, *coordinatur.*

Quo pacto dicit Apostolus Ismaëlem persecutum fuisse Isaac, cum liber Genesis dicat tantum quod luderet?

Ut detur intelligi omnem persecutionem malorum adversus justos ludum esse puerorum, qui cito transit & nihil tandem nocebit iis qui amore justitiæ patienter sustinent.

Persecutio ludus est.

Qua lege debitor est universæ legis faciendæ is qui se circumcidit? c. 5.

Lege conscientiæ: qui enim credit se ex præcepto legis obligari ad circumcisionem, eadem ratione teneri ad cætera legalia. sic consequenter addit, *modicum fermentum totam massam corrumpit*, id est, una circumcisio si recipiatur trahit ad totum Judaïsmum, ut postea sitis toti fermentati & perversi.

Lex conscientiæ.

An non optat malum proximo Apost. dicens, abscindantur qui vos conturbant?

Resp. non livore vindictæ, sed amore justitiæ id optasse Apostolum, sic autem peccatum non est.

Quomodo istud verum est, quod si spiritu ducimini non estis sub lege?

Intelligit Apostolus de lege veteri: vel de lege ut terrente ac per minas premente ad sui obligationem: quia

A quia qui ducuntur spiritu amoris & charitatis sponte & ultro legi obediunt.

Ut quid inter opera carnis numerantur plura quæ nihil habent voluptatis carnalis, putà veneficia, rixæ, dissensiones?

Respondetur, ista facile ortum ducere ex amore carnis & voluptatis; Vel Apostolus per carnem intelligit quæcumque spiritui amoris & charitatis divinæ opponuntur.

An vetat Apostolus durè arguere delinquentes cum ait, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto; vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.

Correctionis modus.

Respondetur, Apostolum hic loqui de delicto ex inconsideratione & fragilitate commisso, ut indicat verbum *præoccupatus*. Ideo pro ratione peccati adhibendus modus correctionis à spiritualibus & sapientibus.

De quibus peccatoribus dicit Apostolus, nolite errare, Deus non irridetur?

De iis qui fraudabant suos Catechistas & Doctores meritis stipendiis, quos elusisse putabant cum lite forensi non pulsarentur. Ut inde agnoscant homines vitandam ingratitudinem erga Pastores & eos qui spiritualia seminant.

Quo sensu dicit Apostolus, per quem mihi mundus crucifixus est & ego mundo?

Hoc sensu, quod sicuti crucifixus erat quoddam in horrore omnibus; sic ipse mundo erat quoddam veluti abominabile, & idem mundus sibi ipsi, ita ut se invicem despiciant.

Quare tantum gloriatur in cruce Christi: mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi?

Mors Christi fons bonorum.

Quia crux Christi fons est omnium benedictionum spiritualium. Quidquid ad pietatem & salutē pertinet, totum promanat de fontibus Salvatoris ac merito sanguinis ipsius. Quæcumque enim egit Christus, haud aliter acceptata fuerunt a Patre æterno quam in ordine ad mortem crucis, juxta quod scriptum erat Isaiæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur*, nec sibi ipsi repugnat Apostolus 2. Cor. 1. *gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ*, & 2. Cor. 2. *libenter gloriabor in infirmitatibus meis*, quia tibi unum propter alterum utrobique idem, bonum autem testimonium conscientiæ fundatur in fide crucis, sicut & gloria in infirmitatibus in imitatione ejusdem crucis.

Quæ stigmata Christi portanda ad imitationem Apostoli dicentis: ego stigmata Domini Jesu &c.

Stigmata Christi ut ferenda.

Notat Gorranus Christum stigmata passionis habuisse in capite per spinarum compunctionem, in latere per lanceæ perforationem: in pedibus per clavorum infixionem: in manibus propter manum cruci affixionem. Ita nos spiritualiter debemus notas passionis gerere in capite per assiduam ejus cogitationem 1. Petri 4. *Christo in carne passo & vos eadem cogitatione armamini*. In latere seu corde per affectionem, & devotionem: in manibus & pedibus per operationem. Cant. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.*

Epistola ad Ephesios quid continet?

Epistola hæc non est reprehensiva sicut præcedens. Sed magis est congratulativa in duobus primis capitibus, in quibus præmissâ salutatione recenset varia beneficia à Deo ipsis, qui gentes erant & alieni a Deo in hoc mundo sine spe, collata, ac ipsis congratulatur de vocatione ad fidem Christianam. In tertio capite orat pro ipsis cum affectu intimo flectendo genua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi ut corroborentur ac perseverent minimè deficientes propter tribulationes varias quibus concutiebantur. In tribus reliquis capitibus est exhortativa ad pios mores & ad actus virtutum omnis generis. Quæ omnia legendo satis aperta sunt.

A Difficilia super Epistolam ad Ephesios.

An prædestinationem ante prævisa merita adstruat Apostolus c. 1. dicens: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti &c.

D. Paulus non asserit prædestinationem ante merita prævisa.

Respondetur negativè, quia tangit tantum Apostolus substantiam prædestinationis, & ipsius finem ultimum qui est sanctitas omni ex parte completa *in conspectu Dei*, id est, in visione Dei, ut Doctor Gorranus ibi commentatur. Modum verò non tangit, an sit ante prævisa merita ex gratiâ præveniente, vel post? imo cum electio non sit nisi meliorum, videtur insinuare aliquid melius Deum intellexisse in electis quam in aliis. Nec obstat quod subjungit, *qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ*. B Quia propositum & beneplacitum Dei non excludit prædestinationem ex prævisis bonis operibus ex gratiâ Christi aliquando futuris: quia ita complacuit Deo prædestinare: sicut etiam bona opera Christi prævisa, ob quæ prædestinavit homines, nullo modo idem propositum voluntatis & beneplacitum impediunt. Aliter nodum istum solvit Catharinus de quibusdam prædestinatis insignibus, inter quos erat ipse D. Paulus ante omne meritum, cum alij sint prædestinati alio modo post constitutionem mundi πρὸ καταβολῆς secundum D. Hieronymum, ante jacta fundamenta mundi, id est, antequam mundus, id est, cæteri qui sunt de communi sorte, haberent suæ salutis exordia, quibus idcirco dicitur paratum regnum à constitutione mundi, legi potest prædictus Ambrosius Catharinus qui se ipsum C fusius explicat.

Quæ est omnis Ecclesia supra quam Christus est caput, & dedit ipsum caput supra omnem Ecclesiam?

In hoc includit tres partes Ecclesiæ: sanctos qui in cœlo, qui in purgatorio & qui in terrâ, in quos omnes influit Christus sensum & motum spiritualem.

Quare dicit c. 2. Ephesios aliquando in peccatis ambulasse: in quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi hujus?

Morale de vario statu peccantiū.

Respondeo, homines varios situs & status in peccatis habere secundum Gorranum, quidam in iis jacent, Thr. 2. *Iacuerunt in terra foris*. Joël. 1. *Computruerunt jumenta in stercore suo*, qui proponunt in eis manere. Quidam sedent qui in parte remanent in peccatis, in parte surgunt, Luc. 1. *& in umbra mortis sedent*, sic Exod. 16. filij Israël sedebant super ollas carnium in Ægypto. D Quidam stant, qui à futuris abstinent, de præteritis non satisfaciunt, Matt. 20. *Quid hic statis tota die otiosi*. Quidam currunt qui passim per scelera ruunt, Job. 15. *Cucurrit adversus Deum erecto collo:* sic duo senes cucurrerunt ad Susannam Dan. 13. Prov. 13. *Pedes eorum ad malum currunt*. Quidam ambulant qui paulatim in peccatis proficiunt, Ps. 67. *Verumtamen Deus confringit capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis*. Ad Phil. 3. *multi enim ambulant de quibus dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi*. Tales aliquando Ephesij.

Quare vocat charitatem Dei nimiam qua dilexit nos?

Charitas Dei magna major maxima.

Charitas Dei est magna, major, maxima & nimia: 1. nos ab æterno prædestinando. 2. in tempore vocanE do. 3. per gratiam justificando. 4. in gloria magnificando, Psalm. 138. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus*. Item magna in creatione, major in conservatione, maxima in redēptione, nimia in glorificatione. Vel adhuc magna cum filium misit in Virginis uterum per incarnationem, major cum in mundum per nativitatem, maxima cum in notitiam hominum per conversationem, nimia cum in crucem per passionem, de quo ultimo Luc. 9. *& dicebant excessum*. Idem Gorr. Attamen in Græco non habetur nimia, sed multa.

Qui sunt filij diffidentiæ in quibus operatur princeps aeris hujus Dæmon?

Sunt hi qui vix credunt, & parum confidunt in bo-

A nis alterius vitæ, in quibus etsi non habeat potestatem coactivam propter eorum liberum arbitrium, habet tamen maximè inductivam. Tales maximè abhorrebat Apostolus qui spe valde eximia pollebat, ut ad Ro. 8. ostendit his verbis. *Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc, non solum autem illa: sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri: spe enim salvi facti sumus.*

Cur tantopere exagerat statum pristinum infidelitatis Ephesiorum dicens: qui eratis in illo tempore sine Christo. Alienati à conversatione Israel & hospites testamentorum promissionis, spem non habentes sine Deo in hoc mundo?

B Ut magis beneficium suæ vocationis ad fidem Christi agnoscant & in ea constantius perdurent: videntes quantum distet inter statum peccati & statum gratiæ. Quod discrimen hic disertè exprimit Apostolus. Maximè ex hoc quod homo in statu peccati est sine Deo. Ah quantum malum in hoc mundo: tantum est ac esse in mari magno sine gubernatore. Quod sentiens David dicebat Ps. 60. *Salvum me fac Deus.* Tantum est ac esse in gravi bello sine duce, Exod. 33. *Si tu ipse non præcedas, ne educas nos de loco isto.* Tantum ac esse in tenebricoso carcere sine lumine. Ideo Luc. 1. *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* Tantum ac esse in longâ viâ sine viatico pane, Matt. 8. *Si dimisero eos ieiunos deficient in via.* Tantum ac esse in diuturno exilio sine consolatore. Ideo Apost. 2. Cor. 1. *Deus totius consolationis qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.*

Status peccati sine Deo esse.

C Quis medius paries maceriæ quem solvit Christus, *inimicitias in carne sua, legem mandatum decretis evacuans?*

Hic paries lex erat Mosaica, propter quam inimicitiæ erant inter Judæos & gentiles. Hunc parietem sustulit Christus: etsi enim legem impleverit quoad moralia: at quoad cæremonialia, evacuavit, vigore omni obligandi privavit, ut in unam Ecclesiam coirent duo populi hactenus divisi, & faceret *utraque unum* in eadem fide.

Quomodo in veritate c. 3. vocat se Apostolus sanctorum minimum?

D Id sentiebat Apostolus reputando suam pristinam conversationem, in Græco est, *minor minimo.* Tantum sese deprimebat.

An Ecclesia potest quidquam facere ut Angelis innotescat?

Est scientia quædam experimentalis, secundum quam non repugnat aliquid per Ecclesiam Angelis innotescere.

Sapientia Dei cur vocatur multiformis?

Vel quia cum consilium Dei fuisset se reddere venerandum ac colendum hominibus per opera potestatis & magnificentiæ in creatione mundi, consilium istud mutavit in redemptione generis humani, volens se reddere amabilem omnibus per opera stultitiæ, qualia reputantur à multis passiones & ignominiæ crucis. Ideo vocat sapientiam Dei multiformem ac multifariam.

Sapientia Dei in cruce.

E *Cujus tantæ rei gratia flectebat genua Apostolus ad Patrem Jesu Christi?*

Ut interior homo Christiani hominis per Spiritum Sanctum corroboraretur, & Christus per fidem charitate formatam in cordibus habitaret: Est enim Christus vir cordis humani & quasi anima cordis humani ut illud moveat ad opera bona, quæ tunc erunt meritoria, si ipso impellente & excitante interius fiant ex ejus amore & reverentiâ, & desiderio ipsi complacendi. Estque istud maximum hominis bonum in hac vitâ: unde Apostolus orabat humillimè Patrem æternum ad illud hominibus impetrandum. Sed & desiderabat in hominibus non modicam & qualemcumque notitiam dilectionis Dei ad se ipsos, volebat omnes

Zelus Pauli ut amaretur Christus.

ejus dimensiones agnoscere, longitudinem in æternitate, latitudinem in diffusione, sublimitatem & profunditatem in abyssis providentiæ & modis inenarrabilibus adducendi ad se peccatorem: itaut charitas Christi esset supereminens scientiæ, quia homines quantumcumque intellectuales eam non penetrarent & penitus agnoscerent.

Quo ordine hortatur ad bonos mores in tribus ultimis capitibus 4. 5. & 6.?

More suo: non per continuos discursus sicut Aristoteles & Philosophi aut nostrates etiam Theologi Ethicam tractant, sed per breves gnomas, nervosasque sententias sine ordine coacervatas. Qui erat mos Hebræis veteribus Ethicam tradendi, ut ex Proverbijs & Ecclesiaste Salomonis nec non Ecclesiastico Jesu Syracidæ colligere est.

Ethica Judæorum

Quæ dona dedit Christus hominibus ascendens ad cælum?

Viros pietate, doctrina & potestate conspicuos ad ædificationem corporis Ecclesiæ, *& ipse dedit quosdam quidem Apostolos: quosdam autem Prophetas: alios verò Evangelistas: alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum:* ubi non disiungit Pastores & Doctores ac si essent diversæ personæ. Quia ijdem qui sunt Pastores debent esse Doctores: si non bullati, at certè litterati.

Dona Chr.

An intelligibile est istud c. 4. Ex quo totum corpus compactum & connexum, *&c.?*

Respondeo, Apostolum in ista periodo tria dicere 1. ex Christo capite esse quod corpus ejus mysticum *compactum & connexum*, per fidem & charitatem scilicet, *augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*, id est, seipsum auget & perficit in charitate. 2. docet modum quo fit istud augmentum scilicet *per omnem juncturam subministrationis*, dum unusquisque suum Symbolum confert, ea jungendo simul omnia in unum quæ subministrantur, dum unus docet, alter orat, alter temporalia ministrat, alter jejunat, alter aliud subministrat pro bono proximi: junctura enim & cōjunctio horum omnium, facit ut crescat corpus Ecclesiæ. 3. dicit quod illa subministratio non fiat æqualiter in eadem mensura ab omnibus, sed prout quisque potest, *secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri*, nec enim unumquodque membrum idem præstat quod aliud: sic in Ecclesia dum unus sic, alter autem sic agit, fit augmentum ipsius.

Quid est istud, alienati à vitâ Dei per ignorantiam, *&c.?*

Arguit ibi infideles & peccatores quod sint alienati & aversi à vita Dei, quæ est quadruplex. 1. vita gratiæ præsentis. 2. vita gloriæ futuræ. 3. modus vivendi præscriptus à lege Dei. 4. vita ipsa substantialis Dei, quam parum curant qui tenebris obscuratum habent intellectum. Licet præcipuus actus amoris Dei sit, ut Deus sit & vivat fælix: Sicut amicus desiderat amicum esse & vivere.

Alienus à vita Dei quatuor modis.

Cur fornicationi jungitur immunditia, fornicatio autem & omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, *&c.?*

Nisi, inquit D. Hieronymus in commentario, quidam Cynicus extitisset qui doceret omnem titillationem carnis & fluxum seminis ex quocumque attritu tactuque venientem, in tempore non vitandum, & nonnulli sapientes sæculi in hanc turpem & erubescendam hæresim consensissent, nunquam S. Apostolus scribens ad Ephesios ad fornicationem etiam omnem immunditiam copulasset, & ad immunditiam junxisset avaritiam, non hanc qua pecuniam cupimus congregare, sed illam de qua supra diximus, ne supergrediatur & avarus fraudet in negotio fratrem suum.

Peccatum pollutionis.

Quid est redimentes tempus quoniam dies mali sunt?

In græco est, *ementes opportunitatem*, scilicet benè agendi, quoniam dies hujus vitæ *mali sunt*, pleni tentationibus & periculis malè agendi & damnandi seip-

sum. Significatur ergo quærendam esse sedulo & arripiendam occasionem bene & studiose operandi vel etiam *redimentes*; iterum iterumque etiam cum aliquo dispendio rerum suarum si opus sit.

Qui illi principatus, mundi rectores tenebrarum harum, adversus quos est nobis colluctatio?

Tentationes ex Dæmonibus. Respondetur, præter tentationem humanam, quando caro concupiscit adversus spiritum, aliam esse provenientem immediatè ex malis Angelis seu dæmonibus in hoc aëre habitantibus & diversa ministeria ex arbitrij libertate sortitis: itaot onus habeat provinciam fraudium, alius hæreseon, alius blasphemiæ & aliorum vitiorum: contra qoos est hominibus colloctandum, exemplo Jacob qui tota nocte luctatus adversus hujusmodi porestates, de quibus lege D. Hieronymum hîc.

De Epistola ad Philippenses?

Quatuor constat capitibus, estque Epistola valde affectiva erga Christum & Philippenses, quos ipsios exemplo sæpios proposito, ad tolerantiam Passionum aliosque virtutum actus excitat cum magno ardore varia illis dans monita ac præcepta per 4. capita.

Quæ summa Epistolæ ad Colossenses?

Ferè similis est præcedenti Epistolæ, suom ad eos pandit affectum, ac identidem proponens Christi perfectiones varia dat monita ad vitam piam in quatuor capitibus.

Quid verò Epistola 1. ad Thessalonicenses?

Et hæc ferè tota moralis & indoctiva ad benè agendum per capita quinque, in quorum duobus ultimis aliqua habet singularia de resorrectione mortuorum & eorum ordioe, ac occursu Christi & Sanctorum in medio aëre, cum aderit dies judicij, qui sicut fur veniet cum minus expectabitur.

Quid secunda Epistola ad eosdem Thessalonicenses?

Cap. 1. Ijs congratulatur pro patientia in tribulationibus quas patiebantur, comminando vindictam flammæ ignis eorum persequotoribus,

Cap. 2. Consolatur eos contra timorem futuri Judicij quasi proximi, movens, ut non moveantur. Quoniam *nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati filius perditionis*, &c.

Cap. 3. Exhortatur ad probos mores, ipsosque pro seipso ut orent postulat: ac pro ipsis ipse etiam orat.

Quæ summatim complectitur Epistola prima ad Timotheum?

Seu Episcoporum officia. Hæc instructiva est Episcopi qualem constituerat D. Paulus Timotheum Ephesi in Asia, monetque eum de officijs Episcopalibus.

1. Officium est impedire malam & inotilem vaniloquorum doctrinam. De hoc monet cap. 1. præferens omnibus sermonem de misericordia Christi erga peccatores, *fidelis sermo & omni acceptione dignus: quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere.*

2. Officium est supplicare pro populo ut ira Dei ab eo avertatur. Hoc præstat cap. 2. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*, &c.

3. Officium est ordinare Ministros Ecclesiæ cum debitâ cautelâ. Et hoc exequitur cap. 3. obi ostendit qui sint ad Episcopatum evehendi, *qui domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* Item qui ad Diaconatum assumendi, &c.

4. Officium est præbere exemplum. Et hoc orget cap. 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate*, &c. *Attende tibi & doctrinæ: insta in illis, hoc enim faciens & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.*

5. Officium est justitiam distributivam servare circa varias personas. Et hoc præstat cap. 5. *Viduas honora quæ verè viduæ sunt.* Idest tuis facultatibus sustenta juniores vitando. *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Ad Episcopos quippe pertinebat initio Ecclesiæ singulis Presbyteris assignare victum & vestitum ex bonis Ecclesiæ. Adversus Presbyterum *accusationem noli recipere nisi sub duobus aut tribus testibus*, &c.

6. Officium est prædicare ea quæ pacem suveant inter omnes, quæ mundi contemptum sapiunt, quæ spem ad Deum erigant. Hoc quoqoe indicat, cap. sexto.

Secunda Epistola ad eundem Timotheum quid complectitur?

Exhortatur cum multo ardore Timotheum ut instet prædicationi Evangelij, scribens cum esset in vinculis Romæ & brevi se martyrio coronandum sub Nerone præsciret, ot sic hominem haberet qui pro seipso spiraret, & Jesom Christum annuntiaret, ac negotium fidei promoveret, quod maximè in corde habebat. Totus itaque est in hac Epistolâ, ut monita illi plura præbeat ad prædicandum Christum. Et hoc præstat in 4. capitibus. *Prædicatoris instructio.*

1. Cap. Monet ut prædicet Evangelium cum audacia. *Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei.*

2. Cap. Monet ut cum fortitudine & strenuitate prædicet, proposito illi præmio vitæ æternæ ex memoria Christi à morte redivivi, & ex differentia vasorum quorum aliqua sunt in honorem, alia in contumeliam. *Labora sicut bonus miles Christi Jesu*, ut nempe suum regnum illi asseratur. *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.* Tibi merces reddetur laboris tui sicut agricolæ, &c.

Quare comparat Apostolus prædicatorem Agricolæ?

Quod Prædicator Evangelicus *Prædicator Agricolæ similis.*

1. Debeat terram arare, vitia & terrenitatem totam vomere Prædicationis evertendo, Oseæ 10. *Arabit Judas & confringet sibi sulcos.*

2. Semen spargere, virtutes inserendo, Lucæ 8. *Exijt qui seminat seminare semen suum.*

3. Semen occultare, non sua sed Dei gloriam ex prædicatione quærendo, 1. Thess. 2. *Nec quærentes ab hominibus gloriam.*

4. Fructum expectare patienter sustinendo. Jac. ult. *Ecce Agricola patienter expectat.*

Ecce digressi sumus à scopo Apostoli, quid alijs duobus capitibus agit?

3. Cap. Monet ut novas opiniones quas inducunt quidam homines in fide periculosi, *habentes speciem quidam pietatis, sed virtutem ejus abnegantes.* Qui ferè in omnibus sæculis emergunt, magis autem in novissimis diebus, ut resistant veritati, sicut Jannes & Mambre restiterunt Moysi. *Tu verò permane in ijs quæ didicisti & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris*, &c. Ne te abripiat novitas opinionum, unde hæreses oriuntur.

4. Cap. Monet ut perseveranter Christi Evangelium annuntiet. *Prædica verbum, insta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Quod addit Apostolus quod multis Prædicatoribus contingat, molles esse ac delicatos, & quorum corda cito franguntur ac immutantur, ut non amplius pro Christi regno pugnare velint contra ejus innumeros adversarios.

De Epistolâ ad Titum quid narrare poteris?

Titus Archiepiscopus erat Cretensis, eumque erudit Apostolus quomodo circa omnes personas sese gerere debeat, ut omnes erudiat & ad salutem dirigat. Sicque officio probè defungatur. *Officia Episcopi.*

Ac primo quidem capite eum erudit ut se gerere debeat in assumendis majoribus & minoribus Presbyteris, Episcopis nempe & Curatis. *Hujus rei gratiâ reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas & cons*

stituas per civitates Presbyteros sicut & ego disposui tibi.

Cap. 2. Eum erudit ut omnis generis personas instruat, accommodando se uniuscujusque capacitati & conditioni, exemplo Christi. *Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem sobriè, justè & piè vivamus.* Nempe sobriè quoad nos, justè quoad proximum, Deum.

Cap. 3. Eumdem erudit ut se gerat erga eos qui subditi sunt alicui Principi, obedientiam illis commendando: & erga hæreticos, qui prius corripiendi sunt, deinde per excommunicationem à cœtu fidelium resecandi, nisi velint resipiscere. *Hæreticum hominem post unam aut alteram correptionem devita*, &c.

Quid Epistola ad Philemonem omnium brevior?

Charitatem suam prodit circa Onesimum, qui conditione servus à Domino Philemone fugitivus Romam venerat, ubi à D. Paulo in carcere existente baptisatus fuerat. Hunc autem obligavit Paulus, ut rediret ad Dominum suum: & ne malè ab eo habeatur propter fugam, eum Philemoni Christiano & sibi amico commendat, promittens etiam se restiturum, si quod damnum illi forsan intulisset. *Obsecro te pro filio meo quem genui in vinculis Onesimo, &c.* cap. unico.

Epistola ad Hebræos cur ultima est?

Epistola ad Hebræos. Quia Hebræi postpositi sunt gentibus, & non nisi in novissimis mundi temporibus ad Christum convertendi sunt: ideo Epistola ad eos novissimum locum tenet: etsi gravitate sententiarum, & stili elegantia aliis non cedat, cum scripta fuerit Hebræo idiomate, in quo D. Paulus peritior erat.

Quis scopus Epistolæ ad Hebræos?

Confirmare Hebræos Christianos in fide Christi contra conatus infidelium Judæorum. Nota ergo, ut in præfatione ad hanc Epistolam indicat Theodoretus, Hebræos ad fidem conversos 1. variis a suis affectos fuisse persecutionibus. 2. etiam ludibrio habitos à suis quod homini mortuo credere non dubitassent. 3. quod Moysem dereliquissent. 4. quod etiam hostiis & sacrificiis templi sese privassent. 5. nec desinebant novitatis accusare fidem in Christum. *Quinque difficultates Hebræorum.*

Ad hæc Apostolus c. 1. ostendit Christi divinitatem, c. 2. ostendit eum majorem esse Angelis, tantumque in aliquo minoratum fuisse Angelis ut pro omnibus gustaret mortem & Pontifex fieret. c. 3. ostendit majorem fuisse Moyse, cui resistere non minus formidandum est quam ipsi Moysi. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto*, &c. Quod amplius urget c. 4. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum, vivus est enim sermo Dei & efficax*, id est Christus. Deinceps à cap. 5. ad 10. Pontificatum Christi extollit & sacrificii ejus virtutem supra hostias & sacrificia veteris legis, identidem hortans ad permanendum in ejus fide, abjectis veteris legis cæremoniis & pœnitentiis ad quas impossibile asserit Christianos factos recurrere ut muodentur. c. 11. ostendit fidem in Christum non fuisse rem novam, *in hac*, inquit, *testimonium consequuti sunt senes.* Ostenditque omnes sanctos fidem illam habuisse. Ideo c. 12. hortatur ad perseverantiam. *Ideoque & nos tantam habentes impositam nubem testium: deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, adspicientes in authorem fidei & consummatorem Jesum.* Ac deinceps & c. 13. confortat ad ferendas fortiter persecutiones, quas patiebantur ob fidem in Christum ad quem semper eos revocat. Quasi unicum & totum hoc foret ipsius negotium Christi sui amore omnium corda accendere.

Qui sequetur hanc regulam & methodum, legendo hanc Epistolam, haud ita difficulter ejus sensum percipiet. In fine ait. *Doctrinis variis & peregrinis nolite*

A *abduci. Optimum enim gratia stabilire cor non escis.* Sic taxat veteris legis cæremonias. *Habemus altare de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt*, &c. *Jesus extra portam passus est: exeamus ergo ad eum extra castra* (relictis templi cæremoniis) *improperium ejus portantes*, &c. Extra portam passus est, ut intelligas pro omnibus mortuum.

Quid præter ea intendit Apostolus?

Intendit declarare excellentias Jesu Christi, in decem primis capitibus. Et iis excellentiis manifestatis fortiter monet, & suadet ipsi soli adhærendum esse fide viva, quam charitas & bona opera comitentur, ut cum solus Christus sufficiat, non detineantur amplius amore veteris ac Mosaicæ legis, quæ ad perfectionem novæ legis non attingit, nec ad illam redire cogitent accepto Christi Baptismo, sed firmiter contra
B varias tentationes in illa perseverent.

Probatissimus mihi eris, si clare mihi ostendas hoc esse intentum Apostoli. Dic ergo quo ordine excellentias istas desideratissimas decantat hic Apostolus?

1. & 2. Capitibus ostendit D. Paulus excellentias Christi supra Angelos, qui in magna veneratione semper fuerant apud Hebræos. Quod nimirum Christus ab Angelis sit adoratus in sua nativitate, quod sit filius Dei, quod sit in dextera Patris, dum Angeli omnes sunt administratorii spiritus. Quod ei subjectus sit orbis terrarum. Nec obstat excellentiæ ejus, quod in morte minor Angelis apparuerit, gustavit quippe mortem pro omnibus: pro modico tempore illam in se admisit ad salutem omnium, ad destruendum dæmonis imperium, ut potens esset omnibus auxiliari, sed
C cum tantum gustarit mortem ac tantisper ad tres dies illam passus sit, hoc nihil derogat ejus excellentiæ. Unde infert hanc conclusionem cap. 2. *Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus & omnis prævaricatio & inobedientia accepit justam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem.* Hoc est si impunè non tulerunt, qui legem veterem violarunt, quæ data erat per Angelos, quid si negligamus legem novam datam per Christum multo meliorem Angelis effectum? *Excellentiæ Christi supra Angelos, Moysem & Pontifices.*

Capite 3. Ostendit excellentias Christi supra Moïsem, quem post Angelos in majori pretio habebant Judæi, quod Moyses tanquam famulus Dei in domo ejus fuerit, at Christus tanquam filius. Unde conclu-
D dit, si ii, qui à Moyse discesserunt perierunt in deserto, multo magis perituros qui à Christi fide discesserint. *Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrûm cor malum incredulitatis discedendi à Deo vivo*, &c. *participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.* Ubi intelligit per initium substantiæ Christi ipsam fidem, quæ est initium bonorum omnium, quæ ab ipso speramus.

Cap. 4. eamdem adhortationem prosequitur, & incipit alias Christi excellentias propalare supra excellentiam Aaronis & Pontificum veteris testamenti, quos magni faciebant omnino Judæi. *Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetravit cœlos Iesum filium Dei, teneamus confessionem.* Ubi excellentiam
E Christi supra Pontifices veteris testamenti in hoc reponit, quod hic tum maxime illustris apparebat, cum semel in anno ingrediebatur in Sancta Sanctorum seu intima templi materialis ad interpellandum pro populo: at Christus ingressus est post passionem in ipsummet cœlum ad interpellandum pro nobis.

Cap. 5. Ingreditur explicationem alterius Christi excellentiæ supra Aaronem & Pontifices veteris testamenti, quæ in eo est sita, quod Christus declaratus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech: *Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, appellatus à Deo Pontifex juxta ordinem Melchisedech. De quo nobis grandis ser-*

mo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. A

Cap. 6. digreditur tantisper à propositæ excellentiæ explicatione, ut eos ad eam intelligendam magis disponat. *Quapropter*, inquit, *intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectiora feramur.* Eosque disponit. primò proponendo se nolle, eum illis agere de rebus minimis ac de rudimentis fidei, quasi eos præpararet ad recipiendam pœnitentiam baptismi, quæ nunquam reiterari potest. Secundò congratulando eis de laboribus præteritis ac bonis ipsorum operibus.

Cap. 7. Resumit inchoatum sermonem de excellentia Christi, ex eo quod sit sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Est quippe Melchisedech Rex Salem excellentior Aarone. Probat, quia Abraham decimas dedit Melchisedech, & ab eo tanquam minor benedictionem accepit: at Levi ex quo Aaron erat, erat tunc in lumbis Abrahæ: unde censetur decimas dedisse Melchisedech, & ab eo benedictus: ergo minor est Melchisedech, ergo etiam Christo, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Secundò idem probat ex æternitate sacerdotij Christi, qui est sacerdos in æternum, cum Aaron & alij Pontifices morte commutarentur. Est enim sacrificium Missæ in Ecclesia perpetuum, quod est sacrificium Christi ipsius, qui est principalis offerens: ergo Christus major est, & Abrahamo, & Aarone, alijsque Pontificibus. B

Cap. 8. Probat alio argumento excellentiam Christi supra Aaronem. Quia Christus sedet ad dexteram Patris, & in cœlis Pontificatum exercet, sive interpellando pro nobis, ac humanitatem in qua passus est illi repræsentando, seu offerendo seipsum per ministros suos ac sacerdotes in terra sacrificantes nomine ipsius, est enim primarius ipse sacerdos offerens ac transubstantiationem peragens: at Aaron tantum in terra Pontificatum suum exercebat. Probat iterum eodem capite, quia *Christus melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est:* Est quippe officium sacerdotis assecurare homines de promissionibus, quæ habet religio, ut in ea fideliter persistant: at testamentum vetus ejusque religio non erat quid perfectissimum, cum aliud quandoque futurum Deus promiserit. C

Cap. 9. Probat & magis confirmat excellentiam Christi sacerdotis supra Aaronem, & Pontifices legis Mosaicæ: descripto enim apparatu tabernaculi eorumque, quæ inserviebant sacrificiis: ait Pontificem veteris testamenti oblatis hostiis externis animalium: ac eorum fuso prius sanguine per tabernaculum transeundo introisse semel per singulos annos in sancta sanctorum, quæ reliquo tempore anni clausa manebant in figuram, quod nondum sanctis cœlum propalatum esset: *At Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum.* Sed ex purissima Virgine procreatum: per proprium corpus scilicet: *Neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta* (nempe in cœlum ad quod ingressum, sibi paravit per passionem) *æterna redemptione inventa.* Nec enim opus est, ut per singulos annos idem sacrificium repetat moriendo pluries, unica ejus mors ad omnium expianda peccata sufficit: at non ita efficacia erant veteris legis sacrificia. D

Christus sacerdos à momento incarnationis.

Interpretatio Galeni Westcapelij aliquid augustius exprimit juxta Syriacam versionem; *Christus autem accedens fuit sacerdotum princeps bonorum quæ fecit: & intravit habitaculum magnum & perfectum quod factum non est manibus:* &c. Quæ intelligit de adventu Christi in hunc mundum & in corpus ex virgine desumptum per incarnationem, in qua inauguratus est sacerdos, non studiorum prolixorum merito aut electione hominum, sed titulo primogeniti omnis creaturæ, à momento enim incarnationis incipit ejus sacerdotium & factus est princeps bonorum quæ fecit, E quia non est alieni boni largitor & administer, sed idem auctor eorum bonorum quæ plena manu in suos effundit, in quo multum præstat Aaronico sacerdotio. Sed & cum hic per tabernaculum prius transiret ad sancta sanctorum, effuso prius hircorum sanguine pro peccatis, quotannis hanc repetens cæremoniam, Christus per proprium corpus & proprium sanguinem non alienum *intravit semel in sancta æterna redemptione inventa*, ubi Syriaca versio habet, *intravit uno tempore in domum sanctuarij & invenit redemptionem æternam.* Cœlum nempe intelligens per illam domum sanctuarij, sicut intellexit corpus per habitaculum magnum & perfectum. Utitur autem verbo *invenit*, quia respectu nostri fuit præter omnem spem & meritum nostrum, quod taliter redempti fuerimus.

Cap. 10. Idem argumentum prosequitur probans excellentiam Christi ex eo, quod per oblationem cruentam sui corporis, ac sanguinis effusionem semel factam peccata expiavit, cum ad hoc non sufficerent sacrificia veteris legis, quæ non producebant internam gratiam sanctificantem ex opere operato. Id ex Christi oblatione expectandum erat, *umbram enim habens lex futurorum bonorum non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostijs, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere*, &c. unde infert necessitatem adventus Christi, ut una sui ipsius oblatione cruenta, quæ nunquam repetitur, ingressus est in cœlum tanquam in sancta sanctorum, ibique sedet ad dexteram Patris in requie, & gloria, peractis quæ ad remissionem peccatorum sufficiebant, cum oblatio illa sit infiniti pretij. *Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* His porro excellentiis Christi supra Angelos, supra Moysem, supra summos Pontifices legis antiquæ explicatis concludit sub finem capitis Christo adhærendum: nunquam ab eo ejusque fide discedendum metu judicij divini: *voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis: jam non relinquitur hostia pro peccato, terribilis autem quædam expectatio judicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.* Ubi loquitur de ijs, qui actu ita peccant voluntariè, ut etiam perseverent in peccato.

Cap. 11. Inceptam adhortationem ad adhærendum Christo per fidem immotam, & constantem prosequitur, allatis sanctorum exemplis, qui per fidem mira opera patraverunt.

Cap. 12. Iterum hortatur ad adhærendum Christo, & constanter patiendum dura quæque præsentis vitæ, ac vitanda peccata. *Adspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta*, &c.

Cap. 13. & ultimo ad varias virtutes impellit, ad charitatem, hospitalitatem, castitatem, obedientiam, unitatem in fide, orationem pro seipso. *Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci*, &c. quæ ex sola lectione pervia sunt, & aperta. Estque hæc mens recondita illius Epistolæ ad Hebræos.

Difficilia quædam Epist. ad Hebræos.

Quid est illa pœnitentia ad quam impossibile dicit Apostolus. c. 6. renovari eos qui post illuminationem prolapsi sunt?

Quidam intelligunt de pœnitentia competentium, quæ fit ante Baptismum propter antecedentia verba, *non rursus jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis:* non enim reiteratur baptismus: Alij intelligunt de pœnitentiâ post baptismum, & dicunt eam impossibilem lapsis in gravia peccata, id est, valde difficilem, juxta Aristotelis dictum, l. 1. de cœlo, c. 11. impossibile dupliciter dicitur, aut quod omnino fieri non potest, aut non facile nec cito nec benè. Utraque interpretatio probabilis & sufficit contra Novatianos, qui hoc loco Apostoli abutebantur. Non improbabile tamen Apostolum intelligere de pœni-

Pœnitentia reiteratio.

A tentiâ Judaicâ, in qua recurrebatur ad sacrificia Mosaica pro expiatione peccati. Ad hanc pœnitentiam cum inducerentur Hebræi jam Christiani, ut ad Judaismum redirent, ejurato Christo, dissuadet Apostolus, affirmans impossibile per talem remigrationem & pœnitentiam, prætensam renovationem & expiationem consequi; *impossibile est enim sanguine taurorum aut hircorum peccata remitti*, ut postea idem repetens asserit.

Hæc explicatio quadrat intentioni & scopo Apostoli in tota Epistola, confirmare in fide Christi Hebræos baptisatos, quos ad priorem Judaismum reducere nitebantur Judæi obdurati, proposita spe remissionis ex sacrificiis Mosaicis: idcirco illorum modicam virtutem tota Epistola exagerat, præ sacrificio Christi. Quadrat etiam verbis antecedentibus in quibus D. Paulus se ad perfectionem ferri dicebat, id est, ad ea quæ perficiunt hominem: qualis est victima & oblatio Christi, non autem sacrificia Mosaica, unde ad illa reditus, per malam pœnitentiam à fide ad infidelitatem, nihil boni conferre valebit. Quadrat denique sequentibus, *rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei*: Est enim talis Judaismus, ut si fieri posset iterato propter odium, Christum cruci affigeret. Quod exemplis pluribus demonstrari posset, ut per imaginem quam in urbe Berit transfixerunt, vel per pueros, Christi ex odio, cruci affixos. Quasi vellet indicare Apostolus Judaismum iteratam esse Christi crucifixionem, tanto odio illum prosequuntur impij. Denique ad hoc videtur tendere reliquæ Epistolæ contextus, est quoque idem sensus similis sententiæ, c. 10. *voluntarie enim peccantibus nobis non relinquitur hostia pro peccato.* Hoc est, remigrantibus à Christi fide ad Judaismum, non est hostia apud Judæos pro peccato delendo, ne spem habeatis in talibus hostiis, quarum vim tantopere jactant: adeoque in Christi fide permanete fortes.

Judaismi malitia.

Cum c. 7. dicat & alij quidem plures facti sunt sacerdotes, eo quod morte prohiberentur permanere: hic autem eo quod maneat sempiternum habet sacerdotium, *numquid per hoc damnatur multitudo sacerdotum in nova lege?*

Minimè. Siquidem Apostolo sermo est de summo sacerdote, quem Græci vocant Ἀρχιερέα principem sacerdotum, qui non nisi unicus erat durante vitâ, & sub quo multi erant inferiores sacerdotes: unde quia Christus sempiternum habet sacerdotium illudque summum, convenit illi habere sacerdotes inferiores plures, quales sunt omnes legis novæ sacerdotes, etiam ipsi summi Pontifices, qui respectu Christi sunt tantum inferiores: cum ipsi Christo non alij competat dignitas summi sacerdotij, sine ullo successore, quia manet in æternum: & sua oblatione non cessat mundum redimere.

Sacerdotij Christi prærogativa.

Quomodo sine sanguinis effusione potest sacrificium Eucharistiæ remittere peccatum contra dictum c. 9. sine sanguinis effusione non fit remissio.

Resp. nec sacrifitium Altaris in Ecclesiâ esse sine sanguinis effusione: sed non cruento modo, ponuntur enim corpus & sanguis Christi sub diversis speciebus vi verborum. Sed necid absolutè verum est, cum dicat Apostolus: *Omnia pene in sanguine mundantur secundum legem.* Aliqua enim cum sola aqua mundabantur. Levit. 16. Item 22. & Numer. 19. ut ostendit Ribera ibid.

D. Paulus, c. 10. colligit necessitatem plurium victimarum, eo quod perfectos non facerent & à peccatis expiarent: alioquin, *inquit*, cessarent offerri, ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel mundati: *ergo si sacrificium crucis vel altaris remittit peccata, quid ultra opus est idem pluries offerri?*

Ad hoc dicitur subinde nova peccata committi post dimissa vetera, ideo necesse iterari sacrificium: & si hodie expiatus sum, cras labor.

Atqui idem potest dici de sacrificijs Mosaicis, quod & si remitterent vetera peccata, quia tamen recrudescerent nova, opus fuisse nihilominus easdem victimas repeti: attamen id negat Apostolus.

Respondetur, eam objectionem sibi ipsis fecisse antiquos Patres, D. Joan. Chrys. Theophilactum, & alios: ac nihilominus asseruisse sacrificium altaris, tam constans est ejus veritas & fides apud ipsos: nec propter hanc objectionem fidem mutaverunt, sicut Lutherus, Calvinus, & alij. Ad objectionem autem responderunt, eamdem esse numero victimam quæ offertur in cruce & in altari, non varias numero: sicut per singulos annos in festo expiationis summus sacerdos Aaronicus varias offerebat.

B Imo, inquit Calvinus, sunt diversæ numero oblationes.

Resp. unicam esse victimam corporis Christi, nec non unicam oblationem ex parte primarij offerentis Christi, licet illa fiat per diversa media vel per Judæos crucifigentes, vel per sacerdotes ministeriales. Est enim Christus in cœlo vultui Dei pro nobis apparens qui offert corpus suum in altari, illudque ibidem sistit velut mortuo modo sub speciebus velut ad nihilum redactum ac privatum vitâ sensitivâ in actu secundo, sine ullâ sensatione, quasi mortuum esset: atque ad hoc efficiendum utitur ipse Princeps sacerdos ministerio sacerdotum, qui illi accommodant manus & vocem in pronuntiatione verborum, secundum quod ita id instituit. Quare & Christus dicitur *Sacerdos in æternum*, non propter solum effectum sacrificij cruenti, sed quia usque ad finem exercet actionem sacrificalem, talem qualem habuit ab initio suæ conceptionis, ubi incipit sacrificium tam cruentum quam incruentum quod completum est in cruce, & completur adhuc in altaribus quotidie, remanente semper unâ numero oblatione illâ interiori & nunquam interruptâ, quam fecit ingrediens in hunc mundum: cui oblationi interiori potius quam exteriori attribuenda est virtus sacrificij, cum actus externus ab interiori bonitatem suam hauriat. Hoc pluribus explicat Pignatellus *in Monte Propitiatorio*, l. 2. qu. 11. ex verbis D. Pauli in eodem c. 10. *ideo ingrediens in hunc mundum dicit*, &c. & istis sequentibus: *una oblatione consummavit in æternum sanctificatos*, illos scilicet qui quotidie baptisantur: verè enim una oblatione sanctificantur, nimirum quando per sacramenta vis ejus ipsis applicatur. Legendus Cornelius à Lapide, & nostrum suppl. Theol. Affect.

Oblatio unica interior.

C D

Epistolæ Catholicæ cur ita vocantur?

Epistolæ VII. Catholicæ.

Quia continent doctrinam, quæ universis Christianis potest esse utilis, nec res dumtaxat privatas, & singulares continent, sicut Epistolæ quædam familiares.

Cur Canonicæ ab aliis dicuntur?

Quia præbent Canonem, normam seu regulam probè vitam instituendi, propter monita ac præcepta conformia Evangelicis, ac sancti Pauli Apostoli, quæ continentur in ipsis.

Quot sunt illæ Epistolæ?

Septem, una Jacobi minoris Episcopi Jerosolymitani primi, duæ D. Petri, tres D. Joannis, & una Judæ.

E *Cur D. Iacobi minoris Epistola prior est ordine cæteris; cum D. Petrus, & D. Ioannes priores sint in Apostolatu?*

Quod prima scripta fuerit, nam omnes parem habent authoritatem, cum dictatæ sint à Spiritu Sancto.

Quid tractat illa prima Epistola Iacobi, & qua occasione scripta est?

Cum post mortem D. Stephani sæviret persecutio adversus omnes Christianos in Judæa, itaut cogerentur huc illucque per oras finitimas vagari, ne in ferenda Christi cruce, ac tolerandis fortiter adversis animo deficerent, occasionemque hanc exercendæ virtutis detrectarent, jam senex hanc scripsit Epistolam, qua eos consolatur, ad patienter ferendam tribulatio-

nem hortatur, rerum mundanarum contemptum, cœlestium prosecutionem, divinorum eloquiorum amorem, denique plura præcepta morum per quinque capita congerit. *Omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis*, &c.

Quid prima Epistola D. Petri?

Simili occasione qua suam Epistolam scripserat D. Jacobus ad corroborandos animos Judæorum, per varias Provincias & regna Asiæ minoris dispersos, ac vagantes propter sævitiam persecutionum, per Magistratus Gentiles, scribit hanc Epistolam D. Petrus animans eos, ut spe cœlestis hæreditatis, ac revelationis Jesu Christi: ac ejus intuitu animi virtutem in adversis conservent, multaque addit ad mores probos hortamenta, viros ac mulieres, senes ac juniores instruens, ut omni statui utilis sit hæc Epistola, ijs etiam quibus animarum cura concredita est. *Pascite*, inquit, cap. 5. *qui in vobis est gregem Christi: providentes non coactè, sed spontanee, neque turpis lucri gratia, sed prompte: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Omnium quippe sollicitudo merat D. Petro, ut pastori totius Ecclesiæ.

Quid textus ille cap. 3. in quo & ijs, qui in carcere erant spiritu veniens prædicavit?

Textus obscuritate sua illustris denotat Christi animam ad limbos descendentem pijs, qui cum fabricaretur arca increduli fuerant Noë, sperantes in Dei bonitate, quod non foret diluvium, propter quam confidentiam Deo non ita displicuerant, prædicasse specialiter, id est, annuntiasse redemptorem se esse.

Quæ partitio illius 1. Epistolæ D. Petri?

In tres partes. Exordium cap. 1. narrationem cap. 2. 3. 4. & conclusionem cap. 5.

Exordium, narratio, conclusio.

In exordio captat benevolentiam primò salutando, *Petrus Apostolus Iesu Christi dilectis advenis*, &c. Secundò gratias agendo de bonis ipsorum, *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi.* Tertiò in malis quæ patiuntur consolando. *In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus*, &c. ad finem capitis.

Quid sunt illa de quibus dicitur, Spiritu Sancto misso de cœlo in quæ desiderant Angeli prospicere?

Illa sunt promissa Patribus veteris testamenti de redemptione hominum per Christum, quæ beati spiritus inexplebili contemplantur desiderio, & quotidie adimpleri peroptant ad gloriam Christi & salutem hominum.

In narratione, quæ incipit à versu 13. primi capitis & progreditur ad versum 10. quinti capitis, hortatur ad fidem in Christum, quæ sit viva & per dilectionem operetur ac in pluribus pietatis operibus sese prodat, hortaturque nunc omnes generatim nunc certi status personas alloquitur. Sic autem orditur, *quapropter succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfectè sperate in eam quæ ad vos defertur gratiam*, &c. modum loquendi observans in quo quædam strenuitas ostenditur, & ad quidpiam fortiter agendum apparatus & dispositio. Passim autem stimulos addit ad virtutum opera ex exemplo Christi & redemptione ipsius pretiosâ.

Quomodo hortatur c. 3. versu 15. his verbis parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe, *cum non omnes scientes sint*?

Respondetur secundum glossam, quod duobus modis fit hæc satisfactio. 1. verbis, & hoc pertinet ad sapientes. 2. facto & opere, & hoc pertinet ad omnes, qui possunt per patientiam ostendere quam rationabiliter credunt & sperant in Deum, pro quo nec adversa pati, nec mortem subire formidant.

Quare ibidem loquens de Arca Noë, ait, in quâ pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam?

Paucitas salvandorum.

Ut significetur paucitas salvandorum, quæ præfigurata fuit primo tempore legis naturæ, in qua tam pauci ad præsidium arcæ confugientes servati sunt à diluvio.

A Secundo tempore legis Mosaïcæ nu. 14. cum ex sexcentis millibus ex Ægypto egressis non nisi duo Josué & Caleb in terram promissionis ingressi sunt. Tertio tempore Prophetiæ, cum filij Israel in captivitatem ducti sunt, paucis in terra remanentibus, Ezech. 12. *Relinquam ex eis viros paucos à gladio & fame & pestilentia.* Expressè vero annuntiata per Christum Matt. 22. *multi sunt vocati, pauci vero electi.* Colluvies ergo hominum innumerabilis submersa per diluvium innumerabilem turbam damnandorum portendebat, etsi Ecclesiæ Baptismus in se perdurantes salvet.

Quare dicit c. 4. Christo igitur in carne passo & vos eadem cogitatione armamini?

B Quia Christi memoria in cruce passi instar omnium armorum est ad vincendos insultus adversariorum animæ. Thren. 3. *dabis eis scutum cordis laborem tuum.* Quid enim tam durum quod non æquo animo toleretur?

Quare ibidem dicit de Christo, reddent rationem ei qui paratus est judicare vivos & mortuos?

Christus ex parte sua paratus est ad judicandum.

Ad differentiam judicum hujus sæculi, qui prius debent informari & discutere momenta partium, cum Christus ob perfectissimam scientiam semper paratus sit ferre sententiam de nobis, ut propterea nobis incumbat semper esse paratos. Matt. 25. *& vos estote parati.* Quod addit D. Petrus, *propter hoc enim & mortuis Evangelisatum est.* Nempe mortuis spiritualiter, ut scilicet vivant vita gratiæ, antequam æquissima lance judicis librentur eorum opera.

C *Quid continet illa hortatio ad Pastores*: pascite qui in vobis est gregem Dei providentes non coactè sed spontaneè secundum Deum &c.

Officium Pastorum.

Docet modum pascendi animas triplicem, 1. spontaneè & volenti animo, non coactè ut sonant verba. 2. promptè addens, *neque turpis lucri gratiâ*, sed promptè, ut legitur, opponens promptitudinem avaritiæ, quia Pastores lucro inhiantes tardè quæ sunt officij adimplent, ubi merces non speratur. 3. humiliter non superbè, *non dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Scilicet forma ad cujus adspectum informentur subditi, & concipiant fœtus bonorum operum, sicut oves Jacob ad adspectus virgarum Genes. 30. additque, *ex animo*, non sicut hypocritæ, quia omnia faciunt ut videantur ab hominibus. Sicut
D & dixit, *secundum Deum*, licet in Græco non habeatur, ut Dei honorem habeant pro fundamento, ut rectè rem agant.

Ad quid provocat juniores dicens, similiter juniores subditi estote senioribus?

Iuniorum officium.

Officium in quatuor rebus maxime situm illos edocet. 1. in subjectione & obedientia respectu superiorum: *subditi estote*, & 2. in servandâ & insinuandâ humilitate ad invicem, ita ut ditiores non contemnant pauperes: *omnes invicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* 3. in tranquilla resignatione ad Dei providentiam, anxiam futurorum sollicitudinem apud illum deponendo, hæc enim vera Philosophia niti Deo Psalm. 54. *Iacta super Dominum curam tuam & ipse te enutriet.* Ex
E Hebræo clarius, *rejice in Dominum onus tuum, & ipse te sustentabit.* 4. sobriè se habendo in victu & potu contra adversarios salutis: *sobrij estote & vigilate: quia adversarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret.* In eo quod dicit Adversarius notatur ejus perversitas, ut noceat, ait D. Thomas, unde Zachariæ 3. *Sathan stabat à dextris eius ut adversaretur ei.* In hoc quod dicitur *leo* notatur ejus fortitudo, ne quis resistat, Job. 41. *non est potestas super terram quæ comparetur ei.* In hoc quod dicitur *rugiens*, notatur ejus crudelitas ne cui parcat, Jerem. 6. *Crudelis & non miserebitur.* In hoc quod dicitur *circumiens*, notatur ejus sollicitudo, ne quis effugiat, Job. 1. *Circuivi terram & perambulavi eam.*

Sathana qualis sit.

Denique Apostolus apponit conclusionem Epistolæ Deum laudando, & indicans per Sylvanum hanc se mittere Epistolam ex urbe Romana dicens versu 13. qui est ultimus. *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta & Marcus filius meus.* &c. Vocans

Roma Babylon.

Romam Babylonem propter confusionem Idololatriæ omnis generis, in cujus medio sancta Ecclesia adhuc rudis & parva jam fulgebat, sicut quondam in Babylone Gens Israëlitica captivitatis tempore. Non ergo sanè sugillat hanc interpretationem Baptista Folengius. Alij, inquit, hic Romam allegoricos ob morum religionumque portenta intelligi arbitrantur, sed meo judicio, duriusculè, perinde quasi tantus Apostolus atque imperterritus Christi præco vereretur Romam appellare nomine, incusareque impietatis & reprehendere, in qua ob Christi religionem libertatem que

B prædicandi occisus fuit. Hæc ille minus aptè; nec enim ex metu dissimulabat nomen urbis, nec mundi Dominam times Romam, ait D. Leo serm. in Nat. Apost. Petri & Pauli, qui in Caïphæ domo expaveras sacerdotis ancillam. Ita ergo vocavit hanc urbem D. Petrus ex fletu & compassione ob miserrimum ipsius statum ex confusione Idolorum.

Quid continetur in secundâ Epistolâ D. Petri?

Epistola secunda D. Petri constat tribus capitibus. In primo hortatur ad conservandam fidem Catholicam, *gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei & Iesu Christi Domini nostri.* Omnia enim bona spiritualia à cognitione Christi provenıunt, cum hæc sit vita æterna ut animæ Deum cognoscant & quem

C misit Jesum Christum: eo enim cognito statim animus inflammatur, rapiturque in desiderium rerum cœlestium contempto mundo. Nec verò nudam ac mortuam fidem exoptat, sed vivam & cui bona virtu-

Gradatio

tum opera superstruantur: unde illa gradatio. *Vos itaque curâ omni adhibita subministrate fidei vestræ virtutem, virtuti scientiam, scientiæ temperantiam, temperantiæ patientiam, patientiæ pietatem, pietati verò fraternam charitatem, fraternæ verò charitati dilectionem.* Ubi ponit octo gradus virtutum quibus ascenditur in cœlum, præeunte fide, quæ sit efficax & operosa, cujus fructum postea describit, & alia motiva ad permanendum in fide.

In secundo capite revocat à seductione hæreticæ pravitatis. *Fuerunt verò & Pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui*

D *introducunt sectas perditionis, & eum qui emit eos Dominum negant.* Similes latronibus qui non diligunt eum per quem à patibulo liberati sunt. Negant eum cui in Baptismo nomen dederant, nec qualis est in veritate eum agnoscunt, sed per errores suos aliquid ipsi detrahunt, sicut Arrius æqualitatem cum Patre, Manichæus qui illi humanitatem tollebat, Apollinaris qui animam rationalem, & alij aliud. Revocat autem ab eorum seductione ex consideratione perditionis ipsorum, multo magis futuræ quam fuerit Angelorum prævaricantium. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos.* Item ex consideratione diluvij quo absorpti sunt tempore Noë, qui ipsius prædicationi non crediderunt. Item ex punitione Sodomo-

E rum, &c.

In tertio capite, in confirmationem monitorum in utroque capite priori de conservanda fide & cavenda hæresi repræsentat ultimum Christi adventum ad judicium generale, cujus meditatio quosvis, si sint ipsius memores, potest in officio continere. *Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo Epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem ut memores sitis eorum quæ prædixi verborum à Sanctis Prophetis.* Juxta quod in priori Epistola dixerat, firmiorem habemus Propheticum sermonem. Probat autem judicium Dei futurum per ignem ex priori &

Iudicij memoria.

præterito judicio per aquam. *Latet enim eos hoc volentes quod cœli erant prius & terra de aqua & per*

A *aquam consistens verbo Dei*, &c.

Prius autem judicium fuit per aquam quæ est refrigerans, & purificans contra luxuriam in qua sunt ardor & fœtor. Alterum judicium fiet per ignem, quia tunc vigebit avaritia ex defectu charitatis, Matth. 24. *Abundabit iniquitas & refrigescet charitas multorum.* Et si vero sint qui judicium non credant futurum, quod omnia videantur in eodem statu permanere & diutius proteletur istud judicium: *Attamen, inquit, unum hoc vos non fugiat, charissimi, quod unus dies apud Dominum æque est ut mille anni & mille anni ut dies unus. Non tardat Dominus promissiones suas,* *al. sicut.* *quemadmodum nonnulli tarditatem existimant, sed longanimis est erga vos dum non vult ullos perire, sed omnes ad pœnitentiam accedere.* Quasi diceret,

B esto, cæterorum pro humani fragilitate ingenij obliti sitis, unum tamen istud memoriam vestram non prætereat quod omnia quæ videntur remota, Deo sint præsentia, occulta sint nota, nullaque sit apud ipsum temporum intercapedo.

Ac ubi valde terribilem diem judicij exhibuit, concludit. *Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus.... Quapropter charissimi hæc expectantes date operam, ut immaculati & inconteminati ab illo reperiamini in pace, Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini. Quemadmodum & dilectus frater noster Paulus juxta datam sibi sapientiam scripsit vobis, etiam in omnibus ferè Epistolis loquens de his, inter quæ sunt nonnulla difficilia intellectu*, &c.

Difficilia in D. Paulo.

C Ubi indicat D. Petrus sermonem haberi de Adventu Christi ad judicium in omnibus D. Pauli Epistolis. Adeo verum est novum testamentum Christum judicem spectare.

Cæterum quod ait c. 3. incutiens terrorem novissimorum temporum ac judicij: *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Adveniet autem dies Domini ut fur*, &c. Verba hæc *nolens aliquos perire*, ut sonant intelligenda sunt, ait ibi Cajetanus, possunt enim intelligi de voluntate antecedente, hoc est, de velleitate, &c.

Quod argumentum trium Epistolarum Ioannis?

Tres virtutes Theologica in epist. D. Ioannis.

Ut Theologus tendit ad insinuandas tres virtutes

D Theologicas. Nam prima, quæ constat quinque capitibus, commendat fidem, spem, fiduciam, & charitatem in Deum, & proximum; totaque in his tribus consistit vario ordine repetitis, cum plurimis affectibus divini amoris, ut digna sit Epistola spiritu discipuli præ cæteris à Christo specialiter dilecti. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita manifestata est: & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis.* Quibus verbis ad fidem incitat, sicut alijs ad spem & fiduciam, alijs ad charitatem, ut diligenter & attentè legenti patebit.

Secunda Epistola ad mulierem Babyloniam nomine Electam, magis eam incitat ad amorem Dei. Unico capite.

Tertia Epistola ad Caïum, magis incitat ad amorem proximi ei congratulando de hospitalitate. Unico capite.

Quid autem Epistola Iudæ?

Epistola D. Iudæ.

Cum videret Judas Thadæus Christi Apostolus vix sparsum esse verbi divini semen, cum statim zizania pullularet in medio tritici per inimicos homines Pseudo-prophetas hæreticos, qui nullo unquam tempore desunt in Ecclesia ad probationem fidelium, ad Judæos Christi fide initiatos scribit hanc Epistolam, qua eos confirmat, ut in fide constantes permaneant, nec per hæreticos, quos hic suis coloribus depingit, aliquibus figuris veteris testamenti, naturalibusque exemplis, improbos eorum mores describens, à vera religione

religione abduci se patiantur. *Charissimi omnem solicitudinem faciens scribendi vobis, de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis, deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei*, &c. Ubi vult eos certamina certaminibus jungere, prælia prælijs contra hæreticos, quod assiduè ijs reluctandum sit, quod exprimit verbum *supercertari*.

Quomodo si Epistola hæc sit canonica, Liber Enoch, qui est Apocryphus, in ea citatur?

Distinguuntur quatuor genera Librorum Aprocbryphorum. Quidam sunt quorum veritas, & author ignoratur, ut Liber de infantia Salvatoris. Quidam quorum veritas, & non author ignoratur, ut itinerarium Clementis. *Liber Enoch.* Quidam quorum author, sed non veritas ignoratur, ut Hester, Sapientia. Quidam quorum nec authoc, nec veritas ignoratur, ut liber Enocb. Ex duobus autem ulrioris testimonia possunt peti ad confirmationem veritaris. Gorram in 2. ad Timoth. cap. 3. Porro Liber Enoch notus erat Apostolis, nec incredibile est librum illum in arca servatum fuisse: vel si hoc non admittatur, potuit Noë pronepos Enoch Scripturam illam abolefactam violentia cataclysmi in spiritu rursus reformare: quemadmodum & Hierosolymis Babylonica expugnatione deletis, omne instrumentum Judaicæ literaturæ per Esdram constat esse restitutum: sed à Judæis tandem rejecta est, quod de Christo testaretur, sicut de his Pseudo-prophetis. *Nec utique mirum hoc*, ait Tertullian. l. de habitu muliebri c. 3. *si Scripturas aliquot non receperunt de eo loquentes, quem & ipsum coram loquentem non essent recepturi.*

Quid est quod ibi dicitur, *quoniam Iesus secundo eos, qui non crediderunt perdidit?*

Id de Christo intelligitur non in quantum homo, sed in quantum Deus est, qui Israëlitas ex Ægypto liberatos perdidit & occidit, propter incredulitatem: sicut perditurus est Christianos per baptismum ex originali & alijs peccatis redemptos, si hæreticis adhæreant.

Quæ est historia illa de Michaële Archangelo de Moysi corpore contendente cum diabolo, an non istud fabulam redolet: cum in scriptura alibi non reperiatur?

Historiam hanc narrat Apostolus Judas, ex scriptis Hebræorum apud quos multa extabant, quæ hodie perierunt. Nec propter hoc minor fides ei adhibenda, quod in scripturis alijs non inveniatur, quia non est necesse scripturam à scriptura probari, sed ab Ecclesia. Nam & Joannes Evangelista cap. 5. refert historiam piscinæ probaticæ, cujus aqua semel in anno movebatur ab Angelo, primusque ex infirmis, qui in eam descendebat sanabatur, cum purum sit silentium in veteri testamento, & apud Josephum de tam insigni miraculo. D. quoque Paulus 2. Timot. 3. refert de duobus Magis Jannes & Mambre, quæ nulla scriptura commemorat. Et Act. 20. de præclara illa Christi sententia: *Beatius est magis dare quam accipere*, de qua nihil invenitur in Evangelijs. Erat autem ista altercatio de Moysi corpore, quod vellet diabolus illud notum esse Judæis, qui ad Idololatriam promptissimi facile divinum aliquem cultum, ac indebitum illi exhibuissent, quod ut Michaël Archangelus impediret, cum modestia verborum contendebat, ac prævaluit, cum hæretici verbis impudentissimis pugnent contra veritatem, itaut blasphement ac convitientur magis quæ ignorant, ut vim sacramentorum, & mysteria fidei.

An conveniant hæreticis hodiernis, quæ de veteribus, & primis hic asseruntur?

Omnino 1. *Væ illis*, inquit, *qui in via Cain abierunt.* Cain invidus. Sic illi propter invidiam meliorum, nomen sibi doctorum assumunt. Cain pejora *Hæretici* Deo offerebat, & illi Deo pejorem cultum. Cain crudelis, & illi animas & sæpe corpora interficiunt. Sed & Cain primus in dubium revocavit, quæ erant

A fidei ut Caldæus Paraphrastes Gen. 4. testis est, contendens contra Abel, non esse judicem, nec mercedem bonis operibus, nec peccatis supplicium, nec ullam providentiam. Quibus cum Abel repugnaret, ab eo occisus est.

2. *Et errore Balaam mercede effusi sunt.* Effunditur enim ille, qui non se continet in officio ac virtute, sed aliquo falso bono, sicut esca illectus in illud se præcipitat: sicut moderni hæretici in libertatem vitæ, excusso legum & præceptorum jugo.

3. *Et in contradictione Core perierunt.* Sic enim illi summo Pontifici, ac principibus Ecclesiæ, obmurmurant & contradicunt.

4. *Hi sunt in epulis suis maculæ convivantes.* Quia dum convivunt cum alijs, errores suos evomunt, quiB bus alij maculantur.

5. *Sine timore.* Non cogitant quantum scelus sit simplicium animas à patrum religione avertere, & gehennæ reas reddere.

6. *Semetipsos pascentes.* Quia ob suiipsorum æstimationem pascuntur semetipsis, ac proprijs suis opinionibus.

7. *Nubes sine aqua.* Se enim à terra quasi elevant dum se magistros aliorum arbitrantur, qui possint in illos salutaris doctrinæ aquam effluere: sed revera sunt nubes sine aqua, instabiles pro voluntate sathanæ, modo hac, modo illac impulsi, nullam aquam veræ doctrinæ, sed solos errores reddunt.

8. *Arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ.* Qui cum sint in hac vita velut in AutumC no, ac tempore fructuum, nihil utile afferunt: sed bis sunt mortui, & sibi & alijs, quibus mortis animæ causa sunt, quod à reliquo Ecclesiæ corpore præscissi omnem vitam interiorem gratiæ perdiderunt.

9. *Fluctus feri maris despumantes suas confusiones.* Odio intestino in Ecclesiam agitati, nec ulla conscientiæ pace fruentes: Quorum verba & opera pudenda, ignominiosa, probrosa.

10. *Sydera errantia.* Quia aliquid lucis præ se ferre videntur: nec enim aliter deciperent nisi mendacija vera aliquin intermiscerent, quasi venenis mella. Sed & inconstantes in erroribus.

11. *Quibus procella tenebrarum servata est in æternum.* Hic finis hæreticorum, per tenebras punientur, qui tenebras errorum invexerunt.

Cur liber dictus Apocalypsis?

D Apocalypsis nomen Græcum est, detectionem, seu revelationem significans, quod liber ille revelationem excellentissimam contineat de rebus futuris. De cujus libri præstantia scripsit D. Hieronymus Epist. ad Pamachium. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta quot verba, parum dixi pro merito voluminis, laus *Apocalypsis.* omnis inferior est, in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Hinc Cardinalis Cajetanus finem imponens commentarijs suis, in novum Testamentum, post explicatam Epistolam B. Judæ Apostoli, addit, Apocalypsim enim fateor me nescire exponere juxta sensum literalem, exponat cui Deus concesserit.

Quis scopus D. Ioannis in Apocalypsi?

Repræsentare nobis Christum tanquam judicem vivorum & mortuorum, qui post monita salutis omE nibus data, accepta à Patre Deo potestate judicaria in acceptione libri septem sigillis signati, tandem elapso tempore hujus mundi judicabit pios & improbos, secundum merita operum, his supplicia, his vitæ æternæ præmia decernens.

Quæ partitio libri Apocalypsis?

In tres sectiones perspicuitatis causa dividi poterit.

Prima in qua Christus apparet D. Joanni vestitus *1. sectio Apocalypsis.* podere in habitu sacerdotali, illi injungens, ut scribat monita & exhortationes salutares ad Episcopos septem Ecclesiarum. Quibus denotatur Christi providentia super universas orbis Ecclesias, est enim monens, arguens, adhortans unumquemque prout expedit magis ad ejus animæ salutem; per Angelos Ecclesiarum,

pastores ac sacerdotes, & prædicatores intelligens. Atque hæc sectio continetur à primo capite, post præfationem, & salutationem præviam, ad finem capitis tertij.

Quæ secunda sectio, & ubi incipit ac desinit?

2. Sectio Apocalypsis.

Incipit ab initio quarti capitis, & excurrit usque ad finem noni capitis. In qua Christus accipit à patre æterno potestatem judiciariam, per acceptionem libri signati septem sigillis, cujus signacula solus potest dissolvere, atque Joanni revelat sigillatim, quæ in eo continentur. Procedit autem hæc sectio tali ordine, ut in quarto capite appareat illi pater æternus supra sedē, & thronum miræ gloriæ & splendoris, quem circumstant septem majores Angeli, ac sancti illustriores, designati per quatuor animalia plena oculis ipsum jugiter laudantia, ac viginti quatuor seniores ante eam procidentes, quibus designantur illustriores sancti, qui merita majora in vitæ diuturnitate sibi comparaverunt.

In quinto capite Christus sub figura agni apparens, quod in Cruce pro hominibus immolatus sit, accipit de dextera sedentis super Thronum librum signatum sigillis septem, quo denotatur potestas ejus judiciaria quam in traditione Libri illi concedit pater, velut per quamdam solemnem inaugurationem. Capitibus sequentibus sexto, septimo, octavo, nono, revelantur Joanni omnia quæ continentur in illo Libro apertis sigillatim sigillis singulis.

Quæ sunt illa quæ continentur in illo libro?

Illa quæ antecedunt magis remotè vel proximè judicium, & illa quæ consequuntur nempe supplicia malorum & felicitas piorum qui Christo adhæserunt: quæ omnia sub variis sccmatibus & visionibus repræsentantur D. Joanni usque ad caput 19. inclusivè, cum illa qui habentur a capite 20. ad finem, videantur magis summaria recapitulario & magis clara repetitio antea dictorum cum quadam obscuritate, ob eorum multitudinem.

Nunquid nova est hæc interpretatio & aliis incognita?

Convenit in multis cum aliorum interpretationibus & ad eundem scopum tendit, licet diversâ tantisper viâ, qua tamen explicatio Apocalypsis, quæ valde obscura est, elucidatur.

Explica ergo septem illa sigilla eorumve apertionem.

Cap. 6. Continet apertionem primorum sex sigillorum.

Primo sigillo aperto, *Ecce equum album & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiit vincens ut vinceret.* Quo denotantur Imperatores qui in variis certaminibus victores fuerunt ac sæpe de adversariis triumpharunt, parta sibi ingenti nominis fama ac multis populis subjugatis. In quibus multa judicio divino per Christum discutienda & præmianda vel punienda invenientur. Ac hujusmodi bellicosi Principes, denotantur per equum album in signum gloriæ & splendoris.

Regnorum onera.

Secundo Sigillo aperto exivit alios equus rufus & qui sedebat super illum, *datum est ei ut sumeret pacem de terra & ut invicem se interficiant.* Quo denotatur alius quispiam Imperator crudelis & sanguinis siriens, sub quo omnia bellis & præliis turbantur. Magna judicij Divini materia.

Tertio Sigillo aperto, *Ecce equus niger, & qui sedebat super illum habebat stateram in manu sua, &c.* Quo denotatur quispiam Princeps juris & æqui tenax, qualis vix unus inter multos reperitur, cum ex Regibus Israël nullus, ex Regibus vero Juda tres tantum Deo placuisse reperiantur.

Quarto Sigillo aperto, *Ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum nomen illi mors & infernus sequebatur.* Quo denotatur alius Imperator qui sub prætextu religionis persequutionem contra fideles excitat. Quales fuerunt plures Imperatores hæretici, ac Mahumetani Principes, tribunali Christi quandoque sistendi, coram quo potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt.

Cur Imperia & Imperatores per equos designantur?

Imperatores per equos designati.

Quia equus animal est superbum ac imperiosum. Imperia quoque a Deo gubernantur laxatis vel retentis habenis quoad varios successus. Equus celer est ad cursum in quo nonnunquam ruit in præcipitia sessoremque deturbat, sicut accidit in Imperiis quorum gloria brevis est & inconstans. Denique equus petulans & lascivum est animal: sic enim Imperia ob divitiarum magnitudinem lasciviant, insolentiam ac omne genus vitiorum sæpe invehunt. Adde equum bellicosum esse animal, sicut sunt Imperatores sæpius, quasi ad fundendum humanum sanguinem nati essent, ut in paucis pax vigeat.

Quinto Sigillo aperto eum in bellis & persecutionibus plures interfecti fuissent, videt Joannes animas interfectorum ex zelo justitiæ, vindictam à Deo postulantes contra eorum interfectores, quas solatur Deus attributa illis stola alba beatitudinis animæ, & expectatione majoris numeri eorum qui parem cum illis sortem habere debent.

Animæ sub altare.

Quod vero Joannes vidit illas animas, quæ sunt animæ Martyrum sub altare, ne inferas propterea nondum in cœlo existere ac visione divinâ frui, sicut quidam censuerunt, differentes earum beatitudinem ad finem judicij ultimi, nam altare illud erat in cœlo. Deinde denotat ipsum Christum sub cujus protectione requiescunt fœlices istæ animæ: non autem quod solam ipsius humanitatem videant, ut videtor docere D. Bernardus, serm. 4. in festo omnium Sanctorum. Sed & animæ sumuntur pro ipsis sanctis, more usitato scripturæ quæ per animas homines ipsos intelligit. Dicuntur autem clamare subtus altare ubi eorum corpora poni solebant, quod tacite vindictam clament de tyrannis ipsorum iniquis interfectoribus, ad modum sanguinis Abel, qui dicitur de terra clamasse ad Dominum, Genesis 4.

Sexto Sigillo aperto apparent illi homines conterriti ex consideratione futuri judicij in quo omnia commovebuntur. Quo denotatur status plurium pœnitentium qui elongantur a via sæculi & solitudines amant, metu judiciorum divinorum.

Angeli.

Cap. 7. Continet continuationem ejusdem sexti Sigilli, quo aperto, videt insuper Joannes quo fructu pro animabus laborant boni Angeli, ut plura signatorum millia ex tribubus Israël ab impiis secernant, nec non gentes innumeras quæ ad Cœlos evehuntur ex omnibus populis & nationibus, parta gloriosè victoria de omnibus adversariis.

Cap. 8. & 9. Aperto Sigillo septimo sub variis metaphoris denotantur varij casus eorum maximè qui ex aliquo perfectionis statu ad hæreses prolabuntor, quibus innumeras animas in terra ac mari interficiunt, pluresque qui cœlestem vitam ducebant antea miserè pereunt errorum caligine obscurati. Unde clamatur *Væ, væ, væ, habitantibus in terra.*

Ac primo cum aperuisset Agnus Sigillum septimum, fit silentium in Cœlo quasi media hora, quo denotatur admiratio cœlitum super iis quæ aperto hoc Sigillo apparere incipiebant. Interim orationes Deo per Angelum offeruntur, quo factum ut ignem mitteret in terram, id est amorem Dei inter homines effunderet, & facta sunt tonitua & voces & fulgura & terræ motus magnus. Per quæ omnia significantur Doctores igne charitatis accensi, qui multorum animos ad Deum amandum & avertendum se à terrenis per mutationem vitæ excitaverunt. Sic enim se habet liber iste, ut quædam bona malis permista contineat.

Tum septem Angeli tuba incipiunt canere, ut quasi ad pugnam homines excitent, cum viderint quæ hic præsignantur, casus scilicet plurimorum in hæresim aliaque peccata, ne si inertes dormiant in aliorum ruina ac perditione involvantur.

IV. Famosiores Hæresiarchæ.

Censent autem multi quatuor Hæresiarchas denotari per tubas quatuor primorum Angelorum, qui in quatuor primis Conciliis Generalibus damnati sunt. Arrius, Macedonius, Pelagius, Eutyches.

Hæresiarchæ.

Primus Angelus tuba cecinit & facta est grando & ignis mista in sanguine. Hic est casus Arrij, prædicatio ejus non pluvia quæ terram aleret, sed grando fuit quæ segetem Ecclesiæ devastaret. Hanc ignis furorque zeli comitatur, & omnia mista sunt sanguine cum plures variis modis cruentæ morti addixerunt: Unde tertia pars Ecclesiæ devastata est, *Tertia pars arborum*, eorum scilicet qui ut arbores videbantur fortiores, nam *omne fœnum viride combustum est*. Infirmi quique à vera fide abducti sunt.

Secundus Angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare. Hic est casus Macedonij Archiepiscopi Constantinopolitani, qui zeli impij ardore exæstuans in Spiritum sanctum insaniit, ac plures monachos suo errore infecit, unde dicitur mons ille missus in mare, in statum, scilicet pœnitentium ac lugentium pro peccatis: ac bona pars eorum interijt, naviumque tertia pars, id est, monasteriorum in quibus spirituale reputabatur, Spiritum Sanctum Deum non agnoscere.

Tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit de cœlo stella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, &c. Hic est casus Pelagij, qui Nestorium peperit. De cœlo religiosi status velut stella cecidit, quæ dicta est absinthium, quod divinæ gratiæ dulcedinem auferre conaretur, negans statum supernaturalem hominis, gratiæque ac baptismi necessitatem tollens, unde dicitur cecidisse in tertiam partem fluminum, & aquas amaritudine infecisse, ut de aquis multis morerentur, cum infantes non baptizarentur.

Quartus Angelus tuba cecinit, & percussa est tertia pars Solis, & tertia pars Lunæ, & tertia pars stellarum, itaut obscuraretur tertia pars eorum. Hic est casus Eutichetis Abbatis, qui naturam humanam in divinam conversam docebat, ut Christus sic non esset verus homo, unde tertia pars Solis dicitur percussa, quia tollebat à Christo veram carnem. Et tertia pars Lunæ, id est Ecclesiæ, quæ huic errori adhæsit, & tertia pars stellarum, id est Religiosorum, quos hic error corrupit. *Et dies non luceret pars tertia, & noctis similiter*, quia fuligine hujus hæresis, & qui magis illuminati videbantur, & quo majoribus ignorantiæ tenebris obsiti, errore illo obtenebrati sunt.

Casus viri spiritualis in luxuriam.

Cap. 9. *Quintus Angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi, & aperuit puteum abyssi.* Hic est casus Lutheri secundum multos, nec absurda est interpretatio, quamvis quotumlibet hæreticorum casus in præcedenti capite satis adumbrati sint. Magis placet hic denotari casum cujuslibet viri spiritualis personæ ex alto quodam statu perfectionis vitæ in baratrum luxuriæ prolabentis. Tunc enim dici potest, quod stella de cœlo cadat, seu Episcopus, seu Sacerdos, seu Religiosus, aut Religiosa sit. Aperit puteum abyssi, cum opere peccatum consummatur. *Obscuratus est Sol & aër de fumo putei: & de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ.* Fumus ille mala fama est, quæ de hoc peccato ubique spargitur: locustæ autem illæ scorpionum vim habentes, sunt remorsus conscientiæ, quæ postea exoriuntur ac imaginationes fœdæ peccati illius, quibus sicut scorpionibus pungitur infœlix peccator, ac is maxime, qui accelerata confessione ac emendatione perfecta corpora sua non mortificant, nec in corporibus suis mortificationem Jesu Christi, quæ est signum illius, ac eorum qui ipsius sunt, non circumferunt. Unde fit etiam, ut quandoque in desperationem adducantur. Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium, &c. *Et habebant capillos, sicut capillos mulierum*, &c. Hæ synderesei impœnitentium ac imaginationes fœdæ, quasi prælium assiduè committunt contra hominem, nihilque non molle ac effœminatum animo repræsentant, tumultumque perpetuum in animo excitant ac fovent: *Et habebant super se regem Angelum abyssi.* Præsider nimirum hujusmodi locustis Asmodæus dæmon impudicitiæ omnis incentor, qui in omni lingua, Hebraica, Græca, Latina nomen habet, tam latè diffunditur regnum hujus dæmonis, cui major pars terræ addicta est.

Et sextus Angelus tuba cecinit, &c. Hic alius eventus est, de quo etiam judicium ferri debet in fine sæculi. Bella scilicet geruntur pleraque inter homines, cum numerosis exercitibus, ac cum tanta ferocitate, ut in dæmones aut leones versi videantur homines, qua vi & ferocia, qua arte & calliditate serpentina in se invicem sævientes, ut sæpe post aliquot annorum curricula in quibus bella ista geruntur, tertia pars hominum defecisse videatur varijs modis absorpta. Solvuntur verò quatuor Angeli mali, qui hujusmodi bellis præsideant. Quia tam inhumana sunt, & ab omni humana ratione aliena, quæ in istis accidunt seu inter Christianos, seu inter Gentiles ac Idololatriæ deditos adhuc populos, ut non unum dæmonem, sed plures agitare tales milites non dubitandum sit. Porro cum hæc omnia Joanni ostensa fuissent in apertione septimi sigilli, in quibus exercerj debet judicium Christi, ultimò adhuc illi manifestatur post hæc ac similia acta hominum, finem mundo huic imponendum esse.

Milites.

Quid tertia sectio continet, & ubi incipit?

Incipit à capite decimo usque ad finem libri, ubi post innumera mala ab hominibus perpetrata Deus de omnibus judicium feret, sicque hæc sectio de ultimis temporibus agit.

Ac cap. 10. Angelus de cœlo descendens annuntiat hominibus instare ultima tempora: quo denotatur insignis aliquis prædicator vitæ cœlestis, qui in terra & in mari, in continente & in insulis magno apparatu ac authoritate finem mundi instare annuntiabit, nec ultra Deum velle ferre impios homines. Cum que Joannes librum quem manu tenebat ab eo accepisset ac devorasset: *Et erat in ore meo*, inquit, *tanquam mel dulce: & cùm devorassem eum amaricatus est venter meus.* Quo denotatur judicium specie tenus aliquid dulcedinis continere, quod sancti in eo vindictam malorum debeant adspicere: sed talis futura est eorum pœna, ut merito de ea contristati debeant omnes.

Cap. 11. Instante judicio jubetur Joannes metiri templum Dei, id est perpendere qualia sint merita eorum, qui in Ecclesia, & in fide permanebunt. Describiturque adventus Enoch & Eliæ, eorum prædicatio, mors & glorificatio.

Cap. 12. Describit in genere ultima prælia, quæ adversus Ecclesiam dæmon suscitaturus est. Mulier enim amicta Sole est Ecclesia veritatibus fidei splendens, & Lunam sub pedibus habens in signum firmitatis, ut adversus quam portæ inferi non prævalebunt: coronata est quoque duodecim stellis, quæ denotant vel duodecim Apostolos, vel duodecim articulos fidei. *In utero habens, clamat parturiens, & cruciatur ut pariat.* Christum scilicet, nam quemadmodum Synagoga Christum in statu passibili enixa est, & quodammodo peperit suis precibus: sic Ecclesia innumeris malis affecta per impios & infideles magnis gemitibus desiderabit Christum in statu glorioso, & ut æquum judicem & vindicem tot malorum, sicque quodam novo modo ipsum parituram esse, rugiente licet & fremente dracone .i. dæmone ipsam Ecclesiam crudelius ob id persecuturo per Antichristum & suos satellites. Aut certè ipsum paritura est partu spirituali in fide & charitate credentium: at hoc nititur draco impedire, dæmon

Mulier amicta sole

scilicet, Christum extinguere volens in animis fidelium: inde fiet prælium in cœlo Ecclesiæ militantis. in hoc prælio victus reintegrat pluries certamen, persequiturque mulierem in fine mundi, quæ in solitudines & deserta sese recipit: nec tamen ibi omnino tuti erunt fideles, nam *Misit serpens ex ore suo post mulierum aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.* Excitando persequutiones contra Ecclesiam latitantem in desertis, quam tamen Deus protegit. Porro cum hæc deprehendisset Joannes ait se stetisse in littore maris, *& steti in littare maris.* Ut novam visionem haberet, qua magis in speciali hæc eadem illi designantur c. 13. & sequentibus.

Cap. 13. Describit ipsum Antichristum in speciali magis, sub figura bestiæ horribilis, quæ de mari ascendit, id est, ex multitudine impiorum, habebatque capita septem & cornua decem, id est, decem regna, sicut etiam Daniel. 7. repræsentatur. Habere autem dicitur & decem & septem regna, quia initio ex decem regibus, qui in Romano Imperio existent, tres ab ipso occidendi, & evellendi sunt in prælio, reliquis sealbus Imperio submittentibus, ac in Christi Ecclesiam cum ipso conjurantibus, blasphemiasque in eum jactantibus. Postea videt D. Joannes alterum velut prophetam sub specie bestiæ de terra ascendentis, qui falsa etiam miracula aget, ut adducat homines ad adorandam imaginem Antichristi. Ut sic vi ac fraude inducat homines ad infidelitatem. Hic promovebit conatus impios Antichristi, illius malitiæ cooperando.

Cap. 14. Repræsentatur maxima exultatio eorum, qui Antichristum vicerunt. *Et cantabant quasi canticum novum.*

Cap. 15. Continuatur hæc exultatio. Et sub finem capitis incipiunt repræsentari pœnæ eorum, qui Antichristo adhæserunt sub schemate septem Angelorum, qui habent phialas plenas ira Dei.

Cap. 16. Describuntur pœnæ illæ quibus afficiuntur impij per effusionem septem phialarum. Ibique incipit describi destructio Babylonis, Romanæ scilicet civitatis quæ tunc temporis Idololatriæ dedita erit, mutato regimine.

Cap. 17. Apertè describitur destructio Babylonis.

Cap. 18. Exultatio Angelotum super ruina Babylonis, lamentationesque amatorum ac admiratorum illius.

Cap. 19. Laudes redduntur Deo à sanctis propter illam destructionem, simulque Christus se accingit ad ultimum judicium, & ad stragem impiorum, ad quam invitantur omnes sancti quasi ad cœnam magnam: ac Antichristus & pseudo-propheta vivi mittuntur in stagnum, id est, in infernum ac eorum sectatores gladio feriuntur.

Recapitulatio Apocal.

Cap. 20. Recapitulatio est eorum quæ hactenus dicta sunt juxta antiquos & modernos Interpretes, ad finem usque decursa oratione, ad initium scriptor hujus historiæ redit & recapitulando, ut in tropicis locutionibus fieri solet, quæ prætermiserat, percurrit, ait Angelomus. *Et vidi alium Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi & catenam magnam in manu sua.* Quem autem alium in Angelo descendentem de cœlo accipimus nisi illum de quo per prophetam dicitur, vocabitur nomen ejus magni consilij Angelus, videlicet Dominum nostrum Jesum Christum, qui semetipsum exinanivit? Quid vero clavis designat abyssi, nisi vim divinæ discretionis quæ persecutores Ecclesiæ, & cum opportunum fuerit de latebris vitiorum ad sævitiam exire permittit: & rursum ne quantum volunt noceant, includit? Quid quod abyssi vocabulo, nisi eorumdem persecutorum corda figurantur quæ & per lapsum fluida & per duplicitatis sunt caliginem tenebrosa? Quid etiam per catenam dicimus figurari, nisi inevitabilem atque omnia constringentem divinæ majestatis potentiam? Manus siquidem illius Angeli est divinitas per quam virtutes & miracula operatur & omnia moderatur.

Et apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus. Propter malitiam enim draco est, propter versutiam serpēs, propter iniqua atque exercitata consilio antiquus, *& ligavit eum per annos mille & misit eum in abyssum.* Dei enim filius in carne infirmus, in divinitate fortis mortalium visitans regionem fortior alligavit fortem, compescuit virtutem dæmonis ne seduceret gentes, ex quibus conflata est Ecclesia, per annos mille, quibus designatur totum tempus ab Incarnatione ad adventum Antichristi; non quod post illud elapsum tempus debeat eas seducere, tales enim sic ad certamen præparabit quod tanto ejus impetu vinci non poterunt, cum eorum virtus omnibus signis & verberibus Antichristi futura sit potior. *Et clausit & signavit super illum ut non seducat amplius gentes,* per Idololatriam maximè per quam antea seduxerat. Quid est autem dicere clausit, nisi aditum illi interdixit, ne alibi gressus malitiæ extendere præsumat, nisi quo occulta sed justa Dei judicia abire permittant. Signavit etiam, id est, sigillavit super eum, quasi enim sub quodam sigillo clausus tenetur in abysso, quia ignorat qui sunt ex prædestinatis & reprobis, ne aut ab eorum tentatione recedat, aut reprobi cum quadam excusatione pereant dicentes, se frustra laboraturos, si jam nota esset dæmoni ipsorum reprobatio.

Diabolus nescit qui sunt electi aut præsciti.

Et vidi sedes & sederunt super eas, & judicium datum est illis. Quæ verba aptius intelliguntur de judicio ultimo post Antichristum futuro, cujus nequitiæ qui non adhæserint dicuntur regnaturi cum Christo mille annis, id est, per æternitatem; variat enim hic Joannes in mille annis non uno modo eos intelligendo, quod non est insolens in scripturis, ut observat Blasius Viegas sect. 2. in hoc caput. *Cæteri mortuorum non vixerunt donec consumentur mille anni.* Hæc est resurrectio *prima*, quæ intelliguntur de mortuis in peccato, qui vivent tantum vita corporis in resurrectione generali, occiso prius Antichristo cum suo exercitu per ignem de cœlo descendentem, atque ipso cum suo Pseudopropheta ac insigni præcursore misso in stagnum ignis inferni, ubi in perpetuum cruciētur. Verba enim ut sonant, accipienda sunt in hoc loco. His porro peractis expressius repræsentat D. Joannes ultimum judicium & quam terribile futurum sit, rethoricâ plane mirabili, quæ paucis verbis sic majestatem judicis Christi exponit, ut superet omnem artem oratoriam.

Et vidi thronum magnum & candidum & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit cœlum & terra, quam ergo terribilis & augustus ille judex, cujus præsentiam ac intuitum nec cœlum nec terra sustinere valent, sed quasi ipso apparente velut in nihilum rediguntur. *Et vidi mortuos magnes & pusillos stantes in conspectu throni: & libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in librit secundum opera ipsorum.* Libri illi conscientiæ sunt singulorum ac libros illos aperiri, est cunctos legere ac nosse quid quisque egerit sive pravum sive bonum: intellectus enim singulorum à Deo tunc elevari cuncta comprehendent. Vel librorum illorum apertio denotat notitiam omnium actionum humanarum quam Deus habet, propter quam metaphoricè dicitur habere librum in quo benè & malè gesta ab hominibus, præmiaque ac supplicia ijs debita continentur. Hæc porro Dei notitia quæ infallibilis est, omnibus explorata erit & unicuique secundum opera retribuetur. Quod vero fit mentio de libris in plurali & de libro vitæ in singulari, per hoc insinuatur discrimen malorum & bonorum operum. Libri enim plures sunt pro malis operibus, tam numerosa illa fuerunt ut pluribus voluminibus conscribi debuerint, unicus vero est liber vitæ tam rara & pauca fuerunt opera omni ex parte perfecta, *& qui non est inventus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Hic est liber prædestina-

Liber & libri.

ctionis, qui unicus est, cum multi sint reprobationis. Qui legit intelligat & stupens dicat cum Davide Psal. 138. *Domine probasti me & cognovisti me*, &c.

Cap. 21. Describit locum cœlestis gloriæ, civitatem scilicet cœlestem, ejus opes, splendorem, & gloriam: quæ nihil vetat secundum litteram majori ex parte intelligi.

Cap. 22. Describit beatitudinem essentialem, seu visionem beatificam sub duplici typo, fluvij scilicet aquæ vivæ, quia sanctorum sitim ac desideria omnia satiat, ac ligni vitæ, quia immortalitatē confert. Quod etiam singulis mensibus novos fructus affert, quia semper ita nova, sapida, ac jucunda beatis videtur visio Dei, ac si primo die illam experirentur, sine ullo fastidio. Tum adhortatur ad tanti boni desiderium: ac confirmata fortiori assertione suæ prophetiæ veritate, ad illam beatitudinem ipsemet Joannes suspirans exclamat: *Veni Domine Iesu. Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus vobis. Amen.* Atque in his votis ac desideriis post Jesum Christum, qui est finis scripturæ, finem accipit Scriptura sacra.

Cur iste finis Apocalypsis, & Librorum omnium novi Testamenti?

Scopus novi Testamenti.

Scilicet utraque lex antiqua & nova cursus est, & via ad Christum, & propter Christum sunt sicut cursus, & via sunt propter terminum: & Christus est finis utriusque legis. Sed cum hoc discrimine, quod est finis veteris legis quatenus est redemptor, in primo adventu, & est finis novæ legis quatenus est glorificator & beatificator in secundo adventu: ideo finis Librorum sacrorum novæ legis expressius nobis repræsentat Christum in secundo adventu, in quo homines beatificabit, ac gloriæ suæ largitione consummabit in æternum, atque in hoc finiuntur, sicut adepto fine cessat motus.

Quomodo libri novi Testamenti annuntiant secundum Christi adventum in gloria?

Quia Christum venturum in gloria prædicant aut promittunt partim verbis expressè id significantibus: partim variis figuris ac parabolis idem significantibus.

Ostende id in Matthæo primo Evangelistarum.

Cap. 1. Angelus apparens in somniis Joseph indicit illi, ut Christo nomen imponat Jesus: *& vocabis nomen ejus Iesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Id autem complebitur perfectè in secundo adventu, in quo à peccatorum reliquiis, pœnis nempe corporis liberabit electos suos per salutem omni ex parte consummatam, ab omni impotentiâ, nequitiâ & miseriâ.

Cap. 2. Regum adoratio cum muneribus designat honorem, gloriam & cultum Christo in cœlis exhibendum ab omnibus beatis. Præmittit mysterium circumcisionis D. Lucas, cujus anagogiam sic interpretatur Alanus de insulis in libro sententiarum. Per hoc quod Christus circumcisus est in carne octava die, figuratum est quod octava die resurrectionis circumcidendum esset à carnis passibilitate, & corpus suum, id est, fidelis populus octava ætate à corporis & animæ pœnalitate.

Cap. 3. D. Joannes Baptista apertè prædicat Christi adventum ad judicium, *cujus ventilabrum*, inquit, *in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Est autem ventilabrum instrumentum quo grana in altum projecta à pulvere & paleis purgantur, designatque potestatem Christi judiciariam.

Cap. 4. Exinde cœpit Jesus prædicare & dicere: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.*

Cap. 5. Christus sermonem habet de beatitudine hominis ad finiendam illam controversiam toties agitatam inter Philosophos de fine ultimo & beatitudine hominis. *Et aperiens os suum docebat eos dicens, beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* &c.

Cap. 6. Docet orationem Dominicam in qua instruimur adspirare ad illum Christi gloriosum adventum per illa verba. *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum* &c.

Matthæus per singula capita spectat secundum Christi adventum.

Cap. 7. *Intrate per angustam portam: quia lata porta est & spatiosa via quæ ducit ad perditionem & multi sunt qui intrant per eam, quam angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inveniunt eam.* Item. *Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum* &c.

Cap. 8. & 9. Multos infirmos curat in signum & figuram, quod in secundo suo adventu omnem languorem & defectum tollet à corpore & anima.

Cap. 10. Convocat duodecim Apostolos qui ejus regnum & adventum ad judicandum orbem annuntiaturi erant, ac inter alia illis loquens ait. *Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel donec veniat filius hominis.* Item. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.*

Cap. 11. *Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi, tu es qui venturus es an alium expectamus?* Item versu 24. *Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicij.*

Cap. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicij.*

Cap. 13. Proponit varias parabolas, inter alias illam quæ est sagenæ missæ in mare & ex omni piscium genere congregantis. *Quam cum impleta esset educentes & secus miserunt: sic erit in consummatione sæculi* &c. Item parabolam zizaniorum &c.

Cap. 14. Christus multiplicat panes & pisces, *& manducaverunt omnes & saturati sunt.* Figura est convivij cœlestis &c.

Cap. 15. Iterum multiplicat panes.

Cap. 16. Hanc profert sententiam versu 26. *Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.*

Cap. 17. Christus transfiguratus præbet speciem illius gloriæ & pulchritudinis quam in gloria sua habiturus, *& resplenduit facies ejus sicut sol* &c.

Cap. 18. Profert parabolam regis qui voluit rationem ponere cum servis suis, in signum futuri judicij.

Cap. 19. Dixit Petrus ad Christum, ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Jesus autem dixit illis, *Amen dico vobis quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.*

Cap. 20. Affertur parabola hominis patrisfamilias qui conducit operarios in vineam suam, & in fine jubet, per procuratorem per quem Christus designatur, reddit unicuique mercedem. *Voca operarios & redde illis mercedem.*

Cap. 20. Affert parabolam hominis patrisfamilias, qui plantavit vineam, quam parabolam concludit hac terribili sententia. *Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur, super quem vero ceciderit confringet eum.* Quod erit evidens in judicio.

Cap. 22. Multa habet quæ ad idem judicium pertinent, ut est parabola hominis regis, qui fecit nuptias filio suo, quam concludit hac sententia, *multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Item cum probat ad

Pharisæos loquens se esse Deum ex illo loco Davidis, quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum dicens, *Dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?*

Cap. 23. Minatur Scribas & Pharisæos. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* & concludit his verbis; *non enim videbitis me amodo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Cap. 24. Manifestè describit Christum venientem ad judicium. vers. 30. *& videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majestate, & mittet Angelos suos cum tubâ* &c.

Cap. 25. In parabola decem virginum, & talentorum idem argumentum tractat, subjungitque. *Cum autem venerit filius hominis in majestate sua & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes,* &c.

Cap. 26. Interrogatus Christus à Principe Sacerdotum si esset Christus filius Dei, dicit illi Jesus, tu dixisti, *veruntamen amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cœli.* Quæ verba dixit Christus cum verosimiliter illi improperaret pauperiem & statum infirmitatis suæ minimè competentem Messiæ, cujus duplicem adventum non satis attendebat Princeps ille Sacerdotum.

Cap. 27. Mors ipsius describitur & crucifixio inter duos latrones, quorum uni paradisum promittit, alterum sine venia dimittit, in signum eorum quæ acturus est in judicio circa prædestinatos & reprobos.

Cap. 28. Surrexit Christus è sepulcro statumque gloriosum assequitur, dicit quoque Apostolis, *data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*, ut qualis futurus sit per totam æternitatem intueri liceat.

An etiam liber Actuum Apostolorum secundum Christi adventum exhibet?

Apostoli annuntiant secundum Christi adventum

Omnino: idque per singula ferè capita, in quibus sermo est de concionibus Apostolorum: id enim maximè urgebant, Christum jam venisse ad salutem hominum in statu passibili in quo mortem pro redemptione generis humani subijsset, iterato autem venturum in fine mundi ad judicandum homines & eis pro meritis operum supplicia aut gloriam retributurum: atque in fide ista pendere salutem omnium: ut vero hæc per omnia ferè capita insinuentur, sunt quædam alia capita in quibus id apertius enuntiatur.

Cap. 1. Angeli dicunt Apostolis stupentibus & attonitis ex intuitu Christi ad cœlum ascendentis. *Viri Galilæi quid statis adspicientes in cœlum? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Sic*, nempe in eadem formâ humanâ. *Sic*, propriâ virtute non alienâ ope adductus. *Sic*, cum eadem animâ & eodem corpore, quod nullo tempore alterabitur. *Sic*, in eadem gloriâ & majestate. *Sic*, in nubibus descendet ad judicium sicut in nube evectus est ad triumphum.

Cap. 10. Prædicat D. Petrus de Christo. *Hunc suscitavit Deus tertia die & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo nobis qui manducavimus & bibimus, cum illo, postquam resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo & testificari quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum.*

Cap. 17. D. Paulus prædicans Athenis apud Areopagitas, & tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant, *eo quod statuit diem in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.*

Cap. 24. Idem D. Paulus Felicem Præsidem in Judæa instruit in fide Christi, *disputante autem illo de justitiâ & castitate & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit* &c. Consuetum hoc erat argumentum D. Pauli, gloria & majestas Christi ad judicium venturi, unde & cap. 28. de se testatur ob hanc causam dira quæque passum esse. *Propter spem enim Israël catenâ hac circumdatus sum.* Et licet periculum capitis subiret tunc Paulus, Felicem de adulterio reprehendendo, Drusillam enim opere cujusdam Magi ad suum thorum pellexerat ob pulchritudinem, cum esset nupta Amesæ Regi, major tamen erat animus Pauli, quam ut metu mortis ab opportunâ commonitione deterreretur, quare apud illum prædicat de justitia servanda ad proximum, de castitate servanda ad seipsum & de judicio futuro, cujus consideratio timorem & venerationem inducere poterat, ut horum consideratione revocaretur a peccatis. Et notavit Estius ibid. in notis, quod non fidem specialem, qualem nempe requirunt hæretici ad salutem, prædicaverit Paulus dicens: credite vobis per Christum donari peccata, vosque per ipsum justos esse & certissimè salutem consecuturos. Quod si dixisset, nihil fuisset opus terribilis judicij commemoratione per quod Felix contremisceret. Unde obiter licet animadvertere omninò aberrare à scopo novi Testamenti, quod ubique terrorem judicij venturi ingeminat, ut salutari metu homines concussi resipiscant: cum ipsi hæretici ex opposito, solam fiduciam & securitatem de remissis peccatis ob fidem in Christum nitantur persuadere. Sed væ iis doctrinis iisque hæresibus quæ omnem metum auferentes omnem ætatem sexumque decipiunt. Certè nihil tam suspectas reddit conversiones plurium fidelium in Paschate, qui statim redeunt ad priorem vivendi modum, nisi quod satis non percellantur timore judicij divini, verè enim dixit Sapiens, *qui sine timore est non poterit justificari.*

Vana fiducia hæreticorum reprehenditur.

Ecclesi. 1.

Quid Epistolæ D. Pauli & aliorum Apostolorum, etiam ne Christum judicem & adventum ejus gloriosum proponunt?

Vix ulla est Epistola sacra quæ idem argumentum non verset cum non alia scripto quam voce docuerint Apostoli.

Epistolæ D. Pauli passim inculcant 2. Chr. adventum.

Epistola ad Ro. cap. 2. *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum & inter se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus in die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum, per Iesum Christum.*

Cap. 4. *Qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra & resurrexit propter justificationem nostram.* Nempe ipsum in gloriâ resurrectionis, fidei oculo spectantes & cum spe expectantes venturum in gloriâ, justificamur.

Cap. 5. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in quâ stamus & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.*

Cap. 14. Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut quare spernis fratrem tuum? *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi: Scriptum est enim, vivo ego dicit Dominus: quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.* Ita unusquisque pro se rationem reddet.

Epist. 1. ad Corinthios cap. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium: tunc laus erit unicuique à Deo.*

Cap. 15. *Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides nostra.*

Si in hac vitâ tantum (quam passibilem duxit Christus) *sperantes sumus, miserabiliores omnibus hominibus sumus. Oportet autem illum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus ejus.*

Epist. 2. ad Corinthios cap. 5. Et ideo contendimus

ſivè abſentes ſive præſentes placere illi. *Omnes enim* A *nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum ſive malum.*

Epiſt. ad Galatas.

Epiſt. ad Epheſ. c. 1. & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credidimus ſecundum operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum a mortuis, *& conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum & poteſtatem & virtutem & dominationem & omne nomen quod nominatur, non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro & omnia ſubjecit ſub pedibus ejus.*

Epiſt. ad Philip. c. 2. Humiliavit ſemetipſum factus B obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, *ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloriâ eſt Dei Patris.* Græca habent *in gloriam Dei Patris*, unde origo eſt & principium omnis dominationis ac propter quam Chriſtus omnia agit etiam in judicio.

Cap. 3. Noſtra autem converſatio in cœlis: *unde etiam Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundum operationem qua poſſit etiam ſubjicere ſibi omnia.*

Epiſt. ad Coloſſenſes c. 3. Igitur ſi conſurrexiſtis C cum Chriſto quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. *Cum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & apparebitis cum ipſo in gloria.*

Epiſt. 1. ad Theſſalonicenſes c. 2. *Quæ eſt enim noſtra ſpes aut gaudium aut corona gloriæ noſtræ? Nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in adventu ejus?* Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

Cap. 4. Quoniam ipſe Dominus in juſſu & in voce Archangeli & in tuba Dei deſcendet de cœlo: & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aëra, & ſic ſemper* D *cum Domino erimus.* Itaque conſolamini invicem in verbis iſtis. Verè nulla poteſt, Apoſtole ſancte, major conſolatio hac in fragili ac miſerabili vita, quam quæ de reſurrectione futuræ vitæ percipitur. Hanc qui non credunt vel non ſentiunt, verè infœliciores ſunt omnibus hominibus, & pejoris quam pecudes conditionis &c. ait Ambroſius Catharinus ibidem. Per eos qui primi mortui ſunt in Chriſto, intelligit Martyres ac eos qui peculiariter pro Chriſto mortui ſunt, ac qui non judicandi ſed cum ipſo judicaturi ſunt, illi primi dignitate & meritis reſurgent ante alios, invenienturque cum Chriſto in nubibus, quando alij ſancti judicandi tamen è terra venient obviam Chriſto è cœlis deſcendenti, reprobis in terra remanentibus.

Epiſt. 2. ad Theſſalon. c. 1. itaut & nos ipſi in vobis E glorіemur in Eccleſijs Dei pro patientiâ veſtrâ & fide, in omnibus perſecutionibus veſtris & tribulationibus quas ſuſtinetis, *in exemplum juſti judicij Dei*, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini &c. qui pœnas dabunt in interitu æternas, *à facie Domini Ieſu Chriſti & à gloriâ virtutis ejus, cum venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum eſt teſtimonium noſtrum ſuper vos in die illo.*

Atque cum exiſtimarent inſtare diem adventus Chriſti c. 2. inſtruit eos ne ſeducantur, monetque antea venturum Antichriſtum, *niſi venerit diſceſſio primum & revelatus fuerit homo peccati.* Ubi per diſceſſionem magnam & inſignem defectionem à religione in pleriſque, notat, A cum pro Chriſto reputabitur Anti-Chriſtus.

Epiſt. 1. ad Timotheum c. 6. Præcipio tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Chriſto Jeſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem, ut ſerves mandatum ſine macula irreprehenſibile, *uſque in adventum Domini noſtri Ieſu Chriſti: quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potens*, &c.

Epiſt. 2. ad Timot. c. 4. *Teſtificor coram Deo & Chriſto Ieſu, qui judicaturus eſt vivos & mortuos per adventum ipſius & regnum ejus, prædica verbum, inſta importunè, opportunè, argue, obſecra, increpa in omni patientiâ & doctrinâ.*

In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, *quam* B *reddet mihi Dominus in illa die juſtus index.*

Epiſtola ad Titum c. 2. Apparuit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè & juſtè & piè vivamus in hoc ſeculo, *expectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti.*

Epiſt. ad Hebræos c. 4. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum, vivus eſt enim ſermo Dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum: & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. *Et non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus. Omnia autem nuda & aperta ſunt* C *oculis ejus, ad quem nobis ſermo.* Quæ verba videntur de judicio Chriſti intelligenda.

Cap. 7. *Secundo ſine peccato apparebit omnibus expectantibus ſe in ſalutem.* Scilicet tunc non vocabit peccatores ſed ſolos juſtos.

Cap. 10. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.*

Epiſtola canonica.

Epiſt. D. Jacobi c. 5. *Patientes igitur eſtote fratres uſque ad adventum Domini.* Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum.

Epiſt. Petri 1. c. 5. Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè ſed ſpontaneè ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. *Et cum* D *apparuerit princeps Paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronam.*

Epiſt. Petri 2. c. 3. Unum vero hoc non lateat vos, chariſſimi, quod unus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut unus dies: non tardat Deus promiſſionem ſuam, ſed patienter agit propter vos nolens perire aliquem, ſed omnes ad pœnitentiam reverti. *Adveniet autem dies Domini ſicut fur*, &c. *quales vos oportet eſſe in ſanctis converſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in adventum diei Domini*, &c.

Epiſt. 1. D. Joan. c. 2. Et nunc filioli manete in eo: *ut cum apparuerit habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.*

Cap. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei* E *erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.*

Cap. 4. *In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicij: quia ſicut ille eſt & nos ſumus in hoc mundo.* Senſus eſt, ſicut Chriſtus in hoc mundo erat in ſtatu meriti, non præmij ſaltem completi: ſic nos ſumus in hoc mundo in expectatione ſtatus gloriæ.

Epiſt. 2. *Ecce prædixi vobis ut in die Domini non confundamini.*

Epiſt. Beati Apoſtoli Judæ. Prophetavit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch: *Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere judicium contra omnes*, &c.

A

Apocalypsis D. Joannis tota est ut nobis exhibeat Christi adventum secundum ad judicium eumque vocat c. 1. *Qui est, qui erat & qui venturus est.* Quod cum satis pateat & declaratum fuerit infra, non est quod quisquam dubitet quin tota scriptura novi Testamenti spectet adventum Jesu Christi in gloria, sicut tota scriptura veteris Testamenti eum spectat in passione. Unde & solerter annotant quidam D. Joannem Evangelistam in Evangelio descripsisse primum Christi adventum in carne, in Apocalypsi vero describere secundum Christi adventum ad judicium.

Scopus totius Scripturæ sacræ.

D. Joannes Evangelista.

Objiciet quispiam Joan. 12. Christum dicere. *Non veni ut judicem mundum*, ad quod aptè respondet D. Thomas, in commentario ad hoc cap. lect. 8. duplicem esse adventum filij Dei. Unum quo venit ut Salvator, alterum quo venit ut judex. Sed cum omnes essent in peccatis, si primo venisset ut Judex, nullum salvasset, quia omnes eramus filij iræ, & ideo oportuit ut veniret primo ad salvandum & postmodum ad judicandum & fideles & peccatores, & hoc quod dicit, *non veni ut judicem mundum*, modo scilicet &c.

Ordo duplicis adventus.

B

Sic igitur oculi omnium in te sperant Domine Jesu Christe. Tu solus spes & expectatio es universorum. Tu objectum perpetuum ad quod collimant omnium desideria & qui præcedunt & qui sequuntur omnes clamant. *Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.* Tu semper expectatio gentium, tu desiderium collium æternorum, in te unum omnium vota conspirarunt ab initio mundi, & etiamnon adhuc conspirant & conspirabunt ad finem sæculorum.

Matth. 21.

C

Tot expetitus sæculis
Tot prædicatus patribus
Tot ante dictus gentibus
Tot nuntiatus litteris
Tot personatus vatibus
Tot adumbratus figuris
Tot lineatus formulis
Tot cordibus inspiratus
Tot Christianis speratus
Tot concupitus Angelis
Suæ gloriæ fructibus
Nos saties perenniter.

Genebrardus in Cant.

De verbo Dei non scripto, seu de traditionibus, pars secunda Apparatus.

An præter tot Libros Canonicos in quibus verbum Dei scriptum continetur, opus est adhuc traditione aut definitione Ecclesiæ?

D

Quia, inquit Vincentius Lirinensis: *Commonitorij parte 1. c. 2.* Scripturam Sacram pro ipsa sua altitudine non uno eodemque sensu universi accipiunt, sed ejusdem eloquia aliter atque aliter alius atque alius interpretatur, ut pene quot homines sunt, tot illic sententiæ erui posse videantur. Aliter namque illam Novatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscillianus, aliter Jovinianus, Pelagius, Celestius, aliter postremo Nestorius. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tam varij anfractus errores, ut propheticæ & Apostolicæ interpretationis linea secundum Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigatur.

E

Ubi ille Ecclesiasticus & Apostolicus sensus requiretur?

Partim in traditionibus, quæ in antiquorum Patrum scriptis continentur: partim in definitionibus Ecclesiæ. Illæ verbum Dei non scriptum, hæ verbum Dei definitum ac cum authoritate explicatum exhibent.

Quid traditio in genere?

Definitio traditionis

Doctrina viva voce accepta, & continua susceptione ab authoribus in posteros derivata, ac consuetudine firmata, licet in Libris scripturæ Canonicis consignata non sit, sed in alijs fide dignis monimentis.

Quæ illa monimenta?

Maximè scripta Sanctorum Patrum, de quibus dicit D. Augustinus lib. 2. contra Julianum: *Quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt, quod didicerunt, docuerunt, quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt, & cætera. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, Pastoribus crevit.*

Quot species traditionum?

Aliæ sunt Veteris Testamenti, aliæ Novi Testamenti: traditiones Veteris Testamenti aliæ erant Mosaicæ & legitimæ quæ ad salutem necessariæ erant, ut quod libri in Canone Judæorum consignati divini essent. Quod fœminæ habebant aliquod remedium contra peccatum originale, quodcumque illud fuerit, & quod cruenta sacrificia mortem Christi significarent, non enim aliter expiare peccata credebantur hæc sacrificia quam ex meritis Christi, cum tamen in Veteri Testamento nusquam id asseratur. Aliæ traditiones Pharisæorum, ut quod sæpius lavandæ essent manus inter prandendum, Marc. 7. Quod cum peccatoribus non esset sumendus cibus, Matth. 19. Quod in Sabbatho non liceret ægros sanare, Luc. 6. Quod jurare per templum nihil esset, grave vero admodum per aurum ac oblationes templi jurare, Matt. 23. Cujus generis similia passim inveniuntur in Evangelijs, ac quæ Christus arguit, licet earum quædam essent ex se bonæ aut indifferentes, quod Pharisæi ex iis intumescerent venarenturque opinionem sanctitatis apud homines, minimaque plura diligenter observando, graviora legis præcepta non curarent, *excolantes culicem, camelum autem glutientes*, Matth. 23.

Traditiones Novi Testamenti aliæ sunt divinæ, aliæ Apostolicæ, aliæ Ecclesiasticæ: quædam ad fidem, quædam ad mores spectant. Nonnullæ sunt universales pro tota Ecclesia, nonnullæ locales quæ spectant ad certum locum: aliæ perpetuæ, aliæ sont temporales.

Divisio traditionis

Traditiones Divinæ sunt quæ doctrinam exhibent ab ipso ore Christi discipulos suos docentis promanantem, quæ tamen in Evangelicis aut Apostolicis libris expressa non est. Talis est doctrina ad materiam & formam Sacramentorum pertinens.

Traditiones Apostolicæ quæ ab Apostolis ex instinctu Spiritus sancti institutæ sunt, nec in eorum Libris seu Epistolis continentur, ut est jejunium Quadragesimale, de quo S. Leo Serm. 9. de Quadragesima scribit. A sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti majora hæc ordinata fuisse jejunia.

Traditiones Ecclesiasticæ sunt consuetudines quædam vel à Concilijs, vel Prælatis, vel nonnullis hominibus sanctis, vel a populis in quibusdam locis, quæ paulatim tacito fidelium consensu vim legis passim obtinuerunt.

Cæterum ex parte materiæ traditiones quædam doctrinam fidei continent, ut quod sunt tantum quatuor Evangelia, quod B. Maria semper Virgo fuerit, quod infantes sint baptizandi, in baptismo pronuntianda ista verba *Ego te baptizo*, &c. Quædam vero spectant ad mores & ritus quosdam externos, ut cæremoniæ Baptismi, trina mersio, Chrismatis renovatio annuatim, mixtio aquæ cum vino in calice, ad orientem precatio, aquæ benedictio & hujusmodi alia.

Distinguuntur quoque traditiones ex parte loci, onde quædam sunt universales pro tota Ecclesia, aliæ pro certo quodam loco, dicunturque particulares seu locales. Similiter ex parte temporis; sunt enim quædam perpetuæ, aliæ ad certum tempus, ut sanctio de abstinentia à sanguine & suffocato per Apostolos decreta in Concilio Jerosolymitano, Act. 15. Insuper ex modo quo præscribuntur, aliæ quoque sunt necessariæ cum dantur in forma præcepti, ut diei Dominicæ sanctificatio & jejunium Quadragesimæ: aliæ liberæ quæ dantur per modum consilij, ut sunt quædam consuetudines in Ecclesia sine ulla lege expressa inductæ, qualis est Crucis signatio in fronte, oratio ad orientem, aspersio aquæ benedictæ, &c.

An traditiones illæ omnes æqualem inter se habeant authoritatem?

Minimè; solum enim divinæ traditiones parem vim habent

habent cum Scripturâ sacrâ, quod sicut mandatum principis eandem vim & authoritatem habet apud subditos sive scripto, sive viva voce proferatur: sic etiam verbum Dei, sive scriptum sit, sive traditum. De his *Tertullianus.* Tertullianus de corona militis, cap. 3. Hanc (scilicet traditionem) si nulla scriptura determinavit, certè consuetudo corroboravit, quæ sine dubio de traditione manavit, & cap. 4. *Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides observatrix.*

Quid de Apostolicis traditionibus?

Discrimen aliquod est: quia Apostoli quædam docuerunt & tradiderunt tanquam à Deo promanantia & hæc parem quoque cum Scriptura sacra authoritatem habent: quædam vero instituerunt ex authoritate propria Pastorali ad regimen Ecclesiæ, & hæc non tantæ sunt authoritatis, ut jus divinum constansque ac perpetuum statuant.

Quibus argumentis probabis traditiones?

Magni momenti est validissimis rationibus eas adstruere, nam ut disertè *Iodocus Clictoveus* Jodocus Clictoveus in compendio veritatum contra erroneas Lutheranorum assertiones materiam hanc pertractat, & quem hic verbatim sequi non pigebit, Hæreticorum clypeus adamantinus & umbo ferreus ad reluctandum veritati & sanctæ Ecclesiæ, est hæc improba & erronea assertio; Nihil esse credendum, recipiendum vel faciendum, nisi quod expressè in sacra Scriptura dicitur. Quæ sanè propositio tanquam stygia palus & lacus tartareus, multarum hæresum mater est viperea infaustáque origo, quas ex orco sæpiùs produxit infeliciter in superas auras & nostram hanc regionem: ad quam interimendam hæc prorsùs opposita nunc proponitur veritas, sacrarum Litterarum testimoniis & rationibus munienda.

Aliqua sont in Ecclesia indubiè tenenda (quorum nonnulla à Christo & Apostolis sunt profecta) quæ non expressè in sacrâ Scriptura continentur, nempe multa dixisse Christum discipulis suis, quæ in Evangeliis scripta non sunt, vero est consentaneum, cùm dicat B. Joannes in penultimo sui Evangelij capite: *Ioan. 20.* *Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu suorum discipulorum, quæ non sunt scripta in Libro hoc.* Et paulo post in ultimo capite: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scriberentur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, Ioan. 21.* *qui scribendi sunt, Libros:* Quòd si fecit Jesus multa quæ non sunt scripta, consimili certè ratione putandum est & credendum, multa eum dixisse discipulis suis & turbis, quæ non sunt ab Evangelistis conscripta; quale est istud dictum, *Act. 20.* *Beatius est magis dare quàm accipere*: quod B. Paulus Act. 20. cap. perhibet Christum dixisse, & tamen ab Evangelistis non exprimitur inter ea, quæ dicta sunt à Domino. Insuper circa principium historiæ Actuum Apostolorum scribit B. Lucas de Domino nostro, quòd post resurrectionem suam *Act. 1.* præbuit seipsum discipulis suis vivum, *in multis argumentis, per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei*, id est, de Ecclesia triumphante aut etiam militante (quæ hæc frequenter in Evangeliis per Regnum Cœlorum designatur) admonens quomodo eam gubernarent & regerent: eam tamen quæ de regimine Ecclesiæ Christus discipulis suis post resurrectionem locutus est, non sunt scripta. Multa igitur creditur dixisse Christus discipulis, quæ scripta non sunt, sed solo verbo ab eo excepta, & per Apostolos Ecclesiæ sunt tradita atque commendata, non minoris tamen authoritatis quàm alia.

1. Cor. 11. Præterea B. Paulus in 1. ad Cor. Epistola sic scribit; *Laudo autem vos, fratres, quia per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Ubi de iis loquitur traditionibus & præceptis, quæ dederat Corinthus verbo, antequam iis scriberet. Et paulo post in eodem cap. post doctrinam salutarem, quam scripserat eis de sumptione Eucharistiæ, subnectit: *Ibidem.* *Cætera autem, cùm venero, disponam.* Quo verbo promittit se & alia daturum eis præcepta ac monita circa eandem materiam, quæ scripto non comprehenderat in sua Epistola. Rursum in 2. ad Thessal. Epist. idipsum etiam insinuat ipse idem Doctor gentium, dicens: *2. Th. 2.* *Itaque fratres state & tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ubi aliqua innuit se tradidisse illis sermone verbique ministerio, quæ non docuerat eosdem per Epistolam suam. In sequenti quoque ejusdem Epistolæ cap. sic scribit eisdem: *2. Th. 3.* *Denuntiamus vobis, fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis.* Illa autem traditio forma erat piè vivendi à Paulo ipsis verbo definita, non inscripta quidem chartis, sed sermonis communicatione tradita. Consonat iisdem & illud ipsum, quod in 2. Epistolæ ad Tim. 2. scribit Apostolus, ad eundem verba faciens: *Tu ergo*, inquit, *fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Jesu, & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* *2. Tim. 2.* Itaque audivit aliqua Timotheus a Paulo, quæ non sunt scripta. Adde quod in Actuum Apostolicorum cap. 15. narrat sacra illa Historia, quòd *Act. 15.* *B. Paulus electo Sila comite perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesiam & præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.* Hujusmodi autem præcepta nequaquam in sacrarum litterarum pagina sunt expressa, sed verbo tantùm erant tradita Ecclesiæ, & ex Apostolis in alios transfusa. In proximè verò & continuò sequente ejusdem libri cap. contexitur de B. Paulo & Timotheo ejus comite hæc narratio, quòd *Act. 16.* *cum pertransissent civitates, tradebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymis.* Talia verò dogmata & decreta nequaquam in toto scripturæ ambitu continentur.

Adhæc ante ipsius Moysi, (qui scripsit Pentateuchum) tempora erat Synagoga, immo Ecclesia sancta sub ætate Adæ, Noë, Abrahæ & Sanctorum Patriarcharum, erantque tunc & præcepta Dei & cæremoniæ & sacrificia, pro illius temporis conditione & sorte offerenda: attamen nulla tum habebatur Scriptura sacra, sed tantùm divinæ revelationes & locutiones ad sanctos Patres, quemadmodum in suo Cantico cecinit sacrata Deo Virgo Maria; *Luc. 1.* *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula.* Idem etiam Spiritu sancto repletus Zacharias Pater S. Joannis Baptistæ, post revolutam divino beneficio linguam, decantavit; *Ibid.* *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Non igitur ipsius Ecclesiæ substantia aut integritas, nec etiam divini juris authoritas omnino & in universum pendet ab ipsa divinorum librorum scriptura.

Rursus non statim post primitias sancti Spiritus in discipulos Domini effusas, conscripta sunt Evangelia sacra, sed post aliquantum temporis curriculum, ab ipsa sancti Spiritus in terram missione, ut exempli gratiâ, sex annorum aut octo, qui intercesserunt ab ipso Ascensionis Dominicæ die usque ad primam Evangelij conscriptionem, à B. Matthæo factam, per hypothesim: Toto itaque illo tempore intervalli erat Ecclesia sancta, Christianæ legis observatrix, per Apostolos sub administrationibus Sacramentorum & doctrinæ Evangelicæ gubernata, & tamen tunc nulla erat adhuc Scriptura sacra novi Testamenti, neque Evangelia, neque Epistolæ Apostolicæ, nec Actus Apostolorum, nec sacra Apocalypsis; quomodo igitur Ecclesiam in has detrudemus angustias, ut nec credenda habeat nec agenda quæ non obstringant, nisi ea tantùm quæ in sacris Litteris continentur? Quomodo iidem eam redigemus in id pristinum, ut ex scripturæ præsidio omninò pendeat? Cùm nec ipse Legislator noster Christus quidquam legis ipsius scriptum in membranis reliquerit, nec discipulos iusserit scribere libros, sed docere omnes gentes & baptizare. *Matt. 28.*

Huic accedit quod non minùs efficax instrumentum ad docendum sacra fidei & morum rudimenta, est vox docentis, quàm manus scribentis, immò longè efficacius: Viva enim vox (ut Author est Quintilianus) alit pleniùs & vehementiùs ac acriùs afficit: cui respondet illud etiam Beati Hieronymi verbum in Epistola ad Paulinum, de omnibus sacræ Scripturæ Libris: Habet nescio quid latentis energiæ vivæ vocis actus, & in aures discipuli de authoris ore transfusa fortiùs sonat. Non igitur minus erat aut infirmius, ipsa Ecclesia novà plantatione fundata sub Apostolis, cùm necdum esset aliqua Scriptura sacra novi Testamenti, quàm fuerit postea, quando conscripta sunt divina illius volumina. Quomodo igitur asserere quis rectè possit, nihil credendum vel agendum nisi quod in sacra continetur Scriptura, cùm tunc credenda & agenda vivâ tantùm voce ex uno in alterum transfunderentur atque communicarentur?

Quint. *B. Hier.*

Cæterùm ut non solis rationibus, sed exemplis veritatem in hoc cap. propositam adstruamus, id primo in limine constituamus præsentis negotij exemplum. In toto sacræ Scripturæ decursu atque contextu expressum id nequaquam habetur, quod aqua sit miscenda vino in Missæ officio: id tamen indubiè tenendum est & factitandum, quod à Christo credatur Apostolis, ut fiat, traditum, & ab illis toti Ecclesiæ commendatum.

Aqua miscenda vino

Cyprianus in Epistola ad Cæcilium fratrem: Si quis, inquit, de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter hoc non servaverit (scilicet aquam vino non miscuerit in calice Domini) quod nos Dominus facere, & exemplo, & magisterio docuit, potest simplicitati ejus, indulgentia Domini, venia concedi: nobis verò non potest ignosci, qui nunc à Domino instructi sumus, ut calicem Domini, cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus. Hæc ille. Adstipulatur supradictis & Innoc. 3. c. *Cum Marthæ*, titulo de celebratione.

S. Cyprianus.

Insuper indubitato tenendum est, laudabilem hunc esse morem meritòque commendandum, quo Christiani signant se signo Crucis, & signaculum illud in fronte depingunt, nequitiisque spiritualibus, ut scutum quoddam & munimentum objiciunt. In totâ tamen Sacra scripturæ pagina id nequaquam expressè positum comperitur, quod debeant *se* fideles illo vivifico munire signo.

Signum crucis.

Præterea nullæ scripturæ sacræ traditione id proditum habemus, quod Apostoli composuerunt Symbolum fidei, quod vulgo Symbolum Apostolorum dicitur: de illo tamen nemini licet hæsitare, aut dubitandi occasionem aliis ingerere, quandoquidem id ipsum unanimi totius Ecclesiæ sententiâ approbatum sit, & probatissimorum Authorum concordi sententiâ confirmatum. B. itidem Augustinus in sermone primo pro vigilia Pentecostes, eidem astipulatur sententiæ, dicens: Sancti Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolicum, duodecim sententiis comprehensam, Symbolum vocaverunt, per quam credentes Catholicam tenerent veritatem, & per quam hæreticam convincerent pravitatem. Sermone autem secundo Dominicæ in Ramis Palmarum, idem eximius Doctor nominatim cuique duodecim Apostolorum suum assignat articulum fidei quem in unum cum cæteris contulerit, ad componendam hanc certissimam fidei regulam. Quo testimonio quid apertius à quopiam expeti, aut verius efflagitari potest? Eandem præterea sententiam probat uno consensu tota antiquorum patrum corona & sacer chorus haud dubiè sentientium, & scriptis suis attestantium, illud Symbolum à sanctis Apostolis editum esse. Id & universalis Ecclesiæ ritus corroborat, quotidie ad officium Primæ, & Completorij in horis Canonicis, illud Symbolum tanquam Apostolicum dici debere constituens, ut & in cujusque diei principio & exitu, ac fidei regula, & confessione muniantur fideles atque stabiliantur.

Symbolum fidei. *S. Augustinus.*

Plura sunt hujusmodi, quæ traditiones probant, ut etiam hæretici vix ullam actionem sacram peragant, in qua non inveniantur plures circumstantiæ, si bene expendantur, quas nullatenus per verbum Dei scriptum probare possint ut patere potest in administratione sacramentorum, quæ recipiunt, ut quod sermone negant, opere ipso admittant.

Quid respondendum objectionibus contra traditiones?

Primò itaque objiciunt illud verbum Moysi, populum Israeliticum de edictis Domini: *Non addetis ad verbum, quod loquitur vobis, nec auferetis ab eo.* Et ejusdem libri Deuter. cap. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam nec minuas.* Consonat eidem sententiæ & illud Proverb. 30. c. *Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est omnibus sperantibus in se, non addas quidquam verbis illius, & arguaris inveniarisque mendax.* Demum Apoc. ultimo terribiliter comminatur B. Joannes iis, qui tentarint quidpiam superaddere verbis Domini, *Contestor*, inquit, *omni audienti verba Prophetiæ libri hujus, si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sanctâ.* Verbis igitur divinis, quæ in sacrâ explicantur scripturâ, nihil est addendum, tanquam jus divinum & necessarium ad credendum.

Deuter. 4. *Deuter. 12.* *Prov. 30.* *Apoc. 22.*

Responsio. Per authoritatem geminam libri Deuteronomij, & unam Proverbiorum supra adductam, id solum prohibetur, ne verbis Domini superaddamus aliquid, tanquam verbum Dei ab eo dictum, quod non sit ejus: non tamen ex illis id rectè colligitur, quod ipsemet Deus prioribus suis dictis non addiderit postea alia, quæ verbo & non scripto ab eo habuerimus, quæ certè nos non addidimus, sed ipse fuit qui addidit. Multa siquidem eorum, quæ dicimus esse divini juris & non scripta, a Christo Apostolis sunt denunciata. Per authoritatem verò Apocalypsis supra citatam, id solum vetatur, ne libro Apocalypsis ostensæ B. Joanni in Pathmos insula, aliquid addatur tanquam pars illius Apocalypsis, quod tamen ipse non scripserit nec addiderit, & certum quidem est Ecclesiam, idipsum ad unguem observasse, nec superaddidisse quidquam extraneum, tanquam partem libri illius. Quocirca per prædictam authoritatem non prohibentur acceptari aliæ revelationes ad eum librum nihil facientes, neque traditiones Apostolorum, aut constitutiones Ecclesiasticæ non repugnantes sacris litteris, sed adminiculariæ, & adjutrices ad ea melius & expeditius agenda, quæ in sacris litteris continentur.

Secundò sic instant. Augustinus in Epistolâ quadam ad Hieronymum hanc præclaram scribit sententiam, quæ etiam in volumine Decretorum, dist. 9. cap. *Ego solis*, recitatur in hunc modum à Gratiano. Ego solis scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut earum nullum authorem aliquid errasse firmissimè credam. Si autem aliquid in eis invenero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam mendosum codicem esse, vel non assecutum interpretem quod dictum est, vel minimè me intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, quantalibet sanctitate, vel doctrina polleant, ut non ideo verum putem, quia ipsi ita senserint, sed quia per alios authores, vel Canonicas, vel probabiles rationes, quia à vero non aberrant, mihi persuadere potuerunt. Ex quibus Augustini verbis colligitur, quia solum libris Canonicis, qui in Biblia continentur, necesse est fidem certissimam adhibere, non autem aliorum assertionibus, quæ extra sacræ scripturæ ambitum ponuntur: & ita non æquo gradu tenenda sunt aliqua non scripta in Biblia, cum iis quæ ibidem plane exprimuntur. Consimiles autem prædictæ sententias Augustini, in eundem scopum tenden-

Augustinus.

tes, etiam complusculas recitat in loco supradicto Gratianus 9. scilicet dist. libri Decret. cap. *Quis nesciat*, cap. *Noli*, & cap. *Neque*.

Responsio. In prædicta authoritate, & cæteris in eadem dist. 9. adductis, B. Augustinus solum loquitur de sacra Scriptura & ejus libris in comparatione ad alios libros, qui ab humanis Authoribus ingenio humano & absque divina revelatione sunt editi, quod ex ipso verborum ejus contextu in prædictis sententijs satis constat. Et idcirco per divinam Scripturam in illis suis dictis intelligit Augustinus, quidquid per divinam revelationem habetur in Ecclesia, sive id in Biblia scriptum sit, sive extra eam repositum, & per traditionem Apostolorum aut Christi vivâ voce communicatum. Hanc autem ejus esse intelligentiam, eo ipso convincitur, quòd ipse sacer Author omnino etiam tendat in veritatis hoc cap. prolatæ sententiam, ut ex multis capitibus 11. dist. decret. potissimùm ex c. *Ecclesiasticarum* dilucidè constat.

Tertiò insistunt, extra illam Scripturam nulla Catholica veritas invenitur, in qua omnis veritas utilis ad salutem habetur, & omnis falsitas inimica saluti, damnatur. Atqui secundum B. Augustinum in scriptura divina quidquid utile est, invenitur, & quidquid noxium fidei & bonis moribus damnatur. Ergo extra sacram Scripturam nulla invenitur veritas Catholica.

Augustinus.

Responsio. In illa B. Augustini sententia, quæ secundo hic assumitur loco, sacra Scriptura non debet contractâ & constrictâ ratione concipi solùm pro ijs, quæ in libris Canonicis scripturæ expressa sunt & palam explicata; sic enim à veritate esset aliena prædicta propositio Augustini, sed secundum generalem amplamque significationem, est ibidem accipienda sacra Scriptura, quâ ambiat & complectatur omne jus divinum, seu revelationem ab Ecclesia acceptam uti divinam, sive sit conscripta in corpore Bibliæ, sive non, sed solo verbo tradita. Siquidem quia potissima & multo major pars divinarum Revelationum nobis communicatarum, est exarata & scripto expressa in ipsa Biblia; idcirco nomine sacræ Scripturæ sancti Authores comprehendunt etiam pauca divinitùs nobis indulta, quæ extra sacram Scripturam & libros Canonicos habemus in eodem divini juris gradu.

Quartò & hunc movent cavillum, Non minùs sufficiens est pro fidelibus Christianis Novum Testamentum unà cum veteri, quàm fuit solummodo vetus Testamentum pro Hebræis: sed tota fides, ad quam adstringebantur Hebræi, fuit expressa in Veteri Testamento & libris ejus: ergo etiam & tota fides, ad quam de necessitate salutis obstringuntur Christiani, continetur in Novo & Veteri Testamento. Non igitur obligantur verè fideles ad aliquid credendum, quod in Biblia non exprimitur, aut ex ea non potest recta consequutione deduci.

Respõdeo Judæos, præter Libros Veteris Testamenti habuisse alia nonnulla ad fidem & mores spectantia, ex ore Prophetarum & antiquorum Patrum sine scripto excepta, sed ab avis ad nepotes, voce, verborumque communicatione transfusa, ad quæ nihilominùs agenda vel credenda ipsi obstringebantur. Et has traditiones sine scripto per sermonis transfusionem, nonnulli Cabalam Hebraicâ voce nuncuparunt, sive Latinâ, receptionem, quòd à majoribus suis juniores illas traditiones receperint solo verbi commercio sine scriptura, quemadmodum diligentissimi earum rerum indagatores, arcanorumque Linguæ Hebraicæ ac legis perscrutatores litterarum monumentis tradiderunt.

Quid Cabala.

Demùm postremò sic insurgunt in nos adversarij. Illud quod eadem facilitate contemnitur, quâ probatur, ad fidem Catholicam minimè spectat, nec debet inter veritates Orthodoxas annumerari: at secundum B. Hieronymum, quod ex Scripturis sacris authoritatem non habet, eâdem facilitate contemnitur, quâ

Hieronymus.

A approbatur; tale igitur ad fidem Catholicam nequaquàm attinere putandum est; ea verò quæ in libris Bibliæ Canonicis expressa non sunt, non habent à sacris Litteris authoritatem, talia igitur contemnenda sunt & non firmiter tenenda.

Respondeo. In propositione secundo loco assumpta, B. Hieronymus sacram Scripturam secundum generalem & amplam acceptationem, quâ complectatur etiam omnia divini juris documenta, quæ revelatione aut ordinatione divinitùs facta sive accepta à fidelibus, sive scripto expressa sint, sive solâ verborum communicatione tradita: quemadmodum etiam in tertiæ objectionis dissolutione paulò ante dictum est, B. Augustinum sic accepisse sacram Scripturam, in una propositione ex eo ibidem deductâ. Neque B.
B Hieronymi mens est & sententia, quòd in authoritate hic ex eo citatâ, capiatur sacra Scriptura contractè, & secundum constrictam hanc rationem, quâ solùm complectatur libros Canonicos exaratos scriptoque relictos, & quæ in eis continentur; nunquam enim sentiret ipse B. Pater id non contentum in eâ esse reprobandum (ut superioribus utamur exemplis) quod in Augustissimo Missæ sacrificio aqua vino misceatur, aut quòd signaculo sanctæ Crucis fideles frontem insigniant, aut Symbolum legant Apostolicum eâ contemplatione, quod ab Apostolis conditum sit & ad nos ita traductum: nullum tamen ipsorum expressum est scripto in Biblia, sed aliunde, scilicet verbo, est jam olim inductum.

Cæterum hoc argumentum luculenter & eruditè tra-
C ctat Lindanus in Panopliæ Evangelicæ opere disertissimo, in quo laborans ut verè fideles Christiani habeant unde catholicam doctrinam tueantur illæsam, posterisque sartam tectam tradant, ne inter tam varias diaboli fraudes numquam insurgentis acrius, numquam oppugnantis infestius mutiletur, aut in alium sensum depravetur, quam à Christo ejusque Apostolis accepit Ecclesia, ut id fiat facilius, hæreticorum axioma, scilicet quod nihil credendum quod non sit scriptum, primo libro funditus evertit, ac in sequentibus libris, secundo, tertio & quarto, confirmatis præcipuis capitibus doctrinæ catholicæ contra Lutheranos & Calvinistas. In quinto demum libro plures eorum objectiones contra verbum Dei agraphum seu non scriptum proponit ac dilucidè dissolvit, Brentij nempe, qui
D Apostolorum traditiones comparat cabalisticis Rabinorum nugis, Calvini cujus captiunculæ Sophisticæ aperiuntur ac calumniæ refutantur, confessionis Witebergensis quæ inutilibus aliquot seu Patrum fragmentis doctrinam traditionis nititur obruere, maximè illo loco D. Augustini tract. 49. super Joannem quem sicut Achillem opponit. *Electa sunt autem quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur*, fragmentum hoc, inquit Lindanus, extra suum locum cogitatum haud parum sanè habet verisimilitudinis: sed suo consarcitum corpori, unde est divulsum, nihil prorsus ad rem facere cognoscetur: non enim quod ait D. Augustinus, *quæ saluti credentium sufficere videbantur*, ita dictum est, quasi Augustinus dicat electa esse omnia quæ ad omnia fidei dogmata confirmanda adversus omnes hæreses sufficerent, sed tantum quæ
E saluti credentium sufficerent quantum ad illud caput fidei quod sibi D. Joannes sumpserat corroborandum, videlicet, Jesum esse Christum eundemque esse Dei filium. Sic telum istud adversariorum facilè perfringitur, sed & alia arma parricidalia quibus suam in matrem quæ ipsos Christo regeneravit sese armarunt, ibidem de manibus ipsorum excutiuntur. Quod indicasse nunc nobis satis sit ad aliud Dei verbum, si tamen est aliud, festinantibus.

Lindani Panoplia.

DE VERBO DEI DEFINITO AVT EXPLICATO per Concilia. Pars tertia apparatus.

An verbum Dei definitum aliud est à verbo Dei scripto aut tradito?

IDem est verbum quod à Deo revelatum est. Sed cum Deus aliqua revelet magis explicitè & clarè, alia implicitè & magis obscurè, illud solet definiri ab Ecclesiâ quod tantum implicitè & magis obscurè revelatum est a Deo, maximè cum solet revocari in dubium aut non sanè intelligi.

Quid de verbo Dei definitur?

3. Dubia circa verbum Dei.

Commonit. p. 1. c. 2.

Tria potissimum de Verbo Dei definiri solent. Primò quod sit. Secundò quid significet. Tertiò quid ipsi æquipolleat, seu quod ex ipso per necessariam consequentiam infertur. Tria enim circa verbum Dei revocari solent in dubium, quæ nisi determinentur, turbatur fides Christiana invertiturque ac evertitur. Dubitatur enim primo an hi & illi libri sint canonici & à Spiritu sancto inspirati. Secundò quis sit sensus verborum imo & rerum, cum eodem sensu illa non accipiant, universi sed aliter atque aliter alius atque alius interpretetur, ut pene quot homines sunt tot illuc sensus erui posse videantur, ait Lirinensis. Teroò dubitatur etiam quid implicitè lateat in verbo Dei, & quid inde erui & consequi possit necessariò, propter hæc enim digladiantur inter se plures & in periculum fides adducitur. Idcirco circa verbum Dei tria solet definire Ecclesia. Primo quodnam sit verbum Dei, unde determinat canonem librorum Sacrorum & catalogum figit. Secundò determinat de sensu legitimo & à Spiritu sancto intento. Tertio de his propositionibus quæ consequuntur necessariò ex verbo Dei, unde fiunt postea propositiones ac definitiones fidei. Unde ad quæstionem

Est ne præter Scripturam & traditiones opus Concilijs?

Respondetur, si homines fideliter & cum debita obedientia verbo Dei scripto & præceptis Apostolicis acquievissent, vix Conciliorum auxilio indigerent: verum quia Scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non uno eodemque sensu universi accipiunt, eamque perversi homines corruperunt (non enim ait D. Augustin. lib. 83. quæst. q. 69. Posset error oboriri palliatus nomine Christiano, nisi de scripturis non intellectis) quia etiam verbum Dei traditum sub varijs prætextibus neglexerunt, itaut quæ per se satis obscura erant, obscuriora reddiderint, varias lites ac controversias suscitando, ad avertendos plures à vera fide, opus fuit judicio Ecclesiæ ad componendas definiendasque eas controversias, quæ vel nullo modo, vel non nisi obscurè in verbo Dei scripto aut non scripto continentur: aliàs siquidem Deus non providisset sufficienter Ecclesiæ suæ, quam necesse esset sine remedio in perpetuis schismatibus ac dissensionibus seipsam consumere, nisi ab eo authoritas quædam instituta esset, quæ de controversijs in dies subnascentibus sententiam clarè & perspicuè pronuntiaret, cui tenerentur omnes se submittere. Patere hoc potest exemplo controversiarum civilium, quæ judicem requirunt qui de eis dijudicet, licet enim lex scripta sit in Codice & Digestis, exterque insuper consuetudo annorum tractu firmata, hæc tamen non satis sunt, sine Principe vel Magistratu qui fungatur officio judicis, advocatis etiam cum opus fuerit senatoribus pluribus ad rem discutiendam: idem dicas in Ecclesia præter codicem Scripturarum & consuetudinem traditionum, opus est judice qui est Summus Pontifex, qui vel extra Concilia vel in illis pro rei gravitate clarè & apertè definiat. Unde dicit idem D. Augustinus lib. de utilitate credendi cap. 14. Quod si providentia rebus humanis præsidet, desperandum non est ab ipso Deo authoritatem aliquam constitutam qua velut certo gradu innitentes ad Deum attollamur.

Iudex fidei.

At Christus nos remittit ad scripturas, Joan. 5.

Respondetur, eo in loco dicere Christum *scrutamini scripturas, quia illæ testimonium perhibent de me.* Non dicere, quia illæ judicium perhibent de me: at testium officium non est ferre sententiam, sed solum testimonium dicere. Ad judicem verò spectat testium dicta audire, scrutari, conferre inter se, & ex his sententiam ferre ac judicare.

Quid est Concilium in genere?

Congregatio sive conventus hominum prudentium publica authoritate convocatorum, ad tractandum communi intentione de necessarijs sive commodis Reipublicæ.

Quotuplex illud Concilium?

Vel sæculare est & pro rebus temporalibus ac terrenis congregatum: vel Ecclesiasticum est & pro rebus spiritualibus ac Ecclesiasticis convocatum. Hocque distingui solet in tres species quæ sunt Concilium Generale seu Universale, Provinciale, ac Episcopale. Universale est congregatio majorum Prælatorum Ecclesiæ Catholicæ, de toto orbe Christiano nullo excluso, authoritate Romani Pontificis convocata ad aliquod communi intentione solemniter tractandum in religione Christiana, ipso Pontifice Romano præsidente vel aliquo loco sui. Aliquando autem minus propriè sumitur generale respectu alicujus provinciæ aut nationis, quo pacto multa Concilia vocantur generalia, etsi non omnes orbis Christiani Prælati ad illud vocentur.

Provinciale Concilium illud vocatur quod Primas vel Metropolitanus, aut Patriarcha habet cum suis Episcopis sibi subditis. Aut legatus Summi Pontificis cum Episcopis suæ legationis seu Provinciatum intra ejus terminos contentarum. Unde illud Provinciale dicitur aut Provinciæ delegatæ ac commissæ, qualia solent esse Concilia Legatorum Summi Pontificis in diversis regnis: aut sunt Provinciæ ordinariæ, qualia sunt Archiepiscoporum, Primatum, aut Patriarcharum solemnes convocationes Episcoporum, sibi jure ordinario subditorum ad tractandum & deceroendum de rebus spiritualibus.

Episcopale Concilium quod & Synodus Episcopalis vulgo dicitur, illa est quam celebrat Episcopus in Diœcesi sua cum Abbatibus & Clericis sibi subjectis.

Vnde origo celebrandi Concilia?

Partim à Patribus veteris Testamenti, partim ab Apostolis. Nam de illis legitur num. 16. *Viri proceres Synagogæ qui tempore Concilij per nomina vocabantur.* De his habetur in Actis Apostolorum. Quod pluries congregati sunt ad nascentis Ecclesiæ informationem. Sed nec Angelorum deest exemplum. Qui etiam inveniuntur aliquando adstitisse coram Deo ad providendum saluti hominum suæ custodiæ concreditorum.

Quomodo probares ad Pontificem Romanum pertinere convocare Concilium Vniversale ac in illo præsidem agere?

Quia illi cura universæ Ecclesiæ demandata est cum D. Petro Apostolorum Principi cui succedit, oves omnes Christi commissæ sunt ut eas pasceret, unde ad illum præsertim spectat ea agere & disponere quæ ad universam Ecclesiam spectant. Deinde ad illum pertinet convocare Concilia universalia cui omnes obedire tenentur, quique potest coërcere negligentes aut contemnentes ad illud adesse, nam aliàs convocatio illusoria esset: soli autem Rom. Pontifici ut primatum habenti omnes obedire tenentur: & nisi ita esset ac quilibet de majoribus in Ecclesia possent Concilium cogere, facillimè schisma oriretur, dum unusquisque ad se Ecclesiam trahere vellet. Unde Synodus Alexandrina in qua erat D. Athanasius scribit in hunc modum Fœlici Papæ. Scimus in Nicæna magna Synodo ab omnibus esse concorditer roboratum, non debere absque Rom. Pontificis sententia Concilia celebrari nec Episcopos condemnari. Et 1. Machab. 4. attribuitur Simoni

Papæ authoritas.

Sacerdoti magno Hebræorum ut Conventus sine ipso non fieret in regione. Quod privilegium eo magis convenire debet Summo Sacerdoti legis Christianæ, quanto amplioris est dignitatis supra Pontificem veteris legis. Unde etiam Summi Pontificis est dirigere Concilium, ea proponere quæ in eo tractanda, judicanda ac definienda sunt, eadem definita confirmare, cum robur & potestas Concilij ab eo pendeat quem Christus Vicarium suum generalem super universam Ecclesiam constituit, ac proinde omnes Ecclesiæ Prælati, etiam in Concilijs, Romanum Pontificem maximè debent revereri, colere ac venerari, ne si deprimatur aut contemnatur, inanes sint eorum definitiones ejus authoritate destitutæ, & illegitima habeantur Concilia, ut sæpe factum est.

Nec obstat quod legitur Act. 6. convocatam fuisse multitudinem discipulorum per duodecim Apostolos. Quia ex hinc non sequitur authoritate D. Petri, non fuisse convocatos, licet expressè id non commemoretur, major enim fuit reverentia Apostolorum ad B. Petrum tanquam ad caput & Principem suum, cui in omni negotio primum locum cesserunt.

Nec similiter quod legantur Imperatores convocasse aliquot Concilia, quia non aliter id fecerunt quam ex consensu & authoritate Pontificis Rom. cujus voluntatis fuerunt exequutores. Ut ex infra dicendis clarius patebit.

Qui ad universa Concilia necessariò vocandi sunt?

Episcopi

Episcopi qui locum Apostolorum tenent. Juxta illud Psalm. 44. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij constitues eos Principes super omnem terram.* Cum enim universitas tota Ecclesiæ convocari non possit, ij convocandi sunt in quibus ipsa continetur & per quos regitur & administratur, quibusque à Christo potestas judiciaria concredita est in discernendis causis. Si enim inferiores Prælati aut laici vocandi essent ut judicarent in Concilijs cum suffragio decisivo, tunc magis regerentur ab ijs, quam eos regerent Episcopi, cum enim longè plures sint numero si oriretur inter ipsos discordia, tota authoritas Concilij revolveretur ad inferiorum vota, cum à majori parte concluderetur, quod valde absurdum esset. Sed & cum Episcopi existimentur habere custodes Angelos superioris cujusdam ordinis, eorum judicia majori firmantur veritate & authoritate.

Adsistentes concilio qui.

Possunt autem alij vocari, ut habeant vocem decisivam ex privilegio, ut Generales Ordinum, ac aliqui Abbates: alij quoque ut habeant voces consultivas, ij scilicet qui majori pollent prudentia doctrinaque divini aut humani juris, sicut sunt plures eximij Doctores seu sæculares, seu religiosi. Alij quoque ut inserviant Concilio, ne vis illi inferatur, locus tutus servetur, omniaque in illo peragantur cum debito ordine, contra adversantium aut protervorum nequitiam, fraudes, ac insultus qui diversis artibus Concilia interturbare moliuntur. Denique cum forma & modus celebrandorum Conciliorum universalium ex dispositione & authoritate Pontificis pendeat, illius est pro varietate temporum ac negotiorum tractandorum providere de ijs qui præter Episcopos vocandi erunt, absque eo quod ex modo vel forma servata in aliquo Concilio, etiam si fuerit Apostolorum, efficax argumentum desumi possit, cum unum aut aliud exemplum legem pro futuris temporibus non possit imponere.

An Concilia universalia errare possint in dogmate fidei & rebus ad salutem necessarijs?

Ecclesia in Concilio universali docens necessaria ad salutem seu in fide, seu in moribus, errare & fallere non potest propter assistentiam Spiritus sancti, quam usque ad finem mundi Ecclesiæ Pastoribus non defuturam promisit Christus, Joan. 14. *Paracletus manebit vobiscum in æternum spiritus veritatis, Ille vos docebit omnia.* Et quando Christus ad docendum misit Apostolos. *Docete omnes gentes*, adjecit, *ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Matt. ult. Idem scriptura indicat cum hos titulos tribuit Ecclesiæ ac ejus Pastoribus, qui certitudinem & infallibilitatem eorum arguunt. Matth. 5. *Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi*, Osee 2. Vocatur Ecclesia desponsata Dei in fide, nec unquam relinquenda promittitur 1. ad Tim. 3. Vocatur *columna & firmamentum veritatis.* Ut scilicet per sapientiam Ecclesiæ loquentis succurratur infirmitati & ignorantiæ hominum in rebus fidei & ab omni errore noxio conservetur, juxta illud ad Ephes. 4. *Quosdam dedit Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, &c. Donec occurramus omnes in unitatem fidei & non circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia & circumventione erroris.* Itaut fideles qui obediunt Ecclesiæ & in ejus unione permanent, ab hæresi immunes sint. Quare Christus cum rogasset pro Apostolis, *Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est, &c.* Pro cæteris fidelibus qui credituri erant per verbum eorum orat *ut omnes unum sint*, id est maneant per charitatem & obedientiam concordes in Ecclesia, quo sic ab errore liberentur. Porro cum in illis verbis Christus respexerit ad perpetuitatem Ecclesiæ, & finis dati in Ecclesia ministerij æquè requirat assistentiam Spiritus sancti in successoribus Apostolorum, minimè ipsis solis hanc assistentiam competere judicandum est, cum etiam illis data sit ratione potestatis eorum Pastoralis ac ordinariæ, in qua successores usque ad finem mundi habituri sunt, & similis vigebit necessitas fideles in veritate pascendi contra exorientes subinde novos errorum Doctores.

Quid si Ecclesia in Concilijs non adhiberet ea media quæ necessaria sunt ut non erret?

Media ad benè definiendum.

Respondetur, Deum, qui disponit omnia suaviter, eo ipso quod promittat absolutè aliquem finem, eo ipso prouidere ne desint media ad illum consequendum, & ne aliqua obstet ad ejusdem finis consequutionem: quare cum Deus promiserit futurum, ut Ecclesia assistente Spiritu sancto veritatem doceat in omnibus, & si id fieri debeat cum certis quibusdam medijs, ut diligenti examine, auxilij supernaturalis invocatione, & alijs, non debemus existimare defutura ista media necessaria: quemadmodum si cui Deus revelasset suam beatitudinem futuram eamque illi in particulari promisisset, & si non videret media quibus illam attingeret, deberet Deo simpliciter revelanti & promittenti credere, & si illa media nondum explorata haberet. Debet enim confidere illa non defutura unquam, Deo providente de medijs necessarijs ad finem illum quem promisit. Quare vanum est quod quidam objiciunt contra infallibilitatem Conciliorum circa conclusiones fidei & morum dogmata, non constare si in ijs debita media adhibita fuerint ac de ijs medijs dubitari; acquiescendum est enim simpliciter promissioni Divinæ, quod Ecclesia per Spiritum sanctum in omnem veritatem inducetur, & quod qui finem promisit, in medijs necessarijs non deerit. Unde sibi parum constant hæretici, qui cum nullam aliam veram fidem justificantem agnoscant, quam quæ innititur promissionibus divinis, firmitatem tamen & certitudinem Ecclesiæ in definitionibus impugnant, pro libito fidei objectum intra solas Christi promissiones concludentes, modo illas ab objecto fidei excludentes, cum infallibilem Ecclesiam nolunt admittere.

Circa quæ versatur infallibilitas Ecclesiæ in Concilijs?

Objectum infallibilitatis.

Circa substantiam ipsam fidei, publica dogmata & res ad salutem necessarias. Finis enim infallibilitatis Ecclesiæ est consummatio Sanctorum ac salus publica fidelium ad quam sufficit circa ista infallibilitas Ecclesiæ. Deus autem & natura ut non deficit in necessarijs, sic nec superabundat in superfluis. Nec providentiæ Dei repugnat multos particulares defectus in gubernatione universi permittere ad decorem ipsius, & multos privatos errores, multarumque rerum non

necessariarum ignorantiam in doctissimis etiam, ad ipsorum salutem, cum illis expediat multa nescire ut ab elatione reprimantur.

Unde asserendum multa in Concilijs ad fidem non pertinere, sed solum ea decreta quæ tanquam de fide universis fidelibus sub pœnâ anathematis communiter credenda proponuntur, itaut sola ipsa decreta nuda quoad substantiam sint de fide: non vero omnia adjuncta: ut putà rationes vel aliquæ circumstantiæ locorum, personarum, aut temporis, & hujusmodi quæ solum facerent ad designandum expressius sensum & mentem Concilij, ne daretur locus æquivocationi. Qualia nonnunquam adhibere necessarium est. Unde docet Almaïnus in 3. dist. 25. quæst. 1. ad generandum actum fidei oportere de necessitate habere unum actum saltem qui non est de fide Theologicâ sed topicâ, &c.

Quid si argumento dubio aut fallaci innitatur Ecclesia in definitione?

Respondetur etiam in hac hypothesi, quod quibuscumque medijs nitatur Ecclesia in definitionibus, non tamen in illis errare, quia non procedit argumentatione scientifica sicut Philosophus naturalis, sed concludit definitiones suas ex suggestione Spiritus sancti, quia definitio Ecclesiæ est conclusio fidei non scientiæ, nec creditur Ecclesiæ argumentanti aut probanti, sed docenti ex assistentia Spiritus sancti, ut sic nostra religio non sit scientia sed fides, qua Deo per Ecclesiam loquenti creditur, non probanti per certa argumenta. Ut sic nulla restet occasio in protervis rixandi, ex infirmis argumentis aut medijs malè Ecclesiam conclusisse.

Admiranda quædam in Concilijs.

Ex Bosio de signis Ecclesiæ Dei l. 5. c. 7. in signo 14.

Universalia Concilia vocamus ad quæ non modo patet accessus cuilibet nationi, sive ad disserendum, sive ad decernendum, quod extremum est Episcoporum in unam fidem conspirantium, sed quibus interfuerunt è qualibet celebriori natione totius orbis Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, vel consensere eorum decretis veluti universalium Conciliorum, quæ Pontifex Romanus approbavit. Hæc autem nullomodo labi possunt: Idcirco necesse est, cui faveant illa, esse ibi Ecclesiam Dei, populum Dei, cujus decretis universalibus nulla subest labes.

Concilia universalia infallibilia.

Ostendamus clarissimè labi illa non posse: & primo loco producamus argumentum adversus quosvis commune. Mirabilissimum namque est illud, ac manifestissimus divinitatis assistentis effectus, quod cum tot annorum millia numerentur ab orbe condito usque ad ætatem nostram, nulla ratione potuit effici unquam sæculo ullo, ut celebriorum nationum primarij Antistites a nobis alieni, qui in urbibus sacra quælibet administrarent, convenerint ad decreta religionis sancienda unanimi consensu. Legimus priscis temporibus solitos agi conventus publicos à Sacerdotibus Ægyptijs, quorum meminere Plato in Timæo, Herodotus, Strabo, & alij multi. Similiter idem legimus de Magis Persicis, quod Herodotus idem & Strabo testantur. Græci etiam publicos agebant conventus de rebus communibus Græciæ: de quibus post prædictos Thucydides, Quintus Curtius, Diodorus, & alij. Sed ad illos non veniebant omnium illustriorum gentium, aut sapientium Præsules sacri.

Eadem de Druidibus Gallorum sacerdotibus scribit Cæsar in commentarijs suis. Rursus postquam Constantinus nostræ Religioni se addixit, plurimi Imperatores omnibus modis, vi, dolo, promissis, pecuniâ, opibus, dignitatibos conati sunt, cum maximas, nobilissimasque imperio gentes continerent, hujusmodi Concilia celebrare, & nunquam tamen potuerunt in unum locum adducere Episcopos è qualibet aut illustriori aut sapientiori gente. Tentavere id Constantius totius orbis Romani Imperator, & Theodosios junior totius orientis in Synodo Ephesina prædatoria, Justinianus junior, item Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, Michael Theophili filius orientis Imperatores. Post hos idem conati sunt nonnulli Imperatores Germani, Henricus tertius, Ludovicus Bavarus ac majorum nostrorum ætate Concilium Basileense, cui magni Principes favebant, & ex aliquot nationibus multi. Mirabilissimum sit igitur uni Ecclesiæ Catholicæ, adversus quam sæpe maximi Imperatores ac Reges omnia moverunt, hoc fuisse divinitus datum ut decem & octo Cōcilia universalia celebraverit, immo, si addas Sardicense, decem & novem: ut colligimus signo de prudentia politica cap. de Pontificis Romani gubernatione ad finem. Ad quæ quidem Concilia convenere in unum locum, & consensere ex omni totius orbis celebriori natione Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, quod liquet ex actis eorum, cum sit itaque boc maximè divinum, ut cogantur Concilia Universalia, neque viribus humanis ea potuerint unqoam cogi, soli verò Ecclesiæ nostræ ac Pontifici Romano id contigerit, palam fit, nobiscum Deum adesse.

Mirum omnes Episcopos convenire ad eundem locum.

Aliud succedit huic argumentum commune adversus omnes. Duodecim sunt maximè admiranda, quæ semper adsunt in Concilijs Universalibus, ex quibus fit baud posse fieri ut illa accedente Pontificis Romani consensu errent. Horum primum est, quod plerique ex Episcopis ad illa convenientibus sunt maximæ ac præstantissimæ doctrinæ. Secundum, plerique item sunt maximæ experientiæ in tractandis rebus publicis, ac sacris. Tertium, plerique sunt admirandæ sanctitatis & innocentiæ. Quartum, cunctas res examinant ac multis disputationibus habitis perpendunt, antequam sanciant. Quintum, doctissimos viros ex omni gente ad illa accersunt, adhibent, ac disputantes audiunt. Sextum, sanctos item viros aliqua doctrina excellentes similiter advocant, & audiunt. Septimum, sunt Episcopi ex adversis regionibus, ita ut vix fieri possit eos in malum vel falsum convenire. Octavum, sunt ætatum diversarum, quod solet inducere facillimè discrepantiam: juvenes enim facilius à senibus, senes à juvenibus discordant. Nonum, diversorum sunt morum, exceptis ijs, quæ pertinent ad fidem Christianam, quod etiam facillimè dissensionem gignit. Decimum, sunt è regnis inter se non modo diversis, sed sæpe etiam contrarijs, quantùm ad jura rerum prophanarum: veluti Hispani, Galli, Scoti & Angli, Poloni & Germani, Dani & Sueci, antiquitus Hungari & Bohemi, aut si qui sunt hujusmodi: opus est igitur boc divinitatis, ut isti in unum congregentur, & consentiant volentes. Undecimū fit, quod in illa consentiunt Episcopi jam sæculorum sexdecim, & ante hæc sæcula labentia conveniebant diversorum sæculorum. Verbi gratiâ Episcopi Concilij Sardicensis approbarunt acta ab Episcopis Concilij Nicæni, deinde Episcopi Concilij Constantinopolitani, gesta ab Episcopis Sardicensis, ac Nicæni. Mox Episcopi Concilij Ephesini decreta ab Episcopis Constantinopolitani, Sardicensis, ac Nicæni. Idemque asserimus de Chalcedonensi, Constantinopolitano secundo, tertio & quarto, Nicæno secundo, Lateranensibus quinque, Lugdunensibus duobus, Viennensi uno, Florentino, ac Tridentino.

XII. miranda in Concilijs.

Est igitur admirandum tot sæculis nunquam dissensisse Episcopos tot, ac tantos inter se, sed semper eadem decrevisse. Duodecimum fit, quod quibus jus est decernendi in Concilijs, ij sunt Episcopi, nimirum cuncti Principes, principatumque inter suos tenentes, ac doctrina plerumque excellentes, inter quos solent, si humana ingenia spectemus, exoriri facillimè dissensiones: ac tantum abest ut aliquando fuerint exortæ, ut potius si quæ exstarent, fuerint sublatæ. Quis igitur hic dicat universalia Concilia non esse opus ipsius Dei, si hæc consideremus, & maximè si cum superioribus jungamus? Nunc igitur ad aliud veniamus.

Quam absurdum Conciliis resistere hæreticos.

Cum non modo hæresis, sed etiam mendacium quodlibet ab uno inceperit, quem deinde, sive multi fuerint illi, sive pauci, sunt alij secuti, necesse est is omnium mortalium fuerit impudentissimus. Ac sic, qui Conciliis universalibus abrogaverit fidem sibi abrogavit, & eodem morbi genere tenebuntur, quicumque illum sequentur. Est enim stultissimi, magis uni credere, quam tot, tam sanctis, tam doctis, tam bene perpensa qualibet re judicantibus per omnes ætates, è qualibet cognita ac celebriori, & sapientiori natione viris. Et ex hoc aliud sequetur absurdum, quod nihil erit in terris certum. Fieri enim potest ut pleræque nationes errent, quia sapientes illarum & innocentiæ opinione præstantes nunquam convenerunt simul in unum locum ad res controversas examinandas ac dijudicandas: ac sic errarunt ante adventum Christi, & errant, qui supra addicta nunquam potuerunt efficere: sed cum post adventum Christi fuerint tot inter se consona Concilia universalia celebrata eo quem explicavimus modo, aut nihil in terris est certum (quod est hominis turpissimi asserere) aut illud certum quod à Conciliis est universalibus decretum. Id nisi etiam sit, præterea fiet, ut nihil non impudentia sibi possit arrogare, mortales necessario tenebris involvantur, & hoc ipsum sit incertum an sit aliquid certum vel incertum.

Quàm varia sunt Concilia?

Partitio Conciliorum.

Quatuor sont genera Conciliorum, universalia, nationalia, provincialia, diœcesana.

Universalia seu generalia quæ etiam dicuntur œcumenica, sunt ea ad quæ convocati sunt totius orbis Episcopi Catholici & jus habent interesse, nullo excluso, nisi sit aliquod impedimentum; itaut convocatio sit generalis in nomine Christi ejusve in terris Vicarij ad quem pertinet præsidentia: non honoraria tantum sed com auctoritate conjuncta, innotescatque saltem majoribus Provinciis, adsint etiam aliqui ex majori parte Christianarum provinciarum, ut hactenus observatum. Nationalia sunt, in quibus conveniunt Archiepiscopi & Episcopi unius regni vel nationis, quibus præest aliquis Primas, Patriarcha aut Legatus Papæ, quæ Concilia vocantur aliquando generalia non absolutè, sed respectivè ad regnum aut nationem ad quæ revocari possunt illa quæ sunt veteris testamenti: nisi malis generalius partiri primum Concilia in ea quæ sunt antiquæ & ea quæ sunt novæ legis.

Est etiam Provinciale Concilium & Synodale, ut supra dictum est.

Quin etiam scribit de Cusa l. 2. concor. Cath. Curatum suæ Parochiæ synodum congregare, supra quam est diœcesana.

Porro ex iis omnibus conflatur hæc summa eo ordine dispositis, qui utilior visus est ad tollendam confusionem, faciliorem que notitiam omnium ingenerandam, percurrendo gradatim varias eorum classes.

Cujus est convocare Concilium universale?

Respondet Card. de Cusa l. 3. concord. Cathol. c. 15. quoniam Papa ut primus & habens præceptivam potestatem ex principatu sacerdotij sui in omnes Episcopos, quo ad eam congregationem, respicientem universalem Ecclesiæ statum in qua ipse primam curam gerit: ex qua creditâ potestate, præcipere habet Christi fidelibus, ut conveniant, maximè subjectis omnibus Sacerdotibus. Imperator vero exhortatur & suadet Episcopis ac principibus laïcis. Neque Ro. Pontifex dicit convocationem ad se pertinere tantum: sed quod sine suâ auctoritate Synodus fieri non debeat &c. Sed ex his nascuntur innumeræ quæstiones apud eundem Cardinalem, apud Augustinum de Ancona, Torrecrematam, apud Jacobatium, Bellarminum, Stapletonum & alios, quæ volumina integra, & magnæ molis exquirerent, si singula discutienda essent. Ad quorum omnium solutionem maximi esset momenti, disquirere primum, quid esset de jure divino & de jure humano, & intelligere quam potestatem Christus dederit Apostolis simul junctis cum D. Petro, & quam dederit D. Petro separatim ab aliis Apostolis, & si quam dederit Apostolis separatim a D. Petro, cum præsens non esset in ipsorum cœtu. Suppositâ enim harum rerum intelligentiâ, circa quam est maxima disputantium discordantia, spes aliqua orietur concordiæ saltem inter eos qui syncerè credunt Evangelio, ut nec plus huic aut illis tribueretur à quibusdam, nec minus ab aliis, in ruinam pacis Ecclesiasticæ.

Difficilia de Conciliis.

Via ad pacem.

Quid ergo prodest doctrina in Conciliis?

Doctrina inservit ad disponendas, proponendas, discutiendasque controversias, juxta quod factum est in Concilio Jerosolymitano de controversia legalium, de quibus magna disquisitio habita est, licet definitio non sit ex doctrina humana aut habituali, sed ex revelatione Spiritus sancti, prout in eodem Concilio definientes Apostoli dixerunt *visum est Spiritui sancto & nobis*, Act. 15. Nam si, ut ait Div. Augustinus l. 4. de doctr. Chr. c. 11. præparatis omnibus ad dicendum, ad horam ipsius definitionis illud bonæ menti convenire cogitandum est, quod Dominus ait Matth. 10. *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Quanto magis in Conciliis & causis Cardinalibus Ecclesiæ resolvendis per plenam sententiam, præparatis omnibus ad rectè prudenterque definiendum in illa hora aderit Spiritus sanctus, ut definitio Ecclesiæ nequaquam debiliorem partem mediorum sequatur, sed invincibilem Spiritus sancti assistentiam & erroris omnibus expertem illuminationem. Unde & determinatio Ecclesiæ vox divina est, & verbum Dei est, non vox humana nec verbum hominum. Prout dicebat Christus Joan. 17. de Apostolis *Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo.*

Nunquid est discrimen inter scripturam & definitionem Ecclesiæ, an non scriptura majoris est authoritatis?

Cogit importunitas Hæreticorum qui omnibus modis Ecclesiæ authoritatem deprimunt, & scripturam extollunt improbo consilio, ut hæc ipsa quæstio ventiletur, etsi comparatio ista odiosa & parum grata videri possit. Ac primo dicendum est Ecclesiam non esse majorem Scripturâ sacrâ, quasi posset contra & aliter quam scriptura loquitur quidpiam docere, quare calomniosè improperant Catholicis Doctoribus Hæretici, quasi id dicerent. Secundo respectu eorum quæ tam scriptura quam Ecclesia loquitur, æqualis est authoritas ad obligandum fideles, unde dicit Concilium Tridentinum, Sess. 4. Pari pietatis affectu & reverentia suscipiuntur. Et ratio est quia utrobique vox Dei est. Tertio vox Ecclesiæ tam est à Deo & tam vox Dei est quam verbum Scripturæ sacræ, & tam Deus loquitur per Ecclesiam quam per Scripturam, & Deus utrobique æqualiter verax est, & æquali fide & obedientia dignus. Quarto quo ad nos in pluribus est evidentior Ecclesiæ authoritas quam Scripturæ sacræ, in quantum explicatior est & manifestior Ecclesiæ vox quam Scripturæ sacræ, cum ob perplexos & obscuros sensus minus nota est. Quinto latius patet Ecclesiæ vox quæ tam verbum scriptum quam non scriptum seu traditum loquitur aut loqui potest explicitè. Atque adeo aliquid de fide determinare & decernere, quod scriptura non docet nec decernit. Patet quia scriptura tantum verbo Dei scriptum complectitur, at Ecclesia loquitur verbum non scriptum, cum veras & legitimas traditiones definit ac determinat. Denique etsi scriptura vox Dei sit, sed non simpliciter nec semper. Nam & diabolus & impostor hæreticus scripturæ sententias loquitur voce sua non voce Dei, est autem scriptura vox Dei quando Ecclesia per quam Deus loquitur; scripturam ipsam loquitur. Vox autem Ecclesiæ est simpliciter & semper vox Dei, quia nunquam nisi ex Deo loquitur quando de fide loquitur & nunquam fallit aut fallitur.

Confertur inter se scriptura & Ecclesia.

Adde ex Suare tract. 1. de fide disp. 5. sect. 3. Scripturam sacram esse à Spiritu sancto quoad sensum & verba: at definitiones Ecclesiæ seu Conciliorum tantum quoad sensum, non quoad ipsa verba.

Quæ authoritas Concilij generalis supra Provincialia aut Nationalia?

Quod generale Concilium possit obligare fideles omnes tam in rebus fidei ad eas credendas, quam in materia morum ac disciplinæ ad eam servandam: minora vero alia Concilia non possunt obligare totam Ecclesiam, nec habent Jurisdictionem universalem, possuntque tantum ferre leges accommodatas & proportionatas Jurisdictioni suæ, tam quoad territorium quam quoad materiam legum, ut in gravioribus Summò Pontif. reservatis, aut ad universalem Ecclesiam spectantibus non se immisceant.

Cujus censura violatio inducit irregularitatem.

Docet etiam Suares de censuris disputat. 40. sect. 4. eumque sequitur Bonacina de irregularitate disp. 7. q. 1. puncto 2. Ac laudat quod egregiè de istis pro suo more disseruerit, per statuta Synodalia aut Provincialia non posse induci novam irregularitatem ac quoties nova aliqua irregularitas ex aliqua Provinciali Concilio desumitur, in tantum habere vim in quantum per Pontificem vel universalem Ecclesiæ morem fuerit approbatum & receptum tanquam Canonicum & universale jus. Quia nullum jus particularis Diœcesis, Provinciæ aut Nationis sufficere videtur ad irregularitatem ferendam. Hanc assertionem, inquit, non inveni hactenus sub his terminis ab authoribus assertam, eam tamen colligo ex dicto cap. *is qui* in illis verbis, *cum id non sit expressum in jure*: nam sine dubio loquitur de jure Canonico, ut notavit Hostiensis in cap. *si celebrat* de Clerico excommunicato ministrante num. 5. & est communis sententia, constatque ex absoluta juris appellatione: nam jus particulare cujuscumque privatæ Ecclesiæ vel Nationis non appellatur jus simpliciter, præsertim in jure Canonico & à Summo Pontifice, sed appellatur statutum Episcopi aut Synodale vel Provinciale, juxta cap. 2. *cum similibus* de constitutionibus in sexto.

Confirmat hoc, quia licet ex natura irregularitatis non repugnet quod possit in una parte Ecclesiæ imponi pro uno delicto, non in alia, tamen de facto id non est in usu. Hinc etiam nullæ inveniuntur irregularitates propriæ alicujus Episcopatus vel nationis, sicut dantur censuræ seu reservationes Episcopales. Et ideo omnes Authores ad irregularitates cognoscendas semper nos remittunt ad commune jus, &c.

Congruentia item reddi potest, quia irregularitas non fertur principaliter per modum pœnæ, sed per modum cujusdam impedimenti vel conditionis necessariæ ad decentiam & reverentiam sacris Ordinibus debitam, quæ res ad universam Ecclesiam spectant: & ideo illius judicium seu statutum universalis Pastor sibi reservasse videtur.

Suaris.

Hoc Suaris judicium quod hîc proponimus non comprobando, sed ut magis discutiatur à peritis, si veritati consentaneum ab iis judicaretur, multos profecto Sacerdotes ac Curatos liberaret in quibusdam Diœcesibus, in quibus multæ prohibitiones Episcopales violantur quæ inferunt pœnam suspensionis à Divinis, ac si non servetur irregularitatem in eos statuunt, quæ non invenitur per Concilia generalia aut per Summum Pontificem inducta. Tuncque dicendum foret violationi suspensionis annexam esse irregularitatem quando suspensio lata fuerit à Concilio universali aut à Pontifice cum decreto expresso irregularitatis si violetur, ut aliquoties in *Sexto* exprimitur, non autem semper. Attamen semper peccatum esset mortale suspensionem violare quam decrevisset quodlibet statutum Synodale, aut Provinciale, sed de hoc infra in Concilio quodam Germanico sub Cumano Cardinali, ex quo putamus invaluisse opinionem magis communem de irregularitate ob violationem cujuslibet censuræ.

An possit Concilium Provinciale de fide ac de jure divino quidquam determinare?

Hiquæus super 4. lib. sentent. Scoti dist. 17. quæst. unica, corrigit quoddam dictum Vasquesij asserentis Concilia Provincialia non habere authoritatem ad determinandum jus divinum, sed solum id spectare ad Summum Pontificem & Ecclesiam. Sed hæc ratio, inquit, non mihi placet, neque videtur quadrare antiquis Conciliis Provincialibus: unde non video quare etiam in præsenti id statuere non possent; cum nullibi id inveniatur reservatum a Pontifice aut ab Ecclesia universali.

An Concilia Provincialia indigent approbatione Summi Pontificis?

Ad obligationem legum quæ fiunt ab his Conciliis non est necessaria confirmatio Papæ, quia hæc Concilia intra se habent vel habere debent caput sibi proportionatum, scilicet Patriarcham aut Primatem, Archiepiscopum vel Episcopum respectivè; & ideo sufficiunt ad ferendas & confirmandas suas leges in particulari: quamvis hęc Concilia per se sumpta non sint infallibilis authoritatis: sed errare possint & corrigi per plenaria Concilia aut per summum Pontificem, cum sola Ecclesia universalis extra omnem aleam erroris posita sit, non Ecclesiæ particulares. Notandum tamen quod Barbosa in summa Bullarij testatur declaratum fuisse per sacram congregationem, per approbationem Concilij ab ipsa factam non intelligi Concilium esse approbatum a Summo Pontifice, sed tantum permissum. *Verbo* Concilium Provinciale.

Approbatio Conciliorum Provincialium.

Quid dispensare potest in lege Concilij minoris?

Respondetur, quod si agatur de Concilio Provinciali, nec Metropolitanum nec Episcopos suffraganeos posse absque justa causa & necessitate dispensare in legibus Concilij, quod est supra singulos eorum, à quibus ad Synodum ipsam appellatur tanquam ab inferioribus ad superiorem: unde necesse esset ad Summum Pontificem recurrere vel iterum congregari Synodum. Sic Suares de legibus lib. 6. cap. 15. Posse tamen ex causa legitima unumquemque Episcopum pro sua Diœcesi dispensare in lege Concilij Provincialis, nec recurrendum ad Metropolitanum, docet Diana part. 8: tract. 3. resolut. 12. erat enim maximè expediens hanc eos habere facultatem, ne subditi obligati essent pro dispensatione obtinenda ad Pontificem recurrere vel aliud Concilium expectare: sicut Parochis competit dispensatio in Festorum & jejuniorum observatione, ob frequentes casus expostulantes hanc dispensationem. De Synodo autem unius Episcopi, ipsemet dispensare potest, cum solus in ea habeat suffragium decisivum, reliqui tantum consultivum. ibid. resol. 28. & ut ibidem docet Suares, jurisdictio Synodi unius Episcopi est solius Episcopi, tantumque congregatur, ut maturius res ordinentur ac suavius.

De annis & seculis quibus celebrata sunt Concilia.

Plura in istis incerta & dubia, obscura & tenebris obsita, ex quibus docti fatentur aliquando se erumpere non posse, easque difficultates discutere, ut perinde sibi esse faciendum putent ac venatori qui tamdiu fugientem feram sequitur, donec eam ab se capi non posse senserit. Interim quod sunt ossa, quod nervi in corpore hoc ipsum est Chronologia in Historia, ait Chifflerius animadversione in Ferrandum redivivum. Succisis nervis & confractis aut laxatis ossibus, labascit ac deficit corpus: sic & neglectis temporum rationibus personas aut plures conflari in unam, aut unam in plures extendi, alia subinde pro aliis loca usurpari ac rerum gestarum ordinem omnem perturbari necesse est. Hoc in Conciliis evenisse pluries variantibus scriptorum antiquorum ac recentium sententiis demonstrabunt maximè Arelatenses, Carthaginenses, aliæque Synodi, nec sine causa fatetur Baronius ad annum 529. se collectorem Conciliorum secutum bis errasse. Ad hanc obscuritatem multum attulit varia ratio consignandi acta Ecclesiastica seu prophana per annos

Chronologia Conciliorum.

Consulum

Consulum aut Imperatorum, seu per Olympiades, quarum unaquæque quatuor annos complectitur, & incipiunt annis 776. ante Christum natum seu per indictiones, quarum unaquæque quindecim est annorum & quarum dubia est origo, seu per æram quæ supra communem computationem ab Incarnatione octo addit annos supra triginta, seu alia multiplex ratione temporum. Cœpit autem Dionysius Exiguus Synodorum collector ab annis Christi acta Ecclesiastica consignare, quem cæteri postea sequuti sunt, cum tempus Incarnationis Christi Epocha sit omnium illustrior. Sed dum omnia cum his annis quadrare volunt scriptores, mirum quot dissidia inde profluxerint. Nos magis vulgatam consignationem annorum sequimur, nisi aliquando vehemens aliqua conjectura aliud suadeat. Adeuodus de istis Covarruvias variarum resolut. lib. 1. cap. 12.

An non Concilia hæreticorum tam legitima sunt quam alia?

Non habent illa Concilia judices legitimos qui polleant authoritate leges ullas imponendi: nam nec habent legitimos Episcopos qui leges ferant & subscribant. Votum in iis obtinere solent seniores & laici, Ordinem non habent, cum ministros faciant omnes æquales: nec antiqua forma Conciliorum in iis servatur. Soli enim Ecclesiæ collata est potestas in Christi corpus verum ac mysticum, unde qui sunt in ea præsides ac duces jus habent pro regimine populi leges ferendi, Canones condendi, corrigendi errata, dubia determinandi, visitandi, in melius reformandi, & ea omnia agendi quæ per antiqua Concilia agi consueverunt. Quæ omnia si præsumunt hæretici se posse agere, probent primum authoritatem suam ac Jurisdictionem ac à quo illam hauserint acceperintque. Cum non sit Laicorum illam conferre, ac in rebus fidei ac religionis quæ salutem animæ concernunt, oves sint non Pastores. Unde etiam si authoritate Magistratus aut Principis cœtus suos ineant Pastores ministri aut prædicantes ab Ecclesiæ Catholicæ supremo in terris capite divulsi, nulla tamen major authoritas in iis cœtibus, quam in prophanorum aliquot aut latrunculorum congregationibus: quippe quoad spiritualia ipsi Principes & Magistratus ut oves suis Pastoribus subditi sunt, quorum Legibus & Canonibus regantur, non quibus potestatem impertiunt leges canonesve ferendi. Sic dicit D. Chrysostomus in Matt. Homil. 33. *Si dux quispiam, si Consul ipse, si quis diademate ornatus adeat indignè, cohibe, majorem tu illo potestatem habes.* Et Gregorius Nazianzenus Orat. ad cives timore perculsos. *An me liberè loquentem æquo animo feretis: nam vos quoque potestati meæ, meisque subsellijs lex Christi subjecit.* Sic præfectum Imperatoria potestate præditum alloquitur. Sed & Magnus Osius apud Athanasium in Epistola ad Constantium Imperatorem sic eum aggreditur: *Desine quæso & memineris te mortalem esse, reformida diem judicij: serva te in illum diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce: tibi Deus Imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ Deus concredidit.* Sed & Athanasius ipse, cui ab immortalitate nomen est, sic clamat adversus eundem Constantium. *Quando à condito ævo auditum est? quando judicium Ecclesiæ authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando unquam hoc pro judicio acceptum est? plurimæ ante hac Synodi, multa Ecclesiæ judicia habita sunt: sed neque patres hujusmodi res Principi persuadere conati sunt: nec Princeps in rebus Ecclesiasticis se curiosè præbuit.* Et paulo post rem magis exagerans. *Quis videns Constantium Principem se facere Episcopum & præsidere judiciis Ecclesiasticis non merito dicat, illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est.* Unde patet ex hac parte vana esse Conciliabula Lutheranorum & Calvinistarum, cum non sit nisi usurpata & invalida Magistratus authoritas circa spiritualia.

Laici sunt subditi quoad spiritualia.

At si inter hæreticos sint Episcopi qui Concilia celebrent, cur non obtinebunt?

Quia tales Episcopi, si qui sint inter eos, privati sunt omni potestate ac Jurisdictione regendi Ecclesiam, reformandi religionem & statum Ecclesiæ, abrogandi festa & vota Monastica, ac oppugnandi Doctrinam Catholicorum: à quo enim potestatem hanc acceperunt, cum sæcularis Princeps ac Magistratus eam non tribuat? nec communionem habeant cum Summo Ecclesiæ capite ac Divi Petri legitimo successore Pontifice Romano. Sed & Ecclesia Canonem edidit latæ sententiæ quoad privationem beneficiorum & potestatis Ecclesiasticæ contra Hæreticos 4. qu. 1. cap. *didicimus.* Didicimus omnes omnino schismaticos & hæreticos nullam habere potestatem Ecclesiasticam, &c. Docetque Almainus de summa potest. Ecclesiast. cap. 3. An non ridiculum est quod etiam ipsi se venditant pro successoribus D. Petri, cui à Christo dictum est, *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, Matth. 16. An successorem alium Clodovei agnoscet populus, quam illum qui ejus throno cum simili Imperio insidet? at semper Pontifices Romani Cathedram D. Petri cum potestate regendi Ecclesiam obtinuerunt usque ad Clementem IX. hodierna die sedentem & moderantem Ecclesias fideles. Compara mihi cum illo aliquem inter Lutheranos aut Calvinistas, Episcopi, Archiepiscopi, aut si lubet, Primatis sibi titulum arrogantem in Germania, Anglia aut alibi. Quem potiori jure successorem Divi Petri nuncupabis? obcœcatos esse oportet qui extra lineam & seriem tot Pontificum Rom. positi se D. Petri successores prædicant. Videant ergo à quo missi sint, à quo vocati, quamdiu fuerint à Pontifice Romano sejuncti. Nec existiment se præclarè principatum suum in Synodis & Ecclesiis stabilivisse, si conviciis & contumeliis Pontifices Rom. impetant, cum nihil magis indicet eos omni vero jure destitutos esse.

Episcopi hæretici.

At nunquid Parisienses docent Ecclesiæ ipsi traditam esse omnem potestatem, ac regimen ejus Aristocraticum? quid ergo officit Concilio absentia Papæ aut Episcoporum.

Qui illi sint Parisienses Theologi narrandum esset, & quot & quo tempore & in quibus circumstantiis aut casibus id docuerint, quibusve libris doctrinam hanc posteritati consignaverint, ac quo sensu intellexerint: an sit illa doctrina omnium: an unius paucorumve, qui à communi aliorum doctrina abhorreant. Nihil profuit Marco Antonio de Dominis Archiepiscopo Spalatensi pallio hujusmodi Parisiensium, errores librorum suorum de republica obtegere voluisse: cum talia scribens ad elevandam Summi Pontificis potestatem ac Monarchicum Ecclesiæ regimen, subito ejus pondere se oppressum senserit, ut eorum authoritas ad errorem persuadendum non valeret, quorum sensus à concipiendo errore longè aberat. Ac quoniam censura contra ejus Libros, jam plusquam a quadraginta annis condita & evulgata, postulante apud Facultatem Isamberto tunc Scindico, cujus acumen produnt plura ejus volumina in D. Thomam, mentem Parisiensium maximè ac velut in meridiana luce manifestat, qualis illa fuerit in singulares propositiones ejusdem studioso Lectori lubens expono, cum aliunde mihi propositum sit & incumbat necessitas in spinosis controversiis harum rerum, quæ sæpius occurrunt in hac Summâ, à decretis Facultatis Parisiensis non discedere, & non desint hodie qui his, de republica damnatis Libris suffulti Pastorem primum Ecclesiæ arietant, dura cervice & incircumcisis cordibus semper Spiritui sancto resistentes. Illius certè censuræ, quot penè verba tot sententiæ sunt: quot sensus tot victoriæ: sed etsi jam devios ad sui consensum impellere non valeat, suadebit forsan alios ne iis adhæreant: & si ne id quidem asse-

Censura Facultatis Parisiensis.

cutus fueto, splendorem afferet illa pondusque addet plurimis hujus Summæ propositionibus.

Propositiones aliquot inter innumeras alias selectæ ex quatuor prioribus Libris de Republica Ecclesiastica, Auctore Marco-Antonio de Dominis, Archiepiscopo Spalatensi per sacram Theologorum Parisiensium Facultatem damnata.

Errores Marci Antonij de Dominis notantur.

IN expositione consilij sue profectionis num. 10. Ecclesia sub Romano Pontifice non est amplius Ecclesia, sed respublica quædam humana, sub Papæ Monarchia tota temporali: vinea est ad solum Noë inebriandum: grex est quem Pastor emungat ad sanguinem, tondeat, immo radat, immo eacoriet & mactet.

Censura. Hæc propositio prima sui parte est hæretica: dicit enim veram Ecclesiam (cum non alia sit quam quæ Romano Pontifici paret) jam desiisse: pro reliqua vero parte est calumniosa & scandalosa.

Lib. 1. cap. 1. num. 1. Qui de Republica Ecclesiastica sicut de purè humana philosophantur, mihi videntur non parum à recto tramite aberrare: non modo quia in ea requirunt veram jurisdictionem, hoc est, vim coactivam & subjectionem externam; ubi tamen omnis gloria ejus ab intus.

Censura. Hæc propositio qua parte veram Jurisdictionem, idest, vim coactivam & subjectionem externam Ecclesiæ denegat, est hæretica & totius ordinis Hierarchici perturbativa, atque confusionem Babylonicam in Ecclesia generans.

Num. 13. Sacerdotes omnes mortales in Ecclesia Christi quicumque illi sint, non tam dicuntur propriè Sacrificium offerre, quod verè & propriè solus Christus obtulit, quam sacrificij illius memoriam celebrare: hoc facite in meam commemorationem.

Censura. Hæc propositio, si intelligat actionem Sacerdotum Missam celebrantium non esse verum & proprium sacrificium, est hæretica.

Act. 6.

Cap. 2. num. 7. Inquiunt Apostoli, *nos orationi & ministerio verbi instantes erimus:* non dicunt, nos legibus coactivis condendis ac tribunali vacabimus: nos pro arbitrio præcipiendo, puniendo, dominando, sed orationi & ministerio verbi instantes erimus, qui aliud sibi commissum officium non agnoscebant.

Censura Hæc propositio est hæretica in illis verbis, quia aliud sibi commissum officium non agnoscebant.

Potestas extraordinaria in Apostolis.

Cap. 3. num. 18. Disparitatem potestatis inter Apostolos esse humanum inventum in sacris Evangeliis & divinis Novi Testamenti scripturis minimè subsistens.

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica, de Jurisdictione Apostolica ordinaria quæ in solo D. Petro subsistebat intellecta.

Num. 23. Monarchiæ formam non fuisse immediatè in Ecclesia à Christo institutam.

Censura. Hæc propositio est hæretica, schismatica, ordinis Hierarchici subversiva & pacis Ecclesiæ perturbativa.

Cap. 4. num. 2. Si de vero & proprio Vicario loquamur, qui perfectissimè Christi vices post ejus in Cœlum ascensum plenè gesserit, geratque in terris & gesturus sit usque ad consummationem sæculi, quis dubitat esse Spiritum sanctum Paracletum?

Spiritus sanctus.

Censura. Hæc propositio est erronea & periculosa atque hæresim Macedonij expressè redolens, in verbo Vicarij propriè sumpti.

Cap. 6. num. 35. Petrus fermè statim ab illa eadem fide decidit, scilicet post confessam Christi divinitatem, Matth. 16. Neque semel sed sæpius titubavit, etiam post Christi Ascensionem & Spiritus sancti illapsum.

Censura Hæc propositio est erronea, temeraria & in B. Petrum contumeliosa.

Ioan. 21.

Cap. 8. num. 10. *Pasce oves meas*, hoc est, Israëlitas, qui tunc soli erant oves Christi: unde & dicebat *non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* & Paulus ipsum Dominum vocat ministrum Circumcisionis.

Matt. 15. ad Rom. 15.

Censura. Hæc propositio in verbo solos Israëlitas, est hæretica & ignorantiam crassissimam Auctoris prodit.

Cap. 12. num. 5. Tametsi articuli Joannis Hus aliquid simile cum meis assertionibus continerent, damnatos tamen non esse legitimè, quia eorum singulorum examen non apparet.

Censura. Hæc propositio est falsa, erronea ac in Concilium Constantiense, quasi legitimè non processerit in damnandis erroribus Hussitarum, contumeliosa.

Numero eodem. Doctrina in articulis Hus contenta, nimirum in Ecclesia non dari unum caput supremum & Monarcham præter Christum: Christum suam Ecclesiam per multos ministros sine uno isto Monarcha mortali regere perfectè & gubernare; est doctrina Catholica a sanctis Patribus egregiè explicata & confirmata.

Censura. Hæc propositio est hæretica quoad singulas partes.

Num. 12. Si quid incommodi habet Aristocratia, cui Monarchia possit obviare; Ecclesiam Spiritu Christi instructam, propterea & in singulis Ecclesiis voluisse Monarchiam, & in se tota Aristocratiam.

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica, quatenus vult Ecclesiam universalem secundum se totam, esse Aristocraticam.

Num. 45. Deus Spiritum suum toti Ecclesiæ promisit, non alligando ipsum certis personis sive certo generi personarum, aliisve Clericis ad ministeria Ecclesiastica deputatis; sed ipsum voluit esse per omnes, licet non per singulos diffusum: & consensus totius Ecclesiæ in aliquo articulo non minus intelligitur in laïcis quam etiam in Presbyteris & Prælatis. Sunt enim etiam laici in Ecclesia, immo ex Ecclesia, ipsiusque solidam & majorem partem constituunt.

Censura. Hæc propositio est hæretica & status Ecclesiæ perturbativa, quatenus ad fidei propositiones statuendas consensum laicorum requirit.

Lib. 2. cap. 1. Sicut Apostoli simul & in solidum Aristocraticè curam gerebant Ecclesiæ, cum potestate æquali & universali: ita Episcopi omnes simul & in solidum, eamdem regunt Ecclesiam singuli cum plena potestate. *Episcopi.*

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica, quoad ultima verba; singuli cum plena potestate.

Num. 13. Episcopi dicuntur Apostolorum successores, qui in eorum officio quod erat Apostolorum omnium commune, succedunt, omnes omnibus in solidum.

Censura. Hæretica est & schismatica, cum agat de Jurisdictionis Apostolicæ potestate.

Num. 15. In potestate universali succedunt Episcopi, non modo universi, sed etiam singuli.

Censura. Hæretica est & schismatica ut duæ præcedentes.

Cap. 4. n. 17. De ordine nihil prorsus habemus quo ipsius institutio ad modum Sacramenti appareat.

Censura. Hæc propositio est hæretica, scandalosa, & statui Sacerdotali & Episcopali contumeliosa.

Num. 26. Non est Ordo verum Sacramentum, sed mera ad ministerium deputatio sine istis characteribus & impressionibus. *Ordinis Sacramentum.*

Censura. Hæc propositio tota est hæretica secundum utramque partem: & prout negat Ordinem esse verum Sacramentum, & prout in ea characterem non imprimi asserit.

Num. 27. Si quis ex laïco seu Diacono aliòve gradu infra Presbyteratum immediatè in Episcopum ordinetur, is plenissimè erit Episcopus, & ex tali ordinatione habet totam etiam Presbyteralem potestatem.

Censura. Hæc propositio est hæretica & scandalosa per saltum volens aliquos ad Episcopatum promoveri posse.

A Num. 33. & 41. Augustinus agnoscit tantum duo vera & propria Sacramenta, quæ clarè & expressè pateant, à Christo esse instituta.

Censura. Hæc propositio falsa est, & in B. Augustinum contumeliosa.

Cap. 6. num. 16. Dicat mihi noster hic Deus ridiculus, seu vice-Deus, si nemo præter ipsum potest Episcopum ab una Ecclesia ad aliam transferre.

Censura. Hæc propositio est contumeliosa, scandalosa, & piarum aurium offensiva.

Ecclesia Romana. Cap. 8 num. 13. Dico Romanam Ecclesiam, & ex magnitudine civitatis, & ex eo quod eam duo primi Apostoli fundaverunt Petrus & Paulus, & ex alijs capitibus, extra jus divinum, habuisse, ut semper reputata sit Ecclesia principalis, non tamen domina & regina super universas Christi Ecclesias: neque Augustinus B neque ullus ex antiquioribus patribus summam Ecclesiasticarum rerum in Romana Ecclesia posuerunt. Erat ergo & est Ecclesia præcipua, nobilitate, existimatione, nomine & dignitatis auctoritate, non regiminis & jurisdictionis principatu.

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica, quatenus apertè insinuat, Romanam Ecclesiam jure Divino, auctoritatem in alias Ecclesias nôn habere.

Cælibatus. Cap. 10. In titulo. Sacros ministros ad cælibatum jure non teneri.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & status clericorum & totius Reipublicæ Christianæ perturbativa.

C Num. 70. Quamvis Episcopi inducta consuetudine, ut si conjugati essent, in sui promotione cessarent in posterum ab opere nuptiarum: id tamen non faciebant ex religione aut cautione, quasi putarent id eis jam minimè licere; sed ex devotione & perfectioris cujusdam puritatis amore, & hanc tamen devotionem non omnes Presbyteri, qui sunt multo plures, sunt amplexi, sed soli qui liberè voluerunt. Et ita Presbyteris liberum mansit, ut qui possent capere caperent.

Censura. Hæc propositio pro prima sui parte falsa est; pro secunda vero, qua dicit, Presbyteris liberum mansisse matrimonium, est hæretica.

Cap. 11. Num. 40. Cælibatus à libera pendet clericorum voluntate & electione: & si post sacros Ordines, quis contrahat matrimonium, id firmum erit & D legitimum.

Censura. Hæc propositio est hæretica, quatenus universalis Ecclesiæ consuetudini, & consensui repugnat.

Votum Religionis. Num. 43. Concludimus primo votum solemne monachorum, si quid efficit ultra votum simplex eorumdem jam vitam monachalem amplexorum, id totum sola Ecclesiastica consuetudine efficere. Concludimus secundo solemnitates has, voti scilicet, impedire quidem ac vetare ne matrimonium contrahatur, contractum tamen post illas ex eis non dirimi, sed esse ratum, firmum & validum tam in monacho quam in moniali, sicut post votum simplex.

Censura. Hæc propositio, quoad secundam illam partem; contractum tamen, &c. est hæretica, scandalosa & Ecclesiæ status perturbativa.

E Num. 45. Si propria auctoritate, sine causa legitima, quis monachus professus fiat desertor; hic sane peccat contra Deum, & damnationem habet: sed Ecclesia nihil habet contra illum in foro externo; habet tantum cum illo negotium in foro conscientiæ propter peccatum, ut non absolvatur nisi redeat; aut si legitima causa absolvatur etiam non rediturus per irritationem, vel commutationem voti. Quod si uxorem duxerit, pœniteat de peccato desertionis, sed permaneat in conjugio: neque enim amplius indiget ulla dispensatione; ipse enim per assumptionem status incompossibilis cum monachatu secum satis dispensavit; quia longè arctius est vinculum connubij quam monachalis professionis.

A *Censura.* Hæc propositio quoad secundam partem, Ecclesia nihil habet, &c. est hæretica. Quoad illam aliam partem, si uxorem duxerit permaneat in conjugio, &c. est etiam hæretica, scandalosa, & Ecclesiæ perturbativa.

Concilium Tridentinum. Lib. 3. c. 7. num. ultimo. Totus Concilij Tridentini scopus fuit, ut amplissimam jam ex innumeris usurpationibus Papalem potestatem non modo stabiliret, sed etiam faceret ampliorem: solus enim Papa solaque Roma Concilium illud rexit, struxit & instruxit.

Censura. Hæc propositio est falsa, contumeliosa, & viam aperiens ad multas hæreses in hoc Concilio condemnatas, renovandas.

B Cap. 8. num. 14. Unumquemque Episcopum jure divino esse universalem:

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica, ac unitatis Ecclesiæ subversiva.

Monarchia in Ecclesia. Cap. 10. num. 42. Monarchiam semper Christus à sua Ecclesia amovit, & eam ipsa Ecclesia est abominata.

Censura. Hæc propositio est hæretica, schismatica, & ordinis Ecclesiastici perturbativa & subversiva.

Num. 44. Falsum est, unionem Ecclesiæ Catholicæ in unitate rectoris visibilis consistere.

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica, quatenus negat unitatem rectoris visibilis ad unionem Ecclesiæ facere.

C Lib. 4. c. 1. num. 1. Supremus Ecclesiæ Romanæ primatus, ipsiusque supra cæteras omnes Christi Ecclesias, imperium, nullis revera solidis innititur fundamentis.

Censura. Hæc falsa est & viam ad hæreses, & schismata sternens.

D. Petrus. Num. 25. Neque Antiochiæ, neque Romæ Petrus proprie sedit, quia non ut sederet, sed excurreret Apostolatum accepit: & quocumque pergeret semper suam Cathedram, hoc est Episcopalem potestatem secum deferebat: quam nulli certo loco alligatam habebat.

Censura. Hæc propositio est falsa, & quæ ignorantiam auctoris prodit.

Cap. 2. num. 11. Tota, ut vidimus, antiquitas universalitatem Romani Episcopatus penitus igno- D ravit.

Censura. Hæc propositio est, ut præcedens falsa, & eandem ignorantiam auctoris ostendit.

Num. 36. Romanam Ecclesiam esse constat perfectissimè schismaticam, quæ se a corpore Ecclesiæ universalis tunc abscidit, quando membrum ipsius esse recusavit: & quod pejus est, & schismati addit tyrannidem verè Antichristianam, caput se contra Christum, qui solum & verum suæ Ecclesiæ caput est, constituit.

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica.

Cap. num. 2. Omnes sane Episcopi sunt omnium Apostolorum etiam Petri in solidum successores. *Et paulo post.* Non enim Petrus habuit quidpiam pecu- E liare, in quo ei dari debeat magis, quam cæteris omnibus successio.

Potestas jurisdictionis. *Censura.* Prior propositio, qua parte statuit singulos Episcopos esse Petri successores, est captiosa: quia Petrus ultra potestatem ordinis, in qua ei succedunt Episcopi, aliam habuit jurisdictionis Apostolicæ, cui solus Romanus Pontifex succedit: posterior est hæretica, schismatica, & Hierarchici ordinis perturbativa.

Num. 7. Planum est papatum hunc esse totum fictitium, commentum hominum à Christi institutione remotissimum.

Censura. Hæc propositio est hæretica, ut jam supra notatum est.

Num. 19. Absolutè nego Romanum Pontificem

A esse Pétri peculiatem, quocumque jure successorem: ex jure enim divino colligimus Romanum Pontificem non posse ulla peculiari ratione, Petro succedere.

Censura. Hæc propositio est hæretica & schismatica atque adeo Pontifici contumeliosa.

Cap. 7. num. 6. Potestatis plenitudo, ut optime docent Parisienses, data est Ecclesiæ universæ, hoc est, omnibus & singulis Episcopis in solidum.

Censura. Hæc propositio est contumeliosa in facultatem Parisiensem in particulâ, singulis Episcopis.

Eodem numero. Sciant etiam de jure divino veram jurisdictionem in Ecclesia nullam esse; sed totam charitate regi, &c.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & ordinis Hierarchici subversiva.

B Num. 9. Parisiensium doctrina enucleatè intellecta, nihil discrepat à mea his Libris tradita doctrina, & ab ipsa veritate. *Et paulò post.* Schola itaque Parisiensis, & nostra est, & reipsa potestati studet Aristocraticæ non Monarchicæ. Quare ex ejus quoque doctrina Papatus, nullo potest solido subsistere fundamento.

Scola Parisiensis.

Censura. Mera contra Facultatem Parisiensem impostura.

Cap. 8. num. 53. Sed ego quoque illiteratum, & notoriè ac insigniter scelestum, ex sanctorum Patrum dictis insinuavi, sacrum ordinem non suscipere: & sacrum ordinem posse amitti.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & inter hæreses Bohemorum in Concilio Constantiensi condemnata.

C Cap. 10. num. 11. Concilia Occidentalia, ut Lateranense, sub Innocentio III. & Lugdunense sub Gregorio X. & Florentinum, &c. Sub jugo Monarchiæ Romanæ Ecclesiæ jam dominantis, gemendo applaudere tanto Monarchæ sunt coacta.

Concilia Occidentalia.

Censura. Hæc propositio est falsa, calumniosa, & scandalosa.

Num. 45. Bedam, Anselmum, Hugonem Victorinum, & Bernardum, inter Monarchicos non quidem decipientes, sed potius deceptos reponimus. *Et paulo post.* Alios vero posteriores magna ex parte parasitos, & assentatores, malæque fidei deceptores, & contra propriam scientiam & conscientiam contentiosos, & verbosos disputatores, isthæc in causa rejicimus penitus, ne dicam contemnimus.

D *Censura.* Hæ propositiones sunt contumeliosæ.

Num. 99. Si quis vero opponat in Concilio Constantiensi fuisse Vvicleſi & Hussi, articulum de primatu Papæ ab eis negato condemnatum, &c. Respondemus Patres Concilij Constantiensis Monarchiam Ecclesiasticam tenuisse, & communissimo jam errore fuisse infectos.

Censura. Hæc propositio quoad ultima verba, est hæretica, & in Concilium Constantiense contumeliosa.

Electio Papæ.

Cap. 11. num. 15. Si sede vacante, Canonici Lateranenses, cum reliquo Romanarum Ecclesiarum proprio clero, & senatu, populoque Romano conjuncti, Pontificem Romanum eligerent & eumdem, sic electum facerent ab Episcopis, circumvicinis etiam non Cardinalibus (si Episcopi Cardinales renuerent) con-

E secrari; is verus & legitimus esset Romanus Pontifex, multo magis, quam ille quem in Conclavi eligerent Cardinales, & consecrarent.

Censura. Hæc propositio est seditiosa & scandalosa, hæretica quoad formam, & modum electionis.

Eodem numero. Quod Parisienses, Cardinales solos faciunt totius Ecclesiæ universalis nomine Papæ electores, est mera vanitas; quia supponunt in Ecclesiâ universali unum Papam universalem, qui toti præsit Ecclesiæ universali, tanquam Episcopus universalis.

A *Censura.* Hæc propositio est erronea, cujus error cadit in particulam *mera vanitas*, & quoad suppositionem quam Parisiensibus tribuit, falsa: ejusque falsitas in hæc verba, *tanquam Episcopus universalis*, cadit; quasi alij Episcopi sint tantum Papæ Vicarij.

Prædictarum propositionum, qualificatio lecta & approbata est in præfata Facultatis Theologiæ Parisiensis congregatione, & in ordinem redacta, anno & die præfatis.

Ann. 1617. die 15. Decembris.

De mandato dictorum D. D. Decani & Magistrorum Sacratissimæ Facultatis Theologiæ Parisiensis.

Philippus Bouvot.

B HActenus Parisiensis censura, & animadversio in Marcum Antonium Spalatensem Archiepiscopum, quam integram cum sua præfatione reperies in Apologia lib. 1. Francisci Rotomag. Archiepiscopi & in libro M. Andreæ Duvalij contra Vigorium. Licet autem in ea advertere mentem Parisiensium esse, regimen Ecclesiæ à Christo institutum Monarchicum esse non Aristocraticum: illud autem intelligi solet regimen unius, qui nec superiorem, nec æqualem agnoscit. Jurisdictionem Apostolicam ordinariam in solo Petro non in cæteris Apostolis extitisse. Monarchiæ formam in Ecclesia a Christo immediatè institutam fuisse. Dari præter Christum unum caput supremum & Monarcham in Ecclesia. Christum non regere Ecclesiam, nec gubernare per multos ministros sine illo Monarcha mortali. In Ecclesia Romana supremum

C esse primatum. Pontificem Rom. peculiarem esse Petri successorem. Unitatem rectoris visibilis ad unionem Ecclesiæ facere, itaut falsum sit unionem Ecclesiæ Catholicæ in unitate rectoris visibilis non consistere. Romanam Ecclesiam jure divino auctoritatem in alias Ecclesias habere. Hæc & similia doctrinæ Parisiensis Facultatis capita, ut quod etiam ibidem continetur de Concil. Florentino & alijs, longe aliena sunt ab ijs, quæ nonnulli his temporibus libris suis circumforaneis in Christi Vicarium blaterant sub velo Parisiensium, quasi paucorum ex ijs opiniones essent omnium.

Porro contra eumdem *de' Dominis*, scripserunt inter alios Becanus breviter & solidè, & Zacharias Bonerius Capucinus censuram Pareneticam, Mediolanensibus typis, edidit facundiæ & eruditionis titulo

D illustrem: uterque vero censuram hanc Parisiensem, quam aliquos sugillare audivimus, honorificè habent.

An extra Concilia generalia nulla sit certa definitio in rebus fidei?

ITa videtur quibusdam: unde fit ut locus detur hæreticis novorum dogmatum authoribus aut jam damnatorum renovatoribus in Ecclesias grassandi, dum nullus erit judex constitutus à Deo, extra tempora Conciliorum, qui eos reprimat, cum semper excepturi sint, nihil certi definiri posse ab ullo. At cum prima sæcula Ecclesiæ sine Conciliis generalibus extiterint: Cum à quarta Synodo generali ad quintam numeren-

E tur anni 102. à quinta ad sextam 129. à sexta ad septimam 109. à septima ad octavam 120. ab octava ad primam Lateranensē 223. & jam ferè fluxerint plusquam centum anni à Concilio Tridentino, quanta animarum strages edenda est, si interim, quidquid statuunt Pontifices Rom. liberum sit arbitrari errori obnoxias esse eorum constitutiones, ut dicunt qui ultimos motus in Ecclesiâ excitarunt. Propterea censent alij melius à Christo provisum esse Ecclesiæ, ac conscientiarum tranquillitati, dum asserunt summum Pontificem loquentem de rebus fidei, ex cathedra, nec falli, nec fallere. Ac dixi alias in libro de beneficio crucis parte 1. c. & iterum dixi in sexta classe hujus Summæ intelli-

gendum esse summum Pontificem loqui ex cathedra, cum docet universam Ecclesiam, jubetque Christianis omnibus ex authoritate supremi Pontificatus, quam à Christo accepit, ut teneant aliquam doctrinam fidei, quæ ad salutem necessaria est.

Sciendum enim cathedram præter Grammaticalem significationem vario sensu à probatis authoribus usurpari. Ac 1. pro Episcopatu frequenter usurpat Gregorius Toronensis lib. 3. histor. c. 1. *Dinifius*, inquit, *cathedram Pontificalem ascendit.* Ac ejusdem libri c. 35. in eodum sensu usurpat. In Martyrologio 15. Kalend. Februarij *cathedra S. Petri*, id est, Episcopatus. Idem Turonensis l. 2. c. 28. pro ipsa regis curia. *Egressus autem à Turonis Parisios venit, ibique cathedram regni constituit.* Ex his porro acceptionibus dum volunt exprimere quidam Theologi discrimen illud, quod est in eodem Pontifice Romano, cum loquitur tanquam privatus homo, aut Doctor, mentem suam de aliqua difficultate aperiens sine ulla jussione, ut eam sequantur alij, & cum eandem manifestat omni Ecclesiæ cujus est pastor, adhibito imperio ex authoritate supremi Pontificatus qua pollet sub pœnâ anathematis, ut ei acquiescant omnes, ad significandum hunc secundum modum loquendi in Pontifice Rom. dixerunt, tunc summum Pontificem loqui ex cathedra, metaphoricè scilicet cathedræ nomine accepto pro authoritate sui Pontificatus super universam Ecclesiam. In quo loquendi modo elegantiores fuerunt, quam antiqui Theologi, qui crassiori minerva dicebant Pontificem nunc *Magistraliter*, nunc *Papaliter* loquutum fuisse, ut notari potest ex Vincentio Belvacensi in Bibliotheca mundi lib. 7. c. 56. ubi de solutionibus contrarietatum juris tractat. An propter hoc ridiculi sumus? Explicet ergo nobis qui hoc improperat, quid voluerit Christus Dominus Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis facite.* Ubi, inquit Jansenius Gandavensis, quidam nimis literaliter intelligendum putant sedem antiquam constitutam in singulis Synagogis, ad hoc ut ex ea in Sabbathis lex Moysi populo recitaretur, & explanaretur, quæ ob id Moysis cathedra sit dicta. Ideoque sic intelligendum volunt, quod hic dicitur de cathedra Moysi, ut hinc ostendant Scribis & Pharisæis non obediendum fuisse nisi in his, quæ populo ex hujusmodi cathedra recitabant, quæ scilicet in scripturis continebantur. Atque hunc modum interpretandi refellit Jansenius, quod non sedendo, sed stando Scribæ & Pharisæi, populum docerent. Itaque, inquit, rectius dicendum, quod quemadmodum Psalmo 1. metaphoricè dicitur cathedra pestilentiæ pro officio docendi pessima: ita & hic metaphoricè dicitur Moysi, authoritas docendi & jubendi, quæ ad cultum Dei pertinent, quam authoritatem primus in populo Judaico obtinuit Moyses, & ideo ab eo nomen accepit, ut dicatur cathedra Moysi, sicut Romanæ Ecclesiæ authoritas dicitur cathedra Petri, &c. Ex quibus videas modum præfatum loquendi ex cathedrâ in summo Pontifice Rom. à Sapientiâ æternâ, Verbo scilicet incarnato usurpatum fuisse, cum quo nos haberi ridiculos non abnuimus, imo gloriamur ludibrio, cum Christo Domino haberi, nec lugendo sicut Jeremias Thren. sed magis exultando dicemus: *Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.* Cum illi cœlestia & Evangelica verba, si proferantur, pro nihilo ducunt, & risu procaci contemnunt, atque etiam quasi delira verba commemorant.

Loqui ex Cathedrâ quid?

At vult ille, ut nos cum Petiliano quem lib. 1. contra ipsum c. 1. hoc nomine D. Augustinus cujus (utinam sensa sequeretur) asseramus, Pontificem sedere in cathedra pestilentiæ, ut prava & perniciosa, doceat in dogmatibus ad salutē necessariis (sic enim nos restringimus, ut sæcularia regnorum negotia nobis, hic non obtrudantur, ad invidiam nobis conciliandam) vult, inquam, ut admittamus Ecclesiam infallibilem esse, nec suscipere posse ullum dogma erroneum, quod libenter fatemur, & nihilominus illi à Christo assignatum esse Doctorem, qui pessima illam doceat? Vult oves non posse pabulis refici venenatis, cum teneantur sequi pastorem, qui inter pabula vitalia & mortalia non discernat. Certè quod sapienter adverterunt quidam Politici, assumptionem alicujus ad summum Pontificatum opus esse non merè humanum & naturale, quidquid circa illam ratiocinentur humana ingenia, sed divinum prorsus, & cœleste ac omnem humanam rationem superans: æquo jure dici posse existimo de regimine Ecclesiæ per summos Pontifices, maximè in tuendâ fide, quæ religionis primarium est fundamentum, ne quid detrimenti grex Christianus ex ejus corruptione capiat. Non innititur regimen istud virtuti, aut rationi merè humanæ, aliquid supernaturale agnoscendum est aliquid gratiæ divinæ tribuendum. Ac si quos Deus vocat, ad aliquod munus, etiam gratiis ad illud obeundum necessariis cumulat, juxta dictum Apostoli 2. Cor. 3. *idoneos nos fecit ministros:* quanto magis cum quempiam ad primatum Ecclesiarum assumit, cujus officium est confirmare fratres suos, ac conscientias inter tot dubia corrobare, ne incerta sit religio ac omni vento doctrinarum fluctuans.

Laurent. Melet lib. 3. discurs. 2.

Nec existimet quis me per viam ab aliis non tritam incedere: facile enim est liberare illum ab hac suspicione, si oculum mentis intendat in primum caput censuræ Parisiensis Theologicæ Facultatis, quæ lata est in Henoticum seu Pacificum Theophili Bracheti Milliterij, anno 1644. dicebat ille minimè necessarium esse consulere sanctam Sedem nec alibi authoritatem ejus requirere, quam ubi judicium ejus irrefragabile haberemus, *Secundum verum & solum statum in quo omnes ejus in fide definitiones sunt infallibiles, qui status est in Concilio universali.* At quid Facultas contra hanc, & similes propositiones? *Hæ propositiones*, inquit, *inquantum infallibilitatem Ecclesiæ universali in nullo alio statu, quam in solo Concilio Oecumenico congregatæ tribuunt, & ipsam aliquo tempore legitimi usus pœnitentiæ cognitione caruisse supponunt, temerariæ sunt, ipsi Ecclesiæ injuriosæ & hæreticæ.* Siste gradum parumper & agnosce me pro communi causa fatigari.

Agnoscebat ergo illo tempore definitiones aliquas esse certas extra Concilium, quas cui alteri aptius tribuemus quam summo Pastori, non facile invenio; cum definire non sit Ecclesiæ dispersæ, quamvis longius hic progressa videri posset cuipiam, quam ego hic intendam, cum non tam de possibili quam de facto hic agere mens sit: aliud enim est non errare & non posse errare: de quo ultimo silere mihi propositum est, nec refutare nec asserere, saltem ex propriâ sententiâ. Prætetquam enim res est periculosa, hoc tempore inutilem esse judico ad conciliandam debitam obedientiam ei cui debetur, juxta dictum sapientis Ecclesiæ 8. *ne judices contra judicem, quoniam secundum quod justum est, judicat*, sive infallibilitatem in actu primo habeat, seu illâ careat, cum hæc ad hunc finem minimè sit necessaria: sic enim nec Principibus nec Magistratibus, nec patri aut matri deberetur obedientia, sub hoc prætextu, quod non sunt hoc modo infallibiles.

Intentum auctoris de sola quæstione de actu secundo.

Quod utinam adverterent qui tam facile vituperant quæcumque à Sede Apostolicâ emanant fidei definitiones: quasi verò non aliter salus hominis periclitaretur quam dum refragatur auctoritati cuidam infallibili, & hæresis incurritur, etsi interim peccatur peccato inobedientiæ contra quartam legem decalogi, ut nihil dicam de peccato temeritatis, & sæpe sæpius etiam scandali quod inde enascitur. Quale solatium miseræ animæ in inferni igne detineri potius ob peccatum inobedientiæ quam hæresis? O quot adversarij hominum ad decipiendas animas etiam pennatorum & qui quasi supra cæteros in sublime attolluntur. Dubium mihi fuit aliquando magnum nec sine animi dolore, an qui superbientibus Angelis non pepercisset,

insontes haberet tales Conciliorum generalium propugnatores, ut præter eorum decreta à nullo se ligari posse arbitrarentur sub præfato respectu. Monuit aptè ultimus Conciliorum deflorator, quique eorum notitiam brevem sed perutilem dedit ad canonem 13. octavæ Synodi. Notabilis, inquit, admodum est in eos qui Concilia etiam œcumenica cum summo Pontifice temerè committere atque in dissidium vocare præsumunt. *Si quis*, inquit, *tantâ efferatus audaciâ quemadmodum Photius & Dioscorus, sive scripto sive non scripto, insanias quasdam contra Cathedram Coriphæi Apostolorum Petri audeat jactare, eandem atque illi damnationis sententiam subeat. Si quâ verò œcumenicâ Synodo collectâ de Romanâ Ecclesiâ controversia extiterit, licebit cum decenti reverentia de proposita quæstione percontari, responsumque admittere, vel utilitatem accipere vel dare, non tamen audacter contra summorum Romæ Pontifices sententiam dicere.* Ita visum est Spiritui sancto ad continendos spiritus eorum, qui Photio schismaticorum duci tunc suffragabantur, quos in subsequentibus sæculis varios motus excitaturos prævidebat, ad præfigendum limitem potestatis in summo Pastore Ecclesiæ. Quæ res non minus ardua est quam cum subditus regiæ auctoritati in temporalibus terminum finemque determinat, cui sæpe tutius esset silentij præmium in iis de quibus major est controversia.

Canon octava Synodi.

Certum itaque sit, etiam extra Concilia generalia, certam aliquam esse definitionem in rebus fidei & ad salutem communem omnium necessarijs, seu sit illa certitudo fidei seu tantum moralis, cui teneantur fideles in conscientiâ obtemperare.

At impeccabilis non est, quis dubitat? Nec impeccabilitas ad hoc requiritur, cum ad hoc sufficiat, ut quæcumque sit mens aut voluntas illius, specialis providentiæ regimine, quo innumeros homines à pluribus peccatis quotidie impedit, & eundem suum Vicarium propter amorem sponsæ suæ Ecclesiæ, ab hoc unico peccato impediat, ne hæresim cum effectu fidelibus suscipiendam, cum imperio proponat. Quod sunt interim, bone Deus, aliorum peccatorum genera, & si illum ab hoc uno specialiter liberet. Nonne putas te misericordia illius a pluribus peccatis ereptum? Nunquamne dixisti cum D. Augustino, gratiæ tuæ, Domine, deputo quæcumque non feci mala? Quid enim facere non potui? Et cum Deus tam potenter te dilexerit & custodierit, ferre non potes æquis auribus quod plures melioris notæ Theologi, quorum colluctatio assidua fuit non tantum contra carnem & sanguinem, sed adversus principes tenebrarum harum, adversus spiritalia nequitiæ in cœlestibus, inter quæ hæreses repono, ferre, inquam, non potes, quod ab unico peccato inter innumera quibus homo obnoxius est, suum in terris Locumtenentem misericordia sua præservet, doceant aut scribant. Neque id tanquam dogma fidei statuant, cui necesse sit aliquos subscribere, in quo expostulandi ratio non ita absurda esset, sed tantum tanquam doctrinam probabilem ac aliquot æquis rationibus subnixam. Utinam non ab hoc solo peccato liberet Deus, summos Pontifices, sed à quibusvis aliis, nec solum ipsum, sed & omnes totius Ecclesiæ pastores, imo, & nos omnes simul. Quamvis nec ab illo peccato immunem esse summum Pontificem necesse sit, cum in quacumque dispositione fuerit, Deus pluribus modis sibi notis possit impedire tanti mali executionem, ipso in pari reatu manente, cum voluntas pro facto reputari soleat.

Sed plura hujus controversiæ momenta infra à nobis exponuntur, ac præcipuè in controversiis Concilij Florentini, unde recruduit hæc disputatio: sicut & quæ nobis objecta sunt de Biblis Sixti V. in sexta classe elucidantur contra calumnias Calvinistæ Angli, contra quem solum nos agere putabamus. Interim mirari non possum quonam consilio, quæ eruditorum idiomate acerbius scripserunt hæretici contra Christi Vicarium in terris, ad absorbendam omnem ejus potestatem, omnia vulgato sermone populis, & ipsis mulierculis exponantur? Quis scopus harum scriptionum? An Hierarchiam tuentur ea scripta, quæ magis anarchiam inducere apta sunt, & hæresim fovere quæ viget, ac eam denuo excitare, quæ sopita est. Neque enim, ait D. Cyprianus aliunde hæreses obortæ sunt aut nata sunt schismata, quam inde quod sacerdoti non obtemperatur: *Nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus judex vice Christi cogitatur.* Quod etiam confirmat his verbis. Lib. 4. Epist. 9. unde enim schismata, & hæreses obortæ sunt, & oriuntur: *Nisi quod Episcopus, qui unus est & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus judicatur.* Sed avertat Deus hoc malum ab Ecclesia, ut liceat mihi fluctibus his sedatis aut ad rupem confractis aliquando exclamare. O fallacem hæreticorum spem, fragilemque schismaticorum invidjam, & manes contentiones mortalium contra immortalem Christi, qui jam non moritur, sponsam Ecclesiam! novatorum profectò studia medio in spatio, quasi portæ inferi, vel franguntur vel corruunt: & ante in ipso cursu obtuuntur, quam sibi quem adfingunt portum conspicere possint, uno illis relicto communi, cum pœnitentibus illo portu mutatione consilij. Quod jam ex aliqua parte deprehendimus, pluribus Calvinistis ad Ecclesiam redeuntibus.

Lib. 1 Epist. 3. & l. 4. Epist. 9.

In Apologia Evang. franc. Rotomag. Arch.

Nam sera nunquam est ad bonos mores via.
Quem penitet peccasse, penè est innocens.

ATque ne hîc desit, quod in omnibus operibus altissimi inveniri monet sapiens, ut unum contra unum, ac duo contra duo, reperiantur, *Eccl.* 33. istis regulis alias opponimus ex duobus Theologorum principibus excerptas. Præstat certè nos istos sermones cōjunctim colloquentes audire. Securius incedemus ac progrediemur, sub his ducibus inter multa Conciliorum difficilia. Nec nlum acerbius verbum contra quemquam nobis excidet dum aliena referemus, sicque lectori meo magis inserviam, ac neminem pungam, etsi provocatus.

Mens D. Augustini, de summo Pontifice & Ecclesia.

SEntit & docet D. Petrum fuisse caput Ecclesiæ. *In Psalmum contra partem Donati.* Numerate sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede, & in illo ordine patrum, quis cui successerit videre. Ipsa est Petra, qua non vincunt superborum inferorum portæ.

Lib. 1. retract. cap. 21 Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo tanquam in Petra fundata sit Ecclesia: qui sensus cantatur etiam in ore multorum in versibus B. Ambrosij, ubi de Gallo ait; Hoc ipsa Petra Ecclesiæ canente culpam diluit. Sed scio sæpissimè exposuisse de Christo. Harum autem duarum sententiarum, quæ sit probabilior eligat lector.

Lib. de correp. & gratia cap. 8 Quando rogavit, ut non deficeret fides ejus, rogavit, ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem.

Lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 51. Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua sedet Anastasius, &c. quare appellas cathedram pestilentiæ cathedram Apostolicam? *Hæc quibus dictum putabimus.*

Lib. contra Epistolam fundamenti Manichæi cap. 4. Ut omittam sapientiam quam in Ecclesia Catholica creditis, multa sunt alia, quæ in ejus gremio me teneant. Tenet consensio populorum atque gentium. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli ad præsentem Episcopatum successio sa-

cerdotum. Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista sola Ecclesia obtinuit, ut enim omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum aut Basilicam vel domum audeat ostendere. Ita ergo tot & tanta Christiani nominis charissima vincula, rectè hominem tenent credentem in Catholica Ecclesia, etiam si veritas nondum se apertissimè ostendat.

Salus in solâ Ecclesiâ.

In concione ad Catechumenos. Apud Catholicam dilectissimi noveritis tantum esse veram fidem, germanam pacem, perpetuam salutem. Non enim in angulo est, sed ubique tota est. Et si quis ab ea discesserit, ut servus fugitivus judicabitur, nec ad vitam æternam resurget.

Epist. 162. ad Glorium Eleusium, Et qui posset non curare conspirantem contra se inimicorum multitudinem, cum se videret Romanæ Ecclesiæ, in qua Apostolicæ cathedræ viguit principatus, &c. esse conjunctum. *Hic me consolatur D. Augustinus.*

Lib. 1. contra Cresconium Grammaticum cap. 32. Quamvis hujus rei de Scripturis sacris non proferatur exemplum, earumdem tamen hic etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas, ut quoniam sacra Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate quæstionis, eam Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat.

Synodus non semper necessaria.

C *Lib. 4. contra duas Epist. Pelagianorum cap. 12.* Aut vero congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit: cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit; multoque sint atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verum istorum superbia, &c. hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis, Synodus congregetur: orbem quippe Catholicum, quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commovere conantur: cum potius vigilantia pastorali, post factum illis competens sufficiensque judicium, ubicumque lupi isti apparuerint, conterendi sint, sive D ut sanentur, sive ut ab aliorum salute vitentur, adjuvante pastore pastorum. *Vel hoc solo ex textu palinodiam recantare deberet, vel conticescere, ac istu D. Augustini regulis cedere.*

Lib. 1. de Baptis. cap. 5. Homines enim sumus. Unde aliquid aliter sapere quam res se habet, humana tentatio est: nimis autem amando sententiam suam, vel invidendo melioribus usque ad præcidendæ communionis, & condendi Schismatis, vel hæresis sacrilegium pervenire, diabolica præsumptio est, in nullo autem aliter sapere, quam res se habet, Angelica perfectio est.

D. Thomas explicat authoritatem Papæ.

His D. Augustini sententijs, alias addimus Doctoris Angelici D. Thomæ, quem non minus doctrinæ, quam vitæ miracula ad sanctos evexerunt. Atque id E agimus magis narrando, quid ille senserit, quam asserendo quidquam, ut si quid in ijs sapienter scriptum judices non defraudetur suo honore; si quid vero tibi non arriserit, tuaque sensa tanti Theologorum principis sensibus, & rationibus præferenda existimes, ut qui acutius ipso, veritatis reconditæ arcana penetres, mihi non tribuas, sicut nec plura alia, quæ in hoc opere ex aliorum mente propono. Hanc autem D. Thomæ doctrinam, utile alias judicavit Cardinalis de Turrecremata in unum fasciculum ex varijs ejus operibus colligere, id ab ipso postulante Juliano Cardinale, eo tempore quo similes quæstiones agitabantur ob diuturnum schisma Ecclesiæ, quales nostro tempore videmus excitari ad aliud schisma renovandum, nisi

A novantium conatus sæpe irriti deciderent. Ut frustra sibi vellent usurpare dictum hoc Marci 14. *Percutiam pastorem & dispergentur oves*; sed alios ventos aliasque procellas experta Sedes Apostolica, & has superabit. Quia tamen in similibus prælijs juvanda est Ecclesia, unitæ S. Doctoris vires per prædictum Cardinalem de Turrecremata hic adsunt. Ut cum damnatæ quorumdam hominum redeunt opiniones, instrumenta illa repetantur, quibus dudum prostratæ, jugulatæ, ac confossæ sunt. Præmonemus tamen quasdam citationes ex libro Thesauri D. Cyrilli in dubium revocari. Forsan Doctor Augelicus alio codice usus est operum D. Cyrilli, aut æquipollentia refert. Qua de re extant aliquæ dissertationes non ita pridem vulgatæ à duobus Theologis. Notat autem clarissimus vir Joan- B nes Aubertus in præfatione suæ editionis Græco-Latinæ operum D. Cyrilli in sex tomis, non paucos ex Græcis codicibus in situ ac tenebris periisse, cum esset opportunitas Latinæ versionis: ac Gregorium Trapezuntium male habuisse Cyrilli opera, multis in Epitomen redactis, & perperam sæpe translatis. Quod in Thesauro expertus est Bonaventura Vulcanius eruditus ejusdem Cyrilli Interpres, ut minus mirum si citationes D. Thomæ non quadrent cum textu hodierno.

Solutio septuaginta trium quæstionum super potestate, & authoritate Papali, ex sententijs S. Thomæ.

C QUæstio prima est, utrum supra Episcopos aliquis dandus sit superior in Ecclesiâ.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè, quod sic in multis locis. Primo in 4. sent. dist. 25. quæst. ult. ubi rationem assignans loquitur. Ubicumque multa sunt ordinata in unum, oportet esse aliquod universale regimen super particularia regitiva, quia in omnibus virtutibus & actibus, ut dicitur primo Eth. est ordo secundum ordinem finis. Bonum autem commune est divinius, quam bonum speciale, ideo super potestatem regitivam, quæ communicat bonum speciale, oportet esse potestatem regitivam universalem respectu boni communis, aliàs non potest esse colligatio ad unum. Et ideo cum Ecclesia sit unum corpus, oportet, si ista unitas debeat servari, quod sit aliqua potestas regitiva respectu totius Ecclesiæ supra D potestatem Episcopalem, qua unaquæque Ecclesia specialis regitur, & hoc est potestas Papæ. Et ad argumentum, quo sic arguitur in oppositum, quod omnes Episcopi sunt Apostolorum successores; sed potestas quæ data est uni Apostolorum, scilicet Petro, Math. 16. etiam data est omnibus Apostolis: Ergo omnes Episcopi sunt pares, & ita unus non est super alterum.

Primatus Pontificis Rom.

Respondet S. Thomas in eodem loco sic, quod quamvis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi & solvendi, tamen in hac potestate, ut ordo aliquis servaretur, primo soli Petro data est ut ostenderetur, quod ab eo debeat ista potestas descendere, propter quod etiam ei dixit singulariter, *Confirma fratres tuos*, &, *pasce oves meas*, id est, loco E mei. Et ut dicit Chrysostomus, Præpositus & caput esto fratrum, ut ipsi te in loco meo assumentes, ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent & confirment.

Cæterum secundo ad eandem quæstionem inducit idem Doctor sanctus plores rationes in 4. contra Gentiles cap. 77. ubi ita ait: Manifestum est autem quod quamvis populi per diversas diœceses & civitates distinguantur, tamen sicut est una Ecclesia, ita oportet esse unum populum Christianum. Sicut ergo in uno speciali populo Christi requiritur unus Episcopus, qui sit totius populi caput; ita in toto populo Christiano requiritur, quod sit unum totius Ecclesiæ caput. Item ad unionem Ecclesiæ requiritur, quod omnes fideles in fide conveniant. Circa verò ea quæ fidei sunt, con-

venit quæstiones movere, per diversitatem autem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in unitate per unius sententiam conservaretur. Exigitur ergo ad unitatem Ecclesiæ servandam quod sit unus, qui toti Ecclesiæ præsit; manifestum est autem quod Christus Ecclesiæ non deficit in necessatiis, quam dilexit & pro qua sanguinem suum fudit, cum etiam de Synagoga dicatur per Dominum: *Quid ultra debui facere, & non feci vineæ meæ?* Esa. 5. Non ergo dubitandum quin ex ordinatione Christi unus toti Ecclesiæ præsit. Adhuc nulli dubium quin Ecclesiæ regimen sit optimè ordinatum: utpote per eum dispositum, per quem reges regnant, & legum conditores definiunt justa. Optimum autem regimen multitudinis est, quod regatur per unum, quod patet ex fine regiminis, quæ est pax. Pax enim & unitas subditorum est finis regentis, unitatis autem causa congruentior est unus quam multi. Manifestum est igitur regimen Ecclesiæ sic esse dispositum, ut unus toti Ecclesiæ præsit. Amplius Ecclesia militans à triomphanti Ecclesia per similitudinem derivatur; unde & Joan. Apocal. 21. *Vidi Iesum descendentem de cælo.* Et Moysi dictum est, ut faceret omnia secundum exemplar, quod ei in monte monstratum est. In triumphante autem Ecclesia unus præsidet, qui etiam præsidet in toto universo, scilicet Deus. Dicitur enim Apoc. 21. *Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus:* igitur & in Ecclesia militante unus est, qui præsidet universis. Hinc est quod Joël. 1. dicitur: *Congregabuntur filij Iudæ & filij Israël pariter, & ponent sibi caput*, unde & Dominus dicit Joan. 10. *Et fiet unum ovile, & unus pastor.*

Christus est caput Ecclesiæ.

Si quis autem dicat, quod unum caput & unus pastor est Christus, qui est unus & unius Ecclesiæ sponsus, non sufficienter respondet. Manifestum est enim quod omnia Ecclesiæ Sacramenta ipse Christus perficit, ipse enim est qui baptizat, ipse est qui peccata remittit, ipse est verus sacerdos, qui se obtulit in ara Crucis, & cujus virtute corpus ejus in altari quotidie consecratur. Et tamen quia corporaliter, non cum omnibus fidelibus præsentialiter erat futurus, elegit ministros Ecclesiæ per quos Sacramenta fidelibus dispensaret, ut supra dictum est. Eadem igitur ratione, quia præsentiam erat Ecclesiæ subtracturus, oportuit, quod alicui committeret, qui loco sui universalis Ecclesiæ gereret curam; hinc est quod Petro dixit ante Ascensionem: *Pasce oves meas* Joan. ult. & ante passionem: *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Luc. 22. & ei soli promisit, *tibi dabo claves regni cælorum*, ut ostenderetur potestas Clavium per eum ad alios derivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem. Hæc ille.

Quæstio 2. est, utrum Romanus Pontifex sit primus & maximus omnium Episcoporum.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè, in tractatu contra errores Græcorum in cap. 66. ubi titulus talis est, Quod Rom. Pontifex est primus & maximus inter omnes Episcopos. Pro una parte inducens auctoritates sic ait: Quod enim Romanus Pontifex successor Petri & Christi Vicarius, sit primus & maximus omnium Episcoporum, Canon Concilij expressè ostendit sic dicens. Veneramur secundum scripturas, & Canonum definitiones Sanctissimum antiquæ Romæ Episcopum primum esse, & maximum omnium Episcoporum, hoc autem auctoritati consonat sacræ Scripturæ, quæ inter Apostolos Petro attribuit primum locum tam in Evangeliis, quam in Actibus Apostolorum; unde dicit Chrysost. super Math. super illud: *Accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Quis major est in regno cælorum?* quiquidem humanum scandalum conceperunt, quod & jam in se occultare non poterant, & tumore cordis non sustinebant in eo, quod viderant Petrum sibi præferri & præhonorari.

Quæstio 3. est, utrum Romanus Pontifex existat cæteris Patriarchis prælatus.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè, in tractatu supradicto capite 71. ubi ita dicit, patet etiam quod ipse Patriarchis prælatus existat ex hoc quod Cyrillus dicit, quod ipsius scilicet Apostolici throni Romanorum Pontificum solius est reprehendere, statuere, corrigere, disponere, solvere & loco ipsius ligare, qui ipsum ædificavit. Et Chrysostom. super Actus Apostolorum dicit, quod Petrus est vertex sanctissimus Beati Apostolici throni pastor bonus. Et hoc etiam patet ex auctoritate Domini dicentis Luc. 22. *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

Quæstio 4. est, utrum Papa in totam Ecclesiam Christi universalem prælationem habeat.

Ad hanc quæstionem respondet S. Th. affirmativè, in præfato tractatu contra errores Græcorum in c. 67. ubi ita dicit, quod prædictus Christi Vicarius in totam Ecclesiam Christi universalem prælationem obtineat. Legitur enim in Chalced. Concilio, quod tota Synodus acclamaverit Leoni Papæ, Leo Sanctissimus & Oecumenicus, id est, universalis Patriarcha per multos annos vivat. Et Chrysost. super Math. Filius qui patris est, & ipsius filij potestatem Petro universalem concessit ubique terrarum, & homini mortali omnium, quæ in cœlo sunt, dedit auctoritatem dando ei Claves, ad hoc ut etiam Ecclesiam ubique amplificet. Et super Joan. in hom. 85. Jacobum localiter in loco terminat, Petrum autem totius orbis Magistrum & Doctorem ordinat, id est, super actus Apostolorum. Petrus à filio super omnes, qui filij sunt potestatem accepit, non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe. Hoc etiam trahitur ex authoritate Scripturæ sacræ. Nam Petro indistinctè oves suas Christus commisit dicens, Joan. ult. *Pasce oves meas*, & Joan. 10. *fiet unum ovile & unus pastor.*

Quæstio 5. est, utrum sit error dicere Romanæ Ecclesiæ Pontificem non habere universalis Ecclesiæ primatum.

Universalis terminus.

Respondet S. Thomas, affirmativè in antedicto tract. contra errores Græcorum, in cap. 66. ubi sic dicit: Similis autem error est dicentium Christi Vicarium Romanæ Ecclesiæ Pontificem, non habere universalis Ecclesiæ primatum, errori dicentium Spiritum Sanctum à Filio non procedere. Ipse enim Christus Dei Filius suam Ecclesiam consecrat, & sibi Spiritu Sancto, quasi ex suo caractere, & sigillo, ut ex supra positis auctoritatibus manifestè habetur. Et similiter Christi Vicarius suo primatu, & providentia universalem Ecclesiam, tanquam fidelis Minister Christo subjectam servat.

Et ad illud quod dicitur, distinct. 49. cap. *nullus*, Nullus Patriarcharum universitatis vocabolo unquam utatur. Et in capite sequenti, ubi Gregorius prohibet se universalem vocari, respondet S. Thomas, in tract. contra impognantes religionem, sic dicens, Quod autem Papa universalem Pontificem se prohibet nominari, non hoc ideo est, quod ipse non habeat auctoritatem immediatam, & plenam in qualibet Ecclesia, sed quia non præficitur cuilibet particulari Ecclesiæ, ut proprius & specialis illius Ecclesiæ rector. Sic enim cessarent omnium aliorum Pontificum potestates. Et hoc caput inductum, pro ratione inducit.

Quæstio 6. est utrum Papa sit superior in tota Ecclesia.

Respondet S. Thomas affirmativè. Patet primo ex jam dictis. Sed secundo hoc idem asserere videtur in quarto distinct. 15. ubi quæritur an omnes teneantur ad jejunium, arguendo in tertio argumento, dicit secundum Bern. in lib. *de dispens. & præcepto.* In præcepto superioris non potest dispensare inferior, sed quælibet singularum personarum est inferior, quam Ecclesia, quæ jejunium sub præcepto statuit; nisi forte ille, qui est caput totius Ecclesiæ, vel loco capitis, scilicet Papa. Ergo sequitur quod nullus potest dispensare.

Quæst. 7. est utrum Papa sit caput universalis Ecclesiæ.

Respondet

Respondet affirmativè S. Thomas, in multis locis, sed potissimum in 3. part. quæst. 8. art. 6. ubi quærens utrum sit proprium Christo, esse caput Ecclesiæ, ita dicit, quod caput in alia membra dupliciter influit, uno modo quodam intrinseco fluxu, prout virtus motiva & sensitiva, à capite derivatur ad cætera membra. Alio modo secundum exteriorem quamdam gubernationem, prout scilicet secundum visum, & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi a solo Christo, cujus humanitas ex hoc, quod est divinitati conjuncta, habet justificandi virtutem. Sed influxus in membra Ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest alij convenire, & secundum hoc alij possunt dici capita Ecclesiæ, secundum illud Amos 6. *Optimates capita populorum.* Differenter tamen à Christo: primo quidem quantum ad hoc quod Christus est caput omnium eorum quæ ad Ecclesiam pertinent secundum omnem locum, & tempus, & statum. Alij autem homines dicuntur capita secundum quædam specialia loca: sicut Episcopi suarum Ecclesiarum, vel etiam secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui Pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatorum. Alio modo, secundum quod Christus est caput Ecclesiæ, propria virtute. Alij vero dicuntur capita inquantum vicem gerunt Christi, ut 2. Corinth. 2. *Nam & ego quod donavi, si quid donavi propter vos in persona Christi*, & 2. Corinth. 5. *pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos.*

Caput dupliciter influit.

Et si dicatur, ex hoc Christus dicitur esse caput Ecclesiæ, quod gratiam influit Ecclesiæ membris. Sed etiam ad alios pertinet gratiam aliis præbere, secundum illud Ephes. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut gratiam det audientibus.* Ergo videtur quod etiam alij quam Christo competat esse caput Ecclesiæ.

Respondet idem D. Thomas. Ad secundum dicendum, quod homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea quæ sunt gratiæ.

Quæstio 8. est, utrum Papa sit tantum caput fidelium.

Respondet S. Thomas affirmativè. In responsione data ante proximam quæstionem dicens, quod Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui Pontificatus, secundum determinatum statum, ut scilicet sunt in statu viatoris.

Papa sponsus Ecclesiæ.

Quæstio 9. est, utrum Papa sit sponsus universalis Ecclesiæ.

Respondet S. Thomas affirmativè, in tract. contra impugnantes religionem ita dicens, quod sponsus Ecclesiæ propriè loquendo Christus est, de quo dicitur, *qui habet sponsam, sponsus est.* Joan. 3. ipse enim de Ecclesia suo nomine filios generat. Alij autem dicuntur sponsi, sicut ministri sponsi, exterius cooperantes ad generationem spiritualium filiorum, quos quidem non sibi, sed Christo generant. Quiquidem ministri in tantum sponsi dicuntur, inquantum vicem veri sponsi obtinent; & ideo Papa qui obtinet vicem sponsi in tota Ecclesia universalis Ecclesiæ sponsus dicitur. Est autem huic adjiciendum ad dictu illius Bernardi intelligentiam ad Eugenium dicentis, quod Papa non sit sponsus Ecclesiæ, sed paranimphus & amicus sponsi, quod S. Thomas in 4. dist. 38. dicit sic, Quod Episcopus, cui Ecclesiæ cura committitur, virgines desponsat non sibi, sed Christo, quia est sponsi paranimphus & amicus.

Quæstio 10. est, utrum Christus, & Papa dicendi, sicut duo sponsi universalis Ecclesiæ.

Respondet S. Thomas negativè, in tract. immediate allegato sic dicens: Episcopus autem suæ Diœcesis sponsus est, & Presbyter suæ Ecclesiæ; unde & Diœcesis sponsus Papa est, & Episcopus parochiæ, nec propter hoc sequitur, quod sint plures sponsi unius Ecclesiæ, quia sacerdos suo ministerio cooperatur Episcopo tanquam principali, & similiter Episcopi Papæ & Papa ipsi Christo. Unde Christus & Papa, Episcopus & sacerdos non connumerantur, nisi unus sponsus Ecclesiæ.

Quæstio 11. est, utrum præter Papam, qui est caput & sponsus, & pastor universalis Ecclesiæ sint necessarij alij prælati in Ecclesia.

Necessitas Episc. & curatorum.

Resp. S. Thom. affirmativè, in 4. dist. 19. ubi quærens q. 1. art. 2. an sacerdos quilibet uti possit clave in quemlibet, ita præfatam quæstionem probat dicens, ea quæ singularia oportet operari non eodem modo omnibus competunt, unde sicut præter generalia medicinæ præcepta oportet adhibere medicos, quibus præcepta universalis medicinæ singulis infirmis, secundum quod debeat, aptentur: ita in quolibet principatu præter illum, qui universaliter præcepta legis tradit, debent esse aliqui, qui ea singulis secundum quod debent, aptent. Et propter hoc etiam in cœlesti hierarchia sub potestatibus, qui indistinctè præsunt, ponuntur principatus, qui singulis provinciis adscribuntur, & sub his Angeli, qui singulis hominibus in custodiam deputantur. Unde & ita esse debet in prælatione Ecclesiæ militantis, ut apud aliquem esset prælatio indistinctè in omnes, & sub hoc essent aliqui qui super diversos distinctam potestatem acciperent.

Quæstio 12. est, utrum reges & principes Christiani, & per consequens omnes fideles teneantur esse subditi Rom. Pontifici.

Reges in spiritualibus Papæ subditi.

Respondet S. Thomas affirmativè, l. 1. in tract. suo de rege ad regem Cypri, ubi in c. 14. loquens de regno Ecclesiæ, & regali sacerdotio ita ait: hujus regni ministerium, ut à terrenis spiritualia essent discreta non terrenis regibus, sed sacerdotibus est commissum, & præcipuè summo sacerdoti Christi Vicario Rom. Pontifici, cui omnes Christianos reges oportet esse subjectos, sicut ipsi Domino Jesu Christo. Sicut (dictum est) ei ad quem ultimi finis pertinet directio subjici debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium, & etiam imperio dirigi, & quia sacerdotium gentium, & totus divinorum cultus erat propter temporalia conquirenda, quæ omnia ordinantur ad multitudinis bonum commune cujus regi cura convenit, convenienter sacerdotes gentilium regibus subdebantur. Sed etiam in veteri lege promittebantur bona temporalia sive terrena non à dæmonibus, sed à bono Deo religioso populo exhibenda. Unde & in veteri lege sacerdotes leguntur regibus fuisse subjecti; sed in nova lege est sacerdotium altius per quod homines traducuntur ad bona cœlestia. Unde in lege Christi reges debent esse sacerdotibus subjecti. Unde mirabiliter ex divina sapientia factum est, ut in Ro. urbe, quam Deus præviderat Christiani sacerdotij principalem sedem futuram, hic mos paulatim inolesceret, ut civitatis rectores sacerdotibus subjicerentur. Sic enim Valerius Maximus refert, omnia post religionem ponenda semper vestra civitas duxit, etiam in quibus summæ majestatis decus conspici volunt. Quapropter non dubitaverunt sacris imperia servire. Ita se humanarum rerum habitura regimen existimantia, si providentiæ divinæ benè constanterque fuissent famulata. Quia etiam futurum erat, ut in Gallia Christiani sacerdotij plurimum vigeret religio, divinitus est provisum ut etiam apud Gallos gentiles sacerdotes, quos Druidas nominabant, totius Galliæ jus definirent, ut refert Julius Cæsar, in lib. Comment. quem de bello Gallico scripsit.

Gallia.

Quæstio 13. est, an sit de necessitate salutis subesse Romano Pontifici;

Respondet S. Thomas affirmativè, in l. de erroribus Græcorum cap. 72. ubi sic ait. Ostenditur etiam quod subesse Rom. Pontifici sit de necessitate salutis, dixit enim Cyrillus in lib. *thesaurorum*. Itaque fratres mei sic Christum imitemur, ut ipsius oves vocem audiamus manentes in Ecclesia Petri, non inflemur vento superbiæ, ne fortè tortuosus serpens propter nostram contentionem nos ejiciat, ut Evam de paradiso. Et Maximus in Epist. Orientalibus directa dicit, coadunatam, & fundatam supra Petram confessionis Petri dicimus universalem Ecclesiam, secundum definitionem Salvatoris, in quâ de necessitate salutis animarum nostrarum est manere, & ei obedire suam servantes fidem & confessionem.

Obedire Papæ oportet.

Quæstio 14. est, utrum sit hæreticum dicere non esse obediendum statutis Papalibus.

Respondet S. Thomas affirmativè, in lib. contra impugnantes religionem sic dicens. Dicitur in decretis. dist. 22. cap. *omnes*. Qui Romanæ Ecclesiæ, privilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, proculdubio in hæresim labitur. Et infra. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ est fidei mater; hoc autem privilegium dedit Christus Rom. Ecclesiæ, ut omnes et sicut Christo obediant, unde dicit Cyrillus Alexand. Episcopus in l. 2. *thesaurorum*, ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, à quo nostrum est quærere quid credere, quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes pro omnibus, quoniam ipsius solius est reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere & in loco illius ligare, qui ipsum ædificaverit & nulli alij: quod suum est plenum. Sed ipsi soli dedit, cui omnes jure divino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipsi Domino Jesu obediunt. Unde patet quod quicumque dicit non esse, obediendum in bis quæ per Papam statuuntur, in hæresim labitur. Item ad idem è summa contra gentil. l. 4. c. 78. ubi post assignatas rationes pro prima conclusione superius adducta, concludens ita dicit: per hoc excluditur quorundam error præsumptuosis, quo se subducere nitantur ab obedientia & subjectione Petri, successorem ejus Rom. Pontificem universalis Ecclesiæ pastorem, non recognoscentes.

Quæstio 15. est, utrum non obedientes Roman. Pontifici sint Schismatici.

Respondet S. Thom. affirmativè, in 4. sent dist. 13. ubi supra ponit rationes probantes, quod necessarium sit dare unam potestatem regitivam respectu totius Ecclesiæ supra potestatem Episcopalem; cujusmodi est potestas Papæ dicens sic, Et ideo illi qui hanc potestatem negant Schismatici dicuntur, quasi divisores Ecclesiasticæ unitatis. Cæterum hoc idem in 2. 2. quæst. 39. art. 1. repetit ita dicens, Sicut dicit Isid. in l. *Ethimol.* Nomen Schismatis à scissura animarum vocatum est; scissio autem unitati opponitur, unde peccatum Schismatis dicitur, quod directè, & per se opponitur unitati. Sicut enim in rebus naturalibus, id quod est per accidens non constituit speciem, ita etiam in rebus moralibus, in quibus, id quod est intentum per se, est; quod autem sequitur præter intentionem est quasi per accidens; & ideo peccatum Schismatis propriè est speciale peccatum ex eo quod intendit se ab unitate separare, quam charitas facit, quæ non solum alteram personam alteri unit speciali dilectionis vinculo, sed etiam totam Ecclesiam in unitate Spiritus, & ideo propriè Schismatici dicuntur illi, qui propria sponte & intentione se ab unitate Ecclesiæ separant quæ est unitas principalis. Nam unitas particularis aliquorum ad invicem ordinatur ad totius corporis unitatem Ecclesiæ, sicut compositio singulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatem. Ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur, scilicet in connexione membrorum Ecclesiæ ad invicem seu communicatione. Et iterum in ordinatione omnium membrorum Ecclesiæ ad unum caput, secundum illud Coloss. 2. Inflatus sensu carnis suæ & non tenens caput; *Ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones membrorum subministratum & constructum crescit in augmentum Dei*. Hoc autem caput est ipse Christus cujus vicem in Ecclesia gerit Summus Pontifex, & ideo schismatici dicuntur qui renuunt se subjicere Rom. Pontifici & qui membris Ecclesiæ ejus subjectis communicare recusant.

Schisma.

Quæstio 16. est, utrum magis sit obediendum Papæ quam alteri potestati cuicumque inferiori.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. sent. dist. ult. in expositione litteræ, ubi quærens utrum magis sit obediendum majori potestati quam minori sic dicit, quod potestas superior & inferior dupliciter se possunt habere, aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur ex superiori & tunc virtus tota inferioris fundatur super virtutem superioris, & ideo simpliciter in omnibus est magis obediendum potestati superiori quam inferiori. Sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit super causatum causæ secundæ quam etiam ipsa causa secunda, ut in lib. de *Causis* dicitur, & sic se habet potestas Imperatoris ad potestatem Proconsulis, sic etiam se habet potestas Papæ ad omnem potestatem in Ecclesia: quia ab ipso Papa gradus dignitatum diversi in Ecclesia disponuntur & ordinantur, unde ejus potestas est quoddam Ecclesiæ fundamentum ut patet Matth. 16. & ita magis tenemur obedire Papæ quam Episcopis vel Archiepiscopis, vel etiam quam Monachus Abbati absque ulla distinctione. Possunt iterum potestas superior & inferior ita se habere quod ambæ oriantur ex una quadam suprema potestate quæ unam alteri subjecit, scilicet quam vult: & tunc una non est superior altera, nisi in illis in quibus una supponitur alteri a suprema potestate & in illis tantum est magis obediendum superiori & inferiori. Et hoc modo se habent potestates Episcopi & Archiep. descendentes à potestate Papæ.

Aliud est potestas ordinis, aliud Iurisdictionis.

Quæstio 17. est, utrum Papa possit præcepto suo cogere aliquem ad suscipiendum Episcopatum.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. sent. in fine dist. 28. ubi sic ait. Quidam dicunt quod Papa non potest præcipere alicui quod accipiat Episcopatum, quia consensus debet esse liber. Sed hoc posito periret Ecclesiasticus ordo. Nisi enim quidam possent cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiæ, conservari non posset, cum quandoque illi qui sunt idonei onus hoc nolunt suscipere nisi coacti. Hæc ille.

Quæstio 18. est, utrum qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam peccet.

Respondet S. Thomas in quodlibeto 1. quæst. 19. quod quandoque sic, scilicet quando ignorantia est peccatum. Pro quo notat quod ignorantia quæ est actus causa, causat involuntarium, unde semper excusat nisi ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum quando quis ignorat quod potest scire & tenetur. Constitutionem autem Papæ omnes suo modo scire tenentur. Si ergo aliquis non sciat per negligentiam, non excusatur à culpa si contra constitutionem agat. Si vero aliquis habeat sufficiens impedimentum propter quod scire non poterit, putà si fuerit in carceribus sive in terris extraneis ad quos constitutio non pervenit vel aliquid simile, talis ignorantia excusat ut non peccet contra constitutionem Papæ agens. Hæc ille.

Ignorantia

Quæstio 19. est, utrum Rom. Pontifex succedat B. Petro in ea perfectione potestatis & dignitate Vicariatus Christi, qua ipse B. Petrus à Christo in Ecclesia fuit sublimatus.

Ad hanc quæstionem S. Thomas respondet affirmativè. Primo in lib. 4. contra Gentil. cap. 16. Ubi post

sermonem de institutione qua B. Petrus à Christo caput & Pastor universalis Ecclesiæ constitutus est, ita loquitur. Non potest autem dici quod si Christus Petro hanc potestatem dederit, quod ad alios non derivetur. Manifestum est enim quod Christus sic Ecclesiam instituit ut esset usque ad finem sæculi duratura, secundum illud Isaiæ 9. *Super solium David & super regnum ejus sedebit ut confirmet illud & corroboret in judicio, & justitia amodo & usque in sempiternam.* Manifestum est igitur quod ita illos qui erant tunc in ministerio, constituit ut eorum potestas derivaretur ad posteros pro utilitate Ecclesiæ usque ad sæculi finem, præsertim cum ipse dicat, Matth. ult. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Per hoc autem excluditur quorundam error præsumptuosus qui se subducere nituntur ab obedientia & subjectione Petri successoris ejus, Rom. Pontificem universalis Ecclesiæ Pastorem non recognoscentes. Hæc ille. Cæterum hanc quæstionem determinat ipse S. Thomas in tract. contra errores Græc. ubi in cap. 69. ita loquitur. Ostenditur etiam quod Petrus sit Christi Vicarius & Rom. Pontifex Petri successor in eadem potestate, ut à Christo collata dicitur, cum dicat Canon Ghalced. Concilij. Si quis Episcopus prædicatur infamis, liberam habeat sententiam appellandi ad beatissimum Episcopum antiquæ Romæ quem habemus Petrum Petram refugij, ut ipsi soli libera potestate Dei loco sit jus discernendi Episcopi infamiam secundum claves à Domino sibi datas. Et infra. Et ideo omnia definita ab eo teneantur tanquam à Vicario Apostolici Throni. Item Cyrill. Hierosolymit. Patriarcha dicit ex persona Christi loquens. Tu cum fine & etiam sine fine cum omnibus quos loco tui ponam plenè & perfectè sacra auctoritate com eis ero sicut sum & tecum. Et Cyrill. Alexand. in lib. *Thesaur.* dixit quod Apostoli in Evangeliis & Epistolis affirmaverunt in omni doctrina Petrum esse loco Domini & ejus Ecclesiam eidem dantes locum in omni Concilio & Synagoga in communi electione & confirmatione. Et infra. Cui scilicet Petro omnes jure divino caput inclinant & Primates mundi tanquam ipsi Domino Jesu omnes obediunt. Et Chrysost. dicit ex persona filij loquens, *pasce oves meas*, idest, loco mei præpositus esto fratrũ.

Quæstio 20. est, utrum Papa in Ecclesia habeat plenitudinem porestatis.

Ad hanc quæstionem S. Thom. respondet affirmativè in tract. contra errores Græc. in cap. 58. ubi dicit sic. Habetur etiam ex prædictorum auctoritatibus quod Rom. Pontifex habeat in Ecclesia plenitudinem potestatis. Dicit enim Cyrill. Patriarcha Alexand. in lib. *Thesaur.* Sicut Christus accepit à Patre duplex sceptrom Ecclesiæ gentium & Israël egrediens super omnem principatum & potestatem & super omne quodcunque est, ut ei genua cuncta curventur plenissimam potestatem: sic & Petro & ejus successoribus plenissimè commisit. Et infra. Nulli alij quam Petro Christus quod suum est plenum & ipsi soli dedit. Et infra. Pedes Christi humanitas est ipse homo, cui tota Trinitas dedit plenissimam potestatem & super omne quodeonque est ut et genua cuncta curventur; & adorent eum omnes Angeli Dei. Dimisit per Sacramentum & potestatem Petro & ejus Ecclesiæ. Et Chrysost. ad Consulta Bulgarnrum ex persona Christi loquens: Ter te & interrogo si me diligis, qui ter me trepidus & timidus negasti. Nunc autem reductus, ne credant te fratres gratiam & auctoritatem clavium amisisse, quia amas me coram ipsis jam tibi confirmo quod meum est plenum. Hoc etiam trahitur ex auctoritate sacræ Scripturæ. Nam Dominus, Mat. 16. universaliter Petro dixit; *Quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis, &c.*

Plenitudo potestatis.

Quæstio 21. est, utrum errent contra unitatem Ecclesiæ qui Rom. Pontificem negant plenam habere in Ecclesia potestatem.

Respondet S. Thom. affirmativè in tract. prænominato contra errores Græcorum, in c. 73. ita dicens: Sicut autem prædicti errantes contra unitatem corporis mystici peccant Rom. Pontificis potestatem plenariam abnegantes: sic contra paritatem corporis Christi sacri delinquunt dicentes ex azimo pane non posse corpus Christi consecrari.

Quæstio 22. est, utrum Papa habeat plenitudinem Pontificalis potestatis sicut Rex in regno.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. sent. dist. 19. Ubi quærens an Episcopus possit dare indulgentias, dicit sic: Papa habet plenitudinem potestatis Pontificalis quasi Rex in regno: sed Episcopi assumuntur in partem sollicitudinis quasi judices singulis civitatibus præpositi: propter quod etiam solos eos in litteris suis fratres vocat: reliquos autem omnes vocat filios. Notandum etiam breviter quod idem Doctor in eodem dist. 7. quæst. 1. art. 1. dicit quod in regno tota potestatis plenitudo penes Regem residet, in Aristocratia autem apod unum non residet plenitudo potestatis, sed apud omnes.

Quæstio 23. est, utrum à Papa derivetur potestas in aliis prælatis.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thom. affirmativè in locis superius annotatis. Primo in 4. contra Gentil. cap. 76. ubi ita dicit, Petro scilicet præmisit soli dicens: *Tibi dabo claves Regni Cœlorum*, ut ostenderetur potestas clavium per eum ad alios derivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem. Item hoc idem dicit in 4. sent. dist. 24. quæst. ult. sub his verbis: Quamvis Apostolis data sit communiter potestas ligandi atque solvendi: tamen in hac potestate ut ordo aliquis servaretur, primo soli Petro data est, ut ostendatur quod ab eo debeat ista potestas descendere. Cæterum secundo hanc quæstionem plenius declarat in fine ultimæ distinctionis secundi sententiarum, uti allegatum est in responsione 16. quæstionis sic ait: Potestas superior & inferior dupliciter se possunt habere, aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur à superiori, & tunc virtus tota inferioris fundatur super virtutem superioris, & ideo simpliciter in omnibus est magis obediendum potestati superiori quam inferiori, sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit super causatum causæ secundæ quam etiam ipsa causa secunda, ut in lib. de Causis dicitur, & sic se habet potestas Dei ad omnem potestatem creatam. Sic etiam se habet potestas Imperatoris ad potestatem Proconsulis: sic etiam se habet potestas Papæ ad omnem potestatem in Ecclesia: quia ab ipso Papa gradus dignitatum diversi in Ecclesia disponuntur & ordinantur, unde ejus potestas est quoddam Ecclesiæ fundamentum, ut patet Matth. 16. &c.

Potestatis derivatio ad alios.

Quæstio 24. est, utrum Papa possit uti potestate clavis in quemlibet de Ecclesia.

Respondet S. Thom. in 4. dist. 19 art. 3. ita dicens, Quod usus clavium requirit aliquam prælationis potestatem, per quam illa ad quem usus clavium communicatur, efficitur materia propria illius actus; & ideo ille qui habet indistinctam potestatem super omnes, potest uti clavibus in quemlibet. Illi autem qui sub illo distinctas potestates acceperunt, non in quemlibet uti possunt clavibus, sed in eos qui eis in potestatem veniunt, nisi in necessitatis articulo, ubi nemini Sacramenta sunt deneganda. Cæterum secundo S. Thom. idem declarat in tract. contra impugnantes religionem dicens: Episcopi in Ecclesia tenent locum Domini nostri Jesu Christi, unde dicit Dionys. 5. cap. Eccles. Hierarch. Pontificum ordo primus quidem est divinarum ordinationum sublimissimus & novissimus idem, etenim in ipsum perficitur & impletur omnis nostræ Hierarchiæ dispositio; ut enim omnem Hierarchiam videmus in Christum consummatam, sic unaquæque in proprium divinum suum Sacerdotem, idest Episcopum. Unde etiam primæ Petri 2. dicitur. *Conversi estis ad Pastorem animarum vestrarum & Episcopum.* Hoc autem præcipuè verum est de Romano

Pontifice, cui ut Cyrillus dicit, omnes jure divino caput inclinant & tanquam ipsi Domino Jesu obediunt, ut etiam Chrysost. dicit super illud Joan. ult. *Pasce oves meas.*

Potestas absolvendi ipsum Papam,

Quæstio 25. est, utrum Papa possit concedere potestatem alicui, qua quis utatur potestate clavium in eum, in foro conscientiæ.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. dist. superiùs assignata quæst. 9. ita dicens. Potestas clavium quantum est de se extendit se ad omnes, sed quod in aliquem Sacerdos non possit uti potestate clavium, contingit hoc quod ejus potestas ad aliquid specialiter est limitata. Unde ille qui limitavit potest extendere in quem voluerit, & propter hoc etiam potest sibi dare potestatem in seipsum: quamvis in seipsum uti potestate clavium ipse non possit: quia potestas clavium requirit pro materia aliquem subjectum & ita alium; sibi ipsi enim aliquis esse subjectus non potest. Hæc ille.

Quæstio 26. est, utrum Papa possit concedere potestatem alicui, ut utatur in eum potestate clavium in foro exteriori, videlicet quod aliquis excommunicet eum.

Respondet S. Thom. negativè in eodem loco ita dicens in solutione unius argumenti. Judicium exterius est secundum homines, sed judicium confessionis est quoad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex eo quod peccat: non autem apud hominem prælationes, & ideo in exteriori judicio sicut nullus in seipsum sententiam excommunicationis dare potest, ita nec alteri committere nec se excommunicare, sed in foro conscientiæ potest alteri committere suam absolutionem quâ ipse uti non posset: vel dicendum quod absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clavium, & ex consequenti respicit jurisdictionem. Quantum autem ad potestatem ordinis omnes sunt æquales, non autem quantum ad jurisdictionem, & ideo non est simile.

Quæstio 27. est, utrum Papa sit proprius Sacerdos dicendus aliquomodo cujuslibet Parochiæ.

Respondet S. Thom. affirmativè in tract. contra impugnantes religionem ita dicens; Ad id quod objicitur, quod quilibet tenetur semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, dicendum quod proprius Sacerdos non solum est Sacerdos Parochialis, sed etiam Episcopus vel Papa, ad quos etiam magis pertinet cura ejus quam ad Sacerdotem, ut multipliciter ostensum est: proprium enim hic non accipitur secundum quod dividitur contra commune, sed solum secundum quod dividitur contra alienum, unde qui confessus est Episcopo suo vel alicui habenti vicem ejus, confessus est proprio Sacerdoti. Hæc ille.

Proprius Sacerdos.

Quæstio 28. est, utrum Papa sit immediatus prælatus cujuslibet fidelis.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. dist. 17. quæst. 47. dicens, inconveniens esset quod duo æqualiter super eandem plebem constituantur. Sed quod duo, quorum unus est principalior alio, super eandem plebem constituantur, non est inconveniens, & secundum hoc super eandem plebem immediatè sunt, & Sacerdos Parochialis & Episcopus & Papa, & quilibet horum potest committere ea quæ sunt Jurisdictionis ad ipsum pertinentia alteri. Hæc ille. Item in eodem tract. ait, Papa habet immediatam Jurisdictionem in omnes Christianos, quia Rom. Ecclesia nullis Synodicis constitutionibus cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini & Salvatoris sui Primatum obtinuit, ut habetur in decret. dist. 21. cap. quamvis. Hæc ille.

Delegatus à Papa.

Quæstio 19. est, utrum Papa possit committere aliquibus prædicare & fidelium confessiones audire, & audiendo uti potestate clavium, irrequisitis propriis Sacerdotibus Parochialibus.

Resp S. Thom. affirmativè in 4. dist. 17. art. 3. cujus inter alias una est ratio hæc. Quidquid potest inferior, potest & superior, sed ipse Sacerdos Parochialis potest dare licentiam suo Parochiano ut confiteatur alteri, ergo multo fortius superior ejus hoc potest. In corpore vero quæstionis ita dicit. Dicendum quod Sacerdos aliquis potest dupliciter impediri ne confessionem audiat, uno modo propter defectum Jurisdictionis; alio modo propter defectum executionis ordinis, sicut excommunicati & degradati & hujusmodi. Quicunque autem habent Jurisdictionem, possunt ea quæ sunt Jurisdictionis committere; & ideo si quis impediatur quod alterius confessionem audire non possit per Jurisdictionis defectum, potest sibi per quemcumque habentem Jurisdictionem immediatam in illos committi quod confessionem audiat & absolvat, sive per ipsum Sacerdotem, sive per Episcopum, sive per Papam. Si autem propter executionis ordinis impedimentum audire non possit, potest ei concedi quod confessionem audiat per eum qui impedimentum amovere potest: demum secundo hanc quæstionem in tract. contra impugnantes religionem manifestam facit & clarissimam ex consuetudine quæ in Rom. Ecclesia ab antiquissimis temporibus observata est, ita dicens post multas alias rationes. Ad hoc facit consuetudo Romanæ Ecclesiæ ad quam ascendentes à Pœnitentiariis Papæ ad quoscunque Sacerdotes litteras impetrant ut eis confiteantur. Item Legati Papæ & eorum Pœnitentiarij confessiones audiunt non petita licentia à Parochialibus Presbyteris, & etiam auctoritate Papæ unicuique prædicant, & ita patet quod prædicare & audire confessiones potest aliis committi sine licentia Parochialium Sacerdotum. Hæc ille.

sc. ordinariam.

Quæstio 30. est, utrum præter duos ordines institutos à Deo, scilicet Episcoporum & Sacerdotum Parochialium, posset Papa instituere tertium ordinem talium prædicatorum qui propria auctoritate prædicarent.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thom. affirmativè 2. 2. quæst. 188. art. 3. ostendens quomodo expediat hujusmodi prædicatores institui, & quomodo eos instituere potest, præcipuè Papa qui habet plenitudinem potestatis in Ecclesia, sicut & in primitiva Ecclesia fuerunt duo ordines sacri, scilicet Presbyteri & Diaconi, & tamen postea minores ordines sibi constituit, ut dicit Magister in sententiis.

Ordo prædicatorum

Quæstio 31. est, utrum Papa possit compellere Collegia generalium studiorum, ut ad eorum societatem Religiosi admittantur.

Respondet S. Thom. affirmativè in præfato tract. sic dicens in responsione ad unum argumentum. Quod autem objiciunt quod nullo modo potest cogi ad societatem invitus, ut lex dicit, patet quod intelligitur de privata societate quæ consensu duorum vel trium constituitur, at ad societatem publicam quæ non potest constitui nisi ex superioris consensu à superioris auctoritate compelli potest, sicut princeps qui præest Reipublicæ potest compellere cives ut in sua societate aliquem recipiant. Sic Collegium alicujus Ecclesiæ cogitur ut aliquem recipiat in Canonicum & in fratrem; unde cum Collegium studij generalis sit publica societas, ad eam potest aliquis induci auctoritate superioris cogente ut infra, unde nullum dubium esse debet seculares compelli posse auctoritate Apostolica ut ad societatem studij religiosos admittant. Hæc ille.

Quæstio 32. est, utrum ad Papam maximè pertineat ordinatio studiorum & Universitatum.

Academiæ institutio,

Respondet S. Thom. affirmativè in tract. proximè nominato, ubi ita dicit. Ad eum enim qui regit Rempublicam pertinet ordinare de nutritionibus & adinventionibus juvenum in quibus exerceri debeant, ut dicitur 10. Eth. & politia ordinat, ut dicitur 1. Eth. quas disciplinas debitum est esse in civilibus & quales etiam unumquemque addiscere & usquequo. Et sic patet quod ordinare de studio pertinet ad eum qui præest Reipublicæ & præcipuè ad auctoritatem Sedis

Apostolicæ, qua universalis Ecclesia gubernatur, cui per generale studium providetur. Hæc ille.

Quæstio 33. est, utrum solus Papa habeat plenitudinem potestatis dispensandi in votis dispensabilibus.

Votorum dispensatio

Respondet S. Thom. in 4. dist. 34. quæst. 4. art. 2. sic dicens: Plenitudo potestatis in dispensando residet penes summum Pontificem. Aliqui autem de hac potestate participant, quantum eis concessum est. Sed quia omnes ad unum concurrere non possunt, unde in votis illis quæ non de facili dispensationem recipiunt, nec frequenter, sed raro, sicut votum religionis & alia hujusmodi vota perpetua, solus Papa dispensare potest. In alijs vero temporalibus votis, sicut peregrinationum, jejuniorum & hujusmodi, possunt etiam Episcopi dispensare, nisi aliquod horum sibi Papa reservaret, sicut dispensatio in voto terræ Sanctæ. Ad quod inter alia talem rationem inducit S. Thom. ibidem. In corpore humano sunt quædam actiones quæ solis membris principalibus conveniunt & quædam soli capiti, sed in Ecclesiâ vicem capitis tenet Papa & vicem principalium membrorum Prælati majores, ut Episcopi, igitur aliquæ dispensationes sunt quas solus Papa potest facere, Præterea ad idem est 2. 2. quæst. 88. art. ult. in responsione ultimi argumenti, ubi sic dicit. Quod quia summus Pontifex gerit plenariam vicem Christi in tota Ecclesia, ipse habet plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus votis. Alijs verò Prælatis inferioribus committitur dispensatio in votis quæ convenienter fiunt & indigent frequenti dispensatione, ut habeant de facili homines ad quem recurrant, sicut sunt vota peregrinorum, jejuniorum & aliorum hujusmodi, Vota autem majora, puta continentia & peregrinationis Terræ Sanctæ reservantur Summo Pontifici.

Quæstio 34. est, utrum Papa possit dispensare in voto continentiæ solemnizato per professionem Religionis.

Quæstio 35. est, utrum Papa possit facere quod ille qui professus est religionem non sit Religiosus.

Ad has duas quæstiones respondet S. Thom. negativè in 2. 2. quæst. 88. art. 11. ubi narrata opinione dicentium quam etiam prosecutus fuerat in 4. sent. dist. 38. Quod in voto solemni continentiæ propter aliquam communem utilitatem, ut putà propter pacificationem terrarum ex aliquo matrimonio contrahendo: & hac opinione dimissa, quia in oppositum ejus videtur militare decretalis illa in cap. *Cum ad Monasterium* de statu Monachorum. Abdicatio enim proprietatis, similiter & custodia castitatis adeò est annexa regulæ Monachali, ut nec Summus Pontifex possit indulgere, dicit sic, & ideo aliter videtur dicendum quod supradictum est & habetur Levit. 6. Illud quod semel sanctificatum est Domino non potest in alios usus mutari. Non autem potest aliquis Prælatus Ecclesiæ facere, ut illud quod est sanctificatum sanctificationem amittat, etiam in rebus inanimatis, putà quod calix consecratus desinat esse consecratus si manet integer. Unde multo minus hoc potest facere Prælatus aliquis, ut homo Deo consecratus, quamdiu vivit, consecratus esse desistat. Solemnitas autem voti consistit in quadam consecratione seu benedictione voventis, ut dictum est, & ideo non potest fieri per aliquem Prælatum quod ille qui votum solemne emisit, desistat ab eo ad quod est consecratus, putà quod ille qui est Sacerdos non sit Sacerdos; licet Prælatus ob aliquam causam possit exequutionem ordinis inhibere, & simili modo Papa non potest facere quod ille qui est professus Religionem non sit Religiosus, licet quidam Juristæ ignoranter contradicant: Est igitur considerandum utrum continentia sit essentialiter annexa ei ad quod votum solemnizatur, quia si non est ei essentialiter annexa, potest manere solemnitas consecrationis sine debito continentiæ, quod non potest contingere si sit essentialiter annexum & ad votum solemnizatur, non est autem essentialiter annexum debitum continentiæ Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ. Unde videtur quod per Ecclesiam possit dispensari in voto continentiæ solemnizato per susceptionem sacri Ordinis. Est autem debitum continentiæ essentiale statui religionis per quam homo abrenunciat sæculo totaliter Dei servitio mancipatus, quod non potest simul stare cum matrimonio in quo incumbit necessitas procurandæ uxoris & prolis ac familiæ & rerum quæ ad hoc requiruntur, unde Apost. 1. Corinth. 7. *Qui est cum uxore, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo uxori placeat, & divisus est.* Unde nomen Monachi ab unitate sumitur per oppositum ad divisionem prædictam, & ideo in voto solemnizato per professionem Religionis non potest per Ecclesiam dispensari & rationem assignat decretalis: quia castitas est annexa regulæ Moniali. Hæc ille.

Quæstio 36. est, utrum Papa possit dispensare in voto continentiæ solemnizato per susceptionem sacri Ordinis.

Respondet S. Thom. affirmativè quod satis patet ex proximè dictis.

Quæstio 37. est, utrum Papa in voto obedientiæ possit dispensare simpliciter cum Religioso.

Respondet S. Thom. 2. 2. quæst. 86. art. 8. in responsione ad 3. ita dicens: Papa in voto obedientiæ in his quæ ad perfectionem vitæ pertinent dispensare non potest. Non enim potest ipsum à sua obedientia eximere, potest tamen eum eximere ab inferioris Prælati subjectione, quod non est in voto obedientiæ dispensare.

Quæstio 38. est, utrum ad Papam maximè pertinet dispensatio vel commutatio aut relaxatio juramentorum.

Relaxatio juramentorum.

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 89. art. 9. ubi in solutione tertij argumenti sic ait, notandum quod quandoque illud quod cadit sub juramento promissorio est manifestè repugnans justitiæ, vel quia est peccatum, sicut cum quis jurat se facturum homicidium, vel quia est majoris boni impedimentum, sicut cum aliquis jurat se non intraturum Religionem. Et tale juramentum dispensatione non indiget, sed in primo casu tenetur aliquis juramentum tale non servare. In secundo autem casu licitum est & servare & non servare, ut dictum est: quandoque verò sub juramento aliquid promittitur, de quo dubium est utrum licitum vel illicitum, proficuum vel nocivum, vel simpliciter vel in aliquo casu, & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare. Quandoque verò sub juramento promittitur aliquid quod est manifestè licitum & utile, & in tali juramento non videtur habere locum dispensatio, sed vel commutatio in aliquid melius si occurrat facienda ad communem utilitatem, quod maximè videtur pertinere ad potestatem Papæ qui habet curam universalis Ecclesiæ, vel etiam absoluta relaxatio quod etiam ad Papam pertinet, in omnibus generaliter quæ ad dispensationem pertinent rerum Ecclesiasticarum super quas habet plenitudinem potestatis, sicut & ad unumquemque pertinet irritare juramentum quod sibi à subditis factum est, circa ea quæ ejus potestati subduntur, sicut pater potest irritare juramentum puellæ & vir uxoris, sicut dicitur num. 30. & supra de voto dictum est.

Quæstio 39. est, utrum solius auctoritate Papæ potest Episcopus curam Episcopalem deserere.

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 18. art. 4. ubi sic dicit, Post multa, oportet tamen quod sicut curam regiminis assumit aliquis per providentiam superioris prælati, ita etiam per ejus auctoritatem ex causis prædictis deserat susceptam. Unde *extra de renunciat.* dicit Innocent. 3. Si pennas habeas quibus satagas in solitudinem evolare, ita tamen astrictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque permissione volatum. Soli enim Papæ licet in voto perpetuo dispensare, quo quis ad curam subdito-

rum se adstringit Episcopatum suscipiens.

Dispensatio.

Quæstio 40. est, utrum solus Papa possit dispensare in votis perpetuis ad vacandum divinis obsequijs.

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 189. art. 9. ubi quærens an Presbyteri Curati possint religionem ingredi, sic dicit: Sicut dictum est, obligatio voti perpetui præfertur omni aliæ obligationi, obligari autem voto solemni & perpetuo ad vacandum divinis officijs competit propriè Episcopis & religiosis; Presbyteri autem Curati, & Archidiaconi non obligantur voto perpetuo, & solemni ad curam animarum retinendum; sicut ad hoc obligantur Episcopi, unde Episcopi præsulatum non possunt deserere quacumque occasione absque auctoritate Rom. Pontificis, ut habetur *extra* de Regular. & transeuntibus ad Relig. cap. *licet.* Archidiaconi autem & Presbyteri Curati possunt liberè abrenunciare Episcopo Curam ejus commissam absque speciali licentia Papæ, qui solus potest in votis perpetuis dispensare, unde manifestum est, & Archidiaconos Presbyteros posse religionem intrare.

Quæstio 41. est, utrum Papa ex plenitudine potestatis possit committere simplici Sacerdoti, quod confirmet seu confecat Sacramentum Confirmationis.

Quæstio 42. est, utrum Papa possit committere Diacono absolvere aliquem in foro pœnitentiali.

Quæstio 43. est, utrum Papa possit committere simplici Sacerdoti conferre ordinem Sacerdotij.

Quæstio 44. est, utrum Papa possit committere simplici Sacerdoti conferre minores ordines.

Ad has quatuor quæstiones respondet S. Thomas simul, in 4. dist. 7. quæst. 13. ad primam & ult. affirmativè, ad duas medias negativè, ubi sic formaliter dicit, quod cum Episcopatus non addat aliquid supra Sacerdotium per revelationem ad corpus Domini verum, sed solum per revelationem ad corpus Domini mysticum, Papa propter hoc quod dicatur Episc. summus, non dicitur habere plenitudinem potestatis per relationem ad corpus Domini verum sed solum ad corpus mysticum. Et quia gratia Sacramentalis per quam gratia datur, dependet ab operatione Sacramentali super corpus Christi verum, ideo solus Sacerdos potest absolvere in foro pœnitentiali, & baptisare ex officio. Et ideo dicendum quod promovere ad illas perfectiones, quæ non respiciunt corpus Christi verum, sed solum corpus mysticum, possunt a Papa per plenitudinem potestatis Pontificalis committi Sacerdoti, qui habet actum summum supra corpus Domini verum; non autem Diacono, vel alicui inferiori, qui non habet perficere corpus Dominicum, sicut nec absolvere in foro pœnitentiali: non autem potest simplici Sacerdoti committere promovere ad perfectionem, quæ respicit aliquo modo corpus Domini verum, & iden simplex Sacerdos ex mandato Papæ non potest conferre Ordinem Sacerdotij, quia oportet quod Ordines sacri habeant actum supra corpus Domini vel supra materiam ejus: potest autem concedere simplici Sacerdoti, quod conferat minores Ordines, quia isti actum non habent supra corpus Christi verum vel supra materiam ejus, nec etiam supra corpus Christi mysticum, actum per quem gratia conferatur: sed habent ex officio quosdam actus Sacerdotis secundarios, & præparatorios, & similiter potest concedere Sacerdoti quod confirmet, quia confirmatio perficit eum in actu corporis mystici, non autem relationem aliquam habet ad corpus Domini verum. Item ad idem est in 3. p. quæst. 62. art. 21. ita dicens in respons. ad 1. arg. Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex quo potest quædam, quæ sunt superiorum ordinum committere inferioribus quibusdam, sicut Presbyteris cōferre minores Ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem, & ex plenitudine potestatis concessit B. Greg. Papa quod simplices Sacerdotes conferrent hoc Sacramentum, scilicet Sacramentum Confirmationis. Hæc ille.

Plenitudo potestatis in Papa circa corpus Christi mysticum: non verum.

Quæstio 45. est, utrum solus Papa possit dare plenas indulgentias.

Respondet S. Thomas affirmativè, in 4. dist. 12. quia Thesaurus Ecclesiæ est communis toti Ecclesiæ, sed illud quod est Ecclesiæ totius, plenè non potest dispensari nisi per illum qui toti Ecclesiæ præest, cujusmodi est Papa. Pro cujus clariori intelligentia prosequitur sic. Papa habet plenitudinem Pontificalis potestatis, quasi rex in regno, sed Episcopi assumuntur in partem sollicitudinis, quasi judices singulis civitatibus præpositi, propter quod etiam solos eos in suis litteris fratres vocat, reliquos autem omnes filios vocat: & ideo potestas faciendi indulgentias plenè residet in Papa, quia potest facere prout vult, causa tamen existente legitima, sed in Episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ, & idcirco possunt facere secundum quod eis taxatum est, & non amplius.

Indulgentia plena a Papa, cur.

Quæstio 46. Est, utrum, Papa possit novos articulos fidei facere, aut editos removere.

Respondet S. Thomas negativè, in 4. dist. 17. qu. 41. dicens quod ministri Ecclesiæ instituuntur in Ecclesia divinitus fundata, & ideo institutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationem ministrorum; sicut opus creationis præsupponitur ad opus naturæ, & quia Ecclesia fundatur in fide & Sacramentis; ideo ad ministros Ecclesiæ, nec novos articulos fidei edere, aut editos removere, aut nova Sacramenta instituere aut edita removere pertinet, sed hoc est potestatis excellentiæ, quæ soli Christo debetur, qui est Ecclesiæ fundamentum: & ideo sicut Papa non potest dispensare, ut quis sine Baptismo salvaretur, ita quod nec salvetur sine confessione secundum quod obligat ipsa vi Sacramenti: sed potest dispensare in confessione, secundum quod obligat de præcepto Ecclesiæ, ut possit aliquis diutius confessionem differre, quam ab Ecclesia sit institutum.

Novi articuli fidei non fiunt a Papa.

Quæstio 47. est, utrum ad Papam pertineat determinare ea quæ sunt fidei.

Respondet S. Thomas affirmativè, in tract. contra errores Græcorum in cap. 7. ita dicens. Ostenditur etiam quod ad ipsum Pontificem pertineat, quæ sunt fidei determinare. Dicit enim Cyrillus in lib. *thesaur.* ut membra maneamus in capite nostro throno Apostolico Romanorum Pontifice, à quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus. Et Maximus in Epistola Orientalibus directa dicit, quod omnes fratres orbis, qui Dominum sincerè susceperunt, & ubique terrarum Catholicè veram fidem confitentes in Ecclesiam Romanorum, tanquam in solem respiciunt, & ex ipso sole lumen Catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt; nec immerito, nam Petrum legitur primo perfectam fidem esse confessum Domino revelante. Math. 16. *tu es Christus Filius Dei vivi*, unde & ei Dominus dicit. Luc. 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.*

Quæstio 48. est, utrum ad Summum Pontificem pertineat Symbolum ordinare.

Symbolum.

Respondet S. Thomas affirmativè, in 2. 2. quæst. 1. art. ult. sic arguens primo. Editio Symboli facta est in Concil. generali, sed hujusmodi Synodus auctoritate solius Summi Pontificis potest congregari, ut habetur in dec. dist. 17. ergo editio Symboli pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis. Pro cujus ampliori intelligentia ulterius procedens ita dicit, nova editio Symboli necessaria est ad vitandum insurgentes errores. Ad illius igitur auctoritatem pertinet sententialiter determinare ea quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur, hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, ad quem majores quæstiones & difficiliores referuntur, ut dicitur in decret. dist. 17. unde & Dominus, Luc. 22. Petro quem Summum Pontificem constituit, *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*, & hujusmodi ratio est, quia una

fides debet esse totius Ecclesiæ secundum illud 1. Corinth. 1. *Idipsum dicatis omnes & non sint in vobis schismata*, quod servari non potest, nisi quæstio de fide exorta determinaretur per eum qui toti Ecclesiæ præest, ut sic ejus sententia à tota Ecclesia teneatur firmiter: & ideo ad auctoritatem solam Summi Pontificis pertinet nova editio Symboli sicut & omnia alia quæ pertinent ad totam Ecclesiam, sicut congregare Synodum generalem & alia hujusmodi.

Si arguatur in oppositum.

Illud quod est anathemate interdictum ab universali Ecclesia non subest potestati hominis: sed nova editio Symboli interdicta est sub anathemate universalis Ecclesiæ auctoritate. Dicitur enim in gestis primæ Synodi Ephes. quod completo Symbolo Nicænæ Synodi, decrevit sancta Synodus nulli licere aliam fidem proferre vel scribere vel componere præter definitam à sanctis Patribus qui in Nicæna Synodo congregati sunt a Spiritu sancto. Et subditur etiam anathematis pœna. Et idem reiteratur in gestis Chalced. Synodi. Igitur videtur quod non pertineat ad auctoritatem Summi Pontificis nova editio Symboli. Respondet idem S. Thom. quod prohibitio & sententia Synodi se extendunt ad personas privatas quarum non est determinare de fide. Non enim per hujusmodi sententiam Synodi generalis ablata est potestas sequenti Synodo novam editionem Symboli facere, non quidem aliam fidem continentem, sed eamdem magis expositam, sic enim quælibet Synodus observavit, ut sequens Synodus aliquid exponeret supra id quod præcedens Synodus exposuerat propter necessitatem alicujus hæresis insurgentis, unde pertinet ad Summum Pontificem cujus auctoritate Synodus congregatur & ejus sententia confirmatur.

Quæstio 49. est, utrum auctoritas universalis Ecclesiæ in determinatione fidei principaliter resideat in Papa.

Ecclesiæ potestas residens in Papa.

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 11. art. 3. in solutione ad 3. argumentum ita dicens, postquam autem aliqua essent auctoritate universalis Ecclesiæ determinata, si quis illi determinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur, quæ quidem auctoritas principaliter residet in Summo Pontifice, dicitur enim 24. quæst. art. 1. quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres meos & Coepiscopos non nisi ad Petrum & sui nominis auctoritatem recurrere debere, contra cujus auctoritatem nec Hieronymus nec Augustinus, nec aliquis Sanctorum suam sententiam defendit, unde dicit Hieronymus, hæc est fides, Papa beatissime, quam in Catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus peritè aut parum cautè forte aliquid positum est, emendari cupimus à te qui Petri fidem & sedem tenes. Si autem hæc nostra Confessio Apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum vel malevolum vel etiam non Catholicum, sed hæreticum comprobabit.

Quæstio 50. est, utrum ad Papam pertineat Sanctorum Canonizatio?

Quæstio 51. est, utrum Papa in definiendo ea quæ sunt fidei aut in Canonizatione Sanctorum possit errare.

Ad has duas quæstiones respondet S. Thom. affirmativè & negativè ad secundam simul in quodlibet. 8. art. ult. ubi quærere an omnes sancti qui sunt Canonizati per Ecclesiam sint in gloria vel aliqui eorum sint in Inferno. Respondet sic dicens, aliquid potest judicari possibile secundum se consideratum quod relatum ad aliquid extrinsecum impossibile invenitur. Dico igitur quod judicium eorum qui præsunt Ecclesiæ errare in quibuscumque, si eorum personæ respiciuntur tantum, possibile est; si vero consideretur divina Providentia quæ Ecclesiam suam Spiritu sancto dirigit ut non erret sicut ipse promisit, Joan. 14. Quod Spiritus sanctus doceret eos omnem veritatem de necessarijs ad salutem, certum est quod judicium universalis Ecclesiæ errare non potest in his quæ ad fidem pertinent, hoc enim impossibile est, unde magis est sententiæ Papæ standum ad quem pertinet determinare de fide quam in judicio proferet, quam quorumlibet sapientum hominum in scripturis expertorum; Cum Caiphas quamvis nequam, tamen quia Pontifex, legitur inscius prophetasse, Joan. 11.

Sanctorum canonisatio.

In alijs vero scientijs quæ ad facta particularia pertinent, ut cum agitur de possessionibus vel de criminibus vel hujusmodi possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes: Canonizatio vero Sanctorum medium est inter hæc duo. Quia tamen honor quem sanctis exhibemus, quædam protestatio est fidei quoad Sanctorum gloriam, piè credendum est, quod nec in his etiam judicium Ecclesiæ errare possit. Et cum arguitur primo sic, quod nullus potest esse certus ita de statu alicujus sicut ipsemet: *quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis qui in ipso est*, sicut 1. Corinth. 2. Sed nemo potest esse certus de seipso utrum sit in statu salutis, Eccles. 9. *Nemo scit utrum dignus odio vel amore*. Ergo multo minus Papa scit. Igitur potest in Canonizatione errare. Respondet quod Summus Pontifex, cujus est Canonizare sanctos, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ, per attestationem miraculorum & præcipuè per instinctum Spiritus sancti qui omnia scrutatur etiam profunda Dei. Secundo arguitur sic, quicumque innititur in judicio medio fallibili potest errare, sed Ecclesia Canonizando innititur medio fallibili, scilicet testimonio humano, cum inquirit per testes de vita & miraculis; igitur cum testimonium hominum sit fallibile videtur quod Ecclesia in Canonizando sanctos possit errare. Respondet quod divina Providentia præservat Ecclesiam ne in talibus per fallibile testimonium fallatur.

Quæstio 52. est, utrum solius Papæ auctoritate habeat universalis Synodus congregari.

Quæstio 53. est, utrum ad Papam pertineat confirmare sententias Synodorum.

Quæstio 54. est, utrum ad Papam à Synodo appelletur.

Quæstio 55. est, utrum necesse habeat Papa congregare Concilium universale, quotiescumque habet aliquid de fide determinare.

Ad omnes istas quæstiones simul respondet S. Th. ad primas tres affirmativè, ad quartam negativè in quæstione de potentia Dei, quæst. 10. art. 4. ubi quæritur utrum Spiritus sanctus procedat à Filio, ubi respondere 14. art. facto in contrarium dicit sic. Sicut posterior Synodus habet potestatem interpretandi Symbolum à priori conditum ac ponendi aliquid ad ejus explanationem, ita etiam Rom. Pontifex hoc sua auctoritate potest, cujus sola auctoritate potest Synodus, & à quo sententia Synodi confirmatur & ad ipsum à Synodo appellatur, quæ omnia patent ex gestis Chalcedonensis Concilij sic dicentis: Non est necessarium quod ad hujusmodi expositionem faciendam universale Concilium congregetur, cum quandoque id fieri prohibeant bellorum dissidia, sicut in 6. Synodo legitur, quod Constantinus Augustus dixit quod propter imminentia bella universaliter Episcopos congregare non potuit; sed tamen illi qui convenerunt quædam dubia in fide orta sequentes sententiam Agathonis Papæ determinaverunt, scilicet quod in Christo sint duæ voluntates & duæ actiones, & sic Patres in Chalcedon. Synodo congregati secuti sunt sententiam Leonis Papæ, qui determinavit Christum esse in duabus naturis post Incarnationem. Hæc ille.

Quæstio 56. est, utrum Patres existentes in Concilio universali, possint aliquid statuere sine auctoritate Papæ.

Respondet S. Thom. negativè in tract. contra impugnantes religionem, dicens quod sancti Patres in Concilio congregati nihil statuere potuissent nisi au-

ctoritate Summi Pontificis interveniente, sine qua etiam Concilium congregari non potest.

Concilia.

Quæstio 57. est, utrum subjiciantur statutis Conciliorum.

Huic quæstioni respondet S. Thom. sub distinctione in 1. 2. quæst. 96. art. 6. ubi quærit an omnes legi subjiciantur, ita dicens, secundum quod lex de sui ratione duo habet, scilicet quod est regula humanorum actuum & quod habet vim coactivam, dupliciter potest quis esse subditus legi. Uno modo sicut regulatum regulæ, & hoc modo omnes qui subduntur potestati, subduntur legi quam fert potestas. Alio modo sicut coactum cogenti, & hoc modo homines virtuosi & justi non subduntur legi sed soli mali. Et infra tractans illud quod dicit legisperitus, quod princeps dicitur solutus à lege quantum ad vim coactivam legis, nullus enim propriè cogitur à seipso. Lex autem non habet vim coactivam nisi ex principis potestate. Sic igitur princeps dicitur solutus à lege, quia nullus potest in ipsum judicium condemnationis ferre si contra legem agat, unde super illud Psal. 50. *Tibi soli peccavi &c.* Dicit quod Rex non habet homines qui facta ejus dijudicent; sed quantum ad vim directivam legis princeps subditur legi propria voluntate, secundum quod dicitur extra de Constit. cap. *cum omnes.* Ibi quod quisque juris in alium constituerit, ipse eo debet uti: & sapientis dicit auctoritas, patere legem quam ipse tuleris.

Subjectio duplex.

Quæstio 58. est, utrùm Papa possit mutare statuta Sanctorum Patrum in Concilijs universalibus aut in eis dispensare?

Respondet S. Thom. affirmativè in tract. contra impugnantes religionem, ubi respondet ad illud Zosimi Papæ quod habetur in cap. *contra* 25. quæst. 1. Contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare; auctoritas quidem hujus sedis non potest, sic dicit. Dicendum quod hoc est verum in illis qui Sanctorum Patrum statuta decreverunt esse de jure divino, sicut articuli qui determinati sunt per Concilia, sed illa quæ sancti Patres determinaverunt de jure positivo sunt relicta sub Papæ dispositione ut ea possit mutare vel dispensare secundum opportunitatem temporum vel negociorum. Sancti enim Patres in Concilijs congregati nihil statuere potuissent nisi auctoritate Rom. Pontificis interveniente, sine qua etiam Concilium congregari non potest, nec tamen Papa quando aliquid aliud facit aliter quam à sanctis Patribus statutum sit, contra statuta facit, quia servatur intentio statuentium, etiam si non serventur verba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus & in omnibus temporibus observari, servata intentione statuentium, quæ est utilitas Ecclesiæ, sicut & in omni jure positivo accidit, nec derogatur prioribus statutis per statuta sequentia. Hæc ille.

Jus divinum & positivum humanum

Quæstio 59. est, utrum Papa habeat plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus statutis constitutis per Ecclesiam vel Ecclesiæ Prælatos.

Quæstio 60. est, utrum Papa possit dispensare circa ea quæ sunt juris divini vel juris naturalis.

Quæstio 61. est, utrum Papa possit dispensare cum bigamo ut promoveatur.

Quæstio 62. est, utrum Papa possit dispensare quod aliquis Sacerdos non indutus vestibus sacris consecret Corpus Christi.

Ad has quatuor quæstiones respondet S. Thom. similiter & in quodlibet. 4. art. 14. ad primam 3. & 4. affirmativè, ad 2. negativè sic dicens. Non dicendum est quod Papa habeat plenitudinem potestatis in Ecclesia, ita tamen quod quæcumque sint instituta per Ecclesiam vel Ecclesiæ Prælatos sint dispensabilia à Papa: hæc enim sunt quæ dicuntur esse juris humani vel juris positivi: circa ea quæ sunt juris divini vel juris naturalis dispensare non potest, quia ista habent efficaciam ex institutione divina. Jus autem divinum est quod pertinet ad legem novam vel veterem; sed hæc est differentia inter legem utramque, quia lex vetus determinabat multa tam in præceptis ceremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam in præceptis judicialibus pertinentibus ad justitiam inter homines conservandam; sed lex nova quæ est lex libertatis, hujusmodi determinationes non habet, sed est contenta præceptis moralibus naturalis legis & articulis fidei & Sacramentis gratiæ. Unde etiam dicitur lex fidei & lex gratiæ propter determinationes articulorum fidei & efficaciam Sacramentorum; cætera verò quæ pertinent ad determinationem judiciorum humanorum, vel ad determinationem divini cultus, liberè permisit Christus qui est novæ legis lator prælatis Ecclesiæ & Principibus populi determinanda. Unde hujusmodi determinationes pertinent ad jus humanum in quo Papa potest dispensare. In solis vero his quæ sunt de lege naturæ & in articulis fidei & Sacramentis novæ legis dispensare non potest, hoc enim non esset posse pro veritate sed contra veritatem. Manifestum est autem quod bigamum promoveri, non est de lege naturæ, nec pertinet ad articulos fidei, nec etiam est de necessitate Sacramenti, quod patet ex hoc, quia si bigamus promoveatur seu ordinetur, ordinis recipit sacramentum; sed hoc pertinet ad quamdam determinationem divini cultus; unde circa hoc Papa potest dispensare, licet dispensare non debet, nisi ex magna & evidenti causa, sicut etiam posset dispensare circa hoc quod Sacerdos non indutus vestibus sacris consecret Corpus Christi, & eadem est ratio de omnibus alijs hujusmodi quæ ex institutione humana processerunt. Hæc ille.

Ad quæ extenditur potestas dispensando.

Lex vetus & nova.

Quæstio 63. est, utrum Papa possit dispensare aut aliquid facere contra Apostolum?

Respondet S. Thom. affirmativè in quodlibeto & art. supra notatis ubi respondens ad 2. arg. sic ait. Quia Apostolus dupliciter in sua doctrinâ aliqua posuit, quædam namque sicut promulgans jus divinum, sicut est illud quod habetur ad Galat. 5. *Si circumcidimini Christus vobis nihil proderit*, & multa hujusmodi; & in hoc Papa non potest dispensare, quædam vero posuit sicut propria auctoritate aliqua statuens, nam ipse dicit 1. Corinth. 11. *Cætera cum venero disponam.* Et infra 16. *Ut collectæ quæ fiunt in sanctos per unam sabbati fiant*, quod non pertinet ad jus divinum: & similiter etiam quod dicit de bigamo non promovendo, non est juris divini, sed institutio humanæ auctoritatis divinitus homini concessæ. Hæc ille. Ad idem in 4. dist. 28. in solutione unius argumenti, cum arguitur quod non possit dispensare circa ea quæ dicuntur in Canone, dicit, quod est quantum ad ea quæ sunt de necessitate Sacramentorum & fidei; sed de his quæ sunt de institutione Apostolorum, cum Ecclesia habeat nunc eamdem potestatem statuendi & discernendi quam tunc habuit, potest per eum qui primatum tenet in Ecclesia dispensari. Cæterum ad idem est in tract. contra impugnantes religionem, respondens ad illud quod dicit Urbanus Papa in cap. *sunt quidam.* 25. quæst. 1. videlicet; Si quid docuerunt Apostoli & Prophetæ, destruere, quod absit, niteretur scilicet Pontifex Rom. non sententiam dare, sed magis errare convinceretur, sic dicit: Non est verum quod Papa non possit aliquid facere contra Apostolum. Dispensat enim cum bigamo & in pœna quam Canones Apostolorum statuerunt Presbytero fornicanti, ex decreto autem inducto non potest amplius haberi, nisi quod Papa non potest destruere Canonicam scripturam Apostolorum & Prophetarum quæ est in Ecclesia fidei fundamentum. Hæc ille.

Apostolus dupliciter aliquid statuerit.

Quæstio 64. est, utrum in Papa resideat utraque potestas tam sæcularis quàm spiritualis?

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. sent. dist. ult. in fine sic dicens, Potestas sæcularis & spiritualis utraque deducitur à potestate divina, & ideo in tantum potestas sæcularia est sub spirituali, in quantum ei à Deo supposita est, scilicet in ijs quæ ad salutem pertinent

Non est hoc absolute intelligendum.

tinent animæ, & ideo in iis magis est obediendum potestati spirituali, secundum illud Mat. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.*

Quæstio 65. est, utrum Papa possit committere simoniam?

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 100. art. 1. ubi sic dicit in responsione ad arg. Dicendum quod Papa potest incurrere vitium simoniæ sicut & quælibet alia persona. Peccatum enim in aliqua persona tanto est gravius quanto majorem obtinet locum, quamvis enim res Ecclesiæ sint ejus ut dispensatoris principalis, non tamen sunt ejus ut domini & possessoris, & ideo si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniam de reditibus alicujus Ecclesiæ, non careret vitio simoniæ, & similiter etiam posset simoniam committere, recipiendo pecuniam ab aliquo laico non de bonis Ecclesiæ.

Res Ecclesiæ cujus sunt.

Quæstio 66. est, utrum opinio dicens Papam non posse committere Simoniam & maximè cum persona Ecclesiastica; quia res Ecclesiæ sunt suæ, sit erronea.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. sent. dist. 25. quæst. 15. dicens in resp. ad 3. arg. quod opinio illa erronea est, si enim Papa pro aliqua re spirituali munus acciperet, simoniam committeret sicut & alius homo; quia in ipso Petro cui Papa succedit, simoniæ vitium damnationem inchoavit in Novo Testamento, quamvis enim res Ecclesiæ sint aliquo pacto Papæ, non tamen sunt ejus omnibus modis habendi, sicut illud quod à mano habet non est dubium quod simoniam committeret, si quis aliquid spirituale debitori suo daret ut quod suum recuperaret, & ita etiam in proposito Papa à simonia non excusaretur, si, quod absit, spiritualia pro temporalibus rebus Ecclesiarum daret.

Quæstio 67. est, utrum Clerici teneantur decimas dare Papæ si ab eis exigat?

Quæstio 68. est, utrum teneatur communitas religionis Christianæ providere Papæ de necessariis ad regimen & gubernationem ipsius Ecclesiæ?

Ad has duas quæstiones respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 87. in resp. ad 3. arg. sic dicens, In veteri lege primitiæ debebantur Sacerdotibus, decimæ autem Levitis, & quia sub Sacerdotibus Levitæ erant, Dominus mandavit ut ipsi loco primitiarum solverent Sacerdoti summo decimam decimæ, unde nunc eadem ratione tenentur Clerici Summo Pontifici decimam dare, si exigeret. Naturalis enim ratio dictat, ut illi, qui habent curam de communi multitudinis statu, provideatur, unde possit exequi ea quæ pertinent ad communem salutem. Hæc ille.

Quæstio 69. est, utrum Papa utatur baculo sicut Episcopi.

Baculus Episcopi curvus cur.

Respondet S. Thom. in 4. dist. 24. in fine negativè, duplicem ad hoc rationem assignans; primo quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quemdam discipulum suum qui postea factus est Episcopus Trevirensis, ideo in Diœcesi Trevirensi baculum portat & non in aliis; vel secundo in signum quod non habet potestatem coarctatam quod curvatio baculi signat.

Quæstio 70. est, utrum sit laudabile in Papa viliorem habitum extra metas habitus assumere?

Respondet S. Thom. negativè in tract. contra impugnantes religionem dicens: Quidam sunt status hominum quibus habitus est determinatus, sicut quælibet religio suum determinatum habet habitum, ita etiam antiquis temporibus in dignitatibus constituti determinatos habitus habebant quasi suæ dignitatis insignia: & sic nunc summus Pontifex determinato habitu utitur, unde sicut religioso unius religionis non liceret assumere viliorem habitum qui suæ religionis metas excederet; quamvis intra metas suæ religionis, si vilioribus utatur, non sit reprehensibilis, sed laudetur, ita etiam non fuisset laudabilis in antiquis principibus nec modo esset in Summo Pontifice si viliorem habitum assumeret extra metas habitus assueti, secus autem est de principibus & aliis hominibus qui non

A habent certum habitum deputatum; in eis enim non esset vituperabile si vilioribus utantur quam eis convenire possit, unde legitur 2. Reg. 6. quod Michol deridens David aiebat, *quam gloriosus fuit Rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur unus de Scurris*, & David respondit, *Ludam & vilior plusquam factus sum fiam & ero humilis in oculis meis*. Et Esther 14. *Tu scis infirmitatem meam & necessitatem quod abominer signum superbiæ meæ, quod est super caput meum in die ostentationis meæ, & non portem illud in diebus silentij mei*. Ex quo patet quod in regibus & principibus est laudabile quod humilibus sint contenti, quando sine scandalo fieri potest & sine detrimento propriæ auctoritatis.

B *Quæstio* 71. est, utrum correctio fraterna se extendat ad Papam.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. 2. quæst. 33. art. 4. ita dicens, Correctio, quæ est actus justitiæ, per correctionem pœnæ, non competit subdito respectu prælati, sed correctio fraterna, quæ est actus charitatis, pertinet ad unumquemque respectu cujuslibet personæ ad quam charitatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inveniatur. Actus enim ex aliquo vel potentia procedens se extendit ad omnia quæ continentur sub objecto ejus, sed quia actus virtuosus debet esse moderatus debitis circumstantiis; ideo in correctione qua subditi corrigunt prælatos, debet modus congruus adhiberi, scilicet ut non cum protervia & duritia, sed cum mansuetudine corrigant, unde Apost.
C dicit 1. Tim. 4. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem*: Et ideo Dionysius redarguit Demophilum Monachum, quia Sacerdotem irreverenter correxerat eum percutiens & de Ecclesia ejiciens.

Quæstio 72. est, utrum Papa in aliquo casu sit à subditis publicè arguendus?

Respondet S. Thom. in 2. 2. quæst. 2. art. proximè nominato tractans auctoritatem Apostoli ad Galat. 2. *In faciem ei restiti*, & Gloss. ait ut par. dicit sic; In faciem resistere coram omnibus excedit modum fraternæ correctionis, & ideo sic Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem, sed in occulto admonere & reverenter, hoc etiam potest ille quando est par, unde Apost. ad Coloss. ult. scribit ut prælatum suum admoneant, cum
D dicit, dicite Archippo, *ministerium tuum imple*. Sciendum tamen, quod ubi immineret periculum scandali contra fidem, publicè essent prælati à subditis etiam corrigendi, unde & Paulus qui erat subditus Petro propter imminens scandali periculum contra fidem, Petrum publicè arguit, & sicut Gloriosus Augustinus dicit ad Galat. 2. ipse Petrus majoribus exemplum præbuit, ut sicubi fortè rectum tramitem reliquissent, non dedignentur etiam à posterioribus corrigi. Item idem S. Thom. super Epist. ad Galat. præfatam auctoritatem tractans cum dicitur quod glossa ait, restitit et tanquam par, dicit quod Apostolus fuit par Petro in executione auctoritatis, non autem regiminis. Ex prædictis igitur habemus exemplum prælati scilicet humilitatis, ut non dedignetur à minoribus & subditis corrigi, subditi exemplum zeli & libertatis ut non vereantur
E prælatos corrigere, si crimen est publicum & in periculum totius multitudinis versatur; in 4. vero sent. dist. 19. dicit quod hoc quod Paulus Petro in faciem restitit excedit modum fraternæ correctionis quæ prælatis à subditis debetur. Non enim prælati à subditis coram multitudine, sed humiliter in privato corripiendi sunt, nisi immineret periculum fidei, tunc enim prælatus minor fieret si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis major.

D. Paulus arguit D. Petrum

Quæstio 73. est, utrum Papa correctus à subditis possit aut debeat corrigi per correctionem pœnalem?

Respondet S. Thom. negativè in 4. dist. 2. quæst. proximè nominatis, ubi respondens ad 3. arg. ita dicit; quod quamvis prælati à subditis sint corrigendi, non

tamen est eis pœna infligenda, sed recurrendum vel ad superiorem denunciando, vel si non habent superiorem, recurrant ad Deum ut eum emendet, vel de medio subtrahat.

Expliciunt Flores sententiarum B. Thomæ de Aquino, de auctoritate Summi Pontificis, collecti per Magistrum Joannem de Turrecremata in Concilio Basileensi anno Domini millesimo quadringentesimo septimo: Ordinis Fratrum Prædicatorum sacri Apostolici Palatii Magistrum, &c. Deo gratias.

Card. de Turrecremata.

Has porro sententias Principis Scholasticorum D. Thomæ explicatas susius majori ex parte, pluribusque authoritatibus ac rationibus firmatas, cum dilucidis solutionibus omnium objectionum, in summa de Ecclesia ejusdem de Turrecremata, quem doctrinæ merita ad Cardinalatum evexerunt, inveniet avidus harum rerum Theologus; ex quibus agnosci poterit quam infirma sunt argumenta quibus adhuc hodie cum hæc ad prælum currebant impetitur auctoritas spiritualis D. Petri ac successorum ejus. Quæ dissimulare non debui, non tantum quia lacessitus, sed quia sancta mater Ecclesia juvanda est cum filii ejus contra ipsam pugnant: & timendum ne de silentio intempestivo, in his necessitatibus severa à nobis aliquando exigenda esset ratio, & dicendum *væ mihi quia tacui*, Is. 6. Ac si exinde gravius aliquod instet certamen, speramus auxilium omnipotentis Dei non defuturum, quo imbecillium fortitudo mutatur, assumunt pennas sicut Aquilæ, volant & non deficiunt.

D. Th. veneratur Episcopos & Curatos.

Et si vero istæ sint Doctoris Angelici sententiæ, ne propterea existimes illum statum Episcoporum ac Curatorum in detrimentum Hierarchiæ minus venerari voluisse, cum de iis tam magnificè sentiat ac scribat in summa, parte 3. Ac quæstione ejus partis 82. art. 1. ad 4. vocat Episcopum Principem totius Ecclesiastici ordinis, &c. ac quæst. 67. ejusdem partis de Curatis sermonem habens, minores Principes Ecclesiæ nuncupat: baptizare, inquit, pertinet ad minores Principes Ecclesiæ, idest, ad Presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum. Quæ annotamus ad præveniendum eorum calumnias, qui si quid ab aliquo scribatur ac dicatur de Summo Pontifice, quod à saliva quam semel imbiberunt, dissentiat, illico adversarios Hierarchiæ exclamant ac Jurisdictionis Episcoporum aut Parochorum: quasi omnibus non constet sine alterutrius depressione sua dignitas, potestas, ac coram Deo meritum.

Potestas Papæ in reges.

Opusc. de confessario regum.

Porro quod scribit de potestate Pontificis super Reges, ne ultra spiritualia extendas, quidquid aliqui ex ejus verbis philosophari velint. Atque juxta hunc sensum, verè scripsit Bellarminus inter opuscula, ipsos principes quatuor habere superiores, nempe in spiritualibus, Papam, proprium Episcopum, proprium Curatum, & suum Confessarium cui in interiori foro subditus est, tanquam Patri & judici spirituali. Cætera, de quibus disputant aliqui, hic non attingimus.

Veterane an ultima Concilia præferenda?

Monet sapiens Ecclesiastes cap. 7. *Ne dicas quid putas causæ est, quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? stulta est enim hujusmodi interrogatio?* Attamen multis in ore est hujusmodi interrogatio, qui existimant priora Ecclesiæ sæcula justiora, pientiora, sanctiora, ac omnino aurea fuisse præ ultimis: atque adeo omnia quæ in illis fuerunt, summis laudibus extollunt, præsentia parvipendunt: vitium enim est malignitatis humanæ, ait Tacitus lib. de orator. ut vetera semper in laude, præsentia sint in fastidio: & vetera antiquaque miremur, nostrorum temporum studia rideamus & contemnamus. Hinc nonnulli nonnisi antiqua Concilia celebrant, ad præsentia querulosi & nauseabundi. Ac si de generalibus sermo est, horum conquestuum iniquitas facile se aperit, cum enim sit idem Spiritus sanctus qui in omnibus lumen sapientiæ suæ infundit, ac eadem Ecclesia heri, hodie & ad finem mundi, & eadem fides ac religio conservata ac defensa contra milleformes dæmonum hæreticorumque incursus, non relinquitur locus cur antiqua præferantur novissimis aut hæc contempti habeantur præ aliis. Cum etiam Tridentinum sit veluti Anachephaleosis & recapitulatio præcedentium, cujus beneficio floret pietas & religio in multis orbis Christiani Provinciis. De Provincialibus in quibus cum tanta plenitudine non se effundit Spiritus sanctus, plura relinquuntur præstantiæ hominum, eorum doctrinæ, ingenio ac sanctitati, ut non immerito quædam aliis præcellere videantur. Rem vero tantum in genere ac non nimis speciatim attingentes, quod spectat ad res fidei, & sit nobis cum hæreticis concertatio, plus valent antiqua ac in primis sæculis coacta, cum Patres primorum sæculorum plus authoritatis apud ipsos obtineant; unde non incasso labore fidem Catholicam ex primis Ecclesiæ Conciliis vindicarunt nonnulli, ac horum indicem ad calcem hujus apparatus apponere utile nobis visum est.

Spiritus sanctus præsidet antiquis & novis Conciliis.

Ultima Concilia defenduntur.

Quod vero spectat ad mores & disciplinam in rebus ex jure divino non necessariis ad salutem ac quæ pro diversis temporibus ac locis mutari possunt, non ita solis antiquis inhærendum quin etiam ex recentioribus, unde vitam moresque componamus hauriri possit, cum Patres qui decreta morum & disciplinæ in iis condiderunt, temporum præsentium naturam & studia penitus introspexerint: ac quod in antiquis Conciliis præsentibus temporibus magis accommodatum esse potuit, retinere ac renovare conati sint, ut in fine Synodi Carnotensis sexta classe deprehendi poterit. Antiqua Concilia decreta habent multa quæ majorem pietatem redolent, leges pœnitentiæ severiores exhibent, ac perfectionem Christiano homine dignam magis imprimunt: sed hæc ferebant tempora illa: at ut monet in Concilio II. Coloniensi Archi-præsul Adolphus, cum rigor antiquorum Canonum statim revocari non possit in usum absque motu graviori hac tempestate, ad media quædam sacris tamen Canonibus consentanea, confugiendum est. Quid quod multa decreta Conciliorum antiquorum plus in Cartophilacis quam in usu hominum fuerint, multa contraria consuetudine paulatim introducta ac recepta obligare desierint. Nam & alias nobis à sanguine & suffocato abstinendum esset, & diebus Dominicis genua non flectenda in Ecclesia, ut de aliis taceam. Denique adeo pia sunt aliquot decreta ultimorum Conciliorum, Mediolanensium maximè, ut nihil minus quam antiqua ad perfectionem vitæ conferant, si sedulos nanciscantur observatores.

An etiam per Concilia antiquiora hæreses novissimæ damnentur?

Simon Vigorius.

Quin etiam hæreses Lutheranæ ac Calvinianæ per Concilia damnatæ sint, nulli dubium esse poterit qui collectionem Crespetij Cœlestini *de disciplina Ecclesiastica* percurrerit, in qua ordine alphabetico, quæ contra has hæreses ex toto Conciliorum corpore educi possunt, luculenter exponit. Quod etiam præstiterunt alii polemicæ Theologiæ scriptores, ut Bellarminus & alii. Sed quia ita dispositi sunt Hæreticorum animi, ut parum apud eos valeat authoritas Patrum ac Synodorum extra quatuor ultima sæcula, aggressus est jampridem vir non indoctus Simon Vigorius in magno Consilio Regio Consiliarius, ex generalibus aut particularibus Synodis quatuor primis aut circiter sæculis post Christum celebratis fidem Catholicam sacrasque ceremonias & ritus Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ & Romanæ asserere. Quæ lucubratio anno 1618. cum privilegio & approbatione Doctorum *Boucher & Hollandre* Parisiis prodiit, sub titulo assertionis fidei Catholicæ, quam in illa ex antiquis Synodis vindicat, ut fructu non careret apud Hæreticos aut saltem apud Catholicos ad eosdem in antiqua fide firmandos. Nec ab ullo ex Orthodoxis impugnata est, sicut quædam alia ejus opuscula, in quæ scripsit Doctor Andreas Duvallius & Durandus Doctor alter.

Ac quoniam hæc utilis mihi visa ad plura difficilia in Concilijs intelligenda, quia integram hic exscribere non vacat, saltem ejus præcipua capita ac maximè indices capitum hic subjungo, quibus Summæ Conciliorum majoris ponderis quædam prælibare Lectori studioso liceat, & quibus inter legendum magis deceat immorari perspiciat, ut utiliori lectione illam percurrat, ijs rescissis quæ omittenda, vel ad scopum nostrum, minus conducere visa sunt.

Scripturæ sensus à Communione Sanctorum petendus & non à singularum interpretatione. Synodus Ephesina, Hierosolymitana sub Apostolis, Nicæna, Alexandrina, Constantinopolitana, Chalcedonensis, Aquileiensis, Constantinopolitana sub Flaviano.

Authoritas SS. Patrum.

Utque de priori modo disseramus, profectò solemne fuit Patribus qui in Synodis ad controversias definiendas confluebant, fidem Catholicam aut communionem doctrinæ hoc modo asserere, ut primum sacræ Scripturæ textus figerent, deinde ab Apostolorum temporibus ad sua usque tempora, omnium Patrum & doctorum Ecclesiæ concordes, & consentientes sententias in acie exponerent, hocque aut illo modo semper, ubique & ab omnibus creditum esse convincerent: & ita quidem in Concilijs generalibus quorum acta integra extant, perpetuò observatum videmus. Nam si Patrum sententijs, atque apertis scripturæ testimonijs controversia omnis planè definiri posset, id Synodo definiebatur, & Patribus congregatis ex omnibus mundi nationibus & provincijs, quænam eorum esset fides eliciebatur, & sanctorum Communione quid credi oporteret, statuebatur. Hoc ipsum certè Lirinensis apprimè confirmat atque illustrat sub finem sui doctissimi commonitorij.

Synodus Alexandrina habita adversus Arrium, & à Patribus Nicænis in Epistola synodica ad Alexandrinam Ecclesiam laudata, de hac sanctorum Communione & convenientia, contra Arrianos: *Non deterruit eos antiquarum scripturarum Deo amabilium explanatio, non comministrorum concors reverentia.* In Synodo Constantinopolitana, error Macedonij etiam communione sanctorum damnatur, & confunditur. Unde Theodosius Imperator *admiratur Patrum concordiam circa fidem.* Idem quoque Nestorio in Ephesina, & Eutychi in Chalcedonensi Synodo contigit. Similiter in Concilio Aquileiensi in quo sanctus Ambrosius præsidebat, cum Palladius hæreticus frequens in ore haberet, *secundum scripturas vobis respondemus*. Et in particulari Synodo Constantinopolit. sub Flaviano, interrogatus Eutyches, cum respondisset, *se assentiri fidei Nicænæ, quatenus conveniret cum scripturis, nec admittere duas naturas in Christo, quod in scripturis hujusmodi forma non esset definita:* utrique Palladius, atque Eutyches damnati, quod à sensu scripturæ, quem Ecclesia probabat desciscerent, & ita palam fit à primis Ecclesiæ incunabulis, sensum aut interpretationem scripturæ sanctorum communione, aut Catholico consensu firmatam, semper paris fuisse auctoritatis, atque ipsummet scripturæ contextum: imò verò præpositum litteræ scripturarum, quæ sine Catholico sensu, tanquàm corpus sine anima, & æquivocè sancta scriptura appellantur.

1. Petrus primus Apostolorum. Carthaginensis.

2. De Patriarchis. Nicæna, Constantinopolitana, Chalcedonensis.

3. De Primatu Pontificis Romani. Constantinopolitana, Chalcedonensis, Trullana.

4. Pontificem Romanum successisse Petro in sede Apostolicâ. Africana, Tarraconensis, Gallicana.

5. De Metropolitanis. Nicæna, Arelatensis II. Laodicena, Carthaginensis II. Antiochena, Carthaginensis V. Romana.

6. De gradibus Ecclesiasticis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Lectoribus, Psalmistis, Exorcistis, Ostiarijs. Carthaginensis IV. Laodicena, Antioch. Sardic. Toletana, Afric, Chalced.

7. De litteris dimissorijs. Nicæna, Carthaginensis III. Africana.

Authoritas Papæ Ro.

Inter discipulos, Pastores, Doctores, & alia membra Ecclesiæ, Apostoli primum locum obtinent. Ephes. 4. Inter Apostolos autem ex Christi instituto Petrus primatus prærogativam obtinuit, non ratione ætatis, cùm Andræam natu majorem fuisse testetur antiquitas: neque etiam quod priùs alijs vocatus sit ad Apostolatum, nam alioqui Nathanaël, qui inter primos discipulos vocatus est, Joannis 1. & ad finem usque inter discipulos perseveravit, Joannis. *ult.* censendus esset Apostolus: sed quod placuerit Christo duodecim eligere discipulos, vitæ suæ, morum atque mysteriorum testes, quos Apostolos vocavit Luc. 6. & speciatim cooptavit, Marc. 3. *Ascendens in montem vocavit ad se quos voluit, & fecit ut essent duodecim cum eo*, quæ vera est vocatio ad Apostolatum. Nam ante adsciti quidem erant in numerum discipulorum, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Joan. 1. igitur inter Apostolos Petrus primus numeratur, & à Matthæo primus appellatur. Synodus Carthaginensis, in Epist. ad Innocentium, *Beatissimo Petro primo Apostolorum.* Certè hac in re omnes Patres consentiunt.

An non corpori Ecclesiæ visibili, caput externum visibile debetur? ita certè. Neque vero quia Christus omnium regnorum mundi Dominus, & caput, ideo Franciæ Reges minus habendi sunt capita Regni Galliæ. Primis Ecclesiæ sæculis Pontifex, ut Petri successor, primum locum obtinebat inter Episcopos qui sedes Apostolicas occupabant, quos Primates, & Patriarchas appellabant. Hicque ordo Patriarcharum à primis Ecclesiæ incunabulis incepit. Nam de ijs loquens Synodus Nicæna statuit cap. 6. & 7. ut antiqui mores servarentur: si antiqui mores, ergo pridem ante observati & instituti sunt: at hoc decretum in Constantinopolitana, cap. 7. & Chalcedonensi act. 16. renovatum legitur. Hi autem Primates ordinabant Metropolitanos d. act. 16. Concilij Chalced. & inspectionem habebant in Episcopos suæ Diœceseos, seu Patriarchatus. Nicæna Synodus, cap. 6. *Antiqui mores serventur in Ægypto, Lybia, & Pentapoli, ut horum omnium Episcopus Alexandrinus potestatem habeat, quandoquidem hoc moris est Episcopo Romano.* In Constantinopolitana idem statuitur, ut refertur act. 16. Chalcedonensis Synodi, *Alexandrinus Antistes, quæ sunt in Ægypto regat tantummodo, & Orientis Episcopi Orientem tantum gubernent.*

Patriarchæ.

Inter Patriarchas autem primus erat Romanus. Hoc ex Canone 2. Constantinopolitano, quò decretum est Patriarcham Constantinopolitanum primatum obtinere inter alios Patriarchas, Romanum autem in Constantinopolitanum: *Constantinopolitanus habeat primatus honorem post Romanum Episcopum.* Idem in Concilio Chalcedonensi, additque *& in Ecclesiasticis habeat majestatem negotijs.* Et infra, *gloriosissimi judices dixerunt, &c.*

Orientales, primatum ad Episcopum Romanum pertinere ante Constantinopolitanum, agnoverunt in Synodo in Trullo, Can. 36.

Metropolitani.

Secundus ordo est Metropolitanorum, idest qui Metropoles tenent sedes, qui Episcoporum suæ provinciæ capita erant, qui & Archiepiscopi, & aliquando Primates etiam dicuntur. Hi inspectionem habebant in Episcopos suæ Metropoli subjectos, ita ut nullus Episcopus absque ejus consensu in sua provincia constitui posset. Nicæna Synodus. Can. 4. *Episcopum oportet ab omnibus Episcopis, &c.*

Arelatensis, 2. cap. 6. *Illud autem ante omnia clareat, eum qui sine conscientia Metropolitani constitutus fuerit Episcopus, juxta magnam Synodum, esse Episcopum non debere.* Laodicensis, cap. 12. *Episcopum non oportere præter judicium Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum constitui ad Ecclesiæ principatum.* Carthaginensis II. cap. 12. *Placet om-*

nibus ut inconsulto Primate cujuslibet provinciæ, nemo præsumat, licet cum multis Episcopis, in quocumque loco, sine ejus præcepto Episcopum ordinare. Episcopi etiam provinciæ aliquid facere magni momenti prohibentur inconsulto Metropolitano. Antiochena, Can. 9. *Per singulas regiones Episcopos convenit nosse Metropolitanum Episcopum solicitudinem totius Provinciæ gerere, &c.*

Episcopi.

Tertius ordo est Episcoporum, quorum & Apostolici ipsi sæpius meminerunt. Hi potestatem habent in Presbyteros & Clericos suæ Diœcesis, quos ordinare, & singula totius Episcopatus suo judicio comprehendere debent, ut [et] Canon Antiochenus. At nimis vulgare est ordinationes fieri ab Episcopis, & gradus Ecclesiasticos tales fuisse, quales hodie, Presbyterorum scilicet, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolythorum, Exorcistarum, Lectorum, Ostiariorum, Cantorum, seu psallentium; quos omnes enumerat Synodus quarta Carthaginensis, Laodicena, cap. 24. *Quoniam non oportet Clericos servientes à Presbyteris, usque ad Diaconos, & deinceps ordinis Ecclesiastici omnes, usque ad ministros, aut Lectores aut Psalmistas, aut Exorcistas, aut Ostiarios, aut etiam eos qui en proposito continentiæ sunt tabernas intrare.*

Gradus varij clericorum.

Subdiaconorum meminit Elibertina, cap. 30. *Subdiaconum eum ordinari non debere, qui in adolescentia sua fuit mœchatus.* Antiochena, cap. 33. Laodicena, cap. 21. Acolythorum, Cyprianus Epist. 3. Exorcistarum, Antiochena, cap. 10. Lectorum, Sardicensis, cap. 13. Laodicena, cap. 23. Toletana, cap. 9. Africana, cap. 21. Chalcedonensis, cap. 14. Ostiariorum, Toletana, cap. 2. Laodicena, cap. 24. & 43. Cantorum, Chalcedonensis, cap. 14. Laodicena, cap. 15. *Non licere præter canonicos Psaltes, idest qui regulariter Cantores existunt, quique pulpitum ascendunt, & de Codice legunt, alium quemlibet in Ecclesia psallere.*

Ritus autem eorum ordinandorum declaratur ex Canonibus Carthaginensis quartæ Synodi Presbyteri, cap. 3. & sequent. tom. 2.

Littera dimissoria.

7. Nec prætereundum mihi videtur nullum Episcopum ordinasse Clericos, nisi suæ Diœcesis, aut sine litteris dimissorijs, quæ consensum sui Episcopi continerent. Nicæna Synodus, cap. 17. *Si quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, ordinare in sua Ecclesia, cum non habeat consensum Episcopi ipsius, à quo recessit Clericus, irrita erit hujusmodi ordinatio.* Carthaginensis III. cap. 44. & Africana, cap. 21.

Et hæc de Ecclesiastica Hierarchia quæ ex Synodis collegimus, quæ adhuc apud nos vigent.

1. *Quales debeant esse Monachi. Chalced.*
2. *Potestas Abbatis in Monachos. Agath.*
3. *Monachi apostatæ pœna. Arelat. II.*
4. *Vota paupertatis & castitatis. Chalced.*
5. *Habitus Monachorum, & Sanctimonialium Chalced. Agath. Carthag. IV.*
6. *Abbas duobus Monasterijs non debet præfici, Agath.*
7. *Monasterium, & bona Monasterij, Chalced.*
8. *Ætas Monachorum, & Monialium. Agath. Milevit. Carthag. III.*
9. *Pœna Monialium quæ vota castitatis ejuraverunt. Arelat. Elibert. Tolet. Venet.*
10. *Monasteria Episcopis subjecta. Chalc.*
11. *Mos servandarum virginum antequàm votum emittant. Africana.*

MOnachatus, si Eusebio credimus, lib. 2. c. 15. incepit sub Marco Evangelista, vivente Petro, & de eo Philo Judæus colloquium habuit Romæ cum Petro, dum legatione fungeretur ad Claudium Imperatorem.

Monachi in clerum adsciti.

Porrò Monachos in Clerum primùm asceitos, circa tempora Siritij patet ex ejus Epistola cap. 13. quam in conventu fratrum, id est, in Synodo scriptam fuisse testatur initium Epistolæ. *Monachos, quos tamen morum gravitas, & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, Clericorum officijs congregari, & optamus & volumus, itaut qui intra trigesimum ætatis annum sunt digni in minoribus per gradus singulos, crescente tempore promoveantur ordinibus, & sic ad Diaconatus, vel Presbyterij insignia, maturæ ætatis, consecratione perveniant: nec per saltum ad Episcopatus culmen ascendant, nisi in his eadem, quæ de singulis dignitatibus superiùs præfiximus tempora fuerint custodita.* Clericos autem fieri nisi permissione Abbatis non licebat. Agathensis Synodus, cap. 27. *Si necesse fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum consensu, & voluntate Abbatis præsumat Episcopus.*

Vota autem paupertatis, & castitatis emittebant, nec eis postea aut uxorem ducere, aut militiam assequi licebat. Chalcedonense Concilium, cap. 7. *Eos qui semel in Clero taxati fuerint, &c.* Tom. 1. pag. 130.

Qualem autem obedientiam debeant Abbati, & qualis erat Abbatis in Monachos potestas, Agathensis Can. 27.

Et Can. 38. *Clericis sine commendatitijs epistolis Episcopi sui, licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque præsentis sententiæ forma servetur.*

Monachi autem habitu distinguebantur à sæcularibus, ut refertur cap. 4. Chalced. Concilij, *Quoniam quidam utentes habitu monachali.* Virgines autem velo caput tegebant, ut ait d. cap. Agathensis. Milevitana Synodus can. 26. *Placuit, &c.*

Et Carthaginensis IV. cap. 11. *Sanctimonialis virgo cum ad consecrationem sui Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est professioni, & sanctimoniæ aptis.*

Monasteria autem consecrabant, nec postea fieri poterant sæcularia habitacula. Chalcedonensis, cap. 34. *Quæ semel consecrata fuerint Monasteria, &c.*

Ætas qua Moniales votum emittebant variè constituta est à Synodis. Quadragesimus annus ab Agathensi Synodo can. 13. *Sanctimoniales, quantumlibet vita & mores probati fuerint* (unde anni probationis) *ante annum suæ ætatis quadragesimum non velentur.* Milevitana, vigesimum quintum statuit d. cap. 26. & Carthaginensis III. cap. 4. *Placuit ut ante viginti quinque annos, nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur.* In Oriente, auctore Basilio decimus octavus constitutus est, ut refertur cap. 40. Synodi in Trullo, quod ea ætate jam firmata sit vitæ professio. Quæ tempora præscripta sunt, ne propter sexus fragilitatem lapsæ, ab Ecclesia ejicerentur.

Quæ enim votum ejurassent castitatis, vix in fine communione corporis Christi donabantur. Arelatensis, cap. 33. *De puellis quæ se voverunt Deo, &c. pag. 52.*

• Et iisdem fermè verbis Valentina can. 2. Elibertina can. 13. &c.

1. *Non licet uxorem ducere post assumptos ordines. Nicæna. Ancyrana, Neocæsariensis, Chalcedonensis, Trullana.*
2. *Digami in Clerum non admissi. Arelatensis II. Valentina, Carthaginensis IV. Toletana, Agathensis, Arausicana, Arelatensis III.*
3. *Assumptus in Clerum uxore ducta, ab ea abstinebat, Arelatensis II. Arausicana I. Agathensis, Tauritanensis, Elibertina, Toletana, Carthaginensis I. & V.*
4. *De Canone Trullensi.*
5. *De Canone Neocæsariensi.*

QUantum ad primum, Neocæsariensis Synodus can. 1. *Presbyter si uxorem duxerit ab ordine suo deponi debere.*

Cælibatus sacrorum hominum.

Synodus Trullana cap. 6. *Quoniam in Apostolicis*

Canonibus dictum est eorum qui non ducta uxore, in Clerum promoventur, solos Lectores & Cantores, uxorem posse ducere: & nos hoc servantes decernimus, nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero, post sui ordinationem conjugium contrahere liceat. Vigesimus sextus autem canon Apostolorum, ita conceptus est, *Ex iis qui non ducta uxore ad Clerum promoti sunt, jubemus, si velint uxorem ducere, Lectores, & Cantores solos.* Quæ regula in quibosdam locis etiam Subdiaconos complectebatur, quæ tamen generaliter ooo obtinuit, ut & Lectores, & Cantores, ficut innuit Synodus Chalcedonensis cap. 14. *Quoniam in quibusdam provincijs concessum est Lectoribus, & Psaltis uxores ducere, &c.* Ex hoc autem quod ait, in quibusdam provincijs indicat, in alijs quibusdam non permissum fuisse. Attamen in Diaconis aliquando aliter observatum in quibusdam Ecclesijs, docet Synodus Ancyrana, can. 9. ut scilicet qui inviti cooptabantur in Clerum, si protestarentur se non posse conjugibus abstinere, nuptiæ illis non essent fraudi, quominus ordinem retinerent, & ut ostenderet id regulariter non fieri, addit Synodus hoc illis permissum ex Ecclesiæ indulgentia. *Diaconi quicunque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes se velle habere uxores, nec posse se continere, hi postea si ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea quod Episcopus his licentiam dederit.*

3. Quantum ad Digamos, tertissimum est in omnibus Ecclesijs, nusquam in Clerum admissos, juxta præceptum Pauli de Digamis. Inter Digamos autem censetur qui viduam duxisset. Synodus Arelatensis II. c. 26.

Carthaginensis IV. c. 69. &c.

Orientales minus calibes.

Prius in Ecclesia Orientali ortum dissidium, Quibusdam asserentibus, alijs verò negantibus secundum Canones Presbyteros uxoratos à mutua consuetudine uxorum abstrahendos. Harum contentionum maximè altrix libido hominibus à natura innata, cui Orientales magis obnoxios monimenta testantur: ob eamque causam omnibus artificijs Canones eludere nitebantur. Itaqoe in tantam audaciam proruperunt, ut statim post Synodum Trullanam, Canones, qui Presbyteros factos cœlibes nuptijs interdicebant, privata, & nova constitutione ludificarint, statuentes, ut Presbyteris intra biennium assumpti ordinis uxorem ducere, eamque postea retinere liceret. Quam sanctionem, ut PP. decretis contrariam abrogavit Leo Philosophus Imperator constitut. 3.

Quod autem ad Occidentales Ecclesias, inviolabilis erat usus, ut qui ante assumptos ordines uxorem duxissent, in posterum thori usu abstinerent. Hoc testantur cùm privatæ Synodi Galliæ, Hispaniæ, & Africæ, tùm secunda Arelatensis generalis Occidentalium Ecclesiarum, cui intererant legati ex omnibus provincijs Galliæ, Italiæ, Hispaniæ, Africæ, Britanniæ, Germaniæ, cojus Synodi canon. 2. ita conceptus est. *Assumi aliquem ad Diaconatum, vel Sacerdotium non posse vinculo conjugij constitutum, nisi promissa fuerit conversio, non oportet.* Arausicana, c. 23. &c.

Paphnutius.

Quantum ad Orientales Ecclesias, variè observatum est ante Synodum Trullanam. Attamen id certum est, hoc regulariter obtinuisse ut abstinerent. Sed ante Concilium Nicænum veteres aliam habuisse opinionem patet ex historia Paphnutij. Cum enim frequentes irent in eam sententiam Patres, ut omnes in ordinibus constituti a conjugibus abstinerent, restitit Paphnutius, cujus auctoritate moti, ne latiùs illæ contentiones in Ecclesiæ scandalum serperent, prudentissimè ab edendo canone abstinuerunt, *rei quæstionem dissimulantes*, ut ajunt Sozomenos & Suidas, ne regulas & mores Ecclesiasticos lædere viderentur. Nam si in posterum ex sententia Paphnutij uxorum usus permissus fuisset, certè de eo aliquid statuissent, maximè cum Eusebius doceat temporibus Nicænis sacerdotes à proprijs uxoribus abstinuisse: & Hieronymus idem inter Orientales, & hoc regulariter Epiphanius. Eusebius lib. 1. de demonstrat. Evang. cap. 9. *Oportet enim, dicit sermo divinus, Episcopum unius uxoris virum esse, verumtamen eos qui sacrati sunt, atque in Deo ministerio cultuque occupati, continere deinceps seipsos à commercio uxoris decet.* Hiaronymus adversus Vigilantium. *Quid facient Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt:* Epiphanius lib. 2. tom. 1. hæres. 59. Adhuc *viventem* (fortè conviventem.) *& liberos gignentem unius uxoris virum non suscipit Ecclesia, sed eum qui se ab una continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, Presbyterum, Episcopum & Subdiaconum, maximè ubi observant Canones Ecclesiastici.* Eo testes amplissimi, etiam inter Orientales ante Concilium Trullanum, continentiam à proprijs uxoribus regulariter, & secundum Canones Ecclesiasticos observatam. In eo enim Concilio primùm, absolutè permissum fuisse Presbyteris, & Diaconis uxorum usum apertissimè hæc verba demonstrant. *Deinceps, ex hoc temporis momento.*

Verum quoniam illi qui ab Ecclesia Romana desciverunt, semper illam Synodum contra cœlibatum objiciunt, quid de ea sentiam, proferam: Canonis 13. verba hæc suot. *Quoniam Romana Ecclesia pro Canone, &c.*

Quid Trullani canones de cælibatu.

Primùm constat illos Canones non esse Concilij œcumenici sexti, in Trullo celebrati sub Constantino Pogonato, unde ab Orientalibus hæc Synodus quæ hos Canones condidit, *πενθέκτη*, id est, quinisexta vocatur. Cujus appellatioois rationem reddit Balsamon in procœmio Synodi in Trullo, quod scilicet ista congregatio fuerit sub Justiniano tertio, in supplementom quintæ Occumenicæ sub Justiniano magno, & sextæ item Occumenicæ sub Constantino Pogonato, in quibus nulli Canones de disciplina Ecclesiastica editi fuerant. In præfatione autem hujus Synodi apparet nullos editos esse Canones in sexta Synodo in Trullo, excepto decreto de duabus voluntatibus in Christo. *Quod Imperator Constantinus suo sigillo munierat ad futuram in omnia secula securitatem.* Alios autem Canones sigillo coofirmasse Synodus non affirmat, imò in tertio Canone videre est illam Synodum Canones edidisse post alloqutionem Imperatoris Justiniani. Ex quo necessariò infertur istos Canones nihil ad sextam Synodum Oecumenicam pertinere: Profectò ipsemet Balsamon fatetur, nollos ex Occidentalibus interfuisse quinisextæ Synodo, idtóque Latinos negare fuisse universalem. Quæ cum ita sint, oon mirum est, si in odium Romanorum aliqua miscuerint, quibus Occidentalium mores carperent, ut tertio, decimo-tertio, & quinquagesimo-quinto Canonibus. Hæc autem apud nos ideo observata noo sunt, quod minimè liceat Orientalibus absque Occidentalium consensu, & sententia, Canones sub nomine Concilij generalis edere, & mores atque instituta Occidentalium abrogare.

Theodorus Balsamon schismaticus.

Quid Africani.

Quod verò Orientales hujus Canonis edendis rationem prætexunt, quasi similia statuta fecerint à Patribus Africanis, qui eraot Ecclesiæ Occidentalis, hoc ipsum pridem multis doctissimorum virorum lucubrationibus discussum est; brevissimè tamen explicabo. In Concilio II. Carthaginensi, circa continentiam duo decreta sunt, quæ anteà in prioribus Synodis, quæ non extant, agitata fuerant, nempe de modo continentiæ, & de ordinibus, ut qui eos adepti erant, ab oxoribus continere deberent. Hujus Synodi decreto, generaliter prohibitus est uxorum usus Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, cap. 2. Carthaginensis II. qui est 3. & 4. Concilij Carthaginensis apud Balsamooem. Quos canones Græci dum suis moribus officere viderent, illos nova interpretatione detorserunt & corruperunt, ut ipse Balsamon, in dictum Ca-

nonem IV. agnoscit. Nam cum Græci verba Canonis Carthaginensis inseruissent in 53. Canonem Trullanum, *Canonem Carthaginensem interpretantes*, inquit, *addiderunt, quod si quis ausus fuerit Presbyteros, vel Diaconos, vel Subdiaconos legitima uxoris conjunctione privare, deponatur*. Ex quo relinquitur, hæc verba non esse Synodi Carthaginensis. Porrò quinisexta Trullana ut suam vitiosam interpretationem tueatur, addit decretum in eadem Synodo Carthaginensi, Presbyteros & Diaconos proprijs terminis abstinere ab uxoribus, qui est Canon 74. apud Balsamonem, qui est tertius quinti Concilij Carthaginensis, p. 99. & 37. Africani Concilij sub Aurelio. Cæterùm fefellit Græcos, primùm quidem vitiosa lectio, quam Græcus interpres expresserat: deinde ambiguitas vocis ὅρος. Nam cum in Concilio Carthaginensi legerent quidam codices *priora statuta*, posteriorem lectionem sequutus κατ' ἰδίους ὅρους vertit. Cumque ὅρος hic ὡρισμένον χρόνον, vel διάταξιν, statutumque significet Trullani ἑβδομάδας potiùs intellexerunt, sive tempus præstitutum, quasi tunc, cum Sacerdotes inserviant, quemadmodum Zacharias Luc. 1. *in ordine vicis suæ*. Atqui cum hoc de Episcopis intelligi non posset, neque enim in una Ecclesia plures sunt Episcopi, mala fide integrum Canonem Africanum non exscripserunt, quod sola Canonis lectione facile fuisset dolum deprehendere. Nam ille Canon non tantum agit de Presbyteris, & Diaconis, sed etiam de Episcopis, quod mala fide subticuerunt Græci: quia etiam apud Orientales, Episcopi perpetuo abstinere cogebantur.

Æquivocatio vocis Græcæ.

Addo nec in Synodis, nec apud ullum Patrum reperiri ullum vestigium hujus rei, quam Græci ex illo Canone inferebant, nimirùm in Africa Presbyteros per vices solitos inservire. Id enim hæc verba, *in proprijs terminis*, significare fingunt. Unde ut & mores Africanorum imitari, quemadmodum & Canones observare viderentur, hanc rationem per vices ministrandi alternis hebdomadibus in Ecclesiam Constantinopolitanam post Synodum Trullanam induxerunt, ut refert Balsamon in 74. cap. Concilij Carthaginensis. Attamen nec canone Trullensi, nec illo novo statuto Constantinopolitano efficere potuerunt, quo probabilis eorum ratio videretur, ut salvis Canonibus, generaliter usus uxorum Presbyteris concederetur. Nam apud eos non erat idem ministrandi ordo Sacerdotum. Quidam enim in majoribus Ecclesijs, in quibus erat maximus ministrorum numerus, per vices sdest, alternis hebdomadibus, sacris famulabantur, ut in Ecclesia Constantinopolitana, in qua erant sexaginta Presbyteri, Diaconi centum, Subdiaconi nonaginta, Lectores centum & decem, Cantores viginti quinque, novel. *ut determ. sit Cleric. num. &c.* Alij autem Sacerdotes singuli in oratorijs, & minoribus Ecclesijs non per septimanas, nec in proprijs terminis, seu per vices, sed quotidiè deserviunt, ut refert Balsamon in d. c. 74. Carthaginensis Synodi. Hinc verò movet quæstionem, quid dicendum sit de his qui quotidie sacrificant? Nam non solum usus, sed ipsemet Canon Trullanus consortium uxorum illis omninò tollunt. Cujus rei testis Timotheus Patriarcha Alexandrinus unus ex Patribus Constantinop. primi Concilij, qui in responsionibus suis necessariò *abstinendum affirmat his diebus quibus spiritualo Sacrificium Domino offertur*. Idem Dionysius Alexandrinus can. 3. & noster Canon Synodi quinisextæ: *Oportet eos qui divino altari assident, in Sanctorum tractandorum tempore esse omnino continentes*, hæcque mirum in modum Balsamonem torserunt: Itaut etiam cogatur pronuntiare eos qui perpetuò sacrificant secundum Canonem Trullensem, continere debere.

Quo tempore sacrificant.

Sed longe difficiliorem quæstionem proponit, an & ij qui quotidiè sacrificant abstinere sufficiat, sed etiam an debeant ab uxoribus separari? Quis enim sui, inquit, *Quomodo & quando ab uxore contineat is qui est in sacris, ut non continens deponatur? Dico, quod omninò comprehenditur esse prohibitum sacra celebrare eis qui sunt sacrati, & qui non per septimanam, sed singulis diebus sacra celebrant, tenentur Canone, & aperte offendunt tanquam non continentes, licet reverà contineant*. Antiquitus enim multi non solùm a consuetudine uxorum abstinebant, sed etiam separatis domicilijs continentiam profitebantur. *Video de Christianis*, inquit Cyprianus lib. de singularitate Clericorum, *plerosque maritos pariter & uxores continentiam destinantes, domicilia singularia magis eligere, ut consensu communium votorum sine irrisatione præsentiæ, & concordante secessu valeant obtinere*. Quibus verbis apparet utrumque licitum, & cum uxore continentem habitare, & separatis domicilijs continentiam exercere: nisi fortè aliquid occurrat, quod separatim habitare cogeret, cujusmodi est si uxor adultera fuerit, cap. 8. Synodi Neocæsariensis. *Clericum, cujus uxor post ordinationem adulterata fuerit, dimittere eam convenit. Quod si cum illa convixerit, ministerium sibi commissum obtinere non potest.* Ex his autem quæ diximus, certissimum est memoratum Canonem Trullensem generalem non fuisse, & nullo modo posse officere moribus Ecclesiæ Occidentalis, in qua nullus nisi cœlebs ordinatur, & qui non liberè ac spontaneè continentiam profiteatur. Quod si initio contractus fuit voluntatis, ex post facto necessitatis, multo magis illi, qui cum Deo ineuntur.

Latinos, Græca lingua in mysterijs aliquando usos. Synodus Vasensis, cap. 5. Arelatensis III. can. 4.

Psalmos lingua vulgari conceptos prohibitum in Ecclesia canere. Synodus Laodicena. can. 59.

HOc ideo quia Biblia sacra corrupistis ô hæretici. Quod vobis multoties exprobratum, & loci notati, quibus manus infestas injecistis, maximè qui dirimunt quæstiones controversas, quæ hodie Ecclesiam perturbant. Omitto quam ridiculis interpretationibus margines infarciatis, ut Patrum, & Synodorum interpretationi nullus sit relictus locus. Nec populo committendi sunt libri sancti, illis maximè qui sensus litteralis capaces esse possunt: & si quid ambigui emergat, communi Ecclesia, non privatorum sensu dirimatur, cum solius sit Ecclesiæ scripturas interpretari. Itaut si quid alienum à sensu Ecclesiæ velimus admittere, id spurium habeatur, quia sine patre, & meretricis non sponsæ Christi est. Habemus libros sacros, qui olim jussu Caroli quinti Regis pientissimi in idioma Gallicum versi sunt. Habemus & à doctissimis, & piissimis hominibus alios elucubratos, à quibus nemo prohibetur. Sed ne quis in electione decipiatur, illis recognoscendi meritò proponuntur, qui ab Episcopo habent Provinciam.

Versio Biblia ab hæreticis falsa.

Detegenda delicta, Arelatens. Antiochen. Laodicena.

Pœnitentes exomologesim postulabant. Carthaginens. IV. Gangrens.

De Pœnitentia publica. Carthag. III.

Pœnitentiæ gradus. Ancyran. Neocæsarien. Nicæn. Arelatens. II. Elibert.

Mos Pœnitentium publicorum. Tolet.

Secundus Pœnitentiæ gradus. Neocæs. Carthag. IV. Ancyr. Nicæn. Arelat. II.

Exomologesis. Ancyr. Nicæn. Elibert. Antioch. Carthag. 2. 3. & 4. Arausic.

De manuum impos. Carthag. IV. Arausic. Ancyran.

Remissio temporis Canonici, & origo indulgentiarum. Nicæn. Carthag. Arausic. Ancyr. Elibert. Carthag. 3. & 4. Neocæsar.

Clericorum Pœnitentia. Neocæsar. Carthagin. V. Agath. Tolet.

Quæ circa Pœnitentiam publicam observabantur, Carthagin. IV. Tolet. Agat. 2. & 3.

De Sacramento Confirmationis, Unctionis, &

Chrismate. Constantinop. Arelat. II. Laodic.
Satisfactio. Antiochen. Valentina, Tolet. Agat.

ETsi autem varij ritus Exomologesis primis Ecclesiæ sæculis reperiantur, illud tamen semper obtinuit, ut Pœnitentia non statueretur, nisi post Confessionem delicti: *Confessione enim Pœnitentia nascitur,* inquit Tertullianus, & non fieret Exomologesis sine Pœnitentia. Arelatensis Synodus, can. 23. *De iis qui apostatant, & antequam ad Ecclesiam se repræsentent, nec quidem Pœnitentiam agere quærunt, & posteà in infirmitate arrepti petunt communionem, placuit, eis non dandam esse communionem, nisi revelaverint, & egerint dignos fructus Pœnitentiæ.* Antiochena, cap. 2. *Omnes qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, &c.*

Confessio peccatorũ prævia pœnitentia seu satisfactioni.

Hinc est quod legimus ipsos esse Pœnitentes qui admitti ad Pœnitentiam postulabant, quod fieri non poterat absque delictorum Confessione. Synodus Carthag. IV. can. 74. *Ut Sacerdos Pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione, Pœnitentiæ leges injungat.* Toletana c. 16. *Devota quæ maritum acceperit non admittatur ad Pœnitentiam, nisi adhuc ipso vivente marito, castè vivere cœpit, aut postquam ipse decesserit.* Gangrensis In præfatione, *Ab Ecclesia habeatur extorris, donec deprecetur Episcopos.* Agathensis, c. 15. *Pœnitentes, qui Pœnitentiam petunt,* Qui enim peccaverant, ad Episcopos confugiebant, ut eis normam & modum pœnitendi præscriberent, secundum genus delicti, itaut necesse sit delictorum cognitionem habuisse Presbyteros, antequam de modo Pœnitentiæ statuerent.

Duo autem erant genera Pœnitentiæ, una publica, altera privata. Qualia autem peccata essent quæ Pœnitentiam publicam desiderabant docent Synodi, nempe ea quæ delicta animæ vocat Synodos Nicæna, can. 9. Mortalia, Valentina, can. 4. Capitalia, Agathensis, can. 50. crimina mortis, Elibertina, c. 76. crimina ad mortem, Innocentius Epist. 23. Ad Episcop. Macedoniæ, in fine. Ut Apostasia, can. 11. Nicæn. Synodi. Homicidium, can. 2. Toletanæ: crimen falsi, & falsum testimonium, Agathensis, c. 33. Adulterium, ex Augustino, & alia gravissima, & immania peccata, quæ legibus sæculi ultimo supplicio vindicati solent. Illud tamen solemne erat, ut Pœnitentia publica non statueretur, nisi publicum, & notissimom esset crimen, quod toti Ecclesiæ scandalum inferret. Nam qualecunque esset crimen, nisi publicum fieret, aut delicti confessione publica, aut notoria facti manifestatione, Pœnitentia publica non infligebatur. Hoc ex Cyrilli Epistola ad Amphilochium multis in locis patet. Unde ut publicum crimen erat, sic & publicè manus Pœnitenti imponebatur ante absidem Ecclesiæ: Carthaginensis III. can. 32. *Cujuscunque Pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod Ecclesiam universam commoverit, ante absidem manus ei imponatur.*

Pœnitentia seu satisfactio duplex, publica & privata.

Pœnitentiæ autem publicæ multi gradus erant à Canonibus præscripti. Ancyrana Synodus, cap. 22. *Hoc qui non voluntariè, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum Pœnitentiam communioni sociavit, secundum gradus constitutos.* De his gradibus specialiter Ancyrana Synodus, cap. 19. 20. 23. & 24. Neocæsariana, can. 3. Nicæna, cap. 8. Arelatensis II. c. 10. 11. Elibertina, c. 3. & passim in aliis Synodis, ex quibus desumpti sunt canones Pœnitentiales, quos habemus, & quatenos Pœnitentes jejunare tempore Pœnitentiæ, tenebantur. Ex Gregorio Nisseno, & Basilio Epist. ad Amphilochium, can. 56. quinque grados fuisse didicimus. Primum, deflere stantem ante fores oratorij, & fideles ingredientes rogantem, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntiantem. Secundum, inter audientes recipi: tertium, ut sint cum iis qui in substratione orant, quod in Synodis est inter Pœnitentes: quartum ut orationis non autem oblationis fierent participes; postremum,

Pœnitentiæ gradus.

A ut per manos impositionem, ad sacram communionem admitterentur, nisi tale crimen esset, ut communio eis, etiam in fine vitæ negaretur, cujusmodi multos Canones habemus, & potissimum in Concilio Elibertino. Quod tamen Innocentius abrogatum fuisse etiam ante sua tempora testatur in Epistola ad Exuperium, cap. 2.

Quamvis autem ex Canonibus certis criminibus tempus attributum erat, tamen aliquando mitiùs cum pœnitentibus agebatur: ut cum propter infirmitatem tempus à Canonibus statutum implere non poterant, ut ostendi ex Canonibus Carthaginensibus, Arausicano, & Ancyrano. Idem Elibertina Synodus, c. 9. Carthaginensis IV. can. 81. Arausicana, can. 11.

Innocentius ad Decentium. Cœlestinus Epist. 2. Cy-
B prianus lib. 3. Epist. 17. *Occurrendum puto fratribus nostris ut qui libellos à martyribus acceperunt* (hi autem erant, qui lapsi & resipiscentes fortiter persecutiones pertulerant, quibus libello martyres testimonium præbebant) *si incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiam nostram, cùm apud Presbyterum quemcunque præsentem, vel si Presbyter repertus non fuerit, & urgeri exitus cœperit, apud Diaconum quoque exomologesim facere delicti possint, ut manu eis in pœnitentiam imposita veniant ad Dominũ cum pace* Enimvero non propter infirmitatem tantum Episcopis licitum erat nondum peractâ pœnitentiâ, in pauciores annos contrahere, verum etiam ob alias gravissimas causas, inspecta vita pœnitentium. Ancyrana, can. 5.
C Nicæn. can. 11. Neocæsar. can. 3.

Quibus ex locis nota est indulgentiarum doctrina, quas arbitrio Episcopi certis de causis condonandas pœnitentibus Synodi statuerunt. Idque in suo quilibet Episcopatu. Quidni ergo Pontifex maximus Princeps Episcoporum? quod si strictè observandi essent Canones, quid illis fieret, quibus & communio in fine negatur, nisi esset qui de Canonibus dispensaret iis casibus, qui si accidissent tempore legislatoris, & ipse dispensasset? Cujusmodi occurrit cap. 37. Concilij Agathensis, in quo certis conditionibus tempus lapsis præscriptum à Canonibos breviatur: quibus si minus satisfaciat pœnitens, *statuta tempora præteritorum Canonum implere jubetur.* Talis casus recensetur d. can. 11. Nicænæ Synodi. Quales sunt illi qui neglectis
D indulgentiis, Canones ad se nihil pertinere putant. Quis etiam de pœnitentia publica generaliter dispensasset, nisi is cui generalis inspectio Ecclesiarum potissimum incumbit? illud autem priscis temporibus Pontifici consuetum patet ex Tertulliano, lib. de pudicitia, qui errore Montani contaminatus, sic in Pontificem maximum bacchatur: *Audio edictum esse propositum, & quidem peremptorium, Pontifex maximus, Episcopus Episcoporum dicit, Ego, & mœchiæ, & fornicationis delicta, pœnitentia functis, dimitto.* Hinc patet ex more, laxandi vigorem Canonum & usum indulgentiarum à primis Ecclesiæ incunabulis originem duxisse: & Pontificem id sibi meritò sumpsisse. Cæterum Synodis Constantiensi, & Tridentina prudenter cautum est, ut in concedendis Indulgentiis moderatio juxta veterem approbatam in Ecclesia con-
E suetudinem adhibeatur.

Indulgentia satisfactionum à primis temporibus.

Carthaginensis Synodus 3. can. 32. & Toletana can. 20. apertè docent qua ex causa pœnitentia publica fieri soleret, nempe quando peccatum vulgatissimum erat, & toti Ecclesiæ erat offendiculo, ex quo infertur necessariò, quando peccatum occultum erat, & non tale, qood totam Ecclesiam commoveret, pœnitentiam privatam duntaxat celebratam fuisse. Si quidem in minoribus delictis factitatam exomologesim fuisse nos docet Cyprianus, l. 3. Epist. 14. *Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam justo tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim veniant, & per manus Episcopi, & Cleri jus communionis accipiant.* In quibus notanda sunt verba,

Peccatum occultum.

secundum disciplinæ ordinem, quibus expressissimè consuetudo Ecclesiæ designatur. Et rursum *jus communionis accipere*: ut intelligamus eo tempore nullum accessisse ad synaxim, nisi priùs exomologesim peregisset: quod etiam ex Socrate supra notare licet. Aliud argumentum est, quod Tertulliani error ab Ecclesia reprobatus est, qui Montani dogma secutus unicam duntaxat post baptismum admittebat pœnitentiam. At ille error erat de pœnitentia privata, ad quam multoties pœnitentes admittebantur, etiam post publicam peractam. Etenim si duntaxat pœnitentiam publicam solemnem iterandam negasset; in eo nullius erroris fuisset conscius, propterea quod certum est pœnitentiam ejusmodi nisi semel imponi non consuevisse. Augustinus Epist. 44. ad Macedonium. Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. *Meritò reprehenduntur, qui sæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si verè egerunt pœnitentiam, iterandam postea non putarent, quia sicut unum baptisma, ita una pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum levium, illa graviorum.* Confessionis etiam privatæ exemplum nobis suppeditat Cyprianus, sermone de lapsis. *Denique quantò & fide majore, & timore meliore sunt, qui quamvis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis scilicet & modicis vulneribus exquirunt.* Leo Epist. 78. ad Episcopos per Campan. & Samni. & Piceu. constitutos. *Illam etiam contra Apostolicam regulam, præsumptionem, quam nuper novi à quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri. De pœnitentia scilicet, quæ ita à fidelibus postulatur, ne de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professim publicè recitetur, cum reatus conscientiam sufficiat solis Sacerdotibus indicare confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem, apud homines erubescere non veretur, quia non omnium hominum hujusmodi sunt peccata, ut ea quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis sua facta reserare, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio quæ primum Deo offertur, & etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.*

Tertullianus error de unica pœnitentia.

Confirmatio.

Profectò hac eadem de causa Confirmationem sacramentum esse contendimus, quia manuum impositione, & sancti chrysmatis unctione signamus confirmandos, ut ait Synodus Constantinopolitana prior Oecumenica, praxim Ecclesiæ ab Apostolorum temporibus institutam referens can. 7. *Arrianos quidem, & Macedonianos, & Sabbatianos, & Novatianos, qui dicunt seipsos catharos, hoc est mundos, vel sinistros, Tessarescdecaritas, sive Tetraditas, & Apollinaristas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut sancta Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia, & signatos sive unctos primum sancto chrysmate, & frontem, & oculos, & nares, & aures, & os signantes dicimus, signaculum Spiritus sancti.* Quod, quid aliud est quam sacramentum, cujus rem ipsam invisibiliter Spiritus sanctus format, atque efficit? Arelatensis II. can. 17. *Bonosianos autem ex eodem errore venientes, quos sicut Arrianos baptizari in Trinitate manifestum est, cum interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrysmate, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Laodicena, cap. 7. &c.

Verum quia de Pœnitentia egimus, notandum superest non solum Patres, sed etiam Synodos pœnitentiam passim satisfactionem appellare, & hoc quidem non ut crux Christi, meritumque passionis evacuetur, *nec ut ab illa morte liberemur, quam semel sanguis Christi extinxit, & à qua nos salutaris Baptismi, & Redemptoris nostri gratia liberavit, sed ab ea quæ per delicta post modum serpit*, ut ait Cyprianus lib. 4. Epist. 11. Antiochena Synodus, can. 4. *Si quis Episcopus damnatus à Synodo, vel Presbyter, vel Diaconus à suo Episcopo ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis, sed communicantes ei omnes abjici de Ecclesia, qui communicare eis tentaverint.* Valentina can. 2. *Decrevimus ut pœnitentia hujus non statim detur, & cum data fuerit, nisi plenè satisfecerit Deo, inquantum ratio poposcerit, eidem communio differatur.* Et can. 3. *Circa eorum personas, qui se post unum, & sanctum lavacrum, vel prophanis sacrificiis dæmonum, vel incesta lavatione polluerunt, eam censuræ formam duximus esse servandam, ut hos juxta Synodum Nicænam, satisfactionis quidem aditus non negetur, &c.* Toletana, can. 5. *Si Clericus ad Ecclesiam aut ad sacrificium quotidianum non venerit, Clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem, veniam ab Episcopo noluit promereri.* Agathensis, c. 27. *Censuimus homicidas, & falsos testes à communione Ecclesiastica esse submovendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.* Idem Innocentius ad Decentium cap. 17. Idem Chrysostomus homil. 6. in 1. cap. Joan. *Ereata tua in Deum confitere, ut justificeris.* Et id probat multis scripturæ locis. Proculdubio mirabile, ne dicam monstruosum est, Calvinum consensui Catholico omnium antiquorum ausum fuisse adversari, lib. 3. instit. cap. 4. sect. 38. *Nam*, inquit, *video veteres nonnullos, dicam simpliciter, omnes ferè quorum libri extant, aut in hac parte* (de satisfactione loquitur) *lapsos esse, aut nimis asperè, & durè loquutos*, quam igitur communionem Sanctorum potest profiteri, quando omnes antiquos rejicit?

Satisfactio.

Calvini confessio.

1 *Qualis sit fides Ecclesiæ circa Eucharistiam: & 6. capite Ioannis agi de Eucharistia. Synodus Ephesina Oecumenica.*
2 *Esse sacrificium corporis Christi, Nicæna, Ephesina, Chalcedonensis, Africana, Arelatensis, Elibertina, Carthaginensis III. Toletana.*
3 *Offerre sacrificium, oblationis Sacramentum, Ancyrana, Arelatensis, Gangrenn.*
4 *Eucharistiam esse corpus Christi, Nicæna, Ephesina.*
5 *Panis consecrandus, Carthaginensis IV. Arausicana, Laodicenn.*
6 *Panis consecratus, & sanctificatus, Neocæsariensis.*
7 *De Canone 24. 3. Carthag. Syn.*
8 *Altare, Carthag. 1. & 3. Laodic. Antioch.*
9 *Altaris consecratio. Agathens. Hypponens. Laodic.*
10 *Vasa sacra. Carthagin. IV. Calcedon. Agathens.*
11 *Vestes sancta. Carthag. IV. Laodic.*
12 *Consecratio Ecclesiarum. Carthag. V. Arausicann.*
13 *Sacrarium, & secretarium, in quo asservabatur corpus Christi. Arelatensis II. Laodic.*
14 *De viatico, quod est corpus Christi IV. Nicæna, Ancyrana, Carthagin. IV. Agathen. Elibertina.*
15 *Omnes qui sacris aderant non communicasse. Antioch. Agathen.*
16 *Panis benedictus. Laodicens. Antioch.*
17 *Sal benedictum. Carthag III.*
18 *Missa privata. Vasensis, Gangrens. Regiens. Agathens.*
19 *Audire Missam. Agathens.*
20 *De Communione sub utraque specie. Arelatense. III.*
21 *De Canone Constantiensis Concilij.*

Quando

A QVando ratio communisque experientia docent bonum & prudentem patremfamilias nunquam clariùs, aut apertiùs loqui, quàm dum testamentum conditurus familiam propriosque liberos de iis, quæ post mortem suam peragere debent, erudire vult, & potissimum ut pacem, & concordiam inter se servent, ne de voluntate patris, tanquam ambigua digladientur: certè magnam faciunt injuriam Christo Domino, qui perhibent illum, dum conderet testamentum, propriumque corpus in cibum, & sanguinem in potum daret, verbis usum ambiguis, obscurisque tropis, aut metaphoris, cum certissimum sit illum vocabula propria, & perspicua usurpasse, quod ipsum omnes confirmant Evangelistæ, Apostoli, & Patres antiqui. Unde mirabile est hoc sæculo repertos homines novitatis studiosos, qui verba Christi & Evangelistarum detorquerent ad manducationem imaginariam, symbolicam & chimæricam, cum tamen nihil clarius sit, quàm Christum verum corpus suum edendum & sanguinem bibendum Discipulis promisisse, Joan. 6. & porrexisse, Luc. 22. B

Proculdubio Patres Ephesini, ex sexto capite Joannis dogma Catholicum Ecclesiæ de vera corporis Christi manducatione in Eucharistiæ Sacramento comprobant adversus Nestorium. Hic enim dum contenderet Christum nobis suam carnem communem, & naturalem, personâ separatam a Verbo comedendam dedisse: contra Patres statuunt nobis carnem Christi cum persona Verbi tribui.

Contra autem sancta Synodus Epistola Synodali ad Nestorium: *Annuntiantes*, inquit, *sicut secundum carnem mortem unigeniti filij Dei, id est Jesu Christi, & Resurrectionem ejus, & in Cœlos Ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificij servitutem. Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes facti corporis, & sanguinis pretiosi Christi omnium nostrûm Redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes, quod absit, necut viri sanctificati, & verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut divinam habitationem, sed verè vivificatricem, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, ut Deus existens, quia propriæ carni unitus est, vivificatricem esse professus est. Et ideo quamvis dicat ad nos, Amen dico vobis nisi manducaveritis carnem filij hominis & biberitis ejus sanguinem, non tamen eam ut hominis unius ex nobis existimare debemus (quomodo enim juxta naturam suam vivificatrix esse poterit caro hominis?) Sed ut verè propriam ejus factam, qui propter nos filius hominis est factus & vocatus.* Magna igitur Synodus, Joannem capite sexto egisse de doctrina Eucharistiæ testata est: notandumque omnes hujus Synodi actiones recognitas in Concilio Chalcedonensi, & magno omnium Patrum consensu approbatas. C D

D. Joan. c. 6. agit de Eucharistia.

Porrò maximè notandum, Ephesinam Synodum, cum de sanctis Mysteriis loquatur *sacrificij* meminisse. Sic & Nicæna can. 14. *Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his, qui offerunt, corpus Christi porrigant.* Chalcedonensis, Act. 3. *Ex hoc neque terribile, & incruentum sacrificium celebratum est.* Item Synodus Africana, de qua Cyprianus lib. 1. Epist. 4. Arelatensis can. 20. Elibertina, can. 55. Carthaginensis III. can. 24. Toletana, can. 5. Pariter Ignatius ad Smyrnenses apud Eusebium lib. 5. cap. 24. Ambrosius in oratione præparat. ad Missam. Augustinus lib. 18. de civit. cap. 35. quorum mox verba subjiciemus. E

Sacrificium Missæ.

Cæterùm longè sua opinione falluntur, qui putant Eucharistiam eo modo sacrificium indigitari, quod in scripturis legimus, sacrificium cordis contriti, sacrificium & hostiam labiorum, id est orationis, &

A precum. Hoc si ita haberet, absurdè Concilium Arelatense can. 20. decrevisset, *ut peregrino Episcopo locus sacrificandi detur.* Quod nihil aliud est quam quod Eusebius memorat, Anicetum potestatem concessisse Polycarpo obeundi ritum qui in Ecclesia Romana peragi solet, lib. 5. cap. 24. & Ignatius ad Smyrnenses, *Non licet sine Episcopo offerre, nec sacrificium immolare, neque Missam celebrare*, Græcè δοχῦν. Nec enim ad preces fundendas, aut ad gratiarum actionem petendus, aut dandus esset locus, cùm ubique ejusmodi sacrificia Deo offerre possimus. Quod autem peregrinis Episcopis non licebat Eucharistiæ sacrificium in Ecclesiis aliis celebrare, aut sine Episcopo sacrificare, id necessario convincit ejusmodi sacrificium non consistere in simplici gratiarum B actione. Accedit præterea Ignatium hac uti formula, *sacrificium immolare*, quod de gratiarum actione intelligere, ridiculum esset, cum idem significet atque offerre, quod vocabulum Patres in Synodis passim usurpant, ut jam ex Synodis Nicæna, Ephesina, Chalcedonensi notavimus. In Epistola Concilij Carthaginensis vetustissimi apud Cyprianum lib. 1. Epist. 4. *In ordinationibus Sacerdotum non nisi immaculatos Antistites eligere debemus, qui dignè, & sanctè sacrificia Deo offrant.* Qua etiam notione Tertullianus lib. de cultu fœminarum, & Cyprianus lib. 2. Epist. 3. *dicunt offerre sacrificium.*

Objectio jungitur sacrificio spirituali.

Unde & Ancyrana Synodus vocat *oblationis Sacramentum* cap. 16. *In qua quinquennio perdurantes, tum demum oblationis Sacramenta percipiant.* Gan- C grensis can. 4. *quicunque discernit à Presbytero qui uxorem habuit, quod non oporteat à ministrante de oblatione percipere, anathema sit.* Arelatensis, can. 15. Ancyrana, can. 17. de quo inferiùs. Neocæsariensis, can. 13. *Presbyteri qui conregionales sunt in Ecclesia præsentibus Episcopis, vel Presbyteris civitatis offerre non possunt.* Cum igitur Eucharistia sit sacrificium, & oblatio, oportere esse, & qui offerat, & qui sacrificet, & cui offeratur, & quod offertur, quæ accuratissimè describit Cyprianus lib. 2 epist. 3. *Nam si Jesus Christus Dominus, & Deus noster ipse est summus Sacerdos Dei Patris, & sacrificium Deo Patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utique ille Sacerdos vice Christi fungitur, qui id quod Christus fecit imita- D tur. Et sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre secundum quod ipsum Christum videat obtulisse* Augustinus lib. 18. de civitate, cap. 35. In illud Malachiæ. *Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio munda, quia nomen magnum in gentibus, dixit Dominus. Hoc sacrificium*, inquit, *per Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, cum in omni loco à Solis ortu usque ad occasum Deo jam videmus offerri.* Quod igitur offertur, Eucharistia est, Eucharistia autem corpus Christi. Sic enim Nicæna Synodus, *Pervenit ad sanctam Synodum, quod in multis locis, & civitatibus, Diaconi dant Presbyteris Eucharistiam, quod neque E Canon neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi sacrificij potestatem non habent, hi qui offerunt corpus Christi porrigant.* Eadem Ephesina supra laudata. Theodoretus, dial. 3. *Eucharistia est caro Domini nostri Jesu Christi.*

Objiciunt ex Synodis, & Patribus panem & vinum offerri, igitur non verum Christi corpus.

Respondeo panem, & vinum quidem offerri, ad consecrandum scilicet, minimè verò quod panis duntaxat post consecrationem remaneat. Synodus Carthaginensis IV. c. 33.

Sed objiciunt canone 24. Carthaginensis 3. Synodi statui, *ut in sacramentis corporis & sanguinis Domini, nihil ampliùs offeratur, quàm ipse Domi-*

nus tradidit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum. Ex quo concludunt panem communem, & non verum corpus Christi in sacramento exhiberi. Sed profectò illos fugit ratio hujus canonis. Cum enim quidam primitias una cum pane, & vino in altari, quasi una & eadem benedictione consecrandas offerrent, hoc Patres Africani meritò prohibuerunt, & quid offerendum esset ad consecrationem ex instituto Christi, & quæ in primitiis ad benedictionem, caverunt, ut patet ex fine canonis. Addit enim, *neque ampliùs in sacrificiis*, (legit canon 4. Africani Concilij, *primitiæ*) *offeratur quàm de uvis, & frumentis.* Idque ampliùs innotescit d. c. 4. Africani Concilij, in quo exscriptus & explicatus est ille canon 3. Carthagin. *Vt in sacramentis corporis, & sanguis Domini, nihil ampliùs offeratur quàm quod ipse Dominus tradidit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum. Primitiæ verò seu mel, & lac, quod uno die solemnissimo in infantium mysterio solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen propriam habent benedictionem, ut à sacramentis Dominici corporis, & sanguinis distinguatur. Nec ampliùs in primitiis offeratur, quàm de uvis & frumentis.* Hinc autem explendescit quidnam sibi velit canon 28. Synodi in Trullo. *Quoniam in diversis Ecclesiis intelleximus uvam ad altare allatam, &c.*

Enimverò imperiti ministri omnia quæ in altari benedicenda afferebantur sub una benedictione conjungebant, in quo graviter errabant, cum alia sit consecratio panis à benedictione primitiarum.

Altare. Primum igitur sine altari nusquam veteres sacrificabant. Unde & *sacramentum altaris* vocatur cap. 29. Synodi Carthaginensis 3. quo vocabulo adhuc hodie utimur. De eo Laodicena, c. 19. *Postquam Presbyteri Episcopo pacem dederint, tum etiam laicos dare, & tunc oblatio offeratur. Solis autem ministris altaris licet ingredi ad altare.* Antiochena, cap. 5. *Si quis Presbyter vel diaconus proprio contempto Episcopo ab Ecclesia seipsum segregaverit, & privatim congregationem fecerit, & altare erexerit, &* Carthaginensis, canon 10. *Si quis fortè Presbyter à proprio Episcopo condemnatus, tumore quodam & arrogantia elatus, existimaverit debere separatim Deo sancta offerre, vel aliud altare erigendum putaverit, &c.* Idem Canone Apostolorum 2 & 3. Cyprianus Epist. 12. *Eucharistia in altari sanctificatur.*

Sed ut appareret illustrior sacramenti hujus majestas, altaria ipsa consecrabant. Synodus Agathensis, can. 14. *Altaria placuit non solum unctione chrysmatis, sed & Sacerdotali benedictione sacrari.* Hypponensis, canone 6. *Altaria si non fuerint lapides chrysmatis unctione non consecrentur.* Quare & hodie sacra non celebrantur in Ecclesiis, quæ non dicatæ sunt, nisi cum lapide consecrato. Quamobrem non licebat ea contingere laïcis, aut minimè initiatis.

Vasa sacra. De vasis sacris, Carthaginensis 4. can. 5. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu vacuam accipit, & calicem vacuum.* In libello Presbyterorum Edessea contra Ibim, act. 5. Concilij Chalcedonensis. *Calicem gemmatum magni precij oblatum nostræ Ecclesiæ à sancto viro ante annos undecim inter vasa sanctæ Ecclesiæ non reposuit.* Canon Apostolorum 79. *Vas aureum & argenteum sanctificatum, & velamen linteum nemo amplius in suos usus assumat.* De illis Photius in Nomocanone cap. 2. & iis asservandis præpositus erat qui in Concilio Chalcedonensi, act. 7. vocatur *excustos sacrorum vasorum.* Ab Agathensi, c. 6. *Præpositus.*

Vestes sacra. De vestibus sacris, Carthaginensis 4. can. 41. *Vt Diaconus tempore oblationis tantum, vel lectionis alba induatur.* Hieronymus ad Heliodorum, de morte Nepotiani, *Apprehensa manu avunculi, hanc, inquit, tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte, dilectissimo mihi.* & lib. 1. advers. Pelagianos, &c.

Sed & ipsa templa etiam consecrare solebant. Carthaginensis Synodus 5. canon 6. *Qui nullo testimonio se baptizatos noverunt, baptizentur: similiter de consecratione Ecclesiarum faciendum est.* Arausicana 1. canone 10. *Episcopus in alieno territorio Ecclesiam ædificans, ab ejus consecratione abstineat, ut quæ ad eum pertineat Episcopum in cujus territorio Ecclesia excitatur.* Ecclesiarum autem consecrationes maxima celebritate fiebant, *& incruentis sacrificiis, & mysticis consecrationibus divinum numen placabant*, inquit Eusebius lib. 4. de vita Constantini, cap. 45.

Corpus Christi servatum. In sacrario autem asservabatur corpus Christi in gratiam infirmorum, & absentium, quod & secretarium dicebatur. Arelatensis Synodus secunda, canone 15. *In secretario Diaconi corpus Christi præsente Presbytero tradere non præsumant.* De eo, canon *tribus gradibus.* De consecrat. distinct. 2. quod insacratis ministris ingredi nefas. Laodicensis Synodus canon 21. *Non oportet insacratos ministros licentiam habere in sacrarium, seu Secretarium quod Græci Διακονικὸν appellant, ingredi, & contingere vasa Dominica.* Insacros autem ministros vocat Subdiaconos, ut & interpretatur Zonaras, quibus non est manus imposita, ut ait Carthaginensis 4. Synodus canone 5. Vasa autem Dominica sunt ubi asservatur corpus & sanguis Christi, ut interpretatur Balsamon. Patenam enim & calicem vacuas Subdiaconis contingere licebat dist. can. 5. Carthag. 4. Synodi. Altaria igitur consecrata, vasa sacra, vestes sanctæ, Sacrarium, longè aliud panem illum existimasse Ecclesiam, quam panem communem demonstrant.

Viaticum. Verùm quid illud est viaticum, cujus omnes fere Synodi mentionem fecerunt? Quid fortius magisque inexplicabile ad confirmandum dogma catholicum Ecclesiæ? Nicæna can. 13. *De iis qui excedunt, antiqua & canonica lex nunc quoque servetur, ut si quis vita excedat, ultimo & maximè necessario viatico ne privetur. Si autem deploratus, & communionem assecutus, rursum in vivos relatus sit, tum iis qui orationum sunt tantùm communionis participes. In summa autem de quolibet excedente, & Eucharistiæ participationem petente, Episcopus eum cum examinatione oblatione impertiat.* Ancyrana can. 7. *Si periculum mortis, expectatioque ex morbo vel alia occasione evenerit, ii sub definitione recipiantur.* ἐν ὅρῳ, ut interpretatur Balsamon, sub distinctione, sub conditione, id est, hac conditione, ut si in vivos relatus sit, maneat cum iis qui orationum sunt tantum participes, ut ait Synodus Nicæna. Carthaginensis 4. canone 77. *Pœnitentes qui in infirmitate sunt, viaticum omnibus in morte positis pœnitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare, quod morientis sufficit reconciliationi, secundum definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem viaticum nominaverunt.* Hoc autem apertè Eucharistiam vocat Carthaginensis 4. canone 76. ut & Nicæna, dicto canone 13. Unde Elibertina, canone 47. dicit, *Edere de communione pacis.* Hoc egregiè describit Cyprianus epist. 2. *Meritò trahebantur dolentium pœnitentia, &c.*

Augustinus lib. 2. de visitatione infirmor. *Illud etiam vivificum Dominici corporis sacramentum suscipere fili mi non renuas, quin potius illud avidissimè quæras, fideliter comedas. Cibus enim incomparabilis, ineffabilis, viaticum tibi saluberrimum, redemptionis tuæ pretium, redemptoris monimentum, & redempti munimentum.* Quo viatico, & supersubstantiali pane heterodoxos minimè uti in extremo vitæ articulo positos nihil mirabile est, quippe qui præter panem communem & prophanum hic aliud

non cogitent. Ideoque illum in arca domestica, & prophana, minimè verò in sacrario concludunt contra Ecclesiæ Catholicæ sanctum morem & institutum, quæ Eucharistiam in usum infirmorum semper in Sacrario religiosè asservare consuevit, ut nos docet historia Serapionis apud Eusebium lib. 6. cap. 36. ex Epist. Dionysij Alexandrini.

Quod etiam decrevit Synodus 4. Carthaginensis, canone 74. *Ut si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur, ori ejus Eucharistia.* Et ita apparet servatam fuisse Eucharistiam, & infirmis sub una duntaxat specie communicatam.

Quod autem ex Evagrio, & Nicephoro objicitur, quæ supererant ex communione, puerulis edenda proposita fuisse Constantinopoli, hic usus Ecclesiæ Constantinopolitanæ non necessario includit Eucharistiæ Sacramentum minimè solitum servari in usum morientium. Nam & in Ecclesia Romana in sacrario corpus Christi asservabatur in usum morientium, & nihilominus quæ supererant in altari à ministris eò sumebantur. C. *Tribus gradibus.* De consecrat. dist. 2. Verùm non tantum in sacrario servabatur Eucharistia, sed in quibusdam provinciis Presbyteri populo in manum distribuebant, quibus licitum erat vel domi asservare, & ibidem sumere: & nihilominus eosdem participare sacramento corporis Christi, ac si de manu Sacerdotis in Ecclesia percepissent. Ex quo infertur, eundem panem esse extra Synaxin, qui in Ecclesia edendus proponitur. Cyprianus Sermone de lapsis. *Cum quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.* Basilius, in Epistola ad Cæsarium. *Omnes qui sunt in deserto Monachi ubi non est Sacerdos, illic habentes communionem, ex seipsis illam sumunt. Alexandriæ autem, &c.*

Hoc tamen postea interdictum est ab Ecclesia, ut supra ostendi ex Synodo Carthaginensi.

Adoratio Eucharistiæ.

Nunc de adorandæ Eucharistiæ ritu pauca dicenda sunt. Id autem probari facile non potest ex Synodis antiquis, nisi quatenus verum Christi corpus in sacra cœna porrigi concedunt, ut continuò, & adorandum præcipiant. Certè adversarij Eucharistiam primis sæculis solitam ostendi populo, admittunt. Ad quid autem corporis Christi elevatio, & ostensio, nisi ut à populo coleretur? Chrysost. serm. 3. ad Ephes. Meminit veli cujusdam, quod durante liturgia tollebatur. Verùm quia August. & Theod. apertissimè docent morem adorandæ Eucharistiæ, ideo totis viribus illorum sententiam destruere conantur. Augustinus in Psalm. 98. in illud, *Adorate scabellum pedum ejus. In illa carne*, inquit, *hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoraverit.* Quem ad locum Augustini, Synodus Francofordiana sub Carolo Magno allusit art. 4. *Non ex usu hominis debemus æstimare scabellum, non enim corporalis Deus, aut non immensus, ut tanquam fulcrum pedibus ejus, scabellum putemus: neque adorandum quidquam præter Deum legimus, quia scriptum est, Dominum tuum adorabis, ubi idem dicit, quid sit scabellum. Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum. Per scabellum terra intelligitur, per terram autem corpus Christi, quam hodie in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adorant.* Quæ verba Synodi demonstrant, quam fallantur ij qui adorationis usum ad posteriora sæcula referunt, cum hæc Synodus adorationis meminit, ut veteris Ecclesiæ instituti & usus. Veniamus ad Theodoretum.

Dialogo 2.

Signa, inquit, *mystica non recedunt post sanctificationem à sua natura. Manent enim in priore substantia, & figura, & forma, sed concipiuntur ut facta sunt, & creduntur & adorantur facta ut creduntur.* Rationem reddit cur adorentur, *quia ipsa facta sunt ut creduntur.* Creduntur autem facta caro, & sanguis Christi, alioquin non adorarentur. Porrò cum Theodoretus apertè doceat symbola alia facta esse in mysteriis post sanctificationem, quàm antea erant, & concipi, & credi, & adorari ut ipsa facta sunt, quid illustrius adduci potest ad confirmandam totam doctrinam Ecclesiæ de Sacramento Eucharistiæ?

Dum verò contendunt adversarij omnes qui sacris intersunt, mysteriis debere communicare, minus videntur ad Apostoli sententiam attendisse, qui admonet illos qui ad mensam Domini accedunt se ante diligenter probare, nequaquam autem mysteriis interesse prohibet. Pari quoque ratione Antiochena Synodus canone 2. eos qui per insolentiam à perceptione Eucharistiæ abstinebant, reprehendit, & tamen mysteriis adesse non vetat. *Omnes qui Ecclesiam ingrediuntur, & sacras scripturas audiunt, orationi autem cum populo communicant, vel sanctam Eucharistiæ participationem, propter aliquam insolentiam aversantur, eos ab Ecclesia expelli, donec postquam confessi fuerint, fructusque pœnitentiæ ostenderint, & imploraverint, veniam assequi possint.* Hieronymus post Paulum, in caput 3. 2. ad Timoth. prohibet laicis ne accedant ad sacram synaxim nisi ab officio conjugali cessarint, & tamen sacris quotidianis illos minimè arcet.

Missæ privatæ.

Quod attinet ad Missas privatas, earum meminit Augustinus c. & hoc. de consecrat. dist. 1. Synodus Vasensis canone 6. *In omnibus Missis, &c.* Agat. canone 14.

Si quis etiam extra parœcias, in quibus legitimus est ordinariusque conventus, & oratorium habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missam audiat, propter fatigationem familiæ, justa ordinatione permittimus, &c.

Quo Canone maximè notandum est patres hujusce Synodi usurpasse verbum, *audire Missam.* Quod tamen Novatores nusquam reperiri asserunt.

Item canone 15. Arelatensis Synodi prohibetur Diaconis *præsente Presbytero corpus Christi tradere.* De corpore autem, non de calice loquitur. Nunquam enim auditum vinum consecratum in sacrario servari consuevisse, quoniam cito acesceret, & corrumperetur. Porro varium fuisse usum communicandi in Ecclesiis inde colligimus, quia assignari non possit tempus, quo laïci in Occidentali Ecclesia cœperint sub una specie communicare. Ex quo facilè conjicitur primis Ecclesiæ seculis non semper præceptum fuisse, sub utraque specie communicare.

De memorijs martyrum, & sacris conventibus, & festis quæ in iis fiunt. Gangrens. Synodus.

Invocatio Sanctorum. Chalcedonensis.

Ecclesiæ, & altaria ædificata in locis ubi erant martyrum reliquiæ. Carthaginensis V.

Historias martyrum in Ecclesia recitatas. Africana. Can. 13.

Martyria visitata orationis & curationis gratia. Laodicensis. Can. 9.

Sanctorum cultus.

SI veritas hæresi antiquior est, ut rectè Tertullianus lib. 1. adversus Marcionem, nihil est in Ecclesia quod vetustas magis commendet quam reliquiarum cultum. Eo enim ipso Eunomiana, & Caïna hæreses damnatæ, quod reliquiarum venerationem despectui haberent, teste Hieronymo adversus Vigilantium. At certum est Cainam hæresim exordium sumpsisse a Valentino, cujus hæresis Ecclesiam infestare incepit temporibus Antonini Pij, anno à passo Christo centesimo decimo octavo.

Hanc etiam hæresim circa tempora Nicænæ Synodi Eustathius renovaverat in Paphlagonia, contra quem Gangrensis Synodus coacta, in eos qui eam

doctrinam damnant, anathema pronuntiat can. 20. *Si quis superbiæ, &c.*

Preces & invocatio nominatim consignatur in Concilio Chalcedonensi, act. 11. ubi acclamant Patres, *Flaviano æterna memoria, ecce ultio, ecce veritas. Flavianus post mortem vivit, martyr pro nobis oret.* En sexcentorum triginta Patrum testimonium.

Usum imaginum fuisse in Ecclesia ex Elibertina Synodo, Romana sub Constantino Pontifice, Constantinopolitana V. Oecumenica, Trullensi. De Canone Elibertino.

Imagines.

IMaginum autem usum à primis nascentis Ecclesiæ primordiis viguisse docet Elibertina Synodus can. 36. quo vetatur in parietibus Ecclesiæ depingi imagines rerum, quas colimus, & adoramus. Hinc conspicuum evadit ante Concilium Elibertinum usum pingendi imagines invaluisse. In Ecclesia Constantinopolitana depictæ erant imagines SS. Patrum, qui quatuor prioribus Conciliis interfuerant. Nam Philippicus Imperator damnatus est à Synodo Romana sub Constantino Pontifice, quod eas delevisset. In Concilio 5. Oecumenico act. 1. Clerici, & Monachi Antiochiæ, queruntur de Severo Antiocheno Episcopo, quod columbas aureas, & argenteas, in formam qua Spiritus Sanctus apparuerat, super divina lavacra, & altaria appensas, cum aliis in proprios usus convertisset. Nec eas columbas eo tantùm tempore in Ecclesiam introductas & super altaria collocatas, ex ipso textu facile est colligere, ut nec imaginem B. Joannis Baptistæ, de qua sic statuit Synodus in Trullo, *Inter nonnullas venerabilium imaginum picturas, Agnus qui digito Præcursoris monstratur, &c.*

Preces, oblationes, & sacrificia pro defunctis, Carthaginensis IV. Arelatensis II. Vetus Concilium Africanum ante tempora Cypriani, Vasense, Carthaginense III. Arelatense III.

Infernus.

DEscensui Christi ad inferos quàm infensi sint sectatij docet Calvinus lib. 2. instit. cap. 16. sect. 8. Cùm in incerto relinquit, utrum inter fidei articulos numerandus veniat. Id autem facit ne cogatur plures locos in inferno constituere, & tamen fatetur invitus, *Descensum illum Domini ex piorum communi omnium sensu fuisse desumptum, quando nemo est Patrum, qui non in suis scriptis descensum Christi ad inferos commemoret, tametsi interpretatione diversa.* Porrò nullius alius interpretationis meminit Calvinus, quàm ejus quæ est Ecclesiæ, & Patrum, nempe *quod Christus descenderit ad animas Patrum, qui sub lege erant mortui, ut nuncium peractæ redemptionis perferret, & erueret eos de carcere ubi conclusæ tenebantur.* Agnoscitque caput 3. prioris Epistolæ Petri, ad id probabiliter aptari posse, *Christum prædicasse spiritibus qui in spelunca erant. Nam & eo contextus nos ducit, fideles qui ante id tempus defuncti fuerant, consortes fuisse ejusdem nobiscum gratiæ: quia vim mortis inde amplificat, quod ad mortuos usque penetraverit.* Et inferius. *Quod autem Petrus non ita distinctè loquitur, non ita accipiendum est, quasi nullo discrimine pios simul ac impios permisceat.* At quid hoc est, nisi plures locos in inferno constituere? Tollamus si licet, Lymbi vocabulum, concedit tamen fuisse locum animabus piorum destinatum, sed separatum à damnatis, quæ est fides Ecclesiæ.

Synodus Vasensis canone 6. *In omnibus Missis sive matutinis, sive Quadragesimalibus, sive in illis, quæ pro defunctorum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, Sanctus, Sanctus dici debet.* Hoc autem fiebat non tantum die depositionis, sed annuis diebus. Unde nomen anniversariorum invaluit. Tertullianus in exhortatione ad castitatem: *Jam repete apud Deum, pro cujus spiritu postules, pro quo oblationes annuas reddas.* Et lib. de corona militis. *Oblationes pro defunctis annua die facimus.*

Quadragesimam celebratam fuisse in prioribus sæculis, Synodus Nicæna. Laodicensis. Agathensis. Vasensis.

SYnodus Nicæna, can. 5. *Synodi fiant, una & quidem ante Quadragesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo offeratur.* Laodicensis, can. 50. &c.

Synodus in Trullo, can. 56. testatur ova, & caseum fuisse prohibita per universum orbem, &c.

Objectiones hæreticorum adversus Concilia per Thomam Bozium dissolutæ.

MIrum quam sint hæretici impudentes: nam cum velint sibi omnia tribui, cæteros nihili haberi, sicut sibi cuncta arrogant, reliquos nullo loco ducunt: aiunt rationi non convenire, ut in Conciliis judicio majoris partis stetur. Id quam sit appositè dictum, quivis perpendere potest. Et ut videas quam sint cœci, inspice quid afferant.

Lib. 5. de signis Ecclesiæ Dei c. 9.

In Nicæno, inquiunt illi, consessu, Paphnutius solus restitit liberè omnibus Episcopis volentibus prohibere Sacerdotibus usum conjugij, & protinus omnes rejecta priori sententia illi assensum dedere. Hæc isti ineptissimè. Non enim negamus esse in potestate cujuslibet apertè contra omnes dicere suam sententiam, antequam quidquam decernatur: at ubi res est diffinita, secus sentire prorsus flagitiosum, & impium. Igitur unius opinio cunctis præstabit, ubi omnes accedent illi, consilio priori mutato. Atque ita contra hæreticos erit, quod adducunt. Quamvis figmentum sit, quod de Paphnutio narratur. Socrates enim qui hæreticus fuit Novatianus, & indignus cui fides adhibeatur, ac Sozomenus eum secutus, qui id recitant, vixere annis centum post acta Nicæna: neque unde quod scribunt, acceperint, vel ipsi dicunt, vel aliunde apparet: contrarium vero constat ex Eusebio & Ruffino æqualibus eorum temporum, qui scriptis acta Concilij Nicæni sunt complexi: & Epiphanius, qui paulo post floruit, contra hæresim quadragesimam nonam scribens asserit, contra Canones Ecclesiasticos esse ut Sacerdos, & Diaconus liberos gignant. Et Hieronymus contra Vigilantium testatur in toto Oriente, & Ægypto, non licere conjugatis ad ordines sacros assumi, nisi desinant esse mariti. Basilius autem, Epistola ad Gregorium, vetat omnino Sacerdotem priori uxori adhærere, quasi sit contra sanctiones. Quid plura? Canone tertio Concilij Nicæni interdicitur nominatim, ne in domibus Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, mulieres ullæ habitent, nisi sit mater soror, aut amita. Est itaque apertissimum mendacium, quod Socrates & Sozomenus scribunt.

Suffragiũ unius. — *Paphnutium.* — *Euseb. lib. 3. de vita Const. Ruf lib. 10.* — *Circa cœlibatum Sacerdotum.*

Urgent tamen Hæretici, & adducunt Nazianzeni dictum, Epistola ad Pompeium scribentis se omnia Episcoporum Concilia fugere. Sed de sui tẽporis Conciliabulis verba facit Nazianzenus, in quibus Hæretici à Constantio Episcopi perperam constituti passim bacchabantur. Hinc illæ factiones Arimini, Seleuciæ, Tyri, Syrmij: & qui potuit Concilia improbare Nazianzenus, qui Nicænum sic amplexatur, & Constantinopolitano subscripsit? Basilius alibi, quæ mens fuerit Nazianzeni declarat ad Athanasium scribens: videri sibi fieri non posse, ut legitimum Concilium fiat, & ideo opus esse mitti ad Pontificem Romanum qui interponat authoritatem suam. Hæc intimus Nazianzeni Basilius.

Epist. 52. ad Athan.

Adducunt ijdem Augustinum, qui contra Maximinum, sic loquitur: Neque egò Nicænum neque tu debes Arimum tãquam præjudicaturus proferre judicium Concilij: neque ego ejus authoritate, neque tu illius detineris: Sed Augustinus non rejicit ullo modo ijs verbis Concilium; ait autem Maximinum non detineri authoritate Concilij Nicæni, quod respuebat: idque

Lib. 3. contra Maximin.

dicebat, quod in animo haberet ex alijs efficacioribus illum confutare: alioquin antea dixerat eodem libro: hoc est illud *ὁμοούσιον*, quod in Concilio Nicæno adversus Hæreticos Arianos à Catholicis Presbyteris veritatis authoritate & authoritatis veritate confirmatum est. Hæc Augustinus, quibus quid illustrius? Sed quantùm detulerit Augustinus Concilijs universalibus, passim colligitur ex ejus scriptis, in quibus sit satis addidisse Epistolam centesimam sexagesimam secundam: & ideo quod alibi ait idem, Concilia plenaria à posterioribus emendari intelligitur de Concilijs non legitimis, quale erat illud Cypriani, & alijs, quæ a Petri successoribus non fuerint approbata: referri etiam potest ad morum sanctiones, quæ pro temporum varietate variari possunt.

D. Augustinus Concilijs quantum detulerit.

Lib. 2. de Bap. cap. 3.

Neque est, quod objiciant Hæretici Synodo Chalcedonensi attribui inconsultam temeritatem à Leone. Potest enim Pontifex Romanus habere Concilia rata, eademque reprobare. Est enim Petri successor, cui traditæ sunt claves regni cœlestis, & super quem jacta sunt Ecclesiæ fundamenta. Cum verò reprobat, tunc Episcopi sequuntur ejus reprobationem, sententiamque mutant, atque ita, quod ipse sancit, à Concilio universali sancitur: in Concilijs verò id spectatur, in quod postremo convenitur. Quamvis id, quod Leo reprobat, non fuerit ritè in Concilio Chalcedonensi tractatum, sed quorundam factione, & ambitu dolosè inductum, ut ex ejus actis liquet. Cum porro Gratianus ait, dissentientibus inter se Concilijs, antiquioribus standum, magisque probans, id refertur ad ea, quæ spectant ad morum diversitatem, vel quæ Pontifex Romanus non habuit rata, vel universalia non sunt. Idcirco bene idem dixit, Concilia Episcopalia invalida esse ad aliquid constituendum pertinens ad fidem.

Leo Epist. 53. ad Anat. 54. ad Marci. 55. ad Pulcher.

Dist. 55. cap. Domino.

Neque verò facit adversus nos, quod in Concilio Judæorum, præsidente Caipha, Christi doctrina fuerit rejecta, idemque morti adjudicatus. Hoc namque inter nos & antiquos est discrimen. Poterat universitas illorum excidere ab amicitia Dei, nostra non potest, ob arctissimam, de qua diximus, conjunctionem. Accedit huc quod illud Judæorum Concilium nullomodo legitimum fuit.

Ioan. 9. & 11. Marc. 14.

Caiphas enim, qui præerat, per vim fuerat delectus, & ex hæresi erat Sadducæorum. Adhuc senatus ille septuaginta duorum virorum à Moyse de jussu Dei constitutus, cui jus erat una cum Pontifice de rebus Religionis decernere, jam fuerat a Romanis sublatus. Sic itaque nullum erat illud Concilium, cum neque Pontifex jure electus, neque superstites essent Hebræorum divinitus instituti Consiliarij, & legum latores. Adde prædictum fuisse Judæorum, Synagogam divinitatis afflatu derelinquendam, Christum morti ab illo dandum, veritatemque repudiandam. Contrarium de Ecclesia Christiana, & Petri Cathedra prænunciatum, portas inferorum nihil adversus eam valituras, Christum fore nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Sed de hoc in 2. classe.

Concilium Iudæorum quomodo erravit actor. 5.

Isa. 6. & 9.

Illud ineptum quod subjiciunt in Hierosolymitano Concilio dissensisse a Petro Jacobum, quod ille abrogandas omnes antiquæ legis cæremonias judicarit, hic verò retinendas aliqua ex parte, & Petri quidem sententiam fuisse veram, constat ex ijs, quæ disputat Paulus in Epistola ad Galatas, & tamen Concilium Jacobo, falsitati scilicet (sic aiunt modestissimi hæretici) adhæsit. Sed falsum dissensisse a Petro Jacobum: addidit aliquid ad sententiam Petri Jacobus: Idque Petro gratum ratumque fuit, quod nondum venerat illi in mentem.: Convenereque Apostoli inter se, ut abrogarentur quidem ritus antiqui: quædam tamen retinerentur, ne irritarentur animi Judæorum palam, sed paulatim allicerentur. Atque ita quæ cunctis patebant, ut suffocati usus ac sanguinis, noluerunt protinus antiquari. Nam & Paulus ipse postea Titum circumcidit, templumque ingressus est observans vetustos ritus, ut ex Apostolicis actis constat: & circumiens Civitates decreta illius Concilij prædicabat. Ubi verò jam cultu Christi propagato diminuti sunt Judæi, & cæremoniæ prorsus deletæ.

Circa dissensionem D. Petri à Iacobo.

Neque verò cuiquam negotium facessere debet, quod aiunt iidem Hæretici, Neocæsariensis Synodi lege cautum, ne Presbyter convivio secundarum nuptiarum intersit, piaculumque imponat hominibus hisce: atque ita secunda matrimonia vetantur: quod est contra Apostolum dicentem: ***Si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat in Domino:*** En ut Apostolus adversetur illi decreto, quod respuit secundas nuptias, & tamen approbatur a Leone quarto, & Synodo Nicæna, ut habetur in Florentina. Verum pertinet illa sanctio Neocæsariensis ad eos, qui prima vivente secundam ducunt uxorem: tamen ad illos referri, qui mortua prima secundam ducunt, nihil adhuc ad rem facit. Aliud est enim vetari aliquid aliud, si fiat ratum esse quidem, sed locum deberi alicui expiationi ob incontinentiæ vel præsentis suspicionem, vel futuræ coërcitionem: neque frustra Apostolus dixit: ***nubat in Domino.*** Quod scilicet periculum foret, ne qui convolat ad secundas nuptias libidine ductus, in Domino haud nubat, ut accidit maritis Saræ qui à dæmone ob incontinentiam occidebantur. Quid? nonne indicitur jejunium sacro flumine abluendis, & ordinandis? Quis autem vecors dicat ob id vetitum Baptismum, vetitos ordines? Sic in Concilio Laodicensi statuitur ut ex indulgentia communio reddatur ijs, qui duxerint uxorem secundam: nam & Paulus usum tam primi, quam secundi matrimonij ait se concedere secundum indulgentiam. Optat ille, ut omnes sint, sicut ipse, immunes ab omni usu matrimonij, ait se concedere: sed quando non omnibus idem datum, Paulus imbecillioribus indulget.

1. Cor. 7.

Circa secundas nuptias.

Thes. 7.

1. Cor. 7.

Quod autem Canone undecimo Concilij Arelatensis cavetur non posse consecrari sacerdotem conjugio obligatum, nisi fuerit promissa conversio, at Concilio Gangrensi communio interdicitur ei, qui nolit interesse sacrificio Presbyteri conjugati, quod approbatur à Leone quarto: rursusque in Concilio Nicæno, & referunt Socrates ac Sozomenus, permissum, ut Sacerdotes retineant uxores antea ductas neque usus earum interdictus: non efficiunt hæc quod Hæretici volunt, ut veritas sibi dissideat, & Arelatense decretum sit contrarium Gangrensi, & Nicæno. Nam diversa sanciri pro diversitate regionum in his, quæ spectant ad mores, ut possunt, sæpe debent: verbi gratia, Græcis licet consecrare fermentatum, ut aiunt, nobis non licet: sed tamen adhuc est aliud, quod ijs sanctionibus continetur. Gangrense Concilium coactum est adversus Manichæos, & Eustatium Sebastenum, qui nuptias a Deo detestabantur, ut nollent homines interesse sacris Presbyteri cui fuisset uxor, sic enim Canon ille. ***Quicumque à Presbytero, qui uxorem habuit, decernit non licere, eo ministrante, de oblatione percipere, anathema sit.*** Viden ut per summum scelus truncata Canonum verba adducantur ab Hæreticis? Quantum ad Concilij Nicæni historiam, diximus esse figmentum, & id è Concilio Arelatensi magis liquet, in quo sanctiones Concilij Nicæni eodem repetuntur ordine, quo scripta fuerunt Nicææ. Sed ponamus esse verum, quod aiunt, nihil tamen Socrates & Sozomenus asserunt diffinitum, tantum rem venisse in consultationem, non in leges relatam.

1. Hist. E. de libellis.

Decreta morum mutantur.

Atque hic etiam licet Hæreticorum imperitiam cognoscere. Nam enim in Concilio Nicæno scripta sit hæc: qui vero per Dei gratiam vocati primò quidem ostenderunt fidem suam deposito militiæ cingulo: post hæc autem ad primum vomitum reversi sunt, ut & pecunias darent & ambirent rursus ad militiam redire,

Cap. 12.

Circa militiam.

A illi decem annis sint inter pœnitentes: putarunt stolidi isti hac sanctione militiam damnari, & ideo vociferantur adversus illam sanctissimam Synodum, quasi execretur quod Joannes approbat in Evangelio Lucæ: neque advertunt ibi fieri verba de militibus, qui maluerunt imperantibus Diocletiano, Maximiano, & Licinio, paulo ante illum conventum deponere cingulum militare, & omni dignitate privilegioque spoliari, quam Christum abiurare, ut Eusebius tradit: ob id de Valentiniano Rufinus ait, à Deo recepisse imperium pro cingulo, quod spreverat tempore Juliani. Agi vero de lapsis eo loco, tradit idem Rufinus alibi, quem secutus est Balsamon Antiochenus.

Luc. 3.

Euf. lib. 8. c. 4. lib. 9. cap. 10. c. 1. & 6.

Cap. ult. Rursus aiunt Hæretici, in Concilio Laodiceno libri Tobias, Judith, Baruch, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæi inter Canonicos haud reponuntur, & in Cōcilio B Carthaginensi reponuntur, & tam Laodicense recipitur in Synodo sexta, quam Carthaginense approbatur à Pontifice Romano. Sed quid consequitur ex ijs quæ adducunt Hæretici? Nihil profectò. Episcopi Conventus Laodiceni nihil definierunt de ijs libris quod eis non esset adhuc authoritas eorum comperta quæ Episcopis Africæ erat explorata. Ideo neque hi, neque illi lapsi: perinde ac si Judex multos absolvat, multos autem, de quorum causa nihil illi liqueat neque absolvat, neque condemnet, vel in aliud tempus, vel ad rei definitionem rejiciat: nunquid hic à veritate aut justitia recessit? Sapienter egisse nemo poterit diffiteri.

Circa libros Canonicos.

Cap. 17. Objiciunt Hæretici præterea verba Concilij Toletani, quæ sunt hujusmodi: Is qui non habet uxorem, C & pro uxore concubinam habet, à Communione non repellitur tantùm ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Hæc Hæretici, qui cum sint imperitissimi Historiarum, & agantur a furore transversi, neque sciunt, neque advertunt quid apud majores fuerit in more positum. Sciendum verò concubinarum duo fuisse antiquitus discrimina, quarum quæ pro uxoribus habebantur, non repellebantur à cœtu Christianorum: aliæ verò nullo modo admittebantur. Vocabantur illæ concubinæ, quod neque nuptiæ celebratæ essent, neque nuptijs adfuisset Sacerdos: sed tamen conjugum justarum loco reputabantur, ut observavit Gratianus. De his verba facit illud decretum.

Concubinarum duo genera antiquis.

Dist. 34. cap. omnibus. Quod vero addunt ijdem in Canonibus sextæ Synodi multos esse errores (in secundo namque recipitur D Concilium Cypriani de rebaptizandis ijs, qui ab Hæreticis sunt baptizati: septuagesimus secundus nulla declarat Catholicorum conjugia cum Hæreticis, quæ tamen valent, quamvis Catholici peccent, atque si canones ab Hadriano primo in Epistola ad Tharasium dicuntur divinè & legaliter prolati, citantur à Nicolao primo Epistola ad Michaelem, ab Innocentio tertio, & à Concilio septimo, nihil colligunt. Atque ut intelligamus, quot & quantis mendacijs perverse Hæretici oppugnent veritatem, sciendum canones illos nullo modo editos à sexta Synodo, ut constat ex actione quarta septimi Concilij. Sexta namque Synodus habita est tempore Agathonis Papæ, & Constantini Pogonati. Hi verò canones editi fuerunt antea tempore Justiniani secundi ac Sergij Papæ ab aliquot Epis- E copis, ac falsò sexto Synodo adscripti, rejectique palam fuere à Pontifice Romano, ut Beda scribit libro de sex ætatibus in Justiniano & apparet è tertio canone illos editus anno mundi, juxta Græcos, sexies millesimo centesimo nonagesimo nono qui incidit in annum secundum Justiniani junioris, ex quo recipit imperium, ut observavit etiam Stephanus Syncellus Tharasij Episcopi Constantinopolitani. At Concilium sextum est habitum anno sexies millesimo centesimo septuagesimo secundo: atque ita intercedunt anni viginti septem. Apertius autem in canone primo id apparet. In eo namque numerantur, ac recipiuntur universalia

Circa Canones sextæ Synodi.

Inno. c. à multis de ætat. ordin. Syn. sept. c. 3. 4. & 5. 6.

Canones dicti quinisexte seu in Trullo rejecti a Papa.

A Concilia, & inter alia sic habetur: Præterea sextæ quoque Synodi, quæ in hac civitate Imperatoria congregata fuerat, fidem, quæ majorem ex eo firmitatem accepit, quod pius Imperator noster ejus decisiones suo signaculo munivit, ad futuram per omnia sæcula securitatem non amplius movendam neque agitandam, nos servare profitemur. Hucusque Synodus illa, è quibus apparet hos canones non esse sextæ Synodi, defuncto jam Constantino, quem divæ memoriæ vocat hic canon, quod defunctus esset.

Amplius ex ipso initio canonum, liquet eos editos Imperante Justiniano post Synodum sextam, à qua nullos conscriptos canones constat ibidem: sic enim dicitur: quoniam verò sanctæ & universales duæ Synodi in hac imperante & Dei observatrice civitate B congregata, una quidem temporibus divinæ recordationis Justiniani: altera verò sub piæ memoriæ Imperatore Constantino tuæ mansuetudinis patre: ad paternæ declarandum fidei mysterium sacros canones nequaquam conscripserunt. Hæc ibi.

Sed afferamus adhuc alia adversus Hæreticos, & eorum solvamus objecta: dicamusque in secundo canone nullo modo approbari Concilium Cypriani de Baptismo iterando. Sic enim verba canonis: Præterea verò recipimus, & à Cypriano, qui Afrorum regionis fuit Archiepiscopus, & Martyr, & Synodo, quæ sub ipso fuit, emissum canonem, qui in prædictorum Præsulum locis, & solum secundum traditam eis consuetudinem servatus est. At sub Cypriano multa sunt habita Concilia præter illud, quod de iterando Baptismo est actum. Inter alia unum de lapsis, ut apparet C ex Epistola Cypriani ad Cornelium, aliud de baptizandis infantibus. Hæc igitur approbati credendum est omnino, non illa quæ certissimum est fuisse rejecta: & patet quia loquitur de canone qui fuerit servatus, at ille de renovando Hæreticorum Baptismo non est receptus. Quantum ad septuagesimum secundum canonem, dicimus non esse absurdum, ut diversæ edantur constitutiones, pro temporum atque hominum diversitate: & quæ prius editæ fuerant, aboleantur in ijs quæ pertinent ad mores. Itaque possunt à Concilijs irrita fieri Concilia Catholicorum cum Hæreticis, rursus alio tempore haberi rata. Ad verba Hadriani, dicimus referri ab Hadriano verba ipsius Tharasij asserentis eos canones divinè & legaliter sextæ Synodi prædicatos. Quin necesse à Tharasio D non citari canones istos editos imperante Justiniano, sed alios, quorum memoria non in scriptis, sed in hominum prædicatione superest. Tharasius namque optimè sciebat nullos extitisse canones Synodi sextæ ex electione eorum, quos recitavimus. Nicolaus autem profitetur apertè se citare cum canonem Græcorum, quemadmodum citavit Paulus verba Poëtarum, obtestans nihil ijs deferri, nisi quantum appareret in ijs boni, aut potius quantùm tribuerent ijs Græci.

Lib. 1. Epist. 2. lib. 3. Epist.

Idem dicimus de Innocentio ac septimo Concilio, citari scilicet ab ijs canones hujusmodi, non ut certæ & indubitatæ fidei decreti, sed quatenus in ijs inerat boni ac verisimilis, exceptom forsitan à sexta Synodo fictionibus nonnullis admistis, ut fieri solet, quamvis in septimo Concilio afferantur ij canones à privatis E ad quos non spectabat eos sancire.

Adducunt etiam Hæretici Concilium quoddam Francofordiense, in quo septimum reprobatur, & imagines damnantur. Sed quæ exstat legitima Synodus Francofordiensis in libris Conciliorum, nullo loco vel reprobat septimum, vel imagines damnat. Sciendum à Constantino Copronymo omnium scelestissimo Imperatore coactum quendam Conventum Constantinopoli ante septimam Synodum Nicænam secundam, ut Paulus Diaconus & Zonaras tradunt, ideo appellatum ab eo Concilium hujusmodi septimum, neque enim Nicænum secundum cæteris adnumerabat. In Francofordiensi igitur hæc Synodus

Circa imagines.

ſeptima rejicitur ut ſcribit Aymonius.

Lib 4. c. 9.

Nihilominus anno M. DXXXXIX. emiſſus eſt ab Hæreticis liber quidam nomine Eliphili, in quo Carolus magnus quatuor libris fingitur imagines oppugnare. Sed eos eſſe commentitios, & ab Hæreticis confictos, plurimis neceſſario probatur, ut nemo rem diffiteri poſſit. Ac primo conſtat apertiſſimè ex Hiſtorijs Zonaræ, Cedreni, Landulphi ſagacis, Gregorium tertium, Hadrianum primum, Leonem tertium ideo abjunxiſſe ſe ab amicitia Imperatorum Græcorum, & totos ſe dediſſe Pipino, & Carolo Magno Regibus Francorum, quod illi quidem imagines exſecrarentur. Sic enim Zonaras de Gregorio tertio: Gregorius, deſerta Imperatoris obedientia ob perverſam illius opinionem, pacem cum Francis fecit, cum prius ſæpe dediſſet operam, ut Leonem per literas ob odio Dei revocaret, usque ad imaginum ſacrarum cultum reduceret. Hæc ille. Deinde Carolus Magnus coluit maximè præ cunctis Hadrianum, ut conſtat tum ex alijs, tum ex carminibus, quæ viſuntur adhuc inciſa in tabula ænea pro Templo Vaticano in laudem Hadriani, è quibus placet hîc exſcribere quatuor.

Libri Carolini.

Origo diſſenſiones inter Latinos & Græcos, & unionis cum Francis.

Poſt patrem Carolus lacbrymans hæc Carmina ſcripſit.

Tu mihi dulcis amor, Te modo plango Pater,
Tu memor eſto mei, ſequitur te mens mea ſemper,
Cum Chriſto teneas regna beata Poli.

At Hadrianus inter cætera librum ſcripſit ad Carolum Magnum, quo defendit imaginum cultum: extat adhuc ille, & tanquam Hadriani adducitur ab Yvone quarto libro ſui decreti. Quî ergo fieri potuit, ut Carolus Magnus diſſenſerit ab Hadriano, cui primas detulit ſemper? Præterea Regino ſcribit anno ſeptingenteſimo ſexageſimo ſeptimo in Gentiliaco villa, habitam Synodum à Rege Pipino Caroli Magni patre inter Romanos & Græcos de ſancta Trinitate, & imaginibus ſacris. In ea tradit Æmilius illarum cultum ſancitum. Ex eodem Sigebertoque conſtat, haud paulo poſt defuncto Pipino miſſos à Carolo Magno Romam multos Epiſcopos, ac Stephano Papa præſidente, aliiſque Epiſcopis præſentibus, iterum imaginibus honor ſancitus. Quin Jonas Aurelianenſis Epiſcopus è Francis qui fuit imperante Carolo Magno, & Ludovico pio, ſcribit Felicem Urgelitanum, & Claudium Taurinenſem, imaginum ſanctarum inimiciſſimos, toto tempore quo Carolus Magnus vixit, nihil auſos hiſcere adverſus illas. Quod ſi Carolus Magnus edidiſſet illa ſcripta, quomodo non latraſſent? Et hæc quantum ad Caroli Magni commentitios libros.

Lib. 2.

Circa irritationem actorum Formoſi.

Quod verò objiciunt Hæretici Concilium Romanum Stephano ſeptimo præſidente coactum, irrita feciſſe Formoſi Papæ acta, deinde illud abrogatum à Joanne nono, & Formoſi acta reſtituta, id non facit ad rem. Nam leges ad inſtitutionem morum pertinentes tolli poſſunt pro temporum varietate, & Pontifex labi poſſet in ijs, quæ ſtatuit, non ut Pontifex ac Petri ſucceſſor, univerſalis ſcilicet Eccleſiæ moderator, ſed ut princeps. Neque illa ſunt univerſalia decreta vel fidei, vel morum, quibus jubeat, ut cuncti habeant fidem. Quamvis Luitprandus Ticinenſis, qui fuit ſub ea tempora, tradat eum Pontificem, qui reſcidit acta Formoſi, non fuiſſe rite, ſed vitio creatum, expulſo per vim qui legitimus erat, qua tamen de re nihil nunc affirmamus.

Quod autem poſtremo dicunt à Conſtantienſi & Baſilienſi Conventibus conſtitutum ſubeſſe Concilijs Papam, contrarium vero in Florentino, & Lateranenſi, id totum nihil eſt. Nam quæ conſtituta fuere Conſtantiæ & Baſileæ, hac parte non fuere confirmata à Pontificibus Romanis, quibus eſt jus convocandi Synodos legitimas & ſanciendi illarum Conſtitutiones.

Plures alios errores objiciunt Hæretici, quorum errorum tantum tertia pars indigeret aliqua diſcuſſione. 1. enim objiciunt quoſdam errores veros & craſſos Conciliorum illegitimorum & reprobatorum à Summo Pontifice. 2. objiciunt alios errores, non tamen veros ſed fictos, quia omnia quæ ipſi non probant vocant errores ſenſu ſuo. 3. Alios objiciunt qui in noſtro & ipſorum ſenſu ſpeciem aliquam erroris continent, quorum jam aliqui hactenus diluti ſunt, alij infra diluentur. De quibus fusè admodum Bellarminus l. 2. de Concilijs c. 7.

Enumerant denique adverſarij, inquit, errores Conciliorum, & præcipuè Hermannus lib. 3. cap. 55. & 16. prolegomenorum, & liber Proteſtantium, qui inſcribitur, cauſa cur electores, & cætera. Sed è maximo numero errorum, ſolum tertia pars eget aliquâ diſcuſſione. Trium enim generum errores in Concilijs adverſarij obſervarunt. Quoſdam errores veros & craſſos, ſed Conciliorum illegitimorum & à Pontificibus reprobatorum, ut Ariminenſis, Seleucienſis, Epheſini II. quos fruſtra enumerant, cum nihil faciant contra nos. Vide quæ diximus de Concilijs reprobatis, libro 1. cap. 7. & 8.

Alios deinde errores non veros, ſed fictos Conciliorum legitimorum, & probatorum: omnia enim quæ ipſi non probant, vocant errorem. Hoc modo dicunt erraſſe Concilium Chalcedonenſe, in quo ſanctimoniales prohibentur votum continentiæ violare, & Concilium Carthaginenſe V. in quo ſtatuitur, nè altaria erigantur ſine reliquijs Martyrum, ſed dum hæc dicunt, aſſumunt quod probandum erat.

Alios denique errores obſervant in veris, legitimiſque Concilijs quæ revera ſpeciem aliquam erroris habere videntur, ideſt, ejuſmodi ſententias videntur continere, quæ & noſtro & illorum conſenſu judicantur erroneæ, atque hos duntaxat examinare, & diluere debemus.

Primo loco Calvinus adducit Concilium quadringentorum circiter Prophetarum, qui omnes erraverunt ipſo Deo proteſtante ſe miſiſſe ſpiritum mendacem in ore ipſorum 3. Regum. 22. ſed quale, quæſo, Concilium illud fuit? Primum non erant illi Prophetæ Domini, nam cùm quadringenti illi Prophetæ ſententias ſuas dixiſſent, legimus quæſi viſſe Regem Joſaphat a Rege Achab, an non eſſet aliquis Propheta Domini, per quem Dominus interrogari poſſet? Achab autem reſpondiſſe, remanſit unus, ſed ego odi illum. Deinde Concilia, non Prophetarum, ſed Sacerdotum eſſe debent. Denique Concilium illud ab Achab Rege, non à Summo Pontifice, coactum fuit, proinde nil mirum ſi erravit.

Proponunt ſecundo Calvinus & Brentius Concilium Judæorum, præſide Summo Pontifice Caïpha, in quo excommunicati ſunt, qui confitebantur Jeſum eſſe Chriſtum, Joan. 9. & poſtea Chriſtus reus mortis judicatus eſt, Joan. 11. & Marc. 14.

Reſponden. Quidam aiunt, quæſtionem fuiſſe dè facto, non de jure, quam Concilium illud judicavit, videlicet, num Jeſus necandus eſſet: in ejuſmodi autem judicijs Concilia errare poſſe, non dubium eſt; at quæſtio illa etiam ſi dè facto eſſet, tamen involvebat quæſtionem de fide graviſſimam, nimirum an Jeſus eſſet verus Meſſias, & Dei Filius, atque adeo Deus verus. Quocirca erravit in fide pernicioſiſſimè Caïphas cum universo Concilio, cum judicavit Jeſum blaſphemaſſe, qui ſe Dei filium appellaverat. Sed dè hoc infra claſſe 1.

Tertio videtur Lutherus reprehendere Concilium Apoſtolorum, de quo Act. 15. dicit enim in aſſertione art. 29. Jacobum mutaſſe Petri ſententiam. Conſtat autem ſententiam Petri, qui judicaverat, non debere gentes cogi ad legalia, fuiſſe bonam & veram: nam eam tuetur Paulus in tota Epiſtola ad Galatas, ergò ſententia Jacobi, quam tota Synodus ſequuta eſt, fuit

mala est falsa, quor nimirum jussit gentes abstinere à sanguine, & suffocato, quod nihil aliud est, quam Judaizare. Item Lutherus in libro de Conciliis, parte prima, multa dicit de hac lege Apostolorum, & quamvis non audeat asserere fuisse malam, tamen inde probat, Concilium nihil prodesse., quia non potest defendi ista lex, nisi dicamus Concilium nos obligare. Sed de hac difficultate in 4. classe.

Alij denique plura objiciunt contra Concilium Tridentinum sub nomine Andreæ Judithij Episcopi Quinqueecclesiensis, ferè in ipso limine Historiæ Concil. Trid. Petri Suavis Polani, quem Fra-Paulum communiter dicunt Quod scilicet in eo numerarentur, non ponderarentur voces. Quod quotidie novi Episcopi ex majori parte barbatuli adolescentes Tridentum adventarent ad sententiam secundùm Papæ voluntatem dicendam. Quod nihil habuerit commercij cum illo conventu Spiritus Sanctus, omnia erant humana Concilia quæ in tuenda Pontificum dominatione consumebantur. Omitto cætera horrore plena, sed & ridicula, & mendacijs, sicut & historia Fra-Pauli, qui nomen suum sub anagrãmatismo mentitus est, scatentia. Quæ quoniam isti opponunt sententiæ Edmundi Campiani Soc. Jesu. diserti disputatoris, verius eamdem ipsius sententiam istis opponam nunc, donec ad ipsum Concilium suo ordine veniamus, in quo atroces illæ calumniæ falsæ appareant.

Obiectio contra Concilium Tridentinum.

Tridentina Synodus, inquit, quò magis inveterascet, eo magis in dies efflorescet. Bone Deus! quæ gentium varietas, qui delectus Episcoporum totius orbis, qui Regum & Rerumpublicarum splendor; quæ medulla Theologorum, quæ sanctitas, quæ lachrymæ, quæ jejunia, qui flores Academici, quæ linguæ, quanta subtilitas, quantus labor, quam infinita lectio, quantæ virtutum & studiorum divinæ augustum illud sacrarium impleverunt?

Quam benè ergo istud Canticorum 4. adaptare poterimus isti ultimæ Synodo. ***Sicut turris David collum tuum mille clyplei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*** Ideò cum id sentiunt Eterodoxi, tantopere illi adversantur.

Sed de hac difficultate & alijs infra suis locis plura discutiuntur & resolvuntur. Sufficiat nunc de his hæreticorum querimonijs & accusationibus præmonuisse lectorem. Hisque positis principijs procemialibus, jam primam classem Conciliorum, quæ est veteris testamenti adspirante Spiritu sancto ad honorem Verbi incarnati, & Redemptionis humani generis notitiam fidemque ingenerandam, ingrediamur.

Declaratio sermonum tuorum illuminat & intellectum dat parvulis. Psal. 118.

SVMMA

SVMMA CONCILIORVM
ordinata, aucta, illustrata
A. M. LVDOVICO BAIL
DOCTORE THEOLOGO PARISIENSI.

PRIMA CLASSIS CONCILIORVM VETERIS TESTAMENTI.

SYNAGOGA *seu Ecclesia Iudæorum à Moyse ducens initium post egressum ex Ægypto, circa annum à creatione mundi 2450. Ecclesiæ Christi figura fuit ac veluti imago & pictura, duravitque usque ad mortem Christi, in quâ è latere ejus nata est, sicut Eva mater viventium ex primi Adami costa ædificata fuerat, ac varios status passa est, modo pacifica, nunc bellorum fluctibus agitata, nunc prosperis gaudens, nunc adversis concussa, ut fert rerum humanarum conditio mutationi obnoxiarum. Sicut autem Ecclesia Christi Sacerdotes, Episcopos, Pontificesque suos semper habuit, qui pro rerum necessitate ad ejus conservationem & exaltationem cœtus varios habuerunt, qui Concilia ac Synodi magis vulgato nomine dicuntur: Itidem & Synagoga Iudæorum Sacerdotes diversorum ordinum ac summos Pontifices; à quibus etiam habita sunt Concilia ac Synodi congregatæ, prout necessitas temporum postulabat. Quia vero hæc antiquiora Concilia hactenus omissa sunt ab iis qui Concilia in summas aut plura volumina coëgerunt, cum in animo nobis sit aliqua supplere in summa Conciliorum quæ ab aliis prætermissa sunt, operæ pretium duximus ab ipsis Synagogæ Conciliis chorum agere, ne desiderari amplius possint, præmisso tamen tum Sanctissimæ Trinitatis, tum quodam Angelorum Concilio, quorum cœlestis hierarchia Ecclesiasticæ est exemplar.* *Synagoga figura Ecclesiæ.*

SYNODVS SANCTISSIMÆ TRINITATIS DE SALVTE hominis per Christum Redemptorem ab æterno in mente Dei.

HANC Synodum amplissimè repræsentat in digressionibus super caput 1. ad Ephesios Jacobus Naclantius Episcopus Clugiensis unus ex Patribus Tridentinis, vocatque nunc Sacro-sanctam Triadum Synodum, nunc magnum ac supervenerandum totius Trinitatis consilium quo decretum est ut tempore definito suus Unigenitus carnē indueret, & in se non solum ærumnas sed errata nostra reciperet: ut illa fœlicissimo crucis sacrificio expiaret, nosque ad vitam gratiæ, nec non gloriæ quæ ex ea consequitur, restitueret. Igitur vita gratiæ à principio erat in Christo quoniam ex decreto Patris, nemini erat concedenda nisi per eum, ut hoc pacto à capite dimanaret ad membra: & non secus ac unguentum Aaronis usque in oram vestimenti. Hæc vita *erat lux hominum*: eo quod solâ gratiâ Christi illustres evadimus apud Deum: & præsertim electi quibus non impartitur ad tempus, sed absolutè: *& lucet in tenebris*; quo- *In Christo vita hominum.* *Joan. 1.*

A niam & reprobis gratia prædicatur, cum prædicetur omnibus Evangelium, quod est verbum gratiæ: sed tenebræ non apprehenderunt; quoniam si quando *opertum est Evangelium, in his qui pereunt opertum est*, ut Apostolus dicit. *2. Cor 4.*

Quo ordine istud redemptionis humanæ mysterium quod est ferè argumentum perpetuum Conciliorum omnium quæ illius nunc principia, nunc extensionem & substantiam, nunc modos ac media quibus applicatur, stabiliunt, explicant ac defendunt contra varias B hæreticorum molitiones, qui instigante Sathana fidem illius vivam & integram, in quo justitia & salus hominis corrupti per Adami lapsum, sita est, quo inquam ordine istud mysterium decretum fuerit, tractat fusè prædictus Auctor: sicut & plerique Theologi, apud quos legere & discere studiosis licebit. *Redemptio Christi argumentum Conciliorum.*

Illud tantum nobis nunc vacat annotare, quod etsi in rigore Theologico non sit hæc Synodus accipienda,

ficut & quædam aliæ fequentes, non fuit tamen à nobis omittenda: cum nomine Synodi ac Concilij visum sit probatis Scriptoribus appellare, inter quos & Franeo Abbas in duodecimo fæculo tom. 9. de Gratia Dei in Bibliothecâ Hieromelisâ Joannis Eusebij, baptisato Domino Cœlum patuit, Spiritus sanctus in columbâ affluit, Pater in voce de cœlo sonuit: *hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui.* Hæc est illa baptismatis gratia, hæc virtus, hæc sanctificatio, per hanc sanctæ Trinitatis fidem baptisatis tribuitur remissio omnium peccatorum. *O quam gloriosum de præsentia Patris, Filij & Spiritus sancti Concilium!* O quam lætum ipsis supernis virtutibus spectaculum! Non enim minus hæc exclamatio locum habere potest habitâ ratione ad decretum Dei æternum, quam ad baptismum aut ad transfigurationem temporalem Christi. Tunc enim Deus respexit Christum ut filium primogenitum omnis creaturæ, & eo titulo ut Pontificem magnum, qui daret semetipsum redemptionem, oblatione sui ipsius, tanquam victimæ solius, qua Deus dignè honoraretur supremo cultu, quo nullus major, & quo pacaretur adversus peccatores. In nullo enim hominum sibi complacuit Deus, cum omnes de cœlo adspexerit peccato obnoxios; ideo dicit Genes. 6. *Pænitet me fecisse hominem.* Nec holocautomata illi placuerunt pro peccatis oblata. Id uni Christo Deo-homini competebat. Idcirco ab æterno dixit Deus futura videns tanquam præsentia, *hic est filius meus dilectus in quo mihi benè complacui, ipsum audite.* Fidem in illum vivam, quæ ex auditu est, integram & inviolatam servare. Hæc est justitia quæ ex fide tantopere commendata ab Apostolo. Ad quam tuendam contra milleformes dæmonum, hæreticorum, ac improborum tepidorumque hominum incursus, coacta sunt Concilia, seu generalia quæ magis directè in hoc laborarunt modo quo supra, seu etiam Nationalia aut Provincialia quæ majori ex parte generalibus subserviunt, vel ut ea præparent antequam habeantur, vel postquam habita sunt, ut ea promulgent eorumque decreta tueantur contra prævaricatores canonum in ipsis sancitorum, non alium ob finem, quam ut redemptio Christi fructu suo non careat.

Matt. 16.

Pignatellus in monito præpistae.

Scopus Conciliorum redemptionem asserere.

Atque hoc ipsum redemptionis mysterium (quod decet magis attendere studiosos in lectione Conciliorum) complebitur in ipso ultimo die generalis judicij, in quo Christus verè colophonem imponet mysterio, juxta dictum Evangelij Luc. 21. *Ecce appropinquat redemptio vestra*, cum electos suos ab omni reproborum consortio, idest, oves suas ab hœdis separabit ac fœlicitate omni ex parte tam animæ quam corporis completâ feliciter donabit.

Complementum redemptionis in judicium ultimum.

Quæ divinæ mentis arcana etsi, ait idem Naclantus, in patria pertingemus illustrius: imo cum cogitationes Dei longe diversæ sint à cogitationibus nostris; mirum non est, si magna ex parte recondita sunt nobis, dum hic agimus: Attamen cum sine præsumptione subque censurâ (prout facimus) sacro-sanctæ Ecclesiæ aliquid attentamus & luce divini verbi suffulti, illud pro nostro captu humiliter balbutimus: non solum Deum non offendimus, sed veneramur, & Ecclesiæ imbecillioribus membris non rarò proficimus.

Attendat ergo lector sedulus Conciliorum ad hunc finem redemptionis humanæ, quam omnia Concilia contra dæmonum astus, quibus tanquam organa fuerunt hæretici (etsi forsan non adverterent variis fucatæ veritatis aut pietatis prætextibus delusi) perpetuò defendunt, ne fides ejus, cui salus humani generis illigata est, aliqua sui parte violaretur in præjudicium salutis. Sic enim percurrendo Concilia dilatabitur anima, & affluet deliciis cum multo fructu non scientiæ modo, sed etiam pietatis: sicque mirabitur propositum Dei æternum de salvando homine quem dæmon deceperat per Christum, quem proposuit propitiationem per fidem in sanguine suo ad ostensionem justitiæ suæ, ad exitum felicem perductum fuisse, Christo tandem exaltato ad dexteram Patris, ubi cum electis in æternum regnat; & dejecto dracone cum capitibus suis, puta hæresiarchas & sequaces, nec non tepidos in fide, ac infideles principes, per quos primo ante Incarnationem ipsam conatus est impedire ne nasceretur, volens pluries extinguere semen Israel per Pharaonem, Nabuchodonosorem, Antiochum, Herodem & alios, & post Incarnationem peractam, veram fidem ipsius mysterij interturbare ac si fieri posset omnino extinguere per Arrios, Nestorios, Pelagios, Lutheros & similes humani generis pestes usque ad Anti-christum. Ut sic tandem victoria Verbi Dei celebretur, & propositum Dei invictum appareat, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque futura, neque instantia, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia avertere potuerint.

Victoria verbi Dei.

Ad Rom. 8.

Concilium Angelorum celebratū anno mundi 2399. in Ausitide regione Asiæ ad providendum rebus S. Iob, Præsidente aliquo Hierarchâ ex superioribus Angelis.

HVjus Concilij Angelici acta habentur in libro Iob cap. 1. His verbis. *Quadam autem die cum venissent filij Dei, ut assisterent coram Domino, affuit & inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Vnde venis? cui respondens, ait: Circuivi terram & perambulavi eam. Dixitque Dominus ad eum, Nunquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei homo similis in terra, homo simplex ac rectus ac timens Deum, & recedens à malo? Cui respondens Satan ait: Nunquid Iob frustra timet Deum? nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum? operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra: sed extende paululum manum tuam & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce universa quæ habet in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.*

Hunc conventum Angelorum, qui per filios Dei hic intelliguntur & disertè nominantur in vers. 70. agnoscit D. Ambrosius in Psal. 37. Itemque Ioannes Pineda in c. 1. Iob, Concilium vocat, aitque fuisse eorum Angelorum qui custodes erant Iob tum domesticorum ejus omnium filiorum ac filiarum, servorumque ejus ac ancillarum, ob eam causam habitum, quod dæmonem viderent accuratè nimis insidiari ipsi Iob. Quare in unum convenerunt, ut ipsius rebus seu protegendis, seu etiam promovendis prospicerent simul, ac novam illuminationem peterent super ejus salute. Sed & anxij esse poterant illi omnes Angeli de magna Iobi prosperitate conjuncta magnæ innocentiæ ac sanctitati, vix enim simul consistunt ad diuturnum temporis spatium magna prosperitas & sanctitas, quippe solent sancti adversis rebus exerceri ex Dei providentia, unde suspectus esse potuit Angelis custodibus status ille Iobi tam fœlix ac tam purus ab omni peccato. Ideo magis speciali curâ pro ipso invigilantes in cœtum congregati sunt, ut communi sollicitudine ipsi providerent. Tantus est amor Angelorum custodum ad homines, tam perspicax vigilantia. Quidam non

Concilium, sed quasi Concilium vncant. Sic Tirinus & Ioannes de la Haye in c. 1. Iob. Dubitari autem potest de loco illius Concilij Angelici, ac etiam de præside, nec non de tempore.

Locus Concilij.

Quod spectat ad locum Iansonius in cap. 1. Iob, cœlum fuisse putat, eo non obstante quod inter illos Angelos adfuerit Satan reali præsentia, quamvis per peccatum è cœlo præcipitatus fuerit, dicente Domino, Luc. 10. *Videbam Satanam sicut fulgur è Cœlo cadentem.* Vtique, inquit, sed non inde sic præcipitatus est, ut non fuerit ipsi subinde quasi furtivus aliquis in Cœlum ingressus, cum Angelis enim ad Dominum venientibus in Cœlum irrepsit, quo modo inter cives civitatem suam repetentes eandem, civibus permixti, nonnunquam ingrediuntur & hostes: & quidem adfuit inter Angelos in Cœlo, sic tamen ut oculi ejus tenerentur ne quid cœlestis beatitudinis aut pulchritudinis videret, prout hostium nuntiis in civitatem admissis, obligantur oculi ne civitatis statum videant. Voluit autem Satan, Deo conveniente, Cœlo & primariæ stationi cœlesti adrepere, ut quod est Apocalyp. 12. ante tribunal Domini accusaret fratres Angelorum, quod ipsi permissum esse videtur usque ad Ascensionem Christi, quia rapto filio mulieris ad Deum & ad thronum ejus cum magna Angelorum gratulatione, projectus est draco in terram, ut non fuerit amplius ipsi locus in Cœlo, ne ultra fatigaret aures Angelorum calumniosis accusationibus Christianorum. Porro alia est sententia Ioannis Pineda, ibi habitum esse hoc Concilium, ubi res ipsa & Iob atque filij versabantur: scilicet in terra Hus, seu juxta 70 in Ausitide regione Asiæ, ad quam etiam alij Angeli accurrerint, ad comprimendam dæmonis audaciam, & hunc localem conventum & Concilium potius res ipsa peragenda petebat, quàm necessitas propinquioris loci ad colloquendum. Hæc probabilior est sententia, tum quia mos est celebrare Concilia in iis locis, unde nascitur necessitas ea convocandi, cùm *secundum decretales paginas & scita Canonum*, ait Yvo Carnot. Epist. 278. *Omnes controversiæ Ecclesiasticæ in locis in quibus ortæ sunt, primò sint discutiendæ, & nisi appellatum fuerit terminandæ.* Tum quia, juxta plurimorum interpretationem, ejectio Angeli è Cœlo descripta cap. 12. Apoc. facta est initio mundi. Post hanc autem dicitur, *& non est amplius eorum locus inventus in Cœlo.*

Quis Præses.

De Præside hujus Concilij major est difficultas. Fuerit ne Deus an aliquis Angelus excellentior. Et quidem Deum fuisse Præsidem, probari posset ex eo quòd illi filij Dei dicuntur adfuisse coram Domino. In Hebræo est nomen *Iehova* quod non attribuitur nisi Deo vero. Aliunde Olympiodorus in Catena Græcorum Patrum in Iob cap. 1. intelligere licet, ait, Angelorum quemdam divino mandato obsequentem cum diabolo collocutum esse, & quemadmodum principis cujuspiam satelles cum responsa defert ad aliquem, principis illa responsa esse non dubitamus: ita Angelorum voces, quæ Dei voluntate proferuntur, ipsius Dei esse creduntur.

Probabilius tamen est Angelum quemdam ex superioribus fuisse qui toti Concilio præfuerit. Hoc enim magis conforme est legi ordinariæ Dei qui inferiora per superiora administrat, ac Angelos inferiores per superiores illuminat: & quamvis qui dicitur Dominus in versione Latina, in textu Hebraïco dicatur *Iehova*, non desinit propterea esse Angelus, quoniam etiam hoc nomine vocatur Angelus, quando Deum repræsentat ac ejus vices gerit ut Genesis 12. 13. 15. 18. ubi Angelus qui dicitur loqui aut apparere, dicitur *Iehova*, quia nomine Dei apparebat aut loquebatur, ut observat idem Pineda loco citato.

Tempus Concilij.

Quoad tempus hujus Concilij sequimur Spondanum in Annalibus sacris, qui ad ann. 2399. reponit tentationem Iobi, cum ipse natus esset annos 71. Quamvis res non careat omni difficultate, ut ibidem videre est propter diversas opiniones de tempore quo duravit ejus calamitas.

ANNOTATIO.

Angelorum custodia.

PОrro consignari etiam posset aliud Concilium Angelorum quod statim post illud primum habitum est ab iisdem, cum dæmon bona Job ac facultates ejus omnes devastasset, ut refertur 2. cap. Job. Sed istud secundum Concilium satis ex primo intelligi potest, simulqoe indesessa custodum Angelorum sollicitudo, seu cùm prosperitas arridet hominibus, seu cùm ingruit adversitas, & verisimile sæpius Concilia hæc pro diversis hominum necessitatibus à beatis illis spiritibus celebrari ad propulsandos dæmonum insultus; ut ex his discant Episcopi, qui nomine Angelorum designantur Apoc. 2. & 3. sacros conventus habere pro custodia animarum sibi concreditarum, sive in bono statu esse videantur, ne in pejorem dilabantur, sive cùm malè habere sese incipiunt, & quam citius restituantur, non otioso ac dormiente hæreticorum ac dæmonum cœtu, ad earum perniciem.

Nec vero quemquam moveat hæc Angelorum sollicitudo pro hommom salute. Quid enim illi beati spiritus non moliuntur ad juvandos homines? obsequuntur, inquit Origenes Homil. 1. in Ezech. *Angeli saluti tuæ, concessi sunt ad ministerium filij Dei & dicunt inter se: si ille descendit & descendit in corpus, si mortali indutus est carne & sustinuit Crucem & pro hominibus mortuus est, quid nos quiescimus? quid parcimus nobis? eia omnes Angeli descendamus de Cœlo.* Hæc Origenes. Vix ulla est in mundo creaturarum species, quantumvis humilium & abjectarum, quibus præfici dediguentur ut hominibus prosint. Astra regunt, ait probus Author recenter ex prælo exiens, Cœlos circum-agunt, elementis præsunt, imo & bestijs ac cuilibet alteri creaturæ. Esto, sed quid amabo hic magnum aut honorificum existimas? Alexandrum cogita, Xerxem, Augustum, aut quemvis alium ex antiquis illis Monarchis è solio Regio ad remos ablegari. Cedo quid Angelus facit cum cœlos rotat? utique qood molitor aut pistor, qui molam vel pistrinum versat: ut non modo tibi panem, sed & bestijs terræ & serpentibus cibum procuret. Qui Solem, Lunam & stellas regit, quodnam munus exercet

aliud, quèm quod puer qui face aut laterna hero suo præluceat; (Psal. 90.) *Ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum?* igni qui præest, nonne coquum aut subcoquum: qui terræ olitorem, qui bestiis opilionem, bubulcum aut subulcum agere censendus est? & sic de reliquis. O demissionem admirandam! ô obedientiam stupendam! ô charitatem incomparabilem! Ex quibus infero multo minus stupendum esse, si Episcopos ac Pastores spirituales agant, in Synodum congregati ad providendum oviculis sibi à summo creatore concreditis. Et si enim juxta censuram Facultatis

Censura Facultatis Paris.

Parisiensis ante annos quadraginta, in quosdam libros Anglicanos editam, doctrina sit falsa, temeraria & hæretica, quæ Angelis sicut Episcopis tribuit munus Pastorum, & quamvis Angeli curam custodiendarum ovium Dei habeant, probari tamen non possit ipsos Angelos appellari Episcopos aut Sacerdotes, sumptis his nominibus in propria significatione, latè tamen & impropriè ita nuncupari quid vetat? cùm expient, illuminent ac perficiant terrenos homines, ac multa pastorum munia, excepta sacramentorum administratione, circa eos obeant. Unde & audet Zeno Veronensis, *Serm. in Psal.* 129. Angelum tutelarem cujuslibet Diœcesis nuncupare Episcopum invisibilem. Discant ergo Episcopi ab Angelis ipsis Synodos celebrare, ut prospiciant gregis Christiani incolumitati, ne tepor obrepat, ne hæreses obtineant, ne peccatum regnet, ne scandalum perduret, ne ovile Christi aliquâ sui portione per lupum rapientem vastetur.

Porro hæc bonorum Angelorum Concilia probabiliora fiunt per argumentum a contrario ex conventiculis dæmonum ad inferendum hominibus detrimentum, quæ Pseudosynodorum hæreticarum imaginem

Synodi dæmonum.

referunt. Tale est quod refert Gregorius magnus Dial. l. 3. cap. 7. quod habitum est à dæmonibus in quodam templo Appollinis in Italia, ubi is dæmon qui cæteris præsidebat, singulorum spirituum obsequentium sibi causas actusque discutiens, & quantum quisque illorum nequitiæ contra homines exercuisset, super omnia dæmonem illum magis inhianter & gratè audijt, qui referebat se tentationem carnis immisisse in sanctum virum Andream Fundanæ civitatis Episcopum, atque usque ad hoc, die præterito, vespertinâ horâ, mentem ejus traxisse, ut in terga Sanctimonialis in Episcopo habitantis, blandiens alapam dedisset.

Cautela pro castitate.

Tale quoque est illud conventiculum de quo meminit Vvadingus in Annalibus Minorum tomo 1. ad annum Christi 1219. qui erat duodecimus Ordinis, quod convocavit dæmon multorum millium sui generis contra exorientem sancti Francisci Religionem in quodam hospitali Cruciferorum, in quo multis prolatis vaferorum dæmonum suffragijs ad infirmandam Religionem, eamque à concepto fervore dejiciendam, probatum est magis unius ex astutioribus arbitrium, non tam agendum *aperto marte quàm arte*, si nempe dæmones omnes in hoc conspirarent ad inducendum novum hoc sodalitium, quatenus sub specie boni & æqui in se reciperet nobiles, litterarios magistros & puerulos.

3. Causa inordinationis religiosorum.

Nobiles quidem ut viverent inter eos cautius suspirantes ad delicias quibus enutriti sunt: litterarios Magistros ut suis scientijs tumentes viam conculcent humilitatis: puerulos ut relaxent regularem disciplinam quam terrena ætas perhorret. Quod Sathanæ conciliabulum non latuit D. Franciscum, qui adhibens omnem conatum ad eludendas artes diaboli, ut converteretur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descenderet, æquum non judicavit, tales ab ordine repellere, cùm non desint rationes eos admittendi, adhibitâ sufficienti cautelâ.

Joannes Carmelita in c. 3. Thren. ad ea verba, *sessionem eorum & resurrectionem eorum vide, ego sum Psalmus eorum.* Hæc dæmonum concilia iniri ab ipsis asserit, juxta disciplinam militarem quâ ad consultandum sedetur: deinde ad invadendum surgitur. Sic hos-

A tes tartarei modo inter se conferunt, inquit, & quasi sessiones habent: modo ad mala concilia exequenda quasi efferati leones exiliunt. Potest quoque hæc consultatio dæmonum de animâ perdendâ consultantium, Ecclesiasticis Synodorum sessionibus, ubi de animarum salute agitur opponi; omnino quippe certum est conciliabula a generis humani hostibus & ab Ecclesiâ malignantium haberi. Sessiones nimirum celebrant per seipsos ac per homines sceleratos. Adstipulatur S. Franciscus Salesius de vexillo S. Crucis l. 3. c. 10.

Synodus ad renovandum fœdus cum Deo, habita in terra Sichem sub Eleazaro summo Pontifice, ac Iosue Principe anno mundi 2593.

GEnebrardus linguæ & legis Israëlita-
B rum peritissimus, sic habet l. 1. Chronologiæ ad annum mundi 2709. prima Synodus in Sichem Eleazaro Pontifice, Iosue Iudice, senioribus assidentibus, de prohibenda societate cum gentibus, auferendis dijs alienis, sepeliendis ossibus Ioseph, Iosue 24. probabile est in ea legem ore traditam sive cabalam senioribus fuisse commissam, quam per ordinem Prophetis traderent, ut Hebræi referunt in *Pirkè Aboth.*

Cabala

Porro textus ipse Scripturæ sacræ hanc Synodum primam inter Hebræos indicat his verbis Iosue cap. 24. *Congregavitque Iosuè omnes tribus Israël in Sichem, & vocavit majo-*
C *res natu ac Principes & Iudices & Magistros, steteruntque in conspectu Domini, & ad populum sic locutus est*, &c. Exhortans eos cùm mortem proximam sibi imminere videret, ut in verâ religione ac præceptorum Dei observantiâ constantes perseverarent, novo ab ijs proposito emisso de fidelitate suâ erga Deû. Quia vero 70. Interpretes habent hunc conventum factum fuisse in Sylo ubi erat tabernaculum & in eo Arca Domini, hinc nascitur controversia de loco illius, quibusdam asserentibus habitum fuisse in urbe Sichem, ita ut tamen omnes vultus suos verterent ver-
D sùs Siluntem ubi erat Arca, ut sic essent in conspectu Domini; aut arcam allatam fuisse in Sichem, ut in ejus præsentia deliberarent seniores ac maximè Sacerdotes. Primum docet Cajetanus, secundum Masius in Iosue, alijs vero existimantibus per Sichem, intelligi totum agrum Sichemicum, in quo erat Silo urbs, ad quam omnes convenerint.

Locus Concilii.

ANNOTATIO.

FInis hujus primæ Synodi omninò pius est, ut magis Deo populus constringeretur renovato cum eo fœdere de mandatis ejus observandis, *ne forsan postea*
E *negare velitis*, aiebat Josue, *& mentiri Domino Deo vestro.* Atque ut omnia quæ in veteri testamento gesta sunt, in figura contingebant eorum quæ in nova lege peraguntur, in eo Concilio primo observare possumus conventus personarum religiosarum, qui certo die anni fiunt in conspectu Domini & præsente sanctissimo sacramento, ad renovandum fœdus & pactum cum Deo in professione solemni initum. Ideo qui præest & exhortationem habet, jure merito insignem Josue orationem imitari poterit, in qua enumeratione facta illustrium Dei beneficiorum à temporibus antiquis mirum in modum animos excitat ad sacro-sanctum Dei cultum, etsi enim his verbis utatur. *Optio*

Concio pro renovatione votorum religiosorum.

vobis datur, eligite hodie quod placet, non tamen volebat aut velle poterat, ut Deorum falsorum cultum eligerent, sed vehementius hoc loquendi modo, eos impellebat ad veri Dei verum cultum assumendum, cùm enim inter duo datur optio, quorum unum constat esse optimum, alterum pessimum, adhortatio est potentissima, quâ quædam veluti necessitas imponitur hominibus ratione præditis, ut relicto eo quod pessimum est, illud quod est optimum amplectautur, ut rectè Tostatus Abulensis observat quæst. 11. in cap. 24. *Iosue*, ut si dicam, ait Serarius in idem cap. quæst. 5. vultis exleges prorsus esse & pecudum more vitam agere, an hominum more bonisque ac honestis legibus? alterutrum vobis mortales agendum, ut vel æterna in Cœlis perfruamini beatitudine, vel æternis apud inferos supplicijs dies noctesque mactemini? vobis datur optio, utrumvis eligite; atque hoc etiam exhortandi modo usus est Elias Propheta 3. *Reg.* 18. imo & Pilatus Matt. 26. *Quem vultis dimittam vobis Barrabam an Iesum, qui dicitur Christus?* Quamvis Pilatus nihil profecerit propter cæcitatem & vecordiam populi, ut Jesum optarent. Similiter quod ibidem ait Josue ad Israelitas, *non poteritis servire Domino.* Alia est etiam vehementissima ad serviendum Deo cohortatio. Qui enim aliquos aliquid velle vident, idque eos adhuc magis velle optant, solent illis dicere, non poteritis hoc facere aut consequi. Hoc enim loquendi modo sæpe acuitur magis desiderium ut rem aggrediantur majori animo, ac totis viribus. Sicut hic factum est ab Israelitis. Sicut indicat sacer textus. *Dixitque populus ad Iosue, nequaquam ut loqueris, erit, sed Domino serviemus: & Iosue ad populum, testes, inquit, vos estis quod ipsi elegeritis vobis Dominum, ut serviatis ei. Responderuntque, testes: nunc ergo, ait, auferte Deos alienos de medio vestri & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israël: dixitque populus ad Iosue: Domino Deo nostro serviemus, & obedientes præceptis ejus erimus. Percussit ergo in die illa Iosue fœdus & proposuit populo præcepta atque judicia, in Sichem. Scripsitque omnia verba hæc in volumine legis Domini.*

Synodus Hierosolymitana sub summis Pontificibus Sadoch & Abiatar regnante David anno mundi 3020. pro distribuendis Levitis in varias classes ad ministerium templi.

SEcunda Synodus Sadoch & Abimelech filio Abiatar Pontificibus, Paral. 24. (nempe vices gerebant Abiataris summi Pontificis) Gad vidente & Nathan propheta 2. Paralip. 29. in ea congregavit David omnes principes Israël, Sacerdotes & Levitas. De refurmanda Ecclesia & Ecclesiæ ministris, Sacerdotibus in 24. ordines distinguendis, Levitis in diversa templi ministeria, officia, sortes distribuendis 1. Paralip. 24. 25. 26. Hoc tangit Ioseph. l. 7. Antiquit. cap. 9. ubi docet Davidem reformasse institutum Mosis (Deuter. 18. versu 7.)

De eadem Synodo Serarius ad cap. 1. l. 3. Regum, loquens de Davide tam Politicorum quam Ecclesiasticorum Concilium congregavit, ubi Levitarum 38000. numerando invenit. Demum omnes istos ab officio distinguit. Primò ut essent certo officio dicati, eamque veluti dignitatem gererent. Secundò ut ejus functionem actu exercerent.

Primo modo Levitarum alij essent Sacerdotes Aaronici, alij simpliciter Levitæ, & horum quatuor genera. Primi dicuntur ministri templi, ut præessent ejus ædificationi ac Sacerdotibus ministrarent. Alij præfecti ut essent populi Doctores. Tertij cantores. Quarti janitores ad quos revocantur thesaurorum & vasorum custodes.

Posteriore modo factæ sunt singulorum generum viginti quatuor classes, quæ vicissim in orbem ministrarent, singulæ unâ Hebdomade à sabbato in sabbatum, & hæ classes interdum vocantur turmæ, divisiones, sortes, quia sortitione factæ sunt, vel vices, ut Luc. 1. erant igitur viginti quatuor classes Sacerdotum, à quibus nominantur itidem plures Sacerdotum Principes, licet Pontifices non essent, singularum enim classium erat unus Princeps.

Commentarius apud Ambrosium, 1. Tim. ait veteribus idcirco concessum esse Levitis aut Sacerdotibus, uxores ad usum habere, quia multum tempus otio vacabant à ministerio aut Sacerdotio. Multitudo enim erat Sacerdotum & magna copia Levitarùm, & unusquisque certo tempore serviebat divinis ceremonijs secundùm institutum David, reliquo tempore domus curam gerebat.

Adhuc clarius ista enucleat Spondanus in Annal. sacris anno mundi 3020. insuper recensuit idem David filios Aaronis (1. Paral. 24.) hoc est Sacerdotes per familias suas, quæ inventæ sunt viginti quatuor, ortæ ex duobus filijs Aaronis, nempe sexdecim ex Eleazaro & octo ex Itamare, in quorum quidem Sacerdotum munijs, nihil à Davide immutatum invenimus; quippe cujus primarium scopum apparet fuisse tantummodo curare, ne tum Sacerdotes, tum Levitæ nimis gravarentur, si cuncti tam varijs templi ministerijs præstò semper esse tenerentur. Quapropter operæ pretium esse duxit (ut etiam tradit Iosephus 7. Ant. c. 11.) totam tribum Leviticam in viginti quatuor classes ac vices distribuere: itaut tam Sacerdotibus quàm Levitis septeni ministerij dies obvenirent, quibus per singulas quique vices, hebdomadasque interdiu noctuque circa cultum divini numinis versarentur; interim ab ipsis uxoribus sejuncti & in ipsis templi ædibus & exedris habitantes, reliquo tempore rebus domesticis vacare possent. Hisque omnibus constituendis celebratam esse Synodum, quam secundam vocat, Genebrardus observat; cui interfuerunt cum Pontificibus Gad & Nathan Prophetæ, uti etiam traditur in locis Scripturæ sacræ, ubi hæc tractantur.

ANNOTATIO.

Duo summi Sacerdotes simul.

QUod vero tunc fuerint duo summi Sacerdotes, non hoc tam ex institutione David factum est suo temporé, quam ex tolerantia. Sadoc enim fuerat factus summus Sacerdos tempore Saülis, & videbatur ei ejus quæsitum divina prænuntiatione quæ habetur 1. Regum 2. & Abiatar etiam videbatur habere jus ex successione, quia erat filius summi Sacerdotis Achimelech: David autem non videbat quomodo posset istis auferre jus suum, & credidit forte quod voluntate

Dei acciderat, cùm aliòqui secundùm legem non deberet esse nisi unus summus Secerdos qui esset maximus inter fratres & qui perciperet reditus summo Sacerdoti attributos. De quibus Tostatus ad cap. 24. libri 1. Paral. quæst. 13. & 14.

Addunt alij isto tempore incœpisse nomen Principis Sacerdotum usurpari.

Synodus Hierosolymitana sub Ezechia Rege & Azaria summo Pontifice pro restituenda religione, & ad eam revocandis à fide devijs Israelitis anno mundi 3308.

SYnodus tertia de restituenda religione, templo, festis & re divina, juxta dispositionem & canones David Regis, Asaph & Gad videntis & Nathan Prophetæ 2. Paralip. 29. & 30.

Et addit in ea etiam Synodo de reliquijs decem tribuum colligendis ad pascha & alia legis statuta convocandis tractatum est. ibid. Genebr.

Ibi & actum videtur de libris Propbetarum conquirendis, maximè Salomonis, Proverb. 25.

Hæc Synodus indicatur 2. Paralip. cap. 29. ubi de initio regni Ezechiæ sic habetur. *Ipse anno & mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini & instauravit eas, adduxitque Sacerdotes atque Levitas & congregavit eos in plateam orientalem, dixitque ad eos*, &c. Quo mense ait Spondanus Episcopus Apamiensis in Annal. sacris ad annum mundi 3308. Cùm celebrari secundùm legem Pascha debuisset, quod tamen nondum res necessariæ parari potuissent, fierique illud majori apparatu cuperet Ezechias; de consilio & sententia Sacerdotum & Principum & universi cœtus Ierusalem, (quam tertiam Synodum Hebræorum, pro restituenda religione ac cultu divino, Genebrardus in sua Chronologia numerat) remissa ejus celebratione in mensem secundum juxta præceptum (Numerorum 9.) quo quicumque primo mense fuissent impediti aut immundi, illud agere debebant, mittens interim cursores cum literis Regijs in universum Israël & Iudam, invitavit omnes Ierosolymam ad domum Domini & celebritatem paschatis, quam solemniter restituere cogitabat. Hoc enim primo exordio regni sui, cum divino fervore restituendæ pietatis flagraret, Ezechiam præstitisse, cum multis credimus, &c. Cæterum Iudæi omnes ad mandatum Ezechiæ uno animo convenerunt Ierosolymam: Israëlitæ vero plerique, in impietatis suæ studio perseverantes, nuntios Regis irriserunt & subsannarunt, exceptis quibusdam ex Asere, Manasse & Zabulone, qui obsequentes se præbuerunt, &c.

ANNOTATIO.

Difficultas congregandi Concilij.

IDem fere aut quidpiam simile contigit, cùm Pius IV. continuare intendens Concilium Tridentinum legatos suos mittit ad omnia regna quæ nomine Christiano censebantur, ea etiam quæ à Romana fide defecerant, quibus tamen pauci admodum suffragantur. Elisabetha Angliæ Regina non permittit ut legatus mare ad se transeat, nec alloqui dignata est, excusatione frivola dicens, non licere sibi cum Pontifice Romano ullo modo agere, cujus authoritatem publico decreto ordines regni exegissent. Lutherani Naumburgi congregati, respondent se Concilium non recusare, sed ubi verbum Dei Judex esset, non Pontifex, ubi juramentum illi ab Episcopis præstitum remitteretur, atque Theologi jure suffragij gauderent. Fridericus Daniæ Rex non permittit legatum ad se accedere, dicens sibi nihil negotij cum Pontifice intercedere: nec se legationis audiendæ cupidum esse. Ferdinandus Cæsar rescripsit, se, qua Ferdinandus esset ad nutum, Pontificis omnia paratum agere, sed qua Imperator, non sibi licere sententiam promere, quoad exitum vidisset conventus Naumburgi. Reges Galliæ & Hispaniæ alias difficultates ingerunt. De quibus Spondanus ad annum Christi 1561. *Sic viæ Sion lugent eo quod non sit qui veniat ad solemnitatem.*

Synodus Ierosolymitana sub Rege Iosia & Helcia Pontifice de restituenda religione, anno 3412.

DE hac Synodo Genebrardus l. 2. Chronol. ad annum 3516. Synodus quarta in templo, Helcia Pontifice, de renovando legis fœdere, repurgando templo & Religione à soperioribus Principibus pollutâ, de Pascha celebrando juxta majorum ritus, tollendis aruspicibus, Pythonibus, ariolis, Idolis, effodiendis è tumulis pseudo-Prophetarum & Hæreticorum cadaveribus, 4. Reg. 23. 2. Paralip. 34.

Nimirum sub impijs regibus omnia sacra pessumdabantur, etiam templum Idolorum abominationibus prophanabatur: quâ de causâ Sacerdotes arcam efferebant extra templum, ne simul cum Idolis esset. Id permittentibus Idololatris Regibus, non tam amore pietatis, quàm timore pœnarum, cùm memores essent terribilium ultionum, quas olim Dominus exercuisset contra Philistæos, Bethsamitas & Ozam, qui erga illam minus reverenter se habuissent. Ideo inter cætera gesta Iosiæ illud memoratur quod arcam fœderis Domini reportari præceperit in sanctuarium templi, & non amplius aliò transferri.

ANNOTATIO.

Sub bonis regibus pietas floret.

ADvertendum maximè sub probis Regibus Synodos celebratas esse, sub Davide in fine vitæ illius, sub Ezechia in initio regni sui & hîc sub Josia decimo-octavo regni sui. De quo dicitur Ecclesiastici 49. *Memoria Iosiæ in compositionem odoris facta opus pigmentarij, in omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini. Ipse est directus divinitus in pœnitentiam gentis & tulit abominationes impietatis, & gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem. Præter David & Ezechiam & Iosiam omnes peccatum commiserunt. Nam reliquerunt legem Altissimi Reges Iuda & contempserunt timorem Dei.* Non aliter in Ecclesiâ sub pijs Principibus Constantino Magno, Carolo Magno, Sancto Ludovico & alijs, habita sunt Concilia ad retundendas hæreses, ad cõfirmãdam Religionem, ad corroborandã pietatẽ, ad pravos mores corrigendos, & ea de medio tollenda quæ divino cultui adversabantur. Et inter Archiepiscopos,

qui majori sanctitate præditi fuerunt, plures Synodos ex totâ suâ Provinciâ congregare adnisi sunt, ut exemplo sancti Caroli Boromæi & aliorum manifestum esse potest. Cùm enim in eorum animo esset cultum Dei ac pietatem promovere, sitque Conciliorum convocatio medium ad id potentissimum, qui voluerunt finem, voluerunt & media, juxta vulgarum axioma Philosophorum, qui vult finem, vult etiam media. Sed hæc obiter, nam ut ad Josiam revertamur, notat Spondanus, cùm liber legis, quem Deuteronomium multi interpretantur, in templo inventus fuisset, ac ad ipsum perlatus, intelligens horrenda plura maledicta, quæ legem non observantibus intentarentur, scidit vestimenta sua præ dolore, ac metuens ob præteritas Regum ac populi transgressiones, Synodum hanc convocavit, in quâ lecto, cunctis audientibus, volumine legis, renovavit fœdus ac pactum coram Domino, universosque adjuravit, eamdem legem ex toto corde servare, omnibus ei acquiescentibus.

Synodus Ierosolymitana sub Eliazibo summo Sacerdote ac duce Nehemia, pro restituendo codice ac canone sacrarum Scripturarum, circa Annum mundi 3609.

GEnebrardus lib. 2. Chronol. sub annò mundi 3710. Synodus magna (quinta) in quâ editus canon Hebræorum de sacris Scripturis: cujus scriba asseritur Ezras in Tractatu *de votis*, qui ejus authoritate in ordinem hodiernum veteris testamenti libros reduxerit. Elias præfat. 3. *Masoreth.*

Interfuisse affirmantur Nehemias, Mardochæus, Iorobabel, Iosue, Daniel, Ananias, Azarias, Misael, Haggæus, Zacharias & Malachias. Ibidem.

Ezras & viri Sinagogæ sive Synodi magnæ afflati divino spiritu Scripturas in *pesukim*, id est, versus distinxerunt. Vnde & Codices Iudæorum per sententias, membra & versus divisi, & intervallis quibusdam distincti fuerunt, qui antea veluti unicus erant versus, &c.

Elementa quibus jam olim hodieque Iudæi utuntur, sunt Assyriorum non veterum Hebræorum, Auctore Ezra, qui ideo litteras (idque opinor hujus Synodi Concilio & auctoritate) mutavit, quod has Samaritani post exilium callerent, vel quia etiam veterum Hebræorum quam Assyriorum operosior erat scriptura. *In talmud. tractatu Sanedrin. c. 2. pag. 21.*

Non mutavit tamen antiquam litteram *Tau* ut quæ gereret formam Crucis. Nam hæc post captivitatem Romanam, vel à Maforetis immutata est, vel à Rabbinis odio Crucis, ut ex Hieronymo & Origene colligi potest, qui suo tempore Crucem expressisse narrant.

Partitio librorum sacrorum in tres classes.

Hæc Synodus distribuit libros sacros in tres partes, Legem (1. quinque libros Mosis) Prophetas (octo) nempe quatuor priores Iosue, Iudices, Samuël & Reges, & quatuor posteriores, Esaiam, Ieremiam, Ezechielem & duodecim minores (nam illorum unus appellatur liber) & hagiographos (novem) Psalmos, proverbia, Canticum, Ecclesiastem; Iob, Danielem, Ezram, Paralipomenon,

A Hester. Nam Ruth subjiciunt veluti appendicem libro Iudicum, & Ieremiæ Lamentationes.

In eadem lex videtur distributa non tantum in quinque libros, verum etiam in parsijoth & Sedarim (.i. sectiones & ordines) 54. pro numero Hebdomadarum anni Symbolici expressos tribus majusculis. Item in Hittoth sive paragrafos repræsentatos minusculis, & denique in versus designatos intervallis vel virgulis, vel duobus punctis. Nam 70. hoc secuti sunt, libri qui apud nos supersunt, ut Iudith Machabæorum, &c.
B post hanc Synodum conscripti sunt.

ANNOTATIO.

Canon librorum sacrorum.

GRavissima autem est controversia an omnes libri veteris testamenti in captivitate Babylonicâ perierint, quando civitas & templum à Babylonus eversa sunt, itaut Esdras Spiritu sancto ei dictante sicut primis ejus scriptoribus, eos repataverit: an vero tantum eos in unum corpus redegerit, collegerit & ordinaverit, cum variè dispersi essent. Priorem sententiam sequitur D. Basilius Epist. ad Chilonem, utiturque testimonio libri quarti Esdræ cap. 14. ubi disertis verbis scribitur totis quadraginta diebus divino spiritu afflatum Esdram dictasse quinque viris summâ celeritate scribentibus quæ ab eo dicebantur, atque
C eo modo Scripturam sacram universam, quæ perierat instauratam fuisse. Sed cùm hic liber sit Apocrifus ac in multis fabulas Judaicas redoleat, detrahit potiùs fidem quam afferat huic sententiæ, ait Bellarminus l. 2. *de verbo Dei*, cap. 1. Qui ideo posteriorem defendit negatque memoriter Esdram dictasse omnem scripturam, etsi enim volumen scripturarum in templo asservatum in ejus incendio perierit, tamen incredibile est, non fuisse etiam aliqua exempla, vel certè partes eorum apud privatos homines, præcipuè apud Ezechielem, Danielem, Hieremiam, Aggæum, Zachariam, Mardochæum & ipsum Esdram, quibus sine dubio curæ fuit lex Domini. Inter has sententias alia est quasi media: Esdram scilicet partim collegisse libros sacros qui adhuc supererant, partim è sinu fœlicis memoriæ reparasse, eos nempe qui de-
D perditi erant. Ita videtur opinari Suidas verbo *Esdras*. dicens: *Esdras sub Xerxe Rege Persarum, legis peritissimus, libros qui desiderabantur e memoria depromptos conscripsit, gentique suæ tradidit.* Suffragatur quoque D. Joannes Chrysostomus docens homil. 8. in Epist. ad Hebræos, Esdram ex reliquiis Scripturæ iterum eam composuisse, qui locus perperam allegatur à Bellarmino. Sic enim habet, nunc autem nec quid sunt Scripturæ norunt aliqui: sed Sanctus quidem Spiritus tam multa gessit & administravit, ut ea custodirentur &c. Mosem inspiravit, tabulas insculpsit, quadraginta dies eum tenuit in monte rursus totidem ut daret legem. Postea autem misit Prophetas mala perpessos innumerabilia. Ingruit bellum, omnes sustulerunt, consciderunt, *exu-*
E *stæ fuerunt tabulæ;* alium rursus virum inspiravit admirabilem ut eas exponeret, Esdram, inquam, & fecit ut componeretur ex reliquiis. Postea autem curavit ut eas septuaginta interpretarentur, &c. ubi manifestè docet omnes tabulas scripturarum exustas fuisse. Ac ideo priori sententiæ magis adhærendum est, quam etiam fulciunt verba Suidæ. Nec obstat quod liber tertius ac etiam quartus sit Apocrifus, cùm sæpè citetur à Patribus, nec minorem fidem mereatur quàm historia prophani auctoris inter antiquiores, sed & de his ita Eusebius circa annum 4740. Olympiadis 80. an. 2. Ezras Sacerdos apud Hebræos insignis agnoscitur, cujus ætate Pontifex Maximus habitus est Necliasib filius Joachim, filij Jesu, filij Jo-

Liber sapientia.

ſedech. Fuit autem Ezras eruditiſſimus legis divinæ, &c. affirmaturque *Divinas Scripturas memoriter condidiſſe*, & ut Samaritanis non miſcerentur, litteras Judaicas commutaſſe.

De libro Sapientiæ quem à Salomone compoſitum lingua Chaldaica, ut ad quemdam Orientis Regem mitteret, opinantur Judæi, orta eſt quæſtio, cur non relatus in canonem ab Eſra. Ad quam reſpondet Rabbi Azarias in Obſervationibus ad proœmium Pugionis fidei à clariſſimo viro Joſepho de Voiſin nuper editi. Ezras Sacerdos non miſit manum ſuam niſi in libros qui compoſiti erant à Prophetis, eâ ſpecie prophetiæ, quæ dicitur Spiritus Sanctus, & qui linguâ ſanctâ editi erant. Sapientes autem noſtri prudenter & intelligenter non retulerunt in canonem, niſi libros qui ab Ezra in canonem ſanctum relati.

Plura de his controverſiis Nicolaus Lombardus q. 7. præambula in Eſdram.

Synodus Hieroſolymitana de vertendis in Græcum Scripturis ſacris & mittendis in Ægyptum interpretibus ſub Eleazaro Pontifice anno 230. ante Incarnationem: mundi 3793.

SYnodus Hieroſolymitana ſexta de vertendis in Græcum ſcripturis & mittendis in Ægyptum 72. interpretibus. Ariſteas, Ioſippus. In qua videtur editus ſecundus Hebræorum Canon: nam præter viginti duos Libros ſacros, alij in Ægyptum delati ſunt, ut Tobiæ & ut Epiphan. l. de menſuris & ponderibus, Eccleſiaſticus inter libros legis (.i. ſacros) reponitur à Ioſepho Græco l. 2. contra *Appionem*, ut alibi docemus, ait Genebrardus ad annum 3860.

ANNOTATIO.

QVa occaſione Synodus hæc habita fuerit, deſcribit Joſephus l. 12. *Antiq.* cap. 2. etſi illius non faciat mentionem. Regnante nimirum in Ægypto Ptolemeo Philadelpho, Principe Librorum ac Bibliothecæ ſtudioſo, in tantum ut omnes totius orbis libros, ſi fieri poſſet, colligi mandaverit per Demetrium Phalereum Regiarum Bibliothecarum præfectum. Qui rogatus aliquando à Rege, quam multa millia jam comparaſſet, ait ſe jam habere circiter ducenta millia, ſed brevi habiturum quingenta millia: præterea compertum ſibi certis indiciis multos eſſe apud Judæos qui legem eorum contineant dignos cognitu & Bibliothecâ Regiâ, eſſeque ſcriptos ipſorum linguâ & litteris, & exhibituros negotium his qui eos velint in Græcum ſermonem vertere. Quod conſilium Rex collaudavit, ſcripſitque ſummo Pontifici Eleazaro, ut ad ſe mitteret hos Libros quos divinos eſſe audierat, ac homines ſapientes qui ex Hebræo Græcos facerent. Atque quo libentius id præſtaret, Judæos in Ægypto ſervos numero centum viginti mille dimiſit liberos, pluraque dona ad uſum templi liberaliter erogavit. Hac ergo de cauſâ Synodus congregata per Eleazarum ob rei momentum magnum: in quâ divino inſtinctu concluſum eſt, verſionem ſacrorum Librorum ex Regis ſententiâ conficiendam eſſe, ac nominati ſunt ſeptuaginta duo ſeniores, ſex ex qualibet tribu, qui in Ægyptum ad Regem ſe conferrent, ſacrum Codicem ex Arca ſanctuarij extractum illi oblaturi, ac cum verſionem peregiſſent illum reportaturi. Res igitur ſic acta eſt. Voluit Rex ut ſapientes illi ex Judæis miſſi, in inſulâ Pharos, quæ Alexandriæ adjacet, in ſingulis cellulis verſioni huic darent operam. Traditur ſanè, inquit D. Auguſtinus l. 19. *de Civit. Dei.* cap. 42. tam mirabilem ac ſtupendum, planeque divinum in eorum verbis fuiſſe conſenſum, ut cum ad hoc opus ſeparatim ſinguli fuerint (ita enim eorum fidem Ptolemeo Regi placuit explorare) in nullo verbo quod idem ſignificaret, & tantumdem valeret, vel in verborum ordine, alter ab altero diſcreparet, *ſed tanquam ſi unus eſſet interpres: ita quod omnes interpretati ſunt unum erat: quoniam revera ſpiritus erat unus in omnibus.* Idem teſtatur Euſebius l. 5. *Hiſtoriæ Eccleſ.* cap. 8. ac plures ex antiquis ſuffragantur, ut minus probanda ſit D. Hieronymi ſententia contraria, ſed & Philo Judæus lib. 2. *De Vita Moſis* cap. 9. teſtatur ſingulis annis in dictâ inſulâ feſtos dies celebrari, eòque non Judæos ſolum, ſed & plures alios navigare, ut locum illum honorent in quo primum eluxit interpretatio, & Deo propter vetus beneficium, cujus ſemper memoria eſt recens, gratias agant. Hæc ille. Et ſanè negari non poteſt ex ſingulari Dei Providentia verſionem hanc factam fuiſſe, cum adhuc in ſua puritate eſſet textus Hebræus, nec dum per Judæos depravatus in odium Religionis Chriſtianæ. Unde cum multum verſio illa prodeſſet ad convincendam Judæorum perfidiam, primus Aquila ex gentili Chriſtianus, & deinde ex Chriſtiano Judæus, illam pervertit, teſtimoniis de Chriſto corruptis in odium Eccleſiæ à quâ ejectus fuerat, quod aſtrologiæ Judiciariæ addictus eſſet, apud Epiph. t. *De Menſuris.*

Interim licet advertere cum quantâ circumſpectione verſio ſacrorum librorum decreta ſit, præhabitâ Synodo cum maturâ deliberatione, electis ad hoc opus eximiis viris: cum hodie ac noſtris temporibus tot ſe idoneos exiſtiment qui ſcripturas pro ſua libidine vertant, ne dicam, invertant ac ſiniſtrè interpretentur. Quod conſilium jampridem improbavit Facultas Theologiæ Pariſienſis, nec admittit Eccleſia Romana. *Verſio Bibliorum.*

Dolent autem Judæi de verſione iſta 72. interpretum tanquam de re infauſtâ, quod putent Ptolemeum voluiſſe verba Dei viventis vertere in hæreſim, quare ſolent jejunare eo die quo facta eſt, die quinto lunationis *Thebet*, id eſt, Decembris, ut ex eorum Talmud & ex Azaria refert vir eruditus Joſephus de Voiſin Preſbyter Burdigalenſis, Obſervationibus in Proœmium pugionis fidei Raymundi Martini: tantum abeſt, ut miraculum admittant de conſenſu interpretum in 72. cellulis incluſorum.

Sed & ibidem diſquiritur ex quâ linguâ immediatè facta fuerit verſio, an ex antiquâ Hebræâ vel ex Caldaicâ aut Syriacâ quæ erat in uſu populi tunc temporis. Magis autem probatur poſterior modus, eique ſuffragatur Philo ubi ſupra. Reddita propria propriis nominibus, inquit, Græcis ad Chaldaica exactè reſpondentibus. Unde fit ut multæ citationes novi Teſtamenti ex Hebræo textu antiquo, non reperiantur in græco textu 70. interpretum: qui ita dicuntur breviandi cauſa, licet fuerint ſeptuaginta duo. Conſulendus prædicatus author.

Synodus Alexandrina ſub Ionatha Pontifice & Ptolemeo Philopatore Rege Ægypti de veritate Religionis ac ſanctitate templi Hieroſolymitani, circa annum mundi 3859.

SYnodus ſeptima Alexandriæ de verâ Eccleſiâ præſente Ptolemeo Philometore contra Samaritanos, in qua Andronicus ſanctitatem, authoritatem, & Religionem Cathedræ Hieroſolymitanæ docuit è teſtimoniis ſcripturæ, continuâ ſucceſſione ſummorum Pontificum & omnium gentium, præſertim Aſianarum communione. Ioſeph l. 13. c. 6. pag. Græci exemplaris 387. apud eumdem Genebrardum.

Non

Non tam Synodus videtur quam placitum aut disputatio publica de Religione habita coram Rege Ægypti Ptolemæo Philopatore, in cujus regno vigentibus bellis Machabæorum plures Iudæi ac Samaritani habitabant. Sic enim de his Iosephus l. 13. *antiq.* cap. 6. apud Alexandriam vero inter Iudæos & Samaritas, qui sub Alexandro Magno Garazitani templi Religionem induxerant, seditio est exorta de sacris ipsorum, ita ut res ad Regis cognitionem perveniret: dum Iudæi contendunt, juxta Moysi præcepta, Hierosolymitanum templum esse legitimum, Samaritæ vero Garazitanum: provocatumque ad Regem & amicorum ejus consessum, ut ab his causa audiretur, & utriusvis partis causidici succumberet, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabæus cum Theodosio, Hierosolymitanis Messalami filius: juraveruntque per Deum & Regem, quod ex lege probationes allaturi essent, & rogaverunt Regem ut necaret eum qui jusjurandum non servasse deprehenderetur, &c. sed cùm Sabæus & Theodosius concessissent Andronico ut prior diceret, orsus ex lege approbare ejus sanctitatem & Religionem, ostendensque per continuas Pontificum successiones, Sacerdotij usque in sua tempora propagationem, & ab omnibus Asiæ Regibus Majestatem ejus loci donariis honoratam: Garazitani vero ac si omnino nullum esset, nunquam ab his habitam rationem. His & talibus rationibus persuasit Regi, ut decerneret Hierosolymitanum esse ex sententia Moïsis conditum, Sabbam vero & Theodosium addiceret supplicio.

Disputatio de fide periculosa.

ANNOTATIO.

Pontificum successio.

ADvertendum hic probatam esse antiquam Judæorum Religionem contra Samaritas hæreticos ex successione Pontificum. Sic etiam probatur veritas Ecclesiæ Catholicæ & Romanæ contra novatores Hæreticos ex perpetua successione Pontificum Romanorum à Petro ad Clementem IX. nunc in ejus Cathedrâ sedentem. Sic D. Irenæus l. 3. cap. 3. enumerat Episcopos Romanos à Petro usque ad Eleutherium suo tempore sedentem, ac dicit per hanc successionem confundi omnes Hæreticos. Tertullianus l. de præscriptionibus. *Cedant*, inquit, *Hæretici ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolicis viris habuerit Auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert.* Sic Optatus Milevitanus ad Hæreticos sui temporis l. 2. contra Parmenianum. *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vendicare*, & D. Augustinus lib. contra Epist. fundamenti, *Tenet me in Ecclesiâ ab ipsa sede Petri Apostoli, cui Dominus oves suas pascendas commendavit, usque ad præsentem Episcopatum, successio Sacerdotum, &c.* Quæ si diligenter ab Ecclesia Romana segreges perpenderent, haud aliam in orbe veram esse Christi Ecclesiam, cui salus animæ committenda sit, agnoscerent.

Synodus sub Iuda Machabæo contra Saducæos Hæreticos circa annum mundi 3890.

SYnodus sapientum septima de probandis Pharisæis quorum duces Samai deinde Hillel, damnandisque Sadoc & Bajethos Saducæorum conditoribus, qui proinde ad Samaritanos confugerunt. Vbi confirmati libri Iudith, Tobiæ & tertius Hebræorum canon conditus. Hæc Genebrardus. Cui consonat quæ alij referunt circa hæc tempora, Iudam Machabæum templum repurgasse, cultumque Dei restituisse propter bella ac persecutionem Antiochi non leviter imminutum, ac sacros libros huc illucque dispersos collegisse, inter quos etiam inventæ sunt Ieremiæ descriptiones, quæ hodie non extant, in quibus Historia ignis sacri ab eodem Ieremia absconditi continebatur, quâ de re obiter meminit liber 2. Machabæorum c. 2. quidni ergo cum tunc omni studio pius Princeps ac Pontifex Religioni restaurandæ incumberet, grassantes hæreses non comprimeret?

ANNOTATIO.

FVsè Becanus in Analogia veteris ac novi Testamenti Pharisæorum & Sadducæorum discrimina recenset cap. 10. ubi de sectariis Synagogæ agit post Serarium in *Minervali*, ubi errata Scaligeri corrigit de Sadducæis. Præcipua discrimina referuntur Matt. 22. *Accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum. Pharisæi autem utraque confitentur.* Sed & Saducæi tantùm admittunt quinque Libros Moisis tanquam canonicos, nec ullam traditionem aut interpretationem legis oretenus traditam per Josuë (Cabalam vocant multi) admittebant: animam quoque mortalem esse ac simul cum corpore extingui ac corrumpi docebant. Refert refellitque eorum hæreses Guido Carmelita agens de hæresibus Judæorum cap. 9. 10. & 11. in summâ *de hæresibus & earum confutationibus*. In his Pharisæi non errabant, sed magis in hoc quod omnia fato evenire credebant ac bonorum animas de corpore in corpus migrare; qui errores cum tempore eorum animis insiderunt, cum initio eorum secta probanda esset, ot propterea Sadducæi malè audirent præ Pharisæis, ac inter Samaritas Hæreticos, cum quibus in pluribus concordes erant, computarentur. Ideo non mirum si eorum præcipui Doctores reprobati sunt à conventu sapientum Judæorum, perstiterunt tamen in erroribus suis etiam post constitutum canonem Scripturarum. Hæreticis, inquit Serarius *Minerval.* l. 4. cap. 14. parum pensi est, aliquid ante vel post constitutum alicujus Synodi decretum negare; quæ nostris novatoribus, ante Tridentinam Synodum filix erant, non sunt post eandem triticum. Inexpugnabilis quippe est & contentionis maximè studiosa improbitas, ait Nicephorus Callistus l. 15. cap. 5. Hinc videas plerosque ex Arrianis post damnationem sui dogmatis in Concilio Nicæno, tam obstinato animo contra illud ferri. Sic Eutichiani & eorum proles Monothelitæ, tot Tragœdias excitarunt postquam damnati & anathemate percussi fuerunt. Quin etiam, ait idem Nicephorus cap. 9. ejusdem libri ea enarrans quæ Concilium Calcedonense secuta sunt, Monachi quidam qui Synodo interfuerant & diversa à decretis ejus sentiebant, cum Hierosolymam venissent, proditam esse fidem clamitarunt, laicos tractatores & Monasticum ordinem concitare atque impellere satagentes; ut quæ in Synodo

Hæretici in synagoga.

Pervicacia hæreticorum.

A ritè acta erant rescinderent, &c. nec absimiles sunt nostro tempore ij, quos dolemus non sine cordis amaritudine, Jansenij Iprensis Episcopi doctrinam à summis Pontificibus damnatam, sectari. Conquiescere illi debebant & à turbandâ Christi Ecclesiâ abstinere, si summus Pontifex Innocentius X. quinque propositiones in quibus doctrina prædicti Episcopi continebatur, damnaret. Damnavit Innocentius X. constitutionemque Catholicam contra illas edidit. At quam multi promissi & obedientiæ Vicario Christi debitæ immemores, sententiam suam non correxerunt: nequaquam secundùm sensum Jansenij damnatas esse, prætexentes? quamvis etiam istud Synodus sapientum, scilicet Facultas Parisiensis, hoc anno quo hæc scribimus, censurâ suâ declaravit post diuturnam disceptationem. B Occurrit memoriæ quod D. Gregorius Nazianzenus orat. 49. ad Arrij asseclas graviter pronuntiabat. Vel si Arrianus non es, verum Filium de vero Patre natum, non factum agnoscis, cur non eum cum Patre unius substantiæ confiteris? *Frustra times, ô homo, profiteri quod credis: aut frustra credis si ita non profiteris, & merito hæreticus denotaris.*

Concilium Hierosolymitanum sub Herode Rege & Matthia summo Sacerdote, de hac quæstione ubi Christus nasceretur, anno Christi primo, mundi 4051.

MAtthæi cap. 2. exponitur hoc Concilium habitum fuisse ex occasione triũ Regum qui Ierosolymam venientes cum mu- C neribus statim post Christi nativitatem quærebant, ubi natus esset Rex Iudæorum, Christus scilicet ac Messias in lege promissus ac tamdiu expectatus à Iudæis. *Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo, & congregans omnes Principes Sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur, at illi dixerunt ei: in Bethleem Iudæ, sic enim scriptum est per Prophetam, & tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in Principibus Iuda, ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israël.*

D

ANNOTATIO.

QVem Draco ne nasceretur impedire pluries voluit per Pharaonem, Nabuchodonosorem, Amanum, Antiochum & alios sui odij in Messiam satellites jam natum ex muliere interficere molitur per Herodem, ne redemptio humani generis sortiatur effectum. Sic Rupertus l. 12. *De victoria Verbi Dei.* Sic Herodes egit & sic peragere voluit, ut verè unus vel præcipuos Diaboli filius, de quibus dicitur. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis perficere, ille homicida erat ab initio*, quia videlicet veritatem, id est, Christum odit ab initio, odiumque suum desiderabat complere homicidio. Atque ad hoc tendebat congregatio hujus Concilij, si non illusus E fuisset, Deo sic disponente, à Magis.

Odium dæmonis in Christum.

Dubitatur autem ab aliquibus quinam intelligantur per Principes Sacerdotum. Nam aliqui intellexerunt eos omnes qui fuerant in summo Pontificatu, qui ferè per singulos annos mutabantur pro Herodis voluntate, alij verò intelligunt viginti quatuor capita aut primates Sacerdotalium familiarum, juxta earum distributionem à Davide factam. Omnes autem hos intelligi probabilius est, saltem eos qui tunc Hierosolymis degebant, qui cum summo Sacerdote, qui tunc vocabatur Matthias, ac Scribis & Doctoribus legis, in Synodum congregati, Regis Herodis quæstioni satisfacerent: ad habendam enim certitudinem de aliqua re tria requiruntur, ait D. Thomas Angelicus, an Angelicus, alius ab Angelico Doctore in Matth. cap. 2. creditur enim multitudini, authoritati & literatis. Unde congregavit multos & authoritatem habentes & sapientes. Prompta autem fuit responsio Synodi propter Prophetiam Micheæ omnibus illis sapientibus notam, Christum nasciturum in Bethleem. Christus enim voluit nasci in Bethleem propter tria. Primo ad vitandam vanam gloriam, propter hoc enim elegit duo loca, unum in quo nasci voluit, scilicet Bethleem; alium in quo pati voluit, scilicet Jerusalem: & hoc est contra illos qui gloriam quærunt, qui volunt nasci in sublimibus locis & nolunt pati in loco honoris. Joan. 8. *Ego gloriam meam non quæro.* Secundò ad confirmationem suæ doctrinæ & ostentationem suæ veritatis. Si enim natus fuisset in aliqua magna civitate, virtus suæ doctrinæ potuisset adscribi humanæ virtuti. Tertio ad ostendendum esse de genere David, cui promissio facta fuerat de Messia ac Redeptore mundi, qui ex ejus sanguine ac familia oriri debebat, ac consequenter ad insinuandum se esse Messiam qui habebat conditiones, quas illi Prophetæ assignaverant, quarum una erat, quod in Bethleem nasceretur, quæ si deficeret, continuò concluderent Judæi illum non esse Christum ac Messiam quem expectabant. Ac quoniam eo devenimus, operæ pretium ducimus hic tantisper excurrendo, aliquas ex conditionibus Messiam tangentibus aperire, quas cum Christo soli convenire manifestum fuerit, hinc concludatur illum solum esse Messiam, hoc enim argumento solo Hieronymus *de sancta fide* Judæus ad fidem conversus ac, Benedicti decimi tertij Medicus, evidenter intulit solum Christum esse Messiam in quodam libello ea de re à se composito, tanto fructu ut ultra quinque millia Judæorum ad fidem ex ejus recitatione converterentur.

3. Ad habendam certitudinem.

1. Conditio adventus Messiæ est in tempore assignato in fine templi secundi ante ejus destructionem. Hoc patet per Malachiam cap. 3. *Ecce ego mittam Angelum meum & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum suum dominator quem vos quæritis, & Angelus testamenti quem vos vultis.* Ex hoc enim patet quod Christus venire debebat stante adhuc templo: at jamdudum eversum est: ergo venit Christus. Item hoc potest liquidè probari per quandam authoritatem, quæ est *in Sanhedrim* capitulo *col Israel* (alij allegant hoc caput *billec*) & in Abadazara capitulo primo legitur in studio Heliæ, sex millia annorum mundus est, duo millia vanitatis, duo millia legis, duo millia dierum Messiæ. Item, notorium est autem quod Passio Christi fuit circa tempus illud quo erant quatuor millia anni elapsi à mundi creatione. Item possumus per Prophetias Danielis conclusionem istam probare, qui illas 70. Hebdomadas inducit in libro suo cap. 9. Quæ nequaqoam de alio quam de Rege Messia intelligi possunt. Et sic exponitur per Magistrum Moisem de *Zirona* in glossâ hujus libri, ubi sic ait. *Et ungatur Sanctus SS.* id est, Messias ex filus David sanctificatus, &c.

Hieronymi de sancta fide probationes contra Iudæos, quod Iesus sit Messias.

2. Conditio est, quod Messias nasciturus erat in civitate nuncupata Bethleem de terrâ Juda. Patet per vaticinium Micheæ cap. 5. *Et tu Bethleem Ephrata, nequaquam minima es in millibus Iuda, ex te etiam egredietur qui sit dominator in Israël & egressus ejus ab initio in diebus æternitatis.* Hanc Prophetiam glossat Rabbi Salomon hoc modo: Et tu Bethleem de qua egressus est David, secundum quod per ipsum scriptum est, filius servi tui Jesse Bethlcemitæ, Ephratum nuncupavit, parvolus est in millibus Juda, dignus erat fieri minor in generationibus milliarium Juda, & hoc propter labem Ruth Moabitis quæ est in te. *Ex te mihi egredietur*, de te exiet mihi Messias filius David, de quo dicit scriptura, *lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Et sic est Caldaicè interpretatum, de te coram me Messias egredietur, & egressus ab æterno à diebus æternitatis. Et hoc est quod dicit scriptura *ante solem permanet no-*

tnen ejus, quod interpretatur Chaldaïcè. Et nomen ejus ab antiquo dierum & sæculo nuncupatum. Huc usque verba Rabbi Salomonis. Ex quibus colligitur sicut & ex vaticinio Michex duplex Christi generatio humana in Bethleem, & divina ab omni æternitate, quia erat Deus homo.

3. Conditio est, quod Messias nasciturus erat de quadam virgine. Patet Jerem. 31. *Vsquequo deliciis dissolveris filia vaga. Quia creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum.* Et habetur in *Berezith Rabba*, dicit Rabbi *Osau* filius Levi.

Virginitas Deipara.

Veni & videbis, veni & videbis, qualiter non est modus Dei sicut modus carnalis hominis. Homo enim carnalis lancea percutit & emplastris medetur, sed Dominus Deus noster non sic, quia cum eo quod percutit, cum eo ipso medetur, quod quidem reperimus in Joseph & Israël, Joseph per somnia percussus est & per somnium curatus est. Et Israël in Virgine peccavit, ut habetur Ezech. 23. *Et fornicata sunt in Ægypto, in adolescentiâ suâ fornicata sunt.* Et in Virgine punitus est, ut habetur Thren. ult. mulieres in Sion humiliatæ sunt, & Virgines in civitatibus Juda, & in Virgine sunt consolati, sicut ait Jeremias, *quia creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum*, dicit Rabbi *Hamna*, quia hic est Rex Messias de quo David prophetaverat. Patet etiam Ezech. 44. *Et converti me ad viam portæ sanctuarij exterioris quæ respiciebat ad Orientem erat clausa, & dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa, erit, non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam.* Nulla talis porta invenitur, ideoque verè intelligenda est hæc porta de beata Virgine. Item Isaiæ cap. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuël.* In Hebræo est *alma* significans Virginem & puellam, qualis est beata Virgo, & cum offerret Isaïas mirabile signum Regi Achaz, qui illud recusavit, convertit se ad domum David, cui dedit pro signo adventus Messiæ, Virginem parituram.

4. Conditio est quod Rex Messias debebat esse filius Dei, nec debebat habere Patrem carnalem. Hoc patet per quamdam authoritatem quæ est in *Berezith Rabba* de Rabbi Moise Prædicatore supra illud Thren. ult. *pupilli facti sumus absque patre.* Dicit Rabbi Barrachias. Deus Israël sic ait. Vos dicitis vos esse pupillos sine patre. Talis erit mundi Redemptor, quem ex vobis suscitabo, quia non habet Patrem, sicut scriptum est, Zachar. cap. 6. *Ecce vir Oriens nomen ejus, & subter eum orietur*, & Israël cap. 53. *Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terrâ sitienti.* Et de ipso David, *ante Luciferum genui te.* Et alibi. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu.* Item habetur in libro vocato, *midras Hirhasirim*, id est, glossa libri Canticorum, cap. 3. *Egredimini & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua, in die desponsationis illius & in die lætitiæ cordis ejus.* Dicit Rabbi *Hanna.* Investigavimus per scripturam universam & non invenimus, quod Bersabee Salomoni filio suo diadema fecisset. Est igitur stupendum quid diadema illud significare, velit. Dicit Rabbi *Iohanna.* Quæsivit Rabbi *Simeon* à Rabbi *Elyuger*, filio Rabbi Joseph, dicens: Audivisti unquam à Patre tuo, quid esset diadema illud, quo fuerit Salomon à Matre suâ coronatus, qui respondit, Etiam. Et ille, Quid & Rabbi *Elyuger*: Ille Salomon est Deus, qui à principio diligens Israël vocavit eos, filia, ut habetur Ps. 43. *Audi filia & vide.* Deinde pro majori dilectione, vocavit eos sorores Cant. 5. *Aperi mihi soror mea*, postea jam summè eos diligens vocat eos mater Is. 51. *Attendite ad me populus meus & Tribus mea mater mea est.* Eadem horâ surgens Rabbi Simeon, osculatus est eum in capite, dicens: Posito quod non verè, nam nisi quod hoc verbum audiverim, sufficit mihi. Itaque diadema quo Salomon à matre coronatur, est humanitas nostra, quæ divinitati ejus unita est.

5. Conditio erat quod Reges Orientis & Reges Saba ad Regem Messiam adorandum venturi erant, & auri atque thuris munera oblaturi. Quod patet per illud quod habetur in *Beresith Zota*, dixit Rabbi *Osua.* Si dixero tibi unum verbum bonum dices tu nomine meo? qui ait: Quod est? & ipse: Novimus, inquit, quod omnia munera illa quæ Jacob Pater vester dedit Esaü, gentes pro tempore restituere habent Regi Messiæ. Scriptum est enim: *Reges Tharsis & insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent.*

6. Conditio quod ejus adventus fuerit annuntiatus per certum præconem in deserto, qui fuit Joannes Baptista. Is. 40. *Vox clamantis in deserto parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri.* Et Malachias cap. 3. vocat eum Angelum: *Ecce ego mitto Angelum meum qui præparabit viam ante faciem eaum, & statim veniet ad Templum sanctum suum dominator quem vos quæritis.* Et in fine suæ Prophetiæ Heliam eum appellat convertentem cor PP. &c.

7. Conditio quod ante ejus adventum omnes animæ humani generis propter peccatum primi parentis descendebant in infernum. Habetur enim in *Midras Thillim* super illud Psalm. 48. *Quique terrigenæ & filij hominum simul in unum dives & pauper.*

Lymbus Patrum.

Quique terrigenæ. Isti sunt filij Adæ & filij hominum, isti sunt à Noë usque ad Abraham. Dives ille est, qui de legis scientia ditatus, & pauper ille est, qui pauper est legis. Simul in unum descendunt in infernum pariter, etiamsi Princeps studiorum existat. Item Psalm. 85. *Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori*, Dixit Rabbi *Joda.* David dixit, Domine Deus, adulterantium supplicium est, ut mittantur in profundum inferni, & inde liberasti me. Dixit Rabbi Salomon, quod hoc fuit quando dixit ei Nathan. *Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris.* Item in *Midras Choelet*, & Glossâ Ecclesiastis super illud *Justus perit in justitia sua*: dicunt sic Doctores. Hoc dicitur de Moise, qui quidem factus est similiter filius cujusdam mulieris, quæ cum esset prægnans, in vinculis posita est causa criminis, ubi post partum mortua est, & filius ejus nutritus est in carcere, ac ibi mansit. Cum autem post aliquod temporis spatium, Rex per ostium carceris transiret, juvenis ille clamavit dicens: Domine hic natus & nutritus sum, cum ego nihil peccaverim, cujus delicto sum hic? & Rex ei: Propter delictum matris tuæ. Quod autem istud esset usque ad Christum probatur ex libro *Beresith Rabba*, ubi de Messia explicatur istud Osee 13. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos*, & Is. 35. *Redempti à Domino convertentur & venient in Sion cum laude, & lætitia sempiterna super capita eorum.* Sion in isto loco nihil aliud est quam paradisus.

8. Conditio est quod debebat tertia die resuscitari, & deinde ad cœlum ascendere & sedere ad dexteram Patris. Osee 6. *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus.* Rabbi *Moises* Prædicator in Genesi magno super id Genes. 22. dicit autem, *die tertio elevatis oculis vidit locum procul*: dixit, multæ sunt in Scriptura sacra dierum Trinitates, quarum una est resurrectio mortuorum. Et in *Midrastilim* dixit Rabbi *Joda* in nomine Rabbi *Hunan*, futurum est quod Deus Messiam sedere faciat ad dexteram tuam sicut scriptum est: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*, Et in Chaldaïca translatione sic habetur. *Dixit Dominus verbo suo.*

9. Conditio, quod Messias legem atque doctrinam novam daturus erat, probatur ex Is. cap. 2. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi,*

& dicent: Venite ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem. Glossa Rabbi *Salomon:* elevabitur super colles, quia miracula quidem habent fieri in eo, majus erit miraculis montis Sinai atque Carmeli & Thabor. Quod ergo miraculum illud erit? subditur, quia *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem*, id est, *omnibus gentibus.* Item habetur Jerem. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israël & domui Juda fœdus novum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris, &c.* Item Is. 11. *In die illa erit radix Jesse quæ extat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.*

Sacrificium panis & vini.

10. Conditio erat, quod sacrificia in templo offerri solita debebant annullari excepto sacrificio panis & vini. Patet per istud Malach. 1. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum, &c. Non est mihi voluntas in vobis, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Per quam authoritatem ostenditur quod non in solo templo, sed ubique offerri debebat sacrificium ex re aliquâ purâ & mundâ, non ex adipe & sanguine cum igne & fumo. Sæpius etiam repetitur in *Talmut*, in tempore futuro universa sacrificia, excepto sacrificio confessionis, annihilata erunt. De Sacrificio etiam panis & vini habetur in Beresith Rabba, & Rabbi Moïse Prædicatore supra illud Genes. 14. *Melchisedech Rex Salem obtulit panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei summi.* Dixit Rabbi filius *Enachsnam.* Iste Melchisedech erat Sem filius Noë. Sed qoid vult dicere proferens panem & vinum? Ostendit quod docuit eum Sacerdotij actum, qui erat panem & vinum sacrificare. Et hoc est quod habetur Psalm. 109. *Juravit Dominus & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quis est ille? ille est Rex Messias, de quo scriptum est: *Ecce Rex tuus venit tibi justus & Salvator.* In hoc quod dicit proferens panem & vinum, correspondet ei quod habetur Psalm. 75. *Erit placentula panis in summis montium.* Et in Caldaïca translatione habetur: Erit sacrificium panis in terra in capite montium Sinagogæ. Qui cæcus non est videre potest quod clarè hæc authoritas probat nostram intentionem. Montes Sinagogæ Sacerdotes Ecclesiæ sunt, qui de facto cunctis diebos Messiam elevant super capita sua. Quod minimè potest negari, nisi ab illis quibus venit maledictio Isaiæ ut oculis & corde cæci fiant, quos Deus illuminare dignetur.

11. Conditio erat, quod cibaria in veteri testamento prohibita permittantur. Patet per authoritatem, quæ est in *Berezith Rabba*, de Rabbi Moïse Prædicatore, ubi sic habetur. Quid docet in Psalmo 45. dicens *Dominus solvit compeditos?* omnia animalia quæ fuerant prohibita velut immunda in hoc sæculo, Deus mundificabit atque licentiabit in futuro tempore Messiæ, sicut filiis Noë primitus munda erant, ut scribitur Genes. 9. ubi habetur, *& omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum, sicut olera virentia tradidi vobis omnia.*

Conversio gentium.

12. Conditio, quod post ejus adventum Idololatria in mundo cessare debebat, & omnes gentes in eum credituræ. Patet per illud quod dicit Jacob Patriarcha Genes. 49. *Donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Item Psalm. 101. *Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit Dominum.* Is. 45. *Convertimini ad me & salvi eritis omnes fines terræ:* & de Christo ibidem dicitur. *Dedi te in lucem gentium ut sis salus mea usque ad ultimum terræ, &c.* Et hodie omnes cognoscunt Deum mundi creatorem esse, etiam Mauri, Judæi, Mahumetani, etsi aliis erroribus non careant. Atque ex gentilibus assumuntur in Sacerdotes. Quod valdè displicet Judæo, qui non nisi de genere Aaron assumendos putat, cum post adventum Messiæ Sacerdotij gratia mirabiliter ampliata sit, quod patet per authoritatem quæ est in *Mechilta.* Dixit Rabbi *Barachias* de quo dicebat Job *foris non mansit peregrinus;* hoc est utique, quia parati sunt peregrini, ut tempore Messiæ Dei Sacerdotio fungantur.

13. Conditio est, quod per baptismum aquæ sanctificari animæ debebant. Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & ab omnibus Idolis vestris mundabo vos.* Habetur in libro de *Joma* cap. *Yam hac qui purim.* Fons Israëlis Dominus est, quia sicut fons mundat sordes, sic Deus Israël peccata cum aqua mundat.

14. Conditio est, quod conversatio Messiæ nobiscum in paupertate & humilitate futura erat. Zachar. 9. *Exulta satis filia Sion. Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & ipse pauper, ascendens super asinam & pullum filium asinæ.* ubi dicit Rabbi *Salomon*. Quod impossibile est textum illum de alio declarari quam de Rege Messia, quia mox sequitur: *Et loquetur pacem gentibus & potestas ejus à mari usque ad mare.* Ubi designatur ejus fides per universum orbem extensa. Ideo autem venit in paupertate contra imaginationem Judæorum, ut nos doceret quod ejus adventus non erat, ut divitias vel fœlicitates corporibus daret, sed animabus, quia regnum ejus non est de hoc mundo.

15. Conditio est, quod multa vulnera & passiones passurus erat, Isaïæ 53. *Verè languores nostros ipse tulit & peccata nostra ipse portavit; & nos reputavimus eum quasi leprosum, percussum à Deo & humiliatum.* Habetur in *Beresith Rabba* de Moyse Prædicatore, quod Sathan dixit coram Deo, Domine mundi, sine me tentare Messiam & generationem ejus, &c. Et cœpit Deus facere cum Messia, pactum dicens ei, Messia juste meus, parata sunt peccata istorum qui sunt inclusi, ut te in labore terribili ponant: oculi enim tui videbunt, aures tuæ magnum repudium à mundi gentibus audient, nares tuæ multos fœtores odorabunt; os tuum amaritudinibus satiabitur, lingua tua palato tuo adhærebit, cutis tua siccabitur super ossibus tuis, corpus tuum præ tristitia confractum erit. Si hæc omnia sustinere libet, bene quidem, sin autem, noveris quod ego de mundo illos expellam. Respondit Messias: Domine mundi cum his sum ego jucundus, & super me has passiones volo recipere, sub tali conditione, quod resuscitem mortuos qui ab Adamo primo parente usque ad præsens mortui sunt, & non solum illos servabis, verum & quos lupi & leones devorarunt, & qui in mari & in flumine perierunt, & non solum hos, sed etiam abortivos, &c. Et Deus illi ait: Ego hæc omnia tibi concedo. Eadem horâ Messias omnes passiones supra se amore magno percepit. Et hoc est quod Isaias cap. 53. *Oblatus est quia ipse voluit.*

16. Conditio est, quod Judæorum captivitas fuit propter ingratitudinem illorum erga Messiam, quæ odium gentis nuncupatur, & quod abinde Deus Pater cœlum clausit ne orationes Judæorum audiantur. Verumtamen conversionis januam semper pœnitentibus & baptizari volentibus apertam patefecit. Repetitur enim in *Talmut*, quod Doctores legis temporis illius dicunt: Quomodo fieri potuit quod in templo secundo in quo nulla fuit idololatria, nec alia ignominiosa peccata, ubi erant quam multi viri religiosi, viri probi, homines sapientes & justi, tam sævæ punitionis rei facti sunt, ubi nullum aliud scelus erat nisi invidia & odium gratis? Et certè verum dicunt Judæi hujus temporis: non tamen intelligunt id esse propter odium & iniquitatem quam erga Messiam habuerunt. Et habetur in Talmut in libro *Berachoth*, id est, benedictionum in cap. *ben vendim*, id est, non sta-

bunt. Dixit Rabbi *Eliazar*: A die quo templum fuit destructum, orationis portæ clausæ sunt, sicut scriptum est in lamentatione Jeremiæ cap. 3. *Sed cum clamavero & rogavero, exclusit orationem meam*, &c. Attamen si benè probabimus quod portæ orationis clausæ sint, certum tamen est quod portæ conversionis omnibus temporibus sunt apertæ, & hoc patet per quamdam authoritatem in *Midrasttilim*, dixit Rabbi *Samuel Baranchina*. Scriptum est Psalm. 64. *Spes omnium finium terræ & in mari longè*. Sicut mare est apertum & quilibet volens omni tempore poterit se in eo balneare: ita est conversio, quod quicumque voluerit converti, omni anni tempore poterit & à Deo recipietur, quod apertius dicit Isaias cap. 60. *Et aperientur portæ tuæ jugiter, die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium.*

17. Conditio est, quod Messias futurus esset verus Deus & verus homo. Quod enim sit verus Deus probatur per illud quod habetur in *Midrasttilim* super illud Psalmistæ. *Quoniam apud te est fons vitæ.* & dicit Rabbi *Ioanna*. Simile est hoc homini qui per auxilium cujusdam lucernæ pergit ad lucē in nocte, quam quidem extinctam à vento iterum accendit, & rursum incendit, & hoc fecit sæpe. Demum ipse dicit, ut quid tantus labor erit? Volo expectare donec sol exeat, ad cujus lucem faciam iter meum. Simili modo fuerunt filij Israël subjugati in Ægypto & evenientes Moses & Aaron liberarunt eos: deinde fuerunt subjugati in tempore Sisaræ & evenientes Barach & Debora liberavit eos, & sic in quolibet tempore, donec dixerunt, valde sumus in liberationibus fatigati, quia eo quod fuerint per carnales homines, confestim sicut prius tribulamur. Sed jam post hac non placet nisi per Deum liberari, & hoc est quod dicit David in Psalmo 118. *Deus Dominus & illuxit nobis*, &c. Item in quodam libro vocato *Thorat Cohanim*; id est, lex sacerdotum, scribitur quod sonat illud quod habetur. Levitic. 20. *Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis mihi populus.* Simile est istud cuidam regi, qui perambulabat hortum suum ad habendum solatium, quem cum hortulanus vidisset, abscondit se, & rex dixit ei: Noli timere, ne abscondas te à me quoniam similis tui sum. Similiter tempore futuro Deus ambulabit inter justos ut delectetur cum illis: justi autem videbunt eum & expavescent, quibus Deus utique dicit: Nolite formidare me; quia similis vestrum sum, attamen licet vobis similis existam, ne forte credatis quod timor meus non sit super vos, scitote quod Deus vester sum, vos autem populus meus.

Atque licet in istis aliqua sint fabulosa (ut proprium est Rabinorum quarto modo, fabulari) licet tamen in luto aurum quærere, & Judæos propriorum doctorum quibus credunt, & quorum Theologiæ assueti sunt, testimoniis convincere, atque ex his omnibus simul collectis concludere adversus ipsos, Jesum Christum esse Messiam promissum & expectatum ab initio mundi, ut assereret mortales in libertatem gratiæ & gloriæ, quam per primi parentis lapsum amiserunt: & mirum est cur his perspectis non conquiescat gentis Judaicæ odium adversus Christianos, qui eorum Patriarchas tanta veneratione complectuntur, ac Apostolos ex eorum gente oriundos divinitus inspiratos fateantur. Sed ut advertit idem Hieronymus à sancta fide in fine libri primi contra Judæos, cum authoritates quæ sunt pro Christo in Talmut legunt, relinquunt & negligunt. Sed & mulierum filiorumque ac uxorum amor viam conversionis & veritatis cognitionem impedit. Itemque amor pecuniarum, quæ cum usuris ac aliis fraudibus acquirunt. Itemque eorum intellectus, imaginatio & studium, oppositionibus, constitutionibus, ceremoniis atque moribus Magistrorum Talmut vehementer inclinantur, in quibus diebus omnibus vitæ suæ fuerunt enutriti. Magna enim virtute & magnanimitate opus est ut quis à moribus in quibus longo tempore inveteratus fuerit, velit se se-

Judæorum unde difficilis conversio.

Tom. I.

parare ac semetipsum superare. Quamvis aliquibus id accidat, qui Divinæ gratiæ quæ omnes ad veritatem invitat, morigeros se præbentes bona temporalia comparatione spiritualium flocci-pendentes Christi fidem amplectuntur, nec alium Messiam frustra expectant, sicut Arthurum Britannia. Denique Litteræ sacrarum Scripturarum nimis adhærent, non attendentes ad altiora mysteria, quæ Deus in eis significare voluit, pueris similes, qui solas libri figuras & imagines inspiciunt non ea quæ figurantur. Dixit autem Apostolus, littera occidit, spiritus autem vivificat. Sæpe in Scripturis Deus promittit liberationem populi per Messiam, restitutionem Jerusalem in statum amplissimum: miseri Judæi qui nihil nisi terrena sapiunt, hæc intelligunt de liberatione à captivitate terrena, ac de regno terrenæ Jerusalem, Deus vero, cujus consilia sunt altissima, cujus cogitationes excelsiores sunt humanis cogitationibus, ad spiritualia in his intendebat, de liberatione à peccato & ab inferno loquebatur, ac de Jerusalem cœlesti quæ paradisus est, in quo regnat Christus cum suis electis quos fœlicitatis perfectissimæ reddit participes. In hoc vero mundo quæ vilia sunt, quæ minima sunt, quæ contemptibilia elegit, sapientiam prudentium hujus sæculi reprobans, ut propter ea etiam voluerit nasci in minima civitate Bethlehem. Excursionem hanc Lector æqui bonique consule, etsi instituto nostro non necessariam. Audivimus hoc anno inter aulicos etiam per sequiorem sexum, librum igne dignum lectitatum fuisse, in quo inducebantur ex omnibus fere mundi Religionibus, qui causam suam tuerentur, & in quâ Christus causâ suâ cadens exhibebatur. Tam scelerato scripto occasione acceptâ digressiunculam hanc opponimus, ad resarciendum hoc dedecus ab iis qui ut Christiani audire volunt Christo Dei filio illatum. Sed & doctrina hæc ferè fundamentalis est ad ea quæ de Christo in majori parte Conciliorum discutienda venient.

Cæterum de eodem argumento contra Judæos prodiit in lucem an. 1651. Parisiis nusquam antea editus liber inscriptus Pugio fidei Raymundi Martini Ordinis Prædicatorum, adversus Mauros & Judæos, non ab simili methodo revincens Judæos per textus veteris Testamenti & testimonia veterum Rabinorum. Ac sicut Poëtæ ex Homero: sic ex hoc Raymundo nondum edito hauserunt qui adversus Judæos scripserunt, Petrus Galatinus ex Judæo Christianus in duodecim libros arcanorum transfudit omnia ipsius Raymundi melioris notæ an. 1515. post 237. circiter annos a Raymundo. Item Porchetus Carthusianus Genuensis ditatus est in sua victoria.

Synodus Jesu Christi in Cæsareâ Philippi ad designandum D. Petrum in Vicarium suum & Pontificem totius Ecclesiæ, anno ipsius Christi 33.

Non me auctorem constituo hujus Synodi, sequor D. Joannem Damascenum in oratione de Transfiguratione cujus hæc sunt verba. In Cæsarea Philippi (Paneas autem hæc Philippi Cæsarea nunc appellatur, urbs olim clara ac celebris, quæ in divinis litteris Dan vocabatur. Numeravit enim, inquit, David populum à Dan usque ad Bersabée. In eaque urbe Dominus mulieris sanguinis fluxu laborantis cruentum fontem siccaverat) in eâ inquam urbe cum primum discipulorum suorum Concilium coegisset, atque illa vitæ Petra cathedram sibi in petra quadam ex tempore struxisset, interrogabat discipulos suos, dicens *quem dicunt homines esse filium hominis?* & oret nimirum ut homo percunctationem proponit: ut autem Deus occultè eum erudit qui primus vocatus ac primus secutus fuerat quem pro suâ præscientiâ dignum Ecclesiæ Antistitem prædestinaret. Hunc ut Deus afflat. Quænam autem erat interrogatio? *Vos autem quem me esse dicitis?* At Petrus ardenti quodam zelo inflammatus ac sancto Spiritu instinctus, *tu*, inquit, *es Christus Filius Dei vivi.* O beatum

ros! ô prorsus beata labra! ô Theologam animam! ô Deo afflatam mentem &c.

Atque inde Christus Petrum designat in Summum Pontificem, beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Quibus verbis promittit D. Petro auctoritatem illam in Ecclesia quam vivens exercuit post Ascensionem Christi, & quam Romani Pontifices ipsius D. Petri successores hactenus exercuerunt, ipso illos mirabiliter conservante, per quem cœli firmati sunt terraque constabilita est atque inconcussa manet, quantumvis inferorum portæ hæreticorum ora, dæmonum organa impetum fecerunt in quo nunquam ita prævaluerunt, quin dici possit, *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum* (Psalm. 63.). Qua de re multa hactenus dicta sunt & passim in toto hoc opere dicuntur. Tanta virtus fuit in his Christi Verbis *tu es Petrus* &c. Græcus textus Damasceni habet *τὸ πρῶτον τῶν οἰκείων μαθητῶν συναγείρας σύνοδον*, cum congregaret primam Synodum discipulorum. Interpres vertit Concilium.

Addam hic tantum verba celeberrimi quondam concionatoris Leonardi de Utino ser. 39. de Sanctis qui est de D. Petro. Christus beatum Petrum summum Pontificem fecit & Vicarium suum instituit quando ei dixit *Pasce oves meas.* Ad quam prælationem concurrunt quatuor. Primò Pater ipsum elegit Matth. 16. *caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est.* Secundò filius electum examinavit & maximè in duobus, scilicet in fide recta quando dixit. *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Et Petrus respondit *Tu es Christus filius Dei.* Et in dilectione sincera: Quando dixit, *Simon Ioannis diligis me plus his?* & Petrus respondit. *Tu scis Domine quia amo te.* Tertiò Spiritus sanctus electum & examinatum confirmavit, quando in Pentecoste ad robur se sibi effudit. Ps. 74. Ego confirmavi columnas ejus. Quarto tota Trinitas electo examinato & confirmato potestatem prælationis ei donavit in remissione peccatorum &c.

Sed nihil luculentius dici potest quam quod habet D. Cyprianus de Unitate Eclesiæ, ubi hanc D. Petri potestatem ad tollendam omnem schismatis occasionem & ad agnoscendam in dubiis veram fidem *compendio quodam veritatis*, contra hæreticos penitus asserit. Quæ si quis consideret, inquit, & examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum. *Ego dico tibi, quia tu et Petrus* &c.

Adverte tandem D. Damascenum benignè esse interpretandum, cum D. Petrum primum vocatum esse asserit, nam prius tempore D. Andræas frater ipsius vocatus est. Sed varij sunt prioritatis modi apud Dialecticos, de quorum aliquo loqui potuit D. Joannes Damascenus.

Concilium Hierosolymitanum sub Caipha Pontifice, & Imperatore Tyberio, propter miracula Christi celebratum anno ejusdem 34.

EX occasione miraculi quod cum omnium admiratione patravit Christus resuscitando Lazarum jam quatuor dies habentem in monumento ac fœtentem, ut aiebat soror ejus Martha, verita præ amoris teneritudine ne ex tetro odore offenderetur, coactum hoc Concilium exhibetur Joan. 11. in quo Concilio quæritur consilium. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani & tollent gentem nostram & locum. Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit quod Iesus moriturus esset pro gente.*

ANNOTATIO.

REstat quæstio, ait Divus Thomas in cap. 11. Joannis, an Caiphas verba ista instinctu Spiritus sancti dixerit vel maligni. Et cum loquutus sit mendacium, ex invidiâ & æmulatione innocentem morti adjudicans, videtur quod prophetaverit instinctu Spiritus maligni arreptitij. Hoc autem, ait idem Doctor, non videtur consonare dictis Evangelij: nam si ita esset Joannes non addidisset (*cum esses Pontifex anni illius:*) ideo ergo Caiphæ dignitatem addidit, ut insinuaret eum instinctu Spiritus sancti fuisse loquutum. Ex quo datur nobis intelligi, quod etiam malos in dignitate constitutos Spiritus sanctus movet ad loquendum aliqua vera & futura pro utilitate duntaxat subditorum. Hæc ille. Sed & ex hoc discendum est quo pacto Deus mala in bonum convertat, quibus enim verbis cruentus hic Pontifex commovere voluit Judæos ad occisionem Innocentis, qui magis colendus erat ob miracula quam morti tradendus, iisdem verbis usus est ad Prophetiam de morte Christi quâ humanum genus liberare debebat: sicut usus est impiâ Nabuchodonosor voluntate ad castigationem & emendationem sui populi: & quamvis pessimè erraret si intentionis ejus habeatur ratio, non tamen si verba ipsa per se considerentur. Unde sicut linguæ Balaam motor fuit Spiritus sanctus, ita linguam Caiphæ movit ad annunciandam Redemptionis gratiam: nam Balaam libenter maledixisset verbis suis, quæ Deus præter intentionem illius ad bonum inflexit, Numero. 24. *Non potero immutare verbum Domini Dei mei.* Usque enim ad linguam, ait Albertus in Joan. cap. 11. operatur in talibus Spiritus sanctus, & non ad sensum, vel imaginationem, vel intellectum, ideò non sunt Prophetæ, quamvis prophetent. Sed melius, ut annotationem istam verbis Simonis de Cassia l. 11. cap. 45. locupletemur, qui author eloquentiæ præconio illustris est inter Scripturæ sacræ interpretes. A sæculo, inquit, consilium tanti mysterij per homines factum non fuit, in quo ab æmulis veritatis & à nesciis perfidis nescienter per mortem de vitâ omnium agebatur, ac ignari mysterij de vitâ & morte consultabant, divinum ab æterno consilium tractabant. Iniqui de magnâ virtute, injusti de summa justitia, Captivi de redemptione, venditi de pretio. Infirmi de conferenda sanitate, nihil boni præter commodum temporale intendentes pro seipsis. Invidi tractabant de magno beneficio atque officio charitatis. Cæci de lucis mysterio. Terreni de Cœlo. Homines de Deo. Filij diaboli de filio Dei, & hæc & similia ignota ignotè ab illis fiebant, & ut erant varij Oratores quorum poterat quis in concilio sic orare. Hominem nobis infestum extorrem fieri a Patria, ut pax sit his, qui illam affectu primò colunt, sentio dignum.

Alius. Si adversus hunc abs te odio exardescimus, eum tamen cum insequendi justa causa prærogata non fuerit, nulla excusatio criminis remanet.

Alius. Quo jure desævitur in hominem servientem?

Alius. Deperit omne honestum, si sancitur in pœna pro cultore honestatis.

Alius. Nescio ad quid instituta sunt jura, si non servantur in causa: ventiletur ergo causa hominis criminati, antequam judicium pœnale procedat.

Alius. Divinæ atque humanæ legis non est sine propria culpa judicare hominem in persona, quid fecit homo iste?

Alius. Ad qoid lex si ejus non custoditur honestas?

Alius. Divinum est, nec non humanum est, quempiam præservare, si eum legis prævaricatio non accusat.

Alius. Crimen & delictum quibus imperere satagimus hominem, aut fecit, aut nos facimus imposturam. Si fecit, secundùm legem non procedere turpe sit: si fecimus imposturam, versa vice mulctandi sumus.

Alius. Cur sævimus in justum nostras injostitias arguentem? & si deforis audaciam fingimus, nostra conscientia nos accusat.

Alius. Quam turpe censendum quod constitutus in causa, quæratur ad judicium, si primo non sollicitatur examine.

Alius. O quam turpius, si quispiam invenitur innocentiæ tutor atque defensor, etiam si suspectus esset in causa, tentandum esset pro ejus tuitione, ne publico judicio deperiret.

Alius. Lex non agit, nisi adversus eos propter quos posita est, si prævaricator est legis, convincat eum malitia sua, non impetuositas nostra.

Alius. Etiam si justus esset, plectendus est pœna, cum ipsius verbis & moribus respublica commovetur.

Alius. Non est necessaria ista virtus, per qoem sæpe civitas tumultibus inhorrescit.

Alius. Homo factionis periculo est Patriæ, sit igitur abolendus.

Alius. Is qui sibi vendicavit plebeïorum fidem, facilè potest ad id quod voluerit eorum corda inflectere, quorum est perniciosa seditio.

Alius. Etsi justus vel injustus, omninò à politicis moribus dissimilitudinem habet: nulla ratione tolerandus est amplius.

Alius. Etsi justus, aut illum avellamus ad nos, aut nos sibi honestè sociemus.

Alius. Si illi societate copulemur, aut eum justum aut nos fatebimur peccatores.

Alius. Exilio tradere mitius ac honestius est.

Alius. Captus mittatur ad Cæsarem.

Alius Sub interminatione cujusdam supplicij pellatur a finibus nostris.

Alius. Alligetur compedibus in silentio, &c.

Vnus autem ex eis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis. Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit ut unus homo moriatur pro populo & non tota gens pereat. Atrociter iste hominem innocentem determinavit ad mortem, causâ necis non quæsitâ. Omnibus oratoribus auditis velut animosior in nece justi, & astutior in verbo mortifero, arguens de ignorantià oratores ait: *Vos nescitis quidquam.* Non placent mihi nec expediunt patriæ vestra consilia: impertinentes sunt orationes vestræ. Ego autem utilius cogitavi ut iste solus moriatur: jam adimplebatur Propheticum dictum Psalm. 30. *In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam concilsati sunt.* Et sufficientiam Christi etiam volens dixit, quod unus & quidem mortuus omnibus valeret ad vitam. Quid igitur vivus, si sub tremédo mortis imperio omnes a morte liberat? quid regnans erit facturus, qui talia facit morti subjectus. Hæc & plura Author ille magis verosimilia quam vera, saltem majori ex parte.

Porro hoc Caiphæ judicium simul cum sequenti in proximo Concilio locum dedit pluribus adagiis. 1. Est novus Caiphas. In eos dictum qui non meritis, sed argento sibi gradum faciant ad gradus Ecclesiasticos. Sic Isidorus Pelusiota lib. 1 Epist. 3. premit quemdam Zozymum Presbyterum. Nonne prophanè prophano modo accepisti Sacerdotium, rem videlicet cœlestem pecuniâ suffuratus, ***novumque Caipham te prabens***, ut qui res arcanas ac mysticas argento tibi comparaveris. 2. Est Caiphæ Concilium. Gregor. Nazianz. orat.

A 31. ***sive Caïpha Concilium quo Christus condemnatur***, sive quocumque tandem nomine conventus hic appellandus est, quo omnia evertit ac perturbavit. 3. Est filius Caiphæ, pro homine scelerato ac sacratum rerum temeratore. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 20. Quicumque se ad hoc flagitium impulerunt ***filij Caiphæ, primogeniti, dicendi sunt Sathanæ.*** Adjutores Anti-Christi, adversarij veritatis & est aula Caïphæ. Sic in cujosdam Epistola qui exilium Martini Papæ describit. Eduxerunt autem sanctum Apostolicum virum de cellâ judicij, ***magis autem ex aula Caipha.*** Apud Aloysium Novarin. in adagiis Sanctorum Patrum.

Quid boni huic Concilio, & quid mali?

Nihil ex omni parte beatum, neque undequaque miserum. *Boskierus in Codice Evangelico seu conc. 35. in pass.*

B Malo isti Concilio hæc insunt bona.

Dignitas triplex quæ ab

1. Sacris. Nam ibi Sacerdotes, ijque proceres.

2. Literis, nam ibi scribæ, doctores, literarum SS. professores. *Bona huius Concilij.*

3. Ætate senectutis. Nam ibi seniores. Senes Conciliosi. In senibus prudentia, experientia, visque exemplorum. Rara datur longo prudentia temporis usu, ait ille tertius Cato de Cœlo lapsus.

3. Reg. 13. Hieroboam consilio juvenum usus, regni decem partes amisit.

Concilij hujus exemplo, auctor ego, ad Concilium etiam bellicum non solum palliatos aut paludatos advocandi, sed & togatos, ac imbelles senes.

At dux & miles, inquis, experientia melior. Certe, C sed non rerum omnium. Quis enim? Nam paucis annis quisque militavit, etsi vitâ totâ. Vita brevis, ars vero longa, ait medicus.

Literati autem, helluonesque librorum, è libris, omnia omnium temporum experimenta in promptu habent, stratagemata Alexandrorum, Annibalium, &c. legunt: pleraque ab ipsis scripta, qui aut gessere, aut, cum gererentur, interfuere.

Mala vero illi, à *Plura mala huius Concilij.*

1. Tempore: nocte enim coïtum est.

2. Loco, in domo privata Caiphæ.

3. Modo: non invocatà numinis ope.

4. Præcipitantià: vix dum benè captus, judicatus est, etiam ante auroram.

5. Affectibus: iras enim & odia, sequutus quisque.

D 6. Falsi studio: quæsiti enim studiose falsi testes.

1. Tempore noctis negotia suspecta, cum nihil nocet mora expectatæ lucis, ut hic.

Qui malè agit, odit lucem.

Job. *Oculus adulteri observat caliginem.*

Varronis sanctio fuit S. C. ante exortum, aut post occasum solis factum, ratum non esse.

Senec. l. 1. de tranquil. vitæ c. 14. majores nostri novam relationem post horam decimam fieri vetabant.

Nox profundior, & Cæna lautior ac lætior ab Agno Paschali judices hos faciebat somno graves, dormitabundos, & ad censuram tantam ineptos.

Plutarch. in apopht. bene Macheres quidam, qui à E Philippo ad Philippum damnatam causam appellavit, quod pro tribunali sedens Rex dormitabundus, nec satis ad causæ æquitatem advertens judicasset.

Stob. ser. 13. & anus illa non male, quæ pari fortunâ, ad Philippum appellavit vigilantem.

Si Areopagitas noctu ut plurimum judicasse ais: ego respondero, hoc eo id fecisse eos, ut ne affectus ullus cognitos reos temerè aut absolveret, aut premeret.

Rursus, hoc illos ex more fecisse: nos vero loqui de ijs, quibus etsi inusitata nocturna Comitia, nocte tamen convenire, affectus præceps imperitat.

2 Loco. Nam in domibus privatis Annæ, Caiphæ.

Judæorum veteri more, in portis urbium judicatum.

Romanorum vet. judicia in agro.

Propert. lib. Eleg. de antiqua Româ. buccina cogebat priscos ad verba quirites.

Areopagitæ sub dio judicavere.

Publicum amat, quod decorum.

Plutarch. In apophr. Reg. Antigonus, Marsiæ fratri postulanti de sua causa, domi cognosci: si nihil, inquit, præter jus agimus, melius fiet in foro, cunctisque audientibus.

Sed, nec Romanis quidem locus quislibet publicus, justus locus senatus habendi, sed templa tantum, neque universa, id est, omnis alicujus Dei ædes.

Zonaras insinuat: nam, Ulsinensium legatos clam missos Romam, ægre impetrasse narrat, ut in ædibus privatis (ne eorum legatio evulgaretur) senatus conveniret.

Et Dion. lib. 5. ultimis temporibus cum in rempub. invasisset Octavianus, decrevit, ut & senatores ture, ac mero supplicarent illi Deo, in cujus templo senatus habebatur.

Concilia Romanis, potissimum in deorum immortalium templis, ut, veneratione quoque loci, senatores à pravis cogitationibus abducerentur.

Servius in illud 7. Æneid. augusta ad mœnia, &c. nisi in augusto (i. augurio consectato) loco, senatus Concilium habere non poterat. Unde templum Vestæ non fuit augurio consecratum, ne illuc conveniret senatus, ubi erant virgines; nam hæc fuerat Regia Numæ-Pompilij. Ad atrium autem Vestæ conveniebatur, quod a templo remotum fuerat.

Tertiò. Modo. Non primum implorato Deo, nisi valde sero, cum dixit; *adiuro te* &c.

Varro & Appian. l. 2. priscus mos ut magistratus senatum habiturus, hostiam immolaret, auspicareturque.

Dion. lib. 54. Octaviani decreto cautum, ut & senatores ture ac mero supplicarent illi Deo, in cujus templo senatus habendus.

Sueton. in vita Aug. quo autem lecti probatique & religiosius, & minori molestia, senatorio munere fungerentur, sanxit Augustus, ut priusquam consideret quisquam ture ac mero supplicaret apud aram ejus Dei, in cujus templo coiretur. Certè, si reliquarum rerum agendarum à diis capienda exordia, maximè judiciorum, criminum insectandorum, & fati de vita ac necis.

Quartò. Præcipitantia. Vix dum bene una hora captus Jesus, judicatur, damnatur conjurationis id similius, quam Concilio. Quantulum temporis, horula, ad deliberandum censendumque de morte, ac quidem viri tam illustris?

Juvenal. satyr. 6. nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.

Mors inflicta non profligatur.

Plutarch. In laconicis prudenter Lacedæmoniorum senes, qui plures dies poscerent cognoscendis causis de capite, quod sc. si hic error nullus correctioni locus: sin vero indulgentius quis absolutus, liceat rectius postea statuere.

Ut in bello, ita in damnatione capitis, semel errasse, plus satis.

Anton. Ser. de incorruptis judicibus Democrito, jure is judex probatus qui cito intelligit & lentè judicat.

Senatores Rom. in foro voluere sex horas accusatori, reo novem dari; ne paucioribus clepsydris tempore præscripto, causæ præcipitarentur.

Cn. Pompeij jusso, tandem rescissus hic numerus, atque accusatori duæ horæ, tres reo relictæ.

Quintò. Affectibus. Hos illi Consiliarios pessimos sequuti.

Petit enim omne judicium, cum res transiit in affectum.

Nam exurgens Pontifex *scidit vestimenta sua*. Furens itaque mente præcipitat.

Ira æstus, Pontificem de throno deturbavit, & furor vestem conscidit.

Ab irato Alexandro, ad non iratum Alexandrum olim provocatum, nunc à Caipha ad Caipham, etiam provocandi justa causa.

Sed omnes unam unius hominis bacchantis vocem sequuti, eodem invidiæ morbo omnes ægri, in partem ejus transiere.

Sexto, falsi studio. Ipsi judices, falsos testes aucupati. *Principes Sacerdotum, & omne Concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum* &c. ait Evang.

Cæterum de isto Concilio Judæorum plura suppeditat Osorius inter conciones quadragesimales. Magis placet subjungere quod præteriti sæculi concionator Ambrosius de Spiera piè meditatur circa præsens Concilium, septem voces fuisse passionis tempore Christum clamantes ad mortem.

7. voces clamantes Christum ad mortem.

1. Vox æterni Patris, clamabat enim moriatur filius meus. Esdræ 4. moriatur quia venit hora ejus. At quare, Pater sancte, an te offendit, an non diligens te, an non obediens? non. Sed propter nimiam charitatem qua diligo mundum.

2. Vox benedicti filij. Volo mori. ps. *clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ.* At quis desiderat sibi mortem? Non poterat modo congruentiori reparari natura humana & honor Patris reparari. Infinitum honorem sibi usurpaverat natura humana peccando, infinitum honorem Deo reddere poterat filius moriendo & in victimam se offerendo, ideo dixit, volo mori. *Deus meus volui.*

3. Vox Spiritus sancti. Quia Pater propter nimiam charitatem non parcit filio, & filius pro inimicis vult mori. Numquid ego, inquit, qui sum amor Patris & Filij ab eorum voluntate discors ero? Quid dicam? clamabo, moriatur ut charitas nostra cognoscatur. O duri filij Adam quorum viscera non commoventur!

4. Vox omnium beatorum Angelorum. Moriatur dulcissimus Dominus noster Jesus. At sunt ne inimici, an malum ipsis intulit? Non. Sed quia decretum Dei est, nec melius reparari possunt ruinæ nostræ. Ad Coloss. 1. *pacificans per sanguinem ejus, sive quæ in cælis sive quæ in terris sunt.*

5. Vox omnium Spirituum reproborum. Quia, aiebant, animas nobis rollit, sedentem in telonio Matthæum ad se vocavit, Magdalenam peccatricem convertit &c. ipso moriente mala nostra finientur. O pessimæ feræ nescitis quid sub illâ carne lateat. Job 39. *in oculis suis quasi hamo capiet Leviathan.*

6. Vox omnium justorum in Limbo expectantium januæ cœli reserationem, soluto pretio redemptionis: quia pœna privationis vis[illegible]nis Dei per passionem debet tolli. Quoties clamavit Isaias, *utinam dirumperes cœlos & descenderes*, quoties David *quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus* &c. Luc. 11. *cum fortis armatus custodit atrium suum in pace sunt omnia* &c. moriatur ergo Dominus noster.

7. Vox est omnium, malorum quorum peccata clamant in cœlum *crucifige, crucifige.* Sed quid mali fecit? *venient Romani & tollent locum nostrum* &c. O dira impietas; nonne dixit, *regnum meum non est de hoc mundo?* nos dicimus, *expedit ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat.*

O Jesu Redemptor omnes mortem tuam sitiunt & ardenti petunt animo.

Subjungo istis alia quæ piè meditatur Baptista Delanuza hom. 39. quadrag. hodiernum Evangelium pelagus est immensum, in quo etiam Angelorum ac supremorum Seraphim absorbentur intellectus. Duo nobis proponuntur concilia a Joanne Evang. unum ab hominibus celebratum: alterum vero in cœlis plenum.

Duo Concilia & divinum & humanum.

Convocarunt Concilium in Jerusalem Pontifices & Doctores, illi qui mundi totius erant oculi, flos sapientiæ Concilium sine Concilio: quia non est, consilium in Concilio contra Dominum. In unum convenerunt capita sine capite, & sine regimine rectores,

&

& ejus examinant actiones, ex quibus constabat manifestè quod ipse esset Messias. Suffragia dant & colligunt, cumque reum esse mortis conclamant universi. Stuporem omnem excedit ad tantam posse delabi cæcitatem, & quidem tales.

At vero multo magis illud admiror Evangelistæ, quod ait in cœlo aliud celebratum fuisse Concilium, in quo interfuere tres sanctissimæ Trinitatis personæ & in eamdem convenire sententiam.

In uno convenit & præsidet tota baratri malitia, in altero vero tota Dei bonitas: in uno tota dirigit ignorantia & cæcitas, in altero cœli totius infinita sapientia; & nihilominus ambo Concilia unum idemque determinant. Illud causa fuit totius ruinæ Jerusalem, hoc reparationis Angelorum ratioque magnitudinis cœlestis regni. Quis sapiens & intelliget? &c.

Ne tibi persuadeas mortem Christi ab isto Concilio initium duxisse ac decreto Caiphæ. Ab alio longè Concilio traxit originem, ab ipso scilicet Deo coæternu, priusquam essent stellæ, Angeli, ullave creatura, ut manifestè pateat quam ab antiquo nos Deus dilexit, ut nobis illi dicere liceat *charitate perpetua dilexi te.* *Hierem. 31*

Consiliarij cœlestis Concilij fuerunt potentia infinita, suprema sapientia & immensa bonitas. Expedit *ut unus moriatur homo pro populo*, & cætera quæ ibi explicantur, expensis accuratè singulis verbis. Digitum ad fontem intendisse sufficiat.

Concilium Hierosolymitanum sub Caipha Pontifice & Tiberio Imperatore, dum captus esset Christus anno ejusdem 34.

SYnodus hæc est ultima veteris testamenti, dignior nomine Pseudo-Synodi, ac Concilij malignantium seu conciliabuli impiorum, quibus non Spiritus sanctus, sed Spiritus malignus & potestas tenebrarum præfuit. Sic de ea Matthæus cap. 26. *Principes Sacerdotum & omne Concilium quærebant falsum testimonium adversus Iesum & non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent.* Ac eum eorum testimonia convenientia non viderentur, Caïphas cupidus mortis Iesu, moræ impatiens memorque prioris sententiæ in alio præcedenti conventu latæ, paucis ut causam absolveret, sic Iesum captiosè alloquitur. *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei & venientem in nubibus Cœli. Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam, quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt, Reus est mortis.* Hæc Evangelistæ Matthæus & Marcus.

ANNOTATIO.

EX errore hujus Concilij in quo erravit summus Pontifex Hebræorum cum toto Concilio, volunt inferre Hæretici Pontificem Romanum cum toto Concilio errare posse. Nam quamvis Pontifex Hebræorum ex veriori sententia fuerit infallibilis cum suo Concilio in controversiis fidei & Religionis dijudicandis, ut ex eo patet quod *Deuter.* 17. promiserat Deus, quod ad eum provocantes judicij veritatem acciperent, & quod sub pœna mortis tenerentur ejus sententiæ acquiescere: quod Deus non jussisset nisi post ejus sententiam securi esse debuissent de veritate, præsertim in negotio fidei & Religionis. Attamen cum jam Synagoga exspiraret, cum habitum est hoc Concilium contra Christum in vinculis positum, defuit illi assistentia Spiritus sancti, quæ paulatim illi subtrahebatur. Quod ostendit Becanus in Analogiâ veteris ac novi Testamenti cap. 6. ex tribus Conciliis quæ post Christi Nativitatem à Pontifice & Sacerdotibus celebrata sunt. Primum tempore Herodis, cujus decisio fuit vera ac ex infallibili Dei assistentiâ profecta, cum respondit in Bethleem nasciturum Christum. Secundum fuit post Lazarum resuscitatum, cum disputaretur quid de Christo tot operante miracula statuendum esset. Quod partim erravit in eo quod Christum ex odio humano morti adjudicaret, partim non erravit in eo quod prædiceret Caiphas ex instinctu divino eum moriturum pro salute Judæorum. Tertium fuit instante passione, in quo lata est mortis sententia contra Christum, ex instinctu, & afflatu diabolico, ut etiam Christus antea dixerat Joan. 8. *Vos ex Patre Diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis perficere.* Cæterum putat Baronius hoc Concilium fuisse Concilium Sanhedrim ex septuaginta Judicibus conflatum (an. 34.) sed cum scriptura tantum meminerit Sacerdotum qui adfuerint, Concilium autem Sanhedrim ex Sacerdotibus & Laïcis constaret, ex senibus scilicet Israël *Num.* 11. idem censendum est de hoc Concilio ac de altero sub Herode congregato. *Ecclesia infallibilis.*

At hæc satis de Conciliis testamenti veteris. Cum illius status in morte Christi finem acceperit, hic signum statuimus, nec ultra progredimur in hac classe, etsi alia subministrare posset liber Actuum Apostolorum, nec non historia Josephi. Sed quid juvat legis jam mortuæ Synodos perscrutari cujus cæremoniæ nullius erant vigoris ac fructûs: & si nondum essent mortiferæ, id est, sub pœna peccati prohibitæ omnibus? Quod tantum contigisse post excidium urbis Jerusalem per Christum, in quo Deus sufficienter ostendit se Judæos legemque ipsorum reprobasse in pœnam mortis Christo illatæ, multi arbitrantur: cum id antea apertè in urbe Romanâ prædicaret D. Petrus Apostolus cladem illam Judæis eventuram, ob occisum ab ipsis Christum & gaudium quod de ejus morte conceperant, si fides adhibenda Lactantio l. 4. de vera sapientia c. 21.

SVMMA CONCILIORVM.

SECVNDA CLASSIS CONCILIORVM
Generalium quæ in Oriente celebrata sunt.

Concilia Orientalia priora sunt.

VT lux quæ mundi purpura est, maleficiorum inimica, navigantium directrix, oculus noctis, facies rerum omnium quæque illis decorem tribuit, primò in Oriente paret: sic eximia quæque in hac mundi parte primò exorta sunt. Ibi formatus est primus inter homines: ibi regna & imperia primum fundata fuere: ibi artes & scientiæ florere cœperunt: ibi primùm Religio, quâ nihil potius habet homo, duxit initium: unde nihil mirum si & Concilia, quibus ipsa fovetur ac firmatur Religio, simul ortum suum invenerunt. Quare cum nos eorum summam hic exhibeamus, Orientalia, ante cætera, proponimus.

CONCILIVM APOSTOLORVM GENERALE HIEROSOLYMIS habitum pro condendo fidei Symbolo ac Canonibus regiminis Ecclesiastici, nec-non assignandis Regionibus unicuique ex ipsis, D. Petro Præside, anno Christi 44.

FRancíscus Joverius Valentinus Academiæ Parisiensis Doctor Theologus, in eâ est sententiâ ut ex omnibus cœtibus Apostolorum de quibus tractatur in libr. Actuum Apostolorum, nullus habeatur pro Concilio Generali, unde fit ut Nicænam Synodum statuat pro primâ œcumenicâ & generali. Sic enim ille in exordio suæ collectionis sanctionum Ecclesiasticarum, in velitatione de Apostolorum Synodis.

Priusquam nostræ contentionis præcipuum attingamus scopum, operæpretium erit difficultatem, tritam quidem eam & apud doctos sæpè discussam, de prima œcumenica Synodo in medium obiter proponere: ut ejus discussione, primariæ thesi de Apostolorum Synodis intelligendæ sternatur via, aditusque paretur facilior. Et quamvis nodi hujus solutio multorum exercuerit ingenia: curiosior tamen videtur quàm ut tractatione egeat longiore, quod de nomine potius quàm de re instituatur disputatio. Sed ut ad rem cominus accedamus; proponatur controversia in particulari, facta collatione primæ Synodi Nicænæ, ad Synodum aliquam sub Apostolis celebratam, utra fuerit prima œcumenica. Si ad œcumenicam Synodum exigas generalem convocationem, revera non dicentur œcumenicæ quæ ab Apostolis habitæ sunt. Præcipua siquidem inter eas habetur Acto. 15. Sed quia non fuit omnibus indicta, quorum intererat adesse, (tantum enim aderant Apostoli quatuor, & aliquot pij & prudentes viri, quos beatus Lucas Ecclesiam vocat) non dicetur œcumenica. Erunt igitur media hæc concilia inter œcumenica & Provincialia. Habita enim ratione materiæ (agebatur siquidem de fidei negotio) erunt universalia: habita verò ratione congregationis, quæ non fuit universalis, potius accedent ad provincialia quam ad œcumenica. Sed quia aderant Apostoli peculiariter donati muneribus & charismatibus Spiritûs sancti, poterant illi quidem pauci numero, de fidei rebus tutò statuere, quod non liceret hoc tempore, aliis non accersitis Ecclesiis. De numero Synodorum quas Apostoli celebrarunt, maxima est inter Theologos contentio. Probabiliorem tamen sententiam, aliis non omninò neglectis, in medium proponemus.

Pluries Apostoli congregati.

Sæpè fuisse Apostolos congregatos ad Religionis negotia tractanda, constat ex Actis Apostolicis. Testimonio tamen multorum Patrum, quatuor præcipui cœtus memorantur Acto. 1. 6. 15. & 21. quibus additur etiam cœtus cujus fit mentio Acto. 4. Prima igitur post Ascensionem Domini congregatio fuit Hierosolymis, ad eligendum aliquem in locum Judæ proditoris, cui tunc sorte divina suffectus est Mathias, ut habetur Act. 1. cap. *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum*, &c. ad finem usque capitis. Secunda congregatio habita est etiam Hierosolymis, anno primo post Christi mortem, & Spiritus sancti missionem: ante Pauli conversionem (quæ eodem anno contigit) ad eligendum septem diaconos, ut satis fieret expostulationi gentilium adversus Judæos: quòd gentilium viduæ non honorarentur in ministerio, id est, dum eleemosynæ distribuerentur, non haberetur ratio gentilium viduarum: neque his subveniretur ut viduis Hebræis, ut legitur Acto. 6. ab initio capitis usque ad finem. Quidam eam congregationem quæ fuit post Spiritus sancti missionem, secundam appellant, cujus meminit Lucas Acto. 4. cap. Dimissi autem venerant ad suos, &c. ad finem usque. Sed hic cœtus propriè non dicetur Concilium, cum non fuerit de aliqua re definitum: nec ea de causa convenerant Apostoli: sed Petrus & Joannes à vinculis liberati, eò se receperunt ubi erant alij Apostoli, & omnes unanimes orarunt pro augmento gratiæ Spiritus sancti, & abundantiore ejusdem confirmatione. Quidam inter eam congregationem quæ habetur Acto. 6. & eam quæ Acto. 15. eliciunt quandam intermediam ex Acto. cap. 8. Cum audissent Apostoli, quod Samaria recepisset verbum Dei, miserunt Petrum & Joannem ut imponerent eis manus. Tertia Apostolorum congregatio seu Synodus, ex qua desumpta est œcumenicorum formula decretorum in Ecclesia observata, *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, Acto. 15. habita est anno 14. à Christi resurrectione, qui fuit secundus annus Claudij Cæsaris, cujus meminit Paulus ad Galat. 2. Deinde post annos 14. *ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus*, &c. Subdit, *Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi, Iacobus & Ioannes & Cephas, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis, ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem*, &c.

Ex contestu Paulino colligitur, agitatam fuisse hoc 14. anno, eam quæstionem de circumcisione, à gentibus conversis, simul cum baptismo, recipienda: quæ lis, Actor. 15. dirempta est. Quia hæc Synodus fuit magna cum solemnitate celebrata, eam ad longum describere libuit, tametsi quatuor soli Apostoli interfuere: Petrus, Paulus, Jacobus, & Barnabas, & seniores, qui casu aderant Hierosolymis. Quarta desumitur ex cap. 21. Actor. propter contentionem de legis observatione, ad tempus Judæis permissa. Tunc Paulus purificavit se cum aliis: & ex Apostolis solus Jacobus interfuit cum Paulo illi congregationi. Inter eam quæ habetur Act. 15. & hanc quæ Act. 21 quidam interponunt eam quæ habetur Act. 20. cui solus Paulus ex Apostolis interfuit: reliqui fuere Presbyteri, vocanturque majores natu Ecclesiæ Ephesinæ, qui ad Pauli præceptum convenere Mileti, ubi habita est hæc congregatio: quæ fuit velut Typus Diœcesanarum Synodorum postea in Ecclesia celebrandarum.

Quasdam alias fuisse Apostolorum congregationes non dubito, quarum sacra Scriptura expressè non meminit, ex receptis tamen colliguntur historiis, qualis est illa in obitu sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, cui omnes Apostolos adfuisse probabile multi existimant, inter eos etiam Nicephorus affirmat. Lege velitationem in Apostolorum Canones, quæ hanc proximè sequitur. Præterea Symbolum quod ab Apostolis habemus, tanquam fidei formulam, in Concilio ab eisdem habito editum est, postmodum traditum Ecclesiæ, ad nos usque per manus derivatum: ut testatur Clemens Romanus in Epistola ad Jacobum fratrem Domini, & Irenæus lib. 1. cap. 2. In mundum enim universum dispergendi, in unum coacti antequam abirent, tesseram illam fidei unanimem & concordem fidelibus describere voluerunt: quod Leo ad Pulcheriam Augustam scribit. Catholici Symboli brevis & perfecta confessio duodecim Apostolorum totidem signata est sententiis. Eandem rem propius explicans Ambrosius, Clavem, inquit, istam arbitror duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apostolorum Symbolo fides sancta concepta est: qui veluti periti artifices in unum convenientes, clavem suo Concilio conflarunt. Existimat igitur Ambrosius, ad condendum Symbolum Apostolos in unum fuisse congregatus. Hactenus Joverius.

Falluntur Valla, Eras. & Polyd. Virg. tribuentes Apostolorum Symbol. Concil. Niceno.

Sed ut istis assentiamus, arbitramur tamen Nicænam Synodum non posse dici absolutè primam generalem, sed tantùm primam post tempora Apostolorum. Quia saltem hoc Concilium quod modo exhibemus, in ipso divisionis ac separationis tempore collectum, in quo Principes Apostolorum Apostoli congregati sunt & convenerunt in unum, & de quo tacet Scriptura sacra, meritò pro generali haberi potest: quod a summo Pontifice convocatur, ad quod omnes Episcopi vocantur, à quo nullus excluditur, cum in eo omnes qui supererant Apostoli, post primas Judæorum persequutiones, præsentes adfuerint. Primò quidem ut regulam fidei statuerent quam unusquisque eorum qui prædicationibus eorum obaudiret, profiteretur corde & ore ad salutem. Id enim ante omnia necessarium videbatur, cum rectè de Deo sentire fundamentum sit omnis justitiæ, quâ Deo gratum se homo exhibeat. Est siquidem aureum dictum perdocti viri. Deus amor est, spes est homo, utriusque vinculum est fides. Tanta nempe necessitas est fidei Christianæ, ut absque illâ homo spe magnarum rerum plenus, Deo bonorum omnium Authori ac datori optimo conjungi non possit, spesque omnes illius evanescunt. *Quicumque vult salvus esse ante omnia opus est*, ait D. Athanasius in Symbolo, *ut teneat Catholicam fidem, quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, absque dubio in æternum peribit.* Detrimentum quippe est illud maximum si fides non habeatur, quod pereundum sit: qui enim, ait Dominus Joan. 3. *non crediderit jam judicatus est*, & Marci ult. *Qui non crediderit condemnabitur.* Sed notandæ hîc particulæ duæ, post Serarium disp. 2. *de Symbolo Athanasiano*, quibus hoc tantum mali Athanasius exprimit. Peribit, ait, qui Catholicam fidem integram inviolatamque non tenet, peribit, inquam, non itaut, post temporis aliquantulum, meliore aliquâ fortunâ recreetur, ut si aliquis exitio & calamitati finis præstitutus; non, sed in æternum. Verum fortè istud quidem dicitur, at certum non est. Fortè Judicis ea clementia & benignitas erit, ut æterno incredulos cruciatu mactare nolit. Fortè alia quæpiam ratio intentata hæc supplicia evadendi. Nihil horum, ait Athanasius, sed omnis omninò qui veræ Catholicæque fidei, quoad omnem suam integritatem & synceritatem expers est, absque dubio in æternum peribit. Hoc mi Lector expende.

Nicæna Synodus quomodo prima.

Aureum dictum.

Necessitas fidei ad salutem.

Hinc est quod Apostolis sanctis ducibus à Deo constitutis generis humani ad beatam æternamque vitam, prima cura fuit fidem Ortodoxam per universum orbem disseminare, maximè postquam excitatâ persecutione in Palæstinâ ac ostensâ D. Petro lintei è cœlo demissi visione, intellexerunt apertum esse Ecclesiæ ostium gentibus. Idcirco dispergendi cum essent à se invicem prius in Concilium conveniunt, ac ne in prædicatione Evangelij ullâ ex parte vel apparens inter eos diversitas esset, quosdam fidei canones, quibus universam fidem perstringentes firmarent ac stabilirent, constituerunt, quos proprio nomine Dei Ecclesia nominare consuevit Symbolum Apostolorum: vel quoniam qui Christiani essent eo Symbolo velut tesserâ militari datâ dignosci possent. Unde & notat Ruffinus Aquileiensis Presbyter in expositione Symboli Apostolorum, quæ inter opera D. Cypriani inserta est, unde & quidam illam D. Cypriano attribuerunt, non scribi carthulis atque membranis, sed retineri cordibus tradiderunt, ut certum esset neminem ex lectione quæ interdum etiam ad infideles pervenit didicisse, sed ex Apostolorum traditione. Discessuri ergo ad prædicandum istud & unanimitatis & fidei suæ indicium Apostoli posuere: non sicut filij Noë discessuri ad alterutrum turrem ex latere cocto & bitumine construentes, cujus cacumen ad cœlum usque pertingeret: sed munimenta fidei quæ starent adversus faciem inimici ex lapidibus vivis & margaritis dominicis ædificantes, &c. Meritò ergo illi ab invicem separandi turrim superbiæ ædificantes, linguarum confusione damnati sunt; uti ne unus quidem posset advertere proximi sui loquelam: isti vero turrem fidei construebant, omnium scientiarum cognitione & scientiâ donati sunt; ut illud peccati, hoc fidei probaretur judicium. Talis autem Concilij in quo conditum fit istud Symbolum expressè inter alios, meminit Albertus magnus de sacrificio Missæ tract. 2. c. 8. tomo 21. operum ultimæ editionis Lugdunensis.

Apostoli authores Symboli.

Sic autem se habet istud Symbolum ut in duodecim articulos dividatur hoc modo.

Symbolum Apostolorum.

Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem Cœli & terræ.

Et in Jesum Christum, filium ejus unicum Dominum nostrum.

Qui conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

Descendit ad Inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Inde venturus est judicare vivos & mortuos.

Credo in Spiritum sanctum.

Sanctam Ecclesiam Catholicam: Sanctorum Communionem.

Remissionem peccatorum.

Carnis resurrectionem.

Vitam æternam. Amen.

Hoc Symbolum primom non fuit inter Symbola fidei, verisimile enim non defuisse in lege Mosaica aliquod Symbolum quo Judæi fidem suam de ono Deo & expectatione Messiæ ac Redemptoris venturi profiterentur adversus infidelitatem gentilium. Sed & Caramuel Doctor Lovaniensis commentario in regulam D. Benedicti numero 113. & 114. insinuat filios Dei & filios hominum distinctis Symbolis usos fuisse, Sethiades nempe & Cainitas: hi si quidem filij hominum seu Adami dicti quod non Deum, sed Adamum primum mortalium principium agnoscerent, mundumque non à numine sed casu & fato effectum asserebant jur. ntes in verba Caini quibus exponebat causam homicidij fraterni joxta Paraphrastem Chaldaïcum Genesis 4. capite. *Non est judicium nec judex nec seculum aliud, nec merces bona pro justis, nec pœna pro impijs, nec Dei misericordiâ creatus est mundus, nec ejusdem miseratione gubernatur, eo quòd recepta sit oblatio tua cum beneplacito.* Econtra autem Sethiades dicebant in eodem Paraprastæ loco. *Est judicium, est judex atque seculum aliud, merces etiam bona pro justis & pœna pro impijs: misericordiâ quoque Dei conditus est mundus, atque illius misericordia gubernatur: quia autem majora fuerunt opera Abelis operibus Caini, suscepta fuit oblatio illius cum beneplacito.* Hoc præfatus Doctor non incongruè in indice rerum sui commentarij, vocat Symbolum Sethiadum contra impietatem Cainitarum, quos ut anathemate damnatos & ut Hæreticos habuerunt, nominaruntque filios hominum seu Adami, quod ipsum absolutam hominum originem crederent, nec se à Deo tanquam primo fonte provenire prædicarent. Unde nec judicium nec providentiam admittebant, contradicentes vero Symbolo fidei eorum qui a Seth pro Abele substituto nati erant. Qua in contentione jam tunc à primordio mundi erumpente, videre est imaginem Hæreticorum, qui per omnia sæcula articulis Symboli veræ & Catholicæ fidei per distincta & corrupta Symbola adversati sunt. Unde tantæ pugnæ & tot dissensiones in gestis & decretis Conciliorum leguntur pro formulis fidei, pro ectesibus, henoricis ac Symbolis, quocumque nomine vacabat insignire.

Symbolum filiorum Dei & fil. hominum.

Mihi religio prætermittere doctam observationem Cardinalis Bellarmini in præfatione ad tomos controversiarum, humani generis hostem etsi totus alioqui perversus & ordinis perturbator esse soleat, tamen non sine ordine catholicam veritatem in Symbolo contentam oppugnasse. Itaque primis CC. annis ab Ecclesiæ Christianæ exortu, totus fuit in primo articulo Symboli labefactando occupatus. Quid enim aliud volebant Simoniani, Menandriani, Basilidini, Valentinistæ, Marcionistæ, Manichæi & universa Scola Gnosticorum, quam non esse unum Deum Patrem omnipotentem? ubi vero id non successit, rursus tempore consequente post annum Domini CC. nova castra Diabolus instruxit & articulum secundum quo Christi Domini nostri Divinitas explicatur, exagitare aggressus est per Praxeam, Noëtum Sabellium ac Paulu Samosarenum, quibus post annum CCC. Arrius & Eunomius alia arte. Ac his nondum extinctis post annum CCCC. Theodorus Mopsuestenus & ejus discipulus Nestorius, deinde vero Eutiches ac Monothelitæ Sergius, Parthus Paulus c. p. Episcopus nec non Macharius Antiochenus & inter ipsos Apollinaris Mysterium Incarnationis quinque sequentes articulos varijs artibus ac machinis destruere studuerunt.

Hæretici cum ordine articulos Symboli impugnaverunt.

Postquam autem de ijs triumphavit Ecclesia tam Summorum Pontificum quam Conciliorum auctoritate, Diabolus alium exercitum reparavit contra articulum de Spiritu sancto per Photium & Græcos in sæculo nono temporibus Nicolai primi Ro. Pontificis. Etsi enim id tentasset prius per Macedonium, tamen cum totum prælij pondus incumberet contra veritatem Divinæ ac humanæ Christi naturæ, non nisi leviter impugnatus erat iste articulus, habitâ ratione controversiarum sæculi noni & sequentium.

Cùm vero Dæmon circa articulos de personis divinis ubique non proficeret, totum se convertit ad destruendos articulos sequentes de Ecclesiâ, de Communione sanctorum, de remissione peccatorum, in quibus doctrina sacramentorum continetur, varios subinde suscitans Hæresiarchas in Occidente, quales fuerunt Berengarius, Petrus de Bruis, Vvaldenses, Albigenses, Lutherani, Anabaptistæ, Calviniani & alij quidam.

Restarent duo ultimi articuli de resurrectione carnis & vitâ æternâ, sed satis per pravos mores plurium eos impugnate non cessat.

Atque hæc fuit causa cur ipse Bellarminus scribens quatuor tomos controversiarum contra ultimos Hæreticos, versatur præcipuè circa duos articulos Symboli Apostolorom nonum scilicet & decimum *Sanctam Ecclesiam Catholicam*, de varijs ejus membris agens *Sanctorum communionem* in qua includuntur sacramenta, *remissionem peccatorum* ad quam pertinent tractatio de gratiæ primi hominis amissione & reparatione, deque justificatione & meritis bonorum operum.

Bellarmini libri controversiarum.

Sic Symbolum istud positum est non minus in ruinam & in resurrectionem multorum, ac in signum cui contradicetur, ut per omnia præterita sæcula Ecclesiæ Christi ejusque Pastoribus desudandum fuerit in illo asserendo, ut sartum tectum esset à machinis Hæreticorum. Fuitque hoc præcipuum opus Conciliorum: nec enim mutatum unquam aut inversum, sed explicatum & elucidatum amplius.

Utrum aotem singuli Apostoli suum proprium articulum composuerint, & omnes singuli articuli communi omnium voce postea approbati sint, ut communior fert opinio, an vero alio modo in eorum conventu editum sit, ut populis ad discendum proponeretur, quis certò andeat asserere? Si enim prior modus teneatur, dicendum esset non tunc cum dispergendi erant, compositum fuisse, quia jam Jacobus, cui attribui solet tertius articulus, occubuerat gladio Herodis, sed multo ante. Quod solerter advertit Cardinalis Baronius ad annum 44. obi & notat sermonem D. Augustini de tempore qui est in ordine 155. in quo singulis Apostolis suus articulus tribuitur, à multis revocari in dubiom an illius sit. Ideo cum de substantiâ ipsâ istius Symboli constet, de modo non putamus litigandum esse diutius. Nam de tempore quo conditum est istud Symbolum, & quo Apostoli per orbem dispersi ad Christum prædicandum variæ sunt sententiæ, quibusdam asserentibus statim post Pentecosten ac Spiritus sancti descensum in suas regiones, edito prius Symbolo abiisse, alijs opinantibus per triennium eos prius Judæis prædicasse, quod temporis spatium abundè eis satisfacere poterat, ita Cornelius à Lapide in cap. 12. Actorum; alijs non nisi post duodecim annos à resurrectione Christi: asserente Clemente Alexandrino 6. *Stromat.* Apostolis dictum esse à Christo. *Si quis velit ex Israël duci pœnitentiâ, & propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata. Post duodecim annos, egredimini in mundum, ne quis dicat non audivimus*, &c. Sic enim punctum subjungendum est post *peccata*, ne desit sensus aut fiat obscurior. Alijs vero alium annum consignantibus, ut inter cæteros Cardinalis Baronius faciendum existimat, quem ut Patrem Historiæ Ecclesiasticæ sequendum esse duximus. Andræas autem Saussajus Episcopos Tullensis vir singularis eruditionis, novissimè in suo Andræa parte prima lib. 2. cap. 4. hasce quæstiones ad Symbolum Apostolorum pertinentes fusius discutit, diligentissimè collatis omnibus quæ ad earum elucidationem pertinent; ac ipse in eâ est opinione ut divisio Apostolorum contigerit anno Domini 49. ac cum essent in suæ dispersionis procinctu composuisse Symbolum, & quod spectat ad difficultatem illam de Jacobo Zebedæi, qui huic construendo non contulit suffragium, martyrio præoccu-

Quando & quomodo conditum symbolum.

patus, unde quispiam inferret non esse duodecim Apostolorum, sed tantum undecim. Ardua, inquit, non est nodi hujus solutio: nam Paulus jam cum Apostoli ediderunt Symbolum, Apostolatum susceperat, cui etiam Petrus & Jacobus alter ac Joannes dexteras associationis dederant, Galat. 2. ubi & advertit cap. 2. ejusdem libri Calvinistas, cum puerum baptisant, sedulo hortari susceptores ut curent infantem cum idoneus fuerit eruditioni, in eâ doctrinâ institui quæ summatim comprehenditur in eâ confessione fidei quam tenemus omnes, videlicet; *Ie croy en Dieu le Pere tout puissant.* Sed cavent ab expressione genuini ejus tituli, videlicet *Symbolum Apostolorum*, ne cogantur fateri aliqua mysteria vocali tantum traditione Apostolos Ecclesiæ reliquisse. Gravatim enim ferunt sic vocitari, licet illud recitent in baptismo ut dedecus effugiant falsæ jactationis Christianismi, cum nemo hactenus ab ipso Religionis Christianæ exordio verè Christianus habitus sit, qui sine professione Symboli Apostolorum extra extremam necessitatem baptismum susceperit.

XII. Articuli Symboli.

Istud autem Symbolum ex duodecim articulis constans variè in Scripturis figuratum est, ac primo Josuë cap. 4. ad quem dixit Dominus. *Elige tibi viros singulos per singulas tribus, & præcipe eis, ut tollant de medio Iordanis alveo ubi steterant pedes Sacerdotum, duodecim durissimos lapides quos pones in loco castrorum ubi fixeritis hac nocte tentoria.* Verba enim ista sunt Dei Patris ad filium Jesum, qui elegit duodecim viros, quos & Apostolos nominavit: duodecim durissimi lapides sunt duodecim articuli fidei. Tolluntur autem de medio Jordanis alveo, id est, de mediâ profunditate Scripturæ, ubi steterunt pedes Sacerdotum, id est affectiones Sanctorum Patrum, Prophetarum, Patriarcharum. Ponuntur autem in loco castrorum, id est, in Sanctâ Ecclesiâ quæ est *ut castrorum acies ordinata*, in quâ nocte præsentis vitæ, quæ est speculum in ænigmate, figunt tentoria omnes fideles, ut Diabolo resistant fortiter in fide 1. Petri 5. Hoc idem signatur in mysterio stellarum quæ erant in corona mulieris Apoc. 12. Mulier enim est Ecclesia, corona fides, duodecim stellæ duodecim articuli. In eodem Apoc. cap. 21. assignantur duodecim lapides pretiosi in fundamento muri civitatis Jerusalem. Per quos plerique Interpretes intelligunt duodecim articulos Symboli Apostolorum. De quo modo plura dicere instituto nostro non convenit, cum plura quæ in eo Symbolo obscuriora videntur, in sequentibus Conciliis ob Hæreticorum aberrationes elucidari necesse erit, novis quæstionibus supervenientibus.

Dispersio Apostolorum in varias orbis regiones.

In eodem conventu Apostolorum actum est de regionibus, ad quas quisque illorum proficisceretur ad annunciandum Evangelium: hoc enim videbatur postulare præsentis Ecclesiæ status, ut omnia cum ordine fierent, ac mediator Dei & hominum Jesus Christus ab omnibus populis agnosceretur, & adimpleretur verbum istud propheticum. *Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum: in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Ideo quadruplici prærogativâ fulserunt, (ut ex fontibus concionatorum hic quidpiam hauriamus in eorum laudem qui primi Evangelici prædicatores extiterunt) Prima fuit præeminentia dignitatis, sunt enim Principes Ecclesiæ militantis, assessores æterni Judicis, Pastores Dominici gregis. Tales autem decebat humani generis Pastores & Doctores constitui, qui & dulces essent & potentes & sapientes, Dulces ut me blandè & misericorditer susciperent, potentes ut fortiter protegerent, sapientes ut ad viam & per viam quæ ducit ad civitatem, perducerent. Secunda prærogativa fuit sanctitatis, ut vita & conversatio Christi in eis tanquam in speculo reluceret. Misit siquidem eos Christus quasi sol radios suos, quasi rosa odorem suavitatis suæ, quasi ignis scintillas suas dif-

Psalm. 18.

4. Prærogativæ Apostolorum.

A persit: ut sicut sol in radiis suis apparet, sicut rosa in odoribus suis sentitur, sicut ignis in scintillis suis aspicitur, sic in illorum virtutibus Christi potentia agnoscatur. Tertia fuit præeminentia potestatis, dedit enim eis Christus potestatem supra naturam ut eam curarent, supra Dæmones, ut eos fugarent, supra elementa, ut ea mutarent, super animas, ut eas à peccatis solverent, supra mortem, ut eam contemnerent, & supra Angelos ut corpus suum consecrarent. Quarta prærogativa fuit utilitatis. Nam ex abjectissimis, imperitissimis & paucissimis nobilitantur, illuminantur, multiplicantur, altissimi, fœcundissimi ac copiosissimi homines, cum derelictâ Judæâ gentibus Evangelium prædicaverunt. Quæ vero dici possent de illa divisione Apostolorum paucis complexus est Jordanus Serm. 1. *in divisione Apostol.* cujus librum à mendis B repurgatum edi curavit ante centum & triginta annos Dominus Petrus *Montmartre* Cluniacensis sacræ Theologiæ Doctor, ex quo pauca hîc attexam, quia vix liber iste reperitur. Psalm. 77. *Sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.* De Apostolorum divisione tanguntur hîc tria, inquit, primò eorum per mundum divisio, cum dicitur *divisit eis terram.* Secundò tangitur divisionis modus & conditio, cum dicitur *sorte.* Tertiò tangitur terrarum per quas dividebantur distributio, cum dicitur *in funiculo distributionis.* Quoad 1. sed quis divisit eis terram? certè Spiritus sanctus, quem omnes antea acceperant, qui divisit eos per universas terras, ut impleretur in eis illud quod scribitur Genes. 11. *Divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras.* Nam sicut legitur in Ec- C clesf. Historiâ, præceptum fuit Apostolis à Christo ut post passionem suam duodecim annis prædicarent in Judæa. Expletis autem illis, ex tunc convenientibus Apostolis in Jerusalem, dixerunt ad Judæos, *Vobis quidem oportuit primum annuntiari verbum Dei, sed quoniam illud repellitis, & indignos vos judicatis vitæ æternæ, ecce convertimur ad gentes.* Ex tunc Apostoli celebrato Concilio, cœperunt paulatim de Judæa transire ad gentes. Quoad 2. putat iste Author orantibus Apostolis per radium divinitus emissum vel exterius in quodam splendore, vel interius in eorum mentibus ipsis ostensum fuisse, quæ provincia cuique eorum cederet. Simili enim modo Matthias sorte in Apostolum electus est. Quoad 3. possibile est, ait, quod Apostoli tenso fune considerationis omnes terras mundi mensuraverunt, & ita divisi sunt in universas terras, D &c. Quæ verba ideo a me afferuntur, quia ibi exprimitur celebratum Concilium ab Apostolis, ac in anno illius Concilij non multum distat a Baronio qui in eo investigando multum laboris se ait subijsse, ac multum temporis insumpsisse, revocatque illam divisionem ad annum Christi 44. Ac illius memoriam 15. Julij in multis martyrologiis consecratam asserit. Apud illum cætera Lector studiosus inveniet, quæ nobis leviter attigisse sufficit.

Sermo de divisione Apostolorum.

De Canonibus Apostolorum.

Dubitari etiam posset num aliud etiam actum sit in hoc Concilio propter Canones qui dicuntur Apostolorum & ab iis vivâ voce traditi feruntur ad regendam E Ecclesiam. Hoc enim supposito quod ij Canones, saltem quinquaginta priores, de quibus minor est difficultas, ab iis sint, mihi admodum probabile est etiam cum Canone fidei conditos fuisse Canones morum ac disciplinæ Ecclesiasticæ, nam par fermè erat ratio ut conformes essent populi in exercitio Religionis ac in professione fidei, & muneris erat Apostolorum, ut cum promulgato Evangelio multi fidem amplecterentur quibus dirigendis imponerent Presbyteros ac Episcopos, iis etiam traderent quosdam Canones quibus uterentur in regimine Ecclesiastico, quod idem ubique esset ad vitandas discordias, vix enim fides una & eadem diu servari potuisset alio modo. Sicque hoc Con-

L. Canones Apostolorum minus dubii.

cilium aliorum norma & exemplar censeri potest, cùm in perfecto Concilio res fidei & morum, ac ea quæ sunt doctrinæ & disciplinæ, tractari soleant. Accedit quod si alio tempore convenerint Apostoli, non ita commodè eorum decreta ab iis tradi potuissent Episcopis, quos per civitates constituebant, cum eos ad easdem Regiones regredi necesse fuisset, post aliam congregationem, quod minimè gestum invenimus. Nam etsi aliud Concilium Apostolorum habitum sit posterius, in illo tamen tres aderant tantùm primarij Apostoli cum aliis Presbyteris, scilicet, Petrus, Jacobus & Joannes, cæteris per orbem dispersis. Nec obstat quod habet S. Clemens lib. 6. *Constit.* cap. 12. omnes Apostolos per orbem dispersos instinctu Spiritus sancti in Jerusalem convenisse ad hoc Concilium. Nam liber iste habetur Apochryphus, propter multa à veritate dissona, quibus scatet, quæ frustra interpretari ac molite conatur Turrianus. De quibus videri potest apud Cornel. à Lapide *in Acta Apost.* cap. 15. & apud Bellarminum, *de Scriptoribus Ecclesiasticis* in Clemente Romano. Quare verosimilius est, etsi nullius animo vim facere intendam, Apostolos ante dispersionem suam communi consilio convenisse tam de articulis fidei, quàm de regulis regiminis Ecclesiastici, ut his muniti, ubique eamdem fidem disseminarent, & cum Ecclesiæ constitutæ essent iisdem Canonibus regerentur.

Nec obstat quod tam citò usus horum Canonum necessarius non esset, nam eo fine instituerunt eos ut tempore opportuno in praxi essent. Inspirati enim Spiritu sancto Divini illi æternitatis satores prævenire potuerunt tempus, quo executioni demandari poterant & decernere authoritate Apostolicâ ea quæ aliquo tempore utilia ac necessaria futura essent, ut sic ante malos mores, bonæ istæ leges instituerentur: præclarè enim dicit Leo magnus Serm. in Pentec. *O quam velox est sermo sapientiæ, & ubi Deus Magister est quàm cito discitur quod docetur.* Non est adhibenda interpretatio ad audiendum, non consuetudo ad usum, non tempus ad studium. Ex quibus solvi posset magna pars objectionum, quas contra illos Canones afferunt Centuriatores Magdeburgici, quæ non alio fundamento nituntur, nisi quod tempore Apostolorum nondum tales Canones requirerentur.

Canonum necessitas.

Alij vero stupent ad solum nomen Canonum Apostolorum, quasi alienum fuisset à fundatoribus Ecclesiarum per universum orbem eas regulas iis præscribere quibus in bono statu servari potuissent; aut Ecclesiam vellent relinquere sine legibus, sine regulis, sine ordine, ut ad illa tempora revocaretur de quibus scriptum est, *Iudic.* 17. *In illis diebus non erat Rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat.* Carolus autem Molinæus Jurisconsultus in suis notis ad decretum Gratiani dist. 16. ait longè post tempora Apostolorum eos fuisse editos, multaque in iis superstitiosa contineri, & cum videret Haloandrum eos magnifacere in fine Novellarum, ait indoctè id facere. Nihil tamen probat, & quâ facilitate id asserit homo Calvinista, eadem contemnitur.

Prudentia Apostolorum in Canonibus.

Præstat autem in eâ re audire quid ante plusquàm mille annos scripserit Constantinus cognomento ὁ σχολαστικός in præfatione collectionis Canonum Apostolorum ac Synodorum. Discipuli, inquit, Christi iidemque Apostoli, quin etiam qui eis successerunt & Ecclesiæ sanctæ Episcopi & Doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium ac Judæorum, fallaciâ & tyrannide Diaboli liberatam & ad Regem ac Dominum gloriæ recto animo ac fide conversam Spiritui sancto regendam commisit, non sunt arbitrati decere, ut qui peccarent, verberibus afficerentur, ut civiles leges faciunt: hoc enim valdè stultum esse videbatur ac humis indecorum: imo potius studebant ut quàm promptissimè periculis se pro eis objicerent: retro regressos revocarent, errantes adhuc & à rectâ deflexos sine morâ corrigerent, in profundum præcipitatos omnibus modis extrahere curarent. Qui vero jam putrescerent ac valdè ægrotarent, sapienter gladio Spiritus abscinderent, confractos & viribus defectos quibusdam blandis phatmacis & vinculis rationalibus alligarent, & eis pristinam valetudinem, divinâ gratiâ & Spiritu sancto adjuvante restituerent. Igitur qui illis successuri erant, ut eos quibus quisque eorum suo tempore præesset, salvos & incolumes conservarent, habitis Conciliis leges quasdam & Canones non civiles sed divinos, de iis quæ agenda essent, aut non, ad corrigendos cujusque mores & vitam ediderunt, qui eos quidem qui rectâ ingrederentur fulcirent, actos in transversum punirent, &c. Ea quibus rectè infert Turrianus lib. 1. *pro Canon. Apost.* c. 28. primos legum Ecclesiasticarum latores Apostolos fuisse, qui primùm Ecclesias per totum orbem Apostolicis institutis & Canonicis legibus fundarunt: & eorum exemplum reliquos Patres qui Ecclesias regendas susceperunt, variis Conciliis habitis in ferendis Ecclesiasticis legibus, ut ratio cujusque temporis & novarum rerum necessitas poscere visa est, secutos esse. Atque si de potestatibus civilibus dixit Apostolus à Deo ordinatas esse, non sunt autem ordinatæ sine justis legibus Principum sæculi, consequens est ut neque potestates Ecclesiasticæ, quibus illas in divinis oportet subjectas esse, sive legibus Principium Ecclesiæ qui fuerunt Apostoli, à Deo ordinatæ sint, &c. Si quis vero quærendum putet cur Apostoli sancti has Ecclesiasticas leges non scripserunt, si tantopere necessarias esse judicarunt, in promptu ratio est, non conveniebat ea quæ ex causis, quæ aliquando abesse possunt, pendebant, scripto jubendo aut vetando sancire, ne si scriptæ essent ab illis, cum aliquis lege solveretur, quia ratio legis abesse judicaretur, quæ dici solet dispensatio, is qui hanc causam & rationem ignoraret, scripturam solvi existimaret, atque ita assuescerent homines qui ista non discernunt, contemnere divinæ Scripturæ authoritatem. Sed & sancti Patres, ac antiqua Concilia sæpe laudant Canones Apostolorum. Quod etiam fecit Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 1. *de ref.* Quibus productis à Crepetio in Summa disciplinæ Ecclesiasticæ verbo *Canones Apostolorum*, rectè concludit: Possem, inquit, & alia innumera afferre testimonia, confirmantia & roborantia Canones Apostolorum verè esse Apostolorum. Sed si his non creditur, nec amplioribus fides adhibenda est; quibus etiam suffragatur dictum D. Augustini lib. 1. contra Donatistas de baptismo, *Quod universa tenet Ecclesia, neque Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolicâ traditum rectissimè creditur.* Et nisi ita res sese haberet, eodem jure possent negare Canones Synodorum; unde enim sciunt esse Canones Synodorum, nisi ex testimoniis eorum qui eos citant nomine Synodorum, sicut Canones Apostolorum nomine Apostolorum citantur à Patribus atque etiam à Conciliis universalibus in quibus plures eorum renovati sunt variis temporibus? quin etiam auctoritate scripturæ act. cap. 16. probari potest. Lucas enim scribens de S. Paulo, Sila & Timotheo ait, *Cum pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata & quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus.* An non illa sunt Canones Apostolorum, quos aliqui tantoperè elevant?

Placet in istis Sixti Senensis *Bibliotheca sancta* lib. 2. procedendi modos, ubi Clementis Romani libros discutiens, quæstionem hanc bipartitam esse docet: altera pars authoritatem horum Canonum, altera numerum respicit. Prioris autem assertionis pars est certissima, videlicet Canonum Apostolorum authoritatem receptam esse & indubitatam. Athanasius enim inter hagiografa eos enumerat. Epiphanius lib. 3. *adversus hæreses*, Audianos confutans, institutionem Apostolorum citat dum agit de paschate. Tertullianus *adversus Praxeam* dicit hos Canones Apostolorum esse per manus traditos, sed & Imperator Justi-

nianus sæpissimè in Novellis mentionem horum introducit, & secundum illos profitetur se leges condere & expressis verbis Canones Apostolorum vocat. Quod vero spectat ad posteriorem partem de numero horum Canonum, incertum esse ostendit, cum Isidorus tantum quinquaginta recenseat, alij plures, alij etiam arbitrentur eos à Nicolaitis hæreticis contaminatos esse, ac aliis multis aprocryphis respersos. Bellarminus autem lib. *de scriptoribus Ecclesiasticis* ejusdem Clementis Romani scripta discutiens, dissidium hoc componit. Nam allatis pro utraque parte authoritatibus, ut Joannis Damasceni *l. 4. de fide Orth.* c. 18. ubi videtur eos ponere inter sacras Scripturas; & contra Gelasij Papæ in Concilio Romano, unde extat caput *Sancta Romana* dist. 15. Qui expresse dicit librum Canonum Apostolorum apocryphum, quod idem confirmatur *dist.* 16. *Can.* 1. *&* 2. Sed hæc, ait, conciliari possunt, si dicamus Canones legitimos esse solum quinquaginta priores, reliquos non esse legitimos, quamvis a Græcis recipiantur. Sic enim Urbanus II. apud Gratianum *dist.* 32. Canon. *præter* §. *sciendum*, dicit Canones Apostolorum ex toto à Græcis, ex parte à Latinis recipi: & Humbertus Cardinalis idem dicit, cujus testimonium sub nomine Leonis noni, ita refert Gratianus *dist.* 16. *Can. Clementis*. Apostolorum, inquit, Canones numerant PP. inter apocryfa, exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreverunt fidei Catholicæ tractatores adjungenda. Hincmarus quoque, ut testatur Franciscus Turrianus lib. 1. *pro Epistolis decretalibus cap.* 15. scribit Canones Apostolorum ab Ecclesiâ nobis traditos esse solum quinquaginta, & ante hos omnes Dionysius Exiguus quinquaginta solum Canones in suâ Collatione posuit. Denique in antiquis codicibus Conciliorum non inveniuntur Canones Apostolorum nisi quinquaginta, & verè Canones qui errorem sapiunt & ab hæreticis superadditi videntur, sunt Canones posteriores, ut Canon 65. de Sabbato non jejunando, & 67. de baptisatis vel ordinatis ab hæreticis, & 84. de numero Librorum Sacrorum; in quo Canone multa sunt errata manifesta. Quod vero Gratianus dicit auctoritate Zephyrini Papæ initio *dist.* 16. Canones Apostolorum esse sexaginta; fortasse vitio librorum erratum est in numero. Hæc Bellarminus. Quia autem in vetustis codicibus inscripti sunt *περὶ εὐταξίας ἐκκλησιαστικῆς*, ideo hunc illis præfigimus titulum cum majusculis litteris, sequimurque versionem Dionysij Exigui, variis notis etiam, quæ in iis difficiliora sunt, elucidamus.

CANONES APOSTOLORVM DE BONO ORDINE ECCLESIASTICO.

PER S. CLEMENTEM ROMANVM in unum congesti.

CANON I. *De Ordinatione Episcopi.*

Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur.

NOta. Non verè hic citatur à Caranza & Cariolano Canon 16. Africani Concilij sub Bonifacio I. quasi unus Episcopus cum pluribus Abbatibus infulatis posset ordinare Episcopum: requirit enim saltem duos Episcopos ad ordinationem Episcopi, cum plures non possunt haberi. Aliquando tamen unus id posset, nempe ut in Confirmatione ordinarius minister est Episcopus: & ex dispensatione summi Pontificis simplex Sacerdos: ita licet tres Episcopi simul sint ordinarius minister ordinationis, non vetuit tamen Christus quin ex dispensatione summi Pontificis unus Episcopus possit alium ordinare in Episcopum, juxta primam praxim quâ unus Apostolus Episcopos ordinabat. Sic censet Bellarm. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 8. Dominicus à Soto lib. 10. *justitiâ & jure* qu. 1. art. 3. & alij apud Hallier de Sacris ordin. part. 2. ubi multa in utramque partem afferuntur.

CANON II. *De ordinatione Presbyterorum, Diaconorum & cæterorum.*

PResbyter ab uno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

CANON III. *Nil aliud in Sacrificio præter quod Dominus instituit, offerendum.*

SI quis Episcopus aut Presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in Sacrificio offerat super Altare; id est, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

Nota. Ex his quædam offerebantur pro sacrificio, quædam pro sustentatione ministrorum.

CANON IV. *Quæ species ad Altare, non ad Sacrificium, sed ad benedictionem simplicem debeant exhiberi.*

OFferre non licet aliquid ad Altare præter novas spicas, & uvas, & oleum ad luminaria, & tymiama, id est, incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

CANON V. *Quæ in Ecclesiis offerre non possunt, ad domos Sacerdotum à fidelibus deferantur.*

REliqua poma omnia ad domum primitiæ Episcopo & Presbyteris dirigantur, non offerantur io Altari. Certum est autem, quòd Episcopus & Presbyteri dividunt & Diaconis, & reliquis Clericis.

CANON VI. *Episcopus aut Presbyter uxorem suam non abjiciat.*

Dist. 28. Si quis docueris.

EPiscopus, aut Presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu Religionis abijciat: si verò rejecerit, excommunicetur; sed si perseveraverit, dejiciatur.

Intellige quod non abjiciat quoad victum & vestitum: sed quoad cohabitationem & coïtum.

Canones Trullani.

Dices, Canone 13. VI. Synodi statutum est, ut conjugati ad sacros Ordines allecti, uxores, quas habebant, retinerent, iisque, certis tantùm diebus exceptis, admiscerentur. Resp. constare, sextam Synodum Universalem nullos Canones edidisse: evulgatos autem 102. sub hujus nomine Canones, omnes spurios esse; quippe qui non à sexta Synodo, sed potiùs à quodam illegitimo & reprobato Conciliabulo in Trullo (à quo Trullani Canones nominantur) habito, editi sunt. Baronius anno Christi 58. n. 8. & seqq. Bellarm. l. 1. de Verbo Dei, cap. 20. & l. 2. de Rom. Pont. c. 17. & 18. & l. 1. de Concil. cap. 7. Item lib. 1. de Cleric. c. 21. Balsamonis igitur hujus Canonis expositio, velut hæretica fugienda est, ait Binius in notis.

CANON VII. *Sacerdotes & Ministri Altaris sæcularibus curis abstineant.*

EPiscopos, aut Presbyter, aut Diacoous, nequaquam sæculares curas adsumat: sin aliter, dejiciatur.

CANON VIII. *Quo tempore Pascha celebretur.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus saoctum Paschæ diem ante vernale Æquinoctium cum Iudæis celebraverit, abjiciatur.

ANNOTATIO.

IVdæi, sicut & Quartodecimani hæretici, 14. Luna primi mensis Pascha celebrarunt ante vernale Æquinoctium. Ne igitur Ecclesia novum Paschale festum, ad Leges cæremoniales paulatim abrogandas institutum, simul cum Judæis eodem tempore celebret, auctoritate Petri aliorumque Apostolorum decretum est, ne unquam id ante vernale Æquinoctium, fiat. *Si quis enim cum Iudæis*, inquit sanctus Ignatius Epist. 8. ad Philipp. *Pascha celebrat, aut Symbola eorum recipit, particeps est eorum qui Dominum occiderunt, & Apostolos ejus.* Ut autem hæc incommoda faciliùs & securiùs evitentur, addiderunt ijdem Apostoli, ut Pascha die Dominico celebretur. Id constat ex Epist. S. Protherei Episcopi Alexandrini ad S. Leonem Romanum Pontificem, quæ extat apud Bedam de Ratione temporis, cap. 42. qua ait, Petrum Apostolum Romæ hoc docuisse, & eadem accepta S. Marcum Ægyptus tradidisse. Adde testimonium Ignatij, qui temporibus Apostolorum vixit, & Sedem Apostolicam Antiochenam, à Petro fundatam, administravit: is enim in Epist. 6. ad Magnesianos sic ait: *Celebrandum diem Dominicum, ut dierum principem, Resurrectioni Domini consecratum.* Hanc autem sanctam Apostolicam de Paschate traditionem,

A Judaizantium Ecclesiarum consuetudine violatam, Pius Pontif. edito Decreto quidem firmavit & stabilivit (ut est apud Eusebium in Chronico) non autem primus illius de Paschate sanctionis Ecclesiasticæ auctor est. Vide Baronium anno Domini 159. num. 4. & seqq. & Bellarminum de sanctis, lib. 3. cap. 12. Et novissimè temporibus nostris, Gregorij XIII. Pontificis Maximi jussu emendatum fuit Kalendarium Romanum, ob hoc præcipuè, ne cum Judæis Pascha in 14. Luna Martij celebraremus: pro quo vide in libro de Ratione emendandi Kalendarium. Idem.

CANON IX. *Ministri Altaris oblatione celebrata communicare debent.*

B SI quis Episcopus, aot Presbyter, aut Diacoous, vel quilibet ex Sacerdotali catalogo, facta oblatiooe non communicaverit; aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communione privetur, tamquam qui populo causa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo qui sacrificavit, quòd rectè non obtulerit.

SUb pœna excommunicationis mandatur omnibus & solis Clericis, ut dum solemnibus diebus sacrificant in Missa solemniter ministrant, & Altari assistunt, nisi justa aliqua de causa excusentur, communicent. C Hæc expositio confirmatur ex Epistola Anacleti, ubi hunc Canonem citans, de solis Clericis, Altari assistentibus loquitur. Itaque probabile est, hanc ob causam fortàsse in Concilio Altissiodorensi cap. 19. statutum esse, ut Clerici, qui nimirum in Missa communicaturi erant, jejuni ad ministerium Altaris accederent. Totum tamen hoc Decretum non divino, sed humano Jure constitutum, jam contraria consuetudine est abrogatum. Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 10. Suarez Tom. 3. disp. 69. Sect. 3. Turrianus lib. 1. cap. 22. de Can. Apostol. Idem.

CANON X. *Fideles Laici ingredientes Ecclesiam, communicare debent.*

De Consecr. dist. 2. cap. Omnes fideles.

D OMoes fideles qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam Communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commoventes, convenit communione privari.

Stravolscius in hunc Canonem, illum limitat ad dies festos ab Ecclesiâ statutos ad Communionem. Carranza & Cariolanus ad eos qui ex superstitione aut ex aliquâ pravâ opinione, juxta decretum Concilij Antiocheni cap. 2. & Bracarensis 2. Decreto 83. communionem aversabantur, unde improbabile quod quidam asserunt, ut Casaubonus & quidam alij, impositum fuisse omnibus laicis ex præcepto, quotiescumque Missæ interessent, ut communicarent. Quod fuisset E onus gravissimum. Id tantum ministris ad altare inservientibus præceptum fuit. Nec aliter decretum Anacleti Papæ intelligendum venit, juxta alios.

CANON XI. *Cum excommunicatis non est orandum.*

SI quis cum excommnnicato, saltem in domo, simul oraverit, iste communiooe privetur.

CANON XII. *Cum damnatis Clericis non est orandum.*

SI quis cum damnato Cletico, veluti cum Clerico, simul oraverit, iste damnetur.

Prohibetur

PRohibetur in his duobus Canonibus sub pœna excommunicationis exterior communicatio cum excommunicato, etiam in privata oratione. Idem statuitur in cap. Excommunicatos. 11. quæst. 3. ibi, *Ne cum eis in oratione communicent*, & cap. *Cum excommunicato*. cap. *Qui communicaverit*. eod. tit. In quibus Juribus sermonem esse de communicatione in oratione privata, colligitur ex eo, quòd conjungantur cum communicatione in cibo, potu, & communi sermone. Hæc est communis interpretatio & sententia, quam sequuntur Covarruvias cap. *Alma mater*. part. 1. §. 3. num. 8. Suarez Tom. 5. disp. 21. Sect. 2. Ratio eorum est, quia excommunicato omnis exterior communicatio cum alijs fidelibus sit interdicta; oratio autem privata sit quædam exterior communicatio.

Dices cum Navarro in Manuali, cap. 27. num. 36. §. Ad quintum. Consortium in oratione privata est utile ad salutem excommunicati: quomodo ergo hîc prohibetur? Respondeo: Triplex est communicatio; una in crimine, altera in divinis, tertia in humanis. Prima prohibita est, quia ex se mala est: duæ posteriores malæ sunt, quia expresso Jure prohibitæ. Cùm ergo orare privatim cum excommunicato, nimirum si cum eodem recitentur Horæ Canonicæ, vel Officium B. Virginis, sit cum eodem communicare; communicatio illicita est & mala, quia Jure Ecclesiastico prohibita. Nam illi dum simul orant, non intendunt spiritualiter promovere ipsum excommunicatum, quod utiliùs fortasse facerent, si per se ac separatim uterque oraret, sed solùm ad invicem se juvare, & communi opera illud Officium seu ministerium perficere intendunt. *Idem Binius.*

CANON XIII. *Nullus fidelium præter commendatitias suscipiatur epistolas.*

SI quis Clericus aut Laïcus à communione suspensus, seu communicans, ad aliam properet civitatem, & suscipiatur præter commendatitias literas: & qui susceperunt, & qui susceptus est, communione priventur. Excommunicato verò proteletur ipsa correptio, tamquam qui mentitus sit, & Ecclesiam Dei seduxerit.

PRoteletur. Herveti versio habet. Sin autem est segregatus, ejus intendatur segregatio. Puto sensum esse, quo excommunicatio ita aggravetur. Unde forsan aggravationes & reaggravationes excommunicationum.

CANON XIV. *Ab Episcopis aliena parochia minime pervadatur.*

EPiscopo non licere alienam parochiam, propria relicta, pervadere, licet eogatur à plurimis. Nisi fortè quis cum rationabili causa compellatur, tamquam qui possit ibidem constitutus plus lucri facere, & in causa religionis aliquid profectus prospicere. Et hoc non à semetipso pertentet, sed multorum Episcoporum judicio & maxima supplicatione perficiat.

CANON XV. *Clerici proprias Ecclesias non relinquant.*

SI quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum, relinquens propriam Parochiam, pergat ad alienam, & omnino demigrans præter Episcopi sui conscientiam, in aliena parochia commo-

A rerur, hunc ulteriùs ministrare non patimur, præcipuè si vocatus ab Episcopo, redire contempserit, in sua inquietudine perseverans. Verumtamen tanquam Laïcus ibi communicet.

CANON XVI. *Episcopus Clericos alterius suscipiens, communione privetur.*

EPiscopus verò, apud quem moratos esse constiterit, si contra eos decretam cessationem pro nihilo reputans, tanquam Clericos fortè susceperit, velut magister inquietudinis communione privetur.

B CANON XVII. *Bigami non admittantur ad Clerum.*

SI quis post Baptisma secundis fuerit nuptijs copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt.

CIrca illa verba Canonis; *Aut concubinam habuerit*, nota, quòd tam vagus, quàm adulterinus concubitus pœna dignissimus est, tamen irregularitate puniri non solet, ut rectè notat Covarruvias Clement. *Si furiosus*, 1. pag. §. 2. numero secundo; quia nulla C bigamia hoc casu committitur: unde id quod hîc dicitur, Covarrovias nunc usu revocatum & sublatum esse tradit. Quanquam meliùs dicatur, publicum concubinarium, tam vagum quàm adulterinum, ratione infamiæ hîc irregularem esse, constitui, & declarari: infamis enim ad susceptionem Ordinum non est admittendus, cap. *Infamis*, 6. quæst. 1. Suarez Tom. 5. disp. 49. sect. 1. Binius.

CANON XVIII. *Viduam, vel ejectam, vel meretricem accipiens, non admittatur ad Clerum.*

SI quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam; vel ali- D quam de ijs quæ publicis spectaculis mancipantur, non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero qui ministerio sacro deserviunt.

CANON XIX. *Duas sorores habens, non admittatur ad Clerum.*

QVi duas in conjugium sorores acceperit, vel filiam fratris, Clericus esse non poterit.

CANON XX. *Clericus fidejussor esse non potest.*

E CLericus fidejussionibus inserviens, abjiciatur.

CLericum pro alio in temporalibus vadem se constituere, etsi officio bonum est ac piom aliquando, peccatum tamen est, quia prohibitum, 2. Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus*. Satis habent Clerici pro animabus fidejubere. Proverb. 6. *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam*, &c. *ne dederis somnum oculis tuis*. Ubi Carthusianus. Pro amico spondet qui per prælationem alios accipit gubernandos.

CANON XXI. *Qui non sponte eunuchizati sunt, suscipiantur ad Clerum.*

EVnuchus, per insidias hominum factus, est, vel si in persecutione ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est; & est dignus, efficiatur Episcopus.

HOc Canone decernitur, quòd involuntaria virilium membrorum præcisio nullam irregularitatem inducit: quòd autem spontanea sui ipsius procurata castratio ipsum castratum irregularem efficit, etiamsi bono zelo pietatis contigerit, sequentibus Canonibus statuitur. Idem in cap. *Eunuchus*, dist. 25. Ob hanc causam Origenes spontaneam virilium exscisionem perpessus, & post per Alexandrum Jerosolymorum Episcopum in Sacerdotem initiatus, de perperam suscepta Ordinatione accusatur, & tandem à Demetrio Alexandrino Episcopo damnatur. Eusebius lib. 16. Histor. cap. 7. & 17. Baronius anno Christi 208. num. 1. & 2. De Leontio olim Presbytero, postea Episcopo Antiocheno Arrianæ factionis, hæc Athanasius Ep. ad Solitar. scribit: *Inter eos Leontius ille castratus, quem nec sub laici quidem specie ad communionem admitti oportuit, eò quòd seipsum abscidit, ut liberè cum Eustolio dormiret, reverà quidem muliere, quam ipse virginem prædicaret.* Socrates lib. 2. cap. 2. de eodem habet, ipsum ea de causa Presbyterio privatum, & postea Arrianum factum esse. *Is cùm Presbyter esset, dignitate*, inquit, *privatus est.* Plura apud Baronium 230. num. 5. *Binius.*

CANON XXII. *Qui se eunuchizavit, Clericus non fiat.*

SI quis abscidit semetipsum, id est, si quis amputavit sibi virilia, non fiat Clericus, quia sui ipsius homicida est, & Dei conditionis inimicus.

CANON XXIII. *Clericus qui se eunuchizavit, ejiciatur à Clero.*

SI quis cùm Clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur, quia suus est homicida.

CANON XXIV. *Laicus qui se eunuchizavit, tribus annis communione privetur.*

LAicus semetipsum abscindens, annis tribus communione privetur, quia suæ vitæ insidiator extitit.

CANON XXV. *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, si pro criminibus damnati fuerint, minimè communione priventur.*

EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur, non tamen communione privetur. Dicit enim Scriptura: Non vindicabit Dominus bis in idipsum.

CANON XXVI. *Similiter & reliqui ministri Ecclesiæ.*

SImiliter & reliqui Clerici huic conditioni subjaceant.

CANON XXVII. *Qui Clerici debeant conjugibus copulari.*

IStis autem qui ad Clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxores accipiant: sed Lectores, Cantoresque tantummodo.

CANON XXVIII. *Episcopus, Presbyter, & Diaconus fideles peccantes verberare non debent.*

EPiscopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut fideles miquè agentes, & per hujusmodi volentes timeri, dejici ab officio suo præcipimus, quia nusquam nos hoc Dominus docuit. E contrariò verò ipse cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.

Dist. 45. cap. Episcopi. *Isaiæ 53. 1. Petr. 2.*

CANON XXIX. *Officium pristinum damnati usurpare non debent.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus depositus justè super certis criminibus, ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum, hic ab Ecclesia penitùs abscindatur.

CANON XXX. *Non debent officia Ecclesiastica pecunia obtineri.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per pecunias hanc obtinuit dignitatem, dejiciatur & ipse, & Ordinator ejus, & à communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon Magus à Petro.

Concilium Chal. c. 2.

CANON XXXI. *Ecclesia sæculari potentia non pervadatur.*

SI quis Episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

Si quis Episcopus 16. q. 7.

CANON XXXII. *Presbyter contempto Episcopo, seorsum conventus congregare non tenet.*

SI quis Presbyter contemnens Episcopum suum, seorsum collegerit, & altare aliud erexerit, nihil habens quo reprehendat Episcopum in causa pietatis & justitiæ, deponatur, quasi Principatus amator existens; est enim tyrannus: & cæteri Clerici quicumque tali consentiunt, deponantur: laici verò segregentur. Hæc autem post unam, secundam, & tertiam Episcopi obsecrationem fieri conveniat.

Seorsum collegerit. Gentiani versio habet. Seorsum congregationem fecerit.

CANON XXXIII. *Clerici damnati non debent ab aliis recipi.*

SI quis Presbyter aut Diaconus ab Episcopo suo segregetur, hunc non licet ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestraverat: nisi forsitan obierit Episcopus ipse, qui eum segregasse cognoscitur.

Concilium Nic. c. 5. Antioch. cap. 6.

CANON XXXIV. *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus sine commendatitiis suscipiatur epistolis.*

NVllus Episcoporum peregrinorum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum, fine commendatitiis suscipiatur epistolis: cùm scripta detulerint, discutiantur attentiùs, & ita suscipiantur, si prædicatores veritatis extiterint. Sin minus, nec quæ sunt necessaria subministrentur eis, & ad communionem nullatenus admittantur, quia per subreptionem multa proveniunt.

CANON XXXV. *De primatu Episcoporum.*

De Metropolitanis Conc. Antioch. c. 9.

EPiscopos gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment, & nihil amplius præter ejus conscientiam gerant, quàm illa sola singuli, quæ parochiæ propriæ, & villis quæ sub ea sunt, competunt. Sed nec ille præter omnium conscientiam faciat aliquid: sic enim unanimitas erit & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu sancto.

CANON XXXVI. *Non liceat Episcopum in aliena provincia Clericos ordinare.*

EPiscopum non audere extra terminos proprios Ordinationes facere in civitatibus & villis, quæ illi nullo jure subjectæ sunt. Si verò convictus fuerit hoc fecisse, præter eorum conscientiam, qui civitates & villas detinent, & ipse deponatur, & qui ab illo sunt ordinati.

EXhinc enatâ occasio dissidiorum plurium in Ecclesiâ Parisiensi, quæ modo sopita sunt. Porrò Nicæna Synodus can. 6. & Ephesina illis Actis quæ post 7. can. edita sunt, hos Apostolorum Canones sequuntur, statuentes, ut singuli Episcopi suum Primatem & Metropolitanum agnoscant, atque extra suam Diœcesim nihil agant. Idem statuit Calixtus I. Epist. 1. ad Episcopos Galliæ, & allegat Yvo lib. 4. Decret. cap. *Nullus Primas*. Sixtus II. Epist. 2. ad Episcopos Hispaniæ, Concilium Ancyranum cap. 15. Gratianus cap. *Si quis*, dist. 71. Julius I. Epist. 2. ad Episcopos Orientales, cap. 9. Innocentius I. Epist. 2. ad Victricum Episcopum Rhotomagensem, cap. 7. Concilium Antiochenum I. sub Julio I. can. 13. & allegat Gratianus cap. *nullum*. 9. quæst. 2. Concilium Sardicense can. 18. & 19. Siricius I. Epist. 4. ad Africanos, cap. 6. quæ scripta est Romæ in conventu & Concilio 80. Episcoporum, quæ lecta & approbata est in Concilio Telensi, quia sine istâ regulâ omnia confunderentur.

CANON XXXVII. *De ordinatis Episcopis, nec receptis.*

Concilium Antioch. cap. 4.

SI quis Episcopus non susceperit officium & curam populi sibi commissam, hic communione privetur, quoadusque consentiat, obedientiam commodans: similiter autem Presbyter, & Diaconus. Si verò non pro sua sententia, sed pro malitia populi, ipse quidem maneat Episcopus, Clerici verò civitatis communione priventur, eò quòd eruditores inobedientis populi non fuerint.

CANON XXXVIII. *Bis in anno Concilia celebrentur.*

BIs in anno Episcoporum Concilia celebrentur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoveant, semel quidem quarta septimana Pentecostes; secundò verò duodecima die mensis Hyperborerhei (id est Octobris.)

OB inobservationem hujus Canonis qui frustra repetitur in aliis Conciliis, locus est plurimus declamationi Isaiæ Prophetæ cap. 1. *Omne caput languidum & omne cor mærens, à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*, &c. hinc tot Regna & Provincias hæresis sibi subdidit. Istud vero *Hyperborethei* verbum est Macedonicum (sunt porro Macedones Græciæ populi) significans mensem Octobrem, & emendandum est ac legendum *Hyperberethei*, ut scitè advertit De la Cerda *adversar. sacrorum* cap. 140. num. 4. ex Suida dicente. *Hyperberetheus mensis apud Macedonas October est. Unde proverbium Hyperberetheus de longævis dicitur, quod ultimus mensis anni dicitur Hyperberetheus apud Macedonas.*

CANON XXXIX. *Episcopus solùm rerum Ecclesiasticarum curam habeat.*

OMnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset: nec ei liceat, ex his aliquid omnino contingere aut parentibus propriis, quæ Dei sunt, condonare: quòd si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, ne eorum occasione Ecclesiæ negotia deprædetur.

CANON XL. *De dignitate Pontificis, & quod rerum suarum habeat potestatem.*

PResbyteri & Diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent: nam Domini populus ipsi commissus est, & pro animabus eorum hic redditurus est rationem. Sint autem manifestæ res propriæ Episcopi (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ, ut potestatem habeat de propriis, moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere. Nec sub occasione Ecclesiasticarum rerum, quæ Episcopi esse probantur, intercidant: fortassis enim aut uxorem quam ante ordinationem duxisset habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est hoc apud Deum & homines, ut nec Ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis, nec Episcopus vel ejus propinqui, obtentu Ecclesiæ proscribantur, & in causas incidant qui ad eum pertinent, morsque ejus injurijs malæ famæ subjaceat.

IDem omnino statuit Damasus Papa Epist. 4. ad Prosperum, & reliquos Numidiæ Episcopos, Gelasius Epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, Brutiorum, & Siciliæ cap. 30. & allegat Gratianus capite *Quapropter*, 2. quæst. 2. Idem & Antiochenum Concilium I. cap. 25. *Sunt autem manifesta*, &c. Hoc antiquis Canonibus vetitum esse, testantur Patres Concilij Chalcedonensis can. 22. Et cùm nullus alius quàm Apostо-

licus Canon id statuisse inveniatur, per antiquos Canones, unum ex his intellexisse, conjicere licet.

CANON XLI. *Episcopus rerum Ecclesiasticarum pro dispensatione pauperum habeat potestatem.*

PRæcipimus, ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibns omnia dispensentur per Presbyteros & Diaconos, & cum timore omnique sollicitudine ministrentur. Ex iis autem, quibus indiget (si tamen indiget) ad suas necessitates, & ad peregrinorum fratrum usus, ipse percipiat, ut nihil possit eis omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deserviunt, de altari pascantur: quia nec miles stipendiis propriis contra hostes arma sustulit.

CANON XLII. *Episcopus, Presbyter, & Diaconus, aleator & ebriosus esse non debet.*

EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certè deponatur.

SIc multi Canones & Lateranense Generale sub Innoc. III. cap. 15. ubi sic habetur: *A crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino.* Et infra: *Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi à Superiore commonitus satisfecerit competenter, à Beneficio vel Officio suspendatur.* Coriolanus.

CANON XLIII. *Clerici & Laïci si permanserint in alea, communione priventur.*

SVbdiaconus, aut Lector, aut Cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur; similiter etiam Laïcus.

CANON XLIV. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non debet usuras accipere.*

EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus usuras à debitoribus exigens; aut desinat, aut certè damnetur.

CANON XLV. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non debet cum hæreticis orare.*

EPiscopus, Presbyter, aut Diaconus, qui cum hæreticis oraverit, tantummodo communione privetur; si verò tanquam Clericos hortatus eos fuerit agere, vel orare, damnetur.

CANON XLVI. *Baptismata Hæreticorum non debent comprobari.*

EPiscopum, aut Presbyterum, hæreticorum suscipientem Baptisma, damnari præcipimus. Quæ enim conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli?

HÆreticorum Baptisma non eadem forma, qua confertur ab Ecclesia, collatum, nullum est, adeoque rejiciendum. Hoc modo baptizarunt illi, qui Apostolorum tempore can. 49. & 50. in tribus patribus, seu in nomine trium principiis expertium, aut trium Filiorum, vel trium Paracletorum, vel in morte Domini baptizabant: quique, ut gloriosissimæ Trinitatis confessionem destruerent, Catholici Baptismatis formæ aliquid vel addebant, vel subtrahebant. Ita baptizaverunt Gnostici, teste Irenæo libro 1. cap. 18. in nomine ignoti Patris omnium, & in veritate matris omnium, & in nomine descendentis Jesu ad unitionem, & redemptionem, & communionem virtutum. Hoc modo forma Baptismi corrupta Paulianistæ baptizarunt, ideoque ab his baptizati, venientes ad Ecclesiam Catholicam iterum baptizari præcipiuntur Canone 19. Concilij Nicæni. Nicephorus lib. 10. Histor. cap. 35. refert, quendam Episcopum Arianum, nomine Deutrum, baptizasse in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto: & addit, miraculosè accidisse, ut aqua, quæ ad Baptismum parata erat, repentè in detestationem Arianæ hæresis, quam ille prædictis verbis profiteri intendebat, disparuerit. Tempore Apostolorum, formam Baptismi mutasse & corrupisse Cherintum, ex eo collegit Baronius anno Christi 167. numero 2. quòd Christi divinitatem negaverit, atque ut docet Irenæus libro 1. capite 25. Christum a Jesu sejunxerit. Ita intelligendum est quod in Vita Pij legitur in Romano Pontificali: *Hic constituit, hæreticum venientem ex Judæorum hæresi, suscipi, & baptizari.* Suarez Tomo 3. disp. 21. sect. 3. Idem.

CANON XLVII. *Ecclesiæ Baptismate baptizatus, denuò baptizari non debet: & non ita baptizatus, debet baptizari.*

EPiscopus, aut Presbyter, si eum, qui secundùm veritatem habuerit Baptisma, denuò baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponatur, tanquam deridens crucem & mortem Domini, nec Sacerdotes à falsis Sacerdotibus jure discernens.

Q*Vi secundùm veritatem habuerit, &c.* Hoc dicit, quia etiamsi ab hæreticis ministratum sit, modo in forma illius cum Ecclesia consenserunt, valet Baptisma, ideoque nequaquam reiterandum est. Hanc sententiam Stephanus Papa contra Cyprianum, multosque alios Africanos, sola Apostolica (ut inquit Eusebius) traditione fretus, defendit. Qui verò juxta formam ab Ecclesia præscriptam per expressam sanctissimæ Trinitatis invocationem non sunt baptizati, si ad Ecclesiam veniant, Baptismo Catholico baptizandi sunt. Marcion hæresiarcha non tantùm anabaptismum hîc damnatum introduxit, sed etiam tertium ad peccata diluenda concessit. Epiphanius hæresi 42. Baronius anno Christi 146. num. 12. Idem.

CANON XLVIII. *Laïcum pellentem suam conjugem, communione privandum.*

SI quis laïcus uxorem propriam pellens, alteram, vel ab alio dimissam duxerit, communione privetur.

CANON XLIX. *In nomine Trinitatis debet baptizare.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter juxta præceptum Domini non baptizaverit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; sed in tribus sine initio principijs, aut in tribus Filijs, aut in tribus Paracletis, abjiciatur.

CANON L. *Non una, sed trina mersio debet dari in Baptismo.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter, non trinam mersionem unius mysterij celebret, sed semel mergat in Baptismate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, sed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

IN hoc Canone directè damnatur error eorum, qui baptizabant in nomine Domini, una mersione. Contra hos ergo docetur, invocandam esse Trinitatem; & additur, ter esse mergendum, tum propter consuetudinem illius temporis: tum in detestationem illius erroris. Et quamvis fortasse hinc, & ex capite *Multi sunt*, de Consecr. dist. 4. trina mersio necessitate Sacramenti ad Baptismum requiri videatur; ideòque sancti Patres (Dionysius cap. 2. Cœlestis Hierarch. Basilius libro de Spiritu sancto capite 27. Athanasius quæst. 125. ad Antioch. Hieronymus Dialog. contra Lucifer. Augustinus serm. 91. & 101. de Tempore; Ambrosius libro 2. de Sacrament. cap. 7.) hanc trinam mersionem ex Apostolica traditione ortam scribunt; & quod maximum est, in Concilio Constantinopolitano I. canone 7. error Eunomij docentis, ut testatur Theodoretus libro 4. Hæreticarum fabularum, non oportere baptizandum ter immergere, damnatus sit; tamen ex communi Theologorum consensu, certum est, ad essentiam hujus Sacramenti constituendam, sufficere quamlibet ablutionem aquâ factam, sive per aspersionem, sive per immersionem unam, aut tres fiant. Ex Concilio Toletano IV. cap. 5. constat trinam mersionem necessariam non esse. Ubi etiam refertur responsio Gregorij Papæ ad Leandrum, quæ habetur libro 1. Registr. epist. 41. qui consultus hac de re, quoniam in Hispania quidam triplici mersione, alij una tantùm baptizabant; respondit: Utramque retineri posse, sive trina mersio adhibeatur, ad significandam Trinitatem Personarum; sive una tantùm, ad confitendam Divinitatis unitatem. Addit autem consultius fuisse tunc posteriorem baptizandi modum retinere, ad vitandum Arianorum errorem, qui naturarum divisionem, & Trinitatem in trina mersione profitebantur. Aspersionem sufficere, Cyprianus libro 4. Epistola 7. §. *Quæsisti*; testatur, & ex Baptismo Apostolorum Act. 2. uno die tribus millibus hominum collato: sicut etiam ex consuetudine Ecclesiæ, & facto sancti Laurentij colligitur. Modus autem baptizandi is usurpandus est unicuique, qui ex consuetudine Ecclesiæ suæ præscriptus est. Ex auctoribus autem suprà commemoratis nihil aliud probatur, quàm quòd illo tempore ritus baptizandi per trinam mersionem consuetudine vulgati receptus fuerit. Eunomius per Concilium Constantinopolitanum damnatus fuit, quoniam hæretico spiritu, & ad introducendos falsos errores illam cæremoniam auferebat. Idem.

CANON LI. *A nuptijs, carnibus, & vino abstinentes propter abominationem, damnantur.*

Ex versione Gentiani & Severi.

SI quis Episcopus, Presbyter, vel omnino ex Sacerdotali numero, à nuptiis, carnibus, & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationem abstinet, oblitus, quòd omnia valdè bona, & quòd masculinum & fœmininum fecit Deus hominem; sed blasphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel deponatur, & ex Ecclesia dejiciatur: similiter & Laïcus.

A IMpius Saturninus ejusque gregales, primi à matrimonio & à propagatione, ac manducatione carnis animatæ, cujus auctor diabolus sit, abstinendum esse, Apostolorum temporibus docuerunt; ut patet ex Ignatio Epist. 9. & 13. Irenæo lib. 1. cap. 22. Hos, teste Hieronymo lib. 1. contra Jovin. Spiritus sanctus venturus designavit, eorumque doctrinam per Apostolum Paulum 1. Tim. 4. condemnavit: atque ideò optimo jure censuræ Ecclesiasticæ subjiciuntur, quicumque à nuptiis & carnibus, quasi per se malæ & prohibitæ sint, abstinent. Baronius anno Christi 57. num. 188.

CANON LII. *Revertentes ad pœnitentiam, recipi debent.*

B SI quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, eum qui à peccatis convertitur, non recipit, sed ejicit, deponatur: quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: Gaudium est in cœlo propter unum peccatorem pœnitentiam agentem.

HIc Canon ab Origene lib. 3. contra Celsum citatus, Stoicorum Philosophorum errorem, quem Montanus & Novatiani, in Ecclesiam à se invectum, pertinaciter defenderunt, nimirum lapsos ad pœnitentiam recipiendos non esse, damnat. Hæc ex Cypriano Epist. 52. Baronio anno Christi 254. num. 104. & seqq. Hæc eadem ijdem Apostoli in C Constitutionibus suis iterùm replicant, ut docet Clemens I. lib. 2. Constit. Apost. cap. 12. Idem docet Ignatius Martyr Epist. ad Ephesios, Tertullianus lib. de Pœnitentia; & Abdias lib. 5. Certaminis Apostolici, de recipiendis pœnitentibus, exemplum profert ex Joanne Evangelista, qui duos juvenes legitur admisisse, præsignatis & præscriptis 30. pœnitentiæ diebus; quibus expletis, indulgentiam dedit, & gratiam pristinam, quam amiserant, receperunt. Idem statuitur in Concilio Laodicensi can. 2. Toletano III. cap. 11. & Concilio Generali VIII. Act. 1. idem.

CANON LIII. *Ecclesiasticus non sumens carnem & vinum in Festis, deponatur.*

D SI quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus in festis diebus carnem & vinum non sumit, abhorrens, & non propter exercitationem; deponatur, ut qui habeat ustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

CANON LIV. *Clericus in caupona comedens, quando segregandus.*

SI quis Clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur, præterquam si in publico diversorio, in via propter necessitatem diverterit.

E HVnc Canonem allegat & citat Gratianus distinct. 44. cap. *Nulli*, ubi nec Sacerdoti permittitur cauponariam habere tabernam: & si non cessaverit, deponi debet. Idem prohibet Conc. Carthagin. III. can. 27. Concilium Hipponense can. 18. Concil. African. sub Bonifacio I. can. 7. Unde etiam statuit Concil. Turonense III. can. 21. hoc modo: *Servandum Presbyteris firmiter statuimus, ne tabernas ingrediantur comedendi bibendive causa. Quòd si post hæc statuta facere præsumpserint, canonica decernimus sententia feriendos.* Idem repetit Concilium Cabilonense II. can. 44. & Concilium Rhemense, can. 26. ubi allegatur memoratum Concilium Carthaginense III. & Laodicense can. 24. Vide etiam Concilium Lateranense sub Innocentio III. can. 16.

Concil. Ratisponense can. 3. & strictissimè Concilium Coloniense III. part. 2. cap. 25. & Concil. Moguntinum IV. can. 74. Itaque tot prohibentibus decretis, vide, ait Crepetius in summâ, quam pessimè Sacerdotes & Clerici conversentur, &c.

CANON LV *Clericus Episcopum contumelia afficiens, deponatur.*

Exod. 22. Act. 23. SI quis Clericus Episcopum contumelia affecerit, deponatur: Principi enim populi non maledices.

HOc etiam vetat Cyprianus lib. 3. Epist. 9. ad Rogatianum. Proclus Constantinopolitanus in Epist. Synodica ad Domnum Episcopum Antiochenum pro causa Athanasij Episcopi Parenorum, qui injuriam à suis passus fuerat, quæ inscribitur Act. 4. Concilij Chalcedonensis; & hoc etiam confirmat Concilium Arvernense can. 3. sic inquiens: *Ne à potentibus sæculi Clerici contra Episcopos suos ullo modo erigantur.* Vide Concilium Carthaginense I. can. 11. & allegatur à Gratiano c. Si quis 15. quæst. 7. Carthaginense IV. can. 57. Concilium Agathense sub Cœlestino I. cap. 2. Concilium Aurelianense V. sub Pelagio I. cap. 14. Vide cap. *Clericus.* dist. 48. & cap. *Contumaces*, dist. 50. *Idem.*

CANON LVI. *Idem de Clerico erga Presbyterum, vel Diaconum.*

SI quis Clericus Presbyterum vel Diaconum injuria affecerit, segregetur.

CANON LVII. *Clericus irridens claudum, surdum, vel cæcum, separetur.*

SI quis Clericus claudum, vel surdum, vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur; similiter & Laïcus.

CAnon hic citatur à Justiniano, Constitut. 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Constantinopolitanum, de rectè ordinandis Episcopis. Turrian. capite 21.

CANON LVIII. *Episcopus vel Presbyter, Clerici vel populi curam non gerens, segregetur.*

EPiscopus vel Presbyter, qui Cleri vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, segregetur: & si in socordia perseverat, deponatur.

CANON LIX. *Episcopus vel Presbyter Clericis egenis non præbens necessaria, puniatur.*

SI quis Episcopus vel Presbyter, cùm sit aliquis ex Clericis egenus, ea quæ sunt necessaria ei non suppeditat, segregetur: sin autem perseverat, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

D*Eponatur* intelligendum est quoad exercitium, nam character qui imprimitur in ordinatione est indelebilis.

CANON LX. *Libros impiorum in Ecclesia publicans deponatur.*

SI quis falsò inscriptos impiorum libros tamquam sanctos, in Ecclesia publicat ad populi & Cleri perniciem, deponatur.

CLemens I. lib. 1. Constit. Apost. cap. 6. & 7. sic Apostolos memorat statuisse: *Abstinete ab omnibus Gentilium libris: quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis prophetiis, quæ quidem leves à fide abducunt? Nam quid tibi deest in lege Dei, ut ad illas Gentium fabulas confugias? Nam si historica percurrere cupis, habes Reges: si sophistica & poëtica, habes Prophetas, & Job, & Proverbiorum auctorem, in quibus omnis poëticæ ac sapientiæ accuratam rationem invenies: quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quod si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesim: si leges & præcepta, habes gloriosam Dei legem. Ab omnibus igitur externis & diabolicis libris vehementer te contine.* Bibliatorū mendatio.

CANON LXI. *Convictus de falsa accusatione, vel alicujus prohibitæ actionis, ad Clerum non provehatur.*

SI adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterij, vel alicuius alius prohibitæ actionis, & convictus fuerit; ad Clerum ne provehatur.

CANON LXII. *Clericus negans propter metum nomen Christi, ejiciatur.*

SI quis Clericus propter metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel hæretici, negaverit, siquidem nomen Christi, ejiciatur; si autem nomen Clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, vel laïcus, recipiatur.

CANON LXIII. *Clericus in sacris, comedens carnes in sanguine, vel morticinium, deponatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Sacerdotali catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum, vel quid à feris captum, vel morticinium, deponatur: hoc enim Lex prohibuit: si autem sit laïcus, segregetur.

CANON LXIV. *Ingrediens Judæorum vel hæreticorum Synagogam ad orandum, deponatur, & segregetur.*

SI quis Clericus, vel laïcus, in Judæorum vel hæreticorum Synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur, & segregetur.

CANON LXV. *Clericus in pugna occidens aliquem, deponatur.*

SI quis Clericus in pugna pulsatum aliquem uno ictu occiderit, deponatur, propter suam proclivitatem & temeritatem.

CANON LXVI. *Clericus jejunans in die Dominico, vel Sabbato, deponatur.*

SI quis Clericus inventus fuerit die Dominico jejunare, vel Sabbato, præterquam uno solo, deponatur: sin autem laïcus, segregetur.

HVnc Canonem suppositItium esse, Baronius anno Christi 102. num. 15. probat his rationibus, Primò, Quòd à nullo sanctorum Patrum, & ne quidem ab Epiphanio in Compendio doctrinæ, ubi solùm

Dominicos dies à jejunio Quadragesimæ excipit, citatus esse reperiatur: cùm tamen sæpè Canones Apostolorum citare soleant. Secundò, Quia Romana Ecclesia jejunium Sabbati à Petto & Paulo sibi traditum, vel ad imitandum exemplum biduo mortis Christi, jejunantium & mœrentium suscepit, ut patet ex Augustino Epist. 85. Innocentio Epist. 11. cap. 4. Concilio Elibertino can. 21. Concilio Agathensi can. 12. Quod sanè Ecclesiam Romanam cootra Apostolicam prohibitionem fecisse; Clementem, qui Canones Apostolorum à se conscriptos noverat, permisisse; Petrum & Paulum observari mandasse, nequaquam cogitari aut dici posset, si hic Canon Sabbati, prætetquàm Paschalis, jejunium vetans, Apostolis auctoribus conditus esset. Verùm, cùm S. Ignatius Epist. 8. ad Philippenses hæc scribat: *Si quis Dominicam diem, aut Sabbatum (uno excepto) jejunarit, hic Christi interfector est*, & de corrupto hoc loco Ignatij per Græcos, suspicio esse non possit: quia hujus jejunij Sabbatini, non tantùm apud Ignatium prædicto loco, & can. 55. Trullanæ Synodi; sed etiam apud Clementem libro 7. Constit. cap. 24. Gregorium Nyssenum, Orat. contra eos qui ægrè ferunt reprehensiones: item apud Anastasium Nicænum l. Quæst. quæst. 77. mentio fit; hanc repugnantiam, si qua est, sic posse reconciliari existimo: De jejunio Sabbati non fuisse Canonem Apostolicum, ut rectè Baronius & Bellarminus sentiunt; sed diversas tamen & contrarias fuisse consuetudines Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ. Orientalis ex pia consuetudine Sabbati, uno Paschali excepto, non jejunabat, idque in odium & detestationem hæreticorum illorum, qui Deum auctorem mundi, cum omnibus à se creatis rebus malum esse; atque ideò à carnis esu & propagatione per matrimonium abstinentes, die Sabbato jejunandum esse, ne Creator mundi, qui die septima requievit, honorari videatur, docebant, & observabant: ut constat apud Irenæum lib. 1. cap. 20. & seq. Epiphanium hæresi 21. & 41. Orientalis proinde Ecclesia, ut dictam Deo illatam contumeliam vindicaret, ac honorem Dei Creatoris universi contra sævos Dei & Ecclesiæ hostes defenderet ac propugnaret, communi consensu recepit, ne quis die Sabbati jejunaret, sed potiùs illum magna cum hilaritate transigeret, ac instar diei Dominicæ celebraret. Hoc sensu Ignatius dixit prædicto loco: *Si quis Sabbatum jejunarit, Christi interfector est, quia nimium Deo debitum honorem & gloriam adimere conatur.* Occidentalis autem Ecclesia hæresi prædicta jam extincta & propulsata non licitè tantùm, sed etiam piè Sabbato jejunat, ut longissimè quàm potest, à Judæis Sabbato epulantibus recedat, memoriam humilitatis Domini, qui die Sabbati mortuus & sepulchro inclusus jacuit, veneretur; Apostolos aliosque Domini discipulos, qui sponso suo ablato, Feria sexta & Sabbato in luctu & mœrore fuerunt, imitetur; & ad Dominicæ diei celebritatem præparetur. Vide Baronium ubi suprà, Bellarminum lib. 2. de Rom. Pont. cap. 27. & libro de Bonis operibus in particulari, capit. 18. Sed cur die Dominico neque Orientalis neque Occidentalis Ecclesia jejunat; ut hæreticos, Christi resurrectionem negantes, ideoque diem Dominicam in luctu, mœrore, ac jejunio transigentes, telis & armis quasi iisdem retortis, vincat ac superet. Baronius ibidem. *Binius.*

Jejunium dominica & Sabbati.

CANON LXVII. *Deflorans virginem, segregetur.*

SI quis virginem non desponsatam, vi allata habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat, sed illam retinere quam elegit, etiamsi pauper sit.

CANON LXVIII. *Duas ordinationes easdem accipiens deponatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus secundam Ordinationem ab alio susceperit; deponatur & ipse, & qui ordinavit, nisi utique constiterit, quòd ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati vel ordinati sunt, ut fideles vel Clerici sint, fieri non potest.

IDem etiam habes in Concilio Nicæno I. can. 19. ubi de Cataphrygibus, Concilio Generali VI. can. 95. vide etiam Cyprianum, de Cardinalibus Christi operibus, Serm. de Ablutione pedum, in initio: *Baptismum repeti, Ecclesiasticæ prohibent regulæ, & semel sanctificatis nulla deinceps manu iterùm consecrantis præsumit accedere. Nemo sacros Ordines semel datos iterùm renovat, nec sacro Oleo lita iterùm linit & consecrat, nemo impositioni manuum vel ministerio derogat Sacerdotum: quia contumelia esset Spiritus sancti, si evacuari posset quod ille sanctificat, vel aliena sanctificatio emundaret quod ille semel statuit & confirmat.* Coriolan.

SEcunda pars hujus Canonis intelligenda est de hæreticis, qui juxta ritum Ecclesiæ Catholicæ nec baptizabant, nec ordinabant, ut Paulianistæ & Cataphryges qui sine invocatione trium personarum baptizabant. Unde ab iis baptizati rebaptizandi erant, ut canon 19. Nicæni Concilij explicat. *Carranza.*

CANON LXIX. *Clericus Quadragesimam non jejunans deponatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor sanctam Paschæ Quadragesimam non jejunat: vel quartum diem, vel Parasceven, præterquam si per imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: si sit autem laïcus, segregetur.

QVadragesimale jejunium, quod ante Pascha 40. vel 46. ferè diebus semper hucusque celebratum est, ab Apostolis Domini institutum est, atque universæ Ecclesiæ sub pœna excommunicationis aut depositionis observari mandatum est. Hieronymus in Epist. ad Marcellam, adversus Montanum: *Nos*, inquit, *unam Quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum, toto anni tempore nobis congruo jejunamus.* S. Leo serm. de Quadrag. *Quod ergo, dilectissimi, in omni tempore unumquemque convenit facere Christianum, id nunc sollicitiùs & devotiùs est exequendum, ut Apostolica institutio 40. dierum jejuniis impleatur.* Bellarminus ubi suprà, cap. 14. Baronius anno Christi 57. n. 194. & seqq.

Jejunandi varij modi.

Modus observandi hoc jejunium Quadragesimale, non omnium unus & idem erat: alij enim uno die, alij duobus, alij tribus, alij sex diebus ab omni cibo abstinebant, ut patet testimonio Irenæi, quod est apud Eusebium lib. 5. Histor. cap. 24. Epiphanium in Compendiaria doctrina, Hieronymum Epistola ad Marcellam, Augustinum Epist. 118. cap. 4. Prioribus sæculis aliquot jejunatum fuit (quatuor Dominicis exceptis) per dies 36. quibus, ut completetur numerus quadragenarius, quatuor dies Ecclesia addidit, & ubique recepit. Causa instituti Quadragesimalis jejunij una est, ut Christum, qui est caput nostrum, quadraginta diebus jejunantem, nostri causa patientem, nos etiam, quantum possumus, quadraginta dies jejunando, corpus nostrum affligendo, imitemur. Ignatius Epist. ad Philipp. Basilius Orat. 1. de Jejunio, Gregorius Nazianzen. Orat. in sanctum lavacrum, Hieronymus in

Primum quadragesimæ rationes variæ.

A cap. 58. Isaïæ. Altera est, ut Christiani omnes pro negligentiis toto anno commissis, quasi communem & publicam pœnitentiam agant. Ita S. Leo serm. 4. de Quadr. Tertia est, ut ad sacram Communionem ab omnibus in Paschate sumendam, præparemur. Chrysostomus Hom. 1. in Gen. Hieronymus in cap. 3. Jonæ. Vide Baronium & Bellarm. ubi suprà.

VEl *quartum diem, vel Parasceven, &c.* Sub eadem censura, qua jejunium Quadragesimale, præcipitur observari jejunium Feriæ quartæ & sextæ, idque ad commemorandum Christum Dominum Feria quarta venditum, & sexta Feria crucifixum. Apostolica autem authoritate hæc nobis tradita, ac demandata esse, inde probatur, quòd sanctus Ignatius Epist. 8. ad Philip. Tertullianus libro de Jejunio, Clemens
B Alexandrinus lib. 7. Stromat. ultra medium, Origenes Homil. 10. in Levit. Epiphanius in Comp. doctr. Hieronymus in cap. 4. ad Galat. Augustinus Epist. 86. ad Casulanum, &c. hujus jejunij velut antiquitus instituti meminerunt. Cùm igitur secundum Regulam sancti Augustini in Epist. 118. ad Januar. & lib. 4. de Bapt. cap. 24. illa omnia sine dubio ex Apostolica traditione descendant, quæ in universa Ecclesia observantur, & in nullo Ecclesiæ Concilio instituta inveniuntur; certum est, jejunia Quadragesimæ, quartæ & sextæ Feriæ ab Apostolis instituta esse: nam horum fit mentio apud Authores, qui omnia Concilia, exceptis Apostolicis, præcesserunt. Extra Quadragesimam Feria sexta & quarta, nunc Sabbato (jejunium enim Feriæ quartæ in Latina Ecclesia nunc translatum est in
C Sabbatum) jejunantes, ex lege & præcepto, a carnibus; ex arbitrio & beneplacito, à prandio abstinent. Vide Baronium ann. Christi 57. num. 199 & seqq. Bellarm. lib. 2. de Bonis Operibus. *Binius.*

CANON LXX. *Clericus jejunans, vel dies Festos agens more Iudaico, deponatur; laicus verò segregetur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo jejunat cum Iudæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit, ut verbi gratia, azyma, vel quid tale, deponatur:
D si verò sit laïcus, segregetur.

CANON LXXI. *Christianus deferens oleum in templum Gentium, vel in Synagogam Iudæorum, segregetur.*

SI quis Christianus oleum deferat in templum Gentium, vel in Synagogam Iudæorum, in eorum Festis, vel lucernam accendat, segregetur.

CANON LXXII.

SI quis Clericus vel laicus à sancta Ecclesia ceram vel oleum auferat, segregetur.

E CANON LXXIII. *Vasa sacra in usum profanum non convertantur.*

VAs aureum vel argenteum, vel velum sanctificatum, nemo ampliùs in suum usum convertat: hoc enim fit, præter jus, & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, mulctetur.

CANON LXXIV. *Contra Episcopum accusatum quomodo procedendum.*

EPiscopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab Episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus vel convictus sit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundò etiam vocetur, missis ad ipsum Episcopis duobus. Si etiam sic non obedierit, vocetur & tertiò, duobus ad eum rursum missis Episcopis. Si autem vel sic aspernans & contumax non stiterit, Synodus ea quæ videntur, adversus eum pronuntiet, ne lucrifacere videatur, dum judicium subterfugit.

DE judicandi Episcopos forma, vide Victorem I. Epist. 1. ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, Zephirinum I. Epist. 1. ad Episcopos Siciliæ, & allegatur à Gratiano cap. *Primates* 2. quæst. 1. cap. *Detractores* 3. quæst. 14. cap. *Absens verò* 3. quæst. 9. & cap. Duodecim. 5. quæst. 4. Melchiades ep. ad Episcopos Hispaniæ, Sixtus II. epistola 1. ad Gratum Episcopum, Julius I. ep. ad Orientales Episcopos pro Athanasio, Felix I. ep. 1. ad Paternum Episcopum, & epist. 2. ad Episcopos Galliarum, Fabianus I. epist. 3. ad Hilarium Episcopum. Concilium Roman. sub Felice I. epist. 2. ad Episcopos Galliæ, generalem formam præscribit, quæ in judicandis Episcopis servanda est. Concilium generale II. Constantinopolitanum I. sub Theodosio Seniore, cap. 6. Carthaginense III. cap. 7. & allegatur à Gratiano causa 4. 5. & 6. Lateranense Concilium generale sub Innocentio III. cap. 8. & novissimè Tridentinum sess. 13. cap. 7.

Judicialis damnatio Episcoporum.

CANON LXXV. *Ad idem.*

IN testimonium adversus Episcopum Hæreticus ne admittatur: sed nec unus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium testium, stabit omne verbum.

CAnon hic citatur ab Anacleto Epist. 1. & ab Alexandro ep. 1. & Damaso Ep. 3. Constantini Imperatoris facto ac dicto hæc confirmantur, qui libellos Hæreticorum adversus Episcopos & Presbyteros sibi oblatos combussit, ut testatur Sozomenus lib. 1. cap. 16. & ad Episcopos conversus, hæc, quæ extant apud Ruffinum lib. 1. cap. 2. dixit: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis judicandi; & ideò nos à vobis rectè judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari, propter quòd Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum examen reserventur. Vos autem nobis à Deo dati estis Dij: & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est: Deus stetit in medio Deorum: in medio autem Deos discernit,* Theodoretus lib. 1. c. 11. addit, *Constantinum jurejurando adjecto dixisse, se ne verbum quidem in illis scriptum perlegisse. Nam Sacerdotum,* inquit, *vitia non sunt populo aperienda, ne ille inde causa offendiculi arrepta, licenter peccare aggrediatur. Quin etiam eum hoc quoque adjecisse memorant: Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum suo paludamento se obtecturum, ne facinoris aspectus eos qui idipsum cernerent, ulla ex parte læderet.* Baronius anno Christi 325. num. 42. & anno 342. num. 30.

Constantini reverentia ad Episcopos

CANON LXXVI. *Episcopi successores consanguineos vel alios non eligant.*

QVod non oporteat Episcopum fratri, vel filio, vel alij cognato gratificantem, humana affectione ad Episcopatus dignitatem, quem vult, eligere. Episcopatus enim

hæredes

hæredes facere, justum non est, ea quæ Dei sunt, largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione mulctetur.

CAnon hic citatur à Concilio Antiocheno can. 23. Sicut enim hic vetatur Episcopo successorem eligere, ita eidem præcipitur, ut non constituatur Episcopus, nisi post mortem prædecessoris, idque in conventu Episcoporum secundùm legem Ecclesiasticæ consuetudinis. Turrianus lib. 1. cap. 14. Praxis autem hujus temporis est, ut omnes Episcopi à Summo Pontifice creentur.

CANON LXXVII. *De qualitate Episcopi eligendi quoad corpus.*

SI quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio.

CANON LXXVIII. *Ad idem.*

QVi autem est surdus, & cæcus, ne fit Episcopus: non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediantur.

CANON LXXIX. *De qualitate Clerici promovendi.*

SI quis dæmonem habet, ne fiat Clericus, sed neque cum fidelibus precetur. Purgatus autem, recipiatur, & si sit dignus, fiat.

HÆc Apostolica Constitutio posterioribus temporibus, crescente numero fidelium, qui sine his incommodis possent ad hoc munus assumi, amplius restricta est. Arreptitij enim, qui à dæmone vexantur, nunc per cap. *Maritum.* dist. 33. ad suscipiendos Ordines, perpetuò irregulares sunt. Quamquam ex voce *recipiatur*, apertè colligatur, etiam hunc sine interventu dispensationis purgatum à dæmonio ad suscipiendos Ordines non fuisse admissum. Vide Suarem Tomo 5. disput 51. sect. 1. num. 7.

CANON LXXX. *Ad idem.*

EVm qui ex vita gentili accesserit, & baptizatus fuerit, vel ex improba vivendi ratione, non est æquum protinus Episcopum fieri. Iniquum est enim, ut qui sui nondum experientiam ostenderit, sit aliorum magister, nisi fortè hoc divina gratia fiat.

SIc accidisse refert Nicephorus lib. 12. cap. 12. dum Nectarius electus est in Constantinopolitanum Episcopum, qui nondum fuerat baptizatus. Idem accidit in Ambrosio Mediolanensi; nam adhuc catechumenus, Episcopus factus est, ut ipsemet testatur libro 10. Epist. 82. ad Vercellensem Ecclesiam. Pro hoc Canone, vide Concilium Nicænum I. generale, can. 2. & allegat Gratianus capite *Quoniam* distinct. 48. cap. *Miserum*, dist. 61. cap. *Vbi*, distinct. 59. *Ordinatos*, distinct. 59. ubi sic ait: *Episcopos quosdam, qui nullis Ecclesiasticis Ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium instituti, contra Patrum decreta, hujus usurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, dejicimus, cum ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissimè cautum est, debeat perveniri, ut minoribus initiati officijs ad majora firmentur. Debent enim antè esse Discipuli, qui Doctores esse desiderant, ut possint docere qui didicerunt.* Tum de quodam Daniele tractat, qui sacrarum Virginum incestu pollutus erat & multorum facinorum accusatione pulsatus, & Episcopus ordinatus est. Idem etiam prohibet Concilium Arelatense III. canone 2. Concilium Aurelianense V. canone 9. Leo I. epistola 85. & allegat Gratianus cap. *Miramur*, distinct. 61. Episcopos corripit, eò quod ad Episcopatum homines indignos, triviales, & laicos proveherent. Adrianus I. epistola missa ad Constantinum Imper. & ad Irenem matrem ejus, quæ habetur & inseritur Act. 1. Concilij generalis VII. Nicæni II. graviter tulit, quòd Tharasius ex Laïcorum ordine à caliga militari, contra sanctorum Canonum censuram, factus est Patriarcha Constantinopolitanus. Et quia Photius ex Neophyto ordinatus Episcopus Constantinopolitanus, Nectarium sanctissimum, & Ambrosium, & hunc Tharasium in sui defensionem assumebat, ut habes in Concilio generali octavo Constantinopolitano IV. Act. 4. sic Nicolaus I. in epistola ad Photium, respondet: *Quod de Nectario objicis, necessitas magna urgebat, ne Domini Ecclesia in pessimæ hæreseos nimbosa caligine, destitutione Pastoris viduata remaneret, nec Synodus, ut hoc iterùm fieret, confirmavit, nec instituit; & ideò privilegia paucorum legem communem non faciunt. Nam Ambrosius non instinctu hominum, sed divina vocatione per Miraculorum prodigia electus est; & Tharasius statim ac Episcopus factus est, ne quis de sua fide dubitaret, prolixam texuit Fidei confessionem.* Hinc Concilium Constantinopolitanum IV. generale, Act. 1. acclamavit anathema Photio, qui contra Regulas sacras, & sanctorum Pontificum Romanorum veneranda Decreta, repentè de curiali administratione sæcularique militia sublatus, superstite Ignatio, tyrannicè à quibusdam schismaticis subrogatus est: & canone 3. ejusdem Photij ordinationem irritam ducunt; & can. 5. pro futuro statuunt hoc modo: *Proinde canonicam stabilitatem in Ecclesiis semper manere in Christo cupientes, renovamus, & confirmamus terminos & sanctiones, quæ olim à sanctis Apostolis & sanctis Patribus nostris editæ sunt,* &c. *Si verò præter hanc diffinitionem nostram quisquam ad eum statum supremum honoris provectus extiterit, reprobetur, & ab omni Sacerdotali operatione prorsus abjiciatur, utpote qui extra sacros Canones sit promotus.* Coriolan.

CANON LXXXI. *Ad idem.*

DIximus, Non oportere Episcopum, vel Presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in Ecclesiasticis negotijs versari. Vel ergo ita facere persuadetur, vel deponatur.

CANON LXXXII. *Ad idem.*

SErvos in Clerum provehi sine voluntate dominorum, non permittimus, ad eorum qui possident, molestiam: domorum enim eversionem talia efficiunt. Si quando autem etiam dignus servus visus sit, qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est; & Domini concesserint, ac liberaverint, & ex ædibus miserint, fiat.

CANON LXXXIII. *Clericus Romanum Magistratum & Sacerdotalem administrationem non exerceat.*

EPiscopus, vel Presbyter, vel Diaconus exercitui vacans, & utràque obtinere volens, Romanum scilicet Magistratum, & Sacerdotalem administrationem, deponatur: Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.

CANON LXXXIV. *Principes non sunt contumelia afficiendi.*

QVisquis Regem vel Principem, præter jus, contumelia affecerit, pœnas luat: & si sit quidem Clericus, deponatur; si verò laïcus, segregetur.

Nonnulli istud interpretantes, ait Balsamon, dixerunt, sæpè etiam justam reprehensionem pro injuria accipi.

CANON LXXXV. *De libris sacris.*

SInt vobis omnibus, Clericis & Laïcis, Libri venerandi & sancti, veteris quidem Testamenti, Moysis quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Iesu Nave, unus; Iudicum, unus; Ruth, unus; Regum, quatuor; Paralipomenon, id est, Derelictorum, duo; Esdræ, duo: Esther, unus; Macbabæorum, tres; Iob, unus; Psalterium, unus; Salomonis, tres; Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum; Prophetarum XII. unus: Isaïæ unus: Ieremiæ, unus; Ezechiel, unus; Daniel, unus. Extrinsecus autem à vobis intelligatur, debere vestros adolescentes discere Sapientiam eruditissimi Syrach. Nostra autem. i. Novi Testamenti, Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis; Pauli Epistolæ quatuordecim; Petri Apostoli, duæ; Ioannis, tres; Iacobi, una; Iudæ, una; Clementis, Epistolæ duæ, & Ordinationes vobis Episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus divulgandæ propter ea quæ sunt in eis mystica; & actus nostri Apostolorum.

HIc Canon apocryphus est & subreptitius: tum quòd Scripturarum Canoni contra omnium Conciliorum & Patrum communem sententiam, D quosdam libros apocryphos, nimirum Constitutiones & Epistolas Clementis addat: tum quòd sacram S. Joannis Apocalypsim à Græcis rejectam, ab universa autem Ecclesia, à multis & antiquissimis Concilijs ac Patribus receptam, eidem sacræ Scripturæ Canoni fraudulenter adimat. Quis enim unquam antiquorum Latinorum ac Græcorum, Apocalypsim S. Joannis intèr Canonicos Libros annumerare præsumpsisset, quam sciret in Apostolorum Canone velut apocrypham esse rejectam? Accedit, quod hoc Canone Libri sacri veteris Testamenti, hi, Esdræ, Judith, Tobiæ, Sapientiæ, & Ecclesiastici omittantur, qui tamen ab antiquissimis Patribus, Dionysio, Iræneo, &c. inter sacros Libros citantur ac numerantur. Vide Baron anno Christi 102. num. 5. & Bellarmin. lib. 1. E de Verbo Dei, cap. 20. Si urgeas Canonem secundum sextæ Synodi, quo 85. Canones recepti esse dicuntur: Respondeo, Canonem objectum spurium esse & illegitimum, ut qui editus sit a Conciliabulo Trullano, non autem a sexta Syhodo. *Carranza, Binius, Coriolan.*

Cæterum ex prohibitione divulgandi ordinationes Clementis in octo libris, quas etiam legi vetat canon secundus in Trullo, quidam inde argumentum se habere putant ad consignandum tempus quo collecti fuerunt Canones Apostolorum circa annum 300. quod tunc tantum incepisse putant legem de non evulgandis indiscriminatim ad quosvis, Christianæ religionis mysterijs. Ita Albaspinæus c. 13. observa-

A tion. Cùm, inquit, primi sæculi Christiani sua lobentes mysteria, ut vel ex Justino constat, nuntiarent. Verum ex canone Apocbrypho quid certum inferri potest? prudentiæ fuit Apostolorum quædam reticere propter illud præceptum Christi Matt. 7. *Nolite projicere margaritas vestras ante porcos.* Alia publicè annuntiare, ut quæ erant expressè credenda de fide. Quæ etiam super tecta prædicare, in mandatis habebant. Et cum hic canon solas Clementis constitutiones prohibeat, de reliquis veniam videtur dare, quia exceptio firmat regulam. Ut sic nihil occultaretur Baptismi candidatis de articulis fidei expressè credendis. Sed de his non pauca scripsimus occasione controversiæ de perpetuitate fidei præsentiæ corporis Christi in Eucharistia, quamvis liber noster vulgari idiomate editus sit sub B titulo fidelitatis perseverantis Susannæ contra ultimam senum accusationem. Quod de argumento, plures alij etiam nuper scripserunt contra librum Hæretici de grege Calvini.

CONCLVSIO CANONVM Apostolorum.

HÆc verò de Regulis constituta vobis sint per nos, ô Episcopi; vos autem obtemperantes, salvabimini, & pacem habebitis. At si non parueritis, puniemini; & bellum mutuò perpetuum habebitis, pœnam inobedientiæ congruam daturi. Deus porrò, C qui solus est æternus, ac universorum Creator, vos omnes in pace, in Spiritu sancto confortabit, & aptos reddet ad omne opus bonum, immutabiles, irreprehensibiles, sine crimine, dignosque faciet vita æterna nobiscum, per intercessionem dilecti Filij sui Iesu Christi, Dei & Salvatoris nostri, cum quo gloria sit ipsi supra omnia Deo Patri cum sancto Spiritu Consolatore, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Balsamon non habet istam conclusionem.

Canonum Apostolorum Finis.

D *SATISFIT OBJECTIONIBUS Lutheranorum Magdeburgensium.*

ADvertendum deinde Centuriatores Magdeburgenses Lutheri asseclas, cum viderent Canones Apostolorum contrarios esse operibus suis & Ecclesiæ novæ quam instituerent, derelictâ verâ Christi Ecclesiâ Catholicâ & Romanâ, eos omni authoritate spoliare decrevisse, aliquid simile dicentes, ut est in sapientiâ Salomonis c. 2. de falsis in Dominum testibus prophetatum, Venite negemus Apostolicos Canones, quia inutiles sunt nobis & contrarij operibus nostris, & impróperant nobis peccata legis Evangelicæ & Apostolicæ, & diffamant in nos peccata disciplinæ nostræ, &c. Ideo eos criminantur ac multis impetunt objectionibus, quas doctissimè refellit Franciscus Turria- E nus lib. 1. pro Canonibus Apostolorum. Sunt autem eorum sex argumenta.

1. Est quod reperiuntur inter istos Canones qui Apostolorum doctrinæ adversantur ut Canon 17. Qui secundas nuptias damnat quas tamen Paulus, 1. Timoth. 5. & 1. Cor. 12. mandat & præcipit. Sed ut idem D. Paulus 1. Timoth. 3. non damnavit nuptias cum præcipit ut sit Episcnpus ant Presbyter unius uxoris vir, idest, ne sit secundis nuptijs copulatus: sic nec canon ille Apostolicus qui majorem continentiam & castitatem requirit in eis qui sacris ordinibus initiandi sunt. Ad idem argumentum pertinet quod aiunt canonem 27. tantum clericis, lectoribus & cantoribus nuptias permittere: alijs vero non obscurè vetare.

Quod est, inquiunt, contra doctrinam Pauli. 1. Timoth. 3. & 1. Corint. 9. sed non intelligunt quod dicit Apostolus Timoth. 3. Episcopum debere esse unius uxoris virum, idest, debet semel tantùm nupsisse, si non sit omnino inexpertus matrimonij, ac ab uxore omninò abstinere, cum fuerit ad sacros ordines promotus: quod vero 1. Cor. 9. idem ait, *nonne habemus potestatem mulierem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli*, nequaquam de uxore intellexit, & corrupta est versio Bezæ Calvinistæ, anni 1556. & 1598. quæ habet, an non licet nobis sororem uxorem circumducere? quem doctè refellit Cotonius in Genevâ plagiariâ, depravatione 72. non uxores, ait Tertullianus lib. *de monogamia*, demonstrat ab Apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quæ illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes, ministrabant. Sed & cum *sororem* addidit, satis indicat nullum fuisse carnis commercium.

Indictio jejunii non est laqueus.

2. Objiciunt, Canones illos ad jejunia in quadragesima Paschæ & Feriæ quartæ; & Parasceves alligare conscientias in can. 67. contra illud Pauli, nemo vos judicet in cibo & potu, aut parte diei festi. Sed indictio jejunij non est vocanda illaqueatio conscientiæ, cum illa grata Deo sit ac ad placandam iram ejus utilis. Sicut exemplo Regis Ninivitarum Sardanapali clarum est. Nec Jonas laqueos conscientiæ prædicabat jejonium prædicans, nec Christus Dominus injecit conscientiæ laqueos prædicens de discipulis: Venient dies cum ablatus fuerit ab illis sponsus & tunc jejunabunt. Nec ad rem est locus Pauli ad Colos. 2. quo tantum prohibet Judaïcas ciborum observationes de cibis mundis & immundis secundum legem Mosaïcam, quas cum quidam vellent revocare, inhibentur ab Apostolo, quia lex Mosaica ut umbra futurorum evanuerat.

3. Objiciunt, reperiri Canones inter se repugnantia præcipientes, quales sunt 5. 56. & 17. 40. & 41. Quorum alij nuptias Sacerdotum damnant: alij vero admittunt. At canon 5. jubens ut Episcopus, Presbyter vel Diaconus uxorem suam prætextu religionis non ejiciat, tantum vult eos non esse inhumanos erga uxores quibuscum ante ordinationem duxerant, sed de earum victu ac vestitu curam habeant. Quod non repugnat cum Canone 17. qui requirit ut sacris ordinibus initiandi digami non fuerint, quia signum est incontinentiæ plures duxisse uxores aut concubinam habuisse, quod à sacris viris abesse convenit qui orationi & sacrificijs vacare debent. Norunt dialectici non esse idem præcipere pugnantia ac diversa. Quod idem apparet de alijs canonibus quos pugnantes putant, cum unus non affirmet quod alius neget, ut aliqua quæ sunt inter se pugnantia. Sola lectio & collatio ad invicem horum Canonum evidenter ostendit objecta ista digna magis esse quæ rideantur, quam ut refellantur ex doctrinâ oppositorum, quam notam habere debuerant.

Excommunicatio.

4. Objiciunt, Canones istos ob res leves excommunicare. Nam Can. 13. excommunicat suscipientes excommunicatos, Canon 37. vasa sacra in prophanos usus assumentes, &c. At Apostoli nunquam leguntur usi sive abusi potius excommunicatione ob res tam leves. Imo Paulus 1. Cor. 15. in catalogo excommunicatorum tales peccatores non annotat. Sed in catalogo Apostulus non numerat omnes excommunicatos, ut sine causâ obtrudatur iste locus, quæ autem censent levia Magdeburgenses, verè gravia sunt. Nam si suscipiantur excommunicati, dissolvitur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, & impij quique censuras Ecclesiæ irridebunt. Et quod ad vasa sacra attinet, supplicium Baltazaris Regis Babyloniæ Daniel. 5 satis prodit quam grave sit vasa sacra ad prophanos usus transferre. Sed illi omnis Scripturæ obliti sunt, non enim magis sacra & religiosa debent existimari vasa templi Salomonis, quam vasa templi illius qui dixit, Ecce plusquam Salomon hic.

5. Objiciunt, Canonem 24. excommunicari tribus annis laicum qui se castraverit, cum Apostoli nusquam cuiquam tempus pœnitentiam agendi præscripserint, quando oporteat eum ad pœnitentiam admitti. Sed istud omnino a ratione & consuetudine Ecclesiæ alienum, cum ratio postulet ut juxta peccatorum gravitatem tempora pœnitentiæ præscribat. Sed illis displicet quod omnia agantur in numero, pondere & mensura, unde etiam Rosariorum usum impugnant hæretici, quia, inquiunt, vos Catholici preces vestras certo numero circumscribitis. Quibus respondetur precationes in rosarijs & coronis identidem repetitas, cum optimæ sint, non posse ex certâ & determinatâ repetitione in malas degenerare. David Psalm. 137. septies & vigesies ad versiculi cujusvis calcem repetivit, *quoniam in æternum misericordia ejus*. Dominus noster Iesus Christus Cruci proximus ter Deum precatus est ijsdem semper verbis. Matth. 26. *oravit tertio eumdem sermonem*. Refert Palladius historiæ Laosiacæ cap. 20. & 21. qui circa annum 390. in rebus humanis agebat. Paulum Abbatem in Ægypto singulis diebus trecentos lapillos sinu gestasse, quos singulos ad precationis exactæ finem depromebat, trecenties quotidie orans. Ac si illi lapides inter se uno filo conjuncti fuissent, germanam rosarij nostri speciem prætulissent, ait Castanæus Episcopus Pictaviensis, notis in Matthæum cap. 6. qui & in exercitationibus in Lucam cap. 20. alia exempla apponit in rosariorum defensionem. Nam, inquit, Moises Abbas 50. orationes quotidie peragebat: Pachomius Abbas Monachis suis leges scribens constituit ut per totum diem facerent duodecim orationes, & in nocturnis vigilijs duodecim, & in matutino duodecim, & horâ nonâ tres. Ex eodem Sozomeno hist. lib. 3. cap. 14. apud quem plura alia reperias, ut pœnitentiam & orationem certo numero peragere, damnare non possit.

Rosariorum usus.

Ex Sozomeno hist. l. 7. cap. 19.

6. Objiciunt, Can. 25. Episcopum, Presbyterum aut Diaconum in fornicatione aut perjurio aut furto deprehensum deponi ab officio præcipere, ac communione privari vetare, cum Paulus 1. Cor. 13. fornicatores & fures inter excommunicatos numeret. Sed in hoc perpendendum est pœnam esse satis gravem hominibus sacris ab officio deponi. Unde Hincmarus Remensis in lib. de varijs capitulis Ecclesiasticis cap. 18. & 24. observat laicos absque Ecclesiasticâ communione solere pœnitentiam agere: sicut & clericos absque officij administratione, unde non mirum ait si clerici per manus impositionem remedium pœnitendi pro criminibus pro quibus laïci excommunicari jubentur, non accipiant. Et D. Basilius can. 31. Clerici qui peccatum ad mortem peccant, gradu suo quidem amoventur, Ecclesiâ tamen non prohibentur, non enim bis in idipsum vindicandum est.

7. Objiciunt, Canonem 8. de Paschæ celebratione, ut ne fiat cum Judæis, non consonare veritati historiæ, cum Joannes & Philippus Apostoli alijque Pascha cum Judæis celebraverint nempè 14. Lunæ primi mensis. Sed quod duo ex Apostolis fecerunt ut omnibus omnia fierent, quemadmodum Paulus Timotheum circumcidit, & se in templo cum ijs qui votum super se habebant sanctificavit, non probat legalia esse servanda, de quibus etiam in Concilio Apostolorum alio statutum est ut non observarentur Act. 15. Cæterum Synodus Nicæna eumdem Canonem Apostolorum renovavit. Qua de re infra agetur in Concilio Lugdunensi sub D. Irenæo.

8 Objiciunt, Canonem 20. damnare in Clericis fidejussiones, cum Apostoli illis temporibus non abhorruerint à politicis, justis & honestis & verbo Dei non repugnantibus. Sed hic canon justissimè conditus est, cum dicat scriptura Proverb. 6. Fili si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam: illaqueatus es verbis oris tui, &c. ex quibus patet quam molestæ sint fidejussiones & quantum

molestiæ & turbarum habeant, ut propterea homines sacros valdè dedeceant, qui Deo militantes rebus sæcularibus sese immiscere ac implicare non debent.

9. Objiciunt, Canonem 36. prohibere fieri ordinationes extra proprios terminos, cum in hoc sæculo termini singulorum Episcoporum nondum fuissent determinati. Sed ad hoc responsio in promptu est, Apostolos in suis Canonibus futuris temporibus providisse, cum nihil iniquius esse possit, & nullum dissensionis seminarium majus, quam ut clericum alterius civitatis ordinet Episcopus.

10. Objiciunt 1. Canonem 38. bis in anno Concilia celebrari jubere, cum ejus rei testimonia in antiquis historiis non extent, sed una Synodus ab iis celebrata legatur Act. 15. Sed iterum respondendum est futuris temporibus prospexisse Apostolos, cum utilissima sit frequens Synodorum convocatio, unde & Antiochena Synodus can. 20. & Nicæna can. 5. bene se habere dicunt quod bis in anno in unaquaque provincia Synodi habeantur.

Atque hactenus Magdeburgensium objectiones, quæ quasi nullæ aut levissimæ sunt & facillimè refelluntur, ut appareat exinde parum consideratè istos canones impugnasse, nihil curantes nisi ut quod primo adspectu aliquam præfert difficultatem opponant, ut suos Germanos fallant, quos nihil examinaturos esse, nec alia præterquam eorum scripta lecturos esse confidunt. Ut scitè advertit Turrianus cap 9. lib. 1. pro Canonibus Apostolorum, ubi cum eorum dedecore his objectionibus amplissimè respondet.

Joverij censura de Can. Apostolorum.

Subjungam hîc judicium Joverij in velitatione de his Canonibus, ubi propositis majoribus hujus controversiæ difficultatibus, ait. Res est difficilior, in quâ malim doctiorum audire sententiam, quam meam exhibere jejunam ac tenuem definitionem. Videtur quibusdam idem contingere huic libro quod plerisque aliis piis & catholicis, ut hæreticorum nequitiâ fuerint depravati, conspersis quibusdam, &c. ut fortè a Nicolaitis qui fuerunt ex primis Sathanæ ministris. Ego vero sicut nollem certâ & indubitatâ fide hos omnes Canones tribuere Apostolis: sic nolim tam facilè apparentem fidem, propter unum aut alterum Canonem eis derogare. Id autem quod habetur in ultimo Canone in approbatione Librorum Canonicorum de Joannis Evangelio, non parvam habet difficultatem. Fortè ex libri margine, cui ab aliquo sciolo additum, irrepsit in contextum: quæ solutio trita & communis, si alicubi recipitur, hac in re habeat locum oportet. Fieri etiam potuit, ut aliquis pietate quadam simplici adductus, Evangelium Joannis inter alios Canonicos Libros addiderit, nisi forsitan dicamus Petrum Apostolorum Coriphæum, cum aliis prævidisse Joannem editurum Evangeliom quod videtur satis extortum, & quasi argumento urgente dictum, quocirca id quod jam prius dictum est, probabilius nobis apparet.

Quod tamen opinatur hic author de loco ubi hi Canones ab Apostolis conditi fuerint, non satis probari potest. Ex eo siquidem quod Innocentius primus qui floruit anno 406. Epistola 18. scribens ad Alexandrum Episcopum commendans Ecclesiam Antiochenam, subjungit. *Quæ conventum Apostolorum apud se fieri meruit*, probabiliter colligi asserit Antiochiæ a Senatu Apostolorum fuisse hos Canones editos, quemadmodum de Apostolorum Symbolo tradunt Patres. Verumtamen non necesse est Conventum illum Antiochiæ factum ab Apostolis de eo intelligere, in quo & fidei Symbolum tessera Christianitatis conditum est, & morum Ecclesiasticorum canones instituti, cum non unus Conventus Antiochiæ ab Apostolis habitus sit, estque vero similior eorum opinio qui Hierosolymis vel in monte Sion vel prope montem Oliveti à quo Christus in Cœlos ascendit, divisionem hanc Apostolorum putant statutam fuisse ab ipsis ad salutem gentium, ut magis propriè illud propheticum adimpleretur, *De Sion exibit lex & verbum Domini de Jerusalem.* Isaiæ cap. 2.

Locus ubi editi canones.

CONCILIVM NICÆNVM I.

Sub Silvestro Pontifice præsidentibus ejus legatis Hosio, Victore & Vincentio pro defensione consubstantialitatis cum Patre Verbi Divini contra hæresim Arrij, &c. tempore Constantini Magni anno Christi 325.

PHotius qui plures devoravit Bibliothecas ut unam eamque eximiam in lucem emitteret, refert in ea num. xv. se legisse primæ Synodi actionem tribus comprehensam libris, ac opus præferre Gelasij titulum. De quo opere iterum scribens num. LXXXVIII. Legimus, inquit, Historiæ formâ res in Nicænâ Synodo gestas libris tribus. Refert Author Hosium Cordobæ Episcopum, & Bitonem atque Vincentium Romanos Sacerdotes Silvestri Romani Pontificis legatos adfuisse, &c. cum autem perierint integra acta hujus Synodi, ex variis fragmentis illius eam cogimur instaorare. Majoris autem perspicuitatis gratiâ ad tria capita revocamus quæ ad eam spectant. Primo ipsam Synodum cum suis decretis fidei & disciplinæ exhibemus. Secundo Epistolas Synodales quibus veritas rei gestæ confirmatur. Tertio difficilia quædam ac controversa explicamus.

Legati Sylvestri Papæ Præsides.

Præmittimus tamen relectionem scholasticam de mysterio Trinitatis, quæ sit prooemialis tam ad Concilium Nicænum quam ad aliquot alia sequentia, quorum controversiæ ab hæreticis excitatæ facilius intelligentur. Ut istud mysterium primum est & caput & causa aliorum mysteriorum Religionis Christianæ, quæ est res quædam valde sublimis, ex illius accuratâ aliquâ discussione, paratior reddetur mens & expeditior ad illa capescenda. Sicque hæc excursio non minus sit utilis, quam pleræque farragines quibus non tam illustrantur, quam obscurantur quandoque Synodi.

RELECTIO SCOLASTICA AD C. Nicænum prævia de Deo uno in tribus personis.

DIvus Bernardus *in par. serm.* Inquirere de Trinitate perversa curiositas est: & credere & tenere sicut sancta Ecclesia tenet, fides & securitas est: videre autem eam sicuti est, perfecta & summa fœlicitas est.

D. August. 1. *de Trinitate cap.* 3. Ubi quæritur unitas Trinitatis, Patris, Filij & Spiritus sancti, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur: non pigebit me sicubi hæsito, quærere: nec pudebit sicubi erro, discere, &c.

D. Thomas *de potentia quæst.* 10. *art.* 2. hæreticorum instantia coegit antiquos fidei doctores de his quæ sunt fidei disputare &c.

De Processionibus Divinis quæst. 1.

PRima Assertio Processio Filij non est immediatè ab essentia, sed ab intellectu, & processio Spiritus sancti à voluntate. Est contra Durandum 1. sent. dist. 6. quæst. 2. Probatur. Scriptura utitur verbis ad intellectum pertinentibus, quando declarat processionem Filij, & verbis ad voluntatem, quando processionem Spiritus sancti, Apoc. 9. *nomen ejus est Verbum Dei.* Porro verbum pertinet ad intellectum, & Eccl. 24. dicitur sapientia. Rursus de Spiritu sancto ad Rom. 5. *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum.* Probatur etiam ratione quæ est Bannesij

quæst. 17. art. 5. quia personæ non procedunt à natura divina præcisè secundum quod natura est, sed secundum quod habet rationem potentiæ operantis ad intra: ergo secundum quod habet intellectum & voluntatem.

Objicitur. Actiones intellectus & voluntatis sunt communes toti Trinitati: ergo per eas non producuntur personæ. Respondetur duplicem esse intellectionem sicut & volitionem, unam essentialem, alteram notionalem: inter quas hoc reperitur discrimen, quod intellectio absolutè dicat ordinem ad solum objectum cognitum: at notionalis præterea ad terminum productum. Unde cum omnes personæ cognoscant omnia objecta, illa omnibus communis est: at hæc soli Patri convenit.

Quæres, cur intellectio notionalis non etiam conveniat Filio vel Spiritui sancto. Respōdeo, quia est natura Patris ut habeat illam intellectionem notionalem seu dictionem, non Filij vel Spiritus sancti. Instabis. Non distinguitur intellectus in essentialem & notionalem: ergo nec intellectio quæ sequitur intellectum. Respondeo, non sequitur, quia unius potentiæ possunt esse plures actus ut in creatis intellectus intelligit & etiam discurrit; sic etiam intellectus divinus duos habet actus, 1. speculari. 2. dicere verbum; actum tamen dicendi verbum, habet tantum in Patre, sicque dicitur notionalis.

Instabis: ergo erit aliqua perfectio in Patre & non in aliis, videlicet dictio. Respondeo, personas divinas spectari posse essentialiter & personaliter. Si priori modo, tunc nulla est perfectio in una & non in alia, quia essentia quæ identificata est omnibus perfectionibus, communis est omnibus personis: at verò si spectentur personaliter, proculdubio aliqua perfectio, scilicet relativa, est in una persona & non in alia, nec tamen inde sequitur unam personam altera esse perfectiorem, verbi gratia Patrem Filio, quia vicissim in Filio est alia entitas & perfectio relativa, quæ non est in Patre. Unde personæ spectatæ personaliter & relativè sunt æquè perfectæ, sed non identicè .i. respectu ejusdem.

Objicitur secundo. Quidquid potest produci per volitionem, producitur per intellectionem: alias esset imperfecta: ergo frustra est volitio notionalis. Respondeo majorem veram esse, si spectetur intellectio secundum omnem entitatem quam à parte rei includit: sic etiam includit & ipsam volitionem: at vero si spectetur inadæquate secundum eam tantum entitatē, quam cogitamus respondere isti nomini, dictio vel intellectio notionalis, falsā. Et inde non sequitur intellectionem esse imperfectam positivè, sed tantum negativè: inquantum sic spectata inadæquatè non includit omnem entitatem, sicuti D. Thomas ait quæst. 28. art 1. ad 1. si non contineretur plus in divinis quam quod nomine sapientiæ significatur, non esset aliquid subsistens &c.

Secunda Assertio. Processio Filij est generatio, non autem Spiritus sancti. Prob. Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* In Symbolo Apost. Et in JesumChristum filium ejus unicum. Ergo cum filius sit unigenitus & unicus, Spiritus sanctus non est Filius, & per consequens non est genitus.

Tota difficultas est in assignanda ratione cur Filius sit genitus non Spiritus sanctus, cui convenit definitio generationis, est enim generatio *origo viventis à vivente principio conjuncto in similitudinem naturæ:* at illud totum convenit Spiritui sancto, ut patet.

Ad hoc dici potest. Generatio est processio viventis à vivente: at filius producitur à Patre quatenus est vivens juxta illud Matth. 19. *Tu es Christus Filius Dei vivi*; quia producitur ab illo quatenus est intelligens: intelligere vero est vita entis intellectualis.

Deinde Filius procedit à Patre in similitudinem naturæ fœcundæ, non Spiritus sanctus.

D. Thomas quæst. 27. art. 4. & cæteri communi-

A ter rationem discriminis afferunt, quod genitum debeat esse simile generanti ex vi productionis secundum speciem spectatę. Jam vero Filius est similis ex vi productionis secundum speciem spectatæ. Hæc enim est intellectio quæ producit semper simile: At vero Spiritus sancti processio quæ est volitio secundum speciem spectata, non producit simile, sed tantùm quatenus est divina.

Sed contra hanc solutionem objicit Bannez quæst. 27. quod procedit simile in substantia, procedit simile in substantia singulari: ergo est necesse quod procedat simile ex vi processionis singularis, & non specificæ. Hoc argumentum confirmo ex Aristotele lib. 1. Physic. cap. 5. text. 38. ubi ait, effectus universalis reddendam esse causam universalem, particularis vero particularem: ergo &c.

B Objicie secundo processionem Filij seu intellectionem specificè spectatam, & prout communis est divinis & creatis non esse univocam, sed analogam: ergo ex ea non potest sumi ratio differētiæ realis. Confirmatur, quia quidquid convenit analogatis, non convenit illis ex ratione analogi generaliter spectati, sed particulariter, ratio enim analogi non est communis, sed similis tantum: unde quidquid convenit urinæ in ratione sani, convenit illi in ratione talis sani. Hoc certè argumentum validum est, etiam ex authoritate D. Thomæ 1. part. qu. 32. art. 1. ad 2. Similitudo, inquit, nostri intellectus non sufficienter probat aliquid de Deo propter hoc quod intellectus non univocè invenitur in Deo & in nobis.

Assertio. Ideo productio Filij est generatio, quia Fi-
C lius producitur similis Patri & in natura & in subsistentia seu personalitate: At verò Spiritus sanctus non producitur similis Patri in personalitate, sed tantùm in natura. Antequam vero probetur, supponendum est productionem activam personæ divinæ duo importare. 1. communicationem naturæ divinæ & productionē personalitatis distinctæ à persona producente. Jam vero productiones Filij & Spiritus sancti conveniunt in communicatione naturæ divinæ, utrique enim æqualiter communicatur natura divina. Sed differunt in eo, quod in productione Filij producitur personalitas quæ habet similitudinem cum personalitate producente ut principium quod incompletum: in productione vero Spiritus sancti producitur personalitas quæ non habet ex se similitudinem. Jam Conclusio probatur partim ex D. Thoma, partim ex scripturis;
D nam D. Thomas *de potentia quæst.* 10. *art.* 2. ait, generatio in creatis per se ordinatur ad speciem quæ multiplicatur in singulis individuis: at in divinis tantùm ad hypostases, unde reperitur unitas naturæ & multiplicatio hypostasum. Ex hoc enim fundamento sequitur productiones divinas attendendas esse non secundum naturam, sed secundum hypostases ad quas ordinantur: ergo differentia productionum attendenda est ex differentia hypostasis Filij & Spiritus sancti. Jam vero hypostasis Filij est similis hypostasi Patris, non vero hypostasis Spiritus sancti est similis hypostasi Patris aut Filij: ergo cum similitudo requiratur ad generationem & filiationem, secunda persona erit Filius & genitus, non vero Spiritus sanctus.

Declaratur minor ex cap. 1. ad Hebræos, ubi habe-
E tur de Filio: *qui cum sit splendor gloriæ & figura substātiæ ejus*, est enim græcè χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ i. caracter hypostasis seu subsistentiæ ipsius, & quod per (hypostasis) non sit intelligenda natura divina probat Cornelius à lapide in illud caput vers. 3. quia essentia Patris non generat essentiam Filij, nec Filius essentiæ Patris habet imaginem, figuram, & characterem, sed identitatem: igitur subsistentia filij est similis subsistentiæ Patris. Accedit quod de persona & subsistentia locum illum interpretentur sanctus Basilius epist. 43. ad Greg. Nyssenum, Beatus Greg. Nissenus lib. 1. de discri. inter ousiam & hypostasim. Chrys. Thepd. Theophylactus ibidem. Addo & glossam or-

dinariam, quæ personaliter hunc locum intelligit, id est de personis, ut sic.

Declaratur amplius, nam subsistentiæ Patris & Filij commune est constituere suppositum spirans amorem, videlicet Spiritum sanctum. Porro hæc omnia non conveniunt subsistentiæ Spiritus sancti: igitur subsistentia Filij similis est subsistentiæ Patris, non subsistentia Spiritus sancti: ergo cum productiones divinæ secundum D. Thomam attendi debeant respectu hypostasum, & hypostasis Filij producatur similis, non Spiritus sancti, productio Filij erit generatio non Spiritus sancti.

Objicies, in definitione generationis non fieri mentionem similitudinis in personalitate, sed tantum in natura. Respondeo 1. hanc definitionem etiam secundum adversarios, non esse adæquatam, quia ipsi volunt in ea subintelligendum esse, ex vi processionis specificè, cur ergo à pari non subintelligitur in similitudinem naturæ & personalitatis, cum etiam in creatis personalitates geniti & generantis sint similes. Secundo respondeo, hanc esse disparitatem inter productiones creatas & divinas quod illæ primario ordinentur ad naturam utpote quæ multiplicatur: at vero hæ ad personalitates, ut dictum ex D. Thoma loco citato, unde similitudo in natura præcisè non constituit generationem divinam, sed in personalitate: unde & generatio divina definiri posset, origo viventis à vivente patre principio conjuncto, vel potius identificato in similitudinem personalitatis. Ultimo si urgeant adversarij, dicendum est Filium esse similem Patri in natura secundum entitatem personalem paternalem, seu esse similem in natura spectata ut est constituta in esse personali. Jam vero Spiritus sanctus non est similis in natura Patri, ut natura constituta est in esse personali, neque producitur ut talis, unde ejus processio non est generatio.

Addendum est, Verbum ex propria ratione Verbi, dicere similitudinem cum re intellecta, quid enim est verbum nisi expressio rei intellectæ? terminus vero voluntatis est ex natura sua quædam inclinatio in rem volitam. Unde cum Verbum producatur ex cognitione qua Pater cognoscit seipsum, necessario Verbum qua præcisè Verbum est & fœtus intellectus, est expressio & similitudo patris. At Spiritus sanctus qua præcisè est terminus & fœtus voluntatis, est tantum inclinatio in rem volitam nullamque importat similitudinem. Unde cum generatio debeat terminari ad simile, major est ratio dicendi secundam personam esse genitam, cum ratione personalitatis propriæ sit verbum, & per consequens expressio & similitudo principij sui, Spiritus vero sanctus ratione propriæ personalitatis, sit tantum pondus & inclinatio in principium. Processio Spiritus sancti, ait D. Thomas quæst 10. *de potentia art. 2. ad* 12. est processio amoris, per processionem autem amoris non producitur aliquid ut recipiens formam ejus à quo procedit sive naturam, & ideo non habet rationem generationis.

De Relationibus Divinis. Quæst. 2.

PRima assertio. Dātur in Deo relationes reales. Probatur, quia scriptura explicat personas nominibus relativis ut Patris, Filij & Spiritus sancti. Secundo Concilium Florentinum sess. 18. sola relatio personas multiplicat: at personæ ut constat realiter multiplicantur: ergo per relationes reales. Tertio Filius producitur à Patre, & Spiritus sanctus ab utroque. Rursus personæ sunt ejusdem ordinis: ergo necessarius est respectus realis inter personas.

Objicies fortassis: non est relatio realis inter Patrem cognoscentem & Filium ut est objectum cognitum: ergo nec inter Patrem generantem & Filium ut est genitus: par enim videtur utrobique ratio. Respondeo esse disparitatem, quod cognitio Patris non terminetur ad Filium ut est res distincta à se, sed prout est

A cognoscibilis, in quo distinctus non est à Patre, cum etiam ipse Pater sit cognoscibilis: at Pater ut generans terminatur ad Filium ut genitum, in quo a Patre distinguitur. Jam vero ut in divinis relatio sit realis debet terminari ad terminum prout distinctus est à relato, unde & relatio identitatis Patris ad Filium in ratione deitatis, non est realis, quia filius in ratione deitatis non distinguitur à Filio.

Secunda Assertio. Relationes sunt idem realiter formaliter cum essentia, ratione autem & virtute sunt distinctæ ab essentia. Est contra Gilbertum Porretanum Pictaviensem Episcopum, qui censebat relationes esse veluti essentiæ divinæ assistentes & externas ab ea, sed damnatus est in Concilio Rhemensi sob Eugenio III. ex D. Bern. serm. 80. in Cantica. Refellitur B etiam, quia si relationes sint distinctæ ab essentia, ergo non sunt Deus: ergo creaturæ. Rursus si distinctæ ab essentia: ergo non sunt in Deo. Nam ex D. Bern. lib. 5. de consideratione cap. 7. nihil in Deo præter Deum, & idem ipse totus est quidquid est: non aliud ipse & aliud quod in ipso.

Objicies. Relativum & absolutum secundum se spectata distinguuntur saltem formaliter, sed infinitas iis addita non tollit eorum naturam: ergo in Deo ita distinguuntur. Respondeo infinitatem non tollere eorum naturam, sed eam elevare ad mutuam identitatem. Vide Bannez qo. 28. art. 2. ad 2.

Posterior pars, quod distinguuntur virtute, probatur, quia essentia & relationes æquivalent pluribus realiter distinctis, cum relationes sint incommunicabiles, C essentia communicabilis: ergo distinguuntur virtute, faciunt enim idem quod facerent realiter distincta.

Tertia Assertio. Relationes sunt quatuor, paternitas, filiatio, spiratio activa & spiratio passiva.

Objicitur. In Concilio Lateranensi sub Innocentio III. damnatur quaternitas: ergo non sunt admittendæ quatuor relationes. Respondeo damnari quaternitatem in divinis hoc sensu, ut non admittantur quatuor res omnes à seinvicem distinctæ. Porro licet sint quatuor relationes, hæ tamen omnes à se invicem non distinguuntur: nam spiratio activa nec à paternitate nec à filiatione distinguitur, unde ex quatuor relationibus non est quaternitas, quæ damnata est.

Instabis, eo sensu non admittitur Trinitas, quia paternitas & filiatio non distinguitur a spiratione passiva, D quia nullam habent oppositionem producentis & producti: ergo nec eo sensu damnatur quaternitas. Respond. nego antecedens, nam spiratio passiva distinguitur à paternitate & filiatione. At, inquies, nulla est oppositio: relationis esto, originis falsum, inquantum scilicet paternitas & filiatio sunt subsistentiæ: quæque, ideo concurrent ad actiones & productiones Patris & Filij ut principia *quod* incompleta, actiones enim sunt suppositorum & ipsa paternitas & filiatio formaliter supposita constituunt. Hæc doctrina est D. Thomæ qu. 40. art. 2. ubi idem asserit Bannes. Urgebis deniq; universalia multiplicantur ad multiplicationem inferiorum: ergo si sint quatuor relationes, erunt quatuor entia. Respondeo eodem modo, superiora & inferiora multiplicari. Unde cum relationes E non sint quatuor sub omni consideratione, absolutè & simpliciter: ita non erunt quatuor entia in divinis sub omni consideratione absolutè & simpliciter, sed tantum secundum quid.

Objicitur secundo. Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: at quatuor relationes sunt idem essentiæ: ergo. Optimè istud axioma distinguit de Valentia de tertio, scilicet quod petit ut sit tantum re unum verum est. Si autem petit, ut etiam re sit plura, ut essentia, falsum est. Aliter & clarius distinguo, si illud tertium sit unum re & virtute concedo, si sit virtute multiplex, falsum: unde ex identitate extremorum in tali tertio non magis colligi potest ipsorum inter se identitas quàm ex identitate ipsorum in pluribus distinctis, cum illud quod virtute distinctum est, æqui-

valeat pluribus. Jam vero essentia est virtute multiplex. A

Objicitur tertio paternitas est hæc essentia: & hæc essentia est filiatio: ergo paternitas est filiatio, & sic de cæteris, unde non sunt quatuor relationes. Respondeo syllogismum peccare in forma, sunt enim quatuor termini, si non actu, saltem virtute, nam essentia quod est medium æquivalet propter suam infinitatem pluribus terminis. Secundo distinguo, paternitas est hæc essentia realiter formaliter concedo, virtute & ratione nego: ergo paternitas est filiatio. Negatur sequi, quia ad identitatem realem extremorum requiritur eorum in medio identitas, non tantum realis sed etiam virtualis: nam posita distinctione virtuali extremorum à mediis hæc distinctio idem faciet, salva semper perfectione divina, ac distinctio realis, nam B distinctio virtualis æquivalet reali ac formali, & est ejusdem virtutis cum iis, ubi non fit injuria divinæ perfectioni.

Quinta Assertio. Relationes sunt de essentia & conceptu formali adæquato naturæ divinæ. Explicatur, natura divina propter suam entitatem simpliciter infinitam essentialiter est absoluta & relativa simul seu personalis; idque tripliciter, est enim personalis, paternalis, filialis, & processionalis. Jam ergo relationes sunt de essentia naturæ, non prout spectatur à nobis conceptu inadæquato videlicet ut tantum est absoluta, sed si spectetur ut est personalis, paternalis, filialis vel processionalis (nota hi termini sunt apud D. Thomam in Argu. sed contra quæst. 32. art. 2.) nam prout spectatur personalis paternalis, paternitas est de ejus es- C sentia, & filiatio ut filialis, & spiratio passiva ut processionalis. Atq; ex hoc fit naturam divinam spectatam adæquatè, tam prout est absoluta quam personalis hoc & illo modo non esse communem omnibus personis, sed tantum prout est absoluta, nam si spectetur ut est personalis paternalis convenit soli Patri &c. & hoc est quod ait Bannez quæst. 28. art. 2. ad 6. relationes esse de essentia naturæ non spectatæ ut communicabilis est, sed quatenus constituibili in esse personali incommunicabili.

Objicies, si quæ sit ratio cur relationes non sint de essentia naturæ ut est absoluta, maximè quia sequeretur relationes omnes esse de essentia personarum: at hoc non sequitur. Probatur per hanc instantiam, Communicabilitas est de essentia naturæ ut est absoluta, & D non de essentia personarum ut patet: ergo &c. Respondeo esse disparitatem, quia si relationes essent de essentia naturæ ut absoluta est, convenirent naturæ ut est idem virtute cum personis, aut saltem ut non est distincta virtute: at vero communicabilitas convenit naturæ ut est virtute distincta à personis. Jam vero illud tantum quod est de essentia naturæ, est de essentia personarum. Distinguo. Si conveniat naturæ ut non est virtute distincta à personis, concedo. Si ut est virtute distincta, nego: ergo communicabilitas quæ convenit naturæ ut est distincta virtute à personis non erit de essentia personarum. Addo etiam insuper communicabilitatem naturæ divinæ nihil esse aliud quam identitatem ejus cum personis, nam communicari in divinis est identificari, at E identitas non est aliquid positivum, cum sit tantum remotio & negatio distinctionis à seipso, ad quem non datur respectus & ordo realis. Hoc posito, do aliam disparitatem, nam quod convenit naturæ ut aliquid absolutum positivũ, convenit etiam personis, verum est, at quod illi convenit ut aliquid negativum, falsum est, verbi gratia non generare, non generari &c. convenit essentiæ non omnibus personis. Jam vero si relationes essent de essentia naturæ ut absoluta est, illi convenirent ut quid absolutum & positivum, cum relationes sint quid positivum: at vero identitas quæ est tantum aliquid negativum non convenit naturæ, ut quid positivum, unde nec debet convenire personis.

De personis divinis quæst. 3.

PRima Assertio. Ratio personæ convenit Patri, Filio & Spiritui sancto. Prob. quia ex D. Thoma, qu. 29. art. 1. & Boetio lib. *de duabus naturis*. Persona est rationalis naturæ individua substantia. Nota hic definiri personam in abstracto, id est personalitatem. Nota 2. per ly *rationalis* intelligi intelligibilis & intellectu pollentis. Nota 3. per individua, intelligi incommunicabilis. Ratio autem cur hic definiatur personalitas non persona, est quia persona (quæ dicit personalitatem & naturam semel) non est naturæ, sed potius natura personæ, & non est homo pectoris, brachij &c. sed pectus & brachium hominis: nam partes aut veluti partes non prædicantur de toto in genitivo casu, sed totum de partibus aut veluti partibus. Jam vero persona est totum, natura vero est veluti pars personæ: ergo non rectè dicitur persona naturæ in abstracto, sed potius natura personæ. Rectè tamen dici potest personalitas naturæ. Rursus per τὸ substantia, non intelligitur substantia completa propter prædictam rationem, sed veluti incompleta. Sed ad rem redeundum. Hæc definitio convenit divinis relationibus & relationes personis: ergo &c. etenim relationes sunt substantiales & incommunicabiles aliis personis, quia non identificantur iis, & sunt naturæ rationalis, quia natura divina est intelligibilis. Objicies cum Laurentio Valla, in Deo nulla est substantia incommunicabilis. Distinguo, absoluta cõcedo, relativa nego. Jam vero persona divina tam in concreto quam in abstracto est quid relativum, & de eo sic

Secunda Assertio. Persona in divinis directè & primario significat relationem, indirectè & consequenter naturam. Probatur, quia persona significat primario aliquid incommunicabile: at istud, est relatio, est enim sola relatio in divinis quæ non identificatur, & quod non identificatur in divinis incommunicabile est: ergo persona primario significat relationem. Consequenter autem significat naturam, quia significat eam relationem quæ reddat naturam incommunicabilem.

Objicies, si personalitas in divinis reddat naturam divinam incommunicabilem: ergo non est communicabilis tribus personis. Respondeo personalitatem reddere naturam incommunicabilem non ut est absoluta, sed ut personalis talis, verbi gratia paternitas reddit naturam divinam incommunicabilem non ut est absoluta, quo pacto semper remanet communicabilis, sed ut est personalis paternalis, filiatio ut est personalis filialis, processio ut est personalis processionalis.

Tertia Assertio. In Deo non datur subsistentia absoluta. Est contra Cajetanum 1. part. quæst. 29. art. 4. & Suarem 3. p.

Probatur, quia subsistentia est incommunicabilis & reddit naturam incommunicabilem, & nihil absolutum est incommunicabile in divinis: ergo &c.

Objicitur primò, subsistentia debet tantum reddere naturam incommunicabilem aliis ab ipsa natura realiter aut formaliter distinctis: at personæ divinæ non ita distinguuntur à natura. Respondeo non esse legitimam hanc interpretationem: etenim cum in divinis nihil sit aliud realiter aut formaliter à natura divina, illa subsistentia absoluta deberet formaliter efficere naturam incommunicabilem rebus creatis: at ad id non requiritur subsistentia, nam per suam infinitatem & independentiam satis incommunicabilis redditur rebus creatis: ergo si datur subsistentia absoluta debet reddere naturam incommunicabilem rebus divinis, quæ realiter à natura non distinguuntur: ergo non tantum rebus realiter aut formaliter aliis seu distinctis.

Objicitur 2. subsistentia absoluta, seu per se absolutè subsistere est maxima perfectio: ergo convenit na-

turæ divinæ. Respondeo esse summam perfectionem in re quæ non est communicabilis, ut natura divina.

Quarta Assertio. In divinis datur tantum unica existentia absoluta, non plures relativæ. Ita Vasques disp. 126. Bannes & alij. Probatur, quia nostro concipiendi modo, existentia prior est subsistentia, sicuti & inhærentia, ergo si sint tres existentiæ relativæ in divinis, aliquod erit principium distinctivum personarum ante relationes, quod est falsum.

Secundo argumentor. Essentia nullam confert supposito existentiam. Probatur, in natura Christi quæ non minus existit sine propria subsistentia quam si illam haberet: ergo subsistentiæ divinæ nullas secum afferunt existentias proprias.

Tertio, si ponantur tres existentiæ pro tribus subsistentiis, sequitur esse ponendam quartam existentiam pro spiratione activa, imo tot multiplicandas saltem virtute existentiaa, quot sunt attributa: at hoc falsum est. Probo sequi, quia ideo adversarij ponunt tres existentias relativas, quia tres relationes sunt tres entitates positæ extra nihil: at non minus attributa sunt extranihil, quam & relationes: ergo.

Quarto, probat Bannes, quia personæ in eo quod est existere non opponuntur: ergo non sunt tres existentiæ realiter distinctæ.

Objicitur. Relationes in creatis habere proprias existentias: Ergo & in divinis. Nego sequi & ratio est, quia relationes non possunt existere per existentiam rei a se distinctæ realiter aut modaliter, cum sic pereunte relatione remaneret existentia relationis, quod absurdum. Jam verò in divinis natura divina non distinguitur realiter aut formaliter à relationibus, ideoque possunt existere per ejus existentiam. Sicuti & personæ omnes cognoscunt per naturæ divinæ intellectum, & creant omnia per ejus potentiam.

Objicitur secundo. Relationes sunt tres res, ut loquuntur Sancti Patres: Ergo habent tres existentias relativas. Negatur sequela. Sunt enim tres res .i. tres entitates distinctæ non in existentia, sed ratione oppositionis, quam habent respectu originis.

Ex his duabus ultimis conclusionibus colligitur in divinis nullam esse subsistentiam absolutam, tres relativas, & nullas esse existentias relativas. Unicam vero absolutam & essentialem. Restat unica objectio contra prioré partem. Actiones sunt suppositorum, actiones ad extra sunt Dei ut est ens absolutum, nam sunt communes toti Trinitati: ergo ut est ens absolutum est suppositum. Respondetur, actiones esse suppositorum vel entium quæ æquivalent suppositis, jam vero illud individuum Deus quod sibi identificat tres personas, ad minus æquivalet uni supposito: ergo potest agere. Vide Valentiam quæst. 12. de Trinitate puncto tertio.

De notionibus. quæst. 4.

PRima Assertio. Trinitas Personarum non potest naturaliter ab ullo homine cognosci. Prob. D. Matt. 11. *Nemo Patrem novit nisi Filius & cui voluerit Filius revelare*, & cap. 16. *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus cœlestis*. Isa. 53. *generationem ejus quis enarrabit?* Prob. etiam ratione, quia invisibilia Dei tantum per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: at ea quæ facta sunt non repræsentant Trinitatem, sed tantum Dei unitatem, quia non fiunt à personis quatenus sunt multæ & distinctæ, sed quatenus sunt unum in essentia & omnipotentia ad extra. Ergo &c.

Objicies, aliquem posse ratiocinari, intellectum producere Verbum internum, & voluntatem producere amorem internum: at in divinis quidquid est internum Deus est: ergo &c. Respondeo non posse hunc discursum fieri sine fide, quis enim de eo cogitaret? Secundo non sufficere hunc discursum, nam Philosophus paganus eo modo quo concluderet Patrem producere Filium, similiter & Filium producere alium Filium posset concludere, sicque in infinitum plures personas cogitaret. Rursus ubi difficultates de unitate naturæ identificatæ rebus distinctis cognosceret, dubius nihil omnino posset de tali mysterio resolvere.

Objicitur 2. mysterium Trinitatis est evidenter credibile sicut cæteri fidei articuli: Ergo naturaliter cognosci potest. Respondeo, fidei articulos esse tantum evidenter credibiles propter multa argumenta & signa quæ sunt supra naturam, ut verbi gratia propter miracula facta in fidei confirmationem, propter prædictiones seu prophetias & alia hujusmodi; unde fit ut cognitio Trinitatis quæ ex his signis peteretur, non esset merè naturalis, sed aliquo supernaturali adjuvaretur: conclusio autem est de cognitione merè naturali non adjuta aliquo supernaturali, ne quidem revelatione divina aliis facta.

Tertio objici posset, homo naturaliter potest finem suum naturalem cognoscere: at hic Trinitas est: ergo. Respondeo, finem supernaturalem hominis esse Deum & Trinitatem clarè cognitam per visionem facialem: at vero finem naturalem esse Trinitatem obscurè cognitam. Hanc autem homo cognoscit, eo ipso quo Deum qui est Trinitas cognoscit: unde homo Trinitatem naturaliter cognoscit implicitè, non explicitè: conclusio autem est de cognitione naturali explicitè.

Secunda assertio. Notiones sunt quinque, innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa & spiratio passiva. Probatur, quia ex D. Thoma 1. p. quæst. 32. art. 3. Notio est propria ratio cognoscendi divinam personam: addunt alij & distinguendi ab alia: at ad id quinque requiruntur. Etenim divinæ personæ cognoscuntur per relationes originis: Ergo hæ vel activæ vel passivæ: Si activæ; hinc paternitas qua cognoscitur Pater principium Filij, & spiratio activa qua Pater & Filius Spiritus sancti, si passivæ sint, filiatio & spiratio passiva. Denique quia per hæc quatuor præcisè non adhuc cognoscitur & declaratur trinitas personarum, nam posset quis cogitare Patrem in divinis, sicuti in creatis habere principium: Ideo adhuc admittenda est innascibilitas in Patre.

Dices à pari ponendam esse innascibilitatem activam in Spiritu sancto. Nego sequi, nam notio debet dicere perfectionem, & ut loquitur D. Thomas quæst. 32. art. 3. ad 4. pertinere ad dignitatem personæ. Jam vero saltem nostro modo intelligendi, propter quem ponuntur notiones, innascibilitas passiva, scilicet a nemine produci, perfectio est in Patre, ac innascibilitas activa, scilicet neminem producere non est perfectio in Spiritu sancto.

Objicitur secundò, non minus generatio est notio quàm paternitas, ergo plures sunt notiones. Negatur, per generationem enim, ut spectatur in fieri, Pater non distinguitur præcisè formaliter à Filio, sed fundamentaliter & radicaliter; contra verò de notionibus. Ita Bannes quæst. 32. art. 3. ad 2.

Objicitur tertiò, Innascibilitas est tantùm aliquid negativum seu negatio: at negatio non potest esse ratio cognoscendi: Facit enim tantùm cognoscere quid res non sit. Deinde negatio nullam dicit perfectionem, ut dicit notio: ergo &c.

Ad primam partem objectionis respondeo: Licèt probabiliter dici possit innascibilitatem dicere aliquid positivum in Patre, scilicet esse principium omnis entis producti, tamen esse negationem & etiam rationem cognoscendi personam, nam rem cognoscimus tam sciendo quid sit, quàm sciendo quid non sit, sicuti materiam cognoscunt Philosophi. Vide Magistrum in 1. dist. 28. Ad secundam partem respondeo, negationem rei perfectæ non dicere perfectionem, negationem verò rei imperfectæ dicere perfectionem. Esses autem imperfectio in Patre produci, ideò ternotio productionis perfectio est.

Instabis, productionem activam, in Spiritu sancto fore imperfectionem, ejus ergo negatio perfectio est & sic notio. Respondeo rem ita se habere a parte rei,

non

non verò secundùm modum nostrum concipiendi, A propter quem sunt adinventæ notiones.

Tertia assertio. Spiratio activa non distinguitur ut res à re, à paternitate & filiatione. Est contra Durandum. Probaturque, quia inter spirationem activam & utramque generationem nulla est originis oppositio: ergo nec distinctio. Secundo arg. Bannes quæst. 35. art. 3. col. 2. si spiratio activa distingueretur à paternitate & filiatione, ut res à re, non esset communis Patri & Filio: in divinis enim communicari pluribus est identificari pluribus. Nec alia ratio est cur spiratio passiva non sit communicata Patri & Filio, nisi quia non est identificata Patri & Filio. Tertiò denique argumentor cum aliis, quia sequeretur quaternitas in divinis quæ damnata est in Concilio Lateranensi: tunc enim verè essent quatuor res, omnes à se invicem rea- B liter distinctæ.

Objicitur primò. Hæ relationes distinguuntur realiter quæ habent terminos realiter distinctos: at tales sunt spiratio activa, & utraque generatio, ergo &c. Respondeo id verum de creatis quæ sumunt distinctionem à quolibet opposito vel disparato: non de divinis, quæ juxta Concilia sumunt suam distinctionem à solis originibus, vel originis relationibus. Secundò respondeo sufficere distinctionem virtutis realis aut formalis ut relationes non distinctæ realiter ad diversos realiter terminos referantur.

Objicitur secundò, generari & spirari opponuntur & distinguuntur realiter: Ergo generare & spirare: Ergo generatio & spiratio distinguntur realiter. Probatur consequentia, quia quæ est proportio inter ge- C nerationem & spirationem passivas, eadem est inter easdem activas: ergo &c.

Nego probationem consequentiæ: Nam generatio passiva cùm sit personalitas Filij, est principium quod incompletum spirationis passivæ productæ, ideoque distinguitur realiter à spiratione passiva: cæterùm generatio activa non est principium spirationis activæ productæ, sed tantùm communicatæ Filio sicuti & essentiæ.

De persona Patris, quæst. 5.

PRima persona appellatur potiùs Pater quàm genitor vel generans, quia, inquit D. Thomas q. 33. art. 2. ad 2. secundum Philosophum l. 2. de anima D text. 4. denominatio rei maximè debet fieri à perfectione & fine: generatio autem significat ut in fieri, sed paternitas significat complementum generationis: & ideò potiùs est nomen divinæ personæ Pater quàm generans vel genitor.

Nomen Patris sumitur essentialiter & notionaliter simul, sicut & nomen principium. Porro nomen Pater & principium sumptum notionaliter soli Patri convenit, & licèt nomen principium rectè Patri attribuatur, non tamen nomen principiatum Filio, quia ait D. Thomas q. 33. art. 1. ad 2. licèt attribuamus Patri aliquid authoritatis ratione principij: nihil tamen ad minorationem vel subjectionem quocunque modo pertinens attribuimus Filio vel Spiritui sancto, ut vitetur omnis erroris occasio.

Objicies, si Pater sit principium Filij: ergo E Filius dependet à Patre. Probatur sequi, quia Filius esse non potest sine Patre: ergo ab eo dependet, sicuti Filius increatus à Patre dependet in fieri, quia sine eo esse non potest. Respondeo esse disparitatem, nam filius in creatis liberè producitur à patre, ideòque à patre dependet, at res secus se habet in divinis. Instabis, proprietates dependent à subjectis, licèt non liberè, sed necessariò ab iis in esse & fieri sint. Respondeo ad hoc ut aliquid dependeat, debere esse indigens & vacuum aliquo quod per aliud recipiat, sicuti proprietates sunt indigentes & vacuæ tum existentia tum inhærentia, quam tamen à subjectis recipiunt: at verò Filius nullo unquam indiguit nec caruit, sed ab æternitate fuit quidquid est, accipiens à Patre non illud quo carebat, sed quod habebat, quia nunquam incœpit aliquid à Patre accipere, licèt a Patre incœperit, aut potiùs totus extiterit.

Nomen ingenitum, seu ingenitus convenit soli Patri, si accipiatur simpliciter & absolutè, non verò secundùm quid pro negatione solius generationis passivæ, sic enim & Spiritui Sancto convenit, qui est ingenitus, seu non genitus, aut non filius. Est autem notandum, secundùm D. Augustinum lib. 5. de Trinitate cap. 8. apud Mag. in 1. dist. 28. non esse hoc dicere ingenitum quod Patrem dicere: quia etsi Filium non genuisset, nihil prohiberet dicere eum ingenitum, etsi gignat quisque Filium, non ex eo ipse est ingenitus, quia geniti homines gignunt alios.

Objicies, in divinis omnia sunt communia præter origines aut relationes originis: atqui esse ingenitum non est origo nec originis relatio, neque enim per ly ingenitum Pater producit aut producitur. Respondeo etiam negationes originum esse proprias & non communes, sicuti Filio convenit non-spiratio passiva, & Spiritui sancto non-spiratio activa.

De persona Filij. quæst. 6.

PRæclarè ait D. Thomas quæst. 34. art. 2. ad 3. diversa nomina Filio attribuuntur ad exprimendam diversitatẽ perfectionum divinarũ, nam ut ostendatur connaturalis Patri dicitur Filius: ut ostendatur coæternus dicitur splendor: ut ostendatur omnino similis dicitur imago: ut ostendatur immaterialiter genitus dicitur Verbum. Non autem potuit unum nomen inveniri per quod omnia ista designarentur. Item q. 41. art. 3. ad 4. Filius dicitur creatus simul & genitus (Eccles. 1.) ut ex creatione accipiatur immutabilitas Patris, & ex generatione unitas naturæ in Patre & Filio. Vide etiam q. 42. art. 1. ad 1. ubi refert verba Synodi Ephesinæ eadem magna ex parte cum iis quæ habet citata q. 34. Filius dicitur imago Patris, quia similis est Patri in natura & subsistentia, ut dictum est q. 1. Spiritus autem sanctus licèt sit Patri similis in natura, non est tamen in personalitate, & ideò non est imago simpliciter sicuti Filius, sed tantùm secundùm quid.

Filius dicitur Verbum, quia producitur per intellectum sicuti verbum in creatis, ut autem verbum intellectus seu species expressa est immaterialis, ita & Verbum divinum.

Præcipua difficultas est utrum Verbum divinum dicat respectum ad creaturas, seu producatur ex cognitione creaturarum.

Prima assertio. Verbum producitur per cognitionem quam habet Pater de rebus omnibus divinis, de creatis omnibus liberis, necessariis, de possibilibus & impossibilibus, entibus, & non entibus. Est D. Thomæ quæst. 34. art. 3. Probatur, quia Verbum divinum producitur ex cognitione infinita & comprehensiva, atqui Pater seipsum non comprehenderet, nisi omnia divina cognosceret, & etiam omnia quæ ad ipsum ordinem habent, ergo.

Objicies primò cognitionem Patris esse infinitam, eo ipso quod terminatur ad objectum infinitum, scilicet Deum: ergo nihil conferre cognitionem creaturarum. Accedit quod Deus nullum dicat realem respectum ad creaturas: ergo perfectissimè cognosci potest sine creaturis. Respondeo, cognitionem fore quidem infinitam, sed non comprehensivam, ad quam requiritur, ut res cognoscatur tam intensè quàm est cognoscibilis, & præterea illa omnia cognoscantur quæ pertinent ad illam sicuti creaturæ ad Deum, etiam impossibilia tanquam maximè illi opposita.

Objicies secundò, cognitio creaturarum futurarum est libera. Distinguo, si spectetur terminativè verũ est, si entitativè falsum est. Ita respondet de Valentia contra Cajetanum & alios qui putant propter hanc obje-

ctionem Filium non produci ex cognitione rerum pos- sibilium ut sunt futuræ.

Objicies tertiò, cognitio creaturarum æqualiter communis est omnibus personis. Distinguo, cognitio essentialis concedo, notionalis nego, nam ut datur cognitio notionalis omnium divinorum,& datur etiam creaturarum, quæ enim potior ratio?

Objicitur quartò, cognitio creaturarum vel est aliquid reale ut sic,vel nihil reale. Si nihil,ergo ex ea non est Filius, si aliquid reale vel distinctum virtute ab essentiæ cognitione, sicut scientia à natura; vel non distinctum. Si priùs ergo sublatis creaturis tolleretur aliquid reale à Deo quod falsissimum: Si posteriùs,ergo sublatâ cognitione creaturarum non desinet cognitio esse æquè perfecta in se ac ea posita: & sic nihil faciet cognitio creaturarum. Respondeo tunc cognitionem essentiæ fore æquè perfectam in se quod est entitativè, sed non æquè perfectam objectivè: nam juxta ea quæ disserit Suarez tomo secundo Metaphysicæ, cum sola divina sint objectum primarium cognitionis divinæ, ab iis speciem suam & entitatem sumunt,non autem à creaturis,quæ sunt duntaxat objectum secundarium, à quo res non specificatur nec quidquam entitatis accipit. Accipit tamen ab iis aliquam perfectionem extrinsecam quam possumus appellare hîc objectivam, quia eadem cognitio ad plora objecta terminatur primaria & secunda, licèt ex terminatione ad secundaria nihil adveniat intrinsecũ, sed tantùmquod extrinsecum, cùm autem cognitio quâ producitur Filius, debeat esse omnibus quibus modis potest perfecta intrinsecè & extrinsecè;ideò producitur etiam ex cognitione creaturarum,licèt ipsa cognitio creaturarum, ut sic, nihil superaddat reale cognitioni essentiæ.

Secunda assertio. Filius producitur ex cognitione omnium creaturarum antecedenter nostro modo intelligendi. Est contra nonnullos qui volunt produci ex notitia Spiritûs sancti & creaturarum possibilium concomitanter, ex cognitione verò futurarum per accidens & consequenter. Probatur verò conclusio, quia produci ex cognitione creaturarum antecedenter est produci ex cognitione creaturarum tanquam ex principio activo. Omne enim principium activum alicujus rei antecedit saltem ordinis prioritate terminum productum: atqui Filius producitur ex cognitione creaturarum tanquam ex principio activo: ergo producitur ex cognitione creaturarum antecedenter, prioritate scilicet ordinis.

Objicies, cognitio creaturarum futurarum est tantùm per accidens in Deo, quia poterat non esse, si Deus per suam libertatem eas decrevisset non producere: ergo tantùm per accidens ex ea verbum producitur.

Respondeo ad antecedens, eam cognitionem esse tantùm per accidens in Deo, si spectetur terminativè: quo pacto non est aliquid reale nec quidquam confert ad generationem Filij: Si verò spectetur entitativè est naturaliter & necessario in Deo: nam sic est ipsamet cognitio rerum divinarum, quæ propter suam eminentiam postulat terminari ad quodcunque intelligibile;& idcircò ad futuritatem aliquarum rerum possibilium, quæ intelligibilis est.

Objicies secundò, nostro modo intelligendi, objectum prius est cognitum quàm Verbum producatur, quia ex cognitione objecti fit Verbum, ergo Filius priùs erit cognitus quàm fit. Tunc ergo vel est in illo priori rationis cognitus ut existens, & hoc falsum, quia in illo priori nondum existit: vel est cognitus ut non existens, sed possibilis & futurus, & hoc etiam absurdum, quia nostro modo intelligendi, relata sunt simul natura: ergo Pater & Filius sunt simul cognitione, nec Filius existens posteriùs Patre cognosci debet. Respondeo argumentum valiturum si cognitio esset temporalis atque etiam successiva, verùm cùm sit ab æterno & instantanea, ideòque simul sit eum suo termino, non priùs terminatur etiam nostro mo- A do intelligendi ad Filium ut objectum, quàm ad eundem ut terminum. Nihilominus tamen est advertendum, quod priùs ratione terminatur ad Filium ut objectum quàm ad eundem ut terminum: non quidem prioritate rationis temporis, sed prioritate rationis ordinis. Porro in prioritate illa rationis ordinis non licet concipere Filium ut terminum esse posteriorem seipso cognito à Patre cognoscente, sed tantùm cognitionem Filij ut cogniti esse principium Filij ut termini, nam prioritas ordinis non potuit unam rem prae aut post aliam, sed per aliam & ex alia, & rem esse priorem ordine alia est in divinis esse principium alius,remanente in illa prioritate, simultate temporis & naturæ. Hinc fit ot in nullo instanti rationis (ratio- B cinatæ non ratiocinantis) concipi possit Filius non existere. Et certè id absurdum esset, cùm & sit ab æterno & sit relativum ad Patrem: est autem, ut ait Aristoteles in categ. proprium relatorum esse simul natura, id est, ut unum non sit alterius causa, & uno cognito alterum cognoscatur, ut ibidem explicatur.

De persona Spiritus Sancti, quæst. 7.

NOmen Spiritus Sanctus disjonctivè sumptum convenit Patri & Filio, uterque enim est Spiritus, Deus enim Spiritus est, & uterque Sanctus. *Isaiæ 6. Duo Seraphim alter ad alterum clamabant Sanctus Sanctus Sanctus.* Ratio est, quia cum Spiritus sanctus sit communis Patri & Filio utpote ab utroque procedens; ideo rectè nomen habet commune utrique. Sed peculiarius appellatur Spiritus, quia spirare signi- C ficat aliquando vehementer amare, ut homo dicitur spirare cædem: Spiritus autem sanctus producitur ex vehementi amore. Rursus ut in spiratione reali ponitur aliquid extra: Ita voluntas amando fertur extra se ad objectum. Tandem dicitur sanctus, quia sanctitas ad voluntatem pertinet per quam producitur Spiritus sanctus. Sed ut ad difficultates de Spiritu sancto veniamus, sit

Prima Assertio. Spiritus sanctus à Patre & Filio producitur. Est contra Græcos, quorum error, ait D. Thomas quæst. 36. art. 2. ad 3. primo à Nestorianis introductus est, inter quos, ait, etiam fuit Damascenus, & ideo ei non standum. Addunt alij & Theodoretum fuisse similiter aliquando Nestorianum & primum hujus erroris auctorem, licet eo damnato à Concilio 3. D generali, quod est Ephesinum, ad mentem Ecclesiæ redierit. Si autem tempore D. Thomæ publici juris facta fuissent acta Ephesina, decebat ipsum inquirere, num etiam ille error Nestorij fuisset in Concilio Ephesino cum aliis ipsius erroribus damnatus, ut id non prætermitteret in discussione quæstionis de additione *Filioque* ad Symbolum. Nec silentium illi improperatum fuisse. Qua de re in Concilio Florentino. Nec tanta fuisset disputatio de additione ad Symbolum contra prohibitionem Concilij Ephesini, si in ipso Ephesino hanc additionem determinatam fuisse perspectum fuisset, ut infra patebit in eodem Ephesino. Quomodo ergo esset contra ejus mentem? Hoc erat certè quod magis urgere debebant Latini contra Græcos. Observata tamen distinctione inter Symbolum & alias Concilij constitutiones quæ dogma hoc continent, etsi in Symbolo non sit positum. Hæc enim diversa sunt. E Sed de his infra in Lugd. 2. & Florentino.

Secunda Assertio. Si Spiritus sanctus à Filio non procederet ab eo non distingueretur. Est D. Thomæ contra Scotum. Pro majori claritate, dico primò assertionem verissimam esse à parte rei, quia si fiat hæc hypothesis, sequitur mutatio in Deo: unde & destruitur Deus: unde tandem Filius & Spiritus sanctus sunt non-entia, ergo realiter non distincta. Sic enim dato uno absurdo, sequuntur absurda.

Dico rursus adhuc verissimam esse secundum nostrum intellectum, positis Conciliorum & Patrum definitionibus, nam in divinis omnia sunt unum inter quæ non intercedit originis relatio: at tunc non inter-

cederet: ergo. Dico tertiò, si nobis revelatum fuisset personas divinas distingui aliquo absoluto (quod est impossibile) æque bene intelligeremus distingui, ac modo. Hanc assertionem tenet Valentia to. 1. disp. 2. & ratio est, quia propter distinctionem virtutis inter illud absolutum & naturam divinam, æque facile intelligeretur unitas in natura & distinctio in absoluto, ac hodie in relativo.

Hinc patet, hanc quæstionem non esse de distinctione secundum rem, cum sic Scotistæ cogantur concedere Spiritum sanctum amplius non futurum & ideo non distingui à Filio, qui & similiter non essent, cum tolleretur aliquid ipsis essentiale, scilicet à Filio spiratio activa, à Spiritu sancto passiva. Est itaque quæstio de distinctione secundum nostrum intellectum, an scilicet concipiendo Filium sine spiratione activa & Spiritum sanctum sine passiva spiratione à Filio adhuc possemus ratione ratiocinata concipere ipsos realiter distinctos? Ad quam quæstionem ex dictis patet respondendum esse, quod sequendo Conciliorum definitiones Spiritus sanctus à Filio non distingueretur, si ab eo non procederet, quia inter Spiritum sanctum non esset ulla originis oppositio. Unde necesse fuit ut Ecclesia processionem Spiritus sancti à Filio determinaret contra Græcos, quia destruunt mysterium Trinitatis, si admittatur ipsorum opinio. Quod non ita necessarium videri posset secundum eam opinionem quæ personas omnes à se invicem distinctum iri docet, etsi à Filio non procedat Spiritus sanctus. Oportet enim valde necessariam esse illam determinationem saluti fidelium, ex qua tam damnosum & damnatorium schisma per occasionem consequitur.

Objicies. Spiritus sanctus distingueretur à Patre si à solo Filio procederet: ergo. Respondeo esse disparitatem, nam tunc esset oppositio, scilicet mediata, non mediatione identificati, sed mediatione producti producentis, Filij scilicet producentis Spiritum sanctum.

Objicitur 2. tunc fore relationes disparatas in Spiritu sancto & Filio. Respondetur non sufficere ad distinctionem, nam sunt etiam in Patre relationes disparatæ: nec magis repugnat esse relationes disparatas in termino, quam in principio: nam, ut ait Bannez quæst. 36. art. 2. si Filius doceretur à Patre, in eo esset relatio Filij & discipuli.

Instabis, quid tunc Pater produceret per voluntatem, neque enim produceret Filium, cum sit productus per intellectum: Ergo deberet producere alium. Bene respond. ibidem ad 4. tunc Patrem per voluntatem producturum Filium non ut Filius est, sed ut amatus & spiratus esset.

Objicitur 3. Spiritus sanctus debet distingui à Filio personaliter, ideoque per aliquid personale: at spiratio activa non est aliquid personale, quia non constituit personam: ergo. Respondeo, Filium distingui à Spiritu sancto duplici titulo: primo ratione filiationis propter adjunctam spirationem: secundo ratione solius spirationis. Etenim filiatio, ut jam dictum est, distinguitur à spiratione passiva: igitur Filius per filiationem distinguitur a Spiritu sancto per aliquid personale, sed & insuper distinguitur per spirationem activam personaliter, licet ipsa non faciat aut constituat personam: sicut enim dupliciter fit domus alba: primo faciendo domum & jungendo albedinem. Secundo jungendo solam albedinem: ita dupliciter aliquid potest distinguere personaliter, faciendo personam & distinguendo personaliter, secundo solum distinguendo. Igitur licet spiratio activa non constituat personam, distinguit tamen personaliter, cum distinguat Filium à Spiritu sancto formaliter & præcisè ut persona.

Objicitur 4. idem est principium constitutionis & distinctionis: atqui filiatio constituit personam Filij: ergo & distinguit. Respondeo, idem est principium constitutionis & distinctionis ab aliis concedo, ab iis-

A dem nego. Jam vero tunc Spiritus sanctus non esset alius à Filio. Neque id potest supponi à disputante, nisi petat principium supponendo quod est in quæstione: hinc fit ut filiatio in hac hypothesi non magis debeat distinguere Filium à Spiritu sancto quam ab essentia. Et confirmatur responsio, quia secundum rei veritatem, Pater in ratione spiratoris constituitur per spirationem activam, neque tamen distinguitur à Filio, quia scilicet in ratione spiratoris non est alius. Pari solutione respondendum est horum objectioni, qui aiunt filiationem, cum sit subsistentia, debere reddere naturam incommunicabilem cuicumque personæ; scilicet, quæ sit alia, non quæ sit eadem: ut tunc Spiritus sanctus esset.

Tertia Assertio. Pater & Filius sunt unum princi-
B pium Spiritus sancti. Probatur, quia ad pluralitatem substantivi requiritur pluralitas formæ per substantivum immediatè significatæ: at spiratio activa quæ intelligitur hoc nomine substantivo principium, non est plures sed una: ergo nomen principium non potest hic pluraliter usorpari.

Quæres pro quo supponit hoc nomen principium? Benè respondet D. Thomas quæst. 36. art. 4. supponere confusè & indistinctè pro duabus personis simul. Alij respondent supponere pro illo individuo quod constat ex essentia, paternitate, filiatione & spiratione activa, sicut quando dicitur Deus est principium creaturarum, ly principium, supponit pro essentia tribus personalitatibus & creatione, licet distinctè hæc non significet. Sed hæc quæstio clarius apparebit,
C ubi de modo loquendi ad quem videtur pertinere hæc difficultas.

Quarta Assertio. Nomen doni rectè attribuitur Spiritui sancto. Adverte ex Bannesio quæst. 38. donum tripliciter usorpari. Uno modo pro eo omni quod gratiosè confertur sive distinctum à donante, sive non, & sic convenit omnibus personis. 2. pro eo omni quod gratiosè confertur, & est distinctum à donante; & sic convenit Filio & Spiritui sancto: tertio pro eo quod insuper est prima ratio donandi, scilicet amor, qui est primum donum, & cujus ratione dantur cætera: & sic convenit tantum Spiritui sancto non propriè, sed per accommodationem. Nam primum donum est amor activus cujus ratione conferuntur cætera, estque in divinis amor essentialis.
D Spiritus autem sanctus est amor passivus, ideoque non est is qui sit primum donum & cujus ratione conferuntur cætera, illi tamen accommodatur nomen amoris, & consequenter doni, quia procedit ex amore.

Nota 1. ex D. Thoma quæst. 38. art. 1. donum esse donantis vel per subjectionem, vel per identitatem, vel per originem. Hinc Spiritus sanctus est Patris & Filij, sed per originem duntaxat.

Nota 2. ex eodem loco ad 3. donum in comparatione ad eum cui datur, importare liberum usum vel fruitionem. Hinc infertur Spiritum sanctum dari tantum posse creaturis rationalibus.

Nota 3. ex resp. ad 4. donum non dicitur ex eo quod actu datur, sed inquantum habet aptitudinem ut
E possit dari, hinc infertur Spiritum sanctum esse donum ab æterno, licet non sit donatum.

Quinta Assertio. Pater & Filius non diligunt se Spiritu sancto, qui sit tertia Trinitatis persona. Assertio est Durandi contra D. Thomam. Magist. Sent. in 1. dist. 33 difficilem sibi fatetur hanc quæstionem, seque minus sufficientem ait ad illam solvendam. Affert tamen pro nostra sententia satis firmum argumentum, quia idem est in Patre diligere ac esse: Ergo si seipsos Pater & Filius diligunt per Spiritum sanctum, sunt per Spiritum sanctum. Quod valde absurdum.

Argumentor 2. quia ex ipsomet D. Thoma quæst. 37. art. 2. ablativus construitur in habitudine alicujus causæ: at Spiritus sanctus respectu dilectionis Patris & Filij habet rationem solum termini & nul-

lo modo principij : ergo Pater & Filius non diligunt se Spiritu sancto, neque per Spiritum sanctum, propter eamdem rationem. Simile argumentum. Spiritus sanctus non est ullo modo medium hujus dilectionis, est enim tantum terminus & velut finis dilectionis illius, & prius dilectio terminatur ad objecta omnia diligibilia quam ad Spiritum Sanctum, intellige prius ordine : ergo non diligunt se Spiritu sancto.

Argumentor tertiò : quia aliàs esset prædicatio extrinseca, quia denominarentur diligentes a re quæ in ipsis non esset, nam in divinis non identificari est non inesse & esse extrinsecum.

Quartò, quemadmodum non dicitur, Pater intelligit Filio vel per Filium, & homo specie expressa, ita nec potest dici, Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto. Tandem pari ratione dici posset, Pater & Filius diligunt Spiritum sanctum Spiritu sancto. Par enim est ratio. Certè Bannez seorsum opinionis D. Thomæ assignat, dicens Patrem & Filium diligendo se producere Spiritum sanctum. Ita contrariæ sententiæ auctores recurrunt ad sensus de quibus nulla quæstio, dum ex objectis difficultatibus sese non possunt expedire.

Objicitur primò aliquos Patres asserere Patrem & Filium diligere se Spiritu sancto. Respondet Durandus sensum esse, Patrem & Filium diligere se amore qui attribuitur Spiritui sancto, ita etiam alij respondent apud D. Thomam.

Objicitur 2. in his actionibus quarum terminus distinguitur ab objecto vel subjecto, rectè dici agentem attingere objectum termino : sicut dicitur, ignis calefacit manum calore externo & interno, oculus videt visione pari : ergo modo rectè dicetur, Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto, tunc enim objectum distinguitur à termino. Respondeo, majorem propositionem veram esse de termino totali & adæquato, non vero de termino formali & inadæquato. Porro calor non est terminus adæquatus ignis, sed calidum : nam calor est terminus formalis, unde non dicitur ignis calefacit calido : à pari etiam non dicitur, Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto, quia Spiritus sanctus est terminus totalis dilectionis.

Objicit adhuc D. Thomas. Arbor dicitur florere floribus : ergo &c. Respondeo, flores non esse terminum ly *florere*, sed potius formam, nam florere non est agere ut habeat terminum, est enim verbum passivum, è contra vero diligere est activum, & Spiritus sanctus est verus terminus : ergo longè dispar ratio.

De Personis in ordine ad relationes. quæst. 8.

PRima Assertio. Personæ divinæ non constituuntur ultimo per aliquid absolutum, sed relativum. Probatur, quia ultimum principium constitutivum est etiam ultimum distinctivum : at hoc non est absolutum, sed relativum juxta Concilium Florentinum sess. 18. & Toletanum XI. in fidei confessione.

Objicitur. Relationes posteriores esse personis : ergo &c. Respondetur, id verum esse de relationibus accidentariis non substantialibus & necessariis, ut sunt divinæ. Deinde posteriores esse personis sub communi ratione personæ spectatis, esto : sub particulari ratione talis personæ divinæ, falsum est, nam illi essentialis est origo & relatio, unde sine iis non concipitur.

Secunda Assertio. Personæ divinæ distinguuntur per origines & relationes, licet distinctio melius intelligatur per relationes quam origines. Conclusio est D. Thomæ quæst. 40. art. 2. Probatur prior pars, quia tam origo quam relatio est aliquid relativum, verbi gratia intellectio notionalis & paternitas & spiratio ut actio & spiratio ut relatio ; nam omnis actio habet terminum à se distinctum ad quem refertur. Igitur considerandò primam personam producere secundam, præciso quovis alio respectu, sufficienter intelligitur distinctio. Accedit quod paternitas non videatur ne quidem ratione ratiocinata distingui à generatione activa, neque quidquam dicere videtur quod in generatione activa non includatur ut talis est.

Posterior pars probatur à D. Thoma loco citato, quia personæ divinæ distinguuntur per aliquid intrinsecum : at origo non significatur ut aliquid intrinsecum : si enim sit activa, significatur ut via quædam ad rem, si passiva ut via quædam a re. Vide etiam quæst. 3. de persona Patris.

Objicit Divus Bonaventura secundum nos origines relationibus esse priores : ergo esse principium constitutionis. Respondetur, esse priores si Pater concipiatur confusè sub generica ratione personæ, non, si distinctè consideretur sub particulari ratione personæ talis, tunc enim nihil est prius. Nec juvat dicere relationes fundari in originibus : ergo esse posteriores, etenim relationes divinæ sunt substantiales & per se subsistentes, ideoque non egent fundamento, neque debemus concipere relationes divinas ut accidentales, cum possimus concipere modo naturæ divinæ conformiori. Ideoque ratione ratiocinata non sunt posteriores persona constituta, sed tantum ratione ratiocinante. Quæ distinctio valde est observanda, ubi agitur de quæstionibus Trinitatis secundum nos.

De Personis in ordine ad actus notionales. quæst. 9.

PRima Assertio. In divinis verè sunt actus notionales tam activi quàm passivi. Probatur, quia D. Augustinus tria prædicamenta latè sumendo prædicamentum in Deo admittit subsistentiam, relationem, actionem. Deinde in scripturis reperiuntur isti actus Psalm. 2. *Ego hodie genui te*, & D. Joan. 2. *Insufflavit Christus in Apostolos dicens, Accipite Spiritum sanctum.*

Objicies, ut in Deo nulla est potentia passiva, ita nec ulla est passio. Respondeo duplicem esse potentiam passivam, unam physicam, quâ subjectum aliquid recipit quo carebat, alteram logicam & intelligibilem, quâ subjectum aliquid recipit, licèt eo nunquam caruerit, & hæc potentia passiva non repugnat divinæ majestati, cùm nullam supponat imperfectionem & per consequens nec passio eam veluti consequens.

Objicies 2. omnis actio realiter idem est cum termino, quia actio est ipse terminus in fieri, res verò quæ est in fieri, & post in facto esse eadem est : at in divinis actio non est idem cum termino : ergo in divinis non est actio : minor probatur, quia alias non esset distinctio personarum. Respondeo id verum esse tantùm in creatis, porrò ex creatis non potest certum deduci argumentum de divinis, de quibus in pluribus multò aliter philosophandum est, quàm de creatis. Porrò ideò in divinis actio distinguitur realiter à termino, quia immanens est, ideoque debet esse eadem cum persona producente terminum a se distinctum realiter.

Instabis. Filius est in Patre, nec tamen est Pater : Ergo &c. Respondeo, non esse in Patre ut Pater est immediatè, sed tantùm ut Deus est : unde sufficit quod identificetur cum Patre non ut præcisè Pater est, sed ut Deus est.

Secunda Assertio. Actus notionales non sunt liberi à necessitate, sed sunt liberi a coactione : nam necessario sunt, nec possunt non esse, licet sint maximè spontanei & volontarij & sine ullâ coactione. Probatur, quia Deus ad nihil omninò cogitur nec cogi potest propter suam omnipotentiam ; & rursus cùm actus notionales sint cum Deo, ideoque summè perfecti, & hinc summè diligibiles, non possunt non esse voliti à Deo.

Adverte ex Bannesio q. 41. art. 2. libertatem in prin-

ipso operante maximam esse perfectionem, non autem in eo quod procedit, quia potest esse, & non esse. Licet ergo foret perfectio in persona producente habere libertatem circa actum notionalem personæ productæ, quia tamen illa perfectio argueret imperfectionem in persona producta, ideò in persona producente non est admittenda, ne quid scilicet sit in una persona cum dispendio alterius.

Adverte rursus generationem & spirationem passivas esse voluntarias diverso modo, nam generatio passiva est voluntaria voluntate concomitante, quam voluntatem Bannes q. 41. art. 2. vocat voluntatem complacentiæ, & hac voluntate ipsemet Deus est Deus: at verò spiratio passiva est voluntaria voluntate antecedente, quam ibidem vocat Bannes voluntatem principiantem, quia scilicet voluntas est principium productum Spiritûs sancti; & ideò spirationis passivæ.

Tertia Assertio. Respectu actuum notionalium activorum nō datur verè & de facto potentia in Deo: at respectu passivorum datur. Ita ex parte D. Thom. q. 41. art. 4. ad 3. respectu horum actuum (intellige activorum) non potest salvari ratio potentiæ in Deo nisi secundùm modum intelligendi & significandi tantùm: prout diversimodè significatur in Deo intellectus & intelligere, cùm tamen ipsum intelligere Dei sit ejus essentia non habens principium. Ex quo desumi potest hoc argumentum pro prima parte assertionis. Persona aliqua non potest esse principium rei a se non distinctæ, tales sunt actus notionales activi: ergo persona non potest eorum esse principium; neque etiam quidquam quod sit in illa persona, quia quidquid est in illa persona quod possit habere rationem potentiæ, non est distinctum ab actu notionali activo, & per consequens non potest ab illa esse.

De posteriori parte assertionis non est difficultas, quia ut dictum est q. 1. productio in divinis per se ordinatur ad subsistentiam ut est actus notionalis passivus: ergo actum illum producit persona producens: ergo & potest producere: igitur habet potentiam productivam illius.

Objicies, potentiam productivam actus notionalis passivi ab ipso actu non distingui: ergo respectu actûs illius non dari potentiam, juxta prædicta in probatione assertionis. Respondeo, ipsam quidem potentiam in abstracto non distingui, sed potentem producere i. qui habet illam potentiam distingui. Porrò satis est quod potens producere, seu habens potentiam distinguatur. At verò si daretur potentia ad actus notionales activos, ne quidem potens producere distingueretur.

Tota difficultas est in quonam consistat illa potentia ad actus notionales passivos; nam alij volunt consistere in essentiæ divinæ voluntate vel intellectu, & notionali proprietate producentis. Alij, ut Scotus, in sola essentia & intellectu vel voluntate, ita ut proprietas producentis sit tantùm conditio ad actualem productionem. sit.

Quarta assertio. Potentia illa vel est proxima vel remota: si remota consistit in sola essentia, si proxima in solo intellectu, & voluntate. Adverte aliud esse loqui de potentia in actu primo & de potentia in actu secundo, nam si sit sermo de potentia in actu secundo, seu cum secundo, consistit in essentia, intellectu vel voluntate & proprietate producentis; nam proprietas producentis est actus secundus suæ potentiæ: si verò sermo sit de potentia in actu primo, tunc certum est non includere proprietatem personæ producentis, tunc enim non includit actum secundum: hic verò sermo est de potentia in actu primo: ergo consistit in essentia, si sit remota, & intellectu vel voluntate, si sit proxima.

Secundo probatur conclusio, quia hic est sermo de potentia, *quo* non *quod*: at essentia intellectûs & proprietas non est potentia *quo* sed *quod*, & meliùs diceretur potens quàm potentia, quia hæc omnia simul sumpta dicunt personam, quæ non est potentia præci-

A sè, sed potens: ergo potentia, ut hîc accipitur, non consistit in his tribus unde restat, ut consistat in essentia & intellectu vel voluntate.

Accedit tertiò quod, concepta sola essentia, satis intelligatur potentia *quo* remota, & solo intellectu vel voluntate potentia *quo* proxima: nam ut in homine concepta sola anima satis intelligitur potentia remota intellectionis, & concepto solo intellectu potentia *quo* proxima. Ita similiter in persona divina.

Objicies. Potentia ad illos actus debet esse propria personæ producenti, at essentia & intellectus conveniunt omnibus personis: ergo non sunt potentia.

Distinguo majorem & concedo de potentia in actu secundo, non de potentia in actu primo. Nam & adversarij, velint nolint, coguntur concedere essentiam B esse principium & potentiam remotam, licèt sit communis omnibus personis absque actu secundo spectata.

Instabis. Si potentia in actu primo sit communis: ergo omnes personæ poterunt producere: quod falsum. Respondeo, nego sequi, nam in Christo fuit potentia qua peccatur, nec tamen poterat peccare: & si in lapide Deus poneret potentiam visibilem, non posset tamen videre: cujus rei ratio est quod potentia *quo* non tribuat denominationem, nisi simul sit cum potentia *quod* seu principio *quod* completo vel incompleto. Jam verò in solo Patre est principium *quod* Verbi, scilicet subsistentia paternitatis. In Patre & Filio principium *quod* Spiritus Sancti: at in Spiritu Sancto nullum est principium *quod* alicujus ad intra: Unde licèt C habeat potentiam quâ producitur Verbum, & etiam ipsemet, non tamen potest producere Verbum vel seipsum. Quæ responsio ex eo confirmatur, quod potentia *quo* non est totale principium producti, sed ipsa cum principio *quod*, ex quibus fit totale principium actus: ergo ipsa sola non sufficit ut res dicatur posse, cùm ly *posse* denotet principium sufficiens ad productionem, ideoque adæquatum.

Assertio quinta. Actus notionales non sunt ex nihilo, sed de essentia. Adverte, nihil denominatur divinum, nisi à divinitate quæ est ipsa essentia aut natura divina: ergo cùm actus notionales sint divini, debent esse tales per naturam divinam; unde natura est veluti forma actuum notionalium ut divinorū, unde & sequitur posse dici esse de natura divina tanquam causa formali: D rursus actus notionales passivi sunt à persona producente mediante essentia tanquam potentia productiva remota *quo*: ergo rectè possunt dici hi actus esse de essentia tanquam principio *quo*, nam particula, *de*, construitur in habitudine alicujus principij. Quod si de personis sermo sit, idem dicendum est, nam omnes personæ sunt de essentia tanquam de causa formali, aut veluti principio formali: & personæ productæ sunt insuper de essentia tanquam principio *quo* productivo remoto.

Hinc infertur contra Arrium, personas non esse de non extantibus, Filium scilicet & Spiritum Sanctum.

De personis in ordine ad se invicem. quæst. 10.

E PRima Assertio. Personæ divinæ sunt æquales. Probatur ex Symbolo D. Athanasij. In hac Trinitate nihil prius nec posterius, nihil majus aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales, & ad Phil. 2. *Filius non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Adde. Major & minor tribus modis dici potest: id est ætate, forma, potentia. Ætate senior parvo; formâ longior parvo, potentiâ fortior imbecillo. Videamus utrum aliquid horum accidat Filio, nam nec ætate minor est quem de principio Patre constat esse principium; nec forma quem non aliud fas est prædicare quam Deum, nec potentia à quo totum novimus esse perfectum. Ita Vigilius Tapsensis l. de unitate Trinitatis contra Felicianum Arrianum dicentem. Idem, quod à majoribus nostris dici solet, non

A tacebo, aiunt enim creaturam esse Filium, sed perfectam, & quæ dominari possit omnibus creaturis. Ita scilicet Arriani de Filio loquebantur, nequaquam tamen Patri coæquabant. Amplius probatur, quia ex D. Thoma, æqualitas non attenditur, nisi secundùm naturam, ut ait D. Augustinus 6. de Trinitate cap. 4. at in omnibus personis eadem omnino est natura, & quæ sibi identificat omnes omnino perfectiones: ergo personæ omnes sunt æquales. Major præter auth. D. August. adhuc probatur ex D. Thoma q. 42. art. 1. ad 2. ubi ita ait, quæcunque communicant in una forma, possunt dici similia, etiamsi inæqualiter illam formam participent, sicut si dicatur aër esse similis igni cum calore: sed non possunt dici æqualia, si unum altero perfectius formam illam participet. Hactenus D. Thomas: vide etiam Magist. in 1. dist. 19. & 20.

B Secunda Assertio. Æqualitas in divinis non est relatio realis, quia non est quid reale & positivum, si verò esset, foret realis relatio. Prior pars habet bonam consequentiam, sed dubium est de consequenti. Probatur ergo authoritate Magist. in 1. sent. dist. 31. ubi approbat horum opinionem, qui aiunt æqualitatem esse tantùm aliquid negativum, quia scilicet personæ eo ipso sunt æquales, quo carent diversitate. Explicatur rursus, quia æqualitas ut aliquid significat præter essentiam quæ est in tribus personis, non dicit ullam perfectionem præter essentiam, ergo non est aliquid reale, quia in Deo nihil est reale quod non dicat peculiarem perfectionem. Propter eandem rationem, oppositionis relatio inter personas non est quid reale, oppositio enim non significat aliquam perfectionem, nihil verò reale in divinis admittendum, quod peculiarem non C importet perfectionem, in quo distinguuntur à creatis, quæ multas recipiunt relationes & entitates, licèt non ipsis inferant novam aliquam & propriam perfectionem.

Posterior pars est hypotetica, & absolutè sustinetur à Scoto contra D. Thomam. Probatur verò, quia est de conceptu intrinseco æqualitatis realis referre unum ad alterum, & æqualitas essentialiter est quid relativum, nec aliter potest concipi: ergo &c. Dices esse realem in genere entis, non tamen in genere relationis. Sed contra, nam sequeretur æqualitatem non esse realem in genere æqualitatis, quia necessariò est relatio, hoc verò est contra suppositionem.

Vide Supplem. Theol. assert p. 1. disser. 19.

Secundò probatur, quia tota ratio adversariorum est, quod relationis realis mutuæ fundamenta proxima realiter distincta esse debeant, essentia verò non est D realiter distincta in personis divinis. Sed hæc ratio nulla est: primò, quia satis infirmiter id probant: secundò, quia etsi essentia divina non sit realiter actu distincta, est tamen realiter virtute distincta, quod deberet sufficere. Tertiò, quia etsi fundamenta relationum realiter distinctarum debeant realiter distingui, non relationum realiter earumdem, ut essent relationes æqualitatis in personis. Et confirmatur hæc ratio, quia non major requiritur distinctio in fundamentis quàm in relationibus, imo sæpè invenitur minor distinctio in fundamentis, v. g. in pariete albo & pariete nigro inveniuntur duæ relationes dissimilitudinis, quæ sunt eædem specie & solo numero distinctæ, licèt earum fundamenta albedo & nigredo sint, non tantùm numero, sed etiam specie distincta. Hæc ratio optima esse E videtur. Quartò, quia in relationibus divinis quæ sunt subsistentiæ nulla requiruntur fundamenta: Ergo non realiter distincta. Hæc ratio intelligenda est de relationibus divinis secundùm se, qua de re vide Bannesium q. 40. art. 4. concl. 3. ad 2. Ubi præterea negat relationes divinas fundari in actu notionali.

Objicies, ergo tunc essent plusquam quatuor relationes reales. Respondeo ita esse, sed illæ relationes non essent realiter distinctæ, & hoc coguntur fateri adversarij, si enim comparentur personæ in conceptu & ratione, personæ sunt similes reali relatione, cùm fundamenta sint realiter distincta, nempe personalitates, & sint omnia requisita.

Tertia Assertio. In divinis non datur prius & posterius quo una persona sit & nondum alia. Probatur, quia personæ divinæ essentialiter sunt ad se invicem relativæ, relativa verò se invicem ponunt, suntque simul natura & cognitione. Attamen datur prius & posterius quo una persona sit ab alia, & hoc est prius & posterius ordinis & originis. Probatur, quia verè una persona est principium alterius: ergo.

Quarta Assertio. Personæ divinæ sunt in se invicem per circumincessionē. Circumincessio autem definitur à Rada in 1. sent. controv. 20. ***alicujus subsistentis in subsistente realiter distincto, mutua & intima præsentialitas in eadem numero natura.*** Unde fit ut circumincessio non conveniret duobus corporibus in eodem loco positis, quia habent naturas distinctas, nec attributis in essentia existentibus, quia non subsistunt, nec essentiæ in personis existenti, quia non distinguuntur realiter, nec nobis in Deo existentibus, quia non sumus in eadem natura.

Probatur Assertio, quia illud omne est in personis quod identificatur essentiæ, cùm enim essentia sit in personis, necesse quoque est, ut quæ ipsi identificantur sint in ijsdem, nam alia essentia esset divisa: & personæ identificantur essentiæ: ergo sunt in personis. Joan. 4. ***Non creditis, quia ego in Patre & Pater in me est.***

Dices, quidquid est in Patre est Pater, non enim in divinis aliud est id quod habet & aliud id quod habetur. Ergo si Filius est in Patre, Filius erit Pater, seu Pater erit Filius; ex inesse enim sequitur prædicari. Respondeo, aliquid posse esse in una persona dupliciter: primò mediante identitate personalitatis & essentiæ, secundò immediatè. Quod ergo est in persona immediante tali identitate est ipsamet persona, & sic sapientia, infinitas, & alia attributa sunt in Patre & sunt Pater: etsi enim non concipiamus identitatem paternitatis & essentiæ, concipimus tamen rectè hæc adhuc esse in Patre. Cæterum personæ sunt in personis mediante identitate personalitatis & essentiæ, ideòque non possunt de se invicem prædicari; & juxta hanc distinctionem solvendæ sunt objectiones.

Cæterum de causalitate creaturarum in personis divinis, an in ea causalitate sint æquales, dubium est non leve.

Æqualitas in causando.

D. Thomas 1. p. q. 27. art. 1. in responsione ad 3. asserit Verbum divinum esse rationem formalem creandi Patri Divino. Quod repetit q. 4. & 6. art. 5. ex quo infert quod non solùm per appropriationem seu accommodationem creatio tribuenda sit Verbo, quod ad illam concurrat per modum exemplaris & Spiritui sancto, quod ad illam concurrat per modum impulsus & inclinationis, sed ut dicit Bannez, etiam propriè & ex vi processionis, ita ut ratio creandi sit quid mixtum ex essentialibus & notionalibus: ita tamen quod attributa essentialia intellectus & voluntas sunt principium creaturarum primariò, Verbum & Spiritus Sanctus secundùm rationes suas proprias personales quasi secundariò, secundùm quod supponunt cognitionem & amorem essentialē. Addunt Salmanticenses ad defendendum D. Thomam, Verbum divinum esse expressivum & factivum: expressivum tantùm respectu Patris, factivum respectu creaturarum simul & expressivum: nam sicut in eo scientia est perfectissima, debet esse simul speculativa & practica, atque id volunt competere Verbo ex vi suæ processionis & proprietatis personalis, in qua dicit relationem rationis ad creaturas fundamentaliter sumptam.

Accedit ad mentem D. Thomæ Henricus à Gandavo quodl. 8. q. 2. ubi dicit Verbum esse sapientiam disponentem creaturas ex vi suæ processionis, & Spiritum sanctum esse amorem affectantem creaturas, ut de facto ex nihilo educantur. Admittit enim duplicem notitiam in Deo, unam simplicem quâ speculatur creaturas sine ordine ad praxim: aliam disponentem, quâ novit creaturas & operanda, ut in quodam dispositivo:

A ficut artifex qui spectat res producendas modo simplici & speculativo intuitu, modo intuitu veluti practico, & in ordine ad praxim, ut illos efficiat, & sicut est, inquit, de duplici notitiâ respectu intellectûs: ita suo modo est de duplici amore respectu voluntatis: sicut & artifex habet duplicem amorem respectu artificiati, unum simplicem quo placet ei forma artificij, qui non ordinat ad opus, alium verò affectivum, quo opus fieri desiderat, & est primus amor beneplaciti, secundus concupiscentiæ. Primo enim placet bonum, secundo vero bono quod placet vult bonum: & procedit iste amor de primo, quia enim placet mihi bonum ei bonum desidero. Item. Sapientia ut est essentialis non est nisi speculativa, & ideæ ut sunt in tali sapientia non sunt, nisi rationes cognoscendi: sapientia verò B ut est personalis seu genita, non tantùm est speculativa, sed etiam est practica respectu operandorum. Propter quod dicit Apost. 1. Cor. 1. *Prædicamus Christum Dei virtutem & sapientiam.*

Hæc sententia D. Thomæ, si non videatur improbanda, maximè apta est ad intelligendas scripturas sacras quæ non tantùm Patri, sed etiam Verbo & Spiritui sancto, sic attribuunt creationem, ut etiam significent Patrem in Verbo & per Verbum omnia creasse, ut Psal. 32. *Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum:* & alibi pluries similia verba reperiuntur, quæ quempiam influxum peculiarem in rerum creationem denotant, quod optimè explicatur per opinionem istam Henrici & D. Thomæ. Namque scripturæ litteraliter intelligi debent quantum fieri potest, & habent veritatem in verbis, quan- C tumvis sit difficile illam mente assequi. Illa autem appropriatio seu accommodatio, non omnino satisfacit intellectui, cum omnibus bene perpensis, nihil tribuat uni personæ, quod alteri non competat reipsâ. Nec istud impedit quominus opera Trinitatis ad extra sint indivisa .i. communia.

Nihilominus Scotus in 2. sent. dist. 1. & quodl. 8. impugnat Henricum & D. Thomam, cui suffragatur cum aliis Scotistis Petrus Postnamensis in 2. sent. Scoti, estque ejus sententia communior, quia ratio creandi est omninò communis tribus personis & eadem in ipsis; ut nihil propriè conveniat uni non alij, sed tantùm appropriatè. (Dicitur autem propriè convenire alicui quod ex se & ab intrinseco sequitur ipsum: appropriatè autem quod ex se convenit pluribus, sed D propter aliquam causam uni illorum tribuitur) confirmatur ex illo Joan. c. 5. *Quæcunque Pater facit, hæc similiter Filius facit.* Et quod aliter ideæ practicabiles in solo Filio reperirentur, non in Patre, quod est absurdum. Itaque potentia creandi, & ipsa creatio sequitur essentiam non personam & omnes personæ creant per eandem virtutem creandi, quæ est in essentia, & in voluntate divina, quæ eadem est in tribus personis.

Nec obstat quod objicitur vulgò ex Aristotele, actiones sunt suppositorum. Nam Græcus textus nihil aliud significat quàm quod actiones versentur circa aliquid singulare, vel quod à singulari aliquo producantur.

Occurrit etiam alia ratio contra D. Thomam & E Henricum: quod si ex vi productionis sit aliquid in Filio & Spiritu sancto, quod disponat & inclinet ad productionem creaturarum, illarum creatio non ita videbitur libera, sed magis necessaria, sicut & personæ ipsæ Filij & Spiritûs sancti necessario producuntur.

Responderi posset, notitiam illam practicam & amorem affectantem seu inclinantem ad bonum creaturarum non inferre ullam necessitatem; ut ex eo patet, quod hoc non obstante, innumeræ creaturæ possibiles nunquam è nihilo educentur, sed in æternum remanebunt in massa entium merè possibilium. Denique difficilis est ista quæstio ad solvendum, nisi mens lumine gloriæ donata fuerit.

De Missione divinarum Personarum. quæst. 11.

PRima Assertio. Filius & Spiritus sanctus mittuntur. De Filio quidem constat Joan. 5. *qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* De Spiritu Sancto Joan. 15. *Cùm venerit Paracletus quem ego mittam vobis à Patre.* &c. Est autem missio in divinis, *processio personæ divinæ ab alia ad creaturam rationalem, ut illius sit, & in illa operetur sive cum signo sensibili suæ operationis, seu sine ullo signo sensibili.*

Secunda Assertio. Filius & Spiritus sanctus mittuntur, non per Consilium, sicut Rex dicitur mitti ad bellum à suis Consiliariis, quia talis missio supponit ignorantiam: neque etiam per imperium, quia supponit B inferioritatem in missis: neque etiam per motum localem, quia supponit negationem immensitatis. Sed mittuntur per originem cum respectu ad effectum externum. Unde sicut terra mittit herbas, & arbor flores fructusque producendo, ita Paret Filium, & Pater & Filius Spiritum sanctum. Est tamen hoc discrimen, quod herbæ ex vi productionis sint, ubi ante non erant: non verò personæ divinæ, ideoque requiritur insuper ordo & respectus ad effectum externum, per quem effectum sint per aliquem modum, ubi ante non erant. Explicatur clariùs, aliquis mittitur cum ex authoritate alicujus incipit esse, ubi anteà non erat. At verò Filius incipit esse per dona quæ pertinent ad intellectum in hominibus, & Spiritus sanctus per dona quæ pertinent ad voluntatem, idque velut ex authoritate personæ C producentis à qua habent posse producere illa dona: ergo tunc verè mittuntur.

Tertia Assertio. In missione dantur dona actu, personæ vero ipsæ dantur virtute. Prior pars non patitur difficultatem: de posteriori bene disserit Suarez lib. 2. de Trinitate, & explicatur, quia licet personæ ipsæ non fiant præsentes de novo, sed earum dona: attamen dona sunt ejus virtutis, ut facerent personam præsentem si ante non esset. Hocque patet clarissimè in missione Filij ad humanitatem per donum unionis hypostaticæ, etenim hæc unio faceret Filium præsentem humanitati, si ante non fuisset: nam per unionem unita sunt sibi invicem præsentia: igitur talis missio virtutem dat & facit ipsammet personam præsentem. In cæteris missionibus res non D est adeo evidens, declaratur tamen ratione morali, quia cum Spiritus sanctus mittitur per donum gratiæ, homo fit amicus Spiritus sancti: ideoque congruum est & decet, ut Spiritus sanctus fiat præsens hominibus, utpote ejus amicis. Vide Suarem loc. cit. Dices. Filius mittitur per appropriationem per dona intellectus quæ non reddunt hominem Deo amicum: nec apparet quomodo hæc dona Deum hominemque conjungant. Pro responsione nota hæc verba D. Thomæ quæst. 43. art. 5. ad 2. Filius est Verbum non qualecunque sed spirans amorem: non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus mittitur Filius, sed secundum talem instructionem quæ prorumpat in affectum amoris. Ideo autem tunc mittitur, quia tunc donatur, & fit veluti res propria E animæ quæ illam possidet & eadem frui incipit, ac fructus ex illa capere. Quod est proprium iis qui rem aliquam suo jure habent, Deus enim possidetur per visionem & amorem, ad quæ duo charitas dat jus animæ quam informat.

Præter hunc modum realis præsentiæ virtualis alios affert Bannez. Spiritus sanctus, inquit, est in homine justo sicut cognitum in cognoscente & amatum in amante, aliquando quidem habitualiter, aliquando vero actualiter: insuper Spiritus sanctus est in hominibus justis sicut tutor, sicut gubernator & sicut amicus in amico. Ita ad hanc quæst. D. Thomæ.

Quarta Assertio. Tota ratio missionis, non æque reperitur in creatione gubernatione, ac conservatione,

atque in infusione donorum supernaturalium. Probatur, quia etsi per creationam mundi Filius & Spiritus sanctus sint præsentes de novo suo effectui, idque velor ex vi & authoritate Patris, qui ipsis vim creatricem communicavit. Tamen non donantur tunc, sicut per infusionem charitatis, quæ dat quamdam possessionem inchoatam & dat jus ad plenè fruendum ipsis in beatitudine.

Quinta Assertio. Missio una est visibilis, cum persona divina datur sub specie aliqua visibili & apparente, sicuti in baptismo Christi sub specie columbæ, in die Pentecostes sub specie ignis. Altera est invisibilis quæ fit sine ulla re apparenti externa & sensibili, ut cum hodie justificantur homines.

Hactenus de missione. Restat quæstio difficilis de modo loquendi in mysterio & arcanis rebus Trinitatis.

De modo loquendi in rebus Trinitatis. quæst. 12. & ult.

QVædam sparsim habet D. Thomas de modo loquendi in Trinitate digna attentione.

Primum est 1. part. quæst. 27. art. 1. Cum Deus sit super omnia, ea quæ in Deo dicuntur, non sunt intelligenda secundum modun infirmarum creaturarum quæ sunt corpora, sed secundum similitudinem supremarum creaturarum, à quibus etiam similitudo accepta deficit à repræsentatione divinorum.

Secundam est quæst. 36. art. 2. ad 1. De Deo dicere non debemus quod in sacrâ scripturâ non invenitur vel per verba vel per sensum, & clarius quæst. 29. art. 3. in corp. art. Si autem oporteret de Deo dici solum illa secundum vocem quæ sacra scriptura de Deo tradit, sequeretur quod nunquam in alia lingua posset aliquis loqui de Deo, nisi in illa in qua primo tradita est scriptura veteris vel novi testamenti. Ad inveniendum aotem nova nomina antiquam fidem significantia coegit necessitas disputandi cum hæreticis, nec hæc novitas vitanda est cum non sit prophana, utpote à scripturarum sensu non discordans, docet autem Apostolus prophanas vocum novitates vitare, ad Tim. ult.

Tertium est quæst. 33. art. 1. ad 1. Quanto aliquod nomen est communius, tanto convenientius accipitur in divinis, quia nomina qoanto magis specialia sunt, tanto magis determinant modum convenientem creaturæ. D. Thomas quæst. 33. art. 1. ad 1.

Quartum est quæst. 30. art. 2. quia ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis, ut Hiero. dicit, ideo cum de Trinitate loquimur, cum cautela & modestia est agendum, quia ut Augustinus dicit in 1. de Trinitate, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliqoid invenitur.

His breviter delibatis agimus primo de dictionibus numerabilibus. 2. de exclusivis. 3. de notionalibus ad essentialia & è contra.

Prima Assertio. Hæc propositio vera est, Deus est unus numero, si intelligatur de unitate numerica transcendente, non vero si de categorica. Ratio est, quia unitas categorica dicit ordinem ad alteram unitatem, & individuum quod est unum tali unitate dicit ordinem ad aliud individuum numero distinctum & possibile physica aut saltem logica potentia: at non potest esse aliud individuum ejusdem naturæ cum Deo: ergo Deus oon est unus numero unitate numerica categorica, est tamen unus numero unitate transcendente, quia hæc unitas nihil aliud dicit quam negationem divisionis in se sine ordine ad aliud individuum ejusdem speciei, sed numero distinctum.

Secunda Assertio. Hæc propositio vera est, Pater est unus: hæc falsa, Pater est unus cum Filio. Prior patet, quia in divinis non sunt plures Patres. Posterior asseritur à D. August. de Fide & Symbolo, ubi ait, Pater non est unus sed unum cum Filio. Et ratio est, quia adjectiva denotant supposita substantiva naturarum: Pater vero & Filius sunt duo supposita: ergo non sunt unus, sunt nihilominus unum substantivè videlicet in divinitate.

Tertia Assertio. Falsa est hæc propositio, Trinitas est trina. Adverte nomen Trinitatis formaliter sumptum, non dicere aliquid positivum & reale, nam unitates tres ex quibus constat sunt tantum negationes: collectio autem negationum, non potest esse quid reale & positivum, & hoc existimat Magist. & D. Thomas quæst. 30. art. 3. quo posito probatur assertio, quia ea tantum concreta in divinis prædicantur de abstractis, quæ habent abstracta realia & positiva: at Trinitas non est reale positivum: ergo &c. Objicies: ergo oulla est Trinitas. Negatur sequi, nam nomen, Trinitas, ut vulgo usurpatur, sumitur non ut est numerus formalis quo pacto intelligenda assertio, sed ut est numerus numeratus. Hinc benè ait D. Thomas quæst. 30. art. 1. ad 4. in Trinitate divina intelligitur & oumerus & personæ numeratæ. Hinc etiam ut ibidem explicat, quando dicitur Trinitas est in unitate &, è contra, sensus est, tres personæ sunt in una natura, & una natura in tribus personis. Ponitur videlicet abstractum pro concreto. Vide citatum articulum.

Quarta Assertio. Particula, solus, syncategorematicè sumpta potest addi terminis essentialibus in propositione affirmativa: non vero categorematicè. Sumitur syncategorematicè, quando ipsa non gerit vicem attributi, sed subjecto adjungitur, ut verbi gratia essentia sola est communicabilis, tunc enim non se tenet ut attributum & ex parte attributi, quo pacto sumitur categoricè, sed subjecti. Probatur, quia multa conveniunt soli essentiæ & terminis solis essentialibus: Ergo hæc possunt prædicari, cum ly, solus, de terminis essentialibus, ut Deus solus est infinitus, immensus, &c. Posterior pars patet, quia falsa esset propositio. Deus est solus. Nec obstat quod habeatur Deuteron. 32. & Job 4. in his enim locis solus sumitur syncategorematicè virtualiter: sensus enim est, Deus est solus Deus, vel Deus est solus perfectissimo modo.

Quæres in illa propositione Deus solus est infinitus, pro quo supponit Deus. Respondetur supponere pro omnibus persoois. Neque enim supponit pro essentia, cum sola non sit ista, sed etiam Pater & aliæ personæ. Instabis: ergo in hac propositione subjectum non est essentiale: nam omnes personæ non sunt communes. Respondeo esse essentiale, est enim commune, non quidem collectivè sed distributivè, sicut universæ terræ pertinent ad omnes Reges, non si collectivè sumantur, sed distributivè, hæc scilicet terra huic Regi & sic de cæt. à pari Deus quod ast tres personæ, ut hæc est, convenit Patri, ut hæc Filio ut tertia Spiritui sancto. Quamvis enim posset dici supponere pro essentia, nam licet etiam Pater sit infinitus, non excluditur per ly solus, quia non est distinctus à Deo.

Quinta Assertio. Particula solus categorematicè nō potest addi terminis notionalibus, potest vero syncategorematicè, ubi attributum fuerit notionale ut solus Pater generat, non vero essentiale ut solus Pater est omnipotens. Objicies Joan. 17. *Hæc est vita æterna ut cognoscant te* (sc. Patrem) *solum Deum verum & quem misisti*. Ubi additur ly solus termino notionali, cum tamen attributum sit essentiale. Respondeo in hac propos. ly solum non addi Patri sed Deo: unde non se tenet ex parte subjecti, sed attributi: & sensus, ut cognoscant te Deum qui solus est infinito modo. Advertit etiam D. Thomas quæst. 36. art. 2. ad 1. regulariter tenendum esse in sacra scriptura, quod id quod de Patre dicitur, oportet de Filio intelligi, etiamsi dictio exclusiva addatur, nisi solum in illis in quibus Pater & Filius secundum

cundùm oppositas relationes distinguuntur, &c. Unde colligere est ly solum, esse particulam inclusivam alius adjectivè. Ubi verò additur subjecto notionali, prædicato existente essentiali, esse exclusivam alius substantivè, non verò alius adjectivè tantùm. Et sic concedi possent istæ propositiones solus Pater est omnipotens, non enim excluderetur Filius, quia non est alius substantivè, sed adjectivè duntaxat. Ista etiam, ut ait loco citato D. Thomas, à solo Patre est Spiritus Sanctus, quia tunc non excluderetur Filius, quia non opponitur Patri quantum ad hoc quod est esse principium Spiritûs sancti, neque sunt aliud & aliud in ratione principij Spiritûs Sancti.

Sexta Assertio. Nomina abstracta usurpantur, nunc singulariter, nunc pluraliter, secundùm unitatem vel pluralitatem rei per ea significatæ.

Septima Assertio. Concreta substantiva, quæ primariò essentiam significant, semper usurpantur singulariter ut Deus. At quæ primariò aliquid notionale significant, nunc singulariter, nunc pluraliter usurpantur secundùm unitatem vel pluralitatem rei per ea significatæ. Sic dicitur Pater non Patres, dicitur etiam personæ in plurali, quia sunt plures personæ.

Octava Assertio. Adjectiva tam essentialia quàm notionalia tantùm in singulari prædicantur de essentialibus ut essentia divina est creans, non creantes: est spirans, non spirantes. De notionalibus verò etiam pluraliter ut Pater & Filius sunt creantes, sunt spirantes. Hinc patet quando D. Athanasius ait, non tres æterni, substantivasse ly æterni: sicut ly arida substantivatur, licèt sit adjectivum. Alij dicunt D. Athanasium agere de Deo secundùm essentiam.

Octava Assertio. In Deo omnes res significatæ nominibus sive concretis sive abstractis substantivis vel adjectivis prædicantur de se invicem, nisi opponantur relativè vel originaliter, sic dicitur essentia est generatio, est filiatio, & spiratio est immensitas, non autem dicitur paternitas est filiatio, &c.

Nona Assertio. Quædam sunt propositiones quæ non faciunt sensum identicum, ut Pater generat, Filius generatur, prioris enim sensus est generatio est à Patre, posterioris generatio recipitur in Filio. Tales igitur propositiones sunt usurpandæ in divinis, ubi subjectum erit immediatè principium vel principiatum, secus non: & sic vera est hæc propositio, Pater generat, Spiritus Sanctus spiratur, hæc falsa, immensitas generatur, essentia spirat, quia generatio non est ab immensitate tanquam principio, neque spiratio ab essentia tanquam principio quod.

Dices, hæc propositio vera est. Essentia est generans, (est enim Pater generans) sed idem est ista, essentia generat: ergo. Respondeo falsam majorem, quia significatur quod immediatè sit generans, quando dicitur essentia est generans sine addito, hoc autem falsum. Hæc autem vera essentia est res generans, quia ly generans non cadit immediatè super ly essentia: sed ly res, quæ est Pater. Vide Bannesium q. 39. art. 5. ad 1.

Objicies, de quocunque prædicatur aliquid potest pro illo supponere: ergo dici potest, essentia generat, ut scilicet essentia supponat pro Patre. Divus Thomas q. 39. art. 5. ad 4. distinguit antecedens & admittit de ijs quæ prædicantur ut universale de singulari: non de iis quæ prædicantur per modum identitatis, habentque diversum modum significandi.

Objicies secundo, essentia est intelligere; ergo. Respondetur intelligere ibi esse substantivum non adjectivũ, nihil enim aliud est intelligere quam intellectio activa notionalis, sed significata per Verbum & casum infinitum Verbi. Unde & talis propositio facit sensum identicum, nec per eam denotatur actionem emanare ab essentia. Adde quod significat τὸ intelligere actionem non in actu exercito, sed in actu signato, unde nullum est inconveniens.

Decima Assertio. Nomina essentialia concreta supponunt pro personis, ut Deus generat, sapiens generat, [illegible]iter: at abstracta minimè, ut falsa est ista, deitas [illegible]rat vel spiratur. Ratio est, quia concreta significant formam essentialem ut in habente: personæ autem sunt habentes illam formam. Cæterum hoc non reperitur in abstractis.

Undecima Assertio. Nomina notionalia nõ semper supponunt pro essentia: essentia enim generat *ut quo*, quod de nulla persona verificari potest. Hujus rei rationem reddit Bannez q. 39. art. 1. in simili assertione respectu proprietatis essentialis, inquit, quæ convenit essentiæ, ut est distincta à personis, nomina essentialia concreta supponunt pro sola essentia ut Deus est trinus, est communicabilis. Unde colligere est ideò generare *ut quo*, convenire essentiæ non personis, quia generare *ut quo* convenit essentiæ ut distincta est à persona Patris, estque veluti ejus forma quæ distinguitur à persona, quamvis adhuc dici posset non convenire personis, quia convenit essentiæ, ut dicit ordinem ad personam determinatam, videlicet Patrem, à quo adhuc sub ea consideratione virtute distincta est, unde nec Patri quidem conveniat.

Duodecima Assertio. Nomina substantiva in divinis denotant formam sive relativam, ut persona Pater; sive absolutam, ut bonitas, immensitas; adjectiva verò denotant suppositum, & adjectiva notionalia habent formam à suppositis, substantiva verò à seipsis secundùm formam significatam. Et hinc colligitur non posse dici, Pater & Filius sunt principia Spiritûs Sancti, quia principium est substantivum, & ratio principij una est, potest tamen dici sunt principiantes. Sic non potest dici, sunt dij, bene tamen sunt habentes deitatem. Hinc etiam colligit D. Thomas q. 36. art. 4. quando D. Hilarius Spiritum Sanctum esse à Patre & Filio authoribus, posuisse substantivum pro adjectivo. Sicut econtra ante dixit D. Athanasium posuisse adjectivum pro substantivo, dicendo, & tamen non tres æterni, sed unus, scilicet substantivè.

Ex his possumus colligere nomen *Deus* sumi multipliciter, primò enim sumitur pro sola essentia, ut cùm dico Deus est Trinitas. Secundò sumitur pro una tantùm persona, ut cùm dico Deus generat .i. Pater, nam attributum trahit ad se subjectum, & per prædicatum limitatur subjectum. Tertiò sumitur pro duobus tantùm personis, ut cùm dico Deus spirat .i. Pater & Filius. Quartò sumitur pro tribus tantùm personis & nullomodo pro essentia seorsim, ut cùm dico Deus, vel generat, vel generatur, vel spiratur. Pater, Filius & Spiritus sanctus, & cum dico Deus non generat *ut quo*. Quintò denique tam pro essentia seorsim quàm personis, ut Deus est infinitus, Deus intelligit res omnes.

Dices, actiones sunt suppositorum: ergo, intelligere non potest convenire essentiæ seorsim. Respondeo posse; ut enim ait Bannez q. 39. art. 5 ad 1. illæ tantùm actiones sunt immediatè suppositorum, quæ alicuius distincti productivæ sunt, at intellectio essentialis nihil producit: ergo non est opus ut sit tantùm suppositi. Cæterùm creatio & aliæ actiones divinæ transeuntes alicujus distincti productivæ sunt. Unde videntur personis attribuendæ: ut scilicet, quando dicitur Deus creat, significetur Pater, Filius & Spiritus Sanctus, qui creator, quatenus personæ divinæ sunt: essentia autem & potentia creandi creent tantùm *ut quo*. Vide de hoc de Valentia to. 1. disp. 3. q. 2. puncto 3.

Demum advertendum erit in opere creationis & redemptionis quædam attribui a Scriptura sacra diversis personis ad hoc ut magis innotescant & à nobis colantur & adorentur, quâ ratione in Symbolo Apostolorum distribuuntur personis divinis varia attributa & opera, & in Scriptura repræsentatur Pater ut iratus & offensus ex peccato protoplasti Adami, ad quem pacandum laboret Filius, cui quasi collaboret Spiritus Sanctus, ipsumque adjuvet. Sic disposuit sapientia divina ad instructionem nostram, quamvis peccatum fuerit contra omnes personas, & eadem voluntate sa-

latem hominis voluerint per mortem Chri[illegible] quæ omnibus satisfecit.

Concludimus in hanc D. Augustini sententiam l. 6. *de Trinitate*, qui hoc, id est Trinitatis mysterium, vel ex parte, vel per speculum, & in ænigmate videt, gaudeat cognoscens Deum, & gratias agat: qui verò non videt, tendat per pietatem ad videndum, non per cæcitatem ad calumniandum, quoniam unus est Deus, sed tamen Trinitas.

· PRIMA PARS ·

Nicæni Concilij gesta & decreta.

Arrij hæresis.

CVm in Alexandrina Ecclesia esset quidam Presbyter, Arrius nomine, elati & ambitiosi, non minus quam fucati animi, qui ad dignitatem quam optabat pervenire non valens, hæreticorum more aliquod dogma insolens & hæreticum planè adinvenit, ut posset vir alioqui ignotus, eo nomine illustrior haberi, more ejus qui ut in pretio haberetur, Dianæ Ephesinæ templum incendit. Asserebat enim Verbum Dei creaturam esse, diversæ naturæ & essentiæ à Patre, eóque longè inferius. Quod iniquum dogma authoritate illa divi Joannis (*Pater major me est*) & similibus confirmabat, cumque is ab Alexandri Episcopi obedientia, a quo admonitus, & correptus sæpe fuerat, secessisset, perfricta fronte impudentior factus, multos suo veneno cacodæmonis instinctu infecit.

Jam eò res devenerat, ut aperto Marte Arrius cum complicibus Alexandro adversaretur. Quod cum Constantino Imperatori nunciatum esset, molesto & ægro animo ferens, insignem pari & eruditione, & pietate virum Osium Cordubensem, qui tunc temporis propter Religionis negotia apud eum agebat, ad litem componendam in Alexandriam destinavit, qui re infecta (usque adeo contentionis ardor efferbuerat) ad Constantinum redit. Tandem cum nihil spei relictum esset sedandæ contentionis, a Concilio generali præsentissimum tanto malo remedium petendum prudenter existimavit. Missis itaque a summo Pontifice Sylvestro duobus legatis Victore, & Innocentio, convenerunt 318. Episcopi doctrina, sanctitate, ac religione insignes, inter quos fuit Nicolaus Myrhæ Episcopus, Spiridion Cyprius, & Paphnutius ex superiori Thebaide, & alij multi vita & miraculis clari. Interfuit etiam Alexander Episcopus Alexandriæ, quem comitatus est Athanasius ejusdem Ecclesiæ tunc temporis Diaconus. Tales denique aderant, quos, ut dicit Theodoretus, Apostolica magnopere commendabant; multi etiam qui stigmata Domini Jesu, ut divinus ait Apostolus, in corpore gestabant, & ut Marius Victorinus Afer l. 1. contra Arrium, Ecclesiæ totius lumina erant. Aderat & ipse Arrius, sicut & Sathan etiam adfuit inter filios Dei in Concilio Angelorum, quin & sequaces ejus, quorum præcipuus erat Eusebius Nicomediensis Episcopus & alij.

Cùm res ardua admodum esset, ac difficilis, Divini Verbi quippe naturam concernens, longa atque matura ultro citróque acri concertatione, statutum est omnium Catholicorum consensu verbum ὁμοούσιον, id est consubstantiale esse Patri: Quam sententiam cum decem & septem Episcopi factionis Arrianæ nollent recipere, in exilium à Constantino acti sunt: è quibus undecim palinodiam fictè tamen, ut sæpe solent hæretici, cecinerunt, ut exilij incommoda vitarent. Inter quos fuit Eusebius Nicomediæ Episcopus, vafer homo, & noxius, quippe qui sua fictione plus nocuit, quam si fuisset apertus hostis.

Constantini Imperatoris virtus.

Constantini Imperatoris (licet brevitati studeamus) hoc loco omitti non debet religio, & pietas, affectúsque ingens erga Ecclesiam, quod destinarit omnibus patribus, & equos, & vehicula, quibus possent à longinquis regionibus ad Concilium commodè accedere, una sumptus omnes, & cætera omnia magnificè, ut Principem decet, eisdem suppeditavit. Cúmque inter Patres essent quibus, in Maximiani persecutione, pro fide Christi abcissi fuissent nervi poplitis sinistri, & oculi dextri eruti, solebat pius Imperator Constantinus, hos patres tanta veneratione colere, ut sæpe cicatricem oculorum, Christi nomine oscularetur, tanto religionis amore æstuabat. Ordini Ecclesiastico tantum detulit, ut noluerit causas Sacerdotum judicare, saccúmque in quo erant literæ contentionum inter Ecclesiasticos, comburi ante se jusserit, asserens eos judices secularium futuros, & non decere, ut ab eis judicarentur. Sicque omnium lites composuit ut ἀμνηστίαν amnistiam, id est, injuriarum oblivionem quamdam, more Thrasibuli, induxisse videretur. Nec omittendum est hoc in loco singularis modestiæ, quod Principibus Christianis reliquit exemplum: dum in Concilio post Episcopos, ab eisque primum rogata venia sedere voluit. Quo facto Pontificiam dignitatem Imperatoria præstantiorem esse, verè pius Princeps agnoscebat, & testabatur. Nec est creditu dignum, quod ab aliquibus fertur, Constantinum ab Eusebio Nicomediensi in Arrianismum inductum, ab eodemque baptizatum: quam rem de Constantio uno ex tribus Constantini filijs intelligendam arbitror, ut gesta Fœlicis Papæ successoris Liberij testantur. Ad hæc Græca Ecclesia Constantini Imperatoris Festum vigesima primá mensis Maij celebrat, & D. Ambrosius in Psal. 13. eum magni meriti fuisse ait apud Deum, quia primus Imperator viam fidei & devotionis Principibus reliquit. Sed ista luce majori perfundentur ex Ruffino Eccles. Histor. l. 10. sic ille.

Hist. Eccl. lib. 10. c. 4.

Anno Domini [illegible].

Cap. 1. Cum apud Alexandriam post Achillam, qui Petro Martyri successerat, Alexander Sacerdotium suscepisset, quia pax nostris & quies à persecutionibus erat; atque Ecclesiarum gloria Confessorum meritis gaudebat, prosperitas rerum nostrarum domestica contentione turbatur. Etenim Presbyter quidam apud Alexandriam, Arrius nomine, vir specie & forma magis quàm virtute Religiosus, sed gloriæ laudisque & novitatis improbè cupidus, prava quædam de fide Christi proferre, & quæ antea in quæstionem nunquam venerant, cœpit: Abscindere ac separare ab illa æterna & ineffabili Dei Patris substantia vel natura filium conabatur. Quæ res in Ecclesia plurimos conturbabat. Sed cùm Alexander Episcopus natura lenis & quietus, assiduis commonitionibus Arrium cuperet à pravo incœpto & assertionibus impijs revocare, nec tamen res ex sententia procederet, quòd plerosque jam contagio pestiferæ assertionis infecerat, non solùm apud Alexandriam, verùm & per alias urbes provinciasque dispersa, perniciosum fore credens si dissimularet, & alijs plurimis consacerdotibus suis rem indicat. Quæstio latius innotescit. Sermo usque ad aures religiosi Principis, quippe qui omni studio & diligentia curaret quæ nostra sunt, pervenit. Tum ille ex Sacerdotum sententia apud urbem Nicæam Episcopale Concilium convocat, ibique Arrium trecentis decem & octo Episcopis residentibus adesse jubet, ac de ejus propositionibus & quæstionibus judicari.

Nota, ex consensu Sacerdotum concilium convocat Imperator.

Cap. 2. Sed & in eo Concilio admirabile factum Principis non puto rejiciendum. Etenim cum ex omnibus penè locis Episcopi convenissent, & (ut fieri solet) diversis ex causis inter se quædam jurgia detulissent, interpellabatur frequenter à singulis: offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc quàm ad id pro quo ventum erat, animos dabant. At ille videns quod per hujusmodi jurgia causa summi negotij frustraretur, diem certum statuit, qui unusquisque Episcoporum, si quid querimoniæ habere videretur, deferret. Et cùm resedisset, suscepit à singulis libellos: quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad Episco-

Imperator non vult judicare

pos: Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque judicandi, & ideò nos à vobis rectè judicamur. Vos autem non potestis ab hominibus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etenim nobis à Deo dati estis dij, & conveniens non est ut homo judicet Deos, sed ille solus de quo scriptum est: *Deus stetit in Synagoga deorum, in medio autem Deos discernit.* Et ideò his omissis, illa quæ ad fidem Dei pertinent, absque ulla animorum contentione distinguite. Cùm hæc dixisset, omnes simul querimoniarum libellos jussit exuri, ne innotesceret ulli hominum simulatio Sacerdotum. Verùm cùm per dies multos in Episcoporum Concilio de fide quæstio verteretur, & nonnulli diversa sentirent, ac vehementer cœptis Arrij faverent, plures tamen erant qui impium execrarentur inceptum. Cumque in eodem Concilio esset Confessorum magnus numerus, ac Sacerdotum, omnes Arrij novitatibus adversabantur. Favebant verò ei viri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei adversi.

Psalm. 81.

Cap. 3. Quantam verò virtutem habeat fidei simplicitas, etiam ex his quæ inibi gesta referuntur, agnoscimus. Etenim cùm pro studio religiosi Imperatoris, ex omni terra Sacerdotes Dei coiissent, opinione commoti Philosophi quoque & Dialectici valdè nobiles & opinatissimi convenerunt. In quibus quidam insignis in arte dialectica, per dies singulos, conflictus summi certaminis cum Episcopis nostris, viris adæquè in dialectica non improbabiliter eruditis, movebat: & fiebat ingens spectaculum, convenientibus ad audiendum doctis viris & literatis viris. Nec tamen ullo genere Philosophus concludi à quoquam poterat, aut constringi. Tanta enim dicendi arte objectis quæstionibus occurrebat, ut ubi maximè putaretur adstrictus, velut anguis lubricus elaberetur. Sed ut ostenderet Deus, quia non in sermone regnum Dei, sed in virtute consistit, quidam ex Confessoribus simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciens nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores Episcopos aderat. Qui cùm vidisset Philosophum insultantem nostris, & callida se disputationis arte jactantem, poscit ab omnibus locum, velle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum verò nostri, qui simplicitatem viri, & imperitiam de sermone duntaxat nossent, pavere & velut pudorem quemdam pati, ne forte apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamen senior, & hinc movit sermonis exordium. In nomine, inquit, Jesu Christi, Philosophe, audi quæ vera sunt, Deus unus est qui fecit Cœlum & terram, quique homini quem de terræ limo formaverat spiritum dedit: universa quæ videntur, virtute Verbi sui creavit, & Spiritus sui sanctificatione firmavit. Hoc Verbum a sapientia, quem nos Filium dicimus, humanos miseratus errores, ex Virgine nascitur, & per passionem mortis perpetua nos à morte liberavit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam. Quem & expectamus judicem omnium quæ gerimus esse venturum. Credis hoc ita esse, Philosophe? At ille velut si nunquam ullum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse quam quod dixerat. Tum senior: Si hæc, inquit, ita esse credis, surge & sequere me ad Dominicam, & hujus fidei signaculum suscipe. Et Philosophus conversus ad discipulos suos, vel ad eos qui audiendi gratia convenerant: Audite, inquit, ô eruditi viri: Donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui: & quæ dicebantur, dicendi arte subverti: ubi verò pro verbis processit virtus ex ore dicentis, non potuerunt verba resistere virtuti, nec homo adversari potuit Deo. Et ideò si quis vestrûm potuit in his quæ dicta sunt sentire quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo

Philosophi conversio

locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum.

Cap. 4. Fuit præterea in illo Concilio & Paphnutius, homo Dei, Episcopus ex Ægypti partibus Confessor, ex illis, quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, per metalla damnaverat. Sed in hoc tanta virtutum inerat gratia, ut signa per eum non minus quam dudum per Apostolos fierent. Nam & dæmones verbo tantum fugabat & ægros sola oratione curabat: sed & cœcis visum dicitur restituisse; & paralyticos ad stabilitatem corporis revocasse. Quem Constantinus in tanta veneratione & affectu habuit, ut sæpius eum intra palatium evocatum complecteretur, & illum oculum qui in confessione fidei fuerat evulsus, avidioribus oculis demulceret.

Paphnutius.

Sed ut rem propius aggrediamur, cùm in aulam post cæteros Episcopos ingressus fuisset Constantinus, aliquusotulum expectatus ab ipsis, ac ipsis etiam annuentibus in sellâ quadam modicâ ex auro paratâ ipse sedisset, eum sic primo affatus est Magnus Eustathius.

Oratio Eustathij Episcopi Antiocheni in Synodo Nicænâ.

DEo agimus gratias, ô optime Imperator, qui terrarum ubi regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te abolevit, & in fidelium animis tranquillitatem collocavit. Cessavit nidor Dæmonum: multiplicis Deorum cultus soluta est falsa religio: expelluntur tenebræ impietatis: Luce divinæ cognitionis orbis terrarum illustratur: Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annuntiatur, Trinitas consubstantialis, una Divinitas in tribus Personis & hypostasibus prædicatur. Per eum, ô Imperator, tibi munitur tuæ pietatis potentia, eam nobis serva integram & inviolatam. Nullus hæreticus subiens Ecclesiam de Trinitate unum aliquid auferat, reliquum quod restat affectum ignominia. Arrius nobis qui à furore accepit denominationem, orationis causa est & conventus: qui nescio quo modo adlectus in Presbyterarum Ecclesiæ Alexandrinæ nos latuit, cùm esset alienus a doctrinâ beatorum Apostolorum & Prophetarum, Unigenitum enim, & Verbum Patris non veretur privare eadem & æquali cum Patre substantiâ, & creatorem cum creaturâ creaturæ cultor contendit connumerare. Eum autem persuaseris, Imperator, mutatâ sententiâ non repugnare doctrinæ Apostolicæ, aut si vanæ opinionis cujus est convictus, perstiterit in impietate, eum de Christi & nostro cœtu penitus sustuleris, ne suis turbidis verborum blanditijs veneret animas simpliciorum.

Hanc Eustathij orationem quâ Synodus initium habuit, consequutam fuisse aliam Eusebij Pamphili Cæsareæ Palestinæ Metropolitani Episcopi, à quo etiam simul hymnus Deo dictus, multorum est opinio, etsi illa non extet amplius.

Huic autem confestim respondit Constantinus Imperator dicendi non imperitus, quique sæpius sermonibus militaribus milites suos ad pugnam cohortatus erat: unde & Cardinalis Bellarminus in suo, de scriptoribus Ecclesiasticis, perdocto libro, illi locum assignat inter scriptores Ecclesiasticos, tum propter epistolas plurimas ab ipso conscriptas, licet etiam à secretarijs conscribi potuerint, tum maximè propter multiplices orationes in vario negotiorum publicorum occursu ab eo pronuntiatas.

Oratio Constantini Imperatoris in Synodo habita.

MIhi quidem id postremum votum erat, amici, vestro choro aliquando uti frui liceret, hoc quam sum assecutus, universitatis hujusce, Regi gratiam illam fateor debere, qui mihi rem præstitit om-

ni exspectatione meliorem. Vos, inquam, uno loco eandemque sententiam omnium videre. Labem igitur invidia dignitati vestræ minimè afferat, neque delota funditus impietate atque tyrannide præsidio numinis, conspergat opprobrio legem divinam genius improbus. Mihi ita videtur: omni pugna graviorem & acerbiorem, tanquam civilem in Ecclesia dissensionem, prorsusque tristiora hæc esse, quam quæ foris eveniant. Itaque superatis adversarijs ope cœlesti, hoc reliqui mihi faciebant, gratiam Deo referrem: quorumque ejus causa vindex extitissem, hisce demum gratularer, cum de nostro dissidio præter spem audivi primum. Quod ego nuncium audiens non neglexi. Verum istam provinciam curationis hercle precariam deposcens, ocyus accersivi cunctos. Qui me cœtus valde reficit, & recreat. Tum autem mihi vita contigerit ex voto, si videbo consensum atque convenientiam unitorum, unum pacis & concordiâ omnia dirigentem conventum. Vos hujus esse laudatores oportuit, qui consecrati Deo estis. Rem igitur amici ne protrahite, causam discordiæ inde jam tollere occipite, quomodo ministros Altissimi oportet, nodum paci noxium resolvite. Quod à Deo constitutum est, hac una ratione institeritis, & mihi gratiam præcipuè feceritis.

Latino autem sermone usus est Constantinus (etsi Linguam Græcam calleret) ob imperij Romani majestatem, propter quam nec inferiores quoque judices sententiam ferendo aut interloquendo, aliâ dialecto quàm Romanâ uti decebat.

Examen doctrinæ Arrij.

Hac oratione habitâ cœpit examen doctrinæ Arrij qui Verbum Divinum minimè Patri æquale & coæternum esse sentiebat, sed tantum simile Patri ob magnas perfectiones quas supra cæteras creaturas in ortu suo à Deo acceperat in tempore, nec esse de substantiâ Patris quasi unam eamdemque cum illo substantiam aut Divinitatem haberet, sed habere essentiam creatam externam & alienam à Deo uti cæteræ creaturæ quæ de nihilo conditæ sunt: Ideoque dicebat Verbum esse ex non extantibus duplici sensu. 1. In quantum ex non-existente factum fuerat existens, 2. In quantum de nihilo productum fuerat à Deo Patre tanquam principium viarum suarum, ac Creatorem omnium excellentissimum caput per quod cætera condiderat & gubernabat, quodque in tempore carnem induisset, non secus ac si quispiam Angelus sublimioris naturæ incarnaretur. Unde absolutè negabat Christum esse Deum. Magisque vocabat creaturam, ac facturam arbitrij libertate virtutis ac vitij capacem.

Excussa hæc sententia ac à patribus probè intellecta horrorem illis incutijt, testaturque D. Athanasius orat. 1. contra Arrianos, quotquot aderant Episcopi in Nicæno conventu, auditâ hac blasphemiâ, aures suas obstruxisse. Datus tamen est locus defensioni Arrio; erat enim Arrius professor Theologiæ interpretationi sacrarum Scripturarum Alexandriæ præpositus, ut causam suam tueretur si defendi potuisset: datus quoque defensionis locus Episcopis quos in suam sententiam traxerat, auditæ sunt eorum rationes ac probationes, quæ sic contrarijs responsionibus refutatæ sunt ut confunderentur, nihilque amplius haberent quod loquerentur, ut testatur idem D. Athanasius in epist. ad solitariam vitam agentes, qui & ipse præsens aderat, adhuc diaconus sequutus Alexandrum suum Episcopum, nec Arrius quemquam passus est acrius, subtilius, solidiusque contra se disputantem, propter quod in tantam Arrianorum Episcoporum offensam incurrit, ut eorum odium & furor in ipsum accensus nunquam potuerit extingui. Arrianis ergo convictis ac obmutescentibus, Osius protulit confessionem fidei Catholicæ oppositam Arrij dogmatibus, eaque à patribus approbata est: ac anathema dictum contra Arrianos. Hæcque acta sunt in primâ sessione Concilij quæ per multos dies duravit, nec enim res tanta brevi tempore confici poterat. Meminitque hujus primæ sessionis Cassiodorus histor. tripart. lib. 2. cap. 5. porro in alijs sessionibus quarum numerum & acta non habemus, controversiæ aliæ compositæ sunt, editis ad hunc finem varijs Canonibus, ex quibus viginti magis vulgati fuere, ideoque ad posteritatem transierunt, alijs in majori multitudine remanentibus dubijs ac non ita certæ fidei. Sicut sunt isti octoginta dicti Canones Arabici apud Alphonsum Pisanum, quod ex Arabico exemplari Latinæ linguæ redditi sint lib. 3. in Concil. Nicænum. Sic enim essent plusquam septuaginta Canones contra authoritatem Marci Papæ in Epistola; ideo à nobis ut supposititij prætermittuntur, hæc est autem fidei confessio.

SYMBOLVM NICÆNI CONCILII.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium factorem. Et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei ex Patre natum unigenitum, id est, ex substantia Patris; Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, & quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos: & iterùm venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: Erat aliquando quando non erat, & antequam nasceretur non erat; & quia ex ijs quæ non sunt, factus est; aut ex alia substantia vel essentia dicunt esse, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica & apostolica Ecclesia.

Ratio definitionis contra Arrium.

Vox consubstantialis.

HAnc Concilij definitionem criminati sunt Arriani maxime ob nomen consubstantialis, quod in Scriptura non extaret, sicut postea alij hæretici & hodie Calvinistæ nomen transubstantiationis in Lateranensi Concilio, similem ob causam reprehendunt. Hoc testatur D. Hilarius in libro contra Constantium Augustum vità functum. Nolo, inquit, verba quæ non scripta sunt dici, &c. *Dic priùs si rectè disputas, nolo adversus nova venena novas medicamentorum comparationes.* nolo adversùm novos hostes nova bella, nolo adversùm novas insidias Consilia recentia, novitates vocum, sed prophanas devitari jubet Apostolus. Sed D. Athanasius in epistola quæ ad nullum directa est, sed habet pro titulo *Quod Nicæna Synodus animadversâ Eusebij calliditate congruis ac piis verbis decreta sua super Arriana hæresi exposuerit*, rem hanc elucidat. Ideò enim, inquit, sacrosancta Synodus liquidiùs dixit eum ex substantia Patris esse, ut alius à natura rerum conditarum crederetur, cum solus sit reverà ex Deo, & ut nulla deinceps occasio hominibus impiis ad fraudem relinqueretur, &c. Episcopis quoque affirmantibus & hoc quoque scribi debere, eum veram esse potentiam & imaginem Patris & similem Patri, & per omnia similem & immutabilem & æternum & indivisum in Patre subsistere, nunquam enim non erat, sed semper erat Verbum, subsistebatque apud Patrem ut splendor lucis. Ista quidem eatenus sustinebant Eusebiani nihil ausi contradicere, ob probrum quod in dictis suis refutatis passi erant, sed ita tamen, ut deprehenderentur inter sese mussitare, nutus conferre, oculisque sibi invicem applaudere, quasi illud simile esse & in eo esse & ejus

D. Athanasius defendit Concilij definitionem.

potentiam esse, communia filio nobiscum essent: oe que obstare quidquam, quominus nobis ea ipsa quoque adaptarentur, eò quod de similitudine oostra cum Deo scriptum habeatur, hominem esse *ad imaginem* & gloriam Dei. Quòd verò spectaret ad hanc particulam, semper, in scripturis reperiri has voces de hominibus, *nos semper qui vivimus*. Jam quod ad illud (Act. 17. 28.) dictum pertineret, quo filius in eo, boc est in eo esse dicitur, scriptum esse, quod & nos in eo, & *vivimus, & movemur, & sumus*. Itidem quoque quod inconvertibilis dicatur, ne id quidem ab hominibus alienum esse, cùm scriptum reperiatur, nihil *nos separabit à charitate Dei*. (ad Rom. 8.) Porrò quod potentia Dei appelletur, & id quoque commune esse, cùm eruca & bruchus etiam potentia Dei appellentur, & quod plus est, magnæ potentiæ.

Quin & de populo sæpè scriptum est, egressam esse omnem potentiam Dei ex Ægypto, atque adeò etiam quasdam cœlestes potentias virtutesque existere: *Dominus enim*, inquit, *virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob*. (Psalm 45.) Talia enim Asterius Sophista dictus, ab ipsis edoctus scripsit, talia quoque ante eum Arrius, ut jam diximus. Cæterum Episcopi considerata illorum hypocrisi & vafricie, prout Scriptura dicit, *Dolus in cordibus architectantium mala*, ipsi quoque necessitate coacti sunt sententiam earum rerum ex scripturis colligere, & quæ priùs dixerant apertioribus verbis repetere, & scribere filium consubstantialem esse Patri, ut non solùm similem similitudine, sed eundem ea voce qua ex Patre dicitur, significarent, diversamque ab ea, quæ in nobis est, imitationem, quam ex virtute per observationem mandatorum consequimur. Siquidem corpora interim similia distare possunt, & longò a se invicem disjungi, qoales sunt liberi qui similitudine parentes referunt, quemadmodum scriptum est de Adamo, & ex ipso genito Seth, quod fuerit illi specie similis. Cæterum quandoquidem illa ex Patre Filij generatio, alia est à natura hominum, filiusque non solùm similis, sed indisseparabilis est à Patris substantia, & quia ambo unom sint, ut ab ipso dictum est, semperque in Patre est Verbum, & Pater in eo, sicut splendor respectu lucis, boc enim vox illa significat, ideò Synodus re perpensa, rectè eum consubstantialem tradidit, ut & hæreticorùm subverteret malitiam, & ostenderet eum alium esse à rebus ereatis: quippe quæ statim post decretũ illud addidit: Illos autem qui dicunt filium Dei ex non entibus extitisse, aut ereatum esse, aut vertibilem esse, aut opus esse aliquod conditum, aut ex alia substantia prodiisse, eos anathemate percutit sancta & Catholica Ecclesia. In his verbis: Ex substantia & consubstantialem esse, vim peremptoriam Patres voluere contineri, ad eludendas eas argutiolas, filium ereatum, aut factum, aut mutabilem esse, aut non fuisse antequam nasceretur. Qui enim ita sentit, contradicit Synodo: contra, qui cum Arrio oon sapit, debet necessariò ea quæ sunt Synodi, sapere, & eogitare: modo rectè quomodo se habeat lux ad splendorem, intueatur, atque ita inde veritatis imaginem concipere. Quapropter si isti hæc vocabula exotica cavillantur, respiciant sensum juxta quem Synodus in decretis suis adhiberi voluit, & pro anathemate habeant, quæ Synodus pro anathemate haberi voluit, & tum demum si possint, voces culpent: hæc & plura malleus ille Arrianorum Athanasius. Cæterùm non solùm circa divinitatem Christi errabat Arrius, sed etiam circa humanitatem: ut enim refert Leontius in libro de sectis, actione 3. Christi corpus aiebat inanimom esse, in qoo animæ loco sermo seu verbum principatum obtinuerit: idque eâ ratione docebat, ne humiles voces ut *Pater major me est*, & aliæ hujusmodi quas scriptura Christo attribuit, non illi ut homini attribueremus, sed ut Filio Dei vel Verbo, sicque Filius minor Patre deprehenderetur, nec enim ratione corporis diceret Christus Patrem se majorem, etsi omni ratione major esset, sicque in mente Arrij Christus non erat homo proptiè, utpote carens animâ rationabili. Quapropter Symbolum Nicænum expresse dicit de Filio Dei, *Et homo factus*. ad retundendam aliam partem hæreseos Arrianæ, sicque confitendo duas in Christo naturas Divinam & Humanam, ratione quarum diversæ voces aliæ humiles, aliæ sublimes de eo in Scripturis dicantur, Arrius omninò confutatus evertatur.

CANONES

Trecentorum decem & octo sanctorum Patrum, qui Nicææ convenerunt, Consulatu Paulini & Iuliani virorum clarissimorum, Anno ab Alexandro DCXXXVI. *13. Kalendas Iulij, qui est apud Græcos 19. dies mensis Δεσίε, Iunij.*

CANON I. *De Eunuchis, & qui seipsos abscindunt.*

SI quis à Medicis propter languorem desectus est, aut à Barbaris absecissus, bic in Clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscindit, hunc & in Clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum debere talium promoveri. Sicut autem buc claret, quod de his qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere, dictum sit; sic eos, quos aut Barbari, aut Domini castraverant, si inveniuntur aliàs dignissimi, tales ad Clerum suscipit regula. (Dist. 55. Si quis à Medicis.)

HUjus Canonis sanciendi causam dedisse videtur Leontius, qui accusatus de commercio cujosdam juvenculæ mulieris, jussusque proinde ut ab ejus contubernio abstineter, seipsum castrandum dedit, quò ita liberè ejus commercio uti posset: & nihilominus cùm Presbyter esset, depositus est, & ad Arrianns defecit. Athanasius de fuga sua in fine, & epist. ad Solitarios. Sed & quidam ex præpostero zelo, exemplo Origenis ad venerem comprimendam seipsos abscindebant. (Leontius.)

In fine hujus Canonis dicitur: *Tales ad Clerum suscepit regula*. Alia editio: *Admittis Canon*, vetus scilicet vigesimus Apostolorum Canon: nam in nulla alia Synodo reperitur, sed tantùm inter eos, qui ab Apostolis traditi, & à Clemente conscripti sunt.

CANON II. *De his qui post Baptismum statim ad Clerum applicantur.*

QVoniam plura aut per necessitatem, aut aliàs cogentibus hominibus adversùs Ecclesiasticam facta sunt regulam, ut homines ex Gentili vita nuper accedentes ad fidem, & instructos brevi tempore, mox ad lavacrum spirituale perducerent, simulque ut baptizati sunt, ad Episcopatum, vel Presbyterium promoverent; optimè placuit, nihil tale de reliquo fieri: nam & tempore opus est ei qui catechizatur, & post Baptismum probatione quamplurima; Manifesta est enim Apostol. script. quæ dicit: *Non neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat, & in laqueum diaboli*. Si verò processu temporis aliquod delictum animæ circa personam reperiatur hujusmodi, & à duobus vel tribus testibus arguatur; à Clero talis abstineat. Si quis autem præter hæc fecerit, quasi contra Magnum Concilium se efferens, ipse de Clericatus honore periclitabitur. (Dist. 48. Quoniam plura.)

HOc Canone decernitur, ut Neophyti, id est, recens baptizati, non ordinentur Episcopi aut Presbyteri. Huic derogatum fuit in Ambrosio & Nectario, ad sedandos concitatos tumultus, & ob insigniorem aliquam personam.

CANON III. *De subintroductis mulieribus.*

Dist. 32. Interdixit.

INterdixit per omnia Magna Synodus non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem: nisi fortè aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantùm personas, quæ omnem suspicionem effugiunt.

SAnctus Basilius epist. 17. ad Paregor. in Addit. hujus Canonis authoritate nisus, non permisit septuagenarium senem secum habitantem habere mulierem, sed inquit: *Ejice illam ex adibus tuis, & trade in Monasterium. Sit illa cum virginibus, tu inter viros ministra. Lege*, ait, *Canonem à sanctis Patribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui manifestè interdixit, ne quis mulierem subintroductam habeat.* Unde Hieron. epist. 50. in fine: *Apostoli, vel virgines, vel post nuptias continentes: Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post Sacerdotium in æternum pudici.* Vide Baronium anno 325. num. 148. & trib. seqq. item an. Dom. 58. num. 17. & 22. seqq. Bellarmin. lib. 1. de Clericis, cap. 20. in argumenti sexti solutione.

CANON IV. *Episcopi qualiter debeant ordinari.*

Dist. 64. Episcopo ab omnibus.

EPiscopum convenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in Provincia, Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnino modis in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum quæ geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur Episcopo.

VIde quæ sunt annotata ad 1. Canonem Apostolorum.

CANON V. *De excommunicatis Clericis, vel laicis.*

11. q. Servetur ista sententia.

DE his qui communione privantur, seu ex Clero, seu ex laïco ordine ab Episcopis per unamquamque Provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiratur autem, ne pusillanimitate, aut contentione, aut alio quolibet Episcopi vitio videatur à congregatione seclusos. Ut hoc ergo decentius inquiratur, benè placuit, annis singulis per unamquamque Provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus simul Episcopis congregatis Provinciæ, discutiantur hujusmodi quæstiones. Et sic qui suo peccaverint evidenter Episcopo excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur, usquequò * vel in communi, vel Episcopo placcat humaniorem pro talibus ferre sententiam. Concilia verò celebrantur, unum quidem ante Quadragesimam Paschæ, ut omni dissensione sublata, munus offeratur Deo purissimum: secundum verò circa tempus Autumni.

** Episcoporum congregationi placeat.*

D. 18 Habeatur semel.

IN hoc Canone præcipitur, ut excommunicati ab uno Episcopo ubique vitentur. Scio Scotum in 4. dist. 19. q. 1. art. 5. dixisse, non esse ubique vitandum, propter limitatam excommunicantis jurisdictionem. Sed alienum est ab usu Ecclesiæ, & Canonum præceptis: & ideò non oportet ad aliquod extremum declinare. Fatendum est enim, excommunicatum esse ubique vitandum, non quia Jure divino ita cautum sit; nec propter solam jurisdictionem particularis Episcopi, sed propter institutionem talis censuræ, quæ auctoritate totius Ecclesiæ ita facta est, ut à quocunque applicata fuerit, hanc universalem vim habeat, ut in hoc Canone apertè dicitur, & in cap. *Sicut Apostoli.* Cum duobus seqq. insinuatur. 11. q. 3 & est ferè aperta declaratio Innocentij III. cap. *Ad reprimendam de Offic. Ordin.* Imo si feratur sententia excommunicationis sub conditione vel in diem certum, & antequam conditio vel dies adveniat, desinat esse subditus transferendo domicilium, tenet Hostiensis extra. *de appellat.* cap *præterea* quod tenet sententia, nisi pendente conditione appelletur.

CANON VI. *De primatu Episcoporum Metropolitanorum,*

Dist. 65. Mos antiquus.

ANtiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Lybiam, & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam, cæterasque Provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis. Illud autem generaliter clarum est, quòd si quis præter sententiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc Magna Synodus definivit, Episcopum esse non oportere. Sin autem communi cunctorum decreto rationabili, & secundùm Ecclesiasticam regulam comprobato, duo aut tres propter contentiones proprias contradicant, obtineat sententia plurimorum.

OBservandum circa hunc canonem primò, ex Nicolao I. in epist. ad Michaelem, Concilium Nicænum nihil statuisse circa Romanam Ecclesiam, quoniam potestas ejus non ab hominibus, sed à Deo est: sed tantùm ex forma Romanæ Ecclesiæ constituisse statum aliarum Ecclesiarum. Non enim dicit Concilium, *Habeat Romanus Episcopus hujus vel illius regionis administrationem*; sed ait: *Habeat Episcopus Alexandrinus curam Ægypti & Lybiæ, quoniam Romanus Episcopus ita consuevit*, ubi apertè Romana Ecclesia fit regula aliarum, & nihil circa eam propriè statuitur. Itaque errant qui falsæ Ruffini versioni innitentes dicunt, à Concilio Niceno certos fines assignatos Romano Pontifici, ut nimirum solùm curam gerat suburbanarum Ecclesiarum. Secundò est observandum, in libris vulgatis deesse initium hujus Canonis, quod tale est: *Ecclesia Romana semper habuit primatum: antiqua autem consuetudo servetur*, &c. vel ut alij legunt: *Mos autem perduret*, &c. Sic enim iste Canon citatur in Chalcedonensi Act. 16. à Paschasio Episcopo. Quocirca in eodem Concilio Chalcedonensi Act. 16. post lectum hunc Canonem sextum Nicæni Concilij Judices dixerunt: *Perpendimus, omnem primatum & honorem præcipuum, secundùm Canones, antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conservari.* Tertiò observandum est, illa verba: *Quia &*

Primatus Romani Pontificis.

vrbis Romæ Episcopo parilis mos est, non significare æqualitatem, sed tantùm quamdam similitudinem: sicque hoc verbo usus est summus orator Arati phænomena Latinè interpretans, cùm ait, consimili specie stellas parilique colore, notat Turrianus pro epist. Pontif. l. 3. cap. 3. sub finem. Quantum autem distent simile & æquale ignorare non licet in præcipua controversia Nicæni Concilij, unde ex verbo *parilis* non bene concluditur æqualitas Alexandrini Patriarchæ cum Romano Pontifice. Et sanè si Episcopus Romanus est primus & præcipuus Patriarcha, quomodo credibile est illi assignatam angustissimam regionem, aliis autem Patriarchis minoribus latissimam? Nam Antiochenus habuit totum orientem; Alexandrinus tres amplissimas Provincias, Ægyptum, Lybiam & Pentapolim; Romanos autem habuisset tantùm suburbanas Ecclesias, id est, sex Episcopatus Romæ vicinissimos. Deinde, illa particula *quoniam*, rationalis particula est: non est autem bona ratio, ut Episcopus Alexandrinus trium Provinciarum curam gerat, quia Romanus Episcopus curam gerit suburbanarum Ecclesiarum. Igitur aut ratio Concilij nihil valet, aut non rectè Concilij sententiam Ruffinus exposuit, quod infra magis discutietur. Denique, Concilium Nicænum, nec ut citatur in Concilio VI. Carthaginensi, nec ut legitur in Concilio Chalcedonensi, Act. 6. nec ut habetur in proprio loco in Tomis Conciliorum, nec ut est apud Abbatem Dionysium, meminit suburbanarum Ecclesiarum, sed tantùm ait: *Habeat Alexandrinus Episcopus potestatem in tota Ægypto, Lybia, & Pentapoli, quoniam & Episcopo Romano talis consuetudo est.* Itaque mera divinatio fuit illa Ruffini, quem sequitur Calvinus, de suburbanis Ecclesiis, & propter quam Carolus Molinæus 9. quæst. 2. cap. *Episcopi*, asserit in Nicæno statutum fuisse ut unus Patriarcha nihil posset in provincia alterius, non excepto, sed comprehenso Archiepiscopo Romano.

Vera igitur explicatio est, Alexandrinum debere gubernare illas provincias, quia Romanus Episcopus ita consuevit, id est, quia Romanus Episcopus ante omnem Conciliorum definitionem consuevit permittere Episcopo Alexandrino regimen Ægypti, Lybiæ, & Pentapolis: sive consuevit per Alexandrinum Episcopum illas Provincias gubernare. Sic intellexit hunc Canonem Nicolaus I. in epist. ad Michaelem, nec apparet ulla alia probabilis expositio. Illique videtur suffragari textus Græcus. τοῦτο σύνηθές ἐστι, id est hoc assuetum est. Quod non significat parilitatem, nec exinde colligi potest æqualitas inter Alexandrinum & Romanum Episcopum, ut notat Joverius ad marginem hujus Canonis.

CANON VII. *De honore Episcopi Ierosolymitani.*

QVia consuetudo obtinuit, & antiqua traditio, ut Æliæ Episcopus honoretur; habeat honoris consequentiam, salva Metropoli propria dignitate.

ÆLiæ, seu quod idem est Jerosolymis, Ecclesia per annos quingentos ferè usque ad Juvenalem ejusdem Ecclesiæ Episcopum, Patriarchalis nomine, non re, honore, non potestate habita est; sic ut Episcopus illius Ecclesiæ quarto quidem loco in Conciliis sederit; verùm nulli Archiepiscopo vel Episcopo instar aliorum Patriarcharum præfuerit. Ipsum autem Cæsareensi Archiepiscopo Palestinæ Metropolitano, & Antiocheno Patriarchæ, qui toti Orienti præsidebat, subjectum fuisse testantur Hieronymus in ep. ad Pammachium, Leo epist. 62. ad Maximum Antiochenum, Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 24. Nihil ergo Magna Synodus Jerosolymorum Ecclesiæ contulit, nisi ut honor qui ex antiquo usu ei deferri solebat, Juribus & subjectione Metropolitani salvis, eidem deferatur. Idque propterea, quod Jerosolymitana Ecclesia mater omnium aliarum Ecclesiarum (sic enim nominatur in epist. Synodali Concilij Constantinopolitani Oecumenici ad Damasum quæ extat apud Theodoretum lib. 5. cap. 9.) appellata fuerit, adeoque non immeritò ipsius civitatis Episcopus eum honorem, ut inter Apostolicarum Ecclesiarum Antistites sederet, in litteris quoque ita nominaretur, antiquitus consecutus fuisse videatur. Baronius anno præd. num. 139. Errat igitur Theodorus Balsamon non tantùm hac in re, quod à patribus hujus Concilij Jerosolymitanum Patriarcham Romano, Alexandrino, & Antiocheno superadditum esse putet: verùm & in eo, quod Constantinopolitanus Patriarchatus in eodem Concilio sit institutus. *Patriarchatus.* Quod Constantinopolitanus in Constantinopolitano I. & Chalcedonensi Concilio non solùm Patriarchatum adipisci, sed etiam secundum locum inter Patriarchales sedes obtinere conatus fuerit, verum est: ante Justiniani autem tempora eumdem id à Romanis Pontificibus impetrasse, nullo authentico scripto probari potest. Post annum Domini 500. Justiniani Imperatoris operâ, & Rom. Pontificum permissione, nullo amplius reclamante, Constantinopolitanum & Jerosolymitanum Episcopum in numerum Patriarcharum relatos fuisse concedo. Vide Bellarminum lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 24.

CANON VIII. *De hæreticis revertentibus.*

DE his qui se nominant Catharos, id est, mundos, si aliquando venerint ad Ecclesiam Catholicam, placuit sancto & Magno Concilio, ut impositionem manûs accipientes, sic in Clero permaneant. Hæc autem, præ omnibus, eos scriptis convenit profiteri, quod Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscipiant, & sequantur; id est, & bigamis se communicare & his qui in persecutione prolapsi sunt, erga quos & spatia constituta sunt, & tempora definita, ita ut Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ placita sequantur in omnibus. Vbicunque verò, sive in vicis, sive in civitatibus ipsi soli reperti fuerint ordinati, qui inveniuntur in Clero, in eodem * habitu perseverent. *ordine.* Vbi autem Catholicæ Ecclesiæ Episcopo vel Presbytero constituto, quidam ex illis adveniunt, certum est, quod Episcopus Ecclesiæ habebit Episcopi dignitatem. Is autem qui nominatur apud eos Episcopus, honorem * Presbyterij possidebit: *Presbyterii.* nisi fortè placuerit Episcopo, nonnisi eum honore censeri. Si verò hoc ei minimè placuerit, providebit ei aut Chorepiscopatus, aut Presbyterij locum, ut in Clero prorsus esse videatur: ne in una civitate duo Episcopi probentur existere.

A Patribus Nicæni Concilij edita Synodali constitutione prohibitum fuisse, ut non plures Episcopi sint in una civitate, ex Innocentij Romani Pontificis epistola, quæ extat apud Sozomenum lib. 8. cap. 26. apertè constat: qua in causa S. Chrysostomus adversùs eos qui in locum viventis alium Episcopum creassent, Nicænum Canonem id prohibentem citat. Augustinus etiam epist. 106. & alibi, se per ignorantiam excusat, quod Valerio prædecessore suo adhuc vivente, contra Nicæni Concilij Canonem, prohibentem ne duo sint in una civitate Episcopi, ordinatus fuerat. Verba illius hæc sunt: *Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patre & Episcopo meo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo:*

quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam.

CANON IX. *De Presbyteris sine examine constitutis.*

D. 81. Si quis sine.

SI qui Presbyteri sine examine sunt promoti, vel cùm discuterentur, peccata sua confessi sunt, & homines contra Canones promoti, manus confessis imponere tentaverunt; tales regula non admittit: quia quod irreprehensibile est Catholica defendit Ecclesia.

CANON X. *De lapsis Clericis ordinatis.*

QVicunque de lapsis ad ordinem Clerici promoti sunt per ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem, hoc Ecclesiasticæ non præjudicat regulæ. Cogniti namque deponuntur.

CANON XI. *De his qui sponte lapsi sunt, qualiter debeant pœnitere.*

DE his qui præter necessitatem prævaricati sunt, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid hujusmodi (quod factum est sub tyrannide Licinij) placuit Synodo, quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari. Quicunque ergo veraciter pœnitudinem gerunt, tribus annis fideles inter audientes habeantur; & sex annis omni se contritione dejiciant: duobus autem annis sine oblatione populo in oratione communicent.

4. gradus pœnitentiæ.

IN hoc Canone annotare licet tres gradus ultimos pœnitentiæ canonicæ, cui subjiciebantur nonnulli ob graviora quædam & notoria peccata à perceptione Eucharistiæ exclusi. Hi autem gradus erant quatuor, de quibus meminerunt inter alios S. Gregorius Neocæsariensis, S. Basilius & Zonaras. 1. gradus seu ordo fuit προσκλαύσεως, id est, luctus: qui autem ei subditi erant oratorium ingredi prohibebantur & concionem audire manentes sub dio & inter hyemantes ac satanæ traditos. 2. gradus erat ἀκροάσεως auditionis, quod ij qui erant in eo ordine audire poterant concionem cum Catechumenis in narthice seu vestibulo templi, quod νάρθηξ & πρόναον dicebatur, unde concionem popularem illâ quam habet Curatus *prosne* appellamus. 3. gradus ὑποπτώσεως .i. substrationis, quia qui in eo erant non stantes, sed semper genuflexo orabant, substratique ad pedes Presbyterorum & supplices impositionem manuum accipiebant, nudis pedibus, crine demisso in parte templi sinistra, in qua Missam Catechumenorum audiebant. Quamvis non uno modo se habuerint ubique tales pœnitentes, ut ex variis Canonibus infrà patebit. 4. demum gradus erat συστάσεως, id est, consistentiæ, in quo pœnitentes cum aliis Christianis toti sacrificio Missæ & orationibus intererant, attamen nondum Eucharistiam percipiebant, nec panes consecrandos offerebant ut alij. Quia verò non omnes isti gradus decurrebantur à singulis, sed absque primo admittebantur aliquando ad secundum aut absque secundo ad tertium, ideò hic Canon Nicænus prætermisso primo gradu de tribus ultimis tantùm hic agit: sicut Gregorius Neocæsariensis can. 11. aliquos subdit tertio & quarto gradui, omissis cæteris, quasi per saltum. Vide dicta in Apparatu parte 3.

CANON XII. *De deponentibus militiæ cingulum, & non perseverantibus.*

QVicunque vocati per gratiam, primum quidem * impetum monstraverunt, deponentes militiæ cingulum; postmodum verò ad proprium vomitum sunt relapsi, ita ut quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis, post triennij tempus quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propositum & speciem pœnitentiæ convenit explorare. Quotquot enim metu, & lachrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipsis conversionem suam non simulatione demonstrant; hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: postmodum verò licebit Episcopo de his aliquid humanius * cogitare. Quicunque verò indifferenter tulerunt, & aditum * introeundi Ecclesiam, sibi arbitrati sunt ad conversionem posse sufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant.

* voluntatem.

* consulere.

* habitum non introeundi: sive habitum introeundi.

HIc Canon intelligendus est de pœnitentibus publicis ob gravissima eaque publica quædam peccata, qualia erant maximè homicidium, adulterium, & in idololatriam a fide Christiana prolapsio, aliaque his similia, quæ in Christianis severè ulciscebatur Ecclesia per graves diuturnasque pœnitentias, ante quarum perfectam executionem ad participationem Eucharistiæ ac sacrosancti sacrificij eos vix admittebat, ita ut etiam post unicam reconciliationem relapsos in eadem peccata tanquam excommunicatos haberet etiam in fine vitæ, ex præscripto aliquot canonum, quorum tamen severitatem alij canones aliquantulum lenierunt. Indicat disciplinam hanc Tertullianus lib. de Pœnit. c. 7. *Hæc igitur venena ejus providens Deus, clausâ licet innocentiæ januâ & intinctionis serâ obstructâ, aliquid adhuc permisit patere. Collocavit in vestibulo pœnitentiam secundam quæ pulsantibus pateфaciat, sed jam semel quia jam secundò, sed amplius nunquam quia proximè frustra.* Hæc tamen pœnitentia exterior & canonica nihil præjudicij afferebat pœnitentiæ sacramentali, in qua secretè peccata confitentes Sacerdoti debitâ potestate ac Jurisdictione donato absolutionem coram Deo ad securitatem animæ interim consequebantur: quemadmodum videmus adhuc in Monasteriis vitæ austerioris, ob gravissimas quasdam culpas, nonnullos religiosos variis pœnis ac satisfactionibus per multa tempora obnoxios esse, nec censeri absolutos, sine præjudicio tamen absolutionis sacramentalis, quam per secretam confessionem consequi possunt. Nec enim (quantumcumque varia fuerit praxis pro varietate locorum aut temporum & pro quorumdam particulari arbitrio) ex præscripto Ecclesiæ universalis peccata sua secretè confessi Sacerdotibus jurisdictione sufficienti præditis (ut crescente numero Christianorum aliquos necesse fuit constitui per Episcopos ad id muneris) ab absolutione sacramentali ejecti sunt, si verè pœniterent & emendationem satisfactionemque ab Ecclesia decretam seriò proponerent. Testatur id inter cæteros D. Leo epist. 80. c. 2. *Illam etiam contra Apostolicam Regulam præsumptionem, quam nuper agnovi à quibusdam illicitâ usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri (de pœnitentia videlicet quæ ita à fidelibus postulatur) ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio publicè recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus judicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudanda,*

Duplex pœnitentia, canonica & sacramentalis.

A *danda, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, quia tamen non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur: dum aut erubescunt aut metuunt inimicis sua facta reserari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentis precator accedit.* Si ergo contra traditionem Apostolicam præsumptio est exigere publicam peccatorum confessionem & inficiari vim secretæ confessionis ad peccati absolutionem, non possunt aliter intelligi hujusmodi Canones quam de reconciliatione quadam Canonicâ & cæremoniali ad satisfaciendum in foro Ecclesiæ pro peccatis publicis: & qui in primis B Ecclesiæ sæculis nonnisi unicum genus pœnitentiæ volunt agnoscere quæ fuerit publica duntaxat, nihil aliud moliuntur quam ut Sacramentum Pœnitentiæ omninò evertant, Sacramentalisque absolutionis robur enervent. Quare & Concilium Trident. cum docuisset publicam confessionem nullo divino præcepto mandatam fuisse, subjungit illico, *Nec satis consultè humanâ aliquâ lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda.* Sess. 14. cap. 5. Quare si Ecclesia à Spiritu sancto directa nihil inconsultè unquam decrevit, non est ex ejus decretis quod aliqui in theatrum & coram multitudine peccata sua non vulgata, in publicum prodiderint. Sed sicut in judicijs sæcularibus peccata alicujus fiunt publica vel ex notorio facti, vel ex accusatione ac convictione per testes, vel ex propriâ rei confes- C sione ad judicis interrogationem quibus proinde mulctæ ac pœnæ tunc decernuntur: itidem accidebat olim inter Christianos etiam laicos, super quos Episcopi tunc eandem authoritatem exercebant, qualem nunc ferè adhuc tenent super Clericos ac Ecclesiasticas personas eorum juri in pluribus subditas, ut plurimorum peccata cum ad notitiam extra Sacramentum pervenissent, varijs pœnis, subderentur, non ad meram vindictam sed tam ad ædificationem Ecclesiæ, quam ad salutem perpetrantium, qui tunc dicebantur pœnitentes, salvo interim Pœnitentiæ Sacramento ac secretâ confessione Sacerdoti factâ, quæ semper fuit sufficiens, ut D. Leo asserit: salvâ quoque satisfactione per Sacerdotem eumdem secretò impositâ: licet hæc antiquis temporibus severior fue- D rit, & magis ad normam Canonum conformata. Sed nihil melius istam Ecclesiæ disciplinam repræsentat quam praxis religiosa quæ cum Sacramentali Pœnitentiâ servat adhuc culparum gravium, graviorum ac gravissimarum pœnitentias varias, inter quas etiam non desunt excommunicationum quædam species. Porro sicut pœnitentiam impositam bono animo ac cum fervore peragere studenti, remitti potest nonnunquam ab æquis præpositis aliquid de ejus rigore ac prolixitate: ita hic Canon vult ut Episcopi possint cum pœnitentibus ob resumptum militiæ cingulum benignius agere, postquam per triennium in ordine Catechumenorum qui tantum prædicationi & Missæ initio seu primæ parti intererant, permansissent bono animo ac cum debitâ humilitate, nec vult ut totum E tempus pœnitentiæ assignatum expleant, si ita videatur Episcopis. Unde emendandum est istod, *postmodum*, & reponendum *cum hoc*, ut textus Græcus significat, *μετὰ τοῦ*. Nam adverbium *μετὰ* si genitivum regat, non significat *post*, sed significat *cum* ut hîc. Unde nihil aut parum habent novæ pœnitentiæ buccinatores nostri temporis quo se ex hoc Canone tueantur & pœnitentiam Sacramentalem ut administrari solita est, impetant, in qua non peractâ satisfactione datur absolutio. Sed de his nonnulla dedimus in examine pœnitentium part. 3. edit. 3. p. 5. Est autem rursus observandum quod non omnis militia hîc inter peccata deputetur, est enim istud error Manichæorum, quos

Peccata secreta.

Episcopus pœnitentiam mitigabat.

A sæpius damnat D. Augustinus, ut lib. 22. contra Faustum cap. 74. & sequent. *quid enim*, inquit, *culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est non religiosorum.* Hæc tantum ergo militia hîc inter peccata adscribitur, quæ est signum idololatriæ. Olim enim cingulum militiæ fuit res magni honoris & commodi, propter magna privilegia militibus concessa: & propterea antiqui Imperatores Ethnici, persecutionis tempore cingulum militiæ iis qui Christiani erant, fidemque negare recusabant, ut patet apud Eusebium libro 8. cap. 4. lib. 9. cap 10. auferre, & exauctorare consueverant. Quam ob causam cùm plures Christianorum militum ardore fidei cingulum abjicerent, sine honore potiùs quàm fide vivere malentes; ac demum posteaquam mundi & B honoris tentationibus devicti essent, idem cingulum parati deinceps fidem ejurare, vicissim ambirent: Concilium iisdem severam hanc pœnitentiam imposuit. Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 8.

Militia cingulum honorificum.

CANON XIII. *De extremè laborantibus.*

DE his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur; ita ut si quis egreditur de corpore ultimo & necessario Viatico minimè privetur. Quòd si desperatus, & consecutus communionem, oblationisque particeps factus, iterum convaluerit; sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequun- C tur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi * communionis gratiam tribui, Episcopus * probabiliter ex oblatione debebit.

Canon indulgentia.

Eucharistia.

Postquâ probaverit dare.

NOta duplicem communionem. Nota veritatem corporis Christi. Nota in quo molitur rigor Concilij Elibertini, circa morientes. Nota insuper olim usum fuisse asservandi Eucharistiam, ut enim Groperus observat, de asservatione Corporis & Sanguinis Christi, Eucharist. art 2. cap. 16. si nullum esset reservatum viaticum, multi haud dubio vel nocturnis vel aliis, quibus fas non est conferrare viaticum, horis, subito exitialibus correpti morbis, atque supremo illo necessario viatico è corpore emi- D grassent: cum tamen Concilium velit curâ & diligentiâ atque probatione Episcopi agendum esse, uti ne quis viatico defraudetur. Quamvis non desint, qui per ultimum & necessarium viaticum, remissionem peccati intelligunt, quæ nunquam pœnitentibus in fine vitæ denegata fuerit, sicut Concilij Canon asseverat: quapropter denegationem communionis toties inculcatum per Canones Elibertinos & alios de Eucharistiæ privatione interpretantur, ad quam hoc Concilium omnes sine discrimine admittit ultimis verbis. Gregorius Ambianas observatione 3. ad cap. 22. Tertull. *de pudicitia.* Pœnitentiæ disciplinam quoties antiqui novaverunt, imo si nostros novantes audias, quoties depravaverunt? Si enim observes quod & observavit Albaspinæus, quò E decliviora sunt Concilia, eò semper in misericordiam propensiora, semper subinde aliquid de pristinæ inclementiâ disciplinæ subtrahunt, semper jugum sensim minuunt, donec ad Nicænum ventum est, in quo ita effusa in omnes gratia, ut vix ulla avitæ disciplinæ deprehendas vestigia. Omnibus enim etiam & monstris indultum est, nec ulli prorsus beneficium absolutionis, maximè in exitu denegatum est. Quis autem calumniam Concilio importet, quod necessitati temporum succubuerit, quod multorum saluti consuluerit potius quam paucorum malè feriatorum impetigini? Quis medicum accuset, qui poculo potius sanet quam ferro, qui animadvertens priora re-

Posteriora Concilia minus severa.

media non succedere alia excogitat mitiora & utiliora, licet forte minus ardua, imo minus mordacia. Hæc ibi & plura in eos apta qui errorem Ecclesiæ post lectionem aliquot Patrum objiciunt.

CANON XIV. *De Catechumenis, ad idem.*

& [*]

DE Catechumenis * lapsis, sancto & magno Concilio placuit, ut tribus annis sint inter audientes tantummodo: post hæc autem cum Catechumenis orent.

CANON XV. *Episcopus non transferatur de civitate in civitatem.*

7. q. 1. Non oportet Episcopum.

PRopter multam perturbationem, & seditiones quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita ut de civitate ad civitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus * transferatur. Si quis autem post definitionem sancti & magni Concilij tale quid agere tentaverit, & se hujuscemodi negotio mancipaverit; hoc factum prorsus irritum ducatur, & restituatur Ecclesiæ, cujus fuit Episcopus, aut Presbyter, vel Diaconus ordinatus.

[*] Transeat

CANON XVI. *Ecclesiastici à propria Ecclesia discedentes, non recipiantur.*

7. q. 1. Si quis autem.

QVicumque temerè aut periculosè, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoscentes Ecclesiasticam regulam, discedunt ab Ecclesia, Presbyteri, aut Diaconi, vel quicumque sub regula prorsus existunt; hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi; sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas Parœcias revertantur. Quòd si non fecerint, oportet eos communione privari. Si quis autem ad alium pertinentem audacter invadere, & in sua Ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente Episcopo, à quo discessit is qui regulæ mancipatur; ordinatio hujusmodi irrita comprobetur.

Dist. 71. Si quis ausus fuerit.

CANON XVII. *Ecclesiastici usuras non sectentur.*

14. qu. 4. Quoniam multi Clerici. Psalm. 14.

QVoniam multi sub regula constituti, avaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique divinæ Scripturæ dicentis: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram:* mutuum dantes, centesimas exigunt; justè censuit sancta & magna Synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiola, id est, sexcupla exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia; dejiciatur à Clero, & alienus existat à regula.

QVid sit esse sub regulâ, constitutum esse, & alienum existere à regulâ, probabile est, regulam illam pro quâ in textu Græco est *Canon*, significare catalogum eorum Clericorum ac etiam Diaconissarum ac viduarum quæ ex bonis Ecclesiæ publicis per Episcopum dispensatis nutriebantur, a quo catalogo excludebantur Clerici, ob varia peccata, ἀλλότριον τοῦ κανόνος εἶναι, alienus existat à regulâ, ait Synodus. Quò referendum est quod dicitur can. 19. de Diaconissis & his qui sub regulâ versantur, id est in catalogo descriptæ sunt. Porro illo tempore hæc nota erant & ad intelligendum facilia, quæ hodie post mutatas consuetudines obscura sunt. Sicut seqoitur quod de usuris, nam centesima usura est quæ in centum mensibus sortem exæquat, id est octo annis & aliquot mensibus: non benè ergo accipitur pro eâ quæ sorti æqoiparatur in anno, ut sumit glossa decreti dist. 47. *aut Hemiola.* Versio Isidori mercatoris. Vel species frumentorum ad septuplum dare. Cæterum Ruffinus aliter habet Canone 19. aut frumenti vel vini ampliationem, quod solet in novo datum, vel sesquiplum, vel etiam duplum recipi. Ex quibus lux aliqua affulget obscuritati hujus Canonis. Est autem sesquiplum rei, res ipsa solida cum sua dimidia, unde duplum est quid amplius: versio tamen Isidori magis probanda, qua prohibetur mutare frumentum cum conditione solvendi annuatim septimam partem usque ad solutionem sortis integræ.

CANON XVIII. *Ne Diaconi sacram Communionem porrigant.*

Dist. 93. Pervenit.

PErvenit ad sanctum magnumque Concilium, quòd in quibusdam locis & civitatibus, Presbyteris gratiam sacræ Communionis Diaconi porrigant; quod nec regula nec consuetudo tradidit, ut ab his, qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi Corpus accipiant. Nec-non & illud innotuit, quòd quidam Diaconi ante Episcopos sacra * Oblata contingant. Hæc igitur omnia resecentur; & in sua Diaconi mensura permaneant, scientes, quòd Episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo post Presbyteros gratiam sacræ Communionis accipiant, aut Episcopo eis aut Presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debebit.

[*] Eucharistiam.

CANON XIX. *Paulianistæ ad Ecclesiam revertentes, baptizantur.*

1. Quæst. 1. Si quis confugerit.

DE Paulianistis ad Ecclesiam Catholicam confugientibus definitio prolata est, ut baptizentur omnimodis. Si qui autem de his præterito tempore fuerint in Clero, si quidem immaculati & irreprehensibiles apparuerint, baptizati ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ Catholicæ. Quòd si discussio incongruos eos invenerit, abjici tales convenit. Similiter autem & de Diaconissis, & omnino de his qui sub regula versantur, hæc forma servabitur. Meminimus autem de Diaconissis, quæ in eodem habitu esse probantur, quòd non habeant manus impositionem, & ideò modis omnibus eas inter laïcas deputari.

PAulianistæ reliquiæ & sectarij Pauli Samosateni, si ad Ecclesiam redire contendant, rebaptizari jubentur quod Baptisma ipsis collatum initio nullum fuerit, ideò quia forma eadem, qua utitur Ecclesia, per expressam scilicet SS. Trinitatis invocationem,

non fuerit administratum. Nam in fide SS. Trinitatis quod necessariò fieri debet, haud dubiè non baptizarunt, qui Christum purum hominem esse docentes, gloriosissimæ Trinitatis mysteria abnegarunt. Id quod de Novatianis tempore Stephani Pontificis contra Africanos constitutum fuit, huic Canoni nihil obstat. Hi enim forma legitima baptizati antè fuerant, ideóque ipsos per iteratum Baptismum in Ecclesiæ communionem recipere, sacrilegum fuisset.

Canon XX. *De non flectendo genua in die Dominico.*

QVoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes, ut omnia in universis locis consonanter observetur, placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persolvere.

DIe Dominico Quartodecimani Resurrectionis Dominicæ immemores, genua flectebant, non aliter quàm reliquis diebus profestis. Itaque horum occasione ad decretum de celebrando Paschate hæc Appendix addita fuit, ut sanctum diem Dominicum omnes æquis ritibus peragerent, memoresque se cum Christo resurgente, a morte animæ resurrexisse in spem vitæ æternæ, omnes fideles die Dominico stantes vota persolverent. Baronius anno 58. num. eodem, & anno 325. num. 115.

Extat & alia Editio præfatorum Canonum, Isidori scilicet Mercatoris, quam sequutus est Pater Carranza in sua Summa Concilior. nos Editionem Dionysij Exigui posuimus.

Subscriptiones.

PLurima hic imago nostrorum temporum & eorum quæ experti sumus hoc præsenti anno, sed id obiter.

Legati Papæ primi subscribunt.

In subscriptionibus Concilij quæ manu scriptæ varijs in locis adhuc conservantur, inveniuntur fere 318. Episcopi. Quod si numerus iste completus non est, fieri tamen potuit, ut aliqui ante finem Concilij discesserint, aut ne subdolè quidem subscribere voluerint. Primus autem inter subscribentes invenitur Osius Episcopus civitatis Cordubensis, postea Victor & Vincentius Presbyteri urbis Romæ, deinde Alexander Alexandriæ Episcopus, tum ex omnibus fere totius orbis provinciis alij Episcopi. Tunc enim, ait Cassiodorus histor. tripartitæ lib. 2. cap. 2 completus est sermo ille quo fertur, collectos ex omnibus gentibus quæ sub cœlo sunt viros religiosos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphiliam, Ægyptum & partes Lybiæ circa Cyrenem & advenæ. Romani, Judæi & Proseliti, Cretes & Arabes. Pertinet ad eamdem subscriptionem quod habet Ruffinus histor. Eccles. lib. 10. cap. 5. Defertur ad Constantinum Sacerdotalis Concilij sententia. Ille tanquam a Deo prolatam veneratur. Cui si quis tentasset obniti, velut contra statuta divina venientem, in exilium se protestatur acturum. Sex igitur soli cum Arrio se patiuntur expelli, reliqui vero undecim consilio inter se habito adquiescunt ad scribendum manu solâ non mente. Cujus simulationis auctor præcipuè extitit Nicomediæ Episcopus Eusebius. Quamvis Sozomenus lib. 1. hist. Eccles. cap. 20. ipsum Eusebium cum Teognide tantum Symbolo Nicæno subscripsisse asserat, non tamen Arrij abdicationi. Hæc verò fusius paulo enarrans Nicephorus Eccles. histor. lib. 8 cap. 18. Pauci admodum, inquit, Arrij laudarunt opinionem, paulo post tamen & ipsi fidem eam approbarunt (excepto Secundo & Theona) qui etiam ὁμοούσιον & consubstantialis vocem reprehenderunt. Etant autem hi Eusebius Ni-

Quidam fictè subscribunt.

A comediæ, Teognis Niceæ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricæ, Secundus Ptolemaïdis Menophantus Ephesi, Patrophilus Scytopolis, Narcissus Nerodiadis Episcopi. Dicebant namque ὁμοούσιον, consubstantiale esse, quod ex aliquo sit per participationem aut per germinationem aut per fluxum (quasi non esset sublimior generatio filij, aut ita singularis ut exemplum non haberet, aut non essent alij modo quibus unum potest esse ex alio, ut est splendor ex sole, verbum ab intellectu &c.) ac per fluxum quidem ut paterni liberi, per germinationem ut ex radicibus surculus, per participationem autem, ut ex massâ aurea ramenta duo vel tria. At quia juxta nullam talium modorum rationem ex Patre Filius esset, propterea editam fidei professionem rejicere instituerunt. Et B cum consubstantialis vocem prorsus non receperunt, tum sobscribere decreto ei quo dignitas Sacerdotalis Arrio est abrogata, noluerunt. Quæ res Synodo causam præbuit, ut Arrium atque una omnes qui ejus adhærerent sententiæ, excommunicatos anathemati subjiceret, ac ne quis eorum Alexandriam ingredi auderet, sanciret. Eadem dixit anathema in voces quoque heresis ejus, & librum quem ille contra pietatem compositum, Thaleiam inscripserat, quasi floridum & viridantem, cujus stylus & eloquutio, sicuti ex scripto ipso cognovi simplex & dissoluta, Sotadisque Poëtæ cantilenis persimilis fuit. Ac præterea si quod aliud ejus aut Sectatorum ejus inveniretur scriptum ut id igni mandaretur. Quin capite quoque Constantinus sanxit, si quis quidquam eorum pressim occultasse C nec statim exarsisse compertus esset. Addit quoque Nicephorus ejusdem lib. cap. 23. duos Episcopos qui ante subscriptionem è vitâ discesserant ac sepulturæ mandati erant, obtestantibus ad eorum sepulchrum Patribus ut quoniam nullo obstaculo interposito Trinitatis splendorem clarius intuerentur, libello confessionis fidei sanctissimæ Trinitatis, quem obsignatum ad tumulum deponebant, subscribere vellent, postridie cum ad locum redussent, in libello subscriptiones eorum aliis insertas adhucque recentes in hæc verba conceptas invenerunt. *Chrysantus & Musonius qui cum Patribus omnibus, in sanctâ primâ Oecumenicâ Nicænâ Synodo consensimus, quamvis corpore translati, manu tamen propriâ nos quoque libello subscripsimus.* Neque hic prætermittendum quod censet Card. D Baronius ad annum 325. num. lxv. de Episcopis illis qui subdolè & manu potius quam mente subscripserunt, eorum deditionem, quâ acquievisse Synodo visi sunt, similem fuisse fugæ Parthorum; sic enim contra Arrium scribunt, ut in sedibus suis relicti, inde pro Arriô (quod fecerint) validius dimicarent. Sed & plures ex iis metu Imperatoris id fecisse ac metu multitudinis tot Episcoporum propheticam in se reprehensionem traxerunt, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Nec omni suspicione vacat Eusebius Pamphili Cæsareæ Palestinæ Metropolitanus, qui dubius aliquantulum atque per aliquod tempus assensione retentâ, tandem subscriptione suâ decreta Concilij approbavit. Ecclesiæ quoque suæ quærenti definitionem Synodi, eam misit professio- E nem in qua consubstantialis nomen retinebat, ut suspicionem hæresis à se amoveret, licet in suis libris de demonstratione Evangelicâ Arianisare videatur. Post omnes subscripsit & ipse Imperator, non parum testatus amorem suum ad Christum, cujus crucis adspectu ad Imperij fastigium devicto Maxentio pervenerat, dignus, de quo diceret ejus Panegyristes, quod cum anima illius è corpore soluta ab Angelis interrogaretur, quid toto vitæ decursu egisset, respondent uno verbo, *dilexi.* Sicut de Magno Theodosio dixit D. Ambrosius postea. Quasi diceret: Ex quo Christus se mihi noscendum præbuit, amavi semper, ejusque honorem omni conatu promovere studui.

Consubstantiale quid.

Constantiô ni decretum in libros Arrii.

Miraculû de mortuis subscribentibus.

Niceph. l. 8. c. 20.

SECVNDA PARS

Epistolas Synodales exhibens.

Præambulum, pro eodem Concilio Nicæno, tempore Sylvestri Papæ primi.

Anto sanè certius ac sacratius nobis esse debet hoc Concilium, quanto contentiosius olim orbis Christianus variis propter ipsum concussus est tumultibus & dissidiis, dum contra illud insurgeret totis conatibus mundi dominus Imperator Constantius Augustus, Constantini maximi filius. Congregans enim multa & numerosa Episcoporum Concilia, jam in Oriente, jam in Occidente, quibus acta sacratissima hujus Concilij rescinderet, in eam postremò angustiam redegit Ecclesiam Catholicam, ut in tribus tantum Episcopis assertio ejus fidei consistere videretur, teste Hieronymo, in Athanasio (videlicet) Alexandrino, Hilarióque Pictaviensi, & Romano Pontifice Liberio. Quibus etsi plures in Occidente potissimum suffragarentur, hos tamen ille sic exagitavit exiliis, & persecutionibus, ut Liberius tandem fractus ærumnis, in sententiam impij Principis, dum restitueretur, cessisse sit judicatus. Nisi igitur in solidissima fidei petra (super quam Ecclesiam suam extruxit Christus) fuissent decreta & hujus Concilij acta per Spiritum sanctum fundata, prævaluissent utique tam præpotentes illæ inferorum portæ, quæ sæpe 300. & amplius Episcoporum subscriptionibus per varia Concilia Mediolani, Arimini, Sirmij, Seleuciæ, Antiochiæ, &c. à Constantio Augusto convocata, sacrosanctam hujus Concilij fidem abolere nitebantur, id quod ex historijs Ecclesiastica & tripartita notissimum est. Quanta igitur existimari debet Nicænæ fidei firmitas & certitudo, quam neque potentia atque versutia Constantij Augusti, neque ingenium, & apostaticum Juliani Imperatoris odium, neque decem & amplius Concilia numerosa subscribentium Episcoporum, nec item Valentis August. & Justinæ Aug. impij conatus, nec denique tot populorum, barbarorúmque in Gothis, Vandalisque gentium, sævæ impugnationes evertere atque abolere potuerunt? Nam quia fundata erat supra firmam petram, ideo nec pluviæ subscriptionum Episcopalium, nec flumina popularium vexationum, nec sævi persecutionum imperialium regaliumque venti in domum istam irruentes, eam evertere valuerunt. Stetit immota illius fidei veritas, atque invicta authoritas, dum tot, tantisque quassaretur hæreticorum turbinibus & procellis. Permansit deinde in quieta possessione annis plus mille, ad hæc usque tempora periculosa, in quibus audax impietas hujus quoque Concilij, ut omnium pia instituta sugillare non formidat, dum alius ordines sacros, alius homousij vocabulum contemnit & odit. Sed facilè sustinebit hos novorum hostium impetus & incursus Synodus illa, tot jam seculis firmissimè radicata, & per verbum Domini, cui innititur, in æternum permansura, quidquid in illam dicant, agantque audaces apostatæ. Sic enim publica lege ante M. C. annos de ea statuerunt pij Principes Gratianus, Valentinianus, & Theodosius. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ, & unius, & summi Dei nomen ubique celebretur, Nicænæ fidei dudum à majoribus traditæ, ut divinæ religionis testimonio atque assertione firmatæ, observantia semper mansura teneat. Religiose autem observat numerum Episcoporum, qui huic interfuerunt Synodo, divus Hilarius in eo, quem ad Germaniæ, Galliarumque Episcopos scripsit, tractatu. Et mihi quidem (inquit) ipse ille hic numerus sanctus est, in quo Abraham victor regum impiorum, ab eo, qui æterni Sacerdotij est forma, benedicitur.

Dissidia post Concilium. — *Matth. 16. c* — *Nicæna fides firmitas.* — *Matt. 7. d* — *Esa. 40. b* *Psal. 118.* *C. de sum. trini. & fide cath. l. 2.* — *Genes. 14. d*

EPISTOLA ALEXANDRI, Episcopi Alexandrini ad Episcopos universos.

Dilectissimis atque charissimis, ubique Catholicæ Ecclesiæ comministris, Alexander in Domino salutem. Cum unum Catholicæ sit corpus Ecclesiæ, mandato existente in Scripturis sacris, ut servetur vinculum pacis & unanimitatis, consequens est, debere nostris scribere, & alterutris, quæ apud singulos aguntur insinuare, ut sive patitur, sive gaudet unum membrum, compatiamur, aut congaudeamus adinvicem. In nostra igitur Parrochia nunc egressi sunt viri iniqui, & Christo rebelles, docentes apostasiam, quam rectè quilibet præcurrere suspicetur Antichristo. Et volui quidem, hoc taciturnitati contradere, si quomodo inter solos apostatas consumeretur hoc malum, & non loca alia penetrando, simplicitatem sordidaret auditus. Sed quoniam Eusebius nunc Nicomediæ, putans in se consistere causas Ecclesiæ (quia cum reliquisset Nicomediensem Ecclesiam, non est in eo ultio subsequuta) patrocinatur etiam his apostatis, & scribere utique molitus est, commendans eos, si quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimam hæresim, & Christo rebellem. Ideoque necessarium judicavi, sciens quod in lege scriptum est, ulterius non tacere, sed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos sciatis apostatas, & eorum hæresis verba nequissima caveatis. Si ergo scripserit vobis Eusebius, ne recipiatis eum, nec ejus scripta suscipiatis.

Ea verò, quæ opinantes loquuntur, hujusmodi sunt. Non semper (inquiunt) Deus pater fuit, non semper fuit Dei verbum, sed fuit, quando Deus pater non fuit, Dei autem verbum ex non existentibus factum est. Existens enim Deus, ex non existente, non existentem fecit, quapropter aliquando fuit, quando non fuit. Creatura est enim & factura illius, nec similis est Patri secundum substantiam, neque verus est, neque vera ejus sapientia est, neque verum naturaliter Patris verbum est, sed unus quidem creaturarum & facturarum est. Abusivè autem dicitur verbum & sapientia, factus & ipse, & existens in proprio Dei verbo, & in Dei sapientia, in qua & ipsum, & omnia fecit Deus.

Hæc itaque dicentes, id est, Arrium, & qui cum eo sunt, & in his impudenter instantes, ipsos, & sequaces eorum nos quidem cum Episcopis Ægypti, & Lybiarum, pene centum convenientes anathematizavimus. Qui vero circa Eusebium susceperunt, miscere studentes veritati mendacium, & impietatem cum pietate sociare, sed non prævalebunt. Vincet enim veritas, nec ulla communio est luci cum tenebris, neque concordia Christi cum Belial.

Socrates. Hist. tripar lib. 1. c. 13. — *Eph. 4. a* — *al. unitatis.* — *1. Cor. 12. d* — *Eusebius Nicomediensis.* — *Esai. 58. a* — *Arrianorum falsa dogmata.* — *3. Esdr. 3. a* *2. Cor. 6. c* *Ioan. 1. a*

EPISTOLA ALEXANDRI, Alexandrini Episcopi, ad Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum.

Charissimo fratri & unanimi Alexandro, Alexander in Domino salutem. Appetitus potentiæ hominum pessimorum, avaritiæque propositum, veritati, quæ creditur esse præcipua, solet insidiari, per varias scilicet occasiones resistentes Ecclesiasticæ pietati. Impulsi namque malevoli à diabolo, in eis operante, ad propositam sibi libidinem, & ab omni reverentia resilientes, conculcant judicij Dei timorem, de quibus mihi necessarium fuit patientiæ & reverentiæ vestræ significare, ut ab hujusmodi caveatis, ne

Hist. tripar lib. 1. c. 14. Theod. l. 1. cap. 4.

quis forte præſumat eorum, in Parrochias veſtras accedere, vel per ſe, vel alios. Valent enim magis ad ſeducendum, figmentis uti, vel literis falſitate compoſitis, quæ poſſunt facere præſtigium, ſimplicem fidem, puramque recipientibus. Arrius igitur & Achillas, conjuratione nuper facta, Colloti ſuperbiam, & multò deterius, ſecuti ſunt. Ille namque hoſipſos culpans, peſſimæ voluntatis ſuæ invenit occaſionem, iſti vero dignam illius negotiationem reſpicientes, nequaquam juri Eccleſiæ ſubjacere pertulerunt, ſed ſpeluncas ſibimet latronum ædificantes, inceſſabilia in eis Conciliabula celebrant, noctibus & diebus, contra Chriſtum agentes, & contra nos, praviſque libidinibus exercentur, qui omnem piam & Apoſtolicam accuſantes gloriam, Judaico ſchemate Chriſto rebellare inſtituerunt ſibimet officinam, divinitatem, & æqualitatem cum Patre Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti negantes, omnemque ejus ſalutaris diſpenſationis, & humilitatis propter nos habitæ, vocem decerpentes, prolatione harum, impietatis ſuæ prædicationem exercere nituntur, quippe divinitatis ejus rationem, & ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit apud Patrem, plenius evitantes, paganorum & Judæorum impiam de Chriſto confirmant ſententiam, & laudem propriam (ut aſſolet) aucupantes, omnia quidem (quæ contra nos poſſunt) deriſiooes afferre oegotiantur, ſeditioneſque nobis quotidie, ac perſecutiones inſtituunt, tam jurgia proponentes per aditiones mulierum impudentium, quas ſeducunt, quàm ipſi communi Chriſtianitati derogantes, dum eorum juvenculæ omnes circumeunt vicos, inſuper irrumpibilem Chriſti tunicam, quam milites dividere noluerunt, iſti ſcindere nunc præſumunt. Et nos quidem vitam ipſorum, & nefanda conamina, eo quòd laterent, tardius cognoſcentes, nunc generali decreto, ab Eccleſia adorante Chriſti divinitatem, eos expulimus. Conati ſunt tamen illi diſcurſionibus uti, & adverſum nos machinari, qui apud unanimes comminiſtros noſtros figuram pacis, & unitatis dignitatem ſe exercere fingunt.

al. patiẽt. al. pietate. al. Achilles al. Coluthi. al. Colluchi

Arrij doctrina quæ.

Ioan. 19. c

Arrium excommunicat Alex. Alexandrinus Epiſc.

Non enim, quæ apud nos malè docuerunt, & egerunt, ea fatentur, propter quæ etiam ſunt expulſi, ſed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis eos ratiocinationibus, & quibuſdam obumbrationibus ſepiunt, veriſimilibus vero, & pompoſis, corruptibilem doctrinam ſuam velantes eloquiis, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abſtinentes etiam apud omnes noſtræ pietati calumniari. Unde contingit, quoſdam eorum literis ſubſcribentes, in Eccleſiam ſuſcipi, maximo (ſicut reor) imminente periculo, præſumentibus talia comminiſtris, eo quòd neque Apoſtolica hoc regula patiatur, & effundunt ſuper eos diabolicam efficaciam contra Chriſtum. Quapropter in nullo ſegnis (ô chariſſimi) ad inſinuandam vobis perfidiam eorum, memetipſum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando non fuit Filius Dei, & poſtea factus eſt, qui prius non fuerat talis factus, quia & aliquando factus eſt, qualem & omnem hominem eſſe contingit. Cuncta enim (inquiunt) Deus ex non exiſtentibus fecit, omnium rationalium, & irrationalium creaturis miſcere volentes & Filium Dei. Quibus verbis conſeqoenter aiunt, eum mutabilis eſſe naturæ, virtutis, malitiæque capabilem, cum ex non exiſtentibus eſſe dicatur. Divinas quippe ſcripturas, quibus oſtenditur, eum ſemper eſſe, perimentes, quibuſque palam deſignatur inconvertibilitas verbi, & ſapientia atque divinitas, quæ ſunt Chriſtus. Poſſumus ergo (inquiunt iſti polluti) & nos fieri Filij Dei, ſicut & ille. Scriptum eſt enim: *Filios genui, & exaltavi.* Cumque illatum fuerit eis, quod ſequitur, id eſt, ipſi autem ſpreverunt me, quod naturale non eſt Salvatoris, cum naturæ ſit immutabilis, omni reverentia ſpoliantes ſemetipſos aiunt. Nec aliquam proprietatem habet ad Deum, ſed cum ſit ipſe natura mutabilis, ſcivit de illo Deus præſcientia, & præcontemplatione, quia cum non eſſet ſpreturus, eligendus foret ex omnibus. Non enim (inquiunt) natura, quaſi præcipuum inter alios filios, aliquid habet. Nam & nec naturaliter Dei Filius eſt, nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quando etiam ipſum naturæ mutabilis exiſtentem, propter moderationem, diligentiam & virtutem, non mutatum ad deterius, elegit Deus, cum & ſi Paulus, vel Petrus ad hoc perveniſſet, nihil Jeſus poterat ab horum filiatione differre. Propter reprobationem igitur hujus veſanæ doctrinæ, etiam divinas literas revolventes, propoſuimus illud, quod in Pſalmis de Chriſto dictum eſt: *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis,* &c.

Arrianorum arrogantia.

Eſaia 1. a

Pſalm. 44.

EPISTOLA ARRII,
Ad Euſebium Nicomedienſem Epiſcopum.

DOmino deſiderantiſſimo, homini Dei, fideli, Orthodoxo Euſebio, Arrius (qui perſecutionem ab Alexandro Papa patitur injuſtè, propter vincentem omnia veritatem, quam tu quoque defendis) in Domino ſalutem. Patre meo Armonio veniente ad Nicomediam, rationabile judicavi, te ſalutare per eum, ſciens dilectionem, pariter & affectum, quem circa fratres propter Deum habere dinoſceris. Vehementer nos vaſtat, atque perſequitur, & omnem benignum animum movet adverſum nos Epiſcopus, ita ut etiam de civitate nos expuliſſet, velut homines ſine Deo, quoniam non concordamus ei publicè, dicenti, ſemper Deus, ſemper Filius, ſimul Pater, ſimul Filius coëxiſtit ingenito Deo. Filius ſemper genitus eſt, ab ingenito genitus eſt, neque cogitatione, neqoe atomo qoadam præcedit Deus Pater, ſemper Filius ex ipſo Deo eſt. Et quoniam Euſebius frater tuus Cæſarienſis, & Theodotus, & Paulinus, & Athanaſius, & Gregorius, & Etius, & omnes per Orientem dicunt, quia præexiſtit Deus Filio ſine principio, anathema facti ſunt, præter ſolum Philogonium, & Helladicum, & Macharium homines hæreticos ineruditos, quorum alij quidem dicunt Filium eructationem, alij verò propoſitionem, alij coingenitum, quas impietates nec audire poſſumus, licet innumeras mortes nobis minentur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & ſapimus, & docuimus, & docemus, quia Filius non eſt ingenitus, nec ingeniti pars ullo modo, neqoe ex aliquo ſubjecto, ſed quoniam voluntate, & conſilio, ſubſiſtit ante tempora, & ante ſæcula, plenus Deus, unigenitus, inconvertibilis, & antequam generaretur, aot crearetur, aut prædeſtinaretur, aut fundaretur, non erat, ingenitus enim non erat, perſecutionem patimur, quia diximus, principium habet Filius, Deus autem ſine principio eſt, & quia diximus, ex noo extantibus eſt, (ſic autem diximus, ſecundum quod, nec pars Dei eſt, nec ex aliquo ſubjecto) propterea perſequutionem patimur. De cætero tu noſti. Valere te in Domino, opto, memorem tribulationum noſtrarum, collucianiſta vere Euſebi, id eſt, pie. Hanc igitur Euſebius dum ſuſcepiſſet epiſtolam, & ipſe venenum ſuæ impietatis evomit, ſcripſitque idem hoc modo Paulino Epiſcopo Tyri.

Hiſ. tripart. lib. 1. c. 15. & Theod. lib. 1. cap. 5.

al. Ammonio.

Ignorantes vocat Arrius Orthodoxos.

EPISTOLA EVSEBII NICOMED.
ad Paulinum Epiſcopum Tyri.

DOmino meo Paulino Euſebius in Domino ſalutem. Neque Domini mei Euſebij ſtudium pro veritate verbi, tacitum eſt, ſed uſqoe ad nos pervenit, neque tuum, Domine, ſuper hac cauſa ſilentium. Et ut conſequens erat, de Domino quidem meo Euſebio lætati ſumus, de te vero triſtamur, arbitrantes tanti viri taciturnitatem noſtram eſſe devictionem. Quapropter rogo te ſcientem, quoniam indecens eſt,

Hiſ. tripar. lib. 16. c. 1. Et Theod. lib. 1. c. 6.

A viuum sapientem alia sapere, & tacere veritatem, ut spirituali ratione commotus, ad conscribendum de hujusmodi rebus incipias, cum & tibi sit utile, & audientibus te, maxime dum & per consequentiam scripturæ, & vestigia sermonum ejus, & voluntatis, scribere volueris cuncta, quoniam neque duos ingenitos audivimus aliquando, neque unum in duos divisum, neque corporale aliquid passum esse didicimus, aut credidimus, Domine meus, sed unum quidem ingenitum, unum verè ab eo vero, & non ex ejus substantia factum, & universaliter dicendum, nequaquam eum cum * ingenita natura participantem, aut existentem, aut ex ejus substantia, sed factum perfectè aliud natura, atque virtute, quantum attinet ad integram similitudinem affectuum, potestatemque factoris, factum, scilicet, inenarrabiliter, quod etiam cogitationi non solum humanæ, sed etiam quæ ultra omnes homines est, incomprehensibile judicamus, & credimus. Et hæc quidem non rationibus nostris obstricti, sed ex scriptura sancta discentes, dicimus creatum esse, & fundatum, & genitum substantia, & inconvertibili, & inestabili natura, similitudine factoris, sicut ipse Dominus ait: *Dominus creavit me in initio viarum suarum, in opera sua, & ante secula fundavit me, ante omnes colles genuit me.* Si autem ex eo, hoc est, ab eo erat, quasi pars ejus, vel ex fluxu substantiæ nequaquam creatus, aut fundatus esse diceretur. Neque tu hoc ignoras, Domine vere, quia quod ex ingenito existit creatum jam ab alio, quam ab eo, aut fundatum non erit. Ab initio ingenitum eum dicere, ostensionem quandam præbet, quasi ex paterna substantia sit natus, & habeat ex eo æqualitatem naturæ. Scimus enim, quia non de eo solo, genitum dicit scriptura, sed etiam de dissimilibus ei natura per omnia. Nam & de hominibus ait, *Filios genui, & exaltavi, ipsi verò me spreverunt.* Et iterum: *Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini Creatoris.* Et in aliis quidem ait: *Qui peperit guttas roris*, non naturam ex natura narrans, sed uniuscujusque naturæ ex ejus voluntate nativitatem. Non enim ex ejus substantia sunt, sed omnia voluntate ejus facta, sicuti facta sunt. Ille siquidem Deus est, hæc autem ad similitudinem ejus verbo similia * futura secundum spontaneum motum facta, & omnia quidem per eum a Deo facta, cuncta tamen ex Deo. Quæ percipiens, & exponens, secundum datam tibi divinitus gratiam scribere Domino meo Alexandro festina. Confido enim, quia si scripseris illi, convertetur.

al. ingenita.

Prover. 8. c

Arrianorum probationes ex script.

Esaiæ 1. a
Deut. 32. c
Iob. 38. c.

al. fiuntur.

EPISTOLA CONSTANTINI Imperatoris, ad Alexandrum, Alexandrinum Episcopum, & Arrium hæreticum.

Victor Constantinus, maximus, pius, Alexandro & Arrio. Didici tunc patam præsentis quæstionis originem, quando tu ô Alexander, a Presbyteris requirebas, quid unusquisque eorum de quodam loco in lege * conscripto, magis autem pro vanæ cujusdam quæstionis parte, sentiret, tuque, ô Arri, quod neque principio cogitari debuerat, aut cogitatum taciturnitati tradi potius competebat, illud improvidè protinus objecisti, unde discordia inter vos emergente, mysteria contemnuntur, sanctus vero populus, in utraque divisus, communis corporis congruentia separatur. Ergo uterque vestrum, ex æquo voluntatem præbens, in quo vos consamulus vester justè monet, obediat. Hoc itaque neque requirere dignum est, neque de talibus respondere quærentibus. Hujusmodi enim quæstiones, quæ non * cujusdam legis necessitate proponuntur, inutilis vacationis tempus exquirunt. Et licet causa cujuspiam naturalis exercitij fiant, tamen debemus eas intra sensum claudere, & non prompte in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus inconsultè committere. Quantus est enim unusquisque hominum, ut possit ita magnarum rerum, & valde difficilium virtutem, ut ad perfectum inspicere, aut interpretari dignè? Ac si quis hoc facere (difficile tamen) possit, quantæ parti populi suadebit? Aut quis tantarum quæstionum subtilitates, extra lapsus sui periculum sustinebit? Ergo fugienda sunt in talibus multiloquia, ne forte dum infirmitati nostræ naturæ minime, quod proponitur, explicatur, mente discentium auditorum, pro tardiore intellectu, ad perfectam quæstionis perceptionem pervenire non valente, ad necessitatem blasphemiæ, aut schismatis populus adducatur. Quapropter & interrogationis incautæ, & responsionis improvidæ, æquam alterutris veniam tribuant ex utroque. Non enim pro summæ legis mandato apud vos occasio certaminis inflammata B est, neque nova quædam pro Dei religione hæresis introducta, sed unam, eandemque rationem habetis, sicut etiam unum communionis signum. Vobis enim inter alterutros pro parvulis, & valde modicis causis contendentibus, tantum Dei populum, quem vestris orationibus, & prudentia convenit gubernari, discordare non decet, nec omnino fas esse, credibile est. Ut autem parvo quodam exemplo sapientiam vestram commoneam, nostis etiam ipsos philosophos, quia in uno quidem dogmate consentiunt. Cum vero in quadam sententiæ parte discordant, licet disciplinæ virtute separentur, tamen adinvicem corporis unitate conspirant. Cum hæc ita sint, quantum potius justum est, vos magni Dei ministros in voluntate religionis alterutris esse concordes. Consideremus itaque ratione C majore, & ampliori intelligentia cogitemus, si rectè se habeat, propter parva, & vana sermonum certamina, fratres fratribus * resultare, & honorem Concilij per vos impia contentione discerpere, dum adinvicem pro sic parvis, & nequaquam necessariis litigatis.

Socrates. Sup. c. 20.

al. scripto.

al. cui s.

Constantinus nondum intelligebat quantum mali inerat Arrianismo.

al. insultare.

EPISTOLA NICÆNI CONCILII ad Ecclesias Ægypti, Lybiæ, & Pentapolis.

Sanctæ, magnæque, Dei gratia, Alexandrinæ Ecclesiæ, & dilectissimis fratribus per Ægyptum, & Lybiam & Pentapolim constitutis, congregati, & magnam sanctam Synodum Nicææ celebrantes Episcopi, in Domino salutem. Quoniam Dei gratia, & D Deo amantissimi Principis nostri Constantini, * nobis congregatis in urbe prædicta, ex provinciis diversis & civitatibus, magna, sanctaque Synodus celebrata est, omnimodis necessarium visum est, ab hoc sacro & sancto Concilio, etiam ad vos literas destinari, ut noveritis, quæ quidem mota, & examinata, quæ verò placuerunt, atque firmata sunt. Ante omnia siquidem exquisita sunt impia, & iniqua, & sine Deo, dogmata Arrij atque consentientium, sub præsentia Deo amantissimi Imperatoris nostri Constantini, & omnium decreto complacuit, anathematizari impiam ejus sectam, atque iniqua, & sine Deo verba, simul & nomina, quibus utebatur, * de filio Dei blasphemans, & dicens, ex non extantibus esse. Et iterum. Fuit aliquando, quando non fuit. Quomodo enim fuit, aut E quomodo iterum non fuit, & pro libero arbitrio malitiæ, atque virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturam nominantis eum, atque facturam. Hæc igitur omnia fatua, & anilia, & blasphema, anathematizavit sanctum, & universale Concilium, & nec usque ad auditum impiæ sectæ, atque * tumoris hujus, aut intellectuum iniquorum, sensum accommodavit. Ea quidem, quæ de illis gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia jam aut audistis, ne fortè videamur nos viro obloqui, propter delictum suum improperia digna portandi. Tantum enim valuit ejus impietas; ut etiam Theonitas, * Marmoricenus, & Secundus Ptolemaidis, eâ * uterentur. Idem enim & illi damnati sunt. Sed quoniam ineffabilis gratia Dei, illas quidem

Theodoretus l. 1. c. 9.

al. nos congregantes.

Quid decretum in Nicæno C. contra Arrium.

al. filium;

al. furoris.

al. Cyzicenus.

al. potirentur.

A malas sectas, & blasphemias, & discordiam, & audaciam personarum, & divisionem, prædicta commotione destruens, liberavit Ægyptum, relinquebantur autem, quæ per petulantiam Meletij gesta sunt, & eorum, qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte, quæ placuerunt Synodo, vobis insinuamus, charissimi fratres. Placuit ergo, Meletium quidem clementi consilio, dum subtili veraque ratione nullam veniam meretur, manere quidem in propria civitate, nullam verò omnimodis habere potestatem, neque eligendi, neque ordinandi, nec in provincia, nec in qualiber civitate videri, purumque nomen tantummodo possidere. Eos autem, qui ab ipso sunt constituti, mystica ordinatione firmatos, habere honorem, & ministerium, ut tamen sequentes sint modis omnibus, * universorum in singulis Parochiis & Ecclesiis à B charissimo, & comministro nostro Alexandro, * consecratorum, & ut his nulla potestas sit, placitos sibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere, præter voluntatem Ecclesiæ Catholicæ præsulis Alexandri. Gratia namque Dei, & orationibus vestris, in nullo schismate repertos, sed sine macula in Catholica & Apostolica Ecclesia permanentes, dignum est, potestatem habere & eligendi quemlibet, & nomina eorum dandi, qui clero sunt digni, & absolutè facere omnia secundùm legem, & sanctiones Ecclesiæ. Si quem verò contigerit requiescere in Ecclesia, tunc provehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodo si videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente, simul & designante, maximè Alexandriæ civitatis Episcopo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus. In persona verò Meletij nequaquam eadem placuerunt, propter priorem indisciplinationem ejus, & propter procacitates ejus, ac petulantiæ voluntatem, ne ulla daretur authoritas, vel potestas homini, qui posset rursus easdem indisciplinationes instruere. Hæc sunt præcipua & competentia Ægypto, & sanctissimæ Alexandrinorum Ecclesiæ. Si quid aliud ordinatum est, aut dogmatizatum, præsente Domino, atque charissimo comministro, & fratre nostro Alexandro, ipse præsens vobis poterit subtilius aperire, tanquam author gestorum & communicator existens. Evangelizavimus autem vobis & de consonantia sanctissimæ Paschæ, quia vestris orationibus est correctum etiam hoc opus, ita ut omnes Orientales fratres, qui cum Judæis primitus celebrabant consonè cum Romanis, ut vobiscum, & cum omnibus, ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire. Exultantes itaque in his, quæ gesta sunt, & in communi pace atque concordia, & in eo, quod omnis radicitus hæresis est avulsa, cum majori honore, & ampliori charitate, suscipite comministrum nostrum, vestrum Pontificem Alexandrum, qui nos sua præsentia lætificavit, tantumque laborem pro pace vestra, etiam in hac ætate sustinuit. Orate simul & pro omnibus nobis, ut quæ bene placuerunt, firma permaneant, Dominum nostrum Jesum Christum, secundùm bonam voluntatem facta, sicuti credimus, Dei & Patris, in Spiritu sancto, cui est gloria in sæcula. Amen.

Quid de Meletio. — *al. universorum.* — *al. consecratos.* — *Quid de die Paschatis.*

Nota. Meletius Lycopolitanus Episcopus, ut refert Sozomenus lib. 1. c. 23. cùm S. Petrus Patriarcha Alexandrinus persecutionis causâ fugisset, quasvis ministrorum ordinationes invasit contra jus Patriarchæ Alexandrini, unde turbata omnia in Ægypto. Synodus autem Nicæna huic malo providit, ut in Epistola narratur. Mira autem fuit ejus inconstantia, cùm enim Arrium accusasset, postea odio Athanasij in factionem Arrij coit, licet fidem mente retineret. Postremò ab Arrianis evectus ad Sedem Antiochenam veram fidem Trinitatis confitetur; unde ab iisdem mox exauctoratur.

EPISTOLA CONSTANTINI
Imperatoris ad omnes Episcopos, & reliquum populum.

VIctor Constantinus maximus, Augustus, Episcopis & populo. Malignos & impios Arrius imitatus, dignum est, ut illorum quoque suscipiat ultionem. Sicut igitur Porphyrius divinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit invenire mercedem, & talem per quam in posterum esset opprobrio, & plurima compleretur infamia, & nunc placuit Arrium, & consectatores ejus vocari Porphyrianos, ut quorum mores imitati sunt, B eorum vocabulo perfruantur. Super hæc autem, si qua conscriptio ab Arriano facta reperitur, igni tradatur, ut non solùm prava ejus doctrina depereat, sed neque ulla ejus possint remanere * documenta. Hoc etiam præcipio, si quis conscriptiones Arrij celasse comperitur, & non repente proferens, igne consumpserit, mortis supplicio subjacebit. Mox enim cùm in hoc fuerit captus, capitalem suscipiet ultionem. Deus vos custodiat.

Socrates Histor. tripart. lib. 2. cap. 15. — *Decretum Imperat. super libros Arrij.* — *al. commenta.*

EVSEBII NICOMEDIENSIS,
Et Theognij Nicæni Episcoporum pœnitentia.

C EUsebius igitur, & Theognius, pœnitentiæ libellum summis Episcopis dirigentes, ab exilio revocati sunt imperiali præcepto, & suas Ecclesias receperunt, expellentes, qui in eorum locis fuerant ordinati, id est, Eusebius Amphionem, Christum verò Theognius, cujus libelli exemplar hoc est. Dudum quidem ante judicium à reverentia vestra condemnati, patienter ferre, quæ decreta sunt à sancto Concilio vestro debuimus. Sed quia nimis absurdum est, contra nosmetipsos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos & in fide una cucurrimus, & sensum examinantes de consubstantialitatis sermone, cuncti pacificati sumus, nequaquam sequentes hæresim, sed commemorantes ad cautelam Ecclesiarum, quæ nostræ subveniebant menti, & satisfacientes eis, à quibus * pro nobis suaderi D debuerat, in fide subscripsimus. Anathematismo autem non subnotavimus, non tanquam fidem accusantes, sed velut non credentes talem eum esse, qui fuerat accusatus, certi de ejus ad nos directis epistolis, & inter nos disputationibus habitis. Si igitur satisfactum est sancto vestro Concilio, non reluctantes sed consentientes decretis vestris, etiam hac conscriptione satisfacimus vobis, non exilium * grave ferentes, sed suspicionem abjicientes hæreseos. Si enim dignamini nunc in vultu nos vestro recipere, habebitis in omnibus consonantes, & vestra sequentes pariter constituta, quando etiam eum, qui accusatus est in his, placuit vestræ reverentiæ clementiam promereri atque revocari. Absurdum namque est, si is, qui putatur esse reus, revocatur ad satisfaciendum, in quibus ei deroE gabatur, ut nos contra nosmetipsos præbeamus per taciturnitatem increpationis judicium.

Socrates ubi sup. cap. 7. — *al. per nos.* — *Quæstio facti de Arrio.* — *al. graviter.*

EPISTOLA ARRII ET EVZOII
Presbyterorum hæreticorum ad Constantinum Imperatorem suam fidem eidem explanantium.

PIissimo, & Deo amantissimo, Domino nostro Imperatori Constantino, Arrius, & Euzoius Presbyteri. Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua, Imperator, exponimus nostram fidem, & scriptis profitemur, coram Deo sic credere & nos, & omnes, qui

Symbolum Arrij. nobiscum sunt, sicuti subjectum est. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, & Dominum nostrum Jesum Christum filium ejus, qui in eo ante omnia secula natus est, Deum * verum, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis, & quæ in terra. Qui venit, & carnem assumpsit, & passus est, & resurrexit. Et ascendit in cœlos, & iterum venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum, & carnis resurrectiooeoi, & vitam * venturi seculi, & in regnum cœlorum, & in unam sanctam Dei Ecclesiam Catholicam, quæ à finibus usque ad fines est. Hanc autem fidem percepimus ex sanctis Evangeliis, dicente Domino discipulis suis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Si autem non hæc ita credimus, atque suscipimus verè Patrem, & Filium & Spiritum sanctum, sicut omnis Ecclesia, & sanctæ edocent scripturæ, quas per omnia sequimur, judex noster erit Deus & nunc, & in futuro * seculo. Quapropter, tuam pietatem rogamus, Deo amabilis Imperator, ut dum Ecclesiastici sumus, & fidem, & sensum Ecclesiæ, sanctarumque scripturarum habemus, uniri nos per pacificam, & Dei cultricem pietatem tuam matri nostræ Ecclesiæ jubeas, quippe quæstionibus, & superfluitatibus inquisitionum sublatis, ut & nos, & sancta Ecclesia adinvicem pacificati, solemnes orationes pro pacifico, pioque Imperio, & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

al. verbum. *al. futuri.* *Matt. 28 d* *al. die.*

Hanc fidei expositionem alij quidem dicebant artificiosè compositam, ut videretur Princeps placari sermonibus, & ita Arrij dogmatibus circumferri, quatenus per expositionem omnium ei fiducia præberetur, & utrumque haberet intellectum. Arbitratus autem Imperator, Arrium & Euzoium similia credere his, qui in Nicæa convenerant, valde gavisus est, non tamen sibimet persuasit, ut eos in Ecclesiæ communionem susciperet ante judicium, & probationem congruarum personarum, secundùm Ecclesiæ legem, sed destinavit eos ad Episcopos tunc Hierosolymis congregatos, scribens, ut fidem eorum expositionis examinarent, & clementem super eis deberent proferre sententiam, si rectè credentes, invidiæ gratia essent injustitiam passi, seu dum non haberent, unde judices suos culparent, peterent per pœnitentiam revocari. Porro sumpta occasione, fautores Arrij per scripta Imperatoris, eos in communionem susceperunt. Et cùm hoc fecissent, ipsi Imperatori rescripserunt, & Ecclesiæ Alexandrinæ, & in Ægyptum, & Thebaidam, & Lybiam, universis Episcopis, & Clericis præcipientes, ut eos alacriter susciperent. Imperatore testante, rectam eorum esse fidem, quam etiam propriæ epistolæ subjecerunt. Hæc quidem Hierosolymis gesta esse noscuntur.

Prudens Consilium Constantini.

EPISTOLA A SYNODO NICÆNA directa Sylvestro Papæ primo.

Ob exemplaris depravationem vix potest sensus erui.

BEatissimo Papæ urbis Romæ, cum omni reverentia colendo Sylvestro, Osius Episcopus provinciæ Hispaniæ civitatis Cordubens. & Macharius Episcopus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Victor & Vincentius Presbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua. Quoniam omnia corroborata de divinis mysteriis Ecclesiasticæ utilitatis, quæ ad robur pertinent sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, ad sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta, scribere confitemur, nunc itaque ad vestræ sedis augioenrum accurrimus roborari. Itaque censeat vestra Apostolica doctrina, Episcopos totius vestræ Apostolicæ urbis in unum convenire, vestrumque habere Concilium, sicut docet mystica veritas, ut firmetur nostra sanctimonia, gradusque fixos vel textus ordinationis tuæ sanctimoniæ nostra possit habere regula, quoniam decet numerum dictorum tuorum Coepiscoporum a re discere gradus, * vel Fenices consternere urbi. Quidquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur, vestri oris consortio confirmetur. Oset Beatitudo tua pro universo Concilio. Data 8. Kal. Julias, accepta 13. Kalend. Novembr. Paulino & Juliano summis Consulibus.

al. forte vel ordines cōsistere urbi.

RESCRIPTVM SYLVESTRI Episcopi ad Synodum Nicænam.

SYlvester Episcopus Sedis Apostolicæ, & sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, reverendæ religionis urbis Romę fratribus, & Coëpiscopis, qui in Nicæoum Concilium convenerunt, in Domino salutem. Gauden promptam vos benignitatem servate. Nam & confirmo, sigoque ad doctrinæ vestræ reclamanter de mysterio, vel unitate Trinitatis chrismatis vos secundùm dicta & doctrinam Evangelicam sanctam accepisse gratiam, de quo examinationis probo veritate fuisse, & esse mansura, quæ in vestrum, nostrumque manavere Mysterium, meum chirographum, & discipulorum meorum offero in vestro sancto Concilio, quidquid constituistis, unà parem dare consensum, atque in gremio vestræ Synodi, parva propter disciplinam Ecclesiæ * allegabo præcepta, propter Victorinum, qui arbitrio suo, quidquid veller, affirmabat, & cyclos Paschæ pronuntiabat fallaces, ut cum Episcopis totius orbis Italiæ examinatam universitas vestri sancti Concilij dignetur accipere veritatem. Et alia manu: Oret pro nobis beatitudo vestri sancti Concilij, trecentorum decem & octo, ut charitatis, quæ vobis data est, Domini nostri Jesu Christi, servetur augmentum. Data quinto Kalendas Novembris, accepta quarto Idus Februarij, Constantino septies, & Constantino Cæsare quarto Consulibus.

al. alligabo.

Has duas ultimas epistolas Surius primum cum aliquot mendis in lucem emisit ex veteri quodam manuscripto. Monebo tamen lectorem suspectæ esse fidei quod consignatio Consulum cum anno Concilij non conveniat, ut advertit Ducennius in vita Sylvestri.

Epistolæ duæ suspectæ.

TERTIA PARS.

Quædam magis controversa de Concilio Nicæno.

MVlta egisse Imperatores in octo primis Conciliis generalibus, produnt satis historiæ: unde ansam arripuerunt plures hæretici primatum in rebus Ecclesiasticis Imperatori & Regibus attribuendi, quamvis in eorumdem Conciliorum gestis ac Epistolis non obscura restent vestigia authoritatis primariæ & principalis quam in iis semper exercuerit Romanus Pontifex totius Ecclesiæ Christi Pastor Christique Domini Vicarius, ac Divi Petri successor. Quam proinde authoritatem negare non possent qui sollicitè ad ea attenderent & quæ partes fuerint Imperatorum in Conciliis discernere vellent. Non enim ipsi authoritatem dederunt definitionibus ac judicijs Synodorum, sed ut Ecclesia in spiritualibus quam in temporalibus locupletior, ope sæcularis potestatis indiget in multis, ipsi Imperatores ex pietate suâ auxilium illi præstiterunt ad convocandos Episcopos ex dissitis regionibus, ad eos alendos in via ac in loco Concilij, ad tenendum locum securum in quo convenerant ad definiendas fidei controversias, ad compescendos tumultus ex varietate opinionum suborientes, ad excludendos cum potestate eos qui vel non admittendi vel ejiciendi erant, & denique ad exequenda quæ ex communi consensu decreverant. Quæ fusius prosequitur Cardinalis de Cusa lib. 3. *De Concordantia Catholica* per multa capita. Ac capite quidem 13. advertit Imperatores

Quid Imperatores in Conciliis præstiterint.

peratores sanctas Congregationes Synodales universalium Conciliorum totius Ecclesiæ semper fecisse. Ita, inquit, ergo perlustrans gesta omnium universalium Conciliorum usque ad octavum inclusivè, Basilij tempore celebratum, verum esse reperi. Paulò tamen infra subjungit: *Non quod coactivè sed exhortatoriè colligere debeat*, & cap. 15. Magis explicans discrimen inter Summum Pontificem Romanum & Imperatorem, in eo quod spectat ad convocationem Conciliorum: Papa ut primus & habens præceptivam potestatem ex principatu Sacerdotij sui in omnes alios Episcopos quoad eam Congregationem, respicientem universalem Ecclesiæ statum in quâ ipse primam curam gerit: ex qua credita potestate, præcipere habet Christi fidelibus ut conveniant, maximè subjectis omnibus Sacerdotibus. Imperator vero exhortatur & suadet Episcopis ac præcipit laicis. Neque Roman. Pontifex dicit convocationem ad se pertinere tantum, sed quod sine suâ authoritate Synodus fieri non debeat. Hæc ille. Unde patet differentia inter convocationem Imperatoris ac Summi Pontificis. Quod verò spectat ad confirmationem Concilij, Summus Pontifex confirmat tanquam authoritatem præbens Concilio, Imperator vero tanquam testis eorum quæ gesta sunt & decreta, & tanquam ea approbans ac recipiens eisque se subjiciens, ut quia Regis ad exemplum totus componitur orbis, cæteri omnes Concilio obediant: nullam vero vocem Synodicam vel decisivam vel conclusivam habet. Quæ breviter hic annotasse in primo Nicæno Concilio operæ pretium duximus, ut in cæteris subsequentibus satis nobis sit observare præcipuam fuisse Pontificis Rom. authoritatem seu in convocatione, seu in confirmatione, nec remoram nobis afferat quod deprehendamus Imperatores magnam horum partem extitisse aut aliquando Judices aut patritios ab iis missos; id enim ita factum est, ut præberent manus auxiliares Ecclesiæ, idque ex consensu & voluntate Summi Pontificis Romani, non authoritativè & per supremam potestatem in rebus spiritualibus, quæ nonnisi Summo Pontifici ac Episcopis concredita est, de quibus idcirco scribitur ad Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris & subjacete eis, ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

Cæterum quia peculiaris est difficultas de Nicæno Concilio, quis in eo præfuerit cum suprema authoritate in res spirituales, ideo quæstio hæc non inutiliter expenditur.

QUÆSTIO

De Præside Concilii Nicæni.

Constantinus non fuit præses Concilii.

PLacet hæreticis Constantinum Magnum Imperatorem fuisse præsidem in hoc Concilio, ut è gradu dejecto Summo Pontifice Romano, primatum Regium in spiritualibus adstruant. Inter cæteros Hornus in suo Flatu, ad quem replicam edidit Stapleton; probat ex eo quod Concilium hoc coëgerit Constantinus. Sed omittit quod habet Ruffinus Ecclesiast. hist. lib. 10. cap. 1. *Ex Sacerdotum sententiâ factum id esse.* Convenerat nempe inter Sylvestrum Summum Pontificem & Constantinum de eo convocando Qui Constantinus in eo adfuit non ut præsideret, sed, ut ait Theodoretus lib. 1. cap. 7. histor. Ecclesiasticæ, *partim ut multitudinem Episcoporum adspiceret, partim ut pacem inter illos conciliaret.*

Hornii ha rationes objectæ solvuntur.

Probat rursus Constantinum fuisse præsidem, quod in illo Concilio Episcopi injuriarum acceptarum remedium ab ipso petierint tanquam à Judice oblatis ei libellis suis supplicibus. Sed quid ad hæc Constantinus? ait idem Ruffinus libro eodem cap. 2. At ille videns quod per hujusmodi jurgia causa summi negotij frustraretur, &c. ait ad Episcopos: Deus vos constituit Sacerdotes & potestatem dedit vobis de nobis quoque judicandi, & ideo nos à vobis rectè judicamur. Vos autem non potestis ab hominibus judicari, &c. Cumque hæc dixisset, omnes simul querimoniarum libellos jussit exuri, ne innotesceret ulli hominum simulatio Sacerdotum. Horcine est judicem & præsidem Episcoporum agere ex tanto affectu Religionis Episcopos superiores suos ac Judices palam agnoscere?

Probat tertio quod Episcopi in loco Concilij qui erat in Palatio, adventum Imperatoris expectabant, cui sedes ex auro in capite ordinum collocata erat, in quâ positus ad Synodum orationem habuit, in quâ profitebatur contentiones inter illos ortas causam convocandi Concilij illi præbuisse & malum illud per ministerium illius curari debere. Eosque ad pacem exhortatus dat veniam consultandi de rebus quas in manibus habebant, regulamque sive normam præscribit quâ disputationes de fide ac religione discutere debeant. Sed via in hac verborum sylva quid reperitur præter mendacia & inanes quasdam conjecturarum imagines quæ ad principalem quæstionem nihil quidquam faciunt. Quam diverso modo Theodoretus lib. 1. Ecclesiast. Histor. cap. 6. Constantinum in hoc Concilio exhibet. Itaque cum universi convenissent, aulam illis maximam in palatio præparavit Imperator, in eaque sedes quamplurimas & subsellia, quæ Episcoporum numero satis essent, locari jussit: atque ita ipsis loco honorificè disposito intrare præcepit & de re propositâ consultare. Ipse quoque cum paucis postremus omnium ingressus est, proceritate corporis spectabilis, formaque egregiâ & amabili, sed pudore qui in ejus vultu eminebat magis admirando: parvaque sella in medio posita, cum hoc sibi permitti ab Episcopis postulasset, in eâ resedit, atque una cum ipso totus ille divinus cœtus pariter consedit. Et mox ante alios magnus Eustathius ad Ecclesiæ Antiochenæ catedram nuper evectus, &c. Imperatorem summis laudibus ornare cœpit, &c. Quis non videat quam longè à præsidentis ambitu abfuerit Imperator, qui nequidem sedere voluerit absque venia Episcoporum, nec in throno, sed in humili sede, aut in capite ac principio ordinum, sed in medio? Ex cujus humilitatis exemplo & ejus æmulatione alias solebant antiquiores Hispaniæ Reges, ut ex veteri codice ordinis sancti Benedicti refert Len Castrius in cap. 49. Isaiæ solitos in Synodis ad terram provolvi ante Episcopos, donec eorum brachiis erecti in Regiâ sede ponerentur pro eorum dignitate. Quod & refertur ab Utino in fine 1. partis libri de Sacramento amoris. Tantum abest ut supremam authoritatem sibi arrogarent in rebus religionis.

Constantini modestia in Concilio.

Probat quarto Hornus; Quod in illo Concilio Constantinus Acesium Episcopum Constantinopolitanum sectæ Novatianorum addictum publicè examinat. Quod litteras direxerit ad Ecclesiam Alexandrinam in qua error Arrij pullulaverat, & ad universum orbis populum declarans, se unà cum Episcopis suscepisse veritatis examen, certiores eos faciens quo omnis tollatur ambiguitas, omnia diligenter examinata & discussa fuisse: præcipitque ne liber ullus, aut monumentum doctrinæ Arrianæ sive publicè sive privatim uspiam retineatur, sed omnia illius scripta sub pœnâ mortis igni tradantur. Denique conclusis omnibus remeandi in sua singulis dedit licentiam. Sed in hac objectione nihil apparet cui multum immorandum sit. Illud de Acesio quid ad rem tuam, nisi forte somnies, ita se Constantinum gessisse in causa Acesij, ac olim in causa Lamberti sacramentarij Rex Henricus 8. qui ut caput & supremus gubernator Ecclesiæ è solio regali causam illam cognovit & contra illum per vicarium suum Cromvellum sententiam tulit. Privatim Acesium alloquutus est Constantinus, non juridicè examinavit. Quod scribit de gestis in Concilio, hæc scri-

Acesius Novatianus.

ptura judicium non est, sed magis ut fidem promoveat in hoc adjuvat Concilium, sicut & jussio illa de comburendis libris Arrij executio est externa decretorum à Concilio quæ nihil primatum juvat, sicuti nec illa licentia abeundi data Episcopis quibus viaticum subministrabat, cum plerique eorum pauperes essent. Magis vero id ejus studium erga Ecclesiam Christi propalat, nolens eos prius abire quam omnia in Concilio ritè & plenè conclusa essent. Quid si verbis istis aut similibus licentiam hanc dederit: Patres Reverendissimi pro hac vestra diligentia & singulari studio gratias habeo & habitutus sum. Redeat quisque ad proprium gregem. Det Deus iter prosperum. An verba comitatis & honestatis plena pios magnusque Principes dedecent? Vide eumdem Stapletonum aliud futile argumentum ejusdem hæretici retundentē, ex hoc petitum quod Arrius confessionem fidei suæ artificiosè & hypocritè compositam ac si per omnia cum Nicæna fide conspiraret, ei obtulerit, humiliter petens, ut eum Matri Ecclesiæ restitueret. Quasi postulatio intercessionis Principum, eorum in negotiis religionis argueret authoritatem. Sed & confessionem illam non tam Constantino quam Concilio oblatam à pluribus Episcopis Arrio patrocinantibus apertè testatur Theodoretus ubi supra. Quin etiam fidei formulam quam dictarant, obtulerunt Concilio: quæ ut primum lecta fuit, spuriam cunctis & adulterinam clamantibus, illico discerpta est. Hæc autem componi possunt, dicendo duplicem formulam fidei ab Arrio ejusque asseclis oblatam esse, unam ipsi Concilio ne damnarentur, alteram jam soluto Concilio ipsi Constantino, ut damnati restituerentur.

Constantinum executor decretorum.

Sed cum ex his manifestè satis appareat Concilij illius præsidem non fuisse Constantinum, restat adhuc inquirendum quisnam fuerit. Nam cum acta illius Concilij non extent, occasio data est non idem sentiendi pluribus. Est autem vera sententia præsides fuisse legatos Summi Pontificis Sylvestri, qui erant Hosius Episcopus, Vitusque & Vincentius Presbyteri. Tum quia tres illi subscripserunt primi Concilio. Tum quia Cedrenus in compendio historiarum, & Photius in libro de septem Synodis dicunt Summum Pontificem Sylvestrum per suos legatos Concilio Nicæno auctoritatem contulisse. Atque idcirco D. Athanasius ipsum Hosium vocat principem Synodorum, ab eoque compositam fuisse formulam confessionis fidei seu Symbolum Nicænum in epist. ad solitariam vitam agentes. Ubi & ait. ***Quando à condito ævo auditum est? quando judicium Ecclesiæ authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando hoc unquam pro judicio agnitum est?*** Nec tam pacificè præfuisset per suos legatos Summus Pontifex in sequentibus Conciliis generalibus, nisi in Nicæno primùm id fuisset observatum. Constantinus autem ultimo loco subscripsit post omnes Episcopos, testaturque D. Ambrosius epist. 32. eum in Nicæno se judicem non fecisse, sed liberum fecisse judicium Sacerdotibus. Nec aliud intendit Theodoretus Eccles. Histor. lib. 1. cap. 6. dicens: Trecenti decem & octo Episcopi convenerant. Romanus autem propter summam senectutem ipse quidem non adfuit, sed Presbyteros duos misit cum potestate actis assentiendi. Photius quoque lib. de septem Synodis Victori seu Vito atque Vincentio legatis adjungit ipsum Episcopum Cordubensem.

Legati Papa Præsides.

Nec obstat quod Eustathius Antiochenæ Ecclesiæ Præsul primus locutus fuerit in Concilio, Constantini Magni pietatem encomiis exornans. Nam & Eusebius Pamphili Episcopus post eum loquutus est, histor. tripart. lib. 2. cap. 5. Nec propterea secundum locum in Concilio habuisse censeri potest, cum adfuerit Alexander Patriarcha Alexandrinus Antiocheno major & dignior, cui potius competebat Constantinum alloqui, si ratione dignitatis id factitatum fuisset. Credendum potius ob majorem eloquentiam id illi demandatum fuisse, sicut solet in magnis congrega-

A tionibus qui majori dicendi virtute pollet sæpius eligi, qui sit dux verbi & sermonem habeat ad Principes, velut Aaron, qui minor Moyse ad Pharaonem loquebatur. Quod autem primus in dextro ordine sederet Eustathius, ob id factum est quod Osius & duo alij legati primum locum tenerent eorum qui erant in sinistro ordine, qui dignior & nobilior habebatur apud veteres, ut pluribus observat Baronius ad annum 325. num. 57. & seq.

Quorumdam Authorum errata circa Concilium Nicænum arguuntur per Baronium & alios.

TRecentesimus vigesimus quintus Christi Redemptoris nostri agebatur annus, Consulibus Pauli-
B no & Juliano, cum sacrosancta, Oecumenica, Synodus Nicææ in Bithynia celebrata est, &c. cum autem hæc de Consulibus constent, corrigendum in primis est quod in fine mendosè habet Eusebij Chronicon decimo quinto Imperij Constantini & Domini trecentesimo vigesimo quarto, cum ex emendatioribus fastis necesse sit sub iisdem Consulibus numerare Constantini annum vigesimum, Christi vero trecentesimum vigesimum quintum, &c. corrigendum pariter est Cassiodori Chronicon, in quo ponitur Nicænum Concilium sub Januarij & Justi Consulibus, qui numeratur an. 23. Constantini, Christi vero 328.

Socrates lib. 1. cap. 9.

Arguit plures Latinus Auctores, Covarruviam lib. 4. Variat. resolut. cap. 15. Josephum Scaligerum de emendatione temporum lib. 5. cap. de indictionibus &
C alios existimantes Concilium hoc durasse per triennium, cum eo anno quo inceptum ad exitum perductum fuerit, sicut quatuor quæ subsequuta sunt Concilia generalia Sardicense, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense. Extant in pervetustâ Cresconianâ collectione post Marcellini Papæ acta, verba hæc scripta, Factum est Concilium apud Nicæam Metropolim Bithyniæ à die XVIII. kal. Julias: quod tenuit usque ad diem VIII. kal. Septembris.

Quamdiu duravit Concilium.

Corrigit Sozomenum quem turpiter errantem sequutus est Nicephorus lib. 8. cap. 14. asserentem sub Julio Pontifice celebratum. Sed enormior Photij error est lib. de septem Synodis, sub Sylvestro & Julio celebratum fuisse. At quare non sub Marco etiam, qui medius intercessit inter Sylvestrum & Julium? Sic
D ad annorum duodecim spatium perdurasse oportuit quo insulsius nihil possit excogitari.

Depravatum putamus locum Epistolæ Eustathij Antiocheni Episcopi, qui Synodo interfuit, quam recitat Theodoretus lib. 1. cap. 8. ubi scribitur numerus ducentorum septuaginta Episcoporum Nicæni conventus. Sed præstat Athanasij sententia in Epistola ad Jovinianum Imperatorem, tum in disputatione adversus Arrium scripta, in quibus locis trecenti decem & octo Episcopi interfuisse dicuntur.

Fertur disputatio quædam inter Arrium & Athanasium habita in Nicæno Concilio, relata inter commentarios D. Athanasij, sed ejus præfatio docet eam alibi potius habitam, nec ibi ulla est mentio de Nicæno conventu.

De Episcopo qui primus orationem habuit ad Con-
E stantinum quis fuerit, quia eum non nominat Eusebius Pamphili, arbitratur Sozomenus lib. 1. cap. 18. ipsummet Eusebium fuisse qui modestiæ causa se non nominavit. Sed parum Sozomenus mores Eusebij perspectos habuit, qui nullam occasionem prætermisit de se honorificè dicendi, ea tantum silentio obvoluta relinquens quæ suam ipsius turpitudinem potuissent arguere, &c.

Fuisse quidem acta Nicæna accuratissimè scripta sanctus Athanasius Author est in libro de Synodis: verum injuriâ temporis & Arrianorum conatibus passa esse naufragium certum est. Cæterum scimus nonnullos, qui longe post Concilium Nicænum vixere, profiteri acta Nicæna reperiri, &c. Franciscus Tur-

Vera acta Concilii deperdita.

rianus dignæ memoriæ vir, asseverare non dobitat eadem hodie reperiri Alexandriæ; alios audivi affirmantes eadem acta apud Arabes asservari. Sed ut liberè dicam, somnia puto ista omnia; utinam falsus conjector inveniar: nam illud scimus, omne sæculum quod ab eo tempore usque ad nostram ætatem interjectum est, cupidissimum fuisse tam egragiæ atque omnium nobilissimæ antiquitatis, nec tamen eâ hominum quemquam potitum esse, &c. colligas inde quid de canonibus Arabicis ab Alph. Pisano collectis sentiendum. Licèt Abrahamus Echelen Syrus ex Maronitis, libro Romæ nuper edito *de primatu Romani Pontificis*, eorum fidem astruere nitatur, maximè ex hoc quod antiquissima traditione asservantur penes omnes Orientales Ecclesias, quamvis dudum schismaticas & hæreticas. At quî fieret, ut nationes tot ritibus & linguis dispares sic conspirarent, cum canones illi stabiliant Romani Episcopi potestatem supra alios, cui resistunt? sic enim nuper vir doctus urgebat Calvinistas in controversia perpetuitatis fidei, de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia, ex consensu illarum nationum Sedi Romanæ aliunde adversantium. Quamvis discrimen afferri possit, quod illæ nationes servent hos Canones magis in archivis, quam in usu & praxi: at secus res se habet circa Eucharistiam. Sed de his canonibus extat recens Diatriba Cabassutij in *Notitia Conciliorum*.

Nec dissimulandum putamus perperam factam à Ruffino sexti Canonis interpretationem, dum Nicænos Canones non levi præjudicio in compendium redegit, & de Canone sexto sic ait. (*Vt apud Alexandriam & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat*) quorum verborum nec ullus quidem sensus elicitur. Anfractus hosce Ruffini nobis considerantibus opportunè hic in mentem veniunt verba D. Hieronymi imperitiam Ruffini sugillantis Apol. 3. (tantam habes Græci & Latini sermonis scientiam, ut Græci te Latinum & Latini Græcum putent) omittimus hic de eo referre recentiorum querelas de translatione Eusebij ab ipso perperam factâ, cùm addiderit quæ voluit & alia ex animi voluntate deleverit. Parcerem libenter ipsi, nisi de re omnium gravissima quæstio verteretur. Novantes autem hæretici ex aliorum erroribus proficere se existimantes arripuerunt inde occasionem sic limitandi Romanæ Ecclesiæ jurisdictionem, quasi ex magno Concilio Nicæno tantùm suburbanis Ecclesiis præesset, ampliorque esset Alexandrinæ & Antiochenæ Ecclesiæ jurisdictio supra integram Provinciam. Sic Molinæus à Catholica Ecclesia Apostata. At qualisnam iste Jurisconsultus, qui nec voces legum intelligit? Est enim idem urbicarium & suburbicarium. Hæc porrò verba non tantùm significant loca prope urbem posita, sed etiam plures provincias tam in Italia quàm extra Italiam positas, quæ obstrictæ erant conferre in orbem annonam, ut in Italia Picenum & Thuscia, extra Italiam Sicilia, Africa & Ægyptus. Quo exemplo Ruffinus appellavit Ecclesias suburbicarias quæ Romanæ Ecclesiæ Diœcesi peculiariter erant subjectæ? Sed alius sensus est hujus Canonis. Et de Ruffino legi potest Petavius in notis ad D. Epiphanium ad hæresim 51. Alogorum.

Ruffinus perstringitur.

Confirmat hanc castigationem Ruffini Turrianus lib. 3. epist. Pontificum, quod hæc lectio sexti Canonis in nullo hactenus exemplari sive Græco sive Latino inventa sit. Quæ si aliquando inventa esset, qui eam potius citassent ac Romanis Episcopis objecissent, quam Græci, cum de principatu in Florentino Concilio contendebant? Itaque Ruffinus non sic hunc Canonem invenit: sed sic interpretatus est, id est non bene. Ut illud item in Canone 9. ejusdem Nicæni Concilij malè est interpretatus, quod ait de Clericis Catharis in ordine suo recipiendis, sed *ordinatione datâ*, sic enim interpretatus est Χειροθετουμένους, cum potius interpretari debuisset, factâ manus impositione, non enim iterum ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur, sed solùm accipiunt absolutionem, quæ fit per manûs impositionem. Hactenus Turrianus.

Sozomenus lib. 1. cap. 22. aliis visum est legem introducere quæ juberet ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi cum uxoribus quas ante duxissent, quam essent sacris initiati, neutiquam dormirent. At Paphnutius confessor illi legi contradixit, nuptiasque honorabiles & consuetudinem virorum cum suis uxoribus continentiam vocavit, &c. atque ista quidem licèt conjugij expers suasit Paphnutius: cujus sententiam approbavit Concilium, & de hac re nullam legem tulit: sed eam in cujusque arbitrio, non in necessitate poni voluit. Sed hanc historiam ut adulterinam tomo primo excussimus. Nec veritati consentaneum est quod dicit Sozomenus, nullum à Patribus ea de re sancitum canonem, ob id quod non cogere vellet quemquam, sed relinquere cuique quod vellet facere, liberum: nam id necessariò scripta lege sanciendum erat, cùm scriptus Canon his contrarius militaret, quo personæ illæ fuerant definitæ, quibuscum clericis liceret habitare. Vide suprà in Apparatu 3. p. sub finem.

Paphnutius.

Quoniam in sexto Canone mentio habetur de Romana Ecclesia, nescio quonam pacto in mentem venire potuit aliquorum, quos tetra nubes odij sic excæcavit, ut palpent quod dicitur in meridie, dicantque Romanam Ecclesiam à Nicæno Concilio privilegia quibus potitur, esse sortitam. Qui hæc effutiit fuit inter alios Theodorus Balsamon, qui tunc ait institutum esse Romanum Patriarchatum, atque tres alios: quo nihil insulsius dici potuit. *Ecclesiæ Romanæ privilegia*, ait Nicolaus Papa in epist. ad Michaëlem Imperatorem, *Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & à sanctis universalibus Synodis celebrata, atque à cuncta jugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus & quod Deus statuit, firmum validumque consistit, &c.* Scilicet primatus Ecclesiæ Romanæ supra cæteras totius orbis Ecclesias est de jure divino, à Christo institutus, divinitusque radicatus, nullo modo à Concilijs inventus.

Primatus Ro. Pontificis est juris divini.

Sed non cesso Eusebij calliditatem vehementiùs admirari, dum ipse retexens historiam de Nicæno Concilio, nihil prorsus habet de Arrij atque Arrianorum damnatione, nec quidquam meminit de datis literis adversùs Arrium & scripta ipsius: atque perinde ac in magna Synodo nihil præterea gestum fuisset quam de Paschate obortam dirimere controversiam, lib. 3. de vita Constantini c. 20. scilicet ex illis fuit qui ægrè damnationi Arrij subscripserunt, quod ejus opinionem probatam apud se haberent. Quod de isto Eusebio, fallor ni perspicuè agnoscatur ex lib. 4. de Demonstratione Evangelica cap. 7. ubi licet multa gloriosa de Verbo Divino dicat, ostendit tamen Deum Patrem quasi illo esset major, qui cum singulis gentibus Angelos in duces præficeret, melius egit cum populo Judæorum illi Christum ac Verbum præficiendo tanquam eminentissimum præsidem qui nos sensim invitavit traduxitque ad universi Conditorem Deum altissimum colendum. Quod mysterium docuit dicens: *Quando dividebat Altissimus gentes & dissèminavit filios Adam, constituit terminos gentium juxta numerum Angelorum Dei, & facta est portio Domini populus ejus Iacob, funiculus hæreditatis ejus Israel.* Hæc siquidem erat Arrianorum Theologia in veteri Testamento, Verbum quasi Angelum à Deo missum magna quælibet operatum fuisse, donec tandem carnem assumeret pro salute hominum, atque adeò Israelitas verum Deum coluisse, quod à potentiori genio regerentur.

Eusebij astus.

Deuter. 32.

De numero Canonum Nicæni Concilij etiam est

Numerus Canonum Nicænorū.

multiplex opinio. Græci omnes asserunt & tuentur, Nicæni Concilij Canones viginti tantùm fuisse: idque Theodoreti lib. 1. cap. 8. & Ruffini lib. 1. cap. 6. ex his duos in duas alias partes dividentis, atque ita viginti duos Canones enumerantis, authoritate confirmant; adduntque post diligentem inquisitionem factam, in Archivis Alexandrinæ, Antiochenæ, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ (ut constat ex epistola & Actis Synodi Carthaginensis sextæ) non plures quam viginti Canones repertos esse. Verus tamen est, plures quam viginti à Patribus Nicæni Concilij constitutos fuisse, eorumque nonnullos naufragium passos esse. Idque his rationibus evidenter ostendo. Primò, non extat canon ille, qui, ut Eusebius lib. 3. de Vita Constantini, Athanasius in epist. de Synodo Arimin. testantur, unus ex præcipuis fuit, quo decretum est, ut Pascha non nisi Dominico die celebraretur. Secondò, Neque extat is Canon de bigamis ab Ordinibus arcendis constitutus, de quo S. Ambrosius epist. ad Vercell. Episcopum hæc ait: *Sed prius cognoscamus, non solùm hoc Apostolum de Episcopo & Presbytero statuisse; sed etiam Patres in Concilio Nicæno tractatus addidisse: neque Clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus sit.* Tertiò, Ubi, quæso, invenitur Canon de scripturis divinis & authenticis, cujus sanctus Hieronymus ep. 3. meminit his verbis: *Sed quia hunc librum* (Judith) *Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ.* Quartò S. Augustinus epist. 118. allegat Canonem Nicænum, quo, ne duo Episcopi in eadem Ecclesia sedeant, sanctè & piè cavetur. Concilio Carthaginensi III. can. 48. dicitur; à Patribus Nicæni Concilij constitutum fuisse, ut nonnisi a jejuno Sacrificium offeratur. A Concilio Carthaginensi VI. cap. 5. citatur ex Nicæno Canon de appellatione ad Apostolicam Sedem Episcopis concessa; quem, ante habitum Sardicense Concilium, statutum fuisse, ex Theodoreto constat, qui de Juliano Romæ Athanasij causam cognoscente lib. cap. 4. hæc ait: *Ille Ecclesiæ Canonem secutus, & eos jussit Romam venire, & divinum Athanasium, qui pro seipso in judicio responderet, vocavit.* Hoc eodem Concilio Nicæno idem Canon à Patribus sancitus est, quo cautum fuit, ut res cognitæ in minori Synodo, in majori iterum examinari atque tractari possent: de quo Julius Papa epist. ad Arrianos hæc ait: *Episcopi in magna Synodo Nicæa congregata, non sine DEI consilio permiserunt prioris Synodi acta in alia Synodo examinari.* Demum in fine Concilij Chalcedonensis refert Atticus, in Nicæno Concilio canonem quemdam editum esse, quique ibidem cum annotationibus reperitur, ut formatarum literarum certa quædam scribendi forma ac ratio determinaretur; quæ apud Episcopos tantùm Catholicos secreta retineretur, ne vulgatam formulam impostor aliquis hæreticus vel schismaticus per fraudem confringens, se pro Catholico venditaret, & Catholicam communionem suffuraretur. Quæ fuerit ratio & forma scribendi formatas, loco allegato patebit. Plures ergo Canones, quàm hic reperiuntur, à sancta Synodo constitutos fuisse, ne quidem ipsi Græci, numeri Canonum vicenarij tenacissimi custodes ac vindices, negare possunt. Huc illud etiam pertinet quod teste Sozomeno lib. 3. cap. 19. in fine, ex instituto hujus Concilij, ad Hymnum glorificationis hunc, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto;* quem Apostoli instituerant, hæc quæ sequuntur, *Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum,* addita fuerint: ideò, quod Arriani blasphemantes dicerent Filium à Patre in tempore factum, & fuisse tempus quando non erat.

Adde istis in Concilio Nicæno statutum fuisse ut sublatis Olympiadibus, a primordio Christianæ libertatis annorum computatio inciperet, apud Ciaconium in *Isagoge*, in vitas Pontificum. Item actum fuisse de veritate Corporis Christi in Eucharistia, ac de transsubstantiatione. Quod arbitratur Claudius de Sainctes Ebroicensis Episcopus in libro de rebus controversis Eucharistiæ septima repetitione cap. 1. vehementesque habitas fuisse de iis disputationes in primis Conciliis. Horum, inquit, si extarent acta ac monimenta omnia, omni fortassis labore levaremur. Sed quoniam ita Deo visum est, ut in sudore vultus nostri vescamur pane nostro, commendemus illi animas nostras, studia & operas, &c. pollicetur que ex his se fragmenta non pœnitenda citaturum lib. 2. qui est tomus illius secundus adhuc prælum expectans. Quare videtur plures canones Nicænos periisse in confusione illa rerum Ecclesiasticarum per Arrianos, quos etiam testatur D. Athanasius in Epist. ad Marcum, conquisitos eos canones per totum Orientem, concremasse, adeò ut nullibi tota Ægypti exemplaria horum reperiantur, salvi tamen illi evaserunt quos minus apertè suæ causæ nocere putaverunt.

Eucharistia.

Verum illi qui plures Canones desiderat hujus Synodi, eos ex epistola prima Julij Pontificis suppeditamus, ne labori nostro in re tanta parcere videamur, lectorisque aviditatem frustrari. Nec enim arbitrandum Summos Pontifices epistolas non scripsisse, quandoquidem & ipsi Apostoli plures scripserunt, sicut D. Petrus, D. Paulus, D. Joannes, D. Jacobus.

Ex epistola 1. Iulij Papæ ad Orientales.

TAles insidiatores spiritu prævidentes sancti Patres in Nicæa congregati, leges statuerunt, quas nos Canones appellamus, ne facilè probi ab improbis damnarentur, ex quibus nonnullas sententias his inseri judicavimus, ut tantorum Patrum authoritate, nostra roboraretur epistola, atque omnes Orientales, sive reliquarum partium Episcopi hæc audientes, in tantam foveam non incidant, ne damnationem a Patribus decretam percipiant. Sequuntur enim hæc ex prædicto Concilio Nicæno capitula, id est, 18. 19. 21. 23. 26. 27. 28. 35. 41. & 5. 7. & 8. 9. ac 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 60. 61. 3. 66.

Canones Nicæni ex Iulio Papa.

2. Ut omnes Episcopi, qui in quibusdam gravioribus pulsantur vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam appellent sedem, atque ad matrem confugiant, ut ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur. Cujus dispositionis omnes majores Ecclesiasticas causas, & Episcoporum judicia, antiqua Apostolorum eorumque successorum, atque canonum authoritas reservavit: Quoniam culpantur Episcopi qui aliter erga fratres egerint, quam sedis ejusdem Papæ fieri placuerit.

3. Placuit ut accusatus & judicatus à Comprovincialibus in aliqua causa Episcopus, licenter appellet & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos, ejus retractari negotium procuret. Et dum iterato judicio Pontifex causam suam audit, nullus alius in ejus locum ponatur aut ordinetur Episcopus: quoniam quamquam à comprovincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen definiri, inconsulto Romano Pontifice, permissum est, cùm B. Petro Apostolo, & non ab alio quam ab ipso dictum sit Domino: *Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis.*

Romanus Pontifex.

4. Si quis putaverit, à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem Diœceseos aut penes universalis Apostolicæ Ecclesiæ Papam judicetur.

5. Accusatores & accusationes, quas leges sæculi non adscribunt, & nos unanimiter submovemus. Nec fiat in districta probatione impietas, cùm recta sit judicij in electione sententia.

6. Nullus Episcopus alterius parochianum retinere præsumat, aut ordinare absque Episcopi voluntate, vel judicare, salva tamen in omnibus Apostolica authoritate: quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita & dijudicatio: quoniam censemus nullum alterius judicis,

Ordo iudiciorum Ecclesiasticorum.

nisi sui sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare ullatenus poterit.

7. Si quis erga Episcopum vel actores Ecclesiæ, se proprium habere crediderit negotium, non priùs adeat judices, quam ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti, ea sanare debeant, quæ in quærimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit, communione privetur.

8. Nemo Pontificum deinceps Episcopum suis rebus expoliatum aut à sede pulsum, excommunicare aut judicare præsumat: quia non est privilegium, quo possit spoliari jam nudatus.

9. Pari tenore decernimus, non credi accusatori, qui absente adversario causam suggerit ante utriusque partis discussionem. Nec accusatores, nec testes suscipi qui non sunt idonei.

10. Placuit, ut si accusatus, vel damnatus Episcopus appellavit Romanum Pontificem, id statuendum, quod ipse justè censuerit. Et omnes qui adversùs Patres armantur, infames esse censemus, neque eos qui cum inimicis morantur, ad accusationem vel testimonium recipiendos.

11. Placuit, ut semper in accusatione clericorum, primò persona, fides, vita & conversatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino est credendum, quia veritatis fidem ignorant, nec rectæ conversationis vitam ducunt: quoniam tales & facilè indifferenter lacerant & criminantur rectè & piè viventes. Ideò suspicio eorum discutienda est primò & corrigenda.

Verum est, hanc Julij epistolam ut spuriam rejici ab hæreticis hodiernis. David Blondellus unus ex Calvini catulis multis latratibus eam exagitat. Quæ vocantur à Julio antiqua statuta, ipse insanientis cerebri vocat figmenta. Phrasim epistolæ ineptissimam ait, & qui eam Julio supposuit, veritate historiæ neglecta, quidquid in buccam venit evomuisse veriùs quàm elocutum, denique mendacissimis placitis conspersam fuisse. Quæ omnia in odium Ecclesiæ Romanæ effutit Sycophanta mordacissimus: sicut & Arriani eodem acti odio, acta plura Concilij suppresserunt, cùm rebus potirentur, quæ causa est cur sit hodiè facilius ea negare, quæ revocantur in dubium, quam eadem probare. *Blondellus.*

Denique cùm finem imponebamus huic Synodo, venit nobis in manus Gelasij Cyziceni commentarius actorum Nicæni Concilij Roberto Balsoreo Scoto interprete, qui Author vixit circa annum Domini 476. de quo mentionem fecimus ab initio. Ex quo hæc adhuc addenda esse judicavimus. Ex libro 2. cap. 12.

Sancta & magna & generalis Synodus Sanctorum Patrum Nicææ congregatorum, per beatum & sanctum Hosium Episcopum civitatis Cordubæ in Hispania, tenentem locum Episcopi Romani, cum prædictis ejusdem sedis Presbyteris, altero ipsum interpretante dixit: Divinitas non est una persona, ut Judæi existimant, sed tres personæ verè subsistentes, non solo nomine, & hoc pluribus testimoniis in veteri & novo Testamento prædicatur. Vetus quidem magis corporeo adhuc modo differens, Verbum quasi loquens exhibuit: Novum autem, Verbum Deum esse demonstravit, juxta illud, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, & personam perfectam ex perfecta. Deus enim est, non pars, Filius, sed perfectus sicut & Pater: ejusdem essentiæ cujus & qui eum ineffabili modo genuit Pater, & Filius, simul subsistit Spiritus sanctus ejusdem essentiæ & ejusdem potestatis, cujus Pater & Filius. Unum igitur consilium, unum regnum, unam voluntatem, unam dominationem in res omnes creatas: tam quæ visu, quàm quæ mente & intelligentia percipiuntur. Unam Divinitatem & eandem essentiam confiteri nos oportet, Patris & Filij & Spiritus sancti: non prædicantes confusionem aut divisionem personarum ineffabilis & beatæ illius Trinitatis; sed semper *Ioan. i.*

A verè Patrem veri Filij, semper existentem, & Filium, verè Filium veri Patris, semper existentem ac subsistentem, & verè etiam Spiritum sanctum, semper existentem quoque & subsistentem: Trinitatem individuam, ineffabilem, quæ neque animo concipi, neque satis exprimi sermone potest: unam Divinitatem & eandem ejus essentiam credimus & confitemur secundum sanctam illam jam olim à Domino per sanctos ejus Apostolos, & antiquos sanctos Patres nostros qui illam Apostolorum fidem illibatam conservarunt, nobis ab initio traditam fidei veram dogmatum integritatem, parati ex sancti Spiritûs arbitrio, per plurima divinarum Scripturarum testimonia demonstrare hæc ita se habere.

Item ex lib. 3. cap. 31. ejusdem Gelasij. *Canones Nicæni ex Gelasio Cyziceno.*

B *De his qui dicunt non oportere Christianos laborare.*

I. QVoniam aliqui nolentes laborare, sed curiosi esse, malè interpretantur sacras Domini voces dicentis: *Ne sitis solliciti animæ vestræ quid manducetis.* Perinde ac si verbis ipsis adhærentes non oporteret Christianos terram colere & laborare: Demonstrandum est non sic dixisse Dominum: possumus enim laborare & securi esse, scientes & credentes quod operum nostrorum incrementum, & fructus ipse Dominus dat, qui dixit: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, & dormiat, & surgat nocte & die, & semen germinat & assurgit, & non novit ipse.* *Marc. 4. 26.* *ibid.*

C *De Clericis sacri Ordinis.*

II. CLerici sacri ordinis cœlestium typi & imagines esse debent: Episcopus quidem debet obtinere locum tanquam caput post illum Ecclesiæ, quam recepit: Presbyter tenere debet sedem & locum Seraphicum: Diaconus verò Cherubicum: Minister verò his ministrare debet.

Quod non oportet laicos in suggestum ascendere.

III. NOn licet laïcis in suggestum ascendere; præter eos, qui legere aut canere ex libris debent.

De sancto Baptismate.

D IV. BAptisma nostrum non oculis corporis considerandum est, sed mentis. Aquam vides, considera virtutem Dei in aquis absconditam. In sancto enim Spiritu & igne baptizari nos docet Evangelium. In fide enim baptizantis & fide baptizati per sacram invocationem plenas sanctificatione Spiritus, & ignis divini aquas considera; *Ipse enim*, inquit, *baptizavit vos Spiritu sancto, & igne.* Descendit itaque qui baptizatur reus peccatorum, & obnoxius servituti corruptionis. Et ascendit liberatus ab hac servitute & peccato, factus filius Dei; & hæres gratia ipsius factus, cohæres autem Christi indutus ipsum Christum, sicut scriptum est: *Quicunque in Christum baptizati estis, Christum induistis.* *Matth. 3. vers. 11. Luc. 3. 16. hic prosa C. M. P.*

E *De divina mensa, & de eo quod in ipsa est, mysterio Corporis & Sanguinis Christi.*

V. ITerum etiam hic in divina mensa ne humiliter intenti simus ad propositum panem & poculum: sed attollentes mentem fide intelligamus situm in sacra illa mensa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi incruentè à Sacerdotibus immolatum: & pretiosum ipsius Corpus & Sanguinem verè sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola. Propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, ut sciamus, quod non satietati, sed sanctimoniæ sumimus.

De resurrectione à mortuis.

VI. NOn simpliciter Dominus suam ipsius carnem pro nobis passioni & morti tradidit, sed ut nostram salutem procuraret, eùm liber esset à morte, ut sermo superius demonstravit. Clamat Propheta quasi ex persona ipsius, prædicens futurum ejus secundum carnem OEconomiæ mysterium: *factus sum*, inquit, *quasi homo sine adjutorio, inter mortuos liber.* Quis autem liber à morte nisi Deus? sed juxta prius ostensas demonstrationes incarnatus propter hominum dilectionem, factus quasi homo sine adjutorio, humilians suam ipsius carnem usque ad mortem, mortem autem crucis, quæ & resurrexisse prædicatur, ut postquam nos immortales fecerit per primitias nostras, resurrectionis spem nobis etiam desperatis suppeditaret, ut non amplius noxij simus morti æternæ: sed liberi, quemadmodum & primitiæ nostræ Christus, ut inquit beatus Apostolus Paulus, *Primitiæ Christus: deinde hi qui sunt Christi in adventu ipsius.* Et ipsum Salvatorem hunc Dominum nostrum Jesum Christum, Dei & Patris Filium unigenitum expectare nos in Cœlis, cum nostra corpora ex sepulchris excitaverit, testatur dicens: *Conversatio nostra in Cælis est, unde & Salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Sic enim oportet corpus nostrum elarificari, sicut & Corpus Domini, ut malitiam & eas quæ nunc sunt passiones suscipere nequeat, liberum à morte & peccato, sanctum, ut in novitate vitæ cum ipso possimus ambolare in cœlesti lumine, semper cum ipso Christo regnantes. In hac enim spe sanctum baptisma percepimus, & salutarem Sanctorum ejus membrorum participationem suscepimus, hæc Ecclesiæ Catholicæ dogmata sunt.

Psal. 87. 5.

1. Cor. 15.

Phil. 3. 10.

Quod una est Ecclesia Dei.

VII. VNa est Ecclesia in Cœlo, eadem & in terra, & in hac requiescit Spiritus sanctus. Hæreses autem quæ extra hanc sunt, quas habent homines, non sunt doctrinæ Salvatoris nostri, neque Apostolorum, sed Satanæ & Patris eorum Diaboli. Quæ autem sunt hæreses Judæorum, & Græcorum, alio docent modo, ut veram vitam hominibus auferant.

De Providentia Dei, & de mundo.

VIII. MInor mundus per providentiam factus est, prævidit enim peccaturum esse hominem, ideirco novos Cœlos, & novam terram speramus, juxta sacras litteras, apparente nobis præsentia & regno magni Dei, & Salvatoris Jesu Christi, & tunc (ut ait Daniel) *Percipient sancti regnum Altissimi*, & erit terra pura, sancta terra viventium & non mortuorum. Quam oculis fidei prævidens David clamat: *Credo videre bona Domini in terra viventium*, terra mansuetorum & humilium; *Beati*, inquit, *mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Et Propheta: *Et calcabunt ipsam*, ait, *pedes mansuetorum & humilium.* Has ex elaboratis à sanctis nostris Patribus constitutionibus Ecclesiasticis, paucas ex multis hoc commentario descripsimus. Ediderunt autem & Ecclesiasticos Canones viginti in Nicæna Synodo, &c.

Sic habet C. M. P. Se.

Dan. 18.

Psal. 26 v. 13. Matt. 5.

CANONES ARABICI LXXX.

ILlos præterimus ut suppositos. Quod nobis magis persuadet Lectio 36. Canonis, qui plus statuit de Patriarcha Alexandrino, quàm statutum fuisse narratur in Epistola Concilij ad Ecclesias Ægypti, quæ data est in 2. parte inter epistolas.

A

APPENDIX CONCILII NICÆNI, seu Concilium Sardicense,

IN THRACIA SUB JULIO Pontifice, præsidentibus ejus Legatis Hosio Episcopo cum Archidamo & Philoxeno Presbyteris, contra Arrianos tempore Constantii & Constantis Imperatorum anno Christi 347.

B

QVi partem Arrij fovebant Episcopi, cum deberent Concilij Nicæni Symbolo ac fidei acquiescere, contra suadente diabolo omnem lapidem moverunt, ut fidem illam Catholicam everterent, ac variis artibus conciliato sibi Constantij Imperatoris in Oriente animo, quem per perversos Sacerdotes in suam perfidiam traxerunt, sub ejus authoritate, præsidio, favore, ac auxilio persequutionem gravissimam in Catholicos moverunt. Ut tunc magni Anthonij in Ægypto Monachi divinatio exitum fortiretur, de quo narrat Nicephorus Eccl. Hist. lib. 10. c. 48. quod priusquam sub Constantio Arriani Ecclesiis regendis in Oriente primas tenerent, in somnis sibi videre visus est equos multos cum impetu in sanctius sacrarium inferri, atque ibi salientes calcibusque se petentes, sacram evertere mensam: Cumque evigilasset exposuit futurum, ut adulterinorum monstrosorumque dogmatum confusio Ecclesiam Dei occuparet, & alienæ doctrinæ assertorum insultus sacram pessundarent mensam, omniaque in templo Dei everterent. Maximè autem in D. Athanasium Alexandriæ Episcopum vim omnem concitaverunt ut acerrimum fidei Nicænæ ac Catholicæ defensorem. Varia celebrantur Concilia ex utraque parte, quibus malum non imminuitur. Varias scribit litteras Julius Summus Pontifex Romanus ad hos Episcopos, vocat ad Romana Concilia, sed nihil proficit, ait Sozomenus lib. 3. cap. 9. Id fiebat sub auspiciis Constantij qui primam Synodum evertere conabatur. Cum autem hæc rescivisset ejus Frater Constans Occidentis Imperator, fratri suo bellum litteris minatus est, nisi rectam fidem labefactare desineret; visum est ergo Imperatoribus, ut Sardicæ seu Triadicæ Episcopi convenirent & de iis quæ Nicææ decreta erant, disceptarent. Congregati ergo sunt trecenti quadraginta & unus Episcopi. Quod autem Julius Papa hanc Synodum etiam pro sua authoritate congregaverit, palam fit ex eo quod ait Socrates lib. 3. cap. 16. quosdam Episcopos ad hoc Concilium non venisse propter corporis infirmitatem, alios vero causatos angustiam temporis à Julio præstituti. Quod argumentum est Julium Pontificem hanc Synodum indixisse, licet Imperatores ad coadunandos facilius tot Episcopos, simul eos convocaverint, ut ex hoc hæretici primatum nullo jure possint attribuere in res Ecclesiasticas sæculari potestati. Præterquam quod cum inveniantur Hosius Episcopus Cordubensis in Hispania, ac Presbyteri Julij Archidamus & Philoxenus primi subscripsisse, ut infra patebit, nec id aliter fieri potuerit nisi sub nomine ipsius Julij Romani Pontificis, argumento quoque necessario deducitur ipsum eidem præfuisse.

Somnium S. Anthonii de Arrianis.

C

D

Occasio Concilii.

E

In hoc autem Concilio quid gestum, quid decretum potere potest partim ex epistolâ ejusdem Concilij ad omnes Episcopos, quam hic integram subjungimus ex Theodoreto, partim ex ejusdem Concilij Canonibus; quibus adjungemus ea quæ ex hoc Concilio consequu.

l. 2. hist. c. 6.

Historia necessitas.

ta sunt, ut sic ejus notitia dimensior & amplior detur: nec enim satis intelligi possunt Concilia nisi cum ejus decretis & Canonibus aliquid etiam es historia excerptum admisceatur. Hoc ante omnia annotato, quod mendax est inscriptio editioni Conciliorum Surij ab incerto authore præfixa. *Anno sexto Constantij Imperatoris, Leontio & Salustio Consulibus, ara 381. Sardicensis Synodus congregata est.* Nam Socrates l. 2. cap. 15. sic habet. *Undecimo anno post mortem patris duorum Augustorum, Ruffino, & Eusebio Consulibus, Concilium Sardicense coactum est.* Hoc idem affirmat Sozomenus lib 3. cap. 11. in fine. Unde constare potest anno Christi 347. Julij Pontificis undecimo Synodum hanc celebratam fuisse, qua de re Baronius ad eundem annum 347. Nam in his quæ sunt Chronologiæ multum nolumus immorari, cum authorem nanciscimur qui se in iis difficultatibus attentiorem præbuit.

Probè autem tuetur istud Concilium jura Ro. Pontificis, quod ea tunc Eusebiani, sicut est mos hæreticorum omnium, interturbare conarentur. Vocatique sunt aliquando ejus Canones, Nicæni, quod in Nicænis quasi virtute continerentur. Qua parte & Symbolum Constantinopol. dici solet Nicænum, ot advertit Christianus Lupus in notis & Scoliis: Licet plures ut Concilium speciale & a cæteris distinctum admittant, in quo nihil absurdi, aut magnopere improbandi admittunt. Sicut nec illi qui primam aut secundam illius versionem, cum plures sint, sequuntur.

In aliud Concilium & Nican.

Epistola Synodi Sardicensis.

SAncta Synodus per Dei gratiam Sardicæ congregata, ab urbe Roma, Hispania, Gallia, Italia, Campania, Calabria, Affrica, Sardinia, Pannonia, Mœsia, Dacia, Dardania, Dacia altera, Macedonia, Thessalia, Achaïa, Epiris, Thracia, Rhodope, Asia, Caria, Bithynia, Hellesponto, Phrygia, Pisidia, Cappadocia, Ponto, Phrygia altera, Cilicia, Pamphylia, Lydia, Insulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæstina, Arabia, omnibus ubique Episcopis, & comministris Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, dilectis fratribus in Domino salutem.

Multa quidem & frequenter ausi sunt Arriani hæretici adversus servos Dei, qui rectam fidem custodiunt. Adultera enim supposita doctrina, Orthodoxos expellere tentarunt. In tantum autem exsurrexerunt contra fidem, ut religiosissimorum Imperatorum aures non lateret. Itaque Dei adjuvante gratia, iidem Imperatores religiosissimi ex diversis nos provinciis & civitatibus congregarunt, & sanctam hanc Synodum in Sardicensium urbe celebrari permiserunt, ut omnis dissensio amputetur, pravaque doctrina penitus rejecta, pietas in Christum sola apud omnes conservetur. Venerunt enim Episcopi ab Oriente, eorumdem religiosissimorum Principum impulsu, maximè ob ea quæ frequenter jactabant de dilectissimis fratribus & consacerdotibus nostris, Athanasio Episcopo Alexandriæ, & Marcello Episcopo Ancyræ, Galatiæ, & Asclepa Gazæ. Nam ad vos etiam fortasse illorum calumniæ pervenerunt, & fortasse aures vestras commovere tentarunt, ut adversos innocentes credatis quæ dicont, & sceleratæ hæresis suæ suspicionem tegant. Sed non diutius hæc illis facere permissum est. Est enim gubernator Ecclesiarum Dominus, qui pro his & pro nobis omnibus mortem sustinuit, & per seipsum ascensum in Cœlos nobis omnibus tribuit. Olim ergo cùm scripsissent Eusebius, Maris, Theodorus, Theognis, Ursacius, Valens, Menophantus, & Stephanus, Julio consacerdoti nostro, Ecclesiæ Romanæ Episcopo, adversus prædictos Coepiscopos nostros, Athanasium, inquam, Episcopum Alexandriæ, & Marcellum Episcopum Ancyræ Galatiæ, & Asclepam Gazæ: scripserunt & aliarum partium Episcopi, Athanasij

A consacerdotis nostri testificantes innocentiam, & quæ ab Eusebio acta fuerant meras esse calumnias & mendacia. Et quamquam vel eo maximè, quod a Julio consacerdote nostro vocati non venerunt, & ex iis quæ ab eodem Julio Episcopo scripta sunt, liquidò patuit horom falsa criminatio. Venissent enim prorsus, si quam in iis quæ fecerant, quæque adversus Coepiscopos nostros egerant, fiduciam habuissent. Attamen ex iis etiam quæ in hac sancta & magna Synodo egerunt, manifestiora fraudis suæ commenta prodiderunt. Nam cùm Sardicam venissent, viderentque fratres nostros Athanatium, Marcellum, Asclepam, & alios, in judicium venire timuerunt, & non semel neqoe iterùm, sed sæpiùs vocati invitationi non paruerunt: tametsi congregati Episcopi omnes, imprimisque vene- B randæ senectæ Osius, qui & propter ætatem, & propter fidei confessionem, & propter tantos labores, omni reverentia, & honore dignus erat, illos expectarent, hortarenturque ut venirent ad judicium, ut ea quæ de absentibus Coepiscopis dixerant, vel contra eos scripserant, præsentes possent convincere. Sed vocati, ut diximus, oon venerunt, suam hoc ipso calumniam ostendentes, fraudulentamque molitionem, & insidias tergiversatione suâ quodammodo proclamantes. Nam qui dictis suis confidunt, ea coram asseverare non recusant. Cùm autem venire ausi non sint, nemini obscurum est, ut credimus, si quid illi rursum nocere velint, eos, cùm adversus consacerdotes nostros probare nihil possint, obtrectare quidem absentibus, sed vitare præsentes.

C Fugerunt enim, dilectissimi fratres, non solùm propter calumniam qua nos appetiverunt, verumetiam quia ibi præsto esse videbant qui ipsos de variis criminibus accusarent. Ferrum enim & vincula proferebantur, & homines ab exilio reversi, & ab iis qui adhuc in exilio detinebantur missi aderant comministri, propinqui etiam & amici eorum, qui per istos fuerant interempti: & quod caput est, præsto erant Episcopi, quorum alius ferrum & catenas ostendebat, quas istorum opera gestarat, alij mortem ex eorum calumnia intentatam testabantur. Nam eo usque processerunt amentiæ, ut etiam Episcopum necare aggressi sint, necassentque omnino, nisi ex eorum manibus elapsus esset. Denique excessit collega noster beatus Theodulus fugiens ipsorum calumniæ infestationem: ex eorum enim falsa insimulatione jussus fuerat interfici. Alij D autem gladiorum plagas ostendebant; alij se fame ab iis excruciatos querebantur. Et hæc non ignobiles viri testificabantur; sed integræ Ecclesiæ à quibus legati qui venerant milites docebant gladiis cinctos, turbas cum fustibus, judicum minas, falsarum litterarum suppositiones. Lectæ enim sunt litteræ à Theognide confictæ contra collegas nostros Athanasium, Marcellum, & Asclepam, ut Imperatores adversus illos concitaret: Et has litteras, qui Theognidis diaconi tunc erant, convicère. Ad hæc virginum denudationes, incendia Ecclesiarum, carceres comministrorum; neque ob aliam causam hæc omnia, quam propter infandam hæresim Arrianorum: illorum enim communionem qui recusabant, ista perpeti cogebantur. Hæc igitur illi considerantes, in arcto habebant E quid caperent coosilij. Nam cum erubescerent ob ea quæ commiserant, eo quod ampliùs occultari non poterant, Sardicam venerunt, ut adventu suo suspicionem, quasi nihil deliquissent, excludere viderentur. At cum eos ibi accusatores viderent, quos ipsi falso insimularant, & quos calamitatibus afflixerant, & in oculis essent documenta probationom, venire vocati noluerunt. Maximè cùm collegæ nostri Athanasius, Marcellus, & Asclepas magna fiducia judicium implorarent, & illos provocarent sponderentqoe se non solùm eorum calumniam refutaturos, sed omnia etiam quæ adversus Ecclesias admiserant patefacturos.

Arrianorum acta crudelia.

At illi tanto conscientiæ terrore perculsi sunt, ut in fugam se dederint, & calumniam suam fugiendo pro-

A diderint, & quæ peccarant repentino discessu confessi sint. Et quamquam non solùm ex prioribus, sed ex his etiam illorum malitia & falsitas innotuit: tamen ne ex fuga sua novi facinoris alicujus ansam arriperent, consultum duximus scenicos illorum actus ad veritatis normam expendere. Quod facere aggressi, ex gestis comperimus ipsos Sycophantas esse, & meras insidias nostris Coepiscopis struxisse. Arsenius enim ille, quem ab Athanasio interfectum dicebant, vivit etiamnùm, & in vivis censetur: & ex hoc uno cætera, quæ de aliis vulgarunt, vana esse apparet. De poculo autem, quod confractum aiebant a Macario Presbytero Athan. testati sunt qui ab Alexandria & Mareote, aliisque locis venerant, tale factum nihil esse. Sed & ex Ægypti Episcoporum litteris ad Julium consa- B cerdotem nostrum abundè confirmatum est, ne suspicionem quidem ibi ejus rei fuisse. Quin & acta, quæ contra illum habere se aiunt, unius partis studio confecta fuisse constat. Et tamen in his ipsis actis interrogati fuere gentiles & Catechumeni & ex Catechumenis unus, cum interrogaretur, respondit intùs se fuisse, quando Macarius eo supervenit: alter interrogatus dixit Ischyram, quem jactabant tunc temporis ægrotum in cellula jacuisse: ut ex eo appareat, nullum omnino celebratum mysterium fuisse, quod intus erant Catechumeni, & ex morte decumbens Ischyras non aderat. Nam & Ischyras ipse, imo nequissimus, qui mentitus fuerat cum diceret Athanasium librum quemdam de divinis scripturis exussisse, idem se convictum falsus est ægrotasse & decubuisse, cùm adfuit Macarius, ut hinc etiam liqueat Sycophantam C fuisse. Denique Sycophantiæ istius præmium Ischyræ honorem Episcopatus dedere, homini qui ne Presbyter quidem fuit. Venientes enim ad Concilium duo Presbyteri, qui cum Meletio tunc fuerant, & postea à beatæ memoriæ Alexandro Episcopo Alexandriæ suscepti, cum Athanasio nunc agunt, testati sunt, neque unquam Meletij Presbyterum hunc fuisse, neque apud Mareotem Ecclesiam aut ministrum ullum habuisse Meletium. Et tamen hunc, qui Presbyter non esset, velut Episcopum secum adduxerunt, ut hoc nomine videantur auditores in sua Sycophantia percellere. Lectus etiam est liber Consacerdotis nostri Marcelli, in eoque deprehensa Eusebij & sodalium exquisita malitia. Quæ enim Marcellus velut quærendo posuerat, ea tanquam assèveraret calumniati sunt. Qua- D te lecta sunt quæ sequebantur, quæque antecedebant quæstionem, & recta fides ejus inventa est. Neque enim ex sancta Maria, sicut ipsi affirmarunt, initium Deo verbo dedit: neque finem regnum ejus habere; sed sine principio ac sine fine esse scripsit. Sed & Asclepas quoque comminister noster acta protulit Antiochiæ confecta præsentibus adversariis, & Eusebio Cæsariensi, atque ex judicum Episcoporum sententiis innocentiam suam comprobavit. Meritò igitur, fratres dilectissimi, sæpiùs acciti non paruerunt, & meritò fugerunt. Nam stimulis acti conscientiæ suas ipsi calumnias fuga confirmarunt & credi de se illa fecerunt, quæ præsentes accusatores dicebant, & reipsa ostendebant.

Fuga Arrianorum ex Sardicâ.

Accusationes falsæ contra Catholicos.

E Ad hæc insuper omnia, depositos ob Arrij hæresim, & ejectos non solùm susceperunt, sed ad majores etiam gradus evexerunt, Presbyteros nimirum creantes ex Diaconis & Episcopos ex Presbyteris, non alio consilio, quam ut impiam doctrinam latius spargerent, ac propagarent, & sinceram fidem labefactarent. Horum porro duces ac Principes post Eusebium nunc sunt Theodorus ab Heraclea, Narcissus a Neroniade, Stephanus ab Antiochia, Georgius à Laodicea, Acacius a Cæsarea Palæstinæ, Menophantus ab Epheso Asiæ, Ursacius à Singiduno Mœsiæ, Valens a Mursa Pannoniæ. Hi etenim eos qui unà cum ipsis venerunt ab Oriente, nec sanctam Synodum ingredi permisere, nec omnino ad Dei Ecclesiam accedere. Et cùm Sardicã venirent, Synodos inter se per loca privatas egerunt, pactiq; sunt, minis interpositis, se ubi Sardicam pervenirent, neq; ad judiciũ prorsus accessuros, neque in unum cum sancta & magna Synodo coituros: sed simul ac urbem ingressi adventus sui fidem purgationis suæ gratia fecissent, inde se fuga subducturos. Quæ quidem rescire nobis licuit ex comministris nostris Macario a Palæstina, & Asterio ab Arabia, qui unà cum ipsis venerunt, sed ab eorum perfidia recesserunt. Hi enim venientes ad sanctam Synodum, vim quam passi fuerant conquesti sunt, recteque ab eis nihil agi affirmarunt. Hoc simul adjicientes, ibi multos esse rectæ fidei cultores, qui huc ab ipsis venire propositis interminationibus prohiberentur; atque hac de causa sedulo curasse, ut una in domo diversarentur omnes, neque ut seorsim vel tantillum agerent permisisse.

In castris hæret. cito præficitur.

Quia igitur conticescere non oportebat, nec inultas relinquere calumnias, vincula, cædes, vulnera, falso confictas epistolas, verberationes, nudationes virginum, exilia, Ecclesiarum eversiones, incendia, translationes a minoribus parœciis ad majores, & ante omnia excitatam denuo per istos contra rectam fidem Arrianam hæresim, propterea charissimos quidem fratres, & Coëpiscopos nostros, Athanasium Alexandriæ, Marcellum Ancyræ Galatiæ, Asclepam Gazæ, & eos qui cum illis Domino ministrant, innocentes & puros pronunciavimus, litteris ad singulorum parœcias datis, ut Episcopi sui innocentiam Ecclesiæ cujusque populus agnoscat, & hunc unum habeat & exspectet Episcopum: illos vero qui luporum instar illorum Ecclesias invaserunt, Gregorium Alexandriæ, Basilium Ancyræ, & Quintianum Gazæ, nec Episcopos nominet quisquam, nec Christianos, nullamque omnino cum eis communionem habeat, nec litteras ad illos det, nec ab illis accipiat. Theodorum autem ab Heraclea Europæ, & Narcissum à Neroniade Ciliciæ, Acacium a Cæsarea Palæstinæ, & Stephanum ab Antiochia, & Ursacium a Singiduno Mœsiæ, & Valentem a Mursis Pannoniæ, & Menophantum ab Epheso, & Georgium à Laodicea, & si is præ metu ab Oriente non venit, sed tamen quia a beatæ memoriæ Alexandro Alexandriæ Episcopo dejectus est, & quod ipse cum cæteris Arrij furorem sit amplexus, & propter objecta crimina hos omnes communi calculo dejecit sancta Synodus de Episcopatus gradu: & judicavimus illos non solùm Episcopos non esse, sed ne communionem quidem cum fidelibus habere. Separantes enim Filium à substantia ac divinitate Patris, & alienantes Verbum à Patre, separari ab Ecclesia Catholica convenit, & alienos esse à nomine Christiano. Sint igitur nobis anathema, eo quod adulteraverunt verbum veritatis. Apostolicum enim præceptum est, *Si quis vobis Evangelizaverit præterquam quod accepistis, anathema sit*. Cum his ne quisquam communicet præcipite; nulla est enim communicatio luci ad tenebras. Hos omnes procul ablegate: nulla enim participatio Christo ad Belial. Et cavete, carissimi, ut neque scribatis ad eos, neque eorum accipiatis litteras. Curate etiam, dilectissimi fratres & Consacerdotes, ut tanquam spiritu præsentes Synodo nostræ consentiatis, & vestra subscriptione pariter decernatis, ut ab omnibus ubique gentium Coepiscopis nostris concordia servetur.

Gal. 1.

Excommunicantur Arriani.

Abdicamus porrò ab Ecclesia Catholica & exterminamus eos, qui affirmant Christum esse Deum, sed verum Deum non esse: genitum esse simul & ingenitum. Sic enim se intelligere genitum profitentur, quia sic dixerunt, Quod est, genitum est: & quia cum Christus ante sæcula sit, principium ei tribuunt atque finem, qui non in tempore, sed ante omne tempus generationem habet. Nuper etiam viperæ duæ ex aspide Arriana prodiere, Valens & Ursacius, qui gloriantur & non dubitant se dicere Christianos, qui & Verbum & Spiritum crucifixum, & vulneratum, & mortuum esse, & resurrexisse, quodque hæreticorum cohora contendit,

Definitio fidei.

Hypostasis pro substantia.

contendit, diversas esse hypostases Patris & Filij, & Spiritus sanct pronunciant, & eas separatas esse. Nos autem hanc percepimus & didicimus, & hanc habemus catholicam traditionem & fidem atque confessionem, unam esse hypostasim, quam ipsi hæretici usiam vocant, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et si quærant quæ sit Filij hypostasis, profitemur eam esse, quam & Patris solam esse io confesso est. Neque, inquam, Patrem sine Filio, neque Filium sine Patre fuisse, nec esse posse quod est Verbum sine Spiritu. Absurdissimum namque est dicere aliquando Patrem non fuisse Patrem: & Patrem sine Filio, neque nominari, neque esse posse, ipse Filius

Ioan. 14. Ioan. 10.

testatur, *Ego in Patre, & Pater in me*, &, *ego & Pater unum sumus*. Nullus nostrum negat genitum, sed genitum ante omnia quæ visibilia & invisibilia B nuncupantur, factorem & opificem Archangelorum & Angelorum, & mundi, & humani generis, quo-

Sap. 7. Ioan. 1.

niam ita dicit, *Omnium artifex sapientia docuit me*, &, *omnia per ipsum facta sunt*. Nam semper esse non

Fides Catholica de Filio.

poterat si sumpsit exordium: jam quod semper est Verbum initium non habet: Deus autem nunquam terminum admittit. Non dicimus Patrem Filium esse, ner rursus Filium Patrem esse: sed Pater, Filij Pater est, & Filius Patris est Filius. Confitemur virtutem Patris esse Filium. Confitemur Verbum Dei Patris esse, præter quod aliud non est: & Verbum verum Deum & sapientiam & virtutem, verumque Filium affirmamus. Sed non sicut cæteri Filij appellantur, ita Filium dicimus: quia illi aut per hunc regenerationis gratiâ Dei sunt, aut eo quod digni fiant Filij nominantur, non autem ob unam substantiam quæ est Patris & Filij. C Confitemur item & unigenitum & primogenitum: sed unigenitum Verbum quod semper fuit & est in Patre: primogenitum autem propter naturam humanam. Differt tamen à communi creatura, quia est etiam primogenitus ex mortuis. Confitemur Deum esse: confitemur unam Patris & Filij divinitatem. Nec quisquam negat Patrem Filio majorem, non propter aliam hypostasim, vel propter differentiam, sed quia ipsum nomen Patris majus est quam Filij. Hæc autem illo-

Ioan. 10.

rum est impia & vitiosa interpretatio qua dictum ab eo contendunt, *Ego & Pater unum sumus*, propter consensum & concordiam. Sed stultam & abjectam istorum sententiam Catholici omnes improbavimus. Quia sicut mortales homines solent, cum altercari cœperint, infensis animis dissidere, ac posteà reconciliari: D Sic dissidium ac dissensionem inter Patrem Deum omnipotentem & Filium incidere posse dicunt, quod vel suspicari aut animo fingere est absurdissimum. Nos vero & credimus, & affirmamus, & intelligimus divinam hanc vocem, *Ego & Pater unum sumus*, de unitate substantiæ, quæ in Patre & Filio unica est, capiendam esse. Credimus etiam hunc semper, ac sine initio, & sine fine regnare cum Patre, regnumque ejus nec tempus habere quo desinatur, nec unquam desinere: quia quod semper est, nec unquam cœpit esse, nec desinere potest. Credimus & mente complectimur Paracletum Spiritum sanctum, quem nobis ipse Dominus & promisit & misit: & hunc credimus missum. Sed is passus non est, sed homo, quem induit, quem assumpsit ex Maria Virgine, hominem qui pati posset, quia homo mortalis, Deus verò immortalis. E Credimus tertia die resurrexisse: resurrexit autem, non Deus in homine, sed homo in Deo, quem & Patri suo donum obtulit, quemque à peccato & interitu liberavit. Credimus etiam opportuno ac definito tempore omnes & de omnibus judicaturum. Tanta siquidem eorum est stultitia & tam densis tenebris eorum mens obcæcata, ut lucem veritatis cernere nequeant. Non intelligunt quo sensu dictum sit, *Vt & ipsi in nobis unum sint*. Palam enim est cur unum: quia videlicet Apostoli sanctum Dei Spiritum acceperunt, & tamen ipsi Spiritus non erant, nec ullus eo-

Ioan 17.

rum aut verbum, aut sapientia, aut virtus vel unigeni-

A tus erat. *Sicut ego*, inquit, *& tu unum sumus, sic & ipsi in nobis unum sint*. Sed & accuratè vox divina distinxit, *in nobis*, inquit, *unum sint*. Non ait, sicut nos unum sumus, ego & Pater: sed ut discipuli in semetipsis conjuncti & copulati unum sint fide & confessione; in gratia item & pietate Dei Patris, & Domini ac Servatoris nostri confessione & charitate unum esse possint.

Disputatio de nomine subsistentia.

Nota fuisse magnam disputationem de significatione hypostasis, ut patet ex epistola 1. D. Hieronymi ad Damasum, ubi ait nescio quid veneni in syllabis hujus nominis latere. Tota ait, sæcularium litterarum schola, nihil aliud hypostasim nisi usiam novit: & quis rogo, tres substantias ore sacrilego prædicabit? &c. Interrogamus quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi: tres personas subsistentes, aiunt, responde- B mus nos ita credere, non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant. Habebaturque ipse D. Hieronymus pro hæretico quod metueret dicere tres hypostases, fuitque mera disputatio de nomine, lege hanc epistolam.

Hanc epistolæ alia consonat ejusdem Synodi Sardic. ad omnes alios Episcopos qui non intererant, quam habet D. Athanasius in Apologia ad Imperatorem Constantium, cui inveniuntur subscripsisse Episcopi 286. ac primo ab Hispania Hosius, deinde Julius Ro-

Hosius nomine Papæ præsidet.

mæ per Archidamum & Philoxenum Presbyteros suos, Protogenes Sardicę. Hi primi. Ex Gallia triginta quatuor Episcopi, inter quos quidem Jesses numeratur, & plures alij ex variis mundi partibus. Ut non dubitemus quin Summus Pontifex Rom. jura sui primatus in totam Ecclesiam sarta tecta habuerit. Nec C enim Episcopus Hispanus nulla primatus Ecclesiæ suæ dignitate insignis, primum locum cum Presbyteris ab eo Pontifice Romano delegatis obtineret, nisi sub alieno nomine. *Initium epistolæ.* Sæpe multumque in servos Dei rectæ fidei cultores audaciam suam exercuerunt Arriomanitę, &c. *Finis epistolæ.* Quin & vos quoque studete fratres & comministri nostri in sacris obeundis, ut Spiritu pręsentes in nostra Synodo suffragium conferatis per vestras subscriptiones, quo ab omnibus ubique sacrorum ministris concordia servetur. Divina providentia sanctos & lętos vos conservet dilecti fratres. *Et infra:* Eorum autem qui in Synodo scripserunt, cęterorumque aliorum Episcoporum ista sunt nomina.

Hosius ab Hispania, Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum Presbyteros suos, Protogenes D Sardicę, Gaudentius, &c. qui videtur fuisse Ariminensis Episcopus Martyrio coronatus, fustibus ac lapidibus impetitus in suburbiis Ariminensis civitatis in odium fidei Nicænæ per milites Marciani præsidis, apud Baronium anno 359. tunc enim fœda erat facies Ecclesię à propriis non ab alienis vastata.

Qui autem in concilio Italię Probatus, Viator, &c. explico, ait de la Cerda adversar. sacrorum cap. 84. num. 2. in via versus Italiam. Inveniunturque fuisse ducenti octoginta sex, unde non potest probari Carranza qui in fine Canonum asserit subscripsisse numero 121. Episcopos; nec alij qui multo majorem numerum Episcoporum conscribunt.

E SEQVVNTVR CANONES CONCILII SARDICENSIS.

CAP. I. *De Episcopis, qui civitates mutaverint.*

Distinct. 8. mala consuetudo.

OSius Episcopus dixit: Non minus mala consuetudo, quàm perniciosa corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat Episcopo de sua civitate ad aliam transire civitatem. Manifesta est enim causa, qua hoc facere tentant, cum nullus in hac re inven-

tus sit Episcopus, qui de majori civitate ad minorem transitet. Vnde apparet, avaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni servire, & ut dominationem agant. Si omnibus placet, hujusmodi pernicies sæviùs & austeriùs vindicetur, ut nec laïcam communionem habeat, qui talis est? Responderunt universi: Placet.

OCcasione Eusebij Nicomediensis, qui post duas sedes mutatas, se Constantinopolim transferri curaverat, aliorumque etiam Episcoporum, qui humanæ gloriæ libidine incitati è minoribus ad majores sedes provehi laboraverant: ideòque Athanasio & Eustathio Antiochenis Primatibus ejiciendis ac deturbandis, ex ambitione calumniam intulerant. hac, inquam, occasione graviùs hic, quàm Nicæna Synodus Canone 15. jussit eosdem, licet invitos, in pristinam sedem reduci, à Patribus hujus Concilij constitutum fuit, ne laica communione etiam in fine vitæ imparti-rentur. Baronius anno 347. num. 46.

Cap. *De eisdem Episcopis.*

OSius Episcopus dixit: Etiam si talis aliquis extiterit temerarius, ut fortassis talem excusationem afferens, asseveret, quòd à populis literas acceperit: cùm manifestum sit, potuisse plures præmio & mercede corrumpi, eos qui sinceram fidem non habent ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur Episcopum. Omnino has fraudes damnandas esse arbitror: ita ut nec laïcam in fine communionem talis accipiat. Si verò omnibus placet, statuite. Synodus respondit: Placet.

Cap. III. *De Episcopo adjudicato.*

6 quæst. 4. Osius Episcopus.

OSius Episcopus dixit: Illud quoque necessariò adjiciendum est, ut Episcopi de sua Provincia ad aliam provinciam, in qua non sunt Episcopi, non transeant, nisi fortè à fratribus suis invitati, ne videamur januam claudere charitatis. Quòd si in aliqua Provincia aliquis Episcopus contra fratrem suum Episcopum litem habuerit, unus de duobus ex alia Provincia advocet Episcopum cognitorem. Quòd si aliquis Episcopus judicatus fuerit in alia causa, & putat se bonam causam habere, ut iterùm Concilium renovetur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his qui causam examinarunt, Iulio Romano Episcopo; & si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem causam esse, ut non refricentur ea quæ acta sunt, quæ decreverit, confirmata erunt. Si hoc omnibus placet? Synodus respondit: Placet.

Appellatio ad Pontif. Ro. in more antiquo erat.

CIrca illa verba: *Quòd si aliquis Episcopus judicatus fuerit*, sciendum quòd hoc Canone tertio, sicut etiam quarto & septimo, declaratur expedire, ut ordinatiè Episcopis ad Sedem Apostolicam provocantibus & appellantibus deferatur: Jure divino non tantùm permissum erat, ut Episcopi injuriam passi ad summum Ecclesiæ & Romani Pontificis tribunal provocarent; verùm etiam frequenter ante hæc tempora de facto observatum, ut tam Presbyterorum quàm Episcoporum appellationes ad Apostolicam Sedem admitterentur: adeò ut verissimum sit quod scribit S. Leo Epist. 89. ad Episcopos Galliæ, hanc esse antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem. Ad Pium I. Marcion, ad Cornelium, Fortunatus & Felix in Africa; ad Stephanum Pontificem Basilides in Hispania depositus, appellarunt. Athanasius, ad Julium Pontificem provocans, per eum ab Arrianorum calumnia & depositionis sententia, absolutus fuit. Unde manifestum est, quòd Patres hujus Concilij de jure & appellandi potestate nihil noviter concesserint; sed tantùm declararint, usum & exercitium potestatis, nunc Ecclesiæ universali omnino expedire: partim, ne, si omnium appellationes sine discrimine causæ admitterentur, nullus litigandi finis esset; partim, ne si omnis appellandi potestas adimeretur, inferiores judices Episcopi tunc verè tyrannidis occasionem adipiscerentur. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 21. & 25. ubi ex jure illo, quo ex quavis parte orbis Christiani ad Romanum Pontificem provocatur, primatum Romanæ Ecclesiæ contra hæreticos nostri temporis optimè confirmat. Cæterum his omnibus quæ can. 3. 4. & 7. de appellationibus Episcoporum ad Romanum Pontificem renovata fuere, Arrianos causam & occasionem dedisse, extra dubium. Qui indignè tulerint Athanasium, Marcellum, Asclepam, Paulum, aliosque sedibus suis deturbatos, per Julium absolutos, ac pristinæ sedi restitutos fuisse, ex quibus etiam inferre licet mendacissimè Molineum Jurisperitum scripsisse in notis ad titulum *De privilegiis & excessibus privilegiatorum.* Si quod fuit primum caput in Ecclesia, Hierosolymam fuisse, deinde Antiochiam. Sed in primitiva Ecclesia, inquit, primatus iste scelus erat, addit. Postquam Roma judicio Phocæ prima sedes fuit, Alexandrina prima post eam fuit, odio Constantinopolitanæ non parentis. Postquam autem per Balduinum capta Constantinopolis fuit, ea ex fœdere subdita fuit Romanis quandiu Galli ibi dominati sunt. Innocentius III. sub quo hoc contigit, ut Græcos pelliceret postpositâ Alexandrinâ primum locum dedit Constantinopolitanæ ut hic. Jerosolymitana verò quæ prima fuerat, quia pauper facta est ultima. Hæc ille temerè & audacter more suo nihilque probans. Quorum falsitatem facilè æquus lector advertet in hoc Concilio & in aliis sequentibus. Primatus enim Summi Pontificis Romani D. Petro succedentis tam est de jure divino in lege nova, ac Primatus Summorum Pontificum Aaroni succedentium in veteri lege, quæ tantùm umbra erat futurorum.

Molinei mendacium.

Cap. VI. *De Episcopis depositis.*

Ro. Pontificis auctoritas.

GAudentius Episcopus dixit: Addendum, si placet, huic sententiæ quam plenam sanctitate protulisti, ut cùm aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma; alter Episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omninò non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.

Causa D. Athanasii.

QVòd pendente causa Athanasij coram Julio Pontifice Romano, Eusebiani non expectata sententia Pontificis, in locum Athanasij Gregorium Cappadocem intruserint, suggerente Gaudentio Episcopo, additum est decretum, quod habetur hic: ne in locum damnati, aliquem sufficere liceat, dum ille, qui ad Romanum Pontificem appellasset, ejus sententiam expectaret.

A

Cap. V. *Quando quis debeat à vicinis Provinciæ Episcopus ordinari.*

OSius Episcopus dixit: Si contigerit in una Provincia, in qua plurimi fuerint Episcopi, nnum fortè remanere Episcopum, ille verò per negligentiam noluerit ordinare Episcopum, & populi convenerint; Episcopi vicinæ Provinciæ debent illum priùs convenire Episcopum qui in ea Provincia moratur, & ostendere, quòd populi petant sibi rectorem. Et hoc justum esse, ut ipse veniat, & cum ipso ordinent Episcopnm. Quod si conventus literis tacuerit & dissimulaverit, B nihilque rescripserit, satisfaciendum esse populis, ut veniant ex vicina Provincia Episcopi, & ordinent Episcopum.

Cap. VI. *De non ordinandis Episcopis per vicos.*

LIcentia verò danda est ordinandi Episcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui sufficit unus Presbyter: quia non necesse ibi Episcopum fieri, ne vilescat nomen Episcopi & auctoritas. Non debent illi ex alia Provincia invitari facere Episcopum, nisi aut in his civitatibus, quæ Episcopos C habuerunt, aut si qua talis, aut tam populosa est civitas, quæ meretur habere Episcopum, si hoc omnibus placet. Synodus respondit: Placet.

HOc decretum ea de causa sancitum est, quòd Arriani Ischyram, ad extruendas Athanasio calumnias, Episcopatus pollicitatione inductum, post condemnationem Athanasii in Tyrio Conciliabulo Episcopum suiipsius vici creaverant.

Cap. VII. *De Episcopis accusatis.*

21. q. 5. Si quis Episcopus.

OSius Episcopus dixit: Placuit autem, ut si Episcopns accusatus fuerit, & judica- D verint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint, si appellaverit qui dejectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri, si justum putaverit ut renovetur judicium vel discussionis examen, scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Provincia sunt, ut ipsi diligenter omnino requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quòd si is qui rogat causam suam iterùm audiri, deprecatione sua moverit Episcopum Romanum, ut è latere suo Presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi, quid velit, & quid E æstimet. Et si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, habentes ejus authoritatem à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit Episcopos sufficere, ut negotio terminum imponant, faciet, quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

Cap. VIII. *Vt Episcopi passim ad Comitatum non pergant.*

OSius Episcopus dixit: Importunitates, & nimia frequentia, & injustæ petitiones fecerunt, nos non tantùm habere vel gratiam, vel fiduciam, dum quidam non cessant ad Comitatum ire Episcopi, & maximè Afri qui (sicuti cognovimus) sanctissimi fratris & Coëpiscopi nostri Grati salutaria consilia spernunt atque contemnunt, ut non solùm ad Comitatum multas & diversas Ecclesiæ non profuturas perferant causas, neque ut fieri solet aut oportet, ut aut pauperibus, aut viduis, aut pupillis subveniatur: sed & dignitates sæculares & administrationes quibusdam postulant. Hæc itaque pravitas olim non solùm murmurationes, sed & scandala excitat. Honestum est autem, ut Episcopi intercessionem his præstent, qui iniqua vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expolietur: si tamen isthæc nomina justam habeant causam aut petitionem. Si vobis ergo, fratres charissimi, placet, decernite, ne Episcopi ad Comitatum * accedant, nisi fortè hi, qui religiosi Imperatoris literis vel invitati, vel evocati fuerint Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, aut qui peccantes in exilio vel insulis damnantur, aut certè quamcunque sententiam suscipiunt, subveniendum est his, & sine dubitatione petenda indulgentia Hoc ergo decernite, si vobis placet. Vniversi dixerunt: Placet, & constituatur.

** Id est, ad Curiam vel etiam Imperatoriam.*

PAtres hujus Concilij persenserunt difficultatem quam patiuntur aliqui cùm apud Judices intercedendum est pro una parte. Nec voluerunt Episcopos se temerè ingerere in negotiis alienis, ut multi faciunt, parum curantes si se reddant obnoxios restitutioni. Est quippe casus conscientiæ de quo nos egimus in examine pœnitentium part. 3, ubi de examine litigantium in editione 3. quem casum fusè explicari invenimus per Alfonsum a Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 13. sub hoc titulo. *An is qui Iudicem pro reo intercedit ut pœna per legem statuta illi remittatur, peccet & teneatur ad restitutionem faciendam illi cui pœna ex legis decreto erat adjudicanda.* Eadem quoque quæstio proposita fuit à Macedonio Comite ac Judice Africano D. Augustino qui epist. 54. illi respondet, nec omninò improbat intercessionem Episcoporum pro reis actis apud Imperatorem aut ab eo judices delegatos, servatis quibusdam conditionibus, *Prodest ergo*, inquit, *& severitas vestra, cujus ministerio quies adjuvatur & nostra: prodest & intercessio nostra, cujus ministerio severitas temperatur & vestra.* Et infrà, *Illud fidentissimè dixerim eum qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantùm honestè potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis & criminis.* Quin & ipse D. Augustinus sæpè invenitur pro sceleratis hominibus ut mitius haberentur intercessisse, etiam pro hæreticis epist. 158. epist. 159. epist. 160. sed quia promiscuè intercessio hæc non est ab Episcopis facienda, & non caret periculo, ideò Concilium hunc & sequentes Canones edidit.

Intercessiones apud Iudices periculosa.

CAP. IX. *De Diaconis ad Comitatum dirigendis.*

OSius Episcopus dixit: Hoc quoque providentia vestra tractare debet, quia decrevistis, ne Episcoporum improbitas nitatur, ut ad Comitatum pergant. Quicunque ergo (quales superiùs memoravimus) preces habuerint, vel acceperint, per Diaconum suum mittant: quia persona ministri invidiosa non est, & quæ impetraverit, celeriùs poterit referre. Et boc consequens esse videtur, ut de qualibet Provincia Episcopi ad eum fratrem & Coëpiscopum nostrum preces mittant, qui in Metropoli consistit, ut ille & Diaconum ejus, & supplicationes destinet, tribuens Commendatitias epistolas pari ratione ad fratres & Coëpiscopos nostros, qui in illo tempore in his regionibus & urbibus morantur, in quibus felix & beatus Augustus rempublicam gubernat. Si vero habeat Episcopus amicos in Palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honestum est) impetrare, non prohibetur per Diaconum suum rogare ac significare his, quos scit benignam intercessionem sibi absenti posse præstare.

CAP. X. *Quòd sit eundum ad Comitatum pro pupillis, & viduis.*

SI verò Romam venerint, (sicut dictum est) sanctissimo fratri & Coëpiscopo nostro Romanæ Ecclesiæ preces, quas babent, tradant, ut & ipse priùs examinet, si honestæ & justæ sint, & præstet diligentiam atque solicitudinem, ut ad Comitatum perferantur. Vniversi dixerunt, placere sibi & bonestum esse consilium.

Alypius Episcopus dixit: Si propter pupillos & viduas, vel laborantes, qui causas non iniquas habent, susceperint peregrinationis incommoda, habebunt aliquid rationis. Nunc verò cum ea postulent præcipuè, quæ sine invidia hominum, & sine reprehensione esse non possunt, non necesse est, eos ire ad Comitatum.

CAP. XI. *Quòd Episcopi euntes ad Comitatum solicitè discutiant.*

GAudentius Episcopus dixit: Ea quæ salubriter præmonuistis, convenientia & æstimatione omnium, & Deo placitura & hominibus, tenere hanc firmitatem possunt, si metus huic sententiæ conjungatur. Scimus enim & ipsi, sæpissimè propter paucorum impudentiam religiosum Sacerdotale nomen fuisse reprehensum. Si igitur aliquis contra hominum sententiam nisus, voluerit ambitioni magis placere quàm Deo, is debet scire causis redditis honorem, dignitatemque se amissurum. Quod ita demum compleri poterit. Si unusquisque nostrûm, qui in Canali constitutus est, cùm progredientem Episcopum viderit, inquirat transitum ejus, causas videat, quò tendat agnoscat: & si

A quidem eum invenerit ire ad Comitatum, requirat & illud, quod superiùs comprehensum est, ne fortè invitatus sit, ut ei facultas eundi permittatur. Si verò (ut superiùs memoravit sanctitas vestra) propter desideria & ambitiones ad Comitatum pergat, neque in literis ejus scribatur, neque in communionem recipiatur. Si vobis placet, omnium sententia confirmari debet. Vniversi dixerunt, boc honestum esse: & placere sibi hanc constitutionem.

CAP. XII.

B OSius Episcopus dixit: Sed & moderatio necessaria est, dilectissimi fratres, ne adhuc aliqui nescientes quid decretum sit in Synodo, subitò veniant ad civitates eas quæ in Canali sunt. Debet ergo Episcopus civitatis ipsius admonere eum, & instruere, ut ex eo loco Diaconum mittat. Admonitus ipse tamen redeat in Parochiam suam.

EPiscopi in Canali constituti dicebantur, qui sedes habebant in cursu publico, via scilicet, quâ equi publicè per stationes singulas ad iter agendum dispositi erant. Caranza. Item de la Cerda Adversar. Sacr. cap. 84. num. 2. *Canale quid?*

C CAP. XIII. *Vt ne ex laico quolibet Episcopus ordinetur.*

OSius Episcopus dixit: Et boc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetis, si fortè aut dives, aut Scholasticus de foro, aut ex Administratore Episcopus fuerit postulatus, ut non priùs ordinetur, nisi antè & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen Episcopatus. Potest enim per has promotiones, quæ habebunt utique D prolixum tempus, probari, quâ fide sit, quâve modestia, quâ gravitate & verecundiâ: & si dignus fuerit probatus, divino Sacerdotio illustretur: quia conveniens non est, nec ratio vel disciplina patitur, ut temerè & leviter ordinetur aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui neophytus est, maximè cùm & Magister gentium, beatus Apostolus, ne boc fieret, denuntiasse & probibuisse videatur: sed bi, quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata. Vniversi dixerunt, placere sibi bæc. *1. Tim. 3.*

E CAP. XIV. *Vt Episcopus in aliena Provincia non immoretur.*

OSius Episcopus dixit: Et boc quoque statuere debetis, ut Episcopus, si ex alia civitate cùm venerit ad aliam civitatem, vel ex Provincia sua ad aliam Provinciam, & ambitioni magis quàm devotioni serviens, voluerit in aliena civitate multo tempore residere (fortè enim evenit, Episcopum loci non esse tam instructum, neque tam doctum) is verò qui advenit, incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonem, ut de-

honestet & deformet illius personam, ita ut ex hac occasione non dubitet relinquere assignatam sibi Ecclesiam, & transeat ad alienam. Definite ergo tempus, quia, & non recipi Episcopum inhumanum est, & si diutius resideat, perniciosum est. Hoc ego ne fiat, providendum est. Memini autem, superiore Concilio fratres nostros constituisse, ut si quis laïcus in ea, in qua commoratur civitate tres septimanas, non celebrasset conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa laïcos constituta sunt, multò magis Episcopo nec licet, nec decet, si nulla sit tam gravis necessitas quæ detineat ut amplius à suprascripto tempore absens sit ab Ecclesia sua. Vniversi dixerunt, sibi placere.

De residentia Episcoporum in sua Ecclesia.

CAP. XV. *Episcopo non licet à sua Ecclesia plus tribus hebdomadis abesse.*

Osius Episcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet: sunt quidam fratres, & Coëpiscopi nostri, qui non eam civitatem possident, in qua videntur Episcopi esse constituti, vel certè, quòd parvam rem illic habeant, alibi autem idonea prædia habere cognoscantur, vel affectionem proximorum, quibus indulgeant, hactenus permitti eis oportet ut accedant ad possessiones suas, & disponant vel ordinent fructum laboris sui; ut post tres Dominicos, id est post tres hebdomadas, si morari necesse est, in suis potiùs fundis morentur. Aut si est proxima civitas, in qua est Presbyter, ne sine Ecclesia videatur facere diem Dominicum, illuc accedat, ut neque res ejus domesticæ per absentiam ejus detrimentum sustineant, & non frequenter veniendo ad civitatem, in qua Episcopus moratur, suspicionem jactantiæ & ambitionis evadat. Vniversi dixerunt, placere sibi.

CAP. XVI. *De Clericorum excommunicatione.*

ii quasi. f. ss forte.

Osius Episcopus dixit: Hoc quoque omnibus placeat, ut sive Diaconus, sive Presbyter, sive quis Clericorum ab Episcopo suo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit Episcopum, & scierit ille ad quem confugit, eum ab Episcopo suo fuisse abjectum; non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se, convocatis Episcopis causas esse dicturum. Vniversi dixerunt: Hoc statutum & pacem servabit, & concordiam custodiet.

CAP. XVII. *De excommunicatis apud vicinos Episcopos audiendis.*

Osius Episcopus dixit: Quod me adhuc movet, reticere non debeo. Si Episcopus quis fortè iracundus (quod esse non debet) citò & asperè commoveatur adversùs Presbyterum sive Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideò habeat potestatem is, qui abjectus est, ut Episcopos finitimos

A interpellet, & causa ejus audiatur, ac diligentiùs tractetur; quia non oportet ei negare audientiam roganti. Et ille Episcopus, qui aut justè aut injustè eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, ut eum communioni societ. Hi verò, qui conveniunt ad audiendum, si viderint Clericorum esse fastidium & superbiam, quia jam non decet ut Episcopus injuriam vel contumeliam patiatur, severioribus verbis eos castigent, ut obediant honesta præcipienti Episcopo: quia sicut ille Clericis sincerum exhibere debet amorem charitatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent Episcopo suo exhibere obsequia.

B

Clericis ab Episcopo suo Communione injustè privatis, permittitur finitimorum Episcoporum judicium implorare, & ad eorum sedem appellare Can: 22. Concilij Milevitani idem quod hîc præcipitur Presbyteris & Clericis minoribus; ut scilicet suas causas apud vicinos Episcopos terminari permittant, & ad Sedem Apostolicam ulteriùs non appellent. An, & quomodo Apiarij Presbyteri Africani, ad Romanum C Pontificem provocantis appellatio recepta fuerit, dicemus infrà in Concilio Carthaginensi Sexto. Vide Bellarminum lib. de Rom. Pont. cap. 24.

CAP. XVIII. *De sollicitandis Clericis alienis.*

Iannarius Episcopus dixit: Illud quoque statuat charitas vestra, ut nulli Episcopo liceat alterius Episcopi civitatis ministrum Ecclesiasticum sollicitare, & in suis Parochiis ordinare. Vniversi dixerunt: Placet; quia ex his contentionibus solet nasci discordia, & ideo prohibet omnium sententia, ne quis D hoc facere audeat.

CAP. XIX. *Non licere Episcopo alterius Clericum in sua Ecclesia ordinare.*

Osius Episcopus dixit: Et hoc universi constituimus, ut quicumque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus. Quicumque autem hoc usurpaverit, à fratribus & Coëpiscopis nostris & admoneri debet, & corrigi.

Non rata ordinatio.

E

CAP. XX. *Vt extranei Clerici apud Thessalonicam non tardent.*

Ætius Episcopus dixit: Non ignoratis, quanta & qualis sit Thessalonicensium civitas. Sæpè ad eam veniunt ex aliis regionibus Presbyteri & Diaconi, & non sunt contenti brevi tempore morari. Sed aut resident ibi, aut certè vix post longa spacia ad sua redire coguntur. Vniversi dixerunt: Ea tempora quæ constituta sunt circa Episcopos, & circa has personas observari debent,

Vicarius Ro. Pontificis Thessalonica.

CVr hic constitutum fuerit, ne Clerici extranei diu morarentur Thessalonicæ in Oriente, causam hanc esse putamus: Vicarius Romani Pontificis sedebat Thessalonicæ, ut patet ex epistola 84. Leonis, quã scribens ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, facit eum per Orientem Romani Pontificis Vicarium, sicut ejus prædecessores fuerant Vicarij suorum prædecessorum Romanorum Pontificum. Ut hunc spectarent, Thessalonicam ex tota Græcia Clerici confluebant, ibique diutiùs, quam oportebat, hærebant. Vicarium Pontificis appello, cui in longinquas & remotiores Provincias amandato Pontifex Romanus, reservatis sibi causis majoribus, judicandi & regendi Ecclesias illas, vicem suam ant ordinariè, aut saltem ad tempus delegavit. Ex quo sanè Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice, cap. 20. concludit, summum totius Ecclesiæ judicium ad sedem Apostolicam pertinere: ipsumque Romanum Pontificem demandatam sibi à Christo totius Ecclesiæ monarchiam optimo jure semper in Ecclesia habuisse. Sicut ex eo, quod ad Provincias gubernandas mittuntur Proreges, iisdemque cum reservatione majorum causarum judicia delegantur, prædictarum Provinciarum subjectio, ipsius Regis potestas, jurisdictio, & dominium rectè colligitur.

Hanc tamen annotationem dubiam reddit Christianus Lupus in scholiis, contenditque eo tempore Thessalonicam primatum non habuisse, sed nec a temporibus Attilianis, ut quidam volunt: fuisse tamen ex primariis Imperij civitatibus, quibus solebat Senatus novi Principis promotionem significare. Hosium autem censuisse hic cum aliis Episcopis, nullam specialem gratiam indulgendam esse Thessalonicæ civitati in Macedonia, quod nullum adhuc haberet primatum Ecclesiasticum, nullasque Apostolicas vices. Quod tamen non impedit quin Episcopus illius civitatis privilegio personali vicariatum à Summo Pontifice habuerit supra Illyricum & adjacentes quasdam provincias: sicut & alii in aliis locis: unde postea enatæ sunt in Ecclesia aliquot Episcoporum prætentiones, sicut in Gallia & alibi, de Primatu & Patriarchatu supra Diœceses vicinas, quod eorum successores vicariatum illum exercuissent, quasi ipsorum civitati tanquam jus debitum in perpetuum annexum fuisset, quod privilegio personali ipsorum aliquot prædecessoribus concessum fuerat.

CAP. XXI. *De suscipiendis his, qui persecutionem patiuntur.*

OSius Episcopus dixit: Suggerente fratre & Coëpiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit, ut si aliquis vim perpessus est, & iniquè expulsus pro disciplina & Catholica confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens & devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur immorari, quandiu aut redire possit, aut injuria ejus remedium acceperit: quia durum est, eum qui persecutionem patitur, non recipi. Etiam & larga benevolentia & humanitas est ei exhibenda. Omnis Synodus dixit: Universa quæ constituta sunt, Catholica Ecclesia in universo orbe diffusa custodiat.

Et subscripserunt, qui convenerant omnes Episcopi diversarum Provinciarum.

Quæ sequuta sunt Concilium Sardicense.

UT Orientales Episcopi separarunt se ab Occidentalibus Episcopis Sardicæ congregatis, seorsim conventiculum habuerunt, quod nomine Sardicensis Concilij insigniri voluerunt, & si in urbe Philippoli

A quæ interjectu montis à Sardica separata est (& ditioni Constantij subdita erat, cum Sardica esset Constantis ex divisione facta per Constantinum inter filios) illud celebraverint. Tantus autem fuit eorum furor, ut omnes terminos præsumptæ ab aliis hæreticis temeritatis excesserit. Ausa est enim, ait Baronius ad annum 347. num. 64. Arriana procacia illud nefas, quod vel attingere quælibet execranda hæresis hactenus sibi inconcessum putavit, ut omne veritatis & æquitatis asylum perrumpentes, in Julium Papam æquè ac alios Catholicæ communionis Episcopos sententiam excommunicationis procaciter intulerint. Sic quibus justè percussi sunt jaculis anathematis, eadem ipsi violenti in persecutores petulanter intorserunt, dum instar canum furiunt in petram, eamque dentibus frustra corrodunt, cujus ictu se esse læsos oblatrant.

Episc. Arianorum audacia contra Ro. Pontificem.

B Ediderunt quoque professionem fidei in qua damnarunt quosdam articulos Arrij ut Arriani non viderentur, nomen verò consubstantialis reticuerunt: quidvis enim dicere potiùs parati erant, dummodo prætermitterent consubstantialitatem Filij cum Patre, optimè scientes hoc uno relicto ad invadendam Nicænam fidem foramine, ad omnem protinus superinducendam impietatem fore sibi aditum patefactum. Unde & semi-Arriani dicti sunt. Hanc autem professionem intellexisse illam ut quæ plura verbi Divini elogia continet, scripserunt nomine sanctæ Synodi in Sardica congregatæ ex pluribus Orientalium Provinciis, quam essent Episcopi, non solùm unius civitatis, sed etiam plurium provinciarum sibi nomen suffurantes

Formula fidei subdola Arianorum.

C non sine jactantia, tum ut authoritatem majorem conventiculo suo conciliarent, tum etiam ut veræ Sardicensis Synodi claritatem obscurarent ex confusione utriusque Concilij propter nominis identitatem: quo factum est ut quidam non aliam Synodum Sardicensem agnoscerent quam Arrianam, ut etiam contigit D. Augustino epist. 163. verâ scil. Sardicensi Synodo cum suis Canonibus idem naufragium passâ quod pleræque Synodi pertulerunt, saltem in Africa, in qua nullum illius exemplar publicum extitisse probabile est, quocunque casu id acciderit; cùm nefas sit D. Augustinum tantum Ecclesiæ Magistrum ignorasse Canones Ecclesiasticos, suspicari. Quamvis enim resteitur de suo tyrocinio, cùm fuit à prædecessore adhuc vivente institutus Episcopus (epist. 110.) se ignorasse Nicænos Canones: jam verò factum senem & in contro-

D. Augustinus verum Synod. Sardic. non noverat.

D versus de rebus atque dogmatibus Ecclesiasticis semper versatum omnia oportuit Concilia scripta evolvisse & archiva reserasse, ait idem Baronius eodem anno num. 74.

Qui & anno sequenti 348. ulteriùs progressos hos Arrianæ partis Episcopos ostendit ex epistola D. Athanasij ad solitariam vitam agentes; cùm enim eorum communionem tanquam è Concilio fugientium Adrianopolitani, Clerici scilicet, aversarentur, rem detulerunt ad Imperatorem Constantium, effeceruntque ut illi è loco Fabrica cognomine, more laicorum capitibus truncarentur, &c. Imperatore vero promptè ad omnia quæ ipsi vellent, effecere, ut ab Alexandria in Armeniam duo Presbyteri & tres Diaconi relegarentur. Macarium etiam & Asterium, alterum in Petrâ Palæstinæ, alterum in Petra Arabiæ

Eusebianorum crudelia facta.

E Episcopum, qui ab ipsis desciverant, non solùm in superiorem Africam relegaverunt, sed ut contumelias paterentur operam dederunt. Lucij porrò Adrianopoleos Episcopi manus cervicemque, plurima adversus ipsos animositate utentis & impietatem redarguentis, iterùm uti priùs, ferro vinxerunt, vinctumque in exilium deportarunt, ibique (quod ipsos minimè laret) extinctus est. Curaverunt insuper edicta fieri, quibus portus & introitus civitatum observari juberentur, ne, quibus à Synodo concessum erat, rediens ad Ecclesias proprias pateret; simulque diplomata ad judices Alexandrinos nominatim de Athanasio & Presbyteris certis impetraverunt, ut sive Athanasius, sive quis-

quam suorum urbes aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite id lueret. Ad eum modum Judaica ista hæresis non solùm Christum inficiari, sed etiam cædes facere condidicit. Verùm ne hoc quidem satis fuit ut quietem vellent: nam velut ipsorum hæreseos pater, ut leo circuit quærens quem devoret; ita isti publici cursus facultatem nacti ac proinde circumcursantes, in quoscumque incidunt, qui vel fugam eorum carpunt, vel hæresim aversantur, eos indignis modis nunc flagris concidunt, nunc vinculis constringunt, nunc è natali solo exterminant. Tantus certè terror eorum hominum fuit, ut multos coëgerint ad hæreseos simulationem, multosque eo metu affecere, ut maluerint in eremum fugere, quàm vel semel in illos incidere. Hæc sunt post fugam eorum audaciæ & insaniæ facinora.

Calumnia in Orthodoxos.

Sed & cum vera Synodus Sardicensis Episcopos ad Constantium misisset cum epistola Constantis fratris rogaturos ut à se exules factos Episcopos in suas ædes reverti pateretur, opera Stephani Antiochiæ Episcopi, ubi erat Constantius, meretricem in eorum legatorum domum clam introduxerunt, ut eos accusarent. Sed fraude detectâ & veritate patefactâ, Stephanus ab Episcopatu abjectus est, eorumque molimine Leontius Castratus, de quo superiùs in notis ad canones Apostolorum & ad Nicænos dictum, in ejus sedem subrogatus, tantùm ut non deesset hæreseos Arrianæ propugnator. Quæ res Imperatorem etiam movit ut arbitraretur consimiles esse eorum in alios calomnias. Quare confestim exules Presbyteros & Diaconos ex Alexandria in Armeniam redire jubet, ac disertè Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut Clericos aut laicos persequerentur, & post menses decem defuncto Gregorio accersit & Athanasium, &c.

Videmus ex his quantum præsidiis fulta mundi Arriana rabies fremuerit, vel ex occasione solius istius Concilij, ex quo potius vitam & veritatem haurire debuerant, qui ad illud convocati erant. Sed nec solos istos passum est istud Concilium Adversarios. Quod jura Pontificis Romani statueret, plures ejus canonibus posteà obstiterunt, ut Aurelius Carthaginensis Episcopus cum Synodo Africana ob litem appellationis ad Sedem Romanam. Item Photius auctor horrendi schismatis. Item Auxilius quidam Clericus Francus, cujus opus de Ordin. Formosi, inseruit Morinus in suo volumine de Ordinationibus. Alij etiam ob restiturum Marcellum Ancyræ Episcopum. Alij quoque ob id, quod non distinguerent verum Sardicense a Pseudo-Sardicensi Eusebianorum.

Quod vero hoc Concilium, habitum non sit secundum universale, rationem hanc affert Jovetius in prologo hujus Concilij, quia licèt patres utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ ad illud in magno numero convenerint, quia tamen idem argumentum quod in Nicæno agitatum est, illi adjungitur aut inseritur tanquam illius appendix, & propter notabile dissidium inter Orientales & Occidentales, non habetur tam celebre ut quatuor prima Concilia, quæ cum summa unitate ac consensu omnium ferè Patrum sua decreta Canonesque sanciverunt. Quare licèt B. Hilarius in libro Synodorum hanc Synodum magnifaciat & illam omnis Ecclesia recapiat ut testatur Nicolaus Papa ad Clerum Constantinopolitanum, habeturque dist. 16. honor secundi Concilij generalis tribuitur primo Concilio Constantinopolitano, nec inter quatuor prima Concilia generalia numerari solet, ita uso obtinente, non servato jure rigoroso, si ita fas sit arbitrari.

Arriani inter se divisi in tres sectas.

Ne verò Arriani, quorum Imperatores subinde patrocinium suscipiebant, Ecclesiam totam obruerent, permisit Deus ut inter se dividerentur, seque mutuò destruerent, quamvis dissipati in varias sectas, non sint compuncti. Nam ex errore Arrianorum profluxisse errorem Macedonij Constantinopolitani Episcopi, qui divinitatem Spiritui sancto auferebat, difficile non est æstimare; si enim Filius secundum Arrium verè Deus non sit coæternus Patri, facilè est inferre idem de Spiritu sancto, maximè si à Patre Filioque simul procedere credatur. Fuitque hæc Arrij opinio ut Spiritus sanctus esset creatura, scilicet Filij seu Verbi, licèt totum certamen contra ipsum fuerit propter divinitatem Verbi quam negabat, quod hæc controversia esset palmaria, & primo diluenda esset antequàm de Spiritu sancto moveretur quæstio. Id autem affatim testatur Ruffinus Histor. Ecclesiast. lib. 10. cap. 29. Interea, inquit, ut aliquando etiam in seipsam prædiver malitia desæviret, Sacerdotes & populi qui Arrio duce primitus fuerant ab Ecclesia divulsi, in tres denuò sectas partesque finduntur. Nam illi quos paulo superiùs dixeramus non adquiescentes Eusebij cæterorumque simulationibus cum Arrio, exilium pertulisse, postmodum nec ipsi Arrio regresso de exilio communicare voluerunt, eo quod simulata confessione communicasset iis, qui de ipsa substantia Dei Patris Filium conferentur: quia ipsi ea quæ primò docuerat, Arrius ex nullis extantibus creatum & factum, non natum Filium, satis liberâ, seu potius impudenti blasphemia confirmabant. Quod & post illorum obitum Aetius quidam, post Aetium validius & latius asserebat Eunomius, vir corpore & animâ leprosus & interiùs exteriusque morbo regio correptus, arte tamen Dialecticâ præpotens, &c. Eunomius, inquit Balsamon ad 1. can Synodi 2. cùm esset Galatæ; Cizici dicebatur Episcopus, idem cum Arrio sentiens & multò etiam pejus. Mutabilem enim & servum & omnino Patri dissimilem Filium esse docebat. Alius quoque Macedonius nomine, quem nostris expulsis vel potiùs necatis apud Constantinopolim statuerant Episcopum, quia similem Patri Filium fatebatur, licèt Spiritum sanctum æquè ut illi blasphemaret, &c. Ita pestifera illa bestia, quæ per Aetium primò quasi de inferis extulerat caput, subitò triformis apparuit: per Eunomianos qui dicunt per omnia dissimilem Filium Patri, quia nullo genere possit esse similis factura factori: per Arrianos qui dicunt quidem similem posse dici Filium Patri, sed largitate gratiæ, non proprietate naturæ: per Macedonianos qui dicunt Spiritum sanctum cum Patre & Filio nihil habere commune, ad quem errorem profligandum Concilium sequens Constantinopoli congregatum est.

Eunomiani.

Macedoniani.

CONCILIVM

CONSTANTINOPOL. I.

TEMPORE DAMASI PAPÆ & Theodosij senioris 159. Patrum contra hæresim Macedonij de Spiritu sancto, & Apollinaris, &c. Anno Christi 381.

Origo hujus Concilij.

OB Macedonium præsertim, aliàs Episcopum Constantinopolitanum, celebratur hæc Synodus. Is Filium consubstantialem Patri agnoscebat, sed in Spiritum sanctum peccabat, eum servum ac creaturam appellans. Testatur autem Ruffinus histor. Ecclesiast. lib. 10. cap. 25. plurimos eorum qui videbantur attentiorem vitam gerere, & monasteria permulta apud Constantinopolim & vicinas Provincias, Episcoposque nobiles, ejus errorem secutos fuisse. Scilicet tantum malum est hæresis & adeò subtile, ut volucres quoque cœli decipiat, ac personas quæ videntur magis spirituales. Plurimas autem turmas excitavit in Oriente per suos ministros, de quibus agit Cassiodorus ex Socrate in Histor. tripart. lib. 5. cap. 31. vi apertâ utens ad pertrahendos populos in suum errorem, languoris namque ejus ministri, cum

Viri religiosi seducuntur per hæresim.

per tormenta nihil proficerent, ligno aperientes eorum ora sacramenta illis inserebant. Ita ut etiam fœminarum eis communicare nolentium mammillas in arca comprimentes abscinderent. Aliarum verò aut ferro aut ovis ardentibus eadem membra comburerent. Quod ego ab Anxonio sene qui eadem supplicia est passus audivi. Hic erat fervor imo furor hominum iniurum sine Spiritu sancto, qui tamen ut pij & spirituales viri audire volebant. Nec minor tentatio Ecclesiæ ex alia hæresi coætanea, quæ etiam huic Synodo occasionem dedit, Apollinarij Presbyteri Laodiceni. Etenim, ait de ipso Vincentius Lirinensis Commonitorij parte 1. c. 16. Ipse auditoribus suis magnos æstus & magnas angustias generavit: quippe cùm eos huc Ecclesiæ traheret authoritas: huc Magistri retraheret consuetudo: cumque inter utraque nutabundi, quid potiùs sibi seligendum foret, non expedirent, &c. Nam quid illo præstantius, acumine, exercitatione, doctrinâ! Quam multas illæ hæreses multis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutaverit errores, indicio est opus illud triginta non minus librorum nobilissimum ac maximum, quo insanas Porphyrij calumnias magnâ probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare, quibus profectò summis Ecclesiæ ædificatoribus par esse poterat, nisi prophanâ illâ hæreticæ curiositatis libidine novum nescio quid invenisset, quo & cunctos labores suos velut cujusdam lepræ admixtione fœdaret, & committeret ut doctrina ejus non tam ædificatio quam tentatio potiùs Ecclesiastica diceretur. Hæc ille. Ejus autem hæreses infra aperientur in annotatione ad primum Canonem.

Apollinarius.

Astus hæreticorum in libris evulgandis.

Porro artibus usi sunt tam Macedoniani quàm Apollinaristæ ad introducendam hæresim. Scribit idem Ruffinus in *Apologetico* Pneumatomachos libellum Tertulliani de fide Trinitatis malè sentientem sub ementito Cypriani martyris nomine multis propagatum codicibus, vendidisse parva æris summa, ut fideles exiguitate pretij illecti libentiùs emerent & deciperentur sub authoritate tanti martyris. Quo pacto apud Evagrium l. 3. hist. Nestoriani & Eutychiani scripta Apollinarij unde errores suos confirmabant, sub Athanasii magni attitulatione promulgabant. Quod observat Sixtus Senensis Bibliot. l. 4.

Cæterùm ne res plurimæ sine ordine propositæ confusionem & obscuritatem pariant, hîc eam methodum servandam esse existimamus, quâ usi sumus in rebus varijs Nicæni Concilij exhibendis: ita ut primum quæ sunt gesta & decreta locum obtineant: deinde epistolæ Synodales sequantur: postea verò si quod sit dubium explicetur.

PRIMA PARS.

Gesta & decreta in hoc Concilio, ac primùm

De Gregorio Nazianzeno.

QVid circa D. Gregorium Nazianzenum gestum sit in hoc Concilio, disci primum poterit ex Elia Cretensi in argumento orationis illius 32. quam habuit in ipso Concilio ut valediceret, unde & hæc συντακτήριος appellatur, quasi valedictoria. Cùm in hoc Concilio ut satisfieret quorumdam scrupulis quod contra regulas Ecclesiam Constantinopolitanam regeret, dispensatum fuisset de Canone Nicæno aut Sardicensi, quo prohibetur transitus ab Episcopatu minori ad alium ampliorem, atque confirmatus fuisset in throno Constantinopolitanæ Ecclesiæ, cujus amplitudini ac religioni jam multum suis laboribus contulerat, abdicato Maximo tanquam hæresis Apollinaris participe, id post rem factam advenientes de novo in Concilium Timotheus Alexandrinus aliique Ægyptij Episcopi ægrè admodum tulerunt, invidia contra ipsum stimulati ac prætexentes rem tantam ipsis absentibus non potuisse fieri, ipsum propterea vocabant tri-Episcopum. Quamquam Sasima eodem die reliquerat, nequidem oblato ibi sacrificio. Nazianzum autem patris sui rogatu gubernaverit, non tam ut Episcopus quam ut procurator: nimirum ut patri & annis, & morbo, & curarum mole fesso subsidium afferret: ac proinde patre vitâ functo Seleuciam statim contenderat, clarissimæque Virginis Teclæ Monasterium ad pietatis & religionis cultum sibi delegerat. Nihilominus sentiens se invidiâ premi, totumque cœtum Episcoporum sui causâ varias in partes scindi, ac metuens ne populus & alij Episcopi erga se melius affecti seditionem aliquam adversus Ægyptios excitarent, maluit Episcopatui cedere ac in solitudinem sese recipere, hæc verba faciens in medio Concilij ut est in ejus vita, quæ præfixa est ejus operibus. *Viri collegæ & compastores sacrosancti gregis Christi, turpe fuerit, prorsusque à vobis alienum, si, qui ad pacem alios eruditis, intestinum ipsi bellum inter vos excitetis. Quonam enim modo alios ad concordiam adduxeritis ipsi circa sententias vestras & decreta discrepantes? ac vos per Trinitatem ipsam etiam obsecro ut mutua vestra negotia præclarè & pacificè transigatis. Quod si vobis ullo modo causa dissidij sum, Ionam prophetam vitæ integritate non supero, projicite me in mare & tumultuum tempestate agitari desinetis*, &c. Apparet autem cessisse D. Gregorium Episcopatui antequam discuteretur dogma Macedonij, ut est in eodem argumento: imo & motum fuisse ad illam cessionem ne impediretur examen & censura doctrinæ blasphemæ in Spiritum sanctum Macedonij. Quid enim aliud spiraret homo Spiritu sancto plenus, nisi ut cum sui etiam dispendio divinitas ejus assereretur, illæsaque fides in ejus divinitatem sarta recta maneret? Hoc ipsemet orat. 44. luculenter testatur, ubi laudatâ Macedonianorum vitâ, subjungit Pauli Apostoli zelum imitatus, *Ut anathema etiam à Christo esse ac nonnihil ut damnatus perpeti non recusem, modo nobiscum adjungamini communibusque animis Trinitatem celebremus.* Pluribus autem admirationi est quo pacto tot Episcopi non impediverint dejectionem tanti viri, quique tot labores exantlaverat, totque ærumnas passus fuerat gravissimas, etiam usque ad corporis ægritudinem, cum gravissimo detrimento Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quam ille hactenus mirum in modum auxerat, cùm corruptissimam & hæresibus ferè oppressam invenisset. Sed hujus rei præter invidiam Ægyptiorum cum suo Patriarcha Timotheo (qui jam antea auro corruptus Maximum ex Philosopho Cynico Christianum in ejus locum sufficere tentaverat, quem non admiserunt Constantinopolitani) causa fuit quod cùm Meletius unus ex Episcopis Antiochenis è vita excessisset, jam incœpto Concilio, ipseque censeret ut nullus in ejus locum subrogaretur nisi post extinctum Paulinum alterum Antiochiæ Episcopum, ut non essent duo in una urbe Episcopi; quæ sententia prudentissima erat, propterea offensionem incurrit plurimorum, qui in animo habebant Flavianum Presbyterum Meletio dare successorem, ut actum est post ejus è Concilio discessum. Altera etiam causa fuit, quod Episcopi Orientales illius temporis sub Valentis Arriani Imperio ambitione & avaritia sedes Episcopales occupaverant, majori ex parte homines imperiti, perversi, & Sacerdotio indigni. Quod abundè ostendit ipse Gregorius in oratione de Episcopis, ubi plurimus est in describendis Episcopis quos ætas sua habuit, qui nullo delectu habito ex quolibet statu assumebantur, suamque inscitiam exemplo Apostolorum in quibus & publicani & peccatores extitissent, excusare volebant. Sed nec in sola illa oratione, verùm in pluribus alijs idem observari potest. Duo quippe genera per-

sonarum

fonarum sæpius exagitat, Eunuchos, quorum in aula magnus numerus; qui ferè omnes hæresi Arrianâ aut Macedonianâ infecti erant, quod notat Billius in scholiis ad orationem ejus 31. & Episcopos propter allatam rationem. Sic orat. 20. *Nunc autem periculum est ne ordo omnium sanctissimus, omnium maximè sit ridiculus, non enim virtute magis quàm scelere & maleficio Sacerdotium paratur: nec digniorum sed potentiorum throni sunt..... Antistes contra facilè invenitur non elaboratus, sed recens quantum ad dignitatem, simul satus & editus; sicut poetæ gigantes finxerunt, uno die sanctos fingimus.* Loquitur scilicet de Episcopis qui tunc temporis sanctitatis nomine vocabantur; quod nomen summo Pontifici Romano relictum est inter Episcopos. In eadem oratione: *Discipuli simul magistrique pietatis simul creantur: aliosque ante purgant quam ipsi purgati fuerint: heri sacrilegi, hodiè Sacerdotes: heri prophani, hodie sacrorum antistites: veteres vitio, pietate rudes ac recentes..... qui denique plura pro suis quam pro populi ignorantiis sacrificia debent*, &c. Similia passim offendes in ejus orationibus, ut est etiam illud quod asserit, Episcopos nihil aliud ex mundi rebus deperdidisse præter capillitium, quod essent attonsi in modum coronæ: & illud, quod fides eorum esset tempori serviens, cùm pro religione principis, religionem haberent mutationi obnoxiam; unde tunc temporis tam facilè hæreses nuvæ obtinebant. Cùm igitur tot indignis Episcopis abundaret hoc Concilium, nihil mirum si passi sunt tantum virum throno suo cedere, imò & ad id cooperati sint, paucis exceptis qui id ægrè ferebant. Ipso interim contrariarum passionum ventis in mente agitato, ac primùm quidem ingenti gaudio utpote qui è tempestate ad portum perveniret: immenso verò dolore quod Ecclesiam suo labore cultam ac Filios plerosque carissimos, quos in Evangelio genuisset, deserere cogeretur, nesciens cui relinqueret. Quem quidem animi mœrorem quoad vixit, nunquam potuit superare, sed semper ut sævum tyrannum sibi expertus est dominantem, adeo ut sua illa Anastasia (templum in quo sacra obibat ministeria) semper esset in mente, & dormienti quoque ipsi eam somnia repræsentarent. Quæ pluribus prosequitur ipsemet Gregorius & versibus Iambicis in vita sua explicat. Quin etiam nunquam posteà Synodis voluerit interesse, de quibus sic aiebat in carmine de diversis vitæ generibus,

Episcopi indigni.

Non ego cum gruibus, non anseribusque sedebo
In Synodis, quæ se marte furente petunt.
Hic rixa, hic fera pugna, priusque abscondita probra
Quæ ferale odium parte ab utraque prodit, &c.

Tota igitur illius mens ad vacandum uni Deo abhinc intenta fuit, ut testatur in fine carminum præcitatorum de vita sua.

Heri locastis in throno, nunc pellitis,
Hinc porrò fugiens quidnam agam? inter cœlites
Degam. Meam jam nemo vitam læserit
Ut me juvabit, colligam me uni Deo, &c.
Dulcisque cœli spes meos canos alet.
Ecclesiis at quid dabo? fletus dabo.
Huc namque rector cælitum me compulit,
Dum vicibus ævum pluribus versat meum, &c.

Suffectus est autem in ejus locum, id volente Theodosio, Nectarius. Tuncque disputatio adversùs Macedonium instituitur. Et quamvis plerique ex Episcopis valdè ignari essent, tamen per libellum Occidentalium qui illis prælectus est & ab ipsis acceptus quem Damasus ad Paulinum miserat Antiochensium Episcopum, probè in rebus fidei senserunt ac decreverunt contra Macedonium, simulque alios hæreticos quos in primo Canone damnaverunt. Quæ vero de aliis rebus sanciverunt approbationem non ita meruerunt. Porro continet ille libellus Anathematismos Damasi Papæ in Concilio Romano editos adversùs omnes hæreses quæ tunc temporis Ecclesiam Orientalem infestabant, ac plenissimam declarationem de divinitate

A Spiritûs sancti exhibet. Quare & hujus voluminis dictu potuerunt Symbolo Nicæno, quod parciùs agebat de Spiritu sancto, aliqua addere, sicque in eo diceretur, eum adorandum cum Patre & Filio, vivificatoremque ac esse Dominum, contra Macedonij blasphemiam eum servum vocantis: Sicut antea in Nicæno Symbolo aliqua addita fuerant Symbolo Apostolorum circa ea quæ spectabant ad Verbum seu Filium, ut explicatiùs traderetur ejus sublimitas ac excellentia contra Arrij detractiones simulque blasphemias. Hic autem libellus ut exscriptus est ex historia tripartita Cassiodori lib. 9. cap. 16. dabitur inter epistolas Synodales hujus Concilij.

Prudentia & pietas Theodosii in hoc Concilio.

Ex discessu Gregorij Nazianzeni nata est in Synodo B major concordia, unde & locus in quo habebatur concordia dictus est in posterum. Tunc autem enituit prudentia Theodosij Imperatoris, ut rem narrat ex Socrate Cassiodorus de rebus hujus Synodi.

Inter hæc evocans Imperator Nectarium, tractabat cum eo quid fieret, ut non christianitas discordaret, sed tota uniretur Ecclesia. Dicebat autem: Oportet examinari Ecclesias segregantem, quia dum discordia recederet, Ecclesias concordia inter se uniret. Hæc audiens Nectarius cogitabat, & evocans Agelium, tunc Novatianorum Episcopum, tanquam in fide consortem, indicavit ei votum Imperatoris. At ille, cùm esset rebus aliis venerandus, de dogmate tamen non valebat reddere rationem, sed lectorem suum Sisinnium nomine statuit, qui pro eo deberet proferre ser- C monem, virum eloquentem & rebus expertum, summéque non solùm scientem sacrarum profundissima literarum, sed etiam philosophica dogmata. Is ergo dixit, quia disputatio non solùm schismata non uniret, sed ampliùs divideret & etiam hæreses ad contentiones pejores adduceret, & propterea Nectario dedit tale consilium. Bene namque sciebat, quia veteres patres principium subsistendi filio Dei dare vitabant, quoniam percepissent eum esse patri coæternum. Quapropter dedit consilium ut disputativas fugeret intentiones, & testimonium ex traditione veterum adhiberet, utque præsules hæresum requireret Imperator utrum sermonem vellent facere de antiquis Ecclesiæ Doctoribus, qui ante floruerunt, an certè illos velut alienos à Christianitate, respuerent. Et siquidem D eos abnegarent, objiceretur eis, ergo eos anathematizare præsumite. Et si hoc perpetrare non præsumerent, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriam veritatis. Si verò de principibus non offenderentur, doctoribus: nostrum (inquit) est, præbere veterum libros, ut nostrum dogma eorum testimonio roboretur. Inter hæc; cum Nectarius, Sisinnio dicente, libenter audisset, festinus ad palatium properavit, dixitque principi consilium sibi datum. At ille considerata sententia, causam sapienter instituebat. Deinde, convocatis hæresiarchis, requisivit si susciperent magistros Ecclesiæ, qui ante tempora divisionis extitissent. Illis verò non abnegantibus, sed tanquam præceptores honorantibus, rursum Imperator interrogavit, si eis horum testimonia christiani E dogmatis complacerent. Hæc audientes præsules hæresum, atque disputatores eorum (erant enim plurimi ad disputationis certamina præparati) in responso vehementer hæserũt. Irruit enim in omnes magna discordia, aliis dicentibus, bonum Imperatoris propositum esse, aliis verò cogitantibus, quia non eorum expediret intentioni, dum alij aliter de libris veterum sentire viderentur, & nequaquam inter se conspirabant, sed erant divisi non solùm adversùs alias hæreses, sed etiam inter semetipsos qui dudum unius hæresis esse videbantur. Quamobrem consors malitia sicut linguæ gigantum veterum, est divisa, & turris eorum funditus est subversa. Cognoscens igitur Imperator eorum confusionem, & quia in disputatione solummodo, & non in antiquis expositionibus confidebant, alio pro-

Trip. hist. lib. 9. c. 18. & 19.

Disputationes periculosæ.

Genes. 11.

est hæresis, quod etiam oostro tempore experimur, ut etiam sob specie fucatæ pietatis pervadat in animas quæ magis electæ videbantur. De hoc Macedonio prius Episcopo Constantinopolitano & è sede sua deturbato per Arrianos ob confessionem Omoousiou seu consubstantialis, notanda quæ habet Leontius de sectis act. 4. circa divinitatem, inquit, delinquebat & ex semisse particeps erat impietatis Arrianæ. Nam Filium ex Deo genitum tradens Spiritum creaturam esse dicebat. Atque hoc dogma suum ex eo confirmabat, quod apertus sacris io literis ut ipse quidem aiebat textus non extet, qui Spiritum sanctum esse Deum tradat. Sed multis auctoritatibus convincitur. Primum in Actis Apostolorum ad Ananiam, &c.

Apollinaris errores.

De Apollinari verò ait idem quod in dispensatione Christi manifestè errabat. Corpus enim quod Deus ille sermo induit, animam quidem habere, sed mente prorsus carere tradebat: quippe qui non aliter animâ præditus esset ac brutum quoddam animal. Hoc dictum non aliquo scripturæ loco, sed ratiocinando probabat. Quia mentem aiebat esse quiddam peccato pollutam. Absurdum verò prorsus de Dei sermone cogitare, copulatum fuisse cum re peccato contaminata. Hæc ille. Unde apparet Appollinaris ratiocinationem malè fundatam. Quasi esset una mens communis omnibus hominibus, sicut Averroes postea docuit. Si enim uniuscujusque hominis mens distincta est, quid vetat hanc mentem assumpsisse Verbum quæ esset immaculata, licet aliorum mentes non ita fuerint impollutæ? cæterum plures fuerunt hujus Presbyteri Laodiceni errores, licèt non omnes crediti fuerint, & aliqui etiam excusati, ut ex Epiphaoio hæresi 76. videre est, quod ipse antea magna cum laude in Ecclesia versatus fuisset, & in magna probitatis ac doctrinæ æstimatione habitus. Nam & tales hæresibus cudendis magis apti sunt. Habet autem Gregorius Nazianzenus orat. 51. quæ est epist. 1. ad Cledonium Presbyterum, mordaces imprecationes contra ipsum Apollinarem, ut cùm dicit: *Si quis in hominem mente carentem sperat, amens profectò est*, & quoniam idem Apollinaris diversos gradus in Trinitate admittebat, ait: Siquidem ex magno, majori & maximo, hoc est ex Spiritu sancto & Filio & Patre tanquam ex splendore, radio & sole Trinitatem constituere, (quod quidem in ejus libris apertè scriptum est) *Scala est Divinitatis non in cœlum subvehens, sed è cœlo dejiciens.* Sed & idem Nazianzenus tantùm infestus Macedonio & Apollinari, quantum D. Athanasius Arrio, alios ejus refert errores orat. 46. ut quod Filius Dei carnem suam de cœlo descendens adduxisset, ut sic secundus homo esset de cœlo. Item quod secundùm divinitatem passus sit, & quod divinitas ejus in triduo cum corpore mortua a Patre suscitata sit, &c.

Photiniani Paulianistæ iidem.

Fuit autem error Photinianorum idem ac Pauli Samosateni, unde & Paulianistæ dicti sunt etiam Photiniani. Dicebant illi Patrem Deum esse qui omnia creasset; Filium seu Christum puerum hominem, Spiritum illam gratiam quæ super Apostolos venerit. Sabellius verò eundem esse Patrem, Filium ac Spiritum sanctum asserebat, Trinitatemque ac distinctionem personarum negabat. Apud eundem Leontium de sectis act. 3. porro quis fuerit Marcellus qui etiam hic damnatur, discere possumus ex Baronio ad annum 347. Sabellianæ hæresis assertor & Episcopus Ancyranus, quemque D. Athanasius ob eam causam excommunicaverat. Unde causa data est Arrianis obloquendi in Concilium Sardicense, quod tam injustè in eo fuisset pro Athanasio judicatum, quam Marcellus fuerat absolutus, qui Athanasij judicio hæreticus esse probaretur.

Eudoxiani qui fuerint.

Restat difficultas circa hunc Canonem de damnatione Eudoxianorum, quinam illi erant, hoc enim torsit D. Gregorij Magni animum epist. 31. l. 6. & Canones quidem Constantinopolitani, ait, Eudoxianos damnant. Sed qui fuerit eorum Author Eudoxius minimè dicunt. *Romana autem Ecclesia eosdem Canones vel gesta Synodi illius hactenus non habet, nec accepit: in hoc autem eandem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.* Reliquas vero hæreses quæ illic memoratæ sunt, ab aliis jam Patribus damnatas reprobat. De Eudoxianis verò nihil hactenus agnovit. In historia autem Sozomeni de quodam Eudoxio qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrâtur. Sed ipsam quoque historiã sedes Apostolica suscipere recusat, quoniam multa mentitur, &c. in Latina autem lingua de hoc Eudoxio nunc usque neque in Philastrio, neque in B. Augustino, qui multa de hæresibus conscripserunt, neque in aliis Patribus aliquid invenimus. Charitas igitur vestra si quis apud Græcos probatorum Patrum de eo sermonem fecit, suis mihi Epistolis innotescat. Hactenus Magnus Gregorius. Porro Eudoxium Arrianum extitisse legi potest apud Nicephorum Ecclesiast. Histor. lib 9. cap. 36. ubi de eo dicitur quod Arrij discipulos in ordinem Clericorum cooptaret, & Aëtium hæreticum maximo honore prosequeretur & cap. 37. quod Liberium Pontificem per calumniam traduceret, perinde ac si consubstantialis nomen repudiasset, &c. Meminit quoque Cassiodorus historiæ tripart. l. 4. c. 20. Eudoxij Germaniciæ Episcopi de fide Nicæna quidpiam imminuentis in Epistola oblata Sacerdotibus occidentalibus ad quos cum Martyrio & Macedonio missus fuerat, & à quibus repulsam passus, cùm dicerent illi Occidentales fidem Nicænam sufficere. Denique verba hujus Canonis satis indicant Eudoxianos fuisse Arrianos, licèt à Carranza & Coriolano non integrè afferatur, & alibi narratur quomodo idem Ecclesiam Antiochenam invaserit orthodoxis infestus.

CANON II. *Episcopi suam Diœcesim gubernent; & ad alias non accedant.*

D. q. 5. Episcopi, qui extra.

EPiscopi, qui extra Diœcesim sunt, ad Ecclesias quæ extra terminos earum sunt, non accedant, neque confundant & permisceant Ecclesias, secundùm regulas constitutas Alexandriæ quidem Episcopi solius Orientis curam gerant, servatis honoribus primatus Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed & Asianæ Diœcesis Episcopi ea, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodò Diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem Episcopi, Ponticæ tantùm Diœcesis habeant curam: Thraciæ verò, ipsius tantummodò Thraciæ.

CANON III. *Non invitatos Episcopos ultra Diœcesim propriam accedere non debere.*

9 q. 2. Non invitati Episcopi.

NOn invitati Episcopi, ultra Diœcesim accedere non debent, super ordinandis aliquibus, vel quibuscunque disponendis Ecclesiasticis causis, seruata regula, quæ superscripta est, de unaquaque Diœcesi. Manifestum namque, quod per singulas quasque Provincias, Provincialis Synodus administrare & gubernare omnia debeat, secundùm ea quæ sunt in Nicæna definita.

Nic. Syn. cap. 5.

NOta semper subsequentia Concilia post Nicænum cavisse, ut quæ in eo decreta fuerant circa limites jurisdictionis, diligenter & inviolabiliter servarentur.

eorum qui Ecclesias administrant, accusationes permittere, nec omnes excludere: sed si quis propriam quidem querelam, id est, privatam, intendat Episcopo, ut detrimento aliquo vel injuria aliqua ab ipso affectus, in ejusmodi accusationibus nec accusatoris personam, nec religionem examinari. Oportet enim Episcopi conscientiam esse omnibus modis liberam, & eum qui sibi injuriam factam esse dicit, cujuscunque sit religionis, jus suum consequi. Si autem sit crimen Ecclesiasticum, quod Episcopo intenditur; tunc examinari personas accusatorum: ut primùm quidem hæreticis non liceat Orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare. Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea à nobis anathematizati: ad hæc autem & eos qui se sanam quidem fidem confiteri præ se ferunt, avulsi autem sunt & abscissi, & adversus Canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt. Præterea autem, & si aliqui eorum ab Ecclesia ob aliquas causas priùs condemnati & ejecti, & vel excommunicati fuerint, sive ex Clero, sive ex laïcorum ordine, nec eis licere Episcopum accusare, priusquam proprium crimen absterserint. Similiter autem & eos, qui priùs rei facti accusatique sunt, non priùs ad Episcopi vel aliorum Clericorum accusationem admitti, quàm se objectorum sibi criminum insontes ostenderint. Sed si nonnulli nec hæretici nec excommunicati fuerint, nec priùs damnati, vel aliquorum criminum accusati, dicant autem se habere aliquas adversùs Episcopum criminationes; eos jubet sancta Synodus primùm quidem apud provinciæ Episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina Episcopi qui aliquarum rerum accusatur. Quod si evenerit, ut Provinciales Episcopi crimina, quæ Episcopo intenta sunt, corrigere non possint, tunc ipsos accedere ad majorem Synodum Diœcesis illius Episcoporum pro hac convocatorum, & accusationem non priùs intendere, quàm æquale periculum sibi statuant, si quidem in rebus examinandis accusatum Episcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis, quæ ut priùs declaratum est, decreta fuerunt, contemptis, ausus fuerit vel Imperatoris aures molestiâ afficere, vel sæcularium Principum judicia vel Vniversalem Synodum perturbare, neglectis Diœcesis Episcopis, eum nulla modo esse ad accusationem admittendum, ut qui Canonibus injuriam fecerit, & Ecclesiasticum ordinem everterit.

Ordo quis in accusando Episcopo.

Hæretici qui dicãtur.

NOn cessavit unquam, ait Balsamon, inimicus noster Sathan bonorum hominum existimationem, & maximè Episcoporum per calumniam polluere. Inde porro accusationes frequentes contra Episcopos, quorum aliæ privatæ, id est, pecuniariæ, aliæ criminales, quibus hic canon leges diversas procedendi figit: quod & alibi pluries in Conciliis factitatum.

A Canon IX. *De recipiendis qui ab hæresi redeunt.*

EOs qui rectæ Fidei adjiciuntur, & parti eorum qui ex hæreticis servantur, recipimus, secundùm subjectam hîc consequentiam & consuetudinem. Arrianos quidem, & Macedonianos, & Sabbatianos, & Novatianos, qui dicunt seipsos Catharos, & Aristeros, hoc est, mundos, vel sinistros, & Tessaradecatitas, sive Tetraditas, & Apollinaristas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæresim anathematizantes, quæ
B non sentit ut sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia; & signatos, sive unctos primum sancto Chrismate & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos signantes dicimus: Signaculum doni Spiritus sancti. Atque Eunomianos, qui in unam demersionem baptizantur; & Montanistas, qui hîc dicuntur Phryges; & Sabellianos, qui eundem esse Patrem & Filium opinantur, utrumque simul confundentes, & alia gravia & indigna faciunt; & alias omnes hæreses. Quoniam hîc multi sunt hæretici, & maximè qui ex Galatarum regione veniunt: quicumque ex his rectæ fidei adscribi volunt, ut
C Græcos admittimus: & primo quidem die ipsos Christianos facimus, secundo Catechumenos, deinde tertio exorcizamus sive adjuramus ipsos, ter simul in faciem eorum & aures insufflando; & sic eos catechizamus sive initiamus, & curamus, ut longo tempore versentur in Ecclesia, & audiant Scripturas; & tunc eos baptizamus.

Libelli sub scriptiones Orthodoxæ.

DE modo recipiendi Hæreticos, an confirmatio tunc repetita, vide in 4. classe in Concilio Laodiceno à nobis annotata. Interim probari vix poterit hîc tantum agi de manus impositione pœnitentiali quæ non sicca, sed uncta adhibita fuerit pro more
D Orientalium. Verba enim Concilij aliud denotant. Balsamon putat Sabbatianos eosdem esse cum Novatianis a quodam eorum Presbytero Sabbatio, qui more Judaico sabbata servabat. Appellati sunt autem & iidem Sinistri, utpote manum sinistram abhorrentes, & ut per eam quicquam recipiant in animum non inducentes. Tesseradecaditæ sunt Quarto-decimani qui cum Judæis Luna decima-quarta Pascha celebrant. Hæretici qui ex Galatia Phryges sunt aut Montanistæ dicti à Montano, aut Pepuziani ex quadam regione Pepuza quam circa Hierusalem incolunt. Qui Sanctam Trinitatem in unam personam contrahunt cum Sabellianis, ideò nec baptizabant in nomine etiam personarum. Unde notat Balsamon omnes, ex hoc Canone, rursus rebaptizatos qui cum una im-
E mersione baptizati erant, sine expressa mentione trium personarum ut debet intelligi, cum una immersio adhibita expressione trium personarum, sufficiens esset, quæcumque sit fides baptizantium, ut censet D. Augustinus l. 3. de bapt. contra Donatistas. Licèt Gregorius Magnus videatur requirere eamdem fidem l. 1. registri epist. 41.

Tarissa renitedi nantur.

SYMBOLVM *ejusdem* CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, vi-

sibilium omnium & invisibilium conditorem. Et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, homousion Patri, hoc est, ejusdem cum Patre substantiæ; per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo & in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, & Homo factus est: Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus ac sepultus: tertia die resurrexit secundum Scripturas: ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Patris: inde venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Credimus in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum. Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam futuri sæculi. Amen.

Nota pro additamẽto ad Symbolum Filioque.

HOc Symbolum Orientales in sua ad Damasum Synodica appellant Libellum Fidei: traduntque plures illud a Gregorio Nysseno Episcopo compositum fuisse. Idem reperitur apud Latinos, diversa tamen translatione, & cum illo addimento FILIOQVE: quod authoritate Leonis Pontificis, & ad confutandos hæreticos Priscillianistas, ab Hispanis Episcopis Symbolo superadditum fuit, eique semper inhæsit. Vvisigothi profitentes Fidem Catholicam, non modo illud receperunt, sed etiam Judæos ad Christianam Fidem venientes sub ejusdem Symboli confessione recipiendos esse, suis Legibus sanciverunt. Idem additamentũ à Francis acceptum, & tenacius retentum fuisse, patet ex Symbolo Fidei sub Carolo Magno in Arelatensi Concilio recitato. Et quod mirum est, cum augmento Symboli Constantinopolitani, aucta est Ecclesia. Sub hujus enim confessione, Gothi, Vvisigothi, aliæque Barbaræ nationes quæ Hispanias occuparunt, ex Arianis factæ sunt Catholicæ: Franci verò, qui sibi Gallias vindicabant, sub ejusdem Symboli confessione facti sunt Christiani. Contrà verò, omnium gentium infœlicissimi Orientales schismatici, ex quo ejusdem Symboli additamentum penitus respuerunt, sub Turcico jugo acerbissima servitute premuntur, atque Ecclesiis, bonis, ac liberis spoliati, assidue incassum gemunt. Romana Ecclesia antiquitatis tenacissima, idem quidem cum prædictis Ecclesiis credidit ac docuit, ut constat ex illa professione Fidei, quam Damasus ex Concilio Romano ad Paulum transmisit, & ex Leonis epistola 93. capite 1. tamen antequam prædictum additamentum in Symbolum inferret, diutissimè cunctata fuit. Scribit Magister sententiarum distinct. 1. Leonem III. à Carolo Magno rogatum, ut verba prædicta ad Symbolum adderentur, non modo id facere penitus recusasse, verum etiam illud ipsum absque eo additamento in argentea tabula exaratum in Altari post corpus S. Pauli perpetuò custodiri voluisse, ne quibuslibet liberum esset, aliquid ad sanctum Symbolum superaddere. Postquam autem Hispani, Franci, aliique omnes Boreales populi offenderentur, & periculum schismatis oriretur, quod Romana Ecclesia eam doctrinam publicè confiteri nollet, quam ad probandos Catholicos, & constituendos hæreticos, Magnus Leo ante tot sæcula Hispaniarum Episcopis

Notãda de Symbolo.

tradidisset; placuit tandem Benedicto, septimo hujus nominis Romano Pontifici, ut idem Symbolum cum hoc eodem additamento Romæ in Ecclesia cantaretur: idque ad petitionem Henrici Imperatoris. De quo hæc Berno Abbas Augiensis de rebus ad Missam spectantibus: *Cùm Romanorum Presbyteri ab Henrico Imperatore interrogarentur, cur non post Evangelium (ut in aliis Ecclesiis fiebat) Symbolum canerent; me, ait ipse, assistente audivi, eos ejusmodi responsum reddere: quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos fæce infecta: sed secundùm doctrinam sancti Petri in soliditate Catholicæ Fidei permaneret inconcussa: & ideò magis his necessarium esse illud Symbolum sæpiùs cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At Imperator Domino Benedicto persuasit, ut ad publicam Missam decantarent.* Vide Baron. ann. 447. num. 21. Graviter itaque aberrant, qui putant ex Damasi Papæ Decreto profectum, ut hoc Symbolum in Occidente inter Missarum solemnia decanterur. Nam authoritate Ruffini in expositione Symboli, qui his temporibus scribebat, liquet, nullum aliud Romanam Ecclesiam in sacris Ritibus novisse, quàm Symbolum Apostolicum.

Quod autem Concilium tot elogia addat Spiritui sancto, id fit contra blasphemias hæreticorum: Montanus siquidem apud D. Basilium l. 2. contra Eunomium, ipsum vilibus nominibus dehonestabat & naturam ejus adeò vilem & abjectam reddebat, ut eam diceret infamiam afferre auctori. Ipse verò Eunomius refutatur ab eodem D. Basilio ibid. l. 3. quod ipsum diceret tertium natura & ordine, imperio quidem Patris, operatione verò Filij factum, post Filium quidem primum & omnium maximum, sed Vnigeniti opus deitate ac creandi potentia carens. Tales prodromos nactus est Macedonius. Quare Symbolum magis glorificat Spiritum sanctum. Inseruit quoque de uno baptismate, tam contra rebaptizantes, quàm contra baptizantes non in nomine Trinitatis, sed in mortem Christi: sicut de Eunomio refert Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum, vel aliis modis indebiois contra essentialia sacramenti. Uberiorem explicationem cum collatione utriusque Symboli Apostolorum, & SS. Patrum dedimus in l. de *tripli examine*, p. 1. *in examine Ordinandorum.*

SECUNDA PARS.

Quædam Epistolæ Synodales.

Epistola Damasi de damnatione Apollinaris ad Orientales.

QVoniam Apostolicæ sedi reverentiam debitam charitas vestra distribuit, nobis plurimum charissimi filij præstitistis. Nam licet Ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula quæ suscepimus, teneamus: tamen profitemur nos honore minores esse, & propterea omnimodo festinamus, ut ad gloriam ejus beatitudinis pervenire possimus. Scitote igitur, quòd pridem Timotheum profanum, ineruditum, Apollinaris hæretici discipulum, cum impio ipsius dogmate condemnavimus, nec ultra concedimus ejus reliquias qualibet ratione de cætero prævalere. Si autem adhuc ille serpens antiquus semel & secundò percussus, ad pœnam propriam reviviscit, quippe extraneus ab Ecclesia est, mortiferis venenis suis quosdam fidelium tentare non cessat, hanc tanquam pestiferam declinate corruptionem, ut vos memores Apostolicæ fidei, quæ præcipuè in urbe Nicæna à PP. ex scripturis prolata est, firmo gradu stabiles in fide & immutabiles perduretis: & non vaniloquia & exterminabiles quæstiones ab isto audire patiamini clericos vestros, aut plebem. Jam

enim semel formam dedimus, ut qui seipsum cognoverit Christianum, illud servet quod ab Apostolis noscitur esse contraditum, dicente sancto Paulo, *Si quis vobis annuntiaverit præter id quod accepistis, anathema sit.* Christus enim Filius Dei, Dominus noster, humano generi per propriam passionem salutem plenissimam condonavit, ut totum hominem delictis obnoxium, peccatis omnibus liberaret. Hunc si quis in deitate, sive in humanitate minus aliquid dixerit habuisse, plenus spiritu diaboli, gehennæ seipsum filium demonstravit. Cur itaque rursus à me quæritis damnationem Timothei, qui & hic Apostolicæ sedis judicio, præsente quoque Petro Alexandrinæ civitatis Episcopo, cum Apollinari suo doctore damnatus est, & in die judicij tormenta debita & supplicia sustinebit? Si verò quibusdam levioribus ille suadet, veluti quamdam spem habens, qui veram spem in Christi confessione mutavit, sciant se cum illo similiter perituros, cum Ecclesiasticam regulam impugnabunt. Deus vos incolumes custodiat, filij charissimi.

Concilium Rom. contra Apollinarem.

Libellus Occidentalium continens statuta Sedis Apostolicæ contra diversas hæreses in Synodo Constantinopolitana I. receptus.

Professio Catholicæ fidei quam Damasus misit ad Paulinum.

1. QVoniam post Nicænum Concilium talis error exortus est, ut quidam dicere profano ore præsumant, sanctum Spiritum per Filium fuisse factum, anathematizamus eos, qui non eum omni prædicant libertate cum Patre & Filio sanctum Spiritum unius ejusdemque substantiæ atque potestatis existere.

2. Similiter autem anathematizamus & eos, qui errorem Sabellij sunt secuti, eumdem dicentes Patrem esse, quem Filium.

3. Anathematizamus Arrium & Eunomium, qui simili impietate, licèt discrepent, Filium tamen & Spiritum sanctum creaturam esse confirmant.

4. Anathematizamus Macedonianos, qui ex Arriana radice derivati, non impietatem sed vocabulum mutaverunt.

5. Anathematizamus Photinum qui Hebionis hæresim renovans, Dominum nostrum Jesum Christum solùm ex Maria confitetur.

6. Anathematizamus etiam eos, qui duos Filios esse profitentur: unum ante sæcula, & alium post carnis assumptionem ex Virgine.

7. Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima confirmant, quod Dei Verbum in humanam carnem conversum est: ipse namque Filius Verbum Dei, non pro rationali anima & intelligibili in suo corpore factus est, sed nostram, hoc est rationalem & intelligibilem animam sine peccato assumpsit atque salvavit.

8. Anathematizamus & eos, qui dicunt Verbum Dei productione & corruptione a Patre separatum, & sine substantia eum aut terminandum esse blasphemant. Eos autem qui ab Ecclesiis ad alias Ecclesias migraverunt, tandiu à nostra communione alienos habemus, donec ad eas redeant civitates, in quibus primitus ordinati sunt.

9. Si quis autem alio de loco ad locum migrante, in locum viventis ordinatus est, tandiu vacet Sacerdotij dignitate, qui propriam deseruit civitatem, donec successor ejus requiescat in Domino.

16. Si quis non dixerit semper Patrem & Filium & semper Spiritum sanctum esse, anathema sit.

11. Si quis non dixerit Filium natum ex Patre, hoc est ex ejus divina substantia, anathema sit.

12. Si quis non dixerit verum Deum Filium Dei, sicut verum Patrem ejus & omnia posse, & omnia nosse, & Patri æqualem esse, anathema sit.

13. Si quis dixerit, quod in carne degens Filius Dei, cùm esset in terra, in cœlis & cum Patre non fuerit, anathema sit.

14. Si quis dixerit, quod in passione crucis dolorem passus sit Filius Dei Deus, non caro cum anima, quæ induta est formam servi, quam sibi assumpsit, sicut sancta Scriptura dixit, anathema sit.

15. Si quis non dixerit, quod in carne quam assumpsit, sedeat ad dexteram Patris, in qua etiam venturus est judicare vivos & mortuos, anathema sit.

16. Si quis non dixerit, sanctum Spiritum ex Patre esse verè & propriè, sicut & Filium ex divina substantia, & Deum Dei verbum, anathema sit.

17. Si quis non dixerit omnia posse Spiritum sanctum, & omnia nosse, & ubique adesse, sicut Filium & Patrem, anathema sit.

18. Si quis dixerit Spiritum sanctum facturam, aut per Filium factum, anathema sit.

19. Si quis non dixerit omnia per Filium & per Spiritum sanctum fecisse Patrem, hoc est visibilia & invisibilia, anathema sit.

20. Si quis non dixerit Patris & Filij & Spiritus sancti unam Deitatem, potestatem, divinitatem, virtutem, unam gloriam, dominationem, imperium, unam voluntatem, & veritatem, anathema sit.

21. Si quis tres personas non dixerit veras Patris & Filij & Spiritus sancti æquales, semper viventes, omnia continentes, visibilia & invisibilia, omnia potentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia creantes, omniaque salvantes, anathema sit.

22. Si quis non dixerit adorandum Spiritum sanctum ab universa creatura, sicut & Filium atque Patrem, anathema sit.

23. Si quis de Patre & Filio bene sapuerit, de sancto autem Spiritu rectè non crediderit, hæreticus est: quia omnes hæretici de Filio Dei, & de sancto Spiritu male sapientes, in Judæorum atque Gentilium incredulitate consistere convincuntur.

24. Si quis autem diviserit, Deum Patrem dicens: & Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum, affirmans Deos dici non Deum, propter unam Deitatem ac potestatem, quam credimus esse & novimus, Patris & Filij & Spiritus sancti Deum unum: subtrahens verò Filium & Spiritum sanctum, tanquam solum opinatus Patrem Deum, anathema sit. Nomen enim Deorum & Angelis & omnibus sanctis à Deo positum est atque donatum. De Patre verò, Filio & Spiritu sancto propter unam æqualemque Divinitatem, non Deorum nomina, sed Dei nostri traditur atque significatur, ut credamus quia in Patre & Filio & Spiritu sancto solummodò baptizamus, & non in Archangelorum & Angelorum nominibus, sicut hæretici, aut sicut Judæi, Gentilesque insaniunt. Hæc igitur Christianorum salus est, ut credentes Trinitati, hoc est Patri & Filio & Spiritui sancto, & in ea baptizati, unam Deitatem, & potestatem, & Divinitatem, & substantiam in eam credamus. Hæc itaque Gratiano vivente facta sunt.

EPISTOLA CONSTANTINOPOLIT. Synodi ad Damasum Papam, & ad Episcopos in Synodo Romana congregatos.

DOminis honorabilibus, atque venerandis fratribus & comministris Damaso, Ambrosio * Brutoni, Valeriano, Acholio, Basilio, & reliquis Episcopis in maxima Roma collectis, sancta Synodus Orthodoxorum Episcoporum congregatorum in maxima civitate Constantinopoli, in Domino salutem. Nunc velut ignoranti vestræ reverentiæ insinuare, atque narrare multitudinem passionum ab Arriana potentia nobis sæpius illatarum forsitan supervacuum est. Non enim ita negligere vestram credimus sanctitatem, ut adhuc egeatis discere, quos certum est condolere. Sed neque tales nos constringere tempestates, ut pro sui parvitate latere potuissent. Neque tempus persequutionis est novum, sed adhuc memoriam servat antiquam, non solùm in his, qui passi sunt, sed etiam in

Al. Britone.

Arriani quam duri erga Catholicos.

eis qui participes sunt illorum quorum proprias indicant passiones. Hesterno enim (ut ita dicamus) aut hodie exiliorum vinculis resoluti post innumeras tribulationes ad proprias sunt Ecclesias reversi, aliorum verò in exilio defunctorum, funera revocata sunt, quidam verò etiam ab exilio remeantes, & ferventi hæreticorum furore detenti, amariora quam in exilio in propriis sunt perpessi, lapidibus ab eis obruti, suppliciis adhuc stigmata Christi, & vulnera in suo corpore circumferentes noscuntur. Pecuniarum verò dispendia, honoris ademptiones, singulorùmque confiscationes, & machinamina, injurias atque vincula quis numerare valebit ad singula? Etenim omnes tribulationes veræ super nos multiplicatæ sunt ultra numerum, justè quidem, quoniam valde peccavimus, aut certè clemens Dominus passionum multitudine nos voluit exerceri. Propter hæc itaque gratias Deo referimus, qui & per tantas tribulationes servos suos corripit, & secundùm multitudinem misericordiarum suarum deduxit nos rursus ad refrigerium. Nobis itaque tempus & labor maximus fuit, quatenus emendatio provenirent Ecclesiarum, ut tanquam pro longa ægritudine, diligentia paulatim adhibita, priscam pietatis redderet sanitatem. Hoc etenim modo potabimur persequutionibus acerrimis liberari, & Ecclesias longo tempore ab hæreticis detentas, denuò reparari. Verumtamen graves adhuc nobis sunt lupi qui postquam de caulis expulsi sunt, ex ipsis pascuis oves abripiunt, collectas facere contendentes, populos commoventes, & in nullo segnes ad Ecclesiæ læsionem. Erat itaque (sicut diximus) necessarium huic operi tempus. Quia tamen fraternam circa nos charitatem ministrantes, Synodum in Romana urbe Dei voluntate fecistis, & nos illuc, tanquam membra propria, litteris Deo admirabilis principis evocastis, ut quoniam tunc sub Imperatorum concordia pia non sine nobis regnaretis, sed etiam nos vobiscum, secundùm Apostolicam vocem conregnaremus. Oratio quidem nostra fuit, si esset possibile, ut omnes nostras simul relinquentes Ecclesias, desiderio utili jungeremur. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbæ, ut volemus, & apud vos requiescamus? Sed quoniam hoc omnino nodabat Ecclesias, teqme nuper inchoante, resque nimis erat plurimis impossibilis, quia concurreramus in urbem Constantinopolitanam, causa litterarum ad nos directarum vestra charitate post Aquileien. Concilium adeò amabilem Imperatorem Theodosium propter hanc solummodo causam usque ad Constantinopolim præparati, & de hac tantummodo ferentes Synodo consensum Episcoporum, qui per provincias permansere. Majoris verò profectionis neque speravimus opus, neque præaudimus omnino antequam Constantinopolim venerimus, super hæc autem induciarum angusto tempore faciente, neque præparare nos valentes ad longam profectionem, neque universos communicatores nostros, in provinciis positos commonere, & eorum consensum sumere prævaluimus. Quoniam igitur hæc, & alia multa plurimorum adventum prohibere videbantur, quod erat secundum ad effectum rerum & vestiæ circa nos charitatis ostensionem, hoc egimus, reverendissimos atque charissimos fratres & comministros Episcopos, Cyriacum, Eusebium & Priscianum usque ad vos laborare alacriter exorantes, per quos & nostram voluntatem pacificam, & intensionem habentem unitatis, ostendimus, Zelúmque nostrum quem pro saluberrima fide gerimus, indicamus. Nos etenim persequutiones, sive tribulationes, sive quaslibet alias tentationes hæreticorum libenter sustinuimus pro Evangelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à 318. Patribus roborata dignoscitur. Hanc etenim & nobis, & vobis, & omnibus qui non subvertunt verbum veræ fidei, complacere confidimus, quam scimus antiquissimam existere, & sequacem baptismatis, docentémque nos credere, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Nota, Patres Synodi se vocant membra Rom. Pontificis.
2. Cor. 1.
2. Tim. 2.

Aquileien. Concilium

A Divinitatem quippe & virtutem, atque substantiam unam Patris, & Filij & Spiritus sancti, credimus, & æqualem honorem ac dignitatem & imperium coæternum in tribus perfectissimis subsistentiis, seu tribus perfectis personis, ut neque Sabellij languor habeat locum confusione subsistentiarum, aut peremptione proprietatum: neque Eunomianorum, & Arrianorum, & Pneumatomachorum, id est Spiritui resistentium, blasphemia prævaleat, substantia videlicet secundùm illos, aut natura, aut divinitate divisa, & increatæ consubstantiali, & coæternæ Trinitati postrema quædam, vel creata, vel alterius substantiæ detur natura: inhumanationis verò Christi sermonem sine aliqua violatione servamus, neque sine anima, neque sine mente, aut imperfectam carnis dispensationem suscipientes, B sed totum scientes perfectum quidem ante secula existere Deum verbum, perfectum vero hominem in novissimo dierum propter nostram salutem factum. Igitur quæ de fide apertè prædicantur à nobis, velut in summa hæc esse noscuntur. De quibus instrui ampliùs, poteritis, si & tomum in Antiochia factum, & à Synodo ibi constituta, dignemini legere, & quod anno superiore in Constantinopoli ab universali Synodo cognoscitur esse prolatum, in quibus latiùs fidem professi sumus, & contra novitates hæresum nuper exortas, anathema ex scripto protulimus. De dispensationibus autem particularibus Ecclesiarum, antiqua (sicut nostis) sanctio tenuit & definitio sanctorum Patrum in Nicæna convenientium, secundùm unamquamque provinciam. Et si Pontifices voluerint, ut C cum eis vicini propter utilitatem celebrent ordinationes, quibus rebus consequenter & cæteras Ecclesias apud nos ædificari cognoscite, & insignium Ecclesiarum hæc approbasse Sacerdotes. Porrò Constantinopolitanæ urbis novellam (ut ita dicamus) Ecclesiam, velut ex ore leonis, hæreticis subfossam blasphemiis, abstraximus, & per misericordias Dei reverendissimum & Deo amabilem Episcopum Nectarium ordinavimus, coram universali Concilio cum omni concordia, sub aspectu etiam amabilis Imperatoris Theodosij, universique cleri, cuncta decernente pariter civitate. In seniore autem & verè Apostolica Ecclesia Antiochiæ, Syriæ, in qua priùs venerabile Christianorum nomen appellatum est, reverendissimum & Deo amabilem Episcopum Flavianum de universa D provincia & de Orientali Diœcesi concurrentes, regulariter ordinarunt, omni Ecclesia pariter decernente, & quasi sub una voce hunc honorante virum. Quam ordinationem, tanquam legalem, suscepit commune Concilium. In matre vero cunctarum Ecclesiarum Hierosolymis constituta, reverendissimum & Deo amabilem Cyrillum Episcopum esse significamus, qui regulariter olim à Provincialibus ordinatus, plurima propter Arrianos diversis temporibus certamina passus est. His igitur tam legaliter & Canonicè apud nos gestis, etiam vestram reverentiam congaudere deposcimus spirituali intercedente dilectione, & timore Dominico, per quæ humana removetur offensio, & Ecclesiarum ædificatio præponitur universis. Sic etenim verbo fidei concordante, & Christiana in nobis charitate firmata, cessavimus dicere quod reprehendebat E Apostolus: *Ego quidem sum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cepha*, dum omnes videlicet appareamus Christi, qui in nobis divisus non est. Et si sine schismate corpus Ecclesiæ Deo juvante servemus, cum fiducia ante Deum ad tribunal stabimus.

Petunt confirmari Synodum à Summo Pontifice.

1. Cor. 1.

Pientissimo & Religiosissimo Imperatori Theodosio Sancta Synodus Episcoporum è variis Provinciis in urbem Constantinopolitanam congregatorum. S. P. D.

INitio hujus epistolæ, quam ad te scribimus, pientissime Imperator, Deo gratias agemus, qui te summâ pietate præditum Imperio poni voluit ad

communem

communem Ecclesiarum pacem & fulcimentum veræ fidei. Deo autem gratias ut debemus agentes, necessario quę in sancta Synodo gesta sunt, ad pietatem tuam referimus. Primùm quod cùm evocati litteris tuis Constantinopolim convenissemus, mutuam inter nos concordiam renovavimus: deinde etiam breves Canones edidimus, quibus fidem Patrum qui Concilio Niceno interfuerunt, confirmavimus, & exortas adversùs eam hæreses improbavimus. Postremò etiam pro recta Ecclesiarum institutione certos Canones fecimus, quos & valere volumus. Hæc nos omnia huic nostræ epistolæ subjecimus. Cupimus igitur abs te humanissime ac pientissime Imperator, diplomate tuo Synodi sententiam confirmari, ut quemadmodum literis, quibus nos convocasti, Ecclesiam honorasti, ita etiam placita Synodi ad finem prædicta subscriptione tua munias. Dominus Imperium tuum in pace & justitia confirmet, & in multas generationes proferat. Cum Imperio tuo terreno superveniat tandem cœlestis Imperij fruitio, Deus te verè religiosissimum ac pium Imperatorem votis SS. annuens potentia virtutibusque omnibus præstantem orbi terrarum diu servet incolumem.

Nota, Sollicitè curarunt Episcopi per Imperatorem Synodum confirmari, hoc motu ducti, ne sicut alij Imperatores fidem Catholicam & Orthodoxam ejurarant cum maximo Ecclesiæ Christi detrimento, illud idem in posterum accideret. Ut igitur Imperatores fidei Orthodoxæ tenaciores essent, hanc ab Imperatore confirmari efflagitant. Sed & ejus authoritate coërcendi erant qui ei in posterum contradicerent. Hoc enim obsequium à Regibus & Monarchis postulat Deus, ut ipsi Religionem tueantur, quam si minus curent, aut, quod pejus est, ipsam impugnent, Deo sese reddunt obnoxios, ut qui malè utantur potestate sibi ab ipso concreditâ ad fidem tuendam ac propagandam. Sed nec ignorabant quanti ponderis esset vera Religio Imperatoris, ut universus orbis eam caperet.

Cur ab Imperatore petitur confirmatio.

TERTIA PARS.

Quædam dubia de hac Synodo.

HAnc Synodum à Papa Damaso confirmatam asserit Photius l. de septem Synodis. Quod intelligendum est, quoad ea quæ spectant condemnationem hæresis Macedonianæ, sicut insinuat D. Gregorius Magnus loco suprà citato ex lib. 6. registri epist. 31. per secundam Synodum, ab eodem Damaso congregatam senioris Theodosii favore indicat sexta Synodus Act. 18. asserens Theodosium ac Damasum obstitisse Macedonio, sicut Sylvester & Constantinus per primam Arrio obstiterunt.

Dubium est de præside. Ac Bellarminus de Conciliis lib. 1. cap. 19. fatetur Romanum Pontificem Damasum, nec per se nec per legatos interfuisse. Pontifex enim Romanus convocaverat quidem Episcopos Orientis Constantinopolim, sed ex eo loco postea volebat eos Romam venire, ubi ipse coegerat Synodum Episcoporum Occidentalium, ut Romæ fieret plenissimum Concilium. Cæterum Orientales justas ob causas excusaverunt se & conjunxerunt se animis & sententiis cum Occidentalibus, non autem præsentiâ corporali. Ostendit autem epistola quam suprà dedimus, quæ est Concilij ad Damasum, apud Theodoretum lib. 5. cap. 9. & 10. quod si Damasus adfuisset sine dubio præcessisset, cùm in ea epistola illi Damasum ut caput suum agnoscant, & ipse Filios eos vocet. Similiter Stapleton in replica ad Horni flatum lib. 2. c. 7. eos refellens qui volunt Theodosium præfuisse Concilio, ait: An non idem Theodosius is cui sanctus Ambrosius pœnitentiam injunxit, quam lubens acceptavit? ubi tunc suprema Theodosii potestas? in quo latuit angulo? An non Papa Damasus is est qui ipsos Episcopos congregatos Constantinopoli Romam usque accersit, ut & in celebrando Concilio assistant? quid ad illius mandatum Episcopi? ingenuè fatentur Damasum Papam eos vocasse ad Concilium Romæ habitum, ut *membra sua* quorum ille caput. Imò fatentur ingenuè se jussu & authoritate litterarum suarum Constantinopoli convenisse: imò paratos esse Romam adire: sed excusationis loco justas & rationabiles causas allegant, longè diversas ab iis quas hodie Protestantes afferre solent. Denique quia omnes ibi collecti Romam adire non poterunt, aliquos designant qui nomine omnium illud officium præstarent. Hæc ille.

De Præside Concilij.

Unde & factum est, quod legitur in pervetusto codice Vaticanæ Bibliothecæ & in alio S. Mariæ Majoris apud Baronium anno 381. *Sententiam de damnatione Macedonii & Eunomii confirmari præcepit etiam in sancta secunda Synodo, quæ præcepto & authoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.* Nec potest de hoc dubitari, cùm absque authoritate Summi Pontificis celebrari non licuisse certum sit ex actione 1. Concilij Calcedonensis. Ut verò demus authoritate Summi Pontificis convocatos fuisse Patres Orientales, duo tamen videntur deesse huic Concilio, ut in rigore censeri possit generale & Oecumenicum, id est, totius orbis. Unum est quod omnes totius orbis Episcopi non fuerint tunc Constantinopolim convocati, cùm Pontifex Damasus Occidentales Episcopos Romam convocaret, intenderetque ut Orientales ibidem confluerent, si ob necessitatem rerum tantùm à propriis Parochiis & diœcesibus sine ovium detrimento ob persecutiones Arianas adhuc languentium, abesse potuissent. Secundum est, quod licèt ex authoritate Summi Pontificis ibi convenerint, nullus tamen ab eo designatus legatus qui ejus vices gesserit & pro eo præfuerit. Videtur enim tantisper acceleratum hujus Concilij negotium cùm urgerentur Patres ad propria redire. Sed totum istud supplevit authoritas ejusdem Summi Pontificis, qui voluit omne robur quod poterat, huic Concilio impertiri in eis quæ contra Macedonij hæresim definita erant, quod provideret Græcorum levitati novarum hæreseon avidæ, magisque eos in fide Orthodoxa corroboraret, eos sic suis propriis vinculis constringens, suis nempe ipsorum definitionibus. Quod benè advertit Cardinalis Baronius ad annum Christi 381. Cæterum, inquit; authoritate ejusdem Damasi eadem ex parte hoc Concilium constat obtinuisse nomen Oecumenici: eo enim nomine posteri omnes ipsum nuncupare soliti sunt. Etenim tantum roboris & firmitatis quælibet Synodus consequi solet, quantum eidem authoritatis impertit Romana Ecclesia, ipsa Apostolica sedes: quod multis exemplis demonstratum est, & alias sæpè continget inferius diversis temporibus demonstrari. Si quis verò mirum id existimet, quod, suadente veritate, docet Baronius, adhuc tamen magis mirum videri debet, quod tanquam quatuor Evangelia habeat D. Gregorius Magnus quatuor prima Concilia generalia, inter quæ est hoc Constantinopolitanum. *Quod in iis*, ut ipse ait, *velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgat: ita ut quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jaceat.* Nec vero argumento à simili posset quispiam inferre eodem modo alia Concilia provincialia à summo Pontifice approbata, ex ejus arbitrio affici posse titulo universalis Concilij: quoniam hoc semper est singulare in hoc Concilio, quod omnium tam Orientalium quam Occidentalium suffragia adfuerint seu voce seu scripto propter libellum illum Occidentalium; sicque paribus votis & sententiis Occidens & Oriens veram fidem de Spiritu sancto ediderunt. Nec vero istud parvi momenti est ad rationem veræ Synodi, cùm in Nicæno 2. actione 6. eo ipso Constantinopolitana Synodus, sub Leone habita contra imagines

An Oecumenicum?

lib. 1. epist. 24. lib. 2. epist. 40.

Concursus Occident. & Orientalium in hoc Concilio.

præside Photio, repudiatur, quoniam non habuit cooperatorium, ut hæc quæ nunc celebratur, Romanum Pontificem, nec illius Sacerdotes, nec per vicarios nec per provinciales litteras, quemadmodum fieri in Synodis solet, hæc ibi. Quæ minimè dici possent de præsenti Concilio. Cui Papam Romanum cum Episcopis Occidentalibus cooperatum fuisse dici potest, per exhibitionem hujus libelli eorum vota & suffragia continentis.

Ut naufragia passa sunt acta hujusmodi, & varij dissentanea de his scripserunt, mirum videri non debet, si cum omnibus historicis hic non conveniamus in omnibus. Etenim arguit Baronius ad annum Christi 381. Socratem, Sozomenum, Theodoretum quod præpostero ordine res hujus Concilij narraverint, putatque se firmiori ratione subnixum, ut concinno magis ordine gesta in eo prosequatur sub consulatu Eucharij & Siagrij, cùm alij sub aliis Consulibus res gestas in eodem referant. Laudat eum ob hoc Binius, præferens supputationem Baronianam, illique magis consonat Author vitæ Gregorij Nazianzeni; quæ ante mille annos à quodam Presbytero Gregorio conscripta est, de qua suprà fecimus mentionem: Ibi enim indicatur in una Synodo & confirmationem illius in Episcopum Augustæ urbis per Meletium Antiochenum Episcopum, & ejus demissionem ac renuntiationem pacis & concordiæ causa factum, adventantibus Ægyptiis Episcopis. *Adfuere*, ait Author hujus vitæ, *Episcopi tum ex Ægypto, tum ex Macedonia, Byzantium vocati, cùm adhuc suprà dicta Synodus in urbe esset.* De qua nempe antea dixerat. *Sub id verò tempus ex omni Romanorum Imperio, præterquam ex Ægypto & occiduis partibus sancta Episcoporum centum & quadraginta Synodus coacta est, tum ut pium præsulem Augustæ civitati præficerent, tum ut hæreses quæ interim dum Arriani rerum potirentur, exortæ fuerant, Oecumenici Concilii decreto ab Ecclesia extruderentur.* Idque magis conforme est iis quæ in carminibus de vita sua suprà audivimus concinentem ipsummet Gregorium. *Heri me locastis in throno, nunc pellitis.*

Plures difficultates de hoc Concilio.

Arguit idem Baronius eos, qui quintum canonem hujus Synodi de Maximo Philosopho cujus ordinationes irritæ declarantur, post alios editum esse putant; ac ante alios ipsum à Concilio sancitum existimat, quia cùm primum tractaretur de confirmando Gregorio Nazianzeno in Episcopatu, simul agendum fuit de abdicando Maximo qui contra Gregorium prætendebat.

Itemque eos qui Nectarium catechumenum adhuc, & imperitum in rebus Ecclesiasticis, hominemque petitum è curia & qui hactenus intemperantius vixisset, suffectum fuisse in locum Gregorij absolutissimi Theologi, perfectique Monachi ac Virginis ante obitum Meletij Patriarchæ Antiocheni arbitrantur. Adhuc quippe suffragium in Synodo habebat Gregorius cùm obiit Meletius hominum mansuetissimus sicut de Moise dicitur, quemque tenerrimè complexus in Concilio ipso Theodosius Imperator eum sine cujusquam indicatione agnoscens ex somnio in quo ipsi apparuerat, ac Imperij insignia tradere visus sibi fuerat; sicut enim jam dictum est, ob id plurimorum offensam incurrit Gregorius, quod in ejus locum Flavianum nollet nominare. Denique advertit Socratem longè à veritatis scopo aberrare dum lib. 5. cap. 8. plures Patriarchatus in hoc Concilio institutos asserit. Ut cùm demus de Patriarchatu Constantinopolitano hic primum actum fuisse, sicut ad Canones annotavimus, non tamen tot Metropoles aut Patriarchatus quot ibi numerat, plures errores coacervans, instituti fuerunt. Quo felicius Sozomenus lib. 7. cap. 9. sensum decreti Concilij à Theodosio confirmati, assecutus ait non id ad distinguendas provincias factum fuisse, sed ad designandos magis Orthodoxos Episcopos, quibus qui in fide communicarent, digni haberentur qui ad Ecclesiarum regimen assumerentur. Vide eumdem Baronium qui difficultates plures circa Concilia occurrentes sic doctè explicat ac dissolvit, ut meliori duce ad exeundum ex tot salebris, minimè opus sit.

Meletius.

Cæterùm non parvi momenti est ad difficultates hujus Concilij profligandas quod asserit Chiffletius Opusc. 8. in Vigilij Tapsensis opera, scilicet Ascolium Episcopum Thessalonicensem in Metropoli Macedoniæ legatum fuisse Damasi Papæ, qui ejus nomine interesset Concilio, cùm in Illyrico ac in Oriente Vicarius esset Summi Pontificis. Sic ibi legitur pag. 42. Verùm iste seu Primatus seu Vicariatus Apostolicus Episcopi Thessalonicensis longè est evidentior ex aliquor Romanorum Pontificum Epistolis, nuper anno 1662 Romæ editis in Lucæ Holstenij collectione posthumâ. Ibi pagina 43. Acholio Damasus vices suas committit, ut in Synodo Oecumenica Constantinopolitana Maximum Cynicum a nonnullis Episcopis Ægyptiis ordinatum exauthorari curet, quod & ibi factum est Canone ejus Synodi quarto. Sed in hac assertione desideraret aliquis, ut Chiffletius magis expressè designasset hanc Epistolam. Fuit autem ille seu Ascolius seu Acholius (variè enim a variis scribitur) vir magnus qui pluribus Synodis præfuit, de quo scribit D. Ambrosius epist. 28. ad Thessalonicenses, cùm recens è vivis ereptus esset: Quasi Elisæus inter arma inter acies dum vixit versatus est, meritis suis componens prœlia. Denique ubi securitas cohabitantibus reddita est (quod ipso fuit durius bello) sanctum exhalavit spiritum, & quasi Elias usque ad cœlum raptus est.

Ascolius Thessalonicensis an præses Concilij.

De eadem re aliquid expressiùs refert Christianus Lupus in scholiis ad Canonem 16. Sardicensem. Hæc omnia, inquit, in quibus hactenus miserè hallucinati sumus, lucidè aperiri respondeo a Romana Bonifacij secundi Pontificis Synodo de caussa Stephani Larissensi Episcopi, Thessalorum Metropolitę adversùs Epiphanium Episcopū C.P. Ecclesiasticæ antiquitatis eruditio Eminentissimo D. Francisco Cardinali Barberino, qui illustrissimi D. Lucæ Holstenij operâ produxit Synodum è Vaticana Bibliotheca in usum publicum, summè est obligata. Hac igitur in Synodo duas habemus epistolas, quibus S. Acholio Thessalonicensi Episcopo, ad primam Synodum Constantinopolitanam cum suis Illyricis profecturo, S. Damasus Pontifex dat instructiones varias, mandatque nullas deinceps permitti Episcoporum translationes. Quod nempe ipsorum confirmatio ad illum ut Sedis Apostolicæ Vicarium pertineret, &c.

Circa annum 381.

Porrò hujusmodi instructiones à Damaso datæ Acholio ad Concilium ituro insinuant, illum vices suas gessisse, ut non probabilitate omni careat illa Acholij præsidentia nomine Damasi. Quod tolleret potiorem difficultatem de præside hujus Concilij. Sed dum hæc ex istis discutere libuerit, quibus supellex libraria magis abundat, ad sequens Concilium accedimus.

CONCILIUM
EPHESINVM.

SVB COELESTINO PAPA, Præsidente Cyrillo Episcopo Alexandrino, tempore Theodosij Iunioris, contra Nestorium aliosque hæreticos celebratum anno Christi 431.

Synodus hæc tertia generalis Mariana dicta est; seu quod Ephesi in Templo D. Mariæ celebrata sit, seu quod pro asserenda illius divina maternita-

nitate, contra impium Nestorium Pauli Samosateni nepotem, cujus hæresim fere sopitam suscitare nitebatur, asserens Christum non esse nisi purum hominem ac proinde beatam Virginem non posse dici Matrem Dei. Refutabat proinde beatam Virginem non posse dici Matrem Dei. Refutabat proinde vocem Θεοτόκον. Sunt qui referunt causam erroris illius in studium contradicendi Apollinari, quod non placet quibusdam, ut doctori Filesaco *commentar.* in Lirinensem qui hoc insinuat. Alij probabilius, inter quos est Cassianus lib. 1. cap. 2. & 3. de Incarnatione Christi, ad Pelagianos paulo antiquiores referunt, quorum opinione Salvator noster de Mariâ Virgine natus quidem fuit, sed qui post baptisma Christus & qui post resurrectionem Deus evaserit, quandoquidem paulatim per singularem vitæ sanctimoniam promeruerit, ut se divina Majestas illi uniret atque sociaret. Sic enim Pelagiani Nestorianis valde amici & confœderati, vim similem humanorum meritorum tam in capite quàm in membris, id est, in Christo & in Christianis admittebant. Unde D. Augustinus ex adverso illis se opponens, urget contra eos de prædest. sanctorum cap. 15. Christum præclarissimum esse lumen prædestinationis, ut quemadmodum in illo natura humana sine ullis præcedentibus meritis à Verbo in unitatem personæ assumpta est: itidem homo sine meritis ad primam gratiam prædestinetur. Nolunt tamen alij quod hoc didicerit a Theodoro Monacho Apostata, qui postea Episcopus Mopsuestiæ fuit, qui librum canticorum Salomonis ad cujusvis etiam nequissimæ libidinis sensum interpretabatur, ut quis non miretur intemeratæ Virginis Mariæ incomparabilem dignitatem oppugnatam fuisse à prostituti honoris & profligatæ vitæ homine. Is Theodorus & Dioscorus Episcopus Tarsi, ut notat Leontius Bizantinus de sectis Act. 4. totam scripturam commentatiis illustrarunt, & in pretio habiti mortem oppetiverant, nec ipsis vivis, quisquam dictum aliquod eorum reprehendebat, imò complures sacris encomiis eos celebrarunt. Nam & Basilius & Joannes Chrysostomus eos prædicant. Verum posteà, moto dogmate Nestoriano, coactus est Cyrillus qui & ipse pridem eos laudasset, adversus eos scribere, quod dogma suum Nestorius ex eis confirmaret. Deprehensum est enim cùm distribuere vellet sacrarum litterarum voces, alias ad Divinitatem, alias ad humanitatem relatas, duas Christi Hypostases seu personas & divisionem introducere. Vivis quidem ipsis cur nemo contradixerit, factum ideò, quod pugnandi contra sectas majores necessitas, ejusmodi dogmata tegeret. Nestorij autem error est quod negabat factam esse unionem Verbi cum natura humana. Nec sanctam Mariam vocabat Deiparam. Quod si Christum & hominem & Deum appellabat, non sensu hoc faciebat quo nos, sed affectionis respectu, quemadmodum de duobus amicis invicem valde se diligentibus eos habere unam animam dicimus, quod nimij amoris causâ eadem iis placeant. Itaque ut dilucidius explicat Vincentius Lirinensis commonit. parte 1. cap. 17. inandito scelere duos vult esse Filios Dei, duos Christos: Unum Deum, alterum hominem: unum qui ex Patre, alterum qui sit generatus ex Matre. Atque ideò asserit sanctam Mariam non Θεοτόκον, sed Χριστοτόκον esse dicendam, quia scil. ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo natus sit. Quod si quis eum putat in literis suis unum Christum dicere, non temerè credat: aut enim istud fallendi arte machinatus est, ut per bona faciliùs suaderet & mala: aut certè post partum jam Virginis ita in unum Christum duas perhibet convenisse personas, ut tamen conceptus seu partus Virginei tempore & aliquanto postea duos Christos fuisse contendat: ut cùm scilicet Christus homo communis primum & solitarius natus sit & nec dum Dei Verbo Personæ unitate sociatus, posteà in eum adsumentis Verbi Persona descenderit: & licet nunc in Dei gloria maneat adsumptus ali-

Theodorus & Diodorus.

Error Nestorij quis?

A quamdiu tamen nihil inter illum & cæteros homines interfuisse videatur. Et idem Vincentius cap. 21. Absit ut sanctam Mariam divinæ Gratiæ privilegiis ut speciali gloriâ fraudare conetur; est enim singulari quodam Domini ac Dei nostri, Filij autem munere, verissimè ac beatissimè Θεοτόκος confitenda. Sed non eo modo Θεοτόκος quo impia quædam hæresis suspicatur: quæ adserit eam Dei Matrem sola appellatione dicendam, quod eum scilicet peperit hominem qui postea factus est Deus, sicut dicimus Presbyteri matrem aut Episcopi matrem non jam Presbyterum aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem qui postea Presbyter vel Episcopus factus est. Non ita, inquam sancta Maria Θεοτόκος, sed ideo potiùs, quoniam ut suprà dictum est, jam in ejus sacrato utero sacro- B sanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quamdam atque unicam personæ unitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.

Ex his intelligi potest mens Nestorij, contra quem cùm plures scripsissent, maximè Cyrillus Alexandrinus ut ad sanam mentem rediret, celebrata quoque fuissent aliquot Concilia nationalia, & tentata ferè omnia ut errorem agnosceret & ejuraret, tandem hæc Synodus coacta est ducentorum Patrum ad firmandam fidem antiquam Ecclesiæ Catholicæ. Antiquitus autem hæc Synodus non continebat nisi duodecim anathematismos D. Cyrilli contra Nestorium quasi duodecim articulos fidei, sicut videre est in antiquo codice quem habebat D. Gregorius Magnus lib. 6. registri epist. 31. qua de re conqueritur Joverius, ipseque C multa colligit ad hanc Synodum pertinentia, ut gratificer, inquit, Theologiæ candidatis eorumque industriam utcunque juvem. Sed & ante eum Gelasius Cizicenus Presbyter Græcus acta Ephesina fusiùs conscripsit quæ in sex tomos distinxit & latinè interpretatur Theodorus Peltanus, quibus, in multis, ea congruunt, quæ Baronios & Bin. de eadem Synodo proponunt. Quia vero ex instituti nostri ratione summam dumtaxat hic proponimus, ex istis omnibus Historiam primum Concilij dabimus, deinde cum decretis epistolas Synodicas, tum dubia solvemus, sic omnia disponendo ut nec rerum multarum prolixitas tædium aut confusionem pariat, & sic magis necessaria uberiùs explicando, ut rerum pondera immodicæ brevitatis studio ac orationis celeritate non rapiantur.

D

PRIMA PARS.

Historia Ephesinæ Synodi, ac decreta ex variis Authoribus collecta.

NEstorius genere Germaniciensis in litteris mediocriter institutus, Antiochiæ porrò Presbyter & Ecclesiastes factus, non parvam eloquentiæ, castitatis & abstinentiæ laudem sua tulit ætate. Eum Theodosius Constantinopolim accersivit & post Sisinium florentissimæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ præsulem constituit: erat is natura vehemens, contentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad E popularem auram captandam intentus, veterum scriptorum negligens: at in publica illa functione ut lupus ovili pelle tectus diu latere non potuit quin à fructibus cognosceretur: ac prima mox concione, cùm civitatis aquam vix dum degustasset Imperat. ejusmodi oratione affatus est: Da mihi, ô Imperator, terram ab hæreticis liberam & puram, & ego tibi cœlum reddam. Tu mihi hæreticos exstirpa, & ego tibi Persia delendis adero. Et ne aliud, quàm quod prædicabat sentire, videretur quinto post electionem suam die precatoriam Arianorum ædem demolliri cœpit. Ariani fano suo ruinam impendere conspicati, eaque de causa gravissimè incensi, igne injecto non illud solùm, sed magnam quoque vicinorum ædificiorum partem

A flammis absumunt. Atque hinc natum est, ut Nestorius urbis incendium publicè appellaretur. Atque hoc ille incendio non contentus, quod celebrem Pauli Novatianorum Episcopi, famam, æquo animo ferre non posset, grave mox bellum contra Novatianos suscitavit. Sed neque Tesseradecatitæ quoque, qui per Asiam, Lybiam, & Cariam spársi erant: tum illi quoque qui Mileti, & Sardis degebant, à furiis illius immunes fuere, imo verò tanta rabie illos præ cæteris persecutus est, ut majorem eorum partem ad internecionem usque deleverit. Ad hæc cùm Macedoniani Antonium Germensium Antistitem, qui Nestorij exemplo permotus, crudelissimè illos affligebat, per quosdam qui quæstum & voloptatem bono honestoque præferre soliti erant, è medio sustulissent, adeò exarsit, ut omnes Ecclesias quas Constantinopoli, & B Cizici, & in Hellesponto habebant illis ademerit. Denique quo unam suam hæresim statueret, ita contra omnis generis hæreticos sæviebat, tantasque turbas ea de causa passim concitabat, ut civitatem, quod quidem in se erat, in apertum aversionis discrimen adduceret. Verùm hæc tanta insani hominis in hæreticos rabies ab hæreseos suspicione quam a Theodoro Mopsuesteno & Paulo Samozateno hauserat, non diu illum tutata est. Modus autē patefacti veneni ejusmodi exstitit.

Erat Constantinopoli Presbyter quidam Anastasius nomine, Nestorio apprimè charus; utpote individuus peregrinationis ejus socius. Hic illius jussu & voluntate, ad Constantinopolitanum populum verba faciens, publicè in hæc verba prorupit: *Mariam Deiparam nemo vocato: homo enim fuit: ab homine autem* C *Deus nasci non potest.* Hæc autem blasphemia cum gravissimè, ut par erat, fuisset excepta, ingens mox turba & seditio consecuta est. Porrò Nestorius qui blasphemam illam linguam comprimere debuisset, fœdumq; hominem a fidelium cœtu e vestigio proscribere, adeò non compressit, aut prohibuit, ut sacrilegæ sententiæ præconem, publicè quoque commendarit; idque non obiter, aut semel tantùm, sed frequentissimè, magnaque vocis contentione: oderat enim ille vocem Deiparæ, ut qui maximè, eamdemque veluti falsam, ubicunque se offerebat occasio, insectabatur acerrimè.

Prædicatores impij.

Accessit ad hæc Dorothei Episcopi concio, in qua coram Nestorio spe sordidi quæstus prodens Religionem, anathema conclamavit omnibus qui Deiparæ vocem usurparent. Comprobat Nestorius, impius D impium. Attollitur clamor populi, obstrepitur docenti, decurritur per urbem magno tumultu, ab nefarij hominis consortio fit secessio plebis, Senatus & Monachorum. Inclamatur per vicos esse quidem in urbe regulum, Episcopum non esse. Furit inde Nestorius, magisque vulgantur interea per Orientem ejus conciones, contra quas fremunt Orthodoxi.

Quid multis? gliscentibus turbis, Ecclesiæque ærumnis, res Constantinopolitanæ in eum locum sensim adductæ sunt, ut sola Oecumenica Synodo sanari posse viderentur: Neque enim Nestorius de Deiparæ voce certamen tantùm movebat, sed ipsam quoque Christi divinitatem in quæstionem minimè obscurè vocabat: siquidem ad populum concionem habens, ita differere ausus est: *Eum, qui spacio mensium adolevit, Deum* E *non appellavero.* Rursum: *Ne glorieris Iudæe, Deum non crucifixisti.* Item, *quomodo Maria se antiquiorem peperit?* hæc & alia id genus complura Nestorius publicè; quæ eandem illam, cum Paulo Samozateno, & Photino mentem obtinere omnibus planum faciebant: utcumque Socrates, a Pauliana, & Photiniana impietate hominem vindicare contendat.

Nestorij dicta.

Neque verò Nestorius magni ponderis rationibus innixus erat, meris quippe negativis insistebat, sicut pluribus sectariis usitatum fuit. Identidem inculcans, nusquam divinam Scripturam dicere, Deum ex virgine natum, sed Jesum Christum Dominum, pro nihilo ducens Patrum authoritatem & doctrinam qui hactenus Mariam Dei matrem appellaverant.

A Cùm hæc Constantinopoli aguntur, quidam ex iis, qui Nestorij communionem aversabantur, in Ægyptum profecti, Cyrillo Alexandrinorum Pontifici, cujus summa per id tempus authoritas erat, miserandum Ecclesiæ Constantinopolitanæ statum exponunt, ejusdemque fidem & opem in tanta illa rerum perturbatione enixè expetunt. Cyrillus nobilissimæ Ecclesiæ tranquillitati, Pastorisque ejusdem saluti consultum cupiens, scripsit brevem ad Nestorium Epistolam, hominem de turbis excitatis, deque periculis, in quæ sua imprudentia Ecclesiam conjecerat, amicè admonens: simulque, ne Virginem Matrem Deiparam nominare detrectaret, submissè eundem rogans. Respondit ad illa Nestorius, sed ita, ut Cyrillum insolentiæ accusaret veriùs, quam ullam omnino emendationis B spem faceret. Cùm verò turbæ illæ majora subinde incrementa sumerent, neque deessent quoque Constantinopoli, qui Nestorij impulsu gravissima flagitia Cyrillo imponerent, alteram rursum ad eumdem Nestorium paræneticam destinat; sed eodem eventu, quo priorem: quandoquidem pro amica & erudita admonitione, aliud nihil retulit, quam maledicta meraque convitia. Epistolâ Nestorij præter multas probrosas maledicasque voces, ingentes quoque hæreseon fluctus palam eructante, acceptâ, Cyrillus rem deploratam animadvertens, quatuor assumptis Episcopis, provincialem Synodum Alexandriæ congregat; eidemque utriusque epistolas, ultro citroque datas exhibet: & quidem communicato cum præsentibus consilio illarum exempla, ut & Synodi quoque Ægyptiacæ C acta, ad Cœlestinum veteris Romæ Episcopum mittit; ad Nestorium autem tertiam paræneticam scribit, cui quoque duodecim illa capita multùm celebrata, unà cum Anathematismis, adjunxit.

At verò Pontifex Cœlestinus posteaquam, quæ Cyrillus scripserat, accepisset, Nestorijque schedas, & exegeses, quas Antiochus illustris vir Romam detulerat, diligenter examinasset, sensumque ac mentem illius apertissimè inde perspexisset; de communi Episcoporum, quos ad rem præsentem vocaverat sententia, illi denuntiat, nisi intra decem dies resipiscat; & ea, quæ perperam docuerat & scripserat, retractet, adeoque publicè abjuret, ut veluti putridum membrum ab Ecclesiastico corpore resectus, è Sacerdotij dignitate & authoritate omnino excidat. Addit eos D omnes sese pro sociis, communionisque consortibus habere, quos ille, quòd pro recta fide stetissent, excommunicationi subjecerat.

Cœlestinus Papa.

Nestorius porro his à Cœlestino & alijs præterea ab aliis litteris acceptis: Nam & Joannes Anti. quoque in quo ille magnā spem collocaverat, non solùm ut ab insania desisteret, prolixè illum admonuerat, sed litterarum quoque exempla, quas à Cœlestino & Cyrillo acceperat, ad eundem transmiserat: causæ suæ metuere cœpit: Audiverat enim Romanum Pontificem, & Cyrillum ad præcipuos orbis Episcopos de turbis, quas passim concitaverat; deque doctrinæ ratione quam in vulgus proseminabat, gravissimè scripsisse; eosdemque in tanta rerum perturbatione nequaquam silentium acturos esse. Sibi proinde rebusque suis prospectum cupiens, Theodosium August. adiit; eum- E demque multis impudentissimis mendaciis & calumniis, uti sacram comminationibus plenam ad Cyrillum scribat, eidemque silentium imponat, induxit. Verum enimverò, qui talibus fulminibus sanctissimum virum sese pessundaturum sperabat, magis illum, ut oppugnatæ fidei causam susciperet, exacuit. Etenim spiritu ex Imperatoriis literis concepto, tres statim justæ magnitudinis libros, de recta in Dominum nostrum fide, ad Theodosium ejusdemque sororem & conjugem misit: Tum quo obortæ hæreseos causâ, Oecumenica Synodus primo quoque tempore cogeretur, libero ore petiit. Petierat idem, Palatinorum qui magnas postea molestias Concilio attulerunt, ope fretus, Nestorius quoque. Verum omnium maximè illud

urgebant Monachi, ut qui propter atrocissimas vexationes, quas ob oppugnatam religionem sustinuerant, à Nestorio alienissimi erant.

Theodosius discrimen, quod Ecclesiæ, nisi excitatis turbis tempestivè obviam iretur, impendebat, animo pertractans; simulque eorum votis, qui Concilium cogi poposcerant, satisfacere volens; Augustalibus ad omnes ubique Metropolitanos missis, Ephesi ad sacrū Pentecostes diem Synodum indixit. Adjecit non absq; comminatione, se neminem, vel apud Deum, vel apud homines quoque excusatum habiturum, qui statim ad id tempus istic præsto non foret: Neque enim, ait, bonæ conscientiæ se esse declarat, qui ad sacrum Episcoporum conventum legitimè vocatus, venire detrectat. Nestorius, quod Ephesus non ita procul Constantinopoli abesset, mox post Paschales ferias cum magna turba ad præfinitum locum advolavit, multosque jam tum Episcopos ibi congregatos comperit. Quin & Cyrillus quoque ante constitutum diem cum suis Ægyptiis præsto fuit. Quarto autem post Pentecosten die, Juvenalis cum Palæstinis Episcopis adfuit. Cœlestinus Urbis & orbis Episcopus propter grandiorem ætatem, navigationisque molestiam ad tantum iter parum animatus, & alias quoque præpeditus, vices suas Cyrillo commisit: Qui ob id, ut & illius quoque successores, Papalis tiaræ, Papæque & universalis Judicis appellationem sortitus fertur. Augustinus Hypponensis Episcopus prius è vivis excesserat, quam sacram Theodosianam per Ebagnium Magisterianum ad se transmissam acciperet, pioque Imperatoris studio satisfacere posset. Porro Capræolus, Magnæ Carthaginis Archiepiscopus, literis Theodosij ad D. Augustinum datis, perspectis, provinciali Synodo coacta, delectuque habito, aliquot idoneos Præsules ad sacram Synodum mittere voluit: Verum ob temporis angustiam, regionisque devastationem & solitudinem, id non potuit. Attamen ut id, quod poterat, præstare voluisse jure videri posset, Besulam Diaconum cum litteris, legitimisque mandatis ad Oecumenicum Concilium destinavit. Quæ publicè quoque perlectæ, plurimū ab omnibus cōmendationis tulere. Omnibus itaque, quorum adventus certò exspectabatur, præsentibus, solus Joannes Antiochenus cum suis Orientalibus desideratus fuit: sive quod ad præfinitum tempus adesse non valuerit, magnis enim locorum intervallis ditionis illius urbes ab Antiochia, quæ nunc Theopolis appellatur, triginta, aut etiam plurium dierum intercapedine Epheso abesse fertur, sive etiam quod propter Nestorium, vel aliam occultam causam tempestive adesse non voluerit.

Atque hactenus Synodi præambula, quibus plures subjungunt, quod minimè veritati consentaneum arbitramur, Nestorium interfuisse primæ sessioni Synodi, ubi cum eum primo congressu acriter urgeret Cyrillus enixèque contenderet B. Virginem appellandam Θεοτόκον, id est, Deiparam, *ego*, ait Nestorius diabolicam vocem emittens, ut plenus erat diaboli spiritu, *Bimestrem aut trimestrem Deum non facile dixerim, proinde purus sum à vestro sanguine, in posterū ad vos non veniam.* Quibus dictis cum sex Episcopis qui à partibus ejus stabant, egressus, privatam deinceps Synodum agitaverit. Hæc, inquam, minimè vera censemus, quippe ut ex infrà dicendis patebit, contigerunt potius in privatis quibusdam & nondū Synodicis colloquiis quæ ante ipsam Synodum habebantur, cum Nestorius inter primos Ephesum adventasset, ut conaretur in suam sententiam pellicere Episcopos qui quotidie in orbem confluebant ex variis regionibus, quamvis parum profecerit.

Dictum impium Nestorij.

Multo autem verius quod annotat Cardinalis Baronius ad annum 431. sedibus dispositis & pro personarum dignitate tribotis, sanctum Evangelium in medio in sede conspicuā positum fuisse, ut significaretur Christum Synodo præsidere. Quod testatur S. Cyrillus Apologiā ad Theodosium: Sancta Synodus in sancta Ecclesiā, quæ Mariana vocatur, congregata est, Christumque assessorem capitis loco adjunxit. Venerandum enim Evangelium in sancto Throno collocavit, veluti in aures Sacerdotum inclamans: *Justum judicium judicate: judicabitis inter sanctos Evangelistas & Nestorij voces.* Quod & ipsum testatur in Synodali epistolā ad eundem Theodosium, asserens ibi in medio positum Evangelium. Id scilicet in more erat. Quod & observatum in sequenti Synodo Calcedonensi, in qua in Act. 4. dicunt judices. *Quoniam Evangelia posita à reverentia vestra perspicimus, &c.*

Evangeliū in medio Synodi.

Collecta sunt quæ sequuntur ex Actorum Ephesinorum tomo 1. quæ Isidorus Pelsanus ex Græco Gelasij Ciziceni Latina lingua reddidit. Vixit autem ille Gelasius circa annum Domini 476.

Ex Gelasio Ciziceno.

CAP. I. POst sexdecim dies à Pentecoste, in qua omnes Episcopos Ephesi adesse oportebat, cum nondum advenisset Joannes Antiochenus Patriarcha, & plurimi tamdiu differre non possent ob varia incommoda, placuit Synodo initium facere. Lectâque Imperatorum Epistolâ ad omnes Metropolitanos, qui ad Synodum convocabantur; Cyrillus Alexandriæ Episcopus dixit.

Acta Synodi.

Sacra & magna hæc Synodos satis superque hactenus cunctata, Deo dilectissimorum Episcoporum, qui venturi sperabantur adventum expectavit: quia ergo multi ex Episcopis in adversam valetudinem inciderunt, tempus monet ut decteris facturi satis de his quæ ad fidem statuendam pertinent, in orbis terrarum utilitatem, tamdem aliquando disseramus, &c.

CAP. II. Ante omnia autem visum est vocandum esse Nestorium, qui cum esset in urbe, nec diem Synodi habendæ ignoraret, ad illam non venerat. Missique ad eum tribus vicibus Episcopi plures. Quibus ipse prima vice respondit. *Mecum deliberabo, & siquidem me venire oportuerit, veniam.* Secunda vice idem, quod & sex & septem alij Episcopi qui cum ipso Nestorio erant similiter responderunt. *Deliberabimus & siquidem ita visum fuerit, crastinâ die accedemus.* Tertia vice cum ex parte Synodi ad domum Nestorij accessissent, ut eum scripto citarent & vivâ voce, non sunt admissi ad ei colloquendum, non parvâ multitudine militum fustibus instructorum ingressum impediente. Cumque urgerent responsum, tandem foras prodiens unus ex Clericis Nestorij dixit ad Episcopos. Mihi quidem Nestorium videre non licuit: per alios tamen significavit, cum omnes Episcopi simul convenissent, tum se quoque adfuturum: atque hoc ipsum vestræ pietati renunciatum voluit.

Nestorij fastum.

CAP. III. Cum Synodus videret Nestorium detrectare ejus conspectum, Juvenalis Hierosolymorum Episcopus dixit, legendum esse Symbolum Nicænum, ut sententiæ cum eo consentientes confirmentur, dissentientes ejiciantur, & lectum est.

Petrus Alexandriæ Presbyter & Notariorum primicerius, dixit legendam esse epistolam Cyrilli ad Nestorium, quam ad illum sicut modo rectè sentientem, præscripserat, & lecta est. Lectâ autem hac epistolâ Cyrillus Alexandrinus dixit: Sanctitatem vestram rogatam cupio, ut coram exponat, rectè ne & inculpatè, sacroque Concilio Nicæno convenienter, hæc scripserim, an secus.

Juvenalis Hierosolymorum Episcopus dixit: Sacrum fidei Symbolum Niceæ quondam editum & paulo ante hic recitatum, & sanctissimi sacratissimique Archiepiscopi Cyrilli epistolam, cæteraque omnia à sacra illâ Synodo exposita per omnia sibi consentanea ac inter se consentientia comperio. Quocirca piis hisce dogmatibus assentior & subscribo. *Hæc habetur infrà inter Epistolas incipitque*, comperi quosdam existimationi meæ detrahere, &c.

Firmus Cæsareæ Cappadociæ Episcopus dixit: Quæ compendio quodam summatimque ac breviter per sacram Synodum Nicænam exposita fuerant, eadem pietas tua subtilius commodiusque explanat, fidei sententiam accuratiorem luculentioremque nobis reddidit. Cum ergo in prædictis nihil sit ambiguum, nihil dissentaneum, sed omnia cum sibi ipsi, tum constitutæ fidei sint consona, eaque integritate & constantia decurrant singula, ut nullam penitus novitatem afferant, ego quoque qui eandem fidei sententiam à sanctis Episcopis & Patribus meis suscepi, hisce calculum meum adjicio.

Memnon Metropolitanus Ephesiorum dixit, &c sic cæteri magnis encomiis hanc laudarunt epistolam.

Cap. IV. Sequitur epistola antigrapha Nestorij ad Cyrillum. *Admirabilium litterarum contumelias quas in me exprompsisti, &c.* dabitur infrà.

Juvenalis Hierosolymorum Episcopus dixit: Nequaquam fidei quam Patres Nicæni explanarunt, consentit. Atque ideò eos omnes anathematizo qui ita credunt: Etenim omnia hæc sunt ab orthodoxa fide quam maximè aliena. *Sic cæteri variis verbis eam improbant.*

Cap. V. Post lectas Cœlestini urbis Romæ Episcopi litteras ad Nestorium quæ incipiunt, *Post impium illud prophanumque Pelagij ac Cœlestij dogma ac sæpè numero condemnatum*, Petrus Presbyter Alexandrinus & Notariorum Primicerius dixit: His quæ modo audivistis, sanctitas quoque piissimi Episcopi Cyrilli cognata scripsit, quæ in manibus habemus: etsi pietas vestra jusserit non grauatim recitabimus.

Flavianus Philippensium Episcopus dixit: legantur istæc quoque, lectaque in Actorum commentaria referantur &c. *Cyrillus & Synodus ex Ægypti Provincia Alexandriæ congregata Nestorio religiosissimo piissimoque sacrorum comministro in Domino salutem.* Cum Salvator noster disertè pronunciet: &c. Et si vero non legantur acclamationes Patrum, non dubium tamen quin & hic intervenerint. Imò hæc Epistola Præcipua fidei dogmata & xij. Anathematismos Cyrilli continet: & quod præcipuæ adnotandum est, processionem Spiritus sancti tam à Filio quam à Patre, eam enim negabat Nestorius. Qua de re infra, cum id magni sit momenti pro Ecclesia contra Græcos in controversia de Spiritu sancto.

Nota, de epistola cum Salvator &c.

Cap. VI. Post examinantur quæ respondit Nestorius Episcopis à quibus illi datæ sunt litteræ Cœlestini, & iis qui amicitiæ causâ eum convenerant. In quibus obduratio Nestorij magis agnoscitur.

Cap. VII Flavianus Philipporum Episcopus dixit, examinandas esse sanctorum Patrum sententias, ac lectas in acta referri.

Leguntur que testimonia Patrum, quæ ostendunt unum eumdemque esse Dei Patris & Virginis Filium, opponunturque blasphemiis Nestorij, ut sic ex traditione lux affulgeat.

Cap. VIII. Repetuntur ex scriptis Nestorij aliquæ ejus sententiæ, ut magis pateat quæ sit ejus mens.

Petrus Presbyter Alexandrinus & notariorum primicerius dixit: Adsunt piissimi Nestorij blasphemiarum commentarij, ex quibus nonnullas pericopas selegimus. Has si placet vobis prælegemus.

Flavianus Philipporum Episcopus dixit: Legantur & in acta referantur. Idem dixerunt cæteri omnes.

Cap. IX. Legitur epistola Capreoli Carthaginensis Episcopi ad Synodum, ad quam propter bellum Wandalicum cum suis Episcopis venire non potuit. Ideòque misit Besulam diaconum, qui suas suorumque vices explear, qui tunc advenerat.

Cyrillus Alexandriæ Episcopus dixit & hoc, religiosissimi piissimique Carthaginis Episcopi epistola, quod dilucidam sententiam in se continent, Synodi gestis inseratur. Vult enim antiqua fidei dogmata obtinere: Nova vero & absurdè excogitata & impiè divulgata reprobari ac proscribi.

Omnes Episcopi simul exclamaverunt: Hæc omnium vox est. Hoc omnes asserimus. Hoc omnium est votum.

Cap. X. Cum ad exactissimam Nestorianæ causæ discussionem nihil superesset, nullaque spes resipiscentiæ in Nestorio, Synodus legibus Ecclesiasticis obsequi volens, in eum protulit sententiam, cui præter absentium vicarios, ducenti plus minus omnes magnæ eruditionis subscripserunt.

Damnatio Nestorij.

Sancta Syoodus dixit. Cum inter cætera religiosissimus Nestorius, neque nostræ citationi parere, neque sanctissimos rursum religiosissimosque Episcopos nostros ad se missos admittere voluerit, oon potuimus ad eorum quæ impiè docuit examioarionem aoimum non adjungere. Edocti itaque partim ex literis, commentariisque illius hic publicè lectis, partim rursum ex concionibus, quas in hac Ephesiorum Metropoli habuit, partim denique ex testibus fide dignis, illum impiè docere & sapere, per sacros Canooes, sanctissimiq; Romanæ Ecclesiæ Episcopi Cœlestioi Patris nostri literas, lachrymis suffusi & penè inviti ad lugubrem hanc seotētiam urgemur,

Sententia.

IGitur Dominus noster Iesus Christus quē suis ille blasphemis vocibus impetivit, per sacram hanc Synodum eumdem Nestorium omni prorsus Episcopali dignitate privatum & ab uni erso nihilominus Sacerdotum coosortio & cœtu alienum esse decernit.

Huic autem exauthorationi Nestorij inveniuntur subscripsisse plusquam duceoti Episcopi.

Cap. XI. Exauctorationis sententia postridie quam deponeretur Nestorius ad ipsum mittitur sub hac formâ.

Sacra Synodus iuxta religiosissimorum Christianissimorumque principum rescriptum in Ephesiorum Metropoli per Dei gratiam coacta, Nestorio novo Iudæ.

Agnosce te propter impias Conciones tuas, obstinatamque adversus sacros Canones cōtumaciam, contumacemque obstinationem vigesimo secundo mensis Iunij jam decurrentis, juxta Ecclesiasticarum saoctiooum decreta à sacra Synodo exauctoratum atque adeò ab omni Ecclesiasticæ dignitatis gradu amotum esse.

Hoc epistolium die exauctorationis illius proximè consequutà ad Nestorium transmissum est.

Cap. XII. Continet aliam epistolam eodem die missam illustrissimo Euchario reverendissimisque Presbyteris & Oeconomis, cæterisque religiosissimis Catholicissimisque Constantinopolitanæ Ecclesiæ Clericis, quâ epistolâ graviter monentur ut durante interregno Episcopatus bona diligenter asservent, tanquam ei rationem reddituri, qui Nestorio in Episcopatu aliquando succedet.

Cap. XIII. Post sententiam in Nestorium latam, Romani Pontificis legati adveniunt & in consessum admissi Cœlestini litteras exhibuerunt. Ij erant Arcadius & Protectus Presbyteri, qui cum lecta esset Epistola Latinè scripta & cum omni veneratione suscepta, peterentque Episcopi ut Græcè redderetur, dixerunt: Vetus consuetudo habet ut Apostolicæ sedis

diplomata Latinè proponantur, hoc sat esse solet. Nunc vero quoniam beatitudo vestra efflagitat, ut literæ Græcè iidem relegantur, necesse fuit ut desiderio vestro fieret satis, &c. Sicque relectæ sunt Græcè, quod multi Episcopi Romanam linguam non callerēt.

Cap. XV. Lectis litteris Cœlestini, omnes piissimi Episcopi simul acclamaverunt: *Hoc rectum judicium, novo Paulo Cælestino, novo Paulo Cyrillo, Cœlestino cum Cyrillo concordi: Cœlestino fidei custodi universa Synodus gratias agit; unus Cœlestinus, unus Cyrillus; una fides Synodi; una fides terrarum orbis.*

Cap. XVI. Releguntur omnia decreta Synodi in exauthoratione Nestorij, eaque approbant Legati sedis Apostolicæ ac suis subscriptionibus confirmant, multis in Nestorium prolatis. Quod impio ore blasphemas voces prometeret; quod bellum spirituale contra Christum Dominum movere non vereretur; quod miser emendationis inducias pro nihilo duceret, Apostolicæque sedis comminationem contemneret, &c.

Cap. XVII. Synodica epistola mittitur Constantinopolim ad Imperatores Theodosium & Valentinianum, quâ certiores redduntur de legatorum Romanorum adventu, & de Nestorij exauctoratione cum omnium consensu; rogantque ut omnibus in propria abire liceat, & novum creare Episcopum Ecclesiæ Constantinopolitanæ.

Cap. XVIII. Synodica mittitur ad Archimandritas de gestis in Concilio.

Cap. XX. Dalmatius sanctæ vitæ Abbas legit litteras Synodi coram populo Constantinopolitano, qui anathema Nestorio ingeminat &c.

Cap. XXI. Charisius Presbyter & Philadelphensium Oeconomus conqueritur coram Synodo de sectatoribus Nestorij, qui Clericos fraude circumveniebant, ac novæ cuidam fidei confessioni seu Symbolo subscribere impellebant. Eâ autem arte consarcinata erat hæc fidei confessio, ut videretur unum Christum asserere cum duos reipsâ statueret. Hoc nimirum proprium est hæreticorum, ut notat D. Irenæus lib. 1. adversus hæreses, *Similia quidem nobis loqui, dissimilia sentire,* & D. Hieronymus epist. ad Pammachium & Oceanum. *Dum coguntur fidem suam profiteri sic verba temperant, sic ordinem vertunt & ambigua quæque concinnant, ut & nostram & adversariorum confessionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter Catholicus audiat.* Ac de Nestorio illud speciatim explicat S. Cyrillus Alexandrinus in epist. ad reginas, hoc est Eudoxiam Theodosij uxorem, & Pulcheriam Theodosij sororem: itaut rudiores arbitrarentur facilè eum consentanea fidei loqui: at qui dicta illius exactius perscrutarētur, nihil non fucatum & perplexum deprehenderēt.

Cap. XXIII. Examinato Nestorianorum Symbolo vetat Synodus ne aliud a Nicæno, quo nomine comprehenditur & Constantinopolitanum, proponatur.

Decretum de Symbolo.

His itaque lectis sancta Synodus definivit, nulli in posterum aliam fidem præter eam quam sancti Patres Nicæni exposuerunt, offerre vel componere vel conscribere fas esse. Eos vero qui aliam fidem componere aut proponere, aut iis qui ex paganismo aut Judaismo, aut alio quocumque errore ad veritatis cognitionem redire volunt, offerre ausi fuerint: siquidem Episcopi extiterint, ab Episcopatus gradu, si vero clerici à clero alienos censendos esse: si autem laici, anathematis vinculo obstrictos teneri censuit.

Pari modo si qui deprehendantur sive ij Episcopi fuerint sive clerici sive laici, qui ea tenent aut docent quæ in expositione de unigeniti Filij De Incarnatione à Charisio Presbytero oblata continentur, aut scelerata quoque perversaque Nestorij dogmata quę eidem expositioni inserta comperiuntur, defendunt, ij ejusmodi sacræ & Oecumenicæ hujus Synodi sententiæ subjaceant; nempe ut Episcopus loco motus suam dignitatem amittat: Clericus verò à sorte sua depulsus censeatur: Laicus autem anathematis vinculo sicut prædictum est, constrictus habeatur.

A Porro in illa expositione fidei Nestorianæ hoc habetur inter cætera. *Neque hac tamen ratione duos Filios aut duos Dominos inducimus, sed unum tantum. Quandoquidem unus tantum est per essentiam Filius nempe Deus Verbum, cum hoc tamen ille assumptus tam arctam nostra salutis causâ sortitus est conjunctionem, ut veri illius filij ac Domini nomine simul potiatur.* Quibus verbis intelligere possumus, non nisi affectualem quamdam unionem admisisse Nestorium inter Verbum Divinum & hominem illum qui ex Virgine natus est. Quare & cum illi objiceretur tam Patrem posse dici incarnatum ac Filium, quandoquidem homo ille ex Virgine natus, non minori affectione ferebatur erga Patrem, sicut & Pater erga ipsum, non respondebat. Sed hæc obiter ut magis elucescat Nestorij error.

B Quia vero hæc potissimum spectant ad gesta Concilij contra Nestorium, quæ luculentius exposuit Gelasius Cizicenus tomo 2. Actorum Ephesinorum, ex illo fere ad majorem fidem faciendam hactenus exprompsimus: reliqua quæ ad historiam ejusdem Concilij pertinent suppeditabit Liberatus Archidiaconus Carthaginensis in suo Breviario, quem laudat Filesacus Facultatis Parisiensis decanus commentario in 2. part. commonitorij Lirinensis, quod cap. 5. & aliquot sequentibus breviter & dilucide rem totam explicaverit, quamvis Bellarm. in l. de Scriptoribus Ecclesiasticis, advertat caute legendum esse prædictum Liberatum, sive quod ab aliquo depravatus fuerit, sive quod non bene assequutus sit historiæ veritatem, sive quod ut opinatur Baronius ad annum 435. à nescio quo Nestoriano incautè nimis, eam quam C nartat mutuavit historiam, & sub innocespite falsitatis multi latitant colubri. Nihil tamen in illo arguit Baronius ex iis quę hic dabimus, iis tamen præmissis quæ disertè de eodem Concilio exponit Vincentius Lirinensis 2. p. Commonitorij cap. 2. qui hoc tempore vivebat.

Ex Vincentio Lirinensi.

QUod ne præsumptione magis nostra quam Ecclesiastica promere videremur; exemplum adhibuimus sancti Concilij, quod ante triennium fermè in Asia apud Ephesum celebratum est, viris clarissimis Basso Antiochoque Consulibus. Ubi cùm de sanciendis fidei regulis disceptaretur; ne qua illic forsan prophana novitas in modum perfidiæ Ariminensis obreperet; universis Sacerdotibus, qui illò ducenti ferè numero convenerant, hoc Catholicissimum, fidelissi- D mum, atque optimum factu visum est, ut in medium Sanctorum Patrum sententiæ proferrentur; quorum alios Confessores, omnes verò Catholicos Sacerdotes fuisse, & permansisse constaret, ut scilicet rite atque solemniter ex eorum consensu & decreto, antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophanę novitatis blasphemia condemnaretur. Quod cùm ita factum foret; jure meritòque ille impius Catholicæ vetustati cōtrarius, beatus verò Cyrillus sacrosanctæ antiquitati consentaneus judicatus est. Et ut ad fidem rerum nihil deesset; etiam nomina & numerum (licet ordinem fuissemus obliti) edimus eorum Patrum, juxta quorum ibidem concinentem sibi concordemque sententiam, & legis sacræ proloquia exposita E sunt, & divini dogmatis regula constabilita est. Quos, ad confirmandam memoriam, hîc quoque recensere nequaquam superfluum est. Sunt ergo hi viri quorum in illo Concilio, vel tanquam judicum, vel tanquam testium scripta recitata sunt, S. Petrus Alexandrinus Episcopus, Doctor pręstantissimus, & Martyr beatissimus: S. Athanasius ejusdem civitatis antistes, Magister fidelissimus, & Confessor eminentissimus: S. Theophilus ejusdem item urbis Episcopus, vir fide, vita, scientia, satis clarus: cui successit venerandus Cyrillus, qui nunc illustrat Alexandrinam Ecclesiam. Et ne forsitan unius civitatis ac provincię doctrina hæc putaretur: adhibita sunt etiam illa Cappadociæ lumina, Sanctus Grego-

rius Episcopus & Confessor de Nazianzo, S. Basilius Cæsareæ Cappadociæ Episcopus & Confessor: sanctus item alter Gregorius Nyssenus Episcopus, fidei, conversationis, integritatis & sapientiæ merito, fratre Basilio dignissimus. Sed ne sola Græcia aut Oriens tantùm, verumetiam Occidentalis & Latinus orbis ita semper sensisse approbaretur: lectæ sunt quoque ibi quædam ad quosdam epistolæ sancti Felicis Martyris, & sancti Julij, urbis Romæ Episcoporum. Et ut non solùm caput orbis, verumetiam latera illi judicio testimonium perhiberent, adhibitus est à Meridie beatissimus Cyprianus, Episcopus Carthaginensis & Martyr; à Septentrione sanctus Ambrosius Mediolanensis Episcopus, hi sunt igitur omnes apud Ephesum sacrato Decalogi numero Magistri, Consiliarij, testes, judicesque producti: quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, consilium sequens, credens testimonio, obediens judicio absque tædio, præsumptione, & gratiâ, de fidei regulis pronuntiavit. Quamquam multò amplior Majorum numerus adhiberi potuerit: sed necesse non fuit, quia neque multudine testiũ, negotij tempora occupari oportebat: & decem illos non aliud verè sensisse, quàm cæteros omnes collegas suos, nemo dubitabat. Post quæ omnia adjecimus etiam beati Cyrilli sententiam, quæ gestis ipsis Ecclesiasticis continetur. Namque cùm lecta esset sancti Capreoli Episcopi Carthaginensis epistola, qui nihil aliud intendebat, & precabatur, nisi ut expugnata novitate antiquitas defenderetur: ita Episcopus Cyrillus prolocutus est, & definivit: quod hîc quoque interponere non abs re videtur: ait enim in fine gestorum: Et *hæc*, inquit, quæ lecta est epistola, venerandi & multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inferetur: cujus aperta sententia est. Vult enim antiquæ fidei dogmata confirmari; novitia verò & superfluè adinventa, impie promulgata, reprobari atque damnari.

Omnes Episcopi adclamaverunt: Hæ omnium voces sunt, hæc omnes dicimus, hoc omnium votum est. Quæ tandem omnium voces, atque omnium vota; nisi ut quod erat antiquitus traditum, teneretur: quod adinventum nuper, exploderetur? Post quæ admirati sumus & prædicavimus, quanta Concilij illius fuerit humilitas & sanctitas, ut tot numero Sacerdotes, pene ex majori parte Metropolitani, tantæ eruditionis, tantæque doctrinæ, ut prope omnes possent de dogmatibus disputare. Quibus propterea ipsa in unum congregatio, audendi a se aliquid & statuendi, addere videretur fiduciam; nihil tamen novarent, nihil præsumerent, nihil sibi penitùs arrogarent, sed omnimodis præcaverent, ne aliquid posteris traderent, quod ipsi à Patribus non accepissent, & non solùm in præsenti rem bene disponerent, verumetiam post futuris exempla præberent, ut & ipsi scilicet sacratæ vetustatis dogmata colerent, profanæ verò Novitatis adinventa damnarent. Invecti etiam sumus in Nestorij sceleratam præsumptionem, quod sacram scripturam se primum & solum intelligere, & omnes eos ignorasse jactaret, quicunque ante se Magisterij munere præditi, divina eloquia tractavissent: universos scilicet Sacerdotes, universos Confessores & Martyres, quorum alij explanassent Dei legem: alij verò explanantibus consensissent, vel credidissent: totam postremo etiam nunc errare & semper errasse adseveraret Ecclesiam, quæ, ut ipsi videbatur, ignaros, erroneosque Doctores & secuta esset & sequeretur.

Insantia Nestorij.

Ex Liberato.

SCripsit (Theodosius) aliam sacram ad universos Episcopos, ut Ephesum convenirent & ferrent de Nestorij & Cyrilli libris judicium: scripsit Imperator sacram & Beato Augustino Hipponensi Episcopo per Ecbanium Magistrianum ut ipsi Concilio præstaret sui præsentiam. Qui Ecbanius veniens Carthaginem magnam, audivit à Campolo (legendum Capreolo) ipsius urbis antistite ex hoc mundo migrasse ad Dominum, &c. Cœlestinus vero Papa misit increpationis epistolam cum exhortatione ac vituperatione, quia errare non debuerit ab ejus ordinatione, &c. tribuens ei decem dierum spatium, hoc est a prima die acceptionis ejus epistolæ usque ad ultimam diem, ut si minimè Nestorius emendaret expositiones suas, & revocaret ad Ecclesiam, qui propter Christum, qui est caput ejus, fuerant expulsi, cognosceret se ab ejus collegio & omnium Sanctorum Episcoporum consortio esse separatum, insinuans ei dedisse vicem suam in Concilio per epistolam suam, cujus principium est, Tristitiæ nostræ sanctitatis vestræ literæ, &c. qua Cyrillum admonuit, ut si per illos decem dies doctrinam suam minimè Nestorius emendaret, deponeret eum à communione Episcoporum vel Coepiscoporum removendum, & providendum illi Ecclesiæ. Eadem de re pariter scripsit Joanni Antiocheno, Rufo Thessalonicensi, Juvenali Hierasolymitano, & Flaviano Philippensi Archiepiscopis. Scripsit & ad clerum Constantinopolitanum, admonens eos contra doctrinam Nestorij fortiter stare, ejusque persecutiones patienter ferre, quæ fructus afferunt coronarum, scientes ab eo excommunicatos vel dejectos, in Apostolicæ sedis permanere communione. Continuò autem post Paschalem festivitatem Nestorius cum maxima multitudine venit Ephesum, & invenit plurimos Episcopos collectos. Porro Cyrillus Alexandrinus modicum retardatus, circa Pentecosten occurrit, & Juvenalis Hierosolymorum. Sed Joanne Antiocheno remorante, quæstionem movebant præsentes Episcopi de beata Maria Dei genitrice Cyrillus autem deflorationes quasdam librorum Nestorij faciebat, eum perturbare volens. Erat enim (ut dicitur) ejus inimicus. Et cùm plurimi Deum confiterentur Jesum Christum: ego (inquit Nestorius) qui fuit duorum vel trium mensium, numquam confitebor Deum: qua gratia ter mundus sum à sanguine vestro, & amodo ad vos non veniam. Et his dictis cum reliquis congregabatur Episcopis, qui ejus sententiam sequebantur. Præsentes ergo Episcopi in duos ordines sunt divisi. Porro Cyrillus cum suis habens vices sedis Apostolicæ, Concilio convocato ducentorum Episcoporum, Nestorium vocaverunt. At ille venire noluit, differens in præsentiam Joannis Antiocheni Scripserat enim ipse Joannes de itinere Cyrillo, positus in sexta mansione, festinationem suam & itineris labores, animalium ruinas, & Episcoporum, qui secum erant, necessitates insinuans. Qui verò circa Cyrillum erant Episcopi, homilias Nestorij, quas de hac quæstione protulerat, sæpiùs relegentes, priusquam Orientis Concilium, & aliquarum Provinciarum Episcopi ipsi Concilio conjuncti, ad Synodum occurrerent judicantes, Nestorium tanquam blasphemantem Dei filium, damnaverunt. Hoc facto circa Nestorium, Joannes & Episcopi, qui cum eo erant alterum Concilium apud se facientes, damnaverunt Cyrillum, & cum eo Memnonem Ephesiorum Episcopum. Post biduum verò venit Joannes Antiochenus, & cognoscens ista, quæ suprà diximus, & post hæc quæ gesta fuerant in damnatione Nestorij, & illa duodecim capitula Cyrilli in ipso Concilio suscepta & confirmata, indignabatur contra Cyrillum tanquam seditionis authorem, quod ferventissimè Nestorii fecisset damnationem. Qui autem cum Joanne convenerant Episcopi, id est, Alexander Apamiæ, Joannes Damasci, Asianus Seleuciæ, Alexander Hierapoleos, Aimerius Nicomediæ, Helladius Tarsi, Maximus Anasarbi, & cæteri numero 34. qui tunc cum eo Ephesi occurrerãt, querebantur de Cyrillo, dicentes: Secundùm jussionem principum, cur non sunt expectati aliarum Provinciarum Episcopi, ut quod modo judicavit de libris Nestorii, & de Cyrilli dictis, Concilium judicaret? Congregatis ergo illis Ephesi, Joannes contra Cyrillum & Memnonem ita invectus est: Optamus quidem secundùm regulas sanctorum

Ecclesiastica historia lib. 10. c. 5.

Simulata barontorũ innocentia.

De dissidio Cyrilli Alexandrini & Ioannis Antiocheni. Ecclesiast. histor. ubi suprà 6. c.

A ctorum Patrum, & secundùm litteras piissimorum & Christianissimorum Imperatorum nostrorum cum pace fieri Synodum. Quoniam autem audacia & seditione, & heretico sensu utentes, soli confidentes, nobis, propinquantibus secundùm litteras piissimorum Imperatorum nostrorum, secundam Synodum implestis, ut ne requirerentur capitula, quæ contravenerunt Apollinaris & Arrii, & Ennomii perfidiæ & impietati, neque expectastis præsentiam sanctorum Episcoporum, qui undique à piissimis Imperatoribus convocati sunt, cum magnificentissimus comes Candidianus in scriptis, & sine scriptis præcepisset vobis, nil tale præsumere, sed expectare commune omnium sanctorum Episcoporum Concilium: ideò scitote, quod depositi estis, & alieni ab Episcopatu, Cyrille Alexandrine Episcope, & tu Memnon hujus civitatis, & omni Ecclesia-

Anti-Concilium.

B stico ministerio alieni, utpote universæ seditionis & iniquitatis authores, qui, ut regulæ patrum & Imperiales sanctiones conculcarentur, causam dedistis. Cæteri autem omnes, qui consensistis, agentes contra leges & adversùs sanctiones Imperiales, excommunicati estis, donec agnoscentes proprium delictum pœnitentiam agatis, & fidem sanctorum Patrum, qui in Nicæa congregati sunt suscipiatis, nil aliud novum introducẽtes, & anathematizetis hæretica capitula, quæ à Cyrillo Alexandrino Episcopo exposita sunt contra Evangelicam & Apostolicam doctrinam, & sequamini literas piissimorum & Christianissimorum Imperatorum nostrorum, qui jubent quæri, & subtiliter de fide cum pace examinationem fieri. Hanc interlocutionem suam Joannes, & qui cum eo erant, adversùs Cyril-

C lum & Memnonem Ephesi publicè proponentes, utrorumque damnationem litteris suis Imperatori insinuaverunt, quarum est principium: Pietas vestra præfulgens ad beneficium orbis terrarum. Post hæc advenerunt ab Hesperia ad Concilium legati Papæ Cœlestini Arcadius & * Prejectus Episcopi, & Philippus Ecclesiæ Romanæ Presbyter. Quibus residentibus Cyrillus & Memnon obtulerunt libellos in Concilio, contestationem deponentes adversùs Joannem Antiochenum, & qui cum eo erant, Episcopos ut vocarentur, & redderent causas depositionis suæ. Vocati ergo à Concilio per Danielem Coloniæ secundæ Cappadociæ, & Commodum Tripolis Lydiæ, & Timotheum Thermeum Hellesponti Episcopos, unà cum Musonio Notatio, per interannuntiantem Diaconum tale acceperunt re-

Al. Projectus.

D sponsum: Neque vos mittatis ad nos, neque nos ad vos quoniam de vobis responsum principis expectamus. Igitur Cyrillus cum Memnone volentes se ulcisci Joannem damnaverunt, & omnes qui cum eo convenerant, qui multa mala pro fastu utriusque Ephesi pertulerunt. Porro Imperator per Joannẽ sacram scripsit omni Concilio, & ad locum dicens: Nestorii, Cyrilli & Memnonis damnationem suscepimus, alia verò quæ apud vos gesta sunt & damnata, reprehendimus, Christianam fidem rectitudinemque custodientes, quam ex patribus progenitoribusque suscepimus. Recedant igitur de Concilio. Et septem Episcopi satisfecere Imperatori, quia magnum & universale Concilium omnia regulariter agens, damnavit Nestorium. His agnitis jussit eos Imperator Ecclesiam ingredi, &

E pro Nestorio alium ordinare Episcopum. Et post hæc jussit omnes Episcopos abire, quemque in propriam regionem. Et ita Joannes cum suis Antiochiam profectus est, ubi colligens plurimos Episcopos damnavit iterum Cyrillum, cum jam esset Alexandriæ; & sicut Socrates dicit, cognoscens Nestorius per contentionem ad quandam perniciem pervenisse partes, Dei genitricem Mariam vocabat, dicens: dicatur, inquit, etiam Dei genitrix, & ea quæ adferunt dissidium, conquiescant. Sed nullus eum ex pœnitentia talia dicentem suscepit. Quapropter hactenus damnatus est, & in exilium missus, in Oasin habitare dignoscitur. Post damnationem autem ejus, dura Constantinopoli turba contra Ecclesiam mota est, divisusque est populus

Ecclesiast. histor Cassiodor. l. 12. cap. 5.

Oasis est idem quod eremum, &c.

A propter tepidum ejus, sicut dixi, tractatum. Clerici verò communi decreto eum anathematizaverunt. His ita provenientibus, de electione Episcopi rursus quæstio orta est. Multi enim Philippum quærebant Presbyterum, qui ab Joanne cognominato Chrysostomo Diaconus fuerat ordinatus, multaque conscripsit volumina contra Imperatorem Julianum apostatam. Alii verò Presbyterum quærebant, quem ad Cyzicum Sisinnius Episcopum ordinavit. Qui priusquam Cyzicum proficisceretur, procedentes cives ejusdem civitatis Dalmacium Monachum sibimet ordinaverunt Episcopum, quoniam Attico * præcessori Sisinnii soli hoc præstare videbatur. Sed proceribus Palatii, ut fieret, displicuit, quod quidem factum est posteà. Manebat ergo Proclus, non habens Ecclesiam propriam,

** sic civitatis nomen in nomen*

Alias prædecessori.

B qui tamen in doctrina Ecclesiastica Constantinopoli valdè florebat. Cumque quatuor transissent menses, post Nestorii damnationem Maximianus ordinatur Episcopus, vita quidem Monachus, ordine verò Presbyter, constans quidem fide, idiota autem sermone, & sub quiete vivere eligebat. Post paululũ verò videns Imperator Cyrilli & Joannis permansisse discordiam, intolerabilem judicabat eorum dissentionem. Et vocans tunc ad se Maximianũ Episcopum, & alios plurimos Constantinopoli tunc repertos Episcopos, quomodo tolleretur Ecclesiarum dissentio, cogitabat. At illi dixerunt, quia non aliter hoc fieri posset, nisi priùs scieretur & præferretur unius fidei vinculum, & Joannes Antiochenus Episcopus anathematizaret Nestorium, & improbata dogmata ejus. Ergò gaviso valde super hoc

De ordinatione Maximiani Constantinopolitani Episcopi.

De pace Cyrilli & Joannis.

C Imperatore, missus est hoc ipsum agere Aristolaus Tribunus, sacram principis deferens Joanni & Cyrillo, in qua comminatus est utrisque Nicomediam pro exilio, nisi pacem haberent ad invicem. Scripserunt autem & Episcopi è Constantinopoli Cyrillo, quia amicitiarum modum & pacem Ecclesiarum sanctarum non aliter fieri conveniret, nisi omnia, quæ ab eo in causa inscripta sunt, epistolis, & tomis, & libris evacuarentur. Cyrillo verò hoc facere * importabile visum est: verùm Joannes Antiochenus Imperatori mandavit: Propter illa ipsius capitula, fidem meam Cyrillo dirigam, quam si suscipiens subscripserit, communicabo ei: alioqui pacificus cum eo esse non potero. Et congregans iterum Joannes apud Antiochiam Concilium, dictavit fidem, ita se habentem: Confitemur Dominũ nostrum Jesum Christum Filium Dei unigenitum,

Alias imò possibile.

Concilium Antiochenum.

D Deum perfectum, & hominem perfectum ex anima rationali & corpore: ante secula quidem ex patre natum secundùm divinitatem, in fine verò dierum, eundem propter nos, & propter nostram salutem, de Maria virgine secundùm humanitatem. Duarum enim naturarum * unitio facta est propter quod unum Christum, unum Filium, unum Dominũ confitemur. Secundum hunc inconfusæ * unionis intellectum confitemur sanctam Virginẽ Dei genitricem. Propter quod Deus Verbum incarnatum, est homo factus. Et ex ipsa conceptione * univit sibi templum, quod ex ipsa suscepit. Evangelicas verò atque Apostolicas de Domino voces scimus deiloquos viros quasdam quidem conjungentes tanquam in una persona; quasdã dividentes tanquã ex duabus naturis, & diviniores quidẽ atque altiores se-

Alias unio

Alias unitionis.

Alias incarnatum & homo factum est.

Alias univit sibimet.

Alias communicantes.

E cundùm divinitatem Christi, humiliores autem secundum humanitatẽ ejus tradentes. In isto ergo modo hãc fidei regulam interposuit Joannes epistolæ, cujus est principium: Dudum pensationẽ piissimorum principũ, &c. quam tradidit Paulo Episcopo Emisseno, & direxit Alexandriam Cyrillo. In quam urbem veniens Paulus, & gravissimè à Cyrillo susceptus est, & sine difficultate vel contentione (ut à multis putabatur) inviolatam fidem Orientalium suscepit Episcoporum. Tunc Paulus dominico die fecit sermonem in populo, præsente Cyrillo, & exposuit capitulum de Evangelio Joannis: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Conspice, inquit, Joannem duas naturas prædicantem, & unum Filium. Aliud enim habitaculum, & aliud

qui habitat. Aliud enim templum, & aliud qui habitat, Deus. Iotendite eis, quæ dicta sunt, rogo. Non dixit, alter & alter, tanquam io duabus personis aut in duobus Christis, aut in duobus Filiis, sed aliud & aliud, & ut in duabus naturis. Quando ergo dixit, *& habitavit in nobis*, & prædicavit duas naturas, tunc addit: *Et vidimus gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à Patre, plenum gratia & veritate.* Et in sequentibus fidem quam Cyrillo portaverat, differebat apertè prædicans, duas in Domino Christo naturas in una persona. Et clamante populo: Benè venisti Orthodoxe, mox Cyrillus similia tractavit, & inter cætera ait: Quid bis clarius dici potest? Qua indigent hæc explanatione? Apertè nos docuit, quia aliud est, qui habitat, & aliud qui inhabitatur. Et aliud natura humana, aliud divina. Et concludens sermonem ad confirmationem eorum, quæ a Paulo dicto sunt: Conspice (inquit) Joannem duas naturas prædicantem, & unum Christum, duas naturas unigeniti, & unam personam. Et quando dixit: *Et habitavit in nobis*, & prædicavit duas naturas, tunc addidit hæc: *Et vidimus gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à Patre plenum gratiâ & veritate.* Hæc Cyrillus Paulo præsente tractavit, & Alexandrinam docuit Ecclesiã ita de Christo credere, sicut Paulo dudũ tractãte didicerat.

Hæc Liberatus tantisper inclinans in favorem Nestorianorum ut suprà monuimus. Nam & hic dissimulat quæ fraudulenter egit Joannes Antiochenus post decretum conciliabuli in Cyrillum legatum Summi Pontificis & Memnonem Metropolitanum Ephesiorum, de quibus rescripsit ad Theodosium Imperatorem quod damnati fuissent cum Nestorio ab Ephesina Synodo: quare misit Imperator Joannem Comitem qui utrumque incarceraret cum summo mœrore cleri Constantinopolitani & omnium Patrum veri Concilij Ephesini: quod continuo ad ipsum septem aut secundum alios octo Episcopos misit, qui eum de rei veritate informarent, ac quam iniquè magni illi Præsules in carcere detinerentur, solumque Nestorium damnatum fuisse à Concilio demonstrarent: quare rei veritate perspecta Theodosius videns se deceptum fuisse, libertati confestim restitui jussit.

Sed & idem Liberatus parcius agit de iis quæ Nestorio acciderunt post damnationem suam, cui proinde ad pleniorem rei tam memorandæ notitiam dabimus in supplementum quæ vir doctus Canisius lib. 3. de Maria Deipara Virgine cap. 18. inter alia disertè tradidit. Sed enim, inquit, neque Patrum censura, neque Cæsaris severitas vel pilo meliorem illum efficit, cum vitam profugam plenamque miseriis agere cogeretur. Nam ut meminit Suidas, contra Virginẽ sacrosanctam bellum perpetuum gessit, Dei genitricis vocabulum ubique exterminavit, neque blasphemas in illam vocẽs destitit identidem eructare. Quocirca tantæ matris honos ab hoste nefario violatus, à fido filio tandem acriter vindicatus est providente simul Divino numine, ut Ephesini Concilij decretũ cœlesti pœnâ tanquam evidenti sigillo munitum obsignaretur ac palã approbaretur. Etenim non satis fuit tale monstrum à beato Patrum cœtu rejici, Sacerdotali honore spoliari, à Christianis Principibus proscribi, frequenti diuque exilio circumagi, & à bonis omnibus exitialem quasi pestem devitari, nisi & maledictæ linguæ quam toties in Mariæ contemptum flagitiosè vibrabat, pœnas sub mortem meritas daret. Igitur ut divinæ ultionis in illum sævientis horrendum argumentum extaret, en tibi horrendos vermes ebullientes, qui carnificum loco missi blasphemam Nestorij linguam certatim corroderent, misereque depascerentur. Ac neque terra ipsa hunc suum tam tetrum alumnum diutiùs ferre potuit: quandoquidem corpus ejus humo coopertum & absorptum fuisse scribunt, nimirum ut rectà detrusus blasphemus ille ad inferos truculentissimæ insaniæ pœnas lueret sempiternas. Extant Cæsareæ sanctiones Theodosii, Valẽtiniani & Martiniani Augustorum quibus hic portentosæ superstitionis author, sic enim appellant, ejusdemque scripta, publicè & severè condemnantur. Nos tantum verba Justiniani verè Christiano Cæsare digna subjicienus. Anathematizamus, inquit, omnem hæresim, præsertim verò Nestorium Antropolatram dividentem unum Dominum nostrum Jesum Christum filium Dei & Deum nostrum, nec disertè & secundùm veritatem confitentem sanctam gloriosam semper virginem Mariam θεοτόκον esse, hoc est Deiparam.

Punitio Nestorij.

lib. 1. c. de summa Trinit. & fide Catholica.

Quanquam Ecclesiæ politicæque leges prohibere non potuerint, quo minùs pestilens Nestorianismus Christianum orbem late pervaderet, multosque Christi & Mariæ perduelles faceret, adeoque a veræ Ecclesiæ castris abductos exitio dederet sempiterno. Certè Anastasius Imperator quod Nestoriano faveret dogmati à nonnullis insimulatur. Cosdroas Persarum Rex crudelis æquè ac impius, adeò Nestorianis fuit addictus ut plerosque ad errores eorum amplectendos adegerit, vi nefariam sectam propagans atque confirmans. Prætereo Græcos, Jacobitas & Monachos quosdam in Syria, quibus impura Nestorij doctrina non sine Christi Dei & Mariæ Deiparæ contemptu placuit, diuque retenta est. Ac, proh dolor, in Syria & Perside ac toto fere Oriente in hanc usque diem extant Ecclesiæ Nestorianorum, qui suo Patriarchæ, (Jarelichom appellant) subjiciuntur, eique magna pars Orientis parere pergit. Potissimum verò id genus hominum circa Berut & Biblium in planitie Libani, contra Ituræam suas habere sedes dicitur. Verum inter alios qui velut sepultos Nestorij cineres in orbem revocarunt & novum excitarunt incendium non multo post Synodum Ephesinam extiterunt seditiosi præsules Theodorus Mopsuestiensis, Anthimus Constantinopolitanus & Ihas Edissenus, qui ut novas in Ecclesia rixas gignerent contentiosè vociferabantur Mariam non Dei sed hominis Matrem appellandam esse, quod ea purum hominem Christum non Deum peperisset.

Nestorianismus adhuc viget.

Hæc & plura alia Canisius, qui non mediocri doctrinâ ac eloquentiâ libros de corruptelis Verbi Dei edidit, ad tuendam intemeratam Virginem ab iniquis hæreticorum veterum & recentiorum conatibus, quibus depravatis sacræ scripturæ textibus ejus gloriæ detrahebant. Quamvis quod ait Theodorum Mopsuestiensem post Synodum Ephesinam Nestorij errorem defendisse, minus probari possit; cùm præcesserit Nestorium Theodorus iste, & ante ipsum, errorem hunc docuerit, ut suprà ex Leontio annotavimus, notat quoque D. Thomas 4, contra gentes cap. 39. Quod autem addit Liberatus tandem consensisse Nestorium ut diceretur *teotocon*, nec auditum fuisse in illa retractatione, suspicamur id ita factum, quod non sincerè id profiteretur, cùm hostis perpetuus fuerit B. Virginis, ut ex Suida dictum est. Advertit quippe Thomas Massutius de cœlesti conversatione lib. 3. quod nomen Matris Dei, in quo supremæ dignitatis gradus includuntur, ore blasphemo ac sacrilego detraheret Virgini Nestorius, negans debere eam appellari Θεοτόκον, id est, Deiparam, sed malignè detortâ pronuntiatione Θεότοκον, id est Dei filiam dicendam esse. Potuit ergo Nestorius mutato accentu admittere nomẽ *theotocon* nec sic emendatus apparere, nec enim solùm dixit Christus Matth. 5. *Unum iota non præteribit à lege*, sed etiam, *unus apex*. Quia tunc temporis nomen istud, posito accentu in penultima syllaba, vox erat Catholica, posito in antepenultima non erat. Quod etiam nos alibi observavimus in Theologia affectiva, seu Thoma meditante part. 3. tract. 2. medit. 21, editionis anni 1654.

Porro hoc consecutum est post damnationem Nestorij, ut majori cultu honoraretur B. Virgo, cui draco teterrimus laudes debitas invidebat, Deum filium volens illi tollere (Apocal. 12.) nam & ab eo tempore templa longe pulchriora illi ædificata sunt, ut est illud, inter alia, quod ad litus maris ædificari fecit Pulcheria Augusta apud Nicephorum lib. 15, cap. 2. Similiter & salutatio Angelica additamentum hoc *Sancta Maria Mater Dei*, quod ante in ea expressum non erat, acce-

pit, ut referunt Cedrenus & Evagrius apud Baronium anno Christi 436.

Sed satis datum est historiæ, reliquum est ut Canones & decreta subjungamus ad complendam primam partem istius Concilij. Incipimus autem a duodecim anathematismis, quos Nestor. opposuit anathematismis totidem quos in ipsum ediderat D. Cyrillus, omnia enim audent hæretici, ac ita se gerunt quasi penes ipsos esset summa rerum potestas, veraque fides ac religio extra eorum phantasiam nullibi extaret: unde ipsi infideles cùm sint ac impij, fideles ipsos ac pios anathemate audent percutere: ut vt fit ex ipsarum rerum oppositione ipsa veritas magis elucescet iis qui attentè ista omnia controversiarum puncta perspicient. Multa autem affingit Nestorius Cyrillo, quæ non asserebat, quodcircum fecerunt Orientales qui Joanni Antiocheno adhærebant, cùm impugnarunt illos anathematismos a D. Cyrillo in Nestorij doctrinam intortos, itidemque Theodoretus, vir alioqui magnæ doctrinæ & eloquentiæ, qui etiam in D. Cyrilli anathematismos tractatum edidit, ac cum Episcopatu privatus fuisset ac depositus, non prius in Concilio Calcedonensi restitutus fuit, quin anathema Nestorio dixisset. Non frustra quidem, ut putat Sirmondus in ejus vita, cùm in favorem Nestorij contra D. Cyrillum ac vera ejus dogmata opus scripsisset, quod D. Cyrillus refutavit & quod improbarunt Orthodoxi omnes. Hi autem tractatus Orientalium & Theodoreti Episcopi Cyri videri poterunt inter volumina D. Cyrilli ac etiam Theodoreti, quæ non à multis annis Græcè & Latinè è prælo Parisiis prodierunt, illius quidem, operâ Auberti, hujus vero, operâ Sirmondi. Nobis hic satis erit post expositas Nestorij professiones fidei, adjungere anathematismis D. Cyrilli explicationes, quibus eos fusius declaravit, requirente hoc Synodo, ut magis essent perspicui.

NESTORII BLASPHEMIÆ in D. præcipuè Cyrillum Archiepiscopum Alexandrinum confictæ.

SI quis eum, qui est Emmanuel, Deum verum esse dixerit, & non potius, nobiscum Deum: hoc est, inhabitasse eam, quæ secundùm nos est, naturam, per id quod unitus est nostræ, quam de Maria Virgine suscepit, matrem etiam Dei Verbi, & non potius ejus, qui Emmanuel est, nuncupaverit, ipsumque Dei Verbum in carnem versum esse, quam accepit ad ostentationem Deitatis suæ, ut habitu inveniretur ut homo, anathema sit.

Audent & hæretici anathematizare ac damnare, quamvis ipsi damnabiles.

Si quis in Verbi Dei conjunctionem, quæ ad carnem facta est, de loco in locum mutatione, divina sententia esse dixerit factam, ejusque divinæ Naturæ carnem capacem dixerit, ac partialiter unitam carni, aut iterum in infinitum incircumscriptæ naturæ cùm extenderit carnem, accipiendum Deum, eundemque ipsum natura & Deum dicat & hominem, anathema sit.

Si quis non secundùm conjunctionem unum dixerit Christum, qui est etiam Emmanuel secundùm naturam, ex utraque etiam substantia, tam Dei Verbi, quam etiam ab eo hominis suscepti, in una Filii connexione, quam etiam nunc inconfusè servamus, minimè confitetur, anathema sit.

Si quis eas voces, quæ tam in Evangelicis, quàm in epistolis Apostolicis de Christo, qui est ex utraque, scripta sunt, accipiat tanquam de una natura, ipsique Dei Verbo tentat passiones tribuere tam secundùm carnem, quam etiam Deitatem, anathema sit.

Si quis unum esse post adsumptionem hominis naturaliter Dei Filium audet dicere, cùm sit Emmanuël, anathema sit.

Si quis post incarnationem Deum Verbum alterum quempiam præter Christum nominaverit, servi fane formam initium non habere cum Deo Verbo, & increatam, ut ipse est, dicere tentaverit, & non magis ab ipso creatam confiteatur, quam naturam Dominum & Creatorem & Deum, quam & suscitare propria virtute promisit. *Solvite*, dicens, *templum hoc, & in triduo suscitabo illud*, anathema sit. *Ioann. 2.*

Si quis hominem, qui in Virgine creatus est, hunc esse unigenitum dixerit, qui ex utero patris *ante Luciferum* natus est, & non magis propter unitionem, cum qui est naturaliter unigenitus, patris ingeniti appellatione confitetur eum participem factum, Jesum quoque alterum quempiam præter Emmanuel dicat, anathema sit. *Psal. 109.*

Si quis servi formam pro seipso, hoc est, secundum propriæ naturæ rationem, colendam esse dixerit, & non omnium dominam, & non potiùs per societatem, quam beata, & ex se naturaliter Domini unigeniti naturæ conjuncta sit, veneratur, anathema sit.

Si quis formam servi consubstantialem esse dixerit Spiritui sancto, & non potiùs per illius meditationem, quæ est ad Deum Verbum, & ex ipsa conceptione habuisse dixerit conjunctionem, per quas communes nonnunquam in hominibus mirandas curationes exercuit, & ex hoc curandorum spirituum eveniebat esse potestatem, anathema sit. *Hebr. 2.*

Si quis illud in principio verbum, Pontificem & Apostolum confessionis nostræ factum esse, seque ipsum obtulisse pro nobis dicat, & non Emmanuelis esse Apostolum dixerit, oblationemque secundùm eandem dividat rationem ei, qui univit, si quis unius ad unam communitatem filii, hoc est, Deo quæ Dei, & homini quæ sunt hominis deputans, anathema sit.

Si quis unitam carnem, ex naturæ propriæ possibilitate vivificatricem esse dixerit, ipso Domino & Deo pronuntiante: *Spiritus est qui vivificat, caro nihil prodest*, anathema sit. Spiritus est Deus, at non pronuntiatum est. Si quis ergo Deum Verbum carnaliter secundùm substantiam carnem factum esse dicat, hoc autem modo & specialiter custodit, & maximè in Domino Christo post resurrectionem suam discipulis suis dicentem: *Palpate & videte, quia spiritus ossa & carnem non habet, sicut me videtis*, anathema sit. *Ioannis 6.* *Luc. 24.*

Si quis confitens passiones carnis, eas quoque tanquam Verbo Dei tribuerit, quas etiam carni, in qua factus est, aut adhibuerit, non discernens dignitatem naturarum, anathema sit.

EXEMPLAR SACRILEGÆ expositionis Nestorij, de qua Charisius conquestus est.

EOs, qui nunc in primis imbuuntur Ecclesiastici dogmatis diligentia, aut ex aliquo volunt hæretico errore ad veritatem converti, doceri & confiteri oportet, quia credimus in unum Deum patrem æternum, neque postea incipientem ut esset, sed qui est desursum æternus Deus: neque enim postea factum Patrem, quoniam utique semper Deus erat & Pater. Credimus verò & unum Dei Filium unigenitum de substantia esse patris, sicut verè est Filius, & ejusdem substantiæ constitutum, cujus est & creditur filius. Et in Spiritum sanctum, qui ex Dei est substantia, non Filium, Deum verò esse substantiâ, sicut ejusdem constitutus substantiæ, cujus est Deus & Pater, ex quo secundùm essentiam est. *Nos enim*, inquit, *non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est.* A creatura quidem ejus universa separatus, Deo vero unitus, ex quo essentialiter est speciali modo præter omnem creaturam. Quem non secundùm substantiam, sed secùndum causam creationis ex Deo esse arbitramur. Sed neque filium æstimantes, neque per filium sumpsisse substantiam. Confitemur verò Patris perfectam personam, & Filii similiter, & sancti Spiritus idemudem, salva nobis pietatis ratione, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, *Nestorij Symbolum* *Galat. 4.* *1. Cor. 2.*

non per aliquas diversas substantias æstimantes, sed unam proprietatem Deitatis cognoscentes. Oportet vero & de dispensatione, quam pro nostra salute, quam in Domini Christi dispensatione Dominus Deus perfecit, scire quoniam Deus Verbum hominem perfectum adsumpsit ex semine Abrahæ & David, secundùm pronuntiationem divinarum Scripturarum. Hoc *Matth. 1.* constitutum natura quod erat illi, ex quorum erat & semine, hominem perfectum natura, ex anima intellectuali & carne humana constantem, per quem hominem constitutum secundùm nos per naturam, Spi- *Galat. 4.* ritûs sancti virtute in virginis vulva firmatum, *factum ex muliere, & factum sub lege, ut omnes nos à servitute legis redimeret*: ante jam prædestinatam adoptionem accipientes inenarrabiliter sibimet uniens, mori quidem eum secundùm legem humanam faciens, B *suscitans* verò *ex mortuis*, & perducens in cœlum, *Ephes. 1.* *& considere faciens ad dexteram Dei*. Unde super omnes cōstitutus principatus, & potestates, & dominationes, & virtutes, & omne quod nominatur nomen, non solùm in hoc seculo, verumetiam & in futuro, ab omni creatura recipit adorationem, sicut inseparabilem à divina Natura habens copulationem, relatione Dei & intelligentia omni creatura adorationem exhibente. Et neque duos filios dicimus, neque duos Dominos, quoniam unus filius Patris secundùm substantiam, Deus Verbū unigenitus Filius Patris, sicut iste conjunctus, & particeps constitutus Filij communicat nomine & honore, Dominus secundùm essentiam, Deus Verbum, cui iste conjunctus honore communicat. Et ideò neque duos filios hos dicimus, neque duos Dominos, quia mani- C festo constituto secundùm substantiam Domino & filio, inseparabilem tenet ad eum copulationem, qui causa nostræ salutis adsumptus, confertur nomine & honore Filio & Domino. Non sicut unusquisque nostrorum secundùm seipsum constitutus est Filius, unde & multi secundùm beatum Paulum dicimur filij, sed solus præcipuum habens hoc, quod ad Dei Verbi copulationem adoptione & dominatione participans. Aufert siquidem omnem suspicionem dualitatis Filiorum & Dominorum: præstat verò nobis in copulatione ad Deum Verbum omnem habere ipsius fidem & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni suscipit creatura. Unum igitur Filium dicimus, & Dominum Jesum Christum per quem omnia D facta sunt: principaliter quidem Deum Verbum intelligentes, substantialiter Filium Dei & Dominum, consuspicantes autem assumptum à Nazareth, quem unxit Deus spiritu & virtute, sic in Verbi Dei copulatione adoptionis participante & dominationis, qui & secundus Adam secundum beatum dicitur Paulum, sicut ejosdem quidem naturæ constitutus cujusdam. Demonstrans verò nobis futurum statum, & tantam habens ab illo differentiam, quanta si facta fuerit inter enarrabilia administrantē in futuro seculo bona, & inter eum, qui præsentium tribulationum dedit initium. *Christus alter Adā dicitur.* Simili verò modo & secundus Adam vocatur, sicut secundum statum demonstrans: quoniam primi quidem exordii factus est Adam mortalis, & passibilis, & mul- *1. Cor. 15.* tis plenus doloribus, cujus & nos suscepimus similitudinem. Secundi verò ostendit Dominus Christus, qui E de cœlo in futuro apparens, omnes nos ad suam perducit communionem. *Ibidem.* *Primus* enim, inquit, *homo ex terra terrenus: secundus homo de cœlo*, id est, exinde apparitururus, ut omnes ad imitationem perducat suam. Unde subjunxit: *Qualis terrenus, tales & terreni: qualis cœlestis, tales & cœlestes: & sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis*. In eo verò apparente, & ab omni viso, qui in futuro judicandi sunt, invisibiliter constituta faciet judicium divina Natura. *Actor. 17.* *Tempora* enim *ignorantiæ nostræ prætermittens Deus nunc præcepit hominibus ubique pœnitentiam agere, quoniam statuit diem, in quo judicaturus est universum orbem in justitia, in viro, quem prædestinavit, fidem præstans, resuscitans eum à mortuis*. Hæc est Ec- A clesiasticorum dogmatum doctrina, & omnis qui his contraria sapit, anathema sit. Omnis qui non salutarem pœnitentiam suscipit, anathema sit. Omnis qui non celebrat sacrum diem Paschæ, secundum sanctæ Catholicæ Ecclesiæ regulam, anathema sit.

DECLARATIO DVODECIM CAPITVM & anathematismorum, à Cyrillo Archiepiscopo Alexandrino, Ephesi sacra Synodo latiorem illorum explicationem, petente dicta.

CONspicua sunt intelligentibus omnia, & recta scientiam invenientibus, sicut scriptum est. Hi B namque qui sacra divinæ Scripturæ verba acuto & puro oculo introspiciunt, utilitatis loco divinum quemdam & cœlestem ex illis thesaurum in animos suos recondunt. Qui verò mentem habent ad mendacium procedentem, & quorumdam dicacitate devictam, vanæque scientiæ amantem, consortes illorum erunt, de quibus beatus Paulus dicit: *In quibus Deus hujus seculi, sensus infidelium excæcavit, ut non splendeat illis illuminatio Evangelij gloriæ Christi.* *2. Cor. 4.* *Sunt enim cæci, & duces cæcorum.* Quapropter & in foveam perditionis incidunt. *Matth. 15.* Sicut namque Servator ipse alicubi dicit: *Si cæcus cæco ducatum præstiterit, ambo in foveam cadent.* *Ibidem.* Nugantur itaque nonnulli contra veritatis dogmata, ac mentem diabolica improbitate refertam habentes, veritatis mysterium urgenti studio adulterare C conantur, incarnationisque unigeniti dispensationi haud mediocriter derogant, non intelligentes, neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant, sicut scriptum est. Sunt autem hujusmodi impietatis inventores multi quidem, & alij superioribus, & jam elapsis temporibus facti: nunc autem illorum impietate minimè inferiores. Nestorius & qui cum illo faciunt, ad exemplum priscorum Pharisæorum Christo adversantur, impudenter vociferantes. *Quamobrem tu, cùm homo sis teipsum Deum facis?* *Ioan. 10.* Est itaque necessarium, ut adversùs illorum sermones accingamur, & impura ac prophana eorum dogmata anathematizemus, memores Dei per vocem Prophetæ, dicentis: *Audite Sacerdotes, & contestamini domum Israël, dicit Dominus omnipotens.* *Amos 3.* Et iterum, *ingredimini per portas meas, & lapides à* *Hierem. 7.* D *viis abjicite.* Oportet enim nos qui pro veritatis certamus dogmatibus, è medio submovere offendicula, ne ullo pacto populi ad illa impingentes veluti per planam semitam ad sacra & divina stabula veniant fere quotidie dicentes: *Hæc est porta Domini, justi intrabunt per eā.* *Psalm. 117.* Cùm itaque Nestorius ad excitandas turbas peregrina & impia dogmata libris suis inseruerit, necessariò salutis eorum, qui illa lecturi sunt rationem habentes, anathematismos construximus, non statim quicquid in mentem incidisset admonitoriæ, quam ad ipsum scripsimus epistolæ inserentes, sed ut jam dixi, peregrina & aliena esse à pietatis dogmatibus dementiæ ipsius demonstrantes convitia. Molestè verò nonnulli forsan quæ à nobis dicta sunt, ferunt, vel non verè intelligentes vim eorum quæ scripta sunt, vel E impuræ Nestorii hæreseos propugnatores, & impietatis illius, eadem sentientes participes facti. Latet itaque veritas neminem eorum qui rectè sapere consueverunt. Quoniam autem verisimile est futuros quosdam qui non intelligant quomodo anathematismi isti adversùs illorum sunt inducti nugas, necesse existimavi, ut singulos breviter exponam, & quantum fieri potest vim illorum perspicuè doceam, futurum est enim ut arbitrer, hoc institutum conducibile ad utilitatem legentium.

Anathematismus primus.

Si quis non confitetur Emmanuëlem secundùm veritatem esse Deum, ideoque san-

Virgo Deipara. ctam Virginem esse Deiparam (carnaliter A enim Verbum ex Deo Patre carnem factum genuit) anathema sit.

Declaratio.

Beati Patres olim Nicææ congregati, cum rectè, & irreprehensibilis fidei determinationem exponerent, credere se dixerunt in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium ejus. Et in Spiritum sanctum. Ipsum Verbum quod ex Deo est, per quod omnia facta sunt, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero incarnatum esse, & inhumanatum, passúmque & excitatum dixerunt. Cum enim unigenitum Patris Verbum secundum naturam Deus esset, *semen Abrahæ assumpsit*, sicut beatus B *ad Heb. 2.* Paulus dicit: & nobis simile factum de carne ac sanguine participavit. Natum est enim secundum carnem è sancta Virgine, & homo nobis similis apparuit, non desinens esse Deus, absit, sed existens quod erat, & in divinitatis natura & gloria permanens. Dicimus igitur ipsum Verbum hominem esse factum, nec conversionem aut alterationem sui in id, quod non erat *Iacobi 1.* passum. Idem enim semper est, *nec mutationis obscuritatem pati sustinet*. Sed & neque commixtionem, neque confusionem, nec temperaturam aliquam essentiæ ejus cum carne factam esse statuimus. Dicimus autem Verbum carni rationalem habenti animam, modo nobis, nec intelligibili, nec dicendo, quem solum ipsum novit, esse unitum. Mansit itaque Deus in assumptione quoque carnis, & est unus Dei C ac Patris Filius, Dominus noster Jesus Christus, idem cum ante omnia sæcula & tempora, quatenus intelligitur Verbum esse Dei & character substantiæ ejus, tum in novissimis temporibus per dispensationem homo propter nos factus. Quoniam verò nonnulli nativitatem ejus secundum carnem ex sancta Virgine ad omnium salutem factam tollunt, quæ non hoc illi contulit, ut primum esse inciperet, sed ut nobis similis factus à morte nos & corruptione liberaret. Ob hanc causam primus noster anathematismus partim contra perversam illorum fidem vociferatus est, partim id quod rectè habet confitetur, Emmanuelem secundum veritatem Deum, & ob id sanctam Virginem Deiparam esse dicens.

Anathematismus secundus. D

Si quis non confitetur carni secundum subsistentiam unitum esse, quod ex Deo est Verbum, atque unum esse Christi cum carne sua, eundem videlicet Deum simul & hominem, anathema sit.

Declaratio.

Scribit Divinus Paulus, sacer Divinorum mysteriorum *1. Tim. 3.* minister *In confesso magnum est pietatis mysterium. Deus apparuit in carne, justificatus est in spiritu, visus est Angelis, prædicatus est inter gentes, fides illi habita est in mundo, assumptus est in gloria.* Quid igitur est quod dicit, *Deus apparuit in carne?* hoc est, E Verbum ex Deo Patre caro factum est, non secundum transmutationem, aut conversionem in carnem mutatum, sicut jam diximus, sed magis quod carnem ex sancta Virgine sumptam propriam sibi fecerit, unus & idem appellatus Filius, ante incarnationem, túncque carnis expers, & Verbum tantum, post incarnationem verò idem existens in corpore. Propterea dicimus eum simul & Deum esse & hominem, non dividentes illum in hominem separatim & seorsum considerandum, & in Deum Verbum separatum, ne duos cogitemus esse Filios, sed unum confitentes & Christum esse & Filium & Dominum. Eos verò qui causam hanc non ad hunc modum habere suspicantur, aut non sic credere volunt, sed eum qui unus est in duos A Filios dividunt, & quæ secundum veritatem sunt conjuncta à se invicem separant, dicúntque hominis cum Deo conjunctionem duntaxat, secundum dignitatem, vel authoritatem esse factam, à recta & inculpata fide alienos esse dicimus. Itaque licet Apostolus nominetur, & unctus, inque Filium designatus, dicatur non *ad Rom. 1.* tamen erubescimus hanc dispensationem, sed ipsum Dei Patris Verbum, quando pro nobis homo factum est, tum sanè & Apostolum nominatum, & nobiscum secundum humanitatem unctum esse dicimus. Cum enim nobis sit simile factum, licet quod erat manserit, quæ humana tamen sunt non est aversatum, sed admittit potius simul cum humanitatis mensuris quæ sunt humana, propter dispensationem, nihil ex eo in propria vel gloria, vel natura diminutum. Est B enim, est inquam, etiam hoc pacto Deus, ac Dominus omnium.

Anathematismus tertius.

Si quis in uno Christo subsistentias post factam illarum unionem dividit, conjunctione tantum illa, quæ sit secundum dignitatem, vel authoritatem, & non magis coïtione, secundum naturalem unionem connectens, anathema sit.

Declaratio.

Dispensationis unigeniti cum carne mysterium studiosè considerantes, admirabili & inenarrabili modo C verbum Dei Patris sancto corpori rationalem animam habenti adunatum esse dicimus, itaque ita unum esse Filium intelligimus, quemadmodum videlicet in nobis ipsis cernere licet. Est quidem anima diversæ à corpore naturę, & tamen utraque conjuncta unum animal efficiunt. Verum sunt qui ista non ad hunc modum habere suspicantur, sed hominem nobis seorsim ac separatim statuentes, Dei patris illum verbo secundum solam dignitatem vel authoritatem non naturali, id est, vera unione, & sicut nos credimus, conjunctum esse dicunt. Nam ita, & divina Scriptura alicubi dicit: *Et* *ad Eph. 2.* *eramus natura filij iræ sicut & cæteri*, dictionem naturæ, pro verè usurpans. Itaque qui subsistentias post unionem dividunt, & singulas, hoc est, Deum & hominem separatim ponunt, & conjunctionem illarum, eam intelligunt, quæ secundum solam sit dig- D nitatem, duos omnino Filios statuunt, cum divina Scriptura & Filium & Dominum esse dicat. Proinde post inenarrabilem illam unionem eum Deum nominat Emmanuelem incarnatum, & humanatum Verbum, nos quod ex Deo ac Patre est intelligimus, & cum hominem eum esse dicit, nihilominus illud ipsum Verbum per dispensationem in humanitatis mensuris constitutum esse cognoscimus. Dicimus itaque eundem palpabilem cum sit impalpabilis, visibilem cùm sit invisibilis. Non enim alienum ab eo corpus est, quod illi conjunctum est, quod & palpabile, & visibile esse dicimus. Eos verò qui ad hunc modum non credunt, sed quemadmodum dixi, subsistentias post unionem dividunt, nudámque conjunctionem quæ secundum solam sit dignitatem, vel authoritatem confin- E gunt, propositus hic anathematismus alienos ab his esse judicat, qui quæ recta sunt sentire consueverunt.

Anathematismus quartus.

Si quis voces illas quæ in Evangelicis & Apostolicis habentur litteris, sive de Christo à sanctis, sive ab ipso de seipso dictas, duabus Personis vel subsistentiis assignat, & alias tanquam homini separatim à Dei Patris Verbo intellecto, alias verò tanquam Deo competentes soli Dei Patris Verbo adaptat, anathema sit.

Declaratio.

Cum Verbum Dei, ac Patris in ipsius esset forma, *ad Phil. 2.* & qualitate *non est rapinam arbitratum quod Deo esset æquale*, sicut scriptum est, *sed magis seipsum ad spontaneam exinanitionem demisit*, & in nostram naturam descendit, non amittens quod erat, sed magis etiam hoc pacto Deus permanens, & tamen humanitatis mensuram non despiciens. Sunt itaque ipsius omnia tam divina quam humana. Etenim ubi seipsum exinanivit, si in humanitatis sese mensuras demittere erubuit? Et si humana detractavit, quis illum necessitate ac vi aliqua ad hoc impulit, ut nobis similis fieret? Universas igitur Evangelicas voces, tam quæ humanitatem, quam quæ Divinitatem concernunt, uni Personæ adaptamus. B Nam & unum credimus esse Filium Christum Jesum, hoc est, inhumanatum & incarnatum Dei Verbum. Itaque etiam si humanum quid scriptura de Christo dicat, humanitatis ejus mensuris hoc deputamus (est enim ipsius & humanitas, etiam si Deus esse dicatur) Deum qui humanatus est, esse credentes. Rursus & quæ de humana natura sonant Evangelicæ, voces uni Christo & Filio assignamus. Qui verò illum in duas Personas dividunt, omnino duos comminiscuntur esse Filios. Quemadmodum enim hominem (quales nos sumus) non in duas dividimus Personas, licet ex anima esse, & corpore intelligatur, sed unus & idem homo est, ita & in Emmanuele faciendum est. Quoniam enim unus est Filius & Dominus, Verbum illud Dei incarnatum & inhumanatum, omnino etiam una est illius persona, C & huic ascribimus, tam humana propter dispensationem illius cum carne susceptam, quam divina, propter inenarrabilem illius quam ex Patre habet generationem. Qui verò illum dividunt, & partiuntur in hominem separatim, tanquam alium præter Dei Verbum existentem Filium, & in Deum separatim tanquam rursus alium existentem filium meritò tanquam duos dicentes esse Filios, virtuti propositi hujus anathematismi subjiciuntur.

Anathematismus quintus.

Si quis Christum deïferum hominem audet dicere, & non potius Deum secundum veritatem, D tanquam unicum & naturalem Filium, quemadmodum Verbum caro, & carnis & sanguinis perinde atque nos particeps est factum, anathema esto.

Declaratio.

Verbum Dei divinus Evangelista Joannes carnem esse factum dicit, non solum transmutatione aut conversione propriæ naturæ in carnem mutatum, sicut jam prædiximus: (est enim inalterabile tanquam Deus) sed quia consimiliter nobiscum in carne ac sanguine communicavit, homóque factum est. Est enim in consueto divinæ Scripturæ, ut hominem carnem vocet. Scriptum est enim, *& videbit omnis caro salutare Dei.* *Luc. 3.* E Sed impiorum dogmatum inventores Nestorius, & qui cum illo faciunt, eadem videlicet cum illo sentientes, *Opinio Nestorij explicatur.* simulant quidem confiteri se incarnationis vocem: verum non simul dicunt Verbum Dei secundum veritatem esse incarnatum, hoc est, hominem ad nostri similitudinem factum, ita ut quod erat mansetit, sed velut in homine uno ex sanctis, ex sancta Virgine nato, unigenitum Dei Verbum habitare affirmant, ut jam non confiteantur, quod unus sit Filius, & Dominus adorandus: sed quod tanquam homo seorsim ac separatim intellectus, sola conjunctione secundum dignitatis unionem honorandos simul adoretur, & glorificetur. Habitat quidem in nobis omnium Deus, per sanctum Spiritum. Nam & per unum ex sanctis Prophetis dixit: *Levit. 6.* *Quoniam habi-*

A *tabo, & inambulabo in eis, & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.* Scribit & beatus Paulus, dicens: *An ignoratis quod templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* *1. Cor. 3.* Et ipse Spiritus de sanctis Prophetis, vel reliquis sanctis, qui ante ipsum fuerunt, dixit: *Si & illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, quem Pater sanctificavit, & in mundum misit: vos dicitis, quod blasphemes, quia dixi, Filius sum Dei:* *Ioan. 10.* verum non ita Deus in Christo, sicut in nobis habitat. Erat enim natura Deus, etiam cum nobis similis fieret, unus ac solus Filius, etiam cum caro fieret. Itaque qui Deiferum illum hominem dicere audent, & non magis inhumanatum Deum, merito proposito subjacent anathematismo.

B *Anathematismus sextus.*

Si quis Verbum quod ex Deo Patre est, Deum ac Domioum Christi esse dicit, & noo magis illum eundem confitetur esse Deum simul & hominem, sicut Verbum caro factum est secuodum Scripturas, aoathema sit.

Declaratio.

Dominus noster Jesus Christus, unus & solus & secundum veritatem Filius Dei ac Patris existens, cum Verbum illius sit, caro factus est, & simul omnibus una cum genitore suo dominatur, *flectitúrque illi omne genu cælestium, terrestrium, & inferorum, & confiteatur omnis lingua quod Dominus noster Jesus Christus sit in gloria Dei Patris.* *ad Phil. 2.* C Est itaque idem ipse Dominus omnium, juxta quod intelligitur & est Deus, licet non sine carne post inhumanationem, ipse vero simplius nec Deus est, nec Dominus. Est enim hoc omnium absurdissimum, imo omni impietate re vera refertum, si ita sentias aut dicas. Itaque meritò contra hanc impietatem propositus est hic anathematismus.

Anathematismus septimus.

Si quis Iesum à Verbo Dei tanquam hominem actum & impulsum esse, & unigeniti gloriam illi tanquam alteri cuidam à se diverD so accessisse dicit, anathema sit.

Declaratio.

Cum unigeniti Filij Dei generationem secundum carnem sanctæ Virgini beatus Gabriel evangelizaret: *pariet*, inquiebat, *Filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse namque salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* *Luc. 1.* Nominatus autem & Christus est, propterea quod nobiscum humanitus unctus secundū Psalmistæ vocem dicentis. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ consortibus tuis.* *Psal. 44.* Quamquam enim cum ipse sit Spiritus sancti suppeditator, illumque non mensuratè det his qui digni sunt; (est enim plenus, & *de plenitudine ejus omnes accepimus*, sicut scriptum est) *Ioan. 1.* E per dispensationem tamen, ut homo unctus est: Dicitur & spiritualiter Spiritus sanctus, non humanitus per omnia supra ipsum venisse, ut & in nobis permaneat, licet propter transgressionem Adæ principio à nobis fugerit. Ipsum itaque unigenitum Dei Verbum, caro factum, Christus vocatum est, & cum propriam habeat potentiam, Deo competentem, miranda operatur. Proinde qui Christi potentiæ unigeniti gloriam accessisse dicunt, quasi alter sit præter Christum unigenitus Dei, duos sentiunt esse Filios alterum operantem, alterum vero illius operatione, tanquam hominem nobis similem, impulsum: ob eam causam virtuti hujus anathematismi subjiciuntur.

Anathematismus octavus.

Si quisquam assumptum hominem audet dicere uoà cum Deo Verbo adorandum & glorificandum, Deumque raoquam alterum cum altero appellandum esse, & non magis una adoratione Emmanuelem honorat, & unam illi glorificarionem, sicut* VERBVM CARO EST FACTVM, deputat, anathema sit.

Iustum quod Ioan. 1.

Declaratio.

Baptizati sumus in unum Deum Patrem omnipotentem, & in unum Filium, & præterea in unumquoq; Spiritum Sanctum. Denique B. Paulus dicit: *An ignoratis quotquot in Christum baptizati sumus, in mortem ipsius baptizati sumus?* Somus itaque illi consepulti per baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus excitatus est ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Credimus itaque & baptizati sumus in unum, sicut dixi, Filium, Dominum nostrum Jesum Christum, hoc est incarnatum & inhumanatum Dei Verbum, sumúsque unum adorare Deum edocti, & nobiscum etiam cœlestes virtutes. Scriptum est enim: *Cum induceret primogenitum in orbem dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Factus est autem unigenitus primogenitus, quando homo nobis similis est factus. Tunc etenim & frater diligentium ipsum, est appellatus. Si quis igitur adorari eum tanquam hominem una cum altero præter ipsum existente, videlicet Dei Patris Verbo, dicit, & non secundum veram onionem in unum Christum & Filium & Dominum conjunctum una adoratione honorat, justè virtuti anathematismi hujus subjicitur.

ad Rom. 6. *ad Heb. 1.*

Anathematismus nonus.

Si quis dicit unum Dominum Iesum Christum à Spiritu tanquam aliena virtute, qua per ipsum sit usus, glorificatum esse, & ab illo accepisse, quæ contra Spiritus immundos operatus est, & quæ divioitatis signa inter homines perfecit, & oon magis proprium ipsios esse Spiritum, per quem divinitatis signa operatus est, anathema sit.

Declaratio.

Cum homo factum sit uoigenitum Dei Verbom etiam sic tamen Deus mansit, omnia existens quæ Pater est, solo hoc dempto, quod ille Pater est, & propriû habens, quod ex Patre est. Et essentialiter inhærens illi Spiritus sanctus signa illa divinæ potentiæ operatus est. Itaque etiam homo factum Deus mansit, atque sta propria virtute Spiritus miracula perfecit. Qui verò dicunt, quod tanquam unus ex nobis, Sancti videlicet Spiritus, sit glorificatus efficacia, quasi non propriâ, sed alienâ magis & non quomodo Deum decet, usus, & quod gratiæ loco à Spiritu sancto assomptionem in Cœlos acceperit, justè virtuti hujus anathematismi subjacebunt.

Anathematismus decimus.

Pontificem & Apostolum confessioois nostræ factum esse Christum Scriptura dicit. Obtulit autem pro nobis semetipsum in odorem bonæ fragrantiæ Deo ac Patri. Si quis igitur Pontificem, & Apostolum nostrum, non ipsum quod ex Deo est Verbum, & caro & homo, nobis similis est factum, sed taoquam quendam hominem prætet ipsum, separatim ab eo, ex muliere oatum factum esse dicit: aut si quis Christum etiam pro selpso

ad Heb. 3 *Nestorius errabat consequenter circa Sacerdotiû Christi.*

A oblationem, & non magis pro nobis obtulisse dicit (non enim opus habuit oblatione, qui peccatum non novit) anathema sit.

Declaratio.

Modici quidem momenti indubiè Verbo ex Deo Patre genito sunt, quæ humana sunt, verumtamen ab illo non contempta, propter dispensationem. Cum enim secundum naturam Dominus esset omnium, demisit semetipsum in nostram naturam, formâ servi acceptâ, appellatúsque est noster Pontifex & Apostolus, humanitatis mensuris ad hoc illum vocantibus. *Obtulit autem semetipsum pro nobis, in odorem bonæ fragrantiæ Deo ac Patri. Unica quippè oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*, sicut scriptum est. At ignoro quomodo qui aliter sentiunt, non ipsum Dei Verbû hominem esse factum & Apostolum ac Pontificem confessionis nostræ appellatum, affirmant: sed quemdam præter ipsum separatim hominem ex sancta Virgine natum, Apostolum & Pontificem appellari, famulandique modo ad hoc muneris veoisse, & non magis pro nobis, quam pro seipso semetipsum Deo ac Patri obtulisse, id quod omnino à recta est & inculpata fide alienum. Peccatum enim non fecit. Qui vero superior est omni delicto, & prorsus expers peccati, oblatione pro se nulla opus habuit. Quoniam verò, ut apparet, prævaricantes duos iterum Filios excogitant, qui aliter sentiunt, necessariò positus est hic anathematismus,* ut veritatem perspicuam redderet.

ad Heb. 10. *al. palàm faciens eorum improbitatem.*

Anathematismus undecimus.

Si quis carnem Domini noo confitetur esse vivificam, & ipsius Verbi, quod ex Deo Patre est, propriam, sed taoquam alterius cujuspiam præter ipsum, secundum digoitatem qoidem, aut tanqoam qui Divinam dumtaxat inhabitationem sit adeptus, cum ipso conjuncti, & oon magis vivificam, sicut diximus, propterea quòd propria facta est Verbi, quod omnia vivificare potest, aoathema sit.

Declaratio.

Sanctum ac vivificum incruentúmque in Ecclesia celebramus sacrificium, non hominis alicujus nobis similis & communis corpus: consimiliter & pretiosum sanguinem esse, quod proponitur credentes, sed magis tanquam proprium vivificantis Verbi corpus & sanguinem accipimus. Communis enim caro vivificare non potest. Et hoc ipse Servator testatur, dicens: *Caro non prodest quicquam, spiritus est qui vivificat.* Quoniam enim Verbi facta est propria, ob eam caussam intelligitur, & est vivifica, sicut Servator dicit: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, etiam ille vivet propter me.* Quia verò Nestorius, & qui cum illo sentiunt, mysterij hujus virtutem temere dissolvunt, propterea, idque valde meritò, constitutus est hic anathematismus.

Incruentum sacrificium corporis & sanguinis Christi. *Ioan. 6.* *Ibidem.*

Anathematismus duodecimus.

Si quis non confitetur Verbum Dei caroe esse passum, carne crucifixum, & mortem carne gustasse, primogenitum ex mortuis factum, quemadmodum & vita est, & vivificans sicut Deus, aoathema sit.

Declaratio.

Impassibile quidem & immortale est Dei Patris Verbum. Ut enim excellentior est divina & inenarra-

bilis natura quàm quæ patiatur aliquid, ita & ipsa om- A
nia vivificat, & corruptionem ac quicquid contristare
solet, superat. Attamen licet Verbum ex Deo Patre
essentialiter hæc habeat, nihilominus carnem mortis
capacem sibi propriam fecit, ut per hoc quod passio-
nibus est obnoxium passiones illas pro nobis ac pro-
pter nos in sese susciperet, & nos omnes morte ac cor-
ruptione liberaret, suum ipsius corpus vivificans ut
Hebr. 2. Deus *primitiæque dormientium ac primogenitus ex mortuis.* Non enim communis homo est, separatim
ac seorsim, præter Verbum Dei, intellectus, qui pro-
pter nos pretiosam passus est Crucem, & mortem gu-
1. Cor. 2. stavit, sed ipse *Dominus gloriæ carne passus est*, se-
cundùm Scripturas. Quoniam verò qui vana sua &
impia dogmata, in rectam & inculpatam fidem insi-
nuare conantur, communem pro nobis hominem cru- B
cem sustinuisse dicunt, necessariò anathematismus hic
constitutus est, ut latentis in illis impietatis magnitu-
dinem demonstraret.

Ait igitur magna & sancta Synodus, ip-
sum qui est ex Deo Patre naturaliter
natus, Filium unigenitum, Deum verum
de Deo vero, lumen de lumine, per quem &
cum quo omnia fecerit Pater, hunc descen-
disse, incarnatum esse, & hominem factum,
passum esse, & resurrexisse tertia die, ascen-
disse rursus in Cœlos. Hæc nos sequi verba
debemus, his nos convenit obtemperare do- C
gmatibus, considerantes quid sit incarna-
tum esse, & hominem factum Dei Verbum.
Explicatio mysterii Incarnationis. Non enim dicimus, quòd Dei natura cõversa
vel immutata, facta sit caro; nec quòd in
totum hominem, qui est ex anima & corpo-
re, transformata sit; sed magis quòd carnem
animatam anima rationali sibi copulaverit,
Verbumque substantialiter, ineffabiliter, &
incomprehensibiliter, factus sit homo, &
nuncupatus sit etiam Filius hominis, non nu-
da tantummodò voluntate, sed nec assum-
ptione sola personæ; sed quòd diversæ qui-
dem naturæ in unum convenerint, unus ta- D
men ex ambabus Christus, & Filius non eva-
cuata vel sublata diversitate naturarum per
conjunctionem, sed quia simul nobis effece-
runt unum Deum, & Christum, & Filium,
id est, divinitas & humanitas, per arcanam
illam ineffabilemque copulationis adunatio-
nem. Itaque is qui ante sæcula omnia est
natus ex Patre, etiam ex muliere carnaliter
est procreatus in tempore. Non quia divina
ipsius natura ex sacra Virgine sumpsit exor-
dium, nec propter seipsam opus habuit se-
cundò nasci post illam nativitatem quam
habebat ex Patre, (est enim ineptum & stul- E
tum hoc dicere, quòd is qui ante omnia sæ-
cula est & consempiternus Patri, secundæ
generationis eguerit, ut esse inciperet:) sed
quia propter nostram salutem, naturam sibi
copulavit humanam, & processit ex muliere,
idcircò dicitur esse natus carnaliter. Nec
enim primùm natus est homo communis de
sancta Virgine, & tunc demùm inhabitavit
in eo Verbum: sed in ipsa vulva uteroque
virginali secum carnem conjunxit, & susti-
nuit generationem carnalem carnis suæ, na-
tivitatem suam faciens. Sic illum dicimus &
resurrexisse, non quia Deus Verbum in sua
natura passus sit, aut plagas, aut clavorum
transfixiones, aut alia vulnera susceperit
(Deus namque incorporalis extra passionem
est) sed quia corpus illud, quod ipsius pro-
prium factum est, sustinuit, ideò hæc omnia
pro nobis ipse dicitur passus. Inerat enim in
eo corpore quod patiebatur, Deus, qui pati
non poterat. Simili modo & mortem ipsius
intelligimus. Immortale enim & incorru-
ptibile est naturaliter, & vita, & vivificans
Deus Verbum, sed quia corpus ipsius pro-
prium, *gratia Dei*, (juxta Pauli vocem) *pro omnibus mortem gustavit*, idcircò ipse dicitur *Hebr. 2.*
mortem passus pro nobis: non quòd ipse
mortem esset expertus, quantum ad ipsius
naturam pertinet; (insania enim est hoc vel
sentire, vel dicere:) sed quòd (ut diximus)
vera caro ipsius mortem gustavit. Ita & re-
surgente carne ipsius, rursus resurrectionem
diximus, non quia in corruptionem ceci-
derit (quod absit) sed quia ejus resurrexit
corpus. Ita Christum unum & Dominum
confitemur, non tanquam hominem cum Ver-
bo coadorantes, ne divisionis quædam spe-
cies inducatur; sed unum jam & eumdem
adorantes, quia non est alienum à Verbo
corpus suum, cum quo ipse etiam assidet Pa-
tri. Nec hoc ita diximus, quasi duobus Filiis
assidentibus; sed uno cum carne per unita-
tem; quia si talem copulationem factam per
substantiam, aut quasi præpassibilem, aut
quasi parum decoram voluerimus accipere,
in id incidemus, ut duos Filios esse dicamus.
Necesse est enim discernere & discere homi-
nem separatim fuisse sola Filii appellatione
honoratum, & rursus Verbum, quod est ex
Deo in homine, in veritate Filium Dei. Sed
discernere in duos Filios non debemus unum
Dominum Iesum Christum. Neque enim
adjuvat rectam fidei rationem, licet nonnulli
copulationem (nescio quam) perhibeant per-
sonarum. Non enim dicit Scriptura, Ver- *Ioan. 1.*
bum Dei personam sibi hominis assumpsisse,
sed carnem factum esse. Id autem est osten-
dere, Dei Verbum similiter ac nos princi-
pium habuisse carnis & sanguinis, & corpus
nostrum propriè suum fecisse, & hominem
ex muliere processisse, non abjecta vel depo-
sita Deitate, aut generatione illa quam ha-
bebat ex Patre; sed mansisse etiam in assum-
ptione carnis Deum, quod erat. Hoc itaque
rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu
sanctos Patres fuisse comperimus. Ideòque
illi non dubitaverunt sanctam Virginem di-
cere *Theotocon*, non quia Verbi natura Dei-
tasque in sancta Virgine sumpsit exordium;
sed quòd ex ea natum sit sacrum illud cor-
pus, animatum anima rationali, cui sub-
stantialiter adunatum Dei Verbum carnali-
ter natum esse dicitur. Hæc igitur pro cha- *Hic est finis alterius Epistolæ Cyrilli ad Nestorium.*
ritate in Christo scribo tibi, quærens tan-
quam frater, & contestans coram Deo & ele-
ctis ejus Angelis, ut hæc nobiscum sentias,
simul & doceas, ut Ecclesiarum pax salva
servetur, & concordiæ charitatisque vin-
culum

culom indissolubile maneat Sacerdotibus Dei.

Sequuntur CANONES *ducentorum sanctorum & beatorum Patrum qui in Epheso convenerunt sub* THEOOOSIO *Imperatore, &* CÆLESTINO *Papa, Luciano Mantuano Monacho Casinensi interprete.*

CAP. I. *Vt qui cum Cœlestio aut complicibus sentiunt, deponantur.*

QVoniam autem oportebat & absentes à sancta Synodo, morantesque in urbibus & Provinciis ob aliquod impedimentum, seu Ecclesiasticum, sive corporeum, non igoorare quæ de ipsis sunt constituta, significamus saoctitati vestræ ac dilectioni, ut si quidem Metropolita Provinciæ, derelicta sancta & Oecumeoica Synodo, aut accessit ad illorum desectionis consessum, aut accederet in posterum, sive cum Cælestio seosit, aut senriet, ipse nibil ampliùs poterit agere adversùs Provinciæ Episcopos, ut qui jam inde à Synodo totius Ecclesiasticæ communionis expers sit factus, & prorsus inutilis: sed & ipsis Episcopis illius Provinciæ circumque vicinis Metropolitis recta sentientibus subjacebit, ut omnino dejectus sit à Sede Episcopatus.

A Synodo Ephesina recesserunt quidam numerò circiter triginta, qui deprehensi sunt Nestorij atque Cælestii sensa tenere. Fugerunt autem, nolentes unà cum Patribus Nestorium condemnare, quos sancta Synodus omni Ecclesiastica communione privavit, & Sacerdotij omne munus ademit. Hic est scopus hujus Canonis.

CAP. *Qui deficientibus à Synodo adhæserunt, Sacerdotio privantur.*

SI qui autem Provinciales Episeopi à sancta Synodo defecerunt, vel deficientibus adhæseruot, aut adbærere tentarunt, vel etiam postquam subscripserunt Nestorii depositioni, rursus ad desectionis consensum nihilominus recurreruot: istos placuit sanctæ Synodo penitus alienos esse à Sacerdotio, à graduque cecidisse.

CAP. III. *Restituuntur, qui à Nestorio sunt Sacerdotio prohibiti.*

SI qui verò ex Clericis in singulis urbibus aut regionibus à Nestorio & conspiraotibus Sacerdotio prohibiti suot, quod rectè sentirent, justum putavimus hos quoque proprium gradum accipere. In summa autem, Clericos Orthodoxæ & Oecumenicæ Synodo consentientes iubemus eis qui defecerunt, aut desecturi sunt, Episcopis oullo pacto aut ratione subiectos esse debere.

CAP. IV. *Qui cum Nestorio aut Cælestio sentiunt, deponuntur à Synodo.*

SI qui autem Clericorum defecerint, & ausi fuerint, vel privatim vel publicè, quæ sunt Nestorii aut Cælestii sapere, sancitum est à saocta Syoodo istos quoque depositos esse.

Pelagiani damnati cum Nestorio.

LIbet hic observare simul in eodem Concilio impugnatam fuisse causam Nestorii & Cœlestii Pelagiani monachi, hi enim consanguinei erant, ut initio hujus Synodi animadvertimus, & luculenter explicat Cassianus lib. 1. de Incarnatione cap. 2. & 3. Ut Pelagius volebat Christum hominem fuisse consecutum divinitatem in resurrectione meritis suæ passionis, itidem docebat Nestorius Christum hominem solitarium, meritis suis tandem consecutum fuisse conjunctionem quamdam cum Verbo, quâ etiam Deus diceretur, & ut Deus adoraretur, licèt reipsà talis conjunctio non differret ab illâ unione, quam sancti habent cum Deo per sanctificationis gratiam. Unde & Alardus Gazæus in commentario ad illud cap. 3. Cassiani de incarnatione, refert vocem hanc Nestorii fuisse, licèt illa eadem vox etiam Ibæ tribuatur in actis Concilii Calcedonensis *Ego Christe tibi non invideo quod Deus sis, quia si volo etiam Deus ero.* Unde consequens est tam Nestorium quàm Pelagium & sequaces adversatos fuisse mysterio Redemptionis humani generis & satisfactioni ejus pro peccato quæ fuerit valoris infiniti ex dignitate infinita personæ satisfacientis, quæ Deus erat, ad compensandam in rigore juris malitiam peccati infinitam ex infinita dignitate personæ offensæ quæ Deus erat. Sublata enim divinitate à Christo destruitur istud mysterium. Utrique ergo convenit quod expressiùs de Pelagianis scribit ibidem Cassianus, Christum venisse in hunc mundum non ad præstandam humano generi redemptionem, sed ad præbenda bonorum actuum exempla: evacuantes, inquit, quantum in ipsis fuit omne sacri adventûs donum & omnem divinæ redemptionis gratiam. Cum idem dicerent homines consequi posse vivendo, quod præstitisset Deus pro humana salute moriendo. Sic serpens variis artibus redemptionis mysterium illiusque fidem non desinit impugnare. Quia autem Nestorius in capite rem istam urgebat magis, Pelagius vero in membris ejus, pro diversis hæreticis haberi solent, quantumvis in doctrina convenirent. Jam autem Pelagius damnatus erat per Innocentium I. summum Pontificem, cùmque hoc sufficere deberet, ut controversia finiretur, nequaquam tamen acquiescebat, nec ejus sectarij, sed, Concilium petebant, sine quo se legitimè damnatos esse non putabant. Qua de re D Augustinus lib 4. contra duas epist. Pelagianorum; *Aut verò*, inquit illis respondens, *congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit: cùm potiùs rarissimæ inveniantur hæreses propter quas damnandas necessitas talis extiterit; multoque sint atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verùm istorum superbia, &c. Hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe Catholicum quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt saltem commovere conantur: cum potius vigilantia pastorali, post factum illis competens sufficiensque judicium ubicunque isti lupi apparuerint, conterendi sint; sive ut sanentur, sive ut ob aliorum salutem vitentur, adjuvante pastore pastorum*, &c. Quod ergo efflagitabant Pelagiani, hoc factum est in hoc Concilio, simul cùm Nestorio damnati sunt. Quod indicatur hic cùm damnatur Cœlestius maximus Pelagii defensor, ut propterea idem D. Augustinus librum scripserit de gratia Christi & peccato originali contra Pelagium & Cœlestium, utriusque errores eodem libro refutans, quod idem sentirent, nullius gratiæ interioris voluntatem commoventis necessitatem agnoscentes, nec Christum ob redemptionem quæ personam infinitæ digni-

Redemptionis mysterium impugnatum à Nestorio & Pelagio.

Concilia non semper necessaria.

tatis satisfacientem reqoirebat propter peccati infinitatem, sed ob exemplum mortuum fuisse. Quæ autem contra Pelagium examinata sunt in hoc Concilio, non extant amplius, & Gregorius Magnus epist. 14 lib. 5. registri acta Ephesina requirebat in quibus Pelagij hæresis damnata esset.

CAP. V. *Quos sancta Synodus condemnavit, restitui non debere.*

QVicunque autem ob turpia gesta sunt à sancta Synodo condemnati, vel à propriis eorum Episcopis, quibus præter Canones, Nestorius, qui nullum rerum discrimen habebat, & qui cum illo eadem sentiunt, restituere conati sunt in gradum vel communionem, aut conarentur, istos censuimus inutiles esse, & manere nihilominus depositos.

CAP. VI. *Contra turbatores gestorum in synodo.*

SImiliter autem, & si qui velint ea quæ de singulis per sanctam Synodum gesta sunt Ephesinam, quocunque modo movere, sancta Synodus ipsa decrevit, siquidem Episcopi aut Clerici fuerint, eos omnino à proprio cadere gradu: sin verò laïci, aut alii, sine communione permaneant.

DEFINITIO SANCTÆ ET Oecumenicæ synodi in Epheso, contra impios Messalianistas, hoc est, Euchitas, sive Enthusiastas.

Messalianita de quibus est videre c. 1. lib. 7. hist. tripart. Sisinnius.

VEnientes ad nos pientissimi & religiosissimi Episcopi Valerianus & Amphilochius proposuerunt in communi considerandum, de Messalianitis, hoc est, Euchitis, vel Enthusiastis, qui in Pamphylia versantur, vel quocunque nomine contaminatissima hæresis vocatur. At nobis considerantibus attulit pientissimus & religiosissimus Episcopus Valerianus schedulam Synodicam de illis compositam in magna Constantinopoli sub beatæ memoriæ Sisinnio. Quæ ubi lecta, ab omnibus probata est, quòd benè sit condita, rectèque habeat. Et placuit nobis omnibus & pientissimis Episcopis Valeriano & Amphilochio, & omnibus Pamphyliæ & Lycaoniæ Provinciarum pientissimis Episcopis, ut omnia quæ in Synodica charta contenta, robur habeant, & nullo modo prætereunda, ut solida sint, & ea quæ in Alexandria acta sunt, ita ut omnes qui per universam Provinciam hæretici Messaliani vel Enthusiastæ sunt, vel da ejus hæreseos morbo suspecti, sive clerici sive laïci sint, conveniantur, & siquidem anathematizaverint (juxta ea quæ in prædicta Synodo scripto pronuntiata sunt) in scriptis si clerici fuerint, maneant clerici, sin laici ad communionem admittantur. Quod si renuerint anathematizare, si Presbyteri vel Diaconi fuerint, vel in alio quopiam gradu Ecclesiæ, excidant & à clero, & a gradu & à communione. Laïci verò anathematizentur. Convicti quoque non permittantur habere Monasteria, ut ne zizaniæ diffundantur & crescant. Hæc ut sic agantur, omnes vires intendebant pientissimi Episcopi Valerianus & Amphilochius, cæterique reverendissimi totius Provinciæ Episcopi. Unde ad hæc placuit librum pollutæ illius hæreseos, qui dicitur Asceticon, anathematizari, quem attulerat religiosissimus & pientissimus Valerianus, utpote ab hæreticis compositum. Similiter si quid illorum impietatem sapiens apud plerosque inveniatur, etiam hoc anathema sit. Præterea dum conveniunt, quæ utilia & necessaria ad concordiam, & communionem, & dispositionem, manifestè scriptis commendentur. Si autem quæstio oborta de his,

Veteris Ecclesia disciplina & severitas in hæreticos.

quæ in hoc negocio sunt, & si quid difficile & ambiguum fuerit, quod pientissimis Episcopis Valeriano & Amphilochio, cæterisque per totam Provinciam Episcopis non probatur, admotis scriptis omnia excutere debent. Et si relicti fuerint pientissimi Episcopi vel Lyciorum vel Lycaoniorum, non relinquatur tamen Metropolitanus Provinciæ cujuscunque fuerit. In commentarios hæc referenda, ut si quid opus habent iis, inveniant, quò coram aliis ea diligentius exponant.

Hæreticorum res omnes & sermones discutiendi.

Enthusiastæ qui in Ephesino Concilio damnantur, ita dicti sunt quod dæmonis cujusdam afflatu correpti, vim illam Spiritus sancti præsentiam esse putant. Dicuntur & Euchitæ, id est, orantes quod semper & sine intermissione orandum esse putent. Horum quoque meminit D. August. lib. 1. de hæresibus ad *quod vult Deum* sub nomine Psallianorum, forsitan à psallendo ita dicti. Dicuntur & Messaliani ab Hebraica voce orationem significante, & Adelphiani ab Adelphio quodam eorum propagatore. Hi laborem manuum ut vitiosum, visa somniorum, ut Prophetias arbitrantur, nec prodesse nec obesse putant Eucharistiam, morbum erroris sui celant quantum possunt, & ubi convicti sunt negant impudenter. Letoius Melitinensis Ecclesiæ antistes divino vir ardens zelo, cum videret multa Monasteria speluncas potius latronum, pestem istam hausisse, ea incendit & lupos à grege abegit. Flavianus quoque Pontifex Antiochenus cum eos Edessæ versari videret, venenumque suum vicinis instillare, errorem tamen inficiari, Adelphium senem hujus sectæ delinivit ut ab eo disceret quæ erant eorum dogmata, ut refert Theodoretus l. 4. histor. Eccles. c. 10. dixit ille: Sacrum baptisma nullam afferre utilitatem, sed sedulâ oratione dæmonem expelli. Omnes enim qui eduntur in lucem ex primo parente trahere aiebat quemadmodum naturam, sic & dæmonum servitutem. His autem per sedulam precem fugatis advenire deinceps Spiritum sanctum, præsentiæque suæ sensibus nonnullis significationem dare, tum corpus perturbationum motibus liberando, tum animam ab inclinatione ad deteriora penitus avocando: itaut nec jejunio jam opus sit corpus coërcente, nec doctrinâ refrænante, sicque etiam apertè futura prævidere & Trinitatem contemplari. Hæc Theodoretus ex quibus videri potest Begardos in Concilio Viennensi cum Beguinis damnatos, non pauca ab illis mutuasse. Putat autem Scaliger Elenchi cap. 28. Euchitas ab Essæis propagatos fuisse, ductâ conjecturâ ex plerisq; communibus inter utrosque. Hunc refellit Petavius in notis super D. Epiphanium ad hæresim 80. post Serrarium in Minervali. Sed & Photius in Bibliothecâ num. 52. multa de iis refert. Inter alia. Fecit item decretum (de hoc ipso Adelphio hæretico) sacra & Oecumenica Synodus Ephesina, quæ & illum cum blasphemiis capitibusque hæreseos, quotquot in illorum libro Ascetico essent, detexit & anathemati subjecit. Vide etiam de iisdem in 4. classe tom. 2.

Nota.

EXEMPLAR LIBELLI SANCTÆ Synodo oblati ab Euprepio Episcopo Byzes & Archadiopolis, & Cyrillo Episcopo Cœlensi.

SAnctæ universali Synodo, gratia Dei & assensu pientissimorum Regum in Ephesiorum Metropoli congregatæ, ab Euprepio Episcopo Byzes & Archadiopolis, & Cyrillo Episcopo Cœlensi: Vetus mos viget in provinciis Europæ, quòd singuli Episcopi duos vel tres sub se habeant Episcopos, unde Heracliæ Episcopus sub se habet Heracliam & Panion: Episcopus autem Byzes sub se Byzen & Archadiapolim: Cœlensis verò similiter habet Cœlam & Callipolim. Porrò Episcop. Sabsadiæ sub se habet Sabsadiam & Aphrodisiadem. Itaque olim & ab initio Ecclesias illas duo Europæ Episcopi administrabant, & nunquam prædictæ

Episcopi Europæ singulatim alios sub se habuere Episcopos. Episcoporum Europæ authoritas.

civitates proprios acceperunt Episcopos. Sed aliæ quidem sub Heraclia fuerunt ab initio. Archadiopolis similiter sub Episcopo Cœlensi. Verùm quoniam nunc* Phriuclas Heracliæ Episcopus a sancta Synodo apostata factus, Nestorio & cum illo sentientibus se addixit (suspicamur autem, quòd numquam vel ipse ulciscens tanquam hostes, vel qui cum ipso Heracliæ Episcopatum administrant, veniant ad ordinandum Episcopos juxta veterem & roboratam consuetudinem in memoratis civitatibus, quæ nunquam proprios Episcopos receperunt) itaque priscos mores & consuetudinem, quæ olim & ab initio viguit, commoveri propter novitates cogitantes, oramus vestram pietatem definitionem pronuntiari de ea re à vestra sancta magnaque Synodo, proprioque signaculo eam roborari, ita ut neque nos Ecclesiis nostris privemur, in quibus plurimum laboravimus: neque mos jam longo tempore confirmatus a quopiam præmemoratorum commoveatur, fiantque bella & inordinationes maximè inter Episcopos Europæ. Cujus rei si compotes facti fuerimus, gratiam habituri sumus omnium Deo, qui hic vestram sanctitatem congregavit ad corrigendas Ecclesias orbis.

forte, Phritycleas.

Sancta & universalis Synodus dixit: Honesta petitio est pientissimorum Episcoporum Euprepii & Cyrilli, quam ostendunt oblati libelli. Unde & sanctis Canonibus & externis legibus, quia veteres consuetudines, nunc vim legis habent, nihil innovandum in Europæ civitatibus: sed juxta veterem consuetudinem gubernantur ab Episcopis, à quibus & olim, cum nullus etiamnum Metropolitanus, qui alicui sustulisset potestatem, neque postea futuris temporibus poterit aliquid a veteri consuetudine innovari.

Responsum Ephesinæ Synodi. Consuetudo vim legis habet.

Mutila quadam.

EXEMPLAR SUGGESTIONUM
de Cypri Episcopis in Concilio Ephesino.

POst consulatum dominorum nostrorum Flavii Theodosii decimum tertium, & Flavii Valentiniani tertium semper Augustorum, pridie Calendas Septembres Synodo congregata, gratia Dei, & edicto pientissimorum Christique amatorum Regum nostrorum in Ephesiorum Metropoli sancta Ecclesia, quæ dicitur Maria:

Reginus Episcopus sanctæ Ecclesiæ apud Constantiam Cypri, dixit: Quoniam turbant quidam sanctissimas Ecclesias nostras, oro ut libellus, quem in manibus gero, suscipiatur & legatur.

Reginus

Sancta Synodus dixit: Libellus oblatus recipiatur & legatur.

Sanctissimæ, gloriosæ & magnæ Synodo, gratia Dei, & nutu pientissimorum nostrorum Regum in Ephesiorum Metropoli, Dei observantissima congregatæ, petitio a Regino & Zenone & Evagrio Cypri Episcopis: Olim etiam sanctus Pater noster & Episcopus factus Troilus ab Antiocheno clero multa passus est, & pientissimus Episcopus Theodotus vim non vulgarem pertulit, atque adeò usque ad plagas, quas nec flagriones homines ferre deceat, illicitè, absurdè & illegitimè. Nam cùm propter aliam causam abiisset, illius verò felicem accepit finem, abusi abitione, vi cogere voluerunt, & subjicere sibi sanctos Episcopos insulæ contra Apostolicos Canones & definitiones sanctissimæ Nicænæ Synodi. Et nunc quia cognoverunt, quod beatus ex hac vita migravit, subornarunt magnificentissimum ducem Dionysium scribere mandata provinciæ Principi, & sanctissimæ Constantiensis Ecclesiæ clero: literæ publicæ sunt, quas & ad manum habemus & parati sumus eas vestræ sanctitati ostendere. Hujus gratia rogamus & petimus, ne permittatur hominibus nihil non audentibus ullam novitatem invehere. Olim & ab initio volentibus præter Ecclesiasticos Canones & constitutiones expositas a sanctissimis patribus in Nicæa congregatis imponere magnæ & sanctæ Synodo finitionibus ad nihil utilibus, Nam sicut

Zenon. Evagrius. Troilus. Theodotus.

Dionysius præfectus prætorio.

diximus, non appulisset hodie magnificentissimus dux Dionysius Ecclesiæ afflictæ curam habens, neque Ecclesiasticis rebus se immiscuisset, nisi à sanctissimis qui illic congregati erant, Episcopis & clero ipsorum deceptus, putasset eam Canonicam, quòd etiam præcepta ejus testantur, quam absque eorum consilio adversùs Episcopum Constantiæ Cypri Metropolis habuit. Oramus autem & has literas magnificentissimi ducis legi, & præcepta & omnia simul, quæ in hac tragœdia commissa & facta, ut ex ipsis cognoscat sancta vestra & magna Synodus intolerabilem vim factam. Etenim non vulgaris tumultus in tota metropoli ortus est. Præterea significamus vestræ sanctæ Synodo, quòd cum literis gloriosissimi ducis etiam diaconus sanctæ Antiochenæ Ecclesiæ missus est. Ideo obsecramus & ad vestra sancta genua procidimus, Canonica sententia etiam nunc, sicut initio à temporibus Apostolorum & constitutionibus & Canonibus sanctissimæ & magnæ Synodi Nicænæ illæsæ, & superior insidiis & potentia permansit nostra Cypriorum Synodus. Ita ut per vestram incorruptam & justissimam sententiam etiam vestra constitutione justitiam nobis fieri cupientes.

Reginus Episcopus Constantiæ Cypri subscripsi manu mea. Evagrius minimus Episcopus Solensis Cypri sanctæ Dei Ecclesiæ subscripsi manu mea, &c.

Sancta Synodus dixit: Memor sit sancta Synodus Canonis sanctorum Patrum in Nicæa congregatorum, qui conservat unicuique Ecclesiæ priscam dignitatem. Hic etiam memor sit Antiochiæ: docete igitur, an non jus ordinandi ex more veteri apud vos habet Antiochenus.

Zenon Episcopus dixit: Prius affirmamus, quòd nunquam vel adfuerit vel ordinaverit, neque in metropoli, neque in alia civitate, sed Synodus nostræ Provinciæ congregata constituebat metropolitanum, & oramus ut vestra sancta Synodus, sua sententia nobis consentiat, & hæc stabiliat, ita ut vetus mos sicut hactenus robur habuit, ita & nunc habeat, & nullam novitatem in nostra provincia fieri sinat.

Sancta Synodus dixit: Doceant & hoc pientissimi magistri, num Troilus ille sanctæ ac beatæ memoriæ Episcopus qui nunc requievit, vel sanctæ memoriæ Sabinus qui illum præcessit, vel qui ante illos venerabilis Epiphanius, ab aliqua Synodo ordinati fuerint?

Sabinus. Epiphanius.

Zenon Episcopus dixit: Et nunc memorati Episcopi, & qui ante illos sanctissimi Episcopi, & qui à sanctis Apostolis erant omner Orthodoxi, ab his, qui in Cypro constituti sunt, & nunquam locum habuit Antiochenus Episcopus, vel alius aliquis ordinandi in nostra provincia.

Sancta Synodus dixit: Rem hanc, quæ præter Ecclesiasticas constitutiones, & sanctorum Patrum Canones innovatur, & omnium libertatem attingentem, annuntiavit pientissimus Episcopus Reginus, & qui cum eo pientissimi Episcopi provinciæ Cypri, Zenon & Evagrius. Unde quoniam communes morbi majore egent remedio, eò quod majus damnum aderant: si non est vetus mos, quod Episcopus Antiochenus ordinat in Cypro (sicut libellis & propriis vocibus docuerunt pientissimi viri sanctarum Ecclesiarum in Cypro præsules, qui ad sanctam Synodum accesserunt) a nullo impetantur vel vim patiantur secundùm Canones sanctorum Patrum & veterem consuetudinem, sed per seipsos ordinationes pientissimorum Episcoporum faciant. Istud autem etiam in aliis diœcesibus & in omnibus provinciis servetur, ut nullus pientissimorum Episcoporum aliam provinciam, quę non antea & ab initio fuit sua, sub suam vel saltem eorum, qui sibi præsint, manum trahat, sed si quis apprehenderit, & suam fecerit, eam restituat, ut nec Patrum Canones prætereantur, neque sub Sacerdotii prætextu mundanæ potestatis fastum subintroducat, ne paulatim & clàm libertas amittatur, quam nobis donavit sanguine Dominus noster Jesus Christus omnium hominum libertas. Visum igitur est sanctæ universali Synodo, *Servari*

Episcopus non extra diœcesim suam ordinare potest.

unamquamque provinciam puram & nullam tyrannidem passum jus vetus & consuetudinem veterem: opus habente unoquoque Metropolitano, ut ad suam securitatem exemplaria actorum excipiat. Si autem quis veterem figuram contempserit, pœnam non effugiet. Et si quis his, quæ nunc decreta sunt, pugnantes literas attulerit, irritas esse decrevit sancta & universalis Synodus.

Ambigua est ista sententia Concilij: nec omnem litem sopivit, quare posteà initum sit concordatum quod continetur 38. Canone inter Arabicos, quo decernitur aliquod jus Antiocheno in Cyprenses. Ab initio enim illi subditi erant.

De ambitu Juvenalis Herosolymitani.

PErtinet ad eamdem Ephesinam Synodum molitio Juvenalis Episcopi Hierosolumitani ad obtinendum primatum totius Palestinæ contra jura Cæsariensis Metropolitani, eo prætextu quod ob frequentem ex toto orbe peregrinationem ad loca sancta majori esset in honore, & alias quasdam rationes. Cui cum Patres fere omnes consentirent, restitit Cyrillus summi Pontificis Legatus, volens cuique jura conservari ex Canonum Nicænorum præscripto. Acta Ephesina id tacent, quia non habentur integra, testimonium autem ea de re perhibet S. Leo epist. 62, ad Maximum Antiochenum Episcopum, his verbis. Subtrependi occasiones non prætermittit occasio. Et quoties ob incurrentes causas generalis congregatio facta fuerit Sacerdotum, difficile est ut improborum cupiditas non aliquid supra mensuram suam moliatur appetere. Sicut etiam in Ephesina Synodo, quæ impium Nestorium cum illo dogmate suo perculit, Juvenalis Episcopus ad obtinendum Palæstinæ principatum credidit se posse sufficere, & insolentes ausus per commentitia scripta firmare: quod sanctæ memoriæ Cyrillus Episcopus merito perhorrescens, scriptis suis mihi, quid prædicta cupiditas ausa sit, indicavit & sollicitâ prece multum poposcit, ut illicitis conatibus nullus præbeatur assensus. Nam cujus Epistolæ ad nos exemplaria direxisti sanctæ memoriæ Cyrilli, eam in nostro scrinio requisitam nos authenticam noveris reperisse. Ex quibus infert Baronius ad annum 431. Authoritatis esse Apostolicæ penitus abolere quæ à multitudine Episcoporum injustè decernerentur, cùm Pontifex Romanus præsideat Judex & vindex Sacrorum Canonum adversùs omnes qui eos labefactare tentarent. *Etsi enim*, inquit ibidem Leo, *diversa nonnunquam sunt merita præsulum, tamen jura permanent sedium*; & infrà, *Si quid sane ab his fratribus quos ad sanctam Synodum vice mea misi, præter id quod ad causam fidei pertinebat gestum esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis: quia ad hoc tantum ab Apostolica sede sunt directi, ut excussis hæresibus Catholicæ essent fidei defensores.*

In his tamen animadvertendum est, quod cùm dicit Leo Cyrillum ad se scripsisse de conatu Juvenalis in Ephesina Synodo, per se, intelligere voluisse Pontificem Romanum, qui tunc erat Cœlestinus. Mortuus est enim Cyrillus post tres menses à celebrato Concilio Ephesino, cùm nondum Leo esset Pontifex, eum Deo tamdiu in humanis relinquente, quantum opus esset ad dejiciendum Christi adversarium, ut sic vocaretur ad coronam quam per multos labores ac certamina varia de salva fide Catholica & conservata sarta tecta divinitate Christi, & ejus Matris sanctissimæ dignitate meritus esset. Si quis tamen vellet ad Leonem ipsum scriptam hanc Epistolam, ut qui ante Pontificatum magnâ polleret potestate in curia Pontificia Romani, non est quod magnopere vituperari possit.

SECUNDA PARS CONCILIJ EPHESINI.

Præcipuas epistolas Synodales exhibens.

EPISTOLA D. CYRILLI MISSA Nestorio Mense Mechir, qui AEgyptiis Februarius est, Indictione 14. & à Patribus Concilij Ephesini & Chalcedonensis impense commendata.

COmperi quosdam existimationi meæ detrahentes, apud reverentiam tuam, multa garrire, & id crebrò frequenterque agere & maximè tunc, cùm virorum illustrium atque prudentium præsto esse plurimos vident, & fortasse opinantes tuas aures delectari. Non adeò ex voluntate tales adversùm nos voces emittunt homines, nulla quidem in re à me prorsus offensi nec læsi, sed modestè a nobis clementerque convicti. Unus, quia cæcis vim, egentibusque faciebat: alter, quia supra matrem suam erexit gladium: alius, quia cum ancilla aurum rapuit alienum, & hac semper existimatione vixit, quam nullus inimicissimo suo optat evenire. Cæterùm talium hominum nullam omnino habeo curam, ne videar supra Dominum aut Magistrum, vel supra patres nostros mensuram meæ mediocritatis extendere. Neque enim fieri potest, ut aliquis maledicorum vitus & molestiam vitare possit, quamvis rectissimè vivat. Sed illi maledictionis & amaritudinis os plenum habentes rationem judici omnium reddituri sunt. Ego autem me converto ad id, quod me maximè decet, & te nunc quoque admonebo quasi fratrem in Domino, ut doctrinam verbi, & sensum fidei cautè & cum omni observatione facias semper ad populos, sciens planè, quod si quis ex his, qui in Christum credunt, unum duntaxat scandalizaverit, indignationi subjacebit ingenti. Sin verò non unus sit, sed multitudo decepta, tunc omni arte nobis utĕdum est, ut circumcidamus scandala, & illis, qui quærunt veritatem sanam rectamque fidei dirigamus rationem. Id autem facilè fiet, si pariter Patrum recensentes scripta sanctorum, eos plurimi faciamus: & nosmetipsos consulentes, si in fide consistimus, secundùm quod scriptum est, tum demum rectis illorum atque irreprehensibilibus institutis seorsus nostros animosque firmemus. Ait igitur sancta & magna Synodus ipsum, qui est ex Deo Patre naturaliter natus Filium unigenitum, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine (per quem & cum quo omnia fecit Pater) hunc descendisse, incarnatum esse, & hominem factum, passum esse, resurrexisse tertiè die, & ascendisse rursus in cœlos. Hæc nos sequi verba debemus, his nos convenit obtemperare dogmatibus, considerantes quid sit incarnatum esse, & hominem factum Dei verbum. Non enim dicimus, quod Dei natura conversa & immutata, facta sit caro, nec quod in totum hominem, qui est ex anima & corpore, transformata sit: sed illud magis quod, carnem animatam anima rationali sibi copulaverit Verbum substantialiter, & ineffabiliter & indeprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit etiam filius hominis, non nuda tantummodo voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quod diversæ quidem naturæ in unum convenerint. Unus tamen ex ambabus Christus & filius, non evacuata aut sublata diversitate naturarũ per cõjunctio-

Psalm. 15.

Matth. 18.

Quomodo fides sinceritas retineri debeat.

A nem, sed quia simul nobis effecerunt unum Dominum & Christum & filium, id est, divinitas & humanitas, per arcanam illam ineffabilemque copulationem ad vanitatem. Itaque is, qui ante secula omnia est natus ex Patre, etiam ex muliere carnaliter dicitur procreatus: non quia divina ipsius natura de Sacra Virgine sumpsit exordium, nec quod propter seipsam opus habuit secundo nasci post illam nativitatem, quam habebat ex Patre, est enim ineptum & stultum hoc dicere, quod is qui ante omnia secula est consempiternus Patri, secunda regeneratione eguerit, ut esse inciperet: sed quia propter nos & propter nostram salutem naturam sibi copulavit humanam, & processit ex muliere, idcircò dicitur natus esse carnaliter. Neque enim primùm natus est homo communis de sancta Virgine, & tunc demum inhabitavit in eo Verbum: sed in ipsa vulva, uteroque virginali se cum carne conjunxit & sustinuit generationem carnalem, B carnis suæ nativitatem suam faciens. Sic illum dicimus & passum esse, & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua natura passus sit aut plagas, aut clavorum transfixiones, aut alia vulnera (Deus namque incorporalis extrà passionem est) sed quia corpus illud quod ipsius proprium factum est, passum est, ideo hæc omnia pro nobis ipse dicitur passus. Inerat enim in eo corpore quod patiebatur, Deus qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipsius intelligimus. Immortale enim & incorruptibile est naturaliter, & vita, & vivificans Dei Verbum. Sed quia corpus ipsius proprium gratia Dei juxta Pauli vocem, pro omnibus mortem gustavit, idcircò ipse dicitur mortem passus esse pro nobis. Non quòd ipse mortem esset expertus, quantùm ad ipsius naturam pertinet (insania est enim hoc vel sentire vel dicere) sed quòd (ut suprà diximus) vera caro ipsius mortem gustavit. Ita & resurgente carne, ipsius rursus resurrectionem dicimus: non quia in corruptionem ceciderat (quod absit) sed quia ejus resurrexit corpus. Ita Christum unum & Dominum confitemur, non tanquam hominem cum verbo coadorantes, ne divisionis quædam species inducatur, sed unum jam & eundem adorantes: quia non est alienum à verbo corpus suum, cum quo ipsi etiam adsidet Patri. Nec hoc ita dicimus, quasi duobus filiis adsidentibus, sed uno cum carne per unitatem: quia si talem copulationem factam per substantiam, aut quasi impassibilem, aut quasi parum decoram voluerimus accipere, in id incidimus, ut duos filios esse dicamus. Necesse enim est discer- D nere, & dicere hominem separatum fuisse sola filii appellatione honoratum, & rursum, quod est ex Deo, & nomine & veritate, Filium Dei, sed discernere in duos filios non debemus unum Dominum Jesum Christum. Neque enim id adjuvat rectam fidei rationem, licet nonnulli copulationem (nescio quam) perhibeant personarum. Non dixit enim Scriptura, Verbum Dei personam sibi hominis adsumpsisse, sed carnem factum esse. Id autem est ostendere Dei Verbum similiter ac nos participatum habuisse carnis & sanguinis, & corpus nostrum propriè suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non abjecta nec deposita deitate, aut generatione illa, quam habebat ex E patre, sed mansisse etiam in adsumptione carnis Deum, quod erat. Hoc ubique rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos Patres fuisse comperimus. Ideo illi non dubitarunt sanctam Virginem dicere θεοτόκον, non quòd Verbi natura deitasque in sancta Virgine sumpsit exordium, sed quod ex ea natum sit sacrum illud corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei Verbum, carnaliter natum esse dicitur. Hæc igitur pro charitate in Christo scribo, quærens te tanquam fratrem, & contestans coram Christo & electis Angelis, ut hæc nobiscum & sentias simul & doceas, ut Ecclesiarum pax salva servetur, & concordiæ charitatisque vinculum indissolubile maneat Sacerdotibus Dei.

Aliàs prius.

D. CYRILLVS ALEXANDRINVS Episcopus, & Synodus Alexandrina, Nestorio, Deo amabili, & religioso fratri.

Cum Salvator noster apertè pronunciet: *Et qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus: & qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus:* quid nos faciemus, qui deposcimur à tua religione, ut te super Christum Salvatorem omnium diligamus? Quid enim nobis in die judicii subvenire poterit? aut quam satisfactionem reperire poterimus, ita diuturnum silentium prolatis a te contra eum blasphemiis continentes? Et si quidem te tantummodo læderes, docens ista vel sentiens, sollicitudo nobis minor existeret. Cùm verò totam scandalizaveris Ecclesiam, & fermentum insolitæ pravitatis, & novæ hæresis miscueris in populis, nec tantum ibidem positis, sed ubique existentibus (nam tuarum expositionum libri per cunctum vulgati sunt orbē) quæ super nostro silentio ratio ultrà, vel excusationis sermo sufficiat? Aut quomodo non necesse sit meminisse Christi Domini, sic dicentis: *Non putetis, quod venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium: veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam.* Nam cum læditur fides, parentum reverentia velut inutilis & periculosa despicitur, & amor erga filios fratresque vitatur. Ad postremum etiam super ipsam vitam mors potius à piis viris eligitur, *ut meliorem resurrectionem,* sicut scriptum est, *consequantur.* Ecce itaque te simul C cum sancta Synodo, quæ apud amplam urbem Romā congregata est, præsidente sanctissimo & reverendissimo fratre, & consacerdote nostro Celestino Episcopo his scriptis Synodicis, te jam tertiò convenimus, consilium dantes, ut à tam pravis abstineas distortisque dogmatibus, quæ & sentire dignosceris & docere: recipias verò fidem rectam, Ecclesiis per Beatissimos Apostolos & Evangelistas ab initio traditam, qui & oculis inspexerunt, & ministri Verbi fuisse monstrantur. Quòd si hoc religio tua facere distulerit, juxta dilationem, literis præfinitam sanctissimi & reverendissimi Consacerdotis nostri Romanæ præsulis Ecclesiæ Celestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum aut colloquium cum Dei Sacerdotibus & Episcopis obtinere. Non enim fas est (con- D temnere nos) Ecclesias ita turbatas, & scandalizatos populos, fidemque rectissimam violatam vel dissipatam: quin-etiam gregem, quem custodire debueras (si juxta nos amator recti dogmatis extitisses) Sanctorum Patrum vestigia pia consectans. Omnes itaque, quos propter fidem tua religio à communione removit, aut ab ordine suo deposuit, laicos & clericos, in nostram communionem recepimus. Non enim justum est eos tuis decretis opprimi, qui noverunt rectè sentire, qui etiam benè facientes, tibi prudētissimè restiterunt. Hoc idem namque in epistola, quam misisti ad præsulem amplæ Romæ sanctum & Coepiscopum nostrum Celestinum significare curasti. Non E autem sufficit tuæ religioni, solummodò fidei Symbolum confiteri, quod expositum est per idem tempus sancti Spiritus largitate, à venerando Concilio apud Nicæam congregato: hoc enim nec intellexisti, nec rectè interpretatus es: quinimo perversè, licet sono vocis ea verba protuleris. Sed consequens est, etiam jurejurando fateri te, quod anathematizes fidem tuam pollutam & prophana dogmata, sentias & doceas, quæ nos universi, sive per Orientem, seu per Occidentem Episcopi & Magistri, præsulesque populorum credimus & docemus. Apostolis autem ab Alexandrina tuæ religioni directis Ecclesia consensum præbuit, tam ea, quæ apud urbem Romam convenit, sancta Synodus, quam etiam nos omnes velut rectè, irre-

Matth. 10.

Ibidem.

Hebr. 11

Synodus Romæ celebrata.

Anatheti

Aliàs mi: ... Non satis est Christiano Symbolo utcumque subscribere.

A prehensibiliterque conscriptis. Subdidimus autem his literis nostris, quæ sentire oporteat & docere, & a quibus abstinere conveniat. Hæc est enim fides Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, cui cuncti consentiunt Orthodoxi per Orientem, Occidentemque Pontifices.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, &c. Sequentes itaque per omnia Sanctorum Martyrum confessiones, quas loquente in eis sancto Spiritu protulerunt, & intentioni, quæ est in eorum intellectibus, æquis vestigiis inhærentes, atque iter ambulantes Regium, profitemur quod ipsum unigenitum Dei Verbum, natum ex ipsa Patris essentia, de Deo vero Deus verus, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt, sive in cœlis, sive in terra, salutis nostræ causa descendens, ad exinanitionem sese dignatus est inclinare, B Incarnatus autem, & homo factus, id est, carnem de Virgine sancta suscipiens, eamque propriam faciens, nativitatem nostram ex vulva sustinuit, homo de muliere procedens, nec quod erat abjiciens. Nam licet factus sit in assumptione carnis & sanguinis, tamen etiam sic quod erat Deus, natura scilicet & veritate, persistit. Nec carnem itaque dicimus in naturam deitatis esse conversam, nec in substantiam carnis ineffabilem Dei Verbi essentiam commutatam; inconvertibilis etenim est & incommutabilis, idemque ipse juxta scripturas jugiter permanens.

Psal. 101.

Visus est autem & parvulus, sed & positus adhuc in cunabulis, & in sinibus genitricis Virginis constitutus, universam creaturam replebat, ut Deus genitori suo indivisus existeret: quod enim divinum est, sine quantitate, & sine molo cognoscitur, nec ullis C terminis continetur. Unitum ergo carni Verbum Dei secundùm subsistentiam confitentes, unum adoramus Filium, & Dominum Jesum Christum: non seorsim ponentes hominem & Deum, velut invicem sibi dignitatis & authoritatis unitate conjunctos: hoc enim novitas vocis est, & aliud nihil: nec item Christum specialiter nominantes, Deum Verbum, quod ex Deo est, nec alterum similiter Christum specialiter, qui de muliere natus est, sed unum solummodò Christum, Dei Patris Verbum cum propria carne cognoscimus. Tunc enim etiam juxta nos unctus est quamvis Spiritum dignis ipse contulerit, & non ad mensuram, sicut Beatus Evangelista Joannes asseruit. Sed nec illud dicimus, quod Dei Verbum velut in homine communi, qui de sancta Virgine natus est, habitarit, ne D Deum homo Christus habitatorem possidere credatur. Quamvis enim Verbum habitaverit in nobis, & dictum sit, in Christo habitare *omnem plenitudinem deitatis corporaliter*, attamen intelligimus eum, quod caro factus, non sicut in sanctis habitare dicatur, nec talem in seipso habitationem factam definire tentavimus, sed unitus juxta naturam, nec in carnem penitus commutatus, talem sibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad proprium corpus. Unus igitur est Christus Filius & Dominus noster, non velut conjunctione qualibet, in unitate dignitatis & authoritatis hominis habentis ad Deum: non enim potest unire naturas sola dignitatis æqualitas. Denique Petrus & Joannes æquales sunt alterutrum dignitatis, propter quod & Apostoli, & sancti E discipuli esse monstrantur, verumtamen uterque non unus est. Nec juxta collationem vel connexionem connexionis modum animadvertimus: hæc enim ad unitatem non sufficit naturalem nec secundum participationis affectum: sicut nos etiam adhærentes Domino unus cum eo spiritus sumus, imò potius conjunctionis nomen evitamus, tanquam non existens idoneum, quod significet unitatis arcanum.

Divina omni mole corporis carens.

Joan. 3.

Joan. 2.

Coloss. 2.

Dignitatis æqualitas naturas non unit. 1. Cor. 6.

Sed neque Deum aut Dominum Christum Verbum Dei Patris asserimus, ne iterum manifestius in duo dividamus unum Christum Filium & Dominum, ne in crimen sacrilegii incidamus, Deum illi seipsum facientes & Dominum: unitus quippe, sicut superius A diximus Deus Verbum carni, secundùm substantiam Deus quidem est omnium, & dominator universitatis: verumtamen nec servus est sibi ipse, nec Dominus: quia ineptum est, vel potius impium, hoc sentire vel dicere. Quamvis enim Deum suum Patrem dixerit, cum Deus sit etiam ipse natura, & de illius essentia, tamen nullatenus ignoramus, quod manens Deus, homo quoque factus est, qui sub Deo juxta debitam legem naturæ humanitatis existeret. Ipse verò sibi quomodo vel Deus poterit esse vel Dominus? Ergo sicut homo, quantum decenter exinanitionis mensuræ congruit, sub Deo se nobiscum esse disseruit. Hoc etiam quomodo sub lege factus est, quamvis ipse promulgaverit legem, & legislator ut Deus existeret, cavemus de Christo dicere: Propter adsumentem veneror adsumptum, & propter invisibilem adoro vi- B sibilem. Horrendum verò super hoc etiam illud adjicitis: qui susceptus est, cum eo qui suscepit connuncupatur Deus: qui enim hæc dicit, dividit iterum in duos Christos eum qui unus est, hominem seorsim in parte & Deum similiter in parte constituens. Evidenter enim * dividit unitatem, qua non alter cum altero coadoratur, aut connuncupatur Deus, sed unus intelligitur Christus Jesus Filius Dei unigenitus, una servitute cum propria carne venerandus.

Nestorius propter assumentem venerabatur assumptum.

Aliàs denegat.

Confitemur etiam, quod idem ipse, qui ex Deo Patre natus est Filius unigenitus Deus, licet juxta naturam suam expers passionis extiterit, pro nobis tamen secundum scripturas carne perpessus sit, & erat in crucifixo corpore propriæ carnis impassibiliter ad se referens passiones: gratia verò Dei pro omnibus gusta- C vit mortem, tradens ei proprium corpus, quamvis naturaliter ipse vita sit & resurrectio mortuorum. Nam ut mortem ineffabili potentia proculcaret, ac primus in sua carne primogenitus ex mortuis fieret & primitiæ dormientium, viamque faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, gratia Dei, sicut suprà dictum est, pro omnibus gustavit mortem, & tertio die resurgens expoliavit infernum. Ideirco quamvis dicatur, quod per hominem facta sit resurrectio mortuorum, tamen intelligimus hominem factum Verbum, quod ex Deo est, & per ipsum mortis imperium fuisse destructum. Veniet autem temporibus præfinitis, sicut est unus Filius & Dominus in gloria Patris, ut judicet orbem terrarum in æquitate, sicut scriptura testatur.

Necessariò igitur & hoc adjicimus: annunciantes D enim sicut secundum carnem mortem unigeniti Filii Dei, id est Jesu Christi, & resurrectionem ejus, & in cœlis ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in * Ecclesiis sacrificii veritatem. Sic etiam ad misticas benedictiones accedimus & sanctificamur, participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod absit) nec ut viri sanctificati, & verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut divinam possidentis habitationem, sed ut verè vivificatricem, & ipsius Verbi propriam factam: vita enim naturaliter ut Deus existens, quia propriæ carni unitus est, vivificatricem eam esse professus est. Et ideo quamvis dicat ad nos: *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis,* E *& biberitis ejus sanguinem:* non tamen eam ut hominis unius ex nobis existimare debemus, quomodo enim nihil juxta naturam suam vivificatrix esse caro hominis poterit? sed verè propriam ejus factam, qui propter nos Filius hominis & est, & vocatur. Eas autem voces, quas Salvator noster in Evangeliis protulit, non duabus subsistentiis aut in personis omnino partimur: non enim duplex est unus Christus & Deus solus, quamvis ex duabus diversisque rebus ad unitatem cognoscatur individuam convenisse: sicut homo quoque ex anima constans & corpore, non duplex sed unus potius est ex utroque.

Psalm. 66.

Aliàs Ecclesiasticis sacrificiis Eucharistiæ.

Joan. 6.

Humanas ergo, & divinas insuper voces ab uno

Aliàs dispulis. *Ioannis 14.* *Hebr. 1.*

Christo dictas animadvertentes rectè sentimus: cum A enim * de duobus dignissimè loquitur de seipso: *Qui me videt, videt & Patrem.* Et *Ego & Pater vnum sumus:* Divinam ejus ineffabilemque intelligimus naturam, secundum quam vnum est cum Patre suo, propter vnam eandemque substantiam, imago & character, splendorque gloriæ eius existens. Cùm verò humanæ naturæ mensuram nullatenus ignorans Iudæos alloquitur: *Nunc me quæritis occidere, hominem qui veritatem vobis locutus sum*, item non minus eum, qui in similitudine & æqualitate Patris est, Deum verum etiam in mensuris humanitatis ejus agnoscimus. Si autem necessariò creditur, quòd natura Deus existens factus sit caro, imo potius homo animatus anima rationali, quæ causa est, vt in ejus quilibet vocibus erubescat, si eas homine dignas effatus est? Si sermones B homini congruentes abjicit, juxta nos hominem fieri quis coegit? Cum verò se propter nos ad exinanitionem spontaneam misericorditer inclinarit, quam ob causam dignos exinanitione sermones effugerit? Uni igitur personæ cunctas eius in Evangelio voces adscribimus, uni subsistentiæ, verbi scilicet incarnati. Quia vnus est Dominus Iesus Christus, ut scriptum est.

Ioannis 8.

1. Corint. 8. *Hebr. 3.*

Appellatum verò Apostolum & Pontificem confessionis nostræ, tanquam sacrificantem Deo & Patri fidei nostræ confessionem, quæ à nobis ipsi, & per ipsum Deo & Patri incessanter offertur, iterum eum dicimus, qui ex Deo est secundum naturam Filius unigenitus, nec homini præter eum alteri Sacerdotij nomen & officium deputamus. *Factus est enim mediator* C *Dei & hominum, & reconciliator ad pacem, semetipsum Deo & Patri pro nobis offerens in odorem suavitatis.* Ideoque dicebat: *Sacrificium & oblationem noluisti, holocausta & pro peccato non tibi placuerunt, corpus autem perfecisti mihi: tunc dixi, ecce venio: in capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam.* Obtulit enim proprium corpus, non pro se, sed pro nobis in odorem suavitatis. Nam qua pro se oblatione vel sacrificio indigeret, ab omni peccato liber vt Deus existens? Quòd si *omnes peccaverunt, & egent gloria Dei*, secundum hoc quod sumus ad mutabilitatis excessum proniores effecti, & peccatis ægrotavit humana natura, ipse vero non ita, ideoque nos gloria ejus egemus, cur erit vltrà iam dubium, quòd agnus verus propter nos & pro nobis obtulerit; nul- D latenus impietatis crimen effugiet cùm nihil prorsus iste deliquerit, nec ullum fecerit omnino peccatum. Qua igitur ægrotabile, nullo suo extante facinore? Pro quo, si esset satis admodum convenienter offerret.

1 Timot. 2. *Ephes. 5.* *Psalm. 39.* *Rom. 3.*

De spiritu quoque cùm dicit: *ille me glorificabit*, hoc rectissimè sentientes unum Christum Dominum & Filium, non velut alterius egentem gloria confitemur à Spiritu sancto gloriam consecutum: quia spiritus ejus nec melior, nec superior illo est. Sed quia mira opera faciens, ad demonstrationem suæ deitatis virtute proprij Spiritus utebatur: ab ipso glorificari dicitur, quòd virtus sua vel disciplina quælibet unumquemque clarificet. Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus ejus, & intelligatur in persona proprietas, juxta id quod E Spiritus est, & non Filius, attamen alienus non est ab illo: nam Spiritus appellatus est veritatis, veritas Christus est: onde & ab isto similiter sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificavit Iesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus, natura Deus existens per suum spiritum virtutes efficiens ideoque dicebat: *de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Nequaquam verò participatione alterius idem spiritus sapiens aut potens dicitur: quia per omnia perfectus est, & nullo prorsus indigens bono. Nam paternæ virtutis & sapientiæ, id est, filij spiritus creditur: & ideo ipsa re & subsistente virtute virtus & sapientia,

Nota. *Ioannis 15 & 14.* *Ioannis 16*

A id est, Filij spiritus creditur: ideo ipsa re & subsistente virtute virtus & sapientia comprobatur.

Igitur quia Deum carni unitum juxta subsistentiam sancta Virgo corporaliter peperit, idcirco eam Dei genitricem esse confitemur: non quod Verbi natura existendi principium de carne sortita sit: *erat enim in principio Verbum, & Deus erat Verbum, & Verbum erat apud Deum:* & ipse est conditor seculorum, Patri coæternus & universitatis creator: sed, quod superius diximus, juxta subsistentiam sibimet uniens humanam naturam nativitatem sustinuerit ex ipsa vulva corporea, non quòd eguerit necessariò aut propter suam naturam nativitate ista, quæ est in extremis seculi facta temporibus, sed ut ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias. Et dum eum carni unitum mulier B edidisset, illa, quæ adversus omne genus humanum maledictio fuerat prolata, desineret, nec iam morti nostra corpora destinaret. Illud quoque, quod dictum est: *In tristitia paries filios*, ipse dissolvens, verum esse monstraret, quod Prophetæ voce prædixerat: *Absorpta est mors in victoria.* Et iterum: *Abstulit Deus omnem lacrymam ab omni facie eorum.* Propter hanc etenim causam dicimus eum dispensatori, & ipsis benedixisse tunc nuptijs, cum in Cana Galilææ cum sanctis vocatus Apostolis adesse dignatus est. Hæc sapere sumus edocti à sanctis Apostolis & Evangelistis, & ab omni scriptura divinitus inspirata, nec non & à beatis Patrum confessionibus veritate subnixis. His omnibus etiam tuam religionem concordare, & præter aliquem dolum vel fictionem consentire convenit. C Quæ verò religioni tuæ anathematizare necesse est, huic epistolæ nostræ subjecta sunt.

Maria Deum peperit. *Ioannis 1.*

Genes. 3. *1. Cor 15.* *Apoc. 7.* *Ioannis 2.*

1. Si quis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuel, & propter hoc ipsam Dei genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundum carnem, carnem factum Dei Verbum, secundum quod scriptum est: Et Verbum caro factum est) anathema sit, &c. *Quæ hic non repetemus, cum supra hi anathematismi duodecim dati sint, in quibus finem accipit hæc epistola vide supra.*

Nota ex hinc apparere plures fuisse errores Nestorij qui hic insinuantur. Nec enim hæc Synodus Alexandrina de ijs ageret, nisi Nestorius malè in iis sentiret. Quare errabat etiam circa Eucharistiam, circa sacerdotium summum Christi Domini, quin etiam circa Pro- D cessionem Spiritus Sancti à Patre & Filio. Quod habetur in actis Concilij Florentini sess. 7. Ut propterea Synodus Alexandrina primum, deinde Ephesina per hanc Epistolam illum emendare conatæ fuerint.

Plures Nestorij errores.

Unde ulterius non possum non mirari, stante hac Epistola ejusque approbatione, quo pacto Græci sustinere possint particulam illam symboli, qui à Patre *Filioque* procedit, esse contra intentum Concilij Ephesini, cum id fuerit ab ipsomet Concilio expressum. An Concilium approbans Epistolam illam Cyrilli & Synodi Alexandrinæ expresse mandantem Nestorio ut credat Spiritum Sanctum à Patre Filioque procedere, potuit aut voluit improbare idipsum in symbolo exprimi? Res est sanè digna quæ ponderetur, nec Theo- E doretus Græcis faveret in hac parte nisi Nestorio adhæsisset. Quid igitur de his alijs erroribus Nestorij non palam & pluribus invectivis actum est in Concilio? Certè dici potest de Nestorio quod de quodam quæstore Asiæ scribit Tacitus in Annalibus, magnitudine unius sceleris cætera obtegebat, de uno scelere præ alijs insigni sermo habebatur: ita præcipua Hæresis Nestorij cæteras multas obtegebat.

Notandū contra Græcos.

EPISTOLA NESTORII IMPROBATA in Synodo. Religiosissimo piissimoque comministro Cyrillo Nestorius in Domino S. D.

ADmitabilium litterarum tuarum contumelias, quas in me exprompsisti, tanquam medica quadam mansuetudine dignas, quibusque reipsa olim responderi queat, missas facio. Quæ autem sine magno periculo tacitus præteriri non possunt, ea, ne obscura indigestaque prolixitate contra verbositatem tuam decertans, fastidium generem, quanta fieri poterit orationis brevitate, edisseram. A sapientissimis autem dilectionis tuæ vocibus principium sumam, quas ad verbum quoque in medium adferam. Et quænam sunt igitur præclaræ illæ eruditarum literarum tuarum voces? sacra (inquis) & magna illa Synodus tradidit; Unigenitum Dei Filium ex Deo & Patre naturaliter genitum; Deum unique verum de Deo vero, lumen de lumine, per quem omnia Pater condidit, descendisse, & incarnatum, & hominem factum, & passum esse & resurrexisse. Hæc tuæ pietatis sunt verba, neque tua esse fortassis ignoras. Proinde & tu quoque à nobis fraternam de pietate admonitionem audias: & eam quidem, qua eximius ille Paulus ad dilectum suum Timotheum, non absque gravi obtestatione, alicubi utitur: *Attende*, inquit, [1. Timot. 4] *& lectioni & exhortationi & doctrinæ hoc enim faciens & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.* Quid, obsecro, illud, attende, sibi vult? hoc nimirum, quod sanctorum illorum traditionem obiter tantùm mollique brachio tegens, inscitiam venia dignam hauseris: Arbitratus es enim, Verbum Patri coæternum patibile ab illis traditum esse. Penitius, si ita videtur, illorum dicta introspice, & plano mox sensu comperies, divinum illum Patrum chorum nusquam docuisse, homousiam divinitatem patibilem esse: aut quæ Patri coæva est, recens natam esse; aut quæ templum solutum exuscitavit, exuscitatam esse. Quod si ad fraternam medicinam patientes aures attuleris, Sanctorum Patrum verbis in medium allatis, ea Sycophantia, quæ & Patribus & divinis quoque scripturis evidenter adversatur, te liberabo; aiunt ergo: credimus in Dominum nostrum Jesum Christum Filium ejus unigenitum. Observa hîc, quomodo Dominum, Jesum Christum, unigenitum, nomina utique, quæ humanæ divinæque naturæ ex æquo conveniunt, perinde ac fundamenta quædam substernentes, incarnationis, mortis & resurrectionis traditionem illius subjungant superstruantque: nempe quo communibus quibusdam nominibus utramque naturam significantibus propositis; neque ea, quæ filiationis & proprietatis sunt, scindantur; neq; ea rursum quæ naturarū sunt, propter filiationis singularitatem in confusionis periculum adducantur. Qua quidem in re Pauli authoritatem secuti sunt: hic enim Divinæ Incarnationis facta mentione eaque mox subjuncturus quæ passionis erant, primum τὸ Christus, nomen ut paulo ante dicebam, utrique naturæ commune ponit; ac doctrinam statim utrique ex æquo congruentem subvertit; ecquid ergo dicit? *hoc* (inquit) *sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem* [ad Phil. 2.] *Deo*, (singula enim persequi non attinet) *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis*: Quia enim mortis facturus erat mentionem, ne quis hinc Deum Verbum patibile esse colligeret, subjungit nomen hoc Christus, quod utramque patibilem, inquam, & impatibilem in unica persona denotat. Quo quidem nimirum Christus patibilis simul & impatibilis citra fidei discrimen concipi queat. Illud quidem secundum humanam naturam; hoc verò secundum divinam. Porro autem cùm multa hac de re disserere valeam, & maximè, quod sancti illi Patres de Christi œconomia verba facientes, non generationis, sed incarnationis tantùm meminerint, ipsam orationis brevitatem, quam statim in exordio promiseram, sermonis habenas adducere, & ad alterum dilectionis tuæ caput festinare sentio.

In eo autem non injuria te laudo, quòd distinctionem naturarum secundùm divinitatis & humanitatis rationem, harumque in una duntaxat persona conjunctionem prædicas; quodque Deum Verbum altero illo qui videlicet ex muliere est ortus, minimè indiguisse affirmas, & quod divinitatem tandem pati non potuisse, disertè pronuntias: hæc enim omnia & vera, & Orthodoxa, & variis omnium hæreticorum circa Domini naturas opinionibus quàm maximè adversa sunt.
B At verò utrum reliqua occultam aliquam & incomprehensibilem sapientiam legentium auribus inferant, id tuæ solertiæ fuerit dijudicare: mihi sane cum antecedentibus adeò non cohærere videntur, ut ea omnino quoque evertere existimem: etenim quem anteà neque patibilem, neque secundæ generationis capacem autumaveras, hunc ipsum rursum patibilem, nuperque nescio quomodo productum asseveras. Quasi verò quæ in Dei Verbum naturaliter conveniunt, ea templi, hoc est, corporis conjunctione penitus abolita sunt; aut parvi apud homines fieri debeat, templum illud nullo unquam peccato contaminatum, divinæque naturæ indissolubili nexu colligatum, peccatorum nostrorum causa & natum & mortuum esse; aut denique Domino Judæos ejusmodi oratione complectenti:
C *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: [Ioann. 2.] fidem habere non oporteat: ecce non dicit: Solvite divinitatem meam, & intra triduum exuscitabo illam, sed solvite templum hoc, &c. Rursum excurrere nonnihil hîc cupiens, sponsionis meæ memoria impedior. Dicendum est nihilominus aliquid, verùm id tamen, ut à constituta mihi brevitate non recedam.

Ubicumque igitur scripturæ Divinæ Dominicæ dispensationis mentionem faciunt, cùm incarnationem, tum ipsam quoque mortem & passionem non divinæ, sed humanæ Christi naturæ tribuunt. Quapropter si rem diligentius consideremus, sacra virgo non Deipara, sed Christipara appellanda erit. Audi quomodo Evangelia illud proclament: *Liber*, inquit, *generationis Iesu Christi, Filij David, Filij Abraham*: [Matth. 1.] Atqui
D perspicuum est, Deum Verbum non extitisse Davidis filium. Accipe, si placet, aliud hic testimonium: *Iacob*, ait, *genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus*. Perpende rursum aliam Evangelii vocem, veritatem hanc disertè confirmantem: *Christi*, inquit, *generatio sic erat, cùm esset desponsata Mater ejus Maria Ioseph, inventa est habens in utero de Spiritu sancto*. Quis autē ita desipiat, ut unigeniti Divinitatem Spiritûs sancti creaturam esse credat? Adde his illud quoque: *Erat mater Iesu ibi*: rursum: *Cum Maria Matre Iesu*; & illud: *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*; & illud: *De filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem*; & illud rursum de ejusdem passione: *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato condemnavit peccatum*: [Ioan. 2. / Act. 1. / ad Ro. 1. / ibid. 8. / 1. Cor. 15. / 1. Petri 4. / Luca. 2.]
E & illud rursum: *Christus mortuus est pro peccatis nostris*: & rursum: *Christo carne passo*. Denique: *hoc est*, non mea divinitas: *sed corpus meum, quod pro vobis frangitur*. Sunt aliæ innumeræ sententiæ, quæ divinitatem neque nuper natam, neque corporeæ perpessionis capacem esse, mortalium generi testatum faciunt, sed ipsam carnem quæ divinæ conjuncta est naturæ. Quare & ipse quoque Christus, Davidis Dominum & filium se nominat: *Quid*, inquit, *vobis videtur de Christo, cujus filius est? Dicunt ei: David; ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*. [Matth. 22. / Psal. 109.] Est itaque filius David secundùm carnem: secundùm Divinitatem verò ejusdem est Dominus.

Rectum

Rectum proinde Evangelicæque traditioni consentaneum est, ut Christi corpus Divinitatis templum esse confiteamur: illudque nexu usque adeo sublimi, divinoque & admirabili ipsi conjonctum esse statuamus, uti natura Divina ea sibi vindicet quæ corporis alioqui sunt propria. Verum propter eam, sive communicationis, sive appropriationis notionem, nativitatem, passionem, mortem cæterasque carnis proprietates divino Verbo adscribere, id demùm, mi frater, mentis est paganorum more verè errantis, aut certe vesani Apollinarii, & Arii aliorumque hæreticorum morbo, aut alio etiam graviori laborantis: nam qui appropriationis vocabulum ita detorquent, illos Deum Verbum lactationis participem, & succedanei incrementi capacem, & ob formidinem passionis tempore declaratam, Angelici præsidii indigum extitisse fateri oportet. Missa hîc facio circumcisionem, sacrificium, sudorem, famem, aliaque ejusmodi, quæ carni cohæserunt, nostrique causa eidem acciderunt. Quod si verò hæc eadem divinitati ascribere lubeat, & falsa erunt, & nobis veluti Sycophantis justæ damnationis causam adferent. Hujusmodi sunt Sanctorum Patrum traditiones; tales sunt sanctarum Scripturarum denuntiationes. Ad hunc modum de divinæ clementiæ & potestatis opibus Theologus disceptet. Hæc, inquit, Paulus ad omnes. *Meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus.*

Quod verò eorum, qui offensi sunt, curam amplecteris, rectè facis, & gratias habeo animæ tuæ, sedulò, quæ Dei sunt, meditanti, anxiamque rerum nostrarum curam gerenti. Interim à Clericis, qui ejusdem tecum sunt sententiæ, quique hoc loco, quòd Manichæorum hæresi infecti essent, à Sacra Synodo exauthorati fuerant, delusum te scias: Nam res Ecclesiasticæ quotidie apud nos crescunt & augentur; & quæ ad populum spectant, eos Dei beneficio sortiuntur successus ut qui multitudinem fortè intuentur, non possint cum Propheta non exclamare: *Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis.* (Isaia 11.) Ad Imperatores porrò quod attinet, illi propter dogmatis illustrationem, in summa lætitia vitam agunt. Et ut verbo concludam, contra omnes hæreses, cum Deo rectaque Ecclesiæ doctrina pugnantes, vocem illam apud nos quotidie ad effectum deduci comperias: *Promovit interim David & confortabatur; domus autem Saulis magis magisque attenuabatur.* (2. Reg. 3.) Hæc fraterno affectu fratri à nobis sint exposita. Si quis autem voluerit esse contentiosus, hic B. Paulum per nos clamantem intelligat: *Siquis*, inquit, *videtur contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* (1. Cor. 11.) Universam quæ tecum est fratrum societatem ego quique mecum degunt, plurimùm salvere jubemus. Semper incolumis pro nobis Deo supplices observandissime & piissime.

Vides in hac Epistolâ quot scripturæ locis sensa sua stabiliret Nestorius. (Nota.) Sunt hæretici Catholicorum simiæ. Quia Catholici ex scripturis probant dogmata vera, & illi ex scripturis falsam suam fidem adornant. Nam, ait Apost. *Ejusmodi Pseudo-Apostoli sunt operarij subdoli transfigurantes se in Apostolos Christi.* (2. Cor. 11.) Quid est, ut optimè Vincentius Lirinens. p. 1. commonitorii c. 37. *Transfigurantes se in Apostolos Christi?* proferebant Apostoli divinæ legis exempla, proferebant & illi: proferebant Apostoli Psal. auctoritates, proferebant & illi: proferebant Apostoli sententias Prophetarum, & illi nihilominus proferebant. Hinc hæreticos Sathanæ Christum tentanti ut se demitteret è pinnaculo templi, comparat. Nam sicut tunc caput capiti, ita nunc quoque membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli membris Christi. Perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, hæretici postremò Catholicis. Sed quid tandem dicunt? *Si*, inquit, *Filius Dei es mitte te deorsum*, idest; ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina & traditione dimitte. (Matt. 4.) Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem, unde probas, unde doces quod Ecclesiæ Catholicæ universalem & antiquam fidem dimittere debeam? statim ille, *Scriptum est enim.* Et continuo mille testimonia, mille exempla, mille auctoritates parat de lege, de psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus Novo & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreseos barathrum infœlix anima præcipitetur.

EPISTOLA COELESTINI PROBATA in Synodo.

Dilecto fratri Nestorio Cœlestinus. S.

POst impium illud profanumque sæpenumero condemnatum Pelagii ac Cœlestii dogma ab urbe semel proscriptum, Catholica fides aliquot vitæ nostræ diebus pacem obtinuit: Etenim ut primum Oriens & Occidens concordi sententia veluti telo quodam illos illorumque sectatores semel percussit: è vestigio sanctæ memoriæ Atticus egregius sanè Orthodoxæ fidei Doctor, verusque ea in re Beati Joannis successor, ita eos communis omnium Regis causa est insectatus, ut ne consistendi quidem spatium in eo loco reliquum illis faceret. Post illius verò è vita discessum, non vulgaris cura nos tenuit, anxiè expectantes, unum-ne eumdemque ille & muneris & fidei quoque successorem ex æquo sortiretur: quandoquidem quæ pulchra sunt, ea diuturnam moram facilè non ferunt: Plerumque enim usu venire solet, ut opposita alternis se vicibus excipiant. (Episcopi insignes Constantinopol.) Verùm post illius obitum sanctus Sisinnius, qui ipse quoque paulò post defuturus nos erat, nobis obtigit; vir profectò & vitæ sanctimonia, & fidei simplicitate clarus, ejusque quam cœperat religionis præco insignis. Legerat nimirum pia illa simplicitas & simplex pietas, magis timendum esse, quàm privatæ intelligentiæ acumini innitendum. Et alibi: Iti altiora curiosius inquirendum non esse. Et iterum: *Si quis aliud prædicaverit, anathema sit.* (Ad Gal. 1.) Sed hoc quoque è mundi hujus ærumnis sublato, simulatque sollicitudo nostra tantùm se intendisset, quantùm Dominus sinebat: nuntiorum mox istinc venientium narratio animam nostram magna lætitia perfudit; quam paulò post familiarium nostrorum, qui tuæ ordinationi interfuerant, relatio egregiè quoque confirmavit: hi enim ejusmodi testimonium tibi reddebant, cujusmodi illi dari conveniebat, qui aliunde in Episcopum allectus esset: in tanta enim æstimatione ætatem antea egeras, ut aliena quoque civitas te tuis invideret. Nunc contra verò tanta te turpitudine abominandum reddidisti, ut tui ex aliorum calamitatibus, à quanta peste liberati fuerint, facilè intelligant.

Quid ita iis de rebus quæstiones incœptare voluisti, quas vel cogitare blasphemia est? (Increpat Nestor.) Unde Episcopo in mentem venit, ut ea in vulgus spargeret, per quæ Virginei partus majestas, & reverentia graviter consauciantur? Meritò sanè blasphemi in Deum sermones priscæ fidei sinceritatem interturbare non debuerant. Quis unquam anathemate non dignus existimatus est, qui fidei quippiam apposuisset: vel ex ea quippiam sustulisset? Quæ enim plenè & planè nobis ab Apostolis tradita sunt, ea augmentum vel imminutionem non suscipiunt. Legimus in libris nostris nihil addendum, nihil adimendum esse, maximoque se pœnæ debito obstringere tàm eos, qui mutilant, quam illos quoque, qui assuunt. Præparavimus igitur cauterium & ferrum, siquidem vulnera quæ tolerari alioqui non possunt, maturè exscindenda sunt: Novimus enim magna vitia citra magnam molestiam, facilè curari non solere. Cæterùm inter multa impiè abs te prædicata, quæ Catholica Ecclesia aversatur, summopere deploramus, ea per te verba à Symbolo sublata esse, quæ totam vitæ salutisque spem nobis pollicentur.

Hoc autem ipsum quo animo feceris, id tuæ Epistolæ non dissimularunt. Quod vero & tuæ sint & abs te profectæ sint, id extra omnem controversiam est. Quas ideò quoque nunquam ad nostras manus venisse optaremus, ne tanti sceleris judices esse cogeremur. Omnium porro disceptationum tuarum rationes brevi oratione comprehendi queunt. Explicasti subinde te fusius, & multis strophis circumvagatus, tandem per diversos anfractus, ad impium animi tui scopum pertigisti. Novimus, quid ille caverit qui contentiones & verborum pugnas circa legem vitare jussit: sunt enim, ut ait, stultæ & inutiles. Jam quod stultum & inutile censetur, id ab omni utilitate procul abesse dubium nullum est.

Cum itaque frater noster Cyrillus alteris jam litteris ad sanam mentem te revocare enixè, ut scribit, studuerit: & post unam & alteram illius admonitionem, etiam nostra hæc, quam tertiam esse constat, increpatio accesserit, nisi nunc tandem, quæ perversè docuisti, per te corrigantur, in eamque viam primo quoque tempore redieris, quam se Christus esse palam est professus; imposterum & a nostro consortio, & ab omnium Christianorum cœtu alienum te fore, nihil quicquam dubites. Improbè & præter omnem spem in eum arma suscitasti, qui te tanquam fidum & cordatum servum familiæ præfici permisit. Miser; qui beatitudinis istiuscemodi ministerio promissæ jacturam jam feceris: Adeone escam opportuno tempore nullam præbes, ut eos quoque veneno perimas, quos ille proprio sanguine propriaque morte conquisivit? Venena namque sub labiis tuis ea meritò appellamus, quæ amaritudine & execratione plena adversus eum evomere non formidas, qui vere dulcis est. Quo sollicitudo abiit pastoralis? Bonus Pastor est qui ponit animam suam pro ovibus suis, Mercenarius est qui eas relinquit, & lupis objicit. Quid tu autem Pastor hic agis: quando

Malus Pastor. tu ipse lupi instar gregem disperdis? In quas tandem caulas Dominicus grex recipere se queat, cum intra ipsa quoque Ecclesiæ septa vulneretur? Aut qualis custodia satis tuta in posterum censeri valeat; cùm te custodis loco rapacem lupum experiantur? *Et alias*, inquit

Joan. 10. Dominus, *oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere*. Dominus alias se adducturum promittit: tu autem quas habes, disperdis. Quamvis interim obscurum non sit, cùm istuc usu venit, non tam oves interire Pastoribus, quàm Pastores ovibus. *Et vocem meam audient.* Cur hoc? *ut unum fiat ovile.* Ad illius ergo vocem unum coit ovile, ad tuam autem grex aut læditur, aut in fugam vertitur.

Durum sanè est & grave admodum B. Pauli verba quæ in Actis Apostolorum leguntur, in te convenire?

Act. 20. *Ego*, inquit, *scio quoniam post discessum meum intrabunt lupi rapaces non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.* Hæc abs te aliis dici malebamus, quam tibi ab aliis: docere enim, quæ dicimus, debueras non discere. Nam quis ferat Episcopum doceri, quando ipsum Christianno esse oporteat? Expende diligenter quò deveneris, in quam hæresim præceps abieris: in judicium vocaris, coargueris, accusaris; ecquid horum omnium Dei decet Sacerdotem? Duris dura debetur responsio, & dura rursum ultio, siqua tamen ea dici potest ultio, cum blasphemiæ solis verbis vindicantur. *Et infrà.*

Pontificis Ecclesiæ Alexandrinæ fidem & probavimus semper, & etiamnum probamus. Et tu itidem, siquidem nostra communione in posterum potiri desideras, per illum admonitus, eadem illa quæ nos, denuo sapias, mi frater: si qua, inquam, prudentia etiamnunc tibi reliqua est, iis omnibus execratis condemnatisque, quæ huc usque sensisti, confestim eadem illa, quæ illum prædicare intelligis, & tu quoque nostræ voluntati facturus satis, prædicare ne cuncteris, &c. Cæterùm ad Ecclesiæ Constantinopolitanæ Clerum cæterosque, qui isthic Christi nomine insigniti

A ti sunt, literas, quales necessitas exigebat, perscripsimus: Quo his minimè uninstructis commonefactique, siquidem in perversæ doctrinæ contumacia persisteris; neque illud ipsum, quod frater noster Cyrillus nobiscum docet, tu quoque docueris, intelligant a nostro te cœtu exclusum esse: Tibi enim nulla deinceps societas nobiscum esse poterit. Discant nihilominus & hoc exemplo præmuniti, qua ratione animæ suæ maturo deliberatoque consilio prospicere debeant. Quamobrem hoc tibi persuasum habeas velim, nisi de Christo Deo nostro ea docueris & tenueris, quæ & Romana, & Alexandrina, & universa Ecclesia Catholica tenet & docet, sanctaque magnæ Constantinopolis Ecclesia, usque ad tuum Episcopatum tenuit, & docuit; & perfidam illam novitatem, quæ ea divellere nititur, *10. dies dati Nestorio ad se retractandum.*

B quæ sacra Scriptura conjungit, intra decem dies, post hanc admonitionem ad te perlatam enumerandos, aperta scriptaque confessione detestatus fueris ac repudiaveris, ab universa Ecclesiæ Catholicæ communione quamprimùm te expulsum proscriptumque iri; & hoc nos planè facere, in animum induxisse. Quam nostri in te judicii formulam cum cæteris omnibus chartis & commentariis per Filium nostrum Possidonium Diaconum, cujus supra meminimus, ad sanctum Cyrillum memoratæ Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopum qui ea ipsa quoque de te fusius ad nos retulerat, transmisimus, ut noster hac in parte Vicarius efficiat, quo nostrum decretum & tibi & reliquis quoque omnibus fratribus patefaciat: Nam cùm aliqua de re communi deliberatio suscipitur, tunc omnes quid actum statutumve sit intelligere oportet. Datum 4. Id. Aug. Theodosio XIII. & Valentiniano III. *Cyrillus Vicarius Cel. Papæ.*

C

Imperatores Cæsares Theodosius & Valentinianus Victores, triumphatores maximi semperque Augusti Synodo. S. D.

CUm magnam omnium quæ è republica sunt curam habeamus, tum vero maximam illorum quæ ad pietatem religionemque conservandam pertinere arbitramur: per ea namque cætera quoque bona hominibus suppeditantur. Scripsimus proinde non multo ante de pietatia vestræ Synodo apud Ephes. Metropolim cogendà, eaque sacræ nostræ inservimus, quæ institutæ rei quam maximè convenire censebamus. Quia

D vero ordinis quenisque quam sacræ vestræ Synodi consultationes jure deposcunt, decentem quoque curam adhibitam oportuit, ne hanc quoque partem, quo undique tranquillitas adesset, prætermittendam existimavimus: Non arbitramur autem pietatem vestram, ut aliis pacem concilier, alterius cujuspiam extrinsecæ opis egere: siquidem ad nostrum erga religionem studium singularemque providentiam pertineret & hanc quoque non negligere.

Igitur Candidianum præclarissimum religiosorum domesticorum Comitem ad sacram vestram Synodum abire jussimus; sed eâ lege & conditione, ut cum quæstionibus & controversiis quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat (nefas est enim qui Sanctorum Episcoporum cata- *Officium Legati Imperatoris in Synodo.*

E logo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus sese immiscere) verum ut Monachos & sæculares ac cæteros denique omnes, qui hujus spectaculi causa vel eò nunc confluxerunt, vel inposterum fortè confluent, ab eadem illa civitate modis omnibus submoveat. (quandoquidem non licet illos qui omnino necessarii non sunt, sacrorum dogmatum examen aliquo tumultu impedire, & iis quæ cum tranquillitate à vestra sanctitate constitui definirique debent, obstaculum aliquod adferre) tum rursum ut diligenter prospiciat, ne qua gravior dissensio ex mutuo repugnandi studio coorta & sævæ tempestatis instar debacchata, sanctissimæ Synodi vestræ consultationem, exactioremque veritatis

indagationem quovis modo obturbet. Quo denique operam det sedulam, ut omnibus & singulis quæ dicuntur rite perceptis, singuli inoffensè quod visum fuerit in medium proponere, vel ab aliis propositum si opus id fuerit, refutare queant. Quo eâ tandem ratione, ubi per singulas propositiones exceptionesque inquisitio, citra ullam omnino turbam contentionemque habita fuerit, quod omnibus placitum probatumque erit, communi vestræ sanctitatis sententiâ constituatur decernaturque.

Ante omnia autem severe eidem Candidiano mandatum est, ut quam studiosissimè observet, ne quem ex sanctissimâ vestrâ Synodo reditum molientem aut iter ad exercitum nostrum affectantem aut ad alium quemcumque locum abscedere cupientem, prius inde abire permittat quam diligenti adhibita discussione, ea omnia decreta definitaque fuerint, quæ in disquisitionem venerant. Hinc ne ullam omnino aut Ecclesiasticam aut aliam qualemcumque controversiam undecumque natam vel motam, quæ ad propositam sancti dogmatis considerationem non pertineat, ante moveri sinat, quam eorum omnium quæ nunc in quæstionem vocata sunt, ambiguitate solutâ, ea quæ ad veritatis investigationem faciunt, exactissimo judicio discutiantur finemque Orthodoxæ religioni congruum sortiantur. Quin & hujusmodi quoque admonita sit vestra pietas, nempe serenitati nostræ visum esse, ut nulla omninò in sacrâ vestrâ Synodo aut etiam in publico Ephesiorum judicio pecuniaria aut criminalis causa adversus aliquem agitetur. Quod si quid hujusmodi extiterit, cuipiamve usu venerit, hujus integram cognitionem magnæ huic nostræ civitati reservatam volumus. Denique nec id quoque vobis clam sit, videlicet magnificentissimum Comitem Irenæum neque sanctissimæ vestræ Synodi consiliis, neque his quæ eximio nostro Legato Candidiano à nobis demandata sunt, ullatenus communicare debere: ut qui solius amicitiæ causâ cum sanctissimo piissimoque celeberrimæ civitatis hujus Episcopo Nestorio Ephesum profectus sit.

Nota in hac epistolâ quodnam munus & officium sit Legati ex parte regum in Conciliis, qui iis debeant interesse, contra hæreticorum nostrorum prætensiones, & qui ordo servandus ut in iis aliquid debitè promoveatur. Porro iste Candidianus infideliter se gessit, ut Cyrillus & omnes Catholici de illo merito conquerentur. Inter cætera de rebus gestis in Concilio mendaciter scripsit ad Theodosium, ut propterea damnationem Cyrilli & Memnonis seductus & sinistrè sentiens confirmaverit. Interclusit quoque vias ne epistolæ Patrum Ephesinorum, quibus eum de veritate rerum gestarum instruebant, pervenire possent, donec tandem fidum nacti hominem eumdem in mendicum ipso corporis habitu transformarunt; cui loco baculi præbuerunt arundinem quæ intus litteras Constantinopolim scriptas contineret, sicque licet serò eorum litteræ pervenerunt Constantinopolim.

Cælestini ad Synodum Ephesinam Epistola. Dilectis desideratissimisque FF. Cælestinus Episcopus in Domino, S. D.

SAcerdotum Concilium Spiritus sancti præsentiam declarat: Certum est illud namque (neque enim veritas ipsa mentiri potest) quod Evangelicis litteris proditum extat: *Ubi sunt duo aut tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum.* (Mat. 18.) Quòd si numero tam exiguo Spiritus sanctus non deest, quanto magis par est credere, ibi illum minimè defuturum, ubi tanta sanctorum multitudo convenerit? Etenim consessus ipse suapte natura sacer ac venerandus est: in quo utique magnæ illius augustæque Apostolorum Synodi, de qua in Actis legimus, (Act. 15.) reverentiam, gravitatemque quodammodo cernere licet. Ut is ergo nullo unquam tempore Apostolos deserebat, quem illi prædicandum susceperant; Aderat enim illis semper Dominus & Magister: imo verò ne tum quidem, cùm jam plenè edocti erant, Magistri sui ope destituebantur: Docebat ille, qui miserat: Docebat, qui, quid docerent, suggerebat: Docebat, qui se in suis Apostolis audiri affirmaret: ita neque cæteros quoque Domini Sacerdotes deseret. Quippe cum demandatæ prædicationis cura, propugnandæque ac propagandæ veritatis sollicitudo, quasi hæreditario quodam jure ad nos transmissa ad omnes pertineat: Omnes enim ubivis per universum terrarum orbem, illorum vice, nomen Domini prædicamus, hac curâ constricti tenemur: Etenim dum illis dicitur: *Ite, docete omnes gentes:* (Mat. 18.) non aliquod particulare, sed generale mandatum proponitur: siquidem ministerium, quod Apostolis in commune mandavit, hoc nos omnes explere voluit: Atque hoc fraternitas vestra diligenter observare debet. Cùm hæc igitur sic habeant, necesse est, ut Patrum nostrorum vestigiis convenienter insistamus, ut qui omnes in illorum laborem subintroivimus, & qui illorum honorem suscepimus, fidei quoque dogmata ab illis tradita, pro virili propugnare debemus: Quibus quoque jubente Apostolo, nullam novam doctrinam adjungere fas fuerit, sed traditam simpliciter conservare. Prout etiam non minus honorificum est Doctori, ministerio suo tradita custodire, ac propria subministrare.

Illi itaque fidei semina jactaverunt, nostra sollicitudo jacta custodiat; quo nostri Patris-familias adventus incorruptum multiplicemque fructum inveniat; cui soli utique Apostolorum messis, tanquam primæ & principis causæ assignatur. Etenim Paulus electis suis loquens, haud quaquam sat esse monet, sese plantare ac rigare, si Deus incrementum & ubertatem non impertiret. Quamobrem conandum, modisque omnibus enitendum est nobis, ut fidei dogmata nobis concredita, & per Apostolicam doctrinam hactenus conservata, porro retineamus: Neque enim hîc persona quæpiam privata, sed ipsamet nostra fides in jus vocatur: Armis spiritualibus accingamur, oportet: siquidem animorum bellum suscitatur, verborumque jacula torquentur, quo in Imperatoris nostri fide constanter persistamus: Beatus Paulus omnes vos eo in loco, ubi Timotheum manere jussit, hoc est Ephesi constitutos, commonefacit. Idem itaque locus, idemque doctrinæ scopus, idem quoque ministerii studium à nobis exigit. Id omnes agamus, huc omnes nostri tendant conatus; nempe ne, quod ipsis vetuit, diversum quidpiam sapiamus. Nullus quæstionibus verbosis & ad rem nihil facientibus intendat, sed ut ipse præcepit, omnes unanimes maneamus, unumque & idem sentientes. Quandoquidem hoc maximè conducit. Nihil autem per contentionem, aut ob inanis gloriæ ostentationem fiat: verum id potius optetur & curetur, ut anima una & cor unum sit omnibus. Quòd si fortè fides, quæ una est, adulteretur, universus consessus, unà nobiscum ob id laboret ac lugeat. Is in judicium vocatur, qui terrarum orbem judicat. (Christus impetitus à Nestorio.) Is humanæ correctioni subjicitur, qui terram commovet. Is, qui redemit omnes, iniquis calumniis impetitur. Vestra proinde fraternitas Dei armaturam assumat: nostis galeam, quæ caput vestrum tueatur. Intelligitis, cujusmodi lorica pectus vestrum communire debeat. Neque enim jam primùm Ecclesiastica septa vos suscipiunt magistros. Nemo ambigat, quin Deo, qui utraque facit unum, cooperante, armis depositis, tempestivè pax sit successura: causa enim, de qua agitur, ejus est naturæ, ut facilè seipsam vindicare queat.

At Ducis nostri verba, quibus per Episcopos suos nos alloquitur, rursum expendamus. *Attendite*, (Act. 20.) inquit, *vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo.* Hos autem Apostoli hortatus Ephesios, apud quos vestra sanctitas nunc conve-

A nis, audivisse legimus. Quibus igitur fidei doctrina cognita est, iis & vestra quoque doctrina manifesta fiat; & per vestram intelligentiam, eam venera ... assequantur, qua merito digni censentur. Quin illud etiam, venerandi fratres, neque præterire, neque patrum quoque incitare vos debeat; nempe Regis regum verba olim ab Apostolis prædicata, diuturnáque pace, ac pio studio hactenus conservata, nullis unquam tyrannorum machinis fuisse debellata; neque veritatis virtutem, ulla unquam sermonum falsitate potuisse extingui. Ante omnia autem illa vos præcipuè considerate, iterúmque atque iterum recolere decet, quibus Joan. Aposto. cujus reliquias præsentes honoratis, ad mutuam concordiam, dilectionemque hortatur: sed & communis quoque oratio ad Dominum fiat: Novimus enim quanta vis divinæ præsentiæ sit accessura, B tanta Sacerdotum multitudine, concordi animorum consensu, deprecante: quandoquidem tam vos ille movere, suoque Spiritu afflare potest, quàm duodecim illos Apostolos, dum illum rogarent, movisse afflavisseque legimus.

Sed quænam deprecantium Apostolorum extitit petitio? non alia sanè quàm ut acciperent vim, Verbum Dei cum fiducia loquendi; pérque illius virtutem, magna mirabiliaque operandi: & utriusque Christo Domino nostro largiente facultatem acceperunt. Et nunc, quæso, quid aliud sanctæ vestræ Synodo expetere convenit, quàm ut adsit fiducia, Verbum Domini intrepide loquendi, constanterque, quæ dederit prædicare, retinendi? Porro autem Spiritu sancto, sicuti scriptum est, repleti, etsi diverso ore, unum tamen idemque loquebantur; id nimirum, quod Spiritus sanC ctus suggerebat, qui etiam magnum illis omnibus animorum robur addebat. Atque isthæc, ut Apostolus ait, legem scientibus expono: prudentiam enim hic loquor inter perfectos. Decertate proinde pro fide Catholica, & Ecclesiasticorum paci suppetias ferre; si quidem præsentibus & futuris æque ac priscis dictum est: Rogate & custodite, quæ sunt ad pacem Hierusalem. Misimus ad vos Arcadium & Projectum Episcopos, & Philippum Presbyterum sanctos Fratres, unanimesque ac probatos nostros comministros, qui nostra in secura suscepta, actis vestris interierunt, quæque à vobis sunt constituta, suo calculo denuo confirmabunt. Non dubitamus autem, quin sanctitas vestra illos ad communem consensum, sententiæque dictioD nem sit admissura. Quæ verò decreveritis, ea pro omnium Ecclesiarum tranquillitate habeantur definita decretaque.

Legati Papæ plures ad Synodum.

EXEMPLAR EPISTOLÆ IOANNIS Comitis Sacrensis, scriptæ ab Epheso ad Reges, qua docet, quid egerit, ubi Synodum convenerit Ephesinam, & præsertim, cur sanctissimos Episcopos Cyrillum, & Memnonem capere voluerit.

Facientia hac ad argumentum Ephesini Concilii, & ad superiorem historiam Liberati.

QVum sciam conducibile pietati, si divinis Scripturis commendentur omnia, quæ juxta purissimæ Celsitudinis tuæ mentem pro virili feci, hinc quæ sint acta, discetis. Pridie quam hæ literæ darentur, laE bore magno, accelerationeque mira in Ephesiorum civitatem perveni. Advenissem autem citius, nisi maximis negociis impeditus fuissē, quæ vestræ magnitudini adfuturus (Deo propitio) coram recensebo. Statimque sanctissimos Episcopos, qui hinc & inde convenerant, reverenter salutavi. Propter discordiam autem, quæ intercedebat inter eos, partes accersere conveniebat. Turbatis autem omnibus, Cyrilloque & Memnone se munientibus, per meipsum iis qui convenerant, denunciavi, & iis qui aberant, manifestavi, ut sequenti die absque ulla mora omnes in diversorio meo confluerent. Porro ne conflictus quidam fieret, promiscue ipsis convenientibus (metuendum enim &

Cyrillus & Memnon Episcopo

A hoc erat propter ferociam, quæ nescio unde illis acciderat) ingressus, ordinem distribui. Præsente autem Nestorio, fere cum ipsa aurora, & Joanne pientissimo Episcopo, advenit etiam Cyrillus cum omnibus pientissimis Episcopis. Solo autem Memnone absente, magna turbatio tumultusque exoriri cœpit, dicentibus iis, qui cum Cyrillo venerant, Nestorii qui ab ipsis depositus esset, ne aspectum quidem ferendum esse: nihilominus tamen convenientibus divinarum scripturarum lectionem fieri volebat. Affirmabant autem ii, qui Cyrillo favebant, lectionem divinarum & terribilium scripturarum absque Cyrillo non habendam, neque præsente Nestorio, neque his qui ab Oriente venerant, sanctissimis Episcopis. Et ob hoc magna facta seditio est, imo prælium & pugna. Eadem quoque & sanctissimi Episcopi, qui Joanni pienB tissimo Episcopo adstabant, contendebant, dicentes, Cyrillum non oportere divinarum literarum lectioni interesse, ut pote & illo cum Memnone ab ipsis deposito. Fiebat igitur super hac re contentio. Jam autem maximo diei intervallo exacto, operæpretium existimavi, absque Cyrillo & Nestorio cæteris patefacere Regias sententias, quandoquidem commemoratis illis neque scriptæ essent à mundi Dominis. Verum renuebant & hoc pientissimi Episcopi, qui cum Cyrillo venerant, nolebantque etiam his qui cum Joanne advenerant, præsentibus aures præbere, eo quod dicebant eos illegitime Cyrillum & Memnonem deposuisse. Vix igitur potui persuasione & vi (siquidem vera dicere oportet) sequestratis Nestorio & Cyrillo, inducere omnem Synodum, ut Regium rescriptum audiretur. Igitur congregatis omnibus Augustarum liteC rarum lectionem feci, in quibus depositi sunt Cyrillus & Nestorius, & Memnon. Quum autem hi, qui cum Joanne pientissimo convenerant, lectionem amicè susciperent & approbarent, audiverunt à gravi auditorio, depositionem Cyrilli & Joannis illegitime factam. Cæterum ne major fieret seditio, Nestorium quidem custodiendum suscepit Candidianus Comes * convivarum domesticorum, qui omnibus consiliis & operibus meis interfuit. Cyrillum autem & ipsum custodiendum tradidi circumspecto Comiti & præposito quartæ scholæ. Memnon vero, ut prædixi, aberat. Unde missis dispensatore & lictore ac Protodiacono sanctissimæ Ephesiorum Ecclesiæ, ei manifestavi quod depositus esset. memoratus Memnon cum prædiD ctis, fidem dedit eis, se suo periculo cum omni securitate Ecclesiasticas pecunias servare. His in hunc modum actis, quoniam oportebat me & precibus vacare, descendi in sanctissimam Ecclesiam. Cognoscens autem Memnonem agere in Episcopio, mitto ex ministris meis Primicerium nobilium Palatinorum ad ipsum, ut ad me veniret, ut discerem, num omnino ad me accedere renueret. Verum ipse absque mora advenit, & reprehensus à me, quare mane non venisset, dixit, ægritudine se deprehensum esse, & propterea non adfuisse. Ne ferret autem alias meas admonitiones vel consilia, prævenit sermones meos, & in meam irrupit domum. Traditur igitur & ipse Jacobo circumspecto Comiti custodiendus, & a Scutariis nobilibus, & reverendissimis Palatinis. Hæc primo die à me facta sunt. Quoniam autem & de pace pientissimis EpiE scopis sermonem habere oportebat, ne hæreses & schismata in Orthodoxa religione fierent, proinde quanta potui diligentia, ei negocio me accommodavi, & posthac operam daturus, modo placeat & melioribus, & pietati consonum sit, & recta mens sit Domini mundi. Quod si pientissimos Episcopos videro implacatos & non reconciliabiles, nescio unde in hanc rabiem & asperitatem venerint, & si quid amplius factum fuerit, quam primum vestræ amplitudini significabo.

Vel nobilium.
Cyrillus incarceratur, cur?

Exemplar Relationis Orientalium ad Reges adversùs Divum Cyrillum & hujus Anathematismos.

MEritò quis dixerit, nostri seculi homines, qui tuo imperio gubernentur beatiores iis, qui ante nostram ætatem fuere. Vestra enim pietas inter innumeras totius orbis curas, eam quam religionis pietate gerit, omnibus aliis præposuit. Magis autem veneratur laudatissimum vestrum imperium ea, quæ Dei sunt, quàm omnia quæ super terram. Quoniam fides in illum vestras cogitationes & opera moderâs, cum vestra pietate in omnibus honestis cooperatur. Hæc ita certò se habere semper quidem ex his, quæ contingunt, didicimus, isto autem tempore maximè certi sumus. Postquam enim inexpectata Sacerdotum exorta sunt disturbia, singulis simul a se invicem dissidentibus, & commune hoc nostrum consistorium commotum est. Ægyptio orbem (id quod semper solitus est) conturbante, vestræ pietatis oraculum per magnificentissimum & gloriosissimum Comitem generalem largitionum Joannem allatum, omnium vanas choleras restinguere sufficiens fuit, si quidem modesti esse voluerimus. Illud autem maximum, quod vestra Majestas literis cavit tollenda offendicula a quibusdam excitata. Utendum autem canone & regula, qua olim à Patribus in Nicæa fides exposita est, quæ etiam nihil diminutum vel superfluum continens compendiariam salutem concedit, verbis paucis comprehendens omnia, quæcunque divinæ Scripturæ tradiderunt, & eliminans seductorum, & novas nobis tradere volentium opiniones. Quapropter acceptis litteris vestris, cùm vidissemus mentem vestræ Majestatis rectæ Patrum fidei convenire, operam dedimus, ut confestim ejicerentur Capitula contra Evangelicam & Apostolicam doctrinam, à Cyrillo exposita, in quibus omnes & qui nunc sunt, & qui olim fuere, sanctos anathematizare ausus est. Quam autem nupero tempore turbulenter Episcoporum præsentia conspirationem fecit, multorum inexperientia, & aliquorum morbo olim quidem latente, nunc autem impudenti circumcursatione manifestato, authoritate Synodali stabilire attentavit. Hæc autem sicut vestra Majestas, etiam pientissimus sanctissimusque Pater noster & Episcopus Acatius, scriptis sanctam Synodum docuit, Apollinarii impietatem contingunt. Optimè enim scit vir ille decem & centum annos natus, qui omnem ætatem in Apostolicos sudores insumpsit & plurimis Synodis interfuit, quod Apollinarii asseclas vicinos semper habuit. Unde facilè deprehendere potuit, quod prædicta Capitula pravam illam opinionem saperent, & jam deceptos Episcopos, & illi subscribere sinentes. Oravimus igitur una cum Joanne magnificentissimo Comite, ut ab Orthodoxa fide ejicerentur & alienarentur, & se subscriberent Orthodoxæ fidei patrum in Nicæa congregatorum. Et cùm non possent propter malam ipsorum præjudicationem factam, coacti sumus apud eos sinceram illam & rectam confiteri fidem & illi subscribere, ejicereque legitima confessione superfluam illam ab impiis opinionibus refertam Capitulorum expositionem. Sufficit enim parvorum illorum verborum rectæ fidei confessio ad redarguendum omnem hæreticum errorem. Neque enim prædicta Patrum fides contempsit ea, quæ de unigeniti deitate recensentur, sed consubstantialem prædicans, immobiles fidelium mentes servavit, & Arrianorum hæresim sustulit, deque dispensatione exactas definitiones tradidit. Tunc inconvertibilem & incommutabilem deitatem unigeniti nos docuit, & non purum hominem esse Dominum nostrum Jesum Christum, sed verè Filium Dei credendum prædicavit, congrua divinis sanctisque Scripturis confirmans. Unde & nos illos sequentes, fidei & expositioni confessionis nihil

Cyrillus odiose dictus Ægyptius. — *Fides Nicæna.* — *Acatius Episcopus annorum 110.* — *Nova antidota adversus nova venena necessaria sunt.*

A adjecimus, nihilque ademimus, contenti in omnibus sanctorum Patrum expositione. Quoniam autem, ô pientissimi Reges, percipimus post hanc firmæ fidei consonantiam, etiam de sancta ac Dei genitrice Virgine, vestræ excellentissimæ pietati innotuisse. (Hoc enim Joannes ille magnificentissimus & gloriosissimus Comes annuntiavit, idque divino petito auxilio. Majus enim fuerat, quàm ut talia homines attentarent) nota facimus vestræ pietati, quæ ex divinis Scripturis edocti sumus confessione nostræ infirmitatis excludere, & hæc inserere volentes inter ea, quæ super hominem esse consideravimus. Igitur fatemur Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, Deum perfectum, & hominem perfectum, ex anima rationali & corpore, ante secula quidem ex Patre genitum, B novissimis autem diebus ex Maria Virgine secundùm humanitatem: consubstantialem ipsum patri secundùm deitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum unio facta est. Idcirco unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Juxta hanc inconfusæ unionis sententiam, confitemur sanctam Virginem Dei genitricem, eò quod Verbum Incarnatum & inhumanatum est, & ex illius conceptione univit sibi templum ex ipsa adsumptum. Hæc cùm didicerimus a viris Theolog. Evang. & Apostolis, & Prophetis & piæ fidei doctoribus sua tempestate claris, tanquam in compendio exposuimus. Oramus autem & obsecramus vestram majestatem, piam religionem (quæ corrumpi videtur morbo ab Ægyptiacis Capitulis invecto) more solito C defendere, & omnibus præfectis sanctarum Ecclesiarum Sacerdotibus * edocere dignetur, ut explodant Capitula à prædicto Cyrillo, magna Ecclesiarum jactura & fidei Catholicæ introducta: solique subscribant sanctorum Patrum in Nicæa congregatorum confessioni. Neque enim aliter pax in Ecclesiis Dei triumphabit, nisi ejecta fuerit impia illa expositio.

Imperatores addicti Cyrillo. — * *Edocere.*

MANDATVM, QVOD SYNODVS dedit legatis Constantinopolim proficiscentibus, ut Orientales judicarent, Cyrillum verò & Memnonem sanctos Episcopos à condemnatione, ac depositione D liberarent.

PHILIPPO PRESBITERO DEI, & amantissimo & colendissimo, sanctissimi & pientissimi Archiepiscopi Apostolicæ sedis, magnæ Romæ Cœlestini Vicario, & pientissimis & sanctissimis Episcopis, Arcadio, Iuvenali, Flaviano, Firmo, Theodoto, Acatio, Evoptio, sancta & universalis Synodus, quæ gratia Dei & edicto pientissimorum Regum in Ephesiorum Metropoli congregata in Domino salutem.

Romæ sedes Apostolica. & primus Episcoporum.

ADmoniti à pientissimis Christique amantissimis E Regibus ut mittantur Legati pro toto orbe, qui propter eos qui nobiscum in Ephesiorum urbe congregati sunt, anxius est, unanimi calculo decrevimus, & legationis provinciam (ut pro recta fide & pro sanctis Fratribus) sanctiss. & Dei amantiss. Archiepiscopo Cyrillo, & Dei amantiss. Coëpiscopo Memnoni injunximus. Utrorumque autem securitatis, & vestrorum & nostrorum habentes curam, hoc mandatorium diploma instruximus: ut & sciatis, propter quæ nos miserimus, & vestra pietas cognoscat, quod nihil præter hæc facere debeatis. Ante omnia igitur sciat vestra sanctitas, quod cum Joanne Antiocheno & cum apostatarum Concilio communionem nullo modo habere debeatis, eo quod noluerunt nobiscum deponere impietatis præconem Nestorium, sed illi usque ad abi-

tionem vestram patrocinati sunt, ausi contra omnes Canones condemnare sanctissimum, Deique amantissimum Archiepiscopum Cyrillum, & sanctissimum Deique amantissimum Episcopum Memnona. Praeterea usque ad id tempus in Nestorij dogmatibus defendendis anxij sunt. Sunt item inter eos Caelestiani & depositi, audentque totius orbis Synodum haereticam appellare. Jam si necessitas quaedam se obtulerit, adeundi Regem pientissimum, quoniam dicto amatoris Christi & pientissimi pro viribus obediendum est: si noluerint praedicti subscribere depositioni Nestorij, per libellos veniam petere a sancta Synodo super iis, quae temerè in nostros praesides adoriserunt, anathematizareque Nestorij dogmata, & abjicere eos qui eadem cum illo, vel sapiunt, vel sapuere, denique & laborare nobiscum, ut restituantur nobis sanctissimi Archiepiscopi Cyrillus & Memnon: permittimus vestrae sanctitati his factis, polliceri quidem ipsis communionem, scribere autem nobis, ut & vobis compacifcentibus perfecta cum ipsis pax constet. Verum non erit antea promittenda illis pax, nisi praesides suos receperit sancta Synodus. Scire autem volumus vestram sanctitatem, quod si quid horum à vobis contemptum fuerit, neque sancta Synodus acta habebit rata, neque vos communionis finet esse participes. Subscripserunt Episco. 141.

Pelagiani Synodum vocant haereticam.

Cyrillum tempe.

RELATIO SYNODI EPHESINAE missa cum praedictis Episcopis & locum tenente Papae, ad Reges, ubi & iustè damnati Nestorii causa redditur, & iniustè depositi Cyrilli, Memnonisque innocentia defenditur adversùs Ioannem Antiochenum.

PIENTISSIMIS DEIQVE ET Christi amantissimis Theod. & Valentiniano victoribus triumphantibus, semper Augustis, Synodus quae iuxta gratiam Dei & vestrae Majestatis edictum in Ephesо congregata est.

Omnia quidem ô Reges amatores Christi, Regiae Majestatis vestrae acta laudem merentur, magnumque pietatis zelum piae se ferunt. Ea propter unanimiter omnes & singuli pro perpetua vestra incolumitate & imperio, preces Domino Christo offerimus, orantes ut Christi amantissima vestra Majestas orbi perpetuò servetur. Quia autem & nunc nostris precibus flexa vestra pietas praecipit per Joannem magnificentissimum Comitem, ut universalis vestra Synodus ad vestram Majestatem electos quosdam pientissimos mittat Episcopos, & coram omnes causas exponant, meritò gratias agentes Christi amantissimae vestrae Majestati, elegimus sanctissimos ac pientissimos Episcopos Arcadium, Juvenalem, Flavianum, Firmum, Theodotum, Acatium, Evoptium, & Philippum Presbyterum Romae Caelestini sanctissimi & pientissimi Archiepiscopi Apostolicae sedis, magnae Romae locum tenentem, quos his litteris vestrae serenitati commendamus, ut eos benignè videre & audire dignemur. Scientes autem, quantum anima vestra amat Christum, Deoque sit dedita, maximeque faciat Christum, qui pugnat pro nobis & vos seruat: serventur, habeanturque in honore semper Sacerdotes ejus, juxta id quod dictum est ab eo; *Qui vos audit, me audit: & qui vos recipit, me recipit.* Confidimus, & quod nos conturbavit, idem & vos (sicut literis insertum est) conturbat: nos enim non ob aliam causam, qui Ephesi nunc sumus, quàm ut juxta vestrum pientissimum edictum de fide tractaremus. Quoniam enim prophana Nestorij dogmata ejus immobilem a seculo tranquillitatem conturbarunt, merito super ea re consilium proposuimus. Post decimum & sextum diem praefiniti termini, Nestorium suis decretis Ecclesias conturbantem accersivimus. Verùm quia ille male sibi conscius comparere detrectavit: inquirentes impia dogmata de Domini Christi Incarnatione ab illo scriptis exposita, ea ipsa anathematizavimus, & eorum Patrem ab Episcopali dignitate omnino alienavimus. Caeterùm Joannes Antiochenus post vicesimum diem praestituti termini, quasi zelo fidei nos adjuturus huc pervenit, congregatis apud ipsum Episcopis paulò minus triginta, quorum alij Caelestiani, alij depositi multò antea fuerant, adversùs nostros praesides & Orthodoxae fidei aemulatores, secessit, sanctissimumque & pientissimum Archiepiscopum Alexandriae Cyrillum, & sanctissimum ac pientissimum Coepiscopum Memnona, neque accusatos ab ipso, neque citatos juxta Canonum rationem, depositionis contumelia affecit: & quasi communicarit cum ipso sancta & universalis Synodus, jo hanc contra illos injustitiam ita pias & religiosas vestras corrupit aures. At sancta & universalis Synodus cui adsidet & magnae vestrae Romae sanctissimus & pientissimus Archiepiscopus Caelestinus, omnisque Occidentalis Synodus per eos, quos ad vos misit sanctos Episcopos (adsidet autem & Africa omnis & Illiricum) legitimè mora, ipsum perfectum Concilij apostatam Joannem & caeteros qui cum eo sunt, alienos ab omni Ecclesiastica communione esse decrevit, atque omni Sacerdotali ministerio destituit: refutans omnia, quae ab illis illegitimè facta sunt. Et quae cum illis acta sunt, vestrae Majestati prideo literis significavimus: nunc verò his scriptis, & per hos legatos pientissimos Episcopos vestra pia genua protensis manibus attingimus, rogantes ut quae violenter acta sunt cum sanctissimis & pientissimis Episcopis Cyrillo & Memnone, nullumque Canonibus robur habentia, prorsus irritare: * ita ut nostra Synodus capite non careat, & nos & omnes Christiani universo orbe, luctu intolerabili indesinenter propter praesides * contestatum, sed petitionum compotes consuetas preces universi orbis Ecclesiis Domino nostro offeramus, ut in seculum concedatur vestrum Christi amantissimum Imperium. Nam calumnia quae contra illos facta est à Joanne Antiocheno & socijs ejus, ad omnes nos pertinet: eandem fidem habentibus cum praedictis, & cum eis Sacerdotali ministerio fungentibus: eò quòd & omnis Occidentalis Synodus testimonium dat eis, rectam & inculpabilem eorum esse fidem. Et nos quoque de hoc certiores facti, commentariorum scriptis promulgavimus, quòd sint Orthodoxi, sanctorumque Patrum nostrorum sententiam in dogmatibus Catholicae & Apostolicae Ecclesiae habeant. Oramus igitur vestram Majestatem, solvite & nos & illos à vinculis: vinctis enim fratribus & praesidibus sanctae nostrae Synodi, etiam nos quodammodo vincti sumus.

Lucae 10.

Nestorij damnationis causa.

Ioannes Antiochenus.

Cyrilli & Memnonis innocentia.

Vel.....

RELATIO A SANCTA SYNODO ad pientissimos reges de Nestorii depositione facta.

Religiosissimis ac pientissimis Theodosio & Valentiniano, victoribus triumphatoribus ac semper augustis, sancta Synodus per Christi gratiam, ac dominationis vestrae nutum, Ephesi congregata.

Jam inde aetas progenitoribus pia vestra, Christi amantes ac pientissimi Reges, rectam est consecuta fidem, & hanc quotidie evehit, multumque curarum veritatis impendit dogmatibus. Quorum gratia cum perturbatio non solùm in magna illa civitate, sed & in universo terrarum orbe per ea dogmata fieret, quae à Nestorio sunt praedicata à S. Patrum, sanctorumque Apostolorum & Evangelistarum traditione, non contempsit vestra dominatio perturbatas Ecclesias, & ad-

ulterata fidei ac veræ pietatis dogmata, sed ex universo orbe pietas vestra Metropolitanos pientissimos, & aliarum quoque quarundam civitatum Episcopos congregari jussit, sufficienti ad eam rem temporis determinato spatio, nimirum ad diem usque Pentecostes. Attamen cùm omnes secundùm præscriptum nobis terminum Ephesi cōvenissemus, accidit ut sanctissimus Joannes Antiochenus Episcopus adventum suum tardaret. Nos vero itineris difficultatem tarditatis hujus causam esse suspicati, Synodalem distulimus auscultationem diebus sexdecim dies à termino à dominatione vestra nobis præscripto. Interea nonnulli sanctorū Episcoporum senio gravati, diuturnam inter peregrinos conversationem haud tulerunt: alij morbis correpti periclitati sunt: alij Ephesi ex hac vita migrarunt; quidam etiam paupertate pressi nos accesserunt, & ut Synodalis auscultatio mutaretur, inserunt. Post sedecim autem integros ad Synodalem auscultationem collecti sumus, quoniam & sanctissimus Joannes Antiochenus Episcopus per pientissimos Alexandrum Apamiæ, & Alexandrum Hierapolis Episcopos à se præmissos significabit nobis habere se causam prolixioris moræ. Qua in re sanctam Synodum nondum visus gravavit. Cùm itaque congregati essemus vigesimasecunda mensis Junij, secundùm Romanos, præcedente die spectatum Nestorium per pientissimos quosdam Episcopos admonuimus ut nobiscum consideret, & communi pietatis ac fidei inquisitioni adesset. Is verò per eos qui missi fuerant, hoc tantùm renunciavit, visurum se: & si videatur, adventurum. Sequenti igitur die in sancta & magna Ecclesia quæ Maria vocatur, congregati sumus: propositumque est in throno qui medius erat in Ecclesia, sanctum Evangelium, quod Christum nobis præsentem esse docet. Nos hic secundùm normam Canonum rursus tres alios sanctissimos Episcopos ad Nestorium misimus, admonentes eum, ut ad sanctam Synodum veniret, doctrinæque suæ rationem redderet. At ille domum in qua erat, militibus communiri fecerat, cùm nec esset nec fuisset ullus in ea civitate tumultus: nec ullo dignabatur eos qui missi fuerant, responso. Quoniam autem Canones immorigerum tertio vocari præcipiunt, missis iterum ad eum tribus aliis sanctissimis Episcopis, adhuc immorigerum invenimus, ita ut eos qui missi erant, multa ignominia & contumelia per milites qui domum ipsius observabant, affectos remiserit. Cùm igitur non conveniret, ut illo accessum propter malam conscientiam negante, sancta Synodus otiosa resideret, necessario fidei ac pietatis dogmata excussimus, sed ita, ut commentariis actorum, authoritatis gratia, pientissimas pietatis vestræ literas præmiserimus, post quas fidei expositionem subjecimus: proposita primum ea, quæ a sanctis est tradita Apostolis: deinde & ea quæ per sanctos trecentos decem & octo patres Nicææ quondam à beatæ memoriæ Constantino congregatos, est facta expositio: cujus fidem dominatio vestra illustriorem reddidit. Deinde epistolas Deo dilectissimi ac sanctissimi Cyrilli de fide scriptas ad expositionem istam collatas invenimus & dogmatibus & verbis consonas: nec uspiam deprehendimus illius doctrinam à pia illa fidei expositione alienam. Proximum erat ut probaremus dogmata à spectatissimo Nestorio prædicata. Erant autem illa haud obscurè, sed luculenter in epistolis ejus prædicata, deinde & in libris & publicis concionibus manifestè audita, & in ipsa Ephesiorum Metropoli ad quosdam religiosissimos Episcopos palam ab ipso dicta. Indesinenter enim ista dicebat, non est dicendum, Deum factum esse hominem propter nos. Quasi humana divinitati ignominiosa sint, quæ non infirmitatis gratia, sed propter benevolentiam erga nos, suscepit. Perinde autem tanquam venerandum nobis ac divinum rideret mysterium cum religiosissimis Episcopis loqueretur, ausus est dicere: Ego bimestrem ac trimestrem Deum non dico. Idque triduo ante coactam sanctam Synodum, sicut & commentariorum fides continet. Cùm enim ista necessario ad expositionem sanctorum Patrum conferremus, invenimus ea pugnantia & omnino contraria esse Catholicæ & Apostolicæ nostræ fidei, ita ut necesse non fuerit Nestorium horum dare rationem, cùm ipse quotidie sui ipsius esset accusator, permanens in corruptis suis dogmatibus, prorsus Catholicæ & Apostolicæ nostræ fidei contrarius. Ob eam itaque causam à Sacerdotio illum & perversa doctrina desistere jussimus, Canonica ipsius facta depositione laudatoque Deo dilectissimo & sanctissimo Cœlestino magnæ Romæ Episcopo; qui ante nostram sententiam hæretica Nestorii dogmata condemnavit, & nos inferenda contra ipsum sententia prævenit, ut & Ecclesias, & piam ac salutarem fidem à sanctis Apostolis & Evangelistis ac sanctis Patribus traditam communiret, quam ille corrupta doctrina, quam damnatus copiosissimè effuderat, pervertere conatus est. Oramus autem vestram dominationem, ut universam ipsius doctrinam ex sanctis Ecclesiis tolli, & libros ejus ubicunque inventi fuerint, igni tradi jubeat, quibus gratiam Dei, qui benevolentiæ gratia homo est, reprobare conatur; cujus ipse benevolentiam, non benevolentiam, sed divinitatis arbitratus est ignominiam. Quòd si quis sancita vestra contempserit; denuntietur illi timendam ipsi esse dominationis vestræ indignationem. Etenim ad hunc modum & Apostolica fides per pietatem vestram munita, illæsa permanebit: & nos universi attentissas pro dominatione vestra preces facimus, per quam Christus glorificatur, fides communitur, & gratia Dei cunctis mortalibus illustris redditur. Sunt autem ad manifestiorem ac solidiorem eorum quæ scripta sunt, commentarij quoque adjuncti. Subscripsimus etiam quotquot pientissimi Episcopi commentariis præfecti sumus.

Evangeliū in throno.

Nota.

EPISTOLA SANCTÆ SYNODI Ephesinæ ad Clerum & populum Constantinopolitanum de depositione Nestorij.

SANCTA ET MAGNA OECVMENICA Synodus per Gratiam Dei Ephesi congregata, pientissimis consensoribus & comministris universoque clero & populo sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ in Domino S.

AD hoc devenimus, ut causam vobis admodum ingemiscendam significare cogamur. Primum quidem eorum gratia quę facta sunt illachrymati, tandem verò necessitate adacti, ne plures ista impietatis lue corripiantur, morbi hujus causas amputavimus. Submotus est enim à Sacerdotio Nestorius, quod impietatis ipsius accessorius quidam prætextus factum erat: cujus vos testes estis propter ea quæ apud vos sæpenumero sunt ab ipso dicta: ad quæ mala etiam ea blasphemia accessit, quam hîc Ephesi effudit. Neque enim quæ huc ascendit sancta Synodus, neque multitudo eorum qui hic sunt congregati, ab hoc illum impetu cohibuit, sed graviores etiam blasphemias prioribus adjecit, videlicet quod nolit adorare bimestrem ac lacte nutritum, nec Deum eum nominare qui in Ægyptum aufugerit: ita ut parum abfuerit, quin ex eo universa à servatore propter nos facta dispensatio imperitioribus in dubium vocaretur. Precationis autem vestræ opus erit, quam intensam ad Deum perficietis, ut aliquem designet qui dignus sit, ut sedem illam & magnæ civitatis Episcopatum apud vos sortiatur. Si namque regia illa civitas piè fuerit instituta & recta, communis omnium ubique sanctarum Ecclesiarum futurus est profectus. Ego Cyrillus Alexandriæ Episcopus opto ut in Domino salvi sitis dilectissimi & desideratissimi fratres. Item Philippus Presbyter Ecclesiæ

Apostolicæ, Juvenalis Episcopus Hierosolymorum, A Arcadius Episcopus Cæsariæ, & alij complures. Cùm supra ducentos sint qui Nestorium deposuerunt, sufficiat ipsorum subscriptio.

EXEMPLAR REGIARVM literarum Ephesum ad sanctam Synodum per Palladium Magistrianum ad hoc missarum, ut quæ acta fuerant, subverterentur: quasi ab integro renovari debuerit fidei quæstio.

IMPERATORES CÆSARES Theodosius & Valentinianus, victores ac triumphatores maximi, semper Augusti, sanctæ Synodo Ephesi congregatæ. B

PRæclarissimo comite, qui nobis est à legitimis ac sacris domesticis, significâte, pietas nostra cognovit quædã istic in Ephesiorum metropoli per tumultum, & non sicut conveniebat, esse gesta, ita ut neque universi pientissimi Episcopi, sicut decretum est, in Synodum convenerint: licet magnæ civitatis Antiochiæ Episcopus cum aliis Metropolitanis jam adventurus esset; neque etiam hi qui jam præsentes erant, ad consultationem sint adhibiti, aut inter se consenserint: neque de fide quomodo oportebat inquisierint: nec litteris nostris quas indesinenter misimus, attenderint. Et præterea quòd manifestum sit alios aliis esse infensos, propterea quod quisque suam sententiam quocunque modo tueri conetur, & ne tegere quidem conceptum odium queat, ut meritò quis arbitretur studio esse facta quæ gesta sunt. Quapropter majestati nostræ visum est, ut hujusmodi authoritas nullo pacto locum habeat, & quæ inordinatè sunt gesta cessentur, ac primum quidem quæ de pietate sunt dicta sicut decretum est, examinentur: & quæ communiter universæ videbuntur Synodo, in posterum retineantur. Neque enim pietas nostra præjudicia de industria facta feret: sed ita quæ facta sunt, molestè tulit, ut donec ab universa prorsus Synodo pietatis fuerint examinata dogmata, & ob eam causam quisquam è nostro palatio una cum præclarissimo Comite D Candidiano missus fuerit qui quæ gesta sunt, secundùm nostram jussionem cognoscat, & quæ sunt inconvenientia prohibeat: neque abscedat quisquam congregatorum Episcoporum ab Ephesiorum civitate, neque ad Majestatis nostræ veniat exercitum, nec in patriam suam revertatur, ita ut ista nemini, quacunque spe ducto, transgredi liceat. Sufficiant quidem istæ literæ ad denunciandum vestræ pietati, ne quid aliud præter nostram jussionem iis quæ facta sunt adjiciatis. Sciat tamen sanctitas vestra, etiam illustrissimis provinciarum primoribus esse scriptum, ut neminem prorsus sine nostra jussione in patriam ac civitatem suam reversum recipi sinatur. Oportet enim ut omnia primum juxta id quod Deo placitum est, sine contentione, & cum veritate examinata, tum demum à nostra E pietate corroborentur. Neque enim majestas nostra, hominum jam aliquorum, neque sanctissimi ac pientissimi Nestorij, neque cujusquam alterius, sed ipsius doctrinæ ac veritatis curam gerit.

Imperatores malè instructi fuerant per hostes Cyrilli.

EPISTOLA SANCTÆ EPHESIÆ Synodi ad Imperatores, qua sacræ præmissæ respondetur, & quæ à Candidiano relata fuerant, falsa esse docetur.

PIENTISSIMIS AC DEO DILEctissimis Theodosio & Valentiniano victoribus, triumphatoribus, ac semper Augustis, sancta Synodus per gratiam Dei, & dominationis vestræ nutum in Ephesiorum metropoli congregata.

DOminatio quidem vestra ad confirmandam pietatem sanctæ Synodo diligentiorem dogmatum examinationem facere præcepit, quam & fecimus, veteri Patrum, imo & sanctorum Apostolorum & Evangelistarum & trecentorum decem & octo qui Nicææ congregati fuerunt, traditioni obtemperantes, quam & concorditer interpretati sumus, & animo uno vestræ pietati manifestam in commentariis actorum exhibuimus, in quibus & Nestorium diversa sentire deprehensum deposuimus. Neque enim in Ephesiorum B quoque Metropoli sententiam suam occuluit, ut opus fuerit illum aliunde redarguere, sed vociferatus est quotidie aliena ad complures prædicans à fide. Exhibuimus autem in commentariis actorum, vestræ pietati singula particulatim & conspicue. Verum quoniam magnificentissimus Comes Candidianus amicitia Nestorij pietati præposita, vestræ pietatis auditum subripere studuit antequam exactè quæ gesta sunt, dominatio vestra cognoscat, & commentarios ad se recepit, antequam quæ dicta sunt manifestarent, atque interea ea pietatem vestram docere studuit, quæ ipsi sunt Nestorio amica & grata, priusquam dominatio vestra ex commentariorum lectione veritatem cognoscat, in quibus probamur nullam contra Nestorium exercuisse inimicitiam, sed ipsa pietatis exposuisse dogmata: ad C quæ collatis quæ à Nestorio sunt prædicata, reprehensionem ex ipsius scriptis ac literis, & publicis etiam concionibus habenda, sententiam tulimus, adducto in medium sancto Evangelio, quod nobis omnium Dominum Christum præsentem esse ostendit. Oramus itaque dominationem vestram, ne quenquam eorum suscipiat, qui hominis amicitiam pietati præferunt. Tales enim secundùm affectum Deo dilectissimi Joannis Antiocheni Episcopi animati sunt, ut qui amicitiæ deferre cupiunt magis, quàm quid fidei conferat spectare. Quoniam autem hic neque dominationis vestræ minas veritus, neque zelo pro fide jam inde ab initio tradita motus, sanctam synodum distulit, tandem post viginti & unum dies post datum à dominatione vestra terminum, universi qui in hac synodo orthodoxi su- D mus, & solam fidem amantes, quæ pietatis sunt inquirere coacti sumus, id accidisse Deo dilectissimo Episcopo Joanni suspicati, quod & spectatissimus Comes Candidianus passus esse ostenditur. Non enim omnium est, pietatem, hominum præferre amicitiæ. Erat autem suspicio nostra de Deo dilectissimo Episcopo Joanne nec vana nec inanis. Ut enim venit, manifestum sanctæ synodo fecit, quod cum Nestorio sentiat, sive id amicitiæ largiatur, sive in errore dogmatis cum illo communicet. Verùm quoniam manifestè, quæ gesta sunt, dominationi vestræ significare, sicut diximus, prohibiti sumus, magnificentissimo Comite Candidiano quæ in doctrina pietatis sunt gesta, manifestare nos prohibente, omne verò studium Nestorio impendente, dominationem vestram oramus, ut sanctæ Synodi erga Deum studium cognoscat, & magni- E ficentissimum Candidianum, & quinque Episcopos ex sancta Synodo accersat, qui res gestas coram sancta vestra pietate tueantur. Astuti namque sunt ad regendum imposturam, qui diversa à recta fide sentiunt, ita ut quidam sanctissimorum Episcoporum à Nestorio sint recta impostura inescati, ut ipsi jungerentur, & iis quæ ab ipso fiebant, subscriberent. Posteaquam verò manifestè ipsum quid sentiret, interrogarunt, inveneruntque blasphemias suas detegentem, deserto eo ad sanctam Synodum venerunt, ac blasphemiam ipsius manifestarunt, & contra memoratum Nestorium sententiam nobiscum tulerunt: ita ut apud Nestorium & religiosissimum Joannem Antiochenum Episcopum relicti sint circiter * triginta & septem, quorum plu-

Evangelium in Synodo.

Infra tantum 17.

tes

numerantur, quandoque numerantur 30. res criminibus sunt obnoxij: ideoque sanctæ Synodi veriti sententiam, Nestorio, sicut diximus, sese conjunxerunt, quorum & nomenclaturam dominationi vestræ misimus; alij verò propter dogmatum perversitatem, tanquam Pelagiani, & pietati contraria sentientes, *Pelagiani.* rursus alij jam ante plures annos ab Episcopatu depositi: alij etiam ob alias malas causas, meriti qui post reprehensionem exilij mulctâ in extremom orbem à sancta Synodo abjicerentur, quæ sanctissimos Episcopos omnes unum & idem sentientes habet: propterea quòd & magnæ Romæ Episcopus Synodo conjungitur, Aphricani quoque per Deo dilectissimum Archiepiscopum Cyrillum cum quo eadem sunt sententia uniti, & cum solo sint locorum intervallo dissiti, cum ipsius, tum nostræ omnium sententiæ consentiunt. Neque enim quisquam Deo dilectissimorum Episcoporum Nestorio & religiosissimo Episcopo Joanni conjunctus fuisset, nisi asturè prætextu doctrinæ impietatem suam obvelasset, & qui nunc cum eo sunt, multam à sancta Synodo adversùm se determinandam veriti essent. Nos verò ad breve tempus conglomerari, non potuimus dominationi vestræ rescribendo significare quàm multa simus perpessi à magnificentissimo Comite Ireneo, qui universam Synodum perturbavit, & metum sanctissimis Episcopis quorundam tumultuationibus & circumcursationibus incussit, ita ut complures ex nobis in discrimen vitæ ab ipso ducerentur. Sed partim ista dominationem vestram docuimus: verùm si quod petivimus à pietate vestra concussũ fuerit, quinque illi à Synodo missi Episcopi ubi advenerint, dominationem vestram singula luculenter expressa docebunt. Sumus autem qui in consessu nostro Canonicam tulimus contra Nestorium depositionis sententiam, plures quàm ducenti in universo orbe congregati, consentientem etiam totum Occidentem habentes. Subscripsimus verò relationi isti numero pauci, præsentibus tamen omnibus, & potissimum in eo consentientibus, ut devotus Magistrianus Palladius abitum maturet, nec tandiu moras nectat, donec universi subscribant. Deus autem omnium regnum vestrum multis annorum revolutionibus custodiat, pientissimi victores, ac semper Augusti. Flavianus Episcopus Philippensis subscripsit. Adversariorum verò sunt hæc nomina, Joannes Episcopus Syriæ, Julianus, Macarius, Diogenes, Alexander, Melitius, Elias, Paulus, Joannes, Marcellus, Musæus, Maximus, & cæteri.

Hi soli consortes sunt impiorum dogmatum Nestorij in civitate circumeuntes, tumultus & factiones moventes, & ordinationes Episcoporum denuntiantes, ita ut quotquot in hac civitate Orthodoxi & ob hanc causam in metu sumus, ægrè absurdos illorum conatus cohibeamus.

RELATIO SANCTÆ SYNODI ad pientissimos Imperatores de Orientalibus.

PIENTISSIMIS AC DEO DILECTISsimis Theodosio & Valentiniano, victoribus triumphatoribus, semper Augustis, sancta Synodus per gratiam Dei, & dominationis vestræ nutum, Ephesi congregata.

QVæ sanctæ sunt Synodo à dominatione vestra mandata, ad competentem deducta sunt effectum: id quod pietati vestræ notum fecimus, & simul Apostolicam fidem quam trecenti decem & octo Episcopi Nicææ olim congregati exposuerunt, pietati vestræ declaravimus, & Nestorium contraria sentientem, à Sacerdotio & confidentia impietatem suam prædicandi deposuimus. Quoniam verò pauci quidam mentem habentes à Doctrina Nestorij corruptam, & illi adhærentes, ac nonnullos criminibus obnoxios ad se pertrahentes, Joanne quoque religiosissimo Antio-

A cheno Episcopo, sive propter contentionem, sive propter hominum quorumdam amicitiam cum eo faciente, qui omnes numero sunt tantùm triginta, antequam actorum quorum quisque gratia accusatus est, rationem reddiderint, semetipsi Concilium appellarunt, quasi duo Concilia & non solùm unicum cogi vestra præceperit pietas. Et cùm Evangelica fides obtinere debeat & ab Ecclesiastico ordine rejici qui corruptam habent sententiam ut apparet, memorati Episcopi antequam se purgarint de quibus accusati, pauci numero conspirantes, & religiosissimum Joannem Antiochenum Episcopum nacti, qui & ipse propterea quod tardius advenit, pœnas subiturum se metuit, sicuti ab illis qui hoc evulgarunt, cognovimus: contra omnem Ecclesiasticum ordinem, & præter Canones, contra sanctam Synodum, & caput congregatorum Episcoporum, Cyrillum dicimus sanctissimum Archiepiscopum; & præterea etiam contra Deo dilectissimum Episcopum Memnonem ausi sunt proferre blasphemiam depositionis, ut arbitrantur contumeliam habentem, cùm à nemine aliquam contra istos accusationem acceperint, nec accusatorem quemquam expectarint, nec quemquam ad judicium vocarint, sed præter omne judicium & examinationem contumeliam hanc scripto evomuerint, quam & adeo absurdam dominationi vestræ afferre sunt ausi, quasi pietas vestra ignoret unam tantùm esse orbis Synodum nec Synodum dici posse paucorum quorumdam crimini cuipiam subjacentium, ideoque pœnæ metu à sancta Synodo sese avellentium, factionem. Neque enim contumeliam hanc* tanquam de errore convictis ausi sunt inserre, sed fortè ob eam causam, quod defendere se contra ea de quibus sunt accusati, nequeant, seque numero paucos esse videant, vereanturque futurum, ut post reprehensionem pœnas subire cogantur, prævenire nos ausi sunt, idque se nobis facere putarunt, quod passuros se, si convicti essent, metuerunt. At hoc nobis tanquam absurdum, dignum visum est, quod contemnamus. Verùm quoniam, ut diximus, absurdissimam hanc suam dementiam etiam dominationi vestræ ausi sunt offerre, nec veriti quod ab ipsis præter leges & Canones, & contra omnem Ecclesiasticum ordinem est factum, vestræ manifestare pietati, jam non ampliùs irrationalem illorum conatum contempsimus, sed iterum normam Canonum secuti, ad Synodum vocavimus religiosissimum Episcopum Joannem, qui talia cum aliis contra suprà memoratos Episcopos ausus est designare. Neque enim reliqui ausi fuissent ad tantam usque progredi arrogantiam, (cùm pauci sint, & criminibus obnoxij) nisi ex conscientia religiosissimi Joannis hanc induissent audaciam. Cùm itaque congregatis nobis oblatus esset libellus à sanctissimo ac Deo dilectissimo Cyrillo Archiepiscopo, ac Deo dilectissimo Episcopo Memnone, memoratum Deo dilectissimum Joannem Episcopum convocavimus: ut vel nunc saltem querelam edicat propter quam in tantam exorbitarit contumeliam contra sanctæ Synodi primores prolatam. Hic vero semel, iterum ac tertiò vocatus ut causam diceret, in sancta Synodo comparêre detrectavit, nullam habens quam assignaret probabilem gestorum rationem: militibus verò & armis circumsepta domo, neq; eos qui à sancta Synodo erant missi sanctissimos Episcopos admisit, neque nos in sancta Synodo congregatos competenti dignatus est responso. Quapropter ubi cognovimus illum fugere causæ defensionem: quæ illi temerè ac vanè fuerant nugati, & præter omnem Canonum seriem contra sanctissimum Archiepiscopum Cyrillum & religiosissimum Coëpiscopum Memnona scripserunt, prorsùs irrita & vana esse judicavimus. Judicium enim quod nihil habet in se, quod Canonicum sit & justum, nihil est nisi convicium. Cùm itaque ad hunc modum tum ipse, tum quot secum habet contra Canones & inordinatè egerint, decrevimus eos extra omnem Ecclesiasticum ordinem ejectos tandiu, ut absurdam eorum temeritatem

Causa separationis a Synodo Ioan. Antiocheni, & aliorũ. Vides hic Cyrillum caput congregatorũ Episcoporum, id est totius Concilij vocari. Erat enim Vicarius Cœlestini Papæ.

al. erroris eam condemnatis,

Indicium convicium.

coërceamus, communione privare, donec in Synodo compareant, & de bis quæ protervè commiserunt, se purgent. Proinde hæc ad pietatem vestram scribentes, oramus ne Synodum esse judicet conspirationem eorum qui criminibus sunt obnoxij: cùm etiam olim in sancta ac magna Synodo trecentorum ac decem & octo Patrum Nicææ congregatorum nonnulli a sancta illa & Magna Synodo pœnas ab illa infligendas veriti, defecerint: nec illi tamen à beatæ memoriæ Constantino rege Concilij loco habiti, sed magis pœnas dare jussi sunt, propterea quod deficientes sanctorum illorum Episcoporum consensui mala, sicut isti, conscientia prædıti, repugnarant; est enim absurdum, quod Synodo ducentorum ac decem sanctorum Episcoporum quibus etiam universa sanctorum Occidentalium Episcoporum, & per bos omnis quoque reliquorum totius orbis multitudo consensit, triginta tantùm numero repugnent quorum jam alij depositi sunt, alij perversæ Cælestij opinioni adhærent: alij anathematizati quoque sunt, tanquam cum Nestorio sentientes sed potius jubeat quæ a sancta œcumenica Synodo ad pietatis subsidium contra Nestorium & impium illius scripta sunt dogma, suum habere robur, per pietatis vestræ nutum & assensum confirmata.

LECTORI.

QVoniam in breviario Liberati & etiam præcedentibus Synodalibus literis mentio facta est libelli cujusdam quem Cyrillus Alexandrinus & Memnon Ephesius contra Orientales sancta Synodo Ephesinæ obtulerint, ne diligens lector hunc desideret, visum est illum hoc loco subjicere.

LIBELLVS SANCTO CONCILIO Ephesino à sanctissimis Episcopis Cyrillo Alexandrino & Memnone Ephesino oblatus.

PIum decretum & nos & vestram sanctitatem in Ephesiorum metropoli convenire jussit, ut & rectam Apostolicæ fidei determinationem communi sententia confirmemus, & hæresim a Nestorio recens inductā reprobemus. At sancta quidem nostra Synodus omnia rectè & Canonicè instituens, in sancta metropolis hujus Ecclesia convenit, memoratumque Nestorium ad consessum venire, & rationem eorum reddere jussit, quæ cum in expositionibus blasphemavit, tum in Epistolis suis impia & pestifera contra nostri omnium servatorem Christum locutus est. Quoniam autem ille tertiò vocatus, propterea quod mala esset conscientia perculsus, accurrere non sustinuit, Ecclesiasticas secuta leges, depositioni eum subjecit, omnibus primùm exactè inquisitis, certoque comperto quod & hæreticus sit, & blasphemus. His ita gestis, & ad cognitionem pientissimorum & semper victorum Imperatorum nostrorum deductis, serò & ægrè tandem, & quando ipsi libuit, Joannes Antiochenus Episcopos Ephesum venit, adducens secum, sicuti cognovimus, nonnullos cum Nestorio sentientes: quorum alij jam olim depositi sunt, alij verò nullas habent civitates, sed solo nomine sunt Episcopi. Hic velut molestè ferens quod Christus glorificatur, & Nestorius depositionem est passus dignam eo qui Christum blasphemavit, nescimus quomodo & an prorsus verum sit quod invulgatum est, universa Ecclesiastica lege conculcata, & omnibus Ecclesiasticis ordinibus contumelia affectis, impiam & iniquam chartam concinnavit, arbitratus nos depositionis nomine percelli posse: contumeliaque nos afficit intoleranda, cùm sancta Synodus plusquam ducentos habens sanctos Episcopos Nestorium deposuerit. Cùm autem collegerit hæreticos & suspectos numero circiter triginta, licet neque per Ecclesiasticas leges, neque per regiam sanctionem potestatem habeat vel quemquam ex nobis judicare, vel omnino tale quid conari, præsertim contra majorem sedem, cùm etiam si liceat illi judicare, Ecclesiasticos Canones sequi debeat, & admonere nos, contumelia affectos & simul ad reliqua universa Synodo vestra ad reddendam rationem vocare, nihil horum pensitans, neque timorem animo concipiens, eadem hora qua Ephesum, idque occultè, nemine sciente, est ingressus, quicquid nos confidenter egimus ut Ecclesiasticas leges taceamus, jussione sua labefecit, & nos contumelia depositionis affecit, qui nihil hujus in hodiernum usque diem norunt. Et si aliquam ad hanc rem habuisset occasionem, inconveniens tamen est Ecclesiasticas leges ad hunc modum calcare, aut temere contra majores insurgere, vel latenter ista facere quæ non committeret in aliquem vel extremum in Ecclesia gradum sortitum, & ipsius mancipium. Quoniam vero hic est cum iis qui contumeliam hanc cum ipso perpetrarunt, necessariò scriptum hoc offerimus, adjurantes vos per coëssentialem sanctam Trinitatem, ut ipsum Joannem, & quos habet actionis hujus socios, convocetis, ut in sanctam Synodum venientes, temeritatis suæ rationem reddant. Sumus enim ad hoc parati, ut ostendamus eum impio & illegitimo ausu istam contra nos adornasse contumeliam.

RELATIO SANCTÆ SYNODI, ad pientissimos Imperatores per diaconum Eutychen, de Episcopis ac Presbyteris qui à Romano Episcopo missi fuerant, exhibita.

RELIGIOSISSIMIS AC DEO dilectissimis Theodosio & Valentiniano Victoribus, & triumphatoribus, semper Augustis, sancta Synodus per gratiam Dei vestramque dominationem in Ephesiorum Metropoli congregata.

DEus ille omnium, Christi amantes Imperatores, qui curam vestram ac diligentiam quā pietati impenditis, gratam & acceptam habet, etiam sanctorum Episcoporum qui per Occidentem sunt, animos zelo ad vindicandum Christum contumelia affectum excitavit. Licet enim propterea quod maximo sunt à nobis locorum intervallo dissiti, omnis illa sanctissimorum Episcoporum multitudo ad nos usque venire nequeat, suis tamen locis congregati, præsente etiam sanctissimo ac Deo dilectissimo Cœlestino magnæ Romæ Episcopo, etiamnum nostram de fide sententiam magno consensu prædicarunt, & eos qui extra hanc diversa sentiunt prorsus alienos esse à sorte & gradu Sacerdotii decreverunt. Hæc quidem & antea priusquam sanctissima Synodus congregaretur, sanctissimus Cœlestinus magnæ Romæ Episcopus literis suis significavit, injungens sanctissimo ac dilectissimo Cyrillo magnæ civitatis Alexandriæ Episcopo ut vices suas in hac causa subiret: & nunc iterum aliis literis hæc sanctæ Synodo manifestavit, quam dominatio vestra Ephesi congregari præcepit, quas per sanctissimos Episcopos Arcadium & Projectum, & Deo dilectissimum Philippum magnæ Romæ Presbyterum misit, qui & sanctissimi ac Deo dilectissimi Cœlestini Episcopi vices hic subit. Quoniam igitur viri isti præsentes hic constituti, universæ Occidentalis Synodi sententiam huic nostræ Synodo per literas manifestarunt, deque fide & pietate mentem nobis consonam ostenderunt; atque eadem nobiscum cum per literas tum per ea quæ in mandatis habent, quæ & scripto nobis obtulerunt, decreverunt: ideòque necessitas hoc exegit, ut & nosquæ concordiæ nostræ erga ipsum competunt faciamus, ad dominationem vestram ista retulimus; qui pietas vestra cognoscat judicium illud nostrum quod nuper tulimus, communem esse & unam totius orbis sententiam, quam zelus vester circa fidem & pietatem cognitam & manifestam fieri cu-

Cyrillus Legatus Papæ.

ravit. Quoniam itaque causa hæc finem consecuta est cum dominationi vestræ optatum, tum Ecclesiis omnibus securissimum & qui fidei suam adferat firmitudinem, pietatem vestram oramus, ut jam nos, alios paupertate obstrictos, alios morbis detentos, alios senio gravatos, & peregrinationem hanc ampliùs ferre non valentes, ut & aliqui ex nobis Episcopi & clerici jam sint mortui, ab h.c cura & peregrinatione liberet, ut ista sedata solicitudine magnæ civitatis Ecclesiæ curam geramus. Supplicamus etiam ut ad eos qui singulis sunt locis, literas communicatorias mittat, ne denuo alia suscitetur Ecclesiis molestia, aut perturbatio sanctissimis Episcopis in ipsorum regionibus oriatur. Etenim facta jam pietatis declaratione, & universo orbe consonam de illa sententiam ferente, paucis demptis, Nestorij amicitiam pietati præferentibus, gratiam hanc haud immeritam petimus, dominationi vestræ supplicantes, ut nos a cura ista deinceps liberet, ut ordinationi futuri Episcopi incumbamus, & in fide jam & pietate confirmata nos oblectemus, purasque ac sinceras pro dominatione vestra preces omnium Domino Christo destinemus.

RELATIO SANCTÆ SYNODI ad Imperatores pro restituendis Cyrillo & Memnone.

PIENTISSIMIS AC CHRISTI amantissimis Theodosio & Valentiniano, Victoribus, triumphatoribus, semper Augustis, sancta & Oecumenica Synodus per gratiam Dei & dominationis vestræ nutum Ephesi congregata.

Nestorius Judaos imitatur.

NOn est quidem dominatio vestra passa rectam fidem quasi cuniculis quibusdam suffodi per Nestorij doctrinam, qui cum Judæis Christo Domino probro vertit quas humanitas pro nostra salute passiones sustinuit: sed detestata vestra pietas quæ hujusmodi contra Christum dicebantur, ex universo prope orbe qui sub sole est, ad Ephesiorum nos metropolim congregari præcepit, ad hoc, ut Patrum & Apostolorum dogmata consolidarentur. Ob eam itaque causam congregati, communi judicio fidem à sanctis trecentis decem & octo Patribus olim Nicææ sub beatæ memoriæ Constantino congregatis expositam corroboravimus. Nestoriumque artificiosis ac peregrinis sophismatibus fidem hanc novandis adulterasse, ac pietatis sententiam labefactasse deprehensum, à Sacerdotali gradu deposuimus, & doctrinam illius veluti pestem quandam Ecclesias depascentem coercere satégimus. Verum quoniam quosdam, etiam ex Episcopis, relapsos, & quæ Nestorij sunt sentientes, inque illius blasphemiam abreptos invenimus: quotquot cum eo sentiunt, à communione exclusimus, donec à corrupta illius doctrina discedentes, ad Catholicam & Apostolicam fidem accedant, in qua cuncti jam ab initio fundati salvamur. Et nos quidem ista, ut quæ per seductionem fuerant subinducta corrigeremus, definivimus, pœnitentiam illorum expectantes. Ipsi verò cum paulo supra triginta sint numero, & nonnulli ex illis propter alia quoque crimina Canonibus sint obnoxij, religiosissimum Joannem Antiochenum Episcopum nacti (qui & ipse propterea quod admodum tarde advenit, reprehensibilis est) alij etiam de aliis hæresibus convicti, nonnulli quoque ex ipsis jam depositi ad pœnitentiam non venerunt, sed ad patrocinandum Nestorio congregati, contra duces sanctæ & œcumenicæ Synodi ausi sunt depositionem scribere, & velut ab universa Synodo decretam, ad vestram pietatem referre: quam acceptam pietas vestra formam esse jussit, ab ipsa Synodo factam arbitrata, & non contra Synodum ab illis qui cum Nestorio sentiunt, seque

Seductus Imperator.

A de nobis propter depositionem Nestorij ulciscuntur nullum crimen habentes quod contra duces sanctæ Synodi proferre possint. Atque piis vestris auribus ausi sunt imponere, quasi illæ probaturæ sint factam ab ipsis contra sanctam Synodum depositionem, quam neque legitimè neque Canonicè, neque multi decreverunt. Quapropter sancta Synodus legitima & Canonica actione, quæ ab ipsis sicut contumeliosè & non probabiliter judicata, evertit. Ob hanc causam universi ad pietatis vestræ dominationem confugimus, supplicantes, ut quæ contra Nestorium & illi consentientes sunt gesta robur suum habeant, quæ verò ab illis qui Nestorium vindicant, eo quod cum illo sentiunt, contra Synodi nostræ duces illegitime facta sunt, inefficacia & irrita maneant, ut neque convenienter neque B canonice, sed contra eos qui de nullo sunt delicto convicti sola ulciscendi libidine ab illis sunt gesta, qui contra sanctam Synodum cum Nestorio sentiunt. Si namque conveniens est sanctæ Synodi contra Nestorium sententia, & hanc damnatio vestra probavit, ut quæ denudatam Nestorij impietatem publicarit, consentaneum utique esse consideret vestra dominatio, ut quæ contra sanctam Synodum ab illis qui cum Nestorio sentiunt, sunt facta, inefficacia prorsus & irrita maneant, cùm ex nulla causa aliquam habeant rationem, sed ex solo ultionis affectu propter ea sint orta quæ sancta Synodus contra Nestorium decrevit. Supplicamus itaque vestræ majestati, ut nos deinceps ab hac tribulatione absolvat, ac duces sanctæ Synodi Deo dilectissimos Episcopos Cyrillum Alexandrinum & C Memnona Ephesinum restitui jubeat. Est enim rationi consonum, ut vindicata jam pietate, & sedatis qui illam labefactatant, hi qui unà nobiscum pro fide decertarunt, honore potiantur, & non cum illis qui de iniquis blasphemiis contra Christum sparsis convicti sunt, condemnentur.

EPISTOLA SANCTÆ SYNODI Ephesinæ ad Episcopos, Presbyteros & Diaconos Constantinopolitanos.

SANCTA SYNODVS PER GRATIAM Dei, & sanctionem pientissimorum Imperatorum Ephesi congregata, dilectissimis ac desideratissimis D fratribus & comministris Constantinopoli agentibus, religiosissimis etiam civitatis ipsius Episcopis & Diaconis.

QVi in tanta negotiorum tempestate constituti somus, ac multo undique bello petimur, & nullò tamen interea pacto ad placidum & serenum pientissimorum Imperatorum aspectum admittimur, unde solùm spes erat ut ab iis molestiis liberaremur, quam aliam possumus consolationem excogitare, quam ut quæ nobis accidunt, apud nostra ipsorum membra inter nos deploremus? Vos autem membra estis sanctæ & œcumenicæ Synodi, qui indesinentem pro pietate zelum hactenus ostendistis. Sciat itaque pietas vestra non amplius Ephesum nos, sed custodiam E inhabitare, neque illa per trimestre jam tempus inclusos, neque per mare neque per terras tutè ac securè ad pium exercitum, vel in aliquem alium locum quenquam amandare permitti. Etenim jam sæpiùs accidit, ut quæ à nobis sunt missa, haud sine mille periculis reddi potuerint: ut latores illorum, quò servarentur in alias atque alias sese formas coacti sint mutare. Quòd autem ita custodimur, hinc est quod omnia mendaciter ad pientissimum Imperatorem contra nos deferuntur. Nam alij, sicut acceperunt, quod seditiones moverimus, ita pias Imperatorum aures instruxerunt: alij verò ausi sunt ad illos referre, quod sancta & œcumenica Synodus per omnia Deo dilectissimum & sanctissimum Cyrillum Archiepiscopum Alexandrinum, & sanctissimum ac Deo dilectissimum Coë,

piscopum nostrum Memnona deposuerit: alij etiam hoc forsan ausi sunt adjicere, quod placuerit nobis cum defectionis conciliabulo amicum inire colloquium: cujus dux sit Joannes Antiochenus: atque ob eam caussam, ne hoc publicetur, plurimum ita custodiamur, & magnum hoc bellum contra nos oriatur. Cùm itaque simus omni destituti auxilio, diligenter ad vestram pietatem scripsimus scientes vos adhuc germanorum sanctæ & œcumenicæ Synodi filiorum retinere locum, nec ullo pacto sustinere ut Orthodoxam fidem prodatis. Cum vehementi supplicatione, & lacrymis, simulque cum his litteris coram pientissimo & Christi studioso Imperatore procedentes, instruite illum de omnibus quæ contra nos geruntur, nos enim non condemnavimus memoratos sanctissimos ac Deo dilectissimos Episcopos Cyrillum & Memnona, sed hos magna commendatione coronisque dignos judicamus, qui soli ac primi plusquam reliqui omnes zelo B Dei moti, & quanquam impiissimum Nestorium impietatis prædicatorem exscindere, & Ecclesias ab hoc scelere repurgare conati sunt, & ne nunc quidem à memoratorum sanctissimorum Episcoporum communioni separare sustinemus, imo cum illis etiam in exilium deportari, magni lucri loco ducimus. Certum autem nobis est, conciliabulum illud defectionis ad communionem non admittere, sed simul omnium vocibus in Ecclesia Joannem Antiochenum, & qui cum illo sunt, anathemate percussimus: primùm ob id, quod prædicatorem impietatis Nestorium nobiscum deponere detrectarunt, sed & sermones cum illo miscere nullo modo cessarunt. Deinde quod mox post iniquissimum & à Canonibus alienum contumeliæ & calumniæ contra sanctissimos memoratos Episcopos cona- C tum, piis Christi amantium Imperatorum auribus ausi sunt imponere. Et præterea quoque, quod cum Nestorio sentire non cessant. Ob hasce causas semel illos ab Ecclesiastica communione amputavimus: & omnem illis Sacerdotij efficaciam detraximus, decrevimusque potius Ecclesiis (quod absit) privari, quam cum istis amplius ad communionem redire, præsertim nisi omnia sua delicta, de quibus suprà meminimus, corrigant. Notum autem hoc facimus vestræ pietati, ut & ipsi eodē istos loco habeatis. Hæc itaque observate, & pientissimum ac Deo dilectissimum Imperatorem instruite, pro universa Synodo precantes, ut restituantur nobis qui nullo modo sunt à Canonibus condemnati, sanctissimi videlicet ac Deo dilectissimi Episcopi Cyrillus & Memnon, & ut nostri misereatur placido- D que vultu à lata nos sententia revocet: & si digni sumus qui pientissimi & Christi amantis Imperatoris faciem videamus, hoc nobis permittat. Si vero indigni judicati sumus quibus hoc permittatur, vel hoc saltē largiatur, ut ad Ecclesias nostras revertamur, ne hic universi alij morbis, alij mœstitia consumpti pr eamus. Cæterum ne tumultus in subscribendo fieret, qui multus oriri poterat, sufficit præsidentium subscriptio.

EPISTOLA SANCTÆ SYNODI Ephesinæ ad Cœlestinum Archiepiscopum Romanum, quæ Ephesi sunt in magna Synodo gesta continens. E

SANCTISSIMO ET PIENTISSIMO comministro Cœlestino, sancta Synodus per gratiam Dei Ephesi congregata.

Sanctitatis quidem tuæ circa pietatem zelum, & curam illam de recta fide, nostri omnium servatori gratam & placitam, cum omni admiratione meritò suspicimus. Est enim hoc vobis ita magnis viris, in consueto, ut in omnibus celebres sitis, & studio vestro Ecclesiarum fulcra constituatis. Quoniam verò necessitas postulavit, ut quæ cōsecuta sunt in hac sancta Synodo, omnia ad sanctitatis tuæ cognitionem referantur, necessario scribimus quod secundùm voluntatem serva-

Necessitas reddendi rationem Papæ.

A toris nostri omnium, ut sanctionem pientissimorum ac Christi amantium Imperatorum, in Ephesiorum metropoli ex multis & variis provinciis plusquam ducenti numero Episcopi congregati sumus, idque ad diē sanctæ Pentecostes, quem piæ Christi amantium Imperatorum sanctiones, quibus convocati sumus, terminum conveniendi sanctæ Synodo præfixerunt. Cùm autem universi convenissemus propter Imperatorum denunciationes, ac comminationes, quod si quis non occurreret, malæ conscientiæ reus esset, & inexcusabilis coram Deo & hominibus, desiderabatur religiosissimus Joannes Antiochenus Episcopus, non quod simplici animo, aut per locorum intervallum in itinere impeditus tardiùs veniret, sed quod propositum & consilium Deo adversum animo occuleret: quod paulò post ubi Ephesum venit, manifestum fecit. Distulimus igitur cōsessum sexdecim integros dies post præscriptum san- B ctæ Pentecostes terminum, etiam si multi Episcopi & clerici partim morbis affligerentur, partim sumptibus premerentur, nonnulli etiam ex hac vita migrassent essetque (ut & sanctitas tua videt) nihil aliud quàm contumelia adversùs sanctam Synodum, quod fiebat, tanta videlicet dilatione perversè utebatur. Quanquam enim qui è longinquioribus sunt regionibus, ipsum prævenissent, tamen post sextum decimum diem accurrerunt ex illis qui cum eo sunt Episcopi, Metropolitani duo, Alexander Apamiæ, & alter Alexander Hierapolitanus. Hi cùm adventûs religiosissimi Episcopi Joannis tarditate, dicebant non semel, sed sæpenumerò ad hunc modum, Præcepit nobis ut pietati vestræ significemus, quod si ipsum adhuc amplius tardare contigerit, ne Synodum differatis, sed quæ facienda sunt faciatis. Cùm C hæc nobis significata essent, & jam cùm ex adventûs ipsius tarditate, tum ex his quæ significaverat manifestum esset quod consessum detractaret, sive id Nestorij amicitiæ largitus, sive propterea quod is Ecclesiæ ipsius clericus fuit, vel quod quorundam pro ipso obsecrationibus cesserit, convenit sancta Synodus in magna Ephesiorum Ecclesia quæ Mariana vocatur. Quoniam vero cùm universi prompto animo convenissent, solus in eo consensu desiderabatur Nestorius; admonuit eum sancta Synodus Canonicè per Episcopos quosdam primo, secundo, ac tertiò. Ipse verò domo in qua erat, militibus circumsepta, contumax contra Ecclesiasticas sāctiones factus est, nec sustinuit sese manifestò declarare, aut de impiis suis blasphemiis rationem reddere. Sub ista lectæ sunt literæ ad ipsum à sanctissimo ac Deo D dilectissimo Alexandrinæ Ecclesiæ Archiepiscopo Cyrillo scriptæ, quas sancta Synodus tanquam rectè & inculpatè scriptas approbavit, ut quæ nullo pacto a divinis scripturis aut traditione & expositione fidei olim in magna Synodo a sanctis Patribus Nicææ congregatis facta discrepant, quemadmodum & sanctitas tua illas rectè suo testimonio approbavit. Deinde lecta etiā epistola Nestorij ad ipsum memoratum sanctissimum ac Deo dilectissimum fratrem ac comministrum nostrū Cyrillum scripta, judicavit sancta Synodus omnino ab Evangelica & Apostolica fide aliena esse, & maximam & exoticam blasphemiam sapere quæ in ea sunt dogmata. Subinde consimiliter & impiis illius exegesibus E lectis, & præterea quoque à sanctitate tua ad illum scripta, per quam justè est condemnatus, tanquam qui blasphema scripsit, & impias voces exegesibus suis inseruit, justa contra illum lata est depositionis sententia, præsertim quod tantum absuit ut de blasphemiis suis pœnitentiam ageret aut resipisceret cum adhuc Constantinopolitanam haberet Ecclesiam, ut etiam Ephesi constitutus ad quosdam sanctos metropolitanos Episcopos, viros haud ignobiles, sed claros ac pientissimos disserens ausus sit dicere: Bimestrem ego ac trimestrē Deum non confiteor. Et his etiam alia pejora dixit. Postquam igitur impiam ac scelestissimam hæresim, nostram religionem evertentem, & universam mysterij dispensationem ex ipsis fundamentis evellentem, demoliti sumus, sicut jam diximus, non potuit finiri

Epistola Cyrilli approbata à Synodo.

quominus (ficut apparet) dilectionis erga Christum perfectionem habentes, & pro Domino zelantes, multis in rebus tentaremur. Sperabamus enim futurum, ut religiosissimus Joannes Antiochenus diligentiam ac pietatem Synodi laudaret, & forsan etiam quereretur quod tardius depositionem Nestorii aggressi essemus. Verùm omnino in contrarium, contra quam spetabamus, degeneravit. Inventus enim est inimicus, & maximus, cum sanctæ Synodi, tum rectæ Ecclesiarum fidei hostis, sicuti res ipsæ declararunt. Nam simul atque Ephesum ingressus est, antequam pulverem ex itinere contractum abluisset, nondum deposito pallio, collectis quibusdam qui una cum Nestorio defecerunt, & blasphema contra suum ipsorum caput loquuntur & gloriæ Christi tantum non illudunt, quod sibi ipsi veluti collegium circiter triginta hominum nomen Episcopatuum habentium collegit, quorum alii sæpe numero gravibus de causis à Metropolitanis suis sunt depositi. (Sunt autem cum illis etiam Pelagiani & Cœlestiani, & ex illis quidam qui ex Thessalia sunt ejecti) his inquam collectis, rem ausus est impiam, qualem nemo ante illum unquam est ausus. Seorsum enim chartam composuit, & nomine depositionis contumeliam contra sanctissimum ac Deo dilectissimum Cyrillum Alexandrinorum Episcopum, & pientissimum fratrem nostrum & Coepiscopum Ephesiorum Memnona exacuit, nemine nostrum sciente, imò ne ipsis quidem qui contumeliam hanc sunt passi, de eo quod factum erat, aut quamnam ob causam hoc ausi sint, instructis. Verum perinde atque si super istis non succenseat Deus, nec sint Ecclesiastici Canones, nec futurum sit ut propter hanc audaciam periclitentur, excommunicationis nomine universæ Synodo contumeliam intulerunt, idque publicæ chartæ insertum, & theatri parietibus affixum, legere volentibus proposuerunt, ut suam ipsorum impietatem publico spectaculo prostituerent. Nec hactenus tantum progressa est ipsorum audacia, sed ausi sunt quasi Canonicum quiddam constituissent, ista ad aures quoque Deo dilectissimorum ac Christi amantium Imperatorum deferre. His gestis, sanctissimus ac Deo dilectissimus Cyrillus Alexandrinus Episcopus, & pientissimus Memnon Ephesiorum Episcopus, compositum libellum obtulerunt, quo religiosissimum Antiochenorum Episcopum Joannem, & eos qui cum eo hoc fecerant accusarunt, adjurantes nos Sanctam Synodum, ut ipsum Joannem, & alios qui cum eo sunt, Canonicè requireremus, ut rationem eorum redderent quæ temere sunt ausi: & si quam accusationem haberent, si possent, edicerent ac convincerent. In charta siquidem depositionis, imò magis contumeliæ, prætextus loco ad hunc modum scripserant: *Quoniam Apollinaristæ sunt, & Arriani, & Eunomiani, ob eam causam à nobis sunt depositi.* [*Calumnia in Synodum.*] Cum itaque isti qui hanc ab illis passi sunt contumeliam, urgerent, rursus necessitate adacti, in magna Ecclesia facto consessu Episcoporum quorum numerus plures quam ducentos habet, semel, iterum, ac tertio ipsum Joannem, & qui cum eo sunt, ad Concilium vocavimus ut convincerent eos quos contumelia affecerant, rationemque & causas dicerent ob quas depositionis chartam conscripsissent. Verùm ille venire noluit: id quod facere debuisset, si quidem memoratos sanctos viros hæreticos esse convincere potuisset. Debuisset sanè accurrere, & crimen si quod verùm ac certum habuisset, cujus gratia temerariam contra illos sententiam tulit, ostendere ac declarare. Verùm prava impeditus conscientia non accurrit. Subdolus autem illius conatus hic erat. Putabat futurum, ut si absurda ista & illegitima contumelia destrueretur, simul etiam justa illa sanctæ Synodi sententia contra hæreticum Nestorium everteretur. Indignitate itaque rei moti, volebamus quidem contra ipsum & reliquos proferre sententiam illi parem quam iniquè contra eos tulit, qui nulla in re sunt condemnati. Verum ut

illius temeritatem animi lenitate vinceremus, etiam si illam justissime ac legitime passus esset, reservavimus etiam pietatis tuæ judicio, ita tamen, ut interea communionis eos reddiderimus expertes, omnique Sacerdotali potestate privaverimus, ne suis quenquam lædere possint sententiis. Quomodo enim necessarium non fuit, illis qui tanta cum feritate & sævitia, & contra Canones res adeò pervicaces & atroces aggredi consueverunt, etiam invitis nocendi potestatem adimere? fratribus itaque nostris & comministris Cyrillo Episcopis & Memnoni, qui contumeliam hanc ab illis sunt passi, communicamus omnes: & post illorum quoque temeritatem sacro cum ipsis * Ministerio [*Mysterio.*] sumus usi & utimur universi, synaxes una celebrantes, illusionesque illorum scripto abrogantes, & prorsus irritas ac infirmas esse decernentes. Erant enim nihil aliud quam contumelia. Etenim viri numero triginta, quorum alii hæreseos macula sunt notati, alii extorres & rejecti, quam Synodi faciem, aut quid roboris haberent contra Synodum ex universo quæ sub cœlo est orbe collectam? fuerunt enim in consessu nostro etiam illi qui à sanctitate tua sunt missi pientissimi Episcopi [*Legati Papæ.*] Arcadius & Projectus: & cum illis religiosiss. Presbyter Philippus qui vicem ac præsentiam tuam nobis consessu suo exhibuerunt, & Apostolicæ sedis locum adimpleverunt. Competenter itaque super istis sanctitas tua succenseat. Si namque facultas illis datur qui hoc cupiunt, majores sedes contumelia afficiendi, & contra quos nihil habent potestatis, adeo inique irregulares proferendi sententias, imo magis contumelias, idque contra eos qui tanta pro pietate sustinuere certamina, per quæ jam pietas accedentibus sanctitatis tuæ precibus resplenduit, in extremam confusionem res Ecclesiasticæ delabentur. Si verò competenti modo, qui talia sunt ausi, refrenati fuerint, sedabitur omnis tumultus, & conveniens Canonum reverentia apud universos servabitur. Cæterum ubi lecti sunt in sancta Synodo commentarii de depositione impiorum Pelagianorum, Cœlestii, Pelagii, Juliani, Persidii, Flori, Marcellini, Orontii & reliquorum eadem [*Pelagius damnatur.*] cum istis sentientium, judicavimus & nos solida & firma permanere debere quæ à pietate tua sunt decreta: sumusque omnes ejusdem sententiæ. Ad exactam autem omnium actorum cognitionem, in Domino dilecte & desideratissime, commentarios misimus & Synodi subscriptiones. Valere te, & nostri memorem esse optamus.

Plura acta sunt & decreta à Cælestino contra Pelagianos quæ merito quis desideraret. Inter illa reponi potest celebris Epistola ipsius ad Episcopos Galliæ quæ incipit Apostolici verba præcepti vult. *Quamvis hanc lectam fuisse in hac Synodo non arbitremur.*

EXEMPLAR EPISTOLÆ SANCTÆ Synodi in Epheso ad Synodum Pamphyliæ de Eustachio.

SAncta Synodus, quæ gratia Dei & nutu pientissimorum Regum in Epheso congregata, sanctæ Synodo in Pamphylia dilectis fratribus in Domino salutem. Cum consilio omnia fac, dicit divinitus inspirata scriptura. [*Prov. 13.*] Maximè autem oportet eos, qui Sacerdotium nacti sunt, cum omni diligentia in omnibos, quæ operanda sunt, agere. Sic enim firmare poterunt res suas. Et sicut rebus secundis contingit, ut oratio multum valeat, sed quando acerba & intolerabilis tristitia mentem ita inumbrat & valde conturbat, ut à consequutione eorum, quibus indiget, privetur, & si quid utile videat, persuadeat esse offensurum. Tale quiddam passum esse pientissimum & Dei amantissimum Episcopum Eustathium. [*Subaudi contigit,*] Nam ordinatus quidem est, & testimonium habet Canonice, ubi autem à quibusdam turbatus est & in sollicitudines inexpe-

A ctaras incidit: & cum præ multo ocio pondus curarum sibi impendentium ferre non esset assuetus, nec valeret convitia insidiantium repellere, cessionis suæ, nescimus quomodo, obtulit libellum. Oportebat enim semel concreditam Sacerdotalem curam cum tanto spirituali robore geri, ut labores & sudorem sponte ferat. Quoniam autem pusillanimem se declaravit, hoc ex inconsiderantia rei magis quàm ignavia vel torpore passus, ordinavit necessario nostra pietas pientissimum & Dei amantissimum fratrem nostrum & Coëpiscopum Theodotum, qui Ecclesias curet. Indignum enim est viduas esse, & absque præceptore manere Salvatoris greges. Quoniam autem Eustachius accessit plorans, non de civitate, neque de Ecclesia contendens contra prædictum pientissimum Episcopum Theodotum, petens jam Episcopatus honorem B & nomen: condoluimus omnes Presbytero. Et communes esse arbitrari ejus lachrymas, festinavimus ut addisceremus, num legitimam dispositionem pertulisset memoratus, hoc est, à quibus obtrectatoribus, & de quibus absurdis rebus redargutus esset: didicimus autem nihil tale, sed magis evenisse illi pro crimine ipsam cessionem. Unde neque vestram pietatem reprehendimus, quæ ordinavit in locum ejus memoratum pientissimum Episcopum Theodotum. Quoniam autem non valde contendendum est cum viro ob amorem ocii ejus, sed miserandum potius seni extra natalem civitatem & patrias conversationes longe dissito, justum esse decrevimus, ut absque omni contradictione habeat Episcopi nomen & honorem ac C communionem, sic quidem ut neque ipse ordinet, neque in Ecclesiam propria authoritate ordinaturus veniat, nisi forte coassumatur, sive admoneri contingat à fratre & Episcopo secundum affectionem & charitatem in Christo. Quod si melius quiddam de ipso consulueritis vel nunc in posterum, placebit & hoc sanctæ Synodo.

Fortitudo Sacerdotibus competit.

Patrum pietas erga inopem senem.

LITERÆ A SANCTA SYNODO Ephesina ad singularum Provinciarum ac civitatum Episcopos, Presbyteros, Diaconos ac populos, de causa Orientalium Episcoporum missæ.

D

SANCTA ET OECVMENICA Synodus Ephesi ex decreto pientissimorum Imperatorum congregata, singularum Provinciarum ac civitatum Episcopis, Presbyteris, Diaconis & universo populo.

CUm essemus Ephesi secundum pias Imperatorum literas congregati, defecerunt quidam à nobis numero paulo plus triginta, defectionis suæ ducem Joannem Antiochenum Episcopum habentes: quorum aliquot hæc sunt nomina. Primus ipse Joannes Antiochiæ Syriæ Episcopus. Deinde Joannes Damasci Episcopus, Alexander Apamiæ, & alii complures, inter quos & Theodoritus Cyri Episcopus, & reliqui: E qui nullam omnino facultatem habentes velut ex authoritate Sacerdotali cuiquam qui sit Ecclesiasticæ communionis, vel nocere, vel prodesse, propterea quod quidam ex ipsis sunt depositi, cum primis Nestorii & Celestii sententias sequi manifeste sunt ex eo deprehensi, quod Nestorium nobiscum condemnare noluerunt: quos sancta Synodos communi decreto ab omni Ecclesiastica communione alienos esse statuit, & omnem Sacerdotii efficaciam illis ademit, per quam vel nocere vel prodesse poterant.

TERTIA PARS.

Quædam controversia de Synodo Ephesina.

ETsi ex actis hujus Concilii atque Epistolis ejus Synodalibus satis evidens sit præfuisse Cœlestinum Papam Romanum huic Concilio, ut tamen Meridiano Soli tenebras offundat Calvinus, ait Cœlestinum aliquo artificio quæsivisse saltem nomen præsidentiæ, cum rem habere non posset, & ideo Cyrillo qui alioqui præfuturus erat, vices suas demandasse, ut saltem per illum præsidere videretur. Apage ista ingeniosa mendacia contra omnium Historicorum fidem, sine ullius antiqui Authoris testimonio. In qua pagina legit hoc Calvinus, aliquo artificio nomen præsidentiæ quæsivisse Cœlestinum? nullum artificium agnoscunt antiqui scriptores, rem narrant simpliciter & rotunde ut gesta est, & soli Calvino tam antiqua narranti ex proprio cerebro fidem adhibebimus? rem ipsam negare non potest, cogitur fateri præsidem ac principem Concilii fuisse per legatos summum Pontificem, sed id dolo & arti Cœlestini attribuit, majori dolo ac fraude procul dubio, imò mendacio, cum pro authoritate suâ in totam Ecclesiam egerit Summus Pontifex, nec quisquam ex omnibus Patribus illi contradixerit, ac ejus authoritatem in dubium revocaverit, nequidem ipse Nestorius, sicut nec postea Eutiches in sequenti Concilio sub Legatis Pontificis Romani, Leonis I. damnatus, quique ipse Eutiches cum à proprio Episcopo Alexandrino primum damnatus fuisset, ad Summum Pontificem Leonem appellavit: ut omnium antiquorum hæreticorum maximè istorum duorum qui infensiores fuerunt Christi hostes, iniquitatem superasse videatur Calvinus, ut omni authoritate spoliet Christi Vicarium in terris. Vide de his Bellarminum l. 1. de Conciliis cap. 19. Sed & Baronium in Martyrologio Januarii die 28. ubi Menologium græcum meminit Cœlestinum vices suas commisisse Cyrillo in Concilio Ephesino. Quin & Photius in Nomocanone, tit. 9. cap. 1. ait habuisse jus & authoritatem Papæ ut præsideret.

Præses Concilii Cœlestinus Papa.

Nec obest quod alii hæretici objiciunt Theodosium Juniorem hoc Concilium convocasse: fecit enim ex consensu Cœlestini, & cum Nestorius, nec Cyrillo, nec Cœlestino parere vellet, merito oportuit intervenire Imperatoris potestatem ad convocandos Episcopos. Quam vero mens ejus longe fuerit à prætensione primatus ac præsidentiæ in rebus Ecclesiasticis determinandis, satis ipse aperuit in illa Epistola quam cum legato suo Candidiano ad Synodum misit. Ut alia prætercam quæ luculenter explicat Stapleton in replica ad Horni flatum lib. 2. cap. 10. ac in falsitatis nota contra Iuellum retorta art. 4. Ubi hanc ipsam quæstionem discutiens, ad id quod objiciebat Iuellus ex Socrate lib. 5. in proœmio, statum Ecclesiæ ab Imperatoribus pendere, & celeberrima consilia auxilio eorum in dies celebrari. Quis dubitat, inquit, quin Imperatores maximè auxilio fuerint Ecclesiæ? quis negare potest quin status Ecclesiæ olim penderet multum ab Imperatoribus? nec dubium quin & Concilia auxilio eorum ac suasu celebrentur: Sed quid hoc ad rem? consilium aut auxilium Imperatorum tunc Ecclesiæ præstitum, an Summi Pontificis excludit authoritatem? an jurisdictionem illius minuit? certe Catholici Principes Carolus quintus, & Ferdinandus, Frater illius Concilio Tridentino auxilium & consilium nuper præstiterunt, authoritatem autem Summi Pontificis excludere aut ullo modo imminuere, ne per somnium quidem cogitabant. Itaq; cum Theodosius nihil in materia fidei egerit nec per se nec per præsides, sed tantum circa externa Concilii, ut omnia in pace & ordine conservarentur, hinc nihil aliud rite concluditur

conservarentur, hinc nihil aliud rite concluditur nisi quod potestas Imperatorum tantum versatur circa externam moderationem & ordinem in modo procedendi. Circa ista præsunt Imperatores eorum-ve legati, at circa definitiones fidei & causarum Ecclesiasticarum, pænes Summum Pontificem ejusque legatos residet authoritas prima.

Sic Constantinus Magnus quid non præstitit in primo Concilio generali, an propterea præses? Audiendus Theodoretus Eccles. hist. l. 1. cap. 12. *Hæc ille latino sermone alio interpretante locutus, loquendi copiam Synodi præsidibus fecit*, sed & audi ipsummet Constantinum ibidem cap. 19. in Epist. ad Nicomedienses. *Interfui*, inquit, *non alio sane animo quam ut concordiam inter omnes constituerem.* Ubi præsidentia Imperatoris ab hæreticis toties jactata? Nec objici debent acta Imperatoris Theodosii, adversus Cyrillum, cum illa ex errore acta sint, & in fine correcta, ut non sine durissima afflictione coronam mereretur majorem Cyrillus.

Longe vero difficilius est explicare cum perspicuitate, quidnam in hoc Concilio præcisè contra Nestorium definitum sit. Etsi enim constet definitum fuisse unam esse personam in Christo non duas, cum tamen discrimen naturæ & personæ valde sit obscurum ac actioni paucorum intelligentiæ notum, sudarunt omnium Doctorum ingenia in explicatione tanti mysterii. Ex difficultate enim distinguendi naturam seu essentiam ab hypostasi seu persona, natæ sont hæreses omnium perniciosissimæ tum circa mysterium Trinitatis tum circa mysterium Incarnationis. Ac de hæresibus circa Trinitatem id testatur D. Gregorius Nissenus in tractatu ad Petrum fratrem suum de differentia essentiæ & hypostaseos, substantiæ sive subsistentiæ, qui tractatus legitur, & inter Epistolas Basilii Magni XLIII. ordine. Quoniam, inquit, complures & essentiæ Verbum & Hypostaseon ex mysticis & arcanis decretis atque doctrinis non discernunt, sed nihil interesse putant, utrum essentiam an hypostasim quis dicat, quasi in utroque nomine una significatio sit: & ideo duplicis hæreseos in contrarium scissæ error circa significationem harum vocum principia atque argumenta præbuit, cum Sabellii quidem sectatores, propter communionem essentiæ Sanctam Trinitatem in unam hypostasim cogant, vice vero versa qui contrario modo correpti sunt (Arrianos dico) propter differentiam hypostaseon, præscriptionem quoque essentiarum introduxerunt. De mysterio porro Incarnationis idem contigisse agnosci potest ex eo quod Nestorius agnoscens in Christo diversas naturas ex diversis proprietatibus & actionibus Christi, nec distinguens personam à natura; cum diversitate naturarum simul admisit diversitatem personarum. (Notat Albertus Magnus in 3. sent. dist. 51. art. 12. licet ibi sumat Euthicem pro Nestorio, huic illius tribuens errorem & econtra) cum vero ejus error in hoc Concilio damnatus esset, nec liceret amplius de personæ unitate in Christo dubitare, cum non distingueret Eutiches inter personam & naturam, ex unitate personæ in Christo conclusit unitatem naturæ, contrario morbo Nestorii. Ideo autem distinctio harum rerum difficile comprehenditur quia est fere Metaphysica, & ex antiquis aliqui non aliter videntur ista distinguere quam quemadmodum species & individuum distincta sunt, ut per essentiam seu naturam intelligatur aliquid multis commune, per personam vero seu hypostasim, id quod dicimus individuum (mitto nunc discrimen notum Philosophis inter personam seu hypostasim ac suppositum) itaut persona sit quid singulare habens illam naturam communem. Ad quod accommodari potest vulgata definitio Boëtii: *Persona est rationalis naturæ individua substantia.*

Quid definitum in Concilio.

Quia vero explicatio hæc non satisfacit omnium studio, perduravit controversia inter Theologos, quonam modo intelligendum est, quod in Christo sit una persona. Quam quæstionem hodie agitant Theologi

A maximè super duos articulos Div. Thom. 3. part. summæ quæstion. 2. primus est in quo quærit utrum unio Verbi Incarnati facta sit in natura, cujus quæstionis sensus est an divina & humana naturæ ita unitæ fuerint in Christo, ut ex utraque una sola natura resultaverit, quod aliis verbis disputabant Patres, an Christus non solum ex duabus sed etiam in duabus naturis subsistat. Hic enim S. Doctor non tam quærit de termino cui unita est humana natura, quam de termino qui ex unione resultaverit. Secundus articulus est, utrum unio Verbi Incarnati facta sit in persona. In qua quæstione idem est ac si quæreret; an humana natura ita sit unita Verbo Dei, ut ex illa unione non resultaverit nova persona: sed humana natura personæ præexistenti copulata sit, quæ persona præ-

D. Thomas.

B existens fuerit Incarnata: itaut post id, una sola persona remanserit. Nestorius autem non unam personam remansisse post adunationem existimabat, sed distinctas fuisse personas Dei & hominis, etsi scriptura de eadem persona loquatur tanquam de Deo & homine simul Matth. 3. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Ubi ille dicitur Filius Dei naturalis. Matth. 26. *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Joan. 1. *Verbum caro factum est & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti à Patre.* Quo testimonio jugulatur error ejusdem Nestorii, siquidem Verbum fieri carnem seu hominem non sit conjungi per affectum cum homine. Quod æquè de Patre ac de Spiritu sancto dici posset, amaverunt enim etiam hunc hominem, non sunt tamen facti caro aut

C homo. Similiter, & Christus propter hanc unitatem personæ dicere potuit Joan. 8. *Antequam Abraham fieret ego sum.* Si autem quæratur præcisè modus quo id peractum est mysterium, in hoc est cardo difficultatis. Multi ex antiquis illud inscrutabile & ineffabile dicebant, sicut etiam D. Augustinus, etsi ejus mens aliorum mentes prætervolasse videatur, in Epist. ad Volusianum. *Si ratio quæritur non erit mirabile, si exemplum poscitur non erit singulare, demus Deum aliquid posse quod nos fateamur investigare non posse.* Quo pacto Gregorius Nazianzenus volebat sopiri disputationes de modo quo Filius ab æterno à Patre esset genitus orat. 35. *Quomodo ergo genitus est quærere perges? haud magna esset hæc generatio si à te percipi posset, quippe qui ne tuam quidem noris, aut certè*

D *exigua quadam ex parte perceperis, &c. quo modo genitus est? idem enim indignabundus repeto, Dei generatio silentii honore decoretur ······ ne ipsis quidem Angelis nedum tibi intelligere concesserim.* Idem porrò accidit in generatione temporali ejusdem Filii ex Matre, quod in æterna generatione ex Patre. Plures modum illius inexplicabilem dicebant, hoc uno contenti, quod res ipsa esset. Quod dum omnium mentes non expler, alium modum rei explicare tentaverunt.

Est autem communior dicendi modus, quod Verbum Divinum uniendo suæ personæ aut hypostasi animam & corpus Christi in ipso momento in quo creata aut facta erant, neque enim ante assumptionem erant, impedivit ne esset aliquod singulare hominis ut hominis: cum enim unum dicatur indivisum in se

Incarnatio quid sit.

E & divisum a quocumque alio, per illam assumptionem tali momento factam, illud complexū ex anima & corpore nunquam unū fuit in se & divisum ab aliis, ut pote Verbo Dei unitum, conjunctum ac consecratum. Unde nunquam fuit aliquod unum singulare aut suppositum, sicut fuisset si nequaquam verbo unitum fuisset. Divisio enim aut separatio a Verbo per accidens illi contulisset singularitatem, seu incommunicabilitatem ut alii dicunt, sicque fuisset suppositum hominis ut hominis. Et si dicatur inquit Albertus in 3. distinct. 5. art. 12. Quod divisio potius tollit quam affert singularitatem & incommunicabilitatem. Dicendum quod per se aufert & per accidens confert divisum esse unum & ab alio divisum: & hæc est singularitas. Et hujus exemplum est in animalibus anulosi corporis in quibus est similis complexio partium in

Albertus.

toto corpore. In aliis enim est anima una sensibilis, ut dicit Philosophus; & si dividatur erit anima in utraque parte per sensum & motum, & utraque pars habebit singularem animam & hoc partibus confert divisio per accidens. Hæc ibi. Sic igitur si istud complexum ex anima & corpore, fuisset divisum ac separatum à verbo, fuisset aliquod unum singulare ac suppositum seu persona humana, sicut Verbum est suppositum ac persona divina: quia autem nunquam extitit non unitum personæ Verbi, ideo nunquam fuit persona hominis & singulare aliquod hominis, sed in Christo unica fuit persona in duabus naturis. Atque hic est modus explicandi communior, qui cum in se sit difficillimus intellectu, non omnium mentes illi acquiescebant, & cum magna contentione de eo disputatum fuit tunc temporis, sicut etiam cum Eutiches dogma suum de unitate naturæ obtrudere conabatur. Ideoque in sequenti Concilio quid ad hoc dilucidius explanandum contulerint aliqui ex veteribus, attingemus.

Augetur autem difficultas ex vulgari objectione, quod Deus esset mutatus cum antea non esset homo, & postea factus fuerit homo. Ad quod respondetur quod si Deus factus fuisset homo per receptionem humani esse in seipso tanquam in subjecto mutatus fuisset: at factus est homo per terminationem humanitatis, unde non mutatur. Persona enim divina sine mutatione potest humanitatem terminare. Habet enim duo terminativa, unum primarium, quod est natura divina, aliud minus principale, quod est natura creata, à quo nihil recipit. Sicut scientia divina quia sumit totam suam entitatem ab objecto suo primario, quod est essentia divina, non accrescit nec mutatur ex eo quod etiam terminatur ad creaturas: nec est par ratio de Angelo qui mutaretur terminando alienam naturam, quia Angelus perfici potest a termino secundario, & cum sit ejusdem ordinis cum alia creatura, scilicet ordinis naturalis, sese mutuo afficere possent, non autem Deus & creatura, porro unio recipitur in sola humanitate. At hæc Scholastica etsi vera quantis obsita spinis & paucis previa? Diximus de istis difficultatibus abundè satis in supplemento Theol. affectivæ p. 1. disp. 4. quæ est *de reparatione entis supernaturalis*, ac part. 2. *de bello scholastico*, ubi discrimina inter D. Thomam & Scotum tractamus.

Sed nec verosimile est Orientales hæreticos cum essent subtiles & acutè philosopharentur, hæc tantum dubia movisse, cum pleraque sint alia circa unionem substantialem Verbi cum natura humana, in quibus enodandis vehementer insudant Theologi moderni, sicut etiam Patres antiqui, qui idcirco variis comparationibus hanc mirabilem unionem explicarunt, ut varias ejus proprietates aperirent, prout occurrentes difficultates exigere ab iis videbantur. Nam D. Athanasius in Symbolo comparat unioni animæ cum corpore quia est substantialis, & humanitas vim & efficaciam admirabilem recipiat à divinitate, sicut corpus ab anima. D. August. Epist. 99. comparat unioni plurium accidentium in uno subjecto, quia unica est persona subsistens in duabus naturis. D. Damascenus lib. 3. fidei Orthodoxæ cap. 11. comparat ferro candenti, quod humanitas tanquam ferrum à divinitate illustretur vimque agendi recipiat. Doctor Alensis p. 3. quæst. 7. membro 1. art. 2. comparat arbori alteri insitæ, juxta illud Jacobi cap. 1. *Suscipe insitum Verbum*, quod diversæ naturæ simul junctæ sint ut in insitione. Alii comparant conjunctioni Sacramentali matrimonii, unde parabola nuptiarum Matt. 22. & Marc. 9. quod humanitas affectu juncta cum divinitate ab illa regatur, diretur, ejusque insignus præfulgeat, sicut Augusta Augusti titulis nobilitatur. Alii templo, juxta illud Joan. 2. *Solvite templum hoc* quod in humanitate divinitas singulariter colatur, & quod sicut in templo continentur personæ quæ Deum placare volunt eique satisfacere: sic in humanitate Christi erat persona Verbi quæ Deo pro hominibus satisfacere volebat, eumque propitium reddere. Quæ omnia produnt hujus mysterii secretum absconditum, quod tot similitudinum adminiculis indiget, ut vel tenuis ejus notitia comparetur. In hujusmodi autem difficilibus ad penetrandum mysteriis facile schisma conflatur & varias in partes scinduntur hominum mentes.

De nomine, Deipara.

Sicut autem arduum fuit explicare modum unionis personæ Verbi cum natura humana, similiter plures laboraverunt in explicanda maternitate beatissimæ Virginis. Quomodo enim Mater Dei dici potuit quæ nullam in Deum actionem habuit per quam ipsum attingeret? Sed quemadmodum in generatione ordinaria fœmina generat hominem, & est mater hominis in quantum producit corpus cui anima unitur, & si ipsam animam, quæ spiritualis est, non attingat: eodem pacto, quia Virgo beata produxit illam carnem cui unita est persona divina, Mater Dei jure merito appellatur. Quod vero D. Damascenus lib. 3. cap. 12. de fide Orthodoxa ait *genitricem Christi nequaquam dicimus Beatam Virginem*. Non negat tamen absolutè esse Matrem Christi, sed contra Nestorium qui sub illo vocabulo voluit eam negare esse Matrem Dei. Cum enim alii Matrem hominis, alii Matrem Dei dicendam prædicarent, ipse egregius conciliator, adinvenit nomen Matris Christi. Unde subdit Damas. *solius in contemptum honorata super omnem creaturam Dei genitricis vocem Christipara (& si ipse rescindatur cum impio Sathana) adinvenit.* Aliæ porro difficultates circa illam maternitatem, ut quomodo virginitas eam non impedierit; utrum passivè tantum an activè concurrerit, an in tempore vel in momento, an fœcunditas ejus fuerit naturalis, an maternitas miraculosa, hæ inquam difficultas tractantur à Theologicis Scholasticis, eximiè vero à Doctore Subtili Scoto in 3. sent. dist. 4. satis nobis sit locum indicasse, cum ista discutere præsentis non sit instituti.

Cæterum qui Mariam Beatissimam Virginem verè, & propriè θεοτόκον, id est, Deiparam, seu Dei Matrem negaverint hæretici, in duplici differentia reperiuntur. Nam Valentiniani, qui corpus cœleste Christo tribuebant, & eum de cœlo lapsum per Mariam quasi per canalem fluxisse asserebant, nec non Manichæi, qui corpus phantasticum ei affingebant, & si qui alii similia commenti, cùm per hoc assererent Christum nihil de Maria traxisse substantiæ, consequenter eam Christi Matrem pernegabant. Alii vero Christi Matrem eam confessi quidem, sed Dei Matrem, ac θεοτόκον, idest, Deiparam negarunt, ut Photinus & Nestorius, tamet-si ex alio atque alio fondamento. Photinus siquidem post Ebionitas, ideo Mariam Dei Matrem negavit, quia Christum non Deum, sed purum hominem esse credebat, qui tamen suis virtutibus eò profecisset tandem, ut Filius Dei cognominaretur. Nestorius vero eam Dei Matrem fateri noluit, quia personas dividebat in Christo, dicens alium esse, qui ab æterno genitus sit ex Deo Patre, ab illo homine, qui in tempore natus esset ex Virgine Matre, duos videlicet filios, alterum Dei Patris, alterum Virginis Matris, illum Deum, ac Dei Filium, hunc hominem & hominis filium constituens. Sunt autem hæc duo capita Doctrinæ Nestorianæ ita inter se connexa, & cohærentia, ut altero admisso, aut negato, alterum etiam admitti, aut negari necesse sit: & uno destructo, alterum similiter destruatur, ut per se patet. Si enim Christus Mariæ Filius, verus Deus sit, utique Mariam ejus Matrem, θεοτόκον Deiparam esse consequens est: & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, si Maria Deipara non est, nec utique Christus ejus Filius, Deus est. Qui ergo Deum ex Virgine natum negat, ex consequenti Mariam θεοτόκον, id est, Matrem Dei inficiatur, & è diverso.

Mariam Matrem esse Dei negarunt plures hæretici.

Notandum

A Notandum deinde non cœpisse nomen istud tribui primum B. Virgini in Synodo Ephesina: Siquidem longe antea illud ipsi tributum nomen est, ut observat Waltelius Carmelita vindiciarum Joan. Hierosol. l. 2. sect. 9. art. 2. à quo Joanne hoc nomen usurpatum observat contra Arrianos. Insuper notandum quod Patres dicentes Beatam Virginem non esse dicendam Christiparam, sed Deiparam, non propterea quod eam non esse Christi Matrem non sentiant, ab ea voce abstinendum admonent, sed quia Nestorius sic eam Christiparam astruebat, ut Deiparam negaret, significans Christum ex ea natum, purum esse hominem, non Deum, atque hoc Christiparæ vocabulo introducto nomen Deiparæ è sermone & usu fidelium penitus abolere, atque explodere nitebatur; idcirco Sapientissimi Patres ea tempestate Christiparæ nomen, ut ab hæreticis excogitatum, & usurpatum, meritoque suspectum aversabantur. Sic Damascenus lib. 7. de fide orthodoxa cap. 12. Christiparam, inquit, nequaquam dicimus sanctam Virginem, quia ad renuendum vocabulum θεοτόκον, id est, Deipara & Dei genitrix, scelestus, & odibilis, & cum Judæis sapiens Nestorius id adinvenit. Verum posterioribus sæculis, extincta nimirum, & extirpata hæresi Nestoriana, & sublato erroris, ac perversæ intelligentiæ periculo, nihil vetat quominus, ut nunc passim fit & χριστοτόκον, fideles B. V. promiscue & θεοτόκον, id est, & Christi & Dei Matrem appellent: quemadmodum ea ciborum genera, quibus tempore morbi abstinendum est, depulso morbo, impune sumi ponunt.

Christiparæ nomen.

D. Damasc.

C Postremo hic annotandum, hoc nomen θεοτόκον Deiparæ, seu Matris, ac genitricis Dei, omnium quæ B. Virgini tribui ponunt, esse Nobilissimum & Augustissimum, omnemque creaturæ excedens dignitatem. Quidquid enim præstantiæ, aut excellentiæ in aliis est ejusdem Sacratæ Virginis denominationibus, id quoque in hoc singulari nomine, Deipara, continetur: quam ob causam observat Beatus Thomas, non solere eam in Evangelio nominari, nisi cum cognominatione hujus Dignitatis, quod sit Mater Jesu, Matth. 1. *Ioseph virum Mariæ, de quâ natus est Iesus*: ibidem, *Mater Iesu Maria*, & cap. 2. *invenerunt puerum cum Maria Matre ejus* Luc. 2. *unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Joan. 2. *& erat Mater Iesu ibi*, & cap. 19. *Stabant juxta crucem Iesu Mater ejus*, & : *cum vidisset Iesus Matrem dicit Matri suæ.* Eandem hujus dignitatis, & nomenclaturæ prærogativam multis elogiis commendant, ac prædicant S. Patres, è quibus pauca dumtaxat hic subjiciam. Divus Augustinus lib. 3. de Symbolo ad Catechumenos: tanta est, inquit, Virginis dignitas, eo quod Mater Dei sit, ut plane excedat non solum omnium hominum dignitatem, verum etiam Angelorum, cum longe præstabilius, & excellentius sit esse Matrem Principis, quam ministrum: tanto enim perfectior unaquæque res appellatur, quanto magis unitur, & conjungitur Deo, qui est summa perfectio. Sanctus Joannes Damascenus loco citato: jure, ait, optimo, & pro veritate Deiparam incontaminatam nominamus Mariam. Hoc enim nomen omne dispensationis mysterium commendat: nam si Deipara est, quæ genuit, reveta Deus est, qui ex ipsa genitus est, revera etiam & homo: quomodo enim ex muliere genitus, natusque Deus est, ante sæcula hypostasim habens, nisi homo factus? & Divus Bernardinus Senensis serm. 52. *de salutatione Angelica*: à fidelibus salutatur B. Virgo, cùm dicitur, Mater Dei, tanta nempe laus est quam ei tribuimus, cùm dicimus, Mater Dei, quod nec in personis increatis reperiatur hæc incogitabilis dignitas, scilicet quod habeat Dei Filium, nisi in una persona, quæ est Patris, & una persona humana, quæ est Matris. Insuper majus est hoc donum, quod sit Mater Dei, quia hoc dependet ab illo, sicut ramus à radice: propterea ei potius dicimus Mater Dei, quam Domina mundi, vel universi.

Dignitas Matris Dei.

D. Aug.

D. Bernar.

A Ad hæc sanctus Thomas B. Virginem cum humanitate Christi sic comparat, ut utique tribuat quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus, cui proxime uniuntur. Humanitas Christi, inquit, ex hoc, quod est unita Deo; & beatitudo creata, ex hoc, quod est fruitio Dei; & B. Virgo ex hoc quod est Mater Dei, habent quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus: & ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis, sicut non potest aliquid melius esse Deo, &c. Plura de hoc nomine Alardus Gazæus ad l. 2. Cassiani de Incarnatione; sed & ipse Cassianus in eisdem libris egregiè disputat contra Nestorium, ac ipsius diluit objectiones.

D. Thom.

De adoratione Christi & ejus Sacerdotio.

B PRæter unitatem personæ in Christo alia etiam in controversiam ibant contra Nestorium. Ab uno enim errore facile fit ad plures prolapsio propter cohærentiam Mysteriorum & colligationem. Sicut enim duos filios admittebat, sic diversos cultus illi esse tribuendos, ita ut distinguerentur cultus qui ipsi redderentur quatenus erat persona verbi, & cultus qui ipsi redderetur quatenus erat persona hominis: contra quod anathematismo octavo decernitur, una adoratione Emanuelem adorandum esse, cum sit unica persona: cui cultus adhibetur in praxi secundum id quod in ipsa nobilius est; non secundum id quod ignobilius est, quia qui colit aliquem ipsum respicit in ratione superioris & excellentioris, & si aliquis sit Rex & comes C non honoratur in praxi, ut comes, sed ut Rex. Ideoque Christus & si sit Deus & homo, adoratur ut Deus, abstrahendo à conditione hominis, idcirco una est illius adoratio. Hic tamen locus, ait Espencæus *de ador. Euch. l. 3. cap. 4.* adeo lubricus est, ut Cyrillo Catholico non modo certamen fuerit cum hæretico Nestorio, sed cum Theodoreto quoque Cyrensi, scriptore alioqui Orthodoxo, sed qui hic suspicione non caruerit, cujusque pedes pene hic moti sunt. Itaque ultro citroque multa sibi invicem respondebant circa hanc difficultatem; sed adeo cautè, ait idem Espencæus, ut vix eos internoscas. Quid porro tandem definiendum diximus in supplemento Theol. Affect. de Ente supernat. disp. 4 q. 5. §. 9.

Adoratio Christi.

Theodoretus.

D Dubium est etiam de opinione Nestorii circa Eucharistiam quid sentiret. Putarunt plures eum sensisse carnem sine sanguine subesse panis speciei, & sanguinem sine carne Calici: ac proinde ab Ephesinâ Synodo decretam fuisse communionem publicam sub unâ specie, & sub utraque intermissam scripserunt magni viri, Caietanus, D. Osius, Bartholomæus Latomus, Joannes Hessel, & inter Ecclesiæ hostes Urbanus Regius ita rem habere confitetur in suis Locis communibus. Ambigitur à quo ista didicerint. At forte antiqui scriptores ampliora acta Concilii habuerunt, quamvis & Epistola *Cum Servator* satis doceat à Nestorio negatam naturarum concomitantiam sub altera specie Eucharistiæ, & Cyrillus contra eum defendit aliquando totum & integrum Christum minima parte Eucharistiæ contineri. Hæc apud Sanctesium *de* E *rebus Euchar. repetitione* 10. Qui ipsemet eadem repetitione censet in duobus errasse Nestorium quæ damnantur in illa Epistola, quæ quasi medulla est totius Concilii. 1. Quod censeret sanguinem separatim poni à carne, quasi mors Christi iteraretur, quod fieret separando carnem à sanguine, ideo dicit Concilium *incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificii servitutem*, &c. 2. Etiam carnem illam à divinitate distractam, quia unionem ejus substantialem cum verbo negabat. Ideo dicit Concilium carnem recipi *ut vivificatricem & propriam Verbi factam.* Quod non ita esset nisi unita foret divinitati. Ideo Concilium duplicem concomitantiam definit & sanguinis & divinitatis cum carne, quod id non admitteret Nestorius.

Nestorius an erraret circa Eucharistiam?

Sed & impingebat Nestorius in Sacerdotium Chri-

Nestorii error circa Sacerdotium Christi.

sti, quod est res longe sublimissima in religione Christiana. Anathematismus decimus id satis prodit. Non enim eminentiam Summi Pontificatus ac Sacerdotii Christi agnoscebat, sed ut communem Sacerdotem qui non magis pro aliis quam pro se sacrificium obtulisset, cum tamen peccato obnoxius non esset, sed Filius Dei & primogenitus cujus titulo dignitatis personæ semetipsum obtulit secundum carnem in pretium redemptionis. Quæ res cum erudite tractata fuerit à Fabritio Pignatello in *Monte Propitiatorio*, non ingratum erit lectori, si ex ipsius libro Concilium naturæ ad rem magis insinuandam, adinventum, hic inseram: excursio hæc non ingrata erit piis & eruditis Sacerdotibus. Et manifestè patebit ignorasse Nestorium (quod dolendum ipsi cum multis esse commune) quid esset Sacerdotium Christi.

De Sacerdotio Christi.

Concilium naturæ.

AD hanc gravissimam difficultatem superandum consulendum merito fuit primum illud ac generale naturæ Concilium, cujus lex promulgata jam fuerat de colendo Deo, eo quod creatura omnis debet Deo, non tantum amorem, sed etiam honorem, tanquam supremo Domino, & Auctori suo, à quo habet, & originem & cætera omnia. Præses Concilii religio erat. Cum autem religionem nomino, non statum nomino, sed virtutem omnibus Dei cultoribus communem, cujus officium est procurare debitum honorem, & gloriam Deo, & cujus exercitio & professioni, status qui dicitur religiosus, est peculiariter institutus.

Religio præses.

Præsidente igitur virtute Religionis, quæ juxta Tullii definitionem probatam ab Augustino lib. 83. qu. 93. divinæ naturæ curam cæremoniamque affert.

Quæsitum primo loco est, an via aliqua iniri possit, qua corporea hominum respublica satisfaceret legi latæ de honorando, & adorando Deo per internum animi cultum, & cordis adorationem, ut sicut Angelica respublica, non solum habet affectum adorandi Deum, sed ipsam quoque veram adorationem, quatenus ipsum actum recognitionis divinæ majestatis, & propriæ inferioritatis offert in cultum Deo; ita etiam humana natura per similem dispositionem, & actuum ordinationem ad Deum, suam perficiat adorationem, ut enim rectè Suarez tom. 1. Relig. multo magis genuflectitur spiritualiter anima coram Deo per illam recognitionem ad hunc finem ordinatam ex affectu colendi Deum, quam corporaliter genuflectitur per crurium plicationem, & demissionem usque ad terram. Sed quamvis sit verum, animam per internum cultum genuflecti magis, quàm corpus per externum; homo tamen, qui ex utroque componitur sine dubio genuflectitur magis per utrumque, quare optime dixit contra hæreticos Bellarminus lib. 1. cap. 25. & si internus cultus nobilior externo sit, utrique tamen præstare internum cum externo conjunctum, sive internum cultum cum externa illius protestatione.

Cultus internus & externus major est.

Itaque summus cultus, de quo agimus non potest esse merè internus, sed mixtus ex utroque, idque triplici ratione; & quia humanus; & quia publicus; & quia summus. Quia humanus, cum enim cultus & honor exhiberi debeat modo ipsi honoranti, & colenti accommodato; est enim honor in honorante, sequitur ut sicut homo, qui honorat est compositus, ita ejus humana operatio; unde ex doctrina S. Thomæ rectè dicit P. Suar. lib. 1. de div. cultu cap. 1. eum modum colendi & honorandi, tam naturalem homini esse, ut vix possit modo sibi accommodato, aliter Deum adorare, quia sicut intelligit spiritualia per sensibilia, & ad modum rerum corporalium, ita vix exprimit exteriorem reverentiam, & submissionem, nisi exhibendo aliqua sensibilia signa illius per quæ, & suo affectui quodammodo satisfacit, & rursus per eadem in illo interiori affectu confirmatur, & crescit.

Rursus debet esse externus, quia publicus, ut enim docet S. Augustinus *contra Faustum*, lib. 19. cap. 11. communitas hominum non potest coalescere, & convenire in alio signorum genere, quàm sensibilium; ut est manifestum; nam interiora signa per se occulta, & ignota sunt hominibus, qui vident ea, quæ parent, nec intuentur cor: cultus autem publicus, qui videlicet nomine omnium fit, debet ex se, & ex natura sua notus esse omnibus, atque adeo interno tantùm actu perfici, nullatenus potest. Adde quod notavit Suarez in 3. p. q. 83. teneri hominem suam mentem, & animum erga Deum, non solum Deo & sibi, sed etiam aliis hominibus significare, propter quod non solum fides, sed etiam confessio fidei est ad salutem necessaria, Rom. 10.

Denique cultus Deo ab homine debitus præsertim in functione solemni, & publica debet esse etiam externus, quia debet esse summus, & maximus quo scilicet major dari non possit. Constat autem cultu solo interno majorem esse cultum ipsum internum cum externo conjunctum, quemadmodum major censetur offensa, & ignominia quæ non solum actu interno, sed etiam externo perficitur: & sane cum homo teneatur aliquando, non solum anima, sed etiam corpore honorem reddere Deo, ex illo præsertim nomine, quod à Deo non solum animam, sed etiam corpus accepit, profectò talis honor Deo præcipuè est, in solemnitate protestationis, quod Deus omnium author est. Hæc autem protestatio facienda maximè esset, cum hominum multitudo in unum reipublicæ corpus congregata sisteret se coram Domino Deo suo, sive per se sive per ministrum authoritate publica deputatum.

Propter has rationes extrà controversiam semper fuit apud Doctores, summum cultum, cujus naturam hic indagamus, esse testificationem quandam externam internæ existimationis & affectus. Propterea in definitione sacrificii, in quo communiter summam testificationem posuerunt omnes, expresè dicitur, quod sit actio externa, quia ut rectè Bellarminus lib. 1. cap. 2. nomine sacrificii propriè omnes intellexerunt publicum, & manifestum honorem Deo exhibitum a communi & publico ministro.

Controversia solum est, quousque se extendere necessario debeat summus iste cultus reddendus Deo; sive quid præstare necessariò debeat homo, qui communi authoritate residente, sive in republica, sive in principe illam continente eligitur, & deputatur ad talem cultum omnium nomine exhibendum.

Hoc nimirum disputatum, consultumque in primo illo naturæ Concilio est, ipsa præside Religione. Itaque visum aliquibus est ad hanc functionem rite obeundam satis esse, si homo publicus, ex hominibus videlicet assumptus, & pro omnibus constitutus in protestationem divinæ majestatis, & humanæ infirmitatis, & inferioritatis solemni ritu prosterneret se ad terram usque, quo actu omnes homines per illum repræsentati cum tota creaturarum familia intelligerentur adorare, submitti & subjici creatori, & Deo suo.

Et sane negari non potest summam prostrationem externam aptam esse, ut assumatur in signum magnæ submissionis internæ. Videmus enim universale signum internæ inferioritatis positum apud omnes fere gentes esse in externa minoritate, ita ut tantò magis quis censeatur esse in animo suo, alio inferior, quantò coram illo fit minor. Inclinatio capitis ex affectu reverentiæ, est signum alicujus inferioritatis, majoris est inclinatio pectoris; adhuc multò majoris, genuum incurvatio; neque alia ratio à sapientibus reddi potest, nisi quia in signum inferioritatis, seu minoritatis internæ assumpta ab omnibus est minoratio externa. Ut si quæras cur per genuum flexionem magna honoris sit significatio, respondendum sit, quia homo per genuum flexionem de ipsius proceritate, & majoritate multum tollit, seque ipso valde fit brevior & minor.

Cultus in minoritate situs.

Japones populi. **A** Hinc mea quidem sententia Japones in notam reverentiæ denudant pedes calceo, ut nos pileo caput, quia tumirum sicut nos supernè, ita illi infernè illa actione se minorant, & procul dubio ex hoc etiam affectu humilitatis, multi sancti viri nudis pedibus, & capite incedebant, ut sic etiam coram Deo minores ambularent.

Quia ergo per summam corporis ad terram usque prostrationem, proceritas omnis, & majoritas tollitur, congruè omnino adhiberi potest in solemnem protestationem summæ ioferiotitatis nostræ, & divinæ celsitudinis, quam per dejectionem illam summam profiteamur.

At Religio, cujus proprium est, singularem Deo honorem & illi soli debitum procurare. Non est, inquit, neque pro creata inferioritatè, neque pro divivina excellentia & majestate satis ejusmodi propositum **B** signum, tum quia noo continet honorem singularem soli Deo factum, tum quia non est summum, & maximum; deferuntur quidem piè hujusmodi eumerati honores Deo, cui debetur omnis honor, & gloria. Verum ut ait Augustinus lib. 10. de Civit. cap. 4. multa de cultu divino observata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera, sive ex alia quacumque causa, Est quidem laudabiliter de Salomone scriptum lib. 3. reg. cap. 8. vers. 55. Surrexit de conspectu altaris Domini, utrumque enim genu in terram fixebat. Verum sine sacrilegio narratur quoque de quinquagenario illo tertio, qui cùm venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum. Piè quidem Sanctus David humi se, Deum oraturus prosternebat ex affectu nimitum humanæ humilitatis, quia, qui humi pro- **C** stratus erat, non habet quo descendat, & magis humilietur. At Abgiail procidit coram David *super faciem suam, & adoravit super terram*, lib. 1. reg. 25. & Judith videns Holofernem sedentem in Conopeo, *adoravit eum; prosternens se super terram*, Judith. 10. Non igitur est singularis, & proprius Dei cultus, qui aliquando etiam hominibus fit communis: sed sicut est interior quidam cultus, quem soli Deo, nec beatis quidem cœlitibus exhibemus, cum illum tanquam primum principium & ultimum finem rerum omnium agnoscimus; sic etiam debet esse externum aliquod signum, quo singulariter protestemur, cultum istum internum soli Deo debitum; ut quemadmodum internus iste actus, est singularis Dei cultus, ita **D** signum externum publicom & solemne talis actus sit etiam singulare.

Cultus summus quid. Quod verò cultus, qui in totius corporis prostratione ponitur, non solum non sit singularis, sed neque summus & maximus, quod erat secundo loco affirmatum, argumento sint illi submissi animi conatus, quibus sancti viri ex affectu colendi Deum, non solum secundum altitudinem, sed secundum omnes alias dimensiones contrahere, & quasi in punctum se redigere contendebant. Sic Elisæus lib. 4. reg. cap. 4. diminutus est usque ad parvitatem pueri, *incubuit super eum, posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus* *Elisæus.* *ejus, & coarctavit se super eum*; utique ex vehementi affectu humilitatis, & subjectionis ante Deum, ut ex **E** Sancto Augustino docet Sanctius, unde tam potens ejus evasit oratio ad impetrandum: Nam quid de Elia Elisæi magistro dicam, qui non solum conatus ex eodem affectu fuit, coarctare se ad parvitatem pueri, verum ulterius minoratus, conatus est ad illam se reducere parvitatem, & formam, quam habebat in utero matris suæ, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua lib. 3. reg. cap. 18. iste est situs Embrionis, ait Aristoteles lib. 7. de historia animal. cap 8. homo enim, ait ille, in semet conglobatus ita gestatur, ut faciem inter genua habeat. Habitus profectò hominis se humiliantis, & Deum solum magnum profiteri, & declarare cupientis.

Tom. I.

A Porrò affectus hic Sanctorum minorare se magis, ac magis satagentium, & quasi se ad nihilum redigere cupientium, indicat omnino non esse summum honorem illum præstitum, nec singularem, Deique proprium, in quo religiosus animus conquiescat, sed alium longe majorem esse possibilem ad quem animus tendat; hic nimirum est hodie inquirendus. Itaque ratiocinemur hoc modo.

Omnis cultus externus consistit in aliquo genere dejectionis & destructionis ordinatæ ad professionem alienæ excellentiæ; hoc declaratum superius est, & generali hominum consuetudine comprobatum. Ergo ille tantum censendus est cultus externus, summus & maximus, qui ad illum finem, summam secum affert dejectionem & destructionem; ergo donec persona publica, omnium nomine in Dei honorem, & *Destructio victimæ necessaria.* **B** gloriam destruatur, nunquam respublica exhibebit summum, & maximum cultum externum Deo. Sed talis cultus est debitus Deo, cui omnis debitus est; ergo est omnino communibus omnium votis atque opera procurandus.

Later in hoc argumento magna controversia, & quæ plura ingenia ad illam agitandam excitabit; nam quod in protestatione summa subjectionis ad Deum, & summo cultu externo, qui exhiberi possit, intercedere destructio debeat, ferè Doctores omnes concedunt ex illa præcipuè ratione, quam tangit Bellarminus lib. 1. cap. 2. quia summa, de qua loquimur, protestatio requirit, ut non solum usus rei Deo offeratur, sed ipsa etiam substantia, & ideo non solum usus, sed substantia consumatur. Ut sic reddatur testimonium exterius, non solâ voce quod parum est, sed magis ipso **C** facto, quod is qui colitur verè est solus, & ille qui colit eum nihil est & ad nihilum se redigit coram ipso, ut quantum se deprimit & abjicit, tantum ipsum exaltare & glorificare videatur.

At hoc non nemo dissonum, & absurdum reputabit, quia omnes quotquot in lege naturali, vel scripta legitimè significarunt, omnes summum Deo cultum publico nomine exhibuerunt, & tamen non se ipsos, sed res ab ipsis oblatas ad Dei honorem destruxerunt: Simili ratione deputari posset & authoritate publica aliquis eligi, tanquam totius humanæ naturæ Sacerdos, qui per destructionem alicujus rei extra seipsum, ritu mistico factam, debitum Deo honorem & cultum deferret.

D Sed divina Religio non videtur contenta ea protestatione, neque illam tanquam summam admittit; quia *Religio quanta vel quæret pro debito cultu.* major procuidubio esset alia, qua respublica humana in aliquo suo ejusdem naturæ, & homogeneo capite cōstituto, moraliter in Dei honorem & obsequium sese destrueret. Unde merito non acquiescit in eo cultus genere, quo aliquis naturæ Sacerdos constitutus extraneam victimam in sacrificium offerret: ratio est quia tota humana natura in unum veluti reipublicæ corpus congregata debet ipsa seipsam in sacrificium Deo, nec solum quæ sunt extra se ipsam, ut docet Eusebius lib. 1. de demonstratione cap. 10. quare Theologi ex doctrina Eusebii, aiunt, sacrificium esse protestationem, qoa homo profitetur se habere totum suum esse à Deo; & ideo dignum esse Deum, in cujus honorē, & cultum idem esse & eadem vita destruatur: **E** Ideo sacrificium reponitur in specie perfectissimæ oblationis; constat autem summam oblationem esse illam, qua quis non solum sua, sed se, nec solum se per servitutem, sed etiam per Martyrium offert Deo. Debet ergo humana respublica se ipsam Deo in sacrificium; ergo ipsa modo accommodato solemni, ac publico ritui in Dei honorem destrui debet; sed non ipsa in se, & per se; ergo ipsa per publicum & in publico, & legitimo homine, in quo tota contineatur, & sit; ergo talis publicus homo debet ipse per seipsum offerri Deo, & destrui in sacrificium. Hæc ultima consequentia nititur principio generalissimo, quod omne morale fundatur in aliquo Physico; quare ad

verificandam moralem totius reipublicæ destructionem in honorem Dei, necessarium est, ut aliquis, in quo totum suum esse habet morale, physicè in Dei honorem destruatur; & quia corpus politicum, & mysticum totum suum esse morale habet in capite cononente, ideo moralis destructio totius corporis politici, non nisi in sui capitis physica destructione fundari potest.

Christus Sacerdos & victima.

Assumendus est ergo primo aliquis ex hominibus, & omnium caput, in quo omnes contineantur constituendus, tum, si ad exhibendum legitimè cultum debitum Deo accepter officium, & munus Sacerdotis, acceptet etiam necesse est onus victimæ. Hæc enim duo in una eademque capitis persona conjuncta sont, ut idem corpus, quod est Sacerdos, sit victima propter indicatam rationem, quia cum totum corpus debeat Deo sacrificari, & non in se ipso, necesse est ut sacrificetur in suo capire, atque adeo ut caput sit simul offerens, & res oblata, quæ ad sacrificium consummandum necessario est destruenda.

Sed cur non satis esset ad sacrificium generis humani, si ejus Sacerdos extraneam aliquam victimam assumeret, exempli gratia, aliquem arietem? vel si non extraneam, cur non satis esset si ejusdem naturæ aliquem alium in Dei honorem, & cultum reliquorum omnium nomine offerret?

Non satis esset, quia ad fundandam absolutam, perfectamque denominationem, & veritatem moralem de sacrificatione generis humani, in alio, requiritur continentia; qua enim ratione dicas hoc sacrificari in illo, si in illo non est corpus autem totius humanæ reipublicæ non est nisi in suo capite, in quo nobiliori & perfectiori aliquomodo est, quam in se ipso.

Victima caput omnium.

Addo, ad sacrificium generis humani non solum necessarium esse, ut victima habeat qualitatem capitis respectu omnium hominum, sed etiam respectu omnis creaturæ, ita ut in illa non solum omnes homines, sed reliquæ quoque omnes creaturæ contineantur, idque non quia sacrificium generis humani, sed quia absolutè & simpliciter sacrificium est. Unde sequitur nullum verum sacrificium posse consistere sine victima magna, quæ habeat qualitatem capitis respectu omnis creaturæ; & omne verum sacrificium eandem essentialiter victimam habere, cum dari non possit nisi unica victima, quæ qualitatem capitis habeat respectu omnis creaturæ.

Sed unde habes, victimam sacrificii cujuscumque, habere hanc qualitatem capitis respectu omnis creaturæ? habeo ex formalissima ratione summæ protestationis, & cultus proprii sacrificii. Etenim per sacrificium profitemur, & protestamur, quod Deus solus est, & præter Deum nihil est, quia Deus est, qui est. Cum vero professio hæc & protestatio non sit verbalis tantùm & vocalis, sed realis; hinc est ut ejus solemnitas necessario in effectiva, & reali dejectione, destructione & annihilatione omnis creaturæ perfici debeat: debet enim practicè significare quid efficerent verba, si non essent tantùm enuntiativa, sed etiam operativa, ut verba consecrationis; sed non potest omnis creatura moraliter quantum ad veram protestationem satis est, destrui in una, nisi in illa una contineatur; Ergo victima cujuscumque sacrificii necessariò debet habere qualitatem capitis respectu omnis creaturæ.

Redemptio petra scandali hæreticis.

Plura hic tetigimus, quæ fortasse non sunt vulgo protrita, & quæ propterea uberiorem explicationem postulare videntur: nec pauca istis consentanea dedimus in nostro supplemento *Theologiæ Affectivæ* disp. 4. q. 5. §. 10. ex quibus manifestum est Christum in ratione redemptoris debuisse infinita personæ dignitate pollere, ad condignam satisfactionem pro peccato: ut minimè Nestorius Mysterium redemptionis intellexisse visus sit. Sed est hæc petra scandali, hæreticorum fere omnium, in redemptionem impingere, in cujus fide vivâ justitia sita est.

Quam ergo parum fidei Catholicæ suffragantur qui acta hujus Concilii sic recensent, ut Nestorium in integrum restituere velint; quod nuper libro integro, ut de aliis taceam, molitus est quidam *Gaillard* ex Calvinistis Ministris. Verum est ex gestis Joan. Antiocheni cum Episcopis Orientalibus inter quos Theodoretus, adjuncta propensione curiæ Imperialis erga Nestorium (cujus propensionis in rebus fidei semper magna virtus extitit in utramque partem) magnum suppeditari dicendi argumentum, sed in Conciliis maximè attendenda conclusio & finis. Dura & iniqua passi sunt Cyrillus & Memnon pro causa Christi, sed tandem omnes Episcopi reconciliati sunt inter se. Obtinuerunt XII. Anathematismi Cyrilli, & meritas pœnas luit Nestorius.

CONCILIUM CHALCEDONENSE,

SEU

QUARTA SYNODUS OECUMENICA 630. Episcoporum.

CONTRA EUTYCHEM ABBATEM & Dioscorum Patriarcham Alexandrinum sub Leone I. Summo Pontifice & Valentiniano & Marciano Imperatoribus, anno Christi 451.

NEstorio exule, non exulavit propterea ex Ecclesiis Orientis ejus error. Ac dum in desolationem Nestorianæ hæresis Catholici impellunt, contigit ut unus ex illis rapido cursu terminum imponere, & sibi citra terminum prolabenti habenas injicere nescius, improvidè ferretur in hostes, ait Baronius ad annum 448. evenit id deploratissimo Euticheti Archimandritæ, id est, magno ac præcipuo Pastori Monachorum, eorum scilicet qui Constantinopoli ac in circumjacentibus locis majori odio adversus Nestorium efferbuerant, in immoderato studio ac inerudito oppugnaturus Nestorium qui Christum dividebat, ac in eo duas personas admittebat, unam in Christo naturam comminisci cœpit, nec tamen semper unicam fuisse naturam in Christo, sed à principio quidem duas quæ post unionem in unicam & eamdem confluxerunt. Quamvis quid ipse vellet dicere parum intelligeret, nedum explicare posset, multo imperitior Nestorio, cujus sermones nec expensi nec considerati vix ab aliis percipi possunt. Duas quidem inquit Nicephorus lib. 18. cap. 52. & ipse ante unionem naturas dixit, deinde unitas, post unionem autem in unam eas naturam abiisse, confusasque esse & mixtionem subiisse opinatus est, adeo ut & divinitas, ea quæ humanitatis fuere passa sit, & cocta. Sic miseri homines nulla solidæ Theologiæ tincti cognitione dogmata pariunt absurda, sapientes solum in inscitiâ, eaque effutiunt de divinis mysteriis quæ nec à seipsis nec ab aliis capiuntur. Sed ejus opinionem sanctus Leo Pontifex Epist. 10. ad Flavianum melius expressit. Habuisse scilicet Christum formam hominis non veritatem, ut apparentiâ solum esset homo, non reipsa, quoniam ut alii mentem ejus enuntiant, divinitas humanitatem consumpsisset, unde pati verè non poterat, sicque redemptionis generis humani Mysterium per passiones Christi evacuabatur, cum reipsa passus non fuisset, sed larvam hominis patientis exhibuisset spectantium oculis. Unde frustra exemplum Christi crucifixi proponeretur hominibus ad excitandos eorum affectus, ad ferenda duriora hujus vitæ, & alia innumera absurda consequerentur. Cum autem serperet iste error, Mo-

nachoſque perplures pro defenſoribus haberet per quos diſſeminabatur; magna rerum perturbatio exhinc in Eccleſia exorta. Rerum ſummam paucis delineat Leontius advocatus Bizantinus in lib. de ſectis actione 4. ſic ille.

Erat autem illis annis Alexandriæ præſes Eccleſiæ Dioſcorus, Conſtantinopolitanæ Flavianus, Romanæ Leo, Domnus Antiochenæ: ac degebat Conſtantinopoli quidam, cui nomen eſſet Eutyches dignitate Preſbyteri & Archimandritæ præditus: qui Chriſti corpus non unius eſſe nobiſcum ſubſtantiæ poſt unionem traderet. Nam quòd unionem nimiam, & unam adeo naturam ſtatueret; Chriſti corpus unius eſſe nobiſcum naturæ poſt unionem negabat. Huic Eutychi notitia cum Euſebio Dorileorum Epiſcopo intercedebat, qui hoc ejus ex ipſomet intellecto dogmate, rem ad Flavianum verbis hiſce detulit. Increpandus tibi Eutyches, hujuſmodi dogmatis author; ne fides noſtra pervertatur. Quibus auditis, Flavianus Epiſcopos ſuæ ditionis ad triginta coegit, iiſque præſentibus interrogavit Eutychem; Chriſtine corpus ejuſdem eſſe nobiſcum ſubſtantiæ fateretur, an non? ille verò reſpondere, hactenus id ſe quidem minimè faſſum: ſed ipſorum tamen cauſa nunc confiteri, quod ſane per ſimulationem ab eo proferebatur. Viciſſim Flavianus dicere, non ſeipſum eſſe, qui hæc eum confiteri juberet; ſed Patres, ideoque ſi confiteretur, anathemate diverſum ſentientes execraretur. Ille Flaviano reſpondere ſe, quemadmodum antea dixiſſet, ad eum diem id minimè confeſſum: ipſorum tamen gratia facturum. Neminem interim anathematizare, quippe ſi hoc faceret, anathemate Patres execraturum, ipſaſque ſacras literas, quæ ſic loquantur, ut Chriſti corpus ejuſdem nobiſcum eſſe ſubſtantiæ negent. Quibus auditis, ab ordine Preſbyterorum, & Archimandritæ munere Flavianus eum removit: cum quidem diceret, fidem non admittere coactionem. Hoc ab officio remoto, Flavianus ad Leonem Romanum Epiſcopum de hominis depoſitione perſcribit. Reſpondet Leo, rite depoſitionem illam eſſe factam, quæ quidem Epiſtola Tomus Leonis appellari ſolet, de quo ancipites ſunt eorum, qui hæſitantes dicuntur, ſententiæ; male comparatam dicentium.

Concilium Conſtantinopolit.

Eutyches autem ab officio remotus, Imperatorem adire crebro, ſibique factam à Flaviano injuriam dicere; quapropter Imperator Theodoſius generale Concilium Epheſi coïre jubet, in quo cognoſceretur; rectene Flavianus Eutychem depoſuiſſet, an non. Univerſam vero cauſæ cognitionem, Dioſcoro Epiſcopo Alexandrino mandat. Itaque coacta Synodo, primum hoc abſurdè Dioſcorus egit; quod geſta Flaviani duntaxat legebat, nec patrocinii copiam ei faciebat, aut interrogandi de iis, quæ dubia putarentur. Alterum, quod accuſatorem Eutychis Euſebium adeſſe judicio minimè permittebat: ſed lata ſententia contra Flavianum, mox eum abdicabat: admiſſo autem ad communionem Eutyche, quem quidem & in ordine Preſbyterorum, & in Archimandritæ locum reſtituit: hoc peracto, finem Synodus habuit. Cumque diem Flavianus obiiſſet, domum profecti vicarii Romani Epiſcopi, qui Synodo non interfuerat; quæcumque accidiſſent, renuntiarunt. Ille rebus hiſce cognitis excandeſcere, Romanum principem Valentinianum adire, quo vindictam caperet; quippe temporibus iis unus Romæ Imperator erat, alter Byzantii. Valentinianus ergo, cui Leo Papa moleſtus eſſet, Theodoſio minori ſcribit, Synodum haberi juberet, in qua cognoſceretur, rectene Dioſcorus, an malè judicaſſet. Reſcribit Theodoſius, Authorem ſe alterius Conc. nequaquam futurū, quòd rectè judicaſſet Dioſcorus. Sed Theodoſio mortuo, Marcianus Imperio potitur, ſtatimque generale Concil. Chalcedonenſe haberi mandat, quod de Synodi Epheſinæ actis cognoſceret, male-ne de geſtis à Flaviano Byzantii pronunciaſſet. Itaque cum hæc Synodus conveniſſet, in qua viri 630. erant, primo ejuſdem die Dioſcorus cum cæteris congreſſus eſt. Deinde cum adveſperaſceret, Synoduſque dimiſſa fuiſſet; poſtridie collecti reliqui, bis terve ad Dioſcorum miſerunt, qui tamen venire recuſabat. Ubi tertiò citatus non venit, hominem ab officio ſecundum Canones removent, & Gangras in exilium mittunt, fideique formulam, quo pacto credendum ſit, exponunt: eſſe ſcilicet unum Chriſtum in naturis duabus, citra confuſionem, ac diviſionem, confitendum. Atque hoc modo Concilium dimiſſum fuit.

Concilium Epheſ. 2.

Ex quibus diſcimus duo Concilia in Oriente habita fuiſſe ante Chalcedonenſem Oecumenicam Synodum, in cauſâ Euticheris. Unum Conſtantinopoli præſide Flaviano Orthodoxo Epiſcopo, ad quem ægre & poſt multas tergiverſationes comparens Euriches damnatus eſt. Alterum Epheſi in qua reſtitutus eſt & abſolutus per Dioſcorum Epiſcopum ſeu Patriarcham Alexandrinum, qui juſſu Imperatoris Theodoſii quem Eunuchus Chriſaphius errori Euticheris addictus ad illi favendum traxerat, præſidebat Concilio. Atque id novo exemplo, Imperatore ſibi novum jus arrogante quod hactenus fuerat Summi Pontificis Rom. qui & Oſium pro Nicæno & Cyrillum pro Epheſino præſidem nominaverat, ut propterea, Deo vindice anno ſequenti & vita & Imperio privatus ſit. Fuit autem iſta Synodus Epheſina dicta prædatoria, quod prædonum inſtar Dioſcorus & ei faventes Imperatoris armis fulti ob potentiam Chriſaphii omnia egerint vi metu & armis, nullo cujuſquam jure ſervatô, nec lectis litteris Summi Pontificis, Leonis ſcilicet, qui Legatos ſuos miſerat ad Synodum cum divina illa Epiſtola ad Flavianum; ut in plena Synodo legeretur, quod tamen Dioſcorus non permiſit. Sed cum omnia pro voluntate decreviſſet, coëgit etiam Epiſcop. ad ſubſcribendum introducta armatorum multitudine cum catenis. Tantummodo Apoſtolicæ Sedis Legati Dioſcoro in faciem teſtiterunt, conteſtantes nullius eſſe roboris quæ per vim & metum extorquerentur ſicut teſtatur D. Leo ep. 26. ad Pulcheriam & ep. 23. ad Theodoſium. Quin & Flavianus cùm ſcripto ſe opponeret eidem conciliabulo, ſedemque Apoſtolicam appellaret, hoſtiliter in eum plures inſurrexerunt ac maxime Barſumas Abbas cum turba Monachorum & aliis, ipſeque clamabat, *occide*; quo factum eſt ut tot injuriis ac plagis afficeretur, ut ex iis poſt triduum moreretur, coronam martyrii calcibus enectus adipiſcens. Hic fuit fructus hujus Synodi, in quâ loco ſacrorum librorum, gladii atque fuſtes: in qua ſuffragiorum libertas vincta fuit catenis: in qua ſiluerunt Epiſcopi, clamaverunt hæretici: in qua de oppreſſa fide Catholica impietas triumphavit; & de Flaviano Epiſcopo Conſtantinopolitano Dioſcorus Epiſcopus Alexandrinus Eutichianus hæreticus; qui etiam Alexandriam reverſus paucos Epiſcop. colligens in Synodū cum multos non poſſet, periode ac ſi ad hoc eſſet natus ut mortales omnes peccando ſuperaret; auſus eſt in S. Leonem excommunicationis ſententiam jaculare, rebellans adverſus eum à quo poteſtatem acceperat & eo ſpiritu plenus quem eructat infernus, ait Baronius ad an. 449. quamvis non id primus tentaverit habens anteſignanos Arrianos qui è Concil. Sardicenſi fuga eruperant, ut in eo Concilio annotavimus.

Synodus Prædatoria.

Cum igitur factione Euticheris atque ejus ſequacium res Eccleſiæ in miſero eſſent ſtatu, accidit ut mortuo Theodoſio Pulcheria Imperatrix prudenti electione Martianum, congratulantibus omnibus, ad Imperium Orientis aſſumeret. Quod tanquam virtutis mercedem accepit ipſe vir omnibus acceptus, cuique Valentinianus Occidentis Imperator de virtute ejus certior factus Imperium ſuo ſuffragio confirmavit. In primis autem paci & tranquillitati Eccleſiæ ſublatis è medio hæreſibus ſi fieri poſſet, ſtuduit. Quod cum animo agitaret, Leo Pontifex eum litteris ſuis excitavit ut in univerſali Concilio inquireretur de atroci injuria quam Euriches & Dioſcorus irrogare auſi fuiſſent Flaviano & aliis pluribus Epiſcopis in contemptum fidei Or-

thodoxæ, Chrysaphio Eunucho juribus Theodosii abutente. Sed tem hanc promovit Eusebius Dorilæi antistes sollicitatione sua circa Martianum, cui etiam Chrysaphu hæresim detexit, & malum ejus animum in Flavianum ex eo incensum fuisse, quod cùm ab eo aurum peteret Electionis consecrationisque suæ nomine, sacra Ecclesiæ vasa illi obtulisset, paupertatem suam prætendens ac veluti illi avaritiam exprobrans.

Igitur omnes Episcopos Orientis convocat Imperator Nicæam Bithiniæ, ubi impietas Arrij damnata fuerat. Eoque Leo Pontifex legatos suos miserat Pascasinum, Lucentium & alios cum suis litteris & mandatis de rebus in Synodo agendis. Sed quod ipsemet Imperator sicut Constantinus Concilio adesse vellet, Chalcedonem Bithyniæ prope Constantinopolim Synodus est translata ac in templo perillustri Euphemiæ martyris pluribus miraculis claræ est habita, duplicato numero Episcoporum primi Concilij, cùm prottecentis decem & octo hic sexcenti triginta sex numerarentur. Notat Nicephorus l. 15 c. 2.

PRIMA PARS.

Acta & decreta Concilij Chalcedonensis.

Est Chalcedon Phrygiæ Hellespōticæ urbs in ponti Euxini ore sita ab ea parte quæ coëuntibus terris angustum mare reddit. Procerastis ante dicta Plinio lib. 5. cap. 32. Hanc Megarenses condidisse Author est Strabo lib. 12. Ejusdem meminere Pomponius Mela Titulo, Bythinia, & Anton. in itinerario suo. Ptolemæus autem 5. lib. cap. 1. in prima tabula Asiæ minoris eam non procul a Constantinopoli, Bosphoro intermedio a parte Orientali collocat.

Cæterùm ob nimiam hujusce Chalcedon. Concilij prolixitatem, continet enim aliorum acta Conciliorum, Ephesini potissimum, superiùs affatim descripti, ejus actiones compendio, Theologiæ studiosis tradere & utiliùs & eisdem longè suavius, existimavit Franciscus Joverius quem Carranza secutus est, nos autem aliquid addidimus.

ACTIO PRIMA.

In nomine Domini nostri Iesu Christi.

Locus Concily templo S. Euphemia.

In civitate Chalcedonensi Metropoli Provinciæ Bithyniæ facta est Synodus ex decreto piissimorum Imperatorum Valentiniani, & Martiani sub die 8. Idus Octob. Indi. 4. in Ecclesia sanctæ martyris Euphemiæ. Congregatis, & consedentibus Paschasino, & Lucensio reverendiss. Episcopis, & Bonifacio Religiosiss. Presbytero tenentibus locum sanctiss. & Reverendiss. Archiepiscopi urbis Romæ Leonis, & Anatholio Reverendissimo Episcopo inclytæ urbis Constantinopol. cæterisque Reverendissimis Episcopis, & gloriosissimis judicibus. Ecce advenientibus omnibus ante concellos sancti altaris cum magnificentiss. & eximio Senatu, Paschasinus Reverendiss. Episcopus, & Vicarius sedis Apostolicæ cùm in medio unà cum collegis suis stetisset, dixit: Beatissimi, atque Apostolici viri Papæ urbis Romæ (quæ est caput omnium Ecclesiarum) præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus est, ut Dioscorus Alexandrinorum Archiepiscopus non sedeat in Concilio, sed audiendus intromittatur, quod nos servare necesse est. Si ergo præcipit vestra magnificentia, ille egrediatur, aut nos exibimus. Quibus in Græco interpretatis per Beronicianum virum devotiss. & secretarium sacri consistorii, gloriosiss. judices, & ampliss. Senatus dixerunt. Quid enim specialiter ingeritur Dioscoro Episcopo? Paschasinus verò Episcopus, & Vicarius sedis Apostolicæ dixit. Cùm intromissus fuerit, necesse est, ut illi objiciatur. Judices & senatus dixerunt. Ut jam interfati sumus, causa quæ objicitur, specialiter manifestetur. Lucentius Episcop. & Vicarius sedis Apostolicæ dixit. Judicii sui necesse est eum dare rationem, quia cùm nec personam judicandi haberet, subrepsit, & Synodum ausus est facere sine authoritate sedis Apostolicæ, quod nunquam ritè factum est, nec fieri licuit. Paschasinus verò Vicarius sedis Apostolicæ dixit. Ista sic est. Nos contra præcepta beatissimi atque Apostolici Papæ gubernatoris sedis Apostolicæ venire non possumus, nec contra Ecclesiasticas regulas, vel contra Patrum instituta. Judices, & senatus dixerunt. Convenit, vos specialiter quid erraverit, exponere. Lucentius Episc. & Vicarius sedis Apostolicæ dixit. Et ista sic est. Non patimur tantam injuriam, nec vobis fieri nec nobis ut iste sedeat, qui judicandus advenit. Judices & senatus dixerunt. Si judicis obtines personam, non ut accusator debes prosequi. Et Dioscoro Episcopo Alexandriæ secundùm jussionem judicum, & senatus residente in medio & residentibus Romanis, & Episcopis in propriis locis, & tacentibus, Eusebius Episcopus Doryletanę civitatis trāsiens in mediū, dixit.

Papa auctoritas hic coruscat.

Per sanctam Trinitatem vos adjuro, quæ custos est principum, quamque colitis, & in qua baptizati estis, cujus quoque invocatione salvamini, jubete preces meas relegi. Clementissimi judices miseremini & adeste fidei, quæ violata est Dioscoro. Clementissimi judices per salutem vos adjuro Imperatorum, Flavianus sanctus Episcopus iniquè occisus est. Lacrymis impleor: simul mecum injustè à Dioscoro damnatus est. Jubete preces meas perlegi. Et lectæ sunt publicè preces, & querelæ Eusebii Doryletanæ civitatis contra Dioscorum: quibus ostendit ipsum Dioscorum in Concilio Ephes. 2. malis, perturbationibus, atque seditionibus mundum replesse, consensisseque Eutychi vaniloquo hæretico in destructionem religionis, fideique Catholicæ. Insuper quod injustè damnaverit, occideritque Flavianum Archiepiscopum Constantinopolit. Ad quæ omnia petit judices, ut præcipiant Dioscorum respondere.

Quibus perlectis, petentibus Dioscoro, & Eusebio, jussu judicum atque Senatus, recensita sunt, quæ in Concilio Ephesino gesta fuerant, ut Dioscori causa innotesceret. Namque nitebatur ipse probare prædictum Concilium legitimè congregatum, fuisseque Catholicum, & quod robur & authoritatem habuerit, ut ex hoc tam ipse quam Juvenalis Hierosolymorum Archiepiscopus, & Thalasius Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopus qui præfati Concilii fuerant judices, evaderent quam justè merebantur damnationem: vel si secus (ut successit) inciderent in foveam, quam fecit. Quam ob causam & pro manifestanda etiam Flaviani innocentia fecerunt Patres, ut legerentur in ista prima actione acta tam Synodi universalis 1 Constantinopolit. quàm & 1. Ephesinæ & quædam epistolæ Cyrilli ad Nestorium hæreticum & ad Joannem Antiochiæ Episcopum de pace, & de partu divinæ genitricis Virginis, & unigeniti Filii Dei humanitatis assumptione. Hac de causa nonnulla etiam recitantur acta in Concilio Niceno. Et cùm legerentur acta in 2. Ephesina Synodo, & Dioscorus in sui defensionem allegaret, quòd tota illic congregata Synodus secum tam in depositionem, & damnationem Flaviani, quàm in omnibus aliis, quæ ibidem decreta sunt, consensisset, & propriis vocibus eadem confessa fuerit, atque subscripserit. Orientales, & qui cum ipsis erant omnes Episcopi dixerunt illud esse falsum: & quod nullus voluntariè consenserit: & addiderunt. Violenta facta est vis cum plagis, in pura charta subscripsimus: minabatur nobis damnatio, minæ exilij tendebantur: milites cum fustibus, & gladiis instabant. Timebamus & fustes, & gladios. Ubi gladij & fustes qualis Synodus est? Milites propter hoc accepit Dioscorus, ut nos terreret. Unde quicquid egimus, terrore compulsi fecimus. Peccavimus tamen, omnes veniam postulamus, etiam si per vim & necessitatem in pura charta coacti fuerimus tunc subscribere.

Hæc habentur in Synodo Ephesina. Violentia facta in latrocinali Ephesina.

Et cùm ex actis in præfata Synodo legeretur, quod fuerit congregata ex præceptione Imperatorum residentibus sanctissimis Episcopis Dioscoro Alexandriæ & Juliano Episcopo agente vices, & tenente locum sanctissimi Episcopi R. E. Leonis, cujus lectæ, & susceptæ fuerint epistolæ ad dictam Synodum directæ. Insuper quòd Patres omnes illic convenientes receperint libellum confessionis Eutychetis tanquam Catholicum, convictus est Dioscorus in multis: ipsa etiam Synodus reprobata, & ut acephala damnata. Nam cùm ista legerentur, Orientales & qui cum ipsis erant reverendiss. Episcopi clamaverunt: Ejectus est, nullus illic suscepit nomen Leonis Papæ, nec ejus epistolæ receptæ, nec permissæ sunt à Dioscoro legi, & quòd nec consenserint patres confessioni Eutychetis, eò quòd similis fuerit Apollinari, Valentiniano, atque Macedoniano, qui verbum illud a Patribus de Christo in Symbolo additum scilicet (Qui conceptus est de Spiritu Sancto & Maria Virgine) nusquam susceperint.

Secunda Synodus Ephesina damnata.

Deinde cùm inter cætera alia multa, ex actis Ephesinæ secundæ Synodi legeretur sic.

Consentimus, & confitemur ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post verò adunationem, unam naturam confitemur. Quæ verba in Concilio Constantinopolit. pronuntiarat Eutyches in sua confessione, recepta tamen a Dioscoro in secunda Synodo Ephesina, & hic recitata. Quæ cùm legerentur Orientales, & qui cum ipsis erant Episcopi, dixerunt: Ista nemo dixit. Anathema ei qui dixit ista. Homicida dixit. Ægyptii dixerunt. Ista Pharaonis sunt. Anathema qui ista dixerunt. Hæc Dioscori sunt, &c. Perlectis quæ in secunda Synodo acta sunt, judices Senatus dixerunt.

Quoniam verò Flavianus religiosæ memoriæ, & Eusebius Episcopus ex gestorum, & cognitionum scrutatione, & ipsa voce quorumdam, qui tunc Synodo præfuerunt confitentium se errasse, frustra eos damnasse; quia nihil circa fidem monstrantur errasse, ostenduntur injustè depositi, videtur nobis justum esse eidem pœnæ Dioscorum Episcopum Alexandriæ & Juvenalem Episcopum Hierosolymorum, Thalasium Episcopum Cæsareæ Cappadociæ, & Eusebium Episcopum Ancyræ & Eustachium Episcopum Beryti, & Basilium Episcopum Seleuciæ Isauriæ, qui principatum tunc Synodi tenuerunt, subjacere, & ab Episcopali dignitate fieri alienos. Quam sententiam ut justam cæteri omnes Episcopi approbarunt, gratias deinde judicibus atque senatui referentes. Et sic absoluta est actio prima.

Notat Binius in prima actione non adfuisse Imperatorem, sed tantùm in sexta advenisse, ex Breviario Liberati c. 13. unde corrigenda exemplaria quæ orationem Imperatoris in hac prima actione exhibent.

ACTIO SECVNDA.

Conveniente sancto & universali Concilio secundùm factam actionem in Chalcedonensi civitate congregato, id est, Paschasino, & Lucentio Reverendiss. Presbyteris agentibus vices sanctiss. & Deo amantiss. Archiepiscopi senioris Romæ sancti Leonis, & Anatholio sanctissimo Archiepiscopo Constantinopol. civit. novæ Romæ, & cætero sancto Concilio, &c.

Præceptum est à legatis & senatu, ut in præsentia Concilij legeretur symbolum 318. Patrum in Nicæa congregatorum. Et lecta est per Episcopum Nicomediæ expositio fidei Concilij Nicæni. De quo vide suprà.

Rursus præceperunt, ut recitaretur Symbolum 150. Patrum qui in Constantin. Synodo prima convenerant, quod cum epistulis etiam Leonis Papæ ad Flavianum Episcopum de hæresi Eutychis Ætius Archidiaconus Ecclesiæ Constantinopol. recitavit.

Iterum etiam leguntur duæ epistolæ Cyrilli ad Nestorium, quæ habentur in prima actione hujus Synodi, quarum etiam mentionem fecimus in eadem actione. Quam invenies in Concilio Ephesino jam descripto.

Hæc acta sunt, ut per hæc examinaretur Dioscorus discipulus Eutychetis si sequeretur fidem prædictorum Patrum, vel aliam quam docuerat Eutyches.

Post lectionem verò epistulæ Leonis (quæ est 10. in numero) Episcopi clamaverunt. Hæc Patrum fides. Hæc Apostolorum fides. Omnes ita credimus. Anathema qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus est. Apostoli ita docuerunt, &c.

Et cùm legeretur prædicta epistola in qua & ista verba continebantur s. Et ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat, mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero, dubitantibus Illyricianis, & Palæstinis Episcopis, quidam Episcoporum surrexerunt, ut eos in his, quæ fidei sunt, instruerent. Et hac de causa, etiam & ut pertinentia ad fidem commodiùs tractarentur, inducias nonnulli petierunt, quas etiam judices concesserunt, differentes audientiam usque ad quinque tantùm dies. Et sic absoluta est actio 2.

ACTIO TERTIA.

Conveniente sacro, & universali Concilio, &c. Accusatur Dioscorus ab Eusebio Durilei Episcopo sicut in actione prima, & supplicat sanctam Synodum ut sceleratum dogma Dioscori anathematizare dignaretur, ipsum etiam compellere, ut coram Concilio compareret. Dioscorus enim continuerat se domi, nolens coram Synodo comparere.

Dioscorus accusatur de multis.

Rursus accusatur absens à Theodoro Diacono Ecclesiæ Alexandriæ. Primum de homicidio. Secundo de blasphemia in sanctam Trinitatem. Deinde quod cum Origene consentiret, quòd incendiarius fuerit. Postremò quòd excommunicationem contra sanctissimum Apostolicæ Sedis magnæ Romæ Episcopum Leonem fecerit: necnon etiam temerarius extiterit contra gestum in Metropoli Nicæna Concilium. Et dato libello accusationis subscripsit, dicens:

Paratus sum adveniente Dioscoro in hoc sanctum vestrum Concilium meis adesse accusationibus.

Post productus est alius libellus accusationis per Ischyrionem Diaconum, qui libellus sic incipit:

Sanctiss. & beatissimo universali Archiepiscopo & Patriarchæ magnæ Romæ Leoni, & sanctæ & universali Chalcedon. Synodo, &c. Ubi de multis aliis criminibus prædictum accusat Dioscorum.

Quartò productus, & lectus est alius libellus accusationis adversùs eundem Dioscorum per Athanasium Presbyterum de similibus sceleribus.

Quintò, productus & lectus est alius libellus contra Dioscorum per Sophronium laicum, in quo præter alia accusavit illum de adulterio: & quod iniquo desiderio captus suam rapuerat uxorem. Insuper quod ipsum Sophronium viribus totis Dioscorus de rebus humanis curaverat facere alienum.

Sextò, vocatus est Dioscorus ad Concilium per Notarium Concilij, ut responderet ad prædictas accusationes. Ille tamen simulans ægritudinem, noluit venire.

Vocatus est secundò directis literis à Concilio ad illum, & missis tribus Episcopis, qui commonefacerent illum, ut veniret, & satisfaceret de illis, quæ in Concilio illi ingerebantur. Quo adhuc renitente, directæ sunt literæ a sacro Concilio ad illum, quibus jam tertiò vocatus est, ut in sacrum illud Concilium dignaretur venire ad satisfaciendum simul & Reverendissimo Episcopo, & iis quæ illi adversùs tunc ingerebantur. Similiter responsurus & illis qui illic adversùs illum alios accusatorios dederant libellos, alias si post tertiam (dicunt Patres) hanc regularem vocationem ex omni parte nullam habentem suspicionem ad veniendum

distulerit, præseos sancta Synodus ad illum veniet modom, quem contra pertinaces, & contemptores Synodalis vocationis seruate solet, &c.

Et cùm adhuc in sua permaneret pertinacia, Paschasinus Episcopus, & cum ipso Lucentius Episcopus, & Bonifacius Presbyter tenentes locum sanctissimi, & beatissimi Archiepiscopi Apostolicæ Sedis senioris Romæ Leonis Papæ, pronuntiaverunt.

Manifesta facta sunt, quæ ò Dioscoro quondam Alexandriæ Episcopo dimissa sunt adversùs sanctarum regularum ordinem, & Ecclesiasticam disciplinam, tam ex iis quæ dudum examinata sunt in priore consessu, & ex iis quæ hodie acta sunt. His enim ut plura intermittamus, Eutychem similia sibi sapientem, & regulariter à proprio damnatum Episcopo, id est, sanctiss. Flaviano, præsumens sibi primatum irregulariter in communione suscepit priusquam consideret in Epheso cum Deo amantissimis Episcopis. Sed & illis quidem Apostolica sedes veniam præstitit de his, quæ ibi non voluntariè ab eis gesta sunt, qui hactenus permanserunt obedientes sanctissimo Archiepiscopo Leoni & omni sancto, & universali Concilio. Hic autem & hactenus permansit glorians in eis, pro quibus eum oportebat gemere, & se terræ prosternere. Super hæc nec epistolam beatissimi Leonis Papæ ad sanctæ memoriæ Flavianum scriptam legi permisit, & si cum juramento fieri lectionem promiserit. Sed quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit, præsumpsit enim & excommunicationem dictare adversùs sanctiss. Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem: insuper etiam & multi libelli multis ejus pleni iniquitatibus contra eum in sancto, & magno Concilio oblati sunt, & semel & secundo & tertiò, regulariter vocatus minimè voluit obedire, & hos, & hos qui à diversis Conciliis regulariter damnati sunt, contra divinas leges suscepit, ideo ipse contra se elicuit sententiam sæpiùs Ecclesiasticos conculcans Canones. Unde sanctiss. Archiepiscopus magnæ Romæ Leo per nos & per præsentem sanctam Synodum unà cum ter beatiss. & omni laude digno beato Petro Apostolo, qui est petra & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & ille, qui est rectæ fidei fundamentum, nudavit eum tam Episcopatus dignitate, quam etiam & ab omni Sacerdotali alienavit ministerio.

Dioscorus privatur Episcopali dignitate.

Tunc Anatholius Archiepiscopus Constantinopol. dixit. Hæc eadem Apostolicæ Sedis per omnia sapiens concors sententiæ efficior. Similiter & omnes dixerunt consentientes sententiæ Legatorum Apostolicæ Sedis.

Post hæc sacrum Concilium epistolam ad Valentinianum, & Martinianum Imperatorum misit, rationem reddens omnium, quæ in his tribus actionibus gesta sunt in depositionem Dioscori, bujus causas in eadem epistola breviter complectens, ut Dioscori malitiam, & in eum prolatæ justę sententiæ sinceritatem considerarent.

Miserunt Patres & aliam epistolam ad sanctæ memoriæ Pulcheriam Augustam, quę idem quod in præcedenti argumentum.

Deinde subjectum est edictum, sive leges Valentiniani, & Flavii Martiani Imperatoris ad Constantinopolitanos cives, quo interdicuntur, & prohibentur disputationes Christianorum cum Paganis & Judæis. Quas leges Papa Leo in suis confirmat epistolis: confirmantur autem Chalcedonens. Concilij edita, atque statuta.

l. Nemo c. de summa Trinitate & fid. Cathol.

Extat in hac actione etiam relatio sanctæ Synodi Chalcedonensis ad Leonem Papam de omnibus gestis generaliter in Synodo. Quæ universa postulant confirmari authoritate Apostolica, ut latè ponitur in epistola, quæ incipit. Repletum est gaudio os nostrum, &c. Et inter alia hæc subjiciuntur. Hæc sunt, quæ tecum, qui spiritu præsens eras, & placere tanquam fratribus deliberasti, & qui penè per tuorum Vicariorum sapientiam videbaris nobis, effecimus. Indicavimus verò quia & alia quædam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definivimus firmitatem, scientes, quia & vestra sanctitas addiscens, & probatura, & confirmatura est eadem. Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honora judicium, &c.

Petitur cōfirmatio actorum à Pontifice Romano.

Ad quam epistolam respondet Leo, & confirmat acta hujus Synodi excepto decreto primatus Constantinopol. Ecclesiæ supra Alexandrinam, & Antiochenam: & est inter epistolas Leonis epistola 59. quæ incipit. Omnem quidem fraternitatem vestram, &c.

ACTIO QVARTA.

Congregato sancto, & universali Concilio, &c.

Primò judicum & senatus jussu lecta sunt coram Synodo, quæ in præcedentibus actionibus acta fuerant. Deinde judices, & senatus dixerunt. Singuli Reverendiss. Episcopi, qui hic Convenerunt, doceant, si expositio 318. Patrum qui olim in Nicæa collecti sunt, & post hæc 150. qui constantinopoli congregati sunt, consonet epistolæ Reverendissimi Papæ Leonis. Anatholius Archiepiscopus Constantinopolitanus dixit. Non solùm illis consonat epistola sanctiss. Leonis Papæ, sed & iis, qui in Epheso sub beatiss. Cyrillo gesta sunt ab universali & sancto Concilio. Hoc idem Vicarij Sedis Apostolicæ cum omnibus aliis Episcopis dixerunt.

Epistola Leonis Papa approbata.

Illyriciani & Palæstini Episcopi, qui in 2. actione cum legeretur epistola Leonis Papæ (ut diximus) dubitare cœperant super verbis illis jam recitatis, cōsequenter dixerunt. Nos sanctorum Patrum 318. qui in Nicæa convenerunt, fidem semper servavimus, & servamus. Sequimur & 150. Patrum nullo modo dissonantem. Consentimus etiam actis & constitutis in prima Synodo Ephesina. Sed & lecta est nobis epistola beatissimi Archiepiscopi Romani Leonis in plurimis rectè habens & prædictis consonans, & consentimus. Aliqua autem ex ipsa apparuerunt verba, ut partitionem & separationem aliquam a divinitate carnis Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, quam sibi adunavit de sancta Virgine Maria, demonstrantia, de quibus paulò ante dubitabamus. Sed cùm jam à sanctissimis Vicariis locum tenentibus ejusdem sanctissimi Leonis edocti simus, quia talia verba nullam partitionem in Domino & Salvatore nostro Jesu Christo: sed unum eundemque Dominum filium Dei indicant, consentimus.

Deinde surrexerunt aliqui Episcopi Ægyptiæ Regionis pro tota illa Provincia, & suam confessionem in scriptis dederunt, in qua secundum fidem à sanctis prædictis Concilijs expositam fatebantur se credere, epistolæ autem Leonis Papæ nolebant subscribere. Ob idque magna est concertatio & tumultus in Synodo, ut compellerent illos Leonis Papæ epistolæ subscribere, aut regularem damnationem, ut excommunicati, susciperent: indignè ferentes Patres, ut decem homines præjudicium facerent Synodo sexcentorum Patrum, & Catholicæ fidei: illi verò instanter clamabant misericordiam petentes, ut concederetur illis à sancta Synodo à tali subscriptione ut supersedere possent, quoadusque esset electus Archiepiscopus pro Ecclesia Alexandrina, cujus consensum (ut mos in Ægypto erat) Episcopi debebant expectare, ut tale quid possent deliberare. Sin autem, quod in Concilio fieret Archiepiscopus Alexandrinus, & tunc subscriberent, & consentirent. Hæc sententia fuit Paschasini Episcopi Vicarij Sedis Apostolicæ, quam curavit executioni mandari Imperator. Ita in codice Græco Parisiis impresso. Tandem datis fide jussoribus quod non exirent de civitate, quoadusque acciperet Episcopum Alexandria, quando non ut repugnarent Catholicæ fidei, nec non obtemperarent Synodo, subscribere in præsenti distulerunt, eorum petitioni facta annuit Synodus.

Opponunt se 10. Episcopi Ægyptij.

Extat in fine hujus actionis epistola Pseudo-Archimandritarum hæreticorum quam protulerunt in

Archimandrita hæ-

Concilio

Heretici petunt restitui Dioscorum.

Concilio pro restitutione Dioscori. Quæ cum legeretur omnes Episcopi clamarunt. Anathema Dioscoro. Dioscorum Christus deposuit. Istos foras mitte. Petitiones istas Synodo audire non licet. Quia damnatus ab omni Synodo Episcoporum nominare non licet, &c. Et sic absoluta est actio quarta.

ACTIO QUINTA.

In ista actione post multas allegationes ultro citroque habitas, committitur quibusdam Episcopis cum Vicariis Apostolicæ Sedis & Anatbolio Archiepiscopo Constantinopolitano, ut definitionem de fide inter se ordinarent, cui omnes postea assentiri deberent, in quo decreto quæ à 318. Patribus in Nicæa, & quæ à 130. in Synodo Constantinopolit. prima statuta sunt, similiter & gesta in Synodo Ephesina prima congregata sub Cœlestino Papa, & Cyrillo Archiepiscopo Alexandriæ, revocantur & recipiuntur. Similiter & Epistola Leonis Papæ ad Flavianum pro expugnanda pravitatis Eutychis perfidia, missa recipitur à sancta Synodo: habita de his consultatione in oratorio S. Euphemiæ priusquam in Synodo recitarentur.

ACTIO SEXTA.

Conveniente sancta & universali Synodo, &c.

Imperatoris adventus in concilium.

Ad hanc actionem venit Imperator Martianus, qui Græce & Latine sanctam allocutus est Synodum, hortans Partes ut rejectis omnibus hæresibus pura fides luce sua resplendeat in omnibus mentibus. Post vero allocutionem, lecta est Imperatori definitio fidei quæ in actione quinta fuerat prolata.

Et post lectionem definitionis extant subscriptiones Episcoporum, & multi pro absentibus Episcopis subscripserunt. Paschasinus Episcopus vice Domini mei Beatissimi atque Apostolici viri universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præsidens statui, consensi, & subscripsi. Similiter & alii duo Vicarii Beatissimi Leonis Papæ dixerunt & subscripserunt. Consequenter & alii Episcopi subscripserunt.

Imperatoris edictũ.

Post hæc idem piissimus Imperator ad sanctam Synodum dixit Pia Catholica fide à sancta & universali Synodo secondum patrum expositionem declarata, justum simul & expediens esse nostra tranquillitas approbavit, omnem de cætero contentionis occasionem de sanctæ fidei religione penitus amputari. Si quis igitur idiota, vel militaris, vel clericus publice de fide turbam congregans, sub obtentu disputationis tumultum fecerit, sciat, quia siquidem idiota sit, ab urbe regia expelletur, militaris verò & clericus gradus sui periculum sustinebunt, & pœnis aliis subjacebunt. Tunc omnes clamaverunt. Multos annos Imperatori. Multos annos Augusto pio & Christiano, Augustæ Orthodoxæ multi anni, &c. Dioscoro anathema, &c.

Imperator ad sanctam Synodum dixit. Quædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ vobis servavimus, decorum esse judicantes à vobis hæc realiter potius formari per Synodum, quam nostra lege sanciri. Et jubente piissimo Principe lecta sunt capitula, quæ superfluum judicavimus recenseri, utpote quod primum caput sit can. 4. & 2. cap. sit 3. can. & 3. cap. sit can. 5. hujus Concilii, & in aliis sæpe repetitus.

ACTIO SEPTIMA.

In ista actione agitur de concordantia duorum Episcoporum Maximi Antiochiæ & Juvenalis Hierosolymæ jam inter se composita super quibusdam parochiis, quam postulant à sancto Concilio (ut permaneat) confirmari: quod & factum. Et nihil præterea.

ACTIO OCTAVA.

Residente sancto Concilio ante cancellos sanctissimi altaris, Reverendissimi Episcopi clamaverunt: Theodoretus modo anathematizet Nestorium. Theodoretus dixit: Ego preces meas obtuli piissimo Imperatori, & libellos obtuli Reverendiss. Episcopis agentibus locum Archiepiscopi Leonis: & si vobis placet, legantur coram vobis, ut sicut sapio cognoscatis. Episcopi clamaverunt. Nihil relegi volumus, modo anathematiza Nestorium. Theodoretus dixit: Ego ab orthodoxis nutritus sum: Orthodoxe prædicavi & docui: & non solum Nestorium & Eutychem, sed & omnem hominem, qui recte non sapit, adversor. Episcopi dixerunt: Clare dic anathema Nestorio, & dogmatibus ejus anathema. Tandem compulsus est, ut expresse & clare Nestorium & Eutychem, omnem hæreticum, & omnem hominem dicentem vel opinantem duos filios, & eos, qui non dicerent Dei genitricem Virginem Mariam, anathematizaret. Quod cum dixisset. Omnes Episcopi clamaverunt. Theodoretus dignus est sede Ecclesiæ. Orthodoxum Ecclesia pastorem recipiat. Archiepiscopo Leoni multos annos. Post Deum Leo judicavit. Et sic decretum est à sancta Synodo, ut Theodoreto Ecclesia sua restitueretur, à qua fuerat & ejectus, & ab Episcopatu exclusus.

Anathema Nestorio cogitur dicere Theodoretus.

De Theodoreto.

Vita ipsius à Patre Sirmondo ipsius operibus græce & Latine editis an. 1642. typis Parisinis præmissa, quis quantusque fuerit, satis demõstrat, quamvis ipsum, quod plerisque magnis viris quandoque accidit, graves fluctus exercuerint, maximè in Synodo Ephesina & Chalcedonensi, nec-non in quinta Synodo post mortem, ubi ejus scripta in 12. anathematismos à D. Cyrillo in Nestorium vibratos, ut impia damnata sunt. Quin etiam ipse de Nestorii hæresi suspectus aliquando fuit quod humanum quid passius, ut Joanni Antiocheno gratum faceret, eo se adduci siverit ut anathematismos illos, totius fidei & religionis adversus impietatem Nestorii medullam, cavillaretur. Sic enim impio visus est dare auxilium. Et qui pios impugnat pro impiis stare & pugnare judicatur. Quare coactus est in Chalcedonensi dicere anathema Nestorio, quod per hujusmodi scriptum, suspectum se reddidisset de Nestorianismi impietate. Quamvis quæ fuerit ejus mens & sensus non ita pateat, quin locus relictus sit variis ea de re sententiis. Cum Sirmondus in ejus vita æstimet ipsum reprehendisse hos anathematismos magis ut hæresi Apollinaris affines quam Nestorio contrarios, cum etiam in his aliquid inesset quod explicationem posceret. Unde & subscripsit damnationi Nestorii, & cum astu & potestate Dioscori Cyrilli successoris in sede Alexandrina qui Eutichetis causam susceperat, de Nestorianismo accusatus & sede sua privatus fuisset in Synodo hæretica Ephesina (solebant enim Eutychiani de Nestorianismo insimulare Catholicos) appellavit ad Leonem Papam Rom. à quo ut Orthodoxus absolutus & restitutus est per Imperatorem ut epist. 139. ipsemet meminit. Certe fidem suam rectam fuisse de Christo prodit ipsemet etiam epist. 21. quo non obstante de capitibus Cyrilli, sic indicat Epist. 112. non norunt insitum in duodecim capitibus venenum. Ea scilicet impugnavit, ut Apollinarismum redolentia, quod in iis asseratur Verbum carnaliter caro factum, quasi mentem etiam non suscepisset Verbum. Non satis capiens sensum Cyrilli, ut apparet in eadem Epistola, in qua ipsos recipientibus multum se restitisse apud Ephesum testatur. Et licet Epist. 121. aperte scribat se adhærere Leonis Epistolæ ad Flavianum, hanc suam esse fidem, sed restabat ut scripta in Cyrilli anathematismos revocaret. Quod cum omiserit, Cyrillo id ab ipso non exigente, damnata sunt in quinta Synodo, ipso jam mortuo.

Denique qualis fuerit Theodoretus Epistola ipsius 152. quæ est ad Leonem Papam omnino manifestat. In qua recurrit ad ipsius tribunal & judicium contra

iniquam Dioscori in ipsummet sententiam in Latrocinio Ephesino. Et homicidas quidem, inquit, ac sepulchrorum effractores, alienarumque nuptiarum invasores, non prius condemnant judices, quam vel ipsi objecta crimina confessione sua firmarint, vel ab aliis aperte fuerint convicti. Nos autem hic in divinis legibus enutritus triginta mansionibus distantes condemnavit. Ac manifestans suam in vivendo innocentiam ad alliciendum animum Leonis. Divina inquit mihi cooperante gratia supra mille animas Marcionis morbo liberavi, multasque alias ex Arrii & Eunomii partibus ad Christum Dominum perduxi. Et octogintarum Ecclesiarum Pastoralium curam sortitus sum. Tot enim Cyrus habet Parochias, in quibus precum vestrarum auxilio lolium nullum relictum est, sed omnibus hæreticis grex noster ereptus est. Novit qui omnia conspicit quot lapides ab ipsis hæreticis in me conjectos exceperim: quot mihi multis in urbibus Orientis adversus gentiles, adversus Judæos certamina fuerint. Et post tantos labores ac sudores indicta causa condemnatus sum. At ego Apostolicæ vestræ Sedis expecto sententiam, & oro atque obtestor sanctitatem tuam, ut mihi rectum ac justum tribunal vestrum innocenti opem ferat, jubeatque ad vos venire, & doctrinam meam Apostolicis vestigiis inhærentem ostendere. Post hoc recenset varios libros à se editos ac subjungit, quod si in judicatis manere me jusseritis, manebo neque ulli hominum deinceps molestus ero, sed rectum Dei Salvatorisque nostri judicium expectabo. Addit istis, scandalum infirmorum quos ab hæresi liberavit qui ipsum hæreticum existimare possent. Quodque inquit Episcopatu tot annis gesto non domum acquisierim, non agrum, non obolum, non sepulchrum, sed spontaneam paupertatem amplexus sum, & ea quæ à parentibus ad nos pervenerunt, post illorum mortem statim distribuerim, ut sciant omnes qui habitant in Oriente. Quibus perpensis non placet eorum consilium qui extra scripta in illos XII. anathematismos Cyrilli, si quidpiam ex ejus scriptis objiciunt hæretici Lutherani aut Calvinistæ, statim elevant ipsius auctoritatem, quam non tanti faciendam putant propter eventus horum conciliorum: ut Cardinalis Groperus de veritate corporis & sang. Christi in Euchar. art. 1. c. 63. Quamvis hac ipsius rejectione uti nolit, quod quæ ex ejus dialogis objiciuntur, si non depravate sed genuina ipsius mente accipiantur, convellant ac damnent hæreticos.

Appellatio ad Papam.

Præclara gesta Theodoreti.

ACTIO NONA.

Accusabatur Ibas, quòd publice coram clero & populo dixisset. *Non invideo Christo facto Deo.* Et etiam quòd Cyrillum vocasset hæreticum. Ab aliis insimulabatur de distractione bonorum Ecclesiasticorum, quorum disputatio penes Episcopos cum esset, suspectos quandoque ipsos reddebat. Cumque inciperet agitari ejus causa, remissa est ad sequentem diem.

ACTIO DECIMA.

Ventilatur accusatio contra Ibam Edessenum Episcopum, quem Eutichiani in variis conciliis vexaverant plurimis accusationibus quasi Nestorianus esset. Introductus in Synodum ut satisfaceret, conqueritur se viginti amplius carceres mutasse. Instantibus autem ipsius accusatoribus pluribus criminibus ipsum esse obnoxium, Episcopi dixerunt, superfluum esse alia capita accusationum discutere, quam quæ canonibus interdicta sunt aperte odiosa Deum timentibus. Videntur hæc esse principalia. 1. rectæ oportet esse fidei qui fungitur Sacerdotio. 2. esse totius luxuriæ liberum. 3. sed nec prodere pietatem, maxime pecuniarum causa. Ex quibus si alicujus poteritis probare prævaricatorem proprio ore deponite. Post multam itaque ejus fidei & dictorum contra Cyrillum Alexandrinum disquisitionem, ac etiam lectionem illius Epistolæ quam ad Marim Episcopum Persam scripserat, talem audivit senteotiam.

Tria capitalia vitia Sacerdotum.

Paschasinus & Lucennus Episcopi, & Bonifacius Presbyter tenentes locum Sedis Apostolicæ. Quia missi Apostoli semper in Synodis prius loqui & confirmare soliti sunt: per Paschasinum dixerunt: Relectis chartis agnovimus in sententia Reverendissimorum Episcoporum Ibam reverendum innoxium approbari. Relecta enim eius Epistola cognovimus eum Orthodoxum: & ob hoc decernimus ei honorem Episcopatus restituendum, & Ecclesiam a qua injuste & absens expulsus est, reparandam. De sanctissimo igitur Episcopo Nono, qui pro eo paulo ante factus est, existimationis erit venerabilis Episcopi Antiochenæ Ecclesiæ quid oporteat deeo statui, &c. Omnes Episcopi clamaverunt: omnes eadem dicimus. Nestorium modo anathematizet: Eutychem & ejus dogma modo anathematizet.

Ibas reverendus Episcopus dixit. Et jam in scripto anathematizavi Nestorium, ejusque dogma, & nunc anathematizo eum decies millies. Quod enim semel cum satisfactione fit, & si fiat decies millies non contristat. Anathema Nestorio & Eutychi. Et omnem eum, qui non sapit sicut hæc sancta Synodus, anathematizo. Gloriosissimi judices dixerunt. Quæ judicata sunt à sancta Synodo de Iba Reverendiss. Episcopo, propriam fortitudinem retinebunt. Et sic absoluta est actio decima.

Ibas decies millies anathematizat Nest.

ACTIO UNDECIMA ET DUODECIMA.

In istis duabus actionibus agitur causa inter Bassianum & Stephanum contendentes de Episcopatu Ecclesiæ Ephesinæ, & definitum est, ambos esse removendos, qui præter regulas Episcopi facti fuerant, & alterum Episcopum ordinari: prædictos vero habere Episcopi dignitatem, & à sanctissima Ephesina Ecclesia nutriendos.

In 13. & 14. actionibus tractatur de compositione quorumdam Episcoporum, & prætereanihil.

Actione 15. Varii eduntur Canones, qui infra dabuntur.

ACTIO DECIMA-SEXTA.

Conveniente sancto & universali Concilio, residentibus omnibus ante altaris cancellos sanctæ martyris Euphemiæ, Vicarii Sedis Apostolicæ ad judices dixerunt. Hesterna die postquam potestas vestra surrexit, & humilitas nostra vestigia vestra secuta est, quædam facta dicuntur, quæ nos, & præter Canones Ecclesiasticos, & disciplinam æstimamus effecta. Poscimus ergo, ut vestra magnificentia relegi hæc percipiat, ut omnis fraternitas inspiciat, utrum justa, an injusta sint ea, quæ gesta sunt. Judices dixerunt. Relegatur. Betonicianus vir devotus, Secretarius divini consistorii legit sic.

Definitiones Sanctorum Patrum sequentes ubique & regulam, & quæ nunc relecta sunt 150. Deo amantissimorum Episcoporum, qui congregati sunt sub piæ memoriæ Imperatore majore Theodosio in Regia civitate Constaotinopoli, cognoscentes & nos eadem definivimus de privilegiis ejusdem Constantinopolit. Ecclesiæ novæ Romæ. Etenim sedi senioris Romæ propter Imperium civitatis illius patres consequenter privilegia reddiderunt. Et eadem intentione permoti centum quinquaginta Deo amantissimi Episcopi æqua sedi oovæ Romæ privilegia tribuerunt, rationabiliter judicantes, Imperio & senatu urbem ornatam æquis senioris Romæ privilegiis frui, & in Ecclesiasticis sicut illa, majestatem habere negotiis, & secundam post illam existere: & ut his, qui de Ponto sunt, & de Asia, & de Thracia, Diœcesibus Metropolitanos solos, rursus autem & qui inter Barbaros sunt Episcopos præfatarum Diœcesum ordinari à prædictæ

Hic est 28. Canon hujus Synodi in codicibus Græcis, quem non admisit Papa Leo.

Constantinopolit. Sedis Ecclesia, quippe ut unusquisque Metropolita præfatarum Diœcesium cum Episcopis suæ provinciæ ordinet suæ regionis Episcopos, sicut divinis Canonibus est præceptum. Ordinari autem (sicut dictum est) Metropolitas præfatarum Diœcesium a Constantinopolitano Archiepiscopo, decretis consonis secundum morem factis, & ad eum relatis. Anatholius Episcopus Constantinopolis definiens subscripsi. Maximus Episcopus Antiochiæ definiens subscripsi & cætera. Lucentius Episcopus Apostolicæ Sedis Vicarius dixit.

Privilegia Patriarchæ C. p ventilantur

Primo gloria vestra perpendat, qua circumventione cum Episcopis sanctis gestum sit, ut non conscriptis Canonibus quorum mentionem fecerunt, subscribere sunt coacti. Episcopi clamaverunt: Nemo coactus est. Lucentius Episcopus Sedis Apostolicæ dixit. Accedit ad cumulum, quod trecentorum decem & octo constitutionibus postpositis, centum quinquaginta in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantum fecisse noscuntur, quæ dicuntur, quæ dicunt ante octoginta propè annos constituta fuisse. Si ergo his temporibus in hoc beneficio usi sunt, quid nunc requirunt? Si nunquam usi sunt, quare requirunt? Ætius Archidiaconus Ecclesiæ Constantinop. dixit. Si de hoc capitulo aliquod mandatum acceperunt, proferant. Bonifacius Presbyter Sedis Apostolicæ Vicarius dixit. Beatissimus & Apostolicus vir Papa inter cætera hoc nobis mandavit, & ex chartula recitavit, sanctorum quoque Patrum constitutionem prolatam nulla patiamini temeritate violari, servantes omnimodo personæ nostræ in vobis, quos vice nostra transmisimus, dignitatem. Ac si qui forte civitatum suarum splendore confisi aliquid sibi tentaverint usurpare, hoc qua dignum est constantia retundatis. Judices dixerunt. Utraque pars Canones proponant. Paschasinus Vicarius Sedis Apostolicæ recitavit Canonem sextum Concilii Nicæni, & secundum Canonem Constantinopolitani Concilii, & alios recitaverunt Canones Vicarii Sedis Apostolicæ, ubi decernitur sedem Romanam esse in omnibus & per omnia primam, & post illam secundum habere gradum Constantinop. Hæc quæstio valde inter Vicarios sedis Apostolicæ cæterosque Episcopos controvertitur. Tandem judices dixerunt: Ex his quæ gesta sunt, vel ab unoquoque deposita perpendimus, omnem quidem primatum & honorem præcipuum (secundum Canones) antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conservari. Oportere autem Archiepiscopum Constantinop. eisdem primatibus honoris & ipsum dignum esse, & potestatem habere ordinare Metropolitanos in Asiana & Pontica, & Thracia Diœcesibus, hoc modo, ut electi à clericis cujuscunque Metropolis Episcopi referantur ab eligentibus Archiepiscopo Constantinop. ut penes eum sit (si velit) hunc, qui electus est confirmare, repudiareve, & cætera. Episcopi dixerunt. Hæc omnes dicimus. Hæc omnibus placent. Lucentius Episcopos Sedis Apostolicæ Vicarius dixit: Sedes Apostolica nobis præsentibus humiliari non debet. Et ideo quæcumque in præjudicium Canonum vel regularum hesterna die gesta sunt nobis absentibus, sublimitatem vestram petimus, ut circonduci jubeatis, sin alias contradictio nostris gestis inhæreat, ut noverimus quid Apostolico viro universalis Ecclesiæ Papæ deferre debeamos, ut ipse aut de suæ sedis injuria, aut de Canonom eversione possit ferre sententiam. Episcopus Sebastæ dixit. Omnes in sententia vestræ magnificentiæ permanemus.

Invalida quæ absque Apostolicæ sedis Legatis in Concilio geruntur.

Additamenta quædam hinc inde collecta ad acta Concilii Chalcedonensis.

IN fine actionis primæ pro gratiarum actione & Dei laudum celebratione, facta est trisagii acclamatio, videlicet *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis*. Additumque. *Multos annos Imperatori*, &c. Hymnus iste anno 446. per puerum in aera miraculosè elevatum dum terræ motu urbs Constantinopolitana concuteretur, toti populo misericordiam Dei in campo extra urbem implorant innotuit primum, coque pronuntiato ab universo populo quievit tunc terræ motus. In hoc autem hymno divinitas impassibilis ac immortalis contra impium Eutichetis dogma asseritur, sic Deo Optimo Maximo ante prælii tempus arma præparante, ante venenum medicamenta, & ante famem frumenta, notat Coriolanos.

Dioscori tergiversationes.

Acta Nicephoriana habent sess. 2. Dioscorum multoties invitatum multis modis tergiversatum fuisse. Primo dixisse sibi fieri insidias, si tuto venire permitteretur, paratum se ut in sanctam Synodum veniret. Alia vice respondisse, cum de meipso deliberarim, & id quod utile commodumque considerarim, hoc sic respondeo. Quandoquidem in proximo consessu magnificentissimi confidenter principes in consilium iere, & multa post multas interlocutiones decrevere: & nunc ego in consessum alium ad ea quæ dicta sunt revocanda atque abolenda evocor, ad magnificentissimos qui proximæ Synodo interfuere, & sacrum Senatum ut de jisdem rebus denuò inquiratur provoco. Cumque ad hæc alii missi essent ut eum accerserent ut rebus agendis adesset, reversos illos hisce eum verbis usum esse retulisse. Antea quoque pietati vestræ indicavi, valetudine adversâ me correptum esse, & petere ut magnificentissimi principes & sacer Senatus nunc quoque rerum inquisitioni & judicio adsit. Cum vero valetudo mea invaluerit differri ob eam causam diem postulo. Commentarii porro actorum indicant Cecropium Dioscoro dixisse: Nihil eum antea de valetudine dixisse, proinde illum pro eo atque deberet Canonibus satisfacere oportere. Affert alia Coriolanus ad Sessionem 3.

Capita accusationum in Dioscorum.

Cùm ad hanc Sessionem Dioscorus, qui à militibus domi custodiebatur, ne fugam arriperet, secundo citatus, propter absentiam Judicum & prætensam quamdam ægritudinem comparere recusasset; lecti sunt libelli accusationum, quos Theodorus & Ischirion Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconi, Athanasius ejusdem Ecclesiæ Presbyter, neque Sophronius Christianus, contra Dioscorum obtulerunt. Primo libello accusatur, quòd esset Origenista hæreticus, blasphemus in Sanctam Trinitatem, homicida Flaviani, incendiarius, injustus, & temerarius, utpote qui Theodorum Diaconum nulla alia de causa à Diaconatu amovisset, nisi quòd S. Cyrilli Episcopi amicus fuisset: quòd post hominom memoriam primus Romanum Pontificem excommunicando, scelus inauditum commisisset. Secundus libellus Ischirionis post confirmata prædicta scelera continebat, quòd frumentū ad conficiendam Eucharistiam & solarium peregrinorum ab Imperatore Ecclesiis Libiæ dari solitum, surripuisset; adeò ut eam ob causam incruentum Sacrificium Missæ diu oblatum non fuerit. Adjecit, quòd ea bona, quæ Peristeria nobilissima fœmina per testamentum Monasteriis & pauperibus contulisset, eo fine ut pro salute animæ suæ Sacrificium Deo offerretur, ille scortis & turpibus personis in Eleemosynam contulerit, ut ne quidem ex bonis illius (quod vetus & recepta consuetudo orandi pro defunctis, tunc meritò impiissimum esse judicabat) incensum Deo pro ejus anima obtolerit. De vita ipsius valdè obscœna plurima addidit, ut quòd subintroductas fœminas haberet in Episcopio, quibuscum in balneo lavaretur, & quòd inter alias Pansophiam quandam famosissimam magno omnium Alexandrinorum scandalo in deliciis haberet. Postremò quòd non satis ei fuerit, Theodorum Diaconum ob amicitiam cum Cyrillo habitam Diaconatus officio privasse, verùm etiam possessiones ejusdem per Monachos à se missos incenderit, arbores exciderit, jussusque occidi Theodorus, vix fugiens evaserit. Tertio libello Athanasius Presbyter Cyrilli Alexandrini, se cum fratribus & cognatis urbe ejectum, omnibus bonis ac fortunis spoliatum, tormentis Chrysapii subjectum, ad summam paupertatem adactum esse, ut

Sacrificium Missæ.

Incensum thuris.

mendicando victum quærere deboerit. Fratrem inter tormenta expirasse: sibi Presbyteratum ademptum esse: & ne vestigium ullum Alexandriæ superaller, domos suas in Ecclesias conversas esse. Quarto libello Sophronii, tyrannidis est accusatus, utpote qui pœnam adulteri cujusdam, quem Imperator puniri rescripserat, impediverit; dicens, Ægyptum magis ad se, quam ad Imperatorem pertinere; ideoque etiam allatas Alexandriam novi Imperatoris Marciani imagines, per suos urbe efferri mandaverit. His visis, ne qua solemnitas requisita deesset, placuit Patribus, ut Dioscorus adhuc tertiò vocaretur per scriptum citationis libellum, qui prætensas illius excusationes falsas esse demonstrabat. Legitimè igitur tertiò citatus, ut libellis Alexandrinorum contra se oblatorum respondeat, contumax in proposito perstitit, & adesse recusavit. Cùm igitur nihil reliquum esset ad ejus defensionem vel excusationem, ipsi Apostolicæ Sedis Legati adversus Dioscorum damnationis; & ab Episcopatu omnique Ecclesiastica functione depositionis sententiam protulerunt. Singuli verò Episcopi, singulis sententiis ipsum Dioscorum perstringentes, eidem subscripserunt. Latam sententiam ipsi Dioscoro insinuarunt, perque Synodicas Epistolas ad Imperatores, Pulcheriam Augustam, & ad Clerum Alexandrinum scriptas, eamdem ubique promulgarunt. Sed nec omitti debet quod idem refert ad Sessionem 5.

DEcimo tertio Kalendas Novembres anni 451. habita est Sessio quinta duabus actionibus, uno eodemque die translata. Priore Actione Carosus, Dorotheus, aliique Archimandritæ illi qui libellum Marciano Imperatori obtulerant, petiverunt sibi concedi, ut coram Imperatore de fidei veritate cum Catholicis disputare liceat. Id quod hæreticis piissimè respondit Imperator, Alexander Visitator & Joannes Decurio in Synodo retulerunt, his verbis: *Hæc cum audivisset Dominus orbis*, Marcianus Imperator, *significavit per me & Dominum Joannem Decurionem: Si voluissem ego sedere inter vos atque alios Monachos, & audire inter utrosque vos, non hic sanctam & Universalem Synodum fatigassem; sed cùm ipsi convenissent, & nos de vobis certiores fecissent, dixi ut vos adessetis, & ea quæ nescitis, cognosceretis, & interrogando ea quæ non nostis, addisceretis ab iis. Justum igitur decrevimus vos ad Concilium abire. Nam ut sciatis, quæcumque definierit sanctum ac Universale Concilium, ac mihi in scriptis dederit, ea sequor, his contentus sum, his fidem habeo. Hoc habete, nec à me aliud responsum accipietis.*

Non est Conciliorum disputare.

His enarratis, magno præconio Imperatori acclamatum est. Hæreticis verò ad resipiscendum datæ sunt induciæ usque ad decimam quintam Novembris.

Sed ut ad acta Nicephoriana redeamus, de libello Monachorum hæc habent. Deinde preces Monachorum quorumdam productæ sunt, quarum hoc erat caput, ne eis necessitas chartis aliquibus subscribendi imponeretur, donec Synodus universa, quam Imperator ipse cogendam sanxisset, congregata esset, & ipse decreta ejus rite in scriptum relata legisset. Eis lectis Diogenes Episcopus Cizici dixit, Barsumam unum inter eos qui ibi convenissent esse, qui Flavianum jugulaverit. Ipsum enim σφάξον, idest, jugula exclamasse: neque tum legitimè quod in supplici libello nominatim insertus non esset, in Synodum venisse. Ad hæc verba Episcopi omnes exclamaverunt: Syriam omnem Barsumas vestavit, & mille nobis Monachos induxit. Atque ubi Synodus collocuta, eos qui convenissent Synodalem constitutionem præstolari jussit: Monachi ut libelli ab eis compositi legerentur, postularunt. Quorum pars quædam erat, ut Dioscorus & qui cum eo erant Episcopi in consessum admitterentur. Cæterum ad petitionem eam Episcopi omnes exclamarunt: Anathema in Dioscorum, Dioscorum Christus exauthoravit. Monachos hosce ejice: contumeliam Synodi tolle: vim Synodo illatam tolle: probrum Synodi tolle. Atque adversum ea Monachi vociferati sunt: Monasteriorum contumeliam tolle: & cum Synodus rursum vociferationes suas repeteret, per interlocutionem reliqui eorum libri jussi sunt legi: qui dictabant non rectè Dioscoro dignitatem ademptam esse: & quæstione de fide proposita, disquisitione opus esse, atque illum in consessum venire debere. Sin minus vestimenta se excussuros, & ab Episcoporum qui ibi convenissent communione se recessuros esse dixerunt. His verbis auditis Ætius Archidiaconus Canonem de eis legit, qui seipsos segregarent, &c.

Barsuma Monachi facta nefanda.

Postea in consessu quinto, principes omnibus satis liquere dixerunt, ea quæ de fide essent constituta, & Asclepiades Constantinopolitanæ Ecclesiæ Diaconus in medium processit & Synodi decretum legit, quod hic referre visum non est: & nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensi. Porro postquam variæ vociferationes editæ sunt, principes dixerunt, Dioscorum retulisse propterea se Flavianum exauthorasse, quod duas naturas esse dixerit: decretum autem hæc verba *ex duabus naturis habere*. Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioscorum damnatum esse. Sed quod Leonem in excommunicationem conjecerit & ter citatus non comparuerit. Atque ex eo tempore principes ut sententiæ Epistolæ Leonis decreto insererentur jussisse. Cum autem Episcopi respondissent, decretum & formulam fidei aliam, cum prior illa rectissimè concepta esset, fieri non debere, res ad Imperatorem est relata. Imperator ex Orientalibus Episcopis sex, ex Pontica Diœcesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia item tres, ex Illirico quoque tres deligi, eisque Mandatarios & Anatholium adesse jussit: qui in Martyrio celeberrimæ Euphemiæ convenientes, professionem fidei rectè constituerent: atque ut aut quisque eorum fidem suam declararet, aut Synodum in Occidentalem orbis partem translatum iri sciret: & interrogati ut dicerent, Dioscorum-ne qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Christo concurrere doceret, sequerentur, cum Leone se credere & qui aliter dicerent, Eutichianistas vocari exclamarunt. Ita principes decreto, duas naturas quæ non mutarentur, non dividerentur, non confunderentur, in Christo unitas esse, juxta Leonis sententiam addi jusserunt. Porro postquam principes cum Anatholio & Leonis mandatariis in Martyrium S. Euphemiæ pervenerunt, ubi quoque aderat Maximus Antiochenus, Jovenalis Hierosolymitanus, Talassius Cæsariensis, simul atque isti omnes è templo egressi sunt, Synodi decretum in hanc sententiam lectum est. Dominus noster & servator Jesus Christus, & reliqua quæ in historiæ contextu inseruimus: post hæc ubi omnes exclamarunt: hæc ipsissima Patrum fides est. Metropolitani ei mox subscribant. Hæc fides Apostolorum est, huic omnes assentimur, omnes ita sentiemus. Principes intra se collocuti responderunt, se ea quæ à patribus constituta, & ab omnibus comprobata essent, ad sacram celsitudinem relaturos esse.

Porro si vera est historia quam refert idem Nicephorus lib. 15. c. 5. diversas fidei confessiones in chartis conscriptas ad pedes Martyris Euphemiæ depositas fuisse cum multis precibus ut dignaretur indicare quænam vera esset, postridie confessionis Orthodoxæ libellum in manibus ejus contentum, alterum autem hæreticorum tanquam rem nullius momenti temerè ad pedes ejus projectum inventum fuisse: si inquam hæc vera est historia, tunc temporis accidisse debuit cum tunc Episcopi delegati in Martyrium S. Euphemiæ se contulerunt ad determinandam formam illam fidei priusquam legeretur & pronunciaretur in medio Synodi. Occasio enim tunc opportuna videbatur. Verumtamen parum probabile est voluisse Episcopos Deum quodammodo tentare & veritatem fidei Catholicæ potius ex miraculo quærere quam in scripturis sanctis ac antiquis patribus. Ideoque plures nullam fidem adhibendam censent hujuscemodi narrationi;

Historia dubia an S. Euphemia probarit Synodum.

esse quodammodo insinuari videatur in Epistola Synodi ad Leonem missâ qua ab ipsa Synodum confirmari expetunt. Est autem hæc definitio Synodi Chalcedonensis, cujus aliqui initium detrahunt.

Definitio quarti Concilii.

DOminus & Salvator IESVS-CHRISTVS, fidei doctrinam discipulis confirmans: Pacem, inquit, meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Vt nemo à veræ pietatis dogmatibus dissonet, sed ex æquo omnes veritatis doctrinam prædicent. Et postea sancto Nicæno Symbolo, & centum atque quinquaginta Sanctorum Patrum decreto lecto, intulerunt: satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem est, sapienter conceptum, & salutare illud divinæ gratiæ Symbolum. De Patre enim & Filio & Spiritu sancto, absolutam continet doctrinam, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem autem veritatis inimici, qui abolere per hęreses suas prædicationem contendunt, inaniloquentiam peperere: & nonnulli Sacro-Sanctam Domini nostri gratia susceptam administrationem adulterare, & vocem hanc θεοτόκον, Dei genitrix, pernegare ausi sunt: aliqui verò confusionem mixtionemque inducentes, unam esse carnis & divinitatis naturam inconsiderate fingunt, divinamque unigeniti naturam per confusionem perpessioni obnoxiam prodigiosè asserunt: hæc ipsa nunc sancta, & magna universalis Synodus, omnem illis fraudem & machinationem adversus veritatem præcludere volens, & integritatem firmitatemque veteris doctrinæ vindicans, imprimis statuit, ut sanctorum treecentorum Patrum fides inviolata constet. Deinde & eorum qui in urbe Imperante adversus Spiritus sancti hostes posterioribus temporibus convenerunt, centum quinquaginta Patrum, de Spiritus essentia doctrinam, authoritate sua confirmat: quam illi Patres omnibus notam esse voluerunt, non ut aliquid quod majoribus ignotum fuisset, inducerent, sed ut Spiritus sancti naturam, quædam de illius potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis, clariùs promulgarent. Propter eos verò qui œconomiæ & administrationis mysterium depravare audent, & qui ex Maria Virgine natus est, merum esse hominem impudenter & conviciosè dicunt, Beati Cyrilli, qui Alexandrinæ Ecclesiæ Pastor fuit, Synodales Epistolas ad Nestorium & Orientales Episcopos datas, cum rectè scriptæ sint, tùm ad Nestorii vesanam dementiam refutandam, tum ad sententiam salutaris Symboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus Epistolam quoque maximæ urbis veteris Romæ antistitis, beatissimi & sanctissimi Archiepiscopi Leonis, ad eum, qui in sanctis est, Archiepiscopum Flavianum, refellendæ Eutichetis malevolentiæ gratia scriptam, quæ Beati Petri confessioni convenit, & adversus perperam & male sentientes, quasi quædam communis & publica columna est, ad dogmata rectè confirmanda, meritò conjunxit. Nam adversus eos qui administrationis mysterium in duos filios distrahere conantur, pugnat: & eos, qui unigeniti divinitatem perpessioni obnoxiam esse dicere audent, sacris conventibus excludit. Tum autem eis quoque, qui in duabus Christi naturis mixtionem & confusionem comminiscuntur, resistit. Eos præterea qui cœlestis aut alterius cujusquam essentiæ esse delirant, quam ex nobis assumpsit servi formam, proscribit. Eos denique, qui duas quidem ante unionem Domini naturas profitentur, unam autem post unionem faciunt, anathemati subjicit. Itaque patrum vestigiis insistentes, unum atque eumdem profitemur esse Filium Dominum nostrum Iesum Christum: & una voce omnes deprædicamus perfectum eumdem in humanitate, Deum verum & hominem verum, eumdem ex rationali anima & corpore, consubstantialem Patri secundum divinitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre secundum divinitatem, in extremis autem diebus eumdem propter nos & propter nostram salutem, ex Maria Virgine & Dei genitrice secundum humanitatem genitum, unum & eumdem Iesum Christum Filium & Dominum unigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter cognitum atque deprædicatum: haud quaquam naturarum differentiam unione tollente, sed proprietatem potiùs utriusque naturæ conservante, quæ in personam unam & substantiam unam concurrit: non veluti in duas personas dispertitum aut divisum, sed unum & eumdem Filium unigenitum Deum Verbum Dominum nostrum Iesum Christum: quemadmodum antiquitus Prophetæ, & ipse de seipso nos docuit Christus, & Symbolum Patrum nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis constitutis, sancta & universalis Synodus decrevit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere. Quicumque autem ausi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut Symbolum aliud eis tradere, qui ex Græca superstitione vel Iudaïsmo, vel alia quacumque hæresi convertere se ad veritatis cognitionem voluerint: eos, siquidem Episcopi aut Clerici fuerunt ab Episcopatu & Clero alienos: sin autem Monachi aut Laïci fuerint, anathemati subjectos esse debere.

In actis integris hoc inseritur Symbolum Nicænum & Constantinopolitanum.

Epistola Leonis ad Flavianum.

HOc porro decretum Concilii Chalcedonensis, quod alii aliter referunt, hisce verbis pronuntiatum fuisse testis est Nicephorus lib. 15. cap. 5. & sic ipse refert cap. 6. ejusdem libri juxta translationem Langi.

asserunt, canonem hunc esse de jure divino. A multis ergo temporibus erraret Ecclesia, quæ multos ordinari absolutè, id est sine titulo Ecclesiastico, passa est. Antiquis temporibus in quibus providebatur clericis de communibus bonis Ecclesiæ & unus beneficiorum Heluo non devorabat quæ sufficerent honestæ sustentationi ducentorum & amplius clericorum, facile erat talem disciplinam exequi. Satis erat clerico esse in canone vel in regula, id est in catalogo suæ Ecclesiæ, ut de victu & vestitu nihil sollicitus esset. At hodie mutata sunt tempora. Quam pauci ordinarentur, si unicuique ordinando deberet priùs competere beneficium aut officium Ecclesiasticum honestæ sustentationi congruum. Pertinet ad majestatem Dei in Ecclesia triumphante sicut aliquo modo in Ecclesia militante, quod habeat inter Angelos suos quosdam assistentes, alios ministrantes. Sacerdotes qui beneficiis aut officiis addicti sunt instar ministrantium Angelorum se habent: Alii quibus hæc fortuna non obtigit, si tamen dignè se gerant in Ecclesia orationi & sacrificio incruento vacantes, erunt instar assistentium Angelorum, propriæ perfectioni studebunt, pretiosum doctrinæ thesaurum comparabunt, parati in horam & diem si fortè, quod hodie perrarum, via Spiritûs sancti sine ambitu sine simonia, sine litigio forensi contingat eos vocari ad ministerium sibi competens, quod non detrectabunt, sicque major ordinatorum multitudo non sinet diu vacare Ecclesias, semper paratis pluribus ad remedium orbitatis: Interim multi ex viris doctis nulli Ecclesiæ specialiter mancipati bonum illud, quod quò communius eò melius, procurare poterunt cum honesta ac decenti libertate extra miseram illam servitutem quæ ex malo usû præsentis canonis imponitur quibusdam clericis, ut tota vita fere egeni & esurientes laborent in peculiari aliqua vinea de cujus fructibus, si qui tamen sint, nihil unquam comedont. At vivent de fructibus tituli patrimonij. Ista dicantur ignaris, quasi illi reditus sæpiùs non essent inanes, & mille modis non interturbarentur: non itaque videtur juris esse divini sic clericos ad certos titulos ordinari, ut iis tota vita compedes injecti videantur ad vivendum miserè & cum tædio suæ ordinationis. Sed Episcoporum est de iis statuere habita ratione locorum ac temporum & cum decoro status sacerdotalis non sic alligando Presbyteros loco suæ nativitatis: & non nisi inter affines & consanguineos, quibus aliquando nihil infestiùs experiuntur & quod magis ipsos ab officio proprio avocat, dicente Christo *inimici hominis domestici ejus.* & *non est Propheta sine honore nisi in patria sua.* [Matth. 10 & 13.] Nihilominus distinctio adhibenda est inter promotos ad titulum patrimonij, quos declaratio Cardinalium ad c. 10. sess. 23. Concilij Tridentini asserit non posse cogi, ut certis diebus veluti festivis inserviant Ecclesiis: & inter promotos ad titulum officij alicujus Ecclesiæ quæ illis ad vitam necessaria subministrat: non est enim dubium quin tales eo modo adscripti alicui Ecclesiæ ac ordinati sine alio patrimoniali, obligari & illigari sint huic Ecclesiæ, à qua non possint discedere. Atque hac ratione canon hic Chalcedonensis intelligendus est, quia Ecclesia ad cujus titulum ordinabantur tunc clerici, illis subministrabat ex bonis Ecclesiasticis necessaria ad vitam, non quomodo quidam hodie intelligunt adscribi Ecclesiæ ad totam vitam, etiamsi ex illa nullos fructus percipiant. Nec alia videtur esse mens Concilij Tridentini in prædicto capite, cùm expressè præmittat se inhærendo vestigiis sexti canonis Chalcedonensis Concilij, illam ascriptionem statuere. Oporteret ergo priùs providere, ne una Abbaria aliquando trecentarum parochiarum decimas absorberet, vix ulla (tam modica est) habita ratione ministrorum ac Parochorum.

CANON VII. *Quod semel in Clero taxati, vel Monasterijs deputati, ad militiam non redeant.*

EOs qui semel in Clero taxati fuerint, sive in Monasterio deputati, decrevimus, neque ad militiam, neque ad honores sæculares venire. [*20. qu. 3. Eos qui semel.*] Eos autem qui hoc ausi fuerint facere, & non ejus rei pœnitere maluerint, & ut ad hoc idem revertantur, quod antè, obtentu Dei sibi proposuerunt, convenit anathematizari.

CANON VIII. *Dispensatores pauperum Episcopo suo obediant.*

CLerici in Parochiis, Monasteriis, aut Martyriis constituti, sub potestate sint ejus qui in ea civitate est Episcopus secundùm traditionem sanctorum Patrum, [*18. qu. 2. Quidam Monachorum.*] neque per præsumptionem recedant à suo Episcopo. Eos verò qui ausi fuerint rescindere hujusmodi institutionem quocumque modo, vel si noluerint subjacere proprio Episcopo, si quidem fuerint Clerici secundùm personarum ordinationem subjaceant condemnationibus Canonum, si verò Monachi seu laïci fuerint, communione priventur.

CANON IX. *Si Clericus contra alium causam habeat, ante Episcopum suum examinetur.*

SI Clericus adversùm Clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum & ad sæcularia judicia non concurrat, [*3. q. 1. Si Clericus adversùm Clericum.*] sed priùs negotium agitetur apud proprium Episcopum: vel certè si fuerit negotium ipsius Episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra ipsius Provinciæ Metropolitanum Episcopum Episcopus sive Clericus habeat controversiam, pergant ad ipsius Diœcesis Primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ Regiæ civitatis sedem, ut eorum ibi negotium terminetur.

VBi dicit: *Pergant ad ipsius Diœcesis primatem*, intelligitur Episcopus Romanus; nam Græca vox *ἔξαρχος* non propriè Primatem, sed Principem significat: solus verò Romanus Pontifex est Princeps Christianæ Diœceseos. His verbis igitur constituitur, ut si quis cum Metropolitano aliquo controversiam habeat, non alibi eum convenire possit aut debeat, quam apud Principem Diœceseos, Romanum Pontificem. Binius.

Deinde ubi dicit, *Aut sedem urbis Constantinopolitanæ* hæc non mandantis, sed permittentis Concilij verba sunt, adeò ut horum auctoritate Clericis vel Episcopis propè Constantinopolim habitantibus concessum fuerit, ut non longius irent, suas causas coram Antistite Constantinopolitano proponere, ibique rotius controversiæ decisionem expectare. Ita hunc Canonem Nicolaus I. in epistola ad Michaëlem Imperatorem interpretatur. Eandem expositionem, rejectâ sententiâ Archidiaconi & Joannis de Torrecremata, sequitur & approbat Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 22. Ubi contra Nilum Thessalonicensem quendam Episcopum, doctissimè Primatum Romanæ Ecclesiæ defendens ostendit, nequaquam ex hoc loco probari, quod auctoritate hujus Concilij, Constanti-

nopolitana sedes, quoad dignitatem Patriarchalem, sedi Romanæ adæquata fuerit. Etiamsi enim quod verum non est, concederemus, quòd juxta hunc & Can. 17. omnes Clerici totius orbis injuriam a suo Metropolitano sibi illatam apud Constantinopolitanam sedem denuntiare possint, quodque ipsi Constantinopolitano quaslibet causas judicare liceat, non tamen inde rectè probaretur, eumdem Romano Pontifici parem esse. Nam ex vi horum Canonum, solùm eos judicare potest Constantinopolitanus, qui se à suo Metropolitano læsos esse arbitrantur: at Romanus Pontifex eos quoque judicare potest, qui vel ab ipsis Patriarchis, vel ab Episcoporum Conciliis etiam maximis & frequentissimis læsi fuerunt. Qood Cæciliani, Athanasii, Chrysostomi, Pauli, Flaviani, Theodoreti, aliorumque plurium exempla declarant. Juxta Canones Sardicenses à sententia cujusvis Metropolitani ad Romanam Sedem appellare licèt, atque ita penes Pontificem ultimum judicium semper remanet. Unde etiamsi Constantinopolitanus quaslibet causas ex toto terrarum orbe judicare posset, non tamen Apostolicæ sedis antistiti exæquaretur. Vide Bellarminum prædicto loco.

CANON X. *Vt non liceat Clericis de alia civitate in aliam transmigrare.*

NOn liceat Clericum in Ecclesiis duarum civitatum ordioari; sed in ea, in qua ab initio ordinatus est; & cujus expetitio erat aote profugium. Et si propter vanæ gloriæ desiderium contigerit, ut pòst ad majorem Ecclesiam confugerit; eum indubitanter revocari decet ad suam Ecclesiam, in qua ab exordio ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis verò translatus est ab una Ecclesia in aliam, nihil habeat commune cum priori, sive sub Ecclesia constitutis Martyribus, sive in Parochiis, vel Xenodochiis, aut eorum negotiis. Eos vero qui ausi fuerint post ordinationem hujus magnæ & universalis Synodi agere quæ prohibita sunt, statnit sancta Synodus cadere de proprio gradu.

ORdinari, Græcè est [illegible] id est, conscribi scilicet, ut ibi alatur & serviat.

CANON XI. *Vt Provincia in duos Metropolitanos Episcopos non dividatur.*

PErvenit ad nos; quod quidam præter Ecclesiasticas ordinationes, affectantes potentiam, per pragmaticum sacrum unam Provinciam in duas dividant, & ex hoc inveniantur duo Metropolitani Episcopi in una eademqne Provincia esse. Statuit ergo sancta Synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Episcopo. Eos verò qni tale aliquid tentaverint, cadere de proprio gradu.

CANON XII. *Vt sine litteris Commendatitiis Clericus extra suam Ecclesiam non ministret.*

EXtraneo Clerico & Lectori extra suam civitatem sine Commendatitiis literis proprii Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.

CANON XIII. *Quod non liceat Clericis alterius sectæ uxorem accipere.*

QVoniam in quibusdam Provinciis concessum est Psalmistis & Lectoribus uxores ducere, constituit sancta Synodus prorsus cuiquam ex his non licere alterius sectæ accipere uxorem. Si quis verò prævenit, & habet jam de tali connubio filios, si fortè prævenerint eos jam apud hæreticos baptizari, debent eos offerre sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, nt ibi commnnicent. Qui vero adhuc baptizati non sunt, omnimodè non posse eos in hæretica Ecclesia baptizari, nec in matrimonio jungi hæretico, Iudæo vel Pagano, nisi fortè spoponderit se venire ad Orthodoxam fidem, dum conjungitur personæ Orthodoxæ. Si quis verò hanc definitionem sanctæ Synodi præterierit, regularum condemnationibus subjaceat. *Nuptura.*

CANON XIV. *Diaconissa quæ post Ordinationem nubit, anathema sit.*

DIaconissam non debere ante annos quadraginta ordinari statnimns, & hoc cnm diligenti probatiooe. Si verò Ordinationem susceperit, & qnantocunque tempore observaverit ministerium, & posteà se nuptiis tradiderit injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit cum eo qui in nuptiis illius convenerir.

CANON XV. *Vt nec Deo dedicata Virgo, nec Monachus nuptiis jungi possint.*

SI qua virgo se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eos nuptiis jungi. Si verò inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò, posse eis fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci. *27. qu. 1. Si qua Virgo,*

CANON XVI. *De rusticanis Parochiis.*

PEr singulas Ecclesias Parochias rusticanas permanere immobiles apud eos qui eas tenent Episcopos decrevimus, & maximè, si eas sine violentia per triginta annos gubernaverunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit de his dubitatio, liceat eis qni se dixerint læsos, proptereà movere apud Synodum Provinciæ certamen. Si quis verò putaverit se à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem Diœceseos, aut apud Constantinopolitanæ civitatis sedem, agat negotium, sicut dictum est. Si verò quælibet civitas per auctoritatem Imperialem renovata est, aut si renovetur in posterum civilibus & publicis ordinationibus, etiam Ecclesiasticarum Parochiarum sequatur ordinatio. *16 qu. 1. per si: las Ec. sias.*

SEquatur ordo, id est, conservetur ordo antiquus Ecclesiarum.

CANON XVII.

CANON XVII. *De his qui coniurationem aut calumniam contra Episcopum faciunt.*

11 qu. 1. *Coniurationem.* CONiurationum & conspirationum crimen publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi; hoc multò magis in sancta Dei Ecclesia (ne fiat) convenit abdicari. Si qui verò Clerici vel Monachi inventi fuerint coniuratores, aut conspiratores, aut φρατρίας vel factiones componentes aliquas suis Episcopis, aut aliis, omnino cadant de proprio gradu.

CANON XVIII. *Quod corripiantur Episcopi qui ad Concilium vocati venire recusant.*

16. *Pervenit ad nostras.* PErvenit ad nostras aures, quod in Provinciis constituta Episcoporum Concilia minimè celebrantur; hoc ex eo probatur, quòd multæ quæ correctione opus habent, Ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc sancta Synodus secundùm regulas Patrum, bis in anno in unum convenire per singulas Provincias Episcopos, ubi singula quæ emerserint, corrigantur: Qui vero noluerint convenire Episcopi constituti in suis civitatibus, & hoc maximè cum sui corporis sanitate sint consistentes, cùm etiam ab omnibus aliis urgentibus necessitatibus, & inexcusabilibus negotiis sint liberi, licere, eos fraternæ charitatis commonitionibus corripi.

CANON XIX. *Quod Clericus unius Ecclesiæ in aliena non ordinetur.*

91. *Clericos in singulis. item Gregorius Fortunato Episcopo.* CLericos in singulis Ecclesiis constitutos (sicut iam definivimus) non liceat in alterius civitatis Ecclesiis ordinari, sed quiescant in ea in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias civitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias Ecclesias migraverunt. Si verò quicumque Episcopus post definitionem istam ad alium Episcopum pertinentem Clericum susceperit, placuit sanctæ Synodo, & hunc qui suscepit, & eum qui susceptus est, tandiu excommunicatos manere, quandiu ipse Clericus ad propriam revertatur Ecclesiam.

CANON XX. *De his qui accusant Ecclesiam.*

2. q. 7. *Clericos aut laicos.* CLericos aut laïcos passim accusantes, & sine probatione Episcopos & Clericos ad accusationem non recipiendos decrevimus, nisi priùs discutiatur eorum existimationis opinio.

CANON XXI. *Clericis non licere diripere bona Episcopi.*

12 quaest. 2. *Non liceat Clericis.* NOn liceat Clericis post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum, sicuti præcedentibus regulis constitutum habetur. Si verò hæc fecerint, periclitari se noverint à proprio gradu.

A **CANON XXII.** *Ut Monachi qui sine licentia Episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

QVidam Monachi nihil habentes sibi iniunctum à proprio Episcopo, interdum vero etiam illi qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad civitatem Constantinopolitanam, & in ea perturbationes tranquillitati Ecclesiasticæ inferunt, & diversorum domos corrumpunt. Statuit igitur sancta Synodus, hos primum commoneri, ut exeant à regia civitate, demum eos invitos deiici, ac inde B per defensorem compelli, ut ad sua loca redeant.

DE Monachis girouagis qui & circumcelliones dicti, vide Cassianum collat. 18. cap. 8.

CANON XXIII. *Ut quæ Deo semel dedicata sunt Monasteria, cœnacula sæcularium non fiant.*

QVæ semel sunt dedicata Monasteria consilio Episcoporum, maneant perpetuo Monasteria, & res quæ ad ea pertinent, Monasteriis reservari oportet, nec posse ea C ultra fieri sæcularia habitacula. Qui verò permiserint hoc fieri, subiaceant iis condemnationibus, quæ per Canones constitutæ sunt. 19. quaest. 3. *Quæ semel sunt.*

CANON XXIV. *Quòd intra tres menses Episcoporum Ordinationes fiant.*

QVoniam quidam Metropolitanorum (sicut ad nos perlatum est) negligunt greges sibi creditos, & differunt Ordinationes facere Episcoporum, placuit sanctæ Synodo intra tres menses fieri Ordinationes Episcoporum, nisi fortè inexcusabilis necessitas coëgerit, Ordinationis tempus ampliùs protela- D ri. Si autem quis Episcoporum hoc non observaverit, ipsum debere Ecclesiasticæ condemnationi subiacere. Redditus verò eiusdem viduatæ Ecclesiæ integros reservari apud Oeconomum eiusdem Ecclesiæ censemus. D. 17. *Quoniam quidam Metropol.*

CANON XXV. *Ut Episcopi dispensatores habeant.*

QVia in quibusdam Ecclesiis (ut rumore comperimus) Episcopi præter Oeconomos facultates Ecclesiæ tractant, placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, ha- E bere Oeconomum de Clero proprio, qui gubernet Ecclesiæ res cum arbitrio sui Episcopi, ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum Ecclesiasticarum, & ex hoc deveniat dispergi eiusdem res Ecclesiæ & Sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si vero quis non observaverit hoc, divinis subiaceat regulis. D 89. *Quoniam in quibusdā, & 16. qu. 7. Quoniā in quibusdam.*

CANON XXVI. *De his qui mulieres rapiunt.*

EOs qui sibi rapiunt uxores, vel eos qui eis auxilium præstiterint, statuit Sancta 36. quaest. 2. *Eos qui rapiunt.*

Synodus, si quidem Clerici fuerint, decidere à proprio gradu: si verò laïci fuerint, anathematizentur.

CAnones qui sequuntur, non extant in Codicibus Græcis manuscriptis hujus Concilij, nec etiam in Latinis, neque in Collectionibus Dionysij & Isidori. Cujus rei causa ea esse videtur, quia Anatolij Constantinopol. Episcopi circumventione ac fraude, cùm Sedis Apostolicæ Legati è Synodo egressi essent, Patribus Concilij propositi: atque ab eis subscripti fuerant: ex quorum primo, qui est XXVII. duorum Patriarchatum, Alexandrini & Antiocheni privilegia a Concilio Nicæno eis data, infringebantur, & Primatus ejus in Ecclesia post Romanum Pontificem statuebatur. Quod beatus Leo indignè ferens, eosdem rejecit & infirmavit, ut apparet ex ipsius epist. 61. ad Episcopos Synodi Chalcedonensis, & epist. 62. ad Maximum Antiochenum, & aliis. Recensentur tamen à Th. Balsamone, Jo. Zonara, & aliis Canonum Collectoribus. Et cùm idem XXVII. Canon relictus sit in sequenti Actione, petentibus ipsis Apostolicæ Sedis Legatis, illos hîc adscribendos putavimus, non ut eis aliquid auctoritatis adjungatur, sed ut rei gestæ series non ignoretur.

CANON XXVII.

SAnctorum Patrum decreta ubique sequentes, & Canonem, qui nuper lectus est, centum & quinquaginta Dei amantissimorum Episcoporum agnoscentes, eadem quoque & nos decernimus ac statuimus de privilegiis sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolis novæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ Throno, quod urbs illa imperaret, jure Patres Privilegia tribuerunt; & eadem consideratione moti centum quinquaginta Dei amantissimi Episcopi, sanctissimo novæ Romæ Throno æqualia privilegia tribuerunt, rectè judicantes, urbem quæ & Imperio & Senatu honorata sit, & æqualibus cum antiquissima Regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus Ecclesiasticis, non secus ac illam, extolli ac magnifieri, secundam post illam existentem, ut Ponticæ, & Asianæ, & Thraciæ Diœcesis Metropolitani soli, præterea Episcopi prædictarum Diœcesum, quæ sunt inter barbaros, à prædicto Throno sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ ordinentur: unoquoque scilicet prædictarum Diœcesum Metropolitano cum Provinciæ Episcopis, Provinciæ Episcopos ordinante, quemadmodum divinis Canonibus est traditum: ordinari autem, sicut dictum est, prædictarum Diœcesum Metropolitanos à Constantinopolitano Archiepiscopo, convenientibus de more factis electionibus, & ad ipsum relatis.

Canon subreptitius.

HIc est ille Can. clandestinus & surreptitius, quem Anatholius cum reliquis Orientalibus ad Primatum suæ Ecclesiæ comparandum, Legatis absentibus & contradicentibus, constitui atque decerni procuravit, quem S. Leo Pontifex pluribus epistolis damnavit & reprobavit, non tantùm ideò, quòd citra auctoritatem Romani Pontificis editus, illegitimè constitutus fuerit; verùm etiam quòd duo aliaque plura manifestò falsa mendacia contineat. Quod in eo refertur, à Patribus Nicænis Romani Pontificis Primatum esse attributum, quasi eum antè non habuerit, falsum est: nam ut alia Scripturæ, Patrum & Conciliorum testimonia omittam, ex ipso initio sexti Canonis Nicæni manifestè constat quòd ipsa Romana Ecclesia non à Concilijs vel Christianis Imperatoribus, sed a Christo Domino Salvatore nostro Primatum obtinuerit. Ita enim exorditur sextus Canon Concilij Nicæni: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum.* Quomodo itaque à Patribus Nicæni Concilij accepisse potuit? Alterum, quod falsò asserunt, nimirum Romanæ Ecclesiæ Primatum esse concessum, quia Roma est sedes Imperij S. Leo epist. 52. ad Marcianum, & S. Gelasius ep. ad Episc. Dardaniæ disertis verbis refellunt. Inter alias hanc rationem habet S. Gelasius: *Mediolanum, Ravenna, Sirmium, Treveri, & Nicomedia, multis temporibus sedes Imperii fuerunt. Quibus cùm nihil plus juris, dignitatis, & prærogativæ Ecclesiæ de causa concessum fuerit, non immeritò mendacii arguuntur, qui dicunt prædicta de causa Romanam urbem ad fastigium Apostolici muneris evectam esse.* Binius hîc. Primitatem hanc & eminentiam potestatis super universas Ecclesias ac totum Christiani populi gregem Ecclesia Romana assecuta est non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro: sic fatetur Anacletus Papa in epist. 3. & Vigilius Papa in epist. ad Eutherum dicit: *Quamobrem sancta Romana Ecclesia ejus merito Domini voce consecrata, & sanctorum Patrum authoritate roborata, Primatum tenet omnium Ecclesiarum, ad quam tam summa Episcoporum negotia & judicia, atque querelæ, quam & majores Ecclesiarum quæstiones, quasi ad caput semper referenda sunt.* Idem quoque habetur in Præfatione Nicæni Concilij in principio, scilicet, quòd *Ecclesia Romana nullis Synodicis Decretis prælata est cæteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini & Salvatoris nostri Primatum obtinuit.* Idem quoque affirmat Nicolaus Papa I. in epist. ad Michaëlem Imperatorem, his verbis: *Animadvertendum est, quia non Nicæna, non denique ulla Synodus quidquam Romanæ contulit Ecclesiæ privilegii, quæ in B. Petro noverat, eam totius jura potestatis pleniter meruisse, & cunctarum Christi ovium regimen accepisse, sicut beatus Præsul Bonifacius attestatur universis Episcopis per Thessaloniam constitutis scribens.* Et in eadem epist. paulò antè dicit idem Nicolaus Papa: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita antiquitùs observata & à sanctis universalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus; & quod Deus statuit, firmum validumque consistit, illeque potissimum peccat, qui Dei ordinationi resistere tentat. Privilegia, inquam, istius Sedis, vel Ecclesiæ perpetua sunt, divinitus radicata atque plantata sunt: impingi possunt, transferri non possunt; trahi possunt, evelli non possunt.*

Primatus Ecclesiæ Romanæ.

Agnovit hanc Primitatem Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. 1. & de Obitu Satyri, ut dixerit se in omnibus cupere Romanam sequi Ecclesiam; & Irenæus omnibus antiquior, & Apostolicorum temporum vicinus, vereque Apostolicus, lib. 3. c. 3. Ecclesiæ Romanæ tale tribuit elogium: *ad hanc*, inquit, *Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab iis qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.* Sic Tertullianus de Præscript. hæret. cap. 36. Cyprianus epist. 45. & 46. Theodoretus libro 2. Hist. cap. 4. Bernardus epist 190. ad Innocentium, & libro 2. de Considerat. cap. 8. Concilium Chalcedonense Act. 3. Anacletus epist. 1. & 3. Marc. epist. 1. Synodus Alexandrina ad Felicem. Coriolanus.

CANON XXVIII.

EPiscopum in Presbyteri gradum deducere, est sacrilegium. Si qua autem justa

causa illos ab Episcopali actione removet, nec Presbyteri debent locum obtinere: sin autem absque ullo crimine dignitate moti sunt, ad Episcopalem dignitatem redibunt.

Anatolius religiosissimus Constantinopolitanus Archiepiscopus dixit: Ij qui dicuntur ab Episcopali dignitate ad Presbyteri ordinem descendisse, si justis quidem de causis condemnantur, jure nec Presbyteri honore digni sunt: sin autem sine aliqua probabili causa ad inferiorem gradum depressi sunt, jure, si quidem nulli sunt culpæ affines, Episcopatus authoritatem & Sacerdotium recipient.

CANON XXIX.

QVoniam religiosissimi Episcopi Ægypti, non ut Catholicæ fidei adversantes, sanctissimi Archiepiscopi Leonis Epistolæ subscribere distulerunt, sed dicentes in Ægyptiaca Diœcesi hanc esse consuetudinem, ut præter voluntatem & mandatum Episcopi nihil tale faciant, & petunt concedi sibi dilationem usque ad ordinationem futuri magnæ civitatis Alexandrinorum Archiepiscopi, justum nobis & humanum visum est, ut ipsis in proprio habitu, in Imperiali urbe manentibus, remissio concedatur, donec ordinatus fuerit Alexandrinus Archiepiscopus. Vnde in proprio habitu manentes, vel fideijussores dabunt, si hoc ab eis fieri potest, vel eorum jurejurando fides habebitur.

Nota. *Non conveniunt Scriptores de numero Canonum aliis pauciores, aliis plures numerantibus. Divus Leo improbavit 27 alios propterea non censetur approbasse, sed ea tantùm in Concilio gesta aut decreta, de quibus speciale mandatum habuerant Legati. Vsus tamen pluribus ex his Canonibus auctoritatem conciliavit. Vide infrà.*

PARS SECVNDA,

EPISTOLÆ SYNODALES.

EPISTOLA FLAVIANI EPISCOPI Constantinopolitani ad sanctissimum Leonem Papam urbis Romæ.

Domino beatissimo & Deo amabili Patri Leoni Flavianus in Domino æternam salutem.

NUlla res diaboli venena compescit, nec continet mortiferas ejus sagittas. Sursum enim atque deorsum pervolans, quærit quos possit occidere, quos possit superare, quos possit devorare. Propter quam rem vigilandum est, & orationibus à Deo obtinendum ut fatuas inquisitiones evitare possimus. Decet enim sequi Patres nostros nec commutare definitionem eorum perpetuam, quorum regulam secundùm sacras scripturas esse didicimos. Depositis ergo fletibus & lacrymis (quas incessanter fundo, quia sub me clerus degens invasus est à fero dæmone, & non potui eum liberare, nec auferre à tali lupo, qui animam meam pro illo paratus eram ponere) quomodo raptus sit, quodo resilit à proposito divino, & ad illum cucurrit qui perdere consuevit, præcepta Patrum * declinans, & constituta eorum despiciens, jam incipio enarrare. [*al. dedignans.*]

A 2. Sunt enim quidam veste sua oves significantes, interius lupi rapaces: quos ex fructibus eorum debemus agnoscere. [*Matth. 7.*] Isti prima fronte videntur esse de numero nostro, sed non sunt de numero nostro. Si enim de numero nostro essent, nobiscum mansissent. [*1. Ioan. 2.*] Quando autem cœperunt adsumere impietatem, illud quod prius occultabatur in illis, aperitur, & dolus omnis fit omnibus manifestus. Inveniuntur autem infirmæ fidei homines, & qui divinas lectiones nesciunt, & secum eos in perditionem præcipitant, dissipantes & vituperantes Patrum disciplinas, & * reliquas sanctas scripturas ad suam perditionem: quos quidem debemus prævidere, & a quibus multum oportet cavere, ne in malitia sua aliqui occupati, concidant de sua firmitate. [* *relinquunt.*] B Exacuerunt enim * linguam suam quasi serpentes, & venenum in labiis habent quasi aspides. De his hæc propheta clamavit. [* *quasi aspides linguas suas, de quibus propheta clamat, acuerunt linguas, &c.*]

3. Talis inter nos Eutyches emersit, quondam Presbyter, & archimandrites, qui quasi nostræ religionis sectam * sapiebat, hanc * præferebat: Nestorij autem impietatem confirmabat, & succingebatur pro Nestorio militare in pugna quæ contra Nestorium parabatur. [* *rapiebat.* * *proferebat.*] Trecentorum autem decem & octo sanctorum Patrum de fide expositionem factam, & sanctæ memoriæ Cyrilli epistolam scriptam ad Nestorium, vel ad similes ejus, quibus omnes assenserunt, tentavit evellere, antiquam impij Valentini & Apollinaris reparans sectam: & non timuit præceptum legis verè Dei, dicentis: *Quicunque scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei ut mola asinaria alligetur collo ejus, & demergatur in profundum maris.* [*Matth. 18. Mar. 9.*] C Verecundiam autem omnem in ejus perfidia abjecit: & quam gerebat infidelitatis pellem excutiens, in sancta Synodo adserebat instanter, dicens Dominum nostrum Jesum Christum non oportere confiteri de duabus naturis post humanam susceptionem, cum à nobis unius substantiæ & unius personæ cognoscatur: neque carnem Domini coessentialem nobis subsistere, tanquam ex nobis susceptam, & coadunatam * Dei verbo secundùm substantiam: sed dicebat Virginem quidem quæ eum genuit, secundùm carnem consubstantialem nobis esse: ipsum autem Dominum non suscepisse ex ea carnem * consubstantialem nobis: & corpus Domini non esse quod est ex Virgine, omnium Patrum expositionibus contraria sentiens. [*Deo.*] [* *consubstantivam.*]

D 4. Sed ne multa dicens, longam faciam epistolam, olim, quicquid egerimus, misimus ad beatitudinem vestram literas, quibus literis docuimus & Presbyterio illum esse nudatum, quia sic captus est: & jussimus eum * cum Monasterijs nullam habere rationem, & exclusimus eum à communione nostra, ut sanctitas vestra hoc cognoscens quod circa illum actum est, omnibus Episcopis sub beatitudine vestra degentibus manifestare dignetur illius impietatem: ne nescientes aliqui quid ille senserit, quasi ad Orthodoxum vel per literas, vel per aliquam conjunctionem loquantur. [* *in monasterio.*]

E *Epistola decima ejusdem Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum contra Eutychetis perfidiam & hæresim quæ in Concilio lecta & laudata est.*

Capitulum seqq. epistolæ tituli.

1. *Quòd ignorantia sanctarum Scripturarum Eutychem hæreticum fecerit.*
2. *Contra eos qui in duos filios dispensationis dominicæ mysterium scindere moliuntur.*
3. *Contra eos qui passibilem divinitatem unigeniti filij Dei audent asserere.*
4. *Contra eos qui in duas naturas Christi temperamentum vel confusionem argumentantur.*
5. *Contra eos qui cœlestem, aut alterius cujusque substan-*

tiæ existere formam servi quam ex nobis adsumpsit insaniendo adserunt.

Contra eos qui duas quidem ante adunationem naturas Domini delirant, unam verò post adunationem confingunt.

Leo Episcopus dilectissimo fratri Flaviano Constantinopolitano Episcopo.

Cap. I.

Epistola valde eximia. LEctis dilectionis tuæ literis, quas miramur fuisse tam feras, & gestorum Episcopalium ordine recensito, tandem quid apud vos scandali contigerit, atque contra integritatem fidei exortum fuisset agnovimus: & quæ prius videbantur occulta, nunc nobis reserata patuerunt. Quibus Eutyches, qui Presbyteri nomine honorabilis videbatur, multum * imprudens & nimis imperitus ostenditur: ut etiam de ipso dictum sit à Propheta: *Noluit intelligere ut bene ageret: iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Quid autem iniquius, quam impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur * obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Evangelicas authoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Sed ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris novi & veteris testamenti paginis acquisivit, qui nec ipsius quidem Simboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

Impudens. *Psal. 35.4* *obstaculo.* *Eutyches imperitus.*

2. Nesciens igitur quid deberet de Verbi Dei Incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen, in sanctarum scripturarum latitudine laborare, illam saltem communem & indiscretam confessionem solicito apprehendisset auditu, qua fidelium universitas profitetur, credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu sancto, * & Maria Virgine. Quibus tribus sententiis, omnium ferè hæreticorum machinæ destruuntur. Cum enim Deus & omnipotens & æternus Pater creditur, consempiternus eidem Filius demonstratur, in nullo à Patre differens, quia de Deo Deus, de omnipotente omnipotens: non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloria, non divisus essentia, idem verò sempiterni genitoris unigenitus, sempiternus natus est de Spiritu sancto, * & Maria Virgine. Quæ nativitas temporalis illi nativitati divinæ & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit, sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit: ut & mortem vinceret, & diabolum qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. Non enim superare possemus peccati, & mortis authorem, nisi naturam nostram ille susciperet, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu sancto intra uterum Matris Virginis, quæ illum salva Virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit. Sed si de hoc Christianæ fidei fonte purissimo syncerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se Evangelicæ subdidisset, dicente Matthæo: *Liber generationis Jesu Christi, filii Abraham.* Apostolicæ quoque prædicationis expetisset * instructum: & legens in Epistola ad Romanos: *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis de filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem:* ad propheticas paginas piam solicitudinem contulisset, & invenisset promissionem Dei ad Abraham, dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Et ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, quod est Christus.* Esaiæ quoque prædicationem interiore apprehendisset auditu, dicentis: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuël, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Ejusdem Prophetæ fideliter verba legisset. *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cujus potestas super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, princeps pacis, pater futuri seculi.* Nec scrutatoriè loquens, ita verbum diceret carnem factum, ut editus utero Virginis Christus, haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem. An forte ideo putavit Dominum nostrum Jesum Christum non nostræ esse naturæ, quia missus ad Beatam Mariam semper Virginem Angelus ait: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei!* ut quia conceptus Virginis, divini fuit operis, non de natura concipientis * fieret caro concepti. Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis. Fœcunditatem enim * Virgini Spiritus sanctus dedit: veritas autem corporis sumpta de corpore est & ædificante sibi sapientia domum, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis,* hoc est in ea carne quam sumpsit ex homine, & quam * Spiritu vitæ rationalis animavit.

al. et. *al. et.* *Matth. 1.* *instrumentum.* *Rom. 1.* *Genes. 22.* *Galat. 3.* *Esa. 7.* *Ibid.* *fuerit.* *Luc. 1.* *Virginis.* *Prover. 9.* *Ioan. 1.* *Spiritus.*

3. Salva igitur proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam, suscepta est à majestate humilitas, à virtute infirmitas, & ab æternitate mortalitas: & ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili: ut quod nostris remediis congruebat, unus atque idem mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex alio. In integra ergo veri hominis perfectaque natura, verus natus est Deus, totus in suis, & totus in nostris. Nostra autem dicimus, quæ in nobis ab initio * creator condidit, & quæ reprimenda suscepit. Nam illa quæ deceptor intulit, & homo deceptus admisit, nullum habuere in Salvatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideo nostrorum fuit particeps delictorum. Assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, divina non minuens, quia exinanitio illa qua se invisibilis visibilem præbuit, & creator ac Dominus omnium rerum, unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma Dei fecit hominem: idem in forma servi factus est homo. Tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura. Et sicut formam servi Dei forma non adimit: ita formam Dei, servi forma non minuit. Nam quia gloriabatur diabolus, hominem sua fraude deceptum divinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiam, seque in malis suis quoddam de prævaricatoris consortio invenisse solatium: Deum quoque, justitiæ exigente ratione, erga hominem quem in tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiam: opus fuit secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non potest sua benignitate privari) primam erga nos pietatis suæ dispensationem Sacramento occultiore compleret: & homo diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret.

creatura.

4. Ingreditur ergo hæc mundi infirma Filius Dei, de cœlesti sede descendens, & à paterna gloria non recedens, novo ordine, nova nativitate generatus. Novo ordine, quia invisibilis in suis, visibilis factus est in nostris. Incomprehensibilis voluit comprehendi. Ante tempora manens, esse cœpit ex tempore.

Universitatis Dominus servilem formam obumbrata majestatis suæ immensitate suscepit. Impassibilis Deus, non dedignatus est esse homo passibilis: & immortalis, mortis legibus subjacere. Nova autem nativitate generatus, quia inviolata Virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit.

Antitheses præclara.

Assumpta est igitur de matre Domini natura, non culpa: nec in Domino Jesu Christo ex utero Virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo nostræ est naturæ dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem verus est homo. Et nullum est in hac unitate mendacium, dum invicem sunt & humilitas hominis, & altitudo deitatis. Sicut enim Deus non mutatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est: verbo scilicet operante quod verbi est, & carne exequente quod carnis est. Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et sicut verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non recessit, ita caro naturam nostri generis non reliquit. Unus enim idemque est (quod sæpe dicendum est) verè Dei Filius, & verè hominis Filius. Deus, per id quod in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Homo, per id quod verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Deus per id quod *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Homo per id quod factus est *ex muliere, factus est sub lege.* Nativitas carnis, manifestatio est humanæ naturæ. Partus Virginis, divinæ est virtutis indicium. Infantia parvuli ostenditur humilitate cunarum: magnitudo altissimi declaratur vocibus Angelorum. Similis est rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere: sed Dominus est omnium quem Magi gaudentes veniunt suppliciter adorare. Jam cum ad Præcursoris sui Joannis baptismum veniret; ne lateret quod carnis velamine tegeretur, vox patris de cœlo intonans dixit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Quem itaque sicut hominem diabolica tentat astutia, eidem sicut Deo Angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassescere, atque dormire, evidenter humanum est: Sed & de quinque panibus quinque millia hominum satiare, & largiri Samaritanæ aquam vivam, cujus haustus bibenti præstat ne ultra jam sitiat: supra dorsum maris plantis non subsidentibus ambulare, & elationes fluctuum increpata tempestate consternere, sine ambiguitate divinum est. Sicut ergo (ut multa prætereàm) non ejusdem naturæ est, flere miserationis affectu* amicum mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere sepulturæ, ad vocis imperium excitare redivivum: aut in ligno pendere: & in noctem luce conversa, omnia elementa tremefacere: aut clavis transfixum esse, & paradisi portam fidei latronis aperire: ita non ejusdem naturæ est, dicere, *Ego & Pater unum sumus,* & dicere: *Pater major me est.* Quamvis enim in Domino Jesu Christo Deo & homine una persona sit, aliud tamen est unde in utroque communis est contumelia, aliud unde communis est gloria. De nostro enim illi est minor patre humanitas, de patre illi est æqualis cum patre divinitas.

Ioan. 1. *Matth. 2.* *Matth. 3.* *Matth. 4.* *Ioan. 6.* *Ioan. 4.* *Lazarum. Ioan. 11.* *Ioan. 10.* *Ioan. 14.*

5. Propter hanc ergo unitatem personæ in utraque natura intelligendam, & Filius hominis legitur descendisse de cœlo, cum Filius Dei carnem de ea Virgine de qua natus est, assumpserit: & rursus Filius Dei crucifixus dicitur ac sepultus, cum hæc non in divinitate ipsa, qua unigenitus consempiternus & consubstantialis est patri, sed in naturæ humanæ sit infirmitate perpessus. Unde unigenitum Filium Dei crucifixum & sepultum * omnes etiam in Symbolo confitemur, secundum illud Apostoli dictum: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent.* Cum autem ipse Dominus noster atque Salvator fidem discipulorum suis interrogationibus erudiret. *Quem*, inquit, *dicunt homines esse filium hominis?* Cumque illi diversas aliorum opiniones retexuissent, *Vos*, ait,

omnes etiam in Symbolo confitetur Ecclesia.

A *quem me esse dicitis?* Me utique qui sum filius hominis, & quem in forma servi, atque in veritate carnis aspicitis, quem me esse dicitis? Ubi Beatus Petrus divinitus inspiratus, & confessione sua omnibus gentibus profuturus, *Tu es*, inquit, *Christus Filius Dei vivi.* Nec immeritò beatus est pronuntiatus à Domino, & a principali petra soliditatem & virtutis traxit & nominis, qui per revelationem patris eundem & Filium Dei confessus est, & Christum: quia unum horum sine alio receptum, non proderat ad salutem: sed æqualis erat periculi, Dominum Jesum Christum aut Deum tantummodo sine homine, aut sine Deo solum hominem credidisse. Post resurrectionem verò Domini (quæ utique veri hominis fuit, quia aliter non est resuscitatus, quàm qui fuerat crucifixus & mortuus) quid aliud quadraginta dierum mora gestum est, quam ut fidei nostræ integritas ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim cum discipulis suis & cohabitans atque convescens, & pertractari se diligenti curiosoque contactu ab eis quos dubietas perstringebat, admittens, ideo & clausis ad discipulos januis introivit, & flatu suo dabat Spiritum sanctum: & donato intelligentiæ lumine, sanctarum scripturarum occulta pandebat. Et rursus idem vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentissimæ passionis signa monstrabat: dicens: Videte manus meas & pedes, quia ego sum. Palpate & videte, quia Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere: ut agnosceretur in eo proprietas divinæ humanæque naturæ individua permanere: & ita sciremus verbum non hoc esse quod
C carnem: & unum Dei Filium & Verbum confiteremur & carnē. Quo fidei Sacramento Eutyches iste nimium æstimandus est vacuus, qui naturam nostram in unigenito Dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam resurrectionis agnovit. Nec sententiam Beati Apost. & Evang. Joan. expavit, dicentis: *Omnis Spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis Spiritus qui solvit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus.* Quid autem est solvere Jesum, nisi humanam ab eo separare naturam, & Sacramentum fidei, per quod unum salvati sumus, impudentissimis evacuare figmentis? Caligans verò circa naturam corp. Christi, necesse est ut etiam in passione ejus eadem obcæcatione desipiat. Nam si crucem Domini
D non putat falsam, & susceptum pro mūdi salute supplicium verum fuisse non dubitat: cujus credit mortem, agnoscat & carnem. Nec diffiteatur nostri corporis hominem, quem cognoscit fuisse passibilem: quoniam negatio veræ carnis, negatio est etiam corporeæ passionis. Si enim Christianam suscipit fidem, & à prædicatione Evangelii suum non avertit auditum, videat quæ natura transfixa clavis pependerit in Crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat unde sanguis & aqua affluxerint ut Ecclesia Dei & lavacro* rigaretur & poculo. Audiat & Beatum Petrum Apostolum prædicantem, quòd sanctificatio Spiritus per aspersionem fiat sanguinis Christi. Nec transitoriè legat ejusdem Apostoli verba dicentis: *Scientes quòd non corruptibilibus auro & argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis,*
E *sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi.* Beati quoque Joannis Apostoli testimonio non resistat, dicentis: *Sed sanguis Iesu Filii Dei emundat nos ab omni peccato,* & iterum: *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Et quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est Filius Dei? Hic est qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus. Non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testificatur quoniam spiritus est veritas. Quia tres sunt qui testimonium dant, spiritus aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.* Spiritus utique sanctificationis, & sanguis redemptionis, & aqua baptismatis: quæ tria unum sunt, & individua manent, nihilque eorum à sui connexione sejungitur. Quia Catholica Ecclesia

Matth. 16. *Act. 1.* *Ioan. 20.* *1. Ioan. 4.* *Eutyches mysterium redemptionis impugnat.* *Ioan. 19.* *regeneraretur.* *1. Petr. 1.* *1. Ioan. 1.*

hac fide vivit ac proficit, ut in Christo Jesu nec sine vera divinitate humanitas, nec sine vera credatur humanitate divinitas.

6. Cum autem ad interlocutionem examinis vestri Eutyches responderit dicens: Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post adunationem vero unam naturam confiteor: miror tam absurdam tamque perversam ejus professionem nulla judicantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientem, nimisque blasphemum ita omissum, quasi nihil quod offenderet esset auditum, cum tam impie duarum naturarũ ante incarnationem unigenitus Dei Filius fuisse dicatur, quam nefariè postquam verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur. Quod ne Eutyches ideo vel rectè vel tolerabiliter æstimet dictum, quia nulla vestra est sententia confutatum, dilectionis tuæ diligentiam commonemus, frater charissime, ut si per inspirationem misericordiæ Dei ad satisfactionem causa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam ab hac sensus sui macula per te purgetur. Qui quidem (sicut gestorum ordo patefecit) bene cœperat a sua persuasione discedere, cum vestra sententia coarctatus profiteretur se dicere quod ante non dixerat, & ei fidei acquiescere, cujus prius fuisset alienus. Sed cum anathematizando, impio dogmati noluisset præbere consensum, intellexit eum fraternitas vestra in sua manere perfidia, dignumque esse qui judicium condemnationis exciperet, de quo fideliter atque utiliter non dolet. Et quam rectè mota sit Episcopalis authoritas, vel se reum cognoscit, vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia quæ ab eo male sunt sensa, viva voce & præsenti subscriptione damnaverit, non erit reprehensibilis erga correctum quantacumque miseratio. Dominus noster verus & bonus Pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, & qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos vult esse suæ pietatis: ut peccantes quidem justitia coërceat, conversos autem misericordia non repellat. Tunc enim demum fructuosissimè fides vera defenditur, quando etiam à sectatoribus suis opinio falsa damnatur. Ad omnem verò causam pie ac fideliter exequendam, fratres nostros Julianum Episcopum & Renatum Presbyterum tituli sancti Clementis, sed & filium meum Hilarium Diaconum vice nostra direximus. Quibus Dulcitium notarium nostrum, cujus fides nobis est sæpe probata, sociavimus, confidentes ad futurum divinitatis auxilium, ut is qui erraverat, damnata sensus sui pravitate salvetur. Deus te incolumem custodiat, frater charissime. Data Idibus Julii Asterio & Protogene viris clarissimis consulibus.

Eutyches obstinatus.

Atque hæc est Epistola Leonis tantopere ab omnibus commendata, quam etiam manu D. Petri cum eam super tumulum ejus posuisset Leo, emendatam esse narratur in prato spirituali Sophronii cap. 147. & 148. apparente eidem Leoni D. Petro ac dicente; Legi & emendavi. Quamvis in hoc præstet audire sententiam quam visionem Petri dicentis 2. epist. cap. 1. firmiorem quavis visione nos habere Propheticum sermonem, cum majorem sibi vendicet epistola hæc authoritatem ex divinis scripturis quam ex recensita visione. Notat Baronius anno 449.

AD MARTIANVM AVGVSTVM, de directa vocis suæ legatione Constantinopolim, pro Chalcedonensi Concilio faciendo.

Leo Episcopus Martiano Augusto.

POposceram quidem à gloriosissima Clementia vestra, ut Synodum quam ad reparandam Orientalis Ecclesiæ pacem, à nobis etiam petitam, necessariam judicastis, aliquantisper differri ad tempus opportunius juberetis: ut liberioribus ab omni perturbatione animis, hi quoque Episcopi, quos hostilitatis metus detinet, convenirent. Sed quia pio studio humanis negotiis divina præponitis, & rationabiliter ac religiose regni vestri viribus creditis profuturum, si nulla sit in Sacerdotum sensibus dissonantia, nulla sit in Evangelij prædicatione discordia: ego etiam vestris dispositionibus non renitor, optans, ut omnium cordibus Catholica fides, quæ non potest nisi una esse, firmetur. A cujus integritate & Nestorius antea, & nunc Eutyches, diversis quidem callibus, sed impietate non impari deviarunt. Abominandi prorsus in persuasionibus sunt, quas contra syncerum veri luminis fontem, de cœnosis lacubus diabolicæ falsitatis hauserunt. Prior itaque Synodus Ephesina Nestorium cum dogmate suo meritò justeque damnavit, & quisquis in illo errore persistit, ad nullius potest spem remedii pervenire. Sequens verò in prædicta civitate non potest vocari Concilium, quod in eversionem fidei fuisse constat agitatum; quodque vestra clementia amore veritatis, Catholicis adfutura, aliud statuendo, cassabit, gloriosissime Imperator. Unde per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, qui regni vestri est Author & Rector, obsecro & obtestor Clementiam vestram, ut in præsenti Synodo fidem quam Beati Patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicarunt, non patiamini, quasi dubiam retractari: & quæ olim majorum sunt authoritate damnata, redivivis non permittatis conatibus excitari, illudque potius jubeatis, ut antiquæ Nicænæ Synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione permaneant. Nec me quoque (ut voluit vestra Clementia) ab illo credatis abesse Concilio, cùm in his fratribus, quos direxi, idest, Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, & in fratre meo Juliano, quem eorum volui esse participem, etiam mea sit æstimanda præsentia. Quos, auxiliante Christo, ita acturos esse confido, ut ea, quæ Domino nostro placeant, decernantur, accedente pietatis vestræ studio, quod & paci prosit Religionis, & custodiæ veritatis. Data sexto Calendas Junii, Adelphio viro clarissimo, Consule.

Bella tunc in occidente.

Legati Pontificii.

EPISTOLA MARTIANI IMPERATORIS ad Leonem Papam Romanum.

AD hoc maximum Imperium venimus Dei Providentiâ & electione Senatus amplissimi, cunctæque militiæ. Unde pro reverenda & Catholica Religione Christianæ fidei, cujus auxiliis virtutem nostræ potentiæ confidimus gubernari, tuam sanctitatem principatum in Episcopatu divinæ fidei possidentem sacris litteris in principio justum credimus alloquendam; invitantes atque rogantes, ut pro firmitate statuque nostri Imperii æternam Divinitatem tua sanctitas deprecetur, ut & tale propositum atque desiderium habeamus, quatenus omni errore impio sublato, per celebrandam Synodum, te auctore, maxima pax circa omnes Episcopos fidei Catholicæ fiat, ab omni scelere pura & intemerata consistens. Actum Constantinopoli, consulatu Valentiniani perpetui Augusti.

Primatus Ro. Pontificis.

ALIA MARTIANI AD LEONEM.

Leoni Reverendissimo Episcopo Ecclesiæ gloriosissimæ urbis Romæ Martianus.

DE studio & ordinatione nostra sanctitas tua non dubitet: quoniam veram Christianorum religionem & Apostolicam firmam fidem volumus permanere & ab omni populo pia mente servari. Denique

solicitudinem nostræ potentiæ in recta religione & propitiatione Salvatoris nostri consistere, non ambimus, quapropter Reverendissimos viros, quos ad nostram pietatem sanctitas tua direxit, libenter (sicut decebat & animo grato) suscepimus. Superesset ut si placuerit tuæ beatitudini in has partes advenire & Synodum celebrare, hoc facere Religionis affectu dignetur: nostris utique desideriis vestra sanctitas satisfaciet, & sacræ Religioni quæ sunt utilia decernet. Si vero hoc onerosum est ut tu ad has partes advenias: hoc ipsum propriis litteris tua sanctitas manifestet, quatenus & in omnem Orientem & in ipsam Thraciam & Illyricum nostræ litteræ dirigantur, ut ad quemdam destinatum locum, ubi vobis placuerit, omnes sanctissimi Episcopi debeant convenire, & quæ Christianæ Religioni & fidei prosint, sicut sanctitas tua secundum Ecclesiasticas regulas definierit, sua dispositione declarent.

RELATIO SANCTÆ SYNODI Chalcedonensis ad sanctissimum Papam Romanæ Ecclesiæ Leonem, de omnibus gestis generaliter.

Sancta & magna & universalis Synodus, quæ per gratiam Dei & sanctionem piissimorum & amatorum Christi Imperatorum nostrorum collecta est in Chalcedonensium Metropoli Provinciæ Bithiniæ, sanctissimo Romanorum Archiepiscopo Leoni.

Psalm. 125. *Repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.* Hanc tanquam propriam nobis Prophetiam gratia proerctavit, à quibus pietas egregio confirmata est opere. Pietatis est restitutio confirmata. Quid enim fide sublimius ad lætandum? Quid agnitione Dominica festivius ad choreas (coronas) quam nobis olim Salvator ipse tradidit ad salutem, inquiens,
Matth. 28 *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Quam veluti auro textam seriem, ex (veste Christi) præcepto legislatoris deductam venientem usque ad nos ipse servasti, vocis Beati Petri omnibus constitutus interpres, ejus fidei beatificationem super omnes adducentes. Unde & nos, tanquam tanti boni duce & authore ad communem utilitatem utentes, Ecclesiæ filiis hæreditatem sortemque veritatis ostendimus, non singulatim, faciente in occulto unoquoque doctrinam, sed uno Spiritu, una conspiratione atque concordia confessionem fidei declarantes: & eramus in communi chorea (corona) gaudii, quasi in Imperialibus cœnis, deliciis spiritualibus epulantes, quas per tuas litteras Christus præparaverat convivantibus invitatis, & super cœlestem sponsum inter nos conversantem nos cernere putabamus. Si enim ubi sunt duo aut tres congregati in nomine ejus, ibi se in medio eo-
Matth. 18. rum fore perhibuit; quantam circa quingentos viginti Sacerdotes familiaritatem (peculiaritatem) potuit demonstrare, qui & patriæ & labori suæ confessionis no-
Nota. titiam prætulerunt? Quibus tu quidem sicut membris caput præeras in his, qui tuas vices gerebant, tuum tenebant ordinem, benevolentiam præferens. Imperatores verò fideles ad ordinandum decentissimè præ-
Esdr. 1. sidebant, sicut Zorobabel & Jesus, Ecclesiæ, tanquam Hierusalem, ædificationem revocare circa dogmata admittentes. Et erat utique adversarius tanquam bestia extra caulas apud semetipsam rugiens, nullum prævalens capere, nisi semetipsum ei ad capiendum injecisset is, qui Alexandrinorum quondam Pontifex fuit. Qui multa prius pessimè operatus, priora sequentibus superavit: Nam beatum illum inter sanctos, Constantinopolis Pastorem Flavianum, Apostolicum proferentem fidem, & Dei amantissimum Episcopum Eusebium, præter omnem Canonum consequentiam deposuit atque damnavit: & Eutychem pro impietate damnatum, suæ tyrannidis decretis absolvit, innoxium statuit, & dignitatem, quæ à vestra illi ablata sanctitate, quippe ut ab eo qui hac gratia erat indignus, ille restituit; & in summa, sicut singularis ferus, in vineam irruens, quam optimam reperit plantationem, Psal. 59.
evertit: quam vero ut infructuosam eradicatam, rursus induxit: & eos quidem, qui ea quæ Pastorum sunt, super oves imposuit. Et posthæc omnia, insuper contra ipsum, cui vineæ custodia a Salvatore commissa est, extendit insaniam, idest, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem: & excommunicationem meditatus est contra te, qui corpus Ecclesiæ unire festinas. Et dum de talibus pœnitere eum potius oporteat, dum deberet misericordiam lachrymis postulare, tanquam de bonis (male sobrius) exultabat, Epistolam quidem tuæ respuens sanctitatis, omnibus verò dogmatibus veritatis adversans. Et quidem oportebat eum mox inter illos, in quorum se ipse statuit parte, relinquere. Quoniam vero Salvatoris profitemur nos esse discipulos. *Qui omnes homines salvos fieri vult,* 1. Tim. 2.
& ad agnitionem veritatis accedere: opere hanc in eo misericordiam festinavimus confirmare, & cum eum fraterna mansuetudine ad judicium vocabamus, non quasi tentantes abscindere, sed excusationis ei locum ut mederemur, tribuentes: & optabamus illis superiorem evadere, qui eum diversis criminibus accusabant, salvandi causa tribuentes: & optabamus eum declarari victorem contra eos, qui eum diversis criminationibus accusabant: ut festivo celebrique lætitia Concilium dimittentes, in nullo superaremur à Satana. Sed ille in semetipso vehementi conscientiæ redargutione convictus inscriptam convictionem conscientiæ habens refutatione judicii, accusationibus suis assensit, & legitimas ad se factas tres evocationes abjecit. Propterea ergo decretum, quod ipse contra semetipsum peccando protulerat; hoc, prout potuimus levigando firmavimus, lupum pastorali pelle nudantes, qua priùs quoque figura tantummodo, seu in speciem convincebatur obtectus. Usque ad hæc nobis tristia provenientia cessaverunt, & bonorum gratia mox effulsit: & unum zizaniosum evellentes, mundo tritico universum mundum cum voluptate complevimus. Et tanquam evellendi ac plantandi potestatem sumentes, incisionem quidem uno homine tenus coangustavimus, bonorum verò ubertatem diligenter plantavimus. Deus enim erat qui operabatur, & quæ suo thalamo Concilium coronavit victrix Euphemia ornata decore victore Euphemia; quæ tanquam propriam confessionem, fidei definitionem suscipiens à nobis, suo sponso per piissimum Imperatorem, & amicam Christi Augustam obtulit, omnem quidem perturbationem contrariorum sedans; veritatis autem confessionem roborans, ut amicam, & manu ac lingua universorum decretis ut omnibus manifesta esset pro demonstratione subscribens. Hæc sunt, quæ totum, qui spiritu præsens eras, & complacere tanquam fratribus deliberasti, & qui penè per tuorum Vicariorum sapientiam videbaris à nobis, effecimus. Indicamus verò, quia & alia quædam pro rerum ipsorum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definivimus firmitatem, scientes, quia & vestra sanctitas addiscens, & probatura & confirmatura est eadem. Eam namque consuetudinem, quæ ex longo jam tempore obtinuit permansit, quam habuit Constantinopolitanorum sancta Dei Ecclesia ad ordinandum Metropolitanos Provinciarum, tam Asianæ, quàm Ponticæ, & Thraciæ, & nunc Synodali decreto firmavimus, non tam Sedi Constantinopolitanæ aliquid præstantes, quàm Metropolitanis urbibus congruam quietem providentes, eò quòd frequenter Episcopis vitam finientibus, multæ turbæ nascuntur, clericis ac populis qui per easdem sunt civitates, absque rectore remanentibus, & Ecclesiasticum ordinem confundentibus, quod nec vestram latuit sanctitatem, maximè propter Ephesios, quorum causa sæpe mole-

stia affecti fuistis, & unde quidam vobis sæpiùs importuni fuerunt. Confirmavimus autem & centum quinquaginta Sanctorum Patrum regulam, qui in Constantinopoli congregati sunt sub piæ memoriæ majore Theodosio, quæ præcepit post vestram sanctissimam & Apostolicam sedem primarium honorem habere Constantinopolitanam, quæ secunda est ordinata, confidentes, quia lucente apud vos Apostolico radio, & usque ad Constantinopolitanorum Ecclesiam, consuetè gubernando illum spargentes, hunc sæpius expanditis, eò quòd absque invidia consueveritis vestrorum bonorum participatione ditare sincera charitate conjunctos domesticos. Quæ igitur ad interemptionem quidem totius confusionis, confirmationem verò Ecclesiasticæ ordinationis definimus, hæc si cut propria & amica, & ordini ad decorem convenientissima, dignare complecti, sanctissime & beatissime Pater. Qui enim locum vestræ sanctitatis obtinent sanctissimi Episcopi Paschasinus & Lucentius, & qui cum eis est reverendissimus Presbyter Bonifacius, his ita constitutis vehementer resistere tentaverunt, procul dubio à vestra providentia incboari & hoc bonum volentes, ut sicut fides, sic bonæ ordinationis vobis deputetur effectus. Nos enim obsequentes non modo piissimis & Christianis Imperatoribus, quibus id gratum erat, verum etiam clarissimo Senatui, & toti, ut ita dicamus, Regiæ urbi corantes, tam piissimos & Christi amicos Imperatores, qui super hoc delectantur, quam clarissimum Senatum, & totam (sicut dicere convenit) Imperii civitatem, opportunum credimus esse honoris ejus confirmationem ab universali Concilio celebrari, & velut hæc à tua sanctitate fuerant inchoata, eò quòd fovete semper studeas, toboravimus, præsumentes dum noverimus, quia quicquid rectitudinis à filiis fit, ad pattes recurrit, facientes boc sibi proprium. Rogamus igitur & tuis decretis nostrum honora judicium, & sicut nos capiti in bonis adjecimus consonantiam, sic & summitas tua filiis quod decet, adimpleat. Sic enim & piis Principibus gratum erit, pii Principes complacebunt, qui tanquam legem tuæ sanctitatis judicium firmaveruot, & Constantinopolitana sedes suscipiet præmium, quæ omne semper studium vobis ad causam pietatis explevit, & semetipsam vobis ad concordiam eodem zelo conjunxit. Ut autem cognoscatis, quia nihil alicui donando per gratiam fecimus, aut per inimicitiam adversando, sed ut nutu gubernati divino; omnem vobis gestorum vim insinuavimus, ad comprobationem nostræ sinceritatis, & ad eorum quæ à nobis gesta sunt, confirmationem atque consensionem, firmitatem & consonantiam.

AD ANATOLIVM

Constantinopolitanum Episcopum, ubi imprimis de fide in Chalcedonensi Concilio laudat: deinde arguit, quòd contra Nicænam Synodum Alexandrinam atque Antiochenam Ecclesias sibi subdere voluisset.

Leo Episcopus, Anatolio Episcopo.

MAnifestato, sicut optavimus, per gratiam Dei, lumine Evangelicæ veritatis, & ab universali Ecclesia perniciosissimi erroris nocte depulsa, ineffabiliter gaudemus in Domino, quòd creditæ nobis dispensationis labor ad desideratum pervenit effectum, sicut etiam Epistolæ tuæ textus eloquitur, ut secundum doctrinam Apostolicam, id ipsum dicamus omnes, & non sint nobis schismata: simus autem *perfecti in eodem sensu & in eadem sententia*. (*1. Cor. 1.*) In cujus operis devotione gratulamur dilectionem tuam esse consortem: ut & corrigendis tua prodesset industria, & ab omni à te deviantium participatione & factione purgator esses. A Decessore enim tuo beatæ memoriæ Flaviano, propter defensionem Catholicæ veritatis ejecto, non immeritò credebatur, quod ordinatores tui, contra Sanctorum Canonum constituta, viderentur sui similem consecrasse. Sed adfuit misericordia Dei, in boc dirigens atque confirmans: ut malis principiis bene utereris, & non te judicio hominum, sed Dei provectum benignitate monstrares: Quod verè ita accipiendum est, si hanc Divini muneris gratiam alia offensione non perdas. Virum enim Catholicum, & præcipuè Domini Sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari. Dicente quippe Scriptura sancta, *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere*, (*Eccles. 18.*) multis mundi bujus illecebris, multis vanitatibus resistendum est, ut veræ continentiæ obtineatur integritas: cujus prima est labes B superbia, initium transgressionis, & origo peccati. Quoniam mens potentiæ avida, nec abstinere novit à vetitis, nec gaudere concessis, dum inordinato pravoque processu, impunitarum transgressionum augentur excessus, & crebrescunt culpæ, quæ toleratæ sunt studio fidei reparandæ & amore concordiæ.

Post illa itaque ordinationis tuæ non inculpata principia, post consecrationem Antiocheni Episcopi, quam tibimet contra Canonicam regulam vindicasti, doleo etiam in boc dilectionem tuam esse prolapsam, ut sacratissimas Nicænorum Canonum Constitutiones conareris effringere: (*Leo resistit Patriarchatus Constantinopolit.*) tanquam opportunè se tibi hoc tempus obtulerit, quo secundi honoris privilegium sedes Alexandrina perdiderit, & Antiochena Ecclesia proprietatem tertiæ dignitatis amiserit, ut his locis juri tuo subditis, omnes Metropolitani Episcopi proprio C honore priventur. Quibus inauditis & nunquam ante tentatis, ita prævenitis excessibus, ut sanctam Synodum, ad extinguendam solum hæresim, & confirmationem fidei Catholicæ studio Christianissimi Principis congregatam, in occasionem ambitus trahas, & ut conniventiam suam tibi det, impellas: tanquam refutari nequeat, quod illicitè voluerit multitudo, & illa Nicænorum Canonum per Spiritum verè sanctum ordinata conditio in aliqua unquam sit parte solubilis. Nulla sibi de multiplicatione congregationis Synodalia Concilia blandiantur, neque trecentis illis decem atque octo Episcopis quantumlibet copiosior numerus Sacerdotum vel comparare se audeat vel præferre: cùm tanto divinitùs privilegio Nicæna sit Synodus consecrata, ut sive per pauciores, sive per plures Ecclesiastica judicia celebrentur, omni penitus autho D ritate sit vacuum, quicquid ab illorum fuerit constitutione diversum. Nimis argo hæc improba, nimis sunt prava, quæ sacratissimis Canonibus inveniuntur esse contraria. In totius Ecclesiæ perturbationem superba hæc rendit elatio, (*Anatolii ambitio.*) quæ ita abuti voluit Concilio Synodali, ut fratres in fidei tantummodo negotio congregatos, & definitione ejus causæ, quæ erat curanda, perfunctos, ad consentiendum sibi, aut depravando traduceret, aut terrendo compelleret. Inde enim fratres nostri, ab apostolica sede directi, qui vice mea Synodo præsidebant, probabiliter atque constanter illicitis ausibus obstiterunt, apertè reclamantes, ne contra instituta Nicæni Concilii, præsumptio reprobæ novitatis assurgeret: nec potest de eorum contradi E ctione dubitari: de quibus in Epistola tua etiam ipse conquereris, quod conatibus tuis voluerint obviare. In quo eos quidem multùm mihi, hæc scribendo, commendas, sed temetipsum, quòd eis parere nolueris, dum illicita moliris accusas: superfluè non concedenda appetens, & insalubriter tibi contraria concupiscens, quæ nullum unquam poterunt nostrum obtinere consensum. Absit enim à conscientia mea, ut tam prava cupiditas meis studiis adjuvetur, ac non potiùs & meo, & omnium, qui non alta sapiunt, sed humilibus consentiunt, opere subruatur. Sancti illi & venerabiles Patres, qui in urbe Nicæna, sacrilego Arrio cum sua impietate damnato, mansuras usque in finem mundi

A mundi leges Ecclesiasticorum Canonum condiderunt, & apud nos & in toto terrarum orbe in suis constitutionibus vivunt, & si quid usquam aliter, quàm illi statuerunt, præsumitur, sine cunctatione cassatur, ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter instituta sunt, nulla commutatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa: & manentibus terminis, quos constituerunt Patres, nemo in jus tendat alienum: sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis voluerit, in latitudine se charitatis exerceat: cujus satis uberes fructus Constantinopolitanos potest antistes acquirere, si magis humilitatis virtute nitatur, quàm si spiritu ambitionis infletur. Noli, frater, altum sapere, sed time, & Christianissimorum Principum piissimas aures improbis petitionibus inquietare desiste: quibus certum habeo, modestia te magis quàm B elatione placiturum. Persuasioni enim tuæ in nullo penitùs suffragatur quorumdam Episcoporum ante sexaginta (ut jactas) annos facta subscriptio, nequaquamque à prædecessoribus tuis ad Apostolicæ sedis transmissa notitiam, cui ab initio sui caducæ, dudumque collapsæ, sera nunc & inutilia subjicere fomenta voluisti, eliciendo à fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam injuriam verecundia fatigata præberet. Memento, quid Dominus ei, qui unum de pusillis scandalizaverit, comminetur, & sapienter intellige, quale sit judicium Dei subiturus, qui tot Ecclesiis, tot Sacerdotibus scandalum inferre non metuit: fateor enim, ita me dilectione universæ fraternitatis obstringi, ut nemini prorsus in his, quæ contra se poscit, assentiam, possisque evidenter agnoscere, C me dilectioni tuæ benevolo animo contraire, ut saniore consilio ab universalis te Ecclesiæ perturbatione contineas. Non convellantur provincialium jura Primatuum, nec privilegiis antiquitùs institutis Metropolitani fraudentur antistites. Nihil Alexandrinæ sedis ejus, quam per sanctum Marcum Evangelistam Beati Petri discipulum meruit, pereat dignitas: nec Dioscoro impietatis suæ pertinacia corruente, splendor tantæ Ecclesiæ tenebris obscuretur alienis. Antiochena quoque Ecclesia, in qua primùm prædicante Beato Apostolo Petro, Christianum nomen exortum est in paternæ constitutionis ordine perseveret: & in gradu tertio collocata, nunquam se fiat inferior. Aliud enim sunt sedes, aliud præsidentes: & magnus unicuique honos est integritas sua. Quæ cùm in quibus- D libet locis propria ornamenta non perdat, quantò magis in Constantinopolitanæ urbis magnificentia potest esse gloriosa, si per observantiam tuam, & defensionem, paterni Canones & exemplum probitatis multi habeant Sacerdotes? Hæc tibi scribens, frater in Domino, hortor ac moneo, ut deposito ambitionis desiderio, Spiritu potiùs ferveas charitatis, ejusque virtutibus, secundum doctrinam Apostolicam, proficienter orneris. Etenim patiens, & benigna, & non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. Unde si charitas non quærit propria, quantum peccat, qui concupiscit aliena? A quibus volo ut te prorsus abstineas, memorque sis ejus sententiæ, quæ dicit, *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Nam si inconcessa E quæsieris, ipse te tuo opere & judicio universalis Ecclesiæ pace privabis. Frater autem & Coëpiscopus noster Lucianus, & filius noster Basilius Diaconus, quantum in ipsis fuit, studiosè his, quæ eis injunxeras, adfuere: sed actioni eorum justitia negavit effectum. Data undecimo Calendas Junii, Herculano viro clarissimo Consule.

Matth. 18. Marc. 9.

Rom. 12. 1. Cor. 13.

Apoc. 3.

AD MARTIANVM AVGVSTVM, ubi de ejus gratulatur fide, quæ in Chalcedonensi Concilio gesta est, & de Anatolio Constantinopolitano Episcopo, qui in eodem Concilio Alexandrinam & Antiochenam Ecclesias contra statuta per ambitum sibi voluit subjugare.

Leo Episcopus Romanæ & universalis Ecclesiæ, Martiano Augusto.

MAgno munere misericordiæ Dei, totius Ecclesiæ Catholicæ multiplicata sunt gaudia, cùm sancto & glorioso clementiæ vestræ studio, pernicio- B sissimus error extinctus est: ut labor noster citiùs ad desideratum perveniret effectum, quem Deo serviens principatus vester, & fide & potestate juvisset. Quia etsi in virtute Spiritus sancti, inter quaslibet dissensiones per sedis Apostolicæ famulatum Evangelii defendenda erat libertas, manifestior tamen apparuit gratia Dei, quæ præstitit mundo, ut in victoria veritatis, authores tantùm violatæ fidei deperirent, & sua integritas Ecclesiæ redderetur. Bellum igitur, quod pacis nostræ inimicus excitaverat, adeo feliciter, dextera Domini pugnante confectum est: ut triumphante Christo omnium Sacerdotum esset una victoria, & coruscante lumine veritatis, solæ erroris tenebræ cum suis assertoribus pellerentur. Nam sicut in ipsa Domini resurrectione credenda, ad corroboranda initia fidei multum securitatis accessit, quòd quidam Apostoli C de corporis Domini nostri Jesu Christi veritate dubitavere, & visu atque contactu fixuræ clavorum & vulnus lanceæ perscrutando, ambiguitatem cunctis, dum ambigunt, abstulerunt: ita nunc quoque, cùm aliquorum infidelitas confutatur, omnium hæsitantium corda firmata sunt, & profecit universis ad illuminationem, quod quibusdam intulit cæcitatem. In quo opere & digne & juste exultat vestra clementia, quæ fideliter proprieque prospexit, ut Orientalibus Ecclesiis diabolicæ insidiæ non nocerent: sed ad propitiandum Deum efficaciora usque offerrentur holocausta, quando per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Jesum eadem confessio plebium, eadem Sacerdotum, eadem esset & Regum, gloriosissime fili, D & clementissime Auguste.

His autem, propter quæ tanta facta est congregatio Sacerdotum, bono & optabili fine compositis, miror & doleo, quòd pacem universalis Ecclesiæ divinitùs reformatam, ambitionis rursus spiritus inquietet. Quamvis enim necessariò sibi frater meus Anatolius consuluisse videatur, ut ordinatorum suorum errorem deserens, in assensum Catholicæ fidei salubri correctione transiret: custodire tamen debuit, ut quod beneficio nostro noscitur consecutus, nullius pravitatis cupiditate turbaret. Nos enim vestræ fidei & interventionis habentes intuitum, cùm secundum suæ consecrationis authores, ejus initia titubarent, benigniores circa ipsum quàm justiores esse voluimus, quo perturbationes omnes, quæ operante diabolo fuerant ex- E citatæ, adhibitis remediis leniremus: quæ illum modestum magis, quàm immoderatum facere debuerunt. Qui etiamsi præcipuis meritis, optimoque judicio legitimè fuisset & solemniter ordinatus; contra reverentiam tamen Canonum paternorum, contra sancti Spiritus instituta, contra antiquitatis exempla, nullis posset suffragiis adjuvari. Apud Christianum, & verè religiosum, vereque Orthodoxum Principem loquor, multum Anatolius Episcopus proprio detrahit merito, si illicito crescere optat augmento.

Habeat, sicut optamus, Constantinopolitana civitas gloriam suam, ac protegente dextera Dei, diuturno clementiæ vestræ fruatur Imperio. Alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia divinarum: nec præter

illam Petram, quam Dominus in fundamento posuit, stabilis erit ulla constructio. Propria perdit, qui indebita concupiscit; satis sit, quod prædicto vestræ pietatis auxilio, & mei favoris assensu, Episcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur regiam civitatem, quam Apostolicam non potest facere sedem, nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri. Privilegia enim Ecclesiarum, sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Sinodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum, quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in Synodo Nicæna, ad totius Ecclesiæ Dei regimen Spiritu sancto instruente, sunt conditæ, te (quod absit) conivente violentur, & major sit apud me unius fratris voluntas, quàm universæ domus Domini communis utilitas. Et ideò sciens gloriosam clementiam vestram Ecclesiasticæ studere concordiæ, & his, quæ pacificæ congruunt unitati, piissimum præstare consensum, precor, & sedula suggestione vos obsecro, ut ausus improbos, unitati Christianæ pacique contrarios, ab omni pietatis vestræ abdiceris assensu, & fratris mei Anatolii nocituram ipsi (si perstiterit) cupiditatem, salubriter comprimatis: ne ea quæ vestræ gloriæ atque temporibus inimica sunt, cupiens, major suis velit esse prioribus, liberumque illi sit, quantis poterit splendere virtutibus, quarum non aliter particeps erit, nisi charitate magis voluerit ornari, quam ambitione distendi. Hanc autem improbi desiderii conceptionem nunquam debuit intra cordis sui recipere secretum: sed cùm illi fratres & Coepiscopi mei, qui vice mea aderant, obviarent, ab illicito appetitu, eorum saltem salubri contradictione cessasset. Nam & vestræ pietatis apices, & ipsius scripta declarant, sedis Apostolicæ Legatos, sicut oportuit, justissima ei contradictione restitisse, ut inexcusabilior esset præsumptio, quæ se nec increpata cohiberet. Unde quia convenit fidei vestræ vel gloriæ, ut sicut hæresis, Deo per vos agente, destructa est, ita etiam omnis ambitus retundatur; agite quod & Christianæ est pietatis & regiæ, ut prædictus Episc. pareat Patribus, consulat paci, neque sibi æstimet licuisse, quod Antioch. sine ullo exemplo, contra statuta Canonum, ordinare Episcop. præsumpsit, quod amore reparandæ fidei & pacis studio terractare cessavimus. Abstineat ergo ab Ecclesiasticarũ regularum injuria, & illicitos declinet excessus, ne se ab universali Ecclesia, dum inimica paci tentat, abscindat. Quem opto magis, irreprehensibiliter agentem diligere, quàm in hac præsumptione, quæ illum ab omnibus poterit separare, perdurare. Frater autem & Coëpiscopus meus Lucianus, qui cum filio meo Basilio Diacono clementiæ vestræ ad me scripta portavit, omni devotione partem susceptæ legationis implevit, qui non est æstimandus negotio defuisse, quem potiùs causa deseruit. Data undecimo Calendas Iunii, Herculano viro clarissimo Consule.

Privilegia Ecclesiarum.

AD MARTIANVM AVGVSTVM, *ubi gratias agit, quod per Chalcedonense Concilium pax Ecclesiæ Catholicæ sit reddita.*

Leo Episcopus, Martiano Augusto.

MUlta mihi in omnibus clementiæ vestræ literis causa gaudii est, dum ex magna divinæ Providentiæ misericordia præstitutum humanis rebus experior, quod Ecclesiasticam pacem (quæ non nisi unitate prædicationis Evangelicæ custoditur) piissimo studio juvare dignamini: ut fidei vestræ gloria non solùm utilitate Reipublicæ, sed etiam Religionis profectibus augeatur, gloriosissime Imperator. Unde ineffabiliter Deo gratias ago, qui eo tempore, quo oboritura hæreticorum scandala præsciebat, vos in Imperii fastigio collocavit: in quibus ad totius mundi salutem, & regia potentia, & Sacerdotalis vigeret industria. Nam cùm vestro præcipuè opere sit effectum, ut per Synodale Concilium damnatis impii dogmatis defensoribus, omnes vires sacrilegus error amitteret: ad ejusdem devotionis pertinet palmam, si malum, quod in suis ducibus est oppressum, etiam in quibuscumque reliquiis deleatur. Quod faciliùs clementia vestra arbitretur implendum, si per universas Ecclesias definitiones sanctæ Synodi Chalcedonensis, Apostolicæ sedi placuisse doceatur. De quo quidem ratio non fuit ambigendi, cùm ei fidei omnium subscribendo consensus accesserit, quæ ad me secundum formam Apostolicæ doctrinæ, ac paternæ traditionis emissa est, & per fratrem meum Lucianum Episcopum, talia & ad gloriam vestram, & ad Constantinopolitanum Antistitem scripta direxerint, quæ evidenter ostenderent, me ea, quæ de fide Catholica in prædicta Synodo definita fuerant, approbare. Sed quia in eisdem litteris ea, quæ per occasionem Synodi male sunt attentata, reprehenderant, maluit prædictus Antistes meam gratulationem tacere, quàm suum ambitum publicare. Mihi autem multum fiduciæ, Deo per vos operante, collatum est, quod probasse vos observantiam meam de custodia Canonum paternorum, pietatis vestræ affatibus judicastis. Et meritò geminatur gaudium meum, cùm vobis religiosissimè placere cognosco, ut & fides Nicæna suam teneat firmitatem, & privilegia Ecclesiarum illibata permaneant. Quamvis autem de præclaro fidei vestræ opere nihil vestra pietas indicarit, mihi tamen per veneratorem una mecum specialiter vestrum, fratrem meum Julianum Episc. innotuisse significo, quàm pio dignati fueritis responso, imperitorum Monachorum animos cohibere pariter & docere, ut si illos non penitus deseruit divina misericordia, sentiant se & didicisse quod credant, & agnovisse quod timeant. Quia verò omnibus modis obediendum est pietati vestræ, religiosissimæque voluntati, constitutionibus Synodalibus, quæ mihi de confirmatione fidei Catholicæ, & Hæreticorum damnatione placuerunt, libens adjeci sententiam meam. Quæ ut in notitiam omnium Sacerdotum, Ecclesiarumque perveniat, vestræ clementiæ præceptio ordinare dignabitur, ad futuram credo & spero gratiam Dei, quæ tam sanctam tanti Principis curam, plenissimum desiderii sui fructum faciat obtinere: ut omnibus dissentiendi occasionibus amputatis, Apostolicæ ubique doctrinæ & pax regnet & veritas. Fratri autem meo Juliano Episcopo, noverit vestra clementia, hoc me propriè delegasse, ut quicquid illic ad custodiam fidei pertinere probaverit, meo nomine vestræ fiducialiter suggerat pietati: quoniam certus sum, vos ad hæc omnia emendanda, vel defendenda, Deo auxiliante, sufficere. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo Consule.

Papa approbat definitiones fidei Concilii Chalcedon.

AD PVLCHERIAM AVGVSTAM.

Leo Episcopus, Pulcheriæ Augustæ.

QUamvis nullas nunc litteras tuæ pietatis acceperim, scribente tamen gloriosissimo Principe, non aliter dignatione ipsius sum gavisus, quam si mihi etiam tuæ serenitatis redderentur alloquia. Unde consuetudinem debitam mei officii opportuit me custodire, per quam significarem clementiæ vestræ, absolutè me gaudere, & incessabilibus à Deo precibus postulare, ut vos & Romanæ Reipublicæ, & Catholicæ Ecclesiæ in omni prosperitate conservet. De vigore autem fidei vestræ, quo indesinenter Domino sacrificium laudis offertis, quantas Deo gratias agam, enarrare non valeo: quoniam

Principibus temporis nostri non solùm regiam potentiam, sed etiam Sacerdotalem cognoscimus inesse doctrinam. Indicante enim fratre meo Juliano Episcopo, pervenérunt ad nos in exemplaribus præceptionum vestrarum saluberrimæ sanctiones, quibus insanam imperitiam Monachorum dignati estis parcendo plectere, & docendo punire: ut si eos ad pœnitentiam divina miseratio converterit, multis lachrymis, & à nefandis cædibus, & ab hæreticorum blasphemiis diluantur. Quod verò piissimus Imperator ad omnes Episcopos, qui Chalcedonensi Synodo interfuere, voluit me scripta dirigere, quibus, quæ illic de fidei sunt regula definita, firmarunt, libenter implevi, ne fallax cujusquam simulatio sententiam meam vellet haberi incertam, cùm per Constantinopolitanum Episcopum, cui lætitiam meam largiter indicavi, in omnium B poterit notitiam pervenire, quod scripseram, nisi maluisset meum gaudium tacere, quam repulsam sui ambitus publicare. Fratri Coëpiscopo meo Juliano, cui sollicitudinem meam in causa fidei delegavi, rogo ut eam fiduciam præbere dignemini, qua pietati vestræ possit, quæ universali Ecclesiæ sint profutura, suggerere. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo Consule.

AD IUVENALEM

Hierosolymitanum, & cæteros Episcopos, qui in sancta Synodo Chalcedonensi congregati fuerunt, directa. C

Leo, Episcopus, sanctæ Synodo apud Chalcedonem habitæ.

Epistola hæc fuit circularis post Synodum.

OMnem quidem fraternitatem vestram nosse non ambigo, definitionem sanctæ Synodi, quæ ob confirmationem fidei in Chalcedonensi civitate celebrata est, toto corde me fuisse complexum: quia nulla sinebat ratio, ut qui unitatem Catholicæ fidei dolebam ab hæreticis fuisse turbatam, non exultanter in integrum rediisse gauderem. Hoc autem non solùm ab ipso beatissimæ consensionis effectu, sed etiam ex Epistolis meis, quas post reditum meorum ad Constantinopolitanæ urbis Antistitem de, D potuisse is agnoscere, si vobis responsionem sedis Apostolicæ manifestare voluisset. Ne ergo per malignos interpretes dubitabile videatur, utrum quæ in Synodo Chalcedonensi per unanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres & Coëpiscopos nostros, qui prædicto Conc. interfuerunt, scripta direxi, quæ gloriosissimos & clementiss. Princeps (sicut poposcit) in notitiam vestram mittere pro Catholicæ fidei amore dignabitur, ut & fraterna universitas, & omnium fidelium corda cognoscant, me non solùm per fratres, qui vicem meam executi sũt, sed etiam per approbationem gestorum Synodalium, propriam vobiscum misisse sententiam, in sola videlicet fidei causa (quod sæpe dicendum est:) propter quam generale Concilium, & ex præcepto Christianorum Principum, & ex consensu Apostolicæ Sedis placuit congregari: damnatis hæreticis, qui si corrigi voluissent, nulla pe- E nitus resideret de vera Domini nostri Jesu Christi Incarnatione dubitatio. Unde si quis unquam ausus fuerit, vel Nestorii perfidiam tueri, vel Eutychetis ac Dioscori impium dogma defendere, à Catholicorum communione resecetur: nec habeat ejus corporis participationem, cujus abnegat veritatem. De custodiendis quoque Sanctorum Patrum statutis, quæ in Synodo Nicæna inviolabilibus sunt fixa decretis, observantiam vestræ sanctitatis admoneo, ut jura Ecclesiarum, sicut ab illis 318. Patribus divinitùs inspirata sunt, ordinata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius imminutionem suum aliquis quærat augmentum. Quantumlibet enim exor-

Papa approbat Synod. in Chalced.

Tom. I.

A tis assentationibus sese instruat vanitatis elatio, & appetitus suos Conciliorum æstimet nomine roborandos, infirmum atque irritum erit, quicquid a prædictorum Patrum Canonibus discrepavit. Quorum regulis Apostolica sedes quàm reverenter utatur, scriptorum meorum, quibus Constantinop. Antistitis conatus repuli, poterit sanctitas vestra è lectione cognoscere, me, auxiliante Domino, & Catholicæ fidei & paternarum traditionum esse custodem. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo Consule.

PARS TERTIA.

Plura difficilia circa Concilium Chalcedonense.

Auctoritas summi Pontificis in hac Synodo.

PUtant hæretici se in hac Synodo spissam rerum & materiarum silvam reperisse ad astruendum primatum Laicorum in caussis Ecclesiasticis contra authoritatem Summi Pontificis Romani. Quæ videntur gravioris momenti ab iis objecta, libet hic breviter excutere, omissis aliis quæ imprudenter aut mendaciter objiciuntur, ut sola rerum inspectio sufficiat ad eorum vanitatem deprehendendàm.

Objiciunt in prima sessione sententiam depositionis contra Dioscorum à Senatoribus ac Judicibus missis à Marciano prolatam esse. Attamen non erat hæc sententia Juridica & finalis. Nam sententia finalis rem controversam per modum condemnationis, aut absolutionis determinare debet: erat autem hæc sententia conditionalis, si nempe hoc eorum Judicium Imperatori probatum esset. Deinde senatores id non appellant judicium, sed dicunt *videtur nobis justum*. Quæ verba secundum jura non important finale judicium aut finalem decisionem. Et Dioscorus in hac actione nondum erat depositus. Nam in initio sequentis actionis ipsi judices fatentur contra Dioscorum nondum latam esse sententiam, quæ fertur in tertia actione à Legatis Leonis Papæ & reliquis Episcopis, idque absolutè, & non sub conditione aliqua si Imperatori videretur; sed & insuper in hac actione tertia soli aderant Episcopi absque Magistratibus sæcularibus, eo quod concludenda esset Dioscori damnatio, cui præter Episcopos secundum Canones nemini judicium Laïcorum interesse licebat.

Quid Senatus & Judices egerint.

Objiciunt in actione 2. Senatum & Judices prius acta recitasse, tum ea de quibus consultandum erat proposuisse, juberéque præsentes in Concilio ut sine sinistro aliquo affectu puram fidei expositionem exhibeant, denique fere ex omnibus gestis ac dictis à Judicibus, inferre volunt conclusionem à se intentam in præjudicium potestatis Ecclesiasticæ. Sed est invalida argumentatio. Siquidem conglobata omnia ista non arguunt primatum in rebus spiritualibus, sed magis indicant officium magistratus civilis, nempe ut Episcoporum postulata promoveat, & quæ ad pacem & ordinem servandum utilia sunt executioni mandet, atque externâ potestate provideat ut pacate & moderate procedant omnia. Quod eo magis necessarium erat in hoc Concilio, quod in præcedenti Ephesino secundo propter tumultus & cædes magis Babylonicam confusionem quam Ecclesiasticam congregationem exhibuissent Episcopi schismatici, quorum plures cum Dioscoro Chalcedonem advenerant. Quorum conatus non aliter reprimi potuissent, nec schisma impediri. Ut vero magis pateat quantum in hoc quarto Concilio enituerit potestas Pontificis Romani, libet hic exscribere quæ vir doctus Stapleto observavit ac coacervavit in suâ sæpius laudata ad Horni statum replica lib. 2. cap. 14. Quid enim alieno labore non sublevemur? quicquid ab ullo bene dictum est, meum est, dicebat Seneca Epist. 16. ad Lucilium.

Legati Papæ.

Primò igitur, ut à prima sectione initium sumam, certissimum est legatos Summi Pontificis, ante alios Episcopos nominari, & locum habere, etsi unus eorum Episcopus non erat. Tum etiam videbimus sceleratum Alexandriæ Episc. interrogatum, & exagitatum, quia Synodum facere ausus est, sine authoritate Romanæ Sedis, quod, ut ibidem habetur, nunquam rectè factum est, nec fieri licuit. Ibidem etiam videbitis, *Romam caput omnium Ecclesiarum* salutatam.

Invenies etiam ibidem Legatos Summi Pontificis ab eodem mandatum accepisse, ut non finerent Dioscorū inter alios Episcop. locum capessere, sed juberent eum sicut reum ad tribunal stare. Legati illud Senatoribus significabant, & monebant, si rem aliter fieri paterentur, excommunicationis sententiam sine dubio subituros. Quare sedere in medio jussus est à reliquis separatus. Hic etiam invenietis doctissimum Episcopum Cyri Theodoretum à Dioscoro & Maximo Patriarcha suo depositum, receptum esse, & inter Episcopos locum obtinuisse, eo quòd Leo Papa eundem restituisset. Hic etiam invenitur nec laicos, nec Presbyteros, sed solos Episcop. suffragari, & subscribere in Conciliis. Hic etiam apparet quare Magistratus civiles Conciliis intersunt. Non enim adsunt, ut præsint, aut de rebus Ecclesiasticis sententiam ferant (ut Hornus imaginatur) sed ex commissione Comiti Elpidio ob Imperatore Theodosio data, quas in Concilio partes habent satis apparet: nempe, *Nullum fieri tumultum permittere, sed si quem videritis conturbationibus & tumultui studentem ad læsionem sanctæ fidei, hunc custodiæ mancipare, & ad nostram perferre notitiam, & causam quidem ordine provenire: interesse autem judicio, & operam dare, celerem, & circumspectam probationem à sancta Synodo fieri.* Hic etiam constat non solùm Flavianum Epis. sanctum & Patriar. Constantinop. a Dioscoro injustè depositum ad sedem Apostolicam provocasse: sed etiam Archi hæreticum Eutychetem a Flaviano justissimè condemnatum, prætensa appellatione ad eundem Leonem causa remedii confugisse.

Epistola Leonis Papæ.

In secunda Sessione lecta Epist. Leonis Papæ, audita est acclamatio Concilii: *Petrus per Leonem locutus est.* Sed præter cæteras Sessio tertia testimoniis pro Sedis Apostolicæ primatu adeo plena est, ut facile sit eam ingredi, difficile autem exitum invenire.

In hac Sessione tertia Summus Pontifex Leo appellatur, *Universalis Archiepiscopus, universalis Patriarcha, universalis Ecclesiæ Episcopus, Catholicus sive universalis Papa.* Atque hoc loco Ivellus, si promissis stare velit, subscribere tenetur: quia postulationi sui (etiam iniquissimæ) in terminis responsum est. In hac Sess. Sum. Pontif. Legati contra Dioscorum Patriarch. Alexandrinū sententiam pronunciabant, & authoritas ipsius Leonis, & S. Petri (qui ibi appellatur *Petra & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & rectæ fidei fundamentum*) (eundem) *tam dignitate Episcopatus nudabant, quàm etiam ab omni Sacerdotali ministerio alienabant*; Quia cum Eutychete à Concil. condemnato eo quod Leonem Papam sententia excommunicationis ferire præsumpserat, communicabat, & a Conc. ter peremptoriè citatus, ad Concilium venire detrectabat. Et qua tandem ratione potes tu, Horne, & gregales tui inter Epis. numerari, quandoquidem authoritatem Tridentini Concilii, rebelles nimium, aspernamini, nec magis quàm Dioscorus in Chalcedonensi, in illo celeberrimo Episcoporum consessu, ausi eratis comparere? cùm haud majori justitia aut ratione, imo multò minori, Catholicorum Episcoporum ejectionem, quàm Dioscorus depositionem Flaviani in Epheso potestis asseverare, & sustentare? Ubi nunc Edictum Parlamētorum omnem Ecclesiasticam jurisdictionem, præter eam quæ inter quatuor maria nascitur, prorsus eliminans? Deliravit ergo Dioscorus, qui in defensione sua ejusmodi exceptione & defensione uti noluit: nam sicut vos de Tridentino, ita ille de Chalcedonensi, quid ad me authoritas extranea? Nisi fortè vobis

Perstringitur Parlamentum Anglicanum.

A speciale aliquod privilegium indultum arbitremini, & sicut estis Britannico Oceano circumdati (quos Poëta appellat: *Penitus toto divisos orbe Britannos*) ita vosmetipsos exmi putetis a fide & Religione, quam omnes ubivis terrarum Catholici profitentur. Sed pergamus. In hac eadem Sess. 3. invenies: *Paschasium vice beatissimi Leonis præsidentem primò subscripsisse:* In hac eadem Sessione Leo Sum. Pontifex: *Interpres vocis B. Petri orbi constitutus appellatur.* In hac Sessione totum Concil. dicit de Leone, qui tamen tunc Romæ existens longè aberat à Chalcedone. *Tu quidē sicut membris caput præeras, in his qui tuum tenebant ordinem, benevolentiam præ se ferens: Imperatores verò ad ornandum decentissime præsidebant, sicut Zorobabel, & Iesus Ecclesiæ Hierusalem ædificationem renovare circa dogmata adnitentes.* Et solus hic lo-
B cus ad refutanda omnia, quæ sive ignorantia, sive altercandi studio, pro Principum authoritate in Conciliis per totum hunc librum accumulavit, satis esse potest. In hac Sessione universa Synodus ait, *Custodiam vineæ*, idest, totius Ecclesiæ, *Leoni Papæ à Salvatore commissam esse.* In hac Sessione licet Legati Pontificis præsentes, omnia fidei decreta confirmassent, rogat tamen Synodus Leonem ut illa confirmare velit. Hic si adesset Author Apologiæ, Deus bone! quales ille jocos, quos ludos daret? Annon pari scurrilitate, qua olim Patribus Tridentinis pro clausula hac, *Salva Apostolicæ Sedis authoritate*, his etiam 630. Patribus irrideret? Hic scio delirare, diceret, 630. hos Patres, si rem semel determinatam a Summi Pontificis Legatis in pleno Concilio, ulterius confirmari posse
C existimarent. Hic scio à Patribus istis 630. impius scurra peteret, an putarent Spiritum sanctum curriculo Romam properare, ut si alibi hæsitasset, ibi Concilium doctius caperet? an forte Spiritum sanctum Romæ habitare doctiorem existimarent? has, inquam, & hujusmodi Judaicas facetias impius pariter & ridiculus Apologista hoc loco venditare posset. Sed ad rem. Non modo Concilium, sed etiam Imperator Martianus Leonem rogavit, ut quæ ibi *de fide determinata erant confirmaret.* In hac Sessione ipsi Senatores, quos hic nugator Supremos Judices toties esse asseverat, *ea quæ ad fidem pertinent, à Patribus illius Concilii doceri postulant, quia ii tam pro illorum quam pro suis animabus rationem reddituri sunt.*

Et ut videatis, quam parvi momenti ea sunt, quæ ex supplicatione Eusebii Doroliensis ad Imperatorem ar-
D ripit, obsecro, & supplicationem ejusdem ad Concil. una considerate, & æquitatis & judicii lancem utramque pariter trutinare. *Precor*, inquit, *& supplico vestræ sanctitati, miseremini mei. Et dum adhuc in memoria retinetis, quæ antea inter vos & præfatum Dioscorum acta sunt, decernite omnia quæ adversus nos gesta sunt, viribus carere: & nihil nobis ea monumenta, quæ injuste contra nos facta sunt, nocere. Habere verò nos & Sacerdotalem dignitatem &c. quòd impetrantes incessanter gratias agamus vestræ sanctitati.* In hac Sessione invenies eam sententiam, quam Senatores in causa Dioscori proferebāt, non fuisse finalem & judicialem, sed animi sui & judicii declarativam tantum; plena authoritate adhuc existente in Episcopis, *quibus hanc inferre sententiam à Domino Deo concreditum est.* Præ-
E terea licet argumento tuo à metaphora medici ducto, ut debili quod opus Medico habeat, satisfacere mihi videaris; quia tamen 630. testes in margine pingis, vel fingis potius qui sæcularem primatum agnoscunt, nempe quia Imperatorem præcipuum & optimum medicum salutant: liceat mihi hoc argumentum, quod nec medicum nec Theologum sapit, adjuvantibus iis Patribus in te retorquere, sequitur enim in eadem pagina, *& forte super tantis ac talibus iniquitatibus veniam adipisci potuisset, si per dignam pœnitentiam adscisceret medicinam ab hoc universali Concilio.* Ecce Horne ipsi Patres medici sunt, qui plagam hanc Dioscori, si medicabilis esset, indubitanter curas-

sent. Et quamvis pestiferi illius Conciliabuli Ephesini caput & anresignanus cognosceretur, nihilominus modo veniam non ab Imperatore, sed a concilio humiliter, ut oportebat, petisset, gratiam fortè invenisset, nec gravem depositionis aut excommunicationis sententiam subiisset. Imò Imperator ipse Marcianus fatetur, *Remedia culpabilis erroris ab ipsis Patribus inventa esse.* Sed quomodo quæso? Nempe quia, *Sacerdotes quid observari in Religione debeat, perspicua definitione docuerunt.* Hæc qui benè considerat notam illam marginalem authoritate 630. Patrum gloriosè adornatam, unà cum argumento tuo medico prudens aliquis Pharmacopola vitiosa nuce non emet. In hac Sessione invenies celeberrimum hunc Patrum confessum fidei causas diligenter inquirere. Sed quo Authore, cujus authoritate? an Imperatoris? Imò, *Authoritate beatissimi Leonis fidem diligenter inquirunt*, ut Martianus & Valentinianus Imperatores ipsi fatentur. Nec dubito quin jam fidem adhibebis 630. Patribus, qui contra Dioscorum agentes dixerunt, *se regularem potestatem habere.*

Quid tandem pro te tuisque Coëpiscopis falsis & fratribus in malo respondere potes? Quomodo consistere potest injusta depositio Episcoporum sola authoritate civili facta, quandoquidem ipsi Imperatoores dicant: *Non possunt Sacerdotes constitutione damnari, quos Synodicum ornat super conservanda Religione judicium.* Multa in hac Sessione occurrunt, sed ad reliqua festino. Hoc unum in quarta Sessione adnotandum censeo, nempe quod ibi ostenditur Dioscorum per Legatos summi Pontificis in Concilio damnatum esse ignorante Imperatore, etiam absentibus illius deputatis, qui tamen singulis aliis Sessionibus intererant. Hac una sententiola (ni fallor) Primatus tuus corruit: hac una linea universa libri tui vaniloquentia dissipatur. Hoc, ut dixi, hunc in modum in quarta Sessiooe declaratur. Sed sententia contra Dioscorum Sessione tertia data est, ubi Dioscorus non ausus ipse comparere, rogavit, ut judices Imperatoris deputati præsentes esse possent, sed responsum accepit: *Quando quædam regularia examinantur, neque judices, neque aliquos Laicos interesse oportet:* [*Evagrius lib. 2, c. 16.*] Qualia hæc erant: Nam, *propter fidem non est damnatus Dioscorus:* sed propter inobedientiam & contumaciam contra Pontificem, Concilium & Canones: quo casu nec judices, nec Imperatoris deputati, nec aliqui laici debent interesse. Hæc te sententia perstringit, Horne, qui Ecclesiasticæ reformationi tantopere recalcitras. Hæc etiam sententiola maximam libri tui partem, & potestatem visitandi, & coërcendi Clericos Edictis Parlamentariis Principi tributam planè destruit.

In quinta Sessione orta est dissentio inter Patres quoad formam finalis sententiæ, quibus verbis concipi deberet. Qua audita assurgunt Senatores dicentes: *Nisi inter se convenire in animum inducant, Concilium in Occidente cogendum esse*, Romam intelligentes. Episcopi Illyrici continuò clamabant ut priùs dixi; *Qui contradicunt Romam ambulent.* Ad extremum quando post multas altercationes in unum omnes cōsensissent, rei controversæ ultima resolutio & finalis sententia lata erat, & una cum denuntiatione depositionis, & excommunicationis, contra eos qui eidem contraire præsumerent, ab Episcopis solis sine ullo suffragio aut assensu Imperatoris, aut Senatorum ejus vices gerentium, pronuntiata erat.

Sexta Sessio ipsius Imperatoris Martiani & spectatissimæ Imperatricis præsentiâ decorata erat, quibus præsentibus Ætius Archidiaconus Constantinopolitanus assurgens, declaravit contentiones de rebus fidei jampridem ortas, studio & opera sancti illius Concilij tandem sepultas esse: Deinde sententiam definitivam legit, cui sententiæ subscriptiones omnium Episcoporum annexæ erant. Primo autem loco Legatus Summi Pontificis subscripsit in hæc verba; *Ego Paschasinus Episcopus, vice Domini mei beatissimi atque Apostolici universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præsidens, statui, consensi, & subscripsi.* [*Subscriptiones Concilii.*] Post huoc subscribunt Collegæ illius, licet alter eorum non erat Episcopus. Post hos subscribit Anatolius Patriarcha Constantinopolitanus: sequuntur illum alij Patriarchæ & Episcopi. Tum Martianus Imperator unanimem cernens 630. Patrum consensum, eorum decretum approbat & confirmat, & contra delinquentes civilem & externam pœnam statuens, eidem robur & firmamentum addidit. Atque hac in re officium & authoritas civilis circa res Ecclesiasticas propriè versatur.

Sessione septima declaratur, electionem Maximi Episcopi Antiocheni a Papa Leone confirmari. Actione decima publicè asseritur: *Quia missi Apostolici semper in Synodis priùs loqui & confirmare soliti sunt.* Actione 12. controversia circa Episc. Ephesinum habita, per Concilium non per deputatos Imperatoris finita & determinata erat, ut dictum est. Sessione 16. & ultima reperitur hæc assertio: *Roma semper habuit Primatum.* Universa Synodus ad Imperatorem loquens ait: *Impenetrabilem in omni errore propugnatorem Deus nobis providit Romanæ Ecclesiæ Papam*, Leonem intelligens. In hac eadem Sessione maxima pars Episcoporum Imperatori gratum facere cupiens, qui Constantinopoli aulam locaverat, Patriarcham Constantinopolitanum, licet decreta Concilij Nicæni contrarium statuissent, Patriarchis Alexandrino, Antiocheno & Hierosolymitano anteponendum statuerat. Sed summi Pontificis Legati, & imprimis ipse Leo noluerunt assensum præbere, & licet reliqua quæ acta erant in Concilio confirmaret, ad illud confirmandum nullo modo adduci potuit: imo Anatolium Patriarcham Constantinopolitanum à petitione ambitiosa desistere, & errorem agnoscere coëgit. Postremò in epistola Paschasini qui unus erat è Legatis summi Pontificis in illo Concilio, ubi de condemnatione Dioscori agitatum est, idem Leo expressis verbis, *caput universalis Ecclesiæ appellatur.* Multa alia in hunc finem colligi possunt, tam ex actis hujus Concilij, quàm alibi. Illud imprimis notandum, quod de hoc Concilio scripsit sanctus Gregorius: *Prædecessores suos universales Episcopos in eo appellatos fuisse.* [*l. 4. ep. 38. cap. 14.*]

Hæc Stapleto contra suos Britannos, quæ non minus adaptari possint contra alios hæreticos, ut mirum sit cum plures ex ipsis quatuor prima Concilia se recipere fateantur, nolle tamen Pontificis Romani antiquæ authoritati ac primariæ post Christum in Ecclesia suffragari. [*Stapleto cōtra suos Britannos*]

Sed & hoc ipsum magis confirmat Baronius ex epistola missa ad Leonem à Synodo ut ejus acta confirmaret, quæ incipit, *repletum est gaudio os nostrum.* Ex hoc quippe intelligi potest id solitum fieri in aliis Synodis, quarum acta non sunt integra, sicut ipsius Chalcedoensis. Observat quoque in ea se filios Summi Pontificis nominare, petuntque ut velit confirmare decretum de Constantinopolitana Ecclesia ut primum locum post Romanam obtineat; eum sic caput esse totius Ecclesiæ intelligentes, cujus sit gradus summos in Ecclesia distribuere, cujusque authoritatem tanti æstimant, ut putent esse infirma nec posse subsistere quæ in duobus Conciliis Constantinopolitano & Chalcedonensi decreta essent, nisi ipsius confirmatio accederet, quamvis testetur Liberatus in Breviario id quod Concilio firmatum est ea de re, Imperatoris patrocinio permanere. Ex quibus perspicuè apparet nullum officium ab hac Synodo prætermissum, quo non prosecuta fuerit primarium Christianæ religionis antistitem & universalis Ecclesiæ caput, eum in omnibus universalem Ecclesiæ Pontificem professa tum factis tum scriptis, & ipsum titulum Oecumenici Ecclesiæ Episcopi eidem tribuens. [*Reverentia Synodi ad summū Pontificem Romanū.*] Sicut testatur Gregorius Magnus lib. 4. registri epist. 36. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum ubi hæc habet. *Sicut enim veneranda vestra sanctitas novit uni per sanctam Chalce-*

donensem Synodum Pontifici sedis Apostolicæ (cui Deo disponente deservio) hoc universitatis nomen oblatum est, sed nullus unquam decessorum meorum hoc tam profano vocabulo uti consuevit. Quod ita asserit Divus Gregorius, quod nemo Pontificum Romanorum eo titulo ex solemni ritu semper & in omnibus usus sit subscriptionibus. Sed interdum eo usi sunt, ut S. Leo in Epistola quam anno sequenti 452. dedit ad Martianum adversus Anatolium volentem sibi subjugare nobiliores Ecclesias, in inscriptione usus est titulo Universalis. Habet id quidem Latinus codex Epistolarum S. Leonis, sed & Græcum exemplar in appendice ad Concilium Chalcedonense.

Tria genera argumentorum contra Synodum.

Sed ut difficultas hæc explanata sit, restant plures aliæ quas defensores Eutychis magna contentione agitarunt, ii maximè qui Hæsitantes aut Acephali dicti sunt, quod sub Petro qui Dioscoro successerat Synodum hanc impugnarunt Alexandriæ, dicti Acephali, id est, sine capite, quod contra mentem Episcopi & sine illius assensu Synodum impeterent ut destruere conarentur, & quamvis eorum factione Petrus Synodum tandem ex eorum voto anathematizasset, nec sic tamen illi communicabant quia ab initio Synodum non improbasset. Hi immoltus innumeros contra Synodum excitaverunt, miseteque populos sciderunt varias in partes, unde occasio data est aliis Conciliis congregandis, ut inferius patebit. Illi autem Hæsitantes ac Acephali hæretici triplici argumento utebantur contra Synodum, ut notat Leontius de sectis actione 6. eorum enim argumenta partim historica sunt sumpta de iis quæ a Synodo Chalcedonensi acta fuerunt: partim ex Syllogismis & arguta ratiocinatione: partim ex auctoritatibus.

Hæsitantes & Acephali.

Quoad historica objiciunt inconstantiam Episcoporum qui primo Eutychem damnarant, deinde absolverant. Quasi res humanæ variis mutationibus non essent obnoxiæ, aut propter quinque & triginta Episcopos qui visi sunt inconstantes, sexcentorum & triginta Episcoporum Synodus rejici deberet.

Dicunt Anatolium dixisse non propter fidem Dioscorum damnatum esse: ergo fidem illius veram fuisse, & quod in Synodo per Asclepiadem recitata confessionis formula in qua habebatur Christum esse ex duabus naturis, illa non fuerit recepta, cum tamen Cyrillus id expressè habeat. Sed hoc Anatolius dixerit, dicta particularium Episcoporum in Synodo, non sunt ipsa decreta Synodorum, etsi in Synodum venisset Dioscorus, non dubium quin & propter fidem damnatum se audisset. Illa autem formula, in qua habebatur Christum esse ex duabus naturis, est rejecta, non quia falsum aliquid contineret, sed quia erat imperfecta & minus expressa, nullam refutationem dogmatum Eutychis habens, sed id quod utrique parti probabatur.

Aliam ingerebant difficultatem ex hoc quod homines sectarios admisisset, Theodoritum, qui contra 12. capitula Cyrilli scripserat, & Ibam qui in Epistola ad Marim Persam Nestorium sapit, ac Theodorum Mopsuestenum sursum ac deorsum laudat. Verum est Synodum hos admisisse, sed abjurato prius Nestorio, pœnitentes autem hæreticos admittere, insolitum non est. Nam & Nicæna Synodus septem hæreticos admisit qui antea partes Arrianas fovebant. Cur ergo, inquiunt, Synodus eos non adegit ut scripta sua anathematizarent? Cur Theodorus quoque anathemati non est subjectus? Sed nunquid satis intelligi debent scripta sua damnasse Theodoritum & Ibam, cum Nestorio clarè anathema dixerunt? de Theodoro autem ratio fuit peculiaris cur siluerit Synodus, quippe pro magno Doctore habebatur ab Orientalibus, & dissidium timendum erat ex ejus expressà damnatione, unde consultius visum est de eo silere. Sed de his plura inferius.

Jam ut ad argumentationes accedamus. Dicunt non posse duas naturas admitti, quin duæ personæ admittantur, & duo Filii, & duo Christi. Sed & si duæ admittantur, aut hypostaticæ sunt, aut non hypostaticæ. Si primum duæ erunt personæ, si secundum, rerum in natura non sunt. Ad hanc objectionem, inquit idem Leontius act. 7. rursus & instando & opponendo pugnamus. Instando, quia male objicitis. Nam si Christum ex duabus naturis dicitis, hæ quoque naturæ vel hypostaticæ sunt vel non: si primum, duas personas & duos Christos introducitis: si secundum, de naturis non existentibus Christum esse dicitis. Ut autem non pergamus rem inexplicabilem per aliud inexplicabile dissolvere (nihil enim in eo præclari, age vicissim eis opponendo nostra objectionem eorum malè comparatam redarguamus. Sciendum igitur est hypostaticum & hypostasim duo significare: nam & significat id quod simpliciter existit. Quo significato dicimus & accidentia hypostasim habere licet in alio esse suum habeant: significat & id quod seorsum & per se existit, qualia sunt individua substantiarum. Itidem & non hypostaticum duplex est, nam & illud dicitur quod omninò non existit, ut est hippocentaurus, & id quod non per se sed in alio existit, ut accidentia. His ita constitutis quoties nos interrogaverint, &c. quæramus quomodo hypostatici nomen accipiant. Nam nihil est absurdi admittere duas Christi naturas hypostaticas sumpto hypostatico pro eo quod existit. Sumpto vero hypostatico pro eo quod per se, & seorsum existit, sic non admittimus duas naturas hypostaticas.

Quid Hypostasis.

Objiciunt si duas naturas dicitis, divisionem introducitis, quippe numerum introducitis. Sed præterquam quod eamdem absurditatem ex eorum duabus naturis licet colligere, sciendum est pluribus modis unum dici sicut & duo, est enim unum numero & unum specie, similiter & duo: cum ergo duo de Christo dicimus, non cum duo dicimus esse numero, sed unum numero, duo specie. Quod autem ita loqui possimus, etiam ostendit ipse Aristoteles, apertè de materia ac forma, dicens esse illa quidem unum numero, sed specie duo. Alia porro Philosophica eorum argumenta quæ latius prosequitur præfatus Author ad ista fere reducuntur, quibus involuebant minus perspicacium mentes.

Cæterum ad objectionem illam tunc vulgarem de identitate prætensa inter personam & naturam, adhuc expressius respondebat Vigilius Martyr lib. 5. contra Eutychem. Respondeant, inquit, igitur Arriani, quomodo si unaquæque persona propriam habet naturam, non tres sint in Trinitate naturæ, sicut & tres demonstrantur esse personæ, &c.

Ex Patribus porro objiciebant Cyrillum, qui unam naturam Dei sermonis incarnatam apertè dixerit. Sed ita sit, non sunt enim ambæ naturæ incarnatæ, sed unica incarnata, ideo innituntur baculo arundineo, nec dixit D. Cyrillus unam naturam Christi incarnatam, sed Verbi, ut seipsum declarat in secunda Epistola ad Successum.

Objiciunt a B. Julio dictum in Epistola ad Dionysium Corinthi Episcopum: Necesse est eos cum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare: ac in divinam quidem baptizari, in humanam non baptisari. Sed hæc Epistola non Julii, sed Apollinaris est, nihil dignum Julio habens, & nusquam cum de corpore mentionem facit mente aut anima præditum asserens, contra morem patrum hujus sæculi apud quos crimini vertebatur id omittere. Deinde Gregorius Nissenus in opere contra Apollinarem multa refutat quæ in hac Epistola continentur tanquam ab Apollinari dicta.

Patres malè citantur ab hæreticis.

Proferunt aliam authoritatem ex Gregorio miraculorum effectore ex illius confessione fidei seorsim exposita. Non duas personas, inquit, non duas naturas, quia non adoranda sunt quatuor, &c. Ad id quoque

Gregorius Taumaturgus.

responderur dubitatum fuisse apud antiquos an sit ista confessio Gregorij, & Gregorius Nissenus de illo orationem habens nullum aliud opus ipsius in manibus esse ait præter solam fidem quam in visione conspexerit.

Aliam quoque proferunt authoritatem S. Athanasii ex orat. de Incarnaoone. Eundem esse Dei filium ratione spiritus, & hominis filium ratione carnis: non duas naturas unum illum filium, quarum una sit adoranda, non adoranda sit altera, sed unam naturam Dei sermonis incarnatam: sed nec est Athanasii, interrogati enim ubi hoc exter, proferunt in arctum coacti pusillam quandam orationem quasi duorum foliorum: at notum universa D. Athanasii opera valde magna esse. Quid autem ad hoc respondebimus, qoòd B. Cyrillum producunt citantem hoc dictum lib. adversus Theodorum quasi profectum ab Athanasio? Nimirum dicimus reapse quidem illud in B. Athanasii invectivis legi. Sed mendum esse priscum. Dioscorus enim successor B. Cyrilli factus cùm ejus opera reperisset, forte non est veritus inserere nonnulla quæ ipsi lubitum fuit, &c.

Producunt aliam authoritatem ex Erecbthio, cujus inter patres nec audirum est nomen unquam: adeo quidem ut cum Timorheus contra Synodum scripsisset & authoritatem Erechthii citasset: Cyrus qui apud ipsum Presbyteri loco esset, his ad eum verbis perscripserit: mallem hoc te corrigere. Nam Erechtii nomen inter patres auditum nunquam fuit.

His & similibus quibusdam frigidis reprehensionibus Synodum impugnabant, quam etiam Cyrillianam vocabant Monachi maximè tum in Palæstina tum in Ægypto, eo successu, ut majorem plebis partem ad suas partes traherent, multos quoque vi, metu, minis & cruciatibus ad eas adigerent, quas Vigilius Martyr lib. 5. contra Eutychen vocabat inanes contradictiunculas ac vitreas sententias, veritatis malleo obterendas, hujusmodi, inquam, objectionibus parum fundatis sic in Oriente deformis erat facies Ecclesiæ per zelum præposterum in istis Pseudo-Monachis, per quos etiam Religio Catholica fere expulsa fuit ab hac mundi parte usque ad hæc tempora. Quio etiam litteris suis tentaverunt Pulcheriam Augustam pervertere cùm jam Eudoxia ab eorum partibus staret. Sed illa prudenti consilio usa, litteras viro suo Martiano ostendit, fœliciter secuta monitum Apostoli ad mulieres 1. Corinth. 4. ut domi viros suos interrogent, & memor Verbi Domini Jesu ad Samaritanam mulierem Joan. 4. *voca virum tuum.*

Pseudo-Monachi.

Aliæ Eutychianorum objectiones ex Vigilio.

Non tamdio durassent Eutychis sectatores nisi pluribus ratiunculis dogma suum quantumvis absurdum firmassent. Plures ipsorum objectiones refert refutatque Vigilius non Papa Romanus, aut Trident. Episcopus, ut multo tempore creditum est, sed Vigilius Tapsensis Episcopus in Bizacena Provincia Africæ, qui citatur a Theodulpho Aurelianensi io Eclogis *de Spiritu sancto*, præcipuè libro quarto & quinto ex quinque libris contra Eutychen scriptis. Hujus Episcopi opera omnia in unum volumen io quarto reducens nuper Chiffletius, non abs re Opusc. 2. in eadem opera, Movet risum, ait, cornicula apud Poetam furtivis nudata coloribus. Habet è contrario admirationem Vigilius Episcopus hactenus vulgò ignotus suisque omnibus nudatus bonis atque ornamentis, nunc in sedem suam & in proprias opes postliminio restitutus, quas illi nos baud inanibus argumentis evindicavimus. Libro quarto hujus Vigilii Trapsensis habetur defensio Epistolæ S. Leonis ad Flavianum cap. pauca ex multis deflorabimus.

Vigilii Tapsensis opera nuper edita.

Quidam, inquit, perversæ mentis homines & inanis gloriæ cupidi, *nescientes*, ut dicit Apostolus, *neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*, hactenus habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes, indignati veritatis dogmatibus & Ecclesiasticas fidei regulas non ferentes, beatissimi Leonis Epistolæ juxta sensum Apostolicæ traditionis conscriptæ, & decreto Concilii Chalcedonensis pravis contradictionibus obviandum putaverunt, nefanda commenta horribilibus verborum nauseamentis evomentes, &c.

Eutychiani impugnant epist. Leonis Papa.

Hoc etiam capitulum nimia imprudentia reprehensione dignum putasti, in quo ait, *Verbo scilicet operante quod verbi est & carne exequente quod carnis est; unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis.* Et primo quidem intendendum est, quod non dixerit, ut tu imperitè calumniaris; unus horum coruscat miraculis & alius succumbit injuriis, per quod sine ulla ambiguitate duos viderentur quoscunque separatos vel duas significasse personas, sed ait *unum horum & aliud horum*. Quia unum id est est, boc & illud, non personarum diversitas, sed generis distinctio demonstratur, Verbi scilicet & carnis.... *Caro*, inquit Apostolus, *concupivit adversùs spiritum*, &c. Sicut ergo unus est homo in qoo sunt duo quædam in seinvicem pertinentia & sua quæque propria operantia; nec potest alius dici dum secundùm carnem sapit & facit, & alius dum secundùm spiritum vivit sed idem est in utroque habens in se utrumque: Ita Christus dum unum in se habet, in quo succumbit infirmitatibus, & aliud in quo radiat micatque virtutibus, id est, carnem & Verbum, quæ duo in eo distinguens Apostolus, ait: *Nam etsi crucifixus est in infirmitate: sed vivit ex virtute Dei*, non bipertitus & alius atque alius, sed idem ipse unus atque idem apertissimè demonstratur.

ad Gal. 5.

Unum & unus differunt.

1. Cor. 13.

Quod legitur de Christo, quia inter duos latrones crucifixus est ex Prophetæ testimonio dicentis, *& inter iniquos deputatus est*, tu dixisti & inter mortuos deputatus est. Denique ista tua sunt verba Vitæ, inquis, datorem & per omnia amatorem hominis Deum, *qui inter mortuos deputatus est*, & corruptione & morte nunquam victus est. Vides quantum sacrilegij habeat unius tantùm confessio naturæ. Vides in quæ nos impietatis abrupta præcipiter novitas ista doctrinæ, Quia enim sic vultis videre Deum incarnatum, ut nihil habeat humanæ naturæ, totum quod est deitatis natura sit: Dei verò naturam scientes quod immortalis sit, mori non posse, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegistis à fide Apostolica exorbitare, dicendo, Deum inter mortuos deputatum, quam eum fateri secundum hominem mortuum.

Isai. 53.

Haretici corrumpūt scripturas.

Summa argomentorum ipsius erat, quod ex diversitate proprietatum & attributorum quæ de Christo tam luculenter affirmat D. Leo inferebat D. Leonem asserere diversas personas. Ad quæ Vigilius inter alia. Hæc est fides & Confessio catholica quam Apostoli tradiderunt, martyres roboraverunt & fideles nunc usque custodiunt. Unde impiissime & Eutychianæ hæreseos infecte Leonem audes reprehendere, dum ex diversitate gestorum unius Domini Christi, veritatem edocet utriusque ejus naturæ: ut quod ille ad demonstrationem utrarumque protulit naturarum, professionem esse calumnieris duarum personarum.

Divinitatem mortuam admittebant Eutychiani.

Illud etiam libet pertractare capitulum in quo tota effrænati furoris vestri erupit insania, id nitentes asserere, quod Verbum Dei per naturam divinitatis non per naturam incarnationis suæ, palpabile seipsum & visibile dignatum est demonstrare, &c. Et quia utebantur testimonio D. Joannis, *quod erat ab initio quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod adspeximus & manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ.* Ad hoc respondet Vigilius locum Apostoli intelligi de visu & tactu spirituali per fidem. Credere ergo in Filium Dei per fidem, hoc est videre, hoc est audire, hoc est odorari, boc est contrectare eum. In tactu autem firmitas credulitatis insinuatur, cui sensui præ cæteris major fides habeatur.

1. Ioan. 1.

Ex quibus videre est Eutychianos absurda valde docuisse, quod Deus in sua divinitate passus fuisset, & oculis corporeis visus: cum enim naturam humanam

quam in divinitatem conversam dicebant, non amplius existentem admitterent, ad ista compellebantur admittenda: simulque mysteria Christi destruebant. L. 5. dissolvit alias objectiones contra ipsum Concilium.

1. De personis nunc de Concilio ejectis iterumque post temporum intervalla receptis accusant. Quasi vero non sit Christianum & Apostolicum, eum qui fortassis ob contentionis vitium de Concilio fuerat ejectus debere iterum ob pacis & concordiæ gratiam recipi, &c.

Nova decreta.

2. Deinde alia nova quam quæ Concilio Nicæno statuta fuerant Chalcedonensem Synodum decrevisse criminantur: nescientes regulam & consuetudinem Conciliorum Catholicorum, sic nova posterioribus Conciliis, prout necessitas emergentium hæreticorum exegerit sancire decreta; ut tamen invicta maneant quæ dudum antiquioribus Conciliis contra veteres hæreticos fuerunt promulgata, &c.

3. Sed jam illud videamus quas illi de duabus naturis afferunt quæstiones, quarum nusquam ab antiquis Ecclesiæ tractatoribus factam asserunt mentionem, sed à Diodoro, Theodoro & Leone Episcopis velut novum dogma fuisse inventum, per quod Judaismi simul & gentilitatis error fuerit introductus, dum in Christo aliquid esse creatum factumque suadet confiteri. O imperiti & omni veritatis sacramento ignari! Ergone nusquam antiqui Patres duarum in Christo naturarum faciunt mentionem? Legite, ô miseri, quid Athanasius Hilarius, Joannes & Ambrosius Confessores; quid Theophilus, Gregorius, Basilius, Cyrillus & Augustinus de duabus naturis edisserant, & tandem ab Apollinaris & Eutychetis erroribus desinite, &c.

Syllogismus Eutychianorum præcipuus.

4. Item ad destruendam utriusque naturæ professionem isto quasi inevitabili gloriantur Syllogismo, adserentes non esse naturam, quæ non propriam habeat personam, neque rursus personam quæ non propriam habeat naturam: ut necesse sit juxta duarum professionem naturarum duas in Christo admittere personas. Sed videte, obsecro, quo modo dum laqueos innectunt, inextricabiles ipsi quæstionum nodos incurrunt. Respondeant igitur Arrianis, quomodo si unaquæque natura propriam habet personam & unaquæque persona propriam habet naturam, non tres sint in Trinitate naturæ, sicut & tres demonstrantur esse personæ, &c.

Prætextus in speciem pius Eutych.

5. Et quia unius naturæ professores hac sibi confessione blandiuntur dicentes; quid impossibile aut inconveniens fuit dignationi Filij Dei, ut in natura divinitatis suæ, ob nostræ salutis redemptionem quæ vellet indigna & humilia sustineret, per quæ magis ampliorem nobis ad se diligendum caritatis excitaret affectum, ea pro nobis in natura sua perpetiens quæ ei probantur esse indigna? Exigendum ab eis est, cur is qui morte sua perempturus erat mortem, sicut & Propheta prædixerat dicens, *ero mors tua ô mors*: si hoc ei possibile fuit, id est, in natura sua mori, quid ei opus erat de virgine nasci?... Numquid & honoribus sublimari & dignitatis profectibus augeri natura ejus indigebat, ut humilitatis & obedientiæ ac mortis merito sublimium meritorum teneret fastigium & potestatem cæli ac terræ mereatur accipere, tanquam qui antea non habuit? &c.

Osee 13.

Et quamquam hæc suffecerint ad demonstrationem in Christo utriusque naturæ, tamen ut magis magisque veritatis elucescat claritas, libet etiam illum Apostoli tractare sermonem, quo pro nobis Christum mediatorem adserit factum. Quod officium nisi ex veritate naturæ carnis quam ex nobis habuit, implere non potuit, quoniam per ipsam inter Deum & homines medius apparuit &c.

Ubi videre est certè quomodo Eutyches sicut & cæteri hæretici, ut jam monuimus, pro voto sathanæ destruebant fidem redemptionis.

Dubitatum autem est quid censerent de præsentia reali corporis Christi in Eucharistia. Sed ut revera omnia Christi mysteria, quæ in vera carne operatus est destruebant, sic consequenter ad sua principia ratiocinando, convinci facilè poterant quod præsentiam corporis Christi non admitterent. Quo pacto enim præsens esset illud corpus in Eucharistia quod asserebant mutatum esse in divinitatem, saltem post ascensionem, ut Eranistes Eutychianus apud Theodoretum dialogo 2. *inconfusus* inscripto, asseverabat, negari non posse. Et tamen idem Eranistes sibi non constans dilucidè præsentiam illam videtur asserere: *Sicut ergo Symbola Dominici corporis & Sanguinis* (nempe panis & vinum) *alia sunt ante Sacerdotis invocationem, post invocationem verò mutantur & alia fiunt. ita Dominicum corpus post Ascensionem in divinam substantiam mutatum.* Ad quæ respondet Theodoretus nomine Orthodoxi, ipsum retibus quæ ipse texuit captum esse. Neque enim, inquit, Symbola mystica post sanctificationem recedunt a sua natura. Manent enim in priore substantia & figura & forma, & videri tangique possunt, sicut & priùs. Secundùm aliam versionem, cui textus græcus non repugnat, *manent enim in prioris substantiæ forma & figura*, scilicet accidentibus. Ubi si Theodoretus negat transsubstantiationem, illam ergo asserit Eutychianus. Eligant Calvinistæ. Sed sermo ibi est de corpore Christi ut circumscriptibili atque adeo visibili. Negat Eutychianus tale esse post ascensionem. Affirmat Ortodoxus, atque idcirco remanere formam & figuram exteriorem corporis Christi sicut figura exterior panis & vini. Sed & amplius asserit manere substantiam corporis Christi post Ascensionem, cùm utrumque negaret Eutychianus.

Eucharistia Eutychianorum

Theodoreti mens.

Devotio Eutychiana.

Quid autem moveret viros Religiosos à sæculo semotos rebusque divinis & orationi in solitudinibus addictos ad hanc propugnandam opinionem, sunt qui putaverint, & si antiqui scriptores de hoc sileant, ex nimia devotione, & rerum mysticarum ac spiritualium non sana intelligentia istud malum originem duxisse, divinum quippe aliquid putabant humanitatem ex se pusillam divinæ naturæ unitam in ipsam converti & ab ipsius immensitate sic totam absorberi ut existentia illius propria desineret, sicut gutta aquæ aut vini in mare conjecta aut dilapsa mox in illud converteretur. Sic nonnulli Theologi, qui dicunt animam perfectè Deum contemplantem desinere esse in illa existentia quam priùs habuit in proprio genere & transformari seu absorberi in esse divinum, perdi quoque in esse divino abyssali, ut ab ulla creatura reperiri amplius non possit. Sic Ruysbroc lib. 3. de ornatu spiritualium nuptiarum cap. 3. in ipsa quidem sui vacuitate per fruitivum amorem spiritus perdere semetipsum; denique claritatem nullo intermediante suscipit, ac sine intermissione ipsa fit claritas quam accepit, &c. Universi quoque supra sui creationem in vitæ contemplativæ altitudinem sublimati unum sunt cum hac deifica claritate, imò ipsa claritas ipsi sunt. Et primo capite dixerat. Universi devoti spiritus unum cum Deo profundo amoris defluvio sicut defecti non quomodolibet quidem unum, sed idipsum quod est ipsa essentia Dei in se eo modo quo beatifica beatitudo. His & similibus dictis prodit Author intentionem suam de conversione animæ in Deum per sublimem contemplationem, quo nomine impugnatur à Gersone epist. *ad fratrem Bartholomæum Carthusiensem* p. 1. operum, licet non desint qui benignâ interpretatione verba similia donare conentur. Si verò hoc potuerunt sibi imaginari viri quidam zelosi ac magnorum erga virtutes affectuum, licet prolabantur ex parvulo lumine intellectus & parvâ Logicâ, ut loquitur ibidem Gerson, quibus cum se non continent & coarctant intra metas suæ cognitionis nulli pertinacius inveniuntur, neque absurdius errores confingere: multò magis probabile fit id quosdam de humanitate Christi à verbo assumpta in unionem

Religiosi plures Eutychiani.

Gerson.

nem personæ & totâ ab illo affectâ, unitâ & irradiatâ. Ut qui enim subsistere posset tam pusilla creatura ad ignem illum consumentem? Similis ferè fuit cogitatio *Taulerus.* Tauleri *instituat.* cap. 12. licet sibi ipsi cavens expresse dicat spiritui humano remanere suam existentiam creatam. Est præterea, inquit, Deus ipse verus & immensus ac interminabilis circulus, qui amplissimum hominis spiritum (qui in sua comprehensione cœlo terraque latior est) in se velut punctum includit, qui tamen spiritus ad illius maximæ ac incomprehensibilis immensitatis Dei comparationem, ita parvus censetur ac exiguus, ut vix aliquid dici possit, *& infrà*; In qua etiam vicinius unitur ineffabiliter quam ipse purus aer solari lumini, dum ab eo in meridie perfunditur ac illuminatur *& infra.* Hicque tam in abyssali divinitatis pelago spiritus ipse submergitur & absorbetur, ita ut dicere possit: intra me Deus, extra me Deus, & undique circa me Deus. Totum mihi Deus, nec quicquam novi nisi Deum. Ex his non videtur ita difficile viris spiritualibus asseruisse absorptionem illam humanitatis Christi non servatâ illâ exceptione, cum anima Christi omnem contemplationis gradum quantumcumque sublimem supergressa sit.

Sed quoquo modo explicetur sustineri non potest, ut *D. Thomas.* doctè disserit D. Thomas 3. p. q. 2. art. 1. omnes modos quos posset quispiam fingere quibus ex duabus naturis una coalesceret refellens. Maximè cùm divinitas sit ex omni parte immutabilis. Sed & Christum fuisse ex duabus naturis ante unionem ut ipse Eutyches dicebat contradictionem implicat in adjecto. Quippe ante unionem nondum intelligitur Christus esse. Quo modo ergo dici potest esse ex duabus naturis qui nondum est? Quare ejus imperitiam sæpè culpant Pàtres ut qui nesciebat quid diceret, neque de quibus affirmaret, & non semel vocat eum Baronius delirum senem & Socrates lib. 7. histor. cap. 32. hominem imperitum & doctrinæ penitus expertem. Nec multò mitius eum habet S. Leo in pluribus epistolis, ac in epist. 62. ad Maximum Antiochenum Episcopum, ejus mentem sic explicat. Eutychem similiter execratur qui in Domino Jesu Christo veritatem humanæ carnis evacuans, ipsum verbum in carnem asserit transformatum ut nasci, nutriri, proficere, pati, mori atque sepeliri & die tertio suscitari solius fuerit deitatis, *quæ servilis formæ non veritatem susceperit, sed figuram*: quo quid absurdius & magis evacuat mysterium redemptionis? sic enim simulata erit passio: ergo & redemptio. Et tamen per talem hominem tota terra commota est, ita ut nec Concilia, nec Imperatoris edicta malum sistere potuerint, tantùm potuit hæresis per homines religiosos ac speciem habitumque pietatis habentes propagata: sed ut monet D. Ignatius Martyr in ep. ad Herotiem. *Omnis qui aliquid dixerit præter illa quæ tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi jejunet, tametsi virginitatem servet, tametsi Propheta, lupus tibi appareat in grege ovium corruptionem operans.*

Porro de ipsomet Eutyche mirabitur quispiam cur sileat Synodus. Sed satis illa habuit ejus dogma ferire, ac Conciliam Ephesinum dictũ latrociniũ in quo sine juris ordine restitutus fuerat improbare, ut sic remaneret in pristina depositione per Flavianum in Synodo provinciali Constantinopolitana, cõtra eum illatâ. Quippe erat hæc primaria causa congregandi Synodum Quare etiam voluit Eutychis defensorem potissimum Dioscorum è sede Episcopali deturbare, non semel contra eum prolatis his vocibus, *Ægyptius in exilium.* Quod ita factum est, cùm in civitate Gangrensi exulare est coactus. Impius autem Eutyches jam antea factus exul in loco suæ damnationis ad quem relegatus fuerat, non desistebat desperatius errorem suum disseminare: quare scripsit Leo Pontifex ad Martianum ut eum in remotiores regiones amandaret. Tantum malum est hæresis, ut post multas plagas, ab illa plures non resipiscant, sed cor eorum induretur usque ad mortem. *Plenum itaque rationis æstimo*, aiebat Leo ep. 70. *ut vestra clementia ad longinquiora loca eum jubeat & secretiora transferri.* Attamen obiisse Eutychem ante Synodum Chalcedonensem insinuat Proclus in tomo adversùs Armenios, cujus fragmentum aliquod lectum legitur in actis integris sequentis Synodi.

Canones hujus Synodi non approbati.

Sed & gravior urget difficultas de Canonibus hujus Concilij, an omnes sint improbati à summo Pontifice Leone. Quidam enim id asserunt, ut Coriolanus in titulo horum Canonum, utiturque authoritate Liberati in fine cap. 13. Breviarij de causa Eutych. & Nestor. Ubi tamen id non asserit de omnibus, sed tantùm de illo Canone qui primatum Ecclesiæ Constantinopolitanæ post Romanum adstruebat: Gregorius Magnus lib. 5. registri epist. 14. putat Synodum Chalcedonensem in uno loco ab Ecclesia Constantinopolitana esse falsatam, ac quid simile circa Ephesinam Synodum factum fuisse, ac ob id vetustos Canones inquiri postulat. Sed demus omnia integra esse. Satis esse debet quod Leo ad Pulcheriam Augustam meminit cassasse & irrita reddere quæ de illo primatu prætenso instigante Anatolio decreta erant. sic ad finem epistolæ eam alloquens. *Consensiones verò Episcoporum & Sanctorum Canonum apud Nicæam conditorum regulis repugnantes, unitâ nobiscum vestræ fidei pietate, in irritum mittimus, & per auctoritatem B. Petri Apostoli generali prorsus definitione cassamus.* Sed & pleraque horum Canonum in jure Canonico inserti authoritatem habent, unde verius est & si non omnes approbati sint non fuisse tamen improbatos, sed illum solum qui attollebat Episcopum Constantinopolitanum Quod eo magis necessarium judicabat Leo quod innitebatur Canon ille in nobilitate urbis quæ nova erat sedes Imperij, ut enim hæc ratio humana est, si non alia ratione primatum haberet Pontifex Romanus quàm ex eo quod Roma sedes erat antiquior Imperii, sequeretur ejus primatum fore juris humani non divini, & iisdem casibus obnoxium quibus ipsæ res humanæ & terrena imperia. Quid quod præsagiebat satis quod reipsâ cum tempore factum, Episcopum Constantinopol. plus ultra ausurum contra ipsum Pontificem Rom. de jure primatus contendendo? Denique D. Leo Epistola 62. jam citata, satis explicat mentem suam de his canonibus. Si quid sanè ab his fratribus, inquit, quos ad sanctã Synodum vice mea misi, præter id quod ad causam fidei pertinebat: gestum esse perhibetur, nullius penitus erit firmitatis: quia ad hoc tantùm ab Apostolica sede sunt directi, ut excussis erroribus, Catholicæ fidei essent defensores.

Atque habenus de Synodo Chalcedonensi tredecim diebus consummata, ut meminit Baronius anno 451. quam cum tribus præcedentibus in tres partes dividimus perspicuitatis majoris causa, & ut Lectori nostro apertiora essent quæ circa illas magis sunt ambigua & difficilia. Reliquas persequimur sine ista partitionis lege, qua minus indigere videntur.

CONCILIUM CONSTANTINOP. II.

SEU

SYNODUS QUINTA CENTUM sexaginta Episcoporum propter controversiam trium capitulorum ac errores Origenis repullulantes congregata.

Sub Vigilio Papa & Iustiniano Imperatore Anno 553.

Causa & origo hujus Concilij.

NOn rectè Surius, Joverius, Carranza & quidam alii pro quinta Synodo reponunt in suis collectionibus Synodum quandam provincialem Constantinopoli habitam sub Menna Episcopo Constantinopolitano contra Petrum Antiochenum Patriarcham & alios qui trisagio, id est, orationi in qua Deus ter sanctus invocabatur, particulam hanc addebant, *qui crucifixus est pro nobis.* *Trisagium* Quæ particula si separetur a trisagio indicat quartam personam a tribus diversam pro nobis crucifixam; si verò trisagio addatur eo in loco ubi illi addebant, Spiritui sancto aut Trinitati, aut ipsi naturæ divinæ passionem tribuebant, quare & Theopassiani ac Theopascitæ appellati sunt. Non rectè, inquam sed mendosè id asserunt, cùm Synodus illa præcesserit sub Agapeto inter primos annos Imperii Justiniani: quinta verò Synodus universalis posterior fit sub Vigilio ac anno vigesimo septimo Imperij Justiniani: ac ob alias causas celebrata, duasque potissimum. Prima ad damnanda tria capitula quibus Nestoriani venenum suum diffundebant & Acephali Eutichis defensores Synodum Chalcedonensem impugnabant. Secunda causa ad damnandos Origenis quosdam errores, quos Monachi quidam Nonnus & Leontius è novæ Lauræ Monasterio in Palæstina sito erumpentes per Orientem disseminabant cum magno fidei Orthodoxæ interitu, favente illis Theodoro Cæsareæ Cappadociæ Episcopo secta Achephalo, dilectoque ac familiari principum, ut notat Liberatus in Breviario c. 24.

Hinc Photius in Bibliotheca num. XVIII. lectæ quoque, inquit, actiones quintæ Synodi, quibus tractatum, ut vocant, de tribus capitulis: de Origène qui cum scriptis suis damnatus: de Diodoro Tarsensi & Theodoro Mopsuestiæ, qui & ipsi similiter excommunicati. Anathemate quoque damnata quæ Theodoretus adversùs Cyrillum capitula scripsit duodecim. Gesta sunt ante hanc quædam de Zoara & Antimo illo qui ex Trapezuntina Constantinopolitanam sedem invasit: aliaque prætereà quæ hac ipsa Synodo comprehenduntur. Hæc Photius, ex quibus deprehendi potest utramque Synodum in eodem loco habitam & sub eodem Imperatore, contentam tunc fuisse uno & eodem volumine. Quæ fuit causa cur utramque Synodum plures confuderint, cùm omninò quinta Synodus alia sit quàm quæ occasione trisagii celebrata est.

Libellus trium capitulorum quid contineat. Sunt autem tria illa capitula. Primum quod Theodorus & ejus scripta probanda sint, quippe in Concilio Chalcedonensi recepta fuerit epistola Ibæ Edesseni Episcopi in qua Theodorus ille laudatur & ejus libri. Secundo quod scripta Theodoreti contra duodecim anathematismos Cyrilli Orthodoxa sint, cùm Theodoretus in Concilio Chalcedonensi receptus fuerit absque illorum retractatione. Tertium est quod etiam Epistola Ibæ sit orthodoxa, cum in eodem lecta fuerit & ex ea Ibas innocens declaratus. His tribus capitulis utebantur Achephali & hæsitantes ad impugnandam Synodum illam, cùm tam absurda admisisset. Inde robur sumebant Eutychiani quales Achephali hæsitantes ad impugnandam synodum Chalc. à qua damnati fuerant, quod Nestorianis faveret, quibus maximè adversabantur. Inde tot tragœdias per totum Orientem excitarunt, sed iniquè & sine ratione: nihil enim de libris definierat Synod. personas autem admiserat quidē, sed ejurato Nestorio, etiam decies millies, ut Ibas pronuntiaverat. Quid inde contra synodum? Est-ne hoc Nestorio favere, cogere ad ipsum anathematisandum eos qui de ejus hæresi suspecti erant? Ex alia parte Nestorii defensores habere se putabant unde virus suæ hæresis populo non deesset: cum enim apertè damnato Nestorio libros ejus interdictos perspicerent, evulgarunt scripta Theodori non solùm Græco, sed etiam Syro, Armenio, & Persico idiomate. Itidem authoritate scriptorum Theodoreti contra Cyrillum & Epistolæ Ibæ utebantur quasi probata fuissent à Synodo Chalcedonensi. Hinc multi sequebantur Nestorii dogmata: quibus cùm se Catholici opponerent antiquæ fidei tenaces, seseque invicem ex hac contradictione vitarent nec simul communicarent, Ecclesia tota Orientis miserum in modum dilacerabatur.

Justinianus autem Imperator suggestione Theodori Cæsareæ Cappadociæ Episcopi Achephali ac Synodi Chalcedonensis adversarii, intentione tollendi offendiculum quod accipiebant Achephali ex Synodo Chalcedonensi, quasi scripta Theodori, Theodoreti & Ibæ accepisset: *Justinianus quo sensu damnaverit tria capitula.* edicto suo damnavit tria illa capitola quasi à Synodo profecta, ut sic retractata Synodus atque purgata susciperetur ab Achephalis ac Ecclesiæ Catholicæ societati redderentur omnes. Sed id dolosè suggesserat Theodorus ille, cùm ex hoc edicto magis confirmati fuerint ad impugnandam Synodum, cujus jam errata manifesta reddita essent. Et nihilominus Imperator dolum dolosorum non perspiciens, edicto suo consentientes Episcopos muneribus ditabat, refragantes mulctabat pœnis. Cætera verò, inquit Liberatus hæc narrans c. 24. Breviarii, quæ subsequenter in Episcopis & Catholica Ecclesia ab eodem principe facta sunt, quomodo consentientes Episcopi in trium damnationem capitulorum muneribus ditabantur, vel non consentientes depositi, in exilium missi sunt, vel aliqui fuga latitantes, in angustiis fœlicem exitū susceperunt, quoniam nota sunt omnibus, puto nunc à me silenda.

Quod autem hoc sensu tanquam à Synodo Chalcedonensi profecta hæc capitula damnaverit Justinianus in rebus spiritualibus sæpe deceptus, colligi potest ex ipso Liberato eodem capite, ubi satis denotat, Theodorum prædictum hoc taliter ei suggessisse ac suasisse, ut his difficultatibus purgata & quasi correcta & emendata Synodus Chalcedonensis propter quas repulsam pati videbatur ab Achephalis, ab iisdem jam, sublato obice, acceptaretur. Sic enim ille, prætexens Acephalorum communionem cum Ecclesia. Siquidem illi hoc offenduntur in Synodo Chalcedonensi quod laudes suscepit Theodori Mopsuesteni Episcopi, epistolamque Ibæ, quæ per omnia Nestoriana esse cognoscitur, &c. qui Theodorus si cum dictis suis & hac epistola anathematizetur, tanquam retractata Synodus atque purgata suscipietur ab eis per omnia, & in omnibus, & sine pietatis vestræ labore Ecclesiæ Catholicæ societati, gaudente universali Ecclesia, clementiæ vestræ laus erit sempiterna. Hæc audiens Imperator & dolum dolosorum minimè prospiciens, suggestionem eorum libenter accepit, & hoc se facere promptissimè spopondit.

Ex quibus videas Justinianum studio nimio & præpostero erga Synodum Chalcedonensem voluisse quodammodo eam corrigere, ut ablato offendiculo nemini odiosa esset, sed potius ejus adversariis & impugnatoribus accepta. *Nihil remittendū de doctrina propter spem conversionis hæreticorum.* In quo eum spes fefellit, cùm nihil prosit quidpiam gratis concedere hæreticis ea intentione ut ad Catholicam redeant, cùm ex hoc potius in infidelitate magis confirmentur. Quod bene perspiciens Divus Augustinus lib. 5. de baptismo cap. 5. dicebat de Do-

natistis: *Si vellent hæretici correcto errore venire ad Ecclesiam, quia putarent se baptismum non habere, nisi in Catholica acciperent, nec sic eis deberemus ad iterationem baptismi consentire*. Sic nec quicquam ex Synodo detrahendum esset, & si pollicerentur hæretici se, eis detractis, ei subscripturos. Non enim ex hac constitutione meliores redditi sunt hæsitantes & Acephali viribus tunc aucti adversus Synodum, quæ ut errans emendanda fuerat. Sed & offensionem plurium incurrit, quibusdam improbantibus quod Theodoretum & Ibam post mortem anathematizasset: Aliis vero eum accusantibus quod cùm esset illiteratus, eruditas tamen sibi arrogaret de fide Catholica edere sanctiones, quas hæretici conscripsissent. Qua de re Facundus Episcopus Africanus lib. 12. pro defensione capitulorum in Zenonem quemdam B simulans se vibrare jacula, ipsum Justinianum impetit. Melius ergo est, aiebat, ut semet intra limitem suum contineat, quem cùm transgreditur perdere multos potest, lucrari neminem. Nam & suas habent officinas vel artifices, omniaque ex proposito doceri videmus. Nunquam enim de textrina personare incudes audivimus & ignem illic in fornacibus anhelare. Nunquam comperimus à sutore quæsitum quæ cujusque fabricæ proportio latitudinis conveniret & quanta utrisque conveniret altitudo: quoniam illa integrè scire possunt, quæ ab ipsis artis sunt præceptoribus institutæ scholæ. In contemptu sunt divinæ litteræ quæ nec suam scholam nec Magistros habeant, ut de quibus disputare peritissimè se credat qui nunquam didicit. Deinde cum palatii causæ transferantur ad Ecclesiam, quomodo C Ecclesiæ causam ad palatium transferebat? postremo nunquid jam domuerat vel pacaverat omnes infensas reipublicæ barbaras nationes? jam per universas Imperii sui provincias seditiones ac seditionum causas abstulerat? jam cunctis criminalium sive civilium causarum, qui illis conveniens, dederat finem? cùm ergo his non sufficeret, quibus nemo sufficere potest, quomodo si cogitaret tanta loci sui pericula & de omnibus se rationem crederet redditurum, etiam periculis se alienis emergeret? Sic ille Imperatorem arguit, qui cùm undique bella & seditiones ingruerent, ipse tamen totus esset intentus disputationibus divinæ scripturæ, qui nec prima elementa calleret, ut legere posset ejusmodi perplexas quæstiones, vel saltem leviter intelligere. Ad quod adulantium laudibus excitabatur, ut ibidem notat prædictus Facundus, cum inter Catholicos militans scriberet, jubente Vigilio Ca- D tholicæ sedis antistite, imprudentem Justiniani conatum sugillans, atque simul omnes principes illos arguens, qui immiscentes se fidei causæ tantùm sibi sumunt, ut non vereantur legem credendi præscribere Christianis. Ait Baronius ad annum Christi 546.

Justinianus culpatur à Facundo.

Restiterunt autem plures isti decreto tum in Oriente, tum in Occidente, cum per illud Synodum Chalcedonensem imperii magis oculati non obscurè viderent. Restitit autem maximè Vigilius Papa, qui tamen cum videret ex his difficultatibus totam Ecclesiam ac maximè Orientalem miserum in modum dilacerari, pluresque sese invicem tanquam hæreticos vitare, nec mutuò velle communicare, constitutionem edidit qua voluit ad compescendos tumultus, ut tam defensores E quam impugnatores capitulorum trium invicem communicarent interim, dum Synodus quinta universalis cogeretur ad definienda omnia super his mota dubia, Silentium super iis seu verbo seu scripto omnibus indicens ad illud usque tempus. Quod à multis in deteriorē partem acceptū est, quasi jam faveret tribus capitulis quæ antea damnaverat in se & absolutè spectata, ut damnanda erant ab omnibus, nec enim quisquam pugnare vellet pro dogmate Nesteriano qui non esset apertè hæreticus. Sed cum major esset difficultas, an tria illa capitula essent ex mente Concilii Chalcedonensis, scilicet, Theodori persona Mopsvestiensis cum scriptis suis, Theodoreti itidem scripta contra Cyril-

Interim Vigilii Papa.

A lum & Ibæ epistola ad Marim Persam, an inquam, ista omnia probanda essent ex mente prædicti Concilii & Orthodoxa habenda, ex vario intellectu quæstionis hujus dissidia innumera nata sunt. Aliud enim erat damnare ista capitula in se spectata quod cuique licitum erat, cùm nihil aliud esset quam damnare Theodorum cum scriptis suis, qui impœnitens obierat, scripta Theodoreti contra Cyrillum & Ibæ epistolam sæpius commemoratam, quod etiam factum est in hac Synodo quæ personam Theodoreti & Ibæ non damnavit sicut damnavit personam Theodori Mopsuestieosis, quod illi pœnitentes recepti fuissent & ita mortui, hic vero impœnitens in erroribus obiisset. Aliud verò damnare ea capitula tanquam Synodo Chalcedonensi consentanea essent, juxta intentum authoris B cujusdam libelli de his tribus capitulis qui totius dissenrionis causa extitit. In huc sensu damnabat ea Justinianus & notam inussit Concilio Chalcedonensi. Quæ præcipua causa fuit (licet & aliæ non defuerint) cur a multis reprobatum fuerit ejus edictum. Quod nihilominus tamen probavit tandē hæc quinta Synodus, exceptâ damnatione personæ Theodoreti & Ibæ qui pœnitentes fuerant, & præmisso examine de mente Synodi Chalcedonensis circa illorū scripta & circa Theodorū ejusque libros, à quibus probandis & recipiendis aliena fuisset, quæcunque illi imputarent Acephali. Sic res justo libramine temperans, ut nullatenus læderet Synodum Chalcedonensem, sed cautè suppleret quædam ab ipsa minus explicata.

Tria capitula vario sensu damnata & defensa.

Porro quia scriptores non satis evidenter statum istarum quæstioonum discernunt, obscuritas non modica C plurium mentibus innascitur, dum non satis apparet, quid sit damnare aut defendere tria capitula & quo sensu damnantur aut defendūtur. Quo fit ut multi in iis seipsos non capiāt, nec ab aliis capiantur. Notat quoque Baron ad annum 546. triplicem statum defensorum horum capitulorum, ac aliquando eos fuisse laudatos, cùm quem sequerentur haberent Vigilium Romanum Pontificem; interdum toleratos cum de hujusmodi controversia, quid sancta Synodus definiret expectaretur: reprobatos autem tunc penitus, cum probatâ quinta Synodo ab ea resilierunt, addens. Hæc est summa totius historiæ, imò Tragœdiæ, utpute per quam plurima damna Ecclesiæ Catholicæ noscantur illata, quæ tu ipse plorabis cum legeris.

Baronius.

Quid verò velit Baronius asserens Vigilium probasse D tria capitula non satis constat, dum illa damnasse invenio, deinde suspendisse sententiam quod prudentissimè egit Vigilius, ait Facundus Hermanensis Episcop. lib. 4. pro defensione capitulorum, cùm non de fide, sed de personis esset contentio, ut deferuesceret illius ardor, controversiæ decisionem ad Concilium universale differens, ut sicut tempore fœderis concessa sunt commercia, sic omnibus defensoribus & impugnatoribus capitulorum, usque ad decisionem Concilii concederetur communio. Idque egit non timore Imperatoris, sed amore pacis. Hæc autem capitula defendisse, aut probasse illa aliquando non invenio. Tantis ambagibus & spinetis implexa est hæc quæstio, ut in ea nonnunquam deflectere videantur viarum duces ac qui aliis prælucent. Nisi forsan aliquis dicat Vigilium tria capi- E tula defendisse, quod Justiniani edicto constitutum suum (quod vocant) opposuerit: at in eo non potest censeri defensor horum capitulorum, cùm tantùm defensionem in eis suscipiat personarum Theodori, Theodoreti & Ibæ, improbatis eorum scriptis, ne post mortem anathematisarentur; quia, inquit ibidem, grave est insultare defunctis, vel si laici fuerint, nedum illis qui in Episcopatu vitam deposuerunt. Et de eo qui in divino Judicio est constitutus, fas nobis non est aliud decernere, præter id in quo eum supremus dies invenit. At id non est defendere tria capitula in quibus etiam doctrina impia probabatur, quâ Nestorianismus vires sumebat. Quod hic majores ingerit difficultates, est obscuritas rei de qua præcisè movetur controver-

Vigilius Papa.

Alia quæstio de fide, alia de personis.

sia, molta enim hic sunt obscura: discernant ergo statum quæstionis & quousque se extendat damnatio aut defensio capitulorum, qui in his nolunt hallucinari.

Quod autem spectat ad alteram causam Synodum hanc congregandi, de erroribus Origenis. Cum acta Concilii de iis nihil habeant, ea supplebimus ex Nicepboto Callisto, quantum satis erit ad eorum notitiam, cum ea semper cautione, ut legem summæ non prætereamus, Fuerat autem Origenes etiam anathematizatus antea, etsi mortuus, per Theophilum Alexand. Patriarcham, ut nihil hic novi factitatum esse sciamus. Sed quia duo Monachi novæ Lauræ, id est, Monasterii S. Sabæ in Palæstinâ, collectos ex voluminibus Origenis errores per Orientem cum magno scandalo dispergebant (hi erant Nonnus & Leontius Bizantinus) opus fuit, ne malum serperet securim adhibere ad eos exscindendos. Quod factum est in præsenti Concilio. Cum illæ sententiæ Origenis Græcorum antiquorum fabulas & prodigiosas quasdam gentilium narrationes referrent, essentque pagana & fabulosa deliramenta, stulta denique dogmata & omnino peregrina ab Ecclesia: ut infra videbimus. Quamvis quo plus absurditatis in iis continetur, eo minus suspicioni locus sit, hæc à tanto viro promanasse, qui à pluribus Magister Ecclesiæ, oraculum salutare & divinæ etiam gratiæ miraculum habitus est, nisi placeat ipsi attribuere quod de quibusdam dictum est. *Angelicus juvenis senibus satanescit in annis.* Collectanea de ejus vita, rebus & sententiis à Genebrardo ejus operibus præfixa, cum ejusdem Epistola ad Carolum IX. Regem Galliæ lucem afferunt pluribus ea de re dubiis.

SUMMA QUINTÆ SYNODI Generalis Constantinopolitanæ secundæ acta circa tria capitula continens.

Collatio prima. Imperii Domini Justiniani perpetui Augusti anno XXVII. post Consulatum Basilii anno XII. die quarto nonas Maias Indict. I. considentibus in Secretario venerabilibus Episcopis hujus Regiæ civitatis Eutichio sanctissimo Patriarcha Regiæ Constantinopolis novæ Romæ. Apollinario sanctissimo Archiepiscopo Alexandrinæ Magnæ civitatis. Domino sanctissimo Patriarchæ Antiochenæ Theopolitanæ magnæ civitatis, Stephano religiosissimo Episcopo Raphiæ, &c. Diodorus Archidiaconus & primicerius Reverendissimorum Notariorum dixit: Theodorus vir spectabilis Silentiarius ante religiosissimum vestrum secretum est, missus à piissimo & Christianissimo Imperatore, & suggerimus, ad quod placuerit. Sanctissimus Archiepiscopus & Patriarcha dixit Eutychius: Ingrediatur: quo facto sanctissimus Archiepiscopus & Patriarcha Apollinarius dixit: Pro qua causâ vestra magnitudo ad nos venit? Theodorus vir spectabilis Silentiarius dixit: Piissimus & Christianissimus noster Dominus misit me ad vestram beatitudinem, dare vobis piissimam formam legendam ante sanctam vestram Synodum. Sanctissimus Archiepiscopus & Patriarcha Dominos dixit: Piissima forma, cujus mentionem fecit Theodorus magnificus, competenter suscepta recitetur, & cùm suscepisset Stephanus Diaconus & Notarius & instrumentarius, recitavit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Imperator Cæsar, Flavius Justinianus, Alamanicus, &c. beatissimis Episcopis & Patriarchis Eutychio Constantinopolitano, Apollinario Alexandrino, &c.

Semper studium fuit Orthodoxis & piis Imperatoribus Patribus nostris: pro tempore exortas hæreses per congregationem religiosissimorum Episcoporum amputare, &c. narrat quomodo hactenus Imperatores multa gesserint contra hæreticos usque ad Synodum Chalcedonensem, cui licet contradicentes expulerit ab Ecclesiis & Monasteriis. Nestoriani tamen propriam suam impietatem Ecclesiæ applicare volentes, eam introducere conati sunt per Theodorum Mapsuestenum, Theodoretum & Ibam, quædam eorum scripta quasi à Synodo Chalcedonensi suscepta essent, in quibus tamen Nestorii impietas docetur, divulgantes cum multorum sedoctione. Proinde mandat ut horum scripta examinentur & de eis feratur judicium, simul etiam an oporteat aliquem post mortem anathematizari. Monens Vigilium Papam sæpius tria impia hæc capitula anathematizavisse.

Lecta hac Epistola petiit Synodus ut quædam scripta legerentur seu ad Vigilium, seu à Vigilio scripta causam præsentem respicientia, quæ cum accepisset Stephanus notarius & instrumentarius recitavit.

Sanctissimo & Beatissimo Domino & Consacerdoti Vigilio, Eutychius.

Scientes quantorum bonorum causa est pax Dei, custodiens corda & sensus fidelium, & colligens eos, ut unum idemque sapiant in recta fidei confessione, & ad perficienda divina mandata, & propitium Deum faciens in his quæ recta sunt concordantibus: ideo festinantes unitatem conservare, ad Apostolicam sedem vestræ beatitudinis manifestum facimus, quòd nos semper & servavimus fidem ab initio traditam à magno Deo & Salvatore nostro Jesu Christo, sanctis Apostolis, & ab illis in omni mundo prædicatam, & a Sanctis Patribus explanatam, & maximè ab his qui in sanctis quatuor Synodis congregati sunt, quos per omnia & in omnibus amplectimur & suscipimus, idest, trecentos decem & octo sanctos Patres qui Nicææ congregati sunt, & sanctum Symbolum sive mathema fidei exposuerunt, & Arianam impietatem anathematizaverunt, & eos qui similia eis sapuerunt & sapiunt. Suscipimus autem & centum quinquaginta sanctos Patres Constantinopoli congregatos, qui idem sanctum mathema exposuerunt, & de Deitate sancti Spiritus dilucidaverunt, & hæresim Macedonianam, sanctum Spiritum impugnantem, & impium Apollinarium condemnaverunt, cum his qui similia illis sapuerunt vel sapiunt. Suscipimus autem & sanctos ducentos Patres in Ephesina prima Synodo congragatos, qui per omnia secuti sunt idem sanctum Symbolum sive mathema, & condemnaverunt Nestorium impium, & impia ejus dogmata, & eos qui similia ei aliquando vel sapuerunt vel sapiunt. Adhuc autem & suscipimus sexcentos triginta sanctos Patres Chalcedone congregatos, qui etiam ipsi per omnia consecuti sunt prædictis tribus Synodis, & secuti sunt prædictum Symbolum sive mathema a trecentis decem & octo sanctis Patribus explanatum, & a centum quinquaginta sanctis Patribus expositum, & anathematizaverunt eos, qui aliud præter prædictum Symbolum præsumunt docere, aut exponere, aut tradere sanctis Ecclesiis Dei. Condemnaverunt autem & anathematizaverunt Eutychem & Nestorium & impia eorum dogmata, & eos qui similia eis sapuerunt vel sapiunt. His ita se habentibus certum facimus, quòd omnia quæ à prædictis quatuor sanctis Synodis judicata & definita sunt, & servavimus & servamus, quia etsi per diversa tempora prædictæ sanctæ quatuor Synodi factæ sunt, tamen unam eandemque fidei confessionem servaverunt & prædicaverunt. Suscipimus autem & amplectimur & Epistolas Præsulum Romanæ sedis Apostolicæ, tam aliorum, quàm Leonis sanctæ memoriæ de recta fide scriptas, & de quatuor sanctis Conciliis, vel uno eorum. Cum igitur prædicta omnia & servavimus & servamus, & in his nobis ipsis invicem consentimus necessarium, est conferri de tribus Capitulis, unde quibusdam quæstio nata est. Et ideo petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, sub tranquillitate & Sacerdotali mansuetudine propo-

Epistola Pontific.

fitis sanctis Evangeliis, communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda, quæri & conferri, & finem quæstioni imponi Deo placitum, & convenientem his quæ à sanctis quatuor Conciliis definita sunt: quoniam ad augmentum pacis & concordiam Ecclesiarum pertinet, ut omni de medio dissensione sublata, quæ à prædictis quatuor sanctis Synodis definita sunt, inconcussa serventur, sanctarum Synodorum reverentia in omnibus custodita. His autem & subscripsi incolumis in Domino. Ora pro nobis sanctissime & beatissime frater.

Ego Eutychius, misericordia Dei Episcopus Constantinopolis novæ Romæ, omnibus supra scriptis subscripsi.

Item Reverendissimus Stephanus recitavit.

Dilectissimo Fratri Eutychio, & Episcopis sub te constitutis, Vigilius.

Psal. 125. R*Epletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione*, quod discordiæ confusione submota, pacem suæ Deus reformavit Ecclesiæ, ut impleretur quod dictum est: *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum.* (*Psal. 132.*) Valdè enim nos in Domino exultare convenit, quod charitatis vestræ scripto nobis est oblata professio, cujus tenor ita sese habet: Dicentes quantorum bonorum causa est pax Dei, custodiens corda & sensus fidelium, & colligens eos ut unum idemque sapiant in recta fidei confessione, &c. His autem & subscripsimus, hujus professionis orthodoxæ claritatem libenter amplexi, eadem nos per omnia & in omnibus approbantes, custodituros atque inviolabiliter servaturos Deo nostro profitemur Authore. Omnibus igitur, quæ professio vestra continet, in sua perenniter firmitate durantibus, poposcit vestra fraternitas, ut nobis præsentibus de tribus Capitulis, ex quibus quæstio nata est, sub tranquillitate & Sacerdotali mansuetudine sanctis propositis Evangeliis conferatur, & finis quæstionis ipsi Deo placitus, & conveniens iis quæ à memoratis sanctis quatuor Conciliis definita sunt, imponatur: ut omni de medio dissensione sublata, quæ ab eisdem quatuor sanctis Synodis definita sunt, inconcussa serventur, earumdem Synodorum reverentia in omnibus custodita. Quam professionem paternarum traditionum memorem & sequacem, tam in fraternitate vestra, quàm in omnibus similia confessis atque confitentibus, omni laude plenissimam judicavimus, & nostros ex ea re verè fratres agnoscimus. Unde divinæ Clementiæ supplicamus, ut omnes nos in hac confessione & paternis traditionibus permanentes, nostro digni reperiamur officio, & in die divini judicii nulli prævaricationi paternarum traditionum inveniamur obnoxii. Quibus ita prædictis postulationibus vestrum desiderium cognoscentes annuimus, ut de tribus Capitulis, ex quibus quæstio nata est, facto regulari Conventu, servata æquitate, mediis sacro-sanctis Evangeliis collationem cum unitis fratribus * habeamus, & finis detur placitus Deo, & conveniens his quæ à sanctis quatuor sunt definita Conciliis; scientes utique, sicut & communis professionis testimonio declaratur, memoratarum Synodorum in omnibus reverentiam custodiri. Deus te incolumem custodiat, Frater charissime. Datum 8. Idus Januarias, Imperii Domini Justiniani perpetui Augusti anno 27. post Consulatum Basilii viri clarissimi anno 12.

** habeatis.*

His lectis sancta Synodus dixit percuplens adesse Vigilium Papam Romanum in urbe tunc degentem, & de iisdem tribus capitulis disceptare & formam rectæ fidei secum imponere, deputantur Patriarchæ Eutychius, Apollinarius, Domninas & præcipui Episcopi qui illum invitarent, qui retulerunt eum propter corporis infirmitatem dixisse, se non posse ad hanc petitionem respondere: in postero autem die pollicitum se manifestare quod de tali conventu ei placuerit.

Expetitur Rom. Pontifex præs. Synodi.

Collatio II. Imperii Domini Justiniani, &c. ut supra. Refertur missio deputatorum ex parte Imperatoris, & ex parte Synodi ad Vigilium, qui venire renuit dicens quod paucos haberet secum Episcopos Occidentales, se autem suam sententiam in scriptis oblaturum Imperatori circa tria capitula. Similiter & alii quidam Episcopi excusarunt se ne in Synodum venirent. In hac autem sessione laudatur Justinianus, quod quatuor primas Synodos sacris Ecclesiæ dypticis inseri & prædicari fecerit.

Synodus conclusit. Cum nos per omnia quod decet & servavimus & servamus, & sæpius petivimus sanctissimum Papam Vigilium una nobiscum convenire, &c. Incongruum autem Sacerdotibus esse putantes protrahere dandum à nobis responsum Christianiss. Imperatori, Apostolo maximè Petro dicente: Oportet nos paratos esse ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de nostra saluta. Deo juvante futuro die convenientes, quæ oportet, agemus. *1. Petr. 3.*

Collatio III. Imperii Domini Justiniani, &c. ut supra. Recitatis omnibus quæ gesta erant in præcedentibus sessionibus ordinis gratia. Patres Synodi profitentur se recipere. Confitemur fidem tenere & prædicare ab initio donatam, à magno Deo & Salvatore nostro Jesu Christo sanctis Apostolis & ab illis in universo mundo prædicatam, quam & sancti Patres confessi sunt & explanaverunt & sanctis Ecclesiis tradiderunt, & maxime qui in quatuor Synodis convenerunt: quos per omnia & in omnibus sequimur & suscipimus cum aliis sanctis Patribus, &c. super hoc sequimur per omnia & sanctos Patres Doctores Ecclesiæ Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonam & Proculum; suscipimus omnia quæ de recta fide & condemnatione hæreticorum exposuerunt; suscipimus autem & alios sanctos & Orthodoxos Patres, qui in sancta Dei Ecclesia rectam fidem irreprehensibiliter usquè ad finem vitæ suæ prædicaverunt, &c. de disceptatione autem trium capitulorum, hoc est, de Theodoro Mopsuesteno, & de scriptis ejus, & de Epistolâ quæ dicitur Ibæ ad Marim Persam scripta, & de conscriptis Theodoreti, quæ contra rectam fidem & sanctæ memoriæ Cyrillum & contra duodecim ejus capitula conscripta sunt, pro quibus & interrogavit nos piissimus & tranquillissimus Imperator, quoniam speciali indigent conventu, alio die, Deo adjuvante, conveniamus.

Patres antiqui Ecclesia recepti.

Collatio IV. Imperii Domini Justiniani, &c. ut supra. Diodorus Archidiaconus & Primicerius reverendissimorum notariorum dixit: neminem quidem omnium latuit, quæ ipse Theodorus in diversis codicibus exposuit, & quæ ad aliorum duorum capitulorum examinationem pertinent, necessario autem constituto quæstionem de his communiter procedere, notarii nostri prima vice scripta ex Theodori codicibus in medio proferant, quorum gratia & à sanctis Patribus scimus eum accusatum esse.

Theodori Mopsuesteni ex tertio libro contra impium Apollinarium.

QUomodo igitur tui cui super omnes maximè decet mentium regimen, illum qui ex Virgine natus est, Deum esse, & ex Deo consubstantialem Patri existimari dicis, nisi forte sancto Spiritui imputare illius creationem nos jubes? sed quis est Deus ex Deo, & consubstantialis Patri? is idem qui ex Virgine natus erat, ô mirandum, & qui per Spiritum Sanctum secundum divinas scripturas plasmatus est, & confictionem in muliebri accepit ventre. Inerat forsitan, quia mox quàm plasmatus est, & ut templum Dei esset; accepit: non tamen existimandum nobis est, Deum de Virgine natum esse, nisi forte idem existimandum nobis est, & quod natū est, & quod est in templo nato;

& qui in templo est Deus Verbum: non tamen nec secundum tuam vocem pronunciandum est, omnino ex Virgine Deum natum esse, & ex Deo consubstantialem Patri. Nam si non homo est, sicut dicis, assumptus, qui natus est ex Virgine, Deus verò incarnatus, quomodo qui natus est Deus ex Deo, & consubstantialis dicetur Patri, carne non petente hanc vocem suscipere? Nam est quidem dementia, Deum ex Virgine natum esse dicere. Hoc enim nihil aliud est, quàm ex semine eum dicere David de substantia Virginis genitum, & ex in ipsa plasmatum: quia quod de semine David & de substantia Virginis est, in materno ventre constitit, & sancti Spiritus plasmatum virtute, natum fuisse discimus de Virgine. Ut autem aliquis ex hoc concedat dicere ipsis, quòd Deus ex Deo, & consubstantialis Patri natus est ex Virgine, eo quòd est in templo nato, sed non per se natus est Deus Verbum, Incarnatus verò, sicut dicit ipse sapiens. Si igitur cum carne eum natum esse dicunt, quod autem natum est, Deus ex Deo, & consubstantialis Patri est, necesse est hoc & carnem dicere. Quod non idcirco caro est, quoniam nec Deus ex Deo, nec consubstantialis ei, cujus semen est, & non id quod natum est ex Virgine, Deus est ex Deo, & consubstantialis Patri: nisi fortè pars nati, prout ipse in inferioribus partem Christi nominat Deitatem: sed non divina natura ex Virgine nata est. Natus autem est ex Virgine, qui ex substantia Virginis constat, non Deus Verbum ex Maria natus est. Natus autem est ex Maria qui ex semine est David: Non Deus Verbum ex muliere natus est, sed natus ex muliere, qui virtute sancti Spiritus plasmatus est in ea. Non ex matre natus, est consubstantialis Patri: sicut matre enim est, secundum Beati Pauli vocem, sed qui in posterioribus temporibus in materno ventre sancti Spiritus virtute plasmatus est, utpote sine Patre propterea dictus.

Et post alia.

2. Mox autem in ipso psalmate Deus Verbum factus est: non enim in cœlum ascendenti solùm inerat, sed etiam ex mortuis resurgenti, ut postea resuscitans eum secundum suam promissionem. Non resurgenti ex mortuis solùm inerat, sed etiam crucifixo, & Baptizato, & Evangelicam post baptisma conversationem peragenti, nec-non etiam ante Baptisma legalem adimplenti constitutionem, & præsentato secundum legem, & circumciso & partus pannis obvoluto. Erat autem forte in ipso & nascente, & cùm in materno utero esset à prima statim plasmatione: dispensationi enim quæ circa eum erat, ordinem imponebat, ut pote & particulatim ipsum ad perfectionem perducens.

Et post alia.

3. Et per tempus quidem ad Baptisma ducens, post illud autem ad mortem, deinde secundum suam pronunciationem resuscitans, ducens in cœlum, collocans eum ad dexteram Dei per suam conjunctionem, ex qua sedet & adoratur ab omnibus, & omnes judicabit: omnium autem istorum finem apud se habebat Deus Verbum, cùm in ipso erat: & omnia per ordinem complebat, quem ordinem ipse exhibit tabatur bene habere præfinitione quidem & voluntate, quam antea statim pro his quæ eventura erant, & bona voluntate quam circa eum habebat, ab initio similiter inerat ei: per ordinem autem sibi placitum ad perfectionem ducebat ipsum.

Et post alia.

4. Suam autem cooperationem ad proposita opera præstabat ei, qui assumptus est: ubi hoc facit in loco sensus fuisse Deitatem illi qui assumptus est. Nec enim eis, quibuscumque suam donavit cooperationem, sensus locum ejus obtinebat. Si autem & modo præcipuam quamdam cooperationem donavit illi qui assumptus est, non hoc faciebat locum sensus Deitatem *Matth. 26.* obtinere. Sed Deitas pro sensu fiebat illi qui assump- *Matth. 27.* tus est, secundum vestra verba: quomodo timorem in passione suscipiebat? quid vehementioribus orationibus ad imminentem necessitatem indigebat, quas cum magna quidem & clamosa voce, cum plurimis autem lachrymis (secundum Beatum Paulum) referebat *Hebr. 5.* Deo? quomodo timore tanto detinebatur, ut ex immensa trepidatione fontes sudoris dimitteret, Evangelista apertè dicente, quod globis sanguinis similis sudor descendebat? Quid autem & Angeli adventu & *Luc. 22. Ibid.* visitatione egebat, animam reficientis in experimento malorum, confortantis ejus alacritatem, excitantis eum ad imminentem passionis necessitatem, tolerare fortiter mala suadentis, urgentis ad patientiam & tolerantiam malorum, ostendentis præsentium malorum fructum ex passione, mutationem in gloriam bonam circa eum post passionem futuram? Quid enim *Luc. 22.* (secundum Evangelistæ vocem) confortabat eum, Angelus scilicet, verbis istis fortem eum faciebat, & infirmitati naturâ superiorem fieri cohortabatur, & corroborando cogitationes ejus, fortem eum faciebat?

Plura alia loca adducuntur ex variis ejus tractatibus, & quod librum Cantici Canticorum despiceret, ut *Canticum canticorum.* quod ad amatam hoc scripserit Salomon, & quod nullam haberet propheticam dictationem bonorum Ecclesiæ, nec ullam mentionem Dei faciat. Recitatur etiam impium ejus Symbolum: & postquam blasphemiæ Theodoti Mopsuesteni lectæ sunt & impium ejus Symbolum, sancta Synodus exclamavit. Hoc Symbolum sathanas composuit, anathema ei qui hoc Symbolum composuit, hoc Symbolum Ephesina prima Synodus una cum authore ejus anathematizavit. Unum tantummodo fidei Symbolum scimus quod Nicæni sancti Patres exposuerunt & tradiderunt. In hoc omnes baptizati sumus. Anathema Theodoro Mopsuesteno, iste Evangelia reprobavit, iste dispensationem injuriavit. Anathema illis qui non anathematizant illum. Defensores ejus Judæi sunt: sequaces ejus pagani sunt. Multis annis Imperatorem: Orto- *Exclamationes contra Theodorum.* doxum Imperatorem multis annis: & hoc bonum tibi servabatur, zizania tu ejecisti, Ecclesias tu emondasti. Theodorum Mopsuestenum omnes anathematizamus, Theodorum & conscripta ejus omnes anathematizamus.

Collatio V. Ut suprà: sancta Synodus dixit: sicut & antea interlocuti sumus recitentur ea quæ contra Theodorum Mopsuestnum & ejus blasphemias sancti Patres scripserunt, & quæ imperialibus legibus & historicis conscriptis continentur: & cum suscepisset Theodorus reverendissimus Diaconus & notarius recitavit ex Cyrillo, Proclo, & Synodo etiam Mopsuestena ex cujus actis constat nomen ejus post mortem ex sacris dypticis ejectum fuisse. Synodus illa *Synodus Mopsuestena.* Mopsuestena, Justiniano mandante, celebrata est Mopsuestiæ ann. 550. à Joanne Metropolita secundæ Ciliciæ Stuazarbi Episcopo cum aliis octo Episcopis. Prolata sunt Evangelia, lectæ divales Justiniani, & Civitatis seniores Clerici ac nobiles Laici vocati ad Synodum compulsi sunt ad solemne juramentum de dicenda veritate. Allata dipthyca, id est tabulæ duplicatæ, in quarum una mortuorum fidelium nomina in altera viventium continebantur, ex quavis materia confectæ erant ut advertit Angelus Rocca scholiis in l. Sacramentorum D. Gregorii. Unde hic allati sunt etiam duo quaterniones membranacei, qui in usu erant in Ecclesia Mopsuestena ac cum dipthyca *Diphtyca quid?* mortuorum ita haberent. *Pro requiescentibus Episcopis Protogene, Zozimo, Olympio, Cyrillo, Thoma, Bassiano, Auxentio, Palatino, Iacobo, Zozimo, Theodoro, Symeone.* Quæstio fuit quisnam ille Cyrillus & Theodorus: respondit Marcyrius Ecclesiæ Mopsuestenæ Presbyter ætatis an. 80. in civitatis clero sexaginta habens, se audivisse quod Cyrillus Alexandr. pro Theodoro repositus fuisset, Theodorum autem illum ante Symeonem inscriptum ante tres annos obiisse. Unde innotuit quintæ Synodo, alus idem attestanti-

bus cum sene illo Martyrio, Theodorum, de quo erat dubitatio post mortem erasum fuisse de diphtycis, ac substitutum magnum illum Nestorii domitorem Cyrillum. Deinde voluit Synodus scripta Theodoriti contra 12. capitula D. Cyrilli nec non quæ pro Theodoro scripserat in variis tractatibus legi.

Ex his quæ à Theodorito scripta sunt adversus duodecim Capitula sancti Cyrilli.

Ex his quæ ad primum Anathematismum scripsit.

Certum igitur est ex prædictis, quòd Dei forma non immutata in servi formam, sed manens quod erat; sumpsit servi formam. Si igitur non factus est caro Deus Verbum, sed carnem vivam & rationabilem recepit, non ipse ex natura Virgine natus est, complasmatus & formatus, & initium inde ut esset accipiens, qui ante secula est, & Deus est, & * ad Deum est, cum Patre est, & cum Patre cognoscitur & adoratur; sed cùm sibi templum in utero virginali complasmavit, cum illo erat qui complasmatus, & conceptus, & formatus, & natus est. Quapropter & sanctam illam Virginem Dei genitricem appellamus, non quod Deum natura genuit, sed quod hominem Deo unitum, qui eum complasmavit.

* apud.

Ejusdem Theodoriti ex his quæ sunt adversus Anathematismum secundum. Unum quidem Christum confitemur, divinis doctrinis Apostolorum obedientes, & eumdem pro unitate Deum & hominem nominamus: unitatem verò quæ est secundum subsistentiam, omnino ignoramus tanquam novam & alienigenam divinarum scripturarum, & Patrum qui eas interpretati sunt.

Ejusdem ex his qui sunt contra quartum Anathematismum.

Cui igitur adscribamus hoc quod est, *Deus meus, Deus meus; quare me dereliquisti?* & hoc quod est: *Pater, si potest fieri transeat à me calix iste*, & hoc quod est: *Pater salvum me fac ab ista hora*, & hoc quod est: *Horam illam nemo cognovit, neque filius hominis:* & alia quæ humiliter ab ipso & à sacris Apostolis de ipso dicta & scripta sunt: cui esuritionem & sitim applicemus? cui laborem & somnum? cui ignorantiam & formidinem? Quis est qui Angelico indiguit auxilio? si Dei Verbi hæc sunt, quomodo ignoravit sapientia?

Matth. 27. Matth. 26. Joan. 12. Marc. 13. Math. 4. Joan. 4. Luc. 22.

Et post alia.

Non erat Dei Verbi ignorantia, sed servi formæ, quæ tanta in illo tempore cognoscebat, quanta inhabitans Deitas revelavit.

Ejusdem ex iis quæ sunt adversus decimum Anathematismum.

Quis est, qui laboribus virtutis perfectus est, & non natura perfectus existens? Quis est qui *experimento cognovit obedientiam*, & istam ignorans ante experimentum? quis est qui cum timore vivit, *cum clamore forti & lachrymis supplicationes obtulit*, salvum se facere non potens, sed obsecrans illum qui poterat salvum facere, & mortis liberationem postulans? Non Deus Verbum, qui immortalis est, qui impassibilis, qui incorporalis.

Hebr. 5.

Et post alia.

Sed id quod ex semine David sumptum ab ipso est, quod est mortale, quod est passibile, quod rimet mortem; licet postea destruxerit mortis potentiam propter unitatem Dei qui hoc recipit, quod per omnem ambulavit justitiam, & ad Joannem dixit: *Sine modo, Sic enim decet nos omnem implere justitiam:* Hoc summi Sacerdotii appellationem accepit secundum ordinem Melchisedech: illud enim habebat naturæ infirmitatem, &c.

Math. 3.

Sancta Synodus dixit: & ex his quæ Theodoritus impie conscripsit, miranda est subtilitas sancti Chalcedonensis Concilii. Sciens enim ejus blasphemias, prius quidem multis sæpius usa est contra eum exclamationibus: postea vero non aliter eum suscepisset, nisi prius anathematizasset Nestorium & ejus blasphemias, pro quibus antea scripsit, defendens eas. Cum itaque & quæ de his proposita sunt finem acceperunt, alio die de reliquo capitulo nobis quæstio proponetur.

Collatio VI. Imperii Domini Justiniani, ut supra. Relectis quæ in sessione antecedenti gesta erant sancta Synodus dixit. Quoniam piissimus Imperator his quæ ad nos scripsit, & hoc adjecit quod vindicare quidam conantes Epistolam quam Ibas scripsisse dicitur, præsumunt dicere susceptam eum esse a sancto Chalcedonensi Concilio, verbis usi unius vel duorum religiosissimorum Episcoporum, qui in eodem sancto Concilio convenerunt, quasi pro eadem Epistola dictis, cum alii omnes non ejusdem facti sint voluntatis: necessarium esse putamus proposità quæstione, recitationem ad Marim scriptæ Epistolæ fieri & cum suscepisset Theodorus reverendissimus Diaconus & Notarius recitavit.

Interpretatio Epistolæ quæ dicitur ab Iba Episcopo scripta ad Marim Persam.

Compendiosè verò sapientiæ tuæ lucidæ, quæ per pauca multa cognoscit, qualia ante hoc & nunc facta sunt, manifestare festinavimus: scientes quòd hæc tuæ reverentiæ scribentes, omnibus per tuum studium qui ibi sunt, fuerint manifesta quæ à nobis scribuntur, qui nullam immutationem à Deo datæ scripturæ acceperunt. Facio verò initium causæ ex verbis quæ & ipse cognoscis. Factum est certamen ex quo tua reverentia hic fuit, duobus hominibus istis, Nestorio & Cyrillo, & conscripserunt contra se verba nocibilia, quæ scandala erant audientibus. Nestorius enim dixit in libris suis, sicut & tua reverentia cognoscit, quòd Beata Maria Dei genitrix non est, ut putaretur pluribus de secta Pauli Samozateni esse, dicentis hominem esse purum Christum. Cyrillus verò volens verba Nestorii refutare, lubricavit, & inventus est cecidisse in dogma Apollinarii. Conscripsit enim & iste, similiter illi; quòd ipse Deus Verbum factus est homo, ut non sit differentia inter templum & inhabitantem in eo. Conscripsit enim duodecim Capitula, quæ puto & tuam reverentiam cognovisse, quòd una natura est Deitatis & humanitatis Domini nostri Jesu Christi, & quòd non oportet, inquit, dividere voces dictas, quas aut ipse Dominus pro se dixit, aut Evangelistæ de ipso. Omni verò impietate ea plena sunt, & antequam dicamus sicut & tua sanctitas cognoscit. Quomodo enim possibile est accipi Verbum, quod ab initio est, pro templo quod ex Maria natum est? aut illud; *Minorasti eum paulominus ab Angelis*, de Deitate Unigeniti dictum fuisse? Ecclesia enim sic dicit, sicut & tua reverentia cognoscit, ab initio edocta est, & firmata divina doctrina ex verbis beatissimorum Patrum: Duæ naturæ, una virtus, una persona, quod est unus Filius Dominus Jesus Christus. Propter hoc certamen victores & pii Imperatores jusserunt primates Episcoporum in Ephesinam civitatem congregari, & sub omnibus libros Nestorii & Cyrilli judicari. Antequam verò omnes Episcopi, & qui jussi sunt congregari, in Ephesum pervenirent, antecedens idem Cyrillus omnium aures veneno obcæcanti oculos sapientium obtinuit: invenit vero * clausas ex odio contra Nestorium. Et antequam in Synodum perveniret vir sanctissimus & reverendissimus Archiepiscopus Joannes, de Episcopatu Nestorium dejecerunt, judicio & quæstione non facta. Post duos

Epistola Ibæ. Psal. 8. * causam

verò dies dejectionis ejus venimus in Ephesum, & cùm didicissemus quod in dejectione Nestorii, quæ ab his facta est, duodecim Capitula conscripta à Cyrillo contra constituta fidei veræ proposuerunt, & confirmaverunt, & eis consenserunt ut veræ fidei consonantibus, omnes Orientis Episcopi ipsum Cyrillum dejecerunt, & contra alios Episcopos qui consenserunt Capitulis, excommunicationem statuerunt. Et post hanc confusionem unusquisque in suam civitatem reversus est, Nestorius verò, quoniã odio habebatur suæ civitati, & majoribus in ea constitutis, illuc reverti non potuit, & mansit Synodus Orientalis non communicans Episcopis communicantibus Cyrillo. Et propter hæc tribulatio multa inter eos facta est, & in certamine Episcopi ad Episcopos facti sunt, & populi ad populos, & quæ scripta sunt, opere impleta sunt, *Quòd erunt inimici hominis domestici ejus.* Ex hoc maleloquia multa contra nos facta sunt, tam paganorum, quàm hæreticorum: nec enim audebat aliquis de civitate in civitatem, & à provincia in provinciam ire: sed unusquisque proximum ut inimicum persequebatur. Multi verò non habentes timorem Dei ante oculos occasione zeli pro Ecclesiis, quam habebant inimicitiam occultam in corde suo, ad effectum perducere festinaverunt. Quorum unus ex ipsis est nostræ civitatis tyrannus, quem & ipse non ignoras, qui occasione fidei non solùm cum eo viventes persequitur, sed etiam eos qui dudum ad Dominum abierunt. Qui unus ex ipsis est Beatus Theodorus prædicator veritatis & Doctor Ecclesiæ, non solùm in vita sua hæreticos percussit in veram suam fidem, sed etiam post mortem arma spiritualia in suis libris filiis Ecclesiæ dereliquit, sicut & tua reverentia cum eo collocuta cognovit, & ex his quæ ab eo conscripta sunt, credidit. Istum ausus est, qui omnia audet, in Ecclesia manifestè anathematizare, qui propter zelum Dei non solùm suam civitatem ab errore in veritatem convertit, sed etiam longè ægrotantes Ecclesias erudivit sua doctrina. Et de codicibus autem ejus multa ubique investigatio facta est, non quòd fidei veræ alieni fuerant (vidi enim quod illum viventem frequenter laudabat, & in codicibus ejus legebat) sed propter inimicitiam occultam, quam habebat ad eum, quoniam convicit eum manifestè in Synodo. Istis verò malis inter eos tenentibus, & unoquoque ut volebat, sicut scriptum est, *eunte*, Deus noster adorandus qui semper sua clementia curat Ecclesiam, excitavit fidelissimi & Victoris Imperatoris cor, mittere virum magnum, & cognitum de suo palatio, qui compelleret virum religiosissimum & sanctissimum Archiepiscopum Orientis domnum Joannem conciliari Cyrillo: ab ipso enim Episcopatu dejectus erat. Et postquam suscepit litteras Imperatoris, direxit sanctissimum & reverendissimum Paulum Episcopum Emesæ, scribens per eum veram fidem, & mandans ei, quòd si isti fidei consenserit Cyrillus, & anathematizaverit dicentes, quod Deitas passa est, & dicentes quod una natura est divinitatis & humanitatis, ut & communicet. Voluit autem Dominus semper pro sua Ecclesia sanguine suo redempta, & cor Ægypti mollire, ut sine vexatione fidei consentiret, ut eam susciperet, & omnes extra eam credentes anathematizaret. Et cum communicassent invicem, certamen de medio ablatum est, & pax in Ecclesia facta est, & non jam de cætero in ea dissidium, sed pax, sicut priùs est. Quæ verò sunt verba à viro sanctissimo & reverendissimo Archiepiscopo Joanne scripta, & quæ rescripta suscepit à Cyrillo, ipsas Epistolas huic quæ ad tuam reverentiam scripta est, conjungens, direxi tuæ reverentiæ, ut legens cognoscas, & omnibus Patribus nostris pacem amantibus annunties, quod certamen jam cessavit, & medius paries ablatus est inimicitiæ, & qui inordinatè contra viventes & mortuos irruerunt, in confusione sunt, satisfacientes pro culpis suis, & contraria priori suæ doctrinæ docentes. Non enim præsumit aliquis dicere, quod una est natura divinitatis & humanitatis; sed confitentur in templum & inhabitantem in eo, qui est unus Filius Jesus Christus. Hæc vero scripsi tuæ reverentiæ multo affectu, quem habeo ad te, confidens quòd tua sanctitas noctu dieque in doctrina Dei teipsum exerces, ut & multis prodesse possis.

Matth. 10.

Judic. 17.

Reconciliatio inter Joannem Antiochenum & Cyrillum Alexandrinum.

A B C D E

Sancta Synodus dixit; Scimus Proclum religiosæ memoriæ literis usum esse ad Joannem reverendissimæ memoriæ Antiochenum Episcopum, in quibus scripsit apud se accusatum esse Ibam, eò quòd Nestorii dogmata diligit, & quædam ex impiis Theodori capitulis in Syrorum transtulit linguam, & hæc scripsit, & ubique transmisit. Relegatur igitur prædicta Epistola ad præsentem quæstionem respiciens. Et cùm suscepisset Calonymus reverendissimus Diaconus & Notarius, recitavit.

Legitur Epistola Procli Episcopi Constantinopolitani ad Joannem Episcopum Antiochiæ. *Arbitror te cognoscere, &c.* quâ lectâ Synodus dixit, Omnibus manifestum esse putamus ex Epistolâ à Proclo religiosæ memoriæ scripta, quod non libera est ab accusatione apud eum propositâ ad Marim Persam Epistola. Nam Nestorium vindicat & impii Theodori conscripta per omnia comprobat, quæ sanctæ memoriæ Proclus præcepit eum Anathematizare, utpote duo per hæc colentem. Consequens vero & cæterorum examinationem procedere quæ ad præsens capitulum pertinent.

Theodorus Episcopus Cæsareæ Cappadociæ cum aliis Episcopis surgens commonuit sanctam Synodum, quod antequam Synodus Chalcedonsis congregaretur multis vicibus accusatus fuisset Ibas propter impia capitula inserta Epistolæ ad Marim Persam ab ipso scriptæ, & quod impia capitula Theodori lingua Syrorum transtulisset & ubique transmisisset. Quapropter scripsit Proclus ad Joannem Antiochenum ut illum compelleret ab impietate Nestorii recedere: fuerat quoque delatus post mortem Procli ad Theodosium Imperatorem & ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanæ urbis qui delegaverunt examinationem de quibus Ibas accusabatur Photio Episcopo Tyri & Eustachio Episcopo Berytorum. Sententia autem dicta est Tyri ab his Episcopis, ut Ibas in Edesena civitate, manifestè Nestorium anathematizaret & impia ejus dogmata quæ in Epistola sua vindicabat, & Ephesinam primam Synodum ab eadem impia Epistola reprobatam susciperet tanquam à Spiritu sancto congregatam. Quæ cum judicata executioni non demandarentur, privatus est Ibas Episcopatu, & Nonnus ei suffectus, qui ad Synodum Chalcedonensem vocatus est, non ipse Ibas. Cum autem in Chalcedonensi causa de Iba moveretur, satis manifestum est Concilium reprobasse hanc Epistolam, cum suscepit judicium Photii & Eustatii quo Ibam accusatum, cum abnegasset prius suam Epistolam, receperunt, quod misericordia Christo semper magis placeret. Juvenalis vero Hierosolymitanæ civitatis Episcopus, ut de hæresi pœnitentiam agentem Ibam, veniam & clementiam maximè propter senectutem meruisse interlocutus est, secundum Ecclesiæ traditionem. Similiter & plures alii Episcopi ea ratione eum susceperunt, eo quod abnegaret ea quæ ipsi ab accusatoribus objiciebantur, inter quæ erat hæc Epistola. Sic & plures alii similiter locuti sunt. In conciliis autem non unius aut secundi interlocutionem attendere oportet, sed hæc quæ communiter ab omnibus vel amplioribus definiuntur. Sed & Ibas eam abnegavit dicens, post reconciliationem Cyrilli cum Joanne Antiocheno nihil contra Cyrillum se dixisse. Si vero aliquis concedat prout illi dicunt, priora quidem Epistolæ impia esse, ultima vero recta esse, nec sic Epistola effugiet sibi debitam condemnationem: in omnibus enim hæresibus, licet contigerit hæreticos quædam recta dicere, non ideo impia condemnatione liberantur.

Ibas Nestorio addictus.

Sed

Epistola Ibæ.

A Sed ad majus examen visum est Synodo recitari Epistolas plures in Synodo Ephesina lectas tum D. Leonis ad Flavianum, tum etiam definitionem Chalcedonensis Concilii. Ex quibus cum constaret Epistolam Ibæ omninò contrariam esse Concilio Chalcedonensi, ut sine manifestâ contradictiona eam probare non potuerit, omnes Episcopi exclamaverunt: Hæc omnes diximus Epistola hæretica est. Epistolam quæ dicitur Ibæ omnes condemnamos. Epistola aliena Synodo est, Epistola contraria definitioni est: tota Epistola hæretica est, tota Epistola blasphema est, qui hanc non anathematizat hæreticus est. Epistolam definitio sancti Concilii Chalcedonensis condemnavit, &c.

Collatio VII. Imperii Domini Justiniani, &c.

Quæstor sacri Palatii missus ab Imperatore refert ad Synodum Vigilium Papam sæpius in scripturis condemnasse tria illa capitula, ac defensores Theodori, B Epistolam Ibæ nec-non scripta Theodoreti adversus 12. capitula D. Cyrilli, seque scripta hæc Vigilii afferre ad Synodum ot cum ejus assensu sine cunctatione formam condemnationis trium capitulorum proferrent, ne per longiorem dilationem majus scandalum simplicibus efficiatur & permaneant hæretici semper sanctæ Ecclesiæ adscribentes istorum impietatem capitulorum. Obiter autem meminit quod Clerici venerandæ Ecclesiæ Cyri, imaginem Theodoreti rhedæ imposuissent & in civitatem psallentes introduxissent, & Sergius civitatis Episcopus collectionem, id est, festum celebraverit Theoduri, & Diodori, & Theodoriti, & Nestorii tanquam unius sanctorum Martyrum, & propterea sub Justino Imperatore qui rei veritatem inqoiri fecit, ab Episcopatu ejectus fuerit.

Zelus professorum pro tribus capitulis.

C Sancta Synodus dixit: chartæ, quarum gloriosissimus quæstor mentionem facit, recitentur. Atque iis lectis per Diodorum Archidiaconum, Sancta Synodus dixit. Evidenter & nunc Deum placans intentio piissimi & tranquillissimi Imperatoris ostensa est, qui omnia semper facit & fecit quæ sanctam Ecclesiam & recta dogmata conservant: qui & modo recitatas chartas direxit, manifestantes & ipsas, quod nec latuit aliqoem, alienam ab initio esse, istorum Capitulorum impietatis, sanctam Dei Ecclesiam, & Christianissimus qnidem Imperator mercedem pro his habebit de Christo magno Deo, qui talia multiplicare solet: nos autem orationes quotidianas facientes pro ejus serenitate, pro tribus capitulis, altero die adjuvante D Deo Synodicam sententiam proferemus.

Collatio VIII. Imperii Domini Justiniani, &c. ot supra. Post lectionem eorum quæ gesta erant in præcedenti collatione Calonymus reverendissimus Diaconus & Notarius recitavit sententiam Concilii contra tria capitula. Quæ quia prolixior est & pluribus verbis tumida, ajus aliquas particulas hic inserimus.

Sententia Concilii de tribus capitulis.

Magno Deo & Salvatore Jeso Christo secundum parabolam in Evangeliis dictam pro uniuscujusque viribus talenta distribuente, & operam eorum opportuno tempore exigente, si is qui creditum sibi unum talentum sine diminutione servavit, eo quod non operatus est, nec amplificavit hoc quod sibi creditum est, condemnatur: quanto majori & horribili judicio subjacet, qui non solum de ipso neglexerit, sed etiam aliis scandali & perturbationis causam præbuerit, &c. Et E nos igitur quibus regere Ecclesiam Dei creditum est, timentes malectionem quæ imminet his qui negligenter opera Domini faciunt, festinamus bonom semen fidei conservare ab impietatis zizaniis quæ ab inimico inseminantur: Quoniam igitur videbamus quod Nestorii sequaces conati sunt per Theodorum impium, qui Mopsuestiæ fuit Episcopus & impia ejus conscripta, & insoper per ea quæ impie Theodoritus conscripsit, & per Epist. sceleratã quæ ab Iba dicitur ad Marim Persam scripta esse, suam impietatem Eccl. applicare, ideo ad eorum quæ movebantur correctionem surreximus & pro Dei voluntate & jussione piissimi Imperatoris vocati ad hanc regiam urbem convenimus.

A Et qoia contigit Vigilium religiosissimum in hac regia urbe degentem, omnibus interesse quæ his tribus capitulis annotata sunt & tam sine scripto quam in scriptis ea sæpius condemnasse, postea tamen & consensit in scriptis in Concilio convenire & disceptare una nobiscum de his tribus capitulis, ut definitio communiter ab omnibus nobis præbeatur fidei rectæ conveniens; piissimus Imperator secundum quod inter nos placuit, tam ipsum quam nos hortatus est communiter convenire, tu quod decet Sacerdotes communibus quæstionibus finem communem imponere. Unde necessario petivimus ipsius reverẽtiam scriptas suas promissiones adimplere. Nec enim justum esse amplius scandalom pro tribus istis capitulis crescere & Dei Ecclesiam conturbari. Et pro his ad memoriam ejus perduximus magna illa Apostolorum exempla B & Patrum traditiones. Licet enim sancti Spiritus gratia & circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati, divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque sua dicta confirmaverint, &c.

Sed & Sancti Patres qui per tempora in sanctis quatuor Conciliis convenerunt, antiquis exemplis utentes communiter de exortis hæresibus judicaverunt, certo constituto quod in communibus disceptationibus cum proponuntur quæ ex utraque parte discutienda sont, veritatis lumen mendacia expellit.

Nec enim potest in communibus de fide disceptationibus aliter veritas manifestari tum unusquisque pro- C ximi adjutorio indiget, sicut in proverbiis dicit Salomon *Frater fratri adjutorium præstans exaltabitur sicut civitas munita.* Et iterum in Ecclesiaste dicit. *Optimi duo quam unus, quibus est merces bona in labore ipsorum.* Sed etiam ipse Dominus dicit. *Amen dico vobis, si duo ex vobis consenserint, de omni re quæcunque petierint, continget illis à Patre meo qui in cælis est. Ubicumque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum in medio.* Cum autem sæpius & à nobis omnibus invitatus & insuper gloriosissimis Judicibus missis ad ipsum a piissimo Imperatore, promisit per seipsum de iisdem tribus capitulis sententiam proferre, hujusmodi responso audito, Apostoli nos admonitiones in corde habentes quod unusquis- D qoe pro se rationem reddet Deo, timentes autem & judicium imminens eis, qui vel unum ex minimis scandalisant, quanto magis Imperatorem ita Christianissimum & populos & Ecclesias totas; & quod dictum à Deo ad Paulum. *Ne timeas, sed loquere, & ne taceas, quoniam ego sum tecum nemo poterit nocere tibi;* congregati ante omnia confessi sumus tenere fidẽ, &c. narrantur quæ gesta sunt in Synodi collationibus cum multis in Theodorũ & Theodoritum exclamationibus.

Prov. 18
cap. 4
Matth. 18
Act. 18.

Et quoniam post hæc omnia impietatis illius defensores, injuriis contra Creatorem suum dictis gloriantes, dicebant non oportere eum post mortem anathematizare, licet cognosceremus Ecclesiasticam de impiis traditionem, quod & hæretici post mortem anathematizantur, tamen necessarium putavimus & de hoc perscrutari, & fertur in gestis quomodo & diversi E hæretici anathematizati sunt: & per multa manifestatum est apud nos quod qui hæc dicunt nullam curam Dei judicatorum faciunt nec paternarum traditionum. Libenter utique interrogemus eos, quid dicant de Domini dicente de seipso: *Qui crediderit in eum non judicatur: qui autem non crediderit in eum jam judicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti filij Dei.* Et Apostolo clamante: *Licet vos aut Angelus de cælo evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.* Domino enim quod jam judicatus est dicente, & Apostolo etiam docente Angelos si docerent præter id quod Evangelizati sumus, anathematizante, quomodo præsumunt dicere, qui omnia audent, de vivis tan-

Ioan. 3.
ad Gal. 1.

tummodo hæc dicta esse, aut ignorant? magis autem scientes, ignorare se confingunt, quod judicium anathematis nihil aliud est nisi separatio à Deo, quod impius licet non verbo ab aliquo suscepisset, tamen anathema reipsa sibi infert, per suam impietatem semetipsum à vera vita separans. Quid autem dicunt

ad Tit. 3. & ad Apostolum iterum dicentem: *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem evita, sciens, quoniam perversus est hujusmodi homo, & peccat, & est à semetipso damnatus.* Quibus consonantia S. memoriæ Cyrillos in libris quos contra Theodorum scripsit, ita dicit. Evitandi sunt illi qui tam pessimis culpis detinentur, sive in vivis sunt sive non, &c.

Finalis damnatio trium capitulorum. Prædicta igitur tria capitula anathematizamus, id est, Theodorum impium Mopsuestenum cum nefandis ejus conscriptis, & quæ impiè Theodoritus conscripsit, & B impiam Epistolam quæ dicitur Ibæ & defensores eorum, & qui scripserunt vel scribunt ad defensionem eorum, vel recta ea dicere præsumunt, vel omnino impietatem eorum nomine Sanctorum Patrum aut sancti Chalcedonensis Concilii defenderunt aut defendere conantur.

His ita cum omni subtilitate dispositis in memoria tenentes promissiones sanctæ Ecclesiæ factas, & qui dixit quod portæ inferi non prævalebunt adversus eam, id est, hæreticorum mortiferæ linguæ: recordantes autem & quæ per Oseam de ea prophetata sunt, in quibus

Osee 2. dicit. *Et sponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum:* Hæreticorum quidem effrænatas linguas & eorum impiissima conscripta, & eosdem ipsos hæreticos qui usque ad mortem in sua impietate permanse- C rant, patri mendacii diabolo connumerantes, illis di-

Isaia 50. ad Tit. 1. Esaia 40. Osee 1. cemus: *Ecce omnes vos ignem accenditis: ambulabitis in lumine ignis vestri & per flammam quam accenditis.* Nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum & loqui ad cor Ierosalem, id est, Dei Ecclesiam, merito seminare quidem in justitia festinamus, vindemiantes fructum vitæ & illuminantes nobis ipsis lumen scientiæ, ex divinis scripturis & Patrum doctrina, necessarium putavimus capitulis comprehendere & prædicationem veritatis, & hæreticorum nec-non eorum impietatis condemnationem.

ANATHEMATISMI HUJUS QUINTÆ SYNODI.

D

Cap. I.

1. Cor. 8. SI quis non confitetur Patris & Filii & Spiritus sancti unam naturam sive substantiam, & unam virtutem & potestatem, Trinitatem consubstantialem, unam Deitatem in tribus subsistentiis sive personis adorandam, talis anathema sit. Vnus enim Deus & Pater, ex quo omnia, & unus Dominus Iesus, per quem omnia; & unus Spiritus sanctus, in quo omnia.

Cap. II.

E

SI quis non confitetur Dei Verbi duas esse nativitates, unam quidem ante sæcula ex Patre sine tempore incorporaliter; alteram verò in ultimis diebus ejusdem ipsius qui de cœlis descendit, & incarnatus de sancta gloriosa Dei Genitrice semperque Virgine Maria, qui natus est ex ea, talis anathema sit.

Cap. III.

SI quis dicit, alium esse Deum Verbum qui miracula fecit, & alium Christum qui passus est, vel Deum Verbum cum Christo

A esse nascente de muliere, vel in ipso esse, ut alterum in altero, & non unum eumdemque Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Verbum incarnatum & hominem factum, & ejusdem miracula & passiones quas voluntariè carne sustinuit, talis anathema sit.

Cap. IV.

SI quis dicit, secundùm gratiam, vel secundum operationem, vel secundùm dignitatem, vel secundùm æqualitatem honoris, vel secundùm auctoritatem, aut relationem, aut effectum, aut virtutem, unitionem Dei B Verbi ad hominem factam esse, vel secundùm bonam voluntatem, quasi quòd placuit Deo Verbo homo, eò quòd benè visum est ei de ipso (sicut Theodorus insaniens dicit) vel secundum homonymiam, per quam Nestoriani Deum Verbum Filium & Christum vocantes, & hominem separatim Christum & Filium nominantes, & duas personas evidenter dicentes, per solam nominationem, & honorem, & dignitatem, & adorationem, unam personam, & unum Filium, & unum Christum confingunt dicere: sed non confitentur, unitatem Dei Verbi ad carnem ani- C matam anima rationali & intellectuali, secundum compositionem sive secundum subsistentiam factam esse, sicut sancti Patres docuerunt, & ideo unam ejus subsistentiam compositam, qui est Dominus noster Iesus-Christus, unus de sancta Trinitate, talis anathema sit. Cum enim multis modis unitas intelligitur, qui impietatem Apollinaris & Eutychetis sequuntur, interemptionem eorum quæ convenerunt, colentes, unitionem secundum confusionem dicunt. Theodori autem & Nestorii sequaces, divisione gaudentes, affectualem unitatem introducunt. San- D cta Dei Ecclesia utriusque perfidiæ impietatem rejiciens, unionem Dei Verbi ad carnem secundum compositionem confitetur, quod est secundum subsistentiam. Vnitio enim per compositionem in mysterio Christi, non solum inconfusè ea quæ convenerunt, conservat, sed neque divisionem suscipit.

Cap. V.

SI quis unam subsistentiam Domini nostri Iesu Christi sic intelligit, tamquam suscipientem plurimarum subsistentiarum significationem, & per hoc introducere conatur in E mysterio Christi duas subsistentias seu duas personas; & duarum personarum, quas introducit, unam personam dicit secundum dignitatem, & honorem, & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt, & calumniantur S. Synodum Chalcedonensem tamquam secundum istum impium intellectum unius subsistentiæ utentem vocabulo, sed non confitetur Dei Verbum carni secundùm subsistentiam unitum esse, & propter hoc unam ejus subsistentiam, seu unam personam, & sic & sanctum Chalcedonense Concilium unam subsistentiam

Domini nostri Iesu Christi confessum esse, talis anathema sit. Neque enim adjectionem personæ vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas ex incarnato uno de sancta Trinitate Deo Verbo.

Cap. VI.

Si quis abusivè & non verè Dei genitricem dicit sanctam gloriosam semper Virginem Mariam, sed secundum relationem, quasi homine puro nato, sed non Deo Verbo incarnato, & nato ex ipsa, referenda autem, sicut illi dicunt, hominis nativitate ad Deum Verbum, eò quòd cum homine erat nascente; & calumniatur sanctam Chalcedonensem Synodum, tamquam secundùm istum impium intellectum, quem Theodorus execrandus adinvenit, Dei Genitricem Virginem dicentem; vel qui hominis genitricem vocat, aut Christotocon, idest Christi genitricem, tamquam Christus Deus non esset, & non propriè & verè Dei genitricem ipsam confitetur, eò quòd ipse qui ante sæcula ex Patre natus est Deus Verbum in ultimis diebus ex ipsa incarnatus, & natus est, & sic piè sanctam Chalcedonensem Synodum Dei genitricem eam esse confessam, talis anathema sit.

Cap. VII.

Si quis in duabus naturis dicens, non ut in Deïtate & humanitate unum Dominum nostrum Iesum Christum cognosci confitetur, ut per hoc significet differentiam naturarum in quibus inconfusè ineffabilis unitio facta est, neque Deo Verbo in carnis naturam transmutato, neque in verbi naturam transducta, (manet enim utrumque hoc quod est natura, etiam facta unitate secundùm subsistentiam) sed pro divisione per partem, talem excipit vocem in mysterio Christi, vel numerum naturarum confitendo in eodem Domino nostro Iesu Christo Deo Verbo incarnato, non intellectu tantummodò differentiam excipit earum, ex quibus & compositus est, non interemptam propter unitatem (unus enim ex utroque, & per unum utraque) sed in hoc numero utitur, ut separatim unaquaque natura suam habente subsistentiam, anathema sit.

Cap. VIII.

Si quis ex duabus naturis, Deïtatis & humanitatis, confitens unitatem factam esse, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non sic ea excipit, sicut Patres docuernnt, quòd ex divina natura & humana, unitione secundum subsistentiam facta, unus Christus effectus est, sed ex talibus vocibus unam naturam sive substantiam Deïtatis & carnis Christi introducere conatur, talis anathema sit. Secundum subsistentiam enim dicentes unigenitum Deum Verbum carni unitum esse, non confusionem aliquam naturarum in se invicem factam esse dicimus, sed magis permanente utraque, hoc quod est, unitum esse carni Deum Verbum intelligimus. Propter quod unus est Christus, Deus & homo, idem ipse consubstantialis Patri secundum Deïtatem, & consubstantialis nobis idem ipse secundum humanitatem. Æqualiter enim & eos qui per partem dividunt vel incidunt, & eos qui confundunt divinæ dispensationis mysterium Christi, rejicit & anathematizat Dei Ecclesia.

Cap. IX.

Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duas adorationes introducunt, separatim Dei Verbo, & separatim homini: vel si quis ad interemptionem, vel ad confusionem Deïtatis & humanitatis, unam naturam sive substantiam eorum quæ convenerunt intraducens, sic Christum adorat, sed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est, talis anathema sit.

Cap. X.

Si quis non confitetur, Dominum nostrum Iesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum & Dominum gloriæ, & unum de sancta Trinitate, talis anathema sit.

Cap. XI.

Si quis non anathematizat Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Nestorium, Eutychem, Origenem, cum impiis eorum conscriptis, & alios omnes hæreticos, qui condemnati & anathematizati sunt à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, & à prædictis sanctis quatuor Conciliis, & eos, qui similia prædictis hæreticis sapuerunt vel sapiunt, & usque ad mortem in sua pietate permanserunt vel permanent, talis anathema sit.

Cap. XII.

Si quis defendit impium Theodorum Mopsuestenum, qui dixit alium esse Deum Verbum, & alium Christum, à passionibus animæ & desideriis carnis molestias patientem, & à deterioribus paulatim recedentē, & ex sic profectu operum meliorarum, & à conversatione immaculatum factum, & tamquam purum hominem baptizatum esse in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & per Baptisma sancti Spiritus gratiam accepisse, & filiationem meruisse, & ad similitudinem Imperialis imaginis in persona Dei Verbi adorari, & post resurrectionem immutabilem cogitationibus & impeccabilem omnino factum fuisse. Et iterum dixit idem impius Theodorus, talem factam esse unitionem Dei Verbi ad Christum, qualem dixit Apostolus de viro & muliere: *Erunt duo in carne una.* Et super alias innumerabiles blasphe- *Ephes. 5.*

mias, ausus est dicere, quod post resurrectionem, cum insufflasset Dominus discipulis & dixisset: *Accipite Spiritum sanctum*, non dedit eis Spiritum sanctum, sed figuratim tantummodo insufflavit. Iste enim & confessionem, quam fecit Thomas cum palpasset manus & latus Domini post resurrectionem, dicens, *Dominus meus, & Deus meus*, inquit, non esse dictam à Thoma de Christo. Nec enim dicit Theodorus Deum esse Christum, sed ad miraculum resurrectionis stupefactum Thomam glorificasse Deum, qui Christum resuscitavit. Et quod peius est, etiam in interpretatione, quam in actis Apostolorum scripsit Theodorus, similem fecit Christum Platoni, & Manichæo, & Epicuro, & Marcioni, dicens, quod sicut illorum unusquisque ex dogmate quod invenit suos discipulos fecit vocari Platonicos, & Manichæos, & Epicureos, & Marcionistas; simili modo & cum Christus dogma invenisset, ex ipso Christianos vocari. Si quis igitur defendit prædictum impium Theodorum, & impia ejus conscripta, in quibus tam prædictas quam alias innumerabiles blasphemias effudit contra magnum Deum & Salvatorem Iesum Christum, & non anathematizat eum, & impia ejus conscripta, & omnes qui suscipiunt vel defendunt eum, & dicunt orthodoxe eum exposuisse, & qui scripserunt pro eo, & eadem illi sapuerunt, vel scribunt pro eo vel impiis ejus conscriptis, & eos qui similia illi sapiunt, vel aliquando sapuerunt, & usque ad mortem permanserunt vel permanent in tali impietate, talis anathema sit.

Joan. 20. — *Ibidem.* — *Comparatio blasphema.* — *Anathematizantur morientes in impietate cum Theodoro.*

Cap. XIII.

Scripta Theodoreti.

SI quis defendit impia Theodoreti conscripta, quæ contra rectam fidem, & primam Ephesinam sanctam Synodum, & sanctum Cyrillum, & duodecim ejus Capitula exposuit, & omnia quæ conscripsit pro Theodoro & Nestorio impiis, & pro aliis, qui eadem prædictis Theodoro & Nestorio sapuerunt, defendens eos & eorum impietatem & propter hoc impios vocans Doctores Ecclesiæ, qui unitatem secundum subsistentiam Dei Verbi ad carnem confitentur, & non anathematizat ea, & eos qui similia eis sapuerunt, vel sapiunt, insuper autem & omnes qui scripserunt contra rectam fidem & S. Cyrillum, & duodecim ejus Capitula, & usque ad mortem in tali impietate permanserunt, talis anathema sit.

Cap. XIV.

Damnatur Ibæ Epist.

SI quis defendit Epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam hæreticum scripsisse, quæ abnegat quidem Deum Verbum de sancta Dei Genitrice semper Virgine Maria incarnatum hominem factum esse. Dicit autem, purum hominem ex ipsa natum esse, quem templum vocat, ut alius sit Deus Verbum, & alius homo: & sanctum Cyrillum qui rectam Christianorum fidem prædicavit, tanquam hæreticum, & similiter Apollinario impio scripsisse criminatur, & inculpat primam Ephesinam Sanctam Synodum, tamquam sine examinatione & quæstione Nestorium condemnantem, & duodecim Capitula sancti Cyrilli, impia & contraria rectæ Fidei vocat eadem impia Epist. & defendit Theodorum & Nestorium & impia eorum dogmata & conscripta. Si quis igitur memoratam impiam Epistolam defendit, & non anathematizat eam & defensores ejus, & eos qui dicunt eam rectam esse, vel partem ejus, & eos qui scripserunt vel scribunt pro ea, vel pro impietate quæ in ea continetur, & præsumunt eam defendere, vel insertam ei impietatem nomine sanctorum Patrum, vel sancti Chalcedonensis Concilii, & in his usque ad mortem permanent, talis anathema sit. *Nota.*

Cum igitur hæc ita rectè confessi sumus, quæ tradita nobis sunt tam à divinis Scripturis, quàm à sanctorum Patrum doctrina, & ab his quæ definita sunt de una eademque Fide à prædictis sanctis quatuor Conciliis, facta antem à nobis & condemnatione contra hæreticos & eorum impietatem, nec non etiam contra eos qui defenderunt vel defendunt prædicta impia tria Capitula, & permanserunt in suo errore, vel qui permanent: si quis conatus fuerit contra hæc quæ piè disposuimus, vel tradere, vel docere, vel scribere, siquidem Episcopus vel Clericus sit, iste tamquam aliena à Sacerdotibus & statu Ecclesiastico faciens, denudabitur Episcopatu vel Clericatu: si autem Monachus vel laïcus sit, anathematizabitur.

HÆc autem omnia confirmat Nicephorus, additque ea quæ spectant ad Originem in hunc modum lib. 17. cap. 27.

POstquam Patres ibi in loco uno convenere, causam in primis Origenis, Didymi, & Evagrii in medium protulere, videlicet quod Græcorum opiniones rectis Ecclesiæ doctrinis perperam illi immiscuissent easque opiniones tollendas esse censuere. At Ascidas ex altera parte Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti, & Ibæ Edesseni opiniones produxit: Deo hoc sic quam sapientissimè disponente, ut hinc, & inde nova & prophana dogmata longius rejicerentur. Prima conflictatione facta, quæsitum est. An tum demum jam olim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychius, Menna adhuc superstite, vir sacrarum literarum summe peritus, minus tamen celebris, quòd Episcopo Amaseno, quemadmodum dictum est à responsis esset, eos, qui in conventu congregati erant, non modo non recta, sed ridenda etiam atque contemnenda sapere videns, disertis verbis neque consilio, neq; deliberatione ulla egere eam rem dixit: propterea quod & Josias Rex non modo viventes dæmonum Sacerdotes olim jugularit, sed & eorum qui longo antè tempore mortui fuerãt sepulchra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictum esse omnibus videbatur. Justinianus certè virum ob id admiratus, Menna eis diebus defuncto, ne imperialis urbis thronum extulit. Porro Vigilius etiam si ei, scripto interveniente, cum Eutychio conveniret, assidere tamen illi noluisse: sed is Synodo finita quemadmodum à me dicetur, Constantinopoli Romam profectus, in itinere fatis con-

Valent verbi quanta merces.

cessit. Synodo, sicut dixit, coacta Justinianus quidnam de rebus Theodori, & item Mopsuestiensis Theodori & Theodoriti ejusdemque scriptis, quæ adversus duodecim capita S. Cyrilli composuit, & præterea de Ibæ ad Marim Persam missa Epist. dicerent interrogavit. Atque ubi multa Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti dicta lecta, & clarè satis demonstratum est, non tum solùm, verum antea etiam dudum Theodorum ab Ecclesia proscriptum, & ex sacrarum tabularum albo ejectum esse, hæreticosque etiam post eorum mortem damnandos esse, nulla interposita mora, Theodorum ipsum, & præterea quæcunque Theodoritus contra duodecim Divi Cyrilli capita, & rectam fidem scripsisset, atque insuper Ibæ Epistolam anathemati subjecerunt, decreto in hæc verba composito: Cum magnus Deus & Salvator noster Jesus-Christus, juxta Evangelicam parabolam. Et deinceps. Condemnamus verò, & anathemate confodimus, præter alios omnes hæreticos à sanctis quatuor Conciliis, & à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia condemnatos, atque anathemate jugulatos, Theodorum etiam, qui Mopsuestiæ Episcopus dictus est impiaque ejus scripta, & quæ impiè quoque Theodoritus adversus rectam fidem & duodecim capita ejus, qui in sanctis est, Cyrilli, & contra priorem sanctam Synodum Ephesinam: denique quæcunque idem Theodoro, & Nestorio patrocinatus scripsit. Ad hæc anathemate ferimus impiam etiam Epistolam, quæ ab Iba ad Marim Persam conscripta esse dicitur. Et post verba pauca quatuordecim capitula de recta, & irreprehensibili fide exposuerunt. Hæc quidem sic acta.

De Origene.

In secunda autem sessione postquam ab Eulogio, Canone, Cyriaco, & Pancratio Monachis Hierosolymitanis libelli contra impia Origenis, qui & Adamantius dictus est, dogmata, & contrà impietatis & seductionis ejus sectatores oblati, & lecti sunt, Justinianus rursum Sinodum de eis sententiam dicere jussit, libellis quoque, qui Vigilio Papæ, de eis rebus scripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio studio fuisse, ut Græcis nugamentis, & Manichæis zizaniis, Apostolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaque rem decernendam ad Justinianum, post exclamationes in Origenem, & qui itidem ut ille seducti essent, factas, retulit. Quarum quædam in hæc concepta erant verba, sicuti & ex commentariis Synodi istius excerpsimus. Qui animum obtines cælestis participem generositatis Christianissime Imperator. Et deinde. Effugimus igitur, effugimus istam quam ignoramus externam vocem, & tanquam furem atque prædonem ejusmodi hominem anathematis laqueis arctè districtum, atque suffocatum, extra sacra Ecclesiæ mœnia abjecimus. Et post pauca. Actorum vero nostrorum, ex eorum lectione vim cognosceris. His conjunxerunt capitula, quæcunque Origanis sectatores professi sunt: quæ capitula consensionem simul & dissensionem eorum, atque etiam multiplicem errorem ostendunt. Quintum ex his capitulum est blasphemiarum certarum, quarumdam ejus, quæ Laura nova dicta est, personarum hisce verbis scriptum. Theodorus Ascidas Cappadox dixit: Si nunc Apostoli & Martyres miracula edunt, & in tantum sunt honorem, si in restitutione & instauratione rerum Christo æquales non fuerint, qualis eorum restitutio futura est. Iidem Monachi per quam diligenter etiam Didymi, & Evagrii, & Theodori alias plures blasphemias anathemate conciderunt, ordineque omnes exposuerunt. Quibus capita alia addiderunt, quæ Origenis studiosi ex scriptis ejus exerpta profitentur. In quibus & hæc furiosus ille docet.

Ante corpus ipsum anima est, quæ quidem in cœlis peccata commiserit. Ad hæc. Cœlum, Solem, Lunam, stellas, & aquas quæ supra cœlos sunt, animatas, & rationabiles quasdam virtutes esse.

Præterea quod in resurrectione, corpora hominum rotunda & orbiculari specie excitabuntur. Et quod omnium impiorum hominum ipsorumque etiam dæmonum tormenta, finem habebunt. Quodque impii, & dæmones in priorem suum ordinem, & statum restituentur. Insuper quod pro dæmonibus quoque Christum crucifigi, atque id ipsum sæpius sæculis futuris pati oportebit à spiritibus malignitatis, qui in cœlestibus sunt. Verum omnes illius blasphemias sigillatim exponere, longum fuerit. Illud porro scire oportet hunc ipsum esse, qui insano Maneti, Sabellio, Arrio & Eonomio, atque reliquo malè sentientium choro; primus in scriptis eorum, zizania aspergendi seminandique author fuerit, ut qui finibus certis terminatam vim Deum habere, Filium Patre minorem, & rursum Spiritum sanctum filio inferiorem; filium creaturam, & germen Patris, atque per omnia Filium Patre minorem, eumdemque merè & creaturas coæternas esse Deo, dixerit. Alia denique hujus generis absurda prorsùs, & aliena impiè per blasphemiam effutiit, Platonicis opinionibus, simplicem Aristotelicorum dogmatum sinceritatem miscens, atque confundens. Sed ex ipsis Anathematismis, quos in eum Synodus contorsit, qualis is vir fuerit, manifestò patebit. Qui de verbo ad verbum sic habent.

SI quis dicit, aut sentit, hominum animas veluti prius extantes, intellectuales mentes, sive naturas & sanctas virtutes præexistere, contemplatione verò divina exsatiatas, atque in deterius prolapsas, & quod in eis charitas Dei refrixerit, inde ψυχάς, id est, animas, quasi refrigescentes nominatas, & pœnæ gratia in corpora demissas esse, anathema sit.

N cephór. L.17.c.28.

Absurda Origenis dogmata.

Si quis dicit, aut sentit, animam Domini præexistentem, unitamque esse Deo Verbo ante incarnationem & nativitatem ex Virgine, anathema sit.

Si quis dicit aut sentit prius formatum esse Corpus Domini nostri Iesu Christi in utero virginis sanctæ, & deinceps unitum esse ei Dei verbum, atque animam, ut quæ prius extiterit, anathema sit.

Si quis dicit aut sentit omnibus cœlestibus ordinibus assimilatum esse Dei verbum, ita ut ipsi Cherubim factus sit Cherubim, & ipsis Seraphim factus Seraphim, omnibusque adeo supernis virtutibus prorsus esse exæquatum, anathema sit.

Si quis dicit aut sentit, in resurrectione rotundæ, & orbicularis figuræ hominum corpora exsuscitantium, neque confitetur erectos nos excitatum iri, anathema sit.

Si quis dicit cœlum & solem, & lunam, & stellas, & aquas, quæ supra cœlos sunt, animatas quasdam esse & materiales virtutes, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit Dominum Christum in sæculo futuro pro dæmonibus, quemadmodum & pro hominibus crucifixum iri, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, virtutem Dei terminatam esse eamque tantum in creatione condidisse, quantum complexa sit, anathema sit.

Si quis dicit aut sentit temporanea esse dæ-

monum, & impiorum hominum tormenta, finemque ea tempore aliquo habitura, sive restitutionem dæmonum, aut impiorum hominum futuram, anathema sit.

Anathema sit Origeni, qui & Adamantius dictus est, & hæc promulgavit una cum detestandis ejus, & execrandis dogmatibus, & homini omni, qui hæc sentit aut asserit, aut aliqua ex parte quocunque prorsus tempore, ea defendere audet: IN CHRISTO IESV DOMINO NOSTRO cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

CONTROVERSA QVÆDAM de quinta Synodo.

DUbitari possit à multis an Oecumenica hæc Synodus cui Papa Vigilius degens tunc Constantinopoli interesse noluerit, seu quod satis amplum comitatum Episcoporum Occidentalium non haberet: seu quod verosimilius puto, quod Eutychius Episcopus Constantinopolitanus etsi esset, ut ex ejus litteris in prima collatione patuit, paratus illi cedere primum locum ac ipsam præsidentiam, antecedebat Patriarchas Alexandrinum & Antiochenum contra voluntatem Leonis Papæ aliorumque suorum prædecessorum. Cui ipse præsens si adesset aut id cedere & indulgere deberet contra propriam voluntatem: aut si præsens renitteretur & ad iram provocaret Imperatorem, Patriarchatus Constantinopolitani zelosum defensorem, & multa turbarentur in Synodo. Quare consultius putavit si præsentiâ suâ Synodum non cohonestaret, reservatâ sibi potestate probandi quæ probationem mererentur, sicut etiam liberius improbandi si quid contra fidem aut jus cujuscumque decretum fuisset. Nihilominus perpensis omnibus quæ circa illum acta sunt, Synodus omninò ejus authoritatem reverita est, qui solemniter vocatus venire recusabat.

Synodus reveretur Papam Rom.

Bene hæc perpendit Baronius ad annum Christi 553. Primo illud considerandum putamus, inquit, renuentem Vigilium minimè coactum fuisse aliquo termino peremptorio ex more præfixo ad Synodum venire, neque prohibitum pro arbitrio de causâ ventilandâ, pendente Synodo sententiam ferre; neque ullâ ob id à Synodo censurâ perculsum. Illod insuper quod sciret sancta Synodus absque assensu Romani Pontificis irrita reddi decreta Concilii: utcumque Patres possent Vigilii consensum ad ea quæ sunt de fide definita prætendere, in sententia posuerunt antea ab ipso, in scriptis & sine scriptis, tria damnata esse capitula, &c.

Sed dices si Vigilius tunc cum ageretur non consensit, neque ratam statim absolutam Synodum habuit, quonam pacto nomen & titulum & auctoritatem obtinuit Oecumenicæ? Hic siste lector, atque rem attentè considera, non esse novum ut aliqua Synodus, cui nec per Legatos ipse Pontifex interfuerit, sed adversatus fuerit, titulum tamen obtinuerit Oecumenicæ, cum postea ut hujusmodi titulum obtineret, Rom. Pontificis voluntas accessit. Ita quidem accidisse superius diximus Synodo Constantinopolitanæ sub Theodosio majore celebratę, repugnante Damaso, qui Romæ Synodum celebrandam indixerat, cui tamen accedens postea ejusdem Damasi consensus Oecumenicam eam esse fecit: sic hæc Synodus ubi pariter ipsius Vigilii & successorum Rom. Pontificum authoritate probata, eadem titulo Oecumenicæ toti Christiano orbi plena eluxit auctoritate. Eam autem probavit Gregorius Magnus lib. 1. registri epist. 24. ad Joannem Constantinopol. *Quintum quoque Concilium pariter veneror*, in quo Epistola quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, &c. Quin & Evagrius lib. 4. cap. 37. testis est ipsum Vigilium per litteras Synodo consensisse. Confirmavit eamdem Synodum Leo Secundus in epist. ad Constantium Imperatorem quæ in sexta Synodo recitatur, ac in aliis Synodis Oecumenicis sequentibus Oecumenica cognita est atque probata. Quamvis acciderit ut multi eam impugnarint, apud quos ejusdem Vigilii Papæ constitutum notius erat & in manibus, quo freti præter alias rationes inferius aperiendas contra eam insurrexerunt, ut Episcopi Africani, Italique Venetiis proximi, necnon alii quos tamen tempus recta sapere docuit.

Authoritas Pontificis Rom. circa Synodum.

Dices forsan Eutichianum fuisse Vigilium, ut patet ex ejus epistola quam refert Liberatus cap. 22. Breviarii, in qua negat duas naturas in Christo, cum ad Summum Pontificatum evectus fuisset favore Bellisarii sub hac conditione, id procurante Theodora hæreticâ Justiniani uxore, in odium Synodi Chalcedonensis cui adversaria erat. Respondetur scriptam hanc fuisse epistolam vivente adhuc Sylverio Papa, qui in exilio degebat, quapropter nondum erat Summus Pontifex cum hanc scripsit, si tamen verè ejus sit, cum sibi ipsi contradicat Dioscorum anathemans & simul Eutichis dogma asseverans, quæ non conveniunt. Sed quamvis ab eo scripta concederetur antequam esset Pontifex, mutavit tamen sententiam cum factus fuit vere Pontifex prædecessore mortuo, omni hæretico adversarius Eurychi maximè; ut ex hoc videri possit mirabilis sedes apostolica quæ suos Pontifices in errore morari non sinit, ut nihil habeant hæretici, unde hoc exemplo probare possint Summos Pontifices Romanos errori aliquando succubuisse. Quamvis quid de hac quæstione censendum sit, hic nondum definiamus.

Vigilius Papa an Eutychianus aliquando.

Non bic morabor manifestando quantum hæc Synodus ad confirmandam veram fidem redemptionis humani generis per veram Christi mortem cooperata sit, sicut & reliquæ. Nam cum hæc Synodus damnationem Eutychetis nec non Nestorii tantum confirmat, quantum illi vero Christi Sacerdotio & veræ ipsius passioni ac redemptioni per Deum hominem adversabantur: de quibus agit D. Fulgentius responsione 4. ad Ferandum Diaconum, nec non lib. 3. ad Trasimundum regem de Sacramento Dominicæ Passionis cap. 1. ubi ita de Eutychianis inter alia: Sunt quidam qui de sacramento dominicæ passionis aliter quam se pietas habet cogitantes dum salutem quærunt dispendium salutis incurrunt, & dum in Deo id accipiunt quod in hominibus cernunt, quadam velut lancea perversæ locutionis latus percutiunt Salvatoris... quod utique divino spiritu prævidens Apostolus dicebat. *Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est, his autem qui salvi fiunt virtus Dei.* Pereunt in verbo crucis non solùm qui putant Dei filium quæ humana sunt in carne pati potuisse, verum etiam qui credunt divinitatem Filii Dei dolores vel passionem substantialiter in cruce sensisse. Quo modo autem Verbum crucis virtus est Dei, si in cruce divina substantia potuit infirmari? vel qualiter nos ad immutabilitatis atque incorruptionis gratiam perducturus est Christus si ipse secundùm divinam naturam probatur in deterius commutatus? cum divinæ naturæ proprium sit nec defectum capere nec profectum.

Mysterii redemptionis confirmatum.

1. Cor. 1.

Mortuorum excommunicatio.

Opponunt alii mortuos non posse excommunicari quia non subsunt amplius Jurisdictioni Ecclesiasticæ. Dominus enim ait Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram.* Non enim mortui pertinent amplius ad Ecclesiam visibilem cujus superior est Pontifex, & ut scribebat Pontianus Episcopus ad Justinianum Imperatorem de tribus capitulis: Quod si adhuc viverent & correpti errorem suum non condemnarent, justissimè damnarentur. Nunc autem quibus recitabitur sententia damnationis nostræ, &c. & quid nobis cum mortuis inire bellum, ubi nulla invenitur in congressione victoria? apud judicem verum jam retentur ad quem nullus appellat.

Respundetur à quibusdam id quod est in edicto Iustiniani & laudatur a Filesaco in Lirinensem. Si hæretici mortui non sunt excommunicandi, nullomodo videntur excommunicandi, quia sive in vivis apud nos illi degant seu obierint semper mortui habendi sunt, cum sint separati a Christo, qui dixit, ego sum vita. Verum dicimus non propriè mortuos excommunicari sed declarari posse excommunicatos. Non enim mortui propriè privari possunt Sacramentis, cum non sint in statu ea amplius recipiendi, possunt tamen privari aliquibus bonis communibus Ecclesiæ, ut sepultura, fructu orationum & sacrificii, honore inscriptionis suorum nominum in sacris tabulis Ecclesiasticis. Quæ bona cum non sint bona præcipua Ecclesiæ fidelibus communia qualia sunt, magis Sacramentorum participatio, horum privatio Iuridica non est propriè excommunicatio, sed tantum impropriè & secundum quid. Sic autem intelligendum est hanc Synodum anathematizasse Theodorum Mopsuestiensem, qui cum in errore & blasphemia Pauli Samosateni jampridem de hæresi damnati & propterea excommunicati mortuus fuisset sine erroris retractatione & pœnitentia, merito excommunicatus haberi poterat atque adeò post mortem declarari excommunicatus. Atque sic, ut bene Tostatus in 4. Reg. cap. 23. quæst. 24 annotat, quædam sunt delicta quæ cum morte non extinguuntur: sed post mortem proceditur ad punitionem eorum, quantum modo humano puniri possunt. Sic enim si quis post mortem inveniatur fuisse hæreticus, vel hæreticos instituisse hæredes: nam de crimine illius ageretur post mortem & exhumaretur. Hæc ille pro defensione Josiæ Regis jubentis ossa idololatrarum post mortem comburi.

Excommunicatio impropria & secundum quid.

Advertendum autem quod Synodus solum Theodorum excommunicat, non Theodoretum nec Ibam, ut patet in finali definitione Concilii in qua hoc discrimen observatur, quia hi duo Episcopi adhuc vivi Ecclesiæ satisfecerant & resipuerant. Eorum ergo tantummodo scripta hæretica damnavit, quæ quolibet tempore damnari possunt, & debent, ne alios inficiant & in legentes virus suum profundant.

De epistola Ibæ.

Dicet alius nondum omnino exhaustam esse difficultatem de Epistola Ibæ quæ in Concilio Chalcedonensi à Legatis Summi Pontificis concludentibus cum authoritate videtur recepta, & in quinta Synodo damnata, unde videntur sibi ipsis contradicere Synodi, ut una destruat quod altera ædificat.

Sed cùm non sufficiant, quæ hactenus passim dicta sunt de hac difficultate quæ aliquibus visa est ineluctabilis, adhuc perpendat Synodi Chalcedonensis præsides ex parte Leonis Pontificis non dixisse, se recipere Ibæ Epistolam, sed tantum ex ea Ibam innoxium declarari, qui decies millies Nestorium anathematizabat. Scilicet ut dicit Salomon Eccles. 3. *Melior est finis orationis quam principium*. Sic est de illa epistola, ejus finis melior erat in quo congaudet de pace inita inter Joannem Anthiochenum & Cyrillum Alexandrinum, ea conditione ut obtinerent duodecim anathematismi Divi Cyrilli contra Nestorium, nam Nestorii doctrina sic proscripta & explosa remanebat. Finis iste & conclusio epistolæ prodebat Ibam antea Nestorianũ jam esse Orthodoxum, & ideò ex fine ejus epistolæ probatus est innoxius. Licet eamdem Epistolam damnet hæc Synodus non quoad omnes lineas aut periodos, sed quoad ea quæ sapiunt Nestorianam impietatem, quæ in finali definitione Concilii etiam verbatim exprimuntur, ut appareat tantum quoad ea damnatam fuisse; quicquid inter consultandum aliqui acclamaverint totam esse hæreticam. Anathematizentur quoque qui partem illius tectam esse dixerint: cum aliqui dicerent in principio esse hæreticam, in fine Catholicam, inventa est sapere hæresim etiam in fine, licet cum hoc appareat Ibam approbare concordiam Joannis Antiocheni cum Cyrillo Alexandrino, quâ vera fides firmabatur. Nec enim pars istius epistolæ de una aut altera linea debet intelligi, sed de notabili aliqua parte circa principium aut finem, de qua sermo habitus fuerat. Sic autem habet finalis definitio. *Super hæc anathematizamus & impiam epistolam quam dicitur Ibas ad Marim Persam scripsisse, quæ denegat Deum Verbum de sancta Dei genitrice & semper Virgine Maria incarnatum, hominem factum esse; & sanctæ memoriæ Cyrillum, qui rectè docuit, tanquam hæreticum & similiter Apollinario scribentem criminatur; & inculpat quidem primam Ephesinam Synodum, tanquam sine examinatione & quæstione Nestorio ab ea deposito, & duodecim dicti Cyrilli capitula impia & contraria rectæ fidei vocat; defendit autem Theodorum & Nestorium & impia eorum dogmata & conscripta. Prædicta igitur tria capitula*, &c. ut habetur supra collat. 8. Quis his expensis non videat tolli contradictionem, quæ de iisdem debet esse & secundum eadem?

Nec quemquam morari debet quod ait Liberatus in Breviario de causa Nestoriana & Eurychiana cap. 13. in secretario octavo Concilii Chalcedonensis. Nec non ipsius Ibæ epistola ad Marim Persam scripta in eadem actione decima Orthodoxa pronuntiata monstratur. Quia hæc verba Liberati falsa habenda sunt, nec conveniunt cum actis ipsius Concilii, unde & merito fides in pluribus ei non adhibetur, ut suprà dictum est.

De Origene, an sit hæreticus?

Sed non modicum dubium injicit determinatio Synodi de Origene, sit ne hæreticus habendus, ac sit ne damnatus. Quod argumentum plures tractarunt, copiosius vero cæteris Picus Mirandulæ in Apologia, in qua restatur, cum in thesibus suis posuisset, *Rationabilius est credere Origenem esse salvum quam credere ipsum damnatum*. dixisse quosdam Magistros conclusionem hanc temerariam esse & reprehendendem & hæresim sapere, & contra determinationem universalis Ecclesiæ esse. Quibus per septem articulos conatur satisfacere, quorum hæc summa est.

Pici Mirandulani Apologia pro Orig.

In primo discutit an Origenes unquam hæreticam aliquam de rebus fidei opinionem scripserit & crediderit. In quo articulo amara fuit inter Ruffinum & Hieronymum contentio, quibus ut dicit Augustinus qui ortã inter eos dissensionem deplorat, dederat Deus, ut conjunctissimi & familiarissimi mella scripturarum sanctarum pariter lamberent. Opinatur Ruffinus hæretica dogmata quæ in libris Origenis inveniuntur, ab hæreticis fuisse inserta. Hieronymus contra sentit. Ruffini autem opinio maximè ex hoc probatur, quod ipse Origenes adhuc vivens conquestus est quod ejus libri corrumperentur: extat enim in ejus libro quarto epistola plena his conquestibus. Quod si ipso vivente hoc ausi sunt hæretici, quanto magis post ejus mortem, ut scilicet ejus viri qui ab omnibus laudatus erat patrocinio tuerentur se? deinde in principalibus opinionibus in quibus culpatur errasse, invenitur sensisse Catholicè, ut in mysterio Trinitatis: quare & D. Athanasius ejus authoritate Arrianos refellebat: & in eo quod spectat ad salutem diaboli, nam in epistola quam traduxit ipsemet D. Hieronymus, expresse negat diabolum posse aliquando salvari. Multaque adducuntur loca Origenis contraria erroribus ipsi affixis.

In 2. articulo quærit, utrùm dato quod scripserit aliquid hæreticum, scripserit dogmaticè & adhæsivè, an tantum inquisitivè: hocque ultimum magis probat, ut quemadmodum in Augustini libris super Genesim multa sunt quæ non acceptantur, tamen propterea excusantur à nobis, quod ut ipsemet dicit in libro Retractationum, plura in eo sunt quæsita quam inventa: ita & multa possunt esse in libris Origenis reprobanda, quæ quia ipse non determinando sed inquirendo dixit, non propterea hæreticus est dicendus, quia hæresis assertum propriè dicit dogma contra expressam vel scripturæ vel Ecclesiæ determinationem. Nam & post disputationem de anima ait; hæc juxta nostram sen-

tentiam non sint dogmata, sed quæsita tantum atque projecta, ne penitus intractata viderentur: & alibi loquens de resurrectione, ait, si hæc non sunt contraria fidei. Sic in libro Periarchon, &c.

In tertio articulo quærit, an dato quod adhæsivè scripserit, an taliter quod mortaliter peccaverit & hæreticus dicendus sit? asserit autem quod aliquis habens erroneam opinionem de rebus fidei adhuc per Ecclesiam non determinatis, modo in voluntate ejus nulla sit macula, sed firmum propositum de illis credere semper consonè scripturæ & Ecclesiæ, ille nec peccat mortaliter, nec est dicendus hæreticus. Ex qua propositione sequitur corollariè, quod tenere aliquam opinionem aliquo tempore sit peccatum mortale, quod non erit alio tempore, quia potest quis sine pertinacia credere aliquid uno tempore, quod alio tempore non B crederet sine pertinacia, ut puta, post determinationem Ecclesiæ, aut Sacræ Scripturæ dilucidationem. Ideo dicebat Augustinus, errare possum, hæreticus esse non possum. Confirmatur ex eo quod multos canonizavit Ecclesia qui usque ad mortem perseverarunt in erroneis opinionibus de fide, quas postea reprobavit tanquam hæreticas Ecclesia. Tales fuerunt Papias Episcopus Hieropolitanus, Victorinus Pictavensis, Irenæus Lugdunensis, B. Cyprianus & multi alii, ex quo sequitur non posse inferri hunc & illum in peccato mortali & in hæresi mortuum fuisse ex eo quod mortui sint in opinionibus in fide erroneis: sic igitur ad propositum etsi Origenes mortuus fuerit in opinionibus erroneis, si in voluntate ejus nulla fuit macula, C non potest hoc esse argumentum quod anima ejus sit damnata, dato etiam quod in principalibus fidei mysteriis erraverit gravissimo errore & merito per Ecclesiam damnato. Cum numquam facta sit distinctio ab Ecclesia, ut qui erraverit circa illum articulum non illum, damnetur potius, cum semotâ voluntatis malitia sit tantum defectus & imbecillitas intellectus.

Hæreticus quis esse non potest.

In quarto articulo quærit, an dato, quod in talibus scribendo & errando peccaverit, nunquam pœnituerit. Testatur autem Hieronymus Origenem pœnituisse de erroribus in Apologia suâ ad Pammachium & Oceanum. Ipse Origenes, inquit, in epistola quam scribit ad Fabianum Romanæ urbis Episcopum pœnitentiam egit cur talia scripsit, & causas temeritatis in D Ambrosium refert, quod secreto edita in publicum retulerit. Hæc Hieronymus ad verbum. Quid clarius? quid expressius? quo modo jam aut quâ fronte dicere possunt nusquam inveniri, quod Origenes pœnituerit?

Pœnitentia Origenis.

In quinto quærit, an dato quod de ejus nec pœnitentiâ nec impœnitentiâ constet, an sit rationabilius credere ipsum esse damnatum an salvum? Resolvit autem non propterea quia aliquis mortaliter peccaverit in vita, & nobis non constet quod non pœnituerit, judicandum esse firmiter à nobis, esse illum in inferno. Patet quia posito peccato mortali non ponitur id ad quod sequitur damnatio æterna: sed oportet ultra peccatum ponere & certificari de finali impœnitentiâ, nec ego qui nego firmiter illum esse in inferno, habeo tibi ostendere pœnitentiam illius, sed tu qui E asseris illum esse damnatum, habes certificare de illius impœnitentiâ. Unde Jud. 8. legitur peccatum Gedeon non autem pœnitentia, sic de Moise. Et revera ad cognoscendam damnationem alicujus requiritur specialis Dei revelatio. *Quæ sunt hominis nemo novit nisi spiritus hominis qui in ipso est.* 1. ad Cor. 2. Unde temerarium est Judicium asserere damnatum esse Origenem, etiam hoc posito quod in erroribus in quibus peccavit mortaliter, mortuus sit. Magis autem pium est in ista incertitudine credere, quod Deus salvaverit hunc hominem tantæ & talis scientiæ, Ecclesiarum Magistrum, & qui tanto labore sudavit in scripturis, ut Adamantii nomen acceperit, quod velut adamas fortis fuisset contra terrores martyrii. Et quis

Non facile judicandus aliquis damnatus.

A unquam tot legere potest quot conscripsit? & pro hoc labore quid præmii accepit? ait Divus Hieronymus in Præfatione Cantici canticorum: præter ea quæ de eodem prædicat, quod avaritiam calcavit, quod castravit se zelo Dei, licet non secundum scientiam, quod in explanatione scripturæ diebus sudavit & noctibus, quam qui dilucidant vitam æternam habebunt, ut ait Sapiens. Præterea quod non solum fuit martyris filius, sed etiam parum a martyrio abfuit. Beatus Origenes qui etsi aliquando in Concilio errantium abiit, in *viâ tamen peccatorum* per impœnitentiam *non stetit, & in cathedrâ pestilentiæ* per pertinaciam *nunquam sedit, sed in lege Domini fuit voluntas ejus die ac nocte.* Psalm. 1.

B In sexto articulo quærit, quid ex dictis decretorum judicandum sit Ecclesiam determinasse de Origene. Non potuit autem determinari ab Ecclesia absque speciali Dei revelatione, nisi temerariè, quod anima ejus damnata sit. Cum autem de tali revelatione non constet, non debet credi factam esse determinationem ab Ecclesia de ea re. Quidam autem inferunt determinationem damnationis ipsius, ex 24. quæst. 3. cap. *sane*. Item si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliquis recurrerit *& Origenem inveniet post mortem anathematizatum*, quod etiam in eo facit & vestra sanctitas & Julius religiosissimus antiquioris Romæ, & glossa ibi. *Cum iste damnatus fuerit, nonne & ejus scripta, &c.* Ego autem dico nihil plus C haberi per præmissa, nisi quod Ecclesia & opiniones & dogmata Origeni attributa, ut hæretica damnat, & ipsum sicut dogmatizantem damnat & detestatur, de damnatione animæ ejus aut salute nihil penitus intendens. Non enim ad Ecclesiam pertinet damnare animas hominum & ridiculum est exponere, damnamus Origenem, exponere de damnatione infernali, sicut & cum eodem tenore damnantur scripta alicujus, non intelliguntur adjudicata esse igni infernali. Significat ergo tantum damnare aliquem, in sua doctrina non approbare, seu ipsum talia docentem, ut sic, aversari, & execrari, quasi esset quidpiam diabolo consecratum juxta significationem anathematis.

In septimo & ultimo articulo quærit, quantum obliget in ista materia credulitatem nostram determinatio Ecclesiæ. Respondet secundùm doctrinam D. Tho- D mæ quodlibeto 9. art. ultimo; quod in his tantum tenemur de necessitate salutis credere determinationi Ecclesiæ, quæ ad substantiam fidei pertinent. Ex qua conclusione infert quod etiam si Ecclesia determinasset Origenem esse damnatum, adhuc de necessitate fidei Catholicæ non teneremur assentire quod ita sit. Unde infert ulterius quod etiamsi Ecclesia determinasset oppositum suæ propositionis, male judicaretur quod hæresim saperet.

Quid credendum necessitate salutis.

Hæc summatim ex Pico Mirandulæ principe, qui non modicum ingenii sui specimen exhibuit in defendendô Origene, licet in iis nonnulla videantur exactiori examine indigere, antequam pro indubiis omnino habeantur. Nec etiam expressè D. Thomas id asserit pro quo ab ipso laudatur, cum credulitas de alicujus mali Doctoris damnatione non minus ad E professionem pertineret fidei, quam de alicujus sancti glorificatione, in qua pie credendum est judicium Ecclesiæ non posse errare, ut ait ibidem D. Thomas. Quia divina providentia præservat Ecclesiam ne in talibus per fallibile hominum testimonium fallatur. Unde si consideretur divina providentia, quæ Ecclesiam suam Spiritu Sancto dirigit ut non erret, sicut ipse promisit Joan. 14. quod Spiritus Sanctus doceret *omnem veritatem*, de necessariis scilicet ad salutem: certum est quod judicium Ecclesiæ universalis errare in his quæ ad fidem pertinent est impossibile. Unde in talibus magis standum est Papæ sententiæ quam in judicio profert, quam quorumlibet sapientum opinioni. Cum Cayphas quamvis nequam, tamen quia

quia Pontifex, legatur etiam inscius prophetasse, Joan. 11. in aliis vero sententiis quæ ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus vel de criminibus possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes. Canonizatio vero Sanctorum, inquit, est medium inter hæc duo, quia tamen honor quem sanctis exhibemus quædam professio fidei est qua Sanctorum gloriam credimus: pie credendum est quod nec etiam in his judicium Ecclesiæ errare possit. Hæc Sanctus Doctor. Ex quibus a simili quibus inferunt etiam pie credendum, non errare Ecclesiam in damnatione hæreticorum ipsos designando in speciali, sicut factum in hoc Concilio, quia etiam est quid medium inter hæc duo non minus quam canonizatio Sanctorum, Videturque magis expresse ad professionem fidei pertinere. Determinare autem præcisè quæ sunt veritates necessariæ ad salutem, & quæ post determinationem Ecclesiæ ex præcepto fidei credendæ sunt ac jure divino, opus est Theologo dignum ad sedandas multorum conscientias & concordiam in sublimibus faciendam, cum sit aliud piè credere, & de necessitate salutis credere. Sed de his forsan infra dicemus iterum. Sed ut res ista se habeat, eamdem Pici sententiam multum fulcit Genebrardus, tum 10 Epistola ad Carolum nonum Regem Galliæ, tum in collectaneis quæ præmisit operibus ipsius Origenis à se recognitis & recensitis. Nam Epistola hæc tota Apologetica est pro Origene, ubi & refert Theophilum Alexandriæ Patriarcham cum opera ejus à Patriarchatu suo proscripsisset, inventum tamen fuisse postea ea legentem, & respondisse interrogantibus, cur quæ solemniter rejecisset, iterum amplecteretur; respondisse hos libros similes esse prato omni florum genere pubenti atque exculto, unde quicquid præstans inveniret, exciperet, quicquid spinosum se offerret, quasi aculeatum & pungens omitteret. Itaque callidum & ambitiosum Theophili consilium apparuit, quali fertur Aristotelem obtinuisse ab Alexandro Magno, ut superiorum Philosophorum libri omnes exurerentur, ne sua furta paterent posteris, sicque alienis dispendiis sua compendia amplificaret. In Collectaneis vero sub finem notat locos in illo notatos, quorum alii malevolè in deterius accepti sunt, alii in non extantibus vel suppositititis citantur, alii qui ab hæreticis corrupti vel assuti sunt.

Theophilus Alexand.

Unde si hæc opinio obtineret, dicendum esset anathema dictum Origeni per patres hujus Synodi, nihil aliud significare, nisi quod Origenes est condemnatus in doctrinâ & ejus doctrina improbata, quicquid sit interim de ejus persona.

Verum non acquiescit huic opinioni Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis in Origene ad ann. 226. ubi refert in libro prati spiritualis qui liber citatur in septima Synodo, haberi cap. 25. in quadam visione Origenem cum Arrio aliisque hæreticis in gehennæ ignibus torqueri. Sed hac revelatione pluris facio illud quoque sequitur.

Visio de damnatione infernali Origenis.

Judicium Vincentii Lirinensis de Origene.

Dicebamus ergo in superioribus, quod in Ecclesia Dei tentatio esset populi, error magistri: & tanto major tentatio, quanto ipse esset doctior, qui erraret. Quod primum scripturæ authoritate, deinde Ecclesiasticis docebamus exemplis, eorum scilicet commemoratione, qui cùm aliquandiu sanæ fidei forent habiti, ad extremum tamen, aut in alienam decidissent sectam, aut ipsi suam hæresim condidissent. Magna profecto res, & ad discendum utilis, & ad recolendum necessaria; quam etiam atque etiam exemplorum molibus illustrare atque inculcare debemus; ut omnes fere Catholici noverint se cum Ecclesia doctores recipere, non cum doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere. Sed ego ita arbitror quod cum multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo pene sit, qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura adeo præclara, adeo singularia, adeo mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis assertionibus ejus fidem, quivis facile judicaret. Nam si vita facit authoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia: si gens, vel eruditio, quid eo nobilius, qui primum in ea domo natus est, quæ est illustrata Martyrio? Deinde pro Christo non solum patre, sed omni quoque facultate privatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias, ut pro nomine dominicæ confessionis sæpius, ut ferunt, affligeretur. Neque vero hæc in illo sola erant, quæ cuncta postea tentationi forent; sed tanta etiam vis ingenii, tam profundi, tam acris, tam elegantis, ut omnes pene multum longeque superaret: tanta doctrinæ ac totius eruditionis magnificentia, ut pauca forent divinæ, pene fortasse nulla humanæ Philosophiæ, quæ non penitus assequeretur; cujus scientiæ cùm Græca non cederent, Hebræa quoque elaborata sint. Eloquentiam verò quid memorem? cujus fuit tam amœna, tam lactea, tam dulcis oratio, ut mihi ex ore ipsius non tam verba, quam mella quædam fluxisse videantur. Quæ non ille persuasu difficilia disputandi viribus elimpidavit? Quæ factu ardua non ut facillima viderentur, effecit? sed forsitan argumentorum tantummodo nexibus assertiones suas texuit. Imo planè nemo unquam magistrorum fuit, qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed credo, pauca conscripsit. Nemo mortalium plurima, ut mihi sua omnia non solùm non perlegi, sed ne inveniri quidem posse videantur. Cui ne quidquam ad scientiæ instrumenta deesset, etiam plenitudo exabundavit ætatis. Sed forsitan discipulis parum fœlix. Quis unquam fœlicior? Nempe innumeri ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confessores & Martyres extiterunt. Jam vero quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulò religiosior, ex ultimis mundi partibus advolavit? Quis Christianorum, non pene ut Prophetam? Quis Philosophorum non ut magistrum veneratus est? Quam autem non solùm ut privatæ conditioni, sed ipsi quoque fuerit reverendus Imperio, declarant historiæ, quæ ipsum à matre Alexandri Imperatoris accitum ferunt, cœlestis utique sapientiæ merito, cujus & ille gratia, & illa amore flagrabat. Sed & ejusdem Epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Principum Christianus fuit, Christiani magisterii authoritate conscripsit: de cujus incredibili quadam scientia, si qui referentibus nobis Christianum non accipit testimonium, saltem testificantibus Philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille Porphyrius, excitum se fama illius Alexandriam fere puerum perrexisse, ibique eum vidisse jam senem: sed plane talem tantumque, qui arcem totius scientiæ condidisset. Dies citius me deferent, quam ea quæ in illo viro præclara extiterunt, vel ex minima saltem parte perstringam; quæ tamen omnia non solùm ad religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque tanti ingenii, tantæ doctrinæ, tantæ gratiæ virum à se facilè deponeret, ac non potius illa uteretur sententia, se cum Origene errare malle, quam cum aliis vera sentire? Et quid plura? eo res decidit, ut tantæ personæ, tanti Doctoris, tanti Prophetæ, non ut humana aliqua, sed, ut exitus docuit, nimium periculosa tentatio plurimos à fidei integritate deduceret. Quamobrem hic idem Origenes tantus ac talis, dum gratiâ Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibique satis credit, cum parvipendit antiquam Christianæ religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam scripturarum capitula novo more interpretatur, meruit ut de se quoque in Ecclesia Dei diceretur: *Si sur-*

Parte 1. commonit. cap. 23.

Quantus Origenes.

Deuter. 13. *rexit in medio tui Propheta*, Et paulo post: *Nō audies*, inquit, *verba Prophetæ illius.* Et item: *Quia tentat vos*, inquit, *Dominus Deus vester, utrum diligatis eum, an non*, verè non solum tentatio, sed etiam magna tentatio, deditam sibi atque in se pendentem Ecclesiam admiratione ingenii, scientiæ, eloquentiæ, conversationis & gratiæ, nihil de se suspicantem, nihil verentem, subito à veteri religione in novam prophanitatem, sensim paulatimque traducere.

Sed dicet aliquis corruptos esse Origenis libros. Non resisto, quin potiùs & malo: Nam id à quibusdam & traditum, & scriptum est, non Catholicis tantum, sed etiam hæreticis, sed illud est quod nunc debemus advertere, etsi non ipsum, libros tamen sub nomine suo editos, magnæ esse tentationi: qui multis blasphemiarum vulneribus scatentes, non ut alieni, sed quasi sui & leguntur & amantur: ut etsi in errore concipiendo Origenis, non fuit sensus, ad errorem tamen persuadendum Origenis authoritas valere videatur.

Hæc eloquenter & disertè Lirinensis. Non sic vero recens Scoliastes octo Synodorum Orientalium ad V. Synodum cap. 6. Qui hodie, inquit, pro Tertulliano, Origene, Lucifero Sardorum Episcopo, Joanne Jerosolymitano Apologias in Ecclesiam spargunt, lavant Æthiopes, compescendiq; sunt ut ingenia libertina & noxia, nisi brevi etiam pro Martino Luthero & Joanne Calvino velimus Apologias videre. Hæc satis doctè, cum semper licuerit in rebus quæ non sunt de fide, & de quibus nulla est prohibitio per legitimam potestatem, sapientibus & eruditis suam dicere ac etiam scribere sententiam, adhibita tamen moderatione debita. Non enim dubitandum aliquos ex viris eruditis & Orthodoxis calumniam passos fuisse, qui quasi Martyres illi Apocalypsis clamant: Usquequo Domine non vindicas opprobrium nostrum de his qui in terra sunt? Quis vero fuerit Didyuus & Evagrius in hac ipsa Synodo damnati simul cum Origene, docet D. Hieronymus. Nam in Epist. ad Pammachium & Oceanum satis testatur Didymum suum præceptorem Origenis errores defendisse. Quod idem de Evagrio Pontico asserit in Ep. ad Ctesiphontem, ubi & ipsum arguit; quod Eusebii Cæsariensis libro primo pro defensione Origenis, quem fontem Arrianorum vocat in priori Epist. ad Pam. & Ocean. nomen Pamphili Martyris præfixisset ut esset majoris authoritatis. Quod itidem fecerat de libro Xisti Pythagorici Philosophi hominis sine Christo, quem nomine Sixti Martyris prænotavit, ut qui volumen Philosophi nesciunt, sub Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Hunc quoque Evagrium notat idem D. Hieronymus, quod apathiam Stoïcam admitteret post Origenem, cujus ramusculum esse hanc doctrinam ajebat, & quod eam vocaret alacritatem. Sed & impeccantiam in hominibus admittebat post eundem Origenem. Idem Hieron. proœmio lib. 4. in Jeremiam.

Cæterum quia quidam revocant in dubium damnationem errorum Origenis in hac quinta Synodo, cujus damnationis fides inquiunt, penes Nicephorum sit: juvat hic animadvertere Photium in professione suæ Catholicæ fidei quæ refertur à Baronio, ad annum 859. ei damnationi planè suffragari, recipiens enim septem primas Synodos, ubi venit ad quintam, sic loquitur. Quintam etiam --- quin etiam & quæ dilaceravit & demessuit Origenem, Didymum, Evagrium, qui ratione cum gentilibus congruente ac insipiente sententia, in ultimum profundum Deo adversariæ persuasionis inciderunt. Qua de re plura passim occurrunt alia testimonia quæ multa congerit Antonius Augustinus in Epitome lib. 11. tit. 25. Plura autem alia controversa fuerant de eadem quinta Synodo per spatium plus quam centum annorum, antequam ab omnibus admitteretur. Quod enim post mortem Theodorum damnasset, virum in plurium opinione incomparabilem: & quod putaretur destruere ea quæ in Chalcedonensi decreta erant, ipsi diu se opposuerunt Episcopi Histriæ, plures ex Africa, ex Hispania, ex Hybernia & aliunde: de quibus plures Synodi provinciales in quinta classe tomi sequentis.

CONCILIUM CONSTANTINOP. III. GENERALE.

SEU

SYNODUS SEXTA, SUB DONO Papa Romano convocata, sub Agathone præsidentibus ejus Legatis celebrata, & sub Leone II. finita contra hæreticos Monothelitas tempore Constantini dicti Pogonati anno 681. Patrum 289.

Origo & progressus Concilii.

IN Concilio Lateranensi sub Martino I. Secretario Secundo, Theodorus Pharanita Episcopus, ab Eutychianis non alienus, hæresis Monothelitarum author habetur propter sua hæretica scripta: est autem eorum error quod asserunt in Christo unam esse voluntatem & operationem, non duplicem, juxta duplicem illius naturam divinam & humanam. Cum enim post Concilium Chalcedonense non auderent amplius palam profiteri unicam naturam solum in Christo, quod id expressè damnatum esset, ad restaurandam hæresim Eutychetis, cui addicti erant, introduxerunt hoc dogma, quod etsi essent duæ in Christo naturæ, non esset tamen in illo nisi una voluntas & una operatio, unde illis nomenclatura quoniam μόνος Græce idem sonat ac tantum vel unus, & θέλησις idem est quod voluntas. *Monothelitæ.* Unde ab illis duabus vocibus composita est dictio μονοθελῆται quasi unam asserentes voluntatem. Corruptè ergo & imprudenter ab aliquo, quem tacito nomine refellit Alphonsus à Castro adversus hæreses lib. 4. verbo *Christus* hæresi 6. dicti sunt Monoselitæ, quasi à Monoso quodam nomen sortirentur.

Sunt autem qui eorum mentem sic explicant, ut voluerint unam fuisse actionem divinitatis & humanitatis ubi miracula patrabat. Quod à mente Monothelitarum alienum fuisse probat Suarez in commentario ad art 1. quæst. 19. part. 3. D. Th. Refert quoque alios existimasse eos tantum locutos fuisse de actibus moralibus & liberis, ita ut una esset in Christo libertas & voluntas quæ possit reliquas potentias ad agendum applicare. Sicque voluntas ejus humana non posset per actum liberum & in sua potestate existentem velle & perficere sua opera. Unde consequenter ratio meriti deficiebat in ipsius operationibus. Ac fere modo simili, qui exactius quæstionem hanc discussit P. Franciscus de Combesis in disput. de hæresi Monothelitarum 10. §. 2. tum ex testimoniis ipsius sextæ Synodi act. 13. ac verbia ipsius Theodori Pharanitæ, conatue ostendere eorum mentem fuisse, quod tota actio Christi fuerit verbi ipsius moventis, ad quod humanitas meri instrumenti rationem habuerit, sicque docebant humanitatem in Christo merè passivè se habuisse ad omnem operationem: ita ut salva utraque natura inconfusa earumque proprietatibus, humanitas esset instrumentum verbi divini, ut per illam operaretur sicut artifex per malleum & serram. Unde quemadmodum est una operatio artificis & instrumenti quod movetur

ab artifice, non ex se & ex propria determinatione: sic etiam modo non absimili, esset una & eadem operatio divinæ & humanæ Naturæ, quæ ut subdita divinæ Naturæ ex se & ex propria determinatione nihil quicquam operabatur. Qua ratione Apollinaristarum hæresis revivescebat, ut hic diceretur omnis humanæ Naturæ motus voluntarius impressio quædam verbi ac Divinitatis: uti etiam habet motus omnis corporis respectu animæ, quæ ipsorum erat comparatio.

In quo sita hæresis Monothelitarum.

Atque ad hoc dogma accedit quorumdam opinio, qui quod illi in capite prædicabant, in membris ejus, id est, in hominibus, atque iis potissimum qui spiritualium ac juxta verba Isaiæ cap. 3. prudentum eloquij mystici nomine audiunt, quos ita a Spiritu sancto ejusque gratia regi, moveri, agique dicunt, ut eorum cum Deo una sit voluntas unaque quodammodo actio, cum Deus sit qui juxta D. Paulum non sanè intellectum operetur in eis velle & perficere ad Philippenses 2. statuit quamvis circumspectiores inter eos fateantur naturales facultates cooperari vitaliter & Physicè gratiæ Dei, idque ultro & non coactè; negant tamen quod liberè concurrant ea libertate quæ necessitatem excludat. Sic Calvinus, cujus plures textus ut eam redducit Authot Anti-Jansenij disp. 37. de gratia Sect. 2.

Atque hæc explicatio sensus Monothelitarum eo plus habet probabilitatis quod jam diximus Eutychianos ex mala intelligentia vitæ spiritualis aberrasse, ut propterea Vigilius martyr in libris suis contra Eutychetem pluries repetat ipsos sub prætextu pietatis Ecclesiam conturbasse. Nec id ab omni fide alienum est, ut qui Monasticam profiterentur eo completique. Valde quippe pium quid & dignum vita spirituali humanitatis Christi se dicere arbitrabantur, si illam ex unione ad Deum quasi absorptam in Deum & ad nihilum sui redactam existimarent, sic enim solet hæresis sub velamine majoris cujusdam devotionis initia habere & progressus facere. Porro cum post definitionem Synodi Chalcedonensis locus amplius non superesset ad asserendam unitatem illam naturæ per hujusmodi submersionem aut absorptionem humanitatis in divinitatis abyssum factam, existimarunt sibi liberius fore sine offensa & moro Synodi defendere unam saltem voluntatem seu operationem voluntatis in Christo, cum ejus humanitas ita subdita esset divinitati sicque ejus voluntas unita voluntati divinæ ut utriusque unica esset operatio, nec quicquam vellet voluntas illa creata quod non operaretur in illa & per illam voluntas Dei absque ulla propria & libera determinatione ex seipsa, ut sic dicere posset, *Non mea, sed tua voluntas fiat.* Sic enim quidam Theologi mystici de voluntate humana paulo ardentius divino amore inflammata prædicare solent, in quorum errorem etiam prolabuntur plures Theologi qui non aliter putant posse se defendere gratiæ Christi Domini efficaciam nisi omnem voluntatis circa bonum operationem sic illi soli attribuant ut potius agatur quam agat voluntas. Qua de re inferius dicendum erit. Sic est callidus dæmon hostis perpetuus veritatis, ut cum hujusmodi dogmata post Conciliorum antiquorum definitiones sustineri non possint respectu Christi, ea renovare conetur sub variis prætextibus pietatis in membris ejus. Nec desunt plures hodie qui quod sentiebant Monothelitæ de Christo Domino, de aliis hominibus sentiant. Unde & merito proscriptæ sunt eorum propositiones quibus veluti per cuniculos destruitur doctrina Orthodoxa de libertate, merito, & mercede bonorum operum.

Theologia mystica.

Aderat autem tunc Eutychianis speciosus prætextus unicam illam operationem admittendi, cum ex hac assertione viderent posse reuniri & in unum veluti exercitum colligi diversas turmas hæreticorum ad impugnandam Catholicam Ecclesiam cum potentiori robore. Cum enim, ut notat Baronius ad annum Christi 628. num. 6. totos Oriens diversis scateret hæreticis, potissimum vero Eutychianis & iis qui ex iis provenerant Acephalis variis hominibus nuncupatis, Theodosianorum, Gajanitarum & aliis, insuper & Nestorianis totam Syriam occupantibus, item & Apollinaristis, quorum numerus haud erat exiguus: divinum quoddam visum est improbis Eutychianis inventum si dogma quoddam assererent, in quod omnes pariter hæretici convenirent. Id enim asserebant Apollinaristæ qui verbum in Christo ponebant loco animæ. Nestoriani non abnuebant, qui unionem humanitatis cum verbo secundum voluntatem solam admittebant esse factam. Eutychianos autem liquet fuisse peculiares hujusmodi blasphemiæ assertores cum unam duntaxat in Christo naturam assererent, cui proinde una voluntas ac operatio competeret. Atque id testatur ex antiquioribus S. Maximus qui inter primos Monothelitas detexit, in disp. cum Pyrrho Monothelita, & ex minus antiquis D. Thomas 3. p. q. 18. art. 1.

Prætextus concitata.

Sed & sub hoc prætextu conciliandi hæreticos deceptus putatur Imperator Heraclius, ut errorem Monothelitarum amplecteretur, quod etiam sæpe accidit alias ut prætextu pacis & concordiæ qui erant Orthodoxi notam inurerent Ecclesiæ. Is post domitos Persas & sanctam Crucem ab iis recuperatam, dum otiosus Edessæ degeret, oblitus se esse militem atque hominem Laicum, magno suo damno veluti si esset Episcopus disputare cœpit de dogmatibus Ecclesiasticis, rescripsitque ad Sergium Episcopum Constantinopolitanum, ut ad se mitteret librum dogmaticum Mennæ ad sanctissimum Vigilium de una voluntate & una operatione, quod ille ad effectum perduxit. Sicque Heraclius nactus infelicissimum præceptorem, pravam ab eo doctrinam accepit. Sed & cum esset anno 629. apud Hierapolim venit ad eum quidam Athanasius Eutychianus Patriarcha Jacobitarum vir acris & nequam ingenij, Syrorum inditas versutias possidens, & moto de fide ad Imperatorem sermone, promisit ei Heraclius si Chalcedonensem Synodum suscipere vellet, Patriarcham illum Antiochiæ se fore facturum. Sed dum putat se ad fidem Orthodoxam damnatum hominem & qui uti sacrilegus Patriarchæ nomen sorripuisset, ex ea ipse met excidit ejus postea dolis. Immemor prohibitionis Apostolicæ qua ejusmodi sceleratos nec brevi salutatione dignandos asserit 2. epist. Joan. *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum nec ave ei dixeritis, qui enim dicit illi, ave, communicat operibus ejus malignis.* Hic igitur Athanasius tantam pollicitationem audiens, potiturum se Patriarchatu Antiocheno, sicque dominaturum se omnibus Orientalibus, ac pro arbitrio posse se dimovere præsides Ecclesiarum Catholicos, spondet se facturum, & dum simulatè ad tempus profitetur duas naturas, interrogavit Imperatorem de operationibus Christi qualiter oporteret has admittere, duplas an simplas. Tunc Imperator voce novitatis consternatus scribit Sergio, advocatque Cyrum Phasidis Episcopum, & hoc interrogato reperit eum consentientem Sergio in unam voluntatem ac operationem, quibus duobus reperit & Athanasium concordem, sicque funiculo triplici captus magna animi levitate fidem Orthodoxam amittit, & in profundum labitur hæresis, ac partam ex victoriis contra Persas gloriam obscurat. Sic suo semper damno principes in dogmatibus definivisse; exempla Constantij, valentis, Theodosij Junioris, Justiniani ac ipsius Heraclij testatum faciunt. Satis principi, ait Baronius ad præfatum annum 619. ut suborta de fide quæstione deferat ad primam Sedem à qua controversiæ dirimantur, cujus arbitrio, si causa exigat, universale Concilium congregetur: atque interim ipse nulli se implicans novitati affectu liber, quid ab Ecclesia decernatur exspectet, ut sequatur: sed ab hoc prudenti consilio longe aberravit Heraclius, impiis se socians, ac eos authoritate qua pollebat fulciens. Quod tamen non impunè tulit, cum ex hinc res Imperij in pejus abire cœpe-

Heraclius in Monothelismum labitur.

Officium principis in controversiis fidei.

ront, exoriente hujus temporibus novo Hæresiarcha Mahumete Turcarum Pseudo-Propheta à quibus tandem Imperium Orientis in vilissimam servitutem redactum est. Nihilominus Heraclius quoad usque vixit, pulchro velamine extirpandi hæreses Nestorii & Eutychis ac aliorum, nec-non protegendi Synodum Chalcedonensem obtexit se, perseverans sic inter suos Catholico nomine, nec per plures annos detecta fuit hæresis istius vafrities, ita ut latitans & non impetita facilius serperet.

Cœpit autem magis perspicacibus apparere tunc cum anno 639. Heraclius occasione dissensionis inter Sophronium Jerosolymitanum, & Cyrum Alexandrinum, constitutionem quamdam de fide promulgavit, quæ Ectesis, id est explicatio Fidei, & ab aliis Typus quasi forma & exemplar Fidei, quæ habetur in Concilio Lateranensi sub Martino primo celebrata, proponitque unam operationem in Christo credendam, est autem ejus titulus. *Expositio Orthodoxæ fidei facta à piissimo & Deo conservando nostro Domino magno principe Heraclio, propter emersam ab aliquibus altercationem, pro requisitione operationis consonans in omnibus sanctis & universalibus quinque Conciliis, quam cum multa satisfactione & gratia exceperunt Patriarchalium sedium præsules, & gratanter ei consenserunt, utpote pacem sanctæ Dei Ecclesiis insinuantem.*

Ectesis seu typus Heraclii.

Initium est. Credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, *& infrà*, nullo modo concedentes alicui ex omnibus unam vel duas dicere vel docere operationes in divina Domini incarnatione, &c. eo quod unius quidem operationis vox, licet ab aliquibus patribus dicta est, tamen turbat & exterret quorumdam aures arbitrantium in interitum eamdem prolatam esse duarum naturarum, quæ in una subsistensia unitæ sunt in Christo Deo nostro. Similiter autem & duarum operationum vocem multos scandalizare, utpote a nemine dictam sanctorum & præcipuorum patrum: sed & sequi in eo ut duas confiteamur voluntatas contrariè ad invicem venientes, Deo quidem verbo volente saluberrimam passionem explere, Incarnationem autem in eo factam obviam euntem ipsius voluntati & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci, quod impium & extraneum Christiani dogmatis, &c. *Fuit autem subscriptio.*

Heraclius fidelis in Jesu Christo Deo princeps subnotavit.

Pseudo-Synodus pro Monothelit.

Hæc autem Ectesis aut explicatio fidei statim confirmata fuit in Synodo Constantinopolitana à Sergio coacta, quam ut invalidam & contra Canones habitam impugnavit Maximus in disputatione cum Pyrrho habita. Sed & statim recepta quoque fuit à Cyro Alexandrino Patriarcha. Quo factum est ut deinceps hæresis Monothelitarum progressus faceret in Oriente. Quamvis ante mortem declarasset Imperator non esse suam illam ectesim, nec à se editam, sed à Sergio Constantinopolitano Patriarcha, à quo rogatus fuerat ut suo nomine promulgaretur. Moriens autem Heraclius filium Constantem reliquit hæredem Imperii simul & erroris, qui eum ut propagaret magis, mortuis Episcopis alios subrogari curabat erroris sui adsertores, sicut & præsides quos in provincias mittebat. Sed & his temporibus sub anno 642. Patriarchæ Orientis heretici erant, quibus omnibus malis accedebat sectæ Mahometanæ augmentum in Christianæ religionis opprobrium. Destituta quoque erat Ecclesia Orientis viris doctis ac zelosis qui eam tuerentur, ac tanquam latranses canes lupis libere grassantibus in ovile dominicum se opponerent. Defunctus enim erat Sophronius Patriarcha Jerosolymitanus ac pugil validus pro fide Catholica, ad cujus tuitionem etiam Synodum coëgerat. Maximus vero Abbas Constantinopoli recesserat in Africam.

Mahumeti secta invalescit.

Sicque nunquam apparuerat turpior facies Ecclesiæ quam his temporibus, ut notat Baronius ad prædictum annum 641.

Quantum vero Draco antiquus Mysterium humanæ redemptionis per Christum evertere per hanc hæresim molitus sit haud tunc ignotum fuit; nam Constantinus Augustus in edicto suo confirmatorio Concilii, eos adstruunt, inquit, non perfectè salvari, hæc qui prædicant, quia imperfectè verbum nostram naturam adsumpsis. Si enim totus toti naturæ non est unitus, nec totus homo salvatus est, quod enim non adsumptum est nec salvatum. Scilicet ut benè advertit Christianus Lupus cap. 3. hujus Synodi, non sola substantia hominis, sed & voluntates & operationes peccato sunt fœdatæ, ideoque egent gloria Dei, & Sanari & purgari per mediatorem, quod sperare non possunt nisi ab illo assumptæ. Nihil sequitur in corpore nisi quod præcessit in capite; caput est radix traducens eas solas humanæ naturæ reparatrices gratias, quas sibi ipsi implantavit. Quocirca dico adversus Monothelitas quod adversus Marcionem Tertullianus in l. de carne Christi c. 5. *Scelestissime hominum pare unicæ spei totius orbis, &c.* Sed & alia via Monothelitæ redemptionem impugnabant, nam si desit humana libertas in Christo, vana erit satisfactio ipsius pro peccatis hominum. Sentiunt hoc Theologi omnes qui tantopere satagunt ad conciliandam libertatem ipsius cum præcepto moriendi à Patre ipsi imposito. Quippe si necessario mortuus fuisset quia non obedire non potest, & non ex libera acceptatione præcepti moriendi cum potestate non acceptandi, nec meritus fuisset nec satisfecisset. Ista consequentia post se vehebas Monothelismus, quibus publicandis non defuisset Dæmon, sed principium statuendum erat.

Mysterium Redemptionis impugnatum per Monothelitas.

Interim Martinus Papa Concilium Lateranense congregat in quo damnat Monothelitas & Ectesim Heraclii eo maximè titulo, quod probibens unam deinceps aut duas dicere operationes aut voluntates in Christo, simili sorte hæreticos Catholicosque involveret, ac seu indifferens haberi vellet quod minimè posset haberi ut indifferens, hoc enim præcipuè urget Synodus illa Martini. Qua definitione exasperatus Imperator Monothelita Constans, eamque ferre nolens, capi eum jubet ac in Chersonesum relegat, ubi ærumnis confectus ac lenso quodam Martyrio Pontificatum suum illustravit, sed & Maximum Abbatem aliosque dira morte excruciari jussit. Sic hæresis illa invalescebat quotidie.

Donec mortuo Constante ei successit filius Constantinus Pogonatus Orthodoxæ fidei Professor; qui ut maculam hæreditariam elueret, egit primum cum Dono Pontifice, deinde cum Agathone ejus successore de cogendo Concilio Generali contra Monothelitas. Fuitque congregatum anno 680. & sequenti absolutum in Oratorio palatii Imperialis Constantinop. quod dicebatur Trullus, id est, capsula propter fornicis rotunditatem. Fuitque ducentorum octoginta novem Episcoporum, præsidentibus in eo nomine Agathonis Theodoro & Gregorio Presbyteris, nec non Joanne Diacono qui in omnibus actionibus primi subscribunt, interfuitque Constantinus Imperator eminentiori loco sedens, ut rixas tumultusque averteret ac securitatem procuraret.

Sequuntur acta Concilii.

DIVALIS SACRA, DIRECTA ad Donum Sanctissimum Papam senioris Romæ, contradita vero Agathoni sanctissimo ac beatissimo Papæ ejusdem antiquæ Romæ, eo quod idem Donus de præsenti vita decessisset.

IN NOMINE DOMINI & Salvatoris nostri Iesu Christi, Imperator Flavius Constantinus fidelis, Magnus Imperator sacra Dono sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ nostræ Romæ, & universali Papæ, data pridie Idus Augustas Constantinopoli indictione sexta.

PEr omnia oovit vestra paterna beatitudo, & plures vestræ sanctæ Ecclesiæ antiquæ Romæ, quia ex quo jussit Deus principaliter nos imperare, dum voluissent multoties quidam motionem facere de verbis, de quibus est contentio pro dogmate pietatis, inter partes tam sanctæ vestræ Ecclesiæ, quamque hujus sanctæ magnæ Dei Ecclesiæ, ut ambigerent, & hoc prohibuimus fieri tempore non admittente, cognoscentes quod ex particulari contentione non solum unitas fieri non posset, sed magis malum accresceret. Et licet animo doleremus ultra omnem dolorem, tam pro exprobratione, quæ nobis ob hoc ab inimicis inferebatur, & propter ipsam veritatem, quam Pontifices secundum vos, & Orthodoxus noster populus propter quasdam novitates vocum in schisma incidisset, exultatioque ex hoc fieret impiis & hæreticis: attamen Deo nostro commisimus, ipso pro nobis potiora providente, & dum ejus benignitas jusserit hujus rei correctionem fieri, tunc nobis condonare opportunitatem temporis, ad generalem collectionem faciendam utrarumque sedium, quatenus considerantibus eis definitiones sanctarum quinque Synodorum, & editiones sanctorum probabilium patrum satisfacerent sibimetipsis & convenirent in uno ore, unoque corde ad glorificandum honorificum nomen Dei nostri.

Sed quoniam sicut homines cogitamus, sicut autem jubet Deus, omnia perfecit, ipse enim novit futura, & quæque nobis expediunt, sic ei placitum est, ut ad effectum perducantur, cognoscere facimus vestram paternam beatitudinem, quod dum ordinatus esset Theodorus sanctissimus & beatissimus Patriarcha à Deo conservandæ hujus nostræ Regiæ urbis, suggessit nostræ serenitati suspectum se esse, dirigere consueta Synodica ad vestram paternam beatitudinem, ne forsan non reciperetur, sicut & sub prædecessoribus ejus Patriarchis factum est: sed quia magis prævidit adhortatoriam Epistolam facere ad vestram paternam beatitudinem, quam & direxit, ejus per omnia scientiam habet vestra paterna beatitudo, & non prævidimus, per præsentem nostram piam sacram, de hujusmodi Epistola uti multiloquio, sed posteaquam directa est eadem Epistola ad vestram paternam beatitudinem, interrogavimus eundem sanctissimum, & beatissimum Patriarcham, & Macarium sanctissimum Patriarcham civitatis Theopolitanæ, quænam esset difficultas quæ provenerat inter vestram paternam beatitudinem, seu vestram Apostolicam sedem, & ipsos. Olim omnibus expletis, quicunque sunt de immaculata nostra, & incommutabili Christianorum fide tam per doctrinam sanctorum Apostolorum, quamque per definitiones sanctarum quinque Synodorum, & doctrinam sanctorum ac probabilium Patrum, & omnibus hæresibus jam manifestatis, atque condemnatis, & nullo deinceps remanente modo, quo possit divisio aut schisma immaculatæ & sanctæ nostræ fidei inferre: satisfecerunt nobis iidem ipsi Sanctissimi Patriarchæ, quod verba quædam novitatis intromissa sunt, aliquibus quidem ex imperitia hæc introducentibus, aliquibus verò incongrue scrutantibus incomprehensibilia opera Dei: & quia ex quo hæc verba moveri cœperunt, & usque hactenus utraque sedes inter se minime convenerunt, ut inquirentes sibimet satisfacerent pro veritate. Propter viles igitur inquisitiones non sit finita contentio, ne nobis insultent pagani, & hæretici, neque in nobis usquequaque locum accipiant semina adversarii. Cadens namque ab humano genere, quod ei serviebat, & confusus per apparitionem Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, etiam in his confunderetur per studium vestræ paternæ beatitudinis, & secundum quod scriptum est deponentibus omnem zelum, & omnem contentionem omnemque invidiam, veritati concurramus. Veritas enim Deo chara est, & secundum Domini vocem. *Quicumque voluerit omnium primus esse, sit omnium minister.* Et iterum dictum est, *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.*

Marci 10. Ioan. 13.

Postquam igitur tempus recipit perfectam congregationem fieri, adhortamur vestram paternam beatitudinem, per præsentem nostram piam Sacram dirigere viros utiles, modestos, nonnam habentes totius à Deo inspiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehensibilem habentes dogmatum, indutos personam vestræ Apostolicæ sedis, ejusque Concilii, deferentes & libros, quos oportet proferri, & omnem authoritatem habentes, quatenus convenientes, cum hic posito sanctissimo ac beatissimo Patriarcha, & Macario sanctissimo Patriarcha Theopolitanæ civitatis: perscrutentur cum omni mansuetudine ac modestia, & per gratiam sancti Spiritus veritati insistere & consentire, munitionem habentibus his, qui huc advenerunt ex parte sedis vestræ per præsentem nostram piam Sacram. Per Deum enim omnipotentem non est apud nos partis cujuslibet favor, sed æqualitatem utrisque partibus conservabimus, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis, qui a vobis diriguntur quoquomodo: sed & omni honore, cum competenti munificentia, & susceptione dignos eos habebimus. Et siquidem utrique convenerint, ecce & bene: sin autem minime convenerint, iterum & cum omni humanitate eos ad vos dirigemus, de cætero nos excusantes in judicio Dei imminente nobis, juxta quod constituti sumus servare fidem sanctam, & immaculatam quam percepimus, unoquoque proprio sensu abundante, rationem reddituri ante sanctum & terribile tribunal Dei nostri. Invitare enim & rogare possumus ad omnem commendationem, & unitatem omnium Christianorum, necessitatem vero inferre nullatenus volumus. Per personas autem quæ dirigentur à paterna vestra beatitudine, ita decernat: ex vestra quidem sancta Ecclesia (si utique videtur ei) tres personas, quod si & plures, quantæ ei placuerint, dirigat. De Concilio verò usque ad Metropolitas Episcopos. De quatuor verò Monasteriis Bizantinis ab unoquoque Monasterio Monachos 4. Nam si receperit tempus, ut dictum est, perfectam congregationem studuissemus facere: sed quoniam tempus non admittit, Deus autem noster proprio Concilio protulit, quod nos differebamus in hoc tempore, per omnia jubemus vestram paternam beatitudinem, minime effici impedimentum voluntati Dei, sed eos dirigere. Sic enim speramus in ejus benignitate, quoniam qui voluerit hujusmodi capitulum moveri in præsenti, per Spiritum sanctum concedere habet, ut veritas clareat, & instruantur omnes sine schismate, atque contentione veritatem profiteri, & uno ore, unoque corde glorificare oon omnes ejus bonitatem. Tacere quippe hoc terribile æstimamus, ut ne plebs, quæ ut sanctificetur, accedit ad sanctas Dei Catholicas, & Apostolicas Ecclesias, contrariis congregationibus occupetur, considerans antistitum adinvicem dissonantiam.

Legati Papæ Rom.

Honorius in honore erat apud Monothelitas.

A Multam enim nobis instantiam fecerunt, tam hic sanctissimus Patriarcha, quamque Macarius sanctissimus Patriarcha Theopoleos, ut ejiceretur Vitalianus beatissimus de diptychis, asserentes Honorium memorari in diptychis, propter honorem Apostolicæ sedis antiquæ nostræ Romæ. Nam non acquievere, ut memorentur Patriarchæ, qui postmodum fuerunt in prædicta sancta Romana Ecclesia, donec conquisitio & satisfactio proveniat verborum, de quibus contenditur inter utrasque sedes, & ita vestra paterna beatitudo consequenter memoretur: sed hoc nos non acquievimus, idest, ut ejiceretur idem Vitalianus de diptychis: hoc quidem utpote omnem æqualitatem servantes, & utrosque Orthodoxos habentes: hoc autem & propter collatam nobis charitatem ab eodem Vitaliano, dum superesset, in motione tyrannorum nostro-
B rum. Sed sic polliciti sumus prædictis sanctissimis Patriarchis, quod per omnia dirigit vestra beatitudo homines, qui debeant conquirere cum ipsis, & tunc secundum quod claruerit perfecta dispositio fiat. Nam ante hoc nullomodo nos acquiescere, ut idem beatissimus Vitalianus ejiceretur. Hæc cognoscens vestra paterna beatitudo studeat sequi voluntatem Dei. Sicut enim prædictum est, spem habemus in coronatore nostro Deo, quia dum præviderit super hoc ferventem nostrum affectum ejus benignitas etiam ingruentes nobis perturbationes sedabit. Omnem vero concursum venientibus jussimus præbere Theodorum gloriosum patricium & exarchum Christo amabilis nostræ Italiæ Provinciæ, tam in navi, quamque in ex-
C pensis & omni utilitate eorum. Etsi necessitas exegerit, etiam castellatos dromones præbere ad eorum munimen, ut ex omnibus illæsi, & sine periculo (Deo cooperante) iidem ad nos perducantur. Et subscriptio. Divinitas te servet per multos annos sanctissime ac beatissime pater.

DIVALIS SACRA DIRECTA ad Georgium sanctissimum Archiepiscopum hujus magnæ Constantinopolitanæ urbis novæ Romæ.

IN NOMINE DEI ET SALVATORIS nostri Iesu Christi, Imperator Pius Pacificus Flavius Constantinus, fidelis in Iesu Christo Deo, Georgio sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo Constantinopoleos, & universali Patriarchæ. Data quarto Idus Septembris Constantinopoli, imperante Domino piissimo perpetuo Augusto, Constantino Imperatore, anno vigesimo-octavo, & post consulatum ejus anno duodecimo.

QUamquam sollicitudinibus tam militaribus, quamque civiliter indesinenter nostra serenitas coarctetur, attamen omnes Christo amabilis nostræ Reipublicæ causas insequendo ob Christianam nostram fidem ponentes, qui & in bellis propugnatricem tam nostri, quamque Christo dilectorum nostrorum exercituum habemus, necessarium judicavimus, præsenti nostra pia Sacra ad vestram paternam beatitudinem uti, per quam adhortantes eam, sancimus congregare vestram paternam beatitudinem omnes, qui ad ejus sanctissimam sedem pertinent, sanctissimos Metropolitas, Episcopos in hanc a Deo conservandam nostram Regiam urbem, quatenus cooperante omnipotente, & misericorde Deo nostro, diligentissima inquisitio dogmatis fiat, quod olim ante multum tempus exortum est, de voluntate & operatione in dispensatione incarnationis unius de sancta Trinitate Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri quod

A & dissidium non minimum per quasdam personas sanctæ Dei Ecclesiæ intulit: innotescere quoque super hoc & Macario venerabili Archiepiscopo Antiochenæ magnæ civitatis, quatenus & ipse de propria Synodo Deo amabiles Metropolitanos, & Episcopos præparatos faciat pro hoc ipso huc congregari. Jam enim super hoc adhortati fuimus per pios nostros apices adhuc inter vivos existentem & Donum sanctissimum Apostolicæ Sedis antiquæ Romæ Præsulem: & illo de hoc sæculo migrante, Agatho sanctus nuper ordinatus Papa in Apostolica Sede prædictæ antiquæ Romæ hujusmodi nostros pios suscipiens apices, destinavit in præsenti propriam ejus indutos personam, Theodorum & Georgium Deo amabiles Presbyteros, & Joannem Deo amabilem Diaconum: ex persona
B vero totius ejus Concilii, Joannem & Abundantium, & Joannem venerabiles Episcopos, cum cæteris clericis & Monachis, qui debeant invenire in prædicto capitulo quæstionem: qui & nunc ad nostra convixerunt vestigia, porrigentes etiam nobis duas suggestiones, unam quidem ejusdem sanctissimi Agathonis Papæ, aliam vero Concilii ejus. Sciens igitur vestra paterna beatitudo, quia primum & præcipuum ut prædiximus, hoc Orthodoxiæ existit capitulum, festinet prædictos venerabiles Metropolitanos Episcopos celeriter advenire, in hanc à Deo conservandam regiam nostram urbem, quatenus prædictum tractetur capitulum, & majorum donorum datore, atque coronatore nostro Deo cooperante, cauta atque Orthodoxa diffinitio hujusmodi dogmati imponatur. Et subscrip-
C tio: Divinitas te reservet per multos annos sanctissime, ac beatissime pater.

De Episcopis per Patriarchatus propriis.

ACTA SANCTÆ SEXTÆ SYNODI apud Constantinopolim factæ adversum eos, qui impie docuerunt unam voluntatem, & unam operationem in incarnationis dispensatione Domini nostri Iesu Christi veri Dei nostri unius de sancta & consubstantiali Trinitate.

IN nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, imperantibus a Deo coronatis, & sere-
D nissimis nostris Dominis Flaviis, Constantino quidem piissimo, & a Deo decreto magno principe, perpetuo Augusto, & Imperatore, anno vigesimo septimo, & post consulatum ejus à Deo institutæ mansuetudinis, anno vigesimo tertio, Heraclio vero atque Tyberio à Deo conservandis ejus fratribus anno vigesimo secundo die septima mensis Novembris indictionibus nonæ. Præsidente eodem piissimo, & Christo dilecto magno Imperatore Constantino in secretario sacri palatii, quod cognominatur Trullus, & ex jussione ejus Deo instructæ serenitatis, præsentibus & audientibus Niceta glorioso ex consule patricio, & Magistro imperialium officiorum Theodoro glorioso exconsule patricio, comite imperialis obsequii, & sob stratego Thraciæ, Georgio glorioso exconsule patricio,
E Paulo glorioso exconsule patricio, Juliano glorioso exconsule patricio, & militari logotheta, Constantino glorioso exconsule patricio, & curatore imperialis domus Hurmisdæ, Anastasio glorioso exconsule patricio, & locum agente imperialis comitis excubiti, Joanne glorioso exconsule patricio, & quæstore, Polyencto glorioso exconsule, Thoma glorioso exconsule, Paulo glorioso exconsule, & dispositore Orientalium provinciarum, Petro glorioso exconsule, Leontio glorioso exconsule, & domestico imperialis mensæ.

Conveniente quoque sancta, & universali Synodo, quæ secundum imperialem sanctionem congregata est in hac Regia urbe Theodoro & Georgio Presbyteris, & Joanne Diacono vicem agentibus Archiepisco-

Similis præfatio in singulis actionibus repetitur.

let, sed brevitatis causa à nobis intermittetur.

antiquæ Romæ, & Georgio Archiepiscopo magnæ Constantinopoleos novæ Romæ, & Petro Deo amabili Presbytero, & Monacho, & locum servante sedis magnæ civitatis Alexandriæ, & Macario Archiepis. Theopoleos Antiochiæ, & Georgio Religioso Presbytero Monacho, & Apocrisiario Theodori venerabilis Vicarii sedis Hierosolymorum, Joanne Episcopo Portuensi, Abundantio Episcopo civitatis Paternensis, Joanne Episcopo civitatis Rhegitanæ, locum præsentantibus centum 25. Venerabilium Episcoporum S. Concilii antiquæ Romæ, residentibus gloriosis patriciis, & consulibus ex latere pissimi nostri Imperatoris Constantini, & ex læva quidem ejus parte residentibus vicariis Agathonis Archiepiscopi Antiquæ Romæ, & qui ex persona Synodi erant Deo amabiles Episcopi. A dextra verò ejus parte residentibus Georgio Archiepiscop. novæ Romæ, &c. Propositis in medio sacro sanctis Evangeliis Christi Dei nostri. Theodorus & Georgius Presbyteri, & Joannes Diaconus Vicarii Apostolicæ sedis Antiquæ Romæ, nec-non & qui ex persona Synodi erant, dixerunt.

Sinistra nobilior.

B

Benignissime Domine secundum sacram à vestra fortitudine ad sanctissimum Papam rogationem demandati sumus ad pissima vestigia vestræ serenitatis unà cum ejus suggestione, quam & obtulimus coronatæ vestræ serenitati. Quoniam igitur ante hos 46. plus minus annos quasdam novitates vocum contrarias Orthodoxæ fidei introduxerunt, qui in illo tempore fuerunt præsules hujus Regiæ vestræ civitatis, id est, Sergius, Paulus, Pyrrhus, & Petrus, nec-non & Cyrus quondam Alexandriæ civitatis Antistes, & Theodorus Episcopus civitatis Pharan, & alii quidam, qui eos secuti sunt, non modice (quæ per totum orbem terrarum est) Ecclesiam turbaverunt, unam voluntatem in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, unamque operationem dogmatizantes, & docentes, quæsumus à Deo coronatam vestram fortitudinem, ut dicant, qui ex parte sunt sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, unde hujusmodi vocum adinventa est novitas.

C

Constantinus pissimus Imperator dixit. Audientes Georgius Archiepiscopus nostræ hujus civitatis, & Macarius Archiepiscopus Antiochenæ civitatis, & ei adjacens Synodus, quæ à parte Apostolicæ magnæ Romæ sedis dicta sunt, quæ eis videntur, prosequantur.

D

Macarius Archiepiscopus Antiochiæ, unà cum Stephano Presbytero, & Monacho ejus discipulo, & alii Episcopi Orientis dixerunt. Has quidem vocum novitates non edidimus, sed quicquid percepimus tam à sanctis universalibus Synodis, & sanctis probabilibus patribus, quamque à præsulibus hujus regiæ urbis, idest, Sergio, Paulo, Pyrrho, & Petro, nec-non & Honorio, qui fuit Papa antiquæ Romæ, & Cyro, qui fuit Papa Alexandriæ, hoc est de voluntate, & operatione, sic & credimus, & prædicamus, & docemus, & parati sumus hoc ostendere. Et petentibus illis jussit Imperator proferri, & in medium legi gesta tertiæ Synodi Generalis Ephesinæ, & Epistolam Cyrilli, ad Theodosium Imperatorem cujus initium. Quod apud homines quidem eminet. Et inter alia verba ejus Epistolæ, habentur & ista. Christus Jesus est, per quem reges regnant, &c. & sequitur. Est enim ejus omnipotens voluntas, &c. Quibus verbis perperam intellectis, contendebat Macarius Archiepiscopus Antiochiæ probare unam voluntatem in Christo. Et tandem consideratis & examinatis verbis illis Cyrilli redargutus, & confusus est Macarius à Vicariis Apostolicæ sedis, & ab aliis Episcopis Orientalibus, & præcepto Imperatoris absoluta est prima actio.

E

ACTIO SECUNDA.

Prolata & lecta sunt acta quartæ Synodi Chalced. & cum legeretur Epistola Leonis Papæ, & ventum est ad

Leonis ep.

A illud. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, verbo quidem operante quod verbi est, carne autem exequente quod carnis est, & horum unum coruscat miraculis, aliud verò succumbit injuriis, exurgentes, qui ex parte Apostolicæ sedis erant antiquæ Romæ clamaverunt Ecce benignissime Domine, manifeste duas naturales operationes inconfuse & indivise, in Domino nostro Jesu Christo præsens sanctissimus prædicat pater, cujus præsentem sermonem sancta quarta Synodus firmamentum Orthodoxæ fidei conscripsit in damnatione universæ hæresis, utpote professioni beatæ principis Apostolorum Petri convenientem; & quid pro hoc dignum sentit Macarius venerabilis, & qui cum eo sunt Deo amabiles viri, dicant. Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ dixit: Ego Domine duas B operationes non dico, sed nec sentio quod beatæ memoriæ Leo per hunc sermonem duas operationes dixerit. Constantinus pissimus imperator dixit: Sed unam operationem intelligis eum dixisse? Macarius venerabilis Archiepiscopus dixit: Ego numerum non dico, sed Dei-virilem ejus operationem secundum S. Dionysium. Constantinus pissimus imperator dixit: Et quomodo intelligis Dei-virilem operationem? Macarius venerabilis Archiepiscopus dixit: Ego non super judico. Et relictis residuis ejusdem libri usque ad finem, Constantinus pissimus imperator dixit: Relegatur & alius liber ejusdem sanctæ quartæ Chalcedonensis Synodi. Et accipiens Antiochus Religiosus lector & notarius eorumdem actorum librum relegit. Constantinus pissimus imperator dixit: Sufficit & C nunc præsens lectio. In subsequenti vero & liber gestorum sanctæ quintæ Synodi proferatur.

D. Dion. Operatio Dei-virilis.

ACTIO TERTIA.

Præceptum est, ut legerentur acta in quinta Synodo generali, & cum lector incœpit legere initium libri, qui ita continebat. Sermo sanctæ memoriæ Memnæ Archiepiscopi Constantinopoleos, ad Vigilium beatissimum Papam Romanum, de eo quòd una Christi voluntas. Et exurgentes Legati Apostolicæ Sedis Romanæ, exclamaverunt. Pissime Domine, falsatus est præsens liber quintæ Synodi. Nequaquam relegatur sermo, qui dicitur Memnæ ad Vigilium, quia fictus est: sed jube diligenter advertere præsentem librum. Et inspicientes Imperator unà cum judicibus, & qui- D busdam de sancta Synodo Episcopis, invenerunt tres quaterniones in principio libri additos non habentes subnotationem numeri, falsatus enim erat liber ab hæreticis in nonnullis locis. Lecta sunt reliqua gesta quintæ Synodi, & absoluta lectione, sancta Synodus & judices dixerunt. Ex lectione sanctorum Conciliorum (sicut audistis) non invenimus in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christianum voluntatem, & unam operationem.

Falsati libri hæret.

Constantinus pissimus Imperator dixit: Macarius venerabilis Archiepiscopus, & qui cum eo sunt, prosequantur, si secundum quæ ab eis promissa sunt paratum habent proferre testimonia sanctorum probabilium patrum, quæ debeant approbare (sicut polliciti sunt) unam voluntatem, & unam operationem E incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, & hæc proferant. Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ, & qui cum eo sunt, dixerunt: Secundum justa vestri imperii inducta à nobis data testimonia, quæ proferre promisimus, sanctorum proferimus. Constantinus pissimus Imperator dixit: Macarius venerabilis Archiepiscopus, & qui cum eo sunt, hæc in subsequenti peragant. Georgius sanctissimus Archiepiscopus Constantinopoleos, & quæ sub eodem est Synodus, dixerunt: Pissime Domine petimus vestram tranquillitatem, suggestiones directas ad à Deo vestram instructam fortitudinem, ab Agathone sanctissimo Papa Apostolicæ sedis antiquæ

Romæ, quamque ab ejus synodo, relegi, ut auditum cupiamus, quatenus cognitionem & nos accipiamus totius virtutis, quæ in eis continetur. Constantinus piissimus Imperator dixit: Quod a vobis postulatum est, in subsequenti proveniat.

ACTIO QUARTA.

Sedentibus tam gloriosis patriciis & consulibus, quamque omnibus venerabilibus, & amabilibus, & Episcopis in eodem secretario Trulli, propositis in medio sanctis, & intemeratis Evangeliis, Paulus magnificus a secretis, & imperialis secretarius, dixit: Meminit à Deo instructa vestra pietas, quod in præterito conventu dum legerentur acta sanctæ quintæ Synodi, Georgius sanctissimus Archiepiscopus hujus a Deo conservandæ Regiæ urbis, una cum subjacenti synodo petiit vestram piissimam fortitudinem, suggestiones, quæ factæ sunt tam ab Agathone sanctissimo Papa antiquæ Romæ, quamque à subjacenti Dei synodo, in præsentia vestræ pietatis, & sanctæ universalis hujus synodi relegi, & suggerimus ad quod placet. Constantinus piissimus Imperator dixit: Relegantur. Et prolata est in Græcis litteris memoratarum suggestionum interpretatio per Diogenem magnificum à secretis, & imperialem secretarium. Et relecta est, habens in verbis sic.

Agathonis epistola ad imperatores, &c.

Dominis piissimis & sanctissimis victoribus ac triumphatoribus, amatoribus Dei, & Domini nostri Iesu Christi Constantino majori Imperatori Heraclio, & Tiberio Augustis, Agatho Episcopus servus servorum Dei.

Consideranti mihi humanæ vitæ diversos angores, & ante Deum, qui unus & verus est, cum vehementia fletuum ingementi, ut consolationem animæ fluctuanti divinæ miserationis impertiret instinctus, & de profundo mœroris, & angustiæ potentia suæ dexteræ sublevaret, magnum atque mirabilem, cum indesinenti gratiarum actione serenissimi Domini filij confiteor consolationis opportunitatem exhibere dignatus est, piissimum tranquillæ mansuetudinis vestræ propositum, quam ad stabilitatem divinitus commissæ reipublicæ Christianæ ejus concessit dignatio, ut imperialis virtus atque clementia de Deo per quem *Reges regnant, qui Rex regum, & Dominus dominantium est*, & curet & quærat ejus immaculatæ fidei veritatem, ut ab Apostolis atque Apostolicis est patribus tradita, inquirere vigilanter, atque ut vera traditio continet, instantissime desideret in omnibus Ecclesiis obtinere: & ne quenquam tam pia lateret intentio audientium, humanave suspicio * perterretur æstimantium potestate nos esse compulsos, & non plena serenitate ad satisfaciendum super Evangelicæ & Apostolicæ nostræ fidei prædicatione * communitos, divales apices ad Apostolicæ memoriæ Donum Pontificem nostræ pusillitatis prædecessorem, cunctis populis ac gentibus per nostrum ministerium patefecerunt, ac satisfaciunt, quos gratia sancti Spiritus imperialis linguæ calamo de puro cordis thesauro dictavit, commonentis, non opprimentis: satisfacientis, non perterrentis: non affligentis, sed exhortantis, & ad ea quæ Dei sunt secundum Deum invitantis. Quia & ipse conditor omnium ac Redemptor, cum posset in suæ divinitatis majestate, in sæculum veniendo, mortales perterrere, humanitate magis inæstimabilis clementiæ humiliter ad nostra descendens, quos creaverat, dignatus est & redimere, qui & spontaneam de nobis veræ de se fidei confessionem expectat: quod & beatus Petrus Apostolorum princeps commonet: *Pascite qui in vobis est gregem Christi, non coactè sed spontaneè secundum Deum exhortantes.* His itaque mansuetissimi rerum Domini divalibus apicibus animatus & ad spem consolationis de profundis angoribus * alleviatus sum meliori refectus confidentia paulatim, quæ per mansuetissimæ fortitudinis vestræ Sacram dudum

Prover. 8. & Apoc. 9. c

al. perterreret.

al. communicatos.

I. Petr. 5. a

al. elevatus.

præcepta sunt, efficaciter promptam obsequentiam exhibere, ut personas quales secundum temporis hujus defectum, ac servilis provinciæ qualitatem poterant inveniri pro obedientiæ satisfactione inquirerem, & cum consilio consfamulorum meorum Episcoporum, tam de propinqua hujus Apostolicæ sedis synodo, quam de familiari clero amatores Christiani imperij, & sequenter de religiosis servis Dei, ut ad piissimæ tranquillitatis vestræ vestigia properarent, hortarer. Et nisi longus provinciarum ambitus, in quibus humilitatis nostræ Concilium constitutum est, tanti temporis protelationem ingereret, olim hoc quod vix tandem nunc fieri potuit, studiosa obedientia noster famulatus impleret. Sed dum de diversis provinciis familiare nobiscum Concilium congregatur, & dum personas, quasdam quidem de hac servili vestri serenissimi principatus Romana urbe, vel proxima dirigere procuramus, quasdam de longè positis provinciis, in quibus verbum Christianæ fidei, ab Apostolicis exigentiis meæ prædecessoribus missi prædicabant, remeare præstolamur, non parvus temporum cursus lapsus est: ut corporales ægritudines mei famulatus silentio transeam, quibus nec vivere licet, nec liber assiduis ægrimoniis laborantem. Ideoque Christianissimi Domini filij, secundum piissimam jussionem à Deo protegendæ mansuetudinis vestræ, pro obedientia quam debuimus, non pro confidentia eorum scientiæ quos dirigimus, præsentes consfamulos nostros Abundantium, Joannem, & Joannem reverendissimos fratres nostros Episcopos, Theodorum, & Georgium dilectissimos filios nostros Presbyteros, cum dilectissimo filio nostro Joanne diacono, & Constantino subdiacono sanctæ hujus spiritalis matris Apostolicæ sedis, necnon & Theodorum Presbyterum Legatum sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, & religiosos servos Dei Monachos cum scripturarum cordis devotione curavimus demandare: Nam apud homines in medio gentium positos, & de labore corporis quotidianum victum cum summa hæsitatione conquirentes, quomodo ad plenum poterit inveniri scripturarum scientia, nisi quæ regulariter à sanctis atque Apostolicis prædecessoribus & venerabilibus quinque Conciliis definita sunt, cum simplicitate cordis, & sine ambiguitate à patribus traditæ fidei conservamus, unum ac præcipuum bonum habere semper optantes atque studentes, ut nihil de eis quæ regulariter definita sunt minuatur, nihil mutetur, vel augeatur, sed eadem & verbis & sensibus illibata a nobis custodiantur. Quibus portitoribus & testimonia aliquorum sanctorum patrum, quos hæc Apostolica Christi Ecclesia suscipit, cum eorum libris tradidimus, ut facultatem suggerendi à benignissimo vestræ Christianitatis imperio consecuti, ex his duntaxat satisfacere studeant, dum imperialis mansuetudo præciperet, quod hæc spiritalis mater eorum ac Deo propagati imperij Apostolica Christi Ecclesia credat, & prædicet, non per eloquentiam sæcularem, quæ nec suppetit hominibus idiotis, sed per syncetitatem Apostolicæ fidei, in qua & ab incunabulis edocti usque in finem propagatori vestri Christiani imperij, cœli Domino, omnes nobiscum deprecamur servire, atque obedire. Licentiam proinde eis sive authoritatem dedimus apud tranquillissimum vestrum imperium, dum jusserit ejus clementia, simpliciter satisfaciendum, inquantum eis duntaxat injunctum est; ut nihil profectò præsumant augere, minuere vel mutare, sed traditionem hujus Apostolicæ sedis, ut o prædecessoribus Apostolicis Pontificibus instituta est, synceriter enarrare. Pro quibus flexo mentis poplite suppliciter vestram ad mansuetudinem semper intentam clementiam deprecamur, ut juxta benignissimam atque augustissimam imperialis Sacræ promissionem, acceptione eos dignos efficiat Christo imitabilis vestra tranquillitas, atque placabiles auditus eorum humillimis suggestionibus accommodare dignetur. Sic aures Dei omnipotentis suis precibus ad exaudiendum in-

Legati Papæ Rom.

veniat

veniat vestra mansuetissima pietas reseratas, illæsosque tam in rectitudine nostræ Apostolicæ fidei, quam corporum sospitate in propriis restituere jubeat: Sic restituat superna majestas per fortissimos atque invictissimos laborex vestræ à Deo corroboratæ clementiæ sub benigni vestri principatus tegimine totam Christianam rempublicam, & fortissimis vestris sceptris adversas subigat nationes, ut ex hoe omni animæ atque omnibos gentibus satisfiat: quia quod per augustissimos apices de immunitate atque illæsione euntium, Deo sibi aspirante polliceri dignata est, adimplevit in omnibus. Non enim nobis eorum scientia confidentiam dedit, ut ad pia vestra vestigia eos auderemus dirigere, sed hoc Imperialis vestra benignitas clementer jobens hortatà est, & nostra pusillitas, quod justum est, obsequenter implevit. Ut autem vestræ divinitus instructæ pietati, quid Apostolicæ nostræ fidei vigor contineat, breviter intimemus, & sanctarum quinque Synodorum generalium per quas fundamenta Catholicæ Christi Ecclesiæ firmata atque stabilita sunt.

Hic igitur status Evangelicæ, atque Apostolicæ fidel, regularisque traditio, ut confitentes sanctam & inseparabilem Trinitatem, idest, Patrem & Filium & Spiritum sanctum unius esse deitatis, unius naturæ & substantiæ, sive essentiæ, unius eam prædicemus & naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, & majestatis, potestatis & gloriæ. Et quicquid de eadem sancta Trinitate essentialiter dicitur singulari numero, tanquam de una natura trium consubstantialium personarum comprehendamus regulari ratione hoc instituti. Cum verò de uno earumdem trium personarum ipsius sanctæ Trinitatis, Filio Dei, Deo verbo, & de Mysterio admirandæ ejus secundum carnem dispensationis confitemur omnia duplicia unius ejusdemque Domini Salvatoris nostri Iesu Christi (secundum Evangelicam traditionem) asserimus enim duas ejus naturas, Prædicamus, divinam scilicet & humanam, ex quibus & in quibus etiam post admirabilem atque inseparabilem unionem subsistit. Et unamquamque ejus naturam proprietatem naturalem habere confitemur, & habere divinam omnia quæ divina sunt & humanam omnia quæ humana sunt, absque ullo peccato. Et utrasque unius ejusdem Dei verbi incarnati, idest, humanati, inconfuse. inseparabiliter, immutabiliter esse cognoscimos, sola intelligentia quæ unita sunt discernentes propter confusionis duntaxat errorem.

Æqualiter enim & divisionis, & commistionis detestamur blasphemiam. Cum duis autem naturas, duasque naturales voluntates, & duas naturales operationex confitemur in uno Domino nostro Iesu Christo, oon contrarias eas nec adversas ad alterutrum dicimua (sicut à via veritatis errantes Apostolicam traditionem accusant, absit hæc impietas à fidelium cordibus) nec tanquam separatas in duabus personis, vel sobsistentiis, sed duas dicimus unum eũdemque Dominum nostrum Iesum Christum, sicut naturas, ita & naturales in se voluntates & operationes habere, divinam scilicet & humanã: divinam quidem voluntatem & operationem habere ex æterno cum coëssentiali patre communem: humanam, temporaliter ex nobis cum nostra natura susceptam. Hæc est Apostolica atque Evangelica traditio, quam tenet spiritalis vestri fœlicissimi Imperij mater Apostolica Christi Ecclesia. Hæc est mera confessio pietatis. Hæc est enim veræ fidei regula, quam & in prosperis, & adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hæreticis novitatibus depravata succubuit: quia dictum est Petro. *Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hic Dominus fidem Petri non defuturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores, confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum: quorum & pu-

Apostolica Ecclesia nunquam defecit in fide. Luc. 22. Nota.

A sillitas mea licet impar & minima, pro suscepto tamen divina dignatione ministerio pedissequa cupit existere. Quid dicam in Christi futuro examine? Si hic (quod absit) prædicare veritatem confundor.

Honorius sine errore.

Apostolicæ memoriæ meæ parvitatis prædecessores dominicis doctrinis instructi, ex quo novitas hæretica in Christi immaculatam Ecclesiam Constantinopolitanæ Ecclesiæ Præsules introducere conabantur, nunquam neglexerunt eos hortari, atque obsecrando commonere, ut à pravi dogmatis hæretico errore, saltem tacendo desisterent, ne ex hoc exordium dissidij in unitate Ecclesiæ facerent, unam voluntatem, unamque operationem duarum naturarum asserentes in uno Domino nostro Iesu Christo, quod Arriani & Apollinaristæ, Eutichianistæ, Timothesani, Acephali, Theo- B dosiani, & Gaianitæ, & omnis omnino hæreticus furor, sive confundentium sive dividentium Incarnationis Christi mysterium docuit. Confundentes quidem sanctæ Incarnationis Mysterium, eò quòd deitatis & humanitatis Christi unam naturam dicant, unam eum sicut unius voluntatem, & operationem personalem habere contenduot. Dividentes autem inseparabilem unitionem in duas naturas, quas Salvatorem habere cognoscunt, non per unitionem, quæ secundum subsistentiam facta cognoscitur, vivunt, sed blasphemantes per affectum voluntatis, tanquam duas subsistentias, idest, duos quosdam, per concordiam jungunt. Porro Apostolica Christi Ecclesia, spiritalis mater à Deo fundati vestri Imperij, & unum Dominum Iesum Christum confitetur, ex duabus, & in duabus existentem C naturis, & duas ejus naturas divinam scilicet, & humanam etiam post inseparabilem unitionem inconfusas in eo esse defendit, & ex proprietatibus naturalibus, unamquamque barum Christi naturarum perfectam esse cognoscit, & quicquid ad proprietatis naturã pertinet duplicia omnia confitetor: quia ipse idem Dominus noster Jesus Christus, & Deus perfectus est, & homo perfectus est, ex duabus, & in duabus naturis, & post admirabilem incarnationem existens, nec deitas sine humanitate, nec humanitatis ejus sine deitate possit intelligi. Consequenter itaque juxta regulam sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Christi Ecclesiæ, duas etiam volũtates naturales in eo, & duas naturales operationes esse confiterur, & prædicat. Nam si personalem quisquam intelligat voluntatem, dum tres personæ D in sancta Trinitate dicũtur, necesse est, ut & tres voluntates personales, & tres personales operationes (quod absurdum est & nimis prophanum) dicerentur. Sin autem quod fidei Christianæ veritas continet, naturalis voluntas est, ubi una hæc natura dicitur sanctæ, & inseparabilis Trinitatis, consequenter & una naturalis voluntas, & una naturalis operatio intelligenda est. Ubi verò in una persona Domini nostri Jesu Christi mediatoris Dei & hominum, duas naturas (idest divinam & humanam) confitemur, in quibus & post admirabilem adunationem consistit, sicut duas unius ejusdemque naturas, ita & duas naturales voluntates, duasque naturales operationes ejus regulariter confitemur.

Dionis. Areop. l. 2. de divinis nominibus: Discretã est benignissima Dei operatio per hoc quod secundum E nos ex nobis integrè vereq; humanatũ est verbũ, &c.

Athanasius contra Apollinarem de Trinitate & Incarnatione, in eum locum *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*, duas voluntates, divinam & humanam indicat. Item lib. 1. Adversus Arrianos. Sicut enim indutus carne nec factus est homo, ita & nos homines, &c.

His authoritatibus, indicatur duplex in Christo voluntas.

Hilarius lib. 9. de fide adversus Arrianos: Natus igitur onigenitus Deus ex virgine homo, &c.

In eodem loco: naturam Dei in Christo in virtute resurrectionis intellige, dispensationem hominis in morte cognosce

Cyrillus in libro thesauri tractans verbum, *Non sicut ego volo sed sicut tu, &c.* rem apertè indicat. Idem nec est alia tam manifesta probatio, quæ posset eun-

dem ipsum Deum & hominem demonstrare, quam naturales operationes, ex quarum qualitatibus, & naturæ de quibus essentialiter procedebant certissime in eo esse credebantur.

Ambrosius lib. 2 ad Gratianum Augustum: *Suscepit voluntatem, meam suscepit tristitiam meam*, agens de utraque Christi voluntate, & super Lucam, ait, voluntas hominis temporalis, voluntas divinitatis æterna. In eodem libro: Minor Christus patre secundum naturam humanam, & ejus operationem.

Augustinus contra Maximinum Arrianum cap. 20. tractans illa verba: *Non quod ego volo, sed quod tu vis*. Idem lib. 5. contra Julianum Pelagianum dicit voluntatem motum esse naturæ, &c. Cum duæ naturæ in Christo, duæ igitur voluntates.

Gregorius Nazianzenus in plerisque locis diversas voluntates indicat. Secundo libro de filio tractans illud Joan. 6 Cum dicitur filius descendisse de cœlo, ut B faciat voluntatem Patris.

Leo Epistola 17. ad Leonem Augustum cap. 2. confirmat etiam duas voluntates in dogmatico tomo, id est, Epistola decima ad Flavianum Archiepiscopum Constantinopolitanum, quæ fundamentum fidei à multis dicitur. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est, verbo scilicet operante, quod verbi est, & carne exequente quod carnis: unum horum coruscat in miraculis, aliud subjacet injuriis.

Gregorius Nicænus lib. 2. contra Eunomium, & libro contra Apollinarem tractans eum locum: *spiritus quidem promptus est, &c.* Et in alio loco ejusdem libri concludit duas in Christo voluntates: Et lib. 5. contra Eunomium in eum locum; *Cum jejunasset quadraginta dies postea esuriit*. Dedit enim, quando voluit naturæ tempus propria operari. Idem Epistola ad Eustatium de sancta Trinitate. Naturarum (inquit) diversitas ex operationum discrimine spectanda. Tandem producitur testimonium Chalcedonensis Concilij, actio. 5. qua definitum est 7. cap. Si quis in duabus naturis, &c. Et Synodi quintæ Constantinopolitanæ celebratæ sub Justiniano. Describuntur fidei capita, quemadmodum in symbolo, quod canitur in Ecclesia paulo explicatius, tamen in capite, ubi sanctæ Trinitatis Mysterium explicatur, sic habetur. Unitatem quidem essentiæ, Trinitatem verò personarum, sive substantiarum. *Deum Patrem confitentes, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, non trium nominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum unam subsistentiam. [Crediderim hic esse mendum in codice subsistentiam, loco illius dictionis substantiam.

Et paulo inferius.

Præterea quomodo poterunt piè intelligi, diversa super hoc testimonia scripturarum, quæ nunc quidem ex natura humanitatis, nunc autem ex divinitate nobis ejusdemque Domini nostri Jesu Christi veri Dei & hominis astruuntur, & modo scriptura commemorat: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo, & in terra*. Itemque: *Sicut pater suscitat mortuos, & vivificat, ita & filius quos vult vivificat*: Et leproso dicit: *Volo mundare. Et nemo possit cognoscere patrem nisi filius, & cui voluerit filius revelare*. Itemque quædam de humana ejus voluntate Evangelij sacramenta commemorant, cum dicunt, eum super mare ambulantem velle ut verè hominem suos transire discipulos Et dum cum discipulis per Galilæam transiret, noluit ut aliquis cognosceret. Et ut homo dicit, *meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui me misit. Et ambulabat per Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere*. Et iterum, *surgens venit in partes Tyri, & ingressus in domum, noluit aliquem scire, & non potuit latere*. Ergò ne ille omnium conditor ac redemptor, de quo dicitur. *Omnia quæ voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra*, cujus velle hoc est quod posse, cujus nutui cœlestes

Psalm. 134. Joan. 5. d. Matt. 8. a. Matt. 11. d. Matt. 14. c. Joan. 6 b. Marc. 9. c. Joan. 4. e. Joan. 7. a. Matt. 7. c. Psalm. 94.

A cum tremore deserviunt potestates, in terris latere volens, non potuit, qui per divinam majestatem ex æterno cum patre in cœlestibus dominatur arcanis, *& in manu ejus fines terræ sunt*, nisi hoc ad humanam ejus voluntatem, quam temporaliter dignatus est assumere, redigatur? Quanto ergo errore, talia non discernens, involvitur, ut dicat una eademque voluntate, & omnia in cœlo, & in terra, quæ voluit Dominum posse, & eadem iterum voluntate in domo vili volentem latere, non posse secundum Evangelica testimonia?

Psalm. 94.

Nunc necesse est ut novi dogmatis intentio, quosnam secuta est, & quorum doctorum authoritate fulcitur, annotemus. Theodorus quondam Episcopus Faranitan us ad Sergium Episcopum Arsenoitem, Sergius Constantinopolitanus ad Cyrum Alexandrinum, Pyrrhus Constantinopolitanus, Paulus Constantinopolitanus ad Theodorum Papam, Petrus item Constantinopolitanus ad Vitalianum Papam: Hi omnes aut unicam voluntatem defendebant in Christo, aut neque unam neque plures affirmabant.

Authores Monothelitæ.

Deinde subdit:

Hæc autem ideo Deum omnipotentem fœlicibus vestræ mansuetudinis ad corrigendum credimus reservasse temporibus, ut locum & zelum Ipsius Domini nostri Jesu Christi, qui vestrum imperium coronare dignatus est; * facientes in terris, pro ejus Evangelica atque Apostolica veritate justum judicium proferatis. Quia dum humani generis Redemptor, atque Salvator sit injuriam passus, nunc usque sustinuit, vestræque fortitudinis aspiravit Imperio, ut ejus fidei causam (sicut æquitas exigit, & sanctorum Patrum, C sacratumque generalium quinque Synodorum decrevit instructio) exequi dignemini, ut Redemptoris, ac contegnatoris injuriam de suæ fidei contemptoribus per ejus præsidium ulciscamini propheticum illud vaticinium cum imperiali clementia magnanimiter adimplentes, quia Rex & Propheta David ad eum loquitur: *Zelus domus tuæ* (inquiens) *comedit me*.

al. servetis.

Psalm. 68

Item post pauca:

Nec enim poterit aliud simillimum inveniri, quod vestræ invictissimæ fortitudinis divinæ majestati commendet clementiam, quam ut repulsis à regula veritatis erroribus, Evangelicæ atque Apostolicæ nostræ fidei ubique illustretur, & prædicetur integritas. Propterea pijssimi & à Deo instructi Domini filij, si hanc sacratarum scripturarum, venerabilium Synodorum, spiritualium patrum irreprehensibilem Apostolici dogmatis D regulam, juxta Evangelicam eorum intelligentiam, per quam veritatis nobis formula, Spiritu referante, monstrata est, Constantinopolitanæ Præsul Ecclesiæ tenere nobiscum ac prædicare delegerit, pax multa erit diligentibus nomen Dei, & ullum non remanebit dissensionis scandalum, & fiet, quod in Actibus Apostolorum dum per gratiam sancti Spiritus, populus ad cognitionem Christianitatis accesserit, omnibus nobis cor unum, & anima una. Sin autem (quod porro longè sit) novitatem nuper ab alijs introductam amplecti maluerit, & alienis à regula veritatis Ortho-E doxæ atque Apostolicæ nostræ fidei sese irretire doctrinis, quam, ut pote animabus noxiam, declinare, indesinenter ab Apostolicis meæ humilitatis prædecessoribus exhortati atque commoniti, usque hactenus distulerunt, ipse noverit, quod delati contemptu in divino Christi examine satisfaciet apud judicem omnium, qui in cœlis est, cui & nos ipsi pro suscepto veræ prædicationis ministerio vel præsumptione Christianæ religioni contraria, dum ad judicandum advenerit, reddituri sumus rationem: nobisque (quod suppliciter exoro) liceat Apostolicam atque Evangelicam rectæ fidei regulam, ut ab exordio percepimus, inconcussè & liberè cum simplici puritate integram, atque illibatam servare.

SUPERSCRIPTIO SYNODICÆ suggestionis.

Epistola Agathonis & Romanæ Synodi 125. Episc. quæ fuit velut instructio Legatorũ qui missi sunt ad Synodũ statam celebrandam. Iacob. 1. a.

Piissimis Dominis & Serenissimis victoribus ac triumphatoribus dilectis Filiis Dei, & Domini nostri Jesu Christi, Constantino magno Imperatori, Heraclio, & Tiberio Augustis Agatho Episcopus servus servorum Dei, cum universis Synodis subjacentibus Concilio Apostolicæ sedis. Omnium bonorum spes inesse prænoscitur, dum imperiale fastigium ejus, à quo se coronatum, & hominibus præstitutum ad salubriter gubernandum cognoscit, veram de eo confessionem, qua sola præ omnibus muneribus delectatur, inquirit fideliter, & vivaciter amplecti desiderat. B Et hoc Deo præstantissimum munus est, à quo procedit omne quod bonum est, ad quem redigitur, quod de ejus majestate præceptum est, cujus spiritu perstruente in mentis arcanis, & convalescente spiritali flagrantia, piæ intentionis radij circumquaque perlustrant, & suavitatis odor de sacrificio cordis ascendit ad Dominum, qui tali munere complacatur. Unde & in terrestribus fœlicitatem donet, & gentes subjuget universas, quas ad veræ de se cognitionis confessionem asciscat, quas subjectas Christiano imperio de potestate liberet tenebrarum, ut fœlices faciat humiliatos, quos infœliciter exaltari ad eorum dejectionem permiserat. Quia verò, piissime atque fortissime principum. Augustæ vestræ pietatis cum laude admiramur C Deo dignum propositum, quod circa Apostolicam nostram fidem habere dignamini, Deo secretius satisfaciente non verbis fluentibus, nec loquacitate fallaci, sed divina sua gratia commonente, omnique ambiguitate sublata, desideratis cognoscere, quæ veritas Orthodoxæ, atque Apostolicæ fidei contineat. Omnes nos exigui Ecclesiarum præsules, vestri Christiani Imperij famuli, in septentrionalibus, vel occiduis partibus constituit, licet parvi & simplices scientia, fide tamen per Dei gratiam stabiles, pro his quæ per divalem Sacram perceptam cognovimus, conregnanti ac dispensanti vobiscum conditori, & dispensatori omnium Deo exhilarati, pro hujusmodi pio proposito cum intimis cordis fletibus gratias reddere cœpimus, quod tam laudabile, tam mirificum, tam saluberrimum, D tam singulariter Deo præ omnibus terrenis sacrificiis acceptabile, tranquillitas vestra opus creditur concupisse, quod multis quidem pietate & justitia præditis regibus desideratum, paucissimis tamen raroque ad effectum Deo placitum, cum synceritate Apostolicæ fidei perduci possibile demonstratum est.

Et post pauca subdit.

Pauperes Episcop. Occid.

Cum in nostris regionibus diversarum gentium quotidie æstuat furor nunc confligendo, nunc discurrendo, ac rapiendo. Unde tota vita nostra solicitudinibus plena est, quos gentium manus circundat, & de labore corporis victus est, eo quod pristina Ecclesiarum sustentatio, paulatim per diversas calamitates, deficiendo succubuit. E Et sola est nostra substantia fides nostra: cum qua nobis vivere, summa est gloria: pro qua mori, luctum æternum est. Hæc est perfecta nostra scientia, ut terminos Catholicæ, atque Apostolicæ fidei, quos usque hactenus Apostolica sedes nobiscum, & tenet, & tradit, tota mentis custodia conservemus, credentes in Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium, & in Filium ejus unigenitum, qui ante omnia sæcula ex eo natus est, verum Deum de Deo vero, lumen de lumine, natum non factum, consubstantialem patri, idest, ejusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra, & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificatorem, ex patre

Admonitio de hac particula filioque omissa in ep. Agathonis & Con. Rom.

(*Hunc locum depravatum fuisse conquestus est Iuliaḿ* A *nus Cardinalis in ea disputatione quam habuit contra Græcos in Concilio Florentino, & sublatam esse particulam, filioque. Nec credendum est latinos voluisse dissimulare ac tacere, rem tanti momenti negotio exigente in fidei professione.*) procedentem, cum patre & filio coadorandum, & conglorificandum, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate: unitatem quidem essentiæ, Trinitatem vero personarum, sive subsistentiarum, Deum patrem confitentes, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, non tres Deos, sed unum Deum, Patrem & filium & Spiritum sanctum, non trium hominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum unam * subsistentiam, quorum una essentia sive substantia, vel natura, id est, una Deïtas, una æternitas, una potestas, unum imperium, una gloria, una B adoratio, una essentialis ejusdem sanctæ & inseparabilis Trinitatis voluntas & operatio, quæ omnia condidit, dispensat, & continet.

Credideri in hunc locum corruptum esse vitio impressoris, reponenandumque substantiam, ubi subsistentiam legimus.

Deinde paulò post subjungit.

Unum quippe eundemque Dominum nostrum Jesum Christum filium Dei unigenitum ex duabus, & in duabus substantiis inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter subsistere cognoscimus nusquam sublata differentia naturarum propter unitatem, sed potius salva proprietate utriusque naturæ in unam personam, unam subsistentiam concurrentem, non in dualitatem personarum dispertitum vel divisum, neque in unam compositam naturam confusum: sed unum eundemque filium unigenitum Deum verbum C Dominum nostrum Jesum Christum: neque alium in alio, neque alium & alium, sed eundem ipsum in duabus naturis, idest, in Deitate & humanitate. Et post subsistentialem adunationem cognoscimus, quia neque verbum in carnis naturam conversum est, neque caro in verbi naturam transformata est: permansit enim utrumque quod naturaliter erat: differentiam quippe adunatarum in eo naturarum sola contemplatione discernimus, ex quibus inconfusè, inseparabiliter, & incommutabiliter est compositus, &c. *Hic citatur Leonis Papæ ep. 10. c. 4. Postea addit.*

Honorius ergo sum certe.

Hoc enim credimus, quod per traditionem Apostolicam accepimus, cujus authoritatem in omnibus sequimur: à qua institutos hoc ipsum nostræ humilitatis prædecessores cognovimus, quam & usque ad finem D servari nobis sive per vitam, sive per mortem optamus.

ACTIO QUINTA.

In hac actione commonuit Imperator Macarium, & socios, ut proferrent testimonia sanctorum Patrum demonstrantia unam voluntatem, & unam operationem in Domino nostro Jesu Christo, sicut dudum promiserant, & protulerunt duos codices, quorum prior in superscriptione ita continebat.

Testimonia sanctorum Patrum, unam Domini nostri Jesu Christi voluntatem docentia, quæ est etiam Patris, & Spiritus sancti. Quibus lectis absoluta est jussu principis actio quinta.

ACTIO SEXTA.

In actione hac rursus commonitus est Macarius cum sociis si haberet alia testimonia de una voluntate, & operatione Domini nostri Jesu Christi, quæ proferret in Concilio. At ille protulit & alium codicem, qui in superscriptione continebat sic.

Sequentia testimoniorum de voluntate.

Testimonia prolata ab hæreticis detruncata.

Et lectus est coram Concilio. Quo lecto. Constantinus Imperator dixit. Si vult pars aliquid proferre ad stabilitatem eorum, quæ ab eo præmissa sunt, edisserat: & cum nihil amplius adderent, Imperator jussit sigillari tres codices, prolatos à Macario Archiepiscopo

Antiochenô, tam per judices, quàm à patre sedis Apostolicæ antiquæ Romæ, & ex parte sedis Constantinopolitanæ, & sigillati sunt. Vicarij Apostolicæ sedis Romanæ, & qui cum eis erant Episcopi & Clerici, & Monachi dixerunt. Pijssime Domine, adhuc aliquid de una voluntate, & una operatione non ostenderunt Macarius Deo amabilis Archiepiscopus, & ejus socij per testimonia ab eis prolata, sed & ipsa, quæ protulerunt detruncaverunt, & quæ ad Trinitatis quidem attinent rationem de una voluntate, pro incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi protulerunt. Quæ verò convenriunt, & quæ propriè pro hujusmodi incarnationis dispensatione posita sunt, tam sensum quam verba detruncaverunt. Unde petimus vestram pijssimam fortitudinem authenticos codices proferri ex venerabili Patriarchio hujus Regiæ civitatis, & conferri cum codicibus ab eis oblatis, &c. Pijssimus Imperator præcepit, ut in sequenti actione fieret.

ACTIO SEPTIMA.

Commoniti sunt vicarij sanctissimi Agathonis Papæ urbis Romæ, ut proferrent testimonia prædicantia duas voluntates naturales, & duas operationes etiam naturales in dispensatione incarnationis Domini nostri Iesu Christi, & prophanorum hæreticorum similiter testimonia, manifestantia unam voluntatem, & unam operationem. Et protulerunt codicem suprascriptum ita.

Testimonia sanctorum ac probabilium patrum demonstrantia duas voluntates, & duas operationes in Domino Deo Salvatore nostro Jesu Christo. Quem Steph. Monachus relegit ab initio usque ad finem, tam sanctorum ac probabilium testimonia, quamque prophanorum hæreticorum. Et absoluta est actio 7.

ACTIO OCTAVA.

Et residentibus gloriosis patriciis & consulibus, & omnibus venerabilibus & Deo amabilibus Episcopis ex ordine in eodem secretario Trulli, propositis in medio sacrosanctis Evangelijs, Paulus magnificus à secretis & imperialis secretarios, dixit: In memoria retinet à Deo firmata vestra fortitudo, per quod propriam supplicationem in antecedenti conventu ad exemplaria duarum suggestionum directarum ad à Deo firmatam vestram strenuitatem, ab Agathone sanctissimo ac beatissimo Papa antiquæ Romanæ, & quod circa eum est Concilij, Georgius sanctissimus Archiepiscopus hujus à Deo conservandæ Regiæ urbis, & Macarius sanctissimus Archiepiscopus Antiochiæ, & qui cum eis sunt venerabiles Episcopi, promiserunt, has relegentes, in subsequenti competens dare responsum, & suggerimus ad quod placuerit.

Pijssimus Imperator Constantinus dixit: Edicat Georgius sanctissimus Archiepiscop. hujus a Deo conservandæ nostræ civitatis, & Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ & ei subjacens Synodus, si convenit eis sensus suggestionum directarum ab Agathone sanctissimo Papa Romæ & ejus Synodo.

Georgius sanctissimus Archiepiscopus Constantinopoleos dixit: Inspiciens, pie Domine, omnem virtutem suggestionum directarum ad pijssimam vestram fortitudinem tam ab Agathone sanctissimo Papa Romæ, quam ab ejus Synodo, & scrutans sanctorum ac probabilium patrum codices, qui repositi sunt in venerabili Patriarchio, inveni cuncta testimonia sanctorum ac probabilium patrum, quæ in eisdem suggestionibus continentur, consonantia & in nullo discrepantia à sanctis ac probabilibus patribus, & consentio eis, & sic profiteor, & credo.

Theodorus Deo amabilis Episcop. Ephesi dixit: Ita Domine profiteor & sic credo, quemadmodum habent suggestiones sanctissimi Papæ antiquæ Romæ Agathonis, idest, duas naturas, & duas naturales voluntates, & duas naturales operationes in uno sanctæ Trinitatis Domino nostro Jesu Christo vero Deo nostro, &c. *Eodem modo omnes Patres in Concilio probarunt & admiserunt Epistolam Papæ Agathonis*

Et surgentes cæteri omnes Deo amabiles Episcopi, qui sub sedem Constantinopolitanam fuerant, exclamaverunt, dicentes: Et nos, pijssime Domine, notionem accipientes suggestionis directæ ad mansuetissimam vestram fortitudinem ab Agathone sanctissimo ac beatissimo Papa antiquæ Romæ, & alterius suggestionis, quæ facta est à subjacente ei Concilio, & sequentes sensum qui in ea continetur, sic sapimus & profitemur, & credimus in uno Domino nostro Jesu Christo, vero Deo nostro duas naturas inconfuse, inconvertibiliter, indivise, & duas naturales voluntates, & duas operationes naturales, & omnes qui docuerunt & dicunt unam voluntatem, & unam operationem in duabus naturis unius Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, anathematizamus.

Sancta Synodus dixit: Si placet pietati vestræ, Theodorus Deo amabilis Episcopus Meletinus unà cum ab eodem memoratis personis, id est, Petro Deo amabili Episcopo Nicomediæ, Salomone Episcopo * Clavei, (al. Cleone.) & Antonio Episcopo Hypeporum, Georgio Diacono & chartophylace sanctæ hujus magnæ Ecclesiæ, Anastasio Diacono & notario & defensore navium, Stephano Diacono & cancellario, Dionysio Diacono & cancellario, Anastasio Presbyt. & Monacho, Georgio Monacho qui est cum Macario venerabili Archiepiscopo Antiochiæ, & Stephano Presbytero & Monacho ejusdem Macarij discipulo, surgens in medió consistat, & indubitanter quod ei videtur, unà cum eis respondeat.

Pijssimus Imperator Constantinus dixit: Quod consideratum est a sancta Synodo, fiat.

Et surgentes prædicti Episcopi atque clerici, & in medio stantes, sine Stephano discipulo Macarij venerabilis Archiepisc. Antiochiæ, dixerunt: Mentitus est hic adversus vos Theodorus Episcopus Meletinus, neque enim agnoscentibus nobis facta est chartula, quæ porrect est ab eo Domino nostro pijssimo, sed & parati sumus nostram Orthodoxam fidem confiteri.

Pijssimus Imperator Constantinus & sancta Synodus dixerunt: Quoniam quidem suspicio nobis data est circa vos occasione porrectæ chartulæ à Theodoro Deo amabili Episcopo Meletino, non aliter nobis satisfacitis, nisi utique in scripto libellos fidei vestræ in subsequenti adduxeritis, ut debeant coram sancta & immaculata Dei eloquia eis afferri.

Georgius sanctissimus Archiepisc. Constantinopoleos accedens ad pijssimum Imperatorem Constantinum, dixit: A Deo coronate Domine, jubeto mitti in diptychis sanctarum Ecclesiarum nomen sanctæ memoriæ Vitaliani Papæ Romæ, eo quod propter tarditatem jussorum apocrisariorum à sanctissimo Papa ejusdem antiquæ Romæ petitionem tunc dedisse ad mansuetissimam vestram fortitudinem iam partem sanctæ Dei, Ecclesiæ & Macarium venerabilem Archiepiscopum Antiochiæ eosque qui illo tempore advenerant in hanc à Deo servatam vestram civitatem Deo amabiles Epis. ut prædictus sanctæ memoriæ Vitalianus (Vitalianus.) ejiceretur de sanctis diptychis, & restitui nobis hujusmodi petitionem, statim enim invenietur à Deo instructa vestra tranquillitas communicantes Eccles. Catholicæ, sive qui seipsos separant ab eo propter personam.

Constantinus pijssimus Imperator dixit: Quod postulatum est à sanctissimo Georgio Patriarcha hujus à Deo servatæ nostræ Regiæ civitatis, fiat.

Sancta Synodus exclamavit Constantinop. magno Imperatori multos annos. *Sequuntur precationes Imperatori dictæ, quibus conferunt illum cæteris Imperatoribus, qui curarunt celebrari quinque Synodos æcumenicas. Postea sequitur.*

Sancta Synodus dixit: Si videtur piissimo Domino, edicat Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ, quomodo credit in uno sanctæ Trinitatis Domino nostro Iesu Christo, vero Deo nostro, & si confiteretur in eo duas naturales voluntates & duas operationes inconfusè & indivisibiliter, & si sequitur

suggestiones directas ad à Deo instructam vestram fortitudinem à Patre pietatis vestræ Agathone sanctissimo Papa antiquæ Romæ, & si consequitur paterna testimonia, quæ in eis continentur.

Constantinus pissimos Imperator dixit: audiens Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ, quæ ab hac sancta & universali Synodo dicta sunt, quod ei videtur, respondeat.

Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ dixit: Non dico duas voluntates, aut duas operationes in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesus Christi, sed unam voluntatem & Dei-virilem operationem.

Sancta Synodus dixit. Postquam non consentit virtuti directarum Orthodoxarum suggestionum ab Agathone sanctissimo Papa Romano Macarius venerabilis, quæ jam & coram vestra pietate relectæ sunt, quibus & omnes consentientes gratè suscepimus, prævidimus hunc de sede sua surgere ut debeat respondere. Et surrexit Macrobius Deo amabilis Episcopus Seleuciæ, una cum Eulalio Episcopo, & cætera. *Hi & alij multi Episcopi, eandem Epistolam Agathonis probarunt. Postea sequitur.*

Constantinus pissimus Imperator dixit: De dispensatione Domini nostri Jesu Christi, unius sanctæ Trinitatis Dei verbi, quomodo * sentis?

al. sentit is

Macarius venerabilis Archiepiscopus dixit: Confiteor Dominum Jesum Christum unum sanctæ Trinitatis esse & post incarnationem in duabus perfectis naturis inconfuse & indivise in una persona, & una subsistentia, nusquam naturarum differentia perempta propter unitionem, sed salvata potius proprietate utriusque naturæ & in unam personam, atque unam subsistentiam concurrente. Quoniam vero alteram personam, & post humanationem unius sanctæ Trinitatis non assumpsit, propter hoc nec aliquid peccati dicimus eum assumere quia absque carnalibus voluntatibus & cogitationibus hominis in imagine novitatis confitemur unum Dominum nostrum Jesum Christum. Qui enim unam voluntatem habens, est ad susceptionem harum omnium passionum idoneus, unam eandemque habuit virtutem ad tolerantiam horum omnium, secundum sanctum & acceptabilem Augustinum. De hoc enim & confessionem fidei jampridem exposuimus & consentimus tam sanctis quinque Synodis, quàm Honorio à Deo condito, Sergio, & Paulo, atque Petro, & reliquis, quorum mentionem & in his quæ Domino porreximus, testimoniis fecimus, confitentes unam voluntatem subsistentialem in uno Domino nostro Jesu Christo, & Dei-virilem ejus operationem. Nec enim quæ divina sunt, secundum Deum, neque quæ humana sunt, secundum hominem: sed humanam & Dei quandam virilem operationem in conversatione demonstrasse, confitemur secundum sanctum Dionysium.

Constantinus pissimus Imperator dixit: Confessio cujus mentio facta est, quod data sit à nobis à Macario Archiepiscopo Antiochiæ, propriæ ejus fidei lectione pandatur. Et prolata est: Post aliqua quæ in ejus confessione continentur, subdit articulum de Spiritu sancto in hunc modum. Et in Spiritum sanctum ex patre procedentem, & per filium manifestatum videlicet hominibus, vitam viventium, causam immortalem, sanctitatem totius sanctificationis, largitatem Trinitatis, perfectam gloriam, & imperio & consilio non divisam unam Deitatem & dominationem: *Longa itaque confessione agit de fidei articulis, admittitque quinque Synodos œcumenicas ante celebratas, & hæreticos in eis condemnatos reprobat, & ignorantem Themistium, Origenem, Dydimum & Evagrium, & Theodorum Mopsuestiæ Episcopum & scripta Theodoreti impia contra Cyrilli duodecim capita, & Epistolam quæ dicitur ab Iba ad Marim Persam scripta: damnat etiam omnes quos Honorius, Sergius & Cyrus, & reliqui Ecclesiarũ Doctores damnaverunt. Ad-*

Hunc locũ de Spiritu sancto putant quidã depravatũ a græcis ex industria.

dit etiam encomia & precationes Imperatoris. Tandem subdit subscriptionem in hunc modum. Macarius misericordia Dei Episcopus Theopoleos, dictans omnem supradictum Orthodoxiæ textum juxta editiones sanctarum & universalium quinque Synodorum, & Sanctorum ac probatorum patrum, qui à me nominatim sunt positi, qui explanaverunt juxta præfixam virtutem unam voluntatem in uno Domino Jesu Christo Deo nostro, & Dei-virilem ejus demonstrarunt vobis operationem: Et quia impium sit dicere, in eodem Christo Deo nostro duas voluntates, consentiens atque confessus, atque ita sentiens & docens, speransque assistere terribili Dei tribunali cum hac in ea Orthodoxa fide.

Constantinus pissimus Imperator & sancta Synodus dixerunt: Per tenorem oblatæ confessionis a Macario Deo amabili Archiepiscopo Antiochiæ, fidei ejus agnitionem accepimus. Edicat autem item Deo amabilis Macarius, si consentit testimoniis ab eo prolatis & porrectis.

Macarius sanctissimus Archiepiscopus dixit: Utique Domine.

Constantinus pissimus Imperator & sancta Synodus dixerunt: Prosequatur idem Deo amabilis Macarius, si confitetur duas naturales voluntates, & duas operationes in incarnationis dispensatione Dei nostri.

Macarius venerabilis Archiepiscopus dixit: Non dico duas naturales voluntates, aut duas operationes naturales in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, nec si membratim incidar, & mittar in mare.

Macarij obstinatio.

Constantinus piissimus Imperator & sancta Synodus dixerunt: Ex codicibus nunc prolatis, & recognitis à Macario venerabili Archiepiscopo Antiochiæ, primus ex eis codicillus lectione pandatur, ad collationem authenticorum librorum sanctorum ac probabilium patrum, qui reconditi sunt in venerabili Patriarchio, juxta quod dudum postulata sunt à patre Apostolicæ sedis sanctissimi Papæ Romani Agathonis. Gregorius Deo amabilis Diaconus, & chartophylax hujus magnæ Dei Ecclesiæ proferat hujusmodi codices sanctorum ac probabilium patrum de venerabili Patriarchio. Et prolati sunt.

Et accipiens per jussionem piissimi nostri principis Constantini Petrus gloriosus exconsul librum sancti Athanasij, contulit cum hujusmodi primo codicillo, deferente eundem codicillum Diogene magnifico a secretis & imperiali secretario, quem & relegit continentem in verbis hoc modo: *Sancti Athanasii ex secundo sermone adversus Apollinarem:* Certum namque est, quod præexistens Deus verbum, ante carnis adventum non erat homo, sed Deus erat apud Deum, invisibilis atque impassibilis. Neque igitur Christi nomen absque carne defertur, quia sequitur nomen passio & mors, Luca quidem scribente. Si passibilis Christus, primus ex resurrectione mortuorum. Paulo vero dicente, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Et quia homo Jesus Christus, qui dedit semetipsum pro nobis, non quia non est Deus, sed quia & homo est Christus, propterea *memor esto Iesum Christum resurrexisse à mortuis ex semine David.* Propter hoc scriptura utrorumque nominum facit introductionem in ostensionem substantiæ: invisibiliter quidem Deum intelligendo & vere existentem, visibiliter autem hominem palpando, & vere existentem non in divisione personarum aut intelligentiarum, sed naturali nativitate & indissolubili unitate, ut in ipso certa existente passione, verus idem atque impassibilis veraciter intelligatur. Sunt autem, & quæ intercisa sunt à Macario & Stephano, & ante & post testimonia hæc: Sed dicit: Quia si omnia suscepit modis omnibus, & humanas habuit cogitationes. Impossibile autem est in cogitationibus hominis peccatum non esse. Et quomodo erit absque peccato Christus? Dicite igitur: Si cogitationum peccabilium conditor est Deus, deputan-

Act 8.
1. Cor. 5.
2. Tim. 2.

dum est Deo proprium officium. Venit enim assumere facturam suam. Sed injustum erit iterum judicium condemnans peccatorem. Si enim peccabiles cogitationes condidit Dominus, quomodo condemnat peccantem? Et quomodo erit possibile ὡς οἴονται arbitrantur à Deo tale judicium fieri: Si autem & Adam subjacebat talibus cogitationibus antequam inobediens fieret Dei mandato, & quomodo ignorabat bonum & malum? Rationalis quippe erat natura liberrima à talibus cogitationibus, experientiam mali nesciens, tantummodo bonum sciens, & quidem uniformis fuerat: non obediens autem mandato Dei, succubuit talibus cogitationibus, non quia Deus creavit captivantes has cogitationes, sed diabolus per deceptionem superimponens hominis rationali naturæ, quæ in prævaricatione facta est, & repulsa est à Deo, ac per hoc etiam diabolum legem peccati in natura hominis posuisse, & mortem regnavisse per opus peccati. Ideo igitur venit filius Dei, ut solvat opera diaboli. Sed dicitis, quia solvit non peccando. Sed non est hæc solutio peccati. Nec enim in illo a principio operatus est diabolus peccatum, ut veniente eo in mundum, & non peccante, solvatur peccatum, sed in rationali & intellectuali natura hominis à principio operatus est peccatum diabolus, propter hoc impossibile factum est naturæ rationali existenti, & sponte peccanti, sub condemnatione neque mortis factæ, ipsam corrigere ad libertatem, ut
Rom. 8. ait Apostol *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, propter hoc venit filius Dei*, hanc in propriam naturam disponere ex novo principio & nativitate mirabili, non ut illum, qui à principio statutus erat, resecaret, sed superseminatum contemptum contemnere, sicut testatur propheta, dicens:
Esaia 8. *Antequam sciat puer bonum aut malum, reprobat malum, ut eligat bonum.* Si autem non in natura peccatrice impeccabilis visus est, quomodo condemnatum est peccatum in carne, neque carne efficaciam habente neque deitate peccatum sciente? Quomodo autem &
Rom. 5. Apost. dicit. *Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia*, non locum describens, sed naturam supponens? *Ut quemadmodum*, inquit, *per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, ita & per unum hominem Iesum Christum gratia regnaret per justificationem in vitam æternam*, ut per quam naturam progressio peccati facta est, per hanc & ostensio justificationis fieret, & ita solverentur opera diaboli, liberata hominis natura à peccato, & glorificetur Deus.

Dum igitur conferretur talis liber, & præmitterentur quædam ante & post in medio ejusdem testimonij, Constant. pijssimus Imperator & sancta Synodus dixerunt: Edicat Deo amabilis Macarius Archiepiscopus, ut quid hæc quæ necessaria sunt, circumrecidit de testimonio sancti & probabilis patris?

Macarius sanctissimus Archiepiscopus dixit. Ego testimonia quæ defloravi, secundum proprium intentum defloravi. Et dum adhuc relegeretur post detruncationem idem testimonium, quod defloraverant Macarius & Stephanus, habens in superscriptione. Et post aliqua, quod iam in verbis etiam astruebat hoc modo, propterea in deitate verbi apparens forma servi, non necessitati subjecta natura atque virtute, inculpabilitatem ostendit, dissolvens jus necessitatis & peccati legem, atque captivitatis tyrannum captivum ducens,
Psal. 67. sicut ait propheta: *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem.* Formam enim servi adversus inimicum proferens verbum, victoriam fecit per illud, quod aliquando victum est. Propterea & omnem tentationem explevit Jesus, quia & omnia assumpsit, quæ tentationis experimentum habuerunt, per quæ
Ioan. 16. pro nobis victoriam fecit, dicens: *Confidite, ego vici mundum.* Nec enim adversus deitatem assumpsit diabolus prælium, quam nesciit, quia nec audebat: pro-
Matth. 4 pterea dicebat; *Si tu es filius Dei*: sed adversus hominem, quem olim decipere valuit & ex illo in om-

A nes homines extendit suæ malitiæ operationem. Cum itaque anima Adæ in condemnatione mortis detineretur, & exclamaret ad Dominum proprium semper, sed & hi, qui placuerunt Deo, & justificati sunt in naturali lege, una cum Adam detinerentur, conlugentibus & conclamantibus, misertus Deus hominis quem fecit, bene placitum ei fuit, per sacramentum manifestationis novitatis salutem operari in genere humano, ut destrueret quidem inimicum, qui per invidiam deceperat, sublimatum; ineffabiliter autem ostenderet hominem per unitionem altissimi, & communionem naturæ ex veritate. Propterea venit verbum, qui Deus est, primique hominis conditor, ut fieret homo, ad vivificationem quidem hominis, destructionem vero invicti inimici, & natus est de muliere, ex
B prima formatione formam hominis sibiipsi resuscitans in ostensione carnis, absque carnalibus voluntatibus, & cogitationibus humanis in imagine novitatis. Nam voluntas solius deitatis, quia & natura tota verbi in ostensione formæ ipsius humanæ carnis, quæ visa est secundi Adæ, non in divisione personarum, sed in substantia deitatis & humanitatis: propterea ergo accedebat diabolus ad Jesum tanquam ad hominem, & non inveniens in eo vetustatis, nec suæ sationis indicium, neque ad præsens aggressionis profectum, vincebatur confusus: & victus ac fatigatus, dicebat: *Quis est hic, qui venit ex Edom?* id est, Isaia 63.
ex hominis terra, *incedens cum potentia*. Propter quod & Christus dicebat: *Venit princeps hujus mundi, & in me invenit nihil.* Ioan. 14.

C Sancta Synodus dixit: Ecce benignissime Domine, & hoc testimonium abscidit. Nam quæ post testimonia per jussionem vestræ fortitudinis releguntur, ostendunt deflorationem ejus obumbratam. Et relecta sunt sequentia testimonia, quæ abscissa sunt à Macario & Stephano & præsente testimonio, dum quando & carnem & animam, & totum primum secundum factum invenit Adam, Si enim de substantia hominis erat ipsum nihil, quomodo ipsum corpus repertum est, quod Esaia 53.
videbatur? dicitis nihil, sed non invenit in ipso, quæ c. 1. Petr. 2.
ipse operatus est in primo Adam, & ita destructum est & 1. Ioan. 3
peccatum in Christo. Propterea & scriptura testatur: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Quomodo ergo dicitis, & impudenter asseritis, quia impossibile est captivabilem fieri, qui semel cap-
D tus est homo? Ut impossibilitatem quidem (quod omnino a ratione discrepat) Deo applicetis, possibilitatem autem diabolo, indestructum ejus dicentes peccatum in natura hominum (sicut & cæteri hæretici) & ideo advenisse deitatem, quæ non captivatur in similitudine carnis & animæ ut ipsa captivabilis maneat, & sic appareat munda justitia: quando enim non fuit munda deitatis justitia? & ex his quod est hominibus beneficium, nisi in eadem substantia & natu- Ioan. 14.
ræ innovatione appareat Dominus (sicut ait Apostolus) quam innovavit nobis viam novam & viventem, dicens: *Ego sum via, veritas & vita.* Sancta Synodus dixit: Ecce & hoc testimonium sancti patris peremisti. Non congruit Orthodoxis, ita circumtruncatas sanctorum Patrum voces deflorare, hæreticorum po-
E tius proprium hoc est.

Macarius venerabilis Archiepiscopus dixit: Etiam dixi, quia quærens stabilire intentionem meam, hoc modo defloravi.

Sancta Synodus exclamavit: Hæreticum seipsum manifeste demonstravit. Novo Dioscoro anathema, hujusmodi deponatur. Novum Dioscorum foras mitte, Novo Apollinario malos annos. Merito ab Episcopatu alienetur. Nudetur circumposito ei pallio. Et denudato eo, atque in medio astante, una cum Stephano ejus discipulo:

Crediderim nomine pallii, vestem Episcopalē, dignitatis insigne, intelligo.

Theophanes venerabilis Presbyter, & Abbas Monasterij Baias, interrogavit eosdem Macarium & Stephanum: Habuit humanam volontatem Dominus noster Jesus, & impeccabilem?

Macarius & Stephanus dixerunt: Nos voluntatem humananı in Christo non dicimus, divinam vero etiam absque carnalibus voluntatibus & cogitationibus humanis, sicut prolatum à nobis testimonium S. Athanasij continet. Voluntas enim Deitatis tantum. A

Theophanes Deo amabilis Presbyter & Abbas, dixit: Et quomodo iotelligitis carnales voluntates, & cogitationes humanas?

Macarius & Stephanus diaerunt: Voluntates carnales & cogitationes bumanæ, hominum similium nobis sunt, Christus vero nihil eorum habuit.

Theophanes Deo amabilis Presbyter & Abbas, dixit. Si testimonium quod detruncastis, io integro posuissetis, inveniebatur, quod carnales voluntates & humanas cogitationes, culpabiles & voluptuosas accepit sanctus Pater Athanasius, quæ ex seminatione diabolica illatæ sunt humanæ naturæ, sicut idem sanctissimus pater superius asserit. Nam & ego dico non habuisse Dominum nostrum Jesum Christum verbum Deum nostrum ea supersatione voluntatem carnalem, aut peccabiler cogitationes, Absit: Sed naturalem voluntatem, quam ipse Deus creans Adam, ei indidit. Et hoc autem ipse interrogo vos: Habuit & animam rationahilem ipse Adam? B

Macarius & Stephanus dixerunt: Etiam.

Adami voluntas.

Theophaner Deo amabilis Presbyter & Abbas dixit: Naturalem habuit voluntatem?

Stephanus religiosus Monachus dixit, *ϑεληματικὸς καὶ αὐτεξούσιος*, quod est arbitrale & liberum. Etenim ante prævaricationem divinam habuit voluntatem, & convoluntarius erat Deo.

Domitius Deo amabilis Episcopus Prusiades dixit: Ubi it vanitas tua hlaspheme? Si convoluntarius erat Adam Deo, ergo & concreatot. C

Theodorus & Georgius Deo amabiles Presbyteri, & Joannes Deo amahilis diaconus, locum præsentantes Agathonis sanctissimi Papæ Apostolicæ sedis antiquæ Romæ, & qui ex persona ejus fuerunt Concilij Deo amabiles Episcopi, diaerunt: Si Adam ante prævaricationem divinam hahuit voluntatem, ergo & consubstantialis fuit Deo, & inconversabilis ac vivificatria fuit voluntas Adæ. Et quomodo mutatus, transgressus est mandatum, & morti succubuit? Qui enim convoluntarius est, utique & consubstantialis est An ignoras S. Cyrillum clamantem, sicut est consubstantialis, ita & convoluntarius proprio genitori? Unius enim essentiæ una utique est voluntas.

Tandem productæ sunt multæ authoritates, ad confirmandas duas in Christo voluntates, quas brevitati studentes, in compendium contraximus. D

Authoritates Sanctorum Patrum.

Dionysius Areopagita libro secundo de divinis nominibus, Discrera (inquit) est benignissima Dei circa nos operatio, &c. Eadem authoritas citatur in epistola Agathonis Papæ.

Athanasius secundo sermone contrà Apollinarem, Christi nomen (inquit) divinitatem invisibilem & passibilem importans absque humanitate (quam consequuntur mors & passio) non intelligitur.

Gregorius Nicenus libro secundo adversus Eunomium, multis sermonibus duas in Christo voluntates ostendit. Eadem authoritas citatur in Epistola Agathonis Papæ. E

Augustinus 5. lib. adversus Julianum Pelagianistam, dicit voluntatem motum esse naturæ, &c. Quæ authoritas in Epistola Agathonis similiter narratur.

Cyrillus libro de thesauris, unius essentiæ una est voluntas, atqui in Christo duæ essentiæ, &c.

Ambrosius ad Gratianum Imperatorem, Christus, inquit, in veritate carnis ostendendo in effectu Deo patri se coæqualem ostendit ut diceret, non quod ego volo, sed quod tu.

Chrysostomus in illnd Matthæi, *Pater si possibile est transeat à me calix iste:* multis rationibus, duas voluntates in Christo ostendit.

ACTIO NONA.

Residentibus gloriosissimis patriciis & consulibus, & omnibus venerabilibus Episcopis secundum ordinem in secretario Trulli, propositis in medio sanctis Evangeliis. Constantinus diaconus & primicerius notariorum Georgij Archiepiscopi Constantinopoleos, dixit. Meminit a Deo instructum Imperium vestrum, & sancta universalis Synodus quòd externa die collata sunt cum libris venerabilis Patriarchij, diversa testimonia ex codicillo qui oblatus est à Macario & Stephano, & interlocutio facta est, ut in subsequenti reliqua ejusdem libelli relegerentur. Assistunt autem præ zelo Petrus Episcopus Nicomediæ, &c. Episcopi & alij fautorer & discipuli Macarij. Si videtur vestro Imperio & vestræ Synodo, hos ingredi: & ad jussum Imperatoris & sanctæ Synodi ingressis, relecta sunt dudum gesta.

Tunc Imperator dixit. Proferatur liber testimoniorum, qui oblatus est à Macario & Stephano, ut reliqua relegantur & conferantur cum codicibus venerabilis Patriarchij, quo prolato, Diogener Imperialia secretarius, relegit ita. *Sancti Athanasii ex sermone de Trinitate, de incarnatione.* Et quando dixit, *Deus Deus meus, ut quid me dereliquisti*, ex persona nostra dicit: *Et post pauca. Pater si possibile est transeat à me calix iste: veruntamen non mea fiat voluntas, sed tua, Spiritus promptus, caro autem infirma*, duas voluntates hic ostendit, unam quidem humanam, alteram divinam. *Absciderant totum hoc.* Factus quippe in similitudine hominum refugiebat passionem ut homo: Deus vero existens, qui est secundum divinam essentiam impassibilis, prompte suscipiebat passionem.

Basilius Episcopus Gortynæ, dixit Imperatori. Quamvis absciderunt nihilominus non probarunt unicam voluotatem in Christo.

Stephanus discipulus Macarij citavit Gregorium Theologum secundo libro de Filio Dei, ut probaret unam voluntatem Christi: illius enim velle nec contrarium est Deo, deificatum totum.

Basil. Gortynæ Episcopus dixit: qualem voluntatem dicis deificatam? divinam minime, de humana igitur intelligendum est, duas proinde voluntates esse in Christo fateatis oportet.

Item relectum est ex eodem codicillo alterum testimonium sancti Cyrilli de interpretatione Evangelij secundum Matthæum sermone duodecimo, quod collatum est similiter cum libro carthaceo bibliothecæ hujus venerabilis Patriarchij, textu testimonij habente sic: Ergo id *non sicut ego volo, sed sicut tu*, transformationem & transfigurationem naturæ humanæ de exsuperata formidine in audaciam spiritualem bene nimis significat. Sunt autem & ante hoc testimonium, quæ callide prædictus Macarius & Stephanus non defloraverunt, hoc modo: recusat itaque ipsum calicem, crucifigenter se, Dei amatores non esse tanquam per hoc accusans: & subest quidem in eo pavor passionis propter humanitatem, compescitur autem continuo virtute inhabitantis verbi ac fortitudine. Considera namque quomodo ostendit quidem quod humanum est, ipsa recusatione: quod autem deitatis est indeflexibile, effulsit statim. Ait enim ad Patrem, qui in cœlis est: *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Humanitas vero condecenter, & hoc ait. Nam secundum quod Deus est, non extra est voluntatem Patris: magis autem ipse est voluntas Dei & Patris, sicut in sapientia & ipsum velle est patris, sapientia vero est filius. *Codices conferuntur.*

Sancta Synodus dixit: Tu Stephane & tuus magister Macarius, non ostendistis * in incarnatione dispensatione Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, per codicillum à vobis oblatum, sed duas voluntater, in testimoniis in eodem codicillo positis invenimua *deest, unicam.*

aperte, clamante Athanasio laudabili quamvis detruncata & obcelata sint, juxta quod soliti estis, eadem testimonia, quæ perverse interpretantes protulistis. Definivimus igitur, postquam aperte approbati estis ad subversionem divinorum dogmatum festinare & sanctorum ac probabilium patrum doctrinas corrumpere, & hæreticorum magis sensum assumere & quæque ab eis dogmatizata sunt sectari ad contagium Orthodoxæ plebis, ab omni vos Sacerdotali dignitate & ministerio alienos existere. Eos autem qui jam pœnitentiam egerunt, & superius nominatos tam Episcopos quam clericos qui & nunc in medio assistunt, & recte una nobiscum confitentur, prævidimus quidem in propriis locis residere. Libellos autem, quos promiserunt, propriè eorum fidei cum jurejurando in subsequenti nobis offerent.

Depositio Macarij & Stephani qui Stephanus tunc ejectus est ex Concilio.

Discipuli Macarij promiserunt se oblaturos libellos qui continent authoritates de unica voluntate Christi.

ACTIO DECIMA.

Sententia sanctorum Patrum.

Rursus collata sunt testimonia aliquorum Patrum, nempe Leonis Papæ ex Epistola secunda ad Leonem Imperatorem. Christus (inquit) secundum formam Dei cum Patre unus & idem est, secundum formam servi non venit facere voluntatem suam, sed ejus qui misit eum Patris, cum quo, ut Deus, eamdem habet voluntatem: & Ambrosij Mediolanensis Episcopi ex secundo libro ad Gratianum Imperatorem, prolata a Macario, & Stephano cum codicibus authenticis ex Patriarchio Regiæ civitatis, collata, & demonstratum est id quod supra. Rursus idem demonstratum est ex testimoniis multis adductis. Joan. Chrysost. super illud Joan. *Nunc anima mea turbata est*, Christus (inquit) humanam in se naturam moti nollentem ostendit, se extra humanas passiones non esse aperte declarans. Insuper sermone in Thomæ incredulitatem contra Arrianos, sub persona D. Thomæ sic inquit: Hæc audiens purgavi animam meam perfidia, accepi corpus gaudens, & tremens expandi simul cum digitis etiam animæ oculum, & duas per hoc in Christo operationes sensi.

Cyrillus libro 3. de dogmatibus adversus Julianum sermone 12 Calicis (inquit) recusatio, repugnantem in Christo humanam voluntatem indicat Eum autem sponte pati apparet cum ad Patrem dicit. *Non mea voluntas fiat sed tua.* Quod & confirmat tomo duodecimo. In illud Matthæi. *Pater si possibile est transeat, &c.*

Idem tomo quarto in Ioannem. Christus (inquit) sustinens involuntarium facit voluntarium, à propria quidem voluntate recedens, eam autem quæ Patris est implens.

Quibus accedit etiam quod libro octavo, ait. Christus vere & naturaliter homo ex muliere factus ea quæ hominis sunt præter peccatum habuit.

Insuper lib. de Thesauris sermone vigesimo quarto, ait. In eo quod dicit Christus, *Pater si possibile est, &c.* ostendit carnem suam sponte non perpeti, ut quæ naturaliter mortem abhorreat. Itaque eam remittit ut Dei voluntatem inquirat dicens. *Non quod ego volo, &c.*

Præterea ejusdem lib. ser. 35. Non est Dei & creaturæ una operatio, ne quod creatum est divinam habeat potentiam, vel quod divinum ad infirmas creaturæ operationes deprimatur.

Item sermone quodam ad Theodosium Imperato. Vsus est Christus carne propria ad naturales infirmitates: Anima verò ad humanas & inculpabiles ægritudines.

Athanasius libro quarto, contra Arrianos. Si Christum (inquit) divinum quid agentem vel loquentem videamus, cognoscamus quia Deus existens hæc operatur: sin eum humane loqui vel pati videmus, non ignoremus quod carnem induens factus est homo.

Justinus Philosophus & Martyr libro de expositione fidei. Sicut luminis operationem (inquit) nemo separabit à sensibili corpore, ratione tamen eam naturam agnoscet cujus est talis operatio: sic & Christi operationem ab uno Dei Filio nemo separaturus est. Cujus tamen naturæ sit proprium quod agit, ratione facile agnoscet.

Iustinianus Imperator contra Nestorianos & Acephalos. Omnes (inquit) sancti Patres sicut passionem & impassibilitatem unius & ejusdem esse nos docuerunt, sic & diversas operationes in uno Christo confitendas esse voluerunt. Idem dogmatica ex isto, ad Zoilum Patriarcham Alexandriæ, pulchre admodum duas in Christo naturas, duplicesque voluntates ostendit.

Epiphanius Cyri Episcopus serm. 60. contra Marcionitas, Christus (inquit) ut veram carnis substantiam ostenderet, sudorem emisit, & in agonia constitutus, humanam in se mentem, unà cum corpore naturam efficientem, esse declaravit.

Euphemius Antiochiæ Episcopus libro de Satisfactione pro Chalcedonensi Concilio, ex eo quod Christus humano gressu, divina tamen virtute super aquas ambulaverit, in eo duplices, tum operationes, tum voluntates colligit.

Hæreticorum testimonia, citant hæretici.

Sequuntur authoritates quibus Macarius & Stephanus & reliqui Monothelitæ suam hæresim tuebantur, sed erant depromptæ ex hæreticis quorum nomina sunt hæc. In primis ex Themistio hæretico tres sunt authoritates, quarum prima est ex secundo ejus contradictorio antiderico contra tomum Theodosij quadragesimo primo capite. Sed non ejusdem duas scientias aut duas operationes asserimus, una quippe, est & cætera. Secunda, relectum est ex eodem codicillo testimonium Themistij hæresiarchæ ex primo ejus antiderico, idest, contradictorio contra tomum Theodosij capitulo quinto continens ita: Sancti quippe Patres unam absolute dixerunt Christi esse operationem & non secundum, &c. Tertia, relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex antiderico, id est, contradictorio capitulo trigesimo quarto continens ita: Una itaque scientia in Christo quemadmodum & operatio, &c. Deinde ex Anthimo hæretico cujus duæ sunt authoritates, quarum prior sic incipit. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium Anthimi hæretici ex libro ad Justinianum pussimum Imperatorem, cujus initium est, Dei meminisse in omni causa bonum est, continens ita: Nos quippe prædicantes unam naturam Dei verbi incarnatam, & cætera. Posterior verò ita se habet. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex eodem libro, continens ita: congruentia autem his etiam, & cætera.

Ex Severo hæretico quatuor adsunt authoritates quarum prima quidem est: relectum est ex eodem codicillo testimonium Severi impii ex secunda Epistola ad Iconomum comitem, cujus initium est: Etiam nobis ex Deo inspirata scriptura, continens ita. Si igitur transformavit verbum eam, quam sibi secundum subsistentiam univit humanitatem, &c.

Secunda authoritas: Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex Synodicis literis ad Paulum hæreticum, cujus initium. Apostolum quidem Paulum, continens ita unam igitur subsistentiam profitentibus Emmanüel, consequens est, unam naturam profiteri, &c.

Tertia est authoritas. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex Synodicis literis ad Anthimum hæreticum, cujus initium. Quod ad tuam reverentiam, continens ita: divinè divina signa operatus est, & humanas & divinas voces effatus est, &c.

Quarta authoritas & postrema. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ad Theodosium

sium continens ita: Istis proinde præfatis hominiculis reprobis institutoribus, &c.

Ex Theodosio hæretico duæ patent authoritates quarum prior sic incipit. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium Theodosij hæresiarchæ, ex libro ad Theodoram Augustam, cujus initium mihi quidem videbatur, continens ita: ut jam & operatio utriusque Deo decibilis una sit, &c.

Posterior authoritas sic incepta videtur. Item ex eodem codicillo testimonium ejusdem, continens ita: Ergo & nos unam eandemque Deo decibilem sapientiam & cætera.

Ex Paulo hæretico unica est authoritas quæ quidem sic incipit. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium Pauli ex epistola ad Jacobum, cujus initium. Omnia mihi quæ vestræ sanctitatis sunt, continens ita: Et enodicam literam piæ recordationis Jenonis ad peremptionem Chalced. Concilij, &c.

Ex Theodoro hæretico una solum est authoritas quæ sic incipit. Itemque relectum ex eodem codicillo testimonium Theodori hæretici ex dogmatica Epistola ad Paulum hæreticum (cujus initium. Cum quidem tempus,) continens ita: & ad hæc omnia anathematizamus Synodum Chalcedonensem, & tomum Leonis & omnes qui dixerunt, vel dicunt in uno Christo duas naturas post ineffabilem unionem aut in duabus naturis diffinientes & non prædicantes unam ejus esse personam & unam subsistentiam & unam naturam Dei verbi incarnatam, & unam ejus operationem secundum Deum verentium, &c. *Et post aliquot hæreticorum sententias, sequitur epist. Episcoporum, clericorum & monachorum.*

Sanctæ & universali Synodo, quæ per jussionem piissimi & à Deo decreti Domini nostri & magni victoris Imperatoris Constantini nunc convenit in hac à Deo conservanda regia urbe imperiali secretario, quod cognominatur Trullus, libellus satisfactionis compositus & porrectus à me Petro indigno Episcopo Nicomediæ Metropoleos provinciæ Bithyniæ. Quoniam quidem exquisivit vestrum à Deo inspiratum & honorabile Concilium qualiter sentiam super recta & immaculata nostra Christianorum fide, & de incarnationis dispensatione magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi qui unus est de sancta, & consubstantiali, & vivifica Trinitate, hujus rei gratia præsentem satisfactionem in scripto componens, offero sancto & universali vestro Concilio. Continentur sicut inferius habetur: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, Factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium; & in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum qui ex Patre natus est, ante omnia sæcula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: natum, non factum: per quem omnia facta sunt. Et in Spiritum sanctum Dominum & vivificatorem, ex patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum, &c.

More græcorum loquitur de spiritu sancto.

Postea subdit multa concernentia fidei articulos, potissimum incarnationem. Tandem subjungit.

Quapropter & ejusdem duas nativitates confiteor, tam quæ ante sæcula, ex Deo & Patre secundum deitatem, quamque illam, quæ ex eadem sancta Virgine & Dei genitrice Maria secundum carnem & recentem. Manens quippe quod erat, factus est insolubiliter quod non erat: & ita unam ejus subsistentiam compositam adnuncio, neutra conversa vel confusa propter unionem naturarum, neque rursus sectionem admittente hac incognoscibili unione. Etenim unitio quæ secundum compositionem atque secundum subsistentiam est & confusionem & divisionem excludit, & servat quidem utriusque naturæ proprietatem, unam verò personam Dei verbi etiam cum carne demonstrat. Unde & duas ejusdem Domini Jesu Christi naturales voluntates & naturales operationes confiteor, secundum vigorem testimoniorũ sanctorum ac probabilium Patrum, quæ posita sunt in suggestione missa ad piissimum & à Deo confirmandum nostrum Dominum & magnum victorem Imperatorem, ab Agathone sanctissimo ac beatissimo Papa antiquæ Romæ: & simpliciter in omnibus consentio, & permaneo in cunctis capitulis, quæ continentur tam in prædicta suggestione ejusdem sanctissimi viri, quamque in altera suggestione Concilij quæ circa eum est.

ACTIO UNDECIMA.

Constantinus piissimus Imperator & sanctum Concilium dixerunt, ut Georgius Apochrisarius loci servatoris sedis Hierosolymorum produceret Synodicam Sophronij, quondam Hierosolymorum Archiepiscopi. Quo libro producto in medium Agatho lector & notarius sanctissimi Archiepiscopi hujus à Deo conservandæ urbis, cum legit, hæc, quæ sequuntur, continentem.

Epistola Sophronii.

Domino in omnibus sanctissimo ac beatissimo fratri, & consacerdoti Sergio, Archiepiscopo & Patriarchæ Constantinopoleos, Sophronius inutilis servus sanctæ Christi Dei nostri civitatis. Papa beatissime quàm mihi amabilis es, & multò quam pridem amabilior, ex quo die ex incurioso silentio in causarum turbam decidi, in terrenis quibusdam fluctibus opprimor, Papa Deo honorabilis, quam nunc suavis est mihi pusillitas, &c. *Paulo post addit:*

Quia verò quædam Apostolica, atque prisca traditio, in sanctis Dei per totum orbem Ecclesiis renuit, ut qui ad Pontificatum ducuntur, qui præ eis Pontificatus regunt, omnia sinceriter exponant, qualiter sapiant, & qualiter fidem detineant, quam Paulus eis sapientissimus nimis cautè contradidit, ut non cursus suos in vacuum peragant (inanis namque eis omnis cursus existeret, si in quolibet fides violaretur) ille quippe sacer, qui Dei voces audivit, & cœlum ipsum habuit magistrum, & paradisi contemplator pro tempore factus est, & verborum aliis hominibus ineffabilium fuit auditor, ne torperet (sicut ipse ait) perterrebatur, ne forte cum aliis prædicet Christi salutiferam prædicationem, ipse reprobus efficeretur. Unde & in Hierosolymis ascendebat Christi cœlestis discipulus, & divinis, qui præerant subjiciebatur discipulis, & Evangelicam, quam prædicabat doctrinam, innotescebat eis, qui alios putabantur præcedere: & ipsius eos faciebat doctrinæ participes, munimen sibi despondens eis, qui post eum fuerant ei susceptrici doctrinas, quibus formula cunctis probabilis factus est, qui ejus sequi vellent vestigia.

Causa scribendi.

D. Paulus.

Huic proinde & nos consuetudini servientes, & legem optimam arbitrari, omne quod olim decenter effectum est, maximè Apostolico roboratum instructu, qualiter de fide teneatur scribimus, & à Deo instructis vobis ad probandum dirigimus, ne forte terminos æternos transgredi, quos Patres nostri posuerunt æstimemur, non discernere tantum scientibus βάναυσοι incertis provida dogmata, sed & redintegrare quæ minora sunt, propter perfectam in Christo charitatem exactè potentibus, atque valentibus. Illa igitur dicturus adinvenio, quæ ab initio in sancta & Catholica Ecclesia natus & nutritus perdidici, & à mollibus percepi unguibus sapere, & prædicantibus vobis à Deo inspiratis hausi. Credo igitur beate (secundum quod a principio credidi) in unum Deum Patrem omnipotentem sine principio penitus & sempiternum, omnium visibilium, atque invisibilium factorem & cætera.

Postea subdit se credere Trinitatem subsistentiarum & singularitatem essentiæ. Addit præterea.

Et neque unum, quod extra unum est, tria recipit, neque tria, secundum quod tria sunt unum admittunt, quod est & mirabile, & omni certe plenum stupore est. Hoc ipsum namque & numerabile est & refugit numerum. Numerabile quidem tribus suis subsistentiis, refugit autem numerum singularitate

Trinitas.

deitatis. Unitas quippe ejus essentiæ atque naturæ numerari penitus non admittit, uti non & differentiam deitatis introducat, & ex hoc essentiæ & naturæ, & deorum multitudinem unum principium faciat. Omnis itaque numerus contubernalem habet differentiam, & omnis differentia atqoe discretio numerum superinducit, ut insitum. Numeretur ergo Beata Trinitas non essentiis, nec naturis, nec diversis deitatibus, æternisve dominationibus. Absit sicut insaniunt Arriani, & sicut novæ Tritheiæ, idest, ter deitatis latratores essentias tres, & naturas tres, & tres dominationes, & tres similiter vaniloquentes deïtates, subsistentiis & proprietatibus intellectualibus perfectis seniot in subsistentibus, numero divisibilibus, & non dividendis deïtate, &c.

Deinde nonnullis interpositis.

Incarnatio.

Qualiter quoque & de incarnatione unius, & de eadem venerabili Trinitate Dei verbi & Filij clementissima atque admirabili, hoc est, de submissa exinanitione, ad nos quoque terrenos divina, atque deifica descensione, teneam atque sentiam, & tenere à sanctis Patribus, secundum vos à Deo inspirati sunt, mihi est traditum, tanquam coram ipsa veritate, quæ conspicit universa, Synodicam hanc literam scribens expono, & ad vestium destino sapientissimum auditum. Credo & de hac, sanctissime, quod Deus verbum, unigenitus Patris Filius qui ante omnia sæcula & tempora impassibiliter de eodem natus est Deo, & Patre, misericordiam induens, & humanitatis misericordiam circa humanum nostrum lapsum spontanea voluntate, & Dei gignentis consilio, & divino complacito spiritu, non separatus à gremio generantis, ad nos humiles descendit, sicut ejusdem voluntatis Patri, & spiritui, ita & essentiæ inexplicabilis, & naturæ circumscriptionem nullo modo sustinens, aut secundum nos localem transmeatum naturaliter sciens efficere divinam operationem, & uterum intactum virginitatis ingressus, castitatem lustratam Mariæ sanctæ, præclare quæ Dei sunt sapientis, & ab omni contagione liberatæ, & corporis, & animæ, & intellectus, incarnatus, qui erat incarneus, & formam suscepit nostram qui secundum divinam essentiam, quantum ad habitum, & speciem, inexformabilis, & corporatur secundum nos, incorporeus. Et homo juxta veritatem efficitur, qui semper Deus cognoscitur, & materno ventre gestari monstratur, qui sempiterni Patris in sinu est, & intemporeus principium recipit temporale, non per phantasiam factus hæc omnia (ut Manichæis & Valentinianis videtur insanis) sed re & veritate totum seipsum exinaniens paterna & propria voluntate, & totam nostram assumens massam, carnem, inquam, nobis consubstantialem, & animam rationalem animabus nostris contribulem, & mentem menti nostræ comparem. Hic itaque homo est, & cognoscitur, & homo secundum veritatem factus est ab ipso summo conceptu de sanctissima virgine. Homo enim fieri voluit, ut simili consimilem mundificaret, & cognatum cognato salvificaret.

Maria sine peccato.

Ideo Virgo sancta accipitur, & anima corpusque sanctificatur, quæ ita ministravit in incarnatione creatoris, ut munda, & casta, atque incontaminata. Incarnatur ergo verbum Deus, quod nostrum, non præfactæ carni copulatus, præformatove atque in sese præsubsistenti aliquando corpori conlinitus, vel animæ præexistenti conjunctus, sed tunc his ad subsistendum venientibus, quando eis ipsum verbum, & Deus naturaliter copulatus est, contemporalem habens unitionem, atque subsistentiam, & non ante verissimum ipsius verbi conventum in seipsis unquam extiterunt, vel cujuspiam secundum nos alterius hominis penitus extiterunt, sed cum verbi ipsius naturali conventu subsistentia habitura concurrerunt, & nec quantum in ictu oculi hanc illam priorem habentia. (Sicut Paulus Samosatenus perstrepit atque Nestorius.) Simul quippe caro, simul Dei verbi caro animata rationalis. In illo itaque & non in semetipsa habuit existentiam unam. Cum conceptu quippe verbi hæc ad subsistendum prolata sunt, & secundum subsistentiam ei unita sunt, quando ad subsistendum prolata sunt, quæ certè vera est, & inseparabilis, quæ neque divisionem perpetitur, neque mutabilitatem, aut confusionem admittit, ab ipso prolata, & in ipso consistentia, & cum ipso composita, nullumque prorsus tempus propriæ constitutionis tulerunt, quod inconfusam atque inseparabilem ad eum compositionem præcederet. Ex inviolabili namque, & virginali sanguine sanctæ atque immaculatæ Virginis Mariæ verbum verè factum est incarnatum, & veraciter homo, ut in utero virgineo deportatus, & tempus explevit legitimi puerperij, & per singula naturalia, & peccatum non trahentia nobis hominibus similis factus, nostramque non dedignatus passibilem vilitatem, nascitur Deus humano corpore, similiterque & habitu animam rationalem atque incorpoream habens, quod ipse in semetipso & nequaquam alter rationali animavit spiritu, & virginem generantem conservat, & θεοτόκον eam propriè ac veraciter demonstravit: vel si Nestorius vecors scinditur, & ejus Deo rebellis exercitus lachrymatur, & lamentatur, & ejulat, & iterum cum eo discerpitur. Deus itaque erat, qui ex sancta virgine Dei genitrice Maria est, & secundum hanc temporalem propter nos nativitatem suscepit post primam ejus & sempiternam illam ex Patre, naturalem ineffabilem nativitatem, quanquam incarnatus nascebatur ob similitudinem nostri carnalium.

Nota.

Totus Deo collaudandus, totus idem ipse apparens homo perfectus, Deus idem noscendus, perfectus homo idem ipse innotescendus, ex duabus quippe naturis unitionem habuit deitate & humanitate, & in duabus perfectis noscebatur naturis deïtate & humanitate. Neque enim unitioni mutatio qnælibet vel confusio intercessit, neque differentiæ dualitatisque formarum sive substantiarum post unitionem divisio quædam aut sectio est intromissa, licet hoc contristet quidem furentem Nestorium, illud vero tabefaciat Eutychen desipientem. Namque secundum subsistentiam ad invicem uniuntur, neque mutationem acceptant, neque divisionem agnoscunt: neque scit quæ confusionis sint propria, neque sectionis discit judicia. Juxta qood apparet Eutyches ignorans, atque Nestorius, & unitionis secundum subsistentiam non addiscentes virtutem, juxta quam & incarnatum est verbum, & caro animata, & intellectualis, immutabiliter deificata est, hic quidem in confusionis pelagus jactatur, hic verò in divisionis voragine dejicitur. Et idcirco ille quidem refugit confiteri dualitatem naturarum, hic vero unam Dei verbi naturam incarnatam se subtrahit prædicare, licet unam ejus compositam subsistentiam dicere metuat, timorem refuga metuit, ubi timor nullus inhabitat. Nos vero sensu vivido servilem utriusque borum propellentes amentiam, & super Petram pietatis stantes intrepidi, & secundum subsistentiam verbi ad carnem, quæ ex nobis est, intellectualem & animatam, convenientiam prædicamus, & unum Christum, & Filium incarnatum verbum obsecramus, & unam ejus subsistentiam compositam credimus, unam quidem ex Deo Patre, quam intemporalem, & sempiternam scimus, secundã ex Dei genitrice matre, quam & modernam & temporalem cognoscimus, & unam Dei verbi naturam in eo incarnatã glorificamus, & non sicut Apollinaris, Eutychesque & Dioscorus dicunt, sed sicut nobis sapiens tradidit Cyrillus, & quæ sunt naturarum, salvari dicimus propria, & unitarum differentiam non rejicimus, quæ vt in naturali quidem dicitur & est qualitate, in essentiali verò intelligitur & est qnantitate, & neque Nestorianam sectionem metuimus, neque sicut insulsus Nestorius, affectualem unitionem dicimus, aut insontinam, quod est honoris æqualitatem, aut obuliam, quod est

Nestorius Eutyches.

consilij concordiam, aut voluntatem moneotium identitate deliramus hanc conventionem: neque sicut Eutyches a Deo propulsus, secundum confusionem quandam aut mutabilitatem Dei verbi, & carnis intellectualiter animatæ, sive naturarum atq; substantiarum, & formarum compositionem garrimus, ex quibus in Christo admirabilis facta est conventio, unde Regiam viam & mediam gradientes, & confusionem, & sectionem abominamur, solam autem ex animo veneramur inconfusam, simulque indivisam deitatis & humanitatis unitionem, quam solam intelligendo cognoscit naturalis, atque secundum subsistentiam conventio, hanc quippe cum alterutra copulatam deitatis & humanitatis habuerunt, ut neque conversionem sustineant, neque divisionem patiantur. Unitatis namque ratio, quæ naturalis (inquam) est, atque secundum subsistentiam (neque enim alteram unitionem in Christo præter istam agnosco) non ignorat quidem differentiam, divisionem autem prorsus expellit. Quæ vero ad unitatem concurrunt, inconversa conservat, partitionemque unitorum non admittit, & ideo ex deitate & humanitate, & ex duabus naturis Christum nominantes, & Deum eumdem & hominem, & diphyan, quod est, bis genitum, dupliceinque secundum naturas prædicamus. Similiter autem & in deitate perfectum, & in humanitate eundem scimus perfectum, idcirco & in duabus eum docemus naturis, & Patri consubstantialem, ut Deum hunc ipsum asserimus, & consubstantialem matri, & nobis hunc ipsum hominem asserimus, visibilem hunc ipsum, & invisibilem, corporeum hunc ipsum & incorporeum, contrectabilem hunc ipsum, & incontrectabilem, circumscriptum, & terrenum eundem & cœlestem, carneum hunc ipsum, animatum rationabiliter & deificatum, recentem hunc ipsum, & sempiternum, humilem hunc ipsum & sublimissimum, & quæque duplicis inseparabiliter recipiuntur naturæ: vel si quædam semper extitit, ut sempiternam habens naturam, quædam vero propter nos in novissimis temporibus inconvertibiliter facta est, ut pote humanam assumens naturam. Si igitur inconvertibilis est & inseparabilis permanet, duo immutabiliter differentia significant, & inseparabili alteritate consulgent naturæ & substantiæ, quæ & formæ consistunt, ex quibus ineffabilis unitio facta est, & in quibus unus idemque Christus conspicitur. Unum namque quod ex ipsis effectum est, non jam dualiter divisum, sed eorum ex quibus factum est sine sectione & transversione demonstrat subsistentiam. Quæ enim extat persona composita ex inconfuso constans temperamento, partitionem convenientium nescit, sed esse unum, & permanere unum indivisum sortitur, & neque duo juxta quod unum extitit, efficitur, neque confundit, & in singularem redigit unitatem, naturalemque & essentialem identitatem ea, ex quibus naturaliter convenit, sed est unum, & duo hoc ipsum agnoscibile, unum quidem secundum subsistentiam atque personam, duo verò secundum ipsas naturas, atque naturales earum proprietates, ex quibus esse unum sortitur natura duplex, & unum permanere servabit.

Unde idem ipse unus manens Christus & Filius & unigenitus inseparatus in utrisque naturis conspicitur, & quæ sunt utriusque substantiæ naturaliter operatur, secundum insitam unicuique essentialem qualitatem, sive naturalem proprietatem. Quod si naturā haberet singularem, & inconjunctam, sicut & subsistentiam atque personam, non ageret utique unus idemque Filius & Christus profecto, quæ utriusque erant naturæ. Corporis enim deitas expers, quomodo naturaliter opera corporis operata est? vel quomodo corpus deitate frustratum actiones operatum est, quæ essentialiter deitatis esse noscuntur? Verum Emmanuel, dum unus est, & in eo ipse utraque, idest, Deus & homo, quæ naturæ utriusque sunt, naturaliter gessit, secundum aliud quæ gesta sunt operans: secundum quod Deus quidem est, idem ipse quæ divina sunt, secun-

A dum quod homo idem ipse est, quæ humana sunt, seipsum volens omnibus ostendere, quod Deus idem ipse & homo sit, & ideo idem ipse, tam ea quæ divina sunt agit, quam quæ humana similiter & dicit, & loquitur. Non alius quidem miracula operatus est, alius autem perpetravit humana, passionesque sustinuit, sicut & Nestorius vult, sed unus quidem idemque & Christus & Filius, qui & divina gessit & humana, secundum aliud vero & aliud, sicut divinitus protestatus est Cyrillus, quia & in utrisque habuit potestatem inconfusam, nec non & impartibilem. Secundum quod Deus ergo sempiternus idem ipse existebat, patrabat miracula, secundum quod homo vero idem ipse modernus agnoscebatur, faciebat humilia & humana.

Diversæ operationes in Christo.

Sicut ergo in Christo utraque natura indiminutè
B proprietatem suam custodit, ita & operatur utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, verbo quidem operante quod verbi est, cum communione scilicet corporis: & carne exequente quod carnis est, communicante ei videlicet verbo in eadem operatione, quando hæc in una subsistentia cognoscantur, & in una persona considerentur, & insulsissimam sectionem propellant. Neque enim divisè operabantur propria, ut & divisionem earum suspicemur. Non exultet pro hoc Nestorius seipsum seducens erroneus, idcirco quod utraque forma in uno Christo & Filio, cum alterius communione operabatur, quod proprium habuit. Neque enim ab altera ejus dissidens, quod proprium habuit, operabatur. Nec enim secundum duos Christos aut Filios, qui operantur, glorificamus, unum quidem secundum naturam
C Filium & Christum, quæ mira sunt: secundum vero gratiam Filium & Christum, quæ humiliora sunt, quanquam duas formas, quæ communiter operantur, edocemus, unamquamque secundum naturalem suam proprietatem, sed unum eumdemque Filium & Christum, qui & sublimia & humilia naturaliter operator secundum uniuscujusque duarum ejus naturalem & essentialem qualitatem asserimus. Naturæ namque incommutabiles manentes, & inconfusæ, & duæ manifestè cognoscendæ, & non confusibiliter copulatæ, his penitus non erunt frustratæ, vel si in una subsistentia monstrabantur, non vane prosiliant Eutyches, & Dioscorus nequaquam non existentes impiæ confusionis prolatores, sed una quæque natura cum alterius communione agebat, quod proprium habuit, & divisionem refu-
D giens, & conversionem ignorans, & differentiam ad alteram conservans, communionemque & compositionem insolubilem atque indisruptā persalvans. Hinc præsentientea, & super terminos rectæ fidei consistentes, sicut unum eumdemque Christum & Filium operari utraq; dicimus, eo quod idem ipse Deus erat & homo, nullamque excogitamus confusionem: ita nec utramq; formam cum alterius communione operari propria diligentes, eo quod duæ formæ in uno eodemque Christo naturaliter propria operantes existunt, nullam penitus consideramus divisionem, sicut hic quidem Eutyches, illic verò nobis vult calumniari Nestorius, è diverso adinvicem consistentes, & adversum nos pios impium prælium partientes. Quos pro nihilo reputantes, & utriusque naturæ utramque novimus operationem
E essentialem dico, naturalem, & congruam, indivisè de unaquaque procedentem essentia & natura, juxta insitam ei naturalem atque essentialem qualitatem, & inseparabilem, simulque inconfusam alterutrius essentiæ συνεπαγομένην una secum cooperationem adducens. Hoc quippe & operationum, quæ in Christo sunt, differentiam facit, sicut & naturarum.

Non itaque idipsum est deitas & humanitas secundum qualitatem unicuique naturaliter inditam, licet in unam subsistentiam adinvicem ineffabiliter concurrant, & in unam personam sicut inconfusè compositæ, & unum eundemque nobis Christum & Filium effecerint, secundum subsistentiam adinvicem concurrentes atque compositæ. Etenim Deus verbum est

& non caro, quamquam carnem rationaliter animatam assumpsit, hancque sibi unitione naturali, & secundum subsistentiam adunivit, ipsa vero caro est animata rationaliter & non verbum, licet Dei verbi caro conspicitur. Et ideo neque eandem habent indifferenter operationem adinvicem post unitionem naturalem & inconfusam, idest, veram & secundum subsistentiam, neque unam solam earum operationem dicimus, sive essentialem & naturalem, penitusque indifferentem, quatenus essentiam unam & unam naturam nos cognoscamus, quæ ab Acephalorum pueris luditur, & ipsis verbis impudēter profertur composita. Quemadmodum igitur utriusque essentiæ atque naturæ, ex quibus nobis in Christo inconfusa facta est unitas, & unum Christum perfecit, & filium totum Deum, totum eumdem ipsum credendum & hominem, utramque naturalem confitemur operationem, ne naturas, quæ inconfusè unitæ sunt, confundamus. Siquidem & essentiarum semper differentiam ex differentia operationum est insitum comprehendere: ita & omnem vocem, & operationem, seu divina quædam sit & cœlestis, sive humana atque terrena, ex uno eodemque Christo & Filio edocemus procedere, ex unaque ejus composita & singulari subsistentia Incarnatum Dei verbum extabat, qui & utramque inseparabiliter & inconfusè operationem, secundum naturas suas à seipso naturaliter proferebat.

Secundum divinam quidem naturam suam, juxta quam erat etiam Patri consubstantialis, divinam & inexplanabilem, secundum humanam vero juxta quam & hominibus nobis ipse consubstantialis mansit, humanam atque terrenam, unicuique naturæ amicam & congruam, & non sinens quemquam aspicientium scandalizari, quod non sit idem ipse Deus & homo, qui hæc & illa naturaliter operabatur. In eo quidem idem ipse unus Christus & Filius operabatur, utramque Nestorij cœnolentam obstruens exfluentiam, nec enim juxta eum duos Christos & Filios sic dicimus, qui operantur hæc atque illa, opinamur: in eo vero quod ostendebat, quæ utriusque naturæ sint propria, inconfusa post unitionem manentia, & utraque earumdem similiter proferebat operationem, ipsa naturali ratione cognoscendas naturas, propriamque naturam naturaliter explanantem, ex qua inseparabiliter atque naturaliter emanabat, & essentialiter exundabat, Eutycheris consopiens confusioni socium germen: deinde partu nostro natus lacte nutritur, & crescit & corporales ætates discurrit, donec & ad humanæ ætatis perfectionem pertingeret, & esuriem nostram, & sitim & fastidium juxta nos ex itinere sustinet, faciebat quippe & incedendi similiter nobis operationem, quæ humaniter actitata secundum humanam substantiam progrediens humanæ ejus naturæ erat ostensio.

Deinde subdit.

Et propterea à Deo instructi asseverant, qui pro Christo Deo præmiis coronati sunt, & loqui divinitus acceperunt, divinas nobis intelligentias contexentes, sicut cum audieris unius filij contrarias voces convenienter naturis ipsis, quæ dicunt, partire: siquidem quid magnum & divinum est, divinæ naturæ exhibens, si vero quid parvum & humanum, humanæ reputans: sic enim & dissonantiam vocum effugiens, unaquaque natura proprietates, quæ ei sunt insitæ, receptante, & ipsum Filium unum, tam ante omnia sæcula, quam modernum secundum Sacras Scripturas confiteberis. Sed & hoc in uno filio asserunt, omnem quidem operationem nullus ab uno filio sequestravit. Cujus vero naturæ sit quod geritur, per propriam operationem insinuat. Ergo nimis pulcherrimè ab eis est explanatum, unum quidem confiteri Emmanuël (ita quippe Deus verbum incarnatus nuncupatur) & eundem omnia patrare, & non alium tam sublimia, quam

A exigua citra ullam distantiam, per quæ & ejus naturarum inconfusa dualitas recognoscitur, & in subsistentias duas atque personas ipse prorsus non dispertitur, sed est unus idemque Filius & Christus inseparabilis in duabus indivise agnoscendus naturis, & ipsius unius filij cuncta esse certificamur, & omnes ejus & voces, & operationes credimus, licet quædam earum sint Deo decibiles, quædam vero ita rursus humanæ, quædam vero medium quemdam ordinem obtinent, tanquam habentes in hoc ipso Deo dignum quid, & humanum: hujus vero asserimus esse virtutem etiam illam, quæ dicitur nova & Dei-virilis operatio, non unam existentem, sed diversi generis ac differentem, quam ex Areopago à Paulo egregio divinitus captus Deo vocatus asserit Dionysius, utpote Deo decibile

B in hoc ipso & humanum habentem, perque alacrem atque compositam ωερ͵ιο'ενοι dictionem uniuscujusque substantiæ atque naturæ unamquamque perfecte significantem operationem. Ante sæcula igitur esse Deum, verbum glorificantem, Patrique coæternum, temporalem sustinuisse adnunciamus nativitatem, qua ex Virgine, verè ac propriè Dei genitrice Maria Incarnatus nascebatur. Et idcirco duabus nativitatibus nasci a piis meritò creditur, & perfectus idem existens in deitate, perfectus erat idem in humanitate, nequaquam per differentiam substantiarum divisus, neque per identitatem subsistentiæ atque personæ, naturas ipsas deducens ad identitatem substantiæ, sed ex quibus secundum subsistentiam naturis est declaratus in ipsis inseparabilis mansit, omnia sapienter & vere nostra

C gerens opera, & passiones naturales atque irreprehensibiles, quæ procul à macula atque pollutione sunt, & in quibus cujuspiam peccati vestigium non reperitur. *Christus sine peccato.*

Peccatum enim non fecit, nec quilibet dolus in ore ejus prorsus inventus est, & connutritus nobiscum humane, ut pote qui sciebatur homo perfectus, etiam Deus idemque indiminute extabat, miraculaque, ut decuerat faciens. Perfectus quippe Deus noscebatur, quamvis esset humanæ carni intellectualiter animatæ commixtus ad spontaneam passionem ascendit, & ultro Judæis est proditus. Imo ipse seipsum illis ob salutem hominum sponte prodidit, & ligatur, & colaphis cæditur, & inspuitur, & flagellatur, & illuditur, & chlamide purpurea tanquam Rex omnium reinduitur, & arundo tanquam sceptrum Regium regaliter

D ei contraditur, & Pilato judicante damnatur, ad extremum patibulo configitur, & manibus atque pedibus cruentatur, salutiferæ cruci conclavatur, & cum latronibus levatur, & acetum potat, & fel degustat, & magne vociferans animam tradidit Patri, & latus lancea perforatus, sanguinem quoque & aquam salutarem post mortem profudit, & emortuus de cruce deponitur, & accuratur, & mirrha conditur, & sepultura triduana sepelitur, & triduanus resurgens de sepulchro progreditur, & unà secum cunctos suscitat ex sepulchro, ex corruptione ad immortalitatem eos perducens per suam resurrectionem ex mortuis: & discipulis resurgens à mortuis manifestatur: & cibo ac potu rei fidem accommodat, & tactu manuum Apostolicarum, carnis propriæ resurrectionem: & Spiri-

E tum sanctum eis impertit tanquam cognatum sibi atque connaturalem, & elevatur in cœlos, imo uti cœlorum dominator ascendit, & dexteræ assidet genitoris, solium habens paternum & regale & sublime. Unde & iterum veniet judicium vivorum & mortuorum facturus, & singulis redditurus secundum opera, quæ onus quisque operatus est, sive frugi quæ bona fecit, seu nequaquam, & vituperabilia operatus est: quem una cum Patre & Spiritu sancto omnino regnare credimus, regnum verò immortale, & finem nequaquam aut terminum suscepturum. Sed & de Incarnationis dispensatione, hoc est de admirabili Dei verbi incarnatione, qualiter dico ac sentio breviter demonstravi. *Subdit Angelos & animas esse immor-*

tales & incorruptibilis non quidem per naturam sed A *per gratiam. Postea detestatur errorem Origenis, Dydimi, & Evagrij dicentium animas ante corpora producta, & intensas corpori postea, & mortuorum resurrectionem negantium. Subjungit idem in eadem epistola.* Suscipio autem & veneror post quinque universalia concilia, conscripta Cyrilli, præsertim, quæ contra Nestorij insaniam facta sunt. Similiter & Epistolam Orientalium Episcoporum, quæ ad eundem Cyrillum scripta est quam & ipse Orthodoxam esse testatus est, & quæcunque Leo sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ sanctissimus dispensator scribit, & maxime quæ contra Eutichianam, & Nestorianam prophanationem scripsit: hæc quidem ut Petri, illa verò ut Marci definitiones agnoscens.

Petrus Romæ sedes Marcus Alexandria.

B

Omnia omnium nostræ Catholicæ Ecclesiæ probabilium instructorum à Deo instructa didagmata, seu in verbis & scriptis, sive in epistolis quibuslibet comprehensum est. Et ut concinnè dicam, cuncta suscipio & amplector, quæque sancta Catholica nostra Ecclesia suscipit, & cuncta è regione refuto atque anathematizo & prophana esse reputo, quotquot & ipsa sapienter abominatur, & propriæ pietati æstimat esse contraria, non solum codicillos & verbola Deo repugnantia, & privata dogmata, sed & hæreticas & maledicas, maledicarumque sectarum doctrices personas Et ut nihil desit ad vestram satisfactionem, ipsas quoque personas exprimo, quas anathematizo, & condemnatas efficio non lingua tantum & ore sed corde & Spiritu, utpore quæ sanctæ nostræ Catholicæ fidei in omnibus insidiantes ostensæ sunt. Anathema

C

itaque in perpetuum, & catathema a sancta & consubstantiali adoranda Trinitate Patris & Filij & Spiritus sancti sint, primum quidem Simon magus, qui primus pessimis hæresibus pessimus principiavit, postquam Cleobius, Menander, Philetus, Hermogenes, Alexander ærarius, &c. *Subjungit longam nomenclaturam hæreticorum inter quos enumeratur Ioannes Grammaticus in hunc qui sequitur modum.* Joannes Grammaticus cognomento Philoponus, idest studiosus, Imu mathoponus irritus laborator & vanus. Conon quoque & Evagrius: Hi tres tritheïas (idest triplicis Deïtatis) ter maledicti propugnatores. Themistius qui fuit ignorantiæ pater & genitor atque seminator nefandissimus, qui Christum verum Deum nostrum, diem judicij nescisse delirabat, nesciens quæ ipse, jam à Deo projectus assereret, & non recognoscens quæ ignoran-

Ioannes Philoponus.

Themist.

D

do loquebatur. Nisi enim ignorasset verborum suorum virtutem, non unque læthiferam ignorantiam peperisset, & ignorantiæ fœditatem ferventer defenderet. Ignorare Christum non secondum id qood Deus erat sempiternus, sed secundum quod veraciter homo factus, diem consummationis atque judicij. ex insipientia mentis eructans & purum enim efficiens hominem, & hac monstruositate se defamans Acephalum, & naturam unam ejusdem Christi Salvatoris nostri compositam vaticinans, &c. *Enumeratis multis aliis hæreticis quos etiam Anathematizat, subdit postea.* Anathematizo cum eisdem prophanis hæresibus, & omnem aliam Deo odibilem & maledicam hæresim quam

E

sancta nostra Catholica Ecclesia anathematizare atque condemnare consueta est, eorumque authores & genitores, & eorom probrosas atqoe fœdissimas loquelas atque codicillos, sola honorans & tenens sententiasque & venerans sancta Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ dogmata, cum quibus hinc etiam migrare deprecor, quando hoc Deus præceperit.

Finitis omnibus, quæ in ista actione acta sunt, Constantinus pissimus Imp. dixit Sufficientia sunt etiam, quæ hodierna die sunt gesta. Quia verò in Christo amabilis vestræ reipubl. causis occupamur, jubemus Constantinum, & Anastasium patricios, Polyeuctum quoque & Petrum exconsules ex persona nostræ pietatis cum sancto & universali vestro Concilio in reliquis conventibus inveniri, postquam

A

præsentis causæ plurima, & præcipua capitula coram nostra pietate jam peracta sunt.

ACTIO DUODECIMA.

Rursus disputatum est cum hæreticis, si ex scripturis Sanctorum Patrum possent demonstrare unam voluntatem, & unam operationem in Domino nostro Jesu Christo, & non valentibus illud ostendere, prolata est à Catholicis & lecta Epistola Leonis Papæ decima, & luce clarius demonstraverunt duas voluntates, & duas operationes in Christo Jesu, & dixit sancta Synodus. Omnino necesse est, non solum secundum sensum sequi Sanctorum Patrum dogmata, sed & eisdem vocibus uti cum illis, nihilque penitus in-

Session. 12

B

novari.

Ibidem relectum est rescriptum Epistolæ Honorij Papæ Romani ad Sergium Constantinopol.

Scripta fraternitatis vestræ suscepimus per quæ inventiones quasdam & novas vocum quæstiones cognovimus introductas, per Sophronium quendam tunc Monachum, nunc vero ex auditu Episcopum Hierosolymitanæ urbis constitutum, adversus fratrem nostrum Cyrum Alexandriæ antistitem, unam operationem Domini nostri Jeso Christi conversis ex hæresi prædicantem. Qui denique ad vestram fraternitatem Sophronius veniens, querelamque hujusmodi deponens multiformiter eruditus, petiit de his, quæ a vobis fuerat instructus, paginalibus sibi syllabis reserari: quarum literarũ ad eundem Sophronium directarum

Epistola Honorii occasione Symboli Sophronii scripta.

C

suscipientes exemplar & intuentes, satis provide circũspecteque fraternitatem vestram scripsisse: Laudamus novitatem vocabuli auferentem quod posset scãdalum simplicibus generare. Nos enim oportet manere in qoo pervenimus usque ad mensuram rectæ fidei, quam Apostoli veritatis Scriptorarum Sanctarum funiculo extenderunt, confitentes Dominum nostrum Jesum Christum, mediatorem Dei & hominum, operatum divina media humanitate verbo Dei naturaliter unita, eundemque operatum humana ineffabiliter atque singulatites adsumpta carne discrete, inconfusè atque inconvertibiliter plena divinitate, & quæ coruscavit in carne plena divinis miraculis, ipse est & carneus effectus plene Deus & homo: passiones & opprobria patitur unus mediator Dei & hominum in utrisque naturis verbum caro factum & habitavit in nobis ipse

D

Filius hominis de cœlo descendens unus atque idem (sicut scriptum est) crucifixus Dominus majestatis, dum constet divinitatem nullas posse perpeti humanas passiones, & non de cœlo, sed & de sancta est assumpta caro Dei genitrice. Nam per se veritas in Evangelio ita inquit: *Nullus ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit Filius hominis qui est in cœlo,* profecto nos instruens quod divinitati unita est caro passibilis ineffabiliter atque singulariter, ut discrete atque inconfuse, sic indivise videretur conjungi, ut nimirum stupenda mente mirabiliter manentibus utrarumq; naturarum differentiis cognoscatur uniri. Cui Apost concinens, ad Corinthios ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam vero non hujus seculi ne-*

Ioan. 3.

1. Cor. 2.

E

que principum hujus seculi qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in Mysterio absconditam, quam prædestinavit Deus ante secula in gloriam nostram quam nemo principum hujus seculi, cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent. Dum profecto divinitas nec crucifigi potuit, nec passiones humanas experiri vel perpeti, sed propter ineffabilem conjunctionem humanæ divinæque naturæ, ideirco & ubiqoe Deus dicitur pati, & humanitas in cœlo cum divinitate descendisse. Unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi, quia profecto à divinitate assumpta est nostri natura; non culpa, illa profecto, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata. Christus enim Dominus in similitudinẽ carnis peccati

Non duæ contrariæ sicut in nobis.

veniens, peccatum mundi abstulit, & de plenitudine ejus omnes accepimus, & formam servi suscipiens, habitu inventus est ut homo, quia sine peccato conceptus de Spiritu sancto, etiam absque peccato est partus de Sancta & Immaculata Virgine Dei genitrice, nullum experiens contagium vitiatæ naturæ. Carnis enim vocabulum duobus modis sacris * eulogiis bonique malique cognovimus nominari, sicut scriptum est, *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt.* Et Apostolus, *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.* Et rursum: *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.* Et, *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me trahentem, in legem peccati quæ est in membris meis*, & alia multa hujusmodi absolute solent intelligi, vel vocari. In bono autem ita, Esaia Propheta dicente: *Veniet omnis caro in Hierusalem, & adorabit in conspectu meo.* Et Job, *in carne mea videbo Deum:* Et alias: *Videbit omnis caro salutare Dei* & alia diversa: Non est itaque assumpta (sicut præfati sumus) a Salvatore vitiata natura, quæ repugnaret legi mentis ejus, sed venit quærere & salvare quod perierat, id est vitiatam humani generis naturam. Nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori, quia super legem natus est humanæ conditionis. & siquidem scriptum est, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris:* Et: *Non quod ego volo, sed quod tu vis Pater.* Et alia hujusmodi, non sunt hæc diversæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumptæ. Ista enim propter nos dicta sunt, quibus dedit exemplum, ut assequamur vestigia ejus, pius magister discipulos imbuens, ut non suam unusquisque nostrum, sed potius Domini in omnibus præferat voluntatem.

Nota ratiocinium Honorii. — *al. eloquiis* — *Genes. 6. 1. Cor. 15. Rom. 7.* — *Esaia 66. Iob 19. Luc. 3.* — *Propassiones erant in Christo non passiones.* — *Ioan. 6. Matth. 26.*

Via igitur regia incedentes, & dextrorsum vel sinistrorsum venatorum laqueos circumpositos evitantes, ne ad lapidem pedem nostrum Idumæis, id est teneris atque hæreticis propria relinquentes, nec vestigio quidem pedis sensus nostri terram, id est, pravam eorum doctrinam omnimodo attesentes, ad id quo tendimus, hoc est, ad fines patrios pervenire possimus, ducum nostrorum semita gradientes, & si forte quædam balbutientes (ut ita dicam) nisi sunt proferentes exponere, formantes se in speciem nutritorum, ut possent mentes imbuere auditorum. Non oportet ad dogmata hæc Ecclesiastica retorquere, quæ neque Synodales apices super hoc examinantes, neque authoritates Canonicæ * visæ sunt explanasse, ut unam vel duas energias aliquis præsumat Christi Dei prædicare, quas neque Evangelicæ vel Apostolicæ literæ, neque Synodalis examinatio super his habita, visæ sunt terminasse, nisi fortassis (sicut præfati sumus) quidam aliqua balbutiendo docuerunt, condescendentes ad informandas mentes, atque intelligentias parvulorum, quæ ad Ecclesiastica dogmata trahi non debent, quæ unusquisque in sensu suo abundans, videtur secundum propriam sententiam explicare. Nam quia Dominus Jesus Christus Filius ac verbum Dei, per quem facta sunt omnia, ipse sit unus operator divinitatis atque humanitatis, plenæ sunt sacræ literæ luculentius demonstrantes. Utrum autem propter opera divinitatis & humanitatis, geminæ operationes debent derivatæ dici vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent relinquentes ea grammaticis, qui solent parvulis exquisita derivando nomina vindicare. Nos enim non unam operationem vel duas Dominum Iesum Christum, ejusque sanctum Spiritum, sacris literis percepimus sed multiformiter cognovimus operatum. Scriptum est enim: *Si quis spiritum Christi non habet, hic ejus non est.* Et alibi: *Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus: & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Si enim divisiones operationum sunt multæ,

Doctorum. — *Al. nisa.* — *Interim Honorii.* — *Rom. 8. 1. Cor. 12.*

& has omnes Deus in membris omnibus pleni corporis operatur, quanto magis capiti nostro Christo Domino hæc possunt plenissime coaptari? ut caput & corpus unum sit perfectum, ut profecta occurrat (sicut scriptum est) *in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Si enim in aliis, id est, in membris suis, Spiritus Christi multiformiter operatur, in quo vivunt, moventur, & sunt: quanto magis per semetipsum mediatorem Dei & hominum plene ac perfecte, multisque modis & ineffabilibus confiteri nos communione utriusque naturæ condecet operatum? Et nos quidem secundum sanctiones divinorum eloquiorum oportet sapere vel sperare, illa videlicet refutantes, quæ quidem novæ voces noscuntur sanctis Dei Ecclesiis scandala generare, ne aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes Nestorianos, nos vesana sapere arbitrentur: aut certe, si rursus unam operationem Domini nostri Jesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur præcaventes, ne quorum inania arma combusta sunt, eorum cineres & redivivos ignes flammivomarum denuo renovent quæstionum, simpliciter atque veraciter confitentes Dominum JesumChristum unum operatorem divinæ atque humanæ naturæ, electius arbitrantes, ut vani naturarum ponderatores ociose negociantes, & turgidi adversus nos insonent vocibus ranarum Philosophi, quam ut simplices & humiles spiritu populi Christiani possint remanere jejuni. Nullus enim decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam discipulos piscatorum. Eorum enim doctrinam sequentes, omnia argumenta scopulosa disputationis callidæ atque fluctivagæ intra eorum retia sunt collisa. Hæc nobiscum fraternitas vestra prædicet, sicut & nos ea vobiscum unanimiter prædicamus, hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes, unum nobiscum Dominum Jesum Christum Filium Dei vivi, Deum verissimum, in duabus naturis operatum divinitus atque humanitus, fide Orthodoxa & unitate Catholica prædicetis. Et superscriptio: *Deus te incolumem custodiat dilectiss. atque sanctiss. frater.*

Ephes. 4. — *Admittit operationes duas.* — *Voces tamen improbat.*

Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Oportet ad nos afferri regesta, ac dogmatica scripta quæ exposita sunt à Sergio quondam Patriarcha hujus Regiæ urbis, sive ad Honorium, vel Cyrum, vel Sophronium aut etiam ad alias personas, seu ab Honorio ad Sergium facta super præsenti dogmatica quæstione, rejacentia in sacro chartophylacio hujus venerabilis Patriarchij, ut conferantur cum codicibus qui piissimo Domino nostro principi à Macario oblati sunt & nunc relecti. Georgius igitur Deo amabilis Diaconus & chartophylax hujus sanctissimæ magnæ Ecclesiæ, cum omni festinantia pergens in chartophylacium venerabilis Patriarchii, eadem regesta, quæ dicta sunt, deferat, & resignata referat.

Georgius Deo amabilis Diaconus & cartophylax dixit: Sicut jussit vestra Sancta Synodus confestim vado, & quanta invenire potero, mecum deferam.

Gloriosissimi judices & Sancta Synodus dixerunt: Quæ promissa sunt ab eodem Georgio Deo amabili Diacono & chartophylace, ad effectum perveniant. Hi autem qui excipiunt, quæ geruntur in hac gesta sancta nostra Synodo, eant unà cum Joanne reverendo Episcopo civitatis Regitanæ, Georgio Deo amabili Episcopo Cyzici, & Domesio Episcopo Prusiados ad Macarium, & ostendant ei tam illos duos libros & chartaceum quaternionem, qui cum eis est, & sciscitentur ab eo, si verè hæc opuscula ejusdem existunt Macarii. Similiter autem ostendant ei & tres codices, & illam unam chartam, quæ nunc quoque coram nobis relecta sunt, si hæc utique sunt quæ ipse obtulit nostro piissimo Domino, & magno Imperatori: & responsum quod eis dederit, statim ad nos perducant.

Agatho notarius.

Et paululum recedentes præfati reverendissimi Episcopi, una eum Paulo & Joanne magnificis a secretis atque Imperialibus secretatiis, & Agathone religioso lectore & notario sanctissimi Patriarchæ Constantinopolitani, & venientes ad Macarium, atque paulo post revertentes, dixerunt. Secundum jussionem vestræ gloriæ, sanctæ universalisque Sinodi pergentes, ascendimus in venerabile Patriarchium, & intrantes unam cellam, io qua est Macarius, (sicut jussistis) interrogavimus eum, si recognoscit illos duos libros qui in nomine ejus superscripti sunt, & unum, qui cum eis est chartaceum, & quaternionem, & si opuscula ejus existunt. Qui Macarius accipiens ea, & revolvens ac inspiciens, dixit: Etiam Domine, pro B certo mea opuscula sunt, & recognosco ea. Similiter autem & ostensi sunt ei tres codices, & una charta, quæ hodierna die relecta est, & aspiciens ea, dixit: Etiam Domine, cognosco ea. Anno enim præterito obtuli ea Domino, & vere recognosco ea.

Georgius Deo amabilis diaconus & chartophylax ingressus in medium sancti Concilij, dixit: Juxta quæ mihi jussa sunt à vestra gloria, & à sancto & universali Concilio, pergens in chartophylacium venerabilis Patriarchij, codices sive regesta quæ invenire potui, defero ad quod vobis placuerit.

Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Offerat Georgius Deo amabilis diaconus & chartophylax ad relegendum, & conferendum cum codici- C bus a Macario porrectis piissimo nostro Principi, codices sive regesta quæ detulit. Et accipiens Antiochus Religiosus lector, & notarius Georgij sanctissimi Archiepiscopi Constantinopoleos codicem sive regestum diversarum epistolarum Sergij, quondam Patriarchæ Constantinopoleos, relegit epistolam ejusdem Sergij ad Cyrum quondam Episcopum Lazorum. Et collata est cum codice Macarij, qui prolatus est per Joannem gloriosissimum quæstorem. Et constitit. Item prolatus est alius codex sive regestum, relectum similiter per eundem Religiosum Antiochum, habens Epistolam Sergij quondam Patriarchæ Constantinopoleos ad Honorium quondam Papam Romanum. Et collata est cum codice, qui à Macario datus est piissimo Principi. Et constitit. Similiter prolata est à Geor- D gio Deo amabili diacono & chartophylace epistola authentica Latina Honorij, quondam Papæ Romani, ad Sergium quondam Patriarcham Constantinopoleos, unà cum ejus interpretatione: Et collata est eadem latina epistola per Joannem reverendiss. Episcop. civitatis Portuensis, qui unus extitit de Concilio antiquæ Romæ. Et constitit.

Gloriosissimi judices dixerunt: Cognitionem accipiens sanctum vestrum & universale Concilium eorum, quæ nunc relecta atque collata sunt tam de Sergio quondam Patriarcha hujus Regiæ urbis, quam de Honorio quondam Papa Rom. ad hæc & de Sophronio quondam Patriarcha Hierosolymorum, quæ ei visa fuerint, persequatur.

Sancta Synodus dixit: Secundum interlocutionem gloriæ vestræ de his, quæ nobis relecta sunt, tam de regestis scriptarum à Sergio Epistolarum, quam & E authentica epistola Honorij Latina, ad hæc etiam & de Synodicis Sophronij, quæ nobis jam relecta sunt, accuratius de eis pertractantes, futuro secretario vobis gloriosissimis, quæ opportura sunt, dicimus. Gloriosissimi judices dixerunt. Hoc quidem sancta Synodus peragat: Piissimus vero atque à Deo confirmandus Dominus noster, & Magnus Imperator, Dei coronatoris sui clementiam in omnibus imitatus, & pœnitentiam expectans Macarij, per nos indignos ejus famulos vestram sciscitatur semper sanctam & universalem Synodum, si forsan eo pœnitente, post depositionem à sancta vestra Synodo in eo perpetratam, in propria sede restituendus est.

Damnatio Macarii Antioch.

Sancta Synodus dixit: Inveteratum Macarium in impietatis dogmatibus & non solum universam Chri- A sto amabilem plebem, quæ hanc à Deo conservandam regiam urbem inhabitat, eversione turbulenta putantem, testimoniaque sanctorum & probabilium Patrum falsantem & quædam quidem abscindentem, quædam vero addentem, & secundum quod ei videbatur in devia mittentem piissimum & a Deo coronatum nostrum principem per oblatos ob eo codices, sed & à solis ortu usque occasum literas suas, & per homines quos mittebat, universos perturbantem & à fide vera segregantem, & juste atque regulariter à Pontificali habitu denudatum nullatenus divina regula de cætero suscipit in doctoris sede residere, ne ex hoc propriæ suæ hæreseos multo amplius recrudescere B faciat intelligentiam & fiant (juxta quod scriptum est) novissima illius deteriora prioribus: & maxime cum diversis vicibus in præsentia Domini nostri & Magni Imperatoris, & cuncti nostri Concilij interrogatus sit; si sequitur & una cum omnibus confitetur in Domino nostro Jesu Christo sicut duas naturas, ita & duas naturales voluntates & duas operationes naturales: & eo nullatenus accepto ferente, sed & confirmante quæ dudum ab eo impie definita sunt & ipsis sermonibus astruente, quia si membratim incidar & jacter in mare, ego neque duas voluntates, neque duas operationes dico in Domino nostro Jesu Christo uno sanctæ Trinitatis, & ex hoc, ut dictum est, Synodice depositum & anathematizatum, nullo modo hunc Maca- C rium de cætero, sicut superius dictum est, hoc sanctum Concilium in Sacerdotali suscipiet sede, sed & execramur, & extra terminos à Deo conservandæ hujus Regiæ urbis hunc fieri, una cum ei similia sentientibus.

Reverendissimi Episcopi ac venerabiles clerici qui sub sede sunt Antiochiæ civitatis, accedentes ad gloriosissimos judices, dixerunt: Petimus vestram gloriam, suggerere piissimo & à Deo coronato nostro Domino & Magno Imperatori, alterum pro Macario, qui fuerat Archiepiscopus noster, ad Pontificalem sedem Antiochiæ provenire, ut non sit vidua hujusmodi sedes.

Gloriosissimi judices dixerunt: Secundum ea quæ considerata sunt à sancto & universali vestro Concilio, & juxta petitionem reverendissimorum Episcop. D religiosorumque clericorum, qui sub jure sunt sedis Antiochenæ civitatis Ecclesiæ, vestra sancta Synodus in futuro secretario, quæ promissa sunt super Sergio, Honorio atque Sophronio opere adimpleat.

ACTIO DECIMA-TERTIA.

Postulatum est, ut pronunciaretur sententia de epistolis Sergij, Honorij, & Sophronij, quæ in actione præcedenti lectæ sunt. Sanctum Concilium dixit: Secundum promissionem, quæ à nobis ad vestram gloriam facta est, retractantes dogmaticas epistolas quæ à Sergio Patriarcha hujus Regiæ urbis scriptæ sunt, tam ad Cyrum, qui tunc fuerat Episcopus Phasidis, quàm ad Honorium Papam antiquæ Romæ: similiter autem & epistolam ab illo, idest Honorio rescriptam ad eundem Sergium: hasque invenientes omnino E alienas existere ab Apostolicis dogmatibus & à definitionibus sanctorum Conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, sequi verò falsas doctrinas hæreticorum, eas omnimodo abjicimus & tanquam animæ noxias execramur. Quorum autem, id est, eorumdem impia execramur dogmata, horum & nomina à sancta Dei Ecclesia projici judicavimus, id est, Sergij præsulis hujus urbis, qui aggressus est de hujusmodi impio dogmate conscribere, Cyri Alexandriæ, Pyrrhi, Petri, & Pauli, Præsulum hujus etiam civitatis, qui & similia eis senserunt. Ad hæc & Theodori Episcopi Pharam, quarum omnium super scriptarum personarum mentionem fecit Agatho sanctiss. Papa antiquæ Romæ in suggestione, quam fecit ad piissimum, & magnum Imperatorem nostrum, eosque abjicit, ut pote contraria rectæ fidei sentientes,

Hæreses damnantur hoc loco septem Pontifices Sergius, Cyrus, Pyrrhus, Petrus, Paulus, Honorius, Theodorus.

Nota.

quos anathemati submitti definimus. Cum his verò simul projici à sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus & Honorium qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium qui in omnibus mentem ejus secutus est, & impia dogmata confirmavit. Pertractavimus autem & Synodica Sophronij Archiepiscopi Hierosolymitani, & hæc reperientes cum una fide convenientia, Apostolicisque & Sanctorum Patrum doctrinis paria, ut pote, quæ sunt Orthodoxa, recepimus. & nomen ejus inseri sanctis diptychis sanctarum Ecclesiarum justum esse judicavimus.

Post hæc produxit Georgius Diaconus cartophylax Epistolas Cyri duas ad Sergium Constantinopol. & unam Theodori ad eundem Sergium, & unam Pyrshi, & unam Pauli, & unam Petri Constantinopol. quondam antistitis.

Alia Honorii Ep.

Et prolata est etiam hujusmodi Honorij Papæ latina Epistola, cum interpretatione sua, habens in subscriptione ita. *Dilectissimo fratri Sergio Honorius* cujus initium fuit, Scripta dilectissimi filij nostri Sitici diaconi. Habet autem eadem Epistola post pauca hæc: nec non & Cyro fratri nostro Alexandrinæ civitatis Præsuli, quatenus novæ adinventionis unius vel duarum operationum vocabulo refutato, claro Dei Ecclesiarum præconio nebulosarum concertationum caligines effundi non debeant vel aspergi, ut profecto unius vel geminæ operationis vocabulum noviter introductum à prædicatione fidei eximatur. Nam qui hæc dicunt quid aliud nisi juxta unius vel geminæ naturæ Christi Dei vocabulum, item & operationem unam vel geminam suspicantur? Super quod clara sunt divina testimonia: Unius autem operationis vel duarum esse vel fuisse mediatorem Dei & hominum Dominum Jesum Christum sentire & promere, satis ineptum est.

Honorius ad contentionem tollendam ab his vocibus abstinere vult.

Habet autem & circa finem eadem Epistola sic: Et hæc quidem quantum ad instruendam notitiam ambigentium, sanctissimæ fraternitati vestræ per eum insinuandum prævidimus. Cæterum quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet quod tenere vel prædicare debemus propter simplicitatem hominum, & amputandas inextricabiles quæstionum ambages (sicut superius diximus) non unam vel duas operationes in mediatore Dei & hominum definire, sed utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus: & divinam quidem, quæ Dei sunt operantem: & humanam quæ carnis sunt exequentem: non divise neque confuse aut convertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conversam edocentes, sed naturarũ differentias integras confitentes, ut unus atque idem humilis & sublimis, æqualis Patri, & minor Patre, ipse ante tempora, natus in tempore est, per quem facta sunt secula, factus in seculo est, & qui legem dedit, factus sub lege est, ut eos qui sub lege erant redimeret, ipse crucifixus, ipse chyrographum, quod erat contra nos evacuans in cruce de potestatibus & principatibus triumphavit. Auferentes ergo (sicut diximus) scandalum novellæ adinventionis, non nos oportet unam vel duas operationes definientes prædicare, sed pro una, quam quidam dicunt, operatione, oportet nos unum operatorem Christum Dominum in utrisque naturis veridice confiteri: & pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas duas potius naturas, idest, divinitatis & carnis assumptæ in una persona unigeniti Dei Patris inconfuse, indivise, atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes. Et hoc quidem beatissimæ fraternitati vestræ insinuandum prævidimus, quatenus unius confessionis propositum unanimitati vestræ sanctitatis monstraremus, ut profecto in uno spiritu anhelantes pari fidei documento inspiremus. Scribentes etiam communibus fratribus Cyro & Sophronio antistitibus, ne novæ vocis, id est, unius vel geminæ operationis vocabulo insistere vel immorari videantur, sed abrasa hujusmodi novæ vocis appellatione, unum Christum Dominum, nobiscum in utrisque naturis divina vel humana prædicent operantem, quanquam hos, quos ad nos prædictus frater & Coepiscopus noster Sophronius misit, instruximus, ne duarum operationum vocabulum deinceps prædicare innitantur, quod instantissime promiserunt prædictum virum esse facturum, si etiam Cyrus frater & Coepiscopus noster ab unius operationis vocabulo discesserit.

Honorius duas operationes hic admisit.

Honorius non rem sed voces damnat ob bonum pacis.

Similiter datus est etiam liber, in quo continebatur Epistola Pyrrhi quondam præsulis hujus Regiæ urbis ad Joannem sanctæ memoriæ, qui fuit Papa Romanus, cujus initium est. Dominus & Deus noster Christus futurus in cœlo ascendere. Habet autem eadem Epistola post aliqua hæc: Nam quis illorum videns sic nos ex adverso positos, qui Sacerdotio fungimur, ex probationibus submitti ab eis qui constituti sont a rege, non derideat ac despiciat nostrum Concilium: & opportunitatem nactus, imperatis propriæ instabilitatem nostram faciat, eo quod nondum de duabus naturis destructum sit bellum, & alteram nobis ipsis turbulentiam introducimus? Similiter prolati & lecti sunt libelli, qui superius memorantur, & cæteræ chartæ.

Sanctum Concilium dixit: Cognitionem accipientes prolatorum nobis à Georgio Deo amabili Diacono & chartophylace hujus sanctæ magnæ Dei Ecclesiæ, libellorum atque chartarum sive aliorum opusculorum comperimus in unam eandemque impietatem concurrere. Et prævidimus hæc tanquam prophana animæ perniciosa, continuo ad perfectum exterminium igne concremari. Et combusta sunt. Gloriosissimi Judices & sanctum Concilium dixerunt: satis habet & quæ hodierna die peracta sunt.

Ita in exemplari ad verbum.

ACTIO DECIMA-QUARTA.

Conveniente sancto & universali Concilio, &c. Residentibus gloriosissimis patriciis & consulibus, & omnibus Deo amabilibus Episcopis per ordinem in eodem secretario Trulli, & propositis in medio sacrosanctis Christi Dei nostri Evangelijs, Georgius Diaconus produxit duos codices continentes acta sancti & universalis quinti Concilij, & Tomum septimæ actionis ejusdem Concilij, & jussu Concilij tangens præposita sacro-sancta Evangelia, dixit: Per istas sanctas virtutes, & Deum qui locutus est per eas, cum veritate hi duo libri membranacei sunt libri sancti quinti Concilij, & volumen septimæ actionis ejusdem Concilij juxta quod jam excusi sunt, ita etiam nunc manifestati sunt, & pridem in Bibliotheca inventi atque suscepti, & neque additum est quicquam à me nec subtractum per me, neque cum conscientia mea à quoquam omnium. Surgentes Episcopi Concilij, & conferentes cum exemplaribus authenticis, invenerunt ab hæreticis adjectos esse tres quaterniones in primo libro quinti Concilij, & in secundo libro circa septimam actionem mutatum quidem fuisse quintum decimum quaternionem, & adjectum esse quadrifolium non subscriptum ante decimum sextum quaternionem. Quocirca acclamatum est à Concilio. Anathema libello, qui dicitur Mennæ ad Vigilium. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuisse à Vigilio ad Justinianum, & Theodorum divæ memoriæ. Anathema simul, qui falsaverunt acta sancti & universalis quinti Concilij.

S. Synodi falsati codices per hæreticos.

Introduxerunt Græci sub nominibus Vigilij Papæ, similiter & Mennæ, hos libellos continentes unam voluntatem, & unam operationem in Christo, cum tamen nullos tales scripsisset Vigilius, nec Menna, & hac de causa acclamatum est à Concilio, & anathematizati sunt libelli.

Deinde

Sermo Athanasii de duabus voluntatibus in Christo.

Deinde productus & lectus est sermo Athanasij super verbis illis Domini: *Nunc anima mea turbata est*, de quo sanctum Concilium dixit in sermone, qui lectus est, duas naturales voluntates in dispensatione incarnationis unius de sancta Trinitate Domini nostri Jesu Christi veri Dei, laudabilis Athanasius declaravit, & præcepto judicum, & sancti Concilij actio decima quarta absoluta est.

ACTIO DECIMA QUINTA.

Sess. 15.

Adductus est ad Concilium Polychronius religiosus Presbyter & Monachus, & interrogatus quæ esset fides ejus in dispensatione incarnationis Domini nostri Iesu Christi. Polychronius Monachus dixit. Ego expositionem fidei meæ do in opere mortui, rogans pro eo Filium Dei, ut susciret eum, sin autem non resurrexerit, ecce Concilium, & Imperator, quæ eis placuerint in me faciant. Sanctum Concilium dixit, Expositionem fidei tuæ profer, nam ecce mortuus præparatus est. Ille ait: In hoc est fides mea, & ita mihi ostendit Deus, ut ponam eam super mortuum, & si non surrexerit ut prædixi, & quia Imperator est & Concilium, quomodo voluerint judicent. Et protulit in medio unam chartulam propria scriptam manu, & ab Antiocho religioso lectore, & notario aperta & lecta est, habens his verbis ita.

Insania Polychronii contendentis suscitare mortuum in hæreticorum veritatis testimonium.

Constantino a Deo coronato ac mansuetissimo magno Principi, ego Polychronius tanquam præsens saluto, & adoro: & quia vidi multitudinem virorum & candidatorum, & in medio virum, cujus virtutem narrare non valeo, dicentem mihi. Quia novam fidem componis, festina, & dic Imperatori Constantinop. Non facias novam fidem, neque acquiescas. Et veniente me ab Heraclea Chrysopolim, & stante me in solario (hora erat quasi septima diei) vidi virum terribilem candidatum valde, & stetit coràm me dicens, Quia non confitetur unam voluntatem, & Dei-virilem operationem, non est Christianus. Ego autem dixi, Hoc & Constantinus sapientissimus Imperator præfinivit unam voluntatem, & Dei-virilem operationem. Ille autem dixit. Multum bene & Deo placet. Sanctum Concilium dixit, ut illa chartula ab eodem Polychronio juxta propositionem suam poneretur super mortuum jam ad hoc præparatum in loco publico in præsentia Concilij, & populi ad satisfactionem Christo amabilis plebis, qualiter Deus veritatem demonstaret. Et congregato plurimo populo in atrio publici lavacri, quod dicitur Zeuxippus, idem Polychronius posuit, super mortuum hujusmodi fidei suæ chartulam, perque plures horas perseverans & insusurrans ei, nihil horum, quæ ab eo stolide, ac blaspheme promissa fuerant valens peragere, idem Polychronius dixit nullatenus se posse mortuum suscitare. Populus qui ibidem aderat, exclamavit dicens, Novo Simoni anathema. Polychronio seductori populi anathema.

Chartula fidei Polychronii hæretici.

Et iterum ingredientes & gloriosissimi judices & sanctum ac universale Concilium in secretario sancti Palatij, quod appellatur Trullus, præsente eodem religioso Presbytero & Monacho, dixerunt. Edicat iterum Polychronius Monachus si confiteretur duas naturales operationes in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri, qui unus est de sancta Trinitate. Polychronius religiosus Monachus dixit: Sicut continet chartula quam obtuli, & posui supra mortuum, ita credo unam voluntatem & Dei-virilem operationem, & alterum quid non dico. Gloriosissimi judices & sanctum Concilium dixerunt: Chartam quam obtulisti, quis scripsit? Polychronius dixit. Propria mea manus exstitit. Sanctum Concilium dixit: Postquam Polychronius Monachus in proprio errore usque in senium perseveravit, nunc autem etiam à nobis commonitus quomodo sentiat de humanatione Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri,

A conatus est tentare Spiritum sanctum, & blasphemam componens chartulam, obstinanter affatus est ponere eam super mortuum, & adfirmitatem blasphemiæ, quæ in ea erat scripta, ut non dicamus fide hujusmodi mortuum resurrecturum, nos (juxta quod dictum est à sancto Paulo Apostolo) anathemati jam hunc secundum animam submisimus, sed ad satisfactionem Christo amabilium populorum, quorum plurimos præteritis temporibus, tam ipse quam ejus consentanei deceperant, permisimus talem ejus præsumptionem, dæmoniosamque ac temerariam propositionem publicè fieri, & mortuum, quem quæsierat, in medium deduci in præsentia nostra, & gloriosissimorum judicum & multitudinis Christo amabilis populi, ille proposuit, tale ejus impium scriptum superponens, & plurimam horam, quantam ipse voluit, su-
B perassistens eidem mortuo, & supersusurrans intra semetipsum quoque putavit, donec dixit, non se posse facere. Quomodo namque esset possibile, blasphemantem in Deum, virtutes operari? Unde prævidimus, hunc, tanquam seductorem populi & deceptorem, & manifestum hæreticum, omni Sacerdotali ordine & officio denudari. Et deposito eo, sanctum Concilium exclamavit: Polychronio hæretico & consentaneis ejus anathema, Macario & Stephano similibus Polychronio anathema, Trinitas istos tres deposuit. Gloriosissimi judices & sanctum Concilium dixerunt. Sufficiunt quæ hodierna die acta sunt.

ACTIO DECIMA-SEXTA.

C Constantinus Presbyter in Apamia secundæ Syriæ per Theodorum Diaconum & primicerium, petiit ingressum in Concilium: posteaquam est admissus, Sancta Synodus dixit: Constantinus Religiosus qui astat, sui cognitionem edicat, & causam ob quam advenit. Constantinus Religiosus dixit: Constantinus dicor, Presbyter sum sanctissimæ Dei Apamiensis Ecclesiæ secundæ Syriorum provinciæ, ordinatus ab Abrahamio Episcopo Arethusio, veni ad sanctum nutu divino congregatum vestrum Concilium, & instruam vos, quia si auditus essem hoc anno non habuissemus perpeti hoc, quod passi sumus in prælio. Volui enim ingredi in Synodo, & rogare ut pax fieret, quatenus aliquod enodicum, idest, adunatorium fieret in medio, ut neque illi, neque illi, contristarentur, hoc est, qui
D dicunt unam voluntatem, & qui dicunt duas voluntates. Et profectus sum ad Theodorum patricium * & rogavi eum, quatenus ipse pro me loqueretur ad Synodum, & fieret charitas & pax, quia pacem & charitatem plus omnibus diligit Deus: & nunc si juberis ut quod mihi Deus dedit de fide, conscribam Syriace, & interpretetur Græce.

al. substrategum.

Sancta Synodus dixit: Quemadmodum proprietatis indicia insinuasti nobis Græce, similiter & quæ fidei tuæ sunt, dic tu.

Constantinus dixit: Inducias, Domine, accipiam sex dierum. & * scribo apud me fidem meam, & defero eam ad sanctum vestrum Concilium.

al. scribam.

Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: juxta propositionem tuam advenisti ad nos, ut debeas
E quæ fidei tuæ sunt dicere, necessario ergo existit ut confestim, quæ fidei tuæ sunt, edicas nobis & modum enodici, idest, adunatorij, quod dixisti, fieri. Constantinus Religiosus Presbyter dixit: Ego duas naturas dico, sicut dictum est in Chalcedone, & duas proprietates, & de operationibus contentionem non habeo, sicut proprietates eas dicitis, voluntatem vero dico personæ Dei verbi ipsius subsistentiæ. Nam si volu[illegible]is edicere veritatem bene, quid sit hypostasis, idest, subsistentia, Græce nescio: voluntatem vero dico esse personæ Dei verbi & post incarnationem: Patris quippe, Filij, & Spiritus sancti una est voluntas.

Subsistentia.

Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Ipsa una voluntas, quam dicis in dispensatione in-

A carnationis Domini nostri Jesu Christi, divinæ ejus naturæ est, an humanæ ejus naturæ? Constantinus religiosus dixit: Divinitatis dico esse voluntatem. Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Humana natura Domini nostri Jesu Christi habuit voluntatem an non? Constantinus religiosus dixit: naturalem etiam habuit, namque eam ab utero usque ad Crucem, & proprietatem hanc dico, & proprietas est. Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Quid ergo? ab ipsa cruce naturalem humanam deseruit Christus? Constantinus religiosus dixit: Non mansit cum eo humana voluntas, sed mansit cum sanguine & carne: quia non indiget neque comedere, neque bibere, neque dormire, neque ambulare. Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Ante hoc effatus es quod unam voluntatem habuit persona Dei verbi, & post hoc dixisti quia naturalem voluntatem habuit humanitas ejus, unde secundum sermones tuos unam habuit personalem voluntatem & unam naturalem, & quomodo tu unam voluntatem sentis in Christo? Constantinus religiosus dixit. Christus deseruit & exuit eam in carne & sanguine. Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt. Ubi itaque remansit ipsa caro & sanguis? Constantinus religiosus dixit: Exuit eam. Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: Quis exuit carne? Constantinus religiosus dixit. Christus. Gloriosissimi judices & sancta Synodus dixerunt: & humanam voluntatem simul exuit cum carne? Constantinus religiosus dixit: etiam, Domini, voluntatem illam. Gloriosissimi judices & sanctum Concil. dixerunt: Macarius qui fuit Patriarcha Antiochiæ sic credebat ut dicis? Constantinus religiosus dixit: Etiam Domini, sicut ego dico unam voluntatem, ita & Macarius dicebat. Sic namque & ex eo audivi. Sancta Synodus dixit: Ita sentis, & ita perseveras usque ad finem in hac secta? Constantinus religiosus dixit: Etiam, Domini, sic sentio, & sic credo & non est possibile aliter. Sancta Synodus exclamavit: Hæc secta Manichæorum est, hæc est fides Apollinarij, anathema illi cum dogmatibus suis, Novo Manichæo anathema, Novo Apollinario anathema: foras mittatur Manichæus, omnibusque hæreticis anathema.

Et postquam expulsus est idem Constantinus, Georgius Archiepiscopus hujus a Deo conservandæ regiæ urbis, dixit: Ego & quidam parvi qui sub sede mea D sunt venerabiles Episcopi propter dispensationem rogamus, ut si possibile est, nominatim anathematizentur personæ in exclamationibus, id est, Sergius, Pyrrhus, Paulus & Petrus. Sancta Synodus dixit: Eos qui semel condemnabiles demonstrati sunt, & secundum sententiam nostram jamdudum ejecti de sacris diptychis, opportunum esistit, etiam in exclamationibus hos nominatim anathematixare.

Georgius sanctissimus Archiepiscopus hujus regiæ civitatis dixit: Quoniam multitudinis sive multorum ubique Concilium obtinet, necessarium est nominatim memoratas personas anathematixari. Et exclamaverunt universi: multos annos Imperatori, Constantino Magno Imperatori multos annos, Orthodoxo Imperatori multos annos, Pacifico Imperatori multos annos, Constantino novo Martiano multos annos, Constantino novo Theodosio multos annos, Constantino novo Justiniano multos annos, Conservatori rectæ fidei multos annos: firmamentum Ecclesiarum Domine custodi: conservatorem fidei Domine conserva. Agathoni Papæ Romano multos annos. Georgio Patriarchæ Constantinopol. multos annos. Theophanio Patriarchæ Antiochiæ multos annos, Orthodoxo Concil. multos annos, Orthodoxo senatui multos annos. Theodoro hæretico Pharanitano anathema, Sergio hæretico anathema, Cyro hæretico anathema, Honorio hæretico anathema, Pyrrho hæretico anathema, Paulo hæretico anathema, Petro hæretico anathema, Macario hæretico anathema, Stephano hæretico anathema, Polychronio hæretico anathema,

Acclamationes.

Anathemata.

Aspergio Pergensi anathema, omnibus hæreticis anathema, omnibus qui suffragantur hæreticis anathema: Augeatur fides Christianorum, Orthodoxo & universali Concilio multos annos.

Gloriosissimi judices dixerunt: Edicat sanctum & universale vestrum Concilium, si quicquam de his, quæ ad scrupulosiorem indagationem pertinent, relictum est super præsente capitulo & debeat ampliorem scrutationem & inquisitionem circa id adhibere sanctitas vestra. Sancta Synodus dixit: sufficienter quidem habent, quæque usque nunc gesta sunt, ac decreta, & ad præsentem dogmaticam inquisitionem intendunt. In sequenti vero inspiratione sancti & vivifici Spiritus, definitionem rectæ fidei convenientem Synodaliter statuemus.

B

ACTIO DECIMA-SEPTIMA.

Actio 17.

Gloriosissimi judices & sanctum Concilium dixerunt: Ordo lectionis de his, quæ dudum acta sunt, proveniat, & relecta sunt. Sanctum Concilium dixit: Definitio Orthodoxæ fidei, quæ à nobis constituta est, relegatur. Et accipiens Agatho reverendissimus lector & notarius Georgij venerabilis Archiepiscopi à Deo custodiendæ hujus regiæ orbis, relegit eandem definitionem, ita continentem.

Sancta magna atque universalis Synodus, quæ per gratiam Dei & piam sanctionem Constantini piissimi & fidelissimi Magni Imperatoris congregata est, in hac à Deo conservanda regia Constantinopoli nova Romana, in secretario divalis palatij, quod cognominatur Trullus, decrevit quæ habentur in subditis. C

Unigenitus Dei Patris Filius & verbum, qui per omnia similis nobis absque peccato factus est, homo Christus verus Deus noster per Evangelicas voces flagranter prædicavit: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* (*Ioan. 8.*) Et iterum: *Pacem meam do vobis. Pacem meam relinquo vobis.* Ac proinde divinitus edita pacis doctrina Deo instruente, mansuetissimus noster Imperator institoris propugnator quidem est rectæ fidei, expugnator vero pravæ doctrinæ, hoc sanctum universale nostrum congregans collegium, totius Ecclesiæ adunavit compaginem. Unde hoc sanctum nostrum universale Concilium impietatis errorem nunc usque, qui à quibusdam temporibus factus est, procul abjiciens: sanctorum autem ac probabilium patrum inoffense recto tramite iter consecutum, sanctas & universales quinque Synodos pie in omnibus eis consonuit. *Approbantur quinque Synodi, & hæretici in eis condemnati contra quos sunt habitæ, reprobantur. Inter quos etiam epistola Hybæ ad Marim Persam & scripta Theodoreti adversus duodecim capitula Cyrilli: subjungitur paulo post fidei Symbolum quod canitur publice in Ecclesia, & in articulo Spiritus sancti more Græcorum ponitur: & in Spiritum sanctum Dominum & vivificatorem: ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum.*

Sed quoniam non destitit ab exordio adinventor malitiæ, cooperatorem sibi serpentem inveniens, & per eum venenosam humanæ naturæ deferens mortem, & E ita organa ad propriam sui voluntatem apta reperiens, Theodorum dicimus qui fuerat Episcopus Pharan, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum qui fuerunt hujus regiæ urbis antistites, insuper & Honorium, qui fuit Papa antiquæ Romæ, & Cyrum, qui Alexandriæ tenuit Episcopatum, Macarium quoque qui nuper fuerat Antiochiæ Præsul, & Stephanum ejus discipulum, non vacavit per eos plenitudini, Ecclesiæ erroris scandala suscitare, uniusve voluntatis, & unius operationis in duabus naturis, unius de sancta Trinitate Christi veri Dei nostri, Orthodoxæ plebi unisone disseminando hæresim consentaneam, insanæ ac malitiosæ sectæ impiorum Apollinarij, Severi atque Themistij: & perfectionem humanitatis unius ejusdemque Domini Jesu Christi Dei nostri, molita est per quandam

dolosam adinventionem perimere, per hoc involuntariam & inoperatricem carnem ejus quæ intellectualiter animata est, infamiter introducens. Excitavit igitur Christus Deus noster fidelissimum Imperatorem novum David, virum secundum cor suum inveniens, qui non dedit (juxta quod scriptum est) somnum oculis suis & palpebris suis dormitationem, donec per hunc nostrum a Deo congregatum sacrumque conventum, ipsam rectæ fidei reperit perfectam prædicationem (secundum enim à Domino editam vocem, ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum) quæ præsens sancta & universalis Synodus fideliter suscipiens, & expassis manibus amplectens, tam suggestionem quæ a sanctissimo ac beatissimo Agathone Papa antiquæ Romæ facta est, ad Constantinum piissimum atque fidelissimum Imperatorem nostrum, quæ nominatim abjecit eos, qui docuerunt vel prædicaverunt (sicut superius dictum est) unam voluntatem & unam operationem in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri, adæque amplexa est & alteram Synodalem suggestionem, quæ missa est a sacro Concilio, quod est sub eodem sanctissimo Papa 125. Deo amabilium Episcoporum ad eius à Deo instructam tranquillitatem, ut [illegible]te consonantem sancto Chalcedonensi Concilio, & tomo sacerrimi ac beatissimi Papæ ejusdem antiquæ Romæ Leonis, qui directus est ad sanctum Flavinium, quem & titulum rectæ fidei hujusmodi Synodus appellavit: ad hæc & Synodicis Epistolis quæ scriptæ sunt à beato Cyrillo adversus impium Nestorium, & ad Orientales Episcopos. Assecuti quoque sancta quinque universalia Concilia, & sanctos atque probabiles patres, consonanterque confiteri definientes Dominum nostrum Jesum Christum, verum Dominum nostrum, unum de sancta & consubstantiali & vitæ originem præbente Trinitate, perfectum in deitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum vere, & hominem vere eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialem Patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia similem nobis absque peccato, ante secula quidem ex Patre genitum secundum deitatem, in ultimis diebus autem eundem propter nos & propter nostram salutem de Spiritu sancto & Maria Virgine proprie & veraciter Dei genitrice secundum humanitatem unum eundemque Christum Filium Dei unigenitum, in duabusque naturis inconfuse, inconvertibiliter, inseparabiliter indivise cognoscendum, nusquam extincta harum naturarum differentia propter unitionem, salvataque magis proprietate utriusque naturæ, & in unam personam, & in unam subsistentiam concurrentem, non in duas personas partitum vel divisum, sed unum eundemque Filium unigenitum Deum verbum Dominum Jesum Christum, juxta quod olim Prophetæ de eo, & ipse nos Dominus Jesus Christus erudivit, & sanctorum Patrum nobis tradidit Symbolum: & duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse secundum sanctorum Patrum doctrinam adæque prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias (absit) juxta quod impij asseruerunt hæretici, sed sequentem ejus humanam volũtatem & non resistentem vel reluctantem, sed potius & subjectam divinæ ejus atque omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moveri: subjici vero voluntati divinæ juxta sapientissimum Athanasium. Sicut enim ejus voluntas, propria Dei verbi dicitur & est, sicut ipse ait: *Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris*, suam propriam dicens voluntatem, quæ erat carnis ejus. Nam & caro propria ejus facta est. Quemadmodum enim sanctissima atque immaculata animata ejus caro deificata est, non est perempta, sed in proprio suo statu & ratione permansit, ita & humana ejus voluntas deificata, non est perempta, salvata autem magis secundum deiloquum Gregorium dicentem. Nam illius velle, quod in salvatore intelligitur, non est contrarium Deo, deificatum est totum: duas vero naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inconfuse, inseparabiliter in eodem Domino nostro Jesu Christo, vero Deo nostro glorificamus, hoc est, divinam operationem & humanam operationem, secundum divinum prædicatorem Leonem apertissimè asserentes. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est, verbo scilicet, operante quod verbi est, & carne exequente quod carnis est. Nec enim in quoque unam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ, ut neque quod creatum est, in divinam educamus essentiam, neque quod eximium est divinæ naturæ, ad competentem creaturis locum dejiciamus. Unius enim ejusdemque tam miracula quamque passiones cognoscimus, secundum aliquid & aliud eorum, ex quibus est naturis, & in quibus habet esse, sicut admirabilis inquit Cyrillus. Unde igitur inconfusum atque indivisum conservantes brevi voce cuncta proferimus unum sanctæ Trinitatis, & post incarnationem Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum nostrum esse credentes, asserimus duas ejus esse naturas in una ejus radiantes subsistentia, in qua tam miracula quamque passiones per omnem sui dispensationem conversatus, non per phantasiam sed veraciter hæc demonstravit, ob naturalem differentiam in eadem una subsistentia cognoscenda, dum enim alterius communione utraque natura indivise, & inconfuse propria velit atque operetur, juxta quam rationem, & duas naturales voluntates & operationes confitemur, ad salutem humani generis convenienter in eo concurrentes. His igitur cum omni undique cautela atque diligentia à nobis formatis, definimus aliam fidem nulli licere proferre aut conscribere, componereve aut sapere, vel etiam aliter docere. Qui vero præsumpserit fidem alteram componere vel proferre, vel docere, vel tradere, aut Symbolum volentibus converti ad agnitionem veritatis ex gentilitate, vel Judaismo, aut ex qualibet hęresi, aut qui novitatem vocis, vel sermonibus adinventionem ad subversionem eorum, quæ nunc à nobis determinata sunt introducere, hos siquidem Episcopi fuerint, aut clerici, alienos esse, Episcopos quidem ab Episcopatu, clericos vero à clero: sin aut Monachi fuerint, vel laici, etiam anathematizari eos. Sequuntur subscriptiones.

Theodorus humilis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ locum gerens Agathonis ter beatissimi universalis Papæ urbis Romæ subscripsi. Georgius humilis Presbyter, sicut supra. Joannes humilis Diaconus sicut supra. Georgius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ definiens subscripsi, &c. Cæteri omnes subscripserunt.

ACTIO DECIMA-OCTAVA.

Residentibus itaque gloriosissimis patriciis, & consulibus & venerabilibus Metropolitanis Episcopis, præpositis in medio sanctis, & intemeratis Christi Dei nostri Evangeliis, Theodorus Deo amabilis Diaconus hujus sanctissimæ Dei Catholicæ, & Apostolicæ magnæ Ecclesiæ, & primicerius Deo amabilium notariorum Georgij venerabilis atque sanctissimi Patriarchæ Constantinopolitani, dixit: Maximè pietatis existit cognitio tranquillissime Domine, ut principaliter, quæ ad culturam divinitatis attinent, præcipuam diligentiam adhibere: dehinc causas, quæ Christo amabili reipubl. competunt recta consideratione dirigere, quod profectò *vi[illegible]* benigne peragitis, mansuetissime omnem quidem secularium causarum solicitudinem reponens, pro divinis vero curam & studium per Spiritus sancti gratiam assumens. Et hic vester est acceptabilis ornatus, pietatem adversus diaboli accersire malitiam, & contra impietatis ejus cohortem, sacrum aggregare collegium hoc consulto agimus

Psalm. 131.

Ep. decimam B. Leo. intelligit.

Joan.

Evangelista

sanctum & magnum atque universale collegium quod (sicut congruum fuerat) cum plurima & quanta debuit sedulitate ex multis diebus, super immaculata nostra Christianorum fide, quod agendum fuerat gessit, propugnatricem adeptum vestram pietatem: dissensionem vero quæ quoquomodo exorta est adversus rectitudinem fidei, post tergum effecit, innixa quidem veritatis doctrinis, corroborata vero beatissimorum Patrum irreprehensibilibus & vere divinis traditionibus ex ipsis authorum scriptis in uno quoque quæ provenerunt, considerandum est. Definitionem autem nunc promulgavit, sine mendacio divinarum scripturarum vigore pollentem, sanctorumque Patrum doctrina superscriptam, ad confirmationem quidem rectorum veritatis dogmatum, gloriam vero pij vestri Imperij, & hanc præ manibus deferimus vestræ serenitatis proposito recensendam. Constantinus piissimus Imperator dixit: Quæ memorata est definitio, relegatur. Et accipiens Agatho religiosus lector & notarius Georgij venerabilis atque sanctissimi Archiepiscopi hujus à Deo conservandæ Regiæ urbis, eandem definitionem relegit in his verbis. *Sanctum & universale* magnum Concilium, quod per gratiam Dei & piam sanctionem Constantini piissimi ac fidelissimi magni Imperatoris, congregatum est in hac à Deo conservanda Regia Constantini urbe nova Roma, in secreto divalis palatij, quod cognominatur Trullus, definit quæ subter annexa sunt. Et quia jam in superiore actione definitio fidei scripta est, in actione hac non eam scripsi, sed Episcoporum subscriptiones & Imperatoris terminum.

Theodorus humilis Presbyter sanctæ Ecclesiæ Romanæ, & locum gerens Agathonis beatissimi & universalis Papæ urbis Romæ, subscripsi.

Georgius humilis Presbyter sanctæ Ecclesiæ Romanæ, & locum gerens Agathonis beatissimi & universalis Papæ Romæ subscripsi.

Ioannes humilis diaconus sanctæ Ecclesiæ Romanæ & locum gerens Agathonis beatissimi & universalis Papæ urbis Romæ, subscripsi.

Georgius miserante Deo Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ definiens, subscripsi.

Petrus Presbyter, & locum servans Apostolicæ sedis Alexandrinæ magnæ civitatis, subscripsi.

Theophanes misericordia Dei Episcopus Theopoleos seu Antiochiæ, subscripsi.

Georgius Presbyter & locum gerens Theodori Deo amabilis Presbyteri, & loci servatoris Apostolicæ sedis sanctæ Christi Dei nostri civitatis Hierosolymorum, subscripsi.

Eodem tenore subduntur reliquæ subscriptiones. Et subscriptio piissimi & Christo dilecti Constantini Imperatoris: Legimus & consensimus.

Constantinus piissimus Imperator dixit: Edicat sanctum universale Concilium, si cum consensu omnium venerabilium Episcoporum promulgata est definitio, quæ ad præsens relecta est. Sanctum Concilium exclamavit: Omnes ita credimus, una fides. Omnes idipsum sentimus. Omnes consentientes & amplectentes subscripsimus. Orthodoxe omnes credimus, hæc est fides Apostolorum, hæc est fides PP. hæc est fides Orthodoxorum. Multos annos Imperatori. Integritates duarum naturarum Christi Dei nostri tu declarasti. Luminarium pacis Domine conserva Martiano novo Constantino. Æterna memoria novo Justiniano. Fiunt deinde acclamationes in gratiam Imperatoris & confusionem hæreticorum.

Constantinus piissimus Imperator dixit: Deum testem proferimus sancto & universali nostro Concilio quod absque quolibet favore & invidia, principale desiderium & zelus extitit nobis irreprehensibilem esse immaculatam nostram Orthodoxam Christianorum fidem, & eum stabilitate nos eam conservare in nomine Dei, secundum doctrinam atque traditionem, quæ tradita est nobis tam per Evangelium, quam per se-

A ctiones Apostol. & per statuta sanctorum quinque universalium Conciliorum, sanctorumque probabilium Patrum: & non mediocriter nos pro hoc desiderium coarctabat ex quo (jubente Deo nostro) autoraliter accepimus solium Imperij nostri. Cum ergo Deo complacuit tempus concedere, invitavimus fieri collectionem vestram, ad considerandum vobis sanctas Dei scripturas, omnemque vocis sive assertionis novitatem, quæ adjecta est ad intemeratam nostram Christianorum fidem in his vicinis temporibus, à quibusdam prava sentientibus expellendam, mundissimamque nobis hanc contradendam (sicut prædictum est) quatenus secundum sancta & universalia quinque Concilia, & statuta sanctorum venerabilium Patrum, ita eam & nos custodiamus usque ad mortem. Ibi ergo judicemur vobiscum apud terribile tribunal Dei,
B quando futurus est judicare vivos & mortuos, si forsitan aliquid unquam conscientiam habetis, fuisse intermissum in definitione, quæ à vobis promulgata est, sed & si quisquam ex vobis forsitan vult dicere, utique examinato sermone, qui fuerit à quolibet ex vobis prolatus, ex omni parte per gratiam & inspirationem sancti Spiritus summitatem comprehendamus sanctæ & immaculatæ fidei, quæ tradita est nobis a sanctis Apostolis & discipulis Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi veri Dei nostri, & eis qui deinceps reperti sunt probabilibus patribus, & sanctis quinque universalibus conciliis, quatenus uno ore, unoque corde omnes Ecclesiæ Dei hymnum offerant in tempore regni nostri misericordissimo Deo nostro, recte annunciantes verbum veritatis ejus, & perfectius extin-
C guatur omnis hæreticæ præsumptionis jactantia ab ejus benignitate.

Sancta Synodus exclamavit: Multos annos Imperatori, Christo dilecto Imperatori multos annos, Pium & Christianum Imperatorem Domine conserva. Orthodoxam fidem tu confirmasti, Definitio Orthodoxa est, Contradicenti huic definitioni anathema: Qui contradixerit huic definitioni, divisor est: Qui contradixerit huic definitioni, hæreticus est: Qui non susceperit hanc definitionem, Apollinarista est: Qui contradixerit huic definitioni, Nestorianus est: Qui non susceperit hanc definitionem, Eutychianista est: Nestorianis anathema, Eutychianis anathema, Apollinaristis anathema. Omnibus Christo rebellibus heresibus anathema. Æterna memoria Imperatori. Æter-

Modus damnandi hæreticos.

D num permaneat vestrum Imperium. Constantinus piissimus Imperator: Et si proculdubio vestra venerabilitas atque religio delassata sit ex longinquo itinere, & diuturna hic commoratione, veruntamen gratiam dignam cum vicissitudine illa superni nutus, etiam ab Imperio nostro percipiet, eo quod multis errantibus circa Orthodoxam fidem, extincta dissonantia, in unam eandemque confessionem consonanter omnes convenimus, sperantes veram atque celerem salutem à multorum munerum datore Deo, intercessionibus sanctæ & immaculatæ Dei genitricis & vestræ sanctitatis suscipere. Sanctum Concilium dixit. Piissime & tranquillissime Domine, sermonem acclamatorium ad Deo amabilem vestrum Potentatum juxta morem composuimus: & si placuerit pietati ve-
E stræ, hunc perlegi jubere. Constantinus piissimus Imperator dixit: Acclamatorius sermo, qui compositus est à sancto vestro Concilio, deferatur & relegatur. Qui delatus est, & in his sermonibus ita relectus est.

Sermo acclamatorius qui prosphoneticus dicitur, à sancto & universali Concilio, ad piissimum in Christo dilectum Constantinum Imperatorem.

A dextra Dei quicuncta creavit & continet imperialis potestatis merito diadema suscipiens Christo delecte Imperator humanitate ac mansuetudine, & circa fidem insita pietate atque rectitudine, Dominum remunerare diligis, qui te regnare disposuit: tales quippe munerum vices scis eum habere complacitas

quibus sibi diligit famulari. Quæ vero est alia Deo liberalior à vobis donorum oblatio, quàm charitatis & fidei circa eum flagrans demonstratio, sanctarumque Dei Ecclesiarum per vos pacificus status? Propter quod & maximè plurimos agones super his, quos habes, consummasti, ut unanimitatem acquireres dissidentium. Vos enim per Christum benigne regnatis, Christus vero per vos Ecclesiis suis pacem delegit impartiri. Ipse nunc & vestram suscitavit serenitatem, & ad rectæ fidei zelum commovit, hanc universalem ad temetipsum Synodum convocandi, ut nuper quidem exortæ hæresis novitatem & destrueret, veritatis autem prædicationem firmaret, ut hoc proveniente stabile, & inconcussum sit Ecclesiæ ipsius collegium. Intolerabile enim existimasti, prudentissime Imperator, in cæteris quidem nos adinvicem consentire atque concurrere: circa ipsum autem vitæ nostræ capitulum ab invicem disrumpi atque discindi, ut hinc nos alter alterius membra existentes & in uno Christi corpore constituamur, per eandem quæ ad ipsum & ad invicem intelligentiæ atque fidei est, consonantiam. Quid vero est præsertim Imperatori nobilius, quàm præ omnibus pietate adornare subjectos, per quod & in cæteris felicitetur respublica? Veruntamen vestris divalibus præceptis acquiescentes, tam antiquæ Romæ & Apostolicæ summitatis Pontificalis antistes, quam nos humiles Christi tamen Sacerdotes atque ministri, ille quidem pro se literarum paginam, eosque qui ejus personam describerent Sacerdotes constituit, nos autem omnes cum eis simul Deo amabile solium tuæ fortitudinis corporaliter circumstetimus. Si igitur omnes simpliciter & absque calliditate à principio Euangelicam prædicationem suscepissent, Apostolicisque institutionibus essent contenti, bene utique & apte sese causæ haberent & neque authoribus hæresum neque fautoribus Sacerdotum certaminum labores exercerentur. Oportebat enim illos quidem in silentio degentes salutem acquirere, istos vero ad reluctandum non provocati, & tranquillitati tempus, non tumultibus compartiri, sed silentium prudenter amplecti, & ideo colloqui, & subjectis formulam virtutum existere. Sed quia adversarius Satanas requiescere minime sinit, sed tanquam armigeros atque telorum portatores adversus Christum proprios ministros exsuscitat errorum doctrinis velut occultis gladiis multorum mentes fraudolenter perimentes, hujus rei gratia & Christus Deus noster, qui Patris est sapientia, & virtus, per quam universa constituta sunt & continentur, suos adversus illos præliatores aperto tempore suscitavit gladium spiritus corripientes, ad abscindendum ac perimendum eos qui manus extollunt adversus populum ejus copiosum, & qui Ecclesiæ caulas more luporum captas tenere, & interiores margaritas divini eloquij rapere atque conculcare porcinis dogmatibus nitebantur, ad quos & gladius jubetur exacui: framea, inquit, exurge super lupos pastores, & eos qui oves conturbant, interfice, sic utique & omnium Synodorum huc usque conventus effecti sunt adversus id quod tumultuabatur, & reluctabatur tam principibus quamque priscis patribus semper armatis. Arrius divisor atque partitor Trinitatis insurgebat, & continuo Constantinus semper Augustus, & Sylvester laudabilis magnam atque insignem in Nicæa Synodum congregabant: per quam ipsa Trinitas tam fidei Symbolum dictavit quamque adversus Arrianam malitiam sententiam promulgavit, & justa pœna errantem Ecclesiæ locis indignis, sed illis condignis cruciavit. Macedonius Spiritus denegabat deitatem, & dominantem conservum prędicabat: sed Masimus Imperator Theodosius, & Damasus fidei adamus protinus obstiterunt, quorum solidam mentem aggressiones atque conflictus alienarum sectarum nullatenus sauciarunt. Georgius & Nectarius in hac regia urbe conventum congregabant, & sacrilegam quidem linguam à Sacerdotio abscindebant quæ blasphemias execrabiles in Spi-

Blanditur Imperat. Synodus.

Pontifices Rom. prima Concilia congregarunt.

A ritum sanctum jaculabatur, fidei vero Symbolum denuo explanabant, & quod Deus est Spiritus confirmantes, per ea manifestius exposuerunt. Sic igitur eos qui Trinitatis unitatem solvebant Trinitatis virtus destruxit. Multa vero valde & multifaria, & super ipsa unigeniti dispensatione facta est oppositio, sed generalis sermo exequi festinat, dum Nestorius & iterum Cœlestinus, & Cyrillus, ille quidem Christum dividebat & partiebatur, hi vero cum Domino conspirantes, una cum his scriptorum Domini divisorem dejiciebant, ut effusius ibidem gestorum tabulæ per literariam vocem dum ipsi sileant, causas ipsas loquuntur. Deinde Eutychetis insania delirante alteram fabulam, ipsiusque Salvatoris humanitatem penitus recusantem, & umbrosam quamdam ejus, & non veram **B** similitudinem præstigiante, putasne necessarium erat, spiritales viros insurgere, qui divinis verbis falsidicos compescerent? Et quomodo non indignaretur Deus qui blasphemabatur, & non defendebatur? Leonis igitur tuba tanquam Leonis rugitus viriliter vociferans ex Roma, interim archimandritam bestiam perterruit & à monachico grege projecit, ejusque phantasiam atque putationem reprobavit, & evanescere fecit injustam turbulam Martianus sacratissimus Imperator, & Anatolius Constantinopolitanus antistes cum omni Chalcedonensi à Christo congregata collectione sese amplexi sunt, atque manu & lingua consentiebant, & pariter subscribebant, & consonam Eutychetis & Dioscori intelligentiam evacuarunt: sicut & Vigilij post hæc Justiniano piissimo consonuit **C** quartum Concilium, & constitutum est ut eorum opuscula, quæ latenter repertæ sunt, repleta abominatione, anathemarizarentur. His ita se habentibus, necessarium existebat, & vestram Christo amabilem mansuetudinem sacratissimum hunc & copiosum congregare conventum, dum utrinque benefacere putaretur, & causam quidem dissensionis Ecclesiarum repellere, distantia vero ad unitatem reducere. Nec enim sufferebas conspicere, Deo amabilis Domine, ut nuper contexta falsæ doctrinæ adinventio, tunicam rectæ fidei usquequaque conscinderet: sed audenter dicimus tanquam per organa Spiritus per nos & una nobiscum quod escisum erat retexuisti, & ad soliditatem compaginasti, integritatique restituisti. Proinde inspiratione sancti Spiritus conspirantes & ad invicem om**D**nes consonantes, atque consentientes, & Agathonis sanctissimi Patris nostri & Summi Papæ dogmaticis literis ad vestram fortitudinem missis consentientes, nec-non & suggestioni sanctæ quæ sub eo est, Synodi 125. Patrum concordantes, unum de sancta Trinitate Dominum nostrum Jesum Christum etiam incarnatum, prædicamus in duabus perfectum naturis indivise, inconfuse laudandum. Ut enim verbum, consubstantiale est & consempiternum Deo genitori: ut autem carnem sumens ex intemerata Virgine, Deique genitrice Maria, homo perfectus est, consubstantialis nobis, factusque ex tempore. Perfectum igitur in deïtate, & perfectum eundem in humanitate secundum priscas Patrum traditiones, & Chalcedonensem divinam definitionem prædicamus. Et quemadmodum **E** duas percepimus naturas, ita & duas percepimus naturales voluntates, & duas naturales operationes agnoscimus. Neutrum enim earum, quæ Christi sunt, naturarum in ejus dispensatione audemus absque voluntate vel absque operatione pronunciare, ne forte earum perimentes proprietates, etiam naturas quarum sunt proprietates, pariter perimamus. Nec enim negamus naturalem ejus humanitatis voluntatem, aut naturalem operationem; ne & quod pro salute nostra dispensationis est capax denegemus, & deïtatem passioni applicemus. Hoc namque conabantur, qui nuper in eo unius voluntatis, & unius operationis execrabilem novitatem introduxerunt, Arrij & * Apollinatij, Eutychetia atque Severi malignam sectam restaurantes. Sic enim absque voluntate & absque ope-

Redemptio impugnata.

al. Apollinaris.

ratione humanam Dei naturam dicere cessamus, ubi perfectum in humanitate salvatum est? Nihil enim aliud constituit humanæ substantiæ integritatem, nisi essentialis voluntas per quam liberi arbitrij vigor in nobis designatur, sic se habeat ut substantialis operatio. Quomodo enim dicimus cum in humanitate perfectum si nihil humanum passus est aut operatus est? Quemadmodum enim duarum naturarum concursus, unam nobis inconfusam atque indivisam conservavit substantiam, ita & una substantia in duabus coruscans naturis, quæ utrique conveniunt, proprie demonstrabat. Duas igitur in eo naturales voluntates, & duas naturales operationes communiter atque indivise procedentes prædicamus: superfluas autem vocum novitates, & harum adinventores, procul ab Ecclesiasticis septis abjicimus, & anathemati merito subjicimus: id est, Theodorum Pharanitanum, Sergium & Paulum, Pyrrhum simul & Petrum, qui Constantinopoleos præsulatum tenuerunt, insuper & Cyrum qui Alexandrinorum Sacerdotium gessit, & cum eis Honorium, qui fuit Romæ præsul, ut pote qui eos in his sequutus est, super his præcipua ratione anathematizamus, deponentes Macarium qui fuerat Antiochiensis Episcopus, & Stephanum hujus discipulum, & potius dicamus magistrum, qui prædecessorum suorum impietatem defendere conati sunt, & ut verbo dicatur totum orbem terrarum concitaverunt, & omnes quidem utique pestiferis literis, fraudulentis vero institutionibus unumquemque multorum in simplicitate vastaverunt. Similiter autem & Polychronium infantilis intelligentiæ delirum senem, qui mortuos suscitare pollicitus, dum non suscitaret, derisus est: & omnes qui constituerunt vel constituunt, constituereve præsumpserint unam voluntatem & unam operationem in dispensatione humanitatis Christi: & ne forte quidam reprehendant, seu sanctissimi Papæ divinam æmulationem, sive præsentem Angelicum Conventum illius & ante nos, & nobiscum illi Apostolicas & Paternas traditiones sumus secuti, & nihil dissonum aut discrepans ab eorum informatione adinvenimus, insuper & contra insurgentes nobis restitimus, sed non anticipavimus, & neque nos congressionem adsumpsimus, præincipientibus vero è diverso sumus armati. Quis igitur aspexit talia * miracula? Spirituale nunc proponebatur studium, & propugnator falsidicæ scientiæ jam ante exuebatur; ignorabat autem quòd non adipisceretur coronam victoriæ, sed & exueretur coronam Sacerdotij. Summus autem nobiscum concertabat Apostolorum princeps: illius enim imitatorem & sedis successorem habuimus fautorem & divini Sacramenti Mysterium illustrantem per literas, confessionem tibi a Deo inscriptam illa Romana antiqua civitas obtulit & dogmatum diem a vespertinis partibus extulit, charta & atramentum videbatur & per Agathonem Petrus loquebatur, & cum omnipotenti conregnatore Pius Imperator simul & decernebas tu qui à Deo decoratus es. Et Simon quidem resupinus volutatus corruebat, & stat ruinæ ejus statua. Fides vero resurgit plebisque concordia in proprium restituitur decus. Elevatus est Sol, & Luna stetit in ordine suo, ait Propheta: In lumine levatus est Sol, idest, mens vestra ad justitiæ solem ascendit purissimum, putam respicere reconciliationem, quæ nobis ex hoc apportavit. Et Luna stetit in ordine suo, idest, Ecclesia & sponsa Christi suo decore amicta est & pietatem tanquam virginitatis stolam induitur, & Orthodoxæ fidei pulchritudine plenius sarta, perpetua pace mundum illustrat. Audite hæc omnes qui terrenum hoc tabernaculum vos exuistis, & qui postea nascituri estis, præsentibus enim non auditus sed visus est satisfactio, & soli sapienti & potenti Deo gratiarum laudes enixius offeramus. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, decantantes, dum Christo omnipotenti complacuit suscitare principem Deo dilectum, qui unitatis Ecclesiarum mediator effectus est. Sed ò be-

al. mirabilia.

Papa Romanus.

A nignissime Domine & amator justitiæ, ei qui tibi potentiam largitus est, hanc gratiam recompensa, & his quæ a nobis gesta sunt, signaculum tribue vestram in scripto imperialem rati-habitionem, & per edicta divalia atque per pias constitutiones, ex more eorum omnium firmitatem, quatenus nullus his quæ gesta sunt, aut contradicat, novamve quæstionem machinetur. Scito enim Serenissime Imperator quod nihil horum, quæ in Synodis universalibus, & à probabilibus patribus constituta sunt, falsavimus, verum potius confirmavimus. Etenim omnes unanimiter atque consonanter acclamamus: Domine, salvum fac regem nostrum, qui post te corroboravit fidei fundamentum, benedicito vitam ejus, dirige gressus cogitationum ejus. Conterat virtutem inimicorum suorum, & resistentes ei continuo corruant, quia fecit judicium & justitiam sempiternam, & periclitanti ve-
B ritati manus porrexit, populumque tuum salvavit, ad eadem sapere eos concilians. Gaude civitas nova Roma, Constantinopolis, glorificata nomine principali. Ecce Rex tuus fidelis sedet fortissimus: & accipiet armaturam æmulatricem ejus virtutem, induet est loricam justitiæ & sanctitatis, circumposuit sibi galeam prudentiam, quæ est specula virtutum, & scutum assumpsit inexpugnabile in Deum pietatem: his armatum eum aspiciebant barbari, & speramus in Deum eos obtemperare dominanti: lætare civitas Sion cacumen orbis terrarum atque Imperium. Constantinus te purpura præordinavit, & per fidem coronavit, & Constantinus utrisque supercoronavit. Portæque inferi adversum tuum Orthodoxum Imperium non prævalebunt. Gaude & fiducialiter age Imperator specio-
C sissime, Dominus Deus tuus in te potens, præcingens te virtute, salvabit te, adducet super te jocunditatem & exultationem, ampliabiturque imperium tuum, & exaltabitur brachium tuum, & dominabitur cunctis adversis, Deumque non agnoscentibus, atque * ante stantibus, & lamentabitur quidem hostilitas, gaudebit autem obedientia: quia ego potens sum, dicit Dominus omnipotens.

al. obstantibus.

IN NOMINE DOMINI ET Dominatoris Iesu Christi Salvatoris nostri, Imperator piissimus, Pacificus, Flavius Constantinus fidelis in Iesu Christo Deo Imperator, Christo dilecto omni populo habitanti in Occiduis par-
D *tibus.*

FIrmamentum ac fundamentum superno nutu credulæ nobis Christianissimæ existit reipublicæ fides in Deo inflexibilis & inconcussibilis, in qua Christus Deus noster tanquam propriam domum suam construxit Ecclesiam, & sicut rex omnium Imperij nostri sedem constituit, principatusque nobis sceptra commisit. Sicut enim quandam petram excelsam & sublimem, & ut cœli terræque in consortio constitutam mysticam confessionem, quæ in eum cum Patre & Spiritu est, Salvator nobis ostendit, ut per eam tanquam per mediam scalam ad cœlestem conversatio-
E nem reducamur, diviniorisque regni potentia coronemur. Super hanc Petram cogitationis nostræ gressus infiximus, super quam firmiter stare præcipimus quamque cautius tenere subjectos præcipimus, ne quisquam ut minus attentus exagitetur à maligno & instabili spiritu, expulsusque atque præcipitatus in impietatis voraginem delabatur. Etenim desiderabile est dæmoni, qui generi humano semper infestus est, separare hominem à Deo, qui factus est ad imaginem Dei, & multimodis deceptionibus fallere. Sed nihil est ei sic studiosum atque officiosum, quàm pietatem oppugnare, & Ecclesiasticæ pacis statum perturbare. Quod & nuper elapsis temporibus demonstravit, atque adversus invicem Ecclesias prælia sumere persua-

A fit per instromenta, quæ ad hoc ot una secum consligerent, adinvenit, sub sacerdotali scilicet habitu & indumento dolosam intentionem obcelantia, Christi vero amatoribus populis læthalem * institutionem eroctantia. Unius quippe voluntatis, & unius operationis in incarnatione salvatoris, atque in duabus ejus naturis (divina dicimus & humana) novitatem sanxerunt, quatenus & unam ex hoc in Christo naturam ex improviso exeogitantes introducere, antiquæ illius & corruptibilis confusionis hæresim reconflarent, cum e qua Apollinaris quidem disperiit, Themistius vero nefandus anathematizatus est, Eutyches & Dioscorus cum sua pessima secta simul dejecti sunt: omnes hi, & qui vestigia eorum secuti, è regione veritatis ierunt, synodalibus simul & paternis condemnati sunt sententiis. B Hujusmodi denique contagione Ecclesias contaminaverunt etiam hi, qui ante nostra tempora sacrilegi Sacerdotes Ecclesias perverse gubernarant. Sont autem hi. Theodorus, qui fuit Faran Episcopus: Sergius, qui fuit nostræ a Deo conservandæ regiæ urbis antistes: ad hæc & Honorius, qui fuit antiquæ Romæ Papa, hojusmodi hæreseos confirmator, qui etiam sui extitit oppugnator: Cyrus quoque, qui Alexandrinorum quidem præsulatum sortitus est, infringere autem Orthodoxa dogmata studuit. Similiter & Pyrrhus & Paulus & Petrus, hujus regiæ nostræ civitatis Patriarchæ sedis alterutrum successores, qui perversionis vitium vicissim transmiserunt. Quorum omnium cultores & opitulatores malevoli superinsurrexerunt Macarius, qui fuit Antiochenorum antistes, & Stephanus ejus discipulus, & prævaricationis instructor C Polychronius, quod multo tempore hæreticæ vetustati consenuit: qui in tantum quos secuti sunt, æmulati sunt * impietatisque Furia suam animam cremaverunt, ut etiam discerpere atque dissecare invicem membra Christo dilectos persuaderent, ut nec barbari tantum, quantum Christiani Christianos oppugnarent, sanctarum Ecclesiarum adinvicem perturbationem atque dissidium, emolumentom atque lætitiam pro lucro reputantes. Verum nos * eis qui ab origine pie atque univoco nomine ante nos regnaverunt, exæquari cupientes, zeloque rectæ & intemeratæ fidei conflagrantes atque sanctas Dei Ecclesias in pacis ordine perseverare, temporibus nostri imperii principale opus statuentes, porrò protelari hujusmodi læsionem misertrinum æstimavimus: unde & hoc sacratissimum & universale convocantes sextum Concilium, utpote D parile præcedentium sanctorum quinq; universalium Conciliorum, in medium deducere falsorum dogmatum, hoc est, novitatum propositiones decrevimus. Quod sanctum Concilium singula quæque perpendens atque discernens, eos quidem, qui Orthodoxæ fidei prædicationem concusserunt, & Christi gregem scandalizaverunt, Sacerdotali ovili eliminavit, definitionem vero à Deo institutam, & sanctas Dei Ecclesias in unitate congregantem, constituit, Evangelicas quidem & Apostolicas consequentem sanctiones, memoratis autem sanctis & universalibus quinque Conciliis consonantem. Idcirco & nos, quæ ab eis definita sunt, corroborare atque firmare cupientes, præsens pium edictum edidimus, veræ circa divinitatem fidei secunE dum Ecclesiastica statuta adnuncians confessionem: Credimus in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem in unitate, &c. *Intermissis quibusdam subdit.*

for. internecionem seu destructionem.

Honorius Papa.

al. impietates, quod.

ind. est.

Redemptionis mysterium.

Si igitur totus toti humanæ naturæ non unitus est, nec totus homo salvatus est. Quod enim non assumptum est, nec salvatum est. Quod vero unitum est Deo, hoc & salvatur, secundum deiloquom agnomento Gregorium. Sed hi quidem cum propriis æstimationibus & phantasiis circumerrent: nos autem, qui veræ dispensationis mysterium non illudimus, non solum intellectualem sacrosanctam Salvatoris animam esse credimus, sed & omnibus eam vere naturalibus virtutibus perfectam, & similibus nobis absqoe peccato,

A voluntarie acquievisse passionibus, dum verbum eam permitteret quærere & velle, quæ sua sunt. Sit & natoralem cibum secundum rationem apperebat, desiderabat quoque, & turbabatur ac tristabatur. Cum enim Salvator ad Crucis passionem propria voluntate veniret, cœpit tristari & anxiari. Hæc enim animæ rationalis & voluntariæ proprietates existunt, ut persuadet nobis præclatos pater noster Epiphanius, in sermone adversus * Arriomanitas, ita prosecutus: A carne enim, inquit, divinitati unita, absque anima & mente non fiet agonia. Unde & idem Dominus dicebat: Tristis est anima mea usque ad mortem. Deinde orat transire calicem. Ut enim homo recusabat mortem. Non habebat & non velle mori, sicut asserit laudabilis Cyrillus, [eo quòd recusaret caro ejus naturaliter B mortem: sicut autem Deus, idem ipse prompte veniebat ad passionem, &c.

al. Arrianitas. al. Arratoritas. Cyrillus Alexand.

Subdit multas authoritates Patrum sæpè allatas.

PROPONATUR EXEMPLAR DIVINÆ jussionis Domini Constantini, directæ ad Synodum Apostolicæ sedis antiquæ Romæ.

IN nomine Domini & dominatoris Jesu Christi, Dei atque Salvatoris nostri Imperator pissimus Flavius Constantinus fidelis in Iesu Christo Imperator, omnibus sanctissimis universalis Synodi Apostolicæ C sedis Concilii repræsentantibus. Clarus & speciosus sacratissimus vester cœtus extitit, quem pro Ecclesia congregavit Spiritus sanctus & pietatis armavit sermonibus, in quibus debellati sunt insidiatores fidei, doctoribus sacerdotalis ordinis Pontificii, verumetiam & universali patri auxiliantibus, cum quo & pacificare didicistis, & compugnare eruditi estis. Tempus est enim omni rei, sicut Salomoni videtur. Unde bonum quidem & pacem habere ad omnes, qui concordiam erga pietatem habent: melius est autem pugnare, quando actio pacis consensum in malum operatur Nam Dominus, inquit. Non veni mittere pacem in terram, sed gladium. Gladio enim bis acuto fidei verbum similatur, dividens & discernens credulum & incredulum: & cognationem quidem vel consensum, quæ ad impietatem declinaverunt, eas separans, Deo D autem accommodans seu connectens per pacem & dilectionem erga ipsum positas. Nihil enim propius ad ipsum pertingit dilectione, quæ per fidem est erga ipsum. Nam nec pater, nec mater, quæ cum filiis dolores compeperit, nec fratres necessitate naturæ alligati, sed voluntatibus dissoluti, nec ex lege conjunctionis crassa & non impassibilis connexio alterutri solutione affectionem dissolvens, nullum ex his divinæ naturæ participes efficit, sed sola circa Deum fides & dilectio, quorum complexione regenerati & reformati sumus, & commendatione erga creatorem digni sumus. Ipse enim dicebat Salvator: Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et E qui non accepit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. Qui ergo Evangelicam semitam investigare proposuerunt, & Apostolicæ dignitatis pontificatum sortiri, omnia contemnunt, & patiuntur ad extremam mortem (si contigerit propter Dei amicitiam) condemnati ad mortem & durissima quæque pati & agere didicerunt, cum fidem vident depopulari, per quam erga Deum amicitia acquisita est, cum Ecclesiam hæreticis invasionibus oppugnatam speculantur, quando veritatem projectam mendacio sentiunt: putasne quod offendere postponentes reconciliabuntur hostibus, & Evangelium obliti mandatum, noxios sinent impunitos? Nullatenus, sed sumentes armaturam Dei, his qui adversus eos pugnare conati sunt, resistere certant. Hoc vero & vestrum Sacerdotale collegium exhibuit,

Eccles. 3. & 8.

Matth. 10.

Ibid.

A & pro pietate pugnavit, in quibus communi parti auxilium est, & hæreticorum quidem deviat acies, sed memoria eorum quæ dicenda fuerint, corripitur, sermoque amplius egredi premitur. Lugubris enim tragœdia est sequentium explanatio. *al. exhortatio.* Hæresium enim inventores facti sunt Pontifices, & pro pace contentionem populo adnunciaverunt, pro frumento zizania sulcis Ecclesiæ seminaverunt, vinum miscuerunt aquæ, & proximo potum dederunt, eversionemque turbidam, & tanquam lupus agnos simulabant mendacium, & veritas ut mendacium, refutabatur. Conturbabantur res totæ Ecclesiasticæ, cum quod nocere queat, non erat qui discerneret. Et quoniam hæc quidem sic disponebantur, & pietatem impietas depascebat profecti sumus illuc, quo nos decebat dirigere gressum, & soli sapienti eorumque cognitori Deo mentis nostræ extendimus oculum: & deinceps eorum quæ interpretando dubium ingerunt, solutionem continuis orationibus dari nobis postulavimus, propter quod nutu ejus illustrata Ecclesia, oculos, i. Sacerdotes, ad contemplandam veritatem concitari dinoscimus. Tanto enim amplius pro fide certamus, atque pietati attendimus, & in primis de Ecclesiastico stato procuramus, quanto & civilibus circumdati sollicitudinibus, bellicisque consiliis tetracti, summum Sacerdotalem hunc cœtum non destitimus congregare, ut Ecclesiarum distantia procul expulsa, pacis conjunctio coaptetur. In pace namque fidei pariter compactam à Christo dilectam Romanam rempublicam nostrã confidimus, & nunc congregatum venerabile vestrum Concilium. Interfuistis namque & vos cum universali principe pastorum, simul cum ipso divinitus loquentes tam in spiritu quamque litera. Suscepimus enim non tantum ex beatitudine ejus, verum etiam à sanctitudine vestra directas nobis literas, quæ prolatæ, lectæ sunt, & veritatis verum stylum declaraverunt, *Papa.* Orthodoxamque fidem depinxerunt Totæ enim convenienter, & non differenter positæ sunt ad imitationem, & tam Synodicis quamque paternis doctrinis consentiunt. Neque enim neglexinus, sed diligentius eas comparavimus, idcirco & omnes consonanter mente & lingua concredimus, & similiter confessi sumus, & tanquam ipsius divini Petri vocem, Agathonis relationem supermirati sumus, nemo enim discrepavit nisi unus. Namque nemo ab omnibus periit nisi filius interitus, pater contumaciæ, & hic una cum propriis discipulis sponte assumptus est ab Angelo sibi decibili, & suo execrabili choro. Quem cum propheta conlugere opportunum est, eo quod condolemus. Qualiter cecidisti ex cœlo Sacerdotij culminis, ô Lucifer, *Esaia 14.* qui mane oriebaris? Luce certissimæ scientiæ fidelium animas lustrare ordinatus es, & in nubibus ponere arrogantiæ sedem vanis dogmatibus elotus es. Quomodo fuga lapsus es vitato agmine tantorum Sacerdotum? An superbiæ alis ad altam ruinam elevatus, à *Macharii casum deplorat Synodus.* mystica mensa temetipsum alienasti, æmulator factus Judaicæ discessionis? Quomodo non suscepisti collationem fratrum, imperialem & Apostolicam celebrantium solemnitatem? Quomodo reclacitrasti, qui dilectus es diligentibus te, & ad patientiam te invitantibus? Nunquid qui cadit, non resurgit? aut ita vertens non convertitur? Quare avertis aversionem improbam, & tentus es in hæretico proposito tuo? Noluisti utique converti ad pietatem, confusus es, in quibus male docebas, O dementiam simul & obcæcationem. Idem enim esse utrunque videtur. Harum namque alia vestigia corporis, alia autem gressus anima seducit. Desipiens, male docere non erubescebat, & bene docere erubescebat, hic quidem, qui Antiochiensium factus est præsul Macarius, quem non oportet dicere Macarium, & qui cum ipso de ordine Christi discesserunt, cujus universalis conventionis communi sententia de Sacerdotali dignitate repulsi sunt, & probationi sanctissimi Papæ traditi sunt. Diffinitionem autem adorandum venerabile sanctissimum concilium decrevit, tam sanctissimis Conciliis atque probabilibus patribus convenientem & subsequentem, in qua & impetium nostrum subscripsit, & per pia dicta nostra comprobavit eam, per quam orationibus vestris cuncta Ecclesiæ plenitudo pacificatur. Sicubi sunt, qui scandalum contritæ conditionis fabricaverunt. Sicubi sunt, qui simulatam reverentiam ad argumentum falsæ doctrinæ induebantur. Detracta sunt personarum velamina, convictæ sunt decipientium falsitates, pellem lupus abjecit, & nudus lupus publicatur, & hoc manet, dum apparet, quod tegebatur, cum non apparebat, simulatio damnabatur. Veritas fiducialiter agit, falsitas exterminatur, & ejus qui seminavit zizaniam, dogmata absemduntur. Triticum, quod est Christo dilectus populus, in imum horreum mittitur, B scilicet in Ecclesiam Christi. Lux Orthodoxæ fidei orta est, erroris tenebræ demerguntur. Tristitia transfiguratur, & luctus in lætitiam, & contristatio in gaudium, omnia ad meliora transgrediuntur. Propter quod & nos Ecclesiis Dei, quæ dudum pacis gratiam acceperunt, congratulantes Apostolica traditione alloquimur vos: Gaudete, gaudete, iterum dico, gaudete, *Phil. 4.* ternum enim gaudium trinitas nobis concessit. Bene valete, sacratissimi auxiliatores pietatis orantes pro nostro imperio. Et manus divina: Legimus. Data decimo Calendas Ianuarias Constantinopoli, imperiali domo, pijssimo perpetuo Augusto Constantino Imperatore, anno 19. Et post consulatum ejusdem anno decimo tertio, Indictione decima.

C *Tanta gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Joannes Portuen. Episcopus, qui unus ex illis erat Dominica octavarum Paschæ publicas in Ecclesia sanctæ Sophiæ coram Principe & Patriarcha Missas latine celebraret. Hactenus.*

EXSCRIPTA LEONIS SECUNDI Papæ ad Constantinum pijssimum Augustum.

REgi regum in cujus potestate sunt regna mundi pusilli, cui magnas gratias agimus, qui ita in vobis terrenum contulit regnum, ut cælestia vos magis ambire concederet. Majus est enim quod in Deo defixa mente confiditis, quam quod collato vobis divinitus honore regnatis. Illud enim vobis, hoc profecit D omnino subjectis. Nam triomphalem paterni diadematis gloriam nascendo superna miseratione obtineris, pietas enim vestra, fructus misericordiæ est: potestas autem custos est disciplinæ. Per illã igitur regia mens Deo jungitur, per istam vero censura subditis adhibetur. Illius opes inopes adjuvant, hujus autem sagacitas à vero tramite deviantes emendat. Non enim minor regnantium cura est prava corrigere, quam de adversariis triumphare, quia ei nimirum potestatem suam serviendo subjiciunt, cujus profecto munere & protectione imperare noscuntur. Unde divinitus præordinata vestra Christianissima pietas, & habitaculum dignissimum sancti Spiritus in sui cordis E arcano præparans, quando caput Ecclesiæ Dominum Jesum Christum, veræ pietatis regulam amplectendo, concessi sibi ab eo regni demonstrat authorem sanctum venerabile corpus ejus, quæ est sancta mater Ecclesia, ut syncerus & principalis filius, largiendo atque fovendo inconcussa facit soliditate gaudere. Scriptum est igitur de vobis clementissime principum, & de eadem sancta Ecclesia toto terrarum orbe diffusa: Erunt (inquit) reges nutritij tui, pariterque scriptum est, Honor regis judicium diligit: quia dum di- *Esaia 49. Psal. 98.* vina rebus humanis præponitis, & Orthodoxam fidem curis secularibus incomparabiliter antefertis, quid aliud, quàm judicium rectum Dei cultui mancipatis, & sacrificium purissimum atque holocaustum divinæ suavitatis odore flagrans, in ara vestri pectoris

ejus

ejus invisibili majestati mactatis? Hæc de piissimi animi vestri proposito Christianissime Augustorum efficaciter dici (Dei gratia operante) confidimus, quâ sola & error omnis evictus est, & rectitudo Evangelicæ atque Apostolicæ fidei cum syncera charitatis copula apud cunctos Ecclesiarum Christi præsules obtinetur. Ibi enim Christianæ fidei veritas lucet, ubi gemina Dei videlicet, & proximi charitas fervet. Proinde nisi hoc utrumque Rex regum omnipotens Deus suis Sacerdotibus condonare disponeret, nunquam se regia generositas ad infirmos famulos inclinaret, & paululum regali fastigio seposito, unus se de collegio Sacerdotum pro zelo Dei adnumerari concupisceret.

O quàm gloriosa & præcelsa, veraque humilitas, quæ pro amore omnino se inclinare dignata est. Quid igitur restat Auguste, regie & sublimissime princeps, B nisi ut Deus, qui incrementum dat, hæc in cor regium diguanter inspiret, augeat, & impleat in vobis lucem Catholici dogmatis, qua fugentur hæreticæ nebulæ pravitatis?

Denique legatos hujus Apostolicæ sedis matris vestræ Romanæ Ecclesiæ, pietatis vestræ famulos, idest Theodorum & Georgium Presbyteros, & Joannem Diaconum filios nostros, & Constantinum Subdiaconum regionarium sanctæ nostræ Ecclesiæ, una cum personis, quæ cum eis profectæ fuerant, quæ à prædecessore meo Apostolicæ memoriæ Agathone Papa, per octavam indictionem pro causa fidei (vestra pietate jubente) illuc directæ fuerant, per nuper elapsam decimam indictionem mense Iulio cum divalibus clementiæ vestræ apicibus, & Synodalibus gestis, cum magno jucunditatis gaudio in Domino exultantes, suscepi- C mus: & quasi de quodam mœroris fluctu optatæ tranquillitatis portum ingressi, receptis viribus cum gra-

Psal. 20. tiarum actionibus exclamare cœpimus. Domine salvum fac Christianissimum Regem nostrum, & exaudi eum in die, in qua invocaverit, te per cujus à Deo inspiratum studium, per totum orbem terrarum Apostolicæ traditionis pietas flagrat, dum terra caligo hereticæ pravitatis evanuit. Merito igitur cum propheta

Psal. 20. canendum est, ac dicendum: Domine in virtute tua exaltabibur Rex, & super salutare tuum exultabit vehementer: desiderium animæ ejus tribuisti ei & volun-

Prov. 20. tate labiorum ejus non fraudasti eum. Rex enim, qui sedet in solio (sicut sapientissimus quidam ait) intuitu suo dissipat omne malum. Etenim dissipatum est Domino cooperante vestræ pietatis laboribus malum, D quod diaboli nequitia deceptione induxerat: & bonum Christianæ fidei, quod Christus ad salutem hominum contulit, obtinet. Igitur gestorum Synodalium seriem recensentes, curiosaque diligentia singula, quæque gesta sunt, flagitantes, eadem quæ Apostolicæ sedis legati narraverant, scriptis consonantibus convenire reperimus. Cognovimus enim quòd sancta & universalis, ac magna sexta Synodus, quæ per Dei gratiam imperiali decreto in regia urbe nuper congregata est, eademque & universum Concilium alludens huic sanctæ sedi Apostolicæ (cujus ministerio fungimur) sanxerit, atque decreverit sub Orthodoxæ fidei integritate, regulisque majorum, atque concorditer nobiscum confessa est unum esse de sancta & in- E separabili Trinitate Dominum nostrum Iesum Christ. ex duabus, & in duabus naturis inconfusè, inseparabiliter, indivisè consistentem, ut verè Deum perfectum, & hominem perfectum eundem ipsum, salvaque proprietate uniuscujusque in eo convenientium naturarum, eundem ipsum divina operatum, ut Deum, & humana inseparabiliter operatum ut hominem absque solo peccato, & duas idcirco naturales voluntates, duasque naturales operationes eum habere veraciter prædicavit, & per quæ principaliter, & naturarum ejus veritas demonstratur, usque ad cognoscendam profecto differentiam, quarum sunt naturarum, ex quibus & in quibus unus idemque Dominus noster Jesus Christus consistit, per quæ re vera probavimus

A hanc sanctam & laudabilem atque prædicabilem sextam Synod. per misericordiam Dei (qui Christianæ fidei veritatem suis fidelibus reserat) Apostolicā prædicationem inoffenso pede fuisse secutam, sanctorumque & universalium quinque Conciliorum definitionibus in omnibus consentientem, & horum regulas amplectentem, nihil super statuta Orthodoxæ fidei augentem, aut minuentem, sed regiam & Evangelicam semitam rectissime gradientem, & in his, atque per eos sacrorum dogmatum lima, & probabilium Catholicæ Christi Ecclesiæ Patrum doctrina servata est, & regulari lima ad omnium ædificationem prolata. Sed & hoc vere dignum, Deoque gratissimum existit, quod Apostolicæ prædicationis veritas, quæ imperialem exornat potentiam, & principalem clementiam servat per augustissimæ pietatis edictū in toto orbe terrarum percrebuerit, & sicut solis radius omnium hominum corda lustravit, ut inde rursus doctrinam pietatis specialiter perceperint, unde justæ dispensationis gubernacula sibi benigne præberi cognoscunt. Synodali igitur sententia, & imperialis edicti censura, tanquam ancipiti spiritus gladio, cum priscis hæresibus, etiam novæ pravitatis error expunctus est: & qui authores falsitatis extiterunt, cum suæ blasphemiæ labe prostrati sunt, qui ore sacrilego tentaverunt asserere unam voluntatem, unam operationem in duabus substantialiter unitis naturis Domini nostri Iesu Christi, ex quibus & in quibus indivisibiliter, & inconfuse constitit. Hanc igitur rectæ atque Apostolicæ traditionis normam prædecessor meus Agatho Apostolicæ memoriæ Papa cum sua Synodo prædicavit, hanc scriptis percurrentibus in suæ suggestionis pagina vestræ pietati per suos legatos emisit, approbans & confirmans testimoniis sanctorum & probabilium Ecclesiæ doctorum, quam sancta nunc & magna Synodus, Domini & vestro favore celebrata suscepit, & in omnibus nobiscum amplexa est; ut pote B. Petri Apost. principis synceram doctrinam in ea agnoscens, & immutilatæ pietatis in hac signa contrectans. Sancta igitur universalis & magna sexta Synodus, quam nutu Dei vestra clementia, & sedule convocavit, & cui pro Dei ministerio præfuit, apostolicam in omnibus regulam, & probabilium Patrum doctrinam secuta est. Et quia definitionem rectæ fidei ut dictum est, plenissime prædicavit, quam & apostolica sedes Beati Petri Apostoli (cujus licet impares ministerio fungimur) veneranter suscipit, idcirco & nos & per nostrum officium, hæc veneranda sedes Apostolica concorditer, ac unanimiter, bis quæ definita sunt ab ea, consentit, & Beati Petri authoritate confirmat, sicut supra solidatam Petram, qui Christus est, ab ipso Domino adeptus firmitatem. Propterea sicut suscepimus, atque firmiter prædicamus sancta quinque universalia concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Chalcedonense & Constantinopolitanum quæ & omnis Christi Ecclesia approbat, & sequitur, ita & quod nuper in regia urbe, pio vestræ serenitatis adnisu celebratum est sanctum sextum concilium, ut eorum pedissequi interpretes pari veneratione atque censura suscepimus, & hoc cum eis digne connumerari, tanquam una & æquali Dei gratia congregatum, decernimus: & qui in eo fideliter convenerunt Christi Ecclesiæ Sacerdotes, inter sanctos Ecclesiæ Patres, atque Doctores ascribendos, æque censemus. Nam & istis, sicut & illis idem Dei Spiritus salutem animarum operatus est, & hujus immarcessibilis fructus imperiali pietati vestræ à Domino reputabitur, cujus & per sæcula prædicando labore (mirabiliter Dei gratia cooperante) perfectum est. Anathematizamus præterea proinde atque execramur omnes hæreses omnesque earum authores, atque fautores, qui adversus Apostolicam & Orthodoxam fidem diabolicis decepti fallaciis, falsitatis errores in Ecclesiam conati sunt introducere, id est, Arrium, Sabellium, Macedonium, Apollinarium, Eunomium, Nestorium, Eutychem, Dioscorum, Tri-

Mat 16.

Sancti Patres.

motheum, Severum, Themistium, Origenem, qui & Adamantius, Didymum, & Evagrium, similiter scripta Theodoriti adversus duodecim sancti Cyrilli capitula, cum Epistola quæ dicitur Ibæ missa ad * Marium Persam, & una, eis Jacobum cum Theodosium, Gaianum, Anthimum, Zoaram, Donatum, Novatum, Priscillianum, Paulum, Eotinum, Pelagium, Cœlestium, Julianum, Faustum, Maximinum, quos sancta Catholica, atque Apostolica Ecclesia de Catalogo fidelium Patrum, ut pote zizania de area Dominicæ Ecclesiæ, gehennæ supplicio abdicanda, per ventilabrum divinæ discretionis abjecit. Pariterque anathematizamus novi erroris inventores, id est, Theodorum Faranitanum Episcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopolitanæ Ecclesiæ successores magis quam præsules, nec-non & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina lustravit, sed prophana proditione immaculatam fidem subvertere conatus est. Et omnes qui in suo errore defuncti sunt similiter anathematizamus, abominamur imitatores eorum & complices, qui dudum fuerunt, vel nunc usque sunt, id est, Macarium quondam fallacissimum Antiochiæ Ecclesiæ deceptorem, cum sui erroris discipulo imo magistro Stephano, & cum his Polychronium novum (ut vere dictum est) Simonem qui hæreticæ pravitatis delusus phantasmate, mortuos suscitare pollicitus, dum vanam ejus præsumptionem effectus non sequitur, fallax & in hoc omnibus comprobatus est, & qui similia eorum sapuerunt, vel sapiunt, qui unam videlicet voluntatem, & unam operationem dicere præsumpserunt, vel præsumunt in duabus naturis Domini nostri Jesu Christi, quos & sancta universalis supra memorata sexta Synodus abdicavit, & Macarium quidem de præsulari dignitate dejecit, discipulumque ejus Stephanum & Polychronium senem vanissimum Sacerdotii honore frustravit, eorumque participes atque socios, qui noluerunt intelligere, ut bene agerent & iniquitatem meditati sunt in cubilibus suis, qui suos, & præsertim Macarius, errores huc illucque disseminare conati sunt. Et dum sub ovili tegmine latens lupus appareret, & pro pastore fur & latro compertus est, a vero pastore ovium Christi ut pestifer & devastator abjectus est, idcirco dignè anathematis * stylo perculsi sunt, & æternis vinculis colligati, pœnitere nolendo, insolubiliter tenentur obstricti, ne rursus ineffrenatæ præsumptionis audacia concitati suæ pestiferæ doctrinæ contagio quemquam de simplicibus fœdarent, qui etiam nunc usque in sua obstinatione pervicaciter perseverare maluerunt, quam ad veritatis cognitionem ut salvarentur pœnitendo converti. Obduravit enim cor eorum diuturna malitia, & omnibus claruerunt conscientiæ magis, quam ignorantiæ * labe prostrati, ut sponte rebelles Apostolicæ veritati, & suam magis quam Dei gloriam inquirentes, cum Deus moneat ad pœnitentiæ correctionem delinquentes exhortans: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Nam quod divalia scripta vestra pietas nostram exiguitatem commonere dignata est, ut salutari doctrina, & Orthodoxæ fidei dogmatibus imbuerentur, quatenus ad sanæ fidei scientiam pervenirent, ut ægrotis, & naufragantibus circa fidem, sedulo eis manum spiritalis doctrinæ porreximus, ut ad portum veritatis pertingerent, & medicinalia monita ad cognoscendam sanæ scientiæ rectitudinem indesinenter contulimus, & quod ad nostrum ministerium congruit, admonitionis remedia non admittimus cupientibus exhibere. Licet autem scripturæ stylus pro statu Apostolicæ, & Evangelicæ fidei admiranda certamina vestræ clementiæ, & vigilantiam singularem narrare non sufficit, non tamen ideo prætermittenda sunt fortitudinis insignia, dum ubique orbis universus ejus canit præconia. O sancta Mater Ecclesia exurge, depone pallium mœroris, & induere stolam jucunditatis tuæ. Ecce filius tuus constantissimus principum, defensor tuus, adjutor tuus, ne commovearis, accinctus est gladium verbum Dei, quo dividit incredulos a fidelibus, induit se loricam fidei, & galeam spem salutis. En propugnator tuus, confide, ne orruas, novus David, non ille Rex unius gentis Judaicæ, sed hic tuus Christianæ plebis piissimus princeps, Nazareni sanguine corporatus, dejecit Goliam magniloquum hostem tuum, & cunctum agmen ejus huc illucque dispersit, percussit frontem ejus jactu lapidis, ubi non inerat signaculum pietatis: amputatum est caput ejus, & in membris ejus nullus vigor relictus est. En ubique triumphus portatur in pilo. Congregamini pariter & venite, ô religiosissimæ Christi Ecclesiæ, cum Sacerdotibus plebes toto orbe diffusæ, canite magna voce, & dicite: Vicit novus David constantissimus augustorum, non in millibus solum (nec enim generalem Evangelicæ prædicationis victoriam numerorum vinculis quispiam poterit comprehendere) sed & ipsum principem, & hostem, & ducem, & incentorem omnium malorum ac errorum diabolum cum suis legionibus atque fautoribus per arma veræ atque Orthodoxæ, & Apostolicæ traditionis & confessionis extinxit. Exulta nunc secura sancta mater Ecclesia, de libertate tua sæpius impugnata sed non derelicta. Suscitavit Rex tuus invictissimus Christianissimum principem, propugnatorem tuum, benefactorem tuum, atque opulentissimum largitorem, cujus studio Orthodoxa fides recollecto splendore totum orbe irradiat, fideles omnes gratiam referentes exultant, infideles mœrent, atque dejectio comprimit & confundit, Ecclesiæ Christi de cunctis oppressionibus liberatæ respirant, donis imperialibus confoventur, principali præsidio muniuntur, quibus & domesticis verbis augusta vestra benignitas Christum imitando pollicetur. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, ut Domini nostri Jesu Christi cujus exemplis utitur, æterna ejus regni perennis gloria potiatur, & in orbem terrarum generaliter, atque perenniter ejus imperium dilatetur. Præsentis denique suggestionis exiguum portatorem Constantinum Subdiaconum regionarium hujus sanctæ Apostolicæ sedis, qui & nuper cum legatis Apostolicæ memoriæ prædecessoris mei interfuit sanctæ Synodo inibi celebratæ, clementia consueta dignum exceptione censeat vestra regalis magnanimitas ejusque suggestionibus aurem pietatis accommodet, ut authorem in ministro dignanter suscipiat. Et subscriptio. Piissimum Domini Imperium gratia superna custodiat, & ei omnium gentium colla substernat. Data nonis Maii indictione decima.

al. Marim seu Marib. — Psal. 35. — Al. telo. — Al. clade. — Ezech. 18. — 1. Reg. 17. — Matth. 28.

Exemplar divinæ jussionis Iustiniani Augusti, directa ad Ioannem Papam urbis Romæ, in confirmationem Sextæ Synodi Constantinopolitanæ.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Imperator Cæsar Flavius Justinianus, fidelis in Jesu Christo pacificus, pius, perpetuus augustus, Joanni vero sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ almæ urbis Romæ, atque universali Papæ. Magnum studium, magnam solicitudinem nos habentes pro stabilitate immaculatæ Christianorum fidei, dehinc namque clementissimum nostrum Deum adjutorem & susceptorem nostræ serenitatis esse confidimus, adversus omnem inimicum dilectæ nostræ reipublicæ, dum cognitum est nobis, quia Synodalia gesta, eorumque definitionem quam & instituere noscitur sanctum sextum Concilium, quod congregatum est in tempore sanctæ memoriæ nostri patris in hanc à Deo conservandam Regiam urbem, apud quosdam nostros judices remiserunt. Neque enim omnino prævidimus alterum aliquem apud se detinere ea, sine nostra piissima serenitate, eo quod nos copiosos

Iustiniani a litera ad Ioannem quintum.

misericordia noster Deus custodes constituit ejusdem immaculatæ Christianorum fidei: sed mox adduximus nostros patres sanctissimos ac beatissimos patriarchas cum vestræ beatitudinis apocrisiario, & sacratissimum senatum, verum etiam Deo amabiles Metropolitas & Episcopos, qui hic in Regia urbe commorantur & deinceps militantes incolas sancti Palatij, nec non & ex collegiis popularibus & ab excubitoribus, insuper etiam quosdam de Christo dilectis exercitibus, tam ab à Deo conservando imperiali obsequio, quamque ab Orientali Thraciano, similiter & ab Armeniano, etiam ab exercitu Italiæ, deinde ex Cabarisianis & Septemsianis seu Sardinia atque de Africano exercitu, qui ad nostram pietatem ingressi sunt, & jussimus præfatas Synodalium gestorum chartas in medium adduci, & coram supradictis omnibus, lectionem eorum fieri omnesque diligenter audientes, signare ipsas fecimus, quorum auditorum universitas in nostris manibus eas præbuit chartas, ut debeamus nos tenendo inviolatas conservare ipsas, ut non licentia fuerit in quolibet tempore his, qui timorem Dei noluerint habere, aliquid corrumpere aut submotare ab his, quæ inserta sunt in prænominatis Synodalibus gestis, quas totas chartas bene definitas in temporibus sanctæ memoriæ nostri patris, ex probabilibus sanctis Patribus, qui propriæ linguæ & manuum fidem apud Dominum nostrum Jesum Christum utrumque Deum existentem, confirmasse dignoscuntur, & confitentes eam docuisse nos speramus clementissimum nostrum Deum: quia usque dum noster spiritus statutus est ex Deo esse in nobis, ipsas chartas illibatas & incommutabiles semper conservabimus. Ad insinuandum quoque vestræ paternæ beatitudini hujusmodi capituli motiones, prævidimus & earum scientiam notam fecisse beatitudini vestræ. Et manu diuina Divinitas te servet per multos annos, sanctissime ac beatissime pater. Data decimo tertio Kalendas Martias, Constantinopoli Imperiali domo, piissimoque perpetuo Augosto Justiniano Imperatore, anno secundo, & post consulatum ejus anno secundo, indictione decima-quinta.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, Gloria individuæ Trinitati.

Scriptus est præcedens codex temporibus Domini Sergij sanctissimi ac beatissimi Papæ, & in Patriarchio Ecclesiæ Romanæ reconditus.

CONTROVERSA QVÆDAM de sexta Synodo.

Acta Concilij fuisse vera. Controvertitur de actis hujus Synodi sint ne legitima, an falsa. Hinc Jovetius propugnaculum, ut vocat, extruxit hujus concilij, ut sequitur. Quidam etiam ex his qui Catholicæ Religionis propugnatores maximi haberi volunt, conati sunt nobis eripere hanc Synodum, aliqui utilissimam Christianæ religioni, quia fertur sententia in Papam Honorium, accusatum monothelismi. Ea de causa tanquam nothas deserunt actiones hujus Synodi œcumenicæ, quas impugnant sex argumentis, ut ipsi putant, validissimis.

1. Ratio. Prima eorum ratio est. Quia non servatur decorum in agendo, definiendo, sedendo, & aliis modis disponendi. Constituti erant judices sæculares patricij, Imperatore collocato in medio, Legatis Romanis ad sinistram ejus, quæ omnia sunt contra debitam libertatem, & dignitatem generalium conciliorum. Fit proinde, hoc œcumenicum non esse.

2. Ratio. 2. Item non decet mortuum condemnare, nisi scelera sint manifestissima. Atqui concilium hoc damnat Honorium cujus scelus est incertum.

3. Ratio. 3. Ad hæc nondum erat definitum per Ecclesiam ante Honorium, an esset unica, an duplex Christi voluntas. Potuit igitur Honorius sine culpa falli ea in re quemadmodum Cyprianus in rebaptizandis eis, qui ab hæreticis erant baptizati.

4. Cæterum non constat an pœnituerit Honorium ante finem vitæ, qua pœnitentia potuit elui hæresis culpa.

5. Præterea modus procedendi in causa Honorij est præceps, non satis magna adhibita diligentia in discutiendo negotio tam gravi.

Tandem continet absurda duo, prius est, quod in literis Cyri ad Sergium Patriarcham vocat eum, œcumenicum. Postremo literæ sunt Agathonis ad Imperatorem, adulationibus refertæ: Nam Imperatoris literas vocat divales apices, & urbem Romam principatus ejus servilem, nominat subinde vestra sublimitas, vestra celsitas, quæ non redolent styli Pontificij gravitatem.

Quamvis sint quædam acta hujus sextæ Synodi, quæ videntur non ad amussim respondere decoro œcumenicæ Synodi, ex quibus sumpsit ansam impugnator, tamen ea de causa non est rejicienda tota Synodus, alioqui utilissima & sanctiss. propter unam aut alteram notam levem, non concernentem fidei substantiam, cum plures & validiores sint rationes pro Concilio hoc, quam adversariæ. Quod si propter leves & futiles rationes, procacitate quadam velimus sextam hanc Syoodum rejicere, nihil non erit huic levitati obnoxium vel ipsissimum Evangelium Beati Joannis. Quare non decet nos esse tam faciles in rejiciendis rebus gravibus à multo jam tempore probatis. Leo enim secundus Epistola, quæ in fine hujus Concilij scribitur ad Constantinum Imperatorem, hanc sextam Synodum probat: fuerat etenim Agathonis successor, & ne quis causetur hanc Epistolam esse fictitiam, idem habetur in vita Leonis secundi, sub quo finita est hæc Synodus. Accedit etiam in ejus approbationem, professio Romani Pontificis, descripta dist. 16. Can. *Sancta octo universalia, &c.* ubi inter alia hoc sextum enumeratur, quæ summus Pontifex usque ad unum apicem immutila servare promittit, & pari honore ac veneratione digna habere, atque omnibus modis sequi ac prædicare, & quæcumque condemnaverunt, ore & corde condemnare (ait) profiteor. Hanc eandem professionem confirmavit Constantiense Concilium quodam expresso decreto. Quod si quis obstrepat has actiones hujus Synodi esse nothas ac supposititias, consensus exemplarium, eas ab omni suspicione liberat. Ad hæc patres tam Græci quam Latini, qui Florentinum Concilium celebrarunt, hanc Synodum tanquam œcumenicam receperunt & ejus actiones: nisi sit verbum unum à græcis forte expunctum, in literis Agathonis, quod ibidem in margine notatum invenies. Suspicione fateor laborant Græci hujus rei, quod si eos aliquid, vel tantillum offendat, eradant aut invertant facile vel ex ipsis autographis, ut aperte indicat Nicolaus Papa in Epistola ad Michaëlem Imperatorem. Sed non est cur in hac re suscipemur quicquam, cum ipsemet Nicolaus bis terve meminerit hujus sextæ Synodi, & nunquam ei detraxit quicquam, sed potius videtur eam probasse. Et si quis accuratè actiones has consideret, nullum fuisse concilium Orientale magis propitium Romanis Pontificibus hoc sexto, observabit facilè: nec plus honoris detulit Chalcedonense, quod fuit celeberrimum, Legatis Romani Pontificis, quam hoc sextum. *Honor delatus legatis Papæ.* Siquidem vigesimus octavus can. invitis Legatis editus est, hic nihil tale legimus factum. Etiam inter subsignandum primæ partes eis deferebantur, præponebantur etiam omnibus Patriarchis, &c. Imperator subscripsit. Sed ejus subscriptio fuit omnium ultima, etiam post omnes Episcopos, neque id fecit, tanquam ferens sententiam de rebus fidei, sed ut protector, propugnator, ac testis rerum gestarum. Non est igitur cur quisquam leviter propter Honorij condemnationem, posthac deroget huic sacro sanctæ Synodo.

Objectionibus operæprecium erit per ordinem satisfacere, ut dignitas sua huic concilio conservetur integra. Prima ratione, quia immodestiæ arguitur Imperator. Si quis legat Epistolam ejus ad Agathonem, observabit pietatem, & venerationem erga sedem Apostolicam, quæ postulat Legatos mitti ad Synodum peragendam. Quod interfuerit concilio, non mirabitur qui legerit Epistolam Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem, & Martianus Imperator interfuisse legitur Concilio Chalcedonensi. De consessu ad manum sinistram Legatorum Pontificiorum, facile fatemur insolentiam, sed prudentes Latini maluerunt credere in hac re, ex qua non pendebat fidei substantia, ut fidei conservetur integritas & unitas. Exemplum nobis abunde suppetit Ferrariense concilium, cui Paleologus Imperator græcus intererat, inter medios Græcos & Latinos sedere volebat. Tandem habuit subsellium æquale Romano Pontifici & præscribebat saltem suis, de quibus disputandum. Quibus omnibus connivebat Eugenius Papa, ut pacem inter Ecclesias conservaret. Quis negabit concilij Ephesini dignitatem? tamen jussu Imperatoris congregati, & Candidianus comes delegatus ejus conjecit in vincula Memnonem & Cyrillum Legatos Cœlestini Papæ eosque exauthoravit: nihilominus concilium à tota Ecclesia recipitur. Non ergo rejiciendum concilium sextum, quia sancte & prudenter dissimulavit quædam arroganter gesta & facta Imperatoris græci & patriciorum, neque dicebatur præsidere, ut sententiam ferret in rebus fidei, sed tanquam fautor, & protector concilij, & tranquillitatis, præerat executioni, & ordini cum suis patriciis, ad quam rem adhortatur Agathonis Epistola lecta in sessione quarta. Concilium Chalcedonense in singulis sessionibus habet, congregatum jussu Martiani Imperatoris. Et in conciliis Oecumenicis ubi agitur de fide, non sunt excludendi Imperatores, ut aperte indicat Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem scribens. Ubinam legistis Imperatores Antecessores vestros Synodicis conventibus interfuisse, nisi fortè in quibusdam ubi de fide tractatum est quæ universalis est, quæ omnium communis, quæ non solum ad clericos, verum etiam ad laicos, & omnes omnino pertinet Christianos? Idemque ex actis Concilij Nicæni perspicuum est, cui interfuit Magnus Constantinus, ut Martianus Chalcedonensi.

Secunda ratio etiam non convincit. Nam in quinta Synodo oppositum determinatum est, & Augustinus ad Bonifacium de Cœciliano agens oppositum indicat.

Ad id vero quod affertur, non satis discussam fuisse Honorij causam, respondebimus ex gestis Synodi constare, non magis discussam fuisse aliorum, qui condemnati sunt cum Honorio, causam, quam Honorij: tamen nemo inficiabitur, eos fuisse justè condemnatos. Collatæ sunt litteræ Honorij accurate cum autographo, ut ex duodecima sessione colligi potest, & omnia respondebant, & in literis Pauli Constantinopolitani ad Theodorum Pontificem, continetur consensus in hoc errore cum Honorio, & nemo Romanorum in concilio adversatus est. Quod nondum fuisse per Ecclesiam definitum asseritur, quarta ratione falsum esse constat. Nam Leo primus epistola illa decima celeberrima ad Flavianum Constantinopolitanum Patriarcham, quæ fuit approbata in Synodo Chalcedonensi, condemnat Monothelitas. Et in concilio Romæ habito sub Martino hujus nominis primo, apertè condemnati sunt Monothelitæ: quod concilium invenies in secunda classe quæ est particularium, sectione prima. Non est igitur eadem ratio de Cypriano & Honorio.

Ad quartam non constat an pœnituerit ante mortem. Constat eum in causa fidei gravissima consensisse hæreticis, & non constat de ejus pœnitentia, qua ædificarit id quod per scandalum destruxerat, merito igitur potuit condemnari à Synodo, nec est insolitum mortuos anathematizare, quod indicat 81. Canon Concilij Africani.

Quod continent literæ Cyri ad Sergium Patriarcham, ubi vocat eum œcumenicum: Respondetur, hoc parum huic Synodo potest officere. Nam uterque erat hæreticus. Præterea è tempore Chalcedonensis Synodi semper Patriarchæ Constantinopolitani usurparunt illum titulum, ut patet in Epistolis quintæ Synodi. Sed non hac de causa, rejicienda est quinta Synodus, ergo nec sexta. Item lege ultimam sessionem Concilij Florentini ubi continentur literæ Joseph Patriarchæ Constantinopolit. quas scripsit hora mortis, in quibus vocat se œcumenicum Patriarcham.

Quod ultimo loco adducitur de literis Agathonis, quas dicunt adulatorias; Literæ Leonis ad Martianum Imperatorem & aliorum summorum Pontificum ad Imperatores satis indicant, summos Pontifices non potuisse aliter ad Græcos scribere, quam alij solebant, & illis placebat, ut hoc saltem modo continerent eos in officio, malebant uti epithetis solitis, & receptis apud Græcos, quàm Imperatores irritare contra Ecclesiam, ne alienarentur animi eorum, & resilirent ab ea, hæreticis semper ad eam rem solicitantibus.

Hæc Joverij amica velitatio in Albertum Pighium authorem Catholicum, & in quem Calvinus stylum exacuit, conflata est, ut à nobis deprehensum est, tum ex ejus opusculo (diatribas vocat) de actis 6. & 7. Synodorum, quod parengrapha sint & minime germana, & ex disputatione pro actis 6. Synodi cap. 1. Francisci de Combefis Ordinis Prædicatorum, qui eadem argumenta contra hanc Synodum multo majori verborum apparatu citationumque ac sententiarum mole destruit, illum statim ab exordio arguens quod in scholasticos procacior fuerit, ast[illegible] de defensoribus Synodi, quod cum nihil didicerint quam quæ in Sorbonis & Scholis audire consueverint, non ferant sibi contradici ab aliquo. Quæ, inquit ille, dicas non de viri Catholici, sed de Lutheri prodire officinâ. Id autem asserebat Pighius in eos qui negabant infallibilitatem summi Pontificis, cum extrajudicialiter privatisque vel sermonibus vel rescriptis ageret, cum ille omnimodam illam arbitraretur ac defenderet, ita ut hæreticus esse non possit. Sic ille libro quarto Eccles. Hierarch. cap. 8. Quam opinionem Bellarminus de summo Pontif. lib. 2 cap. 30. probabilem & defendi posse existimat, licet non sit certa, & communis opinio sit in contrarium.

De Honorij causa.

Quia vero controversia de Honorio Pontifice nondum satis excussa videri posset quibusdam, propter varias tum opiniones tum ratiocinationes dissentientium Doctorum, de actis hujus Synodi propter damnationem illius in iisdem actis, transit ille Prædicator ab impugnatione Alberti Pighij ad impugnationem Cardinalis Baronij, qui censuit acta Synodi in multis falsata fuisse. Etsi vero modestius cum illo agendum sibi proponat, vix tamen sui propositi memor apparet, eum acerbius in multis exagitans. Sed istis omissis præstat ejus sententiam ad aliquot capita reducere.

1. Est, damnatum fuisse Honorium in Synodo suggestione Agathonis Papæ. Sic Carranza in summa Conciliorum. Docet quoque Melchior Canus lib. 6. de locis, inde confirmans ex Romani Pontificis consensu fuisse, quod Adrianus Papa in octavâ Synodo disertè tradit actione 7. allocut. 3. *id quod*, inquit, *exploratum est* in 6. Synodo generali act. 13. ubi Agatho in Epistola ad Concilium Honorium ipsum anathematizat, *cum his vero simul projici à sancta Dei Ecclesia, simulque anathematisari prævidimus & Honorium*. Græcè συνίδομεν, id est, simul vidimus. Sunt sanè hæc plusquam nomine cani hominis, quicquid sibi canus Baronius, viro deprecetur animi ac sen-

ſus canos, nec niſi nomine agnoſci canum, &c. Hæretici ut canum nolint at canem inveniunt, nec canem frigente ſanguine aut edentulum, ut Dominicanus non latret aut mordeat. Hæc pro viri reverentia, cujus Baronius *παῤῥησίαν* non uno loco laceſſit.

2. Eſt quod Honorius damnatus eſt non ut Hæreſiarcha aut Doctor hæreſis, ſed ut fautor ac velut qui eſſet viſus adhærere Sergio Conſtantinopolitano Patriarchæ, unamque cum eo ac poſt eum voluntatem in Chriſto admittere, patet ex epiſtola Agathonis ad Conſtantinũ. Reſtat ut à Deo coronatæ veſtræ clementiæ piis favoribus, victoriæ corona redimita veritas fulgeat & novitatis error cum ſuis inventoribus & iis qui doctrinam eorum ſequuti ſunt, propriæ præſumptionis pœnam exolvat. *In quibus nullus parcit Agatho.* Patet amplius ex edicto Conſtantini; Anathematizamus ac rejicimus novorum dogmatum hæreticos authores, atque fautores: dicimus autem Theodorum, &c. *Ad hæc & Honorium qui fuit antiquæ Romæ Papa, iis per omnia fautorem eademque gradientem via, ac hæreſis confirmatorem.* Vides non omnino proſcribi ut hæreſiarcham Honorium, ſed ut eum qui facilius aliorum errori conceſſiſſet, ſuaque authoritate ei præſidio eſſet. Quod magis confirmat epiſtola Leonis 2. ad Conſtantinum eundem defuncto Agathone, ubi ſic de Honorio. *Non adhibuit conatum ut Apoſtolicæ traditionis doctrina caſtam ſervaret Apoſtolicam hanc Eccleſiam, ſed prophana proditione immaculatam maculari permiſit.*

3. Eſt quod Honorius in eo viſus eſt favere hæreticis, quod accepta Sergij epiſtola de novitate Monoteliſmi ad eum reſcribendo non apertè improbaverit, ſed dixerit retinendas eſſe quinque primas Synodos, & abſtinendum eſſe ab his vocibus contentionem excitantibus unius aut duarum operationum. Hoc enim hæretici ſic acceperunt quaſi ab eorum partibus ſtaret, cum eorum opinionem non damnaret expreſsè, ſed æqualiter omnes haberet ſeu unam ſeu duas dicerent operationes. Atque propter eamdem cauſam damnata eſt Ecteſis Heraclij in Concilio Lateranenſi, quod fuit poſt generalia maximum ſub Martino I. Quod in ea illud idem haberetur tanquam indifferens. Atque hoc patet ex epiſt. Honorij in Concilio lecta. Nec obſtat quod in eadem epiſtola habeatur unam Chriſtum habuiſſe voluntatem non duas, quia hoc Honorius ſcripſerat de voluntate Chriſti in quantum homo erat. Quod videlicet ut homo non habuit duas voluntates contrarias, unam carnis, alteram Spiritus, ut nos habemus qui in peccato naſcimur. Huncque ejus fuiſſe ſenſum verba epiſtolæ ſatis aperiunt, ideo Chriſtum habere unam voluntatem, quia à divinitate aſſumpta eſt noſtra natura non culpa. Ita Stapleto controv. 3. de primo ſubjecto poteſtatis Eccleſiaſticæ quæſt. 4. in ſolut. argum. unde ſi propter hoc damnatus eſſet Honorius errore facti damnatus fuiſſet, aliter præcepta ejus mente. Qua in re hallucinari Concilium poſſe abſurdum non eſt.

4. Eſt quod diſtinguendum ſit inter Pontifices Romanos & ſedem Romanam, inter Pontificem ut privatum hominem, & Pontificem, ut loquentem ex Cathedra, id eſt, cum authoritate definiendo aliquid ac obligando fideles omnes ad ita credendum. Ut demus ſedem Romanam ſine errore hactenus perſtitiſſe nec errori obnoxiam eſſe propter aſſiſtentiam Spiritus ſancti, atque etiam idem dicamus de Summo Pontifice ex cathedra loquente cui tenentur fideles obedire ſicut oves paſtori: at id neceſſe non eſt admittere de Summo Pontifice ut eſt homo vel Doctor privatus. Nec apex Summi Pontificatus eum reddit in hac parte impeccabilem. Agnoſcebat hoc Innocentius III. relatus a Turrecremata lib. 2. de Eccleſia cap. 93. cum ita loquitur in ſermone de conſecratione Summi Pontificis. *In tantum mihi fides neceſſaria eſt, ut cum de cæteris peccatis Deum judicem habeam, propter ſolum peccatum quod in fide committitur poſſem ab Eccleſia judicari.* Euſebius cap. Oves 2. quæſt. 7. *Oves quæ ſuo paſtori commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere niſi à fide exorbitaverit, nec accuſare ullatenus poſſunt* Ergo nec defecit etiam Marcellinus (quicquid ſit) de ipſe fide, adolenſque tandem idolis Catholicam fidem aſſeruit? non defecit Liberius cum humanum quid paſſus fractuſq; Conſtantis tyrannide Athanaſium Catholicæ pietatis veteranum defenſorem damnari permiſit? nuſquam certè clarior diſtinctio Apoſtolicæ ſedis ab hoc homine, qui & indignus præeſſe poteſt & a fide devius, qualem Eccleſia externa ſaltem præſumptione, juxta quam etiam de illius aut hujus fide judicat, ſolo Deo occultorum judice.

5. Quod Honorius non rem iſtam definierit ex Cathedra, cum ad Sergium ſcribens ſilentiũ magis indicat de iſta controverſia, quam quemquam moveat aut adſtringat ſua conſtitutione ad ſic vel ſic credendum. Et ſi erraverit, ante accuratam diſcuſſionem ac ſynodicam definitionem, errore magis materiali erravit.

6. Eſt quod etſi plures & antiqui & recentiores defendant Honorium, non eſt tamen propter ea culpanda Synodus quæ volens radicem omnem Monoteliſmi evellere, omnes prælatos vel eo infectos vel de eo ſuſpectos anathematizavit, ut nullus relinqueretur prætextus eum amplius defendendi, nulli parcens qui vel umbram hujus erroris haberet: eſto ſit innoxius coram Deo Honorius, at ſuſpectus eſt de hæreſi & multis eſt ſcandalo, qui ex illa occaſione præcipites in baratrum erroris ſe dediſſent. Planè præſtat utilitas publica privatæ utilitati, & ut dogma ſanum in Eccleſia ubique obtineret quam ut unus aliquis forte tantum olim errans, aut etiam per calumniam erroris in fide, ſeu erroris nota adſperſus, parcente Eccleſia eadem ejus memoriæ, bonum retineat nomen. Cenſetur in ejuſmodi permiſſum tantum, ſi quid materialiter, ut dicitur, accidat mali, quod nec innocens jamque regnans cum Deo, ut eſt ordinatus affectus, canonicè illatum detrectaverit. Mallem certe (ait idem Combefis) tametſi remiſſus ſum ac valde peccator meique amantior, millies proſcribi, diraſque omnes, etiam à morte in memet excipere, quam ut mei nominis, ſi qua eſſet auctoritas, vel materiali ulli meo errori aut etiam per calumniam afficto, qui quidem fratribus meis ac Chriſti Eccleſiæ vel minimum exitioſus videatur, quicquam momenti afferat: malintq; magis quibus impenſiori charitate in votis ſit, ut pro fratribus nedum dicantur, ſed & anathema ſint à Chriſto. Apoſtoli gentium, meique ſub Chriſto præceptorum hoc votum fuit. Hæc piè & religiosè.

Pium votũ ſcriptoris.

Interim ex his liquere poteſt quantum noceat Eccleſiaſticis præſulibus velle videri indifferentes in rebus fidei. Quare ſcribens Cœleſtinus Papa ad Sacerdotes Galliæ arguenſque eorum conniventiam quod antiquam fidem ſilentio ſic deſtituerent, ut novitates exurgere paterentur. *Merito*, aiebat, *cauſa nos reſpicit ſi ſilentio foveamus errorem, &c.* Victor Carthaginenſis epiſtola ad Theodorum Papam. *Negligere quippe cum poſſis deturbare perverſos, nihil eſt aliud quam fovere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obviare.* Unde parum hactenus profuit, ſummos Pontifices, cum novæ moventur quæſtiones circa fidem in Eccleſia, ſic ſilentium utrique parti indicere, ut in unam magis quam in aliam ſe propendere eamque probare non aperiant. Ex talibus enim conſtitutionibus ſolet accidere, ut qui errorem tuentur obſtinatiores fiant, quaſi non damnatos eſſe, ſit idem ac ſi approbati eſſent. Nec propterea ſilent, ſed magis ſuos errores propalant ex hoc audaciores facti. Quæ cauſa eſt, cur laceſſiti Orthodoxi exiſtiment ſe ad ſilentium non ligati per conſtitutiones Pontificias, cum videant errorem ab aliis magis profundi & vires ſumere, ut proinde jure ſaltem naturali credant ſe adſtrictos ad ei obnitendum, nec mentem eſſe Pontificis in tali periculo ut ſileant, ſimplicesque oves per lu-

pos audaciores devorari permittant. Hoc experti sumus nostris diebus in Jansenismo qui quod Monotelismus in Christo asserebat, in ejus membris non obscurè, ut mihi videtur, renovare contendit, dum boni operationem ex gratia efficaci per se solius Dei operationem esse contendit, quasi voluntas ut instrumentum aliquod a Deo solo moveretur, ut Monothelitæ in Christo admittebant, saltem juxta probabilem eorum sententiam qui sensum eorum penitus investigare conati sunt. Inter primos annos hujus sæculi decimi septimi currentis, magna quæstio de auxiliis agitata est, in qua semina inerant quæstionum collateralium de gratia Christi. Visum est summo Pontifici tunc sedenti proscribendas esse hujusmodi disputationes concordiæ causa. Sic partes contendentes æqualiter habet, permittit unicuique suam tueri sententiam absque nota hæresis in contrariam, prohibet ne quisquam in posterum de hoc argumento libros edat absque approbatione sanctæ Sedis. Quid inde? obediunt Suares, Vasquez, Becanus & alij, maluntque suos de gratia tractatus mutilos evulgari, quam ut in iis inobedientiæ vestigium inhæreret. An ex alia parte sic factum est? dum sic sopiti ac dormire viderentur homines, venit inimicus homo & superseminavit zizania in medio tritici. Prodit Augustinus Jansenij Yprensis Monotelismum renovans in aliis hominibus a Christo, unicam Dei operationem ex gratiæ per se efficacis impressione qua determinaretur voluntas absque libertate indifferentiæ, ut sic totum bonum opus Dei solius esset solusque divinæ voluntatis exequutrix voluntas humana necessario agens quicquid boni ageret, ut non possit dici opus suum titulo illius libertatis qua divinæ vocationi possit immediate obedire aut resistere. Placet novitas pluribus, dissensio oritur, contra hæresim conclamatur. Trahunt plures ex novatoribus etiam ipsum summum Pontificem qui in neutram partem pronior visus fuerat, in suas partes, donec Innocentius X. constitutionem edidit qua se uni parti, abdicata alia, addicit.

Baronij Zelus pro summo Pontifice.

Sed ut ad Honorium redeamus, toto pectore incumbit Baronius ut potius falsata esse acta Synodi hujus quam ipsum in ea damnatum fateatur. Quamvis actorum hujus Synodi exemplaria integra missa fuerint ad omnes sedes Patriarchales, ut testatur Agatho Diaconus ac scriba Concilij in peroratione actorum ejus, quæ inserta est historiæ hæresis Monothelitarum Parisiis editæ anno 1648. & confestim, Papa Leo II. successor Agathonis miserit ad Episcopos Galliæ & Hispaniæ, sicut videre est in ejus epistolis apud Binium, ut difficile fuerit ea in tot locis depravari a quoquam. Si damnatos esset a Synodo, ut acta illius edocent (ait anno 681 num. 25.) nihil iniquius, nihil imprudentius, vel ineptius potest excogitari. Si enim ob damnationem unius mortui (ita dixerim Theodorum Mopsuestenum) totum orbem terrarum oportuit commoveri: quomodò accidere potuit ut unius dumtaxat lectione epistolę, tanquam repente fulmine misso condemnatus fuerit primariæ sedis antistes? De qua illa esse consuevit omnium vox in Synodis, prima sedes omnes judicat & à nemine judicatur. Sed etsi examinata fuisset & hæretica inventa esset, nonne antequam cum ea damnaretur ipsius author, oportuisset exactè disquiri num usque ad obitum in eadem sententia perstitisset, cum eum in communione Catholica diem extremum clausisse toti orbi notissimum esset, ejusque memoriam sicut aliorum Pontif. Martinus in Synodo prosecuturus fuisset, &c. Adde Agathonem in Epistola quæ lecta est actione 4. & à Concilio laudata, agnoscere prædecessores suos traditionem Apostolicam servatos fuisse, ideoque erroris expertes. Unde contradiceret sibi Concilium damnando Honorium de errore.

Quibus aliquis possit respondere. Majores difficultates in damnandis mortuis exhaustas fuisse in quinta Synodo, unde non erat amplius tanta consultatione opus, re hac semel confecta. Sed & peculiaris inerat ratio cur famosissimus hæreticus Theodorus ille, difficile post mortem damnaretur: quippe metus erat ne totus fere Oriens pro eo, quem maximum Doctorem habebat, turbas moveret, ut supra insinuatum est. Lecta est autem epistola & excussa in Synodo & collata cum Sergij epistolis, & ex circumstantiis visa est secundum exteriorem sensum (quicquid sit de sensu ab auctore intento) favere sic hæreticis, ut etiam foveret eorum errorem quem penitus eliminandum, ut ne fibra quidem illius superesset, intendebat Synodus, non immemor verbi Apostolici ad Gal. 1. *Si quis vobis annuntiaverit præter id quod Evangelizatum est, etiamsi sit Angelus de cælo, anathema sit.* Sed & distinguendum inter sedem Rom. & hunc hominem. Et Honorius non est damnatus nisi ex consensu Agathonis ut Adriani alloquutio in 8. Synodo patefacit, juxta Anastasij versionem qui eidem interfuit. Siquidem, inquit Adrianus, Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum præsulibus judicasse legimus, de eo vero quemquam judicasse non legimus. *Licet enim Honorio post mortem anathema sit dictum ab Orientalibus: sciendum tamen quod fuerat super hæresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum motibus resistendi, vel pravos sensus liberè respuendi: quamvis nec ibi nec Patriarcharum, nec cæterorum antistitum cuipiam de eo quemlibet fas fuerit proferendi sententiam, nisi ejusdem primæ sedis Pontif. consensus præcessisset authoritas.* Unde patet judicium contra Honorium latum fuisse ex autoritate ipsius successoris judicio authoritatem tribuentis, ut si prima sedes judicata esse quibusdam videretur, non ab alia quam à seipsa judicata fuerit.

Sed & perpendenda causa damnationis. Non damnatur ut hæresis Doctor, sed ut qui mitius agens eam veluti palparet ac sic fautor illius videretur juxta epistolam Leonis II. ad Episcopos Hispaniæ ubi multis enarrans gesta Synodi, ait. Qui vero adversus traditionis puritatem perduelles extiterant, abeuntes quidem, æterna condemnatione mulctati sunt. Id est, Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Phyrrhus, Paulus, Petrus Constantinopolitani, cum Honorio, *Qui flammam hæreticæ pravitatis, non ut decuit authoritatem Apostolicam, incipientem extinxit, sed negligendo confovit*: Qui vero superstites ad veritatis confessionem per medelam pœnitentiæ converti voluerunt, de præsulari ac Sacerdotali gradu dejecti sunt, idest, Macharius ex Antiocheno præsule, &c. Porro hæc epistola cum aliis quibusdam ejusdem Pontificis habetur apud Binium inter epistolas dicti Leonis, qui Agathoni successit. Notatque in margine Binius. *Negligentia Honorij non hæresis accusatur.* Quas quidem epistolas etsi contendat esse spurias Baronius ex quibusdam indiciis, non tamen in istis fides illi adhibetur, nec desunt qui illius difficultatibus satisfaciunt. Exemplum hoc summis Pontif. ingens, ut in hæresi nascente remissiores non sint. *Qui non est mecum*, ait Christus, *contra me est, & qui non colligit mecum dispergit.* Constantis typus, Zenonis Henoticum, Pyrrhi Epistola damnationem incurrerunt quod similiter vellent removendas esse omnes concertationes de una vel gemina voluntate. Initio hæresis pro magno habent hæretici non damnari sua dogmata, ut liberum transitum ubique habeant. Sed tales sunt rerum circumstantię, temporum ac locorum, ut debeat se opponere ex adverso Pontifex & stare in prælio in die Domini, insonare quoque buccina cum viderit gladium venientem. Tempus est cum verum est istud Martini Pontificis in Concilio Romano, perfidam & damnabilem esse pacis ineundæ conditionem qua doctrina Orthodoxa perinde atque hæretica supprimitur, cum Deum sic alloquatur Abraham: numquid perdes justum cum impio, & erit justus sicut impius? Demum Sacerdotum est discernere inter prophanum & sanctum, inter pollutum &

Papa martinus.

mundum. In quo eum remissior visus sit Honorius, fulmine ictus est. Æterna memoria dignus est Innocentius X. qui in extrema senectute nullis pepercit laboribus, quos ætas provecta ferre poterat, ut post diuturnum examen & accuratissimum, constitutionem in quinque propositiones ederet cum iisdem fere notis quas deputati facultatis nostræ censuerant, ad profligandam novam Monotelismi progeniem. Hanc fors dabimus cum aliis ad eam spectantibus post Concilium Tridentinum, si moles voluminis non impediat.

Interim non intendimus crimen inferre Pontifici si Solonis lege non utatur ad aliquod tempus in seditione Ecclesiastica, modo silentio indicto totum sefecisse non arbitretur. Omnia tempus habent, & variæ rerum circumstantiæ non permittunt ut eodem modo se gerant Pontifices. Quandoque hæreses in ipso ortu suffocandæ sunt & capiendæ vulpes parvulæ. Quandoque cunctando speratur salus reipublicæ. Ideo nec Honorium inter hæreticos accensemus: nam ut semel finiam, vel hæc ipsa Synodus sufficit ad amovendam omnem hæresis notam ab Honorio, cum probata sit epist. seu suggestio Agathonis Papæ actione 4. in qua asserit omnes suos prædecessores, ex quo novitas hæretica per præsules Constantinopolitanos inducebatur, eos obsecrando commonuisse, *ut à pravi dogmatis hæretico errore, saltem tacendo desisterent, &c.* Honorium proculdubio innuens, qui præsulibus istis sese opposuerat, monendo saltem ut à vocibus unius aut duarum operationum abstinerent. Quia in re cum minus egisset nec satis pro officio confirmaret fratres suos in vera fide, quæ sic in indivisibili consistit ut in utramque claudicare nesciat, pœnas tulit in hoc Concilio negligentiæ non perfidiæ, sic rebus tunc dispositis, ut ad propulsandam hæresim, in communi plurium ruina & si minus nocens, involveretur. Hocque confirmat attentior lectio epistolæ in qua laudat Sergij epistolam pro defensione Cyri Alexandrini Monothelitæ contra Sophronium Jerosolymitanum tanquam *satis provide & circumspecte scripsisset.* Unde Synodus eum damnat hac de causa. *Eo quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus mentem ejus sequutus est, & impia dogmata.* Quamvis enim aliqua recta sint in hac epistola Honorij & quæ sensum Catholicum redoleant, ista tamen adulatio & palpatio præsulis hæretici quod satis providè & circumspectè scripserit, non potest excusari, cum foveat hæresim, maxime in eo qui hæresim omnem ex injuncto sibi munere persequi & interimere debeat. Bonum autem sicut est ex integra causa, sic malum est ex minimo defectu, & hoc spirare est ex eodem ore calidum & frigidum. Nec habetur ratio in proscriptione doctorum, si plura bene & rectè scripserint, sed si quæpiam minus rectè exarata sint, quia mille sententiæ Orthodoxæ unicam minus rectam non excusant, modicum enim fermentum totam massam corrumpit.

Excusatur Concilium.

Quare non ita apparet quod sibi Synodus contradixisset damnando Honorium ob eam rationem, nec quod intolerabilem errorem admisisset, ut contendit Binius in notis ad hanc Synodum act. 13. non assequendo mentem Honorij & ejus intentionem. Nam & ea de causa damnata est epistola Ibæ (& si multo virulentior) in præcedenti quinta Synodo, quod Theodorum Mopsuestenum laudaret, Cyrillum Alexandrinum argueret: sicut & in sua epistola Honorius Sergium laudat qui Sophronium ex Monacho religiosissimo Patriarcham Jerosolymitanum ac Cyri Alexandrini ac Monothelitæ capitulis constanter se opponentem, atque ideo Catholicæ veritatis acerrimum defensorem nonnihil sugillare videtur, ut per quem inventiones quædam & novarum vocum quæstiones introductæ essent. Quam prætensam novitatem cum auferret Sergius quod posset simplicibus scandalum generare, ipsum laudat. Porro si Sergium damnat Synodus, Sophronium recipit ut Orthodoxum, quomodo posset sine contradictione Honorium cum Sergio conspirantem à Sophronio dissentientem non improbare? neque enim tacuit Synodus de Honorio, ut neutra esse posset, cum ejus causa discussa fuerit & lectæ epistolæ, ut de eo pronuntiandi necessitas incumberet. Denique sicut supra in quintæ Synodi controversiis dicebat de Origene Lirinensis, ut etsi in errore concipiendo Origenis non fuerit sensus, ad errorem tamen persuadendum Origenis valere authoritas visa fuerit: itidem dicere quis possit de Honorio, propter illam epistolæ ambiguitatem & politicam nimis hæretici præsulis palpationem, cujus errorem potius aperte debebat arguere, ne in errore moreretur. Ut enim bene D. Augustinus epistol. 166. *Quæ pejor mors animæ quam libertas erroris,* & D. Hieronymus dialogo 2. contra Pelagium, *ille hæreticum interficit qui esse hæreticum patitur.*

Resolutio difficultatis

Et in facto simili Chamysis improbata.

Hæc omnia ut probabilia hactenus visa sint. Addo nunc bene perspecta Epistola Honorij ad Sergium, & causa scriptionis illius ex occasione novi cujusdam symboli quod proponebat revertentibus ab hæresi cum additione duplicis operationis in Christo, quam novitatem Sophronij reprehenderat Sergius, non ita videtur culpandus Honorius, si in hoc præcise laudet Sergium, quod satis provide & circumscripte scripserit, laudetque ipsum novitatem vocabuli auferentem, ut fert Epistola in actione 12. lecta. Jam enim per Concilium Ephesinum hujusmodi additiones interdictæ erant, ex saltem particularibus. Nam cum Epistola Honorij non minus quam Epistola D. Leonis ad Flavianum satis apertè admittat duas operationes, in Christo admittendo duas naturas cum propriis ipsarum operationibus, non illi de rebus ipsis propositum erat agere, sed de solis vocibus & de novitate additionis in symbolo, quod proponebat revertentibus ab hæresi, in quo nullo modo peccavit Honorius, cum istud sit officij summi Pontificis curare de formula fidei subscribenda ab Hæreticis ad Catholicam redeuntibus. Taceo hic de conquestione Græcorum propter additionem *filioque* auctoritate Pontificis factam, ut appareat improbari potuisse additionem à Sophronio de duplici operatione, salva rei veritate. Verum est quod extollendo Honorium deprimimus Concilium de incauta damnatione Honorij: à qua ut ipsum liberent alij, malunt, salvo honore utriusque, ipsum fuisse Concilij exemplar corruptum asserere, nō sine aliquot gravibus conjecturis, ut est illa quod reclamassent Legati Agathonis. Sed demus integra esse acta Concilij. fide quidem credendum est Concilia generalia errare non posse in fide & moribus, ut probat Bellarmin. l. 2. de Conciliis cap. 2. Veruntamen non est contra fidem in quæstione facti Concilium non penetrasse mentem scriptoris alicujus Epistolæ aut libri, ut mirum sit tot rixas excitari ob id, quasi de summa rerum ageretur. Vide supra Notas in margine ipsius Epistolæ Honorij additas.

De Theandrica actione.

Dionysius Areopagita innotescit.

Quid intenderit D. Dionysius in epist. ad *Caium* per illam actionem Theandricam non ita omnibus apertum est. Monothelitæ ex hinc suam hæresim confirmabant, cum longe abesset ab eorum mente tantus vir D. Pauli discipulus (& inde primum cepit innotescere Dionysius, cum antea fere esset ignotus.) Nec unquam dixerat unam esse actionem theandricam Christi, sed simpliciter novam, idest, inusitatam, ut notat D. Damascenus in oratione seu tractatu de duabus voluntatibus Christi, ubi & explicans illam actionis speciem in Christo, ait: Nec enim ita comparatum est ut puri hominis passiones mundo salutem allaturæ sint: sed cum Deus esset ac factus esset homo, novam quamdam ac inauditam actionem Dei ac hominis edidit. Divinam quidem, sed quæ humana operatur. Humanam, sed quæ divina ministraret, quæque divinita-

tis sibi conjunctæ signa præ se ferret. Quemadmodum enim ignis & ferri diversa est natura aliaque & alia munera & actiones: neque enim ignis secat, sed incendit ac illuminat ea vi agendi quam ei attribuit natura: neque ferrum sic a natura comparatum est ut urat & illuminet, sed ipsum secat ac nigrum est, cum autem ea conjuncta ac copulata fuerint, conjunctim jam ac indivisim suum munus utrumque exequitur. Simul enim cum sectione existit ustio, ignisque ferri adminiculo tum incendit, tum illuminat: cum interim non una sit naturalis actio, sed duæ: una ignis qua urit, altera ferri qua secat, ac utriusque effectus proprios est, ignis quidem ustio, ferri autem sectio: siquidem sectio talis est quæ vim habeat urendi, ac ustio quæ secare habeat: sic in Domino nostro Jesu Christo agebat utraque natura cum alterius communione quod proprium erat: cum interea nec una nec duæ essent, nec duarum una esset effectio aut officium; sed humanæ ejus naturæ esset divino libere imperio ac voluntati obedire atque servire, suaque voluntate manum porrigere & tangere puellam, obsequendo inquam voluntati divinæ: deitatis autem contactu efficacis esset suscitatio puellæ. Ex quibus colligere possumus actionem Christi theandricam fuisse divino-humanam, quod cum Deus ageret suscitando verbi causa, Lazarum, humanitas commercium aliquod & societatem haberet in illa suscitatione dum clamaret, Lazare veni foras. Similiter & actio ejus homano divina diceretur quod agens ut homo, elevaretur ejus actio per divini Verbi dignitatem, tamque illustris esset ejus actio ut divinitatis sibi conjunctæ signum aliquod pre se ferret: unde eximiæ & mirabilis sanctitatis apparebat in omnibus suis operibus, in quibus ne leviculam quandam maculam observare poterant infensissimi ejus adversarij. Ut discamus ejus exemplo theandricas habere, pro modulo, nostras actiones, tam ordinate, prudenter, congruè & ob tam excelsos fines & sublimes intentiones operando, ut Spiritus sancti ductu agi suaviter videamur. Legi potest D. Thomas 3. part. quæst. 19. art. 1. ad 1. ubi expressius actionem illam theandricam explicat. Dicendum, inquit, quod Dionysius ponit in Christo operationem theandricam, id est, divinam virilem, vel divinam humanam, non aliquam confusionem operationum seu virtutum utriusque naturæ, sed per hoc quod divina operatio ejus utitur humana, & humana ejus operatio participat virtutem divinæ operationis. Unde sicut ipse dicit in quadam epistola ad Caium. Super hominem operabatur ea quæ sunt hominis: quod demonstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis terrenorum pedum sustinens gravitatem. Manifestum est enim quod concipi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed utrumque fuit in Christo supernaturaliter, & similiter divina operabatur humanitas: sicut cum sanavit leprosum tangendo, &c.

D. Thomas.

Sunt itaque duæ species actionum Christi quæ possunt dici theandricæ aut divino-humanæ 1. actiones miraculosæ quas divinitas proprie operabatur, cooperante tamen in aliquo humanitate per vocem aut tactum 2. meritoriæ, quas propriè humanitas eliciebat, sed dignitatem illis conferente persona divina.

Revocatur ad controversias hujus Synodi quorumdam Canonum authoritas, de quibus ideo specialiter hic nobis agendum est, ne quid desideretur.

CANONES TRVLLANI
controversi, seu Concil. quini-sextum, anno 692.

Appendix Synodi sextæ.

Concilio quinto & sexto in quibus nulli de moribus Canones conditi sunt quod de sola fide & doctrina in iis actum fuerit, addunt quidam per modum appendicis aut supplementi Canones dictos in Trullo, quod in Oratorio Palatij Imperatoris Constantinopolitani hoc nomine nuncupato ob rotundam fornicem conditi fuerint post decennium a fine sextæ Synodi, auctoritate Callinici Constantinopolitani Episcopi sub Pontificatu Sergij & Imperio Justiniani Junioris, absque assensu tamen & Legatis summi Pontificis qui nunquam induci potuit a Monothelitis ut eosdem confirmaret, quamvis aliqui eorum Canonum absque dubio recti sint & sani ac veritati conformes. Quapropter & Ecclesia tales non tenuit, quod veritas ubicumque sit, suo robore subsistat ac permaneat, ut ait Anastasius in epistola ad Joannem VIII. summum Pontificem, quæ post septimam Synodum ab eo translatam esse reperitur.

Cæterum ut magis innotescat controversia de istis Canonibus, subjungimus tam quæ contra ipsos à Cardinale Bellarmino scripta sunt, quam pro ipsis à Doctore Joverio, ut quatenus admitti possint & cum qua cautione ac conditione perspicuum reddatur. Sic autem Bellarminus lib. 2. de summo Pontifice c. 27. de iis mentem suam aperit, propositis primum argumentis quibus fulciri posset horum Canonum authoritas.

Bellarmin.

Primum, quoniam Synodus quæ hos Canones condidit, est ipsa sexta Synodus instaurata. Iidem enim Patres, qui ad fidem explicandam initio convenerant, iidem convenerunt postmodum ad Canones condendos.

Secundo, quoniam non defuit in hac Synodo legatio Papæ Romani. Siquidem Gortinæ in Creta Episcopus locum Romani Pontificis tenuit, ut ex historia Basilij perspici potest.

Tertiò, quoniam Synodus, quæ hos Canones condidit, universalem Synodum seipsa appellat: nec est credibile, tot Patres mentiri voluisse.

Quartò, quoniam septima Synodus Can. 1. recipit Canones sex universalium Synodorum: at sexta Synodus non habet alios Canones, quam istos.

Quinto, quoniam Adrianus Papa in epistola ad Tharasium, cum admiratione Tharasium laudat, quod constanter una cum suis hæc decreta observaret; & nominatim citat Can. 82. Ex quo sequitur, ab ipso etiam Romano Pontif. hos Canones esse confirmatos.

Ad primum respondeo, non posse dici hanc Synodum sextam instauratam. Nam non fuerunt iidem Concilij præsides, non idem Imperator, non idem numerus Episcoporum. Nam in sexta verè universali adfuit Constantinus Imperator, item Legati Papæ Agathonis, & Episcopi 289. ut habemus in septima Synodo, actione 4. At tempore istius pseudo-sextæ, jam obierant Agatho Papa, & Imperator Constantinus, & Episcopi fuerunt solum 227.

Præterea initio pseudo-sextæ ipsimet dicunt se quintam & sextam Synodum quodammodo instaurare. Et ideò Theodorus Balsamon non tam sextum, quam quinisextum Concilium hoc appellat. At quomodo poterit hæc Synodus dici, vel credi quinta instaurata, cùm nullus omnino ex quinta Synodo hic interfuerit? siquidem inter quintam & quinisextam intercesserunt anni plusquam 130. Denique quorsum instaurandæ erant 5. & 6. Synodus & non potius nova Synodus convocanda? Quoniam inquiunt, illæ Canones non fecerunt. At nec facere voluerunt. Non enim ad Canones cōdendos, sed ad fidem explicandā convocatæ fuerant.

Ad secundum respondeo, quis ille Episcopus Gortinensis fuerit, & quis ei dederit Synodo locum Papæ Romani, Nilus viderit. Quòd enim nomen ejus exprimat, quodque historiam adducat omnino incognitam, nescio cujus Basilij, non caret suspicione falsitatis. Sed quicquid de hoc sit, nobis constat, a Sergio Papa, qui tunc sedebat, hanc Synodum tanquam errantem fuisse reprobatam, ut testatur Beda de sex ætatibus in Justiniano juniore, Paulus Diaconus libro sexto de gestis Longobardorum capite 4. Ottho Friginsensis l. 5. c. 13. Ado Viennensis, Marianus Scotus, & Rhegino in Chronico, ubi de Justiniano juniore loquuntur.

Esse

Esse autem hanc Synodum, quam Sergius reprobavit, illam ipsam quæ istos condidit, patet ex Tharasio & Epiphanio, qui in septima Synodo Act. 4. & 6. dicunt, quinque annis post sextam Synodum iterum Patres convenisse, & hos canones condidisse, porro illo tempore constat Sergium Romæ sedisse. Nec extat memoria illius alterius synodi eo tempore celebratæ, de qua re fusiùs agemus in lib. de Conciliis.

Præterea Anastasius Bibliothecarius præfatione in Octavam synodum scribit hos Canones non haberi, nec apud Romanos Pontifices, nec apud ullos Patriarchas, excepto Constantinopolitano. Ex quo ipse rectè colligit, nec summi Pontificis, nec aliorum Patriarcharum authoritate, synodum istam coactam fuisse. Denique Umbertus Cardinalis Leonis IX. Legatus in libro contra Græcos, istos eosdem Canones, non solum non recipi dicit ab Apostolica Sede, sed etiam apertè deliramenta appellat.

Ad tertium respondeo non esse adeo mirandum, si ementitum titulum isti Patres sibi adscribant, cùm se universalem synodum appellant. Sciebant se non posse ullo colore Romanæ Ecclesiæ leges præscribere, nisi se synodum universalem facere mentirentur. Deinde cùm in Canon. 2. recipiant synodum sub Cypriano habitam, quæ palam erronea ab universa Ecclesia judicata est, & can. 19. tam apertè mentiantur, usum uxorum ex Apostolica consuetudine Sacerdotibus permitti, & alia permulta habeant manifeste falsa, quid mirum, si etiam in titulo mentiantur?

Ad quartum respondeo, cùm in septima Synodo recipiuntur Canones sex universalium Synodorum, nomine Canonum non intelligi solùm Canones de moribus, sed universè Canones sive de moribus, sive de fide conditi fuerint. Nam omnes Synodi hac ratione Canones condiderunt. De moribus autem seu de disciplina Ecclesiastica, sola Nicæna Synodus Canones propriè condidit. Nam 2. & 4. Canones quidem quosdam ediderunt, sed non fuerunt ab Apostolica sede approbati, ut constat ex Concilio Chalcedonensi Act. 16. Proinde non sunt illi proprie Canones dicendi generalium Synodorum. Tertia verò Synodus quinta & sexta, nullos omninò Canones de moribus condiderunt.

Ad quintum respondeo, ab Adriano commendari Tharasium, quòd vidisset eum rectam fidem custodire, juxta decreta sex generalium Synodorum: quod verò de his Canonibus Synodi quinisextæ in epistola Adriani habetur, ex epistola Tharasij recitatur, & quamquam eo loco id ab Adriano non refellitur, quia non erat opportunum tempus id faciendi, tamen non continuo approbatur. Sed quod Adrianus non fecit, fecit postea Nicolaus in epistola ad Michaëlem, ubi cum quædam ex his Canonibus citare vellet, ait se ab Apostolo didicisse, etiam Ethnicorum testimoniis uti, quando opus est.

Alij adhuc objiciunt dist. 16. can. 16. *sextam*, ex epistola Adriani ad Tharasium citari hoc ejus epistolæ fragmentum. *Sextam Synodum recipio cum ejus omnibus canonibus suis.* Respondetur a Coriolano id correctum fuisse in decreto jussu Gregorij XIII. emendato, & ea verba ex germana versione Anastasij substituta fuisse. *Easdem sanctas synodos suscipio cum omnibus regulis quæ jure ac divinitus ab ipsis promulgatæ sunt.*

De Canonibus Sextæ Synodi Velitatio Francisci Ioverij.

UT facilior Canonum sextæ Synodi fiat disquisitio tractationis ratio exigit, ne per ignota procedamus, ut temporis quo editi fuerint habeatur ratio, quæ magnam discussioni propositæ lucem est allatura. Convenit enim inter omnes in Conciliorum historia peritos, hos Canones, qui sextæ Synodi vocantur, non fuisse cum actionibus constitutos ut in aliis Conciliis. Ex quibus facile colligi potest quasi fundamentum diligenter observandum, Actiones & Canones sextæ Synodi diversis temporibus contigisse. Siquidem actiones, ut initio sextæ Synodi diximus, sub Constantino Imperatore hujus nominis quinto, celebratæ sunt: Canones vero sub Justiniano secundo prædicti Constantini filio. Quæ omnia vel solius primi Canonis hujus sextæ Synodi testimonio probati possent: communi tamen historicorum consensu nobis certius & firmius comprobantur. Sed quia Justinianus secundus, ut ex probatis constat historiis, bis regnavit, dubium est de tempore, quo prodiere hi Canones, an dum primo regnaret, an cum iterum regno potitus est. Intercessere enim, ab initio prioris regni, ad initium secundi, viginti anni ferè. Nam posteaquam decennium regnasset, amputatis ejus naribus, a Leontio in exilium relegatus est: cujus locum subiens Leontius tres annos regnat. Cui etiam amputatis naribus, & in carcerem conjecto, Tiberius succedit: regnatque septem annos. Quibus elapsis, iterum Justinianus secundus, qui à Leontio ejectus fuerat, septennium regnavit. Quæritur jam, an tempore prioris regni an posterioris, hi Canones constituti sint? Hujus quæstionis difficilia & ambiguæ, prior sententia probabilior apparet. Tharasius enim, in quarta sessione septimæ synodi, approbans hos canones, inquit: quarto aut quinto post sextam synodum anno, iidem patres sextæ synodi iterum ut Canones scriberent, convenere. Quod si quis mihi objiciat esse verba hæc Tharasij: nec fuisse tanti momenti, ut faciant quidem certoque confirment sententiam nostram. Esto, recipies saltem Romani Pontificis authoritatem, cujus Legati eam quartam à nobis citatam actionem probarunt confirmaruntque. Quòd si quis non tanti faciat hanc Legatorum approbationem, legat in 2. act. 7. synodi Adriani Papæ epist. ad Tharasium respondentem, in qua recitat verba ipsius Tharasij & opinionem de Canonibus sextæ synodi, quam nullo modo respuit. Vide, si vacat Gratianum dist. 16. can. *habeo librum, &c.* quo in loco Gratianus loco Tharasij Adrianum Papam citat. Colligimus ex his conventum ad constituendos hos 102. Canones celebratum priori regno Justiniani.

Quo tempore conditi hi canones.

Nonnulli eos tribuunt Concilio cuidam prophano & adulterino. Sed hallucinantur planè: hoc enim non Justiniani tempore, sed Philippi ejus successoris, jam editis his 102. Canonibus celebratum est.

Cæterum mihi videtur hoc in loco diligenter observandum, hos Canones non eo vocari sextæ synodi quasi ab eo prodierint, sed quia in sexta synodo non sunt editi Canones, ad institutionem christianam & vitæ formam facientes; voluerunt iidem patres aut eorum major pars, exactis quatuor annis convenire iterum, ut Canones hos statuerent qui desiderabantur in sexta synodo. Quidam Græci vocarunt hos Canones Concilij πενθέκτην, id est quinti sexti, quia supplebant vicem harum synodorum, quintæ & sextæ, in quibus nulli aut perpauci Canones editi sunt. In quinta enim præter aliquot eaq; pauca capita nulli habentur Canones, aut perpauci, quos ex Nicephoro, huic operi suo loco inseruimus. In sexta, præter hos, nulli. Nec velim persuadeas tibi, Candide lector, me esse in hac sententia ut his Canonibus quicquam authoritatis accedat ex sexta synodo: cum ea præcedat hos Canones, qui fieri potest ut ad eos ab ea synodo dignitas firmitasque derivetur? Verùm authoritate illius cœtus à quo prodiere, aut si mavis sequenti Ecclesiæ admissione & approbatione vim nacti sunt & robur potissimum in orientali Ecclesia Græca. Adde etiam primi Canonis septimæ synodi approbationem, cui 7. synodo ex Catholicis præter unum, cui jam abundè satisfactum est in velitatione, septimæ synodi, refragatur nemo.

Hactenus de sextæ synodi Canonibus in genere dictum est: nunc ad eorum peculiarem discussionem accedamus, breviter ac succinctè discutientes, quid veritatis ac firmitatis insit eis: & an sint recipiendi, an rejiciendi? Quidam etiam ex his qui actiones sextæ

synodi non improbant: ejus Canones, tanquam Ecclesiæ doctrinæ adversarios repudiant & evertunt. Quod cum de omnibus nequeat intelligi (sunt enim inter eos Canones plerique & sanctissimi & religioni Christianæ plurimum conducentes) operæprecium erit observare quinam ex his in dubium revocari possint: decem enim aut duodecim duntaxat in tanto numero duorum supra centum examinandi veniunt. Nam in aliis plerisque additæ sunt ad marginem aut post canonem admonitiones eum dilucidantes.

In primis agendum esset de secundo Canone, quo approbatur decretum Cypriani de rebaptizandis hæreticis: & excusatur, quia voluit unitatem moremque receptum Ecclesiæ Africanæ ita judicantis, servare. Sed revera non licet veritatem doctrinæ & vitæ, unitati postponera. Quomodo, hoc in loco Canon secundus intelligendus sit, per ejusdem sextæ Synodi Canonem in margine hujus Canonis citatum declaratur: non enim voluerunt hi patres absolute & generaliter, dogma Cypriani laudare, sed limitare de certis quibusdam hæreticis: quales fuerunt Encratitæ aut similes qui interpretati sunt ejus sententiam, boni æquique, propter ejus bonum affectum, consulentes. Vide in classe particularium synodorum Concilium Carthaginense, sub Cornelio Papa, ibidem annotata sunt quædam ad hanc rem facientia.

Canon 13.

Cælibatus Clericorũ.

Succedit tertio loco Canon 13. discutiendus, qui postquam duodecimo Canone prohibetur Episcopo, non solum consuetudo carnalis cum uxore, quam ante habuit, sed etiam ejusdem cohabitatio: 13. *Cavet ne accedentes ad sacros ordines cogantur polliceri abstinentiam à propriis uxoribus.* Addit præterea *hunc morem in Romana servari Ecclesia:* quod non de antiqua Roma seu latina intelligendum videtur. Non enim aperte constat hunc morem in latina unquam admissum Ecclesia: potius igitur de græca seu nova Roma, idest Constantinopoli intelligi oportet. Prior canonis pars est admodum hoc tempore controversa. Omitto sectarios, qui neglectis Ecclesiasticis constitutionibus, nuptias Sacerdotis, Diaconi, & hypodiaconi, *etiam post ordinem susceptum, ordines contemnendo,* impudenter probant. Quibus abunde à viris Catholicis satisfactum est.

1. Opinio.

Verum ex Catholicis in schola pracipui aliquot, tantam authoritatem in summo Pontifice agnoscunt, ut posse eum concedere potestatem Sacerdoti occidentali, contrahendi post ordinem causa gravi exigente, concedant.

2. Opinio.

Alij veró ex diametro huic oppositam partem tenent mordicus, asserentes nunquam fuisse licitum matrimonium post susceptum ordinem sacrum, nec ejusdem usum, etiam cum uxore, quam ante ordinem quis habuerit. Nam continentiam ordini sacro, inquiunt, non ab Ecclesia sed jure divino conjunctam fuisse à Christo. Hac de causa illicitam esse consuetudinem Græcorum cum propriis uxoribus, cum quibus antequam initiati erant contraxerunt, nec Papam nec Ecclesiam ea in re posse quicquam, existimant. Asserentes quod non sit ordini sacro annexa continentia institutione nova: sed renovata, expressaque lege & antea tacita, Apostolorum exemplo & consuetudine per manus à Christo derivata: tamersi hęc sit traditio potius consuetudine à temporibus Apostolorum observata, quam scripta: ex patribus tamen ad eam rem facientia multa congeruntur: quæ prolixum esser hoc loco recensere: vide 27. dist. 100. can. *ea lex continentia* & can. *omnino* & can. *Sacerdotibus* dist. 31. can. *proposuisti* 82. & 33. d. can. *Presbyter quidam.* Hieronymus adversus Jovinianum, socrum Petri legimus post conversionem, non autem uxorem. Epiphanius adversus Catharos, ex vitio esse ait, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos liberis operam dare. Aliisque multis authoritatibus & rationibus nituntur canonem 13. sextæ synodi evertere & Græcorum uxores improbare.

3. Opinio inter utrãque media.

Alia est tertia opinio. Quod ab Ecclesia sit annexa ordini sacro continentia & non ab ipso Christo, fatetur enim Apostolos omnino post ordinem sacrum abstinuisse ab uxore, qui eam habuerunt: Petrum ipsum à conversionis tempore, hoc est ab ipsa vocatione ad Apostolatum, (ante enim ad familiaritatem vocatus, rediit domum) reliquit uxoris consuetudinem carnalem omnino: ita prædicationis Evangelicæ negotio exigente, quod exemplum latina Ecclesia sequuta est. *At in Ecclesia græca consuetudo invaluit opposita: etiam à tempore primitivæ Ecclesiæ. Quare non video cur tantopere græcos arguamus, cum illi sequuti sint morem antiquissimum a sanctis & bonis viris in sua Ecclesia receptum.* Convenit igitur hęc tertia sententia cum græcis, quod non liceat promotis ad sacros ordines uxorem ducere. Præterea quod græci non peccarunt hactenus, ut secunda opinio contendit, conservando usum uxoris, quam antea duxerant: *Nunquam enim continentiæ lex eis fuit expressè indicta & ab eis recepta: secus vero de latinis. Græci enim duplex genus Sacerdotum habent, Monachorum nempe & non Monachorum: illi enim omnino ab uxoribus abstinent, etiamsi ante habuissent, aguntque in locis separatis in eremo. Reliquis vero liberum est ante ordinem uxorem ducere, & post ordinem cum ea habitare.* Et licet aliquot summi Pontifices separationẽ ab uxoribus (propter scandalum & periculum) pręceperint & concilia quædam: sed nunquam græcis peculiariter injũcta est. Syricius aliique Pontifices qui continentiæ legem pręceperunt, de latinis agebant & non de græcis. *Syricius.* Carthaginensia Concilia quæ hanc legem expressam de hac scripserunt, nullum jus habebant in græcos, nec eorum prohibitio extra Africanam Ecclesiam extendebatur. Pro hac tertia sententia faciunt multi canones, qui videntur aperte asserere continentiam connexam fuisse ab Ecclesia, ipsi ordini sacro. Primo citat. can. Apost. 5. *Quod non ejiciat uxorem Sacerdos, aut Diaconus.* Secunda opiorо explicat: *non ejiciat à cura victus & vestitus: secus à corporeo commercio.* Item quæst. 1. can. *Cum igitur* §. ult. sic ex August. habetur. *Ecclesia post Apostolica instituta addidit consilia, utpote de ministrorum continentia.* Adde ex dist. 56. canon. *Cenomanensem* §. 1. *filij ante prohibitionem nascebantur ex legitimis conjugiis.* Facit ad hanc sententiam id quod citat Gra. dist. 31. can. *Nicæna Synodus. Synodus corrigere volens hominum vitam, & in Ecclesiis commorantium posuit leges,* quas canones appellamus. *Histor. trip. par. l. 2. c. 14. ex Sozomeno.* In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, ut Episcopi, & Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi cum conjugibus quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, *honorabiles confessus nuptias & castitatem esse dicens, concubitum cum propria conjuge.* *Paphnutius.* Suasitque concilio, ne talem ponerent legem, gravem asserens esse causam, quę aut ipsis, aut eorum jugalibus occasio fornicationis existeret. *Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum esset inexpertus,* exposuit. *Synodusque laudavit sententiam ejus, & nihil ex parte sancivit, sed hoc in uniuscujusque voluntate non in necessitate dimisit.* Paphnutius hoc in loco videbatur agere de græcis ministris & non de latinis. Beatus tamen Gregorius epist. 31. sexti libri agens de hist. Sozomeni (quam proponit Gratia.) *ipsum, inquit historiam sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur.* Præterea can. 10. Conc. Ancyrani habetur. *Diaconi quicunque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes velle se habere uxores nec posse continere: hi postea, si ad nuptias venerint, maneant in ministerio: Propterea quod his Episcopus licentiam dederit. Quicunq; sane tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio cessare debebunt.* *Ancyran.* Ex priore parte hujus canonis videtur colligi penes Episcopũ esse concedere uxorẽ Diacono.

Verum habita ratione antithesis utriusque partis, nihil aliud colligi potest, quam agi in hoc canone, de perseverantia in ministerio. Nam prior Diaconus si

ad nuptias venerit, nihilominus in ministerio perseverabit, posterior minime. Sed neutrius testimonium tantum habebitur. Omitto reliqua quæ in hanc rem adduci possent: satis est excitasse studiosum lectorem ad hæc consideranda. Penes Ecclesiam esto judicium.

Duo tamen videntur hoc in loco non dissimulanda; prius est, consuetudo appellandi viduas, uxores Episcoporum viventium, erant enim à marito divisæ quantum ad thorum saltem: quod Hieronymi ad Lucinium testimonio probari posset, qui fuerat Episcopus ordinatus. Habes tecum, inquit, prius carne, nunc autem spiritu sociam: de conjuge germanam, &c. Expressis verbis indicat Hieron. uxores Episcoporũ cohabitasse maritis servata castitate: quod apertius indicat & generalius 3. canon 2. Concilij Arelatensis celebrati circa tempora Concilij Nicæni longè ante B. Hieron. tempora. *Si quis de clericis à gradu Diaconatus in solatio suo* [ministerium domesticum intelligit] *mulierem præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum uxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur*. Hic canon pugnare videtur cum 13. sextæ Synodi, alia tamen est ratio latinæ quam græcæ Ecclesiæ. Posteriori loco observandum est, castitatem Hypodiaconis expressa lege injunctam à Pelagio secundo & Gregorio primo, ut ex 28. dist. & ex B Gregorij decretis constat.

Hactenus can 13. prolixius quam statueram discussimus. Reliquos breviter expediemus, quia non sunt tam ardui.

29. Non video cur ab aliquibus carpitur. Ne solvatur jejunium in quinta feria majoris hebdomadæ. Græci enim illo die ab omni cibo abstinent, ut audio, in memoriam passionis cum Christo afflictionem sustinentes. Præterea in odium & detestationem quorundam hæreticorum imitantium Judaicum Pascha.

36. Canon agit de sedibus patriarchicis, secundum locum post Romanam Constantinopolitanæ tribuens. Contentio est justiss. quædam attigimus in 2. observatione circa Chalcedonensem Synodum. Leo Papa & Gelas. non admiserunt Synodum Chalcedonensem hac in parte, multi tamen alij Pontifices probarunt Constantinopolit. Patriarcham esse secundum inter Patriarchas.

54. Prohibet secundum affinitatis gradum, sic ut duo fratres non possint ducere duas sorores: quod in Ecclesia Latina non observatur. Lege canonem ipsum & scholion quod sequitur eum.

55. Quo prohibetur jejunium sabbati. Hic quidam excandescunt, quasi fuerit nova inventio horum Patrum qui ediderunt hunc Canonem, & non habeatur idem in Apostol canon. 65. Epiph. astruit hoc institutum fuisse contra Marcionistas jejunantes die sabbati in odium diei Judæorum: licet Latini à primitivæ Ecclesiæ tempore die sabbati jejunent ni fallor: primus tamen ex summis Pontificibus, qui jejunium sabbati præcepit, est Innocentius primus, ut legere potes in epist. 1. Innocentij cap. 4. Augustinus neutrum improbat: lege scholion hujus canonis. Unum hic inficiari nequeo, duriuscule loqui hunc canonem de consuetudine jejunij sabbati ab Ecclesia Romana observata.

67. Abstinentiam à sanguine quacunque arte condito, & suffocati quemadmodum actorum 15. statutum est ab Apostolis, præcipit. Ingenuè fateor nunc non esse necessitatem talem prohibitionem, quæ tunc expediebat ad detestationem idololatriæ, ut amicitia inter Judæos, qui illa detestabantur & gentes coalescerent. Postea facta est res adiaphora & indifferens suffocati esus & sanguinis. Quædam tamen nationes, citius aliquos cibos, quam aliæ receperunt. Caro porcina paulo ante Concilium Nicænum cœpit Romanis esse in usu. Quare nec nos Græcis, nec illi nobis insultare oportet.

69. Quod nemo laicorum ad altare accedat ad commendandam sacrificij venerationem editus est, nec video cur condemnetur, potissimum hoc tempore, in quo parvi fiunt loca sacra: & sæpè turba indecorè, promiscuè, irreverenter ad altare accedit. Ex qua re magnus contemptus religionis & ministrorum nascitur.

65. Præcepit totam hebdomadam Paschæ celebrem esse, nec fieri ludos nec spectacula. Canon hic plenus est devotionis & totus pius: non intelligo quare in eũ animadverti debeat, crediderim ita olim in primitiva Ecclesia observatum fuisse: tota enim hebdomada accommodabatur contemplationi & cultui resurrectionis. Postea forte ne gravaretur populus, concessum est laborare manibus, præterquam tribus diebus aut quatuor juxta diversitatem diœcesis.

80. Canon, quòd non possint pastores propriam Ecclesiam relinquere tribus dominicis, nisi justissima causa id exigat: utinam hoc tempore conservaretur, in quo pastores nunquam, aut raro, idque perfunctoriè resident.

90. De non solvendo jejunio ante mediam noctem in viligia: Græci sexta feria & sabbato rigidissimè & magna cum observatione paschæ nihil comedentes jejunant. Ne hoc jejunium solvatur ante mediam noctem præcipitur, quia certum est Christum ante mediam noctem non surrexisse. Latini qui sunt bene instituti nunquam solount jejunium antequam plene ortus sit sol: tunc enim Christum resurrexisse certum est.

100. Prohibet picturas impudicas: sanctissimus est hic canon & nostris temporis renovandus: maximè in Ecclesia non essent admittendæ picturæ nec imagines, nisi castissimæ atque ad devotionem provocantes.

102. Qui est omnium ultimus in taxandis pœnitentiis non solum delictum, sed personæ qualitas consideranda, hoc de omni pœnitentiæ genere intelligi oportet.

Hæc videbantur circa hos Canones admonitione digna nec desunt apud Græcos authores, qui hos Canones propugnent & mordicus tueantur: actum enim esset de suis ritibus, si sextæ Synodi Canones qui sunt velut constitutionum Græcæ Ecclesiæ summa, perirent. Hoc mihi displicet in his Canonibus, ut jam dixi, quod acerbiuscule pungant quandoque Ecclesiam Romanam omnium matrem. Et quamvis non è diametro, transversè tamen videntur Romanos ritus attingere. Nec impedit variis in nationibus Christum Jesum variis modis coli, servata unitate fidei, & eorum quæ religionis fundamenta præcipua concernunt.

De Canon. 6. Synodi finit velitatio.

Canones Sanctorum Patrum qui Constantinopoli in Trullo regij Palatij, congregati sunt sub Iustiniano religiosissimo atque Christianissimo Imperatore.

NVNCVPATORIA EIVSDEM sanctæ Synodi ad Religiosissimum Imperatorem, cui subjecerunt Canones qui ab ipsis expositi sunt.

Religiosissimo & Christianissimo Imperatori Iustiniano, sancta & œcumenica Synodus, quæ divino jussu religiosissimi nostri Imperatoris congregata est, in hac pia ac regia urbe.

CUm inenarrabilis & divina gratia Redemptoris & Salvatoris nostri Jesu Christi universum orbem comprehendat: cumque vivificum veritatis præconium omnium auribus insitum sit: populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam agnitionis, erroris que vinculis liberatus est cum regno cœlorum ve-

Epist. hæc etiam in Græco est obscura ſepe.

teri servitute commutata: ipse verò pulchritudine primi splendoris propter elationem primus ille draco expoliatur, mens illa, magnus ille Assyrius, ab iis qui prius captivi erant, capitur; & per incarnati verbi potentiam omni privatur robore, ut scriptum est. Quoniam *hostes framea defecerunt in finem.* Passim enim cultus rationalis institutus est, & ex omnibus fructibus cœpit oblatio fieri. Et Deus qui sacrificatur & distribuitur ad corporum simul & animarum utilitatem deificat consortes: à quo & dæmones fugantur, & sacra hominum collecta frequentia in Ecclesiis, mysticè sanctificatur, & deliciarum paradisus omnibus paret. Postremò fiunt nova omnia. Verum quoniam homicida diabolus, qui semel coram omnipotente Domino concidit, cum parturisset ac peperisset dolorem defectionis, non ferens nos aspicere à transgressionis ruina erectos & cœlum assecutos propter primitias nostras, nempe Christum qui dedit seipsum pro redemptione nostra: non desinit malitiæ tela vibrare, & fideles affectibus sauciare, ut segregarentur a data ipsis efficacia spiritus honoris & gratiæ. At bonus noster athleta [id est qui præmium certantibus proponit] & salutis author non reliquit nos absque adminiculo, singulis excitans ætatibus, qui in bujus vitæ stadio armis pietatis in acie ipsi resisterent, præliumque cum eo committerent. Qui educto spiritus gladio, quod est verbum Dei, atque ita cum improbo illo congressi, tyrannide quam in nos exercet, cum dejecerunt: cum duces gregum essent, & vias Domini ante populos pararent: ne per præcipitia iniquitatis præ ignoratione meliorum impellerentur atque delaberentur. Oportebat enim, qui vitam nobis largitus erat, tantaque demissione usus atque abjectione nostram naturam assumpserat, ad seque ipsum vocaverat atque evexerat, ut & bene vivendi viam nobis ostenderet per Ecclesiæ lumina atque Doctores, qui illuminant gressus nostros secundum Deum, & ad Evangelium excitant, quorum functio atque conversatio in cœlis est, secundum divinum Apostolum. Quamobrem cum in præsentia nostram vitam negligentius agamus, & ratiocinationum inertiæ indormiamus adeo, ut incautis nobis insidiator hostis obrepserit, paulatimq; virtute erepta, vitium nobis intruserit: qui maximam hanc totius mundi navim regit Christus Deus noster te sapientem nobis gubernatorem pium Imperatorem præsidium constituit: qui diligis sermones in judicio, & servas in sæculum veritatem, qui exerces judicium & justitiam in medio terræ, & in immaculata via ambulas: quam sapientia concepit, atque obstetricata est pulchreque virtutibus educavit atque ornavit, divinoque spiritu refertum oculum orbis reddidit, mentis puritate atque splendore illustrantem clarissimè subjectos: Cui suam Ecclesiam commendavit, legemque ejus meditari die ac nocte docuit, ad exemplar atque ædificationem subditorum populorum. Qui ferventi erga Deum zelo zelotem superavit Phinees, & peccatum transfodit vi pietatis atque prudentiæ, gregemque improbitatis & corruptionis è medio tollere constituit. Dicebat enim eum qui gubernacula humani generis secundum supernam authoritatem tenet, non tantum sua curare, quaque ratione sua vita rectè instituitur, sed omnes subjectos è periculosissimis procellis atque è magna errorum confusione eripere, fluctuantibus undique spiritibus improbitatis, corpusque nostrum perturbantibus ab humilitate. Cum itaque sanctæ atque œcumenicæ Synodi, quæ in hac pia ac regia urbe congregatæ sunt, altera temporibus Justiniani divinæ ordinationis, altera sub piæ memoriæ Imperatore nostro Constantino patre tuæ clementiæ, mysterium paternæ fidei enuclearunt, nullos omnino sacros canones conscripserint, quemadmodum reliquæ sanctæ quatuor œcumenicæ Synodi: quibus populi recedant à deteriore atque abjectiore vita, & ad meliorem atque excelsiorem revocentur. Atque hinc gens sancta, regale sacerdotium, pro quo Christus mortuus est, cùm à multis ob malum ordinem affectionibus raperetur atque traheretur, paulatimque a divina caula abscinderetur atque resecaretur, atque inscitia & oblivione à virtutis egregiis factis decideret, vel ut Apostoli more loquamur, Filium Dei conculcaret, sanguinemq; testamenti quo sanctificatus est, communē duceret, spiritus gratiam contumelia affecit. Hunc itaque tanquam immensum populum congregare volens, imitatione Christi, errantē ovem in monte quærentis, ejusque caulæ restituere, atq; persuadere ut observent præcepta atque divina mandata, per quæ mortuorum opus rejicientes vivificamur, omnemq; salutis disquisitionem circumspiciens, atque Deum quærens (juxta dictum illud: Qui quærit Dominum, inveniet scientiam cum justitia. Qui vero rectè quærunt eum, invenient pacem) hanc divinitus electam œcumenicam Synodum congregatam definivisti atque constituisti, ut multorum unanimi consensu atque conspiratione felicem tuus conatus exitum sortiatur. Quinetiā si quæ reliquiæ gentilis vel Judaicæ pravitatis, veritatis maturo tritico immistæ sint, radicitus ut zizanium tollantur, puraq; efficiatur Ecclesiæ seges. *Ubi enim sunt duo congregati in meo nomine, illic sum in medio eorum,* Dominica vox inquit. Rursum per Jerem. nobis clamat: Quærite me ex toto corde vestro, & apparebo vobis.

Cum huc igitur jussu tuæ pietatis convenerimus in hanc piam ac regiam urbem, canones sacros conscripsimus. Quo circa tuam pietatem rogamus, delatis ad te patrum dictis qui sub piæ memoriæ rege nostro in hac pia urbe congregati sunt, ut quemadmodum convocationis literis Ecclesiam honorasti: sic placitorum piis apicibus finem obsignes. Dominus autem confirmet regnum tuum in pace, & justitia, & posteris semper conservet, addatque terreno imperio etiam regni cœlestis fruitionem.

Ordo optimus omnium cœptorum tā verborum quā rerum, à Deo incipere, atque in Deo desinere, juxta vocem Theologicam. Unde cum & pietas à nobis jam clara voce prædicetur, atque Ecclesia in qua fundamentum positus est Christus, assiduè crescat & promoveat, ut supra Libani cedros extendatur.

Nunc sacros sermones exordientes divina gratia, definimus ut invariata atque inviolata maneat fides quæ nobis tradita est ab Apostolis a Deo electis, qui & oculati testes & ministri verbi fuerunt: tum etiam à trecentis decem & octo sanctis & beatis patribus, qui Nicæam convenerunt sub Constantino rege nostro contra Arrium impium, ab eoque pro dogmate constitutam gentilem heterotheiam, idest divinitatis diversitatem, vel ut rectius dicamus, polytheiam, idest deorū multitudinem. Qui concordi fide consubstantialitatem in tribus divinæ naturæ personis revelarunt atque explanarunt, non posse id sub modio absconsum esse: sed Patrem & Filium & Spiritum sanctum adorare una adoratione fideles palam docuere: Atque inæqualium divinitatis graduum opinione eversa atque convolsa, pueriles hæreticorum captiones, quæ ex arena contra rectam fidem constant dejecerunt atque subverterunt. Eadem itidem quæ sub magno Theodosio rege nostro à centum quinquaginta sanctis Patribus qui in hac regia urbe congregati sunt, prædicata est, confirmamus, theologica dicta amplectentes, & profanum Macedonium unà cum prioribus hostibus veritatis expellentes, ut qui insolenter partem dominantem servam arbitrari ausus sit, & scindere individuam unitatem prædonis more aggressus, ne integrum nobis spei esset mysterium. Atque unà cum hoc impuro, & veritatis oblatratore, Apolinarium improbitatis antistitem condemnantes, qui Dominum cœleste assumpsisse corpus impiè eructavit. Hinc iste quoque imperfectam nostram esse salutem ratiocinans. Quinetiam quæ à ducentis patribus Dei numine afflatis, qui prius Ephesi sub Theodosio Arcadij filio congregati sunt, exposita sunt documenta, tanquam infractam pietatis vim,

Psal. 9.

Demon hostis redemptionis.

Ephes. 5. In codice Græco leguntur hæc in tertia persona, & videntur referri ad doctores, quorum negligentia datur locus hosti.

Laus Imperatoris.

Causa edendi Canones.

Matth. 18.

cap. 29.

Canon 1. fidei definitionem continet.

Prius inquit propter posteriorem Synod. Ephes. secundam qua fuit prophana.

obsignamus unum Christum Dei filium incarnatum A prædicantes: & quæ eum sine semine peperit immaculata semper Virgo, proprie ac vere Dei genitricem asserimus. Atque nugatoriam Nestorij divisionem, ut quæ à conditione divina sejuncta sit, repudiantes: qui hominem specialiter unum Christum asserit, & Judaicam renovat impietatem.

Præterea eam fidem quæ in Chalcedoniorum Metropoli sub Marciano Imperatore nostro a sexcentis & triginta divinitus electis patribus edita est Orthodoxè confirmamus: quæ unum Christum Filium Dei è duabus constitutum naturis, & in duabus jisdem naturis glorificatum magna voce definierunt & stultum Eutychen, qui opinione magnum dispensationis mysterium absolutum esse assevetabat, tanquam nefas B ac piaculum è sacris Ecclesiæ septies ejecerunt atque una cum ipso Dioscorum & Nestorium alterum divisionis, alterum confusionis defensorem atque antesignanum, qui è diametro impietatis in idem incidetūt proditionis & irreligiositatis barathrum. Tum etiam pias voces centum sexaginta quinque sanctorum Patrum qui in hac regia urbe congregati sunt sub divinæ ordinationis Justiniano nostro rege, tanquam à spiritu profectas agnoscimus & nobis subditos docemus. Qui Theodorum Mopsuestiæ Nestorij magistrum, Origenemque & Didymum atque Evagrium, qui gentilium fabulosas narrationes commenti sunt, & corporum nobis circuitus atque mutationes confinxerunt mentis vitio atque somniis, & in mortuorum resurrectionem impie debacchati sunt. Atque ea quæ contra rectam fidem, & duodecim capita beati Cyrilli a Theodore- C to conscripta sunt, & epistolam quæ inscribitur Hiba synodice anathemarizarunt, atque abominati sunt. Tum etiam fidem sextæ sanctæ synodi, quæ superioribus annis in hac regia urbe sub Constantino qui divina ordinatione Rex noster fuit, quæ majorem habuit authoritatem: Quòd pius Rex sigillis ejus tomos ratos fecit, ut in omne ævum tuti essent, iterum confitemur inconcusse nos servare, vel duas naturales volitiones, hoc est voluntates, & duas naturales actiones in carnis dispositione unici Domini nostri Jesu Christi veri Dei credere nos pie docuit: iis qui rectum veritatis dogma adulterarunt, & unam voluntatem atque unam actionem in uno Domino nostro Iesu Christo populos docuerunt pietatis calculo condemnatis, Theodoro inquam è Pharan, Cyro Alexandrino, Ho- D norio Romano, Sergio, Pyrrbo, Paulo, Petro, qui in hac pia urbe præsederunt, Macbario Antiochenorum Episcopo, Stephano ejus discipulo, & fatuo Polychronio. Hinc inviolatum servantes commune corpus Christi Dei nostri, atque ut summatim dicamus, omnium virorum, qui in Ecclesia Dei claruerunt, qui fuerunt luminaria in mundo, vitæ rationem obtinentes, fidem tenendam stabilem, & ad consummationem usque seculi inconcussam manere sancimus, eorumque divinitus tradita scripta & dogmata: omnes rebelles & anathematizantes veritatis hostes, & qui contra Deum fremuerunt inaniter, & iniquitatem in sublime meditati sunt. Quod si quis omnium prædicta pietatis dogmata non tenet nec amplectitur, nec sic sentit, nec prædicat, sed contrairè illis conatur, ana- E thema esto secundum jam expositum statutum, & definitionem à prædictis sanctis & beatis patribus: atque Christianorum albo, ut alienus pellatur atque ejiciatur. Nos enim nec addere quicquam nec demere iis quæ prius definita sunt, omnino decrevimus, nec ulla ratione possumus.

Contra Eutychen, qui non ipsa sed sola opinione atque apparentia, incarnationis mysterium contigisse existimavit.

θελήσεις ἤτοι θελήματα. Periphras. Incarnationis, qua utuntur græci ἐνεργείας οἰκονομίαν.

Confirmatio sex priorum Synodorum.

Canon 2. Vt & Synodorum generalium, quarumdamque Provincialium, Apostolorum, & aliorum Patrum Canones stabiles maneant, definitur.

Hoc quoque huic sanctæ Synodo pulcherrime & honestissime placuit, ut ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam, & perturbationum curationem firmi, stabilesqoe maneant, qui à sanctis patribus, qui nos præcesserunt, suscepti ac confirmati sunt, atque a Deo nobis etiam traditi sunt, sanctorum Apostolorum nomine 85. Canones. Quoniam autem in his nobis Canonibus præceptum est, ut eorumdem sanctorum Apostolorum per Clementem constitutiones susciperemus, quibus jam olim ab iis, qui a fide aliena sentiunt, adulterina quædam, & à pietate aliena introducta sunt, quæ divinorum nobis decretorum elegantem & venustam speciem obscurarunt. Has constitutiones ad Christianissimi gregis ædificationem ac securitatem utiliter rejicimus, hæreticæ falsitatis fœtus nequaquam immiscentes, & germanæ ac integræ Apostolorum doctrinæ inserentes. Obsignamus etiam reliquos omnes Canones, qui à sanctis & beatis no- B stris patribus, qui Nicææ convenerunt, ab iisque qui Ancyræ, etiam ab iis qui Neocæsareæ, similiter & qui Gangris. Præterea & ab iis qui Antiochia Syriæ: ab iis etiam qui Laodicæa Phrygiæ. Præterea autem & à 150. Patribus, qui in hac Dei cultrice & regia civitate convenerunt: & à ducentis qui in Ephesiorum Metropoli prius coacti sunt, & à 630. sanctis patribus qui Chalcedone, similiter & ab iis qui Sardicæ, & qui Carthagine, & qui rursus in hac regia urbe convenerunt sub Nectario, qui regiæ huic civitati præsidebat, & Theophilo, qui fuit Alexandriæ Archiepiscopus. Quin etiam Canones Dionisij Archiepiscopi Alexandrinorum Magnæ civitatis Megalopolis. Et Petri Alexandriæ Archiepiscopi & Martyris Gregorij Neocæsareæ Episcopi, qui θαυματουργὸς, id est, mirabilium C operum effector dictus, Athanasij Alexandrini Archiepiscopi, Basilij Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ, Gregor. Episcopi Nyssæ, Gregorij Theologi, Amphilochi Iconij, Timothei Archiepiscopi, & Gennadij Patriarchæ hujus regiæ civitatis. Præterea vero & à Cypriano Aphrorum regionis Archiepiscopo & martyre, & à Synodo, quæ sub ipso fuit, emissum canonem, qui in prædictorum præsulum locis, & solum, secundum traditam eis consuetudinem servatus est. Et nulli licere prius declaratos Canones adulterare, vel abolere, vel alios preter prius hic propositos Canones admittere, à quibusdam falsa adjecta inscriptione compositos, qui veritatem cauponari conati sunt. Si quis autem quod prædictorum Canonum aliquem innovare, vel subvertere conetur, convictus fuerit, reus erit secundum eum canonem, ut ipse pronunciat canon, pœnam luens, & per ipsum, in eo in D quo offendit, medelam suscipiens.

Clementis constitutiones rejecta.

Codex græcus Parisiis impressus, nonnihil variat in hac nomenclatura.

Quomodo hic Canon Cypriani recipiatur explicat 95. canfrà & 19. Nota Sym

Canon. 3. Qualiter puniendi clerici, qui præter canonicas sanctiones uxores duxerint.

Quoniam pius & Christi amicus Rex noster allocutus est Synodum hanc sanctam & œcumenicam, ut ministros Ecclesiæ puros, & eo ministerio dignos exhiberet Synodus. At cum hi, qui sunt Romanæ Ecclesiæ canonis summum jus servare proposuerint, hujus autem civitatis sedes benignitatem, nos vero unum è duobus componentes (ut nec ex lenitate, dissolutionem, nec ex rigore, austeritatem) sancimus, ut qui E ad secundas transierunt nuptias, nec à peccatu, cui mancipati sunt, resipiscere voluerint, depositioni canonicæ subjacere. Qui vero ad hanc secundarum nuptiarum affectionem transierunt quidem, sed ante nostram cognitionem procul peregrinam spuriamque conjunctionem abjecerunt, vel quorum uxores secundæ obiere, vel ipsi ad conversionem providentes, in animum sobrietatem revocarunt, & subito eorum omnium quæ prius contra leges erant, obliti sunt, sive Presbyteri, sive Diaconi sint, visum est eos cessare debere ab omni sacro munere & actione, in certum tempus damnatos, dummodo honores quidem suæ sedis & statum retineant contenti primo accubitu: lachrymis à Domino efflagitantes, ut sibi remittat illud ignorantiæ peccatum: ineptum enim est, ut aliis bene

precetur, qui necesse haber sua curare vulneta. Cæte- A rum qui uni quidem conjuncti sunt uxori, sed quæ vidua esser cum ascita fuit, similiter & qui postquam fuere electi nuptiis illegitimis adhæsere, hoc est Presbyteri, Diaconi, & hypodiaconi, ad breve aliquod tempus damnati, semotique a sacra administratione, rursus ad eosdem restituantur gradus, dummodo ad majorem non procedant gradum, latentet illegitimo contubernio soluto. Et hęc quidem solum in Sacerdotibus disposuimus, definientes ab hoc tempore, & restituentes canonem illum, qui prohibet, ut qui ad secundas nuptias transierit post baptismum, vel pellicem habuerit, non possit Episcopus, aut Presbyter creari, vel Diaconus, aut omnino ordinis sacri. Similiter & qui viduam assumpserit, vel repudiatam, vel amitam, vel ancillam, vel meretricem, esse non potest Episcopus, B vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ordinis sacri.

Ca. Apost. 17. & 18. D. 33. Si quis viduā. Ex. 25. cap Apostol. qui quali cumq; mulierem sibi pravos clericos, deponitur 27. q. 1. Si quis. Di. 32. Si quis eorū.

Canon 4. Clericus vitians Monacham deponatur.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconos, vel lector, vel cantor, vel ostiarios cum muliere Deo dicata coierit, deponatur, ut qui Christi sponsam violaverit. Si autem laicus, segregetur.

Canon 5. Ne quis ex clero habeat secum mulierem extraneam.

Nullus eorum qui in Sacerdotum ordinem adscripti sunt, si canonico ritu vivere & se a suspectis personis C subducere vult, * mulierem habeat ancillamve. Ita enim fiet ut famam sibi integram inculpatamque teneat. Quod si quis hæc a nobis definita transgrediatur, deponatur. Atque hoc quidem præceptum etiam eunuchi observent providentes, ut vitam puram, & sine reprehensione vivant. Quod si transgressi fuerint, si clerici fuor, deponantur: si laici, excommunicentur.

γυναῖκα significat hic simpliciter mulierem. nam 13. Canon concedit uxorem.

Canon 6. Soli cantores & lectores possunt uxorem ducere.

Quoniam in Apostolicis canonibus dictum est, eorum qui non ducta uxore in clerum promoventur, solos lectores & cantores uxorem posse ducere: Et nos D. hoc servantes decernimus, ut deinceps nulli penitus hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationem conjugium contrahere liceat. Si autem hoc facere ausus fuerit, deponatur. Si quis autem eorum qui in clerum accedunt, velit lege matrimonij mulieri conjungi antequam hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, hoc faciat.

Canon 7. Diaconi non sedeant loco honoratiori, quam Presbyteri.

D. 93. Præcipimus.

Quoniam in nonnullis Ecclesiis Diaconos officia Ecclesiastica habere cognovimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante Presbyteros sedere, statuimus, ut Diaconus etiam si in di- E gnitare, idest, in quovis sit officio Ecclesiastico, ante Presbyterum non sedeat, præterquam si proprij Patriarchæ, vel Metropolitani vicem gerens, adsit in alia civitate super aliquo capite. Tunc enim ut locum illius implens honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia tale quid efficere ausus fuerit, is ex proprio gradu dejectus, sit omnium vltimus ejus ordinis in cujus est catalogo in sua Ecclesia. Cum Dominus nos hortetur ne primos accubitus cordi habeamus, quemadmodum sanctus Lucas Evangelista describit ex doctrina ab ipso Domino nostro ac Deo tradita, proponebat enim parabolam invitatis, advertens quod illi primos accubitos eligerent: ac dicebat. Cum invitatus fueris a quopiam, ne accumbas in primo accubitu: ne si honoratior te invitatus sit, accedat qui te & illum invitavit, ac tibi dicat, Da huic locum: & tunc incipias non sine pudore inter postremos collocari. Quin potius cum invitatus fueris, accumbe postremo in loco, ut cum accesserit qui te invitavit, dicat tibi: Amice ascende in locum superiorem. Quæ res honestamento tibi fuerit apud omnes simul accumbentes. Nam quisquis se ipse evehit, deprimetur: & qui se ipse deprimit, evehetur. Hoc autem observabit etiam in reliquis Ecclesiasticorum ordinibus: quandoquidem ex omnibus dignitatibus, eas præstantiores esse scimus, quæ spirituales sunt.

Canon 8. Estque Canon Apostolicus 36. & Nicæ. & Chalcedon. 19. Ut quotannis Synodi provinciales fiant.

Volentes omnibus in rebus ea rata haberi, quæ à sanctis patribus divinitus constituta sunt, renovamus canonem eum quo cavetur ut in singulis provinciis fiat quotannis Episcoporum Synodus ubicumque Metropolitano visum fuerit. Quoniam vero tum barbarorum irruptiones, tum aliæ quoque supervenientes causæ impedimento sunt quo minus ij qui Ecclesiis præsunt, quotannis bis agere conventus possint, placuit omnino propter gravia negocia Ecclesiastica subinde (ut verisimile est) pullulantia, semel quotannis ejusmodi conventum Episcoporum in singulis agi provinciis, idque quotannis à sacro festo Paschæ, & intra finem mensis Octobris: & eo quidem in loco quem C metropolitanus (ut supra dictum est) delegerit. Cæterum visum est eos Episcopos qui nec absint a suis urbibus, nec adversa valetudine laborent, neque vero ullam habeant excusabilem & necessariam occupationem, fraterna correctione castigari ac plecti.

Canon 9. Ne clerici cauponariam exerceant.

Nulli clericorum liceat officinam habere tabernariam. Nam si clericis nefas est cauponam adire, multo magis in ea cæteris ministrare. Quod si quid eorum quæ facere ipsi minime licet, suscipiat: vel cessato, vel deponitor.

Can. Ap. 54. & 44 d c. Nulli

Canon 10. Clerici usuras non accipiant.

D. Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, qui usuras vel centesimas accepit, vel cesset, vel deponatur.

Can Nic. Concil. 18. Apost. 44. 28 qu. 1. Nullus.

Canon 11. Nulli fidelium licet Iudæorum azyma comedere.

Nemo eorum qui in sacro ordine censentur, aut laicus, Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel medicinas ab eis suscipiat, vel una cum eis in balneis lavetur. Si quis contra fecerit, si sit clericus deponatur, si laicus, excommunicetur.

Canon 12. Post ordinationem suam, Episcopi à propriis uxoribus secedant. E

Porro hoc quoque ad nostram cognitionem pervenit, quod in Africa & Lybia & aliis locis, quidam ex iis qui illic sunt, religiosissimi Præsules cum propriis uxoribus, etiam postquam ad eos processit ordinatio, una habitare non recusent, ex eo populis offendiculum offerentes. Hoc autem dicimus non ad ea abolenda & evertenda quæ Apostolis antea constituta sunt, sed populorum salutis, & ad meliora progressionis curam gerentes, & ne status Ecclesiasticus ullo probro afficiatur. Si quis autem tale quid agere deprehensus fuerit deponatur.

Tres rationes canonis.

Nota. *Hinc rejicias quod asserit Gregorius Ambianus ad librum Tertulliani* de Monogamia, *Sacerdotes*

olim fere conjugatos, nec usu matrimonij abstinuisse nisi cum sacris operam darent, contra can. 29. Concilij 5. Carthaginensis, ubi abstinentia illa dicitur esse antiquæ observationis. *Hic autem canon non arcet uxoratos ab Episcopatu, sed Episcopos, si sint uxorati, à cohabitatione cum uxoribus propter tres causas in verbis canonis contentas & meditatione dignas. Quia autem canon sextus Apostolorum dissentiens videtur juxta quorumdam interpretationem, & fortasse minus forte probandam, hoc excusat, quod dilatata prædicatione Evangelij, oporteat Pontifices ad perfectiorem vitam provehi. Tempus non esse amplius indulgendi imbecillitati humanæ; pro tempore enim mutantur leges humanæ.*

B

Canon 13. Subdiaconi, & suprà, vitis suæ tempore ab uxoribus abstineant.

Ca. 31. Quoniā si mos servatus est in Oriente, ut ex conjugio licite assumatur ad clerum

Quoniam in Romana Ecclesia in ordine canonis traditum esse cognovimus, ut ij qui ordinem Diaconi aut Presbyteri essent petituri, profiterentur se non amplius congressuros cum suis uxoribus: nos veterem canonem Apostolicæ constitutionis & ordinationis secuti, volumus sanctorum virorum connubia vel ab hoc tempore valere, nequaquam dissoluentes eorum conjunctionem cum suis uxoribus, aut tempestivo congressu eos privantes, ut qui dignus comperiatur, ad ordinem aut hypodiaconi aut Diaconi, aut etiam Presbyteri capessendum, hic legitimæ uxori cohabitans, minime ab hujusmodi dignitatis gradu prohibeatur, nec ordinationis tempore profiteri cogatur se à legiti- C mo suæ uxoris congressu temperaturum: ne ex eo pollamus & fœdemus nuptias à Deo constitutas, & sua præsentia comprobatas: cum alioqui vox Evangelij clamet: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Apost. doceat *honorabile connubium* & thorum immaculatum. Et *alligatus es uxori? ne quære dissolutionem.* Porro scimus quod ij qui Carthagine congregati fuot, quique haboerunt ministrorum in vitæ castitate providentiam, dixerunt hypodiaconos qui sacra mysteria contrectant, & Diaconos & Presbyteros juxta sua præscripta tempora à conjugibos continentes esse debere: ut quod etiam ab Apost. nobis traditum est, & jam à moltis annis observatum, similiter conservemus, scientes quod omnia tempus habent, D maxime vero jejunium & oratio. Oportet enim eos qui altari assistunt, quo tempore sacra tractant, continentes esse omnibus io tebus: ut quod à Deo syncere petunt, obtinere possint. Si quis igitur audeat contra Apostolicos canones, aliquos ex consecratis, Presbyteris inquam aut Diaconis aut Sobdiaconis, privare uxoris legitimæ tactu & congressu, deponatur. Eodem modo siquis Presbyter aut Diaconus uxorem suam pietatis prætextu ejicir, excommunicetur, si vero pertinax permanserit, deponatur.

Joan. 2. Mat. 19. Heb. 13. 1. Cor. 7.

Can inmotrusus Ecclesi. Rom.

Nota. *Hic Canon perperam fundat se in usu Ecclesiæ Carthaginensis, ut ad 12. canonem advertere est. Duplex autem est genus Sacerdotum apud Græcos, quidam Monachi sine uxoribus: alij non Monachi quibus ante ordinationem uxoratis permittitur post* E *ipsam usus uxorum, extra tempora quibus altari serviunt. Et Clemens VIII. const. 34. statuit ut Græcus Presbyter sacrificium oblaturus cesset prius ab uxore per septem dies, saltem per tres.*

Canon 14. Ne Presbyter ante triginta annos ordinetur, Diaconus ante viginti-quinque & Diaconissa ante quadragesimum.

Sanctorum & numine afflatorum Patrum nostrorum valeat etiam hac in te canon, ne Presbyter ante triginta annos ordinetur, etiamsi maximè sit dignus, sed prohibeatur. Etenim Dominus Jesus Christus trigesimo anno baptizatus est, cœpitque docere. Præterea neque Diaconus ante quintum & vigesimum A annum, neque Diaconissa ante quadragesimum annum creetur.

Canon 15. Ne Diaconus minor 20 annis creetur.

Hypodiaconus vero non minus quam viginti annis natus creetur. Si quis autem in quocumque Sacerdotum ordine præter constituta tempora crearos erit, deponatur.

D. 77 cap. Subdiac.

Canon 16. De quibus Diaconibus loquatur liber Actorum Apostolorum.

Qnoniam Actuom libri, septem Diaconos ab Apost. constitutos esse tradunt: qui vero etaot in Neocæsa- B riana Synodo, sic diligenter in scriptis apud se canonibus dixerunt, Diaconos septem esse oportet, etiamsi magoa sit urbs, quod tibi testabitur Actuum liber, nos Apostolico Patrum dicto animum accommodantes, reperimus bunc sermonem ipsis non fuisse de iis qui mysteria administrarent, sed de eo quod ad mensarum ministerium pertinet officio. Sic enim Actuum liber baber: In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos: quod despicerentur viduæ eorum in quotidiano ministerio. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non æquum est, nos neglecto Dei verbo mensis administrare. Deligite ergo, fratres, viros ex vobis spectatæ fidei septem, quos huic operi præficiamus: at nos orationi, & ministe- C rio Verbi Dei incumbemus. Et placuit hic sermo omni multitudini: elegeruntque Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum Proselytum Antiochenom, quos statuerunt coram Apostolis. Hæc explicans Ecclesiæ Doctor Ioan. Chrysost. Admiratione, inquit, dignum est, qui fieri potuerit, ut non discissa sit multitudo propter delectuna virorum & Apostoli non sint ab ipsis reprobati. Enimvero quam dignitatem aut quam ordinationem acceperunt, scito opus est. Num Diaconorum dignitatem? At istud in Ecclesiis non est: Num Presbyterorum est ordo? * Atqui nullus rom erat Episcopus, sed Apostoli soli. Proinde arbitror neque Diacono- D rum, neque Presbyterorum nomen esse planum ac dilucidum. Quare declaramus & nos septem prædictos Diaconos non sumi pro iis qui mysteria tractant, ex doctrina ante explicata, sed eos esse, qui tunc inter congregatos functi sunt publici muneris officio, quique exemplar nobis etiam hac in re fuerunt humanitatis & studij erga indigentes.

Can 14. Neocæsar. Syn. corrigitur per præsentem canonem.

In exposit. 6. c. Actorum. hic tamen ea nō clarius loquere quam interpres Chrysost.

Hoc est nondum erant munus Ep. i. Diaconi i Ecclesia ministri publici ad eleemosynas distribuendas.

Canon 17. Sine dimissoriis Episcopi, clerici à propriis Ecclesiis non recedant.

Quoniam diversarum Ecclesiarum clerici, iis, in quibus creati sunt, Ecclesiis relictis, ad alios decurrunt Episcupos, & sine sententia sui Episcopi, in aliis Ecclesiis constituti sunt, hinc effectum est ot ioobedientes essent: statuimus à Januario mense præterita E quarta distributione, nullum omnium clericorum (etiam in quolibet gradu) facultatem habere se in alia Ecclesia constituendi absque sui Episcopi literis dimissoriis. Itaque qui ab boc tempore istud non servavit, sed ea in te eum qui illi ordinem contulit, dedecoraverit, deponatur & ipse, & qoi eum temere receperit.

Excipe Constantinopol. & Carthag. Eccles.

Canon 18. Cessante causa recessus, clericus ad propriam redeat Ecclesiam.

Eos qui propter barbarorum incursiones, aut aliquo casu profugi sunt clerici, cum hic mos ipsis defierit, aut barbarorum incursiones ad sua loca redierint, rursus in suas Ecclesias jubemus redire; neque eas diu sine causa deserere. Cæterum siquis huic cano-

ni audiens non fuerit, excommunicetur quoad in pro- A priam Ecclesiam redierit. Id ipsum fiat etiam in eo Episcopo qui illum detinuerit.

Canon 19. Episcopi diebus omnibus præcipue Dominicis docere populum debent.

Docere populum Episcopis ex officio datum. De scriptura suborta controversia per patrũ interpretationem dirimenda.

Quod oportet eos, qui præsunt Ecclesiis in omnibus quidem diebus, sed præcipue Dominicis omnem clerum & populum docere pietatis ac rectæ religionis eloquia, ex divina scriptura colligentes intelligentias, & judicia veritatis, & non transgredientes jam positos terminos, vel divinorum patrum traditionem. Sed & si ad scripturam pertinens controversia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quam quomodo Ecclesiæ luminaria & DD. suis scriptis exposuerunt: B & majorem ex iis laudem assequantur, quam si quæ à se dicuntur componant: ne, dum quandoque ad id hæsitant, ab eo quod convenit excidant. Per prædictorum enim Patrum doctrinam, populi ad eorum quæ sunt bona & expetenda, & inutilia ac rejicienda cognitionem venientes, vitam in melius component, nec ignorantiæ vitij convincuntur, sed doctrinæ mentem adhibentes, se ipsos ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium suppliciorum metu sibi salutem procurant.

Canon 20. Ne in alia civitate Episcopus doceat.

Non licet Episcopo in aliena civitate publice docere. C Si hoc facere deprehensus fuerit cesset ab Episcopatu, Presbyteri autem munere fungatur.

Canon 21.

Qui criminum canonicis sanctionibus damnatorum rei facti, & omnimodæ perpetuæque muneris sui privationi obnoxij redditi, laicorum numero accensentur, ij si scelerum ob quæ à gratia exciderunt, pœnitentia ducti sua sponte redeant in viam, seque ab jisdem sceleribus in totum abdicent, id sane illis permittendum, ut de more clericorum tondeantur. Sin est ut ipsi haud quaquam ultro resipiscant, in modum laicorum comam nutriant, ut qui in secularibus vitæ illecebris volutari, quam ad immortalitatem aspirare maluerint. D

Canon 22.

Ob pecuniam promotos, sive Episcopos, sive clericos deponi jubemus.

Canon 23. Pro Eucharistiæ administratione nihil exigendum est.

c.q.1. Nullus Episc. aut.

Nullus Episcopus sive Presbyter, sive Diaconus purissimam præbens communionem, ab eo qui communicat ejus participationis gratia, obolos vel quamvis aliam speciem exigat. Non est enim venalis gratia, nec pecuniis spiritus sanctificationem impartimur sed ea iis qui digni sunt absque ulla fraude est commo- E nicanda. Qui secus fecerit, deponatur.

Canon 24. Ne clerici aut Monachi intersint ludis theatralibus.

Hic canon est.21.can. Laodicen. & 11. Carthag. 3.

Ne liceat cuiquam eorum qui sacri sunt ordinis, vel Monacho, ad Circenses ludos ascendere vel scenicis ludicris bætere: etiamsi ludicra fraudulenter inducta fuerint, surgat clericus, statimque abscedat. Istud enim nobis patrum doctrina præscribit. Si quis in hoc deprehendatur, ni desinat, deponatur.

Canon 25. Est 17. Synodi Chalcedonensis.

Canon 26. Ignorantia non impedit, quin ab illicitis Presbyter abstinere teneatur.

D.28. Presbyterum.

Presbyter, qui per ignorantiam illicitis nuptiis est implicatus, sit quidem cathedræ particeps: à reliquis autem operationibus abstineat. Ei enim qui talis est, satis si venia detur. Nec ergo publice, nec privatim benedicat, nec Christi corpus aliis distribuat, nec aliquod aliud ministerium obeat: sed prima sede contentus, Domino defleat, ut illi ex ignorantia peccatum condonetur. Manifestum est, quod illegitimum conjugium dissolvetur. Nec ullo modo vir ille consuetudinem habebit cum ea, per quam sacro ministerio privatus est.

Canon 27.

Clericus vestem sibi convenientem induat tam in urbe quàm in via. Nemo eorum, qui in clerici numero censentur, vestem induat sibi non propriam ac convenientem, sive in urbe agat, sive iter faciat, sed utatur eo genere vestis quod ipsi attributum est.

Canon 28. Vua non distribuatur simul cum Eucharistia.

De consecr. dist. 2. Didicimus.

Quoniam in diversis Ecclesiis intelleximus vuam ad altare allatam ministros cum incruento illo oblationis sacrificio conjunctam, ex quadam, quæ invaluit consuetudine, utraque simul populo distribuere: decernimus, ut nullus Sacerdos hoc amplius faciat, sed ad vivificationem & peccatorum remissionem solam oblationem populo impertiat. Sacerdotes vero has vuas illatas privatim benedicentes, non secus ac primitias quasdam distribuant pœnitentibus ad laudem datoris fructuum per quas nostra corpora divina dispositione augentur, & nutriuntur. Si quis autem clericus præter hæc decreta fecerit, deponatur.

Canon 29. Nec feria 5. in cœna Domini solvatur jejunium, nec non jejuni communicent.

29. Can. Carthag. 3. renovatur. 50. Can. Laodicens.

Canon quidam Carthaginensis Concilij jubet ut sacrum altaris non nisi à jejunis hominibus peragatur, uno anniversario die excepto, quo Dominica Cœna peragitur, divinis illis patribus ea ipsa œconomia tunc fortasse utentibus propter certas in locis illis occasiones Ecclesiæ utiles. Nemine igitur nobis impedimentum afferente quominus res ea accuratè fiat, nos Apostolorum ac Patrum traditiones insecuti definimus non oportere in quadragesima feriam quintam postremæ hebdomadis solvere, atque totam quadragesimam contemptui habere.

Canon 30. Sacerdotes Barbarici cum ordinantur, uxores relinquere possunt.

Al. pusillanimitatem.

Cum sit nobis in animo ad ædificationem Eccle- E siæ omnia moliri, Sacerdotibus etiam qui Ecclesiis apud barbaros præsunt, leges dandas esse censuimus. Itaque si canonem Apostolicum in quo agitur de non summovenda uxore religionis prætextu, transcendere licet, & eorum quæ definita sunt, velut septa transilire, cum jam si ipsi ipsorumque uxores consentiant, mutuo congressu abstineant: statuimus ac definimus ne hi posthac ullo modo consuescant cum uxoribus: ut hinc nobis certam & integram voti sui significationem præbeant. Cæterum hoc illis non alia de causa, quam ob animi parvitatem ac mores quosdam exoticos quos aversari oporteat, tradidimus.

Canon

A

Canon 31. Sine Episcopi licentiâ clerici intra domos non baptizent.

De consec. d. 1. c. clericos, infra cap. 52.

Clericos, qui in oratoriis quæ sunt intra domos ministrant, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere decernimus. Qui hoc sic non servaverit, deponatur.

Canon 32. Ut in sacrificio vinum aqua mistum offeratur.

Armenii male intell. xeont verba Chrysost.

Quoniam novimus in Armeniorum regione vinum tantum in sacra mensa offerri, aquam illi non miscentes qui incruentum sacrificium peragunt, prætexentes Ecclesiæ Doctorem Joannem Chrysost. in interpretatione Matthæi hoc asserentem. Ut jam nunc ab ignorantia liberentur, illius patris mentem Orthodoxe aperimus. Cum enim antiquam Hydroparastatum hæresim, qui pro vino solam aquam in sacrificio usi sunt, subverteret, illam orationem composuit, in qua aquæ in sacrificio Missæ adjunctionem amovere illi existimant, cum tamen non doceat sanctus per solum vinum oblationem fieri, quandoquidem & suæ Ecclesiæ ubi est illi pastoralis administratio tradita, aquam vino miscendam tradidit, quando incruentum peragi sacrificium oportet, ex pretioso & honorando nostri Redemptoris sanguine & aqua contemperationem attendens, quæ in totius mundi vivificationem effusa est, & peccatorum redemptionem. Et in omni etiam Ecclesia ubi spiritalia luminaria refulserunt, hic ordo divinitus traditus servatur. Nam & Jacobus Domini nostri Jesu Christi, secundum carnem, frater, & Basilius Cæsariensis Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit, mystico nobis inscripto tradito sacrificio, ita peragendum in sacro mysterio ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt. Et qui Carthagine convenerunt sancti Patres ita aperte tradiderunt. Si quis ergo Episcopus vel Presbyter non secundum traditum ab Apostolis ordinem facit, deponatur ut imperfecte ac simpliciter mysterium enuncians, & quæ tradita sunt innovans.

De consec. d. 1. Iacobus.

Hoc Canone Armeniorum in solo vino, & hydroparastatarum in sola aqua sacrificantium, error destruitur.

Canon 33. Non attendatur genus, sed mores ad manus impositionem.

Apud Iudæos lege sancitum erat, ut ex tribu Levitica sola sacerdotes fierent.

Quoniam cognovimus in Armeniorum regione eos solos ad clerum admitti, qui sunt ex genere Sacerdotali: imo & nonnullos eorum non attonsos cantores, & divinæ legis lectores constitui: Decernimus, ut deinceps non liceat ad ejus cui manus imponitur, genus respicere, sed examinantes, an digni sunt, expositis in sacris canonibus decretis, eos in clerici catalogum referri, & Ecclesiastice promoveri, sive sint ex majoribus suis Sacerdotibus, sive non. Item ut nulli eorum liceat populo in suggestu divinas scripturas explicare nisi is Sacerdotali tonsura osos fuerit, & benedictionem à suo pastore canonice susceperit. Si quis secus fecerit, deponatur.

Canon 34. Est canon 18. Synodi Chalcedonens. conjurationibus.

Canon 35. Spolia Episcopi defuncti indiminuta futuro serventur.

Canon 22. Chalced. Apostol. cap. 40.

Nulli omnium Metropolitarum liceat mortuo Episcopo, qui ejus throno subest, res ejus vel ipsius Ecclesiæ sibi vendicare, sed sint sub custodia cleri Ecclesiæ, cui defunctus præfuit, usque ad alterius Episcopi promotionem: præterquam si in eadem Ecclesia relicti sint clerici, tunc enim Metropolitanus ea non diminuta servabit, ordinando Episcopo omnia reddens.

Canon 36. Sedes Constantinopolitana æquatur Romanæ, dummodo sit secunda.

Renovantes quæ à sanctis Patribus 150. qui in hac regia urbe convenerunt, & à 630. qui Chalcedone convenerunt, constituta sunt, decernimus, ut thronus Constantinopolitanus, æqualia privilegia cum antiquæ Romæ throno obtineat, & in Ecclesiasticis negotiis ut ille magnificetur, secundus post illum existens. Post quam Alexandrinorum Metropolis numeratur thronus. Deinde Antiochiæ, & post eum Hierosolymitanæ civitatis.

Canon 28. Chalced. Synodi autem editionem græcam, quoniam in latina non habetur. D. 22 Renovantes, & in c. 5. Constant. Concilii.

B

Canon 37. Episcopi si Episcopali urbe priventur, sua tamen privilegia non amittunt.

Quoniam variis temporibus excurrerunt barbari, & plurimæ civitates in ipsorum manus ac potestatem venerunt, quo factum est, ut qui alicujus earum civitatum antistes creatus esset, nec solium sibi designatum obtinere, nec ibidem conditione Pontificali sedere, nec verò eo rerum statu, aut manus imponere, aut cætera quæ muneris sunt Episcopalis, facere aggredive posset: nobis augustam Pontificatus dignitatem sartam tectã servare cupientibus, nec volentibus ejusmodi impressiones quas barbari facerent, vergere in perniciem ac detrimentum juris Ecclesiastici: visum est ut Episcopi qui ita creati essent & ob antedictam causam a suis sedibus summoverentur, eximiam illam retinerent Pontificatus dignitatem, itaque & manuum impositiones ordinandis clericis omnis generis canonico ritu facerent, & Pontificali authoritate intra fines suos uterentur: ac in Diœceses sibi demandatas, quam hæ late paterent, jus ac potestatem retinerent. Neque enim intercepta ea urbe cui præcipua debebatur cura & opera, administrationis fines eo quod reliquum esset, circumscribi convenit.

C

Canon 38. Nova civitas novam habeat dignitatem Episcopalem vel Metropolitanam.

Canon Chalced. Synod.

Canonem qui à patribus factus est, nos quoque observamus, qui sic edicit: Si qua civitas à regia potestate innovata est vel innovabitur, civilem ac publicam formam Ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur.

D

Canon [illegible]. Ut Ecclesia Cypri sit Metropolis.

Hic Canon firmat cã. 8. Ephesin. Synod quo concessum est Cypri Ecclesiam esse principalem & primã, & prohibitũ est Antiochenũ Episc. facere in ea ordinationes. Iustinianus Imper. hoc privilegiũ concessum fuisse à Vegilio Papa ait. Nouu. 131.

Cum frater & cooperator noster Joannes insulæ Cypri Antistes in Hellesponti provinciam una cum populo sibi subdito ex eadem insula demigraret, ut se ac suos ab impressionibus barbarorum seductos, & ab illorum jugo liberatos, sub sceptro Christianissimi Imperij retineret, idque fecerit benignitate ac providentia Dei; ope pientissimi ac rerum Christianarum studiosissimi Imperatoris nostri: decernimus ut quicquid prærogativæ à sanctis ac divino numine afflatis patribus cum Ephesum conventum agerent viri illius sedi concessum est, fixum immotumque maneat, ita ut nova urbs Justinianopolis idem jus cum civitate Constantinopolitana habeat. Habebit autem si divini cultus observantissimus Episcopus qui ei civitati præest, toti præsideat Hellespontiacæ provinciæ. Porro volumus ejus urbis antistitem more prisco à suis creari Episcopis. Nam divino spiritu afflati majores nostri decreverunt suum in quaque Ecclesia servandum esse morem. Itaque antistiti supradictæ urbis Justinianopolitanæ subesse se sciat Cyzicenorum Episcopus[1], non secus ac reliqui omnes Episcopi quibus præest antedictus ille pius Antistes Joannes, quandoquidem ab hoc, ubi res postulabit, etiam ipsius urbis Cyzicenorum creari debebit Episcopus.

E

Canon 40. De Monachis & Monasteriis.

Ætas Monachatus.

Quoniam à frequenti hujus vitæ tumultu subducere nos, atque Deo adhærere perquam salutare est: qui solitarium vitæ genus sibi deligunt, non sunt à nobis temere admittendi ac præmaturè, quin potius præscriptus nobis à majoribus super his modus retinendus est, ut videlicet religiosæ vitæ professio tum demum emittatur, cum à cognitione rerum judicioque profecta, & maturam ratiocinandi facultatem adepta constantiam ac stabilitatem præse feret. Sic igitur monasticæ vitæ jugum subiturus non pauciores quam decem annos natus. Quin etiam accedat examen antistitis, quod ille spectet, num conducibilius ipsi esse videatur majorem expectare ætatem ejus qui inire vitæ genus illud monasticum, eique hærere velit. Sic enim Basilius ille magnus in sacris suis canonibus eam quæ virginitatem amplexata, ultro se Deo devoverat, cum jam decimum septimum annum ageret, in Virginum Deo dicatarum ordinem recipiendam esse censet: Certe nos imitati statutum de viduis ac diaconissis, iis qui ad institutum vitæ monasticæ aspirarent, simili modo supradicti temporis fines præscripsimus. Scriptum est enim apud divum Apostolum, viduam quæ quidem ministratura sit in Ecclesia, deligendam esse sexagenariam. Sacrorum vero canonum authores quadragenariam creandam esse diaconissam tradiderunt, animadvertentes Ecclesiam divina gratia subinde vegetiorem reddi, magisque ac magis promoveri, fidelium in observandis mandatis divinis constabilito confirmatoque animo. Quam rem nos quoque diligentius expendentes, nuper definimus, benedictionem gratiæ divinæ ei qui velit sacris illis exercitationibus initiari, velut sigillum quoddam sine mora imprimentes, & inde ipsius voluntatem, ne longiori cunctatione alio deflectat, promoventes: imo vero ipsum ad optimum vitæ genus mature deligendum constituendumque magnopere exhortantes.

Basilius can. 18 post 16. an. virginem recipiendam statuit.

Canon 41. Quomodo probandi qui profitentur Monachatum.

Eos qui in urbibus vel villis volunt secedere, ac sibi separatim attendere, prius quidem in Monasterium ingredi oportet, & anachoriticam, hoc est ab aliis separatam ac semotam vivendi rationem exercere, & spatio triennij ei qui in mansione præest, in Dei timore parere, & obedientiam in omnibus (ut æquum est) implere. Et ita hujus vitæ eligendæ institutum profitentes, & quod eam ex toto corde sua sponte amplectuntur, ab ejus loci præsule examinati approbentur. Deinde sic alio anno extra clausuram fortiter se gerere debent, ut scopus eorum magis manifestetur: tunc enim plene ac perfecte significabunt, quod non inanem gloriam captantes, sed propter ipsum pulchrum & honestum hoc silentium prosequantur. Post tanti autem temporis complementum, si in eodem eligendæ vitæ instituto permaneant, includi ipsos, & eis non amplius licere, quando voluerint, ex tali mansione egredi: præterquam si propter communem utilitatem vel aliam necessitatem ad mortem urgentem ad id trahantur, & ita cum benedictione ejus loci Episcopi. Qui autem exceptis his casibus exierint, primo quidem, vel invitos ipsos dicta clausura coërceri; deinde jejuniis & aliis afflictionibus ipsos curare, scientes quoniam nemo, qui manum suam aratro immisit, & retro conversus est, aptus est regno cœlorum.

Novitiatus septennis.

Canon 42. Eremitæ habitum cæterorum Monachorum sumant.

Et eremitis, qui quidem nigris vestibus induti & capite comati urbes obeunt, & cum viris ac mulieribus versantur, & propriæ professioni faciunt injuriam, statuimus, tonsis comis reliquorum monachorum amictum suscipere, eos in monasterio constitui. Quod si hoc non elegerint, eos omnino ex urbibus expelli, & solitudines quæ Eremi dicuntur, habitare, ex quibus sibi etiam denominationes contraxere.

Canon 43. Propter nullum crimen arcendus aliquis à Monachatu.

Liceat omni Christiano vitam therapeuticam eligere, & rerum ad vitam pertinentium deposita tempestate monasterium ingredi, atque instar Monachi tonderi, in quocumque crimine deprehensus fuerit. Salvator enim noster Deus, inquit, *Eum qui ad me venit, non ejiciam foras.* Nam sicut columna id quod in ea describitur, exprimit, ita & Monachica professio, monachi pœnitentiam describit. Ei ergo, qui ad illud germane, ac syncere accedit, acquiescimus, ac favemus, nec ulli ei mores impedimentum afferent, quominus proprium votum adimpleat.

ἀσκητικὸν βίον. exercitatricem vitam. Al. sublato omni tumultu negotiorum secularium. Novatiana hæresis est, venientes ad pœnitentiam non suscipere. Al. monades.

Canon 44. Monachus fornicator jure communi punitur.

Monachus fornicator vel qui ad matrimonij communionem vitæque societatem uxorem duxerit, fornicatorum pœnis subjiciatur.

Can 45. Futuræ Monastriæ non induantur sumptuosis vestibus eo die quo ingressuræ sunt Monasterium.

Quoniam intelleximus, in nonnullis mulierum Monasteriis, mulieres, quæ sacro illo amictu dignæ habentur, prius sericis, & omnis generis vestibus, propterea autem & mundis auro & gemmis variegatis, ab iis qui illas ducuntur exornari, & sic ad altare accedentes tanto materiæ apparatu: & statim in illis fieri habitus benedictionem, illasque nigro amictu indui: statuimus ne hoc deinceps fiat. Neque enim fas est, ut quæ jam propria voluntate omnem vitæ jocunditatem deposuit, & eam, quæ est secundum Deum, vitæ agendæ rationem amplexa est, & ita ad Monasterium accessit, per eum qui interit, ac fluit mundum, & quorum jam oblita erat memoriam revocet, & ex eo anceps reddatur, & ejus anima perturbetur instar exundantium fluctuum, hucque & illuc versantium, adeo ut aliquam nonnunquam lachrymam emittens cordis per corpus, compunctionem ostendat: sed & si exigua aliqua lachryma exilierit, non tam propter affectionem quam habent propter exercitatorium certamen, quam propterea quod mundum relinquant, & ea a videntibus profluxisse putetur.

Canon 46. Monastriæ non exeant à Monasterio nisi sub certa forma.

Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in Monasteriis sunt constitutæ, ne omnino progrediantur. Si qua autem inexorabilis necessitas ad hoc trahit, cum benedictione ejus quæ præest, hoc agant. Tuncque non solæ per se, sed cum aliquibus vetulis, & quæ in Monasterio primæ sunt, cum mandato ejus quæ præfecta est. Eis autem omnino extra cubare non licet. Hoc idem & de viris, qui Monasticam vitam persequuntur statuimus.

Al. moniales.

Canon 47. Vir in Monasterio mulierum non dormiat, nec è diverso.

Nec mulier in virorum Monasterio, neque vir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim & scandalum fideles esse debent ut Domino suo consecrent honestam vitam. Qui secus fecerit, segregetur.

Canon 48. Uxor Episcopi reponatur in Monasterio.

Uxor ejus qui ad Episcopalem dignitatem promotus

est, communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est ac consecratus, Monasterium ingrediatur procul ab Episcopi habitatione extractum, & Episcopi providentia fruatur. Sin autem digna visa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem provehetur.

Canon 49. Monasteria quæ semel Deo dicata sunt secularibus habitationibus non accommodentur.

Quæ semel sunt dedicata Monasteria, &c. [Ut in Canone 24. Concilij Chalcedonensis, usque ad eum locum] nec posse ea fieri ultra secularia habitacula [*addit hic Canon*] neque à quoquam omnino ea tradi hominibus secularibus, quod etiam, si ad hoc usque tempus sit factum, definimus nullo modo valere: *Reliqua ut in prædicto 24. Canone Chalcedon.*

Canon 50. Alea clericis interdicuntur.

Nullum omnino sive clericum, sive laïcum ab hoc deinceps tempore alea ludere. Qui secus fecerit, si sit clericus deponatur, si laicus segregetur.

Canon 51. Ne mimi aut venationes spectentur.

Omnino prohibet hæc sancta & universalis Synodus eos qui dicuntur mimos, & eorum spectacula, deinde venationum quoque spectationes, easque quæ fiunt in scena, saltationes perfici. Qui secus fecerit, si clericus, deponatur: si laïcus, segregetur.

Canon 52. Ut sabbato & Dominica in quadragesima consecratio tantum fiat.

Idem habetur canon 49. Concil. Laodic.

In omnibus sanctæ quadragesimæ jejunij diebus præterquam sabbato & Dominica, & Annunciationis die, fiat sacrum præsanctificatorum sacrificium.

Sacrificium præsanctificatorum, est oblatio sacrificij jam peracti & perfecti. Jejuniorum autem dies, luctus sunt & compunctionis in expiationem peccatorum: & quia Deo sacrificium offerre est sanctum diem agere, statuerunt Patres non fieri novam consecrationem tota quadragesima nisi sabbato & Dominica, &c. In his enim festum agere nec jejunare jussi sumus. Quod nunc observatur apud Latinos in Parasceve. Hæc ex Theodoro Balsamone ὁ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία. est impressa in libello Græco tum Patrum Græcorum liturgiis: Græci enim in quadragesima, die dominico ad totam Hebdomadam consecrant, dempto die sabbati, in quo fit nova consecratio.

Canon 53. Ordo cognationis spiritualis adservetur.

Quoniam spiritualis cognatio corporum conjunctione major est, novimus in quibusdam locis exceptores puerorum ex sancto & salutari baptismate, postea cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere: statuimus, ne imposterum tale aliquid fiat. Si qui vero secus fecerint, hi quidem primo ab illicito matrimonio separentur, deinde fornicatorum pœnis subjiciantur.

Canon 54. Nuptiæ prohibitæ in secundo affinitatis gradu.

Decernimus, ut qui deinceps cum fratris sui filia matrimonij societatem coierit, vel Pater & Filius, qui cum matre & sorore, vel cum duabus puellis sororibus pater & filius, vel cum duabus fratribus mater & filia, in septennij canonem incidant, separatis ipsis publice à nefario contubernio.

[*Hic canon de gradibus affinitatis in Concil. Lateran. sub Innocent. 3. est abrogatus.* vide 35. q. 2. & 3. *ex decret. Faviani Papæ ubi solum prohibetur primus gradus affinitatis.*]

Tom. I.

Canon 55. Ne sabbatis aut Dominicis diebus quadragesima jejunetur.

Quoniam intelleximus in Romanorum civitate in sanctis quadragesimæ diebus, in sabbatis jejunari præter Ecclesiasticam traditam consuetudinem, sanctæ Synodo visum est, ut in Romanorum Ecclesia canon inconcusse obtineat, qui dicit: Si quis clericus inventus fuerit in sancto Dominico, vel sabbato jejunans, præter unum & solum, deponatur. Si autem laicus, segregetur. [*Vide Epistolam 86. Augustini ad Casulanum post medium, ubi agit de jejunio sabbati.*]

Propter hunc canonem aliqui Romani non recipiebant hanc Synodum tanquam universalem. Can. Apostol. 65.

Canon 56. Ne ova & caseus in quadragesima comedantur.

Accepimus in Armeniorum regione, & in aliis locis in sabbatis & Dominicis sanctæ quadragesimæ quosdam ova & caseum comedere: visum est ergo, ut omnis Dei Ecclesia, quæ est in universo terrarum orbe, unum ordinem sequens, jejunium perficiat: & abstineant sicut ab omni mactabili, sic & ab ovis & caseo: quæ quidem sunt fructus & fœtus eorum à quibus abstinemus. Si autem hoc non servaverint, si sint clerici, deponantur; si laici, segregentur.

Canon 57.

Ad altare mel & lac offerre non oportet.

Can. Apostol.

Canon 58. Ne laicus sacramenta sibi ministret.

Nemo eorum, qui sunt ex ordine laïcorum, divina sibi mysteria impartiat præsente Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono. Qui secus fecerit, una septimana segregetur.

Canon 59. Baptismus in Ecclesiis tantum celebretur.

In oratorio privato, quod domi est, nullatenus baptismus peragatur, sed qui digni habebuntur hujus purissimi luminis, ad Catholicas Ecclesias accedant, & hoc illic munere perfruantur. Si quis contrafecerit, si clericus est, deponatur, si laicus, excommunicetur.

Can. 31. permittit de voluntate Episc. id fieri posse.

Canon 60. De his qui se simulant dæmoniacos.

Eos, qui se Dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum simulate præ se ferunt, visum est omnimodo puniri, & ejusmodi afflictionibus & laboribus eos subjici oportere, quibus, hi qui a Dæmone vere correpti sunt, ut a Dæmonis operatione liberentur, vere subjiciantur.

Canon 61. De sortilegis damnandis.

Qui se vatibus tradiderunt, vel iis qui Centuriones dicuntur, aut iis similibus, ut ab illis discant, si quid sibi revelari velint, secundum ea, quæ prius a Patribus sancita, Canoni qui est de sexennio, subjiciantur. Eidem pœnæ subjicere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem simpliciorum circunferunt: & eos, qui fortunam, fatum, genealogiam, aut similium verborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosque, qui nubes fugare dicuntur, & Impetratores, & muletarios, & Vates. In his autem perseverantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & Ethnica instituta, omnino ejiciendos ab Ecclesia definimus, sicut sacri Canones dicunt. *Nam quæ luci cum tenebris communio?* ut ait Apostolus, *vel quæ conjunctio templo Dei cum idolis? aut quæ participatio fideli cum infideli? aut quæ concordia Christi & Belial?*

Præsens can. adversus dæmoniacas operationes evertit.

De hoc lege Chrysost. in Epistol. Pauli ad Coloss. & sextam ejusdem orationem adversus Iudæos. Lege sextum subscri. est solemniter excommunicari. *2. Cor. 6.*

Vu ij

ἱμοῤῥοι ταγχὲ. Centurio, boc loco est Magus sectum calculis aut fabris magiam exercens.

A *Vates dicuntur palmæ inspectores, & qui in pelui divinant, aut per sacrificia aliqua Sathanam interrogant, se Dæmoni addicentes. Centuriones dicebantur senes quidam, qui se reliquis consulere præseferentes, per ejusmodi execrabiles operationes simpliciores seducebant, & ut Pseudothei colebantur.*

Vrsas trahere dicebantur, qui Vrsorum altores appellabantur, qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos tendentes, eos unacum tincturis dabant, ut remedia tanquam in morbis & fascinantibus oculis conferre possint. Alij vero serpentes in sinu gestantes, hunc quidem die maligno natum esse, illum verò felici sydere natum dicunt, & futuras fœlicitates annunciant, & alia multa nugantur. Nubium inspectores dicuntur, qui, quæ multis ignota sunt ex nubibus significant, maxime autem B *si sole occidente inspiciantur. Imprecatores sunt qui divina quadam cantica dicunt, & nominum martyrum & sanctissimæ Virginis meminerunt. Quæ omnia divina Patres & Ecclesiæ Doctores fugienda statuunt, & plusquam alij Chrysost.*

Canon 62. Ne festa gentilium celebrentur.

Brumalia forte nunc saturnalia, itaque Bruma mense festo Decembris fiebant.

Calendas, & vota, & Brumalia quæ vocantur, & qui in primo die Martij mensis fit conventum ex fidelium civitate omnino tolli volumus: Sed & publicas mulierum saltationes multam noxam exitiumque afferentes. Præterea & eas quæ nomine eorum qui falso apud Græcos Dij nominati sunt, vel nomine virorum aut mulierum fiunt saltationes, ac mysteria more antiquo, & à ritu Christianorum alieno, rejicimus: statuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur, nec mulier veste viro conveniente. Sed nec Comicas, nec Tragicas, nec Satyricas personas induant, nec execrandi Bacchi nomen uvam in torcularibus exprimentes invocent, nec vinum in dolijs effundentes risum moveant, ignorantia vel vanitate ea, quæ à Dæmonis impostura procedunt, exercentes. Qui secus fecerit, si clerici sint deponantur: si laici, segregentur.

Canon 63. Martyrum historiæ ab infidelibus scriptæ damnantur.

Quæ à veritatis hostibus falsò confictæ sunt Martyrum hystoriæ, ut Dei Martyres ignominia afficerent, D & qui eas audituri essent, ad infidelitatem deducerentur, in Ecclesia non publicari jubemus, sed eas igni tradi. Eos autem qui eas admittunt, vel tanquam veris eis mentem adhibent, anathematizamus.

Canon 64. Prohibetur laico publice docere.

Greg. Nazianz. late tractat de hoc in lib. Theol. cuius testimatur hic Synodus.

Non oportet laïcum publice disputare, vel docere, sed ordini à Domino tradito cedere, & aurem iis qui docendi gratiam acceperint aperire, & divina ab eis doceri. Qui hæc transgressus fuerit, quadraginta diebus excommunicetur.

Canon 65. Ne rogi in Noviluniis ritu Gentili accendantur.

E Quos in Noviluniis, quidam ante suas officinas & domos accendunt rogos, supra quos etiam antiqua quadam consuetudine salire inepte ac delirare solent deinceps cessare jubemus. Qui contrafecerit, si clericus sit deponatur: si laicus, segregetur.

Canon 66. A diebus resurrectionis per integram hebdomadam fideles ferientur.

Qualiter à fidelibus festa celebranda.

A sancta die resurrectionis usque ad novam Dominicam tota septimana Ecclesiis vacare fideles jugiter oportet, Psalmis & Hymnis & spiritualibus Canticis

A in Christo gaudentes, festumque celebrante, & divinarum Scripturarum lectioni mentem adhibentes, & sanctis mysteriis jocunde & laute fruentes. Sic ergo cum Christo exultabimus & una resurgemus. Nequaquam ergo prædictis diebus equorum cursus, vel aliquod publicum fiat spectaculum.

Canon 67. Vt abstineant à sanguine & suffocato.

Apud Latinos iā exoleverat illa cōstitutio Apostolorum, ut referūt commentarii Græci.

Sacra Scriptura nobis præcipit, ut abstineamus à sanguine & suffocato & fornicatione. Merito igitur damnamus eos, qui cujuscumque animalis sanguinem arte aliqua condiunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit clericus, deponatur laicus, excommunicetur.

B *Canon 68. Libri sacri communi & prophano usu non consumantur.*

Reverenter libri tractandi.

Nulli ex omnibus licere veteris, & novi Testamenti librum, nec sanctorum nostrorum præconum ac doctorum corrumpere vel conscindere, vel librorum cauponatoribus, vel unguentariis, vel alicui alij delendum tradere, nisi usque vel à tineis, vel ab aqua, vel aliquo alio modo redditus fuerit inutilis. Qui tale aliquid fecerit, uno anno excommunicetur.

Canon 69. Laicus non ingrediatur chorum excepto Cæsare.

Nulli omnium qui sit in laicorum numero liceat intra sacrum altare ingredi. Ab eo tamen nequaquam C prohibita potestate & authoritate Regia, quandoquidem voluerit Creatori dona afferre ex antiquissima traditione.

Canon 70. Mulieres in Ecclesia taceant.

Ne liceat mulieribus in celebrationis tempore loqui, sed ut est vox Pauli, sileant. *1. Cor. 14.*

Canon 71. A quibus cavere debeant juris professores.

Lege Greg. Nazianz. orationem funebrem magni Basilii.

Eos, qui docentur legibus civilibus, Græcis moribus uti non oportere, & neque in theatrum induci, aut quæ volutabra dicuntur celebrare, vel præter usum communem sibi vestem induere, neque quo D tempore disciplinam aggrediuntur, vel ad finem ejus perveniunt. Qui secus fecerit, segregetur.

Canon 72. Non Orthodoxus hæreticam ducat, aut contra.

Ratum habetur id matrimonium etsi illicitum.

Non licere virum Orthodoxum cum muliere hæretica, nec Othodoxam cum viro hæretico copulari, sed siquid ejusmodi ab ullo ex omnibus factum apparuerit irritas nuptias existimari, & nefarium conjugium dissolvi. Si autem adhuc fideles sunt inter se legitimo matrimonio conjuncti, deinde alter eorum convertatur ad fidem altero in infidelitate manente, si fideli placeat cum infideli habitare, non à se invicem separentur, juxta Pauli sententiam. E

Canon 73. Ne crucis figura in pavimento fiat.

Cum crux vivifica illud salutare nobis ostenderit, *1. Cor. 7.* nos omne studium adhibere oportet, ut ei per quam antiquo lapsu salvati sumus, eum qui par est, honorem habeamus. Unde & mente & sermone & sensu adorationem ei tribuentes, Crucis figuras, quæ à nonnullis in solo ac pavimento fiunt omnino deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis tropheum injuria afficiatur. Qui secus fecerit, excommunicari decernimus.

Canon 74. Vt ne agapes fiant in Ecclesia.

Non oportet in Dominicis locis vel Ecclesiis, chari-

Locus Dominicos vocat vestibula & porticus Ecclesiæ.

tates quas vocant facere, & intus in æde comedere, & accubitus sternere. Qui hoc fecerint, cessent, vel excommunicentur. A

Canon 75. Ut cantores Ecclesiastici non utantur modulatione inordinata.

Eos, qui in Ecclesiis ad psallendum accedunt, volumus nec inordinatis vociferationibus uti, nec naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum quæ Ecclesiæ non conveniunt, sed cum magna attentione & compunctione psalmodias Deo, qui est occultorum inspector offerre.

Canon 76. Ne intra Ecclesiarum ambitum mercimonia vendantur.

Non oportet intra sacros ambitus, cauponam, vel aromatum species proponere, vel alias venditiones facere, suam venerationem Ecclesiis servantes. Salvator noster nos instituit non facere domum Patris nostri domum negotiationis. Qui secus fecerit, segregetur.

Canon 77. Ne fideles cum mulieribus unà laventur.

Lege Chrysost. in oratione panegyr. sup. 6. c. Esaiæ. Can. 30. Syn. Laodic. continentibus prohibetur etiam una lavari.

Non oportet sacris initiatos vel clericos, vel exercitatores sive monachos lavari cum mulieribus, nec omnem Christianum laicum. Hæc est enim prima condemnatio apud gentes. Qui hoc fecerit clericus, deponatur, laicus excommunicetur. C

Canon 78. Ut fideles 5. Feria apud catechistas fidem recitent.

Cap. 46. in Synod. Laodic.

Quòd oportet eos, qui illuminantur, fidem addiscere, & quinta septimanæ feria Episcopo vel Presbyteris renunciate.

Canon 79. Partus virginis fuit citra ullum dolorem.

Absque ullo dolore virginia partum esse confitentes (ut qui sine semine constitutus sit) eos qui propter ignorantiam aliquid indecens faciunt, correctioni subjicimus. Unde quando aliqui post diem natalis Christi Dei nostri reperiuntur coquentes similam, & se hac D mutuo donantes prætextu, scilicet honoris secundinarum impollutæ virginis matris, statuimus ut deinceps nihil tale fiat a fidelibus. Nec enim hoc honor est virginis (quæ supra mentem & sermonem quod comprehendi non potest, verbum peperit carne) ex communibus & iis quæ in nobis fiunt, inenarrabilem ejus partum meriti ac describere. Si quis hoc fecerit, clericus, deponatur, laicus segregetur.

Canon 80. Clericus vel laicus per tres hebdomadas absens ab Ecclesia puniatur.

Si quis Episcopus vel eorum, qui in clero censentur, vel laicus nullam graviorem habeat necessitatem vel negotium difficile, ut à sua Ecclesia absit frequentius, E sed in civitate agens tribus diebus Dominicis una non conveniat, si clericus est, deponatur: si laicus, a communione separetur.

Canon 81. In trisagio non apponendam crucem.

Petrum Fullo innovator hujus hæresis quod trinitas sit crucifixa.

Quoniam novimus in quibusdam locis in trisagio acclamari post illud, Sanctus immortalis, ille crucifixus pro nobis, miserere nobis. Nos cum antiquis patribus statuentes, anathematizamus eos qui deinceps talem susceperint vocem in Ecclesia, vel alias ter-sancto hymno apponentes. Si transgressor fuerit Sacerdos, deponatur, si laicus, excommunicetur.

Canon 82. Ut Christus deinceps in figura humana pingatur, non Agni.

Inter venerabilium imaginum picturas, Agnus digito Præcursoris monstratus depingitur, qui in figuram receptus est gratiæ, adumbrans nobis verum illum (per legem) Agnum Christum demonstratum. Antiquas ergo illas figuras & umbras velut quasdam veritatis notas, adumbrationesque Ecclesiæ traditas venerantes, gratiam eisdem præponimus, & veritatem hanc (ut legis complementum) suscipimus. Itaque hoc jam quidem re perfectum, pictorum artibus ante omnium oculos præscribatur, & picturam illius Agni Christi Dei nostri, qui tollit peccata mundi, ut hu- B manus character valet exprimere, & in imaginibus imposterum pro vetere Agno erigendam sancimus per quam humilitatem Dei verbi contemplamur, & velut manuducimur ad memoriam illius conversationis in carne, & passionis ejusque mortis salutaris, & redemptionis quæ hinc pro mundo facta est.

Censet Bellarminus lib. 2. de reliquiis & imaginibus sanctorum, hic tantum præferri imaginem Christi in figura humana imagini ipsius sub specie agni: atque hoc nomine arguit Bartholomæum Caranzam quod minus Concilij mentem hic sit assequutus, occasionem erroris nactus ex ipso Canone qui non hic integrè exscriptus est sicut in septima synodo recitatur: scribit hic scilicet Caranza agni figuram ad repræsentandum Christum prohiberi. Sed & ipse Caranza de hæresi suspe- C ctus fuit, & ob id carceri in Hispania mancipatus.

Canon 83. Mortuis non danda Eucharistia.

Nemo cadaveribus mortuorum Eucharist. impertiat. Scriptum est: Accipite & comedite. Cadavera nec accipere valent, nec comedere.

Canon 84. De baptizandis infantibus quando non est certum eos esse baptizatos.

Idem præcipit. ca. 18. Concil. Antissiodorem.

Sacris canonicisque patrum vestigiis insistentes definimus & de infantibus. Quoties certi testes deerunt, qui eos sine dubio baptizatos esse dicant, nec ipsimet per ætatem de mysteriis quibus initiati sint respondere D queant, ipsos baptizari debere citra ullum scandalum, ne forte talis dubitatio sancta illa purificatione eos privet ac fraudet.

Canon 85. Quomodo libertas donata servis, valeat.

Servi à propriis Dominis libertate donati, coram tribus testibus (ut hoc honore fruantur) sancimus.

Canon 86. Contra alentes scorta.

Qui scorta in perniciem animarum congregant & alunt, si clerici fuerint, deponantur, si laici, segregentur.

Canon 87. Vir qui relicta uxore, aliam ducit, adulter est.

Hierem. 3.

E Quæ virum reliquit adultera, si ad alium se contulit (secundum sacratum Basilium, qui optime hoc ex Propheta Hierem. colligit, &c.) & qui reliquerit legitimam uxorem & aliam duxerit, juxta Domini sententiam, adulter est. Sancitum est, ut hi tales per annum lugeant, per biennium sint audientes, per triennium subjaceant: & tandem sexto anno congregentur cum fidelibus, & ita demum mensa digni habeantur, si cum lacrymis pœnituerint.

Canon 88. Ne quis jumentum in templum inducat.

Nemo in sacra templa jumentum inducat, præter-

A gratiæ. Quare si quis voluerit finaxis tempore communicare purissimo Christi corpori, & coram ipso in participatione esse, manus in formam crucis figurans, sic adeat, & suscipiat gratiæ communionem. Eos enim qui pro manu vascula quædam aurea, vel ex alia materia construunt ad susceptionem divini Domini, & per illa immaculatam communionem volunt, nullomodo admittimus, ut præferentes materiam inanimem, hominique obnoxiam, Dei imagini. Si quis Sacerdos participes fecerit communionis hujusmodi vascula admoventes, excommunicetur, & qui hæc infert.

Canon 102. *In absolvendis hominibus à peccatis quæ cura adhibenda.*

B Oportet, qui facultatem absolvendi & ligandi à Deo receperunt, peccati qualitatem speculentur, & peccatoris promptitudinem ad conversionem, ut sic medicamentum admoveant ægritudini aptum, ne si de peccato sine discrimine statuant, aberrent à salute ægrotantis. Non enim simplex est peccati morbus, verum varius & multiformis plurimisque noxiis propaginibus suppullulans, ob quas malum longe lateque diffunditur ac serpit, quousque tandem virtute medicantis sistat. Igitur, qui ostendere voluerit quantum valeat in spirituali medendi arte, oportet attente rimari qualiter affectus sit, qui peccavit, an ad salutem inclinet, an contra moribus quibus familiariter assuevit adversus se ægritudinem provocet inspicere, & quid ille secum deliberet ad redeundum ad meliorem frugem.
C An obtemperet magistro, an mentis ulcus per admota pharmaca crescat: & sic misericordiam æqua lance impertiri. Summa enim ratio & Deo & præfecto huic pastorali curæ errantem ovem reducere, & vulneratam ab angue curare, & nec per præcipitia desperationis detrudere, nec habenas laxare ad vitæ dissolutionem & contemptum, sed omnimodo qua pharmacis austerioribus, qua mollioribus & levioribus morbo contraire pugnareque, ut ulcus cicatricem obducat, ut qui notos habeat pœnitentiæ fructus, & hominem (ad claritatem illam supernam vocatum) prudenter gubernet. Utraque igitur scire oportet, & quæ sunt rigoris, & quæ commiserationis: in iis vero qui extrema non admittant, sequi formam traditam ut nos sacer Basilius docuit.

D

ANNOTATIO.

Ad hoc tendit canon ut universa curandi peccatoris ratio prudentiæ & judicio Episcopi & ejus cui committitur sit relicta. Et est quidem hic scopus canonis manifestissimus, ait Balsamo. In fine autem statuit & ea quæ sunt summi juris scire oportere, & quæ sunt consuetudinis. Invenitur autem etiam scriptum τὰ τῆς συμπαθείας idest misericordiæ. His ergo simul collectis dic, quod oportet nos scire & quæ sint pœnæ canonicæ summo jure, & quæ sunt paulo mitioris consuetudinis: & aliquando quidem morbos canonicè curare quando qui laborant pœnas non gravate acceperint: aliquando vero per consuetas & mitiores
E medicinas, quando ii quibus medicina adhibetur, ad pœnas suscipiendas paulo duriores fuerint. Ad consueta enim nemo restiterit. His consimiliter jubet Magnus Basilius in suo tertio canone. Unde videas moderationem satisfactionum adhibitam erga duriores peccatores non esse hujus temporis corruptelam, idque a pluribus sæculis relictum fuisse sapienti arbitrio Episcoporum ac eorum quibus commissum fuerit. Sed hæc dissimulant qui magis norunt turbare quam sanare animas.

Pænitentia ex judicio sacerdotũ.

συνηθείας, consuetudinis

Imperator Justinianus fidelis in Deum Iesum Christum assistens omnibus decretis, & obtemperans, subscripsit: Paulus Episcop. Constantinopolitanus novæ Romæ, definiens subscripsit.

Similiter & reliqui Episcopi ex omni provincia subscripsere 227.

Apud Gratianum inveniuntur aliquot canones diversi à prædictis sub titulo sextæ Synodi, quos arbitror nothos: non enim extant plures quam 102. *Sed & apud eundem Gratianum dist.* 16. *multa sunt quæ authoritatem præstant istis Canonibus, ubi scribitur esse conditos post quatuor aut quinque annos post solutionem sextæ Synodi, ut fidem in aliquo mereatur Ioverij velitatio. Nec omittendum ad eamdem dist. Canon.* Habeo librum, *Glossam docere unicam operationem docuisse Monothelitas, quod opera Christi fuerint pure humana, & miraculosa fuerint phantastica, non realia. Quod quam probabile sit judicet lector, cum id sine ulla probatione asseratur.*

CONCILIVM
NICÆNVM II.
GENERALE,
SEV SEPTIMA SYNODVS.

SVB ADRIANO PRIMO HVIVS nominis Pontifice Romano, & Constantino IV. Imperatore, ac Irene ejus matre, Episcoporum 350. contra Iconomachos, seu imaginum sanctarum hostes habitum anno 787. tempore Caroli Magni.

ICONOCLASTARUM hæreticorum, id est eorum qui imagines Christi & Sanctorum confringere, quasi essent Idola, aut simolachra, Religiosum putabant, originem repetunt quidam à Judæis, alij à Manichæis qui cum Christum crederent non vere & proprie carnem humanam assumpsisse, sed hominem se simulasse, imaginem ejus vocabant Idolum, ut refert Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in lib. contra Iconomachos. Porro D. Damascenus orat in *Constantinum Cabalinum*, quod odore & afflatu fimi equorum delectaretur, refert ad dæmonem qui cum in Hebræorum gentem malam cogitationem immisisset, non esse Christum Dei Filium, sed seductorem, quamobrem Sacerdotes Judæorum Concilium adversus eum inierunt ut tenerent ipsum & occiderent: simili ratione livore exardescens in gentem Christianam, malam hanc cogitationem immisit, idololatriam esse cultum imaginum. Concilium itaque facientes Christianorum Sacerdotes una cum Augustis indigne sceptra tenentibus, inania ac stulta, adversus Domini nostri Jesu Christi imaginem meditati sunt, ac pro Christi à Judæis crucifixione in carne, sacram ejus imaginem scelestis ipsorum pedibus conculcandam damnarunt: atque perditi Judæi acetum felle mixtum Domino propinarunt, sic & isti aquam calci miscentes, ac baculo spongiam imponentes admoverunt, ejus in carne vultum exhibenti imagini obliverunt. Loco autem lanceæ illius, qua vitæ fons latus lanceæ Christi compunctum fuit, gladium accipientes eam effoderunt ac abraserunt, atque ab Ecclesia profligarunt. Impleveruntque & ipsi Judæorum opus, seque ipsos diabolo tradiderunt. O miseriam, ô furorem, ô errorem Christianorum. Væ tibi à Deo aliene diabole, qui Judæis commiscueris genus Christianum.

Concil. Iconoclast.

Injuria illata contra crucifixi imaginem ab Iconoclastis.

Hoc adhuc restabat Draconi qui filium mulieris pariturae devorare intendebat, ut postquam per præcedentes hæreticos fidem mysterij Redemptionis humani generis evertere studio molitus fuisset ejusdem redemptionis vestigia in crucibus aliisque Christi imaginibus extantia ubique deleret ne tam sæpe ad

imaginum sacratum intuitum memoria tanti beneficij renovaretur in fidelium mentibus. Novus certe modus est persecutionis adversus Christum Redemptorem.

Multis deinde Damascenus hæresim illam exagitat, ac Concilium per Imperatorem Copronymum Constantinopoli habitum propterea dictum ab aliquibus, Synodus Copronymiana, ab aliis pseudo-septima contra imagines, vocat Acephalum Conc. Deo ac sanctis ejus execrabile conventiculum. Nam quæso te quis ei Patriarchatum inveniis est interesse? Romanus ire noluit; ac quis non eam Synodum caput non habentem deriserit? caput sibi præfecit conversaque abjecit, quin imo occidit. O cæcitatem, ó dementiam, ó insipientiam! quis non rideat bellam hanc Synodum? vel hinc quisque noverit, nullius eam roboris esse, ac indignam ut vel apud Deum vel apud homines accepta sit. Quod autem ait D. Damascenus Synodum hanc caput suum occidisse, sermo est illi de Anastasio Pseudo-Patriarcha secta Iconomacho, quem Copronymus in suos etiam familiares desæviens, ne feris rabidis absimilis esset, asello præposterè impositum & virgis cæsum ac per urbis plateas ludibrio habitum esse voluit, licet postea in thronum restituerit.

Const. Copronymi gesta crudelia.

Quanta autem tragedia ex hac hæresi in Orientali Ecclesia acciderit, quam funesta omnia ex hac contentione, loquuntur libri integri plurium historicorum: plures enim Imperatores hac hæresis lue infecti velut feræ bestiæ in Orthodoxos ac præcipuè Monachos fævierunt. duo Leones Isaurus & Armenius & inter utrumque fœdus Copronymus, qui in indicium futurorum puros baptismi fontes, dum baptizaretur, fœdavit, unde illi cognomen postea, omnia audens in pios quosque ut nefariæ suæ Synodo omnes subscriberent. Andreæ Calabiti eximiæ pietatis Monacho flagrorū vi diruta cutis est. Stephanus Eremitarum dux & magister qui plures annos clausus in claustro traduxerat, fustibus & lapidibus toto corpore dilaceratus est & in altissimam foveam cum damnatis projectus. Tradita militibus Monasteria ut memoria deleretur Monachorum, qui adacti sunt excusso cucullo inire conjugia & vitam sordidis artibus sustentare. Aliquot Senatores etiam, quod imagines coluissent, durissimis nervis in foro verberati sunt. Sed dum sanctos persequitur ultione divina percussus est: anno enim Christi 775. Imperij sui 35. dum in Bulgaros exercitum duceret ardente febri correptus est, pedesque illi intumuere carbunculis ab exurendi vi ita nominatis, quorum æstu, in castello Arcadiopolis ad quod delatus fuerat, dum gravissimè urgeretur, clamat infœlix, vivum se inextinguibili igni traditum ob violatum Deiparæ Mariæ nomen & cultum, jussitq; eam deinceps honorari, suãq; ultimam voluntatem his verbis testabatur: *Incolume esto magnum templum divinæ Sophiæ: incolumis esto ædes sanctissimæ Deiparæ in Blachernis: incolumis esto Ecclesia ejusdem in Chalcopratriis: Incolumis esto ædes sanctorum Apostolorum* (erant hæ præcipuæ Ecclesiæ quas injuriis affecerat, &c.) similis in hoc Antiocho regi templorum expilatori, qui semper impius moriens hanc primum veram sententiam pronuntiavit, *Iustum est subditum esse Deo & mortalem non paria cum Deo sentire.* 2. Machab. cap. 9.

Infœlix exitum & testament. Copronymi

Huic successit filius Leo quartus, etiam imaginum insectator, qui perbrevi defunctus est infœliciter, quare ejus uxor Irene Catholica pietate florentissima cum filio Constantino minori ætate imperare cœpit. Quæ cum nihil antiquius haberet quam ut Catholica religio restitueretur, procuravit primum insignem doctrina & pietate virum Tarasium in Patriarcham regiæ urbis, cum Paulus antea Patriarcha onus detrectaret, qui quod subscripsisset impiæ Synodo Copronymi in qua cultus imaginum abdicatus erat, ut pœnitentiam ageret, in Monasterium secessit pœnis voluntariis se discruciaturus, dicensque nisi pœnitentiam ageret se æternis ignibus puniendum.

Tarasius autem Patriarcha quamprimum scribit ad Adrianum primum: scribunt & Imperatores ut ipsius authoritate Synodus cogeretur, ad eamque de more Legatos Apostolicos mitteret. Nusquam lætior Pontifici nuntius accessit. Qui illico mittit Petrum Archipresbyterum Ecclesiæ sancti Petri, & Petrum Abbatem sancti Sabæ ut suo nomine Concilio præessent. Sed cum Iconomachi diu in urbe Regia dominati fuissent, & incredibiles imperitæ multitudinis tumultus ac concursus adversus Episcopos concitarent, quos ne Imperator quidem sedare posset, dilata res est paulisper, ac postea Nicæa Bythiniæ Metropolis ob primi Concilij contra Arrianos Majestatem in honore habita, visa est opportuna Synodo habendæ, tanquam divinitus constituta ad debellandos Religionis hostes. Fitque ad eam concursus Episcoporum octavo Imperij Constantini cum Irene matre anno. Convenere 367. Patres ut statueretur aliquid certi de hac lite. Quamvis enim persequutio plurium Imperatorum sibi succedentium in errore sicut in regno, atrocissima fuerit & qualem nondum experta erat Ecclesia Orientis, nondum tamen viribus sic exhausta fuit quin satis potens fuerit tantisper mundi fulta præsidiis, cum divina non deessent ad restituendam pietatem pristinam, qualem ab Apostolis acceperat. Ut sunt enim judicia Dei mirabilia & consilia ejus super filios hominum altissima, exsurgente hac nova hæresi, Monothelitæ qui Ecclesiam hanc infestabant siluisse noscuntur, ut notat Baronius ad an. 726. num. 3. accidit enim perinde ac si cum bello civili flagret civitas, externum insurgat bellum, in eo omnes arma convertant, quibus antea se trucidabant. Ita planè. Adeo enim turpis ac detestabilis visa est hæc hæresis, ut non solum Catholicorum, sed etiam hæreticorum arma in se converterit. Qui pugnantes simul cum Orthodoxis adversus Iconoclastas ac confractores imaginum hæreticos, junxerunt se ipsi Ecclesiæ Orthodoxæ.

Adrianum papa.

Accidit que illud planè mirandum, ut cum Orientalis Ecclesia Hæreticorum crebrius infecta venenis vires consternata perdiderit: Mox hujus ipso tantum conspectu hæresis vires sumpserit, vires collegerit & animos adversus eam certatura. Ex quo certamine licet multi facti sint desertores, nunquam tamen adeo visa est victrix & illustris quam in illo bello, ut pote quæ pluribus quam antea fuerit decorata martyribus, quorum aucta coronis, & insignita victoriæ palmis præteritam delevit ignominiam suæ prostitutionis factæ sæpe diversis hæreticis. Qua in re si aliquam rationem humanam licet adjicere, id fieri potuit, quod rebus externis & visibilibus solent magis affici homines. Præteritæ autem hæreses magis erant internæ, ut erant de Verbi divini consubstantialitate, de divinitate Spiritus sancti, de anima, persona, natura, voluntate ac operatione Christi. Sed hæc novissima quæ templa & altaria ornatu suo spoliabat, quæ Salvatoris omnium ac Deiparæ Virginis Sanctorumque ac Sanctarum cum Christo regnantium imagines suffodebat, evellebat, abjiciebat, diruebat, dilapidabat, dilacerabat, calce vel atramento obliterabat, comminuebat, conculcabat, omnium erat patens oculis, & in ea videre erat sævissimum cacodæmonis odium in Christum & in sanctos ejus, qui ut panthera hominem prosequens odio, illum si non inveniat, contra ejus imaginem, si illi occurrat, exercet feritatem belluinam, eam in mille partes morsibus & unguibus discerpendo; non secus atra bellua inferorum in Deum & sanctos ejus ab initio bellum gerens, cum eos in cœlo attingere non posset, in eorum imagines toto furore debacchabatur in templis, in domibus privatis, in foro, in angi-portibus, in agris & ubicumque insignia hæc pietatis parebant, cum summo mœrore piorum omnium deformabantur, audiebanturque per universos Imperij fines Senatusconsulta, imo inconsulta Senatorum ex jussu Imperatoris coactorum decreta, quibus proscribebantur imaginum formæ ac cultus omnis

Iconoclas fortiter resisternnt pij.

circa

circa illas, ne loco Dei idola venerarentur homines. Hic enim erat prætextus in specie pius, ut est omnium hæreseum, fœdæ istius hæresis. Quam & si præcedentes Synodi satis videri poterant damnavisse, cum pleræque earum in iis locis ubi erant imagines congregatæ fuissent, & in earum conspectu Canones suos sanxivissent, nequaquam tamen ut rem fidei adversariam damnarant, ad abundantiorem ergo difficultatum explicationem & veræ fidei comprobationem præsens hæc Synodus habita est.

Versio multiplex Synodi. Monet autem Baronius ad præsentem annum 787. hujus Synodi triplicem diversis temporibus factam esse versionem è Græco in Latinum. Primam quidem è verbo ad verbum adeo inconcinnam atque ineptam, ut nec eam Librarij exscribere dignarentur. Quæ cum haberetur contemptui, Anastasius Bibliothecarius nova translatione sensa sensibus quam diligentissime reddens donavit ac in Archivo S. R. E. recondidit. Postremo qui versionem Anastasij ignoravit exosus primam, aliam elaboravit, quæ in tomis Conciliorum communi usui exposita est. Hinc porro est quod Binius in sua collectione hanc Synodum cum duplici versione exhibet, Anastasiana priori cum textu Græco, & alia Latinâ tantum quæ communior est, & quam Joverius rescissis iis quæ putavit minus necessaria, post sextam Synodum posuit. Hanc autem visum est tantisper auctiorem facere ac aliqua supplere ex Anastasij versione, quæ nobis intacta relinquere decens visum non est, cum ita compendiariam hanc summam nobis proposuerimus, ut avidum rerum Lectorem in magis necessarijs non deseramus.

Festus dies Synodi. In tanto autem pretio habita est Synodus hæc apud Græcos ut Festum diem agant quotannis ejus diei in quo absoluta est. In eorum enim Menologio jussu Basilij Imperatoris restituto ista leguntur. *Die duodecima mensis octobris. Sanctæ septimæ Synodi trecentorum sexaginta septem Patrum commemoratio.* Sancta septima generalis Synodus Nicææ secundo conflata fuit sub Constantini & Irenæ ipsius genitricis Imperio, cum esset Constantinopoli Patriarcha Tarasius sanctissimus Deifer Pater noster. Sancti namque patres numero trecenti sexaginta septem adversus imaginum impugnatores convenerunt principis jussu & in scriptis omnem excommunicaverunt hæresim & hæreseon principes & omnes Iconomachos, cunctis eadem voce dicentibus: *Sanctas non adorans imagines, est ab Orthodoxorum alienus fide. Et imaginis honor (sicut magnus inquit Basilius) ad primitivum refertur. Qui namque colit imaginem & veneratur, in ea veneratur picti substantiam & adorat.* *Cultus imaginum respectivus.* Et cum ita statuissent, & in scriptis Orthodoxam firmassent fidem ab Imperatore honorati, ad suum quisque missus est Episcopatum.

Actio I.

In nomine Domini & dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri & Imperio pijssimorum & amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini & Ireneæ matris ejus, octavo anno consulatus eorum, octavo Kalendas Octobrias Indict. xi.

Conveniente sancta & universali Synodo, quæ per Divinam gratiam & piam sanctionem eorumdem Deo confirmatorum Imperatorum congregata est in Nicænsium clara Metropoli Bithinensium Provinciæ, id est Petro Reverendissimo Archipresbytero sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ scilicet Apostoli Petri, & Petro Reverendissimo Presbytero Monacho & Abbate venerabilis Monasterij sancti Sabbæ Romæ siti retinentibus locum Apostolicæ sedis almi & sanctissimi Archiepiscopi senioris Romæ Adriani. Tarasio almo & sanctissimo Archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ. Joanne ac Thoma Reverendissimis Presbyteris, Monachis & Vicarijs Apostolicarum sedium Orientalis Diœceseos, Agapito Episcopo Cæsareæ Cappadociæ, &c. Macario Episcopo Arcandorum sedentibus ante sacratissimum ambonem templi sanctissimæ magnæ Ecclesiæ quæ cognominatur Sophia, præsentibus & audientibus gloriosissimis & magnificentissimis principibus, id est, Petrona laudatissimo exconsule patritio & comite Deo conservandi Imperialis officij, & Joanne Imperiali ostiario & Logotheta Imperialis Logothesij, & Reverendissimis Archimandritis Hegumenis & Monachis, propositis sanctis & intemeratis Dei Evangelijs. Reverendissimi Episcopi Siciliæ Insulæ dixerunt. Dignum ducimus & per omnia hæc huic sanctæ & universali Synodo conveniens esse perspicimus, ut ad exquirendorum inchoationem capitulorum, sanctissimus & summus ac eximius Pastor & Præsul Regiæ Constantinopoleos novæ Romæ procemium faciat & ostium verbo aperiat, & quæ congrua sunt, vociferando pronunciet.

Sancta Synodus dixit: fiat secundum postulationem sanctissimorum Episcoporum.

Tharasius sanctissimus & beatissimus Patriarcha Constantinopoleos dixit: opportunum est nunc dicere Propheticam illam vocem, quam sæpe audivimus per Evangelium prædicari: *Erunt prava in directa, & aspera in vias planas:* *Luc. 3. Isa. 40.* Quando enim Deus facit aliquid, omnis in his quæ aguntur, facilitas sequitur, quoniam voluntati ejus resistit nullus. Nam etsi ex antiqui hostis immissione, qui vult concitare super sanctam Ecclesiam Catholicam, præterito anno Kalend. Augusti, in à Deo conservata Regia urbe præsentibus nobis in venerabili templo tubarū Spiritussancti videlicet & laudatissimorum Apostolorum, commota est multorum turba virorum furore ac amaritudine plena, ut in nos manus injiceret (ex qua manu divina erepti sumus, habentes in auxilium quosdam Episcopos, qui facile numerari possunt, quorum nomina voluntarie præterimus, quoniam omnibus nota sunt) & ad modicum visi sunt prohibuisse loqui, & confirmare pium veritatis sermonem. Sed mitissimi Imperatores nostri divinitus acti, cum essent Orthodoxiæ propugnatores, & sinistræ opinionis impugnatores non dederunt somnum oculis suis, & palpebris suis dormitationem, donec tabernaculum Dei, id est, Ecclesiam ejus in unum restituerent, & pacificum hanc habitaculum redderent. Quapropter consilio & voluntate Dei rursus in idipsum congregaverunt nos. Verum pro his bonas recipient vicissitudines à Christo omnium nostrum Imperatore, qui ad has multipliciter remetiendum potentissimus est. Nos ergo sacrati viri adjutorem illum invocantes, & in pectore nostro timorem ejus habentes, futurumque judicium in mente recipientes, accingamus lumbos mentis nostræ in veritate, & vigilantes in omnibus secundum Apostolum, æquilibraminis judicium judicemus: & omnem vocum novitatem, ambitum, atque superfluitatem tanquam puro tritico superseminata zizania, sine omni dilatione radicitus evellamus, utpote veritati obviantia, & Ecclesiæ repugnantia. Quæ enim in ea tradita sunt, non sunt, est & non; sed, est, existunt in veritate & *2. Cor. 1.* permanent incorrupta, & immutilata in sempiterna sæcula. Sine mendacio quippe est, qui repromisit, dicens: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* *Matth. 16.* etsi certificati fuerimus quod placabile sit in conspectu Dei, conveniant qui in præterito anno restitere veritati: si quis est in illis sermo vel contradictionis vel etiam ratiocinationis, dicant: ita namque omnis examinatio manifesta fiet.

Constantinus sanctissimus Episcopus Constantiæ Cypri dixit: si videtur huic sanctæ & universali Synodo, secundum quæ dicta sunt à sanctissimo & beatissimo Patriarcha Tharasio, ingrediantur sanctissimi Episcopi qui in hac criminari sunt parte, in conspectu hujus sanctæ & universalis Synodi. Sancta Synodus dixit: ingrediantur; & ingressi sunt Episcopi, qui prædicti sunt. Cumq; ingressi fuissent, gloriosissimi Principes dixerunt: Domini nostri benigni honorabilem & ado-

erga peccatores, in sedesque suas per peccatum amissas restitueret, se non solum illis immiscuit, sed velut in capite eorum se constituit, implorans divinam misericordiam cum clamore valido & lacrymis, quasi ipse fuisset è numero peccatorum. Inde restitutio Iconoclastarum, id est, peccatorum qui imaginem & similitudinem Dei in anima sua impressam decoloraverunt & violaverunt. Sed hoc obiter, cujus applicationis auctor primus est Marcellinus de Pise Capucinus *In Enciclopedia Morali*, Homilia de S. Thoma Apostolo, licet pro Juvenali Julianum posuerit.

Actio secunda 6. Calend. Octob.

Primo producta est in Synodo Epistola Adriani Archiepiscopi Romani ad Constantinum & Irenem Augustos.

Dominis Piissimis ac Serenissimis victoribus, triumphatoribus filiis in Deo, & Domino nostro Iesu Christo dilectis Constantino & Irenæ Augustis, Adrianus servus servorum Dei.

2. Cor. 4. Deum *qui jussit è tenebris lucem splendere*, quique *nos à potestate tenebrarum*, per filij sui, veræ sc. Coloss. 1. lucis incarnationem *liberavit*, in quo cuncta divinitatis suæ specimina jussit conversari, per quem etiam universa *renovavit, simul in illo per sanguinem Crucis illius, cum atque in cœlis tum in terra existentia pacificans*, per divitiarum bonitatis suæ plenitudinem, in Ecclesiæ suæ faciem respiciens, pietatem vestram, & prædestinatam serenitatem Imperatoriæ mansuetudinis, ad perfectionem fidei vocare non dedignatus est, quo omnem mendacij improbitatem per vos conterat, veritatemque in lucem producat. Posteaquam enim quæ à vestra serenitate, & pietate nobis missa sunt cognovimus, dici non potest quantopere cor nostrum gavisum sit, tanto enim gaudio & lætitia repleti sumus, ut ne humana quidē lingua explicare ea sufficiat. Quemadmodum enim à superioribus hæreseos schismatibus eramus conterrefacti, ita nunc rursum per vestram jussionem exultatione sumus perfusi. Nam in Regia vestra civitate venerandarum imaginum causa jussistis tractari, quæ à retro Imperatoribus turpiter in eas commissa sunt. Hi enim non solum eas subverterunt, sed & contumelia affecerunt, ridiculas eas existimantes, atque utinam non computet illis peccatum hoc Altissimus. Satius enim fuisset ne injecisse quidem manus in Ecclesiam. Unde factum ut totus Orientalium partium populus in errorem sit inductus, & in propria existimatione, & vulsitate rebus Ecclesiæ abusi sint, donec in regni solium vos evexit, quos sciebat in veritate illius gloriam inquisituros, & quæ à sanctis Apostolis, cunctisque Doctoribus tradita erant, conservaturos honoremq; debitum imaginibus, quæ per amentiam hæreticorum subversæ fuerant, reddituros. Nuper verò propriam vestram jussionem, de voluntate vestra instructi, omnipotentem Deum pro vestro Imperio precibus sollicitantes, gratiarum actione gloriam illius prædicavimus. Illud autem in stabilimentum & confirmationem regni vestri maximè sit, quod magnum opus hoc aggressi estis, quod sine mediatione vestra in hoc mundo vix fieri potest: reddetur enim jam sibi vetus & antiqua orthodoxa fides, restituentur venerabiles imagines in eam faciem, qua in prima Ecclesia conspectæ sunt. Vos autem partem habebitis cū eo, qui nunc in divina requie quiescit, Constantino Imperatore & Helena ejus matre, qui orthodoxam fidem illustrarunt, & confirmarunt, adeoque sanctam matrem vestram catholicam, & spiritualem, Romanā Ecclesiam exaltarunt, ut plane spes sit, eorum piam appellationem in vestra cognomenta piissima, & à Deo data transitoram', ut per omnem terrarum orbem novus Constantin. & nova Helena prædicetur, per quos sancta Catholica & Apostolica Ecclesia renovabitur.

Vos autem maximè in traditione Orthodoxæ fidei Ecclesiæ B. Petri & Pauli principum Apostolorum, acquiescetis eamque amplectemini, quemadmodum a superioribus Imperatoribus factum est, qui vicarium ejus ex toto corde dilexerunt. Quapropter vestra quoque à Deo data majestas, sanctissimam Roman. Ecclesiam principum Apostolorum, quibus à Deo ipso data est potestas solvendi & ligandi peccata tum in cœlo, tum in terra, honorabit. Ipsi scilicet regni vestri propugnatores erunt, cunctasque barbaras nationes pedibus vestris subjicient, ut quocunque ire perrexeritis victores vos declarent. Hi siquidem principes Apostolorum sunt, qui Catholicam, & Orthodoxam fidem auspicati, per scripta quidem veluti legibus latis fidem suam servandam præceperunt omnibus videlicet, qui in sedes illorum successuri erant, & in fide eorum, usque ad consummationē sæculi permansuri, atque ita nostra servat Ecclesia, & sanctas eorum figuras veneratur; unde in hunc usque diem venerandis horum imaginibus Ecclesiæ nostræ ornatæ & conspicuæ sunt. Matth. 16.

Quemadmodum sanctissimus, & beatissimus Papa Sylvester in principio Christianorum nostrorum orthodoxa fide testatur. Cum aliquando fœlicis recordationis Constantinus Imperator per noctem somnum caperet, ecce B. Apost. Petrus & Paulus dormienti adstiterunt, dicentes: Quandoquidem sanguinis infantium effusionem morbi tui gratia fieri jussisti, en à Christo missi sumus, quo sanitatem tibi afferamus. Audi igitur nostrum consilium, & ea quæ tibi præcipimus fac impleas. Principio Sylvestrum Episcopum qui persecutionis tuæ gratia Roma exulat, & in Sorapeno monte clam in speluncis cū clero latitat, cura ad te vocari. Is tibi lavacrum pietatis, in quo tu lavaberis, præparabit, dabiturque tibi non modo lepræ, verum omnium morborum sanitas. Cumq; præclaris istis bonis fueris recreatus, confestim jubeto per omnia loca Romanorum Ecclesias restaurari, te vero ipsum purum, abjecto idolorum cultu, declarabis, cultumque debitū soli Deo vero adorando exhibeas, juxta illius voluntatem omnia tua consilia disponens. Imperator itaque è somno excitatus, omnes suos aulicos quicunque in palatio erant convocavit, quodq; per insomniū illi ostensum fuerat, exposuit, nec mora aliqua, sed confestim ministros suos ad Sorapenum montem in quo B. Pater Sylvester cum clero, vacans lectionibus sacrorum librorum latitabat, misit. Jam cum undique videret milites circumcingentes montem inquirendi causa, existimans quod ad martyrium raperetur, clerum ita affatus est: Ecce nunc tempus expectatum, ecce nunc dies salutis. Egressu autem de spelunca narrarunt milites, qua de causa quæreretur, cum quibus ad Imperatorem, trahens secum comites tres Presbyteros cum duobus Diaconis profectus, cum Imperatorem vidisset: Pax tibi, inquit, ô Imperator sursum de cœlo & victoria. Imperator itaque hilari oculo, & tranquillo animo illius verba exaudiens, quæcunque sibi per insomnia fuerant revelata B. Sylvestro exposuit. Conversionis Constant. magni origo.

Postquam autem finem narrationis fecisset, quæsivit Imperator, qualesnam arbitraretur esse deos Petrum & Paulum quos viderat. Respondit pater neququam esse deos, sed servos, & discipulos Domini nostri Jesu Christi, quos in hoc elegisset, ut omnes converterent, ut crederent in eum. Hæc cum audivisset Imperator percontatus est num alicubi essent historiæ illorum: mox B. Sylvester per Diaconos adferri, quas habebat Apostolorum imagines jussit: quas cum Imperator aspexisset clara voce proclamavit: Hi sunt, quos per visum conspexeram, neque amplius incredulus sum: paretur lavacrum in meam salutem. Constructo autem lavacro, cum sacro rore tinctus esset, confestim est sanitati pristinæ restitutus. Deinde non immemor accepti beneficij, Ecclesias Dei exædificare cœpit, columnas earum passim sacris imaginibus in memoriam Incarnationis Domini nostri Jesu Christi, omniumq; sanctorum reverentiam exornavit: nec alia de causa, quam ut Christianismum, in lucem, & veritatem, Imagines Petri & Pauli.

Deique cultum proveheret, & omnes gentes à cultu A idolorum & diabolica deceptione converteret.

Quemadmodum etiam divus pater Gregorius Apostolorum successor prædicavit, ob id depingi in templis Evangelicas historias, ut homines illiterati, & qui sacros libros legere nequeunt (quorum sanè maxima pars est) conspectis illis redderent Deo gloriam & reducerent in mentem, quæ in carne conversatio Domini nostri Jesu Christi fuisset. Ut taceam interim orthodoxos alios, & Christianissimos Imperatores, cum sacerdotibus omnibus & honestis viris Deum colentibus, simul etiam cum universo Christiano populo, qui omnes juxta antiquam sanctorum Patrum traditionem, venerandas imagines & receperunt, & tenent, & in memoriam & compunctionem cordis conservant & in hunc usque diem venerantur. Neque aliter fiebat B in partibus & regionibus istis, donec proavus vester ex impiorum quorundam instructione venerandas imagines abstulit. Ex quo tempore magnus error Græciam istam invasit, unde non contemnendum scandalum in mundo factum est. Sed *væ illis per quos* Matth. 18. *scandala in mundum irrepserunt*, ut ipsa veritas mentiri nescia testatur. Qua de causa in magnam tribulationem uterque Gregorius Romani Pontifices per ea tempora sanctissimi, conjecti sunt. Sæpe etiam proavum vestræ serenitatis admonuerunt, ne sineret venerandas imagines de statu suo dejici, verum illorum salutiferæ preces nequicquam fusæ sunt, animumque illius haud quicquam commoverunt. Post id & Zacharias, Stephanus, Paulus, & alter Stephanus, qui * al. nos. * nobis in Episcopatu hujus almæ urbis præcesserunt, C avum patremque vestræ serenitatis, pro restitutione sanctarum imaginum sæpe interpellarunt. Eadem ratione & nostra exiguitas vestram Imperatoriam majestatem cum omni humilitate obsecrat, sinat aliquando recordationis causa erigi in Ecclesia sacram Jesu Christi juxta incarnationem humilitatis imaginem, ponatur in aula Dei similitudo ejus sanctæ Matris, sanctorumque & beatorum Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, & Confessorum, & ex animi desiderio eas veneremur, quemadmodum à sanctissimis patribus, majoribus nostris, probatissimisque pontificibus nobis à multis sæculis traditum est.

Ioan. 10. Reliquum est, ut mansuetudo imperatoria in partibus illis Græciæ hoc idem imperet & orthodoxam fidem confirmet, quo juxta scripturam *unum sit ovile, & pastor unus*, cum videat in universo terrarum orbe, D ubi Christianismus pollet, ab omnibus fidelibus venerandas imagines honorari, nimirum ut per visibilem figuram, ad invisibilem magnitudinis ejus divinitatem spirituali dispositione mentes nostræ rapiantur, secundum carnem quam Dei filius propter salutem nostram suscipere dignatus est, redemptorem nostrum in cœlis existentem adoremus, & in parte glorificantes, laudemus, quemadmodum scriptum est, Ioan. 4. *Deus spiritus est*: & illud comprobando, secundum Spiritum Deitatem illius adoramus. Nequaquam autem sic statuimus quemadmodum quidam nugantur, ut imagines tanquam Deos conficiamus. Labor enim & fatigatio nostra, quem exhibemus, in desiderium Dei sanctorumque eius perficitur. Cultus respectivus. Et quemadmodum sacra scriptura E imagines in memoriâ venerationis habet, sic & nos eas habeamus, servantes tamen perpetuo fidei nostræ puritatem. Quinetiam factor noster, & artifex Dominus Deus juxta propriam imaginem & similitudinem, hominem de luto terræ finxit illuminavitque in libera potestate sui ipsum constituens. Præterea primus ille homo liberi arbitrij existens cuncta animantia terræ, Genes. 2. & volatilia cœli annuente Deo, nominibus propriis vocavit. Abel autem ex primitiis ovilis sui, propria voluntate dona Domino Deo obtulit: de quo legimus. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera illius.* Genes. 4. Genes. 8. Deinde Noe post cataclysmum, hoc est diluvium, altare propria voluntate Domino construxit, & ex omnibus animalibus, & volatilibus pura dona in altare hoc attulit. Similiter etiam Abraham, quemadmodum testatur scriptura, propria voluntate aram extruxit in honorem & gloriam Dei, quemadmodum apparuerat Jacob etiam cum fugisset à facie fratris sui Genes. 28. vidit per visum Angelos Dei per scalam ascendentes & descendentes, & Dominum innixum scalæ, ad se loquentem. Postquam autem surrexisset ex sua voluntate lapidem, in quo caput declinarat, sustulit, & ubi erexisset eum, infudissetque oleum super eum vocavit locum Bethel, dicens: *Non est hic aliud quam domus Dei.* Ob quam sanè causam legimus illi iratum Deum, non enim illi exprobravit, quod sua voluntate lapidem erexisset. Etenim, ô Serenissimi Filij Principes, & rectè sentientes Imperatores, quæcunque in admonitionem hominum ad gloriam Dei spectantia fiunt, B Deo displicere nequeunt. Rursus idem Jacob ille in summitate virgæ suæ adoravit, fide dilectionis id agens. De qua B. Paulus Apostolus in epistola ad He- Genes. 48. Hebr. 11. bræos dicit: Non quod virgam illam, sed tenentem eam, in signum dilectionis adoravit. Quid hoc sibi vult? Nimirum quod & nos juxta desiderium, & amorem, quo erga Deum sanctosq; illius affecti sumus, figuras in imaginibus repræsentemus. Non inquam in coloribus, & tabulis honorem constituentes, sed eorum prædicantes gloriam, quorum appellationem imagines referunt. Accedamus iterum ad scripturam videamusque quid Mosi a Domino mandatū fuerit, Exod. 37. cum illum juberet propitiatorium de auro mundissimo conficere, quod duos cubitos & dimidium longitudine, & cubitum & semissem in latitudine conficiebat. C Duos quoque Cherubim aureos, & productiles ex utraque parte oraculi. Et paulo post: *Impones testimonium quod dabo tibi, quo operienda est Arca. Et loquar de te super propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim qui erunt super Arcam testimonii.* Exod. 25. 37. Exod. 40. 36. & 38. Quinetiam in velis, & cortinis tentorij, duorum Cherubim opus textile, & diversi colorum fieri jussit. Ex his animadvertendum est serenissimi Domini, & filij Principes, Deum omnipotentem Dominum nostrum de medio Cherubim manu hominum factorum pro salute populi non dedignatum loqui. Quamobrem non est dubitandum omnia quæ in Ecclesiis Dei ad laudem & decorem domus illius constituuntur, sancta, & colenda esse. Sed & hoc, ô serenissimi Imperatores, ad incredulorum certiorem fidem, & errantium castigationem adjiciendum est, non frustra D Mosi famulo suo, quemadmodum in libro Numerorum legitur propter pestem in populum grassantem, Num. 21. præcepisse: *Fac serpentem, & pone illum in signum, & qui tactus fuerit, illumque inspexerit vivet.* Fecit igitur Moses serpentem æneum, & posuit illum, & servati sunt. O insaniam infrementium adversus fidem, & cultum sacrum Christianorum! ô stultitiam vetantium venerandas imagines honorari, in quibus Servatoris nostri, cujus potentia genus humanum, & constat adhuc, & servatur: & præterea Genitricis ejus, omniumque Sanctorum historiæ continentur! Nam si Israëliticum populum per inspectionem ænei serpentis, servatum a sua peste credimus: Christi verò Dei & Salvatoris nostri, omniumque sanctorum figuras contemplantes, & venerantes, dubitamus nos servari? E Absit ut amplius dubitemus. Absit ut à Patrum sanctorum traditione diversa sentiamus. Hæreamus in doctrina illorum, nec ab illa declinemus. Et Salomon in eo templo quod Domino ædificavit, Cherubim in gloriam Dei fecit, & diversis coloribus illud adornavit. Quare ergo non & nos sentientes rectè, confessionem fidei nostræ, & speciositatem domus Dei ex diversis coloribus & picturis exornabimus? Cum & Esaias Propheta dicat: *In diebus illis erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & columna continens fines ejus, & erit in signum & testimonium Domino in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantium, & mittet eis servatorem & propugnatorem, qui liberet eos.* Esaia 19. Quinetiam Psalmorum cantor David

Psal. 95. hymnũ canens, dicit: *Confessio & pulchritudo coram eo.* *Psal. 25.* Iterum: *Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum tabernaculi gloriæ tuæ.* Rursus idem adventum & incarnationem Filij Dei Servatoris nostri prædicans, magnificè faciem illius juxta dispensationem incarnationis illius adorandam censet, dicens: *Exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* *Psal. 26.* *Psal. 44.* Iterum: *Faciem tuam supplicabunt divites populi.* *Psal. 4.* Rursus: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

Patrum testimonia pro imaginibus. Qua de causa divus Augustinus magnus ille Doctor in sermonibus adhortatoriis suis, inquit: Quid est imago Dei aliud nisi vultus Dei, in quo signatus est populus Dei? In cujus consensum & Divus Gregorius Nissæ Episcopus, de Patriarcha Abraham sermonem faciens dixit: Vidi non infrequenter passionis figuram, neque sine lachrimis ejusmodi picturam transij, cum scilicet opus artificij in personam significatam demonstratum esse viderem, & reliqua, quæ ex interpretatione in Cantica Canticorum adfert. Nec aliter deinceps subsequens ex eadem doctrina sonat. Nunquid materia diversorum colorum, animæ imitationem non repræsentat? Nam qui imaginem aspicit, quæ ex arte per diversos colores in tabula est expressa, non ex pictura, & colorum tinctura similitudinem accipit, sed ad contemplationem primi exemplaris, animum reducit. Quin-etiam in Epistola Divi Basilij, qua in Julianum desertorem invehitur: Quemadmodum à Deo Christianam, & inculpabilem fidem, veluti hæreditario jure accepimus, sic confiteor, & in eo maneo. Credo autem in unum Deum Patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, unum Deum, hæc tria adoro & glorifico. Confiteor etiam Filij incarnatam οἰκονομίαν deinde sanctam Mariam, quæ secundum carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans. Suscipio etiam sanctos Apostolos, Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius mihi sit Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob causam, & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro, hoc enim nobis traditum à sanctis Apostolis, non est prohibendum, sed in omnibus Ecclesiis nostris, eorum historias erigimus. Idem in sermone in quadraginta martyres. Quin-etiam bellorum trophæa & victorias & historici scriptores, & pictores demonstrant, hi quidem oratione rem exornantes, hi vero in tabulis depingentes, multos ad virtutem & virilitatem excitarunt. Si quidem quæ historia oratione exprimit, hæc tacens pictura per imitationem ostendit. Joannes quoque Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus in sermone in parabolam de semente: Nonne injuria afficit Regem qui Regiam vestem violat? Non novisti quod is qui injuria afficit Imperatoriam imaginem, in Imperatorem ipsum veluti exemplar imaginis ejusque dignitatem injurius est? Nescis quod quicumque ex ligno & coloribus imagini convicia dicit, illum non damnari veluti in rem inanimatam, sed contra Regem ipsum dixerit? Judicatur enim occulte Regi injuriam intulisse. Et rursus ex eodem in sermone in sanctam quintam diem Paschæ. Omnia facta sunt in gloriam Dei, & ad nostram doctrinam quare ad pluviæ ministerium dictum est; Impleatur terra fructuum copia, mare natantibus, omnia Deo serviunt, imo potius imagini Dei. Nam cum Regiæ figuræ & imagines in civitates inferuntur, populus non ipsam tabulam, aut ex cera factam imaginem honore prosequitur, cumque magistratu illic obviam procedit, sed potius regiam historiam & veluti præsentiam suscipiunt, eodẽ sanè modo, & ipsa creatio non terrenam istam speciem, sed cœlestem historiam admiratur. Similiter Beati Cyrilli verba ex interpretatione ejus in sanctum Matthæi Evangelium, adferimus. Sic enim inquit: fides enim depingit verbum quod in forma Dei existat, quod liberata nostra vita adjunxit se

A Deo; similitudineque nostra assumpta factum est homo. Idem paulo post: Imaginum usum vobis suppleant parabolæ, quæ signorum virtutem nobis subjiciunt, nimirum per oculorum appositionem, manuum tactum, & quæ in nudo intellectu contemplationem obscurè habent. Adducamus etiam & Divi Athanasij Alexandrini Episcopi verba, de eo quod Dominus carnem humanam assumpsit. Ex multis commodè pauca sumentes, scripsimus: Quandoquidem ea quæ in tabulis picta sunt, cum figura per sordes, & situm deleta fuerit, necessarium est ut denuo pingatur, & reficiatur, modo talis sit ut adhuc renovari in eadem materia, & tabula possit. Nam per eandem formam & materiam, in qua depingitur non destruitur, verum potius in eo, quod ante fuit, consentit. Dicamus & B aliud ex Divi Ambrosij ad Gratianum Imperatorem libro tertio capite nono. Quid ergo? Nunquid cum divinitate & carnem adoramus? Num quando in eo & divinam imaginem, & crucem adoramus, ipsum partimur? Absit. Itidem audiamus quod nobis Beatus Stephanus Episcopus Bostrorum prædicet: Quicunque imagines divorum confitentur, non errant. Siquidem omne opus factum in nomine Dei, bonum & sanctum est. Aliud enim imago, aliud ἄγαλμα hoc est abjecti animalis statua. Quando namque Deus Adam plasmavit, hoc est, creavit, dixit: *Faciamus hominem secundum imaginem & similitudinem nostram, & fecit hominem imaginem Dei:* *Genes. 1.* Ergo quod imago Dei sit homo, ob id statua, Deorum est, idololatria, & impietas? haud quaquam. Etenim si Adam C imago dæmonum fuisset, utique reprobandus fuisset, & receptu indignus: quando vero Dei imago est, honore prosequendus est, & admitti dignus. Omnis enim imago, sive Angelorum, sive Prophetarum, aut Apostolorum, aut Martyrum, aut alioqui justorum virorum, in nomine Dei facta est. Non enim ipsum lignum honoratur, sed ipsum illud, quod in ligno datur contemplandum: atque ita per recordationem veneratio exhibetur. Omnes enim principes, etiam si pessimi sint peccatores, adoramus & reverenter salutamus. Quid vetat igitur, quominus non liceat sanctos Dei ministros venerari, & in memoriam eorum imagines statuere & erigere, ne in oblivionem perpetuam veniant?

Verum (inquis) Deus ipse manufacta prohibuit adoranda. Dic mihi (ô Judæe) quid est, quod super D terram extat, quod non sit manu hominum factum; postquam à Deo fuerat creatum?

Quid? Arca Dei, quæ ex lignis Sethim constructa est, & ædificata, nonne opus est hominum? Quid altare? quid propitiatorium? quid urceus in quo manna reponebatur? quid mensa & candelabra? sunt-ne opera manuum hominum, quæ Salomon fieri mandavit? Quamobrem ea, quæ sancta sanctorum dicuntur, cum sint manufacta, præterea Cherubim, & sex alata illa, quæ circa altare Domini fuerunt, cum sint animalia, & imagines Angelorum, opera manuum hominum non fuerunt ejecta, & à Iudæis proculcata? Non aliam sanè ob causam, quam quod Dei mandato imagines fuerunt Angelorum sacratæ. Gentium autem *Idolat.* E idola quia imagines fuerunt dæmonum, Deos ejecit, & condemnavit. Nos vero in memoriam sanctorum imagines facimus: quorum, ais? Abrahæ, Mosis, Eliæ, Esaiæ, reliquorumque Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum, qui propter Christum tribulati sunt, quo omnis, qui eos in imagine contemplatur, illorum & meminerit, & glorificet Deum, qui illos quoque magnificavit. Debet siquidem eos honor & veneratio propter justitiam eorum, ut omnis qui viderit eos, in imitationem suorum operum ducatur. Qualis vero est iste adorationis honor? profecto non alius quam is quo nos peccatores quoque invicem prosequimur, salutantes nos inter nos per honorationem & dilectionem. Quid aliud apud Dominum Deum nostrum tentamus, quam adorantes, & trementes eum?

Imago enim nihil aliud est, quam figura illius, in qua pictura expressus est.

Impij vero, qui ipsi nihil boni faciunt, neque sanctorum recordantur, caveant bona imperantes impedire, neque scandalo sint his, qui sanctos Dei servos honore afficiunt. Boni enim operis bonam mercedem adipiscemur. Impij vero quemadmodum animo suo voluerunt, ita infidelitatis suæ mansionem invenient: quando justitiam negligentes à Deo desciverunt. Ex his liquido constat, ob recordationem sanctorum imagines tantum pingi, venerari & coli, quos constat clarè servos esse Dei, & pro nobis apud Deitatem obsecrantes, & intercedentes. Dignum namque est ut ducum nostrorum memores simus, & Deo gratias agamus. Accedant hic, quæ Beatus Hieronymus Presbyter Hierosolymitanus, in quodam sermone scripta reliquit. Etenim ut concessit omnibus gentibus adorare, quæ manu facta sunt, Judæis quidem crustas illas, quas fabricavit Moses, præterea duo Cherubim aurea, ita nobis Christianis Crucem largitus est, & bonorum operum imagines pingere, & venerari, atque ita nostrum opus ad eum probare.

Hæc sunt piissimi, & serenissimi Imperatores, & dilectissimi filij, quæ ex sacra Scriptura novi, & veteris Testamenti, item piis Sanctorum Patrum sententiis de sacris imaginibus Dei, sanctorumque virorum, item de divina scriptura in Ecclesiis ad laudem Dei, & memoriam sanctorum suscipienda breviter descripsimus. Quæ per Apostolicam relationem serenitati vestræ potentiæ cum omni humilitate, & sincero corde studiosè discutienda offerimus. Nos enim perfunctoriè ex diversis probatissimis Patribus, testimonia de venerandis imaginibus desumpsimus: quæ profecto quod in libris eorum non adulterinis, sed germanis inventa sunt, servanda existimamus, & ob id mitissimis vestris Imperiis legenda tradidimus, observantes interim ex animi fervore, vestram mansuetudinem obtestando, veluti præsentes genibus advoluti, & coram vestigia pedum volutando, ego cum fratribus meis coram Deo supplico, obtestor, adjuro, quod sacras imagines in ipsa Deum colente, & regia urbe, & utriusque Græciæ partibus, in pristinum statum restitui, & firmari jubeatis, custodientes traditionem hujus sanctissimæ & beatissimæ vestræ Ecclesiæ, abjiciendo etiam, & execrando impiorum hæreticorum improbam vehementiam, quo sacram hanc vestram Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam indissolutam complecti possitis. Amen.

Papæ humilitas.

EX ANASTASIO BIBLIOTHECARIO desumptum est hoc fragmentum Epistolæ Adriani ad Constantinum Imperatorem, & ejus matrem Irenem, quod desideratur in exemplari impresso Coloniæ.

SI vero impossibile est hæreticorum vesaniæ, pro incredulitate ipsorum ipsas sacras, ac venerandas imagines, sine Synodi actione in pristino erigere ac confirmare statu, & nostros Sacerdotes pro ejuscemodi pia operatione vestra cupit serenissima Imperialis potentia accersire, sicut in vestris fertur Imperialibus jussionibus, imprimis pseudo-syllogus ille, qui sine Apostolica sede enormiter, nequiter, irrationabiliter, contra Sanctorum Patrum traditionem de sacris imaginibus actus est, anathematizetur præsentibus jussis nostris, & tunc sicut antiquitus mos extitit jurejurando vestra piissima, ac tranquillissima potestas, una cum domina Augusta Imperij vestri genitrice, seu ejusdem Regiæ urbis Patriarcha, nec-non & cuncto senatu corporale tribuentes Sacramentum, verbum commonitorium sicut antiquitus pia sacra nobis dirigere vestra dignetur Imperialis potestas, quod non est apud vos partis cujuslibet favor, aut defensio, sed

A æqualitatem utrisque partibus conservabitis, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis, qui a nobis diriguntur quoquo modo, sed omni honore, cum competenti munificentia, & susceptione dignos eos habebitis. Et siquidem utrique convenerint, ecce bene, si autem minimè convenerint, iterum cum omni humanitate ad nos dirigere satagetis. Quia dudum ibidem propter zelo fidei, ac sanctarum imaginum, religiosi viri ac Dei famuli directi in exilium missi sunt, & bonæ confessionis hujusmodi finierunt vitam.

Porro & hoc vestrum à Deo coronatum Imperium, ac piissimum poscimus, ut si veram, & Orthodoxam sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ nitimini amplecti fidem, sicut antiquitus ab Orthodoxis Imperatoribus, seu à cæteris fidelibus Christianis B oblata, atque concessa sunt patrimonia Beati Petri Apostolorum Principis fautoris nostri integrum nobis restituere dignemini, pro luminariorum concinnationibus eidem Dei Ecclesiæ, atque alimoniis pauperum, imo & consecrationes Archiepiscoporum, seu Episcoporum, sicut olim constat traditio nostræ Diœcesis existentes, penitus canonicè sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituantur, ut nequaquam schisma inter concordiam perseverare valeat Sacerdotum, sed sicut in vestra serenissima jussione exaratum est, confundatur omne zizanium male plantatum, & Domini atque Salvatoris nostri Jesu Christi verbum impleatur, quoniam *portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* Et rursus: *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni cælorum,* C *& quod ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quod solveris super terram, erit solutum & in cælis:* cujus sedes in toto orbe terrarum primatu fungens, caput omnium Ecclesiarum constituta est, & quamvis Beatus Petrus Apostolus per Domini præceptum rexit Ecclesiam, nihilominus subsequens & tenuit semper, & tenet principatum, quod universalis Ecclesiæ nomen nullam magis oportet exequi sedem, quam primam, quæ & unamquamque Synodum, & sua authoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.

Iura Ecclesiarum violata.

Matt. 16.

Et valde mirati sumus, quod in vestris Imperialibus jussis pro Patriarcha Regiæ urbis scilicet Tarasio directis universalem ibidem eum reperimus exaratum, sed utrum per Imperium, vel schisma, vel hæresin iniquorum scriptum est, ignoramus. Sed deinceps suademus D vestræ clementissimæ, & Imperiali potentiæ, ut minimè in exarationum suarum serie universalis describatur: quia contra sanctorum Canonum instituta, seu Sanctorum Patrum traditionem decreta esse videtur. In secundo enim ordine sine sanctæ nostræ Catholicæ Ecclesiæ authoritate, sicut in omnibus patuit, nunquam valuit nomen habere, quod nimirum si supra prælatam sibi sanctam Romanam Ecclesiam, quæ est caput omnium Ecclesiarum describatur, tanquam sanctorum Synodorum rebellem, atque hæreticum se manifestare certum est. Quia si universalis, etiam Ecclesiæ nostræ sedis primatum habere dignoscitur: quod ridiculum omnibus fidelibus Christianis apparet, quia in orbe terrarum ab ipso Redemptore mun- E di Beato Petro Apostolo principatus, ac potestas data est, & per eumdem Apostolum, cujus vel immeriti vicem gerimus, sancta Catholica & Apostolica Ecclesia usque hactenus tenet principatum, & potestatis authoritatem. Quatenus (quod non credimus) si quispiam eum universalem nuncupaverit, vel assensum præbuerit, sciat se Orthodoxæ fidei alienum esse, & nostræ sanctæ Catholicæ Ecclesiæ rebellem.

Universalis titulus arguitur.

Primatus Romani Pontificis.

Ipse enim Tarasius Regiæ urbis Patriarcha, misit nobis Synodicam, priscam adimplens consuetudinem, quam suscipientes, & liquidius indagantes, & de confessione tam rectæ fidei ejus, quam dogmatum sanctarum sex Synodorum, & venerandarum imaginum ovantes nimis iterum conturbati sumus, quia ex lai-

eorum ordine, & Imperialibus obsequiis deputatus repente ad Patriarchatus culmen electus, id est, a caliga militari contra sanctorum Canonum censuram factus est Patriarcha, & quod dicere pudet, & grave facere est, qui regendi adhuc, & docendi sunt Doctores, neque erubescunt videri, neque metuunt, ducatumque animarum impudenter assumunt, quibus via omnibus ignota decoris est, & quo ipsi gradiantur, ignari sunt, quod quam pravum, quamve sit temerarium sæculari ordine, & disciplina monstratur. Nam dum dux exercitus, non nisi labore & solicitudine expertus eligitur, quales animorum duces esse possunt, qui in Episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione conscendere? hujus saltem rei comparatione considerent, & aggredi repente labores inexpertus abstineant, quippe non didicerunt quod docent: unde Canonicè instituit censura, nequaquam ex laico ad Sacerdotium repente transire, & nisi per ejus fidelem concursum pro sanctarum imaginum erectione, ejus consecrationi assensum omnimodo tribuere nequimus, & ideo Domini rerum à Deo coronati magni Principes, & serenissimi Imperatores, petimus, & obnixè iterum obsecramus a Deo illustratam clementiam vestram, & per omnipotentem Deum, qui vos regnare præcepit, & Imperialis culminis apicem vobis concedere jussit, pietatem vestram, ut dictum est, conjuramus, ut pio intuitu vestras clementissimas aures nostræ humillimæ deprecationi inclinare jubeatis, ipsasque sacratissimas imagines in pristino gradu constituere, ut omnes Christiani in universo mundo exultent, & magno lætentur gaudio. Nam cum tale, inquam, erroris scandalum, quod in ipsis Græciæ partibus irrepsit, abolitum fuerit, & Deo annuente ipsæ venerandæ imagines in pristino statu fuerint restitutæ, erit magna lætitia dilatata per universum orbem terrarum, & nunc super omnes barbaras nationes Beato Petro principe Apostolorum vos comitante, eritis in triumphis imperantes victores, sicuti filius & spiritualis noster compater Dominus Carolus Dux Francorum & Longobardorum, ac patritius Romanorum nostris obtemperans monitis. Itaque adimplens in omnibus voluntates omnis Hesperiæ occiduæque partis, barbaras nationes suis prosternens conculcavit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & suo subjiciens regno, adunavit. Unde per sua laboriosa certamina, eidem Dei Apostolicæ Ecclesiæ ob nimium amorem pulchra bona in perpetuo obtulit possidenda, tam provincias, quam civitates seu castra, & cætera territoria, imo & patrimonia, quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei Ecclesiæ restituit, cujus esse dignoscebantur, sed & aurum atque argentum quotidie pro luminariorum concinnatione seu alimoniis pauperum non desinit offerendo, quatenus ejus regalis memoria non derelinquatur in sæculum sæculi.

Tarasius è laico Patriarcha.

Carolus Magnus.

Idcirco nimium diligentes ac venerantes magnopere quæsumus, ut præsentes transvectores videlicet Petrum dilectissimum nostrum Archipresbyterum, & Petrum Abbatem ac Presbyterum venerabilis Monasterij sancti Sabæ, hilari mente, atque vultu placidissimo suscipiens, ut sospites ad nos iterum remeent, disponere jubeat vestra serenissima Imperialis clementia, ut quia de vestra Orthodoxa fide, quam cœpistis, nos reddiderunt certiores, nos ex hoc vestro proposito læti altisono Domino nostro referre studeamus laudes, divinam pro immensæ piissimæ serenitatis vestræ lætitia exorantes clementiam, ac consona cum Propheta inquientes: Domine salvos fac invictissimos nostros principes, & magnos Imperatores, & exaudi nos, in quacunque die te deprecantes pro eis invocaverimus. Ipse enim rerum opifex & arbiter Dominus Deus noster, in cujus manu omnia regna mundi consistunt, per quem & reges regnant, & principes imperant, & potenter quæ pietatis sunt, clementer cuncta modigerando disponunt, vestræ piæ serenitatis mollissimis cordibus inspirare dignetur, ad exaudiendas nostras humillimas preces, & restituendum in pristinum sacras imagines: tribuatque vobis intercedentibus beatissimis Apostolorum Principibus Petro & Paulo, longæva, ac prospera, & fœlicia tempora, & cum maxima corporis sospitate, & animæ salute, Imperialis potentiæ sceptris vos perfrui faciat, & sicut terræ summæ potentiæ gloriam vobis concessit, & cœlorum regna vobis per infinita sæcula largiri possidenda dignetur. Data Kalend. Novembr. indict. 9.

Legati Papæ.

EPISTOLA ADRIANI SANCTISSIMI Papæ veteris Romæ, translata ex Romana lingua in Græcum sermonem.

Dilecto Fratri Tharasio Generali Patriarchæ, Adrianus servus servorum Dei, Salutem.

Quidam non ubi rò ſuſpitatur a græcis additam etiam dictionem generalis.

PAstoralibus curis, & subtilissima consideratione animadvertentes quomodo præconij vox sana omni tempore a præcone oporteat prædicari, quomodo item Pastor in compassione, qualis in reductione, existere debeat, & in eadem ex integro insignis, itque in pia commiseratione omnium infirmitatem in seipsum suscipere debeat, & in divinam voluntatem cuncta sua sagaci inspectione transferre. De his (ioquam) omnibus statutum est nobis, vestram dilectam beatitudinem, & conventum sacratum appellare, succinctè & paucis in his Synodicis literis confessionem vestræ fidei prædicando. Nam quas mihi per Leonem venerabilem Presbyterum vestrum literas misistis, mox in principio paginæ primæ cognovi pietatem tuam, cum laicorum ordinatione, tum Imperatorio suffragio, in sacrum Patriarchatus solium exaltatum. Quam ob causam effuso gaudio exultavit cor meum. Quod si autem non perspecta mihi esset, & probe cognita, erga sacras Synodicas sex constitutiones, & venerandas imagines vestra synceritas, & Orthodoxa fides, nequaquam ad Synodum convocandam assentiremus.

Papa Synodo consentit.

Verum quemadmodum non leviter cor nostrum, ex superioribus vestris dissensionibus dolore tactum est, ita plurimo gaudio anima nostra perfusa est, postquam cognovissem plam vestram confessionem, & rectam fidem esse firmam, & stabilem. Invenimus autem in prædicta vestra Synodica Epistola, quanta sit confessio, & recta fides vestra, circa cœtus sacros, & sex sacras Synodos, & erga venerandas, & sacras imagines, quæ profecto mira est, & compunctione digna. In qua etiam clare est expressum, quod in sextæ Synodi divinè & legaliter prædicatis Canonibus recipitur pictura illa veneranda, in qua agnus digito præcursoris demonstratus, graphice est insculptus; qui in typum gratiæ assumptus, verum nobis per legem agnum, nempe Christum Deum indicat. Veteres igitur typos, figuras & umbras tanquam veritatis signa, & notas Ecclesiæ traditas suscipientes, gratiam & veritatem agnoscimus, tanquam legis plenitudinem hanc arbitrantes. Ut igitur, & in colorum effectibus, omnium oculis subjiciatur figura illa, quæ agnum illum, qui abstulit peccata mundi, nimirum Deum nostrum juxta humanam effigiem delineat: censemus ab hoc tempore pro veteri illo agno, & novum in Ecclesiis Dei erigendum, qui per eum exaltationem humilitatis Verbi Dei consideremus, quo in memoriam politiæ illius qua in carne vixit, item passionis ejus, & salutiferæ mortis, unde mundo liberatio contigit, veluti manuducamur. Hac Orthodoxæ fidei testificatione, improborum hæreticorum curiositatem, & importunam garrulitatem vestra fraterna sanctitas repellat; quemadmodum eorum improba machinatio apud nos, Dei gratia, non recepta, sed impia judicata est.

Canon Trullanus 82. integer.

Ioan. 1.

Figura Agni.

Succingentes igitur lumbos nostræ mentis, nobiscum cum Catholica, & Apostolica Romana Ecclesia

consentiendo, contra hæreticorum insaniam armemur, quamvis ab his sæpe fuerit Ecclesia impugnata. Deinceps etiam venerandas imagines, primum juxta humanam figurationem Christi Dei nostri, secundum nos, & pro nobis, & per nos incarnati: deinde inviolatæ, & veræ Deiparæ, postremo omnium sanctorum suorum beatitas vestra dilecta colere & adorare pergat. Rogamus etiam interim ut in eo proposito, quod ab initio constituisti, manere velis. Consulimus etiam Pastorali cura, ut Orthodoxam fidem, quam semel confessus es, inviolatam & stabilem, prædicando & docendo conserves. *Fundamentum enim nemo aliud*

1. Cor. 3. *ponere potest, præter id quod jacet, qui est Iesus Christus.* Quisnam igitur firmamentum dilectionis Dei, & proximi conservans, ipsum illum Jesum Christum Deum, & hominis Filium, ante oculos fundamentum non proposuerit? In confesso enim est, ubi Christus fundamentum est, ibi bonorum operum structuram sequi: Ipsa vero veritas per se dicit: *Qui non*

Ioan. 10. *ingreditur per januam in ovile, is fur est, & latro: qui verò per fores ingreditur, hic Pastor est ovium.*

Ibidem. Quemadmodum ipse Salvator, inquit: *Ego sum janua*: Is igitur ad ovile ingreditur, qui per januam incedit. Qui vero per januam intrat, per Christum ingreditur.

Quicunque igitur ab ipso creati & liberati, generis humani veritatem intelligens conservat, & gradum Pastoralis dignitatis portans, pondus sustinet, non ad gloriam & honorem prætereuntem respiciens, sed gregem suscipiens diligenter vigilat, ne oves vel perversis hominibus & perversa loquentibus vel malo spiritu afflatis corrumpantur. Recte sane Beatus Jacob, qui propter uxores multos annos servivit, Laban

Gen. 31. socero suo visus est dixisse: *Viginti anni fui tecum: oves tuæ & capræ tuæ steriles non fuerunt, arietes ovium tuarum non comedi: captum à bestia non ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam, quicquid furto*

Labores Pastorum. *perierat: diu noctuque æstu urgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Si tantos labores, & vigilias Pastor Laban sustinuit, quot quantasque vigilias sustinere debet, qui pascit oves Dei? Sed in omnibus his confirmabit, & docebit, qui propter nos homo factus est. Dignatus est fieri, quod fecit. Ipse dilectionem, & sancti Spiritus amorem in nos transfundat, & à cunctis solicitudinibus nos eximat, quo sanctam nostram & Apostolicam Ecclesiam imitamini, efficiatis aliquando apud pios Imperatores nostros, quo sanctorum venerandæ imagines in pristinum locum restituantur, ut in hoc Sacerdotium nostrum firmum permaneat.

Nam ex confessione fidei vestræ cognovimus, beatitudinem vestram id unum egisse apud pissimos Orthodoxos, & Christi amantes Imperatores nostros, fideles, & rectæ fidei propugnatores, quod synodus generalis celebretur, idque illi in præsentia totius fidelis populi supplicationibus annuerunt, Synodumque in regia civitate fieri mandarunt. Nos itaque sapientes, & probatos Sacerdotes, & de rebus quæ ad constitutionem imaginum pertinens, doctos, cum magno animi desiderio quemadmodum regia mandata jubebant, misimus, quo in pristinum locum in illis partibus restituerentur. In primis autem vestra sanctitas pissimis, & triumphatoribus nostris Imperatoribus sine trepidatione inducat in animum, ut falsam congregationem illam sine consensu ac præsentia Apostolicæ sedis, contra omnem Patrum venerabilium traditionem, contra venerandas imagines sine ordine & debita convocatione factam execretur, & anathematizatam præsentibus apocrisariis nostris cognoscas, quo omne zizanium ab Ecclesia eradicetur, & Jesu Christi Domini nostri verbum impleatur, cum

Mat. 16. ait: *Et portæ inferorum non prævalebunt adversus eam.* Et alibi: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & dabo tibi claves regni cœlorum: Et quæcunque in terra ligaveris, ligata erunt*

A *in cœlis: & quæcunque solveris in terra, soluta erunt in cœlis*: cujus etiam sedes per totum terrarum orbem primatum obtinet, omniumque Ecclesiarum Dei caput existit. Unde & ipse Beatus Petrus Apostolus Dei jussu Ecclesiam pascens, nihil omnino prætermisit, sed ubique principatum obtinuit, & obtinet: cui etiam nostræ beatæ & Apostolicæ sedi, quæ est omnium Ecclesiarum Dei caput, velim beata vestra sanctitas ex sincera mente, & toto corde agglutinetur, ut pote quæ revera sit recte sentiens, & pietatis incorruptæ conservatrix. Hoc sacrificium primum omnipotenti Deo exhibeatur. Vestraque beatitudo magnos & pissimos Imperatores nostros simplicibus verbis admonebit, ut Ecclesiæ nostræ vestigia sequentes coram Deo, & horribili ejus judicio, venerandas ima- *Primatus D. Petri.*

B gines in Regia civitate, & omni loco in antiquum statum restituendas curent, jubeant: nimirum servantes traditionem hujus sanctissimæ nostræ Romanæ Ecclesiæ, persequantur improborum, & hæreticorum imposturam, & per vestrum certamen, & fidissimos labores, eorum deceptionem execrentur. Nisi enim sacras & venerandas imagines in pristinum locum restituerint, nostram confirmationem nullo modo audemus tradere: Hujus rei causa summo labore fidei, & conatu, ante omnia convenit vestræ sanctitati advigilare, ut quam primum sacræ & venerandæ imagines Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, & sanctæ ejus Genitricis semper Virginis, & sanctorum Apostolorum, omniumque Beatorum Prophetarum, Martyrum & Confessorum in partibus illis, in pristi-

C num ordinem collocentur, ut unanimiter propheticam illam odem cantemus: Domine salva pissimos Imperatores. Et: *Exaudi nos Domine in die qua invocaverimus te: quoniam dilexi decorem domus tuæ, & locum tabernaculi gloriæ tuæ.* Quos autem ad vos misi, Petrum scilicet dilectum nostrum Proto-presbyterum sanctæ Romanæ Ecclesiæ: nec-non Petrum Abbatem, & præsidem, ut ad pedes serenissimorum & pissimorum nostrorum Imperatorum adducantur, per principem Apostolorum Petrum supplicamus, ut cum humanitate, & singulari benevolentia, ab eis recipiantur, precesque cum gratiarum actione illis & corporis mentisque firmum robur. Omnipotens Deus vestram dilectionem modo constans maneas, conservet, custodiat & protegat fructum fidei tibi innatum infinitis *Psalm 19. Psalm. 2.*

D modis augeat, & in æternum gaudium deducat. Deus sanum te conservet, frater dilecte.

Postremo adjectæ sunt sententiæ omnium Episcoporum, & Synodi.

Petrus, & Petrus locum tenentes sanctissimi Papæ veteris Romæ Adriani dixerunt. Dicat nobis Tharasius Patriarcha Regiæ urbis, consentit-ne literis sanctissimi Papæ, an minus?

Tharasius Patriarcha respondit. Nos Patrum præceptis imbuti, sic confessi sumus, & confitemur, concordamus, & vim literarum lectarum confirmamus, & imaginum picturas secundum priscam Patrum traditionem recipimus, & has desiderio nostro adoramus, ut in nomine Christi Dei nostri, & intemeratæ Deiparæ Virginis, sanctorum Angelorum, & omnium *Traditio.*

E sanctorum factas: sed apertis verbis testamur nos duntaxat in unum Deum verum, latriam, hoc est, cultum & fidem nostram referre & reponere.

Sancta Synodus dixit. Universa sancta Synodus sic credit, & sic docet.

Petrus, & Petrus legati Apostolicæ sedis dixerunt: Dicat nobis sacra Synodus, num recipiat sanctissimi Papæ veteris Romæ literas, an minus?

Sancta Synodus respondit: Sequimur, recipimus, & probamus.

In eandem sententiam & reliqui Episcopi pronunciaverunt. Et sic absoluta est actio secunda.

Actio tertia sub 6. Kalendas Octobris.

Primo restitutus est Gregorius Episcopus Neocæsareæ

ſareæ ex hæreſi veniens in priorem gradum dignitatis ſuæ.

Secundo, producta eſt epiſtola Synodica Tharaſij Archiepiſcopi ad Epiſcopos Orientales, & alia eorum Epiſcoporum ad prædictum Tharaſium in quibus explicantur per capita ſex Synodi generales, & quæ in eis geſta ſunt.

Deinde adduntur ſequentia.

Synodi. His itaque ſex ſacris Synodis, quas ſolas univerſales agnoſcimus, concorditer Orthodoxa fides ſtabilita eſt, nec aliam præter has Synodum accipimus. Locales autem Synodos non averſamur, ſed magis amamus, amplectimur & recipimus, earum etiam divinitus inſpiratas Canonicas conſtitutiones, correctiones, & utiles earum legiſlationes ſumma obſervantia colimus.

Sancti ut filij Dei coluntur. Apoſtolicas autem Eccleſiæ traditiones, quibus veneratio culturaque Sanctorum docetur, recipimus, & veneramur. Eos autem ut miniſtros, amicos & filios Dei exiſtentes honoramus. Honor enim qui à conſervis idem ſentientibus invicem exhibetur, indicium eſt benevolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei & pura Chriſti habitacula, Spirituſque ſancti immaculata ſpecula. Sancti enim in Dei manu ſunt, ob idque precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus. *Reliquiæ ſanctorum virtute pollentes.* Salvator noſter Chriſtus fontes ſalutares ſanctorum reliquit, multis modis beneficia fundentes; martyrum enim oſſa virtutes multas operantur, atque id per Chriſtum qui in ipſis habitat. Cum his etiam ſanctas imagines reveremur, principio adorãtes Dei verbi propter nos incarnati, Domini noſtri & ſervatoris Jeſu Chriſti, qui formam ſervi aſſumpſit, imaginem. Quanquam ſciamus ipſam imaginem & typum Deitatis, quæ cum carne illius immaculata inconvulſim unita eſt, minimè poſſe figuram præſtare. Inviſibilis enim eſt divina natura, nec depingi, nec figurari ſe permittit. *Ioan. 1.* *Deum enim* (ut ipſe inquit) *nemo vidit unquam:* ſed humanitatis illius imaginem coloribus ducentes adoramus. Veneramur etiam & adoramus imaginem Deiparæ & Dominæ noſtræ irreprehenſibilis, immaculatæ & inexplicitæ caſtitatis matris, quæ illum peperit. Quin etiam ſanctorum Apoſtolorum, Prophetarum, & victorum Martyrum, ſanctorumque & beatorum, veluti amicorum Dei imagines colimus, non in materiam autem coloribus honorem conſtituentes, ſed per hoc officium noſtrum, quod ipſis a Deo quorum typum imagines geſtant, debemus impartientes, cum ſciamus juxta Baſilij magni ſententiam, quod imagini honor exhibitus, ad ipſum prototypum referatur.

Omnia prædicta qui convenerant Epiſcopi receperunt & approbarunt, & ſubſcripſerunt omnes Epiſcopi numero 330. & ſic abſoluta eſt actio tertia.

Actio quarta ſub 6. Calendas Octobris.

Imperantibus Conſtantino, & Irene ejus matre, conveniente ſancta & univerſali Synodo, &c. juxta ordinem in prima actione præſcriptum.

In hac actione quarta multa ex ſcriptura, & ſanctorum doctrinis afferuntur teſtimonia de uſu pio & utili imaginum.

Quod in ſacris Scripturis imagines admittantur. Primo adducitur locus ex lib. Exod. ibi. *Facies propitiatorium, &c.* *Exod. 25.*

Num 7. Secundo ex Numeris, ibi. *Ipſa eſt dedicatio altaris, &c.*

Ezech. 41. Tertio ex Ezechiele, *introduxit me in templum, ut metiretur, &c.*

Hebr. 9. Quarto ex epiſtola ad Hebræos: *habebat quidem etiam prius tabernaculum juſtificationes, &c.*

Item temporibus Chryſoſtomi ſanctorum imagines pingebantur, & ipſe Chryſoſt. habuit tabolam continentem picturam cædis Aſſyriorum veteris teſtamenti.

Fletus Gregor. Niſſ. Item recenſetur Gregorij Niſſeni pathetica oratio de pictura, in qua parte Iſaac immolabatur, in quam in hunc modum loquitur Gregorius. Vidi ſæpius inſcriptionis imaginem, & ſine lacrymis tranſire non potui, cum tam efficaciter ob oculos poneret hiſtoriam, &c.

Quibus verbis auditis aliqui patres dixerunt: Si tanto Doctori hiſtoria inſpecta peperit utilitatem & lacrymas, quantò magis rudibus & idiotis utilitatem, & commoditatem afferet? Alij verò ſic dixerunt: Si Gregorius vigilantiſſimus ad divina oracula inſpecta hiſtoria Abrahæ flevit, quanto magis œconomia incarnati Domini noſtri Jeſu Chriſti verbi Dei noſtri à nobis inſpecta ad lacrymas, & utilitatem contẽplantes nos adhortabitur? Et Cyrillus eandem picturam ſuo tempore extitiſſe probat in Epiſtola ad Acacium Epiſcopum.

Miracula per imagines. Adductus eſt in medium libellus Athanaſij qui extat de Chriſti imagine, cujus titulus eſt, paſſio imaginis, Beryti enim relicta fuit à Chriſtiano in domo, quam conduxit poſtea Judæus quidam. Cum is & alij Judæi imaginem varijs tormentis irriderent: cœpit ex ea ſanguis fluere abundanter: & miracula ingentia ſanguinis contactu facta, innumeros Judæos ad Chriſti fidem amplexandam excitarunt.

Ibidem annotantur à patribus ratio cur miracula à noſtris imaginibus nunc non edantur, nempe (ut dicit Apoſtolus) quoniam miracula non credentibus data ſunt, ſed his, qui in incredulitate verſantur. *1. Cor. 14.*

Ibidem docetur, & decernitur à ſanctis Epiſcopis, quod templa non nugacibus & vanis picturis ornanda ſunt, ſed hiſtoriis veteris, & novi teſtamenti parietes templi replere convenit, ut hi, qui litteras non norunt, nec ſacram ſcripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant quinam germane vero Deo per fortia facta ſervierunt, atque ad imitationem excitentur laudatorum facinorum, per quæ cum cœlo terram commutaverunt, &c.

Ibidem lecta eſt docta diſputatio Leontij Epiſcopi Neapoleos Cypri contra Judæos pro imaginibus ſanctorum conſervandis: eſt dialogus quidam ſatis elegans lectione dignus, deſumptus ex lib. 5. Apologiæ ejus, extabant tunc & alia opera ſancti Epiſcopi Leontij.

Leontii dialogus. Stephanus Diaconus & Notarius acceptum codicem legit: Leontij Epiſcopi Neapoleos Cypri ex quinto libro Apologiæ pro Chriſtianis, & contra Judæos, & de imaginibus ſanctorum. Agedum igitur & deinceps de venerabiliter pictis imaginibus Apologiam texamus, quo eorum ora, qui impietatem garriunt, obturentur. Hæc enim eſt ipſa legalis traditio. Audi verò Deum dicentem ad Moſen: *Imagines duas Cherubim ſculptas facies obumbrantes propitiatorium.* *Exod. 25.* Rurſum templum, quod oſtendit Ezechieli Deus, facies habebat palmarum, leonum, & hominum, & Cherubim, à fundamento ipſo uſque ad laquearia tecti. Verè horrendum verbum Iſraëli præcipitur, ne ullum ſculptile faciant, neque imagines, neque ſimilitudinem quæcunque ſunt in cœlo, aut ſuper terram: Rurſus vero jubetur Moſes facere ſculptilia, & Cherubim animantia. *Exod. 40. & 41. Ezech. 1. 3. Reg. 6. & 7.* Ezechielique præcipitur, ut impleat omnia imaginibus, & ſimilitudinibus ſculptilium, leonum, palmarum, & hominum, atque ita templum illud oſtendit. Unde & Salomon ex lege formam hanc accipiens, templum ſculptilibus æreis, fuſilibus imaginibus bovi, leonum, palmarum, & hominum implevit, neque tamen ob id reprehenſus eſt à Deo. Igitur ſi de imaginibus me arguis, arguo ipſum Deum, qui hæc in memoriam eorum, quæ apud nos ſunt, fieri juſſit. Judæus dixit, Sed hujuſmodi ſimilitudines non adorabantur ut dij, tantummodo in recordationem fiebant. Chriſtianus dixit. Recte dixiſti. Neque enim apud nos adorantur, ut dij. ſanctorum imagines, typi, characteres. Nam ſi Deos in ligno imaginis adorarent, futurum eſſet ut omnes & reliqua ligna adorarent. Si

A vero ut Deum adorarent lignum, non ſane ubique, exincto charactere, imaginem exurerent. Ego vero, quatenus duo ligna crucis colligata ſunt, typum quidem adoro propter Christum, qui in eo crucifixus eſt: cum vero fuerint diſſoluta à ſe, abjicio ea, & exuro quoque. Et quemadmodum, qui mandatum Imperatoris ſuſcepit, illius ſigillum oſculando, non ipſam ceram, aut characterem, aut plumbum veneratur, verum Imperatori ipſi adorationem, & cultum exhibuit: ita quoque Chriſtianorum filij typum crucis adorantes, non naturam ligni adoramus, ſed ſigillum, & annulum, & characterem, Chriſtum ipſum aſpicientes, per hoc eum, qui in illo crucifixus eſt, ſalutamus, & adoramus. Et quemadmodum gemini filij, peregrinante longo tempore patre, ingenti amore ex animo erga eum affecti, quicquid illius in domo viderint, ſive baculum, ſive ſedem, ſive chlamidem, hæc, inquam, omnia cum lacrymis attrectantes amplexantur non illa honorantes, ſed patrem deſiderantes, & venerantes, ſic & nos fideles omnes Crucem Chriſti tanquam virgam adoramus: ut ſedem vero, & cubile illius, ter ſanctum ſepulchrum: præſepe autem & Betleem, reliqua illius habitacula, ut domum: ſic Apoſtolos illius, beatoſque martyres, & reliquos ſanctos veluti amicos illius colimus, ita Sion tanquam illius civitatem, Nazareth vero tanquam illius patriam amplectimur: non aliter etiam Jordanem, quam divinum illius lavacrum, reveremur. Magno enim & inexplicabili erga eum amore, quo aſcendit, ubi reſedit, ubi apparuit, aut quid tetigit, aut omnino obumbravit, tanquam Dei locum colimus, & adoramus, non ipſam regionem, aut lapides venerantes, ſed eum, qui in illis converſatus eſt, apparuit, & in carne cognitus eſt, quique nos ab errore liberavit, Chriſtum Dominum Deum noſtrum. Hinc etiam propter Chriſtum, Chriſtique paſſiones, paſſim in Eccleſiis, in domibus, & foro, in picturis, in ſindonibus, in promptuariis veſtibus, omnibus denique in locis hanc figuram ponimus, quo continuo contemplantibus nobis hæc in mentem veniant, & non obliviſcamur, quemadmodum tu oblitus es Domini Dei tui: Sicut autem tu adoras librum legis, non naturam membranarum, aut atramenti adorans, ſed verba Dei, quæ in illo continentur: ſic & ego imaginem Chriſti adorans, non lignorum aut colorum naturam adoro, abſit, ſed manimatum characterem Chriſti: hunc enim cum habeam, per ipſum Chriſtum me tenere & adorare mihi videos.

Cultus imag. reſpectivus. (B)

Geneſ. 37. Quemadmodum etiam Jacob accipiens à filiis ſuis veſtem ſanguine conſperſam Joſeph cum lacrymis eam oſculatus eſt ſuiſque oculis circumpoſuit, non ipſam veſtem diligendo, aut honorando hoc fecit, ſed per eam arbitratus eſt ſe Joſeph oſculari, & in manibus habere. Sic & Chriſtiani omnes imaginem Chriſti, aut Apoſtoli, aut martyris tenentes noſtraque caſne oſculantes, animo videmur nobis ipſum Chriſtum aut martyrem amplecti. Agedum tu qui arbitraris nullum manufactum, aut plane effigiatum, adorandum eſſe: nunquid ſæpe uxoris, aut filiorum mortuorum, veſtem aut ornamentum in veſtiario videns, illud oſculatus es, & lacrymis rigaſti, neque tamen in hoc damnatus es? Non enim, ut Deum veſtes adoraſti, ſed ipſum amorem erga eum, qui his amiciebatur, tuum per oſcula declaraſti. Quandoquidem ipſos noſtros liberos, & Patres, qui creati ſunt, & peccatores exiſtunt ſubinde oſculamur: neque tamen ob id damnabiles ſumus, neque illos tanquam Deos complectimus, ſed amorem noſtrum erga eos naturalem per ejuſcemodi oſculum declaramus. Ergo ut ſæpe dixi in omni ſalutatione, & adoratione, intentio ipſa requiritur, & ſpectatur.

Tu verò eum me criminaris, quod ut Deum lignum crucis adoro: quid eſt quamobrem non vertis in crimen, Jacob adorauſſem in ſummitate baculi Joſeph? *Hebr. 11.* Sane manifeſtum eſt, quod lignum non adoravit, ſed per lignum Joſeph, quemadmodum nos per crucem Chriſtum. Quinetiam impios illos viros qui ſepulchrum vendebant, Abraham adoravit, & genu illis in terram flexit, verumtamen illos non ut Deos adoravit. *Geneſ. 23.* Rurſus Jacob Pharaonem impium, & idololatram exiſtentem benedixit, ſed tamen illum non ut Deum benedixit. *Geneſ. 47.* Rurſum procidens coram Eſaü adoravit, ſed non ut Deũ benedixit. Quòd ſi autem plores ſalutationes, & adorationes ex ſcriptura tibi demõſtrari poſtules, quæ non ſunt reprehenſæ, facile efficiam. *Geneſ. 33.* Atqui & tu quoque conjugem tuam fortaſſis impiam, affectionibus turbulentam quotidie ſalutans, non reprehenderis, etſi nequaquam tibi divino ore uxoris ſalutatio præcepta ſit: at vero cum videris Chriſti, aut ejus inculpatæ matris, aut alterius juſti imaginem ſalutantem, confeſtim indignaris, blaſphemias fundis, B reſilis, & idololatras nos vocas: mirum te extra verecundiam, neque horrere, nec tremere, neque erubeſcere; cum videas me per omnem terrarum orbem idolorum phana deſtruentem, martyrum vero templa ædificantem.

Jam ſi conſtat me idola adorare, quid cauſæ eſt, quamobrem martyres, qui idola deſtruxerunt, veneror ut Deos, & glorifico? quo pacto ipſos martyres, qui ſtatuas ligneas confregerunt, honore proſequor? *Daniel. 3.* Si ligna, ut Deos glorifico, quomodo veneror & adoro martyres, & Apoſtolos, qui lapideas effigies perdiderunt? Quomodo honore afficio, laudo, templa erigo, feſta celebro tribus illis pueris, qui in Babylone imaginem auream non adorarunt? Vere magna eſt Judæorum cæcitas, magna impietas, in veri- C tatem injurij ſunt, ingratæ Judæorum linguæ, in Deum convicia dicunt. A ſanctorum Martyrum reliquiis, & imaginibus ſæpe dæmones fugantur, hæc tamen ſceleſti illi contumeliis afficiunt, pervertunt, illudunt, & ſubſannant. Dic mihi quot inumbrationes, quot ſcaturigines, & ſæpe etiam & ſanguinis fluores ex imaginibus, & reliquiis martyrum extiterunt? Hi tamen corde inſenſati, videntes non credunt, verum fabulas iſta, & nugas eſſe arbitrantur. Quinetiam quotidie per orbem terrarum omnem, homines planè impios, exleges, idololatras, homicidas, ſcortatores, & latrones confeſtim per Chriſtum & crucem illius compunctos, in agnitionem meliorem venire, mundoque renunciantes, omnem virtutem colere vides.

D Velim autem mihi dicas qua ratione tibi idololatræ ſumus, qui oſſa, cineres, pannos, ſanguinem, ſepulchra denique martyrum adorantes, illis tamen non ſacrificamus? Judæus dixit: Qua ratione per univerſam ſcripturam præcepit Deus nullam creaturam adorandam? Chriſtianus dixit, Quomodo igitur ait ſcriptura: *Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctum eſt, & adorate in monte ſanctum ſuum.* *Pſal. 98.* Et rurſus Deus ait: *Cœlum mihi ſedes, terra autem ſcabellum pedum meorum.* *Eſaia 66.* Judæus: Sed tamen non ut Deos, verum per illa eum qui hæc fecit, adoras. Chriſtianus: Fidelis ſermo quamobrem ſcias & tu, quod & ego per cœlum, terram, mare, ligna, lapides, reliquias, templa, crucem, Angelos, homi- E nes, per omnem denique creaturam viſibilem, & non viſibilem omnium authori Domino & factori ſoli adorationem, & cultum exhibeam. Non enim per ſe creatura authorem adorat, ſed per me *Cœli enarrant gloriam Dei*, per me Deum adorat luna, per me Deum glorificant aſtra, per me aquæ, pluviæ, rores, omnis denique creatura Deum adorat, & glorificat. *Pſalm. 18.* Sicuti rege aliquo bonam coronam, pulchram, & ſpecioſam ſuis manibus contexente, omnes qui bene erga regem affecti ſunt, eam amplectuntur, & coronam venerantur, non ſane aurum, aut Margaritam venerantes, ſed verticem regis, & doctas illas manus, quæ coronam fecerunt: ita, ô homo, Chriſtianorũ populus, quaſcunq; crucis, & imaginum figuras amplectuntur, non ipſis lignis, aut lapidibus,

vel auro, vel corruptibili imagini, aut capsulæ, aut reliquiis cultum præstant, verum per hæc Deo omnium factori gloriam, venerationem, & cultum exhibent. Siquidem qui in sanctos impenditur honor, in ipsum recurrit. Imago enim Dei est, qui secundum Dei imaginem homo factus est, maxime autem qui spiritum sanctum in habitaculum suum recipit. Juste
Levit. 26. 2. Corinth. 6. itaque imagines Dei servorum venerans, & adorans, domum sancti Spiritus glorificat. *Inhabitabo enim in eis*, inquit, *& circumambulabo.*

Pudore suffundantur Judæi, qui proprios reges, & alienos adorantes, nos Christianos tanquam idololatras derident. Nos autem Christiani omnibus in civitatibus, & regionibus, in dies & in horas singulas contra idola stamus armati, contra idola psallimus, contra idola & preces fundimus: & qua tandem fronte Judæi B nos vocant idololatras? ubi nunc sunt, quæ olim ab ipsis oblatæ sunt idolis, boum, ovium, & filiorum quoque victimæ? Ubi sacrificiorum fumi? ubi aræ, & profusiones sanguinum? Nos vero Christiani propemodum quid sit ara, quid victima ignoramus. Nam græci adulteris quibusdam hominibus, homicidis, impuris, & scelestis, templa dicarunt, eorumque idola cum illis ipsis Deos fecerunt, nequaquam sane, vel Prophetarum, vel sanctorum Martyrum nomine templum, aut aram appellantes. Quemadmodum enim in Babylone Israëlitæ organa, & cytharam, & alia quædam, quemadmodum ipsi Babylonij habebant, & illi quidem ad laudem Dei, hi vero in ministerium dæmonum: sic & de imaginibus gentilium & Christianorum censendum est: siquidem gentes ad cultum dia- C boli, nos verò ad recordationem Dei illa servamus. Alioquin & multa Deus per crucem auditu mira fecit: siquidem lignum vitæ, & lignum scientiæ appellavit: aliam autem plantam vocando Sabech concessionis signum ponit, deinde virga Pharaonem obtexit, mare divisit, aquam dulcem fecit, serpentem exaltavit, petram rupit, & aquam eduxit: lignum etiam germinans
Sap. 14. 3. Reg. 7. in tabernaculo, Aaronis Sacerdotium confirmavit. Sic & Salomon, inquit: *Benedictio lignum, per quod fit justitia.* Sic & Heliseus lignum in Jordanem projiciens, ferrum in typum Adam, veluti ex inferis reduxit: sic mandat suo filio per virgam resuscitare puerum Sunamitidis mulieris. Is igitur qui tanta miracula per ligna fecit Deus, dic rogo, nonquid per sanctæ crucis preciosum lignum miranda efficere potest? Quod si D autem est impium ossa venerari, quamobrem ossa Jo-
Genes. 50. 4. Reg. 13. seph cum omni honore ex Ægypto vecta sunt? Quomodo homo mortuus ossa Helisei attingens, resurrexit? Jam si per ossa mirifica Deus facit, clarum est, quod & per imagines, lapides, pluraque alia idem possit. Adde quod & Abraham noluerit Saræ uxoris cor-
Genes. 23 pus alieno sepulchro mandare, sed magis proprio honoris gratia. Adde Jacob qui per lapidem Deum vene-
Genes. 28. & 31. Josue 4. Hebr. 3. ratus constituens, eum unxit in typum summi angularis lapidis. Rursus & in Laban lapidem Bunon appellavit. Testatur etiam Jesus filius Nave duodecim lapides constituens in memoriam Dei. Erant autem (ô Judæe) duo etiam Cherubim, obumbrantia propitiatorium sculpta. Jam ingrediatur aliquis templum tuum Græcus idololatra, iisdemque visis carpat te, E tanquam & tu quoque idola adores, fare quid habes, quo de duobus Cherobim, fusilibus bubus, palmis, & leonibus, quæ in templo sculpta sunt, te defendas? Verè nihil habes quod adversus illum dicas, nisi hoc unum, quod ea non tanquam Deos habeas sed in memoriam Dei, ejusque gloriam Cherobim hæc in templo visantur. Quod si ista sic se habent, qua ratione nos de imaginibus reprehendis?

At dices mihi: Mosi è Deo jussum est, ut ejuscemodi sculptilia in templo collocanda curaret: ego sane hoc ipsum etiam dico. Sed Salomon illinc digressus,
Ezech. 40. & 41. plura in templo apparavit, quæ tamen nō mandaverat, quæ neque tabernaculi testimonium habuit, neque templum, quod vidit Ezechiel, non tamen in hoc à

A Deo in crimen vocatus est Salomon. Nam in gloriam Dei, quemadmodum etiam & nos, ejuscemodi effigies excogitarunt. Habuisti quoque & tu Judæe, & alia quædam in memoriam & laudem Dei, nimirum virgam Mosis, tabulas à Deo fabricatas, rubum incombustum, humidam ex siccitate Petram, urceum continentem manna, arcam, propiciatorium, velum, & à Deo declaratum Ephod, denique a Deo præparatum tentorium. Utinam & tu hæc adoranda, super omnia Deum invocando, primum vocasses, recordatusque fuisses per hæc pusilla imaginum, & figurarum veri Dei, & non vitulum supra tabulas divinitus datas habuisses. Utinam sanctum aureum thuribulum servasses, & non vitulas Samariæ coluisses: utinam florentem virgam & non Astartem urbis desolatricem: uti- B nam a Deo stillantem Petram pro Baal amplexus fuisses. Verum propter hæc omnia non adoras, ô quondā Israëlita, quia Deum ex toto corde non amas. Nam qui amicum suum, aut regem, maxime autem benefactorem suum amat, etiam filium illius modo viderit aut baculum, aut sedem, aut coronam, aut domum, aut servum, & per hæc ipsum benefactorem sibi honore prosequi videtur, maximè vero Deum.

Cum igitur Christianos Crucem adorare conspexeris, scito quia crucifixo Christo honor impenditur, tantum abest ut lignum colant. Nam si ligni naturam adorarent, profecto omnes sylvas, & arbores adorando venerarentur. Quemadmodum tu Israel hæc aliquando adorasti, ligno & lapidi dicens, tu mihi esto Deus, tu me produxisti. Rursus nos crucem ita non af- C famur, neque etiam sanctorum imagines, Dij nostri estis. Non enim Dij nostri sunt, sed tantummodo similitudines, & imagines Christi, & sanctorum illius, ad commemorationem, honorem, & decorem Ecclesiarum veneranda. Nam qui martyrem colit, Deum ipsum colit. Qui matrem illius adorat, ipsi honorem assignat: Qui Apostolum honore prosequitur, ipsum, qui Apostolum misit, honorat. Utinam & tu quoque Mosaicas & Propheticas imagines fecisses, illasque quotidie adorares, sic enim eorum Domino & Deo veram latriam exhiberes, non autem aureas statuas Nabuchodonosoris.

Qua verò fronte contra me imaginum, & Crucis Genes. 23.
causa insurgis, cum noris Abrahamum idololatras a- Exod. 18.
dorasse, Mosen verò Jetro idololatræ idem fecisse, Ja- Genes. 47.
D cob autem Pharaonem, Daniel Nabuchodonosorem? Daniel. 2.
Hi Prophetæ, & justi cum sint, ob beneficia quædam illis præstita, in terra existentes illos idololatras adorarunt: me, scilicet Crucem sanctorumque effigies, à quibus infinita beneficia, Deo procurante, nobis obtigerunt, adorantem despicies? Quandoquidem qui Regem metuit, filium illius injuria non afficit. Qui Deum autem timet, hic omnino etiam filium Dei, ejusque illius typum, & sanctorum illius effigies colit, & adorat. Ipsi enim gloria; cum Patre, & sancto Spiritu, & nunc & in sæcula sæculorum. Amen.

Item recensita sunt tria miracula ex libro miraculorum sanctorum Martyrum Cosmæ & Damiani pro statuenda imaginum veneratione.

Item traditur, quod omnis honor imagini exhibitus E ad prototypum refertur. Quod probatur primo ex 4. lib. contra Arrianos patris Athanasij.

Secundò ex codice 30. capitum ad Amphilochium de Spiritu sancto beati Basilij cap. 7. Ex quo colligitur falsum, & stultum esse axioma, quod falsa Synodus sparserat, quicunque imaginem adorat, in duo Christum dividit, & quicunque imaginem aspiciens dixerit, aut inscripserit ei, hic est Christus, Christum dividit.

Deinde produxerunt Vicarij Adriani Papę veteris Romę in codice parvo verba Basilij in epistola ad Julianum Apostatam, quæ sic habent, Confiteor etiam Filij incarnatam [illegible]. Deinde sanctam Mariam quæ secundum carnem illum peperit (hanc Deiparam vocans,) suscipio enim sanctos Apostolos,

Prophetas & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius sit mihi Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quamob causam & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro: hoc enim nobis & à sanctis Apostolis non ast prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis oostris eorum historias erigimus.

Postremo productæ & lectæ sunt quatuor Epistolæ, prima Gregorij Papæ Rom ad Germanum Patriarcham Constantinopolitanum. Aliæ tres Germani ad diversos Episcopos Orientis pro refellenda hac improbitate hæreticorum, & statuenda veneratione imaginum.

In confirmationem prædicti dogmatis adductus est ab Helia protopresbytero Ecclesiæ Deiparæ Virginis in Blachernis sextæ Synodi Can. 82.

Recitato itaque ab Helia prædicto Canone Tharasius Patriarcha dixit.

Sexta Synodus. Ex hac sententia apparet novem Canones, qui in exemplaribus latinis sextæ Synodo scribuntur nothos esse.

Quæ est hæc ignorantia, qua plerique laborant circa hos Canones? scandalum enim est dubitare num sint sextæ Synodi. Cognoscant igitur tales sextam Synodum temporibus Constantini fuisse congregatam, nimirum contra eos, qui tantummodo unam actionem & voluntatem in Christo collocant. Illi igitur hæreticos anathemare verberantes, Orthodoxamque fidem confirmantes, sub annum decimum quartum Imperij Constantini domum redierunt, post annos tamen quatuor, aut quinque iidem illi patres sub Justiniano Constantini filio congregati, prædictos Canones ediderunt: neque hac de re quisquam dubitet, nam qui temporibus Constantini subscripserunt, iidem illi sub Justiniano quoque præsentem hanc chartam subsignarunt: quæ res satis clara est ex eorumdem propriarum manuum immutabili similitudine. Necessum autem erat post Synodum universalem definitam, Canones quoque Ecclesiasticos ederent. Igitur ad recordationem salutaris illius mortis in carne, ex venerandis imaginibus nos manuduci declararunt. Quòd si autem in dispensationem Christi verbi Dei hoc modo manoducimur, quales eos esse arbitrandum est, qui has subvertere conantur? &c.

Evstaquè movitias.

Petrus primus Presbyterorum in sancta Romana Ecclesia subscripsi: & cæteri Episcopi recipientes, & approbantes omnia prædicta subscripserunt, & absoluta est actio quarta.

Actia quinta 4. nonas Octobris.

Productua & lectua est liber quidam Beati Joannis Episcopi Thessalonicensis in quo disputat cum gentili quodam de usu imaginum, interrogante gentili, respondente vero Joanne: objecit autem gentilis in hunc modum.

Sancte Deum verbum hominem factum icone exprimatis, quid ad Angelos hoc facit, quos ut homines pingitis & adoratis? Hi tamen homines non sunt, sed intellectuales, & incorporei, & simpliciter existentes dicuntur. Sanè ea ratione & à nobis Deos venerabiles existima, non enim sic quicquam absurdi agimus, quemadmodum nec vos cum Angelos adoratis.

Disputatur an Angeli sint corporei.

Sanctus dixit, de Angelis & Archangelis, & eorum potestatibus, quibus & nostras animas adjungo, ipsa Catholica Ecclesia sic sentit, esse quidem intelligibiles, sed non omnino corporis expertes & invisibiles, ut vos gentiles dicitis, verum tenui corpore præditos & aëreo, sive igneo, ut scriptum est; qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros ejus ignem urentem. Sic autem multos Sanctorum Patrum sensisse cognovimus quorum est Basilius cognomento Magnus, & Beatus Athanasius, & Methodius, & qui stant ab illis. Solummodo autem Deus incorporeus, & informabilis: intelligibiles autem creaturæ nequaquam ex toto sunt incorporeæ, & imitabiles pictura existunt, quare etiam in loco existunt, & circumferentiam habent. Quanquam autem non sunt, ut nos, corporei, ut pote ex quatuor elementis & crassa illa materia, nemo tamen vel Angelos, vel dæmones, vel animas dixerit incorporeas, multoties enim in proprio corpore visi sunt, sed ab illis quibus Dominus oculos aperuit. Nos igitur eos non ut Deum, sed ut creaturas intelligibiles & ministros Dei, non tamen ut vere incorporeos pingimus, & colimus. Quod autem forma hominis pingatur, in causa est, quod in ea visi sunt, si quando Ministerium Dei apud homines obierunt.

Severis notanda.

Synodus non improbat, sed magis visa est approbare hanc sententiam, dicente Tharasio Patriarcha. Ostendit autem Pater quod & Angelos pingere oporteat quando circumscribi possunt, & ut homines apparuerunt. Sacra Synodus respondit: Etiam Domine. Aug. ad Nebridium Epistola 115. dicit Angelos aërea aut ætherea animantia, & in lib. de Eccl. dog. cap. 11. dicit Nihil incorporeum & invisibile natura credendum, nisi Deum solum & cap. 12. creaturam omnem corpoream esse, Angelos & omnes virtutes cœlestes corporeas, licet non carne subsistant, (addentes) Ex eo autem corporeas esse credimus, quod localiter circumscribantur. Sicut anima quæ carne clauditur. Et in q. 67. dixerat infirmos Angelos animaliter vivere, quod tamen in primo retract. temperavit. Et nuper Car. Caie. in Commenta. ad Ephes. 2. dixit dæmones esse aereos spiritus. Hæc dixerunt patres isti secuti Platonem. E contra multi alij Patres Ecclesiæ sentiunt Angelos omnino incorporeos: quos, ut videtur, secuti sunt Patres Concilij Lateranens. primi, dicentes, Deum ab initio utramque de nihilo condidit creaturam corporalem & spiritualem, Angelicam scilicet & mundanam. Hæc illi. Quibus verbis spirituale opposuerunt corporali. Sed hæc controversia nondum Ecclesiæ censura terminata est.

Deinde productus est ab Epiphanio Diacono locum tenente Thomæ Episcopi Sardiniæ, codex quidam ex itinerariis falso inscriptis Sanctorum Apostolorum, in quo multa indigna & ridicula de Christo Domino legebantur, ut illum nec bibisse, nec edisse, nec pedibus terram calcasse, & hia similia. Quo lecto sancta Synodus dixit: Omnis hæresia ab libro dependet.

Rursus sancta Synodus dixit: Anathema sit illi libro à principio usque ad calcem.

Exod. 20. Levit. 26.

Deinde Cosmos cubicularius protulit ex Patriarchio codicem veteris testamenti cum Scholiis suo loco appositia, in quo continebantur sequentia. *Non erunt tibi Dij alieni præter me. Non facies tibi idolum, nec alicuius similitudinem. Quæcunque existunt in cœlo supra, aut quæcunque in terra infra, & quæcunque in aquis deorsum subter terram, non adorabis ea, nec servies illis.* Scholion. Et si facimus hominum piorum similitudines, non tamen ea fiunt, ut adorentur ut Dij, sed ut eas videntes ad imitationem facinorum illorum irritemur. Si vero similitudines Christi facimus, sane non propter similitudinem adoramus, sed quo mens per ea quæ conspexit, sursum volet. Non enim imaginem corruptibilem hominis corruptibilis adoramus, sed quia Deus homo incommutatè dignatus est fieri, facimus illius imaginem velut hominis, quamvis sciamus eum natura Deum existentem. Non idem igitur Deum & imaginem dicimus, sed Deum cognoscentes similitudinem in imagine dispensationis illius humanæ figuramus. Gentiles autem errantes, similitudines Deos esse arbitrantur.

Qualiter imagines adorantur à fidelibus.

Post hæc lectæ sunt historiæ quædam Sanctorum, cum miraculis quæ fiebant pro veneratione imaginum.

Postremo lectis omnibus prædictis & aliis fragmentis scriptorum Ecclesiasticorum, tota Synodus proclamavit. Diviniloquorum Patrum Doctrinæ

nos correxerunt: ex illis haurientes, fidem & veritatem protestati sumus, illos sequentes mendacium persecuti sumus. Nos venerandas imagines suscipimus. Nos ita non affectos anathemate devovemus, &c.

Actio sexta pridie nonas Octobris.

Hæc actio continet refutationem hæreticorum, qui in Constantinopolitano conciliabulo sub Leone hæretico Imperatore præsidente Photio imagines damnaverant, quorum dicta referuntur per Gregorium Episcopum, qui tunc fuerat conversus ad meliorem mentem, & redarguuntur per Epiphanium. Distributa est hæc actio per sex tomos.

TOMUS PRIMUS.

Non est vera Syn. qua autoritate Papa Rom. caret.

Quod non fuerit vera Synodus sub Leone celebrata, quoniam non habuit cooperatium ut hæc, quæ nunc celebratur Romanum Papam, nec illius Sacerdotes, nec per vicarios, nec per provinciales literas, quemadmodum fieri in Synodis debet. Quin etiam nec concordantes sibi habuit Orientis Patriarchas, Alexandrinum, Antiochenum, & urbis sanctæ summos Pontifices.

Leontius inclytus à secretis dixit: Novit sancta & Beata Synodus, qualiter in præcedenti conventu diversa dicta legerimus divinitus insequendorum hæreticorum qui accusaverunt sanctam & immaculatam Christianorum Ecclesiam ad erigendas sacras imagines. Hodie autem præ manibus habemus eorumdem Christianos accusantium blasphemiam in scriptis, id est, absurdam atque per se redarguendam definitionem pseudo-syllogi, in omnibus consonantem impiæ opinioni Deo odibilium hæreticorum: sed & artificiosam & efficacissimam ejus refutationem, quam Spiritus sanctus liquido præbuit. Oportebat enim eam divulgari sapientibus affatibus & discerpi fortibus refutationibus: quam & subjicimus, ad quod placuerit.

Sancta Synodus dixit; Legatur, &c.

TERMINUS SANCTÆ MAGNÆ AC universalis septimæ Synodi.

Joannes Diaconus legit.

Lectio Syn. pseudo-septimæ.

A Mendacio inchoantes & per totam hanc rebellium vocum novitatem, hoc in opitulationem assumpto in mendacium finierunt Christianorum calumniatores. Quomodo enim sanctam, quæ nec quod est sanctum in notione suscepit? præsertim cum sit polluta, profana, execranda? illi namque qui in ea congregati sunt, ut propheticè fateamur inter sanctum & pollutū non distinxerunt, & inter mundum & immundum non decreverunt, Iconem Incarnati Verbi Domini nostri Iesu Christi similiter ut Iconem Sathanæ Idolum nuncupantes. Quomodo autem magna & universalis, quam neque receperunt neque concordaverunt reliquarum præsules Ecclesiarum, sed anathemati hanc transmiserunt? non habuit enim adjutorem hujus temporis Romanorum Papam vel eos qui circa ipsum sunt Sacerdotes, nec etiam per vicarios ejus, neque per Encyclicam Epistolam, quemadmodum lex dicit Conciliorum. Sed nec sibi consentientes Patriarchas Orientis, Alexandriæ scilicet, Antiochiæ ac sanctæ civitatis, vel comministros & summos Sacerdotes qui cum ipsis existunt. Verè fumus caligine plenus, obtenebrans oculos stolidorum est sermo eorum, &c.

Gregorius Episcopus Neocæsareæ legit.

Pseudo-Synodus septima.

Sancta magna & universalis Synodus quæ per gratiam Dei & piissimam sanctionem Dei redimitorum & Orthodoxorum Imperatorum nostrorum Constantini & Leonis congregata est in hac Dei conservanda Regia urbe, in colendo templo ac intemeratæ Dominæ nostræ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, quod appellabatur Blachernæ, definivit subter annexa.

Joannes Diaconus legit.

Refutatio Synodi pseudo-septimæ.

Si per divinam gratiam eorum congregatio facta esset, verbis quæ per Dei gratiam dicta sunt adornaretur, & veritate utique refulgeret, quoniam gratia huic conjuncta est & compares sibi atque contubernales existunt, testante Joanne qui in Theologia præeminet ac dicente: *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Ipsi ergo veritatem deserentes in qua Salomon gloriabatur dicens; *Veritatem meditabitur guttur meum*, & mendacium amplectentes à gratia proculdubio exciderunt, unde nec sermo eorum divino sale conditus est ut det gratiam audientibus. Illud autem quod dicitur in venerabili templo congregatos eos fuisse, non est mirum: in hoc enim nullo fuco meliorabuntur, quemadmodum nec Annam, nec Caïpham, vel Judaïcum eorum Concilium quod factum est in Christum, juvavit quod in templo adversus eum initum est sine lege consilium. Nam Deo magis odibiles ostendebantur, quia in locis sanctis non sancta, sed inimica Deo fœdera pepigerunt, &c.

Ioan. 1.
Prover. 8.
ad Col. 4.

Gregorius Episcopus legit.

Removet nos à corruptionem faciente Dæmonum Magisterio, id est, ab Idolorum errore pariter & cultura, & tradidit adorationem quæ in spiritu est & veritate.

Epiphanius Diaconus legit.

Inviti ô præstantissimi ad veritatem trahimini. Totus enim sacer Apostolorum cœtus ad homines venisse Dei verbum prædicat, ut erueret nos ab Idolorum errore, sed & prænonciatas voces habemus per Prophetas ita clamantes; *Ecce enim*, ait, *dies veniunt, dicit Dominus, & delebo nomina Idolorum à terra & non erit ultra memoria eorum.* Ita ut vos confiteri coacti sitis, quod vos ab idolorum errore Christus Deus noster eruerit, & si eruit, quomodo rursus idolis servierunt, qui in illum crediderunt, cesset vestra maledicta garrulitas. Deus redemit incarnatus, & rursus captivamur? audite divinam Scripturam dicentem: *Regnum ejus in æternum, &c.* Nequaquam ut Imperatores terreni modo superant, modo superantur, ita & Deus: sed victoria ejus in æternum manet, &c.

Zachar. 13.
Psal. 144.

Et infra ostendit quod imagines ab Apostolorum temporibus in Ecclesiis fuerint. Quod potissimum probat ex Canone 82. sextæ Synodi, de qua dicit in hunc modum.

De Canonibus sexta Synodi.

Sacra sexta & universalis Synodus posteaquam sententiam suam de una voluntate Christi sub Constantino, qui per ea tempora Imperium administrabat, cujusque nutu & voluntate conventus is erat indictus, pronuntiasset, contigit Imperatorem de vita decedere. Justiniano autem ejus filio Imperium adsumente, iterum unanimiter omnes divina voluntate post quatuor, aut quinque annos congregari, de rebus Ecclesiasticis, statusque earum correctione circiter duos & centum Canones edidere: in quorum octuagesimo secundo de imaginibus sic tradiderunt.

In quibusdam venerandarum imaginum picturis agnus digito præcursoris indicatus, &c. *ut supra in Epistola Adriani ad Tharasium.*

Videmos igitur omnes & intelligimus, quod & ante factas sex Synodos, & post has etiam sanctorum pictutæ in Ecclesia traditæ fuerint, non aliter ac sacra Evangelii lectio. Nam quæ leguntur ubi ad aures venerint, ad animum deinde legamus, & transmittimus: & quæ oculis videmus in picturis, ea quoque mente

complectimur: atque ita per duo ista invicem consequentia, lectionem, & picturam, onam cognitionem acquirimus, qua ad recordationem rerum gestarum pervenitur. Unde ex duobus istis sensibus in Canticis Canticorum invenire licet efficacem conjunctionem. Sic enim ibi dicitur: *Ostende mihi faciem tuam, & audire fac mihi vocem tuam, &c.* Quibus & adjungimus illud: *Sicut audivimus, ita & vidimus.*

Cant. 2.
Psal. 47.

TOMUS SECUNDUS.

De sex Synodis contra hæreticos celebratis, quas recensent hæretici Iconoclastæ. Deinde Epiphanius ostendit picturam necessariam & utilem, quæ vulgus erudiat. Nihil habet singulari annotatione dignum.

TOMUS TERTIUS.

Gregorius Episcopus legit.

Lætentur & exultent & fiducialiter agant hi qui veram Christi imaginem sincerissima anima faciont & desiderant & colunt, & in salutem animæ & corporis offerunt, quam ipse sacratissimus immolator & Deus noster ex nobis ex toto massam assumens, secundum tempus propriæ passionis in typum & rememorationem evidentissimam tradidit Magistris & ministris suis, &c.

Nota. Spectat ad hoc Gregorij hæreticorum voces referentis oratio, ut exclusis omnibus alijs imaginibus ab Ecclesia, Eucharistia remaneat pro omni imagine quam colere liceat. Ac ejus verba hæc attendenda. Hæc enim Dominus Jesus Christus tractavit, ut sicut carnem quam assumpsit propria secundum naturam sanctificatione ex sua unitione deificavit: Similiter etiam panem Eucharistiæ veluti veram imaginem naturalis carnis, per sancti Spiritus aggressionem sanctificatum, divinum corpus esse voluit, illique sic placuit, &c. Hæc igitur vera incarnatæ dispensationis Christi Dei nostri imago, quemadmodum prædictum est, quam ipse nobis vetus naturæ vividus creator propria voce tradidit. Hunc vero discursum refellit Epiphanius pro Orthodoxis loquens, quantum spectat ad nomen illud imaginis Eucharistiæ ab hæreticis attributum, ut viderentur non omnem imaginem abominari.

Epiphanius Diaconus legit.

Patet qualiter omnis sermo propositus, quando semel à veritate aversus est, in multas & periculosas pravitates & consequentia seductoria proferatur, quippe quod isti præceptores novitatis perpessi sunt, aversi enim à veritate propter imaginum factionem, etiam in alteram extremam apoplexiæ insaniam delapsi sunt, etenim quasi ex Delphico tripode torva hæc, & perniciosa dogmata oraculo consecuti sunt. Sed audiant à proverbiali verbo: Laqueus fortis viro labia sua, & capitur propriis verbis oris: ligna enim & ferrum & stipulam apposuerunt, quorum finis in combustionem. Nullus enim aliquando tubarum Spiritus, sanctorum videlicet Apostolorum aut illustrium Patrum nostrorum, incruentum sacrificium nostrum, quod in commemorationem Christi Dei nostri ac omnis dispensationis ejus efficitur, neque enim acceperunt à Domino sic dicere vel confiteri, sed audiunt Evangelicè dicente eo, nisi manducaveritis carnem Filij hominis, *& post multos textus alios* Ergo liquido demonstratum est quod nusquam Dominus vel Apostoli aut Patres imaginem dixerunt, sacrificium sine sanguine, & ante sanctificationis quidem celebrationem, typos quibusdam sanctorum Patrum hæc piè visum est nominare, &c. post sanctificationem autem corpus propriè ac sanguis Christi dicuntur, sunt & creduntur. Ipsi vero viri fortes volentes venerabilium imaginum demoliri visionem, aliam imaginem introduxerunt, quæ non est imago, sed corpus & sanguis, &c.

Deinde dimittentes mendacium, quadamtenus veritatem contingunt. Confessi divinum corpus panem fieri. At si imago corporis est, non potest sane fieri divinum corpus: nunquid igitur huc illocque se jactantes, inconstantia & minimè firma omnia sua dogmata asserunt? Quemadmodum enim oculus conturbatus non rectè videt, ita & ipsi pravarum & sententiarum & rationum confusione mentem suam perturbant & pervertunt. Idemque quod insani homines patiuntur, jam hoc jam illud cogitantes.

Exinde patet quantum hallucinentur Calvini segreges, qui ex hoc loco Concilij volunt impugnare veritatem corporis Christi ac realem ipsius præsentiam in Sacramento Eucharistiæ, sicut nuper unus ex Ministris Charentoniaèriæ in suis Responsis ad duos tractatus pro *perpetuitate fidei realis præsentiæ corporis Christi in Eucharistia*, molitus est: cujus libri argumenta dissolvimus in libello nostro qui inscriptus est *Fidelitas perseverans Susannæ* Gallici idiomatis. 3. p. cap. 1. Patet enim satis evidenter hæreticos Iconoclastas convenisse in asserenda reali præsentia corporis Christi in Eucharistia, quin etiam in illa assertione laudantur Hæretici à Catholicis, quod in hoc dimitterent mendacium. Attendant hoc Calvinistæ. Quod ergo discrimen igitur utrosque? Hæretici imaginem vocabant etiam post consecrationem: At Catholici non ferunt vocari imaginem corporis cum sit ipsum verum corpus, nec virtute solum & per efficaciam, sed reipsa & substantialiter, *proprie*, inquit Diaconus Epiphanius pro Catholicis: sicuti Deus incarnando se carnem veram vere assumpsit & Deificavit, inquit Gregorius pro hæreticis; nunquid caro tantum virtute & per efficaciam fuit in Christo? tam mere ergo & propriè corpus Christi est in Eucharistia, ac caro in Christo est. Vana ergo sunt subterfugia Calvinistarum contra hanc Synodum.

Unde Baronius ad ann. 787. advertit in hac actione solam hanc imaginem Iconoclastas veneratos fuisse cum tamen veritatem corporis & sanguinis Christi confiterentur. At quantum, inquit, exhorruerint Patres vocem istam imaginis in sacro-sancto Sacramento Eucharistiæ, responsione omnium declaratum: ex qua magis magisque redarguas nostri temporis novatores, Iconoclastis istis deteriores.

Bene deteriores dixit quia nec veritatem corporis Christi agnoscunt, nec rationem sacrificij, nec adorationis cultum ipsi exhibent, quæ tria præstabant Iconoclastæ, ut frustra illorum patrocinium adversus Ecclesiam Catholicam implorent, qui nec in sola voce imaginis tolerati sunt: Etsi enim aliquo sensu Eucharistia posset dici imago & figura, sacrificij nempe cruenti in cruce consummati: Attamen absolute imago dici non potest eo sensu quo aliæ imagines opera hominum factæ, de quibus agebatur in concilio, quæ res tantum superficietenus repræsentant, absque hoc quod præsentes contineant. Quare Synodus non tolerat ut dicatur Eucharistia imago corporis Christi, in hocque prædamnavit nostri temporis novatores, & quæ hoc sæculo nono totius Ecclesiæ Catholicæ fidei esset non minus quam hæreticorum circa Eucharistiam præmonstravit.

TOMUS QUARTUS.

Convenientes in scelesta Synodo dixerunt.

Imaginum falsi nominis prava appellatio, nec Christi, nec Apostolorum, nec Patrum traditione cœpit, &c.

Epiphanius respondet.

Quòd autem cum moltis aliis, quæ in Ecclesia observantur sine scriptura nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus late per historias traditum est, de imagine maximè Hæmorrhoissæ, quam

multia scriptoribus confirmare possumus. Basilius magnus in diversis opusculis suis mentionem imaginum facit. Gregorius etiam illius & carne, & spiritu frater Nissensium præsul in sermone in Abraham idem sentit. Item alter Gregorius, qui a Theologia nomen sortitus est in versibus a se conditis, qui de virtute inscribuntur, assentit. Chrysost. etiam in oratione funebri in Meletium Episcopum Antiochiæ, & in sermone, qui inscribitur, quod veteris & novi Testamenti unus sit legislator. Cyrillus in Epistola ad Acacium Episcopum Scythopoleos, Athanasius Episcopus Theupoleos, Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citavimus? Omnes enim sancti Patres nostri imagines receperunt. Quam ob causam mendaces deprehenduntur in hoc quod dicunt, non esse Patrum traditionem.

Pro veneratione imaginum vehementur Patres Ecclesiæ.

Et post pauca idem Epiphanius subdidit.

Qui imaginem Imperatoris videt, in ea ipsum Imperatorem contemplatur. Et qui imaginem ejusdem adorat, ipsum Imperatorem adorat: hujus enim forma & figura illius est imago. Et quemadmodum despiciens imaginem Imperatoris, non aliter castigatur, quam si ipsum Imperatorem contumelia affecisset (cum tamen illa ipsa imago præter lignum & colores nihil sit) eodem modo qui typum sive figuram alicujus ignominia afficit, in illum ipsum, quem typus repræsentat, injurius est. Quod quidem ipsa rerum natura repræsentat. Hoc etiam universi mortales agnoscunt, patresque sanctos ita tradidisse norunt: & illi qui aliter docent, Ecclesiæ Catholicæ, imò naturæ rerum contradicunt.

Qui imagines rejiciunt etiã contra naturam agunt.

Gregorius Episcopus legit pro hæreticis.

Veruntamen dicamus ea quæ sunt eorum destructionis. Quoniam quidem nostra Catholica Christianorum Ecclesia media inter Paganismum & Judaismum existens neutrorum solemnes cæremonias habet, sed pietatis & mystici sacrificij divinitus traditi semita incedit. Judaismi quidem sacrificia sanguinolenta & holocausta non admittens: Paganismi autem præter sacrificia omnem Idolorum factionem & Idolorum cultum abominans, &c.

Epiphanius Diaconus legit.

Immensurabilis ac frivolæ dictionis eorum littera plenissimè deliramentis procurata importunum quiddam & nimis risu dignum existit. In antecedentibus enim in præcipitia & fauces per ratiunculas suas inducti sunt: nunc autem in profundum inferni se intulerunt mediam inter Judaismum & Paganismum pronuntiantes esse Christianorum Ecclesiam. Deinde iterum intra se cadentes dicunt neutrorum solemnes cæremonias habere, &c. Basilius ergo Cæsariensium præsul, cujus in omnem terram exivit sonus, in ipso proœmio sermonis sui contra Sabellianos scripti, sic ait: Impugnat Judaismus Paganismum, uterque vero Christianismum, &c.

Idest, sibi non constantes.

Hæretici dixerunt.

Tam ex scriptura divinitus afflata, quàm ex Patrum electorum testimoniis asserentibus piam nostram intentionem, exhibebimus nostram definitionem. Principio verbum divinæ vocis, sic dicentis, prætermittimus; *Deus est Spiritus.* Quicumque Deum adoraverit, in spiritu & veritate adoret. Et iterum: *Deum nemo vidit unquam, &c.* nec formam ejus vidistis. Beati sunt, qui non viderunt & crediderunt.

Ioan. 4. Ioan. 1. Ioan. 20.

Epiphanius pro Synodo.

Quotient recta dogmata homines juxta suam opinionem subvertere conantur, non miretur aliquis si scripturæ verba usurpent. Nam & omnes Heresiarchæ suorum errorum occasiones è divina Scriptura collegerunt: & quæ rectè ab Spiritu sancto dicta erant, perversa animi sententia convellunt. Atque hoc Coryphæus Apostolorum Petrus olim prædixerat dicens: *Quæ imperiti & minime constantes, secundum proprias cupiditates pervertunt, &c.* Quamobrem non est mirandum, si novæ istius pravitatis hæretici nobis è divina Scriptura sumptiones quasdam adferunt. Et ideo quæ de invisibili & incomprehensibili Deitate dicta sunt, in dispensationem Domini nostri Jesu Christi secundum carnem commutarunt, ut illud: *Deum nemo vidit unquam*, quod de divina natura scriptum esse nemo ignorat. Et illud: *Nec vocem ejus audistis, nec formam ejus vidistis.* Quod si hæc secundum humanitatem quispiam intellexerit, totum Evangelium subverteret. Item, cognovimus Deum esse Spiritum, & qui adorant eum, in Spiritu & veritate id facere debere, & quæ secundum fidem est, adorationem & cultum illi soli (ut pote omnium Deo in Trinitate laudato) offerendum. Non enim Christiani adorationem in spiritu & veritate imaginibus exhibuerunt, nec etiam divinæ Crucis effigiei, nec etiam unquam invisibilis & incomprehensibilis naturæ imaginem appararunt. Nam cum divinam Crucis effigiem, & venerandas imagines amore, & desiderio amplectimur, ad ipsum prototypum respicimus. Sed quemadmodum Verbum caro factum est, ita quoque humanam ejus œconomiam describimus & depingimus. Quam ob causam nugamenta illorum vana & nupera, item putrida & a veritate exorbitantia deprehenduntur.

2. Pet. 3. Ioan. 1. Deut. 4.

Hæretici dixerunt.

Ait Dominus ad Mosem & populum, *Non facies tibi idolum, neque omnem similitudinem, quæcunque sunt in cœlo supra, & in terra infra.* Quam ob causam in monte medio ignis, *vocem verborum audistis, similitudinem autem non vidistis, sed tantummodo vocem.*

Levi. 26.

Epiphanius pro Synodo.

Quæ in veteri lege contra eos, qui inter filios Israel vitulum adorabant, & Ægypti abominationibus insistebant, dicuntur, in Christianos quoque jactare non desinunt. Capiuntur autem labiis proprijs oris. Utinam autem cogitassent, quia Dominus eam gentem ducturus erat in terram promissionis, in qua habitabant gentes, quæ adorabant, & colebant idola, dæmones, solem, lunam, & astra, reliquasque creaturas, etiam volucres, quadrupedes, & serpentes, Deum autem verum ignorabant. Quare tam diligenter eis præcepit, ne facerent ullam similitudinem eorum, quæ in cœlo, aut in terra sunt.

Postquam autem eos ab idololatria abduxisset, jussisset que tabernaculum testimonij fabricari, Moses sensibilia Cherubim habentia hominum formam obumbrantia propitiatorium, quod Christum præfiguravit (nam ipse propitiatio fuit pro peccatis nostris) formavit.

Hæretici dixerunt.

Et mutaverunt gloriam immortalis Dei, per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinem effictam, & venerati sunt, & coluerunt ea, quæ condita sunt, supra eum qui condidit. Et rursum: *Si enim cognovimus Christum secundum carnem, jam non cognoscimus, per fidem enim ambulamus, non per speciem.* Et hoc quod ab Apostolo aperte dictum est: *Igitur fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei.*

Rom. 1. 2. Cor. 5. Rom. 10.

Epiphanius pro Synodo.

Clarum enim omnibus est, Apostolorum gentes te-

prehendisse in eo quod ait: *commutaverant gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis.* Infert etiam, *volucrum, quadrupedum & serpentium.* Dolose isti totam phrasim contaminaverunt, ut per eam immutatam simpliciores inescarent, quasi Apostolus de imaginum in Ecclesia pictura verba faceret. Nam quæ ab Apostolo inferuntur, apertam habent manifestationem: volatilium enim, quadrupedum & serpentium mentionem facit Item, ea & venerati sunt, & coluerunt (creaturas scilicet) supra creatorem. Norunt enim qui in historicis triti sunt, Ægyptios olim & boves, & reliqua animalia coluisse, ut diversa volatilia, mures, vespas, item vilia alia & abjecta animalium. Persæ vero, ignem & solem adorabant. Græci præter ista, quamvis creaturam colebant. Quin etiam Hebræi quidam, ut testatur liber Regum & propheticæ enarrationes. Decepti denique sunt omnes & gentes vanitatem induerunt, quare *obscuratum est stultum cor eorum*, & ante Christi adventum, & post Christum, maxime tamen omnium antequam in Christum credidissent: clarum enim est hoc.

Rom. 1.

Ad illud veró *Si enim cognovimus Christum secundum carnem, &c.* adducemus insignes hujus loci interpretes. Joannes Chrysostomus interpretando sic ait: Neminem fidelium juxta carnem novimus. Quid enim si in carne fuerint, cum vita illa carnalis perierit? de supernis enim nati sumus in spiritu. Novimus aliam vitam, & statum, qui in cœlis est. Et mox ejusdem ducem Christum existentem ostendit, quapropter etiam induxit. (si veró juxta carnem Christum novimus) sed amplius jam non cognoscimus, quia si passibilem cognovimus Christum, at jam non amplius: non quod reliquerit carnem, nam cum hac veniet judicaturus terrarum orbem, &c.

Cyrillus Alexandrinus idem illud dictum explicans, ita commentatur. Quod Paulus inquit, tale est, *Verbum caro factum est, & pro omnibus occubuit*, atque ita illum cognovimus secundum carnem, sed amodo non cognoscimus. Nam & si nunc sit in carne (resurrexit enim tertia die, ascendit in cœlos.) Verum hæc supra carnem considerantur. Non enim amplius moritur, nec ullam aliam carnis infirmitatem sustinet, omnibus enim his superior est.

Animadvertitis igitur qui adversari semper didicistis, quod non modo Apostolicas sententias pervertitis, sed & sanctis patribus contraria statuistis?

Ad alium etiam locum ejusdem Apostoli (*per fidem ambulamus & non per speciem*) idem Chrystomus enarrans ait: *Porro nequis audiens, (peregrinamur à Domino,)* dicat (cur hæc dicis?) Alieni enim ab illo sumus, dum hic agimus, prius hæc corrigit dicens: *Per fidem enim ambulamus, non per speciem:* & hic quidem ista scimus, verum haud ita aperte. Quod & alibi dicit (*in speculo & ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*)

1. Cor. 13.

TOMUS QUINTUS.

Gregorius pro hæreticis.

Eadem etiam & Apostolorum discipuli, & successores divini patres nostri tradiderunt. Epiphanius enim Cyprus inter antesignanos præclarus sic inquit. Estote memores dilecti filij, ne in Ecclesiam imagines inferatis, nec in sanctorum cœmiteriis eas statuatis, sed perpetuo circumferte Deum in cordibus vestris. Quin etiam nec in domo communi tolerentur. Non enim fas est Christianum per oculos suspensum teneri, sed per occupationem mentis.

Liber Epiphan. falso adscriptus.

Epiphanius pro Synodo.

Decet omnem Christianum cum libros aliquos adulterinos audit, aut legit, respuere, nec omnino animum adhibere. Nam & inter Epistolas divini Apostoli quædam fertur ad Laodicenses, quam Patres nostri, tanquam alienam reprobaverunt. Ad hæc Manichæi Evangelium secundum Thomam invexerunt, quod Ecclesia Catholica merito (ut impium) aversatur, quemadmodum etiam id, quod nunc è beato patre nostro Epiphanio dictum est, cum illius nequaquam extstat. Divinus enim hic pater octoginta capitum librum edidit, in quo omnes hæreses Gentiles, & Judaicas, item quotquot post Christianismum susceptum invectæ sunt, damnavit, in quo proculdubio & eam posuisset, quæ de imaginibus ab istis fertur, si alienam à Christi religione hanc existimasset. Ita & libros illos contra imagines nemo Christianorum (præter istos novitatis magistros) recepit. Quod si tanto tempore in Ecclesia non sunt recepti, quam ob rem nunc à nobis recipi debent? Attendamus autem qui floruerint per tempora supradicti patris nostri Epiphanij in Ecclesia, quos tanquam gloriosos doctores & tuta monimenta Ecclesiæ dicere possumus. Profecto Basilius Magnus, Gregorius cognomento Theologus, Gregorius Nissensium Episcopus quem omnes patrum patrem vocant, Chrysostomus. Præter hos etiam Ambrosius, Amphilochius, Cyrillus Hierosolymorum Episcopus. Quod si is, qui hanc expositionem doctorum contra venerandas imagines edidit, ait se à sanctis patribus, qui per ea tempora floruerunt, non fuisse receptum, quomodo ea quæ sancti patres non probaverunt, nos qui circa fines sæculorum occurrimus, & indigni sumus ut discipuli eorum vocemur, recipiemus? Præsertim cum falsó contra Ecclesiam edita sint. Apage cum ista impia & intolerabili editione. Neque hic linguas suas acuant, & exerceant vaniloqui isti accusatores rectæ sententium, quasi illi, qui antiquam Ecclesiæ traditionem recipiunt, Beato Epiphanio adversentur, nequaquam. Commentarium enim illud rejicimus: beatum autem patrem Catholicæ Ecclesiæ doctorem cognoscimus. Nam & divini patres, qui in quarta universali Synodo fuerunt congregati, Epistolam quæ nomine Ibæ Episcopi Edessæ ad Marim Persam circumferebatur, anathemate damnaverunt, quasi Nestorio consentientem. Eodem etiam modo qui in sacra quinta Synodo convenerunt: ipsum autem Ibam nequaquam (non enim demonstrari poterat quod esset Ibæ.) Quam ob rem in anathematismis non ipsum Ibam devoverunt, sed Ibæ Epistolam. Dicebatur enim Ibæ, cum tamen illius nequaquam esset. Judicate ergo omnes qui auditis & verum à falso discernite, quia editiones istæ non sunt beati istius patris, sed potius Manichæacæ, quas veluti amara bile plenas fugiamus: Manichæi enim & quicumque confusionis fuerunt authores, contemplationem istam nunquam ferre potuerunt.

Ibæ Epist. in 4. Syn. damnata.

Gregorius pro hæreticis.

Similiter Gregorius Theologus in versibus suis dicit: Flagitium est, fidem habere in coloribus & non in corde. Ea enim quæ in coloribus existit, faciliter eluitur, quæ vero in profundo mentis, illa mihi amica.

Greg. Naz. sensus.

Epiphanius pro Synodo.

Perverse rursus cogitantes & aliud dictum Gregorij Theologi subjiciunt, quod à dicto Patre sic edictum est: Flagitium fidem habere in coloribus, non in animis, quæ facile elui potest, sed profunditas mihi chara. Ab his autem sic falso scribitur. Flagitium est, fidem habere in coloribus, & non in corde: ea enim quæ in coloribus existit, faciliter eluitur, quæ vero in profundo mentis, illa mihi amica. Beatus enim Gregorius Theologus in metricis suis opusculis dictum illud quod hi citant, ad moralem quendam sensum attulit. Corrigit enim vitam nostram, ut abstineamus à temporalibus & mundanis rebus, voluptatibus scilicet

carnalibus,

carnalibus, & spiritualem rursus vitam (quæ ad cœlestia perducat) eligamus. Nec credamus mundo huic, nec temporaneis, & non manentibus adhæreamus (hæc enim colores vocavit) sed potius spiritualibus & veris insistamus, quæ in corde stabilimentum habent, & in æternum manent.

Gregorius pro hæreticis.

Chrysostomus sic docet. Nos per scripta, sanctorum fruimur præsentia, non sane corporum ipsorum, sed animarum imagines habentes. Nam quæ ab ipsis dicta sunt, animarum illorum imagines sunt. Maxima vero recti investigatio (inquit Magnus Basilius) meditatio scripturarum divino afflatu nobis datarum. In his enim & rerum argumenta inveniuntur, & vitæ beatorum virorum præscriptæ, veluti imagines quædam animatæ.

Epiphanius pro Synodo.

Quiquicquam recte sapit, nequaquam hæc ad subversionem sacrarum imaginum pertinere intellexerit. Omnibus enim manifestum est, cum audimus virilia & fortia sanctorum facta, constantiam firmitudinemque animorum illorum nos beatificare & laudare. Quin etiam cum in divinis scripturis sanctorum vitas legimus, cumque in scripturis easdem contemplamur, in memoriam revocamus quantopere in Deum fervore fuerint accensi. Nam quæ oratio per auditum exhibet: hæc scriptura tacens per imitationem ostendit, ut Magnus inquit Basilius.

Gregorius pro hæreticis.

Et Alexandriæ lumen Athanasius dixit; Quomodo non miseratione persequendi sunt, qui creaturas adorant, quod illi vident, non videntibus cultum exhibent, & audientes orant, precanturque? Creatura enim à creatura nunquam servabitur.

Epiphanius pro Synodo.

Papè quanta insania. Nunc enim novam quamdam blasphemiæ viam excogitantes, plane à veritate deviant. Nam ea quæ divinus vir contra idola locutus est, hæc isti homines etiam post cognitionem veritatis & confessionis synceræ, & divinæ regenerationis tribuunt, & præter unum universorum Dominum, creaturis Christianos & idololatriam commisisse asserunt.

Gregorius pro hæreticis.

Similiter Amphilochius Iconij Episcopus ita inquit: Non enim nobis sanctorum corporales vultus in tabulis coloribus effigiare curæ est, quoniam his opus non habemus, sed politiæ illorum virtutum memores esse debemus.

Epiphanius pro Synodo.

Hæreticis proprium est mutilatas exquirere sententias. Nam si quis studiose exquirat, haud facile hanc beati patris sententiam invenerit contra venerandarum imaginum repræsentationem: sed affectionis animæ sanctorum verilitatem & constantiam celebrans, & prædicans virtutum efficaciam, hæc dicit beatus pater: maxime quo nos ad imitationem perducat. Non enim sanctos propter carnalem amorem laudamus, nec pingimus, sed quo virtutum illorum simus memores. Et in libris quoque vitas illorum describimus, in tabulisque illos depingimus: non quod hoc à nobis postulent ipsi, verum id nostra causa, & propter utilitatem nostram facimus. Non enim solum passiones martyrum nos instituunt, sed & contextus, & scriptum de illorum passionibus picturaque idem indicans.

A Unde (ut veritatis verbum nos docet) *hæc oportet facere, & illa non omittere.* Mat. 23. Hoc idem late disputat magnus Basilius in suis moralibus sermonibus. Asterius etiam Amasiæ Episcopus similiter docet veterem esse de imaginibus traditionem, ut patet præter alia ex sermone, quem in Lazarum, & divitem epulonem conscripsit.

Gregorius pro hæreticis.

Consentanea his etiam Theodorus Ancyræ Episcopus sic docet: Sanctorum formas & species ex materialibus coloribus formari minime decorum putamus: horum autem virtutes, quæ per scripta traditæ sunt, veluti vivas quasdam imagines reficere subinde oportet.
B Ex his enim ad similium imitationem & zelum pervenire possumus. Dicant enim nobis qui illis erigunt statuas, quænam utilitas ex illis ad se redit? an quod qualiscunque recordatio eos habet ex tali speciei contemplatione? Sed manifestum est, quod vana sit ejuscemodi cogitatio, & diabolicæ deceptionis inventum.

Epiphanius pro Synodo.

Multi nostrum diligenter quærentes & indagantes in sermonibus hujus Theodori præsentem sententiam, nusquam sane invenimus. Ex quo convincitur ementita esse testimonia ab istis citata? ideoque nec locum sermonis, nec librum unde hæc sententia descripta esse,
G designarunt.

Deinde adducunt & quædam alia testimonia similia ex Eusebio Pamphili hæretico, quæ Epiphanius contemnens, refellit, quoniam author in reprobum sensum traditus, Arrij placitis consensit, ut ex cunctis historicis suis libellis constat, in quibus Filium & Verbum Dei creaturam vocat, & secundo adorandum loco. Huic opponit Epiphanius Athanasium in dogmatica ad Eustchyum Presbyterum Epistola cujus initium: in quibus existimasti nos, &c. & Cyrillum in Epistola ad Succensum, &c. contrarium dicens.

TOMUS SEXTUS.

Continet tantum anathematismos 19. conciliabuli sub Leone habiti: in quorum septem prioribus recte
D sentiunt, & Patrum traditionibus convenientia dicunt, quippe qui mysterium sanctæ Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ juxta Orthodoxas fidei regulas explicant. In reliquis vero anathematismis abrogandum imaginum usum, & damnandum in Ecclesia Catholica definiunt: quibus Epiphanius respondet.

EPIPHANIUS.

Vocem qua Dominus ad Coryphæum Apostolorum Petrum usus est, animo debebant intelligere: *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus illam:* Mat. 16. sed ab hac ædificatione & harmonia alienati, digna quæ risu excipiantur definiunt.

E

GREGORIUS.

Nemo hominum, qualiscunque tandem fuerit, tale institutum & impium & impurum posthac sectetur. Qui vero ab hoc die imaginem ausus fuerit sibi parare aut adorare, aut in Ecclesia, aut in privata domo constituere, aut clam habere: si Episcopus fuerit aut Diaconus, deponitor, si vero solitarius aut laicus anathemate percellitor, Imperialibusque constitutionibus subjicitor, ut qui divinis decretis repugnet, & dogmata non observet.

EPIPHANIUS.

Non satis illis fuit, quod Ecclesiam omnem carpserint & vellicaverint, nisi nunc quoque impiè de-

finiant non faciendam eſſe imaginem, nec illi etiam qui ſibi ſic faciendum eſſe perſuaſerit. Uſque adeo enim venerandarum imaginum demonſtratio in Eccleſia obtinuit, ut ab eo tempore quo Evangelium prædicari cœptum eſt, ad hæc uſque tempora receptæ fuerint. Jam autem cognoſcimus omne quod antiquitate excellit, venerandum eſſe. Quid enim aliud Corinthiis mandat divinus Apoſtolus dicens, *Servate traditiones quas accepiſtis*? Et rurſus Timotheo & Tito, *Prophanas vaniloquentias averſemini*? [2. Theſſ. 2. 1. Tim. 6. 2. Tim. 2. Tit. 3.] Omnes igitur Chriſtiani qui Eccleſia Catholica geniti ſumus, traditiones quas accepimus ſervamus, & in iis ſtabiliti ſumus: novamque hanc vaniloquentiam, ſecuti divinum Apoſtolum, rejicimus. Et quæcunque patribus pro tempore ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ædificare placuit, recipimus. Quæ vero ſecus ſe habent, ut hoſtilia reſpuimus. Dico autem quæcunque ab inimiciſſimis & impiis hæreticis veluti nugæ allata ſunt, in quorum numero quoniam & hi nuperi vaniloqui Chriſtianorum accuſatores ſunt, ob id eos execramut: nam non modo linguam habent in impietate & peccato imbutam, ſed & manus docuerunt omnem ſycophantiam expedire, verberareque dicentes: [Iconoclaſtæ crudeles.] Conſtitutionibus Imperialibus ſubjicitor qui non ita fecerit. Ex hac igitur voce per omnem terrarum orbem multa & varia deſignata ſunt. Continuam enim crudelitatem & ipſi principes, duces & falſi Epiſcopi exercuerunt. Sed quænam lingua calamitatem iſtam poterit exprimere? unde & quomodo hanc narrationem aggrediar, non video. Nam quot terrores, perſecutiones, per omnes civitates cuſtodiæ, Monachorum flagellationes, carceres, multis bis annis extitere? Taceo pedicas, catenis ligatos pedes, ſacrorum vaſorum ablationem, librorum exuſtionem, ſanctorum templorum prophanationes, ſanctuario Monaſteriorum prophanas in mundana hoſpitia & tabernacula tranſlationes, quod ſcilicet in iis pietatis & religionis ſtudioſi viri habitarent, poſt raptum ſubſtantiæ & bonorum, tranſmigrationes in barbaras nationes exiſtimantium ſe poſſe Apoſtolice meliorem vitam inter gentes quam apud ſuos ducere. Et quod omnium graviſſimum eſt, in hunc uſque diem prophanatio iſta monaſteriorum apud quoſdam adhuc manet. Et pro ſacris hymnis & voce lætitiæ in tabernaculis juſtorum, cantica meretricia & ſatanicæ melodiæ audiuntur: & pro geniculationibus, ſaltationes theatrales celebrantur. His adjice pericula, turbationes, vexationes, verbera, pœnas, oculorum extitiones, narium amputationes, linguarum abſciſſiones, inhoneſtas fugas & exilia piorum, qui per omnem terram diſperſi ſunt, ſanctarum facierum aduſtiones, barbæ vellicationes, aduſtioneſque, Virginum, poſtquam Chriſto dedicatæ fuerant impias & violentas nuptias, & quod vehementiſſimum eſt malorum cædes. Hi ſunt fructus horum hominum, qui contra veritatem inſurgunt. Hæc vera inſania, & non judicium verum. Inſpexit hæc Deus, & ex omnibus malis liberavit Eccleſiam ſuam. Gloria ſit illi. Amen. Ab impio autem conſilio ſuo ſeducti, ex ipſa veritate arguunt, dicentes.

GREGORIUS.

Determinamus & hoc, ne quis hominum ex iis qui præſunt Eccleſiæ, aut ſacratis ædibus, ſub prætextu exterminationis aut elevationis talis imaginum erroris, manus in ea quæ ſunt Deo ſacrata, injiciat: quia poſſunt transferri in alios uſus ejuſcemodi idola.

EPIPHANIUS.

Hæc eructant ora quæ Dominum non verentur neque venerantur. Quis enim, modo mentem divino timore firmatam habeat, ea quæ Deo oblata ſunt & dedicata, idolorum appellatione dedignetur? Profecto non ſatis novi, num rudes & imperiti rerum id auſint. Niſi plane obliti eſſent magni & ſalutaris illius myſterij, quod Deus verbum caro factum, & in nobis habitans, operatus eſt, cum ſcilicet nos ab idolorum errore liberaret. ζῶδα enim (qua voce iſti utuntur) à piis gentilium idola nominantur. Sed ſunt nugaces verborum ſtrepitus & battariſmata & apophtegmata oris illius, quod ſtercoreis alimentis uſum vapores fœtidos animo mentique immitrit, & deliros inſanoſque iſtos homines, riſu dignos judicat, quamobrem inferunt:

GREGORIUS.

Neque etiam in ſacras veſtes, aut alia vela, aut quicquid conſecratum eſt in ſacrum Dei miniſterium, ne qua ratione in abuſum convertantur.

EPIPHANIUS.

Qui hactenus calumnias proſecuti ſunt, definieruntque venerandas imaginum picturas non recipiendas in ſacris Dei Eccleſiis, & qui eas idola & ζῶδα vocaverunt: nunc tanquam obliti impij ſui decreti, has in Eccleſiis manere volunt. Quod ſi autem Deo conſecrata ſunt, quomodo turpes & diabolicæ inſidiationis inventiones habebuntur? ſed manifeſtum eſt quod ſit Caiphaica aſſertio. Nam is animi quidem malitia Chriſtum occiſum cupiebat: at ignorantia veritatem dicens, ſervatorem illum humani generis confeſſus eſt. Eodem modo & iſti, malitia quidem errorem, idola ζῶδα, & diabolicæ inſidiationis inventa, ſanctorum [Ioan. 11.] imaginum inſpectionem cavillantur, verum contra animi ſententiam, has ſacras & Deo dedicatas confiteri coguntur, & laqueis propriæ nugacitatis implicantur. [al. ſanctorum.] Quare illos qui ſe ſequuntur, præſtigiis decipientes alloquuntur.

GREGORIUS.

Si quis autem à Deo poteſtatem nactus, hæc ipſa vaſa aut veſtes in meliores uſus convertere voluerit non auſit hoc ſine ſententia & voluntate ſanctiſſimi & beatiſſimi univerſalis Patriarchæ & Imperatorum noſtrorum piorum juſſu, ne diabolus ſub eo prætextu Eccleſias Dei humiliet. Neque aliquis ducum, aut magiſtratus, aut laïcorum cohortes ſub illis conſtitutæ, in divinas ædes manus injicient, eaſque veluti captivas prophanent, quemadmodum à quibuſdam ante hac factum eſt.

EPIPHANIUS.

Quis propter hanc legiſlationem non inſigniter rideat, imo magis non lugeat? Propter hæc enim vana verba multi auſi fuerunt, Briarei gigantæaſque manus ſacris armariis injicere. ab his videlicet occaſionem ſumentes. Labilis enim eſt & lubrica improbitas. Videntes enim ipſos ſanctiſſimos (ut iſti aiunt) revera autem falſos Epiſcopos, aurum & argentum ex dedicationibus, & imagines quæ in muſæis, ſibi aſeribere, & in privatos uſus vertere, & ipſi quoque ſic fecerunt. Hæc enim in gutturnia, pelues, theatra commutarunt: & quæ quandoque ſacra fuerunt, horum judicio prophanata ſunt.

GREGORIUS.

His ita ſe probè habentibus, & Dei gratia confirmatis, juſtum eſſe decrevimus hoc noſtro Catholico & Deo grato ſcripto, definitiones breves veluti in ſummam edere, quandoquidem & nos videmur Apoſtolicè dicere: Quin-etiam credimus nos Spiritum Chriſti habere, [1. Cor. 7.] & quemadmodum qui antea in illum crediderunt & Sinodos congregaverunt, decretaque & definitiones ediderunt, ita & nos quoq; id ipſum credimus. Quamobrem poſt ſacras aliquot præmiſſas patrum definitiones conſequenter & convenienter noſtra determinabimus.

EPIPHANIUS.

Multa & diversa in superioribus nugati, & propriam improbitatem manifeste determinantes, & in multa distrahentes, ounc seipsos doctoribus Ecclesiæ contendunt comparare, & sacris illorum declarationibus, has impias suas definitiones connumerare se jactant, nimirum mendacium cum veritate, tanquam venena noxia cum melle, miscere contendentes. Sed qui spiritu Dei aguntur, facile malum à bono dijudicaverunt: & quæcunque à sanctis patribus recte statuta sont, recipient: quæ vero ab bis perverse & improbe statuuntur, aversabuntur. Isti enim falsidici confitentur se Deum cognoscere, verùm à regia via per calles & anfractus decedunt. Nostræ enim synceræ fidei verba, veneno improbitatis imbuont. Habent namque consimilem cum Heresiarchis veteribus ignorantiam. Nam & ipsi multa cum Catholica Ecclesia convenientia dixerunt. Io uno autem aut altero transgressi, anathema acceperunt, cum quibus sane isti partem habent, etiam si sic dicant.

Prima definitio.

GREGORIVS.

Canones Pseudo-synodi. Si quis secundum Apostolicas & patrum traditiones de Patre, Filio, & Spiritu sancto, non confessus fuerit onam & eandem deitatem, naturam & substantiam, voluntatem & actionem, virtutem & dominatum, regnum & potestatem in tribus subsistentiis sive hypostasibus, nempe personis, glorificatam, anathema.

Secunda.

Si quis non confessos fuerit ejusdem sanctæ Trinitatis unum, videlicet Filium & Verbum Dei & Patris, Dominom nostrum Jesum Christum, ante secula quidem ex Patre secundum deitatem, in extremis autem temporibus ipsum propter salutem nostram è cœlis descendisse, & incarnatum ex Spiritu sancto & Maria Virgine, & ex eadem natum, sopra omnem humani intellectus comprehensionem, anathema.

Tertia.

Si quis non confitetur Deum esse secundum veritatem Emmanüel, & ob id Virginem sacram Deiparam, quæ secundum carnem, carnem factum ex Deo verbum genuit, anathema.

Quarta.

Si quis verbum ex Deo patre carni secundum hypostasim non unitum & unum esse cum propria carne Christum, eundem videlicet Deum & hominem non confessus fuerit, anathema.

Quinta.

Si quis non confessus fuerit Dei carnem vivificantem esse, & propriam ipsius ex Deo Patre Verbi, sed veluti alterius præter ipsum, unitam secundum dignitatem, videlicet quasi tantummodo, in ea divinam habitationem habuerit, minime vero vivificantem, ut diximus, quod factum sit in proprietate verbi omnia vivificare potentis, anathema.

Sexta.

Si quis non confessus fuerit in uno Christo, vero Deo nostro, duas naturas, & duas naturales voluntates & duas naturales actiones, communicanter indistinctas, incommunicabiliter, impartiabiliter, inconfuse secundum Patrum sanctorum traditionem, anathema.

Septima.

Si quis non confessus fuerit Dominum nostrum Iesum Christum post assumptiooem animæ rationalis & intellectualis carnis, simul sedere cum Deo & Patre, atque ita quoque rursum venturum cum Paterna Majestate judicaturum vivos & mortuos, non amplius quidem carnem, neque incorporeum, tamen ut videatur ab iis à quibus compunctus est, & maneat Deus extra crassitudinem carnis, anathema.

EPIPHANIUS.

Hucusque rectè sentiunt, & Patrum traditionibus convenientia dicunt: imo potius tanquam sua propria dogmata asserentes, sibi laudem & gloriam vindicant. In subsequentibus autem amara venenatæ & viperinæ linguæ dogmata pharmacis lethalibus plena evomunt.

GREGORIUS.

Octava.

Si qois divinam Dei verbi secundum incarnationem figuram materialibus coloribus studuerit effigiare, & non ex toto corde oculis intellectualibus ipsum sedentem à dextris Patris, super Solis splendorem lucentem in throno gloriæ adorare, anathema.

EPIPHANIUS.

Absurdi & præter modum admirabiles allegoristæ in hac venefica definitione judicantur. Apostolo enim Filium Dei Patris figuram prædicante, propter incommutabilitatem substantiæ ipsius commutatione facta in carnem à Deo Verbo assumpram oblique cogitant, & ex animis insipientibus novam quandam defioitionem eructant. Novimus enim omnes quod caro quam assumpsit, diversæ substantiæ à natura Verbi Dei existat. Hoc, inquam, in veritate præsides Ecclesiæ sancti Apostoli, & admirandi nostri Patres, oos docuerunt. Nam absconditorum spectator Paulus, divinus (quemadmodum dictum est) Apostolus, *Hebr. 1.* volens consubstantialitatem Filij & Dei Verbi ad Deum & Patrem prædicare, nihil aliud appropriatum & concioens invenit quam ut exclamet characterem hypostaseos Patris ipsum filium. Isti vero veritatem mendaciis subvertere conantes, tumultuariis & putridis vocibus insistentes, odio venerandarom imaginum mendacium inducere conantur. Unde in blasphemum & perversum sensum collabentes & in reprobam sententiam traditi, dicunt.

GREGORIUS.

Nona.

Si quis incircunscriptibilem Verbi Dei essentiam & hypostasin, propterea quod incarnatus est, naturalibus coloribus in imaginibus ad formam hominis depinxerit, & qui non Theologicè sentit eam post carnem non minus incircunscriptibilem remansisse, anathema.

EPIPHANIUS.

Tanqoam circa opportuna Apostolicarum traditionum negocia occupati, pestilentem morbum spirantes, sententiamqoe corrumpentes omoia dicunt. Nam turpitudinem erroris & fraudis, tectis verbis prætexunt: & impostore animo ad naturam incircumscriptibilem divini Verbi, carnem assumptam ab eo & circunscriptam coaptant. Hoc enim aperte indicat, quod ab illis dictum est, nihil minùs incircunscriptibilem existentem. Ubinam hanc vaniloquentiam iovenere sapientes isti in rebus vanis? Blasphemiæ enim plenum est, quod post incarnationem, incircunscriptibilem fuisse asserunt Jesum, omnium Dominum, nostrum verum Deum, maximè cum is discipulos suos ita affatur: *Lazarus* *Ioan. 11.*

amicus noster dormit: & gaudeo propter vos quod istic A
non fuerim. Nonne igitur hoc quod istic non fuerim,
circumscribi potest? profectò potest. Et ut ea quæ
ante mortem de illo Evangelice dicta sunt, omittamus, cum post resurrectionem se exhiberet mulieribus,
Ioan.10. numquid hac ratione circumscribi nequit? Profectò
Luc. 14. potest. Cum se duobus discipulis ostendit, nonne circumscriptione dignum est? Est profectò. Quod clausis januis ingressus sit, & à Thoma contactus, quid
Ioan.20. aliud quam circumscriptio? Item quod discipulis in Galilæam profectis, & eum istic videntibus & adorantibus, quidnam est? Nempe ipsum quod dixi. Quod discipulis intuentibus in cœlum assumptus est,
Mat. 28. & ab Angelo ipsis astante & dicente audierint: Quid
Act.1. statis, ô viri, defixis oculis in cœlum aspicientes? Hic
Jesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet B
quemadmodum vidistis illum abeuntem in cœlum. Nonne hæc sunt circumscriptione digna? Sunt sanè. Sic enim omnes nostri divini patres tradiderunt. Et manifestum est rectè sentientibus, quod quemadmodum Deus, & Verbum Dei Patris invisibile, & incomprehensibile, & in omni loco dominationis suæ existit: ita secundum naturam humanam quam assumpsit, visibilis est, & circumscriptibilis est, quemadmodum ipse discipulis suis dixit, quod istic non fuerim. Item est comprehensibilis, sicut Thomas nos credere fecit. In multas igitur improbitates, propter unam istam blasphemiam qua Christianos decipere conantur, ruunt. Calumniantes autem deinde loquuntur.

GREGORIUS. C

Decima.

Si quis indivisam Dei verbi naturæ & carnis secundum hypostasim unitionem, videlicet ex utrisque unam inconfusam & incomparabilem perfectionem factam, in imagine depingere conatur, vocatque eam Christum (Christus enim nomine uno & Deum & hominem significat) & ex ea re confusionem duarum naturarum monstrose asserit, anathema.

EPIPHANIUS.

Impudentia deceptionis verbo tecto imprimitur. Et indivisæ & inconfusæ secundum hypostasim unitioni imaginum structuram opponentes, tanquam D
confusionem duarum naturarum mendaciter & improbe accipiunt. Sed veritas Domini ligata non est: quod autem Christi nomen, duarum naturarum significativum est, apertum: altera enim ratione visibilem, altera invisibilem naturam demonstrat. Ipse enim Christus hominibus per velum carnis suæ visus est, quanquam divina natura in eo celabatur, tamen per signa elucebat. Sancta igitur Catholica Ecclesia, quemadmodum accepit ab Apostolis & Patribus, ipsam formam quæ ab hominibus visa est, pingit: neque tamen ob id Christum dividit, quemadmodum isti falso dicunt. Imago enim secundum nomen tantum, & non secundum definitionem cum primo exemplari communicat: quia (quemadmodum in superioribus sæpe diximus) anima creata est, quam nemo circumscribere potest, quia invisibilis est. At si animam, E
quamvis creata sit, nemo pingere potest: quanto minus investigabilem & incomprehensibilem unigeniti Filii Dei deitatem potuerit quisquam cogitatione comprehendere, ut sensibiliter à se depingatur? Conversus est itaque dolor eorum in caput ipsorum. Anathema enim quod ipsi nugantur, in illis manebit in perpetuum.

GREGORIUS.

Undecima.

Si quis carnem hypostasi verbi Dei unitam divi- A
serit, & in nuda excogitatione mentis eam habens, ex eo conatus fuerit illam in imagine depingere, anathema.

EPIPHANIUS.

Divus Gregorius, qui à Theologia nomen invenit sic ait: Quando naturæ distant excogitationibus, simul dividuntur etiam nomina. Quin etiam plurimi patrum hac notione usi sunt: etenim ita revera se habere videtur. Ab illa autem & à Patrum traditionibus desciscentes dicunt: Si quis carnem hypostasi verbi Dei unitam diviserit excogitatione mentis. Itaque in hoc deprehenduntur repugnantes Patrum traditioni. Sed cum subinde eandem rem inculcant, veritati apertissimæ contradicere cognoscuntur. Ecclesiam
B enim cum Nestorio sentire, falso asserere nituntur. Sibi autem ipsis consentanea dicentes, inferunt.

Gregorius Nazianz. orat. 4. de filio.

GREGORIUS.

Duodecima.

Si quis unicum Christum in duas hypostases diviserit, ab una parte Dei Filium, & ab altera parte Mariæ filium collocans, neque continuam unitionem factam confitens, & ob id in imagine tanquam per se subsistentem Mariæ filium depinxerit, anathema.

EPIPHANIUS.

C Eadem toties infarciunt, ut brevibus satis dici nequeat quæ ab ipsis nugæ proferantur. Adjungentes autem impiam Nestorii opinionem sacrarum imaginum effigurationi, paradoxa quædam & inanes sermones commiscent: quorum destructionem cum antea sæpe ostendimus, nunc eadem silentio præterire decrevimus. Eructant autem iterum talia.

GREGORIUS.

Decima-tertia.

Si quis ex unitione ad divinum verbum deificatam carnem in imagine pinxerit, veluti dividens eam ex assumpta deitate, & in deificatam ex hoc eam conficiens, anathema.

EPIPHANIUS.

Cum Ecclesia Catholica Christum pingit humana figura, non dividit eum à divinitate illi unita, magis autem deificatam illam reddit & consimilem Deo illam confitetur, quemadmodum rei veritas habet, & magnus docet Gregorius: non verò, ut ipsi indoctè & imperite barbarismum committentes, indeificatam dicunt carnem Domini ex hoc confici & formari. Quemadmodum aliquis hominem pingens, non inanimatum hominem facit, sed ille animatus manet, & imago, ipsius imago, ab eo quod illum imitetur, dicitur: ita quoque imaginem Dei facientes, deificatam carnem Domini confitemur: imaginem autem nihil aliud esse cognoscimus, quam imaginem, significan-
E tem scilicet primi exemplaris imitationem, unde & nomen accepit, & hac ratione cum ea duntaxat communicat, & ob eam quoque causam pia & veneranda. Quod si autem hominis sit improbi aut dæmonis, prophana & execrabilis existit, quoniam & ipsum primum exemplar, ad quod facta est. Laborantes igitur in vanum fructum sterilitatis secum adferunt, à quo non desistent, cum dicant hæc etiam.

Nazianzenus orat. 2. in Pascha.

GREGORIVS.

Decima-quarta.

Si quis in forma Dei existentem Deum verbum

servi formam in propria hypostasi assumentem, & per omnia nobis similem factum sine peccato, conatus fuerit materialibus coloribus figurare, veluti si nudus homo fuisset, & hoc modo ab inseparabili & incommutabili deitate sejungere, veluti quaternitatem inducturus in sanctam & vivificantem Trinitatem, anathema.

EPIPHANIUS.

O insaniam & dementiam. Nullus-ne pudor est congerendi anathematis? Sed quemadmodum vermes in cœno volutantes, ita hi quoque vivunt. Hanc posteaquam semel acceperunt, satietatem ejus capere nequeunt. Neque quicquam aliud agunt, quam quod Ecclesiam Dei execrentur, ipsi execratione dignissimi. Eam qui benedicunt, ut scriptura testatur, benedicentur: & qui eam devovent, ipsi devoventur. *Genes. 12.* Ipsum autem servatorem nostrum, nudum hominem existimare, & Christum à deitate separare, & ex illa re quaternitatem per picturam inducere, quis non crasso risu eorum dementiam qui sic loquuntur, prosequatur, imo magis defleat blasphemiam istam? Non enim qui Christum humana specie in imagine pingit, mox etiam quaternitatem inducit: sed Deum verbum, hominem in veritate factum non in phantasia, fatetur. Insanus autem Nestorius duas hypostases tanquam duas naturas in Christo blasphemè asserens, quaternitatem induxit. Verum Dei Ecclesia unam hypostasim Christi in duabus naturis rectè confessa, ad recordationem salutaris illius in carne dispensationis, illum imagine excipere divinitus docta est. Volentes autem seipsos probos ostendere, & veritatis aliquid aspergunt, dicentes:

GREGORIUS.

Decima-quinta.

Si quis non confitetur sanctam semper Virginem Mariam, proprie & vere Deiparam, quavis visibili & invisibili creatura superiorem: & cum syncera fide ejus intercessiones, tanquam quæ libertatem apud eum qui ex se genitus est Deum habeat, non postulaverit, anathema.

EPIPHANIUS.

In his firmata & stabilita Catholica Ecclesia, ab iis qui aliter quam dogmata & traditiones ejus habent sentiunt, non vult conformari. Nam & Dominos à dæmonibus prædicatus, eos tamen expulit. Et Paulus divinus Apostolus, & comites itineris ejus probari ab ipsis tanquam homines Dei altissimi, & viam salutis annunciantes, ab ipso persecutionem perpessi sunt, ita quoque isti. *Actio 16.* Quanquam enim aliquod vere dicant, tamen ab Ecclesia expulsi sunt & rejecti. Rursus autem tanquam canes ad vomitum proprium reversi, & sues in volutabro luti, talia grunniunt. *2. Petr. 2.*

GREGORIUS.

Decima-sexta.

Siquis sanctorum omnium ideas in imaginibus inanimatas & mutis materialibus coloribus depingere studeat, cum nullum omnino usum adferant picturæ, anathema. Vana enim est excogitatio, & diabolicæ insidiationis inventio. Nonne enim satius fuerit illorum virtutes & virilia facta, quæ nobis per scriptas historias tradita sunt, veluti vivas quasdam imagines in seipso depingere, & ad eadem ista seipsum zelo ejusmodi excitare, quemadmodum sancti Patres nos docuerunt?

EPIPHANIUS.

Divi Patres neque hoc docuerunt, neque prædicarunt, sed sibi ipsis hoc nomen assignant falsi isti accusatores. Eorum enim est deliramentum hoc. Nam & postea se ipsos septimam Synodum appellant. Sed sapiens quidam dixit: *Commendet te vicinus tuus: non autem os proprium tuum: alienus, & non labia tua.* *Prov. 27.* Isti autem neque ab aliquibus laudati, neque ab aliis instructi, sibi ipsi laudem arrogant, & ab hominibus vocari volunt Rabbi: cupientes esse Patres Cath. Eccl. quam sycophantiis circumveniunt & verum Deum reliquisse, idololatriæque adhæsisse asserunt. Sane Deus per Esaiam Prophetam ad eam ait. *Ponam te exultationem æternam, lætitiam generationibus generationum.* *Esaiæ 60. secundum 70.* Et per * Ecclesiasticum: *Tota pulchra es propinqua mea, tota pulchra, & reprehensio non est in te.* *Cant. 4.* Inspiciamus igitur eorum insaniam, quoniam accusant eam idololatriæ, cujus ipsi se gloriantur esse Doctores. Siquidem igitur idololatræ sunt Patres, dicant nobis, num partis ecclesiæ idololatriam agentis, an totius sint Doctores. Si autem partis, debebant sane ipsi Ecclesiæ Catholicæ authoritate concinuisse, & ab hac judicium postulasse, fructusque veritatis ab ea carpsisse, quemadmodum omnes nostri divini Patres errata correxerunt, & quæ rupta & conscissa erant connexuerunt. Quoniam autem Catholica Ecclesia hac traditione exclarata est, ipsi ab ea avulsi, videntur eam totam ut errantem condemnavisse. *Obiurgatio in hæret.* Horrendum est talia loqui: & condemnatio, omnino tacere. Periit enim illis in Christum confessio vera, & omnium rerum corruptela universa invasit. Sed absint hæc, frustra à nobis dicta * sunt. *fort. sint.* Illi enim hinc illinc se abducentes, nusquam consistunt. Venerandarum imaginum pictura, multis retro annis in Ecclesia Catholica & venerandis templis publicata fuit. Hanc sancti Patres & tradiderunt, & universus Christianorum cœtus recepit, ab hoc isti non solum exciderunt, sed & gravissime & horribilissime clamor anathematis illorum, Sodomitarum & Gomorrhæorum more omnia complevit: *Genes. 18.* unde peccatum illorum valde ampliatum est. Et quis poterit amplius sustinere insaniæ immensitatem, & satyricorum tumultuum larvationes? Utinam cognovissent veritatem. Omnibus enim pietatis cultoribus manifestum, quod quemadmodum per scripta quæ sanctorum passiones nobis ad memoriam reducunt, ad similia imitanda excitamur: ita quoque per imaginum picturas certamina illorum aspicientes, in recordationem virilitatis & divinæ vitæ pervenimus. Deinde recta animi sententia loquuntur.

GREGORIUS.

Decima-septima.

Siquis non confitetur omnes qui à seculo hucusque, & ante legem, & in lege, & in gratia à Deo dati fuerunt, sanctos, venerandos esse coram Deo & anima & corpore, & horum intercessiones non petierit, utpote qui libertatem apud Deum habeant pro mundo secundum Ecclesiasticam traditionem intervenire, anathema.

EPIPHANIUS.

Cum Ecclesiasticam traditionem dicebant, debebant utique apposuisse. Siquis imaginum picturas non recipit, anathema sit. Perquam vetusta enim traditio Ecclesiæ Catholicæ veraciter habetur & rectè nobis in recordationem prototyporum decreta. Sed hanc respuentes impudentia, sæpè ejuscemodi imitationem damnabilem Ecclesiæ Catholicæ annunciant, dicentes; Vias tuas scire recusamus. Unde & post hanc illorum editionem, & intercessionum Deo acceptabilium

consuetudinem rejecerunt, expungentes eam ex hoc illorum scripto. Atque hoc omnes novere. Hunc namque morem habent hæretici, quoties uno verbo pietatem contempserint, & veritatis via aberraverint, in multos & varios errores labi: uniformis enim res veritas, mendacium autem in variá distrahitur. Arriani enim Deum verbum creaturam dicentes, post hanc illorum blasphemiam impiam, ex anima illum hominem factum nugati sunt. Eutyches quoque insuper, unam in dispensatione Christi naturam asserens, diviniorem carnem illum assumpsisse neque nostræ humanæ consubstantialem effingit. Simili modo & hujus hæreseos præsides, illos imitati aguntꝫ nam vaniloquentiæ & malitiæ non videntes finem & satietatem, vicina quoque mala ad se trahunt. Et verbula quædam sanctis patribus consentanea dicunt, sed hypocrisi tandem veritatem simulant: quare inferunt.

GREGORIUS.

Decima-octava.

Siquis non confitetur resurrectionem mortuorum judicium, & pro merito cujusque secundum justam Dei libram retributionem, neque finem esse punitionis, neque regni cœlestis, quæ est in Deo voluptas & delectatio: *Non enim est regnum Dei esca & potus*, sed secundum divinum Apostolum, *justitia, pax & gaudium in spiritu sancto*, anathema. Rom. 14.

EPIPHANIUS.

Hæc est principium veræ nostræ fidei, sanctorum Apostolorum & divinorum Patrum certa sententia, & Catholicæ Ecclesiæ unica confessio: at quæ sequitur, illis propria est, ignorantia & ruditate plena, sic strepens.

GREGORIUS.

Decima-nona.

Siquis hanc nostram sacram universalem septimam Synodum non receperit, sed eam quocunque modo calumniatus fuerit, & cum satisfactione omnia quæ in ea definita sunt doctrina à Deo afflata, non amplexus fuerit, anathema illi sit à Patre & Filio & sancto Spiritu, & à septem sanctis universalibus Synodis.

EPIPHANIUS.

Defectio à veritate mentis & animi excæcatio est. Hæc enim illorum sententia, plena omni impietate inscitiam & omnem insaniam secum affert. Non enim docti sunt nisi in ruditate. Nam seipsos septimam Synodum vocant, & tamen anathematismos suos ita conficiunt, quasi à septima aliqua alia Synodo essent antea notati. Sic enim dicunt, anathema sit à septem sanctis universalibus Synodis. Quare non magis ridiculi sunt ob inscitiam, quam miserabiles ob impietatem. Veritatem enim relinquentes, & extra Regiam & militarem viam ambulantes, in foveas præfractas se præcipitarunt. Et rectè illis ob id proverbialis sententia acclamatur, *Ascia propria agricolationis erraverunt, & congregaverunt manibus sterilitatem.* Quapropter sagittas illorum veneno imbutas, & arcus intensos quos contra Ecclesiam extenderant, amatores veritatis & justitiæ inquisitores, in corda illorum detorserunt. Et David in * spiritu melodia psallentem arripiunt: Lacum apparuerunt hujus novæ improbitatis authores, & effoderunt eum, inciderunt in foveam quam fecerunt. Perversus est labor eorum, & injustitia eorum peribit. Dicunt enim dulce amarum, & amarum dulce. Statuunt tenebras esse lumen, & lumen tenebras esse dicunt.

Item Solonis leges apud Suidam alij inaravit agri sui.
* *Spiritus*
Psalm. 7

GREGORIUS.

His à nobis cum omni diligentia & industria decretis, definimus nullam aliam fidem præter hanc afferendam, aut conscribendam, aut componendam, aut docendam. Qui secus facere ausint, docendo scilicet aliam fidem, aut asserendo, aut tradendo: illis ex quacunque hæresi ad cognitionem veritatis redeunt, aut quicunque novam aliquam vanitatem, aut verborum inventionem ad destructionem eorum quæ à nobis determinata sunt, adferunt, si Episcopi fuerint aut clerici, ab Episcopatu & Clericatu deponuntor, si verò Monachi aut Laici extiterint, anathemate devoventor.

EPIPHANIUS.

Hæc bubulci isti & indocti à sanctis patribus nostris suffurati sunt, & tanquam propria sibi ascripserunt: quamobrem vanus & ociosus est illorum sermo, nec responsione dignus.

GREGORIUS.

Divinissimi Imperatores Constantinus & Leo dixerunt: Dicat nunc sacra & universalis Synodus, num ea quæ nunc lecta est definitio, ab omnibus sanctissimis Episcopis collaudetur.

Sancta Synodus exclamavit: Omnes sic credimus omnes idem sapimus, omnes approbando volentes subscripsimus, omnes orthodoxè credimus, omnes intellectualiter intellectualem divinitatem colimus, adoramus. Hæc est fides Apostolorum. Hæc est fides Patrum. Hæc est fides orthodoxorum, sic omnes latriam exhibentes adorant. Multi anni Imperatorum. Illuminatores pacis Domine custodi, piam vitam Domine da eis. Leonti & Constantino perpetua memoria. Vos estis pax orbis terrarum. Custodiat vos fides vestra. Christum honorate, vos servabit. Orthodoxam fidem vos stabilivistis. Piam vitam Domine da eis. Absit invidia à regno ipsorum. Deus custodiat robur eorum. Dominus Imperium illorum pacificabit. Vestra vita, vita Orthodoxorum. Rex cœlestis, reges terrenos custodi. Per vos universalis Ecclesia pacificabitur. Vos estis faces Orthodoxæ fidei, faces Orthodoxæ fidei Domine custodi. Perpetua memoria Constantino & Leonti. Constantino novo pijssimo Imperatori multi anni. Orthodoxum ab ipsis majoribus Domine custodi. Vitam piam Domine da illi. Absit ab Imperio illius invidia. Multi anni pijssimæ Augustæ. Piam Orthodoxam Domine custodi. Absit ab Imperio vestro invidia. Vos inconfusam Christi dispensationem probè dijudicastis. Vos indivisum duarum Christi naturarum stabilimentum prædicastis. Sacrarum sex Synodorum universalium dogmata confirmastis. Omnem idololatriam obscurastis. Doctores ejuscemodi erroris vos triumphastis. Vos eos qui contraria statuunt, notastis.

EPIPHANIUS.

Quæ consueverunt Imperatoribus acclamari, proferentes, & animam habentes œstro mendacij flagrantem, ex ipsa diaboli insidiatione loquuntur, dicentes: Omnem idololatriam vos obscurastis. Utinam aures nostræ essent obturatæ, ne cogeremur hanc corruptricem animarum vocem exaudire. *Ne intenderis mulieri meretrici*, inquit parœmiasta. Salutarem enim dispensationis rationem contaminare volentes, omnes blasphemiæ angulos perscrutati sunt. Quid autem ad hanc tristem rabiem dicam aliud, quàm quod per Spiritum sanctum regius Propheta David locutus est: *Venenum aspidum sub labiis eorum, sepulchrum apertum guttur eorum, & linguis suis dolose agunt.* Unde & a consilijs suis exciderunt, judicati ab eo qui nos liberavit à cultu idolorum, Chri- Prov. 9. Psalm. 5.

A ſto Deo noſtro. Ipſe enim homo perfectus ob noſtram ſalutem dignatus fieri, omnem idololatriam obſcuravit. Inquit enim per Prophetam: *Ecce dies venient, & nomina idolorum à terra delebo & non amplius erit illorum memoria.* Clarum eſt Prophetiam in ipſum dirigi, & non (ut iſti aiunt) in potentiam & robor Imperatorum. Defectionis enim ſignum eſt, hanc gratiam & donationem aliis tribuere præter Chriſtum. Clamant Chriſtiani, ex magniloquo Eſaia haurientes: *Non legatus, non Angelus, ſed ipſe Dominus ſervavit nos.* Si verò (ut ipſi aiunt) conventus Epiſcoporum, & robur Imperatorum nos ab idolis liberavit, genus humanum à veritate fallitur. Nam cum ab errore idolorum Jeſus Chriſtus Dominus Deus noſter nos liberaverit, quomodo potuerunt gloriari & jactare à ſe idipſum factum? O inſanam jactantiam. Nam à verita- B te deficientes, & animo & mente excæcati ſunt: ſunt & propriis imaginationibus & opinationibus adulatione imbuti, in mille errores lapſi ſunt. Et ea quæ apta & convenientia regibus acclamari encomia ſolita ſunt, à Chriſto abſtulerunt, & Imperatoribus aſſignarunt, quod ſanè impium eſt, & blaſphemum valde. Debebant potius virilia illorum facta proclamare, debebant ab hoſtibus victorias prodere. Item barbarorum caſus & excidia, quæ à multis in tabulis & imaginibus ob id ſuſpenduntur, quo poſteros illorum ad ſimilia imitanda excitent. Debebant item prædicare quot ſubegerint ſibi inimicos, conſilia, trophæa, mundi gubernationem, politicas conſtitutiones, civitatum emendationes. Hæ ſunt Imperatoribus convenientes acclamationes & laudes, quæ omnes ſubditos ad be- C nevolentiam trahunt.

Linguas autem ſuas adhuc veneno habentes imbutas, & ſpirantes iras & ſycophantias, in obſcuro noctis ſe rectos & probos de gradu dejicere poſſe opinantes, ſic dicunt.

GREGORIUS.

Germani, Georgij & Manzuris ſententiam minus rectam vos diſpuliſtis. Germano bilingui & animo duplici, adoratori lignorum, anathema. Georgio conſentienti illi, & falſario paternorum dogmatum, anathema. Iconolatræ & falſigrapho Manzuri anathema. Doctori impietatis & perverſo interpreti divinæ ſcripturæ Manzuri, anathema.

Trinitas hos tres abſtulit.

EPIPHANIUS.

Hier. 3.

Dicamus ad hæc propheticum verbum: *Facies meretricis facta eſt tibi: depuduiſti apud omnes qui te viderunt.* Nam hi in ſua convicia & contumelias & turpitudinem ſe exornantes, qui honeſte & probe vivunt, ſubſannant. Peccatoribus enim pietas eſt abominatio. Ita & iſti labiis prædıti doloſis, contra juſtos ganniunt iniquitatem. Sed Deus illos in abdito vultus ſui abſcondit, & à conturbatione horum protexit illos, à conventione linguarum liberavit eos. Nam ut faces in Eccleſia reſplenduerunt, habentes verbum vitæ. Germanus enim in literis ſacris eruditus fuit, & veluti Samuel à puero Deo dedicatus, divinis patribus ſem- E per adhæſit, quare dialogis illius, qui per totum terrarum orbem evulgati ſunt, par eſt acquieſcere. Altitudo enim Dei in ore illius, & enſes ancipites in manibus illius, ſcindentes eos qui Eccleſiaſticæ traditioni adverſantur.

Patriarcha Conſtant. German. ſcriptor aliquorum dialogorũ. Pſal 149. Georgius Cyprius.

Georgius autem, cui patria Cyprus, civiliter in hac vita degens, Chriſtum Deum qui nobis ſuam diſpenſationem deſcriptam reliquit, imitatus, non fuit contentioſus, non clamoſus, non calumniator, non retaliator conviciorum, ab aliis vexatus, non minabatur, qui illum ad maxillam verberabat, exhibebat huic confeſtim & aliam, qui cogebat eum ad miliarij unius iter, adjecit duplum. Jugum Dei à juventute portavit, optimum ratus, ſecundum prophetam ſedere in ſolitudine.

A Joannes vero qui ab illis Mãnzur contumelioſe nominatur, cunctis relictis cum Matthæo Apoſtolo Chriſtum ſecutus eſt, longe majores divitias quam ſunt Arabicæ, exiſtimans contumeliam pro Chriſto. Maluitque ſimul cum populo Chriſti affligi, quam temporariam in peccato voluptatem. Ipſe igitur cruce ſua ſublata pro Chriſto Chriſtique charis, Deum ſecutus eſt, & ex oriente per Chriſtum tuba cecinit non arbitratus ferendam quæ in aliena effundebatur regione vaniloquentiam, & eum qui contra Dei Catholicam Eccleſiam inſtructus eſt apparatum, rabioſamque inſaniam: ſed hanc triumphans, ubique adhortatorie & conſolabiliter tutam vitam duxit. In Eccleſiis enim veterem conſuetudinem diligenter ſervandam monuit. Pacificam quoque illam conſtitutionem & ſta- B tum quem Dominus etiam diſcipulis in ſignum quo cognoſcerentur, quod ſui eſſent, diſcipulis dedit. Pacem meam relinquo vobis: conſervare & roborare ſtuduit. Hos igitur venerabiles & dignos fide viros in Eccleſia Catholica probatos, illorum ſeditioſa ſycophantia ferre non poteſt. Ita propter craſſam ignorantiam exacuerunt turpiter propriam linguam. Germanum Sacerdotem Dei, ancipiti animo hominem, & ligni cultorem. Similiter & Georgium & Manzurem appellaverunt. Nemo enim eorum qui in honore ſunt, fratrem qui in una fide ſecum vivit, ita blaſpheme alloqui ſolet. Hebræi autem & Agareni, & alij item fideles, ejuſcemodi convicia & maledicta in divinam crucem, & venerandas imagines, item ipſos Chriſtianos, conjicere ſolent. Chriſtiani enim non ſolent ſe C invicem (ut dixi) hujuſmodi conviciis proſcindere. Hi autem fugitivi à veritate & Eccleſiaſticis decretis, tradiderunt ſe falſis accuſationibus & conviciis, neque aliud quicquam convehunt, quam plauſtra maledictionum & accuſationum contra Chriſtianos, eorumque Pontifices & Sacerdotes, quaſi hi reliquerint ſcilicet Deum viventem & verum, & imaginibus culturam exhibuerint, facti proculdubio conviciatores, & contumeliatores, loquentes ſine judicio, & in verbis peccantes. Quis autem timentium Deum, non propter hanc eorum impietatem in maximum riſum non effunditur, aut potius luctum triſtem non aſſumit? Quoniam ut ait divinus Apoſtolus, malorum inveſtigatores ſunt & ſuas nugas valere affirmarunt: quas tamen per gratiam Dei ſatis ex falſis illorum ſententiis D & decretis retudimus, & hæreſibus antiquis eorum nuperam vaniloquentiam rectè annumeravimus, abſcindentes eam gladio ſpiritus. Age autem quo moraliter auditorum animos præparemus, apud intelligentes, & qui recta diſcernere noverunt, & veritatem amant, ſingula explicemus.

Threno 3. Hũc Ioan. Manzurꝰ quid ꝑ putant Ioannem Damaſc. Vide Bar. in Martyr. 21. Feb bi

Ioan. 14.

Hæretici maledici.

QVANTOPERE IN ECCLESIA VTILES ſunt imagines, quæ hiſtorias veteris & novi inſtrumenti repræſentant, brevis demonſtratio.

SAncta Dei Catholica Eccleſia, ad pœnitentiam & cognitionem obſervationis mandatorum Dei omnes noſtros ſenſus trahit, & ad gloriam cognoſcendam E ſtudet nos deducere, non modo per auditum, ſed & per viſum, morum correctionem moliri cupiens, quare ea quæ acta ſunt, omnium oculis optat etiam eſſe conſpicua. Cum enim ex avaritia & habendi ſtudio aliquem rapit, Matthæum ex Telone Apoſtolum illi indicat, qui relicta avaritiæ inſania, Chriſtum ſecutus eſt. Eodem modo Zachæum aſcendentem in Sycomorum arborem, & Chriſtum deſiderantem videre, & comparantem ſeſe, ut dimidietatem bonorum ſuorum det pauperibus: & ſi quem defraudarit ut reddat illi quadruplum. Ita imaginum pictarum jugis contemplatio, continuo memoriam exercet, ne iterum recurratur ad proprium vomitum. Si quem autem amore meretricio detentum rapere cupit, caſti Joſeph imaginem proponit, qui adulterium execratus, & tem-

Matth. 9. Marc. 2. & Luc. 5. Luc. 19.

Geneſ. 39.

perantia illam vincens; atque hoc ipsum factum in imagine repræsentatum, amatores hujus virtutis multum confirmat. Rursus alibi beatam Susannam continentia exornatam exhibet, extensis manibus auxilium ex alto invocantem, Danielemque præsidentem judicem, eruentem eam è manibus impiorum Sacerdotum.

Dan. 13.

Ipsa autem pictura, ad recordationem temperantis & continentis vitæ facit. Rapere vult aliquem luxuriosum, mollibusque vestimentis indutum, & non erogantem in pauperes, quæ posset ab illis pretiosis vestibus sumere, & à sua delicata vita? Joannem huic pilis camelorum indutum, edentem sylvestre mel, & digito Christum, qui suffert peccata mundi, indicantem exhibet. His adjungit Basilium Magnum, & cum eo solitariorum jejunantiumque, corporibus in terram stratis, multitudinem: sed satis sit, horum paucorum mentionem fecisse: reliqua auditoribus investiganda relinquo. Habemus etiam totam Evangelicam narrationem depictam, & in recordationem divinorum nos ducentem, gaudioque nos implentem. Hæc enim cum nobis ob oculos fuerint posita, corda illorum qui timent Deum, exultant, florent vultus, anima contristata, in voluptatem transformatur. Et cum divino Patre David psallat: *Recordatus sum Dei, & exultavi.* Itaque semper per eam Dei recordari possumus. Nam est cum lectio in sacratis templis non pronuncietur: Imaginum autem apparatus, & mane & meridie, & vespere in his fiaus, actorum veritatem nobis narrat & annunciat. Traditionem itaque Ecclesiæ recipiamus, legislationem ejusdem veneremur, ne flocci pendamus piam & divinam consuetudinem, in vetera & prisca judicia ne simus curiosi. Omne enim quod in recordationem Dei erigitur, acceptum illi esse constat. Qui autem se excludunt ab ista traditione quam acceptarunt quicunque germani in Ecclesia Catholica filij fuerant, an non sunt nothi & minime legitimi?

Matth. 3. & Mar. 1. Basilius Magnus. Psalm. 76. audisio.

An nondum sentimus probam & laudabilem esse imaginum erectionem? an non sentimus spiritualiter nos per eas referri ad prototyporum recordationem? Sane sentimus. Quapropter non indignas habebimus eas honore, salutatione, & veneratione, debitamque adorationem illis dare debemus.

Sive igitur placebit salutationem sive adorationem appellare, idem profecto erit. Modo sciamus excludi latriam. Hæc enim est alia à simplici adoratione, ut alibi sæpe est ostensum. Qui autem est adoraturus venerandam imaginis picturam, si dignus est, accedat: si indignus sit, purgetur, deinde accedat. Non autem in seditione satanica aut timiditate suspicionis occasionem malignæ habeat, quod scilicet latriam sit illi exhibiturus. Absit ista suspicio. Dei enim impugnatores & vaniloqui, serpentem imitantes, hæc lingua impudica dicunt. Serpens enim ad mulierem veniens, stridens mendacia loquebatur: Quid est quod dixit Deus, *Ab omni ligno paradisi comedes, à ligno autem quod est in medio paradisi, ne comedatis ab illo?* Sic & hi mentes muliebres decipiunt dicentes. Quod si quis adoraverit imaginem Domini, aut intemeratæ Deiparæ Dominæ nostræ, aut sanctorum Angelorum, aut alicujus è sanctis, is in spiritu latriam illi exhibet: Cavete ne decipiamini oratione istorum. Cavete ne dolosa labia vos seducant. Admonitio & transgressio diaboli hæc est. Gregorius ille Theologus hujuscemodi cogitata subvertit, adhortatus nos omnes ad Bethleem venerationem, & ad præsepis adorationem. Cum illo gloriosus Maximus, cujus laus in omnibus Ecclesiis, quando cum quibusdam de Ecclesiasticis negotiis agebat, divinam figuram venerabilis crucis, item sacrum Evangelium & venerandam imaginem jussit in medium adduci, voluitque ut in confirmationem actorum, oscularentur ab omnibus. Qui vero ab immortalitate nomen habet Athanasius, clarissimè nobis in epistola ad Marcellinum, quam præposuit libro interpretationum psalmorum, differit ne dicens: Librum psalmorum aliquis scripturis, admiratus & adorans

Genes. 3. Greg. Nazianzen. Maximus. Athanas. Alexand.

enarrat. Vides quomodo admirandus pater noster Prophetias adorandas esse jubet. Quod si autem pium est eas adorare, quanto magis exitus Propheticarum declarationum in imagine videntes, necessario adorabimus? Habet enim Prophetia. *Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium.* Hanc igitur Prophetiam nos in imagine videntes, nempe Virginem in ulnis habentem quem peperit, quomodo non poterimus adorare & salutare?

Quis tam indoctus, qui audebit differre salutarionem? Dignos igitur nos faciamus adoratione, ne indigne adgressi, pœnam Ozan incurramus. Hic enim arcam Domini nutantem attingens, eadem hora interiit, cum indigne ad eam appropinquaret. Quanquam & ipsa ex diversis figuris esset variata, & ex lignis constructa, quemadmodum imaginum materia est.

2. Reg. 6.

Qui vero dicunt, sufficere usum imaginum ad memoriam solum, non vero ad salutationem eas habendas, illud quidem recipientes, hoc vero recusantes, semiprobi quadantenus & falsoveri ut ita dicam reprehenduntur, altera quidem parte veritatem confitentes, ex altera vero perverse agentes.

O insignem quoque horum insaniam. Igitur qui accusatores sunt veritatis & Orthodoxæ fidei, nunc consonos nos habituri sunt? & in reprobatione Ecclesiasticarum traditionum accusabimur, veniamque postulabimus?

In omnibus his præcepta servemus: in mandatis, Propheticam vocem auribus percipientes, ambulemus. Hæc ita dicit. *Si annunciatum fuerit tibi, ô homo, bonum aliud quam Dominus à te requirit, aut quam facere judicium, & diligere misericordiam, & paratum esse ambulare cum Domino Deo tuo, huic non acquiescas.* His itaque animum applicemus, linguam refrenemus, quo à mendacio, convitio & turpiloquentia discedat. Oculum contineamus, ventrem disciplinemus, in psalmodiis & precationibus fortes simus. In omnibus quæ à Deo nobis largita sunt, gratias agamus. Juramentis non insistamus, sed vocem Domini audiamus, dicentis: *Ego dico vobis. Ne jurate:* Inanem gloriam sub pedibus calcemus. Maximum bonorum omnium, misericordiam & dilectionem amplectamur, & hanc timori Dei conjunctam. Nam dilectio quæ est sine timore Dei, reproba est. Quia & Josaphat amabatur ab Achab, sed audivit: Si cum peccatore amicitiam inieris, si exoso à Deo, suppetias tuleris. Igitur cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ & semper Virginis Dominæ nostræ Mariæ, item sanctorum Angelorum, omniumque sanctorum. Salutantes & venerandas illorum reliquias, ut nos sanctitudinis eorum fiamus participes. Sic enim reddemur perfecti in omne opus bonum, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet gloria, potentia, & superadoratio sive latria, cum Patre & sancto Spiritu, nunc & in seculorum secula.

Mich. 6. Matt. 5.

Definitio sanctæ magnæ & universalis in Nicæa Synodi secunda.

Sancta magna & universalis Synodus, quæ gratia Dei, & juxta pium Christi amantium Imperatorum nostrorum Constantini & Irenes illius matris decretum, secundo in splendida Nicææ metropoli, quæ est in Bithynia, in sacra Dei Ecclesia Sophia congregata, traditionem Catholicæ Ecclesiæ secuta, hæc definivit subjecta.

Qui nobis cognitionis suæ lumen gratis dedit, & tenebras caliginemque idolorum insaniæ discussit, nosque ab ea liberavit, Christus Jesus Deus noster, qui suam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugas, sibi desponsavit, eam diligenter custodiendam esse præcepit, & discipulis suis sanctis confirmavit, dicens: *Vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Hanc verò promissionem non solum illis, sed & nobis fecit, qui per illos credidimus in nomen illius.

Matth. 28.

illius. Hinc igitur donationem quidam contemnentes, ab impostore & defraudatore inimico clariores facti, à recta ratione desciscentes catholicæque Ecclesiæ opponentes sese circa veritatis intelligentiam peccarunt: & ut dicit proverbialis sermo, *axes propriæ agricolationis errare fecerunt, & manibus congregaverunt sterilitatem*. Quandoquidem sacratum dedicationum & oblationum Deo decentem ornatum, calumniari non dubitarunt, appellantes se sacerdotes, cum revera non sint. De his Deus per Prophetam clamat: *Multi pastores destruxerunt vineam meam, contaminaverunt portionem meam.* Minime enim sanctos viros, qui sibi ipsi multa tribuunt, securi, sanctam nostram Ecclesiã, quam sibi Deus adaptavit, accusarunt, neque inter sacrum & prophanum ullum discrimen posuerunt. Nam imagines Dei & sanctorum suorum, similiter cum statuis satanicis idolorum nomine appellarunt. Igitur obedientiam suam ab insania istorum corrumpi amplius non ferens Dominus noster Christus, nos undique sacerdotalis dignitatis præfectos, secundum suum beneplacitum convocavit, accedente huc divino zelo & nutu Constantini & Irenes fidelissimorum nostrorum Imperatorum, quo divina traditio Ecclesiæ Catholicæ, communi suffragio authoritatem accipiat. Igitur cum omni diligentia perscrutantes & investigantes, juxta scopum veritatis nobis propositum, nihil adjicimus, nihil demimus: sed cuncta Ecclesiæ Catholicæ dogmata conservamus, & sex universalibus Conciliis inhærentes, eorum acta comprobamus. Principio, secundum synodum in splendida Nicæa congregatam: deinde, in regia urbe. Credimus in unum Deũ Patrem omnipotẽtem, creatorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium: & in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, Deũ de Deo lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero: genitum non factum, consubstantialem Patri ante omnia sæcula, per quem cuncta facta sunt: qui propter nos homines & propter nostram salutẽ descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est: Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus: Et resurrexit tertia die secundum scripturas: Et ascendit in cœlos, sedens ad dexteram Patris: Et iterum venturus est cum gloria, judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. In unam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, confitemur unum baptisma in remissionẽ peccatorum, & expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen. Execramur & anathematizamus Arium & asseclas ejus, & qui communicant cum illius improbis opinionibus: Macedoniumq; & sodales illius, qui recte appellantur pneumatomachi, id est, impugnatores spiritus. Confitemur etiam Dominam nostram sanctam Mariam proprie & vere Deiparam, ut quæ peperit unum sanctæ Trinitatis Christum Deum nostrũ: quemadmodum prior Ephesina synodus constituit, & impium Nestorium, sociosque illius tanquam dualitatem personarum inducentes, ab Ecclesia depulit. Ad hæc duas naturas incarnati propter nos ex immaculata virgine Maria confitemur, perfectum Deum & perfectum hominem cognoscentes, quemadmodum Synodus in Chalcedonensi habita declaravit: Eutychemque & Dioscorum, blasphemantes in illius divinitatem, exterminavit: adjicientes his Petrum, Severum & catenam istorum blasphemam, non cõcorditer connexam. Præterea Origenis, Evagrij, & Didymi fabulositates anathematizamus, quemadmodum synodus Constantinopoli constans, quinta numero docuit. Deinde duas voluntates & actus secundũ naturarum proprietatem in Christo prædicamus, quemadmodum sexta Constantinopoli synodus definit; detestamurque cum ea Sergium, Honorium, Cyrum, Pyrrhum, Macarium, impios istos pietatis impugnatores,

Proverbiũ vulgarium.

Hiere. 12.

Approbatio sex universalium synodorũ.

an ita lectũ Filioque contentio habita sess. 5. Flor. habita Ferrariæ, ut infra.

omnesq; illis consentientes anathematizamus. Fatemur autem unanimiter nos Ecclesiasticas traditiones, sive scripto, sive consuetudine valentes & decretas, retinere velle, quarum de numero est imaginum effiguratio, ut quæ historiæ Evangelicæ promissionis concinat, ad credulitatem veræ & non phantasticæ incarnationis Dei & ad utilitatem similitudinis, quam nobis exhibet, utiliter inveniam. His sic se habentibus, regiam viam incedentes, & sanctorum nostrorum & divinorum Patrum doctrinæ insistentes, & Catholicæ Ecclesiæ, in qua sanctus Spiritus inhabitat, traditionem observantes: definimus cum omni diligentia & cura venerandas & sanctas imagines ad modum & formam venerandæ & vivificantis crucis è coloribus & tessellis, aut alia quavis materia commode paratas, dedicandas, & in templis sanctis Dei collocandas, habendasque: tum in sacris vasis & vestibus, tum in parietibus & tabulis, in ædibus privatis, in viis publicis: maxime autem imaginem Domini & Dei servatoris nostri Jesu Christi, deinde intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ, venerandorum Angelorum & omnium deinde sanctorum virorum. Quo scilicet per hanc imaginũ pictarum inspectionem, omnes qui contemplantur, ad prototyporum memoriam & recordationem & desiderium veniant illisque salutationem & honorariam adorationem exhibeant, non secundum fidẽ nostram, veram latriam, quæ solum divinæ naturæ competit: sed quemadmodum typo venerandæ & vivificantis crucis, & sanctis Evangelijs, & reliquis sacris oblationibus suffitorum & luminarium reverenter accedimus, quemadmodum veteribus pie in consuetudinem hoc adductum est. Imaginis enim honor in prototypum resultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quodque descriptum argumentum. Sic enim sanctorum nostrorum Patrum obtinet disciplina, vel traditio Catholicæ Ecclesiæ, quæ à finibus usque ad fines evangelium suscepit. Paulo ergo sic in Christo loquenti, omnique Apostolico cœtui & Patribus sanctis idem sentientibus inhærentes, servamus traditiones quas suscepimus; quare & victoriæ carmina ad Ecclesiam cum propheta accinimus: *Gaude valde filia Sion, prædica filia Hierusalem, exulta & lætare ex toto corde tuo: à te Deus abstulit iniquitates adversantium tibi, liberata es de manu inimici tui. Dominus rex tuus in medio tui, & pax tibi in sempiterna sæcula.*

Concilij sententia definitiva.

Imagines non adorandæ latria.

Igitur qui ausi fuerint aliud sentire aut docere, aut more impiorum hæreticorum Ecclesiasticas traditiones contaminare, aut novam quandam vaniloquentiam inducere, aut quicquam de consecratis in Ecclesiam abjicere, evangelij, inquam, depictum codicẽ, aut figuram crucis, aut imaginis alicujus picturã aut reliquias martyrum, quas sciverint esse germanas & veras, aut contra ista vafre & improbe aliquid excogitare, quod sit contra constitutionem Ecclesiasticam; aut uti tanquam communibus, sacratis Deo, repositis preciosis aut monasterijs reverendis: si fuerint Episcopi aut clerici, deponuntor: si monachi aut laici, communione privantor.

Petrus indignus primus Presbyter sedis sancti Apostoli Petri & locum supplens Adriani Papæ senioris Romæ definiens subscripsi.

Petrus indignus Presbyter & Hegumenos monasterij sancti Patris nostri Sabæ siti Romæ, & locum supplens Adriani Papæ senioris Romæ definiens subscripsi.

Tharasius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ paterna dogmata sequens, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Joannes misericordia Dei Presbyter & Patriarchalis Syncellus locum retinens trium Apostolicarum sedium Alexandrinæ, Antiochenæ & Hierosolymitanæ paterna dogmata sequens & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Thomas misericordia Dei Presbyter & Hegumenus, Monasterij sancti Patris Arsenij, siti in Ægypto super Babylonem, retinens locum trium sedium Apostolicarum Alexandrinæ, Antiochenæ & Hie-

rosolymitanæ paterna dogmata subsequens, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Agapius indignus Episcopus Cæsaræ paterna dogmata sequens & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Et cæteri 321. subscribunt.

Sancta Synodus exclamavit: Omnes sic credimus: omnes idem sapimus, omnes approbantes subscripsimus. Hæc est fides Apostolorum. Hæc est fides Patrum. Hæc est fides Orthodoxorum. Hæc fides orbem terrarum confirmavit. Credentes in unum Deum, in Trinitate laudatum, venerandas imagines amplexamur. Qui secus agunt, anathemate percelluntor: qui sic non sentiunt, ab Ecclesia depelluntor. Nos antiquæ Ecclesiæ legislationi insistimus, nos decreta Patrum custodimus, nos adjicientes aliquid aut auferentes Ecclesiæ anathematizamus. Nos venerandas imagines suscipimus, nos, qui secus faxint, anathemate percellimus. Quicunque sententias sacræ Scripturæ de idolis contra venerandas imagines adducunt, anathema. Qui venerandas imagines idola appellant, anathema. Qui dicunt, quòd imagines Christi ut Deos adorant, anathema. Qui scientes communicant cum illis, qui contra venerandas imagines sentiunt: aut eas dehonestant, anathema. Qui præter Christum Dominum Deum nostrum, dixerit alium nos à cultu idolorum liberasse, anathema. Qui audent Ecclesiam Catholicam dicere idola aliquando suscepisse, anathema. Multi anni Imperat. Constantini & Irenes ejus matris multi anni. Victoriam Imperator. multi anni. Novo Constantino & novæ Helenæ perpetua memoria. Deus Imperium Augustorum conserver. Imperatorque cœlestis terrenos reges custodi. Cunctis hæreticis, anathema.

Anathema in hæreticos.

Rugienti conciliabulo contra venerandas imagines, anathema. Impia hæreseon verbula æstimantibus, anathema. Theodosio falsi nominis Episcopo Ephesi, anathema. Sisinnio cognomento Pastillæ, anathema. Basilio Maledico Tricacabo, anathema. Trinitas trium horum dogma sustulit: Anastasio, Constantino & Victori, qui successive thronum Constantinopolitanæ Ecclesiæ ascenderunt, non aliter ac novo Ario, Nestorio, Dioscoro, anathema. Sancta Trinitas horum trium dogma sustulit. Joanni Nicomediæ, & Constantino Nicoliæ hæresiarchis, anathema. In nihilum redegerunt imaginem Domini & Sanctorum ejus, Dominus eos ad nihilum deduxit. Si quis ex iconoclastarum hæresi aliquem existentem defenderit, anathema. Si quis Deum secundum humanitatem non circunscriptibilem confessus fuerit, anathema. Si quis Evangelicas narrationes per picturam repræsentatas non acceptaverit, anathema. Si quis has non salutaverit in nomine Domini & sanctorum eius, anathema. Si quis traditionem Ecclesiæ, sive scripto, sive consuetudine valentem, non curaverit, anathema. Germani Orthodoxi perpetua memoria. Joannis & Georgij perpetua memoria. Præconum veritatis perpetua memoria. Trinitas hos tres approbavit. Horum disputationibus inhærentes, digni reddamur misericordiis & gratia primi & magni, supremi sacerdotis Jesu Christi Dei nostri, intercedente simul inviolata Domina nostra sancta Deipara, & omnibus sanctis. Fiat, fiat. Amen.

PIISSIMIS ET SERENISSIMIS Imperatoribus nostris, Constantino & Irenæ matri, Tharasius indignus Episcopus Dei servantis & imperatricis nostræ urbis novæ Romæ, & universa Sancta Synodus, quæ secundum divinam voluntatem & jussu Imperatoris, in splendida Nicensium Metropoli secundo convenit.

CHristus Deus noster fortissimi Imperatores, caput Ecclesiæ prædicat: quoniam cor nostrum in manu ejus existens, verbum bonum scaturit: suo enim

A decreto & mandato vos in nomine suo convocavit, ut dogmatum Ecclesiasticorum oracula fixa, firmaque conserveris. Etenim quemadmodum caput vestrum auro & lapidibus pretiosis exornatum est, ita & mentes vestræ Evangelicis & primum doctrinis sunt excultæ. Nam quorum sonus in universum terrarum orbem est egressus, cum sitis veluti discipuli consodales, omnesque Christiani populi duces & principes ad pietatem veritatis sermonem contulistis, & Orthodoxæ fidei pietatisque figuram descripsistis. Unde fidelibus tanquam faces ardentes relucetis, & periclitanti Ecclesiæ manum porrexistis. Nam & sanas doctrinas conservastis, & dissidentium unanimem concordiam gubernatis (absit verbo invidia) Dei beneplacito pietatis officia & honestæ actiones per vos sunt stabilitæ.
B Quamobrem *os nostrum impletum est gaudio, & lingua nostra exultatione.* Nam per scriptam nostram vocem res ipsas linguæ loquuntur. Quid enim splendidius magnificentiusque esse possit principi, quam Ecclesiasticarum constitutionum firmitatem & stabilimentum integrum conservavisse? *Ps. 125.*

Quandoquidem autem quidam, imaginem quidem pietatis circunferentes sacerdotij dignitate conspicuos se exhibent, verum ipsum robur sacerdotij denegantes consurrexerunt, Babyloniorumque Sacerdotum accusationem arripuerunt, (quos & propheta triumphat, dicens: *Egressa est ex Babylone iniquitas.*) Caphicumque conciliabulum coëgerunt, facti parentes impiorum dogmatum, execrationis & amaritudinis, quorum os non alio quam ad maledicendum spectat, & hinc gloriam famamque venantur: linguam habentes *Dan. 13.*
C blasphemam, & calamum bene huic inservientem, pugnantes verbis Dei, Imperatorum majestatem monstruosis verbis corrumpentes, gentem sacram, quæ semel Christum induit, & ex gratia illius servata est, quasi in idolorum errore existentem, idololatras vocantes, & improbitatis animo præditi, illis hactenus manus injecerunt, arbitrantes se posse obscurare venerandarum imaginum picturam, atque eas partim veluti communi suffragio exterminarunt, partim vero quæ ex æra fusæ erant in singularem ornatum, in turpes usus converterunt, quæ vero ex tabulis & asserculis depictæ erant, tum Christi, tum etiam sanctorum illos, igni tradiderunt: & ut uno verbo dicam, omnes nostras Ecclesias contaminantes disturbarunt, & hierarchæ, idest sacrarum rerum præsides, antea existentes, heresiarchæ *Hierarcha heresiarcha*
D facti sunt, & pro pace rixas ad populum locuti sunt, pro frumento zizaniam Ecclesiasticis agris inseruerunt: vinum cum aqua miscuerunt, & proximo potaverunt subversionem noxiam. Præterea cum essent lupi Arabici, pellem ovinam egregie simulaverunt se gestare. Defraudantes quoque veritatem, mendacium vires cepiverunt acquirere posse. Sed aspidum ova fregerunt, & secundum prophetam, telum araneæ filarunt. *Es. 59.* Qui autem de ovis istis edere debebat, postquam confregisset ea, ventum inanem repetiens, simul & basiliscum accepit veneno & letali afflatu plenum. Quoniam hæc ita se habeant, & veritatem ad tempus mendacium ademit. O vos mitissimi & fortissimi Imperatores, non ferentes ejuscemodi pestilentem & animis letalem errorem diutius in terris hærere, sed hunc spiritus divini,
E qui in vobis inhabitat, afflatu obscurare contendistis, quo scilicet firma maneat Ecclesiæ constitutio, & totius populi coagmentum, ac imperium vestrum pacifice secundum nominis appellationem gubernetur. Neque putastis ferendum, aut tolerabile, quod in reliquis omnibus rebus bene inter nos conveniret, de vitæ autem nostræ summo & præcipuo, nimirum pace Ecclesiæ, inter nos essent dissidia, maxime cum nostrum caput unicum sit Christus, nos autem deinceps illius unius corporis membra, propter eam quæ inter nos, communem fidem & sententiam.

Quapropter vos sacrum hunc nostrum & copiosum in hac Nicensium metropoli convenire jussistis cœtum, quo Ecclesiarum dissensionem auferamus,

& male disiuncta, ad unitionem commodam reduceremus, & ut eam, quæ nuper ex spinosis consuta est sententiis, vanam, hoc est, falsam doctrinam, convelleremus & disrumperemus, & vestem Orthodoxæ fidei conservaremus illæsam.

Quare Apostolicis & patrum adhærentes traditionibus, ex afflatu Spiritus sancti in unum convenientibus animis, item Ecclesiæ Catholicæ & sectarum sex universaliū dogmata habentes nobis concordantia, audemus anathematizare Arrij insaniam, Macedonij rabiem, Apollinarij dementiam, Nestorij idololatriam in homine, Eutychis & Dioscori conspirantem vanitatem, & horum multorum capitum hydram, Origenis, Didymi & Evagrij nugas fabulasque, Sergij, Honorij, Cyri, & Pyrrhi, eorumque assectarum unam voluntatem, imo malam & improbam voluntatem. *Honor.* Deinde & qui post hos vana & nova excogitarunt nugamenta contra venerandas imagines, eodem suffragio & convenienter accepto à Spiritu sancto verbo, & pura fontis illius aqua, spongia divinorum dogmatum abstersimus & expunximus, inventoresque nuperæ vaniloquentiæ lōge extra Ecclesiasticos muros ejecimus.

Et quemadmodum pedes & manus competenter animæ consilio moventur, ita & nos à spiritu accepta gratia, & robur habentes fortitudinis vestræ coadjutans, & pietatem reconciliavimus, & veritatem deprædicavimus. Quamobrem omnibus modis recipiendæ sunt venerandæ imagines Domini nostri JesuChristi, quantenus scilicet perfectus homo fuit, & hæ quoque omnes quæ historice è sacra Evangeliorum narratione depinguntur, nempe intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ, sanctorum quoque Angelorum, nam hominibus ipsi quoque in forma hominis visi sunt. *Angelorum imagines.* Item sanctorum omnium, quorum prælia & certamina tabulis & parietibus, sacris item vestibus & vasis insculpta amari debent, quemadmodum catholica Ecclesia multis retro seculis in hisce est instructa. Sic enim ea accepit, sic à sanctis nostræ disciplinæ ducibus, & eorum successoribus patribus nostris statutum est. Sunt autem hæ adorandæ quoque, hoc est osculandæ & amandæ. Idem enim significant hæc juxta antiquam Græciæ dialecton. Nam προσκυνεῖτε, idest adorate, & ἀσπάζεσθαι, id est amplecti, & φιλεῖν, id est amare, significant.

Præpositio autem πρὸς intentionem significat desiderij, quemadmodum in προσφέρω à φέρω, κυρῶ & προσκυρῶ, κυνῶ & προσκυνῶ, quod significat & amplexum, & vehementem amorem. Nam quod quis φιλεῖ (hoc est, amat) id etiam προσκυνεῖ, (hoc est amplectitur) & quod adorat sive amplectitur, nempe προσκυνεῖ, hoc etiam omnino φιλεῖ, id est, amat. Testatur id sane humana natura & affectio, qua erga amicos sumus affecti; sic enim inter duos res agitur, & hoc modo sibi occursantes agunt. Non solum autem apud Græcos hęc loquendi ratio in usu est, sed in divina quoque scriptura idem annotare licet: In libris enim Regum scriptum est. *David surrexit & cecidit in faciem suam, & adoravit ter Ionathan, & osculatus est eum.* (1. Reg. 20.) Rursus, nonne Dominus de Pharisæis dicit in Evangelio: *Amāt primos accubitus in conviviis & salutationes in foro?* (Luc. 14. Mat. 23.) Certum est ἀσπασμὸν, idest, salutationem, hoc loco à Domino appellati προσκύνησιν, idest, adorationem. Pharisæi enim glorioso animo præditi, & seipsos justos existimantes, ab omnibus adorari studebant. Non enim ore osculari petebant, fuisset enim hoc humilitatis signum, & haud quaquam pharisaici supercilij. Iterum Paulus Apostolus divinus sane, quemadmodum in Actibus scribit Lucas: (Act. 21.) Nam *cum*, inquit, *essemus nos in Hierosolymis libenter & alacriter exceperunt nos fratres: sequenti autem die Paulus nobiscum ad Iacobum ingreditur. Aderant autem omnes Presbyteri. Salutatis autem illis singula, quæ in gentibus per illum fecisset Dominus, exposuit.* (Gen. 48. Heb. 11.) Hic enim salutationem, honorificam adorationem mutuo factam Apostolica sententia significat. Quemadmodum etiam

de Iacob legitur. *Adoravit in summitate virgæ suæ.* Cum his convenit Gregorius cognomento Theologus, dicens: Bethleem venerare, præsepe adora. *Gregor. Nazian.*

Quis autem, modo recte & syncere scripturas intelligat, ea quæ ita in scripturis occurrunt, non viderit inde latriam quæ fit per spiritum, non dici, nisi omnino expers sit intelligentiæ, & plane in sententiis scripturæ & patrum rudis? Non enim in summo virgæ Jacob latriam fecit. Neque etiam Gregorius præsepi latriæ vocabulum addit, nequaquam. Rursus cum crucem vivificam salutamus, convenienter canimus, crucem tuam adoramus Domine, Lanceam quæ vivificans latus sanctitatis tuæ aperuit, adoramus: quæ sane adoratio nihil aliud est, quam salutatio, sive amplexum malis dicere, quod indicat hoc, quod labiis quinque nostris propriis ea contingimus. Si vero sæpius in scriptura & elegantibus nostris patribus adorationem quis dixerit pro cultu sive latria, quæ in spiritu fit, sumi non negamus. Nam cum vox sit multæ significationis, non potest non aliquando, pro cultu adorationis in spiritu sumi. *Adoratio vox multæ significationis.* Adoratio enim est, cum venerationem, desiderium & timorem significet, ita nos vestrum victoriosum & placidissimum Imperium adoramus. Est adoratio quæ tantummodo timorem significat, quemadmodum Jacob adoravit Esaū. (Gen. 33.) Et quæ gratiam notat, quomodo Abraham pro agro, quem accepit à filiis Chet in Sepulchrum Saræ uxoris suæ, adoravit illos. (Gen. 21. Gen. 47.) Rursus qui sperant beneficium se accepturos à potentioribus, eos adorant, quemadmodum Jacob adoravit Pharaonem. Hinc divina scriptura dicens. *Deum tuum adorabis, & illi soli cultum exhibebis:* (Luc. 4. Deut. 6, 10.) adorabis, absolute ponit, nec adjicit, soli ut significetur vox diversæ notionis & æquivoca. Cultum autem exhibebis sive servies soli, dixit: quam ob caussam Latriam uni Deo tribuimus, adque illum referimus. His ita se habentibus, in confesso & sine ulla dubitatione credimus, acceptam & placitam coram Deo esse venerandarum imaginum depictionem, & earum quæ dispensationem Domini nostri Iesu Christi exprimunt, & Virginis quoque Mariæ Deiparæ intemeratæ, quin etiam gloriosorum Angelorum, & omnium sanctorum has quoque salutandas & adorandas putamus: qui vero ita non est animatus, sed circa venerandarum imaginum adorationem laborat & dubitat, eum anathematizat sancta & veneranda nostra Synodus, quæ efficacia divini Spiritus, & Ecclesiasticis patrum traditionibus munita est & cincta. Anathema autem istud nihil aliud est quam separatio à Christo. Si vero aliqui repugnaverint adversum ea quæ statuta sunt, his non adhibentes fidem, sane contra stimulum calcitrant, & propriis animis injurij sunt. *Anathema quid.* Nam & Christo adversantur, & sycophantiis, quæ adversus Ecclesiam Dei exercentur, gaudent, ipsamque pietatem subvertere conantur, quare hæreticorum veterum asseclæ, socij, & contribules propter impietatem vere dicendi sunt.

Nos autem fratres & comministros nostros Dei amantes Episc. & cum his præsides & clericos misimus, ut omnia quæ inter nos acta sunt, ad divinas aures vestras renuncient. Ad consignationem autem & majorem certificationem eorum quæ à nobis decreta sunt, & quo majestati quoq; vestræ piissimæ satisfiat, authoritates quasdam Patrum ex multis paucas subneximus, quarum splendore veritatis stabilimentum elucidari magis possit: Salvator autem omnium & qui nobiscum regnat, Ecclesiæ suæ pacem pro præmio tribuat, vestrū autem Imp. cum Senatu & ducibus, & fidelissimo militum exercitu, in multos annos conservet, & victoriam vobis concedat. Ipse enim dixit: *Vivo ego, dicit Dominus. Et glorificantes me glorifico.* (1. Reg. 2.) Ipse est, qui accingens vos potentia, omnem hostilem impressionem à vobis avertet, obedientiam apud omnes conciliabit. Gaude igitur civitas, exulta nova Sion, totius terrarum orbis veluti alta specula, regnavit enim & illic David, & Davidice illam allocutus est Dominus in medio tui, cujus nomen sit benedictum in secula seculorū. Amē. (Psal. 45.)

DEI AMANTISSIMIS SACERDOTIbus & Clericis sanctissimæ magnæ Dei Ecclesiæ, & omnium Ecclesiarum Dei colentis & Imperialis urbis, sancta Synodus quæ in Nicæa secundo congregata est.

CHristus Deus noster vera veritas, patris lumen & splendor qui è tenebris nos in mirandam suam lucem vocans ex Idolica insania nos liberavit & nomina Idolorum de terra delevit, ut nulla plane eorum sit posthac memoria. Placitum sibi existimavit, pios & in omnibus Orthodoxos nostros fideles Imperatores excitare qui nos in splendidam metropolim Nicæam convocarent, ut novistis, quo dissidentia in unum per nos convenirent, & medius paries inimicitiæ sustolleretur & vetusta Ecclesia Catholicæ legislationis authoritatem obtineret. Igitur Spiritus sancti inspiratione in hoc ipsum convenientes, ejusdem cooperatione omnes in idem consensimus, Oriens, inquam, Occidens, septentrio & meridies in unam unionem (ut ita dicam) convenimus, sanctarum Ecclesiarum pacificus status propter consentientem fidem & sententias constitutus est. Pedes enim nostros in rectam viam dirigens Dominus truncum qui ex zizaniis vetustæ & improbæ hæreseos exereverat, funditus eradicavit. Ecce Evangelizamus vobis, in monte excelso stantes Ecclesiæ gaudium & celebrem festivitatem. Quid enim gratiosius est confidentis illius Esaiæ verbo: *Quam speciosi sunt pedes Evangelizantium pacem, Evangelizantium bona!* Dignum autem fuisset & vestram devotam præsentiam rebus omnibus interfuisse, quo omnes à Deo electam nostram congregationem uno in loco inveniretis, & per Dei gratiam spectatores fieretis omnium quæ acta sunt, ita & dissertationis vim quoque cognovissetis, quæ in confirmationem legalium Ecclesiæ Catholicæ traditionum & destructionem eorum qui insurrexerunt contra veritatem, & Apostolicas & Patrum traditiones ab Ecclesia Catholica alienarunt, facta est. Sed quoniam inter nos & vestram sanctitatem & humidum iter est & longa terrestria via: duabus rebus opus fuit, navibus scilicet & jumentis quibus deferri possetis. At quoniam utrorumque copiam non habentes nobis corpore adesse non potuistis, certum est vos mente & animo idem sentiente nobis adfuisse, quod sane Ecclesiæ Catholicæ magnum adjumentum existit.

Consensus omnium.

Quandoquidem autem inter nos membra sumus, habentia unum caput Christum Dominum nostrum necessarium duximus, omnem eorum quæ divine apud nos acta sunt seriem narrare. Nam & linguæ res per literas effari possunt, eæque ita subinde repræsentant omnia, quasi coram visa fuissent. Postquam igitur ex præscripto Patrum & Doctrina convenimus, omnes idem sentire cœpimus recordatique sumus carminis quod à Mose factum est & doctum: *Interroga Patrem tuum & renunciabit tibi, quære seniores tuos & dicent tibi.* Ita quoque & nos Ecclesiasticæ ordinationi insistentes, neque quicquam illi adjecimus, neque etiam adempsimus, sed Apostolicæ instructi traditiones quas accepimus, servamus: omnia scilicet suscipientes quæ sancta Ecclesia Catholica & scripto & consuetudine admisit. Quorum de numero cum & venerendarum imaginum essent figurationes, de his peculiariter egimus. Rursus omnia quæ divini nostri Patres rejiciunt, ea quoque & nobis indigna & Catholicæ Ecclesiæ adversa & hostica arbitramur, in quibus sane recensetur & continuata vaniloquentia iconoclastarum & eorum qui falso Christianos accusant, gangræna hactenus Ecclesia depascens.

Deut. 32.

Hæresis gangræna.

Sed Deus Dominus noster eam in finem non sustinuit. Nam postquam veritas detecta est, Orthodoxa & sincera fides omnibus resplenduit, mendacium cum tenebris sibi congenitis evanuit. Nam si ut ipsi asserunt, imaginum pictura idolis comparabilis existit: nostræ liberationis mysterium, quod Dei Filius per suam in carne sine peccato præsentiam operatus est, vanum reputatur. Quin etiam vanæ sunt Propheticæ promissiones quarum quædam jubet nos eum adorare & colere in sanctitate & justitia omnibus diebus vitæ nostræ. Alia vero dicit: Surrexit tanquam ex somno Deus: tanquam potens à crapula vini, percussit inimicos suos: & dedit eis imposterum improperium sempiternum. Si improperium sempiternum datum est inimicis nostris, hoc est improbis potentiis per resurrectionem, quomodo rursus Christiani idolis serviunt?

Christus destruxit idola.

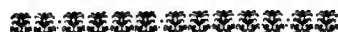
Vah eorum impietatem & ruditatem utinam cogitassent illud: Qui scandalizat unum ex pusillis credentium in Christum, indignationem intolerabilem Dei incurrit. Sed verbum Domini nihili fecerunt, Ecclesiasticas traditiones cassaverunt, quam ob causam in nihilum rediget eos Dominus: Et cum Ario, Eunomio, Macedonio, Apollinario, Nestorio, Eutyche, Dioscoro, Sergio, Honorio, & reliquis istis improbe sentientibus, conspiratio istorum connumerata est. Nam horum stultitiam abstergentes, ipsi quoque stulta locuti sunt: Jam tamen funda veræ confessionis cum ipsis prostrati sunt & acies eorum est dispersa. Non enim Deus in seculum dimisit virgam eorum in sortem justorum, hoc est Ecclesiæ.

Judaice enim vana cogitarunt, & alteras in conciliabulo Judæ tulerunt, quare conciliabulum illorum, Caiphaicum inventum est. Hoc enim contra Dominum conflatum est, sed iconoclastarum adversus ejus imaginem illud conciliabulum liberationem nostram per Christum factam, sibi & aliis inscripsit: hoc autem concilium profundum non per Christum cepit: considerationes iniit, sed non per spiritum illius, quia ornatum venerandorum templorum sustulit. In hoc conciliabulo nullus invenietur qui imaginem ad similitudinem Dei ferat: qui imaginem Domini & sanctorum illius ignominiose confringentes, igni tradiderunt: hoc conciliabulum insania & dementia occasionem dedit multarum & satanicarum cædium: hoc conciliabulum falso nomen sibi assumpsit Sacerdotale & sacrum concilium: improba enim & prophana mente conflatum est hoc conciliabulum, os habet intemperans, spiritu autem falso Christum & veritatem simulavit, mendaciis vero totum est confertum. Hoc conciliabulum Catholica Ecclesia tanquam zizania ex area Dominica, hoc est Ecclesia Catholica extirpavit & spuro divini Judicij ejecit. Itaque ex Ecclesia Catholica ablatum est, & vafra ejus consilia redargutionem incurrêre. Verissimum enim & rectissimum Ecclesiæ judicium innovari in se nihil patitur, neque ullam semel probatæ rei ablationem ferre potest.

Concilium hæreticorum.

Nos igitur Patrum legibus insistentes, ab uno eodemque spiritu gratia accepta, sine ulla novitia machinatione & incontaminatæ cuncta Ecclesiæ dogmata custodivimus, quemadmodum sex universales Synodi constituerunt. Et quæcunque in Ecclesia honore affici jusserunt, sine omni controversia recipimus, è quibus est, ut antea diximus, imaginum quoque apparatus. Quare eas honorabiliter adoramus & salutamus. Idem enim significant hæc duo verba, quique eadem confitetur, hic Catholicæ Ecclesiæ verus & germanus filius & particeps illius existit. Cuncta itaque scandala abierunt, cuncta obscurata sunt, veritas gubernat omnia, mendacium exterminatum est, seminator zizaniorum omnino defecit, frumentum, hoc est devotus Christi populus, in unum horreum, nempe Christi Ecclesiam, comportatum est, Orthodoxæ fidei lumen resplenduit, erroris tenebræ succubuerunt, mœror in gaudium versus est, luctus in exultationem commutatus est, conversus est dolor noster in lætitiam, omnia in meliorem partem respexerunt. Quapropter & nos Apostolice vos alloquimur: gaudete in

Christo, gaudete: terna gaudia Trinitas nobis peperit: Quam decet omnis gloria, honor & potentia in secula seculorum. Amen.

CANONES PATRVM, QVI NICÆÆ ITERVM CONGREGATI SUNT.

Canon I. *Oportet, divinos Canones omnino servari.*

IIs qui Sacerdotalem adepti sunt dignitatem, testimonia, & benefacta sunt canonicorum constitutionum formulæ, quas recipientes libenter cum divino vate David canimus Domino Deo dicentes, *Via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicuti omnibus operibus: & mandasti justitiam testimonia tua in seculum, doce me & ædifica me.* (Psalm. 118.) Atque in sæculum prophetica vox præcepit nobis ut servemus Dei testimonia, & vivamus in ipsis, quæ proculdubio inconcussa, atque firma permanent. Cum & Dei spectator Moses sic dicat. (Deut. 4.) *Ipsis non est addendum, & ab ipsis non est auferendum.* (1. Petr. 1.) Quin-etiam divinus Apostolus in ipsis glorians clamat. *Quæ cupiunt Angeli prospicere.* (ad Gal. 1.) *Quod si Angelus annunciaverit vobis præter id quod accepistis, anathema esto.* Cum itaque hæc sic habeant & testificentur nobis, gestientes in ipsis, ut quis invenerit prædam multam, libenter divinos canones confirmemus, cum integram eamdem constitutionem & inconcussam stabiliant, quæ constituta sunt à tubis Spiritus sanctissimis Apostolis, & sex sanctis œcumenicis conciliis, tam quæ provinciatim congregata sunt ad huiusmodi constitutionum editionem, postremo à sanctis Patribus nostris. Vno enim omnes & eodem Spiritu illustrati, statuerunt conducibilia. Quos itaque anathemate perstringunt, nos quoque anathematizamus. Quos autem depositione, & nos deponimus. Quos segregatione, & non segregamus. Quos mulctæ postremo reos faciunt & nos, itidem subjicimus. (2. Cor. 13.) Mores enim non avari sint & contenti præsentibus, ut qui in tertium cœlum scandit & audivit arcana verba Paulus divinus Apostolus manifestè clamat.

Canon II. *Oportere Episcopum, qui ordinatur, tuto spondere se Canones servaturum, sin minus, non ordinandum.*

QVoniam psallentes spondemus Deo: *In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermonum tuorum:* (Psal. 118.) Omnes quidem Christianos hoc servaturos salubre factum, præcipue antem eos, qui Sacerdotali prædiri sunt dignitate. Vnde statuimus ut quisquis promovendus est ad Episcopatus gradum omnino

A psalterium intelligat, ut ex ipso omnem etiam clerum initiari moneat. Examinetur autem sedulo à Metropolitano an paratus sit ad legendum perseveratotie non perfunctorie sacros canones, sanctum Evangelium, librum Domini Apostol. atque universam divinam scripturam. Tum secundum divina mandata vitam agere & suum populum edocere. (Examen ordinand.) Substantia enim nostræ Hierarchiæ divinitus tradita otacula sunt, nempe divinarum Scriptutarum vera scientia, ut magnus censuit Dionysius. Quod si tergiversetur, nec affentiatur se ita facturum atque docturum, ne (De Eccles. Hier. c. 1.)
B ordinetur. Ait enim per Prophetam Deus: *Intelligentiam repudiasti, atque ego repudiabo te ne mihi Sacerdotio fungaris.*

Canon III. *Electiones Episcoporum quæ vi principum procedunt, infirmari debent.*

OMnem electionem, quæ fit à Magistratibus Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi iritam manere ex canone dicente: Si quis Episcopus Magistratibus secularibus usus, per eos Ecclesiam obtinnerit, deponatur, & segregetur, & omnes qui cum eo com- (Canon 31. Apost. 16. qu. 7. Si quis Episc. Et habetur etiam D. 63. omnis.)
C municant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi, quemadmodum à sanctis Patribus Nicææ decretum est can. 4. (16. quæst. 14 Prædicat.)

In Episcopo electio propriè dicta est, in Presbytero autem & Diacono abusive, pro ordinatione, quod non infrequenter offendes in canonibus. (Nota.)

Ex hoc canone falsi convincitur Sigebertus ubi in chronico asserit jus investiturarum per annulum & baculum collatum fuisse Carolo Magno Imperatori
D ab Adriano I. Pontifice. Ut quid enim tam exosum privilegium illi contulisset contra hunc canonem Synodi ab ipsomet approbatæ? Baronius ad annum 1091. Saussaius Episcopus Tullensis lib. x. Panopliæ Episcopalis.

Canon IV. *Pœna Talionis puniendus Antistes, qui injuste clericos arcet, vel templa claudit.*

PRæco veritatis Paulus, quendam veluti Canonem Ephesiorum Presbyteris imponens, vel universæ potius Sacerdotali multitudini, sic libere dixit. *Argentum vel aurum, vel vestem nullius concupivi, omnia vobis ostendi,* (Act. 20.)
E *quoniam oportet sic laborantes infirmos acquirere, & apprehendere,* dare beatum existimantes. Quocirca nos ab eo edocti statuimus, ne turpis lucri gratia Antistiti in mentem veniat quętenti excusationes in peccatis, aurum vel argentum, vel ullam aliam speciem ab iis, qui subsunt Episcopis, vel Clericis, vel Monachis exigere. Dicit enim Apostolus. *Non debent liberi parentibus thesaurum parare, sed parentes liberis.* (2. Cor 12.) Si quis ergo per auri exactionem, vel alicujus alius speciei, vel propter aliquam propriam affectionem à ministerio arcere inventus fuerit, vel segregare suorum

clericorum aliquem, venerandum templum claudere, ne in eo fiant divina ministeria, talionis erit legi obnoxius, ut qui sit mandati Dei transgressor. Præcipit enim & Petrus Apostolorum summus: *Pascite gregem Domini non coafte, sed spontanee, &c.*

1. Petr. 5.

Canon V. *Qui clericis exprobrant quod in Ecclesia sine largitionibus constituti sint, mulctæ subjiciantur.*

PEccatum ad mortem est cum aliqui peccantes sine correctione perdurant: Eo autem deterius, si obstinato animo abalienantur à pietate & veritate: Mammonam Dei obsequentiæ anteponentes, & canonicas eius constitutiones non retinentes. Inter hos non est Dominus Deus, nisi demisso animo à suo errore resipiscant. Decet enim eos magis ad Deum confugere, & contrito corde veniam hujus peccati exposcere, quàm iniqua largitione gloriari. Proximus namque est Deus contritis corde. Qui itaque jactitant se pecuniæ largitione in Ecclesia constitutos esse, atque hac improba consuetudine, quæ à Deo atque ab omni Sacerdotio alienat, freti sunt, atque ob id impudenti vultu & effreni ore verbis probrosis eos qui ob vitæ præstantiam à Spiritu sancto electi, & constituti citra largitionem pecuniæ, conviciis lacessunt. Primum qui fecerint, extremum sui ordinis gradum teneant. Quod si perstiterint, mulcta corrigantur. Quod si quis id fecisse aliquando in electione apparuerit, fiat secundum canon. Apostolicum, qui ait: Si quis Episcopus pecuniæ largitione dignitatem hanc consecutus fuerit, vel Presbyter, vel Diaconus, deponatur, & ipse & qui elegit, atque resecetur protsus à communione: ut Simon Magus à me Perto. Citatur ibidem secnudum alium canonem sanctorum Patrum nostrorum, qui Chalcedonem convenerunt, qui ait: Si quis Episcopus pecuniam ob electionem acceperit: & venditioni exposuerit gratis conferendam gratiam, atque ob pecuniam elegerit Episcopum vel Chorepiscopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, vel aliquem eorum qui in Clero recensentur, vel præficiat ob pecuniam œconomum, vel procuratorem, vel assistentem, vel aliquem qui canone comprehendatur, ob suam avaritiam, qui id aggressus esse convictus fuerit de suo gradu periclitetur. Qui vero constitutus est nihil ex emptitia electione emolumenti capiat, sed arceatur à cura vel dignitate quam pecunia consecutus est. Quod si quis sequester, vel conciliator extiterit bonorum adeo turpium atque nefariorum munerum, is quoque si Clericus fuerit, è suo dejiciatur gradu, si laicus vel Monachus, segregetur.

Psal. 33.

Canon 30. Apostol. Chalced. cap. 10.

Ad istod *quod si perseuerint mulcta corrigantur*, alia versio habet *per epitimiam corrigantur*. Quo nomine intelliguntur pœnæ quas unicuique Ecclesia injongit pro qualitate criminum, ut pote jejunia, abstinentia ciborum genuflexiones, quæ epitimia stationibus pœnitentium successerunt apud Græcos, apud quos nomen hoc in usu est.

Canon VI. *De cogendo Concilio Provinciali, quod ad tempus attinet.*

QVoniam canon extat quo præcipitur ut bis quotannis in singulis provinciis cogantur Episcopi, & Canonico instituto discutiant expendantque ea de quibus oborta fuerit quæstio: Quod commigrantium turba magna esset, & qui conveniebant præ inopia ferre non possent sumptum itineris, sancti Patres, qui sextæ Synodo interfuerunt, statuerunt ut omnino quocunque modo id fieri posset, semel quotannis convenirent Episcopi, & errores qui irrepsissent, emendarent. Nos igitur eum canonem in memoriam revocamus, quasique renovamus. Si quis principum ad labefactandam vim canonis, quicquam moliatur, communione Ecclesiæ privetur. Si quis vero Metropolitanorum necessitate, aut vi, aut causa probabili adductus infectum cogendi Concilij negotium relinquerit, canonicæ castigationi subjaceat. Cæterum coactis ad concilium Episcopis, rerum canonicarum, & Evangelicarum gratia, prima cura esse debet sacrorum ac vivificorum Dei præceptorum (ex quibus observatis merces ingens expectanda est.) Nam & *præceptum lucerna est & lex lux*, eademque via quæ ducit ad vitam: denique castigatrix institutio. Itemque *præceptum Domini lucidum est, illustrans oculos.* Nihil vero eorum quæ secum importarit Episcopus, velut pecudem aut aliud quippiam exigere ausit Metropolitanus. Is si hoc fecisse convincatur, quadrupli pœna mulctetur.

Canon Apost. 1. Nica. can. 8. Syn in Trullo. D. 18. quoniam quidem.

Prov. 16.

Psal. 119.

Canon VII. *Vt templa sine reliquiis sanctorum non consecrentur.*

QVi venerabilium imaginum aspectum ex Ecclesia sustulerunt, alios quoque mores reliquerunt, quos quidem oportet renovari, & tam ex jure scripto, quam non scripto sic observari. Quæcunque ergo templa consecrata sunt absque reliquiis martyrum, in eis fieri statuimus reliquiarum depositionem cum consuetis precibus. Qui autem templum consecraverit sine sanctis reliquiis, deponatur.

Ecclesiasticus mos erat templa per sanctas Martyrum reliquias consecrare.

Canon VIII. *De Iudæis.*

QVoniam hebræorum religionis quidam errantes, Christum Deum nostrum subsannare visi sunt, sese Christianos esse fingentes, ipsi autem clanculum eum negantes, sabbata observantes, & multa alia Iudaïca facientes; statuimus, ut nec ad communionem, nec ad orationem, nec ad Ecclesiam admittantur, sed aperte sint secundum suam

religionem Hebræi: & nec filios eorum baptizent, nec servum emant, vel possideant. Si autem ex pura & syncera fide quis eorum convertatur, & ex toto corde confessus fuerit, eum recipiant, & baptizent eorum filios. Et caveant ipsi se ab Hebræorum studiis, & institutis destitutos. Si autem non ita ferant, eos nullo admittant modo.

Canon IX. *Hæreticorum scripta vulgo non permittuntur.*

Scripta hæreticorum, puerilia ludibria, quæ sunt fabulæ faciles, ut puerorum ludibria.

PVerilia omnia ludibria, furiosaque dicta ac scripta, quæ adversus sanctas imagines edita sunt, oportet dari Episcopo Constantinopolitano, ut eum reliquis hæreticis libris reponantur. Siquis autem hæc celare inventus fuerit, si sit Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, deponatur, si autem Laïcus aut Monachus, segregetur.

Canon X. *Non oportet Clericum relinquere suam parœciam, atque ad alteram se conferre citra consensum Episcopi.*

QVoniam nonnulli è Clericis negligentes canonicam constitutionem, relicta sua parœcia in aliam excurrunt, idque sæpissime in hac pia & Regia urbe, & pro magistratibus præsident in suis oratoriis sacra peragentes. His itaque citra proprium Episcopum & Constantinopolitanum, non permittitur ut recipiantur in ulla domo Ecclesiave. Quod si hoc facere perrexerit, deponatur. Quicunque cum assensu prædictorum Sacerdotum hoc faciunt, non licet eis sæculares, & ad vitam necessarias curas suscipere, ut vetitum est hoc fieri à divinis canonibus. Si autem deprehendantur prædictarum rerum curam agere, vel desinant, vel deponantur. Sed multo magis si ad docendos pueros, & servos prælegendis libris in Sacerdotium cooptatus est.

Canon XI. *Oportet œconomos esse in ædibus Episcopalibus & Monasteriis.*

CVm debeamus omnes divinos canones servare, & eum, qui ait: ut sint œconomi in omni Ecclesia, inviolatum conservare oportet. Nam si omnis metropolitanus in sua Ecclesia œconomum constituit, bene quidem. Si minus propria auctoritate Constantinopolis Episcopo liceat dispensatorem in sua Ecclesia parare. Similiter & metropolitanis, si subditi eis Episcopi nolunt œconomos in suis Ecclesiis constituere. Idem autem servetur etiam in Monasteriis.

Canon XII. *Non oportet Episcopum vel præpositum suburbana Ecclesiæ alienare.*

SI quis Episcopus inventus fuerit, vel præpositus, qui fundos Ecclesiæ Episcopalis vel Monasterij sub principali potestate alienet, vel alteri personæ divendat, irrita sit alienatio, secundum canonem sanctorum Apostolorum, qui ait: Omnium rerum Ecclesiasticarum Episcopus curam habeat, & eas tanquam inspectante Deo administret. *Can. Apost.* Non liceat ipsi quicquam ex eis sibi vendicare, vel suis cognatis res Dei elargiri. Quod si pauperes fuerint, præbeat ut pauperibus, non prætextu illorum Ecclesiæ vendat bona. Quod si causetur damnum fieri, & nullius utilitatis esse agrum, ne sic quidem ejus regionis principibus fundum venundet, sed clericis vel agricolis. Quod si dolo malo usus à clerico vel agricola emerit princeps agrum, irrita sit venditio & restituatur vel Ecclesiæ Episcopali, vel Monasterio. Episcopus autem vel præpositus qui hoc fecerit, expellatur, Episcopus quidem ex Ecclesia Episcopali, præpositus autem à Monasterio, utpote qui male dissipant, quæ non collegerunt.

Canon XIII. *Magno supplicio digni sunt qui Monasteria profanant.*

QVoniam propter calamitatem, quæ ob nostra peccata contigit in Ecclesiis, direptæ sunt quædam domus sanctæ à nescio quibus hominibus, & ædes Episcopales, atque Monasteria, factaque sunt publica diversoria. Si qui ea tenentes restituere volunt, ut secundum antiquum morem reficiantur, bene quidem: Sin minus, si è Sacerdotali albo fuerint, eos deponi jubemus: Si Monachi vel laïci, segregari, ut qui condemnati sint à Patre & Filio, & sancto Spiritu. Et ponantur ubi vermis non moritur, nec ignis extinguitur: Qui voci Domini adversantur, quæ ait: Ne faciatis domum Patris mei, domum negotiationis.

Canon XIV. *Non oportet citra manus impositionem legere in sacro cœtu super pulpito.*

QVoniam ordo dominatur in omni Sacerdotio, perspicuum est, & sedulo servare Sacerdotij traditiones Deo placere. Et quoniam videmus cum cleri pueriliter quosdam suscipere, qui nondum ab Episcopo manus impositionem acceperunt, & legere in sacro cœtu super pulpito, contra canones id facientes: Iubemus ne posthac id fiat. Idem etiam servetur in Monachis. Porro * Anagnostæ manuum impositionem liceat in proprio Monasterio, vel *cuilibet præposito facere, si ipsi præposito commissa fuerit manuum impositio, ab Episcopo, qui præses fit, hoc est, ut sit ipse Presbyter. Similiter secundum antiquam consuetudinem Chorepiscopos permissu Episcopi oportet parare lectores. *al. Lectoris* *Nota.*

Canon XV. *Ne aliquis Clericus in duabus collocetur Ecclesiis.*

CLericus ab hoc deinceps tẽpore in duabus Ecclesiis non collocetur. Hoc enim est negotiationis & turpis lucri proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim voce Domini audivimus non posse quemquam duobus Dominis servire, *aut unum amplectetur & alterum negliget. Vnusquisque ergo* (ut vox est Apostolica) *in eo in quo vocatus est debet manere*, & in una Ecclesia assidere. Quæ enim propter turpe lucrum fiunt in Ecclesiasticis negotiis, ea à Deo sunt aliena. Ad hujus autem vitæ usum sunt diversa studia: Ex his ergo si quis velit ea, quæ sunt corpori ad usum necessaria comparet. Dixit Apostolus. Vsui meo, ex his qui mecum sunt, subministraverunt manus meæ. Et hæc quidem in hac Regia civitate: In his autem, quæ extra sunt locis, propter hominum inopiam permittitur.

Matth. 6.
1. Cor. 7.
Actor. 20

Canon XVI. *Non oportere virum Sacerdotio præditum sumptuosis vestibus amiciri.*

OMnis luxuria, & corporis cultus aliena sint à Sacerdotali ordine. Qui itaque se colunt Episcopi clericive vestibus splendidis & nitidis, eos corrigi oportet. Quod si pergant mulctæ obnoxij sunt. Itidem qui unguentis se oblinunt. Quoniam vero radix acerbitatis sursum pullulans inquinamentum peperit Catholicæ Ecclesiæ, nempe Christiani nominis detractorum hæresim, quam qui acceperunt non solum imaginum picturas aversati sunt, sed omnem etiam religionem abjecerunt, eos qui reverentet, & pie vivunt, odio prosequentes. Atque impletum est in eis quod scriptum est. *Abominatio peccatorum est cultus Dei.* Si itaque inventi fuerint qui frugali, & honesto amictu indutos irrideant, mulcta corrigantur. Nam superioribus temporibus omnis Sacerdos moderato, atque honesto amictu vitam agebat. Qui enim non necessitatis, sed elegantiæ causa, purpuram induit, accusandus est, ut magnus inquit Basilius. Quinetiam nec sericis, textis phrygiatis utebantur. Nec addebant variegatas institas extremis oris vestium. Audiverant enim à divinitus loquente lingua: *Qui mollibus induuntur in ædibus regum sunt.*

Eccl. 1.
Matth. 11.

Canon XVII. *Qui non habet quæ ad perfectum ornatum pertinent, ne aggrediatur extruere sacellum.*

QVoniam quidam Monachi relictis suis Monasteriis, cupidi imperij, & parere recusantes, aggrediuntur extruere sacella, cum quæ necessaria sunt ad perfectum ornatum non habeant. Si quis itaque hoc facere aggressus fuerit, prohibeatur ab ejus loci Epi-

A scopo. Quod si necessaria habuerit ejus consilia ad exitum perducantur. Idem autem observandum tam in laicis, quam in clericis.

Canon XVIII. *Non oportet fœminas vitam degere in ædibus Episcopalibus, vel in Monasteriis virorum.*

NEc careatis externa, inquit divus Apostolus. Nam mulieres in ædibus Episcopalibus vel Monasteriis versari, omnis scandali causa est. Si quis igitur servam vel liberam in Episcopali domo habere deprehensus fuerit, vel in Monasterio ad exhibendum aliquod ministerium, mulctetur. Persistens autem, deponatur. Quod si forte in suburbiis mulieres fuerint, & voluerit Episcopus vel præpositus illac iter facere, præsente Episcopo vel præposito, nullo pacto ministerij exhibendi potestas illo tempore mulieri fiat: sed sola sit in alio loco donec abierit Episcopus, ut reprehensio vitetur.

1. Cor. 10.

B

Canon XIX. *Vt sine muneribus constitutiones Sacerdotum, Monachorum, & Monacharum fiant.*

C ADeo grassatur avaritiæ labes in Ecclesiæ præfectis, ut quidam qui venerabiles dicuntur, viri & fœminę Domini mandatorum obliti decipiantur, & propter aurum accedentes ad Sacerdotalem ordinem, vel Monasticam vitam admittant: & ita fiat, ut initium improbum, sic universum culpabile, ut ait magnus Basilius. Nec enim Deo per mammona servire licet. Si quis itaque hoc facere deprehensus fuerit, si Episcopus vel præpositus, vel quispiam è Sacerdotali ordine, vel desinat, vel deponatur, ut præcipit
D secundus canon Chalcedonensis sanctæ Synodi. Quod si præposita fuerit, expellatur è Monasterio in subjectionem, similiter præpositus qui non habet gradum Presbyteri, & si bona vel à parentibus pro dotalibus tradita, vel castrensia attulerit, confitentibus iis qui illa adferunt Deo consecrata esse statuimus, sive maneat, sive exeat, ut ipsa maneant in Monasterio, secundum illius promissionem, nisi fuerit culpa præsidentis.

Matth. 6.
Luc. 16.

Canon XX. *Non oportet ex uno duplex fieri Monasterium, & de duplicibus Monasteriis.*

E EX hoc tempore statuimus ne fiat duplex Monasterium, quoniam scandalum, & offendiculum id multis fit. Quod si qui cum cognatis cupiant sæculo renunciare, & solitariam vitam sequi, viros quidem oportet abire in virile Monasterium, mulieres vero in muliebre ingredi. Hoc enim delectatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt duplicia, maneant secundum canonem sancti Patris nostri Basilij atque secundum ejus constitutionem confirmentur. Ne vivant in eodem Monasterio

Duplicia Monasteria id est virorũ & mulierum.

Monachi & Monachæ. Lupanaria enim irrepunt in vitæ illam conjunctionem. Ne habeat libertatem Monachus cum Monacha, vel Monacha cum Monacho privatim loquatur: Ne dormiat Monachus in muliebri Monasterio. Ne cibum una capiat Monacha privatim. Cum vero necessaria ad vitam ex parte virili ad Canonicas comportantur extra gregem, ea accipiat præposita muliebris Monasterii cum vetula aliqua Monacha. Quod si usus fuerit & aliquam cognatam invisere velit Monachus, præsente præposita, cum ea loquatur paucis tamen verbis.

Canon XXI.

NOn oportet Monachum vel Monacham proprium relinquere Monasterium, & ad aliud se conferre. Si autem hoc contigerit, ipsum in hospitem accipi est necessarium. Recipere vero eum sine consensu præpositi non licet.

Canon XXII. *Oportet cum gratiarum actione & omni reverentia Monachos si usus venerit cum mulieribus cibum capere.*

DEo omnia permittere nec propriis cupiditatibus servire res magna est. *Sive*
1. Cor. 10. *enim editis, sive bibitis* (ait D. Apost.) *omnia in gloriam Dei facite.* Christus itaque Deus noster in Evangeliis suis initia peccatorum excindere jussit. Non enim adulterium ab eo solum plectitur, sed & motus cogitationis ad adulterij conatum condemnatus est, cum ipse dicat. *Qui aspexerit mulierem, ut eam con-*
Matt. 5. *cupiscat, jam adulterium cum ea commisit in corde suo.* Hinc itaque edocti cogitationes expurgare debemus. Nam quamvis omnia licita sunt, *non tamen expediunt omnia*, ut Apo-
1. Cor. 6. stolica voce erudimur. Necessarium est itaque unicuique homini propter vitæ usum edere. Et qui quidem nuptias secuti sunt, & liberos habent, & laico cultu vivunt, ut simul viri cum fœminis cibum capiant, inculpabile est, si modo alimentorum largitori gratias agunt, non quædam scenica instituta, idest, sathanica cantilenarum, cythararumque & meretriciarum saltationum adhibeant, quos invadit Prophetica execratio dicens:
Isaiæ 5. *Væ qui cum cythara, & psalterio vinum bibunt:* opera autem Domini non intuentur, & quæ opera manuum ejus non animadvertunt. Quod si unquã tales fuerint inter Christianos corrigantur. Sin minus, valeant in eos quæ à prædecessoribus nostris canonice edita sunt. Quibus autem vita est quieta & solitaria, qui spopondit Deo se jugum solitarium tollere, sedebit solus & tacebit. Quin etiam iis, qui Sacerdotalem vitam delegerunt, nullo pacto licet cum fœminis cibum privatim capere, nisi cum aliquibus religiosis & piis viris, & mulieribus, & ipsum convivium ad emendationem spiritualem adducat. In cognatis quoque idem faciat. Quod si in itinere

A contigerit, ut quæ ad necessarium usum pertinent, non afferat Monachus vel Sacerdos, & ob necessitatem divertere velit, vel in cauponam vel in domum alicujus, permittatur id facere, nempe urgente necessitate.

IN OMNIBUS SANCTISSIMO & beatissimo fratri & comministro Domino Adriano Papæ veteris Romæ Tarasius divina miseratione Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ in Domino gaudere.

B SUfficit quidem salutaris dispensatio magni Dei & servatoris nostri Jesu Christi ad pacem & concordiam omnibus Christianis. Ipse enim post resurrectionem a mortuis, Apostolis suis inspirando, dixit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: Qua de causa is qui raptus fuit in cœlũ & in paradisum ingressus, audivit verba quæ non oportebat dici. Paulus inquam Apostolos Divinus omnibus nobis testatus est, dicens: Christus est pax nostra, qui omnia facit ex diversis & medium parietem obstaculi dissolvens, inimicitiam scilicet de carne sua. Et iterum ad Thessalonicenses scribens admonet: Igitur fratres state & servate traditiones, quas edocti estis sive per Verbum, sive per Epistolas nostras. Sed postea inveteratus hostis diabolus, Ecclesiam super fundamen-
C tum Apostolorum & Prophetarum per diversa tempora juxta beneplacitum Dei ædificantem, non studuit non convellere & interturbare, seipsum scilicet vi inferius per quosdam asseclas suos viros improbos, per quos etiam zizania seminavit in hac eleganti terra ab Apostolis exculta. Hi siquidem accepta superius potestate, in sulcis divinæ efficaciæ seminatum frumentum reliquere, quorum divinam Doctrinam accipientes Patres nostri admirandi zizania quidem extirparunt, nimirum hæreses & nuperas vaniloquentias radicitus usque evellentes & dimisere messem putam Ecclesiæ: vestra igitur Deo decens sanctitas horum adhærens doctrinis, & ab ipsis sermonibus veritatis sermonem accipiens turbas illas spinosas nunc pullulantes adjungente se tibi Imperatorum fidelissimorum synceritate, extirpare machæra Spiritus san-
D cti satagit. Misisti enim nobis postulantibus viros concordes, & dignos Apostolica sede sancti Petri, quos ad se missos Imperatores nostri syncerissimi humaniter suscipientes, ad nos jusserunt proficisci, à quibus postquam literas sanctitatis tuæ accepissemus, easque legissemus, adduximus ad sanctos, & reverentes viros Joannem & Thomam verbo & cognitione vobiscum sentientes, qui eisdem temporibus, una cum variis Episcopis, zelo Dei & voluntate huc se ad sacram Synodum, jubentibus & volentibus etiam syncerissimis Imperatoribus contulerunt. Verum nos ante annum sedem colligere Synodi statueramus, cum improbi aliquot homines, & quorum mentes insania tumultuabantur turbam in nobis ruentes, cathedram prohibuerunt: quamobrem coacti sumus integrum annum à proposito nostro desistere, nihilque
E quod ad eam rem attinebat, tentare. Tempore deinde succedente, iterum venerabiles isti Episcopi in splendida Metropoli Nicæa Provinciæ Bithiniæ Imperatorum nostrorum mandato congregati sunt, nos autem accipientes comites itineris, & venerandos viros legatos vestros & vicarios quoque orientis, ad ipsam metropolim venimus & omnibus nobis sedentibus eligere caput nempe ipsum Christum visum est, jacebat autem in sacro throno Evangelium sanctum, quod omnibus nobis qui convenerant, justum judicium judicare, justitiam pro sancta Dei Ecclesia administrare clamabat. Itaque prærogativa quadam literas sanctitatis tuæ primo loco legi jussimus, & etiamne

quidem tunc omnes veluti in regio convivio epulis spiritus intenti, quod tali convivio animi nostri recrearentur pedesque nostri in viam rectam veritatis per te ducebantur. Sic confracta membra in unum corpus componebantur. Sic vera concordia revaluit, sic Catholica Ecclesia in unionem est collecta. Post illas autem literas legimus quoque eas quæ ex Orientalibus Diœcesibus nobis missæ fuerant: atque ita Patrum traditionis lumen actius exactiusque resplenduit, & his veritas clarior fortiorque evasit. His ita habentibus ab omnibus nobis qui divina voluntate conveneramus, confessa est vera, & calumniæ expers confessio, quæ & à nobis ad vos missa est. Per relationem itaque nostram piis Imperatoribus nostris omnes hæreticæ pravitatis principes, quique eos insequuntur, profanatione & execratione cōdemnati sunt, propterea quod sanctam Ecclesiam Catholicam injuria affecerint: nec vero illi tantum qui in hac vita, in eadem opinione manent, sed etiam qui vitam turpiter & perverse projecerunt. Sed quidam eorum adhuc præsentes, salutem suam per scriptos libellos confessi sunt. Neque Christus Deus noster, petra scilicet in qua fixi sumus, vestem illam desuper contextam ipsam nimirum Catholicam, à se & super se ædificatam, Ecclesiam suam, divisam & disruptam diutius pati potuit, neque membra huc illucque dispersa diutius diffundi sustinuit, sed simul cum veteribus hæresibus errorem novæ pravitatis iconoclastarum, qui contra venerandas imagines rabiem suam exercuerunt verbo gratiæ suæ subvertit, & machæra spiritus edocuit. Abunde autem instructi sumus & experientia cognovimus, veritatem super omnia posse & valere, quicquid illi repugnat id tandem semper cedit, & aciem relinquere cogitur, ipsa est enim omnium fortissima, ita ut facile quo suos inimicos superet & repugnantium phalangas dissipet: ecce enim falsiloquorum & mendacium labia compressit, tenebræ absurdarum blasphemiarum cessarunt, pulchritudo veritatis dogmatum resplenduit, jam omnis hæretica blasphemia ejecta est, & propulsata. Ecclesia proprium ornatum recepit, requiem ex immensis laboribus invenit, veritas est inconcussa, & inexpugnabilis adversus quam portæ inferorum, & infidelitatis non prævalebunt, quemadmodum ex ore Dominico audivimus, & gaudio repletum est os nostrum, & lingua nostra exultatione. Gavisi autem sumus in Ecclesia cui præsedimus, juxta Dei voluntatem. Hæc igitur facta sunt Christo Deo nostro qui super omnes est rem procurante, auxiliantibus etiam Orthodoxis & fortissimis nostris Imperatoribus. Ipsi enim omnibus in locis venerandas imagines restituerunt, cum in sacris templis, tum etiam in portis regiarum. Quibus Deus præmium exaltando cornu Imperij illorum ad pacem Ecclesiæ suæ, & salutem omnium nostrorum Christianorum cujus nomen sit benedictum in sæcula sæculorum. Amen.

CONTROVERSIA QVÆDAM DE septima Synodo.

Comitia Ratisbonensia.

ALbertus Pighius in Comitiis Ratisbonensibus mota quæstione de Honorio, quod pronunciatus esset hæreticus à duobus Conciliis Generalibus VI. & VII. dixit ipse acta harum Synodorum, quæ circumferuntur non esse certæ fidei maxime circa Honorium. Cumque hoc tanquam certissimum assereret, dixit illi quispiam vir omnium judicio doctus, sed suo ipsius doctissimus, desperare se de salute sua nisi recantaret eam sententiam. Quare Albertus sponsione obstrinxit se intra triduum ad proferendum scripto rationes, quibus hoc confirmaret, quibus si ille intra aliud triduum satisfaceret, pollicebatur se ejus sententiæ consensurum. Sed cum ex sua parte satisfecisset, alter defuit. Hæc autem fuit occasio cur contra acta horum Conciliorum, quæ tunc primum prodibant in publi-

An acta Concilij vera sint.

cum scripserit, cum intelligeret multos his actis imponere dictorum Conciliorum titulos, quibus ait per se non est magnum de his quæ leguntur judicium, sed absque judicio recipiunt quæcumque demum & qualiacumque sint ea quæ ingeruntur sub probati alicujus authoris titulo. Momenta autem quæ affert contra 6. Synodi acta jam supra discussa sunt. Hæc sunt vero quæ urget contra acta 7. Synodi quæ non nimis falsa & commentitia notisque falsitatis fermentata, ut miris nunc artibus & technis ait veterator ille antiquus serpens his novissimis temporibus, quibus relaxatæ ipsi liberiores habenæ videntur, oppugnet Christi Ecclesiam & simplicioribus insidietur.

Alberti Pighij arg.

Primum autem argumentum ducit ab Epistola Hadriani ad Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum, quæ ab omnibus Patribus approbata est, cum in titulo habeat. Dilecto fratri Tarasio Patriarchæ œcumenico, idest, universali aut generali Hadrianus servus servorum Dei. Itane Romanorum Pontificum quisquam pronunciavit Episcopum Constantinopolitanum? novimus equidem græcanicæ ambitionis hos fuisse indebite affectatos superbos & vanissimos imo & pestilentissimos titulos, quibus se scabebant mutuo. Ut autem a Romano eoque tali Pontifice ultro attributos illi affingant, quibus magna semper authoritate velut ex professo restiterunt omnes Rom. Pontifices, nimis impudens cæcitas & cæca impudentia est. Notū est Constantinopolitanam Ecclesiam ab initio inter primas sedes locum nullum habuisse. Et post ob sedis Imperialis residentiam, Episcoporum ejus simul ambitione simul & principum instantia ab eisdem persuasorum ambierunt diu licet frustra secundæ sedis dignitatem. Ac primo hæc prærogativa illis est attributa in secundo Concilio, quamvis sine effectu ob dissensum summi Pontificis. Deinde eamdem Imperator Martianus extorsit à Concilio Chalcedonensi, quamvis contradicerent sedis Apostolicæ Legati. Sed & huic Concilij indulgentiæ constanter restitit Leo Pontifex. Cum vero ob perturbata Occidentis regna & immutatam Rom. Pontificis authoritatem eum titulum secundæ sedis obtinuissent, ut nullum modum novit ambitio sub Pelagio Summo Pontifice Joannes Constantinopolitanus Episcopus favore Mauritij Imperatoris, accito aliquot Episcoporum servili motu sibi consentientium Concilio, Patriarcham œcumenicum seu universalem se pronunciavit. Quod Concilium Pelagius alio Concilio in irritum deduxit, Episcopisque sub interminatione anathematis prohibuit ne huic elationi insolentissime consentiant. Sed & Gregorius Magnus acriter arguit Mauritium illius insolentiæ patronum. Quo divina ultione percusso, Phocas Imperator vetuit ne ullus alius præter Rom. Pontificem Patriarcha universalis nominaretur. Et post hæc tantus Pontifex Adrianus Tarasium vocaret Oecumenicum? qua obsecro causa? Imperatorum fortassis oppressus motu? scilicet Constantini pueri & Irenes muliérculæ matris? omnis certe impudens, nimis crassa hic fuit græcule tua impudentia: non bonum falsitatis hic præstitisti artificem: nimis aperte commissura exorbitat. Sed ita fere fit ut alicubi sui ipsorum obliviscantur mendaciorum artifices, ut alicubi promineat aliquid unde coargui possunt.

Secundum argomentum ducit à pœnitentia Episcoporum Iconoclastarum statim initio Synodi. Præsertim cum iidem illi mutatæ sententiæ suæ & intellectæ veritatis Orthodoxæ contrariæ causam interrogati, hanc proferunt. Quod viderent universum illum cœtum idem loqui & idem sentire. Explicata ergo ante fuerit oportet communis Concilij sententia; quam hi introducerentur revocaturi sententiam contrariam & petituri sui erroris veniam. At hoc prima actione, mox ab ipso ejus initio, velut ex abrupto factum introducitur. Imo inter illos primus omnium Basilius Ancyræ Episc. etiam ambitiose excusans quod tardius ad hoc ipsum accesserit, inducitur. Illud vero secunda actione post factum scribitur.

Tertium argumentum ducit ex hoc quod tres præcipuæ actiones hujus Synodi secunda, tertia & quarta tanquam uno die absolutæ proponuntur 6. Calend. Octobris indictione 11. quarum quamlibet, si Actorum multitudinem & gravitatem ac tam numerosi conventus frequentiam expendas, multorum dierum clarissime intelliges. Ridicule autem faciunt qui nobis dubitantibus de horum actorum fide, jubent ut proferamus alia quæ vera, certa & germana sint. Perinde enim faciunt ac si nugator nunc nobis proferret confictam à se sub nomine Pauli Epistolam ad Laodicenses (scripsisse enim ad illos idem testis est) & non credentibus quam proferret eam Pauli esse, juberet proferri veriorem aliam. Quam tametsi ego nullam habeam non tamen ob id credam eam esse, quæ mihi a quocumque aut undecumque proferetur cum Pauli titulo. Quidquid noviter prodit sub vetusti quamvis probatissimi authoris nomine ac titulo, certam apud nos authoritatem non habet. Nullum enim argumentum aliud habere possumus, unde libros quos legimus suis certo recognoscamus authoribus, quam multorum sæculorum & antiquitatis consensum, quem in actis noviter prodeuntibus habere non possumus.

Hæc Phigius pro defensione Honorij, qui etiam in hac Synodo propter hæresim damnatus exponitur: sed satis hujus causa ventilata in controversiis sextæ Synodi in quibus diximus non propter hæresim cui adhæreret, sed quam palparet & quam pro officio satis non expugnabat, ignominiam hanc incurrisse. Quod vero spectat ad horum actorum veritatem, eadem militant quæ ibidem Joverius pro sextæ Synodi actis attulit, paucioribus verbis & in compendium reducens, qui licet ipse Sorbonicus sub hoc titulo in genere lacessitus ab Alberto, modestè dissimulavit, etiam tacito ipsius nomine.

Joverij responsio ad argumenta Phigij.

His, si diis placet, objectionibus, putant actum esse de Concilio, cum tamen verbosissime ante victoriam canant triumphum tam procaciter, ut pudeat me tam vanis argumentationibus vel verbulum quidem respondere.

Ad id quod primo objicitur, adhibita est suo loco censura ad marginem inscriptionis literarum Agathonis. Crediderim ego, facile epitheton, œcumenicum perengraphum esse atque addititium: nec inde tamen colliges totas literas nothas & supposititias, & Concilium abjiciendum.

Quod secundo loco adducitur, diluitur sine magno negocio. Cum enim patres statuissent ut Tharasius præferatur, is inter orandum admonuit, ut si qui erant factionis adversæ, in medium proponerent quæ vellent confidenter, aut se purgarent. Ex hac re sumpserunt occasionem hi Episcopi, quos forte multo ante pœnitebat sui erroris: vides in Concilio Chalcedonensi prodisse Theodoretum quasi de repente, & anathematisasse Nestorium, sicque receptum fuisse à Synodo.

Illud vero quod postremo objicitur de triplici sessione sexto Calendas Octobris facta: potuit esse mendum excipientis ex autographo: Quemadmodum beatus Augustinus, quæstionem illam de varietate tanta numerorum inter veritatem Hebraïcam & septuaginta, diluit eam scriptoris vitio adscribens. Quod si quis rem accurate perpendat, ridiculam esse hanc objectionem facile videre possit. Nam in secunda sessione, habetur sexto Calendas, quasi dicas ipsissimo die: In tertia & quarta habetur sub sextum Calendas, veluti si quis dicat circa diem sextum Calendas, vel proximis sub sextum Calendas diebus quinto aut quarto coactas fuisse illas sessiones.

De titulo universalis Patriarchæ.

Aliud caput controversiæ est de titulo universalis qui datur Tarasio Patriarchæ. Ad quam sufficeret paucis concepta verbis Doctoris Joverij adnotatio de adjectione tituli illius œcumenici quo donat Tarasium in epistola sua Adrianus I. Pontifex. Sed quia hoc argumentum præcipue urget Albertus Pighius ad infringendam omnem auctoritatem actorum septimæ Synodi, libet animadvertere expressius, textum Græcum non habere in titulo epistolæ hanc prærogativam nominis *generalis* in quo simpliciter verba sonant *dilecto fratri Tarasio Patriarchæ*. Nec credi potest Adrianum illo titulo insignitum esse voluisse Patriarcham Constantinopolitanum, cum in epistola alia ad Constantinum & Irenem id nomen illi attributum vergere contendat in præjudicium sedis Romanæ cui ab ipso mundi Redemptore Primatus concessus sit, hortaturque Imperatores ut nunquam hoc nomen illis attribuant, quod est contra Sanctorum Patrum instituta ac traditionem. Unde magis est verisimile istud nomen Græcis ex adulatione affixum fuisse inter epitheta sui Patriarchæ, ut illi magis placerent, cum jam viderent Pontificem Romanum hoc titulo sæpius insigniri. Siquidem in Synodo Chalcedonensi in actis integris actione 3. leguntur quatuor epistolæ diversorum Græcorum ad Leonem Papam cum hac epigraphe, *Sanctiss. & beatiss. universali Archiepiscopo & Patriarchæ magnæ Romæ Leoni*, etiam est in eadem Synodo hæc subscriptio Legati. *Paschasius Episcopus Vicarius Domini mei beatissimi atque Apostolici universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis in Synodo præsidens, statui, consensi & subscripsi.* Et in sexta Synodo act. 18. *Theodorus humilis Presbyter sanctæ Ecclesiæ Rom. & locum gerens Agathonis beatissimi & universalis Papæ urbis Romæ subscripsi.* Quo similiter modo subscribunt duo alij Legati Georgius & Joannes, & in octava Synodo Donatus, Stephanus & Marinus Legati 3. pariter subscribunt ut tenentes locum Papæ universalis.

Nec obest Canon *primæ sedis* dist. 99. ex Concilio Africano, *Universalis autem nec Romanus Pontifex appelletur*, & quod D. Gregor. lib. 4. Ep. 32. & alibi dicat nomen Episcopi universalis esse profanum, sacrilegum, Antichristi prænuntium, & neminem ex suis prædecessoribus illo unquam uti voluisse. Ut enim advertit Bellarminus tom. 1. de Summo Pontifice c. 31. duobus modis potest quis Episcopus intelligi universalis: uno modo ut solus sit Episcopus omnium urbium Christianorum, itaut cæteri non sint Episcopi, sed tantum Vicarij illius: & hoc modo nomen hoc est prophanum, & in hac significatione loquitur Gregorius ut patet ex ejus ratione lib. 4. epist. 34. ad Constantiam: *Triste valde est ut patienter feratur quatenus despectis omnibus prædictus frater & Coëpiscopus meus solus conetur appellari Episcopus* & L. eodem ep. 36. ad Eulogium. *Si unus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur*, & lib. 7. ep. 69. ad Euseb. *Si unus universalis est, restat ut vos Episcopi non sitis.* Altero modo dici potest Episcopus universalis, qui habet curam totius Ecclesiæ sed generalem, itaut non excludat alios Episcopos. Sicut Dux generalis aut generalissimus exercitus non obstat quin alij Duces sint harum & illarum cohortum, & hoc modo non negat nomen universalis Divus Gregorius tribui posse Episcopo Rom. qui lib. 4. epist. 32. D. Petro totius Ecclesiæ curam commissam asserit. Tantum ergo vocavit nomen istud prophanum, quatenus usurpatur à Ioanne Constantinopolitano Episcopo, cui nullo modo competebat. Atque eadem solutio applicari potest ad Canonem citatum quamvis non sit Concilij Africani, sed ipsiusmet Gratiani. Quod vero in epist. citata ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, titulum istum recusat, id modestiæ ejus tribuendum est. *Ego*, inquit, *non verbis quæro prosperari, sed moribus, nec honorē esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque est honor universalis Ecclesiæ.* Et citatur ab eodem Gratiano dist. eadem 99 Can. *Ecce*. Ubi glossa marginalis notat,

Humilitas nimia Prælatorum contemnitur. Ut si aliquando possint aliquos titulos Summi Pontifices recusare ex pluribus qui illis in veritate possunt attribui, quod multitudo titulorum redoleat fastum, non potest tamen inferri quin veri sint, & quin possint illos sibi assumere cum res opus id postulat. Turcarum Imperator congerie titulorum à Provinciis quas sibi subdidit ornat se. Idem fere Rex Hispaniarum. Modestia Regis Galliæ laudatur qui phaleras istas despuit; an non etiam ratione amplissimarum provinciarum in quibus etiam regna extitisse noscuntur, posset se illustriorem reddere? sic censendum de Summo Pontifice, qui gloriatur se servum servorum Dei esse & hoc titulo contentus est ob exemplum humilitatis Christi.

Sed ut ab uno universali ad aliud transeamus, sunt qui nomen universalis & œcumenici huic Concilio denegarunt. Qua suspicione laboravit Theodorus Studita, idest Studij Monasterij Abbas, quod illam localem dixerit in Epistola ad Arsenium. Sed lectam à se hanc Epistolam Baronius tot mendaciis refertam invenit ut tanto viro indignam judicet: unde & eum ab hac accusatione liberat an. 787. n. 98. Sed & libellos vidimus & legimus qui post hæreticum Calvinistam *Le Faucheur*, lib. 3. *de la Cene chapitre* 18. & Aurelium *in Orthodoxo* 2. part. cap. 6. eamdem sententiam affingunt P. Sirmondo multa eruditione celebri atque ex Conciliorum Galliæ editione illustri, qui & locum denotant in quo sic lapsus sit. In notis ad Concilium Franco-fordiense. Quamvis ibidem scribat Sirmondus. Synodus Nicæna quam inter œcumenicas numeramus. Qua de re legi possunt Epistolæ Polemarchi ad Eusebium pag. 140. & Causinus in Apologia ubi nititur Sirmondum liberare sicut Baronius Studitam, ut in his non immoremur.

Quid definitum circa imagines.

Aliud quod in controversiam vertitur circa hanc Synodum est illud ipsum quod in ea definitum est. Non defuerunt enim qui existimarent Synodum definisse adorandas esse imagines cultu latriæ proprie. Quod à mente ipsius Synodi valde alienum est. Nec parvam illi inferunt injuriam qui sunt in hac sententia de Synodo, nec satis notam & perspectam habent ejus definitionem, & ut ait Baronius ad an. 787. Si quid de eodem Concilio per levem aliquam Historiarum lectionem perceperint: cum iidem illud in Synodo Franco-fordiensi improbatum esse intellexerunt, nullam de eo rationem habendam esse existimarunt. Vel si iidem (quod puto verius) ipsum œcumenicum esse sciverunt, approbatumque à Romano Pontifice, damnatum vero ab adversariis, tamen quod in eo mentirentur adversarij, definitum esse cultum latriæ sacris Christi imaginibus tribuendum: verum id esse putantes in contrarium nisi, calumniam non intelligentes, pro ipso Concilio causam se agere putaverunt, si quomodocumque, improprietate verborum licet, latriæ cultum in sacris Christi imaginibus tuerentur. Cæterum etsi ignoratio ista Nicænæ definitionis videatur reprehensibilis, tolerabilis est tamen & in doctis viris excusabilis, sicut in S. Aug. quam fassus est publice epist. 110. ignorantia Nicæni primi Conc. Canonis toto orbe vulgati & usu recepti, ne in una Ecclesia duo ordinarentur Episc. Non enim omnia possumus omnes scire, & multa prætereunt multos etiam multa scientes.

Non ergo definit Concilium imaginibus cultum latriæ tribuendum seu proprie dictam adorationem quæ soli Deo competit, & D. Damascenus in lib. de hæresibus sub finem inter hæreticos numerat, qui imagini cuipiam dixerint tribuendum esse cultum latriæ, hosque nominat Christiano-catagoros, nempe accusatores Christianorum, eo quod Christianæ Religioni magnam inurerent notam, quod ipsorum causa dicerentur ab adversariis Christiani idolorum cultores qui ut Deos imagines colerent.

Necesse autem est maxime notionem habere latriæ aut adorationis, & quid præcisè important nomina, discernere, cum alioqui tota disputatio de cultu imaginum ac ipsorum sanctorum, eorumve reliquiarum mera sit confusio, & redargutio eorum quæ non intelliguntur, ut non immerito Christiano-catagori dicerentur, quod capitale crimen generis humani quod est Idololatria, Christianis ipsis falso imponerent, cum potius Idololatriam ex toto fere orbe proscripsissent ab eo tempore quo Christi Domini & Sanctorum imagines suscepissent. Hæc autem tetra & atrox accusatio non aliunde profluit quam ex non intellecta & simul rejecta temeritate distinctione adorationis in diversas significationes, quia nomen est analogum ex distinctione triplicis cultus latriæ, duliæ & hyperduliæ, itemque distinctione coadorationis, qua res conjuncta alteri rei quæ adoratur ex quadam resultantia fit particepa ejusdem cultus, ut purpura Regis cum ipsi Regi cultus & honos aliquis defertur. Interim hoc statutum est apud Christianos sumpta adoratione in propria & rigorosa significatione, pro recognitione alicujus in primum sui principium, & sua ipsius ab eo dependentia omnimoda cum summissione voluntatis, ac voluntaria servitute in vim talis recognitionis, seu interim nota aliqua exteriori significetur, seu in sola mente consistat, non alteri quam Deo soli tribuendam esse, ita ut cultus sanctis aut imaginibus exhibitus, non sit proprie dicta adoratio, quamvis promiscue & in scripturæ & Patrum aliquibus libris nomen istud usurpatum obscuræ quæstioni locum dederit, in qua non pauci aberrarunt & errant adhuc quotidie mala rei intelligentia decepti, à qua nolunt liberari, ut facile possent, si otium & tempus sufficiens vellent impendere ad concipiendum quid per nomina adorationis & cultus denotetur, & quid præcisè definierint Concilia circa Dei & rerum sacrarum Religiosam venerationem. Sed & conserendo manus cum Hæreticis præstaret abstinere à nomine adorationis imaginum, satiusque esset uti nomine venerationis & honoris, ne et locutionis modo occasionem percipiant obdurationionis in suis erroribus. Quod autem spectat ad præsentem controversiam manifeste definitio hujus Synodi, retento cultu solito imaginum, quem adorationem vocat, latius sumpto nomine, veram latriam soli divinæ Naturæ debitam esse adstruit, ut cultus quicumque rebus aliis exhibitus inferior sit latria. Et imagines sunt in veneratione propter prototypum, qui in eis honoratur. *Imaginis enim honor*, ait Concilium, *in prototypum resultat, & qui adorat imaginem in ea adorat quoque descriptum argumentum.* Unde mens Concilij fuit determinate adorandas esse imagines non tamen cultu latriæ, & adorandas non propter se sed propter prototypum, ideoque cultu respectivo & propter aliud, non cultu absoluto, & propter propriam excellentiam. Definit autem tantum in genere venerandas esse imagines, discussionem vero magis particularem de modo quo colendæ sunt reliquit Doctorum disputationi. Quapropter inter eos sunt qui asserant imagines tantum improprie esse adorandas, itaut duntaxat in earum præsentia qua affectus sæpe tepidus excitatur, & in eis adoretur prototypum. Sic Durandus in 3. dist. 9. q. 2. Alphonsus à Castro verbo *imago* & Gerson in Alphabeto littera M. quæ opinio non est contraria fidei, juxta illos versus quos Joverius docet à Synodo ipsa septima compositos, alij vero tempore ipsius Synodi, non ab ipsa, ut refert Sabellicus, libro 8. Æneade 8.

Hæreticorum stupiditas.

Nam Deus est quod imago docet, sed non Deus ipsa
Hanc videas, sed mente colas quod cernis in ipsa:

Itemque.

Effigiem Christi dum transis pronus adora;
Non tamen effigiem, sed quod designat adora.

Nec inde sequitur hoc posito imagines esse retinen-

das ob solam memoriam ut volunt moderni hæretici: nam est memoria pure historica, & est memoria excitans ad reddendum cultum Deo & sanctis, in hac autem opinione servarentur imagines ad posteriorem illam memoriam. Probabilior tamen est altera opinio & magis conformis synodo, ut honorentur imagines etiam in seipsis sintque objectum materiale terminativum venerationis, & non solum exemplar in ipsis apprehensum, aut ad eorum præsentiam, quia cum Concilium dicat imagines adorandas non tamen latria, aliud vult adorari quam solum exemplar, nam cum Christus adoretur vera latria non negaret synodus ejus imagini cultum latriæ, siquidem in ejus adoratione non imago ejus, sed ipsemet Christus adoraretur, cui non alia quam latriæ competit adoratio. Unde per hoc insinuat imaginibus competere aliquam adorationem distinctam a veneratione & honore prototypi, & quæ sit inferior in genere cultus.

Objicies non convenire Theologos ea de re quia D. Thomas 3. p. q. 25. art. 3. & Albertus in 3. dist. 9. volunt imagines eodem cultu adorandas quo exemplar. At Henricus quodlibeto 10. q. 10. & Scotus in 3. dist. 9. diversa & inferiori colendas esse volunt. Respondetur discrimen istud potuisse emanare ex minus attenta consideratione definitionis ipsius synodi, sicut supra putat Baronius. Vel Theologos qui dixerunt eodem cultu afficiendam esse imaginem quo exemplar, respexisse ad habitum non ad actum, itaut quamvis actus honoris ut terminatur ad imaginem sit inferior actu ut terminatur ad exemplar, utrumque tamen colatur ex eodem habitu, puta latriæ, duliæ aut hyperduliæ. Hocque patet in dilectione Dei & proximi qui amantur in eodem habitu charitatis, licet actus dilectionis ad Deum terminati sit dilectio super omnia, terminati vero ad proximum sit inferior dilectio. Ut enim qui amat Deum, propter ipsum amat etiam proximum quem videt aliquid esse Dei & ad Deum pertinere, sic qui ex virtute latriæ adorat Deum & Christum, videns ejus imaginem esse ipsius & ad eum spectare, ex eodem habitu latriæ inclinatur ad venerandam, & in pretio habendam illam imaginem ut aliquid pertinens ad eum quem super omnia æstimat; ut tamen dilectio proximi inferior est & minor dilectione Dei, ita & cultus imaginis inferior est cultu ipsius Christi. Nec enim insolens est ut eadem virtus ad diversos inæquales actus subjectum disponat. Denique imago duobus modis honoratur. Primo ut ipsa sit objectum materiale terminativum cultus, prototypū autem ratio propter quam colatur. Secundo itaut imago simul cum prototypo honoretur, ita tamen ut prototypum primario honoretur imago secundario, sicut vestes regiæ cum rege simul honorantur, vocaturque istud magis coadoratio quam adoratio. Sic apprehendendo mente crucifixum simul cum cruce & adorando directa intentione crucifixum, crux ipsa eodem actu coadoratur. Juxta ergo unum ex his modis, loquuti sunt quidam Theologi, juxta alterum alij, reipsa consentientes verbis & expressione dissentientes. Quamvis diversitas eorum quæcumque sit veritati præjudicium non debeat inferre.

Coadoratio.

Nec si qui abusus in plebe indocta occasione imaginum suboriantur aliquando. Leges enim bono publico prospiciunt, non paucorum numero. Docendi sunt ignorantes à pastoribus; quod autem in Ecclesia semper servatum fuit & authoritate etiam conciliorum non institutum sed confirmatum, propter quorundam abusus proscribendum non erit. Pie dixit quispiam: si imagines redemptoris nostri Jesu Christi à nobis sint auferendæ, tollantur equidem, sed tum cum nobis facie ad faciem illum dabitur intueri. Sed usque ad illud cum ejus aspectu privati simus in hac valle miseriarum, quid nobis jucundius accidere poterit quam ut ejus sacræ imagines oculis nostris quacumque ex parte obversentur, ne unquam tam dilecti benefactoris recordatio & amor in nostris deleantur cordibus.

Theolog. Affect. part. 3. tract. 1. Medit. 13. puncto 3. Editione ultima.

De præside hujus Synodi.

Movet aliam controversiam Hornus Anglo-Lutheranus audens etiam ex hoc Concilio probare prætensum paparum regis Angliæ, cum tamen evidentissime constet, quod non secus ac in Chalcedonensi litteræ Leonis Papæ, & in sexto Concilio Agathonis Papæ, sic in hac septima synodo litteræ Adriani Papæ ad Imperatorem & ad Tarasium publice lectæ sunt & unanimi consensu approbatæ, in quibus suo consensu congregatam testatur. Sed & legati ejus primi subscribunt, totque extant alia primatus summi Pontificis insignia in hac synodo, ut vix sibi temperet Staplero vehemens in hæreticos scriptor nec inglorius ex victoriis contra ipsos, dum perstringit Hornum hac in parte in Replica ad ejus Flatum l. 3. cap. 7. Apage, inquit, impudentissimum impudentiæ speculum, tantum ne audaciæ? an non pudet impudentissime hoc 7. Concilium vel levissima mentione attingere? Quod te tuosque omnes qui sacras vellicant imagines & idola nuncupant diro anathemate perstringit. Et addit. Age macte hac indole Horne, & ad amplitudinem tituli & famæ tuæ augmentum mendacia tua (quæ hoc etiam in loco spissa apparent) adjiciantur: quale illud est in primis quod circa hoc tempus summi Pontifices, ut summam nanciscerentur, egregia facinora adinvenerint. Tum quod Irene Constantini mater ignara erat & superstitiosa fœmina. Tertio quod in Concilio res judicatæ non erant secundum evangelia. Ultimo quod sine authoritate Imperatoria, nihil in Concilio attentatum aut actu meret. Audacissimas audio assertiones, probationes non invenio.

Nequaquam reprobata hæc Synodus.

An verò Synodus hæc septima reprobata sit in Concilio Francofordiensi, non levis est difficultas, quia non pauci authores antiqui istud asserunt, citatur enim pro hac sententia Hincmarus Remensis libro contra Jandiuensem seu Laudunensem. Nec non libi Carolini. Respondeo ad hujus difficultatis solutionem considerari posse, antiquos scriptores varie admodum loqui de illa septima synodo quæ reprobata est, nec sibi ullo modo constare. Nam author vitæ Caroli magni quæ habetur tom. 2. historiæ Francorum Andreæ Ducennij loquitur in hunc modum ea de re. Pseudosynodus Græcorum pro adorandis imaginibus facta, quam falso septimam vocabant, rejecta est a Pontificibus. Ubi videre est non à Concilio Francofordiensi, sed à Pontificibus, nempe Romanis, abjectam esse: at illi non aliam abjecerunt quam Coptonimianam, quam falso septimam universalem vocitabant. Eginhardus vero in annalibus ad annum 796. Synodus vero, inquit, quæ ante paucos annos in Constantinopoli sub Irene & filio ejus congregara & ab ipsis non solum septima, verum etiam universalis erat appellata, ut nec septima nec universalis haberetur diceretur ve, quasi supervacua in totum ab omnibus abdicata est. Ubi observare juvat Synodum abrogatam à Francoford. Concilio fuisse Constantinopoli habitam: ergo non erat illa Nicæna secunda quæ vera est septima universalis: errat ergo Eginhardus dum meminit Irenæ matris Constantini. In eodem tomo 2. histor. Francorum versibus describitur synodus Francofordiensia per veterem Poëtam Saxonicum, * qui itidem Constantinopoli habitam ait, quæ reprobata est à Synodo Francofordiensi.

Concil. Francoford.

Annis præterea synodum non pluribus ante,
Constantinopoli celebrari fecit in urbe
Græcorum princeps, qui Constantinus habebat
Nomen, & ejusdem genitrix Hirene vocata,

** Lib. de gest. Caroli Mag. an. 794.*

Et condixerunt ut septima seu generalis
Appellaretur, sed eam non nomine tali
Dignam Concilium pariter cognoverat istud,
Vique supervacuam spernendam censuit iste. *

Carolus videlicet.

obi annotare licet reprobatam synodum Constantinopoli non Nicææ celebratam fuisse: Unde dicendum est non veram septimam Nicææ celebratam abdicatam fuisse, sed Copronymianam, & falli authores in matre Constantini Irene, nisi forsan & Copronymi mater eodem nomine vocata fuerit, qua de re non constat. Sed nec rex Carolus, Adriano Papæ addictissimus imaginibus unquam adversarius extitit, ut falso sub ejus nomine editi fuerint libri Carolini dicti, qui non ita pridem evulgati sunt. Liber autem Hincmari B contra Laudonensem non reponitur à Tritemio inter ejus opera, scateque erroribus: eum porro Sirmondus accenset ioter opera Hincmari tomo 2. sed ibidem cap. 20. non videmus aliam septimam synodum abdicatam quam quæ fuerit Constantinopoli coacta & sine Apostolicæ sedis assensione ac authoritate: at talis non est Nicæna secunda. Unde patet quam temerarie multa opponuntur, non probe lectis libris & auctoribus. Quare ut levis est corde qui cito credit, sic prudens est animo qui judicium suspendit donec authores ipsos legere possit.

Quod ergo quidam Gallo-Flander id pro constanti habeat de Concilio tempore Caroli Magni celebrato, idque ex c. 44. Thegani io chronico, referant ad mores Episcoporum hujus temporis, quod scilicet Episcopi Franci essent passim imperiti, rustici, inquieti, C servili genere nati, superbissimi, intolerabiles, quique ex hujusmodi virtutibus didicernnt rebellare in septimam synodum ac sedem Apostolicam & postea in regem ac Imperatorem: id totum floccipendendum est, maxime cum ab auctore scriptum sit cujus calamus fellis amaritudine tinctus apparet in Galliam, forsan ob recentes victorias regis Christianissimi in Gallo-Flandria. Legenda in classe 4. quæ spectant ad Concilium Francofordiense, in quo difficultas magis discutitur.

CONCILIVM D
CONSTANTINOP. IV.
GENERALE,
SEV OCTAVA SYNODVS

centum & duorum Episcoporum anno Domini 869. die 5. Octob. inchoata, & anno sequenti 870. ultimo Febr. absoluta.

In causa Photij & Ignatij pro Patriarchatu Constantinopolitano, tempore Adriani II. *& Basilij Imperatoris.*

E QVÆ spectant ad historiam hujus octavæ synodi œcumenicæ, haberi possunt ex præfatione, actis hujus synodi præfixa ab Anastasio Bibliothecario Apostolicæ sedis, qui ea Constantinopoli Romam detulit, ac è græco in Latinum transtulit, summoque Pontifici Adriano secundo dedicavit. In prædicta autem præfatione quæ locum tenet Epistolæ dedicatoriæ, narrat stylo historico quomodo Ignatius, abdicato Joanne Patriarcha Constantinopolis ob hæresim Iconomachorum, è monasterio, in quo ad senectutem usque sanctissime vixerat, ad apicem sedis Constantinopolitanæ promotus est cunctorum votis, nisi perpauci Episcopi inter

A quos erat Gregorius Siracusanus dissentiebant, eo quod cum ad sacerdotium recipiendi essent, Ignatius obstitisset ob quædam eorum publicata crimina. Iis autem favebat quidam senator sæcularis secretarius Imperatoris Michaëlis nomine Photius ad Patriarchale fastigium ascendere affectans, qui cum ipsis à divinis abstinebat dum celebraret Ignatius, & quoscumque poterant ab ejus communione avertebant sub eo primum prætextu quod Ignatius vitam prædecessoris sui Methodij diffamaret sicque esset quasi parricida, cum è contra Ignatius illum in magno haberet pretio. Accessit ad hoc quod Ignatius, Bardam, Germanum Theodoræ Augustæ de incestu arguit cum nuru, & nisi abstineret excommunicaturum se eum comminatus est. Qui Bardas ex hoc offensus Photio & aliis se adjunxit, ac ut B Ignatium invisum redderet Imperatori, suasit ei ut præciperet Patriarchæ quod Augustam matrem suam & Teclam sororem tonderet & in monasterio collocaret, quod cum ille renueret eo quod sponte talem non eligerent professionem, ausus est Bardas Ignatium apud Imperatorem accusare quod in ejus vitam conspiraret: cui ille credulus Ignatium a regimine Patriarchatus abegit, ac in insulam relegavit, in qua eum Bardas tantis affecit tormentis ut dentes illi fregerit, & multis lacerare jusserit colaphis, usquequo sese demitteret ab Ecclesia, qua sine juridica discussione fuerat denudatus. Sed & ejusdem Bardæ favore Photius ex laicali militia subito ad sacerdotium & thronum Patriarchatus evectus est contra canonum prohibitiones, C nec attendens quod legitimus Patriarcha Ignatius dum pelleretur, Ecclesiam ligavit, ne quisquam absque se in ea sacra tentaret celebrare officia.

Photij ambitio.

At his compertis cœperunt nonnulli Metropolitani antistites inferiorisque sacerdotij clerici ac laici clamitare pro Ignatio ut sibi pastor redderetur. Quod Photius sentiens Bardæ opera synodum quorundam Episcoporum per Imperatorem congregari procuravit, in qua depositus est synodali sententia Ignatius. Sed nec sic acquievit populus quin adhuc ardentius pastorem exquireret. Quare Photius ad Nicolaum Papam prædecessorem Adriaoi mittit, sperans ab illo se approbandum & repellendum Ignatium; sicque omnium ora silerent. Sed Pontifex Rom. deprehendit Photij malitiam atque justitiæ tramitem sequens, misit Constantinopolim Rodoaldum Portuensem & Zachariam D Anagninum Episcopos cum epistolis pro Ignatio restituendo & Photio extrudendo; at Græci litteras corruperunt & quicquid erat pro Ignatio vel contra Photium intervertterunt, ac congregato Concilio in præsentia missorum a sede Apostolica, iterum Ignatius è sede sua dejectus declaratur, quasi fieret validior depositio, præsentibus sedis Apostolicæ Vicariis, qui non intelligebant qua arte ista fiebant. At hoc discens Nicolaus, tantam injustitiam minime impunitam deseri passus Photium excommunicat, sede privat, ac in omnes adhærentes anathema decernit. Cui censuræ cum non obediret Photius, sacratus fidelium cathalogus ab ejus communione sequestrat se, abhorrens quod a tanta sede perculsus durior silice verbera dura impudenti E fronte contemneret.

Pseudo-synodus.

Quod Photius molestissime ferens sæva quæque exercet in eos qui sibi non communicabant, etiam eremitas in monte Olympo fugat eorumque tugutia incendit, hos exilio, hos privatione bonorum mulctat favente ei Michaële Imperatore. Quo etiam præsidente, quod horribilius est, conciliabulum colligit, in quo falsos homines quasi vicarios sedium Orientalium format accusatores, muneribus armat, excessus quosdam quasi summi Pontificis Nicolai essent, fingit, impingit, simulque damnatione & anathemate percutit, cunctis qui aderant, paucis exceptis, clamantibus non esse justum in summum Pontificem præcipue ab inferiori quomodolibet sententiam ferri; cum id nec canon quisquam admittat aut aliqua Ecclesiæ consuetu-

Malitia Photij.

do fieri doceat. Verum iste falsarius falsorum excessuum adversus insontem absentem & non convictum, mendacem codicem compilat, mille circiter antistitum subscriptiones inseruerit, cum præter viginti & unum Episcopos, nemo subscripsisset ex tanta multitudine. Unde pij quique eum ut alterum Dioscorum habent fugiuntque ut Antichristum alterum.

Cæterum construit alteram thecnam hic perversorum dogmatum cultor. Persuadet Imperatori, ut præcipiat neminem testamentum facere vel eleemosynas erogare nisi per manus suas, ut cum divitum substantias erogaret, munificus haberetur. Sed & quotquot ad eum veniebant instructionis gratia, proprio scripto spondere se obligabantur, se secundum illius fidem credituros. Quod maximo scandalo fuit, cum idem Photius multo ante prædicaret hominem ex duabus constare animabus. Cumque illi vir eximiæ probitatis exprobraret, quod huoc errorem in populum spargens multas animas interfecisset, respondissetq; se non studio quemquam lædendi ista dixisse. Jactasti, inquit, sagittas in multitudinem copiosæ turbæ, & ignorasti quemlibet ex his vulnerandum. Certe omnibus patet quod sicut oculi quantumlibet sint magni & aperti, si fumus palearum interjacuerit, videre ultra non possunt, ac per id verum est te putasse neminem ictu tuo lædendum, sic oculi sapientiæ tuæ quantumlibet sint magni & patuli, avaritiæ tamen & invidiæ fumo penitus obcæcati, tramitem justitiæ videre non possunt, &c.

Interea moritur Michaël Imperator, remanetque singularis in Imperio Basilius vocatus idcirco ab omnibus Monocrator, qui diligentius investigans quid decretum fuerat à summo Pontifice tam circa Ignatium, quam super Iconomachis qui sensim contra sacras imagines garrire rediviva præsumptione videbantur, Photium throno decidere persuadet, & Ignatium hunc recipere hortatur. Verum quia Ignatius proposuerat thronum non recipere absque potioris sedis judicio, Codicem quem contra Nicolaum scripserat Photius, Romam mittit Basilius ad Adrianum II. Papam ejus successorem, petitque ut causam hanc inter Photium & Ignatium definiat. Adrianus collecta mox synodo apud B. Petrum, codicem illum cremari jussit.

Liber Photij crematur.

Missisque cum auctoritate Apostolica Vicariis & epistolis decretalibus jussit fieri Constantinopoli synodum pro multis quidem necessitatibus Ecclesiæ, sed pro his præcipue quæ in ejus synodi actis insinuantur, in qua scilicet Photius ob id etiam specialiter condemnatur, quoniam depositionem vel anathema præsumpsit in sanctæ memoriæ Papam Nicolaum nominare. Factaque est anno tertio Basilij, quæ universalis non inconvenienter appellatur. Hæc carptim ex Anastasij præfatione.

Obedientia summo Pontif. ab Episcop. Concilij præstita.

Quibus addi possent quæ leguntur in vita Adriani secundi, Legatos summi Pontificis noluisse alios Episcopos in synodum admittere, nisi eos qui libellum subscripsissent in quo obedientiam ad summum Pontificem testarentur qui prius Photio adhærentes restiterant. Quæ res etsi nova tunc visa sit, paulatim tamen omnes Orientales acquieverunt, à quibus solum id exigebatur ut satisfacerent Rom. Pontifici, quamvis expleto Concilio suos libellos recipere curaverint. Habitum est ut in eadem vita indicatur, in templo sanctæ Sophiæ, ac post diem tertium subscriptionis actorum Concilij, actum est in domo alia de controversia Bulgarorum cuinam Ecclesiæ immediate subjecti essent, Constantinopolitanæ an Romanæ; terras enim habitabant Ecclesiæ Constantinopolitanæ prius subditas, ipsi autem antea pagani & instructionem in fide & sacerdotes à Rom. Ecclesia acceperant. Protestati sunt autem Legati summi Pontificis se nihil in mandatis habere ea de re, nec se censere quidquam posse definiri. Quod hic breviter annotare visum est, ne controversiam istam ad synodum hanc pertinere arbitretur quispiam, in qua non de jure summo agebatur, quod absque dubio summi Pontificis Romani erat, sed de proprio jure Patriarchali ex canonibus Nicænis confirmato.

Quid autem præsens Concilium mysterium redemptionis juver, obscurum satis est, quia quo sensu opinio duarum animarum in eodem homine à Photio defendebatur, satis non patet. Quod si eo sensu eas admittebat quo aliqui Philosophi dicunt in homine tres animas distinctas rationalem, sentientem, vegetantem, non erat quod id damnaretur cum plures id defendant Philoponus, Zabarella, Gandavensis, Jamdunus, Paulus Venetus, Occam, Mazzon, Mirandulanus & Thomas Barbius quos refert & excusat à censura Hugo Cavellus disp. de substantia animæ sect. 7 tom. 2. Operum Scoti, nempe ut putat idem Hugo Cavellus disput. præcitata eadem 7. sectione, quod si alio forsan sensu, eodem quo Manichæi magni fabulatores, duas in uno homine admittebant animas, unam quæ esset ex substantia boni principij lucis, quæ nonnisi bonum agere poterat: alteram ex substantia mali principij principis tenebrarum, quæ non nisi malum operari poterat, tunc cum tollerent rationem veri peccati ab homine, consequenter necessitatem redemptionis adimebant, cum non sit nisi propter peccatores: sicut medicina propter ægrotantes. Eos convincit D. Augustinus in l. *de duabus animabus* quod rationem peccati tollerent per hujusmodi doctrinam, suppositis duabus definitionibus, quarum una est voluntatis, altera peccati: voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid vel non admittendum vel adipiscendum: at peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere, quamquam si liberum non sit non est voluntas, sed malui, inquit, crassius quam scrupulosius definire, &c. Ex his principiis consequitur non esse peccatum in istis duobus generibus animarum, unum ex quo nihil mali esse possit, alterum ex quo nihil boni. Jam quippe non est liberum abstinere, unde tollitur utilitas pœnitentiæ: cujus enim esset penitere? non bonæ quæ nihil mali potest, nec malæ quæ nihil boni potuit habere. Pœnitendi enim illa affectio, inquit D. Augustinus, quæ prodit male fecisse pœnitentem, & bene facere potuisse testatur. Adde vero, quam ex his animabus redemisset Christus? non bonam quæ redemptione non egebat; nec etiam malam quæ melior reddi non poterat: sic igitur doctrina hæc qua tota illa secta bicipiti vel præcipiti animarum varietate fulciebatur, redemptioni Christi adversaria erat. Quod si alia mens fuerit Photij, dualitas tamen illa animarum non potest non multum interturbare magnum redemptionis & salutis humanæ mysterium. Melius homo invigilat suæ saluti cum persuaserit sibi se unicam animam habere, qua salva totus homo beatus sit: qua percunte totus miser sit. Quod si duas illi assignes, diceret si perdidero unam salvabitur altera: & quale monstrum hoc in salutis negotio! Itaque pro redemptione etiam militat hoc Concilium in censura Photij.

Opinio de duabus animabus adversatur redemptionis negotio.

Manichæorum hæresis.

ACTIO PRIMA.

Evangelia cum cruce.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Anno tertio consulatus amicorum Christi, & pijssimorum Imperatorum nostrorum Basilij & Constantini perpetuorum Augustorum, indictione tertia, mense Octo. die 5. feria quarta, propositis pretiosis & vivificis lignis, & intemeratis salutis nostræ Evangeliis, Catechumenorũ nominatissimi templi sanctæ ac magni nominis Sophiæ; convenientibus autem Donato & Stephano Deo amabilissimis Episcopis, & Marino venerabili Diacono, locum tenentibus Adriani sanctissimi ac beatissimi Archiepiscopi senioris Romæ, & Ignatio honorabilissimo Archiep. magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, & sanctissimis Vicariis Orientis, Thoma videlicet sanctissimo Metropolita Tyri, locum tenente sedis Antiochiæ, eo quod eadem

A viduata esset Ecclesia, & Helia Dei cultore Presbytero & Syncello locum tenente Theodosij sanctissimi Archiepiscopi sedis Hierosolymorum. Deinde secundum jussionem amicorum Christi, & pijssimorum magnorum nostrorum Imperatorum Basilij & Constantini, præcinentibus & audientibus laudabilissimis Patriciis, videlicet Theodoro laudabilissimo Patricio & præposito, Hemero laudabilissimo Proconsule ac Patricio, Leone laudabilissimo Proconsule ac Patricio, Joanne laudabilissimo Patricio ac logotheta Exeosdromi, Leone laudabilissimo Patricio & domestico excubitorum, Paulo laudabilissimo Patricio & Eparcho Prætoriorum, Manuele laudabilissimo Patricio, Theophylacto laudabilissimo Patricio, Petronate laudabilissimo Patricio, & Horeste Protospathario & domestico * ycanatorum.

*parentis

B His ergo congregatis, sanctissimi Vicarij Senioris Romæ, & Ignatius sanctissimus Archiepiscopus Constantinopoleos, & honoratissimi Vicarij Orientis dixerunt: Ingrediantur Episcopi omnes, quotquot laboraverunt & certaverunt pro verbo veritatis, utpote consentanei Ignatij sanctissimi Archiepiscopi Constantinopoleos; & ingredientibus illis, Nicephoro videlicet Deo amantissimo Metropolita Amasiæ, Joanne Deo amantissimo Metropolita Silei, Niceta Deo amantissimo Metropolita Athenarum, Metrophane Deo amantissimo Metropolita Smyrnæ, Michaele Deo amantissimo Metropolita Rhodi, Georgio Deo amantissimo Episcopo Iliopoleos, Petro Deo amantissimo Episcopo Troadis, Niceta Deo amantissimo Episcopo Cephalud[illegible] * A[illegible]asio Deo amantissimo Episcopo Magnes[illegible] Nicephoro Deo amantissimo Episcopo Crotonæ, [illegible]tomo Deo amantissimo Episcopo Alisi, & Micha[illegible] Deo amantissimo Episcopo Cercytorum, sanctissi[illegible] Vicarij senioris Romæ & Orientis dixerunt: Sedeant secundum ordinem suum, quia digni sunt, & beatos & ter beatos hos æstimamus, & sedentibus eis, stans in medio Bahanes famosissimus Patricius & præpositus ad sanctam Synodum dixit: Imperator noster sanctus Epanagnosticum transmisit, & si jubetis & placet vobis, recitetur coram sancta synodo. Sanctissimi Vicarij senioris Romæ & Orientis dixerunt: placuit nobis sermo, & accipiens Theodotus vir devotus a secretis legit.

C *al. Athanasio.

D Epist. Imperatorum.

Cum divina & benignissima providentia nobis gubernacula universalis navis commisisset, omne studium arripuimus & ante publicas curas, Ecclesiasticas contentiones dissolvendi & procellas, quæ per multos annos ex invidia odientis bonum Sathanæ expansæ sunt, in stabilem tranquillitatem per meliorem quandam provisionem transferendi, hic quidem munito divinitus Imperio nostro semper hoc desiderium gerente, & ita oportunum esse optimè perpendente, ac ab aliis Patriarchalibus sedibus Vicarios adducere propter jam dictam caussam judicante: cooperatus est intentioni gubernati divinitus Imperij nostri solus infinitæ potentiæ Rex, princeps pacis, &, ut aspicitis consilium nostrum implevit, &, in idipsum convenire atque concurrere fecit à seniori quidam Roma Episcopos duos & Diaconum unum de definitis septem prudentia & intellectu ac vita honorabili decoratos, ab Oriente vero Porro-thronum Antiochiæ, id est, sanctissimum Metropolitam Tyri, omni reverentia plenum; à Hierosolymitana autem sancta Dei Ecclesia, sancta videlicet Sion, de qua exiit qui Prophetatus est, & nova lex & discretor omnium gentium sermo Domini, sanctissimum Syncellum virum Apostolicum, & omni sapientia divina & humana refertum. Igitur cooperatione & gratia Christi universorum Regis, & Dei cuncta tenentis, his, quæ prava omnibus vobis esse videbantur, in directa, & asperis in vias planas, Imperatoria diligentia & studio nostro translatis, commonemus & cohortamur omnes vos, fratres, ut cum multo pudore ac reverentia conveniatis ad hanc sanctam & universalem Synodum, tanquam & com-

E

A munem & universis aptam, atque sine livore medelam, nullam vitiosam monitionem vel affectum ferentes, nec ad contentiosam voluntatem respicientes, sed potius vinci bene, quam vincere culpabiliter ac injustè scientes. Sic enim unusquisque, qui vitiatum interiorem patitur hominem, sanitatem & æternam salutem recipiet. At vero & ad vos ipsos acclamationem Imperij nostri proponimus; quippe qui judicij Synodici potestatem divinitus accepistis. Etenim vos veritatis esse ac divinæ justitiæ, secundum quod est possibile, dilectores, & imitatores nequaquam quidem ambigimus: sed ut & Deo munitum Imperium nostrum, secundum datam sibi potestatis mensuram, in Ecclesiasticis negotiis nihil tacuisse patescat eorum, quæ debentur atque conveniunt; deposcimus & religionem

B vestram, ut omnis gratiæ & odij tunc maximè superatrix efficiatur; quin potius & impassibili beatæque naturæ ad personam non accipiendam, omni robore, quantum fieri potest, assimiletur; & neque personam potentis per gradum, vel per amicitiam accipiat, neque pauperis misereatur in judicio: sic enim secundum consilium utique ac voluntatem Dei, atque tranquillissimi Imperij nostri pacatissima subsequetur Ecclesiarum ordinatio.

Et post lectionem, Vicarij senioris Romæ dixerunt: Ista res universalis est, & pertinens ad utilitatem Ecclesiæ, & hoc recitari sanctæ Synodo placet & nobis omnibus: Thomas & Helias sanctissimi Vicarij Orientis dixerunt: placuit & nobis similiter: & sacer

C Senatus dixit; & nobis omnibus placuit. Et surgens iterum Bahanes favorissimus Patricius & præpositus dixit: Episcopi petunt una cum Senatu, ut certificentur hora ista, unde sitis, & quam potestatem vel quales literas habeatis. Donatus & Stephanus sanctissimi Episcopi, Marinus Deo amantissimus Diaconus Vicarij senioris Romæ dixerunt: Hoc nos usque nunc non invenimus in Universali Synodo factum, ut Vicarij Senioris Romæ à quolibet perpendantur, utrum talem existimationem habeant. Bahanes famosissimus Patricius ac præpositus dixit: & nos propter inhonorantiam Apostolici throni non dicimus hoc, sed quia anteriores vestri accedentes missi, Radoaldus scilicet & Zacharias deceperunt nos, alia in mandatis habentes & alia facientes. Sanctissimi Vicarij Senioris Romæ dixerunt: Ergo & omnem dubitationem emittamus è cordibus vestris, & verbis & operibus certificemus vos quia secundum ea, quæ mandata & jussa sunt nobis, ita disponemus: ecce & epistolas habemus ad Patriarcham & Imperatorem, & si jubetis, legentur, & rursus idem ipsi dixerunt: Pijssimus & amicus Christi Imperator, & sanctissimus Ignatius Patriarcha Constantinopoleos miserunt apocrisarios suos nobilissimos viros, & fidelissimos saocti Imperij sui & Ecclesiæ Dei, Joannem Metropolitam Silei, & Basilium spatharium amplissimum virum ad beatissimum Papam Nicolaum. Sed quoniam ille ad Dominum profectus est, suscepit epist. Adrianus ejus successor sanctissimus Papa senioris Romæ, rogantes eum, ut mitteret apocrisarios suos Constantinopolim, quatenus error & zizania extirparentur de Ecclesia Constanti-

Petuntur literæ à Legatis summi Pontificis.

D

E nopoleos; & ecce gratia Dei venimus in conspectu sanctorum Imperatorum, & reperimus in eadem sancta Constantinopolitanorum Ecclesia sanctissimum Patriarcham Ignatium, & præ manibus habemus epistolam, quam transmisit Imperatori sanctissimus Papa Adrianus, qui etiam potestatem nobis dedit, ut secundum quod beatissimus Papa Nicolaus disposuit de sancta Constantinopolitanorum Ecclesia, ita ordinemus, & moderemur atque firmemus, ut nullus adversus eam pugnare possit; & ut quæ ipse sanctissimus Adrianus edidit, confirmemus. Cujus enim suscepit honorem, suscepit etiam laborem; quia propter hoc Deus posuit eum in Ecclesia sua. Ecce epistola sanctissimi Papæ Adriani, & si vultis, secundum quod prædiximus, legatur. Sancta Synodus dixit, legatur:

&

& accipiens Marinus Deo amicissimus Diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiæ, epistolam Latinè legit magna voce in audientiam omnium, in Græcum eam eloquium transferente Damiano venerabilissimo Regio clerico & interprete.

Adrianus Episcopus servus servorum Dei, piissimo Imperatori Basilio Augusto Christianissimo & desiderabilissimo filio. Legationis excellentiæ tuæ, &c. Et post pauca subjungit. Volumus per vestræ pietatis industriam Constantinopoli numerosum celebrare Concilium, cui nostri quoque missi præsidentes, & culparum personarumque differentias liquido cognoscentes (juxta quod in mandatis acceperunt) singulorum libere discretiones exerceant: in quo sacrato cœtu execrandæ vanitatis Concilij, quod adversum hanc sedem actum est, cuncta decernimus exemplaria à possessoribus suis ablata (contemplantibus cunctis) igne cremari, nec superesse apud quemlibet ex his omnibus, saltem unum iota vel unum apicem, nisi quis totius clericatus, imo totius nominis Christiani (anathemate perculsus) carere voluerit. Non enim tam detestandum collegium nisi Ariminensi sub Constantio, vel Ephesino à Dioscoro congregato latrocinio comparandum decernimus. Et dilectos fratres meos Donatum sanctæ Ecclesiæ Hostiensis, & Stephanum Ecclesiæ Nepesinæ Reverend. Episcopos, atque filium meum Marinum Apostolicæ sedis Diaconum, consiliarios nostros tuæ commendamus pietati. Precamur, ut eos ob amorem præcipuorum Apostolorum Petri & Pauli (à quorum sede mittuntur) benigne suscipias, & tanquam nobismetipsis aures credulitatis accommodes.

Deinde productus est libellus à sancta Romanorum Ecclesia missus, & lectus audiente tota Synodo. Cujus summa est.

31. q. 2. *Latronẽ.* Anathematizamus omnes hæreses simul cum Iconomachis. Anathematizamus etiam Photium, qui contra sacras regulas, & sanctorum Pontificum Romanorum veneranda decreta repente decuriali administratione, secularique militia sublatus (superstite Ignatio Patriarcha) in Constantinopolis est persuasorie, imò tyrannice à quibusdam schismaticis, vel anathematizatis atque depositis institutus Ecclesia, donec sedis Apostolicæ sanctionibus inobediens perseverans, ejus sententiam tam de se, quam de Patriarcha nostro Ignatio spreverit, & conciliabuli acta, quod se authore, contra sedem Apostolicam congregatum est, anathematizare distulerit. Sequimur autem sanctam Synodum, & amplectimur, quam beatæ recordationis Papa Nicolaus (cui & ipse Domine coangelice summe Pontifex Adriane subscripsisti) ante sacratissimum Petri & Pauli Apostolorum eximij corpus celebravit. Simul & quam tu ipse nuper egisti, & omnia, quæ in his statuta sunt, secundum decreti vestri moderationem venerabiliter conservabimus, recipientes quos recipiunt, & damnantes omnes, qui in illis damnati sunt, & præcipue jam dictum Photium & Gregorium Syracusanum patricidas videlicet, qui contra spiritalem patrem suum linguas eximere minime formidarunt, atque perseverantes in schismate sequaces eorum, necnon & qui in illorum communionis societate permanserint.

Sancta Synodus dixit: Omnibus placet libellus à sancta Romanorum Ecclesia expositus.

Deinde lecta est definitio Episcoporum Orientis super depositione Ignatij, quæ facta fuerat priusquam Vicarij senioris Romæ venissent, quæ conveniebat cum ea, quæ facta fuerat à Synodo Romana præsente Nicolao Papa. Et absoluta est actio prima.

ACTIO SECUNDA.

Ad hanc sessionem venerunt, qui ceciderant cum Photio, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi: & proferentes libellos pœnitentiæ coram Synodo, recepti sunt ab ea cum sola manus impositione. Et absolutus est conventus secundus.

ACTIO TERTIA.

In hoc conventu lecta est epistola Imperatoris Basilij, & epistola Ignatij Patriarchæ ad Nicolaum Papam: & deinde epistola Adriani Papæ ad Ignatium Patriarcham super damnatione Photij, & suorum sectatorum.

ACTIO QVARTA.

In hac sessione primo legitur epistola Ni[illegible] ad Michaelem Imperatorem, missa per Rodoaldum & Zachariam olim Episcopos: in qua ostendit Cæsari, hominem laicum non promovendum ad Sacerdotium subito, sed per suos gradus, sicut Sardicense Concilium (ut de laicis non eligerentur antistites) in Can. 13. per omnia prohibuit. Item & Cœlestinus Papa in decreto suæ sanctionis cap. 21. & Leo Romanæ sedis Pontifex hoc ipsum in decretalibus suis prohibuit cap. 23. Item & Gelasius non solum Episcopos de laicis fieri prohibuit, sed etiam Presbyteros ne talia præsumerent, vetuit in decretorum suorum c. 3. *Dist. 63. c. Adrianum.*

Accedit, quod prædecessor noster Adrianus primus in epistola quam Constantinopolim pro venerandis imaginibus destinaverat, ita instituit, ut amplius de laicis nullatenus ordinarentur antistites. Hæc Nicolaus. Subinde verò commendat venerationem sanctarum imaginum.

Secundo, legitur altera ejusdem Nicolai ad Photium epistola, in qua invehitur in illum propter usurpatum Sacerdotium contra ordinem sacrorum Canonum. Deinde ad illud quod scripserat ad Nicolaum Papam, quod exemplo aliorum Patrum fecerat, respondet.

Temere & impudenter ad tanti honoris culmen ascendere præsumpsisti, assumens tibi quasi à sanctissimo viro Nectario occasionem, quem sancta secunda Synodus non ob aliud ad Sacerdotalem eligere, atque ordinare ex laicali ordine voluit dignitatem, nisi quia magnæ necessitatis contritione angebatur, eo quod in Constantinopolitana Ecclesia nullus clericorum inveniri poterat, qui pessimæ hæreseos nimbosa caligine non fuerat impeditus. Et ob hoc ne diu jam dicta Ecclesia sub destitutione pastoris quasi viduata maneret, prædictum Nectarium expugnatorem hæreticorum, & defensorem Ecclesiarum ad Ecclesiasticam curam & dignitatem Sacerdotalem secunda sancta synodus elegit. Sed ut hoc iterum fieret, non confirmavit, nec instituit. Et ideo licet contra Patrum, atq; canonicas institutiones, quod per necessitatis fieri eventus comprobatur, non in authoritate tenendum est: sed ne iterum talis proveniat necessitas, magis magisque cavendum.

De Tarasij quidem promotione, qui similiter ex laïci cœtu ad Patriarchatus exemplo culmen promotus est, quam & vos quasi in authoritate vestræ defensionis assumere vultis, si sanctam (quæ apud vos tempore sanctissimi viri Adriani Papæ celebrata est) Synodum diligentius scrutari fueritis, invenietis quid in eadem sanctissimus vir consultus decrevit: & quòd dum ejus consecrationis reprehenderet actus, & mœrorem se pro tam præsumptiva factione minimum sustinere profiteretur. Dicit enim quòd nisi in erigendis imaginibus ferventius contra illarum depositores, atque conculcatores ut verus miles Christi resisteres, nequaquam vestræ consecrationi assensum præberemus, aut in ordine Patriarchatus vestram dilectionem susciperemus, quæ tantum declaratur inordinate promota, quantum comprobatur contra Apostolica decreta enormiter præsumpta.

Beatissimum quoque Ambrosium splendidissimam lucernam Ecclesiæ, qui ex cathecumeno (divino præsagio) ad Episcopalem per continuos gradus promotus est dignitatem, cur nobis pro vestro tutamine opponitis? Qui non instinctu hominum, *Hist. Eccl. lib. 11. c. 11.*

ſed divina vocatione per miraculorum prodigia electus eſt.

Tertio, legitur & alia epiſtola Nicolai ad Imperatorem, quæ idem tractat argumentum.

ACTIO QVINTA.

Ad ſeſſionem venit Photius, & ſtantem in præſentia Patrum interrogaverunt eum ter legati, ſi ſuſciperet conſtituta ſanctorum Patrum. At Photius non reſpondit verbum. Sed tamen urgentibus Vicariis ſenioris Romæ qui etiam palam adulterum vocaverunt, quod alienam ſponſam invaſiſſet, Eccleſiam ſcilicet Ignatij, tandem dixit: Vocem meam etiam me tacente Deus audit.

Præſidentes Synodi dixerunt: Per ſilentium non effugies manifeſtiorem damnationem. Photius dixit, nec Jeſus tacendo evaſit damnationem.

Photii ſilentium.

Sanctiſſimi Vicarij Apoſtolicarum ſedium dixerunt, non dignum eſt nos reſponſum tibi reddere de hujuſmodi loquutione, quoniam iis quæ Domini noſtri Jeſu Chriſti ſunt, aſſimilaſti quæ tua ſunt. Nulla autem communicatio lucis ad tenebras, neque participatio juſtitiæ ad iniqoitatem, nec conventio Chriſto ad Belial, neqoe conſenſus templo Dei cum idolis, de his autem unde interrogatus es, reſponde, utrum ſuſcipias judicia Sanctorum Pontificum Romanorum an non? & non reſpondit Photius. Sanctiſſimi Vicarij ſenioris Romæ dixerunt: incliner cervicem ſuam, verbo & ſcripto enuntier peccatum ſuum, anathematizer quæ injurioſè ſcripta & acta ſunt, quæ contra ſanctiſſimum Patriarchatum Ignatium bis abruptè geſſit, profiteatur nullam contra eum amplius machinationem aut commotionem deinceps acturum, ſed hunc veluti Pontificem ſuum cum magno pudore ſuſcepturum, & Apoſtolicæ cathedræ judicia tam de ſe quam de Ignatio Patriarcha promulgata honorabiliter amplectatur: & Photio tacente iidem legati dixerunt. Ecce homo qui obturavit aures ſuas ſicut aſpydis ſurdæ & non audit vocem quam ei ſancta Synodus objicit, ſed vult per ſilentium hanc effugere condemnationem quam S. Rom. Eccleſia promulgavit adverſus eum. Et eo præſente fecerunt, ut legerentur epiſtolæ, quæ in actione quarta fuerant lectæ.

Quibus lectis, Vicarij ſenioris Romæ dixerunt. Nos ergo non novum aliquod vel recens judicium judicavimus, aut introducemus, ſed vetus ex multo tempore judicatum à beatiſſimo Papa Nicolao: firmatum autem à ſanctiſſimo Papa Adriano, & nos non poſſumus commoveri à paternis definitionibus & legibus. Quem ergo nec ſedes noſtra Apoſtolica, nec ſedes receperunt Orientalium, quis de cætero (Chriſtianus eſſe volens) ulterius ſuſcipiet? Sed talem conatum abjicimus, & anathematizamus, ne ulterius contra Eccleſiam talis quælibet alia forte in omne ſeculum maligna introducatur actio, nec temere à mundana poteſtate ejiciatur legitimus Pontifex, & pro eo ſubrogetur alter inique & illegaliter.

Sancta & univerſalis Synodus exclamavit. Recipimus hæc omnia, valde quippe ſunt diſcreta, & congrua Eccleſiaſticis regulis, atque legibus. Et ſic commonitus eſt ad pœnitentiam Photius & dimiſſus, & abſoluta eſt actio quinta.

ACTIO SEXTA.

Vocati ſunt ad Synodum Epiſcopi Photij, ante quos lectæ ſunt Epiſtolæ Nicolai Papæ ad Michaëlem Imperatorem & Photium per Leonem à ſecretis miſſæ (quaſque quarta continet actio) & cum nollent reſipiſcere, commonuit eos coram Synodo Baſilius Imperator. Et cum nec ſic agnoſcerent errorem ſuum, denuo commonuit eos Imperator dicens. Ecce qualiter & quoties admonuimus vos, & audiſtis, & non eſt vobis rationis ſermo. Si enim vultis ſubjici admonitionibus omnium noſtrum, ecce potus & medicina, quod ſi non, Imperium noſtrum præbet vobis inducias ſeptem dierum, ut ſi quidem curam geſſeritis ſalutis veſtræ, bene & optime, ſi verò minime, ventura ſexta feria in ſancta & univerſali Synodo ſtare omnes, & quicquid definierit univerſalis Synodus, fiet. Et abſoluta eſt actio ſexta.

ACTIO SEPTIMA.

Ingreſſus eſt Photius ad Synodum baculo innixus, quem ab eo Marinus Vicarius Romanus juſſit auferri dicens. Baculus ſignum eſt dignitatis paſtoralis, quod hic habere nullatenus debet, quia lupus eſt, non paſtor. Et hortabantur illum Vicarij ſenioris Romæ ad faciendum libellum pœnitentiæ: & tota ſynodus provocabat illum ad pœnitentiam: ſed ille eos è contrario cum ſuis Epiſcopis ad pœnitentiam magis impellebat.

Lecta Epiſtola Nicolai Papæ ad clerum Conſtantinopolitanum in qua late tractat hoc argumentum de ſceleſta depoſitione Ignatij, & introductione Photij.

Mox recitata ſunt geſta Synodi, quæ facta eſt ab Adriano Romanorum Papa ſuper promotione Photij. In tertia autem allocutione Adriani ad Synodum ſic habetur. Romanum Pontificem de omnium Eccleſiarum præſulibus judicaſſe legimus: de eo vero quenquam judicaſſe non legimus. Licet enim Honorio ab Orientalibus poſt mortem anathema ſit dictum, ſciendum tamen eſt, quia fuerat de hæreſi accuſatus, propter quam ſolam licitum eſt minoribus, majorum ſuorum motibus reſiſtere, vel pravos ſuos ſenſus libere reſpuere, quamvis & ibi nec Patriarcharum, nec cæterorum antiſtitum cuipiam de eo quamlibet fas fuerit proferre ſententiam, niſi ejuſdem primæ ſedis Pontificis conſenſus præceſſiſſet.

Epiſc. Rom. non judicatur a quoquam niſi in caſu hæreſis.

Hic damnatur ſynod. in templo Apoſtol. celebrata Conſtant. per Photiū quæ habet 17. Canon.

Adrianus Papa de profano conciliabulo Conſtantinopoli congregato penitus abolendo.

De conventiculis contra Ignatiū collectis ſimiliter abolendis.

Conciliabulum vanitatis à Photio, & hujus fautore Michaële videlicet tyrannice imperante Conſtantinopoli nuper adverſus Apoſtolicæ ſedis reverentiam, & privilegium congregatum, ut pote veritatis inimicum, & omni falſitate repletum, tum & ſibi conſentientiū animas interficiens Epheſino latrocinio comparandum fore ſtatuimus, & ipſius execranda geſta (quibuſcunque habeantur monumentis inſerta) ſummi judicis Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſanctorum Apoſtolorum principum Petri & Pauli, noſtræque mediocritatis authoritate penitus abolenda decernimus, ita ut igni tradantur, & anathemate perpetuo percellantur. Similiter & de cæteris ſcripturis, quæ (viris jam nominatis authoribus) contra eandem ſedem tempore diverſo ſunt editæ, gerendum definimus.

De Photio invaſore iterato dānato.

Damnatur & altera ſynod. Photii in templo Sophiæ celebrata habet tres Canon.

Pari etiam modo de conventiculis ab eiſdem viris Michaele ſcilicet imperante, ſeu Photio Conſtantinopolitano invaſore bis adverſum fratrem & Coepiſcopum noſtrum Ignatium factioſe collectis, deliberamus.

Photium, qui licet ſit à deceſſore meo & à nobis pro criminibus ante patratis jure damnatus & anathematizatus, nunc tamen quia recentioribus exceſſibus priores iniqoitates tranſcendit, & ponens in cœlum os ſuum adverſus veneranda ſedis Apoſtolicæ privilegia nova temeritate prorupit, cui reſiſtere minime formidavit, Apoſtolicæ authoritatis cenſura iterato damnamus, & anathematis nexibus innodamus. Si tamen viva voce ac proprio ſcripto Apoſtolicæ ſedi in omnibus obedire ſpoponderit, & prophanum conciliabulum à ſe Conſtantinopoli celebratum damnaverit, laicæ communionis gratiam non negamus.

His ſententiis ſubſcripſit Adrianus Papa, etiam & alij Epiſcopi.

A Post hæc vero Stephanus Diaconus fecit anathematismum Photij, & sequacium, & cooperatorum ejus, in quo ipsum Photium ut secularem & tyrannum, ut schismaticum & damnatum, ut mœchum, & parricidam, ut fabricatorem mendacij, & ut novom Dioscorum ac novum Judam anathematizat cum omnibus sequacibus & fautoribus.

ACTIO OCTAVA.

In conventu octavo tractatum est de abolendis chirographis injustis & universis actis conciliabulorum, quæ à Photio contra Papam Nicolaum, & Patriarcham Ignatium celebrata sunt. Quæ universa præcepto Imperatoris & Synodi combusta sunt.

B Deinde venerunt ad Synodum aliqui Sacerdotes Iconomachi, & monitis sanctæ Synodi, & Imperatoris conversi recepti sunt cum sola manus impositione.

Postremo Stephanus Diaconus è suggestu anathematizavit Iconomachos & Photium in hac forma. Concilio quod adhuc fremit contra venerabiles imagines, anathema.

His, qui sumunt divinæ scripturæ dicta, quæ sunt adversus idola, contra venerandas imagines, anathema. Cætera sicut in Synodo septima & universali actione 7. in fine.

ACTIO NONA.

C Quæ nona continentur actione. Nunciatur Synodo venisse Joseph Vicarium Alexandriæ sedis: hujus, hortante Synodo, epistola commendatitia legitur, & ipse receptus, quæ acta sunt in octo actionibus prædictis approbat.

Mox examinantur falsi testes, qui contra Ignatium juraverunt, & cum præscripta à Synodo satisfactione pœnitentiæ recepti sunt ad communionem Ecclesiæ. Sic recepti sunt & cæteri, qui defecerant ad Photium deserto legitimo antistite Ignatio.

ACTIO DECIMA.

In postrema sessione annuente tota Synodo præceperunt Vicarij Senioris Romæ, ut legerentur canones, quos statuerat sancta Synodus.

D *Canones octavæ Synodi œcumenicæ, quidam integri, alij in compendium reducti.*

Canon I. *De observatione Canonum universalium & localium Synodorum.*

Regulas, quæ sanctæ Catholicæ & Apostolicæ, tam à sanctis Apostolis, quam ab Orthodoxorum universalibus, necnon & localibus Conciliis, vel etiam deiloquo patre ac magistro Ecclesiæ, traditæ sunt, servare ac custodire profitemur: quibus & propriam vitam & mores, & omnem Sacerdotij Catalogum regamus. Sed & omnes qui Christiano censentur vocabulo, E damnationibus & justificationibus quæ per illas prolatæ sunt, Canonice subjici decernimus. Tenere quippe traditiones quas accepimus *sive per sermonem, sive per epistolam* Sanctorum qui ante fuerunt, Paulus aperte admonet. *2. Thess. 2*

Canon II. *Ut serventur definitiones Nicolai & Adriani Papæ.*

Dist. 63. Adrian. Secundus Canon habet, ut conserventur definitiones synodicæ à beatissimo Nicolao Papa & Adriano Romanis Patriarchis pro defensione Ecclesiæ Constantinopol. ac restitutione Ignatij, atque Photij Neophyti expulsione, ac condemnatione ejusdem Photij. De quibus actione quarta.

Canon III. *Ut venerentur imagines.*

Sacram imaginem Domini nostri Jesu Christi & omnium Salvatoris æquo honore cum libro sanctorum Evangeliorum adorari decernimus. Sicut per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutẽ consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem & sapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est, perfruuntur utilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & scriptura quæ in coloribus prædicat, & commendat. Dignum est enim ut secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, quia ad principalia ipsa refertur, etiam derivativæ imagines honorentur, & adorentur ut sanctorum Evangeliorum sacer liber, atque typus pretiosæ crucis. *De observatione imaginũ.*

Canon IV. *Quod Neophytus Photius nunquam fuisse videatur Episcopus, neque ordinati ab eo tales sint quales ille nominavit.*

Amorem principatus utpote quamdam malam radicem exortorũ in Ecclesia scandalorum, radicitus excidentes, eum qui temere & prævaricatorie ac irregulariter veluti quidam gravis lupus in Christi ovile insilit, Photius scilicet, qui mille tumultibus & turbationibus orbem terræ replevit, justo decreto damnamus, promulgantes nunquam fuisse prius, aut nunc esse Episcopum, nec eos qui in aliquo Sacerdotali gradu ab eo consecrati vel promoti sunt, manere in eo ad quod provecti sunt: insuper & eos qui ab illo consuetas orationes ad præposituræ promotionem susceperunt, ab hujusmodi patrocinio coërcemus. Sed & Ecclesias, quas ut putatur tam Photius quam ij, qui ab ipso consecrati sunt, dedicaverunt, vel si commotas mensas stabilierunt, rursus dedicari & inthronizari atque stabiliri decernimus; omnibus maxime quæ in ipso & ab ipso ad sacerdotalis gradus acceptationem vel damnationem acta sunt, in irritum ductis. Dicit enim universorum Deus per Prophetam: *Quia tu scientiam repulisti & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblitus es legem Dei tui & ego obliviscar filiorum tuorum, &c.* & iterum: *Quia multiplicavit Ephrem altaria in peccatum, facta sunt ei altaria delicta: scribam in ea multitudinem.* *Osee. 4.* *Osee 8.*

Multitudinem, id est, vilitatem: sæpe namque multitudo pro vilitate ponitur. Licet vulgata habeat. Scribam eis multiplices leges meas. *Quasi diceret, multis pœnis eos afficiam quibus revocabo eis in memoriam leges meas, ac si illas scriptas viderent. Vide Riberam in hunc locum.* *Nota.*

Canon V. *Quod non oporteat de senatoria dignitate vel de aliquo laicorum ordine, nuper tonsum eligi vel suscipi Patriarcham.*

Omnem Canonicam stabilitatem in Ecclesia semper manere in Christo providere cupientes, renovavamus & confirmamus terminos & vocationes, quæ olim à sanctis Apostolis, & beatis Patribus nostris editæ legem in Ecclesia posuerunt, non oportere Antistitum promovere quenquam, qui est vel secundum fidem, vel secundum Sacerdotalem sortem Neophytus, ne inflatus in judicium incidat & laqueum diaboli, sicut dicit Apostolus. Prioribus ergo Canonibus concordantes, definimus neminem de senatoria dignitate, vel mundana conversatione nuper tonsum super intentione, vel exspectatione Pontificatus, vel Patriarchatus honoris, clericum aut Monachum factum, ad hujusmodi scandere gradum, licet singulos ordines divini Sacerdotij plurimum temporis fecisse probetur: neque enim propter Religionem vel amorem Dei, aut propter expectationem transeundi viam virtutum, sed ob amorem gloriæ ac principatus tonsus hujusmodi reperitur; magis autem coërcemus hujusmodi, si ab Imperatoria dignitate ad id compellatur. Si vero quis per nullam suspicionem prædictæ concupiscentiæ ex- *al. Curiationes* *1. Timot. 3.*

pectarionis, sed propter ipsum bonum bumilitatis, quæ est circa Chiistum Jesum, abrenuncians mundo fiat clericus aut Monacbus, & omnem gradum Ecclesiasticum transigens, per definita ounc tempora irreprehensibilis inventus extiterit, & probatus, itaut in gradu lectoris annum compleat, in Subdiaconi vero duos, sitque Diaconus tribus, & Presbyter quatuor annis, bene placuit buic sanctæ & universali Synodo eligi hunc & admitti. Circa bos autem qui religiose morati fuot in ordine clericorum & monachorum, & digni judicati suntPontificatus dignitate pariter & honore; prædictum tempus abbreviamus, nimirum secundum quod Episcoporum Prælati probaverint, qui per tempora fuerint. Si vero præter hanc definitionem nostram quisquam ad jam fatum supremom honorem provectus extiterit, reprobetur, & ab omni sacerdotali operatione prorsus abjiciatur, utpote qui extra sacros Canones sit promotus.

Interstitia ordinum.

Bracar. 2. Can. 38.

Canon VI. *Anathematizatur Photius.*

Anathematizamus Photium. Primo, propter nequissimam invasionem Ecclesiæ Constantinopolit. cum aliis malis operibus suis. Secundo, propter inventionem falsorum vicariorum. Tertio, propter Concilium vanitatis quod celebrare tentavit. Quarto, propter crimina quæ falso contra sanctissimum Papam Nicolaum in suo conciliabulo proposuit.

Canon VII. *De non admittendis bostibus imaginum.*

Valde proficuum est & venerabiles imagines pingere, sed & proximum disciplinas divinæ ac humanæ sapientiæ docere. Non autem bonum est, oec omnino proficuum ab indignis horum aliquid in sacris templis fieri, sed neque in quovis loco docere anathematizatos ab hac sancta & universali synodo definimus & promulgamus, usquequo à propria seductione ac malitia convertantur. quisquis ergo post hanc definitionem ad picturæ sanctarum imaginum in Ecclesiis, aut doctrinæ actionem qooqoo modo eos admiserit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu periclitetur: si laicus, communione privetur.

Canon VIII.

Apparet ex actis octavæ sessionis bujus synodi solitum fuisse Photium, cum ejus vigebat hæresis, extorquere chirograpbas tom à quovis ordine clericorum, tum etiam à laicis nobilibus & ignobilibus usque ad cerdones, & pelliones, & reliquam plebis fæcem, qui promittebant, se illi adhæsuros pugnaturosque pro ejus opioione. Ipse præterea Pbotius solebat alias vicissim chirographas dare, qoibus facultatem dabat ad docendum, vel discendum. Ex hoc improbo more arripuere ansam & catholici, ut vellent à piis sacerdotibus habere syngraphas ot discerent, & docerent, essentque tuti & securi talibus muniti scripturis. Ob hoc sancitum est octavo boc canone hujos sanctæ synodi, ut qoi creantur Episcopi, vel Patriarchæ nollas chirograpbas à catalogo clericorum expostulent: sed tantum fiant solennitates de more: & ot liceat omnibus idoneis discere, vel docere libere sine facultate per chirographas.

Canon IX. *Ne Archiepiscopi visitationis prætextu suffraganeos gravent.*

Avaritiam otpote secundam idololatriam Paulus magnus execratur Apostolus, cunctos videlicet qui Christiano vocabulo censentur, ab omni turpi lucro abstinere volens, multo magis ergo eos qui sacerdotio funguntur, nefas est Coepiscopos, aut suffraganeos suos per quemcunque modum gravare. Hojus rei gratia definit hæc sancta & oniversalis Synodos nullum Archiepiscoporum & Metropolitanorum relinquere propriam Ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis ad alias accedere, & potestate propria, contra infirmiores abuti, & consumere redditus, qui apud illos inveniuntur ad Ecclesiasticam dispositionem, & alimenta pauperum, ac per hoc gravare avaritiæ modo conscientias fratrum, & comministrorum nostrorum excepta hospitalitate, quæ aliquando ex necessario transitu fortassis accesserit. Sed & tunc non alia oisi ex his quæ ad præsens de compendio præparata inveoiuntur, cum reverentia, & timore Dei dignanter accipiat, & maturius propositum iter perambulet: nihil omnino eorum quæ sunt Ecclesiæ illius, vel suffraganei Episcopi petens, vel exigens. Si enim oomnemque Episcoporum Ecclesiæ propriæ rebus cum multa parcitate uti, & nullatenus in proprias utilitates importune, ac sine ratione disperdere, vel consumere redditus Ecclesiasticos sacri Canones decernunt, qua impietate minimè judicabitur indignus qui aliis Episcopis commissas Ecclesias gravare vel ambire ac per boc in sacrilegij crimen incidere non formidant? Quisquis ergo post hanc definitionem nostram tale quid facere tentaverit: pœnas subeat à Patriarcha, qui per tempus fuerit secundum congruentiam injustitiæ, & avaritiæ suæ, & deponatur, & sequestretur ut sacrilegus & alter idololatra factus juxta magnum Apostolum.

Canon IX. *Ne quis vitet superiorem præsulem ante sententiam.*

Nullos clericus ante diligentem examinationem & synodicam sententiam à communiooe proprij Patriarchæ se separet, licet criminalem quamliber causam ejus se nosse prætendat, nec recuset nomen ipsius referre inter divina mysteria. Idem statuimus de Episcopis erga proprios Metropolitas: similiter & de Metropolita circa Patriarcham suum. Qui verò contra fecerit, ab omni sacerdotali operatione & hoore decidat.

Canon IX. *Quod unica sit bominis anima.*

Apparet quosdam id temporis io tantum impietatis venisse, ut hominem duas animas habere impudenter dogmatizent. Tales igitur impietatis inventores & similia sentientes, cum conventus & novum testamentum, omoesque Ecclesiæ patres unam animam rationalem habere hominem asseverent, sancta & universalis synodus anathematizat.

Hæresis Photij.

Canon XII. *Ne quis potentia principum fretus assumat dignitatem Episcopi.*

Siquis Episcopus per versutiam vel tyrannidem principum dignitatis consecrationem susceperit, deponatur, utpote qui non ex volontate Dei & ritu ac decreto Ecclesiastico, sed ex voluntate carnali sensus ex hominibus & per homines Dei donum possidere voluit, vel coosensit.

Canon XIII. *Ex minoribus ordinibus assumantur ad majores.*

Decernimus, ut soli clerici magnæ Ecclesiæ qui in minoribus ordinibus morati sunt ad majores gradus & honores Ecclesiasticos (si digni ioveniantur) ascendere debeant. Nullo tamen modo bi qui foris sunt ad tales dignitates vel honores admittantur.

Canon XIV. *In quanto bonore babendi sunt Episcopi à principibus secularibus.*

Qui divina gratia Episcopalem sortiuntur digni-

tatem, ordinem cœlestis Hierarchiæ referunt in terris. Quare merito sancimus, ut digno in honore tam a principibus, quam à cæteris omnibus habeantur Non oportet itaque, ut principibus vel viris militari dignitate præditis obviam longissime procedant ab eorum Ecclesiis: nec à mulis equisve descendant in occursu, aut timide abjecteque ante genua procidant, velut adoraturi. Imò vero non accedant ad mensas secularium principum, sed cum omni modestia quæ spiritalem deceat dignitatem, officia omnibus & debita tribuant, cui vectigal, cui honorem. Dummodo principes, & Pij Imperatores agnoscant sibi æquales Episcopos, ut libere audeant reprehendere, increpareque & principes & cæteros, qui militari honore fruuntur, si quid peccaverint. Si quis vero Episcopus post hanc sanctionem suam dehonestaverit dignitatem cadens ab honore sibi per canones debito, vixeritque abjecte secundum veterem & agrestem consuetudinem, amoveatur per annum, & princeps qui in causa fuerit excommunicetur per biennium.

Canon XV. *In quem usum Ecclesiæ possessiones servari debeant.*

12. q. 10. *Apostol.* Decernimus, ut Episcopo vendere vel utcunque alienata vasa aut vestes sanctas, nec alias rusticas possessiones venundare non liceat, ne propter hoc Ecclesiastici redditus lædantur, quos ad propriam utilitatem & ob escam pauperum & peregrinorum sustentationem esse definimus. Nec etiam per emphitheosim salaria Ecclesiarum tribuere possit, excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata, videlicet in redemptionem captivorum.

Canon XVI.

Colligere licet solenne fuisse in aulis principum statis quibusdam diebus, componere aliquem laicum insignibus Episcopalibus, qui & tonsura & cæteris ornamentis personatum Episcopatum ageret: & creasse etiam ridiculum Patriarcham, quo se oblectarent. Quæ omnia ut in dedecus Ecclesiæ accersita prohibentur sub gravibus censuris.

Canon XVII. *De potestate Patriarcharum & Metropolitanorum.*

Sancta & universalis Nicæna prior Synodus antiquam consuetudinem jubet servari per Ægytum, & provincias, quæ sub ipsa sunt. Ita ut horum omnium Alexandrinus Episcopus habeat potestatem dicens, quia & in Romanorum civitate hujusmodi mos prævaluit, qua pro causa & hæc sancta & magna Synodus tam in seniori & nova Roma, quam in sede Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum, priscam consuetudinem decernit in omnibus conservari, ita ut eorum præsules universorum Metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, sive per manus impositionem, sive per pallij dationem, Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet, ad convocandum eos urgente necessitate ad Synodalem conventum, vel etiam ad coërcendum illos, & corrigendum, cum fama eos super quibusdam delictis forsan accusaverit. Sed quoniam sunt quidam Metropolitanorum, qui ne secundum vocationem Apostolici præsulis occurrant, à mundi principibus se detineri sine ratione causantur, placuit talem excusationem omnimode esse invalidam. Cum enim principes pro suis causis frequenter conventus agant, impium est, ut summos Præsules ad Synodos pro Ecclesiasticis negotiis celebrandis impediant, vel quosdam à Conciliis eorum probibeant, licet tale impedimentum & fictam prohibitionem, Metropolitanorum suggestione diversis modis fieri didicerimus. Consueverunt autem Metropolitani bis in anno Synodos facere, ideoque A sicut dicunt, ad Patriarchale penitus non posse concurrere caput: sed sancta hæc & universalis Synodus, nec Concilia quæ à Metropolitanis fiunt interdicens, multo magis novit illa rationabiliora esse, ac utiliora Metropolitanorum Conciliis, quæ à patriarchali sede côgregantur, & idcirco fieri exigit, a Metropolita quippe unius provinciæ efficitur. A patriarcha vero sæpe totius causa diœceseos dispensatur, ac per hoc communis utilitas providetur: propter quod & speciale propter generale bonum despici convenit, cum à majoribus super hoc facta fuerit advocatio: quamvis apud quosdam Metropolitanorum antiqua consuetudo, & canonica traditio per contemptû ipsorum, postposita videatur, non currentibus eis ad communem profectum quos leges Ecclesiæ severe condemnantes, omni B excusatione semota, subjacere vocationibus proprij patriarchæ, sive cum cômuniter, sive cû sigillatim factæ fuerint, exigunt. Illud autem tanquam perosum ab auribus nostris repulimus, quod à quibusdam imperitis dicitur, non posse Synodum absque principali præsentia celebrari, cum nusquam sacri canones convenire sæculares principes in Conciliis sanxerint, sed solos Antistites: Unde nec interfuisse illos Synodis, exceptis conciliis universalibus, invenimus. Neque enim fas est sæculares principes spectatores fieri rerum, quæ Sacerdotibus Dei nonnunquam eveniunt. Quisquis ergo Metropolitanorum proprium Patriarcham contempserit, & vocationi ejus, quæ sive ad unum & solum, sive ad plures, sive ad omnes fit absque validissima ægrotatione, vel paganorum incursu C non obedierit, & per totos duos menses à notitia vocationis ad proprium Patriarcham venire minimè festinaverit, vel si quocumque modo lanare, aut non cognoscere nuncium ab illo missum tentaverit, segregetur. Si verò inter unum annum eandem contumaciam & inobedientiam demonstravit, deponatur omnimode, & ab omni Sacerdotali operatione decidat, atque à dignitate, & honore, quæ Metropolitanis convenit, propellatur. Is autem qui huic definitioni non obedierit, anathema sit.

CONTROVERSIA.

Circa hunc Canonem gravissimæ moventur controversiæ per recentem scriptorem in suis scholiis alioquin multum eruditis, ubi male habet tres ve- D nerabiles Eccles. Gal. Antistites. Primum Hincmarum Remensem Archiepiscopum, quem ait meruisse appellari à Nicolao 1. Secundum Dioscorum ac novum Pharaonem, quod appellationes ad Rom. Pontificem impediret & Avtocephaliam videretur affectare nullum caput supra se agnoscens. Hæc horrenda sunt & terribilia. Sed Celotius in Historia Godescalchi patrocinium agit Hincmari, quem comparandum cum Athanasio & Cyrillo Alexandrino denotat: & mirum non videbitur adversarium imo judicem Godescalchi plurium mordacitati expositum fuisse & dum viveret, & nostris etiam temporibus, in quibus dissertationes tam amplæ pro innocentia Godescalchi asserenda editæ sunt. Forsan exinde divinatio ista, quod feriant Hincmarum statuta hic de Metropolitanis, processit. E Canon nullos designat, cur Hincmarum tam longe distantem à Synodo corrigi putabimus? *Hincmarus.*

Secundo ait Episcopo indigna esse hæc verba Petri Marca Archiepiscopi Parisiensis. *Octava Synodus mores in Gallia receptos & jura regia videtur variis canonibus petivisse. Episcopos omnes sistere se Concilio Patriarchæ jubet Canon 17. neque principum jussu posse impediri, &c.* Tertio addit. Longe fœdiora in suis ad Innocentij III. Literas notis scribit Franciscus Bosquetus Episcopus Montis Pessulani. *Evocandi potestas est canonibus Metropolitis relicta. Superiorem nihilominus veniam pro majore reipublicæ commodo sibi reservatam principes crediderunt.* Et quædam alia addit: de quibus prædictus scriptor. Hæc omnia *Petrus Marca. l.2.c.17. Bosquetus. l.2.Ep.8.*

Eusebio Nicomediensi aut Acacio c. p. Episcopo quam Orthodoxo Ecclesiæ Gallicanæ Episcopo sunt aptiora. At quid principes non solum in Gallia, sed etiam in Hispania & alibi in Synodis egerint, satis notum esse paterit ex classe 4. & 5. hujus Collegij Synodici. Quod in suis regnis magnæ congregationes habeantur, ipsis insciis qui curam regni habent & mille insidias sub variis prætextibus quandoque sibi parari suspicari possent, via quispiam bonus civis probabit, nec egressus centum & amplius Episcoporum è regno res est tam parvi momenti, ut ad principem nihil spectet, saltem in aliquot rerum politicarum casibus: ista non discutio. Sed quod vir religiosus tam mordaci censura Doctos & Catholicæ Ecclesiæ Gallicanos Antistites perstringat, viros illustres ac de religione bene meritos sic conculcet, parum digna nomine ipsius, facile indicabitur. Et si res ista ex antiquis monumentis dijudicanda, Glossarium ad Capitularia Caroli Magni plura subministrat pro defensione Illustriss. Præsulum in unione Ecclesiæ Rom. defunctorum aut adhuc viventium. Gregor. Turonensis l. 5. hist. cap. 20 ait Salonium & Sagittarium Episcopos, annuente rege petitionibus eorum, Romam Profectos. Hincmarus ad Hadrianum, & ad Nicolaum etiam scribens, eandem licentiam necessariam adstruit & Flodoardus in Vulfario. *Eundi denique Romam causa orationes ad sanctum Petrum, licentiam ab imperatore se accepisse, in quadam sua designat Epist.* Sed hæc obiter: ad quod autem ait Canon Principes non interfuisse Synodis nisi universalibus, hoc magis verum in Oriente quam si Occidentem nostrum spectemus. Ut ex hac summa liquet satis superque.

Canon XVIII. *Vt in Ecclesiis antiqua conserventur privilegia.*

Placuit huic sanctæ & magnæ Synodo, ut res vel privilegia quæ Dei Ecclesiis ex longa consuetudine pertinent, & sive a divæ recordationis Imperatoribus, sive ab aliis Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos triginta possessa sunt, nequaquam à potestate præsulis quæcunque persona secularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta quælibet auferat, sed sint omnia in potestate, ac usu præsulis Ecclesiæ quæcunque intra triginta spatium annorum ab Ecclesiis possessa noscuntur. Qui contra fecerit ut sacrilegus judicetur, & donec talia privilegia, seu res restituerit, anathema sit.

Canon XIX. *Ne Metropolitanus gravet sanctos Episcopos.*

Definivit sancta hæc & universalis Synodus nullum Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum relinquere propriam Ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis ad alios accedere & consumere redditus, qui apud illos inveniuntur ad Ecclesiasticam dispositionem & alimenta pauperum. Sed tamen si contingat aliquem per illas Ecclesias necessario iter agere, tunc non alia nisi ex his, quæ ad præsens de compendio præparata inveniuntur, cum reverentia & cum timore Dei dignanter accipiat, & maturius propositum iter perambulet. Si enim unumquemque Episcoporum Ecclesiæ propriæ rebus cum multa parcitate uti, & nullatenus in proprias utilitates importune, ac sine ratione consumere redditus Ecclesiasticos sacri canones decernunt: qua puras impietate judicabitur dignus, qui aliis Episcopis commissas Ecclesias gravare non formidat? Qui contra fecerit, deponatur, & sequestretur ut sacrilegus, & alter idololatra factus juxta magnum Apostolum.

Canon XX.

Hoc Canone sancitum est, ut possessiones in emphiteosim datas ab Ecclesia, non liceat emphiteotam spoliare prætextu non servati pacti. Verum si per tres annos continuos pensionem non solverit, liceat tunc Ecclesiæ vindicare suas possessiones, dummodo id fiat ordine judiciali coram competente judice. Qui secus fecerit, cogetur ad restitutionem in integrum. Quòd si noluerit parere, deponitur.

Canon XXI. *Quanta reverentia agendum est contra Episcopum Romanum.*

al. can. 13.

Dominicum sermonem, quem Christus sanctis Apostolis & discipulis suis dixit: *Qui vos recipit me recipit, & qui vos spernit me spernit*, ad omnes etiam qui post eos secundum ipsos facti sunt Summi Pontifices & Pastorum Principes in Ecclesia Catholica, dictum esse credentes, definimus neminem prorsus mundi potentium quemquam eorum qui Patriarchalibus sedibus præsunt, inhonorare, aut movere à proprio throno tentare, sed omni reverentia & honore dignos judicare, præcipue quidem sanctissimum Papam senioris Romæ: deinceps autem Constantinopoleos Patriarcham. Deinde vero Alexandriæ, ac Antiochiæ, atque Hierosolymorum. Sed nec alium quemquam conscriptiones contra sanctissimum Papam senioris Romæ, ac verba complicare, vel componere liceat, sub occasione quasi diffamatorum quorundam criminum, quod & nuper Photius fecit, & multo ante Dioscorus. Quisquis autem tale facinus contra sedem Petri Principis Apostolorum ausus fuerit intentare, æqualem & eandem quam illi condemnationem recipiat. Porro si Syodnus universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de sancta Romanorum Ecclesia quævis ambiguitas & controversia, oportet venerabiliter, & cum convenienti reverentia de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere, non tamen audacter sententiam dicere contra summos senioris Romæ Pontifices.

22. dist. c. definimus.

Reverentia erga summum Pontif. Rom.

Nota. Hunc Canonem reprimere effrenem quorumdam audaciam qui temere obloquuntur contra Patriarchas ac maximè contra Summum Pontificem Ecclesiæ Romanæ: Infames enim qui adversus Patres armantur. Nimia efferatus audacia Photius, ita ut Papam Nicolaum excommunicare non vereretur, dedit ansam huic canoni ad compescendum in posterum similes conatus. Christianus Lupus in Scholiis, definit canon, inquit, Romanum Pontificem à generali Concilio non posse, judicari, deponi aut damnari. Ad quod refert verba S. Euvodij Ticinensis Episcopi in Symmachi Pontificis Apologia: aliorum forte hominum causas Deus voluit homines terminare, sed sedis istius Præsules suo sine quæstione reservavit arbitrio, &c. Quæ utrum necessario inserantur ex verbis ipsius canonis dijudicandum bene affecto & Catholico lectori relinquimus, donec in sequenti classe detur locus amplior de talibus disserendi.

Canon XXII. *Ne principes seculares se immisceant promotioni Episcoporum.*

Sancta & universalis Synodus definit, neminem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio vel contentio: præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum vel cæterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, ac attendere sibi usque quo regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Quisquis autem secularium principum & potentium, vel alterius dignitatis laicæ adversus communem ac consentaneam, atque Canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat & consentiat in hoc quod Ecclesia de electione & ordinatione proprij præsulis se velle monstraverit.

63. dist. Nullus.

Canon XXIII. *Ne quid præsumat agere Episcopus in aliena Ecclesia.*

Nullos Episcoporom possessionum aliarum Ecclesiarum locationem sibi fieri ab alio Episcopo rogare audeat: nec ipse rogatus suæ Ecclesiæ possessiones alicui conserat: nec etiam constituat Presbyteros, aut quemlibet alium clericum in Ecclesiis, quæ sibi subjectæ non sunt præter voluntatem Episcopi.

Canon XXVI. *Ne Metropolitæ exerceant ministeria Episcopalia per subjectos Episcopos.*

Ecclesiastici præsules abstineant à curis secularibus, & vacant orationi & lectioni.

Divina scriptura dicente, maledictus homo qui facit opus Domini negligenter: quidam Metropolitanorum extrema negligentia & desidia delapsi præceptionibus suis subjectos ad se adducunt Episcopos, & committunt eis Ecclesiæ propriæ divina officia & lætanias, & cuncta omnino sacra, quæ ad se pertinent mysteria, ot per illos celebrent omnia quæ per semetipsos alacriter agere debueront: ac per id eos, qui Episcopalem dignitarem meruerunt, quodam modo clericos sibi subjectos exhibeant. Vacant iidem præter Ecclesiasticas leges secularibus curis, atque dispositionibus, dimittentes perseverare in orationibus & obsecrationibus pro suis delictis, ac populi ignorantiis: qood nusquam apod aliquos penitus invenitur, cum sit Canonicis nimirum contrarium omnino præceptis. Hæc autem omnia magnis & multis, ac vehementissimis damnationibus dignos hujusmodi statuunt. Probantur enim tales per hæc quæ faciunt, etiam sathanica jactantia & superbia languere. Quisquis ergo Metropolitanorum post hanc sanctæ ac universalis Synodi definitionem eadem audacia, vel superbia & contempto abosas non per se cum timore & alacritate, seo conscientia bona debita ministeria in propria civitate, sed per suffraganeos Episcopos suos efficere tentaverit, pœnas exsolvat coram proprio Patriarcha, & aut corrigatur, aut deponatur.

Canon XXV. *Vt deponantur clerici qui defecerunt ad Photium.*

Definimus, ut clerici rite prius ordinati à Methodio, vel Ignatio, & resiluerunt à consortio fidelium ut adhærerent Photianæ hæresi, & obdurati exemplo Pharaonis nolunt resipiscere, deponantur omnino: nec postea recipiantur in ordinem clericorum, imo semper exosi sint, ut Esaü. Ni forte ob magnam pœnitentiam à misericordia Ecclesiæ admissi fuerint.

Canon XXVI. *De ordine appellationis.*

Ordo provocationis datur in hoc Canone, ut qui se læsum arbitrabitur à proprio Episcopo, possit Metropolitanum appellare, qui datis dimissoriis ad se causam advocet. Licet tamen Episcopis provocare ad Patriarcham, si crediderint se injustitiam pati à Metropolitano, à quo litibus finis imponatur, ut nullatenus Metropolita, aut Episcopus in Episcopum vicinum jus habeat.

Canon XXVII.

Monachi creati Episcopi non mutant vestis rationem.

Hic Canon decernit qualiter oporteat úti pallio, ut scilicet Episcopi oon ultra stata tempora, & loca eo utantur, ne signum sit superbiæ, aut arrogantiæ. Præterea Monachi qui vita & doctrina, ut Episcopi creentur meruerint, non mutent habitus, vestisque rationem ob novam dignitatem: non minus enim hoc arrogans esset, quàm pallio inepte uti. Quisquis ergo Episcopus præter definita sibi tempora se pallio induerit, aut Monasticam vestem deposuerit, aut corrigatur, aut à Patriarcha proprio deponatur.

A Postremo jussu vicariorum seniotis Romæ prolatus est, & lectùs terminus (ut illi vocant) in quo per modum epilogi continentur omnia, quæ acta sunt in hac sancta Synodo. Primo ibi paocis explicantur mysteria sanctæ Trinitatis, & Dominicæ incarnationis. Mox explicatur ratio septem Synodorum generalium, & probantur a tota Synodo præsenti. Deinde explicatur etiam intentio hujus octavæ Synodi, & quæ acta sunt pro Ignatio Patriarcha contra Photium, & ultima Episcoporum universorum acclamatione recepta sunt & probata subscribentibus oniversis, etiam Imperatoribus Basilio, Constaot. & Leone qui noluerunt ante vicarios sobscribere. Postremo reliquis
B Episcopis.

Subscriptiones.

Ego Donatus gratia Dei Episcopus sanctæ Ostiensis Ecclesiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Summi Pontificis & universalis Papæ, omnia quæ superius leguntur, huic sanctæ & universali Synodo præsidens usque ad voluntatem ejusdem eximij præsulis, promulgavi & manu propria subscripsi.

Ego Stephanus gratia Dei Episcopus sanctæ Nepesinæ Ecclesiæ locum obtinens Domini mei Adriani Summi Pontificis & universalis Papæ, omnia, &c. *ut Donatus.*

C Ego Marinus sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus locum obtinens Domini mei Adriaoi Summi Pontificis & universalilis Papæ, &c.

Ignatius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ, sanctam hanc & universalem Synodum suscipiens, & omnibus quæ ab ea judicata & scripta sunt concordans & definiens subscripsi manu propria.

Joseph misericordia Dei Diaconus & vices agens Michaelis Patriarchæ Alexandriæ, sanctam hanc & unioersalem Synodom suscipiens, & omnibus quæ ab ea judicata & scripta sunt coocordans & desiniens subscripsi.

Ego Thomas misericordia Dei Metropolita Tyri & vices gerens sedis Antiochiæ, sanctam hanc, &c.
D *ut supra.*

Ego Helias misericordia Dei Presbyter & Syncellus locum complens Apostolici throni ubi Patriarcha est Theodosius Hierosolymorum, sancti Christi Dei nostri civitatis, instar cęterorom Vicariorum, omnibus quæ in hac saocta & universali Synodo gesta sunt definiens manu propria subscripsi.

Basilius, Constantinus & Leo perpetui Augusti, in Christo Dei fideles principes Romanorum & Magni Imperatores sanctam hanc & universalem Synodum suscipientes & omnibus quæ ab ea definita & scripta sunt, concordantes subscripsimus manu propria.

Subscribunt alij deinde Episcopi numero 102. non plures, quod alij majori numero faotores essent Photij & ab ipso vigente ipsius tyranoide promoti, quos
E Epistola incyclica ad eos missa sic confirmavit ut vix aliquis ab ipso deficeret. Unde nec ad Synodum admissi sunt. Post subscriptiones, extat allocutio quædam Basilij Imperatoris ad totam Synodum, in qua post alia amica & gratulatoria verba subjungit. Quisquis habet aliquid contra hanc sanctam & universalem Synodom, aot ejus canones stet in medio, & quæ sibi videntur dicat, sive sit de Ecclesiastico clero, sive etiam laïcus sit, aut ex bis quæ civilibus officiis mancipantur. Quanquam oon datum sit istis secundum canonem dicendi quicquam penitus de Ecclesiasticis causis. Opus enim hoc Pontificum & Sacerdotum est. Sed ex abundanti omne os iniquum obstruere volentes, licentiam præstamus omnibus ut siquis in mente habet quid ambiguum, de bis qoæ decreta sunt ab hac sancta Synodo in medium exhibeat, & suscipiat

satisfactionis salubre remedium. Nam soluta sancta & universali Synodo, qui apparuerit Ecclesiæ Dei contradicens, aut non communicans ei (quicunque ille sit) veniam ab Imperio nostro minime consequetur, sed juste condemnabitur, & à civitate nostra pelletur ut pestilens & corruptor, & membrum putridum & inutile & commune corpus Ecclesiæ violans.

Continetur quoque sub finem Concilij Epistola Ignatij Patriarchæ ad Adrianum de tribus capitulis, in qua petit a Summo Pontifice dispensationem pro quibusdam ordinatis à Photio, ut ad superiores ordines ascendant vel Sacerdotio suo fungantur. Quod autem inquit, sanctissimus Vicarius paternæ sanctitatis vestræ adhuc præsentibus penitus perfectum non est neque finem accepit, rogamus nunc terminari & disponi perfectè ac integrè scribi ad humilitatem nostram de his lectoribus qui tonsi sunt à Photij manus impositione, qui cum sint pene innumerabilis multitudinis postulant ex necessitate aliorum, fieri Sacerdotalem provectum, &c. & adhuc postulamus de intimo filio nostro & fortissimo veritatis Agonista Paulo videlicet Cartophylacos, ut si est possibilis in eum dispensationis aliqua ratio, recipiat dignitatem Episcopatus. Deinde quoque super Theodoro, qui a nobis quidem consecratus est Metropolita Cariæ, multum autem laboravit & afflictus est ab initio injustæ ac iniquæ dejectionis nostræ, in novissimis vero cum misero Photio conveniens propter ejus immensa tormenta, quæ sibi resistentibus inferebat, consensit, & usque ad ultimum ejus diem repœnitens, nihilominus rursus corde contrito & spiritu humilitatis veniã expetivit. Prohibuerunt enim eum quoquo modo Sacerdotio fungi sanctissimi Vicarij almitatis vestræ, eo quod subscripserit ut fiebantur in ea, quæ facta est ab infœlicissimo Photio quasi depositio beatissimi & optimi patris nostri Nicolai decessoris sanctuaris tuæ. Hæc sunt de quibus rogamus sanctitatem vestram ut si possibile sit, utatur verbo dispensationis & misericordiæ in his, cum alia omnia optimum & commodum finem ac dispositionem susceperint, &c.

Difficile dispensabatur cum ordinatis ab alieno Episcop.

Huic Epistolæ alia subjungitur Adriani Papæ ad Basilium, Constantinum & Leonem Imperatores, in qua denegat istam dispensationem. Porro de tribus capitulis super quibus præfato postulante sanctissimo fratre & Coepiscopo nostro Ignatio, divinitus protectum Imperium vestrum nos deprecatum esse dignoscitur, nihil possumus ab eo quod jam constitutum est ordinare diversum, vel disponere maxime de Photij consecratione aliquantisper versum: nisi forte nos quibusdam ex utraque parte in præsentia nostra repertis, contigerit scire quæ usque huc nescimus. Non enim est in nobis, est & non est. Et si quæ destruximus eadẽ reædificaverimus, prævaricatores nos legis esse constituemus, &c. Ab illis quippe sacratissimis institutis quæ vel Apostolicæ memoriæ prædecessor noster Papa Nicolaus antea salubriter sanxit, vel nos postea dispensatoriè protulimus, nulla motione vel mutatione discedemus aut ad dextram vel sinistram quoque modo declinabimus. Quæ videlicet jamdudum probavit Ecclesia, & immutilanda servanda super gestum universale Concilium statuit.

Cæterum addunt aliqui 27. Canonibus hujus Synodi undecim ex Gratiano collectos quos octavæ Synodo attribuit, cum tamen nothi sint. Quare omittimus hic, cum nobis in animo non sit superfluis Canonibus memoriam lectorum onerare, ac veros quodammodo obruere.

Controversia quædam de octava Synodo.

Acta Synodi vera.

Quidam voluerunt hoc Concilium inter œcumenica recensere, & Abrahamus Cretensis interpres Concilij Florentini non semel in illius versione hallucinatus, ut notabitur infra, illud insignivit nomine octavi Concilij Generalis: insigni certe temeritate & audacia, cum nihil tale dictum sit per Patres illius Concilij, & si excludendum esset hoc Concilium a numero generalium, multa alia ex eorumdem Conciliorum catalogo delenda essent, quæ intercesserunt inter secundum Nicænum & Florentinum, quamvis œcumenica fuisse negari non possit a quoquam cordato, ut inter cætera Lateranense sub Innocentio tertio habitum, cui omnes Concilij generalis conditiones conveniunt. Sed & Romani Pontifices in sua ordinatione profitebantur, una cum aliis Conciliis œcumenicis, hanc se recipere octavam Constantinop. ut patet ex professione fidei ab eis recitari solita, cum electi consecrandi essent: *Profiteor tibi B. Petre Apostolorum Princeps totis conatibus usque ad sanguinem custodire, tam de sanctæ individuæ Trinitatis, &c. Sanctaque octo universalia Concilia; id est, Nicænum, Constantinopolitanum & Ephesinum primum, Chalcedonense & sextum item Constantinop. & septimum item Nicænum, octavum quoque item Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutilate servare, & pari honore & veneratione digna habere: & quæ prædicaverunt & statuerunt omnimodo sequi, prædicare, quæque condemnaverunt condemnare ore & corde, &c.* ut habetur apud Binium in Notis. Anastasius autem Bibliothecarius in præfatione ad hanc Synodum: Vniversalis est, inquit, primo quia Catholica fides in ea & sanctæ leges quæ non solum à Sacerdotibus, sed & ab universis Christianis coli debent & venerari, contra voces eorum consona voce defenduntur. Deinde, quia cum Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, tot Patriarchales sedes, quot in cuiusque corpore mortales sensus locaverit, profecto nihil generalitati deest Ecclesiæ, si omnes illæ sedes unius fuerint voluntatis. Inter quas videlicet sedes, quia Romana præcellit, non immerito visui comparatur, &c. Tertio quia cum Photius tot excessuum suorum morbo universam Ecclesiam maculaverit, universalis curatio adhibita est, ut totum curaretur quod totum fuerat maculatum. Nam tantum hujus ambitionis pullulavit longè lateque temeritas, ut mox Hierosolymis quidam laicus nomine Salomon exemplo clericus factus, fit ordinatus Antistes, quod nunquam factum est etiam ab ipso Jacobo, qui primus illic Episcopus extitit, nisi postquam Photius noviter in clero plantatus & confestim præsul factus, auditus est.

Præterea penes Alexandriam & Antiochiam in tantum radix hujus pestis excrevit, ut à tempore promotionis crebro dicti Photij hactenus evelli non possit. Nec fatendum creditur quod tunc universalis jure diceretur, si pro fide celebrata consisteret, cum & in hac nonnulla quæ ad fidem pertinent sint definita, & in cæteris universalibus Conciliis multa disposita inveniantur quæ ad fidei doctrinam non pertinent. Quamvis non minus in sanctas regulas quam in Catholicam fidem delinquatur, & diabolus non pro fidei pravitate, sed ob perversitatem operum perpetuo maneat condemnatus: & ideo sicut rectæ fidei synceritatem maculantes, ita sanctam justitiæ regulam violantes, ab omnium sunt unanimitatis æquo libramine corrigendi.

Quod ultimum addit Anastasius, ut solvat objectionem quorumdam Græcorum, qui tantum localem vel Patriarchalem vocabant hanc Synodum, quod in ea de rebus fidei non esset actum. Nam etsi obiter in ea actum sit contra Iconomachos, & contra errorem Photij de duabus animabus, non est necesse quod determinetur aliquid de fide in Synodo, cum sufficiat in ea aliquid tractari quod spectat ad bonos mores vel ad Hierarchiam, quæ ad rectam fidem conducunt maxime conservandam. Quid quod Photius notabatur hæreseos, seque ipsum ministeriis sacris ingerendo excommunicationemque summi Pontificis contemnendo totam Ecclesiam conturbabat, unde nulla justior

occasio

occasio Synodum universalem congregandi. Sed & ordinationes factorum ministrorum irritæ saltem quoad executionem ordinum, jurisdictiones vero & absolutiones pœnitentium omnino invalidæ, quod Sacramenta agant ex opere operato, & jurisdictio sit de essentia Sacramenti, jure merito postulant, ut de remedio certo provideatur, nihil enim pejus accidere potest in Ecclesia quam cum jurisdictionem ij usurpant ad quos de jure non pertinet. Verum est, quosdam nescio qui opinionum probabilitate ductos parum ad ista attendere, sibique, detracta cappa Episcopali, omnia licita arbitrari, modo id semel in animum suum induxerint, quasi Deus pro eorum arbitrio & commodo leges suas immobiles inflectere deberet. At videbunt forsan aliquando quot animabus fucum fecerint. Quare quanto horrore usurpationem hanc Jurisdictionis prosecuti sunt Patres hujus Synodi, ut referente Niceta cognomento David in vita S. Ignatij quæ extat apud Surium 23. Octob. *subscripsere depositioni calamis non nudo atramento, sed, in quo penitus contremiscas, Salvatoris sanguine tinctis.* Quo simili modo legitur Theodorus Papa depositionem Pyrrhi Constant. in Monothelismum relapsi scripsisse. Baronius anno 648. ex Theophane.

Objicitur in auctario Aimoini Benedictinus quidam Monachus, sive Ademarus, sive quis alius, ut est in Pithæi ad miscellam historiam præfatione, asserere aliter definitum fuisse de imaginibus in octava Synodo quam fuerat per Doctores Orthodoxos in septima definitum. Sed Benedictinum illum, seu Ademarus fuerit seu Aimoinus, Iconomachum fuisse respondent Raderus, Baronius, Binius. Itaut istud sit impudentissimum mendacium quo pasti sunt quicumque ab Ecclesia Romana deficiunt.

Photij malitia insignis.

Alios angit in hac Synodo quomodo Photius auctor illius Bibliothecæ quam μυριόβιβλον inscripsit, id est, mille libri, etsi tantum ducentos septuaginta novem contineat, in quibus tamen incredibilis lectionis & acerrimi judicij fuisse apparet, in tantam vesaniam inciderit ut sic attentaret contra suum Pontificem totque falsa commisceretur contra fidem Orthodoxam, ut semina jecerit illius schismatis Ecclesiæ Græcæ à Latina, quod nondum curari potuit. Sed facilis est istius difficultatis solutio, quod cum Photius hanc bibliothecam concinnavit librorum à se lectorum in Syria pro Imperatore Constantinop. Legati munere fungebatur, adhuc erat junior & nondum aulica ambitione corruptus, quæ cum postea mentem ejus invasisset in omne nefas præcipitavit, ut in excidium Ecclesiæ natus fuisse videatur. De quo etiam refertur apud Antoninum p. 3. Chron. tit. 12. c. 13. quod mater ejus illo gravida per somnium se utero serpentem gestare viderit qui totam regionem ac totum fere imperium Orientis pestifera lue venenaret. Quare à pluribus viris sanctitatis opinione claris cum illi diceretur hoc portendere Ecclesiæ pestem per illum quem utero gerebat allatam iri, sæpe mortem sibi ac fœtui afferre conabatur, cum interim à marito custodiretur, & à sanctis viris ab ea mente deduceretur, moneretur que divinæ ut se committeret providentiæ. restitutus tamen est in sedem Constantinopolitanam post mortem Ignatij idque etiam ex authoritate & consensu Summi Pontificis. Sic res humanæ diversis casibus obnoxiæ sunt, licet ipse ut ostendit Baron. tomo 10. Annalium scelestissimus & immanissimus persequutor Ecclesiæ fuerit, ac deterior quibusvis aliis sive schismaticis sive hæreticis, sive gentilibus. Primusque movit quæstionem & dubium de processione Spiritus sancti à solo Patre non a Filio, cum ante eum ea de re nulla orta fuisset controversia inter Ecclesiam Græcam & Latinam, ut est apud Georgium Metochitam lib. 4. de processione Spiritus sancti adversus schismaticos. Qui cum egregiam operam navasset sub Gregorio X. in unione Græcorum cum Latinis, carceres pœnasque postea a suis passus est.

Ordinatio irrita.

Aliud dubium est, quo sensu quarto canone hujus Synodi dicatur de Photio quod nunquam fuerit Episcopus & quod ordinationes ab eo factæ nullæ sint, in ejus enim ordinatione nihil videtur requiri nisi quod contra canones cito & nullis servatis interstitiis ordinatus sit & consecratus in Episcopum, ut enim ait Nicetas apud Baronium ad an. 858. homo gloriæ appetentissimus sex diebus ex laico transformatus est in Patriarcham, nimirum primo die ex laico factus est Monachus, secundo efficitur Anagnostes, tertio Subdiaconus, quarto Diaconus, quinto Presbyter, sexto denique Patriarcha sedem Patriarchalem conscendens pacem populo annunciavit nihil pace dignum cogitans. Consecratus est autem per Gregorium Syracusanum Episcopum Ignatij perduellem, excommunicatum & è throno ejectum: usus est autem communistis Petro Sardorum Episcopo qui cognominabatur, Myser, & Eulapio Apamææ Episcopo. At ista denotant quidem illicitam fuisse consecrationem Episcopalem Photij, non vero invalidam: Unde & ab eo ordinati validè fuerunt ordinati characteremque susceperunt. Ideo intelligendus est canon ad sensum plurium præcedentium, ut nunquam Photius fuerit Episcopus licitè quoad executionem, & ab eo ordinati nunquam potuerint licite exercere munia suscepti ordinis à cujus executione suspensi erant: quod ab eo ordinem suscepissent qui in aliena Diœcesi, & non sua sine Episcopi illius loci assensu manus impositionem suscepissent. Eodem enoque modo intelligendæ sunt litteræ Formosi Papæ ad Stylianum Neocæsareæ Euphratesiæ provinciæ Episcopum. Petis misericordiam & non scribis quomodo sit exhibenda; neque cui sæculari videlicet vel Sacerdoti. Si enim sæcularem dixeris, venia dignus is erit tanquam à sæculari dignitatem adeptus. Si vero Sacerdotem dicas, non adhibes mentem quod dignitatem præbere non potuit qui dignitatem non habeat. Nihil potuis dare Photius præter damnationem quam habuit per impositionem obliquæ manus, & damnationem præbuit. Quomodo dignitatem potuit accipere qui particeps factus est condemnato? quoniam pro ordinatu misericordiam obtinere petis, animadverte quod ordinatorem potius foves juxta Domini sacrum eloquium: *vel facite arborem bonam & fructus ejus bonos: nunquid potest ficus vinum producere, vel vitis ficus? &c.* Cum his qui à Photio fuerunt ordinati misericorditer nos gerentes, decernimus ut oblatis libellis se deliquisse fateantur, & pœnitentia veniam deprecentur, pollicentes se nunquam tale quid commissuros, &c. Ista porro luculentius explicat Doctor Hallier nunc Episcopus Cavallicensis ex suffraganeis Archiepiscopi Avenionensis sect. 3. de effectibus ordinationis c. 2. per plures paragraphos ac § 6. docet hujusmodi Canonum verba interpretenda esse quasi πρακτικῶς dicta, non διδακτικῶς ad communem vulgaremintelligentiam, non ad scholasticum rigorem. Similiter quoque, inquit, non dicuntur veri Sacerdotes impij & Sacerdotij suis actionibus violatores, non quod Sacerdotij potestate careant, sed quod Sacerdotij dignitatem, gravitatem, auctoritatem, statum perfectionemque non assequantur; qui turpibus facinoribus conscientiam suam maculant, quod Sacerdotij leges non servent: quomodo vulgo negantur esse Consules qui reipublicæ non consulunt, Medici qui aliis non medentur, Doctores qui docendis aliis nullam operam insumunt, Reges qui Regis munia aspernantur. Quas & similes phrases, imo & duriores ad vitiorum insectationem dici posse nemo inficias ibit. Vide plura ibid. ad hoc argumentum spectantia, quod forsan etiam aliqua nobis in progressu istius Summæ agenda erunt.

Etsi enim non sint observata quæ ad celebritatem pertinent quæ tamen ad valorē ordinationis requisita non sunt omissa.

Mat. 12.

Verum hæc non tollunt difficultatem, cum etiam A aliquando reiteratæ ordinationes fuerint, tanquam omnino nullæ & invalidæ, & in Conc. Sard. can. ubi dicitur non sit rata ordinatio, hoc idem videtur significare ac si diceretur matrimonium non ratum, id est quod nullum est. Sic in can. 4. conc. 1. Constant. Maximi Cynici ordinatio in Episcopum declaratur irrita & ab eo ordinati non censentur Clerici, & in Concilio Suessionensi secondo ordinati ab Ebone Remensi Archiepiscopo declarantur iterata ordinatione reordinandi. Plura exempla referri possent de quibus etiam passim agitur in hac Summa, quibus constat ejectionem a grado & ordine aliquid plus significare quam solam suspensionem ab actu aut executione ordinum, quemadmodum solent hodie intelligi tales sententiæ contra Episcopos aut Sacerdotes, qui cum recipiant B caracterem in ordinatione, qui est indelebilis, nulla potestate Ecclesiastica fieri potest, ut invalida sint quæ gerunt ex potestate ordinis.

Hæc res varie agitatur à Theologis: probabilior autem videtur sententia, quod antequam definisset quicquam Ecclesia de caractere ordinationis, an tales sententiæ Ecclesiasticæ privarent solo exercitio ordinum vel tollerent omnem potestatem, ambiguum fuisse nec non sub opinione positum. Quod ergo aliquando, non obstante quod essentialia in ordinatione adhibita fuissent, quidam censuerunt reiterationem ordinationis esse necessariam, id ita censuerunt ex probabili opinione, non distinguentes inter illicitum & invalidum. Sed ubi distinctio validi & invalidi sufficienter inducta est opera Theologorum Scholasticorum, qui non pauca in rebus spiritualibus antea incerta & obscura elucidaverunt, ut non putemus inutilem esse Theologiam Scholasticam, tunc cessavit probabilitas opinionis prædictæ, & sine ambiguitate visum est non esse reiterandas ordinationes contra prohibitionem Ecclesiæ factas, si modo de essentialibus nihil deesset: ac quemadmodum quando baptismus est dubius nihil consultius fieri potest, quam ut reiteretur: sic quamdiu fuerunt dubiæ tales ordinationes, ipsas reiterari visum est. Quod autem dubium istud magis fovebat est incertitudo caracteris Episcopalis, de quo nondum definitio Ecclesiæ facta est. Nondum Doctor Mayrones qui præivit aliis in actu Sorbonico Ordini & caracteri Episcopali probabilitatem conciliaverat dicendo Episcopatum respicere Eucharistiam saltem mediate, quia ordinat Ministros ejus. Unde fit maxime probabile esse ordinem & imprimere caracterem nec esse solum dignitatem eminentem in Ecclesia, à qua posset ipsa dejicere aliquem, ut post eam abjectionem nihil posset amplius valide: sicut nec Prætor quem respublica deposuit aut abdicavit. Si teneatur, inquit Scotus in 4. dist. 25. q. 1. quod Episcopus depositus simpliciter non est Episcopus, neganda est similitudo, quia caracter Sacerdotij tolli non potest, nec per consequens Sacerdotium sicut Episcopatus. Quamdio ergo non satis constitit de veritate caracteris Episcopalis, sicut necdum constabat tempore præsentis Synodi: locus fuit opinandi reiterandas esse ordinationes tam Presbyterorum quam Episcoporum, si collatæ essent per excommunicatum.

SUMMA CONCILIORUM

TERTIA CLASSIS

CONCILIORUM GENERALIUM quæ in Occidente celebrata sunt.

BSOLUTA classe Conciliorum eorum Generalium, quæ hæreses in Oriente exortæ ut ibidem cogerentur quodammodo coëgerunt, ingredimur in tertiam classem Conciliorum aliorum Generalium, quæ labente gloria Græcorum propter eorum defectionem à fide Orthodoxa & Schismatis ipsorum perversitatem (fuit enim Ilium & ingens gloria Teucrorum) *apud Latinos habita sunt; ut quemadmodum divina Providentia postquam Imperia in Oriente ad continendos populos variasque gentes legibus politicis excolendas excitata fuerunt, ad idem bonum aliis nationibus impertiendum, Romanorum Imperium, tum Francorum ac Germanorum, suscitavit in Occiduis mundi partibus:* Cum diu fuissent, *ait D. Augustinus lib. 5. de civitate Dei c. 12.* Regna Orientis illustria, voluit Deus & Occidentale fieri, quod tempore esset posterius: idque talibus potissimum concessit hominibus, ad domanda gravia mala multarum gentium. *Idem accidit in Conciliis Generalibus, quæ quoddam Imperij genus obtinent ad regendos in fide & moribus populos: cum primo annorum ab Incarnatione millenario illas mundi plagas quæ primo gaudent ortu solis ornassent, deinceps ad alias transierunt pari fere numero, quamvis eorum aliqua, quod eorum acta non extent, aliquos Synodorum collectores subterfugerint, à quibus hîc initium agimus. Hoc uno observato, quod Orientis Concilia maxime pugnaverunt pro Christi persona asserenda ac iis articulis prioribus Symboli qui ad ejus quasi corpus proprium pertinent, hos enim impetebant potissimum famosiores hæretici: At Occidentis concilia posteriores Symboli partes ac corpus Christi Mysticum magis tuebantur contra insultus novissimorum hæreticorum, iuxta annotata in Concilio Apostolorum: Sic enim Mysterium iniquitatis operatur ad parandam viam Anti-Christo, ut curet destruere tam Christi caput quam corpus, tam posteriores Symboli partes quam priores, tam cultum ipsum & colendi normam quam eum qui colendus est, ut scitè observat Stapleton orat. 1. quodlibetica.*

Imperiorum utilitas.

CONCILIVM LATERANENSE I. GENERALE IX.

TRECENTORVM ET AMplius Episcoporum pro pace in caussa investiturarum inter Ecclesiam & Imperium ineunda, celebratum, anno Domini 1122. in quadragesima, tempore Calixti Papæ II. & Henrici Imperatoris V.

ETsi errent qui erroris arguunt Constantinum magnum quod Ecclesiam dotaverit, eorumque propositionem inter male sonantes & piarum aurium offensivas recenseat Bannes 2. 2. Divi Thomæ, quæst. 11 art. 2. Quo nomine & vituperantur illi qui asserunt tunc auditam vocem, *hodie venenum infusum est in Ecclesiam*; Certum tamen & experientia ipsa nimis comprobatum plura mala profluxisse ex divitiis & possessionibus quibus Ecclesiæ & sacerdotia ditata fuerunt. Hæc nempe est rerum humanarum conditio ut bona & mala sese invicem comitentur. Inter illa plura mala, illud non fuit ex minoribus, quod principes sæculares ex hinc, concupiscentia inflammâte, sibi concessionem sacerdotiorum, Episcopatuum Abbatiarum aliorumque beneficiorum arrogare voluerint, ob temporale annexum spirituale ad se trahere conantes, cum potius spirituali existente principali & temporali tantum accessorio, justius esset ut qui spiritualium administratores essent, beneficia illa dignis conferrent. Quod cautum erat per canones duorum ultimorum Conciliorum Orientalium generalium secundi Nicæni, & quarti Constantinopolitani ad coërcendum abusum illum jam tunc exorientem. Sunt enim plerumque Canones indicia malorum quibus opponuntur, sicut certa medicamenta cum adhibentur, morbos indicant. Crescens autem malum hoc à temporibus harum Synodorum, invaluit potissimum in Germania; ubi cum pinguiora essent beneficia, Imperatores avidius iis inhiarunt, eorum conferendorum jure sibi vindicato, frustra renitentibus Pontificibus Romanis ac maxime Gregorio VII. Ecclesiasticæ libertatis vindice acerrimo, qui etiam propterea Henricum IV. Imperatorem à sacris abstulit, quod investituras sibi assumeret, hoc est jus eligendi Episcopos cum traditione annuli & baculi pastoralis in signum beneficij illis à se collati.

Divitiæ Ecclesiæ.

Principū ambitus in bona Ecclesiæ.

Certe institutio & regimen Ecclesiæ non est ex arbitrio hominum: aliquot conditiones præfixit Deus religioni Christianæ. 1. ut convocatio ad illam esset generalis ex omni parte mundi. 2. Ut ingressus in illam in baptismo fieret per fidem expressam Mysteriorum Trinitatis, Incarnationis ac Redemptionis humani generis per Christum. 3. Ut illa congregatio esset sub uno capite Christi vicario, & sub talibus signis sensibilibus sacrificij & Sacramentorum nata. quarta, ut intra eam esset ordo Hierarchicus, tam secundum potestatem ordinis quam jurisdictionis, secundum quem omnia debite fierent, & bonum redemptionis communicaretur. Sic enim quæ à Deo sunt ordinata sunt. At hæc invertere molitur adversarius redemptionis humanæ: modoque unam, modo alteram ex his conditionibus destruere curat, ut hic ordinem Hierarchicum per Laicos principes. Hinc nata occasio hujus Concilij.

4. Conditiones religionis Christianæ.

Acres autem contentiones quæ per multa tempora ac sub diversis Pontificibus efferbuerunt, quibusdam tolerantibus ut fatetur Baronius sub annum 1107 cum principes abstinerent in harum investiturarum usu ab omni illicito mercimonio, dignorum Sacerdotum habita ratione, aliis vi & metu id concedentibus, ut contigit Paschali II. à quo in carcerem prius conjecto, privilegium conferendi beneficia per annulum & baculum extorsit Henricus V. Imperator, aliis vero palam & omnimodo renitentibus, ut post Gregorium VIII. Calixto II. ex Viennensi Archiepiscopo ad summum Pontificatum assumpto. Hic enim ut libertatem Ecclesiæ assereret confirmata excommunicatione in Henricum V Adalbertum Archiepiscopum Moguntinum in Germania Legatum constituit, qui strenue suum exequens munus, Episcopos & principes pro Ecclesiæ defensione adversus Imperatorem commovit, ex quorum viribus conjunctis, comparato ingenti exercitu & ex alia parte appropinquante Imperatoris alio exercitu, cum cruento certamine lis ista dirimenda videretur, benignus, ait Abbas Uspergensis, & amator hominum Jesus per industriam servorum suorum sedis Apostolicæ Legatorum qui tunc Moguntiæ morabantur, imo per inhabitantem in eis Spiritum sanctum, spiritum principum paci contrarium curavit auferre, charitatem quoque nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit. Quia nimirum, ut vere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorum intestina bella, tempus miserendi Sion, id est Ecclesiæ licet sero jam venit. Selectis ex utraque parte duodecim principibus pro pace & concordia per unam & amplius hebdomadam certatum est, donec ipse, in cujus manu cor regis est, omnem animositatem Augusti sub Apostolicæ reverentiæ obedientiam, causa matris Ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorum inflexit. Scilicet Imperator juri electionum à se prætenso cessit, & summus Pontifex illi regalia concessit, ut scilicet Episcopi & Abbates temporalia bona ab eo se recipere agnoscerent: atque ut hæc conventio rata haberetur, convocatum est per Calixtum Concilium hoc Romanum in palatio Lateranensi, cui etiam interfuit Abbas D. Dionysij Sugerius, qui trecentos & amplius Episcopos interfuisse memorat in Ludovici regis vita, non commemoratis Abbatibus qui in multo majori numero aderant. Præter pacem autem illam statuta sunt & aliqua alia, prout necessitas Ecclesiæ postulare videbatur.

Dissidia Paparū & Imperatorū pro investitura.

Pax inter exercitus.

CANONES CONCILII.

I. SAnctorum Patrum exempla sequentes, & officij nostri debito innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in Ecclesia Dei, vel promoveri, auctoritate Sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Ecclesia ordinationem vel promotionem taliter acquisierit, acquisita prorsus careat dignitate.

II. Nullus in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus, ordinetur.

III. Presbyteris, Diaconibus, vel Subdiaconibus concubinarum & uxorum contubernia penitùs interdicimus, & aliarum mulierum cohabitationem: præter eas quas Nicæna Synodus per solas necessitudinum caussas habitare permisit, videlicet matrem, so-

rorem, amitam, vel materteram, aut alias hujusmodi, de quibus nulla valeat juste suspicio oriri.

IV. Præterea, juxta beatissimi Stephani Papæ sanctionem statuimus, ut laici, quamvis Religiosi sint, nullam tamen de Ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem: sed secundum Apostolorum Canones, omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea, velut Deo contemplante, dispenset. Si quis ergo Principum, aut laicorum dispensationem, vel donationem rerum sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.

Canones Apostol.

V. Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus, quoniam eas & divinæ & sæculi prohibent leges. Leges enim divinæ hoc agentes, & eos qui ex eis prodeunt, non solum ejiciunt, sed maledictos appellant: Leges vero sæculi, infames tales eos vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos itaque Patres nostros sequentes, infamiis eos notamus, & infames eos esse censemus.

VI. Ordinationes, quæ à Burdino Hæresiarcha, postquam à Rom. Ecclesia est damnatus, quæque à Pseudoepiscopis per eum postea ordinatis factæ sunt, irritas esse decernimus.

Episc. author.

VII. Nullus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ, sine judicio vel consensu Episcopi alicui tribuat: imo sicut sanctis Canonibus constitutum est, cura & rerum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi judicio & potestate permaneat. Si quis vero contra hæc facere, aut potestatem ad Episcopum pertinentem sibi vendicare præsumpserit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

VIII. Ad hæc sanctæ Romanæ Ecclesiæ possessiones quietas servare per Dei gratiam cupientes, præcipimus, & sub districtione anathematis interdicimus, ne aliqua militaris persona Beneventanam B. Petri civitatem præsumat invadere, aut violenter retinere. Si quis aliter præsumpserit, anathematis vinculo teneatur.

IX. A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis Episcopis, Abbatibus, & Clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.

X. Nullus in Episcopum nisi Canonice electum, ad consecrandum manus mittat. Quod si præsumpserit, & consecratus, & consecrator absque recuperationis spe deponatur.

XI. Eis qui Ierosolymam proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam, & tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos, & familias, atque omnia bona eorum, in B. Petri & Romanæ Ecclesiæ protectione, sicut à Domino nostro Papa Vrbano statutum fuit suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere, vel auferre, quamdiu in via illa morantur,

A præsumpserint, excommunicationis ultione plectantur: eos autem, qui pro Ierosolymitano, vel Hispano itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur, & viam dimisisse, cruces iterato assumere & viam ab instanti Pascha usque ad sequens proximum Pascha perficere, Apostolica auctoritate præcipimus. Alioquin ex tunc eos ab Ecclesiæ introitu sequestramus, in omnibus terris eorum divina officia, præter infantium Baptisma, & morientium pœnitentias, interdicimus.

XII. Illam vero pravam defunctorum Porticanorum consuetudinem, quæ hactenus ibi

B fuit, ex fratrū nostrorum, & totius Curiæ cōsilio, nec non & voluntate atq; consensu Præfecti removendam censemus: ut Porticanorum habitatorum sine heredibus morientium bona contra morientium deliberationem minime pervadantur. Ita tamen, ut Porticani in Rom. Eccl. & nostra, nostrorumq; successorum obedientia & fidelitate permaneant.

XIII. Si quis treguam diffregerit, usque tertio ad satisfactionem ab Episcopo admoneatur. Quod si tertio admonitus, satisfacere contempserit; Episcopus, vel cum Metropolitani consilio, aut cum duobus, aut cum uno

C vicinorum Episcoporum, in rebellem anathematis sententiam dictet, & per scripturam Episcopis circumquaque denuntiet.

XIV. Sanctorum Patrum Canonibus consona sentientes, oblationes de sacratissimo & reverendissimo Altari B. Petri, & Salvatoris, & S. Mariæ Rotundæ, ac de illis omnium Ecclesiarum Altaribus, sive Crucibus, à laicis auferri penitus interdicimus, & sub anathematis districtione firmamus. Ecclesias à laicis incastellari, aut in servitutem redigi, auctoritate Apostolica prohibemus.

XV. Quicumque monetam falsam scienter

D fecerit, aut studiose expenderit, tamquam maledictus, & panperum virorum oppressor, & civitatis turbator, à fidelium consortio separetur.

XVI. Si quis Romipetas & Peregrinos, Apostolorum limina & aliorum Sanctorum Oratoria visitantes, capere, seu rebus quas ferunt spoliare, & mercatores novis telonio-rum seu pedaticorum exactionibus molestare tentaverit, donec satisfecerit, communione abstineat Christiana.

al. Pedagiorum.

XVII. Interdicimus Abbatibus & Monachis publicas pœnitentias dare, & infirmos visitare, unctiones facere, & Missas publicas cā-

Religiosi in quibus Episc. subditi.

E tare. Chrisma, & Oleum, Consecrationes altarium, Ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum Parochiis manent.

XVIII. In Parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos constituantur, qui eis respondeant de animarum cura, & de iis quæ ad Episcopum pertinent. Decimas & Ecclesias à laicis non suscipiant absque consensu & voluntate Episcoporum, & si aliter præsumptum fuerit, Canonicæ ultioni subjaceant.

Presbyteri Parochiales Episc. subditi.

XIX Servitium, quod Monasteria, aut eorum Ecclesiæ à tempore Gregorij Papæ VII.

usque ad hoc tempus Episcopis facere, & nos concedimus. Possessiones Ecclesiarum & Episcoporum tricennales, Abbates, vel Monachos habere omnimodis prohibemus.

XX. Paternarum traditionum exemplis commoniti, Pastoralis officij debitum persolventes, Ecclesias cum bonis suis, tam personis quam possessionibus, Clericos videlicet ac Monachos, eorumque Conversos, Oratores quoque cum suis nihilominus rebus quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & postquam facinus suum recognoverit, infra triginta dierum spatium competenter non emendaverit, à liminibus Ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

XXI. Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, & Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam debere redigi juxta sacrorum Canonum diffinitionem, judicamus.

XXII. Alienationes, quæ specialiter per Othnonem, Guidonem, Ieremiam, seu forte Philippum, ubilibet de possessionibus Ravennatis Exarcharus factæ sunt, damnamus: generaliter autem, omnium per intrusionem, seu Canonice electorum sub Episcopi nomine, aut Abbatis, qui secundum usum Eccleclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, nec non personarum Ordinationes ab eisdem sine communi consensu Clericorum Ecclesiæ, sive per Simoniam itidem factas, irritas judicamus. Illud etiam per omnia interdicimus. Vt nullus Clericus Præbendam suam, seu aliquod Ecclesiasticum Beneficium aliquo modo alienare præsumat: quod si præsumptum olim fuit, vel aliquando fuerit, irritum erit, & Canonicæ ultioni subjacebit.

Restitutio investiturarum ab Henrico Imperatore facta.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.

Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ Callisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo, & sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, & sanctæ Catholicæ Ecclesiæ omnem Investituram per annulum & baculum: & concedo, in omnibus Ecclesiis quæ in regno vel Imperio meo sunt, fieri electionem, & liberam consecrationem: Possessiones, & regularia beati Petri, quę à principio hujus discordiæ usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut restituantur, fideliter adjuvabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum, & Principum & aliorum tam Clericorum quam Laicorum,
A consilio Principum, & justitia, quas habeo, ut reddantur, fideliter juvabo. Et do veram pacem D. Papæ Callisto, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt. Et in quibus sancta Romana Ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo, & in quibus mihi querimoniam fecerit, debitam sibi justitiam faciam.

Concessio Callisti Papæ II. Henrico Imperatori facta.

B EGo Callistus servus servorum Dei dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, quæ ad Regnum pertinent, in præsentia tua fieri, absque Simonia, & aliqua violentia: ut si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani, & Provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem, regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus quæ ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur, & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus Imperij consecratus, infra sex
C menses regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, & auxilium postulaveris, secundum officij mei debitum, auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt, vel fuerunt, tempore hujus discordiæ. Data anno millesimo centesimo vigesimo secundo, nono Kalendas Octobris.

Controversia de investitura.

Hanc docte & fuse agitat Andræas Saussaius Episcopus Tullensis in sua Panoplia Episcopali l. 2. Ubi studiosus rerum antiquarum lector abunde unde sibi satisfaciat, reperturus est. Pauca ex hinc delibabimus aliis etiam aliunde accersitis. Ac primo advertendum
D est ex hoc duplici potissimum capite improbatam fuisse hanc investituram per annulum & baculum, quod per hæc designaretur potestas spiritualis emanare à potestate sæculari, quia annulus spiritualis conjugij quod contrahit Episcopus cum desponsata sibi Ecclesia insigne sit: baculus vero vel virga signum regiminis pastoralis, & sacræ ligandi & solvendi animas potestatis quam quisque antistes vel pastor non à rege sed à Deo recipit. Quod testatum voluit insigni exemplo rex Galliæ Robertus, de quo refert Glaber Radulphus monachus Benedictinus lib. 5. cap. 1. quod cum ad eum venisset quidam Abbas regij favoris ambitu præfecturam aucupatus, pio ei succensuerit animo, di-
E cens: Depone baculum regiminis pastoralis, quem credis largitione mortalis hominis debere gestari. Quem cum a se projecisset, suscipiens illum rex imposuit dextræ imaginis Salvatoris. Vade, inquiens Abbati, & suscipe illum de manu omnipotentis regis, ne sis ultra pro eo debitor alicujus mortalis, sed libere utere eo, ut decet culmen tanti honoris. At ipse gaudenter illum suscipiens plurimis de tali facto alacritatem contulit, ac de hinc cum omni libertate viguit. Sed & alter Abbas Galterus Pontœsianus Abbas cum rex Galliæ Philippus ab avo suo Roberto degenerans, hanc investituræ gloriam affectaret ad eumque accessisset temporalium concessionem accepturus, ac ei rex baculum prope recurvam partem, hoc est, pedi fere fastigium, tenens contraderet, sanctus vir curvitatem

ipsam baculi arripiens manum suam regię superposuit, hæc gravi verendoque vultu effatus. Non desuper manum tuam, sed desuper, non enim regimen Ecclesiæ à te recipio, sed à Deo. Nec obscura erat significatio ista spiritualis potestatis per baculum, cujus hoc est dictum Innocentij III. lib. 1. mysteriorum missæ cap. 62. baculus correctionem significat pastoralem propter quod à consecratore dicitur consecrato, *accipe baculum pastoralitatis* & de quo dicit Apostolus 1. Cor 4. *In virga veniam ad vos.* Quod autem est acutus in fine, rectus in medio, retortus in summo: designat quod per eum Pontifex debet pungere pigros, regere debiles, colligere vagos. Quod versificator quidam expressit.

Pedum baculus pastoralis.

In baculi forma, præsul, datur hæc tibi norma,
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum,
Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes,
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Ex hac porro tam evidenti designatione significabatur per baculi traditionem emanare potestas Episcopalis aut Abbatialis à sæculari principe, ut sic ei subjici videretur & ad ejus nutum gubernari, quod est contra divinam institutionem sacrosque Ecclesiæ canones septimæ & octavæ synodi.

Dicebant tamen reges & Imperatores se per hanc baculi traditionem non intendere aliud quam regaliorum, id est bonorum temporalium concessionem, in quibus viri Ecclesiastici ab ipsis dependerent. Qua occasione non defuerunt authores qui hoc ut licitum tolerari posse sentirent seclusa omni nundinatione; unde fervente hoc dissidio Waltramus quidam Episcopus Nuverburgensis tractatum edidit pro usu investituræ tanquam rei licitæ, dummodo per insignium baculi maxime traditionem temporalia dumtaxat à sæculari principe, prælato concedi intelligeretur. Cui suffragatus est Yvo Carnotensis epist. 60. ad Hugonem Lugdunensem Archiepiscopum Legatum Apostolicæ sedis. Ubi inter cætera. Quamvis octava synodus solum prohibeat eos interesse electioni non concessioni, quæ concessio sive fiat manu sive nutu sive lingua sive virga quid refert? Cum reges nihil spirituale se dare intendant, sed tantum id votis petentum annuere, aut villas Ecclesiasticas & alia bona exteriora quæ de munificentia regum obtinent Ecclesiæ, ipsis electis concedere.

Yvo Carnot. defendit investituram.

Nequaquam tamen probari potuit sententia Yvonis tam abjecte loquentis imo multa ingerentis, quæ nisi corrigerentur ab aliis ejus epistolis in maximum discrimen adduxisset famam suam & gloriosum nomen, quod ex defensione Apostolicæ veritatis sibi dignissime comparaverat. Et cum Paschalis II. metu adactus, hoc jus Henrico IV. concessisset, pollicitusque fuisset quod nunquam Imperatorem inquietaret de præsumpto ob hanc cæremoniam ac temerato Ecclesiarum jure, in hunc modum illi exprobravit Abbas montis Cassini Bruno ac Signiensium Episcopus, ut habetur libro quarto Chronici Cassinensis. Inimici mei dicunt tibi, quia non te diligo & male de te obloquor. Sed mentiuntur, ego enim sic te diligo ut Patrem ac Dominum meum, neminemque alium te vivente volo habere Pontificem, sicuti cum multis aliis tibi promisi. Audio tamen Salvatorem meum dicentem mihi: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me non est me dignus.* Unde Apostolus ait: *Si quis non amat Dominum Jesum Christum sit anathema.* Debeo igitur diligere te, sed plus debeo diligere illum qui te fecit & me. Huic enim tanto amori nihil unquam præferendum est. Fœdus autem illud adeo fœdum tam omni pietati religionique contrarium ego non laudo. Quis enim illud lauder in quo violatur fides, Ecclesiæ libertas amittitur, sacerdotium tollitur, unicum & singulare ostium Ecclesiæ clauditur, multa ostia aperiuntur, per quæ qui intrat fur est & latro? Habemus canones, habemus sanctorum Patrum constitutiones ab Apostolorum temporibus ad te usque perductas. Via regia incedendum est, neque ab ea in aliquam partem declinandum. Apostoli illos omnes damnant & a fidelium communione sejungunt, qui per sæcularem potestatem Ecclesiam obtinerent. Laici enim quantumlibet religiosi sint, nullam tamen disponendæ Ecclesiæ facultatem sunt consecuti. Hæc enim Apostolorum constitutio sancta est: cui qui contradicit, catholicus non est. Omnis enim qui hæresim tuetur, hæreticus est. Nemo hanc non esse hæresim dicere potest, quam sancta & Apostolica Ecclesia in multis Conciliis hæresim nominat & cum suis hæresibus damnat. Talis allocutio inter Pontificem & Abbatem invidiæ & odij fomitem ministravit. Inter cætera vero quæ tunc Pontifex in Abbatem locutus est, ait: nisi illum à Monasterij administratione removero, ipsis argumentis Ecclesiæ regimen mihi tollit. Quapropter eidem Abbati rescripsit epistolam qua vetuit, ne ultra Episcopus esset atque Abbas, &c.

Bruno Signiensis contra.

Matth. 10.

Ad Gal. 1.

Ex quibus videre est quot animorum & sententiarum dissidia etiam exorta sunt occasione hujus investituræ. Videri potest de his Juretus in Notis ad citatam epistolam Ivonis, ubi & refert eundem Paschalem investituris postea fortiter restitisse, cum scriberet in hæc verba ad Anselmum de Legatis Regis Anglorum. Audivimus eos dixisse, quia si rex in aliis bene ageret, nos investituras Ecclesiarum non prohibere, &c. Si vero nostro silentio pateremur Ecclesiam felle amaritudinis & impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum judicem excusari? Non est laicorum Ecclesiam tradere, nec filiorum matrem adulterio polluere. *Jure igitur privandus est patrimonio qui matrem polluit adulterio.* Nec meretur Ecclesiasticæ benedictionis consortium qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum est Ecclesiam tueri, non tradere, &c.

Hæresis Laicorum.

Fecerunt porro hæ controversiæ ut plures in partibus Germaniæ, Galliæ & Angliæ pastorales virgas à principibus acceptas summo Pontifici reddiderint à quo easdem receperunt. Ea de causa Otto Baberbergensis Romam profectus est ad ipsum Paschalem, cui ordinem & modum suæ provectionis exposuit, pedumque & annulum ad ejus pedes deposuit, temeritatis, & errati veniam petiit, addens tamen non sua voluntate, sed aliena potestate ita factum: postulat adversus seipsum Canonicæ censuræ ultionem. Tum Pontifex admiratus viri summi prudentiam & constantiam levare eum jubet, & insignia reddit. Ille vero negat indignumque se protestatur. Moxque valedicens Pontifici & ejus curiæ domum adire cœpit. Ecquid vero faceret? obedientiæ præcepto retrahitur, &c. Ex veteri auctore in ejus vita apud eundem Juretum, qui & alia profert exempla virorum magis cordatorum, qui isti investituræ in conscientia acquiescere non poterant, cum quacunque intentione id fieret, esset nihilominus exterior quædam professio rei prohibitæ, unde exemplo Eleazari Sacerdotis 2. Maccab. malebant dura quæque perperi quam isti simulationi consentire. His autem magna ex parte finem imposuit Concilium, reddens quæ sunt Dei Deo & quæ Cæsaris Cæsari, dum Imperatori regalia concessit quæ in ejus erant dominio.

Docet Doctor Senectius lib. *de Atheismo & hæresibus, &c.* Hæresim non tantum in verbis, sed etiam in rebus consistere, ita ut sit dogma fidei oppositum, indicatum aut signo verbali, aut saltem factitio & manuali, id est, per facta indicantia hæresim. De qua definitione agimus in de *triplici examine* ad p. 2. *exam. pœnitentium q.* 5. quid interest protestari falsum verbo aut facto? Hinc hæresis nata est de primatu regio in Anglia, & alibi de auctoritate magistratus in res spirituales, contra voluntatem & sancti Ecclesiam sic instituentis ut regeretur per Hierarchiam ait. *In quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam*

Dei, quam acquisivit sanguine suo. Hæc laici perpendant qui tantum juris sibi arrogant contra spiritualem à Christo institutam potestatem: considerent non satis fuisse filiis Israel reductos fuisse ex captivitate Ægyptiaca per mare rubrum, nisi etiam ad terram promissam contenderent sub ducatu Moysi & Aaron viæ ducũ à Deo constitutorũ. Quare & hæc laicorum hæresis redemptioni humani generis inimica est, & ad votum Satanę accommodata in perditionem animarũ.

CONCILIVM
LATERANENSE II.
OECVMENICVM X.
ANNO M. CXXXIX.

CONTRA PETRVM DE BRVIS, &c.
SUB INNOC. II, SUMMO PONTIFICE, Tempore Conradi Imperatoris,

Historia ejusdem Concilij.

HOnorio II. Callisti successore defuncto, major Cardinalium pars Gregorium S. Angeli Diaconum Card. summum Pontif. elegerunt, qui deinde Innoc. II. dictus est. Nonnulli vero Petrum Leonis potentissimi Rom. civis filium Pseudopontificem crearunt, quem Anacletum II. appellarunt. De utroque S. Bernard. hæc scribit: *Duo itaque*, inquit, *sunt, de quibus contenditur, quisnam eorum rectius videatur Papa. Quorum primo quidem si personas compares, ne* (Epist.126) *neutri fave vel derogare videar, vel adulari, dicam, quod dic. passim reperies, & neminem arbitror diffiteri, quia videlicet Innocentij nostri vita, vel fama, nec æmulum timet; cum alterius nec ab amice tuta sit. Deinde si electionem discutias, nostri eidem occurrit, & promotione purior, & ratione probabilior, & prior tempore. Porro de tempore constat. Reliqua duo, merita probant, & dignitas eligentium. Hanc enim (ni fallor) partem saniorem invenies, tam Episcopos, quam Cardinales, Diaconos, sive Presbyteros, & quorum maxime interest de electione summi Pontif. & quanti in eligendo juxta scita Patrum sufficiant. Quid & in consecratione? Nonne Ostiensem, ad quem specialiter spectat, habemus? Cum igitur & electus dignior, & electio sanior, & actio ordinabilior teneatur: qua isti ratione, imo qua contentione, contra jus & fas, & vota omnium bonorum, invitæ & renitenti Dei Ecclesiæ præficere alium, & illum deponere tentant?* Et alibi, de Innoc. loquẽs: *Merito illum*, inquit, *recipit Ecclesia, cujus opinio* (Epist.125) *clarior, & electio sanior inventa est: nimirum eligentium numero vincens, & merito.* Hæc S. Bernardus. Petrus Leonis propinquorum viribus innixus, sancti Petri Basilicam, cæterasque urbis Ecclesias invasit, & Innoc. Papa una cum Cardinalibus coactus urbe discessit, & in Galliam se contulit: ubi à Rege & ab Episcopis ut verus Pontifex recipitur, habetur, & colitur. Galliæ Regem est imitatus Henricus Angliæ Rex, ac Lotharius Rom. Imperator electus cum Episcopis & Optimatibus Teutonici Regni. Neque in Gallia tantum ac Germania Innocent. legitimus Pontif. habetur, sed etiam in Hetruria, seu Tuscia, Campania, aliisque prope innumeris regionibus atq; Provinciis, ut scribit S. Bernardus, qui magnum Innoc. adjumentum attulit in hoc schismate confutando, tum apud Imperatorem, tum apud Reges, ob eximiam & doctrinæ & sanctitatis opinionem, atq; ideo apud eos auctoritatem. Innoc. ex Gallia in Italiam reversus, Lotharij Imper. viribus adjutus, schismaticos repressit; & Petro Leone Pseudopontif. mortuo, is qui in ejus locum a schismaticis suffectus fuerat, Victoris nomine appellatus, Pontificalibus vestibus depositis ad Pontif. se contulit.

Iis temporibus non schismaticorum tantum factionibus Dei Ecclesia perturbabatur, sed hæreticorũ etiam novis ac diversis dogmatibus oppugnabatur. Petrus de Bruis hac tempestate exortus est; adversus quem Petrus Cluniacensis disputans, ejus hæreses recenset. (*Petrus de Brun fons hæreseon in Occidente. lib. 1. ep. 1. & 2.*) Et primum quidem: Negat, inquit, parvulos infra intelligibilem ætatem constitutos, Christi Baptismate posse salvari: nec alienam fidem posse illis prodesse, qui sua uti non possunt. Deinde Templorum vel Ecclesiarum fabricam fieri non debere; factas insuper subrui oportere, nec esse necessaria Christianis sacra loca ad adorandum. Tertio, Cruces sacras confringi præcipit, & succendi: quia species illa, vel instrumentum, quo Christus tam dire tortus, tam crudeliter occisus est, non adoratione, non veneratione, vel aliqua supplicatione digna est; sed ad ultionem tormentorum & mortis ejus, omni dedecore dehonestanda, gladiis concidenda, ignibus succendenda est. Quarto, Non solum veritatem Corporis & Sanguinis Domini quotidie & assidue per Sacramentum in Ecclesia oblatum negat, sed omnino illud nihil esse, neque Deo offerri debere decernit. Quinto, Sacrificia, oblationes, eleemosynas, & reliqua bona pro defunctis fidelibus a vivis fidelibus facta deridet, nec ea quempiam mortuorum vel in modico posse juvare affirmat. Narrat etiam Petrus Cluniacensis, jure hunc hæreticum concrematum, cum antea impius iste Cruces Dominicas in unum congestas concremaverit.

Hujus Petri de Bruis impias hæreses secuti sunt pene omnes qui post illum fuerunt hæretici: ut merito hæreticorum parens dici possit. (*Arnaldus de Brixia.*) Quinetiam Arnaldus de Brixia illius sectatus est errores. De quo hoc Otho Frisingensis scribit: *Is a studio è Galliis in Italiam revertens, religiosum habitum, quo amplius decipere posset, induit: omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens: Clericorum & Episcoporum derogator, Monachorum persecutor, laicis tantum adulans. Dicebat enim: Nec Clericos proprietatem, nec Episc. regalia, nec Monachos possessiones habentes, aliqua ratione posse salvari: cuncta q; hæc Principis esse, ab ejusque beneficentia in usum tantum laicorum cedere oportere. Præter hæc, de sacramento Altaris, de Baptismo parvulorum non sane dicitur sensisse.* (*Lib. 2. de gestis Frederic.*) Hæc Otho. Quare Innoc. Pontif. tum ad hæreses damnandas, tum ad schismaticos reprimendos, ac depravatos mores corrigendos, Prædecessorum sanctorum Pontif. exempla secutus, universale Romæ indixit Concilium: & convocatis ex universis Christiani orbis partibus Patriarchis, Archiepis. & Episcopis, & aliarum Ecclesiarum Prælatis, mille circiter convenere, ut gravissimi illius temporis Scriptores testantur; & in Lateran. Ecclesia illud celebrandum curavit. In quo hæretici damnantur, & inter cæteros Arnaldus de Brixia, qui tum in urbe degebat. Petri Leonis, aliorumq; schismaticorum Acta rescinduntur; & ad pristinam Ecclesiasticam disciplinam restituendam, aliqua statuuntur Decreta, inter quæ illud præcipuum: Quod cum per id tempus Sacerdotibus & Clericis honor, quem par erat, non deferretur, sententiam excommunicationis tulit Pontifex in eos, qui violentas manus in Clericos injicerẽt. (*Clericorum honor vindicatus.*) Prohibuit etiam militum Torneamenta, in quibus cædes hominum, & animarum pericula semper imminent. Quæ à posterioribus Pontificib. & Conciliis, & innovata & confirmata fuere. Hæc de historia Binius, cui nihil hic addidimus. In his porro deprehendimus initia hæresis Sacramentariorum qui sacramenta certiora humanæ per Christum redemptionis media per quæ singulis applicatur, impugnarunt ac abolere conati sunt, ut cum ea in hoc & sequentibus Conciliis Ecclesia defendat, non nisi in priori instituto perseveret, fidem redemptionis adstruendo contra milleformes dæmonum incursus ac hæreticorum Sacramentariorum, quorum dux in Occidente iste Petrus de Bruis insidias. Canones qui sequuntur, excepit Baron. ex Vaticano codice ad an. 1139.

CANO-

CANONES HUIUS CONCILII.

I. STatuimus, si quis Simoniacè ordinatus fuerit, ab officio omnino cadat, quod illicitè usurpavit.

II. Si quis præbendam, vel Prioratum, seu Decanatum, aut honorem vel promotionem aliquam Ecclesiasticam, seu quodlibet Sacramentum Ecclesiasticum, ut pote Chrisma, vel oleum sanctum, Consecrationes Altarium vel Ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam acquisivit, honore male acquisito careat, & emptor, atque venditor, & interventor, nota infamiæ percellantur, & nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis ante vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat, quoniam Simoniacum est; sed liberè, & absque imminutione aliqua, collata sibi dignitate atque Beneficio perfruatur.

Emptio-nes

III. A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis suscipi modis omnibus prohibemus. Qui vero excommunicato, antequam ab eo qui eum excommunicaverit, absolvatur, scienter communicare præsumpserit, pari sententiæ teneatur obnoxius.

IV. Præcipimus etiam, quod tam Episcopi quam Clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant & nec in superfluitate, scissura, aut colore vestium, nec in tonsura, intuentium, quorum forma & exemplum esse debent, offendant aspectum; sed potius, quæ eos deceat, sanctitatem præ se ferant. Quod si moniti ab Episcopis emendari noluerint, Ecclesiasticis careant beneficiis.

V. Illud autem, quod in sacro Chalcedonensi constitutum est Concilio, irrefragabiliter conservari præcipimus. Ut videlicet decedentium bona Episcoporum à nullo omnino hominum diripiantur, sed ad opus Ecclesiæ & successoris sui, in libera œconomi & Clericorum permaneant potestate. Cesset igitur de cætero illa detestabilis & sæva rapacitas. Si quis autem aliquo modo hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat. Qui vero morientium Presbyterorum vel Clericorum bona rapuerint, simili sententiæ subjiciantur.

VI. Decernimus etiam, ut ij qui in ordine Subdiaconatus & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque Ecclesiastico Beneficio careant. Cùm enim ipsi Templum Dei, Vasa Domini, Sacrarium Spiritus sancti debeant esse & dici, indignum est eos cubilibus & immunditiis deservire.

VII. Ad hæc prædecessorum nostrorum Gregorij VII. Urbani & Paschalis Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes præcipimus, ut nullus Missas eorum audiat, quos uxores vel cōcubinas habere cognoverit. Ut autem lex continentiæ & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis & sacris Ordinibus dilatetur, statuimus, quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Regulares, Canonici, & Monachi, atque conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namq; copulationem, quam contra Ecclesiarum regulā constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignā pœnitentiam agant.

VIII. Idipsum quoque de Sanctimonialibus feminis, si quod absit, nubere attentaverint, observari decernimus.

IX. Prava autem consuetudo, prout accepimus, & detestabilis inolevit, quoniam Monachi & Regulares Canonici post susceptum habitum, & professionem factam spreta beatorum Magistrorum Benedicti & Augustini Regula, Leges temporales, & Medicinam gratia lucri temporalis addiscunt. Avaritiæ namque flammis accensi, se Patronos causarum faciunt, & cùm Psalmodiæ & Hymnis vacare debeant, gloriosæ vocis confisi munimine, allegationum suarum varietate, justum & injustum, fas nefasque confundunt. Attestantur verò Imperiales Constitutiones, absurdum imo & opprobrium esse Clericis, si peritos se velint disceptationum esse forensium. Hujusmodi temeratores graviter feriendos Apostolica auctoritate decernimus. Ipsi quoque, neglecta animarum cura, Ordinis sui propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cumque impudicus oculus impudici cordis sit nuntius, illa, de quibus loqui erubescit honestas, non debet Religio pertractare. Ut ergo Ordo Monasticus & Canonicus Deo placens in sancto proposito inviolabiliter conservetur, ne hoc ulterius præsumatur, Apostolica auctoritate interdicimus. Episcopi autem, Abbates, & Priores tantæ enormitati consentientes & non corrigentes, propriis honoribus spolientur, & ab Ecclesiæ liminibus arceantur.

X. Decimas Ecclesiarū, quas in usu pietatis, cōcessas esse Canonica demōstrat auctoritas, à laïcis possideri Apostolica auctoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi Ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & periculum æternæ damnationis incurrere. Præcipimus etiam, ne laïci qui Ecclesias tenent, aut eas Episcopis restituant, aut excommunicationi subjaceāt. Innovamus autē & præcipimus, ut nullus in Archidiaconum vel Decanum, nisi Diaconus vel Presbyter ordinetur: Archidiaconi verò, Decani, vel Præpositi, qui infra Ordines prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur. Prohibemus autem, Ne adolescentibus, vel infra sacros Ordines constitutis, sed qui prudentia & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores. Præcipimus etiam,

Ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur, & unaquæque Ecclesia cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.

XI. Præcipimus etiam, ut Presbyteri, Clerici, Monachi, peregrini, & mercatores, & rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura persistentes, & animalia cum quibus atatur, & semina portant ad agrum, & oves, omni tempore securi sint.

XII. Treugam autem ab occasu solis in quarta Feria usque ad ortum solis in secunda Feria, & ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniæ, & à Quinquagesima usque ad Octavam Paschæ ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem Treugã frangere tentaverit, post tertiam commonitionem si non satisfecerit, Episcopus suus in eum excommunicationis sententiam dictet, & scriptam Episcopis vicinis annuntiet. Episcoporum autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat, imo scripto susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem violare præsumpserit, Ordinis sui periculo subjacebit. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus, ut Episcopi, ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore aut odio prætermittãt. Quòd si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

XIII. Porro detestabilem & probrosam divinis & humanis Legibus per Scripturam in veteri & novo Testamento abdicatam, illam, inquam, insatiabilem fœneratorum rapacitatem damnamus, & ab omni Ecclesiastica consolatione sequestramus: præcipientes, ut nullus Archiepiscopus, nullus Episcopus, vel cujuslibet Ordinis Abbas, seu quivis in Ordine & Clero, nisi cum summa cautela usurarios recipere præsumat, sed in tota vita infames habeantur: & nisi resipuerint, Christiana sepultura priventur.

XIV. Detestabiles autem illas nundinas, vel Ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ, temeratiè congrediuntur, unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt, omnino fieri interdicimus. Quòd si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti, Pœnitentia & Viaticum non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

XV. Item placuit, ut si quis suadente diabolo hujus sacrilegij reatum incurrit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporũ illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat. Præcipimus etiam, ut in eos, qui ad Ecclesiam vel cœmeterium confugerint, nullus omnino manum mittere audeat. Quod si fecerit, excommunicetur.

XVI. Indubitatum est quoniam honores Ecclesiastici sanguinis non sunt, sed meriti, & Ecclesiæ Dei non hæreditario jure aliquem, neque secundum carnem successorem expectant, sed ad sua regimina, & officiorum suorum dispensationes, honestas, sapientes, & religiosas personas exposcunt. Propterea auctoritate prohibemus Apostolica, ne quis Ecclesias, Præbendas, Prępposituras, Capellanias aut aliqua Ecclesiastica Officia hæreditario jure valeat vindicare, aut expostulare præsumat. Quòd si quis improbus, aut ambitionis reus attentare præsumpserit, debita pœna mulctabitur, & postulatis carebit.

XVII. Sanè conjunctiones consanguineorum omnino fieri prohibemus: hujusmodi namque incestum, qui fere stimulante humani generis inimico, in usum versus est, Sanctorum Patrum instituta, & sacro-sancta Dei detestatur Ecclesia; Leges etiam sæculi de tali contubernio natos infames pronuntiant, & ab hæreditate repellunt.

XVIII. Pessimam siquidem & depopulatricem, & horrẽdam incendiorum malitiam, auctoritate Dei, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, omnino detestamur & interdicimus. Hæc etenim pestis & hostilis vastitas omnes alias deprędationes exuperat. Quæ quantum populo Dei sit damnosa, quantumque detrimentum animabus & corporibus inferat, nullus ignorat. Assurgendum est igitur, & omni modo laborandum, ut tanta clades, tantaque pernicies pro salute populi eradatur & extirpetur. Si quis igitur post hujus nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, aut apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur. Et si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura. Nec absolvatur, nisi prius damnu, cui intulit secundum facultatem suam resarcito, juret se ulterius ignem non appositurum. Pœnitentia autem ei detur, ut Ierosolymis, aut in Hispania in servitio Dei per annum integrum permaneat.

Contra Saracenos pugnaturus.

XIX. Si quis autem Archiepiscopus vel Episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat & per annum ab officio Episcopali abstineat.

XX. Sanè Regibus & Principibus facultatem faciendæ justitiæ, consultis Archiepiscopis & Episcopis, non negamus.

XXI. Presbyterorum filios à sacri Altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in Cœnobiis aut in Canonicis raligiosè fuerint conversati.

XXII. Sanè quia inter cętera unũ est, quod sanctam maximè perturbat Ecclesiam, falsa videlicet pœnitentia; nos fratres nostros & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse cõstat, cum spretis pluribus, de uno solo pœnitentia agitur; aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. Vnde scriptũ

Pœnitentia falsa.

Iacob. 2.

est: *Qui totam legem observaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*, scilicet quantum ad vitam æternam. Sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Falsa enim fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel Curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet: aut si odium in corde gestetur, aut si offenso cuilibet non satisfiat, aut si offendenti offensus non indulgeat, aut si arma quis contra justitiam gerat.

Contra Petrum de Bruis.

XXIII. Eos autem qui religiositatis speciem simulantes, Dominici Corporis & sanguinis Sacramentum, Baptisma puerorum, Sacerdotium, & cæteros Ecclesiasticos Ordines, & legitimarum damnant fœdera nuptiarum, tanquam hæreticos ab Ecclesia Dei pellimus & damnamus, & per Potestates exteras coërceri præcipimus. Defensores quoque ipsorum ejusdem damnationis vinculo innodamus.

XXIV. Illud quoque adjicientes præcipimus, ut pro Chrismatis, Olei sacri & sepulturæ acceptione nullum venditionis pretium exigatur.

XXV. Si quis Præposituras, Præbendas, vel alia Ecclesiastica Beneficia de manu laici acceperit, indigne suscepto careat Beneficio. Iuxta namque Decreta sanctorum Patrum, laici quamvis Religiosi sint, nullam tamen habent disponendi de Ecclesiasticis facultatibus potestatem.

XXVI. Ad hæc perniciosam & detestabilem consuetudinem quarumdam mulierum, quæ licet neque secundum Regulam B. Benedicti, neque Basilij, aut Augustini vivant, Sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant, aboleri decernimus. Cum enim juxta Regulam degentes in Cœnobiis, tam in Ecclesia, quam in Refectorio atque Dormitorio communiter esse debeant, propria sibi ædificant receptacula, & privata domicilia, in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites & minus religiosos, contra sacros Canones & bonos mores suscipere nullatenus erubescunt. Quia ergo omnis qui male agit, odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in injustorum tabernaculo opinantur se posse latere oculos judicis cuncta cernentis: hoc tam inhonestum detestandumque flagitium, nec ulterius fiat, omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus.

Meretricium sub prætextu hospitalitatis Religiosæ.

XXVII. Simili modo prohibemus, ne Sanctimoniales simul cum Canonicis vel Monachis in Ecclesia in uno Choro conveniant ad psallendum.

XXVIII. Obeuntibus sane Episcopis, quoniam ultra tres menses vacare Ecclesias prohibent Patrum sanctiones, sub anathemate interdicimus, ne Canonici de sede Episcopali ab electione Episcoporum excludant Religiosos viros, sed eorum consilio honesta & idonea persona in Episcopum eligatur. Quod si, exclusis eisdem religiosis, electio fuerit ce-

lebrata: quod absque eorum assensu & convenientia factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

XXIX. Artem autem illam mortiferam Deo odibilem, Balli, stadiorum, & sagittariorum, adversus Christianos & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

Balare dicuntur arietes cum cornibus invicem se impetunt, apud Arnobium lib. 3. & indicat de la Cerda *advers. sacr.* cap. 11. n. 5. Hinc intellige quid sit ballum.

XXX. Ad hæc Ordinationes factas à Petro Leonis & aliis schismaticis & hæreticis, evacuamus, & irritas esse censemus.

Intellige ut in controversiis 8. Synodi.

De Arnaldo de Brixia & Petro de Bruis.

In hoc eodem magno, imo maximo Concilio Lateranensi, inter alia delata est accusatio adversus Arnaldum de Brixia recentem hæreticum, discipulum Petri Abailardi. Dum enim Brixiensem Ecclesiam perturbaret, laicisque terræ illius, prurientes erga Clerum aures habentibus, Ecclesiasticas malitiose exponeret paginas; in magno Concilio Romæ sub Innocentio habito, ab Episcopu civitatis illius virisque Religiosis accusatur. Romanus ergo Pontifex, ne perniciosum dogma ad plures serperet, imponendum viro silentium decernit sicque factum est. Ita homo ille de Italia fugiens, ad Transalpina se contulit, ibique in oppido Alemaniæ Turego officium doctoris assumens, perniciosum dogma aliquot diebus seminavit. Sic Otto Frisengensis. Qui subjicit de rebus ab eo gestis sub Eugenio post obitum Innocentij, cum Romam se contulit.

Arnaldum istum suis coloribus depingit Baronius ad eumdem annum, qui fuit vir naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluvio quam sententiarum pondere copiosus, singularitatis amator, ac novitatis, cujusmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreses schismatumque perturbationes sunt prona. Sed haud ingratum erit Guntherum Ligurinum versibus ita canentem audire hujus temporis scriptorem eximium de gestis Friderici 1. lib. 3.

Cujus origo mali tantæque voraginis auctor
Extitit Arnaldus, quem Brixia protulit ortu
Pestifero, tenui nutrivit Gallia sumptu
Edocuitque diu: tandem natalibus oris
Redditus, assumpta sapientis fronte, diserto
Fallebat sermone rudes, Clerumque procaci
Insectans odio, Monachorum acerrimus hostis;
Plebis adulator, gaudens popularibus auris,
Pontifices, ipsumque gravi corrodere lingua
Audebat Papam, scelerataque dogmata vulgò
Diffundens, variis implebat vocibus aures.
Nil proprium cleri, fundos & prædia nullo
Iure sequi Monachos, nulli fiscalia jura
Pontificum, nulli curæ popularis honorem
Abbatum, sacras referens concedere leges.
Omnia principibus terrenis subdita, tantum
Committenda viris popularibus atque regenda;
Illis primitias & quæ devotio plebis
Afferat, & decimas castos in corporis usus,
Non ad luxuriam sive oblectamina carnis
Concedens, mollesque cibos, cultusque nitorem
Illicitosque choros, lascivaque gaudia cleri,
Pontificum fastus, Abbatum denique laxos
Damnabat penitus mores, Monachosque superbos.

Veraque multa quidem, nisi tempora nostra fideles
Respuerent monitus, falsis admixta monebat,
Et fateor pulchram fallendi noverat artem
Veris falsa probans, quia tantum falsa loquendo
Fallere nemo potest: veri sub imagine falsum
Instuit & furtim deceptas occupat aures.
Articulos etiam fidei certumque tenorem
Non satis exacta stolidus pietate fovebat
Impia mellifluis admiscens toxica verbis.
Ille suam vecors in clerum Pontificemque
Atque alias plures adeo commoverat urbes,
Ut jam ludibrio facer extremoque pudori
Clerus haberetur. Quod adhuc ni fallor in illa
Gente nocet, multumque sacro detruncat honori.
Mox in Concilio Romæ damnatus ab illo
Præsule, qui numeros vetitum contingere nostros
Nomen ab innocua ducit laudabile vita.
Territus & miseræ confusus imagine culpæ
Fugit ab urbe sua, Transalpinisque receptus,
Quæ sibi vicinas Alemania suscipit Alpes,
Nomen ab Alpino ducens, ut fama, Lemanno
Nobile Turregum, Doctoris nomine falso
Insedit, totamque brevi sub tempore terram
Perfidus impuri fœdavit dogmatis aura.
Unde venenato dudum corrupta sapore,
Et criminum falsi doctrinæ vatis inhærent
Servat adhuc uvæ gustum gens illa paternæ.

Addit Baronius ad annũ 1155. eumdem Arnaldum tandem in manus Petri præfecti urbis incidisse à quo igni adjudicatus est: ex Ligurino Poeta. *Arnaldi mors.*

Unde etiam tandem (neque enim reor esse silendum)
Ne de funesto repetatur postea sermo,
Judicio cleri nostro sub principe victus
Appensusque cruci, flammaque cremante solutus
In cineres, Tiberine, tuas est sparsus in undas,
Ne stolidæ plebis quem fecerat improbus error,
Martyris ossa novo cineres ut foveres honore.

Ex Othone Frisingensi in Fridericum libro secundo capite 20. Sed ut ad Bruisium redeamus, notat de eo Massonius lib. 3. annalium Poëta, Albigensium sectæ originem dedisse sub Ludovico VII. Rege Galliæ. Petrus, inquit, cognomine Brusius in Septimania & finitimis Volcarum populis docebat templa dirui, cruces dejici oportere: in Eucharistia verum Christi corpus non esse: preces ad Deum pro mortuis frustra fieri. Hæc & alia cum docuisset comprehensus & igni crematus est apud Ægidij oppidum Volcarum. Brusius talem habuit exitum vitæ, idque apparet ex epistola Petri Mauriaceni ad Episcopos Narbonensis Galliæ. Henricus ex Monacho Bruisij vestigia sequutus est: in eum Bernardus scribit Alphonso Comiti Volcarum, ac sententias Henrici moresq; damnat. Cum autem id malũ in dies latius serperet, ipse Tholosam est profectus, ut cives concionibus suis ad depellendos improbatæ sectę defensores hortaretur. Cæterum nec Brusij supplicium nec Bernardi conciones sectæ progressus impedire potuerunt. Quid mirum? simulata religio instar Torrentium est qui nullis obicibus retardari queunt, quo minus campos inundent & aliquamdiu noceant. Tolosa, Albiga, Carcasso, Biterræ, Agata, Castrum, Vaurum ac singula fere oppida vicique Volcarum in sectam abierunt. Notat tamen idem actor hanc sectam quæ nec Conciliis nec ullis armis extingui poterat, subito concidisse an. 2. regni Ludovici IX. Superis teneram ejus ætatem diligentibus & annitente Blancha ejus matre, quæ in Regni procuratione multum laboravit, ut videãtur Albigenses unius fœminæ auspiciis victi ad officium redisse. Vide de eodẽ Petro de Bruis & Henrico Alphonsum à Castro l. adversus hæreses verbo *Baptismus* hæresi 5. ubi multis confutat ejus de Baptismo parvulorum errorem ab Anabaptistis post quadragintos annos renovatum. *Brusii mors*

A

CONCILIVM
LATERANENSE III.
OECVMENICVM XI.
ANNO M. CLXXIX.
APPROBATUM
TRECENTORUM EPISCOPORUM.

B *Pro reformanda in Fide, & moribus Ecclesia, contra hæreses Catharorum (quos Vualdenses & Albigenses alij appellant) & schismaticos ab Antipapis ordinatos, celebratum an. Domini 1179. tempore Alexandri Papæ III. & Friderici Imperatoris I.*

CUm Adrianus IV. Pontifex Maximus, anno à Christo nato 1159 Kalendis Septembris mortem obiisset, Cardinales, qui paulo post ad eligendum convenerant, duos simul Pontifices renuntiarunt: alterum, Rolandum Senensem, virum omni laude præstantem qui uno ac viginti Cardinalium suffragiis electus, Alexander III. fuit appellatus: alterum
C vero Octavianum Romanum, qui a tribus tantum Cardinalibus designatus, Pontificis nomen ausus est usurpare. Ortum est ex hac Cardinalium discordia schisma deterrimum, quod multos annos vexavit Ecclesiam. Licet enim Alexander verus Pontifex esset, tamen cum Octavianus, qui Victor IV. vocabatur, apud Imperatorem Fridericum plurimum posset, ita Germanorum animos Imperatoris opera sibi devinxit, ut etiam postquam ipse Victor è vivis excessit, Guidonem Cremensem, & deinde Ioannem, qui in ejus locum successerunt, tanquam veros Pontifices coluerit universa Germania. Contra vero, Gallia, Britannia, Hispania, & reliquæ fere omnes Provinciæ Alexandri partes constanter susceperunt, excepta una Italia, in qua aliæ regiones Alexandro, aliæ vero Victori sunt obsecutæ, præter cæteras autem multæ Galliæ Cisalpi- *Schisma.*
D næ civitates nobilissimæ, cum ab Imperatore Friderico justis de causis defecissent, ita se Alexandro Pontifici addixerunt, ut nomine ipsius urbem Alexandriam ædificaverint, ac tandem victo Friderico, pestiferi schismatis extinguendi causam non levem attulerunt. Cum enim Imperator Fridericus, qui bellum acerbissimum cum illis gerebat, prælio superatus esset, copiæque ejus maximæ atque firmissimæ magna ex parte deletæ; adeo hac clade commotus est, ut cum ad eum multorum Principum Germanorum, qui ipsi schisma objiciebant, cohortationes accederent, paulatim resipuerit, discussaq; superioris temporis caligine, lucem respicere cœperit: ac denique post duodeviginti annos, quibus apertas cum Alexandro Pontifice inimicitias gesserat, se ad pedes ejus supplex abjecerit,
E cumque illo pacem firmam & stabilem conciliaverit.

Tunc Alexander, qui tot annorum spatio in maximis turbinibus Ecclesiæ clavum tenuerat, cum sedatis jam tempestatum fluctibus, summa tranquillitate frueretur: ut Ecclesiæ commodis consuleret, atque ut alij Pontifices procellas, quibus ipse vexatus fuerat, devitarent, in posterum prospiciens, Concilium generale convocavit, ut forma aliqua electioni Pontificis apta præscriberetur, qua ambitiosorum hominum audacia & insolentia deinceps reprimeretur: tum etiam, ut mores hominum schismatis & belli causa corrupti, conformarentur; usura, Simonia, aliaque vitia, quæ longius serpebant, auctoritate Concilij coercerentur. Accessit præterea alia causa gravissima, quæ Pontificis *Causa Concilij.*

Vario nomina Aiblgensium.

animum valde ad hoc Concilium incitavit. Nam hæresis Catharorum, sive Publicanorum, vel Paternorum, quæ in Aquitania fuerat exorta, in dies latius manabat, quibus permulti rudes & imperiti, hæreticorum fraudibus decepti, in Vasconia & in Albigio, in partibus Tolosanis, fidem habebant, necesseque erat huic pesti detestabili remedium statim adhibere. His igitur causis commotus Alexander, Synodum Generalem congregari jussit, ad quam non solum Episcopi ex Provinciis Europæ, verum etiam nonnulli ex Asia Romam adventarunt, ut Guilielmus Archiepiscopus Tyrius scribit his verbis: *Anno ab Incarnatione Domini 1178. qui erat Regni D. Balduini IV. annus 5. mense Octobri, cum anno præcedenti indicta esset per universum Latinorum orbem Synodus Generalis, profecti sunt de nostro Oriente, ego Guilelmus Tyrensis Archiepiscopus, Albertus Bethleemita Episcopus, Heraclius Cæsareensis Archiepiscopus, Rodulphus Sebastianus Episc. Iotius Aconensis Episc. Romanus Tripolitanus Episcopus, Petrus Ecclesiæ Dominici sepulchri Prior, Rainaldus Abbas Ecclesiæ montis Sion.* Pauló post: *Per idem tempus* (anno scilicet 1179) *Romæ celebrata est Synodus in Basilica Constantiniana, quæ dicitur Lateranum trecentorum Episcoporum, Pontificatus Alexandri anno 20. mense Martio, Indictione 12. quinta die mensis, cujus si quis statuta & Episcoporum nomina, numerum, & titulos scire desiderat, relegat scriptum quod nos ad preces sanctorum Patrum, qui eidem Synodo interfuerunt, confecimus diligenter.* Hæc Tyrensis.

In hoc Concilio primum Pontifex statuit ad futura schismata vitanda, ut non habeatur Romanus Pontifex, qui non à duabus Cardinalium partibus esset electus. Rescidit Ordinationes omnes à schismaticis Pseudopontificibus, Octaviano, Guidone & Joanne habitas. Anathematizavit præterea hæreticos omnes atque illos, qui ab illorum communione non se separassent, vel auxilium eis aliquo modo attulissent. Imo armis comprimendos illos esse decrevit. Constituta sunt etiam multa alia quæ sine dubio magnam Ecclesiæ afferunt utilitatem. Extantque viginti septem Canones, qui apud multos Scriptores reperiuntur, & magna ex parte in Jure Pontificio continentur. Episcopi quoque schismatici tum Germaniæ, tum aliarum Provinciarum, qui ab Alexandro in hoc Concilio ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem recepti sunt, hac verborum formula schisma abjurarunt: *Ego N. anathematizo & recuso omnem hæresim extollentem se adversus sanctam Romanam Ecclesiam Catholicam: præcipue vero schisma Octaviani, Guidonis, & Ioannis, & Ordinationes eorum irritas esse judico, & eis contradico, & modo & in antea me obediturum juro, & promitto fidelitatem S. R. E. & Domino meo Alexandro, & successoribus ejus juste intrantibus: ipsique serviam absque omni malo ingenio contra omnem hominem secundum ordinem meum. Consilia ejus, quæ mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis atque membrorum. Legatum Ecclesiæ Rom. honorabo, & ducam, & reducam & juvabo expensis. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.*

Acta Synodalia hujus Concilij summatim & compendiose Matthæus Paris. anno Domini 1179. describit, integra hic accipe.

Caput I. *De electione Papæ.*

LIcet de evitanda discordia in electione Summi Pontificis, manifesta satis à nostris prædecessoribus constituta manaverint: tamen, quia sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam, gravem passa est Ecclesia scissuram: nos etiam ad malum hoc evitandum, de Concilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilij aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus igitur, ut si forte inimico homine superse-

A minante zizaniam, inter Cardinales de substituendo Pontifice, non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus concordantibus tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit ordinare: ille Pontifex Romanus habeatur, qui à duabus partibus fuerit electus, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus, quia rem non potest, sibi nomen Episcopi usurpaverit: tam ipse, quam qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici eis etiam, nisi tantum in ultimis communio denegetur: & nisi resipuerint, cum Dathan & Abiron, quos terra vivos absorbuit, accipiant portionem. Præterea si à paucioribus aliquis, quam a duabus partibus fuerit electus ad Apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. B Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus & aliis Ecclesiasticis præjudicium generetur, in quibus majoris & senioris partis debet sententia prævalere: quia quod in eis dubium venerit, poterit superioris judicio definiri. In Romana vero Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

Caput II. *De ordinatis ab intrusis Pontificibus.*

QUod à prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est, innovantes, ordinationes ab Octaviano & Guidone Hæresiarchis, nec non & Joanne Stramensi qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis irritas esse censemus: adjicientes etiam, C ut si quis dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per prædictos schismaticos, receperint, careant impetratis. Alienationes quoque seu invasiones, quæ per eosdem schismaticos sive per laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesiam sine omni ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos autem qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus & dignitatibus decrevimus manere suspensos.

Caput III. *De qualitatibus Episcoporum.*

CUm in sacris ordinibus & ministris Ecclesiasticis, & ætatis maturitas & morum gravitas, & scientia D litterarum sit inquirenda: multo fortius hæc in Episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios, in domo Domini oporteat conversari. Ea propter, ne quod a quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur à posteris, præsenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiam vita & scientia commendabilis demonstretur. Cum autem electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit, decurso tempore, de consecrandis Episcopis à Canonibus definito: is, ad quem spectant beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. E Inferiora enim ministeria, utpote Decanatus, Archidiaconatus, & alia, quæ animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat: sed nec parochialium Ecclesiarum regimen, nisi qui jam vigesimum quintum ætatis annum attigerit, & qui scientia & moribus extat commendandus. Cum autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconum, & Decani, & reliqui admoniti, non fuerint præfixo à Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab illo removeantur officio, & alij conferatur, qui & velit, & possit convenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si forte in transgressionem constitutionis ipsius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de his etiam, qui jam promoti sunt, si

Canones non obsistant, præcipimus observandum. Clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio se noverint suspensos. Dignum est enim, ut quos timor Dei à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coërceat severitas disciplinæ. Episcopus autem si qui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc, in conferendis prædictis potestatem suam amittat. Et Capitulum, aut per Metropolitanum, si Capitulum concordare nequiverit, ordinetur.

Caput IV. *De moderandis visitatorum expensis.*

1. Thess. 2. 2. Thess. 3. CUm Apostolus se & suos propriis manibus decreverit alendos, ut locum prædicandi auferret Pseudo-Apostolis, & illis, quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis, & emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum & Coepiscoporum nostrorum ita graves in procurationibus suis subditis existant ut pro hujusmodi causa interdum Ecclesiastica ornamenta subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora consumat. Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi Parochias visitantes, pro diversitate provinciarum & facultatibus Ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta evectionis numerum non excedant: Cardinales vero viginti quinque non excedant, Episcopi viginti vel triginta nequaquam excedant: Archidiaconi quinque aut septem: Decani constituti sub ipsis duobus equis existant contenti. Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur: sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur, nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant quod honeste, & competenter fuerit illis ministratum: Prohibemus etiam ne subditos suos tallis, & exactionibus Episcop. gravare præsumant. Sustineant autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, nec si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis auxi-
2. Cor. 12. lium valeant postulare: Cum enim dicat Apostolus: *Non debent parentibus filij thesaurisare, sed parentes filiis*; multum longe à paterna pietare videtur, si præpositi suis subditis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more fovere debent. Archidiaconi vero sive Decani nullas exactiones, vel tallias in Presbyteros, seu clericos exercere præsumant. Sane quod de prædicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus & Ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut excessu majorum, minores non debeant gravari; ne sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant, hactenus plurimam sibi credant potestatem indultam.

Caput V. *De ordinatis sine titulo.*

EPiscopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit: tandiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet: nisi forte talis, qui ordinatus extiterit, de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

Caput VI. *De monitionibus præviis censuræ.*

REprehensibilis valde consuetudo in quibusdã partibus inolevit, ut fratres & Coepiscopi nostri seu etiam Archidiaconi, quos appellaturos in causis suis existimant, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis in eos ferant sententiam. Alij etiam dum superioris sententiam, & disciplinam Canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniqui-
A tatis usurpant, quod ad subsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel prælati valeant sine causa gravare subjectos, vel subditi pro sua voluntate sub appellationis obtentu, correctionem valeant eludere prælatorum: præsenti decreto statuimus, ut nec prælati, nisi Canonica communione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. Si vero quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem si forte prosequi neglexerit, libere tunc Episcopus authoritate
B sua utatur. Si autem in quocumque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellaverit, venire neglexerit, si proprium quid habuerit, competentem ei recompensationẽ faciat expensarum: ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius facile quis non appellet; præcipue vero in locis Religiosis volumus hoc observari, ne Monachi sive quicumque Religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui, & Capituli disciplinam appellare præsumant; sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute sua utiliter eis fuerit injunctum. Approbatio regularium.

Caput VII. *De simonia vitanda in rebus sacris.*

C CUm in Ecclesiæ corpore omnia debeant ex charitate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Episcopis vel Abbatibus, seu quibuscumque personis Ecclesiasticis ponendis in sede introducendis Presbyteris in Ecclesiam, nec non pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid exigatur: & ille qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curaverit largitoris, putant plures ex hoc sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non satis quia cupiditate cæcati sunt, attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de
D cætero fiat, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis ad sedem vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, seu etiam aliis sacramentis aliquid exigatur, districtius inhibemus. 4. Reg. 5. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum cujus factum turpis muneris exactione imitatur. Prohibemus insuper ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus, aliisve prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redditũum suis usibus appropriare præsumant: sed libertates, quas sibi majores desiderant conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit, habeatur.

E Caput VIII. *De provisione beneficiorum intra tempus.*

NUlla Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel alicui Ecclesiæ tribuantur seu promittantur, antequam vacent: ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis gentilium legibus, inveniatur prohibitum, turpe nimis est & divini plenum animadversione judicij, si locum in Dei Ecclesia futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi gentiles homines curaverant. Cum vero præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, vel etiam si modo vacant, non diu, maneant in

suspenso, sed infra sex menses, personis quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit Episcopus hoc secundum Deum cum virorum Religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

Caput IX. *De excessibus privilegiatorum contra Episcopos.*

CUM & plantare sacram Religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus: nunquam hoc meliùs exequemur, quam si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, commissa nobis authoritate curemus. Fratrum autem & Coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quod Fratres Templi & Hospitalis, & alij quoque Religiosæ professionis, indulta sibi ab Apostolica sede excedentes privilegia, contra Episcopalem authoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum generant in populo Dei, & grave pariunt periculum animarum. Proponunt enim quod Ecclesias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad Ecclesiastica Sacramenta & sepulturam admittant, in Ecclesiis suis præter eorum conscientiam & instituant & amoveant Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, cùm indultum sit eis, ut in adventu eorum semel in anno Ecclesiæ aperiantur, atque in eis divina celebrentur officia, plures ex eis de una, sive diversis domibus ad locum interdictum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas Ecclesias sepelire præsumunt, occasione quoque fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur Episcopalis authoritatis enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu cunctos munire intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & se conferre. In his, quia non tam de majorum conscientia vel consilio, quam de minorum indiscretione quorumdam exceditur: & removeri ea, quæ dubietatem faciunt, & in quibus excedunt, declaranda decrevimus. Ecclesias sane & decimas de manu laicorum sine consensu Episcoporum, tam illos, quàm quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt, excommunicatos & nominatim interdictos, tam ab illis, quam ab omnibus aliis, juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos. In Ecclesiis suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis præsentent, ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem, Episcopis inconsultis, non audeant removere. Si verò Templarij sive Hospitalarij ad Ecclesiasticum interdictum venerint, nonnisi semel in anno ad Ecclesiastici admittantur officium, nec tunc ibi corpora sepeliant defunctorum. De fraternitatibus hoc statuimus, ut si non se prædictis Fratribus omnino reddiderint, sed in suis proprietatibus duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum sententia nullatenus eximantur sed potestatem suam in eos, sicut in alios Parochianos suos exerceant, cùm pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, de aliis quoque religiosis, qui præsumptione sua Episcoporum jura præripiunt, & contra Canonicas eorum sententias & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si autem contra hoc institutum venerint, & Ecclesiæ in quibus ista sumpserint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

Caput X. *De simonia vitanda in Religionis ingressu.*

MOnachi non pretio recipiantur in Monasterio, non peculium permittantur habere, non singuli per villas & oppida, sed ad quascumque Parochiales ponantur Ecclesias: sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant: nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictionem exspectent, Salomone dicente, *Væ soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* (Eccl. 4.) Si quis autem exactus, pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is autem, qui acceperit, officij sui privatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, à communione removeatur altaris: & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam. Quod etiam de diversis Religiosis præcipimus observari. Abbas etiam qui ista diligenter non curaverit, officij sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque sive Obedientiæ, pretij datione nulli tradantur. Alioqui & dantes & accipientes, à ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores vero, cum in conventualibus Ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur, videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amovendi merito videantur: aut si etiam pro necessitate majoris officij, de concilio fratrum fuerint transferendi.

Caput XI. *De castitate Sacerdotum.*

CLerici in sacris ordinibus constituti, qui mulierculas suas in domibus suis incontinentiæ nota tenuerint, aut abjiciant eas, & continenter vivant, aut ab officio & beneficio Ecclesiastico fiant alieni. Quicumque incontinentia illa, quæ contra naturam, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiæ, & quæ quinque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare: si clerici fuerint, ejiciantur à clero, vel ad pœnitentiam agendam in Monasteriis detrudantur: si laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant prorsus alieni. Monasteria præterea sanctimonialium, si quisquam Clericus sine manifesta & necessaria causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur: & si non destiterit, a beneficio Ecclesiastico reddatur immunis.

Caput XII. *Ne Clerici sæcularibus se immisceant.*

CLerici in Subdiaconatu & supra, & in minoribus quoque ordinibus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur, coram judice sæculari advocati in negotiis fieri non præsumant, nisi propriam vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procurationes Villarum, aut Jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus Principibus vel sæcularibus viris, & justitiarij eorum fiant, clericorum quisquam assumere præsumat. Si quis adversus hoc tentaverit (quoniam contra doctrinam Apostoli est, dicentis: *Nemo militans Deo, implicat se sæcularibus negotiis*) (1. Tim. 2.) & sæculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quod officio Clericali neglecto, fluctibus sæculi, ut potentibus sæculi placeat, se immergit. Districtius autem decrevimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

Caput XIII. *De residentia Parrochorum.*

QUia nonnulli modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas, & p[illegible]es Eccle-

A fias Parochiales contra sacrorum Canonum instituta nituntur acquirere, ita ut cum vix unum officium implere sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum, ne id de cætero fiat, districtius inhibemus. Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsum valeat exercere: quod si aliter fuerit actum, & qui receperit, quod contra sacros Canones accepit, amittat: & qui dederit, largiendi potestate privetur.

Cap. XIV. *De singularitate unius beneficij.*

B QUia in tantum jam quorumdam processit ambitio, ut non duas vel tres, sed sex aut plures Ecclesias perhibeantur habere, nec duabus debitam possint provisionem impendere: per fratres & Coepiscopos nostros charissimos præcipimus emendari: & de multitudine præbendarum Canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & vagationis inducit, & certum continet periculum animarum; eorum, qui Ecclesiis dignè valeant deservire, volumus Ecclesiasticis beneficiis indigentiam sublevari. Præterea, quia in tantum quorumdam laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant etiam cùm voluerint, possessiones quoque, atque alia bona Ecclesiastica, pro sua plerumq; voluntate distribuant, & tam Ecclesias ipsas quàm eorum homines talliis & exactionibus præsumant gravare: eos qui amodò ista commiserint, anathemate decernimus feriendos. C Presbyter autem sive Clericus, qui Ecclesiam per laicos sine proprij Episcopi authoritate receperit tenendam, communione privetur: & si perstiterit, à ministerio Ecclesiastico & ordine deponatur. Sane, quia laici quidam Ecclesiasticas personas & ipsos etiam Episcopos suo judicio stare compellunt: eos qui de cætero id præsumpserint, à communione fidelium decernimus segregandos. Prohibemus etiam ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquomodo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non tradiderit, Christiana privetur sepultura.

Cap. XV. *Ne beneficiarij ditent sæculares.*

D CUm in officio charitatis illis primo teneamur obnoxij, à quibus beneficium nos accepisse cognoscimus; è contrario Ecclesiastici quidam Clerici, cùm ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita, in alios usus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis Canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent, præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero id præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat. E

Cap. XVI. *De ordinationibus.*

CUm in cunctis Ecclesiis, quod pluribus & senioribus fratribus fuerit visum, incunctanter debeat observari, grave nimis & reprehensione est dignum, quod quarumdam Ecclesiarum pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ordinationem multoties impediunt, & ordinationem Ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocirca præsenti decreto statuimus ut nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota semper prævaleat, & suum consequatur effectum, quod à majore & seniore parte Capituli fuerit constitutum. Nec nostram constitutionem impediat, si forte aliquis ad conservandam Ecclesiæ suæ consuetudinem juramento se dicat adstrictum: non enim dicenda sunt juramenta, sed potius perjuria, quæ contra utilitatem Ecclesiasticam, & Sanctorum Patrum veniunt instituta. Si autem hujusmodi consuetudines, quæ ratione juvantur, & sacris congruunt institutis, irritare præsumpserit, donec congruam egerit pœnitentiam, à Dominici corporis perceptione fiat alienus.

Caput XVII. *De unitate beneficiarij in singulis beneficiis.*

B QVoniam in quibusdam locis Ecclesiarum fundatores, aut hæredes eorum potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cum in Ecclesia Dei unus debeat esse qui præsit, ipsi plures sine respectu subjectionis eligere moliuntur: & cum una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentat. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota diffuderint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Id ipsum etiam faciat, si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infrà tres menses non fuerit definitum. C

Caput XVIII. *De præficiendo magistro in Cathedralibus.*

QVoniam Ecclesia Dei, & in iis quæ spectant ad subsidium corporis, & in iis quæ ad profectum veniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur: ne pauperibus qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque Ecclesiam cathedralem Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis D quoque restituatur Ecclesiis sive Monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia verò docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis, ab iis qui docent, aliquid quærat: nec docere quempiam petita licentia, qui sit idoneus, interdicat. Qui verò contra hoc venire præsumpserit, à beneficio Ecclesiastico fiat alienus. Dignum quidem esse videtur, ut in Ecclesia Dei fructum laboris sui non habeat, qui cupiditate animi vendit licentiam docendi, & Ecclesiarum profectum nititur impedire.

Cap. XIX. *De exemptione Ecclesiarum.*

E NOn minus pro peccato eorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui sustinent grave nimis esse dignoscitur, quod in diversis partibus mundi rectores, & consules civitatum, nec non alij qui potestatem habere videntur, tot Ecclesiis frequenter onera imponunt: & ita gravibus eas crebrisque exactionibus premunt, ut deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alij servituti subjectis, sacerdotes suos & eo- *Gen. 47.*
rum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. Isti vero universa penè opera sua imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut illud eis, quod Jeremias deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quædam fossata, sive expeditiones, sive quælibet alia sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum,

ſtatum, Clericorum, & pauperum Christi uſibus deputatis cuncta voluut fere compilari. Juriſdictionem etiam & authoritatem Epiſcoporum & aliorum Prælatorum ita evacuant, ut nihil poteſtatis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſſe: ſuper quo dolendum eſt pro Eccleſiis: dolendum etiam nihilominus & pro ipſis qui timorem Dei & Eccleſiaſtici ordinis reverentiam videntur penitus abjeciſſe. Quo circa ſub anathematis diſtrictione ſeverius prohibemus, ne de cætero talia præſumant attentare, niſi Epiſcopus & Clerus tantam neceſſitatem, vel utilitatem aſpexerint, ut abſque ulla coactione ad relevandas communes neceſſitates, ubi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda. Si autem conſules, aut alij de cætero id præſumpſerint, & commoniti deſiſtere forte noluerint, tam ipſi quam eorum fautores excommunicationi ſe noverint ſubjacere, nec communioni fidelium reddantur, niſi ſatisfactionem fecerint competentem.

B

Cap. XX. *De prohibitione torneamentorum.*

FElicis memoriæ Papæ Innocentij & Eugenij prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes deteſtabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto venire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum & audaciæ temere congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula proveniunt, fieri prohibemus. Quod ſi quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti venia non negetur, Eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.

C

Caput XXI. *Treuga obſervanda fideliter.*

TReugas à quarta feria poſt occaſum ſolis, uſque ad ſecundam feriam in ortum ſolis, & ab adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & à Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, ab omnibus inviolabiliter præcipimus obſervari. Si quis autem treugam frangere tentaverit, poſt tertiam commonitionem, ſi non ſatiſfecerit, Epiſcopus ſuus ſententiam excommunicationis dictet & in eum, & ſcriptam vicinis Epiſcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communionem ſuſcipiat, imo ſcriptam ſuſceptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubjaceat. Et quoniam funiculus triplex non facile rumpitur, præcipimus, ut Epiſcopi ſolum Dei & ſalutis populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſepoſita, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium & auxilium præſtent. Neque hoc alicujus amore, vel odio permittant. Quod ſi quis in opere Dei tepidus fuerit inventus, damnum dignitatis ſuæ incurrat.

Olim privati homines bella gerebant non ex aſſenſu Regu.

D

Cap. XX. *De Padagiis.*

INnovamus, ut Presbyteri, Monachi, Clerici, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia quæ ſemina portant ad agrum, congrua ſecuritate lætentur. Nec quiſquam alicui novas pædagiorum exactiones ſine authoritate regum & principum conſenſu ſtatuere, aut ſtatutas de novo tenere, aut veteres augmentare aliquo modo temere præſumat. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, & commonitus non deſtiterit, donec ſatisfaciat, communione careat Chriſtiana.

E

Cap. XXIII. *De parochiis inſtituendis.*

CUm dicat Apoſtolus, abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, Eccleſiaſtici quidam quæ ſua ſunt non quæ Jeſu Chriſti quærentes, leproſis, qui cum ſanis habitare non poſſunt,

A & ad Eccleſiam cum aliis convenire, Eccleſias & cœmiteria non permittunt habere, nec proprij juvari miniſterio Sacerdotis. Quod quia procul a pietate Chriſtiana eſſe dignoſcitur, de benignitate Apoſtolica conſtituimus, ut ubicumque tot ſimul ſub communi vita fuerint congregati, qui Eccleſiam ſibi cum cœmiterio conſtituere, & proprio gaudere valeant Presbytero, ſine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injurioſi veteribus Eccleſiis de jure Parrochiali nequaquam exiſtant. Quod namque eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare: ſtatuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium ſuorum, decimas tribuere non cogantur.

B

Cap. XXIV. *Ad infideles arma non deferantur.*

ITa quorumdam animos occupavit ſæva cupiditas, ut cùm glorientur nomine Chriſtiano, Saracenis arma, ferrum, & ligamina galearum deferant, & pares eis, aut etiam ſuperiores in malitia fiant, dum ad impugnandos Chriſtianos, arma eis & neceſſaria ſubminiſtrant. Sunt etiam, qui pro ſua cupiditate in galeis & pyraticis Saracenorum navibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur à communione Eccleſiæ præciſos, & excommunicationi pro ſua iniquitate ſubjectos, & rerum ſuarum per ſæculi Principes Catholicos & Conſules civitatum privatione mulctari, & capientium ſervos, ſi capti fuerint, fore cenſemus. Præcipimus etiam, ut per Eccleſias maritimarum urbium, crebra & ſolemnis excommunicatio proferatur in eos. C Excommunicationis quoque pœnæ ſubdantur, qui Romanos aut alios Chriſtianos pro navigatione, aut aliis cauſis honeſtis navigio vectos, aut capere, aut rebus ſuis ſpoliare præſumunt. Illi etiam qui Chriſtianos naufragia patientes, quibus ſecundum regulam fidei auxilio eſſe tenentur, damnanda cupiditate rebus ſuis ſpoliare præſumunt, niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

Caput XXV. *Contra uſurarios.*

QUia in omnibus fere locis crimen uſurarum ita invaluit, ut multi aliis negotiis prætermiſſis, quaſi licite uſuras exerceant, & qualiter utriuſque teſtamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: ideo conſtituimus, ut uſurarij manifeſti nec ad communionem admittantur altaris, D nec Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam. Sed nec eorum oblationem quiſquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Chriſtianæ tradiderint ſepulturæ: & ea quæ acceperit, reddere compellatur, & donec ad arbitrium ſui Epiſcopi ſatisfaciat, ab officij ſui maneat executione ſuſpenſus.

Cap. XXVI. *Contra Judæos & Saracenos.*

JUdæi ſive Saraceni nec ſub alendorum puerorum obtentu, nec pro ſervitio, nec pro qualibet alia cauſa Chriſtiana mancipia in domibus ſuis permittantur habere. Excommunicantur autem, qui cum eis E habitare præſumpſerint. Teſtimonium quoque Chriſtianorum adverſus Judæos in omnibus cauſis, cum illi adverſus Chriſtianos teſtibus ſuis utantur, recipiendum eſſe cenſemus: & anathemate decernimus feriendos, quicumque Judæos Chriſtianis in hac parte voluerint præferre, cum eos ſubjacere Chriſtianis oporteat, & ab eis pro ſola humanitate foveri. Si qui præterea Deo inſpirante ad fidem ſe converterint Chriſtianam, à poſſeſſionibus ſuis nullatenus excludantur, cum melioris conditionis converſos ad fidem eſſe oporteat, quam antequam fidem acceperunt, habebantur. Si autem ſecus factum fuerit, principibus vel poteſtatibus eorumdem locorum ſub pœna excommunicationis injungimus, ut portionem hæreditatis & bonorum ſuorum ex integro eis faciant exhiberi.

Caput XXVII. *Contra Albigenses & grassatores milites.*

Sicut ait B. Leo, licet Ecclesiastica disciplina Sacerdotali contenta judicio cruentas non efficiat ultiones, Catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt evenire supplicium. Eapropter quia in Gasconia, Albegesio & partibus Tholosanis & aliis locis ita hæreticorum, quos alij Catharos, alij Patrinos, alij Publicanos, alij aliis nominibus vocāt, invaluit damnata perversitas, ut jam non in occulto, sicut aliqui nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publicè manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant, & infirmos: eos, & defensores eorum & receptores anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autē in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacumque occasione, aut oblatio pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam. De Brabantionibus & Aragonensibus, Navaris, Bascolis, Coterellis, & Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec Ecclesiis nec monasteriis deferant, nec viduis & pupillis, non senibus & pueris, nec cuilibet parcant ætati aut sexui, sed more paganorum omnia perdant & vastent, similiter constituimus, ut qui eos conduxerint, vel renuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchabantur, in Dominicis & aliis solemnibus diebus per Ecclesias publice denuncientur, & eadem omnino sententia, & pœna cum prædictis hæreticis habeantur districti, nec ad communionem recipiantur Ecclesiæ, nisi societate illa pestifera & hæresi abjuratis. Relaxatos autem se noverint à debito fidelitatis, & dominij ac tottus obsequij, donec in tanta iniquitate permanserint, quicumque illi aliquo peccato tenentur annexi. Ipsis autem cunctis fidelibus in remissionem peccatorum injungimus, ut tantis cladibus se viriliter opponant, & contra eos armis populum Christianum tueantur, confiscenturque eorum bona, & liberum sit principibus ejusmodi homines servituti subjicere. Qui autem in vera pœnitentia ibi decesserint, & peccatorum indulgentiam & fructum mercedis æternæ non dubitent se percepturos. Nos etiam de misericordia Dei, & de beatorum Apostolorum Petri & Pauli authoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & ad Episc. seu aliorum Prælatorum Concilium, ad eos decertando expugnandos, biennium de pœnitentia injuncta relaxamus: aut si longiorem ibi moram habuerint, Episcop. discretioni, quibus hujus rei causa fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium, secundum modum laboris, major eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni Episcoporum in hujusmodi parte parere contempserint, à perceptione corporis & sanguinis Domini jubemus fieri alienos. Interim verò eos, qui ardore fidei ad eos expugnandum, laborem justum assumpserint, sicut eos, qui sepulchrum Dominicum visitant, sub Ecclesiæ defensione recipimus, & ab universis inquietationibus, tam in rebus, quam in personis statuimus manere securos. Si vero quispiam vestrum præsumpserit eos molestare, per Episcopum loci excommunicationis sententia feriatur; & tamdiu sententia servetur ab omnibus, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congruè iterum satisfaciat. Episcopi vero, sive Presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officij sui privatione mulctentur, donec misericordiam Apostolicæ sedis obtineant.

Varia nomina hæreticorum Albigensium.

Controversa quædam de hoc Concilio.

Dubium est de quibusdam aliis Canonibus quos in quinquaginta sectiones divisos referunt Joverius & antiquiores Conciliorum collectores, an sint legitimi hujus Concilij Canones. Censet autem Baronius ad annum 1179. sectiones istas quinquaginta collectionem esse decretorum à diversis Pontificibus editorum, etiam à nonnullis qui post Alexandrum Papam vixerunt. Sed & Rogerius hujus temporis scriptor, dum de hoc agit Rom. Concilio affirmat hoc anno tertio nonas Martij cœptum esse, tribusque distinctis diebus absolutum, atque in eo viginti sex decreta sancita quæ recitat. Ex quibus plane intelligitur, summa diligentia eumdem Pontificem Alexandrum invigilasse, ut disperderet de civitate Domini omnes operantes iniquitatem, simulque omnes quæ in disciplinam Ecclesiasticam irrepsissent corruptelæ, nec-non pravæ consuetudines ac irrupsissent ex tyrannorum violentia servitutes, & oppressiones Ecclesiasticæ libertatis, è medio tolleret, obortasque recens hæreses, sive veteres malè curatas, latius propagatas excideret, cohiberet fastum & avaritiam Ecclesiasticorum in sibi subditos dominantium, & alia id genus quæ viginti septem Canonibus continentur. Quare frustra congeriem illam Canonum huic Concilio inseremus, cum non sint in illo statuti. Multitudine talium Canonum extraneorum veri obruuntur à nobis exhibiti, quorum etiam bonam partem refert Guillielmus Neubrigensis rerum Anglicarum lib. 3. toto cap. 1. qui tamen cap. 2. præcedenti odium suum in Rom. Pontificem, in quem male affecti sunt plerique hujus nationis scriptores, non dissimulavit, sic scribens. Quibus fœliciter gestis Dominus Papa, tanquam post tanti temporis scandala resarcitæ veritatis gaudia solemniter celebraturus generale Concilium Pontificatus sui xx. à partu autem Virginis anno M. CLXXIX. quinto Idus Martij Lateranis celebrandum instituit; ad quod nimirum totius Latini orbis Episc. cum majoris loci Abbatibus evocavit. Quod autem Concilij evocandi intentio satis syncera non fuit, Romanæ avaritiæ artificiosa provisio patefecit. Multi enim evocati, quibus iter eundi ad Concilium difficile vel intolerabile videbatur, interventu pecuniæ impudentius turpiusque exactæ, quam præstitæ relaxari meruerunt. Sane hujus Concilij decreta nostræ duximus historiæ inserenda.

Aliud dubium est circa ultimum Canonem quomodo concedatur indulgentia propugnantibus contra quosdam grassatores Christianos, quæ solet concedi pugnantibus contra infideles. Ad quod respondet Petrus Cluniacensis lib. 6. ep. 27. ad Eberardum Magistrum Templariorum, rogans eum ut sinat hujusmodi homines per Templarios exagitari. Sed forte diceris, contra paganos, non contra Christianos arma sumpsimus. Sed quis magis à vobis vel à vestris impugnandus est, Deum nesciens paganus, an ipsum verbis confitens & factis contra eum dimicans Christianus? quis magis persequendus est ignorans & blasphemus, an agnoscens & impugnans? an non Deum inpugnant, an non persequuntur qui Ecclesiam ejus, qui populum emptum sanguine ejus absque ulla ubi possunt vel audent, personarum, graduum, dignitatum exceptione, deprædantur, cædunt, verberant, quandoque etiam (quod sæpe contingit) perimunt? non est minus vere defendendus consiliis, imò gladiis vestris Christianis vim iniuste patiens à Christiano, quam esset defendendus eamdem vim patiens à pagano, &c.

Ad idem Concilium spectat quod Græcorum schismaticorum Legatus Nectarius Abbas eadem qua venit animi obdurata nequitia, est reversus post prolixas disputationes, receptusque est à suis tanquam in Olympiacis victor fuisset. Ut appareat non tantum Latinum orbem, sed & Ecclesiam Orientalem ac Græcos ad Synodum vocatos fuisse. Quod invidiose dissimulat Neubrigensis.

Græci vocati.

Adventum autem istum Nectarij testatum faciunt duæ Epistolæ Corcyræ Episcopi ad eumdem Nectarium Casulorum præpositum, quæ redolent quid-

ipsam Atticæ antiquitatis, nihil Catholicæ pietatis: Quippe, ibi laudat Nectarium quod intrepide ibi eum Latinis se gesserit, ut non tam judicandus quam judicaturus ad Synodum accesserit, & damnaturus pravos, ait in priori Epistola, hæreticorum mores, ut utrique parti admirabilis appatuerit, & Nectarea sua aperuerit labia coram vertice illo Apostolis comparando summo videlicet Pontifice, & cum reliquo corpore illius, quæ ibi est Ecclesiæ, optime disseruerit. Gloriosior multum futurus, si se à veritate vinci passus fuisset. Vide Epistolas apud Baronium anno indicato.

Delata quoque fuit accusatio adversus scriptum Petri Lombardi Episcopi Parisiensis. Quæ accusatio ut gravioris momenti uberius tantisper exponenda est. De qua ista refert Matthæus Paris sub Henrico tertio Anglorum Rege ad annum 1179. loquens de Alexandro tertio. Relatum fuit præterea ejusdem Papæ Apostolatui quod Magister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis fidei deviavit, unde Vuillelmo Senonensi Archiepiscopo literas sub hac forma direxit.

De errore Petri Lombardi.

Alexander Episcopus servus servorum Dei, Vuillelmo Senonensi Archiepiscopo salutem. Cum in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisiis tibi ascitis, ad abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis Episcopi, qua dicitur, quod Christus secundum quod homo non est aliquid, omnino intenderes & efficacem operam adhiberes: unde siquidem est, quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quod tibi, cum præsens esses, præcepimus, suffraganeos tuos Parisios convoces, & una cum illis & aliis viris Religiosis prudentibus, præscriptam doctrinam studeas penitus abrogare: & a Magistris scolaribus ibidem in Theologia studentibus Christum sicut perfectum Deum sic & perfectum hominem ac verum hominem ex anima & corpore consistentem præcipias edoceri; universis firmiter & districte injungens quod doctrinam illam de cætero nequaquam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur.

Hæc tunc, ait Baronius ad prædictum annum eamdem Epistolam ex Matthæo Paris referens, Alexander Papa, quæ naviter per eumdem Senonensem Archiepiscopum impleta fuisse li uet. Ex quibus verbis Baronij infero tunc Parisiis habitum fuisse Concilium de ista hæresi, quod Christus secundum quod homo non est aliquid.

Joannes Corispitensis.

Hoc confirmat magis Ducennius in vita Alexandri III. ex testimonio Joannis Corispitensis authoris hujus temporis ac quondam discipuli prædicti Petri Lombardi Magistri sententiarum in Eulogio ad Alexandrum Papam. Ubi & refert Alexandrum enim magna benignitate ac clementia agentem noluisse hanc assertionem quod Christus non esset aliquis homo & in quantum homo non est aliquid, tunc gravioribus censuræ notis percuti, ne illius patroni ac defensores qui forsan magis ex ignorantia quam ex obstinatione erraverant cum perversa hac doctrina damnati remanerent, ac perpetua infamiæ nota affecti. Ex hac porro indulgentia cum sine anathematis pœna damnatum fuisset hoc dogma, scholastici ac Magistri quidam Parisienses illud non ejutarunt. Præterea prædictus Joannes Corispitensis illud refutare scriptis suis aggressus est, quæ ad Alexandrum Papam misit, eum vehementius obtestans ut si postquam pluries moniti fuissent non resipiscerent, tanquam membra putrida à corpore Ecclesiæ ferro excōmunicationis separarentur.

Si quis quærat an Magister sententiarum alicubi docuerit hanc propositionem, responderi potest saltem ansam illi dedisse in tertio libro sent. dist. 11. ubi de Christo sic ait. Solet autem quæri utrum debeat simpliciter dici atque concedi Christum esse factum vel creatum vel creaturam Ad quod dici potest, hoc simpliciter & absque determinatione, minus congruenter dici. Et si quandoque brevitatis causa sim-

A pliciter denuntietur, nunquam tamen simpliciter debet intelligi, &c. Occasione enim hujus distinctionis movent quæstionem hanc Theologi, utrum Christus secundum quod homo sit creatura? cujus quæstionis resolutio obscura est propter varias acceptiones termini istius reduplicative, & in uno sensu conceditur in alio negatur. Admisso autem quod in quantum homo non sit creatura nec Deus, sequitur etiam quod non sit aliquid, quia quod nec Deus est, nec creatura nihil est. Hinc ergo originem habuerunt disputationes vetustorum Theologorum, quos notat glossa ad cap. *Cum Christus* extra. *de hæreticis*, qui ultra quod oporteret subtiliter rem istam intelligentes, dicebant Christum secundum quod homo est non esse aliquid. Et cum etiam in universitate Rhemensi illud assereretur

B à Theologis, scribit Alexander III. ad Archiepiscopum Rhemensem hanc decretalem quæ habetur extra *de hæret.* cap. præcitato Cum Christus perfectus sit Deus & perfectus sit homo, mandamus quatenus sub anathemate interdicas: ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundum quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali & humana carne subsistens, ex Concilio Lateranensi. Hinc Michaël Palatius in 3 sent. ad eam distinct. disp. 1. ait, argumenta absolves, si dixeris primo Christum quatenus est homo esse aliquid, quia est animal rationale. Scito tamen argumentum hoc torsisse vetustos Theologos, adeo ut dicerent Christum secundum quod homo est, non esse propriè aliquid, sed ad aliquid, quia est habens humanitatem,

C ut vestitus est habens indutam vestem. Quod dogma Ecclesia despuit extra. *de hæreticis c. cum Christus.* Omissis autē variis distinctionibus scholasticorum quæ magis obscurant quam elucidant istam difficultatem, breviter annotari potest multos ex sanctis Patribus non reformidasse asserere Christum in quantum hominem esse creaturam sic D. Leo Serm. 3 in Pentecoste, Sophronius in Epistolâ quæ habetur in 6. Synodo act. 11. D. Hieronymus in c. 2. Ep. ad Ephesios & alij. Quod intelligendum est sumpto nomine creaturæ non strictè pro eo quod ex nihilo productum est, quia productio Christi non est productio ex nihilo, sed compositio ex persona increata & natura creata; sed paulo largius pro eo quod incipit esse sive absolute, sive secundum aliquam naturam creatam. & sic Christus dicitur crea-

D tura & aliquid, etiam in quantum homo.

Joachim Abbas temerarie arguit Lombardum.

Cæterum non id solum reprehenditur in Magistro sententiarum: namque eodem tempore ut refert ibidem Matthæus Paris, contra eumdem libellum scripsit Joachim Abbas Florensis cœnobij vocans eum hæreticum & insanum, eo quod in libro sententiarum de unitate sive de essentia Trinitatis dixit, quoniam quædam summa res est Pater, Filius & Spiritus sanctus & illa non est generās, neque genita, neque procedens: contra quod opposuit præfatus Abbas, quod non tam Trinitatem quam quaternitatem adstruebat in Deo, tres videlicet personas & illam communem essentiam quasi quartam, manifeste protestans quod nulla res est quæ sit Pater, Filius & Spiritus sanctus, nec essentia, nec substantia, nec natura. Sterit autem hæc inde-

E terminata altercatio a diebus Alexandri Papæ per multus annos, sedentibus interea in Cathedra Petri Lucio Gregorio, Clemente, Celestino & Innocentio III. qui anno 1215. Concilio Romæ habito libellum Abbatis Joachim damnavit, ita ut hæreticus haberetur si quis ejus sententiam in hac parte tueretur, assertionem Petri omnino Catholicam declarans, quia quælibet trium Personarum est illa res substantia, videlicet essentia, seu divina Natura, quæ sola est universorum principium, & illa res non est generans neque genita, neque procedens, sed est Pater qui generat, & Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus qui procedit: ut distinctiones sint in personis, unitas in essentia, &c.

Sed & multa alia in præfato libro sententiarum à communi veritatis tramite dissita annotantur a

plerisque: unde prodiit catalogus eorum in quibus communiter non tenetur Magister.

In primo libro.

Articuli in quibus non tenetur Magister Sent.

1. Quod charitas qua diligimus Deum & proximum est Spiritus sanctus, dist. 17. cap. 2. vel quod charitas quæ est amor Dei & proximi non est aliqoid creatum.

2. Quod nomina numeralia dicta de Deo dicuntur solom relative, dist. 24. cap. Et si diligenter. Vel hæc nomina nomeralia trinus & trinitas non dicunt positionem, sed privationem tantum.

3. Quod simile & æquale similiter dicuntur de Deo privativè, dist. 21. cap. Et boc.

4. Quod Deus semper potest quicquid aliquando potuit, & vult quicquid voluit, & scit quidquid scivit, dist. 44. cap. præterea quæri solet.

In 2. libro.

1. Quod Angeli non meruerunt beatitudinem per gratiam sibi datam; sed quod præmium præcessit meritum & postea meruerunt per obseqoia fidelibus exhibita dist. 5. cap. hic quæri solet. Vel quod Angelis præmium præcessit, & meritum respectu præmij sobstantialis habet subsequi.

2. Quod Angeli in merito respectu essentialis præmij, & in ipso præmio proficiũt usqoe ad judicium dist. 11. cap. præterea illud.

3. Quod charitas est Spiritus sanctus, scilicet illa quæ animæ qualitates informat atque sanctificat, dist. 27. cap. cum igitur.

4. Quod in veritate bumanæ naturæ nibil transit extrinsecum, sed quod ab Adam descendit per propagationem auctum & multiplicatum resurget in judicio. dist. 30. cap. penult.

Qoibus respondetur vel quod nihil de cibis transit in veritatem humanæ naturæ, ut per generationem nec per nutritionem.

In 3. libro.

1. Quod anima à corpore exuta sit persona. dist. 2. cap. hic apponitur.

2. Quod Christus convenienter mortuus & non mortuus, dicitur passus & non passus. distinct. 21. cap. ult.

3. Quod Christus in triduo mortis fuit homo. dist. 22. cap. 1.

In 4. libro.

1. Quod Sacramenta legalia non justificabant etiamsi cum fide & devotione fierent. dist. 1. cap. Nou igitur.

2. Quod homo sine medio videbat Deum ante peccatum. Eadem dist. cap. triplici.

3. Quod Circuncisio non conferebat gratiam ad bene operandum, nec virtutes ad augmentum; sed solom ad peccata dimittenda valebat. Eadem dist. cap. duo igitur.

4. Quod parvuli ante octavum diem morientes incircuncisi peribant, & quod causa necessitatis poterant aote circuncidi. Ead. dist. cap. Si vero.

5. Quod quædam sacramenta novæ legis instituta sunt in remedium tantum, ut matrimonium, dist. 2. cap. 1. Jam ad Sacramenta.

6. Quod baptisati baptismo Joannis non ponentes spem in illo non erant baptisandi baptismo Christi, dist. 2. cap. ult. Hic considerandum. Vel aliter, baptismus Joannis cum impositione manuum æquipollebat baptismo Christi: ita quod baptisatus baptismo Joannis non erat baptisandus.

7. Quod Deus potuit dare potentiam Creaturæ creandi & interius abluendi, id est peccata dimittendi. dist. 5. cap. ult. hic quæritur quæ sit. vel sic quod Deus poterat dare potestatem aliis baposandi interius, & quod creatura potuerit suscipere, & similiter quod Deus potest potestatem creaturæ cõmunicare & creare per creaturam tanqoam per ministrum. dist. 5.

8. Quod schismatici degradati, præcisi ab Ecclesia heretici, excommunicati non habent potestatem consecrandi corpus Christi. dist. 13. cap. Illi vero.

9. Quod brutum non sumit verum corpus Christi etsi videatur. dist. 13. cap. illud etiam sane.

10. Quod scientia discernendi ut notat habitum scientiæ sit clavis. dist. 19. cap. 1.

11. Quod Episcopi simoniaci degradati non possunt conferre ordines. dist. 25. cap. de Symoniacis.

12. Quod secundus maritus alicujus mulieris incognitæ carnaliter à primo sit bigamus per cognitionem illius, & prohibetur ab ordinibus dist. 27. cap. ult.

13. Quod cognoscens sororem uxoris suæ non tenetur uxori petenti debitum reddere. dist. 24. cap. de his.

14. Quod ille qui uxore vivente duxit aliam in aliena patria, qui rediens ad conscientiam vult eam dimittere & non potest, si cogitur ab Ecclesia remanere & debitum reddere quia sibi non creditur: dicit Magister quod incipit excosari per obedientiam & timorem & tenetur reddere debitum si petatur. dist. 38. cap. ult.

15. Quod peccata deleta non patefiant aliis in judicio. dist. 44. cap. hic quæritur utrom electis.

Ex quibus obiter discas magnos quoslibet viros in magno opere difficile immunes inveniri ab omni errore. Hæc nimirum est humani imbecillitas ingenij dum ad onum attendit diligentius ab alio distrahitur, & incidit in Scyllam cupiens vitare Caribdim. Unde magni viri non dedignantur aliorum prævio examini & emendationi etiam scripta sua submittere priusquã in lucem publicam emittantur. Qua de re exemplum insigne est in D. Gregorio Nazianzeno qui primus post beatum Joannem Evangelistam Theologi nomen assecutus ob excellentem Theologiæ peritiam orat. 49. testatur se amore Catholicæ fidei ductum, jampridem adversus Arrianos libellum edidisse, quem cum amico legendum dedisset, qui transcribendum eum qoia placuit, crediderat: ab eo magnopere postulavit ut dissimulato autore doctis viris ac prudentibus legeret: ut si quem movisset quod illic plus aut minus positum videretur, posset plurimorum consilio emendari. Nemo est enim, inquit, qui sibi tam arroganter summam doctrinæ cœlestis assumat, ut putet se omnia mysteria liquido comprehensa retinere, cum Paulus Apostolus dicat (1. Cor. 8.) *Qui ergo putat se aliquid scire, necdum scit quemadmodum oporteat scire: & modo per speculum in ænigmate videmus, tunc facie ad faciem.* Sed & alias in usu fuit, ut qui libros conscriptos vulgatori erant, recognoscendos ac probandos à summo Pontifice procurarent. Testis est D. August. in exordio lib. 1. contra duas Epistolas Manichæorum. Sanctus Anselmus lib. de Incarnatione verbi cap. 1. Martinus Papa conqueritur quod quidam Joannes natione Scotus transtulisset in Latinum opera D. Dionysij Areopagitæ de divinis nominibus & cœlestibus ordinibus, absque eo quod juxta morem Ecclesiæ ad se missum prius fuisset istud scriptum & suo judicio approbatum: præsertim cum idem Joannes licet multæ scientiæ esse prædicetur, olim, non sane sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur, juxta epistolam quam refert Westmonasteriensis anno 883. de his plura tibi suppeditabit Theophilus Rainaudus in libro de bonis ac malis libris partitione 3. erotemate 2. num. 474. Ubi etiam indicat Baronium id multis exemplis illustrare ad annum 496. Licet nobis indicatio falsa visa fuerit, errore scilicet Typographorum, quibus facile est in numeris errare. Sed & in sequenti Concilio minus agitur cum Abbate Joachim qui temere

Libri olim approbati à summo Pontifice.

eundem Magistrum Sententiarum arguerat de hæresi, quod omnia scripta sua summo Pontifici offerri mandasset Apostolicæ sedis judicio approbanda seu corrigenda. c. a. A

Unde & sæpe fit, ut Ecclesia damnet libros vel scripta alicujus intacto authore seu eo non damnato, quia ipse se submisit ante mortem judicio Ecclesiæ corrigendum. Hoc accidit Ibæ & Theodoreto. Illius epistola damnata est in quinta Synodo, hujus scripta aliqua maxime contra Cyrillum eidem cladi subjacuerunt, authores tamen illæsi manserunt quod in Concilio Chalcedonensi se submisissent, ac Nestorio anathema dixissent. Simile quid videmus, nunc cum hæc typis mandamus, accidere Cornelio Jansenio Iprensi Episcopo. Liber ejus, cui nomen Augustinus, novissimè damnatur ac prohibetur per Alexandrum VII. B summum Pontificem, confirmaturque Constitutio Innocentij X. contra quinque Propositiones, ac declaratur quinque has propositiones ex prædicto libro excerptas, atque secundum sensum Jansenij damnatas fuisse ab Innocentio X. quod quidam filij iniquitatis, ac perturbatores tranquillitatis publicæ, ut loquitur ibidem Alexander Papa, cum scandalo aliorum id negent. Attamen nihil acerbius decernitur in ipsum Jansenium, quia morti proximus præsentiens librum suum haud Catholicæ fidei convenire, corrigendum submiserit summo Pontifici, sicut fecerat Joachimus Abbas.

Ad idem Concilium pertinet quod habet Petrus Cantor Parisiensis de verbo abbreviato c. 50. qui de hoc Concilio sub Alexandro III. habito refert quod cum ageretur de usura per sententiam anathematis C eradicanda, à quibusdam præsentibus in Concilio quæsitum fuisse qui & qualea sententia dicta percellerentur. Responsum est, inquit, à quodam Prælato quod notorij tantum. Et cum processum esset in quæstionem, qui essent notorij, dictum est: qui publice faterentur se esse usurarios vel aliquo signo noto hoc indicant. Ut scilicet qui capistrum venale in summitate virgæ, fœnerandam pecuniam circumferant. Hoc annotare liber propter difficultatem quæ exoritur cum quis præter sortem aliquid accipit amplius titulo damni emergentis, lucri cessantis, aut aliquo alio qui justus haberi posset à pluribus Theologis. Decreta enim generalia de usura videntur à quibusdam omnia lucra occasione mutui provenientia involvere, cum tamen intentio Conciliorum non fuerit, nisi veram & peccaminosam ac injustam usuram condemnare. Vide & D Concilium Lateranense V. sub Leone X. montes pietatis in quibus aliquod lucrum sub legitimo titulo accipitur occasione mutui & ex eis quæ sunt illi extrinseca, approbat & ut hæreticos habet qui eos damnant. Et Theologi innumeri plures titulos quibus supra sortem aliquid accipitur legitimos esse & ab omni usuræ pravitate alienos esse docent, qui minime Conciliis repugnare vellent. Ideo desiderandum esset ut magis in speciali determinaretur quinam contractus & sub quibus conditionibus usurarij sint. De quibus videri potest Gerson in tractatu de contractibus, & quæ scripsimus 3. parte examinis pœnit. Quæsito 38. & sequentibus ad 44. inclusivè. Sed & vix ullus est E scriptor moralis de casibus conscientiæ, qui de istis quæstionibus plura non suppeditet.

CONCILIVM
LATERANENSE IV.
GENERALE XII.
ANNO M. CCXV.
APPROBATVM
CCCC. EPISCOPORVM, ET DCCC. aliorum Patrum, Abbatum, Decanorum & Priorum Conventualium.

Contra Albigensium & Almarici hæreses, & Abbatis Ioachimi errores, pro Ecclesia in fide & moribus reformanda, proque Terra sancta à Turcis recuperanda celebratum, anno Domini 1215. tempore Innocentij Papæ III. & Friderici Imperatoris, vel potius adhuc Regis Germaniæ II.

NOn satis fuit implacabili, in Christum mediatorem salutis, Dæmonum odio toto tempore legis naturæ & legis Mosaicæ insidiari femini mulieris & varias machinas per Reges & Principes impios adhibere, ut non nasceretur: non satis fuit ejusdem furori maledicto, postquam natus est mortuus pro homine, resurrexitque & ascendit in cœlos, fidem veram & integram in Mysterium redemptionis interturbare per diversas hæreses, tum in Oriente, tum in Occidente excitatas ad illam fidem per quam salus hominis constat impugnandam aut tuendam, inter hæc aliud malum meditatur, loca scilicet sacra Palestinæ in quibus tropbea religionis erecta erant, & ad quæ peregrinantes Christiani fideles ex omni mundi plaga, fidem illam egregie testabantur, & abunde nutriebant, per infideles ac paganos vastari occupari, pollui procurat: Unde tot bella sacra cruce signatorum deliberata conclusa in conciliis provincialibus, ac etiam generalibus inveniuntur, hortantibus ad ea maxime Pontificibus Romanis. In quibus omnibus, quæ vix magno volumine comprehendi possunt, quid convenientius cogitare poterit pius animus videns hæc omnia tentari ad retundendos dæmonum incursus contra loca sacra Redemptionis, ad memoriam illius ac reverentiam si fieri posset abolendam, quam consilia sua & labores impendere ad defendendam fidem tam salutaris Mysterij, ut vivat illa fides integra, & Verbi Dei victoria tandem permaneat, dum resistendo sustentatur usque ad dies judicij in quibus gloriosus positis omnibus adversariis sub scabello pedum ipsius Redemptoris apparebit?

Hinc Urbanus II. Pontifex in Claromontano satis frequenti Concilio gravi oratione valde conquestus est, Jerosolymitanam regionem, in qua Christus Dominus sanguinem vitamque nostra causa profudit, cæteraque sancta illa loca ejusdem Redemptoris nostri consecrata memoria, magno cum Christiani nominis dedecore in Saracenorum manus pervenisse. Quare Christianæ Reipublicæ Reges, Principes, cæterosque Christianos adhortatus est, ut conjunctis viribus, sanctam illam provinciam ex hostium manibus eriperent: & quamprimum ad sacrum bellum se accingerent. Ita hæc Pontificis Oratio illorum animos incendit, ut pene dicto citius militum undique ad trecenta millia, sub diversorum ductu coacta sint: ac militari amictu cruce insignito, ut sese ostenderent pro Christo Domino

bellum gerere, Antiochiam primùm, mox finitimas regiones, postremo Jerosolymam ipsam, ut permagno labore, ita ingenti gloria sint adepti: creato itidē in Jerosolymitana urbe & ditione Rege Gottofredo strenuissimo Duce, omnium qui aderant Principum consensu. Is primus in urbem irruperat, æternum Galliæ decus, quæ tantum tamque insignem virum tulit. Patria enim illi Bononia fuit, quod est oppidum Galliæ Celticæ, appositom Oceano. Regnatum est Jerosolymis nonaginta circiter annos: ac per id tempus Summi Romani Pontifices, officio suo ac muneri in Regno tuendo, ac Saracenis procul arcendis non defuere. Verumtamen effici non potuit, quo minus Guidone Rege capto, Urbano III. Pontifice Jerosolyma à Saracenis occuparetur. Cui Pontifici cum Gregorius VIII. successisset, is impiger Reges, Principes, populosque Christianos omnes excitat cum litteris, tum Legatis, atque ad Jerosolymam recuperandam urget. Idem præstiterunt, qui post eum Pontifices foerunt: sed permulta acciderunt, quæ sacro huic bello impedimentom attulere. Innocentius III. vir doctrina & moribus insignis, ubi Pontificatum iniit Jerosolymæ recuperationi animum adjecit. Et vero in magnam spem venit, fore ut voti compos fieret, cum suo tempore Latini aliqui Principes expugnata Constantinopoli, Græciam ipsam suo Imperio subjecissent, & Balduinus Flandriæ Comes Constantinopolitanus Imperator esset electus: idemque curam adhibuit, ut Græci diuturno schismate ab Ecclesia Catholica sejuncti, ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam reverterentur. Quamobrem Pontifex, & litteris, & Legatis missis, omnes ad sacrum hoc bellum cohortatus est: cumque magnopere optaret Innocentios tum Jerosolymitanæ urbis recuperationem, tum universæ Ecclesiæ reformationem, sanctorum Patrum vestigia secutus, Generale indixit Concilium, in quo depravati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, & Principes ac populi ad sacram hanc expeditionem adducerentur. Scripsit igitur omnibus Patriarchis & Episcopis biennio ante Concilij celebrationem, ut ad illud accederent. Scripsit quoque Imperatori & Regibus, ut ipsi quoque Oratores ad Synodum destinarent. Cogitur itaque Romæ in Lateranensi Ecclesia satis magnum Concilium, cui interfuere Legati utriusque Imperatoris & Græci & Romani, Patriarcha Constantinopolitanus & Jerosolymitanus, Beatus quoque Dominicus. De hoc Concilio Abbas Urspergensis, qoi eo tempore floruit, hæc habet: *Anno ab Incarnatione Verbi 1215. celebrata est sancta universalis Synodus Romæ in Ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana vocatur, mense Novemb. præsidente Dom. Innocentio Papa III. Pontificatus ejus anno 18. in qua fuerunt Episcopi 412. inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus & Jerosolymitanus: Antiochenus autem gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se Vicarium Antheradensem Episcopum. Alexandrinus vero sub Saracenorum dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germanum. Primates autem & Metropolitani 71. Cæterum Abbates & Priores ultra octingentos: Archiepiscoporum vero & Episcoporum, Abbatum & Priorum, & Capitulorum absentium Procuratorum non fuit certus numerus comprehensus. Legatorum vero Regis Siciliæ in Romanorum Imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, Regis Franciæ, Regis Angliæ, Regis Ungariæ, Regis Jerosolymorum, Regis Cypri, Regis Aragoniæ, nec non & aliorum Principum & Magnatum, Civitatum, aliorumque locorum ingens fuit multitudo.* Hæc Urspergensis. Quibus congruunt quæ refert Matthæus Paris anno 1215. ex quibus nullus dubitare potest de universalitate hujus Concilij ad quod omnes tam Latini, quam Græci vocati sunt Episcopi, ut etiam de concordia utriusque Ecclesiæ actum sit, quamvis omnia ejus non extent. Interfuit autem eidem Patriarcha Maronitarum, qoi relictis Monothelitarum erroribus tunc temporis ad fidem Catholicam accesserunt, in qua immobiles perstitisse eorum litteræ ad Leonem X. redditæ, quæ teste Baronio anno 1182. extant, aperte testantur.

Notant autem quidam decreta in hanc redactam fuisse formam post Concilium celebratum ab ipso Innocentio, id quod cordatus lector facile deprehendet præsertim ex 29. ex 33. & 41. notat qui ejus opera tribus tomis distinxit. Quod forsitan accidit ob eam caussam quod cum decreta agerentur, non omnibus omnia placuerunt. Hæc autem integre hic damus, præmissa Oratione Innocentij in Concilio habita in compendium reducta.

SERMO INNOCENTII PAPÆ in Concilio.

DEsideria desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar, id est, antequam moriar. Luc. 22. hujus exordium est. Quia mihi vivere Christus est & mori lucrum, non abnuo, si dispositum est à Deo, bibere calicem passionis, sive pro defensione fidei Catholicæ, sive pro subsidio terræ sanctæ, sive pro potestate Ecclesiasticæ libertatis mihi fuerit propinatus: quamquam desiderem in carne permanere, donec consummetur opus inceptum. Verumtamen non mea sed tua voluntas fiat, &c. Triplex autem Pascha *Pascha triplex.* sive phase desidero vobiscum celebrare: corporale, ut fiat transitus de loco ad locum pro miserabili Hierusalem liberanda. Spiritale, ut fiat transitus de statu ad statum, pro universali Ecclesia reformanda. Æternale ut fiat transitus de vita ad vitam pro cœlesti gloria obtinenda. De corporali transitu clamat ad nos miserabiliter Hierusalem in threnis. *O vos omnes qui transitis per viam attendite & videte si est dolor similis sicut dolor meus:* ergo transite ad me omnes qui diligitis me ut à tanta miseria me liberetis. Ego enim quæ solebam esse domina gentium, modo facta sum sub tributo. *Viæ Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem.* Sepolchrum Domini est inglorium quod solebat esse gloriosum. Ubi colebatur unigenitus Dei filius, modo colitur filius perditionis Mahometus. Insultant mihi filij alieni, &c. De spirituali vero transitu, *Dominus ait ad virum vestitum lineis habentem atramentarium scriptoris ad renes: transi per mediam civitatem & signa Tau super frontes virorum gementium, &c.* *Ezech. 9.* Quoniam summos Pontifex, qui super domum Israël constitutus est speculator, transire debet per universam Ecclesiam, quæ est civitas regis magni investigando merita singulorum, ne dicant bonum malum vel malum bonum, ne ponant tenebras lucem & locem tenebras: ne mortificent animas quæ non moriuntur, ut vivificent animas quæ non vivunt. Et ideo ut distinguat inter illos & discernat inter illos & istos, debet signare Tau super frontes virorum gementium & dolentium, qoatenus ostendat eos qui dolent & gemunt super abominationibus quæ fiunt in medio civitatis. Perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, justitia conculcatur, hæretici pullulant, insolescunt schismatici, perfidi sæviunt, prævalent Agareni. De transitu autem æternali Dominus ait: *Beati sunt servi illi quos cum Dominus venerit, invenerit vigilantes. Amen dico vobis quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* *Luc. 12.* De hoc transitu sane martyres gloriantur in psalmo dicentes. *Transivimus per aquam & ignem, & eduxisti nos in refrigerium.* *Psal. 65.* Hoc Pascha quod præ ceteris desidero manducare vobiscom in regno Dei, est manducatio corporalis & spiritualis doctrinalis & pœnitentialis, est manducatio Eucharistiæ & gloriæ Luc. 14. *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Hac ultima man-

ducatione præcipue desidero manducare hoc Pascha vobiscum: ut transeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptione ad æternitatem. Præstante Domino nostro Jesu Christo, cui & honor & gloria in sæcula sæculorum.

Alium quoque sermonem habuit in eodem Concilio sumpto themate: *Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.*

TITULI DECRETORUM sub Innocentio III.

1 *De fide Catholica.*
2 *De errore Abbatis Joachim.*
3 *De hæreticis.*
4 *De superbia Græcorum contra Latinos.*
5 *De dignitate Patriarcharum.*
6 *De Conciliis Provincialibus.*
7 *De correctione excessuum.*
8 *De inquisitionibus.*
9 *De diversis ritibus in eadem fide.*
10 *De Prædicatoribus instituendis.*
11 *De magistris scholasticis.*
12 *De communibus capitulis Monachorum.*
13 *De novis Religionibus prohibitis.*
14 *De incontinentia clericorum punienda.*
15 *De arcenda ebrietate clericorum.*
16 *De indumentis clericorum.*
17 *De comessationibus prælatorum & negligentia eorum super divinis officiis.*
18 *De judicio sanguinis & duelli clericis inhibito.*
19 *Ne Ecclesiæ mundanis supellectilibus exponantur.*
20 *De Chrismate & Eucharistia sub sera conservanda.*
21 *De confessione facienda, & non revelanda à Sacerdote, & saltem in Pascha communicando.*
22 *Ut infirmi prius provideant animæ, quam corpori.*
23 *Ut Ecclesia Cathedralis, vel regularis, ultra tres menses non vacet.*
24 *De electione facienda per scrutinium, vel compromissum.*
25 *Quod electio facta per secularem potestatem, non valeat.*
26 *De pœna indigne confirmantis electionem.*
27 *De instructione ordinandorum.*
28 *Ut compellantur cedere qui postulaverunt licentiam cedendi.*
29 *Ut nullus habeat duo beneficia, cum cura annexa.*
30 *De idoneitate instituendorum in Ecclesiis.*
31 *De filiis Canonicorum non instituendis cum Patribus.*
32 *Ut patroni competentem portionem dimittant clericis.*
33 *De procurationibus non accipiendis sine visitatione.*
34 *De subditis non gravandis sub prætextu servitii alicujus.*
35 *De causa appellationis exprimenda.*
36 *Quod judex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam revocare.*
37 *De literis non impetrandis ultra duas dietas, & sine speciali mandato.*
38 *De scribendis actis, ut probari possint.*
39 *De restitutione danda contra possessorem, quæ rapuit ipse.*
40 *De vera possessione.*
41 *De continuatione bonæ fidei in omni præscriptione.*
42 *De seculari justitia.*
43 *Ne sine causa clericus fidelitatem laico faciat.*
44 *Quod constitutiones principum non præjudicent Ecclesiis.*
45 *Patronus qui clericum Ecclesiæ occiderit, vel mutilaverit, jus patronatus amittit.*
46 *De talliis à clericis non exigendis.*
47 *De forma excommunicandi.*
48 *De modo recusandi judicem.*
49 *De pœna excommunicantis injuste.*
50 *De restricta prohibitione matrimonii.*
51 *De pœna contrahentium clandestina matrimonia.*
52 *De testimonio, de auditu reprobando in causa matrimonii.*
53 *De his qui prædia sua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.*
54 *Ut decimæ ante tributa solvantur.*
55 *Ut de terris acquirendis, non obstantibus privilegiis, decimæ dentur.*
56 *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas Presbyter Parrochialis.*
57 *De interpretandis privilegiorum verbis.*
58 *De eodem in favorem Episcoporum.*
59 *Ut nullus Religiosus fidejubeat sine licentia Abbatis & Conventus.*
60 *Quod Abbas non extendat se ad officium Episcopale.*
61 *Ne Religiosi recipiant decimas de manu laicali.*
62 *Ne reliquiæ Sanctorum ostendantur extra capsam, neve novæ habeantur in veneratione sine Romana Ecclesia.*
63 *De Simonia.*
64 *De eadem circa Monachos & sanctimoniales.*
65 *De eadem circa illicitam pecuniæ extorsionem.*
66 *De eadem circa cupiditatem clericorum.*
67 *De usuris Judæorum.*
68 *Ut Judæi discernantur à Christianis in habitu.*
69 *Ne Judæi publicis officiis præficiantur.*
70 *Ne conversi ad fidem de Judæis, veterem ritum Judæorum retineant.*

DECRETA CONC. LATERANENSIS sub Innocentio Papa III. celebrati.

Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, æternus & immensus, omnipotens, incommutabilis, incomprehensibilis & ineffabilis, Pater & Filius & Spiritus sanctus. Pater à nullo, Filius autem à solo Patre, ac Spiritus sanctus ab utroque pariter, absque initio semper, & fine. Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens: consubstantiales & coæquales, coomnipotentes & coæterni, unum universorum principium, creator omnium invisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam: diabolus enim & dæmones alii à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccavit.

Extra de summa Trinitate & fide. c. 1. Deus unus in essentia trinus in personis.

Hæc S. Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum personales proprietates discreta, per Mosen & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem.

Et tandem unigenitus Dei Filius, Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria Virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compositus, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cum secundum divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est passibilis & mortalis: quin etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum. Sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascenditque pariter in utroque, venturus in fine seculi judicare vivos & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quam electis. Qui omnes cum suis propriis corporibus resurgent, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum merita sua, sive bona fuerint sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Vna vero est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cujus corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur: transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos fuerit rite ordinatus secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Iesus Christus.

Sacramentum vero baptismi, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus sancti, consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis in forma Ecclesiæ, à quocunque rite collatum, proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. Non solum autem virgines & continentes, verum etiam conjugati, per fidem rectam & operationem bonam, & sic placentes Deo, ad æternam merentur beatitudine pervenire.

2. Damnamus ergo & reprobamus libellum sive tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis, appellans hæreticum & insanum, pro eo quod in suis dixit Sententiis: Quomodo quædam summa res est Pater & Filius & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, nec procedens, unde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quod nulla res est quæ sit Pater & Filius & Spiritus sanctus. Sunt una essentia, una substantia, unaque natura: verum unitatem hujusmodi non veram &

Ex ib. cap. seq. Abbatis Ioachim error de una Trinit. essentia.

propriam, sed quasi collectivam, sed & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia, juxta illud: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: & qui adhæret Deo, unus Spiritus est. Item, Qui plantat & qui rigat, unum sunt: & omnes unum corpus sumus in Christo. Rursus in libro Regum: Populus meus & populus tuus unum sunt. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Iesus Christus de fidelibus inquit in Evangelio: Volo pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum. Non enim ait, Vt fideles Christi sint unum, idest, una quædam res quæ communis sit omnibus: sed tantum, sint unum, idest, una Ecclesia propter Catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum propter unionem indissolubilis charitatis. Quemadmodum in Canonica Ioannis epistola legitur: Quia tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater & Verbum & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Statimque subjungit, & tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis: & tres unum sunt, sicut in codicibus quibusdam invenitur.

Actor. 4. 1. Cor. 6. Ib 3. & 12. 3. Reg. 22. Ioan. 17. 1. Ioan. 5.

Nos autem sacro & universali Concilio approbante, credimus & confitemur cum Petro, quod una quædam res est, incomprehensibilis quidem & inæstimabilis, quæ veraciter est Pater & Filius & Spiritus sanctus, tres simul personæ, ac singulatim quælibet earundem, & ideo in Deo Trinitas est solummodo non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina, quæ sola est universorum principium, præter quam aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud: sed id quod est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, id est, omnino, ut secundum Orthodoxam & Catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, majus est omnibus. Ac dici non potest, quod partem suæ substantiæ illi dederit, & partem retinuerit ipse sibi, cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quod Filius ne ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit, & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater & Filius & Spiritus sanctus, ab utroque procedens. Cum ergo veritas pro fidelibus suis ad Patrem orat:

Ioan. 17.

Volo

Volo, inquiens, ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus: hoc nomen, unum pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis vero divinis, ut attendatur identitatis in natura unitas, quemadmodum veritas alibi ait: Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est: perfectione naturæ, utroque videlicet suo modo: quia inter creatorem & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda.

Si quis igitur sententiam sive doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur. In nullo tamen per hoc florenti Monasterio, cujus ipse Ioachim extitit institutor, volumus derogari: quoniam regularis institutio est, & observantia salutaris, maxime cum idem Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit, Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, cui propria manu subscripsit: in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quàm Romana tenet Ecclesia: quæ cunctorum fidelium, disponente Domino, mater est & magistra.

Reprobamus etiam & damnamus perversissimum dogma impij Almarici: cujus mentem sic Pater mendacij excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica censenda sit, quàm insana.

Extr. de hæreticis.

3. Excommunicamus & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se adversus hanc sanctam Orthodoxam & Catholicam fidem, quam superius exposuimus, condemnantes universos hæreticos quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.

Damnati verò, secularibus potestatibus præsentibus, aut eorum ballivis relinquantur animadversione debita puniendi, clericis prius à suis ordinibus degradatis: ita quod bona hujusmodi damnatorum si laici fuerint, confiscentur: si vero clerici, applicentur Ecclesiis, à quibus stipendia perceperunt.

Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationes suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur: & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod, si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.

Moueantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur seculares potestates, cujuscunque officij, etiam sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis, universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studeant, ita quod amodo quandocunque quis fuerit in potestatem sive spiritualem sive temporalem assumptos, hoc teneatur capitulum firmare.

Si vero Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per Metropolitanum & comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et si satisfacere contempserit infra annum, significetur hoc summo Pontifici, ut extunc ipse vasallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis sine ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure Domini principalis: dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent Dominos principales.

Catholici vero, qui crucis assumpto charactere, ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque privilegio sint muniti, quod accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceditur.

Credentes vero, præterea receptores, defensores & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere: firmiter statuentes, ut si, postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittantur. Sit etiam intestabilis, ut ne testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alij respondere cogatur.

Quod si forte judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti, sed cum authore damnato damnentur. Et in subjectis idem præcipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta.

Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia denotati fuerint, evitare contempserint, excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant sepulturæ tradere, nec eleemosynas, nec oblationes eorum accipiant. Alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares, quibus hoc etiam infligatur, ut eorum privilegia in illa Diœcesi serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Tit. 1. Rom. 10.

Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus (juxta quod ait Apostolus) abnegantes, authoritatem sibi vendicant prædicandi: cum ipse Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti, vel non missi, præter authoritatem ab Apostolica sede vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur. Et nisi quantocyus resipuerint, alia competenti pœna plectantur.

Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus, per se, aut per Archidiaconum suum, vel idoneas personas honestas, bis, aut saltem semel in anno propriam Parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam vicinitam jurare compellat: quod si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu à communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis jurationem damnabili superstitione respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut ad hæc efficaciter

exequenda, Episcopi per Diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam effugere voluerint ultionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua Diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit. vel remissus, cum id certis indiciis apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in loco ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

Ext. de baptismo & eius effect.

4. Licet Græcos in diebus nostris ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere & honorare velimus, mores ac ritus eorum, quantum cum Deo possumus, sustinendo: in his tamen illis deferre nec volumus nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia cum quibusdam complicibus ac fautoribus suis, ab obedientia sedis Apostolicæ se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quam ea tanquam per hos inquinata lavissent. Baptisatos etiam à Latinis, & ipsi Græci rebaptisare ausu temerario præsumebant & adhuc (sicut accepimus) quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantum ab Ecclesia Dei scandalum amovere, suadente Concilio districte præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam obedientiæ filij sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile & unus Pastor. Si quis autem aliquid tale præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio Ecclesiastico deponatur.

ANNOTATIO.

Mirum est quantum depravare hujus capitis IV. contextum & sensum moliatur Robertus Creyghronus Lutheri progenies in sua præfatione ad Historiam Concilij Florentini, quia enim Dionysius Petavius de Trinit. 7. cap. 1. num. 5. Græcos affirmat ad communionem Romanam tum reversos, præ ingeniorum mobilitate pristinum in schisma & errores recidisse, falli illum simul & Binium arbitratur; fefellere, inquit, doctissimum Jesuitam in ista synodo prima verba capitis quarti male intellecta: revertentes non sunt reversi, sed si reverterent: promittit Papam si Græci institutum in melius mutaverint, se laturum eorum mores, quantum possit in iis quæ periculum nullum generant animarum, nec Ecclesiasticæ probitati derogant, &c. quæ si à me prolata literato cuipiam minus arriserint, ostendat ex actis Concilij illius, vel unum quemlibet nationis Græcæ os aperuisse in eadem synodo & hircum solus auferat. Hæc ille forsan metuens ne aliquod exemplum reconciliationis Græcorum cum Romana Ecclesia suos Britannos quandoque inducat ad similem reconciliationem, quæ esset gentis ipsius salus desideratissima à piis pluribus qui tantæ cladi Ecclesiæ Anglicanæ coram Deo gementes compatiuntur. Plana sunt verba hujus capitis, quid interpolanter? Non Binius aut Petavius primi testantur interfuisse Patriarcham C p. Abbas Uspergensis manifeste id refert, quid tantũ contra recentiores disputatur? Sed nullus Græcæ nationis os apperuit? At acta non habemus integra. Sed & qui tacet consentire videtur. Idipsum probat codex canonum hujus Concilij in Bombycina Gharta ante annos supra 400. addita è regione versione Græca columnatim in Bibliotheca Card. Mazarini Parisiis, de quo P. Labbe in synopsi. Alia causa est cur reconciliationem Ecclesiæ Græcæ cum Romana tantopere insectetur scriptor Lutheranus: videt enim inde inferri transsubstantiationem Orientalibus notam & acceptam fuisse, cujus definitioni subscripserint in hoc Concilio quando primum ait Creyghronius, Panis Eucharistici transelementatio orta est in Ecclesiam introduci. In hoc enim gravissimum causæ suæ momentum ponunt sectarij hujus temporis, si Græcos ab illius cognitione & confessione excipiant. Quamvis in hac assertione manifeste hallucinentur, ut alibi diximus. Sed & Theophilactus in cap. 14. Marci nomen transelementationis usurpat in hoc mysterio sicut & transformationis, pro quibus nomen transsubstantiationis, quam refugit nominare præfatus Creyghronius, induxit primum Lateranense hoc quartum Concilium, non novam rem inferens in Ecclesiam, sed novum nomen rei veteri imponens, dicens nove non nova, ad præcavendas hæreticorum cavillationes, & expressius profitendam realem præsentiam corporis Christi in SS. Sacram. & modũ quo redditur præsens.

Græcorum unio cum Ro. Eccl.

μετασ-χηι.

Extr. de privilegiis, & excessibus Patr.

5. Antiqua Patriarchalium sedium privilegia renovantes, sacra universali Synodo approbante sancimus, ut post Romanam Ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpota mater universorum Christi fidelium & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, reservata cuilibet propria dignitate: ita quod postquam eorum antistites à Romano Pontifice acceperint pallium, quod est plenitudinis Pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem Canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem.

Dominicæ vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque summus Pontifex præsens extiterit, vel ejus legatus utens insignis Apostolicæ dignitatis.

In omnibus autem Provinciis eorum jurisdictioni subjectis, ad eos, cum necesse fuerit, provocetur: salvis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

6. Sicut olim à S. Patribus noscitur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis Provincialia non omittant Concilia celebrare. In quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum: Canonicas causas, & maxime quæ statuta sunt in hoc generali Concilio relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficacius adimpleri, per singulas diœceses statuant idoneas personas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano, absque ulla jurisdictione solicite investigent, quæ correctione vel reformatione sint digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum & suffraganeos in Concilio subsequenti, ut super his & aliis, prout utilitati & honestati congruerit, provida deliberatione procedant: & quod statuerint, faciant observari, publicantes ea in Episcopalibus Synodis, annuatim per singulas Diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, à suis beneficiis & executione officij suspendatur, donec per superioris arbitrium ejus relaxetur.

Extr. de offic. judic. ord.

7. Irrefragabili constitutione sancimus, ut Ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessum maxime clericorum, & reformandum mores prudenter & diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsius nulla consuetudo vel appellatio valeat impedire, nisi excesserint in talibus observandis.

Excessus tamen Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis, qui consueverunt corrigi per capitulum, per ipsum in ipsis Ecclesiis (quæ talem hactenus consuetudinem habuerunt) ad commonitionem & jussionem Episcopi corrigantur infra terminum competentem ab Episcopo præfigendum. Alioquin ex tunc Episcopus Dominum habens præ oculis, omni contradictione cessante, ipsos prout animarum cura exege-

rit, per censuram Ecclesiasticam corrigere non postponat. Sed & alios eorum excessus corrigere non omittat, prout animarum cura requirit, debito tamen ordine in omnibus observato.

Cæterum si Canonici absque manifesta & rationabili causa, maxime in contemptum Episcopi, cessaverint à divinis, Episcopus nihilominus, si voluerit, celebret in Ecclesia eadem, & Metropolitanus ad querelam ipsius tanquam super hoc delegatus à nobis, taliter eos per censuram Ecclesiasticam cognita veritate castiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

Provideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum pecuniæ, vel gravamen aliquod non convertant: sed illud studiose ac fideliter exequantur, si Canonicam voluerint effugere ultionem, quoniam super his Apostolica sedes, autore Domino attentissime vigilabit.

Ext. de accusat. 8. Qualiter & quando debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex authoritatibus novi & veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt Canonicæ sanctiones, sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Concilij confirmamus. Legitur enim in Evangelio quod villicus ille qui diffamatus erat apud Dominum suum, quasi dissipasset bona sua, audivit ab illo: *Luc. 16* Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. *Genes. 18.* Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverunt. Ex quibus authoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cum prælatus excedit, si per clamorem & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem à malevolis & maledicis, sed à providis & honestis: nec semel tantum, sed sæpe (quod clamor innuit, & diffamatio manifestat) debent coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari: & si rei poposcerit qualitas, Canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit autor & judex, sed quasi deferente fama vel denunciante clamore, officij sui debitum exequatur. Licet autem hoc sic observandum est in subditis, diligentius tamen observandum est in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam.

Thren. 3. Et quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationis janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere prælatis, ne criminarentur injuste: ut tamen caverent ne delinquerent insolenter, contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam: videlicet ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis (id est, degradationem) intendit, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ita ut jam clamor ostendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum & puniendum ejus excessus, non ex odij fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino, quod est secundum Evangelicam sententiam à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem.

Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt illi capitula, de quibus fuerit

A inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum. Et non solum dicta, sed etiam nomina testium sunt ei, ut quid vel à quo sit dictum, appareat, publicanda: necnon exceptiones & replicationes legitime admittendæ, ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem, deponendi falsum audacia præbeatur.

Modus procedendi judicialis. Ad corrigendos itaque subditorum excessus tanto diligentius debet prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas: contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denuntiationem & inquisitionem eorum, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa admonitio, & inquisitionem B clamosa insinuatio prævenire, illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicij, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaq; servandum: quæ cum causa requirit, facilius & liberius à suis possunt administrationibus amoveri.

Ext. de officio Iud. ord. 9. Quoniam in plerisque partibus intra eandem civitatem atque Diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus & mores, districte præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civitatum sive diœcesum, provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum, & linguarum divina officia illis celebrent, & Ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter & exemplo.

C Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas sive Diœcesis, diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa capita, quasi monstrum. Sed si propter prædictas causas urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci Catholicum præsulem nationibus illis conformem, provida deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens & subjectus. Unde si quis aliter se gesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum. Et si nec sic resipuerit, ab omni Ecclesiastico ministerio deponatur, adhibito, si necesse fuerit, brachio seculari, ad tantam insolentiam compescendam.

Deut. 8. Matth. 4. 10. Inter cætera quæ ad salutem spectant populi D Christiani, pabulum verbi Dei permaxime sibi noscitur necessarium: quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

Unde cum sæpe contingat, quod Episcopi propter occupationes multiplices, vel invalitudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias, (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis est reprobandum omnino, nec de cætero tolerandum) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas diœceses, & diffusas: generali constitutione sancimus, ut Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere & sermone, qui plebes E sibi commissas vice ipsorum, cum per se idem nequeunt, solicite visitantes, eas verbo ædificent, & exemplo: quibus ipsi, cum indiguerint, congrue necessaria ministrent, ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incœpto.

Potestas Episcop. circa sacram. Unde præcipimus tam in Cathedralibus, quam in aliis conventualibus Ecclesiis, viros idoneos, quos Episcopi possint coadjutores & cooperatores habere, non solum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, districtæ subjaceat ultioni.

ANNOTATIO.

CIrca examen hujus decreti, recte advertit Michael Palatius in lib. 3. Sent. dist. 25. disp. 5. sub finem, illud non officere quin Episcopi teneantur per seipsos prædicare, exemplo Christi qui est princeps Pastorum & Apostolorum, qui ad munus prædicandi primario missi sunt, & propter illa verba Christi Matth. 5. *Vos estis lux mundi, vos estis sal terræ.* Si enim ipsi silent, quomodo sunt lux mundi? Si non docent, quomodo sal terræ? Adde regimen Episcopale duos habere fines, in quos intendit: & animas gregis sibi commissi deducere ad vitam æternam, & administrare justitiam. Et horum primum est maximum & præcipuum, quare istud per se præstare tenentur. Unde Paulus dicit: *Si Judicia sint inter vos, contemptibiles qui sunt in Ecclesia constituite ad judicandum.* 1. Cor. 6. Itaque Paulus judicia & lites contemptibilibus cõmittit, non prædicandi officium. Verum est tamen Paulinum sermonem intelligendum esse, aptius esse tractare lites coram contemptibilibus Christianis quam coram infidelibus.

Episc. per se prædicare debẽt.

Objicies, multi sunt monachi prædicatores: fateor utique: At isti sunt cooperatores Episcoporum. Nam introducti equidem sunt, ut Episcopos juvent, non ut arceant ab officio prædicandi. Et vox pastoris idonei, nescio quid habet latentis energiæ, & quia pastores sunt, si per illos non stet quia desides sunt, Deus illos afflat, ut doceant opportuna plebibus sibi concreditis. Quod autem dicit hic Doctor de prædicatione, non minus de confessione dici posset, cui si aliquando pro opportunitate per se vacarent, melius perspicerent miserias spirituales animarum, unde magis compaterentur & excitarentur ad providendum efficacioribus remediis tot tantisque malis quibus orbis fere inundatur. Sed quia hæc à non paucis negliguntur ex tepiditate amoris erga Christum & proximi salutem, parvam aut nullam consolationem à pluribus Episcopis plures populi recipiunt.

Ext. de magist.

11. Quia nonnullis propter inopiam, & legendi studium, opportunitas proficiendi subtrahitur: in Lateranensi Concilio pia fuit institutione provisum, ut per unamquamque Cathedralem Ecclesiam magistro qui clericos ejusdem Ecclesiæ, aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verumquoniam in multis Ecclesiis id minime observatur, nos prædictum roborantes statutum, adjicimus, ut non solum in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus à prælato cum Capitulo, seu majori ac saniori parte Capituli eligendus, qui clericos Ecclesiarum ipsarum & aliarum, gratis in grammaticæ facultate ac aliis instruat juxta posse.

Sane Metropolitana Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet magistrorum à capitulo unius prębendæ proventus, & à Metropolitano tantundem, non quod per hoc efficiatur Canonicus, sed tandiu redditus ipsos percipiat, quandiu perstiterit in docendo. Quod si forte de duobus Metropolitana Ecclesia gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipsa provideat: grammatico vero in alia Ecclesia suæ civitatis sive diœcesis, quod sufficere valeat, faciat provideri.

Ex de statu Monach. co. De trien. nio in triẽ. nium.

12. In singulis regnis sive Provinciis fiat de triennio in triennium, salvo jure diœcesanorum Pontificum, commune capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale capitulum celebrare, ad quod universi conveniant, præpeditionem Canonicam non habentes, apud unum de Monasteriis ad hoc aptum: hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam sex evectiones & octo personas adducat. Advocent autem charitative in hujus novitatis primordiis duos Cisterciensis ordinis Abbates vicinos, ad præstandum sibi consilium & auxilium opportunum, cum sint in hujusmodi capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati. Qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire. Ac ipsi quatuor præsint capitulo universo, ita quod ex hoc nullus eorum authoritatem prælationis assumat: unde, cum expedierit, provida possint deliberatione mutari. Hujusmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue juxta morem Cisterciensium celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis & observantia regulari: & quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, ab omnibus inviolabiliter observetur, omni excusatione & contradictione ac appellatione remotis: proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat capitulum celebrari; & qui convenient, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quod si non potuerint in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosæ ac circunspectæ personæ, quæ singulas abbatias ejusdem regni sive provinciæ non solum monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio cognoverint indigere: ita quod si rectorẽ loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret: quod si non fecerit, ipsi visitatores hoc referent ad Apostolicam sedem examinandum. Hoc ipsum regolares canonicos secundum ordinem suum volumus & præcipimus observare. Si vero in hac novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostolicæ sedis judicium absque scandalo referatur: cæteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa.

Porro diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cum ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant quod commendandum, quam quod correctione sit dignum: attentissime præcaventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur. Quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiores nolimus injurias sustinere. Ad hoc districte præcipimus tam diœcesanis Episcopis, quam personis quæ præerunt capitulis celebrandis, ut per censuram Ecclesiasticam appellatione remota, compescant advocatos, patronos, vicedominos, rectores & consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis ac rebus. Et si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem compellere non obmittant, ut liberius & quietius omnipotenti Deo valeãt famulari.

13. Ne nimia religiosorum diversitas gravem in Ecclesia Dei offensionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat. Sed quicunque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religionis domum fundare de novo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis.

Ext. de relig. domibus ca. fi.

Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsideat.

14. Ut Clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo propter quod ira Dei venit de cœlo in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ, incentivum tribuat delin-

Ext. de vit. & honest. clericorum.

quendi: statuimus, ut qui deprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccaverint, puniantur secundum canonicas sanctiones quas efficacius & districtius præcipimus observari, ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna à peccato cohibeat. Si quis igitur hac de causa suspensus divina celebrare præsumpserit, non solum Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verumetiam pro hac duplici culpa, perpetuo deponatur. Prælati verò, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Qui autem secundum religionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur, cum legitimo matrimonio possint uti.

Extr. ib. cap. seq.

15. A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant, unde vinum sibi temperent, & se vino: nec ad bibendum quispiam incitetur; cum ebrietas mentis inducat exitium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum decernimus penitus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit competenter, à beneficio vel officio suspendatur.

Extr. ib. cap. seq.

16. Clerici officia vel commercia secularia non exerceant maxime inhonesta, mimis, joculatoribus & histrionibus non intendant: & tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas vel taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint, coronam & tonsuram habeant congruentem, & se in officiis divinis & aliis bonis exerceant studiis diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, nec-non manicis aut subtalaribus consutitiis, seu rostratis frenis, sellis, pectoralibus, & calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Eclesiam nulli gerant, sed nec alibi, qui sunt in Sacerdotio vel personatibus constituti, nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes: sed nec annulos, nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet deferre habitum Monachalem: palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pedes hinc inde connexis.

Extr. de celebrat. Missarum.

17. Dolentes referimus, quod non solum quidam minores clerici, verum-etiam & aliqui Ecclesiarum prælati, circa comessationes superfluas, & confabulationes illicitas, ut de aliis taceamus, fere medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique continuata syncopa matutinum. Sunt & alij, qui Missarum celebrant solemnia vix quater in anno, vel quod deterius est, interesse contemnunt: & si quando dum hæc celebrantur, intersunt chori silentium fugientes, intendunt externis collocutionibus laïcorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus; districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent, & devote.

Extr. ne Clerici vel Monachi.

18. Sententiam sanguinis nullus clericus dictet aut proferat, nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram canonicam compescatur: nec quisquam clericus

A literas scribat aut dictet, pro vindicta sanguinis destinandas, unde in curiis principum hæc sollicitudo non clericis, sed laicis committatur.

Nullus clericus rotariis aut balistariis aut hujusmodi viris sanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ partem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceant, quæ ad ustionem vel incisionem inducit. Nec præcipuè quisquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ferri candentis ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat: salvis nihilominus prohibitionibus de Monomachiis sive duellis antea promulgatis.

Extr. de custodia Euchar. Mar. 11.

19. Relinqui nolumus incorrectum, quod quidam clerici sic expoliant Ecclesias supellectilibus propriis & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quam Dei ba-
B silicæ videantur, non considerantes, quod Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alij qui non solum Ecclesias dimittunt incultas, verumetiam vasa ministerij, & vestimenta ministrorum ac pallas altaris, nec-non & ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi refugium: sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum, in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis.

Ext. ib. cap. se.

C 20. Statuimus in cunctis Ecclesiis, ut chrisma & Eucharistia sub fidei custodia clavibus adhibitis conserventur, ut non possit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Si vero is ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur. Et si per ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

Extr. de pœnit. & remiss. c. omnis.

21. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno proprio Sacerdoti; & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de consilio proprij Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit absti-
D nendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat à proprio Sacerdote, cum aliter ille ipsum non possit solvere vel ligare.

Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunstantias, & peccati: per quas prudenter intelligat, quale illi consilium debeat exhibere, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sa-
E nandum ægrotum.

Caveat autem omnino, ne verbo vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem: sed si prudentiorum consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudendum.

Extr. ib. cap. seq. Ioan. 5.

22. Cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino, languido, quem sanaverat, vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat: decreto præsenti statuimus, &

distinctè præcipimus medicis corporum, & cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, quod medicos advocent animarum, ut postquam infirmis fuerit de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur: cum caussa cessante, cesset effectus. Hoc quidem inter alia hoc causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis à medico suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit: tamdiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

Extr. de electione & electi pot.

23. Ne pro defectu pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur, volentes in hoc occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere: statuimus, ut ultra tres menses cathedralis vel regularis Ecclesia prælato non vacet, infra quos justo impedimento cessante, si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Is verò ad quem devoluta fuerit potestas Dominum habens præ oculis, non differat ultra tres menses cum Capituli sui consilio, & aliorum virorum prudentium, viduatam Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem Ecclesiæ vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare, si canonicam voluerint effugere ultionem.

Ext. Ib. cap. seq.

24. Quia propter electionum formas diversas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent & volunt & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secreto & singulatim voces cunctorum diligenter exquirant. Et in scriptis redacta, mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto; ut is collatione adhibita eligatur, in quem omnes, vel major vel sanior pars consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore, aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem divinam absque vitio celebrata. Qui vero contra prædictas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur. Illud penitus interdicimus, ne quis in electionis negocio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si fuerit opus, fidem faciat juramento, & tunc si voluerit uni committat de ipso collegio vicem suam. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.

Ext. Ib. cap. seq.

25. Quisquis electioni de se factæ, per sæcularis potestatis abusum consentire præsumpserit contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat & ineligibilis fiat, & absque dispensatione non possit ad aliquam eligi dignitatem. Qui verò electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis per triennium suspendantur, eligendi tunc potestate privati.

Ext. Ib. cap. seq.

26. Nihil est quod Ecclesiæ Dei magis officiat quam quod indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo necessariam adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cum quisquam fuerit ad regimen animarum assumptus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio diligenter examinet, & electionis processum & personam electi, ut cum omnia rite concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non solum dejiciendus est indigne promotus, verumetiam indigne promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri, ut cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ vel inhonestæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverint, non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate, sed etiam ne aliquo casu pœnam effugiat, à perceptione proprij beneficij suspendatur, quousque si æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri: si convictus fuerit hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni.

Episcopi quoque tales ad sacros ordines & Ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem.

Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officij, ejus se conspectui, si commode potest fieri, personaliter repræsentent: vel personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionis processu & electi possit haberi, ut sic demum per ipsius circunspectionem consilij, sui plenitudinem assequantur officij, cum eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensative propter necessitates & utilitates Ecclesiarum, in spiritualibus & temporalibus administrent: sic tamen, ut de rebus Ecclesiasticis nil penitus alienent. Munus vero consecrationis seu benedictionis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

Extr. de ætate & qualitate

27. Cum sit ars artium, regimen animarum, districte præcipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per se ipsos, vel per alios viros idoneos, super divinis officiis & Ecclesiasticis Sacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare: quoniam si ignaros & rudes de cætero ordinare præsumpserint, (quod quidem facilè poterit comprehendi) & ordinatores & ordinatos gravi decrevimus subjacere ultioni. Sanius est enim, maximè in ordine Sacerdotij, paucos bonos, quam multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur.

Matt. 15.

Extr. de præb. & dign. c. de multa.

28. Quidam licentiam cedendi cum instantia postulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cum in postulatione cessionis hujusmodi, aut Ecclesiarum commoda quibus præsunt, aut salutem videantur propriam attendisse, quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sunt sua, etiam levitate qualibet volumus impediri, ad cedendum eos decernimus compellendos.

Sub Al. III.

29. De multa providentia fuit in Lateranensi Concilio prohibitum, ut nullus diversas dignitates Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parochiales reciperet, contra sacrorum canonum instituta: alioquin & recipiens sic receptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia verò propter suppressiones & cupiditates quorumdam, nullus hactenus fructus aut ratus de prædicto statuto provenit, nos evidentius & expressius occurrere cupientes, præsenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium, habens curam animarum annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit jure ipso privatus: & si forte illud retinere contenderit, alio etiam spolietur. Is quoque, ad quem spectat donatio, illud post receptionem alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum: & si ultra tres menses conferre distulerit, non solum ad alium secundum statutum Lateranensis Concilij ejus collatio devolvatur, verùm

etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem illius Ecclesiæ, cujus illud est beneficium, assignara, quantum à tempore vocationis ipsius constiterit, ex eo esse perceptum. Hoc idem in personatibus decernimus observandum: addentes, ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates habere præsumat, aut personatus, etiam si curam non habeat animarum. Circa sublimes tamen, & literatas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per sedem Apostolicam poterit dispensari.

Extr. ib. cap. seq.

30. Grave nimis est, & absurdum, quod quidam Prælati Ecclesiarum, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec litteratum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis. Unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus, ut prætermissis indignis assumant idoneos, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum: fiatque de hoc in provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim, ita quod qui post primam & secundam receptionem fuerit repertus culpabilis, à conferendis beneficiis per ipsum Concilium suspendatur: instituta in eodem Concilio persona provida & honesta, quæ suppleat suspensi defectum in beneficiis conferendis: & hoc ipsum circa capitula quæ in his deliquerint, observetur. Metropolitani verò delictum, superioris judicio relinquatur ex parte Concilij nunciandum. Ut autem hæc salubris provisio pleniorem consequatur effectum, hujusmodi suspensionis sententia, præter Romani Pontificis authoritatem, aut proprij Patriarchæ, minimè relaxetur. Ut in hoc quoque quatuor Patriarchales sedes specialiter honorentur.

Extr. de filiis Presbyt.

31. Ad abolendam pessimam, quæ in plerisque inolevit Ecclesiis, corruptelam, firmiter prohibemus, ne Canonicorum filij, maxime spurij, canonici fiant in secularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres: & si fuerit contra præsumptum, decernimus, non valere: qui vero (ut dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

Extr. de præbend. & dig.

32. Extirpandæ consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quod scilicet patroni Ecclesiarum Parochialium, & aliæ quædam personæ proventus ipsarum sibi vendicantes, Presbyteris earumdem servitio deputatis relinquunt adeò exiguam portionem, ut ex ea congruè nequeant sustentari. Nam ut pro certo didicimus, in quibusdam regionibus Parochiales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ: id est, sextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parochialis, qui vel modicam habeat notitiam literarum. Cum igitur os bovis alligari non debeat triturantis, sed qui altari servit, vivere debeat de altari: statuimus, ut consuetudine qualibet Episcopi vel patroni, seu cujuscunque alterius non obstante, portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Deut. 25. 1. Cor. 9.

Qui vero Parochialem habet Ecclesiam, non per vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi fortè præbendæ vel dignitati Parochialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut is qui talem habet præbendam vel dignitatem, cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa Parochiæ Ecclesia idoneum & perpetuum studeat habere vicarium Canonice institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsis Ecclesiæ proventibus portionem. Alioquin illa se sciat hujus decreti authoritate privatum, liberè alij conferenda, qui velit & possit, quod prædictum est, adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam proprij Sacerdotis debet habere, pensionem alij quasi pro beneficio conferre præsumat.

Extr. de casibus.

33. Procurationes quæ visitationis ratione debentur Episcopis, Archidiaconis, vel quibuslibet alijs, etiam Apostolicæ sedis legatis, aut nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando præsentialiter officium visitationis impendunt: & tunc evectionem & personarum mediocritatem observent, in Lateranensi Concilio definitam.

Supra cap. 12.

Hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis vel personis, quæ nondum fuerunt de suis procurationibus aggravatæ, ita quod numerus procurationum, numerum dierum quibus hujusmodi moram fecerit, non excedat: & cum aliqua non suffecerit per ipsam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porro visitationis officium exercentes, non quærant quæ sua, sed quæ Jesu Christi: prædicationi & exhortationi & correctioni & reformationi vacando, ut fructum referant qui non perit. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, & quod acceperat, reddat: & Ecclesiis quæ taliter aggravantur, tantumdem impendat.

Ex. de Immunitate Ecclesiæ.

34. Quia prælati plerique, ut procurationem aut servitium aliquod impendant legato, vel alij, plus extorquent à subditis quam exsoluant: & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quàm subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus.

Quòd si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantumdem cogatur pauperibus elargiri.

Superior autem, cui super hoc fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, Canonicæ subjaceat ultioni.

Extr. de appellationib.

35. Ut debitus honor deferatur judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis, statuimus, ut ubi quis coram idoneo judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem judicem absque rationabili causa non provocet: sed coram illo suam justitiam prosequatur: non obstante, si dicat quod ad superiorem judicem nuncium destinaverit, aut etiam literas impetraverit ab eodem priusquam delegato fuerint assignatæ. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem judice causa probabili appellationis exposita, tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat: & si minus eum rationabiliter appellasse cognoverit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti condemnet. Alioquin ipse procedat, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam perferendis.

Extr. ib. cap. seq.

36. Cum cessante causa, cesset effectus, statuimus, ut sive judex ordinarius, sive delegatus, aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executionis mandato alter litigantium gravetur, & sano usus consilio, ab hujus comminationis vel interlocutionis effectu destiterit, libere in causæ cognitione procedat: non obstante, si à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia legitima causa suspectus, ne processus negotij frivolis occasionibus retardetur.

Extr. de rescript.

37. Nonnulli gratia sedis Apostolicæ abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatos laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat quas juris observantia interdicit: statuimus, ne quis ultra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad judicium trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Sunt & alij, qui se ad novum genus mercimonij

convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas aut novas immittere quæstiones, fingunt causas super quibus à sede Apostolica literas impetrant absque dominorum mandato, quas vel reo, ne per eas laborum vel expensarum dispendio molestetur, aut actori ut per ipsas adversarium indebita vexatione fatiget, venales exponunt. Cum autem lites restringendæ sint potius quam laxandæ, hoc generali constitutione sancimus, ut si quis super aliqua quæstione, de cætero sine mandato speciali Domini literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur: nisi forte de illis personis extiterit, de quibus non debet exigi de jure mandatum.

Extr. de probationibus.

38. Quoniam contra falsam assertionem iniqui judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare, cum negantis factum, per rerum naturam nulla sit directa probatio, ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: statuimus, ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicij acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, recusationes & exceptiones, petitiones & responsiones, interrogationes & appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera quæ occurrunt competenti ordine conscribenda, designando loca, tempora & personas: & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quod originalia penes scriptores remaneant: ubi si super processu judicis fuerit suborta contentio, per hæc possit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenus sic honestis & discretis deferatur judicibus, quod per improvidos & iniquos innocentum justitia non lædatur. Judex autem qui constitutionem istam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam aliquid difficultatis emerserit, per superiorem judicem animadversione debita castigetur: nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

Extr. de restit. spoliat.

39. Sæpe contingit, quod spoliatus injustè, per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationis, jus proprietatis amittit effectum. Unde non obstante civilis juris rigore, sancimus, ut si quis de cætero scienter rem talem acceperit, cum spoliatori quasi succedat in vitium, eo quod multum intersit, præsertim quoad periculum animæ, detinere injuste, ac invadere alienum, contra possessorem hujusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

Extr. de dolo & contumacia.

40. Contingit interdum, quod cum actori ob contumaciam partis adversæ adjudicatur causa rei servandæ possessio, propter rei potentiam sive dolum, actor infra annum rem custodiendam nancisci non potest, vel nactam amittit: & sic cum secundum assertionem multorum, verus non efficeretur post lapsum anni possessor, reportat commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis existat, de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso actor verus constituatur elapso anno possessor.

Extr. de arbitr. c. contingit.

Ad hæc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet ut laicus in talibus arbitretur.

Extr. de præscrip. Rom. 4. Præscriptio cum mala fide.

41. Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quam civilis: cum sit generaliter omni constitutioni derogandum, quæ absque mortali non potest observari peccato. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

42. Sicut volumus ut jura Clericorum non usurpent laici, ita velle debemus, ne Clerici jura sibi vendicent laïcorum. Quocirca universis Clericis interdicimus, ne quis prætextu Ecclesiasticæ libertatis, suam de cætero jurisdictionem extendat in præjudicium justitiæ secularis, sed contentus existat constitutionibus scriptis, & constitutionibus hactenus approbatis: ut quæ sunt Cæsaris, reddantur Cæsari: & quæ sunt Dei Deo, recta distributione reddantur. *Mat. 22.*

Extr. de jurejurando.

43. Nimis de jure divino quidam laïci usurpare conantur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale continentes, ab eis ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero secundum Apostolum, servus suo Domino stat aut cadit: sacri authoritate Concilij prohibemus, ne tales Clerici personis secularibus præstare cogantur hujusmodi juramentum.

Extr. de rebus Ecclesiæ alie.

44. Cum laicis, quamvis Religiosis, disponendi de rebus Ecclesiasticis nulla sit attributa potestas, quos subsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi: Dolemus sic in quibusdam ex illis refrigescere charitatem, quod immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam nedum sancti, sed etiam Principes seculares multis privilegiis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potius confictionibus impugnare, non solum de feudorum alienatione, ac aliarum possessionum Ecclesiasticarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non & aliis quæ spirituali juri videtur annexa, illicitè præsumendo. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitati consulere, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones hujusmodi & venditiones feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiarum sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis, cum non constitutio, sed destitutio vel destructio dici possit, nec-non usurpatio jurisdictionum: sacri approbatione Concilij decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiasticam compescendis.

Extr. de pœnis.

45. In quibusdam Provinciis Ecclesiarum Patroni, seu vice domini & advocati, se in tantam insolentiam erexerunt, quod non solū cum vacantibus debet Ecclesiis de Pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt & malitias, verum etiam de possessionibus & aliis bonis Ecclesiasticis pro sua voluntate præsumunt, & (quod horrendum est dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri, prohibemus expresse, ne patroni vel advocati, seu Vice-Domini super præmissis de cætero plus usurpent, quàm reperitur jure permissum: & si contra præsumpserint, canonica districtione compescantur. Sacri nihilominus Concilij provisione statuimus, quatenus si patroni vel advocati, aut feudatarii, seu Vice Domini, seu alij beneficiati, alicujus Ecclesiæ Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesiæ, per se vel alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, patroni jus patronatus, advocati advocantiam, feudatarij feudum, Vice-Domini, Vice-dominatum, beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quàm excessus memoria prorogetur, non solum de præmissis nil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenus assumantur: nec in regularibus domibus alicujus prælationis assequantur honorem nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

Extr. de immunitate Eccles.

46. Adversus Consules ac Rectores civitatum, & alios qui Ecclesias & viros Ecclesiasticos talliis seu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticæ Lateranense Concilium providere, præsumptores hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit, transgressores & fautores eorum excommunicationi præcipiens subjacere, donec satisfactionem impendant competentem.

Verùm

A Verum si quando forsan Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas utilitates & necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias duxerint conferenda, prædicti laici humiliter & devote recipiant cum actionibus gratiarum.

Propter imprudentiam tamen quorumdam, Romanum prius consulant Pontificem, cujus interest communibus utilitatibus providere.

Quoniam verò nec sic quorumdam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones & sententiæ quæ ab excommunicatis hujusmodi, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ.

B Cæterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut infra tempus regiminis sustineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionem debitam compellendus, nam & ipsum qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, si non satisfecerit infra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter: cum succedat in onere, qui substituitur in honore.

Extr. de sent. excomm.

47. Sacro approbante Concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, & præsentibus idoneis personis, per quas si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Quod si C contra præsumpserit, etiam-si justa fuerit ex causa sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum: alia nihilominus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire.

Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta & rationabili causa procedat: ad quam si forte taliter processerit, & requisitus humiliter, processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare: gravatus, apud superiorē deponat de injusta excommunicatione querelam: quod si absque periculo moræ potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta munus ei absolutionis impendat.

D Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad interesse. Alias nihilominus, si culpæ qualitas, postulaverit, superioris arbitrio puniendus cum non levis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti, nisi forsan erraverit ex causa probabili, maxime, si laudabilis opinionis existat.

Verum si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, & idem super injusta conquestionis molestia per pœnam ad interesse, vel alias secundum superioris arbitrium condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo pro quo justa fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere E compellatur: vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam, inviolabiliter observandam.

Si verò judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, & is pro quo lata fuerit, ne absque satisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte: nisi talis sit error, de quo merito possit dubitari: & tunc sufficienti cautione recepta, quod coram eo, ad quem extitit appellatum, vel delegato ab ipso jure pareat, excommunicatum absolvat, sicque pœnæ præscriptæ minime subjacebit: cavens omnino, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere disciplinam.

Extr. de appellationibus.

A 48. Cum speciali sit prohibitione provisum ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat: volentes etiam providere, ne forte commonitus, frustratoriæ recusationis vel appellationis objectu, monentis declinare possit examen: statuimus, quod si allegaverit se judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet. Et ipse cum adversario, vel si fortè adversarium non habeat, cum judice arbitros communiter eligat: aut si forte communiter convenire non possunt, eligant absque malitia ipse unum, & ille alium, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium, ut quod duo ex ipsis decreverint, robur habeat firmitatis. Sciant quoque, se ad id fideliter exequendum, ex injuncto à nobis B in virtute obedientiæ sub attestatione Divini judicij districto præcepto teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis infra competentem terminum non probata, sua jurisdictione judex utatur. At ipsa probata legitimè, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negocium recusatus: vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipso procedat, secundum quod fuerit procedendum. Porro commonito ad appellationem convolante, si ejus excessus evidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitime fuerit manifestatus, cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed in præsidium innocentiæ institutum, non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, C ne frivolæ appellationis diffugio appellans judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit adversarium, infra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem & naturam negotij ab eodem judice moderandum, appellationem interpositam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, ex tunc ipse judex non obstante appellatione procedat.

Nullo autem adversario comparente, cum ex suo judex procedat officio, appellationis causa coram superiore probata, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, à quo ipsum malitiose appellasse constiterit, remittatur.

D Cæterum has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, qui suas habent observantias speciales.

49. Sub interminatione divini judicij penitus interdicimus, ut causa cupiditatis nullus audeat excommunicationis vinculo aliquem innodare, vel absolvere innodatum, in illis maximè regionibus, in quibus ex consuetudine cum excommunicatus absolvitur, pecuniaria pœna mulctatur: statuentes, ut cum excommunicationis sententiam injustam fuisse constiterit, excommunicator ad restituendam pecuniam sic extortam, per censuram Ecclesiasticam compellatur: & nisi probabili fuerit errore deceptus, tantumdem injuriam passo persolvat: & si fortè solvendo non fuerit, animadversione alia castigetur.

Extr. de consang. & affinitate. Mutatio legum.

E 50. Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

Cum igitur prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, ut cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilij revocantes, præsenti constitutione decernimus,

ut sic contrahentes, de cætero libere copulentur. Prohibitio quoque copulæ conjugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius enim numerus bene congruit prohibitioni conjugij corporalis, de quo dicit Apostolus. *Quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir*: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis.

1. Cor. 7.

Cum ergo usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita esse volumus perpetuam, non obstantibus consultationibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, si qui contra prohibitionem hujusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque graviora sint crimina, quanto diutius infœlicem detinent animam alligatam.

Extr. de clandest. despons.

51. Cum inhibitio copulæ conjugalis, sit in tribus ultimis gradibus revocata, eam in aliis volumus districte observari. Unde prædecessorum nostrorum inhærendo vestigiis, clandestina conjugia penitus inhibemus: prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorumdam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cum matrimonia sint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publice proponatur, competenti termino præfinito, ut infra illum qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Et ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Si qui vero clandestina vel interdicta conjugia inire præsumpserint in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo, illegitima proles censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter commune edictum in conspectu Ecclesiæ, contrahere præsumpserint.

Sane parochialis sacerdos, qui tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet alius regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, graviter puniendus, sicut culpæ qualitas postulaverit. Sed & iis qui taliter copulari præsumpserint, etiam in gradu concesso, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitiosum impedimentum objecerit, Ecclesiasticam non effugiat ultionem.

Extr. de testib. & attest.

52. Licet ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, ut in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valeret testimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent usque ad gradum septimum computando. Quia tamen pluribus exemplis, & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima conjugia provenisse: statuimus, ne super hoc recipiantur testes de cætero de auditu, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat, nisi personæ graves extiterint, quibus fides merito sit adhibenda: & ante motam litem testificata, didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique uno, cum non sufficeret ille si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur autores. Nec tamen si unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint quod testentur, tanquam plures & idonei testes deberent admitti: cum etiam secundum solitum ordinem judiciorum, non sufficiat unius testis assertio, etiamsi præsidiali dignitate præfulgeat, cum actus legitimi sint infamibus interdicti.

Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum in causa ipsa testimonium odio vel timore, vel amore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione, sive circumlocutione sufficientibus designent verbis, & ab utroque latere clara computatione gradus singulos distinguant: in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse à suis majoribus quæ deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant, se vidisse personas saltem in uno prædictorum graduum constitutas, pro consanguineis se habere. Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum copulatos dimittere, quam conjugatos legitime, contra statuta Domini separare.

Extr. de decimis primit. & oblat.

53. In aliquibus regionibus quædam permixtæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus, decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde redditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione decimas Ecclesiis cum integritate persolvant: & ad id si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur. Illæ quippe decimæ necessario sunt solvendæ, quæ debentur ex lege divina vel loci consuetudine approbata.

Extr. ib. c. seq. 1. Cor. 3.

54. Cum non sit in homine quod semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*: ipso quidem de mortificato semine plurimum fructum afferente: nimis avare in decimis quidam defraudare nituntur, census & tributa, quæ interdum indecimata prætereuntur, de frugibus & primitiis educentes. Cum autem in signum universalis dominij, quasi quondam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit: nos Ecclesiarum dispendiis & animarum periculis obviare volentes statuimus, ut in prærogativa Domini generalis, exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum: vel saltem hi ad quos census & tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus jure debentur.

Extr. ib. c. seq.

55. Nuper Abbates Cisterciensis ordinis in generali capitulo congregati, ad commonitionem nostram provide statuerunt, ut de cætero fratres ipsius ordinis non emant possessiones, de quibus decimæ debentur Ecclesiis, nisi forte pro monasterio de novo fundando. Si tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundandis, committant excolendas à quibus Ecclesiis decimæ persolvantur, ne occasione privilegiorum suorum, Ecclesiæ ulterius prægraventur. Decernimus ergo, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, si eas propriis manibus aut sumptibus deinceps excoluerint, decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Nos ergo statutum hujusmodi gratum & ratum habentes, hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus, & mandamus, ut Ecclesiarum prælati, proniores & efficaciores existant ad exhibendum eis de suis malefactoribus justitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius & perfectius studeant observare.

Extr. de pactis.

56. Plerique (sicut accepimus) regulares & clerici seculares, interdum cum vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium Ecclesiarum Parochialium, pactum objiciunt, ut conductores & feu-

datarij decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitus reprobamus: statuentes, ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ Parochiali reddatur.

Extr. de privileg. 57. Ut privilegia, quæ quibusdam religiosis personis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconvulsa: quædam in eis duximus declaranda, ne minus sane intellecta, pertrahant ad abusum, propter quem meritò possint revocari: quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Sane quibusdam regularibus sedes Apostolica indulsit, ut his qui eorum fraternitatem assumpserint, si forsitan Ecclesiæ ad quas pertinent, à divinis fuerint officiis interdictæ, ipsosque mori contingat, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti, suosque confratres, quos Ecclesiarum prælati apud Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in seculo, eorum ordini sunt oblati, mutato habitu seculari: vel qui eis inter vivos sua bona dederunt, retento sibi quandiu in seculo vixerint, usufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum regularium vel aliorum non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne, si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim sibi collatis, dissolvatur pariter & vilescat Ecclesiastica disciplina. Certam tamen & ipsi remissionem obtineant, ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam pro hujusmodi regularibus est indultum, si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates sive collectas, in quamlibet civitatem, castellum vel vicum advenerint, si forte locus ille à divinis sit officiis interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut exclusis excommunicatis, divina ibi officia celebrentur. Sic intelligi volumus, quod in eadem civitate aut castro vel villa, una tantum Ecclesia ejusdem ordinis fratribus (ut dictum est) semel aperiatur in anno. Quia licet pluraliter dictum sit, quod in eorum jucundo adventu aperiantur Ecclesiæ, non tamen ad Ecclesias ejusdem loci divisim, sed prædictorum locorum conjunctim, sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci Ecclesias visitarent, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui vero contra declarationes prædictas quicquam sibi præsumpserint usurpare, gravi subjaceant disciplinæ.

Extr. ib. cap. fin. 58. Quod nonnullis est Religiosis indultum, in favorem Pontificalis officij ad Episcop. extendentes, concedimus, ut cum commune terræ fuerit interdictum, excommunicatis & interdictis exclusis, quandoque januis clausis & suppressa voce, non pulsatis campanis, celebrent divina, nisi hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto, nec quicquam doli vel fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum dispendium distrahentes.

Ex. de fidejussoribus. 59. Quod quibusdam Religiosis à sede Apostolica est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi, ne quis videlicet absque abbatis & majoris partis sui Capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel ab alio pecuniam mutuò recipiat, ultra summam communi providentia constitutam. Alioqui non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere, nisi forte in utilitatem domus manifeste constiterit expendisse: & qui contra statutum illud venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

60. Ascendentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorumdam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea quæ sunt Episcopalis dignitatis, extendunt: de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quod vilescat authoritas apud multos. Volentes igitur in his Episcoporum dignitati, & Abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare: nisi forte quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa hujusmodi valeat se tueri.

61. In Lateranensi Concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares Ecclesias seu decimas sine consensu Episcoporum de manu præsumant recipere laicali, nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortius inhibentes, transgressores condigna curabimus animadversione punire: statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem statuta Concilij, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant: ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos vero removere non audeant, Episcopis inconsultis. Sane adjicimus, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio reddit notos, vel commendat probabile testimonium Prælatorum. *Extr. de præbend. & dig.* *Sub Alexandro III.*

62. Cum ex eo quod quidam sanctorum reliquias exponunt venales, et eas passim ostendant, Christianæ Religioni sit detractum sæpius, in posterum præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ à modo extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publice venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati vero de cætero non permittant illos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis aut falsis decipi documentis, sicut & in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit. Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, nisi Apostolici vel Diœcesani Episcopi literas veras exhibeant, prohibemus. Et tunc præter id quod in ipsis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur: formam vero, quam communiter talibus Apostolica sedes indulget, duximus exprimendam, ut secundum eam Diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: *Extr. de reliq. & vener sanct.* *Reliquiæ* *Extr. de pænit. & remiss. c. cum ex eo.*

Quoniam (ut ait Apostolus) *omnes stabimus ante tribunal Christi*, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum, si malum fuerit: oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cœlis: firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam *qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam.* Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis à Deo vobis collatis, pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur: & vos per hæc & per alia bona quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis fœlicitatis gaudia pervenire. *2. Cor. 5.* *Forma literarum Prædic.* *2. Cor. 9.*

Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint, & discreti, nec in tabernis aut locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas: caventes omnino, ne falsum Religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur Basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo,

five à pluribus Episcopis dedicetur; ac deinde in anniversario dedicationis tempore, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat: & infra hunc quoque dierum numerum, indulgentiarum literas præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet causis aliquoties conceduntur, cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueverit observare.

Extr. de Simonia. 63. Sicut pro certo didicimus, in plerisque locis & à plurimis personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorsiones turpes & pravæ, pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus clericorum: estque taxatum, quantum sit isti vel illi, quantumve alteri vel alij persolvendum: & ad cumulum damnationis majoris, quidam turpitudinem & pravitatem hujusmodi B nituntur defendere, per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quocumque prætextu exigere ac extorquere præsumat: alioquin & qui receperit, & qui dederit hujusmodi precium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

Extr. de simon. 64. Quoniam Simoniaca labes adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine precio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus, statuentes, ut quæcumque de cætero talem pravitatem *Moniales cum pretio admissæ.* C commiserit, tam recipiens quam recepta, sive sit subdita, sive prælata, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur, in locum arctioris regulæ, ad agendum perpetuo pœnitentiam, retrudenda.

De his autem quæ ante hoc Synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de Monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis ejusdem ordinis collocentur.

Quod si propter nimiam multitudinem alibi fortè nequiverint commodè collocari, ne forte damnabiliter in sæculo evagentur, recipiantur in eodem Monasterio dispensative de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis.

Hoc etiam circa Monachos & alios regulares decernimus observandum. Verum ne per simplicitatem D vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut Diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas Diœceses publicari.

Ext. Ib. cap. seq. 65. Audivimus de quibusquam Episcopis, quod decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur: præterea cum miles aut clericus domum Religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco Religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum.

1. Thes. 5. Cum igitur non solum à malo, sed etiam *ab omni specie mali* sit (secundum Apostolum) abstinendum, exactiones hujusmodi penitus inhibemus: quod si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituat, E in utilitates locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter convertenda.

Extr. ib. cap. seq. 66. Ad Apostolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quod quidam clerici pro exequiis mortuorum & benedictione nubentium & similibus, pecuniam exigunt & extorquent: & si forte cupiditati eorum non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra vero quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium, introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter & pravas exactiones super his fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari: statuentes, ut liberè confe-A rantur Ecclesiastica Sacramenta: sed per Episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

Extr. de usuris. 67. Quanto amplius Christiana Religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolescit, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur, Synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocumque prætextu, Judæi a Christianis graves & immoderatas usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Christiani quoque, si opus fuerit per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compellantur ab B eorum commerciis abstinere.

Principibus autem injungimus, ut propter hoc non sint Christianis infesti, sed potius à tanto gravamine Judæos studeant cohibere.

Ac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis & oblationibus debitis, quas à Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent, ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

Extr. de Iudæis & Saracenis. 68. In nonnullis provinciis à Christianis Judæos seu Saracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani Judæorum seu Saracenorum, & C Judæi seu Saraceni Christianorum mulieribus commisceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus per velamentum erroris hujusmodi, excusationis ulterius possint habere diffugium, statuimus, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur, cum etiam per Mosen hoc ipsum legatur eis injunctum.

Levit. 19 Deut. 22 In diebus autem lamentationum & Dominicæ passionis, in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) ornatius non erubescunt incedere: ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationum signa prætendunt, illudere non formidant.

Illud autem districtissimè inhibemus, ne in contu-D meliam Redemptoris prosilire aliquatenus præsumant. *Esaiæ 52.* Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: præcipimus præsumptores hujusmodi per principes seculares condignæ animadversionis adjectione compesci, ne Crucifixum pro nobis præsumant aliquatenus blasphemare.

Extr. ib. cap. seq. 69. Cum sit nimis absurdum, ut Christi blasphemus in Christianos vim potestatis exerceat, quod super hoc Toletanum Concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam, in hoc capitulo innovamus: probibentes, ne Judæi officiis publicis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem officium eis tale commiserit, per provinciale Concilium (quod singulis præcipimus annis celebrari) monitione præmissa, districtione, E qua convenit, compescatur. Officiali vero hujusmodi tamdiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum secundum providentiam Diœcesani Episcopi convertatur, quicquid fuerit adeptus a Christianis occasione officij sic suscepti, & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

Extr. de Apostatis. 70. Quidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarij accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novum perfectius induant, cum prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ Religionis decorem tali commixtione confundant. *Eccles. 3. Deut. 22.* Cum autem scriptum sit, *Maledictus homo qui terram duabus viis ingreditur*, & indui vestis non debeat

lino lanaque contexta: statuimus, ut tales per prælatos Ecclesiarum ab observantia veteris ritus omnimodo compescantur, ut quos Christianæ Religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cum minus malum existat, *viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire.*

2. Pet. 2.

Controversia quædam circa hoc Concilium, ac primo circa constitutionem fidei *de summa Trinitate & fide Catholica.*

Posteriora Concilia semper præcedentium fidem confirmarunt, & propter nascentes hæreses eam in aliquot articulis magis explicarunt: quod præstitit etiam præsens hoc Concilium omnium generalissimũ, ut & illum vocabat Cardinalis Perronius, propter multitudinem Patrum qui interfuerunt. Hinc edidit constitutionem illam *de summa Trinitate & fide Catholica*, quæ est symbolum fidei in aliquot articulis explicatius propositum, maxime vero in articulis mysterij Trinitatis propter errorem Joachimi Abbatis Floriensis circa Trinitatem, & in articulo Eucharistiæ propter errorem Berengarij qui negaverat realem præsentiam Corporis Christi sub speciebus panis & vini, & conversionem substantiæ panis in corpus Christi.

Symbolum Conc. Lateran.

D. Thom.

Scripsit autem D. Thomas Opuscula duo ad elucidationem prædictæ constitutionis, quæ quoniam integra non vacat exscribere ad vitandam prolixitatem, selectiora tamen dabimus ex iisdem opusculis, sicut & alia aliunde deprompta ad difficiliorum explanationem.

Christus tria injunxit Apost.

Salvator noster, ait D. Thomas, discipulos ad prædicandum mittens, tria injunxit, Primo quidem ut docerent fidem: Secundo ut credentes imbuerent Sacramentis: Tertio ut credentes Sacramentis imbutos ad observandum divina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes*, quantum ad primum: *Baptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, quantum ad secundum: *docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*, quantum ad tertium. Inter quæ tria decenter fidei doctrina præmittitur. Est enim fides omnium spiritualium bonorum fundamentum, &c. Ubi D. Thomas rationem reddit cur Concilia doctrinam fidei explicant. Quod sit primum quod injunxit Christus Apostolis: simulque insinuat tria genera præceptorum Christi, prima quæ sunt fidei, secunda quæ sunt præcepta de Sacramentis, tertia quæ sunt præcepta morum. Quæ tria præcepta præceptorum genera distincte explicanda populis, sic utile ac necessarium putavimus ut in pluribus nostris libris illud inculcare non desinamus, quod error iste invaluerit per omnes Christianorum regiones, præcepta Christianæ religionis contineri in Decalogo, quasi qui scirent Decalogum nossent omnia Dei præcepta. Qui error à Zelosis Episcopis & Pastoribus evellendus ex animis fidelium, ut sciant se etiam obligari ad credendas res supernaturales à Deo revelatas, & ab Ecclesia propositas: nec nõ ad percipiẽda debite quædam Sacramenta. Vix enim dici potest quantum ex ignorantia trium illorum præceptorum profecerint hæretici. Quanto utilius tria præceptorum genera, fidei, Sacramentorum & morum legerentur ad frontem templorum, quam Decalogus Moysi in templo Charentoniano Calvinistarum, quasi esset Synagoga Judæorum, & Christianus liber esset coram Deo sine præceptis fidei & Sacramentorum.

Tria genera præcept. Christi insinuanda Christ.

Titulus hujus constitutionis est *de summa Trinitate*. Addit *Summa*; quia divina Trinitas arcem quamdam tenet inter plurimas Trinitates ab ea derivatas. Derivatur enim ab illa Trinitate quædam Trinitas in anima nostra secundum quam ad imaginem Dei sumus, secundum memoriam, intelligentiam & voluntatem, &c. Extat sermo D. Bernardi de Octuplici Trinitate.

Trinitas summa.

A *Firmiter credimus & simpliciter confitemur quod unus est Deus.* Duplex est actus fidei, scilicet corde credere & ore confiteri ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Actus fidei interior exigit firmitatem propter infallibilitatem divinæ revelationis. Sed confessio fidei debet esse simplex, id est absque simulatione 1. Timot. 1. *Finis autem præcepti, &c.* Absque erroris permistione 1. ad Thess. 2. *Exhortatio nostra non fuit de errore.* Debet etiam esse absque variatione 2. ad Cor. 1. *Sermo noster qui fuit ad vos non fuit in illo, est & non.* Quod ad 1. actum dicitur, firmiter credimus: quod ad 2. & simpliciter confitemur. Notent hoc subscripturi fidei formulæ.

Actus fidei duplex.

B Prosequitur D. Thomas explicationem singulorum verborum tam quæ pertinent ad unitatẽ & excellentiam divinæ essentiæ, quam ad distinctionem & Trinitatem personarum, notans errores antiquorum hæreticorum qui varie impegerunt in mysterium Trinitatis. Error autem Joachim Abbatis viri parum subtilis, in hoc erat, quod argueret Magist. Sentent. quasi admitteret quaternitatem in divinis, dicendo, Essentia divina est res quædam nec generans, nec genita, nec procedens, licet esset Pater, Filius & Spiritus sanctus: est enim hæc assertio Magistri, ex qua inferebat Joachim quatuor res in divinis a Magistro doceri. Ipse autem dicebat Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse unã essentiam aut substantiam, sed non habebat sanũ intellectum, non enim admittebat unitatem essentiæ realem & simplicem, sed quasi similitudinariam & collectivam, id est, quasi ex pluribus congregatam, sicut multi homines dicuntur unus populus & multi fideles una Ecclesia secundum illud Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.* Probabat autem istud ex quibusdam locis ut ex illo Joan. 17. *Volo autem Pater ut sint unum in nobis sicut nos unum sumus.* Et aliis quibus etiam Arriani impugnabant Trinitatem, ut tantum personas divinas unum esse secundum consensum & charitatem assererent: sicuti personæ humanæ sunt quid unum. Nam in divinis personis accipitur unum de unitate naturæ: in humanis de unitate consensus & charitatis. Quod probat Concilium per simile, quia dicitur Matth. 5. *Estote vos perfecti sicut Pater vester cœlestis perfectus est.* Non tamen est idem modus perfectionis divinæ & humanæ: quia non potest esse tanta similitudo inter creatorem & creaturam, quin major ibi inveniatur dissimilitudo, propter hoc quod creatura in infinitum distat à Deo.

Joachim Abbas arguit Petrũ Lombard.

Unitas collectiva.

C

D

Pater ergo eamdem substantiam quam habet dat Filio, non partem illius, sicut Pater in creatis, illam quoq; dans filio eamdem totam & ipsissimam retinet. Unde sequitur quod Pater & Filius habeant eamdem substantiam & eadem est ratio de Spiritu sancto. In corporalibus enim, ait D. Thomas, quod datur non retinetur, sicut qui dat equũ non retinet ipsum: sed in spiritualibus simul datur aliquid & retinetur; sicut qui communicat alicui scientiam retinet ipsam; & ideo irrefragabiliter est probata sententia M. Petri Lombardi, & per consequens dictum Joachimi improbatum.

E Quod autem spectat ad illud, quod essentia etsi dicatur Pater, Filius & Spiritus sanctus, non dicitur generans, genita & procedens; unde scandalum passus est Joachim Abbas, videnda quæ supra dicta sunt in relectione scholastica de mysterio unius Dei in tribus personis ad præambula Concilij Nicæni. Nec illa cursim & leviter legenda sunt, cum hisce diebus novi hostes Trinitatis è schola Calvini prodeant, ut Creillus ille è Franconia Germaniæ, cujus feruntur octo magna volumina ad impugnanda mysteria Trinitatis & Incarnationis Filij Dei per scripturas, repudiata traditione. Heu quot machinis concutitur fides Christianorum! sed infra forsan de istis aliquid amplius dabitur.

De simultanea creatione mundi & Angelorum.

Interim movetur alia difficultas circa illam definitionem ejusdem Concilij quod Deus omnipotenti sua virtute simul ab initio temporis de nihilo utramque condidit creaturam spiritualem & corporalem: duo enim dubia moventur occasione hujus determinationis 1. est unde collegerint Patres creationem mundi è nihilo, an ex his verbis scripturæ *In principio creavit Deus cœlum & terram*? ita fortasse ratiocinabantur, ut differit Nicolaus Abramus in Pharo 12. cap. Veteris Testamenti in Hexameron seu Opere sex dierum. *In principio fecit Deus cœlum & terram*: ergo ante omnia; si ante omnia, nihil igitur materiæ præcessit, ac proinde è nihilo mundus productus est. Addit alios textus scripturæ ut lorum 2. Macab. cap. 7. *Et intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus*: quin etiam rationes petitas ex omnipotentia divina, quæ cum sit infinita postulat operationem qua perfectior nequit intelligi, qualis erit productio rerum è nihilo. Sed & si materia non esset producta à Deo, sed à nullo esset, contenderet de perfectione cum Deo, cum sit ipsa ens vilissimum: esset enim ens necessarium sicut Deus, & ab ipso independens, quod refellit D. Basilius Homil. 2. in Hexameron tamquam impium, eodem scilicet loco habere velle materiam quæ summæ deformitatis est ac turpitudinis, ac potentem præclarumque artificem.

An de fide sit Angelos esse spirituales.

2 Dubium est an de fide sit Angelos esse ita spirituales ut nequidem tenuissimo quodam corpore constent: quod etiam pro anima revocari potest in controversiam. Petrus Postuaniensis recens scriptor in 2. Sent. disp. 2. de creatione Angelorum conclusione 1. asserit quod etsi tenendum sit Angelos esse incorporeos, & reprehensione dignus esset qui illud negaret, maxime quia non facile se liberaret à definitionibus Concilij Lateranensis, quin periculo ei contradicendi se exponeret, attamen non esse adhuc dogma fidei. Unde divisi sunt Patres inter se, & Scholastici qui scripserunt post Concilium Lateranense non judicant illud esse definitum. Et Carranza ad act. 5. septimæ synodi etsi agnoscat Concilium Lateranense opposuisse spirituale corporeo, hæc tamen controversia inquit, nondum Ecclesiæ censura terminata est. Ratio est quia Concilij intentio fuit definire Deum in tempore omnia condidisse, reliqua autem obiterdixit sine intentione definitionis. Conclusione 2. asserit non esse impossibile Angelos compositos esse ex materia & forma, quia ex nullo capite id repugnat. Conclusione 3. confirmat quod asseruit conclusione 1. contra quosdam Neotericos præcipue à *Monte Piloso*, qui rigorosius reprehendit alios, præcipue Molinam & Warilonem; revera tamen ut ait Doctor Subtilis, sicut sequenti rationem non sunt ponenda plura, nisi quæ ratio naturalis concludit; ita sequenti fidem non sunt ponenda plura de fide, quam veritas fidei requirat.

Non ponenda plura de fide.

Hoc autem non requirit veritas fidei, quia auctoritates scripturæ quæ dicunt Angelos esse spiritus, explicari possunt quia non sunt corporei nec quantitate extensi, nec Concilium Lateranense definivit ut patet ex dictis. Conclusione 4. asserit Angelos non esse compositos ex materia quæ esset diversæ rationis à nostra: quia est impossibile esse duas materias alterius rationis nisi una esset perfectior altera: id ergo esset vel in actualitate vel in potentialitate. 1. non potest esse, quia nihil est actualitatis in materia: nec 2. quia eo ipso jam esset imperfectior, quia potentialius est imperfectius. Tandem conclusione 5. asserit non esse improbabilem D. Bonaventuræ sententiam, Angelos esse compositos ex materia & forma ejusdem rationis cum nostra.

D. Bonaventuræ mens de Angelis.

Probat ex plurium auctoritate Richardo, Alensi, Alberto & aliquot ratiociniis: solvitque objectiones contrarias, quas non est nostri instituti exponere. Instans mortis nostræ & introitus in regiones alias ab his terrenis caliginem nostram dissolvet circa has ambages sicut & plerasque alias, in quibus fere cæcutimus in præsenti vita.

De Transsubstantiatione.

Gravior est controversia quam movent sectatores Lutheri & Calvini circa verba ejusdem Concilij *transsubstantiatis pane & vino in corpus & sanguinem Christi*, conqueruntur siquidem quod Concilium novam doctrinam & inauditam invexerit circa Eucharistiam, & transsubstantiationem omnibus viribus impugnant, sicut quondam Arriani nomen *Homousion*, seu consubstantiationem Filij cum Patre æterno. Est enim similitudo inter duo ista nomina, a Conciliis generalibus adinventa ad explicationem evidentiorem & necessariam rerum fidei, ut novis venenis hæreseon nova antidota præparentur.

Unde sciendum est Patres in Spiritu sancto congregatos nihil novi statuisse quoad rem & doctrinam quæ eadem est cum doctrina vetustissimorum Patrum, sed novo tantum vocabulo de industria & consulto usi sunt, ut quo nullum possent aptius & convenientius habere ad profligandos ea tempestate nascentes errores, testatumque efficerent in Eucharistia non esse nisi unam substantiam corporis Christi, in quam antiqui Patres aiebant substantiam panis mutari, converti, transelementari, transferri, ut salva esset veritas horum verborum *Hoc est corpus meum*. Pro quibus verbis Concilium significantius dicit, transsubstantiari. Cur non liceret universali Ecclesiæ fidem suam apto aliquo verbo exprimere, quod excluderet penitus errores hæreticorum: sicut consubstantiationis nomen ad destruendum errores Arrianorum, sicut supra visum est? Nec enim ob aliam rationem duo ista nomina tantopere abominantur hæretici, quam quia non possunt suos errores cum iis ullo modo conjungere: sed cum apud orthodoxos ipsos seu Catholicos varij essent modi explicandi realem præsentiam corporis Christi in Eucharistia, vocabulum istud apte illum modum exprimit qui est veritati conveniens.

Tres opiniones de modo præsentiæ realis corporis Christi in Euch.

Illud enim notabile est quod refert Innocentius *de Officio Missæ* parte 2. cap. 6. & habent communiter Theologi illius temporis post Lombardum in 4. Sent. dist. 11. tres fuisse opiniones quæ cum admitterent omnes præsentiam corporis Christi in Eucharistia, tenerentque id quod erat de fide à principio Ecclesiæ, dissentiebant tamen in modo quo corpus Christi reddebatur præsens, nec ulla earum tunc damnata adhuc erat. Una opinio erat, quod panis maneret cum corpore Christi. Secunda opinio, quod panis non maneret, & tamen non convertitur, sed desinit esse vel per annihilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem. Tertia opinio quod panis transsubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem. Hunc autem tertium modum tanquam verum tenendum esse determinavit Ecclesia, ad tollendam omnem de ea re dissensionem inter Catholicos ipsos, quorum salva fidei compage varij erant sensus quoad modum præsentiæ corporis Christi, an hoc vel illo modo ex tribus prætactis esset realiter præsens.

Scoti indicium.

Et licet modus iste per transsubstant. esset difficilior ad intelligendum & ad quem plura videntur sequi inconvenientia, quare tot fiunt contra ipsum objectiones ab hæreticis, & plures à fide avertuntur ob hanc definitionem, sive quia verba scripturæ possent salvari, non enim verba ista, *Hoc est corpus meum*, vi litteræ magis important transsub. quam verba ista, hoc est aurum, ostendendo bursam auro plenam, ostendunt conversionem bursæ in aurum, aut dolij in vinum, dicendo hoc est dolium. Attamen ut scite dicit Doctor Subtilis in 4. sent. dist. 11 quæst. 3. eo spiritu expositæ sunt scripturæ quo conditæ. Et ita supponendum est quod Ecclesia Catholica eo Spiritu exposuit, quo tradita est nobis fides Spiritu scilicet veritatis edocta, & ideo hunc intellectum eligit, quia verus est. Non enim

in potestate Ecclesiæ fuit facere istud verum vel non verum, sed Dei instituentis: sed intellectum a Deo traditum Ecclesia explicavit directa in hoc, ut creditur, Spiritu veritatis. Hæc Scotus ad satisfaciendum quorundam admirationi.

Nihilominus etsi verbum istud transsub. pro tempore isto fuerit sufficiens ad refutandos hæreticos & conciliandos inter se Doctores Ecclesiæ, non tamen ita exhausit omnia dubia quæ postea orta sunt, quin necesse fuerit in sequentibus Conciliis aliquid adhuc addere ad majorem explicationem: itaut transsubstantiatio opus fuerit plurimorum sæculorum, si spectetur non solum generatim & confuse, sed determinata cum omnibus suis specificationibus & modificationibus quas magis expresse apposuit Concilium Tridentinum. Ut sunt enim ingenia hominum ad contentionem proclivia, versarunt istud mysterium in omnem partem, & retenta transsubstantiatione propter auctoritatem Concilij, quidam plus justo extenderunt illam transsub. ut dicerent totum panem quoad substantiam & accidentia transire in corpus Christi. Fuitque illa plurium veterum sententia, sicut & quorumdam recentium Siculorum. Qua de re diximus in libro *Fidelitas perseverans Susannæ*, inscripto adversus quemdam Ministrum Calvinistam. Alij vero restrinxerunt magis transsub. dicentes illam fieri secundum solam formam panis, remanente eadem materia: alij è contra secundum solam materiam remanente forma substantiali eadem ipsius panis. Primus dicendi modus est Durandi acutissimi Theologi in 4. dist. 11. quæst. alius vero est aliorum quos refert Duchenius tacito auctoris nomine 3. p. q. 75. art. 7. qui ut explicat Bellarminus *de Sacram. Euch.* l. 3. cap. 14. dicebant panem rem esse plane artificiosam nec habere aliam formam quam figuram externam & sensibilem, quæ remanet. Ad quos errores retundendos oportuit in Concilio Tridentino veluti ultimam manum apponere explicationi transsubstantiationis: ut veritas ejus tota dispulsis falsarum omnium opinionum nebulis appareret. Sic Ecclesia in dies ex occasione errorum proficit sicut lux splendens usque ad perfectam diem, & qui illam audiunt non ambulant in tenebris. Itaque à tempore Lateran. Concilij transsubstantiatio fuit fide explicite credenda propter determinationem Ecclesiæ, quam qui non audit hæreticus habetur juxta illud Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus aut Publicanus.* Qua de re optime tractat Cardinalis Groperus tract. de veritate Corp. & Sang. Chr. in Euch. art. 1. c. 63.

Transsubstantiatio Orientalibus non incognita.

Mirum vero est quod Calvinistæ hodierni transsubstantiationem ignotam fuisse Ecclesiis Orientalibus audeant pertinaciter asserere, cum in hoc Concilio quatuor Patriarchæ Orientis per se vel per Legatos interfuerint qui symbolo assenserunt, in quo tam expressis verbis determinatur seu contra Berengarium seu contra Almaricum qui eum negabat. Hæc perpetua & constans Orientalium de transsubstantiat. fides nuper apertissime & invictissime demonstrata est à Doctore Arnaldo adversus ministrum Claudium volumine satis magno Parisiis edito hoc præsenti anno 1669. in quo multa magno studio digesta sunt ad id spectantia.

De Albigensium erroribus.

Quæritur primo quinam fuerint errores Albigensium. Disci poterunt ex Cæsario histor. mirab. lib. 5. cap. 21. Temporibus Innocentij prædecessoris hujus, qui nunc tenet Papatum Honorij, durante adhuc schismate, quod erat inter Philippum & Ottonem Reges Romanorum, diaboli invidia hæreses Albigensium cœperunt pullulare, vel ut verius dicam, maturescere. Cujus vires erant tam validæ, ut omne triticum fidei gentis illius, versum videretur in lolium erroris. Missi sunt Abbates nostri Ordinis cum quibusdam Episcopis, qui zizania rastro Catholicæ prædicationis eradicarent: sed obsistente homine inimico, qui illa seminaverat, modicum ibi profecerunt. Apollonius: Quis fuit error illorum? Cæsarius: Quædam Hæresiarchæ eorum collegerant puncta ex dogmate Manichæi, quædam ex erroribus, quæ in Periarchon scripsisse fertur Origenes, plurima etiam quæ de suo corda finxerant, adjicientes. Duo credunt cum Manichæo principia. Deum bonum, & Deum malum, id est, diabolum, quem dicunt omnia creare corpora, sicut Deum bonum omnes animas. Apollonius: Moyses & corpora & animas confirmat Deum creasse, dicens; *Formavit Deus hominem*, idest, corpus, *de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ*, id est, animam. Cæsarius: Si Moysem & Prophetas reciperent, non essent hæretici. Corporum resurrectionem negant, quicquid beneficij mortuis à vivis impenditur, irrident, ire ad Ecclesias, vel in eis orare, nihil dicunt prodesse. In his deteriores sunt Judæis & Paganis, quia illa credunt. Baptismum abjecerunt; Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi blasphemant. Apollonius: Ut quid tandem à fidelibus persecutiones sustinent, si nihil ex hoc in futuro retributionis exspectant? Cæsarius: Gloriam spiritus se dicunt exspectare. Quidam supradictorum Abbatum Monachus, cernens quemdam militem in equo sedentem, loqui cum aratore suo, hæreticum illum æstimans, sicut fuit, propius accedens, ait; Dic mihi probe vir, cujus est ager iste? Respondente illo, meus est, subjecit: Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo vivimus, aliquid etiam erogo pauperibus. Dicente Monacho, Quid boni speratis de eleemosyna illa? respondit miles hoc verbum: ut Spiritus meus gloriose pergat post mortem. Tunc Monachus: Quo perget? Ait miles, Secundum meritum suum, si bene vixit, & hoc apud Deum meruit, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicujus futuri principis, sive alterius cujuslibet illustris personæ, in quo delicietur; si autem male, corpus intrabit miseri pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus sicut & cæteri Albigenses, quod anima secundum meritum pertranseat corpora, etiam animalium atque serpentium. Apollonius: Fœda hæresis. Cæsarius: In tantum Albigensium error invaluit, ut brevi intervallo temporis infecerit usq; ad mille civitates. &, si non fuisset gladiis fidelium repressus, puto quod totam Europam corrupisset. Anno Domini millesimo ducentesimo decimo, prædicata est contra Albigenses in tota Alemania & Francia Crux, & ascenderunt contra eos anno sequenti de Alemania Leopoldus Dux Austriæ, Adolphus Comes de Monte, Wilhelmus Comes Juliacensis, & alij multi diversæ conditionis atque dignitatis. Simile factum est in Francia, Normania, atque Pictavia. Horum omnium Prædicator & caput erat Arnoldus Abbas Cisterciensis, postea Archiepiscopus Narbonensis. Veniens ad civitatem magnam, quæ Biderr vocatur, in qua plusquam centum millia hominum fuisse dicebantur, obsederunt illam. In quorum aspectu hæretici super volumen sacri Evangelij mingentes, de muro illud contra Christianos projecerũt, & sagittis post illud missis clamaverunt: Ecce lex vestra miseri. Christus vero Evangelij sator, injuriam sibi illatam non reliquit inultam. Nam quidam satellites zelo Dei accensi, Leonibus similes, exemplo illorum, de quibus legitur in libro Macabæorum, scalis appositis muros intrepide ascenderunt, hæreticisque divinitus territis & declinantibus, sequentibus portas aperientes, civitatem obtinuerunt. Cognoscentes ex confessionibus illorum Catholicos cum hæreticis esse permixtos, dixerunt Abbati: Quid faciemus Domine? non possumus discernere inter bonos viros & malos. Timens tam Abbas, quam reliqui, ne tantum timore mortis se Catholicos simularent, & post illorum abscessum iterum ad perfidiam redirent, fertur dixisse: Cædite eos, *novit*

Genes. 2.

1. Mach. 2.

Arnaldi Cisterciensis dictum.

enim Dominus qui sunt ejus. Sicque innumerabiles occisi sunt in civitate illa.

De Almarico de Bena.

Villa est Carnot. territorij.

De hoc hæretico agunt Vincentius Beluacensis in speculo historiali lib. 27. nec non Rigordus in gestis Philippi Augusti eadem de eo referentes ac fere similibus verbis, ut ex collatione utriusque deprehendimus. Dabimus eorum verba in secundo tomo, cum de eodem tractandi iterum se dabit occasio. Interim hi sunt ejus errores qui communiter referuntur ex Prateolo in vitis hæreticorum. Inter quos ille fuit periculosior & qui plures ad se attrahebat, quod diceret opus aliquod ex sua natura peccaminosum, si fieret in charitate, non esse peccatum. Perversi enim homines facile sibi imaginantur se ob amorem Dei facere & ob amorem proximi ea etiam quæ sunt contra præcepta divina, ut est fornicatio aut peccatum carnale, quasi dilectio non esset plenitudo legis, aut posset quis Deum amare cum ipsi displiceat, ejusque honorem violet transgressione mandatorum ipsius. Vidimus & etiam discussimus licet contra aliquos hujus farinæ sectarios, qui Almarici hunc errorem, ut sunt innumeræ dæmonis technæ, renovare nitebantur, variis artibus ac prætextibus Religionis, qui diuturno carcere, in quo etiam unus usque ad mortem damnatus fuit & obiit pœnitens, pœnas luerunt. Cum enim natura prona sit ad hujusmodi peccatum, tentata ac corrupta perversitate doctrinæ quid faciet? excusabat unus illorum Davidem in adulterio cum Bersabee, quia, inquiebat, etsi oculum sinistrum ad carnem haberet, dextrum tamen ad Deum direxerat. Pœnitet me in istis immorari.

Dogma periculosum.

INSANIÆ AMALRICI.

1. Dicebat, corpus Christi non aliter esse in pane Altaris, quam in alio pane, & in qualibet alia re, transsubstantiationem denegans.

2. Deum sic locutum esse in Ovidio, sicut in Augustino.

3. Negabat etiam resurrectionem corporum, paradisum similiter, & infernum: sed qui in se Dei cognitionem haberet, illum habere quoque in se paradisum, qui contra peccatum mortale haberet, eumdem infernum habere in se, non aliter quam dentem putridum in ore.

4. Altaria Sanctis dicata, & imagines turificare, Sanctorumque invocationes, idololatriam esse asserebat.

5. Non solum cum Armenis, Adam & Evam numquam carnali copula jungendos, si in statu illo, in quo Deus illos condidit permansissent; verum etiam sexuum differentiam nullam, sed hominum multiplicationem æque atque Angelorum futuram affirmabat: contra illud quod in Genesi scribitur: *Creavit Dominus hominem ad imaginem, & similitudinem suam; ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam fecit eos.*

6. Asserebat rursus, Deum non videri in se, sed in creaturis, sicut lumen in aere.

7. Item illud, quod alias est peccatum mortale, factum in charitate, non esse peccatum, impunitatem peccatorum promittens.

8. Affirmabat denique, ideas, quæ sunt in mente divina, & creare & creari posse: cum contra, teste Augustino, in mente divina nil nisi æternum & incommutabile sit.

9. Somniabat quoque, mentem contemplativi vel Beati perdere suum esse in proprio genere, & redire in illud esse ideale, quod habuit in mente divina.

10. Docebat deinde, omnes creaturas in fine in Deum redire, & in ipsum converti, ut sint unum individuum cum ipso. Unde per consequens, in resurrectione duplicem sexum fore negabat.

Hæc, & plura alia insana cum insaniret, multosque sequacium errore suo imbueret, ab Episcoporum & Theologorum Parisiensium Concilio convictus, ex mœrore animi interiit. Multi complices Senatus Consulto damnati, & coram universo populo exauctorati, deinde flammis exusti, eorumque cineres per sterquilinium dispersi sunt. Tradunt autem, quod eom illi ad supplicium ducerentur, tanta sit oborta aeris inclementia & intemperies, ut nemo dubitaret, quin ab ais aër fuisset concitatus, à quibus tantos terror morientibus fuerat persuasus. Nam dicuntur tunc tam obstinata mente fuisse, ut non solum ad interrogata nullum darent responsum, sed nec in eis in ipso mortis articulo ullum pœnitentiæ, aut sanæ mentis, & resipiscentiæ perpendi potuisse indicium. Amalricus à Generali Concilio Lateraoensi ea potissimom de causa celebrato, hæreseos damnatus, & anathemati subjectus, postea jussu Philippi Gallorum Regis exhumatus exustusque est. De Abbate Joachim, quem etiam volont aliquo prophetiæ dono insignitum, jam egimus in controversiis præcedentis Concilij.

De Confessione Paschali facta privilegiatis.

Ex decreto vigesimo-primo hujus Concilij *omnis utriusque sexus*, qoo jubentur Parrochiani semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, infert scriptor quidam & asserit obligationem Parrochianorum ad suscipienda sacramenta à solo proprio Curato, itaut ab alio non possint suscipi licite, esse de jure divino: itaus per hæc excludantur privilegia Regolarium, unde cogitur conseqoenter asserere, non esse in potestate summi Pontificis aut Ordinarij licentiam concedere parochianis alicujus Curati, ut à Regularibus aut aliis Sacramenta Confessionis & Eucharistiæ licite recipiant, cum obligatio juris divini sit immutabilis, nec posse relaxari per potestatem summi Pontificis aut Episcoporum. Hoc autem asserere quibusdam videtur asse erroneum, summo Pontifici ac Episcopis injuriosum, & renovare opiniones damnatas libelli detestabilis ab Alexandro IV. summo Pontifice damnati ac ejus jussu combusti, necnon confirmare opinionem Joannis de Poliaco qui asserebat confessos fratribus iterum teneri proprio Curato eadem peccata confiteri, stante decreto, omnis utriusq; sexus, hoc enim verum erit si illicitæ sunt atque ideo irritæ confessiones aliis factæ, ipsis non consentientibus.

Quod autem talis propositio sustineri non debeat, probatur ex authoritate quam habet summus Pontifex in omnes & singulos Christiaoos. Siquidem illi dictum est in persona D. Petri Joan. 21. *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Et in Concilio Florentino sic habetur: Definimus Rom. Pontificem in universum orbem tenere principatum, & esse verum Christi vicarium totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum patrem & Doctorem, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum & in sacris Canonibus continetur. At si Papa habet talem potestatem, potest ergo ubique locorum ipsemet confessiones audire ac alios idoneos vice soi committere ad eas audiendas. Quod eodem modo existimandum est de Episcopis respectu suorum subditorum per totam Diœcesim: unde opponit se eorum potestati, qui hoc solis Curatis competere posse defendunt.

2. Hæc doctrina eadem est cum illa quam alias docere intendebat Guilielmus de Sancto amore Canonicus Beluacensis ac Doctor Pariensis in libello inscripto De periculis novissimorum temporum, cujus initium erat, *Ecce videntes clamabunt foris.* Quatuor enim continebantur in illo libro propter quæ damnatus

Guilielmi de Sancto amore.

damnatus est & combustus, ejusque defensores excommunicari & privati beneficiis, nisi resipiscerent. Sic enim legimus de contentis in illo libro in epistola Alexandri IV. ad Ludovicum IX. Regem Galliæ, & ad universos Ecclesiæ Gallicanæ Prælatos apud Wadingum in Annalibus Minorum tom. 2. ad annum 1256. ubi loquens de illo Guilhelmo & ejus sequacibus: Fuderunt, inquit, iniquum virus & contra eos (regulares ex ordine Prædicatorum & Minorum) in scholis, prędicationibus & alibi asseverare præsumpserunt quod in statu & via salvandorum non erant, nec meritoria nec salutifera eorum mendicitas existebat, &c. quodque de licentia vel commissione Romani Pontificis seu Diœcesanorum Episcoporum prædicationis exercere officium & Confessiones audire libere non valebant, tanquam per hoc Sacerdotibus Parrochialibus præjudicium inferrent, ad alia nihilominus prava & iniqua in detractionem eorum & suorum ordinum derogationem ora maliloqua relaxando. Atque ubi se eos errores damnare asseruit, subjungit postea: Venerabilibus fratribus nostris Turonen. ac Rothomagens. Archiepiscopis ac Episcopo Parisiensi, damus nostris litteris in virtute obedientiæ firmiter in præceptis, ut omnes Magistros, Doctores & alios, qui sive in scholis, sive in prædicationibus, seu alibi præmissa dicere attentarunt, ex parte nostra monere procurent, ut infra certum terminum ab ipsis Archiepiscopis & Episcopo præfigendum eisdem, dictum suum in iis publice revocent, male se dixisse fatentes, illaque detestentur penitus & retractent, asseverando constanter contrarium & illud etiam fideliter prædicando. Quod si non fecerint ex tunc contra eos ad suspensionis, excommunicationis & perpetuæ privationis beneficiorum suorum Ecclasiasticorum sententias sublato cujuslibet appellationis obstaculo, efficaciter procedere non omittant. Laicos de hue culpabiles vel fautores hujusmodi præsumptorum, animadversione debita percellentes. Ideoque Celsitudinem tuam affectuose requirimus & rogamus quatenus prædictis Archiepiscopis & Episcopo, cum ab eis requisitus fueris, tuum favorem & auxilium magnifice largiaris.

Hæ porro litteræ effectu non caruerunt, nam inter cæteros Christianus Beluacensis Canonicus & Odo Duacensis videntes durum esse contra stimulum calcitrare, latamque esse in se exilij vel carceris sententiam, satius judicarunt coram Pontifice comparere, semet excusare, dicta revocare, quam frustra reniti. Habeturque actus apud eumdem Wadingum, in quo præfatos errores revocant, ac articulos iis oppositos bona fide ac sine fraude se prædicaturos promittunt, cum reprobatione prædicti libelli nuper à summo Pontifice damnati. Quod actum Anagniæ in Palatio Domini Papæ 3. die Octobris ejusdem anni.

Disput. circa privilegia audiendi confessiones.

Sed nec omittendum quod etiam habet Spondanus ad annum 1255. num. 9. in disputatione habita Anagniæ coram summo Pontifice inter Guilielm. de Sancto amore & viros Doctos Ordinum Prædicatorum ac Minorum, cum ei interesset Bertrandus Bajona Minor, cujus oculi distorti erant, scientia tamen illustris & acutum ingenium, qui omnia argumenta prædicti Guilielmi faciliter repetebat ac dissolvebat, hærentem ac stupentem Guilielmum cui homo notus non erat, ei dixisse. *Vel tu es Angelus è cœlo, vel dæmon ex inferno, vel Strabo de Baiona*: Respondisse autem Bertrandum: Neque Angelus, neque dæmon, sed Strabo sum de Baiona. Sub quo nempe nomine valde celebris erat in populo antequam Ordini initiaretur. Earumdem disputationum meminit Thomas Cantipratanus lib. 2. de Apibus cap. 10. Refertque prædictum librum Romæ, & Parisiis coram universitatis multitudine copiosa combustum fuisse, ac multos magnos viros contra illum scripsisse, licet taceat de D. Thoma qui copiosius illum refutavit opusculo 19. cujus initium est ex Psalm. 82. *Ecce inimici tui sonuerunt & qui oderunt te extulerunt caput.* Verba

Liber de periculis novissimorum temporum damnatur.

A verbis, ac scripturam scripturæ opponent. Refert quoque Bzuvius sententiam quam protulit summus Pontifex in prædictum librum, illo prius examinato ac discusso per quatuor Cardinales. Nos libellum qui sic incipit, *ecce videntes clamabunt foris*, tanquam iniquum, scelestum & execrabilem & instructiones ac documenta in eo tradita utpote prava, falsa & nefaria de fratrum nostrorum consilio, authoritate Apostolica reprobamus & in perpetuum condemnamus; districte præcipientes, ut quicumque libellum istum habuerit, eum infra dies octo, ex quo condemnationem nostram sciverit, procsus in toto & in qualibet sui parte, comburere & abolere procuret. In illos qui nostri præcepti fuerint contemptores, excommunicationis sententiam promulgamus. Datum Anagn.
B 3. nonas Octobris Pontific. nostri anno 2.

Albertus magnus in 4. Sent. dist. 17. in articulis 40. 41. 42. 43 44. & 45. multa cum moderatione difficultatem istam tractat, omniaque aut saltem præcipua motiva ex unaquaq; parte proponit: sicq; eam resolvit art. 44. respondeo sine præjudicio quod si privilegium audiendi confessiones per modum supra dictum daretur alicui: sicut datum est privilegium audiendi eos quos movent aliqui verbo prædicationis: firmissimo credendum est quod propter nimiam sacerdotum negligentiam hoc summus Pontifex dedit: quia peccatis nostris crescentibus in fine sæculi, etiam perpauci inveniuntur sacerdotes qui veri sunt pastores, sed potius vicarij conducti vili pretio: & quod abominabilius est nec sunt perpetuati in multis terris, sed conducti ad
C annum vel etiam ad dimidium vel mensem. Et hæc omnia scio quia vidi: itaut videatur impleri illud Ezechielis 13. pro fragmento panis pro pugillo hordei corrumpebant me & meum populum. & ideo satis necessarij sunt qui vita & scientia populum audiant & absolvant: tamen propter officium pastorale & reverentiam sacerdotum, & quia non est detrahendum eis coram subditis, videtur quod absolvens privilegiatus deberet injungere confesso sibi, quatinus ad minus in generali ostendat se proprio sacerdoti si Pastor est, vel etiam perpetuus Vicarius. Si autem conductus est ad tempus, tunc videtur quod non oportet. Quod extendit ad pœnitentiarium Episcopi. Etiamsi confiteatur pœnitentiario superioris, adhuc utile est, ne pœnitentiarius dissolvat ordinem Ecclesiæ & of-
D ficij sacerdotum ad populum, & in aliquo remittat eum ad proprium sacerdotem. Et crederem graviter peccare pœnitentiarium, qui hoc non faceret &c. Ubi Albertus Magister magnorum Theologorum tangit originem privilegiorum, servatque multam reverentiam ad curatos. Ostendit quoque in his verbis initio privilegia audiendi confessiones laicorum non ita fuisse extensa ab initio ad audiendos indiscriminatim omnes laicos: sed illos dumtaxat qui verbo prædicationis ipsorum ad pœnitentiam movebantur: quapropter in Epistola ad omnes Archiepiscopos, Episcopos aliosque Ecclesiæ prælatos in registo Annalium Lucæ Wadingui tomo 1. Innocentius Papa III. mandat ipsis, ne impediant quominus accedentes ad ipsorum prædicationem possint ipsorum fratribus confite-
E ri. Sed cum tempore creverunt privilegia. Unde qui Albertum secuti sunt istis limitibus sese non continuerunt, etsi ipsius discipuli extitissent.

Alberti magni opinio moderatior.

Unde D. Thomas in Opusculo citato, has inducit probatque conclusiones.

1. Quod Episcopus in Parrochia Sacerdoti commissa plenam habet potestatem, tum quia ex jure 16. quæstion. 1. *Cunctis fidelibus* Sacerdotes in Parrochiis nihil possunt agere sine licentia Episcopi. Tum quia super illud 1. ad Corinth. 2. *In omni locorum ipsorum & nostro*, dicit glossa. 1. mihi primitus commisso, & loquitur de suffraganeis. 1. de Parrochiis subjectis Ecclesiæ Corinthi. Tum quia Parrochianus quisque magis tenetur obedire Episcopo quam Presbytero, sicut majori potestati magis est obediendum, sicut Impera-

tori, quam proconsuli. Tum quia Sacerdotes sunt adjutores Episcoporum, sicut dicitur in ordinatione Sacerdotum. Sed ille cui datur aliquis adjutor, non ex hoc amittit potestatem operandi cum sibi vacaverit, imo ipse est principalis operans & adjutor est agens secundarius: ergo Episcopi possunt omnia agere quæ ad curam plebis pertinent, irrequisito Sacerdote, &c. Quod intelligendum spectato solo jure divino.

11. Quod aliqui ex commissione Episcoporum possunt audire confessiones in Parrochiis Sacerdotum. Probatur ea cap. *inter cætera* extra. de officio Judicis ordinarii. Item ex illo 1. Cor. 4. *Misi ad vos Timotheum, &c.* Quia Apostoli constitutis Sacerdotibus in variis locis, alios insuper mittebant ad prædicandum & exercenda ea quæ ad salutem animarum pertinebant; tum quia quæ sunt Jurisdictionis committi possunt. Item est consuetudo Romanæ Ecclesiæ, &c.

2. Quod saluti animarum expediat aliis quam Sacerdotibus Parrochialibus prædicationem committi & alia quæ ad salutem pertinent animarum. Tum per illud Matth 9. *Messis quidē multa, operarii autem pauci: rogate ergo Dominum messis ut mittat operarios in messem suam.* Tum propter multitudinem plebis, quæ uni Sacerdoti non potest confiteri. Tum propter infirmitatem quorumdam, qui à confessione desisterent ex verecundiâ si non possent aliis confiteri. Et hanc ipsam quæstionem Augustinus de Ancona in summa de Ecclesiastica potestate quæst. 19. art. 5 resolvit in hunc mundum.

Ad quintum sic proceditur. Videtur enim quòd Papa non possit immediatè in qualibet Diœcesi vel Parrochiâ, quod potest Episcopus vel Sacerdos: quia quādo Episcopus committit curam Presbytero alicujus Parrochiæ, exonerat se tunc à cura illius Parrochiæ, ut nihil ulteriùs se habeat ibi intromittere; aliter grave onus remaneret sub Episcopo, nisi cura remaneret super Sacerdote, cui committitur cura. Unde scribitur 3. Reg. 20 *Custodi virum istum, quod si lapsus fuerit, anima tua pro animâ illius.* Ergo similiter quando Papa committit Episcopatum alteri, exonerat se à cura illius Episcopatus, ut nihil ulteriùs habeat se intromittere; aliter magnum periculum & importabile onus acciperet, totius multitudinis curam assumens.

Præterea sicut subditur Episcopus Archiepiscopo, sic Presbyter subditur Episcopo: sed Archiepiscopus nihil potest supra illos qui subduntur Episcopis: unde scribitur 9 quæst. 3. *Archiepiscopi nihil de Episcoporū causis, aut aliis communibus assumant sine eorum consensu.* Ergo similiter Episcopi non possunt aliud de his, quæ pertinent ad Presbyteros, & per consequens nec Papa potest de his, quæ pertinent ad Archiepiscopos, vel Episcopos vel Presbyteros.

Augustinus de Ancona.

Præterea scribitur Act. 15. quod Jacobus Episcopus Hierusolymitanus præsente Petro dedit sententiam in suâ Diœcesi de observatione legalium, dicendo: *Visum est Spiritui sancto & nobis nihil imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine suffocato, & fornicatione.* Quod non fecisset, si Petrus potuisset in suâ Diœcesi, quod ipse poterat.

In contrarium est, quia ordo qui servatur in potestatibus temporalibus, multo fortiùs servandus est in potestatibus spiritualibus: sed glossa super illo verbo Rom. 13 *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*; sic dicit, quia potestati majori magis est obediendum quam minori, sicut proconsuli magis quàm procuratori, & Imperatori magis quàm proconsuli; similiter magis obediendum est Papæ quàm Episcopo, & Episcopo magis quam Presbytero.

Respondeo dicendum, quòd sicut dicit Glossa Luc 10. *Papa tenet locum Petri in Ecclesia, Episcopi vero locum Apostolorum, Presbyteri vero locum 72. Discipulorum.* Absurdum autem videtur, quod Petrus non potuisset solvere & ligare sine authoritate Apostolorum vel discipulorum, etiam in provinciis & parochiis eis deputatis, cùm singulariter Petro fuit dictum: *Dabo tibi claves*, & ipsi nonnisi per usum clavium potestatē ligandi & solvendi haberent. Eodem modo absurdum est dicere, quòd Papa non possit solvere & ligare in diœcesi cujuslibet Episcopi & parochia cujuslibet Presbyteri, vel absolutionem & ligationem committere quibus placet. Potest etiam in provinciis & parochiis eis deputatis omnia facere per ipsum vel per commissionem, quod ipsi Episcopi vel Presbyteri facere possunt, & adhuc amplius.

Ad primum ergo dicendum quòd falsum assumitur, eo quòd commissâ parochiâ Presbytero, adhuc totius plebis cura remanet in potestate Episcopi, scribitur enim, 10 q. 1. *Quacumque res Ecclesiastica sunt, convenit cum omni diligentia & bona fide qua Deo debetur, sub judicio & potestate Episcopi gubernari & dispensari, cui totius plebis anima videntur esse commissa.* Et Apostolus 2. Corinth. 11. Postquam curam Corinthiorū cōmiserat Apollo, dixit: *Præter illa quæ intrinsecus sunt instantia, mea quotidiana sollicitudo omniū Ecclesiarum.* Nec tamen Episcopus assumit grave periculū & importabile onus, quia Presbyteros tanquā inferioris ordinis assumit coadjutores. Unde quando eos ordinat, dicit: *Quanto fragiliores sumus, tanto his magis omnibus indigemus*; Per quorum auxilium exuitur à periculo & oneratione, sed non à potestate & jurisdictione.

Ad secundum est dicendū quòd non est simile, quia Presbyterum subjici Episcopo de jure naturali est & divino, cùm naturaliter omne imperfectum subdatur perfecto; unde naturaliter Episcopus immediatam jurisdictionem habet in parochiâ Presbyteri, cùm possit ipsum coram se vocare & ei communicare: similiter Papa in quolibet Episcopatu vel in qualibet parochiâ: sed Episcopum subdi Archiepiscopo est de jure positivo ex institutione Ecclesiæ, unde non habet immediatam jurisdictionem Archiepiscopus in Episcopos suffraganeos suos & subditos eorum, nisi in illis in quibus Ecclesia statuit.

Ad tertium est dicendum quòd Jacobus protulit sententiam authoritate Petri: quia ut ibi dicit Glossa, *Conventus faciendus est Episcoporum, ad discernendū ea quæ sunt fidei.* Hoc tamen non est nisi authoritate Papæ, sicut tunc conventus Apostolorum est factus super observatione legalium authoritate Petri.

Confirmat Durandus in 4. dist. 17. q. 11. Episcopus, inquit, de omnibus casibus suæ diœcesis potest se intromittere, & præter potestatem ordinis quam recipit in sua cōsecratione, habet potestatem jurisdictionis in toto Episcopatu suo & super omnes subditos sacerdotis parochialis. Ergo potest audire confessiones omnium subditorum in Episcopatu suo. Imo plus pro utilitate subditorum potest prohibere sacerdotem parochialem à confessionibus audiendis: nec mirum quia potest etiam prohibere ipsum ne baptizet, sicut habetur expressè 16 q. 1 can. cunctis. Addit tale audiendi confessiones officiū posse cōmittere Episcopum. Primo quia quæ sunt jurisdictionis ordinariæ possunt cōmitti aliis, sicut expressè habetur extra de officio ordinarii c. *His quibus.* Secundò quia *extra* de officio ordinariorum cap. *inter cætera jura*, datur Episcopis ut in cathedralibus Ecclesiis & cæteris collegiis assumant sibi viros idoneos coadjutores in officio prædicationis & audientia confessionum. Possunt autem committere non solum sacerdotibus sæcularibus sed etiam religiosis, & novissimè Joannes Papa XXII. vocato Magistro Joanne de Poliaco sacræ Theologiæ Doctore, qui asserebat quod confessi fratribus Prædicatoribus & Minoribus tenentur eadem peccata propriis Curatis parochialibus iterum confiteri, & data sibi audientia in consistorio, cùm nesciret respondere rationibus contra eum factis, compulit eum revocare prædictam opinionem & damnavit eam ac reprobavit de consilio fratrum, & confirmatur per generalem consuetudinem Ecclesiæ

Durandi sententia.

quæ est maximæ authoritatis. Papa enim habet Pœnitentiarios qui pro nunc sunt omnes religiosi. Episcopi verò habent Pœnitentiarios tam sæculares quàm religiosos, qui absolvunt omnes ad se venientes sine licentia sacerdotum Parochialium, non solùm de majoribus retentis à Papa vel Episcopis, sed de omnibus quæcunque voluerint confiteri: Dicere autem quod hæc generalis consuetudo per universum mundum obtenta, & per Papam & Prælatos Ecclesiæ approbata, sit perniciosa, & in periculum urgens animarum, est quasi sacrilegium.

Dixerat antea: In hac quæstione non est differentia inter audientes confessionem ex commissione Episcopi & privilegio Papæ & in privilegio includitur commissio, & si qua esset, minus deberet esse dubium de habentibus privilegium Papæ, quam de habentibus simplicem cõmissionem Episc. quia Papa potest dispensare in statuto juris positivi, cùm ipse sit juris conditor.

Porro D. Bonav. in 4. dist. 17. p. 3. art. 1. q. 2. idem asserit & communiter Theologi omnes melioris notæ.

Hervæus Britto.

Quod autem quidam objiciebant sic posse contingere ut nullus Curatis confiteretur, quia possunt omnes ire ad fratres, solvebat Hervæus Bruto Doctor Paris. ex fratre Laico in Ordine D. Dominici, Magister Generalis totius Ordinis, in lib. *De potestate Papæ*: Dicendum quod licet omnes ire ad fratres pro confessione, sit possibile, accipiendo possibile per oppositum ad impossibile, quod includit repugnantiam terminorum, tamen omnes ire ad fratres non est possibile quod natum est esse secundùm cursum communem, qui est in Ecclesia propter quatuor. Primum est multitudo populi quia in pluribus aut saltem multis accidit, quod curatus non sufficeret sine pluribus adjutoribus. Secundum est propter tarditatem populi, qui expectant communiter ad confitendum usque ad ramos palmarum, ita ut vix possunt audiri etiamsi essent 11. & 12. auditores. Tertium est propter diversam inclinationem populi ad diversas conditiones confessorum. Quia quidam volunt habere illos qui sunt strictæ conscientiæ in pœnitentiis: alii volunt habere illos qui faciunt, ait, bonum forum. Quartum propter moderamen quod consuevit poni in talibus licentiis, quod scilicet debent exponi electi fratres & in tali numero qui debent sufficere secundùm multitudinem cleri & populi.

Curatorum jurisdictio unde & qualis?

Alii dubium ingerunt ex eo quod Curati sunt de jure divino & instituti à Christo secundùm doctrinam communiter receptam in Facultate Parisiensi, apud Gersonium sermone contra bullam Mendicantium: unde inferunt non posse Parochianos iis nolentibus aliis Sacerdotibus subjici. Respondetur Curatos esse immediatè à Christo, non immediatione suppositi sed virtutis. Habent enim potestatem suam in plebem per aliquod medium quod est Papa vel Episcopus, ita Christo id instituente. Deinde quamvis status Curatorum sit de jure divino nec possit in totum destrui ab alia potestate superiori, quia semper necesse erit esse aliquos Presbyteros qui sub Episcopis salutem curent animarum, aliqua tamen sunt in illo statu quæ sunt de jure humano, ut inter cætera singularitas curati, perpetuitas illius & extensio jurisdictionis ad hos aut illos populos. Nam possunt poni duo curati in una Parochia, ut de facto in multis Parochiis inveniuntur, & unus eorum posset esse regularis. Possunt etiam poni ad determinatum tempus, triennium aut sexennium, ut est in aliquibus Diœcesibus, in quibus Episcopi mutant mittuntque curatos de loco ad locum. Potest quoque eorum jurisdictio modo dilatari, modo coarctari, ut ex unione & separatione beneficiorũ constat. Quin etiam circa sacramenta non est æqualis omnium curatorum potestas, cum quibusdam nihil liceat ordinariè circa Baptismum, quibusdam circa Extremam-Unctionem pro diversitate locorum, hæc enim limitat Ecclesia absque violatione juris divini.

Unde Facultas Paris. an 1429 Joanni Sarrazin Ord. Prædicatorum inter alias propositiones, quibus ordinavit eum subscribere, hæc erat prima, *Omnes potestates jurisdictionis Ecclesiæ, aliæ à Papali potestate sunt ab ipso Christo, quantum ad institutionem & collationem primariam, à Papa autem & ab Ecclesia quantum ad limitationem & dispensationem ministerialem*, per quod patet discrimen inter Papam ac Prælatos alios seu Episcopos seu curatos, quod Papa immediatè immediatione suppositi recipit à Christo jurisdictionem sive limitationem locorum, personarum aut casuum, ubi verò à Papa aut Ecclesia jurisdictionem recipiunt cum limitatione ad talem locum, personas & casus. Porro Papa concedendo tales limites jurisdictionis non privat se propterea jure suo super universos & singulos fideles. Ita Rex qui committit judices ex ordinatione divina ad exercenda judicia: non privat se jure ad judicandum per se vel per alios, si expedire judicaverit, & qui ita judicatus est per alios non tenetur iterum subire judicium proprij judicis, qui etiam liber erit in conscientia de injustitia judicij, si quæ intervenerit: sicut etiam curatus liber erit coram Deo, si quid (quod Deus avertat) non benè gestum sit in judicio & pœnitentia subditorum suo regimini cum Episcopo & Papa, disjunctivè tamen quoad hanc rem spectat, commissorum. Quod non est modicum solamen de propria salute solicitis Pastoribus.

Papæ jurisdictio à quo est?

Ratio verò hujus doctrinæ in hoc est, quod sanctuarium Dei hæreditate non possideatur, aut jure consanguinitatis, ac si rex institueretur aliquis cum futura successione, tunc enim acquireretur jus regni hæredibus ex tali institutione sine nova collatione jurisdictionis: non sic instituti sunt Apostoli & 70. discipuli: ideo cum in eorum locum substituuntur Episcopi & Curati, indigent nova collatione jurisdictionis per Papam, qui virtualiter totam Ecclesiam repræsentat, eosque vocat in partem solicitudinis, ideò scriptum est Psal. 18. *Pro patribus nati sunt tibi filii constitues eos principes super omnem terram.* Quæ de Ecclesia intelliguntur, quæ totam terram distribuit pastoribus, unicuique partem suam: nam illud quod Papa facit etiam Ecclesia dicitur facere, tanquam ipsius caput universale. Ex quibus patere potest institutionem illam curatorum de jure Divino, non obstare quin Papa vel Episcopus (semotâ obligatione contractuum aliorum) possit audire confessiones aut ad eas delegare. Etsi in hoc possit intervenire excessus & peccatum, si indebitè fiat præter decorum, maximè in clero numeroso omnique virtute ac scientia exculto, ad quem pertinet Parrochiarum administratio.

Urgent esse obligationem reciprocam inter curatum & Parochianum, ut quemadmodum tenetur curatus administrare res sacras Parrochiano, sic ille ab eo teneatur eas suscipere. Resp. cum præceptum istud sit affirmativum, non obligare pro semper, ut ajunt, sed in necessitate. Deinde obligatio Parrochiani est ad Papam, Episcopum & curatum, non conjunctim semper, sed disjunctivè: unde non est obligatio ad solum curatum, & Gerson tomo 3. de Concilijs Evangelicis & statu perfectionis, unde petita est ista objectio, docet mutuam naturalem & divinam esse obligationem inter curatos & Parrochianos, quam generaliter Papa non potest ab omnibus tollere, quod etiam extendit ad potestatem absolvendi, nequaquam tamen obligationem illam limitat erga solos curatos. Scilicet disjunctiva verificatur, quacumque ejus parte existente vera. Nec desinit curatus esse curatus etsi subditum non absolvat, quia curatum non esse, dicit magis jus & potestatem curandi quam usum actualem.

Proprius Curatus quis?

Instant saltem ex præsenti decreto Concilij Lateranensis obligari fideles omnes ad confitendum curato vel alteri ex ejus licentia tempore paschatis. Respondetur etsi verius sit Concilium per proprium Sacerdotem intellexisse curatum, ut diximus 3. parte examinis pœnitentium quæsito 67. edit 3. non deputatos alios à Papa vel Episcopo, et patet ex eo quod cum

ejus licentia possit absolvi Parrochianus ab alieno Sacerdote. Quod non posset ex licentia deputatorum, cum delegatus non possit delegare. Attamen Concilium non determinat præcisè tempus Paschale pro confessionis annuæ obligatione, advertit autem Alphonsus à Castro lib. 2. de potestate legis pœnalis c 9, legis publicationem necessariam esse ut illa obligare possit. At quod illa, inquit, verbis suis non exprimit, idem est ac si in mente Legislatoris mansisset & non fuisset verbo aut scripto publicatum. Unde ex obligatione præcisa hujus Concilii tenetur Parochianos semel confiteri in anno proprio Parocho ac in Paschate, si per anni curriculum huic obligationi non satisfecisset. Quod si satisfecerit antea obligationi hujus decreti non videtur ex vi illius obligatus, quidquid sit interim de obligatione nascente ex aliis decretis. Unde distinguendum est tam inter proprium Sacerdotem Concilii Lateranensis quam inter proprium Sacerdotem latius sumpto nomine proprii Sacerdotis qui tripliciter sumitur, ut docet D. Bonaventura in 4. dist. 17 p. 3. art. 1. q. 2. communissimè pro eo qui potest absolvere vel ex propria authoritate vel ex delegatione, communiter pro eo qui potest absolvere ex propria authoritate vel officio tanquam prælatus ordinarius, ut Episcopus & Sacerdos Parochianus, & propriè pro solo curato. Distinguendum rursus inter obligationem ad confitendum semel in anno & confitendum tempore Paschali, nam rejecta aut non observata ista distinctione, male intelliguntur & allegantur bullæ Benedicti XI. Martini IV. Innocentii VIII. & decretum facultatis Parisiensis anni 1400. Ubi de ista propositione. Parochianos confessus fratribus satisfecit decretali omnis utriusque sexus *de pœnit. & remiss.* nec tenetur confiteri proprio suo Curato semel in anno, nec ab eo petere licentiam; sic censuit facultas. *Hæc propositio ut jacet, est scandalosa & juri communi contraria, & pro subditorum ad Prælatos debita obedientia & reverentia observantia publicè revocanda.* Nec enim in propositione damnata expressum erat tempus Paschale. Distinguendum tertio inter obligationem ortam præcisè ex decreto Lateranensi & eo stante, ut locuti sunt quidam ex obligatione orta ex aliis decretis quæ subsecuta sunt variis temporibus propter exortas tempestates & dissidia inter curatos & regulares, occasione hujus decreti. Nisi enim ista omnia diligenter observentur, multi per obscuras & indiscussas disputationes digladiantur, cum modico fructu & cum multo scandalo. Quæ dissidia crescunt quotidie ex nimia æstimatione quorumdam Conciliorum non approbatorum à Summo Pontifice, aut ex mala interpretatione Concilii Tridentini Sess. 24. c. 13. de reformatione, ubi decernit distinctionem populi in certas propriasque Parochias non obstantibus quibuscunque privilegiis, ut ab assignato proprio Parocho eoque solo licitè sacramenta suscipiat. Quis enim statim non intelligat ex terminis solum ibi excludere tantum alienum Parochum, & privilegia non posse impedire distinctionem populi in certas Parochias?

Proprius Sacerdos.

Decretū facultatis Parisiensis.

Ioannes de Annosiis.

Afferunt quidam sententiam Theologi cujusdam, Ioannis de Annosiis qui anno 1327. fervente contentione his de rebus, orationem seu declamationem habuit quandam publicè in universitate Parisiensi coram magna multitudine, quæ etiam dicenti applausit, in qua inter cætera hæc habet. Proprius sacerdos dicitur propriè quando dicit convertentiam. Hoc modo Papa est proprius Sacerdos omnium quantum ad casus sibi reservatos, quia per se vel per alium tenetur illorum confessiones audire & è contrario illi tenentur ei confiteri. Sed quantum ad alios casus & alia sacramenta non tenentur eis nec è contrario. Sic dicendum de Episcopo, qui quia est proprius Sacerdos omnium suæ Diœcesis quantum ad casus sibi reservatos & quantū ad duo Sacramenta, quæ sunt confirmatio & Ordo, in aliis autē non est proprius Sacerdos. Curatus verò quātum ad omnia alia peccata & sacramenta est proprius Sacerdos, quia obligatur ad illa. Adventitij verò in nullo sunt proprii Sacerdotes penitus, quia in nullo tenentur subditis nec è contrario, & in nullo pro talibus sunt onerati, nec de eis sibi aliqua cura committitur.

Licuit hunc tractatum per transennam ac carptim legere in Biblioteca Choletæa manuscriptum, & in compactura quibusdam aliorum opusculis subjunctū.

Exorditur Author ab hac sententia. *Obedite præpositis vestris & subjacete eis, ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* ad Hebr. 13.

Continet liber iste quatuor articulos. Primus de confitentis obedientia. Secundus de confessionis efficacia. Tertius de Confessore ordinario. Quartus de confessore adventitio.

Parum autem favet propositioni ad quam confirmandam adducitur, cùm magis tractet an expediat confiteri delegatis quos adventitios vocat, quam utrum validæ ac licitæ sint confessiones eis factæ. Nec videtur negare quin absolutio data a Papa aut Episcopo sit valida.

Siquidem pagina 197. sibi obiicit Papam vel Episcopum non posse per se vel per alium audire confessiones subditorum hujus Curati contra voluntatem suam in casibus non reservatis specialiter, quando iste Curatus diligenter facit officium suum sine defectu notabili propter quem debeat privari jure suo. Tum subjungit. Respondeo, multa possunt fieri, quæ non expediunt, sicut prius allegatum est per Apostolum sic. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Talia enim considerare debent in quolibet faciendo quod expediat secundùm utilitatem, quod liceat secundùm æquitatem, quod deceat secundùm honestatem. Et ferè totus videtur iste Author in hoc esse, ut posita institutione immediata à Christo majorum & minorum Prælatorum, Episcoporum & Curatorum, ostendat pericula quæ possunt evenire ex rescripto, quod tunc in favorem regularium emanaverat, multa in eorum vituperium congerens per majorem partem operis, maximè quod putet eos magis lucrum temporale quam salutem animarum procurare. Et quod prælati teneantur reddere rationem pro suis subditis, & quod Curato magis incumbit vocare adjutorē, & quod Philosophus reprobet multitudinem principum, contra hoc quod objiciebatur à regularibus, melius esse habere duo refugia. Quod magis divites quærant quam pauperes. Quod absque culpa innocens puniri non debet & Curatus jure suo privari. Quod adventitius sit veluti accidens quod supponit substantiam completam, & subjecto cui accidit inhærere debet, non ab eo divelli. Quæ omnia & similia facilè dissolventur oppositione aliarum rationum. Nec verò verba quæ afferuntur ex eodem Authore probant illicitam esse atque adeo invalidam confessionem factam deputatis, quos etiam confirmat præsens Concilium can. 10. cùm asserat tantùm iste Author deputatos non esse proprios sacerdotes, sumpto nomine proprii sacerdotis pro eo qui ex obligatione tenetur aliquod sacramentum administrare sibi subdito.

Alij objiciunt similitudinem Hierarchiæ Angelicæ cui conformari debet Ecclesiastica: at in illa ordinea infimi non illuminantur nisi per medios, non per supremos aut per caput omnium: sic ergo Laici debent illuminari per pastores immediatos, non per supremum caput aut ejus delegatos.

Sed hoc argumentum nimis probat & nihil probat: quia ordo qui est inter Angelos ad illuminandum non est ita necessarius, quin etiam supremi inter Angelos illuminent infimos, & ipsos homines ad quos aliquando mittuntur, sine interventu mediorum, juxta quod dicit Apostolus ad Hebr. 1. *Omnes sunt administratorij Spiritus.* Unde Parochianus poterit reduci ad Christum per Parochum, per Episcopum & per Pontificem: sicut homines reducuntur ad Deum per Angelos seu infimæ, seu mediæ, seu supremæ Hierarchiæ, licet teneatur magis ordinariè &

communiter reductionem illam fieri per Angelos: sicut magis ordinariè fit per curatos: sed id non ita necessarium, quin fieri possit etiam per Episcopum aut Summum Pontificem eorumque delegatos non minus quam per delegatos curati, sic Deo abundanter & quasi superabundanter providente saluti animarum.

At cur inquies, eo ipso quod per Ecclesiam electus in Papam accipit potestatem immediatè à Christo qui ab hominibus immutari non potest: sic electus in Episcopum aut curatum immediatè à Christo jurisdictionem non accipit: sicut Apostoli acceperunt.

Ratio est quia universalis Vicarius non potest institui nisi à principali Domino, Vicarij vero particulares possunt institui a Vicario universali jam instituto: ideo oportet primo illum institui à Christo qui universalem sollicitudinem ac regimen habet Ecclesiæ. Ac sicuti Rex abiens in Regionem longinquam constituit per se Regni administrum generalem: ac ille quidem non confert potestatem judicibus ac præsidibus jam à Rege institutis: si quis tamen eorum moriatur substituit ijs successores, & quæ non sunt adhuc expressè a Rege determinata de limitibus potestatis ipsorum, ipse determinat: novos etiam Præsides instituit si opus: sit sic est de D. Petro & ejus locum tenentibus. Quare cum nullæ sedes Episcopales aut Parochiales in particulari à Christo determinatæ inveniantur, juris fuit D. Petri providere.

Sic olim se habebant de hac re dissidia, & quæ plura vidimus nostro tempore renovata, nec forsan deerunt qui in posterum eadem restaurent, ideoque ista dedimus quæ ad veritatem perspiciendam in hac obscuritate alicujus momenti esse possunt, atque ad hujus decreti Lateranensis Concilij Can. 21. elucidationem aliquam, quod semper & in pluribus locis magnas peperit controversias. De quibus extat adhuc Richardi Archiepiscopi Armachani primatis Hiberniæ Oratio habita in consistorio coram Domino Papa Joanne 22. super materia mendicitatis ac privilegiorum apud Avenionem octava die mensis Novembris anno Domini 1357. pro defensione Curatorum. Sed & defensio Religionis Mendicantium contra præfatum Archiepiscopum edita à Magistro Rogerio Chonoë Ordinis Minorum, ubi & decretum præsentis Concilij multis illustrat, imo & totus fere est in illo explicando. Porro quidquid recens parturiunt libri hujus temporis hac de re, magna ex parte ex his fontibus derivatur in quamcumque vergant sententiam. Solum hoc adverto ex prædicto Rogerio cap. 3. nullatenus esse præceptum per decretum præsens quod quis confiteatur proprio Curato in persona, quia secunda pars decreti est dispensatoria super ejus prima parte: quâ permittitur ut alteri ex ejus licentia fiat confessio: igitur implens secundam partem & alteri confitens de proprij Sacerdotis licentia, ad primam ulterius non tenetur. Non convenio tamen cum illo, quod nomen proprij Sacerdotis in hac decretali amplius extendat, quam ad Curatum, etsi postquam in Lateranensi V. sub Leone X. declaratum est satisfacere præcepto hujus decretalis qui privilegiatis confitentur in Paschate, jam ex vi alterius decreti extenditur ulterius. Quia decretalia hæc in varijs temporibus diversas recipit modificationes, cum possit Ecclesia mutare leges suas, sicut ipse Deus mutavit legem veterem in novam & Evangelicam, sicut docet præsens hoc Concilium.

Quod autem spectat ad nostra tempora, non est tanta difficultas: cum post Concilium Tridentinum & ultima arresta, juris sit Episcopi dare approbationem cum limitatione temporis, casuum, personarum, &c.

Solutio difficultatis. Dicet aliquis, cur Concilium non determinavit tempus Paschale pro confessione sicut pro Eucharistia suscipienda? Respondetur propter necessitatem confessionis, expediens visum non fuisse ut coarctaretur illius præceptum ad aliquod determinatum tempus, ut quovis alio tempore liberius fieret, nec remitteretur sub hoc prætextu quod tempus obligationis nondum adesset. Sic omnia prudenter fiunt per Ecclesiam. Sed de his plura differendi se dabit occasio.

Advertendum autem pœnam injunctam de excommunicatione & privatione sepulturæ contra illos qui huic præcepto defuerint, esse tantum comminatoriam, ut etiam si vigeret adhuc præceptum in viridi observantia, ut vocant, non liceret absque sententia Judicis Ecclesiastici privare quemquam Orthodoxum sepultura Ecclesiastica præcise ex vi hujus decreti.

De Simonia in ingressu Religionis.

Porro dubium aliud gravissimum exoritur ex Canone 64. quo tam severè puniuntur quæ cum aliqua pecunia admissæ sunt in Monasteria, ut egredi cogantur, &c. Quomodo etiam hodie in tota ferè Ecclesia mos invaluit ut nonnisi per portam auream ingrediantur puellæ in Monasteria. Difficultas hæc plures torsit. De qua dixi 3. parte examinis pœnitentium, quæsito 15. editionis tertiæ. Difficultatem hanc solui distinctione duplicis Simoniæ, scilicet Iuris Divini & Positivi. Cum autem datur pecunia in ingressu Religionis non pro ipso ingressu, sed pro indemnitate Religionis, Simonia est tunc juris positivi. Jus autem positivum contraria consuetudine aboleri potest. De hac difficultate Lessius in resolutionibus variorum casuum conscientiæ *Verbo* Simonia casu 9. Etsi, inquit, probabilius sit esse Simoniam quando Monasterium satis opulentum exigit aliquid in receptione religiosorum vel religiosarum pro victu, vestibus, convivijs & similibus, alioquin non recepturum eos, ut patet extravag. Urbani IV. & Francisco Victoria 2. part. de Simonia num. 12. ubi ait hanc esse communem sententiam Doctorum, nempe veterum: tamen probabilis est sententia eorum, qui dicunt hoc jus per contrariam consuetudinem, prælatis conniventibus esse sublatum, modo non exigatur pro ipso statu religionis. Ita multi Doctores in Hispania & Italia qui dicunt hanc sententiam esse securam, quia Simonia Juris positivi potest aboleri: talem autem dicunt hanc esse. Idem tenet Navarrus cap. 27. num. 106. dum ait quod excusentur à mortali ubi est consuetudo contraria. Infero primo, post factum posse hanc sententiam teneri & non esse censendos excommunicatos qui id fecerunt; Infero secundo, omnibus modis conandum ut hæc consuetudo tollatur, ubi commodè fieri potest: quia potius est corruptela quam consuetudo, ut inquit Urbanus. Concludit tamen rem posse tolerari ut probabilem.

Christianus Lupus ad Canonem 19. Concilij septimi multa congerit ad probandam Simoniam in ingressu Religionis, si fiat cum pacto pecuniarum: excipit tamen Monasteria Belgij. Monasteria, inquit, quæ pijssimus Dominus Rex suis juribus exigere numquam voluerit, in Monachorum suorum Hæreditatem numquam possunt succedere, ideoque ante illorum professionem de ipsa cum parentibus stipulantur, accipiuntque quid præsens pro grandi futuro. Non itaque de Monastici ingressus aut professionis, sed de spectantis ad nos Hæreditatis pretio paciscimur, ubi nulla vel species est Simoniæ. Opulenta & Fratrum suorum sufficientem sustentationem habentia ad summum de avaritia notari possunt.

De Abbate Ioachim.

QUia brevius perstricta est causa Joachimi Abbatis, Cisterciensis ordinis, quæ magna pars fuit hujus Concilij circa doctrinam, ideo sequentia duximus esse subjungenda. Dicta Joachim Abbatis ad tria reducuntur. Primò enim dicit quod essentia generat & generatur in divinis, & de hoc satis patuit supra. Secundò idem Joachim dicit, quod tres personæ divinæ solum sunt unum quasi unitate specifica, & sic collectivè & non identicè, sicut Petrus, Jacobus & Joan-

A nes sunt tres personæ humanæ, & in uno aliquo opere simul operantes sunt unum scilicet collectivè & unitate specifica. Et hic est error pessimus & damnatus per Papam & Concilium generale Ecclesiæ *Extra.* de summa Trinit. & fide Cathol. cap. *damnamus Ioachim.* Nam ibidem declaratur, quod eadem divina essentia numero & non solum specie est in tribus personis, & sic ibi est identica unitas, sicut in anima rationali tres sunt potentiæ, scilicet memoria, intellectus & voluntas, identicè non collectivè. Iste Joachim sicut inscius modico credidit signo, probans suam positionem ex illa authoritate Christi orantis Patrem, dicentis: *Rogo ut sint unum, sicut & nos sumus.* Unde dicit quod ex æquo nos non sumus unum, nisi unitate naturæ specificæ: Ergo nec personæ divinæ sunt unum nisi unitate specifica. Sed ad hoc
B respondetur ex prædicta decretali, quod ibi, *ly sicut*, non dicit plenam similitudinem, sed sic intelligitur. Rogo ut sint unum secundum suum modum, sicut nos sumus unum secundùm nostrum modum, quia tres personæ sunt unum per essentiam, nos autem sumus unum per charitatem. Simile dicit Matth. 5. *Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est:* Et tamen impossibile est, quod nos simus ita plene perfecti sicut pater cœlestis, quia ille perfectus est natura, nos autem accidentali dono, sed intelligitur secundum modum nostrum, sicut est nobis possibile. Tertiò idem Joachim dicit quòd Magister Sententiarum est hæreticus, eo quòd dicit essentiam nec generare nec generari. Sed Papa cum Concilio damnavit dicta Joachim, & approbavit dicta Magistri, quæ in
C hoc reddita sunt maximè authentica secundum Scotum. Proinde Bonaventura 1. Sent. dist. 5. dicit, quòd iste Joachim Abbas fuit maximè præsumptuosus & superbus, qui cùm esset simplicianus & ignorans, tanto Magistro contradicere ausus est, unde meritò compulsus est revocare & libellum suum Concilio Lateranensi præsentare, & quoniam Ecclesiæ obedivit & correctioni se submisit, ideò non est hæreticus, nam qui errat & paratus est corrigi, non est hæreticus 24. q. 13. *Dixit Apostolus.* Denique plura falsa loquutus est etiam de adventu Antichristi: & quia posuit adhuc tertium testamentum evenire, ut primum scilicet vetus Patri, secundum scilicet novum Filio, tertium Spiritui sancto attribuatur, & multa alia fatua, propter quæ Bonavent. vocat illum pseudoprophetam,
D quamvis aliqui salvando eum dicant, quòd plura vera prophetaverit, quæ tamen à nobis non intelliguntur. *Ex Pelbarto de Themisuar 1. p. aurei Rosarij Theologiæ* verbo *opinio* §. 3.

Scripsit idem Abbas commentaria in aliquot scripturæ libros ex quibus legi ex parte commentarium ipsius in Jeremiam: sed nihil magis absonum à sensu Prophetæ.

Sunt nihilominus qui ipsum efferant, & existiment Spiritum Prophetiæ habuisse, testatur quoque Blasius Viegas in cap. 3. Apocalipsis sect. 3. ubi ejus Apologiam agit, extare Honorij III. Epistolam ad Episcopum Lucanensem adversus Joachum obtrectatores. *Joachimi apologia.* Nec illud parum ad laudem ipsius est quod Clemens III. ipsi autor fuit ut scriberet in Apocalipsim, in qua
E dum explicat quæ pertinent ad Angelum Philadelphiæ c. 3. prædicit novum ordinem futurum in Ecclesia his verbis. *Oportet Ecclesiam concipere novum quemdam spiritualem intellectum sive etiam promissionis filios & prolem præ cæteris spiritualem, hoc est ipsum ordinem quem designat Jesus, qui videlicet ordo præ multis alijs qui præcesserunt erit amabilis & præclarus &c.* in quibus verbis dum plures putant ipsum Prophetasse de societate Jesu propter hæc verba *quem signat Jesus*, Scriptores ejusdem in hunc locum modestè id à se repellunt, nec tantam de se habere opinionem apertè fatentur ut prædictus Viegas & Cornelius a Lapide ad hunc locum Apocalipsis. *Societas Jesu.*

CONCILIUM LUGDUNENSE I.

GENERALE XIII.

ANNO M. CCXLV.

APPROBATUM CXL. EPISCOPORUM.

In causa Friderici II. Imperatoris, expeditionisque in Terram Sanctam suscipiendæ celebratum, tempore Innocent. IV.

HAnc sacrosanctam Synodum auctoritate legitima & ordinaria à solo Pontifice Innocentio indictam & congregatam esse, indicat epistola ejusdem Papæ, qua omnes Episcopos, ac Reges, & Principes Christiani orbis, ad Synodicam hanc congregationem convocavit. Extat epistola apud Binium.

Acta hujus Concilij concisè & breviter recitantur apud Abbatem Stadensem in Chronico, his verbis:

C Anno Domini 1245. Papa in Burgundiam Lugdunum, quæ prima Sedes est Galliarum, veniens, post festum S. Joannis Baptistæ ibidem Concilium celebravit, & quintam partem ab Ecclesijs redituum requisivit. Imperator pro se advocatos misit, inter quos erat quidam Thaddæus, Doctor Legum, qui pro eo elegantissimè allegavit, ita ut plurimorum audientium sibi conquireret favorem. Nihilominùs autem Papa Imperatorem in die Jacobi Feria tertia, quæ tertia dies erat Concilij, excommunicavit. Papa per totam terram Teutoniæ, lugubrem literam Principibus Ecclesiasticis destinavit, conquerens flebiliter, quòd à gente quadam Saracena, quam Chores nuntiorum populum appellant, Sepulchrum Domini esset enormiter violatum, &c.

Et paulò infrà, cùm alia quædam de Saracenis, &
D prodigiosis orbium cœlestium aspectibus recensuisset, subjungit:

Papa in jam dicto Concilio, scilicet in die Jacobi, contra Imperatorem excommunicationis sententiam renovavit, & eum ab Imperiali culmine, auctoritate propria deposuit, & hanc depositionem per totam Ecclesiam promulgavit, præcipiens sub interminatione excommunicationis, ut nullus eum Imperatorem de cætero nominaret. Qua sententia per mundum volante, quidam Principes cum multis alijs reclamabant, dicentes, ad Papam non pertinere Imperatorem vel instituere, vel destituere; sed electum à Principibus coronare. Interea Papa sibi citari fecit Principes, quos ad Imperium regendum credit idoneos, ut aliquis eorum onus Imperij sumeret & laborem, promit-
E tens ei, quicumque Imperium assumeret, consilium & auxilium pariter & favorem. Tandem Henricus Lantgravius, cognomento Raspe, multis evictus precibus, Imperium accepit. Hæc Albertus Stadensis.

Ejusdem Concilij acta paulò minus explicata inserit suis annalibus Bzovius ex quodam eorum abbreviatore.

Sed & Matthæus Paris sub Henrico III. Anglorum Rege idem Concilium fusius scribit ex quibus sequentia accipe, sed primum ex abbreviatore.

In nomine Domini, Amen. Anno ejusdem millesimo ducentesimo quadragesimo quinto. Cum Dom. Innocent. Papa IV. ad partes Galliæ propter multa pericula, quæ imminebant generali Ecclesiæ se tran-

A stituisset, Concilium convocavit apud Lugdunum, & in vigilia B. Petri Apost. Concilio convocato, in majori Ecclesia Dom. Papa, missâ celebrata, locum eminentiorem ascendit. Imperator verò Constantinopolitanus sedit ad dexteram, & quidam alij Principes Laici sederunt ad sinistram, & Diaconus Cardinalis, Vice-cancellarius, Magister Martinus Neapolitanus cum Notario, Auditore & Correctore, Capellanis, Subdiaconis & quibusdam alijs: inferius vero sic Prælati sederunt. Ex opposito tres Patriarchæ ordinati fuerunt, videlicet Constantinopolitanus ad dexteram, Antiochenus, Aquilejensis, de quo tertio scandalum est exortum, ex quo, ut alij Patriarchæ dicebant, sedere non debebat juxta eos, cùm non esset de quatuor Patriarchis, & destructa esset sedes ejus: Et tandem ut vitaretur scandalum, de voluntate Domini Papæ, B ut creditur, est resecta. In navi verò Ecclesiæ ad dexteram & in eminentioribus locis sederunt Episcopi Cardinales, ex altera vero Presbyteri Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi post eos, in sedibus autem constitutis in navi Ecclesiæ sederunt aliqui de Episcopis, Abbates, Procuratores Capitulorum, Nuncij Regum, & Imperatoris Frederici, & multi alij qui erant ibi. Tunc Dominus Papa incepit: *Veni Creator Spiritus*; & illo hymno communiter ab omnibus decantato, dixit: *Dominus vobiscum*, & responderunt omnes: *Et cum spiritu tuo. Oremus*: Ægidius Cardinalis dixit: *Flectamus genua*. Octavianus respondit, *Levate*: & sic dixit Dominus Papa propriam orationem, qua dicta, Galeatius Capellanus incepit litanias: C quibus expletis Dominus Papa dixit: *Oremus cum oratione de Spiritu sancto: Deus, qui corda fidelium*: nec dixit, *Dominus vobiscum*. Istis peractis incipit prædicare de authoritate Prophetiæ: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ, &c.* Incipiens, quòd multiplex erat dolor suus: quia quinque dolores circumdederant eum. Primus erat de difformitate Prælatorum & subditorum. Secundus erat de insolentia Saracenorum. Tertius de schismate Græcorum. Quartus de sævitia Tartarorum. Quintus de persecutione Friderici Imperatoris. Rediens ad primum articulum, de difformitate Prælatorum & subditorum: quia non erant tales quales consueverant, & debebant esse, & de eorum excessibus multa dixit. Posteà de insolentia Saracenorum, D referens rumores de ijs, quæ tunc acciderant ultra mare, quando Hierusalem occupaverant, & sepulchrum Domini everterant, & certa sacra loca de partibus illis eripuerant, & Christianos infinitos interfecerant, & quæcumque per eos ibi fuerant perpetrata. Tertiò de schismate Græcorum, quomodo Vartacius Imperator Græcorum cum Græcis schismaticis occupaverant & destruxerant ferè usque ad Constantinopolim, & de civitate timeri poterat, nisi à Christianis velocem succursum haberent. Quartò de sævitia Tartarorum, quomodo terras Christianorum intraverant, & Ungariam occupaverant non parcentes sexui vel ætati. Quintò de persecutione dicti Imperatoris, quomodo persequebatur Ecclesiam, & suum prædecessorem Gregorium fuerat persecutus: & in litteris, quas E dictus Imperator per mundum mittebat, referebat publicè, quòd non persequebatur Ecclesiam, sed personam: quod verum non fuerat, quia in vacatione Pontificatus, eam persequi non cessavit: imo tunc Clerum & Ecclesiam magis afflixit.

Postquam de afflictione plurima dixisset, fecit legi quoddam privilegium aurea Bulla munitum ab eodem Imperatore, cùm esset rex, Honorio prædecessori suo concessum: in quo inter alia potissimum habebatur, quomodo eidem juramentum fidelitatis præstiterat, tanquam vasallus suo Domino, & quoddam aliud privilegium, in quo ipse fatebatur, quòd regnum Siciliæ & Apuliæ erat speciale patrimonium B. Petri, & illud ab Ecclesia tenebat in feudum: & concedebat ac quietabat, si quod jus habuisset in electionibus Ecclesiarum prædicti regni & faciebat easdem Ecclesias liberas, francas, & immunes ab omni præstatione, item fecit legi plura alia privilegia aurea Bulla munita Ecclesiæ, dum esset rex & postea Imperator, concessa: in quibus habebatur, quod ipse quietabat, donabat & concedebat, & confirmabat totam terram à Castro Radicophani usque ad Castrum Ceperani; Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoleti, Exarchatum Ravennæ, Pentapolim, Comitatum Romandiolæ, & terram Comitissæ Mathildis: & multa alia erant ibi, quibus dictis, Judex Thadæus unus de nuncijs Imperatoris, surgens ferè ad singula, quæ dixerat Dominus Papa, respondit, & mirabiliter videbatur Imperatorem excusare: & asseruit multa mala, quæ fecisse & procurasse dicebat Ecclesiam contra eum, & ostendit ibi plurima litterarum & responsio ejus fuit multis grata. Sed Dominus Papa responderat ad singula benè, ac si prævidisset, se & Ecclesiam excusando, & sic illius diei sessio fuit terminata.

Secunda sessio fuit ad octo dies postea, & quoad sessionem & officia, idem factum fuit quod & in prima: His peractis surrexit Episcopus Calmensis, Cisterciensis ordinis de Apulia, qui exul erat, & mirabiliter descripsit vitam malam & ignominiosam & progressum dicti Imperatoris à pueritia sua, & quæ erat sua intentio: quòd ad hoc intendebat præcipuè, ut Prælati & Clerus ad illam reverterentur paupertatem, in qua fuerant tempore Ecclesiæ primitivæ, quod maximè patebat per litteras, quas per mundum contra Ecclesiam & Clerum transmittebat. Postmodum surrexit Archiepiscopus de Hispania, qui multum Dominum Papam animavit ad procedendum contra Imperatorem referendo plurima, quæ contra Ecclesiam fecerat, & quomodo tota ejus fuit intentio, ut deprimeret Ecclesiam juxta posse, promittens quòd ipse & alij Episcopi Hispaniæ, qui multum magnificè & generaliter plusquam alia natio ad Concilium venerant, Domino Papæ assisterent, in personis & in rebus, juxta suæ voluntatis beneplacitum. Hæc eadem promiserunt in Synodo quamplures alij Prælatorum.

Tunc surrexit prædictus Judex Thaddæus, & multa gravia proposuit contra dictum Episcopum Calmensem, quòd non zelo, sed ex malevolentiâ, ex eo quòd ipsum & suos pro manifestis excessibus punierat, talia contra Imperatorem proponere curavit, & sic in secunda sessione nihil aliud actum fuit. Veruntamen dictus Judex Thaddæus supplicabat instanter, quod prorogaretur tertia sessio, pro eo quod Imperatorem exspectabat, prout ipse per certos habebat nuncios, ac ipse ad eum plures alios, qui in civitate Taurinensi fuerant, miserat, quod iter arripuerat ad Concilium veniendo. Et quia dictus Papa hæc quam plurimùm affectabat, ut posset inter eos pacis fœdera reformare, usque ad diem Lunæ, per octavam sessionis secundæ, quæ fuerat in die Mercurij, contra multorum Prælatorum voluntatem prorogavit sessionem tertiam, quod non fuit sine tædio multorum Prælatorum & aliorum Templariorum, & Hospitalariorum, qui multos armatos ad custodiam Domini Papæ & Concilij studuerant destinare, & propter pressuram hominum & dubitationem quæ in ipsa civitate, quæ custodiebatur per armatos plurimos, die ac nocte fortiter assistebat. Et quia pro certo Domino Papæ constitit, quod ipse non veniebat, nec cum mandato solemniter facto aliquos principes destinabat, dicto die Lunæ constituit tertiam sessionem, & peractis officijs ut in prima, post multa dicta & hinc inde audita, antequam ad sententiæ lationem accederetur, de Nativitate B. Mariæ Virginis gloriosæ ordinavit octavam, sacro Concilio approbante. Deinde Dominus Papa quasdam constitutiones, quæ pro recuperatione Terræ sanctæ, ac alias quæ pro subsidio Romani Imperij, & etiam alias quæ contra Cataros factæ fuerant, fecit legi. Item postmodum Dominus Papa dixit, quod omnia privilegia Romanæ Ecclesiæ quæ à Principibus mundi,

Octava Nativitatis B. Virginis.

A tam ab Imperatoribus, quàm à Regibus concessa fuerant eidem, exemplari fecerat, & in eis appuni fecit omnium, qui aderant, Prælatorum sigilla, & volebat quod vigurem haberent, qualem ipsa originalia, quæ ibi lecta erant.

Deest aliquid.

Tunc surrexerunt Nuncij Regis Angliæ, & pro suthenticatione quorundam privilegiorum concessorum a Rege Angliæ ipsi Ecclesiæ, quæ asserebantur facta præter consilium principum terræ, licet privilegijs illis contrarium diceretur, ad futurum Pontificem, & quibusdam constitutionibus, quæ pro subsidio faciendo Ecclesiæ factæ fuerant.

Tunc surrexit Judex Thadæus, percipiens quod jam securis posita erat ad radicem, pro multorum privilegiorum suthenticatione: & si contra dictum Imperatorem vellet procedere, appellaret ad futurum Pontificem & consilium generale. B Sed quia Dominus Papa respondit humiliter & benignè, quod illud erat Concilium generale, quia tam Principes sæculares, quàm Clerici ad illud fuerant invitati, sed omnes, qui in jurisdictione Imperatoris fuerant, ad illud eos accedere non permisit. Propter quod Papa appellationem non admittebat, sed statim incipit recitare, quantum eum dilexerat, antequam in Papam esset assumptus, & quantum sibi dimiserat postmodum, & etiam postquam fuerat Concilium ordinatum, & cum semper verbis mirabiliter vocando: ita quod vix credebatur ab aliquibus, quod aliquam ferre deberet sententiam contra eum, & statim incepit prumere ore tenus, & ferre sententiam contra eum, privans ipsum omni honore, & imperio & alijs regnis suis, & postmodum sententia in scriptis in ipsa Synodo lecta fuit. Qua le- C lecta Dominus Papa surrexit, & incepit, *Te Deum laudamus*; quo hymno decantato per omnes, fuit Concilium dissolutum.

Ex Mathæo Paris.

Anno gratiæ millesimo ducentesimo decimo-quinto, sub *Innocentio IV*. Papa, celebrabatur aliud Concilium generale proximum. in quo decretum & scriptum est, quòd non deberet de jure Concilium generale celebrari, nisi semel infra quinquaginta annos, quod est spatium clausum Jubilæo. Anno enim Jubilæo, vel infra tempus contentum infra annos quinquaginta, semel celebrari habet Concilium generale: in quo omnia collapsa habent reformari, & in bono statu restitui & solidari.

Initium Actorum in Concilio Lugdunensi.

Altiùs igitur solis orbitâ cursum suum peragente, videlicet circa æstatis medium, congregati sunt *Lugduni* ex totius ferè *Christianitatis* latitudine Prælati venerabiles, vel eorum idonei, Imperatoris quoque & multorum Principum aliorumque Procuratores, secundum Papalis mandati tenorem Concilium celebraturi. D Absentes autem quamplurimi Prælatorum, per eos, quos promiserunt, Procuratores sese ex legitimis causis sufficienter excusarunt, sicut quidam ex *Anglorum* Regno, ut supra latiùs dictum est: inter quos Abbas *S. Albani* corpore gravis etiam ad senilem declinans ætatem, magistro Martino qui tunc temporis in Anglia prospetè commorabatur, testimonium veritati suæ per hoc perhibente, se rationabiliter per quemdam Monachum suum, Joannem videlicet de Bulum, & quemdam clericum, Magistrum Rogerum de Holdene, E suam excusavit absentiam: & sic indemnis & quietus remansit, Domino Papa per ipsos civiliter salutato. Veruntamen de Regno Hungariæ, quæ pro multa sui parte per Tartaros est vastata, nulli venerunt. De Alemannia bello Imperiali perturbata, pauci Prælati ad Concilium minimè convenire potuerunt. De terra verò sancta, quæ multo patuit discrimini, nullus penitus potuit illuc advenire, sed nec advocari.

Occasinnaliter tamen illuc advenit de Terra sancta Episcopus Beritensis, totius Syriæ nuntius generalis, & Syndicus omnium Christianorum Terræ sanctæ; mandatum bajulans lugubre, de extermínio, permittente Deo, in terra sancta perpetrato.

Qualiter Papa prima die Concilii initiavit.

A Dum autem Dominus Papa multos jam prælatos, licet tamen non omnes, vidisset congregatos, die lunæ proxima post Festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, intravit Dominus Papa cum Fratribus Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, & alijs Prælatis ad Concilium convocatis, simul & Procuratoribus absentium tam Principum quàm Prælatorum, in refectorium religiosorum sancti Justi, apud Lugdunum: fuerunt itaque ibidem absque Cardinalibus, duo Patriarchæ scilicet Constantinopolitanus qui & Antiochenus, & Patriarcha Aquilegiæ, qui & Venetiæ: Imperator quoque Constantinopolitanus, Comes etiam Tholosanus, & Procuratores Angliæ, Comes Bigod cum socijs suis Nobilibus, Archiepiscopi vero & Episcopi, centum & quadraginta. Proposuitque Patriarcha Constantinopolitanus statum & necessitates Ecclesiæ suæ, B asserens quòd olim habuit sub se Suffraganeos plus quam triginta, quorum vix jam tres remanserunt. Subjungens insuper quod Græci & quidem alij inimici Ecclesiæ Romanæ, totum jam Imperium Romaniæ fere usque ad portas civitatis Constantinopolis violenter occuparunt; qui in nullo Romanæ Ecclesiæ obedientes, ipsamque detestantes, hostiliter eidem adversantur. Unde dolor & confusio omnium Christianorum imminet, cùm ipsa sua Ecclesia primò fuisset privilegiata, & merito plus cæteris honoranda: Primo enim constat Beatum Petrum Antiochiæ, quæ civitas Græcorum Imperio vel Regno subjecta est, ab antiquo sedisse, & inde Simonem Magum, & alios hæreticos confusos aufugisse. Ad quod Papa tacuit. Consequenter propositus fuit sermo fidelis, C & omni acceptatione dignus, de Canonizatione scilicet Beati Ædmundi Cantuariensis Archiepiscopi, quem Dominus evidentissimis miraculorum signis illustravit. Cujus rei assertioni cùm constanter testimonium ncto Archiepiscopi, & circiter viginti Episcopi perhibuissent, & instanter, ut in ipso Concilio veneranter ad majorem sulemnitatem canonizaretur, postularent: ait Dominus Papa non suo, sed aliorum spiritu invidorum dicens: Urgent nos dilationem non cupientia Ecclesiæ nimis ardua negoria, quare hoc meritò ad præsens tempus suspendere debeat expectatum. Sed, vita comite, imposterum neglectui non commendabitur: & quia Deus & mundus sanctitati & virtutibus ejus perhibent testimonium, in Domino gaudemus, & gratias referimus uberiores. D Adfuit etiam præsens ibidem Thaddæus de Suessa, Domini Imperatoris Frederici Procurator, vir prudens & eloquentiæ singularis, miles & legum doctor, & sui Palatij Judex Imperialis, pro Domino suo Imperatore tam constanter, quam diligenter responsurus. Pro cujus pace & pristinæ amicitiæ reformatione, obtulit pro Domino suo Imperatore confidenter, ad unitatem Romanæ Ecclesiæ, totum Romaniæ, id est, Græciæ Imperium, revocare: & quòd sese Tartaris & Chorosminis & Saracenis, & alijs Ecclesiæ hostibus & contemptoribus, Christo fideliter militando, potenter opponet: & quòd statum Terræ Sanctæ discrimini magno, & manifesto periculo jam patentem, suis sumptibus proprijs, personaliter, & pro posse suo, reformabit, & ablata Romanæ Ecclesiæ restituendo, de E injurijs satisfaceret. Ad quæ omnia respondit Dominus Papa, dicens exclamando: O quam multa & magna sunt promissa, nunquam vel nusquam tamen adimpleta, vel adimplenda. Sed & hæc nunc, ut constat, sunt promissa, ut securis jam ad radicem posita, illuso Concilio & soluto, per dilationem avertatur. Pacem nuper in anima sua juratam, secundum formam præstiti Sacramenti teneat, & adquiesco.

Quo teneam nodo mutantem Protea vultus.

Etsi concederem sibi postulata, & resilire vellet, nec aliud spero, quid nunc pro eo cavens fidejuberet, ut cogeret resilientem? Et cùm duos Reges videlicet

Francorum

Francorum & Anglorum, Thaddæus ad hoc spopondisset fidejussores. Respondit Dominus Papa; Nolumus qua si pacta commutasset, vel penitus infirmasset, nec aliud credimus, propter frequentiam, aliquo tempore imposterum, oporteret nos animadvertere in eosdem: Et tunc haberet Ecclesia tres; quibus non sunt in sæculari potentia majores, imò nec pares, inimicos. Et cum Procuratio Thaddæi ad hoc non sufficeret, neque temporis satis habuerit, ut hæc consummarentur competenter, siluit contristatus.

Lachrymabiles rumores de Terra Sancta in Concilio recitantur.

Episcopus autem Beritensis, nomine Gualetannus, qui jam sex mensibus per maris, & uno per terrarum discrimina labores itinerum ut prædictum est, sustinuerat, ut causam Terræ sanctæ nunciaret, auxilium & consilium impetrando, legi fecit litteras, quas Magnates, qui residui erant in Terra sancta, omnibus Christianis Occidentalibus miserant consignatas, per os fratris Arnulphi de ordine Prædicatorum in publico: quæ litteræ præscribuntur in præcedentibus. Quarum tenor lugubris omnes audientes ad lachrymarum, nec immerito, movit effusionem.

Quæ acta sunt feria quarta.

Feria verò quarta sequente, intravit Dominus Papa Ecclesiam sancti Joannis, indutus Pontificalibus cum omnibus alijs supradictis veste nuptiali, prout singulis pertinuit, adornatis. Et facta invocatione Spiritus sancti, cum litania sequente, & alijs rite peractis, prædicavit Dominus Papa, præponens & singulribus interpositis proponens hoc thema: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Et satis eleganter sermonem continuans, comparavit quinque dolores suos maximos, quinque vulneribus & plagis crucifixi. Unum, de inhumanis & feraliter Christianitatem infestantibus Tartaris. Alium, pro schismate Romaniæ, id est, Græcæ Ecclesiæ, quæ nostris temporibus & paucis evolutis annis, à gremio matris suæ velut novercæ insolenter & insoleter decisa est & aversa. Alium, pro serpigine novarum hæreseon, scilicet Paterinorum, Bulgarorum, Jovinianorum, & aliorum schismarum, sectarum & errorum, quæ jam multas civitates Christianitatis, præcipuè tamen Lombardiæ, subrependo maculavit. Alium de Terra sancta: in qua Chorosmini detestabiles domos Templi & Hospitalis, civitatem quoque Hierusalem, & alias multas Christianorum civitates, cum magno Christiani sanguinis profluvio, usque ad internectionem solo tenus diruendo, destruxerunt. Alium verò de Principe, id est, Imperatore, qui cùm esse teneretur summus sæcularium Oeconomos, & protector Ecclesiæ, hostis factus familiaris, Ecclesiæ Christi efficax & validus factus est inimicus, & ministrorum ejus adversarius jam manifestus.

Et prosequutus Dominus Papa materiam hanc, quantum videbatur expedire, cunctos audientes dolore compassionis salubriter sauciavit. Exitus enim aquarum deduxerunt oculi ejus, & singultus in sermonem proruperunt. In fine autem prædicationis suæ proposuit enormitates Imperatoris Frederici, scilicet hæresim, sacrilegium: & inter alia mala, quod civitatem quamdam in Christianitate construxerat novam, fortem & magnam, quam Saracenis populaverat, ipsorum utens sed potiùs abutens ritibus & superstitionibus, spreto Christianorum consilio & religione familiaritatem specialem contraxerat, ut asserebat, cum Soldano Babyloniæ, & quibusdam alijs Saracenorum Primatibus: distractusque & obscœnis illectus illecebris, concubitu mulierculatum vel potius meretricularum Saracenarum, indifferenter & impudenter polluebatur. Imponebatque ei multiplex periurium: & quod spreto veritatis tenore nusquam pacta, nusquam promissa conservabat. Super quibus ut magis hæc audientes certificaret, signorum imperialium de auro appensione communitas litteras protulit multiplices quibus evidenter arguit & redarguit ipsum Imperatorem super periurio. Quibus etiam verbis alacriter se opposuit Thaddæus diligenter & multipliciter secun-

A dum probabiles rationes Dominum suum Imperatorem excusando, &c. Supplicavit tamdem humiliter sibi concedi modicam saltem dilationem judicialem ut Domino suo Imperatori nuntiare posset & tam affectuose quam efficaciter consulendo persuadere, ut personaliter ad Concilium, quod eum expectavit, venire properaret aut ulteriorem ei concederet potestatem. Ad quod Dominus Papa respondit: absit hoc, timeo laqueos quos vix evasi. Si enim veniret statim cederem. Non adhuc opto sanguinem nec me sentio aptum aut paratum martyrio, vel custodiæ carcerali. In sequentibus narrat ut concessæ sunt induciæ duarum hebdomadarum ad instantiam procuratorum Regum Francorum & Anglorum, & cum Imperator juri pariturus ad Concilium nollet accedere, quasi toti Ec-
B clesiæ contumax & rebellis, recesserunt à favore ejus multi & fere ab omnibus accusabatur, ejus causam Thaddæo defendente Imperiali procuratore. Post quæ omnia talem sententiam excommunicationis in pleno Concilio, non sine omnium audientium stupore & horrore terribiliter fulguravit.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei, &c. Sacro præsente Concilio ad rei memoriam sempiternam. Ad Apostolicæ dignitatis apicem, licet indigni, dignatione divinæ majestatis assumpti omnium Christianorum curam vigili sedulaque solertia gerere ac intimæ considerationis oculo singulorum facta & dicta discernere & providæ deliberationis statera librare debemus, ut quos justi vigor examinis dignos ostenderit congruis attollamus & evehamus favoribus:
C quos autem reos & culpabiles invenerimus pœnis debitis pro gravitate culpæ afficiamus & deprimamus, &c. Exinde narrat fusius quomodo Fridericus multa hostilia in Ecclesiam commiserit, nec unquam ad cor redire ac paci acquiescere voluerit. Subdit postea.

Et ut ad præsens de cæteris ejus sceleribus & iniquitatibus taceamus; quatuor gravissima, quæ nulla possunt celari tergiversatione commisit. Deerravit enim multoties: pacem quamdam inter Imperium & Ecclesiam reformatam temere violavit. Perpetravit etiam sacrilegium capi faciens Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac aliarum Ecclesiarum Prælatos ac Clericos, religiosos & sæculares ad Concilium venientes quod idem prædecessor duxerat convocandum. De hæresi quoque non dubijs & levibus sed difficilibus & evi-
D dentibus argumentis suspectus habetur: plura siquidem eum commisisse perjuria satis patet. Narrat hæc expressius. Pacis vero ipsum violatorem existere plane constat. Quia cum olim tempore pacis inter ipsum & Ecclesiam reformatæ jurasset coram bonæ memoriæ *I. de Abbatis villa* Episcopo Sabinensi, & Magistro Thomasio tunc temporis S. Sabini Presbytero Cardinali præsentibus, cum multis alijs Prælatis, Principibus & Baronibus quod staret & pareret præcisè, absque ulla conditione, omnibus mandatis Ecclesiæ, super his pro quibus erat vinculo excommunicationis adstrictus, causis excommunicationis expressis per ordinem coram eo, & cætera. Postmodum pacem & juramenta, nequaquam erubescens irretiri perjurijs, non servavit, &c. Præterea conjunctus Sarra-
E cenis amicitia detestabili, nuncios ac munera pluries destinavit eisdem, & ab eis vicissim cum honorificentia & hilaritate recepit: ipsorumque ritus amplectitur, illos in quotidianis ejus obsequijs notabiliter secum tenens, eorumdem etiam more uxoribus, quas habuit de stirpe regia descendentibus, eunuchos præcipuè, quos, ut dicitur serio, ipse castrari fecerat, non erubuit deputare custodes. Et quod execrabilius est olim existens in partibus transmarinis, facta compositione quadam, imo verius collusione cum Soldano, Mahometi nomen in templo Domini diebus ac noctibus publicè proclamari permisit, &c.

Joannes Halgrinus.

Nos itaque super præmissis & quam pluribus alijs ejus nefandis & execrandis excessibus & flagitijs, cum

fratribus nostris Cardinalibus & sacrosancto Concilio deliberatione præhabita matura & diligenti, cum Domini nostri Jesu-Christi vices licet immeriti teneamus in terris, nobisque in beati Petri Apostoli persona sit dictum: *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in cælis*, & memoratum principem qui se imperio & regnis, omni denique honore & dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas iniquitates & scelera ne regnet vel imperet est abjectus, suis ligatum peccatis à Deo ac abjectum omnique honore ac dignitate privatum à Domino ostendimus ac denuntiamus & nihilominus sententiando privamus. Omnesque qui ei fidelitatis juramento tenentur adstricti vel obligati, à juramento hujusmodi perpetuo absolvimus & liberamus, auctoritate Apostolica firmiter & strictim inhibendo ne quisquam de cætero sibi tanquam Imperatori vel Regi pareat vel quomodolibet parere intendat. Decernendo quoslibet qui deinceps ei velut Imperatori vel Regi consilium præstiterint seu favorem, ipso facto excommunicationis vinculo subjacere. Illi autem ad quos in eodem Imperio, Imperatoris spectat electio, eligant libere alium in ejus loco successorem. De præfato vero Siciliæ regno providere curabimus, cum eorumdem fratrum nostrorum consilio sicut viderimus expedire. Datum Lugduni decimo septimo Calendas Augusti Pontificatus nostri anno tertio.

Hæc igitur in medio Concilio prolata cunctis audientibus, ad instar coruscantis fulguris, non mediocriter timorem omnibus incusserunt. Magistri igitur Thaddæus *de Suessa*, & Vualterius *de Ocia*, & alij procuratores Imperatoris & qui cum ipsis erant emisso ejulatu flebili, hic femur, hic pectus in indicium doloris percutientes, vix à profluvio lachrymarum sese continuerunt, & ait Magister Thaddæus memoratus. *Dies ista dies iræ, calamitatis & miseriæ.* Dominus igitur Papa & Prælati assidentes Concilio, candelis accensis in dictum Imperatorem Fridericum, qui jam Imperator non est nominandus, terribiliter recedentibus & confusis ejus procuratoribus fulguratunt.

Excommunicatio solemnis.

His subjungit decreta quædam, quæ an omnia sint Concilij incertum est, cum asserat quædam in Concilio, quædam ante, alia post, edita fuisse, & inter ea immiscet quædam falsa de electoribus Imperatoris qui quales fuerint satis non agnovisse videtur, ut etiam observat Spondanus in annalibus: ideo horum summam breviter proponimus ex eodem, quæ licebit legere in sexto decretalium magis integra.

Decreta Concilij.

1. Pro reparatione Terræ sanctæ statuit sic inter alia. Ex communi Concilij approbatione statuimus, ut omnes omnino clerici tam subditi quam Prælati vicesimam Ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium integrè conferant ad subsidium Terræ sanctæ, per manus eorum qui fuerint Apostolica ordinatione ordinati. Quibusdam tamen religiosis exceptis ab hac præstatione merito eximendis: illisque similiter qui assumpto vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profecturi. Nos autem & fratres nostri sanctæ Ecclesiæ Romanæ Cardinales plenariè decimam persolvemus, sciantque omnes, se ad hoc fideliter observandum per excommunicationis sententiam incurrant.

2. Cruce signati à collectis & tallijs sint immunes, &c.

3. Judicum nullus participantes in locutione & alijs cum excommunicato ante commonitionem canonicam minori excommunicatione excommunicare præsumat.

4. Ne committantur causæ judicibus delegatis, nisi personis quæ vel dignitate sunt præditæ, nec alibi quam in civitatibus vel locis magnis & insignibus ubi haberi valeat juris copia peritorum.

5. Actori non venienti ad terminum ad quem adversarium citaverit, non permittetur iterum citare eumdem nisi sufficienter caverit quod in termino debeat fideliter comparere.

6. Ne quis trahatur ad diversos judices propter diversas actiones personales.

7. Judex delegatus à sede Apostolica sine speciali mandato non potest partes cogere ad comparendum personaliter coram ipso, nisi causa fuerit criminalis, sive pro veritate dicenda vel juramento calumniæ faciendo, juris necessitas partes sibi jusserit personaliter præsentari.

8. Positiones negativas, quæ probari non possunt nisi per confessionem adversarij, judices admittere possint, si æquitate suadente judices viderint expedire.

9. In electionibus seu postulationibus vel scrutinijs, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia alternativa & incerta reprobamus & prohibemus. Statuentes ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris consensibus surgat electio, &c.

10. Si in criminalibus se spoliatum reus asserat à quocumque, infra quindecim dierum spatium post diem in quo proponitur, quod asseruit, comprobabit, &c. illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu cum criminaliter accusatur, qui tota substantia sua vel majori parte ipsius per violentiam se destitutum affirmat. Et secundum hoc loqui canones sano credendum est intellectu. Quia nec nudi contendere, nec in errore inermes opponere nos debemus. Habet enim spoliatus privilegium ut non possit exui jam spoliatus.

11. Si contra actorem excipiatur quod sit excommunicatus & intra octo dierum spatium manifestis documentis non probetur, judex in causa procedere non omittat.

12. Cum æterni tribunal judicis illum reum non habeat quem injustè judex condemnat. Si quis Judex Ecclesiasticus ordinarius seu etiam delegatus famæ prodigus & proprij persecutor honoris contra scientiam & contra justitiam in gravamen partis alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam vel per sordes, ab executione officij per annum noverit se suspensum, sciturus quod si suspensione durante divinis se ingesserit damnabiliter, irregularitatis laqueo involvetur à quo non nisi per sedem Apostolicam liberabitur.

Cum excommunicatio sit medicinalis non mortalis, disciplinans non eradicans, dum tamen in quem lata fuerit non contemnat, caute provideat judex Ecclesiasticus ut in ea ferenda ostendat se prosequi quod corrigentis est & medentis. Quisquis ergo excommunicat in scriptis proferat & causam expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero scripturæ hujusmodi teneatur excommunicato tradere infra mensem post diem sententiæ, si fuerit requisitus, &c.

Forma servanda in excommunicatione.

Cæterum notat præfatus Parisius cum de contributione pecuniæ facta fuit mentio, contradictum fuisse Domino Papæ in facie, maximè propter hanc adjectionem omnibus invisam, conferant subsidium per manus eorum qui ad hoc Apostolica fuerint providentia ordinati. Quia multoties & multipliciter conqueruntur fideles Ecclesiæ, se de pecunia sua Terræ sanctæ in auxilium contributa per Romanam curiam fuisse defraudatos. Sed & cum multum Thaddæus conquereretur de excommunicatione, dixisse summum Pontificem omnibus in propatulo. Quod meum est feci, faciat & prosequatur Deus quod voluerit.

Fridericus autem hoc audiens vix se præ indignatione capiens in vehementissimam iram excanduit, torvoque vultu omnes circumsedentes adspiciens, intonuit dicens: Abjecit me Papa in synodo sua privans me corona mea? unde tanta audacia? unde talis temeraria præsumptio? ubinam sunt clitellæ meæ thesaurum meum portatilem continentes? & cum allatæ fuissent & coram eo ejus jussu reseratæ essent, ait: vide si jam sunt amissæ coronæ meæ. Repertam igitur unam

Friderici ira & furor.

impoſuit capiti ſuo, & coronatus erexit ſe, & minacibus oculis, voce terribili & inſatiabili corde dixit in propatulo: non adhuc coronam meam perdidi. Vel Papali impugnatione vel ſynodali Concilio, ſive cruento perdam certamine: atque ex tunc animum vireſquè addixit ut in omnibus noceret ſummo Pontifici cui antea ſemper adverſarius fuerat. Cogitavitque ut partem ſuam magis roboraret, filiam ducis Auſtriæ in uxorem ducere, quæ renuit donec ipſe abſolveretur ab excommunicatione: ſcripſit quoque ad Reges ut eorum corda à veneratione Eccleſiæ ac ſummi Pontificis averteret. Nec deerant qui angerentur futura pericula ponderantes.

Controverſia hujus Concilij.

DIfficultas eſt hujus Concilij, an potuerit Papa vel Concilium deponere Imperatorem, in qua nihil volumus aſſerere, ſed tantum aliquas opiniones afferre, ut etſi quæſtionem tunc multis rationum momentis ultro citroque diſputatam non reſolvamus, eam tamen omnino non taceamus, cum etiam difficilia Conciliorum & momenta contraverſiarum indicare nobis propoſitum fuerit.

Dicunt aliqui quod etſi Papa jure divino, quod idem dicas de Concilio, nullam habeat poteſtatem directam in principes, habet tamen indirectam, itaut quandó neceſſe eſt ad finem ſpiritualem qui eſt ſalus animarum, poſſit poteſtas ſpiritualis Papæ coërcere laïcam principum poteſtatem: ſicut ſpiritus carni imperat ad finem ſuum obtinendum. Hanc opinionem explicat & tuetur Bellarm. lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 6. 7. & ſeq.

Ægidius Romanus. Ægidius Ro. Cardinalis in quæſtione de utraque poteſtate has inducit concluſiones.

1. Quod poteſtas ſpiritualis & temporalis ſint poteſtates diſtinctæ. Quod probat per rationes phyſicas & Theologicas, ex eo quod earum poteſtatum diverſi ſint actus ac diverſa objecta: nec non per jura cannnica ac civilia.

2. Quod Deus poteſtatem ſpiritualem inſtituens nullum promiſit vel contulit dominium terrenorum patet ex cap. 16. Matth. ubi promittit Petro claves regni cœlorum. Eſt autem intelligendum, inquit, quod cum Chriſtus triplicem habuerit poteſtatem, videlicet rerum corporalium, animarum & facultatum temporalium. Prima quidem uſus eſt infirmitates curando, mortuos ſuſcitando, &c. Secunda uſus eſt & commiſit, videlicet ſpiritualem quantum eſt neceſſarium ad ſalutem animarum. Tertia nec uſus eſt, nec commiſit.

3. Quod ſint aliæ cauſæ merè ſpirituales, aliæ temporales mere quas commiſit Deus principibus, &c.

4. Eſt quod Rex Franciæ à ſolo Deo immediatè tenet regnum ſuum, à Vicario vero Chriſti non tenet nec in quantum eſt homo nec in quantum eſt Vicarius Chriſti. *Rex Galliæ.* Patet ex Innocentio *extra* qui filij ſint legitimi, c. *per venerabilem* de Rege Francorum ſic loquente. Rex Francorum ſuperiorem in temporalibus minimè recognoſcit. Sed & nonne regnum evidenter approbatur à Deo cujus Reges divino munere conſecrantur? Hoc idem probant aperta miracula univerſo orbi manifeſtè notoria & notorie manifeſta. Unde Dominus Rex de juſto titulo ſuo reſpondens dicere poteſt illud in Evangelio, quod reſpondit Dominus Jeſus contra calumnias Judæorum, *ſi mihi non vultis credere, operibus credite*. Sicut enim hæreditario jure ſuccedit Patri Filius in adoptionem regni: ſic quaſi hæreditario jure ſuccedendi, facultatem Deò tradente, alter alteri in ſimili poteſtate miracula faciendi.

Doctor quidam apud Almainum de poteſtate Eccleſiaſtica & Laica cap. 5. aſſerit Papam habere poteſtatem plenariam in temporalibus & ſpiritualibus: hocque refellit Almainus, quia eſſet occaſio quod ratione talis poteſtatis Papa efferretur in maximam ſuper-

A biam, & illa plenitudo poteſtatis eſſet multum damnoſa ſubjectis, ideo illa etiam eſſet nociva Papæ & ſubjectis; & ſic non eſt veriſimile quod Chriſtus ei talem contulerit poteſtatem. Dices, ſi neminem excipit quomodo audes aliquem excipere? reſpondetur quod Chriſtus verbo & exemplo, & Apoſtoli docuerunt aliqua excipienda; *Reges dominantur, vos autem non ſic, &c.* Similiter exemplo, quando voluerunt eum facere Regem aufugit. Vide plura ibid.

Almainus. Idem Almainus quæſt. 2. de ſuprema poteſtate Laïca, cap. 8. arguitur ad idem. Ab illo eſt Imperium qui poteſt Imperatorem deponere. Sed Papa hoc poteſt, igitur: major eſt certa, quia cujus eſt conſtituere Imperatorem, ejus eſt deponere. Patet in Can. *alius* 15.
B quæſt. 6. Zacharias Papa depoſuit Regem Francorum & inſtituit Pipinum Patrem Caroli: ſimiliter Innocentius depoſuit Fridericum Imperatorem: ergo, &c. Affert varias ſententias ea de re, tum ſubjungit. Ad Canonem *alius*, dico quod ſic intelligitur, Zacharias depoſuit regem, idest, deponentibus conſenſit. Unde tunc temporis non erat adhuc univerſitas Pariſienſis, quia tempore Caroli magni fundata fuit, & ſic pauci erant docti in Francia & habuerunt recurſum ad Papam, & ſic depoſuit, idest, conſenſit ut poſſent deponere & non depoſuit auctoritativè. Quantum ad aliud de Innocentio qui depoſuit Federicum Imperatorem, dicit Doctor, quod Innocentius depoſuit in Concilio, non quod habuerit authoritatem deponendi, ſed Concilium depoſuit, & Innocentius tulit ſententiam, vel loco Concilij à quo acceperat authoritatem deponen-
C di, depoſuit. Hæc ibi, quæ ſatis non ſunt ad ſolvendam difficultatem, imo ipſam magis involvunt. Cum par ſit difficultas de authoritate Concilij ac ſummi Pontificis circa hoc factum. Sed nec vellem tanquam Judex pro tribunali ſedens cauſam iſtam definire: cum tanta ſemper fuerit ſuper ea doctorum contentio, ut ex contrarijs eorum ſcriptis vix quidpiam depromere liceat quod ſit expers contradictionis circa hanc ſpinoſam quæſtionem, quamque vix ex aliqua parte contrectare licet, itaut ſatisfiat curioſis & omne dubium exhauriat.

Rogerus. Rogerus Vvidringtonus Catholicus Anglus, qui tamen à Philippo Labbe inter Hæreticos aut de Hæreſi ſuſpectos, cenſura aſperiori recenſetur in *Synopſi*, librum ſcripſit an. 1611. Coſmopoli apud Theopilum Pratum, qui inſcribitur, *Apologia Cardinalis Bellarmini pro jure Principum. Adverſus ſuas ipſius ra-*
D *tiones pro auctoritate Papali Principes ſæculares in ordine ad bonum ſpirituale deponendi.* In quo ſibi proponit ita cautè & prudenter agendum, ut neque Pontificiæ dignitati quidquam detrahatur, neque ei aliquid, in maſeſtatis regiæ præjudicium, plus æquo tribuatur, ſed ut juxta domini præceptum & Cæſari reddantur quæ Cæſaris ſunt, & quæ ſunt Dei Deo. Laudabile certe conſilium, cum in his in mente habendum ſit ſcriptum ab Arnulpho Lexovienſi in Epiſt. ad Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum. *Quia neque pax Eccleſiæ ſine regno, neque regno ſatus poterit provenire niſi per Eccleſiam.* Addo nec diſputationem iſtam eſſe contra Pontifices Rom. qui non prætendunt ſe jus habere in res temporales ac domi-
E nia principum, ut ipſis affingunt hæretici, ut ejus primatum tam exoſum reddant: nec facta quorumdam Pontificum dogmata ſunt fidei: eſt ergo iſta diſputatio potiùs contra rationes quorumdam ſcriptorum.

Liber in tres partes principales dividi poteſt, licet uno tractu ſine diviſione ulla totus ſit in refellendis Cardinalis Bellarmini argumentis, quibus conatur probare Pontificem jus habere indirectè ob bonum ſpirituale, ob quædam crimina ſuis dominijs temporalibus ſpoliandi principes.

In prima parte oſtendit. Quot ſcriptores etiam ex Sanctis Patribus, ut Tertulliano in Apologetico, S. Ambroſio in Apologia David cap. 10. Hieronymo tom. 1. epiſt. 46. ex illis verbis pſalm. 50. *tibi ſoli*

peccavi, istam Bellarmini doctrinam impugnent. Alios profert qui Ecclesiam non nisi unum gladium, spiritualem nempe, habere profitentur, ut D. Augustinus lib. de fide & operibus cap. 7. Nicolaus Papa c. *inter hæc* 33. quæst. 2. Cœlestinus tertius cap. *cum ab homine* extra *de judicijs*. Gratianus 2. quæst. 7. cap. *nos si*. Petrus Damiani Epist. ad Firmianum apud Baron. in Annal. an. 1503. D. Bernardus l. 2. de consid. ad Eugenium Papam &c. ait non habere gladium materialem in jussu sed in nutu, nempe & ordinando quando Imperator illum pro Ecclesiæ necessitatibus extrahere debeat. Ac miratur cur Card. Bellarminus sententias recensens, ne unum quidem auctorem Catholicum recenseat pro jure Principum, cum Trithemius Abbas in chronico Monasterij Hirsaugiensis an. 1006. varias inter Theologos ea de re testetur fuisse sententias, scribens. Ipse autem (Henricus IV.) primus est inter omnes Imperatores per Papam depositus. Scolastici certant, & adhuc sub judice lis est, utrum Papa Imperatorem possit deponere: quam quæstionem cum ad nos non attineat, indiscussam relinquamus. Subjungit istis in eadem parte nullo scripturæ loco fulciri opinionem Bellarmini nec praxi antiquæ Ecclesiæ (licet vires non defuerint sub Diocletiano, Juliano aut Valente, cum exercitus Christiani Catholici essent ex majori parte) quæ non agnoscit aliam potestatem in Papa quam quæ ratione officij Pastoralis ipsi attribuenda est. Nec ullam rempublicam privare posse suum delinquentem alijs bonis aut privilegijs quam quæ illius sunt propria: sicut potestas temporalis non privat bonis spiritualibus. Dein exaggerat incommoda hujus opinionis, ut quod posset etiam vita privare, idque competeret etiam alijs Episcopis & alia horrore plena quæ inde sequerentur. Denique ex ipso Bellarmino l. 2. de Rom. Pontifice cap. 29. sicut ante Christianam legem homines subjecti erant Imperatoribus: ita etiam postea eidem subditos esse, cum lex Christiana neminem privet jure suo. Nec obstat quod Baptisati fuerint postea: nam cum facti fuerunt membra Christi, & Oves gregis dominici, tantum in rebus spiritualibus & quæ ad æternam salutem spectant Præsidi Ecclesiasticæ Hierarchiæ se submiserunt.

Argumenta V. Bellarmini.

In 2. parte respondet ad argumenta quinque Bellarmini. 1. est quod potestas civilis subjecta est potestati spirituali quando utraque pars est ejusdem reipublicæ Christianæ. Omnis enim superior imperare potest inferiori suo &c. refutat quia hoc argumentum supponit utramque potestatem unam tantum rempublicam apud Christianos constituere: quod ex principijs ipsius veritati dissentaneum ostendit, & axioma illud, quod superior inferiori imperare potest, verum esse ait in sensu formali tantum, quo ad ea in quibus est superior: est autem potestas spiritualis tantum superior in rebus spiritualibus. Nec finis civilis potestatis qui est tranquillitas reipublicæ subordinatur per se & natura sua fini spiritualis potestatis, sed tantum per accidens, quatenus princeps agit propter finem spiritualem. Qualibet enim potentia, ut talis est, habet pro suo fine suum actum, sicut qualibet scientia sui objecti cognitionem, licet homo cui inhæret aliud ultra possit intendere, &c.

2. Argumentum est: quod respublica Christiana debet esse perfecta & sibi sufficiens in ordine ad suum finem. Sed potestas disponendi de temporalibus necessaria est ad finem spiritualem, quia alioquin mali principes possent impune fovere hæreticos & evertere religionem &c. Respondet æquivocationem esse in ista propositione. Non enim respublica Christiana habet potestatem sufficientem ad suum finem eo sensu, quasi posset omnes salvare actu & de facto: nam sic nullus periret absque gravi Pontificis culpa: sed tantum habet potestatem sufficientem ex parte potestatis supponendo subjectum alias aptum & bene dispositum. Quo posito non est necessaria illa potestas disponendi de rebus temporalibus. Cum sufficeret contra

A magis contumaces excommunicatio, quâ nulla pœna gravior. Post quam nihil restat Ecclesiæ. Sed & idem argumentum posset retorqueri in præjudicium summi Pontificis ad ipsius depositionem per potestatem civilem si ipsius fini adversetur: debet enim etiam illa esse sufficiens in ordine ad suum finem, cum sit a Deo & in suo genere perfecta, &c.

3. Argumentum est, quod non licet Christianis tolerare regem infidelem aut hæreticum, si conetur subditos ad infidelitatem suam pertrahere: at pertinet ad Pontificem judicare an ita sit: ergo pertinet ad ipsum judicare an deponendus sit, cum cura religionis ipsi commissa sit. Respondet captiosam esse argumentationem, & dato non tamen concesso, quod populus haberet hanc potestatem (circa quod adhuc multa disB cernenda essent) si Pontifex ad quem pertinet de omni peccato judicare in quantum offensa Dei est, non alio tamen judicio istud judicaret, quam quatenus istud peccatum pœnis spiritualibus & censuris corrigendum esset, non autem pœna temporali qualis est depositio. Nam in foro mundano peccata quatenus turbant pacem reipublicæ subjiciuntur potestati politicæ, per quam judicari possunt & pœnis temporalibus subjici: at quatenus offensa Dei sunt & spirituali saluti nocent subjiciuntur judicio Ecclesiæ, seu in foro interiori pœnitentiæ seu in foro externo si publica & graviora sunt, sed eorum ut pœnis Ecclesiasticis castigentur: Qualis non est privatio dominij &c. nec obstat quod in confirmationem assumitur, conjugem fidelem liberam esse ab obligatione manendi cum conC juge infideli, cum non potest sine injuria fidei. Aliud enim est non teneri manere, aliud deponere, quod arguit quamdam auctoritatem. Nec jus conjugij propterea rumpitur ut liceat mulieri ad alium virum convolare &c.

4. Argumentum est, quod principes quando Christiani fiunt, admittuntur ab Ecclesia cum pacto expresso vel tacito, ut sceptra sua subjiciant Christo & polliceantur se fidem servaturos & defensuros etiam sub pœna perdendi regni. Ergo &c. Negat antecedens quoad utramque partem, cum in Baptismo non fiat ulla promissio, sed fit nudum propositum abrenuntiandi Sathanæ. Nec ullum verbum de perdendo regno, si aliter fiat, etiam cum inaugurantur. Nec leges in hæreticos latæ obligant Principes quoad vim coercitivam, quod spectat ad pœnas temporales, leD gibus enim soluti sunt tuti imperij potestate à solo Deo temporalibus pœnis puniendi. & canon de confiscandis bonis hæreticorum assensu Imperatoris conditus est qui tunc Paduæ erat, ut notat Joannes Parisiensis ex Hostiensi, *extra de hæreticis* cap. *ad abolendam*. Ubi quærit, quid ad Papam de temporalibus? & respondet cum Domino suo Innocentio, quod revera nihil, sed hoc fecit de assensu Imperatoris, qui tum Paduæ præsens consensit.

5. Argumentum, cum Petro dictum est *pasce oves meas* Joh. ult. data est illi facultas omnis Pastori necessaria: at illa triplex, una circa lupos ut eos arceat: altera circa arietes ut si quando cornibus lædant gregem eos recludat nec sinat præcedere: tertia circa oves ut tribuat convenientia pabula. Exinde triplex argumenE tum conficit: quia hæretici lupi sunt, poterit pastor eos arcere per excommunicationem & simul jubere populo ne eos sequantur ac privare dominio. 2. Princeps Catholicus fidelis sed adeo malus ut multum obsit religioni: est aries destruens ovile, quem ideo poterit pastor recludere & redigere in ordinem ovium 3. potest oves ita pascere ut eis convenit: debent autem reges defendere Ecclesiam: ergo potest Pastor jubere ut id faciant, & nisi fecerint, cogere per excommunicationem & alias commodas rationes. Hæc est ultima ratio Bellarmini, in qua magis ingeniose quam solidè intentum suum probat. Respondetur: sicut Pastor seu princeps temporalis habet pro suo fine pacem temporalem & Pastor spiritualis æternam salutem anima-

Pastoris potestas triplex.

rum: ita uterque tum potestates tum instrumenta proportionata ad hos fines & consequendos & conservandos habere debet: unde fit ut licet Pontifex triplici hac potestate polleat, non tamen uti debeat aliis instrumentis quam suo officio spirituali proportionatis. Talis autem non est depositio Principis. Deinde observat multiplex discrimen inter arietes & oves irrationales & rationales: ita enim arietes irrationales Pastori subjiciuntur, ut non sint alterius gregis nempe status politici, sicut dicitur de Davide 1. Paral. 11. *Tu pasces populum meum.* Lupus animal brutum nequaquam fuit ovis & esse non potest, & à quolibet occidi potest, etiam privato, sine licentia Pastoris. Quod de Principe heretico, qui lupo assimilatur, nequaquam dici poterit. Denique oves rationis expertes nulla habent arma quibus se defendant: at oves dominici gregis habent arma spiritualia, quibus cum hoste fortiter pugnent, ita ut nisi volentes ab ipso non lædantur, de quibus Apostolus 2. Cor. 10. *Arma militiæ nostræ non carnalia sed potentia Deo ad destructionem munitionum*, & ad Eph. 6. *induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.* Ex quibus discriminibus aliter ratiocinandum esse patet de Pastore ovium irrationalium & rationalium. Quin & inter Pastores alij sunt etiam Domini ovium, quibus licet morbidam ovem mactare, alij non sunt domini quorum potestas magis limitata est, & multa non licent circa oves absque domini licentia: at comparatio Pastoris cum talibus Pastoribus magis accomodanda videtur, cum Papa non sit dominus omnium quorum est Pastor. Denique argumentum retorqueri posset simili modo in favorem Principum, qui sunt Pastores civilis gregis contra quoscumque qui injuriosè pacem publicam perturbarent.

Concludit relinquens subtilioribus ingenijs discutiendum an hæ rationes Bellarmini sufficiant ad rem fidei satis stabiliendam, an potius ad rem probabilem vix confirmandam juxta ipsiusmet principia.

In tertia parte ejusdem tractatus respondet ad duodecim exempla quibus idem confirmare conatus est Bellarminus cap. 8.

Argumentum ex 12. exemplis.

1. Exemplum est 2. Paral. 26. ubi legitur Oziam regem cum Sacerdotis officium usurparet fuisse a Pontifice de templo ejectum, & cum propter idem peccatum lepra ad eo percussus fuisset, coactus fuit ex urbe discedere & regnum filio renuntiare. Ad quod inter alia respondetur, quod quamvis Sacerdotes Levitici haberent potestatem judicandi de lepra, non tamen privandi dominio. Privatio enim dominiũ semel facta perpetuo durat. Jus autem regni pœnes oziam fuit usque ad mortem. Deinde comparatio inter Sacerdotem qui poterat separare leprosum & Pontificem, salvari potest in sola potestate excommunicandi per quam rex spiritualiter separari potest.

2. Exemplum 2. Paral. 23. ubi cum Athalia tyrannice occupasset regnum & foveret cultum Baal, Joiada Pontifex vocavit centuriones & milites & jussit eis, ut Athaliam interficerent, & pro ea Joas regem crearit. Miratur hic Rogerus quod in re tanta ex conjecturis adeo levibus argumentetur Bellarminus. Ex consensu enim ordinum id factitatum à Joiade ob tyrannidem Athaliæ, ut legitimus rex Joas in regni possessionem mitteretur. Sollicitavit igitur id Joas, inito fœdere cum centurionibus contra injustam regni usurpatricem.

3. Exemplum est B. Ambrosij qui Theodosium Imperatorem excommunicavit & præcepit ut legem ferret ne sententiæ latæ de cæde vel bonorum publicatione ratæ essent nisi post triginta dies. Apud Theodoretum l. 5. hist. cap. 17. quod non fecit D. Ambrosius prius quam causam illam cognovisset & judicasset. Resp. nihil ad quæstionem istud pertinere, cum non negetur Episcopos esse judices & Patres spirituales in utroque foro ad ferendas censuras propter peccata quæ ad forum internum & externum possunt pertinere. Præceptum autem Theodosio ad ferendam legem impositum fuit in foro conscientiæ, non tam ad pœnam quam ad cautelam. Quod ad quæstionem præsentem nihil attinet.

4. Exemplum est Gregorij primi in privilegio quod concessit Monasterio S. Medardi, & habetur in fine Epistolarum. Sub pœna privationis cujuscumque dignitatis & sublimitatis, si quis violaverit. Resp. ibi non tam esse imperantis quam imprecantis desiderium, ut ex contextu patere potest.

5. Exemplum est Gregorij secundi qui Leoni Imperatori Iconomacho prohibuit vectigalia solui ab Italis: sicque parte Imperij eum mulctabat. Resp. non aliter quam persuadendo id effecisse. persuasit, ait Otho Frising. l. 5. hist. cap. 18.

6. Exemplum est Zachariæ qui rogatus à primoribus Francorum Childericum deposuit & in ejus locum Pipinum Caroli magni Patrem creari jussit. Resp. tantum Zachariam primoribus Francorum deponentibus Childericum consensisse ac approbasse. Ita enim exponit Glossa in cap. *alius* 15. quæst. 6. & Aimonius de gestis Francorum lib. 4. cap. 61. refert Pipinum procerum suffragijs fuisse regem electum. Sic alij plures.

7. Exemplum est Leonis tertij qui Imperium transtulit à Græcis in Germanos, quod Græci nullum auxilium laboranti Ecclesiæ adferre possent. Resp. translationem factam fuisse ex consensu cleri, Senatus populique Romani, qui Imperium tot laboribus adquisierat. Inter quos primus erat Leo qui translationem sollicitavit, quapropter illi hæc translatio a pluribus scriptoribus attribuitur. Plures ad id firmandum scriptores profert: ut pateat hanc translationem vim & efficaciam habuisse ex consensu Romanorum cæterorumque populorum Italiæ, &c.

8. Exemplum est Gregorij quinti qui sanctionem edidit de eligendo Imperatore per septem Germaniæ principes. Resp. id factum ex consensu populi & omnium Alemanorum ut respondet Cardin. de Cusa de *concordantia Catholica* cap. 4. qui sibi Imperatorem eligere poterant. Exinde radicalem vim habet illa constitutio.

9. Exemplum est Gregorij VII. qui Henricum Imperatorem deposuit. 10. Innocentij III. qui Othonem quartum similiter deposuit. 11. est Innocentij IV. qui in Concilio generali Lugdunensi deposuit Fridericum secundum. 12. exemplum est Clementis sexti qui Ludovicum quartum a Joanne vigesimo secundo & Benedicto duodecimo excommunicatum deposuit. Esto ista omnia vera sint. Sed quæritur quo jure id factum fuerit. Addit nihilominus excusari posse tales Pontifices, cum apud Theologos satis constet posse interdum ob conscientiam vere probabilem, quæ (quoad culpam attinet) invincibili comparatur, esse bellum ex utraque parte licitum, quod tamen nihil impedit quo minus causa alterius partis sit reipsa iniqua. Citatque in margine Victoriam relect. *de jure belli* n. 32. Vasquez 1. 2. disp. 64. nu. 16. & alios.

Quid Concilium egerit.

Observandum autem diligenter monet, quod quamvis Bellarminus dicat Innocentium IV. in generali Concilio Lugdunensi consentientibus universis Patribus Fridericum deposuisse, ex ipso tamen Concilio id colligi non posse, cum initio bullæ depositionis non legatur, Innocentius Servus servorum Dei &c. sacro approbante Concilio, sicut in alijs decretis, sed tantum sacro præsente Concilio. Nec fit mentio consensus Patrum, sed tantum in fine meminit, se cum Concilio maturam deliberationem habuisse de pluribus nefandis flagitijs Friderici. At si universi approbassent, id non omisisset Innocentius, sicut in sequenti decreto fecit. Concludit: memores Dominici præcepti suum cuique tribuimus, Cæsari reddentes quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo.

Nec vero iste Rogerus primus est inter Anglos qui hanc quæstionem ventilaverit; refert siquidem Pari-

sius Monachus eum ab Innocentio III. Johannes rex Angliæ privatus regno fuisset, Pseudo-Theologus quidam Magister Alexander dictus Cæmentarius, qui suis iniquis prædicationibus non mediocriter regem ad crudelitatem commovit &c. Ad Papam quoque non pertinere de regum sive de quorumlibet potentum laica possessione vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probavit argumentis. Cum præcipue principali Apostolorum Petro, nihil à Domino, nisi Ecclesiæ tantum ac rerum Ecclesiasticarum collata sit potestas &c. Sed cum ipsius perversitas ad summi Pontificis aures pervulasset, ipso Papa procurante, bonis ac Beneficijs omnibus spoliatus ad tantam demum miseriam perductus est, ut 10 habitu pauperrimo necessitate compulsus sit panem suum ostiatim mendicare, quem videntes multi subsannando dixerunt. *Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem, suum* &c.

Alexander masso.

Hæc Matthæus Paris indicans utcomque inquam partem vergat, forsan quod regnum Angliæ feudatarium tunc esset Papæ.

Quam tandem vero quispiam amplectatur opinionem, non sequitur inde in fide Concilium errare, quia non est hic aliqua determinatio alicujus articuli fidei, nec de hoc agitur., sed esset magis defensio Domini D. Petri, quod cum Fridericus armis invaderet ac plures illius civitates occuparet, putavit Concilium vim vi repellendam esse, ac perniciem quam machinabatur in alios, in ipsum refundendam esse, ut vocatis in societatem quibuscumque potentibus a Dominio dejiceretur, qui aliena detinebat. Sic Baron. to. 10. anno Christi 897. de injusto decreto Stephani aut Sergij Papæ contra Formosum ac ordinatos ab eo ut reordinarentur loquens, scribit non fuisse errorem in fide, sed violentam tyrannidem in facto fuisse. Quod dicimus, non quod depositionem illam Friderici, illo nomine dignam censeamus, cum sanctus Ludovicus Rex probatam eam haboerit, ac Innocentium sibi metuentem à furore Friderici, confirmaverit arma sua in ejus tuitionem pollicitus, sicque animum addiderit cum tæderet eum vivere ob plurima mala Ecclesiæ illata propter banc depositionem: sed ut quæcumque sententia teneatur, nihil tamen ex hinc concludi possit contra infallibilitatem Conciliorum, quæ est circa fidei doctrinam ac morum decreta.

Solutio difficultatis.

CONCILIVM
LVGDVNENSE II.
GENERALE XIV.

Contra Græcorum errores, ac pro recuperatione Terræ Sanctæ. Celebratum anno Domini 1274. tempore Gregorij X. ac Rodulphi Imperatoris.

MAjorem ac universam fere Græcorum à Ro. Ecclesia discissionem contigisse sub Gregorio nono narrat Matthæus Paris in Historia Angliæ in Henrico tertio anno 1237. cum Germano Archiepiscopo suo penitus adhæserunt, ac ejus erroribus veteribus & novis per quot enormiter à Religione Catholicâ declinant: & in multis, inquit, Latinis contradicunt & eos sperount, Ecclesiam Romanam in pluribus condemnantes, magis tamen ejus facta quam dicta. Constituit igitur Germanus sedem suam quasi alter Lucifer in Aquilone, scilicet in Constantinopoli Græcorum civitate Metropolitana: filius scilicet degener & Antipapa, vocans Ecclesiam suam & asserens digniorem, & Ecclesiam Romanam sororem ejus dicens, non matrem: eo quod B. Apostolorum Princeps Petrus, prius quam Romam veniret, Antiochiæ quæ Imperio Græcorum adjacet & pertinet, sedem constituit Cathedralem. Addens quod Antiochia omnem quem potuit Apostolo Christi & sic Christo exhibuit honorem & reverentiam: propter quod Theophilus meruit appellari. Roma vero eumdem Apostolum Petrum & Co-Apostolum ejus Paulum post probra & contumelias mortis supplicio condemnavit. Hinc honor & reverentia: illinc dedecus & insolentia. Refertque præfatus Matthæus Epistolas tum Germani ad Gregorium, tum Gregorij ad Germanum occasione majoris illius divisionis conscriptas, quæ cum tempore Gregorij decimi, post multa ad unionem utriusque Ecclesiæ adhibita remedia, nondum ablata esses, hic Synodum œcumenicam indixit, ut præter cætera, quæ maxima acturus erat, Græcos ad Ecclesiæ fidem auctoritatemque ac pietatis officium revocaret: ac cum res ista litteris & disputationibus peragi deberet, ad illud Concilium vocavit inter cæteros D. Thomam Aquinatem Ordinis Prædicatorum, ac Divus Bonaventura Ordinis Minorum clarissimos facultatis Parisiensis Doctores. Quorum ille ante ipsum Concilium obijt in itinere, hic in ipso Concilio, cum jam Græcos ipsos ad rectam fidem capessendam induxisset, quorum animos non mediocriter sibi conciliaverat in ipso Concilij exordio oratione habita sub hoc themate. *Exurge Jerusalem & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Sic mira fuit conjunctio D. Thomæ & Bonaventuræ, qui ambo in scolis Parisiensibus condiscipuli, ad Concilij Lugdunensis labores simul vocantur, eodemque anno moriuntur ad cœlestem beatitudinem evchendi tanquam duo sancti persimiles ac duo gemini fratres, sicque qui in doctrina, ac virtute conjuncti erant in morte non sunt divisi. Quia vero acta Concilij desiderantur, fragmentorum quorumdam collectanea hic dabimus, ex quibus intelligi possit, quantum ratio summæ patitur, quid in eo actum fuerit. ac primo Abrahamus Bzovius primus Baronij continuator inseruit suis annalibus ad annum 1274. collectionem cujusdam anonymi, qui omnibus ejus actis interfuit, ex qua initium damus hujus Concilij, sic ibi.

Schisma Græcorum.

D. Thomas & Bonaventura.

Ex Collectore anonymo.

In nomine Domini, Amen. Anno ejusdem millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, mense Maji, die Lunæ septima ejusdem, tertia indictione. Congregato Generali Concilio per sanctissimum Papam Dominum Gregorium decimum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summum & universalem Pontificem, Lugduni in majori Ecclesia sancti Joannis Lugdunensis, injuncto prius per ipsum sanctissimum Papam, quinto die ante sessionem, scilicet secunda ejusdem mensis, omnibus Prælatis & Capellanis suis jejunio triduano, & sedibus præparatis in navi ipsius Ecclesiæ per circuitum, idem Dominus Papa circa horam Missæ descendens de camera sua in ipsam Ecclesiam, præparato sibi faldistorio in choro, conducentibus eum duobus Diaconis Cardinalibus, ut moris est, dixit tertiam & sextam, quia erat dies jejunij, quibus finitis Subdiaconus venit cum sandalibus, & calceavit illum, Capellanis dicentibus psalmos consuetos circa ipsum: & eo calceato & lotis manibus Diaconus & Subdiaconus more solito induerunt eum omnibus vestibus Pontificalibus albi coloris, quia inter Pascha & Ascensionem erat: & pallio, sicut si esset Missam celebraturus: & inde præcedente Cruce, ascendit pulpitum præparatum, & ornatum, & sedit in faldistorio suo, ministrante sibi pro Presbytero Domino Simone tituli sancti Martini, & Diacono Domino Othabono Cardinali, & assistentibus sibi in eodem pulpito Domino Othabono sancti Adriani, & Dominis Jacobo sanctæ

A Mariæ in Cosmedin, sancti Georgij ad velum aureum, Huberto sancti Eustachij, Mathæo sanctæ Mariæ in Porticu Diaconis Cardinalibus: etiam sedente juxta eum Domino Jacobo Rege Arragonum, assistentibus etiam sibi quibusdam Capellanis superpelliceis indutis: sedens idem summus Pontifex in faldistorio suo, fecit Crucem super Prælatos & Concilium, qui sic sedebant ab opposito, & in eminentibus sedibus præparatis. In medio navis ejusdem Ecclesiæ sederunt Domini Pantaleon Constantinopolitanus, & Opizio Antiochiæ Patriarchæ: in sedibus alijs à latere dextro summi Pontificis sederunt Domini Joannes Portuensis & sanctæ Ruffinæ, Petrus Tusculanus Vice-Dominus Prænestinus, Fr. Bonaventura Albanensis, Fr. Petrus Ostiensis & Velletranus, Bertrandus Sabinensis
B Episcopi Cardinales: à latere verò sinistro Averus tituli S. Praxedis, Gulielmus sancti Marci, Simeon tituli S. Cæciliæ Presbyteri Cardinales; post hos verò à dextris & sinistris sederunt Primates, Archiepiscopi & Episcopi, Abbates & Priores, & alij Ecclesiarum Prælati in magna multitudine, non disceptantes de locis; cùm per eumdem summum Pontificem fuerit ordinatum, ut sine præjudicio Ecclesiarum suarum sederent. Stantibus autem inferiùs Fratre Vvilermo de Hospitali, & Fratre Roberto Magistro Templi, & aliquibus fratribus earumdem Religionum, & Nuncijs solemnibus Franciæ, Alemanniæ, Angliæ & Siciliæ Regum, & aliorum quoque multorum Principum, Baronum, Capitulorum, & Ecclesiarum Procuratoribus: Capellani cantaverunt Antiphonam,
C *Exaudi nos Domine*; qua finita Dominus Papa surgens dixit, *Oremus*: Dominus Othabonus flexis genibus, & Dominus Jacobus dixerunt; *Levate*: & summus Pontifex dixit alta voce Orationem, sicut habetur in Ordinario. Deinde per unum Capellanum cantata est Litania minor, Domino Papa, & omnibus Cardinalibus ac Prælatis astantibus, genibus flexis & sine mitra. Qua finita, per eumdem Capellanum & respondentibus sibi quamplurimis, Dominus Papa surgens dixit, *Oremus*: Dominus Jacobus flexis genibus, & Dominus Gotifredus responderunt, *Levate*: & Dominus Papa dixit aliam Orationem in tono secundum primum. Post hæc Dominus Othabonus, facta reverentia Domino Papæ, & benedictione petita, ut moris est, cantavit Evangelium secundum Mat-
D thæum scilicet, *Designavit Dominus Jesus alios septuaginta duos*. Hoc finito Dominus Papa stans erectus alta voce incepit hymnum, scilicet; *Veni Creator Spiritus*, quo cantato per ipsum & totum Concilium, stans sine mitra cum magna devotione, ipse postea sedit in faldistorio suo, & omnes Prælati in locis suis sederunt, & tunc ipse incepit sermocinari, proposito themate, scilicet; *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar, & antequam moriar*; & prosecutus est sermonem suum. Quo finito, & aliquantulum pausato, cœpit alloqui Concilium, narrando motum & votum animi sui, & causas propter quas evocaverat Concilium, & super quibus, scilicet super subsidio Terræ sanctæ, & super unione Græcorum, & super reformatione morum, de-
E liberaturi essent. Qua allocutione completa surrexit de sede, & indixit aliam sessionem ad aliam diem, Lunæ scilicet, & sic dissoluta est prima sessio. Idem autem Papa rediens ad locum, ubi se induerat, exuit se Pontificalibus vestimentis, & dixit nonam.

Eodem anno & mense, die verò veniente decima octava ejusdem, facta est secunda sessio, in qua omnia facta sunt sicut in prima: excepto quòd non fuit indictum jejunium, & pro Presbytero servivit Dominus Averus, pro Diacono Dominus Jacobus: & quòd aliud Evangelium cantatum est, scilicet secundum Lucam; *Vos estis sal terræ*: & quòd aliæ Orationes dictæ sunt, sicut habetur in Ordinario, & quòd Dominus Papa non fecit sermonem, sed allocutionem tantum super illis, quæ fuerant in prima sessione. Qua allocutione finita, lectæ sunt Constitutiones pro zelo fidei, & licentiati sunt omnes in ista sessione Procuratores Capitulorum ac Abbates, & Priores non mitrati: exceptis illis qui fuerunt nominatim ad Concilium evocati. Licentiati sunt omnes etiam alij inferiores Prælati mitrati, & indicta est tertia sessio ad diem Lunæ post Octavam Pentecostes, quæ erat vigesima-octava Maij, & sic dissoluta est sessio secunda.

Inter primam & secundam sessionem Dominus Papa cum Cardinalibus advocarunt segregatim Archiepiscopos, & quemlibet cum uno Episcopo & Abbate suæ Provinciæ, & divisos habuit eos in Camera sua. Episcopos etiam & Abbates, qui immediatè subsunt Romanæ Ecclesiæ, & petijt, & obtinuit ab eis decimas omnes redituum, fructuum & proventuum Ecclesiarum, usque ad sex annos continuos, incipiendo à Festo S. Joannis Baptistæ instantis anni Domini millesimi ducentesimi septuagesimi quarti, usque ad sex annos continuos futuros, sicut in Constitutione habetur. Eodem anno, mense verò Junij die ejusdem septima, facta est tertia sessio, in qua omnia facta sunt sicut in prima, excepto quòd non fuit indictum jejunium, & quòd pro Diacono servivit Dominus Gaufredus ad velum aureum, & quòd cantatum est aliud Evangelium, scilicet secundum Matthæum: *Accesserunt ad Iesum discipuli, &c.* & quod aliæ Orationes dictæ sunt, sicut in Ordinario continetur; & quòd non fuit ibi Rex Arragonum, & quod Frater Petrus Ostiensis Episcopus sermocinatus est, incipiens thema, scilicet: *Leva in circuitu oculos tuos, & vide; omnes isti congregati sunt, venerunt tibi.* Et postea lectæ sunt Constitutiones scilicet; *Ut circa electionem. Avaritiæ cæcitas. Quam sit Ecclesijs. Perpetuæ sanctionis: nulli liceat. Si quando contigerit. Quamvis Constitutio. Properandum. Eos qui Clericos. Exigit multorum.* Constitutiones felicis recordationis Innocentij Papæ, præsente Generali, Quibus lectis Dominus Papa allocutus est Concilium, & dedit licentiam omnibus Prælatis, quòd possint exire Lugduno, & elongare se usque ad sex leucas. Diem alterius sessionis non præfixit, propter dubium adventum Græcorum, & sic absoluta est tertia sessio. Tamen inter secundam & tertiam sessionem Dominus Papa vocavit Prælatos, sicut inter primam & secundam, & fecit coram eis legi Constitutiones prædictas, quæ lectæ sunt.

Item pendente termino sequentis sessionis, Fr. Hieronymus & Fr. Bonagratia, qui missi fuerunt Nuncij cum duobus Fratribus per Romanam Ecclesiam ad Græcos, miserunt quasdam litteras Domino Papæ, de quibus ipse Dominus Papa multum gavisus est, & fecit vocari omnes Prælatos in majori Ecclesia Lugdunensi, & ibi omnibus Prælatis existentibus in cappis suis, Fr. Bonaventura Albanensis Episcopus sermocinatus est proposito themate, quod legitur Baruch. 5. *Exurge Hierusalem, sta in excelso, & circumspice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Post cujus sermonem lectæ sunt eorumdem Nunciorum litteræ prædictæ.

Eodem verò anno & mense, die vigesima quarta, Nuncij Imperatoris Græcorum venerunt, quorum nomina sunt in littera missa Papæ. Omnes Prælati qui erant in Concilio cum familiaribus suis, Camerarius cum tota familia Papæ, Vice-Cancellarius & omnes Notarij, ac omnis familia Cardinalium exiverunt eis obviam, & eos usque ad Palatium Domini Papæ honorificè deduxerunt. Hi ab eodem Domino Papa stante in porta ejusdem Palatij cum omnibus Cardinalibus & multis Prælatis, ad pacis osculum honorificè sunt recepti, & eis repræsentaverunt litteras Imperatoris Græcorum bullatas bulla aurea, & alias litteras Prælatorum, & dixerunt in præsentia Domini Papæ, quod veniebant ad omnimodam obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & ad recognitionem fidei, quam ipsa Ecclesia tenet, & Primatum ipsius. Obtu-

leruntque Concilio litteras Michaëlis Palæologi Imperatoris Constantinopolitani, &c. Unde constare potest præsentem non adfuisse, & memoria lapsum Trithemium in Chronico Hirsaugiensi asserentem in hac Synodo comparuisse Palæologum Imperatorem Constantinopolitanum, cum magno comitatu, atque; tertia decima vice in sententiam Rom. Ecclesiæ Græcos suos decima tertia vice deficientes consilio necessario pertraxit. Ut quid enim litteras misisset ad Concilium quæ in eo lectæ fuerunt, si in persona propria adfuisset?

Cæterum quia acta hujus Concilij brevius complectitur Minorum Annalista Wadingus, ex eo sequentia excerpenda censuimus.

Ex Luca Vuadingo.

Jam tempus advenit celebrandi Concilium, quod Gregorius Pontifex omnibus indixit Principibus Christianis cogendum Lugduni, & incipiendum Kalendis Maij hujus anni, uti ad Palæologum scripsisse superiùs
1274. commemoravimus. Injuncto itaque per ipsum sanctissimum Patrem primo post Kalendas die, secundo scilicet Maij omnibus Prælatis & Capellanis suis jejunio triduano, rebus omnibus accommodè dispositis, & sedibus præparatis in Ecclesia majori S. Joannis, incœpta est prima sessio die septima ejusdem mensis, in qua à latere dextro in medio navis Ecclesiæ sedebant inter alios Vice- Dominus Prænestinus, & Bonaventura Albanensis, Episcopi Cardinales, ut supra ex ipsa Historia ejusdem Concilij præmonuimus. In ea præmissis solitis ritibus Pontifex assumpto themate,

Inchoatur Concilium Lugdunense.

Luca 22. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar*, & antequam moriar, egregiè sermocinatus est, deinde motum animi sui expressit, & causas propter quas Concilium indixit, quarum illæ præcipuæ: subsidium Terræ sanctæ præstandum, unio Græcorum, & morum reformatio. In secunda sessione 18. ejusdem mensis quibusdam conditis statutis dimissi sunt inferioris ordinis Prælati, & cæteri præter eos, ad quos spectabat ferre suffragia, aut qui nominatim non fuerunt ad Concilium vocati. Antequam tertia fieret sessio accepit Pontifex litteras missas à Fratre Hieronymo Asculano, & Fratre Bonagratia, quos diximus hæsisse apud Palæologum pro consummanda & acceleranda unione utriusque Ecclesiæ, ad quas summè gavisus est Pontifex; fecitque convocari omnes Prælatos in Ecclesia majori Lugdunensi indutos pluvialibus, deinde coram omnibus gravissimè & piissimè Cardinalis Bonaventura sermonem habuit his propositis verbis: *Exurge Jerusalem, sta in excelso, & circumspice ad Orientem, & inde collige filios*
Baruc. 5. *tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Quo expleto in omnium consessu lectæ sunt prædictæ litteræ, quibus Nuncij Minoritæ significabant se prope esse, atque in comitatu habere Legatos Græcorum, qui litteris & verbo præsentes obedientiam præstent Ecclesiæ Romanæ, & concordiam Palæologi, Prælatorumque nomine stabiliant.

Admonent Minoritæ secum Legatis Imperatorijs brevi adfuturos.

Deinde die septima Junij lectis quibusdam constitutionibus, & habita concione per Fratrem Petrum Ostiensem Cardinalem Ordinis Prædicatorum sub il-
Isaia 60. lo themate, *Leva in circuitu oculos tuos, & vide omnes isti congregati sunt, & venerunt tibi.* Facta est licentia Prælatis eundi Lugduno quocunque placeret intra sex leucarum terminum, nec sessionis sequentis dies præfixus est, donec constaret de certo tempore adventus Græcorum: advenerunt autem Fratres prænominati simul cum Nuncijs Imperatoris & Andronici filij, nec-non Prælatorum universæ Græciæ, quorum hæc nomina. Germanus ipsius Palæologi consanguineus & magister, hujus nominis tertius, olim Patriarcha Constantinopolitanus centesimus octavus, ex Metropolita Hadrianopolitano qui sub anno primo Patriarchatu abdicato se recepit in cœnobium Monachorum, Georgius Acropolita magnus Logotheta, Theophanes Metropolita Nicænus, Bithyniæ Primas, Nicolaus Paveretha Camerarius Imperij, & Georgius Zinuchi viri omnes graves & in aula Imperatoria celebres. His processerunt obviam omnes Prælati, qui erant in Concilio cum familiaribus suis, Camerarius cum tota familia Papæ, Vice cancellarius & omnes Notarij, ac universa familia Cardinalium, & magnificè eos conduxerunt usque ad Palatium Pontificium. Pontifex vero stans in aula Palatij circumstantibus Cardinalibus & multis Prælatis ad pacis osculum honorificè illos recepit. Illi significaverunt in omnium conspectu se venisse, ut omnimodam obedientiam S. Rom. Ecclesiæ præstarent, profiterenturque ejusdem Ecclesiæ fidem & Primatum ejusdem, alia adjungentes officiosa. Porrexerunt ibidem Imperatorium diploma sub sigillo aureo, in quo fidem Catholicam se profiteri & tenere juxta missam sibi à Pontificibus Romanis Clemente & Gregorio instructionem, testabatur; quam publica professione & juramento interposito coram prædictis Nuncijs Apostolicis, se secuturos protestati sunt in aula Imperatoria Constantinopolitana Michaël Pater, & Andronicus filius sub mense Februarij hujus præsentis anni. Tenor autem litterarum à Michaele missarum Græco idiomate, addita interpretatione latina, ita habet.

Adventus illorum.

Sanctissimo & Beatissimo Primo & summo Pontifici, Apostolicæ sedis venerabili Papæ, & communi Patri omnium Christianorum, & venerabili Patri Imperij nostri D. Gregorio Michaël in Christo Deo fidelis Imperator, & moderator Romæorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & spiritualis filius magnæ vestræ Sanctitatis, convenientem honorem & reverentiam, cum sincera & pura affectione & orationum postulatione.

QUoniam missi sunt à magnitudine vestra ad Imperium meum Nuncij Deo placentis Ordinis Fr. Minorum, Fr. Hieronymus de Asculo, Fr. Raymundus Berengar, Fr. Bonagratia de S. Joanne in perseceto, & Fr. Bonaventura de Mugello, & obtulerunt litteras magnæ Sanctitatis vestræ Imperio meo: in quibus inter alia de confessione fidei quam docet, & prædicat, & confitetur sancta Romana Ecclesia, continebatur, & oportebat in his magis responsionem convenientem nos facere, ecce hoc facit Imperium meum: habet autem professio fidei in dictionibus taliter.

Credimus sanctam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem coessentialem, & consubstantialem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis, & majestatis, creatorem omnium creaturarum, *à quo omnia, in quo omnia, per quem omnia, quæ sunt in cælo & in terra*, visibilia, invisibilia, corporalia & spiritualia. Credimus singulam quamque in Trinitate personam, unum verum Deum, plenum & perfectum. Credimus ipsum Filium Dei, verbum Dei æternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, & æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto, & Maria semper Virgine cum anima rationali: duas habentem nativitates, unam ex Patre nativitatem æternam, alteram ex Matre temporalem, Deum verum & hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum, non adoptivum, non phantasticum, sed unum & unicum filium Dei in duabus, & ex duabus naturis, divina scilicet & humana, in unius personæ singularitate, impassibilem & immortalem in divinitate, sed in humanitate pro nobis & saluto

Professio fidei Græcorum.

Coloss. 1.

nostra passum vera carnis passione, mortuum & sepultum, & descendisse ad inferos, ac tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis resurrectione, die quadragesimo post resurrectionem cum carne, cum qua resurrexit, & anima ascendisse in cœlum, & sedere ad dexteram Dei Patris, inde venturum judicare vivos & mortuus, & redditurum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala. Credimus & Spiritum sanctum plenum, & perfectum, verumque Deum, ex Patre Filioque procedentem, coæqualem & consubstantialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio. Credimus hanc sanctam Trinitatem, non tres Deos, sed unicum Deum omnipotentem, æternum & invisibilem, & incõmutabilem. Credimus sanctam Catholicam & Apostolicam, unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur sanctum baptisma, & vera omnium remissio peccatorum. Credimus etiam veram resurrectionem hujus carnis, quam nunc gestamus; & viam æternam. Credimus etiam novi & veteris Testamenti, legis, ac Prophetarum & Apostolorum, unum esse authorem Deum ac Dominum omnipotentem. Hæc est vera fides Catholica, & hanc supradictis articulis tenet, & prædicat sacrosancta Romana Ecclesia. Sed propter diversos errores, à quibusdam ex ignorantia & ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos, sed per veram pœnitentiam suorum consequi veniam peccatorum. Quod si verè pœnitentes in charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatoriis, hoc est catharteriis, sicut nobis Fr. Joannes videlicet Fr. Joannes de Montecorvino, vel potiùs F. Joannes de Constantinopoli explanavit, post mortem purgant, & ad pœnas hujusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta. Illorum autem animas, qui post sacrum baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, prout superiùs dictum est, sunt purgatæ, mox in cœlum recipi. Illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Eadem sacrosancta Romana Ecclesia firmiter credit, & firmiter asseverat, quod nihilominus in die judicii, omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de propriis factis rationem. Tenet etiam & docet sancta Romana Ecclesia, septem esse Ecclesiastica Sacramenta, unum scilicet Baptisma, de quo dictum est supra: aliud est Sacramentum Confirmationis, quod per manuum impositionem conferunt Episcopi chrismando renatos: aliud est Pœnitentia, aliud Eucharistia, aliud sacramentum Ordinis, aliud Matrimonium, aliud Extrema Unctio, quæ secundum doctrinam S. Jacobi infirmantibus adhibetur. Sacramentum Eucharistiæ ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia tenens & docens, quòd in ipso Sacramento panis vere transsubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi. De matrimonio verò tenet, quod nec unus vir plures uxores simul, nec una mulier permittitur plures habere viros. Soluto vero legitimo matrimonio per mortem conjugum alterius, secundas & tertias deinde nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum Canonicum aliud alia ex causa non obsistat. Ipsa quoque sancta Romana Ecclesia summum & plenum Primatum & Principatum super universam Ecclesiam Catholicam obtinet; quem se ab ipso Domino in B. Petro Apostolorum Principe sub vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter & communiter recognoscit, & sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic & si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones suo debent judicio definiri. Ad quam potest gravatus quilibet super negotiis ad Ecclesiasticum forum pertinentibus appellare; & in omnibus causis ad examen Ecclesiasticum spectantibus ad ipsius potest judicium recurri, & eidem omnes Ecclesiæ sunt subjectæ; ipsarum Prælati obedientiam & reverentiam ipsi dant. Ad hanc autem sic potestatis plenitudo consistit, quòd Ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem admittit, quarum multas & Patriarchales præcipuè, diversis Privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit, sua tamen observata prærogativa, tum in Generalibus Conciliis, tum in aliquibus aliis semper salva. Suprascripta fidei veritate (prout plenè lecta est & fideliter exposita) veram, sanctam, Catholicam & Orthodoxam fidem cognoscimus & acceptamus, & ore ac corde confitemur, quod verè tenet & fideliter docet, & prædicat sancta Romana Ecclesia; inviolabiliter observare eamdem professionem, & in ea omni tempore perseverare, nec ullo unquam tempore ab ipsa discedere quoquomodo, aut deviare, vel discordare promittimus. Primatum quoque ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut in præmissa serie continetur, ad ipsius sanctæ Ecclesiæ obedientiam spontaneam venientes, confitemur & recognoscimus, acceptamus & sponte suscipimus. Confitentes verò hæc & approbantes, & acceptantes, & promittentes observare, ut superiùs dictum est, rogamus Magnitudinem vestram, ut Ecclesia nostra dicat sanctum Symbolum prout dicebat hoc ante schisma usque in hodiernum diem, & quòd permaneamus in ritibus nostris, quib; utebamur ante schisma, qui scilicet ritus non sunt contra supradictam fidem, nec contra divina præcepta, nec contra vetus & novum testamentum, nec contra doctrinam sanctorum Generalium Conciliorum, & sanctorum Patrum receptorum per sancta Concilia, quæ celebrata sunt à spirituali dominatione Ecclesiæ Romanæ. Hoc igitur non grave est vestræ sanctitati, nec inusitatum, & nobis nunc difficile propter infinitam multitudinem populi. Commisimus autem super his præsentibus Imperii nostri Nunciis, ut dicta per præsentes litteras nostras confiteantur & affirment vice Imperii nostri coram magna Sanctitate vestra. Præsens igitur scriptum de nostra recognitione, susceptione, acceptatione, professione, & confessione, propria manu nostra Dei gratia Imperiali subscriptione signavimus, & sigillum nostræ potentiæ inferiùs appendi fecimus. Datum Constantinopoli in sacro Palatio Blachernarum mense Aprili, Indict. 5. Sexto milleno septimo centeno, octuagesimo, quinto anno.

Cum professione fidei Latinorum petunt ut liceat suo Symbolo & ritibus uti.

Præter has Imperatorias, alias etiam præsentarunt missas à Prælatis Græciæ inter quos viginti sex Metropolitæ, in litteris expressi fidei Rom. Ecclesiæ & cum eadem unioni subscripserunt, licet non potuerit induci Josephus Patriarcha Constantinopolitanus ut cum illis consentiret. Unde fallitur Ciacconus cum aliis quibusdam asserens eundem Josephum ad Concilium pervenisse. Causa autem cur Josephus nollet consentire in eisdem litteris exprimitur, quod ipse cum magna instantia teneret quod deberet agnosci primus. Si vero, aiunt, immutabiliter se habeat in sententia, tunc dependebit omnia necessitas & ipsum dejicere & Patriarchali principatu privare. Nos autem constituemus & promovebimus alium qui utique consentiat nobiscum ejusdem voluntatis esse, & reddet convenientem primatum summitati sanctitatis vestræ. Sunt autem primi horum Metropolitarum Metropolita Ephesius præhonoratus exarchus totius Asiæ, cum ea quæ circa me est sancta Synodo, *hoc est Episcopis suffraganeis.*

Metropolitanus Heracliæ in Thracia & præsul honoratorum cum ea quæ circa me est sancta Synodo.

Metropolita Chalcedonis superhonoratus cum ea, &c.

Metropolita Tyanorum.

Episcopus Metropolitanus Iconij, cum iis qui circa me sunt Episcopis.

Metropolitanus Naopacti superhonoratus, &c.

Metropolitanus Heracleæ Ponti superhonoratus, &c.

Expletis his primis officiis suæ Legationis, deducti sunt ad hospitia honorificè præparata. Deinde lectis litteris, & initis aliquando colloquiis, proposita est eis norma fidei Romanæ, quam profiteri deberent nomine eorum, à quibus mittebantur, quam illi libenter admiserunt, & se publicè professuros spoponderunt. Quare ejusdem mensis die 28. in festo Apostolorum Petri & Pauli Pontifex solemne sacrum fecit in prædicta majori Ecclesia circumstantibus omnibus Cardinalibus & Prælatis, qui ad Concilium fuerant evocati. Lecta est epistola Latino & Græco idiomate, cantavitque Evangelium Latinum Cardinalis Orthobonus de Flisco, & Græcum Diaconus ex Græcis eodem habitu, quo hæc mysteria illius nationis viri solent peragere. Deinde Bonaventura Cardinalis de concordia ineunda, & puritate fidei Romanæ, egregium habuit ex nostro sermonem. Ut hic dixit, statim cantatum est Symbolum fidei Constantinopolitanum, incipientibus, *Credo in unum Deum*, Dominis Cardinalibus & Episcopis, qui veluti Cantores & Primicerij præibant in cantu, prosequentibus Canonicis ejusdem Ecclesiæ. Deinde immediatè prædictus Germanus olim Patriarcha, cum cæteris Græcis & Archiepiscopis Calabriæ Græcum ritum sequentibus, nec-non Frater V. de Morbecca Ordinis Prædicatorum, & Frater Joannes de Constantinopoli Ordinis Minorum, Domini Papæ Pœnitentiarij, qui linguam Græcam callebant, cantaverunt solemniter, & alta voce prædictum Symbolum: dum verò perventum est ad articulum de processione Spiritus sancti, solemniter & devotè illum expresserunt lento & gravi cantu dicentes, *qui à Patre Filioque procedit*. Terminato Symbolo idē Patriarcha, Archiepiscopi & Logotheta cum alijs cantaverunt Laudes solemnes in lingua Græca Domino Papæ: mox Pontifex circumdantibus altare Græcis Missam prosequutus est.

Cantatur unanimiter à Latinis & Græcis Symbolū fidei.

Die 4. Julij venientibus Legatis Tartarorum per Fratrem Hieronymum Asculanum, & cæteros socios Minoritas ad Concilium & fœdera Ecclesiæ conductis, obviam processit familia Cardinalium & Prælatorum, eosque deduxit ad aulam Pontificiam, ubi Pontifex cum omnibus Cardinalibus & Prælatis agebat de rebus Concilij, receptosque cum honore & magnificentia remisit ad hospitia.

Adveniunt Legati Tartarorum.

Indixit deinde quartam sessionem ad diem Veneris proxime sequentem, Julij sextam, & octavam Apostolorum Petri & Pauli, in qua sedente Pontifice cum Diacono Cardinali, & immediatè post Cardinales à Latere dextro Nuncijs Græcorum, cantatum fuit per Dominum Hubertum Cardinalem S. Eustachij Evangelium illius diei, videlicet; *Jussit Dominus discipulis suis ascendere in naviculam*: Et prædicatum per Fr. Petrum Ostiensem: qui Domino Papæ tunc pro Presbytero serviebat, *Sub illo themate: Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde*: cujus expleto sermone Pontifex alium habuit ad Patres Concilij circa causas, propter quas coactum est, maximeque commendavit Imperatoris fidem, & sollicitudinem in mittendis Legatis contra multorum exspectationem. Deinde recta serie retulit, quæ cum illo per Nuncios egerit & scripserit, ut si ad unionem & fidem Romanæ Ecclesiæ sponte accedere vellet, significaret quæ fieri cuperet, illum autem ab omni petitione & tractatu rerum temporalium abstinuisse, solumque de amplectenda vera fide, & præstanda Ecclesiæ Romanæ obedientia egisse. Quod factum plurimi palam diffidebant. Jam verò rem ad felicem exitum pervenisse, & Nuncios præsto esse ad profitendum ejusdem & filij nominibus, quidquid doctrinæ habetur Catholicæ, & ad recognoscendum Ecclesiæ Romanæ Primatum, ut ipse Imperator suis litteris

Matt. 14

Psal. 75.

A significabat. Demum Imperatorum, Andronici item Imperatoris, & Prælatorum diplomata tria signata bullis aureis & Latinitate donata publice fecit coram omnibus legi, quibus lectis magnus Logotheta dixit, se in mandatis accepisse ab Imperatore jurare in animum ipsius, & profiteri fidem Catholicam Ecclesiæ Romanæ: quare statim professus est eam, quæ lecta fuerat in Concilio, ut habetur. *De summa Trinit. & fide Cathol. in 6.* Dixitque eam velle credere & tenere Imperatorem ejusque subditos ac perpetuo servaturos, neque ullo unquam tempore ab ea recessuros. Denique Sacramentum addidit in hunc modum, quem cæteri in juramento servaverunt.

Græci profitentur fidem S. Ecclesiæ Rom.

Ego N. Nuncius habens ab eisdem sufficientem ad B infra scripta mandata suprascriptam fidei veritatem, prout planè lecta est & fideliter exposita à me, Divi Domini nostri nomine, veram sanctam Catholicam fidem esse cognosco, eam accepto, & corde & ore confiteor, ipsamque prout tenet & fideliter docet, & prædicat sancta Romana Ecclesia, inviolabiliter servaturum, & in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, vel quoquomodo deviaturum, nec discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens fateor, recognosco & accepto, & sponte suscipio. Et ipse omnia præmissa, tam circa fidei veritatem, quàm circa ejusdem Ecclesiæ Romanæ Primatum, & Episcoporum recognitionem, C acceptionem, susceptionem, observantiam, ac perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto & confirmo: Sic Deus ipsum adjuvet, & hæc sancta Evangelia.

Sacramenta Græcorum.

His peractis sanctissimus Pontifex alta voce incepit: *Te Deum laudamus*, prosequentibus hymnum magna devotione, multis lacrymis, & solēni cantu Cardinalibus, & Patribus universi Concilij, Pontifice toto tempore dum canebatur in pedes erecto sine mitra: quo completo ex Cappellanis unus dixit versiculum, *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis*, cui responsum est ab omnibus: *à templo sancto tuo quod est in Hierusalem*. Subjunxit Pontifex, *Dominus vobiscum*, & Orationem: *Da Ecclesiæ tuæ, quæsumus omnipotens Deus, ut sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur*. Finita oratione D sedens in faldistorio suo allocutus est breviter sacrosanctum cœtum super immenso gaudio, animo concepto, & egregio hoc opere, quod Deus mirabiliter complevit, proposito themate illo, quod in Concilij limine suscepit. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*. Post sermonem Patriarcha (quis hic Patriarcha? cùm expresse habeatur in Epistola Græcorum supracitata Patriarcham eorumdem noluisse consentire unioni. Forte Germanus olim eorumdem Patriarcha, qui renuntiavit. Unde hoc anno num. 2. & Hieron. Zurita. 1. p. lib. 3. cap. 86.) & Archiepiscopus Græcorum descenderunt in navim Ecclesiæ, & sederunt in sedibus altis, in loco in quo sedebant Presbyteri Cardinales post eos; & tunc Dominus Papa E reverenter incepit idiomate latino, *Credo in unum Deum*, quod sine mitra stans prosequutus est cum universis Concilij Patribus usque ad finem. Mox Patriarcha Græcorum similiter inchoavit lingua Græca idem Symbolum, quod per eum, Archiepiscopum Nicosiensem, & alios Græcos quicum convenerunt, nec non per alios & Archiepiscopos & Abbates Græcos de Regno Siciliæ solemni cantu ad finem usque deductum est, repetita tamen bis processione Spiritus sancti *à Patre Filioque*. Hoc solemni & omnium maximè sacro ritu cum ingenti omnium gaudio completo, significavit Pontifex, quatenus rex Tartarorum miserat Nuncios, qui ex adverso coram Pontifice stabant ad pedes Patriarcharum, de rebus gravissimis acturos, jussitque litteras regias legi per quemdam Capellanum. His lectis iterum Concilij Patres allocutus

Gratias agunt Deo Patres Concilij ob factam unionem.

Luc. 22.

est Pontifex, indixitque sessionem quintam ad diem Lunæ proximè sequentem.

Non potuit tamen haberi sessio die, quo decreta est propter dissensionem inter Pontificem & Cardinales circa bullam seu constitutionem, quam edidit, ostenditque eisdem circa electionem Romani Pontificis, qua voluit præpedire tot damna, quæ sequebantur ad seram Pontificum creationem. Adductis tamen omnibus in suam sententiam, subjectisque eorum sigillis die Lunæ 16. ejusdem mensis incepit sessio quinta; die tamen præcedenti evocato ad gaudia æterna sanctissimo viro Bonaventura Cardinali Albanensi anno ætatis suæ 52. ut largius & exactius moa dicemus. Porro illa die antequam Pontifex Ecclesiam ingrederetur, Frater Petrus Ostiensis Episcopus, præsentibus omnibus Prælatis, baptizavit unum ex Nuntijs Tartarorum cum duobus socijs, quibus Dominus Papa vestes fecit fieri coccineas seu quisquiliatas, secundum morem tamen Latinorum. Cantavit Matthæus Rubeus Cardinalis Sanctæ Mariæ in porticu Evangelium secundum Matthæum, *Videte, & vigilate & orate, attendite vobis & universo gregi.* Lectæ sunt deinde variæ constitutiones, & Pontifex publicè expressit suum dolorem & Ecclesiæ damnum ex Bonaventuræ morte sequutum. Die 18 ejusdem mensis habita est ultima sessio, & lecta sunt alia salubria Ecclesiæ statuta: deinde Dominus Papa Pontificalibus indutus, allocutus est Patres Concilij circa subsidium Terræ sanctæ, & unionem Græcorum jam feliciter consummatam: & acrius invectus est contra pravos quorundam de clero mores, graves superaddens minas, nisi eos in meliores correxerint, omnesque hortatus est, ut in suis Ecclesijs resideant. Atque de his multa se curaturum dixit, quæ in Concilio ob varia & molesta negotia occurrentia non poterant tractari. Tandem omnibus finitis dixit sanctissimus Pater orationem pro terminando Concilio, & solemni benedictione populum sanctificavit: mox Cardinalis Otobonus altiori & solemni voce dixit, *Procedamus in pace*, & sic dissolutum est Concilium.

Moritur S. Bon.

Baptizantur Legati Tartarorum.

Matth. 26.

Plurimæ res gravissimę pertractatę sunt in hoc Concilio: confirmatum jus Imperij Orientis Palæologo, quantumvis reluctarentur Balduinus Pater, Philippus filius Imperatores Constantinopolis dicti, & Carolus Rex Siciliæ, qui omnem adhibebat opem, ut socerum in Imperij sedem, ex qua diximus à Palæologo ejectum, restitueret. Proclamatus etiam Occidentis Imperator Rodulphus, repugnante item per suos Nuntios, mox per seipsum Alphonso Rege Castellæ. Stabilitis enim utriusque Imperij Rectoribus, certiorem & potentiorem sibi promittebat opem pro succurrendis rebus Hierosolymitanis. Adfuit eidem Concilio Jacobus Rex Aragonum pro suscipiendo de manu Pontificis Regni diademate, neque obtinuit, dum pendere noluit vectigal à Petro ipsius Patre promissum, quo tempore coronam Romæ susceperat: indignum judicans regnum virtute majorum partum, cuiquam Principi esse vectigale. Eidem se stitisse Concilio Michaëlem Palæologum scribunt plures, Chronicon Hirsaugien. Flavius Blondus, Robertus Guaguinus, Joannes Nauclerus, Petrus Galesinus, Severinus Binius, & plerique alij, qui etiam passim in picturis præsentem exponunt in Concilio Palæologum. Nequaquam verò ad sanctam Synodum accessisse certo certius constat, tum ex historia & actis ipsius Concilij, tum ex missis ab eo Nuntijs & epistolis interlocutorijs, atque ex harum responsis, quæ dabimus inferius. Convenerunt ex universo orbe Christiano Episcopi quingenti, Abbates sexaginta, & alij Antistites ac Sacerdotes mille, viri item primarij Laici innumeri.

Res gravissimæ actæ in Concilio.

Præsidem in Concilio egisse Bonaventuram expressè asserunt duo Pontifices Sixtus IV. & V. ille in bulla, in qua Sancti eidem decrevit honores; hic in decretali, qua primis eum Doctoribus connumeravit. Quod in eo sensu accipiendum est, quod in privatis cœtibus qui cogi solent in Concilijs tanquam præparatorij, ne res indiscussæ & immaturæ in universali consessu Episcoporum proponantur, primas tenuerit uti prospiceret ne quid detrimenti Ecclesia caperet, Ipse enim Gregorius X. ferme omnibus sessionibus interfuit, sicque in ejus præsentia nullus alius præsidere potuit. Tanta tamen sub eo præstitit Bonaventura, ut omnium præsertim Græcorum animos sibi conciliarit, magnumque nomen *Eutychij* præclarum sapientiæ eruditionisque elogium obtinuerit. Cum ejus maximè opera, duce Spiritu sancto, unio utriusque Ecclesiæ summopere ac diu experita perfecta tunc fuerit, multi quoque etiam Canones editi qui in sextum decretalium relati sunt, ac hæretici Religionem Mendicantium impugnantes confracti. Quare & cum Gregorius in ipso Concilio creavit Cardinalem Episcopum Albanensem, quod fortasse nemini unquam contigerat ut Cardinalis Episcopus pronuntiaretur antequam Presbyter Cardinalis extitisset. Ac cum in eodem Concilio diem extremum obiisset, Pontifex, Cardinales, Episcopique omnes funus ejus, præsentia sua condecorarunt. Quibus addunt aliqui etiam ipsum Imperatorem Constantinop. quod via ulli præstantissimo viro contigisse in omni annalium antiquitate comperitur. Ut notat Author illius vitæ operibus ipsius præfixæ. cap. 13.

D. Bonaventura.

Ex Guilielmo de Nangianco.

Guilielmus de Nangianco Monachus S. Dionisij in Francia. Anno Domini M. CC. LXXIV. fuit dies Concilij assignata in Calendis Maij, & pluribus sessionibus habitis duravit Concilium usque ad festum B. Mariæ Magdalenæ. In quo Concilio multa utilia statuta fuerunt; scilicet de electione summi Pontificis & statu Ecclesiæ universalis. Et propter subsidium Terræ sanctæ fuit concessa decima à Prælatis & procuratoribus capitulorum & Ecclesiarum usque ad sex annos. Circa finem Concilij venerunt Græcorum & Tartarorum nuntij solemnes. Qui Græci ad unitatem Ecclesiæ redire promittentes, in signum hujus rei Spiritum sanctum à Patre & Filio confessi sunt procedere, Symbolumque Apostolorum in communi Concilio solemniter decantaverunt. In eodem Concilio plures Ordines mendicantes sunt quassati, & bigami qui tonsuram Clericalem tunc temporis deferebant, de cætero ferrè prohibiti sunt ac uti privilegio Clericali. Numerus vero Prælatorum qui ad hoc Concilium interfuerunt, quingenti Episcopi, sexaginta Abbates & alij Prælati circa mille. Eodem anno cum rediret de Concilio Petrus de Charni Archiepiscopus Senonensis, defunctus est & successit eidem Magister Gillo Cornuti præcentor Ecclesiæ Senonensis. Hæc ille in gestis Philippi III. Francorum Regis.

Sequitur decretalis promulgata in Concilio.

FIdeli ac devota professione fatemur quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam ex uno, non duabus spirationibus, sed una spiratione procedit. Hoc professa est & hactenus docuit sacrosancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium & magistra: hoc habet Orthodoxorum Patrum atque Doctorum Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis pariter & vera sententia. Sed quia nonnulli irrefragabilis præmissæ ignorantia veritatis in errores varios sunt prolapsi, nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, facto approban-

te Concilio, damnamus & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint æternaliter Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, sive etiam ausu temerario asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre & Filio tanquam ex duobus principijs, non tanquam ex uno procedat.

Controversia hujus Concilij.

Processio Spiritus sancti disputatur.

Fuit hæc præcipuè ventilata inter Græcos & Latinos. Utrum Spiritus Sanctus procedat à Patre solo, non à Filio. Arguitur quòd sic: quia Damasc. lib. 1. dicit: Spiritum sanctum ex Patre dicimus, ex Filio non dicimus. Sed in contrarium est Symbolum Athanasij, & canit Ecclesia etiam in Symbolo Niceno: quod Spiritus sanctus ex Patre Filioque procedit. Circa hæc ergo ponitur error Græcorum: quia, ut Magister in 1. dist. 11. dicit, Græci dicunt Spiritum sanctum procedere tantum à Patre non à Filio; ideoque non mirum, si Damascenus Græcus fuit illius opinionis, sed dicimus nos Latini Spiritum sanctum à Filio procedere. Notandum tamen quòd Græci & Latini conveniunt in scripturæ authoritate, confitentur enim Spiritum sanctum esse Filij sicut Patris; quia Apostolus dicit: *Misit Dominus Spiritum Filij sui in corda vestra.* Et veritas in Evangelio: *Quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis.* Verumtamen dissentiunt in verbis & in ratione intelligendi, quia ubicumque sacra scriptura dicit Spiritum sanctum procedere, Græci ad intelligendum usi sunt similitudine processionis alio modo, & Latini alio modo: nam ex quo processio in creaturis dupliciter dicitur, uno modo motus localis ab uno in alium, secundo modo motus causalis unius ex alio. Modo Græci intellexerunt processionem Spiritus sancti primo modo ab uno in alium, Latini vero secundo modo, scilicet unius ex alio; & in hoc meliùs intellexerunt Latini quàm Græci, quia Latini quàm Græci, quia Latini comparaverunt processionem æternam processioni magis spirituali, & per consequens magis simili, ergo meliùs. Similiter ubi scriptura dicit Spiritum sanctum procedere per spirationem: & quia spiratio est duplex, scilicet flatus exterioris, & amoris interioris: modo Græci comparaverunt primo, & Latino secundo, & per consequens Latini meliùs, quia spiritualiori comparaverunt, & per consequens magis simili. Sic ergo etiam Robertus Linconiensis dicit sententiam Græcorum in hoc esse, quod Spiritus sanctus procedit à Patre per Filium, sed Latinorum est à Patre & Filio, & quia dicunt Spiritum sanctum à solo Patre procedere, ceciderunt in errorem, ut Bonav. dicit. Tum ex ignorantia, quia scripturas non bene intellexerunt, nec habuerunt rationes congruas: tum ex superbia, quia inflati proprio sensu, & se sciolos reputantes, noluerunt profiteri, quod per eos non erat inventum: tum ex pertinacia, quia sententiam suam defendendo contra authoritatem & determinationem Romanæ Ecclesiæ, facti sunt hæretici & schismatici pessimi, &c.

Gal. 4. *Joan. 15* *Ex D. Bonav. 1. sent. dist. 11. a. 1. q. 1.*

Argumenta Græcorũ.

Secundò circa hæc ponuntur argumenta Græcorum. Nam arguunt primo sic. Nihil est ponendum circa articulos fidei, quod non est expressum in Evangelio vel in sacra scriptura. Quare Dionysius & Damasc. dicunt, quod nihil est dicendum nec cogitandum de illa summa Trinitate præter id, quod nos sacra eloquia docuerunt, &c. Sed Spiritum sanctum procedere à Filio, non est expressum in Evangelio vel sacra scriptura, nec etiam in quatuor Concilijs apud Græcos celebratis, quæ sub anathemate sanciunt nihil plus addi, ut tangit Magister supra, ergo dicunt quod juxta Concilium, Quicumque, inquiunt, Spiritum sanctum à Filio procedere, addunt, anathema incurrunt, unde nos Latinos arguunt esse anathematis reos.

Secundò sic. Emanatio Spiritus sancti est processio ab una persona in aliam: si ergo Spiritus sanctus procedit à Filio, aut procedit in Patrem aut in aliam personam: non in Patrem, quia Pater nihil recipit à Filio: nec in aliam personam, cùm non sit dare quartam: ergo non procedit à Filio.

Tertiò sic. Spirit. sanct. procedit per modum spirationis videlicet amoris, sicut verbum per modum locutionis: sed in nobis amor non procedit, vel non spiratur à verbo.

Quartò sic. In Filio æqualis est perfectionis intellectus sicut voluntas: sed Filius per intellectum non producit verbum: ergo nec per voluntatem producit Spiritum sanctum.

Ultimo sic. Pater spirat Spiritum sanctum aut sufficienter aut insufficienter: si insufficienter, ergo Pater imperfectus est in spirando: si autem sufficienter, ergo superfluum est fieri per Filium, nam Peccatum est fieri per plura, id est, per duo, quæ possunt æque fieri per pauciora, id est, per unum.

Argumentis Græcorum satisfit.

Tertiò ergo ponuntur solutiones argumentorum. Ad primum dicendum, quòd quamvis non tradatur in scriptura per verba expressa Spiritum sanctum procedere ab utroque, non reperitur tamen contrarium, nec particula exclusiva. Contra reperitur sensus sacræ scripturæ dicens, quod Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio simul, ut patet ex authoritatibus infra. Denique nec in Concilijs illis omnia sunt instituta, quod ad fidem & mores. Unde non valet illud argumentum, quia multa tradita sunt quæ non sunt expressa in scripturis vel Concilijs, & est in Ecclesia authoritas proponendi & declarandi novas fidei veritates, quæ tamen non sunt contrariæ veritatibus definitis, cum ad sedandas controversias exortas id necessarium est. Sic etiam Christum descendisse ad inferna est articulus fidei, & tamen non exprimitur in Evangelio nec etiam in Symbolo Nicæni Concilij, quod canitur in Missa, & sic de pluribus alijs potest dari instantia. Item de anathemate, dicit Magister ibidem, quod intelligendum est sic: quod qui aliud, id est contrarium docuerit vel addiderit opposito modo docendo, anathema sit, non autem qui supplendo quod minus erat, addit. Sicut & Apostolus ad Gal. dicit, *si quis aliud evangelizaverit*, id est, contrarium, *anathema sit*, non dicit si quis addiderit, nam si hoc diceret, sibi ipsi præjudicaret, qui voluit supplere, quæ fidei aliquorum deerant, sicut scribit ad Thessal. Unde Græci falsò dicunt nos anathematizatos.

Authoritas Ecclesiæ circa res fidei.

Motus localis & originalis.

Ad secundum dicendum secundum eumdem Bonavent. Quod processio in divinis non est localis motus ab uno in alium, sed originalis scilicet unius ex alio quasi causalis. Nam Spiritus sanctus dicitur procedere in aliam: quia in aliam tendit sicut in objectum, est enim Spiritus sanctus amor, quo Filius amat Patrem, & è converso. Quod ergo arguitur, debet sic procedere in alium ut ab eo recipiatur, stultus est intellectus, sicut dicere quod amor, qui est Spiritus sanctus, oriatur à Patre & subsistat in Filio, sicut rivus oritur à fonte & requiescit in lacu. Hoc stultum est.

Ad tertium dicendum, quod non est simile, quia in creaturis non communicatur verbo fœcunditas voluntatis, sicut in divinis propter infinitatem fit communicatio ipsi verbo. Unde sicut ex duobus lignis procedit una flamma vel unus ignis, sic Spiritus sanctus procedit ab utroque.

Ad quartum dicendum, quod in Filio non est ita fœcundus intellectus sicut voluntas, quia intellectus, ut communicatur Filio, habet terminum adæquatum, voluntas verò non: ergo non est simile.

Ad ultimum dicendum quod Pater sufficienter producit Spiritum sanctum & Filius similiter, sed non duabus productionibus, imo unica tantum, & unicum principium sunt Spiritus sancti. Unde sicut non valet argumentum, Pater creat sufficienter, & Filius similiter, ergo alterum superfluit: sic in proposito, quia

Pater & Filius sunt unum principium creaturarum, &c.

Gravis objectio.

Instant græci latinos esse curiosos, quia sine hujus articuli professione salus erat. Quare ergo latini intromiserunt se ad perquirendum quod necessarium non erat? Respondet 2. Bonaventura ubi supra, quod fuit id opportunum propter periculum in quod ipsi inciderunt. Urgent esse excommunicatos, quia symbola corrumpunt. Non corrumpimus, ait idem, sed perficimus. Iterum ac tertio objiciunt, latinos esse schismaticos à quibus incepit divisio ex additione ad symbolum, ipsis non vocatis. Respondet idem hoc sine ipsis potuisse addere Ecclesiam, & erat laboriosum eos vocare propter distantiam: infructuosum propter eorum insipientiam, quia non amplius erat tanta apud ipsos sapientia, & periculosum revocari in dubium quod pro certo habendum erat.

Querimonia Græcorum retunduntur.

Sed an processio Spiritus sancti à Filio latuit sanctos Doctores Græcos? Respondetur secundum Bonaventuram eadem dist. 11. quod quamvis antiquitus non fuit expressum, quia non erat opus, eo quod nullus tunc negabat, nec negare volebat Spiritum sanctum procedere etiam à Filio. Sed hæretici postea sua importunitate compulerunt explicare, quæ erant implicitæ fidei: tamen nihilominus veteres etiam Doctores Græcorum & sanctos Patres eorum non latuit, imo scripserunt, quod Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio similiter, sicut adducit Magister plurimorum illorum authoritates ibidem. Primò Athanasij qui fuit Græcus & dicit in symbolo: Spiritus sanctus à Patre & Filio nec factus nec creatus, &c. Secundò Didymus, qui eorum fuit maximus doctor, lib. de Spiritu sancto dicit procedere à Filio Spiritum sanctum. Tertio Cyrillus Episcopus in Epistola Nestorio directa dicit, quòd procedit Spiritus sanctus à Filio sicut à Patre. Quartò Chrysostomus in homilia quadam dicit, credendum est Spiritum sanctum Patris esse & Filij: istum dicimus Patri & Filio coæqualem, & procedentem de Patre & Filio, hoc credite, ne colloquia prava corrumpant bonos mores. Hæc lib. Sententiarum Magister tangit.

Auctoritates Græcorũ Patrum.

Quod Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio similiter, ut tenet Ecclesia Romana, unde probatur veritate certissima. Respondetur secundum Magistrum eadem dist. 11 primi, & communiter Doctores docent, triplici via. Primò authoritatibus scripturæ. Nam Apostolus dicit Gal. 4. *Misit Dominus Spiritum Filij sui in corda vestra.* Ecce dicit Spiritum Filij, &c. Idem Rom. 8. *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Item Christus Joan. 15. dicit: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, &c.* Ecce dicit, quòd ipse mittit Filius Spiritum sanctum, qui est Spiritus Patris & Spiritus veritatis, idest Filij: ergo habetur propositum. Alias authoritates causa brevitatis transeo, &c. Secundò probatur determinatione Ecclesiæ, *extra de summa Trinitate & fide Catholica.* Hæc autem maxima & certissima, ut ponit Aug. in epistola contra Donatistas. Tertiò probatur ratione. Primò secundum Bonav. superius, quia omnes fideles tam Græci quam Latini concedunt quòd Spiritus sanctus procedit per modum amoris, & quòd donum est ac donatur hominibus à Filio, sicut datus est à Christo Apostolis, ut patet per scripturas: sed amare non tantum est Patris, sed etiam Filij, & quia non datur, nisi à quo procedit: ergo &c. Secundò quia Pater producit sibi æqualem Filium: ergo communicat ei omnem vim productivam, quæ sibi non repugnat: sed vis productiva Spiritus sancti, id est spiratio activa, non repugnat Filio: ergo eam sibi communicavit, alioquin non æqualem genuisset. Ergo, &c. Tertiò secundum Doctores communiter, quia ut probat Ricardus de sancto Victore 6. de Trinitate: Inter personas divinas debet esse summa germanitas, sicut & summa amicitia: sed major germanitas est inter duos, quando unus procedit ab altero, & ambo à tertio, quam si unus nihil habeat ab altero. Hæc patent, nam major est germanitas filij ad patrem, quam fratris ad fratrem; si ergo Spiritus sanctus non est à Filio, sequitur quòd ibi non est summa germanitas inter Filium & Spiritum sanctum, & per consequens nec summa amicitia. Ultimò probatur secundum Doctorem & Scotistas sic. In quocunque reperitur aliquod principium productivum sine imperfectione non habens terminum adæquatum seu productum, illud habens potest producere ipso principio, & si necesse est esse, necessariò producit: sed Filius sicut & Pater in divinis habet principium productivum Spiritus sancti sine imperfectione, quia habet voluntatem fœcundam non habentem terminum adæquatum seu productum, priusquam ponatur Spiritus sanctus: ergo Filius sicut & Pater potest producere Spiritum sanctum; & quia necessa est esse in Filio voluntatem fœcundam communicatam a Patre: ergo necessariò producit Spiritum sanctum. Major patet; quia implicat aliquod esse principium productivum in aliquo, & quòd illo nihil possit produci. Minor declaratur: nam in primo signo Pater habet intellectum & voluntatem, quæ secundum quòd sunt potentiæ ordinatæ, ita exeunt in productiones suas. Cùm ergo intellectus natura præcedit voluntatem, ita primò Pater intellectu producit Filium, & eum producendo communicat sibi voluntatem fœcundam, quæ, priusquam ponatur Spiritus sanctus, nondum habebat productum vel terminum adæquatum. Ideo per consequens Pater & Filius per voluntatem fœcundam ambo producunt Spiritum sanctum. Exemplum ad hæc: Ignis enim habet duo opera, scilicet calefacere & desiccare, nec potest desiccare, nisi prius calefaciat: ponatur ergo quod ignis communicet eamdem numero virtutem desiccativam, videlicet quam habet mediante calore, antequam desiccet, tamen lignum eadem virtute qua ignis desiccabit, sic in proposito. Hæc & plura alia peti possunt ex scholasticis apud quos momenta omnia hujus difficultatis discutiuntur, ut non immerito D. Thomas & Bonaventura in Theologia Doctores primarij ad Græcorum argutias omnes retundendas vocati fuerint ad Concilium. Pleræque enim quæstiones fidei non aliter elucidari possunt, quam per acutissimos Theologos, ut qui eorum authoritatem elevant quasi in chimæricas abstractiones inciderint, aut qui nonnisi subsultantem & incertam doctrinæ legem sequantur, validum Ecclesiæ propugnaculum adversus hæreses diruere moliantur.

Processio Sp. S. triplici via probatur.

Ratiocinium Doctoris subtilis.

D. Thomas & D. Bonaventura.

Non tantum autem definit Concilium à Patre & Filio Spiritum sanctum procedere, sed addidit ab utroque procedere tanquam ab uno principio, ut quamvis Pater & Filius sint duo supposita, sint tamen unus spirator Spiritus sancti, licet possit dici esse duos spirantes, quia spirans est adjectivum: ad multiplicationem vero suppositorum adjectiva multiplicantur, nomen vero *Spirator* aut *principium* est substantivum: ad unitatem autem nominis substantivi sufficit unitas formæ, etsi supposita immediata multiplicentur, ut patet ex eo quod Pater, Filius & Spiritus sanctus dicuntur unus Deus propter unitatem divinitatis: sicut in Patre & Filio est unica Spiratio activa. Nec obstat quod dixerit Concilium tanquam ab uno principio, quia particula, tanquam, non minuit sed explicat veritatem, sicut cum dicitur Joan. 1. *Quasi unigeniti à Patre.* Unde vix excusari potest Durandus in 1. dist. 29. quæst. 2. & Gregorius Ariminensis in 1. dist. 22. qu. 1. cum dicunt Patrem & Filium duo principia Spiritus sancti, quod inquiunt, nomen principij vel significet solam virtutem spirandi, & sic debent potius dici Pater & Filius habere unum pincipium Spiritus sancti, vel significat suppositum, tuncque erunt duo principia, quia sunt duo supposita: cum enim nomen principium sit substansivum, in recto dicit virtutem spirandi quæ unica est, in obliquo autem suppositum,

Pater & Filius unum Principium Spiritus sancti.

Nomina autem substantiva non moltiplicaotur, nisi multiplicetur id quod in recto significabant. Porro Durandi sententiam temerariam vocant Torres quæst. 36. art. 4. Vasquez disputatione 146. cap. 3. Suarea lib. 7. de Trinitate cap. 7. & alij. Quia in re gravissima & ex professo definita, discedere in modo loquendi à communi sensu Pàtrum & Theologorum, manifestè temeratium est.

Cæterum quia obiter actum est de objectione illa qua Græci arguunt Ecclesiam Rom. id est, Catholicam de curiositate nimia io perquirendo modo siogulari productionis Spiritus sancti, quasi res esset superflua & minimè necessaria: unde tamen tam perniciosa dissentio Ecclesiarom oritur ex causa oon necessaria, oon inutile erit paulò diutius immorari circa istam querimoniam, quam etiam aggravant hæretici bujus temporis ut Joannes Daillæus Minister Charentoniatius in *Apologia Ecclesiarum reformatarum*, ubi nimiæ severitatis accusat Ecclesiam Rom. quod a corpore Christi multos separet ob causas oullius aut parvi admodum momenti & quæ ad pietatem nihil spectãt, ut est inter alia assertio illa de processione Spiritus sancti a Patre filioque, sine qua salus non periclitaretur. Inhumana est ista severitas fulmina prætensa indiscriminatim mittere contra minores ac maximos errores, cum ferire soleant summos fulmina moores, non viles repentesque per humum herbas. Nam inquit, quamvis error sit non agnoscere Spiritum sanctum a Patte filioque procedere, attamen rem ipsam pensiculatius examinando, difficile est ut oon dicam impossibile comprehendere, quodnam inferatur pietati præjudicium si istud non admittatur. Cætera istius hæretici dicta omitto. Porro satis constans est Theologorum sententia, Spiritum sanctum promisisse assistentiam suam Ecclesiæ non ad revelandam quamcumque veritatem, sed tantum eam, quæ ad finem consequutionis æternæ beatitudinis est conducibilis ac necessaria, ot benè explicat Andræas Duvallius Decanus Facult. Theol. Paris. de fide quæst. 7. art. 2. *de hæresi* post Cordubensem quæst. 17. §. 10.

Calviniſtæ conſpirant cum Græcis.

Ad hoc responderi posset rem istam non esse tam parvi momenti, ut nihil spectet ad pietatem & religionem, ob duas præcipuè causas.

1. Est quod Deus vult adorari à Christianis in quantum unus est Deos in tribus personis, quarum prima sit Pater, secunda Filius à Patre genitus, tertia Spiritus sanctus a Patre & filio procedens: itaor quemadmodum Pater adoratur & colitur ut Pater & principium filij, ita Filius adoretur ut priocipium Spiritus sancti. Neque enim minimom decus est Filij dici & esse principium Spiritus sancti: gloria boc est ipsius, qua Græci ipsum destaudant, sicut Arriani cum illi consubstantialitatem auferebant, quamvis minus exorbitent Græci. Attamen ut ex gemma pretiosa non licet minimum qoid auferre, sic ex divina persona.

Quanti momenti ſit proceſſio Spiritus ſancti à Filio.

2. Quod positio Græcorum inferat destructionem mysterij Trinitatis secundum doctrinam D. Thomæ: si enim Spiritus sanctus à filio non procederet, à filio non distingueretur, sicque mysterium onius Dei in tribus distinctis personis non subsisteret: non ergo tam parvi momenti ista est Græcorum assertio ut contemni debuerit, & non curari de ipsorum errore.

At ad ista est quod reponatur. Ad 1. enim dicetur non constare de isto cultu sic præfixo & determinato ad singulas proprietates personales, cum vera adoratio & tanta quanta potest esse exhibeatur filio, considerando ipsius cum Patre eamdem divinitatem, & cum ipso æqualitatem: nec enim minus colendus est Spiritus sanctus quod ab ipso Filius non procedat: cur non similiter idem dicatur de Filio, si ab ipso Spiritus sanctus non procederet? si Deus agnoscitur, omni cultu possibili dignus est.

Ad 2. dici posset istud adhuc minus esse constans da detrimento mysterij adoraodæ Trinitatis & indistinctiooe Spiritus sancti à Filio. Quis enim nesciat doctrinam Scoti in 1. dist. 11. quæst. 2. D. Thomæ contradicentis, quod duplici capite distinguator Spiritus sanctus à filio, & ratione spirationis activæ, & ratione filiationis, quæ per se sit principium sufficiens distinctivum Filij a Spiritu sancto? omne namque ens est unum: unum vero dicitur quod est in se indistinctum & indivisum, distinctum vero & divisum à quolibet alio consimilem entitatem non habente. Deinde videntur sufficere relationes oppositæ disparatè, etsi non relative relatione illa producentis & producti. Quare adhærent Scoto Henricus quodlib. 5. Dionysius Carthusianus dicta dist. 11. Ocham, Gabriel, Gregorius & omnes Scoti discipuli apud Rada in 1. controversia 15. ubi totam quæstionem solide discutit. Quid ergo impedit quominus Græci pietatem colant, Trinitatem venerentur, & ad meram felicitatis pertingant?

Considerari potest illis obstaculo esse definitionem Ecclesiæ in multis Concilijs etiam generalibus, cui refragantur Græci: cum autem Ecclesia eodem Spiritu regatur in esplicandis scripturis, quo ipsæ scripturæ sacræ primò editæ sunt: & loca scripturæ interpretata sit de processione Spiritus sancti à Patre & Filio, istam assertionem ut revelatam à Spiritu sancto in scripturis quilibet fidelis debet intelligere & credere ne impingat in illud Christi Matth. 1. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* Quod autem istud ex curiositate nimia & tanqoam nihil spectans ad pietatem, ut dicunt hæretici, Ecclesia frustra definierit, dici noo potest D. Paulo asserente 2. Timoth. 3. *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad corripiendum, ad arguendum, ad instruendum ut sit homo perfectus*, & Tertulliano contra Hermogenem, Adoro plenitudinem scripturarum.

Quod autem objiciunt hæretici, Ecclesiam non debere sub anathemate damnare quoslibet errores, sed tantum capitales: idem est ac si quis diceret superiores non debere prohibere peccata quædam leviora, etiamsi disponant ad graviora: errores qui putantur noo ita magni momenti, viam patant ad quosvis graviores, Eccles. 19. *Qui minima negligit, paulatim decidet.*

Restaret autem inquirendum, an posita definitione Ecclesiæ, nasceretur obligatio ad credendum jure divino, an taotum Ecclesiastico? nam si istud posterius, dispensari posset forsan & concordia resarciri facilius: qua de re infra in classe V. in Concilio Nymphæ.

CONCILIVM
VIENNENSE.
GENERALE XV.
Trecentorum & amplius Episcoporum.

Quo Templarii extirpantur: hæreses Petri Ioannis, Begardorum & Beguinarum condemnantur, expeditioque pro recuperanda Terra Sancta suscipienda decernitur, anno Domini 1311. tempore Clementis Papæ V. & Henrici Imperatoris.

Causa Concilij hujus congregandi fuerunt milites religiosi Templarij: plurium quoque errores qui tranquillitatem publicam perturbabant, ut inter alios cujusdam Petri Joannis Ordinis

Minorum, sed & vineam Ecclesiæ depascebant vulpeculæ Begardi in Germania ac Beguinæ infideles ac perversæ fœminæ: insuper disciplina in multis collapsa erat. Quare Durandus natione Wasco, Episcopus Mimatensis, dictus Speculator quod Speculum juris scripserat, jussu Clementis V. Concilium Viennense celebraturi, scripsit de Concilio celebrando. Liberque editus est Parisiis cum hoc titulo, de modo celebrandi Concilij generalis. Verum non de modo, sed de rebus in Concilio deliberandis, in eo opere agitur. Quod opus est velut quædam invectiva generalis in omnes ordines Ecclesiæ, maximè in Ecclesiasticos, nulla habita ratione dignitatis cujusquam, etiam Papalis, ut Concilium Viennense celebrandum in omnibus reformatione illegitimam afferret. Habentur hujus libri præcipua capita seu tituli in Catalogo testium veritatis, qui catalogus à Lutherano homine fabricatus est, in quo quidquid scriptores catholici nominis, utinam semper & Catholicæ fidei, liberius aut sæpe & præpostero zelo, aliove motivo scripserunt in detrimentum Romanæ Ecclesiæ, abunde conglomeratum est. Ista facerent ad ante acta hujus Concilij. Sed tam prolixa hic inserere non est nostri instituti. Ferunt autem quidam acta hujus Concilij edita fuisse Avenioni, ante aliquot annos: quæ quia videre non licuit, & pauca hactenus Conciliorum collectores de eo Concilio dederunt, præmissis aliquorum narrationibus, hoc præsens Concilium integrabimus, ex prima nostra additione ad Summam Conciliorum, in qua non pauca à nobis collecta erant, quæ etiam paulo locupletiora hic reddimus.

S. Antoninus 3. part. Histor. titul. 21. cap. 3. de hoc Concilio sic loquitur: *Anno Domini 1311. Kalendis Novembris cœpit celebrari Concilium generale Viennæ in Burgundia, prout fuerat ante publicatum. In quo præsentes fuerunt plusquam trecenti Episcopi ultra alios Prælatos de diversis partibus orbis. Et cum Clemens, ut satisfaceret promissioni factæ Regi Franciæ in sua promotione, scilicet, de delenda memoria Bonifacij ex Ecclesia, cum Prælatis Concilij tractaret; quia Rex illum hæreticum fuisse probare intendebat: Concilium nullo modo assentire voluit: sed contrarium declaravit, scilicet, ipsum fuisse Catholicum & indubitatum Pontificem. Verùm quia ipse fecerat processus contra Regem Franciæ, ad quietandum ipsum, non valentem obtinere quod cupiebat injustum, declaravit & firmavit decreto Concilij, quod quacumque de causa Rex offendisset Bonifacium Papam, seu Ecclesiam, nullo unquam tempore posset ipsi Regi, vel ejus filiis & heredibus aliquid damni inferri vel pœnæ.*

De Templariis hac Synodo sublatis & extirpatis, Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ista habet: *Ibi ordo Templariorum, qui annis fermè 184. steterat, ab ipso Clemente Papa condemnatus fuit, & uno die per universum orbem deletus ad instantiam Philippi Regis Francorum, cujus promotione ipse Papa electus fuerat. Fuerunt autem Templarij valde divites, quorum possessiones, ut Rex sibi acquireret, crimen eis hæreseos falsum imposuit, ut multi voluerunt, & extingui omnino procuravit.*

Joannes Marius eadem commemorans, ait: *In hoc quoque Concilio decretum est, ut bona, redditus, ac possessiones Templariorum, qui propter hæresim aliaque facinora nefanda destructi ac combusti fuerant, equitibus Jerosolymitanis, qui nunc Rhodij dicuntur, attribuerentur.*

Otho Urspergensis in Chronico post annum 1227. ait: *Fridericus II. apud Acon in Terra sancta, ut aiunt, multa sustinuit ex perfida proditione Templariorum.*

Platina in vita Clementis V. *Rescitum est*, inquit, *Templarios à nostris ad Saracenos defecisse.*

Sed audiamus quid dicat ipse Clemens V. in sua sententia.

Ad perpetuam rei memoriam. Ad providam Christi Vicarij præsidentis in specula Apostolica dignitatis circumspectionem pertinet, &c. Dudum siquidem Ordinem Domus militiæ templi Jerosolymitani, propter Magistrum, & Fratres, cæterasque personas dicti ordinis in quibuslibet mundi partibus consistentes, varijs & diversis non tam nefandis, quàm infandis (proh dolor!) errorum & scelerum obscœnitatibus, pravitatibus, maculis & labe respersos, quæ propter tristem & spurcidam eorum memoriam præsentibus subjicimus, ejusque Ordinis statum, habitum, atque nomen, non sine cordis amaritudine & dolore, sacro approbante Concilio, non per modum diffinitivæ sententiæ, cum eam super hoc secundum inquisitiones & processus super his habitos, non possemus ferre de Iure; sed per viam provisionis seu ordinationis Apostolicæ, irrefragabili & perpetuo valitura sustulimus sanctione, ipsum prohibitioni perpetuæ supponentes, districtius inhibendo, ne quis dictum Ordinem de cætero intrare, vel ejus habitum suscipere, vel portare, aut pro Templario se gerere præsumeret: quod si quis contra faceret, excommunicationis incurreret sententiam ipso facto. Universa etiam bona Ordinis prælibati; Apostolicæ Sedis ordinationi & dispositioni, authoritate Apostolica duximus reservanda, &c.

Additio ad Concilium Viennense generale sub Clemente V. tempore Philippi Pulchri Regis Galliarum celebratum. Anno 1311.

Pauca valde hactenus scripserunt de hoc Concilio Viennensi Collectores Conciliorum, pauca, inquam, si habeatur ratio omnium quæ de illo scribi potuissent: idcirco in hac parte aliquatenus eorum omissioni supplebimus, ex varijs auctoribus, & libris Clementinarum, in quibus ejus Concilij decreta continentur. Ac primo.

Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1311. in diplomate quo Clemens Papa quintus Concilium indicebat Episcopis, Generalibus religionum & principibus, tres ejusdem congregandi causas præscribi recenset. 1. ut ponderosius examinaretur causa Templariorum de plurimis iisque gravissimis criminibus accusatorum: 2. ut ageretur de recuperanda Terra sancta: 3. ut corrupti hominum mores reformarentur, Ecclesiastica assereretur libertas & depravata dogmata quorumdam eliminarentur.

Idem author meminit trium sessionum in hoc Concilio habitarum, quarum prima inchoata est Sabbato ante Festum sancti Lucæ Evangelistæ, in qua Pontifex prædicta negotia proposuit consideranda, & ut quis, quid de unoquoque judicaret, exponeret. His meditandis & alternis considerationibus plenè discutiendis, reliquum illius anni & tres insuper menses elapsi sunt. Unde secunda sessio habita est anno 1312. tertio idus Aprilis, in qua collatis patrum sententiis decretum est, ut nomen & ordo Templariorum penitus aboleretur, quorum institutum multis turpitudinum maculis esse cœperat infame. Crimina eorum talia tamque enormia, ut non facta sed potius ficta & anicularum fabulis similia esse quis judicarit. Joannes Villanus illius temporis auctor, S. Antoninus & alij à calumnijs defendunt, fama tamen frequentior & sensus propeomnium condemnat. Clementis diplomata inquit, quæ in archivo Vaticano legi, &c. indicio essent famam haud quaquam vacuam fuisse, affirmantis duos & sexaginta ex eodem ordine se coram quæstione habita, scelera quæ enumerantur & communiter circumferuntur, fassos veniam petisse, &c. Petivit etiam Philippus Rex ut condemnaretur Bonifacij Pontificis memoria, ejusque nomen è serie Pontificum expungeretur: viriliter tamen restiterunt patres, &c.

Sessiones

duo etiam equites Catalani ad singulare certamen provocarunt, si qui essent qui Bonifacium, Pontificem fuisse negarent, aut hæresis crimine maculatum audeant asserere, &c.

Tertia sessio Concilij habita fuit in festo sancti Joannis ante portam Latinam, quod incidit in sabbatum infra octavam Ascensionis Dominicæ. Sed die præcedenti patrum suffragijs in secreto consistorio decretum est contra fratrem Ubertinum Casalinum, ejusque sequaces, modum vivendi communitatis ordinis Minorum ab illis vehementer in multis accusatum, esse licitum & sufficientem ad vetam regulæ sancti Francisci observantiam. Lectaque est constitutio quæ incipit *Exivi de Paradiso, &c.* In qua dubia emergentia super regula ad tollendos fratrum scrupulos explicantur.

Actum etiam de doctrina fratris Petri Joannis quam Ubertinus de Casalis acerrimè defendebat contra ejus impugnatores perplurimos, conclusumque ut ea expresse condemnarentur quæ (primum tamen in Clementinis non reperitur & unde id hauserit Wadingus mihi incertum) de Divina essentia generante & generata; de anima rationali corpus informante, non tamen ut rationali, & de Christo dum viveret lancea vulnerato, dixisse ferebatur: cæteris doctrinæ ejus capitulis ordini reservatis, ut etiam totam ejus doctrinam interdiceret omnesque ejus commentationes, si ita videretur. Deinde hortatus est Pontifex Prælatos Minorum ut charitativè tractarent hos fratres qui se prætextu strictioris regulæ à cæteris segregaverant, & ad ordinis officia absque ulla ab alijs differentia promoverent: illi vicissim ad obedientiam redirent, pacemque cum cæteris servarent. At Frater Ubertinus genuflexus Pontifici exclamavit: *Retribue servo tuo, vivifica me secundum verbum tuum*; petitque ut sibi fusque daretur facultas extra illorum obedientiam militare sub regula sancti Francisci, timens ne graviora ab illis pateretur. Sed noluit annuere summus Pontifex, sed omnino voluit ut unus esset Pastor & unum ovile, &c.

R. Lullus. Venit hoc tempore Viennam etiam Raymundus Lullus Majoricensis, tria in Concilio propositurus, quæ toties magno bono rei Christianæ uti putabat, alijs principibus & Pontificibus exposuit. Quod & nos alias enarravimus: ad annum scilicet 1293. Primum ut per mundum varia juberentur extrui Monasteria, in quibus viri sancti ac devoti pro Christo mori nihil formidantes, varios sermones docerent, ut in omnem terram exiret sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum. Secundum ut de cunctis Religiosis militibus, qui diversorum ordinum sunt, fieret unus ordo, qui trans mare assiduis bellis Sarracenos lacesseret, donec facta Terra Christiano pareret Imperio. Tertium ut auctoritate sanctissimi P. R. Pontificis cunctorumque Cardinalium, inhiberentur scripta Averrois legi in scholis Christianorum, eo quod in pluribus fidelium mentes à sinceritate & veritate fidei nutare cogunt, & ad impietatem perducunt.

Errata quædam Bzovij. Præter hæc carptim ex Vvadingo transcripta, Bzovius ab eodem arguitur de tribus erroribus in iis quæ spectant ad idem Concilium. Primus est quod dicat veritum oe regula sancti Francisci à Minoribus observetur, nisi ex formula à Concilio correcta. Regulam siquidem Concilium non correxit, sed ejus dubia ad amovendos scrupulos explicavit. Secundus est quod asserat sanctum Ludovicum Episcopum Tolosatem relatum esse à Concilio in Catalogum Sanctorum, id enim tantum factum est sub Joanne vigesimo secundò. Tertius est Clementem mandasse auctoritate Apostolica ut libri condemnati, Aroaldi Villa-novani ex Ordine Minorum per Universitatum moderatores, ac inquisitores conquirerentur, ignique traderentur, cum ex Epistola quam citat, tantum pateat mandasse sub excommunicationis pœna ut quicumque haberet quemdam ejus librum de medicina practica, vel qui sciret alium habere revelaret, curaretque ad se transmitti. Hæc Vvadingus eo loci contra Bzovium qui Franciscanos sæpe sæpius carpere solitus est.

Sed ut se habeant hæ singulares controversiæ, fragmentum aliud Concilij Viennensis verum, non omittendum hîc existimavimus, quod idem Abrah. Bzovius ex Bibliotheca Vaticana numero 4177. transcriptum suis inseruit Annalibus ad annum videlicet 1311. continet autem suffragium grave admodum cujusdam Episcopi Mimatensis vel alterius, de tribus præcipuis capitibus ob quæ Concilium indictum fuerat. Istud sic se haber.

Suffragium cujusdam Episcopi Mimatensis, seu alterius in Concilio Viennensi.

IN nomine Domini, Amen. Anno Domini 1311. Congregato Concilio generali Viennæ, per sanctissimum Dominum Clementem Papam V. mense Octobri in prima sessione sua, quæ fuit decima sexta die ipsius mensis, primo proposito verbo Domini, assumpto themate: *In Concilio justorum & congregatione; Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus.* Exposuit dictus Papa tres causas, propter quas ille duxerat Concilium congregandum. *Tres causæ Concilij.* Prima fuit pro negotio Templariorum, & ordine eorum, qui super varijs hæresibus, & nefandis erroribus fuerunt graviter & multipliciter infamati, & multi processus & inquisitiones contra eos factæ. Secunda, propter succursum, & subsidium Terræ Sanctæ. Tertia, pro reformatione morum, & reformatione status Ecclesiastici.

De Primo, scilicet de articulo Templariorum variis varia sententibus; aliis dissentientibus & asserentibus, quod dicto ordini danda erat defensio; nec debere tam nobile membrum Ecclesiæ, à corpore ejusdem absque juris rigore, & magna discussione truncari: alijs vero opinantibus, dictum ordinem destruendum, sine aliqua tarditate. Tum propter grave scandalum, contra dictum ordinem in tota Christianitate exortum: tum quia contra ipsum multi errores, & hæreses, per dictos processus, & inquisitiones plusquam per duo millia testium reperiebantur esse probati. Quid autem senserim circa dictum articulum, sequitur in hæc verba.

Quamvis infirmitas proprij corporis, qualitasque loci ac temporis me graviter affligentes auferant opportunitatem deliberandi plenius & studendi circa ea pro quibus Dominus noster Summus Pontifex, prout in sua 1. sessione prædicta senarui exposuit, decreverat istud Sacrum Concilium celebrandum, tamen prout parvitati mei occurrere potest ingenij, mihi videbitur, salva semper auctoritate majorum: quod quantum ad negotium Templariorum & ordinis templi attinet: *Templarij.* Ecclesiæ Dei, & toti fidei Christianæ mirabiliter expediret quod idem Dominus noster, sive de rigore juris, sive de plenitudine potestatis, istum ordinem diffamatissimum, qui, ut ita dicam, odorem nominis Christiani, quantum in se fuit, apud incredulos & infideles fœtere jam fecit, & nonnullos fideles in stabilitate fidei titubare, sine tarditate aliqua, rejectis frivolis, & calomniosis allegationibus super defensione tollenda, ex officio suo omnino tolleret: bonis ejus ordinis dispositioni Sedis Apostolicæ reservatis, & sine tarditate dico. Etiamsi à prima sua institutione fuerit ordo bonus. Cum dicat Scriptura dist. *Verum.* Quod si nonnulli ex prædecessoribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertuntur in errorem, & superstitionem, sicut in dicto ordine apparet, sine tarditate à posteris destruantur: sicut tam ibi, quam 4. Reg. xviii. cap. de Ezechia legitur quod confregit æneum serpentem quem Domino jubente construxit.

Et iterum bene dico, sine tarditate; ne ex tarditate morosa, scintilla hujus erroris prorumpat in flammam,

mam, quæ posset incendere totum orbem, & fidem Catholicam non modicum denigrare, & accidat quod dicit Hieronymus, quod Arius una scintilla fuit in Alexandria; sed quia statim oppressus non extitit, flamma ejus totum orbem populata est xxxiii. qu. 3. secundæ.

Nec multum movere debet Dominum nostrum quod dicunt aliqui prædictum ordinem, qui Eccles. videtur esse membrum tam nobile, non debere sine juris ordine, & plena discussione truncari: Cum, salva pace dicentium, & propter grave scandalum, quod in Eccles. Dei ex hoc ordine jam est ortum, & semper ubique terrarum ex morosa dilatione crebrescit, non videtur tanta discussio requirenda, veritate dicente, Matth. 6. & 18. *Si oculus tuus dexter, vel brachium scandalizant te, erue eos, & projice abs te. Expedit enim ut unum membrorum tuorum pereat, quam totum corpus.* Item etiam expedit dictum ordinem tolli alia ratione: videlicet ne eo remanente semper indigna facti memoria refricetur: unde super illud Levit. 20. *Mulier quæ accesserit ad omne pecus, mulierem interficietis, & pecus morte moriatur*, dicit Augustinus, Inde credendum est pecora jussa interfici, non quia peccaverint, cum sint irrationabilia, sed quod tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam. Et est decretum. 15. q. 1. c, *Mulier*.

De secundo, videlicet subsidio terræ sanctæ, licet ad sapientissimos viros in mundanis, & expertissimos in rebus bellicis, tractatus hujusmodi amplius pertineat: quia tamen Dominus Papa circa hoc Prælatorum consilium & deliberationem cum instantia requisivit, mihi, licet imperito, & in tam arduis negotiis inexperto, quid prima facie videtur, propter bonum obedientiæ, aperiam, salva semper in omnibus authoritate majorum & consilio seniorum.

Subsidiũ Terræ sanctæ.

Quamquam non dubitem nondum advenisse vel instare tempus liberationis Hierusalem, cum videam tempora moderna tum propter scelera & transgressiones populi Christiani qui legem habent, & nihil de ea servant, & qui leges sapiunt, ac faciunt, nec lege utuntur: tam propter dissensiones, æmulationes, & schismata quæ & quas video inter se Christianos habere, non fore multum bene disposita: quia tamen non est nostrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater in sua posuit potestate, & quia devotio templi, & maxime Domini Pontificis, cujus cordi istud negotium multum noscitur insidere, non est retrahenda in hac parte, sed potius excitanda, idcirco in primo mihi videtur, quod ex tunc præfigendus erat terminus passagii generalis, ad decem vel duodecim annos, prout ipsi Domino Summo Pontifici & aliis sapientibus videtur. Et quod interim crux per prælatos & alios viros idoneos per totam Christianitatem prædicetur efficaciter & ferventer, concessa cruce signandis indulgentia copiosa. Item quod bona ordinis templi, quæ ad hoc specialiter deputata fuerunt, administrentur interim & recipiantur per Prælatos, videlicet per quemlibet in sua civitate & Diœcesi, & per alias personas Ecclesiasticas idoneas, ab ipsis deputandas, ita libere, quod Reges & alii Principes sæculares, nullomodo de his se intromittant; sententiis latis in contrarium facientes.

Item quod omnibus eleemosynas, & subsidia præbentibus ad subsidium & liberationem Terræ sanctæ prædictæ, conferat Dominus noster talem indulgentiam, qualem concessit Pictavis pro Hospitalariis, duraturam usque ad tempus passagii prædictæ faciendæ & ponendæ in truncis prædictis, jam per Hospitalarios factis & positis, quod omnia quæ jam in truncis prædictis sunt posita, interim recipiantur per Prælatos, vel alios deputandos ab ipsis.

Item, quod concedatur, & solvatur quolibet anno usque ad tempus prædictum, de proventibus & redditibus Ecclesiasticis dimidia decima colligenda per Prælatos, per quemlibet in sua civitate & diœcesi: ita quod ad hæc nullo modo advocetur brachium sæculare: ex quo in casu simili Ecclesiæ temporibus retroactis multum damnificatæ fuerunt. Ita quod durante dicto tempore, Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis non imponatur per sedem Apost. similis, vel alia quota solvenda de suis redditibus & proventibus Ecclesiasticis, pro subsidio Terræ sanctæ: vel alicui Regi aut Principi, hac de causa: alias ipsi Reges aut Principes dicto tempore hoc non petant, vel exigant, jure antiquo, vel consuetudine, seu indulgentia sibi concessa, vel concedenda. Et quod contrarium facientes compescantur per remedia opportuna ex nunc ad hoc exhibenda: alioquin ex tunc, à solutione dictæ dimidiæ decimæ cessaretur: cum Eccles. variis decimarum, & aliarum impositionum exactionibus & in modis exigendi easdem adeo gravatæ fuerunt tempore retroacto, quod majorem impositionem non possint æquo animo tolerare, nec videatur ad præsens istud subsidium nimis parvum, cum reperiatur alias in casu simili subsidii Terræ sanctæ vicesima tantum concessa in alio Concilio generali, cum nolint jura, propter succursum Terræ sanctæ Ecclesias enormiter aggravari. Et credo, quod minor quantitas data, grata, & hilari voluntate magis proderit & efficacior erit ad dictum opus, quam major exacta à nolentibus, tristibus & invitis.

Item, quod quilibet Prælatus teneatur secum afferre vel mittere ad Conc. Provinc. quolibet anno celebrandum, in aliqua certa civitate Provinciæ, omnia quæ receperit, tam de bonis dicti ordinis, & eleemosynis prædictis, quam dictam dimidiam decimam: & totum adunatum, reponatur in Ecclesia Cathedrali illius civitatis, in bona & secura arca, cujus arcæ, Metropolitanus, & singuli suffraganei habeant singuli claves; & de deposito fiat publicum instrumentum, Camerario Domini Papæ mittendum.

Item, quod aliquid de præmissis nullo modo assignetur, vel tradatur alicui cujuscumque conditionis, aut status sive dignitatis existat, sine literis sedis Apost. Bullatis. Et quod Dominus noster optime caveat, per sententias, aliasque, adversus quoscumque, qui bona hujusmodi sive postquam deposita fuerint in æde sacra vel ante, per se, vel per alium, seu alios præsumpserint occupare, vel Prælatos hac occasione molestare.

Tertius articulus est, scilicet de reformandis in Ecclesia Dei, altiorem & proliziorem requirit tractatum; cum sint infinita, adeo, quod eorum non est numerus, nec finis.

Reformatio in Eccles.

Circa quæ scripsi aliqua, quæ videri & legi poterunt, locis & tẽporibus oportunis, & circa quæ si opponeretur remedium congruum, multum judicio meo reformaretur, & rectificaretur status universalis Ecclesiæ, & honestaretur Christianæ religionis cultus, ac totius fidei orthodoxæ.

Et licet iste tertius articulus sit ultimus in ordine, tamen præcedere debet secundum in executione, quia prius extirpanda sunt vitia, quam inserendæ virtutes, & prius placandus esset Deus, & postea ejus auxilium implorandum; quia scimus: *Quod Deus peccatores non exaudit.*

Zelus domus Dei, pariterque Christi charitas mandatique Apostolici (cui summopere obediendum est) urgens necessitas, quædam subdere annexa, quæ judicio meo in Ecclesia Dei per orbem terrarum longe lateq; diffusa, correctionis & reformationis, ut Domini Pontificis verbis utar, curam exposcunt, rudi filo, sed fideli juxta modum scientiæ & ingenii parvitatem scribere me compellunt, ut Domini summi Pontificis providentia, sacro approbante Concilio correctionem & directionem recipiant opportunam. Si autem in scribendis aliqua errore, seu erronee, vel minus perfecte seu insufficienter reperiantur esse dicta, simplicitati & ignorantiæ scribentis, bonum zelum novit Deus forte non secundum scientiam habentis, non infidelitati vel malitiæ adscribantur. Quia in omnibus, & per omnia fidei Catholicæ quam sancta

Item res, & jora Ecclesiarum, & aliarum personarum, maxime Ecclesiastic. quotidie occupant, usurpant & invadunt, & dum docti Prælati, aliæque personæ, maxime Ecclesiasticæ, cum quo agant, non habeant; dumque per censuram Ecclesiasticam, eos coercere non possunt, jura sua amittere compelluntur: cum tædiosum sit & onerosum quotidie contra ipsos ad sedem Apostolicam habere recursum.

Item, cum Priores majores Monast. per diversas provincias & Diœceses constituti, de antiqua & inveterata consuetudine, cujus memoria non existit, Prælatis ordinariis locorum, procurationes seu pensiones loco procurationũ exhibere consueverunt, denuo prætextu cujusdam privilegij à Domino Bonifacio, ut asserebant concessi, cum tacita veritate, & falsitate subjecta, ut à multis creditur interpretari, easdem solvere contradicunt: & Prælatis ad prioratus suos accedentibus juxta morem, vi armata, & armati cum suis complicibus resistentes, eisdem Prælatis, & suis sequacibus, ausu temerario, imo furiose mortem inferre conantur, sicut in pluribus est compertum: quod scio Dominum summum Pontificem non latere, qui dum in minori statu ageret, talia sæpe vidit, & quid bonæ memoriæ Dominus Bonif. super hoc senserit & declaraverit, magis novit.

6. Quia multi vita & moribus detestabiles, de diversis mundi partibus ad sedem Apost. concurrentes, tam in forma pauperum, quam alias, beneficia cum cura, vel sine cura quotidie impetrare noscuntur, maxime in locis, in quibus de vita eorom & moribus non habetur notitia. Et à Prælatis tamquam filiis obedientiæ, mandato sedis Apostolicæ obtemperantibus venerantes instituti vel admissi, ita detestabilem vel deformem vitam ducũt, quod ob hoc Ecclesiæ destruuntur, populi scandalizantur, Dei Ecclesia blasphematur, Prælati non possunt hodie bonis personis, obstante numero talium Impetrantium, providere. Ex quo fit, quod dicti Prælati dum non habeant, quod promeritis retribuant literatis personis, non inveniunt servitores, sine quibus prælationes suas recte administrare non possunt. Scio cathedralem Ecclesiam tantum triginta præbendas habentem, in qua tringinta quinqoe vel plures, à viginti annis citra vacaverunt, de quibus Episcopus qui dictis viginti annis & amphos, oon absquemagnis laboribus, angustiis, & tribulationibus Episcopatum rexerat, obstante impetrantium à sede Apostolica multitudine, contulit tantum duas, & adhuc sunt in dicta Ecclesia expectantes. Insuper omnes dignitates quæ in dicta Ecclesia dicto tempore vacaverunt, contulit dicta Sedes maxime personis absentibus qui numquam ipsam Ecclesiam intraverunt, & adhuc sunt duo expectantes dignitates. Quid plura? parvæ Ecclesiæ Collegiatæ, in quibus ad Episcop. collatio pertinet præbendarum, quin etiam Ecclesiæ parochiales impetrantibus adeo sunt objectæ, quod bonis Clericis patriæ & peritis in diversis facultatibus, non potest idem Episcop. de Beneficiis, nec magnis, nec mediis, nec minimis providere; Et cum sint paoperes, nec subsidium ab ecclesia habere valeant, post prolixa studiorum exercitia, immensosq; labores; & qui amore scientiæ aliquando sua patrimonia destruxerunt, urgente necessitatis articulo, paupertatisque, aut ad curias sæculares & Consilia Principum in grave Ecclesiæ detrimentum se transferre coguntur: & isti sunt, qui Ecclesiam & Ecclesiasticas libertates, quasi contempti ab eis acrios persequuntur. Heu! mittuntur ad Eccles. vel personæ milites, peregrinę linguę, barbarę nationis: vel si sunt bonę personæ & utiles, numquam in eisdem resident Eccles. sed in Rom. Curia, aut Regiis, aot Principum Curiis cõmorantes, per privilegia fructus Beneficiorum percipiunt: qui eisdem Ecclesiis de nihilo serviont, sed frustra panem doloris comedentes, exquisitis coloribus ab ipsis Ecclesiis se absentant: de quorum numero sunt quam plures, qui nunquam viderunt Ecclesiarum, in quibus obtinent beneficia, Crucifixum. Undè hodie juxta illud, scriptom est: *Relinquetur sola Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario.* Et rursum: *Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam.* Qua de causa ipsæ Ecclesiæ Rurales, ruinæ, periculis, & desolationis extremæ dispendiis, omni coosilio destitutæ, lupis rapacibus exponuntur; a filiis viperinis decimæ, jura, bona eorum diripiuntur, invaduntur, occupantur; privilegia immunitates, & antiquæ consuetudines violantur, enervantur, annihilantur. Nec est qui ascendat ex adverso, & opponat se murum pro domo Israël. Quin etiam modernis temporibus in Ecclesia Dei, suorum absentia mutilata, Divini cultus perit officium, & juxta Scripturam, senes de portis deficiunt, & juvenes de choro psallentium. Unde versus est in luctum, & carmen lugubre, chores viæ; pauperibus patriæ Ecclesiarum largitio consueta subtrahitur; pie fundantiom, seu donantium voluntates, propulso pietatis officio defraudantur.

7. Ad hæc vero quædam inconveniens absurditas; quæ universalis Ecclesiæ robur & fortitudinem annihilat, ejusdem decorem & pulchritudinem exterminat, & enervat, eamque mutilat & detruncat, non est silentio transeunda. Cum enim tam secundum jura divina, qoam humana, singula Ecclesiastici juris officia sint singulatim singulis committenda personis. Sicut enim in corpore physico multa membra habemus: *Omnia autem membra, non eundem actum habent.* Ita in corpore Christi mystico, quod est Ecclesia, multa membra sunt, secundum viridicam sententiam Pauli. Unde in eodem unoque corpore spirituali, committendom est hoc officium uni; aliud alteri conferendum: Nec quantumlibet exercitato uni, uno tempore duarum rerum sunt officia committenda. Quia, *Si totum corpus oculus, ubi auditus? &c.* Unde lex civilis præmissis assentiens & concordans, hoc testatur, dicens: Quod eodem tempore non sunt honores in duabus civitatibus ab eisdem gerendi. Hodie quod cum dolore referendum est, una persona, aliquando minus idonea, quatuor vel qoinque in diversis Ecclesiis obtinet Beneficia; idest, quinque vel quatuor dignitates; aliquando tres vel duas: qoinimo, qood non est minimum inconveniens, vel absurdum, una persona cui secundum statum suum abunde sufficeret una Canonia vel Præbenda, decem vel duodecim in diversis Ecclesiis obtinet, & aliqoando plures, sicut vidi. Heu! aliquando una persona tot obtinet dignitates, personatus, vel officia, quot ex eis posset quinquaginta vel saxaginta exercitatis & literatis personis sufficientissime providere. Ex quo pernicioso abusu sequitur, destructio Ecclesiarum, defectus servitiorum Ecclesiasticorum, enervatio & dissipatio studiorum, quæ modernis temporibus ubique terrarum depereunt, propter hoc quod bonis scholaribus exercitatum ingeniom habentibus provideri non possit per Prælatos.

Beneficiorum pluralitas.

8. Quid autem de pueris, qui omni discretione carentes, & quorom ætas quid videat, ignorat, tot obtinent dignitates, & beneficia, referam, nescio, nisi quod impletum esse videtur Isaiæ vaticium, sic dicens: *Ecce Dominator Dominus exercituum, auferet ab Hierusalem, & à Juda, validum & fortem, consiliarium & sapientem de Architectis, & prudentem eloquij mystici.* Et sequitur: *Dabo pueros principes eorum, & effæminati dominabuntur eis, &c.* Utrum vero tales, tantam Beneficiorum pluralitatem habentes periculum damnationis evadere valeant, non determino: sed à sapientissimis & peritissimis Theologis, quorum celebrior opinio non ignoratur, à pluribus requiratur.

9. Ut autem cum reverentia S. Rom. Ecclesiæ & sedis Apostolicæ loquar, multæ Ecclesiæ in diversis mundi partibus hodie graviter desolantur, propter hoc, quod dignitates, & personatus, & eorum officia, à cõmorantibus in Rom. Curia detinentur, ibidẽ perpetuo

remansuris: quodque inibi iterum, atque iterũ & quoties vacant, aliis Curialibus conferuntur. Et sic tandem Ecclesiæ ob suarum absentiam personatum & carentiam defensorum, exterminio & ruinæ irreparabili subjacebunt. Quod utinam Dominus Summus Pontifex, & sacer cœtus Cardinalium, qui sunt *Animalia pennata, plena oculis ante & retro*; diligenter aspicerent, ac novissima providerent.

10. Proh dolor! in tali statu sunt Ecclesiæ constitutæ, quod in eis vacantibus vix reperiuntur personæ eligibiles: & si quandoque, quod raró nunc accidit, bona persona & idonea in eisdem reperiatur latens, sicut lilium inter spinas; tantum excedit numerus malarum & inutilium personatum quod non permitterent personam bonam ad Prælationem assumi: sed similes similibus applaudentes, eligunt sibi virum juxta cor suum, ad destructionem Ecclesiæ, & plebium subjectarum. Olim enim quando plures erant boni quam mali in Ecclesia, tunc electio quæ fiebat secundum pluralitatem punctorum, bona erat & Canonica: plures enim erant qui eligebant Deo, illis qui eligebant diabolo, sed modo fit à contrario. Quia plures sunt mali quam boni regulariter, & sic frequentius electio est diabolica, non celebrata per sancti Spiritus inspirationem, sed per dolosam & machinosam conspirationem. Multi enim hodie introducuntur in Ecclesia insidiose & dolose, alii per impressionem & importunitatem potentiæ sæcularis; alii per ambitionem & fictionem hypocriticæ simulationis: alii affectione sanguinis & cognationis; contra Hieron. dicentem: Principatum in populos, non sanguini deferendum esse, sed virtuti: hinc autem sequitur, quod nunc cernimus plurimos his Beneficia conferre, non ut quærant eos in Ecclesia Columnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit. Qui taliter intensi, vix aut unquam in Prælatione bonum faciunt; non ædificant, sed destruunt; non perficiunt, sed corrumpunt. Difficile est enim ut bono peragantur exitu, quæ malo inchoata sunt principio. Tales ambitiosi merito sunt repellendi; quia secundum Gregorium, *sicut locus regiminis desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus.* Et rursus: *Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus: sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus.*

Electiones.

Hodie autem juxta parabolam quæ habetur Judicum undecimo, oliva, ficus, & vinea, primatum refugiunt, secundum illud Joannis Chrysostomi, quicumque desideravit primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo: Rhamnus vero, qui secundum Magistrum in historiis est genus rubi asperrimi, nimis aculeatum sicut sentes: & secundum Josephum, ad motum venti de se naturaliter ignem producit, primatum non refugit, sed desiderat, & ambit dicens: *si vere me regem constituitis, venite, & sub umbra mea quiescite, &c.* quæ ibidem continentur.

Ambitio

11. Utinam eligentes, vel confirmantes indignos ad Prælationem, punirentur pœna Canonica, etiam cum augmento, ut pœna docente cognoscerent quantum crimen sit quibusque, & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium & gubernationem Ecclesiæ credere: quia non est hoc consulere populo, sed nocere, non parare regimen, sed augere discrimen: integritas enim præsidentium, salus est subditorum, ut Leo Papa ait. Et sequitur: quod si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus, providenter scienterque curandum est, ut in domo Domini nihil sit inordinatum, nihil præposterum, quanto magis enitendum est, ut in electione ejus, qui super omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Unde nihil est quod magis Ecclesiæ noceat, quam quod indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. Cum enim per ignorantiam cæcati, aliis ducatum parare cœperint, ambo in foveam cadent. Unde dicitur in Psalmo: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* Cum enim obscurantur illi qui præeunt, ad ferenda onera peccatorum; facile inclinantur sequentes. Prælati tantum debent esse lux mundi, oculi Ecclesiæ, arietes gregis Domini qui debent ingredi, & egredi ante gregem, & ovibus pascua procurare. Unde dixit ille sapientissimus clericus loquens Prælatis: Vos estis Catholici gregis procuratores, sal terræ, lux hominum, ovium Pastores, muri domus Israël, Gentium Doctores, Judices Ecclesiæ, morum correctores; & sequitur: Sed si desit protectio gregis, grex labetur: si sal evanuerit, in quo salietur? nisi lux appareat, via nescietur: nisi pastor vigilet, caula confringetur.

12. De donis & muneribus quæ excæcant oculos judicum, & pervertunt corda justorum, dico, prout ait quidam sanctus, scilicet beatus Edmundus Cantuariensis Episcopus, sic inquiens: Per dona quæ nec data, nec accepta sunt secundum Deum, corrupta est Christianitas hodie. Deficient priusquam hoc advertant Christiani, nisi se curare studuerint ab hac peste. Cupiditas enim quæ est radix omnium malorum, adeo hodie ramos suos & palmites ampliat, & maxime in Ecclesia Dei, quod fere totum mundum obumbrant. Unde multi, maxime Clerici, aurum quam solem gratius intuentur, eorum oratio & supplicatio ad Dominum aurum quærit, ergo aurum bibant, juxta illud: Crassus aurum sitivit, & aurum bibit.

Clericorū corrupti mores.

13. De monstruosa, & inhonesta vita clericorum modernorum, maxime beneficiatorum, expedit facere mentionem. Quam enim hodie deformiter vivant quamplurimi, in transformatione habituum, nutritura comarum, unguium, & barbarum, in disciplinatione gestuum nemo posset sufficienter admirari: *Leva oculos tuos & vide*; qualiter se gerant in forma, imo in deformatura vestium, tonsura crinium, apparatu mensarum, ferculorum & ciborum; quæ signa sunt deformitatis mentium, juxta illud: Incompositio corporis, qualitatem indicat mentis. Unde juxta Bernardum, Clerici aliud esse, & aliud videri volunt: habitu milites, quæstu Clerici, actu neutrum exhibentes. Nec enim pugnant ut milites, nec evangelizant ut Clerici, ventri suo, non Christo Domino servientes.

14. Sæpe vidi in Ecclesiis, quod est frequens apud Clericos execrabilis, & extirpandus abusus, quod Canonici, & alii Clerici ad horas nummarias currentes, & juxta desideria cordis sui per loca varia evagantes, in fine horæ quando dicebatur, Benedicamus Domino, ad chorum revertentes, stipendium horæ percipere absque conscientia minime formidabant. Unde hac occasione perversa in Cathedralibus & aliis solemnibus Ecclesiis sæpe accidit, quod dum dicuntur horæ, chorus remanet vacuus, vix duobus vel tribus Clericis ad horas remanentibus, aliis extra chorum evagantibus, ut dictum est, in grave scandalum spectantium populorum. Alii quod non est minus inconveniens vel absurdum, in choro existentes, non vacant psalmodiis, sed bini & trini confabulantur, verbis suavibus, risu & cachinnis, & rumoribus recitandis se irreverenter occupantes, divinum servitium cum multorum scandalo impediunt & perturbant: & licet contra prædictos abusus, multa jura prodierint, judicio meo essent pœnarum additione juvanda: cum pœnæ exacerbari debeant, quoties multis grassantibus, opus est exemplo.

15. Hæc & alia quæ vix sermonibus possent explicari, videntur in Dei Ecclesia reformanda. Super quorum singulis, difficile, vel quasi impossibile foret de singulis remediis providere. Unum tamen remedium generale ac præsens sufficere videretur, videlicet, quod dicta Sanctorum Patrum statuta quatuor principalium Concil. videlicet, Nicæni, Constantinopol. Ephesini,

Chalcedon. necnon etiam Lateranens. maxime quantum *ad caput quod est de concess. Præbend. Nulla decr. Rom. Pontif. tam in capite quam in membris, ab omnibus integre serventur.* Et hoc faciendo videretur satis status Ecclesiæ reformatus: quia Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines, qui ordinaverunt tempora Christi bono odore usque ad consummationem vitæ. Et bene dico, in capite. Nam licet princeps legibus sic solutus, nihil tamen sibi tam proprium, quam legibus vivere, & digna vox est majestate regnantis, se legibus alligatum principem profiteri: & rursum dicit Leo Papa, quod totus familiæ domus status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non invenitur in capite. Hæc ille carcinomata Ecclesiæ, & præcipoè Gallican. in Concil. ostendebat.

Breviatio Canonum Concilij Viennensis circa doctrinam & disciplinam ex quinque libris Clementinarum.

De summa Trinitate & fide Catholica.

Liber I. Clement. FIdei Catholicæ fundamento, præter quod, teste Apostolo, nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes: apertè cum sancta Matre Ecclesia confitemur unigenitum Dei Filium in his omnibus in quibus Deus Pater existit: una cum Patre æternaliter subsistentem partes nostræ naturæ simul unitas: ex quibus verus Deus in se existens, fieret verus homo humanum videlicet corpus passibile: & animam intellectivam seu rationalem, ipsum corpus verè per se & essentialiter informantem assumpsisse ex tempore in virginali thalamo ad unitatem suæ hypostasis & personæ. Et quod in hac assumpta natura ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute, non solum affigi cruci & in eo mori voluit: sed etiam emisso jam spiritu perforari lancea sustinuit latus suum: ut exinde profluentibus undis aquæ & sanguinis formaretur unica & immaculata ac Virgo sancta Mater Ecclesia conjux Christi; Sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in conjugium est formata, ut sic certe figuræ primi & veteris Adæ, qui secundum Apostolum est forma futuri in nostro novissimo Adam, idest, Christo veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas illius prægrandis Aquilæ vallata testimonio: quam Propheta vidit Ezechiel Animalibus cæteris Evangelicis transvolantem, B. Ioannis, videlicet Apost. & Evangel. qui Sacramenti hujus rem gestam narrans & ordinem in Evangelio suo dixit: *Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua: & qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus, & ille scit quia vera dicit ut & vos credatis.* Nos igitur ad tam præclarum testimonium ac Sanctorum Patrum ac Doctorum communem sententiam Apostolicæ considerationis (ad quam dumtaxat hæc declarare pertinet) aciem mentis convertentes, sacro approbante Concilio, declaramus prædictum Apostolum & Evangelistam Ioannem rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse, narrando quod Christo jam mortuo unus militum lancea latus ejus aperuit.

POrro doctrinam omnem seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium quod substantia animæ rationalis, seu intellectivæ vere ac per se humani corporis non sit forma: velut erroneam ac veritati Catholicæ inimicam fidei: prædicto sacro approbante Concilio reprobamus. Diffinientes ut cunctis nota sit fidei sinceræ veritas: ac præcludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis seu intellectiva, non sit forma corporis humani per se & essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus.

AD hoc baptisma unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est (sicut unus Deus, ac fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aquis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, credimus esse tam adultis quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum quia quantum ad effectum baptismi in parvulis, reperiuntur Doctores quidam Theologi opiniones contrarias habuisse. Quibusdam ex eis dicentibus per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti: sed gratiam non conferri. Aliis econtra asserentibus: quod & culpa eisdem in baptismo remittitur, & virtutes ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi: quia per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam quæ dicit tam parvulis quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam & concordem sacro approbante Concilio duximus eligendam.

Controversia de opinionibus Petri Joannis Minoritæ.

HÆc constitutio Synodalis edita est contra dogmata Petri Joannis Olivi Minoritæ Conventus Biterrensis, qui com Spiritum paupertatis D. Francisci æmularetur, conareturque Fratres suos à laxiori vita, ad strictiorem & Regulæ conformiorem promovere, malè audiit apud eos, eorumque offensam incurrit, unde eum pessimè habuerunt, & in vita, & post mortem, postquam ab iis exhumatus est & delatus & accusatus ab iis in Concilio Viennensi quasi fuisset hæreticus, multaqoe docuisset ac scripsisset fidei Catholicæ adversaria. Inde ortum habuit hæc Clementina quæ intacta honoris fama ejusque salvo nomine ac honore, tantum propositiones quasdam condemnat,

quæ illi ab æmulis imputabantur. Cæterùm dum viveret, coram Provinciali suo accusatus fuerat quod in quibusdam tractatulis de Beata Virgine conscriptis, novas opiniones immiscuisset, ultra modum Virginis præconium efferens, ut solent aliqui, qui laudes illas illi tribuunt quæ ipsimet non placent & non tam laudes quam ineptiæ sunt. Qui deberent attendere ad illam gravissimam D. Bernardi sententiam epist. 174. *Honor Reginæ Judicium diligit, Virgo Regia falsò non eget honore, veris cumulata honorum titulis. Laudari vult, sed discretè.* Ea propter jussit Provincialis ut proprijs manibus opuscula illa traderet incendiu, quod ipse fecit obediens absque ulla animi commotione, ita ut statim ad factum faciendum accederet, dicens mirantibus fratribus, hoc se fecisse pacatissimo animo, nec voluptuosius pro suo captu illa scripsisse, quam pro Prælati imperio combussisse. Dixitque postea Provincialis coram Summo Pontifice dum ageretur de ejus vita, hoc ei præcepisse non tam ad supplicium, quam ad mortificationem, & quæ de Beata Virgine disserebat, non tam errronea quam nova & singularia fuisse. Quæ refert Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1278. quin etiam ad annum 1297. testatur Ubertinum de Cassalis respondisse sigillatim ad omnia quæ dicto Petro Joannis objiciebantur potius ex pravo affectu & ignorantia, quam ex sincero veritatis amore. Nam quod illi objiciebatur asseruisse essentiam divinam rectè dici posse generantem & genitam, id benignè interpretari posse, sicut similes Patrum sententias intelligi D. Thomas docuit, 1. part. quæst. 39. art. 5. ut nomina abstracta naturæ & essentiæ sumantur & ponantur per concreta, vel per nomina personalia, ut cum dicitur essentia de essentia, vel sapientia de sapientia, sit sensus, Filius qui est essentia & sapientia. Sic in Symbolo dicitur, Deus de Deo, lumen de lumine. Sed quidquid sit de ista interpretatione, non debet ferri quod absolutè dicatur essentia generans, &c.

Exemplum.

Vbertinus de Cassalis.

Quod spectat ad aliud caput accusationis de vulnere lateris inflicto Christo adhuc viventi, inciderat in quoddam exemplar Divi Chrysostomi, homil. 89. in Matthæum, in quo id insinuabatur eo modo, cumque haberet Concionem de Passione, ut magis ad compassionem commoveret, laterale vulnus Christum adhuc viventem excepisse subjunxit. Qua in re si censura dignus est, innumeri concionatores, scriptores & contemplativi plectendi forent qui in similes excessus abripiuntur. Attamen dici posset illos nihil afferre contra expressa Scripturæ verba: quod si afferant, nihil vetat, quominus eorum asserta reprobentur quacumque intentione ea dicant à se proposita. Nec enim Deus indiget nostro mendacio, nec pietas falso dogmati innixa summæ veritati probata est. Sine dubio autem ait Joannes Andræas, conjux Christi Ecclesia, quæ regenerat à Deo genitos, ita formari poterat per plagas & undas fluentes Christo vivente; sicut Christo mortuo: nec in hoc disputatio hæc respicit fidem. Sed opinio hic damnata detrahit miraculo, evidentius enim fuit miraculum hoc corpore mortuo manasse quam vivo. Item detrahit figuræ hic positæ. Item detrahit fidei Joannis Evangelistæ qui ultimus Evangelium suum scribens notabiliter expressit hunc ordinem. An autem Christus metuerit tunc, quæstio est Theologica, ad cujus solutionem proderit animadvertere statum comprehensoris in Christo non obstitisse ejus merito sicut in cæteris, & quibus verbis Apostolus in epist. ad Romanos & ad Hebræos de quibusdam Christi actionibus loqui soleat. De quibus alias.

Quod autem attinet ad animam rationalem, quod assereret illam non esse formam corporis, negat Ubertinus talem propositionem unquam ab eo emanasse, nec in ejus universis operibus quidquam reperiri ex quo deduci possit, illam ergo ab adversariis falso illi impositam fuisse ait.

Quod vero dixerit non omnino constare an parvu-

A lis conferebantur gratia & virtutes in Baptismo, si habeatur ratio temporis non videtur id inter hæreses enumerandum: Siquidem res erat tunc controversa inter Theologos, his affirmantibus, illis negantibus: nec hodie post Concilium Tridentinum quæstio ita expresse terminata est, ut sit articulus fidei partem alteram tueri.

Controversiam hanc rectè exposuit D. Bonaventura in 2 sent. dist. 16. art. 1. quæst. 2. necessarium est inquit, quod vivificatio & informatio ab aliquo sit sicut ab efficiente & ab aliquo sicut ab informante: conveniens est autem ponere aliquod donum creatum per quod anima informatur, quia nec possibile nec decens Deum esse formam perfectivam alicujus creaturæ, sicut decens est eum esse principium effectivum. Hanc
B autem positionem præferendam credo priori, tum quia securior, tum quia etiam rationabilior. Securior namque est quia consonat communitati Magistrorum & verbis expositorum & pietati sanctorum. Doctores enim Parisienses communiter hoc sentiunt & senserunt ab antiquis diebus. Verba etiam expositorum hoc prætendunt qui gratiam in sacramentis dari & usu virtutis augeri dicunt. Piæ etiam mentes & nobiles huic positioni consentiunt, pro eo quod etsi donum gratiæ non possit sic percipi à quocumque, viros tamen virtute præclaros aliquando non latet divinæ bonitatis influentia, quam intra semetipsos potius experiendo quam ratiocinando cognoscunt. Hoc etiam piarum mentium est ut nihil sibi tribuant. Sed totum gratiæ Dei, &c. præferenda est etiam quia rationabilior, quia tales effectus non possunt in vobis cogitari,
C quin sint ab aliquo tamquam ab efficiente, ab aliquo sicut informante, & ideo comparatur ipsa gratia creata influentiæ luminis, & principium ipsius comparatur soli, quia sicut ab ipso sole materiali influitur lumen corporale in acre, sic & à Christo lumine spirituali influitur lumen spirituale in animam à quo ipsa formaliter illuminatur, gratificatur, reformatur, & sicut influentia solis ipsam suscipientia assimilat ipsi soli, fonti lucis quoad proprietates: sic gratia, quæ est spiritualis influentia, mentes rationales fonti lucis assimilat & conformat. Hæc autem influentia rectè dicitur gratia, tum quia datur ex mera liberalitate, non enim exit ex principiis subjecti nec à Deo exit ex necessitate, sed ex sua mera benignitate. Tum quia gratum facit. Dum enim hominem Deo conformat & assimilat, reddit ipsum Deo amicum & facit ipsum esse
D placitum & acceptum: tum quia etiam facit hominem gratis facere ea quæ facit. Affectus enim hominis recurvus est & mercenarius quantum est de se: unde quod facit intendendo proprium commodum facit: sed cum divina gratia supervenit sic totum hominem gratum facit, ut sive ad utilitatem proximi sive ad honorem Dei velit, totum gratis facit impendere.

Doctores Parisienses.

Gratia cur sic appellata.

Plura alia illi ab adversariis objiciebantur quæ diluere conatur post Ubertinum Wadingus anno quo supra, & de quibus Concilium Viennense nullum decretum edidit: imo nec illi attribuere voluit pauca illa dogmata quæ condemnavit, neque illorum auctorem aut assertorem fuisse declaravit, tum propter variam hominum de eo opinionem quibusdam sanctum, aliis
E aliter acclamantibus; tum quod constiterit ex ejus libris & ultima fidei professione nihil pertinacios defendisse, sed omnia correctioni Ecclesiæ subjecisse. Hujusmodi autem minimè hæresis nota afficiendos esse constans est, tum ex definitione illa vulgata hæresis, qua dicitur: *Error intellectus voluntarius, contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia assertus ab eo qui fidem recipit*; tum ex illa sententia cap. *Damnamus*; de Summa Trinitate & fide Catholica: *Tunc enim qui morbidum aliquid pravumque sapiunt, hæretici fiunt, & foras exeuntes in exercitibus habentur inimici, quando correcti ut rectum sanumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed & defen-*

dere persistunt. Unde tantum abest ut ab aliis multis ondemnetur; quin potius maximè commendatur, ut qui persecutionem passus fuerit propter jostitiam. Horum testimonia profert Vvadingus pro asserenda hominis ionocentia, oe, inquit, per universas traducatur ætates. Quamvis Ubertinus acerrimus ejus propugnator in 1 Prologo Arboris Vitæ Crucifixi, profiteatur se eundem in aliquibus sequi nolle; etenim, inquit, aliquando bonus dormitat Homerus, nec omnibus omnia data sunt.

De rescriptis. Gratiæ ut de dignitate vel de beneficio tibi provideatur renuntiare videris: si ante adeptionem ejosdem aliud beneficium pacificè assequaris, quod simul de jure cum dignitate virtute dictæ gratiæ tibi debito retinere non posses, licet illud resignaveris aut sis resignare paratus.

De Electione & Electi potestate. Religiosus io Abbatem, vel Prælatum alterius religionis, vel habitus eligi non potest: in Episcopum vero secularis vel cujuslibet Regularis Ecclesiæ eligi non prohibetur.

De Renuntiatione. Illosio, & variatio circa renunciationem, & cessionem, seu resignationem in personis Ecclesiasticis maxime sunt vitandæ.

De supplenda negligentia Prælatorum. Prælatorum non committendis, seu conferendis suis, cum vacant, Ecclesiis, aut quibusvis aliis beneficiis, easque fortè mensis suis applicantium oegligentia per Diœcesanos locorum est supplenda.

De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum. Qui non est Subdiaconus vocem in Capitulo non habet. Subdiaconus decimo octavo, Diaconus vero vigesimo, Presbyter vigesimo-qointo ætatis anno quis ordinari potest.

De Officio Vicarij: Quæ de Ecclesiis curam animarum habentibus eorumque Rectoribus statuuntur, sive de eorum promotione ad Sacerdotium, sive de eorum ætate, eadem etiam in eorum perpetuis Vicariis observati debent.

De Officio & potestate Iudicis delegati. Judex delegatus à Pontifice super receptione testium in causa civili, alij vices suas licite potest committere, id est, subdelegare.

De Officio Iudicis ordinarij. Judicis ordinarij, id est, Episcopi Officium est, Clericos corrigere. Apostolicæ Sedis Legatus, qui cum ordinario concurrit Beneficium obtinenti aliud non potest conferre, nisi de obtento facta fuerit specialis mentio: alij vero Beneficiorum collationem habentes, bene possunt conferre.

De Procuratoribus. Procurator procuratorium instrumentum scienter recipiens cogitor constituentem defendere io omnibus causis, & negotiis, ad quæ prædictum instrumentum, seu litteræ se extendunt.

De restitutione in integrum. Ecclesia læsa intra quadriennium continuum restitui potest ad tantum tempus, quantom se læsam fore probabit.

Liber II. Clementinarum. *De Iudiciis.* In judiciis Ecclesiasticis procedi debet simpliciter & de plano, & sine strepito judicij & figura.

De foro competenti.

QVamvis sacris Canonibus sit generaliter interdictum, ne quis jurisdictionem in Diœcesi exerceat aliena: nos tamen Episcopis qui à suis sedibus protervia impiorum expulsi, non audent propter metum persequentium in suis civitatibus aut Diœcesibus, aut earum parte aliqua residere, nec jurisdictionem ad se spectantem per se, vel per alium inibi exercêre, ne injuria in ipsorum expulsione ipsorum irrogata Ecclesiis hoc prætextu remaneat impunita, duximus in- A dulgendum, ut in Diœcesibus alienis, in civitatibus scilicet vel locis insignibus suis Ecclesiis viciuioribus, in quibus poterunt secure morari, & jurisdictionem suam libere exercere, possint contra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios & fautores (dummodo civitates vel loca hujusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis & fautoribus sint secura; & ipsi personaliter, vel ad domum, si huc tute fieri valeat, alioquin publicè in Ecclesia Cathedrali loci vel domicilij eorumdem citati fuerint) liberè procedere, prout justitia suadebit. Si verò dicti Epis- B copi ausi non fuerint hujusmodi suos expulsores vel eorum consiliarios aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiosè impedimentum præstiterint, ne potuerint sic citari, licitum sit eisdem Episcopis, ut expulsores, consiliarios & fautores eosdem diebus aliquibus dominicis vel festivis, cum populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimilius præsumatur, citent vel citari faciant publicè in Ecclesiis civitatum vel locorum insignium prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino C competenti coràm eisdem Episcopis noluerint comparere, ac si citati legitimè alias extitissent. Eisdem etiam Episcopis indulgemus, ut inter suos subditos (ne ob defectum justitiæ aliquod dispendium patiantur) possint in Diœcesibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodo per se vel per alium hoc in suis propriis Diœcesibus facere non audeant, vel non possint) jurisdictionem suam omnimodam exercere. Ita tamen quòd subditi, qui expulsores aut eorum fautores vel consiliarij non fuerint, ultra duas dietas à fine suæ Diœcesis non trahantur. Volumus in- D super, ut ante omnia à Diœcesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmissis, quam si obtinere nequiverint, procedant nihilominus prout superius est expressum. Sanè si prædicti Episcopi asseruerint, se non fuisse ausos præfatos expulsores, consiliarios vel fautores personaliter, vel ad domum aut publice (ut præmittitur) in eorum Ecclesia Cathedrali citare, vel ipsos malitiose præstitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari, aut quia in suis Diœcesibus jurisdictionem per se vel per alium contra ipsos exercere nequeunt vel non audent, E stari super his volumus assertionibus eorumdem, ipsis districtius injungentes sub interminatione divini judicij, ne circa præmissa contra conscientiam quidquam mendaciter aut dolose asserant vel confingant. Eorumdem autem Episcoporum sententias & processus, quos in præmissis casibus in aliis Diœcesibus duxerint faciendos, denuncient seu denunciari faciant per suas Diœceses convicini Episcopi, cum ab eis fuerint requisiti. Per præmissa quoque nullum ex transcursu temporis quanticumque, vel alias quoquomodo locorum Diœcesanis, vel aliis quibus-

cumque jurisdictionem habentibus in locis præmissis, in quibus prædicti Episcopi sic expulsi jurisdictionem (ut prædicitur) exercebunt, præjudicium generetur.

Annotatio de Jurisdictione Episcopi à propria civitate expulsi.

EX hoc Canone patet Episcopum expulsum à sua Diœcesi & civitate adhuc retinere jurisdictionem suam ac eam exercere posse in locis minus remotis, unde exurgit difficultas an Capitulum possit per absentiam Episcopi exercere jurisdictionem. Videtur enim quod non possit ex hoc Canone, quia sic Jurisdictio Episcopalis per duos exerceretur, Episcopum absentem & Vicarium Capituli.

In hac difficultate duæ sunt opiniones, una affirmat Capitulum in aliis casibus præter mortem Episcopi exercere posse Jurisdictionem Episcopalem, ut si Episcopus in captivitate aut carcere detineretur sive per hæreticos, sive per paganos, sive Judæos, sive quoscumque alios. Quia mors civilis morti naturali æquiparatur: at in his casibus censetur Episcopus mortuus civiliter. Favet cap. *Si Episcopus de supplenda negligentia Prælatorum*. Ubi datur Jurisdictio Capitulo si Episcopus à paganis vel schismaticis captus esset quamdiu captivitas perseveraret. Quod Glossa ibidem extendit ad casum in quo captus est ab hæreticis, quia militat eadem ratio, estque tunc velut servus. Unde & alij extendunt ad quoscumque casus in quibus contigerit Episcopum abesse, nec posse præsentem se exhibere in Diœcesi usque ad longi temporis spatium, sive per infideles seu fideles & subditos suos id contingat. Confirmatur quia alias non esset provisum Ecclesiæ, quæ interim multa detrimenta pateretur, nisi esset Jurisdictio penes Clerum vel Capitulum per quod coneederentur Jurisdictiones ad absolvendum, approbationes, licentia ordinum conferendorum & alia hujusmodi quæ ad Episcopum pertinent. Hanc sententiam tuetur Diana part. 8. tract. 4. resolut. 4. & quidam alij propter authoritatem capitis citati, *si Episcopus*.

Alia opinio negat Capitulum posse exercere Jurisdictionem Episcopalem nisi in duobus casibus. Primus est mortis naturalis Episcopi, juxta caput, *olim cum de majoritate & obedientia*. Trident. Concil. Sess. 23. cap. 10. & melius Sess. 24. cap. 16. Secundus est captivitatis per paganos vel schismaticos juxta cap. *Si Episcopus de supplenda negligentia Prælatorum*. Hancque sententiam multi nostris temporibus sequuti sunt ex consilio etiam Nuntiorum Apostolicorum, cum Jurisdictionem Episcopalem sibi assumpsisset insigne Capitulum Galliæ Episcopo non comparente ex alia causa quam ex captivitate per schismaticos & paganos, cumque plures ordinati fuissent ab alieno Episcopo ex permissione Capituli illius. Suspensos ab ordinum executione sese habuerunt juxta canones antiquos, quoadusque dispensati fuissent per authoritatem summi Pontificis. Ut nihil dicam de iis qui approbationem aut etiam ipsam Jurisdictionem ab eodem capitulo suscipientes, multis absolutionem impenderant.

Huic opinioni adstipulatur Arnulphus Ruzeus quondam in universitate Aurelianensi regens Doctor & postea in Senatu Parisiensi Consiliarius Regius. Is in Tract. *Præeminentiæ Archiepiscopalis dignitatis*, in sexto privilegio, ubi notat Archiepiscopum expulsum per vim & potentiam à sua Archiepiscopali sede, ita quod jus ibi reddere non possit: tunc potest, inquit, in propria sede sui suffraganei juxta Clement. quamvis *de foro competenti*, & in vigesimo secundo privilegio discutiens quo juris remedio Pontifice Rom. captivo Ecclesiis pastore carentibus cæterisque urgentibus negotiis statum Rom. Ecclesiæ concernentibus provideri possit. Pro discussione, inquit, præsuppono quod mors civilis æquiparatur morti naturali in casibus à jure expressis. Hanc regulam tradunt doctores civilistæ in L. *Gallus* §. *& si quid tantum ff. de liber. & posthu*. Bartolus in lege *ex ea parte* §. *insulam ff. de verborum obligationibus*. Canonistæ autem in cap. *susceptum* de rescriptis in 6. & Glossa in cap. *placuit 16. quæst. 7*. Videretur dicendum quod tempore captivitatis Rom. Pontificis nihil attentari possit, sed expectandum est donec ad plenum libertati restituatur, quia sicut mortuo Papa nemo potest Jurisdictionem Papalem exercere, sed eligitur successor in fide, & ita dicendum in morte civili per captivitatem, qua fingitur quis mortuus de jure communi §. *Si ab hostibus* instit. *quibus modis jus patriæ potestatis solvitur*, &c. Tertio fortificatur, quia semel hæres non potest desinere esse hæres L. *hæreditas ad diem ff. de hæredis institutione*, &c. Facit quia ista captivitas hodie inter Christianos non redigit quem in servitutem, ut per hoc amittat libertatem. Ita Bartol. in L. *Hostes ff. de captivis*. Hæc ibi & plura quæ multo majori ratione dicentur de Episcopis, quorum Diœceses tam promptum non requirunt auxilium ac Ecclesia universalis, & quorum necessitati supplere poterit summus Pontifex.

Rationes oppositæ partis non urgent. Nam illud de morte civili quod æquiparatur morti naturali, explicant Juristæ & Canonistæ intelligendum esse de casibus in jure expressis; & verendum est, si aliter explicetur, ne quidam similes appareant in judicio Dei cuidam Talismano Turcarum sacerdoti, qui consultus à Solimano Imperatore suo de scrupulo quem in anima patiebatur quod vellet quemdam ex suis aulicis, Bachauos vocant, vita privare, cum tamen illi jurasset, quod ipso vivente, interimendus non esset: dixit illi Talismanus ille, quod juberet ipsum Bassa interimi quando dormiret, quippe urgente somno non est homo vivus, sic tamen juramentum non violabis. Dixit, & factum est ita. Sed quæstio est, an coram Deo solutio ista valebit. Hoc exemplum lego apud Baudierum in historia Turcarum. Caput *si Episcopus* debet intelligi ut sonat, non extendi ad alios casus. Non enim est eadem ratio, si per alios maxime per fideles cogatur abesse Episcopus. Tunc enim tolerat Ecclesia Diœcesim particularem aliquod pati detrimentum & esse in statu luctus, sperans quod movebuntur fideles ex calamitate Ecclesiæ matris suæ, ne diutius abesse patiantur Episcopum, quod non moveret paganos & schismaticos, qui potius Ecclesiam penitus collapsam esse vellent. Atque hoc spiritu Ecclesia quandoque cessationem à divinis in quædam loca decernit. Unde nulla est ratio qua innituntur primæ opinionis defensores, qui ex cap. *Si Episcopus* non bene examinato decepti sunt. Quod caput jubet etiam ut moneatur summus Pontifex, ut non eo inscio exerceatur Jurisdictio.

Consilii sacerdotis Turcæ

De Causa possessionis & proprietatis. In causa Beneficiali, per Appellationem ad Sedem Apostolicam legitime devoluta, & petitorio, & possessorio, ab utroque intentato, suspenso petitorio, in spoliantis odium, in solo possessorio procedendum est.

De dolo & contumacia. Ante & post sententiam definitivam quis appellare potest, nisi ejus prima appellatio esset frivola manifeste: tunc enim ob dolum ejus, & contumaciam judex contra eum procedere potest.

Ut lite pendente nihil innovetur. Duobus super Beneficio litigantibus, si alter eorum moritur, lis non pendere videtur, cum superstes causam nihilominus prosequi potest. Lis autem pendere incipit, postquam citatio ad partem pervenit, vel per eum factum fuerit, quo minus ad ejus notitiam perveniret; in citatione autem tali exprimi debent ea, per quæ plene possit citatus instrui, super quibus in judicio conveniatur.

De

De sequestratione possessionum & fructuum. Non sumantur, quia huic titulo non præfiguntur hæc verba Clemens V. in Concilio Viennensi, *sicut solent præmitti in capite cæterorum titulorum.*

De Probationibus. Litteræ Pontificiæ, super quarum narratis gratia vel intentio ejusdem fundatur, plenam habent probationem.

De Testibus. Testes vitæ recepti & eorum attestationes publicatæ, super eisdem vel directo contrariis articulis, neque in principali, neque appellationis causa produci possunt.

De Iurejurando. Romanus Princeps Romanæ Ecclesiæ fidelitatis juramento adstrictus est.

De exceptionibus. Excommunicationis exceptio dilatoriæ in qualibet parte litis opponi potest.

De sententia. Qui tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis, nullatenus admittitur, donec ejusmodi sententiæ plenariè fuerint executæ. Henricus Imperator Regem Siciliæ extra Imperij districtum existentem citare: & ita in absentem nec citatum legitime, ac inauditum per consequens, & indefensum sententiam dicere non potuit.

De Appellationibus. Ubi appellandum est à pluribus judicibus, sufficit appellare à majori parte ipsorum. Appellans autem Apostolos instanter, & sæpius postulare appellationem: deinde judicialem, sive extrajudicialem, prosequi, & finire debet.

De vita & honestate Clericorum. Clericos oportet per decentiam habitus extrinseci, morum intrinsecam honestatem ostendere.

De Præbendis & dignitatibus. Papa dispensante, ut aliquis duas possit habere præbendas, nisi habita sit mentio, quæ illi vel alteri imminet, gratia hujusmodi velut subreptitia, nullius penitus est momenti, nisi Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat.

De concessione præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. Præbenda concessa sub conditione, antequam extat conditio, alteri ferri poterit. Sed si intra mensem à vacationis ipsius notitia acceptanda concessa est, ex quo ipsa vacatio in loco vel Ecclesia, hujusmodi præbendæ publicè nota erit, censet Pontifex, ipsum ex hoc acceptare, & collationem taliter sibi factam valere.

De rebus Ecclesiæ non alienandis. Res Ecclesiæ alienari non possunt, nisi necessitate aut utilitate, vel si Ecclesia vacans alteri Ecclesiæ per Episcopum suo consentiente capitulo uniatur, aut Religioso suo donetur, Rectore ipsius in hoc vocato.

De rerum permutatione. Beneficia ex causa permutationis hinc inde resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus, conferri ab Episcopo non possunt.

De Testamentis, & ultimis voluntatibus. Episcopus potest à religiosis etiam exemptis quando executores testamenti fuerint, rationem executionis exigere: illos si deliquisse repererit (quocumque nonobstante privilegio) puniturus.

De Sepulturis. Prædicatorum & Minorum Ordinum Fratres licentiam habent prædicandi verbum Dei, confessiones audiendi, & quoslibet sepeliendi in suis Ecclesiis & locis sepulturam eligentes, jure tamen Prælatorum, & Parochialium Ecclesiarum salvo.

De decimis, primitiis & oblationibus. Religiosi decimas Ecclesiis aliis debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes sibi appropriare, aut usurpare prohibentur.

De regularibus & transeuntibus ad religionem. Professores cujusvis paupertatis ordinis ad non mendicantium ordines transire, est prohibitum.

De statu Monachorum, vel Canonicorum Regularium. Monachis nigris inordinatus omnis seu exquisitus ornatus aut cultus, nec-non in cibis, & potibus, equitaturis & lectisterniis quivis notabilis excessus interdicitur.

De religiosis domibus, ut Episcopo sint subjectæ. Status Beguinarum mulierum, quæ habitum qui dicitur Beguinarum deferunt, & adhærent religiosis aliquibus ad quos specialiter trahitur affectio earumdem, disputantque de summa Trinitate, &c. prohibetur, non tamen pœnitentium earum quæ honeste in suis hospitiis conversantur. Xenodochiorum, Leprosariorum, Eleemosynariorum seu Hospitalium rectores, locorum ipsorum bona, res & jura ab occupatorum, & usurpatorum manibus excutere non debent negligere.

De jure Patronatus. Patroni Ecclesiastici præsentandis sufficientem de proventibus Ecclesiæ portionem assignare debent. Plures Patroni hæredes tantum unius rectoris vocem in præsentatione habent, possunt autem plures quidem præsentare personas, quod una ex iis eligi per Episcopum valeat, & admitti.

De censibus, exactionibus & procurationibus. Religiosi pro Ecclesiis quocumque titulo ad eos devolutis, procurationes Legatorum Sedis Apostolicæ, ac jura Episcopalia, & alia solvere tenentur. Ecclesiasticæ personæ pro rebus propriis quas non negotiandi causa deferunt, pædagia, vel guidagia solvere non tenentur.

De celebratione Missarum & aliis divinis officiis. Divina diurna, & nocturna officia convenienter, & debite celebrari debent.

De Baptismo & ejus effectu. In Ecclesiis baptisandum est, non privatis domibus, nisi Regum ac principum auctoritas, aut alioqui necessitas, aliud suaserit.

Festum Corporis Christi.

De Reliquiis & veneratione sanctorum. Constitutio Urbani IV. de Festo corporis Christi celebrando Feria quinta post octavum Pentecostes præcipitur servari, in qua ut ad id donis spiritualibus animentur fideles, vere pœnitentibus & confessis qui officio matutinali, vel Missæ, vel primis aut secundis vesperis interfuerint, indulgentiæ centum annorum conceduntur pro qualibet assistentia, quadraginta vero annorum iis qui vel primæ, tertiæ, nonæ, completorij Officiis interfuerint, centum vero annorum pro qualibet die octava illis qui prædictarum horarum officiis ac prædicationi interfuerint.

De immunitate Ecclesiarum. Constitutio Bonifacij de immunitate revocatur, omnesque Ecclesiasticas personas à talliis & collectis secundum Concilia generalia immunes esse statuitur.

Liber 4. Clement.

De consanguinitate & affinitate. Consanguinei & affines in gradibus canonice interdictis, nec non moniales & religiosi Clerici in sacris ordinibus constituti matrimonium contrahentes ipso facto excommunicantur.

De magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. Scholas ad docendas linguas Hebraicam, Caldaïcam & Arabicam erigi statuitur, ubicumque Rom. curiam residere contigerit, nec non in universitatibus Parisiensi, Oxoniensi, Bononiensi & Salmanticensi. Prohibetur etiam, ne ultra tria millia Turonensium argenteorum expendantur in solemnitate circa Doctoratum, quia plerique cum sua solemniter principia fariunt aut sui recipiunt insignia Doctoratus, circa cibus, vestes & alia sic in expensis excedunt, quod ipsi transeunte expensarum hujusmodi vanitate, vacui plerumque remaneant, & gravati Et cæteri qui vel nolunt vel nequeunt similes expensas subire: hac occasione frequenter à receptione honoris hujusmodi retrahuntur, &c.

Impensæ Doctoratus non tantæ sunt.

Iurant Doctores Parisienses cum assumuntur ad Doctoratum, se hanc constitutionem servaturos. Nec à quoquam exceditur, cum hodie lõge minores fiant expensæ.

De Iudæis & Sarracenis. Principes Christiani compescere debent Sarracenos sibi subjectos ab invocatione publica nominis Mahometi, & à peregrinatione

quam publice in magna multitudine facere solent ad A ejus sepulchrum. Ne scilicet sacerdotes eorum Zabazala vulgariter nuncupati in templis seu mesquitis suis, certis horis in loco aliquo eminenti Christianis & Saracenis audientibus Mahumeti nomen alta voce intonent & extollant verba quædam in illius honorem publice profitentes; ex quibus grave in cordibus fidelium scandalum generatur.

DE HÆRETICIS.

AD nostrum (qui desideranter in votis gerimus, ut fides catholica nostris prosperetur temporibus & pravitas hæretica de finibus fidelium exstirpetur) non sine displicentia gravi pervenit ad auditum, quod secta quædam abominabilis quorumdam B hominum malignorum qui Begardi, & quarumdam infidelium mulierum quæ Beguinæ vulgariter appellantur in regno Alemaniæ (procurante malorum operum satore) damnabiliter insurrexit, tenens & asserens doctrina sua sacrilega & perversa inferius designatos errores.

Primo videlicet quod homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod redderetur impeccabilis: & amplius in gratia proficere non va- C lebit: nam, ut dicunt, si posset quis semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri.

Secundo quod jejunare non oportet hominem nec orare postquam gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui & rationi subjecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet.

Tertio quod illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur, quia (ut asse- D runt) *ubi Spiritus Domini, ibi libertas.*

Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi: sicut eam in vita obtinebit beata.

Quinto, quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.

Sexto, quod se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Septimo, quod mulieris osculum (cum ad hoc natura non inclinet) est mortale pecca- E rum. Actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est: maxime cum tentatur exercens.

Octavo, quod in elevatione corporis Christi, non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere, asserentes quod esset imperfectionis eisdem si à puritate & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod circa mysterium seu Sacramentum Eucharistiæ: aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent.

Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt & committunt: quæ oculos divinæ Majestatis offendunt: & grave in se continent periculum animarum. Cum autem ex debito commissi nobis Officij hujusmodi sectam detestabilem, & præmissos ipsius execrandos errores (ne propagenrur ulterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) exstirpare ab Ecclesia Catholica necessario habeamus. Nos sacro approbante Concilio sectam ipsam eum præmissis erroribus damnamus & reprobamus omnino: inhibentes districtius, ne quis ipsos de cætero teneat, approbet vel defendat. Eos autem qui secus egerint, animadversione Canonica decernimus puniendos.

Annotatio de erroribus Begardorum & Beguinarum.

QVi fuerint Begardi & Beguinæ quorum nonnulla dogmata Concilium Viennense damnavit iudicans & alia fuisse, ut melius intelligatur, supponendum est quod variis authoritatibus probat Demercius Thadæi in Nitela Franciscanæ religionis cap. 5. contra tomum 14. Bzovij, scilicet varia nomina sortitos C illos fuisse: iidem enim sunt qui fratricelli seu fratres de paupere vita, Bizochi. Alvarus Pelagius vocat eosdem Apostulus Pseudo-Apustolos, alij fratres ordinis Apostolos, alii fratres, seu Fratricellos de opinione: denique iidem sunt ac Dulcinistæ. Satagente nimirum Sathana hæc multiplici appellatione ut impia secta & impura sub uno nomine condemnata, sub altero revivisceret, ut in secta Arianorum, Maneus, & aliorum hæresiarcharum contigit. Testatur autem Guido Carmelita agens de eorum hæresibus eos se dixisse fratres & sorores de pœnitentia de tertio ordine S. Francisci, quam nuncupationem alii illis tribuunt, quos refellit prædictus Demercius, simul & quod ait Bzovius à plerisque ex ordine Divi Francisci hanc sectam collectam fuisse, ex quibus liquido constare ait animum Bzovii in pauperculam Francisci familiam D atrocissimum fuisse, nihilque magis eniti quam eam contemptibilem, instructuosam, infamem reddere. Non ergo Franciscani authores statuendi hujus sectæ: sed Hermanus quidam Italus dictus Pongilupus, de quo Bergomas in supplemento ad annum 1298 hæresis eorum inquit, qui se Fratricillos de opinione vulgariter nuncupant, hoc eodem anno à Bonifacio Pontifice damnatur, & ubique diligenti cura perrequisita exterminari omnino jubentur. Unde & Hermani ejusdem corpus sectæ authoris apud Ferrariam Urbem viginti annis sepultum, qui pro sancto colebatur, exhumari & exuri fecit, habita prius de hujusmodi re diligenti exquisitione. Nec propterea hujusmodi hæresis exterminari potuit, quin in dies excrescens, multos etiam religiosissimos viros doctissimos habue- E rit fautores, quod malum postea usque ad tempora Joannis vigesimi secundi diffusum fuit: deinde refert eorum nocturnos conventus quos stupris & adulteriis commaculabant. Cæterum per quædam intervalla, secta hæc habuit famosos quosdam restauratores, quales fuerunt Gerardus Sagarelus qui sub nomine Apostolorum eam restituit, & post eum Dulcinus quidam Novariensis, quem sex millia sequuta sunt anno 1305. qui illico comprehensus est, prædicata cruce contra eum ejusque sectatores, & alii nonnulli in diversis locis, inter quos Guido Carmelita loco citato videtur reponere Petrum Joannis de quo supra egimus: referens enim errores Begardorum & Beguinarum qui, inter se differebant eo

Varia nomina eorumdẽ hæreticorum.

eo discrimine quo lupi & lupæ inter se, ait. Vegesimo errant dicentes & asserentes quod tota doctrina & scriptura Petri Joannis est vera & Catholica & eamdem credunt, quam ut dicunt, Deus dicto fratri revelavit quem dicunt & venerantur ut sanctum & maximum ac verissimum doctorem post Apostolos & Evangelistas qui fuerunt, &c. de cujus erroribus fuit supra dictum cum erroribus Joachim magistri sui quem sequitur in omnibus fere. Et utinam Petrus Joannis natus non fuisset, nec unquam scripsisset, nec tot dementes fecisset & in errores induxisset: quia dici potius deber Angelus Satanæ quam Angelus lucis, cujus facies intelligentiæ non ut sol, ut de eo ista hæretici mentiuntur: sed erroribus tenebrosa, cujus doctrina inutilis & damnosa, multos subvertit eum eam hæresim adduxit: ut patet in multis erroribus in quibus isti hæretici Beguini sequuntur pestifera documenta Petri Joannis. Hæc ille in summa de hæresibus quæ primum edita est ann. 1342. in qua ultimorum hæreticorum locum tenent isti Beguardi & Beguinæ, ut illis coëtaneus fere, certius rescire potuerit quæ spectant ad eorumdem historiam. Attamen inter varia authorum studia, præstat nobis judicium suspendere usque ad diem Christi quæ illuminabit abscondita cordium, luposque & hædos ab ovibus agnisque discernet: neque enim hæc scribimus quicquam asserentes: habet enim ille patronos suos, ut supra patuit.

Gratia semper potest augeri.

Circa vero errores hic damnatos advertendum est circa primum disputari à Theologis in utramque partem apud Thomam de Hurtado Clericum regularem tract. de perfectione donorum supernat. controvers. 6. in præcursore Theologo, an gratia possit semper in hac vita augeri. Quidam enim asserunt. Primo quia potest Deus unum hominem magis ac magis amicabiliter diligere: ergo potest pariter infundere majorem gratiam habitualem, atque ita hæc poterit crescere. Prima consequentia probatur, qui terminus dilectionis divinæ est gratia habitualis: antecedens est manifestum, quia Deus habet infinitam potentiam ad amandum nos. Secundo, quia gratia habitualis est formalis participatio naturæ divinæ cujus perfectio est infinita, & dato quolibet finito ei fieri potest additio. Confirmatur, quia gratia est primum principium meriti media charitate sui augmenti, unde quo magis fuerit aucta, eo magis est proportionata ad eliciendos perfectiores actus & potest sic mereri majus augmentum. Deinde lumen gloriæ & visio beata semper potest augeri, quia cum Deus non comprehendatur à creatura, data qualibet visione semper est magis visibilis in infinitum. Tertio, quia subjectum ex receptione gratiæ magis dilatatur, unde semper fit magis magisque capax illius suscipiendæ. Sed in hac quæstione aliud est loqui de gratia Christi, aliud de gratia puræ creaturæ. Probabile est enim gratiam Christi ita pervenisse ad summum intensionis gradum sibi debitum & connaturalem, ut implicet contradictionem ipsam magis intendi si ejus naturam & exigentiam attendamus. Sic tenet Caietanus 2. 2. qu. 24 art. 7. & docent antiqui fere omnes qualitates supernaturales habere terminum intrinsecum suæ intensionis, ut Scotus in 3. dist. 13. q. 1. & alii. Non sic est de gratia puræ creaturæ quæ in statu hujus viæ potest semper augeri, nec propter hoc damnantur Begardi quod dicerent hominem non semper proficere posse in gratia, sed quod dicerent si semper proficeret hinc fieri posse ut adæquaret vel etiam superaret gratiam Christi. Id enim falsum est. Quia Deus præviso omni termino gratiæ quam homines in hac vita consequerentur, adhuc dedit majorem gratiam Christi animæ, quod itidem asseritur de Gratia B. Virgini Mariæ collata sicut diximus in Theolog. Affectiva 1. 2. Tract. 4. Med. 21 sed & eorum error adhuc in eo erat quod dicerent hominem ad statum devenire in quo amplius non peccaret, non addendo

A ex speciali privilegio aut specialissimo aliquo Dei adjutorio. Hoc enim si apposuissent error non erat. Nam & id concessum est B. Virgini.

Circa secundum & tertium errorem manifesta est hallucinatio, cum in quocumque statu sit homo in hac vita immunitatem ullam à legibus divinis & humanis non consequatur, hique errores manifestè favent libertati carnis eamque fovent damnabiliter.

Circa quartum & quintum legi potest Scotus 4. dist. 49. ubi ait hunc errorem pejorem esse errore Pelagianorum, eumque refellit ibidem Hiquæus. Testatur autem Vuadingus ad ann. 1508. missum fuisse Scotum Coloniam ad redarguendos Begardorum errores, ubi & eorumdem impudentiam in redarguendis publice prædicatoribus in Germania, carpit. B Quod ergo Durandus in 4. Sent. dist. 49 q. 2. docet animam separatam naturaliter videre Deum, hic condemnatur. Aliqui tamen eum vindicant ab errore, bene perpensis omnibus ejus verbis in illa quæstione.

Lumen gloriæ necessarium.

Majus est dubium de lumine gloriæ, quid de fide tenendum sit de illo post definitionem hujus concilii. Ac 1. certum est de fide esse quod detur & necessarium sit lumen gloriæ ad visionem Dei. Damnat enim Begardos & Beguinas contrarium opinantes. Sed majus dubium est an sit de fide, lumen istud esse habituale vel actuale, sicut explicat Smising Minorita tract. 2. disp. 6. q. 4. nu. 93 de Deo uno & trino. Quod sit concursus supernaturalis beatifici objecti, quatenus per illum concursum, objectum istud seipsum manifestat, efficiendo cum intellectu beatam visionem. C Sed cum de isto dubio nihil determinet Concilium, remanebit semper controvertendum, neutrumque est de fide. Probabilius tamen est lumen istud se habere per modum qualitatis permanentis quo intellectus statim rapitur ad visionem Dei, sicque confortatur ut splendores indiribiles essentiæ divinæ sustinere valeat absque hoc quod deficiat. Sed de ista difficultate amplissime agit Lallemandetus Ordinis Minimorum Theologus disp. 6. de Deo uno, in supplemento disputationis. Apud quem etiam Angelus a Monte piloso valde sollicitus de doctrina Scoti, quæ à Zanardo insinuatur de hæresi, asserit eum lumen gloriæ admisisse tamquam habitum creatum intellectui inhærentem, ac sufficienter Begardorum & Beguinarum D fictionem confutasse.

Sextus error, quod virtutum exercitium sit hominis imperfecti, impietatem sapit, sed & super omnia ignorantiam veræ religionis ac cultus Dei legitimi: non enim aliter Deus colitur quam actibus fidei, spei, charitatis, & virtutum quatuor Cardinalium ac eis annexarum. Nec vero actus hi virtutum unionem cum Deo impediunt, cum præter unionem quæ fit per gratiam justificantem, non alia major sit in hac vita quam ea quæ per actus virtutum circa Deum aut propter Deum, quam sæpius fieri poterit attenta infirmitate humana habetur. Unde & sancti omnes, imo & Christus ipse in bonis operibus se exercuerunt & Paulus 2. Cor. 12. castigabat corpus suum.

Abusus quorumdam spiritualium.

Non desunt tamen hoc tempore qui hanc doctri- E nam vel sequuntur vel imitantur, asserentes perfectionem maiorem in quodam statu passivo quietis ut vocant & cessationis actuum spiritualium interiorum, qua cessatione verendum est ne foveant quamdam negligentiam spiritualem sub prætextu contemplationis cujusdam passivæ, quæ privet multis præmiis quæ debentur non minus act. interiorib. cum generoso conatu elicitis, quam operibus externis, à quibus cessare docent Begardi & Beguinæ hic condemnati à Concilio. Inde provenit quod videas quosdam devotos aut devotas, ut cum vulgo loquamur, certe inertes & variis phantasiæ illusionibus occupatos, qui dicunt se pati quemdam statum spiritualem nescio quem. Quibus optime dici poterit, statum illum negligentiæ interioris ex duplici fonte provenire in ipsis.

1. quia satis sedulo & attente non laborarunt in acquirendis virtutibus moralibus justitiæ, religionis, obedientiæ, fortitudinis, patientiæ & aliis. 2. Quia non fervet in ipsis charitas, tepidus est infrequens actus amoris divinarum personarum, ad quem actum contra tepiditatem indevotionis, animam debere seipsam excitare docet Avila in Epistolis.

De septimo errore agit Alphonsus à Castro adversus hæreses l. 4. verbo coitus hæresis 1. & 3. Notatque duos simul complecti errores. Unus est quod instigante carne carnalis coitus non est peccatum, quod etiam defendebant Vualdenses. Tribuitque Martino de Magistris in libro suo de temperantia q. x. de luxuria, sententiam asserentem, quod licet simplex fornicatio sit peccatum mortale, oppositum tamen credere non sit hæreticum, quia, ut dicit, scripturæ sacræ testimonia non sunt satis expressa. Sed cum pace illius dixerim, ait, ego credo Martinum alioqui virum doctum in hac parte errasse, quoniam ut alias diximus, B. Hieron. nobis suffragante, in litteræ sensu consistit Evangelium & non in nuda litera. Alter error Begardorum est quod osculum sit peccatum, quod etsi de aliquo osculo verum sit, ut de eo quod ad sollicitandam carnem dirigitur, cum non est licitus coitus, non tamen de omni osculo: omnis enim operatio, à fine ad quem dirigitur sumit denominationem, itaut si finis sit bonus & reliqua adsint, operatio sit bona. Sed isti hæretici similes illis erant hypocritis qui graviora crimina perpetrare non verentur, à levioribus tamen sollicite se custodiunt.

Circa octavum errorem, nullus est qui eum non deprehendat, & in eo dæmonis astutiam, qui innumeris artibus conatur homines avertere a debita Christi reverentia, & a pia meditatione vulnerum illius, qua nihil potentius ad excitandas hominum mentes in ejus amorem.

Illuminati. Porro hi errores in quibusdam procurante Sathana inascuntur ex amore inordinato cujusdam quietis & tranquillitatis interioris in qua perfectionem hujus vitæ reponunt, quod hic status beatorum statum aliquatenus imitetur, qui in contemplatione divinæ essentiæ sine ulla perturbatione conquiescunt: & quia Theologi spirituales quantum possunt adhortantur ad solum Deum sic inquirendum & illi adhærendum, ut cæteræ creaturæ despiciantur ac oblivioni tradantur, tanquam res nihili, quæ non debent animum tantisper interturbare dum Deo se addicit, in quo solo pax summa est: Hinc stupidam quamdam otiositatem consectantur, quam ut conservent, etiam exercitia virtutum postponunt, & ne tentationibus divexentur, quibus resistere constantes & usque ad mortem oportebat, eis concedunt, ut quietem illam prætensam & pacem interiorem assequantur, sicut si quis turpiter hosti se dederet ne labore certaminis turbaretur & à quiete mentis distraheretur: atque hujusmodi falsi spirituales illuminatos se vocant, tenebras à dæmone in eorum mentem immissas pro divino quodam lumine reputantes. Tam periculosum est à via trita & communi mentalis orationis velle deflectere sub prætextu altissimæ cujusdam contemplationis quæ sine studio & labore acquiratur. Sic sunt milleformes dæmonum incursus.

De homicidio voluntario vel casuali. Furiosus, infans, dormiens, seu invasus mutilantes vel occidentes excusantur.

De usuris. Usuras exercere est peccatum instar hæreseos puniendum: statuta ergo usuram adprobantia sunt delenda.

De excessibus Prælatorum. Prælati cum suis subditis in aliorum præsertim privilegiatorum & exemptorum gravamina, molestias, injuriam, seu jacturam prosilire inhibentur.

Parochia propria. *De privilegiis & excessibus privilegiatorum.* Religiosi Sacramentum Extremæ unctionis vel Eucharistiæ aliis præter suis domesticis, sine Parochialis Presbyteri licentia administrantes, aut excommunicatos à Canone ..... vel à sententiis per statuta provincialia aut Synodalia promulgatis absolvere præsumentes excommunicantur ipso facto, per sedem Apostolicam dumtaxat absolvendi, &c. Quibus etiam in virtute S. Obedientiæ & sub interminatione maledictionis æternæ districtius inhibemus (*verba sunt Concilii*) ne in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant, aut etiam retrahant laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia vel accessu, seu indulgentias pronuntient indiscretas, &c.

Archiepiscopo per quævis loca exempta suæ provinciæ facienti transitum aut ad ea forsan declinanti: ut crucem ante se libere portare faciat, benedicat populo, divina Officia privatim vel publice ibidem audiat & ea etiam in Pontificalibus celebret (quovis privilegio contrario non obstante) sacro approbante Concilio præsentis constitutionis serie duximus concedendum.

De pœnis. Si quis suadente diabolo Pontificem sive per se, sive per alium injuria temere affecerit, percusserit, seu bannivert, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit: vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, anathematis mucrone percutitur, aliisque certis pœnis subjicitur.

De pœnitentiis & remissionibus. Ultimo deputandis supplicio negari, si petant, non debet pœnitentiæ Sacramentum. Eleemosynarum quæstores, nisi Apostolicas vel Diœcesani Episcopi literas exhibuerint, non sunt admittendi. *Addit glossa nec iis negandum Sacramentum Eucharistiæ, quod tamen usus Galliæ non patitur, & à multis disputatur ea de re. Lex quædam Castellæ non permittit ut ipso die mortis communicent, propter indecentiam. Sed si pridie id fieret non esset indecens.*

De sententia excommunicationis, suspensionis & interdicti. Excommunicantur ipso facto religiosi etiam exempti qui dirumpendo nervum Ecclesiasticæ disciplinæ civitatum, terrarum & aliorum locorum interdicta generalia violare præsumunt cum Cathedralem vel matricem, seu Parochialem loci Ecclesiam illa sciverint observare, non obstantibus quibuscumque appellationibus, cum moderatione tamen decretalis *Alma*. Idem etiam in interdictis & cessationibus à divinis per Provincialia Concilia statutis vel ipsorum auctoritate, cum majus sit provinciale Concilium quam singularis Prælati Provinciæ, &c. non obstantibus privilegiis, consuetudinibus, &c. eadem pœna plectuntur nobiles & homini temporales eadem interdicta violantes. Etsi Papa scienter cum excommunicato participet literis, verbo vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censeretur: nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto habere. Similiter si quem sub titulo cujuslibet dignitatis etiam ex certa scientia nominet, & per hoc in dignitate illa approbare non intelligitur, aut aliquid novi juris ei tribuere.

De verborum significatione.

EXivi de Paradiso, &c. Dictæ hæsitationi duximus respondendum, quod cum votum determinatum cujuslibet habeat cadere sub certo: vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea concilia Evangelica quæ in regula non ponuntur, &c. Vilitatem autem vestram ..... hujusmodi autem vilitatis judicium ministris & custodibus seu guardianis duximus committendum: eorum super hoc conscientiam onerantes: ita tamen quod servent in vestibus

viliratem. Quorum etiam ministrorum custodum & guardianorum judicio eodem modo relinquimus, qua necessitate possint ipsi fratres calceamenta portare, &c. Sicque declaratum extitit per noonullos prædecessores nostros Romanos Pontifices hanc expropriationem intelligi debere, ram in speciali quam etiam in communi, propter quod & rerum omnium concessarum, oblatarum & donatarum fratribus (quas & quarum usum facti, scilicet ordioi vel frarribus licet habere) proprietatem & dominium in se & Romana Ecclesia receperunt: Dimisso ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti simplicis, &c. habere tamen hortos aliquos ut colantur, ac olera & alia hortalitia pretio distrahantur, nec-non & vineas, repugnat suæ regulæ & ordinis puritati, &c. Rursus cum prædictus sanctus...... ostenderit se velle quod fratres sui & filii divinæ Providentiæ innitentes suos in Deum jacerent cogitatus: qui volucres pascit qui noo congregant in horrea nec seminant, nec metunt: non est verisimile voluisse ipsum eos habere granaria vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Et idcirco non ex timore levi relaxare se debent ad congregationes & conservationes hujusmodi facieodas, sed tunc tantum cum esset multum credibile ex jam expertis quod non possent vitæ necessaria aliter inveoire, &c. Quamvis etiam paramenta & vasa Ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum: nec per illa sibi vult serviri quæ suorum servitorum conditioni dissonarent ...... superfluitas autem aut nimia pretiositas vel quæcumqoe curiositas in his seu aliis quibuscumque non potest ipsorum professioni vel statui convenire: cum etiam hæc sapiant thesaurisationem vel copiam, &c.

Annotatio de paupertate Minorum.

PAucos textus hic damus ex pluribus, celebris illius Clementinæ *exivi de Paradiso* de verborum significatione, quam integram qui volet, consulere poseſt lib. 5. Clementinarum, sicut & cæteras constitutiones Concilij Viennensis quæ spectant ad mores & disciplinam, quas tantum hic perstrinximus, ut quæ sint omnibus perviæ in his quinque libris; sed & censet Nicolaus Eymerici 2. part. directorii qu. 17. decretalem hanc non fuisse factam in Concilio Viennensi, sed post Concilium, Avenioni, ut habet fide digna multorum relatio. Unde nec cunctis hujus textibus nunc vacat immorari, sed illi dumtaxar in quo agitur de retentione, seu acceptatione dominii per summos Pontifices, rerum quæ Fratribus Minoribus offeruntur. Ex hoc enim illi adstruebant altissimam suam paupertatem, dicentes se panem Ecclesiæ comedere, solumque usum rerum habere eumque determinatum, nullum vero dominium nec in particulari, nec in communi, quod esset pænes summum Pontificem & Romanam Ecclesiam: qui enim ita rem aliquam pro certis usibus habet, ut non possit vendere, donare, commutare, aut ad alios usus distrahere præter aliquem præfixum à superioribus, is nequaquam Dominus est rei qua utitur, seu liber, seu vestis, seu cibus aut potus sit. Sed ibi non steterunt, plures enim ex iis altius assurgentes ut Ocham, & Bonagratia, Michaël Cæsennas Generalis ordinis & alij, dixerunt quod eodem modo Christus, cujus vitæ Minorum vita conformis erat, nullarum rerum habuerit dominium sed merum usum. Quæ propositio ut in apertum erupit, non leviter commovit Joannem XXII. Papam, cum præsentiret inde deducendum, quod nec ipse nec Prælati Ecclesiæ ullarum rerum dominium habere deberent, cum non sit discipulus supra magistrum, sicque verteretur in litem D. Petri patrimonium. Unde conatus est eos à sententia dimovere, qui potius in Comitiis Perusinis innitentes maxime cuidam constitutioni Nicolai 3. hanc propositionem subsignaverunt. *Dicere & asserere quod Christus viam perfectionis docens & Apostoli eamdem perfectionis viam sequentes, atque per exemplum in alios volentes perfecte vivere, derivantes, nihil jure proprietatis Dominij seu juris proprij in communi habuerunt, non est hæreticum sed sanum & Catholicum & fidele, &c.* Qua conclusione excandescens summus Pontifex, edito publice Avenioni affixo, abdicavit à se dominium quod acceptaverant prædecessores sui, super rebus datis aut oblatis Minoribus, prohibuitq; illos habere tales syndicos aut procuratores, qui nomine Romanæ Ecclesiæ ulla donaria pro ipsis reciperent, ut sic habentes aliquarum rerum usum, cogerentur fateri se earumdem habere dominium, cum aliter illud pænes nullum esset: existimabat enim usum earum rerum quæ utendo consumuntur, non esse distinctum à dominio: quo dogmate simul destruebat potissimam usurariorum rationem, & dominium aliquod in Christo & Apostolis adstruebat. Sed (ut ut sit de illo dogmate quod non erat de fide aut ad fidem pertinens) hujusmodi abdicatio vehementer Minoribus displicuit, qui palam ei contradixerunt, adeout Frater Bonagratia de Bergamo procurator ad defendendam conclusionem Comitiorum Perusinorum contra eos qui aliter sentirent, in curia Avenionensi, anno 1323. non secreto ad pedes suæ sanctitatis provolutus humiliter & supplicans, ut re melius considerata constitutionem revocaret, ut decebat eum agere, sed publice in consistorio Cardinalium ab ea ausus est provocare, librumque Pontifici porrexit in quo plurimis rationibus probabat eum iniq; cum sodalitio suo egisse, nec ejus constitutionem posse subsistere quæ adversabatur plurimorum Pontificum constitutionibus qui præfatum dominium sibi assumpserant. Quasi vero in his quæ non sunt fidei, non possit Summus Pontifex prædecessorum statuta aut indulta revocare. Quare frater illa impune non tulit, comprehensus enim extemplo tetro carceri per annum mancipatus est. Sed & Summus Pontifex constitutionem edidit quæ incipit *cum inter nonnullos, &c.* in qua determinat hæreticum esse asserere pertinaciter Christum & Apostolos nullum habuisse rerum aliquarum dominium, ita ut non possent eas pro libito vendere, donare aut alio modo distrahere. Sed singulari Dei providentia factum est ut in illa constitutione Christum absolute consideraverit, & non sub restrictione & reduplicatione quatenus viam perfectionis docens, &c. qua usus fuerat Nicolaus tertius, & Comitia Perusina, unde inter Nicolaum tertium & Joannem vigesimum secundum nulla est contradictio. Ut enim Christus absolute consideratus dominium omnium rerum habuerit vi unionis hypostaticæ, ut æquius indicavimus in nostra Theologia Affectiva, seu S. Thoma meditante 3. parte Medit. 50. puncto 1. Attamen si consideretur cum illa reduplicatione & specificatione quatenus viam perfectionis, ejusque religiosæ, docens, non ita absurdum est dicere non habuisse tale

Paupertas Minorum.

Ioan. 22. abdicat dominium rerum Fr. Min.

Habetur inter extravag. com. tit. de verb. signific.

Dominiū in Christo quatenus fuerit.

dominium. Ex qua distinctione credit Vuadingus ad annum 1323. totam exhauriri difficultatem, ut miretur tot sapientes viros tantum laborasse in conciliando Joanne vigesimo secundo cum Nicolao tertio, quare & comitia Perusina Ordinis Minorum in quibus depositus Cæsenas Generalis, submiserunt se constitutioni Joannis vigesimi secundi, de paupertate Christi eo modo inspecta & intellecta, sicque dissidium ingens in Perusinis Comitiis invalescens in Perusinis evanuit ac dissolutum est.

Verum instabunt aliqui non videri sibi ita exhaustam difficultatem, ut non adhuc consistat, siquidem Christus in quocumque statu & tempore videtur habuisse suum jus & dominium, nam eo numquam caruit in quocumque statu & tempore consideretur, seu perfectos docens, seu minus perfectis & validis ex benignitate sua condescendens. Certe ita est, si dominium illud in actu primo consideremus, attamen Christus qui *in propria venit, & sui eum non receperunt*, possidebat omnia quasi non possidens, cumque viam perfectionis doceret, nullum actum illius dominij exercebat in altissima degens paupertate & rerum abstinentia ac privatione quasi nullius rei foret Dominus; itaque Christus viam perfectionis docens nullum in actu saltem elicito rerum habuit dominium, cum vulpes foveas haberent & aves cœli nidos; unde & vita Minorum imitatur paupertatem illam Christi & dominii carentiam, sed dumtaxat similitudinariam, quam solum D. Franciscus consideravit, non rem ita introspiciens sicut acutiores Theologi.

Nicolaus Papa.

Magis vero placet prædicto Nicolao Eymerici loco citato. Quod Nicolaus Papa non determinate sed incidenter & narrative asserit paupertatem Christi & Apostolorum fuisse abdicationem proprietatis omnium rerum: idque damnasse Joannem XXII.

Quod autem dicitur in hac constitutione proprietatem & dominium rerum oblatarum aut datarum Minoribus Pontifices in se & Romana Ecclesia recepisse, id videtur dictum propter aliam controversiam, ad quem videlicet pertineat proprietates & dominium bonorum Ecclesiasticorum. Varia quippe authorum mens est super hac difficultate. Ivo Carnotensis Epist. VII. quæ est ad Daimbertum Senonensem Archiepiscopum, existimat ad nullum pertinere nisi ad Deum. *Res enim Ecclesiasticæ*, inquit, *sicut testantur etiam sæculi leges, quia divini juris sunt, in nullius bonis sunt.* At Vincentius Cigaldus in libro, cui titulus *opus laudabile & aureum, &c.* Capitulo *an sit licitum Romano Pontifici inferre bellum regibus Christianis*, putat bonorum Ecclesiasticorum dominium esse pauperum. Quæritur, inquit, qui sint Domini rerum Ecclesiasticarum & bonorum. Certe aliqui dicunt quod Ecclesia, alij quod Christus, alii dicunt quod Clerici ad instar civium universitatis. Sed pro certo dicerem quod imo pauperes Christi de quibus bonis debent sustentari per glos. notab. in cap. *expedit* XII. quæst. I. & necessitas incumbit Ecclesiasticis dare pauperibus. Et ab etymologia vocabuli potest dici Papa pater pauperum, sicut potest dici pater patrum. Et facilius expeditur administratio per unum quam per plures. Quin imo Pastores dicuntur per violentiam ausferre quod ultra necessitatem retinent.

Cigaldi opinio de bonis Ecclesiæ.

Bona Ecclesiæ cujus sunt.

Probabilior videtur sententia Joannis de Parisiis, tract. *de potestate regia & Papali c. 6* & Petri de Alliaco Cardinalis & Episcopi Cameracensis libro *de Ecclesiæ authoritate*. Scilicet bona Ecclesiastica ut sunt Ecclesiastica collata fuisse communitatibus Ecclesiarum, seu ipsis Ecclesiis, & non personæ singulari: ita quod in bonis Ecclesiasticis nulla persona singularis habeat proprietatem & dominium, sed sola communitas. Persona autem singularis non ut talis, sed pars & membrum communitatis, habet in ipsis jus utendi ad sustentationem, secundum exigentiam & decentiam personæ suæ & status. Cum hac tamen differentia, quod aliquis est tantum membrum simplex ut Canonicus: & ille non habet nisi usum: alius vero est membrum principale & caput totius communitatis, ut est Episcopus respectu Diœcesis, & Papa respectu totius Ecclesiæ, & ille præter usum secundum exigentiam & decentiam sui status, habet administrationem & dispensationem generalem, ut de bonis communibus unicuique attribuat secundum proportionem justitiæ. Vnde Papa est dispensator generalis, Episcopus aut Abbas dispensator magis immediatus. Communitas autem dominium verum habet in bonis Ecclesiasticis, in quam fundatores Ecclesiarum intenderunt illud primo & directe conferre ad usum Deo servientium. Sunt ergo talia bona Ecclesiæ quantum ad proprietatem, Prælatorum quantum ad dispensationem. Vnde Apostolus 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.* Et 1. Petri 5. *Non ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregi.* Quo loco utitur D. Bernardus ad idem asserendum libro 2. ad Eugenium de consideratione. Vnde præclare ait Gerson. tract. *De temperantia in cibis, potu & vestitu Prælatorum.* Quid sunt viri Ecclesiastici, nisi quidam Eleemosynarii bonorum Ecclesiasticorum, & ipsorum quidem non Domini, sed dispensatores? In quibus hoc solum pro se & pro suis habent quo contentari eos mandat Apostolus, alimenta scilicet & quibus tegantur. Definit Bernardus quod quicquid retinetur, rapina est, imo sacrilegium. Dura vero sententia contra Ecclesiasticos & eos qui thesaurisant, & qui in luxuriis variis & impudicitiis conversantur, nihil dantes pauperibus, &c.

Attendant beneficiarij divites.

Hujusce veritatis fundamentum potest esse, quod cum Christus habuerit triplicem potestatem, ut disserit Ægidius Romanus in quæst. de utraque potestate art. 3. videlicet rerum corporearum, animarum & temporalium facultatum, prima quidem potestate usus fuerit in rebus corporalibus plura miracula faciendo, secunda usus fuerit & commiserit aliis, quantum scilicet necessarium est & expediens ad salutem animarum: tertia vero nec usus fuerit, nec eam commiserit, ut non esset discipulus supra magistrum, ut supra dictum est in controversia Concilii Lugdunensis I.

Quamvis autem qui conferunt bona Ecclesiæ ad honorem Christi conferant: attamen proprie Christo ea non conferunt, seu in quantum Deus est seu in quantum homo est, quia in quantum Deus est omnia sua sunt, in quantum vero homo non indiget, nec habet conversationem & communitatem corporalem cum iis qui sunt in Ecclesia, pro quorum usu & sustentatione data sunt: quare ipsa Ecclesia potius videtur habere penes se dominium & proprietatem rerum Ecclesiasticarum. Alii tamen contra sentiunt esse penes personas Ecclesiasticas, seu ut vicarios Christi, seu ut donatarios piorum fundatorum, nec veritas ista ita est aperta, ut non supersit de ea dubium saltem probabile, idcirco nolentes summi Pontifices ante Clementem V. istam terminare controversiam, non tantum in se, sed etiam in Romana Ecclesia dominium & proprietatem bonorum quæ Minoritas contingunt, assumpserunt.

Hactenus de Concilio Viennensi: in quo Annotationes istas partim Historicas, partim Theologicas aliquis forsan prolixiores putabit, quam instituto nostro conveniat. Attamen necessariæ nobis visæ sunt ad intelligenda quædam dicta circa doctrinam in eo Concilio aut discussam, aut explicatam, aut reprobatam, quæ quidem vix à plerisque intelligi potuisset. Cæterum satis scimus non omnes Canones Clementin. in Concilio Viennensi editos fuisse, cum Joannes XXIII. in præfatione ad ipsas, quosdam ante, quosdam post Concilium sancitos asserat: idcirco eos tantum hic apposuimus in quorum capite ponun-

Clementinæ.

tur hæc verba: Clemens in Concilio Viennensi: quæ circa disciplinam sunt contrahentes per summam & compendium, nonnulla etiam in iis prætermittentes, quæ vero circa doctrinam servatis Concilii verbis fere integra proponentes, ut quorum cognitio majoris est momenti.

Controversia hujus Concilij.

Canones Concilii.

CIrca constitutiones hujus Concilii advertit Joannes Andræas in exordio Clementinarum, quod Constitutiones Concilij non fuerint omnes in ipso Concilio publicatæ, tamen post Concilium de facto publicatæ fuerunt, & cum earum copia seu exemplar haberetur à pluribus æstimabantur ligare. Sed quia, inquit ille, paruit aliquas ex illis prolixe, aliquas defective compositas, aliquas etiam non expedire, noluit Clemens quod compositio illa constitutionum procederet: sed ut fertur sub excommunicationis pœna mandavit, quod illas habentes infra certos dies restituerent, vel incenderent, vel dilacerarent easdem Demum per peritiores fecit illas recenseri, qui aliquas & paucas in totum resecarunt, aliquas mutaverunt quoad verba mente servata, in aliquibus menti & verbis detraxerunt & addiderunt, & has licet non sub his verb. in Con. publicatæ fuissent, voluit sub nomine Concilij reservari, eis multas constitutiones utiles addens de quibus non fuerat in Concilio tractatum, ut de rescriptis omnes quæ sunt post secundam: & de electione omnes post primam cum similibus, fecitque illas una cum quibusdam constitutionibus, quas prius ediderat sub debitis titulis compilari: & ut a Domino Attrebatensi audivi, qui tunc erat contradictarum auditor, Clemens præcipit illas in audientia publicari, &c. Ex quibus videre est valde controversas fuisse constitutiones hujus Concilij & an obligatoriæ essent & intra quod tempus. Hoc tamen dubium amovit Joannes XXII. cum eas constitutiones ad universitatem Bononiensem misit, mandans quatenus eas prompto affectu suscipiant usuri iisdem de cætero in judiciis & scolis. Vnde ex hoc tempore prædictus Joannes Andreas censet fuisse publicatas, non antea, quod scilicet decrevisset eas subjectis dare, idest, publicare. Clemens V. propositum tamen suum non implevit propter assiduam occupationem circa alia. Hoc porro intelligendum venit de constitutionibus circa judicia & quæ spectant ad disciplinam, nam de aliis quæ spectant ad doctrinam & damnationem plurium errorum, nunquam dubitatum est quin semper obligarent tanquam decreta Concilii universalis, & propterea ab omnibus orthodoxis vim habeant regulæ fidei cui contradicere non liceat.

De templariis variis judicia.

Aliud etiam non minus controversum fuit circa hoc Concilium, an legitime in eo damnati fuerint religiosi milites Templarij, qui cum initio pauperes essent diutius postea aucti, virtute imminuti sunt. De his Matthæus Parisiensis in Chronico Minor. anno 1118. oritur ordo Templariorum, quorum primi fuerunt Hugo de Paganis & Godefridus de sancto Audomaro, equites nobiles & religiosi adeo pauperes ut duo unum tantum equum haberent communem, unde eorum sigillo insculpuntur duo equites uni equo insidentes.

Origo templariorum.

Balduvinus Rex dedit eis locum quemdam in palatio juxta Templum. Canonici Templi dederunt plateam proximam ad domos construendas, alii alia addiderunt.

Prima professio fuit vias & transitus periculosos peregrinantibus securos reddere, eosque ab insidiis latronum defendere. (Addit Chronicon majus ejusdem) in remissionem peccatorum suorum.

Post novem annos in Concilio Trecis à Papa Honorio instituta est illis regula & habitus albus; cum tantum novem eo usque fuerunt, cœperunt crescere numero & possessionibus, postea cruces rubeas manteis sinistris addiderunt. Hodie in conventu plus 300. habent equites præter fratres innumeros, eoque potentiæ & divitiarum pervenerunt ut cum regibus contendant, eoque superbiæ ut à Patriarchæ obedientia subtrahentes Papæ se conjunxerunt. *Et in Chronico majori ejusdem.* Vnde hoc cognito Patriarcha conquestus est, *filios enutrivi & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Vnde Ecclesiis Dei decimas privilegiis adquisitis subtrahentes, facti sunt multis valde molesti.

Trecense Concil.

Hoc erat judicium de Templariis ante Concilium Viennense, cum vix esset provincia in orbe Christiano quæ eis de bonis suis non contulisset, ut regias quasdam opes possiderent. Causa vero eorum discussa in Concilio Viennensi, & cum judicium in facto particulari circa speciales personas, quod ex plurium testimoniis pendet, non habeatur omnino infallibile, sicut est judicium Concilii generalis legitimi & approbati circa res fidei, hinc plures dubitarunt post Concilium de æquitate decreti in illos pronuntiati, ad eorum destructionem. De quo hæc habet Massonus annalium lib 3. ubi de Philippo Pulchro loquens. Cum adhuc Pictavij Clemens esset, Rex Aulicorum persuasionibus & spe lucri ordinem Templariorum accusavit: initio mali orto à Priore Monfalconis in agro Tholosano, & Noffo exule Florentino, quorum hic à Prætore Parisiensi multorum criminum reus conjectus in carcerem fuerat, ille ex causa hæresis & sceleratæ vitæ judicio Magistri Templariorum perpetuo carceri addictus. Hi de salute & libertate solliciti, crimina illa finxerunt, ob quæ ordo Christiano nomini utilis est eversus, ipsi quoque carcere dimissi infelicem habuerunt exitum vitæ. Noffo ex alia causa à carnifice strangulato, Priore proditione occiso. Cum sceleratissimi viri crimina inaudita commenti essent, viros maxime pios accusarunt. Accusationis capita Procurator fisci ad Regem scripta Pictavium misit, quæ ille avaritia motus pro veris habuit, delatoribus libertate & venia donatis, effecitque apud Pontificem, ut ordinis illius eversionem polliceretur. Vna litterarum significatione tota Francia comprehensi sunt, & fiscus in eorum fundos resque movendas manum injecit. Lutetiæ Magister Templi Jacobus Mola Burgundus, cum novem & quinquaginta equitibus sociis capitur. Arguebatur hæreseos, aversæ libidinis, contemptæ crucis, læsæ majestatis. Sæpe torti nihil hujusmodi de se ac sociis sunt confessi, quin insontes sese piosque Templarii equites constantissimè testabantur. Macerati longo carcere sex & quinquaginta, totidem modice distantibus palis alligati ac lento igne tosti sunt: professi se insontes mori, amicis & consanguineis contra frustra monentibus, spem ut veniæ, si crimen agnoscerent, ab Rege propositam, amplecterentur. Supererant quatuor Jacobus Mola, Frater Delphini principis Viennensium, Vgo Peraldus, & cujus nomen historici non prodiderunt, quidam olim regiæ Gazæ custos. Hi Pictavium vincti ad Pontificem & Regem tracti sunt, ubi proposita spe ac impunitate aliquid de se confessi Lutetiam reducuntur, duobus Cardinalibus missis, qui eversionis decretum à Pontifice factum publice recitarent, & captivos de se confessos pœna aliqua multarent. Pro fratribus Templi Virginis ex theatro id decretum Cardinales captivis præsentibus, & circumfusa ingenti multitudine recitari jusserunt. Ibi Jacobus Mola facto silentio negavit vera esse, quæ de Templariorum hæresi & criminibus recitata essent, ordinem illum sanctum, justum & catholicum esse, se tamen dignum extremo supplicio, paratumque id subire ac ultro deposcere, qui dulcedine vitæ impia de se ac sociis, Pontifice Regeque hortatoribus Pictavij, confessus esset. Dimissa concione captivi in terrum

Accusatio impia Templariorum.

Jacobus Mola.

carcerem reducuntur, quos Rex ad supplicium productos lento igne torreri jussit. Mola & Delphini frater constantissime supplicium tulere, nulla alia edita voce, quàm Templariorum ordinem Catholicum & sanctum esse. Peraldus & ille olim regius quæstor præsentis supplicij metu affirmarunt vera esse, quæ coram Rege & Pontifice de Templariis protulissent. Itaque solutis vinculis dimissi sunt, infelici postea exitu vitæ. Quod memorabile sit, nocte supplicium secuta Monachi aliique religiosi homines Molæ & Viennensis sacros veluti Martyrum cineres collegere. Joannes Villaneus dignissimus fide scriptor hæc de impia Templariorum accusatione eversioneque ordinis & insontium equitum supplicio lib. 8. commemorat, & Gallicus scriptor hujus temporis Templarios injuria eversos, ordinemque illum sanctissimum fuisse dicit. Quid hic lectores dicturi sunt? Regem illum certe impium, Pontificem inclementem fateantur necesse esse, mitiorem enim sententiam dicere non possunt. Hæc est Papirij mens, quoadusque veniat Dominus qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & tunc laus erit unicuique a Deo.

Eversio ordinis Templariorum.

A

B

Attamen in re obscura decet magis adhærere interim Concilij generalis decreto contra præfatum ordinem militarem, cujus religiosi cum à zelo & pietate majorum degenerassent propter abundantiam panis & bonorum temporalium; oecamplius in honorem mysterii sacro-sancti Redemptionis humani generis, ut par erat militarent, Concilium id impune fieri non patitur. Sicque patrocinatur in hoc decreto, ut de aliis taceam, Mysterio Redemptionis per Christum, cingulo militiæ privans indignos ipsius milites, cum non deessent plures alii ordines militares qui horum vices supplerent, ut unusquisque sibi ipsi caveat, metuens illud Job cap. 34. *contra multos & innumerabiles & stare facies alios pro eis*, & illud Apoc. 3. *Ecce venio cito. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

C

CONCILIVM
CONSTANTIENSE

OECUMENICUM CL. EPISCOPORUM, Imperatore Sigismundo.

D

Causa Schismatis tollendi cum tres pro Pontificibus se gererent anno 1414.

Oecumenica esse non destiterent quædam Concilia in Oriente celebrata, etsi in iis quædam improbata fuerint, ut patuit in secunda classe ejus tomi. Tale est hoc Concilium quod duravit quadriennio. Nec minima negotia in eo acta sunt, damnatis Bohemorum Hussitarum erroribus, ac sublato schismate perniciosso, quod triginta annis pias fidelium mentes male vexaverat, dum Cardinalium discordia plures in eodem tempore personas in Romanos Pontifices eligeret: eo enim tres dicebantur Papæ à diversis. Longo sane tempore duraverat schisma, dum alius Romæ, alius Avenione crearetur à Cadinalibus Papa. Ad quod ab Ecclesia tollendum scandalum, Cardinales Pisanum indixerunt Concilium, ut inter Benedictum XIII. & Gregorium XII. discerneretur, uter eorum verus & legitimus esset Petri successor. Utroque autem contumaciter absente, creatus est ab eis Alexander V. quo intra annum defuncto, Bononiæ electus fuit Joannes XXIII. cui adhæserunt ambo Fratres Vvenceslaus & Sigismundus Reges, hic Ungariæ, ille Bohemiæ, uterque insuper Regis Romani titulum gerens. Quamvis enim Vuenceslaus depositus esset per Electores, tamen quoad vixit, Regem Roman. & Bohemiæ se scripsit. Pro eo igitur tollendo schismate, Sigismundus Rom. & Ungariæ Rex, eondum factus Imperator: paternæ pietatis æmulator, maximos subiit labores & sumptus itioerum; ejus enim gratia peragravit primo Italiam, deinde Gallias, Hispaniasque & Angliam. In Italia sane à Joanne XXIII. obtinuit, ut Concilium indiceret Constantiæ celebrandum, in quo postea effecit, ut rejectis omnibus tribus, qui Papæ auctoritatem sibi arrogabant, unus legitime in Concilio crearetur Papa, Otho Cardinalis de Columna, dictus Martinus Quintus.

MODVS OBSERVANDVS in publica Sessione Conciliorum Generalium, in Concilio Generali Constantiensi observatus.

Primo in loco ubi tenetur Sessio, celebrabitur missa solemnis de Spiritu sancto, quocumque tempore, per Cardinales vel alium prælatum ad hoc deputatum. Qua missa durante, omnes prælati suis habitibus consuetis sunt induti, & sedent in loco dictæ sessionis secundum suas dignitates & prærogativas. Prædicta autem missa finita, omnes prælati in eadem sessione existentes, induunt se plovialibus, & habent mitras albas, solo præsidente vel celebrante in Concilio excepto, qui habet mitram aut phrygiatam & gemmatam ac notabiliter ornatam. Qui quidem præsidens vel celebrans, associatus Diacono & Subdiacono, & aliis moris in habitibus Ecclesiasticis, sedet in Cathedra in medio Chori, habens dorsum ad altare, & vultum ad alios prælatos. Prælatis igitur sic indutis & ornatis, cantores cantant Antiphonam, Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice Domine. Versus. Salvum me fac Domine, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto. Qua Antiphona cantata, Diaconus clamat alta voce; Orate. Quo dicto, omnes prælati flectunt genua, & per aliquod intervallum orant sub silentio secundum devotiones suas. Et postquam in illa oratione per aliquod competens intervallum steterunt, idem Diaconus iterum clamat alta voce. Erigite vos. Et tunc omnibus prælatis surgentibus, & stantibus erectis, ipse præsidens vel celebrans etiam erectus, etiam hanc dicit orationem alta voce.

Missa de Spiritu sancto.

OREMVS.

Adsumus Domine sancte Spiritus, adsumus; peccati quidem immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris, & doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante, tibi in omnibus complacere valeamus. Esto salus, suggestor & effector judiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & ejus Filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse justitiæ qui summam diligis æquitatem: non in sinistram nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corrumpat: sed junge nos efficaciter solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, & in nullo deviemus à vero, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hic à te non dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna. Amen.

E

Amen. Prædicta vero oratione finita, cantores Concilij incipiunt Antiphonam. Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum, &c. ut supra. Qua Antiphona cantata, omnes (ut præmissum est) flexis genibus orant. Et facto parvo intervallo, Diaconus iterum dicit alta voce: Erigite vos. Tunc omnibus erectis, præsidens vel celebrans dicit iterum hanc orationem,

Oremus.

Mentibus nostris, quæsumus Domine Spiritum sanctum benignus infunde, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hic à te in nullo dissentiat voluntas nostra, sed semper rationabilia meditantes, quæ tibi sunt placita, exequamur in factis. Per Dominum, &c. Quibus sic peractis, omnes flectunt genua, & Diaconus & Subdiaconus vel alij duo ad hoc deputati ante altare stantes, incipiunt Letaniam, cantoribus & aliis respondentibus. Et quando venitur ad illum locum: Ut domnum Apostolicum, præsidens vel celebrans qui cum aliis stabat flexis genibus, surgit; & vertens se ad congregationem, & dando benedictionem, cantando ter dicit, ut hanc sanctam Synodum, & omnes gradus Ecclesiasticos benedicere, regere, & conservare digneris, cantoribus respondentibus qualibet vice prædicta, Te rogamus audi nos. Completa vero letania præsisens vel celebrans dicit: Oremus. Quo dicto Diaconus dicit: Flectamus genua, & Subdiaconus dicit, Levate. Deinde celebrans dicit hanc orationem: Da quæsumus Ecclesiæ tuæ misericors Deus, ut Spiritu sancto congregata, hostili nullatenus incursione turbetur. Per Dominum, &c. His vero completis Diaconus habens librum supra pulpitum inter altare & celebrantem dispositum, accensis duobus cereis, circa ipsum pulpitum incipit Evangelium, *Vos estis sal terræ*, vel quod ad legendum sibi est ordinatum. Quo Evangelio perlecto, celebrans primo facit collationem, exhortando omnes & singulos ad sollicitam meditationem & curam Dei, & super omnibus causis, propter quas sacrosancta Synodus est congregata. Deinde flexis genibus, incipit alta voce hymnum Veni creator Spiritus, quem hymnum cantant alternatim existentes in sessione cum cantoribus. Quo hymno solemniter & devote decantato, duo clerici induti superpelliceis & astantes præsidenti, dicunt versiculum, Emitte Spiritum tuum & creabuntur. Et cantores respondent: Et renovabis faciem terræ. Postea celebrans dicit hanc orationem: Oremus. Deus qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de ejus semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen. Postmodum duo prædicti Clerici, vel Diaconus, vel Subdiaconus dicunt: Benedicamus Domino. Et adstantes respondent: Deo gratias.

His autem omnibus completis, idem præsidens celebrans, & omnes alij Prælati sedent & ponunt mitras in capitibus suis. Et tunc unus Prælatorum ad hoc deputatus legit decreta in illa sessione expedienda. Et in eodem ambone cum dicto Prælato legente ipsa decreta, erant præsidentes nationum tempore Concilij Constantiensis, & respondebat quilibet præsidens, Placet, pro natione sua. Præsidens vero generalis in dicta sessione respondebat etiam, Placet etiam pro facto Concilio & collegio generali. Decretis vero perlectis, & responso, Placet, & dicto, Te Deum laudamus, cum oratione de Spiritu sancto, omnes depositis pluvialibus, & mitris resumunt habitus suos consuetos, & recedunt.

SESSIONES XLV.
hujus Synodi.

Sessio I.

Prima Sessio, quæ post accessum Joannis Papæ ad quintum Novembris indicta, sed propter emergentes causas dilata fuerat, habita est 16. Novembris anno 1414. Concilium exorsus est Joannes Papa habito sermone ad patres sub hoc themate: *Diligite veritatem*, multis productis textibus ex veteri & novo Testamento, ac post recitatam Bullam convocari Concilij, Notarij, Scribæ, aliique ministri Synodales deputati & constituti fuerunt: monitusque ad resignandum & cedendum Papatui Joannes, se id facturum ultro spopondit. Producitur autem hæc prima Sessio, donec plures Constantiam advenirent, qui expectabantur. Interim Joannes Huz quod disseminaret doctrinam Wicleffi in hospitio Constantiæ & monitus non desisteret, traditus est custodiæ, Pontifice negante se salvumconductum dedisse ei. Tantum enim habebat salvumconductum à Sigismundo Imperatore, cujus hortatu Constantiam venerat, ut de hæresi de qua infamabatur, se purgaret: monueratque scripto omnes suos adversarios, quo erat fastu & præfidentia elatus, ut adessent ad eum coarguendum, seque non recusare pœnas cujuscumque hæretici, si de minimo errore in fide eum convincerent.

Joannes Huz à quo habebat salvum conductum.

Sessio II.

Secunda Sessio habita fuit anno 1415. tertia die Martij, Indictione 8. ejusdem Pontificatus, in qua lectis solemnitatibus, quæ in Sessionibus observari deberent, Joannes Papa jurato promisit, se propter bonum pacis Pontificatui promptissime renuntiaturum, si idem Gregorius XII. & Benedictus XIII. Antipapæ facere non recusarent. Quod cum fecisset, eique Imperator magnas gratias egisset, magno omnium gaudio sacer Patrum consessus secundus finem accepit, ante tertiam tamen sessionem discessit Constantia, veritus ne Papatu cedere cogeretur.

Sessio III.

Tertia Sessio habita fuit 26. mensis supradicti, in qua Florentinus Cardinalis præmissa quadam adhortatiuncula ad Episcopos habita de personis in judicando non accipiendis, juxta deliberationem sanctæ Synodi promulgavit hanc Synodum legitime convocatam, & Constantiæ inchoatam, usque ad extirpationem schismatis nequaquam à Pontifice dissolvi, vel alio transferri posse, aut debere: quodque Prælatis citra causam justam à Concilio discedere non liceat, hoc autem ita statutum, ne ex discessu Joannis Concilium desereretur.

Sessio IV.

Quarta Sessio 30. Martij ejusdem anni habita In qua habetur sic definitum, quod ipsa Synodus in Spiritu sancto congregata legitime, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediate habet, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etsi Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & in membris, &c.

Decreta Concilij.

Item declarat quod quicunque cujuscunque conditionis, status, dignitatis etiam Papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut præceptis hujus sacræ Synodi, & cujuscumque alterius Concilij

cilij generalis legmime congregati super præmissis, sive ad ea pertinentibus factis vel faciendis obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur & debite puniatur, &c.

Item definit & ordinat sancta Synodus quod Dominus Joannes Papa Romanam curiam & officia publica illius, &c. de hac civitate Constantiensi non mutet sine deliberatione & consensu ipsius sanctæ Synodi: Si quid contra tentaverit, totum sit irritum & inane.

Insuper ipsi Papæ prohibetur, ne personas hic congregatas transferat vel avocet: simulque annollantur omoes processus & censuræ, quas Pontifex Concilio adhærentibus intentaverat. Insuper decretum fuit, ut tres Judices de qualibet natione eligantur, qui abeuntium causas dijudicent: & ut pro bono pacis facilios obtinendæ, nulli Cardinales novi creentur. Joannes, qui interea Constantia discesserat, per litteras in publico Patrum consessu lectas, & ad Imperatorem directas, ountiavit, se nullo metu, sed tantum aeris intemperie coactum Constantia discessisse, factæque promissioni adhuc inhærere.

Sessio V.

Quinta Sessio habita fuit Sabbato 6. Aprilis ejosdem anni, cui præfuit Jordanus de Ursinis Cardinalis Episcopus Albanus, interfuitque Sigismundus augustali habitu, sicut semper in sessionibus solitus est. In hac repetitis & approbatis Constitutionibus quatuor præcedentium Sessionum declaratum est, Joannem illicite Constantia discessisse, tenerique eumdem sub pœna depositionis adimplere, quod de resignando Pontificatu promiserat; quodque recusans Constantiam redire, corporalibus pœnis & vinculis innodati possit ac debeat. Post hæc confirmata est sententia Concilij Rom. in Joannem Wicleffum ejusque libros pronuntiata. In causa autem Joannis Hus constituti sunt quatoor judices Commissarij omnes Galli, qui assumptis secum Theologiæ Canonumque sacrorum peritissimis viris, dogmata illius discutiant, & processum contra eumdem dirigant, deque singulis actis postea Synodum informent. Post hæc, rogatu Synodi, in se recepit Rex Sigismundus, qnod Pontificem in Schafhausen sub tutela Friderici Austriæ degentem, volentem, nolentem ad Concilium reducere velit.

Sessio VI.

Sexta Sessio habita fuit Præside Joanne Ostiensi Episcopo, in qua de mandato Concilij Episcopus Atrebarensis duos articulos edidit. Et primo quidem decrevit, Procuratorium super renuntiatione Papatus facienda, esse bonum pro unione Ecclesiæ. Secundo declaravit, prædictum D. Joannem Papam XXIII. teneri dare & facere dictum Procuratorium ad cedendum Papatui, pro bono unionis Ecclesiæ, juxta formam schedulæ per ipsum oblatæ: constituitque sancta Synodus diversarum Nationum Legatos, qui taliter à Concilio constituti requirant Papam, ut veniat ad Concilium, afferantque ipsi securitates debitas, quatenus vel ad urbem Constantiæ, vel ad villam Ulmæ, vel ad villam Ravensporg, vel ad civitatem Basileensem accedat; juretque unum de dictis locis eligere infra duos dies, nec ab eo absque consensu Concilij discedere. Insuper quoque decernunt, quod supersederi debeat à processu contra Papam, donec habeatur responsio: & si præmissa adimpleverit, cessabitur à citatione. Inhibuit quoque sancta Synodus, ne quis ullo modo contra quemcumque in civitate Constantiensi famosos libellos sub pœna carceris conficiat. Mandat ulterius, litteras & missivas informatorias rerum in Concilio gestarum omnibus communicari. Post hæc recitatæ sunt duæ Epistolæ, quarum alteram Universitas Parisiensis ad suos Legatos, alteram ejusdem Academiæ Rector ad Episcopos Italiæ transmisit. Ad extremum decreta est citatio contra Hieronymum Pragensem laicum Wicleffi defensorem, ut responderet ad ea quæ ei in fidei materia objicerentur. Ad quod à violentia, ait Concilium, justitia semper salva, omnem salvum conductum nostrum quantum in nobis est & fides exigit Orthodoxa, offerimus.

Salvus conductus datus Hier. de Praga qualis.

Sessio VII.

Septima Sessio celebrata fuit anno 1415. Jovis 2. Maij, in qua Henricus de Piro Concilij Promotor, allegans contumaciam Hieronymi Pragensis hominis laici & Husso addicti, qui cum citatus non compareret, contra eum ulteriora decerni petivit, & impetravit. Accusata deinceps Joannis Papæ fuga, & contumacis absentia, atque eumdem citari, metumque mali alicujus alleganti & prætendenti, salvum conductum concedi obtinuit.

Sessio VIII.

Octava Sessio habita fuit 4. Maij anni ejusdem, in qua post reproductam citationem contra sectarios Wicleffi emanatam, lecta fuit sententia damnationis articulorum 45. Wicleffi: eum hæreticum fuisse, adeoq; ossa ejusdem exhumari, & ab Ecclesiæ sepultura efferri: necnon libros ejusdem comburi debere, publico decreto est definitum.

Catalog. errorum 45. Joan. Wicleff.

Doctrinæ autem Joannis Wicleff & articulorum 45. tenor est qui sequitur.

Primus. Substantia panis materialis & vini materialis manent in sacramento altaris, &c.

2. Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem sacramento.

3. Christus non est in eodem sacramento identice & realiter propria præsentia corporali.

4. Si Episcopus vel Sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat.

5. Non est fundatum in Evangelio, quod Christus Missam ordinaverit.

6. Deus debet obedire Diabolo.

7. Si homo debite fuerit contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis.

8. Si Papa sit præscitus & malus, & per consequens membrum Diaboli non habet potestatem super fideles, nisi forte à Cæsare.

9. Post Urbanum 6. non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis.

10. Contra scripturam sacram est, quod Ecclesiastici habeant possessiones.

11. Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat esse excommunicatum à Deo, & qui sic excommunicat, est hæreticus.

12. Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem & ad Concilium regni, eo ipso traditor est Regis & regni.

13. Illi qui dimittunt prædicare sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati.

17. Licet alicui Diacono, vel Presbytero prædicare verbum Dei absque authoritate sedis Apostolicæ vel Episcopi Catholici.

15. Nullus est Dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18. Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum auferre eas.

19. Speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem quam generales cæteris paribus.

20. Conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus ipso facto.

21. Si quis ingreditur religionem privatam, qualemcumque, redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.

22. Sancti instituentes religiones privatas, sic instituendo peccaverunt.

23. Religiosi viventes in religionibus privatis, non sunt de religione Christiana.

24. Fratres tenentur per labores manuum victum quærere, & non per mendicitatem. Prima pars est scandalose & præsumptuose asserta, pro quanto sic generaliter & indistincte loquitur. Secunda erronea pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere.

25. Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

26. Oratio præsciti, nulli valet.

27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

28. Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.

29. Universitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30. Excommunicatio Papæ vel cujuscunque prælati non timenda, quia est censura Antichristi.

31. Peccant fundantes claustra, & ingredientes sunt viri diabolici.

32. Ditare clerum, est contra regulam Christi.

33. Sylvester Papa & Constantinus Imperator erraverunt Ecclesiam dotando.

34. Omnes de ordine mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynam sunt excommunicati.

35. Ingredientes religionem sunt inhabiles ad observandum divina præcepta, & per consequens ad perveniendum ad regnum Cœlorum, nisi apostataverint ab eisdem.

36. Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quod possessionem habent.

37. Ecclesia Romana est Synagoga Satanæ: nec Papa est immediatus Vicarius Christi, & Apostolorum.

38. Decretales epistolę sunt apochryphæ & seducunt à fide Christi, & clerici sunt stulti qui student eis.

39. Imperator & Domini temporales seducti sunt à Diabolo ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40. Electio Papæ à Cardinalibus per Diabolum est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Error est si per Romanam Ecclesiam intelligat universalem Ecclesiam aut Concilium generale: aut pro quanto, negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. *Nota.*

42. Fatuum est credere indulgentiis Papæ & Episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt quæ fiunt ad roborandum humanos contractus & commercia civilia.

44. Augustinus, Benedictus, Bernardus damnati sunt nisi pœnituerint, de hoc quod habuerunt possessiones, & instituerunt & intraverunt religiones. Et sic à Domino Papa usque ad ultimum religiosum, omnes sunt hæretici.

45. Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

Censoriæ notæ. Hos sancta Synodus præfatos articulos 45. examinari fecit & sæpius recenseri: quibus examinatis, fuit repertum aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notorie hæreticos, & à sanctis patribus reprobatos, alios non Catholicos sed erroneos: alios scandalosos & blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos: nonnullos eorum temerarios & seditiosos. Propterea Concilium pronunciat hæreticum Joannem Wicleff, ac memoriam ejusdem condemnat, & mandat exhumari ossa ipsius & cremari.

Cumque hac eadem Sessione Fridericus Dux Austriæ in gratiam Sigismundi Regis recipi optaret, Rex vero ob eo juramentum præstitum de illo nunquam in gratiam recipiendo, petitioni illius non acquiesceret; Synodali sententia definitum fuit, regem allegato juramento non obligari: eoque non obstante posse ac debere pœnitentem Austriacum in gratiam recipere. Qua definitione prævia Rex Sigismundus Fridericus Austriaco veniam concessit, sed istis conditionibus, ut Joannem Papam ad Concilium reduceret, se suaque dominia Regiæ majestati subjiceret, seque nihil unquam simile deinceps admissurum esse promitteret. Accepit conditiones oblatas, publico conceptas, & sigillo suo munitas, Fridericus Dux Austriæ.

Sessio IX.

Sessione Nona, quæ habita fuit 13. Maij, Procuratores Concilij citationis contra Joannem Papam factæ executionem reproduxerunt, accusataque ejus contumacia, petierunt Commissarios deputari, coram quibus in hac causa testes produci & examinari possent. His peractis Franciscus Cardinalis Florent. Bullam Pontificiam recitavit, qua Joannes Papa Petrum Cameracensem & Gulielmum S. Marci Presbyterum Procuratores constituit: cumque illi oblatum munus ex parte recusassent & Henricus de Piro Promotor Concilij dixisset, in causa hac personali & curiali Procuratorem admittendum non esse; tandem mandatum fuit duobus Cardinalibus, & quinque Prælatis, ut eumdem viva voce extra portam urbis citarent. Qua re peracta, lecta est epistola Universitatis Parisiensis, hortatoria ad consummandum Concilium, erat epistolæ hujus epigraphe. *Egregiis inclytisque patribus, viris ex omni gente delectis, in salutifero Constantiensi Concilio universalem Ecclesiam repræsentantibus*: hypographe vero seu subscriptio. *Vestrarum paternitatum egregiarum zelantissimi devoti imitatores Rector & universitas studij Parisiensis.* Oblata est epistola per Benedictum Gentiani Doctorem ex ordine S. Benedicti unum ex nuntiis universitatis. *Universitas Paris.*

Sessio X.

Sessione Decima, quæ sub Præsidio Joannis Patriarchæ Antiocheni celebrata 14. Maij anno 1415. ad instantiam Henrici de Piro Promotoris Concilij citationem præcedenti die contra Joannem Papam ad suspensionem usque procedi petentis, requisitus est iterum extra portas Pontifex Joannes cum suis fautoribus. Cumque facta citationis executione nemo compareret, instante prædicto Promotore Concilij Henrico, declaratus est contumax; examinatisque testibus super Simoniæ, sacrilegij, aliisque quæ illi objiciebantur criminibus, communi omnium suffragio lata & publice recitata est contra eum sententia, qua ab omni administratione & functione Ecclesiastica suspensus fuit ob notoria crimina, prohibitumque omnibus cujuscumq; dignitatis ne ei ullo modo obedirent in quacumque re ad Papatum pertinente. Missique sunt ad eum quinque Cardinales qui ei decretum Concilij referrent, qui non sunt permissi ei deosculari pedes, sed tantum manus & os; quia post suspensionem nulla amplius Papalis reverentia ei exhibebatur. Quibus ipse respondit se velle in omnibus stare determinationibus Synodi. *Joannes xxiii. suspensus à Papatu.*

Sessio XI.

Sessio Undecima, quæ celebrata fuit 15. Maij anno 1415. Promotores Concilij plus minus sexaginta crimina articulatim congesta, una cum designatione testium desuper examinandorum, contra Joannem Papam exhibuerunt. Quos cum Decreto Synodali

Joannes Papa ad respondendum sibi insinuatos accepisset, respondit se neque articulos sibi objectos negare, neqoe dicta testium impugnare, sed potius se totom Synodali judicio & definitivæ sententiæ sobjicere: oblatam initio Papatus cessionem voluntariam, iterum nunc offerre: Synodum Constantiensem legitime congregatam errare non posse, libenter profiteri & agnoscere, adeoque plane obtemperaturum sententiæ, qualemcumque Patres Concilij protulerint & promulgarint: saltem hoc se rogare dixit, ut quam posset fieri primum, copiam latæ sententiæ assequeretur.

Sessio XII.

Joannes Papa deponitur.

Sessio Duodecima habita est 29. Maij, in qua reproductis iis, quæ Joannes Papa deputatis à Synodo commissariis super objectis criminibus responderat, ad instantiam Promotorum Concilij lata est contra eum sententia definitiva, qua ille Pontificatu deponitur, omnesque Christi fideles ab ejusdem obedientia absolvuntur. Post latam sententiam constitutum fuit, ne quisqnam è tribus schismaticis Pontificibus de oovo eligeretur. Sententiam sibi per quosdam à Concilio deputatos insinuatam, Joannes quondam Pontifex approbavit, eique realiter & cum effectu cedendo Papatui obtemperavit, depositis omnibus ornamentis Papalibus, ot unio in Ecclesia fieri posset.

Sessio XIII.

Communio sub utraque specie.

Sessio Tertiadecima anno Domini 1415. die Sabbati, Junij 15. celebrata, post consuetas preces habitas, Promotores Concilij allegarunt reperiri ioter Sacerdotes Petrum Dresdensem & Jacobellum Misnensem, Joannis Hus socios, qoi laicis non jejunis post cœnam Eucharistiam sub utraque specie porrectam distribuerant, simulque contra antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem poblice docebant, cuilibet etiam laico io participatione, sumptione, & commonione hujus sacramenti utramque speciem panis & vini necessario distribuendam esse. Quæ cum Ecclesiæ constitutionibus & consuetudinibus repugnarent, eorum petitione ex quatuor Nationibus diversis constituti sunt cognitores judices, qui habita desuper deliberatione, communi voto & suffragio Patrum Concilij, erroneam & hæreticam doctrinam de Eucharistia extra sacrificium sub utraque specie necessario sumenda damnaverunt, simulque Sacerdotibus omnibus inhibuerunt, ne sub pœna excommunicationis ulli homini utramque speciem panis & vini communicent.

Sessio XIV.

Gregor. Papatū resignat.

Sessione Quartadecima, quæ habita fuit die Jovis 4. Julij, Joan Dominicus Cardinalis S. Sixti, & Carolus de Malatestis à Gregorio XII. ad id constituti auctoritate ejusdem Gregorij congregatum ob causam tollendi schismatis Synodalem Patrum consessum approbarunt. Cumque judicio Patrum intellexissent, magis expedire, ot Gregorius Papatum resignet prius quam hac de causa Benedictus Antipapa sollicitetur, pacis conciliandæ gratia, pontificatum, quem ille legitima electione acceperat, resigoavit per procuratorium instrumentum. Resignatione ista, per Synodum acceptata, patres Concilij Cardinales utriusque obedientiæ univerunt, atque processus iisdem intentatos cassos atque irritos reddiderunt. De electione autem oovi Pontificis constituerunt ne Cardinales citra consensum Concilij hac in re aliquid moliantur, neqoe tamen ultra finem Concilij electio differator. Insuper etiam declararunt, acta & gesta Gregorij rata servari debere, ut pote qui legitime electus, solius pacis gratia pontificatui ultro cessit. Et quamquam dignus judicaretur, qui denuo post factam resignationem eligeretur, tameo ad majoris schismatis periculum evitandum, illud intermittendum esse sunt protestati.

Sessio XV.

Sessio Quintadecima 6. Julij habita. Articuli Joannis Hus damnati in Concilio, quoniam publice prædicabat Joannem Wicleff virum Catholicum & authorem Evangelicum.

Joannis Huz errores 30.

1. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prędestinatorum universitas.

2. Paulos nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit actus quosdam actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars ejus ab ea finaliter excidat, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidit.

4. Duæ naturæ divinitas & humanitas sunt unus Christus.

5. Præscitus etsi aliquando sit in gratia secundum præsentem jostitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesiæ, & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat à gratia adventitia, sed noo à gratia prædestinationis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum, sive sint in gratia, sive non secundum præsentem justitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

7. Petrus non fuit, neque est caput Ecclesiæ sanctæ Catholicæ.

8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes sacerdotij polluunt potestatem, & sicut filij infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, de censuris.

9. Papalis dignitas à Cæsare inolevit, & Papæ præfectio & institutio a Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quod esset caput particularis Ecclesiæ: nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ.

11. Non oportet credere quod iste quicunque est particularis Romanus Pontifex sit caput cujuscunque particularis Ecclesiæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi, vel Petri, nisi sequatur eum in moribos, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter a Deo recipiat procuratoriam potestatem, quia ad illud officium Vicarij requiritur & morum conformitas, & instituentis authoritas.

13. Papa non est manifestus & verus successor Apostolorum principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro, & si quærit avaritiam, tunc est Vicarius Judæ Iscariotis. Et pari evidentia Cardinales non sunt manifesti & veri successores collegij aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum servantes consilia & mandata Domini nostri Jesu Christi.

14. Doctores ponentes quod aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noloerit, judicio seculari est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas & Pharisæos, qui Christum nolentem eis in omnibus obedire, tradiderunt Pontio Pilato.

15. Obedientia Ecclesiastica, est obedientia secondum adinventionem sacerdotum Ecclesiæ propter expressam authoritatem Ecclesiæ.

Indifferentia operum.

16. Quod nulla sint opera indifferentia, sed hæc sit divisio immediata homanorum operum, qood sint vel virtuosa vel vitiosa, quia si homo est vitiosus, & agat quicquam, tunc agit vitiose: quia sicut peccatum inficit universaliter omnes actus hominis vitiosi: sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

17. Sacerdos Christi vivens secundum legem ejos & habens notitiam scripturę, & affectum ad ædificandum populom, debet prædicare, non obstante prætensa excommunicatione.

18. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi non obstante excommunicatione.

19. Per censuras Ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis vel interdicti ad sui exaltationem clerus populum sibi laicalem suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, viam præparat antichristo.

20. Si Papa est malus, & maxime si est præscitus, tunc ut Judas Apostolus est diabolus, fur, & filius perditionis.

21. Gratia prædestinationis est vinculum quo corpus Ecclesiæ & quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti indissolubiliter.

22. Papa vel Prælatus malus & præscitus est æquivoce pastor & vere fur & latro.

23. Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium, quia alias rex deberet dici sanctissimus secundum officium, & tortores, & præcones dicerentur sancti, imo & diabolus deberet dici sanctus, cum sit officiarius Dei.

24. Si Papa vivat Christo contrarie, etiam si ascenderet per legitimam electionem secundum constitutionem humanam, tamen aliunde ascenderet quam per Christum, dato etiam quod intraret per electionem à Deo principaliter factam. Nam Judas Scarioth rite & legitime est electus a Deo ad Apostolatum, & tamen ascendit aliunde in ovile ovium.

25. Condemnatio 45. articulorum Joannis Wicleff per doctores facta, est irrationabilis & iniqua & male facta.

26. Non eo ipso quo electores, vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa. Unde sive electores bene vel male elegerint, operibus electi debemus credere.

27. Non est scintilla apparentiæ quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militanti Ecclesia conversetur & conservetur.

28. Christus, sine talibus capitibus monstruosis, per servos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum, melius suam Ecclesiam regularet.

29. Apostoli & fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ officium foret introductum.

30. Nullus est Dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

31. Pronunciata est sententia damnationis horum articulorum sub eadem forma qua condemnati sunt articuli Joannis Wicleff supra.

In eadem sessione damnatur articulus sequens.

Error de tyranno occidendo damnatur.

QVilibet tyrannus potest & debet licite & meritorie occidi per quemcunque vasallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias & subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento seu confœderatione factis cum eo, non expectata sententia vel mandato judicis cujuscunque. Adversus hunc errorem satagens hæc sancta Synodus exurgere, & ipsum funditus tollere, declarat & definit hujusmodi doctrinam erroneam esse in fide & in moribus, ipsamque tanquam hæreticam, scandalosam & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, perjuria vias dantem reprobat & condemnat. Declarat insuper & decernit quod pertinaciter doctrinam hanc perniciosissimam asserentes sunt hæretici, & tanquam tales juxta canonicas sanctiones.

Nota. Hic est articulus M. Joannis Parvi ordinis Minorum qui è vivis excesserat, quem cum impugnasset Gersonius vitæ periculum subiit ex parte Ducis Burgundiæ.

A Quod autem spectat ad Joannem Huz Wiclefi Angli sectatorem cujus hæresis ultra xx. M. hominum infecerat in Bohemia: Sic res se habuit in Synodo.

De hæresi accusatus & convictus, ex carcere in consessum Patrum introductus, altoque sedili, ut ab omnibus videri posset, constitutus fuit. Cumque sub pœna excommunicationis & incarcerationis Patres Concilij singulis silentium indixissent, Henricus de Piro, Concilij Promotor & Procurator, Hussiticam doctrinam articulatim congestam producens, petiit eandem tanquam pravam & hæreticam una cum authore condemnari, ejusque libros igni adjudicari & concremari. Qua petitione prævia, post longam inquisitionem damnatis prædictis hæresibus, traditus brachio sæculari, combustisque perniciosis codicibus, degradatus B est author hæreseos, nolensque resipiscere, justo judicio per rogum & incēdium è vivis est sublatus. Producti sunt autem præter 45. articulos jam memoratos & ab universitate Parisiensi Facultate damnatos alij plures per universitatem Oxoniensem in Anglia collecti & reprobati, inter quos ille erat, quod omnia necessario eventura erant, ac infantem baptisatum & præscitum victurum diutius & peccaturum in Spiritum sanctum ut damnetur. Tradunt autem cum jubilo & psalmis rogum suscepisse: ac etiam prophetasse de Luthero. *Nunc quidem anserem comburitis* (id enim Hus significat) *sed post centum annos exurget quem non comburetis.* Id de Luthero intelligunt qui figmentis delectantur. Quid ni? diabolus habet suos martyres, sed & ejus sectarij passioni Christi æquipa- C rabant ejus mortem.

Joannis Huz condemnatio

Notat autem Lucas Wadingus tom. 5. anno 14. 15. postquam prædictus Joannes secundo ex fuga retractus fuisset in Monasterio Minorum munitiori custodiæ mancipatum fuisse. Conveniebant ad eum, inquit, in loco honesto detentum Cardinales & Episcopi ut potiora suaderent; inter omnes vero frequentius Frater Didacus Minorita, gente Castellanus, magnus, inquit Zurita, Doctor & Solennis Magister in Theologia, cui commissum erat, ut rationum & sacræ doctrinæ pondere, errantem in viam reduceret veritatis. Tanti fuit ut in multis convinceret, & in aliis vel nolentem fateri cogeret veritatem, præsertim circa augustissimum Eucharistiæ Sacramentum. Tandem examinatis Joannis Wicleffi erroribus quos Huz defendebat, usque cum auctoris memoria, condemnatis, D ad defensorem conversum est, quos cum tueri potius quam veram Ecclesiæ doctrinam sequi mallet, licet in principio se assentiri Synodo velle dixisset, atque in suis erroribus pertinaciter hæreret, perorante die 8. Junij contra ipsum ex magno quo ferebatur in fidei puritatem affectu, ipso Imperatore Sigismundo, in refectorio Fratrum Minorum Constantiæ, quo Patres Concilij convenerant, tanquam Hæresiarcha condemnatus est, & mox vivus exustus est 6. mensis Julij in octava Apostolorum Petri & Pauli.

Sessio XVI.

Sessio Sextadecima habita est 11. Julij, eaque constituti sunt Procuratores, qui Benedictum Antipapam E requirant, acceptisque de resignatione Gregorij XII. & depositionis Joannis XIII. instrumentis, vel eorum copiis, eundem facilius inducant. Potestas citandi eos, qui clam se a Concilio subduxerunt, judicibus deputatis conceditur, & ad instantiam Henrici de Piro contra turbatores, prædones, & spoliatores personarum quæ Concilio interfuerant, processus decernuntur.

Sessio XVII.

Sessione Decimaseptima die 15. Julij celebrata Rex Sigismundus ad Regem Aragonum pro inducendo ad resignandum Benedicto XIII. Antipapa schismatico profecturus, non nisi plurimis precibus & orationibus

Deo commendatus ac cum benedictione accepta à Synodo est dimissus, statuta pœna excommunicationis in eum, qui pia de causa obeuntem impediret. Contra vero quadraginta dierum Indulgentiæ concessæ sunt ei, qui pro fœlici reditu ejusdem Regis singulis Dominicis diebus unam Orationem Dominicam cum Salutatione Angelica, sub processione, hac de causa etiam celebranda, oraret. Angelus de Corario, quondam Gregorius XII. non solum in numerum Cardinalium est relatus, verum etiam perpetuus Legatus à Latere in Provincia Marchiæ Anconitanæ est constitutus.

Sessio XVIII.

Sessione Decimaoctava 17. Augusti, editis quibusdam Synodalibus constitutionibus, quatuor judicibus supra nominatis delegatis est potestas judicandi exclusive usque ad sententiam definitivam omnes causas, quæ ad Concilium devolvebantur: quodque corruptores Epistolarom Synodalium, instar eorum qui Bullas Apostolicas corruperunt, puniri dabeant.

Minores de observantia unde.

Sessio XIX.

Sessio Decima-nona celebrata est 23. Septembris, in qua Hieronymus de Pragade hæresi accusatus & convictus, edita fidei professione, hæresim suam abjuravit. Franciscanis indultum est, quod teneantur Provinciales approbare, quem Fratres communi vel poriore suffragio Vicarium sive Guardianum sibi elegerunt. Quod de Observantibus statutum est an. 1415. quo pie admodum edita est constitutio in favorem Minorum de observantia qui austerius vitæ genus profitebantur in Gallia potissimum, ne a Fratribus suis laxioris vitæ impedirentur aut vexarentur, eorumque Vicarij de secta nova vel reprobata quomodolibet vocarentur: sed nec etiam Fratres dictæ observantiæ alios Fratres sui ordinis infirmarent, aut eleemosinas oblationesve sibi dandas impedirent: refertur integra à Luca Wadingo ad prædictum annum, qui exinde Religiosos de observantia viguisse asserit. Insuper declaratum est à Synodo, non obligati Patres Concilij per Salvum conductum à sæculari potestate concessum hæreticis, eosque pertinaciter in hæresi permanentes justo judicio potestatem puniendi habere. Sit ne hæreticis servanda vel deneganda fides (ut asserunt Navatores nostri temporis) nihil est hic definitum. Inquisitio hæreticorum duobus Cardinalibus est demandata simulque est definitum, eos qui Concilio interessent, omnes Beneficiorum fructus juste acquirere.

Sessio XX.

Sessione Vigesima, die 21. Novembris celebrata, ad instantiam Gregorij Trideotini Episcopi contra Fridericum Austriens. Ducem propter invasa bona & jura Ecclesiæ Tridentinæ, decretum & executum est Monitorium, approbataque sunt 12. Capitula Narbonensia; quæ ad extirpationem schismatis Sigismundus, Legatique Constantiensis Concilij una cum Legatis Benedicti XIII. Narbone constituerant. Quorum primo statuitur, Qua forma Concilium convocari, vel potius de novo intimari debeat. Secundo, Quod in eo tantum agendum sit de schismate extirpando, paceque Ecclesiæ ineunda. Tertio, Quod statim cum corpore Ecclesiæ uniri debeant, qui Benedicto adhæserunt. Quarto, Quod omnes processus á Benedicti sectatoribus & fautoribus intentati annullari debeant. Quinto, Ut confirmentur gratiæ per Benedictum quibusvis personis collatæ. Sexto, Ut Cardinales ad electionem novi Pontificis tanquam veri & legitimi admittantur. Septimo, ut Officiales Romæ, per eumdem Benedictum constituti, non rejiciantur aut deponantur. Octavo, ut Electio alterius Pontificis non aliter quam per Concilium fiat. Nono, Utrimque constitutum fuit, ut si forsasse ejosdem tituli duo Cardinales constituti essent, uterque quoad vixerit, honorifice tractetur & habeatur. Decimo, Ut Benedicto, ejusve sectatoribus ad Concilium venire volentibus, de salvo-conductu, tutoque itinere per Regem & sæculares Principes provideatur. Undecimo, Ut Rex Sigismundus omnesque Episcopi, & quæ utrimque concordata sunt, juramento firment. Duodecimo, Ne denegentur instrumenta pactorum; quisquis ea habere voluerit. Quæ duodecim pacis & concordiæ ineundæ Capitola, dum post Regem omnes Episcopi & Legati juramento confirmassent, finita est Sessio xx.

Sessio XXI.

Sessione Vigesima prima, quæ habita est anno Domini 1416. 31. die mensis Maij, in hac habetur sententia contra Hieronym. de Praga laicum, magistrum in artibus, qui post abjurationem in sess. 19. annotatam, audientiam publicam sibi dari in hac sancta Synodo postulavit: qua sibi concessa coram eadem Synodo publice asseruit, dixit & professus est quod præfatæ sententiæ damnationis dictorum Joannis Wicleff, & Joannis Huz inique consenserat, & illam sententiam approbando mentitus fuit, nec verebatur se confiteri mentitum, quinimo confessionem super illorum damnatione revocabat nunc & in æternum, asserens se in libris Joannis Wicleff, & Joannis Hux, nullam unquam hæresim vel errorem legisse, licet ante fuerit confessus, &c. Propter quæ sancta Synodus prædictum Hieron. palmitem putridum, aridum, in vite non manentem foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronuntiat & declarat atque damnat. Sicque Hieronymus Pragensis post recantatam emissæ professionis fidei palinodiam, de hæresi est condemnatus, traditusque post solitam degradationem potestati sæculari, combustus fuit.

Sessio XXII.

Sessione Vigesima-secunda celebrata 15. Octobris, Legati Regis Aragoniæ ad consessum Synodalem intromissi, decretoque Patrum debite locati, eas quas de convocando juxta initam concordiam Concilio, suppresso nomine Benedicti Antipapæ, ejus fautores Episcopi ad Regem Sigismundum scripserant Epistolas recitari procurarunt. Quibus ex ambone recitatis, constitutione Synodali Legatis Regis Aragoniæ, Castellæ, Portugalliæ, & Navarræ ex gratia, & singulari dumtaxat privilegio, pro hac vice tantum, est concessum, ut habeant suffragium tantæ auctoritatis, quantum omnium Episcoporum suarum Provinciarum valeret. Post hæc impleta sunt ea, quæ in Capitulis Narbonensibus supra Sess. XX. relatis concordata fuerant. Sedebat autem in eodem scamno post Gersonium Cancellarium Parisiensem Regis Galliæ oratorem Comes Cardonæ orator Regis Arragoniæ, nulla tunc existente controversia de sessionis ordine.

Sessio XXIII.

Sessione Vigesima-tertia anno Domini 1416. 5. Novembris celebrata, constituti sunt 12. Judices Commissarij, qui vel omnes, vel pro majore parte congregati, potestatem habeant decernendi & dijudicandi, qua ratione contra Petrum de Luna, sive Benedictum Antipapam, usque ad perfectam schismatis extirpationem procedatur.

Sessio XXIV.

Sessio Vigesima-quarta habita est 20. Novembris

prædicti anni, eaque per Commissarios supra commemoratos decreta, lecta, & approbata est citatio contra Petrum de Luna emanata.

Sessia XXV.

Sessione Vigesima quinta, quæ habita est 14. Decembris, Comes de Fuxo per Procuratores ad id constitutos ad Concilij unionem est receptus, eo modo quo Rex Aragoniæ. Eadem Sessione administratio Olomensis Ecclesiæ, quæ per obitum Wenceslai Patriarchæ Antiocheni vacabat, decreto Synodali commendata est Joanni Episcopo Lutomuslensi, usque ad novi Pontificis electionem.

Sessia XXVI.

Sessione Vigesima-sexta habita 24. Decem. ad unionem Concilij per suos adhuc deputatos Legatos & Procuratores receptus est Rex Navarræ, eo modo quo Rex Aragonum. Ne vero diversorum Legatorum consessus Concilio aliquid turbarum adferret, optimo consilio Partes constituerunt, nullum præjudicium cujusquam dignitatibus & honoribus præjudicari debere, quomodocumque Legati Regum ac Principum in Concilio præsentes sederent.

Sessia XXVII.

Sessione Vigesima-septima anni Domini 1417. die 20. Februarij celebrata, facta est relatio executi Monitorij, ouper contra Fridericum Austriæ Ducem, ad instantiam Tridentinensis Ecclesiæ, contra ipsum emanati, accusataque ejus contumacia, ad ulteriora est processum.

Sessia XXVIII.

Sessione Vigesima octava habita 3. die Martij, post ulteriores citationes Friderici reproductas, ejusque contumaciam gravissime accusatam, excommunicatus est Fridericus Dux Austriæ, donec jura Tridentinensis Ecclesiæ invasa eidem restituat.

Sessia XXIX.

Sessione Vigesima-nona, 8. Martij prædicto anno celebrata, in causa contra Petrum de Luna constituti sunt Procuratores & Notarij: eumque semel atque iterum citatus idem Petrus de Luna non compareret, judicio Synodali contumax est declaratus, atque ulteriores contra eum citationes decretæ fuerunt.

Sessio XXX.

Sessione Trigesima, 10. Martij habita, Nuntij & Oratores Concilij qui fuerant à Concilio deputati, de executione citationis contra Petrum de Luna, qoem in castro Peniscolæ in propria persona convenerant, relationem fecerunt, approbatumque est factum Regis Aragonum, qui se ab obedientia Pseudopontificis Benedicti subtraxerat.

Sessio XXXI.

Sessione Trigesima-prima, Martij 31. ad instantiam Episcopi Astensis Ecclesiæ, decretum & ex ambone promulgatum est Monitorium contra Philippum Comitem Virtutum: qui prædictum Episcopum vi armata manuque sacrilega captum carceribus mancipaverat. Bayonensi Ecclesiæ, quæ tempore schismatis duos Episcopos, alterum à Joanne XXIII. alterum à Benedicto XIII. constitutum habuerat, sancta Synodus inhibuit, ne in locum defuncti Petri, qui fuerat de obedientia Joannis XXIII. alium per electionem sufficiat, utique Guilielmo, quem Benedictus XIII. nominaverat, deinceps obtemperet.

Sessio XXXII.

Sessione Trigesima-secunda, 1. Aprilis post accusatam contumaciam Petri de Luna novissime citatus est viva voce Pontifex schismaticus: eumque nemo ejus nomine compareret, mandata est causæ discussio Judicibus Commissariis, qui habita potestate eumdem peremptorie citandi, testesque examinandi, usque ad sententiam contra eum procedant.

Sessio XXXIII.

B Sessione Trigesima-tertia Judices Commissarij retulerunt, quod prævia citatione debita articulos quosdam contra Petrum de Luna oblatos recepissent, cosque probari fecissent: sed nemo ejus nomine, ad effectum videndi ista comparoerit. Publicatis itaque testium dictis, commonicataque illi testimoniorum Actorumque aliorum copia, terminum contradicendi peremptorium illi præfixerunt.

Sessio XXXIV.

Sessione Trigesima-quarta, 5. Junij facta est relatio Actorum in causa Petri de Luna: quæ vero sententia in eum ferri ac pronuntiari deberet, singulorum consultationi usque ad subsequentem Sessionem C est relictum. *Petrus de Luna.*

Sessio XXXV.

Sessione Trigesima quinta Joannes Rex Castellæ per suos Legatos ad id speciali mandato constitutos, juxta Capitula Narbonensia, una cum Concilio unionem & concordiam inivit.

Sessia XXXVI.

Sessio Trigesima-sexta, die 22. Julij, decreta, lecta, & promulgata est citatio Petri de Luna ad audiendum sententiam privationis & depositionis, auctoritate Concilij proxima Sessione promulgandam. Qua peracta, eadem Synodus Legatos Regis Castellæ a D censuris Ecclesiasticis absolvit, quibus eos Petrus de Luna innodaverat.

Sessio XXXVII.

Sessione Trigesima-septima, 26. mensis Julij post reproductas binas Petri de Luna citationes, postque accusatam ejusdem contumaciam, ad petitionem Promotoris Concilij lata est in eum sententia definitiva, qua ille Pontificatu deponitur, omnesque fideles ab ejusdem obedientia absolvuntur.

Sessia XXXVIII.

E Sessione Trigesima-octava, absolutio Legatis Regis Castellæ concessa ad Henricum infantem, aliosque nonnullos extenditur: datumque Legatis Regis Aragoniæ Privilegium de suffragij sui auctoritate, quam supra commemoravi, iterum revocatur.

Sessio XXXIX.

Sessione Trigesima nona, Anno 1417. die 9. Octobris statuitur de Concilijs Generalibus erga futura schismata. Edicto perpetuo sancimus & ordinamus, ut amodo Concilia Generalia celebrentur, ita quod primum à fine hujus Concilij in quinquennium immediate sequens: secundum vero à fine illius in septennium, & deinceps de decennio in decennium per-

petuo celebrentur in locis quæ summus Pontifex per mensem ante finem cujuslibet Concilij, approbante & consentiente Concilio, vel in ejus defectu ipsum Concilium deputare & assignare teneatur, ut sic per quandam continuationem semper aut Concilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur, quem terminum liceat summo Pontifici de suorum fratrum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio ob emergentes forte casus abbreviare, sed nullatenus prorogetur. Locum autem pro futuro celebrando Concilio deputatum absque evidenti necessitate non mutet.

Sessio XL.

Sessione Quadragesima, quæ 30. Octobris celebrata est, sic statuitur. Sacrosancta Generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem Ecclesiam repræsentans, statuit & decrevit quod futurus Romanus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus cum hoc sacro Concilio, vel deputandis per singulas nationes debeat reformare Ecclesiam in capite, & in membris, & curiam Romanam secundum æquitatem, & bonum regimen Ecclesiæ antequam hoc Concilium dissolvatur super materiis articulorum alias per nationes in reformatorio oblatorum, quæ sequuntur. Primo de numero, qualitate & natione dominorum Cardinalium. Item de reservationibus sedis Apostolicæ. Item de Annatis, communibus servitiis & minutis. Item de collationibus Beneficiorum, & gratiis expectativis. Item de confirmationibus electionum. Item de causis in curia Romana tractandis, vel non. Item de appellationibus ad Romanam curiam. Item de officiis cancellariæ & pœnitentiariæ. Item de exemptionibus & incorporationibus tempore schismatis factis. Item de commendis. Item de fructibus medij temporis. Item de non alienandis bonis Romanæ Ecclesiæ. Item propter quæ & quomodo Papa possit corrigi & deponi. Item de extirpatione simoniæ. Item de dispensationibus. Item de provisione Papæ & Cardinalium. Item de indulgentiis. Item de decimis. Hoc adjecto quod facta per nationes deputatione prædicta, liceat aliis, de licentia Papæ libere ad propria remeare.

Reformationis Ecclesiæ articuli.

Sessio XLI.

Sessione Quadragesima prima, Anno 1417. die 8. Novembris. Constitutio Papæ Clementis 6. super modo & forma observandis à Cardinalibus in conclavi existentibus super electione Pontificis promulgatur, sitque Decretum de non spoliando electum in Papam sub pœna excommunicationis. Ac postea die 11. Novembris anni supradicti in Festo sancti Martini reverendissimi patres in conclavi existentes Odonem de Columna sancti Gregorij Diaconum Cardinalem de Colomna vulgariter nuncupatum, natione Romanum, concorditer in Romanum pontificem elegerunt, qui Martinus Papa quintus nominari voluit, & sic per Serenissimum Principem Sigismundum Romanorum Regem una cum sancta Synodo apud Ecclesiam majorem hujus civitatis Constantiensis fuit inthronizatus, & coronatus Papa, cum ingenti gaudio totius Concilij & Ecclesiæ, de qua re placet hic verba Platinæ apponere, qui sic ait: *Rebus autem hoc modo compositis, cum de restituenda Ecclesia, emendandisque moribus Clericorum mentio haberetur, fieri id non posse existimarunt, Sede vacante. Unde de eligendo novo Pontifice habitus est sermo, quo Decreta Concilij majorem deinceps authoritatem haberent. Cum igitur hac de re verbum haberetur, placuit ex unaquaque natione viros sex deligi, & quidem probatos, qui una cum Cardinalibus Conclave ingressi, Pontificem deligerent. Anno igitur 1417. sexto idus Novembris Conclave ingressi, consentientibus Cardinalibus duobus & triginta, nationibusque omnibus, præter omnium spem & opinionem, cum jam quadriennio vero Pontifice caruisset Ecclesia, multique schismatici tum interessent, tertio Idus Novembris in celebritate B. Martini hora tertia, Otho Columna Romanus Princeps, sancti Georgij ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis, Pontifex creatur, tanta omnium lætitia, ut præ gaudio loqui vix homines possent. Effusus nimio gaudio Imperator, nullo habito dignitatis suæ discrimine, Conclave ingressus, gratias omnibus egit, qui tantum virum, & tam necessarium Reipublicæ Christianæ prope extinctæ delegissent, & ante Pontificem prostratus, cum summa veneratione ejus pedes exosculatus est, quem contra Pontifex amplexus, non secus ac fratrem in pretio habuit, eique gratias egit, quod sua opera & industria pax tandem Ecclesiæ Dei reddita esset. Vocari autem Martinus voluit, quod ea electio in Martini celebritate habita fuisset.*

Sessio XLII.

Sessione Quadragesima secunda, die 8. Decembris lecta & approbata est quædam Bulla Martini Papæ, volgo V. qua Sigismundum Regem à custodia Balthasaris de Cossa quondam Joannis XXIII. prout ille petierat, liberare, victumque ad se transmitti volebat.

Sessio XLIII.

Sessione Quadragesima-tertia, anno Domini 1418. die 21. Martij. Martinus Papa constitutiones nonnullas edidit, quibus Ecclesiam, prout constitutum fuerat, in iis quæ ad Simoniam, dispensationes fructuum, & decimarum perceptiones, vitam, honestatemque Clericorum pertinent, emendavit & reformavit.

Sessio XLIV.

Sessione Quadragesima-quarta, pro futuri post quinquennium (prout supra statutum fuit) Oecumenici Concilij celebratione, designata est civitas Papiensis.

Sessio XLV.

Sessio Quadragesima-quinta & ultima habita est anno Domini 1418. die veneris, 22. mensis Aprilis.

Martinus Papa quintus dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens Concilium conciliariter, tenere & inviolabiliter observare volebat, & nunquam contra ire quoquo modo. Ipsaque sic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter nec alio modo: quo dicto ipsum Concilium absolvit, omnibus & singulis in eo existentibus ad propria remeandi, ipso approbante Concilio, facultatem fecit.

BULLA MARTINI QUINTI DE condemnatione Joannis Vvicleff de Anglia, & Joannis Huz de Bohemia, & Hieronymi Pragensis damnati in hoc sacro Concilio Constantiensi.

MArtinus Episcopus, &c. Inter curas & pastoralis curæ solicitudines, illa potissimum nos angit, ut hæreticis de finibus Christicolarum expulsis, suisque doctrinis & erroribus perversis, penitus quantum nobis ex alto conceditur extirpatis, orthodoxa & Catholica fides integra & illibata permaneat. Narrat deinde quantum progressum habuerint perversa dogmata Joan. Vviclef & Joan. Huz ex segnitie Prælatorum, qui sicut canes muti contra ea non latrabant, ita ut exinde plures infecti in stercore mendaciorum putrescerent: quapropter Synodus Constantiensis eos de domo Dei corporaliter ejecit & spiritualiter ejectos declaravit, salutem omnium materna caritate conqui-

tens,

tens, ficut molestus est medicus phreneticum ligando & pater indisciplinatum filium cædendu, sed ambo diligendo. Quoniam vero plures eorum libros adhuc legerent ac errores docerent, finemque eorum vitæ laudarent, jubet eos perquiri ac puniendos brachio sæculari tradi. Tum expositis erroribus scilicet.

IOANNIS VVICLEFF XLV. & Ioannis Hus XXX. in eadem forma qua supra recensiti sunt, addit.

Modus interrogandi ad hæresim detegendam.

SUper præmissis autem articulis quilibet de eis suspectus seu in eorum assertione deprebensus juxta hunc modum interrogetur. In primis utrum cognoverit Joannem Vvicleff de Anglia, & Joannem Hus de Bohemia, & Hieronymum de Praga. Item utrum teneat & credat, quod quodlibet Concilium generale, & etiam Constantiense, universalem Ecclesiam repræsentet. Item, utrum credat quod illud quod Concilium Constantiense, universalem Ecclesiam repræsentans approbavit & approbat in favorem fidei & ad salutem animarum, quod hoc est ab universis Christi fidelibus approbandum & tenendum. Item, utrum credat & asserat quod in nullo casu sit licitum jurare. Item, utrum credat quod ad mandatum judicis juramentum de veritate dicenda, vel quodlibet aliud ad causam opportunum etiam pro purificatione infamiæ faciendum, sit licitum. Item, utrum credat quod perjurium scienter commissum ex quacumque causa vel occasione pro conservatione vitæ corporalis, vel patriæ, vel alterius etiam in favorem fidei, sit mortale peccatum. Item, utrum credat quod deliberato animo contemnens ritum Ecclesiæ cerimonias exorcismi & catechismi aquæ baptismatis consecratæ peccet mortaliter. Item, utrum credat quod post consecrationem sacerdotis in Sacramento altaris sub velamento panis & vini non sit panis materialis & vinum materiale, sed idem omnino Christus qui fuit in cruce passus, & sedet ad dexteram Patris. Item, utrum credat, & asserat quod facta consecratione per Sacerdotem sub sola specie panis tantùm & præter speciem vini, sit vera caro Christi & sanguis, & anima, & Deitas, & totus Christus; ac idem corpus absolute, & sub una qualibet illarum specierum singulariter. Item, utrum credat, quod consuetudo communicandi personas laicas sub specie panis tantum ab Ecclesia universali observata, & per sacrum Concilium Constantiæ approbata, sit servanda, sic quod liceat eam reprobare, aut sine Ecclesiæ authoritate pro libitu immutare. Item, utrum credat, quod Christianus contemnens susceptionem sacramentorum Confirmationis, vel Extremæ-Unctionis, aut solennizationis Matrimonij, peccet mortaliter. Item, utrum credat, quod Christianus ultra contritionem cordis habita copia sacerdotis idonei, soli sacerdoti ex necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico, seu laicis quantumcumque bonis & devotis. Item, utrum credat, quod sacerdus in casibus sibi permissis possit peccatorem confessum & contritum à peccatis absolvere, & sic pœnitentiam injungere. Item, utrum credat, quod malus sacerdos cum debita materia & forma, & cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere absolvat, vere baptizet, & vere conferat alia sacramenta. Item, utrum credat, quod beatus Petrus fuerit Vicarius Christi habens potestatem ligandi & solvendi super terram. Item, utrum credat quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, sit successor beati Petri, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei. Item, utrum credat authoritatem jurisdictionis Papæ, Archiepiscopi, & Episcopi in solvendo & ligando esse majorem authoritate simplicis sacerdotis, etiam si curam animarum habeat. Item utrum credat, quod Papa omnibus Christianis vere contritis, & confessis ex causa pia & justa possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum, maxime pia loca visitantibus. Item, utrum credat, quod ex tali concessione visitantes Ecclesias ipsas, & manus adjutrices eis porrigentes ejusmodi indulgentias consequi possint. Item, utrum credat, quod singuli Episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum canonum hujusmodi indulgentias concedere possint. Item, utrum credat, & asserat licitum esse sanctorum reliquias & imagines à Christi fidelibus venerari. Item credat, quod Papa vel alius Prælatus, vel ipsorum vicarij possint suum subditum Ecclesiasticum, sive secularem propter inobedientiam, sive contumaciam, excommunicare, ita quod talis pro excommunicato sit habendus. Item, utrum credat, quod inobedientia sive contumacia excommunicatorum crescente, Prælati vel eorum vicarij in spiritualibus habeant potestatem aggravandi, interdictum ponendi, & brachium sæculare invocandi, & quod illis censuris per inferiores sit obediendum. Item, utrum credat, quod liceat personis Ecclesiasticis absque peccato, hujus mundi habere possessiones & bona temporalia. Item, utrum credat, quod laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat etiamsi male viverent personæ Ecclesiasticæ bona hujusmodi possidentes. Item, utrum credat, quod liceat laicis utriusque sexus viris & mulieribus libere prædicare verbum Dei. Item, utrum credat, quod singulis sacerdotibus libere liceat prædicare verbum Dei ubicunque, quandocunque & quouscunque placuerit etiamsi non sint missi. Item, utrum credat, quod omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta sint publice corrigenda & extirpanda.

Qui de præmissis hæresibus, vel articulis, vel aliquo præmissorum infamati fuerint, ad arbitrium vestrum expugnare teneantur. Alij vero qui per testes seu propriam confessionem, vel alias legitimas probationes convicti fuerint de prædictis hæresibus, vel articulis, vel aliquo præmissorum eosdem articulos & errores solenniter & publice revocare, abjurare, pœnitentiam condignam subire cogantur, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis, &c. Datum Constantiæ Pontificatûs nostri anno primo.

TITVLI CANONVM SEV DECRETORVM Constantiensis Concilij.

1. *Quod Concilium generale est supra Papam tempore schismatis.*
2. *Quod inobedientes Concilio puniantur.*
3. *Quod non procedatur ad electionem Papæ, si contingat sedem vacare, sine expresso consensu Concilij.*
4. *De communicando sub una specie tantum.*
5. *Quod nullus Presbyter, sub pœna excommunicationis, communicet populum sub utraque specie panis & vini.*
6. *Quod non obstantibus salvis conductibus Imperatoris, Regum, &c. possit per judicem competentem de hæretica pravitate inquiri.*
7. *De Conciliis generalibus, & provisione erga futura schismata.*
8. *Forma de professione Papæ faciendæ.*
9. *Ne Prælati transferantur inviti.*
10. *De spoliis & procurationibus.*
11. *De fructibus percipiendis.*
12. *De Simonia.*
13. *De dispensationibus.*
14. *De decimis, & aliis oneribus Ecclesiasticis.*
15. *De vita & honestate Clericorum.*
16. *Quomodo solvenda sit, sive deneganda decima.*

DECRETA CONSTANTIENSIS Concilij.

Ex 2. Sessione 1. & 2. Canon desumpti sunt.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filij & Spiritus-sancti, Amen. Hæc sancta Synodus Constantiensis, generale Concilium faciens, pro extirpatione præsentis schismatis, & unione ac reformatione Ecclesiæ Dei in capite & in membris fienda, ad laudem omnipotentis Dei in Spiritu sancto legitime congregata, ad consequendum facilius, securius, liberius & unionem & reformationem Ecclesiæ Dei, ordinat, disponit, statuit, decernit & declarat, ut sequitur. Et primo, quod ipsa Synodus in Spiritu sancto congregata legitime, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediate habet, cui quilibet cujuscunque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & in membris.

2. Item declarat, quod quicunque cujuscunque conditionis, status, dignitatis, etiamsi papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis hujus sacræ Synodi, & cujuscunque alterius Concilij generalis legitime congregati, super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia juris subsidia (si opus fuerit) recorrendo.

3. Item pronuntiat, decernit, statuit & ordinat, ut si contingat sedem Apostolicam quovis modo vacare, in prima vacatione ad electionem futuri summi Pontificis nullo modo procedatur sine deliberatione & consensu hujus sacri generalis Concilij. Et si contrarium fieret, sit ipso facto irritum & inane authoritate dicti sacri Concilij. Nullusque electum contra hoc decretum in Papam recipiat, nec illi ut Papæ quomodolibet adhæreat vel obediat, sub pœna fautoriæ dicti schismatis & maledictionis æternæ: puniantur que hoc casu eligentes & electus, si consentiat, ac illi adhærentes, pœnis per hoc sacrum Concilium ordinandis. Suspenditque dicta sancta Synodus pro bono unionis Ecclesiæ, omnia jura positiva, etiam in Conciliis generalibus edita, & ipsorum statuta, ordinationes, constitutiones, & consuetudines, privilegia quibuscunque concessa, & pœnas contra quoscunque editas, inquantum effectum dicti decreti impedire possent quoquo modo.

Sessio 13. fuit hic canon definitus.

4. Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerarie asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum Eucharistiæ sub utraque panis & vini specie suscipere: & non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini, populum laicum passim communicent: etiam post cœnam, vel alias non jejuni, & communicandum esse pertinaciter asserant; contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem, rationabiliter approbatam, tanquam sacrilegam damnabiliter reprobare conantur. Hinc est, quod hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in Spiritu sancto legitime congregatum, adversus hunc errorem saluti fidelium provideri satagens, matura plurium doctorum tam divini quam humani juris deliberatione præhabita, declarat, decernit & diffinit, *Quod licet Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum*: tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum authoritas, laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ servavit, & servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à jure vel Ecclesia concesso vel admisso. Et sicut hæc consuetudo ad evitandum aliqua pericula & scandala est ratio-

Christus instituit sacramentum sub utraque specie, sed non præcepit: aliud autem est institutio, aliud præceptum.

A nabiliter introducta, quod licet in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, postea à conficientibus sub utraque, & a laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur: cum firmissime credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini veraciter contineri. Unde cum hujusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissime observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quod hanc consuetudinem aut legem observare, sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arcendi sunt, & graviter puniendi per Diœcesanos locorum, B seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ pravitatis in regnis seu provinciis, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum aut præsumptum, juxta Canonicas & legitimas sanctiones, in favorem Catholicæ fidei contra hæreticos, & eorum fautores, salubriter adinventas.

5. Item ipsa sancta Synodus decernit & declarat super ista materia, reverendissimis in Christo Patribus & Dominis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum in spiritualibus Vicariis ubilibet constitutis, processus esse dirigendos, in quibus eis committatur & mandetur authoritate hujus sacri Concilij sub pœna excommunicationis, ut effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum sub utraque specie panis & C vini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint: & si ad pœnitentiam redierint, ad gremium Ecclesiæ suscipiantur, injuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari. Qui vero ex illis ad pœnitentiam redire non curaverint animo indurato, per censuras Ecclesiasticas per eos ut hæretici sunt coercendi, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis.

6. Præsens sancta Synodus ex quovis salvo conductu per Imperatorem, reges & alios seculi principes, hæreticis, vel de hæresi diffamatis, putantes eosdem sic à suis erroribus revocare, quocunque vinculo se astrinxerint, concesso, nullum fidei Catholicæ vel jurisdictioni Ecclesiasticæ præjudicium generari, vel impedimentum præstari posse, seu debere declarat: quo minus, dicto salvo conductu non obstante, liceat D judici competenti & Ecclesiastico, de hujusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debite procedere, eosdemque punire, quantum justitia suadebit, si suos errores revocare pertinaciter recusaverint judici, etsi alias non venturi: nec sic promittentem, cum alias fecerit quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

7. Frequens generalium Conciliorum celebratio, agri Dominici cultura est præcipua, quæ vepres, spinas & tribulos hæresum & errorum & schismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit. Illorum vero neglectus, præmissa disseminat atque fovet: hæc præteritorum temporum recordatio, & præsentium consideratio, ante oculos nostros ponunt. Eapropter hoc edicto perpetuo sancimus, de- E cernimus & ordinamus, ut amodo Concilia generalia celebrentur, ita quod primum à fine hujus Concilij in quinquennium immediate sequentis Concilij in septennium, & deinceps de decennio in decennium perpetuo celebrentur, in locis quæ summus Pontifex per mensem ante finem cujuslibet Concilij, approbante & consentiente Concilio, vel in eis defectum, ipsum Concilium deputare, & assignare teneatur, ut sic per quamdam continuationem semper, aut Concilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur, quem terminum liceat summo Pontifici de fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, ob emergentes

forte casus abbreviare: sed nullatenus prorogetur. Locum autem pro futuro celebrando Concilio deputatum, absque evidenti necessitate non mutet. Sed si forte casus aliquis occurreret, quo necessarium videretur, ipsum locum mutari, puta obsidionis, guerrarum, pestis, aut similis: tunc liceat summo Pontifici, de prædictorum fratrum suorum, aut duarum partium ipsorum consensu atque subscriptione, alium locum prius deputato loco viciniorem & aptum, sub eadem tamen natione, surrogare: nisi idem vel simile impedimentum per totam istam nationem vigeret, tunc ad aliquem alium viciniorem locum alterius nationis aptum, hujusmodi Concilium poterit convocari, ad quem Prælati & alij qui ad Concilium solent convocari, accedere teneantur, ac si à principio locus ille fuisset deputatus, quam tamen loci mutationem, vel termini abbreviationem per annum ante præfixum terminum teneatur summus Pontifex legitime & solemniter publicare & intimare, & ad ipsum Concilium celebrandum prædicti possint statuto termino convenire.

8. Quanto Romanus Pontifex eminentiori inter mortales fungitur potestate, tanto clarioribus ipsum decet fulciri fidei vinculis, & Sacramentorum Ecclesiasticorum observandis ritibus alligari. Ea propter, ut in futurum Romanis Pontificibus in suæ creationis primordiis, & singulari splendore luceat plena fides, statuimus & ordinamus, quod deinceps quilibet in Romanum Pontificem eligendus, antequam sua electio publicetur, coram suis electoribus publice confessionem & professionem faciat infra scriptas.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii & Spiritus sancti, Amen. Anno à nativitate Domini millesimo, &c. ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, & B. Petro Apostolorum principi corde & ore profiteor, quamdiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere sanctam fidem Catholicam, secundum traditionem Apostolorum, generalium Conciliorum, & aliorum Sanctorum Patrum: maxime autem sanctorum octo Conciliorum universalium, videlicet primi Nicæni, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, IV. Chalcedonensis, quinti & sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicæni, octavi quoque Constantinopolitani, nec non Lateranensis, Lugdunensis & Viennensis, generalium etiam Conciliorum. Et illam fidem usque ad unum apicem immutilatam servare, & usque ad animam & sanguinem confirmare, defensare, & prædicare, ritum quoque pariter Sacramentorum Ecclesiasticorum Catholicæ Ecclesiæ traditum, omnimodo prosequi & observare. Hanc autem professionem & confessionem meam per notarium scriniarium sanctæ Romanæ Ecclesiæ me jubente scriptam, propria manu subscripsi, & tibi omnipotenti Deo pura mente & devota conscientia super tali altari, &c. sinceriter offero, in præsentia talium, &c. Datum, &c.

9. Cum ex prælatorum translationibus Ecclesiæ ipsæ de quibus transferuntur, plerumque gravibus in spiritualibus & temporalibus subjaceant dispendiis & jacturis, prælati quoque nonnunquam jura & libertates Ecclesiarum suarum translationis formidine non adeo solerter ut alias prosequantur, ne ad importunitatem quorumdam, quæ sua, & non quæ Jesu Christi quærentium, Romanus Pontifex forsan, ut homo facti nescius, in hujusmodi circumveniatur, aut alias leviter inclinetur, præsentibus statuimus & ordinamus, invitorum Episcoporum & superiorum translationes absque magna & rationabili causa, quæ vocata parte cognita fuerit, & decisa de consilio sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, vel majoris partis eorumdem, & cum subscriptione, de cætero fieri non debere. Inferiores vero, ut Abbates, aliique per-

A petuo beneficiati, inviti absque justa & rationabili causa cognita amoveri seu privari non debeant: adjicientes, quod in mutationibus Abbatum, subscriptio Cardinalium interveniat, sicut in Episcopis est præmissum salvis constitutionibus, consuetudinibus & privilegiis Ecclesiarum, Monasteriorum & Ordinum quorumcumque.

10. Cum per Papam facta reservatio & executio & perceptio procurationum, ordinariis aut aliis inferioribus prælatis debitarum ratione visitationis, nec non & spoliorum decedentium prælatorum, aliorumque clericorum, gravia Ecclesiis, Monasteriis & aliis beneficiis Ecclesiasticisque personis afferant detrimenta, præsenti declaramus edicto, rationi fore consentaneum, & reipublicæ accommodatum, tales per B Papam reservationes: ac per collectores & alios authoritate Apostolica deputatos sive deputandos, exactiones seu perceptiones de cætero nullo modo fieri seu attentari: quinimo procurationes hujusmodi quorumcumque Prælatorum, Cardinalium etiam, vel ipsius Papæ familiarium, officialium, & aliorum quorumvis clericorum, in curia Romana vel extra, ubicunque & quandocunque decedentium, seu bona eorum mortis tempore reperta, plene & libere permaneant illis, per illos recipiantur, quibus alias, præfatis reservationibus, mandatis & exactionibus cessantibus, competerent & pertinere deberent. Prælatis etiam inferioribus & aliis hujusmodi spoliorum exactiones, præter & contra juris communis formam fieri interdicimus, constitutione tamen fœlicis recordationis C Bonifacij Papæ octavi, quæ incipit, Præsenti, super hoc edita specialiter, in suo robore duratura.

11. Fructus & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris & consuetudinis vel privilegii dispositioni relinquimus, illasque nobis vel Apostolicæ cameræ prohibemus applicari.

12. Multæ contra Simoniacam pravitatem ab olim factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit competenter extirpari: nos volentes de cætero (ut possumus) attentius providere, sacro approbante Concilio declaramus, quod ordinati simoniace, ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones autem, postulationes, confirmationes & quævis provisiones Simoniacæ Ecclesiarum, Mona- D steriorum, dignitatum, personatuum, officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcumque deinceps factæ, nullæ sint ipso jure, nullumque per illas jus cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati, aut provisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem, tanquam inique oblata percipientes, teneantur. Statuentes insuper, quod dantes & recipientes, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiamsi Pontificali aut Cardinalatus præfulgeant dignitate.

Sess. 43. Præsidente Martino quinto 21 Martij.

13. Quoniam beneficia propter officia conceduntur, reputamus absurdum, ut qui beneficia obtinent, recusent aut negligant officium exercere. Nos igitur sacro approbante Concilio omnes dispensationes à quibuscunque pro Romanis Pontificibus se geren- E tibus concessas quibuscunque electis, confirmatis, seu provisis ad Ecclesias, Monasteria, Prioratus Conventuales, Decanatus, Archidiaconatus, & alia quæcunque beneficia, quibus certus ordo debitus est vel annexus, ne munus consecrationis Episcopi, sive benedictionem Abbatis, aut cæteros debitos aut annexos ordines suscipiant, præter illas quæ secundum formam constitutionis Bonifacij octavi, quæ incipit: Cum ex eo factæ sunt, revocamus: statuentes, ut qui de præsenti illos vel illa obtinent, infra sex menses à die publicationis hujusmodi constitutionis nostræ, & qui in posterum obtinebunt, infra terminum juris se faciant consecrari, aut benedici, seu ad alium debitum ordinem promoveri. Alioquin sint ipsis Monasteriis, Ecclesiis, dignitatibus, officiis & beneficiis pro

ipso jure privati, & aliis libere conferantur, aut provideatur de illis: cæteris constitutionibus circa hoc editis, in suo robore duraturis.

14. Præcipimus & mandamus, jura quæ prohibent inferioribus à Papa decimas, & alia onera Ecclesiis & personis Ecclesiasticis imponi, districtius observari. Per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum clerum, nisi ex magna & ardua causa & utilitate universalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, & Prælatorum, quorum consilium commode haberi poterit. Nec specialiter in aliquo regno vel provincia, inconsultis prælatis ipsius regni vel provinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte, & eo casu per personas Ecclesiasticas & authoritate Apostolica duntaxat leventur.

15. Inter cæteros Prælatorum & Clericorum excessus hoc maxime inolevit, quod spreta in vestibus forma Ecclesiastica honestatis, plurimi delectantur esse deformes, & cupiunt laicis conformari: quodque mente gerunt, habitu confitentur. Unde præter cætera quæ circa vestes, tonsuram & habitus Clericorum, tam in formis quam in coloribus, atque comam seu capillos, vitamque & honestatem Clericorum jura statuunt, & quæ nimirum collapsa sunt tam in sæcularibus quam in regularibus: Sacro approbante Concilio innovamus, & præcipimus diligentius observari, illum specialiter abusum (eodem approbante Concilio) decernimus penitus abolendum, quod in quibusdam partibus nonnulli Clerici & personæ Ecclesiasticæ seculares & regulares, etiam quod magis execramur, Prælati Ecclesiarum, manicas ad cubitum pendentes, & longas cum magna sumptuosa superfluitate vestes, etiam fissas retro, & in lateribus cum fodraturis ultra oram excedentibus etiam in fissuris deferunt, & cum talibus in Ecclesiis cum superpelliciis ac aliis vestibus ad cultum & officium Ecclesiasticum ordinatis, etiam intra Ecclesias ipsas, in quibus beneficiati existunt, non verentur divinis officiis interesse. Hanc vestium deformitatem in quibuscunque personis Ecclesiasticis reprobamus, ac usum talium inhibemus: contrarium autem facientes, ut transgressores canonum puniantur: specialiter statuentes, ut quicunque beneficiatus aut officium in Ecclesia gerens, in habitu hujusmodi divinis officiis præsumpserit interesse, pro qualibet vice à participatione proventuum Ecclesiasticorum per mensem noverit se suspensum: fructusque illi fabricæ Ecclesiæ applicentur.

frodatus.

16. Cum paterna pietas filiis hominum providere debeat, licet in casu necessitatis urgentis valeat vicissitudo laudabilis: declarat sancta Synodus non licere Romano Pontifici injunctiones sive exactiones quascumque super Ecclesiam vel Ecclesiasticas personas imponere per modum decimæ, vel alio quovis modo. Si vero cum necessitas acciderit Papæ qua esset eidem debite subveniendum, vocato generali Concilio, secundum quod expediens videbitur & utile secundum decretum Concilij provideatur eidem.

Quædam controversa de Concilio Constantiensi.

Multi arguunt & insectantur hoc Concilium.

NOn defuerunt qui hoc Concilium arguerunt. Nam Hussitæ per illius decreta ab errore nequaquam deterriti vocaverunt Concilium angulare non generale: ubi non Prælati de regnis orbis, sed pauci Monachi & simoniaci urbis fuissent, legis Dei inquiunt & veritatis æmuli manifesti. Irridentes quoque jurisdictionem Papalem propter schisma trium inter se contendentium. Impudentius vero Concilium exagitat continuator Vrspergensis in Paralipomena, dicens potuisse maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate in eo peragi, si putris caru Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Evangelicum. Dicit insuper de patribus hujus Concilij; atqui spiritus extinguebant, prophetias aspernabantur, Christum in membris ejus persequebantur, eratque plane persecutrix Ecclesiæ. Texit insuper catalogum hunc personatum spiritualium & prophanarum præseutium.

Sexaginta millia & quingentæ personæ numeratæ inter festa Paschæ & Pentecostes.

Intererant 346. Archiepiscopi & Episcopi.

Item 564. Abbates & Doctores.

Prophani vel sæculares Principes, Duces, Comites, milites armigeri sedecim millia.

Mulieres publicæ 450. sexcenti Barbitonsores, trecenti & viginti Joculatores, Fistulatores, coci, &c. Sic scurtæ isti matrem suam Ecclesiam quæ eos genuit, quibus possunt modis ac ludibriis inhonorant.

Author catalogi testium veritatis addit istis calumniis, pium quemdam virum publice in templo ubi patres Missam de Spiritu sancto, & hymnum Veni sancte Spiritus canere sunt soliti, affixisse hanc schedam. *Aliis rebus occupati nunc adesse vobis non possumus.* Hæc & plura perversi homines de hoc Concilio finxerant, odio exacerbati propter damnationem Joannis Huzij. discipuli Wicleffi ac Hieronymi Pragensis. Calumniantur que Concilium decrevisse non esse servandam fidem hæreticis, & contra salvum conductum combussisse hos hæreticos.

Alij autem minus mali insurgunt in hoc Concilium quod decreverit summi Pontificis authoritatem Concilij authoritate inferiorem esse, ac Concilium posse de summis Pontificibus judicare, quare illud pro nihilo ducunt. Sic Caietanus in tract. de authoritate Ecclesiastica & Laïca.

Sed revera plura sunt in istis mendacia quorum plura contemnet qui Cochlæum l. 2. Historiæ Hussitarum legere voluerit, ubi descripto Sigismundi adventu in urbem Constantiæ in Vigilia Nativitatis ut interesset Missarum solemniis, & quo modo Papa celebrante Missam hic Imperator Diaconi habitum indutus, legerit Evangelium alta voce: *Exiit edictum à Cæsare Augusto*, subjungit postea plures Prælatos & principes adventasse in tanta frequentia, ut aliquando triginta millia equorum uno eodemque tempore Constantiæ fuisse tradantur. Adfuisse quoque Patriarchas quatuor, Cardinales 29. Archiepiscopos 7. Episcop. 160. & cum his Abbatum, Priorum, Præpositorum & omnis generis Clericorum ingentem numerum, secularium quoque Principum, Comitum, Baronum, nobilium ingentem multitudinem.

De salvo-conductu.

QVod vero dicunt de salvi conductus fide non servata id calumniosum est, sicut & de facto decreto a Synodo de non servanda hæreticis fide, à veritate alienum est: nihil enim aliud Concilium de salvis conductibus declaravit, nisi Ecclesiasticam potestatem in suo legitimo exercitio à sæculari potestate impediri non posse, quo minus liceat Ecclesiastico judici officium suum exercere in hæretici examinatione ac damnatione. Quod verum est, cum superior ligari non possit legibus & pactis inferioribus. C. *Cum inferior.* Extra *de majoritate & obedientia.* Sed nec ipsa Synodus Constantiensis salvum conductum Huzio dederat, sed Sigismundus Imperator, qui credidit se non esse amplius obligatum ad illum servandum postquam ipse Hussius è Concilio fugit, ac è fuga retractus custodiæ mancipatus est. Dederat enim ille salvum conductum jure communi contra vim injustam: non jure speciali contra vim omnem justam & injustam. Citavit autem Concilium Hieronymum Pragensem oblato salvo conductu, sed cum hac clausula, *salva semper justitia.* Quæ nequaquam erga eum violata est, cum per fugam exspitasset

salvus conductus, & leges Imperatoriæ in hæreticos pertinaces pœnam capitis decernant. l. *quicumque C. de hæreticis.* Quare nihil egit Synodus hæc contra datam fidem, ut mirum sit quosdam violationem fidei à Synodo pro re constanti habere, non lectis hujus Concilij sessionibus aut decretis: plures id demonstrarunt aperte, ac inter cæteros Martinus Becanus calumniam hanc Synodo impositam diserte refellit in tractatu de fide hæreticis servanda capite 12. tomo 5. Opúsculorum.

Authoritas Concilii & Papæ.

Ad aliam difficultatem de potestate Concilii supra Papam ad perspiciendam mentem Concilii quam solam hic inquirimus, juvat hic attexere quæ docte Cardinalis de Turrecremata, qui etiam Concilio interfuit, respondet in summa de Ecclesia lib. 2. c. 99. Hæc quippe, etsi pluscula, magis elucidant sensum & statum hujus Concilij. Non est verum, inquit, imo falsum quod adversarii dicunt: videlicet quod Constantiæ declaratum sit sive decretum, quod universalis Synodus in Spiritu sancto legitime congregata generale Concilium faciens, Ecclesiam militantem repræsentans, potestatem à Christo habet immediate, cui quilibet cujuscumque status, sive dignitatis etiamsi Papalis existat, obedire tenetur, &c. Plane nunquam in Constantia sub hac forma legitur aliquod decretum factum: declaratio autem facta per Patres illos sub obedientia Ioannis XXIII. congregata emanavit sub hac forma; *Hæc sancta Synodus Constantiensis generale Concilium faciens, pro extirpatione præsentis schismatis & unione ac reformatione Ecclesiæ in capite & in membris fienda, declarat, quod ipsa in Spiritu sancto congregata generale Concilium faciens, & Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo habet immediate, cui cuilibet, &c.* Ecce manifeste quod decretum illorum Patrum non loquitur universaliter; sed de illa singulariter, pro cujus tempore non erat in Ecclesia unus Pastor totius Ecclesiæ indubitatus. Et ita patet primum, videlicet quod falsum sit quod tale decretum in forma qua proponitur, factum fuerit Constantiæ.

Secundo non militant quæ inducuntur de Concilio Constantiensi, quoniam dato quod tale decretum quod dicitur per adversarios ibi fuisse factum, non habet necessitatem, quoniam hoc quod adversarii præsupponunt, videlicet quod fuerit ab universali Concilio legitime congregato, & repræsentante universam Ecclesiam militantem, est valde dubium apud multos, imo plurimorum judicio, scilicet eorum, qui fuerunt de obedientia Gregorii & Benedicti, falsum: quoniam sicut apertissime patet ex gestis illius congregationis, decreta illa, si ita sint appellanda, facta sunt solum à Patribus aliquibus obedientiæ Joannis XXIII. Pro quo notandum quod congregatio illa Constantiæ celebrata tria tempora habuit. Primum fuit in quo sola obedientia præfati Joannis Balthazar Constantiæ convenerat. Secundum tempus fuit, in quo Angelus Corarius vocatus in obedientia sua Gregorius XXII. juri suo cedens, præfatæ congregationi sub certis modis & formis se conjunxit. Tertium tempus est, in quo Reges & Principes ac Prælati obedientes Petro de Luna Benedicto XIII. vocato in obedientia sua, per suos oratores nova facta convocatione Concilij, se voierunt præfatæ congregationi ad pacem dandam universali Ecclesiæ, & fuimus nos tunc præsentes in minoribus constituti; pro quo solo tempore convenientibus omnibus simul tribus obedientiis, fuit certum dicere quod universalis Ecclesia repræsentative congregata esset Constantiæ: nullus autem dubitat quin asserere, quod sola obedientia Joannis faceret Concilium universalem Ecclesiam repræsentans, esset temerarium & scandalosum aliis duabus obedientiis.

Tres status Concilii Const.

Tertio ea quæ inducuntur de decretis Concilij Constantiensis non militant, quoniam authoritati illius aliæ duæ obedientiæ scilicet Gregorii & Benedicti apertissima contradictione in plena congregatione se opposuerunt, & eorum contradictio fuit accepta. Contradixit ac reclamavit imprimis Gregorius ita in sua obedientia vocatus, qui verum se Romanum Pontificem asserens & scribens, mittens post præfatam declarationem factam ab illis de obedientia Joannis oratores suos ad Constantiam, committit eis Dominis scilicet Cardinali sancti Sixti, Joanni electo Patriarchæ Constantinopolitano, Archiepiscopo Treverensi, Comiti Palatino, Carolo de Malatesta authoritatem, congregationem ipsam Constantiensem, in quantum per serenitatem Regiam, & non per Balthazar se nuncupari facientem Joannem XXIII. vocatum vice sua convocandi & authorizandi Generale Concilium, remota tamen omnimode inde prædicti Balthazar præsidentia & præsentia ab eisdem, &c. verba sunt formalia Bullæ datæ authoritatis præfatis oratoribus, quæ inserta est in gestis præfati Concilii. Quod autem hæc verba & gesta Domini Gregorii præfato decreto contradicant & opponantur, manifestum est. Contradixit propterea eidem decreto obedientia Dominorum Regum, Prælatorum & Principum & communitatum, qui Petro de Luna Benedicto 13. vocato tanquam vero Summo Pontifici universalis Ecclesiæ adhærebant. Nam ut ex gestis ejusdem Concilij patet, pro eo quod tenebant præfatos Patres Constantiæ congregatos sub obedientia Joannis sive etiam Gregorii, non facere Concilium universale, nec eorum congregationem repræsentare Ecclesiam Dei Catholicam, noluerunt se unire illi, nisi prius juxta compacta in Narbona cum bonæ memoriæ Domino Imperatore Sigismundo nova fieret per eos, apud quos veram esse arbitrabantur Dei Ecclesiam, Concilii convocatio, sicut & factum est nobis præsentibus in minoribus constitutis. Quæ omnia ita facta esse & ab omnibus acceptata Synodus ipsa Constantiensis per diversas sessiones apertissime testatur. Quibus tribus obedientiis ita in nomine Christi Constantiæ convenientibus sub intentione celebrandi Concilium universale, habita est certitudo & fides, apud omnes Christi fideles universale Concilium universalem Ecclesiam repræsentans Constantiæ celebrari, & non ante concurrente ambigua inter fideles concertatione, apud quem trium pro Pontificibus Romanis se gerentium Apostolicæ sedis authoritas resideret & Principatus: ut enim testatur devotissimus Bernardus libro quinto de consideratione: *Fides ambiguum non habet, aut si habet, fides non est, sed opinio.* Ex qua contradictione duarum aliarum obedientiarum clarissime perspicit quisque doctus quam præsumptuosa sit illa assertio: quod obedientia illa Balthazar Constantiæ conveniens, faceret Concilium universalem Ecclesiam repræsentans.

Quartò ea, quæ inducuntur de decretis Concilii Constantiensis, nullius sunt roboris aut momenti, quoniam in illorum determinatione non modo non intervenit universalis Ecclesia, sed obedientia una tantum, scilicet Joannis XXIII. ut dictum est: sed etiam non integre tota illa obedientia, quoniam plures Patres doctissimi illius obedientiæ non præstiterunt consensum aut assensum suum, item nec ipse in sua obedientia vocatus Joannes XXIII. quoniam cum post recessum suum à Constantia *Scaphusè* constitutus audiret præfatam declarationem conclusam, Dominis oratoribus Christianissimi Regis Franciæ visitantibus eum, videlicet Domino Duce Bavariæ, Domino Nicolao de Calavilla aliisque eorum collegiis amaro animo conquestus est, falsa quædam & erronea adversus authoritatem Rom. Pont. decreta per æmulos suos post recessum ejus esse conclusa.

Concil. Constit. pro authoritate Summi Pontif.

Quinto præfata decreta Concilij Constantiensis non militant, quoniam nunquam fuerunt per omnes alias obedientias simul approbata, imo nec repetita, imo tota Synodus ex tribus obedientiis congregata statutis suis videtur designasse decretum illud nunquam in mente sua insedisse. Quod patet ex duobus. Primo ex eo quod in Sess. 36. ita dicitur: *Sacrosancta Synodus Constantiensis statuit & decrevit, quod futurus Romanus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus cum hoc sacro Concilio, vel deputandus per singulas nationes debeat reformare Ecclesiam in capite Romanæ Curiæ secundum æquitatem & bonum regimen Ecclesiæ, &c.* & sequitur in 13. art. *Propter quæ vel quomodo Papa possit corrigi vel deponi.* Ecce quod manifeste debeat intelligi, quod Synodus illa hoc discernens non approbaverit, aut mente habuit illa decreta prima Constantiæ. Secundo ex illo quod præfata Synodus Constantiensis, postquam Papa Martinus fuit creatus, morem observando antiquorum Conciliorum humiliter petivit ab eo confirmationem & roborationem omnium quæ fecerat: cum autem confirmare & roborare superioris authoritatis sit, planissimum est quod Synodus illa integra ex omnibus obedientiis Christianitatis non erat hujusmodi fidei, quod Concilium universale habeat a Christo immediate potestatem, cui etiam Papa obedire teneretur.

Sexto, præfatum decretum Constantiense non militat, quoniam per Apostolicam sedem non fuit approbatum, imo videtur per Dominum Martinum reprobatum, sive annullatum in condemnatione erroris Joannis wiclef & Joannis Hus, inter quos ut patet in bulla quam approbante Constantiensi Dominus Martinus misit universis Prælatis nationis Germaniæ, unus articulus condemnatus est; *Quod Petrus non est nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ.* Secundus articulus, de quo mandat præfatus Dominus Martinus Prælatis & Inquisitoribus fidei, ut inquirant suspectos de præfatis erroribus, *utrum credant quod Papa Canonice electus qui pro tempore fuit ejus proprio nomine expresso sit successor Beati Petri habens authoritatem in Ecclesia Dei*, hæc ibi. Clarissimum est autem quod hi duo articuli, per Dominum Papam assentiente & approbante Concilio plenario Constantiensi, videlicet quod Papa sit caput sanctæ sedis Catholicæ, id est Universalis, & quod habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei, non possunt simul stare cum decreto illo, quod Constantiæ factum legitur per quosdam de obedientia Joannis Balthazar de superioritate Conciliorum supra Papam; quoniam ut habetur in cap. inferior. dist. 21. *Sola sedes potior inferiorem convenienter absolvit*, nec potest quisquam, qui inferioris authoritatis est, eum, qui majoris potestatis est, adigere aut propriis subjugare diffinitionibus. Si Papa manens Papa alterius judicio præter quam Dei subjacet, non potest stare in veritate articulus ille diffinitus Constantiæ per Dominum Martinum, quod Papa supremam potestatem habeat in Ecclesia, ut in superioribus etiam deduximus.

De Gersone Cancellario Parisiensi.

Ex quibus patere potest non satis perspectam esse mentem Concilii Constantiensis ab his qui putant illud definivisse absolute omnimodam potestatem Concilii supra Papam ac in omni casu. Nec ita absoluta erat Parisiensium sententia aut Gersonii cujus maxime ductu ac laboribus unio restituta est Ecclesiæ, ut post Deum optimum illius consiliis ac sollicitudini tribui possit. Qui enim illius operibus ann. 1606. Parisiis editis vitam ejus præfixit, refert tunc conclusum fuisse, authoritatem sanctitatem & unitatem Ecclesiæ Catholicæ istoc symboli articulo obsignatam, (Credo unam sanctam Ecclesiam Catholicam, &c.) non penes Antipapas (qui manibus atque pedibus unitatem Ecclesiæ impedire conabantur) sed tantum penes eos qui consilio, re & opere pacem, atque unionem procurarent, residere, & proinde istis invitis atque reclamantibus, Concilium unius obedientiæ, ut Gersonius appellat, indici & cogi posse, &c. Aliud est præferre authoritatem unius supra alterum absolute & in omni casu, aliud illam præferre in certo caso, ut tempore schismatis cum plures sibi attribuunt principatum Ecclesiæ & dubium est cui competat potius, aut cum Papa esset hæreticus, aut etiam forte in quibusdam aliis casibus de quibus agunt qui tractatus instituerunt de auferibilitate Papæ. Conveniunt omnes orthodoxi in certis rerum humanarum eventibus (quos Deus avertat) Ecclesiam sibi ipsi providere posse, quia Deus in necessitatis non deest. Quare Cajetanus scribens contra Gersonium & scholam Parisiensem, re non satis excussa eliminatur ejus decreta tanquam pura puta somnia, ac imaginationes Gersonij vocitat. Tract. de potestate laica & Ecclesiastica. Quo consultius Doctor Navarrus in c. *novit*. de Judiciis. Non est, inquit, consilium in præsentia definire cui principalius potestas Ecclesiæ fuerit a Christo collata, an Ecclesiæ toti, an vero ipsi Petro, propter illam maximam discordiam Romanorum & Parisiensium: illi enim tenent Petro à successoribus datam esse hanc potestatem atque ideo Papam, Concilio esse superiorem: ij vero quibus Gerson adhæret, totam datam esse toti Ecclesiæ licet exercendam per unum: atque adeo in aliquot saltem casibus Concilium esse supra Papam. Ubi indicat Navarrus in fluctuatione hujus difficultatis non absolute ac in omni casu Gersonium intellexisse, Ecclesiæ authoritatem antecellere authoritati Pōtificiæ, sed in quibusdam casibus in quibus determinandis ex Parisiensibus Theologis alij strictiores, alij vero laxiores inveniuntur, ut sunt diversa hominum judicia. Sed ut ad Gersonium redeamus, an rogo, inquit, præfatus author vitæ illius, Pontificiæ authoritati infestus est, qui sanctam sedem Apostolicam monarchicam esse asserit, ut neque ab Ecclesia unquam tolli, neque in puram Aristocratiam, Oligarchiam, aut Democratiam mutari possit? Atque insuper Pontificem maximum sic à Christo Domino institutum probat, ut Ecclesiam solo principatu monarchico ab hæreticorum conventiculis & synagogis Sathanæ, dignosci & secerni, atque solum Pontificem Conciliorum generalium convocandorum & comprobandorum authoritatem habere demonstret.

Hæc breviter in defensionem Gersonis, ne per sæcula traducatur quasi adversarius Sedis Apostolicæ. Extant autem plures ejus sermones quos in Concilio Constantiensi habuit, & aliqui tractatus ad illud spectantes, *ut de modo se habendi tempore schismatis*, alii quoque de rebus in eodem statutis. Habentur quoque tomo primo eius operum, propositiones factæ in Concilio Constantiensi contra assertiones Fr. Matthæi Grabon Dominicani de statu perfectionis Religionis Christianæ & Religiosorum. Is natione Saxo ut è diametro wicleffo se opponeret qui religiones à diabolo processisse contendebat, ut etiam claustra ingredientes vocaret diabolicos: è contra excommunicatos esse docebat communem vitam ducentes extra religionem approbatam, sicque eam supra modum & veritatem extollebat, ut vix aliquid perfectionis agnosceret & sine peccato extra veras religiones à Papa approbatas; contra quem induxit Gerso sex propositiones oppositas falsæ istius doctrinæ, quam etiam coactus est reprobare, cum in ipso Conciliò examinata fuisset.

F. Matt. Grabon.

Notantur 26. ejus errores ex ejus libellis excerpti, nec non eorum revocatio, ac alia causa qua in hos errores inductus est tomo 1. operum ejusdem Gersonis, qui fortiter se iis opposuit in sex dictis propositioni-

bus, in quarum quinta nonnihil sugillat nomen status perfectionis a religiosis usurpatum noviter, ut ait, cum ster plures imperfectissimos tales religiones profiteri, & perfectio acquirenda quam dicit religio, non sit perfectio acquisita, atque ideo melius diceretur ex ejus mente via ad perfectionem, quamvis & addat nonnullos à perfectione impedire religionem quæ indiscrete sumitur vel non observatur.

Joannes Parvi minor.

Hoc autem non minus inter acta Concilij referri posset, quam damnatio Hussitarum, aut sceleratæ ac furiosæ assertionis Joannis Parvi beneficiis Ducis Burgundiæ corrupti, ut excusationem haberet necis à se patratæ Ducis Aurelianensis, cujus doctrinæ perversitatem cum fortius expugnasset Gerson & ejus in Concilio condemnationem promovisset in tantum odium & vitæ periculum à Duce Burgundiæ incidit, ut exacta Synodo in exilium spontaneum secedere, & vitam etiam mendicitate sustentare elegerit, quam in Galliam redire, proposita sibi difficili peregrinatione in qua etiam Angelum custodem vias sibi præmonstrantem nactus est, ut ipsemet descripsit in icone hujus peregrinationis.

Nec caret Angelico Duce, sed caro visibus obstat.

Moritur tandem Lugduni 1319. die Julij 12. sepultusque est in Ecclesia sancti Pauli, ac in lapide ipsius membris suprapposito hæc verba leguntur. *Pœnitemini & credite Evangelio.* Ubi etiam beneficiis miraculorum Jesus Christus suum famulum illustrare ac ejus sanctitati clementer attestari dignatur. Cum autem in fine vitæ multos puerulos in templo congregaret catechisandi causa, quibus in fine instructionis præibat in hac precatiuncula quam ab omnibus illis recitari volebat. *Deus meus Creator meus miserere miseri tui famuli Joannis Gerson*, factum est ut omnes pueri urbis, eo defuncto, eamdem recitarent pro ejus quiete, etiam quidam adhuc lactentes & nondum loquelæ idonei. Tantum abest à vero quod hac protestatione, sic salutem suam unius Dei misericordiæ in solidum adscribere voluerit, nullo missarum aut precularum pro defunctis & ejusmodi traditionum Pontificiarum habito respectu, ut hæc maligne detorquet Author catalogi testium veritatis. lib. 18. quasi Catholici & Ortodoxi magnam Dei misericordiam sæpius non implorarent. Quantum autem operæ contulerit ad hanc Synodum præfatus Cancellarius indicant hi duo versus ad ejus Iconem appositi, sumpto nomine Sorbonæ pro tota facultate Parisiensi, ut communiter solet, cum ipse ex domo Regiæ Navarræ prodierit.

Gersonis mors.

Quid Sorbona potest monstras doctissime Gerso,
Gerso sacrosancti duxque decusque chori.

De alio decreto viva voce facto.

Excommunicati qui vitandi.

Refert sanctus Antoninus Archiepiscopns Florentinus 3. p. Summæ tit. 25. cap. 2. declaravisse Martinum V. vivæ vocis oraculo in eodem Concilio, confessarium excommunicatum, etsi notorium, modo non sit nominatim excommunicatus nec notorius percussor clerici, valide posse absolvere. Ex hinc à tempore hujus Concilij mos invaluit ut non vitentur nisi duo genera excommunicatorum, scilicet nominatim excommunicati & notorij Clericorum percussores, cum antea plures essent de vitandis excommunicatis difficultates.

Presbyter Græcus valide absolvit.

Concludit autem inde Arcudius de concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis lib. 4. cap. 5. Parochos Græcos errantes in fide & ab Ecclesia sejunctos valide absolvere pœnitentes Græcos de fide bene sentientes ac sibi subditos, qui recurrendo ad eos pro absolutione non peccant cum utantur jure suo, & illi tolerati sunt ab Ecclesia & ex Concilio Constantiensi possunt valide absolvere eo ipso quod non sunt nominatim tales declarati, ac denuntiati excommunicati, nec adempta fuerit illis talis potestas absolvendi, licet mortaliter peccent administrando sacramentum in statu hæresis. Nec obstat quod alij Episcopi & Patriarchæ Latini à temporibus Innocentij III. designati sunt: nam propterea Græcos Episcopos schismaticos licet & hæreticos nominatim non excommunicavit Pontifex, sed tolerat spe concordiæ, vocatque ad concilia Generalia, habens tanquam Episcopos.

De modo se habendi tempore schismatis.

Frequentior erat hæc controversia à morte Gregorij XI. in cujus locum Cardinales fere omnes Galli tumultuantibus Romanis, coacti sunt Italum eligere Urbanum VI. dictum, de cujus electione subito pertæsi ac eam invalidam arbitrati, juxta dist. LXXIX. ubi dicitur *Si quis pecunia vel gratia humana aut populari vel militari tumultu sine concordia & Canonica electione Cardinalium sedis Apostolicæ fuerit inthronisatus, non Apostolicus sed Apostaticus habeatur*, alium elegerunt Clementem septimum, qui Avinium se recepit. Hæcque fuit origo schismatis, quod usque ad præsens Concilium duravit. Duos interim alter Pontifex in alterum eique adhærentes sævirent per censuras, quare dubium erat gravissimum apud plures de validitate sacramentorum & de statu salutis animarum. Qua de re cum plures tunc scripserint, post eos Thomas Illyricus minorita ac Lutheranæ hæresis acer impugnator tractatum edidit in quo sunt hæ sequentes assertiones (salvo semper in omnibus superiorum ac sapientiorum judicio.)

Quocumque de Papatu contendentium demonstrato non est hæreticum dicere, A non est Papa: in casu prædicto stat aliquos esse, apud quos istud pertinaciter asserere, A non est Papa, saperet hæresim.

In schismate temerarium, & injuriosum & scandalosum est asserere, omnes tenentes istam partem vel alteram vel omnes neutrales etiam absolutos esse universaliter extra statum salutis, vel excommunicatos vel rationabiliter de schismate suspectos.

In schismate licitum, imo cautum est præstantibus obedientiam isti vel illi, eam sub conditione tacita vel expressa tribuere.

Quacumque parte demonstrata temerarium & scandalosum & sapiens hæresim est asserere, sacramenta Ecclesiæ suam efficaciam non habere, aut Sacerdotes non esse consecratos, pueros non esse baptizatos, sacramentum altaris non esse confectum & similia.

In schismate temerarium & scandalosum est asserere, quacumque parte demonstrata, quod non licet audire Missas eorum, vel sacramentis non communicare, præsertim attenta diversitate locorum, temporum atque personarum.

Possibile est aliquos veræ parti assentientes, veraciter esse schismaticos: & aliquos falsæ parti modo prædicto assentientes, schismaticos non existere.

Salubrius, justius, tutius est quærere unitatem Ecclesiæ, insistendo contra contendentes de Papatu, & hoc per viam cessionis utriusque, vel substractionis obedientiæ, vel alterius licitæ coactionis, quam subditos per excommunicationis censuram vel aliter vexare seu turbare, aut quod una pars Christianitatis ab alterius communione pertinaciter separetur.

Ratio primæ conclusionis hæc est, quoniam nulla propositio, ad cujus verificationem exigitur veritas unius propositionis contingentis & ad fidem impertinentis, est de necessitate aut integritate fidei: nam sicut propositio copulativa, cujus una pars est contingens, est tota contingens, cujus una pars est falsa aut impossibilis, est tota falsa aut impossibilis, sic in proposito: constat autem quod ad verificationem illius, A. non est Papa, exigitur non sola una, sed multæ contingentes posse esse veras, ut quod electio sit rite celebrata, & ab illis qui habebant potestatem, & consimiles multæ. Ex simili ratione colligitur quod

quocumque demonstrato sacerdote, ista non est hæretica, iste non est sacerdos & consequenter sequitur quod nec ista, hoc non est corpus Christi in altari, &c.

Ratio secundæ propositionis, quoniam propositio dicitur sapere hæresim, quando ex ipsa coassumptis aliquibus veris, quæ rationabiliter negari non possunt, sequitur error in fide, sed possibile est aliquos homines per revelationem vel aliter sic certificatos esse, quod omnia rite facta sunt in electione & consecratione ejus in Papam, A. quod rationabiliter tunc dubitare non possunt. Si negant A. esse vel fuisse Papam, incidunt in errorem illum quod rite electus & consecratus in Papam, non est nec unquam fuit Papa, & quod non succedit Petro, & similia quæ sunt hæretica.

Ratio tertiæ conclusionis, quia multi sunt ex utraque parte & neutrales, quibus non est materia schismatis clarificata, quin rationabiliter possint negare vel dubitare istam propositionem, quocumque contendentium demonstrato, A. est aut fuit rite electus, A. non est schismaticus aut hæreticus, & consimiles ad quas sequitur, A. non est Papa, assumptum docet experientia, & tot doctorum diversæ adversæque sententiæ: & constat multos esse simplices, qui ad talia dubia investiganda non tenentur alios sequi, nec moventur favore, vel odio, vel quæstu ad consentiendum huic parti vel illi, & parati sunt obedire veritati sufficienter agnitæ, nec sunt pertinaces, igitur nec excommunicati, nec de schismate rationabiliter suspecti.

Bona fides multos excusat.

Ratio quartæ conclusionis colligitur ex præcedenti, & persimile de adoratione hostiæ in altari, dum occurrit aliqua dubitatio, quod presbyter celebrans non compleverit omnia rite ad consecrationem requisita, sufficit enim adorare sub conditione implicita, imo semper debet subjungi conditio implicita, ista videlicet vel similis, si omnia rite facta sint secundum institutionem Christi & Ecclesiæ. Cur igitur in casu schismatis multum dubio, & quod non tam propriæ tangit statum salutis & fidei, non poterit apponi conditio ista vel consimilis? si talis fuerit canonice electus & consecratus, & non sit hæreticus aut schismatice depravatus.

Ratio quintæ conclusionis manifesta est advertenti, quoniam neque schisma, neque hæreses, neque aliud quodcunque vitium obstat in ministro, quin Sacramentorum collatio habeat suam efficaciam, dummodo conferentes intendant id facere, quod Christus & Ecclesia instituerunt, & recipiens illud recipere, sicut rationabiliter præsumi debet de omnibus. Si autem aliquæ reperiantur sanctorum authoritates, dicentes schismaticos & hæreticos non habere spiritualem potestatem, scilicet sacramentalem, & ita non posse sacramenta Ecclesiæ conferre, semper sunt intelligendæ de illis hæreticis & schismaticis, qui formam Ecclesiæ non servant essentialem in collatione sacramentorum, nec intentionem habent facere quod facit Ecclesia, vel intelliguntur quantum ad legitimum usum illius potestatis, non autem sunt referendæ ad ipsam essentiam potestatis, vel etiam sunt intelligendæ (sicut dixi in sermone proposito de Ecclesiæ clavibus, in quæstione illa, utrum Episcopus hæreticus possit conferre Ordines) quantum ad rem Sacramenti sive effectum salutiferum eorum qui recipiunt, pro eo quod Spiritus sanctus non confert gratiam extra Catholicam Ecclesiam: quicumque enim scienter ab iis accipiunt sacramenta, peccant; nisi Sacramentum baptismi in articulo necessitatis, & ita impediuntur quantum ad rem Sacramenti, scilicet utilitatem & fructum illa sacramenta.

Adverte tamen quod hæretici & schismatici pertinaces, quos constat vere esse schismaticos, nullam habent potestatem jurisdictionis, secundum quod ponitur in c. *didicimus* 24. quæst. 1. ubi dicitur: Didicimus omnino hæreticos & schismaticos nihil habere juris ac potestatis, unde nec absolvere nec excommunicare possunt. De hac etiam potestate habetur in c. *Novatianus*. 7. q. 1. & extra. *de schismaticis* c. 1. unde & ibidem dicit Glossa, quod dum Ecclesia habet pastorem hæreticum vel schismaticum, vacare dicitur. supra *de rescript*. c. 2.

Ratio sextæ conclusionis ex præcedentibus manifestatur, quoniam nihil debet rationabiliter à talibus impedire excommunicatio lata, si non adsit pertinacia: nunquam excommunicatio intenditur ferri nisi in pertinaces, qui non sunt parati audire Ecclesiam; alioquin frustra ferretur excommunicatio, imo damnabiliter in Ecclesiæ destructionem: non autem data est potestas ministris Ecclesiæ quibuslibet ad destructionem, sed ad ædificationem secundum Apostolum, quemadmodum medicina datur, prout conferre possit sanitati, & sanitas homini. Sic finis excommunicationis est subditorum emendatio, quod si clare per excommunicationem videtur, aut videri debeat non sequi emendatio vel fructus, sed damnabilis in opposito conferri videatur secundum August. in parabola de zizaniis, Matth. 13. cum ibidem notatis. Rursus ista conclusio aperte trahitur ex tertia & quarta conclusionibus; si enim multi ex utraque parte sunt in statu salutis & non pertinaces, imo parati stare & mori in veritate agnita sufficienter, aut qui sub conditione etiam falsæ parti assentiunt, quæ conditio etiam eosdem ab errore damnabili reddit excusatos, constat quod tales non debuerunt nec potuerunt excommunicari, & per consequens nec eorum communicationem prohiberi. Si dicatur quod etiam excommunicatio injuste lata est timenda, hæc propositio male intelligitur à plerisque & scrupulos varios & periculosos ingerit: tamen quantum ad præsens sufficit respondere, quod si lator non reputetur judex, eadem executione qua hoc fit, potest consequenter excommunicatio non tenere. Et quia multi tenentes unam partem debent rationabiliter tenere, quod alij sint in statu salutis non pertinaces & parati stare juri agnito, imo qui forte suo Papæ assentiunt sub conditione, possunt ex hoc communicationem eis impendere, non enim debent suo Papæ tale crimen imponere, quod voluit homines non pertinaces excommunicare, vel eos qui tenent Antipapam, sub conditione tamen rationabiliter apposita, si & in quantum fuerit rite electus, & non aliter à communione Ecclesiastica canonice segregare.

Excommun. non semper ligat.

Ratio septimæ conclusionis est, quia stat aliquem veræ parti assentientem & pertinacem esse, quod vel propter quæstum ad obediendum veritati agnitæ, si per Ecclesiam vel aliter reperiretur eundem errare, vel etiam dum in tanto dubio involuto pro sua assertione sustinenda, separaret se à membris veris & vivis ipsius Ecclesiæ: non est enim schisma tantum in separatione membrorum à capite, sed etiam in separatione pertinaci membrorum ad invicem, ut supra ostensum est. Ex quo consequenter habetur, quod temerarium & periculosum est pertinaciter unam partem vel alteram impugnare, & ab ejusdem communione eam detestando declinare.

Ratio octavæ conclusionis perspicua est ex præcedentibus, quoniam ubi radix & origo talis vel principalis ipsius schismatis consistit, ibi eradicatio fieri debet, aut antidotum sumi pro unitatis adeptione; ipsi enim sunt qui peccaverunt, alij autem qui oves sunt, quid meruerunt? Ipsi sunt propter quos tempestas orta est in mari, dederunt denique & dant tunc scandalum propter quod ad illud removendum de necessitate salutis obligantur. Non negandum est quod quilibet pro parte sua obligatur secundum donum à Deo præstitum, quærere quæ ad pacem sunt, hic orando, ille monendo, alter docendo.

Ultima pars, quod non expedit unam partem generaliter vitare alteram, & facere scissuram in principalioribus actibus religionis Christianæ, & fraternam

nam charitatem violare, patet ex præcedentibus & principaliter ex 5. conclusione & sexta. Verum est enim quod singularitas in opinione propria contumaciter alios condemnans, incomparabiliter videtur esse periculosior & deterior, quam communicatio fraternalis per charitatem, quæ est compago membrorum Ecclesiæ, sub intentione semper recta & firma de obediendo Ecclesiæ: Etenim qui aliter agit, pro incerto verum, ille se exponit violationi fraternæ charitatis.

Nec oportet allegare jura super periculis & maledictionibus eorum qui non obediunt præceptis & institutionibus summi Pontificis & sententiis: habet enim locum talium allegatio apud illos, qui nulla possunt rationabili causa excusari, quando sciant vel scire debeant talem vel talem esse suum superiorem. Si vero est ignorantia probabilis apud multos de utraque obedientia, & apud neutros, non reputantur talibus sententiis alligari.

Ex omnibus prædictis videtur posse elici quædam documenta. Primum est, quod in schismate potest apud plurimos applicari rationabiliter documentum Ambrosij ad Augustinum de jejunando vel non jejunando sabbata, secundum diversitatem temporum, locorum & personarum. Potest sine periculo schismatis nunc illi, nunc isti, modis istis obedire, & nunc cum istis, nunc cum aliis communionem præstare: & hoc totum dicitur propter probabilem ignorantiam juris istius, vel illius partis: & supposito quod ab initio schismatis forte tentanda fuisset alia via, ad sciendum si per excommunicationes aut prædicationes, vel aliter omnes ad unam obedientiam trahi potuissent; attamen cognito per experientiam quod talia nihil proficerent, imo nocerent, quod de die in diem major involutio sequeretur, videtur faciendum ut dictum est.

Secundum documentum est, quod inter omnes ejusdem obedientiæ expedit adhærere sententiis latis à suo superiore credito, alioquin non esset vinculum charitatis.

Tertium documentum est, de casibus reservatis Papæ, de dispensationibus & aliis in foro conscientiæ vel publico, possunt homines secundum credulitatem suæ partis & seipsos quietare, pro facto tenendo id, quod eorum superior creditus fecerit: neutrales autem videntur habere sufficientem recursum ad ordinarios, ad quos secundum eorum opinionem communiter loquendo, est potestas devoluta.

Porro in his omnibus quod patitur majorem difficultatem est validitas absolutionis propter necessitatem jurisdictionis legitimæ. Cum enim hæc sit essentialis sacramento Pœnitentiæ, quod agit per modum medicinæ, ad quam non sufficit ut sanet hominem, quod habeatur aliquo medicorum judicio probabilis, nisi etiam reipsa bona sit, majores erant conscientiarum angustiæ, circa validitatem absolutionis: ideoque Martinus V. decretum edidit in hoc Concilio, quod multis etiam hodie solatio est, dum aliquot pastores sunt excommunicati, quod valida esset confessio facta excommunicatis, modo nominatim excommunicati non essent.

De notis censuræ, contra errores Vvicleffi & Hussi.

QVid significent notæ affixæ erroribus Vvicle fi & Hussi, inquirunt plures. Idem de significatione harum notarum agunt Cardinalis Turrecremata lib. 4. summæ de Ecclesia parte 2. c. 11. Canus lib. 12. de locis. Bannes in 2. 2. D. Thomæ quæst. 11. art. 2. Suares tract. de fide disp. 19. sect. 2. ex quibus potest intelligi Propositionem hereticam esse, quæ aduersatur evidenter scripturæ sacræ, aut propositioni quæ tanquam de fide definita est per Ecclesiam. *Hæresis.*

Propositio erronea adversatur doctrinæ Catholicæ: aliud est autem fides, aliud doctrina Catholica, quæ ea intelligitur quæ per evidentem consequentiam colligitur ex fide, quæ tamen nondum est definita ab Ecclesia, vel proposita tanquam traditio Apostolica vel sacra scriptura. Tali autem doctrinæ propositio contraria dicitur erronea à modestis Theologis, etsi indirecte sit hæretica. *Propositio erronea.*

Si autem propositio adversetur conclusioni Theologicæ quæ deducitur per consequentiam non ita evidentem, valde tamen probabilem & moraliter loquendo quasi necessariam, dicitur error. *Error.*

Propositio sapiens hæresim ea est, quæ licet aliquando possit habere bonum sensum, tamen ex quibusdam circumstantiis vel ex parte asserentis vel ex temporum calamitate cum non sit satis modificata, saporem quendam habet hæresis judicio prudentum & sapientum. Ut si legeretur in libro Arriani, Pater major me est. *Sapiens hæresi.*

Propositio temeraria est quando aliquis asserit quidpiam contra communem opinionem Ecclesiæ aut Theologorum in materia gravi sine magna authoritate: ut si quis diceret B. Virginem non fuisse assumptam in cœlum in corpore, aut mundum intra centum annos finem habiturum. *Temeraria.*

Propositio scandalosa quæ affert causam scandali circa aliquam doctrinam & veritatem fidei. Ut si quis pro concione publica incommoda omnia confessionis enumeraret, vel jejunij Ecclesiastici. *Scandalosa.*

Propositio injuriosa quæ detrahit statui alicui fidelium, aut notabili personæ. *Injuriosa.*

Propositio seditiosa quæ divisionem induceret in populo, ut si quis diceret malo Prælato aut Principi non esse obediendum. *Seditiosa.*

Propositio male sonans ac piarum aurium offensiva, quæ aliquid profert indecens aut iniquum in materia pietatis ac religionis. *Male sonans.*

Quantum autem in pluribus hujusmodi propositionibus detrahebant mysterio redemptionis Vvicleff & Hus, tantum illud idem mysterium asserit & vindicat hæc Synodus, dum talibus notis ipsas afficit.

Iudicium Sanctesi Ebroicensis Episcopi de Constantiensi Synodo repetit. 10. c. 4.

ADversarij calumniantur hanc Synodum, & proscindunt miris conviciis, quasi minime generalem, & quasi per imperitiam lapsa sit à præcepto Domini, ipsumque irritum fecerit propter consuetudinem per obreptionem introductam: & quasi per temeritatem & arrogantiam ac propter traditionem suam à veteri & anteriori Ecclesia defecerit, in qua viguit sub utraque specie Eucharistiæ administratio, tametsi eadem scandala & pericula imminerent: quasi denique per imprudentiam, sine rationabili causa remedium iniquum obortis scandalis adhibuerit, cum alia adessent æquiora, etiam per Ecclesiam comprobata, nimirum ut conservato calice provideretur de vasis idoneis, fistulis atque aliis modis, quibus populus sine effusione atque irreverentia communicare possit, cum etiam nostro tempore Græci omnes & Æthiopes Christiani viam illam nobis commonstrent.

Hæreticis innatum nullam Synodum amplecti, nisi per eam quo jure quave injuria obtineant, quod cupiunt. Ab Arrianis nunquam Nicæna, nec à Nestorianis Ephesina, nec ab Eutychianis Chalcedonensis Synodus, pro generali & legitima habita fuit vel credita, sed eas, à quibus damnantur, solent imperitiæ accusare. Certe si quæ Constantiæ convenit multitudo Prælatorum, non meretur nomen universalis Ecclesiæ vel Synodi, quia Græci non interfuerunt, nec Nicænum Concilium jure diceretur generale, quia non legitur quisquam ibi ex Gallia aut Germania adfuisse. Si autem, ut veritas habet, hoc nomen me- *Quando Concilium*

Generale dici debeat.

tito sibi vendicat multitudo pastorum à primo pastore Ecclesiæ convocata, reliquis animo & consensu præsentibus, qui ob rationabilem causam absunt corpore, æque Constantiensis Synodus generalis fuit, ut Nicæna. Sic Paulus corpore aberat, sed spiritu præsens in Ecclesia Corinthiorum agebat, quando incestuosus ille Satanæ tradebatur. Sic Augustinus dicit plenario Concilio obtinuisse Catholicam sententiam, contrariam errori Cypriani: ubi plenarium Concilium non est necesse intelligere, omnium totius orbis Episcoporum in unum locum conventum, sed consensum omnium Patrum totius orbis, qui etiam ipso silentio in aliorum sententiam pedibus transierunt, aut scriptis suum suffragium sunt contestati: quemadmodum Eusebius ait ex provincialibus Synodis de Paschate Patres inter se contulisse per epistolas, atque ex actis generalium Synodorum ita solitum fieri constat.

Lib. 2. de Baptismo c. 4.

Lib. 5. c. 23. 25.

Quod si qui schismatici vel hæretiei Episcopi fuerunt corpore & animo, non imminuit authoritatem Conellij plenatij, quoniam tales jam ad Ecclesiam Christianam non pertinent, sicut scriptura pronunciat cunctas undecim tribus, imo omnes filios Israël concurrisse contra Benjamin ad ultionem impuri flagitij, & tamen inventi fuerunt habitatores Jabes Galaad ibi nun fuisse. Hi enim quia se à facto totius populi dividebant, à populo Israel reputantur extranei, ideoque ab aliis omnes internecioni traduntur. Græci certe quamvis essent scissi & divisi a Latinis tempore Constantiensis Synodi, tamen nunquam tum, nec postea, quando ad unionem redierunt, statuto unius speciei reclamarunt, imo huic cum aliis Ecclesiæ Latinæ dogmatibus consenserunt, & subscripserunt Florentinæ Synodo, quæ Constantiæ primum conventum habuit.

Quod si Prælatorum multitudo, si in scripturis & libris Patrum exercitatio, si zelus ac studium instaurandæ doctrinæ & disciplinæ Christianæ collapsæ, si prudentia & experientia, quibus pollebant plerique ibi præsentes, attenderetur, opinor Concilium istud cum omnibus, quæ unquam de toto orbe Christiano coacta fuerunt, comparari ac fortasse anteferri posse. Interfuerunt enim quinque Patriarchæ, triginta tres Cardinales, quadraginta septem Archiepiscopi, ducenti viginti octo Episcopi, ducenti septemdecim sacræ Theologiæ, & trecenti triginta unus Juris utriusque Doctores, cum multis aliis ex Oriente & Græcia præclaris viris, ut Acta & historiæ ea de re conscriptæ testantur. Inter hos quasi lumina emicabant insignes viri Petrus de Alliaco Episcopus Cameracensis, qui Synodo librum suum de emendatione Ecclesiæ obtulit; Joannes Gerson quem, propter eruditionem & animi candorem ac fervorem erga puritatem Ecclesiæ, nemo non laudat adversariorum; Nicolaus de Clamangis Archidiaconus Bajocensis, vir emunctæ naris in notandis erroribus & abusibus, qui tum etiam librum suum de corrupto Ecclesiæ statu edidit; Vincentius Ferrariensis inter sanctos postea relatus, atque eius generis complures alij viri, qui tum temporis nec Pontifici, nec Clero, nec Principibus, nec populo, in his quæ ad fidem, bonos mores, Ecclesiæque reparationem pertinebant, nihil sunt adulati, ut Acta ejusdem Synodi ostendunt. Non credis hosce viros, atque eorum similes potius passuros fuisse membratim discerpi, quam vel uni decreto assentiri, cui qui subscriberet, sacrilegium committeret, & verum Christi membrum esse desineret. Cur vero Canon de Communione unius speciei præfatur, matura plurium Doctorum tam divini quam humani juris deliberatione præhabita, nisi ut intelligas nihil ibi præcipitanter aut inconsulto prolatum, discussum & decisum, ubi tot excellentes viri ac pij diu multumque prius rationum momenta apud se expenderunt, & inter se contulerunt, ac continuis precibus & votis cum vitæ sanctitate conjunctis, veritatem à Spiritu sancto comprecari solebant? si post cibum capere Eucharistiam præcepisset Christus, nemo, ait Augustinus, eum morem mutasset, quia Christus suis obnitentibus obstitisset, & à via veritatis & præcepti aberrare non sivisset. Quanto minus ubi non fuerunt duo soli aut tres in ejus nomine congregati, sed omnes universi orbis Christiani aquilæ, & cœlestes magis quam humani viri? Hoc est blasphemare Christum, qui oravit, ut Petri & Cathedræ ejus fides non deficeret. Hoc est blasphemare Spiritum sanctum, quasi male functus officio non arguerit mundum de peccato; si Christi præceptum violavit, & sacrilegio se contaminavit. Nemo Concilio restitit nec tum, nec postea ex Ecclesiis, vel viris Catholicis: tantum inventi sunt, qui refragarentur, infecti aliis hæresibus & sordibus in Bohemia, & Moravia. Propterea in adversarios valere debet Marciani Imperatoris post definitionem Chalcedonensis Synodi responsum hoc: Vere impius & sacrilegus est qui post Ecclesiam & tot Sacerdotum sententiam, opinioni suæ aliquid tractandum relinquit.

Concilij commendatio.

Nota de commun. sub una specie.

Porro Christianis satis est argumenti, Christum non tulisse legem vel præceptum de communione sub utraque specie tanquam necessaria, quod Ecclesia congregata post multam & maturam deliberationem tot doctorum hominum, censuit communionem sub una specie populo sufficere, quoniam eam non permisissent Christus & Spiritus ejus id decernere, si de utraque contrarium promulgassent præceptum. Sed nec Christus nec Spiritus ejus irrepere sivissent pravam consuetudinem, seu potius corruptelam præcepti divini ex tali communione, sed statim obrepenti restitissent, & invalescenti opposuissent veritatis repagulum, nec ultra progredi & obtinere fuissent passi. At ex eo quod ei nascenti pessimi quique consenserunt, & proborum fulta suffragio contra improbos & hæreticos emersit, atque in universali Concilio a tota Ecclesia suscepta est & confirmata, judicium est maximum ductu Spiritus sancti eam cœpisse: & contra consuetudo directione Spiritus sancti inchoata, & à sanctis Patribus diutissime observata, attestatur Concilij constitutionem Deo & Spiritui sancto gratam ac ratam esse. Non enim Spiritus sanctus Ecclesiam tantum regit ac moderatur per constitutiones & Canones, sed etiam per pias consuetudines & earum introductionem: quemadmodum contra Cyprianum & ab eo coactam Carthaginensem Synodum provincialem, consuetudini scripturas & præceptum Domini objicientem, Stephanus Romanus Pontifex & Catholici deffendebant, de non rebaptizandis qui ab hæreticis tingebantur, quod tandem per Nicænam Synodum & Augustini acumen verissimum esse compererunt & evicerunt.

Non igitur Synodus Constantiensis per consuetudinem & constitutionem suam irritum fecit mandatum Dei de utraque specie, quod nullum esse scivit, sed gratiæ Spiritus sancti sacrilegia & hæreses de Sacramento Eucharistiæ repurganti non restitit, quia vetus Ecclesia nusquam credidit indici populo communionem utriusque speciei à Christo, imo multis suis exemplis docuit sub unica arbitrariam esse & liberam, & ex utraque hanc vel illam alteri præferendam ex rationabili causa.

CONCILIVM
BASILEENSE.
VNIVERSALE EX PARTE REPROBATVM.

SIGISMVNDO IMPERANTE, pro reformanda Ecclesia inchoatum, anno Dom. 1431. Pontificatus Eugenij IV. anno 1.

HActenus in Ecclesia nullum fuit Concilium quod majori cum molestia celebratum fuerat. Duravit fere septem-decim annos. Omnesque qui authoritatem summi Pontificis Conciliis anteponunt, illi detrahunt sicut & Constantiensi, cum utrumque supremam sibi in definiendo statuendoque authoritatem tribuat: & ut res est ardua & difficilis quæ multorum exercet ingenia, non est unius hominis, sed Ecclesiæ Judicare, ait Joverius in præfatione hujus Synodi.

Quod spectat autem ad causam & progressum illius, hæc à Martino V. eius nominis Pontifice indicta, ope & auxilio Sigismundi adhuc Regis ex præscripto Constantiensis Consilij congregata fuit, eo fine, ut in ea de moribus fidelium reformandis, & Curia Romanorum in melius mutanda ageretur, & Bohemorum motus, turbæ, sediriones & hæreses componerentur. Præsidem Concilij instituerat Julianum Cæsarinum S. R. E. Cardinalem, Sedisque Apostolicæ Legatum. Post obitum Martini Eugenius Papa prædecessoris sui institutum secutus, idem Concilium confirmavit, & ut inchoaretur, prædicto Iuliano serio demandavit. Cumque maxima Prælatorum multitudo ex universo orbe Latino Basileam in dies singulos confluerer, atque 14. Calendas Augusti 1431. initio Pontificatus Eugenij Synodus inchoata esset, multa de reformatione Romanæ Ecclesiæ in ea tractari cœpta fuere. Qua interdum illi sub specie reformandæ Reipublicæ Christi, pleraque Romanæ Ecclesiæ privilegia, omnino tollere & antiquare studerent; Eugenius Papa Legato Sedis Apostolicæ revocato, Concilium, cujus inchoationem antea approbaverat, dissolvit, & Ferrariam transtulit; ea præcipue de causa, quod Græci de unione cum Romanis ineunda acturi, eum locum delegissent. De hoc Concilio Philippus Bergomas *in supplemento Chronici*, lib. 5. Pulcherrimum certe initium habuit, sed turpissimum exitum propter schisma excitatum & subsequutum, in quo Eugenius privatus & Amedeus eremita dudum Sabaudiæ Dux ad Pontificatum summum invitus delectus fuit quem & Fœlicem quartum nominaverunt. Verum Eugenius cognita Concilij injustitia, Delphinum, Caroli Francorum Regis filium cum magno equitatu in Basilienses concitavit. Cujus planè impetu, statim conventus ipse dissipatus est. Amedeus autem cum pacis & humilitatis amator existeret, mortuo Eugenio Pontifice, statim nullis pulsatus precibus, Nicolao Pontifici ejus successori humiliter cessit, & in loco pristinæ humilitaria rursus rediit: quo cognito Nicolaus & cæteri patres (confirmatis prius omnibus per eum gestis) in patria sua eum delegatum ex latere creatunt. Deficiens demum in senectute bona, post obitum, etiam miraculis clarus effulsit. Hæc ibi. Decreto Constantiensis Concilii statutum fuerat, ut Papiæ celebraretur: *sed cum pestilente constitutione inficeretur Papiense cœlum*, ut dicit Chronicon German. *placuit Pontifici concilium transferre Senas: cumque illuc ex multis Nationibus convenirent, multi quidem ex largitionibus promissis contra Martinum moliebantur, ut de Pontificatu dejiceretur: quod ubi animadvertit Pontifex, statim Concilij conventum dissolvit: & ne quis calumniari posset, Pontificem sibi timere, statuit, post septem annos Synodum Generalem celebrandam, eique Concilio locum deputavit Basileam.* Sic ibi. Paulus Langius in Chronico Citizensi Lausannæ, anno Domini 1448. prævia obsidione urbis dissolutum & dissipatum fuisse, atque ex glorioso principio humilem finem consecutum esse scribit.

Tom. I.

Oecumenica fuit hæc Synodus, eo quod auctoritate Pontificis indicta, ac primo nutrita, & sub præsidio Iuliani Cardinalis continuata fuerit eousque, donec illicita potestate usurpata in Pontificem Romanum, Pontifex Legatum suum, pluresque alios Episcopos avocaret. Quando vero post horum discessum Synodus sub præsidio Cardinalis Arelatensis continuata, invitoque Pontifice prorogata est, non tantum Oecumenica, verum etiam legitima Synodus esse desiit. Et propterea dicitur hoc Concilium *ex parte reprobatum*. Nam quod sit reprobatum auctoritate legitima, constat ex Sessione undecima Concilij Lateranensis sub Leone X. celebrati, ubi Conciliabulum schismaticum, seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis appellatur. Nam eo tempore, quo Concilium in Pontificem sententiam pronuntiare ausum est, omnes præcipui Episcopi discesserant, & quidam Cardinalis Arelatensis munus præsidendi sibi assumpserat. Et quia Episcopi paucissimi erant, introduxerunt in Synodum ingentem Presbyterorum multitudinem: ita ut contra omnem formam Conciliorum, non Episcoporum, sed Presbyterorum synodus esset. Deinde eodem tempore agebatur Florentiæ Concilium alterum, in quo præsidebat summus Pontifex, & cum eo sedebant Episcopi Latini & Græci sine comparatione plures, quam essent Basileenses, & una cum Episcopis aderat Imperator Græcorum, & Legatus Imperatoris Latinorum: ut nullo modo dubitari posset, utrum ex duobus esset verum Concilium Ecclesiæ generale. *Synodus Presbyt.*

Dixi, hanc Synodum ex parte tantum reprobatam esse; quia Nicolaus V. pacis gratia approbavit Constitutiones, quæ de beneficiis Ecclesiasticis editæ ac promulgatæ fuerunt: reliqua omnia, quæ aliorum Conciliorum Decretis & Constitutionibus non sunt definita, judicio ejusdem Nicolai, sententiam prædecessoris sui Eugenii hac in re imitantis, rejecta & improbata fuerunt. Viderit ergo Paulus Langius, qua ratione erroris maculas huic Synodo iniustas abstergere nitatur.

Certe parvi admodum æstimatur à pluribus Theologis. Legi potest Andræas Duvallius Facul. Paris. Decanus tract. *de suprema Rom. Pontif. auctoritate*, In Anteloquio. Ac ex Eterodoxis Robertus Creyghtonius Notis suis in historiam Concilii Florentini. In Synodo Basiliensi, inquit, huic nostræ Florentinæ coëtanea & corrivali, cum Episcoporum paucitate laborarent, ingentem Presbyterorum multitudinem invexerunt contra omnem omnium Conciliorum consuetudinem, ut non Episcoporum sed Presbyterorum Synodus diceretur, & non dubium sit quin nostra Florentina sit & generalis, & multis partibus Basileensi anteferenda.

SVMMA SESSIONVM XLV. hujus Synodi.

ANno Domini 1431. die 23. Iulii inchoatum est Concilium, septima Decembris in Ecclesia S. Leonardi convenientes, decreverunt, primam Sessionem celebrandam esse die Veneris, 14. Decembris, in Ecclesia Basileensi primaria. Quod cum per publicas literas valvis Ecclesiæ affixas singulis intimassent, omnesque ad Concilium convocari solitos vocassent tempore statuto prædicti Patres convenerunt, pri-

mamque Sessionem inchoarunt, qua cum Præses Concilij habita Oratiuncula, omnes Episcopos sui officij memores reddidisset, in præsentia Legatorum Regis Sigismundi, & Amadæi Ducis Sabaudiæ, lectum est Decretum Constantiense de celebrandis post lapsum quinquennij aut septennij Generalibus Conciliis. Addita est lectio Bullarum Martini V. & Eugenij, quibus Basileam pro loco Concilij designaverunt, cum Senis inchoatum, ex justis causis isthinc transferri oporteret, neque ibidem continuari posset.

His ita perfectis, monentur patres Concilij, ut fidei Christianæ propagandæ, paci procurandæ, moribusque reformandis sedulam operam impendant, de rebus in Synodo peragendis, domi secum diu multumque cogitent, cogitataque libere proferant. Deinde constitutum fuit, quo modo, quove gestu singuli se habere debeant, quod dignioribus nihil præjudicij generari debeat, si vel loco inconvenienti sederint, vel ordine præpostero sententiam suam dixerint: Ne verò illi, qui ad Concilium vocati sunt, ulla ratione impedirentur, eodem privilegio donati sunt quo Patres Concilij Constantiensis, quos sub pœna excommunicationis soli Pontifici reservatæ, non modo non spoliari, aliisve injuriis afficere, sed neque per viam arresti alibi detinere aut impediri licebat. Similis pœna constituta fuit in eos, qui vel verbis, vel factis, palam vel occulte, per se vel per alios Concilium impedire, turbare, aut dissolvere conati fuerint. Insuper Decretum est, ut qui totius Ecclesiæ causa Concilio intersunt, fructus beneficiorum suorum plene & perfecte percipiant. Ad extremum ordinati fuerunt Notarij, Inspectores Notariorum, Concilii Promotores, & sedium ordinatores: à quibus dum singuli instrumenta actorum petiissent, finita fuit Sessio 1. Sed quatriduo post celebratam illam primam Sessionem Eugenius Papa de plenitudine potestatis Apostolicæ, Concilium, si quod Basileæ congregatum videretur omnino dissolvit; aliudque post annum cum dimidio Bononiæ cui ipsemet interesset, rursusque aliud in decennio decreti Constantiensis Avenione celebrari indixit, præcipuam revocationis causam insinuans unionem Græcorum Bononiæ tractandam. Unde multæ oblocutiones contra eum secutæ sunt, multique plurium conquestus revocationem hanc improbantium.

Sessio II.

Anno 1432. 15. Calendas Martij habita est Sessio II. cujus initio declaratum fuit, hanc Synodum Basileæ legitime congregatam fuisse: postea confirmantur Decreta Concilij Constantiensis de auctoritate Concilij Oecumenici, ejusque potestate ac jurisdictione super Romano Pontifice; de Episcoporum accessu non impediendo: quodque sine licentia nemo ante finem Concilij discedere debeat.

Sessio III.

Eodem anno, die 19. Aprilis. Sessione III. judicarunt, ad extirpandam Hussitarum hæresim, motusque bellicos in Bohemia sedandos, ipsius Eugenij præsentiam necessariam esse. Quam rem dum Patres Concilij moliuntur, noverunt ex sinistra informatione motum, Pontificem dissolutionem Concilij attentare. Quod ne fieret, per Oratores certos à se deputatos rogarunt.

Sessio IV.

Quarta Sessione, quæ eodem anno 14. Calendas Julij celebrata fuit, concessus est salvus conductus omnibus ad Concilium vocatis, vel in eodem, controversos de fide articulos proponere volentibus. Vocatis vero ad Concilium Cardinalibus inhibetur, ne sede vacante novam electionem alibi, quam in sacri

A Concilij loco aggrediantur. Papæ autem insinuatur, ne extra locum Concilij ullos Cardinales creare, vel à Concilio eosdem avocare præsumat.

Sessio V.

Sessione quinta quæ habita est in Vigilia sancti Laurentii, Iudices, Auditores, Procuratores, & Præcognitores, Notarij aliique Officiarii constituti sunt cum eo mandato, ne ullius causæ judicium ultra tres menses protrahant, neve præsentes in Concilio ad Curiam Romanam, vel alio avocari patiantur.

Sessio VI.

B Anno eodem, sexta die Septembris habita fuit sexta Sessio, in qua Promotores Concilij Magister Nicolaus Amici & Hugo Berardi, Eugenij IV. contumaciam accusarunt, quod Concilij prætensam dissolutionem non revocasset, nec citatus, per se vel per Legatos comparuisset. Tarentinus & Colossensis Archiepiscopi, Episcopus Magalanensis, & Antonius de sancto Vito, aliique pro Romano Pontifice intervenientes, Judicis incompetentis exceptionem, judicijque illius, quo Pontificis causa agitaretur, nullitatem allegarunt. Pro Cardinalibus vero ad judicium Synodale vocatis, allegata est justa causa absentiæ. Interposito itaque Decreto, causæ inquisitio duobus Episcopis demandata fuit.

C *Sessio* VII.

Sessione septima habita sextu die Novembris ejusdem anni, terminus intrandi Conclave ad eligendum novum Pontificem est prorogatus. Cardinalibus vero contumaciter manentibus, pœna privationis imposita fuit.

Sessio VIII.

Sessione octava cum Eugenius IV. Decreto Sessionis III. non obtemperaret, sub obtestatione divini judicij, & per viscera misericordiæ Jesu Christi monitus est secundo, ut infra sexaginta dies prætensam dissolutionem & convocationem Congregatio-
D nis sub nomine Concilij Generalis publice revocet. Concilio adsistat, & reliqua prioris Decreti impleat. Quod si non faciat, futurum decernitur, ut sine ulteriori citatione contra eum procedatur: omnes ejusdem promotiones & Ordinationes Ecclesiasticæ à tempore contemptæ paritionis factæ cassentur. Cardinales sub pœna amissionis omnium Beneficiorum ad Concilium citantur; iisque, ut à Curia Romana recedant, mandatur. Præter Basileense, nullum aliud Concilium haberi permittitur: cæteræ congregationes, schismatica conventicula vocantur. Bononiam euntes Ecclesiastici sub nomine Generalis Concilij, excommunicantur, & beneficiis ipso facto privantur. Statuitur ne Beneficia eorum, qui Concil. intersunt, per Pontificem conferri possint. Alienatio, infeudatio,
E & impignoratio bonorum Ecclesiasticorum, interdicitur.

Sessio IX.

Anno 1433. vigesima secunda Ianuarii habita est Sessio nona, qua Concilium recipitur, illique processus, quos de Regni Ducatibus & Dominiis adimendis Eugenius Papa Sigismundo Imperatori, Wuilielmo Bavariæ Duci, aliisque Concilio adhærentibus intentarat, annullantur & rescinduntur.

Sessio X.

Sessione Decima, quæ habita est 19. Februarij ejusdem anni, post extensionem & ampliationem Decreti

illius Sessionis VIII. de Beneficiis eorum, qui Concilio intersunt, non conferendis, Eugenij IV. contumacia est accusata, quod prætensam hujus Concilii dissolutionem non revocarit, quodque tempore statuto, neque per se neque per Legatos comparuerit, sed etiamnum in contumacia perseveret. Quare petitum est, eundem Papam velut contumacem damnari, diemque & locum ad hunc actum exercendum decerni. His auditis, decretum est, ut Vticensis & Novariensis Episcopi per literas valvis Ecclesiæ affixas inquirant, anne Eugenius IV. aut aliquis alius substitutus adesset, qui eius nomine coram Synodo comparere vellet. Nemine comparente, deputati sunt, qui Actis contra Eugenium habitis diligenter perlectis, ea de re Concilio statum causæ referant, ac deinceps prævia deliberatione, in causa eiusdem definitive pronuntiari possit.

Sessio XI.

Sessio undecima in Ecclesia majori Basileensi 27. Februarii eiusdem anni celebrata est. In hac statutum est. Primo, Quod Romanus Pontifex per se vel Legatos communi Cardinalium consensu eligendos Conciliis Generalibus cum omnibus personis Ecclesiasticis, quæ de Iure tenentur, sub pœna suspensionis & depositionis interesse debeat. Secundo constitutum est: Quod Pontifex nemini, neqoidem Cardinali, accessum ad Concilium prohibere possit: quodque ad Concilium accedere volentibus, licentiam impartiri tenetur: Concilium congregare, congregatum dissolvere, aut de loco in locum sine Concilii expresso consensu transferre non possit. Tertio statutum est. Ne hoc præsens Concilium Basileense citra expressum omnium consensum dissolvatur. De modo celebrandi Concilii in Constantiensi Synodo definito additum fuit, ut Electores Papæ ante Conclavis ingressum jurent, quod si quis eorum electus fuerit, hæc Decreta servare velit.

Sessio XII.

Sessio duodecima habita est 14. Martij, anni 1433. in qua Eugenij IV. contumacia iterum accusata, quod nec tot Oratorum rationibus, nec totius Concilij precibus, nec Sigismundi Imperatoris crebris Legationibus motus, Concilio interesse dignaretur. Qua de causa Patres Concilij in eum varia convitia sparserunt, utpote qui nihil intenderet aliud, quam ut Ecclesiam pessumdet, sibi vero suisque successoribus jus acquirat, non solum ritum sacrorum Conciliorum abrogandi, & pro libito dissolvendi; verum etiam Decreta promulgata abolendi. Et quamquam post expectationem sesquianni vererentur, ne frequentior dilatio Pontifici concessa, fiduciam bonæ actionis generaret; iidemque jam sententiam diffinitivam in eum pronuntiare parati essent; tamen ad instantiam D. Imperatoris, tertiam dilationem concedentes, ipsum Eugenium IV. citarunt, & orarunt ut dissolutionem revocet, Decreta facta approbet, legitime inchoatum & continuatum declaret, atque ita Concilio adhærat, & huic Decreto intra sexaginta dies obtemperet. Quæ si non faceret, contumax, & ab omni administratione Pontificatus suspenderetur, omnesque subditi ab ejus obedientia, fidelitate, & juramento absolverentur. De electionibus hac Sessione constitutum est, ut Prælati Canonice eligantur, sine vllis, quas vocant, reservationibus. Nemo nisi ætate legitima, moribus gravis, & doctrina præditus, in sacris Ordinibus constitutus, & juxta Sanctiones Canonicas idoneus Episcopus eligatur: nullæ intercessiones admittantur. Pontifex pro confirmatione electionis nihil penitus recipiat. Notariis detur salarium, non quod Prælaturæ aut Beneficio, sed tantum quod æquivalens sit, & respondeat laboribus & operis in scriptura impensis.

Sessio XIII.

Sessio XIII. habita est undecima Septembris ejusdem anni in Ecclesia majori Basileensi. In qua post accusatam contumaciam Eugenij Papæ, quod infra 60. dies Concilio non adhæserit, & Decreto satisfacere neglexerit, Promotores Concilij requisierunt, ut in pœnas in Decreto contentas Pontifex condemnaretur. Imperator per Legatum proprium, simulque per Guilielmum Ducem Bavariæ, Synodi Protectorem, rursus instat pro dilatione triginta dierum. Idem fecit Magister civium, aliique nonnulli nomine Concilij & civitatis Basileensis, promittentes, nunquam deinceps pro dilatione quidquam acturos. His de rebus Legati Sedis Apostolicæ per famam informati, accesserunt ad Synodum, allegantes, præfixum terminum sexaginta dierum necdum elapsum; ideoque contra Pontificem nihil decernendum esse. Præses Generalis Concilij Legatos male esse informatos respondit, petiitque declarari, num Papa Concilio per se vel Legatos suos adhærere velit. Cui interrogationi dum nihil responderetur, prorogata est dilatio triginta dierum, quæ in gratiam Imperatoris iterum concessa fuit. Dimissis Apostolicæ Sedis Legatis per Decretum Synodale, omnia contra Patres, vel quoscumque alios in Concilio præsentes, irritantur, læsi in integrum restituuntur, occupantesque beneficia eorum, qui in Concilio intersunt, excommunicantur.

Sessio XIV.

Eodem anno, septimo Idus Novembris habita est Sessio XIV. in qua terminus 60. dierum Eugenio jam pridem concessus prorogatur, eique formula certa adhæsionis à Concilio præscribitur, qua comparituros, Acta Synodalia confirmet, & quidquid ipse contra Synodum eiusque personas dixit vel constituit, cassum & irritum pronuntiet. Eaque occasione futurum promittitur, ut omnes se ad oscula pedum Eugenii submittant, illumque tamquam unicum legitimum Petri successorem agnoscant & venerentur.

Sessio XV.

Sessio XV. celebrata est in Ecclesia maiori Basileensi eodem anno 6. Calendas Decembris Hac statutum est, vel potius renovatum, ut in qualibet Diœcesi ad minimum semel in anno, idemque octava Resurrectionis Domini, vel alia die secundum consuetudinem Diœcesium per Diœcesanum in propria persona (nisi Canonicum fuerit impedimentum) vel per Vicarium ad hoc idoneum, celebretur aliqua Synodus Diœcesana, quæ ad minimum biduo vel triduo duret, nisi Episcopis aliter visum fuerit: quaque hoc sedulo procuretur, ut Plebani ad diligentem animarum curam agendam admoneantur, Statuta Provincialia & Synodalia legantur, in vitam & mores à Diœcesano solerter inquiratur; Simonia, usuræ, concubinatus, fornicationes, aliique excessus corrigantur; alienationes rerum Ecclesiasticarum cassentur; Clericorum abusus tollantur; Clausuræ Monialium stringantur, in ingressu ad Religionem nihil exigatur, contra hæreses, sortilegia, incantationes sedulo & acriter animadvertatur: Visitatores Diœcesis instituantur, qui per annum Diœcesim lustrantes, Synodalia ubique servari, non emendata, ad proximam Synodum deferri, & delinquentes debite puniri procurent. Eadem Sessione constituitur, ut à fine Generalis Concilii infra biennium, & deinde ad minus semel quolibet triennio in loco tuto celebretur Concilium Provinciale, cui Archiepiscopus cum Suffraganeis cæterisque Prælatis, sub pœna suspensionis interesse teneatur, in quo ipsius admoneantur Episco. ut Ordines & beneficia Canonice conferant, bona Ecclesiæ usui illicito non applicent, suique officij rationem reddant. Metropolitanus vero, tamquam

concubinatu abstineant, serio monentur. De vitandis excommunicatis statuitus, ut tantum vitarentur ex necessitate præcepti, qui nominatim determinari essent excommunicati, vel adeo manifeste in aliquam excommunicationem incidissent, ut nulla posset tergiversatione cælari aut excusari.

Sessio XXI.

Sessio XXI. habita est die nona Junii, in qua annatæ pro beneficiorum collatione & electionum confirmatione dati solitæ, velut Simoniacæ reprehenduntur. Triennalem beneficii possessorem non esse turbandum decernitur. Ad Horas canonicas stactim & debita gravitate cantandas, hic constitutum est, ut Clerici tonica talari, & superpelliceis mundis ultra medias tibias longis, sine confabulationibus Choro intersint. In Matutinis, post Venite; in Missa, post ultimum Kyrie, in reliquis horis post primum Psalmum, Chorum ingressus, vel non admittatur, vel salsem velut abiens habeatur: præsentiæ ad singulas horas distribuantur, additumque, ut privatim Horas legentes, easdem clare ac distincte legant: ut vagantes per Ecclesiam totius diei præsentia careant: ut Symbolum Nicænum integre canatur: Sacerdotes nullo debito se obstringant: nulli actus Capitulares extra necessitatem festis diebus habeantur. Larvales & theatrales illi joci, qui in festo Innocentium usurpati solebant, ab Ecclesia arceantur.

Sessio XXII.

Sessione XXII. Idibus Octobris. Quemdam libellum editum ab Augustino de Roma, Archiepiscopo Nazareno, Ordinis D. Augustini cujus primus tractatus de Sacramento divinitatis Iesu Christi, & Ecclesiæ inscribitur, secundus de Christo capite & ejus inclyto principatu, alius de charitate Christi circa electos, & de ejus infinito amore, tanquam non sanam & erroneam in fide doctrinam continentem cum suis defensoriis hæc sancta Synodus damnat & reprobat, & potissimum scandalosam assertionem erroneam in fide, ipso libello contentam, scilicet.

August. de Roma errores.

Christus quotidie peccat, & ex quo fuit Christus quotidie peccavit: quamvis pro capite Ecclesiæ Iesum Christum dicat se non intelligere, sed ad membra sua, quæ cum Christo capite unum Christum esse asseruit, intelligentiam ejus referendam dicas. Nec-non & propositiones istas, & eis in sententia similes, quas in articulos damnatos in Concilio Constant. Incidere declarat, scilicet.

Non omnes fideles iustificati sunt membra Christi, sed soli prædestinati.

Humana natura in Christo, vere est Christus, & eadem est persona Christi. Humana natura in Christo est persona verbi. Humana natura assumpta à verbo ex unione personali est veraciter Deus naturalis, proprius, &c.

Christus secundum voluntatem creatam, tantum diligit humanam naturam unitam personæ verbi, quantum diligit naturam divinam.

Sicut duæ personæ in divinis sunt æqualiter diligibiles, ita duæ in Christo humana & divina, sunt æqualiter diligibiles propter personam communem.

Anima Christi videt Deum tam clare & intense quam seipsum Deus.

Ratio suppositalis determinans humanam naturam in Christo, non realiter distinguitur ab ipsa natura determinata.

Quas propositiones & alias ex eadem radice procedentes, tanquam erroneas in fide damnat & reprobat hæc sancta Synodus, anno 1435. Nihil tamen acerbius decretum in ipsum authorem, quod se Concilio submisisset.

Sessio XXIII.

Sessione XXIII. octavo Kalendas Octobris ann. 1436. Sanctiones de Romani Pontificis electione innovantur: nimirum, ut decima post obitum die Conclave cum Spiritus sancti invocatione Cardinales ingrediantur, duos dumtaxat famulos secum habentes: cærimoniarum causa Clerici duo, quorum unus sit Notarius, accedant: Camerarius reliquos excludat; omnia victualia, præter medica, à cubiculis amoveantur: cibaria singulis diebus perquirantur: nullæ epistolæ admittantur. Cardinales digniorem se electuros ante scrutinium jurent: ante sex completa scrutinia nullus fiat accessus. Electus in Papam, teneatur consentire, professionem fidei emittere, omniumque Generalium Conciliorum observantiam polliceri, schisma tollere, libertatem Ecclesiasticam juvare, curiam suam reformare, Ecclesiæ ditiones fideliter gubernare, nulla in re quæstum, sed charitatem intendere.

Modus eligendi Papam.

Eadem Sessione statutum est, ne Pontifex consanguineum vel affinem usque ad tertium gradum, Ducem, Marchionem, Feudatarium, vel Emphyteutam Vrbis, vel etiam Provinciarum præsidem constituat: ne constitutum Cardinales approbent: omniaque Cardinalium consilio gubernet. De numero & qualitate Cardinalium eligendorum hac Sessione constitutum est, ut numerum 24. non excedant, & de omnibus regionibus Christianis assumantur viri in scientia & moribus ac rerum experientia excellentes non minores 30. annis, Magistri seu licentiati in jure divino vel humano. Sit saltem tertia vel quarta pars de magistris in sacra scriptura, non nepotes ex fratre vel sorore Romani Pontificis aut alicujus Cardinalis viventis, non illegitime nati, non corpore vitiati, nec alicujus criminis, aut infamiæ nota respersi.

Sessio XXIV.

Sessione XXIV octavo Kalendas Maii celebrata promissio Legatorum, qui pro unione cum Græcis ineunda Constantinopolim missi erant, acceptatur, approbatur, ratificatur, tempusque pacta complendi ad annum prorogatur. Salvus conductus Græcorum Imperatori, Patriarchæ, absque 700. personis offertur, licet unio non fieret. Cumque per auream Bullam Imperator Græcorum, & per plumbeam Patriarcha Constantinopolitanus se ad aliquem locum accessuros promisissent, pro impetrandis necessariis hanc in rem impensis promulgatæ & concessæ sunt plenariæ indulgentiæ iis, qui in hunc finem tantum, quantum quisque integra septimana familiæ sustentandæ impendit, contribuerent.

Sessio XXV.

Sessione XXV. quæ habita fuit nonis Maii 1437. de loco futuri Oecumenici Concilii statutum est, qui vel Basileæ, vel Avenione, vel in Sabaudia Græci, cujuscumque sint eminentiæ, teneantur convenire. Pro sumptibus alendorum Orientalium, omnibus Ecclesiasticis, exemptis & non exemptis, decimæ impositæ fuerunt.

Sessio XXVI.

Sessio XXVI. pridie Kalendas Augusti ejusdem anni celebrata fuit, qua Eugenium Papam insimulant, quasi nulla exhortatione ad morum emendationem, & abusuum correctionem trahi potuerit, electioni bonorum Pastorum assensum non præbuerit; Beneficia simoniacè contulerit, Conc. Basileensi non adfuerit, bonos expulerit, pro gravi pecunia dignitates contulerit, Synodalia priorum Pontificum Decreta revo-

carit, à Concilio Legatos solverit, Cardinalium consilia spreverit, dispensatione sibi credita abusus sit, patrimonium Petri perdiderit & diminuerit, subsidia in conductionem Græcorum conferenda, per multiplicatas in contrarium Indulgentias impediverit, juramentum præstitum non servaverit. Quare eum una cum Cardinalibus iterum citant.

Sessio XXVII.

Sessione XXVII. habita 6. Calendas Octobris eiusdem anni, absenti à Concilio Pontifici, Cardinalium electionem interdicunt: eas, quas antea fecerat, cassas & irritas esse pronuntiant; & quidem nominatim eam, qua Eugenius Cardinalitiæ dignitati mancipaverat Patriarcham Alexandrinum. Bullam eiusdem Eugenii, qua Florentiam vel Utinum pro loco Concilii futuri designaverat, nullā esse decernunt. Cumque pro unione Græcorum cum Latinis prosequenda impensas contulissent, metuerentque ne hac de causa Pontifex civitatem Avenionem cum Comitatu Venaysino, & Dominiis sibi adjacentibus aut venderet, aut oppignoraret, alienationem eius omnino prohibent.

Sessio XXVIII.

Sessio XXVIII. habita est prima Octobris eiusdem anni. In hac promotores Concilii Monitorium & citationem contra Eugenium reproduxerunt in originali, eundemque contumacem declarari petierunt, quod in termino peremptorie præfixo non comparuisset. Qui exinde per duos Episcopos ter alta voce citatus, ex ambone declaratus est absens, ideoque contra eum ulterius ad ulteriora procedendum esse sanxerunt.

Sessio XXIX.

Sessione XXIX. quarto Idus Octobris celebrata, causæ, ob quas Pontifex Basileam Oecumenico Concilio destinatam rejecerit, refutantur: Avenionem commodiorem esse Basilea vel Sabaudia negatur: dissidii causa in Pontificem rejicitur: per Concilium Basileense libertatem esse violatam negatur. Cumque Eugenius Concilium Ferrariam transferre cogitaret, eoque Constantiensis Concilij Decreta infringeret, illiusque judicem se constitueret, approbationem factam revocaret, Decretum Basileense vilipenderet: declarat Synodus prætensam Concilii dissolutionem & translationem Ferrariam cum censuris irritas & inanes esse. præcipitque Eugenio, ut infra quatuor menses cum vera satisfactione sub pœna suspensionis & depositionis à conatibus desistat: omnes Bullas transferendi Concilij cassat: Ferrariam adeuntes & Eugenii mandato obtemperantes excommunicat.

Nota. In iis casibus, in quibus generale Concilium sine authoritate Romani Pontificis legitime congregatur, sive à Cardinalibus, sive à Regibus, non posse Romanum Pontificem dissolvere, vel alio transferre: scilicet, si congregatum sit, quia Papa est notorie hæreticus, vel quia duo vel plures dubii & incerti Pontifices sunt.

Sessio XXX.

Sessio XXX. habita est Calendis Januarii. 1437. qua decernitur, quod laici & clerici non Sacerdotes communicare sub utraque specie non astringuntur: quodque Ecclesia potestatem habeat ordinandi modum quemdam, juxta quem non conficientes, Eucharistiam sumere debeant. Addit, certa fide tenendum esse, quod sub specie panis non tantum caro, & sub specie vini non sanguis tantum, sed sub qualibet specie Christus totus contineatur. Consuetudinem laudabilem à Patribus introductam, diutissime observatam, à Doctoribus eximiis commendatam, pro lege habendam; neque deinceps ulli hominum licere eam vel reprobare, vel sine authoritate Ecclesiæ immutare.

Sessio XXXI.

Sessione XXXI. nono Calendas Februarii 1438. de causis litigantium statutum est, ut qui itinere quatuor dierum Roma distant, agitentur illo loco, ubi exortæ sunt: appellationes frivolæ ad sedem Apostolicam interpositæ, rejiciantur, introductaque appellatio ad evitandos sumptus partium in loco committatur. Cum apud Concilium indictum Ferrariæ causæ agitentur, voluit Synodus causas quascumque pendentes, & commissas, per que appellationem ad Sedem Apostolicam devolutas, apud hanc Synodum tractari.

Eadem Sessione de Beneficiorum collationibus constitutum est, ne Pontifex Romanus ulli deinceps quacomque ex causa expectativas, quas vocant, concedat. Reservationes particulares quæcumque in posterum anoullantur: Beneficia non nisi doctis & litteratis conferantur, eo ordine & modo quo in Concilio hoc præscribitur. Post hæc Eugenius velut contumax, ab omni administratione Pontificatus in spiritualibus & temporalibus suspenditur; eamdem ad Concilium devolutam esse decernitur: Reges, aliique laici monentur: Ecclesiasticis sub pœna excommunicationis & suspensionis mandatur, ut ea durante suspensione, Eugenio non obediant.

Sessio XXXII.

Sessio XXXII. habita fuit Calendis Aprilis, eiusdem anni In qua priori loco pro futura celebranda Synodo designato, duæ pluresve partes Synodi firmiter inhærent: illudque Concilium, quod ab Eugenio Ferrariæ celebrandum indictum fuerat, cum ipso Eugenio, cæterisque omnibus qui interessent, excommunicatur.

Sessio XXXIII.

Sessio XXXIII. an 1439. decimo septimo Calendas Iunii celebrata fuit: in qua, ad ostendendum quod Synodus immediatam à Christo potestatem habeat, tres Assertiones, quas *Veritates fidei* perperam nominant, ponunt.

Assertio I. Concilium est supra Papam, & quemlibet alterum

II. Quod Papa non possit Concilium legitime congregatum, sine ejus consensu, vel pro sua authoritate dissolvere, aut in alium tempus prorogare, aut de loco ad locum tranferre.

III. Qui prædictas Assertiones pertinaciter impugnat, hæreticus esto.

Sessio XXXIV.

Sessione XXXIV. habita Calendis Iulii eiusdem anni vigore Constantiensis Concilii Sess. IV. & V. quo placitis Concilij refragantes & obedire nolentes ad condignas pœnas condemnantur, Synodus Eugenium, tanquam contumacem, præceptis Ecclesiæ inobedientem, violatorem Canonum Synodalium, unitatis Ecclesiæ perturbatorem, Simoniacum, perjurum, incorrigibilem, schismaticum, à fide devium, jurium & bonorum Ecclesiæ proditorem, à Pontificatu depositum declarat, inhibetque ne deinceps talem se gerat: Christianos omnes ab eius fidelitate & obedientia absolvit: omnibus sub pœnis hæreseos, &

& omnium Beneficiorum dignitatumque privatronis, obedientiam interdicens.

Sessio XXXV.

Sessione xxxv. sexto Idus Iulij ejusdem anni, juxta tenorem Synodalis supra promulgatæ, decernitur, quod nonnisi potissimorum Patrum votis consentientibus Concilium dissolvi possit, aut debeat: quodqoe post sexagesimum depositionis diem, ad novi Pontificis electionem procedi debeat.

Sessio XXXVI.

Conceptio B. Virgin.

Sessione xxxvi. Sacrosancta generalis synodut Basiliens. in Spiritu saocto legitime congregata oniversalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Elucidantibus divinæ gratiæ mysteria, mercedem gloriosam repromisit æterna Dei Patris sapientia, dum air: *Qui elucidant me vitam æternam habebunt.* *Eccl. 24.* Quod etiam de gloriosa Virgine, quæ ipsam Patris sapientiam, Dei filium æternum in utero pepertulit, ac mundo peperit, sacrosancta legit Ecclesia, Nam quicquid de dignitate, & sublimitate Virginis Matris educitur in lucem, hoc non dubium est ad laudem & honorem filij sui pertinere. Er qui honorificant gratiam & sanctitatem matris, honorificant & elucidant gloriosum nomen filij ejus, qui ipsam sanctificavit, & replevit gratia. Vnde si in cæteris rebus elucidano veritatis, quæ à Domino Deo est, præclara merita parturit, in ea te specialiter fructus ubertimos afferre speranda est, quæ sanctificationem & dedicationem templi illius concernit, in quo ante secula, antequam terra ficret, & ab æterno sibi mansionem ordinavit prima & æterna veritas. Id quoque maxime congruit, ut pax habeatur quæstionibus concernentibus sanctitatem illius, per quam pax diffusa æst in terris. Hactenus vero difficilis quæstio in diversis partibus, & coram hac sancta Synodo super conceptione ipsius gloriosæ Virginis Mariæ matris Dei, & exordio sanctificationis ejus facta est, quibusdam dicentibus ipsam Virginem & ejus animam per aliquod tempus aut instans temporis subiacuisse actualiter originali culpæ, aliis autem è converso dicentibus, à principio ereationia suæ Deum ipsam diligendo, gratiam eidem contulisse, per quam à macula originali illam beatissimam personam liberans, & præservans, sublimori sanctificationis genere redemit, cum fundaret eam Altissimus ipse, & ipsam fabricaret filius Dei Patris ut esset Mater ejus in terris. Nos vero diligenter inspectia authoritatibua & rationibus, quæ jam a ploribus annis in publicis relationibus ex parte utriusque doctrinæ coram hac sancta synodo allegatæ sunt, aliisque etiam plurimis super hac te visis, & matura consideratione peosatis, doctrinam illam differentem gloriosam Virginem Dei genitricem Mariam præveniente & operante divini numinis gratia singulari, nunquam actualiter subjacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctamque & immaculatam tanquam piam & consonam cultui Ecclesiastico, fidei catbolicæ, rectæ rationi & sacræ scripturæ, ah omnibus catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam, & diffinimus & declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Renovantes præterea iostitutionem de celebranda sancta ejus conceptione, quæ tam per Romanam, quam per alias Ecclesias sexto Idus Decembris antiqua & laudabili consuetudine celebratur, statuimus & ordinamus eandem celebritatem præfata die in omnibus Ecclesiis, Monasterius & Conventibus Christianæ Religionis sub nomine Conceprionis, festivis laudibus colendam esse, cunctisque fidelibus vere pœnitentibus & confessis, ea die Missarum solemniis centum, primis autem vel secundis vesperis toridem, sermoni vero verbi divini de ea festivitate interessentibus centum quinquaginta dies cnocessione perpetuis temporibus duratura, de injunctis sibi pœnitentiis hæc sancta Synodus elargitur. *al. qui interfuerint.* Datum Basileæ in Sessione nostra publica in majori Ecclesia Basileen. solenniter celebrara decimoquinto Kalendas Octobris. Anno à nativitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimo nono.

Sessio XXXVII.

Sessione xxxvii. quæ Kalendis Novembris ejusdem anni habita est, ad sututam Pontificis electionem stabiliendam, constitutum est, ne, Sede vacante, aliter quam per Concilium Pontifex eligatur: quodque ante sexagesimum diem vacantis sedis ad electionem procedi non debeat, babeaturque illa Pontifex, quem duæ partes suffragantium & voventium Electorum Cardinalium elegerint.

Eadem Sessione coustitutum est, ut omnes Electores Eucharistiam sumant, & deinde ante ingressum Conclavis juramentum juxta Decretom Sessionis xxiii. emittant. De clecto statuitur, ut in præsentia Notarij & decem testium infra diem naturalem consentiat: sin minus, electio irrita sit: prius qoam grave quid incipiat, vel tractet, in loco Concilij coronetus: se Catholicum semper fote, Concilia Generalia observaturum, pro hæresibus extirpandis diligenter laboraturum, Conciliumque inchoatum continuaturum promittat.

Sessio XXXVIII.

Sessione xxxviii. tertio Calendas Novembris celebrata, Synodus carpit Eugenium, quod edito Florentiæ libello, translationem prætensaoı, & Conventiculum (ut vocant) Ferrariense desendat: quodque Synodum Basileensem, & Decreta Constantiensis Concilij in malignum sensum traxisse dicat: tres Veritates supra recensitas, inanes pronuntiet, nec tamen apetiat, quo sensit easdem approbet. Ipsum vero libellum, quo Patres Basileensis Concilij Eugenium Ecclesiasticis censuris perstringit, Synodus omnibus Collegiis & Universitatibus, laicis & Ecclesiasticia interdicit: neve eundem publicent, aut eidem credant seu faveant, censuris damoarionis vel reprobationia in eo contentis obediant, vel moveantur, severa præcipit. Statuit etiam Synodus hac Sessione, ut defunctis Ecclesiarum & Cœnobiorum Prælatis, absentes non expectentur, quique plurium quam duorum dierum itinere absunt, ad electionem non vocentur, nisi aliud alibi peculiari statuto & consuetudine receptum fuerit. Ad futuram novi Pontificis electionem juxta Decretum Sessionis xxxvii. supra enarratum, constitutæ sunt triginta doæ diversarum Nationum personæ, quæ una cum Notariis, aliisque ministris ad electionem legitime prosequendam necessariis, proxima Sessione Conclava ingrederentur.

Sessio XXXIX.

Sessio xxxix. habita est 15. Calendas Decembris ejusdem anni. In hac illi triginta duo viri, qoi præcedenti Sessione ad novi Pontificis electionem deputati fuerant, post invocationem Spiritus sancti Conclave ingressi, septima die, quintoque scrutinio Amadæum Duceoı Sabaudiæ, qui in solitudine Ripalliæ jam diu continenter vixerat, juxta factos Canones in Pontificem Romanum elegerunt, eamque factam electionem Patres Concilij approbarunt, & confirmarunt. De hoc Amadeo Sabandiæ duce scribit Rup. Volater. lib. 3. Georg. quod rogatus ab oratoribus quibusdam si quos haberet canes venaticos, eis ostenderet, annuit ut postera die redirent. Cum vero adessent, ingentem mendicorum multitudinem ostendit una discumbentium: atqua hi sunt, inquit, canes mei quos alo quotidie, qui-

bus spero me cœlestem gloriam venaturum. Eum conjugatum fuisse plures asserunt cum electus fuit, ac valde pecuniosum, parcum tamen admodum, ut qui diceret cum aurum ab eo peteretur, pulcherrimam sibi sobolem esse quam inopem nollet relinquere. Permittente Deo ut in eo ambitionem superaret avaritia, ut etiam ex Pontificatu augeret divitias, sibi beneficiorum vacantium fructus reservans, quo factum at minus acceptus multis fuerit.

Sessio LX.

Sessio XL. anno 1440. quartò Kalendas Martij celebrata fuit, in qua dum Synodus Ludovicum Cardinalem S. Cæciliæ, aliosque Episcopos & Abbates cum Ioanne Comite in Thierstein ad electum Amadæum pro Pontificatu suscipiendo ablegasset, eumque magnis precibus ad consentiendum & acceptandum induxisset, post insignia Pontificatus illi collata, & juramentum ab eo præstitum, factam electionem publicarunt, imposito illi nomine Felicis V. eumdem pro vero Pontifice agnoscendum, eidem soli sub censuris suspensionis, privationis, & excommunicationis obediendum esse decreverunt, annullatis & cassatis iis omnibus quæ Eugenius IV. contradixisset, vel edidisset.

Sessio XLI.

Sessio XLI. celebrata est decimo Kalendas Augusti ejusdem anni. In hac Synodus calumnias, convitia, aliaque injuriosa scripta contra Felicem V. ceterosque hujus Concilij Patres publicata & evulgata, una cum insertis comminationibus pœnarum, nulla & irrita esse declarat. Omnibus vero cujuscumque status, ordinis, dignitatis, vel conditionis fuerint, eadem Synodus præcipit sub omnibus censuris, ne hos libellos injuriosos accepτent, prædicent, publicent, defendant, iisve quovis pacto consentiant aut obediant; aut istorum libellorum prætextu, illius Beneficia occupare vel impetrare, aut quidquam in eorum præjudicium facere præsumant.

Sessio XLII.

Sessione XLII. Nonis Augusti ejusdem anni decernitur reclamantibus scholæ Parisiensis Oratoribus & aliis, decimas omnium Ecclesiasticorum proventuum, cujuscumque nominis fuerint, Felici Papæ ejusque collectoribus, pro nova provisione, sub pœna suspensionis & interdicti persolvendas esse, non obstantibus ullis privilegijs vel constitutionibus. Si tamen aliqua Natio se gravatam allegat, moderationi Felicis V. Synodus omnia committit. Statuit etiam, quod dictæ decimæ semel tantum quolibet anno exigantur, quodque Germaniæ Beneficia, quorum reddituus quinque marcas argenti annuatim non excedunt, his non includantur. Collectoribus mandatur, ne quidquam ultra statutas quintas vel decimas exigant, vel pro suo labore petant; sed salario ex Camera Felicis illis assignando sint contenti: Item, ne personæ solutionem negligentes, & exinde excommunicationem incurrentes, Romam, vel ad Curiam venire teneantur.

Sessio XLIII.

Sacrosancta generalis Synodus Basileens. in Spiritu sancto legitime congregata universalem Ecclesiam repræsentans: ad perpetuam rei memoriam. Inter assiduas militantis Ecclesiæ turbationes & procellas, quibus ipsa dietim affligitur, illa singularis jucunditas & egregia exultatio communitati fidelium relicta est, ut Dominum creatorem nostrum intimis præcordiis diligentes eundem in sanctis suis devote glorificent. Per hæc enim ut ipse Dominus qui gratiam illis præstitit digne collaudatur: & ipsorum sanctorum promptiora erga nos reddimus patrocinia. Quodquidem singulariter est agendum cum calamitates irruunt, quæ absque demeritis hominum non contingunt: ut per ipsorum sanctorum preces & merita misericordia Domini super peccatis hominum imploretur & humanum genus ab imminentibus malis & innumeris periculis præservetur. Inter autem omnes qui cœlestem regem pro nobis interpellent præcipue ad gloriosissimam illam, & omni laude dignissimam Dei genitricem Mariam est recurrendum, quæ quanto altior existit tanto humilius ad nos respicit: omnes ad se trahere cupiens, pro quibus in utero gestavit Salvatorem. Hæc apud Deum quem ipsa peperit sedula pro nobis advocata nos juvat, nos tuetur, nos protegit, nos exaltat. Hæc omnibus qui ad eam recurrunt promptissimum exhibet patrocinium. Huic igitur sanctissimæ Virgini, & si plures festivitates veneranda sanctorum Patrum antiquitas consecravit: irruentibus tamen dietim majoribus mundi calamitatibus & angustijs quæ ad expetenda ejusdem Virginis auxilia vehementius urgent, jucunditatem illam sibi cœlitus datam non immerito convenit celebrari: dum Virgo eadem beatissima cœlesti edocta nuncio & Spiritu sancto duce ascendens cum festinatione in montana humilem Zachariæ domum intravit. Jesus enim qui in utero illius erat festinabat: ut adhuc in ventre matris Joannem positum sanctificaret. Et ipsa Virgo gloriosissima cognatam Elizabeth visitans fructuoso salutavit alloquio. Maximam namq; lætitiam fidelium mentibus ingerere debet excellens illud mysterium quo matres illæ gloriosæ totius salutis nostræ ferentes primordia tam familiariter inter se exultarunt. Virgo excellentissima de stirpe David Maria: & veneranda inter filias Aaron Elizabeth invicem colloquuntur: quarum altera creatorem omnium & Salvatorem nostrum, altera præcursorem Ioannem gestat in utero: & sanctæ illæ miraculo matres effectæ divina inter se beneficia commemorant. Felix quidem illa conventio & magnis divinæ gratiæ splendoribus illustrata: qua tales & tantæ in unum matres pariter affuerunt: quarum altera virgo ex Spiritu sancto, altera sterilis & in senectute conceperat, & utriusque partum cælestis Angelus prænunciavit: qua Joannes adhuc maternis reclusus claustris venientem ad se Dominum in Mariæ utero veneratur. Qua repleta Spiritu sancto Elizabet conceptui filij Dei & Salvatoris hominum gratulatur: qua ipsa prophetans beatissimam dixit Mariam quæ credidit & revelata mysteria pandit. Qua denique repleta ineffabili gaudio Mater Domini Maria omnia in corde suo conferens: vel quæ prius ab Angelo, vel tunc ab Elizabeth perceperat in canticum & laudem Domini prorumpit. Nunc admirabilem Dei potentiam qui respicit humilitatem ancillæ suæ collaudat. Nunc magnitudinem operum ejus glorificat. Nunc refert misericordiam quæ à progenie in progenies super se timentes diffunditur. Nunc justitiam qua superbi domantur, & humiles exaltantur magnificat. Nunc promissionem Abrahæ, & semini ejus factam, & jam tunc completam commemorat; ac quod se beatam omnes generationes usque ad consummationem sæculi dicerent divina inspiratione prophetavit. Eandemque prophetiam sic manifeste videmus jugiter adimpleri, ut supervenientes generationes ipsam virginem beatam & beatissimam magis ac magis dicere conentur. Quis igitur tantam lætitiam salutis potuerit explicare? Quis tanta mysteria condignis laudibus prosequatur? Quis hæc gaudia sufficienter exponat? dum Joannes nondum natus exultat, Elizabeth adventu Virginis collætatur, Maria mysteriis gaudet, clausus in utero Salvator à suo recognoscitur præcursore, lætantur angeli, cœlum & terra jucundantur, & tota Trinitas novis laudibus glorificatur? Hæ igitur gaudiorum magnitudo temporalibus est extollenda præconiis. Hæc singularibus solennitatibus celebranda: in qua & Dominum qui gestatur in utero &

virginem quæ portat, & sterilem quæ concepit & præcursorem qui visitatur condecentibus prosequi debemus honoribus. In cujus commemorationem qui tribulati sunt Mariam implorant: quæ gaudiorum hujusmodi memor, ut sperandum est non solum supplicantes exaudiet: sed sicut ex sua clementia consuevit etiam supplicare volentes prece subveniet. Quæ considerans hæc sancta Synodus, cum in hoc tempore tota proh dolor Christianitas in laboribus & angustiis constituta cernatur: cumque fere ubique divisiones, & bella per humani generis hostem introducta vigeant, & ipsa etiam Ecclesia militans non mediocribus agitetur procellis, dignum esse judicavit solennitatem hanc quæ congrue Visitatio beatissimæ Virginis appellatur in singulis Christianorum Ecclesiis celebrari: ut honorata in celebritate per pias & devotas fidelium mentes mater gratiæ & omnis consolationis sacerrima virgo Maria benedictum filium suum jam multis hominum peccatis offensum sua intercessione concilians pacem & unitatem fidelibus largiatur. Ideoque statuit & decernit eadem sancta Synodus ad honorem ipsius Virginis Dei genitricis: ut post expleta Resurrectionis Dominicæ, Pentecostes, gloriosæ Trinitatis, sacri corporis Christi: beatorum Joannis Baptistæ, & Apostolorum Petri & Pauli solennia, per singulas Christianorum Ecclesias quolibet Anno sexto nonas Julij festum hujusmodi Visitationis gloriosæ Virginis celebretur. Hoc igitur solenne festum amplectentur Christi fideles, & omnes qui beatam Virginem singulari devotione prosequuntur secum in hac solennitate suæ exultationi congaudeant.

Quam ut eo libentius in divinis honorent officiis quo magis spiritualibus fuerint excitati muneribus; Ipsa sancta Synodus omnibus Christi fidelibus qui, matutinis processioni, sermoni, missarum solenniis: vel primis vel secundis vesperis hujus gloriosæ Virginis festivitatis interfuerint, pro unoquoque officiorũ prædictorum centum dies de injunctis pœnitentiis misericorditer elargitur. Datum in Sessione publica in Ecclesia majori Basileensi solenniter celebrata Kalendas Julij. Anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo primo.

Sessio XLIV.

Sessio XLIV. celebrata est 5. Idus Augusti ejusdem anni, quia illi qui Concilio interfuerant, eaque de causa ad instantiam nonnullorum apud Eugenium Pontificem spoliati erant, in integrum restituuntur, violentique detentores expelluntur & dejiciuntur ea conditione, ut nisi ante præfixum possessionem Beneficiorum, vel ipsi detentores evacuent, vel etiam ipsa Collegia evacuari non procurent, graves censuras incurrant: de perceptis fructibus cum priore justo possessore transigi & componi mandatur: conceditur que ad extremum, ut contra inobedientes & contumaces brachium sæculare imploretur.

Sessio XLV.

Sacrosancta generalis Synodus Basileen. in Spiritu sancto legitime congregata: universalem Ecclesiam repræsentans ad futuram rei memoriam. Desideravit Ezechias rex ut fieret pax & veritas in diebus suis: & nos desiderio desideravimus ut pax & unio Ecclesiæ in diebus nostris hoc sacro durante Basileen. Concilio daretur. Verum cum ex plurimis impedimentis quæ dietim ingeruntur & in futurum succrescere possent formidetur: ne pax & unio hujusmodi desiderata in hac civitate Basileen. fieri, aut actus conciliares libere exerceri non valeant, volentes propterea casibus futuris providere: ac ut fides & authoritas generalium Conciliorum universalem Ecclesiam repræsentantium illibate permaneant: quodque unio & pax vera Ecclesiæ dentur: nec non ut continuetur celebratio generalium Conciliorum: attento quod jam sanctissimus Dominus Felix Papa quintus prævidens necessitatis casum pro futuro Concilio nominavit inclytam civitatem Lugdunum in partibus Galliarum: in hocque satisfaciendo decretis sacrorum Constantien. & Basileen. hujus generalium Conciliorum dictam civitatem Lugdunum quam experientia docente generalium synodorum hactenus in ea celebratarum accommodam & idoneam reputamus, tenore præsentium in nomine sanctæ & individuæ Trinitatis pro futuro celebrando Concilio nominamus, deputamus & assignamus. Cumque immineant urgentissimæ causæ ut brevi fiat alterius generalis Concilij celebratio, propterea statuimus & ordinamus ut infra triennium a datis præsentium computandum generale Concilium in præfata civitate Lugdunen. celebretur: Decernentes quod Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, seu quicunque alij qui ad generalia Concilia de jure vel consuetudine convenire debent, in termino præmisso ad dictum locum accedere teneantur: dummodo post dissolutionem hujus Concilij hoc vel alio in loco continuari restet unus annus ante hujusmodi triennij finem. Volumus etiam & specialiter concedimus quod prædictum terminum futuri celebrandi Concilij abbreviare valeat præfatus Papa Felix. Per præmissa autem & si recte inspicientibus aliud videri non debeat: ad majorem tamen veritatis manifestationem declaramus quod non intendimus neque volumus hoc sacrum generale Concilium Basileen. dissolvere aut dissolutum quomodolibet censendum esse; quinimo in hoc loco continuandum fore & continuari debere: dum tamen integra & plena libertas atque securitas, nec non salvus conductus per inclytam civitatem Basileen. nobis & eidem synodo concessi serventur illæsi. Adjicientes quod si aliquod fieret impedimentum quominus in hac civitate Basileen. juxta ritum consuetum actus conciliares libere exerceri possent: aut libertas seu securitas & salvus conductus hujusmodi non servarentur: quibus casibus seu eorum aliquo, quod Deus avertat, advenientibus, super quo stari volumus arbitrio seu attestationi dilectissimorum Cardinalium & venerabilium Episcoporum aliorumque dilectorum Ecclesiæ filiorum per nos hodie deputatorum, aut majoris partis eorum pro tempore præsentium cum subscriptione eorum inde super conficiendo publico instrumento & sigillis eorumdem muniendo ex tunc prout ex nunc: & ex nunc prout ex tunc hanc sanctam synodum pro ipsius continuatione ab hac civitate Basileen. ad civitatem Lausanen. ejusque uti provinciæ Bisuntinen. locum habilem, tutum & idoneum ad generalis Concilij celebrationem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti tenore præsentium transferimus ac translatum esse decernimus cum eisdem modis, formis, qualitatibus & ordinationibus cum quibus in hoc loco Basile. continuata fuit & stat de præsenti. Datum Basileæ in nostra publica sessione in Ecclesia majori Basileen. solenniter celebrata 17. Kalendas Iunij. Anno à Nativitate Domini 1448.

Bulla Nicolai Papæ V. super approbatione actorum & gestorum in Concilio Basileensi.

NIcolaus Episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ut pacis qua nihil desiderabilius, in universali Ecclesia amplissime diffundatur & perduret serenitas: omnium corda quos exagitavit & defatigavit divisio, unitas integra ad cujuslibet status & honoris prosperitatem consolidet: libenter secundum nostræ & Apostolicæ authoritatis plenitudinem magnitudinemque voluntatis omnia amplectimur, per quæ non solum super præsentibus & futuris, sed & præteritis ut firma illiba-

saque permaneant, debitæ provisionis adhibeatur remedium. Cum itaque post crebras variasque conturbationes: quibus multis ab annis sancta Dei subiacuit Ecclesia, causantibus divisionibus: quæ inter felicis recordationis Eugenium Papam quartum prædecessorem nostrum, & tunc Basileen. Concilium viguerunt: hoc in nostro tempore & ex Altissimi Dei providentia ineffabili interpositione tractatuque oratorum charissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ & Renati Siciliæ regum: necnon Delphini Viennen. primogeniti Francorum Regis illustris, pacem Ecclesiæ redditam videbamus: dum percepimus venerabilem & charissimum fratrem nostrum Amadeum primum Cardinalem: Episcopum Sabinen. in nonnullis provinciis Apostolicæ sedis Legatum vicariumque perpetuum Felicem Papam quintum tunc in sua obedientia nominatum, iuri quod in Papatu asserebat se habere ad hujusmodi pacem Ecclesiæ obtinendum cessisse. Eos vero qui Basileæ, postmodum Lausanæ sub nomine generalis Concilij hactenus congregati permanserunt, ordinasse & publicasse: nobis tanquam unico ac indubitato summo Pontifici obediendum esse à cunctis fidelibus, & præfatam Lausanen. dissolvisse congregationem. Desiderantes igitur toto affectu ea perficere: quibus Christi fideles supressis & extinctis dissensionum & differentiarum seminatiis communi fruantur concordia cujuslibet eorum status, honoris, reputationis & quietis stabilitate firmata: quascunque promotiones, electiones, confirmationes, postulationes, admissiones, translationes, commendas, administrationes & provisiones ad quascunque Patriarchales, Metropolitanas & Cathedrales Ecclesias, necnon Abbatiales dignitates ac monasteriorum regimina quorumcunque exemptorum, & non exemptorum: necnon quascunque collationes, provisiones & dispositiones quorumcunque beneficiorum Ecclesiasticorum regularium & secularium de jure patronatus etiam laïcorum cum cura vel sine cura, si Ecclesiæ Parochiales fuerint: aut canonicatus & præbendæ, dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus, vel principales in Collegiatis existant: personatusque perpetuæ administrationes vel officia etiam curata vel electiva in quibuscunque Ecclesijs: Prioratus conventuales aut cujuscunque conditionis, qualitatis vel naturæ fuerint: etiam alterius generis quam expressa paris vel majoris: etiam si ex quavis causa tunc dispositioni Apostolicæ specialiter vel generaliter reservata fuerint litigiosa, aut alias affecta vel ad sedem Apostolicam quomodolibet devoluta: vi in quorum seu prætextu collationum, provisionum, reservationum aut aliarum dispositionum hujusmodi seu alicujus præmissorum: alias quam ex titulo privationis factarum præmissarum occasionum, divisionum ipsarum Ecclesiarum, beneficiorum, dignitatum, officiorum, personatuum, administrationum, canonicatuum & præbendarum habita seu adepta sit possessio & possidentur de præsenti: admissiones etiam resignationum quorumcunque beneficiorum, dignitatum Ecclesiarum simpliciter vel ex causa permutationis factarum, authorizationum & institutionum pensionum quarumcunque super quorumcunque beneficiorum Ecclesiasticorum fructibus, reservationibus & assignationibus cum processionibus & fulminationibus inde secutis: necnon uniones, annexiones, incorporationes quarumcunque dignitatum & beneficiorum Ecclesiasticorum secularium & regularium quibuscunque Patriarchalibus, Abbatialibus vel capitularibus, mensis aut monasteriis, conventibus, dignitatibus, canonicatibus & præbendis vel beneficiis seu ad invicem sub quibusvis verborum formis dimembrationes etiam Ecclesiasticarum & beneficiorum quorumcunque: Ecclesiarum quoque, monasteriorum studiorumque generalium fundationes, erectiones, suppressiones, & subjectiones, & quoruncumque beneficiorum creationes, exemptiones. Item renovationes, pallii dationes, consecrationes, benedictiones personarum, de ordine ad ordinem translationes, infeudationes, institutiones, contractuum confirmationes: facultatis testandi concessiones, absolutiones, liberationes, quitantias super quibuscunque debitis ratione decimarum, semidecimarum indulgentiarum, annatarum, communium & minutorum servitiorum: vel alias quomodolibet dispensationes tam super ætatis quam natalium & aliarum inhabilitatum defectibus, super incompatibilibus in quocunque numero etiam si ad curas parochiales: matrimoniis, iuramento: ordinibus & voto etiam transmarino & rebus aliis quibuscunque: nec non absolutiones à quibuscunque excommunicationum, anathematizationum, & aliis censuris Ecclesiasticis interdictorum tam generalium quam specialium relaxasiones: ac etiam illarum fulminationes & appositiones juramentorum: etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula irregularitatis, aut alia inhabilitate undecunque processerit: restitutione etiam ad famam & honores, gratiarum, indultorum indulgentiarum & privilegiorum, & quascunque alias concessiones: ac omnia & singula tam justitiam quam gratiam concernentia sive in foro conscientiæ, aut contentioso in personis aut locis quæ tempore concessionum & aliorum præmissorum obediverunt præfato venerabili ac charissimo fratri nostro Amadeo Cardinali: &c.

Approbat quæ Schismatis tempore gestaerant in negotiis beneficiorum & dispensationum; inter quæ, exemptiones & immunitates Præmonstratensium approbatæ sunt à concilio qui in his vexabantur ab Episcopo Ambianensi, ut de authenticis instrumentis inspeximus, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, confirmationis, provisionis, decreti, voluntatis, impositionis, cassationis, remissionis, relaxationis, dorationis, absolutionis, liberationis, inhibitionis, impositionis, irritationis, annullationis, declarationis, denunciationis, advocationis, extinctionis, voluntatis, mandati, dationis, concessionis, adiectionis, & constitutionis, infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Spoleti Anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo nono. 14. Kalendas Julij. Pontificatus nostri anno tertio. P. de Noxeto. Marcellus de Curia. Registrata in camera Apostolici Concilij.

In editione Ioveriana adduntur hi articuli de modo procedendi in sacro Concilio legitimi & approbati, seu in generali congregatione. Die veneris 26. Septembris 1430. *quos censuimus non esse omittendos*

PRimo sint quatuor deputationes, sicut sunt, inter quas omnes de Concilio distribuantur æqualiter, quantum commode fieri poterit. Et sint in qualibet deputatione de quolibet statu scilicet dominorum Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Abbatum, Doctorum, Religiosorum, exemptorum & non exemptorum, & aliorum, & in qualibet de aliis nationibus distribuantur in quatuor æquales partes supposita singularum nationum. Et ad distribuendum supposita Concilij, eligentur quatuor, scilicet unus ex qualibet deputatione, qui quidem quatuor mensibus singulis eligantur de novo.

Item in qualibet deputatione eligatur unus præsidens singulis mensibus per vota singulorum. Et in qualibet earum deputetur unus promotor notarius & unus censor.

Item omnes deputationes congregabuntur ter in

septimana regulariter, videlicet die Lunæ, die Mercurij, & die Sabbati de mane hora consueta, & si in prædictis diebus factum aliquod concurrit præcipuum, poterunt in sequenti die congregari, vel in die præcedenti si per præsidentem fuerit intimatum.

Item quod nulla deputatio astringat se quibuscumque juramentis ad tenendum secrete materias, quæ tractabontur in eadem. Sed sit licitum singulis suppositis deputationum, conferre cum singulis de Concilio, tantum de rebus, de quibus agetur.

Item quolibet mense deputentur tres de qualibet deputatione, qui duodecim pari numero ter in septimana vel plures, prout eis videbitur expedire, certis horis & loco, non tamen illis horis, quibus deputationes congregantur, convenient ad videndum materias eis datas de deputationibus distribuendas ad tractandum. Sic tamen, quod in fine cujuslibet mensis eligendo novos deputatos, de qualibet deputatione maneat unus de præcedentibus deputatis, ille videlicet, quem ipsi duodecim elegerint: sic tamen quod ille qui eligetur pro mense secundo, non eligatur pro mense tertio, qui quatuor habeant de novo venientes informare de agitatis in illo mense finito. Et sic deinceps singulis mensibus. Et illi duodecim eligant unum eis pro præsidente, qui toto mense sit eorum præsidens, ad cujus mandatum cæteri deputati tenebuntur in loco per eos eligendo convenire.

Item si aliqua deputatio, vel aliqua particularis persona, habeat aliquam materiam præ manibus, quod illam possit eisdem deputatis proponere, qui sub juramento præstito tradendam (nisi sibi placuerit) non revelabunt.

Item quod deputationes præcipuè in rebus arduis & maxime si exigant celeritatem, non statim super propositis dum primo proponuntur, deliberabunt. Sed ad sequentem congregationem differant proposita, ut unus quisque habeat tẽpus cogitandi, & mature deliberandi super propositis. Et si res proposita gravis fuerit, poterit bis vel ter, prout illius gravitas exigit, super ea deliberari ut maturius concludatur, quod fuerit multiplici deliberatione recensitum. Sic tamen, quod quilibet juxta proposita per præsidentem respondeat pertinenter. Et non per materias ultra vagantes, ita ut non inducat aliam materiam quam illam, quæ per præsidentem fuerit introducta. Et si contingeret aliquem, vel aliquos introducere alias materias, dominus Præsidens non faciat super illis deliberari pro tunc, sed alia congregatione, nisi forte materia talis fuerit, quæ urgentem exigat celeritatem.

Item quando in una deputatione aliqua materia fuerit agitata & deliberata, si in bona sententia omnes conveniant, & conventionem suam per duos ad alias deputationes deferant, cum motivis & persuasionibus ejusdem deputationis. Si vero non fuerit omnium consors sententia, & quantumcumque una pars numero excedat aliam, nihilominus de qualibet parte sumatur unus, & ambo ad alias deputationes transmittantur, ut diversitas cum motivis & rationibus utriusque sic omnibus innotescat, ut sic aliæ deputationes perceptis rationibus & motivis clarius valeant explicare.

Item quælibet deputatio in deferendo votum suum seu cauventum ad alias deputationes servabit ordinem rerum de quibus agitur, ut pote si res ad fidem pertinet, primo ad deputationem fidei deferatur, & inde ad alias. Et similiter si res exigit celerem expeditionem, indilate deferatur ad omnem deputationem, & similiter in aliis. Communis vero deputatio tenebit eundem ordinem in deferendo communia ad alias deputationes.

Item prædicti duodecim deputati semper in die præcedenti ad congregationem generalem conveniant cum præsidenti Concilij cum conventionibus, & statutis, & agitatis deputationum, ut præsidens Concilij sit plene informatus de singulis, quæ habet in generali congregatione proponere, cum motivis & rationibus. Nihil autem ardui proponat præsidens ad deliberandum seu concludendum, nisi prius fuerit propositum in singulis deputationibus, & agitatum: nisi res esset repentina, & talis cujus mora esset nociva, tunc posset proponi. Quæcumque vero in deputationibus agitata fuerint, sive omnes convenerint, sive non, proponat, dummodo saltem per duas deputationes ad proponendum fuerit requisitus.

Item si in feria sexta festum aliquod vel aliud impedimentum occurrerit, quod in die sabbati fiat congregatio generalis, nisi per præsidentem aliud injunctum fuerit. Et ita fit, ut nunquam in septimana generalis congregatio omittatur.

Item quod Dominus præsidens in qualibet congregatione habeat catalogum seu Rotulum in quo ponantur materiæ proponendæ. Et litteris missivis lectis, quod semper incipiat à gravioribus: ita tamen ut omnia capita super quibus est pro tunc declarandum, in principio explicentur.

Item exhortentur supposita deputationum, & etiam in congregatione generali per præsidentem, quod si in deputationibus vel congregationibus sunt duæ vel tres opiniones, quicumque voluerint adhærere alicui illarum, non debent reiterare quod jam dictum fuerit, nisi velint aliquid addere vel diminuere, sed poterint illam, quam voluerint, partem brevi verbo eligere, vel novam dicere juxta eorum voluntatem.

Item si in deputationibus sint supposita non deliberantia propter arduitatem materiarum, & dicant se velle cum libris vel alias deliberare, non concludatur, donec in sequenti deputatione, in qua si dicere velint audiantur.

Item ne tempus inutiliter occupetur, & labatur in vanum, ordinetur quod deinceps super causis & rebus tractandis & expediendis in hoc sacro Concilio, ac in generali congregatione per Dominum præsidem ipsi Concilio proponendis, per prius singularum deputationum præsidentes vel notarij referant statuta, deliberata, seu conclusa in eisdem. Et si contingat majorem partem, hoc est, tres deputationes esse concordes, illico quarta deputatio, imo quodlibet suppositum hujus sacri Concilij, diligenter & ad plenum audiatur benigne cum suis rationibus & motivis: quæ si forsitan excitationem aliquam seu difficultatem offerant, remittatur articulus super quo ei difficultas fuerit exorta, ad deputationes latius & maturius dirigendas. Si vero rationes talium & motiva, dubietatem probabilem sufficientem non adducant, concludatur quod probatum extitit, & mature digestum per tres deputationes.

Item quod omnes deputati, & qui in posterum inserentur ipsi Concilio, prout sunt deputati, singulis diebus ordinariis intrent ipsas deputationes ad agitandas & disceptandas causas & materias occurrentes: ne quis prætendere possit ignorantiam proponendi in generali congregatione, & quod per vota omnium singula expediantur. Et qui tunc intraverint absque rationabili causa, seu qui non significaverint hora debita se non posse intrare, & qui ante dissolutionem recesserint sine licentia præsidentis, ipsius præsidentis arbitrio puniantur.

Item omnia supposita Concilij teneantur venire & stare in congregatione generali in Missis solemnibus & Processionibus, quemadmodum supra dictum est de deputationibus.

Item antequam dissolvatur congregatio generalis, aut singularum deputationum, per notarios congregationis generalis, & etiam singularum deputationum legantur conventa & ordinata in eisdem, ut si per dictos notarios aliquis defectus in

scribendo fuerit commissus, corrigatur.

Item de qualibet deputatione eligatur unus, qui quatuor provideant de sermonibus ad clerum singulis diebus solemnibus faciendis, quos ipsi personis idoneis ad hoc distribuant, & antequam sermo hujusmodi per eum qui assignatus est, publicetur, prius per eosdem quatuor, vel alterum ipsorum videatur, ne error contingat aut scandalum exinde oriri. Et iste ordo à festo sancti Michaelis in antea semper continuetur.

Item ad expediendum aliquid, dentur aliqui deputati, qui dum conveniunt, ille qui dignior & primus est, inter eos proponat materiam tractandam, & dirigat illam, & vota aliorum exquirat. Et si aliquis vel aliqui de Concilio non deputati, volunt interesse ad deliberandum super materia, de qua est tractandum, possint admonere deputandos de motivis suis, & si placet deputatis quod intersint, poterunt remanere.

Reformatio suppositorum Concilii eorumque familiæ.

Admonet hæc sancta synodus omnes sacrum Concilium celebrantes ut omnem gravitatem & honestatem, quæ viros Ecclesiasticos decent, diligenter observent, vitam & conversationem exemplarem ducant: & cum ad dandam toti orbi convenerint, ipsi prius in se legem suscepisse demonstrent, sint eorum mores sine macula & ruga. Exhibeant se tanquam speculum mundum, in quo alii speculantes normam & exemplum sanctimoniæ accipiant, meminerint se esse sal terræ, in quo opus est ut nunc sapiat mundus. Sint tales juxta præceptum Domini, ut lumen eorum luceat coram hominibus, ut videant bona opera ipsorum, & glorificent Patrem nostrum, qui in cœlis est. Ipsis inquit Apostolus in persona Timothei, esto exemplum fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Intima est bona conscientia propter seipsos, bona fama propter proximos.

Et quantum ad conscientiam attinet, unusquisque eam sæpe examinet, & mundet, quantum fieri potest, ab his omnibus, quæ divinam majestatem offendunt. Qui sacerdotes sunt, sæpe celebrent, alii vero sæpe confiteantur; hoc plurimum valebit ad gratiam Domini impetrandam. Alioquin si iniquitatem conspexerit in cordibus eorum, non exaudiet Dominus, & oratio peccatoris fiet ei in peccatum.

Et quoniam opera, quæ hoc sacrum Concilium sequitur, grandiora sunt, quam ut viribus humanis ullatenus effici possint, necessario ad Dominum recurrendum est orationibus, eleemosynis, & jejuniis. Quilibet igitur de Concilio singulis diebus aliquam saltem brevem orationem ad eum porrigat, pro successu hujus sacri Concilii. Mandat etiam hæc sancta Synodus ut singulis feriis quintis, quandiu durat tractatus Bohemorum, in majori Ecclesia celebretur Missa de Spiritu sancto cum orationibus ad hoc institutis, in qua omnes de Concilio intersint. Ea autem die, nec-non diebus dominicis, & aliis diebus solemnibus quibus præsente Concilio Missæ celebrantur, quilibet de Concilio offerat in gazophylacio saltem unum nummum, hoc modo, quod duo cursores cum pixidibus, unus ab uno latere chori, alius ab alio intra Missarum solemnia recipians quicquid à suppositis Concilii offertur. Post Missam promotores Concilii distribuant hujusmodi oblationes pauperibus, de quibus ipsis videbitur. Eandem Missam de Spiritu sancto quinta feria, sancta synodus mandat solemniter celebrari in qualibet Ecclesia collegiata & conventuali hujus civitatis. Mandat etiam tam suppositis Concilii celebrantibus, quam aliis sacerdotibus in hac civitate existentibus, ut in Missis suis dicant aliquam orationem pro pace & unitate Ecclesiæ,

Ut negotia, quæ in disputationibus Concilii aguntur, Deus oraculo pietatis aspiciat & prosperari faciat, expedit ut hi, qui illa tractant, ad ipsas deputationes devoti accedant: propterea quælibet deputatio, antequam negotiari incipiat, audiat in communi Missam in loco, quem ordinaverit prope ipsam deputationem. Ibidem omnes de deputatione curent interesse, nisi forsan aliqui sint per se celebrantes.

Tempore divinorum non fiant invicem collocutiones. Sed quilibet vel oret, vel contempletur quæ aguntur vel dicuntur in Missa.

Et quoniam (ut inquit Tobias) *bona est oratio cum eleemosyna & jejuniis*, quilibet semel in hebdomada feria sexta vel alia jejunet. Et sicut Moses antequam legem mereretur sumere, jejunavit: ita & nos legem reformationis à Domino accepturi, & tradituri mundo, facere curemus. Qui autem jejunare non potest det eleemosynam.

His autem diebus quilibet in mensa sua servet moderationem sobrietatemque ciborum, etiamsi hospites adsint, non multitudine ac reprehensibili varietate ferculorum, sed modesta & competenti refectione honorentur.

Prælati in mensis suis studeant servare decretum Toletanum, quod tale est: Pro reverentia Dei Sacerdotum id universa constituit Synodus. Et quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi, in omni Sacerdotali convivio divinarum literarum lectio misceatur; per hæc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.

Quælibet etiam Ecclesiastica persona, antequam cibum sumat, benedicat: & post refectionem orationes ab Ecclesia institutas dicere non negligat.

Caveant supposita Concilij, ad tollendas tentationes & murmurationes, ne convivia vel suspecta commercia cum mulieribus habeant.

Supposita Concilij à verbis detractoriis, contentiosis, scurrilibus, vel male ædificantibus quibuslibet accurate studeant, ne factis aut verbis proximum scandalizent.

In via quilibet incedat pudicis oculis cum modestia & gravitate, ad loca minus honesta non vadat, nec ad spectacula publica, choreas, ludos, bastiludia, torneamenta & alia hujusmodi. Vestimentis utantur, prout sacri Canones statuerunt, abstineant à coloribus rubeis, & viridibus; excessive vestimenta deferant talaria, & tam retro, quàm à lateribus & ante clausa, & sine manicis ad cubitum pendentibus, & absque foderaturis ultra oras excedentibus, & in fixuris. Nullus portet annulum, nisi cui competit ex officio dignitatis, & unum duntaxat. Ne corrigias auri vel argenti ornatum habentes, nec solatas, nec mitras sericas, aut birreta longa, sed parva aut honesta caputia. Tonsuras deferant suis ordinibus congruentes, & capillos ita tonsos, ut aures pateant.

Non portent in frenis, sellis, aut pectoralibus equorum aurum vel argentum, aut ornamenta metalli depicti aut figurati, aut mappas sericeas, seu alia hujusmodi superfluitatum: & quod hujusmodi ornamenta equorum sint unius coloris, non rubei vel viridis, nec calcaribus deauratis utantur.

Et ne Prælati in multitudine, sed honestate familiæ gloriari videantur incedendo per viam pedites aut equites, quanto pauciores possunt, præmittant familiares: Cardinales decem, Patriarchæ octo, Archiepiscopi sex ante se.

Et quia qualis pater-familias, tales & domestici ejus, curandum est, ut non solum patres de Concilio, sed & eorum familiares decentem honestatem servent. Quilibet igitur familiares suos sæpe admoneat, ne quid reprehensibile aut scandalosum publice vel occulte perpetrare audeant: hujusmodi familiarium vestes non sint breviores genu, nec diver-

sorum colorum, nec cum scissuris vel prætexturis, vel alia ornamenta aurea vel argentea, nec cincturas excessivas sumptuosas. Sint eorum caligæ unius coloris: similiter & caputia, nec pugiones aut cultellos ultra longitudinem unius palmæ deferant.

Nemo de suppositis Concilij ludat, aut familiares suos ad taxillos, vel alios ludos inhonestos ludere patiatur. Non permittant à familiaribus suis per civitatem cum civibus se associari.

Familiares dominorum de Concilio, beneficiati vel in sacris constituti, taliter incedant, & non laïcaliter, tanquam scutiferi.

Omnes religiosi existentes in hoc loco sacri Concilij, portent habitus suarum Religionum in colore, valore, longitudine, amplitudine. Cum incedunt per civitatem vestes deferant superiores, juxta institutiones suorum ordinum, & Canonici regulares pro veste superiori portent croceam, mantellum vel redividellum.

Ne in hoc loco sacri Concilij, religiosi sine causa vagari præsumant, teneantur statim post primam diem adventus sui præsentare se superioribus suis, vel eorum vicariis, aut procuratoribus: & qui ex his non habuerint superiores, vel eorum Vicarios repræsentent se generali præsidenti: & si sine legitima causa huc advenerunt, revertantur ad Monasteria sua. Quod si, ut prædictum est, repræsentare se, aut ad Monasteria reverti contempserint, de mandato prædictorum superiorum suorum, vel præsidentis, per soldanum carceri mancipentur.

In hac congregatione generali deputationum servetur debita modestia. In loquendo nemo alium maledictis aut contumeliis lacesset, unusquisque de alio reverenter & honeste loquatur, præsertim minores de majoribus. Nemo alium loquentem interrumpat, uno loquente cæteri silentium servent. Quilibet proferat libere votum suum, ad neminem nisi solum Deum respectum habens. Nemo humana affectione seu passione moveatur.

Animadvertant Patres de Concilio verba illa quæ scribuntur in Paralipomeno. *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.* Meminerit ergo quilibet juramenti in receptione sua ad sacrum Concilium præstiti, videlicet, quod salubre Concilium dabit secundum Deum, & conscientiam suam. In hoc loco ubi de communi totius Christiani populi salute agitur, omnis minima culpa, maxima est, in districto Dei judicio severiter plectenda. Studeant supposita Concilii pacem & unitatem, quam mundo & Ecclesiæ dare procurant, inter se prius custodire. Sint unum in Domino, idipsum sentiant omnes. Non sint inter eos schismata, contentiones & æmulationes. Servent super omnia fraternam concordiam: quia, ut inquit Dominus, omne regnum in se divisum desolabitur, & domus supra domum ruet. Nemo earum suscitet odiorum & simultatum fomenta, quin potius extinguat. Alter alteri, si forte se offensum putat, ignoscat: & alterum alterius onera portare, & adimplere legem Christi. Nemo juxta juramentum suum, vota singulorum revelet, unde nemini verisimiliter odium sequi possit.

Hujusmodi ordinationes & exhortationes quilibet præsidens per supposita suæ deputationis observari faciat, inquirendo diligenter an quisquam eas transgrediatur. Transgressorem autem charitative corrigat, & si non emendet, adhibeat eum consilio aliquorum de majoribus suæ deputationis efficax & opportunum remedium: promotores etiam Concilii solicite hujusmodi transgressores inquirant, & suæ deputationis deferant præsidenti.

Quilibet præsidens deputationum in principio suæ præsidentiæ prædicta in sua deputatione legi faciat, ut supervenientibus innotescant.

Præsidens autem Concilij deputet aliquos qui solicitent cives, ut ea quæ pro honestate civitatis instituta sunt executioni demandentur, & debite custodiantur.

Admoneantur Basileensis Episcopus, & Officialis ejus, ut prædicta clero suo ingerant, & inviolabiliter observari faciant.

Controversia hujus Concilii Basileensis.

Prima controversia hujus Concilii est an debeat haberi pro legitimo Concilio universali: si enim tale habeatur infringitur authoritas Concilii Florentini, quod eodem tempore celebratum est per Eugenium quem Basileense à Papatu deposuerat. Res hæc varie agitata est, tum durante Concilio, tum ipso exacto. Dum alii Eugenio semper adhæserunt, ut Rex Galliæ Carolus VII. teste Massono lib. 4. annal. Galliæ: alii Basileense Concilium eiusque decreta prætulerunt: Cardinalis Turrecremata non dubitat scribere in Summa de Ecclesia lib. 3. cap. 24. cum Concilium Basileense, ut toti orbi notum est, scandalosum fuerit & in multis præsumptuosum transgrediens terminos quos posuerunt patres sancti in Conciliis universalibus, ab illo nullum argumentum sumendum est. Sed ad penitus noscendum quale judicium ferri debeat de hoc Concilio, sufficiunt ea quæ scribit Spondanus Apamiensis Episcopus ad annum 1443. in quo ponit finem hujus Concilii. Quamvis enim, inquit, adhuc tam ibidem Basileæ quam etiam Lausanæ utcumque substiterit usque ad annum 1448. parum tamen est quod ab illo post præsentem annum gestum reperitur apud auctores: quam magis magis dixeris laceræ navis aberrationem quàm rectam velificationem; quousque demum & aura divina adspirante, delata est ad tranquillum portum sedis Apostolicæ. In quo quidem si excipias pauca quædam de beneficiis & de rebus cum Boëmis gestis, (adde & quædam de beatiss. Virg.) reliqua omnia acta illius talis sunt, ut lectori longe plus tædii quam fructus afferant, & Ecclesiæ Dei plus absque ullo dubio nocuerint, quam in aliquo profuerint. Cum & illa etiam quæ cum Boëmis compactata sunt (ut illi vocabant) abierint in irritum, non permittente divino numine ut qui ab Ecclesiæ suæ capite discissi essent, unionem cum aliis stabilire possent.

De authoritate Concilii & Papæ.

Ventilatur quæstio in utramque partem.

Quod vero spectat ad authoritatem Concilii supra Papam, an recte concludi possit ex hoc Concilio disputatur. Ac aliqui existimant non posse, quia Concilium Lateranense V. sub Leone X. decretum ea de re à Basileensi ac Pisano Concilio editum irritavit sess. 2. ac 3. Sed id difficultatem auget potius quam tollat, quia ex hoc infertur quod contradicant sibi invicem in materia fidei generalia Concilia, unde eorum fides dubia redditur. Verius est id concludi non posse, quia cum decretum istud contra Papam editum est, legitimum non erat tunc Concilium generale, nullusque præsidebat nomine Pontificis Romani, quia Cardinalis Arelatensis qui sibi authoritatem præsidendi arrogaverat, decretum istud edidit sine authoritate legitima præsidendi Concilio universali: & cum Nicolaus quintus Eugenii successor Concilium Basileense approbavit, nequaquam approvavit quoad omnia, sed tantum quoad alia quæ spectabant magis ad disciplinam quam ad doctrinam, ut supra patuit. Cæterum istud contra Authoritatem summi Pontificis decretum adeo sine ullo ordine editum est, ut mira fuerit perturbatio & in discussione quæstionis & in pronunciatione. Erat autem

orta disputatio an Eugenius hæreticus habendus esset, qui Concilio non obtemperaret. Eratque confligantium triplex sententia, aliis hæreticum affirmantibus, aliis relapsum etiam, aliis nec hæreticum, nec relapsũ. Hique partes Eugenii tuebantur, dum alii conviciis lacerarent ac detestarentur eos qui talem hominem Pontifici Romano præfecissent. In hac conflictatione adversus Eugenii defensores multa disputavit Thomas de Courcellis Canonicus Ambianensis, inter Doctores Theologiæ insignis, ac præcipuus fabricator decretorum Concilii, ut nemo plura quam ipse in eo dictaverit. Papamque Concilio ac Ecclesiæ subesse pluribus asserit: cum hæc errare non possit, ille possit: quod mater illa, hic filius; sponsa Christi illa, hic tantum Vicarius; quod quæ data sunt Petro Apostolo privilegia, data ei fuerint tanquam Ecclesiæ personam ferenti: quem etiam ad Ecclesiam remisit Dominus, cum dixit, *dic Ecclesiæ*, unde & fiat ut si Papa Ecclesiam non audierit, tamquam Ethnicus & publicanus haberi debeat. Qui secus sentirent aut quod Ecclesiæ competit non æque Concilio generali competere assererent, id vel aviditate gloriæ, vel præmiorum expectatione & ambitionis excæcatione, adulatorie dicere. Gabrielem qui se Eugenium dictitaret, blasphemiæ in Spiritum sanctum Concilii Basileensis decreta contemnendo esse participem. Qui Rom. Pontificem per Concilium deponi posse negarent tabulas esse, pertinacia magis quam ignorantia contendentes, magis verbosos quam eloquentes: Papam verius dici Ecclesiæ Vicarium quam Christi; nullum autem esse dubium, quin Dominus Vicarios suos possit ad nutum suum destituere: si autem Ecclesia potest, ergo & Concilium: Concilium sine Papæ authoritate congregari posse, & qui id negarent ruinam secum Ecclesiæ trahere. Illud autem plusquam fatuum esse, dicere, postquam semel consensus Papæ accesserit, si revocetur, cessare Concilium, cum jus habere in suum superiorem non possit qui est inferior, quascumque demum causas, quascumque rationes habuerit. Hæc autem de veritate fidei Catholicæ esse, ex Concilio Constantiensi intelligi, adeo ut quicumque ea negarent hæretici essent: ac plane delirare illos qui veritatem de superioritate Concilii fassi, veritatem esse fidei non fatérentur. Hęc ille orator cum magno æstu & calore, cujus modestiam laudat Æneas Sylvius quod terram semper intueretur, eadem cum ipso opinione illaqueatus, laudansque eius argumenta, obliquasque scripturarum ac patrum interpretationes quibus abutuntur adversus summum Pontificem ipsi hæretici. Quapropter Episcopus Apamianensis ad annum Christi 1439. ipsum carpit, aitque convenientissime terram semper intuitum fuisse, qui nihil tunc cœleste sapiebat. Virum tamen in Doctrina eximium fuisse nemo negaverit, cujus indicia sunt tomi duo commentariorum in quatuor libros sententiarum, quod aliquando vidisse & tantisper legisse in bibliotheca Collegii Choletæi datum est. Missus quoque fuit Legatus à Concilio Basileensi ad Synodum Bituricensem, in qua condita fuit sanctio pragmatica quam voerunt, majori ex parte ex decretis ejusdem Concilii Basileensis, in qua quantum se à Romano Pontifice eximebant Ecclesiastici viri, eo in majorem judicum sæcularium servitutem incidebant, quamque semper Romani Pontifices improbarunt, donec pœnitus abrogata est in Concilio Lateranensi quinto. Sed de hac pragmatica sanctione in altero tomo.

Ut autem viderentur pluribus magni roboris dicta istius Doctoris, non deerant qui vim talium argumentorum intenderent; quod totum sit majus sua parte & Papa sit tantum pars Ecclesiæ. Quod plenissima potestas semper debeat in Ecclesia manere, manet autem semper potestas Ecclesiæ, non Pontificis qui moritur. Quod quando Papa eligitur, non afferat secum claves, quia sic esset Papa antequam esset Papa electus. Nec accipit ab Angelo, ergo ab Ecclesia, & cum moritur cui alii relinquit quam Ecclesiæ? unde concludi debet Ecclesiæ claves datas esse in sua amplitudine, à qua accipit Pontifex ut minister eius. Quo tendit scriptum a Divo Augustino super Psalm. 108. quædam dicuntur quæ & si ad Apostolum Petrum proprie pertinere videantur; non tamen habent illustrem intellectum, nisi referantur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura gessisse personam, propter primatum quem in discipulis habuit, sicut est, *Tibi dabo claves Regni Cœlorum.* Ita Iudas personam sustinet inimicorum.

Sed alii diluebant majorem partem istarum rationum. Nam Papa diverso modo potest esse Filius & Pater Ecclesiæ: Filius generatione spirituali baptismi, Pater vero authoritate: sicut Christus respectu diversorum dicitur filius David & Pater eius, & Episcopus vocatur & est filius naturalis alicuius mulieris cujus erit Pater Spiritualis. Et si vero Papa sit membrum Ecclesiæ universalis non sequitur esse inferiorem in Iurisdictione, nam idem argumentum fieri potest de Christo quod esset inferior, cum sit etiam membrum Ecclesiæ 1. Corint. 12. *Vos estis corpus & membra de membro.* Glossa, dependentia de membro; idest Christo capite. Caput etsi membrum, est superius toto corpore in quod influit. Quod vero dicendum est Ecclesiæ si peccaverit in nos frater noster, ibi per Ecclesiam non possunt intelligi, nec omnes qui sunt in Ecclesia divisim sumpti nec collective sumpti, cum iis dici vix possit. Sed ibi per Ecclesiam intelliguntur prælati, qui ut capita Ecclesiam repræsentant, unde nihil certi inferri potest ex hac ratiocinatione. Neque etiam ex hoc quod dicitur totum esse majus sua parte: quia hoc verum est de majoritate quantitatis dimensivæ vel numeralis, non est verum de majoritate quantitatis virtualis. Potest enim una pars major esse in virtute quam plures aliæ. Cum vero quæritur cui Pontifex claves relinquit moriens, aut à quo accipit si non sint semper in Ecclesia? Respondetur potestatem illam clavium semper remanere in Christo à quo ille accepit, qui præsentatur ei ab Ecclesia ministerio electionis, idque non nova traditione, sed antiqua illa ordinatione, qua Petro tradidit & in eius persona cuilibet suo successori; verbum enim Christi semper vivum & semper efficax dat claves cuilibet succedenti Petro, ut non sit necesse unum Papam ab altero accipere, quare vana est quæstio cui Papa moriens claves relinquat. De dicto Divi Augustini sacis patet ex contextu illum locutum fuisse tantum de quibusdam dictis ad Petrum, non de omnibus, quæ ut habeant illustrem intellectum referenda sunt ad Ecclesiam, id est ad successores suos per totum Ecclesiæ decursum pro quibus etiam Petrus accepit potestatem clavium eorum gerens personam: quomodo recipiens castrum à Rege pro se ac filiis dicitur figurare ac repræsentare filios suos.

Sed hujusmodi controversiæ fusius narrantur ex Ænea Sylvio, qui postea Papa fuit Pius secundus ex quo aliqua delibamus. Finita disputatione, inquit, cum instaret horum negotiorum extrema conclusio, Mediolanensis & Panormitanus Archipontifices se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deventum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petit, & expectari aliorum principum oratores ex Mogontia propediem redituros. Tunc Panormitanus gravem & rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse considecanda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito vel concesso provenirent. Primum hoc petere potentissimos Reges & Principes. Secundum petere otium tantum

facri

Concilii, ut patres quiescerent in processu Papæ & conclusione rerum. Tertium non propter privatam sed publicam utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quattuor effectus mente conciperent, sive negarent, sive concederent quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus & maxime cum de prælatis mentio incidit, diceretque apud se fore majorem partem prælatorum. Tum Ludovicus Romanus Protonotarius exorsus loqui, nec multa, nec valde bona adduxit, cum ex malo corio nemo bonus consuere calceos queat, &c. tum Ludovicus Cardinalis Arelatensis vir constantissimus & ad gubernationem generalium Conciliorum natus, oratorum omnium qui locuti sunt verba resumens, vehementer arguens Episcopos, qui metu veritatem celent, asseverans in Concilio non veritatem patrum, sed rationem spectandam esse, imo veritatem ante omnia. Se nullius Episcopi mendacium quamvis ditissimi, veritati ditissimi pauperis præponere. Nec dedignari Episcopus debeat si vox inopis Sacerdotis docti tamen & sancti, suæ præponatur. Adductis in hoc exemplis, Athanasium Presbyterum non Episcopum, vicisse Archiepiscopum Arrium (nota errorem; nam Arrius erat tantum Presbyter, &c.) Et cum Panormitanus dilationem in re fidei peteret: Multis exemplis probat Arelatensis periculum esse in mora. Quod sæpe momenti, anni transitus sit. Hannibal apud Cannas victoria potitus, si è vestigio urbem petisset, omnium judicio cepisset Romam. Quia tamen in crastinum distulit restituto Romanis vigore exclusus est & audire meruit, vincere scis Hannibal, uti victoria nescis, &c.

Hic cum Arelatensis fecisset loquendi finem turbatio non parva exorta fuit, erat ubique clamor, ubique strepitus, ubique jurgia effundebantur. Nunc Panormitano, nunc Ludovico sermo erat, Episcop. cum Episc. inferiores cum inferioribus verbales rixas habebant. Tum Ludovicus Patriarcha Aquileiensis, Dux de Dex in Suevia, versus ad Panormitanum & Ludovicum Protonotarium. Ne credite, inquit, ita rem abire, Germanorum nescitis mores, nempe si sic procedito, nequaquam fas erit integris hanc provinciam exire capitibus. Quo verbo veluti fulmine tacti Panormitanus Mediolanensis & Ludovicus. Libertas, inquiunt, nobis eripitur? en quid est quod frangenda nobis capita Patriarcha minatur? Versique ad Joannem Comitem in Dierstein, qui tunc locum protectoris tenebat, sciscitati ab eo sunt, an protegere Concilium vellet, omnesque in libertate tutari. Tum Amadeus Lugdunensis Archiepiscopus quoniam strepitus ac vociferatio intendebatur, urgute rem miraculo tribuit, septem annis durasse Concilium, jam claudos ambulare, mutos loqui, pauperes evangelizare, sentiens novos adesse Prælatos qui usque in hanc diem tacuerint, nunc loquaces factos. Tum Arelatensis instabat ut Concordatum xii. virorum legeretur, pluresque sibi in aures sibilabant ne sententia flecteretur. Panormitanus vero ut cœptum est legi concordatum, rursus vociferatur & quod dignum est se facit, & loquitur. Nos Prælatorum major pars sumus, ad nos concludere spectat. Ab ista Panormitani conclusione Nicolaus Amici Theologus Parisiensis appellabat, &c. Erant turbata omnia. Nec ut solebat suis subselliis Prælati insidebant. Sed ut quemque trahebat affectio, isti Arelatensem, illi Panormitanum adibant; & quasi principem quisque suum aut exercitus Imperatorem adhortabantur.

Dictum Archiep. Lugdun.

Tum Arelatensis ut cognovit rem in periculo esse nec rectam conclusioni viam patere, utendum astu censuit, ut tumultum componeret. Habeo, inquit, Sanctissimi Patres, novas ex Gallia litteras, quæ mihi auditu stupenda narrant: incredibiles illic novitates sunt, Quare & silentium subitum impetravit, & artificio miro attentos reddidit. Utque liberum dicendi campum patere vidit, sine fabula, sine ulla historia litterarum missarum seriem reseravit. Eamde prout oratoria exigit insinuatio pedetentim ad causam rediit: Eugenianos nuntios implesse Galliam dixit, qui novam doctrinam prædicantes, authoritatem Romani Pontificis supra Concilia generalia magnifacerent: quibus nisi cito occurreretur, fore ut pluribus fidem facerent: idcirco oportuisse sacrum Concilium de remedio cogitare, necessarioque veritates de quibus jam agetur examinatas, ut per eas Eugenianorum temeritas retundatur: quæ licet essent numero bis quatuor, non tamen fuisset intentio patrum omnes concludere, sed tantum priores tres, prout se, inquit, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti concludere. Atque iis dictis lætus alacerque consurgens recessit. Alii eum, alii vestimentorum fimbrias osculabantur, &c. Missa facio convitia & contumelias quæ post hanc conclusionem auditæ sunt. Tentavit iterum concludere Arelatensis Sed lecta forma decreti usque ad verbum decernimus, assurgens, assurgens Panormitanus, nihil passus est ulterius audiri. Nunquam fuit Concilium in majori discrimine, teste Silvio qui tum præsens ad pedes Turonensis & Lubecensis Episcoporum hæc collegit. Panormitanus Achilles fuit Eugenianorum, Arelat. Concilij Hector.

Astus Cardin. Arelat.

Ex his videre est non solum fuisse conclusum contra Papam sine legitima authoritate, sed etiam sine pluralitate suffragiorum Prælatorum, nam de Presbyteris qui intromissi erant ad hoc Concil. inauditum est eos habuisse vocem derisivam. Unde nec Concilium Constantiense, nec Basileense, si recte perpendantur, sufficiens argumentum præbere possunt ad subjiciendum Pontificem Concilio, extra certos casus ut schismatis & hæresis, dementiæ & forsan aliquos alios: quicquid interim sit de rei ipsius veritate quam hic non definimus.

Utrum vero ex quibusdam rationibus aut experientiis id colligi possit, ne hac occasione data avidum harum rerum lectorem omnino deseramus, colligit ex his responsionibus Cardinalis de Turrecremata in summa de Ecclesia l. 2. cap. 102.

Respondetur objectionibus contra authoritatem Papæ.

OBjicitur, ex c. *si Papa* si Papa est devius à fide judicari posse per Ecclesiam, ergo in alio crimine de quo Ecclesia scandalizaretur. Respondetur negando consequentiam, & ratio est quoniam per hæresim Papa cadit à Papatu, quod non fit per alia peccata: & ita cum per hæresim Papa fiat omnibus fidelibus minor, ut dicit sanctus Thomas, in 4. & habet Glossa in cap: *Acacius*. 24. q. 1. per Ecclesiam judicari poterit, sive judicatus à Deo declarari, quod non potest per alia peccata. Quod vero Papa per hæresim notoriam & contumaciter defensatam cadat à Papatu, & ita ipso jure sit privatus, patet ex multis. Tum ex eo quod fide perdita, per quam fit prima unio ad corpus Christi, quod est Ecclesia, membrum Ecclesiæ esse desinit, & per consequens esse caput: quomodo enim intelligi potest, ut aliquis sit caput corporis Ecclesiæ, cujus non modo membrum non est, sed nec etiam in corpore ipso, sed extra est? Deinde dato quod scriptura sancta aperte non expresserit, jus tamen Canonicum hanc differentiam satis sufficienter expressit, ut in cap. *Si Papa*. & in multis aliis ut c. *Oves*. magnam faciens differentiam in hoc loco de peccato hæresis & de peccatis aliorum generum, & hoc sufficit. Secundo potest responderi negando, quod in Sacra Scriptura talis differentia inter hæresim sive infidelitatem & alia peccata non reperiatur expressa: de peccato enim infidelitatis dicitur Matth. 10.

Qui negaverit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo: Item Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus est.* Item 2. Joan. 1. *Si quis venit ad nos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo, nec ave ei dixeritis, qui enim dixerit ei ave, communicat operibus ejus malignis:* ubi inquit glossa, nolite, id est non tantum non assentiatis, sed nec ad horam recipiatis. Et ista ita se extendunt ad Prælatos Christi doctrinam non accipientes sicut ad subditos. De aliis autem peccatis non sic loquitur scriptura divina, sed ait Matth. 24. *Super cathedram Moisi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis servate & facite, secundum opera eorum nolite facere.* Ecce quod Dominus non dicit abjiciendos malos pastores qui bonam doctrinam habent, vitam vero malam; sed audiendos in doctrina, in operibus vero non imitandos: unde August. in Epistola ad Generosum assignans rationem, quare Prælatis etiam malis ut pote Papæ etiam malo moribus obediendum esset, sic dicit: Ab ipso Petro numeramus Episcopos: & infra. In hoc ordine successionis Episcoporum quæ deducitur ab ipso Petro usque ad Athanasium, qui nunc eandem cathedram tenet, etiam si quisquam traditorum per illa tempora surrepsisset, nihil præjudicaret Ecclesiæ & innocentibus, quibus Dominus providens ait de præpositis malis: *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere,* ut certa sit spes fidelium quæ non in homine, sed in Deo collocata, nunquam tempestate sacrilegij & schismatis dissipatur: hæc ille. Item colligitur ex Apostolo ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit,* Glossa bonis vel malis: 1. Petri 2. *Obedite præpositis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.* Ecce quam clara differentia ex sacra scriptura colligitur inter peccatum infidelitatis in pastoribus & alia peccata.

Objiciunt iterum, qui potest majus potest & minus, ut dicit textus in *c. ex parte extra. de decimis*, at majus est judicare in hæresi. Respondetur, quod falsum præsupponitur, videlicet quod majus sit judicare Papam in casu hæresis, quam in casu aliorum peccatorum. Et ratio est quia Papa cadendo à Petra fidei, cadit a Papatu, ut dictum est, & ita efficitur minor quocumque fideli, & ita minus est in hoc casu judicare illum: quod non est in aliis peccatis, in quibus non cadit à superioritate officii. Quod autem dicitur, quod ubi conceditur majus debet & concedi quod minus est, respondetur quod hoc verum est ubi majus & minus sunt ejusdem ordinis & rationis inter se: at hic non sunt, ut ex allato discrimine notum est.

Instant, nulli membro parcendum est ut servetur corpus, & nulli corpori sufficienter esse provisum nisi membrum putridum possit abscindi. Respondetur quod ratio non procedit propter multa. Tum primo, quia major illa deficit in veritate de membro capite, quia ab illo pendet sensus motus & virtus corporis, & sine quo corpus non vivit. Hinc est quod Christus, Matth. 18 inter membra ratione scandali abscindenda, non nominat corpus, sed membra illa, cum quorum abscissione stat vita sensus & motus corporis: à Papa autem ut habetur in cap. *Si Papa.* dist. 48. post Deum salus Universitatis fidelium specialiter pendet. Tum secundo ratio non videtur ad propositum inducta, quia quantumcumque Papa efficitur malis moribus membrum putridum, non potest totum corpus inficere, non permittente hoc Spiritu sancto, quo Ecclesiæ corpus & vivit & vegetatur, & à quo salus eius principaliter dependet, maxime cum Christus pollicitus sit semper cum corpore suo manere dicens: *Ego vobiscum sum ad consummationem sæculi.* Tum tertio ratio non procedit, quia etsi hujusmodi membri abscissionem aliis de Ecclesia vel Ecclesiæ non commisit, sibi tamen reservavit, secundum illud Symmachi in cap. *aliorum.* c. 9. q. 3. dicentis, *Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminari, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio.* Stultum autem esset cogitare, quod minus sit provisum corpori Ecclesiæ, per hoc quod Christus vicarii sui causas suo sine quæstione arbitrio reservavit; quam si aliorum judicio voluisset terminari. Nec etiam mirandum est si aliqua in hac vita remaneant impunita & justitia aliquoties exulet, quia multa divino examini reservantur, quæ in hoc sæculo manent impunita, ut in c. *Si ostenditur.* 6. q. 1.

Urgent, Ecclesiam non fore aliter bene à Christo ordinatam, si suæ perditioni Papam puniendo non posset occurrere. Sed ad hoc quasi similis patet responsio: dicimus enim quod consequentia illa adversariorum nulla est, imò Christus instituendo quod Papa eius Vicarius Generalis extra casum hæresis propter alia quæcumque peccata, propter quæ non cadit à Papatu & Vicarius ejus non possit corrigi ab aliis quam ab eo, ordinatissime fecit, quia sic relucet in ordine Ecclesiæ ordo divinæ providentiæ, quæ habet quod in ordinaris ad ipsum prima agunt in posteriora regendo, movendo, corrigendo & non è converso. Unde cum Romanus Pontifex sit primus & supremus in toto ordine Ecclesiæ secundum debitum ordinem ipsius, ita debuit institui, ut ipse alios corrigeret, & ipse à solo Deo veniret corrigendus. Unde Glossa super illud Psalmi *Tibi soli peccavi*, inquit, quia Rex est omnibus superior, ideo a Deo tantum, qui major est eo, puniendus est. Et ad probationem respondetur quod nulla est. Tum primo quia aliud est in casu hæresis & in aliis peccatis, ut sæpe repetitum est. Tum secundo, quia aliud est resistere volenti demoliri communitatem, & aliud est punire volentem demoliri, aut aliquid injustè attentare, primum potest convenire inferioribus, secundum non. Tum tertio quia, ut in prima responsione dictum est, casus ille non est possibilis de communitate Ecclesiæ sicut de aliis pollicente Christo Matth. 16. quod adversus Ecclesiam etiam portæ inferi non prævalebunt.

Addunt aliam rationem quod si Papa vellet quemdam occidere teneremur de jure occidere; ergo si animas fidelium perderet. Respondetur quod ratio illa nihil facit ad propositum. Aliud est enim impedire hominem volentem alterum iniuste interficere, aut tenendo eum vel removendo sibi gladium, vel aliquid ejusmodi: & aliud est esse superiorem judicem illius, & posse contra eum procedere via juris ad eum puniendum. Unde si argumentum procederet, omnes homines possent suos quoscumque superiores, cum male agerent, judicare, & punire etiam Laici Clericos. Unde ista argumenta fuerunt Bohemorum, ad probandum quod eorum communitas dissolutum Clerum corrigere posset.

Simili ratione arguunt, quod liceret Papæ resistere qui vellet uxorem alterius rapere, &c. Respondetur sicut ad præcedentem, quod ratio non militat; aliud est enim resistare, & aliud est punire sive impugnare; primum potest convenire in casu inferiori, sicut Paulus resistit Petro, sed secundum non nisi superiori.

Præterea objicitur quod Papa diffamatus ad vitandum scandalum debeat se purgare. Respondetur quod rationes illæ non militant in aliquo, quia dato quod Romanus Pontifex diffamatus debeat se expurgare ex debito conscientiæ ad tollendum scandalum, non sequitur ex hoc quod aliquis sit judex eius superior in causis, quoniam poterit se purgare absque hoc quod purget coram aliquo judice superiore, sicut aperte colligitur ex purgationibus factis aliquibus superioribus temporibus per Summos Pontifices, sicut de Leone legitur in c. *au-*

Papa ut se purgat ab obiectis criminibus.

ditum. 2. q. 7. quam tamen non fecit coram judice superiore vel Concilio universali, sed coram duodecim Episcopis tantum, ut in cap. *omnibus*. ead. causa & quæst. unde ait. *Auditum est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt: quamobrem ego Leo Papa Pontifex sanctæ Romanæ Ecclesiæ purifico me in conspectu vestro coram Deo & Angelis ejus, &c.* Item Sixtus Papa se purgavit in Concilio, sed non tanquam superiore judice: unde cap. *mandastis*. 2. q. 5. scribens omnibus Episcopis ita ait: *Scitote me criminari à quodam Basso & injuste persequi, quod audiens Valentinianus Augustus nostra authoritate Synodum congregari jussit*: nota, nostra authoritate *& facto Concilio cum magna examinatione satisfaciens omnibus, licet evadere aliter potuissem*, (quia ut ait Glossa ibi: Papa à nullo potest judicari 9. q. 3. *aliorum*. Nec ab universali Concilio 17. dist. 5. hinc etiam ff. *de lege priu.*) *suspicionem tamen fugiens expurgavi me*, scilicet a suspicione & æmulatione liberans, *sed non aliis, qui noluerint aut sponte hoc non elegerint, formam faciendi dans*. Hæc ibi. Item patet idem de Damaso Papa, qui non coram superiori judice, sed coram 41. Episcopis se purgavit, ut in cap. *nos si*. 2. quæst 9. in fine. Collige ergo ex dictis B. Sixti in præfato cap. *mandastis*. Quod Papa non tenetur se purgare de objectis sibi criminibus, si non vult, etsi aliqui ut ipse ex humilitate hæc legantur fecisse.

Sed deficiente jure recurrunt ad Historias & exempla ex quibus conficiunt multos Pontifices per Ecclesiam correctos ac depositos fuisse. Sed frustra, quoniam nullo exemplo potest probari, quod unquam Romanus Pontifex verus & indubitatus, quantumcumque repertus fuerit moribus depravatus, fuerit per universalem Ecclesiam sive per Concilium universale depositus sive punitus: quod patet per omnes Romanos Pontifices, de quorum depositione fit aliqua mentio in gestis sive Chronicis antiquis.

Marcellinus. Non quidem Marcellinus Papa, qui licet propter idololatriæ scelus commissum universalem Ecclesiam scandalizasset, non Concilii sed sui ipsius judicio sententiam accepit: nam, ut etiam supra commemoratum est, cum confessus esset errorem suum & judicio se submitteret Concilii, Concilium dixit: *Absit ut à nobis summus Pontifex judicetur, negasti tu, negavit & Petrus Magister tuus, & quis Apostolus ausus fuit eum inde judicare? sed egressus foras flevit amare: tu ergo in sinu tuo causam collige tuam, tuo proprio te ore judica:* audiens hæc Marcellinus, inquit; ob idololatriæ scelus, quod infœlix commisi, me judico deponendum, quæ tamen depositio executionem non habuit, sed in Pontificatu usque ad mortem permansit; unde in Chronico Bernardi Guidonis ita legitur: Hujus Papæ tempore tanta vis persecutionis efferbuit, ut infra triginta dies decem & septem millia hominum promiscui sexus per diversas provincias martyrio coronarentur, unde Marcellinus capite truncatus est, à quo die inter persecutiones cessavit Episcopatus annis septem mensibus sex. Ecce quod dicit quod a die, quo capite truncatus est, cessavit Episcopatus; unde manifestum est quod prius per depositionem non desierat.

Cæterum nec de Liberio potest verificari quod adversarii dicunt, quia etsi legatur depositus, non tamen ab Ecclesia nec propter sua demerita, sed quia hæreticis communicare nolebat, imo excommunicavit illis communicantes, a Constantino convocato Concilio ex hæreticis Arriamis in exilium missus est, & loco ejus exulantis Fœlix substitutus est. Item nec facit ad propositum adversariorum quod legitur de Anastasio in capite *Anastasius* dist. 19. & in glossa, quoniam licet ibi dicatur quod aliqui Presbyteri recessissent ab eo, quod communicasset Photio & Acacio, non tamen legitur quod per universalem Ecclesiam fuerit sententiatus aut condemnatus, sed bene legitur quod fuerit Divino judicio percussus, & ita à Deo depositus.

Constantinus. Præterea nec favet adversariis quod legitur de Constantino quodam, quem Stephanus congregato Concilio Episcoporum Italiæ de Ecclesia ejecit: quoniam non fuit verus Pontifex, sed tyrannus, qui laïcus existens præsumpserat invadere sedem Apostolicam.

Christophorus. Similiter nec facit pro adversariis quod Christophorus, de quo dicunt, qui sex mensibus sedisse in Apostolica sede legitur, ejectus de Papatu fuerit, & illo facto Monacho, Sergius institutus sit: quoniam ille non verus Papa, sed invasor Apostolicæ sedis fuit.

Benedictus IX. Item nec facit pro adversariis quod legitur de Benedicto nono, qui successit Stephano qui ejectus est a Papatu, & factus est Episcopus Sabinensis, qui vocatus est Silvester, qui cum per simoniam esset promotus, ejectus est, & Benedictus restitutus est, qui iterum ejectus est, & datus est Papatus Joanni Archipresbytero S. Joannis ante portam Latinam, qui Gregorius sextus vocatus est, qui tandem ab Henrico Imperatore depositus ultra montes fuit translatus: quoniam ista de facto procedebant vel à tyrannide Imperatoris, vel a protervia Romanorum, à quibus exempla non sunt sumenda.

Nec ista consequentia est bona; factum fuit sic, ergo legitime factum fuit: nos enim non debemus respicere quod factum est in præterito, sed quid juridice fieri debuit in futurum: ut in cap. *cum ad causam* de electio.

Joannes XII. Item nec favet adversariis quod de Joanne XII. dicitur, diversæ enim historiæ diversimode narrant gesta hujus Joannis: in quibusdam enim legitur quod non fuit depositus, sed ad admonitionem Ottonis & Collegii Cardinalium ac Cleri Romani renunciavit Papatui, & sic non est ad propositum adversariorum factum hujus Papæ, quoniam non negamus Romanum Pontificem posse renunciare Papatui. Aliæ historiæ dicunt quod iste non fuerit verus Apostolicus, sed magis Apostaticus, cum non intraverit Canonice: dicitur enim quod adhuc vivente Agapito Papa, Pater suus qui potens erat prece & pretio induxit nobiles & Potentes Romanos, & juramento adstrinxit, ut mortuo Agapito procurarent filium suum fieri Papam, sicut factum est contra. c. *nullus Pontifex*. dist. 79. unde cum iste juxta cap. *Si quis pecunia*. magis censendus veniret Apostaticus quam Apostolicus, non mirum si per Concilium fuit provisum, attenta maxime sua scandalosissima vita: & ita si hoc sit verum; ratio etiam adversariorum non est ad propositum. Cæterum etiam non favet adversariis dato quod ita sit, sicut inductum est quod ipse Joannes XII. ob turpem & scandalosam ejus vitam per Ottonem Imperatorem congregato à tota Italia Episcoporum Concilio legatur depositus, & communi voto Leo illi substitutus est: quoniam hoc videtur actum non de jure, sed de facto per Imperatorem congregatis non totius Ecclesiæ sed tantum Italiæ Episcopis, nec talia facta sunt attendenda, quia non exemplis sed Legibus judicandum est. cap. *de sen. nemo*. Quod vero illud de facto processerat: non de jure patet, quoniam ipse post recessum Ottonis à Romanis receptus Synodum congregavit Romæ, in qua Leonem & omnia eius gesta damnavit: nam ut refert Vincentius libro 25. capite 86. in hoc Romano Concilio publice omnium judicio fuit statutum Synodum à Leone habitam, in qua ipse Leo assumptus fuerat Joanne deposito, non nominandam Synodum, sed prostibulum, & ab ipso Leone ordinati fuerunt degradati & deordinati: jussi etiam singoli præsentare in charta scripturam hanc: Episcopus meus scilicet Leo, qui eos ordinaverat, nihil sibi habuit, nihil mihi dedit. Sed tamen quia vita ipsius Joannis erat detestabilis & Christiano populo plurimum scan

dalosa, Dominus Iesus Christus non passus amplius Ecclesiam suam scandalizari, in eum damnationis sententiam intulit, ut pote qui solus in eum potestatem habeat: nam cum uxore cujusdam oblectaretur, à diabolo in tempora percutitur, & ita sine pœnitentia moritur, cui Benedictus subrogatur & deinde Leo.

Ioan. 23. Bened. 13.

Item nec suffragatur opinioni adversariorum quod factum est in Constantia de Ioan. XXIII. & Benedicto 13. sic in suis obedientiis nominatis, tum quia nullus eorum fuit indubitatus Romanus Pontifex habitus ab universali Ecclesia, tum etiam quia, ut ex eorum gestis patet, pro hæresi inter alios damnati sunt, & ita ad propositum nostrum non facit. Ex quibus manifestum habemus quod id, quod adversarii dicunt, videlicet quod sæpenumero universalis Ecclesia Summos Pontifices, sive à fide deviantes, sive pravis moribus notorie Ecclesiam scandalizantes correxerit & punierit, non consistat in veritate, & mirum sit quod multi adversariorum non sint veriti hujusmodi fictionibus & mendaciis tractatulos suos in deceptionem simplicium replere.

Atque licet iis se ita habentibus, pervium esset ulterius progredi, & quid in hac difficultate omnino sentiendum esset explicare, malumus tamen hic subsistere, omissa definitione quæstionis quoad substantiam ipsius, & sapientum lectorum acriori judicio dimissa, ne gravioribus concertationibus ansam præbeamus, in hoc tempore potissimum in quo pruriunt mentes plurium ad exagitandam Pontificis authoritatem, & si nulli hactenus ab eo discessionem fecerint, nisi cum jactura Religionis Orthodoxæ. Equidem ista instituto nostro sufficere arbitramur, ut remotis objectionum plurium obicibus ad veritatem pateat aditus, nec ex iis sic quidam præpediantur, ut nolint æmulari Æneam Sylvium, qui cum partes Concilii Basileensis ardentissime sequeretur, ut crevit ætate, crevit etiam & sapientia, nunquam non studens ut erudiretur magis. Retractationem ejus subjungimus.

Ex Pii Papæ Bulla 2. retractationum eorum quæ pro Concilio Basileensi contra Eugenium scripserat dum esset adhuc in minoribus.

Pius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Rectori & Vniversitati scholæ Coloniensis, salutem & Apostolicam Benedictionem. In minoribus agentes nondum sacris ordinibus initiati, cum Basileæ inter eos versaremur, qui se generale Concilium facere, & universalem Ecclesiam repræsentare aiebant; Dialogorum quemdam libellum ad vos scripsimus, in quo de authoritate Concilii ac de gestis Basileensium, & Eugenii Papæ contradictione, ea probavimus vel damnavimus quæ probanda vel damnanda censuimus: quantum capiebams, tantum defendimus aut oppugnavimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus. Existimavimus bene agere & recta incedere via, nec mentis nostræ aliud erat objectum, quam publica authoritas & amor veri, sed quis non errat mortalis? Sapientem, inquiunt Philosophi, nunquam errare verum est. At quis sapiens, nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*, inquit Propheta Regius. Declinavimus & nos ab utero matris, erravimus in invio, & non in via, ambulavimus in tenebris, & procul à vera luce recessimus: nec nobis tantum erravimus, alios quoque in præcipitium traximus, & cœcis ducatum præbentes cœci, cum illis in foveam recedimus, forsitan & aliquos ex vobis scripta nostra decepere, & de via deduxerunt: quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit Dominus, non habemus quod re-

Luc. 18. Psal. 13.

spondere possimus, nisi nos, ut homines, peccavisse, qui arbitrantes rectum iter ostendere, obliquum monstravimus; in misericordia tantum Dei spes nostra sita est, quæ super omnia opera ejus elucet. Sed haud quaquam satis fuerit divinam misericordiam implorare & dicere, Parce Domine, parce peccatis nostris, nisi pro viribus nos vulnera quæ inflximus, veritate curare conitamur: & sicut est in fabulis, sagitta, quæ vulneravit, afferat opem: sive ut canit Ecclesia, medelam inde ferat, hostis unde læserat. Mortem quidam prius sibi consciverint, quam videri velint aliquando male sensisse: & nonnulli ne vel ad horam videantur errasse, semper errant, & dum vel minimam tolerare honoris jacturam nequeunt, totum abjiciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses. Qui ne appareant inconstantes pertinaces efficiuntur, superbissimi hoc agunt, qui videri dii, non homines, volunt: quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conventu Hieronymus & Ioannes Heresiarchæ. Nos homines sumus, & ut homines erravimus, neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egimus, damnari posse, verum non ut Arius, Eutyches, Macedonius aut Nestorius, & alia blasphemorum turba, ex animo damnatam viam elegimus: seducti peccavimus, ut Paulus, & ignoranter persecuti sumus Ecclesiam Dei, & Romanam primamque sedem. Propter quod prostrati ante oculos divinæ pietatis, supplices oramus: Psalm. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias ne memineris, &c.* Pudet erroris, pœnitet male fecisse, & male dictorum scriptorumque vehementer pœnitet, plus scripto quàm facto nocuimus. Sed quid agamus? scriptum & semel emissum volat irrevocabile verbum. Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderunt in manus, & vulgo leguntur, utinam latuissent quæ sunt edita. Nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint aut incautas, fortasse scandalum parient. Qui hęc scripsit, inquient, in B. tandem Petri cathedra sedit, & Christi Salvatoris vicariatum gessit: ita scripsit Æneas, qui postea Summum Pontificatum adeptus, Pius II. appellatus est, nec invenitur mutasse propositum, qui eum elegerunt, & in summo Apostolatus vertice collocarunt, ab iis scripta ejus approbata videntur. Verendum est, ne talia nostris aliquando successoribus objiciantur, & quæ fuerunt Æneæ, dicantur Pii, atque ab ea sede authoritatem vendicent, adversus quam ignoranter latraverunt. Cogimur igitur, dilecti filii B. Augustinum imitari, qui cum aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractationes edidit. Humilis & probatissimi vir ingenii, qui suas ineptias verecunde confiteri & corrigere, quam impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus, confitebimur ingenue ignorantias nostras, ne per ea, quæ scripsimus juvenes, error irrepat, qui possit in futurum Apostolicam sanctam sedem oppugnare: nam si quem decuit unquam Romani primique throni eminentiam & gloriam defendere ac extollere, nos illi sumus, quos sine ullis meritis pius & misericors Deus sola dispensatione sua ad B. Petri solium, & dilectissimi filii sui Domini nostri Iesu Christi vicariatum evocavit. Quibus ea rebus dilectiones vestras hortamur, & in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhæreatis, aut fidem ullam præstetis, quæ supremam Apostolicæ sedis authoritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid adstruunt, quod sacrosancta Romana non amplectitur Ecclesia. Suadere omnibus, ut id solium præ cæteris venerentur, in quo salvator Dominus suos vicarios collocavit, & quod B. Apostoli Petrus & Paulus suo sanguine dicaverunt: ne putetis divinam providentiam quæ cuncta gubernat & nihil negligit eorum, quæ creavit, inordinatam reliquisse militantem Ecclesiam, quæ

Pii 2. modestia & pœnitentia.

Unus Papa.

cum sit sponsa Christi, profecto à Deo est & ordinem habet, dicente Apostolo, quæ sunt, à Deo ordinata esse. Requirit autem ordo, ut inferiora à superioribus gubernentur, & ad unum tandem perveniatur tanquam principem & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt. Sicut Grues unam sequuntur, & in apibus unus rex: ita & in Ecclesia militanti, quæ instar triumphantis habet, unus est omnium moderator & arbiter; Jesu Christi vicarius, à quo tanquam capite, omnis in subjecta membra potestas & authoritas derivatur, quæ à Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit. Nec profecto in alium tanquam sui exercitus Ducem, supremam authoritatem Christus principaliter derivasset, quam in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam novimus Dominici gregis curam: nec duos pluresve Petros Evangelistæ commemorant, nec duos aut plores instituit Dominus qui suum locum tanquam capita tenerent æqualia, sed unum constituit ut verticem ac ducem & pastorem universi gregis, Simonem Petrum, dicens, *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælo: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælo: & pasce oves meas.* Quæ nulli alteri seorsim dicta leguntur nisi Petro, ut in Petro unitas & summa contineretur authoritas: nec alius à Petra dictus est Petrus nisi Simon, ut intelligeremus unicum esse veræ & solidæ petræ, idest Christi, ut Paulus exponit, locum tenentem Simonem Petrum, qui solus pro Domino in periculo constitutum exemit gladium. Petrus igitur & successores eius Romani Pontifices Primatum in Ecclesia tenuerunt, & nos hodie quamvis indigni, sola Domini voluntate digni tenemus, & quicunque Romanæ secundum Canonicas sanctiones præficitur Ecclesiæ, quam primum electus est in sacro collegio, supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit Ecclesiam, cuius peccata divino judicio punienda relinquuntur, *& post aliqua.*

Adversus Concilij authoritatem mutare aliquid, crimen hæresis fuit. Una omnium vox Concilium Eugenio præferebat: de sedis Apostolicæ præcellentia aut silentium, aut contemptus, Concilium, Concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo quæ audivimus, & post aliquot annos existimantes nos aliquid esse, diximus, ut est apud Satyricum.

Iuvenal. *Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam?*

Puduit semper discipulum agere, subtraximus ferulæ manum, cœpimus loqui & magistri personam induimus. Scripsimus Epistolas & Opuscula, hoc omnibus passim datur; docti & indocti scribunt, & quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis fervorem tempus extinxerit: nobis placebant scripta nostra more Poëtarum, qui poëmata sua tanquam filios amant. Nec Basileæ quemquam inveniebamus, qui ea damnaret. Probant enim similia similes, applaudebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur: & quamquam postea Eugenius Concilium in Italiam transtulerit, & cum Græcis Ferrariæ, ac demum Florentiæ convenerit: quamquam Julianus sancti Angeli & Joannes sancti Petri Cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quamquam paucissimi in fide Basileensi remansissent. Noluimus tamen credere, existimantes cunctos, qui abibant, metu recedere, ne bona temporalia perderent, & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset, perseverandum putavimus, ne partem, quæ verior nobis apparebat, relinquentes detrimentum animæ feceremus. Mansimus igitur Basileæ, quoad Eugenio, ut credimus, justo judicio deposito, Amade... Sabaudiensis suffectus est,

Felix quintus appellatus: quem non ut idolum, quod erat, sed tanquam verum Christi vicarium venerati sumus, nihil ad hæc finistri putantes intercessisse.

Hæc & plura Æneas Sylvius retractans cum esset senex & Pontifex maximus, quæ junior scripserat de Concilio Basileensi, quod initio quidem legitimum erat, non tamen in progressu cum Eugenium IV. legitimum Pontificem deponere aggressi sunt patres illius Concilii; nam tunc non solum fuit acephalum, sed etiam pluribus illud in dies deserentibus ex Episcopis ut Eugenium sequerentur. Qua de re idem Sylvius conquerebatur epist. 10. ad Lupum de Portugal legis doctorem. Mira rerum mutatio, qui ante favebant Concilio, jam impugnant, qui impugnabant, modo favent: lusus jam Ecclesia est, qualem de pila fieri videmus, dum huc atque illuc impellitur, lusorum ictibus percussa. Pluribus namquam quotidie Ferrariam confluentibus, Presbyteri plures quam Episcopi cum voce decisiva in eo admissi sunt, cum Concilia sint Episcoporum juxta decretum Concilii Chalcedonensis, mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est: sed & idem Æneas supressit duos libros quos de rebus ejusdem Concilii juvenis scripserat bona mente: longe alienus à congratulationibus adulatoriis quibus universitaris Coloniensis Theologos prosequebatur in dialogis suis de gestis Concilii. Ubi ita habebat: Allatus namque ad nos est tractatulus quidam vester, quo impetitiam, vel verius dicam, temeritatem illorum arguitis, qui & subjectum generali Concilio Romanum Pontificem & supremi judicii tribunal in Ecclesia esse diffitentur, quos sic vivacibus rationibus & scripturarum veritate premitis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se evolvere, nec in aliquo cavillari aut sibilare queant. Hæc porro annotare libuit in exemplum eorum qui salivam quam semel imbibetunt male sanatum opinionum, spuere nunquam volunt; qui utinam non essent in tanto numero, ut hæc scribere necessarium non esset.

De damnatione Augustini de Roma.

Inter alias propositiones eius Episcopi damnatas, hæc qua asserebat solos electos esse membra Christi qui in perpetuum cum Christo regnaturi sunt, prodit authorem illum quibusdam articulis Joannis Husfi in Concilio Constantiensi damnatis adhæsisse, ut etiam insinuat ipsum Concilium. Scilicet jam tunc spargebantur semina Jansenismi seu errores libri illius, qui inscribitur Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, hisce diebus iterata damnatione & prohibitione icti ab Alexandro septimo, cujus Bullam hac ipsa hebdomada qua hæc scribimus & simul Typographo committimus, ex decreto Vicariorum generalium Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis inter Missarum solemnia evulgantes, animadvertimus præcipuum eorum errorem profluxisse ex mala intelligentia evangelii ipsius Dominicæ in quo legitur ex Ioannis cap. 10. *Et animam meam pono pro ovibus meis.* Quippe illud intelligunt de ovibus secundum electionem æternam ad gloriam dumtaxat, unde pro solis electis voluntChristum mortuum fuisse, ac si consequentia cum suis principiis loqui velint, & quæ in iis latent exprimere, solos illos membra esse Christi, tantum ipsorum Christum esse caput qui in eos influat spiritum vitæ ac gratiæ illius efficaceis, quam iis coloribus depingunt, ut omnino in casses Wiclefistarum incidisse videantur post Calvinum & Lutherum, non advertentes pastorem habere diversas oves, quarum aliquæ sanæ sunt, aliæ morbidæ, aliæ rebelles & extra caulas luporum rapacitati expositæ. Explicat hoc Cardinalis de Turrecremata D. Thomæ discipulus in summa de Eccle. lib. 1. c. 54. & seq. Ubi hunc errorem Augustini de

Roma fusius exagitat & refellit. Ibi enim c. 55. notandum, inquit, quod aliquis dicitur membrum Christi, ovis Christi, Filius Dei dupliciter in sacra Scriptura, & penes Doctores. Uno modo secundum prædestinationem tantum: alio modo secundum præsentem justitiam. De 1. modo habetur 1. Ioan 2. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.* De secundo modo habetur Ioan. 1. *Dedit eis potestatem Filios Dei fieri, &c.* 57. enodatius ista explicans. Accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi Christus est caput omnium, sed secundum diversos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum qui actu sibi uniuntur per gloriam. 2. eorum qui actu sibi uniuntur per charitatem. 3. eorum qui actu sibi uniuntur per fidem. 4. eorum qui sibi uniuntur tantum in potentia nondum reducta ad actum, reducenda tamen secundum divinam prædestinationem. 5. vero eorum qui sunt in potentia sibi jungi, quæ nunquam reducitur ad actum, sicut homines in hoc mundo viventes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi, qui jam nec sunt in potentia ut Christo uniantur. Quæ doctrina ibidem fusius explicata valde utilis est ad evellendum in sua radice istum errorem Augustini de Roma, ac simul omnia alia quæ ex hoc antecedenti inferuntur: De quibus alias scripsimus librum de beneficio crucis, seu articulos disputatos de gratia, & alibi Deo dante scripturi sumus. Quare hic solum annotabimus Martinum V. scripsisse Epistolam ad Prælatos Alemanorum, qua dicit hanc propositionem, quæ hic damnatur, in Concilio Constantiensi damnatam fuisse, qui secundum sensum coincidit cum quibusdam articulis Vuiclefistarum, ut agnoscamus jam à multo tempore exagitatam esse doctrinam Jansenii per Pontifices & per Concilia, etiam per ipsum Concilium Basilense, quod supra multa alia efferunt, quia Pontificem deprimit.

Christus est caput diversimodum.

Circa aliam propositionem de scientia animæ Christi, non minor dissentio fuit: quidam enim in oppositum tribuebant animæ Christi ignorantiam, ut Agnoitæ qui erant ex Arrianis, propter illud dictum Marci 13. *De die autem illa nemo scit, neque Angeli cælorum neque Filius, nisi solus Pater*, indeque errorem suum stabiliebant contra coæqualitatem filii cum Patre. Unde Greg. Magn. l. 8. Epist. 42. ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum istud, *neque filius* refert ad filium adoptivum, nempe populum Christianum, non ad filium naturalem, qui solus Christus est. Alii vero communius dictum Christi interpretantur de scientia & ignorantia communicativa, quia Christus nescit diem illum, ut aliis communicet, attentos & vigiles singulos esse desiderans in expectatione sui adventus. In eodem errore fuit quidam Themistius sive Calonymus, cujus fit mentio in sexta Synodo, qui etiam Christo ignorantiam non reformidabat tribuere, quod purum hominem esse putaret, qui nesciret diem judicii, nec sepulchrum Lazari. Is erat Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus, qui factus est caput Agnoitarum inter quos plures fuere Monachi apud Photium cod. l. 30. His vero Augustinus de Roma è diametro adversarius parem ac divinitati scientiam, tribuebat humanitati Christi, ut etiam Deum comprehensive cognosceret. Hanc quæstionem solvendam proposuerat D. Fulgentio Ferrandus Diaconus Carthaginensis, qui responsione 3. ad ipsum, ubi multa disseruit de scientia animæ Christi ex eo quod Hebr. 3. dicitur, *non enim ad mensuram dat Deus Spiritum*, & ex illo Apostoli loco ad Colos. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*, afferre videtur discrimen aliquod inter scientiam divinitatis & humanitatis non sine fluctuatione aliqua: nescio tamen, inquit, utrum debeamus dicere quod anima Christi sic suam Deïtatem noverit, quemadmodum seipsam divinitas novit: an hoc potius dicendum est, *quia novit quantum illa, sed non sicut illa*, id est tam clare, tam intense: ad quam distinctionem non attendens Augustinus de Roma, latus censuræ aperuit. Licet Fulgentii sensus non sit de intentiori illa notitia.

De Bohemis.

Bohemi missis oratoribus à Concilio vocati tandem accesserunt Basileam unionis causa cum multo equitatu ac vexillo imaginem Crucifixi ex una parte gerente, ex altera calicem tanquam dissentionis materiam, ut notat Florimundus l. 4. *Nascentis hæreseos*, Ad illos Julianus Cardinalis orationem habuit summo patrum consensu benigne & luculenter eos adhortans ad ea quæ pacis sunt, dicens ex re sua facere qui aquæ fluenta apud Concilium quærerent, matrem tandem audire statuerint. Responsum est a Bohemis, se neque Concilia neque Ecclesiam contempsisse, adversus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil se de religione detrahere. Interrogati quænam essent illa in quibus à Rom. Ecclesia dissentirent, quatuor articulos proposuere. Licet enim Joannis Hussi erroribus detinerentur, ex parte tamen Regni Bohemiæ & Marchionatus Moraviæ quatuor tantum articulos proponendos Concilio deferebant, ut si in iis Concilium ipsis assentiret, concordiam inirent cum Ecclesia, quasi ignis discordiæ extingui posset vel scintilla illius adhuc relicta, qua statim iterum accenditur.

Erant autem articuli 1. de Communione Eucharistiæ sub specie panis & vini. 2. de civili dominio, quod clericis interdictum divina lege dicebant. 3. de prædicatione Verbi quam liberam omnibus arbitrarentur. 4. de publicis delictis quæ nulla ratione toleranda putabant. Verum cum Julianus Legatus etiam se alia accepisse de Bohemis affirmaret, quia Religiones Mendicantium inventum diabolicum prædicarent; assurgens Procopius unus ex eis. Neque hoc falsum est, inquit, nam si neque Moses, neque ante eum Patriarchæ, neque post eum Prophetæ, neque in nova lege Christus, neque Apostoli instituere Mendicantes, quis non intelligit diaboli tenebrarumque opus esse? Exceptaque est Procopii vox cum ingenti auditorum cachinno. Cui breviter dici poterat ratiocinationem ejus deficere in sufficienti partium enumeratione, & cachinnus iste non erat tam nota approbationis quam despectus.

Selegerunt Bohemi magistros qui suos articulos à divina lege sumptos ostenderent. Totidem deputati ex parte Concilii qui eos confutarent. Disputatum est quinquaginta diebus. Multa in utramque partem adducta. Missi & oratores ex Concilio in Bohemiam, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Legati Basileam remissi, qui declarationem super articulo Communionis expeterent. Pax tandem facta est in Bohemia, ad quam iterum missi fuerant oratores Concilii Philebertus Constantiensis Episcopus provinciæ Rothomagensis, Joannes de Palomar Archidiaconus Barchinonensis auditor Sacri Palatii & alii, ac sub certis conditionibus admissi sunt illi quatuor articuli. De 1. largitur Concilium communionem sub utraque specie iis qui in eius usu erant ac in cæteris Ecclesiæ universali conformes erant, modo Sacerdotes eis significarent sub specie panis non esse solum corpus Christi, nec solum sanguinem sub specie vini. Conceditque tanquam rem utilem & fructuosam non per modum solius tolerantiæ, quo pacto libellus repudii aut Judæos permissus fuerat, ita enim id declaratum fuisse refert Cochlæus in historia Hussitarum. De 2. articulo qui spectat ad dominium rerum civilium, concessum est non pertinere sic ad clericos ut seculariter eo utantur. De 3. convenerunt prædicationem Verbi Dei convenire tantum Sacerdotibus & Levitis idoneis sub authoritate Episcopo-

Concordia cum Bohemis initur de 4. artic.

rum aut summi Pontificis. De quarto cum non sit privatæ personæ unuscujusque peccatum & crimen punire, eo sensu admissus est articulos ut ponirentur per habentem publicam authoritatem spiritualem aut civilem juxta delicti speciem. Sed quo pacto potuerit Concilium Basileense sine authoritate Pontificis ritum communicandi immutare & novum permittere, non sine causa disputat Cochlæus. Notatque Bohemos nullo modo recte communicare post illam concessionem, cum ipsi in reliquis Ecclesiæ non adhæreant, nec dicant illis eorum Sacerdotes verba præscripta, ac Joannem Hussum pro Martyre ac sancto colant. Ut ut sit quia concordatum hujusmodi initum fuerat, potissimum ad illod annitente Sigismundo Imperatore cum Alberto Austriæ Duce ipsius genero, coram ipsis etiam Rockisanna præcipuus Pragensium Doctor cum aliis quatuor Presbyteris nomine totius Cleri obedientiam Romanæ Ecclesiæ præstare se publice protestatum est. Sicque à censuris absoluti sunt, & in Ecclesiam per Concilii oratores introducti. Cumque paulo post præfatus Roccisanna ad altare accedens ac Missa celebrata Sacramentum ex calice laico dedisset, non servatis conditionibus, parum abfuit quin in irritum conventa caderent. Sed composita res est ex eo conventionum capite, quo sancitum erat ne paucis pacta violantibus communis concordia rumperetur. Numquam tamen Bohemi Hussitæ pacta ista integra servaverunt, sed sæpe contempta ac inversa sunt ab ipsis, ut multum operæ, parum fructus produxerit in ista reconciliatione.

Discutiuntur articuli 4. Bohemorum.

Binius in appendice Concilii hujus refert orationes in quibus articuli Bohemorum discutiuntur. Prima est Joannis de Ragusio Ordinis Prædicatorum de communione sub utraque specie, quæ duravit per octo dies. Horis antemeridianis confutana quæ Roccisanna pro necessitate utriusque speciei dixerat. Secunda Ægidii Carlerii decani Ecclesiæ Cameracensis, qua respondit per quatuor dies articulo 2. Bohemorum de corrigendis peccatis publicis, quem proposuerat per biduum Nicolaus Taborita. Tertia est Henrici Kalteisen Dominicani Professoris Theologiæ in Universitate Coloniensi, qua per triduum respondit iis quæ proposuerat Udalricus Presbyter Orphanorum de libera prædicatione Verbi Dei. Quarta est, Joannis de Polemar Archidiaconi Barcinonensis, qua anno 1333. per tres dies refutavit quartum articulum Bohemorum de civili dominio Clericorum. Hæ orationes seu tractatus legi poterunt apud Binium ab iis quibus majus suppetit otium. Sufficit nobis hoc indicasse, ac animadvertere nullam quæstionem diutius agitatam, quam quæ tangit necessitatem communionis sub utraque specie, quam avide postulabant Hussitæ spem præbentes in specie se alia Ecclesiæ dogmata amplexuros, si hoc indulgeret illis Ecclesia & rigorem Canonis Constantiensis relaxaret. Sed ut catholice Sanctesius repetit. 10. de Euchar. cap. 6. contra hæreticos disputat, cur utramque speciem flagitant, nisi ut ostendant diu inter Catholicos viguisse abusum in unius panis traditione? quæ vero utilitas ex talium concessione ad ipsos redibit, quam in errore obfirmatio & resipiscentiæ retardatio? tantum vero abest ut tum de emenda cogitent, quod cristas erigunt & contra Ecclesiam insolescunt, quasi veritatem superarint, eorumque opinioni tanquam certiori omnes acquieverint. Postea efferuntur audacia ac se in adulterio deprehendisse Ecclesiam prædicant: omnes rectores ac Doctores in ea hallucinatos fuisse & scripturas depravasse, & ab uno articulo ferendum judicium de tota doctrina Ecclesiæ. Nec vero intra limites concessionis consistunt, sed inde gradum faciunt ad convellenda graviora mysteria. Sic Bohemi Jacobullo Misnensi de utraque specie concionanti, non modica gestiebant lætitia quod articulum invenissent in Evangelica lege fundatum, per quem vel Romanæ sedis ignorantia vel nequitia

Insolentia hæreticorum.

argui posset. Tum populum conantur post se abducere, quasi rectius Catholicis de Religione sentiant, quia vicerint aliqua in re atque obtinuerint. Ex hoc simplicibus ac minus intelligentibus de Ecclesiæ statutis dubitandi datur occasio, idemque sibi concedi desiderant quod hæreticis fuerit indultum. Experientia enim noscitur quam sit populus novitatis ac libertatis amans. Hæc & plura doctus ille Episcopus. Attamen Ruardus Taper. art. 15. tradit Paulum III. cum Bohemis in hac dispensasse, modo faterentur calicem non esse ad salutem necessarium.

De Conceptione Immaculatæ Virginis.

Origo controversiarum circa conceptionem Virginis.

GRaves controversiæ de ea agitatæ fuerant Parisiis occasione propositionum Joannis de Montesono Doctoris Dominicani Parisiensis natione Arragoni, hanc Conceptionem Immaculatam in publicis lectionibus impugnantis, qui cum jussus à Magistris Universitatis Parisiensis eas retractare non obtemperaret, causa ad Episcopum Parisiensem Petrum de Ordeomonte delata est, qui easdem diligenter examinatas publice damnavit. A cujus sententia ad sedem Apostolicam appellans is Joannes de Monte-sono universum Ordinem suum defensorem habuit. Sed missis ab Universitate Avenionem Petro de Alliaco, Ægidio de Campis & aliis doctoribus, confirmata est censura Parisiensis, & jussus à Clemente Joannes Parisios redire & Universitatis correctioni se submittere. Quod cum promisisset nocte sequenti in Arragoniam aufugit maximam in universum suum Ordinem invidiam relinquens. Qui & multa inde passus est, abscissus quippe est ab Universitate, interdicta ei prædicandi & confessiones audiendi facultas, negatæ eleemosynæ, invocatoque regio auxilio multi inducti fuere ad revocandas istas propositiones, inter quos fuit Guillielmus de Valone ex eodem ordine Episcop. Ebroïcensis Regis confessarius, qui post hoc ex aula expulsus est & statuit Rex Carolus VI. nunquam deinceps ex eo Ordine confessarium sibi deligere. Nec potuit nisi longo post tempore Ordo Universitati restitui, cujus scissuram adhuc post annum 25. luxit Joannes Gersonus per ep. ad studentes Collegii Navarræ. Multi vero tunc fuere conscripti tractatus in defensionem utriusque partis, ut non mirum sit multos hujusmodi tractatus Basileam comportatos fuisse ad examen hujus controversiæ, ut nihil temere definiret Concilium. Quia tamen Concilium hoc non habet certam & infallibilem authoritatem, opinio de Immaculata Conceptione non est de fide, ut non bene putavit Almainus de potestate Ecclesiæ c. 16. Jodocus Clictoveus super Damascenum l. 3. c. 2. & in serm. 3. de conceptione aliique defensores hujus Concilii. Nec tamen contraria opinio hæretica est, nec nota temeritatis aut impietatis afficienda est. Idque statuerunt plures Summi Pontifices. Putat tamen Suares in 3. p. D. Th. quæst. 27. art. 2. disp. 3. sect. 6. hanc veritatem, scilicet beatam Virginem Conceptam fuisse sine peccato originali ab Ecclesia definiri posse tanquam de fide, quando id expedire judicaverit. Quia hæc veritas est supernaturalis multum conducens ad pietatem, & pervenire potest res ad eum statum in quo absque nova & explicita revelatione habeat Eccles. sufficientia motiva ad veritatem hanc definiandam ex implicita & tacita Dei revelatione sibi sufficienter proposita.

Confirmatur, quia sæpe Ecclesia sua authoritate assistente sibi Spiritu sancto, similes controversias definivit absque nova revelatione expressa, ut patet in quæstione de habitibus infusis, de canonica authoritate aliquorum librorum sacræ Scripturæ & aliis. Ad hanc enim definitionem satis est, ut aliqua supernaturalis veritas Traditione vel scriptura implicite contenta sit, ut crescente communi consensu

Conceptio immaculata definiri posset de fide.

Ecclesiæ, per quem sæpe Spiritus sanctus traditiones explicat, vel scripturam declarat, tandem possit Ecclesia definitionem suam adhibere, quæ vim habeat cujusdam revelationis respectu nostri, propter infallibilem Spiritus sancti assistentiam. Hæc autem veritas sæpe in scriptora indicata est, & in universali Ecclesia paulatim recipitur non sine motione Spiritus sancti, ut creditur, qui plenitudinem gratiæ Virginis ita esse intelligendam sensim Ecclesiam docet. Possetque ita consensus Ecclesiæ in banc veritatem crescere, ut posset Ecclesia rem definite absque magna contradictione, cum jam fere omnes, paucis exceptis, dispositi sint ad hanc veritatem etiam tanquam de fide suscipiendam, si Ecclesia ita declararet.

B Addi potest aliquid amplius: quod si quæstio in Concilio generali determinanda proponeretur, vix credibile est aliam futuram Ecclesiæ definitionem quam pro asserenda illibata illa & immuni ab omni peccato conceptione. Jam enim toties suam propensionem in hanc partem variis decretis testificata est, ut in contrariam partem sese vertere absque nota aliqua inconstantiæ non posset. Ut qui enim fieri posset quod cum Ecclesia prohibuerit, ne quispiam doceret privatim & publice ne diceretur concepta in peccato originali, postea juberet ut diceretur concepta in peccato originali? Etsi enim nihil repugnet Ecclesiam pro diversitate circumstantiarum mutare sua decreta, id tamen locum habet circa res quæ sunt doctrinæ fidei, quæ cum sit immotabilis & sibi semper similis, manet semper eadem.

C Porro quæ spectant ad asserendam, explicandam ac probandam hanc veritatem, tribus meditationibus primis per novem puncta aperuimus in tractatu de Beata Virgine, tertia parte Theologiæ Affectivæ, nec vacat ea modo repetere, pleni enim sunt libri hujusmodi probationibus. Tantummodo hic subjiciemus solutiones objectionum plurium contra hanc veritatem, ut quam debili innitantur fundamento qui minus tribuunt Beatæ Virgini, melios appareat.

Jodocus Clictoveus.

Certe leves sunt eorum rationes, ut qui iis illaqueari se sinunt, homini illi similes videantur qui se tenui filo teneri & captivum agi pateretur. Sic has diluit Jodocus Clictoveus serm. 3. de Conceptione, durius paulo adversarios exagitans, quod nondum ita agere tam severe prohibitum fuerat per summos Pontifices.

D Una, quam magni putant momenti; innititur multis sacrarum litterarum sententiis, asserentibus neminem peccati exsortem immunemque esse: ut hunc dicto Beati Pauli: *Omnes peccaverunt & egent gloria Dei*, & quod per unum hominem peccatum in omnes pertransiit: Illi identidem verbo Psalmographi: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*, & similibus id genus sacris eloquiis, quæ sonare videntur generatim omnes primævo peccato esse obnoxios.

Rom. 5.

Psal. 13.

Obiectiones solvuntur.

E Verum his omnibus una adaptanda est dilutio, eas videlicet secundum communem legem esse intelligendas, & illis dumtaxat accommodandas, qui nullo peculiari privilegio dotati, eumdem communemque omnibus sortiti sunt exortum. At vero ab hac subjectionis ad peccatum lege, Beata Virgo Maria speciali gratia exempta est: quæ nisi exempta fuisset, illi utique communi legi peccati subjacuisset. Perperam igitur hæc scripturæ dicta trahuntur applicanturque ad Sacram Virginem, quæ divinæ gratiæ prærogativa præcipuoque munere ab illa hominum universitate seclusa est. Quod ne arbitrarium censeatur aut gratis assertum, conspiciantur alia gratiarum dona præter communem legem illi indulta. Sine parentum carnali commercio non potest naturaliter progigni soboles, ipsa Spiritu sancto

Privileg. plura B. Virginis.

A fœcunda concepit prolem. Post conceptum & partum non potest naturæ legibus permanere virginalis in matre integritas, ipsa vero nec in conceptu, nec partu Virgineum amisit decorem. Insuper mulier cum parit, tristitiam habet & gravissimos dolores, ipsa nullum perpessa dolorem filium suum peperit, segregata à communi illa mulierum maledictione: *In dolore pariet filios tuos*. Demum omnes homines, anima à corpore soluta, rediguntur in pulverem & resolvuntur in putredinem, ipsius autem B. Virginia sacro-sanctæ corpus cum anima assumptum est in gloria, ut absque aliqua hæsitatione adstruendum est neque subjectum fuit huic maledictioni, *Pulvis es & in pulverem reverteris.* Si igitur in his quæ in vita eius & felici obitu gesta sont, eam videmus communi B legi minime subjectam fuisse, quare idem non fatebimur in primo vitæ exortu fuisse factitatum? quare ex multis id unum consimile non colligemus? Si vero pertinacius obsistat adversarius sacro-sanctam Virginem non fuisse secretam, neque sepositam ab ea communi lege peccati, in illud tandem impietatis barathrum decidet, quod neque Dominum nostrum omnino peccati jugo liberum fateri cogetur, sed ea Maria Virgine carnem sumpsisse, quæ aliquando in ea culpæ fuit obnoxia. Est enim Christus secundum carnem suæ matri vere consubstantialis, ut secundum Deitatem Patri: qui igitur Virginem Mariam non excipit a peccato, neque eius filium. Videre obsecro, quomodo hæc impietas etiam in Deum ascendit, & filio derogat, qui matris extenuat gloriam. C Quod si Christum ab omni peccato vindicent, matrem quoque vindicent, operæ pretium est. Sed & Clictovei solutionibus addi potest, non sic textus scripturæ involvere omnes homines in peccato per Adamum contracto, ut non etiam aliquando det occasionem suspicandi aliquem exemptum fuisse à contagio illo, ut cum ad Roman. 5. utitur his verbis. *Si enim unius delicto multi mortui sunt, &c.* ut quid enim multos, non omnes mortuos asserit, nisi ut immunitas cujuspiam ad hac lege non omnino scripturæ adversari videatur?

Ioan. 16.

Genes. 3.

Antimarita.

Aliam præterea Antimaritæ nostri (quos eo nomine nuncupamus, quod syncerissimæ puritati Beatæ Mariæ sint contrarii & obluctantes) rationem adducunt, quam inflata bucca & ore tragico atque D inflato more Zenonis Achillem personant, tanquam invictam viribus & inextricabilem: suam scilicet sententiam, probatissimorum Authorum & quidem quam plurimorum, assertionibus & authoritate defendi. In quorum nominibus recensendis magnam impendunt operam, tempus conterunt & membranas implent, sibi persuasum habentes, ea ab re veritatem magis accipere suam positionem, quod plures habeat assertores, tanquam in multitudine militum consisteret victoria belli, & non potius in robore & strenuitate. Meminisse debent illi Alexandrum magnum parvis admodum copiis, pene innumerum Darii exercitum ter profligasse: Themistoclem quoque inclytum Græciæ Imperatorem, exigua manu numerosum Xerxis agmen in trepidam fugam egisse. E Et (ut ad nostratia descendamus exempla) ipsos non præterit insignem (ut reor) Judam Machabæum paucis militibus fretum, copiosas Antiochi vires contrivisse; aut fortem Sansonem in maxilla asini mille stravisse Allophylos; aut ipsum denique David, in funda & lapide terribilem & gigantæa mole horrendum Goliath devicisse. Omnis enim ille Authorum numerus, Beatam Virginem Mariam in concepto maculam contraxisse asseverantium, etsi etiam decuplo esset major atque cumulatior, exiguum quiddam est, & parum authoritatis habet ad sacram scripturam, quæ manifeste asserit Beatam Virginem ab omni penitus peccati macula fuisse alienam. Cum enim purissimam Domini nostri carnem ab omni eximit contagione criminis, quis nisi cœcutiens non videt,

1. Mac. 3.

Iudic. 15.

1. Reg. 17.

det, & sanctissimæ Virginis carnem, de qua sumptum est sacrosanctum Domini corpus, etiam a scriptura adstrui nullius unquam peccati ream? Nam si radix sancta, teste Beato Paulo, & rami sancti: quare converso ordine si ramus sanctus est, & radicem, ex qua enascitur, sanctam quoque esse necessum est. Nullus autem ignorat omnem humanam assertionem scripturæ sanctæ veritati cedere debere, quæ solidissima est & solvi non potest, neque a sua firmitate decidere: ejus certitudo firmo constat fundamento, neque mutabunda titubat, ut humanarum assertionum propositiones in alteruttam partem vacillantes, & huc illucque fluctuantes. Cum igitur sacræ Scripturæ eas tuentur partes, quas astruimus, totam scilicet pulchram esse B. Virginem, & maculam in ea non esse, hac sola maxilla totos Philisthæorum & adversariorum elidetur exercitus Samsonia vibrante dextera: hac Davidica funda & lapide Goliæ frons percutitur, & destitutus viribus, in terram semianimis procumbit; quandoquidem contra Divina eloquia frustra armant linguam humana ingenia, nequicquam moliuntur calumniam aut cavillos adinventiones humanæ. Cæterum gravissimorum, quos adducunt, Authorum suæ opinionis adstipulatorum nomini vel authoritati derogatum minime velim, sed sacram Scripturam illis præferendam libere proclamaverim. Ipsorum enim tempore non usqueadeo dilucide explicata fuit propositæ inquisitionis veritas, neque ita ad unguem enucleata, ut hac nostra tempestate. Quocirca facilis illis debetur venia, si in hujusce disceptationis anfractibus obliquam viam sunt ingressi, si à recto calle exorbitarunt, per senticosa tenebricosaque diverticula oberrantes.

Rom. 11. (margin)

Demum neque eo moveri debemus timore, quem ingerere solent adversarij, scilicet si B. Virginem Mariam mundam ab omni crimine in ipso conceptu fuisse fateamur, quod videbimur eam æquare filio suo, cui omnimoda primum convenit a peccato mundities, & proinde censebimur ipsius Filij gloriam extenuare, quod sibi proprium est, alijs quoque communicantes. Nam tametsi Mater id commune habet cum filio, puritatem scilicet in conceptu, in multis alijs inferior est. Christus enim verus Deus & homo, virtute Spiritus sancti conceptus, Maria duntaxat homo, ex conjugatorum progenita consortio.

Luc. 1. (margin)

Neque ob id nobis insultent importuni calumniatores serenissimam Virginem tabe originalis culpæ labefactam dici debere, quod ex nuptiali thoro propagata sit. Nam cum (ut testatur Lucas) non sit impossibile apud Deum omne verbum, qui Virgini gaudia titulumque matris contulit cum Virginitatis honore, qui steriles matres felici prole beavit, cur non potuit ex honorabilibus nuptijs & thoro inmaculato fructum proferre communis labis nescium? sane cum omnipotens sit, id quidem potuit: cum summe sapiens, id decere cognovit: cum supreme bonus, id revera voluit. Ex quibus omnibus id postremum colligitur, quod illud effecerit, neque accuratius rimandum nobis est, quomodo id à Deo effectum fuerit, ex connubiali fœdere natam esse prolem, peccati penitus expertem: sed simplici fide id confitendum, ipsam B. Virginem & corpore sanctam & Spiritu productam esse ad ortum, secundum suæ sapientiæ nobis occultæ imperscrutabilem dispositionem. Qui enim Arcam Mosaicam ex lignis Sethim imputribilibus fieri jussit, in qua reponendum erat manna Israeliticum, longe valentiori ratione Arcam illam animatam, in qua requieturus erat panis ille de cœlo descendens, ab omni putrefactione peccati in suo primordio præservavit.

Ibidem. (margin)

Postremum ipsi Christo datus spiritus gratiæ non ad mensuram & de ejus plenitudine nos omnes accepimus, quemadmodum legitur: sacratissimæ autem Virgini non tanta gratiarum exuberantia intuita admittitur, neque tanta divinorum charismatum cumulatio; nam quamvis affluentissimus in ea fuit gratiarum torrens, certa tamen mensura definitus est in ea, neque ad tantam excrescit exundationem, quanta in Christo conspicitur. Itaque quamvis immaculata fuerit ejus conceptio, sicut & Christi, semper tamen in inferiore dignitatis gradu constituta est, quam filius ejus, cui (ut creatura creatori) substrata subjectaque consistit.

Restat præcipua objectio ex ratione D. Thomæ petita 3. part. quæst. 27. art. 2. qua ubiter indicat (neque enim id ponit in assertione) B. Virginem incurrisse maculam originalis culpæ: quia si aliter, non indiguisset redemptione & salute quæ est per Christum: de quo dicitur Math. 1. *Ipse enim salvum faciet populum à peccatis eorum.* Hoc autem inconveniens est, quod Christus non sit salvator omnium hominum ut dicitur 1. ad Timoth. 4. Unde relinquitur quod sanctificatio ejus fuerit post animationem.

D. Thomas. (margin)

Sed Scotus in 3. sent. dist. 3. quæst. 1. fuse disputat contra hanc rationem, & ex ipso principio quo utuntur Thomistæ contrariam elicit conclusionem. Contra primam rationem, inquit, arguitur ex excellentia filij sui inquantum redemptor, reconciliator & mediator, quod ipsa non contraxit peccatum originale. Perfectissimus enim mediator habet perfectissimum actum mediandi respectu alicujus personæ: sed respectu nullius personæ habuit excellentiorem gradum quam respectu Mariæ, sed hoc non esset nisi meruisset eam præservari à peccato originali. Probatque hoc tripliciter 1. per comparationem ad Deum, quia Christus perfectissime non placat Trinitatem pro culpa contrahenda à filiis Adæ, si non præveniat ut alicui Trinitas non offendatur. 2. per comparationem ad malum à quo liberat, quia perfectissimus mediator meretur amotionem omnis pœnæ ab eo quem reconciliat, est autem culpa originalis major pœna, etiam carentia visionis divinæ: ergo eam debuit omnino auferre ab aliqua persona. 3. per comparationem ad obligationem personæ quam reconciliat, ut illi summe obligetur, ad quod necesse est ut summum bonum habeat quod potest per mediatorem haberi: illud autem est innocentia, nam excellentius beneficium est præservare à malo, quam permittere incidere in malum & ab eo postea liberare. Quare autem nulla anima debitrix erit Christo pro innocentia, & quare cum omnes Angeli in patria sint innocentes, nulla anima in patria erit innocens, nisi anima Christi? &c.

Scotus. (margin)

Ad quæstionem dico, quod Deus potuit facere quod ipsa nunquam in peccato originali esset potuit etiam fecisse ut tantum in uno instanti esset in peccato originali: potuit etiam facere ut per tempus aliquod esset in peccato & in ultimo instanti illius temporis purgaretur, &c. Quod autem horum trium quæ ostensa sunt esse possibilia, factum sit Deus novit. Si authoritati Ecclesiæ vel authoritati scripturæ non repugnet videtur probabile, quod excellentius est attribuere Mariæ.

Hæc est conclusio Doctoris subtilis Scoti, cui præsens Concilium annitentibus maxime Theologis Parisiensibus adhæsit, post Ephesinum Concilium in honorem Virginis propensissimum & acceptius futurum, si qua reverentia hoc prosequebatur Cœlestinum Pontificem Rom. eadem Eugenium coluisset. Interim miranda est modestia tum Doctoris Angelici D. Thomæ, tum Doctoris subtilis Scoti in ista difficultate: ille tantum obiter impugnat immunitatem à peccato in conceptione, hic cum tanta submissione illam admittit ut nihil illo sit humilius: & tamen eorum discipuli tot clamoribus & tumultibus rem istam egerunt, ut non semel scandala ex eorum concertationibus exorientia visa sint. Sic absolvuntur magistri, condemnantur discipuli.

Andreas Duvallius Professor Theolog. Canus: Cajetanus.

A Ductor Andræs Duvallius Decanus Facultatis Theologiæ Parisiensis Tract. de peccatis quæst. ultima art. 7. postquam tutam istam qoæstionem solide discussit, examinat amplius an sententia pro immaculata conceptione sit ab Ecclesia definibilis: resoluitque partim contra Canum l. 7. de locis c. 3. qui oeutram partem definiri posse autumat, cum non possit revelatio ea de re expectari: partim contra Cajetanum qui putat si Ecclesia ad definiendum se accingeret, contra ipsam definituram; resoluit inquam immaculatam conceptionem esse in proxima dispositione ut definiatur ab Ecclesia tanquam de fide, quia ita parata & expedita videntur omnia, si adhiberetur à Pontifice diligentia coosueta in negotio definitioonum, nihil ultra esset desideraudum: & revera Patres Basileenses eam definierunt jam, licet propter ipsorum schisma vim nun obtineat ipsorum definitio: quin imo, ut idem asserit, Gabriel in 3. dist. 3. scribit Legatos Eugenij ad Concilium Basileense, inter alias instructiones quas ab eo acceperant habuisse hanc etiam, ut controversiam de immaculata conceptiooe determinati curarent.

3. Regulæ ad definiendum res de fide.

Sunt autem tres regulæ quibos Ecclesia uti solet in definiendis propositionibus fidei, scriptura, traditio & generalis Ecclesiæ consensus, quarum regularum uoa sufficiens est ad definitionem, si saltem implicite contineatur in ipsa veritas definibilis. At jam conspirat paucis admodum exceptis universa gens Christianorum Catholicorum & sibi persuadet immaculatam fuisse Virginis conceptionem: traditio vero omnino lo- C cuples ipsi favet, ut exhibetur à Salazario l. 1. de conceptione c. 42. & à Ioanne Eusebio tomo integro, cui titulum præfixit *Opera Parthenica.* Scriptura vero id ipsum saltem implicite continet, ut non sit difficile ex ipsius verbis illam eruere & colligere: & ut innumera fere loca omittamos, quæ alibi discussimus, locus ille Genesis c. 3. *& ipsa conteret caput tuum* quem de B. Virgine plures ex Patribus intellexerunt, rem totam conficere potens est, si advertatur post Jacobum Parez Episcopum Chrysopolitanum in *Canticum B. Mariæ*, ista verba quæ denotant ipsam immunem fuisse à morsu serpentis, ipsi usque caput quod est peccatum originale obtrivisse, prius dicta fuisse à Deo quam sententia ferretur in virum & mulierem, ut intelligamus præventam fuisse & liberatam a communi maledictione hominum & mulierum. Unde etiam putamus nec D debito contrahendi istud peccatum umqoam subjacuisse, cum non fuerit comprehensa in illo pacto ex cujus occasione incurritur istud peccatum: quamvia contra sentiant Suarez, Bellarminus, Vasquez & alij apud eumdem Duvallium quæst. cit. art. 4. quorum rationes non convincunt.

Iacobus de Valentia Parez Episc. Hisp.

Quantum beneficium Virgini collatum in conceptione.

Porro hoc beneficium præservationis à macula originali tantum fuit, quod sola evaserit in passu illo ad vitam in quo cæteri pereunt & in mortem animæ incurrunt, ut non immerito potuerit tunc canticum gratiarum actionis, qua usa est ubi se matrem Dei nuncupari audivit ab Elizabeth, concinere. *Magnificat anima mea Dominum. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*, quippe tunc Christum experta est esse salutare suom & Salvatorem modo excellentissimo: E *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, vere enim tunc in statu parvitatis suæ benigno quodam intuitu à Deo adspecta est, ex quo bonum maximum in illam profluxit. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, cum ex hac prima sanctificatione initium habuerint summæ ejus laudes quibus ab omnibus populis cumulatur. *Fecit mihi magna qui potens est.* Vere magnum fuit, eam solam sic mirabiliter liberari. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Fuit enim ista sanctificatio opus divinæ potentiæ, quæ tunc subvertit machinas omnes & cogitationes dæmonum, qui eam sibi subjicere meditabantur, &c. quæ sunt concionatoribus magis idonea.

Intentio Auctoris.

A Atque hactenus de præcipuis controversiis hujus Synodi, in quibus quæ diximus conferendo Concilij & Papæ authoritatem, quantumvis in unam partem magis propendere quam in aliam videri possimus, non tanquam rem ipsam definiendo à nobis scripta velim intelligi, quasi judicio decretorio quidpiam statuamos, sed narrando magis quæ fuerint momenta hojus gravis controversiæ, ac litigiosa argumenta difficilium horum temporum inter doctos, ut qui magis historice quam didactice ista proponere intendamus: quoniam ut in præfatione hujus Concilij diximus, magis est Ecclesiæ universalis quam doctoris particularis in istis omnino assertive concludere, nec mediocritatis nostræ aut potius tenuitatis ingenij nostri nobis bene conscij quicquam arroga- B mus.

CONCILIVM

FLORENTINVM.

CENTVM QVADRAGINTA & unius Episcoporum.

SVB EVGENIO PAPA IV.

C An. Dom. M. CCCCXXXVIII. & M. CCCCXXXIX. &c,

CELEBRATVM.

Contra errores Græcorum in præsentia Ioannis Palæologi Constantinopolitani Imperatoris.

VT Samaria à Jerosolyma horrendo schismate diu separata, in potestatem taodem Assyriorum amissa libertate venit: sic Ecclesia Orientalis ab Occidentali per perniciosum schisma divisa, in Turcarum Imperium translata est. Et quemadmodum tribui Juda idem postea accidit, quod Samariæ ac decem tribubus: sic metuendum ne ista pars Occidentalis innumeris divisionibus in tempo- D ralibus & spiritualibus obnoxia idem quandoque experiatur, dum tam multi tam leviter à vetere sacrosancta Religione Apostolica Romana in omni fere regno discedunt & in ipsa discessione tam pertinaciter hærent, abjectis Synodorum decretis.

Iudicium Dei adversus Græcos terribile.

Gratitudo pro mysterio redemptionis.

Cum autem Græci ac Orientales sæpius post primam ab Ecclesia Romana divisionem eidem reconciliati sæpius ab eadem descivissent, ultima eorum cum eadem unio in hoc Concilio facta est, quam com brevi postea perruperint motu solitæ incoustantiæ, ac Marci Ephesini malitia aliisque causis permoti, sicut populus Israël Assyriis traditus nunquam reversus est, sic illi Turcæ sæculari brachio à Deo tradi, ob crimina, ad Ecclesiam Romanam postea non redierunt, Deo terribili in judiciis suis, cum aliis calamitatibus pœnales cæcitates immittente; post E elapsum & male impensum tempus ultimæ suæ visitationis in hac Synodu. Nec est quod quidam putent indifferens & adiaforum esse ad pietatem si credatur Spiritus sanctus à filio procedere aut non procedere, quod solent dicere ministri Calviniani: nam præterquam qood destrueretur mysterium Trinitatis, manente Spiritu S. indistincto à Filio si ab ipso non procederet, ut opinantur communius Theologi post D. Thomam, sapit ingratitudinem non agnoscere Filium ut principium Spiritus sancti, quod est decus ipsius eximium ac ipsi cum Patre æterno commune. Debuit autem Ecclesia in recognitionem incarnationis ipsius ad redimendom genus humanum

quidquid honorificum filio constantissime asserere: ipsum enim ob hoc singulariter veneratur, ut ipsius sit vox, *venerandum suum verum & unicum filium.* Quamvis in instructione Armenorum in hac Synodo non pauca sint pro mysterio redemptionis elucidando, acta integra hic dabimus ex versione Bartholomæi Abrahami Cretensis, qui primus Actorum Græce scriptorum Latinam versionem edidit, non tamen sine quibusdam erratis quorum aliqua annotanda erunt, annotatis quibusdam ejus erroribus. Prius tamen originem & progressum Concilij ex Wadingo ad annum 1439. damus ubi aliqua refert ad hanc præfationem idonea & ab aliis etiam omissa.

Misere, inquit, lacerabatur hoc tempore Sacrosancta Christi Ecclesia contrariis Sacerdotum factionibus, adversisque Principum studiis. Duo simul celebrantur Concilia Generalia, duo designati summi Pontifices, binas constituerunt acies Christiani Principes, populi partes duæ inter duos Pontifices divisæ; pars tertia nulli adhærebat. Eugenius Pontifex legitimus Christi Vicarius, ingenti conatu immensoque sumptu Græcorum gentem, nationesque longe dissitas Armenorum & Æthyopum ad fidei unitatem studet revocare, & sub unico Pastore fideles omnes ad unam caulam unumque ovile Catholicum reducere. Ex adverso Europææ gentes, quæ sub oculis erant, quæ prius uno hærebant corpore, eumdem hauriebant Spiritum & capite gloriabantur, omnia pacis & unitatis adversario seductæ paulo antea sopitum schisma resuscitarunt. Etenim Basileensis Concilij Patres ægre ferentes negari sibi, quam injuste ambierant, supra summos Pontifices authoritatem, à suo etiam cœtu Græcos avocatos, indictumque Ferrariæ & Florentiam translatum Concilium, furentes & insanientes eo tandem abierunt dementiæ, ut ad septimum Kalendas Julias depositionis sententiam multis calumniis & contumeliis infarctam, tulerint in Eugenium, & post turbas plurimas scandalosaque dissidia, Amedeum olim Sabaudiæ Ducem, ad Ripaliæ solitudinem prope Lacum Lemanum vitam Eremiticam sub habitu leucophæo & instituto Franciscano, uti quidam volunt, ducentem, Nonis Novembris Pontificem sub Felicis 5. nomine renunciarint.

Felix V. Papa creatur.

Eugenius totus addictus unioni Græcorum patienter tulit universa, nihilque Injuriarum à gravissimo potuit retrahere negotio donec absolvit. Die sexta Iulij feria secunda, post Sessiones 15. doctasque discussiones, omnium consensu lecta fuit definitio articulorum, de quibus maxime disceptabatur, processionis Spiritus sancti à Filio, additionis voculæ *Filioque* ad Symbolum Constantinopolitanum, consecrationis in azymo aut fermentato, juxta Ecclesiarum consuetudinem, cruciatus animarum in Purgatorio per suffragia fidelium relevandi, visionis beatificæ animarum purgatarum, condemnationis in peccato decedentium, & Romanæ sedis Primatus. Tomi seu Bullæ quinque hujus unionis scriptæ sunt Græce & Latine, quibus utraque natio subscripsit, unam detulerunt Græci, altera mansit penes Pontificem, reliquæ destinandæ erant Patriarchis Orientis; atque ita lætabundus die 21. Iulij discessit cum suis Imperator, quod summe concupitam videre meruerit utriusque Ecclesiæ unionem.

Fit unio Græcorum.

Nihil ei sinistri accidit in toto itinere, nihil non lætum & jucundum, præter unam mortem Iosephi Patriarchæ Constantinopolitani die nono Iulij, eo tamen solatio tolerabiliorem, quod unioni & fidei Apostolicæ Ecclesiæ senioris Romæ paulo antea peculiari scheda subscripserit. Nocuit valde stabiliendæ unioni hujus pissimi viri obitus: licet enim in Concilio summo applausu conclamata fuerit, tamen brevi duravit tempore, decedente paulo post reditum Ioanne Imperatore, & Marco Ephesino schismatis pertinacissimo suasore & fautore, ubique vehe-

Sed parum durat.

A mentissimo astu Græcos ab unione & pactis in Concilio revocante. Defuit etiam, quæ summe erat necessaria, missio & instructio Doctorum, & Prædicatorum, quos oportebat multos statim ad Græcos destinari, ut coram explicarent quæ in Concilio acta sunt, dubia occurrentia dissolverent, & quæ pervicacissimus Ephesinus objiciebat, diligenter & docte refutarent.

Subscripsit huic Concilio Frater Guilielmus Generalis Minister. In domo Minorum, ut diximus, habitæ sunt collationes præparatoriæ ad Sessiones tum Ferrariæ, tum Florentiæ, & in eorumdem templo scripta est definitio & tomus unionis Græce & Latine convenientibus ex utraque natione sex viris delectis; à parte quidem dextera Latine, cui subscripserunt Latini, appensa Bulla Pontificia, ab altera B Græce, cui Græcæ subscriptiones, & aurea bulla Imperatoris suffixæ sunt. Græcis autem ut ad Concilium & in Europam venirent, non segniter aut frigide persuaserunt Frater Bartholomæus de Yano, vir doctissimus & pissimus, & Albertus Sartianensis ad hoc ab Eugenio missi, qui simul cum Imperatore in Italiam reversi sunt.

Interfuit huic Concilio sanctus Bernardinus Senensis, & magno quidem fructu, tum vitæ suæ exemplo, tum privatis colloquiis & publicis prædicationibus Græcos ad unionem alliciendo. Laudabili studio volebat ille veram salutis & veritatis viam docere, sed magno animi dolore cruciabatur, quod Græcorum non calleret Idioma. Secum autem cogitans admiranda Dei opera, qualiter suis Apostolis contu-C lerit, ut possent omnium gentium linguis loqui: obnixe rogabat, ut largiretur Græcis intelligentiam eorum, quæ dicturus esset ad illos. Mox ferventi spiritu multa in Deum fiducia fretus, ascendit suggestum, Græceque concionatus est, de Catholica fide Græcos summo studio erudiens: ita ut mirarentur omnes, dicerentque eum non minus probe nosse Græce, quam si in Græcia natus esset: sed Deus movebat linguam ejus, & loquebatur per eum. Cum enim à suggestu descendisset, & omnes laudarent ejus Græce dicendi facultatem & copiam, ille Deo soli honorem omnem tribuens, Græce linguæ expers, sicuti antea fuerat, remansit.

Bernardinus Senensis.

In eadem Synodo sub hujus anni finem, alia insignis unio facta est gentis amplissimæ Armenorum. D Ante biennium miserat Eugenius aliquot viros doctos & pios ex Ordine Minorum ad gentem hanc, monituros indictum esse generale Concilium pro unione & pace concilianda nationum Orientalium cum Ecclesia Romana. Præcipui inter hos fuerunt Frater Franciscus Bononiensis, Guardianus Conventus sancti Pauli extra Bononiam, Frater Ludovicus eadem urbe oriundus, & Frater Iacobus de Primadiis, reliquorum Vicarius seu præfectus Generalis. *Hæc Vvadingus.*

Vnio Armenorũ.

Concilium istud constat ex sessionibus viginti quinque quarum sexdecim primæ Ferrariæ habitæ sunt, reliquæ Florentiæ, ad quam urbem accedenti Eugenio sacratissima Eucharistia præferebatur in arcula equo ornatissime phalerato imposita. Ab hac autem urbe nomen habet Concilium seu propter unionem Græ-E corum in ea factam, seu quod in ea secundo anno postquam inchoatum fuerat Ferrariæ, absolutum sit, aut potius quinto anno ut dicetur in controversiis hujus Synodi. Porro in hac maxime enituit doctrina Iuliani Cardinalis in disputationibus, cujus etiam hoc argute dictum ad Imperatorem Græcorum memoria dignum, quod cum sermo esset de codicibus D. Basilij è quibus Græci deleverant nomen *filioque*, diceretque Imperator in Græcia multos esse codices sine illa voce. Atqui Serenissime Imperator cum tu decrevisses ad certamen venire, decuit arma tua tecum afferre, & non in ipso certamine expectare. Hæc refert Antoninus in historia

Argute dictum Iuliani Card.

qui præsens aderat, nondum Archiepiscopus.

Quod autem hanc synodum Octavam appellet Bartholomæus Abrahamus, imperitiæ ejus deputat Binius in notis ad octavam Synodum. Alij dicunt vocavisse octavam Græcam scilicet, nulla habita ratione veræ Synodi octavæ sub Adriano secundo, qua Photium damnasset præcipuum Architectum schismatis ac dissensionis Ecclesiæ orientalis cum Romana. Sic enim hæretici malorum suorum Authores in honore habent.

Acta autem ejusdem Concilij scripta fuere uno volumine in folio ab Horatio Justiniano bibliothecæ vaticanæ custode primario collecta, disposita & notis illustrata. Prodiit quoque aliud volumen etiam in folio ex Hollandia advectum ejusdem argumenti, impressum Hagæ-comitis an. M. DC. LX græce scriptum per Sylvestrum Sguropulum qui concilio interfuit cum aliis Græcis unioni maxime adversarius, ut ex toto ejus libro liquet: transtulit vero in Latinum sermonem Robertus Creygbton Anglus non minus unioni infensus, ut ex tuis notis patet, metuens forsan ne aliquando sua Britannia similem unionem cum Ecclesia Romana meditetur, Quæ ipsius gentis salus esset. Tam de auctore ipso, quam de ejus interprete, quæ ratio haberi debeat, paucis explicat P. Labbe in sua synopsi: non alia certe quam hæreticorum de Conciliis differentium, ut evidens fiet ex aliqoot additamentis ipsa inserendis.

Acta generalis octavæ Synodi, è Græco in Latinum traducta, interprete Bartholomæo Abrahamo Cretensi, præsule Arienſi.

ANno Domini nostri Iesu Christi M. quadringentesimo trigesimo octavo, die vero quarta mensis Martij, Pontificatus Eugenij Papæ quarti anno septimo, Ioannes Palæologus Serenissimus Constantinopolitanus Imperator, ad celebrandam octavam œcumenicam Synodum, ad Francolinum Ferrariæ vicum triremibus invectus est. Quo statim Nicolaus ipsius Ferrariæ Marchio, una cum suis præstantioribus civibus, ac Pontificibus omnibus qui cum summo Pontifice Imperatorem ipsum Ferrariæ expectabant, obviam prodiit, ac ipsum equo insidentem, una cum sedis Romanæ legato, qui cum Imperatore Constantinopoli venerat, ad urbem & palatium, ubi ab ipso summo Pontifice, omnibusque Cardinalibus expectabatur, magna pompa deduxit, Quem cum summus pontifex jam advenire sensisset, resurrexit, & lento gradu inambulare cœpit, ac ipsum paulo procul à sede sua excepit, & volentem genu flectere, minime permisit, sed stantem amplexus fuit, ac ei dexteram osculandam dedit, ipsumque à sinistra proximum sibi consedere voluit. Postea vero Imperator surrexit, ac sua in sede stans, à singulis amplissimis Cardinalibus honorificentissime fuit salutatus. Habitoque in consessu cum summo pontifice brevi secretoque colloquio, uterque surrexit. Et pontifex summus in eodem palatio, ubi habitabat, remansit. Imperator vero ad aliud ornatissimum pompa eadem ivit. Porro autem quatuor post dies Iosephus sanctissimus Constantinopolitanus Patriarcha cum majori parte suorum pontificum, (nam cæteri cum Imperatore fuere) cymbis multis ornatissimisque, Venetiis Ferrariam advenit. Cui quidem è cymba exeunti quatuor amplissimi Cardinales, & ipse Marchio, necnon viginti quinque Occidentalis Ecclesiæ præsules obviam iere, ac ipsum equitem mediumque inter duos amplissimos Cardinales magna etiam pompa ad palatium comitati fuere: ubi pontifex summus stans in sua sede, ipsum amplexus, & in genua osculatus est. Ipsis deinde consedentibus, Orientales antistites dexteram simul, & genam summi pontificis, cæterorum vero Græcorum alij dexteram, alij pedem tantum osculati fuere. Qua quidem salutatione facta, pontifex summus in cubiculum se recepit: Patriarcha vero, eodem quo venerat ordine ac pompa, domum sibi paratissimam venit. Proxima vero dominica, quindecim Græci Sacerdotes Domini Imperatoris jussu ejus Missam solemniter celebrarunt. Ubi etiam Marchio cum suis civibus adfuit, & panem benedictum per patriarchæ dexteram, more Græcorum, accepit atque libavit. Nonnullis deinde post diebus Imperator a summo pontifice contendere cœpit, ut quemadmodum ei promiserat, non solum pontifices & Abbates, verum etiam reges & duces, ac cæteros Christianorum principes ad Synodum convocaret. Quod quidem tametsi summo pontifici propter ipsorum principum discordias factu difficile videbatur, ut ad Synodum convenirent, se tamen operam daturum promisit, ut principes ipsi convocarentur. Continuoque nuncios & litteras ad eos misit, ut intra menses quatuor vel ipsi adessent, vel suos Vicarios mitterent. Porro autem post aliquot dies tam Græcis quam Latinis majus operæpretium visum fuit, ut edicto publico Synodus convocaretur hac conditione, ut nisi principes ipsi venirent, vel suos nuncios mitterent, Synodus tamen ipsa celebraretur, ac in ea de quibusdam dogmatibus ageretur, & sive Græcorum & Latinorum conjunctio fieret, sive non, adhuc tamen Synodus summa pace dimitteretur. Dum autem hæc geruntur, quæsitum fuit, quonam ordine sedes in Synodo disponi deberent, qua de re non mediocris inter eos controversia fuit orta. *Ordo sedium.* Nam summo pontifici videbatur conveniens esse, ut Imperator ac patriarcha cum suis hominibus à sinistra templi parte, & occidentales pontifices à dextra, ipse vero in capite medius inter utramque partem sederet. At Imperator dicebat locum ipsum sibi potius quam summo pontifici convenire. Post longas autem discrepationes, lectis cæterarum Synodorum gestis, omnes in unam sententiam ivere, ut summus pontifex ac omnis occidentalis Ecclesia à dextra templi parte, Imperator autem cum orientali Ecclesia è regione à parte altera consederet. *for. disceptationes.* Igitur in Basilica divo Georgio consecrata, à dextra parte apud majus altare pontificia sedes, & proxima ei, paulo tamen inferior, Romanorum, vel (ut Græci dicebant) Germanorum Imperatoris sedes disposita fuit, quæ semper propter ejus absentiam vacua stetit. Apud autem ipsam amplissimorum Cardinalium, deinde Archiepiscoporum, & Episcoporum Occidentalis Ecclesiæ, qui ad centum & quinquaginta præter protonotarios & Abbates ac alios clericos, qui multo plures fuere, locus ordinatus fuit: è regione vero summi pontificis, ut paulo ante dictum est, Constantinopolitani Imperatoris eminens quidem ut pontificia, & illi proxima sinistra, paulo tamen inferior, patriarchalis sedes collocata fuit. Et apud eam eodem ordine, legatorum trium cæterorum Patriarcharum, deinde aliorum Occidentalium patrum, ex quibus duo ex Iberia venere, sedes fuerunt dispositæ. Nam à dextris ipsius Imperatoris Demetrius Despotus frater ejus, infimo gradu subsedit. Ante vero majus altare aliud altare fuit erectum, ac super eo inter beatorum Apostolorum Petri & Pauli capita, sanctorum Evangeliorum liber, ac ante ipsum duo accensa candelabra fuere posita. Quibus ita dispositis, ac omnibus præparatis, ad diem nonam mensis Aprilis, quæ quidem feria quarta majoris hebdomadæ fuit, Cardinales ac omnes antistites vestibus sacris induti, una cum summo pontifice ac Imperatore templum illud introiere, ac suis in locis, absente ob valetudinem patriarcha, paululum consedere, deindeque surrexere, summusque pontifex orare cœpit: quibusdam denique psalmis, hymnis, ac precibus hinc inde decantatis, omnes iterum consedere jussit, ut consentiente Imperatore, absentis patriarchæ consensus, & suum edictum ex suggestu reci-

taretur. Itaque Scriba quidam alta voce conſenſum ipſum in hac forma perlegit.

Conſenſus Patriarchæ Conſtantinopolitani, ut œcumenica Synodus Ferrariæ celebraretur.

IN nomine ſanctiſſimæ vitæque principij Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus ſancti, duo Chriſti membra, Latinorum videlicet & Græcorum, ad ſanctam & œcumenicam Synodum convocandam, hodie convenerunt, ita ut beatiſſimus ac ſummus pontifex & ſancta Romana Eccleſia ex una, & Sereniſſimus Imperator cum tota Orientali Eccleſia ex altera parte concordes ſint, ut hic Ferrariæ in Divi Georgij templo, in loco ſane tutiſſimo, generale Concilium celebretur, edicentes, ut infra quatuor menſium ſpatium ab hoc die connumerandorum, omnes Chriſtiani, qui convenire velint, præſertim Reges & Principes, ac omnes Pontifices, & cæteri clerici, qui Baſileam vel Romam ad celebrandum Concilium profecti jam ſint, vel in poſterum proficiſci valint, huc debeant convenire. Qui vero venire neglexerit, niſi hujus futura decreta Concilij ſuſceperit, ac approbaverit, anathema eſto. Doctores autem, vel alicujus dignitatis homines, niſi convenerint, vel ſuos Vicarios miſerint, vel ſaltem literis ipſa eadem futura decreta laudaverint, & approbaverint, anathemate ſint devincti. Quæ quidem pœna ſummi pontificis juſſu, de Regibus & Ducibus, ac cæteris Chriſtianorum Principibus intelligi quoque debeat. His tamen liceat, ſi voluerint, locum alium nominare, ubi Synodus hæc celebretur: ita tamen, ut ipſa Synodus de tali loco conſiderare, ac decernere valeat. Datum Ferrariæ, anno milleſimo quadringenteſimo trigeſimo octavo, die vero nona menſis Aprilis. Poſt hæc pontificia ſummi decretum à præſule Graden. Latine, à Dorotheo vero Mytylenen. Græce fuit recitatum in hoc tenore.

for. decreta vel denunciata.

Decretum Summi Pontificis.

EVgenius ſervus ſervorum Dei, ad æternam rei memoriam. Magnas omnipotenti Deo gratias oportet nos agere, qui antiquarum ſuarum miſericordiarum non immemor, Eccleſiam ſuam continuo reddit ampliorem. Quam quidem etſi laborare multiſque tempeſtatibus fluctuare permittit, nunquam tamen ſubmergi patitur, verum a fluctibus, & magnis æſtibus maris reſervat, & pro ſuo erga genus humanum amore, inter multos & varios caſus & calamitates, virentem ſemper fovet, ac magis vigentem reddit. Ecce enim Orientales & Occidentales populi jamdiu inter ſe diſſidentes atque disjuncti, ad pacem atque conjunctionem convenire feſtinant. Quippe qui diſcordes jam & inimici, tandem poſt multos annos, favente Deo, *ex quo omne datum bonum*, ſanctæ conjunctionis deſiderio affecti, in hunc convenere locum. Noſtræ igitur ſervitutis ac totius Eccleſiæ opera eſt, & eſſe credimus, tentare pro viribus, ut hæc principia tam felicia, ſtudio noſtro ita felicem exitum conſequantur, ut Dei gratiæ cooperatores eſſe dicique mereamur. Cum itaque dilectiſſimus filius noſter Ioannes Palæologus Conſtantinopolitanus Imperator, una cum piiſſimo fratre noſtro Ioſepho Patriarcha Conſtantinopolitano, necnon cæterorum Patriarcharum legatis, ac multis ampliſſimis metropolitis & Epiſcopis, ac alijs ordinibus Eccleſiaſticis & viris nobilibus, ad octavam diem proximi menſis Februarij Venetias advenerit, nobis id, quod alijs etiam ex locis antea fecerat, continuo litteris ſuis ſignificavit ſe quibuſdam de cauſis non alienis a ratione, Baſileam ubi Synodus celebranda erat, ire non poſſe, idque his, qui ibi jam eſſent ſcripſiſſe, notumque feciſſe: volens propterea & contendens, ut ipſa Synodus huc Ferrariam transferretur, & hic tam pium negotium concluderetur. Nos igitur, quibus ſancta Chriſtianorum conjunctio cordi mirum in modum eſt, quique ipſam celerrime conficere cupimus, decretum Baſileenſ. Concilij de celebrando generali Concilio, Græcis volentibus promulgatum ac editum, & à nobis poſtea Bononiæ, præſentibus ipſius Imperatoris ac Patriarchæ oratoribus, ſuſceptum & approbatum, quæque ad præſens ſanctæ conjunctionis negotium ſpectent, pro noſtra ſervitute volentes exequi ut debemus, ac cupientes ipſum ad concluſionem perducere omni modo & forma, quibus poſſumus & debemus, præſentibus & conſentientibus Imperatore ac Patriarcha, & cæteris hic ad celebrandam Synodum congregatis, notum facimus & declaramus, prædictam Synodum hic Ferrariæ, qui quidem locus liber & tutus eſt, celebrandam eſſe, & ſic ab omnibus æſtimari ac dici debere, ſperantes hic abſque diſcordia & contentione, aliquave mœſtitia, ſed potius amore ſummo divinam ipſam pacem, & cætera ſancta opera, pro quibus Synodus convocatur tractari, Deoque placato ac favente, feliciter confici poſſe. Datum Ferrariæ, die nona menſis Aprilis, anno milleſimo quadringenteſimo trigeſimo octavo, pontificatus noſtri anno ſeptimo. Quo quidem decreto recitato, unus ex Latinis, & alter ex Græcis ſurrexit, & quiſque ſuos interrogavit, an eis placerent quæ recitata fuere. Qui cum eadem ſibi placere reſpondiſſent, partium ambarum conſenſum litteris mandarunt, ac, Deo peractis gratiis, diſceſſerunt. Elapſis autem diebus paſchalibus, Occidentalis Eccleſia ne tempus fruſtra contereretur, incepit contendere, ut privatim de Spiritus ſancti proceſſione leviter agerent, donec qui eſſent venturi, convenirent. Orientali vero Eccleſia reſpondente, alienum eſſe à ratione, ut abſentibus his qui Baſileam ad celebrandam Synodum jam convenerant, quicquam tractaretur, poſt multam contentionem decreverunt de purgatorio ac alijs quibuſdam Eccleſiaſticis quæſtiunculis diſputare, donec tempus Synodi celebrandæ veniret. Itaque Latini duos ampliſſimos Cardinales & duos Archiepiſcopos, & duos Epiſcopos, & duos Abbates, & duos Monachos, & duos Notarios: Græci vero, Pontifices ſex & duos Abbates, & duos cruceſignatos, ac duos Notarios elegerunt, qui bis hebdomada quaque ad Divi Franciſci templum ad diſputandum convenirent. Qui cum ad diem quartam menſis Iunij conveniſſent, Latini quæſtionem de purgatorio propoſuerunt, ac ita dixerunt.

Iacobi. 1.

Quæſtio de Purgatorio. Latini.

NOs ignem, Patres ampliſſimi, in hoc mundo, credimus eſſe, quo quidem animæ peccatis levioribus, vel (ut vulgo dicitur) venialibus obnoxiæ, coadjuvante Eccleſia, ſacerdotum precibus, Miſſis, ac eleemoſynis expiantur. Nam ſanctorum & juſtorum animas in cœlo eſſe, ac Trinitati aſſiſtere, ſuam deique felicitatem conſecutas eſſe, nemo dubitat. Animas vero eorum, qui ſine pœnitudine mortem obierint, in inferno una cum Iuda pœnas æternas luere profitemur, ita ut tria mortuorum loca ſimpliciter ſint. Vnus quidem ſanctorum, quod cœlum creditur eſſe. Alter delinquentium, qui ſunt inferi. Qui vero confeſſi, ſacratiſſimum Chriſti corpus, abſque tamen pœnæ prævia ſatisfactione, ſumunt, continuoque moriuntur, hi dubio procul in ſupradicto igne, quod Purgatorium appellari ſolet, purgantur. De quo quidem igne Paulus ad Corinthios ſcribit: *Vniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit.* Et paulo infra: *Ipſe autem ſalvabitur, ſic tamen quaſi per ignem.* Hæc Latini. Græci autem ita reſponderunt: *Græci.* Quæcunque Patres ampliſſimi protuliſtis atque citaſtis, Orientalis Eccleſia profi-

teiur, quamvit inter Græcos & Latinos parva fit dif- A
ferentia: vestram ergo fententiam literis tradite quod
ipsi quoque facturi fumus, ut in quonam a vobis dif-
feramus, palam fiat. Quæ cum audiffent Latini, ma-
gno affecti gaudio, gratias Deo egerunt, & datis li-
teris, discefferunt.

Ad 14. autem diem ejufdem menfis iterum conve-
nerunt. Et Græci, Pauli dictum longe aliter expo-
fuerunt, ac fuam expofitionem ita literis manda-
Ibidem. runt: *Græci* Paulus ad Corinthios fcribens, Patres
Amp. *Si quis autem fuperadificat fupra fundamentum
hoc aurum, argentum, lapides preciofos, ligna, fænum,
ftipulam,* & reliqua, hominum vitam & opera intel-
lexit, videlicet, an prava ftudiofave fint, ita ut cujus
opera in igne combufta permanferint, is bonus cen-
featur, ac operum fuorum mercedem accipiat: cu-
jus autem *opus arferit*, id eft, cujus opera frivola B
fuerint combufta, *ipfe detrimentum patietur*, hoc
eft, damnabitur, *& falvus erit, fic tamen quafi per
ignem*, id eft, in igne femper falvabitur, in eo luens
pœnas æternas, ita ut ignis ipfe, de quo Paulus lo-
quitur, non purgatorius, verum æternum fuppli-
Mat. 25 cium fit, de quo etiam inquit Evangelifta, *Difcedite
à me maledicti in ignem æternum.* Nam ipfi purgato-
rium, non ignem, fed obfcurum quemdam locum,
ac laborum plenum, effe cenfemus, in quo quidem
exiftentes animæ, lumine divino privantur, donec
coadjuvante Ecclefia (ut fupra dictum eft) expien-
tur ac liberentur. Sic ergo fentimus de purgatorio.
Sed in alio quoque differre videmur: ipfi namque te-
nemus, obnoxias animas & gravioribus ac (ut di-
citur) mortalibus peccatis affectas, non fatis perfe-
cte in præfentia mulctari. Sed pofteaquam cum fuis
corporibus refurrexerint fore, ut perfectiffimas pœ- C
nas pro fuis delictis luant, quemadmodum etiam ju-
ftorum & fanctorum accidit animabus: quippe quæ
bono quodam imperfecte fruantur, poft verò fuam
refurrectionem felicitatem fibi debitam confequen-
Heb. 11. tur, ut Paulus inquit: *Et hi omnes teftimonio fidei
probati, non acceperunt repromiffionem.* Vos autem
non ita fentire videmini. Idcirco veftram (fi lubet)
fententiam dicite

Latini. Nos animas delinquentes, abfque corpo-
ribus fuis, Patres ampliffimi, non perfecte puniri, ut
ipfi quoque teneris, credimus: ita ut in hoc bene
conveniamus: juftorum autem ac fanctorum animas,
quatenus animæ funt, perfectam fuam felicitatem
affecutas effe cenfemus: ita tamen, ut aliam cum
fuis corporalibus, perfectionem expectent, qua D
quidem perpetuo fruantur. *Græci.* Tum Græco-
rum alii cum Latinis, alii contra (ut fupra dictum eft)
fentientes, partes in duas divifi fuere, quorum om-
nium fententiis hinc inde literis traditis, conventum
folverunt.

Deinde ad 25. & ad 27. diem menfis ejufdem ite-
Ibi. ipfa. rum convenerunt, ac eadem iter repetierunt. Nam
Latini dictum Apoftoli fic exponebant: *Latini.* Nos
quam plurimis aliis authoritatibus, Patres Amplif-
fimi adducimur, ut credamus illud Apoftoli, *Sal-
vus erit quafi per ignem*, pro purgatorio, non autem
1. Cor. 3. pro igne perpetuo capi debere, juxta illud Prophetæ:
Pfal. 11. *Salva me Domine, quoniam defecit fanctus.* Et alibi. E
85. 97. *Salva fervum tuum Deus meus fperantem in te.* Et
*Domine Deus virtutum, converte nos, & oftende fa-
ciem tuam, & falvi erimus.* Petrus autem timens
ne fubmergeretur, dixit: Domine falva me. Chri-
ftus vero *extendens manum, accepit & falvavit ip-
Mat. 14. fum.* Et, *Salva Deus populum tuum.* Verbum ergo,
falvare, Patres Ampliffimi, femper in bonam par-
tem accipitur, nifi hujus oppofitum demonftretis.
Græci. Græci vero tergiverfantes, fe fuas fententias
literis daturos, refponderunt. Nolebant enim fuam
fententiam explicare. Sed ita leviter difputabant, ut
tempus protraherent, donec frequens Synodus con-
veniret.

Ad 21. verò diem menfis Julii, Imperatoris juffu
Patriarchæ domum convenere, ut decernerent,
quidnam Latinis de quæftione fecunda refpondere
deberent, ubi diverfa (ut paulo ante dictum eft) fen-
tire vifi fuerunt. Tandem poft multa, Imperatore
ac Patriarcha præfente, omnes in eam fententiam
iverunt, juftorum ac fanctorum animas perfecta
frui felicitate, perfectiori tamen cum fuis corpori-
bus, cum refurrexerint, fruituras: quum etiam
ut fol vel lumen refplendeant, quemadmodum Je-
fus Chriftus Dominus nofter in Thabor monte ref-
plenduit.

Dum autem hæc agerentur, terror magnus Græ-
cos invafit. Nam morbus quidam vehementiffimus
Ferrariam affligere cœpit, ita ut mortem fere fubi-
tam Ferrarienfes obirent: quo magis etiam Græci
territi fuere, quod morbo eodem Dionyfius præ-
ftantiffimus ille Sardenfis Præful, non fine Græco-
rum omnium luctu, obiit. Dei tamen benignitate
nemo alius ex Græcis, tum mortuus fuit. Porro au-
tem jam menfibus quatuor elapfis, urgebant Græci,
ut Synodus celebrari, feffionefque fieri inciperent
tametfi nemo eorum, quos expectarent, convene-
rat. Quibus quidem Græcis Summus Pontifex æquo
animo fatisfecit: dicens: Ubi ego & Imperator ac
Patriarcha fumus, ibi Chriftianorum omnium Sy-
nodus effe creditur: præfentibus præfertim cæte-
rorum Patriarchatum legatis, noftrifque Cardina-
libus.

Timebant autem Græci multitudinem Latinorum,
propterea quod fuas fententias fuffragiis declarare
folebant. Hoc tamen metu folutis Græcis, ut non
fuffragiis uterentur, verum quifque fententiam pro-
ferret, communi omnium fententia fuit decretum,
ut feffiones inciperent celebrare, ac in primis de dua-
bus quæftionibus agere: an fas fit, divino fymbolo
quicquam addere, & an additio jam facta, ex filio-
que, pia fit. Porro autem, quoniam Summus Pon-
tifex laborabat podagra, & ad Bafilicam, ubi Sy-
nodi locus (ut fupra dictum eft) paratus fuerat, ne-
quaquam ire valebat: idcirco decretum ab ipfa Sy-
nodo fuit, ut in facello palatii, ubi Summus Ponti-
fex habitabat, feffiones celebrarentur, & octava die
menfis Octobris inciperent. In eo igitur loco non
aliter quam in Cathedrali Ecclefia, fedes fuere dif-
pofitæ: quarum equidem ordinem, brevitati ftudens,
non reperam, filentio tamen neutiquam prætereo.
Duces, Marchiones, Comites, equites, ac civita-
tum cum Ariftocraticarum, tum Democraticarum
oratores, ante Summi Pontificis & Romanorum Im-
peratoris fedem fubfediffe. E regione autem apud
Patriarcham trium Oecumenicorum Patriarcharum
legatos paulo inferius, reliquos deinde Pontifices
Græcos confediffe, cruce fignatos verò, & reliquos
Græcos nobiles, à dextera Imperatoris verfus facra-
rium fubfediffe. Nam Demetrius Defpotus Impera- Ordo fe-
toris frater, prope dexteram ejus, multo tamen eo dendi.
inferius confedit. Sedem autem Patriarchæ, quam-
vis Pontificiæ Imperatoriæque fedi, quæ quidem
æqualiter eminentes fuere, paulo inferior fuerit; fi-
mili tamen ornatu decoratam fuiffe. Patriarcharum
vero Legatos fuiffe Antonium Heracleenfem, & Gre-
gorium Venerandum, ac Magnum Confefforem pro
Alexandræo, & Marcum Ephefium, & Ifidorum
Rhutenum pro Antiocheno, Dofitheum vero Mo-
nembafien. ac Dionyfium Sarden. qui mortem obiit,
pro Hierofolymitano. Cæterorum autem Græcorum
Pontificum, & aliorum clericorum nomina hic præ-
tereo, quandoquidem ipfa in unionis literis fubfcri-
bam. Ante vero majus altare, quod (ut fupra dictum
eft) difpofitum fuit, à Latinorum parte fex eorum
doctores, à parte autem altera fex alii ex Græcis con-
federunt, qui quidem ad difputandum à fuis felecti
fuere, videlicet ex Græcis Marcus Ephefius, & Ifi-
dorus Rhutenus, & Beffarion Nicænus & Theodo-

tus Xanthopolus, cognomento Siderophas, magnus sacrista, & Silvester Balsamorum magnus Bibliothecarius, ac Georgius Gemistus. Ex Latinis autem Nicolaus tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, & Julius Cæsarinus tituli sanctæ Sabinæ, item Presbyter Cardinalis, & Andræas Archiepiscopus Colossen. & Foroliviens. antistes, ac duo Monachi in Theologia præclari. Quibus omnibus ex ordine (ut prædictum est) considentibus, Latini pro sua in Græcos benevolentia concesserunt ipsis, ut primi exordirentur. Bessarion itaque facundissimus orator, impetrata prius ab Imperatore ac Patriarcha facultate dicendi, Græcam luculentissimam orationem habuit.

DIE MERCURII OCTAVO mensis Octobris, Anno millesimo quadringentesimo trigesimo octavo.

SESSIO PRIMA FERRARIÆ.

BESSARIONIS TUNC ARCHIEP. Nicæni, deinde vero S. R. E. Cardinalis Oratio in octavo Concilio Ferrariæ habita, eodem Bartholomæo antistite interprete.

NAvantes in rebus arduis operam, non modo cum ex eorum animi sententia rerum ipsarum exitum assecuti sunt, verum etiam cum res ipsas aggrediuntur, ac in earumdem initiis versantur, magnam capiunt voluptatem, cujusvis enim rei principium non parum posse, forsan necesse est. Idque propterea totius facti dimidium, communi doctorum sententia esse dicitur: quod si quispiam quicquam inceperit, facilius finem eius consequetur, quàm prorsus homines pigri rem ipsam auspicentur. Porro autem nostrum divini hujusce muneris principium, aliis cujusvis rei principiis multo magis conducere posse sperandum, ac exitum bonum portendere credendum est. Id quidem divinæ credentibus promissioni, Deum ipsum nobiscum esse, quo quidem præsente, ne quicquam nobis desperandum est: hoc autem ab his est censendum, qui ex rebus præteritis magnam de futuris faciunt conjecturam. Membra enim Ecclesiæ tam diu ita disjuncta fuere, ut non modo convenire, verum etiam conjunctionis nomen sentire mirum in modum abhorrerent, ac potius eligerent in proprio incommodo permanere. Nunc autem ea de re tanto affecta desiderio sunt, ut tametsi multæ res ipsis sint impedimento, semotis nihilominus omnibus, summo studio in conficiendam pacem incumbant. Quis igitur hæc non censeat divino numini adscribenda? Quis deinde non speret ex his magnum commodum posse consequi? Hæc igitur dies jucunda & læta est, & nobis convenit exultare, ac in spiritu gaudere. Nam illustrium rerum exitus, illustria solent habere principia, uberrimarumque frugum multæ primitiæ sunt. Machinationes jam & insidiæ, ac doli, quibus noster hostis acerrimus nos ita complicuit, ut amici fratresque, imo unius ipsius capitis membra partesque, nec non illius pastoris grex, inter nos certaremus, dissolvi & explicari ac destrui videntur incipere. Ipsa vero sejuncta confractaque membra, conjungi atque uniri, & uno ac eodem angulo fulciri cupiunt atque contendunt. Proptereaque hi patres unanimes, pariqua studio frequentes huc convenere, non plane curantes quavis in causa victores evadere magis, quam victi succumbere:

Initium Synodi.

A quandoquidem si eo animo essent, Christi discipuli, probive viri non censerentur, verum homines seditiosi, ac sibi suisque voluptatibus tantummodo indulgentes, maximo sane veritatis cognoscendæ desiderio sunt affecti, etiamsi cadere debeant. Nam sine veritate nullo pacto victoriam vellent consequi. Quapropter necesse est, ut veritas omnibus pateat, ac cæteris rebus præstet & dominetur, & se perturbantes conculcet, atque cunctorũ mortalium insideat animis. Mendacium autem cum his, qui ab ipso dependent malis, procul ab hominibus latitet: & iis tantum dominetur ac impendeat, à quibus ut parens colitur, quique (ipso duce) omnia dicunt & audent. Quis, obsecro, quicquam aliud hujus nostri muneris simile proferre, vel præteritorum aliquid præsentibus B his rebus æquiparare poterit? Recedant igitur vetera, & nova sint omnia: omnes exultemus ac gaudeamus in spiritu, omnes Servatori hymnum canamus, & pro his rebus gratias ei agamus, eundemque religiosissime imploremus, ut exitum initii hujusmodi congruum concedat. Porro autem oportet, ut quisque nostrum, quæ ad hujuscemodi finem pertineant, & sacræ Ecclesiarum conjunctioni expediant, pro suis viribus conferat. Sane omnia sunt tentanda atque tractanda, nil prorsus omittendum, non studio, non diligentia, non officio, non denique laboribus est deficiendum. Repetendum præterea nobis memoria est, non tantum oportere Deum ipsum precari, verum etiam ei ministrare: non enim omnia ab eo nobis speranda essent, nisi ipsi quoque insudaremus. C Namque nostris precibus prorsus contrarium videretur, si Dei auxilium implorantes, nil dignum operaremur, quare id agere ac nobis auxilio esse deberet. Quod si fecerimus, nobis profecto favebit, ac sese benigniorẽ, alacrioremque fautorem ad finem usque præstabit. Servator Deus, utinam fiat, ut in eam diem vivamus, ac diem triumphalem & celebrem hymnum tibi canremus, atque à te uno eodemque patre custodiri, idem tibi melos canamus, ac una eademque harmonia conjuncti, sub te solo capite vivamus, spiremus, moveamur, ac illud idem unumque velle & nolle sentiendo ac proferendo, unum simus.

Preces habendæ pro Synodo.

Ad Deum patrem.

Christe Rex omnium, te ipsum solum Regem nostrum esse volumus, ac obtestamur, qui teipsum pro nobis reis & obnoxiis Redemptionis pretium dedisti, D tuoque pretiosissimo sanguine à tyranno nos redemisti & eripuisti. Fac igitur ut unum tuum ovile simus, ac ne patiare, ut tui cum simus omnes, disjunctiores nos dissideamus, neque decertantibus nobis te ducem præbeas, nec denique parti decertare volenti faveas: verum utrique simul parti auxilio sis, quandoquidem pro utraque parte teipsum tradidisti, effusoque tuo sanguine partem utramque redemisti. Nobis obsecro communiter annue, communemque nobis te præbeas adjutorem, ac nos proportione quadam in te, relatione vero ac habitudine inter nos dispositos, ad te ipsum unum eundemque nostrum institutum finem adducito, nentiquam permittendo, ut inter nos divisi atque sejuncti maneamus. Ex eo namque necessario id acciderit, ut simul cum cæteris morE talibus tanto ac tali frustraremur fine.

Ad Christum.

Sancte Spiritus, gratiarum fons, Spiritus sapientiæ & intellectus ac timoris Dei, de quo & cum quo hoc Ecclesiarum certamen propositum est: utinam superba mente nos liberes, ac Dei timorem nostrum omnium animis ingeras, nobisque prudentiam ac sapientiam largiare, & nobiscum certamen hoc, quod pro te gerimus, ineas, veritatem ipsam omnibus patefacias, quia non modo veritatis Spiritus es & appellaris, verum etiam ad te spectat, secundum veram & nunquam fallacem illius veritatis vocem, omnem nobis veritatem ostendere.

Ad Spiritum sanctum. Ioan. 16.

Deus Trinitas, quæ cuncta ineffabiliter provides, producis, contines, regis atque gubernas, tuum opus est homo, post cuncta alia in lucem creatum, quod

Ad Trinitatem.

cum omnibus visibilibus præstet, illud etiam eximium ac abs te regale privilegium habuit, ut præparatis sibique præordinatis commodis ad vitam prodiret, cui quidem sæpe, quinimo semper corporea hæc, & præsentis vitæ ratione conducibilia, nedum ea, quæ ad optimum animi statum pertineant, prospicis. Cujus præcipuum bonum est veritas, ac circa lætalia non decipi, quod sane rerum omnium, quas habemus, vel in posterum habere poterimus, optimum ac divinum esse censetur. Nobis ergo concedas posse veritatem agnoscere, cognitamque complecti. Et si in aliquo, in his præsertim, quæ de te facimus verbis, quicquam committimus, nobis indulgeas: quandoquidem ipsa non modo incomprehensibilis ac imperscrutabilis es, verum etiam plura eorum, quæ à divina tua emanant imagine, abstrusa valde, umbræque simillima, & ut similitudines quædam existunt. Nostris precibus quæsumus annue, ac viam, quæ ad te solum verum Deum dirigit gressum, nobis te ducem sequi volentibus ostende: ac quemadmodum ipsa ex tribus consistens personis, tali ternario numero non obstante, unicam substantiam & naturam contines; ita etiam nos, tametsi multi, diversorumque generum, imo jam authore maligno hoste, variæ opinionis ac fidei simus, hanc istam tamen differentiam è medio nostri tollas, & ita facias, ut unam fidem colentes, unam sententiam habeamus, non generum nostrorum diversitate, vel nostrorum corporum numero ac multitudine obsistente, quo minus unum in te prorsus simus, ac illud idem de te sentiamus. Sed de precibus hactenus.

Ad patres. De vobis autem patres ampliss. quid dicam, qui sacram hanc Synodum celebratis, qui tantæ rei estis authores, qui plurimum elaboratis, qui multi sæpe numero vota effudistis, ut diem hunc videretis, quippe qui dies futurarum clariss. rerum nuncius, ac earundem initium, exitusque præco præclarus est? Quis igitur vobis satis digne benedicere poterit, vosque satis laudare decenter, qui jam laborum vestrorum fructus pullulare germinareque conspiciatis?

Ad Sum. Pontif. Pater beate, nunc beatus existis vere, ac eris dubio procul beatior, cum Dei benignitate ad hujus divini muneris exitum pervenerimus, ad quem Deus ipse nos duxerit, a quo quidem, si Ecclesias ejus conjunxeris, amplissima tibi præmia proponuntur. Præclarum profecto facinus erit, si ad finem perseveraveris & scandalis ac offendiculis è medio sublatis, pacem ac conjunctionem Ecclesiarum confeceris, ut pote qui vehementi zelo, cura eximia, longis denique vigiliis ac cogitationibus, Christi filios terrarum undique congregaveris, jam pridem cogitantes, ut illustrata veritate fraterne spiritualiterque conjungantur, idemque velint ac sentiant. Quæ, pater sanctissime, quis obsecro poterit inficiari? quæ quidem cunctis mortalibus patent, & quorum ego ac omnes hi patres testes sumus. Oportet igitur te finem ipsum aspicere, ac quæcunque ad Deum spectant, ita providere, disponere, conficere, ut quam nunc ex his capimus voluptatem, eadem prosequendo vires augeat, ac multo magis aucta, prope finem ultimam tandem attingit lineam. Si namque principia hæc & exordia sunt præclara, exitum his congruum qualem fore putas? Quibus profecto benedictionibus dignus fuerit, quantam laudem & honorem suscipiet, quot denique merebitur laureolas is, qui, cum tot mortalium excusationes abstulerit, quàm plurima etiam alia impedimenta in futurum everterit? Qua in re, pater sanctissime, filium Imp. adjutorem habebis, te quod opus fuerit consecuturum, ut pote qui pius, religiosus, vehemensque Christicola est, quique cum pluribus virtutibus præditus sit, in Deo tamen colendo, & pro religione pie certando, plurimum excellit, & qui quamvis confecta ætate sit, conjungendarum tamen Ecclesiarum desiderio semper affectus, summo studio quærit opportunitatem, prudentia vero prospicit & amplectitur omnia, quæ ad hanc rem opus sint, quique ad hoc tantum taleque bonum aspiciens, ac ei vehementer incumbens, pericula omnia adiit: & otium parvipendens, maximos maris æstus, ac in cælum sublatos fluctus nequaquam extimuit, vitam denique suam simul cum patria maximo rerum discrimini objecit, ut Christo deserviens, Ecclesiæ pacem conficiat, cujus sese ministrum, nedum acerrimum defensorem, obtulit.

Studium Imperat. Græci.

Præterea, per beate Pater, Pius ac sacer Patriarc. tibi pari studio præsto est, qui licet ad extremam jam pervenerit senectutem, confectoque corpore sit, ejus tamen animus semper multis præditus bonis viget, fervetque ac magno afficitur desiderio votaque plurima adit, ut sibi liceat tibi in hoc divino munere inservire, cujus gratia his rebus quæ modo fiunt, mirum in modum oblectatur, simulque labores libentissime sustinet, ut præclarum hoc facinus ad optimum exitum perducatur, quo sine ne vivere quidem vellet. Amplius beatissime pater, omnes hi patres amplissimi in hac tibi provincia auxilio erunt: quippe qui nil aliud magis desiderant, quam hunc optatissimum finem assequi, ad quem quidem omnes spectamus, atque ipsius desiderio vehementer affecti sumus, & cujus causa huc de longinquo spatio frequentes convenimus, ac in extera terra moramur, cum alii in media terra Græciæ, alii vero ex orientalibus, subsolanisque regionibus, adhæc Italiæ plagam navigaverimus. Tot igitur ac tantorum hominum studium ne vincat hostis malignus, nequaquam fiat ô Servator ac omnipotens Deus, ut tot clarissimorum virorum conventus, cura eximia, longo tempore, summo labore, maximo denique studio convocatus, suo voto, speque frustretur: non enim id esset sapientum ac divinorum virorum, nec eorum qui suos sermones in judicio disponunt. Alios igitur is hostis invadat, & aliorum hominum victoria gaudeat. Nos autem nullo pacto vexet. Ipsi spiritualibus armis vestiamur, ut ei pro viribus obsistemus. Ipsi justitiæ loricam, spiritusque galeam induamur, ac duce verbo Dei, in nostros irruamus hostes, & quocunque nos illud duxerit, ibi finem imponamus: & nulla contra Deum arrogantia & superbia, vanaque mente in certaminibus nostris utentes, sed Deum ipsum præ oculis habentes, ad eumdem ipsum Deum festinemus. Porro autem fit, ut nonnulli bene succumbere malint, quam semper vincere male, ut non solum bonum sit vincere, verum etiam quandoque vinci, servata tamen semper bonitatione ac mensura, non magis in victore quam in victo. Etsi quispiam forsan dixerit, semper vincere magis expedire, quemadmodum etiam contra magis conducit, aliquo se ipsum afficere bene, quam aliis benefacere: & audire melius est, quam aliis rem aliquam patefacere, nec non aliquem non errare, quàm quominus alii errore ducantur, agere.

ad Imp. Invictissime Imperat. in cardine jam res est, quodque jamdiu desiderabas, adest. Deum ergo glorifica & extolle, cujus hoc opus est, ut pote qui id tibi venire fecit in mentionem, ac ut ejus desiderio capere, necnon eodem authore, res ad hunc statum pervenit. Si igitur pro rebus peractis maximas ipsi Deo gratias habebimus, pro futuris vero eidem ex corde preces effundemus, rem profecto dignam nobis, nec non præsenti nostro muneri necessariam faciemus: quinimo misericordiam ab ipso consequemur, si de præteritis quidem non ingrati, in posterum vero nos, ac totum ipsum negocium ad eundem Deum referentes, & omnem spem curamque nostram in ipso reponentes, nostris precibus dignos nos ostenderimus, qui quidem Deus divino nos ac cœlesti cibo nutriet, absque quo nemo vivere potest. Ut ergo nunc usque fecisti, cum eum obtestando, & auxilium ejus implorando, tum per te ipsum quæ opus essent, conficiendo, ita etiam in futurum, quo magis ad exitum appropinquamus, eo alacriorem, promptioremque te ostende, in hoc negocium incumbendo, die noctuque vigilando, quousque ad perfectum finem pervenias, atque curis

&

& cogitationibus animum tuum leves. Et quoniam natura comparatum esse videtur, ut ea quæ vi moventur, suique motus causam extrinsecus habent: cum prope metam sint, tardius * cientur, quam illa quibus ejusmodi causa intrinseca est, quæ cum propius vident metam, eo fieri videntur velociora: idcirco tu, qui in his bonis rebus versaris, quorum caput Ecclesiarum conjunctio est, quique ab intrinseco ac naturali motu moveris, cave obsecro, ne illud accidat tibi, ut in finem tardior evadas. Sed ipsum tuum optatissimum finem pro viribus tuis assequere, quandoquidem bona omnia bonum sibi rebus in omnibus finem conciliant. Ergo tu factus semper alacrior, nos etiam cum adhortatione, tum summo tuo imperio diligentiores reddas. Beatissimum autem patrem nostrum, quia senex ac invalidus est, ætati & ejus valetudini prius consulens, ut hæc omnia memoria repetat, cum ipsum exhortando, tum etiam tuam ei operam navando, excita. Tantum enim ac talem hortatorem reverebitur, quem nactus non lentum une cum sacro Patriarcha nostro, necnon amplissimis his S. R. E. Cardinalibus, cæterisque præsentibus reverendis patribus, duce Deo, finem his rebus imponet, quem utinam assequamur, ac lætiores, spiritalique gaudio plenius affecti, beatissimo patri laudem, tuo vero sacro imperio summum habeamus honorem, extollentes, ac maximis vos laudibus efferentes. Sanctissimus autem Patriarcha, & horum sanctorum Patrum conventus, utinam posteaquam Deo dignum hymnum cantaverint, vobis etiam laureolam orationibus suis contexant: mihi denique reliquum utinam sit extremum id oneris subire, ut simul omnes communi laude extollam, ac meo munere magno honore afficiam: ita ut mea extrema & communi oratione, quod equidem vehementissime cupio, vos sub uno eodemque Deo, ac vero nostroque Domino existentes, exornem, quod quidem summum eorum creditur esse, quæ Deo afferre possumus & debemus, cui gloria convenit in æternum. Cum autem Bessarion perorasset, synodus sancta decrevit, ut sessio dimitteretur, & ad 11. diem mensis ejusdem sessio 2. celebraretur.

** cientur.*

Scuropuli additamentum.

Scuropulus multa in hac prima sessione prolata fuisse à Marco Ephesino commemorat. 1. custodiendam esse necessario concordiæ & pacis, quam Dominus Christus nobis testamento legavit indissolubilem nexum 2. Ro. Ecclesiam hactenus oculis in amorem sui tantū obliquatis, fraternam erga alios charitatem neglexisse, pacemque dissoluisse patrimonium Christi. 3. Ro. Eccles. hanc qualitatem jam postliminio revocantem, sedulam navasse operam, ut huc migraremus, ad discutienda differentiarum momenta & causas 4. fieri numquam posse ut pax in sinum nostrum redeat, nisi discordiarum fundamina penitus exstirpentur. 5. Æquum esse ut omnes definitiones omnium antehac definitionum œcumenicarum publice perlegantur. Quæ nervose, inquit, explicuit. Addit offensionem Imperatoris Græci quod in prima sessione non satis honorifice habitum se putaret.

Sessio secunda Ferrariæ.

Sessio 2. Ferrariæ die Sabbathi 11. mensis Octob. celebrata, in qua Reverend. Pater Andreas Colossensis orationem copiosissimam habuit, qua quidem in omnibus Bessarionem imitatus, in primis beatissimum Patrem, deinde Serenissimum Imperatorem, ac sanctissimum Patriarcham, totam denique synodum laudavit, & benedixit. Cum autem jam advesperasceret, sessio dimissa fuit, decreto, ut ad diem Martis sequentem 3. sessio conveniret. Interea quæsitum privatim inter ipsos disputatores fuit, quisnam primus negocium aggredi, & quonam genere disputandi uti, & de qua quæstione agere prius deberet. Post multa vero placuit eis, ut Græci prius exordirentur, & argumentis brevibus, ut assolent dialectici, uterentur: & an divino symbolo quicquam liceat addere, prius agerent.

Modus quis in disputando servandus esset.

Scuropulus multum exaggerat contentiones Græcorum contra Andræam Rhodi pro Latinis perorare incipientem, duo postulante Marco Ephesio, ut sibi fas esset prius in propositam quæstionem exspatiari, & ut præcedentium synodorum definitiones recitarentur. Quod ut infructuosum respuebat Andræas. Quid vos Græci lucrabimini, si nos Latinos diro anathemati, inquit, subjicitis? quæ fuit causa Papæ in alium diem conventum dimittendi.

Scuropuli additamentum.

DIE MARTIS DECIMAQUARTA mensis Octobris.

Sessio tertia Ferrariæ.

TErtia igitur sessione congregata, Marcus Ephesius præclarus Theologus, Imperatoris ac Patriarchæ jussu, negocium ipsum aggressus, pro Græcis sermonem hunc habuit.

Marc. Quoniam omnipotentis Dei benignitate huc frequentes convenimus, ut summo studio Ecclesias conjungamus, ac summam pacem, quod quidem opus divinum est, conficiamus: idcirco summopere convenit, ut nostris in disputationibus ac omnibus controversiis mutua nostra benevolentia semper servetur. Et si nobis contigerit aliquid proferre, quod vestras offenderit aures, id opinionum ac rationum nostrarum varietati ascribatis: quandoquidem amicitia vera ex hominum vultu magis, quam ex verbis percipi creditur. Scire autem vos Patres amp. velimus, nos de symboli additione verba esse facturos, quod neque vera neque prorsus conveniens sit, quam sane constat nostri schismatis ac dissidij, præcipuam causam fuisse. Si quidem igitur vobis placet, rem nunc aggrediemur: sin minus, in sessionem sequentem differatur. Videtur autem nobis sic semper fieri oportere, ut quod sequentibus sessionibus tractaturi simus, id prius omnibus pateat, ut parati ad disserendum veniamus. Tum Andreas præsul Colossensis pro Romana Ecclesia ita respondit.

Andreas Colossensis.

And. Nos quidem à vobis mutuo diligi, ac vobiscum Deum esse censemus: propterea si quicquam prolatum fuerit, (ut à vobis dictum prudenter est) quod cuipiam displicuerit, id vitio nemini vertendum, sed nostræ potius disputationis naturæ concedendum est. Operæpretium autem est, ut ad singulas interrogationes non ambiguis & obscuris, verum apertis & claris orationibus vicissim respondeamus. Quoniam vero ex nobis quæsistis, cur Ro. Ecclesia additionem ad Symbolum fecerit: idcirco quid ipse sentiam paucis respondebo, meam tamen responsionem nolim nunc ut perfectam suscipiatis, sed consultis patribus his, alias accuratius respondebo.

Mar. Responsione aliqua pater reverende, præsertim tua, quam nobis pollicitus es, nequaquam in præsentia indigemus. Nondum enim in medium protulimus ea, quæ ad hanc rem pertinerent: ex ipsorum igitur patrum sententia, suo loco (ut à te dictū est) respondebis.

And. Dixi equidem, pater reverende, nolle me responsionem meam tanquam perfectam admitti: puto tamen quam maxime convenire, ut, ne beatissimus sacræ sedis hujusce Præsidens, necnon mitissimus Imperator ac Patriarcha sanctissimus, cæteriq; præsentes patres, hinc hodie (ut ita dixerim) jejuni abeant: ipse nonnulla, prout tempus hoc mihi videtur concedere, verba nunc faciam, maturius tamen in posterum responsurus.

Mar. Additionis vestræ rationem quærentes, ut hi, qui causas agunt in foro, actores esse videmur. Idcirco nobis visum est petiisse, si vestro commodo possit fieri, hanc nostram accusationem audire, ut nobis rem ipsam nunc aggredi concederetis, vestram deinde responsionem libenti animo audituris.

Andr. De his igitur hactenus, & proferas quodcunque libuerit. Nos autem suo loco sigillatim ad omnia respondebimus.

Mar. Tum idem Marcus præsul Ephesinus impetrata prius ab Imperatore & Patriarcha dicendi copia ita exorsus est: Jesus Christus Deus noster suam prospi-

Joan. 14. ciens mortem, Patres ampl. suis discipulis dixit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Quæ quidem verba testamentum ipsius convenienter appellare solemus, quo eis veram ac optimam hæreditatem reliquit, quæ cum Christi propria esset, meam ideo protulit: pro qua nil aliud ab ipsis petierat, quam ut sese mutuo diligerent: ita ut certa conditione, non autem libere, ipsa destitui deberent hæreditate. Quidam enim veteres homines certa conditione sua bona legare solebant, qua quidem nequaquam servata, hæredes illico exhæredabantur. Haud aliter ergo Servator noster testamentum suum signavit, ita, ut si ejus discipuli vel hæredes mutuam inter se benevolentiam non servassent, eadem ipsa hæreditate, hoc est, pace Christi, privarentur. Cujus quidem pacis ac mutuæ illorum benevolentiæ gratia, Servator noster multa bona verba iisdem suis auditoribus fecis, modo inquiens: *Hæc* *Joan. 15.* *mando vobis, ut diligatis invicem:* modo autem ita, *Joan. 16.* *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis.* A quorum quidem altero bono, id est, à mutua erga sororem suam Orientalem Ecclesiam benevolentia, Romana Ecclesia jam defecerat, dogmaque sibi proprium finxerat, ac sibi perpetuo conservaverat, quod neque literis sacris relictum, neque ab universalibus Conciliis celebratum, neque a majoribus nostris susceptum & probatum fuerat. Idque propterea solvendæ nostræ amicitiæ causam simultatumque nostrarum initium, dubio procul fuisse constat. Ut igitur ex ipso dogmate inimicitiæ discordiæque inter nos consecutæ sunt, ita quoque Romana Ecclesia benignitate Dei pacem vehementer desiderans, eam ut facilius conficiat, ab amicitia ipsa facere aggressa est, quam pariter Ecclesia nostra cupiens, huc quam celerrime venit: sperans cooperante Deo, ut summa pax hinc sequatur, ac simultates dissensionesque nostræ causis remotis tollantur, quemadmodum adversis valetudinibus solet contingere: hæc quidem vera medendi ratio videtur esse. Vos igitur enixe rogamus, ac vehementer à vobis contendimus, velitis, ut nobis id temporis redeat, in quo conjuncti summa pace fueramus, idem semper volentes & sentientes. Et quemadmodum ad pacem nobiscum reconciliandam, qua quam longissimo temporis intervallo fuimus privati, à vobis benigne sumus convocati: ita etiam non * committatis, quin nobiscum *omittatis* ac cum majoribus nostris, qui in septem universalibus illis Conciliis claruerunt, in unam eandemque sententiam conveniatis, quorum in primis definitiones, & decreta nobis sunt recitanda, ut ipsas inter se concordes ac valde convenientes, non solum in ordine, verum etiam in sententiis fuisse, luce clarius ostendamus. Sic enim hoc nostrum generale Concilium eo cætera Concilia facilius, ut par est, * mirabitur. A recitandis *mitabitur.* ergo decretis ejusmodi debemus incipere: tum ea, quam modo diximus, ratione: tum etiam, ut patrum sanctorum precibus hoc nostrum munus melius agatur, ac eorundem sententiis & authoritatibus pro nostris fundamentis utamur.

And. Orationem vestram, Patres ampl. quæ quinq; nobis in partes distributa videtur esse, bene credimus percepisse. In prima namque de uno Christi Domini nostri verbo subtiliter Ephesius pater disseruit, quanam ratione suis discipulis pacem suam Christus ipse reliquerit: ex qua quidem nostra amicitia nascitur, ac deinde ex ea pax summa consequitur. In altera vero parte probare conatus est, Rom. Eccles. amicitiam vestram nihili fecisse: ob idque pacem, quam à Christo (ut supra dictum est) habuimus dissolvi necesse fuisse. Nam in parte tertia demonstravit, vos ad nostras controversias dissolvendas, pacemq; reconciliandam, ab eadem Rom. Eccl. rogatos, frequentes huc convenisse. In quarta deinde parte declaravit, nulla ratione fieri posse, ut pax inter nos componatur, nisi prius schismatis & dissidij nostri causa penitus tollatur, quemadmodum ægris corporibus solet evenire, quæ tunc bene sanantur, cum radices ægritudinis evelluntur: In ultima denique parte conclusit operæpretium esse, ut decreta majorum nostrorum inspiciamus, ac in primis eadem recitentur: ut hoc etiam sacrum Concilium cætera rebus in omnibus imitetur ac consectetur, & de hoc nostro negotio melius argumentari possimus. Ad quæ omnia Patr. amp. quandoquidem ad fidem nostram plurimum attinent, ac magna indigent consideratione, sessione sequenti accuratius respondebimus: nonnulla tamen in præsentia verba faciemus, quæ nobis modo scitu digna videntur. Namque vobis notissimum est, nostram in vos benevolentiam semper firmam validamque fuisse & esse: quæ quoniam à Deo optimo maximo dependet, qui nos in primis dilexit, quique optimus amicitiæ vere author, ac perfectissimus finis existit, idcirco amicitia ipsa in ejus Ecclesia à nobis colitur & servatur. Qua de re nescio equidem Patres amp. cur nullam feceritis mentionem. Miror autem vehementer, quod vos lateat, ipsam Rom. Eccles. ortæ jam plurimæ in Orientali Ecclesia hæresi, cum literis & legatis, cum cæteris opportunis remediis quibus potuit, se provide ac diligenter opposuisse, ipsique Ecclesiæ auxilio semper fuisse. Nonne Nicæno Concilio Sylvester ille Pontifex summus interfuit? *Si huic dicto fidemus liquet S. Silvestrū Nicæno Concilio interfuisse.* Num cæteris in Conciliis generalibus, Pontificibus summis absentibus, eorum legati defuerunt? Si ergo Constantinopolitani Imperatores pari studio, mutuisque officiis Romano Pontifici quandoque fuerant auxilio, mirari profecto deberet nemo. Credo equidem Patres ampl. exploratum vobis esse, summos omnes Pontifices, orta tali controversia ac discordia, pacem semper desiderasse, eique vehementer incubuisse. Imperatores etiam ipsos ac cæteros Orientales principes, ut pacem componerent, ac ipsis (ut par esset) obedirent, rogare & obsecrare non destitisse. Rogo autem vos, me patiamini quandoque liberius loqui, etiam si quicquam protulero, quod vestras offenderit aures. Nam si (ut asseritis) verum esset, nos à vestra pace discessisse, quando eam à nobis repetistis? quando legatos ad renovandam ipsam ad nos misistis? Sed venio ad tertiam simul & quartā partem: Meridiana profecto luce clarius est, id quod vos nequaquam inficiari potestis, Rom. Eccles. concordiam valde desiderare. *id, quod.* Nonne summus hic Pontifex pro pace conficienda multam pecuniam erogavit? Nonne legatos ad vos hac de causa sæpenumero misit? Si quidem igitur amicitiam nostram, quam modo valle videmini, antea quoque voluisseris, eam procul dubio, ut nunc, facile habuissetis. *Ro. Eccl. studiosa pacis cum Græcis.* Quid? Nonne Gregorius summus Pontifex, ad celebrandum Lugdunense Concilium, nuncios ad Constantinum Imperatorem, atq; ad alios Orientales principes miserat, quando etiam rem ipsam concordi pace composuit? Non igitur Romanam Eccles. pacis recusandæ incusare vestro jure potestis, cum ab ipsa pax semper summa Religione sit culta, quæ in posterum etiam ejus pro dignitate servabitur. Sed de his hactenus. Ad extremam autem orationis vestræ partem respondeo, non inconveniens fore, si majorum nostrorum decreta Græce Latineque recitabuntur. Etsi non inscius sum, ad quæstionem nostram ea neutiquā attinere, cum divino Evangelio, supremum obtinenti locum ac dignitatem, in primis nobis sit innitendum. In medium igitur afferatis, quicquid vobis videbitur, quod quidem ipsi libenter ac attente audiemus, spectantes ex eo facile fieri posse, ut etiam vos responsionem nostram benigne auscultetis.

Marcus. Tametsi verum est, Pater reverende, Romanam Ecclesiam Orientali semper hæresi obstitisse, temporibusque perturbatis fidei nostræ auxilio magno fuisse, id tamen ad argumenta nostra solvenda minime pertinere videtur. Nam ante hujusmodi schisma & dissidium nostrum, mutuam inter nos benevolentiam pacemque summam fuisse constat. Orto autem schismate, proh dolor, etsi Romani Pontifices ad Orientalem Ecclesiam litteras sæpissime scripserint, legatos & nuncios miserint, ipsam exhortan-

Additio ad symb. causa discordiæ.

tes, nt à Romana Ecclesia non dissideret: id tamen, non sublata schismatis causa, ut de valetudinum causis superius dictum est, haudquaquam fieri potuit. Cujus quidem schismatis causam, accessionem symboli fuisse diximus. Neque igitur amicitia, quæ ante hoc nostrum dissidium inter nos mutua fuerat, neque ea vestra in nos benevolentia, talis discordiæ causa permanente, cujus vos veri authores fuistis, memoria repetenda est, quod nulla ejus ratio haberi debere videtur. Verum nobis tedeat tempus illud, in quo conjuncti fueramus: quod quidem nullo pacto bene fieri poterit, nisi prius ejusdem dissidij causam radicitus evellatis. Definitiones autem & decreta aliarum omnium Synodorum recitanda nobis videntur, ut hæc nostra Synodus non solum ab illis non discrepare, verum etiam ipsas in omnibus imitari velle videatur, quoniam nos firmiter credimos, majores nostros nil prorsus silentio præterisse, quod ad nostrum fidei symbolum spectet, additionemque vestram neutiquam ipsi symbolo defuisse, ac idem nulla prorsus castigatione indiguisse, ob idque patres ipsos omnibus præcepisse, ne cui symbolum aliud suscipere, vel ei quippiam addere, aut quicquam ab ipso auferre liceret, non ignorantes, se, quod opus esset, sanxisse. Additio igitur vestra, schismatis causa fuisse videtur.

Andreas. Oratio tua, reverende pater, ex quatuor partibus constare videtur. In prima dixisti, meam orationem fuisse veram, haudquaquam tamen ad rem attinentem, Summosque Pontifices vehementer incubuisse, ut pax inter nos reconciliaretur, schismatis tamen causam tollere noluisse. In secunda vero parte probare conatus es, fieri facile posse, ut cognita vel ablata ipsius schismatis ratione pax summa statim consequeretur. Nam in tertia voluisti, ut generalium Conciliorum decreta in primis recitarentur, ut illa sectari, imitarique velle videamur. In extrema denique protulisti, nil ab ipsis Conciliis omissum fuisse, ita ut aliqua sit opus additione.

Mar. Non equidem protuli, pater reverende, fieri facile posse, ut si vestrum dogma verum esse cognosceretur, Ecclesiæ statim conjungerentur, sed si additio ipsa tolleretur, pax illico summa fieret. Namque tametsi forte contigerit, ut tale dogma verum esse declaretur, id tamen nullo pacto suscipere poterimus, cum à majoribus nostris nulla nobis facultas relicta fuerit, nt sacro symbolo quicquam apponere, vel ab ipso adimere valeamus. Qua quidem in re tota nostra controversia consistit, ac in ea se vertit cardo.

Andreas. Constat, Patres amplissimi, summos Pontifices additionis hujus rationem, quam schismatis dissidiique nostri causam appellatis, tunc etiam litteris mandasse, cum ad pacem & concordiam vestram repetendam legatos ad vos miserant. Siquidem igitur Orientalis Ecclesia, in primisque quatuor Patriarchæ, quos etiam summam Pontificiam facultatem habere creditis, Romanam Ecclesiam in hoc dogmate errasse, ac talem additionem sine ulla ratione facultateque fecisse, summo studio voluerant ostendere, aut jam satis ostenderent, cur, obsecro, nostra hujuscemodi lis adhuc sub judice est? An quod nil contra nos probare potuerint? Id equidem vobis concedo, fieri potuisse, ut tot Constantinopolitani Imperatores, tot Patriarchæ, tot alij prudentissimi viri, eandem additionem haud recte factam fuisse crediderint: quia tamen id nunquam nobis ostendere potuerunt, idcirco delera minime fuit. Itaque Romanam Ecclesiam immerito accusatis. Porro autem, quoniam ab illorum Conciliorum definitionibus & decretis nos creditis prohiberi, quominus quicquam agere valeamus, idcirco pluribus ac firmis argumentis ostendere vobis intendimus, quodcunque sequens generale Concilium fuerit, ejusdem fore dignitatis ac authoritatis, qua cætera alia Concilia generalia prædita fuerant, ad ea videlicet facienda, quæ ad Ecclesiam spectent. Sed velim nobis respondeatis, si talis additio vera est, cur non jure fieri debuisset? aut quid obstet, quominus id quod verum esse constaret, symbolo apponi deberet?

Concilia æqualis potestatis

Marcus. Idipsum obstat, Patres Amplissimi, quod nefas est: nam multa quoque alia bona & vera videntur esse, quod tamen nostræ religionis symbolo nequaquam nobis addere licet, cujus rei ex eo possumus facere conjecturam, quod majores nostri non omne, quod necessarium fuerat, eidem symbolo addiderunt. Sed pro exigua temporis oportunitate hactenus.

Andreas. Quoniam mihi videor, Patres Amplis. attente auscultari, ideo hæc duo vobis quam brevissime probare recipio. Primum, nullam esse factam à nobis additionem: deinde, licet facta sit, eam fieri necessario debuisse. Verum negocium hoc in sessionem sequentem differatur. Tum synodus sancta decrevit, ut die proximo quarta sessio fieret: quo decreto sessio dimissa fuit.

Scuropuli additamentum.

Scuropulus memorat, ubi ad lectionem septimæ synodi ventum esset, Latinos codicem ipsius veterem exhibuisse, ubi in symbolo Nicæno expressum habebatur Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere. Ad quæ, inquit, eruditus Gemistius, si hoc sine fuco esset, nunquam tam inaniter oleum atque operam perdidisset Aquinas vester, aliique. Nec enim prætermisissent Herculeam illam confirmationem: nam pro toto verborum Oceano & modiis syllogismorum quos convoluunt, suffecisset illud unum asseruisse, &c. Atque his ita dictis à Gemistio, tertia sessio dirempta est, subjungitque quotquot aderant Latinorum viri candore præditi multum ingemuisse doctores suos nihil præcepisse de Conciliorum definitionibus, ac se percipere Græcos melius sentire.

Sed hæc quam inania, sola constitutio *cum Salvator* in Synodo Alexandrina primum edita, deinde in Ephesina generali approbata ut supra visum est, sufficit ad ista Scuropuli commenta exsufflanda. Additio est Concilij Ephes. & subsequentium Concil. quotquot Ephesinum approbarũt, ut etiam fecit 7. synodus. Sed non omnis determinatio Conciliorum symbolum est. Ivo 1. p. decreti c.3. proponit determinationem Ephes. sub hoc titulo, *symbolum Ephesini Conc.* 200. *Episc.* In qua habetur Spir. sanct. à Patre Filioque procedere, cum Nestorius contra quem est determinatio, id negaret: unde orta est necessitas id tunc definiendi. Est autem istud symbolum Ivonis de verbo ad verbum extractum ex determinatione illa Ephesina *cum Salvator*, quam confundit cum symbolo, paulo latius accepto nomine symboli, pro eo omni instrumento in quo determinationes præcipuæ continentur. Jam cum 7. synodus sex priorum synodorum acta & definita omnia comprobasse certum sit, æque certum esse debet 7. synodum approbasse istud dogma de processione Spir. sancti *à Patre filioque*, in Ephesina synodo receptum contra novum errorem Nestorij. Tantum ergo supererit dubium de nomine symboli, quid præcise per illud intelligi possit. Quæ controversia levis est, modo constet de mente & definitione Concilij. D. autem Tho. satis advertit, ut supra visum est, in relectione scolast. ad Concil. Nicænum prævia, Nestorium negasse processionem Sp. sancti a Patre & Filio, sed defectu codicum de actis Conciliorũ qui infrequentiores erant suo seculo, non advertit ejus erroris damnationem in eodem Ephesino. Quæ potuit esse causa cur minus defensa ab ipso & aliis scolasticis Theologis causa Latinorum, & defuerit Herculea illa confirmatio Gemistij.

DIE MERCURII DECIMAQUINTA mensis Octobris.

Sessio quarta Ferrariæ.

ANDREAS.

SI beatissimo patri nostro, ac serenissimo Imperatori, necnon sanctissimo Patriarchæ placuerit, qua

sessione proxima volebam ostendere, ea nunc libenter aggrediar.

Marc. Nos qui prius dicere cœpimus, pater reverende, prosequi quoque debemus.

Andr. Miror equidem vehementer, pater reverende, cur talia verba proferas, cum sessione superiore nobis attente audientibus, de additione ipsa longam orationem habueris.

Marc. Dixi equidem majorum nostrorum decreta in primis esse recitanda, quod, cum sessione superiore fieri commode non potuerit, nunc ideo peragendum putamus.

Andr. Non ignoratis, Patres Amplissimi, quæstionem à vobis esse propositam, satisque dictum, ac denique peritum, ut ipsi responderemus: quod quidem ob temporis angustiam in hanc sessionem fuit dilatum. Non igitur mirari desinimus, cur id nunc fieri non permittatis. Nos enim a defiortionibus patrum recitandis rem aggredi debemus. Tum Bessarion Nicænus Archiepiscopus pro Græcis ita respondit.

Bessarion

Bessarion. Verum an falsum quippiam dicatur, præstantissimi Patres, oon ab andiente, verum ab eo, qui profert ipsum, præcipue dependet: nam priusquam aliquid dicatur, id verum ne sit an falsum, dijudicandum non est. Opotier igitur ut prius quisque quicquid voluerit, in medium proferat: deinde vero audientes, orationem esse probandam, aut penitus refellendam, decernant. Necessarium ergo nobis videtur, ut ea primi proferamus, quæ ad rem nostram spectare credimus. Quibus deinde intellectis, ibi respondeatis. Latet autem me, cur nobis rem ptius aggredi non concedatis: sed mirabundi tot contra nos argumentis utamini, cum ipsi benignitate Dei nullam vobis dederimus ansam, quare merito mirari possetis: vos tamen voce, non autem animo, mirari putamus. At ipsi contra, quippe qui, quamvis de vobis quandoque magnam capiamus admirationem, tacemus tamen. Porro autem hæc disputandi ratio, qua utimini, quod longa fiat oratione, neutiquam nobis placet. Hac namque via nunquam ad conclusionem aliquam perveniemus. Operæprecium igitur est, nos non perpetua & prolixa oratione, sed dialectice congredi, brevibus quærendo, brevibusque respondendo. Cumque fuerit opus, brevius vicissim contradicendo: sic enim agendo, finem facilius assequemur. Porro autem quoniam nostrum est, quæstionem vobis proponere ac simul argumentari: propterea cum id ipsi fecerimus, tunc jure vestro respondebitis. Namque si nondum oostras audivistis, quonam obsecro pacto ad eas bene poteritis respondere?

Julianus Cardin.

Julianus. Tum Julianus sanctæ Sabinæ Cardinalis pro Romana Ecclesia ita respondit: Reverendi Nicæni præsulis oratio, Patres amplissimi, mihi mirum in modum placet, ut brevibus disserant, & quavis proposita quæstione, ipsius quoque ratio explicetur ac declaretur, & ei conclusioni acquiescamus, quæ pluribus placuerit, quamque major pars nostrum probarit. Namque si nobisipsis constare, ac in eadem sententia permanere nolumus, nil boni prorsus egerimus. Siquidem igitur pater Ephesius proposuerat, Romanam Ecclesiam causam schismatis fuisse, ac quæstionem ipsam, de qua sumus dicturi, patefecerat, & Colossensem antistitem provocaverat, ut tunc vel sessione sequenti responderet, conveniens mihi videtur esse, ut Colossensis ipse respondeat, deinde cuivis concedi ad proferendum quicquid libuerit.

Bessarion. Ita profecto sentimus ac volumus, Patres amplissimi, ut attente vos audiamus. Postea tamen quam rationes nostras in medium protulerimus, ut pater Ephesius dixisse videtur: quippe qui nobis promisit, se tum aut sequenti sessione habiturum orationem, ac deinde vos respondentes benigne auditurum.

Andr. Quoniam, Patres Ampl. ad ea, quæ nuper dixistis, quæ quidem mihi tria fuisse visa sunt, accurate non poteram respondere, idcirco rogo vos mihi concedatis, ut de eisdem nunc agam. Tum Isidorus præsul Rhutenus pro Græcis dixit ita.

Isidorus Rhuth.

Rhutenus. Equidem expediam quam brevissime, quod veritas ipsa paucis facilius instruatur: nobis, ut primi dicamus, Patres amplissimi, concessistis. Nos autem hanc proposuimus quæstionem, nullam additionem symbolo fieri debuisse. Nobis ergo permitte conclusionem ejusmodi demonstrare. Deinde vero respondebitis, quandoquidem de procemiis satis.

Andr. Orationi vestræ, Patres amplissimi, quam tribus in partibus distributam fuisse superius protuli, velim respondere: ac in primis Aristotelica authoritate probata quæstioni, quia est, (sic enim dialectici eam solent appellare) quam quidem sessiona proxima proposuistis, vos causam ac rationem simul reddidisse: namque dixistis additionem schismaticis causam fuisse, ac Romanam Ecclesiam rei hujusce causa multos legatos ad Orientalem Ecclesiam misisse: fieri autem non potuisse, ut manente ipsius schismatis causa pax fieret. Hæc profecto mihi videtur orationis vestræ summa fuisse. Ego autem (pace vestra dixerim) non solum ex novo veterique testamento, verumetiam majorum nostrorum decretis ac firmis argumentis vobis promitto probare clarissime, Romanam Ecclesiam nullam ad symbolum accessionem fecisse, quæ ei licere non videretur: sed quam vos additionem vocatis, eam explanationem, dilucidatiooemque quandam esse, ipsamque ab eadem Romana Ecclesia jure fieri potuisse, ac denique Romanam ipsam Ecclesiam non minus addere quædam, quam obscura illustrare clarioraque reddere, summam facultatem habere.

Bessar. An licet, Pater reverende, quavis in controversia confirmationibus uti?

Andreas. Quid ni?

Bess. Siquidem igitur nobis concessistis, ut rationibus nostris uteremur, nos autem nullam adhuc earum tetigimus, cur obsecro non permittitis, ut ipsas nunc afferamus? An vultis, ut nostram causam absque confirmatione relinquamus?

Andr. Dixi equidem, à beatissimo patre nostro amplissimisque patribus istis concessum vobis fuisse, ut quicquid libuerit proferatis, nostra prius audita responsione, quam à nobis sessione proxima contendistis, ad ea, quæ tunc in medium protulistis.

Bessar. Nequaquam deberis asserere, simpliciter vobis concessum fuisse, ut nobis responderetis, cum certa conditione id vobis fuerit datum, posteaquam videlicet ea nos attulerimus, quæ nobis viderentur ad nostrum negotium pertinere. Quandoquidem ipsi firmiter credimus, nil addere symbolo licere, sanctorum Patrum authoritatibus innitentes: quippe qui non modo novas sententias, verumetiam dictiones, aut alia verba symbolo addere prohibuerunt. Quod cum alia ratione demonstrare non valeamus, nisi eorumdem sanctorum Patrum decretis, idcirco necesse nobis videtur, ab eisdem decretis exordiri: quibus deinde recitatis, vobis erit respondendi facultas.

Andreas. Eadem ipsa, Patres amplis. sæpissime reperistis. Ad probandum autem, falsam esse vestram conclusionem, haud sane magnum negocium est, quod tria nobis incommoda ex ea consequerentur: quod omnes homines rei essent culpæque obnoxij, ac ipsimet sancti Patres anathemate essent devincti, quodque quam maximum incommodum nostra religio pateretur, si nulla declarandi facultas Ecclesiæ derelicta fuisset.

Joannes.

Tum quidem magister Joannes provincialis, pro Romana Ecclesia sermonem hunc babuit: Magno affecti desiderio, summoque studio Patres amplissimi, huc frequentes convenimus, ut Dei benignitate controversia nostra tollatur: eodem igitur animo, ac amice rem istam nos tractare oportet. Nam in Canticorum

canticis scriptum est, Pacem sponsam Christi veram esse. Nobis itaque convenit, ut mutua benevolentia agamus, ac nostris in actibus optimum ordinem servemus. Ordo enim apud doctorem Augustinum, est parium ac dispatium rerum sua cuique tribuens dispositio. Quandoquidem igitur orationem vos habuistis, reliquum est, ut responsionem nostram audiatis. Vos enim non ignorare putamus, duo genera quæstionum apud Aristotelem esse. Alterum quidem simplex, alterum vero, quod a dialecticis, propter quid solet appellari. Quo sane genere si quispiam quicquam quæsierit, ejusdem etiam quæstionis causam reddere simul tenetur, deinde responsionem. Sin autem simplici illo quæsierit, sane nulla reddita ratione, responsionem statim debet audire. Cum igitur vos illo modo simplici usi fueritis, jure nunc nostro vobis respondere debemus.

Cant. 8. locus obscurus.

Bessar. De amicitia, reverende pater, eleganter disseruisti, quod nostris in disputationibus sit semper servanda. Quod cum omnes idem sentiamus ac velimus, & de hoc satis multa dixerimus, de tam clara re non amplius dicere debemus. Ordo quoque oobis servandus est, sed de his satis. Quod autem de duobus quæstionum generibus mentionem fecisti, equidem tibi respondeo, quod si quæstio nostra simplex fuisset propulsita, proculdubio vobis nunc dicere conveniret. Verum quoniam altero interrogandi genere usi sumus, quærentes cur, quod fieri non liceret, commiseritis, ipsius idcirco, non licere, rationem & causam nos prius afferre ostendereqoe debemus, quam responsionem vestram auscultemus, qui quidem ordo conveniens esse videtur.

Iul. Beatissimi patris nostri, ac horum omnium patrum jussu, Imperator serenissime, vobis dico nos jam credidisse, fore ut præsuli Colossensi, qui modo paratus ad causam additionis reddendam venit, copiam dicendi concederetis, ut vos ipse vehementer rogavit. Quoniam autem precibus ejus non acquiescitis, ac plurimum convenit, ut summa pace sessionem solvamus, quemadmodum etiam huc coovenimus, idcirco futurus Pontifex jubet, ut hic nil amplius hodie fiat. Verum ad disputandum electi, privatim agant.

Imp. Surgamus ergo, si lubet, accurate dispiciamus, an sit honestum, pacique nostræ congruum, ut privatim disputemus. Dimissa igitur sessione, Patriarchæ domum frequentes convenimus, ibique post multas inter Latinos ac Græcos disputationes, à Græcis decretum fuit, ut nil amplius ageretur, nisi prius sanctorum patrum decreta, divinumque symbolum recitaretur. Quæ quidem sententia, Latinis ipsam comprobantibus, vicit. Sequenti autem sessione, quicquid Græci voluerant, Græce fuit recitatum, interprete Nicolao Secundino Cretensi, in utraque lingua eruditissimo. Quæ omnia duo scribæ Græci totidemque Latini præsentes litteris mandabant.

DIE IOVIS DECIMA-SEXTA mensis Octobris.

Quinta sessio Ferrariæ.

MARCVS.

QVod ipsi concupivimus, pater beatiss. id tu pro tua summa humanitate nobis concessisti, ut sanctatum Oecumenicarum synodorum definitiones, & decreta io medium afferrentur: tum ut earum ordinem imitemur: (singula enim Concilia, majorum suorum acta recitare solebant, ipsaque Catholicæ fidei fundamenta ponebant) tum, ut patrum illorum sensus, ac eorundem mutuus consensus & convenientia, ergaque suorum majorum religionem pietas ac observantia nobis patefiat: tum denique, ut eorundem ipsorum Patrum sanctorum ad Deum preces, nobis in hoc nostro munere auxilio sint. Libri igitur hi (si vobis placet) legantur.

Iul. Sanctissimi patris nostri ac horum amplissimorum patrum jussu, Patres ampliss. vobis honestum esse prononcio, ut hesternus noster coosensus servari firmiter debeat. Vobis enim concessum est, ut hæc decreta legantur, & si Colossensis præsul ad respondendum Ephesio sessione proxima paratus accesserit. Ut luber igitur faciatis, hac tamen conditione, ut non videantur posthac decreta talia requirentibus ac contendentibus nobis, recitata fuisse.

Mar. Eam tantum decretorum partem, amp. Patres, intendimus recitare, quæ nobis videatur ad nostrum negocium spectare. Porro autem quoniam de divinis primi ac alterius Concilij dogmatibus nil aliud reperitur, nisi duæ tantum nostræ fidei expositiones, hoc est, duo symbola, quæ tamen pro uno à cæteris Conciliis suscepta fuerunt: idcirco à recitandis tertij Concilij gestis auspicandum nobis censemus, à quo quidem divinum illud Nicænum fuerit illustratum, ac in libro gestorum ejus nonnulla secundi Concilij decreta scripta sunt. Quod profecto Concilium tertium, ut ipsum symbolum immutabile perpetuo permaneret, decreverat. Vos ergo rogamus, tot ac tantorum Patrum sanctorum voces, nostrasque rationes & argumenta, quæ sumus in medium allaturi, benigne ac attente audiatis. Quandoquidem vobis probare promittimus, Christianorū omnium vitam esse Catholicam fidem, ad quam, accessionem aliquam fieri, aut quicquam ab ea non liceat auferri. In primis ergo Nicænum symbolum, à trecentis decem & octo patribus Nicææ celebratum, recitetur. Credimus in unum Deum omnipotentem, visibilium omnium & invisibilium factorem, & in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum, ex Patre, id est, ex substantia Patris natum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, quæque in terra. Qui propter nos homines, & homo factus, ac passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, & ad dexteram Patris sedet, & venturus est judicare vivos & mortuos: & in sanctum Spiritum. Proferentes autem Filium Dei aliquando, & anteaquam nasceretur, non fuisse, & ex nihilo factum, aut ex alia hypostasi vel substantia, aut mutabilem vel alterabilem esse, sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia anathematizat. Quo quidem symbolo Patr. amp. in tertio Concilio recitato, Nestorianorum etiam hæreticum symbolum perlectum & improbatū fuisse constat. Legatur etiam ejusdem Concilij definitio, ut idem Nicænum symbolum immutabile ac immobile permaneret, neminique fas esset aliam fidem in posterum proferre. His igitur lectis, synodus sancta determinat & definit, ut fidem aliam ab ea, quam sancti patres in Nicæno concilio, sancto Spiritu congregati sanxerant, proferre, aut conscribere, aut componere liceat nemini. Qui vero ausi fuerint aliam fidem componere, aut eos docere, qui ad veritatis viam, vel à Judæis, aut hæreticis aut gentilibus veneriot, ij si clerici fuerint, priventur: si vero laici, anathematizentur. Hic duo nobis, amp. Patres in dubium sunt vocanda: cur tertium Concilium inhibuerit ut symbolum Nicænum neutiquam mutari deberet, duo vero priora Concilia nullam pro seipsis inhibitionem decreverint: Non enim memoriæ proditum est, aut Nicænom pro suo, aut Constantinop Concilium pro Nicæno suove symbolo interdixisse. Et cur tertium idem Concilium, nulla de secundo symbolo mentione facta, primi tantum meminerit ac pro eo sanxerit? Ad primam quidem ambiguitatem, ex ipsius rei natura sumentes argumentum, respondemus, quod alienum esset à ratione ac nimis arrogans & ineptum, si duo illa prima Concilia suis pro symbolis ita terminassent, ac posterioribus suis interdixissent, ut eisdem symbolis quicquam addere, aut ab ipsis nemo auferre

Tertium Concil.

Querimonia Græc. adversus Latinos de additione ad Symbolum.

posset. Tertium autem Concilium, cujus profecto authores priorum Conciliorum patribus neque numero pauciores, neque dignitate aut virtute fuerant inferiores, convenienter fecisse creditur, majorum suorum symbola ita probasse ac obsignasse, ut semper immotabilia permanerent, ab Evangelio sancto Apostolorumque authoritate, ab universo denique testamento capiens exemplum, quo plane nemini fuerat interdictum, quominus quisque syllabam aliquam addere aut auferre posset. Posteriores tamen strictissime prohibuerant, ut nulli Christiano id liceret committere: utpote qui voluissent ut honor maximus sanctis Apostolis à cunctis mortalibus haberetur. Ejusdem igitur tertij Concilij authoritate posteriores adducti, primis illis duobus symbolis parem honorem (ut paulo infra probabimus) communi sententia tribuerunt: ita ut ambo ipsa symbola pro uno accepta, semper immutabilia permanerent. Item alia ratione eandem ipsam quæstionem dissolvere possumus, ab ejus accidentibus argumentum sumentes. Inter namque primum Concilium, à quo divinum illud Nicænum symbolum fuerat editum, ac secundum, non parum sane temporis intercesserat. In quo quidem temporis intervallo fere triginta alia symbola à particularibus & privatis Conciliis prodita fuere. Quæ tametsi non ab illo primo differrent, quia tamen verbum, consubstantialem, auferebant, ob idque Christicolarum plurimos ad hæsitandum de fide cogebant, idcirco secundum Concilium Oecumenica præditum dignitate, propterea que particularibus illis Conciliis longe excellentius ac validius, divinam contra sancti Spiritus inimicos rationem, accuratius explicavit & illustravit, & ad evertendum hæreticum Apollinarij dogma, verbo huic, incarnatus, illud, ex Spiritu sancto & Maria Virgine, addidit: haud tamen posterioribus interdixit, quominus Christianum dogma dilucidius explanarent, volens ut eadem ipsa declarandi facultas in Dei Ecclesia perpetuo permaneret. Quam quidem opportunitatem Nestoriani hæretici nacti, divinum illud Nicænum symbolum transformarunt, & ei diversa impiaque dogmata addiderunt, ac suum hæreticum symbolum ediderunt, quod veluti veram eximiamque doctrinam hi, qui ad baptisma veniebant, ediscerent. Quo quidem multos post annos in tertio Concilio recitato, decretum fuit, ut in futurum mutandi Nicæni symboli facultatem haberet nemo, utpote quod à Constantinop. symbolo nequaquam in aliquo discreparet, quandoquidem hoc in illo potentia videbatur inclusum, ita ut ambo pro uno (ut prædictum est) haberentur. Quam ergo idem tertium Concilium addendi auferendique potestatem haberet, eam omnem sibi & posterioribus abstulit: ut re ipsa statim id declaravit. Nam verbum *Teotocon*, hoc est, Deiparam, vel Dei genitricem, quod tunc adversus Nestorianam hæresim esse demonstravit, Nicæno symbolo noluit addere, quamvis ad dogma de Servatoris nostri Incarnatione, quam maxime necessarium fuisset. Nunc venio ad alteram quæstionem. Multis profecto & fortissimis constat argumentis, duo illa priora symbola ab omnibus Conciliis generalibus pro uno suscepta fuisse, præsertim à tertio, utpote quod prius cæteris Conciliis, utrumque vidit atque probavit. Et quamvis toto orbe terrarum simul ambo celebrarentur, de primo tamen symbolo tertium, cæteraque Concilia mentionem fecere: cum pro ipsius primi Concilij authoritate & existimatione, quod majore patrum numero celebratum fuerat, quodque veluti cæterorum Conciliorum fundamentum haberetur: tum etiam, quod eodem ipso Nicæno symbolo Christianorum plures, quique denuo baptizabantur, frequentius uterentur: tum denique quod alterum (ut sæpenumero dictum est) à primo potestate continebatur. Præterea ut boni oratores solent in foro rebus usitatis magis inniti, ita etiam Concilium tertium, quo symbolo magis homines uti videbat, pro eo tantum decrevit atque prohibuit: cum præsertim

A secundum symbolum, expositio primi, non autem ipsius aliqua mutatio, fuerit. Scio equidem vos non ignorare, præstantissimi Patr. in hoc de tertio Concil. libro multas B. Cyrilli literas scriptas esse: quippe Cælestini sanctissimi summi Pontif. eidem Concilio legatus ac vicarius præfuit. Pars igitur tantum literarum earum, quas ad Joan. Antiochenum præsulem scripsit, quarum inscriptio est, pro unione, quæque incipiunt ita, Gaudeant Angeli, (si lubet) recitetur: Nequaquam, inquit, tolerabimus, ut definita præscriptaque fides, aut Nicænum symbolum ab aliquo immutetur: nullam nobis vel aliis mortalibus facultatem concedentes, ut aliquam ejus dictionem mutare, aut unam syllabam præterire valeant. Hujus enim sententiæ recordamur, *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*, utpote qui non ex *Prov. 22.*
B se, verum Dei Patris spiritu afflati loquerentur, qui ex eo procedit, non autem alienus à Filio secundum substantiæ rationem existit, & reliquas S. Cyrilli sentent. amp. Patr. intellexistis, sibi simul cæterisque mortalibus inhibentis, ut ne literam quidem divino symbolo possent addere. Quæ deinde S. Cyrilli literæ post illud divinum symbolum à generali quarto Concilio pro nostræ fidei fundamento susceptæ fuere. Ad cujus Concilij definitionem nunc venimus, qua quidem utrumque symbolum explanatum, ac pro uno fuerat habitum, inhibendo simul ut nemini fas esset ipsum immutare. Quæ (si lubet) definitio recitetur. Sancta generalis synodus, benignitate Dei ac religiosissimorum optimorumque Christicolarum Valentiniani ac Marciani Impp. Augustorum auspiciis in Calced. Metro- *Quartum Concil.*
C poli Bithyniensis diœcesis, in sanctæ ac triumphantis martyris Euphemiæ Basilica celebrata, ita decernit: Dominus & Deus noster Jesus Christus, ad suorum discipulorum fidem in se confirmandam, dixit eis: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*: ut nemo Christianorum à reliquis Christi fidelibus piis in dogmatibus differret, sed omnes unam eandemque veritatem sentirent. Quoniam autem callidissimus hostis in veris optimisque sermonibus zizania semper seminat, ac novi semper aliquid in veritatem molitur, idcirco idem Christus Dominus noster pro sua erga genus humanum benignitate providit, ut ij piissimi Imper. Eccles. undique rectores convocarent: ut ipso Christo coadjuvante, omnem erroris ignorationisque notam ab ejus ovili depellerent, ac veritatis germinibus grex ejusdem pinguesceret. Quod ecce jam com- *Ioan. 14.*
D muni omnium sententia confectum esse videtur. Falsa namque dogmata sunt expulsa, & firma validaque majorum nostrorum religio, nobis divinum illud trecentorum illorum decem & octo patrum symbolum prædicantibus, ac centum quinquaginta Patres alios, qui Constantinop. Concil. symbolum idem susceperant, summa laude extollentibus, resplendet. Quapropter Ephesini sancti Concil. sequentes vestigia, cui Cælestini sanctiss. Roman. Pontificis tempore, Cyrillus Alexandrinus & Joannes Antiochenus antistites præerant, necnon fidei nostræ normam & canones diligentissime observantes, definimus ac determinamus, veræ ac immaculatæ nostræ fidei expositionem, hoc est, divinum illud Nicænum symbolum magni Constantini Imperatoris tempore celebratum, semper de-
E bere splendescere, ac eorumdem centum & quinquaginta Patrum decreta, firma & valida esse, quippe qui ad hæresim evertendam, nostram autem Catholicam atque Apostolicam fidem confirmandam, secundum Concil. Constantinop. celebrarunt. Quartum etiam generale Concil. patres optimi, utrumque symbolum pro uno solo susceperat, id non ignorans, ad perfectissimam veritatis intelligentiam singulum per se satisfacere. Rei autem perfectissimæ nil prorsus deesse creditur. Sed reliquum ejusdem diffinitionis legatur. Igitur ad veram, inquit, nostræ religionis notionem symbolum hoc salutiferum, ac divinæ sapientiæ gratiæque plenum, perfectissimum esse decernimus, quod

Patris & Filij ac sancti Spiritus perfectionem nos edocet, & Incarnationem Domini Christi fidelibus patefacit. Et infra: Ut hæc ergo diligentissime accuratissimeque concludamos ac obsignemus, idcirco sancta generalis synodus definit atque determinat, ut aliam fidem conscribere, aut componere, aut sentire, aut docere liceat nemini. Qui vero quippiam tale commiserint, aut aliud commentum symbolum es gentilibus, vel Judæis, aut hæreticis ad nostram religionem venientibus, tradere fuerint ausi, si clerici, priventur, laici vero, anathemate notentur. Sed de quarto Concilio hactenus. De quinto autem generali Concilio particula sermonis Joannis Constantinopolitani præsulis in primis recitetur. Propterea, inquit, ut fidei fundamentum, juxta sanctorum Patrum decreta, sacrorumque normam, Domini ac Servatoris nostri benignitate firmissimum maneat, summo studio incumbimus. Quid enim ab eo pie poterit tolli? spe ducti, ea ratione Ecclesias inter se dissidentes facile conjungi posse, ita ut Christi fideles ab ineptis verbis abstineant, mentem autem suam divino symbolo, quo baptizati sumus, adhibeant. Quod quidem Nicæna synodus sancti Spiritus grana memoriæ prodidit, Constantinopolitana vero suscepit, Ephesina probavit, Calcedonensis denique obsignavit. Quam sane nostram piam religionem quis unquam ratione aliqua poterit evertere, quæ male credentium excusationem auferet. Hanc igitur firmam & validam complectens religionem, omni vanitate atque malitia vacui, ne dubitemus sanctam consubstantialem Trinitatem simul extollere, ac ipsam ita celebrare: Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, &c. Qui quidem Patres totum symbolum celebrarunt, quemadmodum Ecclesia in præsentia utitur. Legatur etiam pars hæc literarum Vigilij Romani Pontificis, quas ad Eutychen Constantinopolitanum præsulem scripserat. Idcirco unioni studentes, vestræ (inquit) Apostolicæ sanctæ sedi significamus, notumque facimus, nos nostram fidem semper tenuisse, tenereque, quam cum à Deo optimo maximo Servatoreque nostro Jesu Christo sancti ejus Apostoli accepissent, eam universo mundo prædicarunt, ac ipsam deinde majores nostri, præsertim ij qui quatuor generalia Concilia celebraverant, illustrarunt. Quæ quidem omnia cunctis in rebus ipsi quoque complectimur. Nicænum à tercentum decem & octo patribus celebratum, qui sanctum symbolum, quod nostræ religionis doctrina creditur esse, primi exposuerant, ac Arrij Arrianorumque insaniam anathematizaverant, necnon Constantinopolitanum Concilium comprobamus, quod eandem ipsam doctrinam dilucidaverat, ac divinam sancti Spiritus rationem illuminaverat, & Macedonij contra sancti Spiritus processionem hæresim, ac Apollinarium impium, eorumque sectam damnaverat. Ephesinum præterea suscepimus, quod quidem majores suos secutum impium Nestorium, ejusque scelestissima dogmata & sectam improbaverat. Quartum denique Concilium, à sexcentis & triginta sanctissimis Patribus celebratum, laudibus summis extollimus, quod, suscepto Nicæno symbolo, definiverat, ut qui aliud symbolum docuissent, aut exposuissent, aut Ecclesiis sanctis tradidissent, anathemati subjacerent. Nunc obsecro, Patres amplissimi, sexti generalis Concilij decretum, attente, ut hucusque fecistis, audiatis. Sacrum generale ac illustre Concilium, Dei gratia & religiosissimi Constantini Imperatoris auspiciis, in hac à Deo servata, & terrarum omnium Imperatrice, regiaque civitate Constantinopolitana, novaque Roma, in sacri Palatij Conclavi, Trullus vulgo nuncupato, celebratum, ita decernit: Dei Patris unigenitus, & Verbum, quod nostri similis, sine tamen peccato factus est homo, Christus verus Deus noster, Evangelica voce palam ita locutus est: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Item: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*, qua quidem divina voce ac doctrina mitissimus Imperator adductus, utpote qui se veræ nostræ fidei ducem, nedum impietatis inimicum acerrimum esse profitetur, hoc sacrum generale Concilium convocavit, ac Ecclesias huc convenire jussit. Quod quidem Concilium in effugandis impietatis tenebris, non multo ante obortis, sanctis vero patribus recta consectandis, omnia exacta Concilia imitatur: Nicænum videlicet, in Arrium mentis inopem, celebratum: & Constantinopolitanum, quod Macedonium sancti Spiritus hostem, & Apollinarium impium damnavit: necnon Ephesinum, contra Nestorium quia cum Judæis sentiret, convocatum: & Chalcedonense, quod Eutychen ac Dioscorum, homines maxime Deo exosos, damnavit. Quintum denique, in hac ipsa regia civitate celebratum, quod Theodorum Mopsuestiensem, Origenem, Didymum, Evagrium & quædam Theodoriti opuscula contra duodecim sancti Cyrilli capita, necnon & Epistolam Ibæ inscriptam, quam Iba ad Marin Persen scripserat, condemnavit. Hoc igitur Concilium cæteris innitens, divina omnia dogmata renovat, & impias opiniones refellit. Nicænum autem symbolum libenti animo suscipit, approbat, obsignat, quemadmodum ab ipsis quoque Conciliis ad omnem hæresim Christianorum animas inquinantem, evertendam, susceptum probatumque fuerat. Legatur nunc pars hæc literarum, quas Agathon Romanus Pontifex ad Constantinopolitanum Imperatorem scripserat. Quæcunque à sanctis (inquit) majoribus nostris, necnon à quinque sacris Conciliis canonice, puro corde, summa religione & fide, ac sine ambiguitate decreta fuerunt, ea ipsi quoque dubio procul servamus, huic uni summo studio incumbentes, ut nil prorsus eorum minuatur, aut mutetur, aut quicquam ipsis addatur, verum omnia in verbis atque sententiis eadem permaneant. Et alibi: Constanti animo simus, inquit, ut decreta à catholica & Apostolica sede nobiscum pro fide tradita, servemus atque colamus, credentes in unum Deum patrem omnipotentem, & reliqua.

Nunc venio ad septimum & ultimum generale Concilium, & dum ejus definitio recitetur, obsecro vos, attente audiatis. Sancta generalis ac illustris synodus, Dei gratia & religiosissimorum Christianorum Constantini & Irenæ matris ejus Imperatorum nostrorum auspiciis in clara civitate Nicæna, quæ Bithyniensis metropolis existit, in sanctæ Sophiæ basilica secundo celebrata, cunctas Catholicæ Ecclesiæ definitiones sequendo jubet ita. Christus Dominus noster, qui nobis notionis suæ lumen largitus est, quique nos idolorum insania & tenebris liberavit, ut sua sancta catholica atque Apostolica Ecclesia sine sorde maculaque servaretur, suis sanctis Apostolis id se velle declarans, dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Quæ quidem promissionis verba non solum illis, verum etiam nobis, qui per eos in ipsum credimus, facta fuisse putantur. At nonnulli ab illo nostro acerrimo hoste elati, munus ejusmodi nihili pendentes, à recto tramite deviarunt, & dum Catholicæ Ecclesiæ decretis sese opponunt, in veritatis intelligentiam peccant, juxta illud dictum: Axem aratri in errorem impulerunt, ob idque nullos collegerunt fructus. Namque cum sancti homines censerentur, non essent tamen, divinum ritum atque ornatum evertere ausi fuerunt. Quibus Deus per Prophetam inquit: *Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam.* Impios enim homines, qui suo ingenio non mediocriter confiderent secuti, sanctam Dei Ecclesiam Christo Deo nostro convenientem damnaverunt, ac nullam inter pietatem impietatemque differentiam facientes, Domini ac sanctorum imagines, idolorum ac diabolorum signa credunt esse. Idcirco Dominus

Marginal notes (left): *For. commentitium.* — *Quintum Concil.* — *Vigilius.* — *Sextum Concil.* — *Joan 8.*

Marginal notes (right): *Joan. 14.* — *Septimum Concilium.* — *Matt. 28* — *Hiere. 12*

Section letters (inner margin): A, B, C, D, E

A Deus noster, quandoquidem à tanta talique pernicie suos pessumiri non patitur, omnes terrarum undique præsules ut convenirent, prævidit ut non sine divino zelo à Deo afflatorum ac fidelissimorum Imperatorum nostrorum Constantini & Irenæ, divinæ Catholicæ Ecclesiæ traditiones communi sententiæ obsignarentur atque servarentur. Rebus igitur omnibus perspectis diligentissime, ac veram rationem sequentes, nil addimus, neque tollimus. Verum omnia Catholicæ Ecclesiæ decreta, quam diligentissime servanda censemus, necnon sex sancta illa Concilia generalia, in primis clarissimum illud Nicænum; ac alterum in regia à Deo * servata civitate Constantinopolitana celebratum, imitantes, credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, & reliqua, & infra: Omnes credimus, ita sentimus, ita prudentes ac scientes conscribimus: hæc est Apostolorum, sanctorum Patrum, omnium denique bene credentium fides, quæ universum orbem terrarum firmavit. Cumque Deum unum in Trinitate adoremus, necesse est etiam venerandas ejus imagines excolamus: qui vero non ita sentiunt, sint anathema, & ab Ecclesia expellantur. Ipsi namque veteres Ecclesiæ Catholicæ sanctiones suscipimus, ac majorum nostrorum decreta servamus: qui vero quicquam addiderint, aut ab his, quæ ab ipsa tradita sunt, abstulerint, anathemate sint astricti. Legatur etiam hæc particula inscripta de anathematibus, quam solet Orientalis Ecclesia quotannis celebrare: Qui Ecclesiasticas, inquit, sanctiones litteris traditas, aut alter memoriæ proditas, reprobat: anathema esto.

conservanda.

Codex sept. Concilii à Latinis prolatus.

C Lecta septimi generalis Concilij definitione, Latini quemdam vetustissimum librum in medium attulere: in quo quidem eadem ipsa definitio, sanctumque Spiritum ex Patre Filioque procedere, scriptum erat: qua de re non mediocris contentio in illa sessione fuit orta. Nam Latini librum ipsum vetustissimum ostentabant: ac vehementer elati, eum cum Græcorum libro conferebant: tentantes ex patrum subscriptionibus rebusque aliis, eorundem librorum convenientiam demonstrare. Quos cum in omnibus, ipsa tantum accessione excepta, convenire vidissent, visi sunt mirum in modum admirati, Græci vero ob temporis angustiam nil ad id respondere: veruntamen Latinis contendentibus, ut ipsa eadem definitio cum additione ejusmodi recitaretur, benigne concessere.

D Deinde Pater Ephesius orationem prosecutus fuit, dicens: Majorum nostrorum sententias, Patres amplissimi, quas vel in Conciliis communi consensu promulgastent, aut Conciliorum legati pro fide sua declarassent, aut mutuis literis, privatisve commentariis memoriæ prodidissent, intellexistis. Quæ quidem literæ ac commentaria, & si privatorum doctorum fuerint, pro consultis tamen Conciliorum, communibusque sententiis habita susceptaque fuere. Ipsi ergo, qui nostros majores plurimum veremur, quique eorum decreta colimus, ac ipsorum execrationes timemus, accessionem ad symbolum factam suscipere nolumus. Opportunum autem esse videtur, ut accusationi ac rationibus nostris (si lubet) respondeatis: quandoquidem satis est nobis, Conciliorum omnium Canones & definitiones, ac ipsorum rationes in præsentia recitasse. Namque vestra prius ad hæc audita responsione,

E aliorum quoque sanctorum Patrum authoritates ac sententias ad nostram causam confirmandam afferemus, quas vel publice profitentes, vel quid quisque de nostra religione sentiret, literis mandantes, memoriæ prodiderunt. Vos autem Patres amplissimi, rogamus, nobis distincte ac per capita dialecticorum more respondere velitis: ut ipsi rationes vestras facilius memoria repetentes, his commodius ac dilucidius respondere possimus: quandoquidem vos ignorare non credimus, nos neque memoria valere, neque componendi, dividendique rationem bene scire, neque profiteri ad quamvis nobis propositam quæstionem posse

A dicere. Verum nobis simplicitas & modestia semper inest, ut quod a ratione non absonum sit, id libenter suscipiamus, oppositum autem ejus ingenue abjiciamus.

Jul. Septimi Concilij symbolum serenissime Imperator, quod modo fecimus recitari, in vetustissimo volumine scriptum est: ita ut nemo * poterit suspicari corruptum fuisse, cum præsertim quidam historicus noster, antiquus quidem ac literatus, inter alia id quoque testetur, hoc ipsum symbolum in septimo Concilio recitatum fuisse. Tali propterea symbolo cum hac additione vel declaratione, ex filioque, non mediocrem tribuimus authoritatem. Porro autem, quoniam velle videmini, ut nos brevibus ac sigillatim respondeamus, idcirco conabimur vobis pro viribus satisfacere. Verum ut id facilius assequamur, quod forsitan causa fuerit, cur vos quoque clare respondere

for. possit.

B valeatis: operæ precium est, ut quæcunque modo recitata, scriptaque sunt, ea simul conferamus. Quibus quidem memoria repetitis, eorumque perfecta convenientia, sequenti sessione ad omnia facilius respondebimus. Tum jubente synodo, ad diem vigesimam mensis ejusdem sessio fuit dilata.

DIE LVNÆ VIGESIMA mensis Octobris.

Sessio sexta Ferrariæ.

JVL. CARDINALIS.

C NVdiustertius, patres amplissimi, cum una privatim ageremus, id quod a nobis sæpissime dictum fuerat, communi sententia repetivimus, nos ad veritatem summa pace investigandam, huc convenisse. In hanc igitur rem summo studio mutuisque officiis debemus incumbere, & alteri alteris esse grati. Qua quidem spe ducti, vobis eos libros libenter præstare promisimus, quos sanctissimus Pontifex habebat. Assentientibus autem vobis pari studio velle nos prosequi, reverendum Ephesium ac Nicænum rogavimus, ut librum vestrum de octavo Concilio per horam nobis mutuo darent. At illi nostro desiderio satisfacere noluerunt. Siquidem igitur ipsum hunc attulistis, bene evenit: sin minus, anteaquam quippiam agatur, ut afferatur jubere.

D *Mar.* Id quod vobis promisimus, Patres amplissimi, libenter satisfaciemus. Verum interea nequaquam impediri debemus, quominus negocium nostrum prosequamur, præsertim cum nobis videatur non expedire, ita librum ipsum vobis concedere ut eo prorsus privati simus. Præterea Concilium illud inter generalia connumerandum non est: quandoquidem non modo non susceptum, verumetiam antiquatum fuisse constat. Joannis enim & Adriani summorum pontificum tempore convocatum fuit, ac Photium Constantinopolitanum antistitem condemnavit. Is deinde Joannes aliud Concilium habuit, quod item appellavit octavum, quod acta ipsius Concilij, quod vos octavum fuisse dicitis, improbavit, Photiumque restituit. Cujus quidem Joannis pro Photio litteræ, memoriæ proditæ sunt, & adhuc extant. In quo plane Concilio in-

Spissa hic mendacia Ephesini.

E ter alia fuerat decretum, ut hæc eadem symboli additio tolleretur, quod vos non ignorare putamus. Siquidem igitur ipsius Concilij acta reprobata videntur, non est congruum rationi ut de his aliqua mentio fiat, cum alterum octavum Concilium sequi potius deberemus. Propterea tempore ex eo Constantinopolitana Ecclesia, hucusque solet ita celebrari. Quæcunque in sanctos patriarchas † Agnatium & Photium scripta vel dicta sint, anathema esto.

Ignatiũ.

Jul. Hoc metu vos libero, præstantissimi patres: nam nil de ipso Concilio recitabitur. Sed quoniam in eo volumine nonnulla sexti septimique Concilij acta sunt

Cardinalis.

scripta,

scripta, idcirco ea videre vellemus, nam de octavo Concilio nobis curæ non est.

NOTA. *Hic argui Julianum Cardinalem qui octavam Synodum dicacitate ac mendaciis Marci Ephesini velut prostratam non defendit, argui quoque Latines qui synodum hanc octavam per Anastasium Bibliotecarium Latinitate donatam non haberent secum. Defectum tamen illum Juliani restituit Andreas Colossensis in sequenti sessione.* Vide Binium in notis ad octavam synodum.

Mar. Hac ergo conditione vobis hoc volumen libenter concedimus: absonum enim esset à ratione, postpositis Conciliis generalibus, privati conventus rationem habere. Sed de his hactenus.

Andreas Colossensis seu Rhodiensis Ord. Prædicatorum.

And. Ex vestra longa oratione, patres amplissimi, aliqua equidem collegimus capita. Initio namque symbola vel (ut rectius loquar) symbolum deinde generalium Conciliorum decreta, tertio Cyrilli, Vigilij, Agathonis, Cælestinique literas recitastis. Postremo autem protulistis, vos tot tamque clarissimos patres ita vereri, ac eorundem execrationes pertimescere, ut quicquam ipsorum dictis vel addere, vel ab eis auferre vehementer abhorreatis. Velim autem vos non ignorare, patres optimi, quam vos accessionem & incrementum symboli appellare soletis, eam nos expositionem ac dilucidationem esse credere, qua quidem ratione à Romana Ecclesia in symbolo celebratur, & si prima orationis parte conati fuistis ostendere, additionem ipsam ab ipsa Romana Ecclesia factam fuisse. Nam in secunda dixistis, nemini ratione aliqua fas esse, quicquam divino symbolo addere: ex tertia vero parte creditis demonstrasse incrementum illud, falsum ac inconveniens esse. Ex quibus omnibus quartum illud caput consequebatur, vos sanctorum patrum execrationes veritos, accessionem hujusmodi nunquam suscepturos esse. Hæc vos in summa. Ipsi autem contra probabimus, quam vos accessionem & cumulum nuncupatis, eam potius divini symboli explanationem ac declarationem esse. Deinde, nobis interdictum non esse, quominus expositiones hujusmodi facere valeamus. Tertio, declarationem ipsam veram & congruam esse. Postremò, plurimis ac fortissimis argumentis demonstrabimus, hujus veritati Christianos omnes acquiescere debere. Nunc venio ad primum. Et quoniam in qualibet quæstione absolutas ac intelligibiles rationes desiderare videmini, idcirco vobiscum dialectice agam. Rogo autem vos, me attente audiatis. Nulla expositio vel dilucidatio alicujus artis aut scientiæ, debet additio appellari: sed verbum, ex filioque, in verbo ex parte concluditur, ejusque dilucidatio est, ergo verbum illud nulla ratione potest additio nuncupari. Porro autem quoniam syllogismum hunc, quod perfectus est, ac dialectico Canone factus, inficiari debetis minime: ideo reliquum est, ut propositionem ejus utramque veram esse probemus, quarum primam majorem, alteram vero minorem dialecticorum more nominabimus. Majorem autem sic demonstrandam putamus: Omnis additio vel augmentum ex rebus extraneis fit, ut omnis schola philosophorum tenet, præsertim Aristotelis, qui in De generatione ac interitu libro inquit, adveniente aliquo fit augmentum. Siquidem igitur omnis additio fit augmentum, expositio vero atque dilucidatio ab intrinsecis, ac iis, quæ in eadem ipsa re insunt, sole clarius sequitur, cujusvis scientiæ expositionem ex rebus his factam, quæ in ejusdem scientiæ subjecta materia sint, additionem vel augmentum neutiquam appellari debere. Namque si nullam inter expositionem & additionem differentiam posuerimus, multa profecto nobis acciderint incommoda, sacris enim litteris additio facta fuisse videretur, & ad Nicænum symbolum secunda synodus accessionem fecisse censeretur, quam tamen constat fuisse professam, quæcumque protulerat à suis majoribus accepisse, quemadmodum etiam Gregorius cognomento Theologus, qui in eadem secunda Synodo affuit ad Clydonium scribens, inquit: Nos fidei patrum sanctorum, qui ad Arrianam hæresim evertendam Nicænam synodum celebraverant, nil unquam ante posuimus, neque quippiam possumus præferre. Verum ejus ejusdem fidei sumus, ac semper erimus, addenter tantum id, quod de sancto Spiritu ideo imperfecte prolatum fuisset, quod antehac nunquam in controversiam fuerat vocatum, an Pater & Filius ac sanctus Spiritus, una divinitas sit, ipsumque spiritum Deum esse, nos oportere credere. Et ex his verbis, præstantiss. patres, credere debemus, quam plurima fuisse a secundo Concilio declarata, quæ tamen minime diceremus additiones fuisse. Nam in Nicæno symbolo, Visibilium omnium & invisibilium: & filium natum ante omnia secula: &, in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, neutiquam erant scripta, quæ licet ab ipso Concilio, symbolo fuerint addita, non tamen propterea putavit accessionem novam ad symbolum ipsum fecisse, ut is beatus Gregorius testatur, qui nil aliud sentire profitetur, quam quod Nicæna synodus edidisset. Quinimmo si diligenter vultis attendere, vobis notissimum fiet, nullum generale Concilium, post primum, celebratum fuisse, quod quicquam Nicæno symbolo non addiderit, aut non ademerit ab eodem. Alterum enim Concilium illud Nicæni symboli, ex substantia patris, prorsus abstulerat. Quartum vero Concilium, totum hoc, natum ex Patre, id est, ex substantia patris, in, consubstantialem patri secundum Divinitatem, nobis autem secundum humanitatem, mutaverat, ut Eutychis hæresim everteret. Apparet igitur manifeste, cujuspiam rei declarationem non esse additionem: quod item ex ipsius reverendi patris Ephesij oratione probare volumus, quippe qui respondens huic à se propositæ quæstioni, cur tertium Concilium de Nicæno tantum symbolo mentionem fecerit, de altero vero minime, dixit, quod ambo illa symbola unum essent, nec in aliquo differrent. Syllabæ igitur & dictiones, quæ Nicæno symbolo videntur appositæ, nullam ad illud fecerunt accessionem propterea quod eundem symboli servaverunt sensum. Major ergo nostri syllogismi propositio, bene probata videtur, nullam videlicet declarationem esse additionem. Reliquum autem est, ut minorem etiam demonstremus, quod quidem majoris negocij est, ac majori consideratione indiget, verbum, ex filioque, non quidem additionem, verum expositionem esse. Necesse est enim, qui profitentur sanctum Spiritum ex Patre procedere, Filium simul intelligant, ad quod quidem probandum, non nisi vestrorum sanctorum doctorum authoritatibus innitar, quibus quidem clarissime demonstrabo, quemadmodum ex patre, ita etiam ex filio Spiritum sanctum procedere. Beatus enim Cyrillus exponens hoc dictum Joannis, *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*, inquit: Cum Dei & patris bonorum essentialium filius particeps sit, eadem etiam ratione Spiritum habet, quemadmodum pater eundem habere percipitur, non quidem adventitium aut extraneum (Insipientis enim, immo ut melius dicam, insani hominis esset sic credere) sed quemadmodum quisque nostrum, suum spiritum continet, ac ipsum ex visceribus suis emittit. Propterea Servator noster corporaliter Spiritum flavit, ut ostenderet, quemadmodum spiritus ex ore humano corporaliter exit, sic etiam ipsum ex divina substantia, ut Deo convenit, profluere. Quibus verbis Cyrillus videtur concludere, quoniam si patris omnia bona filius secundum suam naturam & substantiam habet, id etiam habeat, necesse esse, ut instar patris spiritum emittat manentibus personarum proprietatibus. Unde sequitur, filium sic se habere ad spiritum, quemadmodum etiam pater. Ne autem quisquam crederet, non de ipso Spiritu, verum de quodam spirituali charis-

Non additio sed expositio & dilucidatio.

Gregorius Theologus.

Cyrillus. Joan. 14.

Joan. 20.

A mate vel gratia doctorem ipsum sensisse, dictum hoc Servatoris nostri perpendat: *Accipite Spiritum sanctum.* *Joan. 20.* Porro autem, quoniam in symbolo Spiritus unam trium personarum significat, necesse est, procedat ex filio, quemadmodum etiam ex patre. Sed forsan aliquis dixerit sermonem ipsum de spiritu, ambiguum esse, ita ut non Spiritus personam significet. At nos ad ostendendum hujus oppositum, magnum Basilium adducemus testem, qui vos docebit, Patrem *Basilius.* & filium ac sanctum Spiritum, sic se habere, ut neque pater sine filio & Spiritu, neque filius absque Spiritu possit intelligi. Qui Spiritum (inquit) intelligit, ipsum & eum, cujus est Spiritus, simulque *Rom. 8.* filium mente concepit: qui autem hunc percepit, sane spiritum non sejunxit. Verum consequenter secundum ordinem, conjunctim autem secundum naturam ipsas tres personas intelligens, veram assequutus est fidem. B Porro autem, quoniam Spiritus Christi est, & ex eo, ut inquit Apostolus: ideo quemadmodum si quis alterum extremum alicujus catenæ traxerit, proculdubio catenam totam attraheret, sic etiam Patrem simul & filium per eundem Spiritum traheret. Et si quis filium tenet, altera quidem patrem, sanctum autem Spiritum altera parte tenebit. Fieri enim non potest, ut eis sejunctionem aut divisionem intelligas esse, ut filium sine patre, vel Spiritum sejunctum à filio, & reliqua: ita patres amplissimi, divinæ personæ se habere creduntur, ut qui unam intelligit, alias quoque percipere necesse habeat. Ex quo plane consequitur, ut qui patrem intelligit Spiritum sanctum producere, is quoque necessario credat, eundem Spiritum à filio produci. Ne autem oratio nostra incredibilis videatur, eundem ipsum Basilium *Basilius.* attente audiatis, qui filium probat habere quæcunque C pater habere creditur, hoc excepto, filium non esse patrem. Patrem (inquit) & filium protuli. Has mihi tene proprietates: filius ergo manens in esse filij & quatenus filius est, omnia est quæ pater, juxta hoc nostri Domini dictum: *Et mea omnia tua, & tua mea sunt.* *Joan. 17.* Imaginis enim omnia, rei sunt existentis &c. cætera. Sermo Basilij, patres optimi, plurimum nostræ sententiæ convenit. Ergo Patri simul & filio commune esse videtur, Spiritum sanctum producere. Multas quoque alias rationes afferre poterimus, quibus notissimum fieret, quoniam Spiritus ex Patre procedere creditur, necesse esse intelligi, eundem Spiritum ex filio quoque procedere; sed de his hactenus. Importunum enim videtur hac de re in præsentia disputare. D Sequenti igitur sessione de hoc accuratius forsan agemus. Verum Deus optimus maximus utinam talem controversiam è medio nostri tollat, ita ut in posterum haudquaquam nobis sit opus de hac re verba facere. Sed redeo onde digressus sum; nullam factam fuisse dicebam additionem, quandoquidem declaratio nulla ratione potest additio nominari, quæ minor nostri syllogismi propositio fuerat: ad quam quidem probandam, oportebat etiam declarare id quod scitu facile est, Spiritum ex filioque produci. Quod ergo symbolo appositum esse dicitur, id non additio, sed potius quædam symboli expositio ac explicatio est. Nunc venio ad secundam partem, qua quidem probare promisimus, E quicquid sit illud, sive accessio, ut vobis, sive declaratio, ut nobis videtur, id quo minus fieri posset, nunquam fuisse prohibitum. Namque si id esset augmentum, dubio procul foris venisset, & extraneum esset. Cum autem multas syllabas & dictiones utrique testamento, nedum sanctorum patrum decretis synodorumque definitionibus, appositas fuisse constet, Deo favente probabimus: sequitur, nobis non interdictum fuisse necesse, additiones ejusmodi facere: quod sane si quis negaverit, is nullo pacto poterit effugere, quin simul concedat, majores nostros, qui symbolo ac majorum suorum dictis addiderant aliquid, sub anathemate esse. Præterea

A Paulus inquit: *Si quis vobis aliud, præterquam quod tradidi vobis, Evangelizatus fuerit, anathema sit:* *Paulus Galat. 1.* ad ejus tamen scripta accessiones non paucæ factæ fuerant. Multa etiam Nicæna, multa denique protulit Ephesina, de quibus neque prima, neque secunda mentionem fecerat. Vetitum igitur illis videtur fuisse, symbolo novi quicquam apponere, declarare autem minime; nam ipsi fere omnes anathemate devincti essemus. Præterea, idem Apostolus ad Corinthios inquit: *Littera quidem occidit, Spiritus autem vivificat,* *2. Cor. 3.* quos quidem Corinthios incusabat, quod accuratius scripturæ, quam opus esset, innixerentur. Non ergo ea debemus inspicere, quæ videantur occidere, in quo Judæi vehementissime peccant, quippe qui mentem à scriptura non efferunt, quod à nostris doctoribus mirum in modum reprehenditur, quorum primus beatus Gregorius Theologus inquit: B De nominibus non certabimus, si rem eandem significent. *Gregorius Theologus. Gregorius Palamas.* Vester item Gregorius cognomento Doctor: Parum, inquit, curo de dictionibus, non enim solum in verbis, verum etiam in rebus apud Gregorium Theologum pietas consistit. Porro autem oratio nostra de dogmate ac de re ipsa fieri videtur, in qua quidem si convenerimus, haud quaquam in dictionibus discrepabimus. Siquidem igitur tantus Doctor de dictionibus non curavit, nobis profecto multo minus de eisdem esse curæ deberet: sed suo loco diligenter tractabimus, an Concilia prohibuerint, ut dictionum hujusmodi nulla prorsus additio fieret. Satis enim nobis in præsentia fuerit, si constiterit, cur literarum ac syllabarum accessio refellenda non sit, quod in re hoc manifesto erat exemplo: *Non verba sed sensus.* nam ipsi symbolum Latine proferimus, vos autem Græce, C alij vero lingua sua: sed quoniam idem omnes sentimus, ideo nullum ex eo inconveniens potest accidere. Verum dialectico argumento agamus, quod etiam bonis literis mediocriter eruditis patet. Omnes scientiæ *axiomata* propria, hoc est, pronunciata, vel (ut dialectice loquar) principia vel dignitates habent, quæ tametsi multa potestate contineant, ac in seipsis sua facultate plures conclusiones includant, eas tamen Doctores syllogismis, inductionibus, exemplis, quovis denique argumentorum genere demonstrare ac explicare solent, propterea tamen nemo proferet scientiam eorum diversam esse. Testis est Aristoteles in suis posterioribus analyticis. Siquidem igitur & ipsi principia Theologicasque dignitates habemus, quibus in ratione divina innitimur atque D credimus, ex his proculdubio demonstrare poterimus sanctum Spiritum ex filioque procedere. Id ergo quod Romana Ecclesia profitetur, patet additionem non esse.

Amplius ostendere possumus, additiones hujusmodi posse fieri. Nam Paulus inquit *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium.* *Ephes. 4.* Ergo & una Ecclesia. Utrum autem & una dignitas, an non? sed de hoc alias. Eadem igitur Ecclesia diversis temporibus, ac urgente necessitate, accessiones facere poterat. Quæ quidem facultas nunquam poterit auferri. Noster enim Servator inquit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* *Matt. 28.* Quæ quidem oratio nequaquam E significat, ut Deus nobiscum simpliciter sit, ac nos simpliciter regat. Sic enim lapidibus & plantis, ac omnibus animantibus semper inest, ac simpliciter ipsa gubernat, verum semper nobiscum creditur esse, nos sua gratia unaque religione ac fide conjungendo, quod proculdubio in iis membris videre non est quæ diversa fide sejuncta sunt; libera igitur Ecclesia videtur esse. Præterea, si vestra opinio vera esset, magnum incommodum ipsis accidere facile posset. Nam si aliquando emerserit hæresis, Ecclesia sese non posset ei opponere. Secundum tamen Concilium accessionem facere cœpit, hanc excusationem afferendo, ut si fieri posset, firmam & illæsam Eccle-

A siam semper esse, sane nulla esset opus additione. Sed quoniam quandoque videtur periclitari, idcirco necesse erat accessionem ad Nicænum symbolum facere, ut ipsi quoque asserimus Romanæ Ecclesiæ contigisse. At et fuerat interdictum. Hoc equidem ostendaris velim, cum à majoribus nostris nil aliud prohibitum fuisse constet, quam ut nemini liceret diversam fidem proferre, aut componere, literisve mandare, ut in Ephesini Concilij actis (ut bene nostis) videtur, quod cæteræ quoque synodi consectantes, simili modo prohibuere, sanctique Doctores, qui de syllabis & dictionibus privatim fecerant mentionem, ad illud idem Concilium se retulerant. Posteriores denique omnes ipsius tertij Concilij prohibitionem eadem ratione susceperant, ne cui divino symbolo diversas dictiones aliam fidem significantes, B liceret apponere. Necesse est igitur verba omnia ad eundem sensum referri, eosque, qui syllabarum & dictionum meminerant, idem intellexisse, ut hæ dictiones essent fugiendæ, quæ diversam fidem significarent. Quemadmodum enim diversus a nostra religione sensus, vehementer est rejiciendus: ita etiam verba fidem aliam significantia, refellenda sunt. Patet igitur, prohibitionem ipsam neutiquam contra nos facere, quodque vos additionem, nos vero declarationem appellamus, id rem unam eandemque fidem significare, & ad eandem spectare, unde liquet nos nequaquam esse sub anathemate. Alia quoque præstantissimi patres, ad hanc rem plurimum pertinentia dicere possemus, quæ ex quarti Concilii actis collegimus, verum opportunum est ut C surgamus. Tum synodus decrevit, ut ad diem proximi sabbati sessio prorogaretur.

Die Sabbati 25. Octobris. Septima Sessio Ferrariæ.

Andr. TUA venia & gratia, pater beatissime, necnon mitissimi Imperatoris ac sanctissimi Patriarchæ jussu, orationem nostram, quam proxima sessione habuimus, prosequemur. Quaquidem oratione duo credimus ostendisse, Spiritum ex filioque procedere, quemadmodum Romana Ecclesia profitetur, additionem non esse: ac nunquam interdictum fuisse, quo minus accessiones hujusmodi ab Ecclesia fierent. Reliquum autem nobis erat, duo alia demonstrare, quæ tunc probare promisimus, additionem D ipsam valde convenientem, nedum veram esse, ac plurimum oportere, ut à Christianis omnibus excolatur: & si sanctissimus ac summus pontifex, ac hi præstantissimi patres, unum tantum sufficere crederent, ut demonstraremus accessionem ipsam veram & congruam esse. Veritas enim perpendenda est. Quandoquidem ipsa cognita, ejus contraria facillime dissolvuntur, ut Aristoteles noster testatur: quia omnia vero consonant, falso (inquit) cito dissonat verum. Conveniens igitur esset, ipsius argumenti veritatem ostendere, quod eo modo facilius vobis suaderetis, id Romanæ Ecclesiæ dubio procul facere licuisse: ad quod quidem probandum, cum publicis & privatis orationibus, tum certis libellis nos sæpenumero provocastis, ea præsertim oratione, qua pater Ephesius ex nobis quæsivit, cur E Romana Ecclesia accessionem ad symbolum fecerit. His ergo patribus gratissimum fieret, si veritas hæc elucesceret. Namque cum in dubium vocari non possit, declarationem ipsam à majoribus nostris fuisse factam: & ne forte quispiam ambigeret, an tali esset opus declaratione, idcirco nobis (ut supra dictum est) videbatur operæpretium, ejusce rei veritatem ostendere & aggredi, ex quo etiam crederetis, ipsam a Romana Ecclesia convenienter, maxima præsertim urgente necessitate additam symbolo fuisse. Vestra autem argumenta, quæ privatim inter vos ferebantur, ut nunc nobis relatum est, facile possent refelli, quibus ostendere credebatis, nos à ratione proposita divertisse, ac nulla responsione ad vestram orationem facta, ad valde impertinentia venisse. Quorum neutrum, patres amplissimi, credimus commisisse. Si namque vos (ut libuit) perorastis, à ratione non fuerat absonum, si ipsi quoque ad libitum nostrum respondissemus, cum præsertim oratio nostra nequaquam inepta videretur: sed neque pace vestra dixerim, impertinens fuerat. Nam etiam is, qui causam dicit in foro, aut in academia sibi propositis argumentis respondet, quandoque solet divertere, & aliquam conclusionem probare: cujus deinde veritate percepta, ad propositum reverti: ita tamen, ut de juribus petentis neutiquam minuatur. Sed ideo vobis videtur, nos nequaquam ad propositum respondisse, quod nondum ad tertiam partem venimus. Quærentibus enim vobis, an nobis licuerit divino symbolo quicquam addere, aut verbum ejus aliquod declarare, necne, id nos proculdubio facere posse professi fuimus. Sed cum aliam hujus rationem afferre non possemus, idcirco nostram ipsam declarationem, veram ac necessariam esse volebamus ostendere. Quod plane caput orationis nostræ tertium futurum fuerat. De quo quidem non esset abs re (ut paulo ante dictum est) accuratius disputare. Sed quoniam id graviter ferre videmini, ac nobis enunciastis, vos ad id minime responsuros esse, idcirco ut hac etiam in re vobis gratissimum faciamus, parte illa postposita, nonnulla alia proferemus, quibus & habita nostra oratio explanabitur, quæque ad ea, quæ suo loco probavimus, necessaria fuerint: ita ut omnes intelligant, nos ad propositum respondere, & an justam in nos invehendi causam habeatis. Ut autem nostra oratio plana & intelligibilis sit, ex his ipsis nostrum sumemus exordium, quæ modo vos recitastis. Initio Nicænum symbolum protulistis: quod cur feceritis, non ipsi videmus, quandoquidem id videtur nulla nobis ratione obstare, neque nostræ sententiæ contrarium esse. Nostra enim controversia est, an sanctus Spiritus quemadmodum ex patre, ita etiam ex filio procedat: & an Romanæ Ecclesiæ hoc declarare licuerit. Symbolum autem ipsum tametsi sanctissimum sit, ad propositum tamen neutiquam spectare videtur. Num illud ipsi non credimus? Num à nobis non suscipitur? num approbatur, num excolitur, num celebratur? num denique nobis idem & vobis commune non est? At pater Ephesius dixerat, secundum & tertium Concilium definisse, symbolum illud immutabile manere debere. Hoc etiam ipsi fatemur, non ita tamen, ut idem clarius ac lucidius reddi, si opus esset, non posset: sed quæ ad ejus veritatem spectarent, ea semper immota manerent. Nam quemadmodum scientiarum principia, omnia sua posteriora potentia continent, ac in seipsis includunt: ita etiam Nicænum symbolum, Christianorum doctrinam & fidem in seipso implicitam continere, includere censetur. Illud enim, in filium ex patre natum, in Arrium hæreticum celebratum fuerat. Sanctum autem spiritum Deum esse, in Macedonium & Eunomium. Filium vero fuisse incarnatum & genitum, adversus Nestorium. Imo si quis omnia diligenter perpenderit, nullam prorsus præteritam inveniet hæresim, vel futuram excogitabit, quæ non ejusdem Nicæni symboli facultate diruta fuerit, vel quæ destrui non possit. Siquidem igitur symbolum hoc nostræ fidei fundamento celebratum fuerat, necesse est, immutabile maneat, principiorum cæterarum scientiarum instar: quibus datis atque concessis, immotisque permanentibus, multas conclusiones Doctores probare solent. Patet ergo cur Romanam Ecclesiam ex ipso symbolo nequaquam accusare potestis, quod una cum tertij Concilij definitione velim iterum recitetur. Audistis, amplissimi patres, interdictum ipsius Concilij utraque lingua perlectum: quo plane nil aliud prohibetur, nisi ut diversa fides componi, vel litteris mandari, aut ab aliquo proferri non possit, quorum nihil ipsi benignitate

Symbolum Nicænum.

Intentio Ephesini Concilij.

Dei commisimus: quandoquidem paulo ante probavimus, unius ac ejusdem esse religionis, profiteri sanctum Spiritum ex filio, quemadmodum ex patre, procedere: quod expositio, explanatio, declaratio, dilucidatio, id denique genus alia, additiones non sunt, cum diversam fidem nequaquam significent. Constat ergo clarissime, interdictum illud minime contra nos facere.

Sed ad Cyrilli litteras veniamus, quas ad Joannem Antiochenum præsulem scripserat, quæ (si placet) iterum recitentur. Ipsius tertij Concilij authores Patres amplissimi, præsertim idem ipse Cyrillus, qui eidem præfuerat, ad ejus definitionem ac interdictum se referentes, privatim conscripserant. Siquidem igitur patres hi de fide tantum diversa, non autem de verbis curabant, in dubium vocari non debet, quia litteræ quoque Cyrilli non eundem habeant sensum, ut singulas earundem litterarum particulas accurate consideranti patet. Nullam (inquit) vel nobis vel mortalibus aliis facultatem concedimus, ut aliquam symboli dictionem mutare, aut unam syllabam præterire valeant, quorum neutrum in sanctum symbolum nobis commisisse videmur. Hæ ergo litteræ in aliquo nobis non obstant. Præterea scitu dignum esse existimo, cunctas ejuscemodi definitiones & decreta, præsertim illud, de quo paulo superius dicebamus, post Conciliorum decreta scriptum fuisse: Ergo quemadmodum cogente necessitate, his non obstantibus interdictis, licebat Ecclesiæ declarare, divinaque dogmata illustriora reddere, ac ipsa Christianos docere: ita etiam si quædam symboli particula a Romana Ecclesia fuerat explanata, id vitio vertendum non est: neque quicquam contra definitiones & prohibitionem ipsam commissum fuisse videtur. Amplius, pater Ephesius vocavit in controversiam, cur tertia synodus de prima tantum feceras mentionem, de secunda vero minime, qui deinde sibiipsi recte subtiliterque visus est respondisse, quod utrumque earundem synodorum symbolum pro uno solo dijudicabatur, quod sensum unum habebant, etsi quibusdam in verbis differre plurimum viderentur. Quam quidem responsionem ipsi suscipimus, ac ei nostra in controversia innitimur: parique ratione credimus hoc nostrum symbolum diversis vocabulis unam eandemque fidem significare. Hoc igitur tertij Concilij interdictum haud contra nos facere videtur. Sed Chalcedonense quoque legatur decretum.

Iul. Card. In Chalcedonensi Concilio, Patres optimi, Nicænum primo, deinde Constantinopolitanum symbolum fuit recitatum, postea vero Concilium ipsum decrevit, hoc symbolum ad perfectam nostræ fidei notionem sufficere: ultimo autem instar tertij Concilij interdixit, ut aliam fidem proferret nemo.

Andr. Etsi hujusmodi definitio & interdictum, præstantissimi Patres, nequaquam contra nos facit, tamen ut id omnes clarius intelligant, nonnullas afferam rationes. Nam illustrissima synodus illa decreverat Constantinopolitanum symbolum ad incarnationis Dei filij dilucidationem, ac nostram fidem sufficere: quia tamen verbis clarissimis non constabat, idcirco nonnulla ei verba addiderat, nonnulla etiam ab ipso (ut patet) abstulerat: propterea tamen fidem ipsam mutasse, aut prorsus aliam fecisse non creditur. Interdicta igitur ipsa facta fuisse censemus, ne cui sensum ipsius symboli mutare liceret: non autem, quo minus Ecclesia symbolum ipsum in posterum exponere dilucidareque posset. Sed velim à vobis amp. patres doceri, an sacratissimum Evangelium perfectissimam nostræ religionis doctrinam præ se ferat. Equidem vos aliud nil puto pro vestra summa pietate responsuros, quam consummatissimam fidei nostræ scientiam in ipso conclusam esse, licet quam plurimi Græcorum ac Latinorum Doctores, illud, necnon Apostolorum symbolum explanave-

A rant ac declaraverant. Hæc igitur patris Ephesij sententia vera videtur esse, totam sacram scripturam ita nostris à majoribus fuisse probatam & obsignatam, ut addere vel ab ea quicquam auferre fas nemini sit. Propterea que dicebat, idem quoque nobis de symbolo credendum esse. Evangelistas autem noluisse, quin aliquis eorum scriptis addere posset: sed ipsorum fuisse sententiæ, ut talis inhibendi facultas suis posterioribus deferretur: necnon secundum Concilium, ipsorum Evangelistarum vestigia sequutum, nequaquam interdicere voluisse. Hæc (pace vestra dixerim) in pagina sacra non extant. Imo Paulus ad Galat. inquit: *Si quis vobis evangelizaverit præter id* *Galat. 1.*
quod accepistis, anathema sit. Et Joannes in Apocalyp. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super* *Apoc. 22.*
B *illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ.* Omnes ergo Doctores sancti potuerunt interdicere, ne cui liceret accessionem ad eorum scripta facere: posteriores tamen scripturam sanctam clariorem necessario reddidere. Nam quoniam Arrius profitebatur Dei filium creaturam, alteriusque substantiæ à Patris substantia esse, scilicet
his verbis servatoris innitens, *Pater major me est:* *Ioan. 14.*
ideo Doctores hac adducti necessitate, quanam ratione Patre Filius minor esset, declaravere: ut ita posterum accidere poterit. Sanctum enim Spiritum, Deum ac Dominum & vivificantem profitemur. & qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur: ipsum tamen cœli & terræ factorem esse neutiquam in symbolo celebramus. Ergo si nova hæresi quæreretur,
C cur sanctus Spiritus, instar Patris & Filij, factor Cœli terræque non celebretur, nonne tum nobis necesse fuerit, ut convocata Ecclesia quæstionem hujusmodi dissolvamus, ac veritatem ipsam prædicemus, sanctum videlicet Spiritum ita Cœli & terræ factorem esse, quemadmodum Pater & Filius? & Ecclesia igitur neque a tertia, neque à quarta, neque cæteris a synodis ita præscriptis legibus interdicta videtur esse, ut cogente necessitate, ambigua declarare non valeat. Sed quartæ synodi definitio iterum (si lubet) recitetur. Ecce, Patres amplissimi, quam clarissime patet, quidnam in hac quæstione dicendum sit. Synodus enim quarta decreveras, ne cui liceret in posterum aliam fidem aut diversum symbolum com-
D ponere vel proferre, quorum neutrum ipsi gratia Dei commisimus. Sed verbum illud, si suffecisset, diligentius rogo perpendite. Non enim synodus dixerat, sufficit: ita ut oratio ipsa sic intelligi debeat, si nulla hæresis emersisset. Sed quoniam plurima insurrexerant hæresis, ideo necesse fuerat, ut diversis temporibus, fide tamen symboloque non mutato, diversæ fierent expositiones. Symbolum autem fuisse perfectum, quemadmodum patet Ephesius protulit, ob idque nulla indiguisse additione, ratione duplici potest intelligi vel quantum ad veritatem & fidem, vel quantum ad notionem pertineat. Ea igitur ratione ita symbolum fuisse perfectum, ut ei non esset opus accessione, fatemur: ob plurimam tamen hæresim ortam, necesse fuerat ut accuratiori expositione perfe-
E ctiorique explanatione symbolum ipsum dilucidaretur. Rerum profecto necessitatem ac varios temporum cursus, Patres amplissimi, considerare debetis. *Casus.*
Homines enim mortales cum sint, omniaque futura neutiquam perspicere possint, necesse est, eadem semper Ecclesia maneat, eademque dignitate prædita sit: ut usque ad seculi finem contradicentibus se opponat, ipsosque redarguat, & refellat. His igitur fortissimis patet argumentis, nullum obstare decretum, quo minus Ecclesia valeat dubia & obscura exponere ac dilucidare. Præterea post symbolum & decreta sancita, definitiones traditæ fuerant: quod si valde esset ignotum, quid tenendum esset pro religione ac bonis moribus, esset in posterum declarandum, propterea que sæpissime aliæ atque aliæ definitiones posteritati

traduntur. Sanctorum igitur Patrum decreta ita præfinita videntur esse, ut quemadmodum diversa denuo definitio traditur, ita etiam explanatio ipsi conveniens possit fieri. Porro autem ipsi quoque concedimus, quod pater Ephesius protulit, nulli fas esse aliud symbolum tradere: ea tamen ratione, qua præsul ipse dicebat, Constantinopolitanum a Nicæno neutiquam discrepare, etsi plures illud syllabas, ac dictiones habeat, huic vero multa vel addita, vel ab eodem ablata fuerint.

Iul. Card. Sessione proxima, Patres optimi, verbum, si suffecisset, ac totam ipsam orationem non accuratè exposuistis. Verùm, quod quæstionem nostram facile solverit, prætermisistis. Nam Chalcedonense Concilium loquit, nil addentes vel auferentes, sed Sanctum Spiritum esse Dominum declarantes, & reliqua. Quiquidem sermo erat in eos qui sacræ paginæ innitentes contra Sanctum Spiritum disserebant. Ex his itaque verbis quæ vos silentio præteriistis, luce clarius patet, ipsam nostram declarationem, ex filioque, talem non esse accessionem, qualem Conciliorum decretis prohiberi censemus, quemadmodum Beatus Thomas in lib. contra Græcos hanc eandem quæstionem dissolvit. Sed ex quinti Concilii actis, Joannis Constantinopolitani præsulis sermo recitetur.

Andr. Orationem nostram, patres Amplissimi, ex quinti Concilii sententia, veram esse probabimus: Ut Christi fideles (loquit ipse Joannes) ab ineptis verbis abstineant, mentem autem suam divino symbolo, quo baptizati sumus, adhibeant, quod quidem. Nicæna Synodus sancti Spiritus gratia memoriæ prodidit, & reliqua. A cæteris tamen Conciliis magna verborum mutatio eidem symbolo facta fuisse videtur, quam tamen ipsi declarationem esse dicimus: quandoquidem eorum, quæ ad fidem pertineant, nulla prorsus in eo apparet mutatio. Non ergo Romana Ecclesia divino symbolo quicquam addiderat, neque in posterum addet: Sed Vigilii litteræ iterum legantur. Summus is Pontifex, patres Amplissimi, declarans quid de religione sentiret, id quod ipsi quoque credimus ac profitemur, memoriæ prodidit: ut aliam doctrinam & fidem aut diversum symbolum nemo profiteri deberet, sed tantum illud, quod Nicæna Synodus pie tradidit. Constantinopolitana vero ampliavit, ac Ephesina illustravit. Idem igitur cum Vigilio volumus, idem sentimus, qui nil prorsus decrevisse videtur, quod non ipsi quoque profiteamur, summoque studio prosequamur.

Iul. Car. Harum litterarum una particula, patres optimi, nostram quæstionem dissolvet. Ephesinam, inquit, suscipimus Synodum, quæ majores suos sequuta, Nestorium impium ac eius scelestissima dogmata sectamque damnaverat. Siquidem igitur ea ratione Nestorius fuerat damnatus, sequitur, ut hi, qui ea omnia quæ in symbolo sunt inclusa, profitentur, nequaquam debeant condemnari: verùm hi tantum, qui è symbolo diversa sentiant: quandoquidem diversitas dogmatum solummodo prohibetur. Sed sextæ Synodi decretum iterum recitetur. Nicænum ecce symbolum in primis susceperat, dein Ephesinum, postea vero decreverat, postremo autem interdixerat. Undè vestra ex sententia sequeretur, eos, qui ipsius Synodi decretis, nedum qui symbolo addiderint, prophanos esse.

Marc. Brevitati studentes ipsi, definitiones hujusmodi recitare nolumus.

Iul. Card. At plurimum ad nos spectare videntur. Nemo enim crederet eos sub anathemate esse, qui ejuscemodi definitionum fuerant Authores, quæ non in symbolo celebrantur. Sed magna inter hos libros discrepantia esse videtur. Nam in Constantinopolitano symbolo, quod ab Ephesina & Chalcedonensi synodo constat citatum fuisse, neque Deum de Deo,

A neque de cœlis, legitur in hoc libro. Operæpretium igitur est hoc in vetustioribus libris inspicere. Est na ita reverende pater, an non?

Marc. Ipsi sane symbolum celebramus, quod scripturæ relictum fuerat. Si autem inter vos talis controversia est, ut videritis.

Iul. Card. Hic non est scriptum, de cœlis. In margine autem ita legitur: Nota Græcos qui celebrent, de cœlis.

Ruth. Num vos, de cœlis, non celebratis?

Iul. Card. Id ipsi celebrare solemus.

Ruth. Ergo convenimus, quemadmodum in nostris libris est scriptum. Unde autem vestra hæc ambiguitas orta fuerit ignoramus. Siquidem igitur sic ab omnibus celebratur, quemadmodum in nostris

B ac vetustissimis libris legitur, nullam ipsi tenemur reddere rationem, cur in libris vestris discrepantia sit.

Iul. Card. Hæc ideo protuli, ut ostenderem id addi symbolo potuisse, quod non esset alienum à ratione: ut constat, post Ephesinum interdictum, accessionem congruam ad symbolum factam fuisse.

And. Sed neque ex sextæ synodi inhibitione, præstantissimi patres, potestis nos merito incusare quandoquidem ipsa Synodus de alia tantum fide, diversoque symbolo sentiebat. Ipsi vero (ut supra multis ac fortissimis argumentis probavimus) non aliam fidem colimus, neque diversum symbolum celebra-

C mus. Nunc ad Agathonis literas veniamus quas iterum, obsecro recitetis. Sententia nostra, patres Amplissimi, litteris his confirmatur. Huic uni summo studio, inquit, incumbentes, ut nil prorsus eorum minuatur aut mutetur, aut quicquam ipsis addatur, verùm omnia in verbis atque sententiis eadem permaneant. Et infra: Constanti animo sumus, ut decreta à Catholica & Apostolica sede nobiscum pro fide tradita, servemus, atque colamus. Satis est ergo, ut in sententiis, hoc est in significatione & intelligentia, rata maneant juxta illud Apostoli: *Corde creditur ad justitiam.* Fides autem non solum in mente, verum-etiam in confessione consistit, quæ quidem non nisi verbis fieri potest. Porro quoniam apud Aristotelem, voces sunt earum, quæ sunt in anima, Rom. 10.

D passionum notæ, animorum videlicet affectus significantes: Idcirco quid quisque profiteatur, intelligi bene non poterit, nisi verba menti conveniant, ut exemplari exemplum. Bene ergo credimus non licere, verba rationi contraria, vel diversam significantia fidem, apponere symbolo. Paulo vero supra probavimus, declarationem ad perfectam intelligentiam pertinentem, non esse vetitam. Agathon igitur summus Pontifex, verba diversam tantum fidem significantia prohibuerat.

Iul. Card. In Agathonis symbolo, patres optimi, nonnulla sunt verba, quæ Constantinopolitano symbolo, multis aliis ablatis, is addiderat. Nam abstulit quidem hæc, *& in unum Dominum Iesum Christum, & ex Patre natum ante omnia sæcula:* nec-non, *lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum* Forsan: & quæ.

E *non factum.* Hæc autem addidit, *quæ in cœlo, & in terra.* Quæ quidem verborum accessio, declaratio potius quam additio debet nuncupari: quæ declaratio (ut sæpe ac sæpius dictum est) nullis præscriptis legibus prohibetur. Si quidem igitur Agathoni licuerat Constantinopolitano symbolo non minus addere, quam ab eo verba plurima auferre, non tamen propterea ipsum accusatis, cur nos parvæ hujus additionis, ex filio, quæ verum significat, tam vehementer arguitis?

Andr. Probitas ergo & innocentia nostra ex his, quæ diximus, explorata est, ac nos immerito à vobis incusari. Nunc autem ad septimam Synodum venimus, cujus in primis symbolum recitetur.

Septima Synodi symbolū.

Iul. Card. Maxima librorum nostrorum discrepantia videtur esse. Nam in nostro vetustissimo scriptum est, ex filioque, in vestro autem minime. Sed de hoc alias.

Andr. Symboli particulam, ex filioque, à septimo generali Concilio constat celebratam fuisse, sed hoc alias accuratius perscrutabimur. Symbolum autem dixistis, à majoribus nostris ita probatum & obsignatum fuisse, ut nulla ratione mutari liceat, quemadmodum ex eo cognosci potest, quod verbum *Teotocos*, id est, deipara, in symbolo neutiquam celebratur. De qua cum esset Nestorii temporibus vocatum in dubium, an Mater Dei nominari deberet, nec ne, habita diligenti consideratione, Concilium definivit, ut vera Dei mater appellaretur, quod tamen symbolo (ut dictis) nolens addere, decrevit, ut in actis eius conscriberetur, posteritatique traderetur. B Quæ omnia, patres Amplissimi, concedimus, ac vera fatemur esse. Sed ideo necesse nequaquam fuisse, ut verbum illud symbolo adderetur, quod pluribus aliis symboli verbis cognoscitur, Mariam Virginem Dei genitricem esse. Nam ex Patre natum, & consobstantialem Patri, (Filius enim Deus est, quemadmodum etiam Pater) amplius & incarnatus, & homo factus: omnia hæc in symbolo celebrata, proculdubio Deum & hominem natum esse significant. Præterea, tametsi definitiones & symbolum in aliquo differunt, in pluribus tamen conveniunt. Nam differre quidem videntur, quod plura eorum, quæ ad fidem pertineant, à definitionibus quam à symbolo continentur, (de quibus in præsentia dicere non opus; nam multa volumina decretis ejusmodi plena sunt) conveniunt autem, quod simul ad nostram spectant religionem. C Propterea nostri majores ipsius symboli ac decretorum omnium authores, pro cunctis similiter interdixerant, ut symbolum pariter & decreta vim eandem habere ostenderent. Unde evenit, ut eorundem symboli ac decretorum prævaricatores, in quibusdam conventibus anathemate fuerint devincti, non tamen propterea Christi fidelibus visum fuit, fidem in aliquo diminutam fuisse; Virginem autem Dei genitricem fuisse tantundem est in definitionibus fuisse repositum, ac si in symbolo celebratum fuisset. Quod tamen si patres ii facere voluissent, his quas supradiximus rationibus, proculdubio potuissent, quemadmodum posteriores synodi multa symbolo verba addiderunt, quæ non ita, ut verbum, Dei genitrix, necessaria fuisse videntur. Illis enim Synodis exploratum fuerat, quæ de Servatore nostro D in Nicæno symbolo celebrantur, quam maxime satisfacere

Symbola & definitiones.

Iul. Card. In hoc valde dissentire videmur, si omnia post primum Concilia generalia, verbum, Deiparam, addere symbolo voluissent, utrum potuissent; an non. Et si Chalcedonense Concilium, quod materiam hanc tractaverat, id fecisset, an prophanum fuisset? Respondeat ergo Pater Ephesius, respondeat, inquam, ac affirmet vel deneget.

Imperat. Non necessarium esse videtur, ut ad hoc solum respondeat, verum tota intellecta oratione, vobis ad omnia respondebit.

Iul. Card. Videre videor mentem vestram, Patres E Amplissimi. Creditis enim sanctos Chalcedonensia Concilii authores, fuisse prophanos, si verbum, Deiparam, symbolo addidissent. At si synodorum dignitatis rationem habere volumus, eamdem cunctis facultatem fuisse credemus. Sin autem ipsarum authorum numerum considerare velimus, in Ephesina sane 200. in Chalcedonensi vero 600 & 30. Patres fuisse constat, qua quidem ratione hæc illa dignior, majorisque potestatis fuisse videtur.

Andr. Satis nobis videtur, Patres Amplissimi vestris quæstionibus respondisse, ipsasque dissolvisse. Nam symbola & decreta divinaque dogmata, nec non sanctorum literæ, quas in medium protulistis; in hoc convenire videntur, quod cuncta significant nemini Christi fideli licere divino symbolo fidem aliam addere literisve mandare, aut quovis modo proferre, quandoquidem Patres hi de verbis nihil curaverant. Ipsi autem demonstravimus Romanam Ecclesiam, neque nominibus, neque verbis, neque aliqua ratione diversam fidem posteritati prodidisse. Pater etiam illud, *ex Filioque*, quod ipsa Romana Ecclesia solet in symbolo celebrare, nequaquam fuisse vetitum.

Licuit Eccles. rom. sym. dilucidare.

Sequitur caput ultimum explicare, ac multis argumentis probare, Romanæ Ecclesiæ licuisse particulam ipsam dilucidare prædicareque, eum præsertim Sanctorum Patrum sententia mota, magnorum principum authoritate adducta, magna deniq; necessitate coacta fuerit. Propereaq; majores nostri huic sententiæ facillime acquieverant quemadmodum vos, qui prohorum parentum probi filii esse censemini, facere ac sentire nobiscum deberetis. Sed nunc sanctorum Doctorum anthoritates in medium afferamus, ac in primis Augustini Illustrissimi Latinorum Doctoris: quem cuncta Synodus consecravit, quippe qui multis in locis, præsertim in libro de Trinitate, Sanctum Spiritum ex Patre Filioque procedere, scriptum reliquerat. Idem etiam Clarissimus Doctor Ambrosius literis mandaverat. Idem Gregorius noster testatur. Hilarius etiam (quem magnum appellare soletis) eandem sententiam in libro de Trinitate reliquerat. Quorum omnium Doctorum sententiam si diligenter perpenderitis, proculdubio cognoscetis Romanam Ecclesiam nil absoni, nil incongrui, nil denique quod cum Sanctorum Patrum dogmatibus pugnet, profiteri. Sed ut veritas melius illustretur, nonnullos etiam vestrorum Doctorum testemur. Nam magnus Basilius in Epistola ad Canonicos, naturalem Patris & Filii, sanctique Spiritus ordinem descripsit. Sanctus spiritus, inquit, Patri quidem & Filio connumeratur, cum supra omnem creaturam sit, ordine vero tertius est, ut Euangelista nos docet, Domino dicente: *Euntes in universum mundum, baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Qui autem eum præponit Filio, aut superiorem Patre dicit, hic contradicit Dei traditioni, & alienus à sana fide est, quam accepit, laodationis formam non servans. Et post pauca: Quare si quis hunc ordinem pervertit, ipsam personarum existentiam & totam fidem inficiatur. Beatus item Gregorius magni Basilii frater, ac in dignitate & doctrina ipso nequaquam inferior, inquit, Filium immediate ex Patre esse, idque ipsius Filii proprium esse. Athanasius etiam; Qualem ordinem, inquit, & naturam Filius habet ad Patrem, talem ordinem & naturam Spiritus habet ad Filium. Sed ad eundem Basilium redeamus, qui Zachariæ illud, *aurea lampas*, exponens: Quemadmodum, inquit, Pater naturaliter ac essentialiter Sanctum Spiritum habet. Beatus quoque Joannes Chrysostomus super Joanne Evangelista: Omnia, inquit, Filius est, quæ & Pater, hoc & excepto, quod ille quidem est genitor, hic autem natus. Sunt etiam alii Orientales Doctores, qui hanc sententiam memoriæ prodidere, de quibus suo loco dicemus. Nunc autem quandoquidem tota nostra difficultas videtur esse in verbi, *procedare*, vi percipienda, idcirco nonnullos vestros doctores in medium producemus, complures vero alios ad aliud tempus servabimus, qui omnes professi fuerant sanctum Spiritum ex Filioque procedere. In primis igitur Simeon Metaphrastes vestris in Ecclesiis celeberrimus accedat, qui in Beati Dionysii vita inquit: Terminum corporeæ peregrinationis accipit, & quæ Spiritus sunt, spiritualiaque exercet, ac in cœlos Christus meus ascendit, ad paternamque sedem revertitur, & Spiritum qui ex ipso procedit, discipulis suis demittit, ut ipsi gentem infidam regant. Ex hujus sancti sententia,

Patres antiqui.

Mar. 16. Mat. 28.

Baptizationis.

Zach. 4.

A præstantissimi Patres, apparet, Spiritum ex Filioque procedere, quemadmodum Romana Ecclesia profitetur, verum esse. Quam enim apud Græcos genitivus casus vim habet, eandem apud Latinos ablativus sibi vendicare videtur. Anastasius etiam de monte Sina veniat, qui in sermone de nostris veris dogmatibus inquit: Ex corporis proprietate ac membrorum analogia similitudineque capientes exemplum, divinarum personarum relationem, mutuamque dependentiam comprehendimus. *Sic enim spiritus oris eius, hoc est, Dei, sanctus Spiritus nominatur, cum os unigeniti sit.* Rursus: *Spiritus qui ex ipso procedit, & mittitur, non solum ex patre, verum etiam ex Filio.* Legatur & Theodoriti dictum, ac ad ipsum Cyrilli responsio. Sed accedat magnus ille vester do- Ioan. 16. ctor Epiphanius, qui super his dictis: *Ille me glori-* Mat. 12. *ficabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis,* B dicit ita: Si ergo à Patre procedit, & de meo accipiet, dicit Dominus, quemadmodum nemo Patrem novit nisi Filius, & nemo Filium nisi pater: ita equidem proferre audeo, & Spiritum nemo noverit, nisi Pater & Filius, à quo procedit & accipit. Hæ sunt doctorum vestrorum sententiæ, pluribus aliis omissis, de quibus in præsentia mentionem facere nolumus, quibus Romana Ecclesia innixa, non putat quicquam aliud celebrare, quam quod sancti Conciliorum generalium authores, ac eorumdem posteriores, nobis tradiderant, major pars quorum, ut Anastasius & Maximus testantur, in eis conciliis fuerat: ergo verum est, ex Filioque proferre, idque necessario additum, quemadmodum Orientalis Ecclesiæ patres hæreticorum importunitate coacti, multas symboli particulas declaraverant. Namque Nestoriana secta C in Orientali Ecclesia prædicabat, sanctum Spiritum, neque ex Filio esse, neque ab eo esse accipere, ut ex Nestorii symbolo patet. Theodoritus quoque ipsius Gal. 4. Nestorii conscius, illud Pauli: *Spiritus filii*, declarans, dicebat ibidem sanctum Spiritum non accipere esse à Filio. Propterea Cyrillus literis mandavit sanctum Spiritum esse per Filium, ac Filii esse, & ab ipso profluere: quam profecto sententiam non dixisset, nisi coactus fuisset hæreticorum ipsorum opinionem evertere, quemadmodum etiam Romanæ Ecclesiæ contigit. Nam maximo in Gallia & Hispaniis schismate imminente, cum jam ex Filioque, passim celebraretur, Romano Pontifici fuit necesse, in multorum Occidentalium amplæ dignitatis magnique D consilii patrum conventu, addito, *ex Filioque*, symbolum magis illustrare, nequaquam sane putanti quicquam indigni committere, quippe qui non fuerat nescius, conventus multos ante primam Nicænam Synodum celebratos fuisse, initio Antiochiæ contra Paulum Samosatenum, deinde Ancyræ adversus eos, qui revertentes ad fidem, à qua tormentorum metu defecerant, recipere recusarent: Postea vero Neocæsareæ, quos tamen conventus omnes Synodus ipsa Nicæna comprobavit, nonnullis eiusdem Neocæsariensis conventus de septem diaconibus actis exceptis, quæ cum probanda non essent, refellit. Conventum etiam Sardensem, Occidentalem postea nuncupatum, Constantini tempore celebratum, Synodus secunda suscepit: ad quem cum 70. Patres E Orientalis Ecclesiæ convenissent, in ipsum intrare noluerant, quod Patres Occidentales Paulum & Athanasium excludere noluerunt, qui quidem Patres, Nicænæ tum Synodi gesta ab omnibus Christianis suscipi ac excoli debere, decreverunt. Quod quidem decretum secunda deinde Synodus sine ulla controversia confirmavit. Sed rem altius repetamus. Constans Imperante Constantino, magni Constantini filio, Constantinus frater eius cum Arrianis hæreticis conspirabat, maximo sane desiderio affectus, ipsius Nicænæ Synodi acta rescindere, ipsamque piam doctrinam funditus evertere: quæ summus Pontifex ægre ferens, Imperatori scripsit: ita autem Constantino

A fratri suo minatus, se ei bellum acerrimum illaturum, nisi a tali proposito recessisset. Propterea Sardense ipsum particulare Concilium fuit celebratum, quod in tertio secundæ Synodi canone, Occidentale (ut supra dictum est) nuncupatur. In quo sancitum fuit, trecentorum decem & octo Patrum fidem in prima Synodo traditam, veram & sanctam fuisse, atque ab omnibus Christi fidelibus complectendam & excolendam. Quam deinde sanctionem ipsa secunda Synodus approbavit, ut in hoc Græco de Ecclesiastica historia volumine legitur.

Imperat. Quisnam est author hujus voluminis?

Andr. Hermeus.

Imperat. Est ne rationi congruum, ut in Synodo historiæ innitamur?

Andr. Ad cognoscendum res gestas, Serenissime B Imperator, historia uti debemus. Nam & Evangelium, ac vetus sacra Scriptura, instar historiæ, posteritati tradita fuerat.

Imper. Historiam illam in nostra religione debemus suscipere, quam majores nostri probaverunt, aliam vero minime.

Andr. De Romanorum, aut Græcorum, aut Regum bello historia, mitissime Imperator, in Synodo nequaquam uti debemus. Sed cùm historia hæc Ecclesiastica mera sit, in qua cuncta omnium Synodorum acta & Patrum Sanctorum definitiones & canones explicantur, cur ei credendum non est, cum præsertim in vestro Græco, nedum in nostro volumine, res eædem narrantur? Sed (ut iubet) humanissime Imperator, omissis his, unde digressi sumus, revertamur. Ut nostræ fidei veritas, Patres Amplissimi, dicebamus, magis illucesceret, magna præsertim urgente necessitate, Romanam Ecclesiam hac vera par- C ticula *ex Filioque* superaddita, Symbolum declarasse ac dilucidasse. Sed si quis quæret, cur ad id cæteras Ecclesias convocare noluerit, ingenue respondebimus, incertum nobis esse an non fuerint convocatæ. Deinde Romanam Ecclesiam ad convocandas ipsas nequaquam obstrictam fuisse. Nobis namque notissimum est, veteres illas Synodos diverso patrum numero fuisse celebratas. Primam videlicet trecentorum decem & octo, alteram 100. & 50. tertiam 200. quartam vero 630. & quæ quandoque pauciores Patres decreverant, ea sine controversia à cunctis suscepta fuisse, ut septimæ Synodo contigisse constat. Cui posteaquam Constantinus Imperator se literis excu- D saverat, cur præsules non convenerint, nec ipse adesse potuerit, quod magnis negotiis fuerat impeditus, eam magna veneratione suscepit, ac eius acta probavit. Siquidem igitur tot Occidentales Antistites præsente Summo Pontifice, cui ad celebrandum Concilium summa facultas fuit, & est, ut vestri quoque Doctores testantur, Concilio celebrato symbolum declaraverant, nihil referre videtur, si nonnulli præsules adfuerint. Accedat autem Stephanus Doctor vester, ac testetur injussu Summi Pontificis synodum celebrari non posse. Qui cum vidisset quosdam Constantinopoli congregatos, magno affectos Concilij convocandi desiderio, eos vehementissime increpaverat, dicens: Quonam pacto injussu Summi Pontificis, ac ejus absente vicario, Concilium convocare celebra- E reque potestis? Veniat & B. Cyrillus, qui Cœlestini vicarius (ut prædictum est) Ephesinæ Synodo præfuit, ad quam cum Joannes Antiochenus præsul serius venisset, Cyrillum increpavit, quod se suisque sociis absentibus, eam jam cœperit celebrare, proptereaque volebat ejus acta rescindere. Cui Cyrillus respondit, satis ei fore consultum si in Synodum introduceretur, ipsi autem non licere acta Synodi reprobare, ita ut quæ ante ipsius Joannis adventum acta fuerant, firma validaque non permansissent. Ergo nec vobis convenit, Patres Amplissimi, Romanam Ecclesiam incusare, quod inconsultis vobis symbolum declaraverat. Præterea cur à Romana Ecclesia

convocari deberetis, nan inscii quemadmodum jam din symbolum celebraret ac prædicaret, non solum ei contradicere naluistis, verum etiam longum rempus cum ipsa conjuncti fuistis? ex quo quidem facimus conjecturam, vos ob ejuscemodi symboli declarationem haud in nos commotos fuisse, neque à nobis sejunctos. Propterea sanctus Maximus dicere solebat, Romanam Ecclesiam ab Orientali immerito accusari. Cujus literæ ad Marinum scriptæ legantur. Quibus quidem Græce recitatis, atque à Colossensi præsule latine expositis, Nicolaus Græcorum interpres, habita dicendi facultate, dixit ita.

Nicolaus. Non bene, pater reverende, interpretatus hoc dictum es, dicens, sanctum Maximum literis mandasse, Græcos unicum sancti Spiritus principium cognovisse. Non enim ex literis hic sensus elicitur, verum Græcos Filium sancti Spiritus causam neutiquam facere: deinde quod unicam Filii sanctique Spiritus causam Patrem noverant.

Andr. Tum præsul Colossensis: de his, inquit, suo loco dicemus, quando etiam demonstrabimus sanctum ipsum hanc intelligentiam habuisse. Porro autem sit satis nobis, probasse, beatum, Maximum putasse Romanam Ecclesiam injuste accusari. Sed videamus & aliud dictum ejus.

Nicol. Tum Nicolaus: Noveritis, inquit, Patres amplissimi, dictum fuisse Maximi, sed ab alio scriptum post schisma fuisse.

Andr. Tum Colossensis: De his, inquit, alias accuratius agemus. Nunc autem ex his hanc habemus conclusionem, summum illum Pontificem sextæ Synodi tempore fuisse, ut ex scriptis cognoscitur, quando etiam symbolum cum particula, *ex Filioque*, non ignorantibus vobis, Romana Ecclesia celebrat. Nequaquam ergo proferre debetis, id inscientibus vobis additum fuisse. Amplius ex 7. synodi actis apparet, particulam ipsam tunc probatam, susceptamque fuisse. Constat namque Synodum ipsam nullam de Nicæno Constantinopolitanoque symbolo mentionem fecisse, quemadmodum fecerant priores: propterea quia cunctis jam fidelibus notum fuerat, utrumque simul pro unico suscipiendum, ac nullam de symbolo controversiam esse. Præterea ex Tharasii Constantinopolitani præsulis literis, in tertia ejusdem synodi

7. Synod. sessione scriptis, apparet, sanctum Spiritum ex Patre per Filium procedere, quod idem esse probabimus *ex Filioque*. Siquidem igitur soli Tharasio id egisse licuerat, cur non Romano Pontifici ac tot Occidentalium Patrum Concilio licebit? Præterea vetustissimum septimæ synodi librum habemus, in quo plane sanctum Spiritum *ex Filioque* procedere scriptum est, ut multis etiam aliis annalibus constat, argumentisque plurimis ipsi demonstrare possemus. Sed quoniam sessione proxima octavi Concilii meministis, ideo quædam nobis ad eas prius dicenda sunt, quæ nobis nunc objecistis. Photius namque Romanæ Ecclesiæ inimicus acerrimus, nullam de symboli additione faciens mentionem, in Nicolaum ac Adrianum summos Pontifices literis invectus est plurimum. Qui cum in eos meliorem invehendi materiam habere non potuisset, quam ipsos prævarica-

Photius. tores legis, anathemateque notatos esse probare, id tamen nequaquam fecisset: argumento maximo est, Romanam Ecclesiam à vobis immerito accusari. Amplius Rom. Ecclesia, summusque Pontifex ab eodem ipso Concilio, sciente quonam modo symbolum celebrarent, & prædicarent, summopere laudantur, ac Photius ipse pro Ignatio condemnatur. Hormisda præterea summus Pontifex, qui ante quintum Concilium Justiniani Imperatoris tempore fuerat, quasdam literas scripsit, quas Joannes Constantinopolitanus præsul, ac cæteri Orientales ejusdem temporis Præsules, æquo animo suscipere, cum in eis clarissi-

A me scriptum fuisset sanctum Spiritum ex Filioque procedere. Cur igitur, Patres Amplissimi, additionem ipsam dissensionis ac dissidii nostri causam fuisse asseveratis, nolentes ea manente, nobiscum jungi? Sed neque verum, rationique consonum esse videretur, octavum illud Concilium antiquatum fuisse,

cum neque Romanus Pontifex, neque vicarius ejus *8. Synod.*
in illo ultimo conventu, quod paulo ante octavum Concilium nuncupastis, adfuerit. Si enim adfuisset, in eius annalibus proculdubio scriptum fuisset, quandoquidem omnia Romanorum Pontificum gesta, etiam non nimis necessaria memoriæ diligentissime tradi solent. Præterea, si conventus ipse Ioannem summo Pontificatu privaverat, ac simul interdixerat, ut hæc symboli particula non amplius cele-

B braretur, cur Romanus tum Pontifex non idem in sua Ecclesia statuit? Cur deinde vobis cum Prophanis anathemateque devinctis coosuendo fuit? Cur denique tot summis Pontificibus in hoc etiam, quemadmodum pluribus aliis in rebus fecistis, nequaquam contradixistis? Ex quibus sequitur, ut vel ipse conventus celebratus non fuerit, vel de te nullam prorsus fecerit memoriam. Hæc ergo particula, *ex Filioque*, Patres optimi, neque additio est, neque unquam prohibita fuerat, sed explanatio, ac non aliena ratione dilucidatio est, ut pote quæ à nostræ fidei veritate, ac ipsius rei necessitate, nec non Romani Pontificis facultate, multorum denique præsulum authoritate causam habuisset. Quam cum vos tolerando, ac tot

C annos tacendo, minimeque contradicendo confirmasse videamini, cur nunc contra nos commovemini? Si alia ratione adducti nostram amicitiam fugitis, eam nobis obsecro patefacite. Namque qui sanctum Spiritum ex solo Patre procedere diceret, is plane Sanctorum Patrum sententiæ ac veræ fidei contradiceret. Duorum enim alterum incommodum necesse esset incurrat, ut vel in divinis personis non naturalem ordinem esse credat, aut Filium sanctumque Spiritum, Patris creaturas esse. In quem quidem errorem Arrius & Eutychius ac Macedonius inciderunt. *Eutyches.*
Quem cum Romana Ecclesia clare vidisset, Occidentalium Patrum consilio, summaque sapientia divinum symbolum declaraverat.

Ut autem vobis pateat, solam hanc Petri sedem *Mat. 16.*

D nostræ fidei declarandæ facultatem habere, contra quam portæ inferi, hoc est, hæreses, neutiquam prævalebunt, quemadmodum hucusque minime prævalere potuerunt, hæc sola Græca legatur authoritas, quæ inscribitur Epistola super sermone de fide, tametsi plures alias Græcas authoritates ad hanc rem pertinentes habeamus, præsertim beati Cyrilli thesauros, in quibus Romani Pontificis facultas & dignitas plurimum resplendet. Sed hęc hactenus in præsentia. Silentio autem præterire nolim, Romanam Ecclesiam, cujus humeris incumbit veritatem reddere clariorem, hanc quoque veritatem, *ex Filioque*, necessario suscepisse. Quæ quidem si non implicite vel explicite suscepta fuerit, servari poterit nemo. Siquidem igitur, Patres optimi, orationi

E vestræ velitis (ut par est) acquiescere, non alia re opus fuerit, nisi ut clausis ac postpositis libris, omnes veritatem hanc amplectamur, ac in Dei Ecclesia conjungamur.

Jul. Card. Quoniam, reverendi Patres, Agathonis literis vehementer inniti videmini, idcirco non- *Agathon*
nulla proferre velim, quæ Colossensis responsionem confirment, ac ipsam clariorem reddant. Sed prius hæ litteræ perlegantur. Si veritatem, inquit, silentio præteribo, quam verbis his *Pasce oves meas,*

& tu aliquando conversus, confirma fratres tuos, *Joan. 21.*
jussus sum præstare volentibus: quando nobis ne- *Luc. 22.*
cesse est Christianus ea docere, quæ ad veram fidem pertineant: & infra, tota Catholica Christianorum, generaliaque Concilia, eius, hoc est, Romani Pontificis doctrinam fideliter amplexata, nec non sancti

omnes

omnes doctores ipsius Ecclesiæ lumina, ejusdem doctrinam sequentes, & reliqua. Cum ergo quippiam agitur de fide, necesse est Romano Pontifici ambigua declarare, eademque prædicare: synodis vero totique Ecclesiæ doctrinam ejus suscipere: quemadmodum ex his ipsis Agathonis literis habemus, quas sexta synodus suscepisse videtur. Sed hæc hactenus. Et si libet surgamus, cumque vobis visum fuerit, sessionem aliam celebremus. Tum sancta synodus jussit, ut ad primam diem mensis Novembris sessio fieret.

DIE PRIMA SABBATI MENSIS Novembris.

Sessio octava Ferrariæ.

BESSARION.

ORationem vestram, Patres amplissimi, æquo animo audivimus, cui modo nos responsuros, oportet etiam vos mutua benevolentia auscultetis, ita ut dictio nostra mutuo habeatur amore: nosterque sensus sic explicetur, ut ad sanctam Ecclesiarum unionem omnes aspicere videamur, agentes ea, quæ oportet agere: refellentes vero, quæ ad ipsam nostrum finem pertinere non videantur, ut non nobis ipsis magis indulgere quam universalis Ecclesiæ commodo velle consulere censeamur. Ipsi quidem vobis promittimus non ullum verbum proferre, vel patienter auscultare, quod inhonestum esset, vel simultatem inter nos aliquam posset parere, credentes idem vos velle, idemque sentire. Sed dum hæc agimus, attendite, obsecro. Sermonem nostrum Patres amplissimi, partes in quatuor divisistis, ac nonnullas rationes pro parte qualibet attulistis, quibus creditis nos innixos, ejusmodi sententiam habuisse. Unde postea evenit, ut nobis contradicere cupientes, ea demonstrare aggressi fueritis, quæ neutiquam ad rem attinere viderentur. Initio namque conclusiones quatuor ostendere promisistis. Primo, *ex Filioque*, particulam non additionem, verum declarationem, ac symboli dilucidationem esse. Secundo, Romanam Ecclesiam facultatem habere declarationes ejusmodi faciendi. Tertio, particulam ipsam ex Ecclesiæ doctorum sententia veram esse. Postremo, cognita hujusmodi veritate, Christicolas omnes ipsam suscipere, prorsusque consectari debere. Porro autem longa oratione de duabus primis partibus per vos habita, de aliis duabus sessione præterita verba facere promisistis. Rursus ad secundam redeuntes partem de ea dixistis plurimum, quinimo vestra tota fere oratio in ipsa versata fuerat, ut scilicet probaretis, Romanæ Ecclesiæ licere obscura declarare, ac ejusmodi declarationem divino symbolo addere, quæ cum modestissime ageretis, à nemine nostrum interpellati fuistis. Ad extremum autem protulistis, & si valde conveniens esset, reliquas duas partes ostendere: nobis tamen volentes facere gratum, nollu quidquam de eis proferre, pro quo quidem vestro in nos officio vobis magnas agimus gratias, licet in eo non minus vobisipsis quam nobis satisfeceritis, quod de omnibus partibus late disseruistis. Nos autem non omnem vestram orationem forsan ad rem pertinere, brevibus nunceque vobis demonstrare promittimus, ab extrema parte sermonis vestri sumentes exordium, de qua profecto plurimum dixistis, tametsi paulo ante de ea nihil proferre promittebatis. Porro etiam ipsi concedimus veritatem, commune bonum atque omnibus mortalibus conducibile esse, ita ut qui mentis sit compos, contra ipsam quidquam negare proferreve minime debeat, sed modis omnibus eam investigare, ac inventam sectari, præque oculis semper habere. Non ergo nos laborare oporA tet, ut quæ omnibus non sunt notissima, ea tractemus ac demonstremus. Veritas enim simplex existit ac non multis indiget argumentis, parte igitur ipsa postposita, ad primam simul & tertiam veniamus. De quibus profecto multa dixistis, etsi de tertia parte (ut paulo ante dictum est) nil velle dicere videbamini. Sed neque de ipsis nunc agere nobis opus esse videtur: verum cum ipsius dogmatis veritatem, de qua præcipue agimus, velimus inquirere, an sanctus Spiritus ex Filioque procedat, tunc de eisdem duabus partibus diffusius disseremus. Reliquum igitur est ut ad secundam tantummodo partem in præsentia respondeamus, an Romanæ Ecclesiæ liceat declarare, ac ejusmodi declarationes in symbolo celebrare. Nequaquam enim posse fieri credimus, simul de omnibus his partibus disputare, ac simul in omnibus convenire: verum ab una in aliam venire, ac sic de omnibus agere, necesse nobis videtur. Oportet autem ab ea parte incipere, quæ prior cæteris secundum naturam existit. Nam nisi probare poteritis, Romanam Ecclesiam addendi facultatem habere, quid obsecro vobis proderit demonstrasse, sanctum Spiritum ex Filioque procedere, veram declarationem esse? nil prorsus, propterea quod licet id clarissime ostendatis, ipsi tamen vobis respondebimus, tametsi verum sit, symbolo tamen apponi nefas esse: quando etiam multa alia vera sunt quorum nullam factam ad symbolum fuisse videmus accessionem. Tota igitur nostra controversia in secunda parte consistit: propterea de ipsa nostram orationem præcipue habebimus, in primis leviter perstringentes quæ fuerant à vobis prolata, ut his quæ perperam dicta fuerint, in aliud tempus dilatis, de eis tantum in præsentia disseramus, quæ nobis videantur ad propositum pertinere. Dignum autem admiratione non fuerit, si ad vestram prolixam orationem longa utamur responsione, in hoc præsertim initio: nam in posterum erit necesse brevibus agamus, interrogando mutuoque respondendo, quousque ad conclusionem aliquam perveneremus. Pro viribus tamen in præsentia quoque brevitati studebimus. Sat esset profecto (ut paulo ante dictum est) de secunda tantum quæstione disserere, de qua præcipue agitur.

Verum ut nostra oratio uberior habeatur, omissis superfluis, de prima etiam nonnulla perstringemus, quæ non aliena à proposito videantur. Magno igitur vos affecti desiderio, particulam ex Filioque demonstrare divini symboli declarationem esse, quod quidem sermonis vestri primum caput fuisse diximus, quodam syllogismo fuistis usi: de cujus secunda propositione, argumentisque vestris eam (ut creditis) confirmantibus, nobis in præsentia disputandum non est. Rationibus vero, quas ad primam ejusdem syllogismi propositionem probandam attulistis, quod rem spectare videntur, brevibus respondebimus. Quam quidem propositionem in primis quodam syllogismo confirmasse putatis, deinde cæterorum generalium Conciliorum exemplo, quippe quæ nonnulla obscura symboli verba explanaverant ac declaraverant: postremo, ex quodam patris Ephesij sermone. Ad syllogismum igitur ipsum veniamus, cui dum respondeo, rogo attendite. Omnis additio è rebus, dicitis, extraneis fit, declaratio vero ab intimis: ex quibus nullam declarationem, additionem esse infertis. Quæ quidem prima propositio simpliciter conceditur, licet eam, quo ad nostram materiam spectet, inficiari vere possimus. Secundam vero communiter veram esse negamus: fieri namque potest, ut aliqua declaratio ab intrinsecis ac intimis fiat, omnis autem minime. Imo declaratio forsan quæque, præsertim hæc de qua agimus, quæ Theologica est, ad extraneum quadam ratione refertur, ac ab ipso dependet, quod primæ majorisque propositionis rationem habet, ita ut major ipsa vestri syllogismi propositio ab illa contineatur, ac ab ea secundum locum obtineat,

4. *Latinorum propositiones.*

Additia declaratio.

quæque potius contineri quam continere credatur. Exempli causa sanctũ Spirit. ex Patre procedere communiter proferre solemus: quæ quidem oratio, ex verbis intrinsecis res significantibus constat: volentes autem eundem probare Spirit. es Filioque procedere, hanc orationem extraneam sumitis, Patris omnia Filij esse: ex qua deinde hanc infertis conclusionem, Spiritũ ipsum *ex Filioque* procedere: quam declarationem appellare soletis. Cujus quidem conclusionis secunda propositio extrinsecus a sua priori dependet: quæ (ut paulo ante protulimus) ab extraneo vim habere videtur. Non igitur verum communiter est, quamvis declarationem, ex verbis res intimas significantibus semper fieri. Nam etsi nonnulla pars declarationis ab extrinsecis fit, majori tamen ex parte ab intrinsecis constituitur: quod ab axiomate, hoc est, pronunciato, vel (ut dialectici dicunt) dignitate, aut saltem ab aliqua extranea dictione dependet. Qui ergo sanctũ Spiritum *ex Filioque* procedere dicit, is symbolum forsan declarat, eidem nihilominus quidquam procul videtur apponere. Talis igitur declaratio, additio est. Præterea verbum, *ex Filioque* augmento vel rei auctæ diversa ratione simile est. Nam augmentatio (ut Aristoteles loquit) ita fit ab extraneo, ut id simile esse oporteat. Nam ut vestro utar exemplo, tametsi nutrimentum extraneum sit, id tamen simile esse necesse est. Quodvis enim, quod aliter, à suo simili nutritur. Ergo cum additio duas habeat in sese rationes, alteram quidem ut ab extrinsecis, alteram vero ut ex similibus fiat: additio, *ex Filioque*, utramque rationem habere videtur. Intrinseca namque similisque juxta vos est, quod rem eandem significat. Extrinseca vero atque dissimilis, tum quod dictio extranea atque dissimilis est: tum etiam quod extrinsecus & dignitate quadam probatur, ac ab ipsa (ut est supra dictum) dependet. Cum igitur, *ex Filioque*, additio sit, & additiones fieri, constet vetitum esse, sequitur particulam ipsam prohibitam esse: quamvis forsan declaratio sit. Sed de syllogismo hactenus. Porro autem reliquis argumentis, quibus eandem ipsam primam propositionem confirmastis, perpetua oratione responderemus, nisi eisdem ipsis ad secundam partem probandam usi fueritis. Ne igitur eadem bis repetamus, ad eam nunc veniamus, simulque vestras ipsas rationes solvamus. Quam quidem secundam partem, scilicet fas esse symbolo declarationes apponere, quatuor rationibus probasse videmini. Primo, cunctarum synodorum exemplo, quæ nostram fidem declaraverant; quibusdam deinde pronunciationibus à symbolo differentibus. Tertio, principiorum scientiarum exemplo, quæ quidem principia videntur in sese ea omnia potestate includere, quæ in eisdem tractantur scientiis. Postremo, quod quoniam una eademque dignitate semper Ecclesiam fulgere necesse est, idcirco eandem facultatem Ecclesiam ipsam semper habere oporteat. Hæc vos. Ipsi autem credimus, Patres amplissimi, nunquam licuisse, neque fore ut liceat, ut diversum dogma intrinsecis verisque rationibus declaretur. Quæ vero à nostræ fidei principiis continentur, ea solum lucidiora reddere nobis fas esse. Nam majoribus nostris non solum declarandi, verumetiam declarationes suas divino symbolo addendi, summa facultas fuisse creditur. Quæ deinde vetita fuerat, ne cui symbolo quidquam addere liceret: declarandi tamen potestas in Dei Ecclesia permanserat, semperque manebit. Nam duo illa prima generalia Concilia, maxima dignitate facultateque prædita fuerant. Postea vero, quoniam nonnulli impij symbolum sæpe mutando, perversaque dogmata non sine maxima Christicolarum pernicie ingerendo, ea facultate abutebantur: idcirco tertia synodus videns facultatem ejusmodi perniciei potius quam commodo mortalibus esse foreque, ita symbolum

4. probationes latinorum excutiũtur.

Facultas explicandi symbolum in Ecclesia.

obsignavit, ut nemo ei quidquam addere posset, quod ex eo nullum prorsus incommodum Christianis accideret. Quonam, obsecro, pacto id ipsis contingere poterit, cum eadem ipsa profiteantur, quæ divi patres docuerant? Aut quis Christianus, qui compos mentis fuerit, ipsorum patrum decreta imperfectionis incusaverit? Contra ex facultate mutandi symboli, pernicies magna profecto consequetur, data quandoque mutandorum verborum occasione. An autem tertia synodus interdixerit, literis multis, præsertim beati Cyrilli ad Acacium Melitinensem præsulem scriptis, apparet. Sancta, inquit, synodus Ephesi celebrata, necessario providit, ut alia fidei expositio Dei Ecclesiis neutiquam ingereretur præter eam, quam beatissimi Patres nostri sancto afflati Spiritu definierant. In quibus quidem literis multa notatu digna videntur. Sed tria tantum (si lubet) perpendamus. Primum, tertiam synodum primum inhibuisse, quod verbum providit, significat. Deinde verbum, necessario. Postremum, aliam fidei expositionem fuisse vetitam. Præterea memoria dignum est, ab universali Ecclesia interdictum fuisse, quod hæc verba significant, ut Dei Ecclesiis non ingereretur.

Quæ omnia, Patt. ampl. consideremus oportet, præsertim quod ex primo sequi videtur. Constat enim tertiam synodum primum quippiam vetuisse, duas vero priores jampridem interdixisse, ne quis contraria dogmata proderet. Ergo sequitur, synodum ipsam aliud ab eo, quod jam vetitum fuerat, prohibuisse. Quod ipsi credimus esse, ne verborum mutatio vel additio symbolo fieret. Quod quidem decretum ab universali Ecclesia (ut supra dictum est) factum fuerat: quippe quæ, non quod hic vel ille profiteretur, sed ne, quod communiter in Ecclesiis celebraretur, & in quo baptizaremur, mutaretur, curavit. Et non solum aliis, verumetiam sibiipsi interdixit. Quod plane patet ex eo, quod verbum, Deiparam, divino symbolo noluerit addere. Nam etsi in ipso includeretur, ac valde necessarium esset, ut eidem apponeretur, tamen posterioribus exemplo se voluit esse, suum decretum re ipsa confirmando: quamvis (ut prædictum est) propter impij Nestorij dogmata, magna necessitas urgeret, ut symbolo nomen illud apponeretur, cum præsertim ab eo potentia contineretur. Nam hæc, Filium esse consubstantialem Patri, ac ipsum de cœlis descendisse & incarnatum de Spiritu sancto ex Maria Virgine fuisse, Deum ipsum ex sancta Virgine natum esse significant. Ergo nomen hoc, Dei genitrix, etsi symboli declaratio esse poterat, haud tamen additum fuerat. Sed quispiam forsan diceret, id ideo additum non fuisse, quoniam à symbolo clare contineretur. At alia quoque complura fuerant quæ quamvis à symbolo non tam clare continerentur, ea tamen posteaquam declarata fuerant, synodi symbolo neutiquam addiderunt. Nam neque Filij Dei cum assumpta natura nostra secundum hypostasim unionem, de qua tertium generale Concilium: neque Dorninum nostrum Jesum Christum duas post ipsam unionem naturas inconfusas servasse, de quo quartum: neque duas voluntates operationesque duas habuisse, de quo sextum tractaverat, divino symbolo addidere: quamvis ea omnia divinæ scripturæ pluribus in locis non clare scripta fuerint. Neque igitur quæ non à symbolo manifeste continentur, eidem addita fuisse videntur, neque quæ clariora essent, tertia synodus ipsi symbolo apposuerat. Nulla ergo ratione quidquam licet apponere symbolo, quod quidem cætera post tertium generalia summa cum veneratione servaverunt. Si qua tamen nobis ambiguitas in septimi Concilij libro videtur esse, eam suo loco diffusius declarabimus, & ipsum Concilium cætera fuisse sequutum probabimus. Quod tantum abfuit, ut symbolo quidquam apponeret, ut cum cætera Concilia declarationes

suas, cum his qui declarabant, convenienter solerent A conscribere, eaque simul cum declarationibus memoriæ tradere, ipsi soli convenientius visum fuerit, intacta primitiva scriptura, suas ejusmodi declarationes literis separatim mandare. Licet nonnulli doctores, præsertim hi, quibus ante tertium Concilium declarandi facultas fuerat, quadam adducti necessitate diversa ratione suis declarationibus usi fuerint, cum præsertim nondum fuerit interdictum. Hoc autem Pauli dictum, *Si quis vobis aliud præterquam quod tradidi vobis, evangelizatum fuerit, anathema sit*, neque contra majores nostros, neque prorsus in nos facere videtur, quandoquidem Paulus aliam fidem tradi vetuerat, majores vero nostri fidem diversam nequaquam docuerant. Qui quidem Pauli sermo in omnes, qui declarandi facultatem habent, vel in posterum B habere crediderint, verus est. Propositum autem nostrum partim simile, partim dissimile videtur esse, pro ea interdicendi necessitate, quam tam fuisse probavimus. Quod autem dicitis, B. Gregorium sanctorum primi generalis Concilij Patrum fidem, nil voluisse vel potuisse proferre, nonnil tamen de sancto Spiritu declarasse, quod dictum obscure fuisse videretur, vobis respondemus, eum non aliam fidem exposuisse, quamvis declarandi facultatem haberet, quod in ea synodo esset, quam constat ante prohibitionem fuisse. His igitur authoritatibus, quæ ante tertiam synodum proditæ fuerant, nequaquam potestis inniti. Si qua vero synodus post ipsam, symbolo dictionem vel syllabam aliquam addiderit, id obsecro nobis ostendite. Quod si profecto nobis probabitis, absque ulla controversia in vestram sententiam ibimus. Sed id certe nunquam probare poteritis. Cuncta enim ipsarum synodorum C acta meridiana luce sunt clariora, posteriorumque patrum sententiæ actis ipsis quam maxime consonæ videntur: quippe qui quamvis abstrusa quam plurima dicta necessario declaraverint, nil tamen prorsus divino symbolo apposuerant, sed rectam rationem invenerant, qua quæ opus essent, bene conficerent, simulque majorum suorum religionem intacto sacro symbolo, sed verba tantum ejus ambigua exponentes, summa cum veneratione servarent. Ex quo quidem nullum unquam Christianis incommodum accidere poterit, quod ipsi valde timere videmini. Una igitur ac eadem ratione majores nostri fidem dilucidantes, magno Christianis commodo fuerunt, & symbolum non tangentes, majorum suorum terminos minime D transgressi videntur esse. Quod autem idem magnus in Theologia Gregorius literis mandavit, nullam syllabarum dictionumve rationem habere: id plane nihil ad propositum pertinet. Ipse enim de dictionibus illis loquutus est, quæ rem unam significent, quæque de uno eodemque subjecto prædicentur, quemadmodum sunt hypostases, personæ, proprietates. de quibus is loquebatur, quæ quidem rem unam ita significant, ut bis duo, sunt quatuor: necnon ut vestis, pallium & indumentum, quod à nostro proposito alienum esse videtur. Alia est enim Patris persona, alia vero Filij, ita ut Spiritum ex Patre procedere, aut ex Patre Filioque, diversa prorsus significent: ut suo loco diffusius disputabimus, cum interrogando mutuoque respondendo, brevibus agemus.

Vis argumenti Græcorũ.

Nunc ad illud argumentum vestrum veniemus, quod ex symbolo diversis Christianorum linguis, idem tamen significantibus prolato sumitis: asserentes, nobis de dictionibus illis curæ non esse debere, quæ rem unam significent. De quo quidem argumento, etsi paulo ante, cum de prima parte ageremus, mentionem aliquam fecimus, nunc tamen plenius dicimus illud, sanctum Spiritum ex Patre Filioque procedere, non solum dictiones diversas esse, verumetiam res diversas significare. Nam unaquæque oratio unum habet significatum, Spiritum autem ex Patre procedere, oratio una est: ex Patre vero Filioque duæ, quæ licet una tantum dicatur conjunctione, duas tamen

A orationes negative contrarias continet: alteram quidem vestra nostraque sententia falsam, alteram vero (ut nostra fert opinio) veram. Vocibus ergo diversis eandem vel diversas res significare, non est idem. Si namque nos Græco, vos autem Latino sermone protulerimus, bona dies, ob id profecto nequaquam dissentiremus, rem enim unam significaremus, proptereaque conjuncti essemus, quemadmodum ante additionem hujusmodi fuimus. Nunc vero non solum à vobis Rom. differamus necesse est, verumetiam ab ipsis nostris hominibus longe dissentiremus, si tale peccatum committerent. Sed ponamus orationem ipsam rem unam significare, haud tamen propterea non interdicto tenemini, quo quidem omnis additio vetita est. Præterea cujusvis scientiæ, dicitis, principia, ea omnia continent quæ in ipsis scientiis tractan-B tur. Et quoniam fides nostra scientia Theologica est, ejus idcirco principiis dogma vestrum verum esse probare potestis: Quod quidem nobis si probaveritis, gratias vobis agemus, ipsum tamen propterea fidei nostræ principiis forsan nequaquam addiderim, cum inconveniens sit quidquam principiis addere: nostris præsertim, propter tertij Concilij interdictum. Principium enim, & ea, quæ post principium sunt, in multis, imo forsan in omnibus, inter se differunt: quandoquidem illud commune est, hæc vero particularia: necnon ex illo solent fieri demonstrationes, hæc autem demonstrantur: Illud denique prima syllogismi propositio est, hæc vero conclusiones. Quonam igitur pacto commune fiet particulare? vel demonstrationis principium, conclusio demonstrationumque fiet? Necesse est igitur posteriora à principiis suis conti-C neantur, non autem ipsis addantur, præsertim si quid interdictum, ut in re, de qua agimus, intercesserit: tunc enim nulla prorsus fieri posset additio. Unde evenit, ut tametsi complura vera sint in Theologia, ejus tamen principiis nequaquam addita fuerint. Cuncta namque divina dogmata ex sacræ scripturæ fonte hauriuntur, quæ fidei nostræ principium ac magnum fundamentum existit: cui quidem nil huc usque prorsus est additum, neque unquam à nobis dum liberi erimus, neque ab aliis Christianis, ut credimus, addetur. Siquidem igitur divinum symbolum in Dei Ecclesia principium esse censemus, nil ei prorsus addendum est. Ipsam autem Ecclesiam, unam eandemque semper esse, ac una eademque facultate D præditam esse debere, concedimus: ita tamen, ut sanctorum Patrum decreta servet, ipsaque pro divinis vocibus reputet. Synodi namque diversæ rationibus diversis adductæ variis temporibus celebratæ fuere: quæ quidem ad unum eundemque finem, hoc est, ad hominum salutem tendentes, diversas res pro temporum conditione tractarunt ac de dissimilibus rebus leges dissimiles promulgarunt. Leges igitur ipsas posteriores synodi servare, quæque ab illis necessario definita fuerant, neutiquam præterire debent. Sic enim magis unam ac eandem facultatem Ecclesia semper habebit: sin minus, ipsa seipsam destrueret, sponteque sua corrueret. Quod quidem igitur à majoribus nostris prohibitum fuerit, id posteriores cavere debent. Contra, quia illi non interdixerant ne E cui liceret expositiones suas extra primitivam scripturam reponere, idcirco sacram scripturam ita nos exponere possumus, quemadmodum ipsam Agathon, Cyrillus, Sophronius, multique alij explanaverant: quippe qui quæ sibi clariora reddere licebat, privatis ea commentariis explicaverant. Porro autem nobis curandum non est quid quisque eorum dixerit, aut scripserit, cum præsertim ipsorum sensus perfectus fuisse credatur. Cuivis ergo communia dogmata servanti, licet suam, ut scotit, fidem exponere: de communi autem dogmate, divinove symbolo ferre legem, fas esse nemini credimus. Qua quidem ratione beatus Agathon multique præsules, ac alij minore dignitate præditi Doctores, populos fidem docuerunt, quod

Synodorum finis.

minime nobis videtur obstare. Sed hæc hactenus. A Quemadmodum autem vos, patres amplissimi, de eisdem rebus bis disseruistis, & si de ipsis ab initio luculentam orationem babueritis: ita nos etiam de quibus multa modo fecimus verba, ea paucis repetere volumus, tum quod in superiore sermone nostro potentia concluduntur, tum etiam quod tempus angustum est. Tota vestra oratio, Patres amplissimi, in decem vel plures partes distribui potest: quas ipsi repetentes, ac ea prætereuntes silentio, quæ ad propositum nequaquam spectare videntur, tantum decem ipsis partibus quam brevissime respondebimus. Initio admirati fuistis, quod symbolum Nicænum recitaverimus. Ipsi vero vobis iterum respondemus, idcirco recitatum è nobis fuisse, ut vobis ostenderemus, pro duarum illarum primarum synodorum amplitudine in tertia synodo in primis citatum, ac ipsarum duarum B synodorum symbola pro uno tantum suscepta fuisse, ipsamque tertiam synodum simul interdixisse, ne cui liceret in posterum ei quidquam apponere.

Iul. Card. Creditisne, primæ secundæque synodi Symbolum in tertia recitata fuisse?

Mar. Secundum symbolum lectum fuisse non diximus, sed ipsum à primo potentia contineri, ut fortissimis argumentis supra probavimus.

Bess. Deinde prohibitionem ad fidem tantum, non autem ad dictiones vel syllabas referri debere dixistis: ad quod quidem, omnium synodorum decretis ac definitionibus innitentes, oratione longa respondere possemus, in quibus plane decretis, de symbolo ac interdicto particularis mentio fit. Verum res ipsa nobis ipsarum synodorum sensum clarissime patefacit, C quippe quæ, quamvis sæpissime aliqua cogerentur necessitate, nil tamen prorsus divino symbolo voluerant addere. Sed hactenus de secunda parte. Nam in tertia de scientiarum principiis mentionem fecistis, quibus etiam ipsi respondemus, id duplici ratione verum non esse, quod ex ipsis principiis ostendere volebatis. Altera quidem, quod omnibus principiis à natura concessum est, ut quatenus alicujus scientiæ principia sunt, in eadem fieri conclusiones non possint. Altera vero, quod usu evenit, ut ipsis Theologiæ principiis, in quibus versamur, nullus post tertiam synodum Doctor quidquam addiderit: quamvis ea, quæ declaraverant, ab eisdem continerentur principiis.

Andr. Bene esset, Patres amplissimi, ut nostras orationes scriptas haberetis. Sic enim servato earum ordine, melius ipsis responderetis. D

Bess. Nos ordinem vestrarum orationum servare putamus, ea tamen disponendarum orationis partium facultate, qua vos in differendo usi fuistis.

Andr. Id sane fieri potest: at tertium vel quartum nominare locum, longe aliter quam à nobis prolatum fuerat, non licet.

Bess. Nullum equidem orationis vestræ locum privatim citavi, sed tertio vel quarto simpliciter protuli.

Andr. Sic esto.

Bess. Unde ergo digressi fuimus, redeamus. Conclusiones non paucas à sanctis patribus ex fidei nostræ principiis demonstratas fuisse, dicebamus: quas hi principiis ipsis, aut sacræ Scripturæ noluerant addere. Nam illud, consubstantialem Patri, ac in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, multaque alia E quæ quamvis parvæ sint dictiones, atque à sacra Scriptura contentæ, principiis tamen nequaquam appositæ fuerant. Aut igitur hæc etiam scripturæ sacræ sunt apponenda, aut Symbolo prorsus addendum. Quod quidem ipsorum sanctorum Patrum sententia, eadem præditum est authoritate, qua sacra fulget scriptura.

Symbolum & scriptura

Omnium autem synodorum acta post tertiam, ad ipsam tertiam, ut rectam normam, referri debere, non imus inficias: non ita tamen, quemadmodum dicitis, ut ipsius acta cæterarum sint expositiones. Namque quo pacto fieri posset, ut posteriora prioribus explanentur; cum ejus oppositum sit verum? Siquidem igitur posteriores Doctores, præsertim beatus Cyrillus, qui Romani Pontificis Vicarius tertiæ synodo præfuit, necnon post ipsum beatus Agathon, ejus Synodi acta posteritati clariora reddiderant: sequitur, ut ij, eorumdem actorum expositores merito appellandi sint. Quid enim ipsorum litteris clarius? Scitu præterea dignum est, ut non solum posteriorum Doctorum verba, ad ejusdem tertiæ synodi dicta, verumetiam eorundem sensum ad ipsius intelligentiam referri oporteat, ita ut qua mente ipsa synodus interdixerat, eadem etiam cætera prohibuisse putentur. Mens autem ipsi fuerat, syllabarum etiam accessionem vetare, ut is beatus Cyrillus suis litteris declaravit. Necessario (inquit) synodus interdum hoc fecerat, ergo cæteras etiam synodos ad eundem finem aspicientes interdixisse credendum, ut re ipsa demonstrasse videntur: quippe quæ quidquam addere symbolo noluissent, ac simul interdixissent, ne cui liceret, cum non sine magna Christianorum pernicie fieri posset, alia componere symbola. Quod autem creditis, hoc Sancti Cyrilli dictum, non tolerabimus ut ab aliquo fides mutetur, & reliqua, nequaquam significare, ne cui liceret symbolo quidquam apponere, sessione sequenti vobis respondebimus, in qua etiam perorabimus: ad illud enim nostra festinat oratio, ut brevibus interrogationibus ac responsionibus agere incipiamus. Mihi autem est ut convenimus, cum uno ex his amplissimis patribus differendum. Sed hæc hactenus. Ad sequentem vero sessionem, favente Deo, accingamur. Tum sancta synodus jussit, ut ad diem sequentis martis sessio protogaretur quo decreto, sessio dimissa fuit.

DIE MARTIS IV. NOVEMBRIS.

Sessio nona Ferrariæ.

MAjori ex parte, præstantissimi Patres, orationi vestræ pro viribus respondisse credimus. Ob temporis autem brevitatem, nonnulla penitus prætermisimus, nonnulla vero paucis tetigimus, quibus nunc brevi respondere intendimus. Quæ quidem sunt hæc, si bene memoria tenemus. Primum, fidem mutare, ut beatus Cyrillus inquit, aliud quoddam significare, quam quippiam declarare. Alterum, interdictum post decreta factum fuisse. Tertium, beatum Agathonem eas dictiones prohibuisse, quæ res à fide diversas significarent. Quartum, eundem ipsum divinum hominem, dum suam fidem exponeret, symbolo quædam addidisse, quædam vero ab eodem abstulisse. Quintum, minime fuisse necessarium, ut verbum, Deipara, ipsi symbolo adderetur. Postremo, sanctam Romanam Ecclesiam sanctorum vocibus motam, magnaque necessitate coactam, additionem ejusmodi suo jure fecisse. Ad quæ quidem (quemadmodum diximus) paucis respondebimus, ne tempus frustra conteramus: quemadmodum sessionibus superioribus nobis accidit, cum præsertim longas orationes habere, neque conveniens sit, neque (ut mihi videtur) ad propositum pertinens. Hoc enim pacto nunquam ad conclusionem poterimus pervenire: brevibus igitur (ut lubet) agamus. Partem primam, Patres amplissimi, falsam esse censemus. Is enim Cyrillus inquit, nequaquam tolerabimus & reliqua: quod deinde reipsa declarasse videtur, quippe qui nil prorsus apponens symbolo, ejusdem verba non pauca explanaverit. De interdictis post definitiones editis, quæ quidem pars altera fuerat, is ipse Cyrillus inquit: Neque quidquam definitionibus licet addere, si sint declarationes, quod ad declarationem nulla fieri debet accessio. Id igitur nobis non obstat, namque tertiæ synodi Patres oratione perpetua de singulis symboli partibus mentionem fecere. Sed hæc & alia ad propositum pertinentia, suo loco forsan diffusius per-

ſcrutabimur. Nunc ad tertiam partem veniſmus, in A
qua B. Agathonis fuiſſe ſententiam dicebatis, ut fides
verbis, nedum intelligentia ſervari deberet, cum ipſi
firmiter teneamus, quodvis genus additionis ab ipſo
fuiſſe vetitum, ut ex verbis ejus percipitur. Summo
ſtudio, inquit, incumbentes ut nil prorſus eorum,
hoc eſt, decretorum, minuatur aut mutetur, aut quid-
quam ipſis addatur, verum omnia in verbis atque in-
telligentia eadem permaneant. Siquidem igitur ſan-
ctus is judicaverat, à verborum additione, ſenſuſque
majorum noſtrorum mutatione cavendum eſſe, patet
quod nos ſentimus, id ejus ſententiæ magis conveni-
re. Et ſi (quemadmodum ſupra diximus) nihil ad pro-
poſitum attinet, ſi in exponenda ſua religione ſymbo-
lo quidquam addiderit, vel ab eodem ademerit: pro-
priam enim expoſitionem cujuſcunque nunquam Ec- B
cleſia vetuit, neque vetabit, nam quiſque videlicet do-
ctor, quid ſentiat de fide proferre, literiſve mandare
valet: communem vero doctrinam tradi, vel jam tra-
ditæ ſyllabam aliquam à quoquam mutari poſſe,
prohibuit: proptereaque ſanctus ipſe doctor verbo,
mutatur, uſus fuerat, cuivis igitur communia dog-
mata colenti, ſua licet, ut novit, exponere. Sed de
tertia ſimul & quarta parte hactenus. Porro autem
cur quintam protuleritis partem, ipſi non videmus.
Si namque verbum, Deipara, neceſſarium non fuiſ-
ſet, nullam prorſus de eo mentionem fieri, ac in actis
ſynodi ſcribi oportuiſſet: ſin autem conveniens (ut
creditur) ac dignum fuerat declaratione cum ſymbo-
lo non fuerit additum, patet argumentum noſtrum
verum eſſe. An autem Rom. Eccleſia ſanctorum vo-
cibus mota fuerit, necne, in poſterum Deo favente C
conſiderabimus. An vero urgente neceſſitate ſymbo-
lo potuerit addere? credimus, ipſam quavis neceſſita-
te cogente id minime facere debuiſſe. Non enim ne-
ceſſitas vos excuſat, cum in decretis ipſis ſcriptum
non ſit, urgente neceſſitate id fieri poſſe. Sed de hu-
juſmodi neceſſitate ſuo loco forſan agemus. De pote-
ſtate vero Romanæ Eccleſiæ plurimum diceremus,
niſi aliud ageremus. Non enim inſcij ſumus quæ ſit
ipſius facultas ac prærogativa. Sciatis tamen, veli-
mus, addendi ſymbolo facultatem non ſolum Rom.
verumetiam univerſali Eccleſiæ, generalique ſynodo
interdictam fuiſſe. Si quidem igitur Rom. Eccleſ. *Iſta conſonant Baſileen. Concilio Papam ſc. non eſſe ſupra Concilium.*
quavis facultate prædita ſit, univerſali tamen Eccle-
ſia, quam generalis ſynodus præ ſe fert, inferior eſt:
ſi ejuſcemodi facultatem ab univerſali Eccleſia tolli-
mus, multo magis ipſam à Rom. Eccleſia tollendam D
putamus: tollimus inquam, non noſtra authoritate,
verum majorum noſtrorum decretis. Sed hæc hacte-
nus. Quæ quidem non idcirco protulimus, quod no-
bis omnia viderentur ad propoſitum attinere, verum
ut veſtræ orationi omni ex parte reſponderemus. Si
lubet ergo, ad rem ipſam paucis veniamus, quidque
majores noſtri hac in re ſenſerint, exacte conſidere-
mus. Nos enim credimus, in univerſum ipſos inter-
dixiſſe, ita ut ne ſyllabam quidem unam ſymbolo li-
ceat addere, ut ex eorundem actis (quemadmodum
ſæpiſſime dictum eſt) clariſſime conſtat. Ut igitur
brevibus agamus, ex vobis quærimus, an ſanctorum
Patrum interdictum ad ſymbolum, vel ad aliud refe-
ratur. Hæc Beſſarion vir præſtantiſſimus.

Andr. Andreas autem Coloſſenſis præſul volens E
reſpondere, longum de Spiritus ſancti proceſſione
ſermonem habuit. Cui, cum ad propoſitum Græcis
ſpectare non videretur, aures præbere, nedum ipſum
literis mandare noluerant, quemadmodum de multis
aliis ſupervacaneis verbis facere ſolebant. Sancta ve-
ro ſynodus juſſit, ut ſeſſio ſolveretur, & ad diem pro-
ximi ſabbati conveniret.

DIE SABBATI VIII. NOVEMBRIS.

Decima ſeſſio Ferrariæ.

Joannes Provincialis Lombardia Ord. Prædicatorum.

Beatiſſimi Patris juſſu, Patr. amp. veſtris oratio-
nibus reſpondebimus ab his tribus exordientes,
quæ in procemij ſpeciem protuliſtis.

Non eſt nobis (dicitis) diſputandum, ut videamur
viciſſe, verum ut veritatem inveniamus, ac ipſam in
lucem proferamus. Quam quidem veſtram opinio-
nem probamus atque ſuſcipimus, ac ut veritatem ip-
ſam aſſequamur vehementer incumbimus, Beati
Hieronymi ſententiæ innitentes: Nunquam errat,
inquit, qui ſequitur veritatem, præſertim fidei no-
ſtræ, quæ mortales locorum diſtantia & lingua mori-
buſque plurimum inter ſe differentes, componit &
congregat, ut ſimul conveniant: ut magnus etiam
Dionyſius in de divinis nominibus libro teſtatur: Hæc
ratio, inquit, eſt ſimplex, & exiſtens exiſtentis veri-
tas, circa quam, ſicut mundam & non erroneam toto-
rum cognitionem, divina fides eſt, quæ eſt manens
credentium collocatio, quæ iſtos collocat in veritate,
& reliqua.

Siquidem igitur eo deſiderio ſumus affecti, ut ſan-
ctam Dei Eccleſiam conjungamus, in hoc vehemen-
ter debemus incumbere. Quod quidem ut aſſequa-
mur, maxima cura & diligentia ſummoque ſtudio no-
bis opus eſſe videtur. Nobis deinde convenire dixi-
ſtis, ut quantum ſubjecta materia patitur, humanita-
tem ſervemus, ut omni ex parte mutua benevolentia
videamur eſſe affecti. Qua de re magna equidem af-
ficior lætitia, quod una cum Propheta dicere poſſum:
Dediſti lætitiam in corde meo. Nam (ut beatus Pau- *Pſalm. 4.*
lus inquit) *ſervum Domini non oportet litigare*, ſed *2. Tim. 2.*
manſuetum eſſe ad omnes, docilem, & reliqua. Po-
ſtremo, id, quod valde videre cupio, nunciaſtis, ut
interrogationes reſponſionneſque noſtræ breves ha-
beantur: quod quidem non alienum a ratione videtur
eſſe, quod ſermo brevis facilius intelligitur, memo-
riæque mandatur. Non tamen propterea brevitati
ſtudendum eſt ita, ut noſtra oratio ſit obſcura. Rogo
igitur vos Patres ampliſſimi, ne duo à me repugnantia
ſimul contendatis, ut brevi oratione, id quod fieri be-
ne non poteſt, ad veſtram prolixam reſpondeam. Por-
ro autem vobis promitto, ſervato veſtri ſermonis or-
dine, ad quamlibet ejus partem quam potero breviſ-
ſime reſpondere, partim concedendo, partim autem
denegando, noſtræ tamen ejuſmodi denegationis con-
gruas rationes reddendo: partim etiam declarando,
quædam vero leviter tangendo, ita ut ad omnes ora-
tionis veſtræ partes per capita reſpondendo, vobis ſa-
tisfacere ſperem. Ad rem igitur ipſam, Jeſu Chriſto
Domino noſtro favente, veniamus. Initio, præſtantiſ-
ſimi Patres, verum protuliſtis, veſtras nobis aures be-
nigne ſemper præſtitiſſe, non igitur ad hoc reſponde-
bimus. Deinde particulam, *ex Filioque*, additionem
extraneam eſſe, proptereaque non ſine ratione prohi-
bitam. Præterea quãvis hujuſmodi dogma verum eſ-
ſet, id tamen divino ſymbolo neutiquã addi debuiſſet:
cum etiam multæ aliæ ſymboli declarationes factæ
fuerint, quarum nulla videtur eidem appoſita, propte-
rea quia id fieri non liceret. Amplius, nonnullis ratio-
nibus probaſſe putatis, omne genus additionis fuiſſe
vetitum: ex quo etiam ſequebatur, particulam ipſam
fuiſſe prohibitam. Quæ cum ageretis, Coloſſenſis ſyl-
logiſmum ſubtiliter repetentes, his quæ vobis ad pro-
poſitum viderentur ſpectare, reſpondiſtis, de reliquis
verò ſuo loco diſſerere promiſiſtis. Quiquidem ſyllo-
giſmus talis fuerat: Omnis additio ex rebus extraneis
fit, declaratio vero tali modo non fit, ergo declara-
tio non eſt additio. Cujus profecto ſyllogiſmi veri-
tatem, quoniam graviſſimus ſubtiliſſimuſque Theo-

legus Colossensis præsul optime demonstravit, idcirco eo postposito, ad explicandum id veniamus, de quo supra diximus vos vehementer ambigere, an videlicet illud, *ex filioque*, sit additio verita.

Quam quidem particulam, sanctorum authoritatibus innitentes, ac fortissimis argumentis adducti, censemus additionem non esse, nec ulla ratione prohibitam: quod autem simpliciter non sit additio patet, cum ex novo testamento, quod à veteri potestate continebatur: tum etiam ex nostræ fidei articulorum declaratione, quæ varijs temporibus facta fuerat, de quo quidem in novo testamento beatus Augustinus in Faustum inquit: Christus non venit solvere legem, sed adimplere: non ita, ut quæ legi deerant, ipsa eidem adderentur, verum ut fierent, quæ scripta erant, quemadmodum ipsius Christi verba testantur. (*Matth. 5*) Quippe qui non dixit, *Iota unum aut unus apex non præteribit à lege*, donec addantur quæ deerant: sed. *donec omnia fiant*. Item in libro de catechizandis rudibus inquit: In testamento veteri est occultatio novi, in testamento novo est manifestatio veteris. In quæstionibus autem veteris ac novi testamenti, (*Ibidem.*) sensus enim legis ad salutem (inquit) hominis pertinet, (*Ezech. 1.*) iuxta illud: *Oculum pro oculo*, & infra. *Ego autem dico vobis, non resistere malo.* Vnde Ezechiel ait, *quasi sit rota in medio rotæ.* Quod dictum à Gregorio sic exponitur: Vetus testamentum in novo: qui etiam alio loco, quod lex (inquit) jubet, & prophetæ servant & Evangelium, id etiam Apostoli in universo prædicant mundo. (*Matth. 5*) Prætetea ex hujus dicti expositione. *Non veni solvere legem*, apparet Evangelium legis veteris esse declarationem. Sequitur ergo, declarationem non esse simpliciter ac proprie secundum sensum additionem. Si enim apud Augustinum tot novi testamenti mysteria, idcirco secundum intelligentiam additiones non appellantur, quod à veteri lege continerentur: nil mirum, si qua etiam ipsorum mysteriorum declaratio ac illustratio non sit simpliciter, & quoad eorumdem significata, vere additio, sed potius implicatæ rei explicatio. Quod etiam patet (ut paulo ante dictum est) ex multa fidei articulorum declaratione. Propterea idem ipse beatus Augustinus inquit: Tempora prætereunt, non autem fides. Eadem enim præteritorum, posteriorumque patrum fides existit. Nam & (*Matth. 21.*) præteriti patres, ac ipsorum posteriores dicebant: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, facta tamen fuit articulorum multiplicatio, necnon implicatorum verborum explicatio, ac infinita decreta. Unde apparet, Patres amplissimi, pro nostra fide & salute post Abrahæ tempora majorem ambiguorum declarationem factam fuisse, (*Genes. 22*) quam ipsius temporibus, (*Esaia. 7.*) cui quidem fuerat ab Angelo nunciatum: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes.* Esaias præterea hanc protulit declarationem: *Ecce Virgo concipiet*, sed Angelus multo quidem majorem, (*Luc. 1.*) qui Virgini Conceptionis suæ modum quærenti, respondit: *Spiritus Sanctus superveniet in te.* Eadem igitur ratione articulus de sancto Spiritu diversis temporibus fuerat illustratos. Apostoli namque sic ipsum celebrarunt, Credo in Spiritum sanctum. Concilia vero generalia, qui ex Patre procedit, addiderant: non tamen propterea novus articulus posteritati proditus credebatur fuisse, verum is, qui jam fuerat, magis declaratus dilucidatusque redditus putabatur. Pari ratione, qui particulam, *ex filioque*, addiderant, non novum articulum celebrasse, sed eundem ipsum clariorem reddidisse putarunt. Quod quidem additionis genus censemus non esse vetitum. (*Additionis genus triplex.*) Apud namque Bonaventuram in Theologia clarissimum, triplex genus additionis litteris traditum est. Unum, cum id quod additur, ei, cui apponitur, oppositum est. Alterum, quod non oppositum, sed tantum diversum ab illo cui appositum, fuerit. Tertium, cum utrumque congruum sit. Quorum quidem primum genus hæreticum, ac prorsus alienum existit à fide, ut si quis Deum Patrem protulerit genitum, Filium vero ingenitum, sanctum autem Spiritum à nullo procedentem. Altero vero genere inepti homines uti solent. Nam summæ ineptitudinis est, insolita verba & a sacris litteris aliena proferre, ut si quispiam Deum patrem appellaverit Geometram, Filium Astronomum, sanctum autem Spiritum arithmeticum, quæ licet à veritate non discrepent, quandoquidem quævis divina persona cuncta cognoscit ac potest, tamen quoniam ejusmodi sermo, neque in sacris litteris, neque in sanctorum scripturis legitur, ideo ineptis hominibus adscribi solet. Tertium autem genus, quo Deum patrem omnipotentem æternũ, Filium vero consubstantialem, sanctum autem Spiritum, spiratum procedentemque dicimus esse, pium & Catholicum est, nostræque Religionis doctrinam declarans: idcirco duo illa additionum genera, pœna gravissima prohibentur, juxta illud Apocalypsis: *Si quis apposuerit ad hæc, apponet illi Dominus plagas scriptas in libro isto.* (*Apoc. 22.*) Genus vero tertium tantũ abest ab interdicto, ut qui eo utuntur, à Servatore nostro præmijs afficiantur amplissimis, ut Sẽtentiarum magister in proœmio suo testatur. Siquidem igitur additio, de qua agimus, non ex oppositis diversisve constat, sequitur ipsam non esse vetitam, cum præsertim illa *ex filioque*, particula valde conveniens ac congrua sit. Apostoli namque sancti cum sanctum Spiritum celebrarent, non ipsum ex patre procedere proferebant: quod cum ab ipso Apostolorum symbolo potestate contineretur, eique quam maxime conveniret, sancti posteriores patres ad avertendos impios hæreticorum errores, id ipsi symbolo apposuerunt, ac ipsum Spiritum ex patre procedere declaraverunt. Quod cum adhuc modo quodam ambiguum esse videretur, idcirco, *ex filioque*, particulam alij posteriores patres addidere, ipsumq; symbolum clarissimum reddidere, proferentes, sanctum Spiritum ex Patre filioque procedere. Sed dum in hac materia plurimum insisto, demonstrans particulam ipsam consonam veramque symboli declarationem esse, vobis forsan videor extra propositum agere. Cum igitur vobis libuerit, prolixius ac subtilius hanc quæstionem tractabimus: ita volenti veritatem agnoscere palam fiet, declarationem ejusmodi nequaquam fuisse prohibitam.

(*Caput quæstionis.*) Nunc autem ad illam veniamus partem, quæ caput quæstionis nostræ videtur esse, & de qua vehementer ambigitis, anne syllabam quidem symbolo liceat addere. Nam quatuor illa repetere nolumus, quæ vos brevissime protulistis, quandoquidem nobis videtur magis operæ precium esse, ipsam controversiæ nostræ radice mdiscutere, pro qua quatuor ipsa dixistis. Nam primo interdicti causam declarastis. Deinde uno usi fuistis argumento. Tertio quandam beati Cyrilli sententiam usurpastis. Postremo, à convenientibus innixi loco, rationem hanc protulistis, valde conveniens ac dignum memoria fuisse, facultatem ipsam addendi symbolo, ut pote non modo Christianis inutilem, verum etiam perniciosam, ab Ecclesia prorsus abstulisse. Nam majores nostri nascentis fidei nostræ temporibus summam (ut dicitis) facultatem habebant, ut quæ à sacra scriptura obscure continerentur, ea declararent, symbolo vel alij scripturæ, excepta solommodo sacra, apponerent, & ipsis arbitratu suo uterentur: quæ deinde facultas à posterioribus ex parte fuit diminuta, ita ut possent tantum ambigua declarare, dilucidioraque reddere, divino tamen symbolo nil addere posse. Quod ipsi (pace vestra dixerimus) falsum credimus esse, primis illis patribus absque generali Concilio licuisse cõmuni symbolo quicquam addere. Nam sanctus Thom. testatur, nunquã symbolum extra synodũ declaratũ fuisse, de eo symbolo loquens, (*Symbolum.*) quod vulgo in Ecclesia celebratur. Hoc igitur jacto fundamento quatuor illa capita leviter perstringamus, quibus vestrũ propositũ probare conati fuistis.

Primum enim dixistis, majores nostros usque ad secundam synodum addendi symbolo potestatem habuisse: sed cum ipsa facultate nonnulli non sine sua pernicie abuti inceperint, symbolum transformantes, ac impia dogmata docentes & prædicantes, tertium idcirco generale Concilium videns facultatem ipsam damno magno potius, quam commodo, Christicolis fore, eam penitus abstulisse. Nos autem ad hoc respondemus, falsum esse, cuivis ante tertium Concilium licuisse symbolo quicquam apponere, nisi ea fortassis licentia, quam quidam hæretici sibi vendicassent, quam quidem solam ab ipso Concilio, verbis his, ne cui liceret symbolo quippiam addere, circumscriptam interdictamque credimus esse. Deinde protulistis, addendi facultate ablata, nullum Christianis incommodum accidere posse, ac nullum compotem mentis, ob decretum ejuscemodi merito dicere posse religionem nostram imperfectam esse: contra, fieri facile posse, ut pro eadem facultate cuivis concessa, Catholica Ecclesia aliquo afficiatur incommodo. Ipsi vero (pace vestra dixerimus) argumentum hoc claudicare censemus, ut suo loco probabimus. Immo etiã cæteris duabus postpositis partibus, ad fundamentum ipsum veniamus, quo quidem everso, cætera facile ruent. Omissis ergo corticibus, medullam ipsam tangamus. Quod quidem speramus consequi, si legislatoris verba non nimis curantes, mentem ejus accurate considerabimus. Id autem fuerat tertium generale Concilium, quod id tantum vetuisse putatur, quod fidem contrariam pareret, ut Bonaventura testatur: qui, Prima patrum, inquit, interdicti sententia nequaquam ad alios attinet, nisi ad fidei nostræ oppugnatores, & eos, qui symboli dictiones mutando, vel ei quicquam addendo, Ecclesiam student evertere. Addendi vero facultate nunquam Ecclesiæ fuerat interdictum neque interdicetur in posterum, dummodo legitimo imperio, præsenteque principe, qui facultatem universalis Ecclesiæ habeat, ad evertendos hæreticorum errores, conveniat. Quis obsecro, tum vocaret in controversiam, an Ecclesia, cogente necessitate, ne Christi fideles, circa divina mysteria in aliquam hæresim caderent, partem aliquam symboli fidei congruam declarare possit, necne? Nemo profecto Qua igitur ratione illud, *confiteor unum baptisma*, ipsi symbolo fuerat additum, eadem etiam ratione, id est, pro animarum salute, *ex filioque* particulam, nostri majores addiderant. Et quemadmodum illud, *& incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine*, addidere: ita etiam, ipsam Dei genitricem fuisse, ipsis, si voluissent, symbolo licebat apponere. Verum facultatem ejusmodi non unam tantum personam vel particularem Ecclesiam habere concedimus. Interdictum igitur illud tantum ad privatos homines, ac contra fidem loquentes, refertur. Propterea (inquit ipse Bonaventura) patres illi non sic interdixerant, ut viam Ecclesiæ in futurum præcluderent, quo minus ei liceret eadem uti facultate, si Dei benignitate meliora prævideric. Et infra: Eorum (inquit) sententia fugienda est, qui credunt patres illos opinionis hujus fuisse. Ut autem credatis, patres amplissimi, nos bene cum illis sentire, nonnulla synodorum acta, præsertim tertiæ, necnon quasdam patrum sanctorum litteras tempestatibus illis scriptas, afferemus. Quæ dum facimus, rogamus vos, diligenter attendite. Frequenti tertia synodo, patres amplissimi, convocatus Nestorius, accedere recusavit: tunc ipsa Nicænum symbolum (ut moris erat) recitavit, ut quæ verba fidei convenirent, probarentur, dissona vero ejicerentur. Unde patet, synodum ipsam voluisse, non fidem majorum suorum religioni congruam prohibendam esse, verum verba discrepantia, & ab ipsa fide diversa, quemadmodum hæc ejusdem synodi verba significare videntur, nemini liceat aliam à Nicæna fidem proferre. Nicæno autem symbolo recitato, Cyrilli litteræ ad ipsum Nestorium scriptæ, in medium prolatæ fuere, quibus idem Cyrillus quædam ipsius symboli verba reperens, demonstrabat, Christum Deum & hominem una tantum hypostasi ex Maria Virgine genitum, ipsamque veram Dei genitricem esse, dicens se sacræ innitendo scripturæ ita sentire. Quibus quidem litteris recitatis, quæ ita incipiebant: Non vereor me veræ fidei Nicænive symboli prævaricatorem esse, Cyrillus ipse synodum interrogavit, an quæ de symbolo Nicæno litteris mandaverit, vera essent. Cui synodus ipsa respondit: Nil vani aut supervacanei, verum cuncta congrue Cyrillus edidit: quæque Nicæna synodus paucis decreverat, is suis litteris explanavit ac illustravit. Quæ quidem litteræ plurimum luminis præbent, ita ut edicta Nicœna ex his clarissime possint intelligi. Synodus igitur ipsa professa fuit, Cyrilli litteras eadem ipsa significare, quæ à symbolo Nicæno continerentur. Post hæc litteræ quoque Nestorij ad Cyrillum scriptæ perlectæ fuerunt, quibus, sacram usurpando scripturam, Mariam Virginem non Dei genitricem esse, significabat. His igitur litteris Nestorij recitatis, iterum Cyrillus synodum ipsam interrogavit quid de ipsis sentirent, an Nicænorum patrum religioni convenirent. Synodus autem sic respondit: Nequaquam consonæ sunt, sed veram fidem oppugnant, quandoquidem Cyrilli & Nicænorum Patrum fidei quã maxime contrariæ sunt. Idcirco vera fides Nestorium anathemate notat, quippe qui impia dogmata nefariamque cõmunionem posteritati conatur tradere. Quibus patet, Patres amplissimi, quanam mente tertia synodus interdixerit, ne cui liceret eam fidem proferre, quæ contra Nicænam, hoc est, à vera fide aliena esset: ita ut interdictum ejusmodi, veræ fidei discrepantiã & contrarietatem, non autem declarationem ipsi fidei consonantem, significet atque vetet. Quod quidem Cyrillus ipse testatur, qui Nicænum symbolum candidius reddidit. Testes sunt & ipsius tertij Concilij litteræ ad Imperatores pro fide scriptæ, quibus acta recolendo sua, inter cætera memoratu digna declarat, Cyrilli se litteras, sanctorum patrum dogmati consonantes, ac nulla ex parte ab Apostolorum & ipsorum patrum fide alienas comperisse, Nestorij vero dogmata ejusdem fidei contraria deprehendisse. Postea Cælestini litteræ, quas ad ipsum Nestorium scripserat, recitatæ fuere, quæ sic incipiabant. Quibusdam diebus citra. Et infra: Quis unquam, inquit, non fuerit anathemate dignus, qui symbolo quicquam addiderit, aut ademerit, cum fides nobis ab Apostolis tradita, neque additione neque imminutione indigeat? vestris enim in libris legimus eum quam maxima pœna affici debere, qui vel addiderit, vel quicquam abstulerit, & reliqua. Scitu præterea dignum est, ante synodum Ephesinam addendi quippiam Apostolorum symbolo, vel ab ipso facultatem auferendi, gravi pœna vetitam fuisse, ut in extrema earundem litterarum parte legere est. Eidem tamen symbolo apposita multa fuere, atque ab eo ablata: Interdictum igitur illud, cui vos mirum in modũ innitimini, contra nos minime facere videtur. Amplius, Cælestinus Nestorium reprehenderat, quod à symbolo verbum, Deiparam, auferendũ censuerit. Qui quidem Cælestinus Apostolorum symbolum intelligebat, quorũ omnium unica ratio fuit: quod neque Nicæna, neque prima Constantinopolitana, neque cæteræ synodi contra rationem fideique veritatẽ symbolo quicquam addiderant, aut ab eo deduxerant, Nestorius autẽ contra. Ergo tum quisque vel addere, vel auferre merito vetatur, cum contra rationem ac veram religionem id facit: unde tota nostra controversia facile solvitur. Nam Romana Ecclesia, non ut Constantinopolitanum symbolum & fidem ipsam everteret, ex filioque, particulam addidit. Verum ut nostri majores idcirco Nicænum Constantinopolitanumque symbolum idem esse, idemque significare decreverant, quod altero audito, statim alterum intelligebatur, licet in verbis differrent: ita etiam Ro-

D. Bonaventura.

Acta in tertia synodo.

mana Eecelia profitetur, utrumque symbolum nostrum rem eamdem significare, sibiq; propterea licuisse ipsum declarare, quod ea particula nequaqoam aliena videretur a fide, cum ipsi valde conveniat, ac ad eundem sensum pertineat, necnon ipsius identitarem significet & declaret, licet in voce differant. Præterea, ut alia multa memoria digna, hæc etiam ab ipso Cælestino litteris tradita fuerant. Catholica (inquit) Ecclesia contradicit, quominus ab Apostolorum symbolo anferatur, beatam Mariam Dei genitricem fuisse, quod nostram salutem annunciat, ac ab ipso symbolo potentia continetur. Patet igitur, neutiqoam licuisse, ab Apostolorum symbolo quicquam dimovere, tamen illud, descendit ad inferos, ablatū esse videmus, licet Christum ad inferos descendisse verum sit, atque à majoribus nostris concessum. Quoniam autem Nestorius (ut supra dictum est) contendebat Virginem Deom non genuisse: idcirco Cælestinus ipse litteris eisdem mandaverat, ut nisi decem dierum spatio Nestorius à tali se revocaverit hæresi, Ecclesiæque Catholicæ dogma prædicaverit, non ignoraret se ab eadem Ecclesia excludendum esse. Sunt & aliæ rationes, patres amplissimi, ad propositum attinentes. Verum nostra festinat oratio ad probandom, quod supra diximus, argumentum vestrum claudicare. Unde multum forsan vagavit oratio, haod tamen extra propositum. Sed hactenus in præsentia. Quibus dictis, synodus sancta decrevit, ut sessio ipsa solveretur, & ad diem sequentem martis congregaretur.

Nota. *Hic desiderari mentionem Epistola synodi Alexandrinæ ad Nestorium, quæ incipit, cum salvator, quæ in Ephesino lecta est & approbata ex actis Gelasij Ciziani ut supra diximus in Conc. Ephisino: in qua cum expresse asseratur Sp. Sanctum etiam à filio procedere, nihil poterat magis Græcos convincere, cum ab ipso Ephesino constet post Alexandrinam synodum sub D. Athanasio explicationem primum factam: tantum abest, ut sit contra ipsius Concilij Ephes. mentem.*

DIE VNDECIMA NOVEMBRIS,
sessio undecima Ferrariæ.

VTraque ex parte, patres amplissimi, copiose, scite ac subtiliter dictum est, vestras tamen orationes forsan non nisi sommi Theologi, virique doctissimi percipere poterant. Idcireo eam equidem orationem ad propositū pertinentem habebo, quam docti pariter & mediocriter eruditi sine ambiguitate intelligent, quaque (ni fallor) controversiam nostram ad exitū perducemos. Attendite igitur obsecro. Namque posthac per capita brevibusque nos agere oportebit. Si sic ergo fieri vobis videtur, rem ipsam aggrediar: sin minus, voluntati vestræ acquiescam.

Imp. Dicat Cardinalis.

Iul. Card. Attingam quidem, Patres amplissimi, quæstionis nostræ radicem. Nam tota nostra controversia in Ephesinæ synodi interdicto consistit, in his videlicet verbis: Nemini liceat proferre, conscribere, componere, & reliquis. Qoæ quidem verba nos credimus hoc solum significare, ut fas sit nulli, Nicænorum patrum fidei contrarium proferre. Vos autem longe aliter sentire videmini, ut non solom ad aliam, oppositamque fidem, verum etiam ad quamvis declarationem, ac cujusvis generis additionem, interdictum ipsum debeat referri, propterea nullam prorsos symboli dilucidationem fieri debuisse. Dicere autem solent legisperiti, fieri non posse, ut quisquam bene legem intelligat, nisi totam perspexerit. Necesse est igitur, ea quoque diligenter consideremus, quæ interdictum ipsum præcesserant. Legitur in actis tertiæ synodi, quosdam Anastasium & Photium Nestorianos hæreticos, nescio quem Iacobum ad suam hæresim mortalibus prædicandam misisse: *Iacobus Charisius* qui quidem aliud fidei symbolum, vel (ut quidam Charisius io ipsa synodo præsens dicebat) impietatis symbolum prædicans, ac eundem ipsum Charisium impietatis incusans, quam plurimos Christianos deceperat. Propterea Charisius, ut se Orthodoxon, id est, recte se de fide sentientem esse probaret, in primis symbolum suum, deinde Nestorianum in eadem synodo recitavit, quod quidem Charisij symbolum, neqoe Nicænum, neque Constantinopolitanum fuisse constabat. Postremo vehementer conquestus, quod à Nestorianis communione sibi fuerat interdictum, Credo (inquit) in unum Deum, & reliqua. Quod autem nonnulli profitentur, ipse inficior, Christum videlicet quandoque non fuisse. Posuerat tamen in suo symbolo, Spiritum esse consubstantialem patri & filio, qood in neutro duorum illorum symbolorum scriptum fuerat. *Symbolū Charisij.* Quibus quidem Charisij & Nestorianorum symbolis recitatis, sancta synodus ipsa decrevit, ne cui liceret fidem aliam proferre aut docere: simulque confictum illud Nestorianorom symbolum, nulla prorsus de ipsius Charisij symbolo mentione facta, damnavit. Siqoidem igitor mentis ejusdem Concilij fuisset, quamcunque aliam a Nicæna professionem vetare, ita ut non aliud nisi tantum Nicænum symbolum verbis eisdem celebraretur, dubio procul Charisij etiam expositionem ac symbolū antiquasset reprobassetque. Sed quoniam verum ac pium fuerat, idcirco synodus ipsum noluit antiquare. Quæ omnia profecto nobis argumento maximo sunt, decretum illud, ad fidem religioni Nicænorum patrum oppositam, referri debere, ita ut ipsius decreti vis, ex his (ut mihi videtur) clarissime pateat. Amplius, eadem ipsa Synodus, Patres amplissimi, quæ, ne cui quicquam liceret proferre, aut litteris mandare, prohibuerat, simul quoqoe decrevit ut nulla alia præter Nicænorum Patrum fides teneretur. Siquidem igitur à me requisiti, an Deum æternum esse credatis, mihi respoudebitis ita: quæro, an sub anathemate fueritis, quod verba illa à symbolo Nicæno minime continentor. Infinita sunt vera, Patres amplissimi, quæ credimus & profitemur, ab ipso tamen symbolo non contenta. Sed hæc hactenus.

Porro autem certis personis (ut dicitis) licere ambigua declarare, Catholicæ vero Ecclesiæ minime, longe mihi alienum à ratione, ac ipsi interdicto contrarium esse videtur. Nam in eius principio legitur, ne cui liceret, & reliqua. In fine vero Episcopis & clericis, ac secularibus in universum interdicitur. De qoibus secularibus ideo facta mentio fuit quod Græcis mos fuerat, ut non nisi clerici symbolum in Ecclesia cantarent. Patet igitur, interdictum ipsum neminem excludere, omnesque fere Christianos anathemata notatos esse, si synodus ipsa quodvis expositionis genus (ut creditis) prohibuerat. Amplius, notatu dignum est, Agathonis litteras quas (ut supra dictum est) ad synodum miserat, non ab ipso solo, sed ab Occidentali Ecclesia scriptas fuisse. Ipse namque litteris eisdem testatur, eas una cum centum ac 25. Occidentalis Ecclesiæ præsulibus conscripsisse, sobsignasseque. Præterea præstantissimus Nicænus, volens ad id respondere, quod Colossensis præsul attulerat; urgente videlicet necessitate Romanam Ecclesiam declarasse, nullam necessitatem protulit interdicto fuisse exceptam, neque ullam prorsus mentionem de ea factam. Qoam quidem responsionem in vos retorquentes, dicimus, quoniam in prohibitione illa nullius personæ ratio haberi videtur: idcirco ipsam una ratione de cunctis hominibus debere intelligi, ita ut nulla ratione cuiquam symbolum exponere liceat: quod tamen constat à multis expositum fuisse. Amplius, eadem ipsa tertia synodus nullam de Constantinopolitano symbolo mentionem fecisse videtur. Aut igitur, quia tantum Nicænum symbolum à posterioribus in Ecclesia celebrari voluerat, & sic ipsi delinquimus, qui potius illud quam Nicænum celebrare solemus: aut ejus quoque symboli

boli fuerat recordata, sed tanquam alterius symboli contrarium, ob idque non dignum celebritate ipsum postposuerat, quod quidem nequaquam credendum est: aut utrumque pro uno eodemque putaverat, quod eandem veritatem & fidem utrumque significabat, quamvis multis in verbis differrent. Si quidem igitur verum est, Constantinopolitanum (ut dicitis) symbolum à Nicæno potentia contineri, ut ultero intellecto, statim alterum subintelligi: ac ideo illud nequaquam fuisse veritum, quod eandem veritatem declarabat: magis sane convenit, ut credamus interdictum ipsum ad fidem diversam, & à veritate dissonam referri debere.

Refellit Græcos sexta Synodus.

Item luce clarius est, cuncta Synodorum decreta sancti Spiritus gratia fieri, ac ipsum pariter in omnibus esse. Cum autem sextum etiam generale Concilium edixisset, ne cui fas esset sanctiones ejus everte- B re, ac aliam sapere fidem, & reliqua: palam est, idem Concilium, vel Spiritum sanctum pro eo, interpretatum fuisse, declarasseque, quonam modo decretum tertiæ Synodi deberet intelligi, ne cui liceret aliam fidem proferre, hoc est, quæ veram religionem everteret: ideoque nequaquam prohibuit quo minus ad veritatis intelligentiam expositiones fieri deberent. Præterea cum de quibusdam alicujus legis dubitamus, ipsius Legislatoris sensum inspicere accurateque debemus perpendere, qui quidem vel ejusdem legis exordio, vel verbis aliis consequentibus haberi solet. Porro tertiæ synodi proœmium hoc constat fuisse, cum patres convenissent, Symbolum Nicæn. perlegerant, ut sermones extraneos cum eo conferrent, quippe qui ipsi symbolo consonarent, eos susciperent, oppositos autem rejicerent. Mens igitur ip- C sius Legislatoris, hoc est, Ephesinæ Synodi, quæ non ad verba, sed ad Scripturæ Sacræ significationem inspiciebat, nulla alia fuerat, quam ut fidem aliam, vel expositionem fidem veram destruentem, vetaret: ut ex Cyrilli litteris apparet, qui Nicæno symbolo recitato, protulit: nos patrum confessionem, ac ipsorum intelligentiam sectantes, veram fidem exponimus. Septima quoque Synodus: Veram, inquit, rationem diligentissime sequentes, & infrà. Veram fidem, quæ non facit errare sectantes, Nicænæ fidei nihil addimus, & reliqua. Ipsa nihilominus Synodus decretum pro imaginibus addidit. Apparet igitur, Legislatorem ipsum voluisse, ut veritas semper prædicaretur, ac nulla ratione ta[c]eretur. Unum postremo mihi venit in mentem, quod controversiæ nostræ simillimum esse vide- D tur. Sed antequam veniam ad ipsum, unum aliud in medium proferam, quo quidem facilius primum illud intelligemus. Attendite igitur, obsecro. Chalcedon. Concil. ita protulit: Leo Pontifex maximus à quibusdam graviter incusatur symbolum aliud fecisse, ac alter fidem exposuisse, quam per Nicænos patres liceret. Ne autem in posterum quisquam talem in eum afferat accusationem, ac ipsum reprehendat, Synodus hæc in eos, qui contra veritatem insurgerent, respondet atque declarat, Leonem ipsum in exponenda declarandaque fide nil contra prohibitionem commisisse: quandoquidem nascentibus novis erroribus, nova diversaque medicamina à Sanctis Patribus exhiberi debent. Nam etsi fides à Patribus prodita satisfaciat, quia tamen plurimi veram ejus significationem co- E nantur evertere, idcirco convenit fidem ipsam exponere, magisque declarare. Nam si, prout est, pariter ab omnibus coleretur, nulla re alia opus esset, nisi tantum Nicænorum patrum fidem excolere. Sed cum à recta via quamplurimi decrrent, ac per anfractus, id est, per viam falsitatis ac erroris vadant, iden nobis necesse est veritatis viam ostendere, &c. Plura etiam id genus alia, Patres Amplis. Synod. ipsa protulerat, quæ ad propositum attinent. Verum ad id nostra festinat oratio, quod paulo ante postremum mihi dicendum esse promisi.

Septima Synodus.

Quarta Synodus.

Quidam enim Flavinianus (ut nostis) in Constanti- A nopol. Synod. Eutychen condemnavit: deinde Synodo Ephesi 2. convocata, quam postea constat reprobatam fuisse, quod quidam Dioscorus legatus ei tyrannice præfuit, is Eutyches ibi præsens, magno affectus desiderio excusandi se atq; ulciscendi, Nicænum symbolum de verbo ad verbum professus fuit, ac ita protulit: Hæc est patrum fides, in qua vivere morique volo. Quam quidem prima Synod. Ephes. probaverat, simulque declaraverat, ut aliam nemo proferret. Eam itaque fidem, dicebat ipse, profiteor, Flavianum autem peccare denuncio; quippe qui profiteretur Christum ex duabus, ac in duabus simul naturis esse, quod in Nicæno symbolo neutiquam continetur. Veritatem igitur ipsam, quo minus declararetur, ac Nicæno symbolo adderetur, Eutyches prohibere volebat, ita ut verborum etiam additionem non admittere videretur. B Quidam autem Eusebius exclamavit, Mentitis Eutyches, dicens: nam hoc quod dicis, nulla lex prohibet. Dioscorus vero respondit: cur ita dicis Eusebi, cum hic duo Ephesinæ Synodi volumina habeamus, in quibus legitur nemini licere Nicæno Symbolo quicquam addere? Tacebat autem ipsa Synodus, Eusebiique sententiam tacite videbatur suscipere. At tyrannus Dioscorus Euseb. ipsum et Flavianum, ut Ephesinæ legis prævaricatores, damnare, ac eorum Episcopatibus privare contendit, dicens synodum Ephesinam decrevisse, ut qui fidem aliam proferret, vel adderet, vel auferret, si præsul fuerit, Episcopatu privaretur. Patres autem ipsius Concil. & si præsente Dioscoro, voluntati ejus acquiescere viderentur, postea tamen absoluto Flaviano & Euseb. à Chalcedon. Conc. magno gaudio affecti fuere. Porro autem Dioscoro præsente, protulerant, Flavianum & Eusebium merito condem- C nari debere, ac ipsos pontificali dignitate indignos esse, ut pote qui contra Ephes. interdictum ausi fuerint symbolo quicquam apponere, quod Nicæna Synodus prodidit, Ephesina vero probavit atq; suscepit, simulque prohibuit, ne cui liceret ipsi quippiam addere, vel ab eodem auferre deterrens, ut si quisquam præsul tale commiserit facinus, Episcopatu privaretur. Cum autem hæc in Chalcedon. Synodo recitata fuerint, decretum ab ipsa Synodo est, Dioscorum anathemate notatum esse, ut pote qui contra Flavianum ac Eusebium male judicaverit, ac eos inique damnaverit. Propterea q. sententiam ejus antiquandam esse, quod Flavianus nil prorsus contra Nicænam vel Ephesinam Synodum commiserit. Nam & si Christum duas ha- D bere naturas in Nicæno symbolo neutiquam legitur, ab ipso tamen symbolo potentia continetur. Unde non sequitur, addentem quippiam, aut declarantem, condemnari debere, dummodo vera, Catholicæque fidei consona proferat. Videtur mihi, Patres Amplis. exemplum melius proferri non posse, quod ad propositum attineat, quam quod de Flaviano protulimus, ita ut eo facile adducar, ut credam interdictum illud, ne cui liceret, & reliqua, ad eos tantum referri, qui fidem aliam à vera tenerent, quique Scripturam Sacram aut Nicænum symbolum immutarent. Quibus equidem argumentis puto controversiam nostram solutam esse: sin minus, vellem a vobis doceri, cur ita credendum non sit. Siquidem igitur Romana Ecclesia profitetur, neque ad Sacram Script. neque ad E Nicænum symbolum, neque ad alicujus synodi definitionem, falsam aliquam accessionem fieri posse, ita ut in hoc vobiscum conveniat, operæ precium est, hujuscemodi quæstione postposita, nos ad eam venire, utrum Sanctus Spiritus ex Filioque procedat, nec-ne. Nam si nobis probabitis ipsum ex Filio nequaquam procedere, tum additionem symbolo factam esse fatebimur, ipsamque Romanæ Ecclesiæ minime facere licuisse: sin minus, tunc vos oportebit concedere, fas ipsi fuisse symbolum dilucidasse clariusque reddidisse: quo quidem pacto pax inter nos facillime fieret. Hæc beatissimi Patris dominique nostri, nec-non Serenissimi Imperato-

Eutyches.

Punctum difficultatis.

tis, ac horum omnium præstantissimorum patrum jussu, pro viribus dixi.

Bess. Quamquam orationes utraque ex parte habitæ, tua præsertim Amplissime Cardinalis, mihique quam maxime colende, luculentissima fuerit, ac ad propositum pertinens, rem enim ipsam dictu mirabile tetigisti, nihilque eorum, quæ opus essent præteristi: mutua tamen benevolentia nunc, si commode fieri posset, vobis responderemus, ac probaremus, plura eorum, quæ protulistis, pro nostra causa facere. Verum opportunum esse videtur, ut sessio dimittatur. Nam non nisi vestris orationibus prius memoria diligentissime repetitis, vobis bene respondere poterimus. Si lubet ergo, Dei benignitate resurgamus. Quod quidem sanctæ Synodo placuit, jubenti, ut ad proximum Sabbatum sessio prorogaretur.

DIE SABBATI 15. NOVEMBRIS.

Sessio duodecima Ferrariæ.

Marcus. NOn altercandi, neque sermonum nostrorum vicissim refellendorum causa, Patres Amplissimi, huc frequentes convenimus. Sic enim hi solent agere, qui potius ostentationis & jactansiæ, quam inquirendæ veritatis gratia contendunt. Verum ut de quibus ambigeremus, ea diligentissime ac cum summa pace, mutuaque benevolentia simul ita tractaremus & consideraremus, ut pari studio conclusionem veram consequeremur: brevi ergo, & non luculenta oratione, sed his solum innixi, quæ vos concedere videbamini, primum præstantissimo Cardinali, deinde Reverendo Joanni benignitate Dei respondebimus. Cujus quidem Cardinalis oratio, ut ad propositum spectans, ac non inepta, ita etiam plana, clara & elegans fuerat. Proptereaque ipsi hunc honorem habebimus, ut nil eorum, quæ per capita dixerat, indiscussum prætereamus. Nam si omni ejus orationis parti respondere velimus, sermoni profecto nostro non hodie modus dabitur. Porro autem ipsum obsecro, ut si forte fuerit à me requisitus, mihi statim respondeat, ac velit vel mecum sentire, vel mihi paucis contradicere. Nam ego cum eo, non autem in ipsum, ejus argumenta perpendere velim: quippe qui cùm veritas patefiet, (novi equidem ipsius naturam & ingenium) majorem capiet voluptatem, quam si ejus argumenta susciperentur. Vnde sane poterit evenire, ut si vir ipse sapientissimus pro veritate fuerit redargutus majori me benevolentia prosequatur, juxta illius sapientis sententiam: *Argue sapientem, & diliget te.* *Prov. 9.* Porro ei quoque suo jure conceditur, me interpellare: nam æquo animo feram, si ab eo fuero requisitus, cujusvis dicti mei reddere rationem, necnon si me corripiet & corriget, cum sibi videbitur quicquā me falsi protulisse. Nā si non contradicentibus vobis quicquam protulero, id verum esse, nullaque demonstratione in posterum indigere censebimus: quam quidem conditionem posthac servare debemus. Primum autem ejusdem præstantissimi Cardinalis Argumentum hoc fuerat: Quidam Charisius libello, quem contra Nestorianos tertiæ Synodo dederat, suæ fidei declarationem mandavit, multum quidem diversam ab ea, quæ à Nicænis patribus tradita fuerat, quæ tamen Charisij expositio ab ipsa Synodo antiquata non fuit. Ergo non omnem fidem in universum, verum tantum contrariam, vetitam fuisse credendum est. Ita dixisti, an non?

Iul. Card. Oratio tua, Pater Reverende, me magno gaudio affecit, de cujus exordio nil equidem proferam: sed beati Petri doctrinam sequens, ad omnem tuam petitionem libentissime pro viribus respondebo. Velim autem aliquem ex his Doctissimis viris interroges, qui tibi melius responderet. Verum si mecum agere mavis, tibi libenter obtemperabo. Et, quoniam (ut sæpius dictum est) ad inquirendam veritatem huc convenimus, non equidem erubescam, si quisquam vestrum errores meos notaverit, ac correxerit: quinimmo pro tali suos erga me beneficio, Deo optimo maximo gratias habebo. Hac tibi tamen conditione, Reverende Pater, tecum agam, ut si non bene tuis argumentis respondero, patres hi tibi satisfaciant: & si falsi quicquam protulero, soli mihi ascribatur. Mihi præterea perplacet, te mihi libenti animo responsurum, quoties fueris à me requisitus. Porro autem mihi videtur nunc opus esse, ut ex me quicquam requiras, quando plane clareque dixeram, ac oratio mea litteris tradita est. Verum si tibi fuerit gratum, tuis petitionibus respondebo. Sed prius velim mihi proferas, an satis dixerim. Nam si tibi videtur, satis me non fecisse, dicam amplius.

Mar. Non alia indigemus responsione, præstantissime Pater, nisi ut proferas, utrum orationem tuam bene memoriterque perceperim, nec-ne, id quod profecto brevibus facere poteris.

Imper. Amplissimo Cardinali patres hi molesti videntur esse. Siquidem igitur vobis placet, alii pro eo respondeant. Sin minus, fiat ut lubet.

Mar. Velimus, Patres Amplissimi, quemadmodum ipsi paucis interrogabimus, ita vos etiam brevibus respondeatis.

Iul. Card. Nil aliud equidem ex te, Pater Reverende, requiro, quam ut intelligam, an tibi placeat, omissis interrogationibus, lecta rursum oratione mea, contra eam argumentari. Nam si hoc non lubet, tibi libenter obtemperabo. Quæ autem de Charisio sessione proxima protuli, brevibus repetam. Charisius Catholicam suæ fidei declarationem litteris traditam, tertiæ Synodo dedit: Deinde Nestorianum symbolum recitatum, ipsa synodus reprobavit, Charisii vero declarationem minime. Quam item dubio procul antiquasset, si is Charisius declarandi facultatem non habuisset, ut pote quæ cum Symb. Nic. in verbis paucis conveniret. Ita memini me dixisse, nisi aliter tibi videtur. *Charisii symbolū non improbatum.*

Mar. Fateor, Amplis. Pater, expositionem Charisii secundum sensum fuisse Catholicam, secundum autem verba minime. Multum enim fuerat à Nicæni symboli verbis diversa. Propterea credendum est, expositionem ipsam non ut Catholicam, verum tanquam à fide Catholica dependentem, Charisio privatim ac sigillatim ab ipsa Synodo probatam fuisse. Itane res se habet, an non?

Iul. Card. Tibi equidem, Pater Reverende, concedo, ipsam Charisii declarationem secundum intelligentiam fuisse Catholicam, vel à Catholica (ut asseris) dependentem, licet in verbis à symbolo Niceno plurimum differret. Eam autem ipse Catholicam fidem appello, quæ vera sit. Sed quoniam in hoc convenimus, ipsius videlicet Charisii declarationem Catholicæ fidei congruam fuisse, nec-non ab ipsa dependentem, idcirco ulterius ex te quæro, utrum ejusmodi declaratio ab eadem Synodo suscepta fuerit, nec-ne?

Mar. Vt propriam & particularem Charisii expositionem susceptam fuisse concedimus: non autem, ut ea in universum celebraretur.

Iul. Card. Imo quoniam vera declaratio fuerat, idcirco eam Synodus ipsa suscepit.

Mar. Satis de interrogationibus, Amplissimi Patres, & ad argumentum ipsum veniamus. Charisius tribus de causis Nestorianos in Synodo incusaverat. Prima, quod hi suum hæreticum symbolum, veluti communem ac veram doctrinam, hæreticos ad veram Religionem revertentes docebant. *Nestoriani.* Quod quidem facinus ad Nicænæ Synodi ac ejus symboli injuriam committebant. Altera, quod falsa multa impiaque dogmata prædicabant, ob idque fidem ipsorum Charisius infidelitatem potius, quam fidem, appellandam censebat. Postrema, quia videbat seipsum ab his tanquam hæreticum odio haberi, ac persequi, fidemque suam impiam reputari, propterea

nperæpretium esse sibi putavit, quod de fide sentiret, exponere, ut ostenderet sese cum Nicænis patribus idem sapere. Qui quidem bene fecisse videtur, ut ab hæreticis provocatus, in eorum impia dogmata inveheretur, cum præsertim non fuerit interdictum, ne cuivis liceret suam fidem exponere, ac ut visus sibi fuerit declarare, non ita tamen, ut communiter à cunctis Christianis celebraretur: verum, ut quid quisque de fide sentiret, ostenderet. Cuivis igitur (ut prædictum est) suam fidem licebat exponere, præsertim Charisio, cum interdictum illud nondum fuerit editum. Idcoque plurimi Ecclesiarum Antistites variis temporibus suam declarantes fidem, diversis vocabulis usi fuere. Quemadmodum, ut tu Pater Amplissime protulisti, B. Agathon fecit. Qui cum fidem una cum suis præsulibus exposuisset, eam ad sextam Synodum misit. Beatus item Sophronius ante ipsum Agathonem ad Hierosolym. Patriarchatum promotus, quid de fide sentiret, ad Constantinopolit. Antistitem scripserat: cujus deinde litteræ in eadem sexta Synodo, recitatæ fuere. Unde usuvenit, ut omnes communiter præsules suæ professionis expositionem literis tradentes, quas Synodicas appellare solebant, eas inter se darent. Ut nunc usque Patriarchæ tres faciunt, qui ad Patriarchatum promoti, statim suis litteris Constantinopolitanum certiorem reddere solent, quid quisque ipsorum de nostra Religione sentiat, ita ut, quod ab illis fidei nascentis temporibus cœperat, nunc usque vigeat. Ipsius ergo Charisii expositio non fuit à synodo antiquata, quod non fuit, ut à posterioribus pro symbolo in universum celebraretur, verum (ut sæpissime dictum est) ut ex ipsa, pia fides Charisii patefieret: quod quidem declarandi genus nequaquam vetitum fuisse concedimus, nisi aliter ipsi credatis. Cur autem non ita sit, ex vobis scire desidero. Huic igitur quæstioni (si lubet) respondeas.

Littera Synodica

Iul. Card. Tribus de causis inquis, Reverende Pater, ab ipsa Synodo Nestorianorum symbolum, non autem Charisii, antiquatum fuisse. Prima, quod ipsum instar Nicæni symboli celebrandum ediderint. Altera, quod in eo multa falsa dogmata scripta fuerint. Tertia, quod ipsum Charisium odio non mediocri prosequerentur, quod ab eorum dogmate vehementissime abhorreret. At ego priusquam vobis respondeam, nonnulla in medium proferam, quæ litteris mandata fuere. Cum quidam homines (inquit ipsa synodus) conspirassent, ut spreto Nicæno symbolo, vulgum deciperent, falsum symbolum tradidere, & reliqua. Non ergo alia de causa Synodus Nestorianum symbolum antiquasse videtur, nisi quod nefanda dogmata in eo continebantur. Siquidem igitur pium fuisset, ipsum Synodus suscepisset. Prima igitur causa, quam profertis, cur symbolum illud reprobatum fuerit, falsa videtur. Alteram vero rationem concedimus: sed tertia inconveniens nobis apparet, ita ut primam & tertiam falsam esse putemus. Adduci enim ad credendum non possum, Nestorianum symbolum ex eo reprobatum fuisse, quod Nestoriani Charisium insectabantur, ac si scilicet id synodus valde curasset: sed potius putare debemus, synodum ipsam plurimum curasse, ne falsa dogmata in vero symbolo scriberentur. Hîc autem, Pater Reverende, dixisti, synodum ipsam nonquam prohibuisse ne cui liceret privatas expositiones literis dare, dummodo à vera fide alienæ non sint, quemadmodum Agathon, Sophroniusque fecere, qui quid de fide sentirent, impune litteris tradidere. Ipse vero quæro ex te, an is Agathon & Sophronius in explananda fide sua, quicquam in interdictum ipsum commiserint.

Mar. Minime. Non enim addiderant symbolo. Et quoniam de religione sua privatim conscripserant, idcirco interdicto Ephesino non subjacent. Diximus enim supra, neminem vetitum esse ne fidem explicet suam; quandoquidem tantum fuerat interdictum, ut nemo propriam expositionem pro

Notanda distinctio.

A symbolo celebrari velit, aut symbolo quippiam addat.

Iul. Card. Gaudeo te credere, Reverende Pater, Agathonem & Sophronium ac Charisium in sua fide dilucidanda interdictum ipsum neutiquam fuisse prævaricatos: nunc ad id, quod ex me quæsivisti, libenter respondeo, Charisium suum symbolum, quod verum ac Catholicæ fidei congruum fuisse creditur, non ita tradidisse posteritati, ut id Ecclesia communiter celebraret, (non enim ad eum spectabat populum docere, aut communis fidei normam prodere) verum ut suum tantum dogma manifestaret. Mihi autem satis est fuisse probatum, Charisium ipsum nil in interdictum illud commisisse. Unde sequitur, neque Catholicæ Ecclesiæ, neque Rectori eius, docendi popu-
B li facultatem habenti, ab universali Ecclesia fuisse vetitum, ne sibi liceat symbolo quippiam addere.

Mar. Ex tua oratione, Pater Amplissime, id tantum habetur, idcirco Charisium condemnatum à Synodo non fuisse, quod nil digni pœna commiserit: nequaquam tamen ex eo consequi, Ephesinum Concilium mutandi symboli facultatem volentibus permisisse, quod Charisii symbolum neutiquam antiquaverat. Tuum igitur argumentum destructum esse videtur. Utrum autem Ecclesia Catholica ea sit prædita facultate, ut commune symbolum immutare transformareque valeat, nec-ne, in posterum suo loco (favente Deo) considerabimus. Nunc autem ex te scire velim, an quod Charisio facere non licuerit, id Nestorianis, si de fide bene sensissent, facere licuisset.
C Nam paulo supra mihi visus es protulisse, si hi fuissent Catholici, ipsis etiam fas fuisse, Nicæno postposito symbolo, aliud eius loco in baptismate tradere.

Iul. Card. Duo mihi dixisse videris, Pater Reverende, quorum primum prætermittendum non est, immutandi symboli facultatem Ephesino interdicto cuivis hominum fuisse vetitam: eodem tamen interdicto nequaquam fuisse prohibitum, ne cui licerет professionem suam litteris tradere.

Mar. Dummodo vera sit, communeque symbolum non transmutet.

Iul. Card. Sufficit nobis probatum esse, Synodum Ephesinam nequaquam interdixisse, ne cui suam fidem verbis à symbolo diversis declarare liceret: sed antea quam ad respondendum his veniamus: hæc ip-
D sius Synodi verba accuratius perpendamus. *Nemini fidem*, inquit, *aliam proferre aut conscribere liceat*, & reliqua. Quæ quidem ita videris exponere, ut verbis aliis quisquam symbolum explanare non valeat, etiam si laïcus, nedum si clericus fuerit. Unde profecto maxima dictorum tuorum inter se repugnantia sequitur. Nam ex una parte concedis quemvis suam fidem quibusvis verbis exponere posse: ex alia vero videtur interdictum illud ad laïcos usque protendi. Quod ideo tibi quidem incommodum accedit, quod ipsa verba ponis ad aliam simpliciter fidem referri. Quæ si credideris (ut ego exposui) fidem tantum religioni nostræ contrariam significare, nullum prorsus incommodum incurrisses. Præterea non ita Synodus jussit, ut liceat nemini vel publice, vel privatim, vel simul, vel
E disiunctim addere, seu proferre; verum simpliciter ac in universum interdixit, ut nemini liceat, & reliqua. Patet etiam ex ejusdem Synodi procemio, interdictum illud non nisi ad oppositam fidem referri. Cum patres, inquit, convenissent, symbolum Nicænum perlegerant ut sermones extraneos cum eo conferrent, quique ipsi symbolo consonarent, eos susciperent, oppositos vero rejicerent. Decretum igitur Synodi verbis his respondere debet, ut verba, quæ fidei nostræ convenirent ea tantum susciperentur, contra vero rejicerentur. Per aliam ergo fidem, tantum contrariam pugnantemque ipsa Synodus intellexerat. De his ergo me, velim interroges, an ipsa possim ostendere. Verum ne videar tuis quæstionibus respondere nolle, ipsis modo libentissime respondebo. Charisium

(inquis) idcirco fuisse laude affectum à synodo quod non habens facultatem aliud symbolum componendi, nequaquam aliud composuerat. Qua quidem ratione meum argumentum credis fuisse destructum, dicens Nestorianos propterea fuisse damnatos, quod aliud symbolum celebrandum ediderint. Nam si verum ipsum quoque fuisset, hi nunquam a synodo fuissent damnati. Cui equidem sententiæ acquiesco, ut si Nestorianum symbolum fuisset Catholicum, ipsum etiam instar Charisii, Agathonis atque Sophronii Symbolorum, susceptum fuisset. Sed quoniam contraria dogmata continebat, ideo fuit antiquatum.

Mar. Nestorianorum symbolum, Pater amplissimi longe alia ratione, fuerat editum, quam Charisii, Agathonis, atque Sophronii symbola. Illud namque his, qui ab hæresi ad fidem revertebantur, pro Nicæno symbolo tanquam communis doctrina, traditum fuerat: hæc vero non ita, ut per ipsa baptisma celebraretur, posteritati fuere prodita. Unde non sequitur, ut una omnium eademque ratio sit. Nam illud, etiam si Catholicum fuisset, merito tamen synodus adhuc ipsum antiquasset: hæc autem cum non pro symbolis communiter celebrandis, verum ut expositiones atque sententiæ propriæ, scripturæ relictæ fuerint, idcirco reprobata non sunt. Patet igitur falsum esse, quod profiteris, Nestorianos, scilicet, immutandi symboli facultatem habuisse, si recte de fide sensissent, nec non Charisium, ac cæteros Nicænum symbolum neutiquam tetigisse.

Iul. Card. Sane mihi videris, R. P. oppositum veritati proferre. Nam ipse Charisius in suæ fidei expositione vel symbolo, Nicænum simul & Constantinopolitanum mutaverat, dicens: *Et in Spiritum sanctum paracletum, Spiritum veritatis, consubstantialem Patri & Filio*, quæ quidem verba in ipsis symbolis non leguntur. Porro quoniam in tui sermonis exordio protulisti, argumentum illud concessum nobis putatum iri, cui non fuisset responsum, ideo non simul omnibus, verum singulis repetitis, ad omnia respondebo. Dico igitur, idque profiteor, quod nulla inter Nestorianorum atque Charisii, ac Sophronii, Tharasiique symbola differentia fuisset, si Nestorianum veritatem in se contineret. Tu autem, Pater Reverende, non deberes legem ipsam exponere aliter quam posset intelligi. Nam (ut sæpissime dictum est) idcirco Synodus Nestorianum symbolum antiquaverat, quod in se multa dogmata nefanda concluderet. Hanc ergo perpende sententiam. Nam equidem interdictum fuisse puto, ne cui homini privato liceret, Ecclesiæ Catholicæ celebrandum quippiam tradere, quod aliam (hoc est, oppositam) fidem significaret. Ne autem eidem Ecclesiæ ab homine privato verum symbolum ita traderetur, ut ipso cuncti Christicolæ uterentur, non ipso eodem interdicto, verum alia ratione, fuisse vetitum censeo. Quandoquidem minime conveniret, ut Ecclesia mortalibus obediret, qui nullam ab ea facultatem haberent, cum præsertim omnibus in rebus divinis, particulares Ecclesiæ communem sectari debeant.

Mar. Eadem ipsa mihi videris repetere, atque in eisdem, Amplissimi Pat. versari, scilicet Catholicam Ecclesiam ea facultate præditam esse, ut symbolum immutare, ac ipsum particularibus Ecclesiis celebrandum tradere valeat. Ad hoc autem nondum clarius respondisti, utrum si Nestoriani bene de fide sensissent, suum symbolum jure suo prodere potuissent, nec ne. Huic ergo quæstioni (si lubet) apertius respondeas, ut tandem ipsam concludamus.

Iul. Card. Satis mihi videtur ad propositum respondisse.

Mar. Ex te requiro, Pater Amplissime, utrum Nestorianis licuerit suum symbolum ita tradere celebrandum, ut homines ipso in sacro baptismate uterentur, an non? Nam Charisii ac cæterorum fidei expositiones, non sane fuerant symbola, neque symbola nuncupata, neque denique pro symbolis à Synodo ita suscepta, ut per ipsa baptisma fieret.

Iul. Card. Fateor equidem, nemini licere proprium symbolum ita proferre, ut communiter in Ecclesia celebretur. Nestorianos autem ipsum potuisse symbolum verum exponere ac ipso uti, idemque proferre ac sapere, non eo inficias. Sin autem protuli, etiamsi symbolum ipsorum Nicænum symbolum oppugnaret, me falsum dixisse confiteor. Teneo tamen memoria, me tantummodo protulisse, fas ipsis fuisse symbolum verum proferre.

Privatorum non est symbolum novum edere.

Mar. Nestoriani suum symbolum communiter celebrandum tradiderant, volentes, ut qui ad fidem reverterentur ab hæresi, Nicæno postposito symbolo, illo tantum baptizarentur. Num igitur ipsis id agere licuisset, si symbolum ipsum fuisset Catholicum?

Iul. Card. Etsi prolixe clareque mihi videor respondisse, tamen ut tibi pro viribus satisfaciam, repeto, Nestorianos proculdubio potuisse symbolum suum proferre, dummodo verum fuisset; eodem tamen communiter in Ecclesiis uti, nequaquam ipsis licuisse.

Mar. Id est, Pater Amplissime, quod equidem volebam concludere, non alia videlicet de causa Nestorianos fuisse damnatos, quam quod suum symbolum pro communi doctrina Nicæni symboli loco celebrandum tradiderint: quod tamen quoniam videbantur suo jure facere potuisse, quod nondum interdictum illud editum fuerat, idcirco synodus Ephesina legem (ut supra dictum est) promulgavit, ut in futurum neque Nestoriani, neque quisquam cæterorum mortalium facultatem, vel (ut melius dicam) licentiam ipsam haberet. Quam quidem constat plurimorum falsorum dogmatum causam fuisse, ita ut ausim dicere, ut Synodus ipsa nunquam interdictum ejusmodi edidisset, si Nestoriani licentiam ipsam non habuissent, qua quidem nefanda dogmata seminarent. Sed prudentissima synodus incommoda futura prospiciens, in universum prohibuit, ne cui liceret aliam à Nicænorum patrum fide docere, non inscia (ut sæpenumero dictum est) immutandi symboli licentiam, falsorum dogmatum causam fuisse, foreque. Patet etiam ex ipsius synodi summa facultate, qua prædita fuerat, suæ mentis fuisse, ut aliam fidei expositionem ac symbolum nemo auderet componere. Quam quidem conclusionem tuis ex dictis, ut quoddam consequens, vel (ut ita dixerim) corollarium expressimus, nisi aliter tibi videtur, quod velim ex te cognoscere.

Iul. Card. Tibine magis, Reverende Pater, an Ephesinæ definitioni credendum est?

Mar. Nos sane synodo tribuimus plurimum, cumque quicquam vocamus in dubium, decretis, ac expositionibus ejus magis concedimus, quam nobis ipsis indulgeamus. Porro autem Beatus Cyrillus ad Joannem & Acacium Melitinen. scribens definitionem ipsam explanat, lucidioremque reddit. Ejusdem ergo Cyrilli expositionem diligenter considerémus, ac ipsum in omnibus imitemur: quo quidem melior interpres inveniri poterit nemo, nisi tu ita sentias.

Iul. Card. Idcirco equidem ex te, Pater Reverende, quæsivi, cui nos magis oporteat credere, quod ipsa tertia synodus decreti sui reddidit rationem, dicens: quoniam Nestorianum symbolum perversa contrariaque dogmata continebat.

Mar. Nequaquam res sic sese habuit, ut causa ex illa symbolum ipsum fuerit antiquatum.

Iul. Card. Sancta tertia synodus, Pater Amplissime, Nestorii expositionem, hoc est, dogmata nefanda

damnavit, quod item ex verbis Charisij apparet, qui cum incusaret Nestorianos, ita prorulit: Hi Nicæno symbolo spreto, infidelitatis symbolum protulerunt. Præterea Cyrillus Nestoriano symbolo ac literis in synodo recitatis, eam interrogavit, an ipsi vera viderentur ea quæ in his scripta essent. Quam quidem synodum respondisse constat, ea omnia falsa esse, ipsaque propterea statim reprobavit. Quod autem Cyrillo, R. P. idcirco magis credendum existimes, quod summi pontificis Vicarius & Legatus in eadem synodo fuerat, tibi ipse assentior. Cujus quidem litteræ, non solum meam sententiam non impugnant, verum etiam ipsam mirum in modum confirmare videntur: quarum sensum si bene perpenderis, satis tibi fuerit exploratum, ipsum per aliam fidem, contrariam tantum intellexisse. Cujus quidem rei ex eo quoque potes capere rationem: nam is Cyrillus, litteris ad Joannem Antiochenum missis, quibus cuidam epistolæ Nestorij respondebat, multa reliquerat, quæ in Nicæno symbolo non expresse leguntur. Quæ quidem tamen, quandoquidem à veritate non fuerant aliena, idcirco dixisse creditur, nil addimus neque auferimus. Ergo quominus ex ipsis litteris nequaquam percipere possimus, hoc esse puto, ut cum symboli vera servatur intelligentia, tum neque additio neque ablatio fieri censeatur. Litteræ autem ipsius Cyrilli ad Acacium scriptæ, non solum non contra nos sunt, sed etiam à nobis esse videntur: quandoquidem ex his patet, quonam modo intelligi debeat illud, addere non licere: ita ut qui quicquam exponit atque declarat, non novi quicquam apponere, verum idem ipsum dilucidare, clariusque reddere censeatur.

Cyrillus.

Quid additio ad symbolum.

Marc. Num Cyrillus non prohibuerat, ne verbis extraneis declarationes ejusmodi fierent?

Iul. Card. Qui expositionem ejuscemodi fecerit, is nil sane novi protulerit, neque propterea censeretur divinum symbolum immutasse, verum quę clara fuissent, illustriora magisque perceptibilia reddidisse. Quod aliud argumentum hoc, obsecro, fortius poterit excogitari? Quod cum proxime, loquente Nicæno præsule, quærens invenire nequaquam potuerim, id deinde mihi, ne me falsum esse putaretis, diligenter investiganti occurrit, quo proculdubio nostra controversia solvitur. Nam Cyrillus ipso litteris ad quemdam Nestorij auditorem scriptis, quæ quidem sic incipiebant, res quidem: declarationem hanc, (de qua agimus) additionem non esse demonstrat. Quibus quidem literis in synodo recitatis, Cyrillus ipsam interrogavit.

Marc. De quibus obsecro Cyrilli literis mentionem facis?

Iul. Card. De his, quas contra Nestorium scripserat. Synodum, inquam, Cyrillus interrogavit, an Nicænæ synodo consonantes essent. Frequens autem synodus respondit, eas quam maxime congruas esse, quod his veritas magis pateat, quodque a symbolo Nicæno paucis ac obscure contineretur, id prolixius atque clarius redditum sit. Unde synodus ipsa conclusit, Cyrillum ipsum eadem cum synodo Nicæna sentire, ac eundem nil prorsus innovasse. Siquidem igitur Cyrilli verba fidem aliam, hoc est, Nicæni symboli contrariam, significassent, is proculdubio legis transgressor prævaricatorque fuisset. Sed quoniam authoritati Cyrilli vehementer innititur, idcirco expositionem ejus in medium proferamus, quam de symbolo fecerat, qua quidem cognoscere possumus, quid illa synodus cum interdicto suo voluerit. Sancta synodus, inquit, Ephesi (Deo annuente) celebrata, sanctam in Nestorium ac eos, qui vana cum ipso sentirent, vel in futurum senserint, & in eos qui vanitates ejusmodi proferre aut litteris mandare fuerint ausi, sententiam promulgavit, pariterque damnavit. Ex literis his amp. Patres clarissime paret, cur Nestorius ac ejus secta condemnata fuerit: & illud, fidem aliam, contrariam fidem significare, quemadmodum

A Nestorij fides fuerat: & ideo Nestorianum symbolum antiquatum fuisse, quod talia dogmata contineret, qualia Nestorius ipse videbatur sentire. Quam quidem sententiam, licet tuæ contraria sit, tu tamen vir prudentia & sapientia præditus, ex literis ipsis percipies, si eas diligenter inspexeris: ex quibus quidem tibi fieret notum, Ephesinam synodum nil aliud, quam fidem fidei veræ contrariam, vetuisse. Rogo igitur te atque obsecro, pater reverende, ne tot ac tantos authores sermonibus ita frivolis, ut vel à pueris possint refelli, detineas. Verum si vobis etiam, quemadmodum nobis videtur conducere, omissa hujusmodi controversia, ad principem illam veniamus, de qua quidem longam orationem, non tamen alienam a ratione, speramus habere: sin autem in hac B eadem quæstione adhuc malitis persistere, per mensem, nedum per diem, tibi paratus sum respondere, quamvis animi dolore afficiat, quod tempus vane conteritur.

Fides aliæ, contraria.

Marc. Sermones nostros neque inutiles, neque de parvis rebus habitos, neque denique tales, ut vel à pueris (ut dicis pater amp.) possint dissolvi: verum valde convenientes, ac ad propositum pertinentes fuisse putamus: quandoquidem divorum patrum sententias exposuimus, credentes, tametsi vestrum ejusmodi dogma verum forsitan fuerit, ipsum tamen divino symbolo nequaquam addendum esse. Convenientias ergo majorique veneratione dignum, ac ipsius rei naturam consequens esse videtur, ut omissa illa, de qua velles agere quæstione, hanc prius C concludamus. Scias igitur velim, nos veritatis hujus investigationem nolle prius relinquere, quam communi sententia ad conclusionem aliquam pervenerimus: quandoquidem (ut supra dictum est) nos asserimus, & ita sentimus (prout ostendere facile possumus) dogma illud (de quo suo loco considerabimus) quamvis fuerit cognitum verum esse, alibi tamen quam in symbolo scribendum esse, quemadmodum Concilia generalia fecisse constat. Ab ipso igitur symbolo dimovendum esse censemus, ut cunctorum Christianorum conjunctio fiat, qui ex ea causa jamdiu dissident.

Iul. Card. Rebus omnibus, pater reverende, quibus humanum genus fruatur, tempus expetibilius est. Propterea que serenissimus Imperator sepissime protulit, id conterendum frustra non esse. Quando quiD dem ergo sermonibus & scripturis satis de hac re egimus, vosque, qui sapientes ac magno ingenio præditi estis, jam agnovisse censemini, rei hujusmodi veritatem & rationem non amplius in dubium vocari debere, idcirco ad aliam controversiam veniamus. Cur autem ejusmodi quæstionem in medium, R. P. protuleris, haudquaquam intelligo: nisi forsan id feceris, quod oratores egregij faciunt, quippe qui, cum aliquam causam volunt agere, à facilioribus incipere soleant. Qua quidem ratione tu quoque forsan adductus, ac non inscius te magno certamine certaturum esse, prius armatura levi nobiscum agere voluisti. At quoniam hujusce causæ veritatem perdiu investigavimus, ita ut in præsentia luce clarius pateat, (tametsi semper vobis fuerit nota, verumtamen ut E vobis fieret exploratum, quonam pacto Latini homines respondere scirent, ideo de nobis periculum facere voluistis) idcirco vos rogo, ut tandem ad majorem illam quæstionem veniamus. Nam si nobis (ut supra diximus) demonstrabitur, sanctum Spiritum ex Filio nequaquam procedere, vobis illico concedemus, id nulla ratione a Romana Ecclesia apponi symbolo potuisse. Sin autem illud non poteritis assequi, sed ejus oppositum vobis probabitur, nullam amplius inter nos controversiam fore censeo. Porro autem per me nunquam stabit quominus quæstionem illam, quoad vobis libuerit, prosequamur: dummodo disputationis hujusmodi auditores non tædeat. Nam equidem ad omnes, quas proposueritis quæstiones, libentissime respondebo: sed magis forsitan exe-

Transitio ad aliam quæstionem.

Primaria quæstio.

pediret, ut statis diebus de principe illa quæstione verba facturi conveniremus. Interea vero extraordinarie congregati, hanc etiam quæstionem tractaremus, nisi tu, Pater reverende, malis in hac eadem materia versando, ex me quicquam aliud quærere, quam te tibi libentissime respondebo: quandoquidem tecum veluti cum Patre meo magna cum delectatione dissero. Sed antequam de aliqua te me interroges, ad id quod sæpenumero repetisti, interdictum videlicet nullum ante tertiam synodum fuisse, respondebo. De quo equidem longe aliter sentio: ideo non absre esset, ut vos, Patres amplissimi, hanc etiam ambiguitatem audiretis, de qua in sermone, quem literis tradidi, nullam prorsus feceram mentionem.

delectatione.

Argumentum, cui mirum in modum inniti videmini, cur symbolo quicquam addi non liceat, ex Cyrilli literis sumitis: cujus tamen verba, si juxta mentem ejus accuratius perpenderitis, non de verborum additione, verum de alia fide Cyrillum ipsum intellexisse videbitis. Porro licet concedamus vobis, eum noluisse symbolo quippiam apponi posse, id tamen nobis nequaquam videtur obstare: quandoquidem scripturæ sacræ fuerat innixus, in qua legitur ita: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*, ut pote qui non ex sese, verum Dei Patris Spiritu afflati, loquerentur. Quoniam ergo non sancti Patres, verum sanctus Spiritus loquebatur, ideo Cyrillo videbatur nil addendum aut auferendum esse. Quæ quidem verba longe ante Christi adventum, nedum ante tertiam synodum fuerant prolata. Propterea beatus Cælestinus hæc literis tradidit: quis unquam non dignus anathemate fuerit judicatus, qui fidei Catholicæ quicquam addiderit, vel ab eadem ademerit? Credere autem non debemus, literis Apostolicis quippiam additum, vel ab ipsis ablatum fuisse, quandoquidem nostris ex legibus gravi pœna mulctantur, qui literas ejusmodi transformaverint. Quas quidem literas Cælestini, ante tertiam synodum fuisse constat, quibus tamen ipse prohibuit, ne fidei Catholicæ quippiam adderetur, vel ab ipsa auferretur. Duos igitur testes contra tuam sententiam attuli: sed quoniam *in ore duorum vel trium stat omne verbum*, idcirco tertium quoque producam. Septima namque synodus inquit: Ecclesiæ Catholicæ traditiones neque diminutionem neque ullam accessionem suscipere possunt. Magna igitur afficiendi sunt pœna, qui quicquam abstulerint, vel addiderint: ac execrandus est ille, qui negligit veritatem agnoscere, ac antiquos patrum suorum terminos transgreditur. Synodus ipsa eisdem sacræ scripturæ verbis innitens, inquit: Qui terminos antiquos, & reliqua: quod quidem his solet accidere, qui veritatem non curant cognoscere. Unde sequitur eum terminorum esse transgressorem, qui fidem à suis patribus traditam, neutiquam amplexatur. Ergo qui eam declarat, suorum patrum fines nequaquam egreditur, neque quicquam ei vel addit, vel aufert, quandoquidem apud Cyrillum interdictum illud tantum in eos qui contra majorum suorum decreta loquerentur, editum fuerat, quod sanctus Sp. veritatis est spiritus: & qui eam profitetur, ipsã etiam excolere creditur, ac intra terminos est. Contra, qui vanus & mendax est, is proculdubio sancti Spiritus fines transgreditur, & patrum fidei quippiam addere, vel ab eadem auferre putatur. Igitur ex sacra scriptura clarissime patet, ut qui veritatẽ agnoscere nolit, is addere quicquam vel auferre credatur. Porro, quoniam sæpissime protulistis, prohibitionem ipsam à tertia synodo, vel per eam à sancto Spiritu promulgatam fuisse, idcirco reverende pater, ex te quæro, utrum nobis credendum sit, Nicænam synodum majorum suorum terminos transgressam fuisse, an non. Plane si credimus mutationem verborum, nedum intelligentiæ fuisse prohibitam, necesse est, ut credamus, Nicænam quoque synodum anathemate devinctam esse, ut pote quæ nonnulla verba (quemadmodum superius dictum est) ab Apostolorum symbolo abstulerit: necnon secundam synodum anathemati subjacere, quæ post illam testamenti veteris prohibitionem Nicæno symbolo verba multa addiderit. Sed quoniam Patres ij veritatem protulerant, idcirco eadem, non autem aliena, vel contraria, cum majoribus suis sensisse creduntur. Falsum est ergo proferre posteriores synodos vetitas fuisse, ne symbolo quicquam addere possent. Amplius in hoc Græco volumine, quod nobis Constantinopoli missum fuit, Nicænum & Constantinopolitanum symbolum (prout vulgo celebratur) descripta sunt: in alio vero libro, qui quingentorum annorum & ultra creditur esse, absque, *de cœlis*, ac *secundum scripturas*, Constantinopolitanum symbolum legitur, licet in alio libro, qui Longobardorum literis scriptus esse videtur, symbolum idem cum eisdem verbis legatur. Volumen autem vestrum, in quo quarti generalis Concilij acta scripta sunt, nonnisi trecentorum annorum creditur esse. Ut igitur, pater Ephesie, neutiquam in nos invehemini, licet *Deum de Deo*, in nostro volumine scriptum sit, cum in vestro non extet: ita quoque nos incusare non deberetis, quod verbum unum addidimus symbolo.

Ante 3. Synodum additio ad Symb. vetita.

Deut. 19. Matt. 18.

Marc. Ad omnia, quæ paulo ante dixisti, Patres amplissimi, respondendi tempus non est: quandoquidem longa indigent responsione. Quædam enim ex nobis quæsivisti, simulque contendisti, ut ea vobis concederemus: quod plane nostræ non esset existimationis, quando possumus ad omnia respondere ac veritatem ipsam attingere. De his igitur, ac de hoc vestro volumine suo loco dicemus. Quod autem ad Romanam Ecclesiam summumque Pontificem adspiciens protulisti, Catholicam Ecclesiam ac ejus principem commune symbolum reformare posse, idcirco toties hæc à te repetita, præterire non possumus indiscussa. De hac igitur quæstione sequenti sessione, si vobis videbitur, disputabimus, argumentaque plurima & fortissima pro nostra causa afferemus. Sed quoniam vehementer ambigimus, ne sermones hujusmodi aures vestras offendant, ideo, si vobis videbitur, protuli.

Jul. Card. Inter alia capita, Patres ampl. in quibus Græci, Latinique different, est id, quod de Romanæ Ecclesiæ facultate in dubium Græci vocant: quoniam tamen nunc agimus, an sanctus Spiritus *ex Filioque* procedat, qui quidem fidei articulus est, idcirco non convenit has quæstiones confundere. Propterea que in oratione, quam scripturæ traditam vobis dedi, me de facultate Romanæ Ecclesiæ tunc nil esse dicturum protuli, putans fuisse conveniens, ut in aliud tempus differatur. Suo igitur loco, pater reverende, in ejuscemodi controversia, ut decet liberum hominem, quicquid volueris, in medium proferes, in quo sanctissimo Domino nostro Pontifici maximo nulla profecto fiet injuria: quippe qui non alia de causa præsens est, nisi ut veritas illustretur. Cujus quidem summi Pontificis, Ecclesiæque Romanæ facultas, tum ex Evangelio, tum etiam ex sanctis Conciliis generalibus benignitate Dei patet clarissime. Siquidem igitur quæstio, utrum liceat addere symbolo, necne, ab illa quæstione longe aliena videtur esse, sane non convenit ambas has contemplationes simul (ut supra dixi) confundere. Rogo igitur vos, atque obsecro, ut ad quæstionem de sancti Spiritus processione veniamus, quandoquidem si hac in re convenerimus, equidem persuadeo fore facile, ut in cæteris quoque conveniamus. His dictis sessio fuit dimissa, & ad alium diem dilata. Elapsis vero nonnullis diebus, summus Pontifex jussit, ut ad diem vigesimum septimum mensis ejusdem iterum conveniret.

DIE JOVIS VIGESIMA-SEPTIMA meusis Novembria.

Seſſio decima tertia Ferraria.

FReqnenti ſynodo ducis Burgundiæ oratores in ſeſſionem banc introducti fuere, ex quibus-quatuor præſules, & uous Diaconus, & duo equites fuerunt, qui ſalutato de more ſummo Pontifice, Imperatore vero nequaquam, (nam Patriarcha valetudine adverſa detenrus uon aderat) conſedere, ſummoque Pontifici literas dedere. Quibus qoidem Latine tecitatis, & à Græcis non intellectis, ſeſſio fuit dimiſſa. At Impetator ægre tulit vehementiſſime, quod non fuerit ſalutatus, aſſerens ſe magna injuria fuiſſe affectum: & niſi ſeqnenti ſeſſione ab oratoribus ipſis pto ſua dignitate ſalutaretur, ſe nunqoam amplius in ſeſſionem venturum, quinimo fore, nt ſynodus dimitteretur. Patriarcha vero tametſi plurimum ægrotaret, tamen per nuncios egit, ut ſummi Pontificis ouncij Imperatotem rogatent, nt à ſynodi celebratione nequaquam deſiſteret, promittentes ei, ut ab oratoribus ipſis ſeſſione ſequenti imperatorio more ſalutaretur. Qnapropter ipſo conſentiente, ſummus Pontifex juſſit, ut ad diem quattam menſis Decembris ſeſſio convocaretur.

Imperatoris aſfenſus animus.

Sgutobulus addit ad has ſeſſiones inter alia, ſuæ hiſt. ſect. 6. c. 23. Forte fortuna ſynodo intererant nonoulli Eremitæ & monachi ea ordine anachoretico, qui tum pedem extra limen cœnobiorum promoverant, ad diſſertationes aodiendas: qoi cum argumenta à nobia prolata auribus percepiſſent diaerunt: Græci procul dubio veram propugnant fidem & hucuſque dogmata ſana retinuerunt: quod ubi percrebuit in curia, aulici papales accerſitos in curiam monachos ſic objurgarunt: voa eſtis hominum genus ſegregatum in clauſtra, ſatis edocti cucullorum uſum & in aſceticis inſtitutis exercitati: at ſupremæ ſapientiæ oe prima didiciſtis elementa. Quare hæc vobia mandar Papa, linguas compeſcite nec populum infeſtate. Sic Græcus iſte nugis cauſam ſuam tuetur, quid enim Græci hactenus dixerunt, quod non à Latinis repercuſſum fuerit ſatis ſuperque?

Additamentum nugatarium Sgurobuli.

DIE JOVIS QVARTA MENSIS Decembris.

Seſſio decimaquarta Ferraria.

HAe frequenti ſeſſione, abſente tamen Patriarcha, Impetatorem ipſi legati ſalutavere, non ita ut ipſum deceret. Id tamen æquo animo tulit, ae juſſit, ut diſſertores electi negotium proſequerentur. Epheſius autem volens Cardinali reſpondere, diait ſe velle brevibua, ae per Sic & Non, diſputare: quandoquideoi Latini videbantur ei prolixis orationibua uti, ut eloquentiſſimi viderentur. Deinde de Charifio protulit, exemplum illud ad Latinos non pertinere. Quibus & aliis ab Epheſio dictis, Julianus Cardinalis vir ſummo ingenio memoriaque profunda præditus, ita prolixe reſpondit, ut dicendo dies ipſum defecerit, & ſeſſio fuit dimiſſa, decreto, ut triduo poſt convenirent.

DIE LVNÆ DECIMA OCTAVA menſia Decembris.

Seſſio decimaqointa Ferrariæ.

EPheſius Imperatoris juſſu, longam orationem babuit, volens oſtendere, ne ſyllabam quidem addere ſymbolo licere. Quæ quidem oratio ita vagata eſt, ut omnes ſibi facile ſuaderent ei neminem reſponſurum eſſe. At Julianus eloquentiſſimus, qui loquente Epheſio, ne verbum quidem protulerat, orationem ejus ordine ſummo memoriterque repetit ac in duas de triginta partes diſtribuit, volens partim philoſophando, partim ſactam ſcripturam citando, ac dialecticis argumentorum locis utendo probare, Latinos minime peccaviſſe, quamvis addiderint ſymbolo. Contra Epheſius magno affectos deſiderio, quæſtionem hujuſmodi ad extremum tandem perducere, ae clarius demonſtrare, nullam verborum acceſſionem ad ſymbolum fieri licuiſſe, Juliani ſermonem in octo partes diviſit. Et in prima quidem probavit, Chariſij ſymbolum haudquaquam fuiſſe commune, in altera vero de Neſtorij ſymbolo mentionem nullam fieri debuiſſe: nam in tertia pœnarum vim in interdicto contentarum oſtendit, in quarta vero pœnas ipſas ſingulariter, non autem communiter in delinquentes editas fuiſſe demonſtravit. Nam in tribus ſequentibus partibus Cyrilli literas & Agathonis expoſuit, ae probavit, quidnam ipſi docuerint. In extrema denique parte additionem ipſam abſque ſynodo nequaquam fieri potuiſſe docuit: in bunc poſtremo modum peroravit.

Memoria Iuliani Cardinal.

Marc. Symbolum illud, præſtantiſſimi patres, quod ut optimum depoſitum à patribus noſtris in noſtra Imperatrice civitate ſuſcepiſtis, à vobis tale repetimus, quale vobis fuerat traditum. Nunne quiſque depoſitum ſibi creditum reddere tenetur? Patrum igitur depoſitum nobis (ut dictum eſt) reſtituite. Quod quia perfectum eſt, idcirco diminutione vel additione non indiget. Qui quidem patres noſtri eos reprobavere proculdobio, qui contra ſymbolum ipſum quicqoam innovaſſent: alios vero pœna graviſſima affecere, qui aliud ſymbolum feciſſent. Quod ſi unius ſolæ dictionis additio parum refert, ae parva de ea ratio debet haberi, ablata igitur, parum vel nihil prorſus nocebit, imo certe plurimum prodeſſet: tiam ea ratione cuncti Chriſticolæ dubio procul conjungerentur. Contra magnum ac iodignum facinus eſſet, ſi talis additio tolleretur, ob idque magna ratio de hac re debet haberi. Non igitur ipſi peccamos, qui tam hanc plurimi facimos. Amplius, ſi talis additio imprudenter fuerat facta, nunc quoque prudentius nobis conſuleretur, ſi ipſam auferretis: ſic enim amicos vobis conjunctiſſimos faceretis, qui veſtram mutuam amicitiam magnifacerent & excolerent. Vos igitur, ô patres, fratres ac reverendi Domini noſtri, ut ſæpenumero fecimus, ita etiam nunc per viſcera Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos peccatores ac perditos mortales dilexit, & animam ſuam pro nobis dedit, rogamus ac obſecramus, ut pacem optimam & ſummam inter nos, ſanctoſque patres noſtros conjunctionem faciamus, quia quidem tum fuimus conjuncti, cum idem omnes volebamus ac ſentiebamus, & nullum inter nos diſſidium erat. Conjungamur obſecto tanquam fratres. Veneremur majores noſtros, definitionibus ac decretis ipſorum honorem plurimum habeamus, eorundem minas & pœnas vereamur. Ipſorum deniqoe traditiones ſervemus, cuſtodiamos, excolamus, ut uno corde ac ore, Patris & Filij, ſanctique Spiritus nomen digniſſimum celebremus, & glorificemus nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Repetitio ejuſdem argumenti.

Julianus autem Cardinalis ampliſſimus, à diſputatione nolens deſiſtere, ſententiam ſuam vehementiſſime defendens, poſt multa protulit, pro ſingulis decem argumentis, quæ ſibi fuiſſent propoſita, ſe decem millia redditurum. Deficiente autem die, ſeſſio fuit dimiſſa. Tum Græci tam præſules, quam cæteri omnes tædio affecti, de ſuo in patriam reditu, infecta re, cogitare cœperunt, dicentes: In vanum tempus conterimus, quandoquidem nec à Latinis nos, nec à nobis ipſi ſuaderi poſſent. At Imperator ma-

Julianus Card.

gnanimus animos ipsorum cunctando restituit. Porro volentibus Græcis disputationi facere finem, Latini mirum in modum incumbebant, ut in sessionibus de ipso dogmate ageretur, asserentes de quæstione prima jam satis dictum fuisse, ac se nolle amplius quærere, cur illud, ex Filioque, symbolo fuerit additum. Nam cum fieri non possit, ut quod jam factum probatumque fuerit, prius tollatur, quam ostendatur à Græcis impium esse: operæ pretium esse dicebant, ut in posterum de ipso dogmate agerent: quod quidem si impium esse constaret, illico tolleretur: sin autem receptum esset, minime se esse incusandos. Hæc Julianus doctissimus. Contra vero dicebat Ephesius: Tollatur a symbolo proprioque termino circumscribatur, quemadmodum de multis verbis constat factum fuisse. At Julianus vehementius (B) instans, dicebat: Inquiratur (Pater) veritas, inquiratur, & si verbum illud impium esse dignosceretur, neque in symbolo stabit, neque in alio loco (ut dicis) circumscribetur, impia enim nulla ratione proferri debent, pia vero quovis in loco nedum in symbolo, stare possunt. Interea Imperator ægrotavit, similque Patriarcha adversa valetudine jam pridem domi tenebatur. Post autem dies sedecim vix potuit Imperatoris domum lectica venire, quo biduo post Græci quoque præsules convenere. Ad quos Imperator fuit ita loquutus.

Imp. Nostra relicta patria, patres optimi, pro Ecclesiarum conjunctione non sine magno periculo huc sequentes convenimus: & vos quidem antistites pro vestrarum Ecclesiarum securitate, Laici verò (C) sum pro vestra pia religione, tum etiam pro posteris vestris soliti estis, ob idque onus hoc libenter subjistis. Ego autem solum, ut a Deo gratiam consequar, id quod etiam ad vos pertinet, vehementer laboro, quippe qui filios vel hæredes non habens, nec dignitate majore affici cupiens, pro generis nostri salute plura quàm cæteri (ut videris) onera sustineo. Operæpretium igitur est multis de causis, præsertim ut Latinis conjuncti, nostram in patriam, magno affecti honore, potius quam dedecore, hinc disjuncti proficiscamur: operæprecium (inquam) est, ut summo studio in unionem Ecclesiarum incumbamus.

Imperatoris pietas.

Quo quidem sermone audito, Græci quanam ratione de dogmate ipso agendum esset, inter ipsos (D) locuti sunt. Tandem visum est ipsis, ut duodecim præsules ex suis seligerent, qui cum totidem Latinis de sancti Spiritus processione privatim differerent: quodque benignitate Dei ab ipsis probatum esset, id omnes susciperent. Nolebant enim cum Latinis oratione perpetua publice contendere. Dum autem hæc agerentur, a summo Pontifice Græcis fuit nunciatum, ob pestem synodum esse Florentiam transferendam. Quod etsi quam maxime Græcorum conventum turbasset, post multas tamen altercationes, quas quidem silentio prætereo, quod ad rem neutiquam pertinerent, videntes Imperatori ac Patriarchæ non nimium displicere synodum ipsam transferri, summi Pontificis voluntati his conditionibus acquieverunt, ut summus Pontifex mensium octo subsidium Constantinopolim mitteret: ipsis autem Græcis, & quinque mensium victum, & commeatum Florentiam usque tribueret, ac pro his omnibus (ut vulgo dicitur) bancum ibidem assignaret, necnon ultra Florentiam nequaquam proficiscerentur, verum ibidem synodus quatuor mensium spatio terminaretur ac Græcis omnibus esset facultas illinc, cum sibi visum fuerit, discedendi. Quibus quidem conditionibus à summo Pontifice pro ejus pietate acceptis, in cathedrali Ecclesia extrema sessio Ferrariæ celebrata fuit. In qua quidem nil aliud factum est, nisi ut summi Pontificis decretum de transferenda Florentiam synodo recitatum fuerit. Non autem constat, in quo die talis sessio celebrata fuerit, cum

Pestis Ferraria causa translat. Concilij.

(A) tantum reperiatur, die undecima mensis Januarij Græcos pecunias pro eorum commeatu, nec non novem decem millia ducatorum pro Constantinopolitano subsidio à summo Pontifice accepisse, die vero decima sexta summum Pontificem Ferraria discessisse.

Sessio 16. ultima Ferraria.

FRequenti sessione, patriarcha tantum ob valetudinem ejus absente, Neapolitanus antistes Missam solenniter celebravit. Qua quidem finita, litaniisque decantatis, Gradensis præsul Latine, Mytylenen. autem Græce, consentiente Imperatore, summi Pontificis decretum omnibus Cardinalibus & præsulibus Pontificaliter (ut moris est) indutis, (B) ex suggestu recitavit, cujus tenor hic fuit.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Generale Concilium Ferrariæ convocatum fuerat. Quod quidem & si nostræ sententiæ fuerit ibidem conficere, terminareque, tamen fervescente peste, præsertim in hyeme, ex quo credendum esset in vere quoque futuram esse, illud juxta leges nostras Ferraria Florentiam transferre volumus. Quæ quidem civitas libera & pacifica & aere saluberrimo est. Post autem dies paucos summus Pontifex, una cum Cardinalibus præsulibusque Latinis, primus Florentiam proficiscitur, qui cum equo insidens egrederetur, Nicolaus Ferrariæ Marchio, equi summi Pontificis lora tenens, pedester una cum suo filio Ferraria exivit. Postridie autem (C) Patriarcha cum antistitibus Græcis secutus fuit. Cui Florentiam appropinquanti, Cardinales duo ac triginta præsules obviam venere, honorisque magno in civitatem ipsam introduxere. Triduo vero post Imperator etiam venit, qui à Florentinis pompa magna honorificentissimeque ut Imperatorem deceret, susceptus fuit. Nam Florentiæ rectores & Domini, nobilissimo ac honorato quoque comitem se præbente, pedestres ipsum ad portam civitatis in conspectu Cardinalium & præsulum omnium exceperunt, ac domum deduxerunt. Tempus autem carnisprivij erat, in quo multa variaque spectacula prope domum ejus Florentina respublica honorificentissime celebravit. Primo vero quadragesimæ die Græci præsules ipsius Imperatoris jussu in domo (D) ejus congregati, ac interrogati, quidnam vellent agere, dixerunt se ad celebrandas sessiones paratos esse, tametsi magis expediret ut per selectos doctores privatim, ne tumultus fieret, ageretur. Quod cum summus Pontifex intellexisset, jussit ut ad diem vigesimum sextum Februarij mensis in suo palatio sessio fieret, ubi frequenti sessione ac ordine de more servato, Julianus Cardinalis primus omnium sermonem hunc habuit.

Decretum summi Pontificis de synodo transferenda.

Imperator Florentiæ susceptus honorifice.

ANNO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI millesimo quadringentesimo trigesimo. anno, die Jovis vigesima. sexta mensis Februarij sessio prima, ordine vero decima septima Florentiæ celebrata fuit.

Prima sessio Florentiæ habita.

IVL. CARDINALIS.

QVoniam, Imperator mitissime, ac vos amplissimi & pientissimi patres, de numero sum illorum, qui ad disserendum vobiscum electi fuerant, idcirco mihi beatissimus ac summus Pontifex jussit, ut hæc vobis pauca verba faciam. Brevi ergo ac nuda utar oratione, quandoquidem divina res, de qua agitur, opere magis quam verbis indigere videtur. Quam plurimi profecto sermones utraque ex parte sunt habiti, in quibus temporis multum contrivimus: nunc autem res in cardine est: nam sereniss. Imperator sanctissimo Domino nostro nupertime nunciavit,

operæpretium

operæpretium sibi videri; ut paucis ac privatim agamus. Ergo in Domini nostri Jesu Christi nomine rem ipsam aggrediamur. Porro autem quoniam tum de transferenda synodo Ferrariæ tractaremus, serenissimus Imperator, necnon sanctiss. Patriarcha magno affecti desiderio videbantur esse, ut inter nos conjunctio fieret, quod plane summo Pontifici perplacebat: (valde enim interest sua, ut hujusmodi controversia ad finem celerrime perducatur, quod quidem fieri commode non posset, nisi sessiones sæpissime celebrentur) idcirco sanctissimus ipse Pontifex vellet, (si lubet) ut vel singulis quibuscumque diebus, vel saltem singula quaque hebdomada sessiones ipsas frequentes celebremus, & quævis sessio non minus tribus horis continuis habeatur, etiamsi serenissimus Imperator ac Patriarcha sanctissimus absentes à sessionibus ob valetudinem fuerint.

Proponitur modus finiendi controversiam.

Imp. Magis, ampliss. Pater, expediret, ut antequam ad differendum conveniremus, aliquot ex nostris ac vestris doctoribus seligeremus, qui privatim agerent, ac nostræ conjunctionis modum invenirent. Et si nihil proficerent, tum communiter in sessionibus disputaremus, quemadmodum probi viri aliqua de re contendentes facere solent, qui consultis prius amicis communibus, si suas controversias componere nequeant, ad judices deveniunt. Non aliter igitur nobis faciendum esse putamus. Cui quidem sententiæ summus Pontifex acquiescere videbatur, ut modus conjunctionis privatim inveniretur. Julianus autem Cardinalis ita respondit.

Jul. Card. Cum, Patres amplissimi, sereniss. Imperator primus sententiam hic & Ferrariæ dixerit, ut privatim rem ageremus; idcirco summus Pontifex adductus spe serenissimum ipsum Imperatorem unionis ejusmodi modum posse facilius excogitare, credit ipsi quam maxime convenire, ut is modum ipsum inveniat, nobisque patefaciat, ut ipsi quoque de eo paulisper consideremus. Credo equidem assequutum fuisse id, quod vobis promiseram, me, quemadmodum beatissimus pater noster jusserat mihi, brevi ac nuda oratione dixisse.

Imp. Quod jam præstantissimo Cardinali, si me non interpellasset, dicere volebam, id modo proferam, dein ejus orationi respondebo. Ipsi quidem plurimum disseruimus, plurimæque orationes ultro citroque sunt habitæ, quæ ad quæstionem de additione ipsa spectare viderentur, & quamvis alia plura fortioraque argumenta proferre potuissemus, cum tamen Cardinalis ipse multique probatissimi præsules convenientius esse dixissent, quod sanctissimus pater à me privatim contenderat, ut omissa illa quæstione, ad aliam veniremus, tum etiam quod ipsi brevitati vehementissime studemus, idcirco non volumus ad aliam quæstionem venire, ita tamen, ut cum ad primam regredi voluerimus, nobis liceat. Quod quidem vobis prædicimus, ne unquam forsan diceretis, ab illa causa nos prorsus cecidisse. Fateor autem me primum omnium protulisse, privatim prius nobis agendum esse: verum nil nunc nobis venit in mentem, quod ad componendam pacem proponeremus. Nobis ergo, Pater amplissime, gratissimum faceretis, si quicquam in medium afferretis, quod ad concordiam hujusmodi pertineret. Videmur enim videre vos, aliquid tale dicturos esse. Dicant igitur alij quicquid velint, nos etenim hæc dixisse voluimus. Cardinales autem antistitesque Latini ad summum Pontificem accessere, simulque collocuti fuere, deinde Julianus Cardinalis ita respondit.

Jul. Card. Serenissime Imperator, sanctissimi Domini nostri jussu, ac horum præstantissimorum Patrum consilio elegantissimæ tuæ orationi paucis respondebo, quam profecto bene percipimus. Nam satis dictum fuisse dixisti, an liceret symbolo quicquam apponere. Præterea licet argumenta vestra

A fortissima, & à ratione minime aliena fuerint, vos tamen multo plura fortioraque afferre potuisse, nisi ego à vobis sæpissime contendissem, ut ejusmodi quæstione postposita, ad alteram, an sanctus Spiritus ex Filioque procedat, veniremus, quemadmodum etiam Patri beatissimo conveniens esse videbatur. Ut igitur nobis gratissimum faceres, nobis concedere videbare, ut hac de re dissereremus, hac tamen conditione, ut vobis, cum visum fuerit, liceret ad quæstionem primam redire, quandoquidem ab ipsa nequaquam penitus discessistis. Ad quæ, Patres amplissimi, breviter à me repetita, brevissime quam potero, respondebimus. Porro autem ipsi videre non possumus, quidnam vestris in cordibus habeatis, quasque alias rationes afferre potuissetis:

B quandoquidem nobis videtur quæstionem illam ita explicasse, ut amplius ambigendum de ea non sit, id quod vos etiam tenetis, ut credimus. Fieri enim non potest, ut vos qui summo ingenio, maximaque rerum scientia præditi estis, argumenta nostra firmissima & invicta esse, nequaquam intellexeritis. Sed neque non inscij estis, vos semper facultatem respondendi nostris rationibus habuisse, ita ut si quicquam aliud in nos afferre potuissetis, id procul dubio tanto decurso tempore, ex quo vestra refellimus argumenta, potuissetis. Si quidem igitur rationes nostras silentio præteriistis, credimus vos ipsas refellere neutiquam potuisse, neque alias rationes ad quæstionem ipsam spectantes (ut dicitis) habuisse. Quid enim vobis fuit impedimento, quominus nobis res-

C ponderetis, nisi quod argumenta nostra vobis firmissima visa fuerint? Propterea que beatissimus Pater noster dicebat valde conducere, ut ad alteram quæstionem veniremus, cui cum videretur nostram causam ita illustratam fuisse, ut nulla prorsus alia indigeret consideratione, idcirco ferebat ægre, videre tempus incassum produci, quandoquidem disputationes de rebus tantum ambiguis debent fieri. Hac igitur de causa, Pater amplissime, patrum horum sententia ex vobis ipse contendi, ut ad aliam controversiam veniremus, videntes clarissime quæstionem primam Apostolorum authoritate, synodorum decretis, sanctorum doctorum sententia perfectissime solutam fuisse. Si quidem igitur, ne beatissimi quidem patris rogatu ab ipsa causa decedere voluisti, priusquam

D quam multæ fierent disputationes: idcirco nequaquam convenit, ut sine conclusione, infectaque re ad aliam veniamus. Sed melius esse videtur, ut si quid argumentorum adhuc vobis reliquum sit, id etiam in medium afferatis: quandoquidem omnia pater beatissimus, necnon hi præstantissimi patres attenti auscultabunt, spe adducti, ea quoque benignitate Dei nos facile posse dissolvere. Quod autem tibi, serenissime Imperator, in mentem non venit, neque prorsus excogitasti, quonam pacto conveniremus, ob idque dicis conducere, ut ipsi modum ipsum inveniamus, ac in medium proferamus, respondeo, jam satis de hoc dictum esse, cum ipse diceres tibi fore commodius, ut privatim egeremus, contradixerim, quod magis expediret per sessiones ac publice agere.

E Si autem hæc nostra sententia tibi non placet, putantis privatam collocutionem magis expedire, idque vestri Pontifices volunt, sane non alienum esset à ratione, si primi quoque nostræ conjunctionis modum in medium afferretis, quemadmodum ipsi procul dubio faceremus, si sententiam illam primi dixissemus.

Imp. Ad ea, quæ de omittenda prima quæstione, ac altera capienda dixeram, vos minime responsuros putabam: quandoquidem jam inter nos convenit, ut ad aliam veniremus. Miror autem vehementer, cur nos quæstionem illam prorsus reliquisse credatis, cum nondum ipsam (ut nostis) terminaverimus. Namque si nobis id contigisset,

satis jam dictum essa protulissemus, & nulla alia opus esse disputatione. Ad alteram igitur quæstionem, ut inter nos convenit, veniamus, hac tamen (ut dixi) conditione, ut ad primam, cum visum fuerit, liceat nobis reverti: a qua quidem nunquam ipsi discessimus, neque prorsus discedendum putamus. Sed neque unquam conveniens esse protoli, ut ipsi soli nostræ conjunctionis modum investigemus, ac nulla necessitate coacti, soli in eam rem incumbamus, sed vobiscum simul de ea considerandum putavi. Siquidem igitur quicquam aliquis in præsentia teneat, quod ad propositum spectet, id in medium proferat. Si minus, posteaquam quisque privatim, ac per sese de hac re melius cogitaverit, in sessione suam sententiam dicat, quo quidem modo sperandum nobis esset, nostræ controversiæ finem, ut mihi videtur, facilius posse facere, ita tamen, ut, si hac non successerit, per sessiones agere possimus.

Græci ad primam quæst. de additione volunt redire.

Iul. Card. Ne de me, serenissime Imperator, in posterum admirera, nonnulla paucis repetam. Non equidem protuli quæstionem illam communi sententia terminatam fuisse, sed inconveniens esse, ad eandem reverti: de qua constat satis dictum fuisse, ac vos ad argumenta nostra fortissima Ferrariæ respondere minime potuisse. Dixi quoque, ut vestri proferrent, ut lubet: nam ipsi benignitate Dei ad respondendum parati fuimus. Magis enim conducere videbatur de quæstione illa differere, quousque communi sententia finiretur, quam posteaquam de altera cœperimus disputare, omissa ipsa, ad primam redire. Ad te autem, serenissime ac prudentissime Imperator, præcipue spectare videtur, quemadmodum jussu sanctissimi Patris ac horum amplissimorum Patrum superius protuli, ut diligenti consideratione conjunctionis ejusmodi modum, quodque magis expediens sit, solus excogites, quemadmodum etiam, ut privatim agere debemus, solos ipse proposuisti. Porro quoniam in extremum expostulasti, ut ipsi etiam hanc ipsam rem pensitemus, ac examinemus, quod tu, quidnam agendum esset, nondum excogitasti: idcirco patri beatissime cunctisque nobis videtur operæpretium esse, ut hoc negotium in sessionem sequentem differatur, ut tunc accincti meliusque parati conveniatis, & quid agendum sit proferatis. Quod quidem jure vestro debetis facere. Namque volentibus nobis per sessiones ac publice disputare, tu autem serenissime Imperator contendentia, privatim nobiscum agera, ad te spectare videtur, unionis etiam modum excogitare.

Imp. Si ad totam tuam orationem respondere vellemus, nostra profecto disputatio fieret infinita. Ut igitur dictioni nostræ modum faciamus, id quod sæpissime diximus, paucis repetamus, necesse videlicet esse, ut, quod inter nos convenit, ad quæstionem alteram veniamus, hac tamen conditione, ut ad primam, si nobis placuerit, redire valeamus. Interea vero si vobis ita videtur, ut unionis modum communiter inquiramus, nobis etiam placet.

Iul. Card. Vos de tali modo videritis: ipsi vero ad ea, quæ opus fuerint, respondebimus.

Quibus peractis, sessio fuit dimissa. Græcis autem qua ratione conjunctionis ejusmodi viam invenirent, non mediocre negotium videbatur. Domum igitur Patriarchæ frequentes convenerant, ut quidnam sequenti sessiona de unione proferrent in medium, inter eos consulerent. Cum autem quid agerent aut proferrent, nescirent, Imperatorem rogarunt, ut à summo Pontifice impetraret, ut hi quos ex suis seligerent cum totidem Latinis privatim agerent, ea ratione adducti, fore ut modum ipsum benignitate Dei excogitarent. Cui quidem sententiæ Imperator acquiescens, voluit ut statim disputatores ipsos seligerent, qui cum Latinis disputarent. Selectis autem etiam Patriarcharum vicarijs, videlicet Antonio Heraclien. Gregorio confessora, Marco Ephesio, Isidoro Rhuteno, Dositheo Monembasien. Bessarione Niceno, ac Dorotheo Mytilenen. hisque summo Pontifici nunciatis, ipse se velle respondit, ut per sessiones ac per electos (ut moris esset) ageretur, quandoquidem conjunctionis modum (ut Græci promiserant) neutiquam invenere. Convocata sessione, absentibus ob valetudinem Imperatore ac Patriarcha, Joannes ille in Philosophia & dialectica præclarissimus, pro Latinis ita dixit.

DIE LUNÆ SECUNDA mensis Martij.

Sessio decima octava Florentiæ.

Provincialis Lombardiæ Ord. Prædicatorum.

IOANNES.

BEatissimi patris jussu, Patres amp. de sancti Spiritus processione verba facturus sum, quæ quidem plurimum ad fidem spectare videntur, & de quibus (ut in primo de Trinitate capite Augustinus inquit) maxima cum veneratione loqui debemus. Rogo igitur vos atque obsecro, me attente audiatis. Velim autem, si quid ambigui aut alieni à ratione imprudens protulero, in primis ab eodem ipso Patre sanctissimo, qui beatissimi Petri sedem tenens ipsam religionem excolit atque defendit, deinde à vobis in Theologia clarissimis, corrigi ac emendari. Porro autem non debemus de verbis differere, atque in ipsis versari, sed veram dictorum intelligentiam ac veritatem ipsam exacte perpendere: spe adducti, ut quemadmodum Dei filius nobis veritatem promiserat, ita etiam is, a quo mens mortalium illustratur, sua benignitate faciet, ut veritatem ipsam percipiamus, ac rebus in omnibus proficiamus. Deus enim ipse qui voluit, ut in hoc generali Concilio de sancti Spiritus processione agamus, nobis per eundem sanctum Spiritum dubio procul præstabit, ut mutua inter nos benevolentia, & servato Ecclesiarum decore, quæstionis ejusmodi veritas demonstretur ac declaretur, ita ut tali veritate sine controversia cognita, quemadmodum *unus est Dominus ac una fides*, ut Paulus inquit, ita nos multi unum in fide ac in Christo simus. In primis autem nobis memoria repetendum est id, quod serenissimi Imperatoris arbitrata inter nos Ferrariæ convenit, ne longas orationes habeamus, verum per argumenta & authoritates paucis agamus, spe adducti, ea ratione conclusionem aliquam facilius assequi posse. Cui quidem sententiæ cum omnes acquievertis, sanctissimus Dominus noster, ut ipsi serenissimo Imperatori & vobis faceret gratum, ipsam suscepit: operæpretium esse putans, ejusmodi disputandi ratione in posterum uti. Quoniam autem beatus Augostinus in primo libro de Civitate Dei. Quis, inquit, disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum essa respondentibus existimemus? idcirco, patres amplissimi, conveniens esset, ut sanctorum patrum scripturis atque sententiis, quas sancta complectitur Ecclesia, inniteremur, ac ipsis veluti decretis ac legibus uteremur: ita ut nemini nostrum liceret eas inficiari, quemadmodum à majoribus nostris nobis traditum est, præsertim ab Agathone summo pontifice, qui ad Constantinopolitanum Imperatorem & sextam synodum ita scripsit: Quorundam sanctorum patrum authoritates, quas sancta & Apostolica Ecclesia susceperat, ipsas cum libris, legatis nostris dedimus, ut ipsis solis innitentes, serenissimorum ac Christianissimorum Imperatorum auxilio, quæ opus essent, conficerent. Calcedonense quoque Concilium in sermone ad Martianum Imperatorem scripto, qui sic incipiebat: Ad

Joan. 16.

Ephes. 4.

tuam Imperatoriam majestatem deceret plurimum: (sermo enim erat de Leonis Epistola ad Flavianum scripta) Non oportet, inquit, de Romanæ Ecclesiæ præsidentibus admirari, ac Epistolam impietatis accusare, priusquam inveniatis eam cum sacris scripturis neutiquam convenire, ac à patrum sententia alienam esse. Et infra, Ut nullam amplius excusationem afferre valeant, qui homini Apostolico detrahunt, ac ipsum injuria afficiunt, & reliqua. Ex his ergo, Patres amplissimi, quæ pauca ex multis excerpsimus, quod supra dixi, probatum est, nos sanctorum patrum sententiis inniti debere: qua quidem anticipato & posito, ad rem veniamus. Porro quoniam in quavis quæstione nomen rei, de qua agitur, prænosci debet, ac nostra quæstio est de sancti Spiritus processione, idcirco quærendum in primis ex vobis est, quidnam processio significet: & an in divinis personis, prout in rebus humanis, intelligi debeat. Juxta namque divini Dionysij doctrinam in de divinis nominibus libro, Deum ipsum à rebus creatis appellare solemus: verbum autem processio, in sacra scriptura non solum de Spiritu, verum etiam de Filio dicitur, ac ambobus adscribitur: quemadmodum Joannes Evangelista testatur, de Filio dicens, *Exivi à Patre:* de sancto autem Spiritu, *Qui ex Patre procedit.* Hæc volui dixisse, non inscius opus esse ut hæc nobis sint nota, & in omnibus sessionibus mentionem de his faciamus.

Marc. Omissis supervacaneis, Patres amplissimi, quæ reverendus hic pater in sui sermonis exordio protulit, quandoquidem in his non differimus, ad ejus interrogationem solummodo respondebo. Verbum processio, aliter quidem in rebus humanis, aliter vero in divinis personis significat. Et quamvis duabus divinis personis conveniat, juxta tamen scripturam sacram ac omnes sanctos doctores, & exactam rationem Theologiæ, sancti Spiritus processionem præcipue creditur significare: cujus quidem sancti Spiritus essentialis processio, à Filij processione eodem ipso verbo differre videtur, ob idque processio Filij generatio nuncupatur: Spiritus vero, præcipue magisque proprie processio nominatur. Multa namque nomina sunt, quæ res alias proprie, alias vero communiter significant. Propterea non est admiratione dignum, si verbum processio apud scripturam sacram Filio ascribatur. Exivi autem a Patre, non idem est cum verbo procedere, sed aliud significare videtur. Idcoque Spiritus sancti processio, ineffabilis & carens nomine, à Theologis nominatur: quod Filij processionem, hoc est, generationem, minus obscure quam Spiritus processionem percipimus. Propterea Beatus Ioannes Damascenus de Spiritus processione ita scriptum reliquit: Alia ratio essentiæ hujus est ineffabilis quidem, ac innominabilis, alia inquam à Filij generatione. Hactenus ad tuam interrogationem.

Ioan. Ex tua responsione, Pater reverende, capita tria collegimus. Primum, processionem Filio Spiritüique communem esse, quatenus ex Patre procedant: alterum, processionem ipsam magis proprie ad Spiritum quam ad Filium pertinere, ob idque verbi processionem, id est, generationem, magis quam Spiritus processionem, nobis notam esse: postremum, eandem ipsam processionem, essentialem & substantialem esse. Nunc de tertio capite ex te quæro: Cum in divinis personis nil aliud sit, nisi essentia & proprietas atque relatio, quidnam hæc verba significent: Processio ex essentia in divina persona, num essentiam significat vel proprietatem ab altero accipere? Processio namque videtur esse via ab uno in aliud, & essentialis existit, quæ quidem à Patre accipitur. Et quoniam ipsi credimus, accipere essentiam, & ex Filio esse, idem significare, idcirco velim ex te scire an vos etiam ita sentiatis.

Procesʃio.

Ioan. 16. *Ioan. 15.*

Processionis verbum duo significat.

Ioan. 16.

Marcus Eam intelligo processionem esse, qua sanctus Spiritus à Patre accipit esse, ac illud totum, quo est, quoque proprie sanctus Spiritus nuncupatur.

Ioan. Magno equidem gaudio afficior, quod hanc ex te conclusionem habuerim, sanctum Spiritum ex Patre accipere esse, ac ex ipso procedere, idem significare. Nam si sanctus Spiritus à quo esse accipit, ex eodem quoque procedit, accipit autem esse ex Filio, ergo ex Filioque necessario procedit, juxta præcipuam ac propriam processionis significantiam, quam ipsi paulo ante concessisse videmini. Possumus autem quam plurimis testibus demonstrare sanctum Spiritum à Filio esse accipere.

Marc. Unde obsecro id habetis? Nos enim hoc non concedimus.

Ioan. Videor videre, Pater amplissime, quod quæro, facile posse concludere. Nam sanctum Spiritum ex Filio esse, ac ab ipso esse accipere, ex sancti Epiphanij dictis ostenditur: quippe qui in sermone *angyroto* nuncupato, è Græco in Latinum ab Ambrosio verso, loquens de Deo Patre, inquit: Ita Filium dico eum, qui ex ipso est: sanctum autem Spiritum, qui ex utroque est. Siquidem igitur sanctus Spiritus apud Epiphanium ex utroque est, sequitur ipsum ex utroque habere esse. Amplius idem Epiphanius in eodem sermone inquit: Quemadmodum *nemo novit Patrem nisi Filius, nec Filium nisi Pater:* ita dicere audeo, nec sanctum Spiritum nisi Pater & Filius, à quo accipit, & procedit, neque Patrem & Filium nisi Spiritus sanctus, qui vere glorificat, docens omnia, qui quidem est a Patre & Filio. Ex his igitur Epiphanij dictis apparet, ex Patre & Filio Spiritum accipere esse, & ex Patre Filioque accipere, idem significare; unde sequitur, sanctum Spiritum à Patre & Filio accipere esse.

Marc. Id non probasti, Pater reverende, quod nobis fuisti pollicitus, scilicet sanctum Spiritum à Filio accipere esse, quandoquidem nullam sanctorum authoritatem ad ostendendum illud attulisti, neque S. Epiphanij verba videntur illud concludere. Non enim sequitur necessario, si sanctus Spiritus ex Patre Filioque est, ut ab ipsis etiam habeat esse, quandoquidem quicquam ex alio esse, multis modis accipitur, ita ut minime necesse sit, ut omne quod ex alio sit, ab ipso etiam esse habeat. Epiphanij ergo dictum non solum non ad tuam sententiam pertinere, verum etiam tibi plurimum obstare videtur. Non enim inquit, sanctus Spiritus à Filio esse accipit, verum simpliciter accipit. Quam quidem sententiam ex hoc Evangelio habuit. *De meo accipiet, & annunciabit vobis.* Porro autem si sanctus Epiphanius sensisset, ut vos ipsum interpretamini, ita profecto dixisset: Nemo novit Patrem & Filium, nisi Spiritus sanctus à quibus procedit, & à quibus accipit: quo quidem locutionis modo verbum procedit, ad illud accipit retulisset: sed cum duo illa verba pronomine simul ac præpositione sejunxerit, dicens, à quo procedit, & à quo accipit, dubio procul sensisse videtur verba ipsa res diversas significare: illud quidem essentiam sancti Spiritus, quam ex Patre creditur habere, hoc autem ejusdem sancti Spiritus cum patre filioque convenientiam atque conjunctionem, qua Spiritus ipse discipulis ea enunciat, quæ quidem ipsos a filio ediscere oportet. Quam mihi sententiam à Cyrillo atque Ioanne Chrysostomo sumpsi. Nam hic illud, *de meo accipiet*, declarans: De mea, inquit, intelligentia, qua dictis meis convenientia nunciabit. Ille autem in *Thesauris* inquit: Non enim Filius suam patrisque differentiam declarare volens, dixit: *De meo accipiet, & annunciabit vobis:* verum quod sanctus Spiritus verbis ejus uteretur, qui quidem quoniam ejusdem naturæ ac substantiæ cum filio est, idcirco æque ac ipse filius operatur ac loqui-

Probatur Spiritum sanctum accipere esse à Filio. D. Epiphanius.

Matt. 11.

Ab alio esse multis modis dicitur.

Ioan. 16.

De meo accipiet quid importat.

tur. Siquidem igitur illud, *De meo accipiet, & annunciabit vobis*, juxta sanctos ipsos tantum ad verba filij refertur: sequitur ex eo, nos minime credere debere sanctum Spiritum à filio accipere esse.

Ioan. Orationem tuam P. R. bene percepimus, qua quidem probare volebas, longe me aliter Epiphanij dictum exposuisse, quam ipse sensisset: Ego autem in eadem opinione persistens, eodem ipso dicto probabo, sanctum Spiritum à Patre & Filio accipere esse. Fieri enim non potest, neque mente concipi, ut una res ab alia sit, nisi ab eadem accipiat esse qualecunque fuerit illud esse. Quoniam autem res creatæ, apud Dionysium in *de Divinis nominibus libro*, à Deo sunt, ut ipsi quoque fatemur: quæro ex te utrum intelligendum sit ita, ut à Deo esse accipiant, necne.

Marc. Ita prorsus, sed communiter verum non est, ut cum quicquam ab alio esse dicatur, necesse sit intelligere ab eodem etiam accipiat esse.

Ioan. Credisne res creatas à Deo habere esse?

Marc. Credo equidem. Ideo enim creatæ res nuncupantur, quod earum Deus causa est.

Ioan. Quoniam autem res creatæ, à Deo differenter accipiunt esse, idcirco etiam differenter à Dei substantia appellantur. Verum Epiphanius simpliciter inquit, Spiritus à filio est: quod quidem verbum est, quia infert esse: quid aliud, obsecro, potest ex eo inferri? Siquidem igitur credendum non est, esse Spiritus, ab esse filij differre: necesse est ut credamus, sanctum Spiritum illud idem esse habere à filio quod à Patre habere creditur, ut verbum Epiphanij, est, manifeste significat.

D. Epiphanius.

Mar. Legatur (si lubet) idem Epiphanij dictum, tametsi, patres ampliss. authoritas hæc corrupta videtur esse, vobis nihilominus eadem ipsa satisfacere possumus, dicentes verbum *est*, scriptum in ea non esse. Sanctum enim Spiritum (inquit) qui ex utroque, absque verbo, *est*.

Ioan. Ita dicere audeo, (inquit Epiphanius) nec sanctum Spiritum novit aliquis nisi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo accipit. Verbum ergo procedit, ad patrem refertur: illud autem, accipit, ad filium. Deinde declarans, quidnam illa duo verba significent, inquit: Neque Patrem & Filium, nisi Spiritus sanctus qui vere glorificat, docens omnia, qui quidem est à Patre & Filio. Infert igitur Epiphanius, sanctum Spiritum à filio esse. Porro autem in divinis, est & esse, sunt idem: ac esse significatur per est: unde plane sequitur, Spiritum à filio habere esse, quemadmodum à Patre. Namque si sanctus Epiphanius non ita sensisset, ita profecto dixisset: sanctus Spiritus rerum creatarum instar, à Patre & Filio habet esse. Præterea in eodem sermone inquit: Sanctus Spiritus ingenitus, non factus, non frater, non avus, ñ Patris filiique substantia. Credere ergo necesse est, sanctum Spiritum à filio habere esse.

Mar. Dicere mihi videris, P. R. quoniam sanctus Spiritus ex Patre filioque simpliciter dicitur, idcirco etiam ipsum ex eisdem habere esse: ergo necesse est ita sentias, ut Spiritus ex Patre, hoc est, ex hypostasi vel persona Patris sit similiter etiam ex Filio, id est ex persona filij: unde evenit, ut sanctus Spiritus ex duabus personis sit, nisi tu aliter sentias.

Instantia Marci Ephesini.

Ioan. Sanctum Spiritum nos dicentes ex Patre procedere, patrem ipsum percipimus, ac ipsum consideramus, quatenus una divina persona est: non secus, ex filio proferentes, ex ipsius persona procedere mente concipimus. Cum autem ex utroque Spiritum ipsum procedere dicimus, processionem ejusmodi ab uno solo principio fieri credimus, quandoquidem ex patre filioque communiter fit.

Mar. Si, cum Spiritus sanctus ex Patre procedere dicitur, patris personam intelligis, similiter filij personam intelligis, cum ex filio: cum autem ex utroque dicatur, quid aliud (obsecro) poteris intelligere, quam ex utriusque persona? Ponamus autem id ve-

A rum ac necessarium esse, ut cum Spiritus ex patre procedere dicatur, ex ejus persona intelligatur, & videamus (si lubet) an idem quoque de filio, ac de utroque credendum sit: cum Spiritum ex filio dicimus, aut ex Patre & filio, ex filij, vel patris simul & filij personis nos oporteat credere, an alio modo.

Ioan. Cum ex Patre dicimus, ex ipsius persona intelligimus: similiter etiam cum ex filio, quandoquidem patris & filij eadem substantia creditur esse. Emittere autem, ita patris & filij est, ut ab uno principio, Spiritus sanctus credatur procedere.

Mar. Melius (obsecro) perpendamus, utrum si sanctus Spiritus ex patre filioque credatur procedere, ex ipsorum personis necesse sit intelligere, necne.

Ioan. Non opus est in præsentia disputare, an sanctus Spiritus ex patre, aut ex filio, aut ex utroque

B procedat: sed nobis prius diligenter considerandum est, an si, cum aliquid ab aliquo esse dicatur, necesse sit intelligere, idem ejus quoque substantiam habere.

Mar. Dedisti nobis, P. R. sanctum Spiritum ex persona patris procedere, quandoquidem ex patre dicitur esse. Porro, quid ex hoc sequatur, accurate consideremus. Magnus Basilius in Eunomium, de sancti Spiritus processione loquens, inquit: Generat Deus, non ut homo, generat autem vere & natum ex se Spiritum emittit per os, non quale est hominum, quandoquidem Dei os, non est corporeum: ex ipso autem Spiritus, & non aliunde. Siquidem igitur Spiritum ex ipso, id est, ex patre dicentes esse, ex ejus persona intelligamus necesse est, Basilius autem inquit ex ipso esse, & non aliunde, sequitur, sanctum

D. Basilius.

C Spiritum ex sola patris persona esse.

Ioan. Magnus Basilius in tertio contra Eunomium libro, scriptum reliquit, sanctum Spiritum ex filio esse, quod quidem est hujus oppositum, quod modo protulisti, Spiritum non esse aliunde. Illud autem, emittit Spiritum per os, & reliqua, similitudine quadam ab eo dictum fuisse concedimus. Apud enim sacram Scripturam, verbum Dei os dicitur, & verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus. Talis ergo loquendi modus, in Scriptura sacra videtur, ad quam nos semper debemus aspicere, non quod illa in Deo corporea sit. Verba ergo Scripturæ sacræ, necnon ipsius Basilij, ad propositum facere videntur. Tum Colossensis antistes, Basilij ac Epiphanij di-

D ctum recitavit.

Mar. His in posterum respondebimus, nunc autem ad propositum redeuntes, quæro ex te Pater Reverende, quidnam illud Basilij significet, Generat Pater: & paulo infra, Ex ipso Spiritus & non aliunde, utrum ejus persona sit generans, an ipsius substantia, & utrum ex persona sua, an ex sua substantia Spiritum sanctum emittat? Rogo te, Pater Reverende, ut his quæstionibus respondeas.

Ioan. Nondum, pater reverende, ad propositum respondisti. In hoc enim erat controversia nostra, utrum dicentes Spiritum à filio esse, ut Epiphanius inquit, necesse sit intelligere eundem Spiritum à filio habere esse, necne. Huic ergo quæstioni prius respondeas, deinde nos ad vestras libentissime respon-

E debimus. Namque seipsum magnus Basilius exposuerat, dicens: Spiritus à filio habet & accipit, de quibus suo loco diffusius dicemus. Quonam igitur modo Epiphanij dictum intelligi debeat, nobis (rogo) declares, deinde ad alia veniemus.

Mar. Tametsi, P. Reverende, sanctum Spiritum à filio habere esse, sancti Epiphanij authoritate valde fuisti conatus ostendere, patet tamen te nihil probasse. Non enim Epiphanius ipse protulit sanctum Spiritum à filio habere esse, verum simpliciter ac sine verbo, *est*, ab utroque, hoc est, à Patre & Filio, ut ipse asseris: propterea quæsivi ex te, an eam Spiritum ex patre procedere dicimus, ex ejus persona necesse nobis sit intelligere? Tu vero affirmans ita credi debere, sanctum Epiphanium fuisti testatus. Postea

A mutata oratione ad magnum Basilium venimus, ubi equidem ex te quæsivi, an illud, ex ipso, ex persona Patris deberet intelligi, ut ex similibus similia fierent clariora. Idcirco, ut quæstionem hujusmodi concludamus, quæ supra diximus repetentes, iterum quærimus, an dicentes Spiritum ex Patre procedere, patris personam intelligant? Huic ergo quæstioni prius respondeas, deinde vero, si aliam contrariam authoritatem in medium afferre poteris, alias de ea considerabimus.

Ioan. Ita credimus, quemadmodum supra diximus, illud, ex ipso, personam patris significare.

Mar. Magnus autem Basilius dixit, sanctum Spiritum ex ipso, hoc est, ex Patre, vel (ut dicitis) ex persona patris: deinde addidit, non autem aliunde, id est, non ex alia persona nisi ex persona patris, B procedere: ergo sequitur, sanctum Spiritum ex solo patre esse.

Acute disputatur.

Ioan. Magnus Basilius, Reverende Pater, in Eunomium profitentem, sanctum Spiritum creaturam esse, ideo dixit ex ipso, & non aliunde, ut declaret ipsum Spiritum ex patris esse substantia & natura, non autem aliunde, hoc est, non alterius esse substantiæ vel naturæ. Nunc ergo ad Epiphanium redeamus, testantem sanctum Spiritum à filio esse: & quæro ex te, an accipere à Patre, & ex Patre esse, idem significent? Fieri autem non potest, ut non idem significent. Porro Spiritum ex Patre Filioque accipere esse, duabus authoritatibus paulo ante probavimus, quarum prima Epiphanii fuerat, proferentis sanctum Spiritum ingenitum, non factum, non fratrem, non avum, à patris filiique substantia. A patre autem esse, & Patris essentiam accipere, idem sunt, ut paulo supra probavimus: altera vero magni Basi- C lii asserentis clarissime, sanctum Spiritum accipere esse à filio.

Mar. Sumis, ut à nobis concessum, Pater Reverende, sanctum Spiritum accipere esse à Filio, quod quidem neque Epiphanius dixerat, neque ipsi concessimus, nec à vobis ostensum est, imo magni Basilii authoritate oppositum hujus probavimus, ad quem iterum (si lubet) veniamus. Namque cujus contrarium paulo ante dixisti, id modo sentire videris. Magnus (inquit) Basilius invectus in Eunomium, asserentem sanctum Spiritum creaturam esse, scriptum reliquit ipsum ex Patre, hoc est, ex substantia naturaque patris, non autem aliunde, hoc est, non alia ex substantia & natura, creaturarum instar, esse: itane, R. P. sentis, an ut superius pro- D tulisti?

Non aliunde esse, quid importet.

Bess. Illud ex ipso, paternam personam significare, paulo ante, P. R. dicebas: modo autem protulisti, per idem ex ipso, Patris essentiam & naturam debere nos intelligere.

Ioan. Esse & essentia patris idem sunt, idcirco P. R. qui ex patre dicit, patris etiam essentiam intelligere debet. Præpositio autem, *ex*, processionem à principio consubstantiali significat, Spiritus vero non ex seipso, sed ex alio est. Et cum dicimus Spiritum à Filio esse, ab alio sentimus: si quidem igitur non ex seipso Spiritus est, sed ex alio, à quonam sit, perpendamus. Quod quidem magnus Basilius explanat E atque declarat, cujus sententiam debemus suscipere. Spiritus, inquit, ex ipso est. Epiphanius autem scriptum reliquit, Spiritum ex Patris Filiique substantia esse. Si quidem igitur Spiritus à Patre & Filio habet esse, necesse est ut ab ipsis accipiat. Quam quidem sententiam hi sancti Doctores ex hoc Evangelico dicto, *De meo accipiet*, habuere: sed hæc accuratius in futurum considerabimus.

Ioan. 16.

Mar. Ut illud magni Basilii dictum magis dilucidetur, quæro ex te, P. R. an divina substantia & persona sint idem, ac verbum ex patre, patrisque simul substantiam significent, vel secundum Doctores inter se differant?

A *Ioan.* Divina substantia & persona, P. R. re quidem sunt idem, secundum autem modum intellectionis nostræ differre videntur: Nam persona ex substantia proprietatibusque consistit, quæ tametsi ratione ac secundum nostram intelligentiam (ut supra dictum est) differant, ipsa tamen substantia cum personis communicat, proprietates vero nequaquam communicabiles sunt. Quod quidem ex relationis vi creditur evenire, quemadmodum etiam Doctores vestri, præsertim Sanctus Gregorius Theologus in Epiphaniæ sermone tenet. Nam si proprietas communicabilis esset, proprietas non esset proprietas. Ut igitur personæ differant inter se, necesse est ut hypostaticæ personalesque proprietates incommunicabiles sint. Propterea Doctores inquiunt, nil nisi principii habitudo est. In qua quidem hæc duo conside- B rantur, à quo aliquid, & ad quod aliquid, ob idque Pater & Filius sunt, quod Pater principium est, Filius autem ex principio, in quo quidem nequaquam communicant, cum cæteris in rebus inter se dubio procul communicent, ut Epiphanius de tali principii vel principali habitudine, qua substant personæ, sensisse creditur, cui quidem non aliud, quam à quo aliquid & ad quod aliquid convenit. Si quidem igitur divina omnia, proprietatibus personarum exceptis, inter se communicabilia sunt, sequitur, cum quippiam ex aliquo credimus esse, intelligamus, ipsum ab eodem etiam accipere esse. Patet igitur id, de quo ambigere videbamini. Reliquum autem est, ut ipsi quoque Basilii dictum exponatis: quod obsecro faciatis.

Persona quid importet.

Mar. Quemadmodum Divina substantia & persona differant in se, non opus est in præsentia dicere, C cum præsertim in hoc minime forsan differamus. Constat enim ipsas differre simpliciter, ut commune differt à proprio, ut magnus Basilius ad suum fratrem Gregorium scribit, & quemadmodum (ut utar exemplo vulgari) humana substantia à persona sua differre videtur, ut vos quoque sentire censeo.

Sed ad dictum Basilii redeamus: Generat, inquit, Deus, non ut homo, generat autem vere: & natum ex ipso Spiritum, emittit per os. Velim, mihi declares P. R. quid hæc verba significent, utrum pater ex sua substantia, ac ex sua persona generet?

Ioan. Dixi equidem, Pater Reverende, Filium ex Patre, ac ex Patris substantia generari, idem signifi- D care: ita tamen, ut persona sit producens & generans: principium autem, quo ipsa persona generet, id quod solum communicabile est. Pater ergo generativum principium est, & suppositum quoddam significat: divina vero substantia, quæ cum Patre realiter idem sunt, non quidem generat, sed est principium, quo generatio fit, quandoquidem suppositum nullum significat. Porro autem actiones, juxta omnem Philosophorum scholam, suppositorum esse videntur, ut in hominum genere fieri videmus. Quamvis enim hic homo (hoc est persona vel suppositum) generet, ejus tamen substantia, generationis ejusmodi principium est, quandoquidem actiones suppositorum (ut diximus) sunt: quæ quidem substantia vel E essentia in homine, cum sit humanitas, humanæ generationis principium existit, quo generat homo. Unde evenit, ut homo cum filio non communicet, quod filius quatenus filius est, neutiquam generat, verum ipsa natura cum filio in eadem specie communicare videtur. Natura igitur humana communicabilis est: persona vero vel homo hic, operatur. Non aliter profecto de divinis personis intelligere possumus. Nam Patris persona, suppositum est atque generans: divina vero natura, generativum principium, quo Pater Filium generat: qui quidem Pater suam personam Filio nequaquam communicat, cum tantum ejus substantia & natura (ut supra dictum est)

communicabilis sit. Quæ cum una numero sit, idcirco non ea ratione communis dicitur esse, qua est humanitas, sed rationem tantum habet communis, quatenus communicabilis est, quæ quidem causa est, cur Filius à Patre, ut à principio nasci credatur, quod à divina Patris substantia nascitur, in unaquaque tamen persona identitate reali manente. Sola namque relatio, quam principalem habitudinem superius nominavimus, apud omnes tam Græcos quàm Latinos Doctores, divina processione personas multiplicat: cui etiam duo illa, à quo, & ad quod, de quibus est suprà dictum, conveniunt. Siquidem igitur relationes hujusmodi personas multiplicant, ita ut non ulla alia ratione, quam vi relationis, Pater à Filio, ac una persona ab alia differant, quem quidem in modum, Spiritus etiam ab alio est: necesse est, juxta omnes supradictos Doctores, sic intelligere, ut idcirco persona hæc, id est Spiritus, dicatur accipere atque esse, quod ab alio est. Propterea magnus Basilius ac Epiphanius asserunt, sanctum Spiritum accipere esse a Filio, ac procedere, idem esse. Constat igitur principalis ratio, Pater Reverende, cur ab alio Spiritus esse dicatur.

Sola relatio multiplicat personas.

Nunc ad illud magni Basilii dictum veniamus, quod vos in medium protulistis. Cui cum vehementer inniti videamini, idcirco totum perlegamus, ut ipsum secundum Latinorum doctrinam, ac ipsius Basilii mentem, interpretemur ac exponamus: quippe qui, ut sanctum Spiritum ex Patre, non autem aliunde, hoc est, non ex alia substantia, demonstraret esse, in Eunomium scribit ita: Sed tu tanquam infidelis blasphemas, qui cum Spiritus sancti processio ex Deo generatio nuncupata non fuerit, idcirco nec oris Dei Spiritum esse credis, sed opus manuum Dei, ita ut humania utens exemplis, divina dogmata, quæ seipsis constant, & ab alio non dependent, evertas, cum sacram Scripturam veneratione atque Religione audire, ac ejus dicta summa pietate deberes suscipere. Generat Deus non ut homo, generat autem vere: ac genitum ex se, enunciat verbum non humanum, emittit autem verbum ex se vere. Emittit Spiritum per os, non humanitus: quandoquidem Dei os humanum non est: ex ipso autem Spiritus, & non aliunde, cum Pater Amplissime, Spiritum esse creatum hæretici profiterentur, idcirco magnus Basilius ipsum ex Dei substantia, non autem aliunde, protulit esse. Deinde subjungit: operatur Deus non humanis manibus. Operator autem, non ex se res creatas producens, sed agendo eas facit subsistere: quemadmodum etiam homo suis manibus operando, opus ex se non producit. Non dimoveat divinorum rationes. Spiritus nec Filius est, nec creatura. Non de filio quæras, cur nam Spiritus non dicatur: neque de Spiritu, cur nam filius non sit: non denique Spiritum creaturam esse blasphemes. Filius Dei fructus, Sanctus ex sancto, æternus ex æterno, sancti Spiritus dator, ad substantiam formationemque creaturæ. Ex his patet, præstantissimi Patres, illud, non aliunde, non alia ex substantia, significare, sanctumque Spiritum, sanctum fructum ex sancto, ac æternum ex æterno esse. Unde sequitur, si sancti Spiritus dator est filius, necesse esse, ut etiam ex filio idem Spiritus sit. Propterea sanctus Athanasius in tertio libro in Arrianos, de filio scribens, inquit: Ipse Spiritum dat, & quæcunque Spiritus habet, à verbo habet. Luce igitur clarius est, sanctum Spiritum à filio habere esse. Si enim quæcunque Spiritus habet, à filio esse dicuntur: sequitur, ut esse quoque à filio habeat, ut Athanasius inquit: ipse Spiritum dat, ac Spiritus dator existit. Siquidem igitur ex his patet, sanctum Spiritum ex filio esse, palam sequitur, ut ex filioque procedat, de quo tota nostra quæstio est. Non equidem auderem vos, Patres Amplissimi, tantosque Doctores aspicere, nisi esse ita firmiter crederem.

D. Atha.

Hæc cum Joannes dixisset, Colossensis præsul sancti Epiphanii expositionem super hoc Evangelico dicto: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*, recitavit.

Ioan. 16.

Mar. Inspicite diligenter, Patres Ampliss. Epiphanii authoritatem, in qua verbum, *est*, quod hic Pater Reverendus pronunciat, dicens, Spiritus ex Patre ac Filio est, scriptum non esse videtur. Iuxta ergo Sanctorum Patrum Theologiam, intelligere possumus ac debemus, Spiritum ex Patre procedere, hoc est, essentiam Patris habere: à Filio autem dari, ac ab his suscipi, qui credunt in ipsum. Qua quidem expositione nobis dictum illud non obstat, neque quicquam ex ipso in nos posseris concludere.

Ioan. Usu venit, Pater Amplissime, ut Doctores, nominibus positis, quandoque verbum omittant, cum necessario subintelligatur, ut in hoc dicto, à quo aliquid, & ad quod aliquid, fecisse videntur, ubi verbum *est*, non expresserant. Quemadmodum etiam Epiphanius ipse in eodem sermone paulo supra inquit: Filium dico, qui ex ipso est: Sanctum autem Spiritum, qui ex utroque. In qua quidem oratione verbum, *est*, dubio procul subintelligitur. Verbum igitur, *est*, in hac quoque oratione, Spiritus à Patre & Filio, subintelligi debet, quod etiam hac ratione probabo. In ipsis duabus orationibus, vel (ut dialectice loquar) propositionibus verbum, *est*, necessario subintelligitur. Nam propositiones ejusmodi proprietatem à principio inferunt. Et quemadmodum non est processio respectu termini à quo, ita & in propositionibus ipsis. Et quoniam habitudo termini à quo, infert: ideo terminum etiam ad quem, necesse est inferat. Modus autem processionis sancti Spiritus est, ut subjectum per ipsam processionem accipiat esse.

Mar. Tametsi vobis, præstantissimi Patres, forsan concederemus, ut in hac, quam tractamus, Theologia verbum, *est*, subintelligatur, quamvis expressum non sit (potest enim hic locus aliter etiam ut supra diximus explanari) non est tamen necesse, ut illud ex Patre, vel ex Patre filioque, paternam personam, aut personas duas significet: quandoquidem ex ipso sermone non aliquam disjunctionem vel differentiam qua Filius ex Patre, vel sanctus Spiritus ex Patre filioque habeat esse, intelligere possumus: verum potius conjunctionem, qua Patri Filius, ac Spiritus Patri & Filio consubstantialis existit, (ut à Doctoribus traditum est) Spiritum sanctum ex Patre filioque, id est, ex ipsorum substantia esse: quandoquidem ejusdem naturæ cum Patre filioque pie creditur esse, proptereaque sanctus Cyrillus inquit: sanctus Spiritus ex Patris filiique substantia est. Sed redeamus unde sumus digressi, ne magni Basilii authoritatem indiscussam transeamus, quam bene nondum explicasti, neque ad ipsam dilucide respondisti. Ex ipso, inquit, hoc est, ex Patre, Spiritus est, & non aliunde. Si quidem igitur illud ex Patre, ex Patris persona, ut inquis, significat: necesse est illud quoque, non aliunde, non ex alia persona, significet. Sin autem utrunque ad substantiam debeat referri, ita ut illud ex Patre, ex substantia Patris: non autem aliunde, non alia ex substantia, significet: quandoquidem ipsa substantia personis tribus communis est, ac sanctus Spiritus Patri & Filio consubstantialis se connaturalis existit: sequitur, ut tam illud, ex Patre procedere, (quod passim legitur in Scriptura Sacra) quam illud Epiphanii, ex utroque, ad Patris filiique substantiam referri debeat. Non igitur est credendum, quod ipse modo dicebas, ut in divinis, quod ex substantia dicitur esse, idem sit ex personis. Ideo ergo sanctus Spiritus ex Patre filioque dicitur esse, quod ipsis consubstantialis (ut est supra dictum) existit.

Ioan. Ex tua oratione, Pater Reverende, duas habui conclusiones: ut tametsi nobis concederetis

verbum, est, subintelligi, minime tamen ex eo consequatur, ut esse spiritus, ex persona sit: cujus tamen oppositum, Reverende Pater, innitens magni Basilii authoritate, paulo ante dixisti. Qui quidem magnus Basilius, si sic sensisset, ut à vobis exponitur, sibi ipsi nequaquam constaret, sed valde contrarius esset, ut duo simul opposita litteris mandasset: quandoquidem modo inquit, ex Patre, & non aliunde: modo autem Spiritum Sanctum ex Filio esse. Propositam igitur ipsius Basilii authoritatem, in primis diligenter debemus perpendere: id deinde, quod ex ipsa consequi videatur. His dictis, sessio missa fuit, sancta Synodo decernente, ut ad diem Jovis proximam conveniret.

DIE JOVIS 5. MENSIS MARTII,

Sessio decima nona Florentiæ.

Ioan. SUperiore sessione, Patres Amplissimi, magni Basilii authoritatem, quam in medium protulistis proferentibus vobis illud, non aliunde, non alia ex persona, significare: nobis autem, non alia, quam ex divina substantia, implicatam & indiscussam reliquimus. Porro autem magnus ipse Basilius in Eunomium scribens; Sanctum Spiritum ex Filio habere esse, si per illud non aliunde, non ex alia persona, ut dicitis, intellexisset, duo simul contraria litteris procul dubio mandavisset: quod de tanto Doctore absurdum esset asserere, quandoquidem tales doctores maximum nostræ fidei fundamentum existunt. Cujus magni Basilii vetustissimum librum una cum duabus expositionibus vidimus, ac unum ejus dictum ad propositum valde pertinens fideliter in Latinum converti curavimus. Talem ergo ac tantum testem & antiquissimum Doctorem, coram tot Doctissimis Patribus Latine prius, (vel si vobis magis expedit) Græce recitetur. Præterquam quod, inquit, Spiritus non appellatur Filius, quonam pacto humana exempla, *& reliqua?* Ex quibus patet, magnum Basilium credidisse, sanctum Spiritum ex Filio habere esse. In sequenti vero capite, quod incipit ita: Nisi quia dicat Spiritum ex Deo, eandem ipsam infert conclusionem, quod quidem caput, quoniam rationi plurimum consonat, ac ad propositum pertinet, idcirco puto te illud accurate vidisse, totum igitur recitetur.

Tor. Talis ergo ac tantus testis & antiquissimus Doctor, coră.

Mar. Hæc, Pater Reverende, ad propositum minime spectant, quandoquidem verba confundis, cum unum quodque separatim proferre deberes. Quod cum in exponendo Epiphanio nequaquam feceris, ejus sententiam confudisti, obscuramque reddidisti. Quæ igitur protulisti, ea repetentes, accuratius contemplemur. Illud, inquis, Basilij, ex ipso, & non aliunde, non quidem ex Patris persona, & non ex alia, verum ex Patris, ac non ex alterius substantia & natura, significare: ita ut ipsum, non aliunde, ad non aliam substantiam referri debeat, quod sanctus Spiritus esset creatura, ut Eunomius asserebat. Quam quidem nos expositionem suscipientes, illud etiam, Spiritum ex Patre vel Filio, vel ex utroque, non ex Patris, vel Filii, vel ex amborum personis: verum ex ipsorum substantia esse, significare sentimus: ita ut illa verba significent, sanctum Spiritum Patri & Filio consubstantialem esse, non autem ex alia natura ut creatura. Quam quidem expositionem Theologi ratiocinantes bene demonstrasse videntur, cum si (quemadmodum ipsi creditis) illa verba voluissent exponere, non tam profecto vehementer in demonstrando elaborassent.

Ioan. Videor mihi, P. R. duas ex sermone tuo habuisse conclusiones: alteram, minimè me ex Basilii mente dicere debuisse, sanctum Spiritum ex Patre ac Filio esse, cum id ex dictis ejus neutiquam possit haberi: alteram vero, Basilium ipsum hujus fuisse sententiæ, ut sanctus Spiritus non nisi ex Patris Filiique substantia sit, ita ut ex ipsa substantia sanctus Spiritus intelligatur produci.

Mar. Item velim nonnihil, P. R. proferre, deinde te respondere. Magno namque Basilio, intendenti hæreticorum evertere dogma, credentium spiritum Sanctum non ex Patris Filiique substantia esse, non opus erat probare, à quonam Sanctus Spiritus haberet esse, cum etiam ipsi crederent Deum Spiritus causam esse, quandoquidem mortales omnes à Deo cuncta fatentur esse: neque, Spiritus idem ex cujusnam sit persona: quoniam ex Evangelio patet, ipsum ex Patre procedere. Verum magnus ipse Basilius, ad ostendendum sanctum Spiritum ita esse ex Dei substantia; quemadmodum etiam Filius, protulit ipsum ex Patre, non autem aliunde, esse.

Locus D. Basilii excutitur amplius.

Ioan. Volebat, inquis, primum P. R. magnus Basilius adversus hæreticos demonstrare, sanctum Spiritum Patri Filioque consubstantialem esse: deinde non erat ipsi necesse probare, an Pater vel Filius causa sancti Spiritus sit: in extremo autem protulisti, eundem ipsum magnum Basilium ostendisse sanctum Spiritum ex Patris, & non ex alia substantia esse: ego autem primam partem affirmans, in qua quidem convenimus, secundæ nequaquam assentior: quandoquidem eius, quod ipsa sessione dixisti, contraria videtur esse. Tunc enim illud non aliunde, pro non alia ex persona, fuisse positum asserebas: nunc autem aliunde, ad Dei substantiam & naturam debere referri immemor ipsius Basilij in eodem loco dicti, Spiritum emittit per os. Idcirco quæro ex te, P. R. utrum hæc verba significent spiritum Sanctum ex Patre, an ex Filio mitti. Namque quodcunque dederis, sancti Spiritus causam proculdubio assignabis. Sanctum autem Spiritum ex Patris substantia esse, id quod in parte tertia protulisti, ipsi etiam profitemur: quandoquidem Patris Filiique substantia, una eademque numero est: Sanctus vero Spiritus creatura phantasmave minime creditur esse, ita ut ex Patre, non autem ex Filio sit. Ergo quemadmodum Spiritus à Deo accipit quicquid sit Dei, hoc est, substantiam ejus: Ita quoque necesse est, à Filio accipiat, quicquid filii sit, id est, substantiam ejus. Omissa igitur prima parte, in qua (ut dictum est) convenimus, quidnam de duabus aliis sentias, obsecro, nobis declares.

Mar. Tuam equidem expositionem, R. P. ut nostræ sententiæ consonam, eadem sessione suscipiens, te coram tot Amplis. Patribus in contraria incidisse probavi: neque requisitus, an illud ex Patre, ex Patris persona, significaret, ita esse dixisti. Deinde magnum Basilium attuli, asserentem Spiritum ex Patre, ac non aliunde esse, teque ipsi sententiæ innitentem fateri coëgi, hæc etiam verba ad Patris solam personam referri, ita ut in exponendis ipsis duobus dictis tibi constare viderere. Posteà vero, mutata oratione, ipsam secundam Basilii authoritatem ita exposuisti, ut illud ex Patre, non autem aliunde, ex Patris substantia, non autem ex alia, significaret: quam quidem expositionem suscipientes, neutiquam simul pugnantia, ut asseritis, protulimus. Verum quidnam ex ipsa sequeretur, patefecimus. Namq; clarissime sequebatur, ut illud etiã Epiphanii, sanctum autem Spiritum, qui ex utroque, non necessario ad Patris filiique personas, verum ad ipsorum substantiam & naturam referri: quandoquidem Sanctus Spiritus Patri & Filio consubstantialis creditur esse, quemadmodum etiam ipsi ob unitatem, & (ut ita dicam) identitatem nostræ substantiæ non ex eisdem personis, verum ex una substantia consistere dicimur, ut apud sacram Scripturam, Judas de Ioseph loquens, inquit: *Caro enim & frater noster est*, Pater autem, fratrem non eandem personam habere, verum ejusdem est substantiæ ac naturæ.

Locus obsc.

Gen. 37.

Ioan. Quæ sessione proxima protuli, Pater Reverende, quanam videlicet ratione Spiritus ex Patris substantia & persona sit, hi præstantissimi Patres op-

tiine percepisse videntur: quibus etiam exploratum est, sanctum Spiritum non ex alia persona esse. Ad propositum ergo veniamus, sic enim forsan nos Spiritus sanctus conjunget. Porro licet tibi ex nostris expositionibus eam suscipere, quæ tibi magis placuerit. Namque quamcunque nobis dederis, ipsam sine controversia defendemus: quandoquidem extrema tua oratio vera fuit. Ergo ponatur, id quod tibi magis placere videtur, ut illud, non aliunde, non alia ex substantia, significet: in quo quidem quoniam Dei benignitate convenimus, idcirco ad tertiam part. veniamus.

Mar. Cum altera de parte ageremus, ipsum, non aliunde, non alia quam, ex Patris substantia, significare volebas. Est-ne ita?

Ioan. Ita prorsus.

Mar. Præterea si quidem, inquis, sanctus Spiritus ex Patris substantia dicitur esse, necesse est, credere ipsum ex filii quoque substantia esse: quandoquidem Patris filiique substantia, una eademque numero est, ita ut videatur, profiteri, Patris filiique substantiam, sancti Spiritus causam esse.

Ioan. Non ita dico. Hæc igitur repetamus.

Mar. Quando Spiritum ex Patre dicimus, esse Patris filiique substantiam debemus percipere: in qua sanctus ipse Spiritus esse habeat. Ita ne credis?

Ioan. Non ita plane sentimus.

Mar. Quando Spiritum ex Patris filiique substantia esse audimus, ejusdem Spiritus causam necessario intelligimus. An non ita vobis videtur?

Causa principium.

Ioan. Proferentes Pater R. sanctum Spiritum ex Patris Filiique substantia esse, ipsum ex causa esse necessario intelligimus, quam quidem Doctores nostri principium appellare solent. Porro autem quoniam Basilius loquens de sancti Spiritus causa, inquit, Spiritus ex ore est: idcirco quæsivi ex te, utrum ex Patris, an ex ore Filii intellexeris, quandoquidem quod proferimus, id etiam nos sentire oportet. Ex Evangelio autem late patet spiritum Sanctum ex patre, hoc est, ex ejus substantia procedere. Siquidem igitur ex patre procedit, ex ipso etiam accipit, ut supra probatum est. Et quemadmodum Spiritus à Patre substantiam accipit, quod est idem a Filio esse, ita etiam a Filio accipit, cum Patris Filiique substantia una sit. Exemplum autem de Ioseph, ad propositum spectat minime.

Mar. Magnum Basilium, ac Evangelium simul missum in præsentia faciamus: tu vero, P. R. clarius lucidiusque mihi respondeas, an profitentes sanctum Spiritum ex Patris Filiique substantia esse, ex ipsorum quoque personis eundem Spiritum esse, credere debeamus.

Ioan. Quod quæris, Pater Reverende, id est quod sessione proxima demonstravi, videlicet juxta omnem philosophorum scholam, actiones esse suppositorum. Nonne ita tibi videtur?

Actiones sunt suppositorũ.

Mar. An ita sit Pater Reverende, nolo in præsentia respondere: tu autem mihi, velim, respondeas: deinde vero libenti animo ad omnia respondebitur.

Ioan Jacob in hoc mundo, P. Reverende, suppositum unum est. Superius autem diximus, Divinam substantiam non generare, neque spirare: quandoquidem ejusmodi generatio atque spiratio ad personas solummodo pertinet: unde sequitur, ut Patris persona, non autem substantia, generationis spirationisque causa sit. Porro autem quoniam ipsa patris persona in generando Filio substantiam ei communicat, idcirco juxta Doctores Filius ex Patris, Spiritus autem ex Patris Filiique substantia dicitur esse, ut personarum servetur disiunctio: in quibus oppugnantia relativa non est, quia sunt unum re cum substantia. Quanam igitur ratione Spiritus Filiique substantia esse habeat, ex his patet.

Mar. Tua equidem verba, Pater Reverende, componere, timarique nequeo, ut pote quæ mihi videantur plurimum inter se oppugnantia. Nam quandoque profers, Spiritum ex Patris Filioque substantia esse, quæ una eademque numero creditur esse: quandoque vero, mutata sententia, dicis substantiam ipsam per se apud Doctores, personarum non esse causam.

Distinctio subtilis.

And. Bene sciteque pater hic Reverendus loquutus est, tuque pater præstantissime acutissime respondisti. At in generum æquivocatione ac ambiguitate versari videmini. Nam in communi, tum Græcorum, tum Latinorum Doctorum Theologia multum differt, simpliciter proferre divinam substantiam, vel Patris Filiique substantiam: haud quaquam tamen ex eo putare debetis, ut re differant, quandoquidem sola ratione ac intelligentia differre creduntur. Doctores igitur ipsi divinam substantiam simpliciter proferentes, Patris & Filii sanctique Spiritus commune quoddam intelligunt: substantiam vero Patris dicentes, Patris personam mente concipiunt.

Mar. Id, P. R. quandoque, non autem semper ac necessario contingere creditur.

Imperat. Duobus simul præsertim inter se contradicentibus nostri Doctores respondere non possunt.

Ioan. Ut exemplum Jacob, Pater Reverende, fiat clarius, licet mihi de eo satis dixisse videar, verba tamen nonnulla ad idem spectantia proferam. Nam Jacob humanum suppositum est, cujus quidem substantia & natura, hoc est, humanitas, communicabilis est, non tamen generans, sed natura qua Ioseph à Iacob generatur, quæque Ioseph ipsi communicatur. Quanam igitur ratione oratio hæc intelligi debeat, Ioseph est è natura Iacob, ex his patet. Ioseph enim à Iacob supposito, per ipsius Iacob naturam ut per principium, quod quidem communicabile est, generatur, quandoquidem actiones sunt suppositorum, ut sæpenumero dictum est. Fieri autem non potest, ut ipsius Iacob substantia, à Ioseph substantia disiuncta non sit. Exempli tamen causa eadem esse ponatur. Porro autem quoniam divina generatio, infinita & imperceptibilis est, idcirco dicimus Patrem persona subsistere, quæ quidem est suppositum generans; generatio autem eâ o est, quæ supposito solum cognoscitur; Patris vero substantia principium est, per quod generat Pater, quodque per generationem filio tradit atque communicat, & ob eo suscipitur & communicatur, quemadmodum Iacob humanitati & naturæ contigit, quam Ioseph à generante supposito suscepit. Verum Divina substantia omnium substantiarum excellentissima est, quæ cum sit una eademque numero in Patre simul & Filio ac sancto Spiritu, ita ut in nullo alio differant, nisi quod Pater est Pater, & Filius est Filius: sapientiam quoque Dei, nec non benignitatem & potentiam ejus, communicabilem esse credimus, quandoquidem idem sunt. Quoniam autem divina substantia nomen abstractum existit, idcirco generatio ei non potest ascribi. Namque cum una numero sit, si quidem generare posset, proculdubio in divinis esset disiunctio. quandoquidem non seipsam, verum quicquam aliud generaret, propterea communi doctorum sententia divina substantia nequaquam generat. Unde sequitur verum esse, id quod sæpissime protuli, ut cum Spiritum ex Patris substantia esse audiamus, necesse sit, ex supposito intelligamus, similiter etiam cum ex Filio. Ut veritatem igitur assequamur, ad illud dictum Basilii redeamus, quandoquidem nil aliud agimus, nisi ut veritatem investigamus.

Mar. Ex sermone tuo, P. R. ut puto, concluditur, Patris Filiique substantiam, quæ una eademque numero est, sancti Spiritus principium esse. (quo sane nomine videris uti sæpissime) quod Pater & Filius sua communi substantia & natura, Spiritum sanctum producunt. Siquidem igitur ex Patris ac Filii substantia, ut ex causa, Spiritum esse credis, num etiam necesse est, ut intelligamus Patris Filiique substantiam, principium & causam esse?

Ioan.

Ioan. Principium equidem bipartitus fui.

Mar. Credisne modo quodam, Patris, Filijque substantiam principium & causam esse?

Distinxi principij nomen.

Ioan. Quidni?

Mar. Ergo sequitur, substantiam sancti Spiritus, ex communi Patri Filioque principio, causatam esse.

Ioan. Ex commoni quidem principio, à Patre Filioque Spiritus sancto.

Mar. Siquidem communem Patri filioque substantiam, sancti Spiritus causam vel principium quo dicis esse: quid obstat, obsecro, cur Sancti Spiritus substantia causata non sit?

Ioan. Non plane sequitur.

Mar. Cur obsecro?

B *Ioan*. Cur? quia id quod fit in humanis, tantum ab agente supposito fit, ita ut falsum sit proferre, hoc humanum suppositum ab humana natura productum esse, quandoquidem apud nostros Theologos humanitas abstractum nomen est, ac suppositum nullum significat. Iacob ergo vel homo suppositum hoc quod substat, significans, humanitate sua suppositum aliud producit.

Mar. Itane etiam de divinis possumus proferre?

Ioan. Quidni?

Mar. Ex eo tamen non sequitur P. R. ut sanctus Spiritus ex substantia sit, & spiretur, vel ex Patris substantia generetur, ut ex substantia filij spiretur, vel procedat.

Mos Conciliorum Patres antiquos proferre priorum.

C *Ioan*. Memini me, pater Reverende, dixisse, sanctis Patribus in generalibus Synodis morem fuisse, ut antequam quicquam de fide sancirent: majorum suorum sententias viderent, ac ipsis summopere inniterentur: quem quidem usum me servare volentem, ac dicta Sanctorum in medium proferre incipientem interpellastis, ac magnum Basilium attulistis, de quo satis, quandoquidem orationes nostras omnes hi patres ampl. videntur intellexisse: ad alias ergo Sanctorum sententias veniamus.

Mar. At nondum quicquam ex illis conclusimus.

Ioan. Ut equidem tibi, pater Reverende, gratum facerem, animo libenti concessi, ut tot verba in hac materia haberentur. Non est igitur alienum à ratione, ut ipse quoque concedas, ut alias patrum Sanctorum sententias videamus, nam sic ad conclusionem facilius perveniemus.

D *Mar*. De his paulo post. Namque nondum videmus, pater Reverende, quænam conclusio tuis ex verbis haberi possit. In humano genere suppositum hoc (inquis) ab alio supposito, id est, hic homo per naturam communé ab alio fit: & falsum esset proferre, hominem ab humanitate fieri: siquidem igitur ita quoque de divinis personis credendum est, ut falsum sit dicere, divinam personam à communi divina substantia esse: quandoquidem ipsa substantia suppositum per se subsistens nequaquam significat, à quo aliud suppositum fieri dicatur: sequitur, nos nullam causam intelligere posse, quando Spiritum ex patre filioque dicimus esse, quandoquidem divinæ substantiæ non est (ut inquis) generare aut producere, quemadmodum de natura humana dici solet.

E *Ioan*. Volo equidem tibi, Reverende pater, ostendere, dicentibus quicquam ab aliquo esse, necesse esse, intelligere illud ex persona esse. Magnus namque Basilius in 3. contra Eunomium libro inquit: Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? Dignitate namque ipsum secundum a filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illo causa dependeat, pietatis ratio tradit. Siquidem igitur apud Basilium, cui Doctores omnes plurimum tribuunt, Spiritus a filio habet esse, ac ab ipso est ut causa, nobisque supra concessum fuerat, accipere, ac esse, idem juxta Doctores significare: necessario sequitur, ut idem Spiritus a filio quoque pro-

A cedat. Porro quanæ authoritatis ac existimationis in sancti Spiritus materia Basilius fuerit, Chalcedonen. Synodus ad Martianum scribens, testatur: Hic magnus (inquit) Basilius minister gratiæ. Et infra, Hic doctrinam de sancto Spiritu illustravit. Siquidem igitur sancti patres tantum in sancti Spiritus materia Basilio tribuere, ipse vero in ea clarissime scripsit, necesse mihi videtur, ut ipsi, totaque Ecclesia, Patres ipsos sequentes, eundem magnum Basilium suscipiamus ac amplexemur, ejusque scriptis acquiescamus, cujus quidem vetustissimus liber hic est, quem (si lubet) legatis.

D. Basilij laus.

Mar. Hoc magni Basilij dictum, Pater Reverende, suo loco considerabimus. Nunc autem concludamus, quidnam ex illo tuo sermone sequatur.

B *Ioan*. Quinimo R. P. huic authoritati primo respondes, quæ quidem sola controversiam nostram dissoluet.

Mar. Communem Patri filioque substantiam, Pater Reverende, quæ una eademque numero creditur esse, sancti Spiritus causam & principium esse dicis, quo plane Spiritus ex patre procedit: unde sequitur manifeste, substantiam sancti Spiritus causatam esse, ac duas substantias inter se, secundum causam & causatum oppositas, in sacratissima Trinitate existere, quod quidem à Christiana Theologia longe alienum & à nullo unquam Doctore memoriæ proditum est: quippe qui Divinam substantiam neque generare, neque producere, neque Patrem vel filium per communem sibi substantiam, ut vos dicitis, verum

C per substantiam vel hypostaticam proprietatem, generare vel producere profitentur. Hoc igitur inconveniens ex tuis verbis sequi videtur, quæ (si lubet) diligentius contemplemor, vel his in aliud tempus dilatis, nunc ad Basilium veniamus.

Ioan. Quoniam non me bene videris intellexisse, Reverende Pater, idcirco quæ paulo ante protuli, ea clariora reddam: ergo diligenter attende. Substantia duobus modis à Doctoribus solet intelligi, uno quidem, pro rei ratione, quæ diffinitionem, quod quid esse rei significantem, vel alio nomine, entitatem atque naturam rei significat; altero vero modo substantia pro supposito capitur, quemadmodum Aristoteles in 5. Metaphysicæ libro, juxta omnium Doctorum expositionem, dicere videtur: quod quidem suppositum, in prædicamentali substantiæ linea, spe-

Substantia duobus modis intelligitur.

D ciebus atque generibus apud Porphyrium substat, ut Socrates atque Plato: quæ alio quoque nomine, hypostasis vel existentia, vel res naturæ solet appellari. In genere autem humano eadem substantia personam significat, quandoquidem persona dicitur esse natura rationis capax, incommunicabilis existentia, ita ut in rationali specie substantia pro supposito accepta, existentiam atque personam apud omnes illos Doctores significet, qui in Arrium ac Macedonium conscripserunt, quorum ille Filium creaturam, non autem ex Patris substantia, hic vero Spiritum neque ex patris, neque ex filij substantia dicebat esse. Pater ergo, cum sit rationalis naturæ substantia, suppositum vel existentia vel persona dubio procul appellari debet. Porro (quoniam generare sic vere convenit personæ patris, quemadmodum est verum pro-

E ferre, substantiam hanc huic substantiæ convenire: sequitur, ut ipsa substantia eadem sit Patri ac Paternitati, nullaque ratione communicabilis. Unde evenit, ut quoniam proprietates incommunicabiles sunt, idcirco Doctores nostri substantia non pro patris persona, sed pro natura patris utantur, quemadmodum in hominis diffinitione substantia capitur, ita ut in hac oratione, Spiritus ex patris substantia est, substantiam idest, entitatem ipsam insitam patri, Doctores intelligant. Substantia ergo cum una ratione suppositum, vel (ut supra dictum est) in divinis hypostasim vel personam significet, cum Spiritus ex patris substantia dicitur esse: substantia plane talia nunq

quam à Doctoribus nostris pro supposito vel existentia suppositi accipitur, quandoquidem ea ratione incommunicabilis est.

Verum altera capitur ratione, quemadmodum diffinitio substantiam rei significat, quæ natura vel entitas (ut supra dictum est) appellatur. Cum ergo Doctores nostri pronunciant, sanctum Spiritum ex Patris filiuque substantia esse, per substantiam ipsam non existentiam Patris, verum naturam ejus intelligunt, quæ quidem est in Patre, ac in seipsa, quemadmodum & Pater. Patris vero non substantiam habitudinemque significat, per quam hæc existentia vel hoc suppositum, ab alio differat. Hæc ergo communis substantia, quam in Patre protulimus esse, causa est & principium, quod per generationem communicatur. Porro Pater generat, filiumque producit, substantia tamen hæc filio nequaquam communicatur, in quo quidem solent homines sæpissime decipi. Cum enim dicimus Patris substantiam filio communicari, non id asserimus verum esse, quatenus Pater filium generet, quandoquidem filius etiam genararet. Propterea que dicere solemus, nec ipsum esse communicari, quia filius quoque necessario (ut paulo ante dictum est) generaret. Hæc autem substantia (ut ita dixerim) absolute simpliciterque considerata, quæ generandi potestas est, principium est quo vel per quod, quidem a Patre filio communicatur & traditur, non tamen secundum absolutam ejus considerationem. In generatione autem filij, omnia Patris communicantur: quandoquidem principium esse communicabile, filiationi se non opponit.

Pater ergo cum generet, per eandem ipsam substantiam, quæ principium est quo vel per quod, id etiam cum filio communicat, ut is etiam sancti Spiritus principium sit, quandoquidem Spiritus sancti principium in Patre esse, habitudini proprietativæ filij nequaquam opponitur: propterea tamen non sequitur, ut hæc substantia secundum suum esse commune ac absolutum, principium sit per quod. Secundum igitur ejusmodi considerationem, potentia producens vocatur, filioq; communicatur, qua quidem ratione non sequitur, ut eadem substantia causa sit atque causata. Hanc nobis doctrinam, P. R. Doctores omnes tradiderunt, orationes has exponentes, Filius est ex substantia Patris, & sanctus Spiritus ex Patris filiuque substantia. Quam quidem doctrinam si etiam ipsi sequimini, profecto nunquam errabitis. Sed hactenus. Sessione vero sequenti, de his diffusius dicam, tu autem (si lubet) respondeas.

Jul. Card. Quæstionem tuam, pater Ephesie, Provincialis pater scite dissolvisse videtur.

Mar. Nos juxta primæ Synodi Theologiam ae ejus symbolum R. P. illud ex Patre, id est, ex patris substantia natum, nil aliud significare putamus, quam ex Patris persona, hoc est, ex patris substantia ejusque proprietatibus. Nonne tibi quoque videtur ita, ut persona substantia nominetur? an quicquam aliud præter hoc?.

Ioan. Nonne dixi, P. R. duo esse substantiarum genera: alterum, quatenus tribus personis natura communis existit: alterum vero, cum una cum existentibus proprietatibus consideratur, qua quidem ratione hypostasis & persona nuncupatur? Illud ergo quod in Nicæno Symbolo celebratur, ex Patre, idest, ex patris sobstantia natum: necesae est ex hypostasi patris significet: quod aliud quoque genus substantiæ, præter illa duo, videtur esse. DD. tamen substantiæ nomine, duobus tantum modis utuntur. Nam primum illud, quod supra protuli, non aliter à Latinis quam pro hypostasi capitur, ita ut merito nemo nos possit accusare, tria substantiæ genera profiteri: quandoquidem filium esse consubstantialem Patri, id quod prima Nicæna Synodus declaraverat, ipsamque substantiam, per quam filius patri consubstantialis existit, tribus personis communem esse: ac illud ex patris substantia, principium quo vel per quod, non autem generans significare, firmiter tenemus.

Mar. Substantia, per quam (inquis) Pater & Filius est, tribus personis communis existit: num ergo verum est dicere, sanctum Spiritum ex trium personarum substantia hypostatice procedere? quandoquidem paulo ante visus es protulisse, sanctum Spiritum ex communi Patri Filioque substantia dependere.

Ioan. Num, cum ex Patre profertis, præpositio ex differentiam vel disiunctionem inter substantias aliquam apud vos significat?

Mar. Ita profecto.

Ioan. Realem ne, an secundum rationem?

Mar. Personarum disiunctio, Pater Reverende, secundum nostram intelligentiam consideratur, non autem inter se, verum hypostasis quæque realiter.

Bess. Tametsi P. R. secundum nostram intelligentiam inter se Divinæ Personæ differunt, suis tamen proprietatibus re substant.

Ioan. Hic quæro ex te, P. R. an proprietates cum persona sint idem?

Bess. Secundum quidem rem & subjectum idem esse creduntur, ratione vero differre.

Ioan. In Patre quidem, Pater Reverende, paternitas est ac substantia, tribus divinis personis communis: Patris vero persona, non nisi ratione ab ipsa paternitate substantiaque differt, cum ab alijs duabus personis re quoque differat. Siquidem igitur in Patre paternitas ac substantia est, quanam obsecro ratione pater generat? Et utrum suppositum est? paternitasne, an substantia, an utrumque?

Mar. Substantia est, P. R. id quod Patri communicatur, per ipsam tamen nequaquam filio pater communicatur, verum per suam proprietatem, quæ quidem paternitas est ad filiumque refertur, atque principium est, non tamen tribus personis commune.

Ioan. Imo substantia est, pater Reverende, id quod filio communicatur, quandoquidem in Patris persona (ut paulo ante dictum est) nil aliud quam substantia & paternitas est. Ergo suppositum, non ut proprietas, communicabile est. Nam cum suppositum & substantia unum sint, necesse est, ut non alia ratione, quam per ipsam communem substantiam, Pater ipse communicabilis sit.

Mar. Quod, pater Reverende, protuli, ita debet intelligi, ut communis substantia per quam pater cum filio communicatur, quæque una eademque numero creditur esse, in Patrem & filium ac sanctum Spiritum secundum nostram intelligentiam distribuatur. Propterea que desiunctam proferre solemus Patris substantiam, filij substantiam, sancti Spiritus substantiam, intelligentes propriam uniuscujusvis hypostasim. Quid autem ex his concludere velles, quam cito proferas.

Ioan. Ex tuo sermone, P. R. contrarium ejus quod superius protulisti, concluditur. Cum namque substantia in tribus personis existit, ex tua plane sententia sequeretur, ut Patris substantia, quæ filio sanctoque Spiritus communicabilis est, ratione tantum non autem re communiceretur: quod in nostra Religione quam maximum inconveniens esse videtur, quandoquidem ipsam tribus divinis personis re ipsa communicari, nobis est profitendum. Nam si singula quæque persona depender à causa, sequeretur ut personæ ratione solummodo differant: quod impium esset credere.

Mar. Non equidem protuli, P. R. divinas personas ratione tantum differre, sed quoniam unaquæque persona una cum substantia intelligitur; idcirco separantes hæc, substantiam ipsam mente concipimus. Quo quidem modo hypostasim filij ex Patris hypostasi demonstramus, ac divinas personas percipimus; nequaquam sane credentes ipsas ratione tantum differre.

Ioan. Id neque nos profitemur.

Mar. Quæro ergo ex te, P. R. quanam ratione Patris & filij sanctique Spiritus substantiam intelligas.

Ioan. Nonne dixi vobis, patres amplissimi, quemadmodum Doctores nostri ratione triplici substantiam divinam intelligant, videlicet pro substantia & entitate ac existentia? Quamvis autem tres sint hypostases & personæ re invicem differentes, eas tamen unicum Deum & opificem universi credimus esse, personam vero ex divina substantia proprietateque constare, ita ut persona nil aliud nisi substantia & proprietas sit: quæ quidem substantia & proprietas, licet unum re ipsa sint, & per suas proprietates tamen inter se differant, quandoquidem ad aliquid sunt, ipsas tamen secundum substantiam Deum unum esse fatemur.

IVL. CARDINALIS. Jam quatuor horarum spatium elapsum est, sit igitur in præsentia satis. Tum Synodus sancta decrevit, ut postridie convenirent.

DIE SABBATI SEPTIMA MENSIS *Martij, sessio 20. Florentiæ.*

Marcus. VT quæstionem propositam, patres amplissimi, tandem concluderemus, eam accuratius contemplari volebamus: sed quoniam cujusdam magni Basilij dicta his aut ter meministis, ipsi plurimum innitentes, ac si ad vestram sententiam pertineret, idcirco quæstione illa in aliud tempus dilata, ad ipsum Basilium veniamus, qui (si lubet) iterum recitetur. Cur enim (inquit) necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? Dignitate namque ipsum secundum à filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa dependeat causa, pietatis ratio tradit. *Ioan.* Hic locus, patres amplissimi, mendosus ac corruptus esse videtur. Quinque enim vel sex tantum libri Constantinopoli extant, quos in hoc loco mendosos credimus esse, cum qui sani sint, plus quam mille habeantur: quibus ipsi propter eorum vetustatẽ & copiam magis credimus, cum præsertim ad ipsius Doctoris mentem, ut ex consequentibus ejusdem verbis apparet, hi nostri libri facere videantur. Quemadmodum igitur Divinum Symbolum additionem passum constat fuisse, ita quoque credendum est, libros hos in hoc loco ab aliquo, qui dogma vestrum sectaretur, corruptos fuisse. Quod vobis quoque patebit, si nostrum vetustissimum librum diligentius inspexeritis, verba sequentia cum antecedentibus conferentes, ac omnia simul ad sensum Basilij applicantes: in quo quidem nostro libro, non ita, ut in vestro, legere est.

Basilij Codices corrupti.

Marcus. Duo mihi, pater Reverende, dixisse videris, te sermone perpetuo quæstionem illam, de qua nuper multa fecimus verba, libentissime concludere voluisse. Verum ut nobis facias gratum, te ipsam in aliud tempus transferentem, ad magnum Basilium à nobis jam requisitum venire velle, id quod profecto nobis gratissimum est: quandoquidem operæpretium est, ac plurimum convenit, ut à patrum sanctorum testimonio, nostræ disputationis sumamus exordium: quorum authoritas apud nos non mediocris esse debet, ac ipsos ut nostros duces sectari, ac in omnibus imitari debemus. Deinde dixisti, nostrum hunc librum in hoc loco corruptum esse, quemadmodum etiam accidit symbolo: cui certam additionem factam fuisse videmus. Ad quæ tibi, Pater Reverende, respondeo, ita clare ac copiose in illa materia hinc inde fuisse dictum, ut mihi ipsi suadeam nil planius, apertius, fortiusque nostris argumentis fieri potuisse: nil denique fuisse omissum, quod ad ipsam quæstionem spectaret. Verum si adhuc ambigis, putans non satis dictum fuisse, hac (de qua modo agimus) quæstione in extremum prius adducta, ad illam (si tibi videbitur) revertimur. Nam de hoc Basilij libro, quem in hoc loco mendosum & corruptum esse dixisti, respondemus ipsum a Nicolao Secundino Cretensi viro optimo doctissimoque nuper huc Constantinopoli allatum fuisse. Qui quidem liber constat ex membrana, & sexcentorum annorum videtur esse, cum dissidium & controversia nostra nondum fuerat orta. Præterea locus & littera hæc talibus punctis & lineis disposita est, ut nulla prorsus ex ordine talis corruptionis suspicio possit haberi. Hic igitur liber corruptus non est, præsertim à Romanis, à quibus nunquam antehac visus fuerat: quandoquidem non obliteratio, non macula, non denique diversa manus in hoc libro deprehenditur. Præterea ex vetustissimarum vestrarum synodorum actis apparet, corrumpendorum librorum vitium & malignitatem (pace vestra dixerim) apud vos à nostræ Regionis hostibus ortam fuisse, ut Cyrillus litteris ad Joannem Antiochenum antistitem missis quæ sic incipiunt, Gaudeant Cœli, quasve Chalcedonens. synodus suscepit, testatur. Si quis inquit, legislatorum verba vera evertit, mea quoque dicta, ut sibi placet, transmutat, &c. Tua ergo pietas non miretur, quandoquidem (ut optime novit) generis cujusvis hæretici ex à Deo spirata scriptura, erroris sui causam capientes, quæ per sanctum Spiritum bene prolata sunt, malignitate sua corrumpunt, & reliqua. In quibus quidem litteris Athanasij dedit exemplum, ostendens ejus epistolam, ad Epictetum datam, corruptam fuisse. Præterea Cyrillus idem ad Acacium scripsit, cujus quidem litteræ fuerunt inscriptæ, Mutua locutio: Si quæ litteris (inquit) mandaveram, sic a nonnullis in medium proferuntur, ut credant me eorum, quæ in Ephesina synodo celebravimus, pænituisse, id etiam deridetur: Dei namque benignitate sanæ mentis sumus, ac à recta ratione nunquam aberravimus. Ex quibus meridiana luce clarius apparet, sanctum Cyrillum in Ephesina synodo, ac semper alias unius sententiæ fuisse. Præterea in eisdem litteris de quodam Mesenensi præsule facit mentionem, à quo quidem interrogatus, an ipse quoque sentiret idem quod ATHANASIVS ad Epictetum scripserat, respondit: si sanas & non mendosas Athanasij litteras haberes, ipsis quidem acquiescerem, ac eadem cum Athanasio sentirem. Visis deinde ipsis Athanasij litteris, quas Cyrillus sanas habebat, satis apparuit, omnes alias ejusdem exempli litteras, quæ toto fere in Oriente fuerant, mendosas fuisse: idcirco Mesenus ipse pontifex veras ipsius Athanasij litteras statim exscripsit, ac ad Joannem Antiochenum antistitem misit. Ergo rationi congruum est, & ita credimus hunc Basilij librum fuisse, antequam de Spiritus sancti processione quæstio inter nos oriretur. Qua deinde exorta, (quamvis ab ipso fere Religionis nostræ principio hæc controversia fuerit) authores nostri schismatis in corrumpendum hunc locum incubuisse: verum Spiritus sancti benignitate librum hunc Constantinopoli fuisse servatum, ne ab impijs ipsis corrumperetur: qua quidem ratione adducimur, ut credamus hanc magni Basilij authoritatem nequaquam mendosam esse. Siquidem igitur ad veritatem investigandam, ac pro communi bono mutua benevolentia huc frequenter convenimus, operæpretium est ut libros nostros, qui vetustiores fuerint, conferamus, (de re profecto non mediocri agitur) ut ex sequentium ad præcedentia connexu, quidnam ipse Basilius senserit, facilius cognoscamus. Sed pro evitando odio hactenus.

S. Patrũ testimonia.

Religionis.

Mar. Nonnullos libros, Pater amplissime, cum hac additione Constantinopoli extare, paulo ante protulimus: nil mirum igitur si nos ex ipsis huc

fuerit allatus. Quos quidem libros ipsi simplicitate nostra utentes, ac veritate confisi, extare sinimus: quamvis eos facillime, quod perpauci fuerint, delere prorsus potuissemus: ex quibus hunc vestrum librum ab aliquo, qui in illa regione vobiscum sentiret, exscriptum fuisse credimus. Quod quidem admiratione dignum non est, cum hic etiam quamplurimi vestri sint homines, qui majorum nostrorum sequentes vestigia, pium dogma nostrorum sectentur: non autem imus inficias, codices multos in terris nostris ab hæreticis, qui vana dogmata in Dei Ecclesia introducere voluissent, sæpissime corruptos fuisse: idcirco authoritatibus, quas modo citasti, æquo animo assentimur. Verum ea vos non ignorare existimo, quæ Zosimi summi pontificis tempore acta fuerant. Qui cum ad Carthaginense Concilium scripsisset, Nicænæque synodi decretum misisset, Romanum pontificem œcumenicum appellandum. Concilium illud respondit, se prius velle ipsius synodi acta, quæ vel Alexandriæ apud Cyrillum, vel Constantinopoli apud Proclum essent, diligenter inspicere: quandoquidem apud acta ipsius Nicæni Concilij decretum ejusmodi non extabat: quibus deinde Nicæni Concilij gestis ab Alexandria missis, diligenter inspectis, ipsoque decreto nequaquam invento, idem Charthaginense Concilium Zosimo respondit, se tale nomen ipsi nolle tribuere quod à generali synodo decretum minime fuerit. Nonne vides, Pater Reverendissime, summum Pontificem, decretum falsum, & non in synodo promulgatum, ad tantum Concilium pro re tam magna misisse? Non igitur tam vehementer debetis mirari, si quidam etiam ex nostris hominibus vel novum dogma volentes defendere, vel quod ita sibi temere visum fuerat, aliquos libros corruperint. Cum igitur nostrorum librorum vetustas & copia, tum etiam id ipsum, quod nos hujusmodi libros mendosos extare permisimus, cum ipsus (ut supra dictum est) facile delere potuissemus, nobis victoriam dat, ac nos corrumpendorum voluminum authores non esse demonstrat: veritati namque confisi, ac multis aliis ipsius magni Basilij authoritatibus innixi additionem ipsam verbis Basilij factam parvi fecimus. Non ergo nobis proprium est, ut inquis, libros corrumpere. Sed Basilij sententia in nostro libro legatur: Qui vero (inquit) illi sancti sint & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: Fueritne unquam homo sic audax, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum à Filio, pietatis ratio forsan tradit. Magnus Basilius, præstantissimi Patres, Eunomium accusans, quod temere dogma novum instrueret, disputationis causa concedit, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium à Filio esse: deinde concludit, non tamen propterea necesse esse, Spiritum natura quoque tertium esse: dignitate namque ipsum secundum à Filio pietatis ratio forsan tradit. Sic in nostro quam vetustissimo libro scriptum est, ut videtis, & sic præcedentibus consequentia consonant. Non enim Basilius suscipit Spiritum sanctum ordine ac dignitate tertium esse, neque id aliquos Doctores litteris mandasse fatetur: quinimo etiamsi sic sit, negat tamen prorsus ex eo consequi, Spiritum natura quoque tertium esse. Cur igitur magnus ipse Basilius rationem hanc reddidisset, dignitate ipsum secundum a filio, cum ab ipso esse habeat & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa dependeat causa? Et cur eas causas reddidisset, quas antea non susceperat? Additio igitur ipsa neque præcedenti sermoni convenit, neque magni Basilij menti consonat. Contra ut nostro scriptum est libro, sequentia prioribus convenientius connectuntur. Nam verbum illud forsan, Basilius protulit, quod ipsam orationem disputationis causa

Nicænū Cōcilium corruptū.

Zosimo imponitur.

A (ut supra dictum est) concedebat: propterea inferius inquit, quorsum hæc oratio? quod non omnino, si quid ordine ac dignitate secundum aut tertium est, id & naturam tertiam habet. Nam quemadmodum Angelorum alius Princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diversitas, in natura vero communitas est, & reliqua: sic in nostro libro legere est, imo etiam in vestro quadam cum hæsitatione scriptum esse videtur. Si dignitate (inquit) ac ordine tertius est Spiritus, cur igitur magnus Basilius illud subjunxisset, cum ab ipso esse habeat: si disputationis causa (ut sæpenumero dictum est) sanctum Spiritum tertium esse, secundum vero à Filio dederit, id putans alienum à sanctorum esse doctrina? Porro autem, ut melius intelligatis B ipsum Basilium non hujus fuisse sententiæ, sanctum Spiritum ex Filio procedere, ac ab ipso esse habere, idem ipse Basilius afferatur, qui quidem suis litteris ad fratrem suum Gregorium de substantiæ hypostasisque differentia scriptis, quidnam de sancti Spiritus processione senserit, luce clarius explicavit. Sanctus (inquit) Spiritus, a quo cuncta bona in mundum emanant, quique filio adaptatur, & simul cum ipso percipitur, à causa vero paterna habet esse dependens & procedit, id notionis per proprietatis hypostasim habet ut post Filium & cum ipso noscatur, ac ex Patre subsistet. Filius autem, qui ex Patre procedentem Spiritum, per ipsum & cum ipso cognoscit, ac solus unigenitus ex ingenito lumine res- C plendet, nullam secundum propriam notionem, communionem habet cum Patre, aut cum sancto Spiritu, verum supradictis signis cognoscitur. His verbis Patres amplissimi, magnus Basilius sentire videtur, sanctum Spiritum ex solo Patre habere esse. Sanctus (inquit) Spiritus Filio adaptatur, hoc est, post Filium ordinatur atque disponitur. Cujus deinde causam volens reddere, non sane dixit, quod ex ipso procedit, vel quod ex ipso esse habet, ut in authoritate, cui vos innitimini habetur: verum subjunxit, quod simul cum ipso percipitur, videlicet a Patre. Postea sermonem figura distinguens, inquit: A causa vero Paterna habet esse dependens, unde quoque procedit. Vides-ne Pater Reverende, quemadmodum Patri, veluti cau- D sæ, magnus Basilius tribuit, ut sanctus Spiritus ex ipso dependeat? Non autem credere debemus, eundem Basilium sibi ipsi contradixisse. Orationis namque partitio non patitur, ut idem filio quoque tribuatur, quandoquidem hoc notionis ejus dedit signum, ut simul cum ipso percipiatur. Deinde subjungit: Filius autem, qui ex Patre procedentem Spiritum per ipsum, & cum ipso cognoscit. Non autem dicit, mittit, sed cognoscit Spiritum ex Patre procedentem, hoc est, secum ipsum manifestat. Postremo dicens, ac solus unigenitus ex ingenito Patre resplendet, nullam secundum propriam notionem communionem habet cum Patre, & reliqua, declarat filium nullam habere communionem cum Patre, ut sanctum Spiritum mittat: quandoquidem id Patri soli ascribitur, quemadmodum & filio soli tribuitur, ut his solis signis nosca- E tur, quod solus unigenitus ex ingenito lumine resplendet, quodque per ipsum & cum ipso Spiritum sanctum cognoscat. Siquidem igitur filius his, non autem aliis, signis cognoscitur: palam sequitur, ut in mittendo Spiritu, cum Patre nequaquam communicet, verum ipsi Patri proprium sit, ut sanctum Spiritum mittat.

Joan. Longam orationem habuisti, Pater Reverende, cum brevis forsan fieri potuisset. Volentibus enim veritatem attingere, quæ quidem vel parva indiget illustratione, nonnisi Sanctorum sententiis ac authoritatibus opus est. Ad duo ergo, quæ contra magni Basilij authoritatem ex nostri codicis lectione dixisti, paucis respondebo. Credendum est, inquis, aliquem eorum, qui quondam nobiscum sentirent, locum hunc corrupisse. Quod quidem falsum esse deprehendimus, quod cum hic liber exscriberetur, nul-

Locus obscurus.

la prorsus inter Græcos & Latinos controversia fuerit. Nunqoam autem affirmarem, Pattes qui sunt, aut qui fuerant, tale facinus commisisse: quandoquidem firmiter credimus, a primis nostri dissidij authoribus, vestros libros fuisse corruptos, sive Græci, sive Latini fuerint illi, quippe qui dogma vestrum sequentes, non ipsum defendere potuissent nisi veros Basilij libros corrupissent, quos contra sa facere viderent. Nunc venio ad Zosimum Summum Pontificem in quem nullum unquam testem fide dignum possetis producere, eum equidem contra vos binas Cyrilli litteras protulerim, ex quibus unas Chalcedonensis Synodus suscepit. Aut ergo tales testes contra tantum pontificem debebas producere, aut in ipsum fine testibus neutiquam invehi: quandoquidem minime convenit ex te crimina talia contra eum proferre, sed vetustissimas ac humanissimas Julij Libertique Summorum pontificum litteras, Pater Reverende, bene memoria tenere deberes quas Julianus præstantissimus sanctæ Sabinæ Cardinalis vobis ostendit, quibus patet, B. Athanasium (cum ab Antiocheno Concilio damnatus fuerit, ac eundem Concilium ipsum vehementer persequeretur) ad Felicem, Marcum, Julium, Liberiumque, qui sequentibus temporibus Romani pontifices fuere, scripsisse, ac eosdem obsecratum fuisse, ut acta Nicenæ Synodi, quæ perfecta & non mendosa Romæ in bibliotheca extarent, ad ipsum mitterent, quandoquidem omnia, quæ in Orientali Ecclesia extarent, ab Arrianis corrupta fuerant. Coi quidem Athanasiu, Summi pontifices ipsi respondere, se acta illa, quæ Græce Latineque scripta ipsorumquemet Nicænorum Patrum manibus sobscripta, & eorumdem sigillis obsignata à Summis pontificibus summa veneratione servarentur, nolle mittere: se tamen ipsi Athanasio nonnullos exscriptos Canones daturos, qui ad rem ejus facere viderentor. Deinde cum Athanasius ab ipso Antiocheno Concilio ad Romanam sedem provocasset, hæreticis eisdem objicientibus, id non jote fieri potuisse, Liberius ipse ad Athanasiom, Nicænum decretum de provocando ad Romanam Ecclesiam exscriptum misit: quo deinde is Athanasius acerrime se contra hæreticos defendit. Julius autem ipsius Antiocheni Concilij authores litteris acriter reprehendit, quod absque Sedis Apostolicæ authoritate convocare Synodum ausi fuerint, ostendens illis ex Nicænæ Synodi decreto, nullam unquam Synodum sine Romani pontificis authoritate celebrandum esse. Cur ergo, pater Reverende, Zozimum accusas immerito, ipsum ad Carthaginense Concilium, falsum Nicænæ Synodi Canonem misisse, cum illud idem Concilium, quos ex oriente Canones acceperat, omnes corruptos ac falsos esse cognoverit? ut multis Sanctorum authoritatibus, quorum vetustissimos libros habemus, pater. Nil mirum autem, Pater reverende, si in exponendis magni Basilij verbis in molta incommoda incurristi: quandoquidem (ut philosophi dicunt) parvus error in principio, magnus in extremum efficitur: quod quidem accidisse tibi videtur, qood male Basilium ipsum exposuisti. Ad veritatem igitur cognoscendam operæpretium est, tantum de duobus differere, quæ modo visus es protulisse, an Pater solus sancti Spiritus causa sit, tametsi Spiritus Filio adaptari dicatur: & an Spiritus eundem ordinem & naturam ad filiom non habeat, quem quidem Filius ad Patrem habere creditur? Porro autem ut hæc dissolvamus, necesse mihi videtur, ut ex te quæram, quænam differentia sit inter aliquid alicui adaptari, & aliquid ab aliquo esse habere vel dependere: quandoquidem nobis videtur, ut quod ab aliquo perfectibile est, idem ab aliqua causa dependeat, non tamen propterea profitemor divinas personas perfectibiles esse: id namque nostri doctores minime dixere. Filium autem credimus principium ex principio, ac Deum de Deo esse, quandoquidem Pater principium est.

Authoritas Papæ Rom. ex Concilio Niceno.

Athanasius condēnatus.

Fer. obsecrasse, ut

Arriani libros in Oriente corruperunt.

Aliquid alicui adaptari quod.

A Magnum etiam ipsum Basilium non solum in hoc, verumetiam multis aliis in locis ostendisse, sanctum Spiritum eodem ad Filium ordine se habere, qoo Filius ad Patrem disponitur, ac sohabet. Qualis autem ejusmodi dispositio ac ordo sit, velim ad mentem Basilij exponas.

Marc. Nullam equidem de Zosimo mentionem fecissem, Pater reverende, nisi meum de eo sermonem verum esse possem ostendere. Sed quoniam nostros libros ad hanc rem pertinentes Constantinopoli reliquimus, non inscij, unum ex illis apud vos esse, ex quo vobis ipsius Zosimi acta nota credimus esse, idcirco de his hactenus.

Joan. Quem librum inquis?

Marc. De omnium Conciliorum actis.

Joan. Apud nos, Pater reverende, nullum librum B invenies, qoo quidem pateat, Zosimum ipsum ad Carthaginense Concilium pro se falsum scripsisse. Sed missa hæc faciamus, quandoquidem alia indigent consideratione.

Marcus. Placet nobis ad aliud venire, quandoquidem in præsentia de Zosimo non opus est disputare.

Joan. Igitur ad exponendum Basilium, si lubet, redeas.

Marc. Magnus ipse Basilius, Patres amplissimi, illud, Filio spiritus adaptatur, exponens, inquit, qui post Filium & cum ipso percipitur. Quæ namque connomerantur, non possunt uno verbo proferri atqoe disponi: verum necesse est, ut alterum post alterum proferatur ac nomeretur. Si quidem igitur Spiritus adaptari Filio dicitur, fieri profecto non potest, C ut aliter intelligatur, quam quod post filium disponatur, non ita tamen, ot ab eo tanquam à causa esse habeat, ac dependeat. Propterea Basilius ipse subjunxit, qui post Filium & cum ipso percipitur. Tu autem, Pater Reverendissime, unde habes, ut quod alicui adaptetur, ac post ipsum disponatur, id etiam sit necesse, ot ab eodem esse habeat, & dependeat? Nobis sane non alia opus expositione, quandoquidem is Basilius seipsum exposuisse videtur, qui verbi, adaptatur, causam illico reddit, dicens, quod simul cum ipso percipitur.

Ioan. Si quidem igitur, Pater reverende, illud, filio spiritus adaptatur, à te sic exponitur, ut spiritus ad Filiom disponatur ac ordinetur, quæro ex te an ipsa dispositio, sanctique Spiritus ad Filium ordo, sit causa extrinseca, an principium à quo?

D *Marc.* Non equidem protuli Spiritum ad Filium, verũ post Filium disponi. Necesse enim est, ut in divinis ordo numerandi servetur: ita ut Filius post Patrem, Spiritus vero post filium numeretur.

Ioan. Talem igitur enumerationis ordinem tantum vocalem esse putas, ita ut re ipsa nullus in divinis sit ordo?

Marcus Necesse est, Pater reverendissime, ut divinæ personæ quoquo modo dispositæ sint. Nam enumerari non possent, nisi quidam inter ipsas ordo servaretur, qui qoidem modo qoodam realis est, ut idem magnus Basilius demonstrat: dum dicit, solus unigenitus ex ingenito lumine resplendet, ubi Filij ad Patrem dispositionem ac ordinem ostendit. Unde sane necessario evenit, ut sanctus Spiritus terE tius in ordine numeretur, nã ad Filium ordinatus, vel filio (ut supra dictum est) adaptatus, ad Patrem vero immediate relatus, ipse quoque Filius esse videretur. Quoniam igitur sanctus Spiritus post Patrem cum Filio continuo numeratur, idcirco tertius à Patre disponitur atque collocatur, quod quidem solum dispositionis & ordinis genus in divinis creditur esse, cum aliud apud Theologos nequaquam inveniatur.

Ioan. Ex magni Basilij sententia, Pater Reverende, profiteris inter Filium ac sanctum Spiritum ordinem esse naturæ. Utrum igitur inter Patrem & Fi-

lium is est ordo, an aliud in dispositionis ordinisve genus inter ipsos existit? quandoquidem mihi sentire videris, illud adaptari, atque disponi, causam non significare. Porro quoniam inter Patrem & Filium ordo naturæ re ipsa dicitur esse, certam significans dependentiam, idcirco necesse est sentiamus, Filium à Patre, ut à causa, dependere. Unde evenit, ut quoniam inter Filium & sanctum Spiritum idem ordo naturæ creditur esse, ideo necesse sit Filium sancti Spiritus causam esse, quemadmodum magnus Basilius in eodem contra Eunomium libro testatur, ubi probat Spiritum ejusdem esse naturæ cum Patre & Filio, quamvis ordine ac dignitate secundus a Filio sit, quemadmodum, inquit, Filius ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo & causa existendi Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum Patrem, natura vero nullo modo secundus, quod in utroque una deitas est: ita etiam sanctus Spiritus, etsi dignitate ac ordine secundus à Filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ, inde consequitur. Quibus verbis probatum est, sanctum Spiritum eundem ordinem ad Filium habere, quem Filius ad Patrem habere creditur. Quod Angelorum exemplo idem Basilius ostendit continuo. Angeli omnes, inquit, ut appellationis unius, sic ejusdem sunt naturæ inter se: attamen alij ipsorum gentibus præpositi sunt, alij vero fidelium singulos consequuntur. Quanto autem gens uni viro præponenda est, tanto majorem necesse est Angeli, qui gentis principatum habeat, esse dignitatem, dignitate eorum, quibus singulorum tutela commissa est. Et infra: Quorsum hæc oratio? quod non omnino, inquit, si quod ordine ac dignitate secundum aut tertium est, id & naturam alteram habet. Nam quemadmodum Angelorum alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diversitas, in natura vero communitas est, etenim stella stellæ præstat in gloria, & natura stellarum omnium una: & mansiones multæ apud Patrem, id est dignitatum diversitates, glorificatorum vero una natura: sit profecto & Spiritus sanctus dignitate quidem ordine secundus est. Accipimus enim ipsum tertium à Patre & Filio numeratum, cum ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis ordinem tradiderit, his verbis. *Euntes, baptizate in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti:* in natura autem, tertium a filio ac patre dejectum Spiritum, nullibi audivimus. Hæc magnus Basilius. Qui quidem nil aliud in ipso tertio in Eunomium libro concludere voluit, quam sanctum Spiritum ejusdem esse naturæ cum Patre ac Filio, quamvis in ordine ac dignitate tertius sit, quod quidem Angelorum exemplo, multisque rationibus clare probasse videtur.

1. Cor. 15.
Joan. 14.

Ber. docete omnes gentes, baptizantes eos in. Matth. 28.

Marc. Inter Patrem & Filium, Patres amplissimi, quatenus ex Patre Filius habet esse, ac ad ipsum immediate refertur, naturalis est ordo. Quæ quidem sola causa est, cur sanctus Spiritus necessario tertius numeretur: ob idque magnus Basilius de Patre Filioque loquendo, verbo, adaptatur, vel disponitur, nequaquam utitur, neque Filium Patri adaptari, vel post ipsum disponi dicit. Verum ipsum secundum esse à Patre, quod ab ipso esse habeat: sanctum autem Spiritum Filio dicit adaptari, hoc est, post ipsum (ut dictum est supra) disponi: quod quidem ideo evenit, ut sanctus Spiritus tertius collocetur, quod Filius necessario præcognoscitur, quoniam ad Patrem immediate refertur. Quod si magnus Basilius credidisset, eundem ordinem inter Filium ac sanctum Spiritum esse, quem inter Patrem & Filium esse noverat, ita ut si ea ratione Spiritum secundum à Filio, qua Filium secundum à Patre percepisset, nequaquam profecto Eunomium insequutus fuisset, neque ipsum dixisset sanctorum doctrinam falso citasse, cum diceret sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Ex quo quidem patet, ipsum Basilium non suscipere sanctum Spiritum dignitate secundum à Filio esse, verum illud ex hypothesi disputationisque gratia (ut supra dictum est) dare.

Joan. In ambiguo versamur, Patres amplissimi, propterea definitionibus uti debemus. Nam inter Filium sanctumque Spiritum ordo naturæ dicitur esse, ac illud verbum, disponitur, ordinem naturæ significat. Idcirco nos diligenter debemus dispicere, quonam pacto ordinem ipsum naturæ percipimus: quandoquidem ex vestro libro probavimus, sanctum Spiritum eundem ordinem ad Filium habere, quo quidem Filius à Patre disponitur. Sed ut noster serenissimus Imperator melius intelligat, hanc rem altius repetam. Nam omnes Theologi Philosophos imitantes, diffinitionibus in earum propria significatione utuntur. Quod si qua ambiguitas esset in eis, omnis ipsorum doctorum scientia rueret. Propterea vester Aristoteles (quem equidem invitus testor) in v. Metaphysicæ lib. in capitulo de natura, quotnam modis natura possit intelligi, demonstrans: Natura vero, inquit, dicitur uno quidem modo nascentium generatio: altero vero, ex quo generatur primo quod nascitur, qui quidem secundus modus ordinem generationis significat, ut ea quæ generantur ab ipsa substantia fiant: quo sane generationis significato, Basilius, Athanasius, Augustinus, ac omnes alij doctores, tam Græci quam Latini fuerunt usi, tenentes generationis ordinem unius personæ ab alia ordinem esse naturæ; ita ut neque cæteri doctores in ambiguo fuerint versati, credentes processionis ordinem nil aliud esse, quam unius personæ ab alia processionem, quemadmodum Aristoteles naturam altero modo (ut supra dictum est) diffinivit. Si quidem igitur ordo naturæ sancti Spiritus ad Filium est, necesse est ut sanctus Spiritus à filio esse habeat, id quod Basilius sensisse videtur, qua quidem in re, tota nostra controversia est.

Aristoteles.

Marc. Anteaquam de tali ordine, Reverende Pater, agamus, illa Basilij sententia nobis diligentissime consideranda est. Dic ergo mihi, credisne magnum Basilium hujus fuisse sententiæ, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, nec-ne?

Ioan. Ita prorsus, quemadmodum Filius secundus à Patre dicitur.

Marc. At idem Eunomius asserabat.

Ioan. Cum hanc sententiam Eunomius, Reverende Pater, ex sacra pagina suscepisset, ex ea concludere volebat, sanctum Spiritum natura quoque tertium esse. Non igitur Eunomium magnus Basilius reprehendebat, quod illius sententiæ esset, cum dubio procul in ea convenirent: verum quod ex ipsa volebat inferre, sanctum Spiritum natura quoque tertium esse, id quod (ut dicit Basilius) nequaquam inde consequitur.

Mens D. Basilij adhuc excutitur.

Marc. Veritatem igitur Eunomius asserebat, sanctum Spiritum ordine dignitateque tertium esse?

Ioan. Cur non?

Marc. Siquidem igitur ea in re cum Basilio sentiebat, quænam ejus sententia fuerit, accurate dispiciamus. Nonne in vestro prædicto libro scriptum est ita: Eunomius sanctorum simulat conservare doctrinam, & tacet eos qui ipsam tradiderant?

Joan. Simulat (inquit) sanctorum servare doctrinam, qui quidem (ut dicit Basilius) credebant sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Ex quo Eunomius inferebat, eundem Spiritum natura quoque tertium esse. A sanctis enim (ait) didicisse, ordinem ac dignitate tertium esse Spiritum: à se autem ipso credidisse, natura quoque tertium esse.

Marc. Non ita, Pater Reverende, Basilius dicit, sed Eunomius simulat sanctorum doctrinam servare, qui sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse dicebant. Qui vero illi sancti sint, & quibus sermonibus doctrinam fecerint, non potest dicere.

Ioan. Illud verbum, simulat, Pater Reverende, ad Eunomij conclusionem refertur, quam ex sanctorum

doctrina dissimulabat inferre. Nam sancti dicentes, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, nequaquam credebant ipsum quoque natura tertiū esse quod tamen ex ipsorum positione Eunomius simolabat inferri posse. Quæ quidem Eunomij verba, quoniam clara sunt, idcirco nulla indigent expositione. Nam si Basilio visum fuisset, falsum esse, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, huic etiam sententiæ clare contradixisset, quemadmodum argumentis fortissimis ac Angelorum exemplo, Spiritum natura tertium esse, oppugnavit.

Marc. Si sanctorum ac magni Basilij, Reverende Pater, hæc fuisset opinio, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, nequaquam profecto protulisset, Eunomius simulat sanctorum doctrinam servare, sed potius clare testatus fuisset, in hoc Eunomium bene sensisse. Porrò quoniam is magnus Basilius non credebat sententiam illam veram, & aliquorum sanctorum esse, idcirco dixit, simulat sanctorum doctrinam servare. Et paulo infra Eunomium reprehendit, quod quinam illi doctores fuerint non expressent. Et paulo inferius: Fueritne unquam homo sic audax, inquit, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? Authorem novorum dogmatum, ac audacem, Patres amplissimi, Basilius Eunomium nominat, quod ea proferebat, quæ nemo unquam sanctorum dixerit, quandoquidem Basilio non constabat, quinam sancti huius sententiæ fuerint, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Tuæ igitur partes sunt, Pater Reverende, probare sanctos aliquos hanc sententiam habuisse: nam ipsi credimus demonstrasse, magnum Basilium in ea opinione cum Eunomio neutiquam convenise, sed potius ipsam oppugnasse. Num in vestro quoque libro non ita legitur?

Ioan. Quoniam inficiaris, Pater Reverende, magnum Basilium credidisse sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, idcirco de hoc accuratius contemplemur, ac Athanasium authorem dignissimum videamus, cuius fidem Cyrillus profitebatur excolere. Qui quidem Athanasius in dialogo, quem in synodo Nicæna in Arrium habuit, ac in quibusdam suis litteris ita dicit: Si quidem Spiritus ex Patris Filiique substantia non est, cur Filius cum sanctum baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem, dicens: *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti?* [Matt. 28] Præterea, quoniam in sacro symbolo de tribus personis mentio fit, idcirco Athanasius ipse ad Serapionem scribens, Spiritum ex Patris Filiique substantia dicit esse. Spiritus (inquit) à Filio accipit iuxta Domini vocem. *De meo accipiet, & annunciabit vobis.* De Filio autem, *In nomine Patris veni.* De Paracleto verò, *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo.* [Ioan. 16. Ioan 5. Ioan. 14.] Si quidem igitur (inquit Athanasius) talem ordinem & naturam Spiritus habet ad Filium, qualem Filius ad Patrem, quonam pacto is, qui Spiritum creaturam esse credit, idem quoque de Filio non necessario crederet? Athanasij ergo sententia clara est, qualem ordinem Filius habet ad Patrem, talem Spiritum habere ad Filium: ita ut ex prima eius authoritate apparet, Spiritum personam tertiam esse: ac ex altera, Spiritus ad Filium ordo: ex utraque verò, Spiritum à Filio accipere. Quonam autem ordine Spiritus à Filio esse accipiat, vestrum est declarare, quandoquidem non oportet magno Athanasio objicere. Sed de his in præsentia satis. Sequenti vero sessione ex ipso magno Basilio eandem sententiam luce clarius demonstrabimus. Quibus dictis, sessio fuit dimissa, & ad diem Martis prorogata.

DIE MARTIS DECIMA mensis martii.

Sessio vigesimaprima Florentiæ.

MARCVS.

SEssione proxima, Patr. ampl. magni Basilij sententiam accurate considerantes, ac ipsius librorum discrepantiam inspicientes, ex vobis quæsivimus, an Basilius ipse crediderit sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Quod quidem affirmantibus vobis statim aliam proposuimus quæstionem, in dubiumque vocavimus, utrum opinio Eunomij ex doctrina sanctorum fuerit, nec ne. Quod cum etiam nobis dederitis, magnum Basilium contra vos manifeste citavimus. Sanctorum, inquit, simulat conservare doctrinam, non autem, inquit, conservat. Deinde reprehendens Eunomium, dicit: Qui vero illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere. Fueritne unquam homo sic audax, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? Quamvis igitur filius ordine ac dignitate secundus à Patre est, quod ab ipso est: non tamen & magni Basilij dictis concluditur, sanctum etiam Spiritum ordine dignitateque secundum à Filio esse, ac ab ipso veluti a causa esse habere, quandoquidem ipse Basilius hanc sententiam nequaquam suscepisse videtur. [For. ex] Vos ergo verborum discrepantiam bene considerantes, deprehendentesque notham accessionem ad sermonem Basilij fuisse factam, quippe qui cum Eunomio neutiquam sentiens, sanctum Spiritum secundum à Filio esse, cur sit secundus, nullam reddiderit causam: [Novam vel adulterinam.] verborum, inquam, discrepantiam bene considerantes, omisso Basilio, ad magnum Athanasium confugistis, ad ostendendum sanctum Spiritum ordine dignitateque tertium esse. Cuius quidem Athanasij duas authoritates citastis, quarum prima fuerat hæc: Sanctus spiritus ordine tertius, absque verbo, est: altera vero, sanctum Spiritum eundem ordinem & naturam ad filium habere, qualem filius ad Patrem habere creditur. [D. Athanasii sensus exenitur.] Quibus verbis probasse putatis, sanctum Spiritum dignitate quoque tertium esse. Nos autem, præstantissimi Patres, profitemur sanctum Spiritum in Trinitate tertium esse, ut Servator noster baptisma tradens pronunciavit: dignitate vero tertium esse, nequaquam asserimus, de vobis mirum in modum admirantes, qui quod à sanctis doctoribus ne scriptum quidem fuerit, id ut datum ac à nobis concessum sumitis, quemadmodum alias fecistis sæpissime. Nam huic orationi, Spiritus à Patre & Filio, à qua quidem verbum, *est*, abest, ipsum apponitis: huic verò, Spiritus à Filio accipit, *accipere esse*, additis, ita ut quæ adhuc vocantur in dubium, & sub iudice sunt, ea pro claris atque probatis, sumatis: quod quidem demonstrandi genus deterrimum & inutilissimum esse constat, quodque principij petitio à dialecticis nuncupatur. Nunc venio ad alteram Athanasij authoritatem, in qua nobis accurate considerandum est, cur & ad quos homines sermonem ipsum Athanasius magnus habuerit. Eum enim oportet, ut Cyrillus in tertia synodo protulit, qui sermonibus in divinis versatur, personarum & temporum ac omnium causarum rationem habere, & cur quæque verba prolata fuerint, quo quidem pacto quisque cuiusque verbi, sancti Spiritus honestate, rationem congruam facile reddere poterit. Nam gloriosissimos Athanasius in acerrimos, qui filium eiusdem dignitatis atque substantiæ cum Patre profitentes esse, sanctum Spiritum minorem eis, ac post ipsos dicerent, quod ipsum inter creaturas connumerarent, ad ostendendum ipsum quo-

que consubstantialem, ejusdemque dignitatis cum
Patre ac Filio esse, eo quo cæteri doctores argumen-
to fortissimo fuit usus, sanctum videlicet Spiritum
ejusdem ordinis, & voluntatis ac operationis eum
Patre & Filio esse, quemadmodum ad Serapionem
Episcopum scribens: Filius quidem, inquit, à Patre
Ioan. 3. mittitur: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium*
suum unigenitum daret. Filius autem mittit Spiritum,
Ioan. 16. *Si enim, inquit, ego abiero, mittam eum ad vos.* Et
Ioan. 17. Filius quidem Patrem clarificat, *Ego, inquit, te cla-*
Ioan. 16. *rificavi.* Spiritus autem clarificat Filium, *Ille*, enim,
Ioan. 8. inquit, *me clarificabit.* Amplius Filius quidem dicit,
Ioan. 16. *quæ audivi à Patre, hæc loquor in mundo.* Spiritus vero
Ioan. 5. ex Filio accipit. *De meo*, inquit, *accipiet, & annun-*
ciabit vobis. Et Filius in Patris nomine venit. De Spi-
Ioan. 14. ritu autem dicit, *quem mittet Pater in nomine meo.* Si
quidem igitur talem ordinem & naturam Spiritus ha-
bet ad Filium, qualem Filius ad Patrem: quonam pa-
cto is, qui Spiritum dicit creaturam esse, idem quo-
que de Filio non necessario credet? Quibus verbis,
Patres amplissimi, doctor ipse non personarum distin-
ctionem, neque unde existendi causam haberent, sed
earumdem potius unitatem & conjunctionem ac con-
substantialitatem probasse videtur, ex eo quod ana-
logia proportioneque quadam ejusdem sunt volunta-
tis ac operationis. Non enim inquit Filium à Patre
habere esse, Spiritum autem a Filio: neque Patrem
generare filium, Spiritum vero à filio mitti. Namque
si sic Athanasius protulisset, talis profecto sermo ad
vestram sententiam faceret. Verum bonitatem Patris
ex operibus filij, & bonitatem ejus ex operibus sancti
Spiritus proportione quadam (ut supra dictum est)
demonstravit. Ex eo enim, quod Filius à Patre, &
Spiritus à Filio mittitur, Patris bonitas (ut inquit
Gregorius) comprehenditur, ita ut ipsa missio sit bo-
nitas Patris, & sancti Spiritus missio, bonitas Filij sit
putanda. Illud autem, Filius quidem Patrem, Filium
vero Spiritus glorificat, operationum proportionem,
& voluntatis eorum identitatem significat. Etenim
quoniam Filius jamdiu cognito Patre, mundo appa-
ruit, deinde vero sanctus Spiritus palam se facit: id-
circo ne *antitheoi* hoc est, adversus Deum esse videren-
tur, Filius quidem Patrem, Spiritus autem Filium
clarificare dicitur, & quæ tacuerat, Filius discipulis
revelavit. *Quæ audivi à Patre, hæc*, inquit, *loquor in*
Ioan. 8. *mundo.* Spiritus vero à Filio accipit, quemadmodum
scripturæ relictum est, *De meo accipiet, & annuncia-*
Ioan. 16. *bit vobis.* Ex quibus quidem verbis credere debemus,
sanctum Spiritum a Filio sermonem accipere, ac ip-
sum discipulis nunciare. Spiritus ergo non accipit esse
a Filio, ut tu P. R. sentire videris. Deinde Filius de
Ioan. 5. se loquens inquit: *In Patris nomine veni.* De Spiritu
Ioan. 14. vero dicit, *Quem mittet Pater in meo nomine*, ut vo-
luntatis identitatem, & operationum suarum analo-
giam (ut sæpe sæpius dictum est) declararet. Propte-
reaque magnus Athanasius illud protulit, talem ordi-
nem & naturam Spiritum ad Filium habere, qualem
Filius ad Patrem: hoc est, ita Spiritus cum Filio dis-
ponitur, & ei consubstantialis existit, quemadmo-
dum Filius Patri. Quonam igitur, inquit, pacto is,
qui Spiritum creaturam dicit, idem quoque de filio
non necessario credet? stante videlicet ipsorum vo-
luntatis substantiæque unitate, necnon eorundem
operationum analogia.

Sic magnus Athanasius, P. amp. debet exponi,
quippe qui non personarum distinctionem, verum ip-
sarum conjunctionem ac earundem substantiæ uni-
tatem (ut supra diximus) ostendere voluit. Hæc igi-
tur Athanasij authoritas, P. R. longe aliter, quam
sperares, exposita est: atque ita, ut ad dogma vestrum
nequaquam facere videatur. An autem de sancti Spi-
ritus processione, ita ut ipsi creditis, senserit, & an
filius sancti Spiritus causa sit, necne, alia ejusdem
Athanasij authoritate posset intelligi, quippe qui in
sermone de filij ac spiritus æterna essentia, divinarum
A personarum disjunctionem edocens, solum Patrem,
divinitatis fontem ac ingenitum nominavit. Ac si so-
lum ipsum dixisset genitorem ac mittentem esse: non
igitur sentiebat filium, sancti Spiritus causam esse, si
divinitatis fontem, Patrem solum esse credebat. Di-
stinguimur, inquit, & ab iis, qui Judæus secuti, eum
Deum de Deo negant, Christianorum fidem ever-
tentes, unum Deum ut Judæi profitentur, non quod
solus ingenitus & solus fons divinitatis est Pater, id-
circo Deum ipsum nunciant, sed quod genitor filij &
absque fructu vivi verbi. Siquidem igitur solus fons
divinitatis, ac solus ingenitus, Pater est: sequitur, ut
solus filij genitor, ac solus Spiritum mittens existat.
Non igitur apud Athanasium filius sancti Spiritus
causa est, & ab ipso spiritus esse habet. Hæc nunc ad
B tuam orationem.

Ioan. Hæc via, Pater Reverende, qua quidem ad
veritatem illustrandam progrederis, tenebras potius
obducit, quam (quod omnes summopere cupimus)
lucem afferat. Nec id sane principio nostræ disputa-
tionis inter nos convenit, ut tam longis orationibus
uteremur, verum ut brevibus ultro citroque habitis
argumentis atque responsionibus, paucis rem ip-
sam concluderemus: te tamen longam habentem
orationem, verbaque duo per horam exponentem,
hi præstantissimi Patres audiendo jam fessi sunt, &
ut mihi videtur, nil aliud de tuo sermone intellexe-
runt, quam id, in quo me valde reprehendisti, quod
verbum, est, Athanasij verbis addiderim, ut sæpe-
C numero facere soleo; nam alteram ipsius Athanasij
authoritatem, sanctum videlicet Spiritum talem or-
dinem & naturam ad filium habere, qualem is ad
patrem habere creditur, male explanasti, qui autem
sermonem aliquem exponit male, is nunquam bene
respondere potest: deinde ad materiam de temporali
personarum processione venisti, in qua necessario
concludere possumus Spiritum sanctum ex filio etiam
ab æterno procedere, ex eo quod ab eodem tempora-
liter procedere creditur. In qua quidem materia tibi
paucis respondebo, quamvis de ea nullam modo
mentionem facere debebas, quandoquidem ad pro-
positum neutiquam spectare videtur. Sed antequam
aliud proferam, ex te, Pater Reverende, scire velim,
D an ita protuleris, cum Filius patrem dicitur audire,
verba ejus audit, quandoquidem auditus ad verba re-
fertur, & ita dictum evangelij, *De meo accipiet &* Ioan. 16.
annunciabit vobis, ut inquis, debet intelligi, ex quo
quidem, sanctum Spiritum à filio habere esse mini-
me sequitur; itane sentis, an non?

Marc. Quidni? nam & magnus Athanasius evan-
gelium ipsum sic exponit.

Ioan. Ex hoc, Pater reverende, secundum vestros
& nostros sanctos Doctores, Deo favente, probabi-
mus, sanctum Spiritum à filio æternum esse susci-
pere. Sed antequam ad demonstrandum hoc venia-
mus, orationi tuæ brevibus respondebo. Nam sessio-
ne proxima ex me quæsivisti, an ex magni Basilij
sententia sentirem, sanctum Spiritum ordine dignita-
teque tertium esse: deinde me, hanc ejus fuisse sen-
E tentiam, asserentem interrogasti, an alij quoque san-
cti doctores fuerint idem sentientes: me vero respon-
dente, multos sanctos hujus fuisse sententiæ, conti-
nuo ad ostendendum oppositum, magni Basilij autho-
ritatem exposuisti, quemadmodum etiam modo feci-
sti, ita dicens in summa: Eunomius sanctorum simu-
labat conservare doctrinam, sanctum Spiritum ordi-
ne ac dignitate tertium esse: qui vero illi sancti sint,
& in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non
potest dicere: idcirco magnus Basilius, utpote qui
non sentiret aliquos sanctos ejusce fuisse sententiæ,
inquit: Fueritne unquam homo sic audax, & reli-
qua? Credis igitur ex mente Basilij, neminem san-
ctum ejus opinionis fuisse, quod Eunomius ipsos cita-
re nescíverit. Hanc expositionem tuam, Pater Rever.
volui repetisse, ut hi Patres amp. solutionem ejus,
quam

quam afferam, facilius intelligant. Nos Magni Basilij librum habemus, quem non mendosum, sed fide dignum esse putamus, cujus quidem rei ex eo facimus conjecturam, quod cum Mitylenensis præsulis vetustissimo libro, quemadmodum ij testari possunt, qui utrumque diligentes perlegerant, in omnibus convenit: qui quidem liber, si iubet, in medium afferatur.

Mart. Hi libri eadem manu exscripti videntur esse.

Ioan. Tria vobis Pater Ampliss. demonstrare volo. Primum, ex Basilij authoritate sanctum Spiritum à *Scriptum* filio accipere esse: alterum, quanto dedecori Basilio magno futurum fuisset, si scripturæ reliquisset, ita ut *D. Basily doctrina.* in vestro legitur libro, & quemadmodum talem tantumque virum, ac in Dei Ecclesia, ut Chalcedonens. Synodus testatur, maximæ authoritatis, exponitiat ultimo ex præcedentibus ac consequentibus verbis ejus ostendam, ipsum non aliter sensisse, quam in nostro libro scriptum videtur. In explicandis autem his tribus capitibus, Pater Ampliss. non ero multus, neque mea vagabit oratio, spe adductus, sancti Spiritus (de quo agitur) bonitate, vos non mediocrem per nos ab ipso gratiam consecuturos, quo quidem magnus Basilius plenus, non potuisset in tanta materia, de qua agimus, diversis in locis diversa conscribere: quandoquidem sancti Doctores in his, quæ ad fidem spectarent, sibiipsis constare, nullibique contraria scripsisse creduntur. Nunc ergo cum essem in amplissimi sanctæ Sabinæ Cardinalis domo, Ambrosio eius fratre præsente, egregio literarum Græcarum professore, eruditissimus, ac hujus civitatis illustrissimus Scriba, vel (ut vulgo dicitur) Cancellarius, vetustissimum quoddam volumen Græcum nobis attulit, in quo quidem quærentibus nobis quandam Epistolam, forte fortuna sermo quidam Basilij de sancto Spiritu occurrit: quem ego sperans tum videre miraculum. (credebam etenim, id quod fuerat, magnum Basilium sancti Spiritus plenum, in ipso sermone claram aliquam & manifestam sententiam reliquisse) ejusdem Amplissimi Cardinalis jussu perlegi: quo quidem perlecto maximas ipsi sancto Spiritui gratias egimus, quod nobis evenit ex sententia, ut quod à Christianis in hac materia celebrari debeat, id ex eodem ipso sermone cognoverimus. Unum quidem Patrem, inquit, unum Filium, unum Spiritum sanctum, juxta divinam traditionem, profitendum nobis est: non autem duos Patres, neque duos Filios, quandoquidem Spiritus neque Filius est, neque nuncupatur: non enim a Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus: sed eo ad nos veniente, nosque sanctificante, divinitatis hæreditatem suscipimus, nec-non hæreditatis æternæ præmium, ac æternorum bonorum primitias. Hæc sunt, quæ nos à Spiritu accipimus, quæque nobis creata fuere, atque à sancto Spiritu causata. Siquidem igitur, Pater Amplissime juxta Basilium, non ita nos a Spiritu accipimus, quemadmodum à Filio Spiritus: nos autem à Spiritu creaturas accipimus, sequitur, ut quod is à Filio accipit, divinum sit: quandoquidem quæque res, vel divina, vel creata creditur esse. Quæ autem sint illa, quæ nos à Spiritu suscipimus, Basilius ipse declarat, videlicet divinitatis hæreditatem, ac hæreditatis æternæ præmium. Scriptum est enim:
Psal. 81. *Ego dixi, dij estis.* Nam facti filij coheredes, dij possumus appellari, & hæreditatis æternæ ac æternorum bonorum participes efficimur. Qua quidem ratione Basilius ipsis sententiam improborum evertit, quod illud esse, quod Spiritus accipit, creatorum bonorum causa est.

Nunc venio ad secundum, & luce clarius demonstrabo, magno Basilio non mediocri dedecori fore, si sic intelligatur, quemadmodum à Patre Ephesio exponitur. Quod quidem utramque nostram

A expositionem diligentissime conferentibus, palam fiet. Id igitur (ut lubet) agamus. Nam in nostro libro scriptum est ita: Cur enim necesse est, si ordine ac dignitate tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse; in vestro autem ita: Cur enim necesse est, si ordine ac dignitate secundus est sanctus Spiritus, natura quoque ipsum secundum esse? In nostro ergo libro tertius, in vestro autem secundus, sanctus Spiritus ponitur. *Discrimen codicum Græc. & Lat.*

Marcus. Imo in nostro quoque libro tertius legitur.

Ioan. Deinde in nostro hæc verba sequuntur: Dignitate namque ipsum secundum à Filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tra-
B dit, natura vero tertij uti, nec à divinis scripturis docti sumus, nec à dictis potest consequenter ratiocinari. In vestro autem libro legitur ita: Dignitate namque ipsum secundum à Filio, tradit forsan ratio pietatis, ubi verbum forsan, ambiguam reddit orationem, & magnum illum Basilium dubitasse demonstrat. Deinde in vestro libro sic legitur. Natura vero tertia uti nec à divinis scripturis docti sumus, nec à dictis potest consequenter ratiocinari, *ubi nonnulla verba deesse videntur.* Deinde Basilius prædictorum reddit rationem, ut in utroque libro legere est, nam inquit: Quemadmodum Filius ordine, quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo, & dignitate, quoniam origo atque causa existendi Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum *Codices conferuntur.*
C Patrem: natura vero nullo modo secundus, quoniam in utroque una est Deitas. Postea in nostro libro hæc verba sequuntur, quæ in vestro neutiquam extant: Ita videlicet sanctus Spiritus & si dignitate & ordine secundus a Filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequitur. In his ergo quæ de Filio Basilius loquitur, bene convenimus: ubi vero de Spiritu mentionem facit, liber vester deficere, ac mendosus esse videtur. Quis enim ambigit, an verbum illud, forsan, non sit Basilij, an contra tanti viri existimationem positum? Nam id semper potius esse debet, ut quo quippiam demonstratur: quandoquidem (ut dialectici dicunt) ex ambiguis & abstrusis nil prorsus potest dilucidari, cum à notioribus ad minus nota procedere, natura nobis
D insitum sit, qui quidem demonstrandi modus à sapientibus approbatur. Nam Eunomius ita ratiocinabatur: Quoniam Spiritus dignitate tertius est, ut ex scripturis Sacris habetur: idcirco sequitur, ipsum natura quoque tertium esse. Cujus quidem argumenti illationem & consequentiam Basilius volens evertere, pluribus exemplis scripturæ Sacræ demonstrat, dicens Angelorum alios primos, alios secundos, alios ordine dignitateque tertios esse: non tamen ex eo consequi, natura quoque tertios esse. Siquidem igitur ipse Basilius verbo forsan, fuisset usus, argumentum ejus in Eunomium, quod clarum esse debeat, valde fuisset ambiguum. At inconveniens esse videtur, tali tantoque viro tantam inurere notam, de quo Chalcedonensis Synodus testatur, ipsum exactissimam ac
E accuratissimam de sancto Spiritu nobis scientiam tradidisset, si verbo forsan, usus fuisset? Illud ergo forsan, quod magni Basilij sensum corrumpit, ex libris ejus deleri penitus debet. Præterea is magnus Basilius in eodem sermone clarissime dicit sanctum Spiritum à Filio accipere. Quod autem accipit, id profecto non creaturam, ut nos, verum (ut supra dictum est) divinum esse necesse est. Etenim quidnam aliud, obsecro, sanctus Spiritus in ipsa Trinitate à Filio accipit? quandoquidem, quod accepit vel accipit, vel in futurum accipiet, id æternaliter habet. Et filij auditus à Patre, ac ejus notio, idem sunt. Et divinorum intelligentia, & esse ipsorum, idem esse creduntur.

A Nec non illud, à Patre audire, nil aliud apud Latinos & Græcos, (ut probabo) quam, ex Patre substantiam capere. Quod ergo Spiritus a Filio accipit, id notio & esse, divinaque substantia est. Cur igitur est contendum, magnum Basilium in sermone de sancto Spiritu, quem in ejus celeberrimo die habuit, absque aliqua hæsitatione dixisse, Spiritum a Filio accipere: alio vero loco, eundem ipsum Basilium de eodem Spiritu, quo plenus fuisse creditur, illud forsan, tam inconstanti sententia protulisse? Veræ namque sententiæ ab hominibus sanctis sacris literis traditæ fuerant: quibus innitens Basilius, in Eunomium vehementer invehebatur. Sed venio ad tertium illud, quod ab initio vobis probare promiseram, ut ex præcedentium & consequentium verborum Basilij nexu cognoscatis, cujusnam sententiæ fuerit. Nam clarissime B patet, verbis his, forsan pietatis ratio tradit: orationem hanc, quæ subsequitur, ita videlicet & sanctus Spiritus etsi dignitate & ordine secundus à Filio est, non tamen verisimiliter, alienæ ipsum esse naturæ; inde consequitur, oppositam esse: quandoquidem simpliciter ac sine ambiguitate à Basilio fuerat prolata, etsi quidam fallaces homines ex ejus sententia inferebant, Spiritum sanctum natura quoque tertium esse. Ex his igitur Basilij verbis, Non enim à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus, cum nil aliud præter divinam naturam possit accipere: nec non ex alia ejusdem Basilij authoritate palam fit, verbum illud forsan, ipsius Basilij neutiquam esse, quandoquidem sibi ipsi constare non videretur, quod et magno dedecori esset: si quidem igitur C accipere esse, ac procedere, idem significant, & Spiritus à Filio accipit, ut probatum est, Spiritus ergo ex Filioque procedit.

Eunomius hæreticus. Sed ut magni Basilii sententia fiat clarior, verba ejus in tertio contra Eunomium libro altius repetam. Vix tandem, inquit, blasphemus in Unigenitum saturatus, ad Spiritum sanctum transiit, totique suæ consentanea voluntati de ipso etiam disserit, sic scribens: Cum vero hæc nobis de Unigenito sufficiant, reliquum est ut de Paracleto quoque dicamus: nec opiniones inexquisitas multorum sequemur: sed sanctorum in omnibus doctrinam conservabimus: a quibus cum dignitate ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium quoque natura esse credidimus. Hæc Eunomius arrogans & superbus, qui D (ut Basilius consequenter dicit) quod non putat oportere in simplici & syncera fide multorum permanere, sed artificiosis quibusdam cavillatoriis rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem *ausus est commutare.* torsus commutatu, satis verbis suis ostendit. Cum enim contemnat opinionem multorum, qui Spiritum sanctum glorificant, sanctorum simulat conservare doctrinam, & tacet eos qui sibi ipsam tradiderunt. Nam ex eorum scripturis cognosceremus, an hæc illatio, & (ut ita dixerim) consequentia, ex ipsorum sententia fuerit, si ordine ac dignitate tertius est Spiritus, ipsum natura quoque tertium esse. Magnus ergo Basilius in Eunomium invehitur, quod ipsorum Sanctorum libros non citasset, ex E quorum sententia inferebat sanctum Spiritum natura quoque tertium esse: quorum quidem sanctorum authoritate Basilius approbabat, sanctum Spiritum (ut supra dicitur) tertium esse: verum ipsam Eunomii consequentiam reprobabat, Spiritum natura quoque tertium esse. Propterea que paulo inferius Angelorum exemplum dat, dicens, alium principem, alium subditum, omnes tamen unius esse naturæ. Deinde de Spiritu inquit: sic profecto & Spiritus sanctus dignitate quidem & ordine secundus est. Accepimus enim ipsum tertium à Patre & Filio numeratum, cum ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis, ordinem tradiderit his verbis: *Euntes baptizate in nomine Patris, & Filij,* Mat. 28. *& Spiritus sancti*: in natura autem tertia à Filio ac

A Patre dejectum spiritum nullibi audivimus. Postea suam sententiam argumento confirmat, dicens: Cum enim duæ res dicantur, deitas & creatura, dominatus ac servitus, sanctificans & quæ sanctificatur, qua in parte Spiritum ordinabimus? in his, quæ sanctificantur? at ipsemet sanctificatio est. Et infra: Non ergo ipsum principalem natura Spiritum, fas est nobis conservum dicere, nec creaturis connumerare eum, qui in divina & beata Trinitate connumeratur. Unde patet, P. Amplissim. sanctum Spiritum non creaturis, sed ipsi divinitati, connumerandum esse, quandoquidem quæque res, vel divina vel creatura creditur esse. In qua quidem divinitate, magnus Basilius Spiritum sanctum ordine ac dignitate tertium esse crediderat, quippe qui paulo ante protulerat, Filium à Patre se- B cundum, ordine quidem, quoniam ab illo: dignitate vero, quoniam origo & causa essendi, Pater est: sanctum autem Spiritum, a Filio secundum: hic vero extra creaturas ipsum connumerat, quæ quidem, inquit, à communicatione, quam cum illo habent, qui natura sanctus est, sanctificationem habēt: Spiritus autem natura sanctitas est, illis vero participatione inest. Siquidem igitur sanctus Spiritus tertius est, necesse est Filium, causam & principium ejus esse per divinæ naturæ participationem. Quandoquidem (ut quam sæpissime protuli) inter duas personas ordo, ab uno in aliud esse creditur, quo quidem una persona ex alia substantiam & esse ac ordinem accipit. Unde evenit ut quoniam nobis concessum est, accipere & esse idem significare: Spiritus, qui a Filio habet esse, C ab ipso quoque procedat.

Alias quoque authoritates, Patres Amplissimi, possem afferre, ad ostendendum, sanctum Spiritum à Filio esse atque procedere, nec non ad easdem duas ejusdem Basilij authoritates luce clarius explanandas: verum majus operæ pretium mihi videtur, ut ad Athanasium veniamus: quem quidem si bene Pater Reverende, exposuisses, intellexisses melius ipsum, qui in Apologia sua in Arrium dicit: Si sanctus Spiritus ex Patris Filiique substantia non est, cur Dei Filius in symbolo sanctificationis ipsum connumerasset, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti?* Igitur ex Athanasio patet, quod si Spiritus sanctus ex Patris Filiique substantia non esset: nulla prorsus ratione in D sanctificationis symbolo connumeraretur. Porro vos Græci Domini nostri, quod à vobis symbolum dicitur, id a Latinis compositionem vel signum nuncupari, juxta B. Clementem, qui post sanctum Petrum ad B. Jacobum scribens, inquit, Apostuli congregati, symbolum fecere, quod quidnam significet, exponens dicit, quod quidem ideo compositio ac signum dicitur, quod ii quandam compositionem confecerant, ex qua quod creditur, demonstretur. Propterea, Patres optimi, sanctificationis symbolum ab Athanasio nominatur, quod baptismatis charactere ac signo, Christianus à non Christicola differre creditur. Ergo paulo ante vobis probavi clarissime, ita sanctum Spiritum ex Filij substantia habere esse, quemadmodum Filius ex Patris. Nunc autem Athanasius inquit, si E sanctus Spiritus à Filio non haberet esse, cum ipso non connumeraretur.

Athanasii locus. *Ibidem.* *Symboli compositio dicta.*

Porro autem, Pater Reverende, quoniam sessione proxima respondens mihi, dixisti, me hinc inde sumere authoritates neutiquam ad rem pertinentes, quemadmodum in Beati Epiphanij authoritatibus feceram, quibus quidem abs re verbum, est, apponebam, idcirco ad Epiphanium ipsum venire volo. Et quoniam complures interpretes ducti ac in Philosophia præclari, præsertim Serenissimus Imperator hic adsunt: ideo non aliis testibus opus est ad probandum, an verbum, *est*, in ipsis Epiphanij dictis subintelligi debeat; quod non equidem primus, verum Ambrosius apposuerat, dicens ita: Filium Epiphanius dicit, qui est ex ipso: sanctum autem *Ambros. interpres Epiphan.*

Spiritum, qui ex utroque, quæ quidem Epiphanij authoritas prima fuerat. De qua iterum ex vobis quæro, an hæ duæ propositiones ex verbum *est*, necessario includant? {*locus obscurus, sic forte elucidandus: Hæ duæ prapositiones ex, idest, ex prapositio bis in allegata paulo ante Epiphanii authoritate posita, videlicet in, Qui ex ipso: & in, Qui ex utroque.*} Nam ipse multis in Ambros. expositionibus talem modum loquendi comperio, ut mos est Græcis, qui, cum verbum necessario intelligitur, illud non exprimunt, quemadmodum etiam Basilius fecerat, qui dicens Spiritum ordine dignitateque tertium, verbum omiserat, quod necessario intelligitur. Altera vero Epiphanii authoritas fuit hæc: Neque filium novit quia, nisi Spiritus sanctus, qui clarificat & docet omnia, qui ex Patre Filioque: ubi verbum, est, deest, ipsum tamen subintelligitur. Rogo igitur te, Pater Reverende, ne in posterum oratione moraris, vel verbis quandoque mores significantibus, uti velis, quandoquidem ex ipsis nil firmi poterimus assequi. Et ne me in eo amplius reprehendas, quod quæ verba necessario subintelligantur, ea exprimo.

Ad secundam autem Athanasii authoritatem brevibus respondeo: ex ea nobis credendum, si diligenter ipsam perpenderimus, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse. Talem, inquit, ordinem & naturam sanctus Spiritus habet ad Filium, qualem Filius ad Patrem. Quonam igitur pacto, qui Spiritum dicit creaturam esse, idem quoque de Filio non necessario credet? Hoc est ob ipsorum ordinis similitudinem. Ordine namque naturæ, juxta Philosophos & Theologos, ut alias demonstravi, quippiam ex aliquo generatur, ac ex una persona producitur altera. Porro autem non debemus in Theologia rerum diffinitionibus aliter uti, quam ipsæ significent, quamque à Doctoribus accipi soleant. Si quidem igitur ordo naturæ, processionis est ordo, per quam una res ab alia naturam accipit, quæ quidem natura, principium est quo vel per quod, ut Damascenus etiam inquit: sequitur, generationem esse ordinem naturæ, non veluti generantis, verum quo generans generat, quod quidem principium communicabile est.

Marc. Ne mutes dictiones, P. Reverende. Aliud enim est dicere, ordinem & naturam: aliud vero, ordinis naturam.

Ioan. Ordo secundum naturam, Pater Reverende & ordo naturæ, idem significant, quemadmodum de persona, ex qua fit aliud, dici potest, si relationem principii habeat, quod quidem secundum naturam communicatur. Vnde sequitur, sanctum Spiritum ordine ac natura secundum post Filium esse, ab eodem esse accipere, ac consequenter ab ipso procedere. Sed hæc hactenus. Nam de temporanea sancti Spiritus processione suo loco dicemus, quandoquidem alterius est considerationis.

Imp. Operæpretium esse nostis, Patres Amplissimi, ut brevibus disputetis: vos autem tam longam habuistis orationem, ut antea dies defecturus videatur, quam nostri respondere sufficiant. Quibus dictis, sessio missa fuit, & ad diem sabbati dilata.

DIE SABBATI DECIMA-QUARTA mensis Martii.

Sessio vigesima secunda Florentiæ.

MARCUS.

SI ad omnes orationis tuæ partes oratione perpetua respondere velim, hic dies mihi Pater Reverende, ad dicendum nequaquam sufficeret. Quoniam igitur sermones prolixi, nobis inutiles sæpissime visi fuerunt: idcirco singulam quamque orationis tuæ

A partem memoria (ut potero) repetendo, ad ipsas sigillatim paucis respondebo, te interrogando, ac ex te rationes quærendo, & tibi cum fuerit opus, reddendo. Quoniam autem, P. R. dixisti nos primam Athanasij authoritatem non bene intellexisse, quandoquidem ipsam male exposuimus, ideo nostræ responsionis exordium ab ea sumemus.

Ioan. Ut disputatio nostra, Pater Reverende, juxta prioris nostri sermonis ordinem habeatur, à magno Basilio debes incipere, deinde ad Athanasium venire.

Mar. Quoniam sessione proxima, P. R. Magni Athanasii authoritas recitata & exposita fuit à te, idcirco mihi videtur, ut eamdem prius explanemus clarioremque reddamus, postea vero ad magnum Basilium veniamus.

B *Ioan.* Ut ordine bono, P. R. hac in re procedamus, agendum est nobis, ut dixi: sin minus, inter nos confusio poterit exoriri. Nam in superiore sessione primo ea me quæsivisti, an crederem magnum Basilium hujus fuisse sententiæ, ac una cum sanctis suis majoribus sensisse, Sanctum Spiritum ordine dignitateque tertium esse: deinde verbis ejus à te explanatis, continuo ad Athanasium venisti. Ego vero, ut eodem ordine tibi responderem, eamdem Basilii authoritatem prius exposui, ac ejus aliam simul attuli, & ex præcedentium cum consequentibus ejusdem Basilii verborum nexu, mentem ipsius dilucidavi, nec non ea tua expositione magnum ipsum Basilium inconveniens sequi demonstravi: in extremum autem ad magnum Athanasium veni. Ne igitur orationes nostræ confundantur, idem nobis ordo servan-

C dus est, cum præsertim beatissimus Dominus noster Serenissimo Imperatori, ac nobis omnibus id contendentibus benigne concesserit, ut singulis argumentis atque orationis partibus respondentes, eo usque disputationem nostram trahamus, quousque controversiæ nostræ modum inveniamus. Ad primam igitur magni Basilii authoritatem prius respondere debes.

Marc. Volebam equidem, R. P. eodem ordine quo proxime sum loquutus, adhuc in præsentia tecum agere, ac in primis ostendere magni Athanasii authoritatem ad nostram magis sententiam, quam vestram, facere. Verum quando tibi videtur, ut tui sermonis ordinem sequar, in hoc etiam morem geram tibi, & à

D Basilii authoritate incipiam.

Primo, tribus argumentis probare conatus es, librum vestrum mendosum non esse, quem ipsi dubio procul corruptum esse putamus. Quorum quidem argumentorum primum fuit, quod idem Basilius alio etiam in loco testatur, sanctum Spiritum à Filio esse habere: alterum, quod contra ejus esset existimationem, (qui Doctor egregius, admiratione neque valde dignus existit) si de Divinis dogmatibus hæsitans, verbo forsan, usus fuisset, ac non sine ambiguitate suam sententiam litteris mandasset. Postremo, ex nexu verborum ipsius Basilij judicatis, vestrum librum incorruptum, nostrum autem mendosum esse, sanctumque Spiritum ordine dignitateque tertium esse. Sed anteaquam vobis respondeamus, hæc Basilii authoritas recitetur: Vnum (in-

E quit) Patrem, unum Filium, unum Spiritum sanctum esse juxta divinam traditionem, profitendum nobis est, non autem duos Patres, neque duos Filios: quandoquidem sanctus Spiritus Filius non est, neque nominatur. Et reliqua. In quibus verbis, Patres Amplissimi, non legitur, neque ex ipsis necessario potest inferri, sanctum Spiritum à Filio esse accipere: nam illud: Non enim à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus: sic debet exponi, nos non à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio accipimus Spiritum: nam Spiritus apud Græcos neutri generis est. Et illud, quemadmodum à Filio Spiritus, quod vos pro nominativo casu accipitis, nos ac- *Expositio contorta.*

accusativum credimus esse: quæ quidem expositio, nostræ sententiæ ac verbis ipsius Basilii, necnon ejusdem menti quam maxime convenire videtur, ut statim monstrabimus: nam sancti Spiritus inimici, hac disjuncta oratione utentes, contra Christi fideles sic argumentari solebant: Si Spiritus ex Patre genitus est, ecce duo filii: sin autem ex Filio, ecce duo Patres, hoc est, Pater & Filius. Adversus quos hæreticos magnus Basilius inquit: Unum Patrem, unum Filium, unum Spiritum sanctum, juxta divinam traditionem, profitendum nobis. Nam sanctus Spiritus, quamvis ex Patre procedat, non tamen filius est, neque ex ipso, ut filius, natus, propterea inquit: Non autem duos Patres, neque duos filios, quandoquidem sanctus Spiritus filius non est, neque nominatur. Porro autem patet, nos à filio Spiritum sanctum accipere, id est, adoptionis Spiritum: nam filii secundum sui naturam proprium est, nos per Spiritum adoptare, ut Paulus ad Galatas scribit: *Quoniam autem estis Filii Dei, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem Abba Pater.* Siquidem igitur Spiritum adoptionis à filio accipientes, à Patre dicimur adoptati, à Spiritu vero nil aliud præter Spirit. ipsum accipimus, quemadmodum à filio Spiritum ipsum, qui ab ipso alius est: sequitur, sanctum Spiritum non esse filium, propterea nec à sacris litteris filius nominatur. Hoc ergo sensu magnus Basilius protulit, Spiritum non esse filium, quod à Spiritu non accipimus aliqua ab ipso videlicet aliena, & per sese subsistentia, quemadmodum filii Spiritum accipimus, alium ab ipso secundum ejus personam, sed ipsum Spiritum ad nos venientem, & nos sanctificantem, ac nobis sua charismata donaque largientem suscipimus, ut Apostolus inquit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.* Ipse vero unde habeas, Pater Reverende, Spiritum à Filio esse accipere, non video, cum ex his, quæ longa oratione recitavimus, Basilii verbis, neutiquam inferri videatur.

Sanctum esse.

Gal. 4.

1.Cor.12.

Ioan. Quamvis longam orationem, Reverende Pater, in exponendo Basilio habuisti, rem tamen ipsam neutiquam tetigisti, præterquam quod in fine ex me quæsivisti, unde illam expositionem habuerim. Ego autem tibi respondeo, verba hæc, unum Patrem, unum Filium, & reliqua, non absolute sed definite ac determinate prolata fuisse. Propterea, paulo inferius inquit: Non enim à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus, quæ quidem comparatio est.

Mar. At non ita nobis videtur.

Ioan. Ut si quis (verbi gratia) dixerit, nemo de Serenissimi Imperatoris subditis, ab eo quicquam accipiet, quemadmodum eorum aliquis, quos in consilium Summus Pontifex adhibet, ab ipso accipiet. In qua quidem oratione, quemadmodum non potest intelligi, ut illud, eorum aliquis quos in consilium adhibet, sit casus accusativi: ita quoque necesse est, ut illud, à Filio Spiritus, nominativi sit casus.

Mar. Res ita, ut dicis, Pater Reverende se haberet, si sic scriptum esset, quemadmodum à Filio Spiritus accipit. Verum cum Spiritus (ut sæpe sepius dictum est) accusativi sit casus, ea, quam ipse dicis comparationem, à mente Basilii aliena videtur esse, quemadmodum ipsum exponis, nos scilicet à Spiritu non accipere aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus. Nam ipse volens ostendere Spiritum non esse filium, verbis bis usus fuit. Quæ quidem si ad mentem ipsius Basilii conferas, nos ipsum melius explanare cognosces. Idcirco magnus Basilius inquit, sanctus Spiritus non est Filius, neque nominatur, quod ipsum à filio non accipimus, qui ab eo personaliter differt: à Spiritu autem non accipimus aliqua, quæ ab ipso differrent, quemadmodum is Spiritus alius à filio est. Deinde sequitur, sed ipsum Spiritum ad nos venientem, ac nos sanctificantem, & nobis sua charismata largientem, videlicet communionem divinitatis, Filiique cohæreditatem, & reliqua id genus dona suscipimus. Sic ergo magnus Basilius debet exponi. Nam expositio hæc, ejus sententiæ melius convenit.

Disparatio casus casus esset Spiritus.

Ioan. Non accipimus, inquis, à Spiritu aliqua, quæ ab ipso differant.

Mar. Non ea differre intelligo, quemadmodum Spiritus à filio alius existit.

Ioan. Velim equidem huic vestræ sententiæ objicere, ut Sacræ Scripturæ, ac ipsi veritati contrariæ.

Mar. Cur obsecro, cum is Doctor id sentiat?

Ioan. Quæro ex te, Pater Reverende, an sancti Spiritus dona, sint ab eis donis diversa, quæ nobis tribuit?

Mar. Non ea ratione sunt alia, ut per sese propriisque personis subsistant, quemadmodum Filius ac Sanctus Spiritus per sese subsistere creduntur.

Ioan. Non equidem quæro, an sancti Spiritus dona, eo modo sint eadem vel diversa.

Mar. Sunt sane diversa, non tamen per sese subsistentia.

Bess. Quamvis Spiritus dona suscipiamus, ea tamen per se non subsistunt.

Ioan. At paulo ante proferebatis, ipsa diversa esse à Spiritu, quemadmodum ipse diversus à filio creditur esse.

Mar. Eamdem ipsam sententiam illa Basilii authoritate confirmare possumus.

Ioan. Quæro ex te, Reverende Pater, utrum Spiritus à Filio datus, creator sit, an creatura. Nam quævis res, creator creditur esse vel creatura. Porro autem ipsi credimus sanctum Spiritum creatorem esse, opera vero ejus creatura: utrum, inquam, is sanctus Spiritus, quem Deus per Iesum Christum in nos infundit abunde, sit creatura nec-ne? Obmutuit pater Ephesius. Item peto, Pater Reverende, an sancti Spiritus gratiæ, una cum ipso ac ejus persona, Christicolis largiantur, nec-ne: & an sint eædem cum his, quæ ab hominibus suscipiuntur? Videns autem Imperator Ephesium respondere nolle, ac timens, ne sermo ad aliam quæstionem transiret, Græcique cogerentur de creatore ac creatura disserere, jussit ne amplius de quæstione hujusmodi verba facerent. Latinis autem repetentibus, ita respondit.

Imp. Hæc ad propositum, Patres Amplissimi, nequaquam spectare videntur, neque ab hujuscemodi quæstione nostrum dependet negocium: de quo solo, non autem alia de re, quæ forsan causa futuræ nobis controversiæ fuerit, inter nos agere convenit.

Ioan. At operæ precium esset, serenissime Imperator, ut hæc etiam quæstio dissolveretur.

Mar. Illa Basilii authoritas, Patres Amplissimi, longe aliter à nobis, quam à vobis exponitur. Siquidem igitur ex ambiguis ac obscuris, nil necessario potest concludi, sequitur vos nihil ex ipsis ostendere posse. Quamvis autem authoritas ipsa sic etiam posset exponi, quemadmodum vobis videtur, à Spiritu non accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus accipit, licet talis expositio prioribus verbis Basilii nequaquam conveniat, quia tamen ex eo non infertur Filium Spiritus causam esse, idcirco ipsa omissa, ad aliam veniamus.

Ioan. Ex Beati Cyrilli litteris, Patres Amplissimi quæ sic incipiunt, Servatore nostro clare loquente, docemur, nos non solum accurate verba perpendere, verum etiam Doctoris mentem diligenter inspicere debere. Siquidem igitur authoritates Sanctorum in medium proferentes, ipsarum sensum exacte non explicare, dispicereque vellemus, contra sane Cyrilli Canonem ageremus. At ipsi, qui profitemur ipsam

Cyrilli sententiam & legem servare, illa Basilii authoritatem meridiana luce clariorem esse tenemus, de qua tantum hi merito possunt ambigere, qui eam exponunt male, ut vobis credamus contigisse. Qui cum ipsam non bene intelligatis, in multa incidistis incommoda, ac facitis eamdem ipsam authoritatem, opposita simul includere, proferentes, quemadmodum à Spiritu accipimus aliqua, ita etiam à Filio Spiritus, quod contra omnes Doctores videtur esse: quandoquidem Spiritum accipientes à Filio, Spiritus etiam dona suscipimus, nec non eadem dona suscipientes, Spiritum etiam ipsum una cum ejus donis accipimus.

Rom 5. Quemadmodum Paulus Apostolus inquit: *Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Siquidem igitur accipientes à Filio Spiritum, Spiritus etiam dona (ut est supra dictum) accipimus, & ipse dona suscipientes, Spiritum etiam ipsum suscipimus. Et magnus Basilius inquit: A Spiritu non accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus; ubi profecto, quia quamdam accipiendi diversitatem is Doctor intellexisse videtur, necesse est, ut Spiritus nominativi, non autem accusativi, sit casus. Latinorum itaque patrum expositio, vera & clara est, ut non accipiamus à Spiritu aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus accipit: nam ipsa dona (ut ipsi etiam paulo ante dixistis) à Spiritu sunt sejuncta, & quod Spiritus à Filio accipit, divinum idemque cum ipso Spiritu creditur esse, quandoquidem creatura non est: sua vero dona, quæ nobis largitur, proculdubio creaturæ sunt. Necesse est ergo, magni Basilii authoritatem exponi sic, & intelligi.

Mar. Nos non inficiamur, Patres Amplissimi, hanc vestram expositionem posse stare ac veram esse, cum omnes in hoc conveniamus, fieri non posse, ut absque Spiritu nos ejus dona acceperimus, quandoquidem singula eorum cum eodem Spiritu suscipimus, quod totus Spiritus in suis singulis donis existit. Quæ quidem verba tametsi vera sint, adhuc tamen expositio nostra vera potest esse: quandoquidem à Spiritu non aliqua per sese subsistentia suscipimus, quemadmodum à Filio Spiritum accipimus. Quæ quidem expositio præcedentibus Basilii verbis consona magis videtur. Quæ omnia, Patres Amplissimi, quamvis verisimilia sint, nequaquam tamen ex ipsis consequitur, sanctum Spiritum à Filio esse accipere, sed nos ab ipso Spiritu creaturas suscipere. Hæc ergo, Pater Reverende, melius demonstrato, de quibus inter nos controversia est.

Imp. Ut tibi Pater Ephesius morem gereret, huic quæstioni Pater R. respondit. Verum in posterum ne verbum quidem de ea faciet, quandoquidem non tot de causis huc convenimus.

Ioan. Hæc expositio, Patres Amplissimi, vera est, ut Spiritus nominativi sit casus. Nam hæc oratio, à Filio Spiritum accipimus, nos Spiritum una cum ejus donis accipere significat, ut ait Apostolus: *Dilectio*

Ibid. *Dei posita est in cordibus nostris*, hoc est, ideo, quod filius dat nobis Spiritum. Accipere igitur à filio Spiritum, nil aliud significare videtur, quam (ut paulo ante dictum est) Spiritum cum ejus donis accipere: quæ quidem donorum acceptio nil aliud est, quam quod idem Basilius in eodem loco declarat, videlicet divinitatis communicatio, & bonorum participatio, ac pignus hæreditatis æternæ, quæ omnia (ut Basilius inquit) à Spiritu accipimus. Quæ igitur à Spiritu accipere credimus, his eadem donis ipsis esse videntur, quæ nobis filius elargitur per Spiritum. At magnus Basilius, non enim, inquit, à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à filio Spiritus: quæ quidem, si Spiritus, casus esset accusativi, essent eadem. Verum maxima differentia debet esse inter ea, quæ Spiritus à filio accipit, quæque ipsi à Spiritu accipimus: quandoquidem principium in Theologia notissimum est, id quod ipse Basilius in eodem loco citat, duo tantum genera rerum existere, idest, creatorem & creaturam: porro dona, quæ Spiritus nobis largitur, creaturæ sunt & sejuncta: Spiritus vero sanctus, creator. Unde sequitur, si non à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à filio Spiritus, ut id quod Spiritus à filio accipit, divinitas sit. Tua igitur expositio nulla ratione menti Basilii convenit. Hæc Joannes. Nolente autem Ephesio quicquam de hoc amplius proferre, Imperator sic dixit:

Imp. De proposita quæstione necesse est in præsentia disputetis, de hac vero forsan alias.

Ioan. Equidem te, Serenissime Imperator, sapientissimum ac ingeniosissimum esse puto, mihique persuadeo, te veritatem hujusce rei cognoscere, ac ipsum Basilium aliter exponi non posse. Siquidem igitur tibi lubet, ut finem his ponamus, satis tibi libentissime faciemus.

Imp. Si qua dubitatio est, Pater Reverende, viderint Auditores.

Nolunt Græci se confiteri victos in aliquo.

Iul. Card. Dominus Provincialis, Patres Amplissimi, Basilii authoritatem quam optime declaravit, ita ut aliter exponi non possit, ut vobis omnibus exploratum est: idcirco (si vobis placet) ad alia veniamus.

Imp. De hac quæstione suo loco considerabimus.

Ioan. Quoniam de his satis est dictum, ideo si beatissimo Summo Pontifici & Serenissimo Imperatori videtur, orationem nostram ad alia transferemus.

Mar. Quoniam authoritas ipsa videtur ambigua, & utrinque ex parte varie intellecta: idcirco ad alterum orationis tuæ caput, si lubet, veniamus.

Ioan. Nos autem profitemur ipsam satis superque exposuisse ac dilucidasse.

Mar. Fieri non potest, Patres Amplissimi, ut Spiritum in loco tertio disponamus & numeremus: nam in divinis personis non sunt, primum, secundum, tertium: neque unum, duo, tria, verum unum & unum & unum substantia. Siquidem igitur generare producereq; non naturalia & propria, sed hypostatica sunt: sequitur, si sanctus Spiritus ex Patre Filioque producitur, ut ex duabus personis producatur, quæ duæ causæ ac duo principia essent.

Ioan. Nequaquam, Pater Reverende, nequaquam. Non enim duo principia, duasve causas in divinis, verum unicum tantum principium & causam profitemur. Nam Pater ut Pater, ad Filium refertur: Filii enim est Pater. Similiter Filius ut filius, ad Patrem: Patris namque filius est, quo quidem non existente, Pater esse non poterit, quandoquidem relativa sunt. At sanctus Spiritus neque ad Patrem, neque ad Filium, quatenus Pater & Filius sunt, per se potest referri. Est ne ita, an non?

Mar. Quid ni?

Ioan. Porro Spiritus ut Spiritus, ad spirantem refertur. Spirantes vero sunt, Pater simul & Filius, cum sine ulla controversia Spiritus Patris Filiique dicatur esse: qui quidem una eademque spiratione, facultateque productiva, Spiritum sanctum spirant atque producunt. Quæ quidem potentia facultasque productiva, cum una eademque numero sit, Patris præcipuè creditur esse, à quo etiam filius accipit ipsam. Qua ratione Patres Amplissimi, dicere solemus Patrem & Filium, unicum Spiritus sancti principium & causam esse.

Unum spiratorem.

Mar. Fieri ne potest, Pater Reverende, ut duæ personæ una sit causa? Nonnullarum personæ conjungi non possunt, alioquin verum esset Sabellii dogma.

Duarum personarum.

Ioan. Si me patienter & æquo animo auscultaveris, me Pater Reverende facile intelliges. Nam unicam causam unicumve principium, Patris in divinis esse profitemur, Filii quidem per generationem, Spiritus

Theulogia dubitasse, ac varbo forsan, usum fuisse, dicentem, forsan pietatis ratio tradit. Ipsi autem tibi respondemus, hanc magnam Basilii sententiam non fuisse, neque aliquos sanctos id litteris mandasse, quod Eunomius proferebat, sanctum videlicet Spiritum ordine dignitateque tertium esse, ut ea ipsius Basilii verbis apparet. Sanctorum, inquit, simulat conservare doctrinam. Et infra: Qui vero illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: Fuerit-ne unquam homo sic audax, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? nullos profecto sanctos Eunomius poterat citare, qui talem sententiam habuissent. Nam magnum Athanasium nequaquam sanctum esse credebat, ante ipsum neminem sanctum Doctorem fuisse constat, qui illam sententiam habuisset. Neque igitur Eunomius ostendere poterat, eam fuisse sanctorum Doctrinam, neque ipsam Basilius suscepisse videtur. Porro quoniam Eunomius Scripturæ Sacræ potuisset inniti, in qua Servator noster inquit: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: ex quibus verbis quisquam forsan credere posset, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, idcirco magnus Basilius id disputationis causa suscipiens, ac ex hypothesi sumens, inquit, sanctum Spiritum dignitate secundum esse à filio, forsan pietatis ratio tradit: pietatis quidem rationem appellans eam, quam ex sancto Evangelio habemus, ita ut hoc modo magnum Basilium exponentes, credere debeamus ipsum in hoc hæsitasse, an ratione pietatis, hoc est, ex sacra Scriptura haberetur, sanctum Spiritum dignitate quoque tertium esse: propterea inquit, cur enim necesse est, & si dignitate ac ordine tertius est, natura quoque ipsum tertium esse? ita ut illud forsan, ad id debeat referri, quod ex sacra Scriptura non clare patet, sanctum videlicet Spiritum dignitate tertium esse. Ne autem quisquam crederet, sanctum Spiritum ex eo dignitate tertium esse, quod ordine tertius est, ideo magnus idem Basilius (ut in nostro libro bene scriptum est) post Angelorum exemplum inquit: Sic profecto & Spiritus sanctus dignitate quidem & ordine secundus est, ut aiunt, accepimus enim ipsum tertium à Patre & Filio numeratum, & reliqua. Cui soli Evangelicæ authoritati, Patres Amplissimi, Eunomius innitebatur, quandoquidem sanctorum aliam non habebat, qua suam sententiam tueretur. Quod quidem Evangalicum dictum Basilius (ut sæpenumero dictum est) dans Eunomio eo modo interpretandum, verbo forsan usus fuit, acsi sic dicere voluisset: Eunomius Evangelio forsan innititur, quod forsan dicit sanctum Spiritum dignitate tertium esse: non tamen inde consequitur, ipsum natura quoque tertium esse. Qui quidem Basilius, cum vocaret in dubium, an sanctus Spiritus dignitate tertim sit, in eodem ipso sermone sic inquit: non tamen alienæ ipsum esse naturæ inde consequitur, quanquam concedendum non sit. Quæ quidem particula, quanquam concedendum non sit, in vestro libro nequaquam habetur. Non igitur magno Basilio dedecori vel turpitudini creditur esse, si in eo sermone, quem non affirmat, sed ex hypothesi sumit, verbum forsan, protulerit. Sic ergo Basilium, nostris libris qui quamplurimi sunt, acquiescentes exponimus ac intelligimus.

Ioan. Ut veritas libri nostri, ac simul vestrorum falsitas appareat, Pater Amplissime, fierique non posse, ut aliqua ratione, ex vestris hujusmodi libris veritas habeatur, tres omnes Basilii in Eunomium libros, secundum Ambrosii expositionem, diligenter examinavi: ex quo quidem bene cognovi, in quibusnam differamus. Quæ dum explico, attendite, obsecro. In nostro quidem libro scriptum est ita; Dignitate namque ipsum secundum à filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: natura vero tertia uti, & reliqua. In vestro autem ita: Dignitate namque ipsum secundum esse à filio, forsan pietatis ratio tradit, natura vero tertia uti, &c. ubi multorum verborum defectus patet clarissima. Præterea Basilius volens probare, Spiritum ita sese habere ad filium, quemadmodum Filius ad Patrem, his verbis utitur: Nam quemadmodum filius, ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo atque causa essendi Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & deductio ad Deum Patrem: natura vero nullo modo secundus, quoniam in utroque una est deitas: ita videlicet & sanctus Spiritus, & si dignitate & ordine secundus à Filio est, non tamen virisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequitur. Hæc in nostro volumine. In quibus quidem verbis nulla est ambiguitas vel conditio, sed simplex ac mera comparatio vel similitudo. Vos tamen his verbis hoc additis, quamquam concedendum non est: facitis, ut argumentum & ratio tanti viri, sit ambigua & conditionalis.

Sed est alia quoque magna nostrorum codicum dissonantia. Nam magnus ipse Basilius, post Angelorum ac siderum exemplum, eandem veram, simplicem, ac sine ambiguitate aliquave conditione, certam conclusionem infert, sanctum Spiritum dignitate & ordine tertium esse, quam quidem pietatis ratione, cui inniti maxime videtur, demonstrat. Accepimus enim, inquit, tertium à Patre & Filio numeratum, cum ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis ordinem tradiderit his verbis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Quæ sane verba Basilius pietatis vocat rationem, quibus verbis opinionem suam (ut dictum est supra) fulciens, sanctum Spiritum dignitate & ordine tertium esse ostendit, quæ omnia sequentium cum præcedentibus nexu valde consonant. Nam Angelorum exemplum pro vero ac absoluto suscipiens, sic ex eo argumentatur: Quemadmodum Angelorum alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diversitas, in natura vero communitas est, sic profecto & Spiritus sanctus, &c. In quo quidem argumento, quod in prima propositione videtur accipere, id simplex, absolutum, definitum, ac sine aliqua conditione aut hæsitatione videtur esse: ergo necesse est, ut id quod ex eo consequitur, certum & non ambiguum sit, quemadmodum ex nostri codicis lectione habetur. At in vestro verbum hoc, ut aiunt, additum est, ita ut magnus Basilius non ex certa scientia, verum dubitanter eam sententiam habuisse videatur. Videre videor, Patres Amplissimi, verba Basilii, ut in vestro nostroque codice scripta sunt, memoriter repetisse. Verum, si qua in parte defecerim, eam tu, Reverende Pater, explana, quandoquidem mihi videtur non aliis in Basilii verbis nos differre. Ut autem veritas magis pateat, in exponendis ipsis patienter constanterque persistamus. Nam in ipsis vertitur cardo, cum eisdem jactis pro fundamentis, magnus Basilius in Eunomium disputat, quæ quidem verba si essent ambigua nil prorsus ostendare possent. Quæro igitur ex te, Reverende Pater, id quod sessione proxima ex me petiisti, utrum ex hac Basilii authoritate sentias, magnum Basilium credidisse aliquos sanctos fuisse, qui credidissent, litterisque mandassent, sanctum Spiritum ordine dignitateque tertium esse, nec ne?

Mar. Equidem, Pater Reverende, neque Basilium id sensisse, neque ipsum credidisse, hanc fuisse sanctorum sententiam, neque denique assensum fuisse Eunomio, proferenti sententiam ipsam à sanctis sibi fuisse traditam, censeo, ut ex ipsius Basilii verbis apparet.

Ioan. Ut magnum Basilium, Pater Reverende, hoc sacrum Concilium intelligat optime, ab initio tertii

Mat. 28.

tandem.

Mat. 28.

in Eunomium libri, usque ad eam partem, *cur enim necesse est*, omnia verba Basilij repetens, ipsum explanabo, quandoquidem ipse non pauca prætermisit. Vix tandem, inquit, blasphemiis in Unigenitum saturatus, ad Spiritum sanctum transiit, totique suæ consentanea voluntati de ipso etiam disserit: id est, cum nil à sanctis habuisset. Deinde verba Eunomij repetit. Cum vero, inquit, hæc nobis de Unigenito sufficiant, reliquum est, ut de Paraclero quoque dicamus. Nec opiniones non exquisitas multorum sequemur, sed sanctorum in omnibus doctrinam conservabimus, à quibus cum dignitate ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium quoque natura esse credidimus. Hæc Eunomius. In quo quidem sermone magnus Basilius tria verba in primis notare videtur. Primum illud; nec opiniones non exquisitas multorum sequamur. Secundum illud, sed sanctorum in omnibus doctrinam conservabimus. Postremum illud, à quibus cum dignitate ac ordine, & reliqua. Quibus omnibus eodem ordine contradicit, ita dicens: Quod igitur non putat oportere in simplici ac sincera fide multorum permanere, sed artificiosis quibusdam ac cavillatoriis rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem rursus commotare. Eunomium igitur reprehendit, quod multorum fidem despicere videbatur, qua Spiritum sanctum glorificarent. Ex quibus quidem verbis apparet, Eunomium bene novisse, quinam hi fuerint, qui eam de Spiritu sancto opinionem habuerint: quos tamen Eunomius nihili faciens, sanctorum simulat conservare doctrinam, & tacet eos, inquit, quemadmodum in sermonibus suis de filio fecerat. Et infra: Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus. Et paulo infra: cur enim necesse est, & reliqua. Quæro igitur ex te, Reverende Pater, an ipse magnus Basilius multorum illorum sententiam noverit, quos Eunomius sectari noluerat? & an artificiosa & cavillatoria Eunomij sciverit argumenta, quibus veritatem evertere cupiebat? Credo equidem, Patres Amplissimi, Basilio hæc omnia explorata fuisse, nec non quinam hi sancti fuerint, quos Eunomius proferre non poterat.

Mar. Eunomius, Pater Reverende, multorum opinionem de sancto Spiritu eam esse intelligebat, quam multitudo Christianorum ex traditione baptismatis salutaris conceperat. Ex eo enim quod sanctus Spiritus cum Patre & Filio disponitur atque numeratur, pie quoque Christiani crediderant, Spiritum sanctum ejusdem esse naturæ.

Ioan. Bene igitur Athanasius ac cæteri sentiebant?

Mar. Ipsi etiam credebant cum pluribus.

Ioan. Eunomij autem artificiosos ac sophisticos sermones, quos putas fuisse?

Mar. Quia multorum spernebat opinionem, quodque sanctorum doctrinam simulabat servare, quos nequaquam proferre, nominareque potuisset, (nullos enim tales fuisse credendum) quod denique sanctum Spiritum ordine dignitateque tertium esse concedens, ipsum natura quoque tertium esse, artificiosè cavillatorieque ratiocinabatur. Quam quidem conclusionem Basilius volens evertere, dat, non tamen concedit Eunomio, Spiritum ordine dignitateque tertium esse, probans, non tamen ex eo necessa esse, ut natura quoque tertius sit. Patet ergo, Eunomij rationes artificiosas fuisse, quibus concludere ostendereque nitebatur, id quod ex ipsis necessario non potuisset inferre.

Ioan. Eunomius, Patres Amplissimi, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, à sanctis accepisse profitebatur, ratus, ex eo simpliciter ac sine controversia concludere posse, ipsum natura tertium esse. Necesse enim fuerat ei ad conclusionem ipsam probandam, argumento saltem sophistico, apparenterque vero uti, quod quidem fuisse creditur, jam quod à sanctis accepisse dicebat. Idcirco Basilius, inquit, Sanctorum simulat conservare doctrinam, non autem dicit, artificiosas & cavillatorias rationes accepit. Patet igitur, Eunomium ex præcedenti vero, conclusionem suam ostendere voluisse, ac ipsam veram esse putasse. Quod quidem Eunomij argumentum si bene perceperitis, dubio procul vobis patebit, ipsum conclusionem eam inferre voluisse. Cum sanctis autem illis, qui sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse proferrent, ipse Basilius sentiebat, quorum sententia Eunomio nequaquam opitulabatur, ut ex ea conclusionem suam posset inferre, sanctum videlicet Spiritum natura quoque tertium esse. Quandoquidem sancti, tametsi non fuerint, quoniam tamen eorum sententia ad Eunomij rem neutiquam facere videretur, idcirco is Eunomius ipsos (ut inquit Basilius) nominare non audebat, quos multos esse dicens, opiniones eorum non exquisitas appellabat, qui sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse profitebantur, quos tamen Eunomius parvifaciebat, & nulli alii sancti fuerant, quos vere posset citare. Propterea Basilius inquit: Qui vero illi sancti sint, & qui in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere. Quibus quidem Basilij verbis, patet Ephesie, falso videris adduci, ut credas ipsum Basilium neutiquam credidisse, sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, nec illos unquam sanctos hujusmodi sententiam habuisse, cum, si qui fuissent, eos, inquis, Eunomius citavisset. At ipsi dicimus, nonnullos sanctos nostros ante ipsum fuisse, qui cum ejus opinionis fuerint, Spiritus sancti quoque processionem credebant: Eunomium autem Arrianorum secta involutum, cum ipsis sanctis sentire noluisse. Nunc redeo ad proximum meum sermonem, ad quem etiam respondisti. In quo quidem Eunomij verba repetij, ut vos, Patres Amplissimi, rem nostram melius intelligeretis. Magnum dicebam Basilium volentem Eunomio contradicere, suam primo conclusionem simpliciter posuisse, ac ipsam deinde (ut ex nostri codicis lectione videtur) duabus rationibus demonstrasse: altera, quod quemadmodum filius se habet ad Patrem, ita etiam Spiritus ad Filium: altera vero, Angelorum exemplo, quippe qui verus ratiocinandi modus existit, ut ex propositionibus veris, simplicibus ac absolutis, veræ, simplices & absolutæ conclusiones inferantur: quandoquidem Canon certus ac non fallax in dialectica est, ut ex propositionibus veris, falsum inferri non possit. Cum igitur vera & non ambigua magnus Basilius proposuerit, conclusionem etiam veram necessario intulit: Differt autem nihil, sive illa fuerint argumenta, sive authoritates: sacra namque Scriptura & authoritates Sanctorum, verorum argumentorum vim habent. Ex vestri vero libri lectione duo non parva incommoda sequi videntur: nam ex propositionibus veris falsa conclusio sequitur, & ex ambigua Basilii propositione, vera, non autem ambigua conclusio habetur. Quod dubio procul fieri non potest: nam necessaria conclusio, ex dubia propositione nequaquam consequitur. Dispice igitur, obsecro, Pater Reverende, quibus in tenebris versere, in hac ista tua persistens sententia: nam ex his duabus rationibus patet, librum vestrum in hac parte mendosum & corruptum esse.

Mar. Non equidem arbitror, Patres Amplissimi, necessarium esse, ut ex simplici ac absoluta ratione conclusio simplex & absoluta semper sequatur: quinimo fieri posse existimo, ut quippiam verum simpliciter, sed ex hypothesi ac alicujus positione verum existat. Quemadmodum magnus Basilius ratiocinari videtur, qui Angelorum exemplis, quæ vera simpliciter sunt, non necessarium esse, diversam ipsos naturam habere, demonstrat, & si alius quidem princeps, alius vero subditus (ut inquis Basilius) sit: quippe qui positis Angelorum exemplis, datoque sanctum Spiritum ordine ac dignitate tertium esse, quod Eu-

nomius ab Evangelio habere profitebatur, non tamen necessarium esse demonstrat, Spiritum natura quoque tertium esse. Non igitur verum est, ut ex simpliciter absoluteque veris, id, quod concluditur, tale sit.

Ioan. Ut melius intelligas, R. P. hoc exemplum do tibi: Homo currit, ergo movetur. In quo quidem argumento necesse est intelligere, non solum hominem simpliciter currere, verum etiam ex conditione, ut si homo currit, moveatur.

Mar. Non ita se habet.

His dictis, sessio fuit dimissa, sancta jubente Synodo, ut dicta Martis frequens iterum conveniret.

DIE MARTIS VIGESIMA SEPTIMA MENSIS Martij, sessio vigesima tertia.

MARCUS.

NOstra quidem Religio, Patres Amplissimi, non ab hominibus, neque per homines initium habuit, confirmataque fuit, verum ab ipso Domino JesuChristo, quem discipulis suis clare & aperte locutum fuisse credimus: idcirco verbis ambiguis & obscuris postpositis, (licet etiam accurate considerata, à nobis magis, quam contra nos faciant) eo nostram transferamus orationem, unde rerum omnium canonem nos habere oportet. Porro autem credendum est, magnum Basilium nec contra Christum Dominum & ejus discipulos, nec ipsorum posteriores, nec sibi ipsi dissona scripsisse, memoriæque prodidisse, ut pluribus ejusdem Basilii verbis vobis probavimus, ac Dei benignitate, à quo dicendi facultatem habemus, probabimus. Age igitur laudemus discipulum a præceptore, ac servum a Domino, & eundem ipsum Basilium in suis sermonibus, non à Domino discrepasse, verum ipsum secutum fuisse, probemus. In primis quidem Deus & verbum, ac primus Theologus & Theologorum omnium Doctor, cum extremo sermone discipulis suis illa Theologiæ secreta proderet dixit: *Cum*
Ioan. 15. *autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* In quo quidem sermone, cum de tribus personis mentio sit, tribus etiam verbis utitur, singulis videlicet ad personam singulam referendis. Nam de Spiritu sancto protulit illud: *Cum autem venerit paracletus*, de seipso patreque: *Quem ego mittam vobis à Patre*: de solo autem Patre: *Qui à Patre procedit.* Inspice igitur, obsecro, Pater Reverende, quam exactissimam Theologiam nobis tradiderit. Per illud enim, *Cum venerit*, maximam Spiritus libertatem ac facultatem ostendit: per illud vero: *Quem ego mittam vobis à Patre*, suam & Patris benevolentiam erga Spiritus sancti præsentiam, apparitionemque demonstravit: per illud autem, *Qui à Patre procedit*, Patrem Spiritus causam esse patefecit. Pro quarum duabus primis partibus Greg. Theol. in serm. de sancto Spiritu, quem in festo Pentecostes habuit, inquit: Venientem quidem ut liberum, missum vero non ut *antitheon* hoc est, contra Deum. Quoniam enim Pater jamdiu præcognitus fuerat, ac deinde filius, postremo vero Spiritus sanctus apparuit, ne quisquam impius crederet, ipsum alterius existentem naturæ ac voluntatis, adversus Deum venisse, idcirco à Patre & Filio mitti dicitur, ita ut illa missio, ipsorum benevolentiam (ut est supra dictum) significet. Item in alio de sancto Spiritu sermone Theologus idem inquit: Mittitur quidem œconomice, venit autem sua sponte: sancti Spiritus apparitionem, ob generis humani commodum, œconomiam appellans. Ergo quemadmodum verbum mittere, ad Patrem simul & Filium refertur: venire vero, ad Spiritum: (solus enim Spiritus venit, minimeque necesse est intelligere, personam aliam cum ipso venisse vel venire) ita quoque credendum est, verbum procedere, ad Patrem ita referri, ut ex ipso solo, non autem ex Filio, processio fieri intelligatur. Cur etenim de sancto Spiritu loquens Dominus, eum ex se & Patre mitti protulit? de processione vero faciens mentionem, non a nobis dixit, vel ex me Patreque procedere, verum, qui à Patre procedit? Quoniam igitur Spiritus sancti processio, Patris propria est: idcirco necesse non est ut filius in ea intelligatur, cujus quidem rei testis est sæpe nominatus Greg. qui de divinarum personarum proprietatibus loquens, inquit: Propterea nostris in terminis stantes, ingenitum & genitum, & quod ex Patre procedit proferimus, ut ipse Deus & verbum dicit. Siquidem igitur sancti Spiritus proprium est, non quidem simpliciter, sed ex Patre procedere: proprium vero cum eo, cujus est proprium, necessario convertibile est, ac eidem æquale: necesse est has enunciationes veras esse: Quod sanctus Spiritus est, id ex Patre procedit: & quod ex Patre procedit, id sanctus Spiritus est: ita ut si quid aliud esset, quod ex alio quoque procederet, id Spiritus sanctus non sit: quod palam est secundam veram rationem conversionis. Fieri ergo non potest, cum sanctus Spiritus ex Patre procedere dicitur, ut ex filioque subintelligatur procedere, quam quidem firmissimam rationem ex nostri Servatoris verbis, nec non ex nostro Theologo habuimus. Nunc ad ipsius nostri Servatoris discipulum, & arcanorum ejus participem, & cœlestem hominem, ac vas electionis Paulum veniamus: quidque ipse de sancto Spiritu ac ejus essentia scripserit ad Cor. accurate consideremus. *Nos autem*, inquit, *non Spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo.* Ne autem quispiam crederet Paulum ex filio quoque subintellexisse, per B. Ioannis Theologi doctrinam inspiciat, eandem ipsam Pauli Theolog. dilucidantem, ex videlicet ex parte, qua, semper Virg. Dei genitrice Maria favente magno ac admiratione digno Gregor. arcana Theologiæ aperuit, ut B. Greg. Nissen. in ejus vita testatur. Qui quidem S. Joann. inquit: Unus Spiritus sanctus ex Deo essentiam habens, ac per filium manifestatus hominibus, & reliqua. Unde clarum esse videtur, fieri non posse, verbum, *ex filioque* subintelligi: nam huic rationi, ex Deo essentiam habens, non illud statim subjunxisset, se per filium manifestatus hominibus: qua quidem particula demonstravit, *soli* Patri proprium esse, ut ex ipso sanctus Spiritus esse habeat: filio autem, ut per ipsum mortalibus appareat. Audientes ergo Spiritum ex Deo esse, non est necesse, quinimo fieri non potest, ut *ex filioque* subintelligant: quandoquidem hæ duæ orationes, sanctum Spiritum ex Deo essentiam habere, ac per filium manifestari, diversa significant. Hoc enim filio, illud vero Patri, dubio procul ascribitur. Quæ quidem ex litteris sacris habentur.

For. sanctus Spiritus est id, quod ex.

1 Cor. 2. For. Deo est.

Porro autem Dionysius Pauli discipulus, ac ejusdem Secretorum & mysteriorum particeps, quidnam in hoc sentiat, videamus: quippe qui in capitulo, quod inscribitur: Quæ sit unitio & discretio in Divinis, inquit: Est autem & discretio in supersubstantialibus Theologiis, non quam diximus, quod secundum ipsam unitionem immixte & inconfuse collocatur unaquæque principalium personarum, sed quod ea, quæ sunt supersubstantialis Deiformitatis, non convertuntur ad se invicem. Solus autem fons supersubstantialis Deitatis est Pater. Siquidem igitur solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater, qua quidem ratione à Filio & Spiritu sejungitur, (loquitur autem de perfecta Divinarum Personarum disjunctione) sequitur, ut neque Filius, neque Spiritus cum Patre, quatenus fons est, communicet: alioquin in Personis ipsis confusio, non autem sejunctio esset. Propterea, inquit, neque conjuncta destruere, neque subjuncta confundere licet. Fontis autem ratio nullo pacto refertur ad filium, ob idque sancti Spiritus causa filius esse non potest: nam à supersubstantiali Divinitatis fonte Spiritus sanctus scaturit. Siquidem igitur

D. Dionysius Areop.

igitur solus Pater Divinitatis fons est, qui quidem à filio sanctoque Spiritu segregatur, sequitur, ut solus etiam mittens Spiritum sit.

Unde sequitur, ut vestrum dogma ex talis tantique Doctoris sententia, non solum nequaquam probetur, verum etiam clarissime refellatur ac reprobetur. quam quidem sententiam magnus etiam Athanasius in sermone, qui de æterna filij sanctique Spiritus essentia inscribitur, ita testatur: Disiungimur (inquit) ab iis, qui Judæos secuti, cum Deum de Deo negant, ut Christianorum fidem evertant, Deum unum ut Judæi profitentur: non quod solus ingenitus ac solus divinitatis est Pater, verum quod sine filio, ac sine fructu viventis verbi existit. Ubi Doctor etiam ipse, Patrem B solum ingenitum, ac solum fontem Divinitatis testatur. Ut autem fieri non potest, ut esse ingenitum, alicui personarum communicetur: ita etiam fieri potest, ut fons divinitatis cum filio communicetur. Unde sequitur, ut filius non sit fons, neque consequenter sancti Spiritus causa. Ecce Patres amp. quam clare sancti Doctores in hac veritate conveniant.

Sed universalium quoque Conciliorum sententias, eandem ipsam veritatem testantes, in medium proferam. Nam primum Nicænum ad hæsitantem quendam philosophum pro Leontio Cæsareensi præsule, scripsit ita: Suscipe unam Patris divinitatem, filium ineffabiliter generantis, necnon filij ex eo geniti, sanctique Spiritus, qui ex ipso Patre procedit, quique filij proprius est, secundum Paulum Apostolum, qui, *si quis Spiritum*, inquit, *Christi non habet, is non est ejus.* (Rom. 8.) C Quæ quidem verba Patres amp. perpendenda sunt, ac ipsius sacræ Synodi mens accurate consideranda, quæ de Spiritus sancti Theologia loquens, videlicet onde procedat & divinitatis causam habeat, ex Patre protulit: ne quis forsan putaret, processionem ad filium debere referri, de quo paulo ante fecerat mentionem.

Joan. Statutum ordinem mihi, Pater Reverende, præterire videris: quandoquidem inter nos convenit, ut de parte in partem, & de argumento in argumentum progrediamur.

Mar. Non equidem ordinem statutum, Pater Reverende, perverto, dum studeo fortissimis argumentis ostendere, nostrum magni Basilij librum non esse mendosum, neque Basil. ipsum sibiipsi contradixisse.

Joan. Superiori sessione, Patres amplissimi, beatissimi Patris nostri, necnon Imperatoris serenissimi jus- D su convenimus, ut de parte in partem, ac de argumento in argumentum progrederemur: idcirco à Magni Basilij sermone, quem pro Pentecostes celebritate litteris mandavit, proximæ nostræ orationis exordium sumpsimus, in qua tametsi forsan multus visus fuerim, nunquam tamen à proposito sermo noster deflexit, sed in veritatem investigandam vehementer incubuit, quam deinde assecutus, statim ad alteram ipsius Basilij authoritatem in tertio contra Eunomium libro veni: in qua quidem exponenda, longa etiam usus fui oratione, nihilominus à proposito nunquam sermonem meum diverti. Volenti namque mihi eam sententiam patefacere, necesse fuit, ipsam clare exponere, fideliterque interpretari: nunquam tamen (ut dixi) ab ejus verbis discessi, qua in re mihi videor assecutus E fuisse, ut ex præcedentium verborum Basilij expositione, sequentia reddita fuerint clariora. Post hæc argumenta duo validissima protuli, quibus mihi videor probasse, verbum illud forsan, neutiquam stare posse, in qua quidem disputatione pro magnitudine rei brevior esse non potui. Si quidem igitur, Reverende Pater, ordinem eundem servare voluisses, profecto contra meam ejusmodi expositionem & argumenta primo dixisses. At puto contigisse, ut argumenta mea ita tibi valida visa fuerint, ut ipsa non potens destruere, ad aliam materiam veneris: quod mihi profecto vehementer placeret, si etiam tu idem affirmares. Porro si ea fugere declinareque cupiebas, saltem ad Athanasij authoritatem venire debebas, quam post Basilium at- A tuli, quæ quidem non minus, ac ipsius Basilij authoritas, ad rem nostram spectare videtur. Pater Reverende postpositis his, ac nullo (ut dictum est) ordine servato, alias de sancti Spiritus processione quæris authoritates, perinde ac illæ, de quibus agimus, in sancto Evangelio fundatæ non sint. Num illa Basilij sententia ex his Evangelij verbis, *De meo accipiet, & annunciabit vobis*, non dependet? num in ratione pietatis ac veritatis, quam in traditione baptismatis Servator noster protulerat, bene fundata non existit? Imo si diligenter, Pater Reverende, prospexeris, quod in 15. Joannis Evangeliorum capite dicitur, *qui à Patre procedit*, id in subsequenti capite, quonam pacto intelligi debeat, B ab eodem Joanne expositum clare reperies, ubi dicit: *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Si quidem igitur & authoritates ipsæ, quas citavi, & argumenta nostra ex sacra Scriptura sunt, magnum profecto inconveniens esset, & huic sacro Concilio non mediocri dedecori, si postpositis ipsis, ac nulla per vos ad argumenta nostra responsione habita, ad eas veniremus authoritates, quas modo protulisti. At longe aliter mihi mens est. Nam sis in dicendo multus, ut lubet: quandoquidem non ego, sed serenissimus Imperator tibi legem imponere potest: ego tamen disputationis normam & ordinem semper servabo, ita ut nunquam huic tuæ orationi respondeam, nisi tu, Pater Reverende, servato nostræ disputationis ordine, (ut supra dictum est) nobis prius responderis. Quod quidem agendum est tibi, si nobis tempus vane conterere. C A te igitur vehementer contendo, ut ad argumenta nostra respondeas, ex quibus magni Basilij mentem dubio procul percipies, nisi aliter sanctissimus Dominus noster jusserit. Sed tertiæ Synodi authoritatem, quam etiam S. Cyrillus citavit quamque memini alias ad propositum protulisse, iterum repetam. Sanctorum (inquit) Patrum professionem rebus in omnibus consectantes, quam in ipsis, Spiritu sancto loquente, habuerant, necnon mentem ipsorum diligenter investigantes, veritatem proferimus. Qui quidem Canon, Pater ampl. à nobis debet servari, ac ita sanctorum authoritates citare debemus, ut constanter ac diligenter ipsarum veritatem investigemus.

Ioan. 16. Ioan. 15. Ioan. 16.

Mar. Disputationis ordinem, Patres amplissimi, ut inter nos convenit, dubio procul servavimus. Porro, D quoniam in exponendis nonnullis magni Basilij verbis proximam superioremque sessionem (ut nostis) frustra contrivimus, ideo ne in ipsis verbis semper versando, ac dicendo & respondendo, disputatio nostra fiat infinita, majus operæpretium nobis est visum, non obscuris, ambiguis, & mendosis libris, verum sancta Scriptura, & sanctorum sententiis ab omnibus Christianis concessis atque receptis, nostram causam agere. Nam eadem semper repetentes, nil unquam profecerimus, cum præsertim illud verbum Forsan, non nostris libris additum fuisse, clarissime probaverimus. Ne autem (ut paulo ante dictum est) in eis continuo versaremur, alias authoritates, quam maxime Basilio consonantes, in medium proferre voluimus, ut etiam ex ipsis appareat, nostros libros non esse mendosos: E quibus deinde repertis, dialectice ac suo loco, favente Deo respondere poteritis.

Imp. Si Patris Ephesij per orationem, præst. Patres, audire expectavissetis, vestris etiam argumentis respondisset: sed quoniam vos semper dicere vultis, nobis vero nunquam opportunitas datur dicendi, idcirco Pater Ephesius data occasione, rationes suas nunc intendit afferre.

Mar. Ergo redeamus unde sumus digressi. Primam sanctam generalem Synodum, Pater ampliss. dicebamus, pro Leontio Cæsareense antistite ad quendam hæsitantem philosopum ita scripsisse: Suscipe unam Patris divinitatem, & reliqua. Ubi scitu dignum est, sanctum ipsum Concilium illud ex Patre protulisse, ne quisquam crederet, verbum ex ipso, ad filium quo-

Marcus non respondet ad difficultatem.

que referri: quandoquidem de eo quoque fecerat mentionem, ac si sic protulisset, non ea filio, sed ex Patre Spiritum sanctum procedere. Quam etiam ob causam illud quoque subjunxerat, quique filij proprius est: perindeac si dixisset, tametsi Spiritus ex filio non procedat, non tamen est alienus ab ipso, quandoquidem consubstantiales existunt. Ad quam quidem intelligentiam Paulus dixisse creditur, *si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus*, ut beatus etiam Cyrillus Theodotito respondens, a quo quidem incusabatur, se credere Spiritum sanctum ex filioque procedere, ioquit: Quamvis sanctus Spiritus ex Deo & Patre procedat, oon tamen alienus à filio est. Sed de hia alias, si dabitur opportunitas, accuratius considerabimus. Quibus quidem eum sanctis Patribus ac sancta Synodo magnus etiam Basilius convenit, quippe qui 18. capite ad Amphilochium inquit: Spiritus Christi dicitur, ut ejus proprius secundum naturam, hoc est, ut consubstantialis: qoem si Basilius credidisset ex filio accipere esse, non ipsum, ut ejus proprium secundum naturam, verum ot procedentem, & ex ipso habentem esse, ac annunciantem, dixisset, quæ sane verba magis consequi viderentur. Qui etiam magnus Basilius in sermone contra Sabellium & Eunomium inquit: Equidem Spiritum cum Patre, non autem ipsum Patrem esse novi: necnon ipsum cum Filio accepi, non autem filium nuncupatum: & proprietatem ejus ad Patrem intelligo, quandoquidem ex Patre procedit: ad filium vero, quandoquidem illud audio, *Si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.* Iospicite, obsecro, Patres ampl. hæc verba, quam ejus ac aliorum sanctorum Patrum dictis consona sint. Ad Patrem, inquit, quandoquidem ex Patre procedit: ad filium veto, quoniam Apostolus dicit: *Si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus*, idest, simpliciter, qoia secundum ejus naturam proprius est, (ut paulo supra dictum fuit) non autem qoia ea ipso procedit. Quid clarius, quid dilucidius hac tanti viri sententia poterit esse? Dispicite, obsecro, P. ampl. pro Canone sola veritate utentes, an ei fuisset conveniens talia verba memoriæ tradere, si sanctum Spiritum credidisset ea filioque procedere. Hæc ea prima sancta generali Synodo habemus: quibus profecto consona magnus idem Basilius sensisse videtur, quæ qoidem Synodus in suo Symbolo Servatoris verbis innitens, quibus in baptismatis traditione fuerat usus, sanctum Spiritum ita cum Patre filioque dispofuit, ut post Patris filique Theologiam, sermonem suum ad illum transtulerit. Cujus deinde Spiritus sancti Theologiam altera generalis Synodus exponere, quaque ratione contra sancti Spiritus inimicos cum patre filioque disponeretur, dilucidare volens, protulit, & in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum patre & filio simul adorator & conglorificatur. Ubi sanctorum illorum intelligentia nobis diligentissime perpendenda est, utpote qui primam illam sancti Spiritus Theologiam, necnon ejusdem cum patre filioque dispositionem declaraverint, ac ejusdem diversam erga patrem & filium proprietatem docuerint, ac si sic dixissent: Et in Spiritum sanctum, qui ita cum patre filioque disponitur, ut ab illo procedere, simul vero cum filio adorari ac conglorificari credatur, quandoquidem consubstantialis ejusdemque dignitatis cum eis existat. Nam si sancta synodus ipsa, sanctum Spiritum credidisset ex patre filioque procedere: cur, cum de utroque simul fecerat mentionem, non ita protulisset; Qui ex patre filioque procedit, quique cum ipsis simul adoratur & conglorificatur? Nam cum qoippiam ad duo refertur, præsertim si ab eis ut à causis dependeat, id ita in oratione solemus disponere, ut utramque causam primo proferamos, deinde communi ambobus utamor verbo, quemadmodum hæc duo verba, simul adoratur & conglorificatur, causam utramque significant. Siqoidem igitur sancta synodus, ad declarandam sancti Spiritus causam, nullam de filio mentionem fecerat; volens autem consubstantialem eum ostendere, filij quoque meminerat: sequitur, ipsam synodum non credidisse, Spiritum sanctum ex filioque procedere, quandoquidem filium neutiquam tacuisset, cum idcirco ea protulerit omnia, ut Nicænum symbolum clarius redderet. An autem talis Nicæni symboli declaratio absolutissima sit, non autem (ut dicitis) imperfecta, ita ut synodus illa causam unam tacuerit, ex eo facere possumus conjecturam, quod nulli posteriori synodo declarationem ipsam magis illustrare, vel illud ex filioque symbolo apponere visum fuerit, sed potius posteriores synodi prohibuerint, ne cui liceret ipsi Symbolo quippiam addere, ac si vestrum hoc dogma tunc vobis futurum esse, divinassent. Cujus quidem secundæ Synodi defensor, & acerrimus propugnator, necnon ejusdem Symboli, quo nos utimor (ut fertur) compositor & conscriptor magnus Gregorius, qui postea ob ejus Theologiam, in qua præclarissimus fuerat, Theologus fuit cognominatus, in sermone, qui inscribitur, de navigatione ex Ægypto, dicit: Omnia, quæ Pater habet, sunt etiam filij, excepta caosalitate. Ubi patrem à filio causalitate sejungit, quemadmodum Dionysius fonte. Siquidem igitur filius in hoc differt à patre, quod non est causa: luce clarius sequitur, ut neque mittens, neque Spiritus sancti causa sit. Hæc ille clarissimus Doctor palam professus fuit. Sed tertia quoque Synodus eandem ipsam sententiam habuit, ac re ipsa firmavit: quippe quæ Nestoriano Symbolo recitato, per quemdam Charisium Sacerdotem allato, in quo quidem continebatur, Spiritum sanctum non esse filium, neque per filium essentiam habere, Theologiam ipsam susceperit, inveniens eam sanctis patribus convenire, ac sacræ Scripturæ consonam esse, ita ut neque opinionem ipsam antiquaverit, neque Nestorium pro ea damnaverit, tametsi Nestorianum Symbolum simpliciter reprobaverit, decernens ita: Si qui Symbolum illud crediderint vel docuerint, quod Charisius in medium protulit ac recitavit, in quo de unigeniti filij Dei incarnatione, hoc est, de turpibus & obscœnis Nestorianis dogmatibus, mentio fit, hujus sanctæ & œcumenicæ Synodi sententiæ subjaceant: ubi patet, Patres amplissimi, Synodum ipsam Nestorianum de Dei filij incarnatione dogma, non autem Nestorij de Spiritu sancto Theologiam, damnasse. Unde fieri potest facilior conjectura, tunc temporis communem opinionem fuisse Spiritum sanctum ex filio neqoaquam procedere, quam quidem sententiam prima Nicæna Synodus habuit, ipsam deinde tertia suscepit & approbavit. Porro autem Cyrillus contra Nestorium pro sancti Spiritus processione litteris mirum in modum invehens, nonnullis aliquam dedit ansam, ut ab eis incusaretur, quod sanctum Spiritum crederet à filio essentiam habere. Unde evenit, ut Theodoritus contra Cyrillum invectus, ea Orientalium Patrum sententia scripserit ita: Siquidem sanctum Spiritum idcirco proprium filij noverant, quod unius naturæ sunt, ac ex Patre procedit: id etiam ipsi profitemur, ac ut piam vocem suscipimus. Sin autem, quod ex filio vel per filium procedit, illum tanquam blasphemum impiumque refellimus, credentes Domino, qui dixit, *Spiritum veritatis, qui ex Patre procedit*, necnon Apostolo proferenti, *vos autem non Spiritum mundi accepistis, sed Spiritum, qui ex Deo & Patre.* Cui deinde invectivæ Cyrillus, litteris ad quendam Evopium antistitem scriptis, respondit, dicens se à Theodorito incusari, sibique pro ipsius Theodoriti odio in se, ac ejusdem erga Nestoriom benevolentia, primum detrahi. Decretum (inquit) accepi, quo de tua pietate certus som factus, quod quidem dicitur factum esse contra eos, qui Theodoritum Cyti, quem *to lychnion*, appellari dicebat, anathemate notant. Quod cum accepissem, Deo gratias egi, ac psalmum illum decantavi: *Domine, libera animam meam à labiis iniquis & à lingua dolosa*, quandoquidem mihi videor ubique detrahi, ac

Rom. 8.

Ibidem.

Ibidem.

A negativis non vales argumentū.

Gregorius Nazianzenus orat. 24.

per causalitatem intelligit ibi generationem.

Joan. 15.

1. Cor. 2.

Theodoretus.

Psal. 119.

A multis de causis incusaret, ejus præsertim opinionis, pro qua me blasphemum appellat. Cyrillus ergo non ejus sententiæ fuerat, de qua Theodoritus ipsum incusabat, verum ipsam tenebat opinionem, cui quoque Theodoritus assentiebat, dicens ipsam ut piam vocem suscipere, sanctum videlicet Spiritum filij proprium esse, idest, ejus connaturalem, ex Patre vero procedentem; quemadmodum Cyrillus ipse accusationi suæ respondens, affirmat. Quamvis (inquit) Spiritus sanctus ex Patre procedat, non tamen alienus à filio est, utpote qui patris habeat omnia. Unde patet, Patres ampl. Cyrillum ipsum ea in parte cum Theodorito convenire, quam ipse Theodoritus dicebat, ut piam vocem suscipere.

Cyrillus. Facta deinde Cyrilli cum Patribus Orientalibus pace, Cyrillus ipse ad Johannem Antiochenum præsulem eadem de re scripsit, ubi etiam de B Spiritus sancti processione, necnon de Symbolo non mutando mentionem fecit, dicens: Nequaquam tolerabimus, ut definita præscriptaque fides, aut Nicænum Symbolum ab aliquo immutetur, nullam nobis vel aliis mortalibus facultatem concedentes, ut aliquam ejus dictionem mutare, vel unam syllabam præterire

Prov. 22. valeant. Hujus enim sententiæ recordatemur. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui*, utpote qui non ex sese, verum Dei Patris Spiritu

afflati. affecti, loquerentur, qui ex eo procedit, non autem alienus à filio secundum substantiæ rationem existit. Ex quibus etiam patet, in quonam Cyrillus cum

ejus, aut suam. Theodorito conveniret: nam orationem suam bipartitam fuisse videtur. In prima namque protulit parte, qui ex Patre procedit: in altera vero, non autem alienus à filio secundum substantiæ rationem existit, C quemadmodum etiam Theodoritus ipse (ut est supra dictum) profitebatur: quas deinde Cyrilli literas Theodoritus una cum Orientalibus Patribus suscepit, ac tandem agnoscens Cyrilli de sancto Spiritu Theologiam, opinioni suæ scripturæque sacræ consonam esse, ad eundem Ioannem scripsit ita: Quæ modo nobis Cyrillus scripsit, Evangelica honestate fulta sunt, Deum enim perfectum & hominem Dominum nostrum Jesum Christum appellat, sanctum autem Spiritum non ex filio, vel per filium essentiam habere, verum ex Patre procedere, dicens ipsum filij proprium esse. Qua quidem veritate perspecta, quam Cyrillus ipse suis litteris tradidit, balbutientium linguarum medicum, ac dissonantium vocum ad harmoniam moderatorem laudavimus. Videte, obsecro, Patres ampl. quibus in rebus Theodoritus cum Orientalibus D Patribus conveniebat, asserens Spiritum sanctum haud ex filio vel per filium essentiam habere, verum ex Patre procedere, ac filij proprium, idest, consubstantialem existere. An autem ij Patres sic senserint, Cyrillus ipse testatur, qui eadem de re ad eundem ipsum Joannem scripsit ita: Vestris vocibus intellectis, cognitoque, vos unum Dominum, unam fidem, unum denique baptisma credere, Deum omnium servatorem glorificavimus, magno gaudio affecti, quod a Deo spiratis litteris, necnon Sanctorum Patrum decretis, nostra simul & vestra Ecclesia consonam fidem habeat. In sua vero expositione super Lucam, sic inquit: Quemadmodum digitus a manu non separatus existens, ab ipsa dependet, ac ei inhæret natura: ita quoque Spiritus sanctus filio consubstantialiter conjungi creditur, E quamvis ex Deo Patre procedat. Ac si sic dicere voluisset: Spiritus quamvis ex filio non procedat, nec ab ipso essentiam habeat, sed ex Patre, unius tamen naturæ sunt, & cum ipso in eadem natura disponitur. Quibus quidem fortissimis argumentis, Patres præst. probatum est, nos neque à sacra Scriptura, neque à Sanctorum Patrum & Doctorum nostrorum traditionibus aliena sentire, neque ullum nostrorum dogmatum nobis divinitus traditorum mutasse, vel coinquinasse, neque quidquam eis addidisse, vel ab ipsis abstulisse. Quapropter rogamus vos, pro mutua nostra benevolentia velitis nobiscum, necnon cum sanctis Patribus

A convenire, non permittentes ut hoc dogma vestrum ab Ecclesiis suscipiatur, cum ea quæ celebramus, satisfaciant, ut omnes eadem credentes ac profitentes, unanimes & concordes, Patrem & filium ac sanctum Spiritum glorificemus, cui convenit omnis honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

SVM. PONT. Conveniens est ut ad extremam quoque Provincialis orationem respondeas: quandoquidem quidquid tibi libuit, protulisti.

Mar. Illud Basilij, forsan, quod in nostro libro scriptum est; Pater sanctissime, absque aliqua ipsius Basilij nota, modo quo demonstravimus, conveniens esse videtur, vestris frivolis argumentis nequaquam acquiescentes, quibus nostrum librum mendosum, vestrum autem incorruptum ac verum esse, conati fuistis ostendere: ad quæ quidem argumenta si semper B eadem repetentes, respondere vellemus, oratio nostra (ut supra diximus) infinita fieret. Omissis igitur his, nil amplius habemus, nec volumus proferre, quam quod sæpissime diximus, librum nostrum non esse mendosum, quemadmodum vetustas ejus, & magna similium librorum copia, necnon sequentium verborum cum præcedentibus nexus, (ut est supra dictum) testatur. Et de his hactenus.

Joan. Quoniam, Pater Ephesie, extremum meum sermonem non bene memoria tenere videris, idcirco ut serenissimo Imperatori, qui tibi jussit ut meis omnibus argumentis respondeas, satisfacere valeas, partem tantum unam ipsorum repetam, simulque tuam responsionem ea tantum in parte, quæ aliqua indiget consideratione, dissolvam: quo etiam si coram Imperatore mitissimo nobis promiseris veritati, quam tibi C probavero, acquiescere, quæcunque modo in medium protulisti, majori studio evertam. Nam initio dixisti, nos omissis istiusmodi libris, qui nobis ambigui videntur esse, ad fundamentum (hoc est, ad scripturam sacram) venire debere. Mihi autem, Pater Reverendo, ejusmodi differendi modus inutilis esse videtur, ac à Doctoribus improbatus, qui mentem authoris inspicientes, ac consequentia cum præcedentibus verbis ejus conferentes, verum a falso solent discernere: quos quidem Doctores & sapientes, ipsi etiam in hoc negocio imitari debemus plurimum. In prima igitur hoc tibi repetam argumentum: dixi equidem, stante illo forsan, quod est verbum ambiguum, duo maxima sequi incommoda: primum, ut ex illo Angelorum exẽplo, quæ vera necessariaque propositio est, D necessitatem ex sacra Scriptura sumens, ambigua conclusio sequeretur: quod quidem magnum inconveniens esset. Hoc enim magnus Basilius utitur argumento: Si Angelorum alij secũdi, alij vero ordine dignitateque tertij sunt, eos tamen natura quoque tertios esse, non est necesse: eadem etiam de divinis Personis, idest, de sancto Spiritu, (de eo namque loquitur) affirmamus. Ex quo quidem exemplo simpliciter, ac sine hypothesi sumpto, conclusionem veram & sine aliqua dubitatione infert, sanctum videlicet Spiritum, & si ordine ac dignitate tertium sit, natura tamen tertium non esse. Ad quam illationem & consequentiam veram esse probandam, hoc tibi exemplo sessione proxima usus sum: Si homo currit, ergo movetur. Sed aliud etiam exemplum magis ad propositum spectans afferam, quo beatus Aug. 15. lib. de Trinitate magnum E Basilium imitatus, usus fuit, dicens: A quo autem habet filius ut sit Deus, ab illo habet utique, ut de illo procedat Spiritus sanctus. Quod quidem argumentum hypotheticum est, in quo nil prorsus ponitur esse, neque quidquam ex eo consequitur vel concluditur, nisi alia propositio ex sacra Scriptura sumatur, quæ dubio procul subintelligitur, hoc est, filium habere a Patre, quæcunque Pater habeat. Ex qua profecto propositione ab Evangelio sumpta, necessario hæc infertur conclusio, filium ex Patre habere, ut etiam ex se Spiritum mittat. Quo quidem argumentandi genere (ut paulo ante dictum est) August. utitur, ita ut

dolor, videre videor, majorem fore nostri persecutionem & calamitatem, illa quæ Diocletiani & Maximiani temporibus facta fuerit, quam constat acerrimam fuisse. Operæpretium igitur est, ut omissa disputatione ac contentione, pacis remedium excogitemus, quod equidem existimo per vos stare. Doctor namque Joannes in Synodo palam promsit, Latinos firmiter credere Deum Patrem, unicam filij sanctique Spiritus causam esse, duo vero principia, duasve causas in consubstantiali Trinitate profitentes execrari: quam Latinorum sententiam litteris traditam habui, ut his diligenter perspectis, nostræ conjunctionis modum inveniatis. Hæc Imperator.

Græcis autem, quidnam agendum esset, inter se consulentibus, de sancti Maximi litteris ad Marinum Presbyterum Cyprium scriptis, mentio facta fuit in hac forma: Ex Synodalibus præsentis sanctissimi summi Pontificis actibus, duo tantum ex tot capitibus hi, qui erant in Basilea, susceperant: in quorum altero habetur, sanctum Spiritum ex filioque procedere, in altero vero, Christum Dominum absque originali peccato, hominem natum fuisse. Et ad primum illud caput probandum, Romanorum Patrum sententias, necnon Cyrilli, super Joannem expositionem attulerant, non ad demonstrandum filium Spiritus causam, quandoquidem ipsi quoque Patrem solum filij sanctique Spiritus causam esse cognoverant, illius quidem secundum generationem, hujus autem secundum processionem: verum ut per eum quoque Spiritum sanctum procedere declararent, ac ea ratione consubstantialitatem & immutabilitatem ipsorum ostenderent. Quibus litteris lectis, ac Latinorum scripturis postpositis, animum suum ad contemplandas ipsas Græci converterunt, omnes unanimes, proferendum fore, ut cum Latinis conjungerentur, si literæ ipsæ ab eis quoque susciperentur. Tum Imperator, toto Græcorum conventu ipsoque Patriarcha volente, nuncios ad summum Pontificem misit, ut ipsum interrogarent, an is quoque cum Latinorum conventu sancti Maximi literas suscipere, ac ipsis acquiescere vellet. Cui Pontifex summus respondit, Græcos sessione proxima plurimum dixisse, nobisque promisisse, altera sessione se suas aures præstaturos. Aliter ergo fieri non posse, nisi prius sessione vocata, Latini respondeant. Quæ cum Imperator audisset, jussit ut iterum sessio haberetur. Qua quidem convocata, absente Marco Ephesio & Heracliensi antistitibus, Joannes fuit ita loquutus.

DIE SABBATI VIGESIMAPRIMA mensis Martij.

Sessio vigesimaquarta Florentiæ.

JOANNES.

VElim, Patres amplissimi, Patrem Ephesium hic adesse, ut suorum argumentorum dissolutionem audiat. At quoniam (ut creditur) victus abest, ideo ad vos meam orationem habebo. Ergo vos, obsecro, me attente audiatis.

Imp. Nil in præsentia dicturi sumus, quandoquidem non ad disputandum, verum ut vobis gratum faceremus, & ne sessiones negligere videremur, convenimus, propterea quod pater Ephesius nobiscum noluit convenire. Vobis ergo neutiquam respondebitur.

Joan. Ex duabus propositis quæstionibus, Patres amplissimi, neutram ad conclusionem perduximus, tametsi magni Basilij authoritates clarissimæ sint, quibus patet, Spiritum sanctum à Filio, quemadmodum etiam à Patre, habere esse: necnon ipsi professi fuerimus, Patrem unicam Filij sanctique spiritus causam esse, is tamen, ut filius sanctum ipsum A Spiritum à Patre præcipuè mittat. Quibus quidem Basilij authoritatibus quoniam pater Ephesius respondere noluerit, idcirco postpositis his, ejus tantum extremo sermoni respondebo, ab ipso Servatore nostro Jesu Christo sumens exordium, quemadmodum is pater Ephesius fecit. Nam Servator noster inquit: *Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* *(Ioan. 15.)* ubi verbum mittam, quid aliud, obsecro, significat, quam quod ex aliquo mittitur? qui vero quippiam mittit, is suum mittere videtur, & id quod mittitur, ex ipso dicitur esse, ut si præfectus provinciæ quidquam fecerit, is non ex se, verum Imperatoris jussu id fecisse videtur. *(Missio Spiritus sancti à Filio.)* Ita etiam Filius, qui cum in generatione à consubstantiali Patre Spiritum sanctum accepisset, eamdem & paternam facultatem ac naturam B habens, eumdem Spiritum mittere creditur, non tamen, ut Pater, præcipue: quandoquidem pater ipse, radix & fons divinitatis existit, qui cum summa substantia, nedum indivisibilis sit, à substantia & hypostasi indistincta percipitur, propterea quia non re, sed sola ratione, paterna hypostasis à substantia sua sejungitur: Pater igitur substantialis hypostasis est, Filiumque substantialiter generat, & ipse substantialis hypostasis generatur, ita tamen, ut duæ hypostases unus Deus ac unica sit natura, cum qua sanctus Spiritus simul & indistincte cognoscitur. Qui cum neque Pater, neque Filius, neque relativorum aliquid sit, tamen ut Spiritus, ad spirantem refertur. Porro quoniam apud sacram scripturam Spiritus Patris ac Filij est, sequitur, ut ambo simul Spiritum spirent. Præterea Filius secundum divinitatem ad C Patrem respiciens, dixit: *Ego & Pater unum sumus,* *(Ioan. 10.)* &, *ego in Patre, & Pater in me est:* &, *qui vidit me, vidit & Patrem meum.* *(Ioan. 14.)* Duabus igitur personis unica potestas spirans & mittens existit, quæ quamvis unica missio & causa sit, à Patre tamen (ut supra dictum est) præcipue creditur esse, à quo Filius eandem ipsam facultatem habens, una cum Patre principium unicum est, non tamen personarum confusione. Pater enim, Pater ac ingenitus est: Filius vero, Filius atque genitus, ita ut inter eos, secundum causam & causatum ordo quidam existat: sanctus autem Spiritus ad Patrem Filiumque disponitur, ne quædam indispositio vel confusio in divinis personis existat. Siquidem igitur, cum Pater Filium generet, D cum ipso substantiam suam communicat, quatenus ei communicabilis sit, & filius sic acceptam, Spiritui sancto communicat, quatenus si quoque communicari possit, unica semper ipsa substantia existente, qua quidem ille generetur, hic vero procedat: sequitur, Patrem unicum principium & causam esse, sanctumque Spiritum ex utroque procedere. Præterea dictum à sanctis Patribus est, sanctum Spiritum per Filium natura procedere: unde sequitur, Spiritum ipsum ex Patre filioque procedere, quandoquidem per præpositio, ut ex præpositio, hæc in re significare videtur, ut Leonis, Gregorij Papæ, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, ac aliorum multorum doctorum authoritatibus clarissime patet. Quas cum Joannes in medium E protulisset, & perlegisset, sessio fuit dimissa decreto ipsius synodi, ut ad diem Martis proximum conveniret.

DIE MARTIS VIGESIMAQUARTA mensis Martij.

Sessio vigesimaquinta & ultima Florentiæ.

IOANNES.

NEscio equidem, Patri ampl. cur pater Ephesius in sessionem venire noluerit, quem profecto vellem adesse, ut nostram ad argumenta sua respon- *(Patrum authoritates pro Latinis.)*

sionem audiret. Porro quoniam abest, vos obsecro me, dum Orientalium sanctorum sententias affero, uttente (ut hucusque fecistis) audiatis. Magnus ille Basilius inquit: Quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est, pater enim in baptismatis traditione primos disponitur, dicente Domino: *Baptizantes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus*
Matth. ult. *sancti*, necnon filius dignitate secundus est, utpota qui sit ex Patre, non autem pater ex Filio, licet in natura æquales esse credantur, *ego enim & Pater*, inquit Dominus, *unum sumus*: ita quoque Spiritus san-
Joan. 10. ctus ordine quidem secundus à Filio, in eadem baptismatis traditione disponitur: item etiam dignitate, nam Spiritus Filij dicitur, quandoque à Filio mittitur. Scriptum est enim: *Misit Deus Spiritum Filij*
Gal. 4. *sui in corda nostra.* Non autem filius sancti Spiritus dicitur, natura vero Patri & Filio æqualis existit. Quorum enim una est operatio, ipsorum etiam una est natura. Hæc Basilius. Sed magnus etiam Epiphanius in medium veniat. Siquidem, inquit, creditur Christus ex Deo esse, ut Deus de Deo, sic etiam
Credēdus sanctus Spiritus ex ambobus esse, credendum est. Quemadmodum enim nemo novit Patrem nisi filius, ita dicere audeo, nemo Filium nisi Spiritus, qui ex ambobus procedit. Magnus autem Cyrillus inquit: Spiritus ex Filio ita profluit, quemadmodum etiam ex patre. Didymus vero sapientissimus, & magnus Athanasius, ita dicunt: Siquidem Spiritus ex patre procedit, & de meo accipiet, & annunciabit vobis, sequitur, ut ex patre Filioque sit. Has & plures alias sanctorum sententias Joannes in medium protulit, præsertim binas Cyrilli literas, quarum alteræ incipiunt, Gaudeant cœli: alteræ vero, Domino servatore nostro Jesu Christo; necnon quasdam Nicænæ synodi authoritates, clarissime demonstrantes sanctum Spiritum ex filioque procedere. Rhutenus autem præsul pro Græcis dixit.

Rhu. Qui solus vel in stadia currit, vel aliud subit certamen, victor dubio procul evadit. Non aliter, Pater Reverende, qui nemine contradicente sermocinatur & disputat, facillime vincit, ut tibi evenit. Qui cum plurima Theologia fueris usus, ut subtilissimam orationem habueris, si tibi non responderimus, vicisse videbere. Sed quoniam jam advesperascit, sequenti sessione tibi non minus subtiliter, clareque respondebitur.

Imp. Hos libros nobis mutuo date, ut horum sanctorum dictis diligenter consideratis, vobis bene respondere possimus.

Jul. Card. Quæcumque diximus, serenissime Imperator, à nostris scribis literis tradita sunt. Aut igitur ab eis exscripta inter vos contemplemini, aut si vobis commodius fuerit, ad divi Francisci templum, prope quod habitas, nos select privatim conveniamus, ut ibi nostris omnibus scripturis & libris collatis, verius ac clarius respondere valeatis. Cui quidem sententiæ omnes acquievere, sessioque dimissa fuit. Postridie autem in illo templo visis hinc inde scripturis & libris, concordiam & pacem benignitate Dei facile fieri posse Græci cognoverant.

Papa. Summus deinde Pontifex Patriarchæ rogatu sessiones æquo animo distulit, ut inter se Græci privatim consulerent.

Rhu. Facto autem in Patriarchæ domo Græcorum conventu, Rhutenus verba plurima fecit, operæpretium esse demonstrans, æquo animo cum Latinis conjungi, paceque inita domum redire, potius quam infecta re, ac absque ratione turpiter à synodo discedere.

Bess. Tum Bessation Rhuteni sermonem excipiens subtilissime ac magna dicendi arte sententiam ejus confirmavit.

Dosith. Contra Dositheus Monembasien. Num, inquit, dogma nostrum debemus prodere? Malo
A equidem mortem obire quam cum Latinis sentire.

Ruth. Cui Rhutenos: Nec ipsi, inquit, Latini fieri volumus. Verum si patet Spiritum ex filio procedere, quemadmodum Græci doctores ac Latini simul testantur, cur non est pium, ut sanctos nostros sequentes, cum Romana Ecclesia conjungamur?

Herac. Tum Heraclien. Num, inquit, occidentales doctores sanctis nostris doctoribus, ac synodorum patribus plures sunt? qui quidem sancti nostri, Spiritum sanctum ex Patre, non autem ex Filio procedere, literis mandaverunt.

Ephe. Quem sermonem Ephesius excipiens, prolixam habuit orationem, in peroratione autem protulit Latinos hæreticos, nedum schismaticos, esse,
B idque Orientalem Ecclesiam tolerasse, quod genus ipsorum majus ac fortius esset, propterea que Græcos tot annus ab eis disiunctos esse, quod hæretici sunt. Dicebat igitur, se cum Latinis neutiquam debere conjungi, prius quam additionem illam a symbolo prorsus auferant.

Bess. Tum Bessation. Proferentes igitur, inquit, sanctum Spiritum ex Filioque procedere, hæretici sunt?

Ephe. Ephesin vero, Quid ni, respondente?

Bess. Bessarion exclamavit, dicens: Deus misereatur, ergo sancti, qui hanc sententiam tradidere, hæretici fuerant? *Muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur* Psal. 30.
adversus justum iniquitatem. Nonne clare vidistis, Occidentales ac Orientales doctores sanctos in hoc
C neutiquam discrepare? quandoquidem idem sanctus Spiritus omnibus sanctis æqualiter fuerat loquutus. Conferamus ipsorum scripta, ut maximam eorundem convenientiam clarius videamus.

Ephe. Ephesio deinde proferenti: Quis novit an libri eorum mendosi sint? respondit.

Bess. Quis, obsecro, tam temere dicere audebit, tot Latinorum sermones, tot Evangeliorum exposi- Divisi
tiones, absolutam denique de Spiritu sancto Theo- inter se
logiam, simul omnem mendosam & corruptam esse? Græci.
quam quidem si velum mendosum è libris velimus tollere, tantum papyrus alba in tot voluminibus remanebit.

Tum Græcorum conventus in duas partes divisus fuit: nam altera pacem cum Latinis vehementer desiderabat, altera vero dissidij authoribus savens, ab ea
D mirum in modum abhorrebat: cui quoque parti, Græcorum nobilium & laicorum plurimi vehementer favebant: singulis tamen diebus frequentes absque Latinis conveniebant, ut quidnam agerent, Latinis va responderent, inter se consulerent.

Patriarcha. Feria vero quarta majoris hebdomadæ iterum congregati, à Patriarcha fuerunt interrogati, an aliud dicere vellent?

Herac. Respondente autem Heracliensi, se divinorum agendorum causa convenisse.

Mytil. Mytilenens. præsal dixit: Quinimo, Domine, aut sanctos ipsos ipsi sequentes cum Latinis pacem conficiamus, aut infecta re, discedamus. Sed scire velim, an magnum Maximum velitis suscipere? Quibus omnibus annuentibus, protulit magni Ma-
E ximi fuisse sententiam, sanctum Spiritum substantialiter quidem ex Patre, ineffabiliter vero per filium procedere.

Bess. Tum Bess. ipsam Maximi sententiam quam plurimis sanctorum authoritatibus, præsertim magni Tharasii, longa illustravit oratione.

Patriar. Patriarcha vero illas ipsas sanctorum sen- Nunc.
tentias exscribi jussit, ut illis accoratius visis, conventu Græcorū.
sequenti communi omnium sententia conclusio fieret. Postridie autem Rhutenum & Nicænum, necnon duos crucesignatos & magnum Bibliothecarium ac magnum Ecclesiasten, nuncios ad summum Pontificem Græci miserant, qui ei nunciarent, se nolle amplius cum Latinis disserere: quandoquidem disputatio nil aliud præter contentionem nullam parit,

A necoon ipsi Latini in respondendo nunqoam deficiunt, ita ut infinita fieret disputatio, si cum ipsis vellent contendere. In infinito vero versari, magnum incommodum esse; idcirco se modum alium conjunctionis vebementer desiderare, qoem quidem vellent a Larinis cognoscere, quandoquidem Græci, pro viribus dixisse,

se pro.

necnon paterno dogmati suo à septem synodis tradito acquiescere dicunt.

Papa. Quibus quidem nnnciis Pontifex sommus respondit, putare se Græcos non inscios esse, qoonam stodio, quo labote, quanto denique sumptu, hoc in negocium incubuerit, & adhuc incumbat, eos tamen semper negligentes fuisse, quodque pejus esse videtur, ad disputandum nobiscum, ut inter nos convenit, ipsis curæ uon esse: idcirco se velle, ut serenissimus Imp. B fraterque suus Patriarcha, totaque Otientalis Ecclesia, unam ex his quatuor conditionibus eligant, ut vel Latinorum ex literis sacris demonstrationibus habitis acquiescant, ita ut profiteantur in posterum, Spiritum ex patre filioque procedere: qood qoamvis luce clarius demonstratum sit, se tum velle, si adhuc Græci dubitant, magis patefaecere, ut ipsis melius satisfiat:

tamen

4. Modi finiendi controversiam.

vel hi, si quas alias authoritares babeant, quibus possint inniti, eas in medium profetant: vel si fortioribus argumentis probare possint, dogma suum magis pium esse, in certamen descendant: vel denique sessione vocata, solemniqoe Missa celebtata, quisque Græcorum simul & Latinorum juratus, liberis suffragiis suam sententiam dicat, ita ut, quæ sententia pluribus constaret suffragiis, ea suscipiatur: nam C insiurandum inter Christianos non mediocriter valet.

Græci. Quæ cum Græcorum conventui allata per nuncios ipsos fuissent, omnes obmutuerunt, cum quid ad tam justas conditiones respondere possent, non haberent. Nam sanctorum plurimos esse dicebant, qui Sanctum spiritum ex filioqoe procedere testentur: alios autem se citare non posse, qui contrarium literis mandaverint, minimeque credendum esse, sanctos inter se contraria protulisse, & aliis argumentis se probare non posse, suum dogma magis pium esse: quandoquidem rametsi pium esse credatur, quod à majoribus suis traditum fuerit, non minus tamen pium Latinorum dogma videri, utpote qood multorum sanctorum patrum sententia comprobatum fuerit. In sacratissimo veto Christi corpore ac sanguine D insiurandum, quamvis sit fugiendum, quod nulla unquam alia synodus eo fuerit usa, ipsom tamen honeste se fugere neutiquam posse. Hæc inter se Græci.

tū dixit.

Mytil. Cum Mitylenens. antistes ad eos, dixetir: Quid inter vos, P. R. contenditis, ac valde ambigitis? An non videtis (tametsi nostrum dogma pium) Latinorum tamen additionem pro majori symboli declaratione inventam, piam, & à sanctis patribus traditam esse? & quemadmodum divinum symbolum ex scriptura sacra depromptum fuisse, ita etiam illud, ex filioque, ex eadem ipsa sacra scriptura à Latinis expressum esse, ita ut utrunque dogma piissimum sit, quandoquidem onam fidem, unam religionem, unum Deum in tribus personis, & nos & ipsi firmi- E ter colimus. Non amplius ergo, Patres amplis. tempus perperam conteramos, verum cum Dei Ecclesia, duce veritate jungamur, non plura investigemus, hoc tandem responsum perbeato summo Pontifici demus.

Imp. Cui quidem præsuli cum nemo contradixisset, Imperator respondit, hoc non esse qnod quæritur, sed quidnam ad illa quatoot summi Pontificis quæsita respondendum sit, id nobis diligenter pervestigandum.

Gregorius Cui Gregorius sic respondit: Quid, obsecro, serenissime Impetatot, summo Pontifici respondere possumus? Dicere namque hæc esse falsa, illa veto mendosa, & bæc uos iguorare, illa vero prorsus inficiari, nobis indignum videtur.

Imp. Tum Imperatot rogatu Græcorum omnium eosdem nuncios ad summum Pontificem remisit, ut et responderent, Græcis videti quatuor illa quæsita tantum ab uno dependere, vel ad unum solum spectare, scilicet, ot disputationibus agatur: quandoquidem ut ambigua dilucidentur, & scripturæ exponantur, ut denique insiurandum fiat, judicio opus est, qood absque disputatione fieri bene non posset, à qua Græcos mirum in modum abhorrere, quandoquidem ex ea nil commodi consequi spetant. Nam ipsi majorum suorum authoritati acquiescentes symbolo a sanctis patribus ac à septem œcumenicis synodis tradito, nulla unquam ratione quidquam appo-

B nerunt: contra, multorum sanctorum authoritatibus Latinos clarissime demonstrasse, additionem illam veram esse, fierique non posse, ut a symbolo dimoveretur, etiam si Græci vehementissime cupiant. Operæpretium igitur esse, ot contentione, sanctorum authoritatibus, disputatione, denique jurejurando postposito, beatissimus pater, utraqoe parte in suo dogmate permanente conjunctionis modum excogitet: sin minus, infecta re, Græcos a synodo discessuros.

Sum. Pont. Quibus summo Pontifici nunciatis, respondit se nonnullos Cardinales ad Græcorum conventum missurum, ut eis coram Impetatote respondeant.

Bess. Interea Bessarion luculentissimam oratio-

C nem pro pace in conventu Græcorum habuit, ac literis ipsam mandavit, quam in extremo hujus libri interpreti mibi disponere visum fuit, quoniam ab eodem ipso Bessatione post noonullos annos latinitate donata fuerit. Triduo autem post Cardinales tres, necnon antistites decem, ac nonnulli monachi præclati Theologi, summi Pontificis jussu, ad Græcorum conventum domi Patriarchæ, præsente Imperatote celebratum, convenere, ubi Julianus ille facundissimus Cardinalis hanc habuit orationem.

Jul. Card. Non inscius sum, Patres amplissimi, huc mecum præclaros doctores venisse, qui sanctissimi Domini nostri mandata melius quam ego referre possent. Verumtamen quoniam ego superioribus etiam sessionibus fuerim locutus, idcirco præstantissi-

D morum horum patrum consensu, nunc etiam pro viribus pauca proferam, hac tamen conditione ot ipsi, quæ imprudens omisero, suppleant. Notum est vobis, Patres amplissimi, nos Ferrariæ convenisse, ut in qualibet hebdomada duas ad minus sessiones celebraremus, quandoqnidem visum est nobis operæpretium esse, ut nostra dogmata disputationibus clara lucidaque reddantur. Cur autem hanc nostram conditionem servare nolitis, ipsi penitus ignoramus, cum non sine magno vestro nostroque sumptu huc, ut veritatem investigemus, convenerimus: quam qoidem non alia via, quam disputando, poterimus consequi. Porro quatuordecim mensium spatio ideo nihil profecimus, quod in eo longissimo tempote, non nisi vigintiquinque sessiones celebravimus, cum non minus quatuor quolibet mense celebrare commodissime po-

E tuissemus. Unde patet, negligentia vestra nos multum temporis contrivisse, de quo quidem vehementer dolemus animo. Quapropter rogamus vos præstantissimi P. velitis ad sessiones venire, quandoquidem hac sola via facile conjungi poterimos, quinimo fieri non potest, ut sine disputatione negocium nostrum confici possit.

Imp. Satis superqne præstantis. P. dixisse videmur. Non enim inter nos convenit ut in infinitum disputemus. Reliquum igitur est, ut nostræ conjunctionis modum investigemus. Nam ut æger, cum prævalet ægritudo, non autem posteaquam convaluerit, uti solet diæta, (non enim semper prodest abstinere à cibo) ita etiam nobis disputatio quondam profuit, nunc vero

neutiquam convanit. Verum nos alium modum, quo pacem possimus conficere, excogitare oportet.

Iul. Card. At nondum nobis serenissime Imperator, satisfactum fuisse videtur, quanduquidem à disputatione prius desistere non debemus, quam nobis veritas pateat, cum præsertim ipsi multorum sanctorum attulerimus authoritater, quibus dogma nostrum pium esse probavimus, ec eum non esse Christianum, qui Spiritum sanctum non crederet ex filioque procedere. Vos autem cum neque nobiscum sentire velitis, neque argumenta nostra refellatis, sed à disputatione vehementer abhorrere videamini, tantummodo proferentes, satis jam dictum esse, quod sane nobis inconveniens esse videtur. Vos igitur oportet ostendere, vel nos bene sentire, vel sine aliqua excusatione ad sententiam nostram venire, ac nobiscum conjungi, vel ad disputarionis certamen descendere, quousque veritatem ipsam assequamur. Nam exemplum tuum serenissime Imperator, à nobis potius esse videtur, quandoquidem ut ægroti solent uti diæta, ita nos etiam ob schisma nostrum, quod magnam ægritudinem esse dnco, eousque disputare debemus, quousque pacem ineamus: præsertim cum fieri non possit, ut alia conjunctionis via inveniatur. Pace vero conjunctioneque nostra (favente Deo) confecta, ut ægroti diæta, ita nos disputatione nequaquam egebimus.

Imp. Dico equidem, P. amp. nos amplius vobiscum disputare nolle, quandoquidem verbis abundatis, ac usu dialectices vobis venit, ut nunquam suaderi velitis, verum semper disserere, ad extremum autem vehementissime perorare, statimque consurgere, ac sessionem dimittere, ut animos auditorum ad vestram orationem flectatis. Omisso igitur multiloquio, viam qua Dei benignitate conjungi possimus, excogitemus.

Iul. Card. Ipsi profecto sereniss. Imp. non multi prolixive fuimus, sed dialectici non obmutescere, nec sermone deficere solent, quandoquidem argumentis rationibusque semper abundant. Qui autem propositam quæstionem veris rationibus sustinere non potens, tacet disputationemque fugit, is dare manus deberet, atque à causa palam discedere, ut pater Ephesius fecisse debuerat, quippe qui non habens quid amplius diceret, victus discessit, nolens amplius disputare, ac se victum ingenue fateri, cui vos quoque assentiri videmini. At non ita convenimus, verum ut eousque disservremus, quousque quæstionem nostram ad veram conclusionem perduceremus. Cui quidem sermoni serenissimus Imperator acquiescere nolens, ac à disputatione vehementer abhorrens, jussit ut utraque ex parte decem viri seligerentur, qui tantum octies convenirent, & viam conjunctionis investigarent: qua non inventa, synodo dimissa discederent. Postridie vero ad summum Pontificem ivit, ac ei suam sententiam dixit: quam cum summus Pontifex approbasset, latini Cardinales duos, & duos antistites, ac duos doctissimos monachos, & duos alios clericos, Græci autem decem præsules elegere, qui cum simul convenissent, Græci prius à Latinis quæsiverunt, an sancti Maximi literas suscipere vellent, quibus clarissime pater, Filium Spiritus sancti non esse causam.

Latini. Quibus Latini responderunt, se minime credere, Filium principem sancti Spiritus causam esse, sed Patrem unicam filij sanctique spiritus causam profiteri, illius secundum generationem, hujus vero secundum processionem. Ut autem pateat, unam eandemque substantiam ipsorum esse, sanctum Spiritum per filium procedere, Latinos dicere, qui etiam indivisibilitatem eorum substantiæ ab hypostasibus, profitentur: nam Filius substantialiter Patris Filius est, sanctus vero Spiritus substantialiter Patris & Filij. Dicebant ergo Latini: Si Spiritus substantialiter Patris & Filij est, substantia vero ab hypostasi sejungi non potest, necesse esse, ut sanctus Spiritus ex Filij etiam hypostasi procedat. Authoritates autem, quas Maximus citare videtur, ab Ambrosij, Hieronymi, Augustini, ac aliorum sanctorum doctorum Occidentalium authoritatibus neutiquam esse diversas, quorum quidem volumina plena sunt, sanctum Spiritum ex patre filioque procedere. Quibus omnibus intellectis, conventus ipse dimissus fuit. Postridie autem iidem patres convenere. Græcique sancti Tharasij Patriarchæ Constantinopolitani authoritates attulere, tenentes sanctum Spiritum ex Patre per filium procedere, cupientes eo modo symbolum celebrantes, cum Latinis conjungi. At illi præpositionem *per*, longe melius quam Græci, exposuere. Contendentibus enim Græcis, *per* & *ex* præpositiones diversa significare, Latini subtiliter respondebant, dicentes: Siquidem diversa significant, necesse esse, ut in divinis duæ sint operationes: altera quidem Patris, quæ per *ex*: altera vero filij quæ per præpositionem *per* significetur, quod quam maximum inconveniens est. Nolebant ergo Latini præpositionem *per*, suscipere, ne propter ambiguitatem vocabuli, quisquam impius crederet, præpositionem *per*, organum quoddam significare, instar scilicet aquæ ductus, cum ipsi profiterentur sanctum Spiritum ex Patre filioque, ut ab uno solum principio unica operatione procedere. Quibus dictis, discesserunt. Et quamvis Græci nollent amplius convenire, (quid enim dicerent, non habebant) tamen à Latinis coacti, ter iterum convenerunt. Et factum fuit post multa, ut Latini, contendentibus Græcis, sententiam suam literis mandaverint in hac forma.

Latini. Quoniam Græci suspicantur nos duo principia, duasve causas in sancta consubstantialique Trinitate profiteri, idcirco hanc habentes sententiam vel talia profitentes, anathemate notamus, quandoquidem ipsi credimus, Patris & filij operationem potestatemque mittendi, unicam Spiritus sancti causam esse, ita ut filius non sit diversum à Patre principium, ex quo quidem Spiritus sanctus procedat, ac esse habeat. Nam Patrem unicam causam, & radicem, ac fontem divinitatis profitemur esse: non ita tamen, ut patris & filij ex eo confundamus personas, quod operationem ipsorum unam esse credimus (id enim esset impium credere) verum duas patris filiique personas existere, unam autem operationem, ac eorundem unicam potestatem mittendi: unum denique esse, quod ex ipsorum substantia & hypostasi mittitur, profitemur. Idcirco autem divinum symbolum, declaratum ac dilucidatum à majoribus nostris fuisse dicimus, ne quisquam ambigens, an filius Spiritus sancti causa sit, in aliquam incideret hæresim. Nam credentes sanctum Spiritum ex filio nequaquam procedere, necesse est ut intelligant, Spiritum ex solo Patre procedere, ac consequenter non esse filium. Qui autem proferunt Spiritum ex sola patris persona procedere, hi proculdubio substantiam ab hypostasi separant, & partitionem imaginantur divinæ substantiæ, quod à ratione fideque valde alienum, pie creditur esse.

Græci. Quibus quidem literis à Græcis perlectis, eas vario sensu intellexerunt. Nam alij dicebant, Latinos Filiū Spiritus sancti causam esse clarissime credere, & cum Græcis neutiquam convenire: alij vero, Latinos ipsos duo principia, duasve causas Trinitati ascribere: alij denique, qui ingeniosiores haberentur, mirum in modum contendebant ut ipsæ literæ diligentius inspicerentur. Latini autem, audita tanta Græcorum inter se controversia, alias ad eos literas miserunt in hoc tenore.

Latini. Quoniam Græci nos calumniantur, ac nobis objiciunt, duo principia vel duas causas in sancta & consubstantiali Trinitate ponere, idcirco professionem nostram his literis mandamus: Credimus in unum Deum Patrem, & in unum Filium unigenitum

& ex Patre natum, & in onum Spiritum sanctum, ex Patre quidem habentem essentiam, quemadmodum etiam Filius, verum ex Filioque procedentem, quandoquidem Patrem unicam filij sanctique Spiritus causam profitemur, illius quidem per generationem, hujus vero per processionem. Porro autem, ne ide itatem conjunctionemque divinæ substantiæ distribuere, ac ipsam eamdem substantiam re non autem sola ratione, ab hypostasibus & personis differre, credere videamur: nec non quispiam credendo sanctum Spiritum ex solo Patre procedere, tres in partes unicam illam divinam substantiam dividi mente concipiat. idcirco verbum, ex filioque, necessarium in symbolo duximus esse, profitentes sanctum Spiritum ex Patre Filioq; tanquam ab unico principio, procedere. Quas B quidem literas cum Græci biduum diligentissime contemplati fuissent, nolentes ulla ratione concedere Filium sancti Spiritus causam esse, vix ipsi quoque sententiam suam literis hac forma traditam ad Latinos requisiti misere.

Græci. Cum Latini profiteantur, Patrem unicam filij sanctique Spiritus causam esse, ac e nobis contendant, ut nostram sententiam, quidque in hac re sentiamus, nostris literis declaremus, idcirco Patrem filij sanctique Spiritus fontem & radicem, Filium vero & sanctum Spiritum, secundum primam œcumenicam Synodum & magnum Basilium & Cyrillum divina germina profitemur esse, nec non Spiritum e Filio scaturire, hauriri, prodi, emitti ac profundi.

C *Latini*. Quas quidem literas ad Latinos hac conditione Græci miserunt, ut ipsas cum voluissent, exponere possent.

Hauriri scaturire, profundi.

At Latini literis ipsis nequaquam acquievere, proferentes se verborum ipsorum expositionem vehementer desiderare: quandoquidem verbum scaturire, in actis ipsius primæ Synodi, hauriri vero & profundi, in nonnullorum sanctorum commentariis legitur: quid autem talia verba significent, (et paulo ante dictum est) se scire cupere: quia vulgo ferebantur hujusmodi verba, secundam ac temporalem missionem significare: se autem credere, sanctos patres de una tantum sancti Spiritus missione litteris mandasse, ac ipsam Spiritus à filio esse effusionem, secundam non esse. Et quamvis temporalis etiam sancti Spiritus missio ad homines sit, se tamen primam illam D investigare, qua quidem filius sancti Spiritus causa creditur esse: nam qua ratione sanctus & hypostaticus Spiritus à Filio scaturiret, nisi ab ipso haberet esse? vel quonam modo apud Cyrillum, ab eodem Filio ut à Deo Patre profflueret, si non ab ipso dependeret? Dicebant ergo Latini se cum Græcis in hoc sentire: verum ut omnis ambiguitas tolleretur, & ne quisquam in posterum opinetur, missionem ipsam, de qua agitur, in simplicissima divinitate secundam esse, idcirco declarationem, quam supra dixerant, à Græcis ipsis desiderare.

Græci. Quæ cum Græci audivissent, magno animi dolore affecti, quod ea ratione modum rei facere non possent, proferebant magnum se facinus contra E trium legatorum Patriarcharum, videlicet Heracleens. Ephesij & Monenbasiens nec non ex aliis antistitibus Anchialen, ac ex clericis magni Bibliothecarij, ac protec. dici sententiam commisisse quod literas ipsas ad Latinos scripsissent, seque nil aliud posse facere, quandoquidem Latini sanctorum authoritatibus acquiescere nolunt, ideoque operæ pretium esse ad patriam, infecta re, remeare.

Locus abscurus for. Dosithei.

Imp. Quæ cum sereniss. Imperat. intellexisset, eorum socordiam exprobravit, ob quam sibi videbatur ipsis male actum fuisse, ac statim ad summum Pontificem ivit, ipsique significavit, quæ inter suos antistites proferrentur.

Papa. Cui Pontifex Summus ita respondit: Nos A Imperator fili, sæpe sæpius e vobis contendimus ut disputando veritatem investigaremus: deinde inquirentibus vobis, quidnam de summa Trinitate sentiremus, bis ad vos scripsimus. Quod cum vobis nequaquam placuerit, quasdam nobis sanctorum authoritates misistis, quæ quoniam nobis ambiguæ viderentur, vos enixe rogavimus, ut ipsas clariores redderetis. Vobis autem id facere recusantibus, quid amplius poterimus facere?

Imp. Non equidem, P. beatiss. Græcorum conventui dominor, neque vellem ipsum tyrannice cogere, ut vobiscum pacem componat. Qui cum clarissimas suæ professionis literas ad vos libenti animo miserit, nescio cur alia opus sit expositione. Nam scaturire, profundi, hauriri, & reliqua illa vocabula, filium B causam esse significant, tametsi noster conventus, ne tumultus ob ignorantiam vulgi fieret, ea clarius explicare non audeat. Siquidem igitur vobis credentibus Filium sancti Spiritus causam esse, non solum non contradicimus, verum etiam cum verbis illis conjungi volumus, quidnam aliud, obsecro, è nobis desideratis?

Iul. Card. Quoniam, Imperator Serenissime, conventus vester videtur credere, verba, scaturire, hauriri, atque profundi, secundam quandam & temporalem missionem significare, idcirco vehementer desideramus, et vestram sententiam vestris literis clarius exponatis: quandoquidem ipsi sentimus Cyrillum his verbis ostendere voluisse, Spiritum sanctum ex Patre Filioque essentialiter esse, nec non ex Filio, C sicut ex Patre, procedere.

Imp. Quæ omnia serenissimus Imperator conventui suo retulit.

Græcis. Qui quidem ea graviter ferens, post aliquot dies eosdem illos nuncios ad Summum Pontificem remisit, eum obsecraturos, ut hujus rei tandem faceret finem.

Papa. Qui Summus Pontifex statim eosdem ipsos tres Cardinales ad conventum Græcorum misit, ipsos rogaturos, ut suas exponerent literas, præsertim quonam modo illam præpositionem *per*, intelligerent, cum apud Latinos quatuor res videatur significare, videlicet instrumentum et seram, & materiam ut domum, & transitum ut aquæ ductum, ac naturaliter D substantialiterque, quemadmodum spiritus Sanctus per Filium mitti creditur.

Imp. Quæ cum Græcis nunciata fuerunt, Imperator Cardinalibus ipsis respondit, suos antistites aliud nolle conscribere, vel proferre, se tamen maximo desiderio affici, nec non paratos esse cum Latinis conjungi: sin minus, propediem à Synodo discessuros. Hæc & alia verba similia Imperator proximo quoque die Cardinalibus ipsis eamdem expositionem enixe petentibus protulit. Deinde vero ad Summum Pontificem accersitus ivit.

Papa. Cui Summus Pontifex ita dixit: Cum tuum ad conjungendas Ecclesias magnum studium, Imperator fili, viderem, magno equidem gaudio afficiebar, ita ut æquo animo labores ac non medio- E cres sumptus ferrem: nunc autem contra videns tuorum hominum in tali tantaque re socordiam & pigritiam, animi dolore afficior, ac simul vehementer admiror, undenam hæc tam subita, tantaque rerum mutatio sit, cum mihi profecto videantur absque consona ratione ab Ecclesiarum conjunctione mirum in modum abhorrere, ita ut videar operam & oleum (ut vulgo dicitur) perdere. Porro autem scire velim quid unquam fuerit opus, in quo vobis non satisfecerimus? vel quid à vobis contenderimus, quod fieri non possit? Aut igitur nostram plam professionem suscipite, ac excolite: aut vestras literas, quas nuper ad nos misistis, nobis reddite clariores, quo quidem pacto facillime conjungeremur; an quicquam prohibet, quo neutrum horum possit fieri?

Imp. Justa petis, P. sancte, ut nostras litteras ex-

ponamus, elarioresque reddamus. Verum nonnulli præsules nostri, Latinorum petitionem credentes congruam rationi non esse, nolunt ei acquiescere; difficileque eis videtur, dogma majorum suorum tam subito dimittere, cum semper crediderint, Latinorum fuisse sententiam, Spiritum sanctum duas substantiales causas habere, propterea que adhæserint illud, *ex Filioque* suscipientes, volunt cum pacem componere. Nobis ergo necesse est ut patrias leges moresque servemus. Ego vero qui conventui nostro (ut paula ante dixi) non impero, ipsum tyrannice cogere nolo, ut quicquam præter ejus voluntatam dicat vel agat, ita ut in hoc quod a me, Pater Beatissime, petis, minime tibi satisfacere valeam.

Papa. Vester ergo conventus veniat, ut mihi respondeat, ut mihi & tibi Imperatori plurimum convenit.

Imp. Tum jussu Imperatoris, absente tamen ipso ac Patriarcha, Græci omnes Antistites ad summum Pontificem venere. Quem cum Cardinalibus novem ac pluribus præsulibus offenderant. Ubi considentibus omnibus, is Summus Pontifex orationem hanc habuit.

Quanta difficultas unionis Ecclesiarum.

Papa. Nequaquam, fratres prudentissimi, Orientalis Ecclesiæ consiliarij, terrenarum & caducarum rerum, aut nostri commodi causa; verum Spiritu sancto afflati, ut Dei Ecclesias conjungamus, non sine magno labore divinum hoc opus libenter aggressi sumus. Quaquidem in re quantum laboris susceperimus, ac in dies suscipiamus, vobis notissimum esse putamus. Quod profecto æquo animo ferebamus, dum crederemus, vos etiam in hanc rem vehementer incumbere, videntes multa vos terra marique passos, ad conjungendas ipsas Dei Ecclesias festinantes huc convenisse. Nunc autem taciti nobiscum considerantes, vos ipsos negligentes & hac in re pigros factos esse, vehementer miramur, ac vestri plurimum miseremur, etiam non inscij vos & patria, & necessaria, ac vestris commodis carere, nec non Ecclesias vestras non mediocriter pati, magno animi dolore afficimur, præsertim bene prospicientes, si nostras Ecclesias, ob negligentiam & contumaciam vestram neutiquam conjunxerimus, quanta mala futura sint. Ut autem (fratres) dogma nostrum pium esse demonstraretur, frequentes fieri sessiones ac inter nos disputationes ab initio studio summo curavimus. At vos ita tecti semper voluistis differre, ut dum essemus Ferrariæ, non amplius quam 16. sessiones fuerint celebratæ. Quod quidem licet ægrè ferremus, tamen ad sanctam pacem prospicientes, rebus in omnibus, quas à nobis petiistis, vobis libentissime satisfecimus. Communi deinde sententia Synodum huc transtulimus; ubi sane numquam destitimus, quin ex mutuis conditionibus, quas Ferrariæ accepimus, vos ad disputandum hortaremur, ac hujus rei causa, quandoque increparemus. Nam ibi convenimus, ut tres singula quaque hebdomada sessiones celebraremus, etiamsi summus Pontifex, vel Imperator, vel Patriarcha, vel quisquam ex electis disputatoribus detentus valetudine à sessione abesset, & si festum, aliudve impedimentum contingeret, proxima die sessio haberetur, ut nulla ratione ulla unquam sessio posset impediri. At vos vix novem aliis sessionibus hic Florentiæ celebratis, ut privati conventus fierent, contendistis, sperantes, eo modo nostræ conjunctionis viam invenire. Qua etiam in re tametsi vobis indulserimus, nihil tamen ob socordiam vestram profecimus, quandoquidem contendentibus vobis cognoscere, quidnam de Spiritus sancti processione sentiremus, binas litteras scripsimus, quod forsan pro Romanæ Ecclesiæ dignitate fieri non debebat. Quanto enim honore ac observantia Orientalis Ecclesia Romanam semper fuerit prosecuta, vos scire credimus. Deinde nobis quoque volentibus intelligere, quidnam ipsi de eadem processione sentiretis, literas nobis multum ambiguas & obscuras scripsistis. Postremo, plurimum requisiti atque rogati, ut eas exponeretis, clarioresque redderetis, nobis satisfacere noluistis, ita ut ipsas intelligere non possimus. Quid igitur faciamus, nescimus. Videmur autem videre non sine omnium nostrum incommodo & dedecore nos (quod absit) semper disjunctos fore, quod quidem quo animo creditis Occidentales principes auditur esse? ac nos quanto animi dolore afficiendos? Vos vero quanta mœstitia vestram ad patriam redituros? Contra, pie conjunctis Ecclesiis, & principes ipsi nobiscum vehementissime gaudebunt, & omnes vobis auxilio erunt, ita ut non solùm Christiani, qui sub Imperij vestri ditione sunt, verum etiam illi, qui sub impio tyranno & Christi nominis hoste degunt, animo leventur. Rogamus itaque vos fratres, per Domini nostri Iesu Christi præceptum, ne velitis Dei Ecclesias disjunctas semper manere, verum ipsis conjunctis Deum simul glorificemus: quando quidem Ecclesiarum conjunctio animabus nostris saluti, nobis vero non mediocri fuerit honori, ac eam dubio procul corporei ac incorporei acerrimi nostri hostes, nobiscum Angelis gaudentibus vehementer timebunt, ita ut non minus in cœlo quam in terra non mediocre gaudium sit futurum.

Ruth. Oratio tua, Pater sanctissime, vera nobis videtur esse, sed quoniam magnæ res magna indigent consideratione, idcirca in hoc longissimo tempore, in primis serenissimus Imperator Concilio & prudentia, deinde nos tum publicis, tum privatis disputationibus, diligentissimaque pervestigatione, in Ecclesiarum conjunctionem mirum in modum incubuimus, ita ut totos hos quatuor annos, ex quo negocium hoc tractare cœpimus, plurimum laboraverimus: nil mirum autem, si pro magnitudine rei nihil fere confecerimus, quandoquidem (ut paulo ante diximus) longa opus est contemplatione.

Græci. Quibus dictis, Græci ad Patriarcham venere, ac ei omnia retulere.

Patriar. Ipse vero, sic contendentibus pluribus, Ruthenum & Nicæoum & Lacædemonien. ac Mitylenen. antistites ad Imperatorem misit, ut ei nunciarent, conventum Græcorum, Patriarcha duce, cum Latinis conjungi velle: ideoque rogarent ipsum ut pacem conficeret, sin minus, invito eo, antistites suos eam confecturos.

Imp. Quæ cum Imperator audisset, timens, ne sui homines in ipsum conspirarent, cogitare cœpit quonam pacto pacem cum Latinis iniret. Die vero sequenti in Græcorum conventu domi Patriarchæ facto, hæc habuit verba.

Non alia de causa, Pontifices optimi, ad hanc venimus regionem, nisi ut Ecclesias conjungamus, & non pro alia re tot labores pertulimus, quam nostræ Ecclesiæ dignitatis ac amplitudinis causa. Sed ecce jam mensis 15. agitur, ex quo patria & commodis nostris privati, in Italia sumus, & nihil profecimus. Porro mihi videtur disjunctionem ac nostrum à Latinis dissidium, perniciosissimum esse: conjunctionem vero atque piam concordiam, nobis valde conducere posse. Ideo duo nobis opposita, ut pote mala, damnferaque fugienda sunt: alterum, ne sine ratione cum Latinis jungamur: alterum autem, ne impie ab eisdem dissideamus. Ergo diligenter debetis considerare, quidnam nobis magis conducere possit; ac in primis, quantum calamitatis talis discordia nobis afferre posset. Mementote ergo Patres optimi, ut patriæ nostræ Constantinopolitanæ auxilio sitis, quæ quidem sola Christianorum refugium, spes ac servatrix in Oriente relicta est. Consulite, obsecro, incolumitati ac saluti ejus: sicute sententias neque animabus, neque corporibus perniciosas. Pia quidem & non absque ratione Ecclesiarum conjunctio, nobis valde conducet: earundem vero disjun-

ctio contra: sed animarum nostrarum salute omnia debent metiri. Cavendum igitur, ne, si talis conjunctio pia est, eam sine ratione fugiatis, ita ut tanto talique careamus bono, quandoquidem Ecclesiarum disjunctio horribilis est & dicitur. Si quis autem impedit, quominus pia Ecclesiarum pax fieri possit, is cum Iuda damnetur.

Græci. Tum Antistites omnes una voce clamarunt: Si quis Ecclesiarum conjunctionem non desiderat, sit anathema.

Ruth. Credo equidem, fratres, vos non ignorare dissidium & controversiam nostram cum Latinis, multorum malorum causam fuisse. Occidentalium ergo ac Orientalium Sanctorum Doctorum sententias accurate consideremus: quippe qui videntur inter se quam maxime convenire, quandoquidem nobis credendum est, ipsos à Spiritu sancto æqualiter afflatos fuisse: ipsis ergo debemus æqualiter credere, nisi aliter vobis videtur.

Bess. Annuentibus autem his omnibus Pontificibus, Nicænus prolixiorem habuit orationem, dicens: Si creditis, Patres Amplissimi, sanctos esse concordes, cur etiam cum ipsis non creditis sanctum Spiritum ex Patre Filioque procedere? Deinde multas attulit authoritates, præsertim Cyrilli super Ioannem, & ex ejus thesauris, & ex Epiphanii angyroto: quorum aliæ testabantur sanctum Spiritum ex Patre Filioque procedere, aliæ ex utroque, aliæ ipsum Spiritum à Filio habere esse, aliæ vero ab eodem profundi & mitti.

Mytil. Quibus quidem Orientalium Doctorum sententiis intellectis, Mitylenen. etiam Præsul sanctos Occidentales Doctores citavit, proferentes Patrem & Filium unicam sancti Spiritus causam esse, Patrem tamen præcipuam esse causam, licet Spiritus ex consubstantiali quoque filio sit, ac ex utroque procedat.

Græci. Quibus omnibus sanctorum sententiis visis, Pontifices ipsi dixerunt, se nunquam alias ipsas intellexisse, nunc autem eas æquo animo suscipere.

Imp. Tum Imperator dixit illis: Si ergo talibus sententiis acquiescitis, vestras sententias dicite.

Græci. Hi vero Pontifices ac Patriarcha simul responderunt, Occidentales sanctos se sectari velle, ac ipsorum doctrinam suscipere, quam quidem necesse est veram esse, cum ab uno eodemque sanctorum Spiritu æqualiter omnes afflati fuerint.

Geor. Sequenti autem die Georgius Scholarius vir doctissimus, qui cum sacris initiatus non esset, in Synodum venire non poterat, ab Imperatore vocatus, ut quidnam in hac sentiret materia, proferret, hanc orationem in conventu Græcorum habuit.

Scholarius. Quid equidem, Imperator optime, de facienda cum Latinis pace senserim, ac sentiam, ex sermone, quem nuper ad hos Patres amp. scripsi, patet quo quidem ipsos, ut cum Latinis conjungerentur, pacemque componerent, & Reipublicæ Constantinopolitanæ auxilium ferrent, pro viribus hortatus sui. Nunc autem duas alias orationes, quas nuper exaravi, tibi consecro, in quarum altera continetur, quanam ratione pax hujusmodi fieri debeat, in altera vero non argumentis ac humanis probationibus, verum ex ipsa sacra Scriptura, & Sanctorum Doctorum sententiis demonstratur, sanctos omnes Doctores inter se concordes ac consonos esse. Quas quidem duas orationes, serenissime Imperator, tametsi neque sapientia, neque scientia, neque ingenio præditus sim, pro meo tamen munere ac gratiis, quas mihi pro illo primo meo sermone humanissime reddidisti, quas equidem minimas simul & maximas esse censeo, illud quod alias majoribus me beneficiis affecisti, hoc autem quod indignus sum, ut tot ac tantæ mihi gratiæ agantur: pro meo (inquam) munere, ac horum præstantissimorum patrum in me mutua benevolentia, summo studio ac lucubrationibus & longis vigiliis composui. Quibus plane patet, quidnam ego in hac re sentiam, videlicet omnes probos & non contentiosos Christianos, firmiter credere debere, sanctos Doctores (ut paulo ante dictum est) quam maxime concordes esse, quorum omnium rationem cuicumque volenti auscultare paratus sum reddere. Porro quoniam tu, Imperator divine, ac omnes hi præstantissimi Patres mihi jubetis, ut eo quoque quidnam de tali re sentiam, nunc in medium proferam, idcirco cum tametsi convenientius esset mihi paci per vos faciendæ acquiescere, quam in ea sententiam dicere: quandoquidem talem proferre sententiam ad Ecclesiarum rectores pertinere videtur, tibi tamen imperanti mihi, non autem quod authoritate mea in hac re opus sit, pro viribus satisfaciam. Sed ubi de fide veritatisque professione agitur, propria uti authoritate ineptissimum est, nam nec imprudentium quisquam aliquid crederet, quod non aliqua ratione constaret, licet sola fidei veritate (ut novimus) Christiani servari, & divinam gratiam consequi possunt. Sed hæc hactenus.

Primum autem Deo optimo maximo, serenissime Imperator, gratias ago, qui vestrum omnium mentes, ad componendam pacem sibi gratissimam direxisset, quique passus nequaquam fuisset ut sui fideles spe tanta fraudarentur: me deinde vestri sacri conventus, quinimmo hujus œcumenicæ Synodi sententiæ ac futuro decreto summitto, quod quidem summa veneratione ac non mediocri gaudio suscipiam & amplectar, ipsique magnum honorem pro viribus tribuam, ut pote quod non ab hominibus, sed à Deo esse prolatum existimem. Hanc autem sententiam dico, non quia laicus sum, ob idque mihi necesse est divino tuo Imperio, & œcumenico Patriarchæ nostro, & huic sancto conventui, & multo magis generali Synodo semper obedire, neque præterea, quod in hac materia semper hujus sententiæ fuerim, ut cum Latinis conjungeremur, verum & si contrariam sententiam prius habuissem, & quavis dignitate in Dei Ecclesia præditus essem, sapientiaque cæteros mortales præcellerem, adhuc tamen non aliam sententiam in præsentia dicerem. Demum magno affectus desiderio, veritatis confessione meam linguam expiare, sanctificareque, ut Christi servatoris nostri de me quoque confessionem in cœlis expectem, quam quidem ipse, qui veritas est, his qui eum coram hominibus profitentur, promittit, pia mente credo & profiteor, sanctos Doctores, tam Orientales quàm Occidentales, quos inter se consonos esse, necesse est, & quorum alii literis mandarunt, sanctum Spiritum ex Patre Filioque, alii ex Patre per Filium procedere vel mitti, vel ex Filio, vel ex Patre per Filium esse, alii vero vel ex Filio profundi, quemadmodum ex Patre, vel substantialiter ex utroque effundi, vel denique ex filio scaturire, ac alia id genus; sanctos, inquam, DD. ipsos, ad hanc unam veritatem adspexisse, sanctum ipsum Spiritum à Patre filioque accipere esse, ac ex Patre filioque procedere, ut ab unico principio, atque uno mittente, patremque simul & filium unicum Spiritus sancti principium esse, non autem ex eo propterea consequi, Patrem & Filium duas causas esse, neque ipsos inter se confundi, quamvis nonnulli suspicentur huic sententiæ talia incommoda contingere. Quod ideo ipsis accidit, quod sententiam ipsam non bene percipiunt. Ego autem credo, Spiritum sanctum ex Patre Filioque, vel ex Patre per Filium, ut ab unico principio causave procedere, verum sententiam esse, ac sanctos omnes (quos supra diximus) in hoc concordes fuisse, quinimmo nequaquam fieri potuisse, ut in aliquo dissentirent. Propterea que duas causas in divinis esse credentes, aut Patris filiique personas confundentes execrandos, anathematisque notandos censeo. Dixit, ac statim è conventu exivit.

Mat. 10. Marc. 8. Luc. 12.

A Græci vero multis Orientalium Doctorum sententiis repetitis, & accurate consideratis, patefacta denique veritate, sententias suas hoc modo ac ordine dixerunt: Occidentalium sanctorum Doctorum scripta diligenter auscultavimus, quorum alia sanctum Spiritum ex patre filioque, alia vero ex patre per filium procedere testantur: quæ quidem omnia tametsi significent idem, nos tamen illud ex filioque, postponentes, sanctum Spiritum ex patre per filium ab æterno substantialiterque, ut ab unico principio vel unica causa procedere profitemur, quandoquidem præpositio *per*, in sancti Spiritus processione causam significat.

Resolutio Græcorum.

Imp. Hanc equidem sanctam generalem Synodum nequaquam cæteris inferiorem esse censeo, quarum quædam etiam pro multitudine patrum, aliæ Gregorij & Cyrilli, aliæ vero aliorum clarissimorum Doctorum authoritate fuerunt illustres: hanc tamen non minus ipsis piam & sanctam existimo, neque ipsam B minori prosequor veneratione, quod in ea divinior & difficilior quæstio tractatur, & viri, qui tantam rem agunt, sancti venerationeque plurima digni sunt, præsertim pontifex summus, ac patriarcha noster sanctissimus. Cum igitur hæc Synodus talis ac tanta sit, ego Dei gratia Imperator, ejus futuræ sententiæ acquiescere, quodque decretum ipsa vel major numerus patrum ediderit, more majorum meorum, ac pro viribus sacri Imperij absque aliqua excusatione defendere promitto, tum causis antedictis, tum etiam quod mihi ipsi suadeo, ubi de divinis dogmatibus in œcumenica synodo agitur, sanctam Dei Ecclesiam communi patrum sententia nequaquam errare posse. Fieri namque potest, ut unus, duo, tres vel plures homines per sese meditantes, ac rem aliquam contemplantes, aberrent: communem autem Ecclesiam, C de qua Dominus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, errare non posse censeo. Alioquin & Servatoris nostri verba vana essent, & nostra Religio pessundaretur. Quæ quia maxima incommoda essent, credendum potius fieri non posse, ut Ecclesia Dei decipiatur. Necesse est ergo (ut paulo ante dictum est) Imperatoriam majestatem Ecclesiæ decreta defendere. Sed velim, ne à Latinis cogamur, ut sacro Symbolo nostro quicquam apponamus, vel cæremoniarum aliquid in Ecclesia nostra mutemus.

Mat. 16.

Rhu. Sanctorum Occidentalium scripta nobis suscipienda censeo, sanctumque Spiritum ex filio habere esse, necnon patrem & filium unicam Spiritus causam esse, credo & profiteor, ac coram Deo & vobis D palam dico.

Bessa. Post autem Bessarion eandē sententiam dixit.

Verum enimvero rem altius repetens, plurimis ac fortissimis argumentis ostendit, eum Christianum servari non posse, qui sanctum Spiritum ex Patre filioque procedere crederet minime.

Mity. Ego ab ineunte ætate litteris & sermone cum Latinis certabam acertime, ipsis semper contradicendo, quod mihi duas in sacratissima Trinitate causas ponere viderentur, dicentes filium sanctique Spiritus causam esse. Nunc autem in Synodo, dogmate ipsorum accurate dilucidato, eos longe aliter & non a nostro aliena sentire cognovi: quandoquidem E profitentur patrem, ut pater est, filij patrem esse: ac Filium, quatenus filius est, patris filium esse, cum relativa & ad aliquid sint: sanctum autem Spiritum per sese neque ad patrem, neque ad filium referri, quatenus pater & filius sunt, quod Spiritus per se relativum non est: ratione vero, qua Spiritus est, ad spirantem refertur: neminemque proferre debere, patrem & filium spirantes non esse, cum passim legatur Spiritum patris & filij esse, ac in Evangelio scriptum sit, *Ego in Patre, & Pater in me est*. Et, *Qui videt me, videt & Patrem meum*: Ergo pater & filius unica spirandi, mittendive facultate (ut bene Latini dicunt) sanctum Spiritum spirant. Quæ cum à sanctis

Ioan. 14.

Doctoribus memoriæ tradita diligenter vidissem, omnes valde consonos ac concordes esse percepi, quamvis Occidentales magis quam Orientales expresse clareque litteris ea tradiderint. Nam Orientales his verbis, profundi, emitti, scaturire, hautiri, ac aliis id genus vocabulis usi fuerunt, sanctumque Spiritum per filium procedere protulerunt: Occidentales vero sanctum Spiritum ex Patre filioque, tanquam ab unico principio procedere, litteris clarissime mandavere. Quorum item ego volens sequi vestigia, sanctum Spiritum ex Patre filioque, ut ab unico principio, non autem à duabus causis procedere, profiteor: quandoquidem non patrem, unam: filium, alteram Spiritus sancti causam esse: sed Patrem unicam filii ac Spiritus causam ab ipsis Latinis perdidici, Patremque simul & filium unicum ipsius Spiritus principium esse, ita ut cum sanctus Spiritus ex Patre filioque procedere celebretur, tanquam ab unico principio intelligi debeat: quod ita esse coram Deo & hominibus credo & profiteor.

Græci. Tum nonnulli alij Patres eandem sententiam dixere.

Post aliquot dies facto iterum in Patriarchæ domo conventu, Imperator hæc verba fecit:

Imp. Proximis diebus, pontifices opt. multorum ex vobis sententias intellexi, & coram vobis & Patriarcha meam dixi, & jam mihi notissimum est, majorem digniorem que partem vestrum cum Latinis sentire, credereque proculdubio præpositiones *per* & *ex*, idem significare, necnon Occidentalium Doctorum authoritates suscipiendas, quibus patet clarissime, sanctum Spiritum ex Patre filioque procedere. Operæpretium igitur est, ut qui proximo conventu non dixit suam sententiam, eam in præsentia dicat, ut hoc tandem negocium concludamus. Respondentibus autem omnibus valde conveniens esse ut Patriarcha primus suam sententiam dicat, ita is protulit.

Ego nostrum Paternum dogma non derelinquam neque mutabo, sed in eo quousque vixero, permanebo. Sed quoniam Latini non temere, nec ex sententia propria, verum Sanctorum authoritatibus adducti, sanctum Spiritum ex Patre filioque procedere credunt, idcirco eis assentior, & cum ipsis conjungor, ac præpositionem *per* filium, Spiritus sancti causam significare concedo.

Patriarcha Constantinopol.

Græci. Tum patres sequentes, præsertim Cizicen. & Trapezunden. ac Monenbasien. & Heracleen. qui antea vehementissime repugnabant, eandem sententiam dixerunt, excepto solo Ephesio, qui in eadem permansit perfidia, sanctum Spiritum ex filioque nequaquam procedere. Conventus ergo Græcorum, in hanc sententiam ivit, sanctum Spiritum ex patre filioque, ut ab uno principio ac unica substantia, unica spiratione, processione procedere: per filium vero, tanquam à consubstantiali ejusdemque naturæ. postridie autem Græci iterum congregati, eandem ipsam sententiam dixerunt, ac tribus litteris tradiderunt, quarum unas summo pontifici, alteras Imperatori, tertias vero patriarchæ dedere. Quas cum summus pontifex vidisset, magno gaudio affectus, convocatis extraordinarie tam Græcis quam Latinis pontificibus omnibus, Imperatore tantum & patriarcha absentibus, litteras ipsas Græco Latinoque sermone recitari jussit. Quibus quidem perlectis, omnes amplexati, ac inter se obsculati fuere. Tum summus pontifex, Creten. Archiepiscopum, & Cornnens. Episcopum, ac (nescio quem) Thomam Doctorem ad Imperatorem misit, ut ei pacem ejusmodi non mediocri omnium gaudio confectam esse, nunciarent.

Locus obsc.

Obstinatia Marci Ephesij.

Papa. Sequenti vero die Græci à summo pontifice requisiti, ut de suis præsulibus quosdam ad eum mitterent, Rhutenum & Bessarionem, & Trapezunden. ac Mitylenens. ad ipsum miserunt, quibus ita loquutus fuit: Nos Spiritus sancti gratia conjuncti in hac sumus, ac in præcipua quæstione, de qua vehemen-

Summarium materiarum in hoc Concilio

tractatarum, pata de processione Spiritus sancti, de igne purgatorio, de Papa principatu, de azimo & fermentato pane, & panis in Eucharistia trasmutatione.

ter ambigebamus, ita convenimus, ut nil amplius de ea dicere debeamus. Porro autem operæprecium est, ut & de purgatorio igne, & de summi pontificis principatu, & de azymo & fermentato pane, de divina denique panis transmutatione agamus, ut omni ex parte conjunctio nostra sit absoluta, ita ut nulla inter nos controversia in posterum relinquatur.

Græci. Cui summo pontifici statim hi præsules responderunt: Nos, pater sanctissime, nullam ad hæc respondendi facultatem habemus, tamen ex nobis ipsis proferimus justorum animas perfectam laureolam in Cœlo iam consequutas esse, ac impiorum perpetuas pœnas luere, medias vero in purgatorio esse: quod quidem sive ignis, sive obscuritas, sive turbo, sive id genus aliud sit, non referre. Summum vero pontificem privilegia sua merito habere debere, quæ ante nostrum dissidium habuisset. Nam de pane, sive azimus, sive fermentatus fuerit, Græci non curant, dummodo ex tritico constet, & Sacerdos, qui Christi sacratissimum corpus conficit, legitimis sit sacris initiatus, & ubi Missa celebratur, sacer locus sit. De panis autem transmutatione Latinis quærentibus, cur Græci post hæc dominica verba, *Accipite & manducate:* ac infra: *Bibite ex hoc omnes*, quibus profecto verbis sacramentum confici creditur: hac etiam utuntur oratione: Et fac panem quidem hunc, honorabile corpus Christi tui: quod autem in Calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui, ea sancto tuo Spiritu transmutante: Responderunt, se firmiter credere, verbis illis dominicis sacramentum fieri, sed quemadmodum Latini, confecto sacramento, hac solent uti oratione: Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, ita quoque Græcos illa verba proferre solere: ut sanctissimum Christi Corpus & Sanguis, peccatorum nostrorum remissioni, ac nostris animabus saluti fiat.

Papa. Quibus quidem quatuor quæstionibus dissolutis, summus pontifex petiit, ut de divina panis transmutatione quæ quidem quarta quæstio fuit, in Synodo ageretur

Græci. At Græci dixerunt, se sine totius Orientalis Ecclesiæ authoritate quæstionem aliam tractare non posse, cum pro illa tantum de Spiritus sancti processione Synodus convocata fuerit, se tamen velle Imperatori referre.

Mors subita Patriarchæ.

Dum autem hæc agerentur, inclinante jam die, increbuit, patriarcham nostrum morte subita obiisse. Accurrimus, ac ipsum mortuum vidimus Et nobis causam tam subitæ mortis quærentibus, ejus famuli responderunt, postquam cœnasset, in penetrale domus scribendi causa (ut sui moris erat) intrasse: dum vero scriberet, tremore ac animi langore affectum, statim occubuisse. Cupientes autem ipsi videre, quidnam tum litteris mandaret, has litteras jamiam scriptas offendimus.

Littera patriarchæ.

Ioseph miseratione divina Constantinop. & novæ Romæ Archiepiscopus, ac œcumenicus Patriarcha. Quoniam ad extremum vitæ meæ perveni, idcirco pro meo munere dilectis filiis benignitate Dei meam sententiam his litteris palam facio. Nam quæ Domini Iesu Christi Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentiat ac celebret, omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimũ acquiesco.

Eugenii 4. successorumque eius primatus haud parvum testimonium.

Beatissimum autem Patrum Patrem, summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri Iesu Christi vicarium esse concedere, atque animarum purgatorium esse non inficior. Datum Florentiæ, 8 mensis Iunij, 1499.

Mane autem magna Cardinalium & pontificum Florentinorumque pompa, ipsum in sanctæ Mariæ novæ templo, sepulchro condidimus.

Postridie vero summus Pontifex, convocatis ad se Rhuteno & Nicæno ac Mitylenen. sic fuit loquutus.

Papa. Magno animi dolore afficimur, tum ob vestri Patriarchæ mortem, tum etiam ipsius nostræ conjunctionis causa, de qua ipse bene sentire, ac in eam vehementer incumbere (id quod ipsi plane non agitis) videbatur. Operæprecium autem est quandoquidem præcipuam illam, & ad fidem quam maxime pertinentem quæstionem conclusimus, ut de his etiam aliis quæstiunculis per sessiones agamus, ut nostra conjunctio firma, stabilis, & absque aliqua controversia in posterum sit, videlicet de azimo & fermentato pane, de purgatorio, de summi Pontificis potestate, necnon, de divina panis transmutatione, an denique Græci particulam ipsam, ex filioque, symbolo debeant addere.

Græci. Quæ cum ipsi Pontifices intellexissent, ad quatuor ipsas primas quæstiunculas, ut pridie responderunt: ad ultimam vero dixerunt ita: Nos pater sanctissime, illud ex filioque, verum esse concedimus, ac ipsum in Occidentali Ecclesia celebrandum permittimus, quandoquidem nobis constitit, urgente necessitate ad declarandum divinum Symbolum à vobis additum fuisse, cum non diversam fidem significet, nec non utraque Symbolo nostro apponere nolumus, sed hac conditione vobiscum conjungimur.

Imp. Hæc Græci, nolentes tamen, consentiente Imperatore, ut de alia quæstione præter illam de Spiritus sancti processione, in unionis litteris ulla mentio fieret: contendente vero summo pontifice, ut etiam de reliquis ageretur, excepta illa de panis transmutatione, ut perfectissima fieret unio: cum præsertim Ferrariæ de purgatorio bene fuerit dictum: post plurimam inter Latinos & Græcos contentionem, Imperator jussit Latinis, ut dicerent, quidnam de summi Pontificis potestate, nec non de azymo & fermentato pane sentirent. Tum summi pontificis jussu Joannes alle, ac (nescio quis) frater Ambrosius in Græcorum conventu multa de quæstionibus ipsis verba fecerunt. Post autem aliquot dies frequenti Græcorum conventu multa de quæstionibus ipsis verba fecerunt. Post autem aliquot dies frequenti Græcorum conventu, in domo Imperatoris Latinis absentibus facto, post plurimam inter Græcos disputationem; lectis Græcorum Doctorum de summi pontificis potestate sententiis, definitum fuit, non solum Romanam Ecclesiam de Spiritus sancti processione pie sentire, verum etiam ipsi necessitate urgente, iure suo particulam illam, *ex filioque*, Symbolo apponere licuisse, necnon Romanum pontificem primatum in universum orbem tenere, beatique Petri principis Apostolorum successorem ac verum Vicarium, & totius Ecclesiæ caput, ac omnium Christianorum patrem & doctorem esse: ipsique ad pascendam, regendam, & gubernandam universam Ecclesiam, plenam à Domino nostro Iesu Christo potestatem fuisse traditam. Præterea purgatorium esse: & sive in azymo sive in fermentato pane Sacramentum fieret, minime referre. Quæ cum Latinis mirum in modum placuissent, sex præstantissimi viri utraque ex parte selecti fuere, qui consultis cæteris patribus, sanctæ conjunctionis litteras componerent atque conscriberent.

Romani Pontificis potestas.

Sententia de purgatorio & de azymo & fermentato.

Dum autem hæc agerentur, serenissimus Imperator Heracleensem, & Ephesium, & Rhutenum ac Nicænum ad se convocari jussit, eo scilicet animo, ut Ephesium hortaretur, ut is etiam in cæterorum patrum sententiam iret, & cum Latinis conjungeretur. At ille ne verbum quidem voluit audire. Duodecim autem illi selecti, in componendis litteris ipsis in hoc discordes fuerunt. Nam Græci volebant, ut vel de summi pontificis nomine nulla prorsus in eis mentio fieret: vel hæc verba in eisdem litteris scriberentur, consentiente ad infra scripta Imperatore, necnon patriarcharum loca tenentibus, & cæteris Orientalem Ecclesiam repræsentantibus. Quibus quidem Græcis summus pontifex in hoc etiam humanissime satisfecit, ut de Imperatore ac patriarchis, ut vellent, fieret mentio. Demum duodecim illi Doctores concordes litteras conscripserunt, quas cum

Marcus Ephesinus reluctatur unioni.

Summus Pontifex & Imperator accurate vidissent, iusserunt, ut Græcis & Latinis litteris, in uno eodemque folio describerentur, ita ut à parte dextera Latine cum Occidentalium Patrum subscriptionibus, ac summi Pontificis sigillo, ab altera vero parte Græce cum Græcorum item subscriptionibus, nec non ipsius Imperatoris sigillo scriptæ essent. Quibus quidem omnibus rite diligenterque peractis, communi partium ambarum consensu; Summus Pontifex Imperatore præsente, omnibusque tam Græcis quam Latinis præsulibus vestibus sacris indutis, in templo sanctæ Mariæ liberatæ, die Lunæ sexta mensis Iulij, Missam solemniter celebravit. Qua quidem celebrata, ipsæ eædem litteræ à Iuliano Cæsarino sanctæ Sabinæ Cardinali Latine, à Bessarione vero Græce, Dei gratia lectæ, promulgatæque fuerein hac forma.

Sed adverte prius quod Sguropolos sect. 8. describens sessiones Florentiæ habitas, omittit discussionem factam de textibus Patrum Græcorum, asserit vero per duas sessiones Latinos Chartulis è sinu evolutis, aliquot Occidentalium Patrum sententias exhibuisse, ad dogma corroborandum de processione Spiritus sancti *à Filio*, quibus responsa flagitarunt: quibus, inquit, nostri responsa non dederunt, asseverantes, se tum Patribus satisfacturos, cum autographa eorum oculis lustrassent: & cum urgeretur Marcus Ephesius ab Imperatore, ut eis satisfaceret: Ego, ait, penitus ignoro an auctoritates Patrum Occidentalium, quibus nos obruunt, satis pertineant ad eos Patres unde citantur. & si fas esset eloqui, ut adulterinas respuerem. Quod ut dictum durius à pluribus è suis judicatum est. Anglus vero interpres Sguropuli in notis: Ephesius, inquit, ut molestiam omnem simul & semel amoveret, omnes Latinos Patres eorumque sententias & dicta tantum non eliminat & proscribit, qui in hoc negotio, si in ullo alio insigniter tergiversatur. Hæc ille, & si Latinis infensus. Quid mirum ergo quod talis, qui etiam ausus est in Concilio Rom. Ecclesiam hæreticam appellare, unionem impedire conatus fuerit?

SANCTÆ VNIONIS litteræ.

Definitio Concilij.

EVgenius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, consentiente ad infra scripta charissimo filio nostro Ioanne Palæologo Romeorum Imperatore illustri, & loca tenentibus venerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum, & cæteris Orientalem Ecclesiam repræsentantibus. Lætentur cœli & exultet terra, sublatus est enim de medio paries qui Occidentalem Orientalemque dividebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit, illo angulari lapide Christo, qui fecit utraque unum, vinculo fortissimo charitatis & pacis, unumque jungente parietem; & perpetuæ unitatis fœdere copulante ac continente, postque longam mœroris nebulam & dissidii diuturni atram ingratamque caliginem, serenum omnibus unionis optatæ jubar illuxit. Gaudeat & mater Ecclesia, quæ filios suos hactenus invicem dissidentes, jam videt in unitatem pacemque rediisse: & quæ antea in eorum separatione amarissime flebat, ex ipsorum modo mira concordia cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat.

A Cuncti gratulentur fideles ubique per orbem, & qui Christiano censentur nomine, matri Catholicæ Ecclesiæ collætentur. Ecce enim Occidentales Orientalesque Patres, post longissimum dissensionis atque concordiæ tempus, se maris ac terræ periculis exponentes, omnibusque superatis laboribus, ad hoc sacrum œcumenicum Concilium desiderio sacratissimæ unionis & antiquæ charitatis reintegrandæ gratia, læti alacresque convenerunt, & intentione sua nequaquam frustrati sunt. Post longam enim laboriosamque indaginem, tandem Spiritus sancti clementia, ipsam optatissimam sanctissimamque B unionem consecuti sunt.

Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficiis gratias referre sufficiat? Quis autem divinæ miserationis divitias non obstupescat? cujusve ferreum pectus tanta supernæ pietatis magnitudo non molliat? Sunt ista prorsus divina opera, non humanæ fragilitatis inventa, atque ideo eximia cum veneratione suscipienda, & divinis laudibus prosequenda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio Christe fons misericordiarum, qui tantum boni sponsæ tuæ Catholicæ Ecclesiæ contulisti, atque in generatione nostra C tuæ pietatis miracula demonstrasti, ut enarrarent omnes mirabilia tua. Magnum siquidem divinumque munus nobis Deus largitus est, oculisque nostris vidimus, quod ante nos multi, cum valde cupierint, aspicere nequiverunt. Convenientes enim Latini & Græci in hac sacrosancta œcumenica Synodo, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia, etiam articulus ille de divina Spiritus sancti processione summa cum diligentia & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis vero testimoniis ex divinis Scripturis, plurimisque authoritatibus Sanctorum Do- D ctorum Orientalium & Occidentalium, aliquibus quidem ex Patre & Filio, quibusdam verò ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum sanctum, & ad eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis: Græci quidem asseruerunt, quod id, quod dicunt Spiritum sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferrent, ut excludant Filium, sed quia eis videbatur (ut aïunt) Latinos asserere Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere, tanquam ex duobus principiis & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt à dicendo quod Spiritus sanctus ex Patre procedat & Filio. Latini vero affir- E maverunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum ex Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons ac principium totius deitatis, filij scilicet & Spiritus sancti, aut quod id quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, sive quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed ut unum tantum asserant esse principium unicamque spirationem Spiritus sancti, prout hactenus asseruerunt: & cum ex his omnibus unus & idem eliciatur veritatis sensus, tan-

dem in infra scripturam sanctam Deo amabilem eodem sensu eademque mente unionem, unanimiter concordarunt & consenserunt.

In nomine igitur Sanctæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quia Spiritus sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter tanquam ab uno principio & unica spiratione procedit, declarantes, quod id, quod Sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, filium quoque esse secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentiæ Spiritus sancti, sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, ipse Pater unigenito filio suo gignendo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus sanctus procedit ex filio, ipse Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus est. Diffinimus insuper explicationem verborum illorum Filioque, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

Materia de azymo & fermẽtato pane. Item in azymo sive fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

De Purgatorio. Item, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis Purgatoriis post mortem purgari, & ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes & eleemosynas, alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta: illorumque animas, qui post baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, (prout superius dictum est) sunt purgatæ, in cœlum mox recipi & intueri clare ipsum Deum trinum & unum, sicuti est, meritorum tamen diversitate alium alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.

De primatu Summi Pontific. Item, diffinimus sanctam Apostolicam sedem & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur.

Renovantes insuper ordinem traditum in Canonibus, cæterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet privilegiis omnibus & juribus eorum.

Datum Florentiæ in sessione publica Synodali, solemniter in Ecclesia majori celebrata, anno Incarnationis dominicæ 1439. pridie nonas Iulii, Pontificatus nostri anno nono.

Subscriptiones Imperatoris ac Orientalium Patrum, qui in Synodo aderant.

Ego Joannes Palæologus, fidelis in Christo Rex & Imperator Romeorum, subscripsi.

Ego Antonius humilis metropolita Heracleens. & consiliarius Edessenorum, totius Thraciæ & Macedoniæ Pontifex, & Philothei sanctissimi Patriarchæ, & sedis Apostolicæ Alexandrinæ locum tenens, subscripsi.

Ego Georgius Protosingelus Confessor Spiritualis, ac sedis Apostolicæ Alexandriæ & ejus Domini Patriarchæ locum tenens, subscripsi.

Ego Isidorus Metropolita Syriæ & totius Rhosi, ac Domini Dorothei Patriarchæ Antiocheni, & ejus sedis Apostolicæ locum tenens, subscripsi.

Ego Dositheus humilis Metropolita Mopsuestiæ, & Ioachimi Sanctissimi Patriarchæ Hierosolymitani, ac ejus Apostolicæ sedis locum tenens subscripsi. *Ioachimi.*

Ego Metrophanes humilis Metropolita Cyzici, ac locum tenens Ancyrensis, subscripsi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Trapezundens. ac locum tenens Cæsareensis antistitis, subscripsi. Ego Bessarion divina miseratione Archiepiscopus Nicænus, ac locum tenens Sardensis præsulis, subscripsi. Ego Macarius humilis Metropolita Nicodemiæ, subscripsi. Ego Ignatius humilis Metropolita Toronæ, ac locum-tenens Nicomediens. antistitis, me subscripsi. *Neomen.* Ego Dorotheus humilis Metropolita Mityleoens. ac locum tenens Sidensis Pontificis, me subscripsi. Ego Damianus humilis Metropolita Muldoblachiensis, ac locum tenens Sebastiensis præsulis, subscripsi. *For. Malelachen.* Ego Ioseph humilis Metropolita Amasiensis, subscripsi. Ego Nathanaël humilis Metropolita Colossensis ac insularum Cycladom, subscripsi. Ego Calistus humilis Metropolita Dristensis, subscripsi. *Calixtus For. uryusen. vel Chrisenteen. vel Chrisen.* Ego Gennadius humilis Metropolita Melitenensis, subscripsi. Ego Dositheus humilis Metropolita Dramensis, subscripsi. Ego Sophronius humilis Metropolita Anchialensis, subscripsi. Ego Bessarion Archiepiscopus Nicænus, mandato ac nomine Emmanuëlis Diaconi ac magni sachelarij, Chrysocuchi vulgo nuncopati, qui eadem nobiscum sensit, sub- *For. Dameen. vel*

Dardanien. *For. Ecclesia Argia.* *For. Muluchiens. vel Monenbasiens. circunspecta.*

scripsi. Ego Theodorus Zanthopulus, Diaconus & magnus sactrita, subscripsi. Ego Michaël Balsamorum Archidiaconus, & magnus bibliothecarius, subscripsi. Ego Sylvester Syropulus, Diaconus Ecclesiarches, ac juris servator, subscripsi. Ego Gregorius protecdicus Diacoous Cappadocus subscripsi. Ego Constantinus Archipresbyter ac locum tenens Muldoblachiensia præsulis subscripsi. Ego Ecclesiarches venerandæ mansionis, & sanctæ Basilicæ magnæ Lauræ montis sancti, ac ipsius mansionis locum tenens, subscripsi. Ego Athanasius olim Abbas circunspectæ, subscripsi. Ego Generontius Abbas sanctæ mansionis Omoipoteotis, subscripsi. Ego Germanus olim Abbas S. Blasii, subscripsi. Ego Pachumius confessor ac Abbas S. Pauli, subscripsi.

Subscriptiones Latinorum Patrum.

Ego Antonius Episcopus Ostiensis Cardinalis Bononiens. supradictas diffinitiones veras & Catholicas esse affirmo, & illis me subscripsi. Ego Berranda Episcopus Portuens. Card. Placentinus, me subscripsi. Ego Nicolaus tituli sanctæ Crucis Presbyter Card. me subscripsi. Ego Franciscus tituli sancti Clementis Presbyter Card. me subsc. Ego Veri gloriosus tituli sancti Marci Presbyter Card. me subscripsi. Ego Julianus tituli sanctæ Sabinæ Presbyter Cardin. me subscripsi. Ego Prosper S. Georgij ad velum aureum Diaconus Cardin. me subscripsi. Ego Dominicus S. Mariæ in via lata Diaconus Cardinalis me subscripsi.

Sup. ponitur Patriarcha alius Ioachimus.

Ego Basilius Patriarcha Hierosolymitanus, me subscripsi. Ego Marcus Patriarcha Graden. me subscripsi. Ego Joannes Episcopus Morinens. illustrissimi Domini Ducis Burgondiæ & Brabantiæ orator, me subscripsi. Ego Joannes Episcopus Nivernens. ejusdem Domini ducis orator, me subscripsi. Ego Bartholomæus Spalaten. me subscripsi. Ego Fantinus Archiepiscopus Cretens. me subscripsi. Ego Julianus Archiepiscopus Pisanus, me subscripsi. Ego Andreas Archiepiscopus Colossen me subscrip. Ego Nicolaus Archiepiscopus Capnanus, me subscripsi. Ego Ludovicus Archiepiscopus Florentinus, me sub. Ego Lutinus de Ursinis, Archiepiscopus Trojanus, me subscripsi. Ego Benedictus Archiepiscopus Consanus, me subscripsi. Ego Episcopus Andrien. me subscripsi. Ego Petrus Episcopus Paduanus, me subscripsi. Ego Daniël Episcopus Concordiensis, me subscripsi. Ego Antonius Portugalensis Episcopus, me subscripsi. Ego Bartholomæus Episcopus Valuensis, me subscripsi. Ego Thomas Episcopus Farensis, me subscripsi. Ego Christophorus Episcopus Ariminensis, me subscripsi. Ego Amicus Episcopus Aquileiensis, me subscripsi. Ego Petrus Episcopus Digniensis, me subscripsi. Ego Ioannes Episcopus Ferrarien. me subscripsi. Ego Valentinus Episcopus Orranus, me subscripsi. Ego Joannes Episcopus Arbensis, me subscripsi. Ego Bernotius Episcopus Esculanus, me subscripsi. Ego Carolus Seniensis Episcopus, me subscripsi. Ego Andreas Episcopus Megarensis, me subscripsi. Ego Carolus Episcopus olim Muriensis, me subscripsi. Ego Nicolaus Tiburtinus, me subscripsi. Ego Antonius Episcopus Grassens. me subscripsi. Ego Angelus Episcopus Buren. me subscripsi. Ego Petrus episcopus Auseren. me subscripsi. Ego Matthæus episcopus Zapatensis, me subscripsi. Ego Angelus de Grassis Episcopus Arianens. me subscripsi. Ego Petrus episcopus Messanus, me subscripsi. Ego Petrus Epis. Cavillicen. me subscr. Ego Antonius Episcopus Cæsenaten. me subscr. Ego Donatus Episcopus Pistorien. me subsc. Ego Scipio Episcopus Mutinen. me subsc. Ego Christophorus Episcopus Cortunen. me sub. Ego Andreas Episcopus Conseramen. me subscr. Ego Alexius Episcopus Clusinus, me subscripsi. Ego Gursias Episcopus Tuden. me subs. Ego Gregorius Episcopus Granatensis, me subscripsi. Ego Americus Episcopus Montis regalis, me subscripsi. Ego Baptista electus & confirmatus Teatinus, me subscripsi. Ego Nicolaus Tricarensis, me subscripsi. Ego Ioannes electus & confirmatus Agenensia, me subscripsi. Ego Guilielmus electus & confirmatus Leonensis, me subscripsi. Ego Andreas Episcopus Roffensis, me subscripsi. Ego Matthæus Episcopus Corronensis me subscripsi. Ego Julianus electus & confirmatus Citaradensis, me subscripsi. Ego Joannes Episcopus Canapensis, me subscripsi. Ego Thadæus Episcopus Acestiarens. me subscripsi. Ego Petrus Archidiaconus Trecensis, ambasiator illustrissimi Ducis Burgundiæ, me subscripsi. Ego Zanonus Episcopus Bajocensis, me subscripsi. Ego Laurentius Episcopus Achetontinus, me subscripsi. Ego Ludovicus Episcopus Termsinus, me subscripsi. Ego Ioannes do Mella electus & confirmatus Leonensis, subscripsi. Ego Gulielmus electus & confirmatus Andegavensis, me subscripsi.

Supraponitur alius Colossens. Nathanaël. *Deest nomen Episcopi.* *Mutinen.* *Acernens. Vel Aceren. Salpen.* *For. Aginensis.* *Assinens.*

Ego Ambrosius Generalis ordinis Camaldulensium, me subscripsi. Ego frater Guilielmus Generalis Minorum, me subscripsi. Ego Giraldus frater Generalis Augustinensium, me subscripsi. Ego Placidus Generalis Vallis umbrosæ, me subscripsi. Ego Comerius Abbas Florentinus, me subscripsi. Ego Joannes de Ursinis Abbas Forsensis, me subscripsi. Ego Antonius Abbas sancti Caprasij, me subscripsi. Ego Franciscus Abbas sancti Leonardi, me subscripsi. Ego Predericus Abbas de Borto, me subscripsi. Ego Antonius Abbas de Alphyllo, me sobscripsi. Ego Bartholomæus Abbas Campsilonis, me subscripsi. Ego Sepulchrus Abbas Urbis, me subscripsi. Ego Angelus Abbas de Seyto, me subscripsi. Ego Paschasius Abbas sancti Sepulchri, me subscripsi. Ego Benedictus Abbas de Coner, me subscripsi. Ego Iacobus Abbas sancti Salmi, me subscripsi. Ego Aloysius Abbas sancti Pasti, me subscripsi. Ego Ioannes Abbas de Tyro, me subscripsi. Ego Daniel Abbas de Tartalmo, me subscripsi. Ego Benedictus Abbas sancti Pancratij, me subscripsi. Ego Franciscus Abbas sanctæ Mariæ du Parisno, me subscripsi. Ego Joannes Gratianus Abbas de Bipolis, me subscripsi. Ego Angelus Abbas sanctæ Mariæ de Pistorio, me subscripsi. Ego Nicolaus Abbas sancti Modesti Recens. me subscripsi. Ego Jacobus sancti Salvatis de Frame Abbas me subscripsi. Ego Bertacius Abbas Montis plani Pistoriensis, me subscripsi. Ego Petrus Abbas sancti Felicis de Florentia, me subscripsi. Ego Nicolaos Abbas sanctæ Mariæ de Diciano, me subscripsi. Ego, Bartholomæus Abbas de Vibona me subscripsi. Ego Laurentius Abbas de Chloros, me subscripsi. Ego Fredericus Abbas S. Pantaleonis, me subscripsi: Ego Lucas Abbas Arutin Apribus, me subscripsi. Ego Lucas Abbas Facundus, me subscripsi. Ego Iacobus Abbas Monasterij sancti Petri de Massa, me subscripsi. Ego Franciscus Abbas sanctorum Martyrum Cordulens. me subscripsi. Ego Gulielmus Abbas S. Salvatoris, me subscripsi. Ego Antonius Abbas sancti Salvatoris Burdegalens. me subscripsi. Egu Antonius Abbas Sanctorum Salvatoris & Nigilij, me subscripsi. Ego Gabriel Abbas sancti Iacobi de Poutada, me subscripsi. Ego Bernardus Abbas sanctæ Mariæ de Matona, me subscripsi. Ego Hieronymus Abbas S. Gundæ, me subscripsi. Ego Dionysius Abbas S. Mariæ de Sandineris me subscripsi. Ego Maphæus Abbas sancti Firmidæ de Verona, me subscripsi. Ego Timotheus Abbas sancti Andreæ de Mantua me subscripsi.

Sexto.

Nemo autem mirari debet, cur plures patrum subscriptiones non sint, nam ultima sessione celebrata, multi priusquam hujusmodi subscriptio fieret, discesserunt: cum præsertim mos in Conciliis minime fuerit, ut in Prioratus ordine constituti, vel fraties, vel magistri, vel jurisperiti, in decretis ipsorum Conciliorum subscriberent.

Quibus quidem litteris Græce Latineque (ut supra

pra dictum est) recitatis, genu simul & dexteram summi Pontificis, necnon Græci, cum Latinis inter se summa lætitia osculati sunt.

Quæstiones Græcis propositæ. Post autem dies aliquot Pontifex summus, convocatis Græcis ab eis quæsivit, cur partem sacratissimi panis in calice cum sacratissimo sanguine misceant.

Et in magna exodo, quando, videlicet panis in patena, & vinum in calice de uno in aliud altare vidente populo fertur à Sacerdote, capita sua reverenter inclinent, cum panis ipse vinumque nondum sint consecrati: Et aquam ferventem, non autem frigidam, in calicem fundant: Et cur ante consecrationem his verbis utantur, *Vnus autem de militibus lancea latus eius aperuit, & statim sanguis & aqua exivit.* Et paulo post, Ecce stella venit, & stetit super pueri caput. Et cur Presbyteri, non autem Pontifices, sacro chrismate utantur, cum soli Pontifices eo uti deberent. Et mortuos ungant oleo. Et neque Pontifices, neque Presbyteri celebraturi, peccata sua confiteri soleant. Et post hæc dominica verba, *Accipite & manducate, hoc est enim corpus meum*, & reliqua, quibus procoldubio sacratissimi Christi corpus & sanguis conficitur, his quoque verbis utantur: Et fac quidem panem hunc, honorabile corpus Christi tui: quod autem in calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui, ea sancto tuo Spiritu transmutante: Amen, Amen, Amen. Et cur matrimonia separent, cum Dominus noster præceperit, eos disiungendos non esse quos Deus conjunxerit. Cur denique suum Patriarcham ibidem non eligant, sed absque eo discedere patiantur. Quas quidem quæstiunculas præsul Mitylenens. dissolvisse facile visus est, ultimis duabus exceptis, in quibus cum summo Pontifici neutiquam satisfecerit, summus Pontifex Imperatorem rogavit, ut doctiores de pontificibus suis ad ipsum mitteret, quippe qui duas ipsas ambiguitates melius explicare scirent. Imperator autem nolens de talibus quæstionibus agere, indoctiores ad summum Pontificem misit, à quibus cum eadem ipse summus Pontifex reperisset, hi responderunt se nullam habere ad ea respondendi facultatem, Imperatori tamen ipsos omnia relaturos.

Ioan. 19. *Mat. 26.* *Mat. 14.* *Luc. 22.* *Mat. 19.* *Mat. 10.* *Actus Imperatoris.*

Papa. Porro autem ad diem 14. mensis ejusdem Pontifex summus Græcis præsulibus ad se convocatis, hæc verba fecit: Cum fratres, Dei gratia conjuncti simus, eademque gratia caput ego vestrorum membrorum existam, propiereaque conveniat, ut quæ ad nostram piam religionem atque Ecclesiam pertineant, ea vobis patefaciam, ac vos ad ipsa servanda exhorter: idcirco vos, & fratres nostros, & Ecclesiarum Rectores scire velim, quemadmodum à Romana Ecclesia mirum in modum accensamini, quod mattimonia separetis, quodque præsul Ephesius rationem non reddat, cur nostræ communi sententiæ neutiquam acquiescens, à nobis disiungatur, atque dissideat, ac si sapientissimus omnium esset. Nam de Patriarcha vestro videtur nobis magis operæpretium esse, ut hic à vobis, præsentibus nobis de more vestro eligatur, quandoquidem Ecclesia vestra Patriarcha indiget, ex qua quidem electione non aurum, non argentum, non denique rem aliam lucrari cupimus, enim ipsi parati sumus, ut vobis pecunias (si opus fuerit) liberaliter erogemus, ac Patriarcham quem suffeceritis, confirmemus, & quem ipsi nostri dissidij tempore elegerimus, altero per vos suffecto, statim deponamus, ita ut in posterum unicus Patriarcha Constantinopolitanus omnia sua privilegia tenens existat, quandoquidem Ecclesiam vestram multis bonis afficere volumus. Hic vester Imperator adest, & œcumenica Synodus est, cui summus Pontifex præest: hic Orientales digniores que præsules adsunt, ex quibus Patriarcham vestrum sine ullo impedimento (ut par est) potestis eligere. Nam inconveniens ac indecens est, ut hinc absque capite disceda-

Matrimonia dissuunt Græci.

tis: fierique jure non potest, ut nisi Patriarcham vestrum hic eligeritis, electum à nobis in posterum deponamus. Hæc summus Pontifex.

Græci. Græci autem responderunt, se non sine legitima causa matrimonia separare, ac præsulem Ephesium causam suam dicturum esse. Patriarcham vero nostrum extra Constantinopolim nostro jure neutiquam eligi posse, cum Græcis semper mos fuerit in sua Ecclesia Patriarcham sufficere, simulque consecrare, quarum quidem cæremoniarum & consuetudinis Imperator noster non inscius, nequaquam nobis permittet ut hic electionem hujusmodi faciamus.

Papa. Quæ cum summus Pontifex ægre audivisset, se verbis humanissimis excusavit, & ipsos dimisit. Die autem 21. selecti omnes Imperatoris in domo congregati, quinque unionis ejusmodi litteras Patrum omnium subscriptionibus, summique Pontificis ac Imperatoris sigillis munitas, Græce Latineque exscripsere, quarum unas Latinis, alteras Græcis, tres vero alias trium Patriarcharum legatis dedere. Quo quidem pacto finis octavi generalis Concilij factus est.

Armenii. Dum autem hæc gerebantur, Armeniorum Patriarchæ legati, viri sane virtute plurima prædití, ad Synodum ipsam venerunt, & summum Pontificem venerati fuerunt, necnon Imperatorem salutaverunt dicentes se suamque Ecclesiam cum Catholica conjungi, ac ipsum Synodi decretum pie servare velle, qui quidem benignissime suscepti vehementissimeque laudati, ac magno honore affecti, una cum Græcis Florentia discesserunt.

Finis generalis octavæ Synodi Florentinæ, iuxta versionem Bartholomæi Abrahami Cretensis, cum paucis additionibus ex historia eiusdem Synodi per Sguropulum.

Instructio Armenorum.

DECRETVM EVGENII Papæ quarti.

Psal. 80.

EVgenius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. *Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob*, omnes qui ubique nomine censemini Christiano. Ecce enim iterum recordatus Dominus misericordiæ suæ, alium dissidij lapidem nongentis & amplius inveteratum annis, de Ecclesia sua auferre dignatus est: & qui facit concordiam in sublimibus, & per quem in terra pax est hominibus bonæ voluntatis, optatissimam Armenorum unionem sua ineffabili miseratione concessit. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* Intuens namque piissimus Dominus Ecclesiam suam, modo ab his qui foris sunt, modo ab his qui intra, non parvis agitari turbinibus, ut inter ipsas respirare angustias, & ad resistendum fortior assurgere valeat, multis eam quotidie modis consolari & roborare dignatur. Nam & pridem magnam illam Græcorum unionem, multas longe lateque continentium nationes & linguas, hodie vero hanc ipsam Armenici populi, qui per Septentrionem & Orientem in magna copia diffusus est, in eodem

2. Cor. 1.

fidei & charitatis vinculo cum sede Apostolica A stabilivit. Hæc profecto tam magna & mira sunt divinæ pietatis beneficia, ut non solum pro utroque, sed ne quidem pro altero satis dignas suæ Majestati referre gratias possit intellectus humanus. Quis non vehementer admiretur, uno eodemque tam brevi tempore, duo sic præclara, & tot seculis desiderata opera, in hoc sacro Concilio fuisse tam feliciter consummata? *vere à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* (*Psal. 117.*) Quomodo enim hominum prudentia vel industria, nisi gratia Dei & cœpisset & perfecisset, has tantas & tales res explere potuisset? B Laudemus igitur & toto corde benedicamus Dominum, qui fecit *mirabilia magna solus*, (*Psal. 15.*) ipsique psallamus Spiritu, psallamus & mente, oreque & opere, quantum sinit humana fragilitas, pro tantisque muneribus gratias agamus, orantes & obsecrantes, ut quemadmodum ipsi Græci atque Armeni unum cum Ecclesia Romana effecti sunt, ita fiant & cæteræ nationes, præsertim Christi charactere insignitæ, & totus denique populus Christianus omnibus odiis bellisque extinctis, mutua invicem pace & fraterna charitate quiescat & C gaudeat.

Armeni. Ipsos autem Armenos magnis laudum præconiis dignos esse merito censemus. Ut primum enim à nobis ad synodum accersiti sunt, tanquam Ecclesiasticæ avidi unitatis, spectabiles, devotos, & doctos oratores suos cum sufficienti mandato, de suscipiendo videlicet quicquid Spiritus sanctus hanc sanctam synodum illustraverit, ex remotissimis regionibus per multos labores, marisque pericula ad nos & hoc sacrum Concilium destinarunt. Nos vero tota mente, ut nostrum pastorale D decebat officium, cupientes tam sanctum perficere opus, sæpe cum ipsis oratoribus de hac sancta unione contulimus: & ne vel parva hinc sanctæ rei dilatio fieret, deputavimus de omni statu hujus sacri Concilij viros, juris divini & humani doctissimos, qui cum omni cura, studioque & diligentia, rem istam cum istis pertractarunt oratoribus, ab eis accurate inquirentes eorum fidem tam circa divinæ unitatem essentiæ, & divinarum personarum Trinitatem, quam Domini nostri Iesu Christi humanitatem, & septem Ecclesiæ sacramenta, & alia ad fidem ut orthodoxam & E ritus universalis Ecclesiæ pertinentia. Multis itaque adhibitis disputationibus, collocutionibus, & tractatibus, postque non mediocrem testimoniorum inspectionem, quæ ex sanctis Ecclesiæ patribus & doctoribus deducta sunt, & earum, de quibus agebatur, rerum discussionem, tandem expedire judicavimus, ne ulla in futurum de fidei veritate apud ipsos Armenos hæsitatio esse valeat, atque idem per omnia sapiant cum sede Apostolica, unioque ipsa stabilis & perpetua sine ullo scrupulo perseveret, ut sub quodam brevi compendio orthodoxæ fidei veritatem, quam super præmissis Romana profitetur Ecclesia, per hoc decretum, sacro hoc approbante Florentino Concilio, ipsis oratoribus ad hoc etiam consentientibus, traderemus.

In primis ergo damus eis sanctum Symbolum, à centum quinquaginta Episcopis in œcumenico Constantinopolitano Concilio editum, cum illa additione, *Filioque*, ipsi symbolo declarandæ veritatis gratia, & urgente necessitate, licite & rationabiliter apposita, cujus talis est tenor: *Credo in unum, &c.* hoc autem sanctum symbolum sicut apud Latinos mos est, ita decernimus per omnes Armenorum Ecclesias intra Missarum solennia, singulis saltem dominicis diebus & majoribus festivitatibus, decantari vel legi.

Secundo tradimus eis diffinitionem quarti universalis Concilij Chalcedonensis, in quinto postea & sexto universalibus Conciliis renovatam, de duabus naturis in una Christi persona, cujus tenor talis est.

Sufficeret quidem sapiens hoc & salutare divinæ gratiæ symbolum ad plenam cognitionem ac confirmationem pietatis. (*Definitio Chalced. Concilii.*) De Patre enim & Filio, & Spiritu sancto perfectionem docet, & Domini humanitatem fideliter accipientibus repræsentat. Sed quoniam hi qui conantur reprobare prædicationem veritatis, per proprias hæreses novas voces genuerunt, & hi quidem præsumentes corrumpere mysterium dispensationis Domini, quæ propter nos facta est: alij vero introducentes confusionem permixtionemque, & stulte confingentes unam esse naturam carnis & deitatis, & portentose dicentes passibilem unigeniti divinam naturam: ob hoc volens claudere illis omnem machinationem contra veritatem præsens nunc sancta synodus, prædicationem hanc docens ab initio immobilem, decrevit ante omnia fidem trecentorum decem & octo sanctorum patrum manere irrecusabilem: & posteriore tempore propter illos quidem qui pugnant adversus Spiritum sanctum, corroborat doctrinam de substantia Spiritus traditam à patribus centum quinquaginta apud Constantinopolim congregatis, quam illi omnibus notam fecerunt: non quasi inferentes, quod aliquid minus esset in præcedentibus, sed eorum intellectum de Spiritu sancto scripturarum testimoniis declarantes, adversus eos qui dominationem ejus respuere tentaverunt. Propter illos autem qui moliuntur corrumpere dispensationis mysterium, & impudenter delirant, dicentes purum hominem esse illum, qui ex sancta MARIA virgine natus est, suscepit epistolas synodicas beati Cyrilli quondam præsulis Ecclesiæ Alexandrinæ ad

Nestorium & ad Orientales, congruas existentes ad convincendas Nestorij vesanias, & ad interpretationem eorum qui salutaris symboli mentem pio zelo nosse desiderant. Quibus etiam consequentissime epistolam coaptavit magnæ & senioris urbis Romæ præsulis beatissimi ac sanctissimi Leonis Papæ, quæ scripta est ad sanctæ memoriæ Archiepiscopum Flavianum, ad perimendam Eutychis malam intelligentiam, ut pote congruentem illius magni Petri confessioni, & existentem nobis quandam columnam communem adversus prava dogmata, & ad confirmationem rectorum dogmatum. His namque qui in duos filios dispensationis divinæ mysterium discerpere nituntur, obsistit: & illos qui passibilem deitatem Unigeniti ausi sunt dicere, à sacto cœtu expellit: & his qui in duabus naturis Christi temperamentum aut confusionem exquirunt, resistit: & eos qui dicunt, servi formam quam ex nobis assumpsit, cœlestem esse aut alterius alicujus substantiæ, ut dementes abigit: & qui duas quidem ante unitionem naturas Domini fabulantur, unam vero post unitionem confingunt, anathematizat. Sequentes igitur sanctos patres, unum eumdemque confiteri Filium Dominum nostrum Iesum Christum consonanter omnes docemus, eumdem perfectum in humanitate, Deum vere & hominem vere, eumdem ex anima rationali & corpore, consubstantialem Patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis eumdem secundum humanitatem, per omnia nobis similem absque peccato, ante sæcula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis autem diebus eumdem propter nos & propter salutem nostram ex Maria Virgine Dei genitrice secundum humanitatem, unum eumdemque Christum verum Filium Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublata differentia naturarum, propter unitionem, magisque salva proprietate utriusque naturæ, & in unam personam atque subsistentiam concurrentem, non in duas personas partitum sive divisum, sed unum eumdem filium Deum verum Dominum Iesum Christum, sicut ante Prophetæ de eo, & ipse nos Iesus Christus erudivit, & sanctorum patrum nobis tradidit symbolum.

Tertio, diffinitionem de duabus voluntatibus, duabusque Christi operationibus in prædicto sexto Concilio promulgatam, cujus tenor talis est: *Sufficeret quidem*, & reliqua, quæ in ipsa diffinitione Concilij Chalcedonens. superius enarrata, sequuntur usque ad finem, post quem sequitur in hunc modum.

Et duas naturales voluntates in eo, &

A duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse, secundum sanctorum patrum doctrinam adæque prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias, juxta quod impij asseruerunt hæretici, sed sequentem humanam ejus voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius & subjectam divinæ ejus atque omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moveri, subjici vero voluntati divinæ, juxta sapientissimum Athanasium. Sicut enim eius caro, Dei verbi dicitur

B & est: ita & naturalis carnis eius voluntas, propria Dei verbi dicitur & est, sicut ipse ait: *Quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me, Patris*: suam propriam dicens voluntatem, quæ erat carnis eius. Nam & caro eius propria facta est, quemadmodum enim sanctissima atque immaculata animata eius caro, deificata est, non est perempta, sed in proprio sui statu & ratione permansit: ita & humana eius voluntas deificata est, non est perempta; salvata est autem magis, secundum deiloquum

C Gregorium dicentem; Nam velle illius qui in Salvatore intelligitur, non est contrarium Deo; deificatum est totum, duas enim naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inconfuse, inseparabiliter in eodem Domino Iesu Christo vero Deo modo glorificamus, hoc est divinam operationem & humanam operationem, secundum divinorum prædicatorem Leonem apertissime asserentem: *Agit enim utraque forma cum alterius communione quod proprium est, verbo scilicet operante quod verbi est, & carne exequente quod carnis*: nec enim in

D quoquam unam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ, ut neque quod creatum est, in divinam educamus essentiam; neque quod eximium est divinæ naturæ, ad competentem creaturis locum deiciamus. Unius enim & eiusdem tam miracula, quamque passiones cognoscimus, secundum aliud & aliud eorum ex quibus est naturis, & in quibus habet esse, sicut admirabilis inquit Cyrillus. Undique igitur inconfusum atque indivisum conservantes unum sanctæ Trinitatis, brevi voce cuncta proferimus: &

E post incarnationem Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum esse credentes, asserimus duas ejus esse naturas in una ejus radiante subsistentia, in qua tam miracula quamque passiones, per omnem sui dispensationem conversatus, non per phantasiam, sed veraciter hæc demonstravit, ob naturalem differentiam in eadem una subsistentia cognoscendam, dum utraque natura cum alterius communione indivise & inconfuse propria vellet atque operaretur: juxta quam rationem, & duas naturales voluntates & operationes

Ioan. 6.

al. suo;

al. quod

confitemur, ad salutem humanam convenienter in eo concurrentes.

Armeni tres tantum Syn. admittebant.

Quarto, quoniam hactenus ipsi Armeni præter has tres, Nicænam, Constantinopolitanam & Ephesinam primam Synodos, nullas alias universales postea celebratas, nec ipsum beatissimum hujus sanctæ sedis Antistitem Leonem, cuius authoritate ipsa Chalcedonensis Synodus extitit congregata, susceperunt, asserentes eisdem fuisse suggestum, iam Synodum ipsam Chalcedonensem quam memoratum Leonem, secundum damnatam Nestorii hæresim diffinitionem fecisse: instruximus eos & declaravimus: hujusmodi falsam fuisse suggestionem, ipsamque Synodum Chalcedonensem & Beatissimum Leonem sancte & recte veritatem de duabus in una persona Christi naturis superius descriptam diffinivisse, contra impia Nestorij & Eutychis dogmata: injunximusque ut ipsum Beatissimum Leonem, qui veræ fidei columna fuit, & omni sanctitate & doctrina refertus, tanquam sanctum & catalogo sanctorum merito descriptum, de cætero reputent & venerentur, atque non solum dictas tres Synodos, sed & omnes alias universales authoritate Romani Pontificis legitime celebratas, sicut & cæteri fideles reverenter suscipiant.

Leo Papa I.

Quinto, Ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem, pro ipsorum Armenorum tam præsentium quam futurorum faciliori doctrina, sub hac brevissima redigimus formula: Novæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Vnctio, Ordo, & Matrimonium. Quæ multum à Sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt. Horum quinque prima, ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem: duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per baptismum enim spiritualiter renascimur, per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur divina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ: per pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam-unctionem, per Ordinem vero Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur. Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum. Inter hæc Sacramenta, tria sunt, Baptismus, Confirmatio & Ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum, à cæteris distinctivum imprimunt in anima indelebile. Vnde in eadem persona non reiterantur. Reliqua vero quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Septem Sacram.

Baptismus.

Primum omnium Sacramentorum locum tenet sanctum Baptisma, quod vitæ spiritualis janua est: per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ. Et cum per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua & spiritu renascimur, non possumus (ut inquit Veritas) in regnum cœlorum introire. Materia hujus Sacramenti, est aqua vera & naturalis: nec refert, frigida sit an calida. Forma autem est: *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis servus Christi, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Vel, baptizatur manibus meis talis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, verum perficiatur baptisma: quoniam cum principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum. Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In causa autem necessitatis non solum Sacerdos vel Diaconus, sed etiam Laïcus vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus, baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia. Hujus Sacramenti effectus, est remissio omnis culpæ originalis actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Proprerea Baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio: sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad Regnum cœlorum & Dei visionem perveniunt.

Ioan. 3.

Confirmatio.

Secundum Sacramentum est Confirmatio, cuius materia est, chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, qui odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto. Forma autem est: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Ordinarius minister est Episcopus. Et cum cæteras unctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat. *Cum enim audissent*, inquit, *Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cum venissent, oraverunt pro eis ut acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in*

Act. 8.

quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum. Loco autem illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio. Legitur tamen aliquando, per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa, simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum. Effectus autem hujus Sacramenti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipue crucem eius, qui Iudæis est & scandalum, gentibus autem stultitia, secundum Apostolum, propter quod signo crucis signatur.

1. Cor. 1.

Eucharistia.

Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur, quoniam juxta testimonia Sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesiæ pridem in disputatione exhibita, creditur, ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse Sacramentum. Deinde quia hoc convenit Dominicæ passionis repræsentationi. Inquit enim Beatus Alexander Papa quintus à Beato Petro: In Sacramentorum oblationibus, quæ intra Missarum solennia Domino offerantur. Non enim debet in calicem Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrunque, id est, sanguis & aqua, ex latere Christi profluxisse legitur. Tum etiam quod convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani ad Christum. Aqua enim populum significat, secundum illud Apocalyp. Aquæ multæ populi multi. Et Iulius Papa secundus post Beatum Sylvestrum, ait: Calix Dominicus juxta Canonum præceptum, vino & aqua permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in Calice vinum & aqua miscetur, Christo populus aduoatur, & fidelium plebs ei in quem credit, copulatur & jungitur. Cum ergo tam sancta Romana Ecclesia à beatissimo Apostolo Petro & Paulo edocta, quam reliquæ omnes Latinorum, Græcorumque Ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis & doctrinæ lumina claruerunt, ab initio nascentis Ecclesiæ sic servaverint, & modo servent, inconveniens admodum videtur, ut alia quævis regio ab hac universali & rationabili discrepet observantia. Decernimus igitur ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, eorumque sacerdotes in Calicis oblatione paulolum aquæ (prout dictum est) admisceant vino.

In prima de ep. & consf. dist. 2. In Sacramentorum.

Apoc. 17. Non invenitur in epist. Iulii, sed de cons. distinc. 2. Cum omne crimen.

Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur: ita tamen, quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus. Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur: consequens est, quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quo ad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operatur spiritualem, in quo (ut inquit Vrbanus Papa) gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.

Pœnitentia.

Quartum Sacramentum, est Pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationem, jejunium & eleemosynam. Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit: *Ego te absolvo, &c.* Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, habens authoritatem absolvendi vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Effectus hujus Sacramenti, est absolutio à peccatis.

Extrema unctio.

Quintum Sacramentum est Extrema-unctio, cujus materia est oleum olivæ per Episcopum benedictum. Hoc Sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet: qui in his locis unguendus est, in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma huius Sacramenti est hæc: *Per istam unctionem & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti per visum, & cætera.* Et similiter in aliis membris. Minister huius Sacramenti est Sacerdos. Effectus vero est mentis sanatio, & inquantum animæ expedit, ipsius etiam corporis. De hoc

Jacob. 5. sacramento inquit B. Iacobus Apost. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & allevìabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

Ordo. Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, Diaconatus vero per libri evangeliorum dationem, Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: & similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: *Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis. In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti:* Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. Ordinarius minister huius sacramenti est Episcopus. Effectus, augmentum gratiæ ut quis sit idoneus Christi minister.

Matrim. Septimum est sacramentum Matrimonii, quod est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* *Eph. 5.* Causa efficiens Matrimonii, regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum est fides, quam unus coniugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem coniunctionem Christi & Ecclesiæ. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.

Sexto, compendiosam illam fidei regulam, per beatissimum Athanasium editam, ipsis præbemus oratoribus, cuius tenor talis est: *Quicunque vult salvus, &c.*

Septimo, decretum unionis cum Græcis unionis consummatæ pridem in hoc sacro œcumenico Florentino Concilio promulgatum, cuius tenor talis est: *Eugenius, &c. Lætentur cæli, &c.*

Octavo, cum inter alia sit etiam cum ipsis Armenis disputatum, quibus diebus festivitates Annunciationis beatæ Mariæ Virginis, Nativitatis beati Ioannis Baptistæ, & consequenter Nativitatis & Circuncisionis Domini nostri Iesu Christi, ac Præsentationis ejusdem in templo, seu Purificationis beatæ Virginis Mariæ celebrari debeant, satisque dilucide veritas patefacta fuerit, tam sanctorum patrum testimoniis, quam consuetudine Ecclesiæ Romanæ & omnium aliarum universaliter apud Latinos & Græcos: ne igitur in tantis celebritatibus dispar sit Christianorum ritus, unde perturbandæ charitatis occasio possit oriri, decernimus tanquam veritati & rationi consentaneum, & juxta totius reliqui orbis observantiam, ut ipsi etiam Armeni festum Annunciationis beatæ Mariæ, die vigesima-quinta Martij, *Dies festi.* Nativitatis B. Ioannis Baptistæ vigesima-quarta Iunij, Nativitatis vero secundum carnem Salvatoris nostri, vigesima-quinta Decembris, Circuncisionis ejusdem Ianuarii, Epiphaniæ sexto ejusdem Ianuarii, Epiphaniæ sexto eiusdem prima Ianuarii, Præsentationis Domini in templo, seu Purificationis Dei genitricis, secunda Februarii debeant solenniter celebrare.

His omnibus explicatis, prædicti Armenorum oratores nomine suo, & sui Patriarchæ & omnium Armenorum, saluberrimum synodale decretum cum omnibus suis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis & statutis, omnemque doctrinam in ipsa descriptam, necnon quicquid tenet & docet sancta sedes Apostolica Roman. Eccles. cum omni devotione & obedientia acceptant, suscipiunt, & amplectuntur. Illos quoque doctores & sanctos patres, quos Ecclesia Romana approbat, ipsi reverenter suscipiunt: quascunque vero personas & quicquid ipsa Rom. Ecclesia damnat & reprobat, ipsi pro reprobatis & damnatis babent, profitentes, tanquam veri obedientiæ filii, nomine quo supra, ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus & iussionibus fideliter obtemperare. Datum Florentiæ in publica sessione synodali solemniter in Ecclesia maiori celebrata, anno Dom. millesimo quadringentesimo trigesimonono, decimo Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno nono.

Quædam controversa circa Concilium Florentinum.

NOn est quod principalem controversiam hujus Concilij iterum proponamus. Hæc est de processione Spiritus sancti à Patre & Filio, & de additione *ex filio* facta symbolo, satisque discussa fuit in doctis disputationibus quas integras exhibuimus, quod nunquam in universo orbe celebriores extiterint inter doctissimos homines Orientis & Occidentis in præsentia summi Pontificis, ac Imperatoris Græcorum Ioannis Palæologi celebratæ, de materia divina prorsus, scilicet de processione Spiritus sancti, in quibus etiam plura sublimioris Theologiæ, ac Rhetoricæ inveniuntur arguměta. *Disputatio omnium maxima in Florent.* Fueruntq; hæ disputationes habitæ, positos sex pro utraq; parte disputatoribus, qui in medio totius Concilij consedebant, sex videlicet ex una parte & sex ex alia sibi invicem facies conspicientes, productis ipsis codicibus ex quibus Patrum authoritates legebantur: interpres autẽ stabat in medio omnium referendo cuncta in Latino & Græco sermone, quæ ab utraq; parte dicebantur: tres vero Notarii erant constituti pro qualibet parte, qui omnia gesta in Latino & Græco fideliter conscribebant, ut ex Fantino de Valereso Archiepiscopo Cretensi qui Concilio ipsi subscripsit, illudq; Latina explicatione donavit in Bibl. Vaticana asservata, notat Horatius Iustinianus ejusdem Bibliothecæ custos primarius in præfatione

actorum ejusdem Concilij. Hæ disputationes (sessiones ne an collationes aptius dicerentur, disputatio de nomine) tantum indigent sedulo ac vigili lectore, ut præter eas nihil necesse sit explanare. Quamvis in iis non omnia referantur quæ dicta vel facta sunt in Synodo, & alij actorum collectores nonnulla alia referant quæ studiose supplevit in suis actis præfatus Horatius Iustinianus. Sed nec omnes Græcorum errores examinati sunt, cum numerentur usque ad quadragiora & unum, qui ex Basilea Biturim missi sunt, cum ibi haberetur Synodus a Gallis, ut videre est apud Spondanum an. 1438. & Guido Carmelita in summa de hæresibus numerat viginti sex errores Græcorum. Inter quos præter enumeratos in hac Synodo præcipui sunt: quod dicunt animas à corpore solutas non videre Deum usque ad diem judicij, nec esse in cœlo aut in inferno, sed esse errantes sicut aves cœli. Multa à peccato B excusant, ut usuram, simplicem fornicationem, deceptionem inimicorum quoquo modo fiat etiam pejerando, de Simonia vix scrupulos patiuntur: contra damnant eos qui radunt barbas & comedunt de suffocato. Item pro furto, usura, rapina Sacerdotes eorum non injungunt pœnitentibus ut satisfaciant: sed raptorem inungunt oleo simplici, & remittunt ut det Sacerdotibus septem aliquam pecuniæ quantitatem, & sic dimittitur absolutus. Plura videbis apud citatos Authores, ut cum omnes errores excussi non fuerint, mirandum non sit quod eorum ad Ecclesiam reductio tam brevi duraverit. Quod itidem contigit Hussitis in Basileensi Concilio, in quo tantum ad examen vocati sunt quatuor eorum errores. Falsa est pœnitentia juxta Canones, si ita agatur pœnitentia de uno peccato ut non agatur de altero. Quod dictum referri potest ad C reductionem hæreticorum qui omnes & singulos non detestantur errores.

Plures errores græcorum non examinati.

De authoritate hujus Concilii.

Dubitatum est primo an generale & legitimum habendum sit hoc Concilium. Qui enim Basileense Concilium in omnibus recipiunt ac defendunt, huic multum detrahunt, cum eodem tempore non possent esse simul in Ecclesia duo Concilia generalia. Sic Duarenus Jurisconsultus lib. 5. de sacris Ecclesiæ ministris cap. 11. Basileæ, inquit, congregati Patres nequaquam ab incœpto desistunt, præter paucos quosdam factiosos qui ad Conventum alium Eugenij in Italia, quo D jure quaque injuria, ab ipso indictum proficiscuntur: qui Basileæ convenerant, illud Concilium Ferrariæ primu indictum, simul ac Eugenium qui indixerat, excommunicarunt sess. 32. & conventiculum vocant, Sess. 38.

Et contra hoc Concilium Basileense PP. excommunicavit, ac Ludovicus seu Aloysius de Pytamo Minorita Episc. Forolivienſis die 13. Feb. an. 1618 ex suggesto Pontificis legit decretum quo omnia Basileensium irritabat acta, ac eos in gravissimas censuras incurrisse declarabat, apud Wadingum in annalibus ad prædictum an. 1638. Sed & prima parte actorum Florentinorum Justiniani habetur integrum istud decretum: excipitur tamen causa Boëmorum qunad articulum de communione sub utraque specie, quem permittit continuati Basileæ ad triginta dies tantum. Ac cum Basileenses non obtemperarent, anno sequenti promulgata est bulla alia contra ipsos, tenoris sequentis.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Moïses vir Dei, populi sibi commissi salutem zelans, timensque ne ob seditiosorum schisma Core, Datan & Abiron, ita Dei in ipsum populum, si illos consequeretur, insurgeret, jussu Domini dixit ad plebem universam: Recedite à tabernaculis impiorum

Bulla contra Basileenses.

A hominum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent ne involvamini in peccatis eorum. Senserat enim ipso Domino inspirante, seditiosos & Schismaticos illos ultionem gravissimam excepturus, sicut postmodum rei monstravit eventus, dum nec ipsa terra eos potuit sustinere, sed justo Dei judicio illos absorbuit, ut descenderent in infernum viventes. Sic & nos, quibus licet immeritis, Dominus Jesus Christus populum suum committere dignatus est, audientes illud execrabile scelus, quod quidam perditi homines Basileæ commorantes ad scindendam S. Ecclesiæ unitatem proximis diebus machinati sunt, metuentesque ne quos incautos seducant fraudibus, & venenis inficiant, ad ipsum Domini nostri Iesu Christi populum nobis creditum clamare pari voce compellimur: recedite à tabernaculis hominum impiorum; B cum longe amplior sit plebs Christiana, quàm illi tunc Iudæorum; Ecclesia sanctior quàm Synagoga, & Christi Vicarius ipso Moïse authoritate & dignitate superior.

Quam Basileensem impietatem dudum prævidere cœpimus, quandoquidem illud tunc Basileense Concilium intuebamur jam in tyrannidem prolabi, dum multi etiam inferioris gradus ad illud veniendum, standumque pro libitu factionis Authorum cogerentur, dum nonnullorum vota & judicia diversis artibus extorquerentur, dum conspirationibus, conjurationibus, monopoliis & conventiculis pene omnia cederent, & pro ambitione Papatus diuturna protractio ipsius Concilij quærebatur. Ubi denique innumeræ novitates, inordinationes, deformitates, & quasi infinita patrabantur mala, ad quod etiam laici & clerici infra sacros Ordines constituti, ignorantes, inexperti, vagi, dyscoli, profugi, apostatæ, de criminibus condemnati, & de carceribus fugientes, nobis & suis Superiorib. rebelles, & reliqua hujusmodi hominum monstra concurrerent, qui & ab ipsis scelerum magistris in omnem corruptionis labem facile trahebantur.

Advertimus etiam ad illud Sanctiss. opus unionis Ecclesiæ Orientalis, quod per quorumdam factiosorum Basileensium fraudes omnino periclitari videbamus; & idcirco tantis malis, quantum in nobis erat, providere cupientes, ex prædictis & aliis rationabilibus & necessariis causis, de quibus in decreto translationis plenius continetur, præfatum tunc Basileense Concil. de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Card. consilio, pluribus venerabilibus Fratribus, & dilectis filiis Archiepis. Episcopis, Electis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prælatis ac Magistris & Doctoribus id laudantibus, ad civitatem Ferrariensem transtulimus, ubi etiam cum Occident. & Orient. Ecclesia Conc. œcumenicum Domino disponente fundavimus; deinde morbo pestis superveniente & continuante, ad hanc civitatem Florentinam ejus gratia annuente, eodem approbante Concilio transtulimus, in qua ipse pijssimus & clementissimus Deus ostendit mirabilia sua, ut scilicet schisma illud perniciosissimum, quod in Dei Ecclesia per quingentos fere annos cum maximo totius Christianitatis detrimento duraverat, & ad illud extirpandum plurimi Romani Pontifices prædecessores nostri, multique Reges & Principes & alij E Christiani magnis olim laboribus & expensis diutissime insudarunt, post multas tandem in utroque loco disputationes publicas & privatas, diversos tractatus ac labores multiplices sublatum fuerit, & sanctissima Latinorum & Græcorum unio feliciter consummata, prout in decreto superinde confecto, & solemniter promulgato plenius continetur.

Ex qua re ipsi æterno Deo inexhaustas gratias referentes, omnique fideli populo congratulantes, obtulimus illi hostiam jubilationis & laudis. Vidimus enim non gentem unam, velut Hebræorum populum ad terram repromissionis revocari, sed multarum gen-

tium populos, nationes & linguas ad unum divinæ veritatis eloquium meritumque concurrere, per quod etiam jam magna spes redditur, ut ipse sol justitiæ in Oriente oriens ad aliarum multarum gentium, etiam infidelium tenebras radios suæ lucis extendat, fiatque salus Domini usque ad extremum terræ.

Cujus quidem rei jam optimas arrhas Deo disponente tenemus, dum ipse Omnipotens per operam nostram Armenorum oratores ex longissimis Orientis partibus ad nos, & sanctam Apostolicam sedem & sacrum hoc Concilium his diebus cum pleno mandato pervenire concessit, qui nos non aliter quam B. Petrum Apostolorum Principem intuentes ac venerantes, ipsamque sanctam sedem veluti matrem omnium fidelium & magistrum recognoscentes, ad eam & præfatum Concilium pro spirituali cibo, & sanæ doctrinæ veritate se venire professi sunt; ob quam rem ipsi Deo nostro multas gratias retulimus. Sed quas in præfato divino opere molestias, quas impugnationes, quas denique persecutiones, non quidem à Turcis & Saracenis, sed a vocatis Christianis huc usque passi fuimus, horret animus commemorare. Refert B. Hieronym. quod ab Adriani temporibus usque ad Imperium Constantini in loco resurrectionis Dominicæ simulachrum Jovis. & in Crucis rupe statua Veneris ex marmore a gentibus posita colebantur, existimantibus persecutionis Authoribus tollere nobis fidem resurrectionis, & Crucis, si sancta loca per idola polluissent.

Non dissimile a Basileens. illis hominibus perditissimis, nobis & Ecclesiæ Dei his diebus fieri contigit, nisi quod illud a paganis & verum Deum ignorantibus factum est, hoc ab his, qui cognoverunt & oderunt, & idcirco superbia eorum, juxta Propheram, ascendit semper, eo periculosius quo sub reformationis specie, quam in se semper horruerunt, venena diffundunt. Primum quidem postquam hi, qui omnis scandali patratores Basileæ fuerunt. Græcis in promissione defecerant, cum per ipsorum Græcorum & Orientalis Ecclesiæ oratores planè intelligerent, charissimum in Christo filium nostrum Ioannem Palæologum Romæorum Imperatorem illustrem, & bonæ memoriæ Iosephum Patriarcham Constantinopolit. reliquosque tam Prælatos, quàm alios Orientalis Ecclesiæ ad locum illum pro œcumenico Concilio celebrando per nostros Legatos & Præsidentes, aliosque ex præstantioribus ibidem existentes, ad quos jus eligendi locum, juxta conventionem communi omnium ejusdem Concilij consensu firmatam, post graves suppositorum ejus dissensiones devolutum erat, legitime accedere velle: cumque etiam nos hanc ipsam loci electionem, ad supplicationem & instantiam maximam dictorum Oratorum in generali Consistorio Bononiæ confirmasse, & galeas & alia necessaria pro executione ipsius decreti conventionalis, & hujus sanctissimæ unionis opere, multis laboribus & impensis versus Constantinopolim destinare percepissent, quoddam detestabile monitorium, seu citatorium, quo sanctum hoc opus interciperent, contra nos & præfatos Cardinales decernere ausi sunt, illudque ad præfatos Imperatorem & Patriarcham Constantinopolitanum mittere, ut ipsos & omnes alios omnino à veniendo diverterent; sciebant enim illos ad alium locum quam electum, ut præmittitur, nullo pacto venturos. Deinde cum prædictos Imperatorem & Patriarcham, ac reliquos pro ipso sanctissimæ unionis opere ad nos jam venire percepissent, alium impietatis laqueum huic tam divinæ rei injicere sunt conati, dum quamdam sacrilegam suspensionis ab administratione Papatus assertam sententiam contra nos protulerunt.

Postremo memorati scandalorum duces, numero quidem paucissimi, quorum plerique conditionis infimæ & nominis, veræ pacis odiosissimi, iniquitatem super iniquitatem apponentes, ut non intrarent in justitiam Domini, dum Spiritus sancti gratiam pro ipsorum Græcorum unione jam in nobis operari conspicerent, à recta linea per anfractus erroris exorbitantes, prætensam quamdam 17. Kalend. Iunij proxime præteriti sessionem fecerunt, in qua quibusdam decretis, licet per unam tantum ex tribus obedientiis post recessum Ioannis XXIII. sic in eadem obedientia nuncupati, Constantiæ schismate tunc vigente editis inhærere se dicentes, tres propositiones, quas fidei veritates vocant, quasi nos & omnes Principes, & Prælatos, & alios fideles, & devotos Apostolicæ sedis hæreticos fecerent, protulerunt, quarum tenor sequitur in hæc verba.

Concil. Basil. sess. 33.

Veritas de potestate Concilii generalis universalem Ecclesiam repræsentantis supra Papam, & quemlibet alterum declarata per Constantiense, & hoc Basileense generalia Concilia, est veritas fidei Catholicæ.

Tres propositiones.

Veritas hæc, quod Papa Concilium generale universalem Ecclesiam repræsentans actu legitime congregatum super declaratis in præfata veritate, aut aliquo eorum, sine ejus consensu nullatenus authoritative potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei Catholicæ.

Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans censendus est hæreticus.

In hoc perniciosissimi, dum suam malignitatem sub veritatis fidei fuco colorant, Constantiense Concilium in malum ac reprobum sensum & à sana doctrina penitus alienum pertrahunt, cæterorum schismaticorum falsam doctrinam sequentes, qui confictos errores & impia dogmata ex divinis Scripturis & Sanctis Patribus perverse intellectis, semper sibi adstruere moliuntur.

Deinde avertentes penitus sensum suum, & declinantes oculos suos ne viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum, more Dioscori & damnatæ Ephesinæ Synodi, ad quamdam venenatam & execrabilem assertæ declarationis, seu privationis sententiam à dignitate, & officio Summi Apostolatus inexpiabili quodam scelere processerunt, cujus tenorem omni piæ menti horribilem hic habere volumus pro sufficienter expresso, nihil omittentes, quantum in eis fuit, quin hoc incomparabile unionis bonum in totum everterent. O miseros & degeneres filios! O pravam & adulteram generationem! Quid hac impietate ac iniquitate crudelius, quid detestabilius, horribilius atque insanius excogitari poterat? dixerant olim nihil melius, nihil gloriosius atque fructuosius hac sanctissima unione, ab exordio nascentis Ecclesiæ in populo Christiano visum vel auditum fuisse, neque expedire in re illa de loco contendendum fore, sed pro ea consequenda nedum hujus mundi substantiam, sed corpus atque animam exponi debere, pro hoc toto orbe clamantes, & ad id commoventes populum Christianum, veluti in suis decretis & epistolis plene continetur. Nunc vero tam furiosè, tam impie, quantum in eis est, id idem persequuntur, ut ad illud Basileense latrocinium totius orbis dæmonia confluxisse videantur: & licet illorum iniquitatem sibi semper mentitam omnipotens Deus huc usque prævalere non permiserit, cum tamen ad eam complendam usque ad abominationem desolationis in Dei Ecclesia viribus omnibus studeant, nos, qui sine gravissima Dei offensa, ac imminenti periculo confusionis & abominationis in Dei Ecclesia talia dissimulare nullomodo valemus, juxta Pastoralis officij nostri debitum, multis etiam Dei zelo succensis, nos ad hoc ipsum impellentibus, tantis malis obviare volentes, ac, quantum in nobis est, optime & salubriter providere, execrabilemque

Concil. Eph. in qua S. Leo fuit damnatus à Dioscor. Can. Basil. Sess. 34.

lemque impietatem ac pestem perniciosissimam à Dei Ecclesia eliminare, prædecessorum nostrorum sequentes vestigia, qui, ut scribit Nicolaus Papa, soliti sunt Concilia etiam universorum Pontificum nequiter celebrata cassare, sicut in universali compegit Synodo Ephesina secunda, quam beatiss. Leo Papa submovit, & Chalcedonensem instituit, solemne & salubre declarationis decretum contra sacrilegos ipsos authoritate Apostolica in sacro Ferrariensi generali Concilio 15. Kal. Martij per nos editum, hoc sacro approbante Concilio, innovamus. Per quod quidem inter alia omnes & singulos Basileæ sub prætensi Concilij nomine, quod verius Conventiculum esse diximus, contra translationem & declarationes nostras contravenientes, & illa scandalosa & nefaria præsumentes, etiamsi Cardinalatus, Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, aut alia quavis dignitate Ecclesiastica vel seculari præfulgerent, excommunicationis, privationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum, ac inhabilitationis ad futura, pœnas in nostris dictis litteris translationis contentas, ipso sacro Ferrariensi approbante Concilio, incidisse declaravimus.

Omnium scilicet Episcoporum sine authoritate summi Pontificis congregatorum.

Decernentes etiam nunc & declarantes, quæcumque per dictos impios homines Basileæ existentes facta & attentata, de quibus in præfato nostro Ferrariensi Concilio fit mentio, similiter omnia & singula per prædictos ex post facta, gesta, & attentata, specialiter in duabus prætensis sessionibus, seu verius conspirationibus ultimo nominatis, ac quicquid ex eis vel ex ea forsitan secutum est, & in futurum sequi posset, tanquam ab impiis hominibus & nullam potestatem habentibus, à Deo abjectis & reprobatis, fuisse & esse nulla, cassa, & irrita, & de facto præsumpta, ac nullius penitus effectus, roboris vel momenti.

Ipsasque propositiones superius descriptas, juxta pravum ipsorum Basileensium intellectum, quem facta demonstrant, veluti sacrosanctæ Scripturæ & sanctorum Patrum & ipsius Constantiensis Concilij sensui contrarium, necnon præfatam assertam declarationis seu privationis sententiam, cum omnibus inde sequutis, & quæ in posterum sequi possent, tanquam impias & scandalosas, necnon in manifestam Ecclesiæ Dei scissuram, ac omnis Ecclesiastici ordinis, & Christiani Principatus confusionem tendentes, ipso sacro approbante Concilio, damnamus & reprobamus, ac damnatas & reprobatas nunciamus. Decernimus etiam & declaramus, omnes & singulos prædictos fuisse & esse schismaticos & hæreticos, & ultra pœnas in præfato Ferrariensi Concilio declaratas, tanquam tales cum omnibus eorum fautoribus, & defensoribus cujuscumque status, conditionis, & gradus Ecclesiastici vel sæcularis extiterint, etiamsi Cardinalatus Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, aut alia quavis dignitate præfulgeant, ut cum prædictis Chore, Dathan, & Abiron meritam accipiant portionem, pœnis condignis omnino puniendos.

Damnat propositiones de potestate Concilii supra Papam.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ innovationis, declarationis, damnationis, reprobationis, nuntiationis, constitutionis, & dispositionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Florentiæ in sessione publica Synodali solenniter in Ecclesia sanctæ Mariæ Novellæ celebrata, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo nono, pridie nonas Septembris, Pontificatus nostri anno nono.

Porro & si Basileenses hanc bullam Eugenij damnarint sess. 38. tamen vim suam obtinet tanquam à legitima potestate promanans.

De decreto Eugenij.

Dubitatum est etiam an decretum Eugenij quo continetur instructio Armenorum & eorum unio cum Ecclesia, sit pars hujus Concilij. Aliqui enim multum discriminis ponunt inter definitionem Concilij qua continetur unio cum Græcis, & decretum illud Eugenij: illi enim omnem authoritatem tribuunt quæ decretis Synodi generalis competere potest, huic non ita, quod jam Græci discessissent cum unio facta est cum Armenis, ita ut non putent tunc fuisse Concilium generale. Verum Arcudius in præclaro opere de Concordia Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis cap. 5. optime ostendit decretum illud nomine totius Concilij editum fuisse: quamvis enim Græci in toto illo Concilio pars Concilij fuerint, illisque non præsentibus pars aliqua Concilij defuerit, tamen quia ipsis consentientibus unio Armenorum subsequuta est (quippe Græcis placebat Armenos à Latinis instruendos esse, ut intelligere licet ex colloquio Armenorum privatim habito cum Imperatore) & Concilium censetur unum & integrum ex continuatione, præsertim quando supersederit & non abierit caput summus Pontifex cum quibusdam nobilissimis membris, propterea omni asseveratione affirmo nomine totius Concilij decretum editum fuisse. Idque ostendunt verba decreti, in quibus ait Pontifex se dare Armenis sub quodam brevi compendio Orthodoxæ fidei veritatem sacro approbante Concilio. Hoc confirmat Episcopus Appamiensis Spondanus ad annum 1439. asserens non una cum Græcorum discessu dissipatam esse, quod multi crediderunt, Florentinam Synodum, sed porro continuatam cum Patribus Latinis, nec vero hoc solum anno, verum etiam tribus sequentibus: quod scilicet vellet secum perpetuo habere Eugenius, cum quibus posset de schismate quod parabatur in Germania consultare ac decernere. Quod & luculenter confirmatum reperimus ex actis Concilij Tridentini, quæ in arce S. Angeli asservantur Romæ. Ubi legitur quod cum Episcopus Clodiensis in congregatione generali die 26. Februarij 1547. excitasset difficultatem de bulla unionis Jacobitarum, quasi ea non pertineret ad Concilium Florentinum quod terminatum fuisset anno 1439. quo consignata est bulla unionis Græcorum, bulla autem Jacobitarum anno 1441. Cardinalis à Monte Concilij præsidens respondit hallucinari eos, qui putarent finem Concilij Florentini fuisse unionem Græcorum, cum longe post, per tres scilicet fere annos perduraverit, usque videlicet ad an. Domini 1442. quo an. 6. Kal. Maij celebrata sessione Romam translatum fuit. Idque ea occasione factum est, ut idem narrat Spondanus ad an. 1442. quod legatione missa ad Imperatorem Abyssinorum, qui vulgo *Presbyter Ioannes*, vel per contractionem *Preteiannes* dicitur, seu in honorem Jonæ Prophetæ, seu quod pretiosum eum habentes *Belulgian* vocitent propria lingua, quasi nihil in orbe esset pretiosius hoc Imperatore, eos exspectaret brevi accessuros ad Concilium suscipiendæ fidei Orthodoxæ causa. Atque ut majorem authoritatem ex loco acciperet Concilium, ipsum Florentia Romam transtulit approbante Concilio ipso, prosequendum in Basilica Lateranensi, propria & prima sede summi Pontificis, decima quinta die post ejus ad urbem reditum. Non constat autem quid Romæ actum fuerit, sed de Legatione missa ad Æthiopes acta Florentina Iustiniani parte 3. attestantur in epistola ibi contenta Nicodemi Abbatis Æthiopis Ierosolymis constituti super Æthiopibus ibidem degentibus ad Eugenium. Qua illi gratias plurimas agit de hac Legatione ad Æthyopes missa: & quamvis, inquit, Romanorũ Pontificum negligentia minus eas partes curantium & immensa locorũ distantia accidisset, ut nulla visitationis memoria aut litterarũ communicatio ab octingentis

Ubi finitur Concil. Florent.

Æthiopum Litteræ ad Eugenium.

ferme annis apud eos extaret; nihilominus Æthiopas tanta veneratione semper Romanā sedem coluisse, ut pedes eorum qui Roma venirent in Æthiopiā oscularentur, vestiumque eorum partes raperent & reliquiarum loco servarent. Nec id quidem mirum. Si enim Regina Saba abiit in Jerusalem ut sapientiam Salomonis audiret, plusquam Salomon summum Pontificem esse: Regem item potentissimum Æthiopum cui centum subessent Reges, tantum facere Romanum nomen & Latinorum fidem, ut nihil æquè in votis haberet, atque cum Romana Ecclesia uniri & Pontificis subjici pedibus, avidissimeque amplexurum quæ de concordia statuerentur in Synodo, nec se legatos disputandi caussa mittere, sed ut summi Pontificis sententiam de rebus fidei sequerentur: vetustam enim & orbi notam esse Latinorum sententiam, nec debere discipulum esse supra magistrum. Hæc & plura in actis Florentinis Justiniani quæ Romæ edita fuerunt.

Narrat autem in vita Eugenij Papæ quomodo oratores præfati regis Æthiopum Romam venerint. Anno 1441. die 10. Octobris Abbas sancti Antonij in Ægypto vir insignis apud Imperatorem Æthiopiæ vulgo Presbyterum-Joannem vocatum, duodecim ferme monachis comitatus Romam venit, & ad portam obviam illi factis gubernatore, senatore, regionariis urbis, præfecto arcis S. Angeli & conservatoribus multisque aliis civibus, deductus est in Basilicam S. Petri, ubi illi vultus sanctus ostensus, hospitatus est ad S. Laurentium in Damaso, & postea capita Apostolorum & cæteræ urbis reliquiæ monstratæ fuerunt.

Extant quoque in valvis æneis tempore Eugenii Papæ IV. in majori parte Basilicæ S. Petri collocatis nobiliora ejusdem Pontificis monumenta, inter quæ visitur eorumdem oratorum in urbem ingressus, subinde insculptum etiam cernitur, quando Eugenius Papa decretum fidei eisdem oratoribus tradidit in Basilica S. Joannis in Laterano.

Chaldæi & Maronitæ.

Dedit quoque Eugenius constitutionem pro Chaldæis & Maronitis eodem sacro approbante Concilio quod Romæ prosequebatur, item pro Syris & Indis. Quę omnia Basileenses in pejorem partem sumentes prædicabant Eugenium Romam Concilium transtulisse, tum ne compelleretur ad aliud concilium in Germania celebrandum, tum ut ostenderet se summum imperium habere supra Concilium. At vero Eugenius universali Concilio præsidens nationes & regna ad Apostolicæ sedis obedientiam reduxit, atque ad ipsum in vertice montium & Episcopum Episcoporum constitutum juxta Prophetæ vaticinium fluebant omnes gentes: tabescentibus interim Basileensis conciliabuli sub prætextu reformationis schismaticis, ut juxta prophetæ oraculum viderent & confunderentur zelantes populi Is. 26. ut annotat præfatus Justinian. 3. p. actorum huius Concilii.

Unde debemus intelligere non tantum decretum istud Eugenii pro Armenis partem esse huius Concilii, sed & plerasque alias constitutiones pro Jacobitis, Chaldæis, Syris, Æth[illegible]bus aliisque cæteris populis qui delegatos oratores Romam miserunt ut Ecclesiæ Romanæ reconciliarentur, ab eaque orthodoxæ fidei articulos, in quibus aberrant, reciperent. Necesse est enim à centro unitatis, quod est in Ecclesia Romana, dissitos eo magis à se invicem per varias opiniones dissentire: sicut lineæ quo plus à centro distant, eo magis à se invicem elongantur. Nam de erroribus Armenorum catalogum texit Guido Carmelita in summa *de hæresibus*. Ubi inter cætera refert ipsos non celebrare cum gaudio festum Nativitatis Christi, sed eo die jejunare: faciunt vero festum apparitionis baptismi, quod dicunt festum nativitatis spiritualis. In suo quodam Concilio ab annis sexcentis habito statuerunt, quod non crederent Spiritum sanctum à Filio procedere, & contrarium tenentes graviter puni-

Armenorum errores varii.

A rentur: in eodem Concilio damnaverunt Leonem Pontificem Rom. & Dioscorum Alexandrinum per Concilium Chalcedonense damnatum canonizaverunt. Dicunt omnes homines usque ad Christum damnatos fuisse. Animam filii purgari ab anima patris, & Angelum ab Angelo. Dicunt animas puerorum qui nati sunt ex Christianis, si sine baptismo exeunt, ire ad paradisum terrestrem. Quod homines mediocriter mali post judicium manebunt in terra: vocant autem mediocriter malos conjugatos in sæculo viventes. Dicunt non esse infernum, quia Christus eum destruxit: sed quod perfecte mali in Oceano sulphuris cruciabuntur. Purgatorium non admittunt, negant peccatum originale. Dicunt in Christo naturam humanam in divinam fuisse conversam. Dicunt B eos qui cadunt per peccatum à gratia, non posse resurgere in majori sive æquali gratia. Solam passionem ad salutem sufficere sine gratia gratum faciente ac sine ullo dono justificante. Quod peccator non potest, nisi semel absolvi ab omni peccato. Quod aliqua peccata sint irremissibilia. Quidam eorum baptisant in puro vino, quidam in lacte, quidam in aqua. Transsubstantiationem non admittunt in Eucharistia, sed solam figuram corporis Christi. Quod sacerdotes per fornicationem amittunt potestatē absolvendi. Quod aqua non est miscenda vino: tres tantum ordines admittunt, quos nonnisi promissa pecunia conferunt. Quod nullus resurget in sexu muliebri, sed omnes in virili. Jacobitæ porro apud eumdem Guidonem circumcidunt pueros. Negant confessionem quæ fit sa-C cerdotibus, sed soli Deo confitentur, ponuntq; ignem juxta se cum incenso, in signum quod Deus in tali confessione consumit eorum peccata: unam tantum naturam in Christo admittunt, ac ideo uno tantum se digito signant.

Iacobitæ.

Æthiopes autem magna ex parte Nestorium sequuntur, qui depravit maximam partem Orientis, præsertim, ut ait idem Guido, terram Presbyteri Joannis, nec non per Sergium Saracenos.

De Eucharistia & pane azymo.

Græcorum cum Latinis consensus circa Eucharist.

DIsputatum fuisse etiam de Eucharistia in hoc Concilio multi testantur: non quidem quod noluerint Græci admittere mutationem panis in cor-D pus Christi, ut mentitur Kemnitius apud Arcudium de concordia utriusque Ecclesiæ lib. 3. cap. 2. Quia numquam Græci cum Latinis ea de re disceptarunt, sed tantum actum fuit de verbis, quibus illa ineffabilis mutatio fieret, Marco Ephesio contendente aliis quam Christi verbis hanc mutationem fieri.

Agitata quoque fuit controversia de materia hujus Sacramenti, an panis deberet esse azymus secundum Latinorum, an fermentatus secundum usum Græcorum. Determinavit autem Concilium panem seu azymus sit seu fermentatus, materiam esse hujus sacramenti, licet unusquisque ritum Ecclesiæ suæ servare deberet, quem privata authoritate mutare non licet. Nihil autem determinavit Concilium, an convenientius ad exemplum Christi Sal-E vatoris ex pane azymo fieret, ut contendunt Latini, licet ea de re magna fuerit controversia, ex eo potissimum orta, quod non videatur mors Christo illata die solemni Paschæ, ac per consequens non instituisse Eucharistiam in vespera, quæ præcedebat Pascha, ubi incipiebat usus azymi, sed aliquo die antea, ubi adhuc erat usus panis fermentati, ut 14. die juxta illud Joan. 13. *Ante diem festum Paschæ sciens Iesus, &c.*

Ad quod respondetur cœnam agni Paschalis, in qua fuit instituta Eucharistia, factam fuisse à Christo die 14. ad vesperam, secundum legis præscriptum Exod. 12. hancque vesperam dici ante diem festum Paschæ, supple lucescentem seu artificialem, non diem naturalem, prout includit noctem

Quo tempore Euchar. instituta à Christo.

& diem. Et aliud est solemnitas Paschæ, aliud dies festi Paschæ.

Objicies ex Ioan. c. 19. *Ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* Ergo nondum cœna agni Paschalis facta erat, cum pateretur Christus.

Respondetur ibi per Pascha, intelligi victimas Paschales per 7. dies continuos immolari solitas, a quibus manducandis ne impedirentur, ac immunditiam legalem contraherent, nolebant ingredi in domum Pilati Gentilis hominis. *Ita Gordonus in c. 19. Ioannis.*

Objicies diem, in quo Christus passus est, vocari parasceven Paschæ Ioan. 19. hoc est præparatorium Paschæ; ergo ante Pascha Christus passus est.

Respondetur vocari parasceven Paschæ, non respectu Paschæ in quo incidebat, sed respectu Sabbati solemnioris intra octavam Paschæ tunc incidentis, quod Sabbatum apud Iudæos celebrius erat, & cum præparatione agebatur.

Objicies non videri probabile in die solemni Paschæ licitum fuisse exercere judicia, nec verisimile Iudæos illum diem voluisse violare.

Respondetur omnia fuisse cum tumultu, cum furore, cum impietate, cum Dei contemptu, nedum diei Paschæ; itaque res acta est contra eorum primum propositum, cum dicerent, *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.*

Objicies Luc 22. discipulos prima die azymorum dixisse Christo, *Quo vis eamus, ut paremus tibi Pascha?*

Respondetur diem 13. vocari primam diem azymorum, quia in illius vespera incipiebat usus azymorum: Itaque dies Paschæ erat decima quarta & decima quinta, sed 14. quoad initium Paschæ, 15. quoad complementum: & primus dies azymorum dicebatur 13. dies & 14.

Objicies non apte initium diei vocari vesperam.

Respondetur id non esse insolitum in scriptura, quæ ait vespere & mane factos esse primos dies creationis, atque etiam Sabbatha a vespera ad vesperam jubet computari.

Objicies inde sequi, ut fuerint octo dies azymorum, non septem, nam computando à vespera decimæ quartæ, usque ad diem 21. ad vesperam, in qua Exod. 12. ponitur finis azymorum, inveniuntur octo dies.

Responderi potest Iosephum computare octo dies azymorum: melius respondetur hæc verba Exodi, usque ad diem 21. ad vesperam, scilicet primam, intelligenda esse exclusive, non inclusive.

Objicies quosdam patres asserere Christum obiisse Luna 15.

Respondetur, si qui sint hujus opinionis, plures sunt contrariæ opinionis, ut Orig. Tract. 15 in Matth. Epiph hær. 50. citatur etiam author quæstionum veteris & novi Testamenti inter opera D. August. adscriptus, item D. Ansel. super c. 27. Matth. apud Suarem ad a. 6. q 5. D. Th. disp. 40. sect. 3. & communis est opinio Christum occisum esse in die solemni Paschæ. in quo mos erat unum reum liberari, qui tunc fuit Barrabas, Ioan. 18. *Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha.* Et dies ille vocatur solemnis à D. Mat. c. 27.

In confirmationem eorum omnium. Israëlitæ primum Pascha celebraverunt in prima vespera lunæ seu diei decimæ quartæ: Ergo Israëlitæ deinceps atque etiam Christus.

Probatur antecedens ex c. 32. Num. *Profecti igitur de ramesse mense primo quinta decima mensis primi, altera die phase filii Israel in manu excelsa.* Versio Pagnini habet: quintadecima die mensis primi in crastino Paschæ egressi sunt filij Israel. 70. habent: postridie ipsius Paschæ, egressi sunt filij Israel: at non potuerunt congregari in ramesse ex oppidis & urbi-

A bus nisi saltem per spatium unius diei, &c. Egressi sunt etiam de domibus media nocte post phase celebratum, &c. Ergo apparet comedisse agnum Paschalem in prima vespera lunæ decimæquartæ.

De authoritate Pontificis Romani.

CIrca authoritatem Pontificis Romani in hoc Concilio definitam & à Græcis recognitam & approbatam post multas a tempore Photij conflictationes, dubium est quid sibi velint ista verba: *Quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum & in sacris Canonibus continetur.* Tacet enim Abramus quod habent acta Biniana, dissidium fuisse de modo exprimendi potestatem summi Pontificis, cum B Latini vellent ut scriberetur eum habere sua privilegia juxta determinationem sacræ scripturæ & dicta sanctorum Patrum. Quæ verba Imperator effusæ nimis dicebat. An si quis sanctorum honorat Papam in Epistola, hoc habendum erit pro privilegio? Cumque tandem visum fuisset pro dictis sanctorum opus Dei, id est, unionem non esse impediendam, convenerunt omnes in illa expressione quæ in definitione seu litteris unionis exhibita fuit. Quamvis non desint qui latinam versionem vituperent in hac parte, discrimenque ponunt inter particulas *&*, atque *etiam*. Alij vero sunt qui non aliter ista verba intelligenda esse putant, quam ut præfigatur modus authoritati Pontificis, ut non aliud possit quam quod determinatum est in Concilus Orientalibus & eorum canonibus sanci- C tum, ultra quos nihil possit agere aut aggredi, ita ut intra limites eorum canonum omnis ejus coërceatur potestas. Unde & ulterius inferre volunt irritum esse & inane quicquid attentaverit summus Pontifex, si non est eorum Conciliorum canonibus explicatum. Quod non parvam inferret imminutionem illius potestati, & non minimam in Ecclesia perturbationem, dum tot dispensationes, institutiones novæ privilegiaque revocarentur in dubium.

Aliam autem fuisse mentem Concilij Florentini docet inter cæteros Thomas Illyricus in tractatu de potestate summi Pontificis, dicens, Cum hæc verba retulit, notandum esse, non noviter ab hac synodo inventam esse hanc definitionem, sed declaratum fuisse ab hac synodo ipsam contineri in aliorum Concilio- D rum gestis. Unde, inquit, in canone Concilij Chalcedonensis dicitur: Si quis Episcopus prædicatur infamis, liberam habeat potestatem appellandi ad beatissimum Episcopum antiquæ Romæ: quem habemus Petrum petram refugij: & ipsi libera potestate loco Dei sit jus discernendi Episcopi infamiam secundum claves à Deo sibi datas. Quem tamen canonem inter Chalcedonenses non invenimus. Satis tamen indicavimus & manifestam fecimus tam in canonibus quam in controversiis primorum Conciliorum hanc authoritatem Pontificiam.

Aliud autem est quod authoritas primaria Pontificis Romani antea asserta fuerit quoad substantiam in primis Conciliis, aliud quod in iisdem sic modificata fuerit, ut non ad alia se extendat quam quæ ibidem E determinata sunt. Primum verum est & sufficienter à nobis demonstratum in his Conciliis. Secundum absolute non debet admitti, quamvis æquum sit Pontificem juxta canones regere Ecclesiam, si nihil aliud obstet: non tamen iis canonibus omnis ejus potestas coërcetur, cum non humani sed divini juris sit.

Nec obstat isti authoritati quod Christus immediate instituerit ac miserit Apostolos, dederitque eis potestatem, quibus cum succedant Episcopi, videri deberent ab ipso immediate dependere, sicut Apostoli à solo Christo: est enim discrimen valde attendendum, quia tunc solus Christus regebat Apostolos, nec alium habebant ante se a quo dependerent, unde tunc solum ab eo tanquam à summo sacerdote & Pontifice habebant authoritatem: nunc vero ipso in cœlos

ascendente Petrum habent Episcopi aut ejus successorem pro capite & principe, à quo pendet eorum authoritas: sicut enim rex à regno discessurus disponit ac dividit regni officia, mandans, ut constituto ab eo vicario obediant omnes quos variis officiis præposuit: sic Christus ex hoc mundo discessurus, constituit Apostolos & septuaginta discipulos quibus designabat Episcopos, & Curatos etiam seu minores sacerdotes Episcopis ipsis immediate subditos, varia gratiarum dona ac jurisdictiones potestatesque concedens, sed super omnes reliquit Regentem in suo regno seu vicarium generalem à quo omnes sic dependerent, ut quamvis non posset ordinem Episcoporum aut Curatorum omnino tollere, posset tamen ex plenitudine potestatis quæ ei commissa est, si utile judicaverit, hos sublimare, illos deprimere, de Curatis Episcopos creare, de Episcopis Archiepiscopos, horum jurisdictionem coarctare, aliorum dilatare: plenitudo siquidem potestatis, ait D. Bernardus epist. 121. ad Mediolanenses, super universas orbis Ecclesias Apostolicæ sedi donata est. Qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit.

Potestas suprema cur Pont. Rom. conveniat potius.

Cur vero potius Romano Pontifici competit hæc auctoritas quam Antiocheno aut Constantinopolitano, aut alij, in promptu ratio est, quia Pontifex Rom. est successor D. Petri, cui tota Ecclesia ac omnes Christi oves commissæ sunt. Unde si Petrus perseverasset usque ad mortem in Ecclesia Antiochena quam sibi primo propriam reddiderat, non Pontif. Roman. sed Antiochenus esset successor D. Petri cum authoritate in universam Ecclesiam: sed quia Petrus adhuc vivens reliquit hanc Ecclesiam D. Ignatio gubernandam cum minori potestate, & inde Romam venit ac illic permansit usque ad mortem, sedemque summi Pontificatus instituit in ea urbe, ideo qui ejus successor est Rom. Pontifex primariam ac universalem habet potestatem sicut D. Petrus: ex conjunctione enim Ecclesiæ Romanæ cum summo Pontificatu firmata per mortem D. Petri, Ecclesia Romana addita est & appropriata summo Pontificatui. Quod non sine quadam divina ordinatione factum rectissime creditur, cum Christus apparens Petro fugienti ex urbe Roma propter persecutionis atrocitatem insinuavit ipsi ut Romam rediret, his verbis, Vado Romam iterum crucifigi, prout refert Divus Hieronymus in libro de viris illustribus. Unde non ordinatione humani Imperatoris primo, sed cœlestis, nec Concilii generalis, sed consilio divino primum conjunctio hæc facta est, licet postea & per Imperatores & per Concilia corroborata fuerit. Vnde hic dicitur in hoc Concilio Romano Pontificem successorem esse Beati Petri principis Apostolorum & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum Patrem ac doctorem existere: & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi & gubernandi universam Ecclesiam à Domino Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.

Infallibilitas Ro. Pontificis à quibusdam asserta.

Ex quibus verbis etiam inferunt plores, cum Ecclesia sit columna & firmamentum veritatis, quæ tota errare non potest in fidei & morum doctrina, summum quoque Pontificem omnium Christianorum ac totius Ecclesiæ doctorem ex divina ordinatione cum universam docet Ecclesiam & omnes Christianos ex cathedra, id est, ex ea authoritate qua potest omnes obligare, sic ipsam decipere non posse: ac errare ipse non potest ex assistentia divina quæ illum non deserit. Vnde, inquiunt, inhonorant matrem suam Ecclesiam, qui illi doctorem assignant errori obnoxium ac qui ipsam in errorem præcipitare possit. An non melius est talem doctorem datum esse Christianis omnibus qui non possit abire in consilio impiorum, & non possit stare in cathedra pestilentiæ? An non inde securiores sumus in nostra fide? An non majorem Dei erga Ecclesiam amorem, majusque beneficium à Deo optimo illi collatum agnoscimus, cum talem illi præceptorem assignavit? esto enim possit Pontifex ut privatus homo propriæ opinioni aliquid indulgere, at non quatenus est doctor universalis Ecclesiæ, quia Deus non permittit ipsum tunc falsa docere, quia alias nihil esset certi in Ecclesia, sicut in discipulo qui tenetur audire magistrum hallucinantem: & quamvis stando præcisè in ratione naturalis luminis, quæ ratio sine fide in errorem præceps est, videri possit nihil impedire quominus Papa præventus aliqua opinione erronea, ipsam etiam declaret & jubeat suscipi ab omnibus, credens ipse id expedire & veritatem ipsam sic manifestare; attamen quia regimine aliquo supernaturali Deus dirigit Ecclesiam militantem, quatenus Papa subest tali Dei regimini, id non potest, nec unquam faciet. At instabis, quid si Papa vellet? & ego contra opponam: quid si Deus desereret Ecclesiam à qua se nunquam recessurum pollicitatione sua se adstrinxit?

Placet hic adjicere Westoni Doctoris Angli sententiam in Commentariis de moribus reipublicæ lib. 5. cap. 15. Nos porro infallibile judicium quoad veritatem definiendam attribuentes Romano Pontifici, eodem singulari modo Dei erga nos bonitatem, juxta Christi meriti uberrimos fructus, amplificamus: quis ignorat præclare consultum fore ei reipublicæ, cujus princeps Dei instinctu perpetuo dirigeretur ad sententiam recte ferendam in omni materia justitiæ, sive ea legis latæ genuinam interpretationem, sive ipsum in reipsa justum respiceret? Veræ enim justitiæ in plerisque obscurum esse nobis sensum quis dubitat, vel minime in se experitur? Hinc eximium ac propemodum divinum esset illius reipublicæ ornamentum, simulque firmamentum, si modo in ea princeps judicium esset semper laturus infallibiliter ad naturam ipsius justitiæ, quantumvis abstrusæ aut hominum opinionibus controversæ. Cur ergo hæretice invides aut inique fers, Dei Ecclesiæ hoc privilegium in persona summi Pontificis concedi? quamobrem ab affluentia meritorum Christi in Ecclesiam redundantium hoc ingens beneficium ingratus prorsus repellis, neque ut nos Dei bonitatem & Redemptoris munificentiam commendas? Num inde quod superbus in te animus haud patiatur externo, nedum Romano solum regi magisterio, vel quod cupias externæ authoritatis omni tribunali excusso, in rebus fidei promiscue tumultuari duntaxat, ac demum immani tragædia cuncta earum momenta funestare? Veremini ne nos Catholici Christum sua gratia plus æquo proficuum exhibeamus. Deo profecto Christo humano generi eodem infesti consistitis, quo Romano Pontifici hoc divinitatis oraculum detrahitis.

Concilia necessaria.

Plura de hoc argumento suppeditat Card. Turrecremata lib. 2. cap. 109. & sequentibus in summa Ecclesiæ. Nec vero ut objiciebat quispiam Anonymus, Concilia erunt inutilia si Papa in rebus fidei est infallibilis: quinimo eo magis utilia erunt, quod præsidentem habeant non errantem, quem audierunt semper hactenus, & secuta sunt quæ legitima habentur. Sed ne levius rem istam egisse videamur, auxiliaris noster erit Stapleto, qui in relectione scholastica controversia 3. q. 5. hanc ipsam Anonymi rationem inter alias hæreticorum reponit pro octavo eorum argumento, (etsi non inficior omnem hereticorum objectionem aut rationem non esse hæreticam.) Si, inquiunt hæretici, non posset Papa errare in decreto fidei, frustra congregarentur Concilia generalia, quia solus ille posset omnia determinare. Ad 8. inquit Stapleto, non frustra congregatur Concilium, etsi solus Papa possit decernere, propter multas causas. Primum quia decernit non prophetice, sed discursive & humano modo, ideoque inquisitione opus habet. Sic in primo Concilio Apostolico, etsi

solus Petrus sententiam tulit, & eum secuti sunt cæteri omnes, tamen prius *conquisitio magna facta est*, Act. 15. in hac autem conquisitione juvant plurimorum judicia. Secundo propter infirmitatem fidelium qui libentius acquiescunt multorum patrum judicio quam unius. Tertiò quia quoad mores multa sunt definienda: quæ in re praxes variarum Ecclesiarum inspiciendæ sunt, quod sine congregatis Episcopis difficillime fit. Quarto ut audiantur & corrigantur hæretici ipsi, & eorum vel saluti consulatur vel impietati occurratur. Hæc Stapleto. Denique cum debeat Summus Pontifex determinationi de fide præmittere examen sufficiens, pro re de qua agitur gravitate ac circumstantiis, illius est convocare quos judicaverit ad illud. Aliquando autem res controversæ talis sunt momenti ac in talibus circumstantiis, ut non aliter quam in Concilio generali debite valeant examinari ac definiri ut fructus aliquis ex definitione sperari debeat. Ac tunc non deerit officio pastor Ecclesiæ. Sed de his alias.

Delegatio confessariorum à Papa.

Cæterum ex eadem definitione authoritatis Pontificiæ per Concilium inferunt alij ipsum Pontificem posse ubique delegare confessarios, sic enim Lessius ex hoc decreto argumentatur in additionibus ad D. Thomam qu. 8. art. 5. dub. 5. Romanus Pontifex est caput totius Ecclesiæ & omnium Christianorum Pater & Doctor, & habet plenam potestatem regendi universalem Ecclesiam: ergo potest ubique locorum confessiones audire, ac proinde aliis quos idoneos judicaverit eamdem potestatem committere: cum enim non possit omnes per se immediate pascere, necesse est ut possit aliis suas vices committere. Confirmatur, quia Episcopus absque licentia sui parochi potest dare potestatem audiendi confessiones in parœchia: ergo multo magis Pontifex absque consensu Episcopi. Sed hæc illatio non placet Anonymo, qui omnem movet lapidem ut à Pontifice auferat illam potestatem ac Religiosorum privilegia irrita reddat: Quod cum non possit aliter facere quam errantem exhibēdo summum Pontificem a quo emanarunt, ideo tot congerit, post exagitatam definitionem Concilij, ut infallibilitatem illam evertat. Sicque non modicæ controversiæ nostris diebus ansam dedit hæc definitio Florentina, quæ vix per cletum Gallicanum sopita est, apud quem delata fuit; dum huic editioni incumberemus.

De Ordinationibus Græcorum.

CÆterum ut ad difficultatem propositam quasi è prolixiori diverticulo redeamus. Si decretum istud vere est Concilij Florentini, tenerentur ergo Græci in Ordinationis Sacramento eadem instrumenta tangenda ordinandis, & uti formis quas assignat decretum in administratione Sacramentorum. Quod tamen minime ab iis observatur.

Nodum hunc dissolvit præfatus Arcudius loco citato. Græcos teneri bene sentire de toto illo decreto tanquam Synodico. Teneri etiam in Sacramentis nihil essentiale prætermittere. Formas autem Græcas & Latinas, sicut & materias idem valere. Quod variis locis occasione data demonstrare conatur. Quod spectat autem ad ordinationem, asserit primam manus impositionem apud Latinos esse materiam essentialem, ut & apud Græcos, sed apud Latinos una cum instrumentis magis explicatam & dilatatam esse, quam dilatationem Græci non damnant, neque enim unquam cum Latinis de hac re conquesti sunt, eam tamen non adhibent. Non enim necesse est si non est talis mos apud illos, ut eam adhibeant; sed satis est si eam non damnent in aliis, sed per solam manus impositionem totum adimplerur. Et videretur nimis durum asserere Græcos iterum debere ordinari. Hac enim ratione nunquam fuisset Sacerdotium apud Græcos, & tamen Græci de hac re nunquam accusati sunt apud Latinos, & praxis Ecclesiæ hoc nos docet. Non enim Ecclesia Romana Presbyteros Græcos ad concordiam revertentes iterum ordinat, aut aliquid supplet in eorum ordinatione. Quin Eugenius Pontifex in Concilio hoc jam transacta concordia, cum multas quæstiones de rebus minutissimis etiam ad ritus & ceremonias circa Sacramenta proposuisset Græcis, quod à Latinis differre videbantur, hanc quæ maximi momenti est, ne attigit quidem.

Et licet Concilium mentionem aliquam de manuum impositione non faciat, unde ansam arripuit Dominicus Soto in 4. dist. 24. quæst. 1. art. 5. docendi eam non esse essentialem in ordinatione: quia tamen Concilium refert se ad Pontificale Romanum in quo expressa est manuum impositio, nihil ex hoc Concilio contra illam manuum impositionem concludere potest.

Impositio manuum.

Hanc Arcudij sententiam laudat Hiquæus. l. 4. sent. dist. 24. qu. unica, & explicatur hoc modo: quia non requiritur aliud ad materiam Ordinis nisi ut fiat signo visibili per quod gradus illius ministerij repræsentetur sufficienter prolata debita forma. Ad quod respiciens Trident. sess. 23. c. 3. dicit sacram ordinationem verbis & signis perfici. Dicit signis, quia sicut traditio potestatis per signa externa variis modis fit, ut impositione manus, & traditione instrumentorum, alterutrum sufficit, quando est proportionatum signum traditæ potestatis: est autem apud Græcos impositio manuum signum proportionatum traditæ potestatis Sacerdotalis, quando fit simul cum prolatione verborum quæ secundum eorum Euchologium hæc sunt. Pontifex imposita manu una cum pallio clara voce enunciat. *Divina gratia quæ semper infirma curat & quæ desunt supplet, promovet N. venerabilem Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo ut veniat in eum gratia Spiritus sancti, &c.* Ratio est quia verba ista determinant impositionem hanc manuum ad significandam potestatem Sacerdotalem, quæ tunc confertur. Verum est expressius significari per traditionem instrumentorum, sed cum Sacramentum constet ex duplici signo, uno minus expresse significante effectum Sacramenti, quod idcirco vocatur materia; altero magis expresse significante, & ideo magis determinato, quod forma nuncupatur non est necesse quod tam expresse significet effectum Sacramenti id quod vocatur materia: ideoque sola impositio manuum potest esse sufficiens materia essentialis, quamvis expressius significaret cum traditione instrumentorum, sicut apud Latinos.

Canones autem qui nunc de sola manus impositione loquuntur, nunc de sola traditione instrumentorum, non sunt intelligendi præcisive aut exclusiva, quasi altera sola esset materia ex divina institutione: sed intelligendi sunt de materia sufficiente, & quæ in uso est aut fuit, juxta particularem ritum Ecclesiarum. Et hinc etiam probabiliter censent Albertus magnus in 4. dist. 24 art. 38. ad 2. & Vasquez disp. 246. cum aliis contactum instrumentorum non requiri de necessitate Sacramenti, quamvis quicquid sit de veritate speculativa, sequenda sit praxis Pontificalis in usu: qui autem contra sentiunt, videant quo pacto Græcos cum Latinis conciliabant.

Doctrinam hanc omnino confirmat Morinus Oratorij Presbyter egregie doctus, in Comment. *de sacris Ecclesiæ ordinationib.* ubi ad veritatem istius axiomatis in scholis vulgatissimi, stabiliendam, materias Sacramentorum esse perpetuas sicut & formas, nec unquam mutandas, ostendit tam apud Græcos quam apud Latinos in prioribus sæculis pro materia & forma ordinationis conspici solā impositionem manuum & orationem unicuique gradui convenientem. His autem primo Orientales novos ritus addiderunt, sed multo serius & paulatim, quod demonstrat ex variis Ritualibus antiquis & recentioribus in hoc

commentario insertis; Unde etiam sugillat scholasticos ad quorum decreta minime Græcorum ordinationes conformandæ sint. Attamen Durandus in 4. sent. dist. 24. qu. 3. docet antiquitus in Ecclesia sola manuum impositione cum verbis ordinatum fuisse Diaconum secundum ordinarium antiquissimum Ecclesiæ Aniciensis, cui inquit, præsumus. Sed nos volentes conformari cæteris Ecclesiis posuimus de manu nostra in margine dicti ordinarij, quod liber Evangeliorum tradatur Diacono cum consueta verborum forma. Favent alij scholastici D. Bonaventura, & alij apud Arcudium l. 6. c. 3.

Alia solutio proponitur discutienda.

Sed hanc difficultatem adhuc alio modo solvimus alibi, primarios ordines à Græcis non conferri nisi ad altare, in quo supponuntur esse instrumenta, quæ hoc ipso moraliter tanguntur ab ordinandis. Qui contactus habetur sufficiens a pluribus bonæ notæ Theologis. Quos refert, licet non sequatur Thomas Sanchez consiliorum moral. l 7. c. 1. dubio 2. Caietanus, Tabiena, Armilla, Albertus magnus, Victoria. Lessius probabilem dicit sicut Sotus in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. & Henriquez l. 10. de ordin. c. 205. Quia videtur sufficere quod Episcopus ostendat materiam præsentem: sicuti in sermonibus familiaribus cum quis donat alteri equum, sufficit quod dicat accipe equum, licet ille qui accipit, non tangat. Hinc apud Theodoretum *in religiosa historia* c. 13. legimus Macedonium Monachum per astutiam ac dolum ad altare accitum fuisse, ut ipsi de ordinatione nihil suspicanti, à Flaviano Epis. Antioch. celebrante, manus imponerentur. Hinc apud Simeonem Thessal. divisio ordinum in eos qui ad altare conferuntur, & eos qui extra altare, ut inde colligi possit non aliud esse discrimen quam quod contactus instrumentorum sit apud alios moralis, apud alios realis: Græci enim censeri possunt tangere instrumenta eo ipso quod ad altare per Episcopum celebrantem ordinantur. *Ordinationes autem eximia*, ait Simeon Thessalon. Archiep. in libro de sacris ordinationibus cap. 1. *& propriè dicta quæ intra sanctuarium fiunt & in ipsa sanctissima mensa, tres sunt in Trinitatis similitudinem, de quibus loquitur S. Dionysius, Diaconi, Presbyteri & Episcopi.* Atque in sequenti classe in Synodo ad quercum dicta notabimus inter plura alia objectum fuisse D. I. Chrysostomo quod non ordinasset ad altare: tam necessarium id Græci existimabant. Ex quibus bene perpensis intelligi debet contactum instrumentorum, moralem saltem apud Græcos viguisse.

Advertendum autem desiderari in tomis Conciliorum hactenus editis compendiariam quandam repetitionem omnium in decreto contentorum per ipsos Armenos in Synodo factam, quæ repetitio est in bulla originalia in ipso Concilio confecta, quæ decenter servatur in Bibliotheca Conventus Minorum strictioris observantiæ Fæsularum prope Florentiam. Hanc integram exhibet Wadingus tom. 5. annalium Minorum ad ann. 1439. cum dicta repetitione ab aliis prætermissa. Ob reverentiam inquit, sacro-sanctæ Synodi & gravissimi diplomatis Pontificij, in quo nihil non sanctum neque otiose dictum suspicari possum, aut mihi persuaderi patiar, & in venerandæ vetustatis gratiam, ne hanc excidere contingat, tomum integrum ministrabo lectori. Hæc ille, ubi etiam testatur se hujus bullæ integræ exemplar authenticum dedisse Horatio Iustiniano hoc Concilium edituro.

ADDITAMENTVM

ad Decretum Eugenij.

LEcto autem solemniter in nostra & hujus sanctæ Synodi præsentia memorato decreto, mox dilectus Filius Narses Armenus nomine ipsorum oratorum in idiomate Armenico publice hæc, quæ sequuntur, legit, quæ in continenti dilectus filius Basilius Ordinis Minorum, noster & ipsorum Armenorum communis interpres, publice sermone Latino in hunc modum ex scripto legit.

Beatissime Pater & sanctissima Synode, totum hoc sanctum decretum, quod nunc Latine coram vestra publice lectum est præsentia, fuit pridie nobis de verbo ad verbum in nostro idiomate clare expositum & interpretatum, quod quidem optime nobis placuit, & placet: ad majorem autem nostræ mentis expressionem, eius effectum summatim reperimus.

In ipso continentur primo, qualiter populo nostro Armenorum traditus Sanctum Symbolum Constantinopolitanum, cum illa additione, *Filioque*; ut in Ecclesiis nostris, diebus saltem Dominicis majoribusque festivitatibus intra Missarum solemnia decantari seu legi debeat.

Secundo diffinitionem Concilii quarti Chalcedonensis, de duabus naturis in una Christi persona.

Tertio diffinitionem de duabus Christi voluntatibus & operationibus in sexto universali Concilio promulgatam.

Quarto declaratis, quod ipsa Chalcedonensis Synodus & Beatissimus Leo Papa, recte de duabus in una Christi persona naturis, veritatem diffinierint, contra impij Nestorij & Eutychis dogmata, jubetisque ut ipsum Beatissimum Leonem, tanquam sanctum & fidei columnam veneremur, atque non solum has tres Synodos, Nicænam, Constantinopolitanam & Ephesinam primam, sed & omnes alias universales authoritate Rom. Pontificis legitime celebratas reverenter suscipiamus.

Quinto brevem formulam septem Sacramentorum Ecclesiæ, videlicet, Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ-Vnctionis, Ordinis & Matrimonij, declarando quæ sit cujuslibet Sacramenti materia, forma & minister: quodque in sacrificio altaris dum calix offertur, vino paululum aquæ admisceri debet.

Sexto quandam compendiosam B. Athanasij fidei regulam, quæ incipit: Quicunque vult salvus esse, &c.

Septimo decretum unionis conclusæ cum Græcis in hoc sacro Concilio pridem promulgatum, continens qualiter Spiritus sanctus ex Patre & Filio æternaliter procedit, & quod illa additio, *Filioque*, licite & rationabiliter ipsi symbolo Constantinopolitano fuit apposita, quodque triticeo, azymo vel fermentato, corpus Domini conficitur: quid etiam credendum sit de pœnis Purgatorij & inferni, ac vita Beata, & suffragiis, quæ pro defunctis fiunt. Item de plenitudine potestatis Sedis Apostolicæ tradi-

ta à Christo Beato Petro & suis successoribus, atque de ordine Patriarchalium sedium.

Octavo decernitis, ut de cætero Armeni has festivitates infra scriptis diebus, more universalis Ecclesiæ, celebrare debeant, videlicet Annunciationis B. Mariæ Virginis 25. Martij, Nativitatis B. Ioannis Baptistæ 24. Iunij, Nativitatis Salvatoris nostri secundum cernem 25. Decembris, Præsentationis Domini in templo, sive Purificationis B. Mariæ 2. Februarii.

Nos igitur Oratores nomine nostro, nostrique Reverendi Patriarchæ & omnium Armenorum, sicut & vestra sanctitas in ipso decreto attestatur, hoc saluberrimum Synodale decretum cum omnibus suis Capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis & statutis, omnemque doctrinam, nec non quicquid tenet & docet sancta sedes Apostolica & Romena Ecclesia, cum omni devotione & obedientia acceptamus, suscipimus & amplectimur: illos quoque Doctores & Sanctos Patres, quos Ecclesia Romana approbat, reverenter suscipimus: quascumque personas, & quicquid ipsa Romana Ecclesia reprobat & damnat, nos pro reprobatis & damnatis habemus: profitentes tanquam veri obedientiæ filij, nomine quo supra, ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus & jussionibus fideliter obtemperare. Tum subjungitur consignatio anni & mensis ut supra.

DE LIBRIS CANONICIS.

ADvertendum autem in hac recapitulatione nullam fieri mentionem cujosdam decreti de eodem Deo veteris ac Novi Testamenti, ac de catalogo librorum omnium Sacræ Scripturæ, quod quidem decretum ponit Bartholomæus Carranza loco alterius quod incipit: *Septimo decretum unionis cum Græcis consummata, &c.* prout dedimus illud post Horatium Justinianum, Wadingum qui originale exscribi curavit; post Franciscum Juverium, post Binium, & Petrum Crabbe. Qui omnes decreti illius de eodem Deo veteris ac Novi Testamenti, ac de Catalogo librorum Sacrorum Armenis dato nihil penitus habent. Unde licet concludere erratum esse à Bartholomæo Carranza in parte hac hujus decreti Eugenij, ex quo etiam aliqui alij decepti sunt, nam Cochlaeus in sua somma Conciliorum Carranzæ errorem secutus est. Et Beccanus tract. de fide cap. 3. q. 1. ait Patres Concilij Tridentini accepisse per traditionem scripturarum canonem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, ut videre est, inquit, apud Bartholomæum Carranzam in summa Conciliorum. Sed & Bellarminus de verbo Dei l. 1. c. 4. inter Concilia quæ libros Scripturæ Sacræ enumerant post Laodicenum can. 59. Carthaginense 3. can. 49. ponit etiam Florentinum in instructione Armenorum, juxta fidem, inquit, summæ Conciliorum. Sed revera in hoc nulla fides habenda Carranzæ, qui nonnisi ex falsis actis Concilij Florentini decretum istud haurire potuit: nam & falsata fuisse acta hujus Concilij à quibusdam Græcis testatur Arcudius & Justinianus, unde Concilium Anti-Florentinum quod plura habet aliter gesta. Quamvis cur circa istud decretum quicquam immutatum fuerit è Græcis non appareat.

CONCILIVM LATERANENSE V.

SVB IVLIO II. ET LEONE X.

tempore Maximiliani Imperatoris, anno 1512. pro reformatione & pacificatione Ecclesiæ.

JULIUS secundus in sui electione promisit jurejurando se celebraturum Concilium generale pro reformatione Ecclesiæ, & pace inter principes Christianos componenda. Requisitus autem post, ut prædictum juramentum servaret, & juxta constitutionem Concilij Constantiens. expleto decennio à proximo Concilio celebrato novum celebraret, ille tamen differebat. Tandem instantibus aliquibus prælaris Ecclesiæ, & urgentibus celebrationem Concilij, & Pontifice, vel non valente, vel non volente, Bernardinus de Caravajal Hispanus, & Federicus de sancto Severino Ecclesiæ Romanæ Cardinales, cum quibusdam aliis Cardinalibus venerunt Pisas, deinde Mediolanum, & contra voluntatem & authoritatem Romani Pontificis vocaverunt Episcopos & Christianos Principes ad generale Concilium in prædictis locis indictum. Contra hoc Concilium indixit Julius Pontifex generale Concilium Romæ apud Lateranum celebrandum. Atque ut Pisani Patres imitabantur Basileenses, sic etiam contra ipsos Pisanos egit Concilium sicut Florentinum, contra Basileenses.

Unde istud Lateranense Concilium, ut scite annotat Sherlogus in cap. 6. Cantici Cant. vestigatione XXXIV. explanationis mysticæ sect. unica, quartum est inter ea concilia quæ ob schismata intrusorum Pontificum & ad unionem & concordiam reparandam in statu Ecclesiastico, congregata sunt. Primum enim horum Conciliorum est Lateranense I. sub Calixto II. anno redemptionis 1122. qui nobilis Conventus Patrum, ait Baronius tom. 12. dicto anno, in eo multus fuit ut Ecclesiam Dei diuturnis schismaticorum factionibus labefactatam in pristinam restitueret disciplinam. Deinde per Concilium etiam Lateranense III. approbatumque & convocatum an. Domini 1179. sub Alexandro III. Liquet enim ex decretorum illius Concilii primo capite intendisse Pontificem, ut quoad fieri posset, schismatum in posterius occasiones præscinderentur. Postea per Concilium Constantiense ann. 1414. scopum enim præcipuum habuit schismata inter Pontifices tollere, ut acta edocent. Demum per præsens Concilium Lateranens. V. inchoatum sub Julio II. anno 1512. & absolutum à Leone X. anno 1517. de eo namque Julius Papa in bulla indictionis: divisionem ait, ovilis nobis ex alto commissi, in illoque schisma per quod Ecclesia scindi & scandalizari, gregque Dominicus nobis creditus, quoquo modo turbari possit, quantum cum Deo possumus prohibentes, ac damna & scandala, quæ inde evenire possint, enervantes, &c. *4. Concilia ob schismata.*

Quantum autem malum est schisma inter Papas, tantum bonum est Concilium istud quod istud curare potest reintegrata Ecclesiæ pace. Nunquam magis concutitur Ecclesiæ status quam per Anti-papas, ut ipsorum de Papatu altercatio atrocior sit Ecclesiæ persequutio, ex qua plura detrimenta accipit religio Christiana quam ex gentilium Imperatorum sævitia aut hæreticorum pertinacia. Quod non semel exaggerat in Annalibus suis apex Historicorum Baronius *Anti-paparum quam ingens malum.*

miserandis planctibus indulgens cum ad has calamitates venit, ut tom. 10. ad annum 897. & alibi, & Literæ Cardinalium ad Benedictum XIII. initio Concilij Pisani, lugentes de hujusmodi schismate, inquiunt: *convertit clerum, subvertit populum, fidem maculat, Sacramenta prophanat, & Ecclesiasticæ censuræ contemptum inducit, Ecclesiæ libertatem omnino extinguit, & indevotos reddit Christi charactere insignitos, ut vix dignosci valeat quis existat Catholicus.* At quis his tetrius & miserabilius? quibus malis per hoc Concilium subventum est, cum Ludovicus XII. Gallorum Rex misso Episcopo Massiliensi ad Leonem X. per ipsum Concilio Pisano renunciavit, & præsenti Concilio adhæsit. Unde & plures Galliæ Episcopi à Iulio excommunicati communioni Ecclesiæ restituti sunt, &c.

Mysterium redemptionis vindicatum in Concilio.

Etsi vero is fuerit scopus Concilij, non destitit tamen etiam mysterium redemptionis humani generis adstruere dum sessione 8. definivit, quæ fides habenda sit de anima rationali, quæ est objectum præcipuum redemptionis: cum definivit eam esse immortalem & esse formam corporis humani, ac multiplicem esse, non unicum communem in omnibus: *Alias,* inquit Concilium, *incarnatio & alia Christi mysteria nobis non profuissent, nec expectanda esset resurrectio:* adeo verum est omnia concilia variis modis obstitisse semper, ne recta fides hujus mysterij per quam salus homini constat, per errores depravaretur, qui de anima suadente diabolo, tunc temporis divulgari incipiebant quorumdam audacia.

C Occasionem autem prædictæ definitioni dederunt quidam Philosophi, ut testatur Spondanus ad annum 1513. num 20. inter alios recensetur Petrus Pomponatius Mantuanus: qui enarrans Aristotelem & Averroëm Bononiæ, animas post corporis mortem interituras ex sententia Aristotelis probare conatus, juventutem valde corruperat: se eo tuens quod Philosophicè loqueretur, sed aliter cum Christianus esset, sentiret. Nec deerant alij suæ scientiæ ostentatores, qui alia etiam non sana de anima docerent, quibus modum adhibuit hoc Lateranense: sicut ex alia parte providit litteratis per concordatum de beneficiis, ut plures ipsis non sint ingrati.

Sessio prima 10. die mensis Maij, anni 1512.

D Leguntur Bullæ indictionis Concilij. Ministri & officiales Concilij nominantur ac Pontifex exhortatur Synodum ad Ecclesiæ reformationem, & schismatis extinctionem, pacem inter Christianos Principes componendam, & expeditionem contra infideles conficiendam. Mox annunciantur per Pontificem causæ non celebrati Concilij cum toties ante fuisset promissum, nec tamen usque ad eum diem fuerat inchoatum. Præcipuus autem fuit conflictus apud Ravennam civitatem Romandiolæ habitus inter exercitum ipsius Julij Pontificis, & Regis Hispaniæ Ferdinandi cognomento Catholici, & exercitum Ludovici Regis Francorum, & aliorum adhærentium Concilio Pisano. In quo conflictu fuerunt interfecta multa millia hominum. Et absoluta est actio prima.

E *Sessio secunda 17 mensis Maij ejusdem anni.*

Legitur bulla in qua Pisanum Conciliabulum damnatur, & omnia in eo gesta annullantur, & irritantur. Lateranense quoque Concilium legitime à Spiritu sancto esse congregatum definitur. Excipiunt suffragia omnium præsentium. Erant Cardinales 16. & Patriarchæ 13. Archiepiscopi 64. Generales Ordinum 4. &c. quibus etiam alij accesserunt.

Sessio tertia 3. Decembris ejusdem anni.

Tantum legitur bulla, in qua iterum reprobantur

A omnia & singula per Cardinales schismaticos acta, tam in Transalpinis, quam Cisalpinis locis. Revocantur quoque concessa privilegia, sive gratiæ per sedem Apostolicam in eisdem locis. Confirmatur interdictum in Regnum Galliæ, excepto ducatu Britanniæ, propter adhærentiam Regis pluriumque prælatorum ac nobilium ad Concilium Pisanum. Translatioque nundinarum Lugdunensium ad civitatem Gebennensem renovatur. Nota. *Regnum tamen Galliæ per hoc interdictum non est datum primo occupanti, nec regna aut terræ fœderatorum, ut minime ex hinc occasio cuiquam data sit ad occupandum Navarræ Regnum. Unde de hoc graves angustias animæ passi sunt duo Reges Hispani in morte.*

B *Sessio 4. 10. Decembris ejusdem anni, Pontificatus Iulij Papæ anno 10. Præsidente eodem.*

Legitur bulla, in qua Pragmatica sanctio, & gesta per Conciliabulum Pisanum super eadem annullantur; cum sanctio ipsa ab omni ad id potestate carentibus, nullorumque Romanorum Pontificum aut generalium legitimorum Conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta & observata fuerit, quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum Rex abrogavit. Rem adeo perniciosam in Dei offensam & Ecclesiæ vilipendium & evidens detrimentum amplius ferre nequeuntes, &c.

C *Sessio 5.*

Præsidente Episcopo Hostiense Cardinali propter ægritudinem Iulij Pontificis 16. Februarii, anni 1513.

Legitur bulla innovationis & confirmationis contra simoniacam pravitatem in electione Pontificis non committendam. In qua sacro approbante Concilio statuitur, quod electio Romani Pontificis per simoniam facta eo ipso nulla existat, & sic electo nulla in spiritualibus, vel temporalibus tribuatur facultas. Et Cardinales qui simoniace aliquem elegerint, à suis ordinibus, dignitatibus & beneficiis sint absque alia declaratione privati. Mediatores etiam tam Clerici quam Laici cujuscumque dignitatis sint,

D privantur omnibus beneficiis, honoribus, & bonis eo ipso, & ad similia fiunt inhabiles. &c.

Prædicta constitutio placuit universis Episcopis & Patribus, exceptis quinque Episcopis.

Quatriduo post hanc sessionem vigesima-quinta Februarij, anni 1513. Iulius secundus Papa obiit Romæ apud sanctum Petrum in palatio Pontificum.

Feria sexta 11. Martij ejusdem anni eligitur Canonice Episcopus Romanus & Papa universalis Ecclesiæ Cardinalis de Medicis, nuncupaturque Leo decimus.

Sessio 6. Aprilis 27. prædicti anni.

E Fit electio viginti quatuor prælatorum, qui adsint cum Cardinalibus in his, quæ pertractanda sunt coram Pontifice. Et distributi sunt per classes: una classis erat ad conferenda pertinentia ad componendam pacem inter Principes, & extirpandum schisma. Alia ad tractandum quæ pertinent ad generalem reformationem curiæ. Tertia vero ad ea, quæ pertinerent ad fidem, & Pragmaticam Sanctionem.

Sessio septima, feria 6. 17. Iunii 1513. Præsidente Leone X.

Leguntur litteræ subscriptæ per Bernardinum Caravajal & Federicum de sancto Severino olim Cardinales, super materia abjurationis schismatis & unionis

A

unionis Ecclesiæ, & confessionis erroris ipsorum, & veniæ petitionis propter suscitatum ab illis schisma, &c. Qui post paucos dies in palatio Apostolico pristinæ dignitati sunt restituti in consistorio secreto post solemnem abjurationem schismatis, venientes ad palatium tanquam privati clerici, & ante pedes Papæ abjurato schismate alta & intelligibili voce.

Sessio 8. 19. Decembris anni 1513. Præsidente Leone X.

Huic sessioni interfuerunt oratores Regis Galliæ jam Rege ipso Concilio adhærente. Ac per Archiepiscopum Gnesnensem Polonum.

Quod anima hominis unica sit, ipsaque immortalis definitur.

Legitur schedula super fide animæ humanæ sub hac forma.

B

Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quod mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus: & aliqui temere Philosophantes (secundum saltem Philosophiam) verum esse asseverant. Sacro approbante Concilio damnamus & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes. Cum illa non solum vere & per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in Canone Clementis Papæ V. in generali Viennensi Concilio edito continetur, verum & immortalis & pro corporum quibus infunditur multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata & multiplicanda sit, Quod manifeste constat ex Evangel. cum Dominus ait, *animam autem occidere non possunt.* Et alibi: *Qui odit animam suam in hoc mundo, &c.* Et etiam cum æterna pœna & æterna supplicia pro merito vitæ judicandis repromittit.

C

Alias incarnatio & alia Christi mysteria nobis minime profuissent: nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & justi miserabiliores essent (juxta Paulum) omnibus hominibus.

Fides nō contrariatur vero. Præcipitur præceptoribus Philosophiæ ut discipulis suis ostēdant & declarent veritatē religionis Christianæ.

Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus, omnesque hujusmodi erroneis assertionibus inhærentes, tanquam hæreticos vitandos & puniendos fore decernimus.

D

Insuper omnibus & singulis Philosophis in universitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus districte præcipimus, ut cum Philosophorum principia aut conclusiones, in quibus à recta fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explicaverint (quale hoc de immortalitate animæ, aut unitate, & mundi æternitate ac alia hujusmodi) teneantur eisdem veritatem Religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo (pro posse) docere, ac omni studio hujusmodi Philosophorum argumenta (cum omnia solubilia existant) pro viribus excludere atque resolvere.

Prohibetur cōstitutis in sacris ordinibus incūbere Poesis studiis.

E

Statuimus insuper, ne quis de cætero in sacris Ordinibus constitutos, in studiis generalibus, vel alias publice audiendo Philosophiæ aut Poësis studiis ultra quinquennium, post grammaticam & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ, aut juris Pontificij, incumbat. Verum exacto dicto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum Theologiæ, aut sacris Canonibus operam navaverit, ut in his sanctis & utilibus professionibus Sacerdotes Domini inveniant, onde infectas Philosophiæ & Poësis radices purgare & sanare valeant.

Hos Canones per ordinarios locorum & Rectores universitatibus singulis annis in principio studij in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus.

Sessio nona quinta May 1514. Præsidente Leone Papa.

Legitur in hac sessione publice bulla reformationis curiæ Romæ, in qua sequentes Canones subjiciuntur.

Canon I.

De elect. cum in cunctis.

Decernimus, ut servetur quod Innocent. Papa III. in Lateranensi Concilio decrevit de ætate & gravitate morum & litterarum scientia in personis promovendis in Episcopos & Abbates diligenter inquirenda.

Can. II. *Ne Episcop. aut Abbas amoveantur non præmissa defensionis copia.*

B

Statuimus, ut nullus Episcopus aut Abbas, quovis instante aut requirente (nisi sibi copia & facultas legitimæ defensionis permittatur) etiamsi crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis causa plenarie probata fuerit, privari valeat. Neve aliquis prælatus invitus, nisi aliis justis, efficacibusque rationibus & causis, transferatur, juxta formam ac decretum Constantiensis Concilij.

Can. III. *Ne monasteria aliqua commendentur.*

C

Et quoniam ex commendis Monasteriorum, Monasteria ipsa, tam in spiritualibus quàm in temporalibus graviter læduntur, quippe quorum ædificia partim avaritia vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in eis magis diminuitur, volumus & sancimus, ut cum illa per obitum Abbatum, qui illis præerant, vacaverint, nullo modo cuiquam possint commendari: sed de persona idonea, juxta præscriptam constitutionem, eis ita provideatur, ut illis idonei Abbates (prout decet) præfuturi sint.

Canon IV.

Uniones perpetuæ (præterquam in casibus à jure permissis, vel sine rationabili causa) nequaquam fiant.

Can. V. *Ne plura incompatibilia quis habeat.*

D

Dispensationes autem ad plura incompatibilia ultra duo nisi qualificatis juxta formam juris communis non concedantur, nisi ex magna & urgente causa.

Can. VI. *Ut Cardinales assistant Romano Pontifici.*

E

Cum Cardinalium officium in primis versetur in frequenti Romani Pontificis assistentia, & Sedis Apostolicæ negotiis, statuimus, ut omnes Cardinales in Romana curia resideant, & qui sunt absentes si in Italia intra sex menses, si extra Italiam infra annum à die publicationis præsentis constitutionis revertantur, alioquin fructus beneficiorum, & omnium officiorum emolumenta amittant.

Can. VII. *De officio præceptorum puerorum.*

Statuimus ut magistri scholarum, & præceptores pueros suos sive adolescentes, nedum in Grammatica & Rhetorica ac cæteris hujusmodi instruere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent, ut sunt præcepta divina: Articuli fidei, sacri Hymni, & Psalmi, ac Sanctorum vitæ. Diebusque festivis nihil aliud eos docere possint, quam in rebus ad Religionem & bonos mores

pertinentibus. Eosque in illis instruere, hortari & cogere nequaquam possint, teneantur, nedum ad missas sed etiam ad vesperas, divinaque officia audienda ad Ecclesias accedant. Similiter ad sermones audiendo impellant. Nihilque contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere permittant.

Can. VIII. *de innovatione constitutionum contra Simoniacos.*

Ut nephariæ simoniæ labes & pestis non solum à Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione imperpetuum dejiciatur, constitutiones per antecessores nostros, etiam in sacris Conciliis editas, contra hujusmodi simoniacos, innovamus: easque inviolabiliter observari præcipimus.

Can. IX. *contra blasphemos.*

Ad abolendam vero execrabilem blasphemiam ordinamus, ut quicumque Deum palam seu publice maledixerit, contumeliosisque atque obscœnis verbis Dominum nostrum Jesum Christum vel gloriosam Virginem Mariam expresse blasphemaverit, si endius publicum jurisdictionem vegesserit perdat emolumenta trium mensium pro prima & secunda vice dicti officij: si tertio, illo eo ipso sit privatus. Si clericus vel Sacerdos fuerit, pro prima vice beneficiorum fructibus unius anni mulctetur: pro secunda vice, si unicum habuerit beneficium eo privetur: si plura, quod ordinarius maluerit amittere cogatur. Pro tertia vice omnibus privatus eo ipso existat, & ea libere impetrari & conferri possint. Laicus vero blasphemans si nobilis fuerit pœna 25. ducatorum mulctetur, pro secunda vice 50. ducatorum. Pro tertia nobilitatem perdat. Si autem ignobilis & plebeius, in carceres trudatur. Quod si ultra duas vices publice blasphemans deprehensus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores Ecclesiæ principalis mitratus stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit ad perpetuos carceres vel ad triremes damnetur ad judicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ nemo blasphemiæ reus absque gravissima pœnitentia, severi confessoris arbitrio injuncta possit absolvi.

Can. X. *Ut privetur beneficio, qui canonicas non recitaverit horas.*

Statuimus & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis officij, & temporis: sed eos tanquam injuste perceptos in fabricas hujusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso privetur, cum propter officium detur beneficium: intelligatur autem officium omittere quo ad hoc, ut beneficio privari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit. Reliquos canones quia non necessarios judicavimus, huc minime transcripsimus.

Sessio decima Maii quarta 1515. Præsidente Leone Papa X.

In hac sessione edicta est decretalis super confirmatione Montis Pietatis sub hac forma.

Mons pietatis. Cum inter nonnullos controversiam quandam non sine populorum scandalo olim excitatam esse comperimus circa pauperum relevationem in mutuis, eis publica authoritate faciendis, qui Montes pietatis vulgo appellantur, quique à nonnullis prædecessoribus nostris probati & confirmati sunt: nonnullis etiam Magistris & Doctoribus dicentibus eos montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem per ministerium hujus montis ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur. Nos super hoc opportune providere volentes sacro approbante Concilio declaramus, & definimus, Montes Pietatis antedictos per respublicas institutos, & authoritate sedis Apostolicæ hactenus probatos, in quibus pro eorum impensis, & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illarum conservationem (ut præfertur) pertinentium, pro eorum indemnitate duntaxat ultra sortem absque lucro eorumdem Montium recipitur, nec speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, nec ullo pacto improbari: Quinimmo meritorium esse ac laudari & probari debere tale mutuum, & minime usurarium putari, licereque eorum pietatem & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis à sede Apostolica eam ob causam concessis: & deinceps alios similes Montes cum Apostolicæ sedis approbatione erigi posse. Multo tamen perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales Montes gratuite constituerentur (hoc est) si illos erigentes aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel media ex parte hujusmodi Montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat.

Omnes autem religiosos & Ecclesiasticas ac seculares personas, qui contra præsentis declarationis & Sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurrere volumus, non obstantibus, &c.

Et interrogati per scrutatores votorum Episcopi, responderunt placere contenta in scedula, excepto R. Patre Hieremia Archiepiscopo Tranensi, qui dixit non placere, quia didicit per experientiam, quod præfati montes sunt plus damnosi quam utiles.

In eadem sessione edicta est decretalis super impressione librorum, sub hac forma.

Sacro approbante Concilio statuimus & ordinamus, quod de cætero nullus librum aliquem, sive aliam quamcunque scripturam tam in urbe nostra quam in aliis civitatibus & diœcesibus imprimere, seu imprimere facere præsumat nisi prius in urbe per vicarium nostrum & sacri palatij magistrum, in aliis vero diœcesibus per Episcopum vel alium ab Episcopo ad id deputandum & inquisitorem hæreticæ pravitatis illius diœcesis in quibus librorum impressio ejusmodi fieret, diligenter examinetur, & per horum manu propria subscriptionem gratis, & sine dilatione imponendam approbetur. Qui autem secus præsumpserit ultra librorum amissionem, & illorum publicam combustionem, excommunicationis sententia innodatus existat.

In eadem sessione statuitur, ut contra exemptos diœcesani, & alij locorum ordinarij procedere possint, quando ab illis quibus per Apostolicam sedem amandata est illorum correctio, non corriguntur.

Ibidem definitur ut singulæ causæ quomodolibet Ecclesiasticum forum concernentes in prima instantia extra Romanam curiam coram ordinariis locorum terminentur, & nulli ante definitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio admittatur, nisi ab interlocutoria.

Sessio undecima 19 Decembris 1516. Præsidente Leone X.

In hac sessione edita est decretalis super modo prædicandi verbum Dei, in qua post alia multa subjicitur. Sacro approbante Concilio statuimus & ordina-

mus, ut nullus tam clericus secularis, quam cujuscunq; etiam mendicantium ordinis regularis, aut quivis alius ad quem facultas prædicandi, tam de jure quam de consuetudine, vel privilegio, aut alias pertinet, ad hujusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum diligenter examinatus (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudẽtia & vitæ exẽplo ad illud aptus & idoneus reperiatur. Et hic quocunque postea prædicaturus accesserit, de hujusmodi examine & idoneitate sua per literas, seu alias sui examinatoris approbatorisque Episcopis & aliis locorum ordinariis fidem legitime faciat. Mandamusque omnibus, qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, ut Evangelicam veritatem & sanctam Scripturam juxta declarationem & B interpretationem Doctorum quos Ecclesia vel usus diuturnus approbavit, legendosque hactenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent, & explanent, nec quicquam eius proprio sensui contrarium, vel dissonum adjiciant: sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ Scripturæ verbis rite, ac sane & præfatorum Doctorum interpretationibus intellectis non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichristi adventum, aut certum diem judicij prædicare vel asserere nequaquam præsumant, cum veritas dicat, non esse nostrum nosse tempora vel momenta. Cæterum si quibusdam eorum Dominus futura quædam in Dei Ecclesia inspiratione quspiam revelaverit, ut per Amos Prophetam ipse promittit, & Paulus Apostolus inquit: C *Prophetiam nolite spernere, &c.* hos aliorum fabulosorum & mendacium gregi connumerari, vel aliter impediri minime volumus.

Quæ sint prohibita prædicatoribus prædicare.

1. Thess. 5.

Et quoniam res magni momenti est, eo quod non de facili credendum sit omni spiritui, sed sit probandus spiritus an ex Deo proveniat, volumus ut lege ordinaria tales assertæ inspirationes antequam publicentur aut populo prædicentur, ex nunc Apostolicæ sedis examini reservatæ intelligantur. Quod si sine moræ periculo id fieri non valeret, aut urgens necessitas aliud suaderet, tunc ordine servato ordinario loci notificetur, ut ille adhibitis secum tribus aut quatuor doctis & gravibus viris, & hujusmodi negocio cum eis diligenter examinato, quando id expedire videbunt (super quo eorum conscientias oneramus) li- D centiam concedere possint. Si qui autem contra præmissorum aliquod committere quicquam ausi fuerint, excommunicationem incurrant, à qua non nisi à Rom. Pontificibus absolvantur.

Et ut horum exemplo alij attentare similia minime audeant, eis prædicationis officium interdictum esse perpetuo decernimus, non obstantibus quibuscunque privilegiis, &c.

Concordatum pro beneficiis Franciæ.

In eadem sessione lectæ sunt literæ Concordatorum inter Leonem X & Franciscum Galliæ Regem anno præcedenti Bononiæ tractatorum pro bono pacis circa collationem ac præsentationem beneficiorum E ac abrogationem Pragmaticæ Sanctionis.

Leo Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Primitiva illa Ecclesia in Angulari petra à Salvatore nostro Jesu Christo fundata, divino quodam consilio parœchias instituit, diœceses distinxit, Episcopos creavit & Metropolitanos præfecit. Tum expositis quæ circa constitutionem Pragmaticæ Sanctionis in regno Franciæ contigerant, subjungit.

Concordata inter Leo. X. & regẽ Francia.

De eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu, ex certa nostra scientia & potestatis plenitudine statuimus & ordinamus, quod de cætero perpetuis

A futuris temporibus loco dictæ Pragmaticæ constitutionis, ac omnium & singulorum capitulorum in ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu & Comitatu Diensi, ac Valentin. infra scriptæ observentur constitutiones: videlicet quod Cathedralibus & Metropolitanis Ecclesiis in Regno, Delphinatu & Comitatu prædictis, nunc & pro tempore, etiamsi per cessionem in manibus nostris & successorum nostrorum Rom. Pontificum canonice intrantium sponte factam vacantibus, illarum capitula & canonici, ad electionem seu postulationem inibi futuri Prælati, procedere non possint, sed illarum occurrente hujusmodi vacatione, Rex Franciæ pro tempore existens, unum gravem magistrum sive licentiatum, in Theologia aut in utroque, seu in altero jurium Doctorem, aut li- B centiatum, in universitate famosa & rigore examinis, & in 27. ætatis suæ anno ad minus constitutum, & alias idoneum, infra sex menses à die vacationis Ecclesiarum eorumdem computandos, nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus seu sedi prædictæ nominare, & de persona per Regem hujusmodi nominata, per nos & successores nostros, seu sedem prædictam provideri: & si contingeret præfatum Regem, personam taliter non qualificatam, ad dictas Ecclesias sic vacantes nominare, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi de persona sic nominata eisdem Ecclesiis minime provideri debeat, sed teneatur idem Rex infra tres alios menses à die recusationis personæ nominatæ non qualificatæ, solicitatori nominationem non qualificatam prosequenti, con- C sistorialiter factæ, intimandæ computandos, alium supra dicto modo qualificatum nominare: alioquin dispendiosæ Ecclesiarum hujusmodi vacationi celeriter consulatur, Ecclesiæ tunc sic vacanti, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi de persona, ut præfertur, qualificata, nec non Ecclesiis per obitum apud sedem prædictam vacantibus semper, nulla dicti Regis præcedente nominatione, libere provideri possit, decernentes electiones contra præmissa attentatas, ac provisiones per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi factas, nullas & invalidas existere: consanguineis tamen præfati Regis, ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima, in nominatione & Apostolicis litteris exprimenda, nec non religiosis mendicantibus reformatis, eminentis scien- D tiæ & excellentis doctrinæ, qui juxta sui ordinis regularia instituta ad gradus hujusmodi assumi non possint, sub prohibitione præmissa minime comprehensis, sed de eorum personis dictis Ecclesiis pro tempore vacantibus, ad dicti Regis nominationem per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi, libere provideri possit.

Nominatio Regia ad Beneficia.

Monasteriis verò & Prioratibus Conventualibus & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli, *quia propter*, servari, & confirmationes electionum hujusmodi solemniter peti consueverunt, in Regno, Delphinatu, & Comitatu hujusmodi nunc & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum Conventus ad electionem seu postulationem Abbatis seu Prioris, procedere non possint, sed idem Rex illorum occurrente hujusmodi va- E catione, Religiosum ejusdem Ordinis in ætate 23. annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium, a die vacationis Monasteriorum & Prioratuum hujusmodi, computandorum, à nobis & successoribus nostris sedi hujusmodi nominare, & de persona per Regem hujusmodi Monasterio vacanti nominata, per nos & successores nostros seu sedem hujusmodi provideri: Prioratus vero, personæ ad illum per Regem eumdem nominatæ conferri debeat. Si vero idem Rex Presbyt. sæcularem, aut Religiosum alterius Ord. aut minorem 23. annorum vel alias inhabilem, nobis aut successoribus nostris infra dictum semestre, seu sedi hujusmodi nominaret, talis nominatus recusari & nullatenus sibi provideri debeat: sed

Rex ipse infra trimestre, à die recusationis supradicto modo intimandæ computandum, alium modo supra dicto qualificatum Monasterio seu Prioratui tunc vacanti nominare, & de persona ad Monasterium nominata, illi providerit: ad Prioratum vero nominato, Prioratus ipse per nos & successores nostros, seu sedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis, nulla, seu de persona minus idonea & modo præmisso non qualificata, facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, Monasteriis providere: Prioratus vero, personis, ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes, nec non provisiones per nos & successores nostros, & sedem prædictam contra præmissa pro tempore factas, nullas, irritas ac inanes esse decernimus. Per præmissa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis Ecclesiarum, Conventibus Monasteriorum & Prioratuum, hujusmodi privilegia à sede Apostolica proprium eligendi Prælatum obtinentium, quominus ad electionem Episcoporum ac Abbatum, & Priorum, juxta privilegia eis concessa libere procedere possint, juxta formam in eorum privilegiis contentam, & si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc Concilii generalis, quapropter, servare teneantur, dummodo de privilegiis sibi concessis hujusmodi, per litteras Apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta.

Volumus quoque & ordinamus, ut in Regno, Delphinatu & Comitatu prædictis, de cætero non dentur aliquæ gratiæ expectativæ, ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem prædictam non fiant: & si de facto per importunitatem, aut alias à nobis & successoribus nostris & sede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus.

In Cathedralibus tamen, Metropolitanis & Collegiatis Ecclesiis, in quarum statutis cavetur expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu Canonicus ad effectum dumtaxat inibi obtinendum, dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi, & non consequendam primam præbendam vacaturam, creare posse intendimus.

Præbenda Theologalis.

Statuimus, insuper, quod Ordinarius collator in unaquaque Cathedrali, ac etiam Metropolitana Ecclesia Canonicatum & præbendam Theologalem inibi existentem, conferre teneantur aut Magistro vel licentiato, aut baccalaureo formato in Theologia, qui per decennium in universitate studij generalis privilegiata studuerit, ac onus residentiæ, lecturæ & prædicationis actu subire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas, impedimento cessante legitimo, legere debeat, & quoties ipsum in hujusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium capituli per substractionem distributionum totius Hebdomadæ puniri possit, & si residentiam deseruerit, de illis alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiamsi absens fuerit à divinis, habeatur pro præsente, ita ut nihil perdat. Præfatique ordinarij collatores, seu Patroni Ecclesiastici quicumque fuerint, ultra dictam præbendam Theologalem, quam, ut præfertur, qualificato conferre teneantur,

Nominatio scholastica ad beneficia.

tertiam partem omnium dignitatum, personatuum, administrationum & officiorum, cæterorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris litteratis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo: videlicet primo mense post præsentium acceptationem, & earundem publicationem præfati Ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia graduatis hujusmodi, qui litteras suorum graduum cum tempore studij debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem personis idoneis libere conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare possint: beneficia autem, quæ in quarto mense vacare contigerit, viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studij debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero quæ in quinto mense & sexto vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem, quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis, qui simili modo litteras gradus cum tempore studij debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit, pari modo personis idoneis conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem quæ mense decimo vacare contigerit, graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studij debite insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem, quæ undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit, per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Si quis vero cujuscumque status, etiamsi Cardinalatus, Patriarchalis, Archiepiscopalis aut Pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis contra prædictum ordinem & qualificationem superius ordinata, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, quibusvis aliis beneficiis Ecclesiasticis hujusmodi aliter, quam modo præmisso disposuerit, dispositiones ipsæ sint ipso jure nullæ: collationesque ac provisiones & dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmisso qualificatis providere teneatur. Et si contravenerit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio hujusmodi graduum, donec ad sedem Apostolicam fiat devolutio. Prætérea volumus, ut collatores ordinarij & patroni Ecclesiastici præfati, qui dignitates, personatus, administrationes ac beneficia & officia, in mensibus graduatis & nominatis assignatis, vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illis conferre, aut ad illa eos duntaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens, decennium in magistris seu licentiatis aut Baccalaureis in Theologia, septennium vero in doctoribus seu licentiatis in jure Canonico, Civili aut Medicinis, quinquennium in magistris seu licentiatis in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusive, aut in ulteriori facultate: sexennium autem, in Baccalaureis simplicibus in Theologia, quinquennium vero, in Baccalaureis juris Canonici aut Civilis, in quibus Baccalaureis juris Canonici aut Civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus. Præfatique graduati ac nominati, collatoribus ordinariis sive patronis Ecclesiasticis semel ante vacationem beneficij de litteris gradus seu nominationis, & de præfato

Nobiles graduati.

tẽpore studij per litteras patentes universitatis, in qua studuerint, manu scribæ & sigillo universitatis signatas fidẽ facere teneantur. Cum vero probatio nobilitatis fieri deberet ad effectum, ut nobiles ipsi gaudere possint beneficio minoris temporis studij, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in judicio coram judice ordinario loci, in quo natus est ille, de cujus nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari possit: teneanturque præfati graduati tam simplices, quam nominati, pa-

tronis Ecclesiasticis seu collatoribus ordinariis, quibus gradus aut nominationis literas hujusmodi insi- A nuare deberent, literas suorum graduum & nominationis, certificationis, temporis, studii, & attestationis nobilitatis, duplicatas dare, ac singulis annis tempore quadragesimæ, per se vel procuratorem suum collatoribus, nominatoribus, seu patronis Ecclesiasticis aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare, & eo anno quo præfatam insinuationem facere omiserint, beneficium in vim gradus aut nominationis hujusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis aut patronis Ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut graduatis nominatis, non esset graduatus aut nominatus, qui diligentias præfatas fecerint, seu collatio seu præsentatio per collatorem seu patronum Ecclesiasticum etiam eisdem mensibus facta alteri quam graduato vel nominato, non propter hoc irrita censeatur: si B tamen graduatus simplex aut beneficium post insinuationem gradus aut nominationis in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem & præfatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in quam nomen & cognomen insinuata debuerit, ad beneficium sic vacans, eum capacem, ipsumque illud consequi posse & debere decernimus.

Statuimus quoque & ordinamus, quod collatores ordinarii & patroni Ecclesiastici præfati inter graduatos, qui literas gradus eum tempore studii & attestationes nobilitatis debite insinuaverint, quoad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis, quem voluerint: quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui litteras nominationis, temporis studii, & attestationis nobilitatis, debite insinuaverit, præsen- C tare seu nominare teneantur.

Quis præferendus inter nominatos.

Concurrentibus autem nominationibus ejusdem anni, Doctores licentiatis, Licentiati Baccalaureis, demptis Baccalaureis formatis in Theologia, quos favore studii Theologici, Licentiatis in jure Canonico, civili aut Medicina, præferendos esse decernimus: Baccalaureos juris Canonici ac civilis Magistris in artibus præferri volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem Theologum doctori in jure, doctorem in jure Canonico doctori in jure civili, doctorem in iure civili, doctori in Medicina, præferendos esse decernimus. Et idem in Licentiatis ac Baccalaureis servari debere volumus. Et si in eisdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis, seu gradus recurrendum esse volumus. D Etsi in omnibus his concurrant, tunc collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit. Volumus autem, quod nominati litteras nominationis ab universitatibus, in quibus studuerint, obtinentes in nominationum litteris beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneantur: alioquin literæ nominationis hujusmodi eo ipso nullæ censeantur. Si quis vero ex dictis qualificatis, graduatis simplicibus aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas obtineat præbendas in Cathedralibus etiam Metropolitanis aut collegiatis, seu dignitatem vel præbendam vel aliud beneficium seu alia beneficia, quorum E in simul vel cujus fructus, redditus & proventus tempore residentiæ & horis divinis interessendo, ad summum ducentorum florenorum de Camera ascenderent, beneficium, in vim gradus seu nominationis hujusmodi, tunc petere & consequi non possit. Et insuper, quod tam graduati simplices, quam nominati, in mensibus eis deputatis beneficia vacantia petere & consequi possint secundum propriæ personæ condecentiam & conformitatem; videlicet sæculares sæcularia, & religiosi religiosa beneficia Ecclesiastica, ita quod sæcularis nominatus beneficia regularia in mensibus assignatis vacantia, prætextu cujusvis dispensationis Apostolicæ, & è contra religiosus benefi- A cia sæcularia petere aut consequi minime possint. Quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis, in mensibus graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat: simpliciter vero beneficia vacantia hujusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

Parochia urbium muratarum.

Statuimus quoque, quod Parochiales Ecclesiæ in civitatibus aut villis muratis existentes, nonnisi personis modo præmisso qualificatis, aut saltem qui per tres annos in Theologia vel altero jurium studuerint, seu Magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem præfati regni universitates, sub pœna privationis omnium & sin- B gulorum privilegiorum à nobis & sede Apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis Ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus & non per saltum provecti fuerint. Quod si secus fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, universitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpæ qualitatem suspendimus.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis, a collatoribus ordinariis seu patronis Ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit & aliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum & interesse condemnationem, à C fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos Ecclesiasticos, quibus graduati & nominati debite (ut supra) qualificati, nisi suos gradus & nominationis literas insinuaverint, astringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis, quam graduatis aut nominatis conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad collationem eorum aut præsentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque & ordinamus, quod quilibet Pontifex Romanus semel dumtaxat tempore sui Pontifica- D tus, literas in forma mandati juxta formam infra annotatam, & non ultra dare possit hoc modo: videlicet unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno, habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum & ultra, in duobus dumtaxat beneficiis gravare possit, ita tamen, quod in eadem Ecclesia Cathedrali vel Collegiata, collatorem unum pro tempore in duabus præbendis non gravet. Et ut obvietur litibus, quæ occasione literarum mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma, quæ inferius est annotata, dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in Cancellaria Apostolica publicari, & in illius quin- E terno registrari mandamus, declarantes, prosequentes hujusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse, nosque & successores nostros jure præventionis, dignitates, personatus, administrationes & officia, cæteraque beneficia Ecclesiastica, sæcularia & quorumdam Ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus graduatis simplicibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis, vacantia ac etiam sub dictis mandatis comprehensa libere conferre.

Statuimus insuper, quod in provisionibus quas

personis quibusvis de beneficiis vacantibus seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros ac sedem prædictam etiam motu proprio, etiam promotis ad Ecclesias Cathedrales & Metropolitanas ac Monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possint, fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera, aut libras Turon. seu alterius monetæ, valor secundum communem æstimationem exprimi debeat: alioquin gratiæ ipsæ sint ipso jure nullæ.

Qui indices in causis nominatorum.

Statuimus quoque & ordinamus, quod in Regno Delphinatu & Comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis majoribus in iure expresse denominatis, apud illos judices in partibus, qui de iure aut consuetudine præscripta vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari & finiri debeant. Et ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur: volumus, quod si quis oppressus coram suo judice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum successorem etiam ad nos & successores nostros vel sedem prædictam, omisso medio, nec à gravamine in quacumque instantia ante definitivam sententiam quomodolibet appelletur: nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequiret, & eo casu nonnisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis vero immediate subjectus sedi Apostolicæ, ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ vel justum metum, & tunc committi debeat in partibus convicinis & cum causarum expressione, quæ etiam de illis, etiam legitime alias quam per juramentum coram judicibus à sede Apostolica deputandis, constare debeat. Processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus: ac rescripta contra præmissa impetrantes, in expensis, damnis & interesse condemnari debere decernimus atque declaramus. Sanctæ vero Romanæ Ecclesiæ Cardinales, qui pro universali Ecclesia continue laborant, necnon dictæ sedis Officiales officia sua actu exercentes, sub præsenti decreto non intendimus comprehendi.

Concubinarii.

Statuimus etiam & ordinamus, quod judices causas, quæ in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, sub pœna excommunicationis & privationis beneficiorum per eos obtentorum eo ipso incurrenda, infra biennium terminare debeant. Pars vero diffugiens & expeditionem ipsius causæ malitiose impediens, gravissime per eosdem judices mulctetur, etiam usque ad privationem juris in hujusmodi processu prætensi, si eis visum fuerit, super quo eorum conscientias oneramus. Ab interlocutoriis autem secundo, à definitivis vero tertio duntaxat provocare licere decernimus, volumusque secundam sententiam interlocutoriam conformem, & tertiam definitivam etiam conformem, omni mora cessante, executioni debitæ demandari debere, quacumque interposita appellatione non obstante.

Triennalis possessio.

Statuimus quoque, quod quicumque, dummodo non sit violentus, sed habens coloratum titulum, pacifice & sine lite Prælaturam, dignitatem, personatum, administrationem vel officium, seu quodcumque beneficium Ecclesiasticum triennio proximo hactenus possidet, vel pro tempore possidebit, in petitorio vel possessorio, à quoquam etiam ratione juris noviter reperti molestari nequeat, præterquam prætextu hostilitatis aut alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, & illud juxta Concilium Viennense intimari debeat. Lis autem hoc casu quoad futuras controversias intelligatur, si ad executionem citationis jurisque sui in judicio exhibitionem, aut terminorum omnium observationem processum fuerit. Monemus etiam Ordinarios, ut diligenter inquirant ne quis sine titulo beneficium possideat & si quem beneficium sine titulo possidere repererint, declarent illi jus non competere, cujusvis temporis detentione nonobstante, de ipsoque beneficio possit illi dummodo non sit intrusus vel violentus aut alias indignus, vel alteri idoneo provideri.

Concubinarij.

Statuit deinde contra concubinarios & addit: Præterea omnibus sæcularibus viris etiam si regali præfulgeant dignitate, ne verum qualecumque inferant impedimentum quocumque quæsito colore prælatis, qui ratione officii adversus subditos suos pro hujusmodi concubinatu & aliis casibus sibi à iure permissis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter à concubinatu abstineant, &c. qui vero solutus est, si continere nolit, iuxta Apostoli consilium uxorem ducat.

Statuimus insuper quod ad vitandum scandala & multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, quod nemo deinceps à communicatione alicuius in sacramentorum administratione vel receptione aut aliis quibuscumque Divinis vel extra prætexto cuiuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ seu suspensionis aut prohibitionis ab homine vel à jure generali promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum Ecclesiasticum observare: nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura huiusmodi, fuerit vel contra personam, Collegium, Universitatem Ecclesiasticam, aut locum certum aut certam à Judice publicata & denontiata specialiter & expresse, aut nisi notorie in excommunicationis sententiam constiterit incidisse quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo iuris suffragio excusari, eum a communione illius abstinere volumus iuxta Canonicas sanctiones, &c.

Concordata perlecta in Concilio placuerunt omnibus, tribus exceptis qui dixerunt sibi placere dummodo Galli acceptent bullam revocationis Pragmaticæ sanctionis. Alius excepit quod consensus Regis requireretur circa resignationes factas in curia, hocque dixit sibi non placere. Rev. Patri Domino Terdonensi placuit consuetudo parlamentorum quod habeant iurisdictionem in personas Ecclesiasticas. Et in quantum supra bulla tribuit iurisdictionem sæcularibus in personas Ecclesiasticas, non placet ei.

Deinde Reverendus Pater, D. Ioannes Baptista Episcopus Cavallicens. ascendit ambonem & legit scedulam abrogationis Pragmaticæ sanctionis seu corruptelæ, cuius tenor sequitur, & est talis.

Leo Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam sacro approbante Concilio. Pastor æternus gregem suum, &c.

Potestas Roman. Pontificis circa Concilia.

Nec illud nos movere debet quod sanctio ipsa & in ea contenta in Basileensi Concilio edita, & ipso Concilio instante à Bituricensi congregatione recepta & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem eiusdem Basileensis Concilii per fœlicis memoriæ Eugenium Papam IV. etiam prædecessorem nostrum factam à Basileensi conciliabulo seu potius conventiculo, quæ præsertim post hujusmodi translationem Concilium amplius non merebatur appellari, facta extiterint ac propterea nullum robur habere potuerint: cum etiam solum Roman. Pontificem pro tempore existentem, tanquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum plenum ius & potestatem habere, nedum ex sacræ Scripturæ testimonio, dictis sanctorum Patrum ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum sacrorumque Canonum decretis, sed propria etiam eorumdem Conciliorum confessione manifeste constet: quorum aliqua referre pla-

cuit, reliqua vero ut pote notiora silentio præterire. In Alexandrina enim Synodo Athanasio ibidem existente, Fœlici Romano Pontifici ab eadem Synodo scriptum fuisse legimus, Nicænam Synodum statuisse non debere absque Romani Pontificis authoritate Concilia celebrari. Neque vos latet etiam eundem Leonem Pontificem Ephesinam secundam Synodum ad Chalcedonensem transtulisse. Ephesinam quoque primam Synodum Cœlestino; ac Chalcedonensem eidem Leoni, sextam Agathoni, septimam Adriano, octavam Nicolao, octavam etiam Constant. Adriano prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorumdemque Pontificum institutionibus & mandatis in sacris Conciliis per eos editis & factis reverenter & humiliter obtemperasse. Unde Damasus Papa & cæteri Episcopi Romæ congregati scribentes de Concilio Ariminensi Episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum Episcoporum Arimini congregatorum fieri non potuisse testantur: quandoquidem constet Romanum Pontificem, cujus ante omnia debet spectari decretum, talibus non præbuisse consensum. Consueveruntque antiquorum Conciliorum Patres, pro eorum quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione à Romano Pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina ac Chalcedonensi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna & Romana sub Symmacho, & Aimari libro de Synodis manifeste colligitur, quod etiam novissime Constantienses Patres fecisse constat, &c. *& post aliqua.* Præfatam pragmaticam sanctionem seu corruptelam ex certa nostra scientia & de Apostolicæ potestatis plenitudine eodem sacro Concilio approbante, &c. Nullius roboris vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus, &c.

Pragmatica Sanctio aboletur.

Postremo, Reverendus Pater, D. Ioannes Episcopus Sabinensis ascendit ambonem & legit schedulam disponentem circa Religiosos & eorum privilegia, cujus tenor talis est.

Religiosorum privilegia.

Leo Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam sacro approbante Concilio. Dum intra mentis arcana revolvimus, &c. Concessiones hujusmodi eisdem Religiosis factas in subsequentibus duximus moderandas, ut ipsi fratres potius ab eisdem Episcopis omni cum charitate foveantur, quam aliquo modo molestentur & inquietentur: una est enim regularium & sæcularium, Prælatorum & subditorum, exemptorum & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, eorumque omnium unus Dominus, una fides: & propterea decet qui ejusdem sunt corporis unius etiam esse voluntatis, &c. Quod ita demum fieri posse cognoscimus, si unicuique quantum fieri potest, sua Iurisdictio conservetur.

Deinde statuit ut ab Episcopis visitentur Ecclesiæ Parrochiales ad fratres ratione locorum suorum spectantes.

Ut veniant ad processiones solemnes si invitati fuerint, dummodo eorum loca sub-Vrbana ultra unum milliare à civitatibus respective non sint remota.

Tum subjungit. Nec non superiores eorumdem fratrum, fratres, quos ad audiendas confessiones subditorum eorumdem Prælatorum elegerint, eisdem Prælatis personaliter exhibere, ac præsentare, si eos sibi exhiberi & præsentari petierint: alioqui eorum Vicariis, dummodo ad Prælatos ultra duas dietas accedere non cogantur, omnino teneantur. Possintque illi per eosdem Episcopos & Prælatos super sufficienti litteratura & aliqua saltem hujusmodi Sacramenti peritia dumtaxat examinari. Talibusque præsentatis admissis, vel etiam indebite recusatis, confitentes constitutioni quæ incipit: *Omnis utriusque sexus*, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur, ipsique fratres etiam Forensium confessores audire valeant. Laicos tamen & Clericos sæculares à sententiis ab homine latis, nullatenus absolvere possint.

Confessio Paschalis.

Eucharistiæ vero, Extremæ Unctionis, aliaque Ecclesiastica Sacramenta illis, quorum etiam decedentium & infirmorum confessiones audierint, dicentibus proprium Sacerdotem illa sibi denegasse, dare nequeant, nisi denegatio sive legitima causa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisitio coram Notario publico facta doceretur. Eorumdem vero fratrum obsequio insistentibus, Sacramenta hujusmodi nullo modo dare valeant, nisi illorum durante obsequio. Pacta autem & conventiones inter eosdem fratres & Prælatos atque Curatores pro tempore inita, valeant, nisi per subsequutum capitulum proximum generale vel Provinciale refutata, ac per eos refutatio hujusmodi debito tempore intimata fuerit, &c.

Quodque fratres ipsi ad Ordines promovendi, per ordinarios de Grammatica & sufficientia examinari, & dummodo competenter respondeant per eosdem ordinarios libere admitti, ac nullatenus in eorum Ecclesiis seu domibus, aut aliis eorum locis, ab alio quam a Diœcesano Episcopo, vel ejus Vicario, super hoc cum debita reverentia requisito, & absque rationabili causa contradicente, vel eo in Diœcesi absente, ad dictos ordines promoveri debeant. Nec ab alio Episcopo consecrationem Ecclesiæ, vel altaris aut cœmeterij benedictionem petere, seu in Ecclesiis per eos pro tempore ædificandis, primum lapidem per alienum Episcopum poni facere possint, nisi ubi ordinarius bis aut ter cum debitis reverentia & instantia requisitus, sine legitima causa id recusaverit, &c. Censuras autem per eosdem ordinarios latas & promulgatas ac in matrice Ecclesia civitatum, nec-non in Collegiatis & Parrochialibus Ecclesiis Castrorum & oppidorum respective solemniter publicatas, quando super hoc ab ordinariis requisiti fuerint, in Ecclesiis domorum suarum publicare ac servare, &c.

Ex Episcopis quinque approbarunt sine approbatione privilegiorum.

Sessio duodecima 16. Martii 1517. Præsidente Leone Papa X.

In hac sessione prolata est decretalis cum censura excommunicationis majoris contra invadentes domos Cardinalium in nova electione Romani Pontificis.

Hac sessione absolutum est Concilium & confirmatum, & probata universa & singula quæ definita sunt in Concilio per Leonem decimum, cum prohibitione ne quisquam ad decreta, Canones & constitutiones hujus sacro-sancti Concilij ullas glossas vel interpretationes, extra consensum sedis Apostolicæ adjiciat: extat quoque bulla ejusdem Leonis X. ad universos & singulos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Doctores & Scholares universitatum directa, qua ipsum Concilium diligenter ac fideliter impressum recipi mandat, ut eo de cætero utantur in judiciis & scholis. Quodque in iis contenta inviolabiliter serventur, & per vos servari mandentur, si, ait, gratiam nostram charam habetis, & nostram indignationem cupitis evitare. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die 25. Maij 1521. Pontificis nostri anno nono.

CONTROVERSIÆ HUJUS CONCILII.

Concilium hoc generale & Occumenicum fuisse, præsidentia Summi Pontificis ac præsentia Orientalium Patriarcharum, nec non convocatio omnium Episcoporum testatur, licet plures non adfuerint ac

maxime Episcopi Galliæ ob Pisanum Concilium quod fuvebat Rex Galliæ. Verumtamen quia in turbulento sempote peractum est, hinc ejus authoritas minor fuit, nec decreta ejus ubique publicata ac recepta fuerunt, quamvis res gravissimæ & magni momenti per ea determinatæ fuerint. Certe eius excommunicationes non admittit Caietanus in summula *Verba* excommunicatio capite 81. Ubi enim multa excommunicationum genera proposuit, subdit. Præter has autem excommunicationes inveniuntur multæ aliæ in tria distincta genera. Earum enim aliquæ quamvis sint notæ, non tamen sunt consensu utensium approbatæ. Aliæ sunt communiter ignotæ, quales sunt multæ quæ dicuntur Joan. XXII. vidit forte aliquis unam copiam & scripsit, quod ea facilitate rejicitur qua proponitur. Has ego, inquit, non retuli quia nolo esse Doctor similium. Et hæc duo genera non ligant, quia leges abrogatæ sunt. Aliæ sunt notæ quidem, sed quia novæ & nescio an sint receptæ, ideo ambiguus sum, ut sunt illæ quæ in Concilio Lateranensi ultimo sub Julio II. & Leone X. continentur, quamvis glossas præsumere excommunicatum ibi est. Hæc Caietanus. Banes in 2. 2. Divi Thomæ quæst. 1. art. 10. asserit idem Concilium per omnem Galliam receptum non fuisse, & ab eo futurum Concilium provocatum fuisse à Gallis, iis scilicet qui Pisano Concilio adhærebant. Nam Concilio etiam interfuit orator Regis Galliæ & sess. 10. excusavit absentiam Episcoporum Gallorum, quod transitus viarum bello præpediteneur; Favet Suarez tomo 5. in 3. partem D. Thomæ disp. 23. sect. 7. ubi annotat post Caietanum & Navarrum censuras hujus Concilij non esse usu receptas.

DE MONTIBVS PIETATIS.

SAtis mirum videri debet quod ex tot Episcopis, qui Concilio aderant, unicus Archiepiscopus Traveusis montibus ipsis se opposuerit: cum tot sint hodie qui quodlibet lucrum ex occasione mutui acceptum usurarium prædicent, ac in hoc maxime se pios ac Religiosos arbitrentur. Sed in ista quæstione non idem sensus omnium.

Est autem Mons Pietatis, summa quædam pecuniæ vel alterius rei mutabilis deputatæ ad subveniendum necessitatibus pauperum per mutuum sub pignore, cum tribus conditionibus. Prima, ut pecunia data indigentibus fit in determinata quantitate & ad certum tempus. Secunda, ut si non reddatur suo tempore pignora vendantur. Tertia ut mutuatarius aliquid det in singulos menses vel annos pro montis expensis.

Montem istum usurarium reputat Caiet. tom. 1. opusc. tract. 6 Sotus de Justitia & jure quest. 1. art. 6. Ratio prima est quia dives qui reliquit talem summam pauperibus mutuandam cum onere aliquid dandi ultra sortem pro excutiendis & servandis pignoribus ac pro referendo in Libros rationum dati & accepti, &c. Si ipse dives talem mutuasset pecuniam & aliquid ultra sortem accepisset, fœnerator haberetur: ergo & communitas. Secunda ratio est quia excussio & servatio pignorum aliaque hujusmodi onera fiunt in gratiam mutuantis ac pro ejus securitate: ergo injusta à mutuatariis eorum præmium accipitur.

Sed authoritas hujus Concilij ac plurimorum Pontificum Pauli II. Xisti IV. Innocentij VIII. Alexandri VI. prævalere debet paucorum ratiocinationi, nullusque verba omnia hujus Concilij expenderit qui contrariam sententiam non amplexetur, cum tantopere montes istos commendet, indulgentiarum concessione muniat, ac iis oblatrantes sic retundat. Nec obstat quod addit Concilium melius fore si omnino tales montes gratuito constituerentur; non enim sequitur ex hinc esse malos, cum bono vino dari possit melius.

Nec audiendus Sotus cum ait pleraque hujus Concilij decreta non fuisse recepta. Nam ut ait Rebellus 2. part. de obligat. Iustit. lib. 8. quæst. 13. decreta quæ ex mero jure positivo vim habent, si non recipiantur vim habere desinunt: determinationes tamen quæ ad fidem ac mores pertinent, si à Concilio generali vel summo Pontifice emanent, non pendent ex acceptione, cum in his errare non possint, inquit, ut alibi ostendi soles. Accidit quod conditiones montis pietatis summo Pontifici propositæ sint & diligenter examinatæ, ac rationes in contrarium, ut quod dicit Evangelium: *Mutuum date nihil inde sperantes*, Luc. 6. & quod exinde ansa dari possit ad alios contractus ob similem rationem, & quod abuti possint quidam ista determinatione Concilij, ut solent plures non bene applicare in particulari casu quæ generalius dicuntur, nihilominus determinatum est pro labore ministrorum aliquid ultra sortem accipere licitum esse.

Rationes vero oppositæ nihil concludunt. Nam dives ille potuisset pro sustentatione famulorum quos vere in eo munere detinuisset, aliquid ultra sortem accipere, quamvis à peccato scandali non excusaretur, cum homines qui omnia fere in pejorem partem solent interpretari, eum pro ipso mutuo lucrum accipere æstimarentur, cum & legibus politicis quibus unicuique obtemperandum, id prohiberi soleat. Ad aliud dicendum etiam pauperum interesse ut pignora serventur, & ratio dati & accepti in libris seferatur, ut hujusmodi munus gratis subire mutuator non teneatur.

De Constitutione Concordati Gallici.

NOn modicas turbas excitavit in Gallia Concordatum hoc, multis aperte illud improbantibus, unde tunc vulgo jactabatur iste versus contra authores illius: *Trata Lea mulier furfuris antra petant.* Conquerebantur enim capitula & monasteria de ablato jure electionum, & magis placebat scholasticis Pragmatica Sanctio qua ex tribus beneficiis vacantibus unum jure suo consequebantur. Denique cum parlamenta nollent illud admittere, ad obtinendum eorum consensum, jus indultorum, quod vocant, singulis consiliariis concessum, quo etiam ipsi placentæ portionem haberent: ac sic quodammodo Christi tunica in varias partes divisa est. Has controversias luculenter satis exhibet Saussaius nunc Tullensis Episcopus in Panoplia Episcopali l. 2. ex quo & Duareno plura hic damus. *Querela de concordata.*

Promulgata in sessione 11. Concilij Lateranensis, subindeque in Senatu Parisiensi, sed non sine gravissima omnium Galliæ ordinum conclamatione, & ipsius Curiæ renixu, quam refractum ire oportuit suprema authoritate Regia. Fuerunt sane ex Doctoribus qui acerbissime hanc pactionem proferrent, qua dicebant à Pontifice jus electionis tanta antiquitate, tanta authoritate stabilitum, Ecclesiis cum Canonica libertate adimi, atque in Regem transferri, sibi vero sanctæque sedi Papam ingens ingenerasse dispendium, cum tam infausta permutatione, temporali quodam jure reservato, spirituale abdicaverit. Iugum etiam grave Ecclesiis plerique querebantur sic fuisse impositum, quod insuper Pontifex cum Rege convenerit, ut annatæ non ex veteri censu, qui longe minor erat, sed ex vero & novo solvendæ imposterum essent. Vox insuper communis erat, Papam Regemque sibi suisque vicissim dum majora commoda quærerent, graviora Ecclesiæ & regno incommoda accersisse. Extimavit certe Genebrardus Chronol. l 4. sub Leone X. hinc Gallicanæ Ecclesiæ perniciem ortam esse, hocque fuisse seminarium omnis generis hæreseon, Simoniarum, fiduciarum, exterminationis scientiæ, virtutis, pietatis, regni denique pestem. Thuanus porro lib. 2. censuit, id Regis

Francisci

Francisci rebus & ejus generi exitium attulisse. Plerique alij abusos non modo dictitabant utrumque, nempe Regem & Papam, potestate sua, imo de re non sua utrumque sibi dispositionem injuria vendicasse, cum neque ad Papam pertineret se immiscere Prælatorum particularium Ecclesiarum designationi ac institutioni. Sat est si exempla majorum secutus, universalis Ecclesiæ gubernationi tam circa fidem quam generalem morum disciplinam, providentiæ suæ curam impenderet. Relicta vero (ut jus ferebat antiquum) particularibus Ecclesiis, libera suorum Præsulum electione, & Metropolitanis Suffraganeorum ordinatione, ipsis Metropolitis pallium impertiret, cujus nexu sibi tanquam summo capiti, omnes teneret astrictos. Juris vero Regij non esset, pastores animarum deligere, ac designare Episcopos, quos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, Act. 20. Magistratus a Rege instituendos divina oracula decernere, 1. Petr. 2. Sacerdotes aut Pontifices creari à Deo, per ministerium Ecclesiæ, Act. 13. Ut sint divinorum misteriorum, non Regiorum munerum dispensatores.

Verum pace dixerim eorum salva, qui tam acerbe contra Concordata Leonis X. & Francisci I. invehuntur: æquius certe de iis poterant, si accuratius cuncta librassent consideranda, hæc in re arbitrari. Dissimulare equidem non possum succisam fuisse spem mediocris fortunæ literatis, per sublationem electionum, provectionis suæ ad Ecclesiasticas præfecturas, Capitulis etiam non minimum decus ademptum: quum jus illud Episcopos aut Abbates deligendi, electores, cunctis dignitatum candidatis admodum spectabiles redderet. Verum hæc tanti momenti non sunt, ut ideo omnia in deterius versa, per Concordatorum illorum transactionem oporteat conclamari. Imo utilitatem non modicam per hæc Ecclesiæ & regno accessisse, mihi non abs re persuadeo. Primo quidem quod tametsi electiones, cum canonice agebantur multum Ecclesiæ solatij, decoris ac utilitatis afferrent: tamen quia ut plurimum fiebant, non ea canonum præscripto, sed ex motu & ambitu privato Clericorum ad sacras dignitates anhelantium: quibus populi in varias plerumque distracti partes impetus, potius quam legitimus assensus interveniebat, hincque tumultus passim oriebantur, schismata nascebantur, potentior quam bene meritus prævalebat. Proinde per Concordatorum viam his incommodis ac scandalis, à Papa & Rege occursum est, quorum maxime intererat, Reipublicæ labantis meliori statui prospicere.

Sane si unquam in Gallia electiones liberæ fuerunt, & fieri quo decet modo potuerunt, ante annos quadringentos id fuit, cum hæreses & schismata nondum suborta essent. Attamen quantis cum dissidiis ac conflictationibus agitarentur, facile quisque poterit perspectum ire ex Concilio Bituricensi, quod Philippo Audace regnante S. Ludovici filio, celebravit anno 1276. Simon Cardinalis S. Cæciliæ, in Galliæ regno, sanctæ sedis Apostolicæ Legatus, evocatis generalem in conventum Episcopis quibusque, atque cæteris Prælatis ac primoribus Cleri legationis suæ: in quo contra factiones, seditiones, & scandala quæ passim in electiones irrepserant, Constitutio edita est Synodalis, quæ jam jam admissos in electionibus abusus ex Clericorum ambitu, populi malitia ac potentum violentia, temporumque corruptione graphice depingit. Adversus quos erumpentes in Dei sacrarium nefarios ausus, quis non videat non potuisse opponi antidota fortiora ab Ecclesiæ præsulibus, cum etiam ob tumultus & contentiones cogerentur Reges Pontificesque ad se pertrahere lites de sacrorum Magistratuum designationibus non nisi cum labore, tempore expensisque finiendas.

Quod aiunt hinc Gallicanæ Ecclesiæ perniciem ortam, cum pactum illud extiterit omnis generis hæreseon seminarium; si ad tempus respiciunt, forsan id augurantur ex eo quod eo ferme tempore quo jus electionis ablatum est, Lutherus cœpit esse Apostata a fide. Quæ levis est conjectura, vel latenter, ut reor, insinuare volunt eos, qui postea sectæ facti sunt perditionis Magistri, inde virus concepisse ac sparsisse suum, quod se despectos viderent, omnique frustratos spe promotionis per gradus doctrinæ, ad sacrarum dignitatum fastigia. Sed hæc ratio nullius est profecto momenti. *Necesse est hæreses esse* (ait Apostolus 1. Cor. 11. *ut qui probati sunt, manifesti fiant*: ac etiam qui reprobi; [1. Tim. 1.] *Certe corrupti mente erant, qui naufragaverunt circa fidem*, in qua si fuissent *radicati & stabiles*, nunquam ab ea excidissent, quocumque motu [Coloss. 1.] animi aut rationis prætextu. De ejusmodi igitur apposite dici potest, quod de horum similibus dilectus Domini ait: *Prodierunt ex nobis, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sic igitur manifesti facti sunt, quoniam ex nobis non erant.* [1. Joan. 2.] Aërium Hæresiarcham ideo factum, litteris SS. Epiph. & Aug. prodidere, quod Episcopatum ambiens repulsam passus fuisset. Qui certe, si quod cupiebat, culmen honoris fuisset assecutus, plus Ecclesiæ in summo gradu, quam in minore nocuisset.

Nec meliori ratione dici potest, Simoniarum & Fiduciarum profluvia, ex Concordatis initis inter Leonem X. & Franciscum I. orta esse, siquidem diu ante eruperant. Unde cohibendo tam exitiali malo, plenus extat in sacro jure de Simonia titulus, ex antiquorum Patrum, veterum Conciliorum & summorum Pontificum sententiis, Canonibus, decretis confectus, [L. 5. tit. 8.] quibus Ecclesia tam horrendæ pestilitatis contagium hactenus continuo conata est studio amoliri. Regum quoque variæ extiterunt constitutiones, quibus hoc infecti crimine à Magistratibus cum severitate mulctari decernitur. Capitularium Caroli magni capitulo 19 & 97. ut & Canones Conciliorum indices sunt morum improborum ejus sæculi in quo celebrantur, sicut pharmaca à medicis decreta morbos produnt quibus curandis apponuntur: plura ea antiquis Conciliis Aurelianense II. & V. Cabilonense sub Clodoveo II. & alia restantur satis malum istud non à tam recenti principio profluxisse.

Porro quod natam ex Concordatis objiciunt *exterminationem scientiæ*, tam ludicrum est, ut refellere pigeat. Siquidem luce clarius est, à multis retro sæculis tantis doctrinæ insignibus Clerum in Gallia non enituisse, quantis ab initorum Concordatorum tempore emicuit, ac etiamnum præfulget. Absit dicto invidia, longe fortunatius (ut plurimum) cum Gallia per nominationes, quam diu ante per electiones actum. Siquidem quibus quantisque Episcopis abhinc, quo Regia nominatione designari cœperunt, Gallia abundarit, singularum Ecclesiarum Cathedralium Pontificales catalogi propatulo exponunt. Horum nomina terrori sunt hæreticis. Doctorum porro secundi in Sacerdotio Ordinis quis enumerare posset innumerabiles copias invictissimasque acies, qui omni armatura fortium instructi adversus hæreses pugnaverunt?

Nec justa querela est, quod Capitulis eligendi libertas his Concordatis sublata sit. Quam exili enim libertatis umbra, ante Concordata inita fruerentur, supra manifeste apparuit. Reservabat passim summus Pontifex suæ dispositioni, summos Ecclesiarum Magistratus. Quod si earum Sacerdotalis Senatus deligere fortassis ex adverso præsumeret, mox formidabilibus censuris compellebantur Canonici acta sua retractare; electus vero jure suo quantocyus cedere, ne fulminationibus Pontificiis obrueretur. Intercedebat Rex vindex sui juris, quo patronus & fundator illarum Ecclesiarum tutelam, ad se titulo ipso diadematis pertinere contendebat: suaque interesse, ut iis regnoque utiles, sibique grati & accepti Antistites præficerentur. Quo igitur res ad m-

tentionem perduceret, Capitulis quidem jus electionis integrum ex antiquis juris formulis dicebat competere: adeoque ut his legitimum, contra Pontificias præventiones seu reservationes defendebat. At commodi sui decorique, non Capituli plerumque intuitu, cujus eligendi facultatem in magnas angustias coërcebat. Celebrari enim sacra ad obeundas electiones Comitia asserebat non licere, nisi ex suo arbitratu. Quam conveniendi delectus causa licentiam, non solebat pro instanti eorum efflagitatione statim concedere, at tempus à suo volebat pendere nutu. Deinde concessa demum conveniendi venia, eo suum destinabat missum, qui toti actioni vice sua superintenderet. Hujus ministerio ut plurimum sic agebatur, ut non quem affectabat Clerus, Antistitem is consequeretur, sed ipse deligeretur, quem Rex ipse voluisset. Hunc pro more in Comitiorum ingressu, per nuncium suum capitulo commendabat, datis etiam interdum benevolis, non magis quam honorificis ad sacrum cœtum litteris; quibus si annueret Canonicum Collegium, rata mox erat electio, sed ejus quem Capitulum quidem elegerat, verum non sibi ex ingenti affectu, at ex Regis nutu; adeo ut vere dixisses Reges per Capitulum designasse, at vero Capitulum non tam elegisse inaugurandum Pontificem, quàm à Rege electum approbasse, eius ut pote voluntatem, non suam propensionem, ea in re sequutum. Cui si Capitulum pro insolito (ne dicam insolenti) quodam pristinæ dignitatis motu reniteretur, incassum id tentabat. Rex enim fere nunquam acceptabat hoc electum modo Præsulem, Regalia retinebat, juramentum fidelitatis admittere recusabat, nec requiescebat à cœptis, donec in irritum ducta Capituli postulatione potius quam electione, ille quem elegisse significaverat, à Capitulo si non eligeretur, saltem haberetur pro electo. Missumque ad Provinciæ Archipræsul. jubebat Rex mox consecrari, qui si renuebat & à Senatu interpellabatur, ac si recusare pergeret, temporalium comprehensione & obsignatione cogebatur Regis jussibus obtemperare. Quæ omnia non paucorum peccatorum ansam præbebant, & bonis luctum & malis gaudium afferebant. Atque hæc mala sustulit concordati constitutio.

Nec est quod Clerus inferioris Ordinis, etiam male secum fuisse actum ejusmodi transactione regni cum sede Apostolica, graviter admodum expostulet. Nec enim omnes qui adscribuntur Clero, infulis destinantur. Ceterum inferiorum Episcopatu, aut Monasticis præfecturis beneficiorum, iis major longe spes, quam erat ante concordiæ sæpe dictæ transactionem, affulget: ex eo quod debite graduatis certi assignentur menses, quibus vel inviti Præsules, iis Curas & Canonicatus, aliaque inferioris gradus beneficia conferre obstringuntur, imo nec his ad dignitates præcluditur aditus. Cum prima ab Episcopali, debeat per electionem Canonicam, de Ecclesia benemeritis deferri: quæ vero primariæ proximæ sunt, graduatorum juri subjaceant, adeo ut à candidatorum meritis pendeat, congruos his assequendis dignitatibus in Academiis gradus, per optimarum disciplinarum studia adipisci, vel iis se dotibus scientiæ & virtutis præstare commendabiles, ob quas ab iis qui in electionibus jus suffragij habent, primatij honoris digni censeantur. Magna igitur ad doctrinam ac pietatem per concordata harum studiosis, ex solatio præmij, quod non inaniter sperari potest, oritur excitatio: *Omne opus etenim* (ait præclare S. Hieron.) *leve fieri solet, cum eius præmium cogitatur, & spes præmii solatium fit laboris.*

Cæterum nonnisi absinde dici potest; non spectare ad Pontificem neque ad Regem, sese Episcoporum delectui immiscere: unde absque jure hunc sibi eorum arrogasse nominationem, illum vero confirmationem ac provisionem reservasse, cum promotio ipsa ad Metropolitanum, electio ad plebem, vel potius ad Clerum huncque Cathedradicum, jure Ecclesiastico jam olim condito ac servato, pertineret: paucis enim ut respondeam, dico si non ad Papam & Regem spectat prospectum ire, ut Ecclesia digni Episcopi præficiantur, multo minus ad populum, imo & Clerum hoc pertinere, cum membra sint Clerus & populus Ecclesiæ & Regni, Papa vero & Rex capita, hic Christianissimi regni, ille vero Catholicæ Ecclesiæ. Electioni quidem populum præbuisse olim solum assensum, clero delatam electionem potius ex Ecclesiæ usu & permissu, quam ulla institutione divina: unde jus istud qualecumque fuerit, tandem positivum erat, quamobrem variari poterat, quin & propter abusum, quem passim irrepsisse ostendimus, multiplicem, potuit ac debuit etiam submoveri. Cum aliunde & Imperatores & Reges jamdudum ab antiquis temporibus privilegia se habere prætenderint in designatione præsulum, ut multi non nisi interposita eorum authoritate ad infulas pervenerint. Qua de re exempla apud Historicos & Græcos & Latinos passim occurrunt. Quam vero difficile esset regum animos è prætenso isto jure ac aliqua consuetudine firmato avellere? Sed nec Catholice dici potest, Pontificis non interesse, curare de Episcoporum delectu, cum mandatum a Deo acceperit in B. Petro (cujus sedem & fidem tenet) *suos confirmandi fratres*, hoc est Episcopos omnes, quotquot in orbe sunt & esse possunt, in salutis ministerio statuendi, ipsique, ut suo quique munere strenue defungantur, omnem curam & opem impertiendi. Ad eum enim spectat universalis Ecclesiæ sollicitudo & gubernatio, nec modo agnorum, sed & ovium procuranda salus, ipsi demandata divinitus ex officio incumbit. Quamobrem à Patribus non modo fidelium omnium Pater ac Pastor appellabatur, sed & Pontifex maximus, Patrum Pater, Episcoporum Episcopus, ipsorumque Patriarcharum Princeps prædicatur. *Luc. 22.*

Hæc & plura R. Tullensis Episcopus pro defensione concordati, attento statu corrupto rerum Ecclesiasticarum in plerisque. Nam si cum metu & tremore Judiciorum divinorum congruam sollicitudinem pro animabus gererent Ecclesiæ præsides ac ipsi Reges, non defuissent alij modi ad assumendos ex hominibus Pastores magis idoneos quamplures ex Regia nominatione inveniantur, si saltem attenderent Reges ad hanc D. Pauli regulam. *Qui domui sua præesse nescit quomodo Ecclesia Dei diligentiam habebit?*

Sed quæ hactenos dicta sunt spectant ad nominationem Regiam, præter quam alia est in concordato expressa, quæ dicitur nominatio Scholastica: quæ innumeras lites parturit. De ea librum utilem & copiosum scripsit Rebuffus, quo multo brevior Duarenus Iurisconsultus lib. 5. de Beneficiis c. 13. sequentibus hæc compendiose tractat, quæ hic inserimus in gratiam Scholasticorum, qui hoc opus lecturi sunt, ut discant etiam modum non negligendum sane, perveniendi ad beneficia.

Tractat, quis nominare possit. Ac respondet id competere Scholis publicis ac celebrioribus Franciæ quæ Universitates dicuntur vulgo, non quod omnium disciplinarum in iis vigeat professio, sed quod professoribus ac studiosis litterarum corpus, Collegium ac veluti rempublic. habere liceat, quamvis alias id jure prohibitum sit, id enim significat universitas apud Jurisconsul. Eodem autem jure nominandi gaudere deberet civitas aliqua in qua esset Universitas, si ad Galliæ ditionem de novo accederet, cum sermo generalis & indefinitus futura quoque complectatur. Nam si in constituenda servitute cautum sit ne luminibus officiatur, omne lumen tam præsens quam futurum contineri veteres responderunt. *l. si servitus de servit. urb. præd.* & in specie dissimili censuit Livius l. 1. dec. 3. in fœdere Rom. Carthaginensiumque cautum fuerat ut neutri alteris, eorumque sociis bellum inferrent. Saguntinis postea in P. R. societatem ascitis bellum intulere Carthaginenses. Cum assumere novos liceret socios, quis æquum censeret aut ob nulla quemquam

merita in amicitiam recipi, aut receptos in fidem non defendi? ait Livius. Atque hinc forsitan prætensio Regis ad nominandos Episcopos in iis civitatibus, quæ post istam constitutionem ejus regno adjunctæ essent.

Nascent prætendentes ad beneficia in vim gradus.

2. Tractat, quis possit nominari. Respondet eos qui Scholasticis gradibus & titulis præditi sunt. Quorum primus est eorum qui tyrocinij depositi insignia accipiunt, & vulgo Baccalarij dicuntur. Ex quo gradu Theologiæ Professores duos faciunt. Alter est eorum, qui Mellodidascali designantur, vult dicere licentiatos: tertius ac supremus Doctorum ac Magistrorum. Scholasticos titulos cum dico, eos tantum intelligi volo qui à conventibus Scholasticis, solemni & accurata prius inquisitione facta deferuntur. Quare Doctores codicillares qui diplomate Principis aut Pontificis hos titulos consequuntur, capaces nominationis hujus non habentur. Et notandum est horum graduum infimum sufficere, præterquam in Dialectices ac Medicinæ studio; cum in hoc Magistrum, in illo Mellodidascalum esse oporteat.

Præterea tempus certum constitutum est quod in studiis ante solemnem illam gradationem consumptum esse necesse est, quod cum in Leonina constitutione sit expressum, non est quod repetamus.

3. Tractat quomodo sit concipienda nominatio, in scriptis scilic. à scriba conventus scolastici, ejusque annulo ac signo obsignari. Quod idem dicendum de ea testatione, quæ ad legitimi studiorum temporis fidem faciendam conficitur. Præterea nominationis formula beneficia omnia nominati cum vera reditus ac obventionum æstimatione complecti debet, cum eos nominare non liceat, qui beneficiis aucti sunt ad quantitatem ducentorum aureorum.

4. Apud quos nominare oporteat: apud eos scilicet qui beneficiorum conferendorum ius habent: non tamen apud patronos laicos, in quos non simili potestate & imperio ac in Ecclesiastico uti solent Romani Pontifices. Alij etiam excipiunt patronos Ecclesiasticos qui unum aut alterum beneficium tantum conferendum habent, idque arrestis firmatum aiunt.

5. Tractat de denuntiatione nominationis quam insinuationem vocat. Ne enim beneficiorum collatores ignorationem nominationis causare possint, denuntiandæ sunt illis litteræ illius & quæ ad beneficium reddunt litteratum aliquem idoneum. Puta testatio de gradu per litteras autenticas, testatio de legitimo studiorum tempore: de nominatione scholastici Conventus: in nobilibus de nobilitate ex utraque parte. Nec omittendæ Clericatus litteræ quibus ad beneficia patet aditus. Estque constitutum ut ea denuntiatio fiat per Notarium tempore quadragesimæ, earumque omnium litterarum exempla dimitti debeant penes antistitem, ac eos qui promovendi ad ministeria sacra beneficiorum potestatem habent. Ac postquam id semel factum fuerit, eorumdem insinuationem quotannis repetere non cogitur, sed nomen suum profiteri debet quotannis si beneficium affectet: alias jure excidit pro eo anno in quo professio illa in quadragesima defuerit.

6. Tractat de effectu nominationis Scholasticæ, qui est ut beneficia ob mortem beneficiarij vacantia mense Iulio & Ianuario obnoxia sint sic nominatis à Scholastico universitatis conventu, ut suo jure qui antiquior est nominatione, ea possit petere, & alij facta collatio irrita sit. Aiunt tamen plerique si alij collatum esset beneficium, posse collatorem mutata voluntate nominato conferre. Quæ sententia, ait Duarenus, probabilis est. Tempus autem intra quod nominatus petere debet beneficium, constitutione Leonina definitum non est, sed rationi consentaneum Lateranensis Concilij tempus spectari, quod sex mensium est. Quod si requisitus antistes ambientem repulerit, jus conferendi ut caducum ad superiores antistites gradatim devolvitur.

Atque hæc de nominatione graduatorum de rigore, ut vocant. Nam est alia quæ dicitur graduatorum simplicium qui cum gradu Scholastico insigniti sint, licet non nominati a Scholastico conventu duos alios menses habent Aprilem & Octobrem, in quibus beneficia vacantia tenentur collatores uni ex ipsis quem magis voluerint conferre, si ante vacantiam per mortem litteras gradus cum litteris temporis studiorum, nec non tonsuræ ipsis denuntiari fecerint dimissis exemplaribus.

Porro difficile omnia observare quæ in hoc privilegio Academiarum Franciæ occurrunt, unde lites & bella oriuntur inter Clericos, quibus dijudicandis occupantur plura Magistratuum ac judicum tribunalia, non ita ad nos spectat, qui satis habemus generalem quamdam Ideam istius nominationis scholasticæ exhibuisse in utilitatem studentium, quibus nulla commodior ratio excogitari potuit, ut tertiam partem beneficiorum consequerentur, imo forsitan plusquam tertiam, cum ij menses designati sint in quibus solent plerique è vivis excedere.

Rigorosum sit examen graduatorum.

In hoc autem privilegio Concilium præsens multum confidit professoribus universitatum, qui ingeniorum Scholasticorum justi possunt esse æstimatores vel ex frequentia colloquutionis & auditionis illorum, vel ex examine quod habere debent antequam testimonium dent eruditionis, ut præmia studiorum nonnisi idoneis conferantur. Multum, ait Gregorius Tolosanus lib. 18. *de republica* cap 9. nocuit reipublicæ quod professores aliqui reperiuntur parum timoratæ conscientiæ, & non considerant quale pecus Arabicum intrudant Ecclesiis & subselliis, ad gratiam sæpe gradus conferentes prophanis. Nec considerant se rationem reddituros coram Deo & hominibus de tanta in probandis studiis negligentia. Intrudunt quoque aliquando in Cathedras hæreticos, ex quibus virus & perniciem aut pestem reipublicæ sequi necesse est. In quibus emendandis opus est reformatione diligenti. Atque hoc magis urget quod extet regula cancellariæ, quoad Doctores in jure Canonico vel Civili, ac in Theologia & Medicina, ut qui per aliquot annos legerint in artibus Magistri, necnon in altero jurium, vel Theologia Baccalaurei, non examinentur à prælatis conferentibus beneficia. Subjungit post aliqua. Nam si Episcopo daretur examinatio graduatorum aut nominatorum, nunquam inveniret graduatum aut nominatum doctum aut sufficientem, etiamsi esset Bartolo aut Panormitano similis, nisi esset illi propitius, &c. Dixeratque antea. Major præsumptio pro graduatis ab universitatibus. Ut non potuerim continere aliquando bilem adversus superbiam Pharisaïcam aliquorum qui tantum sibi arrogare voluerunt, ut tentaverint apud prælatos sibi concedi facultatem examinandi nominatos & graduatos ab universitatibus. Hæc ibi & plura; ex quibus universitatum Magistri discere debent non esse nimium faciles & remissos in examine, quo sub juramento tentant ac probant gradnum Scholasticorum candidatos.

Vidimus aliquos antistites qui quoquo modo graduatorum ac nominatorum jura interturbare conabantur sub hoc prætextu, quod in faciliori examine indocti admitterentur contra intentionem hujus Conc. quod voluit procurare Ecclesiis Pastores doctos; quid si ergo, quod avertat Deus, hæresi inficeretur aliqua universitas aut insignes magis ejus Doctores & Magistri quod præcipue cavet hoc Conc. sess. 8. Notat Surius in commentariis de rebus suo tempore per orbem gestis, Sigismundum Poloniæ Regem pium & Catholicum, anno 1534. proposito severo edicto omnes Polonorum liberos qui Witembergæ litteris operam dabant, ubi erat ante aliquot annos Academia, quam Lutherus depravarat, erecta, revocasse ne hæresi polluerentur, & deinceps Poloniæ regnum corrumperent. Et multo ante Zeno Imp. scholam Edissenam quam

Persicam vocabant, tanquam quæ Nestorij doctrinam traderet, subvertit & abrogavit, apud Theodorum Lectorem lib. 2. *Collectaneorum historiæ Ecclesiasticæ*, tom. 5. Bibliothecæ sanctæ. Tanti momenti Universitates sunt & Academiæ, ut ex iis bonum omne & malum Ecclesiarum pendere existimem, in quas proinde jure merito Pontifices & Concilia curam magnam & sollicitudinem impendant, seu ut privilegiis exornent ad fovendum studiorum ardorem, seu ut abusus quoscumque qui lapsu temporis sensim irrepunt, reformare conentur; repurgare vero potissimum Doctrinam omnem quæ adversus Catholicam Religionem & avitam fidem quotidie pullulat, si non eradicetur penitus, eo magis debent Episcopi, quo plus satagunt hæreseon patroni in universitates studiorum virus suum immittere, ut ex eis foras deriventur. Quod experti sumus nostris diebus, cum tot artibus præoccupabantur mentes juvenum Theologorum in Academia Parisiensi, ut fere sopitum Calvini spiritum sub alio nomine denuo excitarent, nisi plures zelo bono incensi conatus istos comprimere non semel curavissent.

De potestate summi Pontificis.

Bellarminus lib. 2. *De Conciliorum auctoritate* cap. 17. ait hoc Concilium Lateranense ultimum sub Leone X. sess. 11. diserte & ex professo docuisse Pontificem esse supra omnia Concilia, & reprobasse contrarium decretum editum in Concilio Basileensi. *Solum*, inquit, *Romanum Pontificem super omnia Concilia authoritatem habentem, Conciliorum indicendorum transferendorum ac dissolvendorum plenum ius & potestatem habere, nedum ex sacra Scriptura testimonio, dictis Sanctorum Patrum ac aliorum Romanorum Pontificum, sed propria eorumdem confessione, manifeste constat.*

Additque. Ad hunc locum nihil potest responderi nisi vel non fuisse Concilium Generale, vel non fuisse ab Ecclesia receptum, vel non definivisse hoc tanquam de fide. Sed non fuisse generale vix dici potest: nam etsi fuerunt Episcopi paucissimi, nam ad centum non pervenerunt: tamen Concilium omnibus patebat, & omnes vocati fuerant, & in eo summus Pontifex verus & indubitatus præsidebat. Quod autem non fuerit receptum ab omnibus parum refert, nam decreta Conciliorum non egent approbatione populi, cum ab eo non accipiant authoritatem: verum est quidem decreta de moribus si non recipiantur & Pontifex conniveat, tandem consuetudine abrogari, quia cum videt ea longo tempore non observari & tacet, censetur ipse abrogare. At decreta de fide immutabilia sont, nec possunt ullo modo abrogari posteaquam semel statuta sunt. Tale vero est hoc de quo agimus. Quod vero Concilium proprie hoc rem istam non definierit, ut decretum fide Catholica tenendum, dubium est, & ideo non sunt proprie hæretici, qui contrarium sentiunt, sed à temeritate magna excusari non possunt.

Quod Bellarmini dictum eo verius est, quod Concilium Lateranense istud tantum afferat in præfatione decreti quo abrogatur Pragmatica Sanctio, tanquam rationem cur illam abroget etsi à Concilio Basileensi facta sit, quia scilicet facta fuerit post translationem eiusdem Concilij ab Eugenio IV. postquam non merebantur amplius nomen Concilij, sed potius conciliabuli aut conventiculi: rationes autem Conciliorum non sunt de fide, ut communiter dici solet.

Dubitari adhuc potest num decretum hoc contrarium sit decreto Concilij Constantiensis. Sed jam supra satis dictum est quid sit censendum de statu Concilij Constantiensis, cum decretum edidit in præjudicium Summi Pontificis, & cum quali limitatione. Nec obstat quod Martinus V. dixerit se approbare & ratificare conciliariter facta ac decreta in materiis fidei per illud Concilium: per illud enim verbum *Conciliariter* in materiis fidei, & non aliter nec alio modo, intelligit facta & decreta cum prævio diligenti examine & deputatione Commissariorum ut moris est: in actis autem Concilij Constantiensis prima mentio de materiis fidei & deputatione commissariorum contra hæreses fit in sess. sexta & octava, unde ab his sessionibus sumendum est initium decretorum fidei, quæ in hac generali approbatione Martinus V. approbavit, & sic post decretum illud potestatis Concilij supra Papam factum in sessionibus quarta & quinta. Quamvis cum Constantiense loquatur in casu determinato, hoc vero Lateranense generalius, à contradictione facile fit utrumque eximere.

Conciliariter acta quid?

Advertet autem prudens Lector, duas esse quæstiones discrepantes, una an Concilium sit supra Papam, aut è contra Papa supra Concilium: altera an ex hoc Concilio probari possit tanquam de fide Papam esse supra Concilium. A prima quæstione data opera abstinemus ad vitandas turbas & contentiones quæ sæpe ob id excitantur, quibus remedium nullum adhiberet nostræ circa eam rem sententiæ aperta manifestatio: de secunda quæ ultro se offert, & quæ communiter tractari solet, tantum hic nobis sermo est, sicut cum controversias Concilij Constantiensis aut Basileensis agitaremus: Cæterum qui subordinationem debitam suæ Academiæ ad decreta Summi Pontificis pessundant, nec distinguunt tempora turbulenta schismatum a statu tranquillo Ecclesiæ sub suo Pontifice certo & indubio, multa perturbare solent, viamque sternunt ad inobedientiam. Vide de his controversiis M. Andræam Duvallium decanum Facultatis Parisiensis in tractatu contra Simonem Vigorium Iurisconsultum parte 4. quæst. 7. & 8. ubi ponderatis rationibus utriusque partis declarat sententiam suam se aliter exprimere noluisse, quam quod sententia pugnantium pro conciliis non esset hæretica, erronea & in ratione opinionis temeraria, quamvis aliquam, ut ingenue fatear, inquit, viam ad inobedientiam & rebellionem sternere possit. Quod mihi consultius visum fuit, ne turbas & contentiones nuperrime in Academia nostra excitatas exacerbarem potius quam sedarem, sic ille emeritus Theologiæ Professor.

Duæ quæstiones distinguendæ.

Sunt autem qui aliter se expediunt ab hac difficultate. Cum enim quæstio ista proponatur in casu illo in quo differentes essent definitiones Concilij & Pontificis indubij & certi circa materiam fidei, dicunt quæstionem istam esse inutilem nec posse unquam habere locum: quia aut sermo est de Concilio separato à Papa, aut cum ipso adunato. Si primum, non est verum Concilium generale, quod non potest esse sine legitimo capite, sicuti nec Ecclesia universalis quam repræsentat, saltem diu potest consistere sine suo capite visibili: si secundum, hoc non potest esse, nec unquam visum fuit ut inter se dissentirent. Sed de his satis superque, cum lectio attentior sessionis 11. præsentis Concilij, satis multa subministret ad informationem omnium qui nullo præjudicio ducuntur.

CONCILIUM TRIDENTINUM

SUB PAULO III. IULIO III.

ac Pio IV. contra Lutheri, ac aliorum hæreticorum errores, nec-non pro pace inter Principes ac reformatione Ecclesiæ, inchoatum, anno 1545. ac cum aliquamdiu fuisset interruptum, finitum tandem, anno 1563. tempore Caroli V. & Ferdinandi I.

Historia Concilij Tridentini.

NON satis fuit implacabili Sathanæ in Ecclesiam Jesu Christi Domini nostri odio tot hactenus varia hæreseon monstra parturiisse, acquirit vires eundo, & ex prioribus fere hæresibus novam producit hoc sæculo, cum nova cohors hæreticorum hominom sub doce Luthero Monacho Augustiniani Ordinis excucullato, Beneficiis Christi Redemptoris ingrato, eamdem Christi Ecclesiam validiori impetu aggreditur. Illi Neochristiani, ut sub specie pietatis seipsos primum, deinde alios decipiant, nec conscientiæ stimulis divexarentur, Ecclesiam Catholicam Romanam, summo Pontifici Romano Christi in terris Vicario & Apostoli Petri successori in summo Sacerdotio semper fide & obedientia conjunctam mille probris afficiunt sub nomine Papismi, erroribus & superstitionibus involutam à multis sæculis calumniantur; ad fidei dogmata dijudicanda nullum auctorem nullamque humanam auctoritatem admittere volunt, sed sola scripturæ verba suo sensu intellecta. Prioribus quidem sex sæculis aut saltem quinque Ecclesiam integram fuisse & adhuc incorruptam admittunt, sed nongentis sequentibus totam erroribus obfuscatam prætendunt, ut habeant quod dicant doctrinam suam non primitivæ fidei Christianorum mutationem afferre, sed posterioris corruptioois reformationem: prætenduntque nova sua dogmata non esse aliud quam antiquam doctrinam olim in Ecclesia primitiva receptam, nunc quasi postliminio revocatam ac restitutam. Atque dum ista falsissima antecedentia sibi persuaderi sinunt plerique populi, qoi deberent scire onam esse Christi Ecclesiam in terris juxta Psalmos, Prophetas & Evangelium, ac nullo unquam temporis puncto errori posse esse obnoxiam, quin semper in recta fide, in vero Dei cultu & religione, juxta Christi promissum permansura sit, fidemque illam quæ nongentis posterioribus annis in Ecclesia extitit, per omnia quadrare illi quæ sexcentis prioribus admissa fuit: dum inquam, pleræque gentes istam Ecclesiæ inviolabilem constantiam ac fortitudinem nolunt agnoscere, ab ipsa sese temerarie ac stulte, ejurato Christi in terris Vicario & supremo Pastore, quem tanquam Anti-Christum odio habuerunt, cum sempiterno interitu animarum suarum, segregarunt. Factaque est contentio inter populos nominis Christiani tanta, quanta vix ulla per Arrianus aut Eutichianos aliosque fidei hostes visa fuerat antea. Tota Europa ex hinc odiis mutuis dilacerata, tota sanguine purpurata est, tota incendiis devastata, & quid non malorum inde emanavit? ut triumphasse visus sit communis omnium salutis adversarius Sathan, qui nullius regni aut reipublicæ paci tantum insidiatur, quantum paci Ecclesiæ Iesu Christi. Nam ut insignis Theologus Joannes Driedo advertit inter præambola libri *de captivitate & redemptione generis humani*, cum super omnium aliarum nationum fidem sola Christianorum fides sit vera salutis æternæ fides Spiritu sancto cœlitus data, inimicus salutis nullam aliam nationum fidem ita dissipare, evertere ac in hæreses & schismata dividere conatur sicut fidem Christianam. Neque enim curæ est ipsi ut expugnet falsam Iudæorum ac gentium Idololatriam: cum jam omnes illæ gentes suæ sint, quas suis laqueis captivas detinet secundum suam ipsius voluntatem; ipse autem ea quæ sua sunt quæque in pace jam possidet, numquam expugnare molitur. Sathanas si Sathanam ejicit, inquit Christus, *quo modo stabit regnum eius?* Unde ex hoc ipso possumus discere, non esse aliam in terris fidem piam atque divinam regno diaboli contrariam, præter eam solam, quæ est in Christum Dominum Redemptorem & Salvatorem omnium ac maxime fidelium, quos vera fide & sincera Sacramentorum applicatione sic sanctificat, ut etiam ad supremum salutis gradum per gloriam æternam promoveat. Nec alias tot artibus eam fidem impugnare Sathan pergeret, totam œconomiam redemptionis humani generis invertens denuo; ac Sacramenta quibus vim suam exerit, contaminans, modumque justificationis evertens, malignis sensibus in publicum evulgatis, nisi fides illa omnibus numeris absoluta & ab omni errore defæcata, ostium esset ad salutem. Quare æstimare debemus præcipuum divinæ dilectionis, atque protectionis erga nos indicium, quod non inveniamus ab initio aliam fidem illam tot ac tantis temporibus impugnatam, & tamen non deletam, præter illam quæ est in Christum mediatorem, sicut illam tenuit & tenet Ecclesia Romana quæ certe inviolata non maneret tot machinis impugnata, nisi manus Dei protegeret & assidue custodiret.

Prætextus speciosi Lutheranorum.

Ioannes Driedo.

Fides Christiana pluribus divisionibus [illegible] Luca.

Mysterium Redemptionis à Luthero impetitur.

Quod egregie præstitutum est semper per concilia, ac nunc per Concilium Tridenti coadunatum, cum fuisset multis annis antequam inchoaretur, a multis desideratum, ut Lutheranæ hæresi in Germania grassanti occurreretur. Tandem vero post multas protelationes aut tergiversationes, quod de modo illud habendi omnes non convenirent ac valde iniquas conditiones requirerent Lutherani, quas refert & refellit Bellarm. lib. 1. de Conciliis cap. 21. Primo anno 1537. à Paulo III. indictum fuit Mantuæ: deinde absque ullo effectu, quod dux Mantuæ ingentem pecuniarum summam vellet sibi suppeditari pro militari præsidio, quod ad tuendam Urbem in magna externorum hominum congregatione necessarium prætendebat: anno consequenti Vincentiæ indictum fuit, in terra Venetorum, qui pace nuper cum Solimano facta, existimaverunt eum facile suspicaturum ipsorum auspiciis Christianos principes contra ipsum conjurare, si in oppido ditionis eorum, tanta hominum multitudo confluerer. Quare rursum hoc irrito conatu, anno 1542. ab eodem Paulo Pontifice, Tridenti celebrari jussum est, cœptumque anno 1545. ac primis septem sessionibus celebratis Bononiam translatum est anno 1547. ac per quadriennium siluit. Deinde sub Julio III. resumptum Tridenti, ac sequenti suspensum, quievit usque ad annum 1562. quo sub Pio IV. iterum celebrari cœpit, ac demum anno 1563. consummatum est. Quamvis autem viginti quinque sessiones numerentur, tamen quatuordecim tantum fuerunt in quibus aliquid tractatum sit de rebus doctrinæ aut morum; videlicet septem sub Paulo, duæ sub Julio, & quinque sub Pio: reliquæ namque undecim aut apertiones fuerunt, aut suspensiones, aut prorogationes.

Difficultas in assignando loco Concilij.

In hoc Concilio diligentius actum est quam in cæteris de fide explicanda, moribusque corrigendis. Multique ex toto orbe Christiano adfuerunt, præser-

tim ultimo biennio, magni doctrina & pietate, in tanto numero, ut si angustiarum hodiernarum orbis Christiani habeatur ratio, frequentissima hæc haberi debeat Synodus. In ea singula omnium vulnera detecta, mores expositi, nihil dissimulatum.

Lutherani etiam vocati sunt oblato salvo-conductu. Et, licet adesse noluerint, eorum tamen argumenta sic sunt diligenter examinata, ut si præsentes adfuissent nihil amplius pro eorum causa proponi potuisset, eo ordine servato jactis prius fundamentis de scriptura & traditionibus, quo ipsi in confessione Augustana usi fuerant in proponendis suæ novæ fidei articulis, quem ordinem servavit quoque in eorum damnatione Concilium Senonense, & plures qui contra eos scripserunt, ut Albertus Pighius & Jodocus Clictoveus. Ut Concilium istud sit antidotum confessionis Lutheranorum quæ Augustana dicitur, quod Augustæ Windelicorum oblata primum esset Carolo Imperatori.

Ordo & methodus Concilij.

Visum est autem prius stabiliendam doctrinam Catholicam per aliquot capita, deinde damnandos esse errores in Canonibus, ac tum subjicienda esse decreta de reformatione morum ac de disciplina. Maxime autem curarunt Patres ut nihil de rebus inter solos scholasticos disputatis insereretur, ac quantum fieri posset omnibus Scholasticis Theologis satisfieret, stylo intento in solos errores hæreticorum ac opiniones Catholicis contrarias, hoc urgente Cardinali Santorucio. Vix tamen fieri potuit, quin ex proximo igne aliqui tantisper non arderent.

Pius IV diploma dedit ultimo die Decembris 1561. super ordine sedendi in Concilio ad tollendam omnem materiam controversiarum inter prælatos iam ortarum: ut Patriarchæ primum locum teneant, secundum Archiepiscopi, his succedant Episcopi, atque in his non sedis dignitas sed promotionis tempus respiceretur, neque dignitatum primatialium, sive veræ, sive prætensæ illæ fuerint, ratio haberetur. Cui diplomati cum reluctaretur Archiepiscopus Bracarensis in Lusitania, quod sua sedes quæ primatum in Hispania obtinebat subjiceretur Archiepiscopo Rosanensi, cui nullus est suffraganeus, imo Archiepiscopis Niciensi & Antibarensi qui ad residendum locum non habent, ac vix populum Christianum cui præsint legati sic sunt interpretati mentem Pontificis ut nulli primati, sive vero, sive prætendenti, jus quod ante Concilium habebat tolleretur. Fuerunt autem multæ aliæ de præcedentia in sedendo controversiæ, maxime inter principes quæ spectant ad Historiam. Fuit etiam aliqua pro Jacobo Lainez Generali Iesuitarum, quorum ordo cum sit inter clericos, illi locus competebat honoratior quam monachis. Ad illam sedandam offerebat Lainez imum locum tenere, modo testatum esset Societatem esse è genere clericorum. Res tamen à Legatis ita composita est, ut in subselliis Episcoporum ultimus sederet, ultimus tamen inter Generales, qui cum suffragio decisivo ad Concilia admitti solent ex privilegio, sententiam diceret, sine cujusquam præjudicio. Similiter Oratori Hispano locus separatus assignatus est, cum præcedentia debeatur Regibus Galliæ, sicut judicatum est Venetiis à Senatu amplissimo, & Romæ à Pio IV. & in Polonia & alibi observatur. Hocque jus ex antiquo illi competit. Vide Spondanum ad annum 1558 & ad annum 1564 sed & Jurisconsultum Chassanæum in *Catalogo gloriæ mundi* part. 5. consid. 30. & 31. ubi multa de prærogativis Regis Galliæ, quamvis sibi non constet postea, nec ut Gallum decet, scribat. Faxit Deus ut sopiatur ista controversia, salvo illius jure cui competit. Nihil enim tunc potentius Lucifero occurrit ad interturbandas res Concilij & horrendo schismate discerpendam Ecclesiam, quam litem hanc novam suscitare: non enim parva mala ex hinc oriri possunt, exasperatis potentissimorum Regum animis.

Lainez Iesuita.

Locus regis Galliæ.

Cum ageretur de visitandis Regularibus per Episcopos, & propter eorum privilegia id difficile videretur, Sebastianus Pighius auditor Rotæ modum suggessit, ut ea provincia demandaretur Episcopis tanquam ab Apostolica sede delegatis, ut ea Episcopis facta gratia, Pontificis privilegio & authoritati non derogaretur. Quod temperamentum in quibusdam aliis decretis adhibitum fuit, non sine quorumdam censura, cum non bene conveniant esse ordinarium & delegatum.

Orationem habente facultatis Parisiensis Doctore contra abusus in materia beneficiorum, cum quidam contemnendo diceret ad proximos, *Gallus cantat*. Respondit Danesius Episcopus Vaurensis. *Utinam illo Gallicinio Petrus ad resipiscentiam & fletum excitetur.* Quod opportune dictum, multum laudavit Genebrardus in oratione funebri prædicti Episcopi Vaurensis, an. 1577. habita.

Responsū acutum Galli.

In Congregationibus in quibus Theologi res definiendas primo ventilabant variis hinc inde rationum momentis, ne res diutius protraheretur per prolixiores sermones, visum est, ut Theologorum nemo in differendo horæ dimidium excedat. Si quis esset prolixior, hunc Magister cæremoniarum interrumperet: si quis brevior, ob hoc majorem laudem apud omnes inveniret: ac si quis Theologorum à differendo super aliqua materia excluderetur, liceret suffragium suum scripto consignatum ad deputatos deferre. Vix tamen id observatum, cum Salmeron Iesuita in proxima congregatione post illud statutum habita, totum tempus pomeridianum consumpserit, affirmans se missum à Summo Pontifice præfixis temporum angustiis non esse includendum. Ac postridie cum de Sacrificio Missæ ageretur, Torrensis totum insumpsit tempus matutinum. Tam difficile est conceptum sermonem tenere, ac Linguæ leges imponere.

Etsi vero prima causa celebrandi Concilij orta sit ab indulgentiis à quibus exorsus est Lutherus tanquam parva scintilla magnum incendium excitare, quo plerique conflagrarunt & in æterno igne conflagrabunt: non tamen nisi in ultima sessione, quid de eis credere oporteret definitum est.

Multæ Epistolæ Parisiis editæ sunt anno 1614 ex ipsis originalibus, quibus plura acta hujus Concilij multum elucidantur.

De Martino Luthero.

Lutherus natione saxo, Patria Islebiensis in ditione Comitum Mansfeldensium, parentibus fortunæ tenuis natus anno Christi 1483. pridie sancti Martini, unde nomen Martini in baptismo ei inditum est. Juvenis cum esset ingenio acri, licet admodum pervicaci, operam litteris dedit in variis Germaniæ scholis. Et Magister artium anno 20. ætatis creatus ad Iurisprudentiam se contulit, cui cum studeret, aliquando in agro obambulans, horrendo fulminis fragore percusso socio cum quo colloquebatur, territus admodum vovit se Monachum futurum, ac paulo post Ordinem Eremitarum sancti Augustini ingressus est, reclamante Patre, anno ætatis 22. bienniòque post Sacerdos factus Missam celebravit Erfordiæ. Hinc Witembergæ, ubi Fridericus Elector Saxoniæ Dux Academiam constituerat, Philosophiam docuit in Monasterio Fratrum suorum: variis deinde negotiis ad quæ deputatus fuerat etiam Romæ fœliciter gestis, an. ætatis 29. Lauream Doctoratus in Thologia adeptus est, sumptum suppeditante necessarium Friderico Duce, ac sub titulo Doctoris & in Scholis Thologicis & in exhortationibus nomen aliquod sibi fecit in vulgus, cum facili Linguæ Vernaculæ eloquentia nemini concederet. Fastidiebat autem Theolog Scholast. primum ut rudes & incultos, deinde ut Evangelij corruptores per Sophisticam Philosophiam: ac an. 1616. antequam indulgentiæ promulgarentur per Leonem X.

Lutherus Scholasticos Doctores spernit.

disputaverat contra ipsos de Libero arbitrio, meritis bonorum operum & traditionibus, ut appareat eum jam animo corruptum fuisse antequam indulgentias impeteret. Propositiones ejus ea de re extant tomo 1. operum ejus Latinorum, ut testatur Spondanus ad annum 1517.

A

Sed & cum adhuc in Cathol. esset Ecclesia Monach. scrupulosus erat & conscientiæ inquietissimæ ac trepidantis ne in malo esset statu, cui Monachus senior sui ordinis (refert Stapleto oratione Academica 10.) ut nimia trepidatione dejectum ad meliorem spem erigeret, dixit non solum credere remissionem peccatorum in genere datam, juxta Symboli tenorem, sed etiam firmissime credere sibi remissa esse peccata & hunc esse illius articuli sensum. Quibus verbis ille non tam sursum erectus quam deorsum præcipitatus est, & ex timido inflatus, ex meticuloso audax cœpit fabricare portenta opinionum de libertate Christiana, de speciali certitudine justitiæ, de imputativa justitia & alia quibus primum sibi, tum etiam aliis libertatem conscientiæ, operum præceptorum ac metus divinorum judiciorum excusso jugo, sua doctrina afferret.

Lutherus Monachus scrupulosus.

B

Ipsemet verbis suis super ea re se explicavit in prima præfatione operum suorum. Ego autem, inquit, qui me, utcumque Monachus irreprehensibilis vivebam, sentirem coram Deo esse peccatorem inquietissimæ conscientiæ, nec mea satisfactione placatum confidere possem, non amabam imo odiebam justum & punientem peccatores Deum; tacitaque si non blasphemia, certe ingenti murmuratione indignabar Deo dicens. *Quasi vero non satis sit miseros peccatores & æternaliter perditos peccato originali omni genere calamitatis oppressos esse per legem decalogi, nisi Deus per Evangelium dolorem dolori adderet, & etiam per Evangelium nobis justitiam & iram suam intentaret.* Furebam ita sæva & perturbata conscientia. Pulsabam tamen importunius eo loco Paulum, ardentissime sitiens scire quid vellet, donec miserante Deo connexionem verborum attenderem, nempe, *Justitia Dei revelatur in illo sicut scriptum est, justus ex fide vivit.* Ibi justitiam Dei cœpit intelligere, eam qua justus dono Dei vivit, nempe ex fide, & esse hanc sententiã: revelari per Evangelium justitiam Dei, scilicet passivam, scilicet qua nos Deus misericors justificat per fidem, quia *justus ex fide vivit.* Hic me prorsus renatum esse sensi, & apertis portis in Paradisum intrasse. Igitur quanto odio vocabulum justitiæ Dei oderam ante, tanto amore dulcissimum mihi vocabulum extollebam: ita mihi locus iste Pauli fuit vere porta Paradisi. Postea legebam August. de Spiritu & littera, ubi præter spem offendi, quod & ipse justitiam Dei similiter interpretatur, qua nos Deus induit dum nos justificat. Hæc Lutherus dissimilis Patri suo August. qui metu judiciorum divinorum concussus ex quo oriri solet conversio peccatoris, dum tollit codicem D. Pauli sub arbore prostratus ac legit in eo: *Non in comessationibus & ebrietatibus, &c. Sed induimini Dominum Jesum Christum,* mutatus est in virum alterum, & ex infideli ac hæretico in Orthodoxum & pium Catholicum: contra vero Lutherus legens in eodem codice justum ex fide vivere, ex Monacho utcumque irreprehensibili, ut ipse asserit, in Apostatam à fide & Religione mutatus est. ut abjecta obligatione legum, præceptorum, confessionum, pœnitentiarum, satisfactionumque, quibus non plena adimpletis metus incutitur animæ de ira ac offensa Dei in cujus manus incidere horrendum est, securus & tranquillus viveret ex fide sola, nec scrupulis angeretur quicquid ageret, hac sola retenta.

C

ad Rom. 1.

D

ad Rom. 13.

E

lib. 8. Confess. cap. 12.

Adeo res periculi plena est laxare præter veritatem conscientias, velleque sibi aut aliis omnimodam aut nimiam securitatem procreare, cum hic status postulet ut magis cum metu & tremore salutem nostram operemur. Ideo non est prudentis directoris omnem prorsus metum excutere velle ab animabus: convenit hujus vitæ statui metus aliquis ac tremor, qui innatus quoque est electis à Deo ac prædestinatis mulieribus. Miserum vero prorsus est opinionibus relevantibus, si ii vero deflectant, à se aut ab aliis justum metum cadentem in constantem virum, quem abusive dicunt scrupulos, avellere. Nec forsan uni Luthero id contigit, ut ad malam pacem in conscientia sibi ipsi conciliandam, erroneam sententiam & hæresim amplexus sit. Novi hujusmodi inquietos spiritus, quorum dubiis nunquam longævæ experientiæ Doctor satisfecisset, facillime in novas hæreses prolabi. Cum nullibi consistent ob inquietam mentem, in omne latus se vertunt, si forsan melius sese habeant. Sed aliquando tenentur adstricti vinculis dæmonum, immittente Deo pœnales cæcitates ad confundendam superbiam.

nisi enim ait Div. Aug in lib. annotatio-num in Iob, gaudium spei nostra in tremore dãnationis esset, in nobis negligent esset ipsa securitas & secura præsumptio.

Ut ut sit de aliis, ex hinc exordium sumpsit pestilentissima hæresis Lutheri, qui paulatim progressus ex formica in Leonem mutatus est: nam initio arguebat tantum quosdam abusus quos deprehendebat in publicatione indulgentiarum, graviter ferens quod nominati fuissent ex ordine Dominicanorum ad eas evulgandas, cum ex more Religionis Eremitarum S. August. in quo Ordine Monachus militabat, solerent Religiosi assumi, qui eas populo in Saxonia annuntiarent: hinc sumpta occasione primum leviuscule indulgentiis reluctatus est, scedulamq; disputatoriam edidit, in qua revocatis in dubium indulgentiarum dogmatibus, doctiores tantum invitabat ad certamen. Joannes Tecbelius Dominicanus Francofurti, alias propositiones Lutheranis contrarias evulgat: atque ex his sic oppositis Thesibus facta est veluti quædam litis contestatio, quoniam Lutherus suas explicationes addita defendebat. Eccius vero oppugnabat adversario scripto. Scripta utrisque parte Romam perferuntur, Actum Prierias Ordinis Dominicanorum per Dialogum, Entellus scil. Dareti se opponens, Lutheri propositiones convellit, cui Lutherus respondit ponens illa fundamenta 1. illud Pauli 1. Thessal. 5. *Omnia probate* & ad Galat. 2. *Si Angelus de cælo aliud vobis Evangelisaverit* 2. Illud August. ad Hieronym. Ego solis iis Libris qui Canonici appellantur hunc honorem deferre didici, ut nullum scriptorem eorum errasse firmissime credam. Cæteris autem quantalibet doctrina sanctitateq; polleant, non ideo verum esse credo, quia illi sic senserunt, &c. 3. Fundamentum illud erat Clement. *De pœnit. & remiss. cap. abusibus.* Quæstoribus nihil licere (in veniis prædicandis) proponere populo, quam quod in eorum literis continetur. Ex ia fine responsionis scribit ad Lectorem. Opiniones maneant opiniones, non autem onera Christianorum. Non faciamus opiniones pares articulis fidei & Christi Paulique decretis. Ex hinc vero libellis ex utraque parte multiplicatis res exacerbantur, ac cum ab adversariis urgeretur ex potestate Summi Pontificis, malam cœpit insurgere, cui primo se submissum esse protestabatur: deinde alia capita impugnavit de pœnitentia, de purgatorio, de bonis operibus.

Initia Lutheri.

Interea anno 1518. Lutherus vocatus à Cardinale Caietano Legato Summi Pontificis in Germania, venit Augustam, ubi Legatus de mandato Summi Pontificis tria Luthero proposuit facienda, 1. ut ad cor rediret erroresque revocaret. 2. promitteret in futurum abstinere ab iisdem. 3. etiam ab omnibus abstineret quibus Ecclesia perturbari possit. Quæ omnia illi proponebat, ut si sanari posset sine strepitu judicij in viam reduceretur. Rem autem fraude & cavillationibus agens Lutherus, præsentibus quatuor Cæsareæ majestatis Senatoribus adductisque notario & testibus, legit scedulam coram Legato in hunc modum. In primis ego Frater Marthinus Lutherus Augustinianus protestor me colere & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis & factis præsentibus, præteritis & futuris. Quod si quid con-

Lutherus initio submissus & humilis.

tra vel aliter dictum fuit vel fuerit, pro non dicto haberi & habere volo. A Verum quia Dominus Cardinalis exigit ut super disputatione de Indulgentiis tria facerem hodie, protestor omnia quæ dixi, mihi sana, vera & Catholica videntur. Tamen ad superabundantiam offero me personaliter hic vel alibi etiam in publico reddere rationem dictorum meorum. Quod si hoc non placet Legato, paratus sum vel in scripto, suis objectionibus, si quas habet, respondere, & super his audire sententiam & judicium universitatum Imperialium Basileensis, Friburgensis & Lovaniensis.

Cumque sic in erroribus pertinaci minaretur Legatus, ad Pontificem appellavit, clamque se Augusta subduxit, ac deinde appellationem suam in locis publicis affigi curavit. Ac postea cum audiret processum Romæ continuandum fore à Summo Pontifice B ad futurum Concilium appellavit cum esset Witembergæ, ac varia scripta in vulgos emisit quibus tyrannidem & violentiam Cardinalis accusabat: docebatque inter alia Pontificis vocem audiendam esse quæ consona sit scripturæ, ac in materia fidei non modo generale Concilium esse supra Papam, sed etiam quemlibet fidelem, si melioribus nitatur authoritate & ratione. Quantum jam distabat à seipso qui primo anno quo indulgentias impugnabat ad Leonem X. scripserat cum hac testatione suæ submissionis. Beatissime Pater prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, approba, reproba ut placuerit: vocem Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mortem non recusabo: Domini enim est terra & plenitudo eius, qui est benedictus in C sæcula amen, qui te & servet in æternum amen. Anno Domini 1518. refert continuator Urspergensis in Paralippomenis, eius sectæ & opinionibus addictus licet.

Disputatio Lutheri. Anno 1519. disputatio per multos dies Lipsiæ habita de pluribus capitibus errorum inter Lutherum & Carolostadium magistrum eius ex una parte, & Eccium Doctorem Catholicum ac Canonicum Ingolstadiensem ex altera parte, præsente Georgio Saxoniæ principe, constitutisque scribis ex utraque parte qui dicta exciperent, ac judicibus (ægerrime licet consentiente Luthero) Parisiensibus Theologis ac Erfordiensibus: in qua disputatione cum initio à consiliariis Georgij Principis ac fratris Friderici Ducis Saxoniæ moneretur Lutherus, qui incalescebat, ut nihil D per iram sed modeste ageret, ne auditoribus scandalo esset, impiissime juxta ac impudentissime respondit: *Non propter Deum hanc rem cœptam esse, neque propter Deum finituram.* Finita autem disputatione antequam per judices lata esset sententia, cum Dux Georgius cum suis consiliariis, universitas ac Senatus Lipsiensis ac publica fama victoriam Eccio tribueret, variis scriptis conatus est Lutherus contrarium suadere, & si multoties inter disputandum obmutuisset, de multis conquerens & in Eccium acerrime invectus & in alios sibi adversantes, ut quos veritate non posset, eos convitiis, scommatibus, ludibriis, calumniis obrueret, semper omnem hæresis suspicionem longe à se propulsare moliens.

Cumque hoc ipso anno quædam Lutheri asserta per E varias universitates damnata essent per Coloniensem ac Lovaniensem, quæ pro Eccij parte judicium ferens censuram edidit in plura eius dogmata: ille in Doctores edito valde mordaci libello sic debaccatus est, ut viros doctrina & pietate conspicuos non aliter habuerit ac si ex pira sine cerebro truncisque stupidiores essent. Tantumque abest ut mentem mutarit, quinimo scribere ausus fuit in calce cujusdam Epistolæ pro defensione sua adversus Lovaniensem & Coloniensem universitates, cujus exordium est. *Fama pervenit ad me Christiane lector. Ultimum quod habeo exponam. Nempe hanc animam & hunc sanguinem. Melius est enim me millies occidi, quam unam syllabam damnatorum articulorum revocare.*

Anno 1520. ad nobilitatem Germaniæ scripsit contra tres muros Papistarum, ut vocabat Catholicos: quorum primus est quod dicunt magistratum prophanum in eos nihil habere potestatis; secundus est quod si urgeantur scriptura, dicunt nemini licere hanc exponere quam Papæ: tertius est, si Concilio urgentur, dicunt neminem posse indicere Concilium nisi solum Pontificem Romanum, in quo libro multa alia tractat argumenta contra Ecclesiam Catholicam.

Erasmus. Erasmus Epistola ad Archiepiscopum Moguntinum pro Luthero scribit, commonefaciens eum, à Theologis ac Monachis damnata tanquam hæretica in libris Luthari, quæ in Bernardi & Augustini libris ut orthodoxa & pia leguntur. Alia addit in ejus favorem ut non immerito à Scholasticis vulgo jactaretur aut Lutharum Erasmizare, aut Erasmum Lutherizare, quamvis ipse ita rem egerit ut medios inter partes incedere velle videretur, neutri se totum addicens: unde id consequutus est, ut apud Catholicos & Lutheranos male audiret.

Anno eodem 1520. Eccius Romam profectus ad Leonem Pontificem, quanta imminerent pericula ostendit, si tempestive grassantibus in Germania Lutheri erroribus non occurreretur. Quare Pontifex Bullam contra eum edidit in qua damnat quadraginta & unum ex eius erroribus, eiusque libros per ignem aboleri jussit, dato illius sequacibus, ad errorum abjurationem in manibus duorum Prælatorum sexaginta dierum spatio: quod nisi fecissent excommunicati essent, uti notorij & pertinaces hæretici ab omnibus vitandi & per magistratus puniendi. Hæ porro induciæ nihil profuerunt, nam Lutherus ex hac propalata damnatione in furorem versus, intelligens se damnatum, & si bulla taceret examen damnatarum propositionum 41. & an in ejus libris continerentur, & si damnaris in globo erroribus tanquam hæreticis, scandalosis, falsis, offensivis piarum aurium & simplicium mentium seductivis, respective attributa singulis incerta qualitate nec designata quæ unicuique sigillatim conveniret, iis inquam non obstantibus ex quibus posteriores novatores prætendere voluerunt controversiam integram manere, & nihil esse definitum contra se, sentiens se Ecclesiastico fulmine ictum, à Pontifice ut ab Antichristo provocavit ad Concilium: libros omnes juris canonici cum hac Bulla Leonis incendit, libellumque Apologeticum edidit in hujus facinoris defensionem atrocissimis calumniis refertum. Nec destitit postea scriptis aliis hortari Principes ut Pontificem & Cardinales armis impugnarent, se Prophetam venditans ad reducendam Ecclesiam ad Christi normam: addens scriptis virulentissimis figuras, ac picturas ridiculas, aliaque diabolicarum inventionum genera, ac nihil impudentiæ, scurrilitatis ac irreligionis omittens, ut in quoscumque sibi adversantes pestifer Apostata inveheretur.

Libri Lutheri. Inter hujusmodi scripta eminet liber de captivitate Babylonica Ecclesiæ. Præludium est, cum ejaculatiuna hac. *Læta libertas*, item carmine isto annexo.

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cælestia.

Hujus libri initio sic ait. Utinam à Bibliopolis queam impetrare ut universos libros meos de indulgentiis exurant, & pro omnibus quæ de eis scripsi, hanc propositionem apprehendant. Indulgentiæ sunt adulatorum Romanorum nequitiæ: & paulo post. Papatum cum negassem divini, admisi esse humani juris: sed scio nunc & certus sum, Papatum Regnum esse Babylonis & potentiam Nembrot robusti

robusti venatoris: proinde oro librarios, oro lectores: A ut iis quæ super hac re edidi exustis, hanc propositionem teneant. *Papatus est robusta venatio Romani Episcopi.* Vides ex ungue Leonem, nihil Lutherus in hoc scripto unquam protervius, excusso omni sensu religionis: ac seipso in dies pejor factus, vix aliquid in pris dogmatibus intactum relinquit. Unde factum ut Antuerpiæ & Gandavi libri ejus publice exurerentur, multique ad scribendum contra ipsum excitarentur inter quos primum locum tenet Jodocus Clictoveus Doctor Parisiensis, de quo dicitur, quod nomine ejus pronunciato super tumulum Lutheri, cineres ejus contremiscant: nec inter ultimos numerandus est Edoardus Povellus Cæsarisburgensis Theologus in Anglia, qui post Henrici VIII. in Lutherum opus de assertione septem Sacramentorum, turpe esse judicans, Imperatore in acie pugnante, militem oscitare in castris, propugnaculum summi Sacerdotij Evangelici conscripsit, tanta eloquentia ac doctrina B ut vix simile postea quidpiam è prælo exierit circa eam materiam. Licet autem Theologi Parisienses Lutherum arbitrarentur indignum contra quem scriberetur: propterea quod non solum wicleffistarum & Hussitarum, sed etiam vetustissimos pugnaces errores quos olim Ecclesia fudit enervatque, denuo jam in arenam revocaret, & idcirco hominem tam impium flammis potius quam argumentis examinandum. Attamen quia jam cum Germani ex calice errorum Lutheri abunde potati & inebriati essent, at virus illud serpere inciperet ad exteras nationes, unicuique necesse fuit regioni se adversus malum istud præmunire, ideo Facultas Theologica Parisiensis scripta Lutheri examini suo subjecit, ac pluribus in iis detectis erroribus censuram condidit, quæ & Galliæ po- C pulos in fide antiqua conservavit, & multis etiam exteris, apud quos in pretio est authoritas principis hujus Facultatis, præsidio fuit, ne occuparentur eorum mentes ab errorum currentium profluvio. Hanc censuram defendit Thomas Illiricus multarum authoritatum ac rationum clipeo, quam ex illo excerptam inserendam hic censuimus: nam & utilis est ad detegendos quosdam Jansenij Iprensis Episcopi errores, quos si in hac censura matris suæ prædamnatos cui Sacramentum dederunt novelli quidam Theologi, novissent, non ita facile in laqueos incidissent ea quibus vix hodie se possunt expedire. Monemus tantum ut loco Universitatis Parisiensis Facultas ipsa Theolo- D giæ intelligatur, cum utriusque discrimen ignotum non sit ejus alumnis.

Insolentia Lutheri.

Jodocus Clictoveus.

PROPOSITIONES MARTINI Lutheri cum Censura Facultatis Parisiensis in easdem.

De Sacramentis.

L*uther.* Neganda sunt mihi septem Sacramenta, & tantum tria pro tempore ponenda Baptismus, Pœnitentia, Panis. Nam recens est Sacramentorum inventio. E

Un. Paris. Hæc propositio innuens non esse septem Sacramenta & recenter ab hominibus inventa & non à Christo instituta, est temeraria, impia & manifeste hæretica.

Luther. Licet modò quæcumque legis opera fieri, si ea requirat fraterna charitas: quo casu licet etiam modo circumcidi sine periculo, imo cum multo merito.

Un. Paris. Hæc propositio est Christianæ legis inimica: Judaicæ perfidiæ favens & hæretica.

De Confirmatione & Extrema-unctione.

Luth. Satis est pro ritu quodam Ecclesiastico, seu ceremonia Sacramentali, Confirmationem habere, similem cæteris ceremoniis consecrandæ aquæ, aliarumque rerum. Confirmatio & Extrema-unctio non sunt Sacramenta à Christo instituta.

De Ordine.

Luth. Hoc Sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papæ.

Un. Paris. Hæc propositio est hæretica & est error Pauperum de Lugduno, Albigensium & Wicleffistarum.

B *Luth.* At dices. Quid ad Dionysium dices qui sex Sacramenta enumerat, inter quæ & ordinem ponit in Ecclesiastica Hierarchia? Respondeo. Scio hunc solum auctorem haberi ex antiquis pro septenario Sacramentorum: licet matrimonio omisso, senarium tantum dederit. Nihil enim prorsus in reliquis patribus de istis Sacramentis legitur: nec Sacramenti nomine censuerunt, quoties de his rebus locuti sunt. Recens enim est Sacramentorum inventio. Atque mihi (ut magis temerarius sim) in totum displicet, tantum tribui (quisquis fuerit) Dionysio illi, cum ferme nihil in eo sit solidæ eruditionis. Nam ea quæ in Cœlesti Hierarchia de Angelis communiscitur, in quolibet sic sudarunt curiosa & superstitiosa ingenia. Qua rogo auctoritate aut ratione probat? Nonne omnis sunt illius meditata, ac prope somniis simillima, si libere legas & judices? In Theologia vero mystica, C quam sic inflant ignorantissimi quidam Theologistæ, etiam perniciosissimus est, plus platonizans quam Christianizans, ita ut nollem fidelem animum his libris operam dare, vel minimam. Christum ibi adeo non disces, ut si etiam scias, amittas. Expertus loquor. Paulum potius audiamus: ut Jesum Christum & hunc Crucifixum discamus. Ita in Ecclesiastica Hierarchia quid facit? nisi quod ritus quosdam Ecclesiasticos describit ludens allegoriis suis, quæ sunt otiosorum hominum studia.

D. Dion. Areopag.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, temerarie & arroganter asserta, ac viro sancto insigni eruditione claro injuria: quem Damascenus divinum Areopagitam, Pauli discipulum, Sacerrimum & Dei-loquen- D tissimum appellat.

De Eucharistia.

Luth. Credo firmiter panem esse corpus Christi.

Un. Paris. Hæc credulitas Lutheri est absurda, hæretica & olim damnata.

Luth. Missa passim creditur esse sacrificium quod offertur Deo. Inde Christus hostia altaris dicitur, sed Evangelium non sinit Missam esse sacrificium.

Un. Paris. Hæc propositio quoad secundam partem scil. Sed Evangelium, &c. est impia, in sacro-sanctum Evangelium blasphema, ac heretica, prout vocabulo *Missa* cum Gregorio utimur.

E *Luther.* Manifestus est error Missam applicare, seu offerre pro peccatis, pro satisfactionibus, pro defunctis, aut quibuscunque necessitatibus suis aut aliorum.

Un. Paris. Hæc propositio est in Ecclesiam Catholicam Christi sponsam contumeliosa & hæretica & est Erianorum Hæreticorum & Artotyritarum erroribus conformis.

Luther. Non est dubium universos hodie Sacerdotes & Monachos cum Episcopis & omnibus suis majoribus esse idololatras, in statu periculosissimo agentes, ob Missæ seu Sacramenti ignorationem, abusionem & irrisionem.

Vn. Paris. Hæc propositio est maxime falsa & scandalosa, universo Ecclesiastico statui contumeliosa, arrogantet & stulte prolata. Et in eo quod prætendit neminem in statu salutis esse, nisi qui hujusmodi erroribus acquiescit, cum Donatistarum, Ascitarum & Apostolicorum perfidia conveniens, asserentium nonnisi apud se, remansisse Ecclesiam Dei.

Luth. Negare Laicis utramque speciem est impium & Tyrannicum.

Vn. Paris. Hæc propositio est erronea, Schismatica, Impia, & ex damnato errore Boemorum elicita.

Luth. Magnus & perniciosus error est, si quis accedat ad Sacramentum Eucharistiæ, ea nixus fiducia, quia confessus est, quia non sibi conscius mortalis peccati, quia Orationes & Præparatoria sua præmiserit, omnes hi judicium sibi manducant & bibunt. Unde & probatio qua homo peccata sua discutit, ac ponderat, non pertinet nisi ad insensatos & crassos Sacramenti contemptores.

Vn. Paris. Hæc propositio est impia, à debita Sacramenti suscipiendi præparatione, maxime retractiva, ad desperationem inducens & doctrinæ Pauli contraria, nec fideles ea nixi fiducia, secludunt divinam misericordiam.

De Pœnitentia.

Luther. Periculosum, imo falsum est, opinari pœnitentiam esse secundam tabulam post naufragium.

Vn. Paris. Hæc propositio est temeraria, erronee, ac fatue asserta, ac Beato Hieronymo illam ponenti, injuria.

Luth. Ars confitendi quam hucusque docti sumus, arenam numerare, singula peccata discutere, colligere atque ponderare, ad faciendam contritionem est ars inutilis, imo ars desperandi & perdendi animas.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, impia, schismatica, & confessioni, quæ est res lucrandi animas, injuria.

De Contritione.

Luth. Neque timore, neque amore potest homo se erigere ad capescendam gratiam Dei sine gratia primo remittente culpam, nec votum remissionis quærendæ homo potest habere.

Vn. Paris. Hæc prima propositio est in fide & moribus erronea, omnem præparationem ad pœnitentiam impie auferens.

Hæc secunda propositio est falsa, impia & peccatorum ad desperationem inductiva.

Luth. Contra Beatum August. dicentem. Bonus est timor & utilis, licet sit insufficiens per quem paulatim fit consuetudo justitiæ. Hoc est, inquit, meo judicio consuetudo desperandi & odiendi Deum, si excludatur gratia.

Vn. Paris. Judicium Lutheri de illo dicto August. bonus est timor, &c. est falsum, temerarium & impium, accipiendo gratiam pro gratia gratum faciente sicut eam accipit scriptor.

Luth. Si Ioannes Baptista timorem docuisset esse initium pœnitentiæ, non ideo sequitur pœnitentiam incipere a timore.

Vn. Paris. Hæc propositio est manifeste erronea, in Christum & inspiratam præcursoris ejus doctrinam contumeliosa.

Luth. Contritio quæ paratur per discussionem, collectionem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc inquam contritio facit hominem hypocritam, imo magis peccatorem.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, viæ ad pœnitentiam impeditiva, scripturis sacris & doctrinæ Sanctorum difformis.

De Confessione.

Luth. Confessio illa quæ nunc agitur occulte in aurem, nullo potest jure divino probari. Nec ita fiebat primitus.

Vn. Paris. Hujus propositionis prima pars est falsa, & ex ignorantia juris Divini asserta. Secunda est temerarie posita.

Luth. Spiritualis defectus est soli Deo aperiendus: etsi oportet confiteri occulta cordis, tantum ea quæ pleni sunt consensus in opus homines debent confiteri. Peccata etiam contra duo ultima præcepta Decalogi commissa, sunt prorsus à Confessione secludenda.

Vn. Paris. Quælibet harum trium propositionum est in fide erronea, & impie confessionem dimidians.

Luth. Qui sponte confessus sive correptus, veniam petierit coram quovis fratre, non dubito à peccatis suis illum esse absolutum.

Vn. Paris. Hæc propositio innuens Laicos tam viros quam mulieres potestatem clavium habere, est falsa, Sacramentis Ordinis & Pœnitentiæ contumeliosa & hæretica, cum errore conveniens Valdensium & Quintilianorum.

Luth. Nullo modo præsumat homo confiteri peccata venialia.

Vn. Paris. Hæc dissuasio innuens præsumptionis esse confiteri peccata venialia, est temerarij animi indicativa, ab opere bono retractiva & ideo perniciosa.

De Absolutione.

Luther. Absolutio est efficax, non quia fit, à quocumque tandem fit, sive erret, sive non erret, sed quia creditur. Crede fortiter te esse absolutum, & absolutus vere eris, quidquid sit de tua contritione. Esto per impossibile quod confessus non sit contritus, aut quod Sacerdos non serio sed joco absolvat; si tamen credat se esse absolutum, verissime est absolutus.

Vn. Paris. Hæ tres propositiones ad sensum scriptoris, sunt falsæ, impiæ, ignoranter & difformiter ad sanam sacræ Scripturæ intelligentiam assertæ. Et in hoc quod dicitur, à quocumque tandem fiat, erret sive non erret. Et in eo quod subditur, non serio sed joco absolvat, sunt piarum aurium offensivæ, Sacramenti Pœnitentiæ irrisoriæ, & Conciliorum Generalium determinationibus contrariæ.

Luth. Peccata Deus & semper & gratis remittit atque condonat, nihil à nobis invicem requirens quam ut in posterum bene vivamus.

Vn. Paris. Hæc propositio est à sententia Sanctorum Doctorum aliena, fideles vana & stulta confidentia, à debita satisfactione pro peccatis retrahens & hæretica.

De Satisfactione.

Luth. Sententia est Apostoli pœnam & culpam simul finiri. Item de industria damnat Propheta sententiam probantium satisfactionem dicens: Quoniam si voluisses sacrificium dedissem; holocaustis non delectaberis. Deinde, irridet Michæas Propheta eos qui per opera satisfacere volunt.

Vn. Paris. Prima harum propositionum est in Pau-

lum : Secunda in Propheram, Tertia in Michæam, contumeliosa, & omoes falsæ, impiæ & in Spiritum sanctum blaspbemæ.

Luth. Virtute clavium jactant qnidam solvi pœnas per divinam Iustitiam requisitas, quod oon credo verum.

Vn. Paris. Hæc præpositio quæ negat virtute clavium, pœnas per divinam jostitiam requisitas, solvi: est falsa, scandalosa, potestati clavium derogativa. Ecio hoc quod dicit, quod non credo verum, nec probabile: est animi temerarij indicativa, & arrogantis.

Luth. Pœna qua Deus vult peccatum punire, non potest auferri per hominem vel per Papam.

Vn. Paris. Hæ propositio est uctoritati Ecclesiæ à Christo concessæ impie & schismatice contravenieus & sapiens bæresim.

De Matrimonio.

Luth. Matrimonium non est Sacramentum divinitus institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum.

Vn. Paris. Hæc propositio est hæretica & olim damnata.

Luth. Conjunctio viri & mulieris tenet quomodocumque contra leges hominum contigerit. Item Sacerdotes ea omnia matrimonia confirmare, quæ contra Ecclesiasticas, vel Pontificias leges fuerint contracta, in quibus Papa potest dispensare, & quæ oon sunt in Scriptura sacra expressæ.

Vn. Paris. Utraqoe harum propositionum est falsa, Ecclesiæ potestati impie derogativa, & ex damnato Valdensium errore procedens.

De Divina Essentia, & forma Corporis humani.

Luth. Istis novissimis trecentis annis, multa perperam determinata sunt, quale est essentiam divinam, nec generari, nec generare. Et animam esse formam substantialem corporis humani.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, ab homine qui alienus est à Catholica Ecclesia, arroganter asserta, ac sacris Conciliis generalibus injuria.

De Natura Christi, & hominis actione.

Luth. Iste articulus; duæ Naturæ, Divinitas & Humanitas sunt unus Christus, est a Catholicis concedendus. Et similiter ille, divisio humanorum operum est quod sunt virtuosa vel vitiosa: quia si homo est vitiosus & agit qoicquam, vitiose agit: & si est virtuosus & agit quicquam, virtuose agit.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, & ex ignorantia veræ Theologiæ asserta. Primus autem illorum duorum articulorum sc. duæ Naturæ, &c. est propositio hæretica. Secundus vero sc. divisio humanorum operum, &c. est propositio sapiens hæresim.

Luth. Opera quæcumque ante Charitatem, sunt peccata, & damnabilia, & indispoonentia ad gratiam.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa & temerarie asserta, peccatorum ab emendatione retractiva, & sapiens bæresim.

De bonis operibus.

Luth. Opera nihil sunt coram Deo; aut omnia sunt æqualia quantum ad meritum attinet.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, sacris eloquiis adversa, atque errori Jovinianistarum conformis.

De Spe.

Luth. Spes non provenit ex meritis.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, præsumptionis inductiva, ac sacris Scripturis difformis.

De Charitatis certitudine.

Luth. Pessime docent Theologi, quando dicunt nos nescire quando sumos in Charitate. Itaque caveat omnis Christianus, ne unquam incertus sit, an Deo placeant opera sua. Qui enim sic dubitat, peccat, & perdit opera sua cuncta, frustraque laborat.

Vn. Paris. Hæc propositio, intelligendo nescire certitudine fidei, de qoa loquitur scribens, est falsa, sacris Doctoribus dissona, & sanæ intelligentiæ scripturæ, ac hujusmodi consilium, loqnendo de certitudine, ut supra, est temerarium, perniciosum, & sacris eloquiis difforme.

Luth. Hoc est mortalium mortalissimum, non credere se esse damnabili & mortali peccato obnoxium coram Deo.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, impia, desperationis inductiva & sapiens hæresim.

De Præceptis legis.

Luth. Qui negat Deum nobis impossibile jussisse, pessime facit, & qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessime facit.

Vn. Paris. Hæc propositio est scandalosa, impia, legis Christianæ infamativa, ac auctore Augustino, in Deum blasphema.

Luth. Sola duo ultima Decalogi præcepta sunt, quæ à nullo quantumcumque sancto aliquo modo implentur. Cætera omnia implent, sed in his duobus manent rei & peccatores, quia nihil de istis implent.

Vn. Paris. Hæc propositio est erronea, impia, in Legem & Legislatorem blasphema, & in sanctos contumeliosa.

Luth. Omne præceptum Dei magis positum est, ut ostendat præteritum & præsens peccatum, quam ut futurum prohibeat. Siquidem juxta Apostolum, per legem nihil nisi cognitio peccati.

Vn. Paris. Hujus propositionis prima pars est falsa, temerarie & sine ratione asserta. Secunda vero, quod juxta Apostolum per legem, &c. est erronea, legi intentionique Pauli contraria.

Luth. Quia homini charitatem habenti, nulla lex necessaria est, ideo per hoc præceptum, Sabbata sanctifices, non opus præcipitur, sed quies. Et iterum, Istud præceptum, Sabbata sanctifices, cessavit proprie, imo omnia, quoad perfectos Christianos, quia justo non est lex posita. Rursusque, ait: infirmis qui nondum sunt mortificati secundum veterem hominem, opus est, ut certis officiis, diebus, modis, occupentur vigiliis, jejuniis, orationibus, disciplinis & similibus qoibus perveniant ad perfectum statum interioris hominis. At ubi corpus fuerit castigatum & in servitutem foerit redactum & mortificatæ passiones, tunc ipsa cessent paolatim & tantum minoentur, quantum profecerit interior homo: adeo ut si perfectus fuerit, illa omnino cessare debeant.

Vn. Paris. Quælibet harum trium propositionum, est ex erroneo Scripturæ intellecto asserta: jure in Concilio Viennensi contra Begardos reprobata & hæretica.

Luth. Lege manifestata, aut in memoriam revocata, mox sequitur augmentum peccati, si gratia desit.

Vn. Paris. Hæc propositio loqoendo de gratia gratum faciente, est falsa, à recta Sacræ Scripturæ intelligentia aliena, & à meditatione divinæ legis retractiva.

De Consiliis Evangelicis.

Luth. Illud verbum Christi, Matth. 5. qui te percusserit in maxillam dexteram, &c. Et illud ad Roman. 12. Non vos defendentes charissimi, &c. non sunt consilia, sicut etiam multi Theologi errare videntur, sed præcepta. Ex quo sequitur quod requirere coram judice de injuriæ reparatione Christianis prohibitum est.

Vn. Paris. Prima pars propositionis est falsa, legis Christianæ nimium onerativa, & sanæ intelligentiæ scripturæ adversa. Secunda pars est scandalosa, juri divino naturalique dissona.

De Libero Arbitrio.

Luther. Liberum arbitrium non est Dominus actuum suorum.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, sacris Doctoribus ac omni doctrinæ morali adversa, cum Manichæorum errore conveniens ac hæretica.

Luth. Frustra garriunt Sophistæ actum bonum esse à Deo, sed non totaliter.

Vn. Paris. Hæc propositio est sanctis Doctoribus eam ponentibus injuriosa, Ambrosio potissimum, Augustino & Bernardo, quos hic Sophistas appellat. Et quantum ad id quod prætendit actum bonum esse totaliter à Deo, & nullo modo à libero arbitrio, est hæretica.

Luth. Liberum arbitrium dum facit quod in se est peccat mortaliter.

Vn. Paris. Hæc propositio est scandalosa, impia, in fide & moribus erronea.

Luth. Liberum arbitrium ante gratiam nihil valet nisi ad peccandum; non autem ad pœnitendum.

Vn. Paris. Hæc propositio accipiendo gratiam pro gratia gratum faciente, de qua loquitur scriptor, est erronea, errori Manichæorum conformis, à sacris eloquiis aliena, perverse & truncate ex Augustino allegata.

Luth. Liberum arbitrium sine gratia tanto magis appropinquat iniquitati, quanto fortius intenderit actioni.

Vn. Paris. Hæc propositio accipiendo gratiam ut prius, est falsa, piarum aurium offensiva, à bonis operibus retractiva, inique & mutilate ex Ambrosio excerpta.

De peccatorum distinctione.

Luth. Theologi docentes regula sua venialia peccata distincta esse à mortalibus, ad infamiam perditissime nituntur trahere hominum conscientias.

Vn. Paris. Hæc propositio est stulte & præsumptuose asserta, sacris Doctoribus injuria, & inquantum prætendit venialia non distingui à mortalibus, est hæretica.

Luth. Justus In omni bono opere peccat. Et omne opus bonum optime factum, est peccatum veniale.

Vn. Paris. Utraque harum propositionum est falsa, piarum aurium offensiva, ac bonorum operum infamativa.

De Constitutionibus Ecclesiæ.

Luth. Neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habet jus unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu, & quidquid aliter fit, tyrannico spiritu fit.

Vn. Paris. Hæc propositio est à debita subditorum erga Prælatos & superiores subjectione & obedientia retractiva, legum positivarum seditiose destructiva, ac in fide & moribus erronea, & est error

A damnatus Valdensium, cum errore Erianorum conveniens.

Luth. Si Imperator vel principes revocent libertatem datam personis, ac rebus Ecclesiasticorum, non potest ei resisti sine peccato & impietate.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, impia, schismatica, libertatis Ecclesiasticæ enervativa, ac impietatis tyrannicæ excitativa & nutritiva.

De Immaculata Mariæ Virginis Conceptione.

Luth. Contradictoria hujus propositionis: Beata Virgo est concepta sine peccato originali, non est reprobata.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, ignoranter &
B impie contra honorem Immaculatæ Virginis asserta.

De Purgatorio.

Luth. Scriptura divina tota, prorsus nihil habet de Purgatorio.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, Valdensium errorem maxime fovens, ac Sanctorum Patrum sententiæ repugnans.

Luth. Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu horrent pœnas & petunt requiem, quia quærunt quæ sua sunt plusquam voluntatem Dei, quod est contra charitatem.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, impia, purgandis animabus injuria, & hæretica.

C *Luth.* Non videtur probatum esse quod animæ in Purgatorio sunt extra statum meriti seu augendæ charitatis.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, temerarie & impie asserta, & in hoc quod prætendit animas in Purgatorio non esse extra statum meriti seu augendæ charitatis, est in fide erronea.

Luth. Non videtur probatum esse quod ipsæ animæ in Purgatorio sint de sua beatitudine certæ & securæ, saltem omnes.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, & præsumptuose asserta, & in hoc quod prætendit animas Purgatorij non esse certas de sua beatitudine, est traditioni Ecclesiæ & doctrinæ sanctorum contraria.

D *Luth.* Probabile est animas Purgatorij præ confusione nescire in quo statu sint, damnatæ an salvæ, immo sibi videntur jam ire in damnationem & descendere in lacum. Rursus. Animæ in Purgatorio nihil aliud sentiunt quam incipere suam damnationem, nisi quod sentiunt nondum clausam post se portam inferi.

Vn. Paris. Utraque harum propositionum est falsa, piarum aurium offensiva, voluntarie & irrationabiliter posita, & statui animarum Purgatorij injuriosa.

Luth. Imperfecta sanitas seu charitas morituri necessario secum fert magnum timorem, tantoque majorem, quanto minor fuerit ipsa. Rursus, pœna Purgatorij est pavor & horror damnationis & in-
E ferni.

Vn. Paris. Utraque harum propositionum est falsa, temerarie & sine ratione posita.

Luth. Omnes animæ in Purgatorium descendentes, sunt imperfectæ fidei seu sanitatis, imo per quantamcumque ablationem pœnarum non essent sanæ, nisi prius ab eis auferatur peccatum, id est imperfectio fidei, spei & charitatis.

Vn. Paris. Hæc propositio quantum ad omnes partes est falsa: & temerarie asserta, ac sanæ scripturarum intelligentiæ dissona.

De Philosophia.

Luth. Philosophia Aristotelis de virtute morali,

Aristoteles.

de objecto, de actu elicito, talis est, quæ nec in populo doceri possit, nec est ad scripturæ intelligentiam utilis, quia continet dumtaxat portenta verborum non nisi ad contentiones; verborum confecta.

Vn. Paris. Hæc propositio quantum ad omnes suas partes, loquendo de Philosophia Aristotelis, in his maxime in quibus à fide non discedit, est falsa, & tanquam ab inimico scientiæ, arroganter ac incipienter asserta.

Luth. Omnes virtutes morales & scientiæ speculativæ, non sunt vere virtutes & scientiæ sed peccata & errores.

Vn. Paris. Hæc propositio quantum ad primam partem quod virtutes morales sunt peccata, est eodem modo qualificanda, sicut prius fuit illa qualificata, opera quæcunque ante charitatem sunt peccata. Quantum ad alteram, quod scilicet scientiæ speculativæ sunt errores, est manifeste falsa.

Luth. Theologi Scholastici Aristotelis moralia prorsus convenire mentiti sunt cum Christi Paulique doctrina.

Vn. Paris. Hac propositione impudenter & falso, Theologis Scholasticis imponit scriptor quod non est verum, quamquam satis exploratum sit, in multis, moralia Aristotelis cum Christi Paulique doctrina consentire.

De bello contra Turcas.

Luth. Præliari adversus Turcas est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

Vn. Paris. Hæc propositio universaliter intellecta est falsa, nec sacris eloquiis conformis.

De pœna hæreticorum.

Luth. Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, contra voluntatem spiritus divini asserta, & errori Catharorum & Valdeosium consona.

De votis Religionis.

Luth. Suadendum est ut vota prorsus omnia tollantur aut vitentur.

Vn. Paris. Hæc propositio est Christi doctrinæ & Sanctorum Patrum observationi qui vovere consuluerunt, contraria: ex errore procedens Lampetianorum, Wicleffistarum & eorum qui se jactabant de ordine Apostolorum.

Luth. Probabile est vota hodie non valere nisi ad operum jactantiam & præsumptionem.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, statui religionis contumeliosa & præfatis erroribus consona.

De Iuramento.

Luth. Quia Christiani temporalia non debent amare, ideo propter ea non debent jurare.

Vn. Paris. Hæc propositio est in moribus erronea & sapiens hæresim.

Luth. Judæis ad libitum, verum jurare est permissum.

Vn Paris. Hæc propositio si intelligatur permissum tanquam licitum, est falsa, divino præcepto adversa & antiquus error Judæorum.

De Conciliis generalibus.

Luth. Via jam nobis facta est enervandi authoritatem Conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis; ac judicandi eorum decreta.

Vn. Paris. Hæc propositio si velit scriptor, licitum esse cuipiam legitimi Concilij authoritati contradicere in his quæ fidem & mores concernunt, est schismatica & hæretica.

Luth. Certum est inter articulos Ioannis Hus vel Bohemorum multos esse plane Christianissimos & Evangelicos, quos non possit universalis Ecclesia damnare.

Vn. Paris. Hæc propositio loquendo de articulis condemnatis, de quibus intendit scriptor, est falsa, impia & sacris Conciliis injuriosa.

Luth. Isti duo articuli; Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas. Et universalis sancta Ecclesia tantum est una, sicut tantum est unus numerus prædestinatorum, non sunt Joannis Hus, sed Augustini super Joannem

Vn. Paris. Hæc propositio ad Hussitarum intelligentiam, est falso Augustino attributa. Articuli autem loquendo de Ecclesia Militante, de qua ibi fit sermo, sunt propositiones hæreticæ.

De Theologia Scholastica.

Luth. Theologia Scholastica est falsa scripturæ & Sacramentorum intelligentia, & exulem nobis fecit veram & sinceram Theologiam.

Vn. Paris. Hæc propositio est falsa, temerarie & superbe asserta, ac sanæ doctrinæ inimica.

Luth. In sermonibus Joannis Tauleri lingua Theutonica conscriptis plus reperio Theologiæ solidæ & sinceræ quam in universis omnium Universitatum Scholasticis Doctoribus repertum est, aut reperiri possit in omnibus suis sententiis.

Vn. Paris. Propositio quam Lutherus asserit, est manifesta temeraria.

Luth. Libidinem corrumpendæ scripturæ jam ferme trecentis annis patitur Ecclesia incomparabili damno suo à Doctoribus Scholasticis.

Vn. Paris. Hęc propositio est falsa, stulte & malitiose asserta.

CONCLUSIO.

Finis Condemnationis Doctorum Paris.

NOs præfati Decanus & Facultas præmissa, hæc omnia tempore multo examinavimus, & quid de his sentirent Ecclesiastici Doctores, quidve sacra Concilia, quid insuper in Scripturis sanctis caveretur diligenter annotavimus, post quod examen nostrum apud Sorbonam sæpius frequentatum, in plerisque nostris per juramentum vocatis & factis concionibus, unanimi omnium voto fuerunt conclusa ac definita; ac demum ex abundanti in Generali nostra congregatione apud sanctum Mathurinum rursus per juramentum super his specialiter denuntiata, hæc eadem post Missam more nostro celebratam iterum concordi omnium assensu, laudavimus, comprobavimus ac rata habuimus; laudamus, comprobamus, & rata habemus, & uti talia inconcusse tenenda, nostra sententia diffinimus & decernimus. Acta fuerunt hæc anno ab Incarnatione Domini M. D. XXI. die 15. Aprilis. In quorum testimonium, his institutis quæ in Archivis & scriniis nostris ad perpetuam rei memoriam reservamus, sigillum nostrum duximus apponendum. Ad quorum exemplar de mandato nostro præsentes fuisse fideliter impressas, testamur.

I. le Coinctе.

Hoc fuit judicium Parisiensium de Lutheri conclusionibus sigillatim expensis apposita propria censuræ nota, ut mos est antiquus Facultatis, earum cuilibet. Cui si stetisset Lutherus ut aliquando promiserat, Concilio opus non fuisset. Sed quis corrigat quem Deus despexerit? Ex his oppositionibus, ait

Petrus Suavis Polanus in Historia Concilij Tridentini lib. 1. nihil aliud est effectum nisi qaod reponente semper Luthero, libri multiplicabantur, contentionum ardor augescebat, multorum curiositas excitabatur, qui capti studio discutiendi controversias, facile deprehendebant abusus & errores qui redarguebantur, atque adeo à cultoPontificio alieniores sæpe fiebant. Ubi advertendum exemplar Gallicum verus istius Historiæ, quæ in Latinum sermonem purioris styli versa est & in Anglia edita anno 1622. non habere errores, sed tantum abusus. Ut pejus aliquid suspicari liceat de versione Latina hujus Historiæ, quæ ab hæretico homine prodiisse monstratur, cum abusus ab Lothero notaros additione errorum aogeat. Nec mihi dubiom est quin plerisque aliis in locis versio ista Latina hojus Historiæ res amplificet uot imminuat in detrimentum veritatis Orthodoxæ, ut merito suspecta haberi debeat.

Frapauli historia versio.

Porro cætera prosequi qoæ ad reducendum Doctorem istum errantem, tam ex parte Pontificis quam ex parte Imperatoris impensa sunt remedia, ad historicos qui rerum gestarum etiam minotias exponunt nec quidquã gravis momenti prætermittunt, spectat. Vere dictum est à Christo: *Quod si sal evanuerit in quo salietur?* quia ordinarie Doctoris non datur Doctor, ille solet aliis dare præcepta fidei & morum, & si careat humilitate Christiana à quoquam non vult accipere, se sibi sufficientissimum reputans. Utut sit cum tot remedia in dies adhibita fomitem dissensionis non extinguerent, ab omnibus Concilium desiderabatur: sed dum de loco, de personis qoæ ad illud admitterentur, de eo qui præsideret, & de aliis conditionibus varia proponuntur ac deliberantur, multi anni elabuntur sine Concilio, ac interim ubique in orbe Christiano qui antea Catholicos erat sub obedientia Rom. Pont. præter quosdam Hussitas in aliqoibus Bohemiæ oppidis & paucis Waldensibus in Sabaodiæ aliquot Vallibus & circa Alpium radices, invaluerunt hæreses, cum ipsi Lutheri discipuli inter se etiam dissentirent & non pauca errata eius damnatis dogmatibus adderent, ut inter cæteros Calvinus Presbyter Noviodunensis in Picardia versipellis astutiæ vir, à quo plures Galli seducti avitæ Religioni renuntiarunt.

Matt. 6.

Mirabitur autem quispiam qui fieri potuit, ut tantam excrescerent hæreses, ut tot animas obtinere potuerint, cum tot essent ubique Catholici Episcopi & Sacerdotes. Cojus rei non ona caosa est. Primum opportunum tempus aderat inimico homini seminandi Zizania super triticum, dum dormirent homines Matth. 18. dormiunt autem homines duplici somno ignorantiæ circa veritatem & negligentiæ circa virtutum opera: ut enim somnus sensuum ligatio, sic ignorantia & mala vita rectæ rationis oppressiones quædam sunt Non exerit lumen suum ratio errore & ignorantia detenta, aut in voluptates dejecta. Ante ortum uotem hæresis pauci inter Episcopos & Sacerdotes scientia pollebant, & corruptio motum tanta ubiqoe, ut pietas in exilium amandata esse videretur. Vnde nova dogmata improbæ vitæ consentanea facile in plurium mentibus aditum invenerunt, cum exiguos eorum esset numerus qui posset iis resistere.

Origo Hæreseon.

Hypocrisis quoque & prætextus majoris erga Deum pietatis & plura illi tribuendi, multos fefellit. Dicebant enim illi: Justitiam non aliam quærimus præter illam Agni Dei nobis imputatam: Romani autem suam volunt statuere eamqoe sibi inhærentem. Nos ita ad pedes Christi abjecti esse volumus ut in bono opere nihil actionis vitalis nobis tribuamos, sed omnem activitatem gratiæ. Romani aotem se audacius erigunt, cooperationem cum Dei gratia sibi vindicantes. Operibus nostris nihil fidimos, ea omnia peccata mortalia fatemur, nosque plane evacuantes una fide in Christum ac fiducia in ipsum salutem aoimarum assequutos arbitramur: Romaoi fidei adjunguot opera sua quæ præsumunt esse meritoria, adjungunt suas satisfactiones, ac Sanctorum, ut non solis Christi perpessionibus salventur. Hinc permoti sunt vulgi animi, ut sectam quæ tantum Christo tribuit divinam putarent, contrariam erroneam humi repentem, ac Pelagianam quæ solum liberum arbitrium exaltat.

Accessit ad hæc quod novarum hæresum Prædicatores, ut carnis deformitatem honesto quodam tegumento obvolverent se maximos puri divini Verbi præcones proclamaverunt, omne scripturarum studium anterioribus sæculis abjectum, ac propter earum ignorantiam humanas inventiones, ac traditiones popularium animos occupasse: Vnde corrupto Ecclesiæ statu, necesse fuerit homines a Deo excitari qui ipsam restituant: atque adeo ipsorum opera revocari omnes ad purum lumen Evangelij, ad scripturæ discutiendum medullam, Biblia vulgari idiomate descripta, alias interdicta, ipsorum ope, in publicum conspectum educere, quicquid dicerent evulgarentque liquidis scripturæ verbis, non Thomæ, non Scoti aut ullios hominis authoritate stabiliri, cum sola scriptura sufficeret ad omnium eruditionem, non hominum commenta. Quæ eum audiret popellus nesciretque omnium Hæreticorum morem, qui se præ aliis scripturarum inclitos assertores profitentur, haud recogitans sensum scripturæ à legitimis Pastoribus accipiendum esse, non à seipso legente, ad novam hanc & prætensam reformationem Ecclesiæ accurrit ac si classico sonante commonefactus esset: sed & altum quid ab eo judicatur, propria scientia ac scripturarum propria discussione & intelligentia sic ad apicem rerum sacrarum venisse, ut non amplius obedientia erga Ecclesiam uut animi summissione erga Patres Ecclesiæ Græcæ aot Latinæ opus esset: quare despectui haberi cœperunt, & multitudo horum dogmatum suavitate delinita, quæ sola Biblia in pretio habuit, ex quibus potabat se posse de omnibus fidei controversiis dijudicare. At quid tandem (præclare ait Westonus lib. 5 *de morib. reipub.* cap. 22. ubi hoc argumentum docte & erudite prosequitur) discussis Bibliis didicere Protestantes? quid in cœlo, quid in terra inde arcani oovere? In cœlo adspexere Deum auctorem esse peccati, sanctos ibi nullos reperiri nedum à nobis honorandos aut invocandos, nullam aut absurdam competere Deo providentiam in terra perspexere; principum leges non obligare conscientias subditorum: Ecclesiæ ut pote fallibili non esse credendum: non reperiri in hominum moribus decus virtutis, nullum peccatum credenti & speranti in Christum nocere aut imputari. An non consultius ad calceos consuendos, vel ad molendina vertenda, fuisse hosce asinos relegatos quam remissos ad Biblia, ex quibus adeo barbara, impia, horrendaque expressere? nec absurdum hic fuerit recensere quod de fœmina à Manichæo infecta recenset Locas Siculus apud Baronium tom. 9 colloquens illa cum quodam Sergio. Dic ergo mihi, aiebat, cur sacra Evangelia non legis? quibus ille verbis illectus nec occultom potios intuens neqoitiæ venenum, quod latebas, ita respondit: Nobis ista legere non licet, sed Sacerdotibus dumtaxat. At illa, non ita est, inquit, ut putas, nec enim personarum est exceptio apud Deum: *Omnes siquidem homines vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire.* At Sacerdotes vestri quoniam Dei verbom adulterant & mysteria occulunt quæ in Evangelio continentur, idcirco vobis audientibus non omnia legunt quæ scripta sunt, sed quædam legunt, quædam omittunt.

Scriptura lectio quam damnosa hæreticis.

His artibus addidere arma Lotherani & Calvinistæ aliorumque nominum hæretici. Horrenda bella movere in Catholicos: vi & armis ubicomque potuerunt loca munitissima occupaverunt. Ecclesias ac Monasteria expilarunt, altaria denudarunt: in principes legitimos rebellarunt: hinc etiam ad principatum in aliquot regionibus pervenerunt, nec Catholicos passi sunt subsistere. Quibus vero armis ferroque & igni

nocere non potuerunt, nocuerunt calumniis teterrimis, toti in culpandis Catholicis, ac Religiosis differti tabidique: Solet enim per calumnias incrementum capere infidelitas. Quod vetus fuit inventum Arianorum hæreticorum in Concilio Nicæno, ubi hæretici Episcopi relicta ipsa controversia qua dissentiebant à Catholicis, libellos criminatorios Constantino exhibuerunt, vitia quorumdam Episcoporum continentes, quos voluit non lectos exuri Constantinus Magnus, ut hac occasione tractatio fidei non impediretur. Adeo autem res hæc successit Luthero, ut congestis omnibus seu fictis, seu veris Pontificum omnium vitiis, eos sicut Anti-christos exosos reddiderit apud suos Sectatores, & Pastores variis criminibus onerasos, cooperante ad hoc eorum inscitia, tanquam Lupos à populis fugari fecerit. Deo interim ad peccata punienda id permittente, & ut eo modo reformaretur Ecclesia, cum malit pauciores habere veros fideles & Catholicos, quam plures omnibus vitiis conspurcatos, & quorum fœditate vitæ inhonoratur Religio ipsa Christiana, qui etiam si in Catholica remansissent, nihilominus damnarentur.

Iis ac similibus modis in magnum populum crevit Lutherus, cui non destitit quamdiu vixit variis scriptis arma subministrare ad impugnandam Ecclesiam. Cum autem an. 1546. quo obiit, jam inceptum esset Concil. Trident. in quo examinari & damnari incipiebant ejus hæreses, fertur dixisse circumstantibus: *Orate pro Domino Deo nostro & eius Evangelio, ut ei bene succedat; quia Concilium Tridenti, & abominabilis Papa graviter ei adversantur.* Hæc fuit cygnea vox Lutheri qui de se prophetasse dicebat S. Joann. Hussum cum diceret, *anserem comburitis, exsurget cygnus quem non comburetis.* Quid insultius à delirante homine proferri potuit, quam orandum esse pro Deo? aut quid ei timendum à Papa, si vera fuit alia eius vox, *pestis eram vivens, moriens ero mors tua Papa!* Sed quid veri ab ore impuri & excucullati Apostatæ profluere unquam potuit? mortuus est Lutherus & tot eius sequaces, & vivit Papa, cui dixit Christus Matth. 16. *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Cui proinde Origenes Homil. 17. in Genesim verba hæc Genesis 49. *Non deficiet Princeps ex Iuda*, adaptat, id est, *hic qui post eius resurrectionem Ecclesiarum princeps ordinatur*, &c. *Et videtur ista posse ita intelligi, quod usque ad consummationem sæculi non deerunt isti Duces, donec veniant ea quæ reposita sunt, quæ præparavit Deus his qui diligunt illum.*

Finis Lutheri.

Papa perpetuus.

BULLA INDICTIONIS
SACRI OECUMENICI
CONCILII TRIDENTINI
sub Paulo III. Pontif. Max.

PAulus Episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Initio nostri hujus Pontificatus, quem non ob merita nostra, sed propter suam magnam bonitatem, Dei omnipotentis providentia nobis commisit, cernentes jam tum in quas perturbationes temporum, quotque incommoda rerum fere omnium, nostra Pastoralis sollicitudo & vigilia esset vocata; cupiebamus quidem mederi Christianæ Reipublicæ malis, quibus illa jamdudum vexata, & propemodum oppressa est: sed ipsi etiam, ut homines circomdati infirmitate, ad tantum onus tollendum impares vires nostras esse sentiebamus. Nam cum pace opus esse intelligeremus ad liberandam & conservandam à plurimis impendentibus periculis Rempublicam, omnia invenimus odiis & dissensionibus plena, dissentientibus præsertim Principibus iis inter se, quibus summa rerum pene omnis à Deo permissa est: cum unum ovile & unum Pastorem Dominici esse gregis, ad integritatem Christianæ Religionis, & ad cœlestium bonorum spem in nobis confirmandam, necessarium duceremus, schismatis, dissidiis, hæresibus erat Christiani nominis divulsa jam pœne & lacerata unitas: cum tutam atque munitam ab infidelium armis atque insidiis Rempubl. optaremus, nostris erratis, nostraque cunctorum culpa, Dei videlicet ira peccatis nostris imminente, Rhodus fuerat amissa, Hungaria vexata, conceptum & meditatum contra Italiam contraque Austriam & Illiricum terra marique bellum: cum impius & immitis hostis noster Turca nullo tempore requiesceret, nostrorumque inter se odia & dissensiones suam bene gerendæ rei occasionem duceret. Igitur, ut dicebamus, in tanta hæresum, dissensionum, bellorumque tempestate, tantisque excitatis fluctibus, cum essemus ad moderandam & gubernandam Petri naviculam vocati, nec viribus ipsi nostris satis fideremus, primum conjecimus in Domino cogitatus nostros ut ipse nos nutriret, animumque nostrum firmitate & robore, mentem consilio sapientiaque instrueret: deinde animo repetentes majores nostros sapientia admirabili & sanctitate præditos, sæpe in summis Christianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum atque opportunissimum Oecumenica Concilia & Episc. Generales Conventus adhibuisse: ipsi quoque animum ad Generale habendum Conc. adjecimus, exquisitisque Principum sententiis, quorum nobis videbatur utilis in primis & opportuna ad hanc rem esse consensio, cum eos tunc non alienos ab hoc tam sancto opere invenissemus, Oecumenicum Concil. & Generale eorum Episcop. aliorumque Patrum, ad quos pertineret, anno Incarnationis Domini, sicut litteris & monumentis nostris testatum est, millesimo quingentesimo trigesimo septimo, Pontificatus nostri tertio, à decima Kalend. Junij inchoandum: spem prope certam habentes fore, ut cum illic in nomine Domini essemus congregati, ipse, sicut promisit Dominus in medio nostrum affuturus, & bonitate ac misericordia sua omnes temporum procellas, omniaque pericula spiritu oris sui facile depulsurus esset. Matth. 18. Sed ut semper insidiatur piis actionibus humani generis hostis, primum contra omnem spem & expectationem nostram denegata fuit nobis Mantuana civitas, nisi aliquas conditiones subiremus, ab Institutis majorum nostrorum, & conditione temporum, nostraque ac hujus sanctæ Sedis ac nominis Ecclesiastici dignitate libertateque prorsus alienas, quas in aliis litteris nostris expressimus. Quapropter alium invenire locum, aliamque deligere civitatem necesse habuimus: quæ cum non statim nobis occurreret idonea & apta, ad sequentes Kal. Novemb. prorogare Conc. celebrationem fuimus coacti. Interim sævus & perpetuus hostis noster Turca ingenti classe Italiam adortus, aliquot oppida in litoribus Apuliæ cæpit, vastavit, diripuit, prædas hominum abegit: nos in maximo timore & periculo omnium muniendis litoribus nostris, finitimisque auxilio juvandis fuimus occupati: nec tamen interea destitimus consulere & hortari Christianos Principes, ut de idoneo ad habendum Concil. loco quid sentirent, nobis exponerent. Quorum cum essent incertæ variæque sententiæ, tempusque diutius, quam erat opus, videretur extrahi; nos optimo animo, atque (ut arbitramur) etiam consilio Vincentiam elegimus, urbem copiosam, & Venetorum, qui eam nobis concedebant, virtute, auctoritate, potentia, cum aditum patentem, tum stationem omnibus liberam atque tutam in primis in se habentem. Sed cum jam tempus longius progressum esset, novæque urbis electionem omnibus significari conveniret: jamque Kal. Novemb. appetentes facultatem hujus divulgationis excluderent, hiemsque esset propinqua, rursus altera prorogatione tempus Concilij

differre in proximum sequens ver, Maiique futuras A Kalend. compulsi fuimus. Qua re firmiter constituta atque decreta, cum & nos ipsos & cetera omnia ad eum bene agendum, Deo juvante, celebrandumque Conventum pararemus, plurimum reputantes interesse cum celebrationis Concilij, tum universæ Christianæ Reipublicæ, Christianos Principes pace inter se & concordia consentire, charissimos in Christo filios nostros, Carolum Romanorum Imperat. semper Augustum, & Christianiss. Regem Franciscum, duo præcipua Christiani nominis firmamenta atque subsidia, orare atque obsecrare institimus, ut ad colloquium inter se & nobiscum una convenirent: quorum quidem apud utrumque litteris, nuntiis, & à Latere nostro Missis ex venerabilium Fratrum nostrorum numero Legatis sæpissime egeramus ut ex simultate & B dissidiis ambo in unum fœdus & piam amicitiam vellent convenire, labentibusque succurrere Christianis rebus: quarum servandarum cum esset illis potestas à Deo præcipue tributa, si id non agerent, & ad commune Christianorum bonum sua consilia non dirigerent, acris & severa ratio eidem Deo ab ipsis reddenda esset. Qui aliquando precibus nostris annuentes, Nicæam se contulere: quo nos quoque longum iter, & senili ætati nostræ vehementer contrarium, Dei & pacis conciliandæ causa suscepimus: neque prætermisimus interea, cum tempus Concilij præstitutum, Kal. videlicet Maij, appropinquarent, tres Legatos summæ virtutis ac auctoritatis à latere nostro, de numero eorumdem fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Vincentiam mittere, qui initium Concilij C facerent, Prælatosque undique venientes exciperent, & ea quæ judicarent esse opus, agerent & tractarent, quo nos ab itinere & negotio pacis reversi, omnia accuratius dirigere possemus. Interim vero in illud sanctum opus maximeque necessarium tractationem videlicet pacis inter Principes, incubuimus, & quidem omni animi studio, omni pietate ac diligentia. Testis est nobis Deus, cujus freti clementia, nosmetipsos itineris & vitæ periculo exposuimus. Nostra testis conscientia, quæ nihil habet hac in re quidem, in quo nos arguat aut prætermissæ aut non quæsitæ ad pacificandum occasionis. Principes ipsi testes, quos tam sæpe tamque vehementer Nuntiis, litteris, Legatis, monitis, hortatu, precibusque omnibus obsecraverimus, ut simultates deponerent, ut societatem coirent, D ut Christianæ Reipub. in maximum & propinquum jam adductæ discrimen, communibus studiis opitularentur. Jam vero testes illæ vigiliæ atque curæ, illi diurni nocturnique animi nostri labores, gravesque sollicitudines, quas ob hanc rem & causam plurimas jam suscepimus, nec tamen ad optatum exitum nostra consilia & acta adhuc perducta sunt. Ita enim visum Domino Deo est, quem tamen non desperamus aliquando optata nostra benignius respecturum. Ipsi quidem, quantum in nobis fuit, nihil quod esset Pastorali nostro officio debitum, in hac re omisimus. Quod si qui sunt, qui actiones pacis nostras in aliam interpretentur partem, dolemus quidem, sed tamen in dolore nostro gratias Deo omnipotenti agimus, E qui ad exemplum & doctrinam patientiæ nostræ suos

Act. 5. Eph. 2. voluit Apostolos haberi dignos, qui *pro nomine Jesu*, qui *pax nostra est*, contumeliam paterentur. Verum in illo congressu colloquioque nostro, quod Nicææ habitum est, etsi peccatis nostris impedientibus inter duos Principes vera & perpetua pax non potuit confici, induciæ tamen decennales factæ sunt: quarum opportunitate nos sperantes & sanctum Concilium commodius celebratum iri, & deinde ex Concilij auctoritate perfici posse pacem, apud Principes instituimus, ut & ipsi venirent ad Concilium, & Prælatos suos præsentes ducerent, absentesque accerserent. Qui cum de utroque se excusassent, quod & ipsis redire in Regna sua, tum necesse esset, & Prælatos, quos secum habuissent, itinere atque impendiis fessos atque exhaustos recreari & refici oporteret, nos hortati sunt, ut aliam quoque prorogationem temporis habendi Cōcilij decerneremus. Qua in re concedenda cum essemus aliquantum difficiles, literas interim à Legatis nostris, qui Vincentiæ erant, accepimus, transacto jam & longius prætenito Concilij ineundi die, unum vix aut alterum ex externis Nationibus Prælatum Vincentiam se contulisse. Quo nuncio accepto, cum videremus eo tempore nulla jam ratione haberi Concilium posse, ipsis Principibus concessimus, ut differretur tempus Concilij usque ad sanctum Pascha, diem festum futuræ Dominicæ Resurrectionis. Cujus nostri præcepti expectationisque decretæ literæ, Genuæ anno Incarnationis Domini 1538. 4. Calend. Julij factæ publicatæque sunt: hanc dilationem eo propensius fecimus, quod pollicitus est nobis uterque Princeps Legatos suos Romam ad nos se missurum, ut ea quæ ad perfectionem pacis reliqua essent, neque Nicææ ob brevitatem temporis potuerant omnia confici, Romæ commodius coram nobis agerentur & tractarentur. Et ob hanc rationem etiam à nobis ambo petierunt, ut hæc pacificationis procuratio Concilij celebrationi proponeretur, cum ipsum Concilium, pace facta, multo deinde utilius & salutarius Christianæ Reipub. futurum esset. Semper enim hæc pacis spes nobis injecta, Principum nos voluntatibus assentiri hortata est: quam spem vehementer auxit post discessum a Nicæa nostrum, ipsorum duorum principum inter se benevola amicaque congressio, quæ maxima nostra cum lætitia à nobis intellecta, confirmavit nos in bona spe ut tandem aliquando nostras preces apud Deum exauditas, & vota pacis accepta esse crederemus. Hanc igitur pacis conclusionem cum & expeteremus & urgeremus, nec solum duobus antedictis Principibus, verum etiam charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Regi Romanorum videretur, actionem Concilij, nisi pace facta, suscipi non oportere, cunctique à nobis per literas suosque Oratores contenderent, ut alias rursus temporis prorogationes faceremus; præcipue autem instaret Serenissimus Cæsar, promisisse se demonstrans, iis qui à Catholica unitate dissentiunt, se operam suam apud nos interpositurum, ut aliqua concordiæ ratio iniretur, quod ante suam in Germaniam profectionem apte non posset fieri: nos eadem semper se pacis, & tantorum Principum voluntate adducti, cum præsertim cerneremus, ne ad dictum quidem Resurrectionis festum alios Prælatos Vincentiam convenisse, prorogationis nomen jam fugientes, quod ita sæpe frustra fuerat repetitum, celebrationem Generalis Concilij ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum suspendere maluimus. Itaque fecimus, & de suspensione hujusmodi literas ad singulos supradictorum Principum decima die Junij 1539. dedimus, sicuti ex illis perspicue potest intelligi. Ea itaque suspensione necessario per nos facta, dum tempus illud magis idoneum à nobis pacisque aliqua conclusio expectatur, quæ & dignitatem postea frequentiamque Concilio, & Christianæ Reipublicæ præsentiorem salutem erat allatura, Christianæ interea res in deterius quotidie prolapsæ sunt, Hungaris Rege ipsorum mortuo Turcam vocantibus, Ferdinando Rege bellum in eos movente, Belgis ad defectionem à Cæsare ex parte quadam incitatis, cujus defectionis comprimendæ causa per Galliam amicissime, & cum Rege Christianissimo concordissime, magno benevolæ inter eos voluntatis indicio, transiens in Belgas Serenissimus Cæsar, & illinc deinde in Germaniam provectus, Conventus Germaniæ Principum & Civitatum, tractandæ eius, quam dixerat, concordiæ causa habere cœpit. Sed cum, spe pacis jam deficiente, illo quoque modos curandæ in Conventibus tractandæque concordiæ ad majores potius discordias aptus esse videretur, inducti fuimus ad pristinum Concilij Generalis remedium reverti: idque per Legatos nostros

nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ipsi Cæsari obtulimus, quod etiam postremo & præcipue Ratisponensi Conventu egimus, cum illic dilectus filius noster Gaspar tituli sanctæ Praxedis Cardinalis Contarenus, summa doctrina & integritate, Legatum nostrum ageret. Nam cum (id quod ne accideret, antea veriti eramus) ex ejus Conventus sententia peteretur à nobis, ut ab Ecclesia dissentientium quosdam articulos tolerandos declararemus, quoad per Oecumenicum Concilium illi excuterentur & deciderentur, idque nobis ut concederemus, neque Christiana & Catholica veritas, neque nostra & sedis Apostolicæ dignitas permitteret, palam potius Concilium ut quam primum fieret, proponi mandavimus. Neque vero in alia unquam sententia & voluntate fuimus, quam ut primo quoque tempore Concilium Oecumenicum & generale congregaretur. Sperabamus B enim ex eo & pacem populo Christiano, & Christianæ Religionis integritatem posse recuperari: verumtamen id cum bona gratia & voluntate Christianorum Principum habere volebamus. Quam voluntatem dum expectamus, dum observamus tempus absconditum, tempus beneplaciti tui, ô Deus, aliquando tandem decernere compulsi sumus, omne esse tempus beneplacitum Deo, cum de rebus sanctis & ad Christianam pietatem pertinentibus consilia ineuntur. Quapropter videntes, maximo quidem animi nostri cum dolore, rem Christianam quotidie in peius ruere, Hungaria à Turcis oppressa, Germanis periclitantibus, cæteris omnibus metu mœroreque afflictis, nullius jam Principis consensum expectare, sed tantum Dei omnipotentis C voluntatem, & Christianæ Republicæ utilitatem attendere constituimus. Itaque cum Vincentiam amplius non haberemus, cuperemusque cum universæ Christianorum salutis, tum Germanicæ nationis incommodis in eligendo per nos novo Concilij habendi loco consulere, aliquotque locis propositis, ipsam Tridentinam civitatem ab ipsis desiderari videremus: nos, etsi in citeriore Italia commodius omnia tractari posse judicabamus, ad eorum tamen postulationes nostram voluntatem paterna charitate deflexímus. Itaque Tridentinam civitatem elegimus, qua in civitate Oecumenicum Concilium ad proxime venturas Calendas Novembris haberetur, idoneum locum illum statuentes, quo ex Germania quidem, alijsque Germaniæ finitimis Nationibus facillime, ex Gallia, Hispania, cæterisque Provin- D ciis remotioribus non difficiliter Episcopi & Prælati convenire possent. Dies autem Concilij ea à nobis spectata est, quæ spatium in se haberet & publicandi per Christianas Nationes nostri hujus decreti, & facultatis omnibus Prælatis ad veniendum tribuendæ. Quo minus autem annuum tempus præfiniremus mutando Concilij loco, sicut quibusdam Constitutionibus alias præscriptum est, res fuit in causa, quod longius extrahi spem sanandæ aliqua in parte Christianæ Reipublicæ, quæ tot detrimentis & calamitatibus affecta est, noluimus. Et tamen videmus tempora, agnoscimus difficultates, quid sperari possit ex consiliis nostris, incertum esse intelligimus. Sed quia scriptum est, *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet*; magis Dei clementiæ & mi- E sericordiæ confidere, quam nostræ imbecillitati diffidere constituimus. Sæpe enim fit in bonis operibus incipiendis, ut quod humana consilia non valent, divina virtus efficiat. Hujus igitur ipsius Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ac beatorum ejus Apostolorum Petri & Pauli authoritate, qua nos quoque in terris fungimur, freti atque subnixi, de venerabilium item fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio & assensu, sublata amotaque suspensione, de qua supra commemoratum est, quam per præsentes tollimus & amovemus, sacrum Oecumenicum & generale Concilium in civitate

Civitas Tridentina electa ad concil.

Concil. Constant Sess. 39.

Psal. 36.

A Tridentina, loco commodo & libero omnibusque nationibus opportuno, ab Kalendas proximas Novembris anni præsentis ab Incarnatione Domini 1542. incipiendum, prosequendum, & eodem Domino adjuvante, ad ipsius gloriam atque laudem atque Christiani totius populi salutem absolvendum perficiendumque indicimus, annuntiamus, convocamus, statuimus atque decernimus: omnes omnibus ex locis tam venerabiles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, quam alios quoscumque, quibus jure aut privilegio in Concilijs generalibus residendi, sententias in eis dicendi permissa potestas est, requirentes, hortantes, admonentes, ac nihilominus eis in vi jurisjurandi, quod nobis & huic sanctæ Sedi præstiterunt, ac sanctæ virtutis obedientiæ, aliisque sub pœnis, jure B aut consuetudine in celebrationibus Conciliorum adversus non accedentes ferri & proponi solitis, mandantes arcteque præcipientes, ut ipsimet, nisi forte justo detineantur impedimento, de quo tamen fidem facere compellantur, aut certe per suos legitimos Procuratores & Nuncios sacro huic Concilio omnino adesse & interesse debeant. Supra autem dictos Imperatorem, Regemque Christianissimum, necnon cæteros Reges, Duces, Principes quorum præsentia si alias unquam, hoc quidem tempore maxime sanctissimæ Christi fidei, & Christianorum omnium futura est salutaris, rogantes atque obsecrantes per viscera misericordiæ Dei & Domini nostri Jesu Christi, cujus fidei veritas & Religio intus & extra graviter jam oppugnatur: C ut si salvam volunt Christianam esse Republicam ac se Domino obstrictos & obligatos pro maximis illius erga se beneficiis intelligunt, ne deserant ipsius Dei causam & negotium, ipsimet ad sacri Concilij celebrationem veniant, in quo ipsorum pietas atque virtus communi utilitati, salutique suæ ac cæterorum & temporali & æternæ plurimum est profutura. Sin autem, id quod nollemus, accedere ipsi non poterunt, at graves saltem viros Legatos cum authoritate mittant, qui personam Principis sui quisque, & cum prudentia & cum dignitate possint in Concilio referre. In primis vero, ut id curent, quod ipsis facillimum est, ut ex suis cujusque Regnis ac Provinciis Episcopi & Prælati sine tergiversatione & mora ad Concilium proficiscantur. Quod maxime quidem à Prælatis principibusque Germa- D niæ Deum ipsum atque nos impetrare æquum est, ut cum eorum præcipue causa ipsisque cupientibus Concilium indictum sit, & in ea civitate indictum, quæ ab eis est desiderata, non graventur ipsi sua cunctorum præsentia id celebrare & ornare, quo melius atque commodius, quæ ad integritatem & veritatem Christianæ Religionis, quæ ad bonorum morũ reductionem, emendationemque malorum, quæ ad Christianorum inter se, tam Principum quam populorum pacem, unitatem, concordiamque pertineant, & quæ ad repellendos impetus Barbarorũ & infidelium, quibus illi universam Christianitatem obruere moliuntur, sint necessaria, Deo nostris consultationibus præeunte, & lumen sapientiæ suæ ac veritatis mentibus nostris præferente, agi in di- E cto sacro Oecumenico Concilio, & conspirante omnium charitate consuli, tractari, confici, ad optatosque exitus deduci quam primum, & quam optime possint. Atque ut nostræ hæ literæ, & quæ in eis continentur, ad notitiam cunctorum, quorum oportet, perveniant, neve quis illorum ignorantiæ excusationem prætendat, cum præsertim etiam non ad omnes eos quibus nominatim illæ essent intimandæ, tutus forsitan pateat accessus: volumus & mandamus, ut in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & Ecclesia Lateranensi, cum ibi multitudo populi ad audiendam rem divinam congregari solita est, palam clara voce per Curiæ no-

stræ Cursores, aut Notarios aliquos publicos legantur, lectæ in valuis dictarum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ portis, & Campi Floræ solito loco affigantur, ubi ad lectionem & notitiam cunctorum aliquamdiu expositæ pendeant: cumque inde amovebuntur, earum nihilominus exempla in eisdem locis remaneant affixa. Nos enim per lectionem, publicationem affixionemque hujusmodi omnes & quoscumque quos antedictæ nostræ comprehendunt, post spatium duorum mensium, à die literarum publicationis & affixionis, ita volumus obligatos esse atque adstrictos, ac si ipsismet illæ coram lectæ & intimatæ essent: transumptis quidem earum, quæ manu publici Notarij scripta, aut subscripta, & sigillo personæ alicujus Ecclesiasticæ in dignitate constitutæ munita fuerint, ut fides certa & indubitata habeatur, mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Indictionis, annontiationis, convocationis, statuti, decreti, mandati, præcepti & obsecrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1542. undecima Kalendas Junij Pontificatus nostri anno octavo.

BLOSIVS.

HIER. DAND.

SESSIO PRIMA

SACRO-SANCTI OECVMENICI ET GENERALIS CONCILII TRIDENTINI.

Sub Paulo III. Pontifice Maximo celebrata die 13. mensis Decembris, anno Domini 1545. Præsidentibus in ea, nomine eiusdem Pontificis, Reverendissimis D D. Ioanne Maria de monte, Marcello Cervido, Reginaldo Polo, S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicæ Sedis de latere Legatis.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Nativitate ejusdem Domini nostri 1545. Indictione tertia, die vero dominica tertia adventus Domini, in qua fuit Festum sanctæ Luciæ, & 13. mensis Decembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Pauli, divina Providentia Papæ Tertij anno 12. pro felici inchoatione sacrosanctæ Oecumenicæ & Generalis Tridentinæ Synodi fuit facta Processio generalis in civitate Tridentina ab Ecclesia sanctissimæ & individuæ Trinitatis ad Ecclesiam Cathedralem; assistentibus in ea tribus Sedis Apostolicæ Legatis, & Reverendiss. Illustriss. Domino Christophoro Madrucio, tituli S. Cæsarij S. R. E. Presbytero Cardinali, & Episcopo Tridentino: necnon RR. Patribus Dominis Archiepiscopis, Abbatibus, Doctoribus, ac illustribus & nobilibus viris infrascriptis, cum multis alijs Doctoribus tum in Theologia, tum in utroque jure: etiam cum magno numero Baronum & Comitum, necnon cum clero & populo dictæ Civitatis. Qua finita, præfatus Reverend. & Illustriss. Dominus Cardinalis de Monte, primus Legatus, celebravit Missam de sancto Spiritu in Sancta Cathedrali Ecclesia, & Reverend. Pater Dominus Episcopus Bizontinus habuit Orationem. Deinde finita Missa, dictus Reverend. D. de Monte Cardinalis dedit benedictionem populo. Postmodum comparuit coram eisdem RR. Legatis & Prælatis, egregius vir Magister Zorrilla, Secretarius Illustriss. D. Didaci de Mendoza, Oratoris Cæsareæ & Catholicæ Majestatis, & præsentavit litteras excusatorias super ejus absentia, quæ fuerunt lectæ alta voce. Interea lectæ fuerunt Bullæ indictionis Concilij.

Postmodum præfatus Reverendiss. de Monte Legatus, vertit se ad Patres Concilij, dicens: Placetne vobis ad laudem & gloriam sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ad incrementum & exaltationem fidei & Religionis Christianæ, ad extirpationem hæresum, ad pacem & unionem Ecclesiæ, ad reformationem Cleri & populi Christiani, ad depressionem & extinctionem hostium Christiani nominis, decernere & declarare, sacrum Tridentinum & Generale Concilium incipere, & inceptum esse? Responderunt: Placet. Et cum proxima sit celebritas Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, & subsequantur aliæ Festivitates labentis & incipientis anni; placetne vobis, primam futuram Sessionem habendam esse die Iovis post Epiphaniam, quæ erit septima mensis Januarij, anno Domini 1546. Responderunt: Placet. Postremo idem Reverendiss. de Monte benedixit Synodum: & deinde Cantores cantaverunt, Te Deum. Super quibus omnibus D. Hercules Severolus, ipsius Concilij Promotor, petiit à D. Claudio de la Casa, Clerico Virdunensis Diœcesis, Notario ejusdem Concilij, & ab alijs Notarijs, unum vel plura fieri Instrumentum, seu Instrumenta.

Exordium Concilij.

Admonitio atque Hortatio Legatorum Sedis Apostolicæ, ad PP. in Concilio Tridentino, lecta in prima Sessione.

PAtres Reverendiss. &c. Cum ipsa muneris nostri ratio, qui in hac sancta Synodo Præsidentium & Sedis Apostolicæ Legatorum personam gerimus, hoc postulare ita videatur, ut crescentibus negotijs, quæ in hoc sacro Consessu ad Dei gloriam & Ecclesiæ utilitatem sunt expedienda, sæpius apud vos cohortandi & commonendi causa, verba faciamus: tum vero in hac prima Sessione, quæ felix (ut speramus) principium ipsi Concilio est datura, minime hoc à nobis prætermittendum duximus. Eo vero libentius hoc officio fungimur, quod cum vos vel hortamur, ut ea faciatis quæ digna tanto Conventu sint, vel à contrarijs dehortatur, nosmetipsos etiam hortamur, qui in eadem quasi navi vobiscum sumus, iisdemque periculis, quibus vos, iisdem tempestatibus subjicimur. Nosmetipsos (inquam) excitamus ad vigilandum, ne vel in scopulos incidamus, qui plurimi proculdubio in hoc cursu sese offerent; vel magnitudine negotiorum, tamquam fluctuum obrui nos negligentia nostra patiamur: verum spe & fide erecti, eo navigationem dirigamus, quo maxime portus salutis ad Dei gloriam in Christo Iesu sese ostendet. Igitur ut ab eo incipiamus, de quo maxime in hoc principio admonendi omnes fuimus, unusquisque nostrum ante oculos sibi in primis proponere debet, quænam sint quæ ab hoc sacro Concilio expectentur: ex quo quisque facile intelliget, quantum sibi oneris incumbat. Sunt vero ea (ut omnia summatim complectamur) quæ in Bulla Indictionis Concilij continentur: nempe hæresum extirpatio, disciplinæ Ecclesiasticæ & morum reformatio, ac tandem pax æterna totius Ecclesiæ. Hæc ergo sunt quæ nos curare, vel potius pro

Scopus Concilij triplex.

quibus assidue orare, ut Dei benignitate fiant, oportet: atque illud est, de quo ante omnia in ipso Concilij exordio, omnes & singulos qui huc convenimus: primum autem nos ipsos qui in tam sancto ministerio præsidemus, admonendos duximus, ne umquam cogitemus, vel per singulos qui hic adsunt, vel per universum Concilium, etiamsi omnes Pastores ex universo terrarum orbe huc coirent, tantis malis, quibus nunc grex Christi est oppressus, provideri posse. Si enim putamus hoc à nobis perfici posse, aut ab alio quam ab ipso Christo, quem Deus Pater unicum nobis servatorem & pastorem dedit, cui etiam omnem potestatem dedit; erramus sane in fundamento omnium actionum nostrarum, & divinam iram magis provocabimus. Adjungimus enim ad superiora mala, quæ propterea nobis acciderunt, quod ipsum fontem aquæ vivæ reliquimus, hoc alterum maximum peccatum, quod nostra vel prudentia, vel potentia iisdem malis mederi velimus; ut merito de nobis dicatur, quod Propheta in persona Dei, veterem

Ierem. 2. populum accusans, dicit: *Duo mala fecit populus hic: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas non valentes continere aquas.* Tales vero cisternæ sunt omnia consilia, quæ à nostra prudentia, non afflata Spiritu divino, proficiscuntur; quæ non modo populos in pietate & obedientia, tanquam aquam in cisternis, continere non valent, sed quo magis his artibus retinere eos laboramus, violentius tanquam torrentes à nobis defluunt & discedunt: ut superiorum annorum experientia multis in locis satis nos docere potest, & nunc admonere, unicam tantum viam medendis his malis relictam, si nostra omnia remedia inutilia esse agnoscentes, & valere potius ad augenda quam tollenda mala: ad Christi potentiam, quem

1. Cor. 1. dexteram suam Deus Pater appellat; ad Christi sapientiam, qui est sapientia Patris, in omnibus nos, qui

1. Cor. 4. Patrum personam gerimus, fide & spe confugiamus, hujus non in omnibus ministros esse agnoscamus. *Hic vero quæritur* (inquit Apostolus) *inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Hoc autem nunc nobis agendum est, ut ministros nos in omnibus idoneos præbeamus. Erimus vero idonei, si nos ex nobis minime idoneos esse judicaverimus. Quia enim (inquit

1. Cor. 3. idem Apostolus) ad hæc idoneus? ut qui *ne cogitare quidem aliquid ex nobis, quasi ex nobis, simus sufficientes.* Verum hoc fateri non satis est nobis; hoc dicere potuit Apostolus, & per hanc portam ingredi ad obeundum munus suum, in eo se ministrum fidelem ac idoneum ostendere, qui simul dicere potuit

1. Cor. 4. de ministerio suo loquens: *Nihil mihi conscius sum.* Nobis vero, qui, si verum fateri volumus, aliter dicere non possumus, quin nobis conscij simus, in administrando munere nobis imposito, in plurimis defecisse, & horum etiam malorum, ad quæ corrigenda vocamur, non minima ex parte causam extitisse, non satis est hic fateri, ad tantum

Negligentia Episcoporum carpitur. munus nos impares esse. Quid ergo ministri in Ecclesia instauranda facere possimus? Idem prorsus, quod Christus ipse Episcopus animarum nostrarum fecit, cum venit ad fundandam & formandam Ecclesiam suam. Idem sane, Patres, faciendum erit nobis, quod ipsa sapientia Patris fecit, cum venit ut multos filios in gloriam adduceret: id quod nobis item propositum nunc esse debet. Is enim cum oppressos peccatis omnes invenisset, omnia omnium peccata in seipsum transtulit, seque unum ante Deum pro omnibus reum & nocentem constituit, ac pœnam nobis debitam sustinuit, tanquam omnia flagitia & omnia scelera, quæ nos commiseramus, ipse commisisset, cum tamen ab omni labe peccati purissimus

1. Petr. 2. esset: *Quippe qui peccatum non fecit, neque unquam inventus est dolus in ore ejus.* Quod vero Christus pro immensa sua charitate erga Deum Patrem, & pro misericordia erga nostrum genus fecit; hoc nunc ipsi faciamus, justitia ipsa à nobis flagitat, ut omnium

A horum malorum, quibus grex Christi est oppressus, nos pastores coram tribunali misericordiæ Dei reos constituamus, atque omnium peccata in nos ipsos non tam pie quam juste transferentes, quia revera horum malorum magna ex parte nos causa sumus, divinam misericordiam per Iesum Christum imploremus. Quod vero dicimus, nos pastores his malis, quibus Ecclesia est oppressa, causam dedisse, si quis hoc acrius, & magis per exaggerationem quandam verborum, quam vere dictum existimet, hoc quidem ipsa rerum experientia, quæ mentiri non potest, comprobabit. Respiciamus ergo paulolum ad ipsa mala, quibus Ecclesia opprimitur, ac simul etiam ad nostra peccata. Sed quis hæc numerare valeat, quæ simul cum reliquis malis multitudine superant arenam maris, & usque ad Cœlum clamant? Circumscribamus

B ergo tantam multitudinem nostrorum malorum illis limitibus, quibus hoc Concilium, quod capitalibus malis medendis est vocatum, ea circumscripsit. Sunt vero illa tria quæ supra commemoravimus, hæreses, lapsa morum disciplina, & intestinum atque externum bellum. Hic ergo videamus & consideremus cum tam multis annis Ecclesia his calamitatibus vexetur, undenam ipsa originem habuerunt; num illis nos quodammodo principium, num fomentum dederimus? Primum vero examinemus initium hæresum, quæ hac nostra ætate passim pullularunt: quibus si negare volumus nos principium dedisse, quia nullius hæreseos ipsi auctores fuimus; tamen cum perversæ de fide sententiæ, tamquam vepres quædam sint & spinæ, quæ in agro Domini, qui nobis

C colendus commendatus est, ortæ sunt: & si illæ quidem sua sponte, ut solent aliquando vitiosæ herbæ, pullularunt, tamen qui non coluit quem debuit agrum, qui non seminavit, qui pullulantes per se non statim curam adhibuit, ut extirparet, non minus quidem principium illis dedisse dicendus est, quam si ipsa seminaverit, præsertim cum hæc omnia à negligentia agricolæ ortum ducant, & incrementum habeant. Hic ergo seipsos excutiant, qui sunt agricolæ in agro Domini, conscientiam suam interrogent, quomodo in eo colendo, quomodo in seminando se gesserint. Quod qui fecerint, his præsertim temporibus, quibus paucissimi agro Domini colendo incumbunt, non multum (credimus) dubitabunt, num ad ipsos pullulantium passim in Ecclesia hæresum culpa pertineat. Hæc vero monendi tan-

D tum causa dicta satis sint de his quæ ad primum caput pertinent. Veniamus ad secundum, quod lapsam morum disciplinam, & abusus (ut vocant) complectitur. Hic vero nihil attinet diu investigare, quinam tantorum malorum auctores fuerint, cum præter nos ipsos ne nominare quidem ullum alium auctorem possimus. Quare ad tertium accedamus, quod impedimenta pacis Ecclesiæ in se continet, qualia sunt arma vel domestica, vel externa: hæc enim jampridem pacem Ecclesiæ perturbarunt, & adhuc perturbant. De quibus hoc tantum dicimus, si (quod Deus ipse certissimis signis ostendit) hæc arma flagella ejus sunt, quibus nos affligit; quia duorum priorum capitum rei sumus, in quibus nos excusare non possumus, etiam

E horum armorum præcipuam nos causam esse negare non possumus. Ejusmodi vero flagella Deum ob eam causam immittere censemus, ut nos peccantes castiget, & peccata ipsa, quibus Majestatem ejus maxime offendimus, nobis ante oculos ponat. Hic vero quisquis aliquando animadvertit, quibus modis Ecclesia armorum violentia vexata fuerit, secum ipse consideret, quænam illa sint, in quibus præcipue Ecclesia propter ipsa arma detrimentum patiatur. Nec vero hic refert, de quorum armis loquamur, sive de intestinis nostrorum Principum, sive de externis Turcarum armis quæ superioribus annis nos magnis calamitatibus affecerunt; sive de eorum, qui ab obedientia suorum Pastorum decesserunt, & ipsos à suis sedibus

A expulerunt. Hoc enim summatim dicimus de omni genere armorum, si qui illa contra nos tractarunt, à suis Ecclesiis Pastores fugarunt, Ordines confuderunt, laicos autem in Episcoporum locum suffecerunt, Ecclesiæ bona diripuerunt, cursum verbi Dei impediverunt: hic, inquam, dicimus, nihil horum esse, quod in libro abusuum Pastorum, maxima illorum pars qui hoc nomen sibi vendicant, per se factum esse si legere libuerit, non scriptum apertis verbis inveniat. Nostram enim ambitionem, nostram avaritiam, nostras cupiditates his omnibus malis populum Dei prius affecisse statim inveniet, atque harum vi ab Ecclesiis Pastores fugati, easque pabulo verbi privati, bona Ecclesiarum, quæ sunt bona pauperum, ab illis tolli, indignis Sacerdotia conferri, & illis, qui nihil a laicis, præterquam in vestis genere, ac ne in B hoc quidem differunt, dari. Quid enim horum est, quod negare possimus per hos annos à nobis factum esse? Quare si Turca, si hæretici hoc idem adversus nos faciunt, quid hic aliud quam flagitia nostra, & simul justum Dei judicium videmus? Iudicium vero plenum misericordia. Si enim pro meritis nos castigaret, jam pridem *sicut Sodoma & Gomorrha fuissemus.* *Isaiæ 1.*

Cur vero hæc nunc commemoramus? an ut vos confundamus? absit; sed magis ut vos seu Patres & Fratres charissimos, primum autem nosmetipsos admoneamus, quo pacto hæc, quibus nunc affligimur, flagella & graviora quæ impendent, nisi resipiscamus, vitare possimus, ut effugiamus tremendum illud Dei judicium, omnibus quidem non resipiscentibus tremendum, maxime vero illis qui præsunt. *Iudicium enim grave* (inquit Scriptura) *his qui præsunt, fiet.* *Sap. 5.* *1. Petr. 4* C Iudiciũ vero incipere nunc videmus *à domo Dei*. Dum enim nunc ejiciuntur. Sacerdotes dum conculcantur ab hominibus; quid aliud hoc indicat, quam divinũ de nobis judicium, quod prædixit Christus, cum diceret Sacerdotes suos esse sal terræ: *quod si sal evanuerit*, ad nihil valere ultra, *nisi ut ejiciatur foras, & conculcetur ab hominibus*. *Matt. 5.* Hæc vero omnia nos nunc patimur. Quod si propter justitiam, ut nostri majores, beati nos quidem; at nunc juste quidem, quia sal evanuit. Minime autem propter justitiam patimur: in omnibus enim nostris afflictionibus videmus judicium Dei. Atque utinam quidem illud videremus! hoc enim initium esset omnia Dei judicia & flagella effugiendi, atque in gratiam & veram gloriam ingrediendi. Quæ res fecit, ut in his commemorandis acriores & longiores fuerimus: nisi enim hæc bene cognita & D perspecta fuerint, frustra intramos in Concilium, frustra invocamus Spiritum sanctum, qui primum ingressum in animam hominis semper facere solet per ipsius hominis condemnationem, ut condemnet mundum de peccato. Quare nisi ille Spiritus nos apud nosmetipsos primum condemnaverit, nondum illum ingressum esse ad nos affirmare possumus, ac ne ingressurum quidem, si peccata nostra audire recusamus. Idem enim dicetur nobis, quod populo veteri per Prophetam Ezechielem est dictum, cum nondum agnitis suis sceleribus, Deum per Prophetam interrogare vellent. Sic autem ait Propheta: *Venerunt viri Israel ad interrogandum Dominum, & sederunt coram me. Hæc autem dicit Dominus: Numquid ad interrogandum me venistis? Vivo ego, dicit Dominus, quia non respondebo vobis.* *Eze. 20.* E Sequitur autem: *Si judicas eos, abominationes patrum illorum ostende illis.* In quibus verbis ostendit Deus, quare noluerit respondere illis, quia nondum scilicet abominationes suas & Patrum suorum audierant. Quare cum idem Dei Spiritus sit, qui tum dabat responsa, & quem nunc nos sedentes coram Domino invocamus: quid nobis faciendum sit, ut propria responsa habeamus, ex his videtis; & simul quam necessario nos, qui præsidemus in hoc sacro Consessu, à detegendis nostris peccatis sermonis exordium vobiscum duximus. Quia vero nonnullos nunc videmus, sua primum peccata & nostri Ordinis graviter deflentes, atque Dei misericordiam omnibus votis implorantes: ideo quidem in maxima spe sumus, advenisse, quem invocamus Dei Spiritum. Hoc nos vero maximum pignus divinæ misericordiæ habemus, nempe ipsam hanc inchoationem Concilij, in quo nunc convenimus ad erigendam & instaurandam pæne collapsam Ecclesiam, ut vetus populus, post diuturnam captivitatem apud externos Reges, redijt Jerosolymam ad instaurandum templum. In illius vero populi statu, in illorum læta ad patriam profectione, & templi instauratione, nostri quidem temporis & nostri status, in hoc præsertim Concilio imaginem intueri possumus: & in ducum ejusdem populi exemplo, vestrum, qui duces estis populo Dei ad cælestem patriam contendenti, officium videre. Quare B omnes vos magnopere hortamur, ut sæpius ad memoriam revocetis, quæ in Esdræ, quæ in Nehemiæ, quæ etiam in Danielis libris sunt scripta, in quibus consilia omnium Ducum populi explicantur, quæ hunc unum semper scopum habuerunt, ut sua & populi atque Patrum peccata confitentes ad pœnitentiã & implorationem divinæ misericordiæ omnes excitarent. Quod cum populus faceret, tum quidem omnia illis feliciter successere. Eadem vero consilia nobis, si felicem successum & exitum expectare volumus in instauranda Ecclesia, ob quam causam læti huc in spiritu convenimus, sequenda erunt: atque eo quidem magis quo etiam majora nobis certamina impendent instauraturis Ecclesiam, quam illis instauraturis templum. Si enim illis multi, quo minus id perficeretur, se opposuere, si multi etiam, cum opus impedire non C possent, eos irriserunt: hoc quidem sic habetote, nobis nec irrisores defuturos, nec qui maximis viribus à cœpto opere nos deterreant & avocent. Habebimus vero non modo *Colluctationem cum carne & sanguine, sed cum spiritualibus nequitiis in cælestibus.* *Ephes. 8* Verum his omnibus potentior est is, in cujus nomine hoc opus sumus aggressi. Quare in eo confidamus, ipsum precibus invocemus, & ipse omnia perficiet. Quia vero hoc Concilium cum deliberantium, tum vero judicantium speciem refert, in quo & deliberatur de iis quæ ad universalis Ecclesiæ bonum pertinent, & etiã judicatur tam de rebus quam de personis, (sedemus enim tamquam judicantes duodecim tribus Israël, quibus comprehenditur universus populus Dei) ideo maxime locus videtur nos ipsos admonendi, ut caveamus D ab his, quæ vel consultandi vel judicandi vim in nobis depravare solent. Hæ vero sunt ipsæ animi passiones, quæ ideo etiam perturbationes vocantur, quia rectum & verum de rebus judicium & sensum perturbant ac pervertunt. In quibus maxime illa sunt cavenda quæ recte monet Ethnicus ille in consilijs abjicienda, cum dicit, omnes homines qui de rebus dubiis consultãt, ab ira, odio, amicitia, vacuos esse debere. Nam cum in hæc omne genus hominum sit propensum, tum vero ij maxime, qui Principibus serviunt (tales enim vehementiores habent affectiones:) facillime autem ad gratiã loquuntur, vel ad odium, prout scilicet ipsos existimant Principes affectos esse, à quibus mercedem expectant. *Cæsaris in Catil. verba.* Cum vero de Principibus loquimur, tam de his qui Ec- E clesiastici vocantur, quam qui sæculares, loquimur. Ac licet quidem nos Principes Christianos habere agnoscamus & gaudeamus, id quod in veteri & jam recens fundata Ecclesia Patres nostri non habuerunt: tamen ante omnia nobis in hoc Concilio semper est animadvertendum, hunc non esse locum laudandi aliquem, nisi solum Deum in Christo Iesu, atque illum solum justificandi, omne autem genus hominum condemnandi, primum vero nos ipsos, qui hæc loquimur, ut cum Daniele dicamus: *Nobis confusio faciei, Regibus nostris, Principibus nostris, & Patribus nostris, qui peccaverunt: tibi autem Domino DEO nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te, & non audivimus vocem Domini Dei*

nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis A *per servos suos Prophetas. Et omnis Israel prævaricati sunt legem tuam & declinaverunt, ne audirent vocem tuam: & stillavit super nos maledictio & detestatio.* Hic vero nunc locus esset, ut ejusdem Prophetæ exemplum sequentes, cujus verba modo recitavimus, non solum nostra qui Sacerdotes sumus, sed populi, sed Principum, coram Deo & Ecclesia ejus, peccata confiteremur, proque omnibus veniam imploraremus. *Ibid.* Sic vero dicit Daniel: *Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei:* nomine populi hoc loco omnium ordinum personas complectens, ut ejus confessio, quam modo recitavimus, declarat. Qua in re, quid nobis, qui pro salute universæ Ecclesiæ tantis malis oppressæ, huc convenimus, faciendum sit, satis indicare B videtur: nimirum ut nostra, & simul Principum ac populi peccata flentes confiteamur. Id quod plane in spiritu mœroris satis nunc abunde facimus, verbis vero uberius faceremus, si ipsi Principes adessent, qui suam nobiscum confessionem & lacrymas conjungerent. Ejusmodi vero quasi funiculus peccatorum, ut Prophetæ loquuntur, Sacerdotum ac Principum atque ipsius populi peccata sunt colligata, ut difficile sit de unius ordinis peccatis inquirere, quin reliquorum simul ordinum peccata appareant. Sic vero omnes ordines una rationis serie accusans, in veteri populo dicit Ezechiel in persona Dei: *Ezech. 22.* *Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum non habuerunt distantiam. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes* C *prædam, ad effundendum sanguinem, ad perdendas animas, & avare sectanda lucra. Populi terræ calumniabantur calumniam.* Hæc ille. Quæ utinam ad illa solum tempora pertinerent, ac non nostri quoque temporis imaginem referrent! Utinam, cum de corruptela morum sacerdotum loquimur, hinc maximam occasionem, maximam materiam & authoritatem ipsos Principes, atque ipsum populum dedisse negare possemus! Sed reprimamus nunc verba usque ad tempus magis opportunum, fontes autem communium lacrymarum aperiamus. Redeamus vero ad eos, quos cœpimus, admonendos, præsertim Episcopos, qui cum mandatis Principum huc venerunt. Sic vero illos admonemus, ut omni qua possunt, fide & diligentia suis Principibus serviant: verum ut Episcopos decet, *1. Cor. 7.* sic illis serviant, *ut servi Dei, non ut servi hominum.* D *Nolite*, inquit Apostolus, *servi hominum esse.* Primum vero serviant uni Regi Christo, cui Deus Pater omnem potestatem dedit: deinde vero propter eum *Rom. 13.* omnibus, maxime autem Principibus; *Cui honorem, honorem; cui tributum, tributum.* Hortamur autem, ut Principibus serviant ad honorem, quemadmodum eorum mandata verbis ipsis præ se ferunt: in quibus nihil fere, nisi honorificum, & ad publicam utilitatem spectans, proponitur. Sic vero in summa serviant, ut eorum officium in primis spectet ad honorem Dei, & utilitatem hujus Concilij, quod propter publicum bonum est convocatum. Quare ut ab hoc maxime dehortamur omnes, qui hic sententias coram Deo & Angelis ejus, atque coram universa Ec- E clesia sumus dicturi, ne ad gratiam hominis alicujus loquamur: sic etiam multo magis, ne ad odium cujusquam sententiam proferamus, etiam si contra nos adversarij, vel inimici & hostis personam gerat: denique ut ab omni inter nos contentione abstineamus, maxime optamus, & in Domino hortamur. Hæc enim sunt, quæ contristant & repellunt quem invocamus Spiritum sanctum, sine quo nihil omnino facere poterimus, quod ad bonum & pacem Ecclesiæ cedat. *1. Cor. 3.* *Cum enim*, inquit Apostolus, *sint inter vos contentiones, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis?* Cum vero homines eos appellat, Spiritus Dei expertes intelligit. In omnibus autem quæ ad reformationem Ecclesiæ pertinent, ob quam causam convenimus, imitari nos oportet illum, qui eam A primum formavit: de quo hoc ipsum opus ingredien- *Isa. 42.* te, sic in persona Dei Propheta loquitur: *Ecce servus meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacui animæ meæ, dedi spiritum meum super eum: judicium gentibus nuntiabit: non contendet, neque clamabit, arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Hunc vero spiritum pacis, charitatis & mansuetudinis, cum semper apud omnes, & cum omnibus ostendere debeamus, tum vero maxime in hoc sacro Consessu, in quo convenimus, ut per gratiam ipsius Spiritus, contentionibus, quæ nimis diu Ecclesiam vexarunt, finis tandem imponatur. Quare ne ipsi ullam contentionis ansam alicui demus, qui pacificorum personam gerimus, maxime est cavendum. B Hoc vero & cætera omnia incommoda & impedimenta pacis unico modo evitabimus, atque ad optatum pacis portum perveniemus, si precibus ab humili & contrito corde profectis, ipsum Christi *Ephes. 2.* Spiritum, *qui est pax nostra*, invocaverimus: ut in hoc Concilio præsideat: ut lucem cordibus nostris infundat, utque nos in omnibus ad ipsius honorem, & veram Ecclesiæ utilitatem regat & dirigat. Ad tales *Isa. 65.* enim ipse dicit: *Adhuc te loquente, ecce adsum.* Quare ut hujusmodi orationibus assidue incumbamus, quanta possumus charitate vos in Domino hortamur, ut uno ore atque uno spiritu Deum Patrem in Christo Jesu glorificemus, qui est Deus benedictus in sæcula, Amen.

SESSIO SECUNDA.

C

Celebrata die septima mensis Ianuarij, anno 1546.

ANno à Nativitate Domini 1546. Indictione 4. die Jovis 7. mensis Januarij, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & D. D. N. Pauli divina providentia Papæ III. anno duo-decimo, Reverendus Pater D. Episcopus Castellimaris celebravit Missam de Spiritu sancto in Ecclesia Cathedrali & in loco Sessionis. Qua finita, Reverendus Pater Dominus Episcopus S. Marci habuit Orationem. Deinde Reverend. Cardinales & alij Prælati acceperunt pluvialia & mitras, fueruntque cantatæ Litaniæ. Postea Reverend. Cardinalis de Monte benedixit Synodum, & fuerunt factæ cæremoniæ in Sessionibus publicis fieri D solitæ. Deinde Reverendus Pater D Episcopus Castellimaris legit Decretum. Quo lecto, interrogavit Patres, utrum hæc placerent: qui responderunt, placent, cum aliquibus additionibus, per aliquos ex Patribus additis. Deinde interrogavit eos: Placet, quod proxima Sessio fiat 4. Februarij proxime futura? Qui responderunt: Placet.

DECRETUM SECUNDÆ SESSIONIS.

De modo vivendi, & alijs in Concilio servandis.

SAcrosancta Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea præsidentibus ejusdem Apostolicæ Sedis Legatis, agnoscens cum beato *Jacob. 1.* E Jacobo Apostolo, quod *omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à* *Eccl. 1.* *Patre luminum*, qui iis, qui postulant à se sapientiam, *Psal. 110* *dat omnibus affluenter, & non improperat eis:* & simul sciens, quod *initium sapientiæ est timor Domini:* statuit, & decrevit, omnes & singulos Christi fideles, in civitate Tridentina congregatos, exhortandos esse, prout exhortatur, ut se à malis & peccatis hactenus commissis emendare, ac de cætero in timore Domini ambulare, & desideria carnis non perficere, orationibus instare, sæpius confiteri, Eucharistiæ Sacramentum sumere, Ecclesias frequentare, præcepta denique Dominica (quantum quisque poterit) adimplere, necnon quotidie pro pace Principum Christia-

norum ac unitate Ecclesiæ privatim orare velint: Episcopos vero, & quoscumque alios in Ordine Sacerdotali constitutos, Oecumenicum Concilium in ea civitate concelebrantes, ut assidue Dei laudibus incumbere, hostias laudes, & preces offerre, Sacrificium Missæ quolibet saltem die Dominico (in quo Deus lucem condidit, & à mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum in Discipulos infudit) peragere satagant: facientes, sicut idem Spiritus sanctus per Apostolum præcipit, *Obsecrationes, Orationes, postulationes, gratiarum actiones*, pro sanctissimo D. N. Papa, pro Imperatore, *pro Regibus & cæteris qui in sublimitate constituti sunt, ac pro omnibus hominibus, ut quietam & tranquillam vitam agamus*, pace fruamur, & fidei incrementum videamus. Prætesea hortatur ut jejunent saltem singulis sextis Feriis in memoriam Passionis Domini, eleemosynas pauperibus erogent: in Ecclesia antem Cathedrali singulis quinta Feria celebretur Missa de Spiritu sancto, cum Litanis & alia Orationibus ad hoc institutis. In aliis vero Ecclesiis eadem die dicantor ad minus Litaniæ & orationes. Tempore autem quo Sacra peragentur, collocutiones & confabulationes non fiant, sed ore & animo Celebranti assistatur.

Act. 4. *1. Tim. 2.* *1. Tim. 3* *Tit. 3*

Et quoniam oportet Episcopos esse irreprehensibiles, sobrios, castos, domui suæ bene præpositos; hortatur etiam, ut ante omnia quilibet in mensa servet sobrietatem moderationemque ciborum: deinde cum in eo loco sæpe otiosi sermones oriri soleant, ut in ipsorum Episcoporum mensis divinarum Scripturarum lectio admisceatur. Familiares vero suos unusquisque instruat & erudiat, ne sint rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi, & voluptatum amatores: vitia demum fugiant, & virtutes amplectantur, & in vestitu & in cultu, & omnibus actibus honestatem præ se ferant, sicut decet ministros ministrorum Dei.

Ad hæc, cum hujus sacrosancti Concilij præcipua cura, solicitudo & intentio sit, ut propulsatis hæresum tenebris, quæ per tot annos operuerunt terram, Catholicæ veritatis lux, Iesu Christo, qui vera lux est, annuente, candor, puritasque refulgeat, & ea quæ reformatione egent, reformentur: ipsa Synodus hortatur omnes Chatholicos hic congregatos & congregandos, atque eos præsertim, qui Sacrarum litterarum peritiam habent, ut sedula meditatione diligenter secum ipsi cogitent, quibus potissimum viis & modis ipsius Synodi intentio dirigi, & optatum effectum sortiri possit, quo maturius & consultius damnari damnanda, & probanda probari queant, ut per totum orbem omnes uno ore & eadem fidei confessione glorificent Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi. In sententiis vero dicendis, juxta Toletani Concilij statutum, in loco benedictionis considentibus Domini Sacerdotibus, nullus debeat aut immodestia vocibus perstrepere, aut tumultibus perturbare, nullus etiam falsis vanisve aut obstinatis disceptationibus contendere; sed quidquid dicatur, sic mitissima verborum prolatione temperetur, ut nec audientes offendantur, nec recti judicij acies perturbato animo inflectatur.

Joan. 1 *Tolet. II Can. 1.*

Insuper ipsa sacra Synodus statuit & decrevit, quod si forte contigerit aliquos debito in loco non sedere, & sententiam etiam sub verbo, Placet, proferre, Congregationibus interesse, & alios quoscumque actus facere, Concilio durante, nulli propterea præjudicium generetur, nullique novum jus acquiratur.

Angelus Massarellus sacri Concilij Secretarius, manu propria.

Deinde indicta fuit futura Sessio ad diem Jovis 4. Mensis Februarij proxime venturi.

SESSIO TERTIA.

ANno à Nativitate Domini 1546. quarto mensis Februarij, fuit Sessio generalis, & celebrata Missa de Spiritu sancto per Archiepiscopum Panormitanum. Magister Ambrosius Catharinus habuit Orationem, & R. P. D. Archiepiscopus Turritanensis legit Decretum: & interrogavit Patres an placeret? responderuntque, sed aliqui cum certis additionibus, Placet.

DECRETVM

De Symbolo fidei.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Hæc sacrosancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea præsentibus eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, magnitudinem rerum tractandarum considerans, præsertim earum quæ duobus illis capitibus, de extirpandis hæresibus, & moribus reformandis, continentur, quorum causa præcipue est congregata: agnoscens autem cum Apostolo, non esse sibi colluctationem *adversus carnem & sanguinem, sed adversus spiritales nequitias, in cælestibus*, cum eodem omnes & singulos inprimis hortatur, ut confortentur in Domino, & in potentia virtutis ejus, *in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possint omnia tela nequissimi ignea extinguere*, atque galeam spem salutis accipiant cum gladio spiritus, *quod est verbum Dei*. Itaque ut hæc pia ejus sollicitudo principium & progressum suum per Dei gratiam habeat, ante omnia statuit & decernit præmittendam esse Confessionem fidei, Patrum exempla in hoc secuta, qui sacratioribus Concilijs hoc scutum contra omnes hæreses in principio suarum actionum apponere consuevere: quo solo aliquando & infideles ad fidem traxerunt, hæreticos expugnarunt, & fideles confirmarunt. Quare symbolum fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, tanquam principium illud, in quo omnes, qui fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, ac fundamentum firmum & unicum, contra quod *portæ inferni nunquam prævalebunt*, totidem verbis, quibus in omnibus Ecclesiis legitur, exprimendum esse censuit, quod quidem ejusmodi est.

Eph. 6. *Matt. 16*

CRedo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia sæcula. Deum de Deo, lumen de lumine. Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundũ Scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem; qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Con-

fiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Et expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſœculi. Amen.

Indictio futuræ Seſſionis.

EAdem ſacroſancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, in ea præſidentibus eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, intelligens multos Prælatos ex diverſis partibus accinctos eſſe itineri, nonnullos etiam in via eſſe quo huc veniant, cogitanſque omnia ab ipſa ſacra Synodo decernenda, eo majoris apud omnes exiſtimationis & honoris videri poſſe, quo majori fuerint & pleniori Patrum Concilio & præſentia ſancita & corroborata: ſtatuit & decrevit, futuram Seſſionem poſt præſentem, celebrandam eſſe die Jovis, quæ ſubſequetur Dominicam *Lætare* proxime futuram: interim tamen non differri diſcuſſionem & examinationem eorum, quæ ipſi Synodo diſcutienda & examinanda videbuntur.

SESSIO QVARTA.

ANno à Nativitate Domini 1546. Indictione quarta, die vero Jovis, octava menſis Aprilis, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & D. N. D. Pauli, divina Providentia Papæ III. anno 12. præſidentibus eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis legatis, R. P. D. Salvator Alexius Archiepiſcopus Turritanenſis celebravit Miſſam de ſancto Spiritu in Eccleſia Cathedrali, & loco Seſſionis. Deinde Generalis Servorum habuit Orationem. Qua finita, RR. Cardinales & Prælati, acceperunt pluvialia & mitras, & Cantores inceperunt cantare Antiphonam, Exaudi nos Domine quoniam benigna eſt miſericordia tua. Qua finita, Diaconus clamavit, Orate: quo dicto, omnes Prælati flexerunt genua, & orarunt. Deinde Subdiaconus clamavit, Erigite. Tunc R. D. de Monte, primus Præſidens, dixit hanc Orationem. Adſumus Domine ſancte Spiritus. Qua finita, item Diaconus dixit iterum, Orate: & paulo poſt dixit, Erigite. Deinde idem Præſidens dixit hanc Orationem: Mentibus noſtris, quæſumus Domine, adſpirando, &c. Quibus peractis, Cantores inceperunt Litanias: & cum venerunt ad illum locum. Ut Domnum Apoſtolicum, Præſidentes, qui flexis genibus erant, ſurrexerunt, & R. Cardinalis de Monte primus Præſidens, vertit ſe ad Congregationem, dans Benedictionem, & dixit: Ut hanc ſanctam Synodum, &c. Cantores reſponderunt, Te rogamus audi nos. Completis vero Litaniis, Diaconus dixit, Flectamus genua: & Subdiaconus reſpondit, Erigite. Deinde idem R. Præſidens dixit hanc Orationem: Da, quæſumus, Eccleſiæ tuæ miſericors Deus, ut Spiritu ſancto congregata. Quibus peractis, Diaconus

Matt. 7. cantavit Evangelium, *Attendite à falſis Prophetis.* Quo finito præfatus Reverendiſſimus Præſidens incepit Hymnum, *Veni Creator Spiritus.* Quo finito, idem R. Præſidens dixit hanc Orationem, Deus qui corda. Deinde præfatus Dominus Archiepiſcopus legit Decretum, & quæſivit ex Patribus, utrum hæc placerent. Qui omnes reſponderunt, Placet, cum aliquibus additionibus. Poſtremo, utrum placeret quod prima futura Seſſio celebraretur die Jovis poſt feſtum Pentecoſtes? qui reſponderunt. Placet.

Item hæc ſancta Synodus ſtatuit & decrevit, proximam futuram Seſſionem tenendam & celebrandam eſſe Feria quinta poſt ſacratiſſimum feſtum proximum Pentecoſtes.

Quo quidem decreto, ut præmittitur, lecto poſtquam Patres in Concilio præſentes reſponderunt, Placet; D. Angelus Maſſarellus, ipſius Concilij Secretarius, legit deputationem Oratorum Cæſareæ &

A Catholicæ Majeſtatis, in perſonam Illuſtrium D. Didaci de Mendoza, & D. Franciſci à Toleto ad Concilium Tridentinum, ac faciendum quæ Cæſarea Majeſtas faceret, ſi præſens eſſet.

DECRETVM.

De Canonicis Scriptis, 8. Aprilis promulgatum in quarta Seſſione.

SAcro-ſancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuo ante oculos proponens, ut ſublatis erroribus, puritas ipſa Evangelij in Eccleſia conſervetur: quod promiſſum ante per Prophetas in Scripturis ſanctis Dominus noſter Chriſtus Dei Filius proprio ore primum promulgavit, deinde per ſuos Apoſtolos, tanquam fontem omnis ſalutaris veritatis & morum diſciplinæ, omni creaturæ prædicari juſſit: perſpicienſque, hanc veritatem & diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionibus, quæ ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt: Orthodoxorum Patrum exempla ſecuta, omnes libros tam veteris quam novi Teſtamenti, cum utriuſque unus Deus ſit auctor, necnon traditiones ipſas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus à Chriſto vel à Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu ac reverentia ſuſcipit ac veneratur.

Jerem. 31
Matt. 28
Marc. ult.
1. Theſſ. 2

Sacrorum vero librorum Indicem huic Decreto adſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint qui ab ipſa Synodo ſuſcipiantur. Sunt vero infra ſcripti: Teſtamenti veteris. Quinque libri Moyſis, id eſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias, cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores: ſcilicet Oſeas, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & ſecundus. Teſtamenti novi, quatuor Evangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum à Luca Evangeliſta conſcripti: quatuordecim epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli, ſcilicet, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ: Ioannis

Apostoli tres: Iacobi Apostoli una: Iudæ Apostoli una: & Apocalypsis Ioannis Apostoli.

Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro sacris & Canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit. Omnes itaque intelligant, quo ordine & via ipsa Synodus, post jactum fidei Confessionis fundamentum, sit progressura, & quibus potissimum testimonijs ac præsidiis in confirmandis dogmatibus, & instaurandis in Ecclesia moribus sit usura.

DECRETUM

De editione & usu Sacrorum Librorum.

INsuper eadem sacrosancta Synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & Vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus & expositionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat. Præterea, ad coërcenda petulentia ingenia, decernit, ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum quem tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat, etiam si hujusmodi interpretationes nullo umquam tempore in lucem edendæ forent. Qui contravenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis a Iure statutis puniantur.

Sed & Impressoribus modum in hac parte, ut par est, imponere volens, qui jam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quidquid libet, sine licentia Superiorum Ecclesiasticorum, ipsos sacræ Scripturæ libros, & super illis Annotationes & expositiones quorumlibet indifferenter, sæpe tacito, sæpe etiam ementito prælo, & quod gravius est, sine nomine Auctoris imprimunt; alibi etiam impressos libros hujusmodi temere venales habent; decernit & statuit, ut posthac sacra Scriptura, potissimum vero hæc ipsa vetus & Vulgata editio quam emendatissime imprimatur; nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine Auctoris; neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi prius examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis & pecuniæ, Canone Concilij novissime Lateranensis apposita. Et si Regulares fuerint, ultra examinationem & probationem hujusmodi, licentiam quoque à suis Superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris, juxta formam suarum Ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel evulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subjaceant, quibus impressores. Et qui eos habuerint vel legerint, nisi prodiderint Auctores, pro Auctoribus habeantur. Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, atque ideo in fronte libri vel scripti vel impressi authentice appareat: idque totum, hoc est, probatio & examen, gratis fiat: ut probanda probentur, & reprobentur improbanda.

Sessio 10. De impress. lib.

Post hæc temeritatem illam reprimere volens, qua ad profana quæque convertuntur & torquentur verba & sententiæ sacræ, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos etiam famosos; mandat & præcipit, ad tollendam hujusmodi irreverentiam & contemptum, ne de cætero quisquam quomodolibet verba Scripturæ sacræ ad hæc & similia audeat usurpare: ut omnes hujus generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, Iuris & arbitrij pœnis per Episcopos coërceantur.

Indictio futuræ Sessionis.

ITem hæc sacrosancta Synodus statuit & decernit proximam futuram Sessionem tenendam & celebrandam esse Feria quinta post sacratissimum festum proximum Pentecostes.

SESSIO QUINTA.

ANno à Nativitate Domini 1546. Indictione quarta, die vero Jovis, decima septima mensis Junij, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Pauli, divina Providentia Papæ Tertij anno 12. præsidentibus eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, Reverendus Pater Dominus Alexander de Picolominibus Senensis, Episcopus Pientinus in Tuscia, celebravit Missam de sancto Spiritu in Cathedrali Ecclesia & loco Sessionis. Deinde Magister Marcus Laurens Calaber, Frater Ordinis Prædicatorum, habuit Orationem. Qua finita, Reverendissimi Cardinales & alii Prælati acceperunt pluvialia & mitras: fueruntque factæ cæremoniæ in aliis Sessionibus fieri solitæ; lectum fuit etiam Decretum.

Indictio futuræ Sessionis.

ITem sacrosancta Synodus statuit & decrevit, primam futuram Sessionem tenendam & celebrandam esse die Jovis, Feria quinta post Festum beati Jacobi Apostoli.

DECRETUM.

De Peccato Originali.

VT fides nostra Catholica, sine qua impossibile est placere Deo, purgatis erroribus, in sua sinceritate integra & illibata permaneat, & ne populus Christianus omni vento doctrinæ circumferatur; cum serpens ille antiquus, humani generis perpetuus hostis, inter plurima mala, quibus Ecclesia Dei his nostris temporibus perturbatur, etiam de peccato originali, ejusque remedio non solum nova, sed etiam vetera dissidia excitaverit: sacrosancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, jam ad revocandos errantes, & nutantes confirmandos accedere volens, sacrarum Scripturarum, Sanctorum Patrum, probatissimorum Conciliorum testimonia, & ipsius Ecclesiæ judicium & consensum secuta, hæc de ipso peccato originali statuit, fatetur, ac declarat.

Genes. 3.

SI quis non confitetur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, incurrisseque per offensam prævaricationis hujusmodi iram & indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat,

Genes. 2.

Rom. 5. fuerat Deus, & cum morte captivitatem sub
1. Cor. 15. eius potestate, *qui mortis deinde habuit imperium*, hoc est, diaboli, totumque Adam per illam prævaricationis offensam, secundum corpus & animam in deterius commutatum fuisse; anathema sit.

Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non eius propagini asserit nocuisse, & acceptam à Deo sanctitatem & iustitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse: aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod mors est animæ; anathema sit: cum contradicat Apostolo dicenti: *Per unum hominem*
Rom. 5. *peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine unum est, & propagatione, non imitatione transfusum omnibus, idest unicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quam per meritum unius mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos Deo reconciliavit in Sanguine suo, factus nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio: aut negat ipsum Iesu Christi meritum per Baptismi Sacramentum in forma Ecclesiæ rite collatum, tam adultis quam parvulis applicari; anathe-
1. Tim. 2. ma sit: *quia non est aliud nomen sub cælo datum*
1. Cor. 1. *hominibus in quo oporteat nos salvos fieri.* Vn-
Act. 4. de illa vox: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit*
Ioan. 1. *peccata mundi.* Et illa: *Quicumque baptizati*
Gal. 3. *estis, Christum induistis.*

Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti; aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam; unde fit consequens, ut in eis forma Baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est id quod
Rom 5. dixit Apostolus: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*, nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum, etiam parvuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. *Nisi enim quis renatus fuerit ex*
Ioan. 3. *aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit non tolli totum id quod veram & pro-

priam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari; anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis, qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem: Rom. 6.
qui non secundum carnem ambulant, sed vete- Ephes. 4.
rem hominem exuentes, & novum induentes, qui secundum Deum creatus est, inno- Col. 3.
centes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti, effecti sunt *hæredes quidem Dei, co-* Rom. 8.
hæredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur ac sentit: quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, & viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus, non valet: quinimmò, *qui legitime certaverit coronabitur.* Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam numquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.

Declarat tamen hæc ipsa sancta Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam & Immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem, sed observandas esse Constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV. sub pœnis in eis Constitutionibus contentis, quas innovat.

DECRETUM
DE REFORMATIONE.

CAPUT I.

Eadem sacro-sancta Synodus, piis Summorum Pontificum & probatorum Conciliorum Constitutionibus inhærens, easque amplectens, & illis adjiciens, ne cœlestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, statuit & decrevit, quod in illis Ecclesiis, in quibus Præbenda, aut præstimonium, seu aliud quovis nomine nuncupatum stipendium, pro Lectionibus Sacræ Theologiæ deputatum reperitur, Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alij locorum Ordinarij, eos qui Præbendam, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi obtinent, ad ipsius sacræ Scripturæ expositionem & interpretationem per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneum substitutum ab ipsis Episcopis, Primatibus, & aliis locorum Ordinariis eligendum, etiam per substractionem fructuum cogant & compellant. De cætero vero Præbenda, præstimonium, aut stipendium hujusmodi nonnisi personis idoneis, & quæ per seipsas id munus explere possint, conferantur: & aliter facta provisio nulla sit & invalida.

In Ecclesiis autem Metropolitanis, vel Cathedralibus, si civitas insignis vel populosa, ac etiam in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, nullius Diœcesis, si ibi Clerus numerosus fuerit, ubi

nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi deputatum reperitur; Præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud onus incompatibile injunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuo constituta & deputata intelligatur. Et quatenus in ipsis Ecclesiis nulla vel non sufficiens præbenda foret, Metropolitanus, vel Episcopus ipse per assignationem fructuum alicujus simplicis Beneficij, ejusdem tamen debitis supportatis oneribus, vel per contributionem Beneficiatorum suæ civitatis & Diœcesis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de Capituli consilio ita provideat, ut ipsa sacræ Scripturæ Lectio habeatur, ita tamen, ut quæcumque aliæ Lectiones, vel consuetudine, vel quavis alia ratione institutæ, propter id minime prætermittantur.

Ecclesiæ vero, quarum annui proventus tenues fuerint, & ubi tam exigua est Cleri & populi multitudo, ut Theologiæ Lectio in eis commode haberi non possit, saltem Magistrum habeant ab Episcopo cum consilio Capituli eligendum, qui Clericos aliosque scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsa sacræ Scripturæ studia, annuente Deo transire possint. Ideoque illi Magistro Grammatices, vel alicujus simplicis Beneficij fructus, quos tamdiu percipiat quamdiu docendo perstiterit, assignentur, dum tamen Beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio: vel ex Capitulari, vel Episcopali mensa condigna aliqua merces persolvatur; vel alias Episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ Ecclesiæ & Diœcesi accommodam; ne pia hæc, utilis atque fructuosa provisio quovis quæsito colore negligatur.

In Monasteriis quoque Monachorum, ubi commode fieri queat, etiam Lectio sacræ Scripturæ habeatur: qua in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum, in hoc ut Sedis Apostolicæ Delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.

In Conventibus vero aliorum Regularium, in quibus studia commode vigere possunt, Sacræ Scripturæ Lectio similiter habeatur: quæ Lectio à Capitulis Generalibus vel Provincialibus assignetur dignioribus Magistris.

In Gymnasiis etiam publicis, ubi tam honorifica, & cæterorum omnium maxime necessaria Lectio hactenus instituta non fuerit, religiosissimorum Principum ac Rerumpublicarum pietate & charitate, ad Catholicæ fidei defensionem & incrementum, sanæque doctrinæ conservationem & propagationem, instituatur: & ubi instituta foret, & negligeretur, restituatur.

Et ne sub specie pietatis impietas disseminetur, statuit eadem sancta Synodus, neminem ad hujusmodi Lectionis officium, tam publice quam privatim admittendum esse, qui prius ab Episcopo loci de vita, moribus, & scientia examinatus & approbatus non fuerit: quod tamen de Lectoribus in claustris Monachorum non intelligatur.

Docentes vero ipsam sacram Scripturam, dum publice in scholis docuerint, & Scholares, qui in ipsis scholis student, privilegiis omnibus de perceptione fructuum præbendarum, & beneficiorum suorum in absentia, à Iure communi concessis, plene gaudeant & fruantur.

CAPUT II.

Quia vero Christianæ Reipublicæ non minus necessaria est prædicatio Evangelij, quam lectio, & hoc est præcipuum Episcoporum munus: statuit & decrevit eadem sancta Synodus, omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium.

Si vero contigerit Episcopos & alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam Generalis Concilij, viros idoneos assumere teneantur, ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtæ subjaceat ultioni.

Archipresbyteri quoque, plebani, & quicumque Parrochiales, vel alias curam animarum habentes, Ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis & Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis cum brevitate & facilitate sermonis vitia quæ eos declinare, & virtutes quas sectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & cælestem gloriam consequi valeant. Id vero si quis eorum præstare negligat, etiam si ab Episcopi jurisdictione quavis ratione exemptum se esse prætenderet, etiam si Ecclesiæ quovis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diœcesim existenti forsan annexæ vel unitæ, modo re ipsa in Diœcesi sint, provida Pastoralis Episcoporum sollicitudo non desit, ne illud impleatur, Thren 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Itaque ubi ab Episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras Ecclesiasticas, seu alias ad ipsius Episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si hoc ei expedire visum fuerit, ex Beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens, officium suum impleat.

Conc. Lateranens. sub Inno. III. c. 10.

Si quæ vero Parrochiales Ecclesiæ reperiantur subjectæ Monasteriis in nulla Diœcesi existentibus, si Abbates & Regulares Prælati in prædictis negligentes fuerint, à Metropolitanis, in quorum Provinciis Diœceses ipsæ sitæ sunt, tanquam, quo ad hoc, Sedis Apostolicæ Delegatis, compellantur. Neque hujus Decreti executionem consuetudo, vel exemptio aut appellatio, aut reclamatio, sive recursus impedire valeat, quousque desuper à competenti Judice, qui summarie, & sola facti veritate inspecta procedat, cognitum & decisum fuerit.

Regulares vero cujuscumque Ordinis, nisi à suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, prædicare non possint: cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant.

In Ecclesiis vero, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum, nullo modo prædicare possint. Ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant.

Si vero (quod absit) prædicator errores aut scandala disseminaverit in populum, etiamsi in Monasterio sui vel alterius Ordinis prædicet, Episcopus ei prædicationem interdicat. Quod si hæreses prædicaverit, contra eum secundum Iuris dispositionem, aut loci consuetudinem procedat, etiam si prædicator ipse generali vel speciali privilegio exemptum se esse prætenderet: quo casu Episcopus auctoritate Apostolica, & tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus procedat. Curent autem Episcopi, ne quis prædicator vel ex falsis informationibus, vel alias calumniose vexetur, justamve de eis conquerendi occasionem habeat.

Caveant præterea Episcopi, ne aliquem vel eorum, qui cum sint nomine Regulares, extra Claustra tamen & obedientiam Religionum suarum vivunt, vel Presbyterorum sæcularium, nisi ipsis noti sint, & moribus atque doctrina probati, etiam quorumlibet privilegiorum prætextu, in sua civitate vel Diœ-

cesi prædicare permittant, donec ab ipsis Episcopis super ea re sancta Sedes Apostolica consulatur, à qua privilegia hujusmodi, nisi tacita veritate, & expresso mendacio, ab indignis extorqueri verisimile non est.

A

Quæstores vero eleemosynarii, qui etiam Quæstuarii vulgo dicuntur, cujuscumque conditionis existant, nullo modo nec per se, nec per alium prædicare præsumant: & contra facientes ab Episcopis & Ordinariis locorum privilegiis quibuscumque non obstantibus, opportunis remediis omnino arceantur.

Item hæc sacrosancta Synodus statuit & decernit, primam futuram Sessionem tenendam & celebrandam esse die Iovis, Feria 5. post Festum Beati Iacobi Apostoli.

B

Protogata deinde fuit Sessio ad diem 13. mensis Ianuarij 1547.

SESSIO SEXTA.

IN nomine Domini Jesu Chtistl, Amen. Anno à Nativitate eiusdem Domini 1547. Indictione 5. Pontificatus sanctissimi in Christo P. & D. N. D. Pauli divina Providentia Papæ tertij, anno tertio decimo, die vero Iovis decima tertia mensis Ianuarij, Tridenti in Ecclesia Cathedrali, in loco eminentiori ipsius Ecclesiæ, ad Concilium celebrandum & Sessiones habendas deputato, celebrata est sexta poblica Sessio sacro-sancti Oecumenici & generalis Concilij Tridentini, præsidentibus in ea nomine ejusdem sanctissimi D. N. Papæ, Reverendissimis Patribus & Illustriss. DD. Ioanne Maria de Monte Episcopo Prænestino, & Marcello tituli sanctæ Crucis in Ierusalem Presbytero, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis. In qua quidem Sessione, post celebratam Missam de Spirito sancto per R. B. P. Atehiepiscopum Spalaten. & habita Oratione per Reverendum B. D. Episcopum Salpensem, nec-non peractis per R. & Illustriss. Cardinalem de Monte præfatum solitis cærimoniis, publicatum est Decretum de Iustificatione, tenoris infrascripti.

C

DECRETUM

DE JUSTIFICATIONE.

Proœmium.

CUm hoc tempore, non sine multarum animarum jactura, & gravi Ecclesiasticæ unitatis detrimento, erronea quædam disseminata sit de Iustificatione doctrina: ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, Ecclesiæ tranquillitatem, & animarum salutem, sacro sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea nomine sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Pauli, divina Providentia Papæ Tertij, Reverendissimis Dominis, DD. Joanne Maria de Monte Episcopo Prænestino, & Marcello tituli sanctæ Crucis in Ierusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis, exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius Iustificationis, quam sol justitiæ Christus Iesus, fidei nostræ auctor & consummator, docuit, Apostoli tradiderunt, & Catholica Ecclesia, Spiritu sancto suggerente, perpetuo retinuit; districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quam præsenti Decreto statuitur ac declaratur.

De natura & legis ad justificandos homines imbecillitate.

CAPUT PRIMUM.

PRimum declarat sancta Synodus, ad Iustificationis doctrinam probe & sincere intelligendam, opottere ut unusquisque agnoscat & fateatur, quod cum omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi, &, ut Apostolus inquit, *natura filij iræ*, quemadmodum in Decreto de peccato originali exposuit, usque adeo servi erant peccati, & sub potestate diaboli ac mortis, ut non modo Gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiam litteram Legis Moisi inde liberari, aut surgere possent; tametsi in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum.

Rom. 5. 1. Cor. 15. Ephes. 2. Sup. Ses. 5. in prin.

De dispensatione & mysteria adventus Christi.

CAPVT II.

QVo factum est, ut cœlestis Pater, *Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis*, Christum Iesum Filium suum, & ante Legem, & Legis tempore multis sanctis Patribus declaratum ac promissum, cum venit beata illa *pitnitudo temporis*, ad homines miserit; ut & Iudæos, *qui sub Lege erant, redimeret*; Et Gentes, quæ *non sectabantur iustitiam, apprehenderet*, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc *proposuit Deus propitiatorium per fidem in sanguine* ipsius *pro peccatis nostris: non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.*

2. Cor. 1. Gen. 40. Psal 88. & simil. Galat. 4. Rom. 3. 1. Ioan. 2.

Qui per Christum iustificantur.

CAPVT III.

VErum, etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt; sed ij dumtaxat quibus meritum passionis eius communicatur. Nam sicut revera homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum ea propagatione, per ipsam dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahant: ita nisi in Christo renascerentur, numquam justificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis eius, gratia, qua justi fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortatur Patri, *qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum.*

D

2. Cor. 5. Coloss. 1.

Insinuatur descriptio Iustificationis impij, & modus eius, in statu gratiæ.

CAPVT IV.

E

QVibus verbis Iustificationis impij descriptio insinuatur, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis Filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum Salvatorem nostrum: quæ quidem translatio, post Evangelium promulgatum, sine Lavacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

1. Cor. 15. Galat 3. Tit. 3. Ioan. 3.

De necessitate præparationis ad Iustificationem in adultis, & unde sit.

CAPVT V.

DEclarat præterea, ipsius Iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est; ab eius vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur, ut qui per peccata à Deo aversi erant, per eius excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando, disponantur: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino non agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere potest; neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit. [*Zach. 1.*] Unde in Sacris litteris cum dicitur, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, libertatis nostræ admonemur: [*Thren. 5.*] cum respondemus, *Converte nos Domine ad te, & convertemur*; Dei nos gratia præveniri confitemur.

Modus præparationis.

CAPVT VI.

DIsponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo justificari impium per gratiam eius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu: & dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata. De hac dispositione scriptum est: [*Heb. 11.*] *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* & [*Matt. 9.*] *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* & [*Eccl. 1.*] *Timor Domini expellit peccatum* & [*Act. 2.*] *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum. & accipietis donum Spiritus sancti.* & [*Mat. 28.*] *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos servare quæcunque mandavi vobis.* [*1. Reg. 7.*] Denique, *Præparate corda vestra Domino.*

Quid sit Iustificatio impii, & quæ eius causæ.

CAPVT VII.

HAnc dispositionem, seu præparationem Iustificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum: unde homo ex injusto fit justus, [*Tit. 3.*] & ex inimico amicus, *ut sit heres secundum spem vitæ æternæ.* Hujus Iustificationis causæ sunt: finalis quidem, gloria Dei & Christi, ac vita æterna; efficiens vero, misericors Deus, qui gratuito abluit, & sanctificat, [*Eph. 2.*] signans & ungens *Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ*; meritoria autem, dilectissimus unigenitus suus Dominus noster [*Rom. 5.*] Iesus Christus; qui cum essemus inimici, [*Ephes. 1.*] *propter nimiam charitatem, qua dilexit nos*, sua sanctissima [A] passione in ligno crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: instrumentalis item, Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio: demum unica formalis causa est, justitia Dei; non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam secundum mensuram, quam *Spiritus sanctus partitur singulis prout vult*, [*1. Cor. 12.*] & secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem. Quamquam enim [*Philip. 3.*] nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur, id tamen in hac impij justificatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei [*Rom. 5.*] [B] diffunditur in cordibus eorum qui justificantur, atque ipsis inhæret: unde in ipsa Iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem. Nam fides, nisi ad eam spes accedat & charitas, neque unit perfecte cum Christo, [*Jacob. 2.*] neque corporis eius vivum membrum efficit: qua ratione verissime dicitur, fidem sine operibus mortuam & otiosam esse; &, in Christo Iesu neque circumcisionem aliquid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per [*Gal. 5.*] charitatem operatur. Hanc fidem ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione Catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem, quam sine spe & charitate fides præstare non potest: & statim verbum Christi audiunt: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* [*Mat. 19.*] [C] Itaque veram & Christianam justitiam accipientes, eam, seu primam stolam, pro illa, quam Adam sua inobedientia [*Rom. 5.*] sibi & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam & immaculatam jubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

Quomodo intelligatur, impium per fidem & gratis justificari.

CAPVT VIII.

CUm vero Apostolus dicit, justificari hominem *per fidem, & gratis*; [*Rom. 5.*] ea verba in eo sensu intel- [D] ligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expressit: ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis Iustificationis, sine qua *impossibile est placere Deo*, [*Hebr. 11.*] & ad filiorum eius consortium pervenire: [*Ephes. 2.*] gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum quæ Iustificationem [*Tit. 3.*] præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam Iustificationis gratiam promeretur. *Si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin*, ut idem Apostolus inquit, [*Rom. 11.*] *gratia iam non est gratia.*

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

[E]

CAPVT IX.

QUamvis autem necessarium sit credere, neque [*Tit. 3.*] remitti, neque remissa umquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum jactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti vel dimissa esse dicendum est, cum apud hæreticos & schismaticos possit esse, immo nostra tempestate fit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui vere justificati sunt, absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuere, se

esse justificatos, neminemque à peccatis absolvi ac
justificari, nisi eum, qui certo credat se absolutum &
justificatum esse, atque hac sola fide absolutionem &
justificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de
Dei promissis, deque mortis & resurrectionis Chri-
sti efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei mi-
sericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum
virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet dum
seipsum suamque propriam infirmitatem & indisposi-
tionem respicit, de sua gratia formidare & timere
potest; cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui
non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse con-
secutum.

De accepta Iustificationis incremento.

B

CAPUT X.

Psal. 83. SIc ergo justificati, & amici Dei ac domestici fa-
cti, euntes de virtute in virtutem, renovantur, ut
2. Cor. 4. Apostolus inquit, *de die in diem*, hoc est, mortifican-
Coloss. 3. do membra carnis suæ, & exhibendo ea *arma justitiæ
in sanctificationem*, per observationem mandatorum
Dei & Ecclesiæ, in ipsa justitia, per Christi gratiam
accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt,
Apoc. 22. atque magis justificantur, sicut scriptum est: *Qui ju-
Eccl. 18. stus est, justificetur adhuc.* Et iterum: *Ne verearis us-
Iacob. 22. que ad mortem justificari.* Et rursus: *Videtis quoniam
ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum.*
Hoc vero justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia,
cum orat: Da nobis, Domine, fidei, spei & charita-
tis augmentum.

C

*De observatione mandatorum, deque illius necessita-
te & possibilitate.*

CAPUT XI.

NEmo autem, quantumvis justificatus, liberum
se esse ab observatione mandatorum putare de-
bet: nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathe-
mate prohibita voce uti, Dei præcepta homini justifi-
cato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus
impossibilia non jubet, sed jubendo monet & face-
re quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat
1. Ioan. 5. ut possis. Cujus *mandata gravia non sunt*; cujus *ju-
Matt. 11. gum suave est, & onus leve.* Qui enim sunt Filii Dei,
Ioan. 14. Christum diligunt: qui autem diligunt eum, ut ipse- D
met testatur, servant sermones ejus: quod utique
cum divino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac
mortali vita, quantumvis sancti & justi, in levia sal-
tem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, pec-
cata quandoque cadant, non propterea desinunt esse
justi. Nam justorum illa vox est & humilis & verax:
Matt. 6. *Dimitte nobis debita nostra.* Quo fit, ut justi ipsi eo
magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sen-
tire debeant, quod liberati jam à peccato, servi au-
Tit. 2. tem facti Deo, sobrie, juste, & pie viventes, profice-
Rom. 5. re possint per Christum Iesum, per quem accessum
habuerunt in gratiam istam. Deus namque sua gratia
semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius dese-
ratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, E
putans fide sola se hæredem esse constitutum, hæredi-
tatemque consecuturum, etiam si Christo non com-
Rom. 8. patiatur, ut & conglorificetur. Nam & Christus ipse,
Heb. 5. ut inquit Apostolus. *Cum esset Filius Dei, didicit ex
iis quæ passus est, obedientiam; & consummatus, fa-
ctus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis
æternæ.* Propterea Apostolus ipse monet justificatos,
1. Cor. 9. dicens: *Nescitis, quod ii qui in stadio currunt, omnes
quidem currunt, sed unus accipit bravium? sic currite
ut comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in
incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans; sed ca-
stigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum
2. Petr. 1. aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Item Prin-

A ceps Apostolorum Petrus: *Satagite, ut per bona ope-
ra certam vestram vocationem & electionem faciatis:
hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.* Unde
constat, eos Orthodoxæ Religionis doctrinæ adver-
sari, qui dicunt, justum in omni bono opere saltem
venialiter peccare: aut (quod intolerabilius est) pœ-
nas æternas mereri: atque etiam eos, qui statuunt
in omnibus operibus justos peccare, si in illis suam
ipsorum socordiam excitando, & sese ad currendum
in stadio cohortando, cùm hoc, ut in primis glorifi-
cetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam,
cum scriptum sit: *Inclinavi cor meum ad faciendas* Psal. 118.
justificationes tuas, propter retributionem. Et de Moi- Hebr. 11.
se dicat Apostolus, quod *respiciebat in remuneratio-
nem.*

B

*Prædestinationis temerariam præsumptionem ca-
vendam esse.*

CAPUT XII.

NEmo quoque, quamdiu in hac mortalitate vi-
vitur, de arcano divinæ prædestinationis myste-
rio usque adeo præsumere debet, ut certo statuat, se
omnino esse in numero prædestinatorum, quasi ve-
rum esset, quod justificatus aut amplius peccare non
possit, aut si peccaverit, certam sibi resipiscentiam
promittere debeat: nam, nisi ex speciali revelatione,
sciri non potest quos Deus sibi elegerit.

De Perseverantiæ munere.

C

CAPUT XIII.

SImiliter de perseverantiæ munere, de quo scrip- Mat. 10.
tum est: *Qui perseveraverit usque in finem, hic* & 24.
salvus erit, quod quidem aliunde haberi non potest,
nisi ab eo qui potens est, eum qui stat, statuere, ut
perseveranter stet, & eum qui cadit, restituere: ne-
mo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur;
tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare &
reponere omnes debent: Deus enim (nisi illius gratiæ
defuerint) sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, ope- Philip. 1.
rans *velle & perficere.* Verumtamen, qui se existi- 1. Cor. 10.
mant *stare*, videant ne cadant, & *cum timore ac tre-* Philip. 2.
more salutem suam operentur *in laboribus, in vigi-
liis, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in*
D *jejuniis, & castitate.* Formidare enim debent, scien-
tes quod in spem gloriæ, & nondum in gloria renati
sunt de pugna, quæ superest cum carne, cum mundo,
cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi
cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: *Debi-* Rom. 8.
*tores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus:
si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si
autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

De lapsis, & eorum reparatione.

CAPUT XIV.

QUi vero ab accepta Iustificationis gratia per pec-
E catum exciderunt, rursus justificari poterunt, cum
excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum merito
Christi, amissam gratiam recuperare procuraverint.
Hic enim Iustificationis modus est lapsi reparatio,
quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ
tabulam Sancti Patres apte nuncuparunt. Etenim
pro iis, qui post Baptismum in peccata labuntur, Chri-
stus Iesus Sacramentum instituit Pœnitentiæ, cum
dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis* Ioan. 20.
*peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, re-
tenta sunt.* Unde docendum est, Christiani hominis
pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptis-
mali, eaque contineri non modo cessationem à pec-
catis, & eorum detestationem, aut *cor contritum &* Psal. 50.
MMmm iij

humiliatum, verum etiam eorumdem Sacramentalem confessionem, saltem in voto & suo tempore faciendam, & Sacerdotalem absolutionem, itemque satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia; non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ, ut Sacræ litteræ docent, non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum contristaverunt, & templum Dei violare non sunt veriti.
Apoc. 2. De qua pœnitentia scriptum est: *Memor esto unde ex-*
2. Cor. 7. *cideris: age pœnitentiam, & prima opera fac.* Et ite-
Matt. 3. rum: *Quæ secundum Deum tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur*: Et rursus: *Pœnitentiam*
Luc. 3. *agite*: &, *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*

Quolibet peccato mortali amitti gratiam, sed non fidem.

CAPUT XV.

Rom. 16. Adversus etiam hominum quorumdam callida ingenia, qui *per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium*, asserendum est, non
1. Cor. 6. modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam Iustificationis gratiam amitti; divinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno Dei non solum infideles excludit, sed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos, rapaces, ceterosque omnes, qui lethalia committunt peccata, à quibus cum divinæ gratiæ adjumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

De fructu Iustificationis, hoc est de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione.

CAPUT XVI.

Hac igitur ratione justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli
1. Cor. 15. verba: *Abundate in omni opere bono, scientes*
Hebr. 6. *quod labor vester non est inanis in Domino. Non enim*
Heb. 10. *injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius.* Et, *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.* Atque ideo bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia Filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa *corona*
2. Tim. 4. *justitiæ*, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse aiebat Apostolus à justo Iudice sibi reddendam; non solum autem sibi, sed & *omnibus qui*
1. Cor. 11. *diligunt adventum ejus.* Cum enim ille ipse Christus
Ioan. 15. Iesus, tanquam caput in membra, & tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent, nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequendam, vere promeruisse censeantur: cum Christus Salvator noster dicat: *Si quis biberit*
Ioan. 14. *ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ita neque propria nostra justitia, tanquam ex nobis propria statuitur, neque ignoratur, aut repudiatur justitia Dei. Quæ enim justitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem justificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum.

Neque vero illud omittendum est, quod licet bonis operibus in Sacris litteris usque adeo tribuatur, ut etiam qui *uni ex minimis potum aquæ frigidæ dederit*, Matt. 10.
promittat Christus, eum non esse sua mercede cariturum, & Apostolus testetur, *id quod est momenta-* 2. Cor. 4.
neum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operari *in nobis*: 2. Cor. 10.
absit tamen, ut Christianus homo in se ipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino, cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offen- Iacob. 3.
dimus omnes, unusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ita severitatem & judicium ante oculos habere debet, neque seipsum aliquis, etiamsi nihil sibi conscius fuerit, judicare: quoniam omnis hominum vita non humano judicio examinanda & judicanda
est, sed Dei, *Qui illuminabit abscondita tenebrarum,* 1. Cor. 4.
& manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit Mat. 16.
unicuique à Deo, qui, ut scriptum est, *reddet unicuique secundum opera sua.*

Post hanc Catholicam de Iustificatione doctrinam, quam nisi quisque fideliter firmiterque receperit, justificari non poterit, placuit sanctæ Synodo hos Canones subjungere, ut omnes sciant, non solum quid tenere & sequi, sed etiam quid vitare & fugere debeant.

DE IUSTIFICATIONE.

CANON I.

Si quis dixerit, hominem suis operibus quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Iesum Christum gratia posse justificari coram Deo, Anathema sit.

CANON II.

Si quis dixerit, ad hoc solum divinam gratiam per Christum Iesum dari, ut facilius homo juste vivere, ac vitam æternam promereri possit; quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumque, sed ægrè tamen & difficulter possit, Anathema sit.

CANON III.

Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, Anathema sit.

CANON IV.

Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam Iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, Anathema sit.

CANON V.

SI quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immò titulum sine re, figmentum denique à satana invectum in Ecclesiam, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permissivè solum, sed etiam proprie & per se, adeo ut sit eius proprium opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, opera omnia, quæ ante Iustificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri quod ad Iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari atque disponi, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari, aut per eam ipsam formaliter justos esse, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse qua justificamur, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse; ut credat certò & absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis & indispositionis, peccata sibi esse remissa, Anathema sit.

CANON XIV.

SI quis dixerit, hominem à peccatis absolvi, & justificari ex eo quod se absolvi ac justificari certo credat; aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem & justificationem perfici, Anathema sit.

CANON XV.

SI quis dixerit hominem renatum & iustificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum, Anathema sit.

CANON XVI.

SI quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum absoluta & ineffabili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, Anathema sit.

CANON XVII.

SI quis Iustificationis gratiam nonnisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos vero omnes qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, ut pote divina potestate prædestinatos ad malum, Anathema sit.

CANON XVIII.

SI quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, Anathema sit.

CANON XIX.

SI quis dixerit, nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem Præcepta nihil tinere ad Christianos, Anathema sit.

CANON XX.

SI quis hominem justificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi vero

Evangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ, sine conditione observationis mandatorum, Anathema sit.

A

CANON XXI.

SI quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse ut redeptorem cui fidant, non etiam ut legislatorem cui obediant, Anathema sit.

CANON XXII.

SI quis dixerit, iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse, Anathema sit.

B

CANON XXIII.

SI quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, nec gratiam amittere, atque ideo eum qui labitur & peccat, numquam vere fuisse iustificatum, aut contra, posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine Maria tenet Ecclesia, Anathema sit.

C

CANON XXIV.

SI quis dixerit, iustitiam acceptam non conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo & signa esse iustificationis acceptæ, non autem ipsius augendæ causam, Anathema sit.

CANON. XXV.

SI quis in quolibet bono opere iustum falltem venialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius est) mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera bona non imputet ad damnationem, Anathema sit.

D

CANON XXVI.

SI quis dixerit, iustos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & sperare æternam retributionem à Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi meritum, si bene agendo, & divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint, Anathema sit.

E

CANON XXVII.

SI quis dixerit, nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio, quantumvis gravi & enormi, præterquam infidelitatis peccato semel acceptam gratiam amitti, Anathema sit.

CANON XXVIII.

SI quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti: aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, Anathema sit.

CANON XXIX.

SI quis dixerit eum qui post Baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine Sacramento Pœnitentiæ, prout sancta Romana & universalis Ecclesia, à Christo Domino & eius Apostolis edocta, hucusque professa est, servavit, & docuit, Anathema sit.

CANON XXX.

SI quis post acceptam iustificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti culpam ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro Purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit, Anathema sit.

CANON XXXI.

SI quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, Anathema sit.

CANON XXXII.

SI quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, Anathema sit.

CANON XXXIII.

SI quis dixerit, per hanc doctrinam Catholicam de Iustificatione à sancta Synodo hoc præsenti Decreto expressam, aliqua ex parte Dei gloriæ Dei vel meritis Iesu Christi Domini nostri derogari, & non potius veritatem fidei nostræ, Dei denique ac Iesu Christi gloriam illustrari, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

Publicatum in eadem sexta Sessione, decima tertia Ianuarii.

CAPUT PRIMUM.

Residentia.

EAdem sacro-sancta Synodus, eidem Præsidentibus, Apostolicæ Sedis Legatis, ad restituendam collapsam admodum Ecclesiasticam disciplinam, depravatosque in Clero & populo Christiano mores emendandos se accingere volens, ab his, qui majoribus Ecclesiis præsunt, initium censuit esse sumendum. Integritas enim Præsidentium, salus est subditorum: Confidens itaque per Domini ac Dei nostri misericordiam, providamque ipsius Dei in terris Vicarii solertiam, omnino futurum, ut ad Ecclesiarum regimen (onus quippe Angelicis humeris formidandum) qui maxime digni fuerint, quorumque prior vita ac omnis ætas à puerilibus exordiis, usque ad perfectiores annos, per disciplinæ stipendia Ecclesiasticæ laudabiliter acta, testimonium præbeat, secundum venerabiles beatorum Patrum sanctiones assumantur: omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis quibuscumque, quovis nomine ac titulo præfectos monet, ac monitos esse volt, ut attendentes sibi & universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus præcipit, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant. Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus à supremo Iudice requirendus, custodiæ minime incumbant: cum certissimum sit, non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, & pastor nescit. Ac nihilominus, quia nonnulli (quod vehementer dolendum est) hoc tempore reperiuntur, qui propriæ etiam salutis immemores, terrenaque cælestibus ac divinis humana præferentes, in diversis Curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine (ovili derelicto, atque ovium sibi commissarum cura neglecta) se detinent occupatos, placuit sacro-sanctæ Synodo, antiquos Canones, qui temporum atque hominum injuria pene in desuetudinem abierunt, adversus non residentes promulgatos, innovare; quemadmodum virtute præsentis Decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorumdem residentia, & reformandis in Ecclesia moribus in hunc, qui sequitur, modum statuere atque sancire. Si quis à Patriarchali, Primatiali, Metropolitana, seu Cathedrali Ecclesia, sibi quocumque titulo, causa, nomine, seu jure commissa, quacumque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat (legitimo impedimento, seu justis & rationabilibus causis cessantibus) sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando abfuerit: quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ Ecclesiæ & pauperibus loci per Superiorem Ecclesiasticum applicandorum, pœnam ipso jure incurrat. Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. Crescente vero contumacia, ut sæviori Sacrorum Canonum censuræ subjiciantur, Metropolitanum vero absentem suffraganeus Episcopus antiquior residens sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ, eo ipso incurrenda, infra tres menses per litteras, seu nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur: qui in ipsos absentes (prout cujusque minor aut major contumacia exegerit) suæ supremæ Sedis auctoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.

CAPUT II.

EPiscopi inferiores quævis Beneficia Ecclesiastica, personalem residentiam de Iure sive consuetudine exigentia, in titulum sive commendam obtinentes, ab eorum Ordinariis, quemadmodum eis pro bono Ecclesiarum regimine, & divini cultus augmento, locorum & personarum qualitate pensata, expediens videbitur, opportunis juris remediis residere cogantur, nullique privilegia, seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis suffragentur: Indulgentiis vero, & dispensationibus temporalibus, ex veris & rationabilibus causis tantum concessis, & coram Ordinario legitime probandis, in suo robore permansuris: quibus casibus nihilominus officium sit Episcoporum, tanquam in hac parte à Sede Apostolica Delegatorum, providere, ut per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur: nemini, quoad hoc, privilegio seu exemptione quacumque suffragante.

CAPUT III.

Forte legendum vel cujusvis ordinis.

ECclesiarum Prælati, ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter intendant: & nemo sæcularis Clericus, cujusvis personalis vel regularis, extra Monasterium degens, etiam sui Ordinis privilegii prætextu tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tanquam super hoc à Sede Apostolica Delegato, secundum Canonicas sanctiones visitari, puniri & corrigi valeat.

CAPUT IV.

CApitula Cathedralium & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personæ nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quominus à suis Episcopis & aliis majoribus Prælatis, per se ipsos solos, vel illis quibus sibi videbitur adjunctis, juxta Canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica possint & valeant.

CAPUT V.

NUlli Episcopo liceat cujusvis privilegij prætextu Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de ordinarii loci expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantum. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati, ab executione Ordinum sint ipso Iure suspensi.

Indictio futuræ Sessionis.

PLacetne vobis, proximam futuram Sessionem celebrari die Iovis Feria quinta post primam Dominicam subsequentis Quadragesimæ, quæ erit die 3. mensis Martij? Responderunt, Placet.

SESSIO SEPTIMA.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Nativitate ejusdem Domini 1547. Indictione quinta, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Pauli divina providentia Papæ Tertij, anno ejus tertio decimo, die vero Iovis tertia mensis Martij, Tridenti in Ecclesia Cathedrali, in loco eminentiori ipsius Ecclesiæ, ad Concilium celebrandum & Sessiones ha-

NNnn.

bendaa deputato, celebrata est septima publica Sessio sacro sancti Oecumeoici & Gegeralia Concilij Tridentini, præsidentibus in ea nomine eiusdem sanctissimi Domini nostri Papæ, Reverendissimis Patriboa, & Illustrissimia Dominis Ioanne Maria de Monte, Episcopo Prænestino, & Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis. In qua qoidem Sessione, post celebratam Missam de Spiritu sancto per Reverendissimom Dominum, Dominum Archiepiscopom Corcyrensem (non fuit enim habita Oratio, quia Reverendus P. D. Episcopus S. Marci Neapolitanos, qui eam habiturus erat, erat raucus) nec non post peractas per Reverendissimum, & Illustrissimum Dominum Cardinalem de Monte & Præsidentem præfatum solitas cætimonias, publicata foerunt duo Decreta, seu certi Canones super Sacramentis in genere, & super Baptismo & Confirmatione in specie, nec non certi alii Canooes super residentia, tenorum infra scriptorum.

DECRETUM

DE SACRAMENTIS ECCLESIÆ.

Publicatum in sacro-sancta Oecumenica, & Generali Tridentina Synodo septima Sessione, die tertia Martij 1547.

PROOEMIUM.

AD consummationem salutis de Iustificatione doctrinæ, quæ in præcedenti proxima Sessione, uno omnium Patrum consensu promulgata fuit, coosentaneom visum est de sanctissimia Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera jostitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur. Propterea sacro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæresea, qoæ circa sanctissima ipsa Sacramenta hac nostra tempestate, tum de damnatis olim à Patribus nostris heresiboa suscitatæ, tum etiam de novo adinventæ sunt, quæ Catholicæ Ecclesiæ puritati, & animarum saluti magnopere officiunt, sanctarom Scripturarum doctrinæ, Apostolicis traditionibus, atque aliorum Conciliorum & Patrum consensu inhærendo, hos præsentes Canones statuendos & decernendos censuit, reliquos qoi supersunt, ad cœpti operis perfectionem deinceps divino Spiritu adjuvante editura.

CANONES

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CANON I.

SI quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet, Baptismum Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam-unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere & proprie Sacramentum, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, ea ipsa novæ Legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ Legis non differre, nisi quia cærimoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis aut eorum voto, per solam fidem, homines à Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere gratiam, quam significant; aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi ritè ea suscipiant, sed aliquando & aliquibus, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, Anathema sit.

A

CANON X.

SI quis dixerit, Christianos omnes in verbo & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, Anathema sit.

B

CANON XII.

SI quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre Sacramentum, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum pastorem mutari posse, Anathema sit. C

DE BAPTISMO.

CANON I.

SI quis dixerit, Baptismum Ioannis habuisse eamdem vim cum Baptismo Christi, Anathema sit. D

CANON II.

SI quis dixerit, aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Iesu: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, ad metaphoram aliquam detorserit, Anathema sit.

CANON III.

Ecclesia Romana. SI quis dixerit, in Ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est & magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam, Anathema sit. E

CANON IV.

SI quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, baptizatum non posse, etiam si velit, gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius tantum fidei debitores fieri, non autem universæ legis Christi servandæ, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, ita revocandos esse homines ad Baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia quæ post Baptismum fiunt, vi promissionis in Baptismo ipso jam factæ, irrita esse intelligant, quasi per ea, & fidei quam professi sunt, detrahatur, & ipsi Baptismo, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, peccata omnia, quæ post Baptismum fiunt, sola recordatione & fide suscepti Baptismi vel dimitti, vel venialia fieri, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, veram & rite collatum Baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, parvulos eò quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum Baptisma, quam eos non actu

proprio credentes, baptizari in sola fide Ecclesiæ, Anathema sit.

CANON XIV.

SI quis dixerit, hujusmodi parvulos baptizatos, cùm adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ aliorumque Sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant, Anathema sit.

DE CONFIRMATIONE.

CANON I.

SI quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, & non potius verum & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant; Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, injurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

Publicatum in eadem septima Sessione Concilii Tridentini, die vero tertia mensis Martii, anno 1547.

EAdem sacro-sancta Synodus, eisdem præsidentibus Legatis, inceptum residentiæ & reformationis negotium ad Dei laudem, & Christianæ Religionis incrementum prosequi intendens, ut sequitur, statuendum censuit, salva semper in omnibus Sedis Apostolicæ auctoritate.

CAPUT PRIMUM.

AD Cathedralium Ecclesiarum regimen nullus, nisi ex legitimo matrimonio natus, & ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia, juxta Constitutionem Alexandri tertii, quæ incipit: *Cum in cunctis*, in Concilio Lateranensi promulgatam, præditus assumatur.

Cap. 16. Concil. Lateran.

CAPUT II.

NEmo, quacumque etiam dignitate, gradu aut præeminentia præfulgens, plures Metropolitanas seu Cathedrales Ecclesias in titulum, sive Commendam, aut alio quovis nomine contra Sacrorum Canonum instituta recipere & simul retinere præsumat; cum valde felix sit ille censendus, cui unam Ecclesiam bene ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Qui autem plures Ecclesias contra præsentis Decreti tenorem nunc detinent, una, quam maluerint, retenta, reliquas infra sex menses, si ad liberam sedis Apostolicæ dispositionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur; alioquin Ecclesiæ ipsæ, ultimo obtenta dumtaxat excepta, eo ipso vacare censeantur.

CAPUT III.

INferiora Beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere, ac per seipsos curam ipsam exercere valeant, juxta Constitutionem Alexandri tertii in Lateranensi, quæ incipit: *Quia nonnulli*, & aliam Gregorii decimi, in Generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit, *Licet Canon*, editam, conferantur: aliter autem facta collatio sive provisio omnino irritetur, & Ordinarius collator pœnas constitutionis Concilii Generalis, quæ incipit, *Grave nimis*, se noverit incursurum.

Cap. 13. Concil. Lateran.

Concil. Lat. sub Innoc. 3.

CAPUT IV.

QUicumque de cætero plura Curata, aut alias incompatibilia Beneficia Ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu Commendæ perpetuæ, aut alio quocumque nomine & titulo contra formam sacrorum Canonum, & præsertim Constitutionis Innocentii tertii, quæ incipit, *De multa*, recipere, ac simul retinere præsumpserit, Beneficiis ipsis juxta ipsius Constitutionis dispositionem ipso jure, etiam præsentis Canonis vigore, privatus existat.

Cap. 29. Concil. Lateran.

CAPUT V.

ORdinarii locorum quoscumque plura Curata, aut alias incompatibilia Beneficia Ecclesiastica obtinentes, dispensationes suas exhibere districte compellant: & alias procedant juxta Constitutionem Gregorii decimi, in Generali Lugdunensi Concilio editam, quæ incipit, *Ordinarii*; quam eadem sancta Synodus innovandam censet & innovat: addens insuper, quod ipsi Ordinarii etiam per idoneorum Vicariorum deputationem, & congruæ portionis fructuum assignationem omnino provideant, ut animarum cura nullatenus negligatur, & Beneficia ipsa debitis obsequiis minime defraudentur: appellationibus, privilegiis, & exemptionibus quibuscumque, etiam cum judicum specialium deputatione, & illorum inhibitionibus in præmissis nemini suffragantibus.

CAPUT VI.

VNiones perpetuæ à quadraginta annis citra factæ, examinari ab Ordinariis, tanquam a Sede Apostolica delegatis, possint; & quæ per subreptionem vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur. Illæ vero quæ à dicto tempore citra concessæ, nondum in toto vel in parte sortitæ sunt effectum, & quæ deinceps ad cujusvis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut alias rationabilibus causis, coram loci Ordinario, vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit; per subreptionem obtentæ

præsumantur, ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant.

CAPUT VII.

Beneficia Ecclesiastica Curata, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu aliis Ecclesiis, vel Monasteriis, Beneficiis, seu Collegiis, aut piis locis quibuscumque perpetuo unita & annexa reperiuntur, ab Ordinariis locorum annis singulis visitentur; qui sollicite providere procurent, ut per idoneos Vicarios, etiam perpetuos (nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum, aut majori vel minori, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam super certa re assignanda, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur: appellationibus, privilegiis, exemptionibus, etiam cum Iudicum deputatione, & illorum inhibitionibus, quibuscumque in præmissis minime suffragantibus.

CAPUT VIII.

Locorum Ordinarii Ecclesias quascumque, quomodolibet exemptas, auctoritate Apostolica, singulis annis visitare teneantur, & opportunis Iuris remediis providere, ut quæ reparatione indigent, reparentur, & cura animarum, si qua illis imminet, aliisque debitis obsequiis minime defraudentur: appellationibus, privilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore præscriptis, judicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis.

CAPUT IX.

Ad majores Ecclesias promoti, munus consecrationis infra tempus à Iure statutum suscipiant, & prorogationes ultra sex menses concessæ nulli suffragentur.

CAPUT X.

Non liceat Capitulis Ecclesiarum, sede vacante, infra annum à die vacationis, ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, seu Reverendas, ut aliqui vocant, tam ex Iuris communis dispositione, quàm etiam cujusvis privilegii aut consuetudinis vigore, alicui, qui Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere. Si secus fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto; & sic ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant; in majoribus vero, ab executione Ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati, sint ipso Iure suspensi.

CAPUT XI.

Facultates de promovendo à quocumque non suffragentur, nisi habentes legitimam causam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint, in litteris exprimendam: & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente, & diligenti prævio examine.

CAPUT XII.

Facultates de non promovendo, præterquam in casibus à Iure expressis, concessæ, ad annum tantum suffragentur.

CAPUT XIII.

Præsentati, seu electi, vel nominati à quibusvis Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nuntiis, ad quævis Ecclesiastica Beneficia non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur, etiam prætextu cujusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius à locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti: & nullus appellationis remedio se tueri possit, quominus examen subire teneatur: præsentatis tamen, electis seu nominatis ab Universitatibus, seu Collegiis generalium studiorum exceptis.

CAPUT XIV.

C. 1. de Privileg. in 6.

In exemptorum causis Constitutio Innocentii IV. quæ incipit, *Volentes*, in Generali Concilio Lugdunensi edita, servetur; quam eadem sacro sancta Synodus innovandam censuit, & innovat: addendo insuper, quod in civilibus causis mercedum, & miserabilium personarum, Clerici sæculares, aut Regulares extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum Iudicem à Sede Apostolica deputatum in partibus habeant, In aliis vero, si ipsum Iudicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tanquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, conveniri, & jure medio ad solvendum debitum cogi & compelli possint: privilegiis, exemptionibus, Conservatorum deputationibus & eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris.

CAPUT XV.

Clement. Quia contingit. de Relig. domibus.

Curent Ordinarii, ut hospitalia quæcomque à suis Administratoribus, quocumque illi nomine censeantur, etiam, quomodolibet exemptis, fideliter & diligenter gubernentur: Constitutionis Concilii Viennensis, quæ incipit, *Quia contingit*, forma servata: quam quidem Constitutionem eadem sancta Synodus innovandam duxit & innovat, cum derogationibus in ea contentis.

Indictio futuræ Sessionis.

Item hæc sacro-sancta Synodus statuit & decrevit, proximam futuram Sessionem habendam & celebrandam esse die Jovis Feria quinta post sequentem Dominicam in Albis, quæ erit vigesima prima mensis Aprilis præsentis, anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi.

Et quia ego Angelus Massarellus, Sancto-Severinas, utriusque Iuris Doctor, & Protonotarius Apostolicus, ac sacri Tridentini Concilii Secretarius, publicationi supra scriptorum Decretorum, manu aliena mihi fida scriptorum, interfui, & ea cum originalibus, quæ penes me sunt, collata sunt, & cum eis concordant; ideo supra scripta Decreta singula manu mea propria obsignavi, ac de eis omnibus, ad quorum manus pervenerint, fidem facio indubitatam.

BULLA FACULTATIS
Transferendi Concilii.

Paulus Episcopus, servus servorum Dei, Venerabili Fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, & dilectis filiis Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, ac Reginaldo sanctæ Mariæ in Cosmedin Diacono Cardinalibus, nostris & Apostolicæ Sedis Legatis de latere; salutem & Apostolicam benedictionem. Regimini universalis Ecclesiæ, meritis licet imparibus, disponente Domino præsidentes, nostri officii partes esse putamus, ut si quid gravius causa Reipublicæ Christianæ constituendum sit, id non modo tempore oportuno, verum etiam loco commodo & idoneo perficiatur. Cum itaque nos nuper,

postquam suspensionem celebrationis sacri Oecumenici & Universalis Concilij aliat per nus in civitate Tridentina ex causit tunc expressis, de venerabilium Fratram nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio & assensu indicti, ex certis aliis etiam tunc eapressia causit, usque ad aliud opportunius & commodius tempus per nut declarandum, de simili consilio & assensu factam, audita pace inter charissimos in Christo filios nostros, Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Franciscum Francorum Regem Christianissimum cunciliata, pati cunsilio & assensu sustuleramus & amoveramus, nequeuntes ipsi, tunc legitime impediti, ad dictam civitatem personaliter accedere, & eidem Contilio interesse, vos nostros & Apustolicæ Sedis Legatos de latere in eodem Concisilio de simili consilio constituerimus & deputaverimus, vusque ad eamdem civitatem tanquam pacis Angelos destinaverimut, prout in diversis nostris desuper confectis litteris plenius continetur. Nos, ne tam sanctum celebrationis Concilij hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, opportune providere volentes; Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, parique consilio & assensu, vobis in simul, aut duobus ex vobis, aliquo legitimo impedimento detento seu inde forte absente, quandocumque vobis videbitur, Concilium prædictum de eadem civitate Tridentina ad quamcumque aliam commodiorem & opportuniorem seu tutiorem civitatem, de qua vobis etiam videbitur, transferendi & mutandi, ac illud in ipsa civitate Tridentina supprimendi & dissolvendi, nec non Prælatis & aliis personis Concilij hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta civitate Tridentina procedant, etiam sub censuris & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, ac idem Concilium in alia civitate hujusmodi, ad quam illud transferri & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos & alias personas Concilij Tridentini hujusmodi, etiam sub perjurij, & aliis in litteris Indictionis Concilij hujusmodi expressis pœnis evocandi, eidemque sic translato & mutato Concilio nomine & auctoritate prædictis præsidendi, ac in eo procedendi, cæteraque in præmissis, & circa ea necessaria & opportuna, alias juxta priorum vobis directarum litterarum continentiam & tenorem faciendi, statuendi, ordinandi & exequendi, plenam & liberam Apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus potestatem & facultatem, ratum & gratum habituri quidquid per vos in præmissis factum, statutum, ordinatum, executumve fuerit, idque facturi, auctore Domino, inviolabiliter observari: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1547. octavo Kalendas Martij, Pontificatus nostri anno undecimo.

Fab. Episcop. Spol.
B. MOTTA.

HUcusque progressum fuit Concilium Tridentinum sub Paulo III. à quo postea Concil. idem Bononiam translatum, illic ad tempus est intermissum. Interim vero Paulus Tertius viam universæ carnis ingressus, successorem habuit Julium tertium, sub quo postea convocatum est iterum in eadem civitate Tridentina, & vocari omnes, qui solent interesse Concilio, ad primam diem Maij 1551. qua die adfuit præsens Legatus Crescentius cum nonnullis Episcopis, nihil tamen actum est propter paucitatem Episcoporum usque ad 11. Octobris ejusdem anni, qua die celebrata est tertia Sessio sub Iulio Pontifice.

SESSIO OCTAVA.

Translatio ob periculũ vitæ ex peste.

DEcretum, sancitum, & publicatum in octava Sessione, habita die undecimo mensis Martij 1547. super translatione Concilij ex Tridentino ad civitatem Bononiensem, rogante Reverendissimo & Illustrissimo Domino Cardinale de Monte, ipsius Concilij Præsidente & Legato, Patrum sententias sub infra scripta forma videlicet.

Placet-ne vobis decernere & declarare, de hujusmodi morbo ex præmissis & aliis allegatis ita manifeste & notorie constare, ut Prælati in hac civitate sine vitæ discrimine commorari, & in ea idcirco inviti minime retineri possint & debeant? Itemque attento recessu multorum Prælatorum post proxime præteritam Sessionem: & attentis protestationibus aliorum complurium Prælatorum in Congregationibus Generalibus factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire volentium, qui juste detineri non possunt, & ex quorum discessu Concilium vel dissolveretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus eius progressus impediretur: & attento etiam imminenti periculo vitæ, & aliis causis per aliquos ex Patribus in ipsis Congregationibus allegatis, ut pote notorie veris & legitimis: placet-ne vobis similiter decernere & declarare, pro conservatione & prosecutione ipsius Concilij, & securitate vitæ ipsorum Prælatorum, Concilium ipsum ad civitatem Bononiæ, velut ad locum magis paratum, salubrem & idoneum, pro tempore transferendum esse, & ex nunc transferri, & ibidem Sessionem jam indictam, statuta die vigesima prima Aprilis celebrandam esse, & celebrari, & successive ad ulteriora procedendum, donec sanctissimo Domino nostro, & sacro Concilio expedire videbitur, ut ad hunc seu alium locum, communicato etiam consilio cum invictissimo Cæsare, Christianissimo Rege, & aliis Regibus ac Principibus Christianis, ipsum Concilium reduci possit & debeat.

Decretum supra scriptum placuit longe majori parti Patrum, contradicentibus tamen, & palam reclamantibus Patribus nonnullis.

SESSIO NONA.

Bononiæ celebrata, die vigesima prima mensis Aprilis 1547.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

HÆc Sacro-sancta, Oecumenica, & Generalis Synodus, quæ dudum in civitate Tridentina congregata erat, nunc Bononiæ in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea, nomine sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, D. Pauli, divina providentia Papæ tertij, eisdem Reverendissimis D. D. Joanne Maria Episcopo Prænestino de Monte, & Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de Latere Legatis: considerans, quod die 11. mensis Martij præsentis anni, in generali publica Sessione in eadem civitate Tridenti, & in loco consueto celebrata, omnibusque agendis de more peractis, ex causis tunc instantibus, vigentibus & legitimis; interveniente etiam authoritate sanctæ Sedis Apostolicæ, eisdem Reverendissimis Præsidentibus etiam specialiter concessa, decrevit & ordinavit, Con-

A cilium ex eo loco in hanc civitatem transferendum esse, sicuti transtulit, itemque Sessionem pro præsenti, die vigesima prima Aprilis illic indictam, ut de Sacramentorum & reformationis materiis, de quibus tractandum proposuerat, canones sancirentur & promulgarentur, in hac ipsa civitate Bononiæ celebrari debere: consideransque, nonnullos ex Patribus, qui in hoc Concilio interesse consueverunt, his superioribus majoris hebdomadæ, & solemnitatis Paschalis diebus, in propriis Ecclesiis occupatos, aliquos etiam aliis impedimentis detentos, huc nondum accessisse, quos tamen brevi affuturos sperandum est, ac propterea factum esse, ut non ea, quam sancta Synodus desiderabat, Prælatorum frequentia potuerint materiæ ipsæ Sacramentorum & Reformationis examinari & discuti: ut omnia maturo consilio cum dignitate B & gravitate debita fiant, bonum opportunum & expediens censuit censetque, Sessionem prædictam, quæ hoc ipso die, ut præfertur, celebranda erat, ad diem Jovis infra Octavam Pentecostes proxime futuram, quo ad ipsas materias expediendas, differendam & prorogandam esse, quemadmodum differt ac prorogat; quam diem & rei gerendæ maxime opportunam, & Patribus, præsertim absentibus, percommodam judicavit & judicat: hoc tamen adjecto, quod terminum ipsum ipsa sancta Synodus pro eius arbitrio & voluntate, sicuti rebus Concilij putaverit expedire, etiam in privata Congregatione restringere & imminuere possit & valeat.

C

SESSIO DECIMA.

Bononiæ celebrata die secunda mensis Junij 1547.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

QUamvis hæc sacro sancta Oecumenica & generalis Synodus Sessionem, quæ die vigesima prima mensis Aprilis proxime præteriti, super Sacra- D mentorum & Reformationis materiis in hac inclyta civitate Bononiæ, ex decreto in urbe Tridentina in publica Sessione die undecima mensis Martij promulgato, celebranda erat, propter aliquas causas, ac præsertim propter absentiam nonnullorum Patrum, quos brevi affuturos sperabat, ad hunc præsentem diem differendam, & prorogandam esse decreverit, volens tamen cum his, qui non venerunt, etiam adhuc benigne agere, eadem sacro sancta Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicæ Sedis Legatis, statuit & decernit, Sessionem ipsam, quam hac die secunda mensis Iunij præsentis, anni millesimi quingentesimi quadragesi- E mi septimi celebrare decreverat, ad diem Iovis post Festum Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis, quæ erit decima quinta mensis Septembris proxime futuri, quoad prædictas & alias materias expediendas differendam & prorogandam esse, quemadmodum differt & prorogat: ita tamen, quod prosecutio discussionis & examinationis earum, quæ tam ad dogmata quam ad reformationem pertinent, interim non omittatur, & terminum ipsa sancta Synodus pro eius libito & voluntate, etiam in privata congregatione, abbreviare & prorogare libere possit & valeat.

SESSIONIS XI.

PROROGATIO.

Acta in generali Congregatione, habita die Mercurij, 14. mensis Septembris, anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi, super Prorogatione undecimæ Sessionis Bononiensis.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, Amen, anno a Nativitate eiusdem 1547. Indictione quinta, die vero Mercurij decima quarta mensis Septembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, D. Pauli divina providentia Papæ tertij, anno tertio decimo, Bononiæ, in domo Campegiorum, & solitæ residentiæ Reverendissimorum & Illustrissimorum Dominorum, sacri Concilij Præsidentium, & Apostolicorum de latere Legatorum, & in aula, ubi generales congregationes fieri consueverunt, hora circiter vigesima, habita fuit Congregatio generalis Patrum ipsius sacri Concilij: in qua quidem Congregatione primum more solito, Reverendissimus & Illustrissimus D. Ioannes Maria, Episcopus Prænestinus, Cardinalis de Monte, ipsius sacri Concilij Præsidens & Legatus, invocavit auxilium sancti Spiritus, legens alta & intelligibili voce infra scriptam orationem, videlicet.

Adsumus, Domine sancte Spiritus, adsumus quidem peccati immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris: doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante, tibi complacere in omnibus valeamus. Esto salus & effector judiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & eius Filio nomen possides gloriosum. Non patiaris perturbatores esse justitiæ, qui summam diligis æquitatem. Non in sinistrum nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio munerum vel personæ corrumpat: sed junge nos efficaciter tibi solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, & in nullo aberremus à vero: quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

Qua Oratione absoluta idem Reverendissimus & Illustrissimus D. Cardinalis de Monte, Præsidens & Legatus præfatus allocutus fuit Patres his verbis, videlicet.

Dies crastina, Sanctissimi Patres, ut Dominationes vestræ sciunt, erit ea Dies, quæ statuta fuit à nobis ad Sessionem celebrandam. Quot quantisque & quam diversis circumveniamur angustiis, difficultatibus & impedimentis, nemo est qui non videat. Nondum venerunt Prælati complures, quos scimus arripuisse iter, ac præsertim piæ & inclytæ nationis Gallicanæ. Aliqui venerunt hodie, heri, nudiustertius, nudiusquartus, denique tam de repente, ut non potuerint seipsos & animum suum informare in materia tam gravi, ampla & diffusa, prout est hæc Sacramentorum Ecclesiæ, & abusuum innumerabilium, qui in ministerio ipsorum Sacramentorum irrepserunt. Sed quid loquimur de absentibus, aut de iis qui nuper venerunt, cum illi, qui semper fuerunt præsentes, & tota æstate versati sunt in disputationibus & examinationibus, & audiendo privatim & publice minores Theologos, adhuc parati non sint, neque esse potuerint? His difficultatibus accedit atrocitas insperati casus Illustrissimi Ducis Placentiæ, qui nos ita detinet occupatos in tuenda libertate civitatum Ecclesiæ, ut nos ipsi neque per horam quidem vel punctum tem-

poris liberi simus. Lætamur & gratias agimus Deo, quod in Decreto proximæ præteritæ Sessionis fuerit addita illa clausula in fine, prorogandi & restringendi terminum, etiam in privata Congregatione, &c. per quam certe magna cura & sollicitudine levamur, cum non oporreat nos imparatos ad Ecclesiam accedere, ut Sessionem celebremus. Itaque ne diutius Dominationes vestras perplexas detineamus, consilium nostrum est, (quid dicimus consilium? quinimo necessitas) ut beneficio illius Decreti & clausulæ nos juvemus, prorogando nunc terminum Sessionis, & omittendo crastina die celebrationem. Cupimus intelligere, utrum placeat Dominationibus vestris consilium nostrum. Hoc puncto absoluto, agemus de tempore.

Super qua re rogatis sententiis Patrum, placuit omnibus Sessionem ipsam, quæ die crastina celebranda erat, prorogari.

Deinde idem Reverendiss. & Illustriss. D. Cardinalis de Monte, Præsidens & Legatus præfatus, prosequendo sermonem suum, dixit infra scripta verba, videlicet.

Quam maturè deliberatum de iustificatione.

Multum cogitavimus de tempore hujus prorogationis: nullam tandem invenimus in mente nostra rationem, in qua possimus figere fidem pro aliquo die certo. Certi esse non possumus quando erimus parati in materiis nostris, ita ut super ipsis possit promulgari Decretum. Scimus quod cum essemus Tridenti, & crederemus spatio quindecim dierum expediri posse Decretum iustificationis, coacti fuimus insudare in eo septem continuis mensibus, non intermittendo unam diem, & habendo sæpe duas Congregationes in uno & eodem die. Vbi agitur de fide, de dogmatibus, de confundendis hæreticis, oportet nos cum pede plumbeo procedere, & interdum in unius verbuli discussione longo tempore immorari. Occurrunt nobis etiam aliæ difficultates permultæ: sed quæ nos acrius & vehementius urget, est, quia eam videmus esse conditionem temporum, & ita esse tempora præparata & disposita ad producendas res novas, ut nesciamur, neque pro firmo & constanti asserere possimus, utrum necessitas nobis futura sit celebrandi Sessionem perendie, ex aliquo novo & insperato emergenti & accidenti, vel hinc ad octo dies, vel ad unum mensem, vel plures. Propterea sumus huius sententiæ, ut si velimus caute & prudenter agere, debeamus facere prorogationem ad beneplacitum Concilij. Hoc modo, & hac ratione erit semper sacto Concilio liberum & integrum, ut possit celebrare Sessionem tunc & quando noverit ita honori divino & rationibus ipsius Concilij & Reipublicæ expedire. Sic denique putamus ex usu esse præsentis temporis. Sciunt Patres, nos semper habuisse oculos ad conservandum jus & authoritatem Concilij, & ad bene dirigendum & ordinandum ipsum Concilium. Credere debent, nos non mutasse animum; & propterea possunt habere aliquam fidem in nobis, & quoad hoc, se nobiscum conformare: habentes pro certo, quod nos bene considerabimus, quid deceat & expediat in præsenti rerum & temporum statu. Una tantum ratio posset forte aliquid scrupuli injicere in mente alicujus, videlicet, quia si Patres scirent diem certum Sessionis, possent aliqui ex eis melius consulere rebus suis propriis una ratione, vel alia. Credimus, quod hæc hæsitatio haud longo tempore durabit, & quod unusquisque non post non multos dies videre poterit, quem cursum & quem progressum sit sancta hæc Synodus habitura. Et nihilominus, capiendo rem in quẽcumque sensum, etiam asperiorem, & in quocumque eventu, possunt Patres sperare & sibi polliceri de nobis, quod non erimus segniores, quam hactenus fuerimus, & quod ita semper publica dirigemus, ut privatæ Patrum commoditatis rationem (quantum fieri poterit) habeamus. Sit igitur conclusio, quod huius sententiæ & opinionis sumus, ut si Patribus ita videatur & placeat, hæc prorogatio fiat ad beneplacitum Concilij. Unusquisque dicat libere, more solito, sententiam suam, prout Reipublicæ Christianæ, honori Concilij, commoditati Patrum putaverit expedire, & Spiritus sanctus suggesserit ei. Quæcumque à nobis dicta sunt, nulla alia ratione dicta esse censeri volumus, quam pro majori Patrum informatione; quia multi à nobis petierunt, ut quid in hac re sentiremus, Patribus aperire vellemus.

Postea Patres dixerunt sententias suas, & omnibus placuit, Sessionem ipsam, quæ die crastina juxta Decretum publicatum in proxima præcedenti Sessione 2. Iunij præsentis anni celebranda erat, prorogari ad beneplacitum sacri Concilij. Et ita fuit conclusum Decretum, & firmatum. Deinde dimittitur Congregatio, & Patres omnes recesserunt circa horam vigesimam tertiam.

BVLLA RESVMPTIONIS
CONCIL. TRIDENT.
SVB IVLIO TERTIO
PONTIFICE MAXIMO.

JULIUS Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Cum ad tollenda Religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore, non sine totius Christiani orbis perturbatione & scandalo viguerunt, bonum, opportunum & expediens esse videatur, sicuti etiam charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum Imperator semper Augustus nobis per suas litteras & nuntios significari fecit; ut sacrum Oecumenicum & generale Concilium per felicis recordationis Paulum Papam III. prædecessorem nostrum indictum, & per nos, tunc Cardinalatus honore fungentes, atque ipsius prædecessoris nomine, una cum duobus aliis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ipsi Concilio præsidentes, inceptum, ordinatum & continuatum, in quo plures publicæ & solemnes habitæ fuerunt Sessiones, pluraque tam in causa fidei quam reformationis promulgata Decreta, multaque etiam ad utramque causam pertinentia, examinata & discussa, ad civitatem Tridentinam reducatur: Nos, ad quos & summos pro tempore Pontifices spectat, Generalia Concilia indicere & dirigere, ut Ecclesiæ pacem, & Christianæ fidei atque Orthodoxæ Religionis incrementum ad omnipotentis Dei laudem, gloriam procuremus, & quantum in nobis est, tranquillitati ipsius Germaniæ, quæ sane provincia retroactis temporibus in vera Religione, ac sacrorum Conciliorum & Sanctorum Patrum doctrina excolenda, exhibendaque maximis Pontificibus Christi Redemptoris nostri in terra Vicariis, debita obedientia & reverentia, nulli Christianorum Provinciæ fuit unquam secunda, consulamus, sperantes per ipsius Dei gratiam & benignitatem futurum, ut Reges omnes ac Principes Christiani justis piisque nostris in hac re votis annuant, faveant, atque assistant: venerabiles fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, omnesque alios & singulos, qui de Jure, vel consuetudine, vel privilegio Conciliis generalibus interesse debent, quosque idem prædecessor noster suis Indictionis & aliis quibuscumque desuper confectis & publicatis licentiis Concilio interesse voluit, per viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi hortamur, requirimus, & monemus, ut proximis futuris Kalendis Maij, quem diem ad ipsum Concilium in eo in quo nunc reperitur statu resumendum, & prosequendum prævia matura deliberatione, & ex certa nostra scientia, & de Apostolicæ authoritatis plenitudine,

dine, ac venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu, statuimus, decernimus, & declaramus in ipsa civitate Tridentina, legitimo cessante impedimento, convenire & se congregare, ac ipsius Concilij continuationi & prosecutioni, omni mora postposita, incumbere velint. Nos enim operam sedulo daturi sumus, ut in eadem civitate nostri omnino adsint Legati, per quos (si per ætatem nostram, valetudinemque, & Sedis Apostolicæ necessitates personaliter adesse nequiverimus) Spiritu sancto duce, ipsi Concilio præsidebimus, quacumque ipsius Concilij translatione & suspensione, cæterisque contrariis nonobstantibus quibuscumque, ac præsertim illis, quæ idem prædecessor noster in suis litteris prædictis, quas cum omnibus & singulis in eis contentis clausulis & decretis in suo robore permanere volumus atque decernimus, & quatenus opus sit, innovamus, voluit non obstare. Irritum nihilominus decernentes & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum hortationis, requisitionis, monitionis, statuti, declarationis, voluntatis, innovationis, & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

M. Car. Crescentius.
Rom. Amasaeus.
R per Romulum Secret.
R de sancta Maria.

JULIUS PAPA III.

AD futuram rei memoriam. Superioribus diebus de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio ex causis tunc expressis, Apostolica authoritate decrevimus, quod sacrum Oecumenicum & universale Concilium Tridentinum, ubi olim inceptum fuerat, reduci, & ibi (adjuvante Domino) terminari deberet, tempusque ad illud resumendum & prosequendum Kalend. Maij proxime futuri præfiximus, omnesque & singulos quomodolibet in eo interesse debentes hortati fuimus & monuimus, ut dicto tempore Tridenti esse vellent prout in nostris sub plumbum desuper expeditis literis plenius continetur. Ne autem propterea, quod dictæ litteræ nondum publicatæ fuerunt, aliqui ignorantiam rei ullo modo prætexere possint, sed omnes plenam illius notitiam habeant, dicta authoritate per præsentes ordinamus, quod tam prædictæ quam præsentes literæ, per aliquem ex nostris Cursoribus in Basilicis sancti Petri de Urbe & sancti Joannis Lateranensis, dum ibi divina celebrantur, publice ac alta & intelligibili voce legantur, & postquam lectæ fuerint, valvis ipsarum Basilicarum affigantur, & ibi aliquandiu dimittantur, & relicta postea illarum copia, amoveantur. Decernentes, publicationem faciendam omnes & singulos ipsius Concilij celebrationi quomodolibet interesse debentes perinde arctare, ac si eis personaliter intimatæ fuissent: quodque ipsarum literarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarij subscriptis, ac sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur: ac hortantes & in Domino requirentes omnes & singulos venerabiles fratres nostros, Patriarchas & Archiepiscopos, ad quos ipsarum literarum exempla impressa transmitti curabimus, ut pro suo officio & debito, id eorum Suffraganeis & aliis minoribus Prælatis & Abbatibus notificent: contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 27. Decembris 1550. Pontificatus nostri anno primo.

MANDATUM

IVLII III. SVMMI PONTIFICIS in reductione Concilij ad Civitatem Tridentinam.

JULIUS Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Marcello, tituli sancti Marcelli Presbytero Cardinali Crescentio nuncupato, nostro & Apostolicæ sedis ad Concilium Tridentinum Legato de latere, & venerabilibus fratribus Sebastiano Pighino Archiepiscopo Sipontino, ac Aloysio Lypomano Episcopo Veronensi, nostris & ipsius Sedis, ac in dicto Concilio una cum eodem Marcello Cardinali & Legato, nomine nostro ad præsidendum Nuntiis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Ad prudentis Patris-familias officium spectat, ea quæ per seipsum commode efficere non potest, ut per alios idoneos fiant, diligenter curare. Dudum siquidem, cum ex certis tum expressis causis bonum, opportunum & expediens esse videretur, ut sacrum Oecumenicum & Generale Concilium, per felicis recordationis Paulum Papam III. prædecessorem nostrum indictum, ad civitatem Tridentinam reduceretur, nos sperantes per omnipotentis Dei gratiam & benignitatem futurum, ut Reges omnes & Principes Christiani justis piisque nostris in hac re votis annuerent, & assisterent, venerabiles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos, ac dilectos filios Abbates, omnesque alios & singulos, qui de Jure vel consuetudine, aut privilegio Conciliis generalibus interesse debent, hortati fuimus, requisivimus & monuimus, ut proxime futuris Kalendis Maij, quam diem ad ipsum Concilium, in eo quo reperitur statu resumendum, prævia matura deliberatione, ex certa nostra scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio & assensu, statuimus, decrevimus & declaravimus, in ipsa civitate Tridentina, legitimo cessante impedimento, convenire & se congregare, ac ipsius Concilij continuationi & prosecutioni, omni mora postposita, incumbere vellent, prout in aliis nostris inde confectis literis plenius continetur. Nos igitur, qui ætate nostra jam ingravescente, & aliis multiplicitet impediti, ad dictam civitatem ad præsens personaliter accedere, & ipsi Concilio juxta desiderium cordis nostri interesse nequimus, volentes resumptionem, continuationem & prosecutionem Concilij hujusmodi ex nostra absentia non impediri, te, fili Marcelle Cardinalis, fide ferventem, prudentia, scientia ac rerum usu cōspicuum, nostrum & Apostolicæ Sedis ad Concilium hujusmodi Legatum de Latere, ac vos fratres, Sebastiane Archiepiscope, & Aloysi Episcope, pietate & doctrina ac rerum experientia insignes, nostros & ipsius Sedis ad dictum Concilium una tecum, fili Marcelle, Cardinalis & Legato, nomine nostro præsidendum Nuntios, cum speciali & expresso mandato, nec non ratihabitionibus & aliis clausulis in similibus apponi solitis, de simili eorumdem fratrum nostrorum consilio, Apostolica authoritate tenore præsentium constituimus & deputamus: vosque ad dictam civitatem Tridentinam, tanquam pacis Angelos destinamus, ac vobis nomine & authoritate nostra eidem Concilio præsidendi & prosequendi, nec non in illo pro vestra pietate & sapientia ea omnia, quæ in præmissis, & circa ea necessaria, & alias quomodolibet opportuna esse, ac alias

ad laudem & honotem Dei pertinere noveritis, etiam si magis speciale mandatum exigant, juxta nostrarum prædictarum, ac indictionis & aliarum ipsius prædecessoris super præmissis confectarum, & publicatarum litterarum formam, faciendi & exarcendi plenam & liberam, authoritate & tenore prædictis, concedimus potestatem & authoritatem. Hoc itaque munus vobis injunctum ita implere studeatis, us spesati fructus inde proveniant, vosque à nobis commendationem, & à Deo bonorum operum retributore felicitatis æternæ gloriam consequi mereamini. Datum Pontificatus nostri anno secundo.

MANDATUM IMPERATORIS.

CArolus V. divina favente clementia Romanorum Imperatot semper Augustus, ac Rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Jerusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Comes Haspurgi, Flandriæ & Tirolis, &c. Cum beatissimus in Christo Pater & D. D. N. Julius III. divina providentia S. R. ac Universalis Ecclesiæ Pontifex Maximus D. N. R. sacrum Oecumenicum & generale Concilium, per Sanctitatis suæ prædecessorem felicis record. Paulum Papam III. indictum & inceptum, & aliquandiu intermissum, ad tollenda Religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore maxima totius orbis Christiani perturbatione viguerunt, denuo ad civitatem Tridentinam revocaverit, ac per literas suæ sanctitatis ad Kalendas Maias proxime præteritas convocaverit; Nos vero ob adversam valetudinem, cum qua aliquandiu jam continuo ferme conflictamur, tum aliis negotiis impediti, cum eidem Concilio, ut cupiebamus, personaliter interesse non possimus: ne tamen muneri nostro in re tam ardua defuisse videamur, operæ pretium duximus, Mandatarios & Procuratores nostros eo ablegare. Ac proinde confisi de fide, probitate & rerum experientia, ac erga sacrosanctam Religionem nostram orthodoxam, zelo & pietate venerabilium, devotorum, ac generositate nobilium fidelium, nobis dilectorum Hugonis Comitis à Monfort, Don Francisci à Toleto Prioris Monasterij Reconvallensis, & Guillelmi à Pictavia Archidiaconi Campaniæ, Consiliariorum nostrorum, eosdem tam ratione Imperialis nostræ dignitatis, quam sustinemus, quàm Regnorum & Provinciarum hæreditario jure nobis spectantium, conjunctim & separatim fecimus, creavimus, constituimus, & ordinavimus, atque ex nunc tenore præsentium, ex certa animi nostri scientia, & omnibus aliis melioribus medio, via, jure & causa, quibus validius & efficacius possumus & debemus, solemniter facimus & creamus, constituimus & ordinamus nostros veros legitimos & indubitatos Oratores & Mandatarios: dantes eis, & cuilibet eorum in solidum amplam facultatem & potestatem, ut omnes simul, aut tres, duo, vel unus ipsorum nomine nostro in dicto Concilio Oecumenico comparere, in omnibus Sessionibus nostrum locum, uti Oratores & Mandatarij nostri habere, res & negotia Religionis & fidei, & alia quæcumque in prædicto Concilio tractanda, una cum aliis ibidem stantibus Reipublicæ Christianæ Principibus, eorumve Legatis, Oratoribus, Mandatariis consultare, agere & tractare, illisque omnibus & per omnia adesse, consilium, votum & decretum nostro nomine dare, impartiri ac interponere, aliaque omnia tractare, procurare, agere, concludere & exercere debeant & possint, quæ ad Dei gloriam, fidei unionem & exaltationem, & Reipublicæ Christianæ honorem, commodum & augmentum pertinere, & in ipso Concilio expedire visa fuerint, & quæ nos ipsi agere, tractare, procurare & facere possemus, si præmissis omnibus & singulis personaliter interessemus, etiamsi talia essent, quæ mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est expressum. Ponentes idcirco præfatos Oratores & Mandatarios nostros, quoad præmissa, in locum & vicem personæ nostræ; promittentes in verbo nostro Cæsareo, nos habituros ratum, & gratum, quidquid per ipsos Oratores & Mandatarios nostros, tres, aut duos, vel unum ipsorum, ad modum prænarratum, actum, procuratum & gestum fuerit, dolo & fraude penitus semotis: harum testimonio literarum, sigilli nostri appensione munitarum.

Datum in civitate nostra Imperiali Augusta Vindelica, die prima mensis Iulij, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Imperij nostri 31. & Regnorum nostrorum 36.

ORATIO ORATORIS IMPERAT.

Post præsentationem sui Mandati.

POstquam intermissum annis aliquot sacrosanctum Concilium, Illustrissimi D. R. Præsules, P. Amplissimi, ad fidei & Religionis Christianæ incrementum, hæreses extirpandas, morumque reformationem non modo utilissimum, verum & necessarium, à sanctissimo Patre Julio III. Pontifice maximo Cæsar invictissimus in hac civitate Tridentina prosequendum impetravit, omnes tam Imperij Romani quam Regnorum suorum & patrimonialium Provinciarum Præsules hortari, monere, frequenter etiam orare, ut ad Concilium se conferrent, non destitit: quod equidem & Præsulum in hoc conventu frequentia, & Illustriss. sacri Romani Imperij Electorum præsentia, vel me tacente, attestatur. Nec his contentus Cæsar, quo majorem testatioremque animi sui erga sacram Synodum propensionem ostenderet, præter fidelissimum, & jamdudum huc munere fungentem D. Illustriss. Franciscum à Toleto, unum ex Hispaniarum Regnis, ex patrimonialibus suis Provinciis, alterum me quoque licet indignum, ex Germania, ad ipsius vices una cum illo hic gerendas, Oratorem ac Mandatarium constituit. Unde magnum animi Caroli Cæsaris invictissimi erga Religionem Christianam, ac Germanicæ nationis salutem extat argumentum. Ut vero voluntati clementiss. Domini mei morem gererem, ejusque jussis obtemperarem, omissis rebus omnibus, huc me, quam diligentissime potui, contuli. Quamobrem ego vos, Præsules Reverendiss. ac P. Ampliss. precor, ut juxta Cæsarei Mandati tenorem, in eius me Oratorem recipiatis. Dixi.

RESPONSUM SYNODI ad Oratores Imperatoris.

ILlustres Domini: Mandatum Cæsareæ Majestatis, quod modo à Dominationibus vestris exhibitum est, & coram Patribus recitatum fuit, huic sanctæ Synodo jocundissimum nuntium attulit. Quantum enim in hoc tam universæ Christianæ Reipublicæ salutari opere, de piissima huius Religione, & potentissimi Principis animo sibi polliceri possit, facile tum ex ipsius Mandati lectione, tum ex personarum vestrarum destinatione intellexit. Quare & Dominationes vestras, quas ob singularem earum prudentiam & Religionis studium magno sibi adjumento fore sperat, grato & benevolo animo amplectitur, & Mandatum suæ Cæsareæ Majestatis, quantum de jure potest, libentissime admittit: & cum de his omnibus sancta Synodus Deo benedicto gratias aget, simul & divinam clementiam pro salute eiusdem Majestatis, & felici rerum ipsius eventu assidue precabitur.

SACRO-SANCTI OECUMENICI, ET GENERALIS

CONCIL. TRIDENTINI,

SESSIO XI.

Quæ est prima sub Iulio III. Pontif. Max. celebrata Kalendis Maij 1551.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Indictione nona, die vero Veneris prima mensis Maij, Pontificatus sanctissimi Domini nostri Julij divina Providentia Papæ tertij, anno secundo, Reverendiss. & Illustriss. D. Marcellus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis de Crescentiis, prælibati sanctissimi D. Papæ de Latere Legatus, ac R. D. Sebastianus Pighinus Archiepiscopus Sipontinus, & Aloysius Lipomanus Episcopus Veronensis, Apostolicæ Sedis Nuntij, una cum reliquis Patribus, qui Tridenti aderant, de mane convenerunt in Ecclesia Cathedrali sancti Vigilij civitatis Tridentinæ, in qua celebrarunt primam Sessionem hujus sacri Concilij Tridentini sub eodem sanctissimo D. N. Julio: ubi celebrata prius de Spiritu sancto solemni Missa, peractisque consuetis cærimoniis, lectæ fuerunt literæ ejusdem sanctissimi D. N. Papæ super reassumptione & prosecutione sacri Oecumenici & Generalis Concilij Tridentini. Deinde R. D. Archiepiscopus Turritanus conversus ad Patres, alta & intelligibili voce legit hæc, quæ sequuntur.

DECRETUM

DE RESUMENDO CONCILIO.

REverendissimi & Illustrissimi DD. Reverendi Patres, placet ne vobis, ad laudem & gloriam sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filij & Spiritus sancti, ad incrementum & exaltationem fidei & Religionis Christianæ, sacrum Oecumenicum & generale Concilium Tridentinum, juxta formam & tenorem litterarum Sanctissimi Domini nostri, resumi debere, & procedendum esse ad ulteriora? Responderunt, Placet.

Indictio futuræ Sessionis.

D. Illustrissimi Domini, Reverendique Patres, placet ne vobis, proxime futuram Sessionem habendam & celebrandam esse in futuris Kalendis Septembris? Responderunt, Placet.

Et successive ab ipso Reverendissimo Domino Legato declaratum est, Concilium ipsum resumptum esse, & procedendum esse ad ulteriora.

Ego Angelus Massarellus, sacri Concilij Secretarius, scripta omnia, ita ut notata sunt, acta fuisse e. esp. In quorum fidem manu mea propria subscripsi.

EXHORTATORIA ORATIO

Reverendissimorum sacri Concilij Tridentini Præsidum nomine recitata Kalendis Septembris 1551.

CUM post restitutam huc Synodum, Patres Amplissimi, recens isque peropportunus ac nobis optatissimus duorum clarissimorum Germaniæ Præsulum, & eorumdem sacri Romani Imperij Principum Electorum adventus, magnam spem attulerit nobis, fore ut non solum multi ejusdem Nationis Episcopi, illorum exemplo excitati, verum etiam alij quam plurimi variis ex locis propediem huc adsint, atque ita sacrum Concilium, ad Dei omnipotentis honorem prosequi & peragere liceat: nunc denique nostras esse partes duximus, pro loco ac persona quam sustinemus, ut in principio & tanquam limine actionum nostrarum, pauca verba vestri simul & nostri hortandi atque admonendi causa faciamus. Etsi enim vos pro vestra pietate & sapientia ac studio salutis animarum, in tam gravi Christianæ Reipublicæ tempore ac necessitate, bonorum Sacerdotum & Pastorum officio fungi paratos esse minime dubitamos; tamen tanta est earum rerum, quas præclarè inchoatas, Deo adjuvante, persequi, & ad exitum adducere instituimus, magnitudo, ut nulla, quæ nos vehementius excitet & officij nostri sæpius admoneat, supervacanea videri debeat oratio. Tollendæ enim nobis, ut scitis, atq; extirpandæ sunt hæreses: quibus non sine maxima animarum jactura longè lateque disseminatis, & in dies longius serpentibus miserandum in modum Ecclesia scissa, lacerata & perturbata est. Corrigenda & reformanda est Ecclesiastica disciplina, quæ jamdiu depravata atque corrupta, harum ipsarum hæresum magna ex parte causa origoque extitit. Postremo agendum est de sedandis Regum inter se Principumque discordiis: quibus effectum est, ut Christiana Respublica maximas intus & foris calamitates acceperit, & impiorum hostium aucta potentia, nostris autem fractis & debilitatis viribus, salus jam & libertas Christianorum omnium, atque adeo ipsa fides & Religio in summum & extremum pœnè discrimen adducta sit. Unde autem nostræ hortationis initium aptius duxerimus, quam ut nos tantis ac tam arduis rebus non modo perficiendis, sed ne aggrediendis quidem impares esse intelligamus? Quis enim oculos ad tantarum rerum molem inspiciendam attollens, inde eosdem ad humanarum virium exiguitatem considerandam dejiciens, hoc non intelligat, nequaquam tanto oneri subeundo ac sustinendo infirmitatem humanam posse sufficere? Nec vero hoc deterrendi vestri causa dicimus, sed ut nostram imbecillitatem agnoscentes, ad Dei Optimi Maximi opem & misericordiam nobis confugiendum esse statuamos. Ex eo omnia, ut inquit Apostolus, *sufficientia nostra est*. Itaque in illo nostra omnis nobis spes & fiducia collocanda & reponenda est, qui omnibus, dummodo in fide postulent, affluenter dat: & non improperat. Agitur ipsius Religionis causa: agitur Ecclesiæ salus, quam tantopere dilexit, ut eam Filij sui unigeniti passione & morte redimendam putaverit. Ut superioribus temporibus illi numquam defuit, ita nec hoc quidem tempore aut in posterum unquam est defuturus. Jacta sunt, eo auctore, harum rerum fere omnium fundamenta. Profecto cujus impulsu atque auxilio opus jam institutum & cœptum est, eodem quoque vires subministrante, & nobiscum simul operante, absolvetur. *Non est abbreviata manus Domini*, ut Ecclesiæ suæ opitulari non possit; neque minuta clementia, ut nolit. Cujus quidem propriæ voluntatis erga nos cum alia multa, tum hoc non minimum testimonium

A habemus, quod Germaniæ Præsules, auctoritate, prudentia, pietate præstantissimos in eam mentem impulit, ut tam opportuno tempore, mulsis magnis, quibus impediebantur, difficultatibus consilio & virtute superatis, ad hanc sacrosanctam Synodum accederent. Nos modo contrito & humiliato corde supplices ejus opem assidue imploremus, quemadmodum paulo ante more Majorum atque instituto fecimus. Intimo animi dolore peccata nostra ingemiscamus, atque in bonis operibus & dignis pœnitentiæ fructibus ambulantes, animas nostras & corda Spiritui sancto, tanquam sedes ac templa munda, præbeamus, memores ejus quod scriptum est, Isaiæ 52. *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Maxima semper, ut vos minime præterit, Patres, Generalium Conciliorum vis, maxima fuit auctoritas. Nec enim dubium est, quin B eis, modo recte & ordine habeantur, Spiritus sanctus ipse præsideat. Etenim si Dominus noster, ubicumque duo aut tres in nomine ejus fuerint congregati, in medio eorum se futurum esse confirmavit: quis eum & sanctum ipsius Spiritum abesse putet ab hujusmodi plurimorum Patrum & Sacerdotum Conventu justo atque legitimo, qui quemadmodum hic noster, propter causam fidei & religionis, propter correctionem morum, propter pacem denique & tranquillitatem Ecclesiæ sit coactus? Itaque talium Conciliorum scita, non hominum magis quam Dei ipsius existimantur esse decreta. Horum exemplum nobis, primis illis Ecclesiæ temporibus, Spiritu sancto pleni Apostoli prodiderunt. Ad hoc remedium majores nostri deinceps gravissimis Ecclesiæ temporibus confugerunt. C Hoc Arrianam illam sectam, toto terrarum orbe diffusam, tam inveteratam, tantis studiis opibusque potentissimorum Principum defensam: hoc Macedonij, Nestorij, & Eutychetis hæresim, innumerabilesque alias sustulerunt: hoc sæpe Sacerdotum & populi vitam ac mores reformarunt, hoc seditionibus & discordiis aliquando agitatam Ecclesiam, in quietum & tranquillum statum redegerunt. Quare magna spe, magno animo, Patres, tam pias actiones & tam Christiano nomini salutares prosequamur. Hoc munus, hæ partes, hoc officium nostrum est, qui hanc ob causam ex tam distantibus ac remotis regionibus in hanc urbem convenimus. Ac primum quidem æterni Dei honor & gloria, & sanctissimæ ipsius fidei ac Religionis causa nos moveat. Nam cum propter pravos & corruptos mores, Dei venerationem, cultum & charitatem ubique imminutam, tum vero hæresibus & D impietate dogmatum, veritatem & sinceritatem fidei nusquam fere non contaminatam atque pollutam videamus, quis tam ingratus ac tam immemor divinorum munerum ac beneficiorum erit, qui Dei benedicti cultum & gloriam non cæteris modo rebus anteponat, sed vita & anima sua non habeat chariorem? Qui, ut reliqua ejus in humanum genus beneficia quæ sunt innumerabilia, & longe maxima, omittamus, tantopere nos figmentum manuum suarum luteum amavit, quamquam inimici ei essemus, & eo impie relicto ac repudiato, muta & fragilia quædam simulachra coleremus; tamen per unigeniti Filij sui mortem crudelissimosque cruciatus nos sibi reconciliaverit, & satanæ dominatu ac peccatorum mole oppressos, æternisque suppliciis addictos liberarit, at- E que in filios sibi in spem æternæ gloriæ & cœlestis hæreditatis adoptarit. Quod si ejus honori & gloriæ fideles omnes tantopere inservire oportet, quanto majore studio nos, quos ille sibi Sacerdotes elegit, ejus cultum & Religionem tueri, defendere & conservare debemus? Salus præterea nos moveat animarum, pro quibus agnus ille immaculatus, D. N. Jesus Christus suum in ara crucis sanctissimum & pretiosissimum Sanguinem effudit. Quæ cum fidei & custodiæ nostræ commissæ & cõmendatæ fuerint, earum incolumitati à nobis omni cura & sollicitudine providendum est si officio nostro satisfacere, si nostræ ipsorum saluti con-

Matt. 18.

A sulere volumus. Væ enim iis, qui Dei opus negligenter faciunt. Væ nobis, si tam necessario tempore, officio ac muneri nostro defuerimus. Quas per Ezechielem minas Dominus pastoribus, oves sibi commissas negligentibus, intentavit? quam acriter, quam severe, quam atrociter gregem suum se de eorum manu requisiturum esse denuntiavit? Qui cum primo eorum negligentiam his verbis accusasset: *Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis; & quod contractum, non alligastis; & quod abjectum, non reduxistis; & quod perierat, non quæsistis*; hæc paulo post adjunxit: *Vivo ego, quia pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri: ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum.* Quæ eadem fere quamquam aliis verbis, per Jere- B miam minatus est. Utinam vero, Patres, hæc magno animæ diceremus cum dolore! Utinam hæc tam vehemens increpatio in nostra tempora minime conveniret! non tantum ovium numerum desideraremus, non grex Domini tantopere disjectus ac laceratus fuisset. Heu! quis tantam ejus dissipationem, dissipationem autem, immo vero stragem ac vastitatem satis digne possit deplorare? Superat omnem non orationis modo copiam, sed vim etiam doloris tantæ & tam luctuosæ cladis magnitudo. Expergiscamur igitur, expergiscamur per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi. Et quoniam iis, quæ interierunt, ovibus amplius subvenire non possumus, demus saltem operam, ut tum ab ovili Dominico abductas recuperemus, tum illas quæ inde non exierunt, diligentius in C posterum custodiamus. Non de salute tantum eorum agitur, nostra quoque ipsorum salus agitur. Neque perire illæ incuria nostra possunt, quin id animabus nostris exitiosum futurum sit. Earum à nobis rationem in tremendo illo Judicio is reposcet, qui illas Sanguine suo redemptas nobis pascendas custodiendasque commisit. Hinc nos viventis Dei minæ commoveant, cujus in *manus incidere horrendum est*, si officio nostro defuerimus: inde parata nobis laboris & sollicitudinis futuræ merces excitet, si fuerit per nos Dominici gregis saluti prospectum atque consultum. Omittimus laudem, quæ ab omnibus non hujus modo ætatis hominibus, sed ab omni posteritate sacro huic Concilio sine dubio maxima tribuetur: & eam omittimus, propterea quod minime decet nos inanem istam & falsam gloriam aucupari, aut in ullam recte D factorum fructum ponere. Quod qui faciunt, ii, ut Dominus in Evangelio inquit, *mercedem suam receperunt.* De vera illa & solida & sempiterna gloria loquimur, quæ bonis operibus à Christo Domino nostro promissa & præparata est. Etenim si iis, qui proximum suum esurientem, aut sitientem, aut nudum, cibo, potu, veste, aut aliis hujusmodi charitatis officiis juverint, regnum ab eo cœleste promissum est; quanto illud magis sperare is debebit, qui proximi & fratris sui animam ex ipsis satanæ faucibus eripuerit? Quid? qui non de uno aut altero fratro, sed de cuncto fidelium cœtu & universa Republica Christiana optime fuerit meritus, ipsamque Dei Religionem consiliis & laboribus suis instauraverit, quanto majora ab E illo omnium bonorum operum auctore, & eodem remuneratore, præmia consequetur? Hæc sunt quæ spectare, quæ intueri, quæ proposita habere & possumus & debemus. Hæc sunt genere ipso ineffabilia, magnitudine infinita, diuturnitate perpetua & sempiterna. Quamobrem incumbamus, Patres, toto pectore, ut aiunt, ad sananda Christianæ Reipublicæ vulnera: incumbamus quanta maxima possumus cura & diligentia ad eas actiones, ex quibus ad Deum honor, ad Ecclesiam salus, ad nos æterna gloria & felicitas perventura est. Incredibile est quibus piorum omnium votis expetitum, qua lætitia cœptum, qua expectatione rursus restitutum hoc fuerit instantatumque Concilium. Persuasum iis est & recte persua-

Ier. 48.
Cap. 34.
Ezec. 34.
Ierem. 2.
Heb. 10.
Matt. 9.
Matt. 15.

suum, hoc unum esse remedium, quo Ecclesiæ navis, A jamdiu hæresum & discordiarum procellis agitata atque quassata, & cum vi tempestatis, tum nautarum etiam negligentia prope obruta, è periculo eripi, & tuto in portu possit collocari.

Hæcne eorum vota inania, has spes fallaces, hanc voluptatem irritam patiamur evadere? Quid reliquum erit amplius quod sperent? quid supererit quod expectent? Si ullo umquam tempore bonorum & sapientium Sacerdotum Ecclesia fidem auxiliumque imploravit, hoc tempore, Patres, hoc tempore maxime implorat, afflicta, vexata, lacerata, tot spoliata præsidiis, tot charissimis filiis orbata, supplex Deo & vobis manus tendit, filios suos è sinu suo ereptos recuperare pia parens desiderat, & cum eorum desiderio angitur, tum de reliquorum etiam salute est sollicita. Quas illa Deo grates aget? quanta præ lætitia ac B voluptate exultabit, si quod optat, per vos fuerit consecuta? Quam ea res non huic solum quæ in terris est, verum etiam illi cœlesti Ecclesiæ grata, jucunda, optataque accidet? *Luc. 15.* Etenim si vel uno peccatore in terris pœnitentiam agente, beatæ illæ mentes tantopere in cœlo gaudent, quid tot populis ad veritatis lucem & rectam vivendi rationem revocatis futurum esse censemus? Ipsum profecto cœlum Ecclesiæ hac unione, & Religionis ac disciplinæ Ecclesiasticæ instauratione lætabitur, & terra ob factoris sui gloriam jubilabit, ac Domino nobis placato atque propitio, lætiores posthac dies, feliciora tempora, uberiores terræ fructus erunt. Reliquum est, Patres Amplissimi, ut vos pro officio nostro admoneamus, tametsi gravitas & sapientia vestra minime admonitionem nostram desideret, *Gal. 6.* ut hæc quæ pro totius Ecclesiæ salute agere molimur, in spiritu lenitatis & C mansuetudinis, quemadmodum sanctæ huic Synodo dignum est, agantur. Facessat hinc omnis hujus sacro sancti Cœtus majestate indigna contentio. Facessat omne odium, omnis verborum immoderatio. Sit summa inter nos, ut debet, charitas, summa animorum consensio, summa concordia. Nemo nostrum quæ sua sunt quærat, sed quæ Jesu Christi. Denique meminerimus, huic Conventui, Deum ipsum nostrorum consiliorum & actionum omnium spectatorem ac judicem esse affuturum. Cui salus est & honor in secula seculorum. Amen.

SESSIO XII.

Quæ est secunda sub Iulio III. Pont. Max. celebrata, die 1. Septemb. 1551.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

SAcro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus eisdem Sedis Apostolicæ Legato & Nuntiis, quæ in proxime præterita Sessione, sequentem hanc hodie habendam, & ad ulteriora proceden- E dum esse decreverat, cum ob inclytæ Germanicæ nationis, cujus præcipue causa agitur, absentiam procedere hactenus distulerit, de venerabilium in Christo fratrum & filiorum suorum Moguntini & Trevirensis Archiepiscoporum, ac sacri Romani Imperij Principum Electorum, & complurium ipsius aliarumque Provinciarum Episcoporum sub hanc ipsam diem adventu in Domino exultans, & dignas ipsi omnipotenti Deo agens gratias, firmamque spem concipiens, quam plurimos tam ipsius Germaniæ, quam aliarum Nationum prælatos, & sui officij debito, & hoc exemplo commonitos propediem esse venturos; futuram Sessio- A nem ad quadragesimam diem, quæ erit 11. mensis Octobris proxime sequentis, indicit, & Concilium ipsum in statu in quo reperitur, prosequendo: cum in præteritis Sessionibus de septem Sacramentis novæ legis in genere, & in specie de Baptismate & Confirmatione definitum fuerit, statuit & decernit, de Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento, nec non quod ad reformationem attinet, de reliquis, quæ ad faciliorem & commodiorem Prælatorum residentiam pertinent, agi & tractari debere: ac monet & hortatur omnes Patres, *Matt. 4.* ut interim D. N. Jesu Christi exemplo, quantum tamen humana fragilitas patietur, jejuniis & orationi- *Ioan. 7.* bus vacent, ut tandem placatus qui in secula sit benedictus Deus, corda hominum ad veræ fidei agnitionem & sanctæ matris Ecclesiæ unitatem, ac recte vivendi normam reducere dignetur.

B Concordat cum originali. In cujus fidem ego Angelus Massarellus, sacri Concilij Secretarius, subscripsi manu propria.

SESSIO XIII.

Quæ est tertia sub Iulio III. Pontif. Max. celebrata die undecima Octob. 1551. Celebravit autem Missam summam Episcop. Majoriensis, Orationemque habuit Archiepiscopus Turritanus.

DECRETUM

C *De Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.*

SAcro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ sedis Apostolicæ Legato & Nuntiis, & si in eum finem non absq; peculiari Spiritus sancti ductu & gubernatione convenerit, ut veram & antiquam de fide & Sacramentis doctrinam exponeret, & ut hæresibus omnibus aliisque gravissimis incommodis, quibus Dei Ecclesia misere nunc exagitatur, & in multas ac varias partes scinditur, remedium afferret, hoc præsertim jam inde à principio D in votis habuit, *Matt. 13.* ut stirpitus convelleret zizania execrabilium errorum & schismatum, quæ inimicus homo his nostris calamitosis temporibus in doctrina fidei, usu & cultu sacro-sanctæ Eucharistiæ superseminavit: quam illi Salvator noster in Ecclesia sua tanquam symbolum reliquit ejus unitatis & charitatis, qua Christia- *Eph. 1.* nos omnes inter se conjunctos & copulatos esse voluit. Itaque eadem sacrosancta Synodus sanam & synceram illam de venerabili hoc & divino Eucharistiæ Sacramento doctrinam tradens, quam semper Catholica Ecclesia, ab ipso Iesu Christo Domino nostro & ejus Apostolis erudita, atque à Spiritu sancto, illi *Luc. 22.* omnem veritatem in dies suggerente, edocta retinuit, & ad finem usque seculi conservabit, omnibus Christi fidelibus interdicit, ne posthac de Sanctissima Eu- E charistia aliter credere, docere aut prædicare audeant, quam ut est hoc præsenti Decreto explicatum atque definitum.

De reali præsentia Domini nostri Iesu Christi in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

CAPUT PRIMUM.

PRincipio docet sancta Synodus, & aperte ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post panis & vini consecrationem, D. N. Jesum Christum, verum Deum atque hominem,

A vere, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri. *Eph. 1.* Neque enim hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modum existendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis locis Sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit, ea existendi *Matt. 19.* ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, & constantissime credere debemus. Ita enim majores nostri omnes, quotquot in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc Sacramento disseruerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile Sacramentum in ultima cœna Redemptorem nostrum instituisse, cum post panis vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis B præbere ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatus est. *Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.* Quæ verba à sanctis Evangelistis commemorata, & à D. Paulo postea repetita: cum propriam illam & apertissimam significationem præferant, secundum quam à Patribus intellecta sunt, indignissimum sane flagitium est, ea à quibusdam contentiosis & pravis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & sanguinis Christi negatur, contra universum Ecclesiæ sensum detorqueri, *1. Tim. 3.* quæ tanquam *columna, & firmamentum veritatis,* hæc ab impiis hominibus excogitata commenta, velut satanica, detestata est, grato semper & memore animo præstantissimum hoc Christi beneficium agnoscens.

De ratione institutionis hujus sanctissimi Sacramenti. C

CAPUT II.

Ergo Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem Sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, *Ps. 110.* memoriam faciens mirabilium suorum, & in illius sumptione *Luc. 22.* colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem, donec ipse ad judicandum mundum *1. Cor. 11.* veniat. Sumi autem voluit Sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur *Joan. 6.* & confortentur viventes vita illius, qui dixit, *Qui manducat me, & ipse vivet propter me,* *Ephes. 2.* & tanquam D antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id *1. Cor. 15.* esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicita*Ephes. 5.*tis, adeoque symbolum unius corporis, cujus ipse ca*Rom. 12.*put existit, cuique nos, tanquam membra arctissima, *1. Cor. 1.* fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit, ut idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

De excellentia sanctissimæ Eucharistiæ, super reliqua Sacramenta.

CAPUT III.

Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis, symbolum esse rei E sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cùm quis illis utitur; at in Eucharistia, ipse san*Luc. 22.*ctitatis author ante usum est. Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum *Mar. 14.* vere tamen ipse affirmaret, corpus suum esse quod præbebat. Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus verumque ejus sanguinem sub panis & vini specie una cum ipsius anima & divinitate existere, sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum, ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamq; sub utraque,

A vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus, inter se copulantur: divinitatem porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem. Quapropter *Rom. 6.* verissimum est, tantumdem sub alterutra specie atque sub utraque contineri: totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, item sub vini specie & sub ejus partibus existit.

De Transsubstantiatione.

CAPUT IV.

Quoniam autem Christus Redemptor noster cor- B pus suum, id quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam Sanguinis ejus; quæ conversio convenienter, & proprie a sancta Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata.

De cultu & veneratione huic sanctissimo Sacramento exhibenda.

CAPUT V.

C Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles, pro more in Catholica Ecclesia semper recepto, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctiss. Sacram. in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino, ut sumatur, institutum: nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater Æternus introducens in orbem terrarum, *Hebr. 1.* dicit: *Et adorent eum omnes Angeli Dei;* quem Magi *Ex Psal. 96.* *procedentes adoraverunt,* quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur. *Matt. 6.*

Declarat præterea sancta Synodus, pie & religiose *Mat. 28.* admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam & festo die præcelsum hoc & venerabile Sacramentum singulari D veneratione ac solemnitate celebraretur, utque in Processionibus reverenter & honorifice, illud per vias, & loca publica circumferretur. Æquissimum est enim, sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari ac rara quadam significatione, gratos & memores testentur animos erga communem Dominum & redemptorem, pro tam ineffabili & plane divino beneficio, quo mortis ejus victoria & triumphus repræsentatur. Atq; sic quidem oportuit victricem de mendacio & hæresi triumphum agere, ut ejus adversarij in conspectu tanti splendoris, & in tanta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi aliquando resipiscant.

De asservando Sacra Eucharistia Sacramento, & ad infirmos deferendo. E

CAPUT VI.

Consuetudo asservandi in Sacrario sanctam Eucharistiam, adeo antiqua est, ut eam sæculum etiam Niceni Concilij agnoverit. Porro deferri ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, & in hunc usum diligenter in Ecclesiis conservari, præterquam quod cum summa æquitate & ratione conjunctum est, tum multis in Conciliis præceptum invenitur, & vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more est observatum. Quare sancta hæc Synodus retinendum omnino salutarem hunc & necessarium morem statuit.

De preparatione quæ adhibenda est, ut digne quis sacram Eucharistiam percipiat.

CAPUT VII.

SI non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sancte, certe quo magis sanctitas & divinitas cœlestis hujus Sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia & sanctitate ad id percipiendum accedat: præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non*
1. Cor. 11. *dijudicans corpus Domini.* Quare communicare volenti revocandum est in memoriam eius præceptum: B
Probet autem seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat: quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris. Quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.

CAPUT VIII.

QUoad usum autem, recte & sapienter Patres nostri tres rationes hoc sanctum Sacramentum ac- C
cipiendi distinxerunt. Quosdam enim docuerunt Sacramentaliter dumtaxat id sumere, ut peccatores: alios tantum spiritualiter, illos nimirum, qui voto propositum illum cœlestem panem edentes, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum eius & utilitatem sentiunt: tertios porro Sacramentaliter simul & spiritualiter; hi autem sunt, qui ita se prius probant & instruunt, ut vestem nuptialem induti ad divinam hanc mensam accedant. In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici à Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent: qui mos, tanquam ex traditione Apostolica descendens, iure ac merito retineri debet.

Demum autem paterno affectu admonet sancta D
Synodus, hortatur, rogat & obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes & singuli, qui Christiano nomine censentur, in hoc unitatis signo, in hoc vinculo charitatis, in hoc concordiæ symbolo jam tandem aliquando conveniant & concordent: memoresque tantæ majestatis, & tam eximij amoris Jesu Christi Domini, qui dilectam animam suam in nostræ salutis pretium, & carnem suam nobis dedit ad manducandum, hæc sacra mysteria Corporis & Sanguinis eius ea fidei constantia & firmitate, ea animi devotione, ea pietate & cultu credant & venerentur, ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint, & is vere eis sit animæ vita, & perpetua sanitas mentis: cujus vigore confortati, ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad cœlestem pa- E
triam pervenire valeant, eumdem panem Angelorum, quem modo sacris velaminibus edunt, absque ullo velamine manducaturi.

Quoniam autem non est satis veritatem dicere, nisi & detegantur & refellantur errores; placuit sanctæ Synodo hos Canones subjungere, ut omnes jam agnita doctrina Catholica, intelligant quoque, quæ ab illis hæreses caveri vitarique debent.

A]

DE SACRO-SANCTO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CANON I.

SI quis negaverit, in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter & substantialiter Corpus & Sanguinem, una cum anima & divinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit, tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, in sacro-sancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini una cum Corpore & Sanguine Domini nostri Iesu Christi, negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime Transsubstantiationem appellat, Anathema sit.

CANON III.

SI quis negaverit, in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse Corpus & Sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sed tantum in usu dum sumitur, non autem ante vel post: & in Hostiis, seu particulis consecratis, quæ post Communionem reservantur vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, vel præcipuum fructum Sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ etiam externo adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Proces-

sionibus secundum laudabilem & universalem Ecclesiæ ritum & consuetudinem solemniter circumgestandum, vel non publicè, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores esse idololatras, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in Sacrario reservari, sed statim post consecrationem astantibus necessario distribuendam, aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Christum in Eucharistia exhibitum spiritualiter tantum manducari, & non etiam Sacramentaliter ac realiter, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis negaverit, omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ Matris Ecclesiæ, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, non licere Sacerdoti celebranti seipsum communicare, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, Anathema sit.

Et ne tantum Sacramentum indigne, atque ideo in mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris præmittendam esse Confessionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

CAPUT PRIMUM.

EAdem sancta Tridentina Synodus, præsidentibus in ea eisdem sanctæ Sedis Apostolicæ Legato & Nuntiis, intendens nonnulla statuere quæ ad jurisdictionem pertinent Episcoporum, ut juxta proximæ Sessionis Decretum, illi in commissis sibi Ecclesiis eo libentius residеant, quo facilius & commodius sibi subjectos regere, & in vitæ ac morum honestate continere potuerint: illud primum eos admonendos censet, ut se pastores, non percussores esse meminerint; atque ita præesse sibi subditis oportere, ut non in eis dominentur, sed illos tanquam filios & fratres diligant; elaborentque, ut hortando & monendo ab illicitis deterreant, ne ubi deliquerint, debitis eos pœnis coërcere cogantur. *1. Tim. 3.* Quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli ab eis servanda præceptio, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate & patientia: cum sæpe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas; plus exhortatio, quàm comminatio; plus charitas, quam potestas. *1. Pet. 5.* *2. Tim. 4.* Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia judicium, cum lenitate severitas adhibenda est, ut sine asperitate disciplina populis salutaris ac necessaria conservetur, & qui correcti fuerint, emendentur, aut, si resipiscere noluerint, cæteri salubri in eos animadversionis exemplo a vitiis deterreantur: cum sit diligentis & pii simul Pastoris officium, morbis ovium lenia primum adhibere fomenta, post, ubi morbi gravitas ita postulet, ad acriora & graviora remedia descendere: sin autem ne ea quidem proficiant, illis submovendis, cæteras saltem oves à contagionis periculo liberare.

Cum igitur rei criminum plerumque ad evitandas pœnas & Episcoporum subterfugienda judicia, querelas & gravamina simulent, & appellationis diffugio Judicis processum impediant, ne remedio ad innocentiæ præsidium instituto ad iniquitatis defensionem abutantur, atque ut hujusmodi eorum calliditati & tergiversationi occurratur, ita statuit & decrevit.

In causis visitationis & correctionis, sive habilitatis & inhabilitatis, nec non criminalibus, ab Episcopo, seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur: nec Episcopus seu Vicarius appellationi hujusmodi, tanquam frivolæ deferre teneatur, sed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis judice emanata, nec non omni stylo & consuetudine & etiam immemorabili, contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit: quibus casibus, sacrorum & antiquorum Canonum statuta illibata persistant.

CAPUT II.

A Sententia Episcopi, vel ipsius in spiritualibus Vicarii generalis, in criminalibus appellationis causa (ubi appellationi locus fuerit) si Apostolica authoritate in partibus eam committi contigerit Metropolitano, seu illius etiam in spiritualibus Vicario generali, aut si ille aliqua de causa suspectus foret, vel ultra duas legales diætas distet, seu ab ipso appellatum fuerit, uni ex vicinioribus Episcopis, seu illorum vicariis, non autem inferioribus judicibus committatur.

CAPUT III.

REus ab Episcopo, aut ejus Vicario in spiritualibus generali, in criminali causa appellans, coram judice, ad quem appellavit, acta primæ instantiæ omnino producat, & judex, nisi illis visis, ad ejus absolutionem minime procedat: is autem, à quo appellatum fuerit, intra triginta dies acta ipsa postulanti gratis exhibeat; alioqui absque illis causa appellationis hujusmodi, prout justitia suaserit, terminetur.

CAPUT

A

CAPUT IV.

CUm vero tam gravia nonnunquam sint delicta ab Ecclesiasticis commissa personis, ut ob eorum atrocitatem è sacris Ordinibus deponendæ & Curiæ sint tradendæ sæculari, in quo secundum sacros Canones certus Episcoporum numerus requiritur; quot si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur, si quando autem intervenire possent, eorum residentia intermitteretur: propterea statuit & decrevit, Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus generalem, contra Clericum in sacris etiam Presbyteratus Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem, & per seipsum etiam ad actualem atque solemnem B degradationem ab ipsis ordinibus & gradibus Ecclesiasticis, in casibus, in quibus aliorum Episcoporum præsentia in numero à Canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere liceat, adhibitis tamen & in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus, usum mitræ & baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in civitate aut Diœcesi reperiri & commode interesse possint: alioquin aliis personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ ætate graves ac Juris scientia commendabiles existant.

CAPUT V.

ET quoniam per fictas causas, quæ tamen satis C probabiles videntur, interdum accidit, ut nonnulli ejusmodi gratias extorqueant, per quas pœnæ illis Episcoporum justa severitate inflictæ, aut remittuntur omnino, aut minuuntur; cum non ferendum sit, ut mendacium, quod tantopere Deo displicet, non modo ipsum impunitum sit, verum etiam alterius delicti veniam impetret mentienti, idcirco, ut sequitur; statuit & decrevit. Episcopus apud Ecclesiam suam residens, de subreptione & obreptione gratiæ, quæ super absolutione alicujus publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere cœperat, aut remissione pœnæ ad quam criminosus per eum condemnatus fuerit, falsis precibus impetratur, per seipsum, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, etiam summarie cognoscat, ipsamque gratiam postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentam esse D legitime constiterit, non admittat.

CAPUT VI.

QUoniam vero subditi Episcopis tametsi jure correpti fuerint, magnopere tamen eum odisse, & tanquam injuria affecti sint, falsa illi crimina objicere solent, ut quoquo pacto possint ei molestiam exhibeant, cujus vexationis timor plerumque illum ad inquirenda & punienda eorum delicta segniorem reddit: idcirco ne is magno suo & Ecclesiæ incommodo gregem sibi creditum relinquere, ac sine Episcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita statuit & decrevit: Episcopus nisi ob causam, ex E qua deponendus sive privandus veniret, etiam si ex officio, aut per inquisitionem, seu denuntiationem vel accusationem, sive alio quovis modo procedatur, ut personaliter compareat, nequaquam citetur vel moneatur.

CAPUT VII.

TEstes in causa criminali ad informationem vel judicia, seu alias in causa principali contra Episcopum, nisi contestes, & bonæ conversationis, existimationis & famæ fuerint, non recipiantur: & si odio, temeritate, aut cupiditate aliquid deposuerint, gravibus pœnis mulctentur.

CAPUT VIII.

CAusæ Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur.

DECRETUM

PROROGATIONIS DEFINITIONIS quatuor articulorum de Sacramento Eucharistiæ, & Salviconductus Protestantibus dandi.

EAdem sancta Synodus errores omnes, qui super hoc sanctissimo Sacramento repullularunt, tanquam vepres ex agro Dominico evellere, ac omnium fidelium saluti prospicere cupiens, quotidianis precibus Deo omnipotenti pie oblatis, inter alios ad hoc Sacramentum pertinentes articulos diligentissima veritatis Catholicæ inquisitione tractatos, plurimis accuratissimisque pro rerum gravitate disputationibus habitis, cognitis quoque præstantissimorum Theologorum sententiis, hoc etiam tractabat, an necessarium sit ad salutem, & divino jure præceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque specie ipsum venerabile Sacramentum accipiant: & num minus sumat qui sub altera, quam qui sub utraque communicat: & an erraverit sancta Mater Ecclesia, Laïcos, & non celebrantes Sacerdotes, sub panis specie dumtaxat communicando: & an parvuli etiam communicandi sint. Sed quoniam ex nobilissima Germaniæ Provincia ii, qui se Protestantes nominant, super his ipsis articulis, antequam definiantur, audiri à sancta Synodo cupiunt, & eam ob causam fidem publicam ab illa postularunt, ut ipsis tuto huc venire, & in hac urbe commorari, ac libere coram Synodo dicere atque proponere quæ senserint, & postea cum libuerit, recedere liceat: sancta ipsa Synodus, licet magno desiderio eorum adventum multos antea menses expectarit, tamen ut pia mater, quæ ingemiscit & parturit, summopere id desiderans D ac laborans, ut in iis, qui in Christiano nomine censentur, nulla sint schismata, sed quemadmodum eundem omnes Deum & Redemptorem agnoscunt, ita idem dicant, idem credant, idem sapiant: confidens in Dei misericordia, & sperans fore, ut illi in sanctissimam & salutarem unius fidei, spei, charitatisque concordiam redigantur, & libenter ei in hac re morem gerant, securitatem & fidem, ut petierunt, publicam, quam Salvum conductum vocant, quo ad se pertinet, ejus, qui infra scriptus erit, tenoris dedit atque concessit, & eorum causa definitionem illorum articulorum ad secundam Sessionem distulit, quam, ut illi commode interesse possent, in diem Festum Conversionis D. Pauli, quæ erit 25. die mensis Januarij anni E sequentis, indixit: illudque præterea statuit, ut in eadem Sessione de Sacrificio Missæ agatur, propter magnam utriusque rei connexionem. Interea Sessione proxima de Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis Sacramentis tractandum. Illam autem die Festo D. Catharinæ Virginis & Martyris (qui erit 25. Novembris) habendam esse decrevit: simulque ut in utraque materiam reformationis prosequatur.

Salvus-conductus datus Protestantibus.

SAcro-sancta Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, Præsidentibus in ea eisdem sanctæ Sedis Apostolicæ Legatis & Nuntiis.

Omnibus & singulis, sive Ecclesiasticis sive sæcu-

latibus personis universæ Germaniæ, cujuscumque gradus, status, conditionis & qualitatis sint, quæ ad Oecumenicum boc & generale Concilium accedere voluerint, ut de iis rebus, quæ in ipsa Synodo tractari debent, omni libertate conferre, proponere & tractare, ac ad ipsum Oecumenicum Concilium libere & tuto venire, & in eo manere & commorari, ac articulos, quot illis videbitur, tam scripto quam verbo offerre, proponere, & cum Patribus, sive iis qui ab ipsa sancta Synodo delecti fuerint, conferre, & absque ullis conviciis & contumeliis disputare, nec non quando illis placuerit, recedere possint & valeant, publicam fidem & plenam securitatem, quam Salvum conductum appellant, cum omnibus & singulis clausulis & decretis necessariis & opportunis, etiam si specialiter, & non per verba generalia exprimi deberent, quæ pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam B sanctam Synodum spectat concedit. Placuit præterea sanctæ Synodo, ut si pro majori libertate & securitate eorum, certos tam pro commissis quam pro committendis per eos delictis judices eis deputari cupiant, illos sibi benevolos nominent, etiam si delicta ipsa quantumcumque enormia ac hæresim sapientia fuerint.

ANGELUS MASSARELLUS, *Secret.*

SESSIONIS XIV.

Quæ est quarta sub Julio III. Pont. Max. celebrata die 25. Novembris 1551.

C

Doctrina de sanctissimis Pœnitentiæ, & Extremæ-Unctionis Sacramentis.

SAcro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ Apostolicæ Sedis Legatis & Nuntiis. Quamvis in Decreto de Iustificatione multus fuerit, de Pœnitentiæ Sacramento, propter locorum cognationem, necessaria quadam ratione sermo interpositus; tanta nihilominus circa illud nostra hac ætate diversorum errorum est multitudo, ut non parum publicæ utilitatis retulerit, de eo exactiorem & pleniorem definitionem tradidisse, in qua demonstratis & convulsis, Spiritus sancti præ- D sidio, universis erroribus, Catholica veritas perspicua & illustris fieret, quam nunc sancta hæc Synodus Christianis omnibus perpetuo servandam proponit.

De necessitate & institutione Sacramenti Pœnitentiæ.

CAPUT PRIMUM.

SI ea in regeneratis omnibus gratitudo, erga Deum esset, ut justitiam in Baptismo ipsius beneficio & gratia susceptam constanter tuerentur, non fuisset opus, aliud ab ipso Baptismo Sacramentum ad pec- E catorum remissionem esse institutum. Quoniam au- (*Eph. 2.* *Ps. 102.*) tem Deus, *dives in misericordia*, cognovit figmentum nostrum, illis etiam vitæ remedium contulit, qui sese postea in peccati servitutem, & dæmonis potestatem tradidissent, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, quo lapsis post Baptismum, beneficium mortis Christi applicatur. Fuit quidem Pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta, & emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi (*Ezech. 18. & 13.*) dolore detestarentur. Unde Propheta ait: *Converti-* A *mini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* (*Ioël. 2.*) Dominus etiam dixit: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* (*Luc. 13.*) Et Princeps Apostolorum Petrus, peccatoribus Baptismo initiandis Pœnitentiam commendans, dicebat: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* (*Act. 2.*) Porro nec ante adventum Christi Pœnitentia erat Sacramentum, nec est post adventum illius cuiquam ante Baptismum. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum à mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos, dicens: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* (*Ioan. 20.*) Quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apo- B stolis & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit. Et Novatianos remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Ecclesia Catholica tanquam hæreticos explosit atque condemnavit. Quare verissimum hunc illorum verborum Domini sensum sancta hæc Synodus probans & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei & Christi Evangelium annuntiandi contra hujusmodi Sacramenti institutionem falso detorquent.

De differentia Sacramenti Pœnitentiæ & Baptismi.

CAPUT II.

C CÆterum hoc Sacramentum multis rationibus à Baptismo differre dignoscitur.

Nam præterquam quod materia & forma, quibus Sacramenti essentia perficitur longissime dissidet, constat certe, Baptismi ministrum judicem esse non oportere, cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus. *Quid enim mihi*, inquit Apostolus, *de his qui foris sunt, judicare?* (*1. Cor. 5.*) Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lavacro Baptismi, sui corporis membra effecit. Nam hos, si se postea crimine aliquo contaminaverint, non jam repetito baptismo ablui, cum id in Ecclesia Catholica nulla ratione liceat, sed ante hoc tribunal, tanquam reos, sisti voluit, ut per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admis- D sis peccatis ad ipsum Pœnitentes confugerint, possent liberari. Alius est præterea Baptismi, alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptismum enim Christum induentes, (*Gal. 3.*) nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam & in- (*2. Cor. 5.*) tegram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem & integritatem per Sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus; ut merito Pœnitentia laboriosus quidam Baptismus à Sanctis Patribus dictus fuerit. Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.

E

De partibus & fructu huius Sacramenti.

CAPUT III.

DOcet præterea sancta Synodus, Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: *Ego te absolvo, &c.* Quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur, ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ. Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius Pœnitentis actus, nempe Contritio, Confessio, Satisfactio: qui, quatenus in Pœnitente ad integri-

tatem Sacramenti, ad plenam & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur. Sane vero res & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conscientiæ pax ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet. Hæc de partibus & effectu hujus Sacramenti sancta Synodus tradens, simul eorum sententias damnat, qui Pœnitentiæ partes, incussos conscientiæ terrores, & fidem esse contendunt.

De Contritione.

CAPUT IV.

Contritio, quæ primum locum inter dictos Pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta Synodus, hanc contritionem, non solum cessationem à peccato, & vitæ novæ propositionem & inchoationem, sed veteris etiam odium continere juxta illud:
Ezech. 18. *Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum & spiritum novum.* Et certe, qui illos sanctorum clamo-
Psal. 50. res consideraverit. *Tibi soli peccavi, & malum coram*
Psal. 6. *te feci. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas*
Isa. 38. *noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ:* & alios hujusmodi generis; facile intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse. Docet præterea, etsi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam vero Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam dispo-
Jona 3. nit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ, ad
Matt. 12. Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falso quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint, Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia docuit, nec sensit. Sed & falso docent, Contritionem esse extortam & coactam, non liberam & voluntariam.

De Confessione.

CAPUT V.

Luc. 5. & Ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ jam expli-
17. cata, universa Ecclesia semper intellexit, insti-
Jacob. 5. tutam etiam à Domino integram peccatorum confes-
1. Joan. 1. sionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divi-

A no necessariam existere, quia Dominus noster Jesus Christus, è terris ascensurus ad cœlos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquit, tanquam Præsides & Judices ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clavium remissionis, aut retentionis peccatorum senten-
tiam pronuntient. Constat enim, Sacerdotes judicium *Joan. 20.*
hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiam si occultissima illa sint, & tantum adversus duo ulti-
ma Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam *Exod. 20.*
B animum gravius sauciant, & periculosiora sunt iis *Deut. 5.*
quæ in manifesto admittuntur. Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam recte & utiliter citraque omnem præsumptionem in Confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. Verum cum universa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant; necessum est omnium etiam veniam, cum aperta & vere-
cunda confessione à Deo quærere. Itaque dum omnia *Eph. 2.*
quæ memoriæ occurrunt, peccata Christi fideles confiteri student, procul dubio omnia divinæ misericordiæ ignoscenda exponunt. Qui vero secus faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per Sa-
C cerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat medicina non curat. Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in Confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quod sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant; & fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere. Unde alienum à ratione est, docere, circumstantias has ab hominibus otiosis excogitatas fuisse, aut unam tantum circumstantiam confitendam esse, nempe peccasse in fratrem. Sed & impium est, Confessionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare. Constat
D enim, nihil aliud à pœnitentibus in Ecclesia exigi, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientiæ suæ sinus & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: *Ab occultis meis munda me Domine*, Ps. 18. Ipsa vero hujusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis quidem videri posset, nisi tot tantisque commodis & consolationibus levaretur, quæ omnibus digne ad hoc Sacramentum accedentibus, per absolutionem certissime conferuntur. Cæterum quoad modum confitendi secreto apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam
E suorum scelerum, & sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publice confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Unde cum à sanctissimis & antiquissimis Patribus magno unanimique consensu secreta Confessio Sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, & modo etiam utitur, fuerit semper commendata, manife-
ste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à divi- *Con. Lat.*
no mandato alienam, & inventum humanum esse, at- *sub Inn.*
que à Patribus in Concilio Lateranensi congregatis *III. c. 21.*

initium habuisse, docere non verentur. Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit ut Christi fideles confiterentur, quod Jure divino necessarium & institutum esse intellexerat; sed ut præceptum Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. Unde jam in universa Ecclesia cum ingenti animarum fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo & maxime acceptabili tempore Quadragesimæ: quem morem hæc sancta Synodus maxime probat & amplectitur, tanquam pium & merito retinendum.

De ministro hujus Sacramenti & absolutione.

CAPUT VI.

Circa ministrum autem hujus Sacramenti declarat sancta Synodus, falsas esse, & à veritate Evangelij penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosvis homines, præter Episcopos & Sacerdotes, clavium ministerium perniciose extendunt; putantes, verba illa Domini: *Quæcumque alligaveritis*
Matt. 18. *super terram, erunt alligata & in cælo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo:* &,
Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt;* ad omnes Christi fideles indifferenter & promiscue, contra institutionem hujus Sacramenti, ita fuisse dicta, ut quivis potestatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, si correptus acquieverit; secreta vero per spontaneam confessionem cuicumque factam. Docet quoque, etiam Sacerdotes qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sancti in Ordinatione collatam, tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere: eosque prave sentire, qui in malis Sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quamvis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficij sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata: sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut a judice, sententia pronuntiatur: atque ideo non debet pœnitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, ut etiam si nulla illi adsit contritio, aut Sacerdoti animus serio agendi & vere absolvendi desit, putet tamen se propter suam solam fidem vere & coram Deo esse absolutum. Nec enim fides sine Pœnitentia remissionem ullam peccatorum præstaret, nec is esset nisi salutis suæ negligentissimus, qui Sacerdotem jocose absolventem agnosceret, & non alium serio agentem sedulo requireret.

De casuum reservatione.

CAPUT VII.

Quoniam igitur natura & ratio judicij illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam & graviora crimina non à quibusvis, sed a Summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde merito Pontifices Maximi pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem,
Rom. 13. nem, liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illos, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa Politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris, absolvere possint: extra quem articulum Sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.

De satisfactionis necessitate, & fructu.

CAPUT VIII.

Demum quoad Satisfactionem, quæ ex omnibus Pœnitentiæ partibus, quemadmodum a Patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maxime nostra ætate, summo pietatis prætextu impugnatur ab iis, qui speciem pietatis habent, virtutem autem ejus abnegarunt: sancta Synodus declarat, falsum omnino esse, & a verbo Dei Gen. 3.
alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin Num. 12.
universa etiam pœna condonetur. Perspicua enim & & 20.
illustria in Sacris literis exempla reperiuntur, quibus, 2. Reg. 12.
præter divinam traditionem, hic error quam manifestissime revincitur. Sane & divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter vero qui semel à peccati & dæmonis servitute 1. Cor. 3.
liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scienter templum Dei violare & Spiritum sanctum contristare Ephes. 4.
non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimit- Rom. 2.
tantur, ut occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injurij & contumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ.
Procul dubio enim magnopere à peccato revocant, & Jacob. 9.
quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, & Ezech. 33.
vitiosos habitus male vivendo comparatos, contrariis Jona. 2.
virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior Jer. 3. 18.
ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad & 25.
amovendam imminentem à Domino pœnam, quàm Isa. 30.
ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi Eccli. 17.
dolore frequentent. Accedit ad hæc, quod dum sa- Matt. 3.
tisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui 4. 11. & 18.
pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra 2. Cor. 3.
sufficientia est, conformes efficimur; certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, & glorificabimur. Neque vero ita nostra est satisfactio, hæc quam pro peccatis nostris exolvimus, ut non Rom. 8.
sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil possumus, eo cooperante qui nos confortat, omnia possumus. Ita non habet homo unde glo- 2. Cor. 3.
rietur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est: in Philip. 4.
quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, 1. Cor. 1.
facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim Gal. 6.
habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum accep- Act. 17.
tantur a Patre. Debent ergo Sacerdotes Domini, Luc. 3.
quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungere, ne, si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem. Nam claves Sacerdotum non ad solvendum

duntaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt & docent. Nec propterea existimarunt Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ vel pœnarum, sicut nemo umquam Catholicus sensit. ex hujusmodi nostris satisfactionibus vim meriti & satisfactionis Domini nostri Jesu Christi vel obscurari. vel aliqua ex parte imminui, quod dum Novatores intelligere nolunt, ita optimam Pœnitentiam novam vitam esse docent, ut omnem Satisfactionis vim & usum tollant.

De operibus Satisfactionis.

CAPUT IX.

DOcet prætetea, tantam esse divinæ munificentiæ largitatem, ut non solum pœnis sponte à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Jesum satisfacere valeamus.

DOCTRINA

DE SACRAMENTO

EXTREMÆ UNCTIONIS.

VIsum est autem sanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de Pœnitentia adjungere ea, quæ sequuntur de Sacramento Extremæ-unctionis: quod non modo Pœnitentiæ, sed etiam totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est à Patribus. Primum itaque circa illius institutionem declarat & docet, quod clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis, adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis præparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum vivetent, ab omni graviore spiritus incommodo possint, ita Extremæ unctionis Sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio munivit. Nam
1. Pet. 5 etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat & captet, ut devorare animas nostras quoquo modo posset; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ prospicit.

De Institutione Sacramenti Extremæ-unctionis.

CAPUT PRIMUM.

INstituta est autem sacra hæc Unctio infirmorum, tanquam vere & proprie Sacramentum Novi Te-
Marc. 6. stamenti, à Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Aposto-
Iacob. 5. lum ac Domini fratrem, fidelibus commendatum ac promulgatum. *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione, per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum, & effectum hujus salutaris Sacramenti. Intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum: nam unctio aptissime Spiritus sancti gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat. Formam deinde esse illa verba: *Per istam unctionem, &c.*

De effectu hujus Sacramenti.

CAPUT II.

REs porro & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur: *Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Iac. c. 5. Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti; cujus unctio, delicta si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert. & tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur. Gen. 3.

De ministro hujus Sacramenti, & tempore quo dari debeat.

CAPUT III.

IAm vero, quod attinet ad præscriptionem eorum, qui & suscipere & ministrare hoc Sacramentum debent, haud obscure fuit illud etiam in verbis prædictis traditum. Nam & ostenditur illic, proprios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros: quo nomine eo loco non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis rite ordinati per impositionem manuum Presbyterii. Declaratur etiam, esse 1. Tim. 4. hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam & dilucidam Apostoli Jacobi sententiam, docent hanc Unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiæ habentem: & qui illam jam cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum duntaxat in primitiva Ecclesia referenda esset; & qui dicunt, ritum & usum, quem sancta Romana Ecclesia in hujus Sacramenti administratione observat, Jacobi Apostoli sententiæ repugnare, atque ideo in aliam commutandum esse; & denique, qui hanc Extremam Unctionem à fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Hæc enim omnia manifestissime pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis. Nec profecto Ecclesia Romana, aliarum omnium mater & magistra, aliud in hac administranda Unctione, quantum ad ea quæ hujus Sacramenti substantiam perficiunt, observat, quam quod Beatus Jacobus præscripsit. Neque vero tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus sancti injuria esse posset.

Hæc sunt, quæ de pœnitentiæ & Extremæ Unctionis Sacramentis hæc sancta Oecumenica Synodus profitetur & docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda & tenenda proponit. Sequentes autem Canones inviolabiliter servandos esse tradit, & asserentes contrarium perpetuo damnat & anathematizat.

DE SACRO-SANCTO

POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CANON I.

SI quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, Anathema sit. B

CANON II.

SI quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum, Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideo Pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: *Accipite Spiritum sanctum, quo-* C
Joan. 20. *rum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*, non esse intelligenda de potestate remittendi & retinendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit, detorserit autem contra institutionem hujus Sacramenti, ad authoritatem prædicandi Evangelium, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis negaverit, ad integram & perfectam peccatorum remissionem requi- D
ri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ Pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantum esse Pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Evangelio vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, Anathema sit.

CANON V.

E

SI quis dixerit, eam Contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, de-

A mum illam esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis negaverit, Confessionem Sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit, modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino, confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias quæ peccati speciem mutant; sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem Canonicam imponendam: aut dixerit, eos qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum, aut demum, non licere confiteri peccata venialia, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, & traditionem humanam, à piis abolendam: aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni Concilii Lateranensis Constitutionem semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronunciandi & declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum: aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat: aut dixerit, non requiri confessionem pœnitentis, ut Sacerdos eum absolvere possit, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, Sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi & solvendi non habere, aut non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omni-

bus & singulis Christi fidelibus esse dictum: Mat. 18. *Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo*: Et; *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*: Quorum verborum virtute quiliber absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem dumtaxat, si correptus acquieverit, secreta vero per spontaneam confessionem, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere quo minus Sacerdos à reservatis vere absolvat, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper à Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam, quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam esse tantum novam vitam, Anathema sit.

CANON XIV.

SI quis dixerit, satisfactiones, quibus pœnitentes per Christum Iesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque beneficium mortis Christi obscurantes, Anathema sit.

CANON XV.

SI quis dixerit, claves Ecclesiæ esse tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clavium, & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quod virtute clavium sublata pœna æterna, pœna temporalis plerumque exolvenda remaneat, Anathema sit.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ-UNCTIONIS.

CANON I.

SI quis dixerit, Extremam Unctionem non esse vere & proprie Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à Beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, Extremæ-Unctionis ritum & usum, quem observat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ Beati Iacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque à Christianis absque peccato contemni, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ-Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

PROOEMIUM.

CUm propiie Episcoporum munus sit, subditorum omniom vitia redarguere; hoc illis præcipue cavendum erit, ne Clerici, præsertim ad animarum curam constituti, criminosi sint, neve inhonestam vitam ipsis conniventibus ducant. Nam si eos pravis & corruptis moribus esse permittant, quo pacto laicos de ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone convinci possent, quod Clericos ipsi patiantur esse deteriores? Qua etiam libertate laicos corrigere potetunt Sacerdotes, cum tacite sibi respondeant, eadem se admisisse quæ corripiunt? Monebunt propterea Episcopi suos Clericos, in quocumque ordine fuerint, ut conversatione, sermone, & scientia commisso sibi Dei populo præeant, memores ejus quod scriptum est: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum*, Levit. 11.
& juxta Apostoli vocem, nemini dent ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium eorum: sed in omnibus exhibeant se sicut ministros Dei, ne illud

Ezec. 22. Soph. 3. Prophetæ dictum impleatur in eis: *Sacerdotes Dei contaminant sancta & reprobant legem.* A Ut autem ipsi Episcopi id liberius exequi, ac quoquam prætextu desuper impediri nequeant, eadem sacrosancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis Legato & Nuntiis, hos, qui sequuntur, Canones statuendos & decernendos duxit.

CANON I.

Cum honestius ac tutius sit subjecto, debitam Præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam cum præpositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem; ei, cui B ascensus ad sacros Ordines a suo Prælato ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus; aut qui à suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores Ordines, gradus & dignitates, sive honores restitutio suffragetur.

CANON II.

Et quoniam nonnulli Episcopi Ecclesiarum, quæ in partibus infidelium consistunt, Clero carentes & populo Christiano, cum fere vagabundi sint, & permanentem sedem non habeant, non quæ Iesu *Sup. sess. 6. c. 5. de Refor.* Christi, sed alienas oves inscio proprio pastore quærentes, C dum per hanc sanctam Synodum se Pontificalia officia in alterius Diœcesi, nisi de loci Ordinarij expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantum, exercere prohibitos vident, in legis fraudem & contemptum, quasi Episcopalem cathedram in loco nullius Diœcesis sua temeritate eligunt & quoscumque ad se venientes, etiamsi suorum Episcoporum seu Prælatorum literas commendatitias non habeant, Clericali charactere insignire, & ad sacros etiam Presbyteratus Ordines promovere præsumunt: quo plerumque fit, ut minus idonei, & rudes ac ignari, & qui à suo Episcopo tanquam inhabiles & indigni rejecti fuerunt, ordinati, nec divina Officia peragere, nec Ecclesiastica Sacramenta recte valeant ministrare. Nemo Episcoporum, qui Titulares vocantur, etiamsi in loco nullius Diœcesis, etiam D exempto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegij, sibi de promovendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis continuæ, commensalitatis suæ, absque sui proprij Prælati expresso consensu, aut literis dimissoriis, ad aliquos sacros, aut Minores Ordines, vel primam tonsuram promovere seu ordinare valeat. Contra faciens, ab exercitio Pontificalium per annum; taliter vero promotus, ab executione Ordinum sic susceptorum, donec suo Prælato visum fuerit, ipso jure sint suspensi.

CANON III.

Episcopus quoscumque suos Clericos, præsertim in Sacris constitutos, absque suo præcedenti examine & commendatitiis literis, quacumque auctoritate E promotos, licet tanquam habiles ab eo à quo ordinati sunt, probatos, quos tamen ad divina Officia celebranda, seu Ecclesiastica Sacramenta ministranda minus idoneos & capaces repererit, à susceptorum Ordinum exercitio ad tempus, de quo ei videbitur, suspendere, & illis ne in Altari aut aliquo Ordine ministrent, interdicere possit.

CANON IV.

Omnes Ecclesiarum Prælati, qui ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere debent, & à quibus nullus Clericus per hujus sanctæ Synodi statuta, cujusvis privilegij prætextu tutus censetur, quo minus juxta Canonicas sanctiones visitari, puniri & corrigi possit, si in Ecclesiis suis resederint, quoscunque sæculares Clericos, qualitercumque exemptos, qui alias suæ jurisdictioni subessent; de eorum excessibus, criminibus & delictis, quoties & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, tanquam ad hoc Apostolicæ Sedis Delegati, corrigendi & castigandi facultatem habeant: quibuscumque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, ipsis Clericis ac eorum consanguineis, Capellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuslibet, ipsorum exemptorum contemplatione & intuitu minime suffragantibus.

CANON V.

Insuper, cum nonnulli, qui sub prætextu quod super bonis & rebus ac juribus suis diversæ eis injuriæ ac molestiæ inferantur, certos Judices per literas Conservatorias deputari obtinent, qui illos à molestiis & injuriis hujusmodi tueantur ac defendant, & in possessione, seu quasi, bonorum, rerum, ac jurium suorum manuteneant & conservent, nec super illis eos molestari permittant, ejusmodi literas in plerisque contra concedentis mentem in reprobum sensum detorqueant: idcirco nemini omnino, cujuscumque dignitatis & conditionis sit, etiam si Capitulum fuerit, Conservatoriæ literæ cum quibuscumque clausulis aut decretis, quorumcumque Judicum deputatione, quocumque etiam alio prætextu aut colore concessæ suffragentur ad hoc, ut coram suo Episcopo, sive alio Superiore ordinario, in criminalibus & mixtis causis accusari & conveniri, ac contra eum inquiri & procedi non possit; aut quo minus, si qua jura ei ex cessione competierint, super illis libere valeat apud Iudicem ordinarium conveniri. In civilibus etiam causis, si ipse Actor extiterit, aliquem ei apud suos Conservatores Iudices in judicium trahere minime liceat. Quod si in iis causis, in quibus ipse reus fuerit, contigerit, vel electus ab eo Conservator ab Actore suspectus esse dicatur, aut si qua inter ipsos Iudices, Conservatorem & Ordinarium, controversia super competentia jurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per arbitros in forma Iuris electos, super suspicione, aut jurisdictionis competentia fuerit judicatum. Familiaribus vero ejus, qui hujusmodi literis conservatoriis tueri se solent, nihil illæ prosint, præterquam duobus dumtaxat: si tamen illi propriis ejus sumptibus vixerint. Nemo etiam similium literarum beneficio ultra quinquennium gaudere possit. *Sup. Sess. c. 14. de Reform.* Non licet quoque Conservatoribus judicibus ullum habere tribunal erectum. In causis vero mercedum, aut miserabilium personarum, hujus sanctæ Synodi super hoc Decretum in suo robore permaneat. Universitates autem generales, ac Collegia Doctorum seu scholarium, & Regularia loca, nec non Hospitalia actu hospitalitatem servantia, ac Universitatum, Collegiorum, locorum & Hospitalium hujusmodi personæ, in præsenti Canone minime comprehensæ, sed exemptæ omnino sint, & esse intelligantur.

CANON VI.

Quia vero, etsi habitus non facit Monachum, oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci,

extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant, tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas, Religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, & honorem Clericalem parvipendentes, vestes etiam deferant publice Laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus: propterea omnes Ecclesiasticæ personæ, quantumcumque exemptæ, quæ aut in Sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut Beneficia qualiacumque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo, etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem, illorum Ordini & dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi ordinationem, & mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio & Beneficio, ac fructibus, reddi-
B tibus & proventibus ipsorum Beneficiorum, nec non si semel correpti, denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum & Beneficiorum hujusmodi, coërceri possint & debeant, Constitutionem Clementis V. in Concilio Viennensi editam, quæ incipit: *Quoniam*, innovando & ampliando.

Clement. Quoniam de vita & honestate cleric.

CANON VII.

Exod. 21.

CUm etiam, qui per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab Altari avelli debeat; qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiam si curam non
C habeant animarum, conferre liceat; sed omni Ordine, ac Beneficio & officio Ecclesiastico perpetuo careat. Si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur, quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & Altaris ministerium, & Beneficia quæcumque ac dignitates, jure quodammodo dispensatio debeatur, committatur loci Ordinario, aut ex causa, Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui nonnisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter, dispensare possit.

CANON VIII.

D

PRæterea, quia nonnulli, quorum etiam aliqui veri sunt pastores, ac proprias oves habent, alienis etiam ovibus præesse quærunt, ita alienis subditis quandoque intendunt, ut suorum curam negligant: quicumque, etiam Episcopali præditus dignitate, qui alienos subditos puniendi privilegium habuerit, contra Clericos sibi non subjectos, præsertim in Sacris constitutos, quorumcumque etiam atrocium criminum reos, nisi cum proprii ipsorum Clericorum Episcopi, si apud Ecclesiam suam resederit, aut personæ ab ipso Episcopo deputandæ interventu, nequaquam procedere debeat: alias processus, & inde secuta quæcumque, viribus omnino careant.

E

CANON IX.

ET quia jure optimo distinctæ fuerunt Diœceses, & Parochiæ, ac unicuique gregi proprii attributi Pastores, & inferiorum Ecclesiarum Rectores, qui suarum quisque ovium curam habeant, ut ordo Ecclesiasticus non confundatur, aut una & eadem Ecclesia duarum quodammodo Diœcesum fiat, non sine gravi eorum incommodo qui illi subditi fuerint. Beneficia unius Diœcesis, etiam si Parochiales Ecclesiæ, Vicariæ perpetuæ, aut simplicia Beneficia, seu præstimonia, aut præstimoniales portiones fuerint, etiam ratione augendi cultum divinum aut numerum

A Beneficiatorum, aut alia quacumque de causa, alterius Diœcesis Beneficio, aut Monasterio, seu Collegio, vel loco etiam pio, perpetuo non uniantur; Decretum hujus sanctæ Synodi super hujusmodi unionibus in hoc declarando.

Sup. sess. 7 c. 6 & 7. de refor.

CANON X.

REgularia Beneficia, in titulum Regularibus professis provideri consueta, cum per obitum, aut resignationem, vel alias illa in titulum obtinentis vacare contigerit, Religiosis tantum illius Ordinis, vel iis qui habitum omnino suscipere & professionem emittere teneantur, & non aliis, ne vestem lino lanaque contextam induant, conferantur.

Deut. 22.

B

CANON XI.

QUia vero Regulares de uno ad alium Ordinem translati, facile à suo Superiore licentiam standi extra Monasterium obtinere solent, ex quo vagandi & apostatandi occasio tribuitur, nemo cujuscumque Ordinis Prælatus vel Superior, vigore cujuscumque facultatis, aliquem ad habitum & professionem admittere possit, nisi ut in Ordine ipso, ad quem transfertur, sub sui Superioris obedientia in claustro perpetuo maneat: ac taliter translatus, etiamsi Canonicorum Regularium fuerit, ad Beneficia sæcularia, etiam Curata, omnino incapax existat.

C

CANON XII.

NEmo etiam, cujusvis dignitatis, Ecclesiasticæ vel sæcularis, quacumque ratione, nisi Ecclesiam, Beneficium, aut Capellam de novo fundaverit & construxerit, seu jam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotaverit, jus patronatus impetrare aut obtinere possit aut debeat. In casu autem fundationis aut dotationis, hujusmodi institutio Episcopo, & non alteri inferiori, reservetur.

CANON XIII.

D

NOn liceat præterea patrono, cujusvis privilegii prætextu, aliquem ad Beneficia sui juris patronatus, nisi Episcopo loci ordinario, ad quem provisio, jure pertineret, quoquo modo præsentare: alias præsentatio ac institutio forsan secutæ, nullæ sint & esse intelligantur.

CANON XIV.

DEclarat præterea sancta Synodus, in futura Sessione, quam ad 25. diem Januarii subsequentis, anni 1552. habendam esse jam decrevit, una cum sacrificio Missæ, agendum & tractandum esse de Sacramento Ordinis, & prosequendam esse ma-
E teriam Reformationis.

Angelus Massarellus subscripsit, in fidem & testimonium præmissorum.

SESSIO XV.

Quæ est quinta sub Iulio III. Pont. Max. celebrata, die Ianuarij 1552. Rem divinam fecit Episcopus Catanensis, Orationem autem habuit Episcopus Maioricensis.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

CUm ex eo quod proximis Sessionibus decretum fuit, sancta hæc & universalis Synodus per hos dies accuratissime diligentissimeque tractaverit ea, quæ ad sanctissimum Missæ Sacrificium, & ad Sacramentum Ordinis spectant, ut hodierna Sessione, quemadmodum Spiritus sanctus suggessisset, Decreta de his rebus, & quatuor præterea articulos ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinentes, in hac tandem Sessione dilatos publicaret, atque interim affuturos esse putaverit ad hoc sacro-sanctum Concilium eos, qui Protestantes se vocant, quorum causa eorum publicationem articulorum distulerat, & ut li- C bere ac sine cunctatione ulla huc venirent, fidem eis publicam sive salvum conductum concesserat: tamen cum illi nondum venerint, & eorum nomine supplicatum huic sanctæ Synodo fuerit, ut publicatio, quæ hodierno die facienda fuerat, in sequentem sessionem differatur, certa spe allata, affuturos esse omnino multo ante illam sessionem, salvo conductu amplioris formæ interim accepto: eadem sancta Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, iisdem Legato & Nuntiis præsidentibus, nihil magis optans, quam ex præstantissima natione Germanica omnes de Religione dissensiones & schismata tollere, ac eius quieti, paci, otioque consulere, parata seipsos, si venerint, & humaniter excipere, & benigne audire; confidensque eos non fidei Catholicæ pertinaciter op- D pugnandæ, sed veritatis cognoscendæ studio esse venturos, & ut Evangelicæ veritatis studiosos decet, sanctæ Matris Ecclesiæ Decretis ac disciplinæ ad extremum esse acquieturos: sequentem sessionem ad edenda & publicanda ea quæ supra commemorata sunt, in diem festum sancti, qui erit in die 19. mensis Martij, distulit, ut illi satis temporis & spatij haberent non solum ad veniendum, verum etiam ad ea quæ voluerint, antequam is dies veniat, proponenda. Quibus ut omnem diutius cunctandi causam adimat, fidem publicam, sive salvum conductum, ejus qui recitabitur tenoris & sententiæ, libenter dat & concedit. Interea vero de Matrimonij Sacramento agendum & de eo, præter superiorum Decretorum publicationem, definiendum esse eadem sessione statuit & de- E cernit, & prosequendam esse materiam Reformationis.

Germani invitantur ad Concilium.

SYNODI TRIDENTINÆ Protestatio.

In Congregatione Generali 25. Ianuarij, 1552. antea quam Protestantes audirentur, acta.

HÆc sacro sancta Synodus, &c. Ne ob disceptationes (quæ tam de personis comparentibus, mandatisque & scripturis exhibendis, quam de locu ad sedendum personis assignando oriri possent) felix A ipsius Concilij progressus retardetur, inhærens Decreto in secunda sessione promulgato, atque illud innovans statuit, decernit, declarat, quod si forte contigerit aliquos, qui ex dispositione Iuris aut ex approbatorum Conciliorum more admittendi aut recipiendi non essent, vel per seipsos, vel per interpositas personas admitti aut recipi, vel in loco non debito sedere, vel sententiam sub verbo *Placet* proferre, vel Congregationibus interesse, vel alios quoscumque actus facere Conc. durante; quodq; si etiam contigerit mandata, instrumenta, protestationes, & alia cujusvis generis scripta quæcumque, quæ ipsius Concilij honorem, jus, ac potestatem quomodocumque læderent seu lædere possent, recipi aut admitti, propterea non præjudicetur, neque aliquo modo præjudicatum B censeatur vel intelligatur præsenti Concilio, neque Conciliis Oecumenicis ac generalibus in perpetuum celebrandis: cum omnis intentio hujus Concilij sit & eo tendat, ut pax & concordia quacumque ratione, licita tamen & congruenti, in Ecclesia reducantur.

Salvus conductus datus Protestantibus.

SAcro-sancta Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, Præsidentibus in ea eisdem sanctæ sedis Apostolicæ Legato & Nuntiis, inhærendo salvo conductui in penultima sessione dato, & illum juxta tenorem infrascriptum ampliando, universis fidem facit, quod omnibus & singulis, C Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militantibus, popularibus, & aliis cuiuscumque status & conditionis & qualitatis existant, Germanicæ Provinciæ & nationis civitatibus, ac aliis locis eiusdem, & omnibus aliis Ecclesiasticis & sæcularibus, præsertim Augustanæ Confessionis personis, qui aut quæ una cum ipsis ad hoc Generale Tridentinum Concilium venient, aut mittentur, ac profecturi sunt, aut hucusque venerunt, quocumque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore præsentium publicam fidem & plenissimam verissimamque securitatem, quam salvum conductum appellant, libere ad hanc Tridentinam civitatem veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, lo- D quendi, una cum ipsa Synodo de quibuscumque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quæcumque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet tam scripto quam verbo libere offerendi, propalandi, eosque Scripturis Sacris, & Beatorum Patrum verbis, sententiis & rationibus declarandi, astruendi & persuadendi, & si opus fuerit, ad objecta Concilij Generalis respondendi, & cum iis, qui a Concilio delecti fuerint, disputandi Christiane, aut charitative absque omni impedimento conferendi, opprobriis, conviciis, ac contumeliis penitus semotis; & signanter, quod causæ controversæ, secundum sacram Scripturam, & Apostolorum traditiones, probata Concilia, & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & Sanctorum Patrum authoritates in prædicto Concilio Tridentino E tractentur: illo etiam addito, ut Religionis prætextu, aut delictorum circa eam commissorum aut committendorum minime puniantur, impartitur ac omnino concedit; sic etiam, ut propter illorum præsentiam neque in itinere, aut quocumque locorum, eundo, manendo, aut redeundo, nec in ipsa civitate Tridentina à divinis Officiis quovis modo cessetur. Et ut, his peractis, vel non peractis, quandocumque ipsis libuerit, aut majorum suorum mandato & assensu, ad propria reverti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absque ulla retinentia & occasione aut mora, salvis rebus eorum, & suorum pariter honore, & personis, vice versa possint juxta beneplacitum libere & secure redire: de scientia tamen ab eadem Synodo deputandorum, ut tunc opportune eorum secu-

ritati absque dolo & fraude provideatur. Vult etiam sancta Synodus in hac publica fide Salvoque conductu, omnes quascumque clausulas includi ac contineri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena, efficaci & sufficienti securitate in eundo, stando, ac redeundo, necessariæ & opportunæ fuerint. Illud etiam ad majorem securitatem, & pacis ac conciliationis bonum exprimens, quod si quispiam, aut illorum aliqui, sive in itinere Tridentum veniendo, sive ibidem morando, ac redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerint aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ & assecurationis beneficium eis concessum annullari, aut cassari; vult & concedit, ut in hujusmodi facinore deprehensi, ab ipsis dumtaxat, & non ab aliis, condigna animadversione, cum emenda sufficienti, per partem ipsius Synodi merito approbanda & laudanda, mox puniantur, illorum assecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Pariformiter etiam vult, ut si quisquam, vel aliqui ex ipsa Synodo, sive in itinere, aut manendo, aut redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerint aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ & assecurationis beneficium violari, aut quoquo modo tolli; in hujusmodi facinore deprehensi, ab ipsa Synodo dumtaxat, & non ab aliis, condigna animadversione, & emenda sufficienti, per partem Dominorum Germanorum Augustanæ Confessionis, tunc hîc præsentium merito laudanda & approbanda, mox puniantur, præsenti assecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Vult præterea ipsa Synodus, quod liceat ipsis Ambassiatoribus, omnibus & singulis, toties quotiescumque opportunum fuerit seu necessarium, ad auram capiendam exire de civitate Tridentina, & reverti ad eamdem, nec-non nuntium vel nuntios suos ad quæcumque loca pro suis necessariis negotiis ordinandis libere mittere seu destinare, ac ipsos missos seu destinatos, seu missum & destinatum suscipere, toties quoties eis videbitur expedire; ita quod aliqui, vel aliquis per deputandos Concilij socientur, qui eorum securitati provideant vel provideat. Qui quidem Salvus conductus & securitates stare ac durare debent, & à tempore, & per tempus, quo in ipsius Synodi & suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit, & usque ad Tridentum perduci, ac toto tempore mansionis eorum ibidem, & rursum post sufficientem audientiam habitam, spatio viginti dierum præmisso, cum ipsi petierint, aut Concilium, habita hujusmodi audientia, ipsis recessum indixerit, à Tridento usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum, Deo favente restituet, dolo & fraude prorsus exclusis. Quæ quidem omnia, pro universis & singulis Christi fidelibus, pro omnibus Principibus, tam Ecclesiasticis quam sæcularibus quibuscumque, atque omnibus aliis Ecclesiasticis ac sæcularibus personis, cujuscumque status & conditionis existant, aut quocumque nomine censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit, & bona fide spondet. Insuper, omni fraude & dolo exclusis, vera & bona fide promittit, ipsam Synodum nullam, vel manifeste vel occulte, occasionem quæsituram, aut aliqua authoritate, potentia, jure, vel statuto, privilegio Legum vel Canonum, aut quorumcumque Conciliorum, præsertim Constantiensis & Senensis, quacumque forma verborum expressa, in aliquod hujus fidei publicæ, & plenissimæ assecurationis, ac publicæ & liberæ audientiæ, ipsis per ipsam Synodum concessæ, præjudicium quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram: quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta Synodus, aut aliquis ex ea vel suis, cujuscumque conditionis, vel status, aut præeminentiæ existens, præscriptæ assecurationis & Salvi conductus formam & modum in quocumque vel clausula violaverit, (quod tamen avertere dignetur Omnipotens) & sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, ipsorum arbitrio merito

Concil. Constantiense sess. 19.

Tom. I.

approbanda & laudanda, habeant ipsam Synodum, & habere poterunt, incidisse in omnes pœnas, quas jure divino & humano, aut consuetudine hujusmodi Salvorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione aut quavis in hac parte contradictione.

Datum Tridenti in Sessione publica, die 25. Januarij 1552.

Ego ANGELUS MASSARELLUS, *sacri Concil. Secret. in fidem & testimonium præmissorum manu propria subscripsi.*

SESSIO XVI.

Quæ est sexta & ultima sub Iulio III. Pontif. Max. celebrata die 28. Aprilis 1556.

DECRETUM

Suspensionis Concilij.

SAcro sancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea Reverendiss. Dominis Sebastiano Archiepiscopo Sipontino & Aloysio Episcopo Veronensi, Apostolicis Nuntiis, tam eorum proprio, quam Reverendissimi & Illustrissimi Domini Marcelli, tituli S. Marcelli, S. R. E. Cardinalis Crescentij, Legati ob adversam ejus gravissimam valetudinem absentis nomine, non dubitat Christianis omnibus patere, hoc Concilium Oecumenicum Tridentinum primo a Paulo felicis recordationis convocatum & collectum fuisse, deinde à sanctissimo Domino nostro Julio tertio efflagitante Carolo quinto Augustissimo Imperatore, ea præcipue de causa fuisse restitutum, ut Religionem in multis orbis partibus, & præsertim in Germania, in diversas opiniones miserabiliter distractam, in statum pristinum revocaret, abusus & mores Christianorum corruptissimos emendaret. Cumque ad hoc agendum quamplurimi Patres, nulla laborum suorum periculorumque habita ratione, è diversis regionibus alacriter confluxissent; resque strenuè magno fidelium concursu feliciterque procederet; ac spes esset non levis, illos Germanos, qui eas novitates excitarant, in Concilium venturos sic animatos, ut veteris Ecclesiæ rationibus unanimiter acquiescerent: lux denique quædam rebus affulsisse videretur, caputque attollere inciperet profligata antea & afflicta Respub. Christiana; ij repente tumultus, ea bella, hostis generis humani versutia exarserunt, ut Concilium velut hærere, ac suum cursum interrumpere satis incommode cogeretur; spesque omnis ulterioris progressus hoc in tempore tolleretur: tantumque aberat ut sancta Synodus Christianorum malis & incommodis mederetur, ut multorum mentes, præter sui animi sententiam, irritaret potius quam placaret. Cum igitur ipsa sancta Synodus omnia, & præcipue Germaniam armis ardere & discordiis videret, omnes fere Episcopos Germanos, præsertim Principes Electores, suis consulturum Ecclesiis, è Concilio abiisse; decrevit tantæ necessitati non reluctari, & ad meliora tempora rejicere, ut Patres, quod eis nunc agere non licet, suis ovibus prospecturum ad suas Ecclesias regredi valerent, ne diutius utrobique inutili otio contererentur. Atque ita, quoniam sic temporum conditio tulit, hujus Oecumenici Concilij Tridentini progressum per biennium suspendendum fore decernit, prout præsenti Decreto suspendit, ea tamen lege, ut si citius pacata res sit, ac tran-

Concil. suspenditur ob bella.

qoillitas pristina revertatur, quod sperat Dei Optimi Maximi beneficio non longo forsan spatio futurum, ipsius Concilij progressus, eodemmet tempore suam vim, firmitatem, vigoremque habere censeatur. Sio autem (quod Deus avertat) peracto biennio prædicta legitima impedimenta non fuerint submota, cum primum cessaverint, talis sospensio eo ipso sublata esse intelligatur, ac suus vigor & robur Concilio sit restitotum & esse intelligator, sine alia oova Concilij convocatione: accedente ad hoc Decretum consensu & auctoritate Saoctitatis suæ, & saoctæ Sedis Apostolicæ.

Interea tamen eadem sancta Synodus exhortatur omnes Principes Christianos, & omnes Prælatos, ut observent, & respective, qoatenus ad eos spectat, observari faciant in suis Regnis, Dominiis & Ecclesiis omnia & singula, qoæ per hoc sacrum Oecumenicum Concilium fueruot hactenos statuta & decreta.

Angelus Massarellus Secretarius Concilij sacri subscripsi.

BVLLA CELEBRATIONIS
CONCIL. TRIDENT.
SVB PIO QUARTO
PONTIFICE MAXIMO.

PIus Episcopos, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad Ecclesiæ regimen, licet tanto oneri impares, sola Dei dignatione vocati, statim circumferentes mentis oculos per omnes Reipublicæ Christianæ partes, cernentesque non sine magno horrore, quam longe lateqoe pestis hæresum & schismatis pervasisset, & quanta Christiani populi mores correctione indigerent; in eam curam & cogitationem pro suscepti muneris officio incumbere cœpimus, quemadmodum ipsas hæreses extirpare, tantumque & tam perniciosom schisma tollere, moresque adeo corruptos & depravatos emendare possemus. Cum autem intelligeremus, ad hæc sananda mala aptissimum esse remedium, quod sancta hæc Sedes adhibere consuevisset, Occumenici Generalisque Concilij eius congregandi, & Deo juvante, celebrandi consilium cepimus. Indictom illud quidem antea fuit à fel. rec. Paolo III. & eios successore Julio prædecessoribus nostris, sed variis de causis sæpius impeditum & ioterpellatom, perfici non potuit. Siquidem Paulus, cum id primo in urbem Mantuam, deinde Vincentiam indixisset, quasdam ob causas in litteris eius expressas, id primo suspendit, postea Tridentinum transtulit. Deinde cum quibusdam de causis ibi quoque eius celebrandi tempus dilatum fuisset, tandem suspensione sublata, in eadem civitate Tridentina inchoatum fuit. Verum Sessionibus aliquot habitis, & nonnullis Decretis factis, ipsum se postea Concilium aliquibos de causis, accedente etiam Sedis Apostolicæ auctoritate, Bononiam transtulit. Julius autem, qui ei soccessit, in eamdem civitatem Tridentinam id revocavit; quo quidem tempore facta alia quædam Decreta sunt. Sed cum novi in propinquis Germaniæ locis tumoltus excitati fuissent, & bellum in Italia & Gallia gravissimum exarsisset, rursus Concilium suspensum & dilatum fuit: adnitente nimirum humani generis hoste, aliasque ex aliis difficultates & impedimenta objiciente, ut tantum Ecclesiæ commodum qood prorsus auferre non poterat, saltem quam diutissime retardaret. Quantopere vero interea auctæ fuerint & multiplicatæ ac propagatæ hæreses, quantopere schisma creverit, sine maximo animi dolore oec meminisse possumus, oec referre. Sed tandem pius & misericors

A Dominus, qui numquam ita irascitur ut misericordiæ obliviscator, Regibus & Principibus Christianis pacem & unanimitatem donare dignatus est. Qua nos occasione oblata, maximam in spem venimus, ipsius misericordia freti, fore ut his tantis quoque Ecclesiæ malis, eadem Concilij via finis imponatur. Nos itaque ad schisma hæresesque tollendas, ad corrigendos & reformandos mores, ad pacem inter Christianos Principes conservandam, celebrationem eiusdem esse doximus diutius differendam. Habita igitur cum Venerabilibus fratribus nostris S. Rom. Eccles. Cardinalibus deliberatione matura, factis etiam consilii nostri certioribus charissimis in Christo filiis nostris, Ferdinando Romanorom Imperatore electo, & aliis Regibus atque Principibus, quos quidem (sicut de eorum summa pietate & sapientia nobis pollicebamur)
B paratissimos ad ipsius Concilij celebrationem adjuvandam invenimus, ad Dei omnipotentis laudem & honorem & gloriam, atque universalis Ecclesiæ utilitatem, de eorumdem fratrum nostrum consilio & assensu, sacrum Oecumenicum & Generale Concilium, ex auctoritate ejusdem Dei & Beatorom Petri & Pauli Apostolorum (qua nos qoqoe in terris fungimur) freti & subnixi, in civitate Tridentina ad sacratissimum diem Resurrectionis Dominicæ proxime futurum indicimus, & ibi celebrandum, sublata suspensione quacumque, statuimus atque decernimus. Quocirca Venerabiles Fratres nostros, omnibus ex locis, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, cæterosque qmbos io Concilio Generali sedere, & sententiam dicere, jure communi, vel ex privilegio, vel ex antiqua consoetudine licet, vehe-
C menter in Domino hortamor & monemus, atque etiam districte præcipiendo mandamos in virtute sanctæ obedientiæ, in vi quoque juramenti quod præstiterunt, & sub pœnis quas in eos, qui ad Concilia generalia convenire neglexerint, sacris sciunt esse Canonibus constitutas, ut ad Concilium ibi celebrandum conveniant intra eamdem, nisi forte impedimento fuerint legitimo præpediti; quod tamen impedimentum per legitimos Procuratores Synodo probare debebunt. Monemus præterea omnes & singulos qoorum interest intereffe poterit, ut io Concilio adesse ne negligant. Charissimos vero in Christo filios nostros, Romanorum Imperatorem electum, cæterosqoe Reges & Principes, quos optandum sane esset
D Concilio interesse posse, hortamur & rogamus, ut si ipsi interesse Concilio non potoerint, Oratores suos prudentes, graves, & pios viros utique mittant, qui ipsorum nomine illi intersint, curentque diligenter pro sua pietate, ut ex eorum Regnis atque Dominiis Prælati sine recusatione ac mora, tam necessario tempore, Deo & Ecclesiæ officium suum præstent; eosdem etiam curaturos esse minime dubitantes, ut per ipsorum Regna & dominia tutum ac liberum iter Prælatis, eorumque familiaribus, comitibus & aliis omnibus ad Concilium euntibus, & ab illo redeuntibus pateat, benigneque ac comiter omnibus in locis recipiantur atque tractentur, sicut (quod ad nos attinet) ipsi qooque curabimus: qui nihil omnino prætermittere decrevimus, quod ad tam pium & salutare opus perficiendom à nobis in hoc loco constitutis præstari
E possit, nihil, ut Deus scit, quærentes aliud, nil propositum habentes in hoc Concilio celebrando, nisi honorem ipsius Dei, dispersarum ovium reductionem ad salotem, & perpetuam Christianæ Reipubl. tranquillitatem ac quietem. Ut vero hæ litteræ, & quæ in eis continentur, ad omnium, quorum oportet, notitiam perveniant, nec quisquam ea excusatione uti possit, quod illa ignoraverit, præsertim cum non ad omnes, quos de his litteris certiores fieri oportet, tutus forsitan pateat aditus; volumus & mandamus, ut in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi, tunc cum in eis populus, ut Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam

A clara voce à Curiæ nostræ Cursoribus, seu Notatiis aliquibus poblicis, recitentur, & postquamrecitatæ fuerint, ad valuas earum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ, affigantur, ibique, quo legi & omnibus innorescere possins, aliquandiu relioquantur. Cum autem inde amovebuntur, earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem, & affixionem, omnes & singulos, qui his literis comprehenduntur, post duos menses à die publicationis & affixionis earum, volumus perinde adstrictos & obligatos esse, ac si ipsisimet illæ coram editæ & lectæ fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu publici alicujus Notarij scripta subscriptave, & sigillo ac subscriptione alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides babeatur, mandamus atque decernimus. B Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, statuti, decreti, præcepo, admonitionia, & adhortationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attensare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1560. 3. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

Antonius Florebellus, Barengus.

 C

Ego Pius, Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

SI MEI NON FUERINT

IMMACULATUS ERO.			DOMINATI,
	S. S.	P. P.	
	PI. PP.	VS. IIII.	

TUNC

Ego Rever. Cardin. de Carpo, Episc. Portuensis.
Ego F. Cardinalis Episcopus Tusculanus.
Ego Feder. Cardin. Cæsius, Episc. Prænestinus.
Ego Ioan. Card. Moronus, Episc. Albanensis.
*
*
Ego Christophorus Madrucius, Card. Trident.
Ego Otthо Truchses, Card. Augustanus.
Ego B. de la Cueva, Cardinalis sanctæ Crucis.
Ego Tiberius Cardin. Crispus.
Ego Ioan. Mich. Card. Saracenus.
Ego Ioan. Cardin. S. Vitalis.
Ego Ioan. And. Cardin. Messanensis.
Ego Iacobus Cardin. Puteus.
Ego Ioan. B. Cicada, Card. S. Clementis.
*
*
Ego Scipio, Cardin. Pisarum.
Ego Ioan Card. Romanus.
Ego Ioan Cardin Capisuccus.
Ego Thad. Cardin. Gaddus.
Ego F. M Card. Alexandrinus.
Ego Clem. Card. Aracæli.

A Ego Iacob. Card. Sabellus.
Ego Ioan. Card. S. Gregorij.
*
Ego A. Card. Farnesius Vicecancellarius.
Ego G. As. Card. Camerarius.
Ego Hip. Card. Ferrariensis.
*
Ego Iul. Card. Urbinas.
Ego Aloy. Card. Cornelius.
Ego Hier Card. Simoncellus.
Ego Vitellotius, Card. Vitellius.
Ego Ioan. Card. de Medicis.
Ego Carolus, Card. Borromæus.

B *Antonius Florebellus Lavellinus Barengus.*

ANno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo, Indictione tertia, die vero secunda mensis Decembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Pij, divina Providentia Papæ IV. anno primo, retroscriptæ litteræ Apostolicæ lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt in locis suprascrip. juxta earum seriem & tenorem, & etiam ut moris est, & illis amotis, dimissis illarum copiis affixis per nos Fernardinum Andreutium, & Ioannem Andream Panniza, Apostolicos Cursores.

C *Petrus Veltrini, Magister Cursorum.*

BREVE PII PP. IV.

Super ordine sedendi in Concilio, non habita ratione dignitatis Primitialis.

DIlecti filij nostri, salutem & Apostolicam benedictionem. Sicut ea quæ pacem & concordiam nutriunt, pura mente semper loquimus, ita ex debito nostræ Pastoralis sollicitudinis tenemur illa submovere, quæ discordiam suscitare, & scandalum introducere posse videntur. Itaque ad tollendam omnem D controversiarum materiam, quæ inter Prelatos, ad celebrationem sacri Oecumenici & generalis Concilij in civitate Tridentina pro tempore congregatos, super eorum præsedentia forte jam sunt exortæ, & in dies oriri possunt, Volumus, ac vobis per præsentes mandamus, ut omnes & singulos Prælatos prædictos, videlicet venerabiles fratres Patriarchas primo, secundo Archiepiscopos, tertio autem loco Episcopos in quibusvis actibus publicis, secundum gradum & Ordinem suarum ad eorum Ecclesias promotionum (ita quod qui prius promotus ad eas fuerit, in suo quisque ordine prior existat) incedere, sedere, ac locum habere (nulla habita ratione ad ipsorum dignitates Primitiales, sive veræ, sive prætensæ illæ fuerint) authoritate nostra faciatis, studioseque & diligenter curetis, atque pro vestra prudentia ac pietate geratis, E ut cuncta istic concordibus animis in virtute Spiritus sancti, cum Dei omnipotentis honore atque timore, quiete faciliterque procedere valeant: non obstantibus præmissis, & quibusvis Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die ultima Decembris 1561. Pontif. nostri anno secundo.

A

DECLARATIO

Facta per Illustrissimos Dominos Legatos, super Decreto sanctissimi Domini N. D. PII PP. IV.

QUia dubitari posset, an ex prædicto Decreto sanctissimi Domini nostri aliquod præjudicium generetur Primatibus supradictis in proprietate seu possessione suarum Primariarum, sive veterum, sive prætensarum: Nos Hercules tituli sanctæ Mariæ novæ de Mantua, Hieronymus tituli sanctæ Susannæ, Seripandus Stanislaus tituli sancti Laurentij in Palisperna Varmiensis, ac Lodovicus tituli S. Cyriaci in Thermis Simonetta, noncupati, S. R. E. Presbyteri Cardinales, sacri Oecumenici Concilij Tridentini Præsidentes, & Apostolici de Latere Legati, declaramus, quod mens sanctissimi D. N. & nostra est, quod per hoc Decretum nulli jus de novo acquiratur, nulliqve præjudicium generetur, nulliusque jus in proprietate vel possessione lædatur, atque demum in omnibus & per omnia unumquemque Primatem, verum vel prætensum, in eodem statu post hoc Concilium remanere, in quo antea permanebat.

B

SACRO-SANCTI OECUMENICI, ET GENERALIS CONCIL. TRIDENTINI. SESSIO XVII.

Quæ est prima sub Pio IV. Pontif. Max. celebrata die 18. Ianuarij 1562.

C

DECRETUM

De celebrando Concilio.

D

ILlustrissimi & Reverendissimi. DD. Reverendique Patres, placet-ne vobis, ad laudem & gloriam sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filij & Spiritus sancti, ad incrementum & exaltationem fidei & Religionis Christianæ, sacrum Oecumenicum & Generale Concilium Tridentinum, in Spiritu sancto legitime congregatum, ab hodierno die, qui est decimus octavus mensis Ianuarii, anni à Nativitate Domini millesimi quingentesimi sexagesimi secundi, Cathedræ Romanæ Beati Petri Apostolorum Principis consecrato, sublata quacumque suspensione, juxta formam & tenorem literarum sanctissimi D. N. Pij IV. Pont. Max. celebrari, & in eo ea, debito servato ordine, tractari, quæ proponentibus Legatis ac Præsidentibus, ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de Religione controversias, coërcendas linguas dolosas, depravatorum morum abusos corrigendos, Ecclesiæ veram atque Christianam pacem conciliandam, apta & idonea ipsi sanctæ Synodo videbuntur? Responderunt: Placet. *Proponūt Legati.*

E

Indictio futuræ Sessionis.

ILlustrissimi & Reverendissimi DD. Reverendique Patres, placet-ne vobis, proximam futuram Sessionem habendam & celebrandam esse Feria quinta post secundam Dominic. Quadrages. quæ erit die 26. mensis Feb. Responderunt: Placet.

Propositio facta.

IN prima præterita Sessione declaratum est, & communi omnium voto approbatum pertractandum esse de eis, quæ necessaria videbuntur ad Catholicæ fidei doctrinam stabiliendam, atque morum integritatem restituendam.

Ut autem hæc, Deo duce, aggrediamur, visum est magnopere referre ad doctrinam de fide in suam puritatem restituendam, ut libri a variis Authoribus post exortas hæreses scripti, atque etiam librorum censuræ in diversis locis à Catholicis editæ, examinentur. De quibus quidquid sancta Synodus statuesit, tanquam sacro sanctum Decretum suo tempore publicabitur, ut ab omnibus absque ulla tergiversatione custodiatur. Super qua re quicunque pro eius facilioti expeditione aliquid afferre voluerint, libenter audientur.

Ad hæc rite dijudicanda ut vocentur omnes ex decreto sanctæ Synodi, consentaneum fore existimavimus, ad quos istarum rerum aliqua pertinere quoquo modo potest, ne deinceps inauditos se esse condemnatos censeri possint.

Non abs re quoque putavimus esse, omnes qui in hæreses quascumque lapsi sunt, & adhuc irretiti sunt, ad pœnitentiam invitare, cum Salvi-conductus ampla concessione ac promissione magnæ & singularis clementiæ & benignitatis, modo redeant ad cor, & sanctæ Ecclesiæ Catholicæ potestatem agnoscant.

Tam super modo facilioris expeditionis examinis librorum & censurarum, quam super aliis, quæ sequuntur, Patres, postquam hujus scripti exemplum acceperint, & consideraverint, dicant sententias suas in sequenti Congregatione.

SESSIO XVIII.

Quæ est secunda sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 26. Februarij 1562.

DECRETUM

De librorum delectu, & omnibus ad Concilium fide publica invitandis.

SAcro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ sedis Apostolicæ Legatis, non humanis quidem viribus confisa, sed Domini nostri Iesu Christi (qui os & sapientiam Ecclesiæ suæ daturum se promisit) ope & auxilio freta, illud præcipue cogitat, ut Catholicæ fidei doctrinam, multorum inter se dissidentium opinionibus pluribus in locis inquinatam & obscuratam, in suam puritatem & splendorem aliquando restituat, & mores qui a veteri instituto deflexerunt, ad meliorem vitæ rationem revocet, corque patrum ad filios, & cor filiorum ad patres convertat. Cum itaque omnium primum animadverterit, hoc tempore suspectorum ac perniciosorum librorum, quibus doctrina impura continetur, & longe lateque diffunditur, numerum nimis excrevisse (quod quidem in causa fuit, ut multæ censuræ in variis provinciis, & præsertim in alma urbe Roma, pio quodam zelo editæ fuerint) neque tamen huic tam magno ac pernicioso morbo salutarem ullam profuisse medicinam, censuit, ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris librisque quid facto opus esset diligenter considerarent, atque etiam ad eandem sanctam Synodum suo tempore referrent; *Luc. 21.* *Malac. 4.*

quo facilius ipsa possit varias & peregrinas doctrinas, A
tanquam zizania, a Christianæ veritatis tritico sepa-
rare, deque his commodius deliberare & statuere, quæ
Matt. 13. ad scrupulum ex complurium animis eximendum, &
tollendas multarum querelarum causas, magis op-
portuna videbuntur. Hæc autem omnia ad notitiam
quorumcumque deducta esse vult, prout etiam præ-
senti Decreto deducit, ut si quis ad se pertinere aliquo
modo putaverit, quæ vel de hoc librorum & censu-
rarum negotio, vel de aliis quæ in hoc Generali Con-
cilio tractanda prædixit, non dubitet, à sancta Syno-
do se benigne auditum iri.

Quoniam vero eadem sancta Synodus ex corde op-
tat, Deumque enixe rogat quæ ad pacem sunt Eccle-
siæ, ut universi communem matrem in terris agno-
Psal. 121. scentes (quæ quos peperit, oblivisci non potest) B
unanimes uno ore glorificemus Deum Patrem Do-
mini nostri Jesu Christi, per viscera misericordiæ ejus-
Isa. 49. dem Dei & Domini nostri, omnes qui nobiscum com-
munionem non habent, ad concordiam & reconcilia-
tionem, & ut ad hanc sanctam Synodum veniant,
invitat atque hortatur, utque charitatem, quod est
vinculum perfectionis, amplectantur, pacemque
Christi exultantem in cordibus suis præ se ferant, in
quam vocati sunt in uno corpore. Hanc ergo non hu-
Rom. 15. manam, sed Spiritus sancti vocem audientes, ne ob-
durent corda sua, sed in suo sensu non ambulantes,
Coloss. 3. neque sibi placentes, ad eam piam & salutarem matris
suæ admonitionem excitentur & convertantur. Om-
nibus enim charitatis officiis sancta Synodus eos ut
Psal. 94. invitat, ita complectitur. C

Ephes. 4. Insuper eadem sancta Synodus decrevit, fidem publicam in congregatione generali concedi posse, & eamdem vim habituram, ejusdemque roboris & momenti futuram, ac si in publica Sessione data & decreta fuisset.

Indictio futuræ Sessionis.

EAdem sacro-sancta Synodus Tridentina, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, statuit & decrevit, proximam futuram Sessionem habendam & celebrandam esse Feria quinta post sacratissimum Festum Ascensionis Domini, quæ erit die 14. mensis Maij.

SALVVS-CONDVCTVS CONCESSVS Germanicæ nationi, in Congregatione generali, die 14. Martij anno 1562.

SAcro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Sedis Apostolicæ Legatis, universis fidem facit, quod omnibus & singulis, Sacerdotibus, Electoribus, &c. *est ejusdem tenoris sicut qui habetur supra in Sessione 15.*

Extensio ad alias Nationes.

EAdem sacro-sancta Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis de Latere Legatis, omnibus & singulis aliis qui nobiscum in iis quæ sunt fidei communionem non habent, ex quibuscumque Regnis, nationibus, provinciis, civitatibus ac locis, in quibus publice & impune prædicatur, vel docetur, sive creditur contrarium ejus, quod sancta Romana sentit Ecclesia, dat fidem publicam sive Salvumconductum, sub eadem forma & eisdem verbis, quibus datur Germanis.

SESSIO XIX.

Quæ est tertia sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 14. Maij 1562.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

SAcro-sancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, B præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, decreta ea quæ hodie in præsenti Sessione statuenda ac sancienda erant, justis nonnullis ac honestis causis, in Feriam quintam post proximam solemnitatem corporis Christi (quæ erit pridie Nonas Junij) prorogandа esse censuit ac prorogat, dictaque die Sessionem habendam esse ac celebrandam omnibus indicit. Interea rogandus est Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, auctor pacis, ut sanctificet corda omnium, quo adjuvante, sancta Synodus & nunc & semper meditari ac peragere valeat, quæ ad ejus laudem & gloriam pertineant.

SESSIO XX. C

Quæ est quarta sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 4. Iunij 1562.

DECRETVM

Prorogationis Sessionis.

SAcro-sancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, propter varias difficultates ex diversis causis exortas, atque etiam ut congruentius majorique cum D deliberatione omnia procedant, nempe ut dogmata, cum iis quæ ad Reformationem spectant, simul tractentur & sanciantur; ea quæ statuenda videbuntur, tam de Reformatione quam de dogmatibus, in proxima Sessione, quam omnibus indicit in diem sextamdecimam subsequentis mensis Iulij, definienda esse decrevit. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ipsa sancta Synodus, pro eius arbitrio & voluntate, sicuti rebus Concilij putaverit expedire, etiam in Generali Congregatione, restringere & prorogare libere possit & valeat.

SESSIO XXI. E

Quæ est quinta sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 16. Iulij 1562.

DOCTRINA

De Communione sub utraque specie, & parvulorum.

SAcro sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, cum de tremendo & sanctissimo Eucharistiæ Sacramento varia diversis in locis errorum monstra nequissimi dæmonis artibus circumferantur, ob quæ in

nonnollis Provinciis multi à Catholicæ Ecclesiæ fide atque obedientia videantur discessisse, censuit ea, quæ ad Communionem sub utraque specie, & parvulorum pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, ne posthac de iis aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quam est his Decretis explicatum atque definitum. A

Laicos & Clericos non conficientes, non adstringi jure divino ad Communionem sub utraque specie.

CAPUT PRIMUM.

Isaiæ 11. ITaque sancta ipsa Synodus à Spiritu sancto (qui Spiritus est sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & pietatis) edocta, atque ipsius Ecclesiæ judicium & consuetudinem secuta, declarat ac docet, nullo divino præcepto Laicos, & Clericos non conficientes, obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum: neque ullo pacto, salva fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei Communio ad B
Mat. 26. salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in ultima cœna venerabile hoc Sacramentum in panis &
1. Cor. 11. vini speciebus instituit & Apostolis tradidit: non tamen illa institutio & traditio eo tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo apud Joannem sexto recte colligitur, utriusque speciei Communionem a Domino præceptam esse, utcumque juxta varias Sanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur. Namque qui dixit: C
Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; dixit quoque: *Si quis manducaveritis ex hoc pane, vivet*
Ibidem. *in æternum*. Et qui dixit: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*; dixit etiam: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Et denique qui dixit: *Qui manducat meam*
Ibidem. *carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo*; dixit nihilominus: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Ecclesiæ potestas circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ.

CAPUT II. D

PRæterea declarat, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret. Id autem Apo-
2. Cor. 4. stolus non obscure visus est innuisse, cum ait: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Atque ipsum quidem hac potestate usum esse, satis constat cum in multis aliis, tum in hoc Sacramento, cum ordinatis nonnullis circa eius
1. Cor. 11. usum: *Cætera*, inquit, *cum venero disponam*. Quare agnoscens sancta mater Ecclesia hanc suam in administratione Sacramentorum auctoritatem, licet ab E initio Christianæ Religionis, non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissime jam mutata illa consuetudine, gravibus & justis causis adducta hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit; quam reprobare, aut, sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, pro libito mutare non licet.

Totum & integrum Christum, ac verum Sacramentum sub qualibet specie sumi.

CAPUT III.

INsuper declarat, quamvis Redemptor noster (ut antea dictum est) in suprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt. Mat. 26.

Parvulos non obligari ad Communionem Sacramentalem.

CAPUT IV.

DEnique eadem sancta Synodus docet, parvulos usu rationis carentes, nulla obligari necessitate, ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem. Siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.

DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE specie, & parvulorum.

CANON I.

SI quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, Sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis & rationibus adductam fuisse, ut laïcos, atque etiam Clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, Anathema sit.

CANON III.

SI quis negaverit, totum & integrum Christum, omnium gratiarum fontem & authorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidem falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, Anathema sit.

Duos

Duos vero articulos alias propofitos, nondum tamen excussos, videlicet, an rationes quibus sancta Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret Laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes, sub una tantum panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione Calicis usus cuiquam sit permittendus: &, an, si honestis & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi vel Regno Calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quænam sint illæ: eadem sancta Synodus in aliud tempus, oblata sibi quamprimum occasione, examinandos atque definiendos reservat.

DECRETUM
DE REFORMATIONE.

Eadem sacro-sancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, ad Dei omnipotentis laudem, & sanctæ Ecclesiæ ornamentum, ea quæ sequuntur, de reformationis negotio in præsentia statuenda esse censuit.

CAPUT I.

Quoniam ab Ecclesiastico Ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam Clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa etiam sponte oblatum, Episcopi & alii Ordinum collatores, aut eorum ministri quovis prætextu accipiant. Notarii vero, in his tantum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis, aut testimonialibus, decimam tantum unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo: nec Episcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus, directe vel indirecte, provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit, contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines etiam immemorabiles, quorumcumque locorum (quæ potius abusus & corruptelæ Simoniacæ pravitati faventes, nuncupari possunt) penitus cassando & interdicendo, & qui secus fecerint, tam dantes quam accipientes, ultra divinam ultionem, pœnas a Jure inflictas ipso facto incurrant.

CAPUT II.

Cum non deceat, eos qui divino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere: compertumque sit, complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt se beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, (quamvis alias sit idoneus moribus, scientia & ætate) ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet eum Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere. Id vero Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus: neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod aliunde vivere commode possit: & aliter facta resignatio, nulla sit. Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes, ordinari post hac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius perspecto, patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint, antiquorum Canonum pœnas super his innovando.

CAPUT III.

Cum Beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum in omnibus in rebus obsequium præstetur, statuit sancta Synodus, in Ecclesiis tam Cathedralibus quam Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum & obventionum, tam dignitatum, quam Canonicatuum, Personatuum, Portionum & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros divinis interessentes proportionabiliter, juxta divisionem ab Episcopo, etiam tanquam Apostolicæ sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam, dividantur: Salvis tamen consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil vel minus tertia parte percipiunt: Non obstantibus exemptionibus ac aliis consuetudinibus, etiam immemorabilibus & appellationibus quibuscumque: crescenteque non servientium contumacia, liceat contra eos procedere juxta juris ac Sacrorum Canonum dispositionem.

CAPUT IV.

Episcopi, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, in omnibus Ecclesiis Parochialibus vel Baptismalibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo; cogant Rectores, vel alios ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum. In iis vero, quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta & divina officia audienda accedere non possunt, novas Parochias, etiam invitis Rectoribus, juxta formam Constitutionis Alexandri tertii (quæ incipit, *Ad audientiam*) constituere possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus, & si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam: quacumque reservatione, generali vel speciali, vel affectione super dictis Ecclesiis, non obstantibus. Neque hujusmodi ordinationes & erectiones possint tolli, nec impediri, ex quibuscumque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.

CAPUT V.

Ut etiam Ecclesiarum status, ubi sacra Deo Officia ministrantur, ex dignitate conservetur, possint Episcopi, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, juxta formam juris, sine tamen præjudicio obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcumque Ecclesiarum Parochialium, & Baptismalium, & aliorum Beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter earum paupertatem, & in cæteris casibus à jure permissis, etiam si dictæ Ecclesiæ vel Beneficia essent generaliter vel

specialiter reservata, aut qualitercumque affecta; A quod uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscumque provisionis etiam ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis.

CAPUT VI.

QVia illiterati & imperiti Parochialium Ecclesiarum Rectores, sacris minus apti sunt Officiis, & alij propter eorum vitæ turpitudinem potius destruunt quam ædificant, Episcopi, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, eisdem illiteratis & imperitis, si alias honestæ vitæ sint, Coadjutores aut Vicarios pro sufficienti victu assignare, vel alter providere possint, quacumque appellatione & exemptione remota: eos vero, qui turpiter & scandalose vivunt, postquam præmoniti fuerint, coërceant ac castigent: & si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos Beneficiis, juxta sacrorum Canonum Constitutiones, exemptione & appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant. B

CAPUT VII.

CVm illud quoque valde curandum sit, ne ea quæ sacris ministeriis dicata sunt, temporum injuria obsolescant, & ex hominum memoria excidant; Episcopi etiam tanquam Apostolicæ sedis Delegati, transferre possint Beneficia simplicia (etiam Jurispatronatus) ex Ecclesiis, quæ vetustate vel alias collapsæ sint, & ob eorum inopiam nequeant instaurari; vocatis his quorum interest, in matrices aut alias Ecclesias locorum eorumdem, seu viciniorum, arbitrio suo; C atque in eisdem Ecclesiis erigant Altaria vel Capellas sub eisdem invocationibus, vel in jam erecta, Altaria vel Cappellas transferant, cum omnibus emolumentis & oneribus, prioribus Ecclesiis impositis. Parochiales vero Ecclesias, etiam si Iurispatronatus sint, ita collapsas refici & instaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscumque, ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus. Qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum, Parochianos, omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacumque appellatione, exemptione & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas D Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi.

CAPUT VIII.

QVæcumque in Diœcesi ad Dei cultum spectant, ab Ordinario diligenter curari, atque iis, ubi oportet, provideri æquum est. Propterea commendata Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpositura nuncupatæ, in quibus non viget Regularis observantia, nec non Beneficia, tam curata quam non curata, sæcularia & regularia, qualitercumque commendata, etiam exempta ab Episcopis, etiam tanquam Apostolicæ sedis Delegatis, annis singulis visitentur; curentque iidem Episcopi congruentibus E remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut quæ renovatione indigent aut restauratione, reficiantur; & cura animarum, si qua illis, vel eorum annexis immineat, aliaque debita obsequia recte exerceantur, appellationibus quibuscumque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore præscriptis conservatoriis, judicum deputationibus, & eorum inhibitionibus, non obstantibus. Et, si in eis vigeret observantia Regularis, provideant Episcopi paternis admonitionibus, ut eorum Regularium Superiores juxta eorum Regularia instituta, vivendi rationem observent & observari faciant, & sibi subditos in offi-

cio contineant ac moderentur. Quod si admoniti, intra sex menses eos non visitaverint, vel correxerint; tunc iidem Episcopi, etiam ut Delegati sedis Apostolicæ, eos visitare possint & corrigere prout ipsi Superiores possent juxta eorum instituta; quibuscumque appellationibus, privilegiis, & exemptionibus penitus remotis, & non obstantibus.

CAPUT IX.

CVm multa à diversis antea Conciliis, tam Lateranensi ac Lugdunensi, quam Viennensi, adversus pravos eleemosynarum Quæstorum abusus remedia tunc adhibita, posterioribus temporibus reddita fuerint inutilia, potiusque eorum malitia, ita quotidie magno fidelium omnium scandalo & querela excrescere deprehendatur, ut de eorum emendatione nulla spes amplius relicta videatur, statuit, ut posthac in quibuscumque Christianæ Religionis locis eorum nomen atque usus penitus aboleatur, nec ad officium hujusmodi exercendum ullatenus admittantur, non obstantibus privilegiis, Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, piis locis, & quibusvis cujuscumque gradus, status, & dignitatis personis, concessis, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Indulgentias vero aut alias spirituales gratias, quibus non ideo Christi fideles decet privari, deinceps per Ordinarios locorum, adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo publicandas esse decernit. Quibus etiam eleemosynas, atque oblata sibi charitatis subsidia, nulla prorsus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur, ut tandem cœlestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri, omnes vere intelligant.

Indictio futuræ Sessionis.

EAdem sacrosancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis Legatis, statuit & decrevit, proximam futuram Sessionem habendam & celebrandam esse Feria quinta post Octavam Festi Nativit. B. Mariæ Virginis, quæ erit decima septima mensis Septemb. proxime futuri. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ac unicuique Sessioni in posterum præfigendum, ipsa sancta Synodus pro ejus arbitrio & voluntate, sicuti rebus Concilij putaverit expedire, etiam in generali Congregatione restringere & prorogare libere possit & valeat.

SESSIO XXII.

Quæ est sexta sub Pio IV. Pontifice Max. celebrata die 17. Septembris 1562.

Doctrina de Sacrificio Missæ.

SAcrosancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis Legatis, ut vetus, absoluta, atque omni ex parte perfecta de magno Eucharistiæ mysterio in sancta Catholica Ecclesia fides atque doctrina retineatur, & in sua puritate propulsatis erroribus atque hæresibus, conservetur, de ea, quatenus verum & singulare Sacrificium est, Spiritus sancti illustratione edocta, hæc quæ sequuntur docet, declarat, & fidelibus populis prædicanda decernit.

CAPUT I.

QVoniam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici Sacerdotij imbecilli- *Heb. 7.*

tatem consummatio non erat, oportuit, Deo Patre misericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium *se-*
Hebr. 9. & 10. *cundum ordinem Melchisedech surgere*, Dominum nostrum Jesum Christum, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noster, etsi semel ipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem Sacerdotium ejus extinguendum non erat, in Cœna novissima, qua no-
Mat. 28. cte tradebatur, ut dilectæ suæ sponsæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, pec-
Ps. 109. catorum applicaretur, Sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech* se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit, per
Luc. 22. hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*:
1. Cor. 11. uti semper Ecclesia Catholica intellexit & docuit. Nam celebrato veteri Pascha, (quod in memoriam
Exod. 12. exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immola-
1. Cor. 15. bat) novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum, in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quan-
Joan. 13 do per sui Sanguinis effusionem nos redemit, atque
Coloss. 1. *eripuit de potestate tenebrarum*, & in regnum suum transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari
Malac. 1. potest, quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit, & quam non obscure innuit Apostolus Paulus Corinthiis scribens, cum
1. Cor. 10. dicit, non posse eos, qui participatione mensæ dæmo-
Gen. 4 & 22. niorum polluti sunt, *mensæ Domini participes fieri*; per mensam, Altare utrobique intelligens. Hæc denique illa est, quæ per varias Sacrificiorum Naturæ &
Levit. 1. & alibi. Legis tempore similitudines figurabatur, utpote quæ
Heb. 9. bona omnia per illa significata, velut illorum omnium consummatio & perfectio, complectitur.

CAPUT II.

ET quoniam in divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruente obtulit, docet sancta Synodus Sacrificium illud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Una enim eademque est hostia, idemque nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis (cruentæ inquam) fructus per hanc incruentam uberrimi percipiuntur, tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, rite, juxta Apostolorum traditionem, offertur.

CAPUT III.

ET quamvis in honorem & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet,

A sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet, Offero tibi Sacrificium Petre vel Paule; sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.

CAPUT IV.

ET cum sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum Sacrificium Ecclesia Catholica, ut digne reverenterque offerretur ac perciperetur sacrum Canonem multis ante sæculis instituit, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem & pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum
B erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis Institutionibus.

CAPUT V.

CUmque natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam summissa voce, alia vero elatiore, in Missa pronuntiarentur, instituit. Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex Apostolica disciplina & traditione: quo & Majestas tanti Sacrificij commendaretur, &
C mentes fidelium per hæc visibilia Religionis & pietatis signa, ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

CAPUT VI.

OPtaret quidem sacro sancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos hujus sanctissimi Sacrificij fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat. Siquidem illæ quoque Missæ vere communes censeri debent, partim quod in eis populus spi-
D ritualiter communicet; partim vero quod a publico Ecclesiæ ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.

CAPUT VII.

MOnet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent; tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam, quia è latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur; & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.

E

CAPUT VIII.

ETsi Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari lingua passim celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusque Ecclesiæ antiquo, & à sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum matre & magistra, probato ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit qui frangat eis, mandat sancta Synodus Pastoribus, & singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem, vel per se, vel per alios, ex iis quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera, sanctissimi hujus Sacrificij mysterium aliquod de-

clarat, diebus præsertim Dominicis & Festis. A

CAPUT IX.

QUia vero adversus veterem hanc in sacro-sancto Evangelio, Apostolorum traditionibus, sanctorumque Patrum doctrina fundatam fidem, hoc tempore multi disseminati sunt errores, multaque à multis docentur, atque disputantur: sancta Synodus, post multos gravesque his de rebus mature habitos tractatos, unanimi Patrum omnium consensu, quæ huic purissimæ fidei sacræque doctrinæ adversantur, damnare, & à sancta Ecclesia eliminare per subjectos hos Canones constituit.

B

DE
SACRIFICIO MISSÆ.

CANON I.

SI quis dixerit, in Missa, non offerri Deo verum & proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Christum non instituisse Apostulos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus & Sanguinem suum, Anathema sit. C

CANON III.

SI quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel D soli prodesse sumenti; neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi Sacrificio in cruce peracto per Missæ Sacrificium, aut illi per hoc derogari, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, imposturam esse, Missas E celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, cæremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritabula impietatis esse magis quam officia pietatis, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo summissa voce pars Canonis & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse; aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere, aut aquam non miscendam esse vino in Calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem, Anathema sit.

DECRETUM

De observandis & evitandis in celebratione Missæ.

QUanta cura adhibenda sit, ut sacro-sanctum Missæ Sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, qui cogitarit, maledictum in Sacris litteris eum vocari, *qui opus Dei facit negligenter*, Ierem. 48. Quod si necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum à Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa Hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in Altari per Sacerdotes quotidie immolatur; satis etiam apparet, omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia & puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur. Cum igitur multa jam sive temporum vitio, sive hominum incuria & improbitate irrepsisse videantur, quæ à tanti Sacrificij dignitate aliena sunt, ut ei debitus honor & cultus ad Dei gloriam, & fidelis populi ædificationem restituatur, decernit sancta Synodus, ut ordinarij locorum Episcopi ea omnia prohibere atque è medio tollere sedulo curent ac teneantur, quæ vel avaritia, idolorum servitus; vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest; vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix, induxit. *Ephes. 5.*

Atque, ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec-non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ à Simoniaca, vel certe à turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant.

Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat. Nemini præterea, qui publice & notorie criminosus sit, aut sancto Altari

ministrare, aut sacris interesse permittant: neve pa- A tiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda & visitanda, sanctum hoc Sacrificium, à sæcularibus aut regularibus quibuscumque peragi: ac nisi prius, qui intersint, decenter composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Ab Ecclesiis vero Musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum aut impurum aliquid misceatur, item sæculares omnes actiones, varia atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant, ut Domus Dei vere domus orationis esse videatur, & dici possit.

Postremo, ne superstitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis quam debitis horis celebrent, neve ritus alios, aut B alias cæremonias & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequenti & laudabili usu receptæ fuerint. Quarumdam vero Missarum, & candelarum certum numerum, qui magis à superstitioso cultu, quam à vera Religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant, doceantque populum, quis sit, & à quo potissimum proveniat hujus sanctissimi Sacrificii tam pretiosus ac cœlestis fructus. Moneant etiam eumdem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis & majoribus Festis accedant. Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, locorum Ordinariis ita proponuntur, ut non solum ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi à sacrosancta Synodo potestate, ac etiam ut delegati Sedis C Apostolicæ, prohibeant, mandent, corrigant, statuant, atque ad ea inviolate servanda, censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant; non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque.

DECRETUM
DE REFORMATIONE.

Eadem sacro-sancta Oecumenica & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime con- D gregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis Legatis, ut Reformationis negotium prosequatur, hæc in præsenti Sessione statuenda esse censuit.

CAPUT PRIMUM.

Nihil est quod alios magis ad pietatem ac Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos, tanquam in speculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omnino Clericos, in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus re- E bus, nil nisi grave, moderatum, ac Religione plenum præ se ferant: levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo majore in Ecclesia Dei & utilitate & ornamento hæc sunt, ita etiam diligentius sint observanda, statuit sancta Synodus, ut quæ alias à Summis Pontificibus, & à sacris Conciliis, de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus, nec non sæcularibus negotiis fugiendis, copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum, iis-dem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis, observentur: nec appellatio executionem hanc quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat. Si qua vero ex illis in desuetudinem abiisse compererint, ea quam primum in usum revocari, & ab omnibus accurate custodiri studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscumque: ne subditorum neglectæ emendationis ipsi condignas, Deo vindice, pœnas persolvant.

CAPUT II.

Quicumque posthac ad Cathedrales Ecclesias erit assumendus, is non solum natalibus, ætate, moribus, & vita, ac aliis quæ à sacris Canonibus requiruntur, plene sit præditus: verum etiam in sacro Ordine antea, saltem sex mensium spatio, constitutus: quarum rerum instructio, si ejus notitia nulla, aut recens in Curia fuerit, à sedis Apostolicæ Legatis, seu Nuntiis Provinciarum, aut eius Ordinatio, eoque deficiente, à vicinioribus Ordinariis sumatur. Scientia vero præter hæc hujusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere: ideoque antea in Universitate studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus in Sacra Theologia vel Jure Canonico merito sit promotus, aut publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendus ostendatur. Quod si Regularis fuerit, a Superioribus suæ Religionis similem fidem habeat. Prædicti autem omnes unde instructio seu testificatio erit sumenda, hæc fideliter & gratis referre teneantur: alioquin eorum conscientias graviter oneratas esse scient, ac Deum & Superiores suos habebunt ultores.

CAPUT III.

Episcopi, etiam tanquam Delegati Apostolici, ex fructibus & proventibus quibuscumque, omnium dignitatum, personatuum, & officiorum in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis existentium, tertiam partem in distributiones eorum arbitrio assignandas dividere possint: ut scilicet qui eas obtinent, si personaliter competens sibi servitium, juxta formam ab eisdem Episcopis præscribendam, quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant, nec ejus quoquo modo Dominium acquirant, sed fabricæ Ecclesiæ, quatenus indigeat, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii applicetur. Crescente vero contumacia, contra eos juxta sacrorum Canonum constitutiones procedant. Quod si alicui ex prædictis dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis, de Jure, seu consuetudine jurisdictio, administratio, vel officium non competat, sed extra civitatem in Diœcesi cura animarum immineat, cui is, qui dignitatem obtinet, incumbere voluerit; tunc pro tempore, quo in Curata Ecclesia resederit ac ministraverit, tanquam præsens sit ac divinis intersit, in Ecclesiis Cathedralibus ac Collegiatis habeatur. Hæc in his tantum Ecclesiis instituta intelligantur, in quibus nulla est consuetudo, vel statutum, ut dictæ dignitates non servientes aliquid amittant, quod ad tertiam dictorum fructuum & proventuum partem ascendat: non obstantibus consuetudinibus, etiam immemorabilibus, & constitutionibus, etiam juramento & quavis auctoritate firmatis.

CAPUT IV.

Quicumque in Cathedrali vel Collegiata, sæculari aut Regulari Ecclesia divinis mancipatus officiis, in Subdiaconatus Ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in Capitulo non habeat, etiam si hoc sibi ab aliis libere fuerit concessum. Ii vero, qui dignitates, personatus, officia, præbendas, portiones, ac quælibet alia Beneficia in dictis

Ecclesiis obtinent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, ut alij Missas, alij Evangelia, alij Epistolas dicant & cantent, quocumque ii privilegio, exemptione, prærogativa, generis nobilitate sint insigniti, teneantur, justo impedimento cessante, infra annum Ordines suscipere requisitos, alioquin pœnas incurrant, juxta Constitutionem Concilij Viennensis, quæ incipit, *Ut ii, qui, &c* quam præsenti Decreto innovat: coganturque Episcopi eos diebus statutis dictos Ordines per seipsos exercere, ac cætera omnia officia quæ debent in cultu divino præstare, sub eisdem & aliis etiam gravioribus pœnis arbitrio eorum imponendis. Nec aliis in posterum fiat provisio, nisi iis qui jam ætatem & cæteras habilitates integre habere dignoscantur: aliter irrita sit provisio. A B

Clem. ut iis qui de Aet. & qualitat.

CAPUT V.

DIspensationes quacumque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint. Eæ vero quæ gratiose conceduntur, suum non sortientur effectum, nisi prius ab eisdem, tanquam Delegatis Apostolicis, summarie tantum & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere.

CAPUT VI.

C

IN commutationibus ultimarum voluntatum, quæ nonnisi ex justa & necessaria causa fieri debent, Episcopi, tanquam Delegati Sedis Apostolicæ summarie & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus, tacita veritate vel suggesta falsitate, fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur.

CAPUT VII.

LEgati & Nuntij Apostolici, Patriarchæ, Primates & Metropolitani, in appellationibus ad eos interpositis in quibusvis causis, tam in admittendis appellationibus, quam in concedendis inhibitionibus post appellationem servare teneantur formam & tenorem sacrarum Constitutionum, & præsertim Innocentij IV quæ incipit, *Romana*, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, aut stylo vel privilegio in contrarium non obstantibus: alias inhibitiones & processus, & inde secuta quæcumque, sint ipso jure nulla. D

Cap. Romana, de appellat. in 6.

CAPUT VIII.

EPiscopi, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, in casibus à Jure concessis, omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos, sint executores: habeant jus visitandi Hospitalia, Collegia quæcumque, ac Confraternitates laïcorum, etiam quas Scholas sive quocumque alio nomine vocant: non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia. Eleemosynas Montis pietatis, sive charitatis, & pia loca omnia, quocumque modo nuncupentur, etiam si prædictorum locorum cura ad Laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita, ac omnia quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, sive pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta Sacrorum Canonum statuta cognoscant & exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, aut statuto. E

CAPUT IX.

ADministratores tam Ecclesiastici quam Laïci, fabricæ cujusvis Ecclesiæ, etiam Cathedralis, Hospitalis, Confraternitatis, Eleemosynæ Montis pietatis, & quorumcumque piorum locorum, singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario; consuetudinibus & privilegiis quibuscumque in contrarium sublatis: nisi secus forte in institutione & ordinatione talis Ecclesiæ seu fabricæ expresse cautum esset. Quod si ex consuetudine, aut privilegio, aut ex constitutione aliqua loci, aliis ad id deputatis, ratio reddenda esset; tunc cum iis adhibeatur etiam Ordinarius, & aliter factæ liberationes dictis Administratoribus minime suffragentur.

CAPUT X.

CUm ex Notariorum imperitia, plurima damna & multarum occasio litium oriatur, possit Episcopus quoscumque Notarios, etiam si Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creati fuerint, etiam tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, examinatione adhibita, eorum sufficientiam scrutari: illisque non idoneis repertis, aut quandocumque in officio delinquentibus, officij eius, in negotiis, litibus & causis Ecclesiasticis & spiritualibus exercendi usum perpetuo aut ad tempus prohibere. Neque eorum appellatio interdictionem Ordinarij suspendat.

CAPUT XI.

SI quem Clericorum aut Laicorum, quacumque is dignitate, etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, vel alicujus Ecclesiæ, seu cujusvis sæcularis aut Regularis Beneficij, Montium pietatis, aliorumque piorum locorum jurisdictiones, bona, census, ac jura, etiam feudalia & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones, quæ in ministrorum ac pauperum necessitates converti debent, per se vel per alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas Clericorum aut Laicorum, seu quacumque arte, aut quocumque quæsito colore, in proprios usus convertere, illosque usurpare præsumpserit, seu impedire, ne ab iis ad quas jure pertinent, percipiantur, is anathemati tamdiu subjaceat, quamdiu jurisdictiones, bona, res, jura, fructus, & redditus, quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione suppositæ Personæ, pervenerint, Ecclesiæ, ejusque Administratori, sive beneficiato, integre restituerit, ac deinde à Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si ejusdem Ecclesiæ patronus fuerit, etiam jure patronatus ultra prædictas pœnas eo ipso privatus existat. Clericus vero, qui nefandæ fraudis & usurpationis hujusmodi fabricator seu consentiens fuerit, eisdem pœnis subjaceat, nec-non quibuscumque Beneficiis privatus sit, & ad quæcumque alia Beneficia inhabilis efficiatur, & à suorum Ordinum executione, etiam post integram satisfactionem & absolutionem, arbitrio sui Ordinarij suspendatur.

DECRETUM

Super petitione concessionis Calicis.

INsuper, cum eadem sacro-sancta Synodus superiori Sessione duos articulos alios propositos & tum nondum discussos, videlicet, an rationes, quibus sancta Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret Laicos; atque etiam non celebrantes Sacerdotes,

sub una panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione Calicis usus cuiquam sit permittendus; & An, si honestis & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui vel Nationi, vel Regno Calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus sit concedendus, & quænam sint illæ; in aliud tempus, oblata sibi occasione, examinandos atque definiendos reservaverit: nunc eorum, pro quibus petitur, saluti optime consultum volens, decrevit, integrum negotium ad Sanctissimum Dominum nostrum esse referendum, prout præsenti Decreto refert, qui pro sua singulari prudentia id efficiat quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis fore judicaverit.

Indictio futuræ Sessionis.

INsuper, eadem sacro sancta Tridentina Synodus diem futuræ Sessioni ad Feriam quintam post Octavam festivitatis omnium Sanctorum, qui erit dies duodecimus mensis Novembris, indicit; & in ea decernetur de Sacramento Matrimonij, &c.

Prorogata fuit Sessio usque ad diem 15. Julij 1563.

SESSIO XXIII.

Quæ est septima sub Pio IV. Pontif. Max. celebrata die 15. Iulij 1563.

Doctrina de Sacramento Ordinis.

CAPUT PRIMUM.

SAcrificium & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in Novo Testamento sanctum Eucharistiæ Sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile & externum Sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis, eorumque successoribus in Sacerdotio, potestatem traditam consecrandi, offerendi & ministrandi corpus & sanguinem ejus, nec non & peccata dimittendi & retinendi, Sacræ litteræ ostendunt, & Catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit. *Heb. 10.*

CAPUT II.

CUm autem divina res sit tam sancti Sacerdotij ministerium, consentaneum fuit, quod dignius & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures & diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent; ita distributi, ut qui jam Clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Nam non solum de Sacerdotibus, sed & de Diaconis Sacræ litteræ apertam mentionem faciunt, & quæ maxime in Ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent: & ab ipso Ecclesiæ initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris & Ostiarij, in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu. Nam Subdiaconus ad majores Ordines à Patribus & sacris Conciliis refertur, in quibus & de aliis inferioribus frequentissime legimus. *Luc. 22. Joan. 20. Philip. 1. 1. Tim. 3. Act. 22.*

CAPUT III.

CUm Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse vere & proprie unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis. Inquit enim Apostolus: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.* *1. Tim. 1. 2. Tim. 1.*

CAPUT IV.

QUoniam vero in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest, merito sancta Synodus damnat eorum sententiam qui asserunt, Novi Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel rite ordinatos, iterum Laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exerceant. Quod si quis omnes Christianos promiscue Novi Testamenti Sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Ecclesiasticam Hierarchiam, quæ est ut castrorum acies ordinata, confundere, perinde ac si contra B. Pauli Doctrinam, omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes sint Doctores. Proinde sacro sancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipue pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu sancto *regere Ecclesiam Dei*: eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Docet insuper sacro sancta Synodus, in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujusvis sæcularis Potestatis, & Magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio; quin potius decernit, eos qui tantummodo à populo, aut sæculari Potestate ac Magistratu vocati & instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures & latrones, per ostium non ingressos, esse. Hæc sunt quæ generatim sacræ Synodo visum est Christi fideles de Sacramento Ordinis docere. His autem contraria, certis & propriis Canonibus in hunc qui sequitur modum damnare constituit, ut omnes, adjuvante Christo, fidei regula utentes, in tot errorum tenebris Catholicam veritatem facilius agnoscere & tenere possint. *Can. 6. 1. Cor. 12. Ephes. 4. Act. 20. Joan. 10.*

DE SACRAMENTO ORDINIS.

CANON I.

SI quis dixerit, non esse in Novo Testamento Sacerdotium visibile & externum; vel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi verum Corpus & Sanguinem Domini, & peccata remittendi & retinendi, sed officium tantum & nudum ministerium prædicandi Evangelium; vel eos, qui non prædicant, prorsus non esse Sacerdotes, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, & majores & minores, per quos, velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse vere & proprie Sacramentum, à Christo Domino institutum; vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis; aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros Verbi Dei & Sacramentorum, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum sanctum*; aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, sacram Unctionem qua Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias Ordinis cærimonias, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis & Presbyteris & Ministris, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi; vel eam quam habent, illis esse cum Presbyteris communem; vel Ordines ab ipsis collatos, sine populi, vel Potestatis sæcularis consensu, aut vocatione irritos esse; aut eos, qui nec ab Ecclesiastica & Canonica potestate rite ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & Sacramentorum ministros, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos ac veros Episcopos, sed figmentum humanum, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

EAdem sacro-sancta Tridentina Synodus, reformationis materiam prosequens, hæc quæ sequuntur, in præsenti decernenda esse statuit & decernit.

CAPUT PRIMUM.

CUm præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves agnoscere, pro his Sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere: *Ioan. 21. Act. 20.* quæ omnia nequaquam ab iis præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt: sacro-sancta Synodus eos admonet & hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio & veritate pascant & regant. *Ioan. 10. 1. Pet. 5.* Ne vero ea quæ de residentia sancte & utiliter jam antea sub fel. rec. Paulo III. sancita fuerunt, in sensus à sacro-sanctæ Synodi mente alienos trahantur, ac si vigore illius Decreti quinque mensibus continuis abesse liceat, illis inhærendo, declarat sacro-sancta Synodus, omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis quibuscumque nomine & titulo præfectos, etiam si S. R. E. Cardinales sint, obligari ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse, nisi ex causis & modis infrascriptis. Nam cum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abesse postulent & exigant, decernit eadem sacro-sancta Synodus, has legitimæ absentiæ causas a beatissimo Rom. Pont. aut à Metropolitano, vel eo absente, à suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas, nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus Reipubl. & officium Episcopatibus adjunctum: cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit. Ad eumdem tamen cum Concilio Provinciali spectabit judicare de licentiis à se vel à Suffraganeo datis, & videre ne quis eo jure abutatur, & ut pœnis Canonicis errantes puniantur. Interea meminerint discessuri, ita ovibus suis providendum, ut quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversi sunt, sacro-sancta Synodus vult, illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos aut ad summum tres menses excedere, & haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento. Quod an ita sit, abscedentium conscientiæ relinquit, quam sperat religiosam & timoratam fore, cum Deo corda pateant, cujus opus non fraudulenter agere suo periculo tenentur. Eosdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius temporis spatium Dominici Adventus, *1. Reg. 8.* Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, *Iere. 48.* Pentecostes, item & corporis Christi diebus, quibus refici maxime, & in Domino gaudere pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos alio vocent. Si quis autem (quod utinam numquam

quam eveniat) contra hujus Decreti dispositionem A absuerit, statuit sacro-sancta Synodus, præter alias pœnas adversus non residentes sub Paulo III. impositas & innovatas, ac mortalis peccati reatum quem incurrit, eum pro rata temporis absentiæ, fructus suos non facere: nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse: sed teneri, aut ipso cessante, per Superiorem Ecclesiasticum illos fabricæ Ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare: prohibita quacumque conventione vel compositione, quæ pro fructibus male perceptis appellatur, ex qua etiam prædicti fructus in totum aut pro parte ei remitterentur; non obstantibus quibuscumque privilegiis cuicumque Collegio aut fabricæ concessis. Eadem omnino, etiam quo ad culpam & amissionem fructuum, & pœnas, de Curatis inferioribus, & aliis quibuscumque, qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum, B curam animarum habentes, obtinent, sacro sancta Synodus declarat & decernit: ita tamen, ut quandocumque eos, causa prius per Episcop. cognita & probata, abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam, in scriptis gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant. Quod si per edictum citati, etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse vult Ordinariis, per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem & subtractionem fructuum aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem, compellere. Nec executionem hanc quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cujuscumque Beneficij, pactione, statuto, etiam jura- C mento vel quacumque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela censenda est, sive appellatione, aut inhibitione, etiam in Romana Curia, vel vigore Eugenianæ Constitutionis, suspendi posse.

Postremo tam Decretum illud sub Paulo III. quam hoc ipsum, in Conciliis Provincialibus & Episcopalibus publicari sancta Synodus præcipit. Cupit enim, quæ adeo ex pastorum munere animarumque salute sunt, frequenter omnium auribus mentibusque infigi, ut in posterum, Deo juvante, nulla temporum injuria, aut hominum oblivione, aut desuetudine aboleantur.

CAPUT II.

D

ECclesiis Cathedralibus, seu superioribus, quocumque nomine ac titulo præfecti, etiamsi S. R. E. Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur: si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso jure sint privati. Consecratio vero, si extra Curiam Romanam fiat in Ecclesia ad quam promoti fuerint, aut in Provincia, si commode fieri potuerit, celebretur.

CAPUT III.

EPiscopi per semetipsos Ordines conferant. Quod si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter quam jam probatos & examinatos, ad alium E Episcopum ordinandos dimittant.

CAPUT IV.

PRima tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere & scribere nesciant, & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidum cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.

CAPUT V.

AD majores Ordines promovendi, bonum à Parocho, & à Magistro Scholæ in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero, qui ad singulos majores erunt assumendi, per mensem ante Ordinationem Episcopum adeant, qui Parocho, aut alteri cui magis expedire videbitur, committat ut nominibus ac desiderio eorum qui volent promoveri, publice in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus & vita, à fide dignis diligenter inquirat; & litteras testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum Episcopum, quamprimum transmittat.

CAPUT VI.

NUllus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante decimum quartum annum Beneficium possit obtinere. Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi Clericalem habitum & tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat; vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos, versetur. In Clericis vero conjugatis servetur Constitutio Bonifacij VIII. quæ incipit, *Clerici qui cum unicis*; modo hi Clerici alicujus Ecclesiæ servitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant vel ministrent, & Clericali habitu & tonsura utantur; nemini quoad hoc, privilegio vel consuetudine, etiam immemorabili, suffragante.

CAPUT VII.

SAncta Synodus, antiquorum Canonum vestigiis inhærendo, decernit, ut quando Episcopus Ordinationem facere disposuerit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, Feria quarta ante ipsam Ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad civitatem evocentur. Episcopus autem, Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in Ecclesiasticis Sanctionibus exercitatis, sibi adscitis, Ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter investiget & examinet.

CAPUT VIII.

ORdinationes sacrorum Ordinum, statutis à jure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia vocatis præsentibus ad id Ecclesiæ Canonicis, publice celebrentur. Si autem in alio Diœcesis loco, præsente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur. Unusquisque autem à proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores, Ordinarii sui testimonio commendentur. Si secus fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum; & ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

CAPUT IX.

EPiscopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessante, statim reipsa illi conferat; consuetudine quacunque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.

CAPUT X.

ABbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non liceat in posterum intra fines alicujus Diœcesis consistentibus, etiamsi nullius Diœcesis vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, & alij exempti, aut Collegia, vel Capitula quæcumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant: sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus quæ in hujus sanctæ Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existant, pertineat: non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Pœnam quoque impositam his, qui contra hujus sanctæ Synodi sub Paulo III. Decretum, à Capitulo, Episcopali sede vacante, litteras dimissorias impetrant, ad illos qui easdem litteras non a Capitulo, sed ab aliis quibusvis in jurisdictione Episcopi loco Capituli, sede vacante, succedentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam Decreti, ab officio & Beneficio per annum sint ipso jure suspensi.

CAPUT XI.

MInores Ordines iis, qui saltem Latinam linguam intelligant, per temporum interstitia (nisi aliud Episcopo expedire magis videretur) conferantur, ut eo accuratius, quantum sit hujus disciplinæ pondus, possint edoceri, ac in unoquoque munere, juxta præscriptum Episcopi, se exerceant, idque in ea cui adscripti erunt Ecclesia, nisi forte ex causa studiorum absint; atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate, vitæ meritum & doctrina major accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesia ministerium atque major erga Presbyteros & superiores Ordines reverentia, & crebrior quam antea corporis Christi communio, maxime comprobabunt. Cumque hinc ad altiores gradus, & sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis initietur, quem non scientiæ spes majoribus Ordinibus dignum ostendat. Hi vero non nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi, aliud exposcat.

CAPUT XII.

NUllus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur. Sciant tamen Episcopi, non singulos in ea ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur; privilegiis quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis.

CAPUT XIII.

SUbdiaconi & Diaconi ordinentur, habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac litteris, & his quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, si sperent, Deo auctore, se continere posse, Ecclesiis, quibus ascribentur, inserviant: sciantque maxime decere, si saltem diebus Dominicis & solemnibus, cum Altari ministraverint, sacram communionem perceperint. Promoti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum

A (nisi aliud Episcopo videatur) ascendere non permittantur. Duo sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur; privilegiis ac indultis quibusvis concessis, non obstantibus quibuscumque.

CAPUT XIV.

QUi pie & fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium. 1. Tim. 3. Et hi sint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum (nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur) ministraverint, sed etiam ad populum docendum, ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem ac ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque B ita pietate ac castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis possint expectari. Curet Episcopus, ut ii saltem diebus Dominicis ac Festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent. Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.

CAPUT XV.

QUamvis Presbyteri in sua Ordinatione, à peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sacro-sancta Synodus, nullum etiam Regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdo- C tum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat; privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.

CAPUT XVI.

CUm nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigiis sexti Canonis Concilij Chalcedonensis inhærendo, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non ascribatur, ubi D suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episc. deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicatur. Nullus præterea Clericus peregrinus, sine commendatitiis sui Ordinarij litteris, ab ullo Episcopo ad divina celebranda, & Sacramenta administranda admittatur.

CAPUT XVII.

UT Sanctorum Ordinum, à Diaconatu ad Ostiariatum functiones, ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis aliquandiu intermissæ, in usum juxta sacros Canones revocentur, nec ab hæreticis, tamquam otiosæ traducantur, illius pristini moris restituendi desiderio fla- E grans sancta Synodus, decernit, ut in posterum hujuscemodi ministeria non nisi per constitutos in dictis Ordinibus exerceantur: omnesque & singulos Prælatos Ecclesiarum in Domino hortatur, & illis præcipit, ut quantum fieri commode poterit, in Ecclesiis Cathedralibus Collegiatis, & Parochialibus suæ Diœcesis, si populus frequens, & Ecclesiæ proventus id ferre queant, hujusmodi functiones curent restituendas: & ex aliqua parte reddituum aliquorum simplicium Beneficiorum, vel fabricæ Ecclesiæ, si proventus suppetant, aut utriusque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent: quibus, si negligentes fuerint, ordinarii judicio aut ex parte mulctari, aut in totum privari pos-

sint. Quod si ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis, Clerici cœlibes præsto non erunt, suffici possint etiam conjugati, vitæ probatæ (dummodo non bigami) ad ea munia obeunda idonei, & qui tonsuram & habitum Clericalem in Ecclesia gestent.

CAPUT XVIII.

Genes. 8. CUm adolescentium ætas, nisi recte instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas; & nisi à teneris annis ad pietatem & religionem informetur antequam vitiorum habitus totos homines possideat, numquam perfecte ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina Ecclesiastica perseveret; sancta Synodus statuit, ut singulæ Cathedrales, Metropolitanæ, atque his majores Ecclesiæ, pro modo facultatum, & Diœcesis amplitudine, certum puerorum ipsius civitatis & Diœcesis, vel ejus Provinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in Collegio ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco convenienti, ab Episc. eligendo, alere, ac religiose educare, & in Ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. In hoc vero Collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere & scribere competenter noverint, & quorum indoles & voluntas spem afferat, eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros. Pauperum autem filios præcipue eligi vult, nec tamen ditiorum excludit, modo suo sumptu alantur, & studium præ se ferant Deo & Ecclesiæ inserviendi. Hos pueros Episc. in tot classes, quot ei videbitur, divisos, juxta eorum numerum, ætatem, ac in disciplina Ecclesiastica progressum, partim, cum ei opportunum videbitur, Ecclesiarum ministerio addicet, partim in Collegio erudiendos retinebit, aliosq; in locum eductorum sufficiet, ita ut hoc Collegium, Dei ministrorum perpetuum seminarium sit. Ut vero in eadem disciplina Ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim atque habitu Clericali semper utentur. Grammatices, cantus, Computi Ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discent: sacram Script. libros Ecclesiast. Homilias Sanctorum, atque Sacramentorum tradendorum, maxime quæ ad Confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum ac cæremoniarum formas ediscent. Curet Episcop. ut singulis diebus Missæ Sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata, & juxta Confessoris judicium sumant corpus Domini nostri Jesu Christi: Cathedrali & aliis loci Ecclesiis, diebus festis inserviant. Quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna & necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum Canonicorum seniorum & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus sanctus suggesserit, constituent; eaque ut semper observentur sæpius visitando, operam dabunt. Dyscolos & incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo; omniaque impedimenta auferentes, quæcumque ad conservandum & augendum, tam pium & sanctum institutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt. Et quia ad Collegii fabricam instituendam, & ad mercedem præceptoribus & ministris solvendam, & ad alendam juventutem, & ad alios sumptus, certi redditus erunt necessarij, ultra ea quæ ad instituendos alendosve pueros sunt in aliquibus Ecclesiis & locis destinata, quæ eo ipso huic Seminario sub eadem Episc. cura applicata censeantur, iidem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episc. alter ab ipso Capitulo eligatur, itemque duorum de Clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcop. alterius vero ad Clerum pertineat, ex fructibus integris mensæ Episcopalis, & Capituli, & quarumcumque dignitatum, personatuum, officiorum, Præbendarum, portionum, Abbatiarum, & Prioratuum cujuscumque Ordinis, etiam Regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, & Hospitalium quæ

A dantur in titulum vel administrationem, juxta Constitutionem Concilij Viennensis, quæ incipit: *Quia contingit*, & Beneficiorum quorumcumque, etiam Regularium; etiamsi juris patronatus cujuscumque fuerint, etiamsi exempta, si nullius Diœcesis, vel aliis Ecclesiis, Monasteriis, & hospitalibus, & aliis quibusvis locis piis, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis Ecclesiarum & aliorum locorum, etiam ex quibuscumq; aliis Ecclesiasticis redditibus, seu proventibus, etiam aliorum Collegiorum (in quibus tamen Seminaria discentium vel docentium ad commune Ecclesiæ bonum promovendum actu non habentur; hæc enim exempta esse voluit præterquam ratione redditus qui superflui essent, ultra convenientem ipsorum Seminariorum sustentationem) seu corporum, vel confraterni- B tatum, quæ in nonnullis locis Scholæ appellantur, & omnium Monasteriorum, non tamen Mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia Ecclesiastica solvi solent, & Milites cujuscumque Militiæ aut Ordinis pertinentibus (Fratribus S. Ioan. Jerosol. dumtaxat exceptis) partem aliquam vel portionem detrahent, & eam portionem sic detractam, nec non beneficia aliquot simplicia cujuscumq; qualitatis & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonia, vel præstimoniales portiones, etiam ante vacationem nuncupatas, sine cultus divini, & illa obtinentium præjudicio, huic Collegio applicabunt & incorporabunt. Quod locum habeat, etiamsi Beneficia sint reservata, vel affecta; nec per resignationem ipsorum C Beneficiorum, uniones & applicationes, suspendi vel ullo modo impediri possint: sed omnino quacumq; vacatione, etiamsi in Curia, effectum suum sortiantur, quacumque Constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem solvendam, Beneficiorum, dignitatum, personatuum, & omnium & singulorum supra commemoratorum possessores, non modo pro se, sed pro pensionibus, quas aliis forsan ex dictis fructibus solverent, retinendo tamen pro rata quidquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, ab Episcopo loci per censuras Ecclesiasticas ac alia juris remedia compellantur, etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachij sæcularis: quibusvis, quoad omnia & singula supradicta, privilegiis, exemptionibus, etiamsi specialem derogationem requirerent, consuetudine, etiam im- D memorabili & quavis appellatione & allegatione, quæ executionem impediat, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter Seminarium ipsum in totum vel in partem dotatum reperiatur, tunc portio ex singulis Beneficiis, ut supra detracta & incorporata, ab Episc. prout res ipsa exegerit, in totum vel pro parte remittatur. Quod si Cathedralium, & aliarum majorum Ecclesiarum Prælati, in hac Seminarij erectione, ejusque conservatione negligentes fuerint, ac suam portionem solvere detrectaverint, Episcopum Archiepiscopus, Archiepiscopum & superiores Synodus Provincialis acriter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat; & ut quam primum hoc sanctum & pium opus, ubicumque fieri poterit, promoveatur, stu- E diose curabit. Rationes autem redituum hujus Seminarij, Episcopus singulis annis accipiat, præsentibus duobus à Capitulo, & totidem à Clero civitatis deputatis.

Deinde, ut cum minori impensa hujusmodi Scholis instituendis provideatur, statuit S. Synodus, ut Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alij locorum Ordinarij, Scholasterias obtinentes, & alios quibus est lectionis vel doctrinæ munus annexum, ad docendum in ipsis Scholis instituendos, per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem Scholasticis eligendos, & ab Ordinariis approbandos, etiam per substractionem fructuum, cogant & compellant. Quod si judicio Episcopi digni non fuerint, alium, qui dignus sit, nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint, Episcopus ipse deputet,

Docebunt autem prædicti quæ videbuntur Episcopo expedire. De cætero vero officia vel dignitates illæ, quæ Scholasteriæ dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris, aut Licentiatis in Sacra pagina, aut in jure Canonico, & alias personis idoneis, & qui per seipsos id munus explere possint, conferantur, & aliter facta provisio, nulla sit & invalida, non obstantibus quibusvis privilegiis & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Si vero in aliqua Provincia Ecclesiæ tanta paupertate laborent, ut Collegium in aliquibus erigi non possit, Synodus Provincialis, vel Metropolitanus, cum duobus antiquioribus Suffraganeis, in Ecclesia Metropolitana, vel alia Provinciæ Ecclesia commodiori, unum aut plura Collegia prout opportunum judicabit ex fructibus duarum aut plurium Ecclesiarum, in quibus singulis Collegium commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum Ecclesiarum educentur.

In Ecclesiis autem amplas Diœceses habentibus, possit Episcopus unum vel plura in Diœcesi, prout sibi opportunum videbitur, habere Seminaria; quæ tamen ab illo uno, quod in civitate erectum & constitutum fuerit, in omnibus dependeant.

Postremo si vel pro unionibus, seu pro portionum taxatione, vel assignatione & incorporatione, aut qualibet alia ratione, difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam hujus Seminarij institutio vel conservatio impediretur aut perturbaretur, Episcopus cum supra deputatis, vel Synodus Provincialis, pro Regionis more, pro Ecclesiarum & Beneficiorum qualitate, etiam suprascripta, si opus fuerit, moderando aut augendo, omnia & singula, quæ ad felicem hujus Seminarij profectum necessaria & opportuna videbuntur, decernere aut providere valeat.

Indictio futuræ Sessionis.

INsuper, eadem sacro sancta Tridentina Synodus proximam futuram Sessionem in diem decimamsextam mensis Septembris indixit: in qua agetur de Sacramento Matrimonij, & de aliis, si qua erunt ad doctrinam fidei pertinentia, quæ expediri possint. Item, de provisionibus Episcopatuum, dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, ac de diversis Reformationis articulis.

Prorogata fuit Sessio ad diem 11. Novemb. 1563.

SESSIO XXIV.

Quæ est octava sub Pio IV. Pontifice Maxim. celebrata, die 11. Novemb. 1563.

Doctrina de Sacramento Matrimonij.

MAtrimonij perpetuum indissolubilemque nexum, primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* *Genes. 2. Mat. 19. Ephes. 5.*

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari & conjungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tamquam à Deo prolata referens dixit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro;* statimque ejusdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam his verbis confirmavit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* *Mat. 19.*

Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apost. innuit dicens: *Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, Ephes.* 5. mox subjungens: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Ibid.

Cùm igitur Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Christi gratiam præstet, merito inter novæ Legis Sacramenta annumerandum sancti Patres nostri, Concilia & universalis Ecclesiæ traditio, semper docuerunt. Adversus quam impij homines huius sæculi insanientes, non solum perperam de hoc venerabili Sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Evangelij, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesiæ Catholicæ sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena, scripto & verbo asseruerunt, non sine magna Christi fidelium jactura. Quorum temeritati sancta & universalis Synodus cupiens occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hæreses & errores, ne plures ad se trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos eorumque errores decernens Anathematismos.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CANON I.

SI quis dixerit, Matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis, à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, Anathema sit. *Ephes. 5.*

CANON II.

SI quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla Lege divina esse prohibitum, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere ut plures impediant & dirimant, Anathema sit. *Levit. 18.*

CANON IV.

SI quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge, dissolvi posse Matrimonij vinculum, Anathema sit.

A

CANON VI.

SI quis dixerit, Matrimonium ratum non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, Anathema sit.

CANON VII.

Mat. 19. Luc. 16. 1. Cor. 7

SI quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonij vinculum non B posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam quæ, dimisso adultero, alij nupserit, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri C posse decernit, Anathema sit.

CANON IX

SI quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum nihil aliud esse, quam damnare Matrimonium; posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere D donum, Anathema sit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos, *supra id quod possumus tentari*. 1. Cor. 10.

CANON X.

SI quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cœlibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cœlibatu, quam jungi Matrimonio, Anathema sit.

CANON XI. E

SI quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones aut alias cæremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, causas Matrimoniales non spectare ad judices Ecclesiasticos, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE Matrimonij.

CAPUT PRIMUM.

TAmetsi dubitandum non est, clandestina Matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; & proinde jure damnandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant, Matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit. Verum cum sancta Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse, & gravia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis conjugiis ortum habent, præsertim vero eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt. Cui malo cum ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco sacri Lateranensis Concilij, sub Innocentio III. celebrati, vestigiis inhærendo præcipit, ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parrocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuntietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum; quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur. Ubi Parochus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: *Ego vos in Matrimonium conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat; vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus, Matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & judicio sancta Synodus relinquit. Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit & annullat. Insuper Parrochum vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes qui sine Parocho vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarij puniri præcipit. Præterea eadem sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem Sacerdotalem in tem-

plo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, statuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam, nisi ab ipso Parocho vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alij Sacerdoti concedi posse: quacumque consuetudine, etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda est, vel privilegio, non obstante. Quod si quis Parochus vel alius Sacerdos, sive Regularis, sive sæcularis sit, etiam si id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Habeat Parochus librum, in quo conjugum & testium nomina, diemque & locum contracti Matrimonij describat, quem diligenter apud se custodiat.

Postremo sancta Synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonij consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pie accedant. Si quæ Provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus & cæremoniis hac in re utuntur, eas omnino retineri sancta Synodus vehementer optat. Ne vero hæc tam salubria præcepta quemquam lateant, Ordinariis omnibus præcipit, ut cum primum potuerint, curent hoc Decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum Diœcesum Parochialibus Ecclesiis: idque in primo anno quam sæpissime fiat; deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.

CAPUT II.

Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi Matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta Synodus huic incommodo providere, & à cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus & una, baptizatum de Baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint ut baptizatum de sacro Fonte suscipiant: & eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat; doceatque eos quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla excusari valeant. Quod si alij ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, Constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus. Si Parochi culpa vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio Ordinarij puniatur. Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illius patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

CAPUT III.

Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia, quacumque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari.

CAPUT IV.

Præterea sancta Synodus, eisdem & aliis gravissimis de causis adducta, impedimentum, quod propter affinitatem fornicatione ex contractam inducitur, & Matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit. In ulterioribus vero gradibus statuit hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere.

CAPUT V.

Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

CAPUT VI.

Decernit sancta Synodus, inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam in uxorem duxerit, sive non, decenter arbitrio Judicis dotare.

CAPUT VII.

Multi sunt qui vagantur & incertas habent sedes, &, ut improbi sunt ingenij, prima uxore relicta, aliam, & plerumque plures, illa vivente diversis in locis ducunt: cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere, omnes ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad Matrimonium facile recipiant. Magistratus etiam sæculares hortatur, ut eos severe coërceant. Parochis autem præcipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem ipsi fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

CAPUT VIII.

Grave peccatum est, homines solutos concubinas habere: gravissimum vero, & in hujus magni Sacramenti singularem contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere, ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere & retinere. Quare ut huic tanto malo sancta Synodus opportunis remediis provideat, statuit hujusmodi concubinarios, tam solutos quam uxoratos, cujuscumque status, dignitatis & conditionis existant, si

postquam ab Ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse: à qua non absolvantur, donec te ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos ab Ordinario severe pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris seu concubinariis publice vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio, graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum vel Diœcesim, si id eisdem Ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit brachio sæculari, ejiciantur: aliis pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus.

CAPUT IX.

ITa plerumque temporalium Dominorum ac Magistratuum mentis oculos terreni affectus atque cupiditates excæcant, ut viros & mulieres sub eorum jurisdictione degentes, maxime divites, vel spem magnæ hæreditatis habentes, minis & pœnis adigant cum iis Matrimonium invitos contrahere, quos ipsi Domini vel Magistratus illis præscripserint. Quare cum maxime nefarium sit Matrimonij libertatem violare, & ab eis injurias nasci, a quibus jura expectantur, præcipit sancta Synodus omnibus, cujuscumque gradus, dignitatis & conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo, directe vel indirecte, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus libere Matrimonia contrahant.

CAPUT X.

AB Adventu Domini nostri Iesu Christi usque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari sancta Synodus præcipit: in aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit, quas Episcopi, ut ea qua decet modestia & honestate fiant, curabunt. Sancta enim res est Matrimonium, & sancte tractandum.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

EAdem sacro-sancta Synodus, Reformationis materiam prosequens, hæc in præsenti Sessione statuenda decrevit.

CAPUT PRIMUM.

SI in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque præposterum; multo magis elaborandum est, ut in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totus familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Unde, etsi alias sancta Synodus de promovendis ad Cathedrales & superiores Ecclesias nonnulla utiliter decrevit, hoc tamen munus hujusmodi esse censet, ut si pro rei magnitudine expendatur, numquam satis cautum de eo videri possit. Itaque statuit, ut cum primum Ecclesia vacaverit, Supplicationes ac preces publice privatimque habeantur, atque à Capitulo per civitatem & Diœcesim indicantur, quibus Clerus populusque bonum à Deo Pastorem valeat impetrare.

Omnes vero & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque jus quacumque ratione à sede Apostolica habent aut alioquin operam suam præstant, nihil in iis pro præsenti temporum ratione innovando, hortatur & monet, ut in primis meminerint, nihil se ad Dei gloriam & populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos Pastores Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant, eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint, & quos ex legitimo matrimonio natos, & vita, ætate, doctrina, atque aliis omnibus qualitatibus præditos sciant, quæ juxta sacros Canones & Tridentinæ hujus Synodi Decreta requiruntur. Quoniam vero in sumendo de prædictis omnibus qualitatibus gravi idoneoq; bonorum & Doctorum virorum testimonio, non uniformis ratio ubique ex Nationum, populorum ac morum varietate potest adhiberi, mandat sancta Synodus, ut in Provinciali Synodo per Metropolitanum habenda præscribatur, quibusque locis & Provinciis propria examinis, seu inquisitionis aut instructionis faciendæ forma, sanctissimi Romani Pontificis arbitrio approbanda, quæ magis eisdem locis utilis atque opportuna esse videbitur: ita tamen, ut cum deinde hoc examen seu inquisitio de persona promovenda perfecta fuerit, ea in instrumentum publicum redacta, cum toto testimonio ac professione fidei ab eo facta, quam primum ad sanctissimum Romanum Pontificem omnino transmittatur, ut ipse Summus Pontifex, plena totius negotij ac personarum notitia habita, pro gregis Dominici commodo de illis, si idonei per examen seu per inquisitionem factam reperti fuerint, Ecclesiis possit utilius providere. Omnes vero inquisitiones, informationes, testimonia, ac probationes quæcumque de promovendi qualitatibus & Ecclesiæ statu à quibuscumque, etiam in Romana Curia habitæ, per Cardinalem, qui relationem facturus erit in Consistorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur, ac relatio ipsa Cardinalis relatoris & trium Cardinalium subscriptione roboretur: in qua ipsi singuli quatuor Cardinales affirment, se adhibita accurata diligentia, invenisse promovendos qualitatibus à Jure & ab hac sancta Synodo requisitis præditos, ac certo existimare, sub periculo salutis æternæ, idoneos esse qui Ecclesiis præficiantur: ita ut relatione in uno Consistorio facta, quo maturius interea de ipsa inquisitione cognosci possit, in aliud Consistorium judicium differatur; nisi aliud beatissimo Pontifici videbitur expedire. Ea vero omnia & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & cæteris qualitatibus alias in eadem Synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in creatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, etiam si Diaconi sint, exigenda: quos Sanctissimus Pontifex ex omnibus Christianitatis Nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos reperent, assumet. Postremo eadem sancta Synodus, tot gravissimis Ecclesiæ incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut beatissimus Romanus Pontifex, quam sollicitudinem universæ Ecclesiæ ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat, & bonos maxime atque idoneos Pastores singulis Ecclesiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Christi Sanguinem, quæ ex malo negligentium, & sui officij immemorum Pastorum regimine peribunt, Dominus noster Jesus Christus de manibus eius sit requisiturus.

1. Tim. 5. — *Sup. sess. 22. c. 2. de Reform.* — *Sup. sess. 6. & 7. c. 1. Sess. 22. c. 1. de Reform. & Sess. 23. c. 4. de Sac. Ord.* — *Ioan. 21.* — *Ezech. 3. Act. 20.*

CAPUT II.

PRovincialia Concilia sicubi omissa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex sacris Canonibus permissis renoventur. Quare Metropolitani per se ipsos, seu, illis legitime impeditis, Coepiscopus antiquior intra annum ad minus a fine præsentis Concilii, & deinde quolibet saltem triennio post Octavam Paschæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, seu alio commodiori tempore, pro more Provinciæ, non prætermittat Synodum in Provincia sua cogere: quo Episcopi omnes, & alij, qui de Jure vel consuetudine interesse debent (exceptis iis, quibus cum imminenti periculo transfetendum esset) convenire omnino teneantur. Nec Episcopi comprovinciales prætextu cujuslibet consuetudinis Metropolitanam Ecclesiam in posterum accedere inviti compellantur. Itidem Episcopi, qui nulli Archiepiscopo subjiciuntur, aliquem vicinum Metropolitanum semel eligant, in cujus Synodo Provinciali cum aliis interesse debeant, & quæ ibi ordinata fuerint, observent ac observari faciant. In reliquis omnibus eorum exemptio & privilegia salva atque integra maneant. Synodi quoque Diœcesanæ quotannis celebrentur, ad quas exempti etiam omnes, qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec Capitulis Generalibus subduntur, accedere teneantur: ratione tamen Parochialium, aut aliarum sæcularium Ecclesiarum, etiam annexarum, debent ii, qui illarum curam gerunt quicumque illi sint Synodo interesse. Quod si in his tam Metropolitani quam Episcopi, & alii suprascripti negligentes fuerint, pœnas sacris Canonibus sancitas incurrant.

CAPUT III.

PAtriarchæ, Primates, Metropolitani & Episcopi propriam Diœcesim per seipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum Generalem Vicarium aut Visitatorem, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem eius partem, ita tamen, ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant. A Metropolitanis vero, etiam post plene visitatam propriam Diœcesim, non visitentur Cathedrales Ecclesiæ, neque Diœceses suorum Comprovincialium, nisi causa cognita & probata in Concilio Provinciali. Archidiaconi autem, Decani, & alij inferiores in iis Ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitimam consueverunt, debeant quidem, assumpto Notario, de consensu Episcopi deinceps per seipsos tantum ibidem visitare. Visitatores etiam à Capitulo deputandi, ubi Capitulum jus visitandi habet, prius ab Episcopo approbentur: sed non ideo Episcopus, vel eo impedito, eius Visitator easdem Ecclesias seorsum ab his visitare prohibeatur: cui ipsi Archidiaconi, vel alij inferiores, visitationis factæ infra mensem rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta ei exhibere teneantur: non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus & privilegiis quibuscumque. Visitationum autem omnium istarum præcipuus sit scopus, sanam Orthodoxamque doctrinam expulsis hæresibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus & admonitionibus ad Religionem, pacem innocentiamque accendere, cætera, prout locus, tempus & occasio fieret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quæ, ut facilius feliciusque succedant, monentur prædicti omnes & singuli, ad quos visitatio spectat, ut paterna charitate, Christianoque zelo omnes amplectantur; ideoque modesto contenti equitatu famulatuque, studeant quam celerrime, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absolvere. Interimque caveant,

A ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosive sint, neve ipsi, aut quisquam suorum quidquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum qui visitantur si malint solvere id quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata, consuetum; an vero prædicta victualia subministrare; salvo item jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochialibus inito, quod illæsum permaneat. B In iis vero locis seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. Quod si quisquam (quod absit) aliquid amplius in supradictis omnibus casibus accipere præsumpserit; præter dupli restitutionem, intra mensem faciendam, aliis etiam pœnis juxta Constitutionem Concilii Generalis Lugdunensis, quæ incipit, *Exigit*, nec non & aliis pœnis in Synodo Provinciali arbitrio Synodi, absque ulla spe veniæ, mulctetur. Patroni vero in iis quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere; neque visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus immisceant, C nisi quatenus id eis ex institutione ac fundatione competat: sed Episcopi ipsi hæc faciant, & fabricarum reddius in usus Ecclesiæ necessarios & utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curent.

Cap. Exigit de censib. in 6.

CAPUT IV.

PRædicationis munus, quod Episcoporum præcipuum est, cupiens sancta Synodus quo frequentius possit ad fidelium salutem exerceri, Canones alias super hoc editos sub fel. recor. Paulo III. aptius præsentium temporum usui accommodando, mandat, ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut, si legitime impediti fuerint, per eos, quos ad prædicationis munus assument; D in aliis autem Ecclesiis per Parochos, sive iis impeditis per alios ab Episcopo, impensis eorum qui eas præstare vel tenentur vel solent, deputandos in civitate, aut in quacumque parte Diœcesis censebunt expedire, saltem omnibus Dominicis & solemnibus diebus festis; tempore autem jejuniorum Quadragesimæ & Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, sacras Scripturas, divinamque legem annuntient; & alias, quotiescumque id opportune fieri posse judicaverint. Moneatque Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest ad audiendum verbum Dei. Nullus autem sæcularis, sive Regularis, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum contradicente Episcopo prædicare præsumat. E Iidem etiam saltem Dominicis & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt; &, si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent: non obstantibus privilegiis & consuetudinibus. In reliquis, ea quæ de prædicationis munere sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

Sub. sess. 5. c. 2. de Reform.

Sup. sess. 5. c. 2 de Reform.

CAPUT V.

CAusæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis (quod absit) quæ depositione aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantum Summo Romano Pontifice cognoscantur & terminentur. Quod si

si ejusmodi sit causa, quæ necessario extra Romanam Curiam sit committenda; nemini prorsus ea committatur, nisi Metropolitanis, aut Episcopis a Beatissimo Papa eligendis. Hæc vero commissio & specialis sit, & manu ipsius Sanctissimi Pontificis signata: nec unquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumque conficiant, quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reservata eidem Sanctissimo sententia definitiva. Cætera alias sub felic. rec. Julio III. super his decreta, nec-non & Constitutio sub Innocentio tertio in Concilio Generali, quæ incipit: *Qualiter & quando*, quam sancta Synodus in præsenti innovat, ab omnibus observentur. Minores vero criminales causæ Episcoporum in Concilio tantum Provinciali cognoscantur & terminentur, vel à deputandis per Concilium Provinciale.

Sup. sess. 3. 6. de Refor. in Concil. Lateran. sub. Inn. 3. cap 3.

CAPUT VI.

Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare: & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit permissum.

CAPUT VII.

Ut fidelis populus ad suscipienda Sacramenta majori cum reverentia, atque animi devotione accedat, præcipit sancta Synodus Episcopis omnibus, ut non solum cum hæc per seipsos erunt populo administranda, prius illorum vim & usum pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem à singulis Parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, si opus sit, & commode fieri poterit, servari studeant, juxta formam à sancta Synodo in Catechesi singulis Sacramentis præscribendam; quam Episcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque à Parochis omnibus populo exponi curabunt: nec-non ut inter Missarum solemnia, aut divinorum celebrationem sacra Eloquia, & salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus Festis vel solemnibus explanent: eademque in omnium cordibus, postpositis inutilibus quæstionibus, inserere, atque eos in lege Domini erudire studeant.

CAPUT VIII.

1. Tim. 5.

Apostolus monet, publice peccantes palam esse corripiendos. Quando igitur ab aliquo publice & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensos commotosque fuisse non sit dubitandum, huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publice injungi oportet; ut quos exemplo suo ad malos mores provocavit, suæ emendationis testimonio ad rectam revocet vitam. Episcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire. In omnibus etiam Cathedralibus Ecclesiis, ubi id commode fieri poterit, Pœnitentiarius aliquis cum unione Præbendæ, proximo vacaturæ, ab Episcopo instituatur, qui Magister sit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel jure Canonico, & annorum quadraginta, seu alias qui aptior pro loci qualitate reperiatur; qui dum Confessiones in Ecclesia audiet, interim præsens in Choro censeatur.

CAPUT IX.

Quæ alias sub felic. rec. Paulo III. & nuper sub Beatissimo Domino nostro Pio IV. in hoc eodem Concilio de adhibenda ab Ordinariis diligentia in Beneficiorum, etiam exemptorum visitatione, constituta sunt, eadem etiam in iis Ecclesiis sæcularibus observentur, quæ in nullius Diœcesi esse dicuntur, ut ab Episcopo, cujus Cathedralis Ecclesia est proximior, si id constet, alioquin ab eo, qui semel in Concilio Provinciali à Prælato loci illius electus fuerit, tamquam Sedis Apostolicæ Delegato visitentur: non obstantibus privilegiis & consuetudinibus quibuscumque, etiam immemorabilibus.

Sup. sess. 7 c. 8. & Sess. 21. de Ref. c. 8.

CAPUT X.

Episcopi, ut aptius quem regunt populum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus his, quæ ad visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, juxta Canonum sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut judicata fuerint, quoquomodo impediat, aut suspendat.

CAPUT XI.

Quoniam privilegia & exemptiones, quæ variis titulis plerisque conceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere dignoscuntur, decernit sancta Synodus, ut si quando justis, gravibus, & fere necessariis suadentibus causis aliquos honorariis titulis Protonotariatus, Acolytatus, Comitis Palatini, Capellani Regii, aut aliis hujusmodi in Romana Curia, vel extra, insignibus decorandos esse placuerit; nec-non alios, cuicumque Monasterio oblatos, vel quomodocumque addictos aut sub nomine servientium Militiis, seu Monasteriis, Hospitalibus, Collegiis, aut quocumque alio titulo assumi, nihil ex his privilegiis detractum esse Ordinariis intelligatur, quo minus ii, quibus ea jam concessa sunt, vel in posterum concedi contigerit, ipsis Ordinariis, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatis, plene in omnibus, & quo ad Cappellanos Regios, juxta Constitutionem Innocentii III. quæ incipit: *Cum Capella*, subjecti existant, exceptis tamen iis, qui prædictis locis aut Militiis actu serviunt, & intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt, sive iis, qui legitime & secundum Regulam earumdem Militiarum professionem fecerint, de qua Ordinario constare debeat: non obstantibus privilegiis quibuscumque, etiam Religionis sancti Joannis Jerosolymitani, & aliarum Militiarum. Quæ vero privilegia residentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium competere solent; ea in iis qui Beneficia Ecclesiastica obtinent, ratione prædictorum Beneficiorum minime intelligantur, sed Ordinarii jurisdictioni subjecti permaneant: non obstantibus quibuscumque inhibitionibus.

Cap. cum Capella de privil.

CAPUT XII.

Cum dignitates, in Ecclesiis præsertim Cathedralibus, ad conservandam augendamque Ecclesiasticam disciplinam fuerint institutæ, ut, qui eas

obtinerent pietate præcellerent, aliisque exemplo essent, atque Episcopos opera & officio juvatent; merito qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vigesimum-quintum suæ ætatis annum attigerit, & in Clericali Ordine versatus, doctrina, ad suum munus exequendum necessaria, ac morum integritate commendetur, juxta Constitutionem Alexandri III. in Concil. Later. promulgatam, quæ incipit: *Cum in cunctis*. Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico: ad ceteras autem dignitates, vel Personatus, quibus animarum cura nulla subest, Clerici alioquin idonei, & viginti duobus annis non minores adsciscantur. Provisi etiam de Beneficiis quibuscumque curam animarum habentibus, teneantur à die adeptæ possessionis ad minus inter duos menses in manibus ipsius Ep. vel eo impedito coram generali ejus Vicario, seu Officiali, Orthodoxæ suæ fidei publicam facere Professionem, & in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant ac jurent. Provisi autem de Canonicatibus & dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus, non solum coram Epis. seu eius Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur: alioquin prædicti omnes provisi, ut suprà, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Neminem etiam deinceps ad dignitatem, Canonicatum, aut portionem recipient, nisi qui eo Ordine sacro aut sit initiatus, quem illa dignitas, Præbenda, aut portio requirit, aut in tali ætate, ut infra tempus à jure & ab hac sancta Synodo statutum, initiari valeat. In omnibus vero Ecclesiis Cathedralibus omnes Canonicatus ac portiones habeant annexum Ordinem Presbyterii, Diaconatus, vel Subdiaconatus: Episcop. autem cum consilio Capituli designet ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque Ordo ex Sacris annexus in posterum esse debeat, ita tamen ut dimidia saltem pars Presbyteri sint; ceteri vero Diaconi, aut Subdiaconi. Ubi vero consuetudo laudabilior habet, ut plures, vel omnes sint Presbyteri; omnino observetur. Hortatur etiam sancta Synodus, ut in Provinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus, conferatur tantum Magistris, vel Doctoribus; aut etiam Licent in Theologia, vel jure Canonico. Præterea obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis, dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt; alioquin primo an. privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ ac residentiæ fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem an. lucratus fuerit: crescente vero contumacia, contra eos juxta sacrorum Canonum constitutiones procedatur. Distributiones vero, qui statis horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonif. VIII. Decretum, quod incipit: *Consuetudinem*, quod sancta Synodus in usum revocat: non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus.

sup. sess. 7. de Refor. cap. 12.

cap. unic. de Cler. nonresid. in 6.

Omnes vero divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia: & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti adsistere & inservire, atque in Choro ad psallendum instituto, Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare. Vestitu insuper decenti, tam in Ecclesia, quam extra, assidue utantur; ab illicitisque venationibus aucupiis, choreis, tabernis, lusibusque abstineant; atque ea morum integritate polleant, ut merito Ecclesiæ Senatus dici possit. Cetera, quæ ad debitum in divinis *Officiis* regimen spectant, deque congrua in his canendi seu modulandi ratione, de certa lege in Choro conveniendi & permanendi, simulque de omnibus Ecclesiæ ministris, quæ necessaria erunt, & si qua hujusmodi, Synodus Provincialis pro cujusque Provinciæ utilitate & moribus certam cuique formulam præscribet. Interea vero Episcopus non minus quam cum duobus Canonicis, quorum unus ab Episcopo, alter à Capitulo eligatur, in iis quæ expedire videbuntur, poterit providere.

CAPUT XIII.

Quoniam pleræque Cathedrales Ecclesiæ, tam tenuis redditus sunt & angusti, ut Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant; examinet Concil. Provinciale, vocatis iis quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias tenuitatemque vicinis unire, vel novis proventibus augere expediat; confectaque de præmissis instrumenta ad Summum Romanum Pontificem mittat; quibus instructus Summus Pontifex, ex prudentia sua, prout expedire judicaverit, aut tenues invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. Interim vero, donec prædicta effectum sortiantur, hujusmodi Episcopis, qui fructuum subventione pro Diœcesis suæ tenuitate indigent, poterit de beneficiis aliquibus, (dum tamen Curata non sint, nec dignitates, nec Canonicatus & Præbendæ, nec Monasteria, in quibus viget Regularis observantia, vel quæ Capitulis generalibus & certis Visitatoribus subduntur) à Sum. Rom. Pont. provideri. In Parochialibus etiam Ecclesiis quarum fructus æque adeo exigui sunt, ut debitis nequeant oneribus satisfacere; curabit Episcopus, si per Beneficiorum unionem (non tamen Regularium) id fieri non possit, ut primitiarum vel decimarum assignatione, aut per Parochianorum symbolas ac collectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro Rectoris ac Parochiæ necessitate decenter sufficiat. In unionibus vero quibuslibet, seu ex supradictis, seu aliis causis faciendis, Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis, seu dignitatibus, sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut Hospitalibus, Militiisve non uniantur; & quæ unitæ sunt, revideantur ab Ordinariis, juxta aliud Decretum in eadem Synodo sub fel. record. Paulo III. quod etiam in unitis ab eo tempore citra, æque observetur: non obstantibus in iis quibuscumque verborum formis, quæ hic pro sufficienter expressis habeantur. Ad hæc in posterum omnes hæ Cathedrales Ecclesiæ, quarum redditus summam ducatorum mille, & Parochiales, quæ summam ducatorum centum secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur.

Sup. sess. 7. de Ref. cap. 6.

In iis quoque civitatibus ac locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, sed promiscue petentibus Sacramenta administrant; mandat sancta Synodus Episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque Parochum assignent qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licite Sacramenta suscipiant, aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque in iis civitatibus ac locis, ubi nullæ sunt Parochiales, quam primum fieri curent: non obstantibus quibuscumque privilegiis & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

CAPUT XIV.

In pluribus Ecclesiis, tam Cathedralibus, quam Collegiatis & Parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex prave consuetudine observari intel-

ligitur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficij, Canonicatuum aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum lucra interponantur. Hæc cum sancta Synodus detestetur, mandat Episcopis, ut quicumque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui Simoniacæ labis aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant; ipsique diligenter de eorum constitutionibus sive consuetudinibus super prædictis cognoscant, & illis tantum, quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas, ut pravas ac scandalosas rejiciant & aboleant. Eos vero qui adversus hæc in præsenti comprehensa, quavis ratione commiserint, pœnis contra Simoniacos editis, sacris Canonibus, & variis Summorum Pontificum Constitutionibus, quas omnes innovat, teneri decernit: non obstantibus quibuscumque Statutis, Constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam Apostolica auctoritate confirmatis; de quarum subreptione, & obreptione, & intentionis defectu Episcopus, tamquam Apostolicæ sedis Delegatus cognoscere possit.

CAPUT XV.

IN Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis insignibus, ubi frequentes, adeoque tenues sunt Præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo decenti Canonicorum gradui pro loci & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli vel aliquot simplicia Beneficia, non tamen Regularia, iis unire, vel si hac ratione provideri non possit, aliquibus ex iis suppressis, cum patronorum consensu, si de jure patronatus Laïcorum sint, quorum fructus & proventus reliquarum Præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem numerum reducere, ita tamen, ut tot supersint, quæ divino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commode valeant respondere: non obstantibus quibuscumque constitutionibus & privilegiis, aut quacumque reservatione, generali vel speciali, aut affectione: neque prædictæ uniones, aut suppressiones tolli seu impediri possint ex quibuscumque provisionibus etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus vel suspensionibus.

CAPUT XVI.

CApitulum, sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum vel plures, fideles ac diligentes decernat, qui rerum Ecclesiasticarum & proventuum curam gerant, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint reddituri. Item Officialem, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur; qui saltem in jure Canonico sit Doctor vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus. Si secus factum fuerit, ad Metropol. deputatio hujusmodi devolvatur: &, si Ecclesia ipsa Metropolitana fuerit, aut exempta, Capitulumque, ut præfertur, negligens fuerit, tunc antiquior Episcopus ex Suffraganeis in Metropolitana, & propinquior Episcopus in exempta Oeconomum & Vicarium idoneos possit constituere. Episcopus vero ad eandem Ecclesiam vacantem promotus, ex iis quæ ad eum spectant, ab eisdem Oeconomo, Vicario, & aliis quibuscumque Officialibus & administratoribus, qui sede vacante, fuerunt à Capitulo vel ab aliis in ejus locum constituti, etiam si fuerint ex eodem Capitulo, rationem exigat officiorum, jurisdictionis, administrationis, aut cujuscumque eorum muneris: possitque eos punire, qui in eorum officio seu administratione deliquerint, etiamsi prædicti Officiales, redditis rationibus à Capitulo, vel à deputatis, ab eodem absolutionem aut liberationem obtinuerint. Eidem quoque Episc. teneatur Capitulum, de scripturis ad Ecclesiam pertinentibus, si quæ ad Capitulum pervenerunt, rationem reddere.

CAPUT XVII.

CUm Ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum; sancte sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, seipsos, non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt variis artibus eludere, & plura simul Beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens præsenti Decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari; statuit ut in posterum unum tantum Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem, si ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia Beneficia, tam sæcularia quam regularia quæcumque, etiam commendata, pertineant, cujuscumque tituli ac qualitatis existant. Illi vero, qui in præsenti plures Parochiales Ecclesias, aut unam Cathedralem, & aliam Parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum Parochiali, vel sola Cathedrali retenta, alias Parochiales infra spatium sex mensium dimittere: alioquin tam Parochiales quam Beneficia omnia quæ obtinent, ipso jure vacare censeantur, ac tanquam vacantia libere aliis idoneis conferantur, nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliqua ratione, prout Summo Pontifici videbitur, provideatur.

CAPUT XVIII.

EXpedit maxime animarum saluti, à dignis atque idoneis Parochis gubernari. Id ut diligentius ac rectius perficiatur, statuit sancta Synodus, ut cum Parochialis Ecclesiæ vacatio, etiam si cura Ecclesiæ vel Episcopo incumbere dicatur, & per unum vel plures administraretur, etiam in Ecclesiis patrimonialibus, seu receptivis nuncupatis, in quibus consuevit Episcop. uni vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infrascriptum examen teneri mandat, per obitum, vel resignationem, etiam in Curia, seu aliter quomodocumque contigerit, etiamsi ipsa Parochialis Ecclesia reservata vel affecta fuerit generaliter vel specialiter; etiam vigore indulti seu privilegij in favorem S. R. E. Cardinalium, seu Abbatum, vel Capitulorum, debeat Episc. statim, habita notitia vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, idoneum in eo Vicarium, cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione, constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur. Porro Episc. & qui jus patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum sit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos noverint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cujuslibet ætate, moribus, & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et, si Episcopo, aut Synodo Provinciali, pro regionis more videbitur magis expedire, per Edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes qui descripti fuerint, examinentur ab Episcopo, sive, eo

impedito, ab eius Vicario Generali, atque ab aliis examinatoribus non paucioribus quam tribus, quorum votis, si pares aut singulares fuerint, accedere possit Episcopus vel Vicarius quibus magis videbitur. Examinatores autem singulis annis in Diœcesana Synodo ab Episcopo vel eius Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab eo probentur. Advenienteque vacatione cujuslibet Ecclesiæ, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant, indeque succedente alia vacatione, aut eosdem, aut alios tres, quos maluerit, ex prædictis illis sex eligat. Sint vero hi examinatores, Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut jure Canonico, vel alij Clerici seu Regulares, etiam ex Ordine Mendicantium, aut etiam sæculares, qui ad id videbuntur magis idonei, jurentque omnes ad sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita, fideliter munus executuros. Caveantque, ne quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant; alioqui Simoniæ vitium tam ipsi, quam alij dantes, incurrant, à qua absolvi nequeant, nisi dimissis Beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in Synodo Provinciali (si opus erit) rationem reddere teneantur. A qua, si quid contra officium eos fecisse compertum fuerit, graviter, eius arbitrio, puniri possint. Peracto deinde examine renuntientur quotcumque ab his idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis; ex hisque Episcopus eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri, collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si vero Jurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat, is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cum vero institutio ab alio quam ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. Quod si Jurispatronatus Laicorum fuerit, debeat qui à patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti. In omnibusque supradictis casibus non cuiquam alteri, quam uni ex prædictis examinatis, & ab examinatoribus approbatis, juxta supradictam regulam, de Ecclesia, provideatur: nec prædictorum examinatorum relationem, quo minus executionem habeat, ulla devolutio, aut appellatio, etiam ad Sedem Apostolicam, sive ejusdem Sedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuntios, seu Episcopos, aut Metropolitanos, Primates vel Patriarchas interposita, impediat aut suspendat: alioquin Vicarius, quem Ecclesiæ vacanti antea Episcopus arbitrio suo ad tempus deputavit, vel forsan postea deputabit, ab eius Ecclesiæ custodia & administratione non amoveatur, donec aut eidem, aut alteri, qui probatus & electus fuerit, ut supra sit provisum: alias provisiones omnes, seu institutiones, præter supradictam formam factæ, subreptitiæ esse censeantur: non obstantibus huic Decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, præventionibus, affectionibus, novis provisionibus, indultis concessis quibuscumque Universitatibus, etiam ad certam summam, & aliis impedimentis quibuscumque. Si tamen adeo exigui redditus dictæ Parochiales fuerint, ut totius hujus examinationis operam non ferant; aut nemo sit, qui se examini quærat subjicere; aut ob apertas factiones seu dissidia, quæ in aliquibus locis reperiuntur, facile graviores rixæ ac tumultus possint excitari; poterit Ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omissa, privatum aliud examen, cæteris tamen, ut supra, servatis, adhibere. Licebit etiam Synodo Provinciali, si qua in supradictis circa examinationis formam addenda vel remittenda esse censuerit, providere.

CAPUT XIX.

Decernit sancta Synodus, mandata de providendo, & gratias, quæ expectativæ dicuntur, nemini amplius, etiam Collegiis, Universitatibus, Senatibus, & aliis singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam, vel alio quovis colore concedi, nec hactenus concessis cuiquam uti licere. Sed nec reservationes mentales, nec aliæ quæcumque gratiæ ad vacatura, nec indulta ad alienas Ecclesias vel Monasteria alicui, etiam ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, concedantur; & hactenus concessa, abrogata esse censeantur.

CAPUT XX.

Causæ omnes, ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si Beneficiales sint in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, atque omnino saltem infra biennium à die motæ litis terminentur: alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, judices superiores, alias tamen competentes, adire; qui causam in eo statu quo fuerit, assumant, & quam primum terminari curent, nec antea aliis committantur, nec avocentur: neque appellationes ab eisdem interpositæ, per superiores quoscumque recipiantur; eorumve commissio aut inhibitio fiat, nisi à definitiva, vel à definitivæ vim habente; & cujus gravamen per appellationem à definitiva reparari nequeat. Ab his excipiantur causæ quæ juxta Canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ; vel quas ex urgenti rationabilique causa judicaverit Summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum Signaturæ Sanctitatis suæ, manu propria subscribendum committere, aut avocare. Ad hæc causæ matrimoniales & criminales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini & jurisdictioni relinquantur; etiamsi in præsenti inter Episcopum & Decanum, seu Archidiaconum, aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua in quacumque instantia pendeat; coram quo, si pars vere paupertatem probaverit, non cogatur extra Provinciam, nec in secunda, nec in tertia instantia in eadem causa matrimoniali litigare, nisi pars altera & alimenta & expensas litis velit subministrare. Legati quoque, etiam de latere, Nuntij, Gubernatores Ecclesiastici, aut alii quarumcumque facultatum vigore, non solum Episcopos in prædictis causis impedire, aut aliquo modo eorum jurisdictionem iis præripere, aut turbare non præsumant; sed nec etiam contra Clericos, aliasve personas Ecclesiasticas, nisi Episcopo prius requisito eoque negligente, procedant: alias eorum processus ordinationesve nullius momenti sint, atque ad damni satisfactionem, partibus illati, teneantur. Præterea si quis in casibus à jure permissis appellaverit, aut de aliquo gravamine conquestus fuerit, seu alias ob lapsum biennii, de quo supra, ad alium Judicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Episcopo gesta, ad Judicem appellationis expensis suis transferre, eodem tamen Episcopo prius admonito, ut si quid ei pro causæ instructione videbitur, possit judici appellationis significare. Quod si appellatus compareat, cogatur tunc is quoque actorum, quæ translata sunt, expensas proportione sua, si illis uti voluerit, subire; nisi aliter ex loci consuetudine servetur, ut scilicet ad appellantem integrum hoc onus pertineat. Porro ipsam actorum copiam teneatur Notarius, congrua mercede accepta, appellanti quanto citius, & ad minus intra mensem exhibere. Qui Notarius si in differenda exhibitione fraudem fecerit, ab officii administratione arbitrio Ordinarij suspendatur, & ad dupli pœnam, quanti ea lis

fuerit, inter appellantem & paoperes loci distribuendam, compellatur. Judex vero, si & ipse impedimenti hujus conscius particepsve fuerit, aliterve obstiterit, ne appellanti integra acta intra tempus tradentur; ad eandem dupli pœnam, prout supra, teneatur: non obstantibus, quoad omnia supra-scripta, privilegiis, indultis, concordiis, quæ suos tantum teneant auctores, & aliis quibuscumque consuetudinibus.

CAPUT XXI.

Cupiens sancta Synodus, ut ex Decretis ab ea editis nulla umquam futuris temporibus dubitandi occasio oriatur, verba illa posita in Decreto publicato Sessione prima sub beatissimo D. N. Pio IV. videlicet: *Quæ proponentibus Legatis ac Præsidentibus, ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de Religione controversias, coërcendas linguas dolosas, pravorum morum abusus corrigendos, Ecclesiæ veram & Christianam pacem conciliandam apta & idonea ipsi sanctæ Synodo videbuntur.* Sup. Seß. 17. explicando declarat, mentis suæ non fuisse, ut ex prædictis verbis solita ratio tractandi negotia in Generalibus Conciliis ulla ex parte immutaretur, neque novi quidquam, præter id quod à sacris Canonibus, vel Generalium Synodorum forma hactenus statutum est, cuiquam adderetur vel detraheretur.

Indictio futuræ Sessionis.

Insuper, eadem sacro-sancta Synodus proximam futuram Sessionem Feria quinta post Conceptionem B. Mariæ Virginis, quæ erit dies nona mensis Decembris proxime venturi, habendam esse statoit & decernit, cum potestate etiam abbreviandi: in qua Sessione tractabitur de sexto, nunc in eam dilato capite, & reliquis Reformationis capitibus jam exhibitis, deque aliis de eam pertinentibus. Si vero opportunum videbitur, & tempus patietur, poterit etiam de nonnullis dogmatibus tractari, prout suo tempore in Congregationibus proponetur.

Abbreviata est dies Sessionis.

SESSIO XXXV.

Quæ est nona & ultima sub Pio IV. Pontifice Maxim. cœpta die 3. absoluta die 4. Decembris 1563.

Decretum de Purgatorio.

Sup. seß. 22. c. 2. & can. 3. Cum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex Sacris litteris & antiqua Patrum traditione, in sacris Conciliis, & novissime in hac Oecumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari, præcipit sancta Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus & sacris Conciliis traditam, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. 1. Tim. 3. Apud rudem vero plebem difficiliores ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, à popularibus concionibus excludantur. Incerta item, & quæ specie falsi laborant, evulgari & tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, ut fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet Sacrificia, orationes, Eleemosynæ, aliaque pietatis opera, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta pie & devote fiant; & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non perfunctorie, sed à Sacerdotibus & Ecclesiæ ministris, & aliis qui hoc præstare tenentur, diligenter & accurate persolvantur.

De invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & Sacris imaginibus.

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamque sustinentibus, ut juxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ usum à primævis Christianæ Religionis temporibus receptum, sanctorumque Patrum consensionem, & Sacrorum Conciliorum Decreta, imprimis, de Sanctorum intercessione, invocatione, Reliquiarum honore & legitimo Imaginum usu fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre: bonum atque utile esse suppliciter eos invocare; & ob beneficia impetranda à Deo per Filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere: illos vero, qui negant, Sanctos æterna fœlicitate in cœlo fruentes, invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi, vel stultum esse, in cœlo regnantibus voce vel mente supplicare, impie sentire.

Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, à fidelibus veneranda esse, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ita ut affirmantes, Sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari atque opis impetrandæ causa Sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos esse, prout jampridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia. 1. Tim. 6. 1. Cor. 6.

Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, velut olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant; ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorum, præsertim vero secundæ Nicænæ Synodi, Decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.

Concil. Nicen. 2. Act. 3. 4. et 6.

Illud vero diligenter doceant Episcopi, per Historias Mysteriorum nostræ redemptionis, picturis, vel aliis similitudinibus expressas, erudiri & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assidue recolendis; tum vero ex omnibus sacris Imaginibus magnum fructum percipi, non solum quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ à Christo sibi collata sunt; sed etiam, quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem vitam moresque suos componant, excitenturque ad adorandum ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his Decretis contraria docuerit, aut senserit, Anathema sit.

IN has autem sanctas & salutares observationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta Synodus vehementer cupit; ita ut nullæ falsi dogmatis Imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur. Quod si aliquando historias & narrationes sacræ Scripturæ, cum id indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. Omnis porro superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & Imaginum sacro usu tollatur, omnis turpis quæstus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur; ita ut procaci venustate Imagines non pingantur, nec ornentur, & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad commessationes atque ebrietates non abutantur; quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum ac lasciviam agantur. Postremo tanta circa hæc diligentia & cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut præpostere & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo. Psalm. 91.

Hæc ut fidelius observentur, statuit sancta Synodus, nemini licere ullo in loco vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit: nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Consilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quæ

A veritati & pietati consentanea judicaverit. Quod si aliquis dubius aut difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quæstio incidat, Episcopus, antequam controversiam dirimat, Metropolitani & comprovincialium Episcoporum in Concilio Provinciali sententiam expectet; ita tamen, ut nihil inconsulto sanctissimo Romano Pontifice novum, aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernatur.

De Regularibus & Monialibus.

EAdem sacro sancta Synodus Reformationem prosequens, ea quæ sequuntur, statuenda esse censuit.

B

CAPUT PRIMUM.

QUoniam non ignorat sancta Synodus, quantum ex Monasteriis pie institutis, & recte administratis, in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur; necessarium esse censuit, quo facilius ac maturius, ubi collapsa est, vetus & Regularis disciplina instauretur, & constantius, ubi conservata est, perseveret, præcipere, prout hoc Decreto præcipit, ut omnes Regulares, tam viri quam mulieres, ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant: atque in primis quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus Regulæ & C Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respective essentiam, nec non ad communem vitam, victum & vestitum conservanda, pertinentia, fideliter observent. Omnisque cura & diligentia à Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis Generalibus & Provincialibus, quam in eorum visitationibus, quas suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur; cum compertum sit, ab eis non posse ea, quæ ad substantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari. Si enim illa, quæ bases sunt & fundamenta totius Regularis disciplinæ, exacte non fuerint conservata, totum corruat ædificium necesse est.

CAPUT II.

D NEmini igitur Regularium, tam virorum quam mulierum, liceat bona immobilia vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usum fructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventuum, ad solos Officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex, statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat: nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis E denegetur. Quod si aliquis quidquam tenere deprehensus aut convictus fuerit, is biennio activa & passiva voce privatus sit, atque etiam juxta suæ Regulæ & Ordinis Constitutiones puniatur.

CAPUT III.

COncedit sancta Synodus omnibus Monasteriis & Domibus tam virorum quam mulierum, & Mendicantium (exceptis Domibus fratrum sancti Francisci Capucinorum, & eorum qui Minorum de Observantia vocantur) etiam quibus aut ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Quod si aliqua loca ex prædi-

A ctis, quibus auctoritate Apostolica similia bona possidere permissum erat, eis spoliata sint, eadem omnia illis restituenda esse decernit. In prædictis autem Monasteriis & Domibus tam virorum quam mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis Eleemosynis commode possit sustentari: nec de cætero similia loca erigantur sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.

CAPUT IV.

PRohibet sancta Synodus, ne quis Regularis, sine sui Superioris licentia, prædicationis, vel lectionis, B aut cujusvis pii operis prætextu, subjiciat se obsequio alicujus Prælati, Principis, vel Universitatis, vel Communitatis, aut alterius cujuscumque personæ, seu loci; neque ei aliquod privilegium, aut facultas ab aliis super iis obtenta, suffragetur. Quod si contra fecerit, tanquam inobediens arbitrio Superioris puniatur. Nec liceat Regularibus à suis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine prædicto mandato, in scriptis obtento, repertus fuerit, ab Ordinariis locorum tanquam desertor sui instituti puniatur. Illi autem, qui, studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitent; alioquin ab Ordinariis contra eos procedatur.

CAPUT V.

Cap. Periculoso, de Stat. Mon. n. 6.

BOnifacij Octavi Constitutionem, quæ incipit, *Periculoso*, renovans sancta Synodus, universis Episcopis, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari maxime procurent, inobedientes atque contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacumque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Quod auxilium ut præbeatur, omnes Christianos Principes hortatur Synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, omnibus Magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem Sanctimonialium liceat post Professionem exire à Monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex legitima causa, ab Episcopo approbanda, indultis quibuscumque & privilegiis non obstantibus. Ingredi autem intra septa Monasterij nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis, neque ullo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel indultis hactenus concessi, vel in posterum concedendi. Et quia Monasteria Sanctimonialium, extra mœnia urbis vel oppidi constituta, malorum hominum prædæ, & aliis facinoribus sine ullu sæpe custodia, sunt exposita, curent Episcopi, & alij Superiores (si ita videbitur expedire) ut Sanctimoniales ex eis ad nova vel antiqua Monasteria intra urbes vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachij sæcularis: impedientes vero, vel non obedientes per censuras Ecclesiasticas parere compellant.

CAPUT VI.

IN electione Superiorum quorumcumque, Abbatum temporalium, & aliorum Officialium, Generalium, & Abbatissarum, atque aliarum Præpositarum, quo omnia recte & sine fraude fiant, in primis sancta Synodus districte præcipit, omnes supradictos eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur. Nec in posterum liceat Provinciales, aut Abbates, Priores, aut aliquos quoscumque titulares ad effectum electionis faciendæ constituere, aut voces & suffragia absentium supplere. Si vero contra hujus Decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit; & is, qui ad hunc effectum se in Provincialem, Abbatem, aut Priorem creari permiserit, deinceps ad omnia officia in Religione obtinenda, inhabilis existat, facultatesque super his concessæ, eo ipso abrogatæ censeantur: &, si in posterum aliæ concedantur, tanquam subreptitiæ habeantur.

CAPUT VII.

ABbatissa & Priorissa, & quocumque alio nomine Præfecta vel Præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam Professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem Monasterio, ex alio ejusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni præest, videatur, C ex iis, quæ in eodem Monasterio annum 30. excesserint, & quinque saltem annis post Professionem recte vixerint, Episcopo vel alio Superiore consentiente, eligatur. Duobus vero Monasteriis nulla præficiatur. Et si qua duo vel plura quocumque modo obtinet, cogatur, uno excepto, intra sex menses cætera resignare. Post id vero tempus, nisi resignaverit, omnia ipso jure vacent. Is vero, qui electioni præest Episcopus, sive alius Superior, claustra Monasterij non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis serventur singulorum Ordinum vel Monasteriorum Constitutiones.

CAPUT VIII.

D MOnasteria omnia, quæ Generalibus Capitulis aut Episcopis non subsunt, nec suos habent Ordinarios Regulares Visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicæ protectione ac directione regi consueverunt, teneantur infra annum a fine præsentis Concilii, & deinde quolibet triennio sese in Congregationes redigere, juxta formam Constitutionis Innocentij III. in Concilio Generali, quæ incipit: *In singulis*; ibique certas regulares personas deputare quæ de modo & ordine, de prædictis Congregationibus erigendis, ac statutis in iis exequendis deliberent & statuant. Quod si in his negligentes fuerint, liceat Metropolitano, in cujus Provincia prædicta Monasteria sunt, tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, eos pro prædictis causis convocare. Quod si infra limites unius Provinciæ non sit sufficiens talium Monasteriorum E numerus ad erigendam Congregationem, possint duarum vel trium Provinciarum Monasteria unam facere Congregationem. Ipsis autem Congregationibus constitutis, illarum Generalia Capitula, & ab illis electi Præsides vel Visitatores eamdem habeant auctoritatem in suæ Congregationis Monasteria, ac Regulares in eis commorantes, quam alij Præsides ac Visitatores in cæteris habent Ordinibus, teneanturque suæ Congregationis Monasteria frequenter visitare, & illorum reformationi incumbere, & ea observare, quæ in sacris Canonibus, & in hoc sacro Concilio sunt decreta. Quod si etiam Metropolitano in-

ſtante, prædicta exequi non eutaverint, Epiſcopis, in quorom Diœceſibus loca prædicta ſunt, tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis, ſubdantur.

CAPUT IX.

MOnaſteria Sanctimonalium, ſanctæ Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecta, etiam ſub nomine Capirulorum ſancti Petri, vel ſancti Joannis, vel alias quomodocumque nuncupentur, ab Epiſcopis, tamquam dictæ Sedis Delegatis, gubernentur, non obſtantibus quibuſcumque. Quæ vero à Deputatis in Capitulis Generalibus, vel ab aliis Regularibus teguntur, ſub eorum cura & cuſtodia relinquantur.

CAPUT X.

ATtendant diligenter Epiſcopi, & cæteri Superiores Monaſteriorum Sanctimonialium, ut in Conſtitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, ut ſaltem ſemel ſingulis menſibus confeſſionem peccatorum ſaciant, & ſacro ſanctam Euchariſtiam ſuſcipiant, ut eo ſe ſalutari præſidiò muniant ad omnes oppugnationes dæmonis fortiter ſuperandas. Præter ordinarium autem Confeſſarium, alius extraordinarius ab Epiſcopo & aliis Superioribus, bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confeſſiooes audire debeat. Quod vero ſanctiſſimum Chriſti corpus intre Chorum, vel ſepta Monaſterii, & non in publica Eccleſia conſervetur, prohibet ſancta Synodus, non obſtante quocumqoe indulto, aut privilegio.

CAPUT XI.

IN Monaſteriis, ſen Domibus virorum ſeu mulierum quibus imminet aoimarum cura perſonarum ſæcularium, præter eas quæ ſunt de illorum Monaſteriorum ſeu locorum familia, perſonæ tam Regulares quam ſæculares, hujuſmodi curam exercentes, ſubſint immediate in iis quæ dictam curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles, deputentur, niſi de ejuſdem conſenſu, ac prævio examine per eum aut ejus Vicarium faciendo; excepto Monaſterio Cluniacenſi cum ſuis limitibus, & exceptis etiam iis Monaſteriis ſeu locis, in quibus Abbates, Generales, aut Capita Ordinum ſedem ordinariam principalem habent, atque aliis Monaſteriis ſeu Domibus in quibus Abbates, aut alij Regularium Superiores, juriſdictionem Epiſcopalem & temporalem in Parochos & Parochianos exercent: ſalvo tamen eorum Epiſcoporum jure, qui majorem in prædicta loca vel perſonas juriſdictionem exercent.

CAPUT XII.

CEnſuræ & interdicta, nedum à Sede Apoſtolica emanata, ſed etiam ab Ordinariis promulgata mandante Epiſcopo, à Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque ſerventur. Dies etiam feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus ſerventur.

CAPUT XIII.

COntroverſias omnes de præcedentia, quæ perſæpe maximo cum ſcandalo oriontur inter Eccleſiaſticas perſonas tam ſeculares quam Regulares, cum in proceſſionibus publicis, tum in iis quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & deferenda umbella, & aliis ſimilibus, Epiſcopus amota omni appellatione, & non obſtantibus quibuſcumque, componat. Exempti autem omnes, tam Clerici ſæculares, quam Regulares quicumque, etiam Monachi, ad publicas proceſſiones vocati, accedere compellantur; iis tantum exceptis, qui ſtrictiori clauſura perpetuo vivunt.

CAPUT XIV.

REgularis, non ſubditus Epiſcopo, qui intra clauſtre Monaſterij degit, & extra ea ita notorie deliquerit, ut populo ſcandalo ſit; Epiſcopo inſtante, à ſuo Superiore intra tempus ab Epiſcopo præfigendum, ſevere puniatur, ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat: ſin minus, à ſuo Superiore officio privetur, & delinquens ab Epiſcopo puniri poſſit.

CAPUT XV.

IN quacumque Religione, tam virorum quam mulierum, Profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum; nec qui minori tempore, quam per annum, poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad Profeſſionem admittatur. Profeſſio autem antea facta, ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis vel Ordinis obſervationem, aut ad aliquos quoſcumque effectus.

CAPUT XVI.

NUlla quoque renuntiatio aut obligatio antea facta atiam cum juramento, vel in favorem cujuſcumque cauſæ piæ, valeat, niſi cum licentia Epiſcopi ſive eius Vicarij fiat intra duos menſes proximos ante Profeſſionem, ac non alias intelligatur effectum ſuum ſortiri, niſi ſecuta Profeſſione, aliter vero facta, etiamſi cum hujus favoris expreſſa renuntiatione, etiam jurata, ſit irrita & nullius effectus. Finito tempore Novitiatus, Superiores, Novitios quos habiles invenerint, ad profitendum admittant aut è Monaſterio eos ejiciant. Per hæc tamen ſancta Synodus non intendit aliquid innovare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis Jeſu, juxte pium eorum Inſtitutum à ſancta Sede Apoſtolica approbatum, Domino & ejus Eccleſiæ inſervire poſſit. Sed neque ante Profeſſionem, excepto victu & veſtitu, Novitij vel Novitiæ illius temporis, quo in probationa eſt, quocumque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius, Monaſterio aliquid ex bonis eiuſdem tribuatur; ne hac occaſione diſcedere nequeat, quod totam, vel majorem partem ſubſtantiæ ſuæ Monaſterium poſſideat: nec facile, ſi diſceſſerit, id recuperare poſſit: quin potius præcipit ſancta Synodus ſub anathematis pœna dantibus & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat; & ut abeuntibus ante profeſſionem omnia reſtituantur, quæ ſua erant: quod ut recte fiat, Epiſcopus etiam per cenſuras Eccleſiaſticas, ſi opus fuerit, compellat.

CAPUT XVIII.

LIbertati Profeſſionis Virginum Deo dicandarum proſpiciens ſancta Synodus, ſtatuit atque decernit, ut ſi puella, quæ habitum Regularem ſuſcipere voluerit, major duodecim annis ſit, non ante eum ſuſcipiat, nec poſtea ipſa vel alia Profeſſionem emittat, quam exploraverit Epiſcopus, vel eo abſente vel impedito, eius Vicarius, aut aliquis eorum ſumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an ſeducta ſit, an ſciat quid agat; & ſi voluntas eius pia ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requiſitas juxta Monaſterij illius & Ordinis Regulam, nec non Monaſterium fuerit idoneum, libere ei profiteri liceat, cujus Profeſſionis tempus ne Epiſcopus ignoret, teneatur Præfecta Monaſterio eum

eum ante mensem certiorem facere; quod si Præfecta certiorem Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.

CAPUT XVIII.

ANathemati sancta Synodus subjicit omnes & singulas personas cujuscumq; qualitatis vel conditionis fuerint, tam Clericos quam Laicos, sæculares vel Regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocumque coëgerint aliquam Virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum Monasterium, vel suscipiendum habitum cujuscumque Religionis, vel ad emittendam Professionem, quique consilium, auxilium, vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium, aut habitum suscipere, aut Professionem emittere, quoquomodo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subjicit eos, qui sanctam Virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquomodo sine justa causa impedierint. Eaque omnia & singula, quæ ante Professionem, vel in ipsa Professione fieri oportet, serventur non solum in Monasteriis subjectis Episcopo, sed & in aliis quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quæ Pœnitentes aut Convertitæ appellantur, in quibus Constitutiones earum serventur.

CAPUT XIX.

QUicumque Regularis prætendet, se per vim & metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die Professionis, & tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur, interim vero nullo privilegio suæ Religionis juvetur. Nemo etiam Regularis cujuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem Religionem, nec detur licentia cuiquam Regulari occulte ferendi habitum suæ Religionis.

CAPUT XX.

ABbates, qui sunt Ordinum capita, ac cæteri prædictorum Ordinum Superiores, Episcopis non subjecti, quibus est in alia inferiora Monasteria Prioratusve legitima jurisdictio, eadem illa sibi subdita Monasteria & Prioratus, suo quisque loco atque ordine, ex officio visitent, etiamsi commendata existant. Quæ cum Ordinum suorum capitibus subsint, declarat sancta Synodus, in iis, quæ alias de visitatione Monasteriorum commendatorum definita sunt, non esse comprehensa: teneanturque quicumque prædictorum Ordinum Monasteriis præsunt, prædictos Visitatores recipere, & illorum Ordinationes exequi. Ipsa quoque Monasteria, quæ sunt Ordinum capita, juxta sanctæ sedis Apostolicæ & cujusque Ordinis Constitutiones visitentur. Et quamdiu durabunt hujusmodi Commendæ, Priores Claustrales, aut in Prioratibus Conventum habentibus Superiores, qui correctiones & spirituale regimen exercent, à Capitulis Generalibus, vel ipsorum Ordinum Visitatoribus instituantur. In cæteris omnibus præfatorum Ordinum privilegia & facultates, quæ ipsorum personas & loca & jura concernunt, firma sint & illæsa.

Sup. sess. 21. cap. 8. de Ref.

CAPUT XXI.

CUm pleraque Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præposituræ, ex mala eorum, quibus commissa fuerunt, administratione, non levia passa fuerint tam in spiritualibus, quam in temporalibus detrimenta, cupit sancta Synodus ea ad congruam Monasticæ vitæ disciplinam omnino revocare. Verùm adeo dura difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi. Ut tamen nihil prætermittat, unde prædictis salubriter aliquando provideri possit, primum quidem confidit sanctissimum Romanum Pontificem pro sua pietate & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre posse viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ suos Conventus habent, Regulares personæ, ejusdem Ordinis expresse professæ, & quæ gregi præire & præesse possint, præficiantur. Quæ vero in posterum vacabunt, nonnisi Regularibus spectatæ virtutis & sanctitatis conferantur. Quoad ea vero Monasteria, quæ capita sunt ac primates Ordinum, sive Abbatiæ, sive Prioratus, filiæ illorum capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in præsenti ea in commendam obtinent (nisi sit eis de Regulari successore provisum) infra sex menses Religionem illorum Ordinum propriam solemniter profiteri, aut iis cedere: alias Commendæ prædictæ ipso jure vacare censeantur. Ne autem in prædictis omnibus & singulis fraus aliqua adhiberi possit, mandat sancta Synodus, ut in provisionibus dictorum Monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimatur: aliterque facta provisio subreptitia esse censeatur, nullaque subsequenti possessione, etiam triennali, adjuvetur.

CAPUT XXII.

HÆc omnia & singula, in superioribus Decretis contenta, observare sancta Synodus præcipit in omnibus Cœnobiis ac Monasteriis, Collegiis, ac Domibus quorumcumque Monachorum ac Regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium, virginum ac viduarum, etiamsi illa sub gubernio Militiarum, etiam Jerosolymitanæ, vivant, & quocumque nomine appellentur, sub quacumque Regula, vel gubernatione, vel quavis subjectione, aut annexione, vel dependentia cujuscumq; Ordinis Mendicantium, vel non mendicantium vel aliorum Regularium Monachorum, aut Canonicorum quorumcumque: non obstantibus eorum omnium & singulorum privilegiis, sub quibuscumque formulis verborum conceptis, ac Mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non Constitutionibus & Regulis etiam juratis atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus. Si qui vero Regulares tam viri quam mulieres sunt, quæ sub arctiori Regula vel statutis vivunt, excepta facultate habendi bona stabilia in communi, eos ab eorum Instituto & observantia sancta Synodus amovere non intendit. Et quia sancta Synodus desiderat, ut omnia & singula supradicta quamprimum executioni demandentur, præcipit omnibus Episcopis, in Monasteriis sibi subjectis, & in omnibus aliis ipsis in superioribus Decretis specialiter commissis, atque omnibus Abbatibus, & Generalibus, & aliis Superioribus Ordinum supradictorum, ut statim prædicta exequantur. Et si quid executioni mandatum non sit, Episcoporum negligentiam Concilia Provincialia suppleant & coërceant; Regularium vero Capitula Provincialia & Generalia, & in defectum Capitulorum Generalium, Concilia Provincialia per deputationem aliquorum eiusdem Ordinis provideant. Hortatur etiam sancta Synodus omnes Reges, Principes, Respublicas & Magistratus, & in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, ut velint præ-

dictis Episcopis, Abbatibus, ac Generalibus, & cæteris Præfectis in superius contentæ reformationis executione suum auxilium & auctoritatem interponere, quoties fuerint requisiti, ut sine ullo impedimento præmissa recte exequantur ad laudem Dei omnipotentis.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

CAPUT PRIMUM.

OPtandum est, ut ii qui Episcopale ministerium suscipiunt, quæ suæ sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum, sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad Religionem innocentiamque facilius inflammandos, si Præpositos suos viderint non ea quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. Hæc cum ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animadvertat, admonet Episcopos omnes, ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis ac vitæ actionibus (quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus) se muneri suo conformes ostendant: In primis vero ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solum jubet, ut Episcopi modesta supellectili & mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eorum domo caveant, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Omnino vero eis interdicit ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant: cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant nec dissipent illorum causa: imo quam maxime potest eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Quæ vero de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque Beneficia Ecclesiastica, tam sæcularia quàm Regularia, obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit, quorum consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus, ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos convertant.

Can. 39. Apost.

CAPUT II.

COgis temporum calamitas, & invalescentium hæresum malitia, ut nihil sit prætermittendum, quod ad populorum ædificationem, & Catholicæ fidei præsidium videatur posse pertinere. Præcipit igitur sancta Synodus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & omnibus aliis, qui de jure vel consuetudine in Concilio Provinciali, post finem præsentis Concilij habenda, ea omnia & singula, quæ ab hac sancta Synodo definita & statuta sunt, palam recipiant; nec-non veram obedientiam Summo Romano Pontifici spondeant & profiteantur; simulque hæreses omnes, à sacris Canonibus & Generalibus Conciliis, præsertimque ab hac eadem Synodo dam-

A natas, publice detestentur & anathematizent. Idemque in posterum quicumque in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcoposque promovendi, in prima Synodo Provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent. Quod si quis ex supradictis omnibus (quod absit) renuerit, Episcopi comprovinciales statim Summum Romanum Pontificem admonere sub pœna divinæ indignationis teneantur, interimque ab ejusdem communione abstineant. Cæteri vero omnes, sive in præsenti, sive in futurum Beneficia Ecclesiastica habituri, & qui in Synodo Diœcesana convenire debent, idem, ut supra, in ea Synodo, quæ primo quoque tempore celebratur, faciant & observent: alias secundum formam sacrorum Canonum puniantur. Adhæc omnes ii, ad quos Universitatum

B & studiorum generalium cura, visitatio & reformatio pertinet, diligenter curent, ut ab eisdem Universitatibus Canones & Decreta hujus sanctæ Synodi integrè recipiantur; ad eorumque normam Magistri, Doctores, & alij in eisdem Universitatibus ea, quæ Catholicæ fidei sunt, doceant & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cujuslibet anni solemni juramento obstringant: sed & si aliqua alia in prædictis Universitatibus correctione & reformatione digna fuerint, ab eisdem ad quos spectat, pro Religionis & disciplinæ Ecclesiasticæ augmento emendentur & statuantur. Quæ vero Universitates immediate Summi Romani Pontificis protectioni & visitationi sunt subjectæ, has Sua Beatitudo per ejus Delegatos eadem, qua supra, ratione, & prout ei utilius visum

C fuerit, salubriter visitari & reformari curabit.

CAPUT III.

QUamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris; sobrie tamen magnaque circumspectione exercendus est; cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni quam formidari, & perniciem potius parere quam salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis, ad finem revelationis, ut aiunt, pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur; & tunc non alias quàm ex re non

D vulgari, causaque diligenter ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moveat; nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis, etiam Magistratus auctoritate adducatur, sed totum hoc in eius arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis vero judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscumque dignitatis existant, ut quandocumque executio realis vel personalis in qualibet parte judicij propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo quam definiendo à censuris Ecclesiasticis, seu interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus, ad forum Ecclesiasticum

E quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque, etiam Laïcos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis, ibi existentibus eo ipso quod exactæ fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum, personarumque districtionem, per suos proprios aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem Beneficiorum, aliaque juris remedia procedere, & causas definire. Quod si executio realis vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga Judicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio suo præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit à censuris abstinendum: sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit Judici hoc spirituali gladio in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem

monitione, etiam per Edictum, id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet; aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, sub prætextu, quod contenta in præsenti Decreto non sint observata, cum non ad sæculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta & communicationem fidelium ac familiaritatem non recipiatur; sed si obdurato animo censuris innexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.

CAPUT IV.

Contingit sæpe in quibusdam Ecclesiis, vel tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus, à testatoribus præscriptis, nequeat satisfieri, vel eleemosynam hujusmodi pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inveniatur, qui velit huic se muneri subjicere: unde depereunt piæ testantium voluntates, & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio datur: sancta Synodus cupiens hæc ad pios usus relicta, quo plenius & utilius potest, impleri, facultatem dat Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis Generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios usus reliquerint.

CAPUT V.

Ratio postulat, ut illis, quæ bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur. Quando igitur ex Beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt injuncta, in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione, eis non derogetur. Idem in Præbendis Theologalibus, Magistralibus, Doctoralibus, aut Presbyteralibus, Diaconalibus, ac Subdiaconalibus, quandocumque ita constituta fuerint observetur, ut eorum qualitatibus vel ordinibus nihil in ulla provisione detrahatur: & aliter facta provisio, subreptitia censeatur.

CAPUT VI.

Sup. sess. 6. de Ref. cap. 6.

Statuit sancta Synodus, ut in omnibus Ecclesiis, Cathedralibus & Collegiatis Decretum sub fel. rec. Paulo III. quod incipit, *Capitula Cathedralium*, observetur non solum quando Episcopus visitaverit, sed & quoties ex officio, vel ad petitionem alicujus contra aliquem ex contentis in dicto Decreto procedet, ita tamen, ut cum extra visitationem processerit, infra scripta omnia locum habeant: videlicet, ut Capitulum initio cujuslibet anni eligat ex Capitulo duos, de quorum consilio & assensu Episcopus, vel ejus Vicarius, tam in formando processum, quàm in cæteris omnibus actibus usque ad finem causæ inclusive, coram Notario tamen ipsius Episcopi, & in ejus domo aut consueto tribunali procedere teneatur. Unum autem tantum sit utriusque votum, possitque alter Episcopo accedere. Quod si ambo ab Episcopo discordes in aliquo actu, seu interlocutoria vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatium cum Episcopo tertium eligant: & si in electione tertij etiam discordent, ad viciniorem Episcopum electio devol-

A vatur; & juxta eam partem, cum qua tertius conveniet articulus, in quo erat discordia, terminetur, alias processus, & inde secuta, nulla sint, nullosque producant Juris effectus. In criminibus tamen ex incontinentia provenientibus, de qua in Decreto *De Concubinariis*, & in atrocioribus delictis, depositionem aut degradationem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne judicium eludatur, & ideo opus sit personali detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem & necessariam detentionem procedere, servato tamen in reliquis ordine præmisso. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, ut juxta qualitatem delicti ac personarum, delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur. Episcopis præterea ubique is honos tribuatur, qui eorum dignitati par est, eisque in Choro & in Capitulo, in Processionibus, & aliis B actibus publicis sit prima sedes & locus, quem ipsi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. Qui si aliquid Canonicis ad deliberandum proponant, nec de re ad suum vel suorum commodum spectante agatur; ipsi Capitulum convocent, vota exquirant, & juxta ea concludant. Absente vero Episcopo, omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos hoc Jure vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id Vicarius Episcopi admittatur. Cæteris autem in rebus Capituli jurisdictio & potestas, si qua eis competit, & bonorum administratio salva & intacta omnino relinquatur. Qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de Capitulo, ii omnes in causis Ecclesiasticis Episcopo subjiciantur: non obstantibus, quoad supradicta, privilegiis, ex fundatione competentibus, nec-non C consuetudinibus, etiam immemorabilibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores: salvis tamen in omnibus privilegiis, quæ Universitatibus studiorum generalium, seu earum personis sunt concessa. Hæc autem omnino & singula in iis Ecclesiis locum non habeant, in quibus Episcopi aut eorum Vicarij ex constitutionibus, vel privilegiis, aut consuetudinibus, sive concordiis, seu quocumque alio Jure majorem habent potestatem, authoritatem, ac jurisdictionem, quam præsenti Decreto sit comprehensum, quibus sancta Synodus derogare non intendit.

Sup. sess. 24. c. 8. de Refor.

CAPUT VII.

D Cum in Beneficiis Ecclesiasticis ea quæ hereditariæ successionis imaginem referunt, sacris Constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria; nemini in posterum accessus, aut regressus, etiam de consensu, ad Beneficium Ecclesiasticum cujuscumque qualitatis concedatur; nec hactenus concessi suspendantur, extendantur, aut transferantur. Hocque Decretum in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis, ac etiam Cathedralibus Ecclesiis, ac in quibuscumque personis etiam Cardinalatus honore fulgentibus locum habeat. In Coadjutoriis quoque cum futura successione idem posthac observetur, ut nemini in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis permittantur. Quod si aliquando Ecclesiæ Cathedralis aut Monasterij urgens necessitas aut evidens utilitas postulet E Prælato dari Coadjutorem, is non alias cum futura successione detur, quam hæc causa prius diligenter à sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ à Jure & Decretis hujus sanctæ Synodi in Episcopis & Prælatis requiruntur; alias concessiones super his factæ, subreptitiæ esse censeantur.

Sup. sess. 7. c. 1. & Sess. 12. cap. 2. de Reform.

CAPUT VIII.

Admonet sancta Synodus quoscumque Ecclesiastica Beneficia sæcularia, seu Regularia obtinentes, ut hospitalitatis officium, à Sanctis Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum pro-

ventus licebit, prompte benigneque exercere assuescant; memores eos qui hospitalitatem amant, Christum in hospitibus recipere. Illis vero, qui Hospitalia vulgo nuncupata, seu alia pia loca, ad peregrinorum, infirmorum, senum pauperumve usum præcipue instituta, in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum aut etiam Ecclesiis suis, unita, obtinent, vel si Ecclesiæ Parochiales, Hospitalibus forte unitæ, aut in Hospitalia erectæ, earum Patronis in administrationem concessæ sint, præcipit omnino, ut impositum illis onus officiumve administrent, atque hospitalitatem, quam debent, ex fructibus ad id deputatis actu exerceant, juxta Constitutionem Concilij Viennensis alias in hac eadem Synodo sub fel. recor. Paulo III. innovatam, quæ incipit: *Quia contingit.* Quod si Hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta; nec in loco, ubi sunt dicta Hospitalia, similes personæ, aut perpaucæ reperiantur, mandat adhuc, ut fructus illorum in alium pium usum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco & tempore utilior, convertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit: nisi aliter forte, etiam in hunc eventum, in eorum fundatione aut institutione fuerit expressum: quo casu, quod ordinatum fuerit, observari curet Episcopus; aut, si id non possit, ipse prout supra, utiliter provideat. Itaque si prædicti omnes, cujuscumque Ordinis, & Religionis, & dignitatis, etiamsi Laici fuerint, qui administrationem Hospitalium habent, non tamen Regularibus subjecti, ubi viget Regularis observantia, ab Ordinario moniti hospitalitatis munus, adhibitis omnibus ad quæ teneantur necessariis, re ipsa obire cessarint, non solum per Ecclesiasticas censuras, & alia Juris remedia ad id compelli possint, sed etiam Hospitalis ipsius administratione curave perpetuo privari possint, aliique eorum loco ab iis, ad quos spectabit, substituantur. Et prædicti nihilominus etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum Hospitalium institutionem perceperunt, quæ nulla eis remissione aut compositione indulgeatur, in foro conscientiæ teneantur: nec administratio seu gubernatio hujusmodi locorum uni & eidem personæ ultra triennium deinceps committatur, nisi aliter in fundatione cautum reperiatur: non obstante, quoad omnia supradicta, quacumque unione, exemptione, & consuetudine in contrarium etiam immemorabili, seu privilegiis, aut indultis quibuscumque.

Cl. Quia contingit, de Relig. dom. sup. Sess. 7. c. 22 c. 9. de Reform.

CAPUT IX.

Sicut legitima patronatuum jura tollere, piasque fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est, sic etiam, ut hoc colore Beneficia Ecclesiastica in servitutem, quod à multis impudenter fit, redigantur, non est permittendum. Ut igitur debita in omnibus ratio observetur, decernit sancta Synodus, ut titulus Jurispatronatus sit ex fundatione vel dotatione, qui ex authentico documento, & aliis Jure requisitis ostendatur: sive etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliasve secundum juris dispositionem. In iis vero personis, seu communitatibus, vel Universitatibus in quibus id jus plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur; nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quam si, præter reliqua ad eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ, non minori saltem quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur. Reliqui patronatus omnes in Beneficiis tam sæcularibus, quam Regularibus, seu Parochialibus, vel Dignitatibus aut quibuscumque

A alius Beneficiis in Cathedrali vel Collegiata Ecclesia: seu facultates & privilegia concessa tam in vim patronatus, quam alio quocumque jure nominandi, eligendi, præsentandi ad ea, cum vacant (exceptis patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes ac supremos Principes, jura Imperij in Dominiis suis habentes, pertinent, & quæ in favorem studiorum generalium concessa sunt) in totum prorsus abrogata & irrita, cum quasi possessione inde secuta, intelligantur: Beneficiaque hujusmodi, tanquam libera, à suis collatoribus conferantur, ac provisiones hujusmodi plenum effectum consequantur. Ad hæc liceat Episcopo præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quod si ad inferiores institutio pertineat, ab Episcopo

B tamen, juxta alias statuta ab hac sancta Synodo, examinentur: alioquin institutio ab inferioribus facta, irrita sit & inanis. Patroni autem Beneficiorum cujuscumque ordinis & dignitatis, etiam si Communitates, Universitates, Collegia quæcumque Clericorum vel Laicorum existant, in perceptione fructuum, proventuum, obventionum quorumcumque Beneficiorum, etiam si vere de Jure patronatus ipsorum & fundatione & dotatione essent, nullatenus, nullave causa vel occasione se ingerant; sed illos libere Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacumque consuetudine, distribuendos dimittant, nec dictum Juspatronatus, venditionis, aut alio quocumque titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre præsumant. Si secus fecerint, excommunicationis & interdicti pœnis subjiciantur, & dicto Jurepatronatus ipso Jure privati existant.

Sup. sess. 7. c. 15. & Sess. 24. c. 18. de Refor.

C Insuper accessiones per viam unionis factæ de Beneficiis liberis ad Ecclesias Jurispatronatui, etiam Laicorum, subjectas, tam Parochiales, quam ad alia quæcumque Beneficia, etiam simplicia, seu dignitates vel Hospitalia, ita ut prædicta Beneficia libera ejusdem naturæ cum iis, quibuscum uniuntur, efficiantur, atque sub Jure patronatus constituantur: hæ si nondum plenarium sortitæ sunt effectum, vel deinceps ad cujusvis instantiam fiant quacumq; authoritate etiam Apostolica, concessa fuerint, simul cum unionibus ipsis per subreptionem obtentæ intelligantur, non obstante quacumque in iis verborum forma, seu derogatione, quæ habeatur pro expressa, nec executioni amplius demandentur, sed Beneficia ipsa unita, cum vacaverint, libere, ut antea, conferantur.

D Quæ vero à quadraginta annis, citra factæ, effectum & plenam incorporationem sunt consecutæ; hæ nihilominus ab Ordinariis, tanquam à Sede Apost. Delegatis, revideantur & examinentur, ac quæ per subreptionem vel obreptionem obtentæ fuerint, simul cum unionibus irritæ declarentur, ac Beneficia ipsa separentur, & aliis conferantur. Similiter quoque patronatus quicumq; in Ecclesiis, & quibuscumque aliis Beneficiis, etiam dignitatibus, antea liberis acquisitis à quadraginta annis citra, & in futurum acquirendi, seu ex augmento dotis, seu ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam authoritate Sedis Apost. ab iisdem Ordinariis, uti Delegatis ut supra, qui nullius in his facultatibus

E aut privilegiis impediantur, diligenter cognoscantur; & quos non reperierint ob maxime evidentem Ecclesiæ, vel Beneficij seu dignitatis necessitatem legitime constitutos esse, in totum revocent; atque Beneficia hujusmodi sine damno illa possidentium, & restituto patronis eo quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant, non obstantibus privilegiis, constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

CAPUT X.

Quoniam ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ob locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus causæ mandantur, usque

adeo haberi non potest, hineque interdum Judicibus non ondequaque idoneis causæ in partibus delegantur: statuit sancta Synodus, in singulis Conciliis provincialibus, aut Diœcesanis, aliquos personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacij Octavi, quæ incipit, *Statutum*, & alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum, iis etiam posthac causæ Ecclesiasticæ, ac spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur. Et, si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum, usque ad futuram Provincialem aut Diœcesanam Synodum: ita ut habeat quæque diœcesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualificatas quibus hujusmodi causæ à quolibet Legato, vel Nuntio, atq; etiam à Sede Apostolica committantur: alioquin post designationem factam, quam statim Episc. ad Sum. Pont. transmittant, delegationes quæcumque aliorum judicum aliis quam his factæ, subreptitiæ censeantur. Admonet dehinc sancta Synodus tam Ordinarios, quam alios quoscumque judices, ut terminandis causis quanta fieri poterit brevitate studeant, ac litigatorum artibus, seu in litis contestatione, seu alia parte judicij differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant.

Cap. Statutum de Resc. c. 6.

CAPUT XI.

MAgnam Ecclesiis perniciem afferre solet, cum earum bona repræsentata pecunia, in successorum præjudicium aliis locantur. Omnes igitur hæ locationes, si anticipatis solutionibus fient, nullatenus in præjudicium successorum validæ intelligantur, quocumque indulto aut privilegio non obstante, nec hujusmodi locationes in Romana Curia, vel extra eam confirmentur. Non liceat etiam Jurisdictiones Ecclesiasticas, seu facultates nominandi aut deputandi Vicarios in spiritualibus locare; nec conductoribus per se aut alios ea exercere; aliterque concessiones, etiam à Sede Apost. factæ, subreptitiæ censeantur. Locationes vero rerum Ecclesiast. etiam authoritate Apost. confirmatas, sancta Synodus irritas decernit, quas à triginta annis citra, ad longum tempus, seu in nonnullis partibus, ad viginti novem, seu bis viginti novem annos vocant, factas Synodus Provincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Ecclesiæ, & contra Canonicas sanctiones contractas fuisse judicabunt.

CAPUT XII.

NOn sunt ferendi, qui variis artibus decimas Ecclesiis obvenientes subtrahere moliuntur, aut qui ab aliis solvendas temere occupant, & in rem suam vertunt, cum decimarum solutio debita sit Deo; & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant. Præcipit igitur sancta Synodus omnibus cujuscumque gradus & conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas ad quas de Jure tenentur, in posterum Cathedrali aut quibuscumque aliis Ecclesiis, vel personis, quibus legitime debentur, integre persolvant. Qui vero eas aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvantur. Hortatur dehinc omnes & singulos, pro Christiana charitate, debitoque erga Pastores suos munere, ut de bonis sibi à Deo collatis, Episcopis & Parochis, qui tenuioribus præsunt Ecclesiis, large subvenire ad Dei laudem, atque Pastorum suorum, qui pro eis invigilant, dignitatem tuendam, non graventur.

CAPUT XIII.

DEcernit sancta Synodus, ut quibuscumque in locis, jam ante annos quadraginta, Quarta, quæ funeralium dicitur, Cathedrali aut Parochiali Ecclesiæ solita esset persolvi, ac postea fuerit ex quocumque privilegio aliis Monasteriis, Hospitalibus, aut quibuscumque locis piis concessa, eadem posthac integro jure, & eadem portione, qua antea solebat, Cathedrali seu Parochiali Ecclesiæ persolvatur, non obstantibus concessionibus, gratiis, privilegiis, etiam Mari magno nuncupatis, aut aliis quibuscumque.

CAPUT XIV.

QUam turpe, ac Clericorum nomine, qui se divino cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitiæ sordibus, immundoque concubinatu versari, satis res ipsa, communi fidelium omnium offensione, summoque Clericalis militiæ dedecore testatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem ministri Ecclesiæ revocentur, populusque hinc eos magis discat revereri, quo illos vita honestiores cognoverit, prohibet sancta Synodus quibuscumque Clericis ne concubinas, aut alias mulieres de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum iis ullam cōsuetudinem habere audeant, alioquin pœnis, à sacris Canonibus vel Statutis Ecclesiarum impositis puniantur. Quod si à Superioribus moniti, ab iis se non abstinuerint, tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum Beneficiorum suorum quorumcumque, & pensionum ipso facto sint privati, quæ fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Episc. applicetur. Si vero in delicto eodem cum eadem vel alia fœmina perseverantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes ad proventus suorum Beneficiorum, & pensiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur, sed etiam à Beneficiorum ipsorum administratione, quoad Ordinarius, uti Sedis Apostolicæ Delegatus, arbitrabitur, suspendantur: & si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur, tunc Beneficiis, portionibus ac officiis, & pensionibus quibuscumque Ecclesiasticis perpetuo priventur, atque inhabiles ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, Beneficiis, ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum Superioribus cum iis ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias hujusmodi scandalosas mulieres sibi adjungere ausi fuerint, præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quævis appellatio aut exemptio prædictam executionem impediat aut suspendat: supradictorumque omnium cognitio non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu & figura judicij, & sola facti veritate inspecta, procedere possint. Clerici vero Beneficia Ecclesiastica aut pensiones non habentes, juxta delicti & contumaciæ perseverantiam & qualitatem, ab ipso carceris pœna, suspensione ab Ordine, ac inhabilitate ad Beneficia obtinenda, aliisve modis juxta sacros Canones puniantur. Episcopi quoque (quod absit) si ab hujusmodi crimine non abstinuerint & à Synodo Provinciali admoniti, se non emendaverint, ipso facto sint suspensi; &, si perseverent, etiam ad sanctissimum Romanum Pontificem, ab eadem Synodo deferantur; qui pro qualitate culpæ, etiam per privationem, si opus erit, in eos animadvertat.

CAPUT XV.

UT paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt Matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque, etiam dissimile, Beneficium obtinere; nec in

dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, ut alias obtinuerunt, habere. Quod si in præsenti Pater & Filius in eadem Ecclesia Beneficia obtinere reperiantur: cogatur filius suum Beneficium resignare, aut cum alia permutare extra Ecclesiam, intra trium mensium spatium, alias ipso jure eo privatus existat; & super iis quæcumque dispensatio subreptitia censeatur. Ad hæc, reciprocæ resignationes, si quæ posthac à parentibus Clericis in favorem filiorum fient, ut alter alterius Beneficium consequatur, in fraudem hujus Decreti, & Canonicarum sanctionum factæ omnino censeantur: nec collationes secutæ, vigore hujusmodi resignationum, seu aliarum quarumcumque, quæ in fraudem factæ fuerint, ipsis Clericorum filiis suffragentur.

CAPUT XVI.

STatuit sancta Synodus, ut Ecclesiastica Beneficia sæcularia, quocumque nomine appellentur, quæ curam animarum ex primæva eorum institutione, aut aliter quomodocumque retnent, illa deinceps in simplex Beneficium, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione, non convertantur: non obstantibus quibuscumque gratiis, quæ suum plenarium effectum non sunt consecutæ. In iis vero in quibus contra earum institutionem seu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, etiamsi in hoc statu, ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum Vicario Ecclesiæ, quocumque nomine is appellatur, non fuerit assignata, ea quamprimum, & ad minus intra annum a fine præsentis Concilij arbitrio Ordinarij, juxta formam Decreti sub fel. rec. Paulo III. assignetur: Quod si id commode fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non erit: cum primum per cessum vel decessum Vicarij, seu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacaverit; Beneficium curam animarum recipiat, ac Vicariæ nomen cesset, & in antiquum statutum restituatur.

Sup. sess. 7. c. 7. de Reform.

CAPUT XVII.

NOn potest sancta Synodus non graviter dolere, audiens, Episcopos aliquos, sui status oblitos, Pontificiam dignitatem non leviter dehonestare, qui cum Regum ministris, Regulis, & Baronibus in Ecclesia, & extra, indecenti quadam demissione se gerunt, & veluti inferiores ministri Altaris, nimis indigne non solum loco cedunt, sed etiam personaliter illis inserviunt. Quare hæc & similia detestans sancta Synodus, sanctos Canones omnes, Conciliaque Generalia, atque alias Apostolicas sanctiones ad dignitatis Episcopalis decorem & gravitatem pertinentes renovando, præcipit, ut ab hujusmodi in posterum Episcopi se abstineant: mandans eisdem, ut tam in Ecclesia quam foris suum gradum & Ordinem præ oculis habentes, ubique se Patres & Pastores esse meminerint: reliquis vero tam Principibus, quam cæteris omnibus, ut eos paterno honore ac debita reverentia prosequantur.

CAPUT XVIII.

SIcuti publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evenientibus casibus & necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat: sic frequentibus legem solvere, exemploque potius, quam certo personarum rerumque delecto petentibus indulgere, nil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi, sacratissimos Canones exacte ab omnibus, &, quoad eius fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse; id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis, à quibuscunque ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio, subreptitia censeatur.

CAPUT XIX.

DEtestabilis duellorum usus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe quo penitus exterminetur; Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione & dominio civitatis, castri, aut loci in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, &, si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant: & ut homicidæ juxta sacros Canones puniri debeant; &, si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli tam in Jure quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec-non spectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur, non obstante quocumque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili.

CAPUT XX.

CUpiens sancta Synodus Ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuo sartam tectam à quibuscumque impedimentis conservari, præter ea quæ de Ecclesiasticis personis constituit, sæculares quoque Principes officij sui admonendos esse censuit; confidens, ut eos Catholicos, quos Deus sanctæ fidei Ecclesiæque protectores esse voluit, jus suum Ecclesiæ restitui, non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga Clerum, Parochos, & superiores Ordines reverentiam revocaturos, nec permissuros, ut Officiales, aut inferiores Magistratus Ecclesiæ & personarum Ecclesiasticarum immunitatem; Dei ordinatione & Canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio seu inconsideratione aliqua violent, sed una ipsis Principibus debitam sacris Summorum Pontificum & Conciliorum Constitutionibus observantiam præstent. Decernit itaque & præcipit, sacros Canones, & Concilia Generalia omnia, nec non Apostolicas sanctiones, in favorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticæ & contra eius violatores editas, quæ omnia præsenti etiam Decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere. Propterea que admonet Imperatorem, Reges, Respublicas, Principes, & omnes & singulos cujuscumque status & dignitatis extiterint, ut quo largius bonis temporalibus, atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius, quæ Ecclesiastici juris sunt, tamquam Dei præcipua, eiusque patrocinio tecta, venerentur, nec ab ullis Baronibus, Domicellis, Rectoribus, aliisve Dominis temporalibus, seu Magistratibus, maximeque ministris ipsorum Principum, lædi patiantur, sed severe in eos, qui illius libertatem, immunitatem atque jurisdictionem impediunt, animadvertant, quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, Religionem, Ecclesiarumque protectionem existant, imitantes anteriores optimos religiosissimosque Principes, qui res Ecclesiæ sua in primis authoritate ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum injuria vindicarunt. Adeoque in ea re quisque officium suum sedulo præstet, quo cultus divinus devote exerceri, & Prælati cæterique Clerici

in residentiis & officiis suis quieti & sine impedimentis cum fructu & ædificatione populi permanere valeant.

CAPUT XXI.

Sup. sess. 7. de Ref. in princ.

POstremo sancta Synodus omnia & singula, sub quibuscumque clausulis & verbis, quæ de morum Reformatione, atque Ecclesiastica disciplina, tam sub fel. record. Paulo tertio ac Julio III. quam sub beatissimo Pio IV. Pontificibus Maximis in hoc sacro Concilio statuta sunt, declarat ita decreta fuisse ut in his salva semper sedis Apostolicæ authoritas & sit, & esse intelligatur.

DECRETUM

DE CONTINUENDA SESSIONE in diem sequentem.

CUm ea omnia, quæ in præsenti Sessione tractanda erant, quia hora tarda est, commode expediri non possint, propterea juxta id quod in Generali Congregatione à Patribus statutum fuit, ea quæ supersunt, in diem crastinam hanc eandem Sessionem continuando differuntur.

CONTINUATIO SESSIONIS DIE IV. DECEMBRIS.

DECRETUM

De Indulgentiis.

Mat. 16. & 18. Joan. 20.

CUm potestas conferendi Indulgentias à Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacro-sancta Synodus Indulgentiarum usum, Christiano populo maxime salutarem & sacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet & præcipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem & probatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit, ne nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero qui in his irrepserunt, & quorum occasione insigne hoc Indulgentiarum nomen ab hæreticis blasphematur, emendatos & correctos cupiens, præsenti Decreto generaliter statuit; pravos quæstus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omnino abolendos esse. Cæteros vero qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomodocumque provenerunt, cum ob multiplices locorum & provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas commode nequeant specialiter prohiberi, mandat omnibus Episcopis, ut diligenter quisque hujusmodi abusus Ecclesiæ suæ col-

A ligat, eosque in prima Synodo Provinciali referat; ut aliorum quoque Episcoporum sententia cogniti, statim ad Summum Romanum Pontificem referantur: cujus authoritate & prudentia, quod universali Ecclesiæ expedit, statuatur, ut ita sanctarum Indulgentiarum munus pie, sancte & incorrupte omnibus fidelibus dispensetur.

DE DELECTU CIBORUM, IEIUNIIS & diebus Festis.

B INsuper hortatur sancta Synodus, & per sanctissimum Domini nostri atque Salvatoris adventum Pastores omnes obtestatur, ut tamquam boni milites illa omnia quæ sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum magistra, statuit; nec non ea quæ tam in hoc Concilio, quam in aliis Oecumenicis statuta sunt, quibuscumque fidelibus sedulo commendent, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & iis præcipue sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt: ut ciborum delectus, & jejunia; vel etiam quæ faciant ad pietatem augendam, ut dierum Festorum devota & religiosa celebratio: admonentes populos crebro, obedire Præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient; qui vero
C contemnunt, Deum ipsum ultorem sentient.

De Indice Librorum, Catechismo, Breviario, & Missali.

Sup. sess. 18. in princ.

SAcro-sancta Synodus in secunda Sessione sub sanctissimo D. N. Pio quarto celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de variis censuris, ac libris vel suspectis, vel perniciosis, quid facto opus esset considerarent, atque ad ipsam sanctam Synodum referrent: audiens nunc, huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem & multitudinem distincte & commode possit à sancta Synodo dijudicari, præcipit, ut quidquid ab illis præstitum est, sanctissimo Romano Pontifici
D exhibeatur, ut eius judicio atque auctoritate terminetur & evulgetur. Idemque de Catechismo à Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de Missali & Breviario fieri mandat.

De loco Oratorum.

Sup. sess. 2. in fin.

DEclarat sancta Synodus, ex loco assignato Oratoribus, tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, in sedendo, incedendo, aut quibuscumque aliis actibus, nullum cuiquam eorum factum fuisse præjudicium; sed omnia illorum, & Imperatoris, Regum, & Rerumpublicarum, ac Principum suorum jura & prærogativas illæsas & salvas esse, in eodemque statu permanere, prout ante præsens Concilium
E repeniebantur.

De recipiendis & observandis Decretis Concilii.

TAnta fuit horum temporum calamitas, & hæreticorum inveterata malitia, ut nihil tam clarum in fide nostra asserenda unquam fuerit, aut tam certo statutum, quod non, humani generis hoste suadente, illi errore aliquo contaminaverint: ea propter sancta Synodus id potissimum curavit, ut præcipuos hæreticorum nostri temporis errores damnaret & anathematizaret, veramque & Catholicam doctrinam traderet & doceret, prout damnavit, anathematizavit, & definivit. Cumque tamdiu tot Episcopi, ex

vanis Christiani orbis Provinciis evocati, sine magna gregis sibi commissi jactura, & universali periculo ab Ecclesiis abesse non possint, nec ulla spes restet, hæreticos, toties fide etiam publica, quam desiderarunt, invitatos, & tamdiu expectatos, huc amplius adventuros; ideoque tandem huic sacro consilio finem imponere necesse sit: superest nunc, ut Principes omnes, quod facit, in Domino moneat, ad operam suam ita præstandam, ut quæ ab ea decreta sunt, ab hæreticis depravari aut violari non permittant, sed ab his & omnibus devote recipiantur, & fideliter observentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, quæ declarationem (quod non credit) aut definitionem postulent; præter alia remedia in hoc Concilio instituta, confidit sancta Synodus Beatissimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel avocatis, ex illis præsertim Provinciis unde difficultas orta fuerit, iis, quos eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam Concilii generalis celebratione, si necessarium judicaverit, vel commodiore quacumque ratione ei visum fuerit, Provinciarum necessitatibus pro Dei gloria & Ecclesiæ tranquillitate consulatur.

De recitandis Decretis Concilii sub Paulo tertio & Julio tertio in Sessione.

QUoniam diversis temporibus, tam sub felic. record. Paulo III. quam Julio III. multa in hoc sacro Concilio quoad dogmata ac morum Reformationem statuta & definita sunt, vult sancta Synodus, ut illa nunc recitentur & legantur.

Recitata sunt.

De fine Concilii, & confirmatione petenda à Sanctissimo Domino nostro.

ILlustrissimi Domini, Reverendissimique Patres, placet-ne vobis, ut ad laudem Dei omnipotentis huic sacræ Oecumenicæ Synodo finis imponatur, & omnium & singulorum, quæ tam sub fel. record. Paulo III. & Julio III. quam sub sanctissimo D. N. Pio IV. Romanis Pontificibus in ea decreta & definita sunt confirmatio nomine sanctæ hujus Synodi per Apostolicæ Sedis Legatos & Præsidentes à Beatissimo Romano Pontifice petatur?

Responderunt: Placet.

Postmodum Illustrissimus & Reverendissimus Cardinalis Moronus, primus Legatus & Præsidens, benedicens sanctæ Synodo, dixit: Post gratias Deo actas, Reverendissimi Patres, ita in pace.

Qui responderunt: Amen.

ACCLAMATIONES
PATRUM IN FINE.

Cardinalis à Lotharingia.

BEatissimo Pio Papæ & Domino nostro, sanctæ & universalis Ecclesiæ Pontifici, multi anni, & æterna memoria.

Responsio Patrum.

Domine Deus, Sanctissimum Patrem diutissime Ecclesiæ tuæ conserva, multos annos.

Card. Beatissimorum Summorum Pontificum animabus, Pauli tertij & Julij tertij, quorum auctoritate hoc sacrum Generale Concilium inchoatum est, pax à Domino, æterna gloria atque felicitas in luce Sanctorum.

Resp. Memoria in benedictione sit.

A *Cardin.* Caroli quinti Imperatoris & Serenissimorum Regum, qui hoc Universale Concilium promoverunt & protexerunt, memoria in benedictione sit.

Resp. Amen, Amen.

Card. Serenissimi Imperatori Ferdinando, semper Augusto, Orthodoxo & pacifico, & omnibus Regibus, Rebuspublicis & Principibus nostris, multi anni.

Resp. Pium & Christianum Imperatorem Domine conserva: Imperator cœlestis, terrenos Reges rectæ fidei conservatores custodi.

Card. Apostolicæ Romanæ Sedis Legatis, & in hac Synodo præsidentibus, cum multis annis magnæ gratiæ.

Resp. Magnæ gratiæ: Dominus retribuat.

Card. Reverendiss. Cardinalibus, & Illustriss. B Oratoribus.

Resp. Magnas gratias, multos annos.

Card. Sanctissimis Episcopis vita & felix ad Ecclesias suas reditus.

Resp. Præconibus veritatis perpetua memoria: Orthodoxo Senatui multos annos.

Card. Sacro-sancta Oecumenica Tridentina Synodus: eius fidem confiteamur, eius Decreta semper servemus.

Resp. Semper confiteamur, semper servemus.

Card. Omnes ita credimus, omnes idipsum sentimus, omnes consentientes & amplectentes subscribimus. Hæc est fides Beati Petri, & Apostolorum: hæc est fides Patrum, hæc est fides Orthodoxorum.

Resp. Ita credimus, ita sentimus, ita subscribi-
C mus.

Card. His Decretis inhærentes, digni reddamur misericordiis & gratia primi & magni Supremi Sacerdotis Jesu Christi Dei, & intercedente simul inviolata Domina nostra sancta Deipara, & omnibus Sanctis.

Resp. Fiat, fiat. Amen, Amen.

Card. Anathema, cunctis hæreticis.

Resp. Anathema, Anathema.

Post hæc mandatum fuit à Legatis & Præsidentibus sub pœna excommunicationis omnibus Patribus, ut antequam discederent è civitate Tridentina, subscriberent manu propria Decretis Concilij, aut ea per publicum Instrumentum approbarent. Qui omnes de-
D inde subscripserunt, & fuerunt numero 255. videlicet, Legati 4. Cardinales 2. Patriarchæ 3. Archiepisc. 25. Episcopi 168. Abbates 7. Procuratores absentium cum legitimo mandato 36. Generales Ordinum 7.

LAUS DEO.

Concordat cum Originali; in cujus fidem subscripsimus.

Ego Angelus Massarellus, Episcopus Thelesinus sacri Concilij Tridentini Secretarius.

Ego Marcus Antonius Peregrinus Comensis, ejusdem Concilij Notarius.

Ego Cynthius Pamphilius, Clericus Camerinensis
E Diœcesis, ejusdem Concilij Notarius.

Nomina, cognomina, patria & dignitates Legatorum, & aliorum Patrum, item Oratorum, & Theologorum, qui ad Sacro-sanctam Oecumenicam Tridentinam Synodum convenerant sub Pio IV. Pontif. Maximo.

HErcules Gonzaga S. R. E. Presbyter Cardin. tit. sanctæ Mariæ novæ, Mantuanus, Obiit Tridenti, die secunda Martij 1563. & sepultus est Mantuæ.

Hieronymus Seripandus S. R. E. Presbyt. Card. tit. S. Susannæ, Neapolitanus, Obiit Tridenti die 18. Martij

Martij 1563. & ibi sepultus in Ecclesia sancti Marci Ordinis Eremitarum S. Augustini, cujus olim fuerat Generalis.

Joannes Moronus S. R. E. Card. Episcopus Prænestinus, Mediolanensis, in demortui Card. de Mantua locum missus.

Stanislaus Hosius S. R. E. Presbyter, Cardin. tit. sancti Laurentij in Palisperna, Polonus, warmiensis.

Ludovicus Simoneta S. R. E. Presbyt. Card. tit. S. Cyriaci in Thermis, Mediolanens.

Marcus Siticus S. R. E. Diaconus Cardin. Basilicæ SS. duodecim Apostolorum, de Altaemps, Germanus.

Bernardus Navagerius S. R. E. Presbyt. Card. tit. S. Nicolai inter Imagines, Venetus, in demortui Cardinalis Seripandi locum missus.

Cardinales non Legati.

Carolus à Lotharingia S. R. E. Presbyt. Card. tit. S. Apollinaris, Princeps & Archiepisc. Rhemensis, Gallus.

Ludovicus Madrutius S. R. E. Diaconus Card. S. Callisti, electus Episc. Trident. Germanus.

Oratores, quorum nomina hic describuntur juxta eorum loca, quæ in eadem sacro-sancta Synodo habuerunt.

Oratores Ecclesiastici sedebant à manu dextra Legatorum, videlicet.

Antonius de Muglitio, Moravus, Archiepisc. Pragensis, Orator Cæsareus.

Georgius Drascovitius, Croatus, Episcopus Quinque Ecclesiensis, Orator Cæsareus pro Regno Hungariæ, postea Cardinalis.

Valentinus Herburtus, Polonus, Episc. Præmisliensis, Orator Serenissimi Regis Poloniæ.

Marcus Antonius Bobba, Casalensis, Episc. Augustensis in Pedemontio, Excellentiss. Ducis Sabaudiæ Orator, postea Cardinalis.

Hieronymus de Gaddis, Florentinus, Episcopus Cortonensis, Orator Excellentiss. Ducis Florentiæ. Missus in locum Ioan. Strozzij.

Fr. Martinus Royas, Portalrubeo, Hispanus, Orator Religionis Jerosolymitanæ.

Oratores sæculares sedebant à manu sinistra Legatorum.

Sigismundus à Tuun, Tridentinus, Orator Cæsareus.

Oratores Christianissimi Galliarum Regis.

Ludovicus de Lansac.

Renaldus Ferrerius, Præsidens in Parlamento Parisiensi, &c.

Guido Faber, Iudex major Tolosæ.

Ferdinandus Martineus Mazcarenius, Orator Serenissimi Regis Portugalliæ.

Oratores Serenissimi Domini Ducis Venetorum.

Nicolaus de Ponte, Doctor & Eques, & Marthæus Dandelus, Eques.

Melchior Lussi, Eques auratus, Orator septem Cantonum Helveticorum.

Augustinus Paumgartner, I. V. D. de Monachio, Orator Excellentissimi Alberti Ducis Bavariæ.

Claudius Fernandez Quingnonij, Comes Lunensis, Orator Regis Catholici, in locum Illustriss. Ferdinandi de Avalôs Marchionis Piscariæ missus. Obiit Tridenti die 20. Decemb. 1563. post finem Concilij, ibique sepultus est.

Hic separatim ab aliis Oratoribus sedebat apud Reverendissimum Thelesium Secretarium sanctæ Synodi, ob contentionem super præcedentia ortam inter ipsum & Oratores Regis Christianissimi.

Patriarchæ.

Antonius Helius, Justinopolitanus, Patriarcha Hierosol. Aquileiensis.

Daniel Barbarus Venetus Patriarcha.

Joannes Trivisanus, Venetus, Patriarcha Venetiarum.

Archiepiscopi Pauli III.

Ferdinandus Annius, Neapolitanus, Archiepiscop. Amalphitanus, postea Episcopus Bovin.

Petrus Landus, Venetus, Archiepiscopus Cretensis.

Petrus Antonius de Capua, Neapolitanus, Archiepiscopus Hydruntinus.

Marcus Cornelius, Venetus, electus Archiepiscop. Spalatrensis.

Sebastianus Leccavella, Græcus, Ordinis Prædicatorum Archiepiscopus Nazian. postea Episcopus Litteran.

Petrus Guerrero, Hispanus, Archiepiscopus Granatensis.

Antonius Altovitus, Florentinus, Archiepiscopus Florentinus.

Cæsar Cibo, Genuensis, Archiepiscopus Taurinensis. Obiit Tridenti die 26. Decemb. 1562.

Archiepiscopi Pauli III.

Ferdinandus Annius, Neapolitanus, Archiepiscop. Amalphitanus, postea Episcopus Bovin.

Petrus Landus, Venetus, Archiepiscopus Cretensis.

Petrus Antonius de Capua, Neapolitanus, Archiepiscopus Hydruntinus.

Marcus Cornelius, Venetus, electus Archiepiscopus Spalatrensis.

Sebastianus Leccavella, Græcus, Ord. Præd. Archiepiscop. Nazianz. postea Episc. Litteran.

Petrus Guerrero, Hispanus, Archiepiscopus Granatensis.

Antonius Altovitus, Florentinus, Archiepiscopus Florentinus.

Cæsar Cibo, Genuensis, Archiepiscopus Taurinensis. Obiit Tridenti, die 26. Decemb. 1562.

Archiepiscopi Julij III.

Paulus Æmilius Verallus, Romanus, Archiepiscopus Rossanensis, postea Episcopus Caputaquensis.

Joannes Brunus de Olchinio, Macedo, Regni Serviæ Primas, Archiepiscopus Antibarensis.

Joannes Baptista Castaneus, Romanus, Archiepiscopus Rossanensis, postea Pontif. Maxim dictus Vrbanus III.

Joannes Baptista Vrsinus, Romanus, Archiepiscopus sanctæ Severinæ.

Archiepiscopi Pauli IV.

Ludovicus Beccatellus, Bononiensis Archiepiscopus Ragusin.

Mutius Calvinus, Brixiensis, Archiepisc. Iadren.

Sigismundus Sarracenus, Neapolitanus, Archiepiscopus Materan.

Antonius Parrages de Castilleio, Hispanus, Archiepiscopus Calaritan.

Julius Pavesius, Brixiensis, Ord. Præd. Archiepiscopus Surrentinus.

Bartholomæus de Martyribus, Lusitanus, Ordinis Præd. Archiepiscopus Bracharensis.

Augustinus Selvago, Genuensis, Ord. Præd. Archiepiscopus Genuen.

Archiepiscopi Pij IV.

Philippus Mocenicus, Venetus, Regni Cypri Primas, & Legatus natus, Archiepiscopus Nicosiensis.

Guilielmus Davanson, Gallus, Archiepiscopus Ebredunen.

Antonius Caucus, Venetus, Archiepiscopus Corcyrensis.

Germanicus Bandinus, Senensis, electus Archiepiscopus Senarum.

Marcus Antonius Columna, Romanos, Archiepiscopus Tarentinus, postea Cardinalis.

Gaspar de Fosso Consentinus, Calaber, Ordinis sancti Francisci de Paula, Archiepiscopus Rheginus.

Antonius de Muglitio Moravus, Orator Cæsareus Archiepiscopus Pragensis.

Maximus de Maximis, Romanus, Archiepiscopus Amalphitanus.

Gaspar Cervantes de Gaëta, Hispanus, Archiepisc. Messanensis.

Leonardus Marinus, Genuensis, Ord. Præd. Archiepiscopus Lancianensis.

Octavianus Præconius, Messanensis, Ordin. Minor. Conventualium S. Francisci, Archiepiscopus Panormitanus.

Nicolaus de Pelve, Gallus, Archiepiscopus Senonensis, postea Cardinalis.

Ant. Iustinianus Chiensis, Græcus, Ord. Præd. Archiepiscopus Naxiensis.

Ant. Puteus, Niciensis, Archiepisc. Barensis.

Episcopi Leonis X.

Vincentius Nicosantius de Fano, Episcop. Arben.

Ioannes Franciscus de Flisco, Genuensis, Episcopus Andrien.

Ioan. Thomas de sancto Felicio, Neapolitanus, Episcopus Caven. senior.

Episcopi Adriani VI.

Quinctus de Rusticis, Romanus, Episcop. Melitensis.

Episcopi Clementis VII.

Lucas Bayzantius de Catharo, Episcopus Catharensis.

Alnysius Pisanus, Venetus, Episcopus Patavious, postea Cardinalis.

Alexander Piccolhomineus, Senensis, Episcopos Bientinus.

Dionysius Græcus, Ordinis Minorom sancti Francisci de Observantia, Episcopus Milipotamensis senior.

Gabriel le Veneur, Gallus, Episcopos Ebroicensis.

Guilielmus de Montbas, Gallus, Episcopus Lectorensis.

Episcopi Iulij III.

Antonius à Camera, Sabaudus, Episcopus Bellicensis.

Nicolaus Maria, Carracciolus, Neapolitanus, Episcopus Cataniensis.

Bernardus Bon-Ioaones, Romanus, Episcopus Camerinensis.

Fabius Mirtus, Neapolitanus, Episcopus Cajacensis.

Scipio Bongallus, Romanus, Episcopus Civitatis Castellanæ.

Georgius Cornelius, Venetus, Episcopus Tarvisinus.

A Vincentius Durantius, Briaiensis, Episcopus Thermularum.

Mauritius de Petra, Papiensis, Episcopus Viglevensis.

Mauritius de Martiis, Medices, Florentinus, Episc. Marsicensis.

Ioannes Vincentius Michaëlius, Barolitanus, Episc. Minethinensis.

Gabriël de Boucery, Gallus, Episcopus Andegavensis.

Leonardus Haller, Germanus, Episcop. Philadelphiensis.

Ludovicus Vanninus de Theodolis, Foroliviensis, Episcop. Britonorien. Obiit Tridenti, die 11. mensis B Januarij 1563.

Ægidius Falcetta, Cingulanos, Episc. Caprulanus, postea Britonoriensis.

Iulius Contarenus, Venetus, Episc. civitatis Belunensis.

Thomas Cassellus, Rossanensis, Ord. Præd. Episc. Caven. junior.

Hippolytus Arivabenus, Mantuanus, Episcopus Hierapetrensis.

Hieronymus Macchabæus, Romanus, Episcopus Castrenensis.

Petrus Augustinus, Hispaous, Episc. Oscen. & Iacensis.

Jacobus Naclantus, Florentinus, Ord. Præd Episc. Clodiensis.

Bartholomæus Sirigo, Cretensis, Græcus, Episc. C Castellatensis.

Thomas Thella, Venetus, Ord. Præd. Episcopus Iustinopolitanus.

Petrus du Val, Gallus, Episc. Sagiensis.

Ioannes Antonius Pantusa, Consentinus, Episcopus Litteriensis. Obiit Tridenti, die 27. Octobris 1562.

Ioannes Baptista de Grossis, Mantuanus, Episcop. Regiensis.

Ioannes Xuarez, Lusitanus, Ord. S. Aug. Episc. Coymbriensis.

Philippus Riccabella, Recanatensis, Episcop. Recanatensis.

Ioaooes Iacobus Barba, Neapolitanus, Ord. sancti August. Episc. Interamensis.

Michaël à Turre, Utinensis, Episcop. Canetensis, D postea Cardinalis.

Pompeius Zambeccanus, Bononiensis, Episc. Sulmonensis.

Ioannes Beroaldus, Panormitanus, Episcop. sanctæ Agathæ.

Antonius Scarampus, Aqnensis, Episcopus Nolanus.

Antonios de Comitibus, Genuensis, Ord. Prædic. Episcopus Brugnacensis.

Cæsar Fossa, Rossanensis, Episcopus Vmbriaticensis.

Cæsar Comes à Gambara, Brixiensia, Episcopus Torton.

Ioannes Baptista de Bernardis, Lucensis, Episcop. Adiacensis.

Martinus Petezius de Ayala, Hispanos, Episcopus E Segobiensis.

Nicolaus Psalme, Gallus, Episc. Verdunensis.

Alphonsus Rosettus, Ferrariensis, Episcop. Comaclensis, postea Ferrariensis.

Iulius Parisianus de Tolentino, Episc. Ariminensis.

Bartholomæus Sebastianus, Hispanus, Episcopus Pactens.

Franciscus Lambertus. Sabaudus, Episc. Niciensis.

Maximilianus Doria, Genuensis, Episc. Naulensis.

Eustachius du Bellay, Gallus, Episcop. Parisiensis.

Bartholomæus de Capranica, Romanus, Episcop. Carinensis.

Ennius Massarius de Narnia, Episcop. Feretranus.

Achilles Brancia, Neapolitanus, Episc. Bouensis. A
Ioannes Franciscus Verdura, Massatensis Episcop. Chironensis.
Albertus Duimius de Gliricis, Chatarensis, Ordin. Præd. Episc. Veglensis.
Ioannes Antolunez de Bricionos, de la Ribera, Hispanus, Episcopus Iuvenacensis.
Tristanus de Bizet, Gallus, Episc. Xantonensis.

Episcopi Iulii III.

Ascanius Gherardinus de Amelia, Epis. Catacensis.
Marcus Gonzaga, Mantuanus, Episc. Aussercusis.
Baldouinus de Baldouinis, Pisanus, Episc. Aversanen.
Petrus Franciscus Palavicinus, Genuensis, Episcop. Aleriensis. B
Ægidius Fuscararius, Bononiensis, Ord. Præd. Episc. Motoensis.
Timotheus Iostinianos de Chio, Græcus, Ordin. Præd. Episc. Calamonensis.
Didacus de Almansa, Hispanus, Episc. Cautiensis.
Lactantius Rouerella, Ferrariensis, Epis. Asculanus.
Amarosius Monticula, Lunensis, Sarzanensis, Ep. Segnin.
Sebastianos Gualterius, Vrbevetanus, Episcopos Viterbiensis.
Honoratios Fascitellus, Neapolitanus, Monachus Ordin. S. Benedicti. Episc. Insulanus. Obiit Romæ mense Martii 1564.
Petrus Camaianus, Aretinus, Episcop Fæsularom. C
Horatius Græcus, Troianensis, Appulus, Episcop. Lesin.
Fabius Cupallata, Placentioua, Episcopus Lachedonensis.
Gaspar de Casal, Lusitanus, Ordin. S. Augustini, Episc. Leiriensis.
Bernardinus de Cuppis, Romanus, Episc. Auximan.
Ioanoes de Morvilliee, Gallus, Epis. Aureliaoensia.
Iulius Gentilius, Tortonensis, Episc. Wlturariensis.
Adrianus Fuseonius, Romanus, Episcop. Aquinaa.
Antonius de S. Michaële, Hispanus, Ordin. sancti Francisci de Observantia, Episc. Montis-Mariani.
Hieronymus Melchiorius, Recanatensis, Episcopus Maceratensia.
Petrus de Petris de Monte, Aretinus, Episcopus Lucerin. D
Cæsar Iacomellus, Romanus, Episc. Bellieastensis.
Iulius Grittus, Venetus, Episc. Parentinus.
Iacobus Sylverius Piccolhomineus, de Celano, Episc. Aprutin.
Ludovicus de Brezé, Gallus Episc. Meldensis.
Iacobus Mignanellus, Senensis, Epis. Grossetaous.
Ioannes Andreas Cruciua, de Tibure, Ep. Tiburtin.
Franciscus Richardorus, Burgundus, Episcopus Attrebatensis.
Carolus Cicada, Genueosis, Episcopus Albinganensis.
Franciscus Maris Piccolhomioeus, Senensis, Episc. Ilelnensis.
Acisculus Moys de Contretas Hispanus, Episcop. Eicen. E
Galeatios Roscius de Interamna, Episc. Assisiensis. Obiit Tridenti, die 16. Octob. 1563.
Iacobus Maria Sala, Bononiensis, Episcopus Vivatiens.
Gabriel de Monte S. Sabini, Episc. Hesin.
Marianus Sabellus Romanus Episcop. Eugubinus,
Agapitus Belbomo, Romanus Episc. Casertanua.
Iulius Cananius, Ferrariensis, Episcop. Hadriensis, postea Cardinalis.
Iulius Galletrus, Pisanoa, Eoisc. Alessanens.
Hieronymos Burgensis, Gallus, Episcopus Cataloneosis.

Episcopi Pauli IV.

Scipio Æstensis, Ferrariensis, Epis. Casalensis.
Didacus Sarmiento de Sotomajor, Hispanus, Epis. Astoricensis.
Thomas Goduellus, Anglos, Episc. Assaphensis.
Faostus Caffarellus, Romanus, Epis. Fondanus.
Bellisarius Balduinus, Neapolitanus, Episcopus Larinens.
Urbanus Vigerius de Roere, Genueosis, Episcopus Senogalliensis.
Jacobus Suretus, Græcus, Episcop. Milopotamen. junior.
Joannes Baptista Osius, Romanus, Epis. Reatinos. Obiit die 12. Novemb. 1562.
Marcus Laoreus, Tropieosis, Ord. Præd. Episc. Campaniensis.
Franciscus de Raoquere, Gallos, Episc. Metensis.
Ioannes Franciscus Commendunus, Veneros, Episc. Zacinthen.
Carolus de Grassis, Bononiens. Episc. Montis Falisci, postea Cardinalis.
Arrias Gallego, Hispanus, Epis. Gerunden.
Hieronymos Gallego, Hispanus, Epis. Ouetensis.
Hercules Rattingger, Germanos, Episcop. Laventin.
Iulius de Rubeis, Polian. Episc. S. Leonis. Obiit Romæ mense Martio 1564.
Ioannes de Munatones, Hispanus, Ord. S. August. Episc. Segorbicen.
Franciscus Blaneo Hispanus, Epis. Aurien.
Vincentius de Luchis, Bononiensis, Episcopus Anconitan.
Pompeius Piccolhomineus, de Aragonia, Episcopus Tropien.
Petrus Barbaricus, Venetus, Episc. Corzolen.
Franciscus Bachodius, Sabaudus, Episc. Gebennensis.
Carolus de Angennes, Gallus, Epis. Cœnomanens. postea Cardinalis.
Hieronymus de Nichisola, Veronensis, Ord. Præd. Episc. Theanen.
Marcus Anton. Bobba, Casalensis, Episcop. Aug. postea Cardinalia.
Iacobus Lomellinus, Messanensis Episc. Mazarien.
Donatus de Laurent. de Asculo Apuliæ, Ep. Arian.
Petrus Cootarenus, Venetus, Episc. Paphen.
Petrus Danesius, Gallus, Epis. Vauren.
Hieronymus Savorgnanus, Forojuliensis Episcop. Sibinicensis.
Philippus du Bec, Gallus, Epis. Veneren.
Carolus de Rovey, Gallus, Episc. Suessionensis.
Georgius Drascovitius, Croacus, Episc. Quinque Eccles. postea Archiepiscop Colocens. & Cardinalis.
Franciscus de Aguirre, Hispanus, Episcopus Cotronensis.
Andreas de Cuesta, Hispanus, Episc. Legionens.
Antonius Garnonero, Hispanus, Episc. Almerien.
Antonius Augustinus, Hispanoa Episc. Alerden. postea Archiep. Tarraconensia.
Angelus Massarellus, Septendanensis, Episcopus Thelesinus.
Antonius Ciurelia, Barensis, Epis. Buduensis.
Dominicus Casablaoca, Messanensis, Ord. Præd. Episcop. Vicensis.
Petrus Fannus, Costacciarius, Episc. Aquens.
Ioannes Carolus Bonius, Bononiensis, Episcopus Ostunen. postea Archiepis. Brundusinus.
Hugo Boncompagnus, Bononiensis. Episc. Vestan. postea Pont. Max. Greg. XIII.
Salvator Pacious de Colle, Episc. Closinus.
Lupus Martinez, Hispanus, Episc. Elnen.
Carolus de Epinay, Gallus, Episc. Dolen.
Ægidius Spifame, Gallus, Episc. Nivern.
Anton. Sebast. Minturn. de Traject. Epis. Uxentin.

Bernardus del Bene, Florentinus, Episcopus Nemansen.

Dominicus Bollan. Venetus, Episc. Brixien.

Ioannes Antonius Vlpius, Comensis, Ep. Comen.

Ludovicus de Ginolhac, Gallus, Episc. Tutellen.

Philippus Maria Campegius, Bunooiensis, Episc. Feltren.

Joannes de Quignones, Hispanus, Episcopus Calagurritan.

Didacus Covartuvias de Leyna, Hispanus Episc. Civitaten.

Philippus Getius, Pistoriensis, Episc. Iesclanen. posteà Assisien.

Joannes Antonius Fachinettus Bononiensis, Episc. Neocastren. posteà Pont. Max. dictus Innoc. I X.

Episcopi Pii IV.

Hippolytus Capilupus, Mantuan. Episc. Fanen.

Joannes Fabricius Severiqus, Neapol. Ep. Aceren.

Martinus Rithoviuc. Flander. Episc. Ipren.

Antonius Havetius, Flander, Ord. Prædicat. Episc. Namurcen.

Constantinus Bonellus, Feretran. Episc. civitatis Castelli.

Iulius Superchius, Mantuanus, Ordin. Carmelit. Episc. Accien. posteà Caprulan.

Matthæus de Concinis, Florentinus Ep. Cortonen.

Nicolaus Sfondratus, Mediolanensis, Episc. Cremonen. posteà Pontif Max. dictus Gregorius X I V.

Ventura Buffalinus, Tiphernas, Episcop. Massanen.

Ludovicus de Buel, Gallus, Episc. Vencien.

Hieronymus Galleratus, Mediolensis, Episc. Sutrin.

Ioannes Petrus Delphinus, Venetus, Ord. Canonicorum Regularium, Episc. Zacinthi, & Cephaloniæ secundus.

Ioannes Andreas Bellonius, Messanensis, Ep. Massalubren.

Georgius Zischovid, Hungarus, Ord. Min. S. Francisci de Observ. Episc. Signien.

Federicus Cornelius, Venetus, Episc. Bergomen. posteà Patavin. & Cardinalis.

Stephanus Bourber, Gallus, Episcopus Anglonen.

Ioannes Paulus Amanius, Cremenf. Episc. Anglon.

Alexander Sfortia de S. Flora, Episc. Parmen. posteà Cardinalis.

Antonius le Cirier, Episc. Abrincen.

Andreas Mozenicus, Venetus Episc. Nimosien.

Benedictus Salvinos, Firmanus, Episcop. Verulan.

Gulielmus Cassador, Hispanus, Episc. Barchinen.

Petrus Gonzalez de Mendoza, Hispanus, Episcop. Salmatin.

Martinus de Corduba de Mendoza, Hispanus, Ord. Præd. Episc. Dertusen.

Iulius Magnan. Placentinus, Ord. Min. Convent. S. Francisci, Episc Calven.

Valentinus Herburus, Polonus, Episc. Præmislien. Orator Regis Poloniæ.

Simon Aleotus, Forojuliensis, electus Episcopus Forojulien. Mortuus est Tridenti die 20. Aug. 1561.

Petrus de Xaque, Hispanus, Ord. Prædicat. Episc. Niucben.

Prosper Rebiba, Massanensis, Episc. Trojanus, posteà Patriarcha Constantinop.

Melchior à Vosmediano, Hispanos, Ep. Guadxen.

Hippolytus de Rubeis, Parmensis, Episc. Papien. posteà Cardinalis.

Didacus de Leon, Hispanus, Ord. Carmelitarum Episc. Columbrien.

Anoibal Saracen. Neapolitanus, Episc Licien.

Paulus Iovius. Comensis, electus Episc. Nucerinus.

Hieronymus Trivisan. Venetus, Ordin. Prædicatorum, Episc. Veronen. Mortuus est Tridenti die 9. Septemb. 1562.

Hieronymus Ragazzon. Venetus, Episc. Famagustan. posteà Bergomensis.

Romulus de Valentibus, de Trebia, Episc. Conversan.

Lucius Maranta, Vnusin. Episc. Lavellen.

Simon de Nigris, Genuensis, Episc. Sarzan.

Theophilus Gallupus, Tropien. Episc. Oppiden.

Iulius Simoneta, Mediolanensis, Episc. Pisauren.

Petrus de Allebret, Gallus, Episc. Convenarum.

Iacobus Guidius, Volateran. Ep. Penen. & Adrien.

Didacus Ramirez, Hisp. Episc. Pampilonen.

Franciscus Delgado, Hispanus, Episc. Lucen.

Ioannes Clausse, Gallus, Episc. Senecen.

Iacobus Gibertus de Noguetas, Hisp. Ep. Aliphan.

Ioannes Annius Neapolitanus, Episc. Hipponen. & Coadjutor Bovin.

Antonius Maria de Salviatis, Romanus, Episc. S. Pauli, posteà Cardinalis.

Matthæus de Priulos, Episcop. Æmonien posteà Vinceotin.

Thomas Lilius, Bononiensis, Episc. Setan.

Hieronymus Guerrin. Feretranus, Episc. Imolen.

Thomas Oyerllaithe, Hybernus, Episc. Cossen.

Franciscus Valete, Gallus, Episc. Vabren.

Fabius Pignatellus, Neapolitanus, Episc. Monopolitan.

Carolus de Vicecomitibus, Mediolan. Episc. Ventimillien posteà Cardinalis.

Ioannes Colosvarin Hungarus, Ordin. Prædicat. Episcopus Canadien. Obiit Tridenti die 24. Novemb. 1563.

Andræas Dudirius Sbardellatus, Hungarus, Episc. Tininien. posteà Quinque Ecclesien.

Spinellus Bencius, Politianus Episc. Montis Politiani.

Franciscus Abundius, Castilloneus, Episc. Bobien. posteà Cardinalis.

Stanislaus Faleschi, Polonus, Episc. Theodosien.

Eugenius Ohairt, Hibernus, Ord. Prædic. Episc. Achaden.

Donatus Magongial, Hibernus, Episc. Rapoten.

Guido Ferrerius, Pedemontanus, Episc. Vercellen. posteà Cardinalis.

Ioannes Baptista Sighicellius, Bononiensis, Episcopus Faventin.

Sebastianus Vantius, de Arimino, Episc. Vrbevetan.

Ioannes Bapt. Lumellin. Messanensis, Ep. Gardien.

Ioan. Baptista Milanesius, Florent. Episc. Marsican.

Augustin. Molignatus, Vercellensis, Ep. Trivican.

Carolus Grimaldus, Genuensis, Episc. Savonen.

Fabricius Laodrian. Mediolanensis, Episc. S. Marci.

Bartholomæus Ferratin. Amerinus, Episc. Amerin.

Petrus Fragus, Hispan. Ep Vsellen. posteà Algaren.

Hieronym. de Gaddie, Florentin. Episc. Cortonen.

Franciscus Contarenus, Venetus, Episc. Paphen.

Ioannes Delphin. Venetus, Episc. Torcellan.

Alexander Molus, Commensis, Episc. Minor.

Hieronymus Vielmus, Venetus, Ord. Prædic. Episc. Argolicen.

Franciscus Raguseus, Ordin. S. Francisci de Observan. Episc. Marchanen.

Abbates.

Ludovicus de Baissey, Abbas Cisterciensis & Gen.

Hieronymus de Sonchier, Gallus. Abb. Claravallen. posteà Cardinalis.

Simplician. Abb. S. Salvatoris Papiæ, Vultolina, Congreg. Casinen,

Stephanus Catanius Novariensis, Abb. S. Mariæ Gratiarum, Placentin. Diœcef. Congreg. Casinenf.

Augustin. Losens. Hispanus, Abb. S. Benedicti de Ferraria, Congreg. Casinen.

Eutychius Cordes, Antuerpiensis, Abb. S. Fortunati apud Bassianum, Congreg. Casinensis.

Claudius Sainctes, Gallus, Abb. Lunevillan,

Cosmas Damianus, Hortulan. Hispanus, Abb. Villabertrandi. A

Generales.

Vincentius Iustinian. Genensis, Gener. Ordin. Prædic. posteà Cardinalis.

Franciscus Za.iora, Hispan. Gener. Ord. Minor. de Observantia.

Antonius de Sapientibus, Augustanus, Gen. Ord. Minorum Conventualium.

Christophorus Patavio. Gener. Ordin. Eremit. S. Augustini.

Io. Baptista Migliavacca, Astensis, Gener. Ordin. S. Mariæ Servorum.

Stephanus Fazinus, Cremonensis, Provincialis Lombardiæ, pro Generali Carmelitarum. B

Iacobus Lainez, Hispanus, Præpositus Ge.e.al. Societatis Iesu.

Thomas..... Civitatis de Castello, Gener. Capucinorum.

Doctores legum pro S. Concilio.

Gabriel Palæotus, Bononiensis, Auditor Rotæ, posteà Episc. Bonon. & Cardinalis.

Scipio Lancelottus, Romanus, Advocatus consistorialis posteà Cardinalis.

Io. Baptista Castellius Bononiensis, Promotor, posteà Episc. Ariminensis.

Michael Thomasius, Majoricensis, Doctor Decretorum, posteà Episc. Illerden. C

Theologi à summo Pontifice missi.

Fr. Petrus de Soto, Hispanus, Ord. Præd. Obiit Tridenti mense Aprilis 1563.

Alphons. Sal.neron. H.span. Societ. Iesu.

Franciscus Torrensis, Hispanus, Doctor Theolog. posteà Societatis Iesu.

Aoroo. Solisios, Hispanus, Doctor Theolog.

Fr. Camillus Campegius, Papiensis, Ord. Præd. Inquisitor Ferrariæ.

Fr. Hieronymos Bravo, Hispanos, Ord. Præd.

Fr. Adrian. Valentin. Venetus, Ord. Præd. in demortui F. Petri de Soto locum.

Doctores Theologiæ Facultatis Parisiensis, missi à Carolo IX. Galliarum Rege Christianissimo. D

Nicolaus Maillard, Decanus Facultatis Parisien.

Ioan. Peletier.

Ant. Damochates Ressonæus.

Nicolaus de Bris.

Iacobus Hugonis Franciscan. Idem etiam Procurator Reverendiss. Ioann. Ursini Episcopi Trecorens.

Simon Vigor.

Richardus du Pré.

Natalis Paillet, Obiit Trid. 7. Kal. Decemb. 1562.

Robertus Fournier.

Antonius Coquier.

Lazarus Broychor.

Claudios de Sainctes, Canoo. Regularis. E

Theologi missi à Philippe Rege Catholico.

Cosmas Damian. Hortulan. Abbas Villabertrandi.

Ferdinandus Tritius, Doctor Theolog. Canon. Caurien.

Ferdinandus Vellosillus, Doctor Theol. Canon. Seguntin.

Thomas Dassio I. V. D. Canooicus Valentin.

Licentiar. Anton. Covarruvias, Audit. Granaten.

Ferdinandus Mincacen. Decretorum Doct.

F. Ioan. Ramirez, Hispanus, Minister Provinciæ S. Iacobi.

Fr. Alfonsus Contreras, Commiss. Ordinis in Curia Regis Hispaniæ.

Fr. Michael de Medina, Hispanus, Ord. Min. sacræ Theologiæ Doctor.

Fr. Ioan. Lobera, Hispanus, sacræ Theologiæ Lector Salmanticæ, Socius Ministri Provincialis S. Iacobi.

Cosmus Palma Fonteyus, Hispanus, sacræ Theologiæ Doctor, Socius Hortulani Abb.

Fr. Ioan. Gallo, Hispanus, Ord. Præd.

Fr. Petrus Feroandez, Hispanus, Ordin. Præd. in societate Magistri Gallo.

Fr. Desiderius de S. Martino, Panormitanus, Ord. Carmelitani.

Michael Bayus ab Atho, sacræ Theologiæ Doctor.

Io. Hesselsa Lovanio, sacræ Theol. Doctor.

Cornelius Iansenius, Hulstensis, sacræ Theologiæ Doctor, post Episc. Gandavensis.

Theologi missi à Rege Portugaliæ.

Fr. Franc. Forerius, Ord. Præd.

D. Iacobus a Payua de Andrade, Lusitanus, Doctor Theol.

D. Melchior Cornelius, Decretorum Doctor, Senator Regis Portugalliæ.

Ab Excellentissimo Duce Bavariæ.

Ioan. Cavillonius, Flander, è Societate Iesu.

Procuratores Episcoporum absentium.

Marchantus Doctor Theologus, pro Illustriss. Card. de Mendoza, Episc. Burgen.

Ioan. Cothardus, Cler. sæcularis, Germanus, pro Reverendiss. Ratisbonensi.

Georgius Hochenuater, Cler. sæcul. Doctor Theologus, Suffraganeus pro Reuerendiss. Episc. Basileensi

Frater Felicianus Ningarda à Morbinio. Ordin. Præd. pro Illustrissimo Domino Salisburgensi Orator.

Petrus Cumel, Doctor Theol. Canonicus Malacitanus, pro Reverend. Malacitano.

Ioan. Delgadus, Doctor Theolog. Canonicus Tudensis, pro Reverendiss. D. Ioanne de S. Æmyliano, Episcopo Tudensi.

Gaspar Cardillus. Villalpandeus, Segob. Doctor Theol. pro Reverend. Episc. Abulen.

Frater Io. de Ludenna, Doctor. Theolog. Ordin. Prædic. pro Reverendiss. Episcopo Seguntin.

Frater Franc. Orantes, Lectur Vallisoleti, Ord. Minorum, pro Reverend. Episcopo. Palentino.

Cæsar Ferrantius, Suessan. Doctor Theol. pro Reverendiss. Episc. Suessano, apud Reverendissimum Ilerdensem.

Procuratores Ordinum.

Ioannes Contingnon Doctor, Gallus, Prior & Procurator Ord. Cluniac.

Nicolaus Boucherat, Gallus, Prior Monast. de Recluso, Procurator Genet. Ordin. Cisterciensis.

Theologi sæculares, & Doctores Iuris Canonici.

Georgius Girard, Gallus, Doctor Theol. cum Reverend. Andegavensi.

Gentian. Hervetus, Gallus, cum Illustriss. Cardinali a Lotharingia.

Franc. Sancius, Decan. Facultatis Theologiæ, & Canonicus Salmanticens. cum Reverendiss. Salmanticensi.

Matthæus Guerra, Consentin. Calaber, Presbyter,

A ſæcularis, cum Reverendiſſ. Epiſcopo S. Marci.

Federicus Pendaſius, cum Illuſtriſſ. Cardinali de Mantua, Legato ſacri Concilij.

Ioannes Franciſcus Lombardus, cum Illuſtriſſ. Cardinali Seripando, Legato ſacri Concilij.

Petrus Mercatus, Theolog. cum Reverend. Vicenſi.

Trigillus, Doctor Theol. Canonicus Legionenſ. cum Reverend. Legionen.

Sebannus, Doctor Theolog. cum Reverendiſſ. Legionen.

Antonius Leitonius, Doctor Theolog. cum Reverendiſſ. Coymbricenſi.

Petrus Fontidonius, Doctor Theol. cum Reverendiſſ. Salmantino.

B Ioannes Villeta, Doctor Theolog. cum Reverend. Barchionenſi.

Ioannes Fonſeca, Doctor Theol. cum Reverendiſſ. Archiepiſcopo Granatenſi.

Michael Oroncuſpe, Doctor Theol. cum Reverendiſſ. Epiſc. Pampilonenſi.

Alfonſ. Fernandez de la Guerra, Hiſpanus. Doctor Theol. cum Reverend. Guadixienſi.

Michaël Ytero, I. V. D. cum Reverend. Epiſcop. Pampilonenſi.

Ioſephus Puebla, Doctor Theolog. cum Reverendiſſ. Epiſc. Civitatenſi.

Ioannes Chiacon. Doctor Iuris Canonici, cum Reverend. Epiſcopo Almerienſi.

Antonius Garçias, Doctor Theol. cum Reverend. Epiſc. Ovetenſi.

C Benedictus Arias Montanus, Ordin. S. Iacobi, Doctor, cum Reverend. Epiſc. Segobienſi.

Ioannes Barcellona, Theol cum Reverend. Epiſc. Vſellenſi.

Doctores Galli Ordinis S. Benedicti.

Ioannes Cartheugne, Doctor Theol.
Ioannes de Verdun, Doctor Theol.

Theologi Ordinis Fratrum Prædicatorum.

Angelus Cioſius, Florentinus, cum Illuſtriſſ. Card. Mantuano Legato ſacri Concilij.

D Seraphinus de Caballia, Brixienſis, Provincialis Terræ ſanctæ, cum Reverend. ſuo Generali.

Eliſæus Capys, Venetus, Theol. cum Reverend. Archiepiſcopo Pragenſi.

Petrus Aridienſis Gallus, cum Reverend. D. Cenomanenſi.

Bernardus Bernardi, Gallus, inquiſitor Avenionenſis, Vicarius Congreg. Franciæ, cum Reverend. D. Nemauſenſi.

Ioannes Matthæus Valdina, cum Reverend. D. Tarentino.

Petrus Martyr Coma, Hiſpanus, cum Reverend. Gerundenſi.

Petrus Satorres, Hiſpanus, cum Reverendiſſ. D. Dertuſenſi.

Antonius de Groſupto, cum Reverendiſſ. D. Viglevanenſi.

E Aurelius de Chio cum Reverendiſſ. D. Spalatenſi.

Adrianus Valentin. Venetus, cum Reverendiſſ. D. Nicoſienſi.

Marcus Medices, Veronenſis, cum Reverend. D. Cenetenſi.

Benedictus Herba, Mantuanus, cum Reverendiſſ. D. Brixienſi.

Michaël de Aſt, Genuenſis, Prior S. Laurentij.

Conſtantinus Coccianus, Iſogella, cum Reverend. D. Montis Politiani.

Henricus de S. Hieronymo, cum Reverend. D. Bracharenſi.

Ludovicus de Sotomaior, cum Rever. D. Georgio Tudenſi.

Baptiſta de Lugo, cum Reverendiſſ. D. Veronenſi.

Hieronymus Barolus, Papienſis.

Theologi Ordinis Minorum B. Franciſci de Obſervantia.

Aloyſius de Burgo novo, Italus, ſacræ Theol. Lector Bononiæ, poſtea Ord. Gener.

Thomas Sogliano, Italus, Provinciæ Bononiæ Miniſter.

Antonius de Padua, Luſitanus, Ordin. Secretarius.

Bonifacius Raguſæus, Apoſtolicus Prædicator, Terræ ſanctæ Gubernator, poſteà Epiſ. de Stragno in Dalmatia.

Angelus de Petriolo, Italus, Lector ſacræ Theol. Perusiæ.

Angelus Iuſtinianus, Italus, Lector ſacræ Theol. Genuæ.

Vincentius de Meſſina, Italus, ſacræ Theologiæ Lector, Neapoli.

Iulius Paſſiranus Vrceanus, Italus, ſacræ Theologiæ Lector Bergomi.

Iacobus Alani, Gallus, Theologus, cum Rever. Epiſcopo Veneten.

Theologi Ordinis FF. Minorum Conventualium.

Marcus Antonius Gambaronus à Lugho, Socius Religionis.

Bartholomæus Goſphus de Pergula.

Ioannes Tertius, Bergomenſis, Lector Theologiæ in Gymnaſio Papienſi.

Clemens Thomaſinus de Florentia, Regens in Conventu S. Crucis Florentiæ.

Auguſtinus Balbus à Lugho.

Ioannes Baptiſta Ghiſilphus, Ordinis Scriba.

Antonius de Grignano, Regens ſancti Antonij de Patavio.

Lucius Anguſiola, Placentinus, Regens S. Franciſci Bononiæ.

Maximianus Benianus, Cremon. Orator pro Religione, & Inquiſitor Paduæ.

Octavianus Charus de Neapoli, Regens ſancti Laurentij de Neapoli.

Antonius Poſius de Monte Ilcino, Regens in Conventu XII. Apoſtolorum Romæ.

Bonavent. Meldulen. Regens in Conventu Parmæ.

Martialis Peregrinus, Calaber, Regens in Conventu Ferrariæ.

Antonius à Cubalo, Feltrenſis.

Andreas Schynopius de Amandula, cum Rever. D. Cathanzario.

Balthaſar Criſpus, Neapolitanus, cum Reverend. D. Tropienſi.

Theologi Ordinis Fratrum Eremitarum S. Auguſtini.

Thadæus Peruſin. cum Reverend. D. Salviato.

Ioannes Paulus, Recanaten. cum Rever. D. Quinque eccleſien. Oratore.

Simon Florentin. cum Illuſtriſſimo Card. Seripando, Legato.

Cherubinus Lavoſius de Caſſia, cum Reverendiſſ. D. Vercellenſi.

Gabriël Verratellus, Anconitanus.

Ambroſius Veronenſis, Prior Conventus S. Marci in vrbe Tridentina.

Ioannes Baptiſta Burgos, Valentinus, Hiſpan.

Antonius Mondulphensis, cum Reverendiss. D. Pragensis Oratore. A

Ægidius Volarerranos, cum Reverend. Episcopo Tinien.

Eugenius Pisaurensis, Concilij Prædicator.

Adamantius Florentinus, cum Illustrissimo Cardinali Madrutio.

Aurelius Corinaltensis, cum D. Oratore Helvetorium.

Balthasar Massanus, cum Reverend. Episcop. Catanien.

Sebastianus Fanensis, Ordinis Scriba.

Christophorus de Sanctotis, Burgensis, Hispanus.

Simon de Brazzolatis, Patavinus.

Angelus Fetrus, Venetus, cum Reverendiss. D. de Osna. B

Petrus Lusinus, cum Reverend. D. Leitien.

Theologi Ordinis Fratrum Carmelitarum.

Ioannes Iacobus Cherecatus, Vicentinus. Provincialis Venetiarum.

Theodorus Masius, Mantuanus, cum Reverend. D. Cremonensi.

Sylvester, Confessor Illustr. Card. Mantuani.

Luccetius Absolanus, cum Reverend. D. Patriarcha Venetiarum.

Nicolaus, Gallus, cum R. P. Generali.

Eraldus, Gallus, cum R. P. Generali.

Laurentius Lauretus, Venetus, cum R. Patre Generali. C

Angelus Ambrosianus, Venetus.

Theologi Ordinis Fratrum Servorum Beatæ Mariæ.

Stephanus Bonutius, Aretinus, postea Episcopus Aretinus, & Cardinalis.

Amans, pro congregatione Servorum, cum Reverend. D. Sibinicien.

Officiales Sacri Concilii Tridentini.

Episcopus Cavensis, Commissarius.

Episcopus Thelesinus, Secretarius.

Ludovicus Bondonius, Magister cærimoniarum. D

Cantores sacri Concilii.

Simon Bartolinus, Perusinus.

Joannes Aloysius de Episc. Neapolitanus.

Bartholomæus Conte, Gallus.

Matthias Albo, de Fulginio.

Franciscus Bustamaote, Hispanus.

Joannes Antonius Latinus, Beneventanos.

Franciscus Druda, Calliensis.

Lucas Longinquus, Gisonensis.

Petrus Seosteccius, Aretinus.

Notarii.

Marcus Antonius Peregrinus, Comensis, & Cynthius Pamphilus de S. Severino. E

Hieronymus Gambatus, Brixien. Foren.

Antonius Manellus, Depositarius.

Cursores Sancti Domini Nostri, & Sacri Concilii.

Nicolaos de Matthæis, &

Jacobus Carra, Allobroges.

CONFIRMATIO CONCILII.

A NOs Alexander, sancti Laurentij in Damaso Diaconus Cardinalis de Farnesio, S. R. E. Vicecancellarius, fidem facimus & attestamur, qualiter hodie, die Mercurij 26. Ianuar. 1564. Pontificatus sanctissimi Domini nostri D. Pij, divina providentia Papæ IV. anno quinto, in Consistorio secreto apud S. Petrum, Reverendiss. DD. mei, Cardinales Moronus, & Simoneta, nuper reversi à sacro Concilio Tridentino, cui uti Sedis Apostolicæ Legati præerant, petierunt ab eodem sanctiss. Domino nostro, ut infra.

B Beatissime Pater. In Decreto super fine Concilij Oecumenici Tridentini, pridie Nonas Decembris præteriti publicato, statutum fuit, ut per Sanctitatis vestræ & sanctæ Sedis Apostolicæ Legatos & Præsidentes peteretur nomine dicti Concilij à Sanctitate vestra confirmatio omnium & singulorum, quæ tam sub fel. rec. Paulo III. & Iulio III. quam sub Sanctitate vestra in eo decreta & definita sunt. Quapropter nos Ioannes Cardinalis Moronus, & Ludovicus Cardinalis Simoneta, qui tunc Legati & præsidentes eramus, volentes exequi quod in dicto Decreto stabilitum fuit, humiliter petimus nomine dicti Concilij Oecumenici Tridentini, ut Sanctitas vestra dignetur confirmare omnia & singula, quæ tam sub fel. rec. Paulo III. & Iulio III. quam sub Sanctitate vestra in C eo decreta & definita sunt.

Quibus auditis, Sanctitas sua, viso & lecto tenore dicti Decreti, habitis votis Reverendiss. DD. meorum Cardinalium, respondit per hæc verba.

Petitioni, nomine Concilij Oecumenici Tridentini super eius confirmatione per dictos Legatos nobis factæ annuentes, omnia & singula, quæ in dicto Concilio tam sub fel. rec. Paulo III. & Iulio III. prædecessoribus nostris, quam Pontificatus nostri tempore decreta & definita sunt, auctoritate Apostolica, etiam de Venerabilium FF. NN. Cardinalium consilio & assensu, matura cum illis deliberatione præhabita confirmamus, atque ab omnibus Christi fidelibus recipi, & inviolabiliter observari mandamus, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. D

Ita est. A. Card. Farnesius Vicecancell.

BULLA S. P. N. PII,

DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IV.

Super confirmatione Oecumenici Generalis Concilij Tridentini.

E PIus Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis:* 2. Cor. 1. qui respicere dignatus Ecclesiam suam sanctam, tot procellis & tempestatibus agitatam atque vexatam, & gravius in dies laborantem, apto tandem ei subvenit optatoque remedio. Ad plurimas & perniciosissimes hæreses extirpandas, ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam, ad pacem & concordiam Christiani populi procurandam, indictum jampridem in civitate Tridentina Oecumenicum & Generale Concilium à piæ memoriæ Paulo III. prædecessore nostro, & Sessionibus aliquot habitis cœptum fuerat: ab eius autem successore Iulio in eamdem urbem re-

vocatum, post alias Sessiones celebratas, variis impedimentis & difficultatibus objectis, ne tunc quidem peragi potuerat: itaque diutius intermissum fuerat non sine maximo mœrore omnium, cum quotidie magis Ecclesia ejusmodi remedium imploraret. Nos autem post susceptum Sedis Apostolicæ regimen tam necessarium ac salutare opus sicut Pastoralis sollicitudo monebat, divinæ misericordiæ fiducia perficere aggressi, adjuti pio studio charissimi in Christo filij nostri Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Christianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum, tandem consecuti sumus quod nec diurnis nec nocturnis curis elaborare destitimus, quodque à *Patre luminum* assidue precati sumus. Cum enim eam in urbē undique ex Christiani nominis Nationibus convenisset, nostris convocata litteris, & sua etiam ipsorum pietate excitata, Episcoporum, & aliorum insignium Prælatorum maxima, & Oecumenico Concilio digna frequentia; præter plurimos alios pios, & Sacrarum litterarum scientia, divinique & humani Iuris cognitione præstantes viros, præsidentibus ipsi Synodo Sedis Apostolicæ Legatis, nobis adeo Concilij libertati faventibus, ut etiam de rebus Sedi Apostolicæ propriæ reservatis, liberum ipsi Concilio arbitrium per litteras ad Legatos nostros scriptas, ultro permiserimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem necessariæ visæ sunt, tractanda, definienda, & statuenda restabant, ad confutandas hæreses, ad tollendos abusus, & emendandos mores, à sacro-sancta Synodo summa libertate diligentiaque tractata, & accurate ac mature admodum definita, explicata, statuta sunt. Quibus rebus perfectis, & Concilium tanta omnium qui illi interfuerunt, concordia peractum fuit, ut consensum eum plane à Domino effectum fuisse constiterit, idque in nostris atque omnium oculis valde mirabile fuerit. Pro quo tam singulari Dei munere Supplicationes statim in alma hac Urbe indiximus, quæ maxima Cleri & populi pietate celebratæ fuerunt; laudesque & gratias divinæ Majestati merito persolvendas curavimus: cum ejusmodi Concilij exitus spem magnam & prope certam attulerit, fore ut majores in dies fructus ad Ecclesiam ex ipsius Decretis Constitutionibusque perveniant. Cum autem ipsa sancta Synodus pro sua erga Sedem Apostolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum vestigiis inhærens, Decretorum suorum omnium, quæ nostro & prædecessorum nostrorum tempore facta sunt, confirmationem à nobis petierit, Decreto de ea re in publica Sessione facto; Nos ex Legatorum literis prius, deinde post reditum eorum, ex iis quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, postulatione ipsius Synodi cognita, habita super hac re cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, sanctique Spiritus in primis auxilio invocato, cum ea Decreta omnia Catholica, & populo Christiano utilia ac salutaria esse cognovissemus, ad Dei omnipotentis laudem, de eorumdem fratrum nostrorum consilio & assensu in Consistorio nostro secreto illa omnia & singula auctoritate Apostolica hodie confirmavimus, & ab omnibus Christi fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevimus, sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & suscipi observarique decernimus. Mandamus autem in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis à sacris Canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, arbitrio nostro infligendis, universis & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis, & aliis quibusvis Ecclesiarum Prælatis, cujuscumque status, gradus, ordinis & dignitatis sint, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem Decreta & statuta in Ecclesiis suis, civitatibus & Diœcesibus, in judicio & extra judicium diligenter observent, & a subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant observari: contradictores quoslibet & contumaces

Confirmatio Conciliorum per Papam.

A per sententias, censuras & pœnas Ecclesiasticas, etiam in ipsis Decretis contentas, appellatione postposita, compescendo; invocato etiam, si opus fuerit, brachij sæcularis auxilio. Ipsum vero charissimum filium nostrum Imperatorem electum, cæterosque Reges, Respublicas, ac Principes Christianos monemus, & per viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi obtestamur, ut qua pietate Concilio per Oratores suos adfuerunt, eadem pietate, ac pari studio, divini honoris & populorum suorum salutis causa, pro sedis quoque Apostolicæ & sacræ Synodi reverentia, ad ejusdem Concilij exequenda & observanda Decreta Prælatis, cùm opus fuerit, auxilio & favore suo adsint, neque adversantes sanæ ac salutari Concilij doctrinæ opiniones à populis ditionis suæ recipi permittant, sed eas penitus interdicant. Ad vitandam præterea perversionem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique
B liceret, prout ei liberet, in Decreta Concilij Commentarios & interpretationes suas edere, Apostolica auctoritate inhibemus omnibus, tam Ecclesiasticis personis, cujuscumque sint ordinis, conditionis & gradus, quam Laicis, quocumque honore ac potestate præditis; Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis vero, quicumque fuerint, sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate nostra, audeat ullos Commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilij Decretis quocumque modo edere, aut quidquam quocumque nomine, etiam sub prætextu majoris Decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæsito colore, statuere. Si
C cui verò in iis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam, omnium fidelium magistram, cujus auctoritatem etiam ipsa Sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates & controversias, si quæ ex eis Decretis ortæ fuerint, nobis declarandas & decidendas, quemadmodum ipsa quoque sancta Synodus decrevit, reservamus; parati, sicut ea de nobis merito confisa est, omnium Provinciarum necessitatibus ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit providere. Decernentes nihilominus irritum & inane, si secus super his à quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Ut hæc autem ad omnium notitiam perveniant, neve quis excusatione ignorationis uti possit, volumus & mandamus, ut hæ
D literæ per aliquos Curiæ nostræ Cursores in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi, tunc, cum in eis populus, ut Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam & clara voce recitentur, & postquam recitatæ fuerint, ad valvas earum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ affigantur, ibique ut legi & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur. Cum autem inde amovebuntur, relictis de more ibidem exemplis, in alma Urbe ad impressionem tradantur, quo commodius per Christiani nominis provincias & Regna divulgari possint. Transumptis quoque earum, quæ manu alicujus publici Notarij scripta subscriptave, & sigillo ac subscriptione alicujus
E personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, monitionis, inhibitionis, reservationis, voluntatis, mandatorum & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1563, septimo Kal. Feb. Pontif. nostri anno 5.

EGO

Ego Pius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego F. Card. Pisan. Episc. Ostiens. Decan.
Ego Fed. Card. Cæsius, Episc. Portuen.
Ego Io. Card. Moronus, Episc. Tosculan.
Ego A. Card. Farnesius, Vicecanc. Episc. Sabin.

. . . .

. . . .

Ego R. Card. S. Angeli Major Pœniten.

. . . .

. . . .

. . . .

Ego Io. Card. S. Vitalis.
Ego Io. Michaël, Card. Saracenus.

. . . .

Ego Io. B. Cicada, Card. S. Clementis.
Ego Scipio, Card. Pisarum.
Ego Io. Card. Reoman.
Ego F. M. G. Card. Alexandrin.
Ego F. Clem. Card. Aracæli.
Ego Iac. Card Sabellus.

. . . .

. . . .

Ego B Card. Salviatus.
Ego Ph. Card Aburd.
Ego Lugd. Card. Simoneta.

. . . .

. . . .

Ego F. Card. Pacieccus, y de Tol.
Ego M. A. Card. Amulius.
Ego Io. Franc. Card. de Gambara.
Ego Carol. Card. Borromæus.
Ego M. S. Card. Constantien.
Ego Alfon. Card. Gesualdus.
Ego Hippol. Card. Ferrar.
Ego Franc. Card. Gonzaga.

. . . . .

Ego Cui. Ase. Diac. Card. Camer.
Ego Vitellotius, Card. Vitallius.

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Ant. Florebellus Lanellin.
H. Cumyn.

BVLLA PII PAPÆ IV.

Super Declarationes temporis, ad observanda Decreta sacri Oecumenici & Generalis Concilii Tridentini.

PIus Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sicut ad sacrorum Conciliorum Decreta ac Canones, auctoritas atque confirmatio Apostolicæ Sedis & debet & solet accedere, ita si qua super eis exorta sit dubitatio, eiusdem Sedis iudicio & declaratione tollenda est. Ad aures nostras pervenit, multos esse qui dubitent ex quo tempore cœperint Decreta sacri Generalis Concilij Tridentini, ad reformationem & Ius positivum dumtaxat spectantia, eos ad quos pertinent, obligare, illa præsertim, quæ tempora certa præstituunt ad Provinciales Diœcesanasque Synodos celebrandas, ad sacros Ordines suscipiendos, ad Religionem profitendam, ad Parochiales Ecclesias, aliaque Beneficia Ecclesiastica, quæ eiusdem Concilij Decretis retineri prohibitum sit, resignanda, & ad complures res huiusmodi exequendas, ac alias omnes ad prædictam Reformationem Iusque positivum tantum spectantes, quæ observari aut evitari debent. Nos itaque, ut omnis controversia dubitatioque tollatur: Motu proprio

A eam rem, prout rationi, Iuri & æquitati convenire censuimus, duximus declarandam. Nam etsi ipsius Concilij Decreta, etiam de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio & assensu in Consistorio nostro secreto confirmata à nobis fuerunt sub finem mensis Ianuarij, & ab eo etiam tempore apud hanc sanctam Sedem observari cœperunt: quia tamen non parum temporis in eis Romæ diligenter emendateque imprimendis necessariò consumptum fuit; & iure etiam communi sancitum est, ut Constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant, æquum nobis & iustum visum est præclara Decreta omnia ad dictam reformationem Iusque positivum dumtaxat spectantia, à Kal. Maij proximè præteriti obligare cœpisse; neque post eam diem excusationem cuiusquam, quod ea ignoraverit, admit-
B tendam: atque ita Apostolica auctoritate declaramus ac definimus. & ab omnibus iudicari debere mandamus atque statuimus; decernentes irritum & inane, si quid secus à quoquam quacumque dignitate, auctoritate & potestate prædito contigerit iudicari; Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis aliisque in contrarium facientibus quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, definitionis, mandati, statuti, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum Anno Incarnationis Dom. 1564. 15. Kal. Augusti, Pont. nostri an-
C no 5.

Fed. Card. Cæsius.

Cæs. Glorierius.
H. Cumyn.

Laus Deo, Beataeque Virgini Matri Mariæ.

CONTROVERSIÆ CONCILII Tridentini ac ipsius Apologia.

Protestantium exceptiones variæ contra Concilium Tridentinum in genere, breviter confutantur.

D

SECTIO I.

PLurimas adferunt hodie adversarij contra gravissimum illud Concilium exceptiones apud Stapletonum controversia 3. *l.* 7. *c.* 9. Displicere aiunt, quòd fuerit ibi Papa Pontifex Romanus Concilij Caput & Præses. At in generalibus Conciliis id iuris obtinet ut sæpius probatum.

Displicet illum esse iudicem cum aliis Episcopis, qui in hac controversia sint partes, illos enim, personas esse in hac controversia reas; sed omnium Hæreticorum eadem est exceptio. Nolunt præsentem Ecclesiam iudicem esse, à cuius doctrina sese sejungi apertè vident. Sed hoc ipsum & solum hæreticum convincit, quòd Ecclesiam præsentem iudicem ferre
E non volt, quam solam in terris omnium controversiarum præsentem unaquaque ætate & tempore iudicem, Christus constituit; solam dico, non in toto corpore suo aut quibusvis eius partibus, sed in solis Episcopis maximeque Petri successore omnium Episcoporum Principe. Vide in V. Classe ad Synodum Dortrectanam. *Hoc ipsū Hereticū cōvincit, quod Ecclesiā iudicem recusat.*

Displicet tertiò, quod majori numero suffragiorum res decernatur. Quid volunt ergo? ut paucitate vel æqualitate suffragiorum feratur sententia? nihil enim est tertium præter id quod antea repudiarunt. At verò paucitatem stipulari, est omnium Hæreticorum proprium; & si non sic esset, quæro quare major in *De numero suffragiorū in Conciliis.*

paucitate quam in multitudine suffragiorum certitudo est? In æqualitate similiter sententium, decerni nihil potest. Vana est ergo exceptio. Quanquam sanè nec ipsa pluralitas, sed, ut ita loquar, totalitas suffragiorum concludit, deliberativa enim sententia certè plurium est; definitiva autem sententia omnium est. Nam in sententiam plurium omnes transeunt, & communi omnium consensu res fidei semper decernitur.

Hebr. 13. Mat. 18. Luca 10.

Deinde volunt ut scripturâ res definiatur: audio, & id nostros facere asserimus: negant illi. Quis erit arbiter, nisi quibus ut non illi, *obedire & subjacere*, Apostolus iubet, *Ecclesiæ præpositi?* nisi quam audire iubet Salvator, *Ecclesia?* nisi de quibus dicit, *qui vos audit, me audit*, Apost. successores? Deinde scriptura audit, sit iudex, sed illam utraque pars prætendit, nec minùs Catholicus quàm Hæreticus profert: illa mihi non loquitur, illa seipsam non semper exponit. Vivæ vocis interpres & iudex desideratur. Illa, si Christiani sumus, non alia quàm Ecclesia esse potest.

De istis præiudiciis conqueruntur Ecclesiæ Saxonicæ in repet. Cōfessionis Aug. in fine.

Displicet adhuc magis, quod in Concilio, non ex iudicio, sed ex præjudicio & affectu contra eorum dogmata conclusum fuerit. Nam ante ipsum Concilium cœptum, solum Papam eos pro hæreticis damnasse, & Leonem X. editâ Bullâ Lutheri articulos anathemate percussisse, quin & quotannis in Bullâ Cœnæ Domini idem repetere. Hoc autem Romani Pontificis iudicium, quasi præjudicatam sententiam sine inquisitione, & examine alios Episcopos sequutos fuisse: ex consuetudine scilicet iam recepta, & traditione majorum magis quàm ex verbo Dei rem controversam definientes. Aliis quoque maximis præjudiciis causam ipsorum à cæteris Episcopis & Sacerdotibus iamdudum damnatam extitisse, quia pro hæreticis ab illis iam ante Concilium habebantur. Hæc illi hodie. Æquior fortassè & iustior hæc querela adversariorum multis videri poterit. Sed nihil ea vanius aut etiam iniquius. Nam cum doctrina Ecclesiastica, orthodoxa, Christiana, nulla sit iam nova, ac ne post primam Evangelij propagationem nova unquam fuerit, inde consequens fit, ut ad hæresim aliquam pro huiusmodi declarandam & damnandam, nulla opus sit novâ definitione, sed tantùm veteris & orthodoxæ fidei (quæ illa sit) declaratione & explicatione, quod certè nihil aliud est, quam consuetudini receptæ & traditioni majorum mordicus adhærere, & paribus semper vestigiis incedere.

Sed in omnibus Conciliis hactenus contra hæreses collectis, nihil novum definitum est, sed antiqua fides stabilita de novo, & confirmata illustrius fuit. Similiter ante Concilia collecta contra omnes hæreses, Episcopi qui convenerunt præjudicatam sententiam (quam ex regulâ fidei & majorum traditione hauserant) secum attulerunt. In Concilio Nicæno primo contra Arrium definierunt Episcopi qui ipsum Arrium ante Concilium excommunicaverant, ut Alexander Patriarcha Alexandrinus cum aliis permultis suæ Provinciæ, totius videlicet Ægypti, Episcopis in Synodo quadam Alexandrinâ priùs collectis. Definierunt quoque contra illum in ipso Concilio Patres, quia veteres Episcopos prædecessores suos ita semper sensisse animadverterant, ut disertè Eusebius Cæsariensis in Epistola ad suos, ut Athanasius quoque attestantur. Ideoque (ut idem notat Athanasius in Epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ) in definitione fidei, *Non scripserunt Patres Nicæni, visum est nobis, ut in quæstione de Paschate, sed scripserunt, sic credit Catholica Ecclesia.* Commemorat quoque Theod. in suo Philotheo, illam sententiam in Concilio Nicæno obtinuisse, quæ tunc per universum orbem vicerat, ac divulgata fuerat fidei confessio. Sic de seipso scribit Hilarius, se antequam de fide Nicæna audivisset, *homousion* tamen ut consubstantialem Patri Filium credidisse, & ex scripturis didicisse. Quid ergo? num propterea Arriani Nicæni Concilij iudicio

Socrates l. 1. c. 1.

Socrates l. 1. c. 5.

In Epist. ad Africanos.

In vita Iacobi Nisibensis Episcopi.

In fine libri de Synodis.

ac sententiæ stare non debuerunt, quia tanto cum præiudicio illi Episcopi convenerunt? aut quia veteri traditioni maiorum suorum adhæserunt? Sed amplius est, quod in omnibus generalibus Conciliis postea consecutis, tanto cum præiudicio Episcopi accesserunt, ut semper ante cœptum Concilium generale, Apostolica sedes in Romano Pontifice omnes illas hæreses Ecclesiæ pacem tunc perturbantes priùs damnaverit; idque vel Synodo priùs Romæ ea de re habita, vel Epist. ipsius Rom. Pontificis de re tota ad Concilium conscripta, cuius doctrinam ad amussim semper reliqui Patres & Episcopi secuti sunt: sic ante Concilium Constantinopolitanum secundum, Damasus Papa collecta Romæ Synodo, Macedonium, Apollinarem, Photinum, Sabellium & Eunomium condemnavit, ut patet ex Epistola eius ad Paulinum Thessalonicensem Episcopum. Athanasius quoque Alexandrinus Patriarcha cum Eusebio Vercellensi, collecta Alexandriæ Synodo Macedonij hæresim longe ante Concilium illud generale contra illum damnavit. Sic Cœlestinus Papa ante Concilium generale Ephesinum cœptum damnavit Nestorium, & Literis ad Cyrillum scriptis decem dies ad deliberandum Nestorio præscripsit, infra quos nisi sententiam mutaret, excommunicationi ut degradationi subiaceret. Quam sententiam secutus Cyrillus, necessariò se compulsum illa Rom. Pontificis Epistola scribit. Contra Eutychetem ante cœptum Concilium Chalcedonense, iam pronunciaverat Leo Papa scripta eruditissimâ Epistola contra illud dogma hæreticum, atque ad Concilium missa, quam ita secuti sunt illius Concilij Patres, ut ne latum unguem ab illâ discederent. Similiter Petrum Antiochenum priùs Simplicius Papa damnaverat. Sic hæreticos Monothelitas, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum Constantinopolitanos Episcopos, Theodorus & Martinus 1. Rom. Pontifices collectâ Synodo Provinciali antè celebratam aut celebrari cœptam Synodum sextam generalem (in qua hæc hæresis totius Ecclesiæ iudicio damnata fuit) publico decreto damnaverant. Ad ipsam quoque Synodum litteras scripsit Agatho Papa, quibus hanc hæresim suo iudicio & præiudicio iugulavit: *Agathonis enim relationem* (ait Imperator Constantinus IV.) *tanquam ipsius divini Petri vocem supermirati sumus: nemo enim discrepavit nisi unus.* Sic ante Nicænam secundam Generalem septimam contra Iconomachos collectam, literas præmisit Adrianus Pontifex ad Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum, quibus priùs damnavit illam hæresim. Sic postremo Photium Nicolaus primus priùs damnaverat, quam in Concilio Generali 8. Constantinopolit. 4. condemnaretur sub Imperatore Basilio. Denique contra nullos hæreticos unquam in Concilio maximè Generali (quod postremum est remedium ad hæreses reprimendas) coitum fuit, quin priùs multis & maximis præiudiciis Episcopi orbis Christiani, maximè sedes Apostolica Rom. illos pro damnatis habuerint. Coierunt tamen nihilominus, ot plerunque, ut ad populi Christiani ipsorumque Principum majorem instructionem damnarentur, atque ut ultimus tandem illi controversiæ finis imponeretur; audita iam & intellecta clarissimè in Concilij decreto, universæ Ecclesiæ voce, quam qui audire recusaret, non iam pro Christiano, sed pro *Ethnico & Publicano*, iuxta vocem Salvatoris habendus esset. Quo iure ergo Protestantes hodie propter Romani Pontificia cæterorumque Episcoporum præjudicia contra se facta, Concilij Tridentini sententiæ ac iudicio acquiescere nolunt, eodem iure prænominati omnes hæretici absolventur, & Conciliis prænominatis acquiescere non debuisse probabuntur.

Papa prius dānat hæreses.

Vide Theodor. hist. Eccl. l. 5. c. 10. Scripta l. 3. c. 5. Evagr. l. 1. c. 4.

Epist. 10. ad Flavianum.

In vita Theod. & Mart. 1. PP. Cōc. Gen. 6. Act. 4. Act. 18.

Concil. Nicæn. 2. Act. 2.

Matt. 18.

Imò si rectè advertimus, in primo illo Concilio Hierosolim. ab ipsis Apostolis celebrato, nonne contra Iudaizantes Christianos, & Legalium observationem baptizatis gentibus imponere volentes, iamdiu ante

Act. 10.
Act. 14.
Act. 15.

manifesta praxis in contrarium Apostolorum maximè Petri & Pauli apertè præjudicabat? Nam & antea Petrus Cornelium cum totâ suâ domo baptizaverat, nullo tali iugo imposito, & Paulus per multas gentes transiens & prædicans similiter fecerat; & denique disertè Apostoli in Epistola Synodali ad gentes missa, profitentur sine ullo mandato novos illos prædicatores & perturbatores pacis Ecclesiæ suum

Act. 15.

novum dogma sparsisse. *Audivimus*, inquiunt, *quia quidam à nobis exeuntes turbaverunt vos verbis, quibus non mandavimus.* Postremò Petrus, cùm iam fieret magna conquisitio, & antequam ad aliquid concludendum veniretur, suam sententiam præmittens tantum causæ præjudicium attulit, ut *tacente multitudine*, Apostolorum videlicet & seniorum aliquorum (nam illi soli convenerant) *in sententiam Petri* (ait Hieron.) *Iacobus primum, moxque alii omnes Presbyteri transirent.* Quod exemplum secuta posteritas, in sedis Apostolicæ Romanæ (in quâ Petri successor sedet) præjudicatam sententiam contra omnes hæreses, in omnibus Conciliis unanimi consensu transivit; ut modo in singulis ostendimus, solo primo Nicæno excepto, cuius acta ad nostras manus non venerunt. Non debuerunt ergo ex Protestantium sententia Iudaizantes illi Christiani Apostolorum decreto stare, vel propter præjudicatam ipsorum sententiam & opinionem, vel quia Papa ille, Petrus præjudicio cæteros traxit. Vides ergo quam sit hæc Protestantium exceptio non solùm vana, sed etiam iniquissima, ut quæ omnibus, qui hactenus extiterunt, hæreticis patrocinatur, ipsam verò fidem Orthodoxam (si semel admittatur) penitus pessundat & evertit. Nulla enim hæresis, hactenus legitimè damnata fuerit, ac neque deinde unquam rectè ac legitimè damnari poterit, hæc istorum hominum exceptio si semel admittatur.

Ep. 11. inter Epist. August.

Quale Concilium postulent Protestantes.

Sed audiamus, si Papam cum suis, idest, si Ecclesiæ Catholicæ Episcopos de controversiis hodie iudicare nolunt, quos demum Iudices, quos arbitros admittent? Qui tandem illi erunt, qui in Concilio collecti sententiam ferant? Concilium enim diu multumque flagitarunt, Christianum scilicet & liberum, in quo hæc dissentio tandem componatur. Aiunt Concilium se expetere, *in quo instituatur examinatio doctrina iuxta verbum Dei per homines idoneos, non partiales.* Cui illorum voto sic breviter respondemus. Iam facta est in Concilio Oecumenico Tridentino, prolixa valdè, accurata, & diligentissima examinatio doctrinæ, doctissimis viris & Theologis scientissimis undequaque collectis, idque iuxta verbum Dei, tam scriptum in utroque instrumento sacræ paginæ, quam etiam non scriptum. Quod quidem vel ipsa decreta eius Concilij Canonibus præfixa, luculenter ostendunt. Ubi liquidissimis sacræ Scripturæ testimoniis universa ferè doctrina solidè confirmatur. Imò, aiunt illi, sacræ Scripturæ testimonia iniquissimè in alienum sensum torquentur, & causæ præsenti nihil subserviunt. Rogo ergo hoc loco, quam possum studiosissimè Protestantes omnes & singulos, quis hujus rei arbiter erit, rectene illi Patres, Episcopi & Doctores in Ecclesia constituti, scripturam tractaverint, an non? Vosne illi judices esse vultis?

Protestantes de æquitate Concilii iudicare non possunt.

omitto quòd ad hoc munus vocari non estis. Authoritatis enim hæc res est, non rationis aut argumenti; Deinde hoc respondeo, hoc urgeo, quòd & vos ipsi partiales estis, & cum præjudicio ad hoc examen venitis. An tertij generis iudicem proferre potestis? An Græcos schismaticos, an Turcas, an Mauros inter nos & vos hanc litem componere vultis? Verbum Dei, dicitis, Iudex erit. Sed verbum Dei scriptum (quale solum vos intelligitis) iam utrique protulimus. De interpretatione, tractatione, & applicatione huius verbi quæritur. Accusatis Concilium homines superbissimi, & veteribus omnibus hæreticis simillimi, quòd malè tractaverit Verbum Dei.

A Condemnavit vos vicissim ipsum Concilium, & anathema vobis dixit, more sanè omnium hactenus Conciliorum, quod sceleratè & perniciosè animas fidelium ab avita fide abduxistis, & ita pestilenter seduxistis: nec alia magis ratione, quam Verbi Dei fraudulenta corruptela. Debetis, debetis, ô Protestantes, aut Concilio acquiescere. *Ecclesiam* in suis pastoribus *audire. Præpositis vestris obedire, Episcopis qui regunt Ecclesiam parere, per Pastores & Doctores quos Christus Ecclesiæ suæ dedit, ædificari & consummari*, idest, instrui & doceri; *Ecclesiam pro columna & firmamento veritatis agnoscere*: aut certè ostendere, vos esse illos pastores, illos præpositos, illos Doctores, illos Episcopos Ecclesiarum: illam denique Ecclesiam, quam solam agnoscere, audire,

Resolutio necessaria circa iudicii normam.

Math. 18.
Hebr. 13.
Act. 20.
Ephes. 4.
1. Tim. 3.

B revereri, & cui soli parere & acquiescere oportet omnes: aut profectò quod res est confiteri, vos *Ethnicos* non Christianos esse, qui Ecclesiam non auditis; vos Christum spernere, qui eos spernitis quos ipse misit, vos de numero ovium Dominici gregis non esse, vos denique ad Ecclesiam Christianorum non pertinere: aut denique quartò & postremò dicere vos oportet, nullam esse ad res controversas in Religione Christiana finiendas viam & rationem; nullam esse disciplinam, nullam certam authoritatem, nullos pastores, doctores, præpositos, vel Episcopos, nullam denique Ecclesiæ stabilitatem aut firmitatem: sed ut in Babylonica Philosophorum & gentium sapientum civitate factum est, ut egregie ostendit Augustinus, imò ut in regno ranarum fit,

Matt. 18.
Luc. 10.

De Civit. Dei l. 18. c. 41.

C licere unicuique æque vociferari, sentire & iudicare ut libet, seorsim sapere, licenter docere, astruere, destruere, prout libet.

Sed adhuc respondetis, *idoneos & non partiales ad examen doctrinæ iuxta verbum Dei admitti oportere.* Sed ô insensati, quis vos fascinavit, planeque etiam communi vos sensu privavit, ut non videatis, vel certe, (quod magis existimo) vos non videre dissimuletis, aliam hoc loco quæstionem esse longe maximam, qui tandem illi idonei sint & non partiales, & quorum iudicio constabit, qui tandem idonei sint? Certe si non partiales vultis hoc examen facere, Christianum orbem exire debetis. Omnes enim Christiani in his controversiis partiales sunt aut certe Christiani non sunt, omnes inquam vel Catholicas par-

Apoc. 3.

D tes tuentur, vel ad aliquam sectam vestram serio pertinent: nisi forte nec frigidi sint nec calidi, sed tales quos evomat Christus, id est, è numero suorum longe projiciat. Sed quis non videt hoc vos agere, homines scilicet minime malos, & in quibus non est dolus, ut vos ipsi aut sectarum vestrarum primi magistri, pro idoneis examinatoribus habeantur, & pro non partialibus? At quis vos censebit idoneos? Vestri, opinor, Principes & Magistratus, quos nequitia & astutia vestra circumvenistis. Quid ergo alij Principes Christiani iudicabunt, qui vestras hæreses cane peius & angue merito exhorrescunt? Imò tot inter sectas vestras, qui tandem idonei communi consensu (de communi enim & generali Concilio agitur) omnium vestrum erunt? An vos Lutherani Bezam pro judice admitteretis? An ex Helvetiorum

E plagis, Comitatu Palatino Rheni, ex Anglia & Scotia quempiam asciscendum pro idoneo, & non partiali putabitis? Imo vos molliores, Flaccum-ne Illyricum cum ejus Magdeburgensibus sociis, admittere pro idoneis voletis? vel qui rigidiores inter vos sunt, ipsos molliores audient? Desinite istis nugis & præstigiis orbi terrarum illudere & imponere: sed potius omni studio agite & contendite, ut ubi sit vera Ecclesia, ubi legitimi Ecclesiarum magistri, præpositi & Episcopi sint, certò tandem & liquidò inveniatis; ac demum illorum sententiæ & iudicio, quibus videlicet Spiritus sanctus certo & infallibiliter promissus est, & quibus obediendum esse tot scripturæ tam manifestè docent, simpliciter & fideliter

acquiescatis, id nisi fiat, rixandi & altercandi nunquam finis erit, utcumque docendo, prædicando, scriptitando dies.

Objectiones subdolæ Petri Suavis Polani, seu Fra. Pauli ventilantur.

SECTIO II.

ETsi Theologus iste Venetus, Religiosus ordinis Servitarum, magno in pretio ab aliquibus habeatur, ut etiam ipsius vita Italice & postea Gallice conscripta typis edita fuerit cum multa commendatione actorum ipsius, quibus hic nihil derogare volumus; B quibusdam tamen aliis suspectus est in Historia quam conscripsit Concilij Tridentini, maxime ob id quod explicando momenta controversiarum in congregationibus agitatarum, sic agit ut partes Hæreticorum magis tutas ac magis probabiles ferè exhibeat: partes vero Catholicorum magis immunitas & indefensas, quasi in his infirmiores fuissent Theologi Ecclesiæ Romanæ: sicque lectoribus suis parum peritis rerum Theologicarum scrupulos infigit ac dubia ingenerat contra ea quæ in sessionibus à Concilio definita sunt. Hinc Angli librum illum avide susceperunt, in latinam linguam versum per Archiep. Spalatensem Marcum Anthonium de Dominis de quo diximus in Apparatu, ubi exhibemus censuram Facultatis Theol. Paris. contra ipsius libros. C Quare non abs re esse putamus, si quædam ab illo scripta breviter excutiamus. Sic ille.

Circa Sessionem IV. de Scriptura libris & traditionibus.

In Germaniam ubi pervenere magnam sermonibus materiam suppeditarunt. Nonnullis audax inceptum videbatur, v. Cardinales & xlviij. Episcopos præcipua Religionis capita hactenus indecisa, levi brachio definire, authoritate Canonica libris antea incertis & apocryphis data, translatione quæ à textu originario deflectit, authentica facta, modo etiam præscripto ad quem sensus verbi divini sit extendendus aut restringendus. D In his tamen præsulibus non temere reperiri aliquem præcellentis doctrinæ laude insignem. Leguleios esse aliquot, in iuris professione doctos, sed Religionis non admodum intelligentes. Perpaucos Theologos, eosque eruditione infra vulgus Theologorum. Plerosque omnes nobiles, aut aulicos. Ex iis qui aliqua sint dignitate aliquos esse titulares tantum, sed Episcopus magnam partem tantum esse civitatum adeo minutarum, ut si quisque populum cui præest, referat, vix omnes millesimam orbis Christiani partem repræsentent. Sed è Germania præsertim ne unum quidem adesse Episcopum unicumve Theologum. Dies mensis viii. proximæ congregationi habendæ dictus, Patribus eodie, E qui apud vulgum Hilariorum est & prophanari solet, rebus seriis ac Synodalibus intentus. In ea de communi assensu statutum, ut traditiones eadem cum verbo Dei scripto authoritate essent. Ac in margine habetur; Congregatio habita die Hilariorum. Pontifex cum Romæ consessus decreta conspicatus esset, rerum tractandarum gravitate considerata com animo suo statuit Concilij negotium pensius habere, quam hactenus habuisset.

Responsio. Hæc objectio ex pluribus constat mendaciis, quod res hactenus indecisæ leviter definitæ sint de novo, & quod libris antea incertis & apocryphis authoritas canonica tributa sit. Iamdudum enim in antiquis Conciliis, Summorum Pontificum decretis catalogus librorum canonicorum fixus erat, ut in Epistola 3. Innocentij I. ad Exuperium, in Con- A cilio Carthaginensi III. quod alij quintum, alij sextum vocant. Et a D. August. traditus l. 2. de doctrina Christiana c. 8. & in Concilio Mileritano c. 2. decreverunt Patres ne aliter intelligeretur scriptura sacra nisi quemadmodum Ecclesia Catholica semper intellexit. Nec ullo unquam sæculo defuit sollicitudo maxima Ecclesiæ in recipiendis libris divinis tanquam authenticis, ac rejiciendis iis qui minime in canone recipi debebant. Qua de re videri potest in prima classe synagogæ Iudæorum diligentiam non desideratam fuisse, quantominus Ecclesiæ Christi desiderari potuisset. Nec vero unquam caruit translatione scripturarum vera & fideli, quæ fuerit recepta & à Patribus celebrata. Non enim in re tanti momenti decepta ac delusa esset Ecclesia. Sed cum vitio ex- B scriptorum varia menda irrepsissent in plures scripturarum codices, opus erat ut ederentur cum emendatione & correctione horum mendorum, quod Concilium mandavit fieri; ac ut executionem consequeretur, plures Summi Pontifices à Pio IV. usque ad Clementem VIII. diligentiam maximam adhibuerunt, ut recentia Biblia cum veteri vulgaræ linguæ Latinæ editione concordarent.

Quoad oppositiones autem contextus Græci aut Hebraici cum illa vulgata editione Latina, cum illo tempore, quo purior erat contextus Græcus aut Hebraicus, translatio in Latinum sermonem facta fuerit, nondum per Iudæos aut hæreticos corruptis illis fontibus, plus authoritatis inest vulgatæ isti Latinæ editioni, quam Græcis aut Hebraicis Bibliis. *Authoritas vulgatæ editionis bibliorum.*

C Nec obstat quod in illa vulgata editione adhuc aliqua errata Grammatices inveniantur, non enim id ignorarunt sanctissimi Ecclesiæ Patres, nec defuerunt critices periti qui ea possent corrigere, sed maluit Ecclesia dissimulare: tum quia ex his levibus erratis nihil imminebat periculi circa fidem & mores, tum ne fideles tam exactæ correctionis novitate offenderentur, quorum aures vetus illa editio ab infantia occupaverat. Postremo ut vetustam illam editionem venerarentur, quæ nascentis Ecclesiæ fidem educaverat & crescentis roboraverat, sanctamque ac venerandam illam simplicitatem antiqui interpretis qui non sermonis ornatum, sed historiæ veritatem quæsivit, sua ipsorum approbatione honorarent & vestigia majorum suorum sequerentur, qui eosdem D errores sacra quadam pietate ducti tolerarunt, exemplo sanctorum Apostolorum, qui quamquam scirent editionem Septuaginta interpretum in multis redundare & in multis deficere, eam tamen non contempserunt, sed ubique eam prædicaverunt, & ea e prima fidei nostræ fundamenta jecerunt. Temerarium igitur est, imo plane hæreticum, ait Xistus Senensis Biblioth. sanctæ l. 8. hæresi 13 propter leves quosdam defectus, qui in nostra vulgata editione, citra ullum fidei ac morum detrimentum reperiuntur, eam spernere & abjicere, novasque & prophanas in locum eius hæreticorum translationes introducere: præsertim post Oecumenici Concilij decretum vulgatam comprobans editionem. Legi potest de istis E prædictus Sixtus Senensis l. illo octavo, Bellarminus l. 1. de verbo Dei & alij.

Quid vero ad paucitatem Patrum qui primis Sessionibus aderant? sed cum omnia decreta in fine Concilij relicta fuerint & uno omnium consensu a 255. probata & subsignata, robore caret ista objectio.

Non moror autem quod insinuat Paulum III post istud decretum, omni studio & cura attendere voluisse ad res Concilij: quasi vero antea rem tanti ponderis non curasset serio, aut decretum ignorasset, quod ex eius instructione proponentibus suis legatis conditum fuisset, nondum designato per illud decretum codice vulgaræ & antiquæ versionis quæ probabatur. *Versiones hæreticæ Bibliorum.*

Merito autem Ecclesia hæreticorum traductiones

A abborret & improbat. Tum quod sanctorum Patrum & interpretum authoritatem pro nihilo ducunt. Tum quod interpretationes Iudaicas plus æquo consectantur. Tum quod nullus ex proprio sensu scripturas interpretari potest, sed magis ex dono & gratia Spiritus sancti, sicut ait D. Petrus 2. Epist. c. 1. *Hoc primum intelligentes quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit.* Spiritus autem ille non influit extra corpus sanctæ Ecclesiæ in membra per hæresim abscissa, quæ sicut palmes a vite discissus, arescunt quotidie.

Quarto quantum possunt hos textus in Biblia intrudunt qui magis favent erroribus Iudæorum aut antiquarum hæreticorum, cuius rei plura exempla suppeditat Cotonus in præfatione *Genevæ plagiaria*, §. xiv. Quinto, quia ubi offendunt quidpiam suis erroribus oppositum, illico conqueruntur textum esse B corruptum. Sic Beza ad illud Matthæi cap. 10. *Primus Simon qui dicitur Petrus.* In suis annotationibus πρῶτος, quid si hoc vocabulum ab aliquo additum est, qui primatum Petri vellet stabilire? nihil enim sequitur quod cohæreat. Nec vero tunc rationem ullam habent textus Græci aut Hebraici quem depravatum esse conclamant, atque eo modo aut abradendo, aut addendo, aut inflectendo, aut immutando versionem suam instaurant, ut cum ipsorum erroribus conspirare sacra Biblia videantur. Has depravationes manifeste propalat totus liber Genevæ plagiariæ, ut non veritatem inquirere, sed fucum facere, plebeculam decipere, erroresque suos verbi Dei specie obtectos obtrudere moliantur per varias illas versiones ab antiqua dissentaneas, quas Genevæ & alibi cuderunt. Castalionis nescio quam versionem in pretio habent, qui, ut notat Sixtus Senen- C sis eodem l. 8. hæresi 13. se Latine loqui non putat nisi quam effœminatissime loquatur, & citra omnem divinæ scripturæ majestatem ac divini interpretis gravitatem, singulas quasque sententias meretricularum more fuco pingat & calamistris inurat, lasciva quadam mollium verborum affluentia luxurians, ut in Canticis canticorum fecit. Et sicut hunc Salomonis librum inhonestis lenociniis contaminavit, ita omnem divinam scripturam prophanis, gentilibus ac impiis vocibus prophanavit Semi-paganus ac Semi-gentilis iste interpres. Nomen Dei ac nomen Iesu Christi mutavit in nomen divum, armipotentem, gradivum, ac cœlicolam, divinam eius charitatem appellans cupidinem, eius Angelos genios, ac innumera his similia, quæ prolixior sim si enarrare D incipiam.

Versio Castalionis meretricia,

Quam melior est una illa certa, constans ac uniformis vulgatæ Latinæ editio hactenus recepta & usitata, quam tot novæ hæreticorum versiones, quas etiam ipse Lutherus improbat in commentariis de novissimis verbis Danielis, quod turbent memoriam legentium, studium remorentur, ac in multis incertiorem quam fuerat mentem dimittant: dicas de catholicis illud Genes. 11. *Erat autem terra labii unius.* Contra de hæreticorum synagoga. *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ.*

Quod vero tantum elevat doctrinam Episcoporum, id ut sine probatione affertur, contemni debet & inter calumnias hæreticorum contra Catholicos annu- E merari. Nonnisi à doctissimis viris prodiisse Concilium iudicaturi sunt qui illud omni ex parte penetrabunt.

Quod vero de traditionibus narrat, de iis decretum fuisse à Patribus in die hilariorum, sanna est quâ sibi addictos exhilarat, quasi nihil serium agi posset à cordatis hominibus iis diebus quos stulti & sæculo addicti homines in lodicris impendunt.

Dies Hilarium.

A *Circa Sessionem v. De peccato originali.*

Decreta vero consessus ubi typis excusa in Germaniam pervenere, multorum sermonibus materiam dederunt. Iactabatur enim vulgo de impietate Pelagiana & supervacue actum in Concilio quæ ante mille annos a tot Conciliis, de communi Ecclesiæ consensu satis damnata. Tolerabile quidem esse ut doctrina verus confirmetur. Nec incongruè iuxta illam veram universalem doctrinam fuisse propositam, sc. peccatum Adami ad posteros omnes propagatum: sed eandem, mox addita exceptione, eversam. Nec quicquam iuvare quod dicitur, exceptionem illam nihil asserere, sed in ambiguo rem relinquere. Sicut enim particularis universalem contradictionem falsam efficit: ita particularem ambiguam, incertam B reddere universalem. Ecquis vero non videt exceptione ea vigente, etiamsi ambigua, unumquemque iure posse concludere, non esse indubitatæ veritatis, peccatum Adæ ad omnes posteros transfusum, quia non est certum ad beatam Virginem transisse; maxime quod ea ratio, quæ exceptionem hanc suadet, alias plerasque admittendas persuadet. Scite enim à Bernardo asseri, eandem rationem quæ suggerit conceptionem Virginis esse celebrandam, evincere, patris quoque & matris, item avorum ipsius ac proavorum, totiusque prosapiæ conceptiones usque in infinitum celebrari dignas. Sed in infinitum non procedi, quia ubi ventum erit ad Abrahamum, illum solum suo merito ab originali peccato eximendum. Illum se esse, cui de redemptore facta sit promissio. Christum semper dici semen Abraham: illum voca- C ri patrem Christi & omnium credentium & exemplar fidelium: easque dignitates multo esse majores quam in utero Christum gestare iuxta divinum responsum quo Virgo pronuntiata beatior, quod verbo Dei audiens esset quam quod Deum lactasset & peperisset. At si quis ob prærogativam se non adduci patietur ad Abrahamum excipiendum, neque veterem rationem probabit, Christum esse sine peccato, quod de Spiritu sancto natus sit, absque seminis virilis commixtione; is certè affirmaverit multo satius fuisse sapientis consilium sequi & terminos à Patribus positos non transilire. Addebant insuper omnes Concilio plurimum debere, qui fateantur & agnoscant manere in baptisatis concupiscentiam Fore alioqui ut cogantur homines negare se in ipsis illud sen- D tire, quod planè sentiunt.

Pelagianismus damnatus in Trid.

In decreto reformationis expectabant omnes scholasticorum & Canonistarum abusus emendatum iri: quod hi divinas proprietates Pontifici tribuunt, Deum vocantes, infallibilitatem ei adscribentes, idem tribunal utrique concedentes: atque ipso Christo elementiorem asserentes. Illi veró doctrinæ Christianæ fundamentum scriptura neglecta in Aristotelis Philosophia ponant, omnia in quæstionem vocantes & in utramque partem disputantes, etiam an Deus sit.

Responsio. Quid sugillas Synodum quod Pelagianismum ab antiquis temporibus damnatum, iterum damnet? tota cohors Lutheranorum de Pelagianismo insimulabat Ecclesiam Catholicam Apostolicam E & Ro. nihil frequentius in ore habebant & adhuc habent, quam Pontificios, aut Papistas (nec enim de isto cognomine indignamur, legitimus filius Papam suum & Patrem ignoscit, illegitimus & spurius nescit quem Patrem habeat) nihil inquam frequentius crepanto re maledico & mendaci, quam ipsos Pelagij esse discipulos. Quot paginas occupat ista calumnia in magno volumine Iprensis Episcopi, qui in hac parte Lutheranis suffragatur? Debuit ergo Ecclesia ad retundendum os loquentium iniqua, condemnando Pelagij errores, ab iis se esse immunem declarare. Quid Momus ipse in hoc reprehendat

Prima quæ in his sermonibus includitur objectio soluta manet ex iis quæ in controversia Concilij Basileensis dicta sunt circa conceptionem immaculatæ Virginis, ubi satis patuit terminum universalem *omnes* non excludere legem extraordinariam, qua aliqui à communi lege eximuntur. Nec tamen falsa est propositio quâ dicitur peccatum Adami ad posteros omnes propagatum esse, quia id intelligitur secundum legem ordinariam, non inclusis iis, qui privilegio peculiari immunes essent à peccato.

Quod vero vituperant exceptionem factam da Beata Virgine à Concilio, ignorant forsan D. Augustinum præfulsisse Patribus Concilij cum l. de natura & gratia cap. 36. sic loquitur. *Excepta itaque sancta Virgine Maria de qua propter honorem Domini nullam prorsus cum de peccatis agitur habere volo quæstionem.*

Nec eadem ratio est de Patre ac Matre avisque & atavis B. Virginis, cum primus gradus sua decora habeat, quæ ad vlteriores gradus & remotiores nonnisi absurdè extenderentur.

Neque absque causa dixit Concilium concupiscentiam remanere in baptisatis: quia cum deleatur peccatum originale in baptisatis, quod peccatum Lutherani dicunt esse concupiscentiam, pertinebat ad majorem manifestationem veritatis, ut diceretur, manere concupiscentiam, deleto peccato originali, ut appareret concupiscentiam non esse idem cum peccato originali.

Mera vero calumnia est, quod proprietates divinæ Pontifici attribuantur, etsi enim Deus sit exemplar omnium perfectionum, longè tamen aliter in Deo & in creaturis reperiuntur, iuxta illud Ioan. 1. *Quod factum est in ipso vita erat.* Quæ addit de Theologia Scholastica, cum nullas adducat rationes, nonnisi malam aius pruriginem produnt proba quæque ac probata carpendi & sugillandi. Scholasticam hæretici vituperant quia nesciunt, ac illi se vident impares.

Circa Sessionem VI. De Iustificatione.

Vbi vero ad alias regiones, maximè ad Germaniam decreta pervenerunt, prius illud fidei, longè majorem loquendi dedit occasionem, quod magna attentiona legendum, & animo diligenter pervolutandum, ut intelligi posset. Id autem non facilè erat assequi sine perfecta cognitione interiorum animi motuum; & in quibus sit activus, in quibus passivus, quæ quidem quia subtilissima sunt & variis sese produnt speciebus, visa sunt idonea, qua scholarum disputationibus exagitentur; quippe super hoc cardine universa Concilij doctrina vertente: An videlicet, primum objectum voluntatis operetur in voluntate, an voluntas in objecto, an vero uterque motus sit activus & passivus? A nonnullis facete dictum, si Astrologi motuum cœlestium veras causaa nescientes, ad similitudinem veri conservandam, orbes excentricos & Epiciclos excogitarunt, mirum non esse, si ad conservanda vestigia motuum supracœlestium, in opinionam excentricitatem inciderint; Grammatici vix continebant admirationem imo risum, in artificioso contextu huius propositionis v. capita. *Neque homo ipse nihil omnino agat,* quam parum intelligibilem dicebant, & aliis dissimilem. Nam si Synodus hoc dicere volebat, etiam homo ipse aliquid agat, perspicuè id dici potuisse, sicuti par est in materia fidei, ubi simplicissima sensorum animi expressio longè optima est: sin autem elegantiam adhibere cuperent, sic exprimere potuisse, etiam homo ipse nonnihil agat. Sed interposita voce *omnino*, orationem esse incongruam & sensus expertem; quemadmodum alias omnes orationes constantes duabus negationibus, quæ in affirmativam resolvi nequeunt. Nam si quis velit eam resolvere, dicendum habeat, atiam homo ipse aliquid omnino agat, quod

Dicteria hæreticorum.

incongruum est, cum intelligi vix possit, quid significet, aliquid *omnino*, in hoc proposito; nisi dicat hominem habere actionem certo quodam modo, quæ aliis modis actio non sit.

Et cum non deessent, qui Patres excusatum irent, dicerentque in verbis, & loquendi formula non ita omnia ad vivum esse resecanda; quod id cavillandi studium proderet. Respondebant, formulis loquendi usu receptis benignam interpretationem tribuendam. Vbi vero perspicuo usitatoque sensu relicto ad novas & ineptas interpretationes itur, quæ contradictionem includunt, cavillia viam struunt & utrimque homines in errorem abdurunt, publicæ utilitatis rationem deposcere, ut fraus detegatur.

At qui Theologiæ periti & intelligentes, doctrinam eam, posse hominem inspirationes divinas semper rejicere, dicebant pugnare cum publica & antiqua Ecclesiæ precatione: *Et ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates.* Quam orationem pro desiderio vano ac futili habere non convenit, sed ut loquitur D. Iacobus, tanquam ex fide factam atque à Deo erga electos suos misericordi exauditam. Neque amplius dicendum cum D. Paulo ab homine non proficisci, quod vasa iræ à vasis divinæ misericordiæ separat, cùm quod separat, sit humanum illud, nonnihil omnino. Plerique etiam locum illum cap. 7. excutiebant, ubi dicitur, unicuique dari justitiæ mensuram secundum Dei beneplacitum & propriam cujusque recipientis dispositionem: cum horum utrumque verum esse nequeat. Nam si Deo visum uberiori mensura largiri ei qui minus rectè disponatur, non tum dabit pro mensura dispositionis in recipiente: aut si pro ea mensura gratiam donat, habet Deus semper causam forinsecus impellentem ad operandum, neque unquam beneplacito suo utitur.

Mirabantur quoque nonnulli, quod damnasent eos qui dicerent, fieri non posse ut homines præcepta Dei observent, cum in decreto secundæ Sessionis, Synodus fideles Tridenti congregatos hortatur, pœnitentiam agentes, delicta confitentes & Eucharistiæ Sacramentum sumentes, præcepta Dominica adimplere, quantum quisque poterit. Quæ quidem modi adjectio forat impia, si iustificatus posset ea absolutè servare, observabantqua ad omnem cavilli ansam effugiendam ipsam vocem, præcepta additam.

In Ecclesiastica Historia multum versati affirmabant in omnibus Conciliis ab Apostolorum temporibus ad hoc usque sæculum in Ecclesia congregatis, si in unum omnia conferantur, tot articulos haudquaquam definitos, quot in unica hac Sessione patres decidissent, quorum bonam partem deberi Aristoteli, causarum genera exactius distinguenti, absque quo si fuisset, multos fidei articulos Ecclesia desiderasset. Etiam politici, quorum non est in res religionis nimium inquirero, sed præeuntes sequi, in hoc decreto nonnihil desiderabant. Nam cum cap. x. præcipiatur observatio mandatorum Dei & Ecclesiæ, idemque Can. xx. reperatur, offendiculo ipsis erat, quod de observandis principum ac magistratuum edictis obligatio nulla adderetur: sacra scriptura obediantiam his debitam in primis inculcante, nec veteri tantum lege, sed in novo quoque testamento Christo Salvatore, D. Petro, item & D. Paulo, multis verbis & disertis, eam omnibus commendante. Vt Ecclesia audiatur expresse præcipi, ut ei pareatur, non adeo aperte, his enim obediri, qui de suo imperant, hos audiri, qui alienum mandatum promulgant. Neque satis his faciebat, quod obtendebatur, obediantiam Principum includi præceptis de obedientia Dei, quod Deus ipse præceperit superioribus esse parendum. Respondebant enim eadem ratione mentionem Ecclesiæ fuisse omittendam: atqui hanc fuisse expressam, illam silentio

prætermissam, forte quod Ecclesiasticis iam dudum propositum sit, perniciosam eam opinionem in hominum mentibus alere, obedientiam ipsis deberi propter conscientiam, Principibus autem & magistratibus solum ad temporales pœnas evitandas, cum de cætero eorum mandata transgredi liceat, qua via facile sit omne regimen politicum in odium adducere, & quasi tyrannidem repræsentet subvertere: subjectionem vero sacerdotibus, tanquam viam unicam & principalem subvolandi in cœlum omnibus ingerendo, omnem in se jurisdictionem primum, ac tandem imperium derivare.

Doctrina de iustificatione per Trid. elucidata.

Responsio. Vt doctrina de iustificatione per Concilium elucidata est potissimum, quam vix antea leviter alia Concilia attigerant; sic contra hanc sessionem ut eam mendacem ac ridiculam exhibeat, majores machinas admovet vaferrimus historicus aut potius hæreticus, qui sententias claras Concilij involvere nititur nugacitate grammaticorum, quasi obscura essent ista verba c. 5. *Itavt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens.* Sed iis præsidiis septa est doctrina Concilij Tridentini de iustificatione, ut nulla vi argumentorum perstingi possit, multo minus ineptis illis dicteriis de orbibus excentricis, qui in ejus capite voluuntur, ut à centro unitatis Ecclesiæ aberret. Numera quæso quoties Aristotelem, & scripturam quoties laudet synodus, & ex tuo calculo comperies cui magis sit addicta. Sed ad rem. Vere hæretici dicti sunt aucupes syllabarum, sed melius est ut nos irrideant grammatici quam non intelligant populi. Vt nihil reliquum faciant libero arbitrio, totum opus iustificationis soli Deo tribuunt, contra Catholici volunt etiam suas partes habere liberum arbitrium postquam inspiratione Spiritus sancti præventum fuerit. Cum ergo sentiant hæretici liberum arbitrium nihil omnino agere in opere iustificationis, non potuit Concilium melius eorum hæresim retundere quam eorum assertioni & affirmationi negativam hanc opponere: Per ista verba retunditur tam sententiam Lutheranorum qui dicunt voluntatem tantum passivè se habere, quam etiam Calvinistarum ac aliorum, quocumque nomine censeantur, qui dicunt quidem activè se habere, putantes sic à Luthero se discriminare: sed tamen cum talem actionem admittant quæ non subjaceat indeterminatæ & indifferenti in utramque partem contradictionis aut contrarietatis motioni, si disputatio ad vivum resecanda sit, haud hilum à Lutheranis differunt, tantumdem enim est agere ex necessitate præmotionis cujusdam Physicæ ut gratiæ per se efficientis & sibi ineluctabiliter subjicientis liberum arbitrium, ac passivè agere, seu melius dicas, passivè agi. Quocumque enim modo intelligatur, privatur voluntas dominio sui actus, nec laudem meretur quicquid utrovis modo agat. Quare synodus volens præcavere tam Lutheri quam Calvini errori & ipsorum sensui contradicere, prudenter usa est his verbis: *Neque homo ipse nihil omnino agat.* Ex ipsis terminis patet mens Concilij; quid viges elegantiam grammaticorum? *indignum vehementer existimo ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati*, ait D. Greg. l. 1. morol. c. 5. & rursum D. Augustinus l. 3. de doctr. Christ. c. 3. *Plerumque legendi consuetudo vulgaris utilior est significandis rebus quam integritas litterata.* Sed & Arnobius l. 1. contra Gentiles ad hanc paganorum objectionem contra Christianos, *barbarismis & solœcismis obsita res vestra* Respondet: *Puerilis sane atque angusti pectoris reprehensio.* Et post multa quæ affert in eam rē, *cum de rebus agitur ab ostentatione submotis, quid dicatur spectandum est, non quali cum amœnitate dicatur: nec quid aures commulceat, sed quas afferat audientibus utilitates.* Quamvis & assertio Concilij, si communis usus loquendi spectetur, non adeo

Passivè & activè agere quid.

sit inconcinna, ut hac indigeat apologia. Maxime si spectemus adverbium *omnino* magis ad exaggerationem inservire, magisque rem quampiam affirmare aut negare, prout propositio hac modalitate affecta est affirmans aut negans. Sed insuper quis nesciat duas negationes affirmationi æquivalere? aut quod scribit D. Augustinus l. 1. hypognosticon c. 5. *Ipsum nihil quid est? tamen dicimus nihil est: pro consuetudine addimus est ad nihil.* Quidni ad agere addatur?

Compulsio moralis.

Ad ratiocinationes Theologorum non difficilis est solutio. Ad 1. si ex termino *compelle* velit inferre voluntatem non resistere inspirationibus divinis, ex termino *rebelles* contrarium inducitur: non talis est illa compulsio quæ violentiam inferat, sed magis quæ suavitatem afferat; moralis est non Physica, & sicut dicitur: *Trahit sua quemque voluptas:* sic æque diceretur, compellit sua quemque voluptas, absque necessitate tamen, ut non ineleganter explicat etiam D. Augustinus tract. 25. in Ioannem tractans hæc verba ejusdem Ioannis 6. à Christo prolata: *Nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum.* Ad 2. separatio vasorum iræ à vasis misericordiæ non est secundum D. Paulum ab homine solo & primario, sed præsupposita misericordia Dei quæ unicuique sufficienter adest: non est à mente Pauli alienum quod unusquisque propria voluntate prout resistit aut subdit se vocanti Deo, reddat se vas iræ aut misericordiæ æternæ, ut quid enim Deus tamdiu sustineret in patientia vasa iræ? ad Rom. 2. Ad 3. non repugnant inter se quod gratia iustificans detur unicuique à Deo secundum propriam dispositionem in cooperando divinæ motioni qua præparatur voluntas per antecedentem gratiam, ut loquitur D. Augustinus Epist. 106. & quod detur secundum divinum beneplacitum & gratis: quia hoc Dei beneplacitum excludit tantum meritum hominis ex condigno, quod in illo nullum est ante statum gratiæ iustificantis seu habitualis. Vtrumque enim consistere potest in mensura iustitiæ, seu gratia iustificans detur major aut minor pro ratione actuum ferventiorum aut magis remissorum fidei, spei & detestationis peccati, seu detur gratuito & ex Dei beneplacito, quia datur homini hos prævios actus exercenti tanquam ei qui se disponit ad gratiam sanctificantem, non tanquam ei qui ipsam mereatur ex condigno: nam de merito ex congruo non est quod loquamur, cum proprie meritum non sit. Ad 4. de præceptis divinis non est impia additio, ut ea adimpleat quisque quantum poterit, & si ipsa possibilia sint; quia adimplentur ab uno perfectius & ferventius, ab alio imperfectius, cumque tepore, idcirco non frustra exhortatur Concilium ut ea quisque adimpleat quantum poterit perfecte.

Ad historicos. Verum est multa in hac Sessione definita fuisse, sed quæ ut plurimum sic inter se connexa sunt, ut ex positione unius alia multa inferre liceret. Nec in rebus difficillimis Philosophorum vera dogmata dedignatur. Vasa illa sunt Ægyptiorum quæ Israëlitæ secum adsportant ad usum templi. Sed forsan vult pungere Concilium aut in occulto sicut serpens mordere, quasi tam multa definiti non potuerint cum debito examine: sed audiat præsidem Concilij Cardinalem de Monte: coacti fuimus, ait, in eo (decreto justificationis) insudare septem mensibus, non intermittendo unam diem & habendo sæpe duas congregationes in uno & eodem die. Vt supra ad Sessionem 11. relatum est. Ad politicos: certe illi parum urbani sunt, si etiam silentem synodum increpent. Quo se vertat Ecclesia, seu loquatur seu taceat? ut rea ab iis quos peperit (iam infœlices & mendaces habet filios) arguitur, irridetur, dilaceratur. O quale monstrum est hæresis & quantum malum!

Examen politicum irrid.

Circa Sessionem XIII. de Eucharistia.

Transsubstantiatio.

Evulgatis Sessionis hujus decretis doctrina de Eucharistia Germanis, aliisque in rebus examinandis curiosis, multiplicem disserendi materiam præbuit. Primum ubi de modo existentiæ agitur, qui dicitur vix verbis posse exprimi; mox tamen affirmatur conversionem eam proprie vocari transsubstantiationem, & alibi, vocem eam esse aptissimam, unde dubitandum non fuisse quin posset verbo exprimi. Deinde quod dicitur Christum post panis vinique benedictionem dixisse, se suum ipsius corpus & sanguinem præbere, pugnat cum omnium Theologorum & totius Ecclesiæ Romanæ opinione, quasi consecrationis verba non fuerint, hoc est corpus meum, cum ea B post consecrationem dicta esse affirmet. Ad hæc quod asseritur corpus esse in Eucharistia ante usum, quia Christus affirmabat, corpus suum esse quod præbebat, antequam Apostoli Eucharistiam de manu Domini acceperant, arguere videtur præbitionem non pertinere ad usum, licet contrarium in manifesto sit. Tum quod cap. 5. doctrinæ, dicitur Sacramento Eucharistiæ deberi cultus latriæ sive divinus, tanquam loquutio admodum impropria subnotabatur, cum per Sacramentum non res significata aut contenta, sed significans & continens intelligatur: Ideoque in can. VI. loquutionem eam emendatam, ubi dicitur Dei filium in Sacramento adorandum. Notatum denique quod dicitur Anathemate 3. totum Christum contineri sub singulis cujusque speciei partibus separatione facta, quasi inde sequeretur, non esse totum in C singulis partibus etiam ante separationem.

Responsio. Doctrinam Concilij de sacramento omnium excellentissimo suspectam reddere nititur scriptor actorum Tridentinorum, grandia facturus si essent vires pectoris maliciæ pares, aut hæretico animo robora optata responderent: sed quis hæc illi deficinnt, non potuit aliis quam levioribus argumentis, constantissimam in omnibus sæculis de Eucharistia doctrinam à Concilio declaratam ac definitam impetere. Nam rogo quot sunt quæ dicuntur, etsi non nisi vix dici posse ferantur? Quamvis ergo Concilium dixerit vix posse exprimi conversionem substantiæ panis in corpus Christi, & postea vocari proprie D transsubstantiationem, quid hic reprehensione dignum aut à communi modo loquendi absonum? Vix certè dici potest quam sit inane hoc argumentum, & tamen ut nihil intactum aut intentatum relinquat, illud in fronte statuit pugnaturus adversus Deum in Sacramento Eucharistiæ existentem.

Sed quod subjungit nihilo validius est, cum sit mendacium: non enim Concilium affirmat Christum post consecrationem protulisse hæc verba, *hoc est corpus meum*, in quibus ipsa consistit consecratio, sed tantum Christum post benedictionem corpus suum præbuisse. Legantur verba omnia c. 1. illius sessionis 13. sed forsan per benedictionem vult ipsam consecrationem intelligi. Quod minime admittendum est, cum verbum *benedixit* quod præmittunt E Evangelistæ verbis consecrationis, primo ad Deum referatur, quem Christus laudabat & invocabat eius beneficentiam super panem, ut ex eo fieret corpus proprium; quemadmodum nos ex Christi imitatione, ante consecrationem laudes ad Deum præmittimus, post quas sequitur consecratio in prolatione horum verborum: *hoc est corpus meum.*

Quod circa caput 3. ejusdem Sessionis ex verbis Concilij sequi præbitionem corporis Christi non pertinere ad usum, infert, quod Christus diceret esse corpus suum quod præbebat, ex eodem capite & iisdem verbis videtur inferri potius contrarium: quia cùm usus rei esse ipsius rei præsupponat, sicut & ipsa præbitio, quia non præbetur res non existens, Concilium narrans quod Christus affirmaret corpus suum A esse quod præbebat, dat intelligere corpus præextitisse in aliquo priori præbitioni illius ac ejus acceptioni factæ ab Apostolis.

Cultus latriæ debitus Eucharistiæ.

Quod arguit locutionem impropriam in cultu latriæ, quem ipse magis improprie divinum vocat, circa sacramentum Eucharistiæ, cum per sacramentum non res significata & contenta, sed res significans & continens significetur, in hoc aberrat à vera notione sacramenti prout usurpatur ab Ecclesia, quæ per illud intelligit quoddam compositum ex speciebus panis & sanguinis atque simul ex corpore aut sanguine, itaut in ipso composito sacramentali contineatur ipse Christus, ac proinde non immerito cultus latriæ illi debeatur. Nec canone 6. istud correxit Concilium, sed clarioribus verbis explicavit. Nam utrumque verum est, & quod sacramentum sit adorandum & quod Christus in eo sit adorandus: sicut si quis diceret & Christum esse adorandum & verbum in Christo, in neutro à veritate deflecteret.

Notatum ultimum est minoris momenti, cum intenderet tantum Concilium id explicare quod aliquam difficultatem pati videretur, an post specierum separationem in singulis etiam partibus integer Christus existeret.

Circa Sessionem XIV. De Pœnitentia.

Hic Theologi Lovanienses contra illud de reservatione casuum objiciunt, rem non esse perspicuæ veritatis. A nullo enim patrum mentionem ejus unquam factam, immo Durandum qui ipse fuerat C pœnitentiarius, & Gersonem & Cajetanum magni nominis viros affirmare non peccata, sed censuras modo Pontificis judicio reservatas; adeoque durum nimis videri, hæreticis eos annumerare, qui aliter sentiant. Horum vero sententiæ accedebant Colonienses Theologi & ipsi quoque affirmantes neminem ex antiquis scriptoribus reservationis meminisse, nisi in casu peccatorum publicorum; & neque bonum factum neque Concilio decorum censentes, damnare Cancellarium Parisiensem ita pium ac Catholicum scriptorem qui scriptis suis reservationes exagitasset. Certe hæreticos eas incusare tanquam pecuniarum aucupes: neque aliud esse Cardinalis Campegij de iis in sua reformatione judicium. Itaque cavendum D patribus, ne adversariis materiam præbeant ea objiciendi, quæ Theologis non promptum sit refellere: quin potius ea moderatione utendum tam in doctrina quam in Canone, ut Catholicis ipsis offensioni non sint. Addunt porro iidem Colonienses sensum verborum, *quæcumque ligaveritis* Canone x. damnatum, esse ipsam Theophilacti disertis verbis interpretationem, cujus condemnatione Protestantes triumphaturi sint. Item quod dictum sit potestatem ligandi de injungendis pœnitentiis accipiendam, à sanctorum veterum mente longe abesse, qui ligandi voce intelligebant, à perceptione sacramentorum, quoad plene satisfecissent. Instabant etiã pœnitentiæ publicæ mentionem esse faciendam, quam adeo fre- E quenter memorant Patres, Cyprianus in primis & D. Gregorius Pontifex, quorum hic in Epistolis iure divino necessariam asserit; & quamquam nisi in usum revocetur, sperandum non sit, Germaniam hæreticis & scelerum manifestis liberatum iri, nullum tamen neque in decreto de doctrina neque in canonibus in ejus commendationem verbum editum, sed enervari potius & vim omnem ei derrahi: Postulabant denique certo aliquo signo externo sacramenti hujus materiam manifestari: alioqui objectiones adversariorum satis commode dilui non posse.

Scotistarum sententia de partibus pœnitentiæ.

Theologis Ordinis Franciscanarum duo admodum displicebant, alterum quod Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem materiam esse sacramenti Pœnitentiæ declarassent, non quod ea ad pœnitentiam

tiam necessario requiri negarent, sed quod pro partibus essentialibus non agnoscerent. Materiam enim dicebant esse quiddam quod à ministro applicatur recipienti, non autem actum ipsius recipientis, sicuti in omnibus apparet sacramentis: absurdum itaque esse pœnitentis actus sacramenti partem constituere. Immo non minus requiri contritionem in sacramento Baptismi quam in Pœnitentia, neque tamen partem efficere baptismi. Olim ante baptismum peccatorum confessionem requisitam, sicuti in illis videre est, quos divus Joannes baptisavit: & egisse pœnitentiam Catechumenos. Neque tamen ista quis aut partes aut materiam baptismi dixerit. Quamobrem, qui opinionem istam damnet, quam & veteres Theologi Franciscani tenuerunt, & nunc schola universa Parisiensis, terminos egredi, quos patres posuerunt. Rursus male habebat eos, quod hæresi adscriberetur, dicere absolutionem sacramentalem esse declarativam, cum hæc fuerit D. Hieronymi, Magistri Sent. & Bonau. dilucida sententia; ac propè omnes Theologi scholastici perspicuè dixerint, absolutionem in sacramento Pœnitentiæ esse absolutionis declarationem. Atque cùm hic quidam responderent, pro hæretico non damnari, qui affirmet absolutionem esse declarationem quod peccata sint remissa ei, qui certo credat sibi esse remissa, ut sola Lutheri opinio anathemate hoc feriatur: ea responsio Franciscanis haud satisfaciebat, aiebant enim, ubi de hæresi agitur perspicuè loquendum neque ad manum adfuturum semper aliquem qui istam adferat declarationem, ideo tam in capite doctrinæ quam in Anathemate articulum hunc elucidandum. Ad hæc F. Ambrosius Pelargus Electoris Trevirensis Theologus, monuit verba Christi, *quorum remiseritis*, vix ab ullo Patrum exponi de institutione sacramenti Pœnitentiæ: sed a nonnullis accipi de Baptismo, ab aliis de quocumque modo quo peccatorum remissio obtinetur. Itaque qui verba ea ad solam institutionem sacramenti Pœnitentiæ restringat, & hæreticos pronunciet omnes qui verba aliter accipiant, magnam adversariis palmam dare, & materiam gestiendi, ob damnatam in Concilio veterem Ecclesiæ doctrinam. Hortari igitur, suspenso ut gradu incedentes, omnes patrum expositiones prius consulant, ac singulis examinatis, quid statuendum sit denique deliberent. Patrum plerique monitis his auscultandum iudicabant, postulabantque, uti novam deputati inirent consultationem, solitoque more, submotis iis quæ cuivis offensionem creabant, decretum conficerent, omnium suffragiis approbandum. 4 9.

Absolutio in pœnitentia.

Non satis fuit Petro Suavi Polano, aut quovis alio nomine vocetur (nam *Petrus Polanus suavus* anagramma est proprij ipsius nominis, quod erat *Paulus Harpius Venetus*) cum esset Notarius actorum Tridentinorum in examine Sess. 6. Grammaticos, Dialecticos, Theologos, Historicos, Politicos in Concilium produxisse, nisi etiam alias copias in aciem educeret ad subvertendam penitus doctrinam de Pœnitentia. Hæ sunt ex Theologis pluribus, Durando, Gersone, Caietano, ex Coloniensibus, ac etiam Franciscanis, cum aculeatis Scoti argumentis prodeuntibus. Sed copiæ istæ omnes Deo auspice dissipabuntur. Nam primo Concilium non annumerat inter hæreticos qui dicunt solas censuras non ipsa peccata reservari, ut censent multi inter probatos Doctores Catholicos, sed tantum eos qui dicerent ius non competere Episcopis reservare sibi casus: at vero Catholici Doctores ius illud Summo Pontifici ac Episcopis competere non inficiati sunt, cum possint casus aliquos tam ratione censuræ quam culpæ sibi reservare, ita ut absolutio ab aliis data sit irrita, cum pertineat ad Summum Pontificem divisio Diœceseon ac distributio subditorum unicuique Episcopo, sicut & ipso annuente divisio parœchiarum ac

Reservatio casuū.

A distributio subditorum unicuique parocho ad Episcopos pertinet. Sicut ergo in Pontificis ac Episcopi potestate est dare hos vel illos subditos: ita etiam in potestate est subdere illos absolutè vel tantum secundum certos casus. Nec potestatem illam aut ius exagitavit Gerson, sed abusum qui potest aliquando irrepere in multitudine casuum reservatorum, cum omnia ad ædificationem tendere debeant in Ecclesia. Legi potest in serm. contra Bullam Mendic. &c. Sicut & de antiquo usu reservationis peccatorum Cyprianus Epistola quæ incipit *miror vos fratres*, ex qua patet idololatriam sibi reservasse extra casum mortis. Sed & D. Ambrosius cædes a Theodosio in urbe Thessalonica patratas, sibi sic reservaverat, ut nullus inferiorum sacerdotum auderet eum absolvere, in hist. trip. l. 19. c. 30. & Origenes hom. 10. super *Numeros* dicit pœnitentem quandoque indigere B non solum sacerdote, sed etiam Episcopo. Vide Chapeauillam de casibus reservatis c. 2. q. 3.

Quod addit de damnata per Canonem x. Interpretatione Theophilacti, id omnino a veritate alienum est. Sic enim Theophilactus ad Matthæi c. 16. *Habent enim potestatem ligandi & solvendi, qui sicut Petrus Episcopatus gratiam assecuti sunt.* Et in cap. Joan. 20. similia verba tractans. *Vide insuper sacerdotum dignitatem quod divina sit, Dei enim est remittere peccata.* Quæ longe sunt à mente Lutheri, qui in libro de captivitate Babylonica confessionem coram quovis privato fratre factam probat, nec necesse asserit prælato aut sacerdoti confiteri. *Quare*, ait, *ego principes istos Babylonis & Episcopos Bethaven amoverem: ut de occultis audiendæ confessionis, facultatem permittant liberrimam omnibus fratribus & sororibus, ut peccator cui voluerit suum peccatum revelet.* C Quæ doctrina Lutheri hoc canone perstricta est, non interpretatio Theophilacti, ut mucro quem in Concilium distrinxerat in ejus potius pectus infixus sit, tantumque abest ut ex Theophilacto assequatur quod petit, ut illo potius juguletur.

Subsequentem mox interpretationem aliam de potestate ligandi, id est, arcendi ab absolutione ac sacramentis usque ad plenam satisfactionem evincit ratio manifesta, cum opus peccatoris non sit satisfactorium nisi prius remissa sit culpa: sed & damnatio Petri Osoniensis per Sixtum IV. de qua dicemus tomo sequenti, in eandem interpretationem cadit & hæreticam demonstrat.

Quod exagitat Concilium eo quod tacuerit de pœ- D nitentia publica, nimis in hoc morosum & minus attentum ad Sess. 24. c. 8 de reformatione se ostendit, nec sibi ipsi constat cum reprehendit alias Concilium, quod tam multa definiat.

Objectio Franciscanorum tangit controversiam scholasticam, in qua putamus, Thomistas Scotistis prævalere, ac actus pœnitentis contritionem & confessionem esse materiam ex qua Sacramenti pœnitentiæ, cum iis etiam significetur licet magis confuse remissio peccatorum: quippe qui coram Domino pio ac clemente luget peccata, ferè ex hoc ipso absolutionem consequutus est. Nec obstat quod tam Tridentinum quam Florentinum vocent quasi materiam, quia hoc est tantum ad significandum quod non apponantur extrinsecus, quasi aqua, verbi gratia E in Baptismo, non tamen id necessarium est ad veram materiam Sacramenti, cum etiam in matrimonio consensus mutuus habeat rationem formæ & materiæ, etsi sit quid intrinsecum; unde non parum opinio Scoti per Concilium impetita est, licet ejus discipuli ictum avertere conentur variis evasionibus quas hic non perpendimus. Quod vero urget Polanus in Baptismo contritionem, ac confessionem præviam non esse materiam etsi in adultis requirantur, ac proinde in pœnitentia non debere haberi pro materia; dici potest ad hoc argumentum Sacramentorum materias ac formas ex Dei arbitrio institutas

Thomistarum opinio probata circa partes pœnitentiæ.

fuisse, arat autem ratio peculiaris cur in Baptismu actus baptisati non essent materia, ut facilius istud Sacramentum applicaretur etiam parvulis, quia non tam gravia censentur crimina illius qui nondum fidem Christo dedit ac in eius societatem admissus est, ut Sacramento faciliori iure adjuvari possit, quod advertit Concilium eadem ipsa Sess. cap. 8. Nam post Baptismum gravius est peccare & templum Dei violare, ideo Sacramentum instituit Deus paulò severius, in quo voluit actus laboriosos pœnitentis essentialiter requiri, onde fit ut non valeat consequentia à materia Baptismi ad materiam pœnitentiæ. Nec in re tanta debuit curare Concilium aliquantulam offensionem Scotistarum circa materiam pœnitentiæ, licet circa formam totum Doctori magis adhæserit cum in 4. sent. dist. 14. quæst. 4. præclarè asserit doctrinam de Sacramento Pœnitentiæ subalternari doctrinæ de judiciis & etiam doctrinæ de sententiis: pro quanto enim est in Ecclesia duplex forus scilicet privatus & publicus, pro tanto est duplex judicium, & quantum ad aliquas regulas iustitiæ oportet esse convenientiam hic & ibi. Ubi benè ait, quoad aliquas regulas, quia in judicio externo absolutio Ecclesiæ est magis declaratoria, at in judicio interno est magis operatoria remissionis peccatorum, in quo judex spiritualis majori pollet virtute quam Judex sæcularis. Nec Concilium litem hanc diriniit, cum limitatè ad opinionem Lutheri Can. 9. damnet asserentes absolutionem non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium, &c.

Circa eamdem Sessionem 14.

Continuantur objectiones Polani.

Multam sermonis materiam dedit, quod primo capite doctrinæ & sexto Canone definitum est, Christum Sacramentum Pœnitentiæ tum instituisse, quando insufflavit in discipulos suos, dicens, *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, &c.*

Institutio sacram. pœnitentiæ.

Mirum igitur meritò videri, eumdem Christum, instituentem ritum confitendi homini sua peccata, adeo sigillatim & exacte, ut nulla exstet istiusmodi vetus consuetudo, verbis id apertis non effari, sed ejusmodi ex quibus per consequentiam solam, eamque pessimè connexam Christi mens eliciatur, imo per consequentias plurimas valdè remotas, ex Synodi sententia peratur. Nec minus mirum illud quod cum instimrio habeas varbum, Remittendi, Patres in solemni sua forma, non dicant, Remitto tibi peccata, sed potius absolvo te à peccatis: alij addebant, si per hæc verba sacramentum absolutionis institutur, cum hac forma, *Absolvo te*, propter eum qui absolvitur, inevitabili necessitate sequi, alterum sacramentum aut ipsum hoc instituendum propter eum qui ligatur, cujus hæc sit forma, *ligo te*: cum intelligi satis non possit, quomodo eadem potestas absolvendi & ligandi fundata in verbis Christi plane similibus, in solvendo requirat pronuntiationem verborum, *Absolvo te*: & in ligando non requirat ea verba pronunciari, *ligo te*. Aut qua de causa ad exequendum illud quod Christos dixit, quorum remiseritis, &c. &, quæcumque ligaveritis, necesse non sit dicere, *ligo te*: sed ad exeqoendum, quorum remiseritis & quæcumqua solveritis, necessario dicendum sit, *Absolve te*.

Nec dissimile erat Criticorum judicium de verbis iis cap. 3. doctrinæ, ubi dicitur Christum, eisdem illis verbis constituisse Sacerdotes peccatorum judices, ad sententiam remissionis aut retentionis peccatorum pro potestate clavium ipsis tradita pronuntiandam; ac proinde à pœnitentibus peccata omnia in specie ac sigillatim ipsis in confessione revelanda, etiam circumstantias quæ peccati speciem mutant. Ex verbis enim Christi liquidò apparere, Christum

A non distinxisse duo genera peccatorum, unum quod oporteat remittere, & alterum quod retinere; ideoque Sacerdoti sciendum, utrius generis delinquens sit reus: sed duo potius genera peccantium, verbis iis, quorum & quorum, unum pœnitentium, quibus remissio peccatorum conceditur; alterum impœnitentium, quibus remissio denegatur. Ideoque Sacerdoti cognoscendum potius statum delinquentis, quam naturam & numerum peccatorum. Illud autem quod additur de circumstantiis peccati speciem mutantibus, admodum insipidum judicabant; posseque quemvis virum bonum salva conscientia dejerare, sanctos Apostolos, & ipsorum discipolos, rerum cœlestium peritissimos, numquam adeò curiosos subtilitatum humanarum speculatores fuisse, ut ipsis curæ esset intelligere, esse in peccatis circumstantias speciem mutantes: & plerosque omnes forsitan id adhuc ignoraturos, nisi Aristoteles ad istam speculationem viam præivisset, quæ iam nunc, si diis placet, articulum fidei ad salutem necessarium nobis concinnavit. Id quidem probabant, *Absolvo* verbum esse iudiciale & valere consequentiam, Sacerdotes si absolvant, esse judices. Sed inconstantiæ rursus esse videbatur, damnare eos, qui dicerent absolutionem nudum esse ministerium pronontiandi remissa esse peccata: cum manifestum sit, in hoc versari iudicis officium, ut innocentem pronunciet ac declaret eum, qui immunis est à culpa, & reum qui deliquit. Non permittere autem personam judicis, quam sustinet Sacerdos, ut delinquentem justum reddat, quod tamen sibi vendicat. Enimuero principem esse, qui delinquenti pœnam remittat, ac famæ restituat: huic similiorem, qui ex impio faciat iustum, quam judici, qui muneris sui partes transgreditur, quoties alium insontem pronunciat, quam eum, quem vere talem comperit. Illud verò supra omnia admirationi fuit, quod integram & singularem cum circumstantiis omnibus peccatorum confessionem inde evincere satagebant, quod neque judicium sine causæ cognitione caeteri, neque in pœna pœnitentibus imponenda æquitas servari poterat, peccatis Sacerdoti in genere solummodo cognitis: tum quod Christus ipse hoc genus confessionis ideo præcepisset, quo condignam pœnitentibus pœnam possent imponere. Sic sane ridiculos mortales facere, & palam fatuos censere, quibus quidvis quantumvis absurdum ipsis asserentibus tanquam fide dignum persuaderi possit. Neminem enim esse adeo simplicem qui nesciat, aut non videat à confessariis quotidie pœnitentiam præscribi, non modo delictorum meritis non ponderatis, sed ne minima quidem eorum habita ratione. Qui verba Concilij audiat, credat forsan esse confessariis trutinam, ad quam peccatorum minutissima & veluti atomos expendant. Atqui nimio plus compertum esse, multorum homicidiorum, adulteriorum ac furtorum reis sæpenumero in pœnam denunciari orationis dominicæ quinis vicibus recitationem. Esseque familiare confessariis plerisque omnibus, etiam litteratis, in pœna denuncianda dicare, se partem modo pœnitentiæ imponere. Quorsum igitur exactam illam pœnitentiam ad modulum delictorum? aut cui fini particularem peccatorum cum suis circumstantiis enumerationem? sed quid opus est longius provehi, aut plura consectari, cum ipsa Synodus doctrinæ cap. 9. & anathemate rursus 13. statuat; pœnis pro peccato vindicando sponte susceptis, & rebus adversis patienter toleratis apud Deum satisfieri? Itaque neque necessarium, neque justum, aut pœnam quæ peccato respondeat in confessione imponere, aut particularem peccatorum enumerationem eadem causa ut illi aiunt, institutam adhibere. Verùm ut quæ dicta sunt, in considerationem veniant, negabant omnino fieri posse, ut confessarius, quantlibet doctus, attentus ac prudens, audita hominis moderati de admissis unius

Circumstantia peccatorum.

anni confessione, multoque minus, si insigniter flagitiosum plurium annorum commissa recegentem audiat, adeo certum de pœna peccatis ejus debita judicium ferat, Canonibus etiam cuicumque peccato suam pœnam assignantibus adjutus, ut non dimidio plus erret. Imo ne ejusmodi quidem confessorem, etiamsi peccatorum catalogum in scriptis habeat, & plusculis diebus secum expendat, ita circumspectè stateram unquam appensurum, ut pœnas peccatis æquilibres faciat; tantum abesse, uti (quod hodie fit) extemplo abaudita confessione, rem acu queat attingere. Quamobrem Concilij Patres melius rectiusque facturos, si cæteros mortales non ita despicerent, neque tam male sanos ac vecordes existimarent, ut his, quæ tam absurde atque inepte ab ipsis statuuntur, credendum habeant. De reservatione casuum cum Theologis Lovaniensibus & Coloniensibus pariter sentiebant, ea Curiæ Romanæ avaritiæ & dominandi cupiditati imputata.

Responsio. Ad tria capita reduci possunt quæ hic cum multa loquacitate argumenta proponit contra doctrinam Concilij de confessione peccatorum Sacramentali, qui debuisset attendere ad verba D. August. lib. 1. ad Januarium cap. 5. quid horum sit faciendum, si divinæ scripturæ præscribit authoritas non est dubitandum. *Similiter etiam si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia; nam & hinc quin ita faciendum sit disputare, insolentissima insania est.*

1. Est quod Christus expressis verbis non dixerit singula peccata esse confitenda. Ad quod dicimus Evangelistas non omnia verba Christi retulisse, sicut nec omnia gesta quæ si scripta essent, totus mundus ea capere non posset. Voluit Deus scripturas esse obscuras justis de causis, quas hic non examinamus. Cæterum ex his verbis *quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, satis colligitur necessitas manifestationis peccatorum, cum per ea verba, Apostoli constituti sint judices, ad quos proinde pertinebat ut ea manifesta haberent de quibus judicium ferre debebant. Qua de re nullus ambigere potest, & id evidentius est quam quicquid ad elucidationem afferri posset.

2. Est quod non est potior ratio cur ex verbis Christi inferatur necessitas alicujus sacramenti in cujus forma dicatur *absolvo te*, quā alterius in cujus forma dicatur *ligo te*, nam quod præmittit dicendum fore, remitto non absolvo, hoc minimè responsum meretur, cum utrumque dici posset, nisi Ecclesiæ usus obstaret. Ad id vero quod ait non minori ratione instituendum fore Sacramentum ad ligandum quam ad absolvendum, si verbis à Christo prolatis inhærendum esset. Dicendum quod cum Sacramentum institutum sit ad conferendam gratiam, non posse institui Sacramentum ad ligandum aut retinendum, idest, non remittendum peccatum, aut retinendum peccatorem in eodem vinculo peccati, ut magis vulgata fert horum verborum interpretatio. Cur vero non dicatur *ligo te?* etsi forsan verbis æquivalentibus id dicat Sacerdos, absolutè tamen id dicere necessarium non est, cum ex eo quod Sacerdos non dicat *absolvo te*, satis significet se ligare aut retinere peccatum.

3. Est quod non benè inferatur necessitas confitendi circumstantias peccatorum speciem mutantes, ex obligatione confessarij ad imponendam satisfactionem peccatis proportionatam, cum nunquam posset imponi talis satisfactio, utque trutina indigeret. Equidem id locum haberet si proportio quædam mathematica hic desideraretur, sed sufficit quædam proportio moralis inter peccata confessa & satisfactionem impositam, habita etiam ratione doloris in pœnitente, ob quem minor satisfactio injungenda, sicut etiam facultatis ipsius tam corporalis quam spiritualis. Quæ omnia dum leviterà quibusdam perpenduntur aut prætermittuntur, vix dici potest quantæ turbæ excitatæ sunt nostris diebus circa Sacramentum Pœnitentiæ.

Circa Sessionem vigesimam primam.

Polani objectiones aliæ.

Hujus Concilij actiones anteactis temporibus nunquam tantam sui exspectationem concitaverant, quantam hoc tempore, omnibus ferè principibus in eo deposcendo conspirantibus, legationibus ea gratia missis; tam multis præsulibus ex singulis regionibus ac provinciis congregatis, ut eorum qui superioribus convocationibus interfuere numerum quadruplo excederent; & quod caput erat, principiis ante sex menses ex facto, iisque in quotidianis & assiduis tractationibus consumptis, multis cursoribus, ac præsulibus continuo Roma Tridentum, & Tridento Romam festinantibus. Ubi vero decreta Sessionis Typis mandata prodiere, tum uno ore omnes vulgatum proverbium de montibus parturientibus usurpare: ac sigillatim duorum articulorum in aliud tempus reservationem notare.

Usus calicis.

Mirum enim videbatur cum quatuor Anathematis totidem articulis fidei confectis, illum de usu Calicis concedendo juris esse Ecclesiastici declarari non potuisse. Mollis quoque videbatur articulus ille primo loco tractandus; quod eo semel concesso disputationum materia præcideretur. Tertium doctrinæ caput in fine diligenter fuit examinatum, quod fidelis solum Christi corpus sumens gratia necessaria minimè fraudatur. Qua manifesta confessione videbatur admitti gratiā non necessariam. Sed hic rursus dubitabatur, an sit potestas aliqua humana quæ possit impedire superabundantem & non necessariam Dei gratiam. Etsi fortè possit, an charitas admittat hujusmodi ad bonum impedimenta. Duo autem præ cæteris materiam sermonibus præbuere. Unum necessitas hominibus imposita credendi, veteres Ecclesiæ Patres parvulorum communionem pro necessaria minimè duxisse. Ubi enim agitur de veritate historiæ, res est facti & præteriti, ubi authoritas locum non habet, quæ jam facta immutare nequit. Atqui notum est legentibus D. Augustinum, eum novem in locis, non uno verbo, sed oratione perpetua asserere Eucharistiam parvulis esse necessariam: duobus vero ex his eam baptismo æquare, quoad necessitatem. Immo sæpius quam semel, dicere, ipsam Ecclesiam Romanam tenuisse, ac definivisse eam necessariam ad parvulorum salutem, adducto in eam rem Innocentio Pontifice, cujus adhuc extat Epistola, id explicarè adstruens. Subitque permultos mirari, cur Synodus citra omnem necessitatem huic se implicarit quæstioni sine fructu, certè cum manifesto discrimine, ne palam affirmetur, aut Innocentium aut Concilium errasse. Alterum erat, anathema secundum, quo declaratur hæreticum esse, qui dicit Ecclesiam non justis rationibus adductam, ut laicos absque calice communicaret. Quod non aliud est, quam fidei articulum super actione humana stabilire. Et mirabile visum fateri, hominem non teneri ad observationem decreti nisi de jure humano: sed ut idem credat esse justum, obligari jure divino. Tum pro articulis fidei ea statuere, quæ quotidiè immutantur. Alij addebant ad hæc si iā justæ essent decreti causæ, eas non fuisse reticendas, neque homines terroribus, sed modestis suasionibus ad credendum cogendos. Id enim verè esse dominatū super fide exercere, quod B. Paulus adeò adversatur. De capitibus reformationis hæc publica fuit hominum vox, neque articulos minoris momenti, neque leviori brachio attingi potuisse: Patres scilicet, imitatos medicum, qui corpore a Phthisi laborante, in pruritus curationem incumbat. Illud verò, manum violentam in populi vulgam immittere ad Ecclesiæ novum Rectorem suis sumptibus sustentandum, aut Ecclesias collapsas restaurandas, satis insolens, tum quoad substantiam, tum quoad modum videbatur. Quoad substantiam, quod Clero etiam ad luxum

opes superessent, qui variis oominibus laicis ob accepta mage debitor erat. Quoad modum; quod neque Christo, neque Apostolis unquam venerit in mentem compellere bouiues ad sua contribuenda, sed suis taurum permittere, ut sponte oblata acciperent.

Legenti verò D. Pauli ad Corinthios & Galaras Epistolas, facile appariturum, quam curam debeat Dominus bovi trituranti, & quod officium Catechumenus institutori elementis religionis ipsum imbuenti; sic tamen ut nulla actio aut ius ejus exigendi iis competat, neque ullum extet prætoris edictum cujus auctoritate niti debeant.

Responsio. Non satis disputatum erat ab Hussitis & Calixtinis de communione sub utraque specie, nisi accederent Lutherani & Calvinistæ fieretque contentio major, juxta illud Isaiæ cap. 24. *Clamor erit in plateis super vino*; idcirco cum tanta verborum pompa rem istam aggreditur nugaculus noster, cui peculiare est, ut quod nonnisi levioribus argumentis ac rationibus potest efficere, id strophis ac meris calumniis probare elaboret, sed inutile est aquilam irretire velle aranearum telis. Prudentia magnu Concilium decretum hoc edidit, fideles laïcos sub una specie communicantes nulla gratia ad salutem necessaria defraudari. Hoc decreto retundebat rationes eorum qoi tantopere calicem sitire se aiebant, nec attingebat quæstionem scholasticam, major-ne gratia sub duplici specie quam sub onica conferretur. Displicet Frapaulo prudentia hæc qua percutitur, & in dubium revocat an sit potestas in Ecclesia qua possit impedire superabundantem & non necessariam Dei gratiam. Quo simili dubio multa simul evertere posset, an possit Ecclesia prohibere jejunium die Dominico, quia per opus bonum jejunij gratia in Christianis pluribus cresceret? an possit impedire ne ter quaterve quispiam eodem die celebraret aut communicaret, quia illa prohibitione impeditur gratiæ augmentum? an amovere possit præfectus spiritualis Religiosum ab Immodicis austeritatibus? &c. si in illis nullum est dubium, cur erit in prohibitione alterius speciei, etiamsi exinde sequeretur imminutio aliqua gratiæ? per accidens ista sequuntur ex prohibitione aliàs licita ob alios fines. Certè tenetur Ecclesia providere media ad salutem oecessaria, non vero omnia quæ possunt esse utilia, nam & Sacramentorum, quorum est dispensatrix, debet prospicere venerationi.

Quod vero subdit, condere articulos fidei de rebus facti aut super actioue humana non licere Concilio, nescit morem Ecclesiæ quæ pro ratione dictorum ab hæreticis ac rationum quibus dogmata sua muniunt aut explicant, varios edit Canones: quod observare licet io duodecim anathematismis D. Cyrilli contra Nestorium ab Ephesina Synodo probatis. Ad id cogit importunitas hæreticorum, qui non sufficienter se damnatos credunt, nisi Canones edantur oppositi iis propositionibus ac dicendi modis, quibus eas stabilire solent, quod iu plerisque aliis Concilium hoc observat.

Ad aliud de cogendo populo ad Pastorem sustentandum deficientibus aliis mediis, non rantum mirabitur qui ad D. Paulum attendet. 1. Cor. 9. *Magnum est si nos qui spiritualia vobis seminamus, carnalia vestra metamus.*

Communio infantium. Sed ne parvulos per contemptum præteriisse videamur, dicimus Diu. Augustinum in tot locis non loqui de necessitate communionis Sacramentalis, sed spiritualis, fructus scilicet Eucharistiæ, cujus etiam participes redduntur in ipso baptismate. Nam præceptum communicandi, ad ipsos Christus non direxit, qui illud percipere non poterant, cum active loquitur, *nisi manducaveritis*, quo simili modo non expressit præceptum baptismi, passivè loquens, *nisi quis renatus fuerit*, ut necessitate medij oecessarius esse hic intelligatur & utriusque Sacramenti non eadem aut par necessitas. Unde nec consoetudo parvulos communicandi universalis fuit io Ecclesia, & ad honorem tanti Sacramenti expediens judicavit Ecclesia ab illo arcere, qui ad illud dignè sese non possunt disponere, ut sunt pueri, ut ex hac parte minus irreverenter & irreligiosè habetur Christus Dominus, maximè in hoc tempore, in quo grassantibus hæresibus tot sunt in pluribus locis indignæ participationes divini hujus Sacramenti, cujus decori providere omni meliori modo satagit Ecclesia.

D. Augustini modestia. Quod si aliter mentem D. Augustini placeat interpretari, an non licebit Ecclesiæ quod D. Hieronymo, qui cum D. Augustino innoxiè pugnavit? Sed Judex sit ipse D. Augustinus qui tantum sibi non arrogat, ut mensuram omnem cœlesti disciplinæ velit præfigere, cum scribit Epist. 19. solos Scripturæ libros ab errore omni immunes, & lib. 11. contra Faustum cap. 5. suos libros cum judicandi libertate, non credendi necessitate vult esse legendos. Quamvis, & cum ejus tempore quæstio ista dubia & nondum satis excussa esset, liberum fuerit Ecclesiæ, ad finiendam controversiam quid in ea tenendum esset determinare.

In consequentibus multis verbis exaggerat quod omnes articuli ad communionem sub utraque specie attinentes confestim in Synodo definiti non fuerint, sed qood post multam ac diuturnam discussionem ad summum Pontificem remissi fuerint, contra omnium expectationem qui juris sibi debiti restitutionem io calicis concessione postulabant, quasi Christiaoorum conditio esse juxta Isaiæ vaticinium *manda remanda, expecta reexpecta*. Tum in commentariis suis memorialibus ait se non invenire, quod decretum de sacrificio missæ magnam sermonibus præbuerit materiam, nisi quod de prohibitione linguæ vulgaris in missa sit aliquid dictum, maximè propter locum D. Pauli 1. ad Cor. 14.

At ista tot paginas oon merentur, Concilium ea statuit in decretis quæ sufficere putat ad revincendam grassantem hæresim & fideles in officio pietatis continendos. Quod vero legati remittant ad summum Poutificem ac ejus iotentionem exquirant, id certè pro officio agunt, legati quippe non agunt proprio nomine, sed illius nomine à quo missi sunt & cujus vices gerunt, ut interim conquiescat immoderatus quorumdam fervor, & res maturius expendantur. Quam benè Cardinalis de Monte in Sessione 11. hujus Concilij, *ubi agitur de fide, de dogmatibus, de confundendis hæreticis, oportet nos cum pede plumbeo procedere, & interdum in unius verbuli discussione longo tempore immorari.* Sed quid istis faceres? si res controversa intra paucos menses definiatur, dicunt sine debito examine & cum omnia festinatione prolatam esse sententiam, sicut Nestoriani in Epistola Ibæ conquerebantur de nimia properatione in damnanda Nestorio: si res protrahatur, iam spargunt querimonias *manda remanda, expecta reexpecta.*

Prohibitio missæ in vulgari sermone. Quod autem spectat ad celebrationem missæ, quod prohibeatur in lingua vulgari, plures sunt hujus prohibitionis rationes æquissimæ, quas passim offendes apud Theologos Polemicos, idest, qui de controversiis contra hæreticos concertant. Etenim cum in Occidente ab Ecclesia Romana ritus celebrandi officij acceperimus, ejus linguæ merito utimur; & si Lutherani missalia sua consulerent ante hæresim edita, paucas ut puto missas linguæ Germanicæ reperirent. Nunquid in gente Judaica post captivitatem Babylonicam scripturæ legebantur secundum antiquum sermonem Hebræum, quem amplius vulgus non intelligebat? 2. Esdræ cap. 8. preces publicæ ad Deum diriguntur qui omnium corda & linguas novit, nec unquam summus Sacerdos Aaronicus melius pro populo orabat, quam cum semel in anno in sancta Sanctorum ingrediebatur, cum tamen vox ejus à

populo non audiretur. Tantum vero abest ut D. Paulus faveat huic in publicis officiis vulgatæ linguæ usui, dicens *si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet amen?* Quin potius ex his verbis appareat olim institutos fuisse ministros altaris qui servirent & idiotarum locum supplerent non intelligentium, & responderent pro tota illiteratorum Ecclesia. Ut ad hunc locum D. Pauli advertit Catharinus. Verum est aliquando permissum alicui nationi ut officia vernacule celebrarentur, sed id ad tempus: cum enim illa natio tota simul fidem amplexa fuisse, deerant sacerdotes qui latinè possent officia peragere; ideoque id inductum propter necessitatem, ad tempus.

Polanus arguitur morositatis.

Atque cum in iis videamus quæcumque ex parte argumentationis inanitatem, pergit tamen & magnum illum pruritum calumniandi & quælibet arguendi quo divexatur, testatum facit omnibus, ut minus aptè Suavis nomen sibi usurpaverit qui tam acrem ac difficilem ad minuta quæque, etiam circa reformationem se exhibet, ut rhamnus humirepens videri posset, solis spinis ac satyricis aculeis gloriosus, & supra cedros Libani, Patres scilicet Tridentinos regnare præsumens. Si mentem hominis sequamur, nihil prudenter, nihil sapienter à Patribus Concilij ex omni orbe congregatis post maturam deliberationem, discussionemque gestum est. Ubique quod rodat mus iste invenit, stomachum illi movet tanquam nauseabundo quicquid ad refellendam hæresim aut restituendam disciplinam Synodus adinvenit. Si exactius res perpendat & pluribus decretis aut Canonibus controversiam definiat, in frustula omnia dissecantur, omni quæstione in quovis subjecto proposita: si tantum rerum substantiam attingat Concilium, modis prætermissis, hinc arguit magnam Patrum ad discedendum Tridento festinationem: quasi non satis fuisset tot annos cum gente hæretica bella gerere in ista urbe. Equidem non sine causa multi exitum Concilij desiderarunt. Testantur litteræ Sanctesij ad Espensæum, quantum prolixior commoratio in hac urbe exhaustis marsupiis, tædiosa erat, ut ibi plures Doctores mallent in Sorbona mori, quam diutius cum exigua re familiari, Tridenti vivere. Nec id novum fuit. Id sæpe experti sunt Patres in Conciliis, ut supra de Ephesinis notatum est, cum diutius paulo, per aliquot Hebdomadas, differretur definitio, ad expectandum Joannis Antiocheni adventum. Si ex aliquot Hebdomadis incommodè sehabuerunt Episcopi Ephesini, quid ex pluribus mensibus & annis passi non sunt Tridentini? sed quia hic tantum argumentis ejus Theologis responsionem paramus, iisque magis utitur in convellendis si posset indulgentiis, ex quibus prima mali labes in Luthero & origo Concilij nata est, in quarum etiam assertione finem accepit, quid contra eas moliatur attendamus paulisper, & quo cuspide eas transfigere conetur.

Circa Sessionem 23. sub Pio IV.

Inter omnia hujus Concilij acta, nullum tam flagranti desiderio homines avebant inspicere, quam istius Sessionis, postquam in lucem exiit, cupidissimis quibusque videndi, quid tandem illud esset, quod tot prelatos decem totos menses *Tridenti* in contentione, omnesque principum Christianorum aulas in negotio detinuisset. Verum accidit quod est in Proverbio *mons parturiit, at ille murem peperit.*

Frapauli mens detegitur.

Vel hæc sola censura Frapauli circa Decreta Concilij de Sacramento ordinationis notum facit, quali mente fuerit. Multa contumeliose scripsit Lutherus contra istud Sacramentum, de quo aiebat in libro de *capt. Babilonica*, plura robustius, ubi ista Papistis amicis meis displicere senseto. At nihil tam indignum quam quod Frapaulus pro mure habet sancta

A hæc decreta Concilij: indignus felse est muste, sed non fele & iracundia piorum & orthodoxorum. Quis ista a regulari calamo secundo reperta expectasset? quam benè in illum quadrant, quæ in Lutherum dicta sunt à Povelo: miseret me profectò tui, adeo dementer in Romanam Ecclesiam debacchantis, qui ut vehementissimè illi displiceas, quicquid illa affirmat tu negas: quicquid illa probat, tu damnas: quod illa amat tu odis: tam sedulo omnia adversus eam gladiatorio animo agis. Unde & cum Boos inter primores & principes Synagogæ eximius honoraverit quondam Ruth mulierem, & eamdem Moab vitidem: & Salmon quoque princeps in tribu Juda Raab mulierem olim gentilem; tu tamen

Ruth. 2.

B Luthere Frater mendicus & Apostata cum his, Romanam Ecclesiam dedignatis venerari: cum nihil quod non illi & Christo debeas: & tamen pro benevolentia convitium, pro beneficiis contumeliam, pro amore odium, pro humilitate superbiam, pro subjectione contumaciam, homo omnium ingratissimus nunc reddere non erubescis: tam bene de matre tua filius degener mereris.

At quæ causæ tanti contemptus? desiderabant, inquit, homines aliquantulum in rebus Theologicis versati, ut declararetur aliquando quid sibi vellet Concilium per illam potestatem *retinendi peccata.* Si scripturam sacram æstimant esse perspicuam omnibus, quid interpretationem quærunt illius potestatis, quam asserit scriptura sacra? non aliud intellexit quam quod Christus, nempe ut sacerdotes peccata

Potestas retinendi peccata.

C non remitterent peccatoribus non benè dispositis, nec errores præteritos cum vero dolore retractantibus, quales sunt potissimum hæretici, quibus procella tenebrarum servata est.

Legebatur ab aliis, inquit, cum admiratione declaratio ea *ordines inferiores gradus tantum esse ad superiores, & omnes ad sacerdotium.* At unde admiratio nisi ex ignorantia? ignorabant illi excellentiam summam sacerdotij, ad quod per saltum unum adscendere indecens est: ideo tamquam ad apicem dignitatum omnium pervenitur per diversos ordines inferiores, quibus homo paulatim præparatur. Hoc ita Christo instituente per summam qua viget sapientiam: in eo nihil aliud admirandum quam tanta altitudo sacerdotij Christiani: sed magis stupenda res est pertinacia hominis Religiosi & Sacerdotis,

D qui his artibus sacerdotium infamat.

Sed non ibi conquiescit, speciosum in primis decretum illud, ut ministeria ordinum à Diaconatu usque ad ostiariatum non exercerentur nisi à promotis ad ordinem cujusque proprium. Sed satis difficile videbatur ut nullæ in Ecclesia pulsari possent campanæ aut portæ obserari vel aperiri nisi ab ostiariis ordinatis: sed nec accendi lampades & candelæ nisi ab acolytis munera illa manuaria exercentibus ut ad sacerdotium pervenire possent: & videbatur nonnihil habere contradictionis ut illa ministeria non obirent nisi ordinati; & postea prælatis præcepissent, ut ea, quantum commodè fieri posset, restituerent. Difficile certè istud videatur tepidis in divino cultu & dignitatem sacrificij incruenti reputare nescientibus.

E Ferventibus & amantibus, quos zelus domus Dei comedit, nihil difficile: & si in domo regis terreni nullum vile officium reputari solet, cur in domo Dei, in Ecclesia quicquam vile reputabitur? Omnia levitis competebant in Synagoga circa templum: cur non magis omnia ordinatis & consecratis ministris è clero circa sacrificium, ut omnia decenter & cum ordine fiant ministeria, quæ qualiacumque specie tenus videantur, magna sunt omnia ad sacrificium corporis Christi relata? Atque cum hoc intuitu illa desideraret Ecclesia restitui sicut erant antiquitus ad majorem Dei gloriam. Sed quia id non fert negligentia sæculi, tolerat interim ut quædam fiant à laicis, non tamen ex officio & cum solemnitate, ne

Minores ordines.

aliter censuræ incurrantur. Unde dissolvi poterit apparens illa & prætensa contradictio.

Sed subjongit laudans & vituperans illico. In decreto de presbyterorom ordinatione admodum convendens omnibus videbatur conditio præscripta, ut epti sint ed Populum erudiendum: sed hæc non satis videbatur cohærere cum ille altera doctrina & consuetudine, sacerdotio non esse essentiale non habere curam animarum. Illud vero assignere uti conditionem necessariam in minoribus ordinibus, linguæ latinæ intelligentiam, dicebant nonnulli manifestam declaretionem esse Concilium generale non constare de omnibus nationibus Christianis. At hæc sugillatio facile repellitur, non sit essentialis sacerdotio cura animarum, non minus is gradus doctrinæ quo possint alios docere, in ipsis merito desiderabitur. Quid enim minus requiri potest, ut intelligant mysterium omne sacro-sancti sacrificij in quo tot sont magna & abscondite scituque necessaria, ut magni doctores vix ea omnia benè calleant? Sed & amplitudo Ecclesiæ id habet ut quidam ex suis ministris quasi Angali adsistentes, paratitamen sint semper ad ministerium proximi & curam enimerum, cum vocati fuerint & Ecclesia ipsorum opera uti voluerit. De ista vero latinæ linguæ peritia, quid imperiti mordeant, haud satis clarum est, cum leges ferantur & intelligantur accommodatè ad loca & tempora: at non improbent usum linguæ græcæ in Oriente, imo & jubent. Quare hæc minimè morari nos debent, sed nec istud quod sequitur de sexto canone, in quo erticulus fidei de Hierarchia constituitur, qui propterea canon in Germenia notam & reprehensionem non effugit. Voce, inquit, & significatione sacris literis & consuerudini primitivæ Ecclesiæ non modo aliena, verum etiam contraria: & voce inventa à quodam fortasse satiaantiquo, sed de quo heud planè constet quis aut quando fuerit? scriptore cætero qui hyperbolico, quem nec in illius vocabuli usu, nec in aliis ab ipso excogitaris quisquam entiquorum imitatur. Quod si stylum dicendi & modum operandi Christi & sanctorum Apostolorum & antiquæ Ecclesiæ sequi voluissent, non *Hierarchiam*, sed *Hierodiaconiam* quandam aut *Hierodulíam* statuendum fuisse. Sed bene est quod antea de D. Dionysio D. Pauli Apostoli discipulo ac ipsius libria satis multe diserimus partim in V. classe, partim etiam in prolegomenis hujus Concilij: hoc me liberabit ab ulteriori discussione hujus litis. Sed ad retundendam esperitatem & mendacitatem Frapauli in hoc loco, non dabitamus asterere Hierarchiam, quæ sacrum principatum designat eorum qoi aliis purgandis, illuminandis ac perficiendis invigilant, more Angelorum superioris chori aut Hierarchiæ, ex Apostolo Paulo colligi posse, cum 2. Cor. 12. varias divisiones gratiarum, ministrationum ac operationum ab uno Dei spiritu in Ecclesia esse docet, ut nimirum illa variis ordinum gradibus illustrata, velut altera Salomonis domus ministrorum serie enitens se omnibus gloriosam redderet, ac tanquam castrorum acies ordinata tot sacris hominibus roborata, impiis, hæreticis & tartaries hostibus formidabilem se præberet.

Cura animarū.

Hat itaque objectiones fecerit, ut pro colophone addit Frapaulus, suarum concionum subjectum, *Petrus Paulus Vergerius in valle Telina*, doctrinæ Concilij detrahens. Sed quid profuerit cani in Lunam latrasse? non alio tendunt hæc adversetiorum Concilij dicteria, quam ut ordinis Sacramentum convellant nec habeant homines super se alios è quibus regantur & sacra participent ex ordinatione divina: sed cum omnes pares inter se fuerint, confusio inducatur Babylonica. At profectò nulla gens tam agrestis, nulla natio tam fera fuit, ut inter sacerdotes & prophanos nihil discreverit. Semper sacerdotes in pretio & honore habiti sunt: in lege naturæ primogenitus, jure sacerdotij gaudebat ac duplici in hæreditate paterna portione. In lege Mosaïca quibus privilegiis a Deo sacerdotes & levitæ donati fuerint, quis potest ignorare? denique ubi Deus colitur sacerdotes in veneratione sunt, & impie de Christo sentit qui cum vilissimis quibusque hominibus eos consortes facit Luthero adhærens.

Circa Sessionem 24. de matrimonio.

Etsi in censuræ hujus initio videatur Frapaulus parcius acturus, quod materia matrimonij non videretur posse res magnopere observatu dignas apportare, attamen in se alios more solito transfigurans, non multò indulgentior apparet, & vere materia est ingens litibus inter plures.

Io sexto anathemate de matrimonio multos in admirationem dedit, *dissolutionem matrimonij per solemnem professionem non consummati*, articulum fidei constitu. Plura mirari solent qui solam scripturam pro regula fidei statuunt, nec agnoscunt traditionem eadem vi pellere ex qua Ecclesia possit non tam articulum in rebus obscuris quam propositionem fidei elicere. Quod hic facit Concilium in dissolutione matrimonij nondum consummati, per Professionem in Religione, id magnum est Privilegium Religioni à Christo concessum, non statui sacerdotali nec Episcopali. Fundamenta hujus doctrinæ subministrat Pontius l. 9. de matrimonio c. 5. ac auctores qui ex instituto Christi hanc dissolutionem vim habere docuerunt: ibidem afferuntur Scotus in 4. dist. 31. qu. 1. Abulensis 1. reg. c. 8. q. 98. & 103. & 113. Victoria de potestate Papæ parte 1. nu. 1. ed 1. Soto in 4. dist. 27. q. 1. art. 1 conclusione 1. Petrus Soto lect. 1. de matrim. §. *post hoc*. Corduba l. 1. quæstionarij q. 25. §. *ad rationes*. Ferdinandus Rebellus parte 2. l 5. q. 4. sect. 1. & alij recentiores. Cujus rei veritas colligitur ex quibusdam decretis Pontificum ab Apostolorum tempore pro constanti habitum id: quod magno ergumento est traditionem esse divinam ex institutione Christi qui auctor est Religionis. Potissimum est autem decretum Eusebij Papæ qui anno 309. rexit Ecclesiam apud Gratianum 26. q. 2. c. *desponsatam*; desponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere, licet tamen illi si voluerit monasterium eligere. Verba enim non licet, non nova lex indicitur, sed iam statuta exprimitur, ut ex multis canonibus liquet.

Dissolutio matrimonii ob religionis ingressū.

Nunus canon sermonis meteriam dedit ob illam assertionem, *Deum non negare donum castitatis rectè petentibus*, quæ contraria videntur Evangelio dicenti *omnibus non datum*, & D. Peulo qui non hortatus est ad id petendum: quod erat facilius quam matrimonium inire. Verus est ista querela hominum libidinosorum, qui putant sibi omnia licere, quia dicunt se non habere donum castitatis, & meudare Dei impossibilia. At canon dicit non denegari istud donum rectè potentibus: quarè si non datur omnibus est quia omnes non rectè petunt, ipsorum est propria culpe, maximè cum canon etiam habeat pro altera ratione, *nec patiatur Deus nos supra id quod possumus tentari*. Quod si D. Paulus aliud remedium insinuat, nihil est contradictionis in istis omnibus, rectè orare, tentationi resistere viriliter, & matrimonium inire tria sunt antidota: si ergo Paulus unum remedium indicat, Concilium adhuc aliud, nihil est quod conquerantur febricitantes inter tot remedia.

Donum castitatis.

Duodecimus anathematismus politicos admodum sollicitos habuit, quasi hæresis esset tenere causas matrimoniales non pertinere ad judices Ecclesiasticos, cum certum sit leges matrimoniales omnes ab Imperatoribus conditas, & cæt. Sed in hoc falluntur ac fallere volunt censores; matrimonium est contractus civilis & est sacramentum: ratione primi causæ ad iudicem secularem pertinent; ratione secundi ad

Causæ matrimoniales.

judicem Ecclesiasticum. Unde pro utriusque foro leges inveniuntur. Unusquisque ex judicibus poterit de eo quod ad se pertinet judicare, & erit ista distributio æqua & pax fructus ejus.

Addit Frapaulus. Etiam in primo limine decreti de reformatione matrimonij multi hærebant; cum tanquam articulum fidei definitum intelligerent matrimonia clandestina verè fuisse Sacramenta, & Ecclesiam nihilominus *ea semper fuisse detestatam*, cum sit perquam absonum Sacramenta detestabilia habere.

Matrimonia clandestina.

Item quod parochus jubeatur conjuges interrogare & eorum consenso intellecto dicere, *ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Id critici irridebant dicentes; aut sine istis verbis conjunctos esse aut secus: si non sunt conjuncti non esse igitur verum, quod Concilium Florentinum decrevit consensu perfici matrimonium. Sin conjuncti sunt, cujusmodi esse illam conjunctionem quam Parochus facit personarum jam conjunctarum? Quod si verbum (conjungo) hanc sententiam habeat, conjunctos declaro, ex eo promptum est concludere etiam verba absolutionis esse declaratoria. Sed non erat difficile Frapaulo hos scrupulos dissipare, dicendo Ecclesiam matrimonia clandestina detestatam fuisse, non qua matrimonia sunt, sed qua clandestina: sicut alicubi dicit D. Augustinus Deum odio habuisse *Esau*, non qua hominem, sed qua peccatorem. Ad argumentum vero cornutum seu dilemma, concedendo juxta dictum Florentini Concilij, matrimonium iam esse contractum per consensum legitime præstitum: & verba sacerdotis esse tantum confirmatoria rei jam factæ. At secus est in sacramento pœnitentiæ, quod est sacramentum mortuorum: sæpius pœnitens adhuc in vinculis est, cum dicit confessarius, *ego te absolvo*, & per hæc verba vere remittit peccatum. Unde inane est prætendere ex hac computatione absolutionem non nisi declaratoriam fore.

Hæc tacet & magis auget scrupulos lectorum circa eadem clandestina matrimonia, quæ in posterum annullat Concilium, quomodo hoc decretum non fraudis aut negligentiæ taxat eos qui a principio huic malo non consuluerunt. Verum est fuisse tolerata ad tempus ista matrimonia clandestina; sed tempus omni rei, tempus est medendi & sanandi. Quid si pater familias usque ad messem sinit crescere zizania, & Ecclesia usque ad diem judicij sui, quod exercet maxime in Concilio generali, tolerat aliqua mala sperans homines emendaturos delicta sua? tandem vero cum intuetur ipsos fieri pejores patientia sua, remedium potentius adhibet. Sed difficilius est quod subjungit, cum emanasset fama distinctionis illius super qua decretum est fundatum, nempe contractum qui materia est sacramenti, annullari, difficile fuit aliquantisper id animo comprehendere. Sed vult Frapaulus torquere animos lectorum, excitando difficultates quibus nullam apponit solutionem: quasi Concilium errasset in isto decreto de clandestinis matrimoniis, aut institutum Christi immutasset, contractum publicum & solemnem coram parocho & duobus testibus determinando pro materia hujus sacramenti, cum ita Christus non determinasset. Supplebimus libenter quod ille omittit, quacumque mente id faciat.

Materia Sacramenti an mutata per Conc.

Verum est igitur quod Christus determinavit formas & materias sacramentorum & ita conveniebat fieri, tum quia pollebat potestate excellentiæ super omnes: tum quia sacramenta sunt fundamenta religionis, propterea per seipsum ea debebat ponere & instituere: tum quia sic magis sunt fixa & immutabilia, non manente in Ecclesia ad eorum substantiam mutandam potestate: tum quia sic magis provocamur ad collocandam spem nostram in ipso, non in aliis: tum denique ut in majori reverentia haberentur illa quæ tam nobilem parentem habent, qualis est Christus. Sed sciendum quod non eodem modo omnium sacramentorum materiam instituit: quorumdam enim materiam magis in speciali determinavit ut aquam naturalem in baptismo, aliorum magis in generali ut in ordine illa instrumenta, quibus significaretur potestas ordinato collata: ac in matrimonio assignavit pro materia contractum civilem ac legitimum in genere, id est, contractum cum iis conditionibus factum, quos Ecclesia pro loco & tempore probaverit: sive igitur ante Concilium valuerit contractus clandestinus pro materia & post non valeat; semper materia à Christo instituta eadem est formaliter, quia in utroque casu est contractus cum conditionibus ab Ecclesia probatis initus. Nec plus est difficultatis quod in baptismo verba proferantur latine aut græce, cum in utroque casu verba significent effectum baptismi, qualia pro forma Christus instituit.

Quod amplius circa illam sessionem crimini vertebatur, Gallos respicit qui decretum illud, *ut raptor mulierem raptam teneatur arbitrio judicis dotare.* Sed tædet me hujusmodi criminationibus respondere: quasi non posset Ecclesia mater omnium, saluti omnium invigilans, omnis conditionis & sexus & ætatis monere, aut sæcularem potestatem læderet addita clausula, *invocato si opus fuerit brachio sæculari.* At profecto in istis nimium sunt meticulosi plures politici homines: illic trepidaverunt timore ubi non erat timor. Pluribus respondet Andreas Duvallius Decanus facultatis Parisiensis hujusmodi rationibus contra Concilium ex potestatis sæcularis futuro detrimento petitis, & apud me libri sunt Gallici qui abunde iis satisfaciant: magis hæreticorum Calvinistarum gravamen sublevare juvat.

Circa Sessionem X X V. De Indulgentiis.

At in Germania, inquit, decreta reformationis, neque apud Protestantes, neque apud Catholicos digna videbantur, in quæ considerationem intenderent. A Protestantibus sola fidei dogmata examinabantur. Verum de indulgentiis plus erat quam de cæteris omnibus sermonum. Illas enim occasionem dedisse ei, quæ nunc viget inter Christianos scissuræ; illarum gratia Concilium præcipuè congregatum: nullam in hoc argumento partem esse, non controversam & incertam, etiam apud ipsos scholasticos. Et tamen Synodum sicco pede, illud transiisse, de dubiis & controversis, ne verbo quidem dicto, aut ulla facta declaratione. Quod autem abusuum remedia spectat, verbis adeò ambiguis locutam, ut ea hia intelligi nequeat, quid aut probetur aut improbetur, dum ait se in his concedendis moderationem quamdam cupere juxta veterem & probatam Ecclesiæ consuetudinem.

Pelamus in historia Concilii Tridentini.

Nam certum esse, neque dissimulari posse in Ecclesia Orientali cujuscumque Nationis Christianæ, neque antiquis temporibus, neque ultimis, ullum usum fuisse Indulgentiarum cujuscumque generis; & in Occidentali, si nomine veteris consuetudinis intelligenda sit illa, quæ observata ante Urbanum II. usque ad annum M. X C V nullas, quod quisquam sciat, aut fidem facere possit, indulgentias in usu fuisse. Ab illo tempore usque ad annum M. C C C. earum aliquem usum apparere, sed infrequentem & dumtaxat pro liberatione a pœnis per confessorem impositis. Ex eo tempore qui abusus inveteraverint, è Concilio Viennensi cerni posse; qui usque ad Leonem X. creverint in immensum. Itaque quod cupiat Synodus restitutam antiquam consuetudinem in Ecclesia approbatam, necessario declarandum, in qua Ecclesia & quo tempore. At illa verba, quod nimia in concedendis indulgentiis facilitate disciplina Ecclesiastica enervetur, dicebant expressam esse confessionem, indulgentias ad conscientiam non perti-

Indulgentiæ.

nere, neque ulla re liberare apud Deum, sed externa tantum spectare, quo in genere est disciplina Ecclesiastica. De ciborum delectu & jejuniis dicebant, ea commendare esse laudabile; sed id non esse decisum, de quo mundus tantopere queritur, nempe hic prætendi conscientiæ obligationem. Neque vero principes protestantes Germaniæ hoc Concilium ullo numero habebant, tantum Ministri aliquot confessionis Augustanæ, atque ij pauci protestationem quandam ediderunt in publicum, quæ non magni habita. Et Catholici dogmata de purgatorio & indulgentiis non curabant, in impetranda Calicis communione, Sacerdotum conjugio, & relaxandis multiplicibus juris positivi circa jejunia, dies Festos, aliaque id genus præceptis, toti defixi.

Antiquitas indulgentiarum.

Responsio. Hic multum sudat Petrus Suavis contra Indulgentiarum decretum, quasi illæ antiquæ in Ecclesia non fuerint, aut ad conscientiam & forum interius non pertineant. Sed ad antiquitatem illarum comprobandam sufficit quod D. Paulus aliquando Indulgentias concesserit 2. ad Cor. 2. *Cui aliquid donastis & ego; nam & ego quod donavi si quid donavi propter vos in persona Christi.* Nam per donationem intelligit hic Apostolos remissionem pœnæ impositæ, quam in persona Christi, idest, ejus authoritate remisit incestuoso Corinthio de peccato dolenti, ne vehementiori tristitia absorberetur. Hæc porro remissio pœnæ impositæ indulgentia est. Sed & supra in Can. 11. Concilij Niceni 1. dictum est Episcopo licere *humanius aliquid cogitare* circa eos qui aliquod tempus ferventer pœnitendo expleverint. Atque hujus rei haud obscura manent vestigia in Concilio Ancyrano cap. 2. circa annum 308. Item in Laodiceno quod Nicænum præcessit Can. 5. ut videbunt quarta classe horum Conciliorum. Nec Tertullianus istas indulgentias ignoravit, cum lib. ad martyres circa principium scripsit. *Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes à martyribus in carcere exorare consueverunt, eam in vobis custodire debetis, ut si fortè aliis eam dare possitis.* Ut in hunc locum explicat Pamelius.

Severtius Doctor.

Porro de antiquitate indulgentiarum in quantum significant remissionem pœnæ temporalis extra sacramentum factæ post remissionem culpæ, egregie disserit Doctor Severtius l. *de hæresibus* c. 20. nam in veteri testamento contendit indulgentias datas fuisse regi Nabugodonosor, Niniviris & aliis: contendit l. Christum dum in terris conversaretur centies easdem concessisse, seu ægrotos plures à varijs languoribus sanando, seu mortuos excitando, seu alia beneficia miseris post remissionem culpæ conferendo. Quo in genere elucet misericordia ipsius in mulierem in adulterio deprehensam Joan. 8. ut ex xxx. scripturæ textibus probet indulgentias contra Viretū Calvinistam virulentum, ut nunquam alij scriptores tot textibus scripturæ indulgentias confirmaverint. Sed sufficiat digitum ad fontem intendisse.

Atque ut ad historicum nostrum redeamus, si ex quibusdam verbis Concilij vult inferre indulgentias ad conscientiam non pertinere, perabsurdum est: nam & si demus indulgentias certorum annorum intelligendas esse de annis qui in hac vita juxta Canones in pœnitentia peragi deberent, si in tantum vita se extenderet, cum tamen Ecclesia propter salutem animarum & earum à pœnis purgatorij liberationem, etiam has pœnas imposuerit, juxta potestatem sibi à Christo traditam in ædificationem non in destructionem, cum eadem potestate eas relaxat, tollit ab animabus impedimenta ingressus in Cœlum: atque si ad conscientiam & forum interius pertinet solutam esse animam à pœnis æternis in Sacramento pœnitentiæ, cur non etiam ad idem forum pertinebit eam esse solutam à pœnis temporalibus extra Sacramentum per indulgentiarum largitionem? Vix est quispiam vel leviter Theologiæ initiatus, qui facilè mendacia & vanitatem harum objectionum non deprehendat & qui non possit refellere.

Nec solidiori nititur fundamento quod subjungit de ciborum delectu & jejuniis non debere in his prætendi conscientiæ obligationem. Hoc ex Luthero hausit, qui asserebat hominem non habere jus condendi leges super Christianos: quia, inquiebat, Christianis per Christum libertas donata est super omnes leges hominum.

Potestas Ecclesiæ ad ferendas leges.

In quem sic Povellos insurgit *in propugnaculo Sacerdotii.* Aquas Christianis planè stygias propinat Lutherus, ecce homo omnis pacificæ reipublicæ extinctor execrandus. Leges namque humanæ tametsi ideo cuduntur, ut fræna sint malis & calcaria bonis, ut sic isti ad virtutes invitentur, illi autem à vitiis deterreantur, excandescit tamen Lutherus qui cunctos vivere impunes vellet & Christianos homines nullis humanis legibus regi. Nam si leges seponantur, quæ alia reipublicæ administratio esse poterit, nisi, sic volo sic iubeo, sit pro ratione voluntas? At ductu naturæ, inquit, omnia fœlicius aguntur. Ductu naturæ? cujus quæso naturæ, nonne illius de qua Dominus noster ait Genes. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis ad malum prona sunt ab adolescentia sua?* Quod si scriptura hac in re pœnitus conticeret, tamen id verissimum esse humanus in malo quam in bono usus magis facilis perspicuè commonstraret. Natura igitur humana corrupta cum sit & ad malum propensa, quid rogo aliud quam flagitia vitæ & morum corruptelam docebit? si igitur natura hoc potius suadet ut procaces petulantes & mali simus, quis rempublicam tam lasciva & corrupta ductrice fœliciter administrari dicet? Quod si modo libertatem per Christum ita Christianis donatam Lutherus prædicat, ut humanis legibus etiamsi divinis quadrent, obsecundare non teneantur; Quis rogo, nisi is cui nasus non sit, non facilè olfacit Lutherum iam optare, nec certè aliud in animo nunc moliri, quam omnem Christi Religionem pessumdata, apertam flagitiis viam struere, & Petrum Apostolum manifeste confundere. Epist. 2. ipse enim est, qui ait, *subiecti estote Regi quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis.* Tametsi haud temerè lex Christi perfectæ libertatis dici poterit, quæ à triplici servitute liberat. Primo à servitute peccati, id quod vetus non fecit, quia ex operibus legis non iustificatur omnis caro. Deinde quia redemit a servitute inferni seu limbi in quo piorum animæ detinebantur, quod lex antiqua præstare non potuit, quia attestante David, *quis est homo qui vivet & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi?* Tertio liberat lex Christi à servitute cæremoniarum, earum scilicet quæ futuram Christi passionem & mortem adumbrabant, non earum quæ internam mentis pietatem significabant, vel ad majorem Dei cultum populum excitabant. *Psal. 88.*

Atque hæc sunt quæ dicenda visa sunt ad objectiones Germanorum tam contra Concilium in genere quas proponit dissolvitque Stapleto, quam contra ejus Sessiones in particulari, quas refert sine ulla responsione Petrus Suavis Polanus in historia Concilij Tridentini, quibus respondere operæ pretium nobis visum.

Plures scripserunt contra Concil. Trid.

Plures porro scripserunt contra Concilium Tridentinum. Chemnitius volumine integro ausus est dijudicata in illo Concilio suo examini subjicere, vocavitque librum illum, examen Concilij Tridentini. Calvinus majori temeritate & impudentia tractatum edidit contra idem Concilium, quod prænotavit antidotum Concilij Tridentini, quasi esset virus, totque injuriis Episcopos proscindit, quos etiam vocat Patres Cornutos & colluviem Tridentinam, ut mirum sit tam horrenda è calamo hominis ac Sacerdotis baptisati profluere potuisse; scripserunt & alij de eodem argumento quibus etiam a Catholicis responsum est. Ut tamen plus periculi est ab occulto hoste

quam

quam à notorio, à quo solent omnes cavere, nullus scriptor magis periculosus est, quam ille qui se Petrum Suavem Polanum indigitavit; ac sub nomine Historiæ Concilij Tridentini, ut minus suspectus esset, illud impugnavit, mente ficta & ad pietatem præferendam circumspecta: in illa quippe historia fucata & fallaci totus est ad traducendam sedem Apostolicam, quasi summus Pontifex omnia tyrannicè in eo Concilio egerit, sed & ad res gestas per varias ac multiplices cavillationes, suppositiones, interpretationes in sequiorem partem, divinationesque proprij cerebri, infamandas, ut nihil ordinatè gestum appareat, sed cuncta studio partium & ex variis passionum motibus: quin etiam majorem partem decretorum labefactare conatur propositis Germanorum contra illa judiciis, in quibus plura monumenta ad ea arguenda insinuat stylo Historico. Historia autem hæc Italicè ac Latinè edita est Londini in Anglia ante aliquot annos, per infœlicem illum, ait Spondanus ad annum 1545. Marcum Antonium de Dominis ex Archiepiscopo Spalatensi in Dalmatia factum Apostatam, ac rursum ex simulato pœnitente, ac Romam reduce relapsum in hæresim, ac in ea mortuum, ac post mortem combustum: ut ex hinc intelligas quæ fides his actis habenda sit, & quo motivo adacti fuimus ut Germanorum judiciis germanas solutiones adhibere conatemur, ac ex multiplicibus contra Concilij doctrinam querelis, his responderemus quæ videntur palmares. Plura suppeditabit volumen integrum P. Palavisini recenter Romæ editum contra eamdem Polani Historiam, & Petavius *de lege & gratia*, l. 2. c. 11. non formidat ipsum vocare Catholicæ partis apertum hostem.

Polani historia perstringitur.

Marcus Anth. de Dominis.

SECTIO III.

De receptione Concilij Tridentini in Gallia.

Anno 1564. illud Concilium confirmavit Pius IV. Romæque, primò promulgatum est, designatique ab ipso Cardinales qui decretorum exequutioni incumberent. Atque ad vitandam confusionem quæ oriri posset si unicuique liceret pro libito in ejus decreta glossas & commentarios edere, annotationes vel scholia, istud inhibuit. Ac quemadmodum Romæ una est congregatio quæ cum magno fructu inquisitionis negotiis incumbit, ita alia instituta est quæ interpretando Concilio vacaret, & ad quam dubia super decretis Concilij exorta referrentur. Unde prodierunt tot determinationes congregationis Cardinalium ad interpretandum Concilium, quas collectas videre est per Doctorem Duacensem Joannem Galematt cum editione ipsius Concilij Turnonensi, & per Barbosam in tomo integro collectaneorum super Concilium ipsum. Quibus determinationibus nonminor fides adhibenda est, quam pluribus simul Theologis notæ probitatis & doctrinæ, qui collatione inter se habita, de quadam difficultate sententias suas exprometent & rem pro æquitate determinarent. Aliqui vero quidpiam etiam majus tribuunt his determinationibus, licet non sint de fide. Sed dubium istud determinavit Vrbanus VIII. cujus extat decretum 2. Augusti anno 1631. fidem non adhibendam in judicio ac extra judicium, nisi illis quæ fuerint in forma autenthica solito sigillo & subscriptione Cardinalis præfecti & secretarij sacræ Congregationis.

Bene autem advertit Suar. tom. 5. in 3. partem D. Thomæ disp. 13. sect. 7. excommunicationem quæ lata est per Bullam Pij IV. in personas quaslibet prælatis inferiores commentarios aut interpretationes in Concilium edentes, intelligendam esse de edentibus proprios commentarios, glossas aut scholia super ipsum Concilium quasi integrum: nam aliquod decretum seorsim interpretari prohibitum non est, ut ex usu & necessitate ipsa constat, cum vix alia ratione tradi possit Theologica doctrina. Nec verba Bullæ aliud in rigore exigunt.

Commentaria in Concil. Trident. quæ prohibita.

Non autem ita facilè admissiò Concilij in aliis regnis ac Romæ processit. Nam ut taceamus hæreticos, quibus nihil ipsius sapere potuit, sicut & Græcis qui ad illud vocati excusaverunt se, ne adventus suus in Italiam Turcæ suspectus esset, ut testatur Arcudius *lib. 4. de Concordia utriusque Ecclesiæ cap. 5.* in Gallia de ejus publicatione gravius actum est, etsi enim quæ doctrinam spectant Orthodoxi omnes admittant sine contradictione, non ita tamen ea quæ ad disciplinam pertinent & reformationem morum, maximè in duabus vltimis sessionibus, quod Regij Oratores post reditum in Galliam, quædam decreta exacerbarint, quasi ex composito contra iura Galliæ & Regiam authoritatem concepta fuissent, veluti cum datur Episcopis potestas mulctandi laicos pœnis pecuniariis & in eos manum injiciendi, & alia quædam agendi de quibus agit Paquerius in *disquisitionibus Galliæ*, lib. 3. c. 34. Etsi vero pluries institerint apud Regem Episcopi ut publicè publicaretur ex ejus authoritate, salvis Gallicanæ Ecclesiæ privilegiis & juribus Regiis, nihil tamen obtinere potuerunt, excepto decreto de clandestinis matrimoniis, seu quod alia præcedentia Concilia minimè publicatione illa donata fuerint, seu quod alta mente repositum maneat, quod circa Oratores contigerit, seu ob alias rationes. Fortius autem Cardinalis Richelæus adhuc Episcopus Lucionensis in statibus Regni Parisiis anno 1615. apud Regem Ludovicum XIII. rem istam vrgebat his rationibus. Ob rei ipsius bonitatem, causæ authoritatem, finis sanctitatem, fructum quem ejus decreta producunt, malum quod ex dilata ejus receptione profluit, exempla aliorum principum, & datam fidem ab ipsius Patre Henrico magno, qui cum hac obligatione in gremium Ecclesiæ, ejurata hæresi, admissus sit. Hanc vero Orationem minimè habitam fuisse ex consensu statuum ex eo manifestum fit, quod rogati nobiles, & magistratus sæculares tertij status a Clero ut sese jungerent eorum intercessioni apud Regem, minimè suffragati iis voluerint, his dicentibus, ut ipsi Clerici illud observarent primi, unius beneficij singularitate servata, ut est in libro instructionum & Epistolarum ad acta ejus Concilij spectantium, de quo mentionem fecimus in præludiis hujus Concilij. Quamvis quod spectet ad singularitatem unius beneficij, decretum Concilij sit etiam doctrinale, ut vocant, ne quis sub falsa præsumptione, seipsum fortassis, non Deum decipiat, ut ibi dicitur.

Richelæus Card.

Decretum de unitate beneficii.

Illud vero singulare est, quod cum Molinæus Jurisconsultus Parisiensis libertatis Gallicanæ sublimis ostentator, consultationem quamdam edidisset, qua ob multas causas Concilium nullum, vitio indictum habitum & terminatum contra antiqua Patrum decreta, Regni Francici dignitatem, ac libertatem contendebat. Quia altum sapere non ad sobrietatem existimatus est, qui religionis negotium Concilio decidendum relinqui debere censebant, ut par est, graviter offensi pervicerunt in senatu Parisiensi, ut is tanquam male de Religione sentiens & seditionis incentor ignominiosè in carcerem conjiceretur. Ex quo tamen Regis jussu post aliquod tempus emissus est, sed ea conditione nequid ille in posterum injussu Regis edere posset, apud Spondanum anno Christi 1564. ex Thuano lib. 36. quin & apud eumdem Spondanum in prolusione sæculi decimi septimi anno 1615. in Conventu Cleri Gallicani Lutetiæ habito, quod nunquam obtinere potuisset freqentissimis precibus, illud Concilium receptum fuerit ab omnibus qui aderant ex cunctis regni Provinciis Archiep. Episc. & cæteris viris Ecclesiasticis quantum in ipsis fuit: nec tamen propterea quoad ea quæ sunt juris novi positivi circa disciplinam censetur obligare in

Molinæus advocatus Paris.

Gallia Concil. Trid. iuata cap. *in istis §. leges* dist. 4. A leges instituuntur cum promulgantur & firmantur cum moribus utentium approbantur de qua quæstione legendus Andræas Duvalius de summa potest. Pontif. parte 3. q. 7.

Vindicatur Concilium Tridentinum à propositionibus Baii circa Redemptionis Mysterium.

SECTIO IV.

Ut nullum Concilium tam manifeste & expresse asseruit mysterium redemptionis generis humani per Christum liberatorem, quam Tridentinum ad retundendos hæreticos, qui illam redemptionem ac B modos & media quibus adimpletur, evertebant per varios errores: sic nulli magis adversantur Concilio Tridentino quam ij qui idem mysterium redemptionis male intelligant vel errando circa status varios hominis, vel circa extensionem ipsius redemptionis, vel varios modos ac media, quibus ipsius fructus applicantur. Ac velut in arena exportari jussis priorum qui devicti fuerunt cadaveribus, novi subeunt pugiles qui pugnam instaurant & de victoribus pœnas repetunt: sic sibi invicem succedunt adversantes huic Synodo. Eorum numero extitit Michaël Bajus & qui eum mordicus defendere voluerunt. Quorum varias propositiones, tam ex libro nostro de *beneficio crucis*, quam ex præcedenti editione hujus summæ, repræsentare operæ pretium ducimus, omni C verborum asperitate remota, & magis amica velitatione, quam turbulenta & amara refutatione, cum jam omnes conveniamus in harum omnium propositionum reprobatione, nec inter doctores Catholicos ullum hodie supersit dissidium: prout autem methodus doctrinæ tradendæ exigit ad vitandas tenebras & obscuritates, prius quædam de iis propositionibus generatim dicenda videntur antequam ad singulas descendamus seorsim expendendas.

Reductio 78. propositionum Theologiæ Baii ad tria capita, secundum tres status naturæ, innocentis, corruptæ & reparatæ.

Tot propositiones sine nexu & ordine inter se per- D mixtæ confusionem aliquam pariunt & obscuritatem in mentibus legentium. Quod si certa methodo ad aliquot classes secundum materiam de qua sunt, reducantur, major inde perspicuitas orietur. Hoc egregiè præstitit Universitas Duacena in opere ad Urbanum Papam VIII. directo, cui titulus. *Veritas & æquitas censura Pontificia Pii V. Gregorii XIII. Vrbani VIII. super articulis lxxxvi. damnatis*, & cæt. sive *Antitheses* depromtæ digestæque ad mentem S. Augustini ex luculentis commentariis eximiorum D. D. ac MM. NN. Guillielmi Æstij ac Francisci Sylvij & cæt. Duaci Typis viduæ Marci Uvion sub signo Phœnicis 1649.

Facultas Theologiæ Duacensis.

Partitio operis.

E Totum hoc opusculum ex verbis sententiisque Æstij ac Sylvij contextum nec non ex verbis D. Augustini, ab his auctoribus fidelissimè explicatis, congruè divisum est in tres partes.

Prima est de statu naturæ liberæ ante peccatum, cui adimunt adversarij omnem rationem divinæ gratiæ, sive intrinsecæ sive extrinsecæ.

Secunda est de statu naturæ humanæ lapsæ, in qua nativam liberi arbitrij indifferentiam penitus extingunt, de propria rationali natura pessime meriti.

Tertia est de statu naturæ reparatæ per Christum, in quo statu nullam agnoscunt gratiam Christi sufficientem ad servanda Christi mandata, nedum ad salutem per ipsum consequendam; minimum ac vile æstimantes sanguinis Christi pretium, nec venerantes prodigum animæ salvatorem, nec copiosam apud ipsum redemptionem.

Circa 1. caput de statu naturæ liberæ ante peccatum, adstruunt 1. gratiam supernaturalem esse naturalem ante peccatum articulis damnatis lxxvi. *falsa est Doctorum sententia*, & cæt. art. xxiv. *à vanis & otiosis hominibus*, &c. art. lxxiv. *immortalitas primi hominis*, & cæt, art. xxi. *humanæ naturæ sublimatio*, & cæt. art. xxiii. *absurda est sententia*, &c. art. ix. *Bona concessa homini integro*, art. xxvi. *integritas primæ creationis*, &c.

Errores Baii circa statum naturæ innocentis.

Adstruunt 2. actus supernaturales fuisse naturales in illo statu innocentiæ & natura sua ad supernaturale præmium ordinatos. Art. xxxiii. *distinctio illa duplicis amoris*, & cæt. art. xxxvi. *Amor naturalis*, & cæt. art. xi. *quod pie*, &c. art. v. *in promissione facta Angelo*, &c. Art. xii. & xiii. *Pelagii sententia est*, & cæt. art. ii. *sicut opus malum*, &c. art. xiv. *opera bona iustorum*, &c.

Adstruunt 3. Actus supernaturales fuisse liberi arbitrij, non specialia gratiæ dona art. i. *nec Angeli nec primi hominis*, &c. art. vii. *primi hominis*.

Adstruunt 4. excluso favore Dei debitam fuisse felicitatem bonis operibus ex vi sua, quasi diceres ex opere operato art. vi. *naturali lege*, art. 3. *& bonis Angelis*, &c.

Unde videre est quantum extollebat virtutem puræ naturalem non corroboratam gratia Dei, ut Pelagius Paradisi terrestris dictus sit à quibusdam. Sed & inde intelligi potest aberrationem circa statum illum primum naturæ innocentis dedisse ipsi causam scandali circa alios status: cum primo non bene intellecto, facile sit hallucinari circa statum naturæ lapsæ: sicut & hoc non intellecto, circa statum naturæ relevatæ per Christum, cum redemptionis bonum minimè concipiatur sine notitia prævia servitutis quæ præcessit.

Circa secundũ caput de statu naturæ corruptæ tantũ exaggerat ejus infelicitatẽ ut pessime de ipsa mereatur

Errores circa statum naturæ corruptæ.

1. Negat in Dei potestate situm fuisse ut tam misera produci possit, art. liii. *Deus non potuisset*, &c.

2. Adstruit obnoxiam esse peccato independenter à voluntate art. xlv. *ad rationem & definitionem peccati*, &c.

3. Concupiscentiam ipsam esse peccatum art. lxxi. *concupiscentia in renatis*, &c.

4. Hominem vel nolentem peccare art. lxxii. *motus pravi concupiscentiæ*, &c. art. lxxiii. *quamdiu aliquid*, &c. art. xlviii. & xlix. *prava desideria*.

5. Omne peccatum posse transfundi à patre in filios art. l. *omne scelus*.

6. Nec cogitantem peccatum: incurrere art. lxv. *infidelitas pure negativa*, &c.

7. Omnem possibilitatem actus honesti naturalis amisisse, art. xxxvii. *cum Pelagio sentis*, &c.

8. Non esse liberum arbitrium nisi ad peccandum art. xxvii. & xxviii. *liberum arbitrium*, &c. *Pelagianus est error*, &c. art. xxix. *fures sunt*, &c.

9 Hominem quasi perpetuo peccare art. xx. *cum Pelagio sentiunt*, art. xxv. *omnia opera infidelium*, art. lxv. *Non nisi Pelagiano errore*, & cæt. art. xxxv. & xl. *Omne quod agit peccator*, &c.

10. Hominem eius necessario agat, damnatione dignum reddi art. lxiii. *homo peccat*.

11. Omne ejus peccatum esse mortale art. xx. *nullum est peccatum*. Quamvis hæc duo vltima non minus ad statum naturæ reparatæ reduci valeant.

Circa tertium caput de statu naturæ reparatæ per Christum, quamvis gratiam Christi videantur extollere si qui sint Baij defensores: illam tamen ex multis capitibus valde imminuunt, cum non aliam admittunt quam necessitantem liberum arbitrium certa ipsius indifferentiæ ruina, sic gratiam illam non salvare vulnus liberi arbitrij nisi inflicto alio vulnere.

Errores circa statum naturæ reparatæ.

art. xl. *is libertatis modus*, &c. art. xxxviii. *quod voluntarie fit*, art. lxiii. *sola violentia*, &c.

2. Gratiam Christi non esse sufficientem ad implenda præcepta, art. lii. *definitiva hac sententia*, &c.

3. Nec gratiam Christi sufficere ut cuipiam meritum vitæ æternæ donet aut satisfaciendi vim ullam art. lviii. *illa doctorum distinctio*, &c. art. lix. *Illa quoque distinctio*, &c. art. xvi. *non est vera legis obedientia*, art. xv. *ratio meriti*, &c. art. xvii. *sentiunt cum Pelagio*, art. viii. *in redemptis per gratiam Christi*, art. x. *solutio pœnæ temporalis*, &c. art. lxxiii. *satisfactiones laboriosæ iustificatorum*, &c. art. lv. *quando per eleemosynas*, art. lvi. *per passiones sanctorum*, &c. art. xviii. *Opera catechumenorum ut fides*, &c. art. lx. *illa distinctio duplicis iustitiæ*, &c. art. lxi. *Item & illa distinctio duplicis vivificationis*, &c.

4. Charitatem Dei perfectam non iustificare art. xxx. xxxi. xxxii. *Charitas perfecta & sincera*, &c. art. lxvi. & lxvii. *Homo existens in peccato mortali*, &c.

5. Adstruunt sacramenta baptismi & pœnitentiæ solum reatum peccati tollere art. liv. & lv. *in peccato duo sunt*, &c. *unde in sacramento baptismi*, &c.

6. Legem Christi strictissimam reddunt, quæ unico amoris affecto excepto, alios omnes condemnat art. xxxvii. *Omnis amor creaturæ*, &c.

7. Gratiam Christi habitualem & sanctificantem nullam esse art. cvii. *Iustificatio impii fit formaliter*, &c. xlii *iustitia qua iustificatur*, &c.

8. Iustificationem simul cum peccato aiunt consistere art. xliii. *in hominibus pœnitentibus*.

9. Abolent meritum incrementi virtutum ex bonis operibus, art. xliv. *operibus plerisque*, &c.

10. In ipsum Christum injurij sunt, cujus meritum & sacrificium incruentum evacuant, art. xxix. *opera iustitiæ*, &c. art. xlv. *sacrificium missæ non alia ratione*, &c.

Ex quibus quilibet cordatus intelligat hæc omnia serio revolvens quantum propositiones adversentur bono redemptionis humani generis, & quam merito earum damnationem acceptaverit Universitas Duacena & Facultas Theol. Parisiensis.

Reductio brevior proposit. Mich. Baii.

Aliam reductionem propositionum Baij ad octo capita Martinez de Ripalda tom. 3. de Ente supernaturali in proœmio affert.

1. Caput de gratia Angelorum & primi hominis undecim propositiones continet.

2. Caput de libero arbitrio & ejus viribus undecim quoque continet propositiones.

3. Caput de meritis operum quindecim propositiones continet.

4. Caput de meritis operum duodecim propositiones.

5. Caput de peccato originis septem propos.

6. Caput de charitate & impletione legis undecim propositiones.

7. Caput de iustificatione & sacramentorum effectu octo propositiones.

8. Caput de solutione pœnæ temporalis sex propositiones.

Circa quæ capita plura disputat eruditissimè & solidissimè prædictus Ripalda in duobus voluminibus magnæ molis, quorum primum dumtaxat percurrere licuit, secundo forsan nondum in publicam lucem emisso non sine detrimento reipublicæ litterariæ: cum ipsius disputationes sint gravissimæ & subtilissimæ contra Baianos ut vocat, nulla facta mentione Cornelij Jansenij.

Prima tamen reductio ad tres classes facilior videtur, cum tota hæc Theologia Baij tot propositionibus sine nexo contexta errores contineat circa naturam integram hominis, de qua docet id quod de natura lapsa docebat Pelagius cum suis sequelis.

2. Circa naturam lapsam de qua idem fere sentit quod Calvinus supra modum exaggerans plagas peccati originalis & regnum peccati in iis quæ asserit de libero arbitrio, ignorantia & concupiscentia.

3. Circa statum naturæ reparatæ, ubi non parum detrahit gloriæ Redemptionis humani generis quam operatus est Christus, dum talem gratiam admittit quæ hominem necessitati subdit, & parum aut nihil tribuit gratiæ iustificanti in meritis & satisfactionibus bonorum operum, parum quoque charitati, parum justificationi, parum ipsis etiam sacramentis & denique sacrificio incruento quod negat, & ipsi justificationi cum qua non est remissio peccatorum nec possibilis observatio præceptorum. Quæ omnia quantum repugnent Concilio Tridentino maxime sessioni quintæ, sextæ, septimæ, decimæ quartæ & vigesimæ secundæ, in quibus de doctrina potissimum statuitur, studiosus quisque ex lectione deprehendet facile.

Status naturæ corruptæ est mixtus cum statu liberatæ.

Advertendum quod licet hi tres status naturæ humanæ assignentur, attamen statum naturæ corruptæ non diu extitisse simpliciter ut purum statum naturæ corruptæ, quia statim post lapsum separari cœpit natura lapsa Adami per gratias quasdam auxiliantes ex vi meritorum Christi futuri ipsi concessas ex misericordia Dei ut adversus peccatum pugnaret. Quod similiter præstitum fuit ejus posteris seu ante legem seu sub lege ante Christi adventum viventibus. Quod expresse asserit D. Leo serm. 3. in *solemnit. nativitatis*, verbi incarnatio hæc contulit facienda quæ facta, inquit, & sacramentum humanæ salutis in nulla antiquitate cessavit. Quare aliqua asseruntur de statu naturæ corruptæ, quæ intelligenda sunt præcise de illo statu spectato ut tali, absque adjunctione gratiæ ullius Christi, qua incipit reparari. Quo pacto in illo statu naturæ corruptæ sic formaliter spectatæ concupiscentia dominatur, omne opus bonum ad salutem conducens excluditur, mors regnat & innumera mala & infirmitates hominem deprimunt & captivum tenent de quibus D. Augustinus l. 3. de *libero arbitrio*, ista est enim pœna justissima ut amittat quisque quæ bene uti noluit potestatem .... ut etiam volens non possit mandata Dei implorare, &c.

Sed & idem D. Augustinus l. 83. q. q. 66. & alibi quadruplicem statum hominis statuit ante legem: sub lege, sub gratia: & in pace. Statum ante legem cum supponitur homo ignorare legem divinam: sub lege, cum illam novit, sed fidem in Christum nondum cogitatur habere: statum sub gratia, cum cogitatus homo credere in Christum liberatorem eumque diligere. Denique statum in pace, cum domita est omnino cōcupiscentia post hanc vitam. Cum ergo de his statibus asserit D. August. in prima ergo actione quæ est ante legem nulla pugna est cum voluptatibus hujus sæculi. In secunda quæ sub lege est pugnamus, sed vincimur: in tertia pugnamus & vincimus: in quarta non pugnamus, sed æterna pace requiescimus. Cum hæc dicit D. Augustinus non tam attendenda sunt diversa temporum intervalla in quibus hæc ita se habeant, quam diversi status & conditiones hominis, in quibus si præcise spectatur, ita se res habent sicut explicat D. Augustinus. Alioquin ante legem Moysis & post legem Moysis, ante adventum Christi extiterunt plures homines qui virtutum laudabiles & meritorios actus exercuerunt: ut ante legem Noë & Job, sub lege David & Prophetæ, id tamen præstiterunt in fide Christi venturi & ex ipsius gratia, quæ iam ab origine mundi per anticipatam quamdam solutionem dabatur. Quæ si recte intelligantur, proderit multum ad plura loca difficilia D. Augustini intelligenda: sæpe enim D. Augustinus ita loquitur de defectu & infirmitate hominis post peccatum & in statu naturæ corruptæ, ostendendo solum ad id quod illi competit ex vi peccati & status naturæ corruptæ formaliter ut talis, in qua circa

Ut intelligi debet D. Augustinus.

A actus supernatorales nihil potest, & excidit à libertate & privilegio status naturæ innocentis, licet cum eo ster quod ex virture gratiæ Christi quæ nullo umqnam tempore defuit, multa possit & valeat perficere.

Libri Jansenii scopus.

Atque hinc est quod ut doctrinam Michaëlis Baij tueretur ac illustraret Cornelius Jansenius Iprensis Episcopus librum suum cui nomen Augustinus inscripserit juxta tria illa capita doctrinæ Bajanæ, *de humana naturæ sanitate, ægritudine, medicina adversus Pelagianos & Massilienses.* Quid autem censendum de propositionibus Baij iodicat hæc Bulla.

Pius Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Pius V.

B EX omnibus afflictionibus, quas in hoc loco à Domino constituti tam luctuoso tempore sustinemus, ille animum nostrum præcipuè excruciat dolor, quod religio Christiana tantis jampridem turbinibus agitata, novis quotidie propositis opinionibus conflictetur, Christique populus antiqui hostis suggestione dissectus, in alios atque alios errores passim & promiscuè deferatur. Quantum vero ad nos attinet, totis viribus conamur, ut illæ simul atque prosiliunt, pênitus opprimantur. Magno etenim mœrore afficimur, quod plerique spectatæ alioqui probitatis & doctrinæ, io varias sententias offensionis & periculi plenas, tom verbo tum scriptis prorumpant: deque eis etiam in scolis invicem controversantur, cujosmodi sunt sequentes. 1. Nec Angeli C nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia, &c. *Quæ infra proponentur suo ordine nobis repetiantur.* 76. Falsa est Doctorum sententia primum hominem potuisse à Deo creari & institui sine justitia naturali. Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, io rigore & proprio verborum senso ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas & in pias aures offensionem immittentes respectivè, ac quæcumque super iis verbo scriptoque emissa præsentium auctoritate damnamus, circomscribimus & abolemus, deque eisdem & similibus posthac quoquo pacto loquendi, scribendi & disputandi facultatem quibuscumque interdicimos. Qui secus D fecerint ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis & officiis perpetuo privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus. Vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipsos excepto mortis articulo liberare, &c.

Sex notæ proposit. M. Baii.

Datum Romæ 1567. Kalendis Octobris Pontificatus nostri anno 2.

Quam constitutionem & inhibitionem Pij V. Gregorius XIII. Successor ejus confirmavit anno 1579. Pontif. sui 8. quarto Kalend. Februarij, ut dubitari non possit quin verè à Pio V. primum emanarit.

Hujus autem constitutionis controversias plurimas & quæ nostro tempore clarissima ingenia exercuerunt, magna ex parte tractavimus in libro nostro de *benefitio crucis*, seu in articulis disputatis *de gratia.* E Ac quia libri hujus exemplaria citò distracta fuerunt, ac laborem quem in eo impendimus omnino petire nobis grave est, & suspicantur viri graves quandoque denuo suscitandas hujusmodi rixas, quod Deus omen avertat, aliqua ex his io hac editione inferenda duximus, quæ solidioris ac profundioris Theologiæ avidis, ingrata forsan non erunt.

De notis & qualitatibus censura in propositiones Michaëlis Baii.

QUæritur quibus notis Summus Pontifex Pius infamet prædictas seotentias Michaëlis Baij.

A Respondetur eas notas exprimi in his verbis immediatè præcedentibus earum enumerationem. Magno enim mœrore afficimur, inquit Pius Pontifex, quod plerique spectatæ alioqui probitatis & doctrinæ *in varias sententias offensionis & periculi plenas,* tum verbo tum scriptis prorumpunt, & in istis subsequentibus earumdem Catalogum. *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas & in pias aures offensionem immittentes respectivè, &c.*

Quibus verbis Summus Pontifex intendit omnes istas propositiones damnare tanquam falsas, & singulas afficere non quidem omnibus notis ibi expres- B sis, sed aliqua ex illis; itaut aliquæ sint hæreticæ, aliæ temerariæ, aliæ scandalosæ, aliæ vel aliæ ex his in pias aures offensionem immittentes, &c. Probatur utrumque, & primò quod intendat omnes damnare tanquam falsas, quia discrimen est inter propositionem damnatam & prohibitam: quod propositio prohibita possit esse vera, licet vetitum sit illam propugnare ob aliquam rationabilem causam. Quemadmodum aliqui censent de Conceptione Beatæ Virginis in peccato Originali, assertio enim hæc tantum est prohibita, unde necdum declarata est falsa: at propositio damnata falsa est & veritati repugnans. Secundo quod non intendat omnibus & singulis propositionibus notas omnes singulas censurarum infligere, probatur ex isto termino addito his notis C (*Respectivè*) Quo significatur has propositiones affici his notis non omnibus omnes, sed his illis notis respectivè & in ordine ad hanc aut illam ad has aut illas propositiones: itaut præter notam falsitatis expressam in verbo (*damnamus*) aliqua adhuc ex his notis illis conveniat. Ut hæc & illa sit hæretica, hæc tantum temeraria, &c. Sint insuper omnes sententiæ offensionis & periculi plenæ & mærore afficientes summum Ecclesiæ Pastorem, dum a viris doctis propugnantur.

Particula respectivè quid significet.

Quod omnes propositiones in Bulla expressa, sint damnata.

D OBjicies non videri omnes damnatas tanquam falsas, ac veritati repugnantes: quia Pontifex Pius piè ac benigne addit. Quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento.

Respondetur si hæc objectio locum haberet, nec Lutherani nec Calvinistæ Bullæ isti se opponerent, libenter enim susciperent ea lege ut nullus Articulus in ea esset damnatus falsitatis, erroris ac hæresis in sensu ab assertoribus intento. Etiam frustra Bullam hanc post multum laborem examinis, edidisset Summus Pontifex & inutilis foret; cum enim nullam designet in particulari, sic liceret omnes defendere; unde dicendum est omnes, nulla excepta, damnari in terminis quibus exprimuntur, quia quantumvis ab assertoribus possit illis aliquis verus sensus adap- E tari qui etiam verbis ipsis conveniret, & quem se intendisse affirmarent ob verborum amphibologiam; attamen quia cum verus & falsus sensus lateat in cortice verborum alicujus propositionis, damnari potest ob falsum sensum, nonobstante vero alio sensu: ideo propositiones istæ omnes, quia falsum aliquem sensum continent sub cortice verborum, quem præ se ferunt & exhibent, etsi verus aliquis sensus iis affingi possit ab authoribus, jure merito omnes damnantur, abolentur ac circumscribuntur à summo Pontifice. Quare non est hic opus disputare de commate, utrum sepositum fuerit in Originali Bullæ post verbum *Possent*, an post alia verba, ita-

ut verba ista (*in rigore & proprio verborum sensu*) referantur, non ad (*sustineri possent*) sed ad (*damnamus*) ut vult Martines Ripalda Tom. 3. de *Ente supernaturali* disputatione prima, libro primo in Procemio, cum ubicumque reponatur istud comma, quod in originalibus Bullarum nullum solet extare, sufficienter exprimatur damnatio istarum propositionum: Quamvis manifestius adhuc exprimatur, eeposito illo commate post verbum (*possent*) sicut idem Ripalda extirisse testatur in Originali a se viso & perspecto, quod emanaverat à Gregorio XIII. qui easdem propositiones damnavit post Pium V. Quod originale Romæ impressum erat anno 1579 Februarij 4. traditumque erat Cardinali Tolero, ut Bullam vulgari curaret. Quod autem dicunt adversarij missum fuisse Romæ exemplar Bullæ in quo comma illud non erat, unde aosam arripiunt conquerendi vitiatam esse Bullam Summi Ponrificis, in qua comma istud reperitur post (*possent*) hoc nihil est, quia exemplar Bullæ ad Baium missæ, erat manuscriptum, ideoque sine vllis interpunctionibus: Exemplar autem Bullæ Cardinali Toleto traditæ erat impressum cum illo commate, quo Pontifex Gregorius manifestavit soam mentem. Sed quocumque loco reponatur interpunctio, semper urgent Bajani Summum Pontificem asseruisse, nonnullas ex propositionibus *in rigore & in proprio verborum sensu* defendi posse: onde concludunt non omnes damnatas essa, & incertas esse illas quæ damnantur: unde ulterius quærunt ut Summus Pontifex velit aperire quænam illæ sint quæ sustineri possint, & quænam aliæ. Ideo standum est primæ solutiôni quam affert Michaël Paludanus Doctor Lovaniensis ex ordine Divi Augustini in *Apologia constitutionis Vrbaniana* Part. 1. cap. 14. Esto enim, inqoit, sensus propositionis sit ejus anima & cor & medulla, non ideo ad propositionem undequaque ireprehensibilem suffecerit habere verum aliquem sensum: sed oportet ut & ipse cortex, idest verba quibos uti corpore anima ipsa vestitur & in publicum prodit, sint irreptehensibilia. Eodem fere modo quo ad salutem non sufficit nos fidem corde confiteri, sed eam oportet nos etiam ore profiteri. Qoid enim si sub una propositione, ob verborum ambiguitatem, lateant sensus & verus & falsus, nonne consultius illa prohibebitur ob falsum sensum, quam admitterur ob sensum verum?

Quod damnatio Baii non cadat in Divum Augustinum.

OBjicies non potnisse damnari has propositiones à Summis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. quin simul damnetur doctrina D. Augustini, quæ ab antiquis Pontificibos approbata, a novis Pontificibus notari non potest, quin appareat contradictio manifesta inter Summos Pontifices, quorum unus destruat in materia doctrinæ quod alter adstruxit & ædificavit. Unde consequitur frustra jactari infallibilitatem Summorum Pontificum in materia fidei & doctrinæ si se invicem mordeant & ab invicem consumantur, uno probaore doctrinam aliquam, altero vero improbante.

Respondeo multas involui difficultates in ista objectione, quibus sigillatim respondere opus est, ne iofirmi Scolastici earum pondera ita opprimantur, ut nullam obedientiam Bullæ Pianæ exbibere se posse existiment salua anima & conscientia, quæ tamen non mediocriter periclitator in contemptu istius Bullæ doctrinalis, quæque à Summo Pontifice lata est ut judice doctrinæ & fidei Catholicorum, nec solum ad componendas turbas & sedanda scandala infirmorum. Respondeo igitur primò satis apparere ex brevi discussione harum propositionum, majorem earum partem evidenter D. Augustino contrariam esse, ut frustrà prætendatur à nonnullis identitas doctrinæ cum sancto Doctore Augustino. Quod vero doctrina D. Augustini probata sit ab aliquot antiquioribus Pontificibus, id verum est de aliqua parte doctrinæ D. Augustini, non de omnibus ejus dictis & operibus. Quod annotare operæ pretium ad continendos quorumdam spiritus qui ita loquuntur de omnibus sententiis D. Augustini, ac si confirmatæ essent omnes authoritate Sommorum Pontificum non secus ac decreta Conciliorum generalium in rebus fidei, quibus ideo adversari nefas est. Probavit tantum post Innocantium & Zosimum Cœlestinus Papa oovem articulos, seu novem capita doctrinæ D. Augustini, contra Pelagianos ac semi-Pelagianos, protestans in fina Epistolæ, se alias profundiores & difficiliores incurrentium quæstionum partes nolle adstruere. Horum autem capitum vel articulorum ne unus quidem in propositionibus damnatis Baij continetur: hos videre est in Epistola Cælestini Papæ pro Prospero & Hilario *de Gratia Dei ad quosdam Episcopos Gallia*, quæ Epistola & inter opera D. Prosperi Aquitanici reperitur & in tomis Conciliorum. An non miserandum est novæ doctrinæ sectatores ad singulos errores Baij obtrudere doctrinam esse D. Aug. a summis Pontificibus approbatam, cum nec constet vllum caput doctrinæ Baianæ à Sum. Pontif. Pio & Greg. damnatæ esse in terminis doctrinam D. August. & si istud constaret, quod tamen non admittimus, certissimum sit ex ipsa lectione & inspectione, non esse ex illis capitibus doctrinæ D. Augustini quæ à Summis Pontificibus Innocentio, Zozimo & Cœlestino approbata est, ut inviolabilis aliqua sanctio & Ecclesiastica regula, ac sumpta ex authoritate divina documenta, qoibus contradicere nefarium ac illicitum. Unde nulla est contradictio inter Summos Pontifices qui doctrinam Divi Augustini contra Pelagianos & Semipelagianos probaverunt, & qui articulos 78. Baij improbaverunt ac damnaverunt, ut illi & hi infallibiles esse potuerint absque vlla à se invicem dissonantia. Legant Epistolam hanc; conferant omnes articulos ibidem probatos, cum articulis Baij improbatis, ipsi judices esse possunt, non nisi ad fallendum, nuperos quosdam doctores tam sæpe obloqui, doctrinam omnem quam tradunt de Gratia & libero arbitrio & esse doctrinam D. Augustini, & eo ipso doctrinam esse Ecclesiæ Catholicæ ad fidemque pertinere, quasi eam antiqui Pontifices probaverint. Quod ubi animadverterint, sciant se nihil habere in decretis antiquiorum Ecclesiæ Pontificum quo sibi formata tutam possint conscientiam ad obluctandum Bullæ Pij V. & Gregorij XIII. contra Michaelem Baium.

Articuli doctrinæ probati à 3. Pontificibus.

Quod propositiones Baii damnata sint propter ipsam doctrinam quam continent.

PRætendunt proscriptionem propositionum Michaëlis Baij sibi nihil officere, quia summus Pontifex Pius has prohibuit non ob earum vitium & falsitatem, sed ob hominum hujus temporis seu infirmitatem, seu ignorantiam, qui cum in libris D. Augustini versati non sint & tam sublimis ac cælestis doctrinæ capaces non sint, ob Molinisticæ doctrinæ principia quibus præventi sunt, ex hinc turbantur ac commoventur vehementius. Atque hanc instantiam tanti faciunt Janseniani Baianæ doctrinæ propugnatores majori ex parte, ut hanc non nisi divino quodam ingenio excogitatam arbitrentur, ad conciliandos Summos Pontifices Baio adversarios cum doctrina D. Augustini ac cum Summis Pontificibus antiquioribus, qui aliquot ejus doctrinæ capita probaverunt.

Sicque videntur sibi invenisse modum quo & doctrinam D. Augustioi in Baio contentam, & Summos Pontifices Pium & Gregorium simul tueantur, etsi articulos doctrinæ Augustinianæ improbaverint, quia non ob falsitatem, sed ob hominum præsentis sæculi imbecillitatem illos proscripserunt. Verum si ita est, cur ita impotenter in hanc Bullam debacchantur, ut ex vulgatis eorum libellis constat? Si errores suos non esse hac Bulla propalatos ac manifestos, arbitrentur, cur eam tam hostiliter impetunt, ut per eam D. Augustini doctrinam pessumdari tam altè inclament? Sed quis non videat, non tantum prohiberi articulos istos, sed etiam damnari? Quod nonnisi falsæ doctrinæ competere potest. Sed quis ferat homines istos tantum sibi spiritus arrogare, ut cæteros mortalium qui eorum menti repugnant, bardos ac stupidos existiment, quasi vero cum illis & nata sit & mori debeat sapientia? A quo ista tanta sui ingenij præfidentia, ut cæteros cæcos, se solos oculatos existiment? Et tamen videmus in quotidianis colloquiis hoc eorum esse ingenium. A qua mente Deus eos avertat.

Objicies iterum saltem non omnes Baij propositiones in Bulla expressas censeri debere damnatas propter sententias quas continent, sed solum propter felleam quandam amaritudinem, qua oppositas sententias damnant, ita ut non propter dictum improbentur, sed propter modum dicti, quia insimulant Pelagianismi aut erroris contrarium opinantes. Non secus ac improbantur ij qui asserunt hæresim esse, asserere Beatissimæ Virginis Conceptionem esse Immaculatam. Sicque magnæ authoritatis scriptores opinantur, Suarez, Vasquez, Cardinalis Toletus & alij.

Respondetur quod etsi ita visum fuerit aliquibus, nihilominus longè probabilius esse omnes damnari ob doctrinam falsam quam continent, & non tantum ob censuram immodicam qua contrariam sententiam feriunt. Quia Summi Pontifices non revocant in authoris audaciam rationem suæ condemnationis, ut deberet fieri, si tantum propter acerbitatem dicendi illas propositiones damnassent. Nec tam sententiæ istæ indigerent damnatione quam prohibitione ad consulendum paci fidelium, quæ læditur mordacioribus quorumdam dictis. At non prohibentur modo, sed quod plus est, damnantur. Est autem damnatio, declaratio & pronunciatio falsitatis sententiæ. Deinde Summus Pontifex utitur hoc modo damnationis. *Quas quidem sententias strictè coram nobis examine ponderatas.* Quæ verba substantiam ipsarum propositionum denotant, non ipsarum modum quo enuntiantur. Atque ita censet Ripalda lib. citato sect. 4. Accedit quod non omnes Baij propositiones compositæ sint ex illa dicendi asperitate & acrimonia, cum plures ex iis sint simplices, ut vocant Dialectici, quas ideo Summus Pontifex intactas reliquisset, cum nihilominus illas damnaverit.

DAMNATIO JUSTA
78. Propositionum Michaëlis Baij.

Art. 1. L. de Meritis Operum, c. 4.

Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.

QUæritur an hic articulus rectè damnatus sit: etenim illud appellatur Gratia à Michaële Baio quod vel est gratia ipsa, vel ea gratia profectum est: at merita primi hominis nec sunt gratia ipsa, ut evidens est, nec ex gratia originem ducunt; ille enim status primi hominis sicut & Angeli adeo excellens, & sublimis erat, ut gratiæ divinæ superadditæ viribus naturalibus, non indigeret adjutorio ad merendum: ideoque merita ex ipsamet natura rectè instituta profluebant.

Respondetur in hoc errasse Michaëlem Baium quod nimis extolleret statum naturæ integræ, qualis erat in Angelo & primo homine, adeo ut quod Pelagius malè sentiebat de statu naturæ corruptæ, illam scilicet gratia supernaturali non indigere, idem ipse sentiret de statu naturæ integræ, ipsam scilicet sibi sufficere ad merendum vitam æternam sine gratiæ supernaturalis & indebitæ adminiculo: ut non immerito Pelagius Paradisi Terrestris appellari possit. Si quam autem gratiam admitteret in illo statu, volebat illam debitam esse naturæ innocenti, non secus ac gratiam habitualem Christo homini debitam fuisse naturaliter defendit Thomas Hurtado *in Præcursore Theologo*, tract. ultimo *controversia* sexta, post plerosque Theologos: qua in sententia viam singularem sequutus est, & Theologis antiquis incognitam, ex qua innumera sequuntur absurda, ideoque rectè damnatus est hic articulus; cui etiam obnititur D. Augustinus in Psal. yn. *Angeli*, inquit, *tibi debent quod iuste vivunt, tibi debent quod beatè vivunt:* & post pauca: *Nec putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei, quid est Angelus, si destrat qui creavit?* Ex hoc enim merita Angeli, & primi hominis rectè vocantur gratia, quod ex illa conditoris liberalitate naturæ superaddita virtutem suam desumant.

Status naturæ integra.

Ad argumentum oppositum, neganda est propositio, quod status ille per se tam excellens fuerit ut gratia non indigeret ad merendum. Sic enim D. Augustinus loquitur in *Enchiridio*, cap. 106. *Quamvis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset.* Nec gratia illa ita dici potest connaturalis primo homini vel Angelo, sicut Christo Deo homini, cujus esse, quia erat supernaturale, decebat etiam illius passiones ac virtutes tali esse correspondentes, supernaturales esse in propria entitate, licet respectivè ad ipsum connaturales aut naturales dici possent. Nimium igitur extollitur status ille primus, si statui Dei hominis, cui nihil par aut secundum in honore isto, adæquetur.

Art. 2. L. 2. de Meritis Operum. cap. 2.

Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

QUæritur an rectè damnatus sit hic articulus; Etenim Deus magis propendet in favorem, & misericordiam quam in rigorem, & justitiam, pronior que est ad præmia conferendum, quam ad pœnas & supplicia inferendum: ergo si malum opus ex se mortis æternæ meritorium est, multo magis bonum opus ex se vitæ æternæ meritorium erit.

Respondetur doctorem Baium voluisse superfluam, & non necessariam esse gratiam supernaturalem ad meritum vitæ æternæ, qua in re fefellit eum propria opinio: ut enim vita æterna est supernaturalis, sic etiam per merita ordinis supernaturalis acquiri debet, ut sic medium fini sit proportionatum: quare opera bona debent habere aliquid supernaturale in se, ut attingant vitam illam supra naturam eminentem: sicque proficisci debent ex gratia supernaturali actuali vel habituali, ut sint supernaturalia; non igitur ex seipsis meritoria sunt vitæ æternæ. Quod videtur magis probari ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. Ubi rationem reddit, cur iusti mereantur vitam æternam suis operibus. *Cum enim*, inquit, *ille ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus eorum bona opera semper antecedit & comitatur & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possint, nihil ipsis iustificatis deesse posse credendum est, quo minus vitam æternam promeruisse censeantur.* Ubi per virtutem Concilium intelligit gratiam, per quam bona opera redduntur Deo grata & meritoria, quæ non essent ob propriam naturam.

Ad argumenta in oppositum neganda est comparatio: quia facilis descensus Averni, nec est ad astra mollis è terris via: scilicet facilius homo mortem sibi comparat quam vitam, est spiritus vadens & non rediens, per se & sponte sua ruit in mortem ac propriis viribus; non autem ita vitam acquirit, maximè illam quæ supernaturalis est, Sicque natura sibi ipsi sufficiens est ad destructionem & interitum, non ad provectionem tantam qualis est status gloriæ.

Et bonis Angelis & primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad mortem ad ultimum vita, fœlicitas esset merces & non gratia.

Art. 3. A. 1. de Meritis Operum. cap. 4.

QUæritur an bie articulus etiam censura notandus fuerit: nam si status ille perseverasset, gratia non erat necessaria; ergo fœlicitas æterna non debuisset gratiæ supernaturali attribui, nec dici gratia sicut modo, sed tantum merces. Probatur antecedens, quia si natura gratia indiguisset in hoc statu, redundaret in injuriam creatoris: quasi non satis perfectam & robustam naturam condidisset, cum sint ejus perfecta opera.

Respondetur doctrinam hujus articuli omnino affinem esse doctrinæ præcedentium articulorum, ideoque potuisse in eadem censura involui. Supponit siquidem gratiam supernaturalem & naturæ superadditam, non habituram locum in statu innocentiæ in quo conditus est Angelus & primus homo. Quod impuguat D. Augustinus lib. 12. de Civit. cap. 9. ubi ita disserit: nam & hoc discutiendum est si boni Angeli ipsi in se fecerunt voluntatem bonam, utrum aliqua eam, an nulla voluntate fecerunt: si aliqua, utrum mala an bona: si mala, quomodo potuit esse mala voluntas bonæ voluntatis effectrix? si bona, ergo iam habebant: & istam quis fecerat nisi ille qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto quo illi adhærent, creavit, *simul in eis & condens naturam & largiens gratiam?* Ubi D. Augustinus per gratiam intelligit amorem illum castum seu bonam voluntatem naturæ superadditam; quæ in malis Angelis per peccatum corruit, etsi naturalia in eis remanserint, ut frustra quidam hic interpretari velint D. Augustinum, de Amore quodam naturali qui eorum naturam sequeretur sicut gravitas lapidem: distinguit enim hic D. Augustinus naturam & gratiam, quod & de primo homine similiter sentiendum est.

Ad rationem in oppositum dicendum est semper perfecta esse Dei opera in eo perfectionis gradu quem illis conferre intendit, & iis modis quibus ea complere gradatim & per partes solitus est. Agit in homine & ut creator, & ut largitor gratiæ, & ut glorificator, nec minus perfectus est creator, quod ut glorificator ad altiorem gradum naturam creatam attollit: itaque natura à Deo condita in ratione naturæ perfecta est, etsi per gratiam & gloriam ad sublimiorem gradum evehatur. Vide quæ scripsimus in *Theologia Affectiva*, l. 2. tract. 1. Medit. 2. Ubi perfectionem hominibus non una vice & totam simul conferri demonstramus.

Art. 4. *Ibidem. cap. 2.*

Vita æterna homini integro & Angelo promissa fuit, intuitu bonorum operum: & bona opera ex lege natura ad illam consequendam per se sufficiunt.

QUæritur an notari debuerit hæc propositio: prima enim illius pars non videtur ullam pati difficultatem prout jacet in terminis. Secunda vero pars videtur asserta à D. Augustino l. 15. de *civit.* c. 1. ubi dicit naturæ esse Angelorum Deo adhærere, ut proinde mirum non sit si ex lege naturæ, id est, naturaliter sine auxilio supernaturali gratiæ per bona opera vitam æternam mereantur. Verba D. Augustini sunt. Sicut ergo cum vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostenditur quod ad naturam oculorum pertinet visus: & cum vitium aurium dicitur surditas, ad earum naturam pertinere demonstratur auditus: *ita cum vitium Angelica creatura dicitur, quod non adhæret Deo; hinc apertissime declaratur, eius natura ut Deo adhæreat, convenire.* Si ergo naturale est ut videtur innuere D. Augustinus, homini & Angelo Deo adhærere, non erit necessarium donum aliquod supernaturale & gratuitum fidei vel gratiæ ad vitam æternam promerendam: Sicque ex lege naturæ non gratiæ, bona opera ad illam assequendam sufficient.

Respondetur supra ostensum esse ex Concilio Tridentino, gratiam supernaturalem requiri ad meritum; juncta ratione de proportione requisita inter medium & finem, inter meritum vitæ æternæ & fœlicitatem. Volebat autem Baius naturam intellectualem, seu Angelicam, seu humanam in primo statu tanta excellentia donatam fuisse, ut opera solius liberi arbitrij nulla gratia supernaturali adiuti, aut elevati, digna essent vita æterna, ad quam proinde & homines, & Angeli ex solo talium operum intuitu prædestinati essent. Quasi vita æterna, juxta Apostoli dictum ad Rom. 6. non esset gratia Dei tam in statu naturæ integræ, quam corruptæ, quia scilicet vita illa promittitur à Deo ob ea opera quæ valorem omnem hauriunt ex illa gratia quæ indebito erga hominem divinæ dignationis beneficio supra naturalia conceditur, qualis est filiationis adoptivæ dignitas, quæ & creaturam reddit nobiliorem, ejusque opera sic afficit & elevat, ut æternæ vitæ dignam reddat retributione; Quo fit ut cum homo excidit à dignitate illa filiationis & gratiæ sanctificantis, omnia illico merita deperdat Ezech. chap. 18. *Si averterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius non recordabuntur*: cujus veritatis ampliores probationes pleríque afferunt Theologi, quas hic aggregare, extra nostrum est institutum.

Ad rationem oppositam ex D. Augustino desumptam, respondetur cum Leonardo Coquæo Commentariis ad illud caput, D. Augustinum docere quidem id maximè convenire naturæ Angelicæ, vel in universum intellectuali, ut Deo adhæreat, non tamen seipsa vel secluso omni dono supernaturali, sed vult distinguere naturam Angelicam à naturis ratione carentibus, quibus non convenit ut beatæ esse possint. Est ergo naturæ hominum in statu innocentiæ sicut & naturæ Angelicæ Deo adhærere, sed modo non naturali, sed supernaturali: sicut ejusdem naturæ est Deum videre facie ad faciem, sed per lumen gloriæ super-infusum & supernaturale.

In promissione facta Angelo & primo homini continetur naturalis iustitia constitutio, qua pro bonis operibus sine alio respectu, vita æterna iustis promittitur.

Art. 5. *Ibidem.*

QUæritur an quicquam dignum sit virga censoria in isto articulo: videtur siquidem justitia seu æquitas naturalis exigere, ut bonum dignum vita æterna Deus non relinquat sine præmio & sine promissione præmij, sicut opus malum sine supplicio & interminatione supplicij non dimittit: quare cum Deus promiserit Angelo & primo homini fœlicitatem si rectè agerent, videtur Deus id ex quodam debito justitiæ naturalis fecisse, ut si aliter se gessisset contra æquitatem naturalem fecisset. Sicque in illa promissione vitæ æternæ, naturalis justitiæ constitutio contineri & inesse videtur.

Obligatio creatura ad Deum.

Respondetur tot titulis creaturas intellectuales quales sunt Angelus & homo devinctas esse Deo, ut millesimæ parti debitorum suorum Deo in rigore satisfacere non possint. Omnia enim opera sua Deo debent in recognitionem supremi illius dominii & excelsæ majestatis: ea debent titulo gratitudinis propter creationis, conservationis & sustentationis bene-

ficium. Ea debent homines propter minimi peccati A remissionem : quare potuisset Deus absque ulla iniquitate contra justitiam naturalem nihil omnino promittere de bonis cœlestibus, sed homini vel Angelo dicere potuisset, vestra bona opera accepta habeo tanquam mihi debita ex gratitudine, & servitute, & ex satisfactione pro delictis. Sic D. Bernardus serm. 1. *in Annum.* Nec enim inquit, talia sunt hominum merita *ut propterea vita æterna debeatur ex iure, aut Deus iniuriam aliquam faceret nisi eam donaret : nam omnia dona Dei sunt : & ita propter ipsa magis homo Deo debitor est, quam Deus homini.*

Ad argumentum in oppositum, respondetur æquè liberum esse Deo dimittere peccatum impunitum, ac bonum opus sine mercede vitæ æternæ : quapropter docent Theologi non defuisse Deo alios modos præ- B ter Incarnationem, quibus potuisset hominem liberare, ut si ex misericordia tanquam supremus princeps culpam condonasset.

Art. 6. Ibidem. cap. 3.

Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

QUæritur quid culpæ inveniri possit in hac assertione, nam *stipendium peccati mors est*, ut loquitur Apostolus ad Rom. 6. & injustum est, ut homo Deo obediens, morte puniatur, aliumque statum nanciscatur quam illum, in quo viget immortalitas, qualis est status beatificus.

Respondetur hanc assertionem affinem esse illi, C quæ immediatè discussa est & improbata, ut proinde improbanda veniat. Quantumvis enim primus homo sanctè ac piè in mandatis Dei vixisset : attamen quis illum ad beatam vitam à qua procul exulat mortalitas, evexisset ? neque enim ipse suis viribus è terra ad cœlum transmigrare potuisset, aut seipsum in terra immortalem conservare, durante quatuor humorum conflictu, ex quo tandem infirmatur corpus & languescit ad mortem : naturali enim lege, semota alia conditoris liberalitate & gratia, homo moritur propter naturalem corporis constitutionem, nec obedientia quam debet & quam præstat conditori naturalem illam constitutionem immutat : quare si homo fuisset immortalis, id adscribendum fuisset divinæ liberalitati & munificentiæ, non naturali legi D & iustitiæ. Sic D. Augustinus l. 6. de Genesi ad litt. c. 25. *Aliud est*, inquit, *non posse mori, aliud posse non mori. Secundum quendam modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ*, & paucis interjectis. *Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris.* Unde patet, non ex debito & ex lege naturali hominem permansurum immortalem si in obedientia perseverasset, sed quia Deo placuisset ex dono & gratia illi immortalitatem concedere, & ex illa obedientiam ejus liberè absque debito & obligatione remunerari, sicut Israelitarum vestes & calceamenta per plures annos in deserto E non atteri voluit.

Ad argumentum in oppositum dicendum est Apostolum id quod factum est narrare dum dicit mortem stipendium esse peccati, quia revera propter peccatum hominem occidit : quamvis si non peccasset, & Deus res naturales cursum suum tenere permisisset, mori non desiisset : nec injustus propterea Deus fuisset, cum nulla lege teneretur rerum mortalium ordinem immutare, nisi liberaliter promisisset.

Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed iuxta modum loquendi Scripturæ Sacræ, non rectè vocantur gratia, quo fit ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

QUæritur an quidpiam sit animadversione dignum in hoc articulo : homo enim creatus fuit propter Dei gloriam ad eum videndum, debebatque visionem Dei per bonorum operum merita adipisci : eo ipso quod à Deo fuit creatus propter hunc finem, connaturaliter ex vi creationis debebantur illi bona merita, tanquam aliquid naturaliter consequens creationem : quare merita primi hominis fuerunt primæ creationis munera : at cum ex gratia indebita naturæ non profluxerint, gratia non debent appellari in sensu in quo scriptura id quod promanat è gratia, gratiam nuncupat : tantum ergo merita, non gratia dici debent. Art. 7. Ibidem. cap. 4.

Respondetur cum merita fundata sint in gratia sanctificante potissimum, quæ Adamo non debebatur ex vi primæ creationis à Deo : illum non potuisse habere ulla merita ad vitam æternam extra gratiam Dei: & cum in phrasi scripturæ, gratia illud dicatur quod innititur gratiæ, vel ab ea ducit originem, rectè merita primi hominis dici debent gratia & non solum merita. In hoc autem deceptus est Bajus, quòd crederet gratiam sanctificantem in qua homo creatus est, fuisse illi naturaliter debitam ut per eam ad beatitudinem tanquam ad finem naturalem ad quem conditus erat perveniret : quare iuxta ejus mentem illa gratia erat tantum gratia creationis, non verò gratia Theologica quæ est donum supernaturale & naturæ indebitum ad assequendam beatitudinem gratuito collatum. Quod Principium Baij improbatur à D. Thoma 1. p. qu. 95. art. 1. à Scoto in 2. sent. dist. 2. qu. 5. & aliis communiter, ut Theologia Baij merito dici possit peregrina & nova.

Ad argumentum in oppositum dicendum est hominem creatum fuisse propter beatitudinem tanquam propter finem supernaturalem, ad eamque debuisse pervenire per media supernaturalia, quæ Deus ex providentia sua sufficienter homini subministrasset. Sed de his infra luculentius.

In redemptis per gratiam Christi, nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum. Art. 8. Ibid.

QUæritur an quid carpendum fuerit in hac conclusione. Omnes enim redempti per gratiam Christi fuerunt saltem in peccato originali, & plures in aliis peccatis : Quare quicquid illis divina liberalitas concessit, non nisi indignis ob demeritum concessit : ergo hæc conclusio expungenda fuerat ex numero articulorum damnatorum.

Respondetur magnam indignitatem hominis tolli per baptismum, ut benè docet Hervæus Brito in 4. dist. 4. q. 1. art. 2. Ac eos qui sunt in gratia sanctificante iam constituti ex mera Dei misericordia, non iam censeri indignos divinis donis, sicut indigni habentur qui sunt in statu peccati mortalis. Sed quia posset Baius contendere eos aliquando fuisse indignos, ideo respondetur hunc articulum damnandum fuisse propter beatissimam Virginem quæ in numero redemptorum vel redemptarum per gratiam Christi collocanda est : quis tamen assereret nullum inveniri potuisse bonum in ipsa meritum quod non fuerit indignæ collatum, cum nunquam originali peccato maculata fuerit ? Ut unio hypostatica quæ est gratia gratiarum & exemplar omnium gratiarum, humanitati Christi non indignæ nec demerenti collata est; sic gratia & omne bonum meritum ex ea profluens collata sunt Beatissimæ Virgini non indignæ nec per peccatum demerenti. Sed & bona opera, quæ iam iustificatis Maria Virgo.

iustificatis divino munere conceduntur, non indignis conferri dici debent, quod alias fuerint in peccato: nam sic & gloriam, cum sanctis omnibus tribuitur, indignis tribui posset dici, cum alias etiam, excepta B. Virgine, in peccato fuerint. Quod piarum aurium offensivum est, cum peccatum in iis perfectè deletum sit; & nihil damnationis ex eo amplius remaneat.

Ad rationem in oppositum dicendum est, quod ut aliquid concessum indigno censeri debeat, non satis esse, quod aliquando indignus fuerit, nisi & tunc indignus sit, cum de facto conceditur. Gratia enim Dei extollit hominem ad statum quemdam eminentem, quo filius & amicus Dei constituitur, hæres Dei & cohæres Christi, ut nimis honorificatos Dei amicos esse, exclamet Propheta regius. Psal. 138. & Apostolus ad Coloss. *gratias agentes Deo Patri qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.*

Art. 9. Ibidem.

Dona concessa homini integro & Angelo forsitan non improbanda ratione, possunt dici gratia, sed quia secundum usum sacræ scripturæ, nomine gratiæ ea tantum munera intelliguntur, quæ per Iesum Christum male merentibus & indignis conferuntur: idea neque merita, neque merces quæ illis redditur, gratia dici debet. Ibidem.

QUæritur an castigari debuerit hæc propositio in aliqua sui parte. Prima enim illius pars, quæ tantum sub dubio asserit dona concessa homini integro qualia sunt fides, spes, charitas, posse nomine gratiæ donari, non videtur arguenda. Baius enim dona illa, etsi existimaret debita naturæ integræ primi hominis, gratiam appellabat, quod apud illum creatio & quæ illam consequebantur nomen gratiæ sortiebantur, etsi non præsupponerent subjectum, quod illa sine ullis meritis reciperet gratis & sine debito ullo à Deo collata: creatio siquidem ex dono & libera Dei munificentia est. Secunda vero propositionis pars videtur usurpare nomen gratiæ in vero sensu; cum autem homo adhuc in statu integritatis degens, in quo concupiscentiæ motus nulli contra rationem insurgebant, nihil peccasset adhuc nec demeritus fuisset; quod idem de primo Angelo sentiendum est, gratia locum in illis non habebat, quare nec eorum merita nec merces illis reddenda, gratiæ nomine nuncupati debebant.

Respondetur Baium in eumdem offensionis lapidem incurrere in hoc articulo in quem iam in aliquibus articulis præcedentibus impegerat, ut mirum non sit si adhuc confringatur. Abutitur enim nomine gratiæ sicut & Pelagius, cum creationem & dona ex illa consequentia gratiam vocat, hæc enim gratia Philosophica est, non Theologica. Sed transeat istud cum dictum suum interpretetur, & dicenti congruat ut semetipsum interpretetur: secunda vero pars propositionis tolerari non potuit, cum strictius gratiæ nomen usurpet quam soleat à scriptura sacra usurpari, quæ non tantum illud gratiam esse dicit, quod peccatori & demerenti, per actum aliquem positivum peccati, confertur, sed etiam quod iustis aut iustificatis. Quomodo enim alias Angelus Virginem salutasset ut gratia plenam, Luc. 1. quæ nonquam malè merita erat? Sed & quomodo stabit divisio gratiæ sanctificantis in primam & secundam, si non alia est gratia quam quæ indigno & existenti in statu peccati confertur? Quare cum merita primi hominis, nec non Angeli ex gratia vera profluxerint, gratia dici debent, sicut & merces illis reddenda iuxta Apostolum ad Rom. 6. *gratia Dei vita æterna.*

Gratia Philosophica & Theologica.

Ad rationem oppositam patet solutio ex dictis in corpore articuli.

Solutio pœna temporalis, quæ peccato dimisso sæpe remanet, & corporis resurrectio, propriè non nisi meritis Christi adscribenda est.

Art. 10. Ibidem.

QUæritur an vera sit ista propositio, & cum merita Christi maximè extollat, quid in illa arguendum sit: omnia enim bona a Christi meritis profluxerunt, & Christum magis honorat, qui plures effectus redemptionis nostræ illi attribuit.

Respondetur, etsi hæc propositio habeat aliquam speciem veritatis & pietatis, si tamen penitus perspiciatur, in hoc arguenda est, quod non nisi meritis Christi, dimissionem pœnæ temporalis necnon resurrectionem corporis, vendicans, excludit omnem virtutem satisfaciendi in piis & pœnalibus operibus, virtutem quoque merendi resurrectionem corporis cum aliis ad beatitudinem spectantibus ab iisdem arcet operibus. At sermo divinus nos adhortatur ad opera satisfactionis. Luc. 3. *facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et opera hominis per pœnitentiam iustificati ex meritis Christi habent vim expiandi reatum pœnæ temporalis post culpam dimissam restantis, dignitas enim quædam illis accessit ex gratia & inhabitante Spiritu Sancto, & pretiosiora sunt apud Deum, & ut loquitur D. Leo Sermone de *collectis* exigua ista impendia tanta estimari taxatione merentur, *quia pondera operum charitatis lance pensantur.* Unde Concilium Tridentinum Sess. 14. Can. 13. *Si quis dixerit pro peccatis quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis & patienter toleratis, vel à Sacerdote iniunctis, sed neque sponte susceptis, ut ieiuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam esse tantum novam vitam; anathema sit:* & Sess. 6. Can. 32. *Si quis dixerit hominis iustificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam ipsius iustificati merita, aut ipsum iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & Iesu Christi meritum, cuius vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.* Ubi cum aliis causis à meritis Christi, licet secundariis & minus præcipuis attribuatur remissio pœnæ & resurrectio corporis quæ in æterna vita continetur, non satis Catholicè asseritur non nisi meritis Christi, hæc attribuenda esse.

Ad rationem oppositam dicendum est Christum nihil plus exoptare quam ut ejus meritis tanquam causis palmaribus ac præcipuis tribuantur effectus redemptionis; nec dedignatur nos habere secum cooperatores ut cum Apostolo dicere possimus, *non ego solus, sed gratia Dei mecum.* 1. Cor. 15.

Art. 11. Lib. 2. De meritis operum.

Quod piè ac iustè in hac via conversati vitam consequamur æternam, id non propriè gratia Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ iusto Dei iudicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut iusto Dei iudicio obedientiæ mandatorum, vita æterna reddatur.

QUæritur an quid minus rectè positum in tota hac assertione. Cum enim Deus condiderit hominem propter suam gloriam, ac propter vitam æternam, ne frustra propter hunc finem creatus fuerit aut deterioris conditionis sit quam inferiores creaturæ, quæ naturalibus mediis, non supernaturalibus, finem suum consequuntur, nec aliud ab homine præstantius expectari possit ut finem suum attingat, quam si mandatis Dei se morigerum præbeat, videtur id ex lege naturali & ex vi suæ creationis debitum

esse, ut si obediat mandatis Dei, ad finem suum perveniat.

Respondetur, præterquam quod hic articulus nonnihil pugnare videatur cum præcedenti, ubi tam excelse merita Christi attollebat, quæ hic abjicit: supponit insuper beatitudinem finem esse hominis naturalem, quem propterea mediis naturalibus ejusdem ordinis, adipisci debeat, non per gratiam supernaturalem naturæ indebitam: at homo conditus est propter finem supernaturalem, quem naturaliter & viribus solius naturæ attingere non potest. Porro ex supernaturalitate finis tanquam ex principio procedit necessitas gratiæ supernaturalis, vix enim ejus necessitas adstrui posset, si finis ille supernaturalis non esset: quare gratia Dei supernaturalis primas tenet in consequutione beatitudinis per hominem: non igitur soli mandatorum obedientiæ consequutio vitæ æternæ tribuenda est, sed etiam gratiæ Dei, quæ medium est illi proportionatum. Unde in ista proportione Baius gratiæ Christi plurimum derogat, quasi non ipsa, sed natura esset semen gloriæ: plurimum quoque detrahit efficaciæ passionis ac redemptionis illius, quasi per eam aditus ad cœlestem gloriam nobis apertus non esset, sed per sola operanaturæ, quæ quamtumvis heroica, sunt improportionatissima toto ordine ad sublimitatem visionis divinæ.

Ad rationes oppositas dicendum est, non propterea pejoris esse conditionis hominem si finem suum non consequatur sicut bellua per media naturalia, sed potius hoc arguere nobilitatem ac sublimitatem finis illius, qui adeo excelsus est, ut mediis supernaturalibus indigeat, quæ Deus ex providentia sua omnibus suppeditat, ut non frustra, propter hunc finem homo conditus sit, si velit gratiæ Dei bene operando, cooperari.

Art. 12. Eodem lib. cap. 4 in titulo.

Pelagii sententia est: opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est Regni Cœlestis meritorium.

QUæritur an falsi convinci possit assertio hæc, in qua continetur magis quæstio facti quam iuris. In qua non est probabile errasse Michaëlem Baium.

Respondetur censuisse Pelagium, hominem viribus naturæ posse acquirere beatitudinem, sine gratia sanctificante aut actuali iam in statu naturæ integræ quam in statu naturæ lapsæ. Nam cum peccatum originale non admitteret, & hominis naturales vires æque esse potentes existimaret ante peccatum Adami, ac post peccatum Adami ad eliciendos actus meritorios vitæ æternæ, excludebat penitus in omni statu necessitatem gratiæ adoptionis, quæ est gratia sanctificans quæ nos reddit filios Dei. Naturalia quippe remanserunt integra post peccatum tam in sententia Catholicorum quæ est apud Magist. 2. sent. dist. 33. & D. Thomam 1. 2. quæst. 85. art. 1. & libro 4. contra gentes cap. 52. quam in sententia Pelagij qui ex Augustino lib. de Gratia & libero Arbitrio cap. 13. gratiam sanctificantem tantum requirebat ad remissionem peccati; non ad fugiendum malum aut faciendum bonum per quod mereretur vitam æternam: quare cum sine gratia adoptionis opus meritorium vitæ æternæ assereret Pelagius, falso illi affingebat Baius, quod sententia ejus fuisset, sine gratia illa opus esse meritorium: qua in positione etiam Catholicos Pelagianismi insimulabat: apud quos probata est hæc assertio, quod sine gratia sanctificante opus non est meritorium vitæ æternæ iuxta Canonem 18. Concilij Arausicani 2. *Merces debetur bonis operibus si fiant, sed gratia præcedit ut fiant.* Cujus rei ratio præcipua est quod non aliis quam filiis hæreditatem vitæ æternæ Deus promiserit, prout innuit Apostolus ad Rom. 8. *si autem filii & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur ut & conglorificemur.*

Gratia sanctificans à Baio exclusa.

Quod tamen non est ita intelligendum quasi promissio Dei faceret istam condignitatem bonorum operum ac ipsis conferret valorem: est enim tantum conditio sine qua non ex parte Dei, quæ supponit illum valorem in operibus, ex eo quod sint à gratia sanctificante: Ac sicut comminatio Dei non facit opus malum dignum pœna æterna, sed supponit: sic nec promissio dat operibus illum valorem: quare nec opera peccatorum bona quibus promittitur remissio merentur illam remissionem, quia ex se non sunt digna illa remissione. Sic etiam opera animarum purgatorij etsi ejusdem valoris cum operibus justorum hujus vitæ, nō merentur defectu acceptationis & promissionis divinæ, quæ est conditio sine qua non. Cujus rei radix est quod Deus nulli puræ creaturæ po-
B test esse debitor absque sua promissione: quia esse debitorem importat aliquam inferioritatem ac veluti subjectionem ad reddendum: aliunde cum opera bona sint finiti valoris, Deus posset illa acceptare in compensationem aliorum debitorum hominis justi, ut supra dictum.

Ad oppositum dicendum est errasse Baium in quæstione facti, & merito notatum esse, cum doctrinam Catholicam hæretico attribuat, quasi esset hæretica. Quamvis enim hæretici recte sentiant quando cum Catholicis conveniunt: non solent tamen aliæ sententiæ illis attribui, quam illæ in quibus à Catholicis Doctoribus discrepant.

Art. 13. Eodem lib. cap. 7.

C *Opera bona à filiis adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.*

QUæritur an quid censura dignum sit in hac positione, etenim videtur Scriptura illi favere, dum præmium attribuit obedientiæ mandatorum nulla habita ratione status gratiæ sanctificantis, seu Spiritus adoptionis inhabitantis, sic ad Rom. 1. 2. *Factores legis iustificabuntur*, & ibidem, *reddet unicuique secundum opera sua.* Itaque quemadmodum malis operibus supplicium retribuetur, sive perpetrata sint à iusto aut ab injusto, sic idem videatur asserendum de bonis operibus, quibus sine acceptatio-
D ne personarum præmium redditur seu ab homine in statu justitiæ, seu in statu peccati existente prodierint.

Respondetur principium illud Baij quo excludebat gratiam sanctificantem à ratione meriti, iam sæpius impugnatum esse: & iterum iterumque impugnatur his Apostoli verbis, ad Galat. 5. *In Christo Iesu neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides quæ per charitatem operatur*, & absolutè dicit idem Apostolus, 1. Cor. 13. *Si charitatem non habeam nihil sum.* Quæ testimonia evidenter ostendunt statum gratiæ ad meritum vitæ æternæ requisitum esse; cujus ratio est, quod persona debet esse Deo accepta, ut opus ejus accepretur à Deo & illi polliceatur præmium vitæ æternæ. Quod communiter infertur ex illo Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel & ad*
E *munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius non respexit:* quia Deus considerat qualitatem personæ operantis, si illi grata sit & accepta, ut opus ejus ad tam sublime præmium acceptet. Unde quia Abel charitate donatus erat, in tantum Deo grata fuit ejus oblatio, ut dicat Aquilas relatus à Procopio in cap. 3. Genesis, quod deposuerit iram qua in Adamum exarserat: cujus rei pænes ipsum fides sit.

Ad opposita dicendum est, quando Scriptura Sacra attribuit operibus rationem meriti aut demeriti, nulla facta mentione status personæ operantis, non exprimere omnes conditiones ad meritum necessarias, quod necesse non est, ut in singulis locis id significet. Sufficit ergo aliquando scripturæ sanctæ ex-

primere præcipuum subjectum meriti & demeriti, quod est opus ipsum, quod quidem quando bonum est, & procedit à persona sancta, majorem habet proportionem cum præmio, cum principium operis sit qualitate supernaturali affectum, sicut præmium ipsum supernaturale est: quæ qualitas cum aliquid conferat ad dignitatem majorem operis, non est in retributione acceptatio personarum, quæ tantum locum habet cum fit ob solam personam sine alia justa ratione.

Art. 14. Eodem lib. cap. 7.

Opera bona justorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere.

QUæritur an mulctari debuerit hic articulus, etenim gloria datur secundum gradus gratiæ hujus vitæ & secundum merita, & si quis justificatus bonum opus & meritorium eliciat, statim ei datur augmentum gratiæ in ratione præmij, itaut cum quis excidit è vita nullus novus gratiæ gradus ei attribuatur: ergo cum gloria ad mensuram gratiæ hujus vitæ a Deo concedatur, non est quod ampliorem mercedem expectent justi quam quæ debetur in rigore justitiæ eorum bonis operibus: favet D. Bernardus serm. 1. *in Assumpt. B. Virginis*: ubi sic de ea loquitur. *Quantum enim gratia in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obtinet gloria singularis.* Ergo gratia hujus vitæ & gloria sunt ejusdem mensuræ, non ergo novus gratiæ, aut gloriæ gradus datur post hanc vitam ut excedantur merita hujus vitæ a gloriæ præmio Deinde hanc doctrinam Baij sequitur Vega quæst. 5. *de justificatione*, & videtur eam Paulus Apostolus asserere ad Rom. 2. *reddet unicuique secundum opera ejus.* Deinde tam pœna sensus quam damni videntur longe excedere demeritum peccati quod brevi tempore perpetratur, & cum conversione ad bonum temporale plerumque satis remissa, cum pœnæ illæ sint infinitæ in duratione ac intensissimæ in suis gradibus.

Respondetur propositionem hanc Baij à quibusdam videri posse hac ratione debere damnari, quod sit contra communem Theologorum, imo & multorum antiquorum Patrum sententiam, scilicet quod Deus bonos remunerat vltra condignum, sicut & malos punit citra condignum. Sic D. Thomas 4. sent. dist. 46. qu. 2. art. 2. sic D. Bonaventura eadem dist. art. 2. qu. 3. sic plures alij. Sic etiam inter patres D. Fulgentius l. 1. ad *Monimum* cap. 10. ubi gratiam retributionis exuperantem vocat & omne meritum excedentem. Sic D. Hilarius in Psalm. 51. & alij. Quod posset explicari vel de præmio essentiali quod daretur majus, ex liberalitate Dei in suos profusissima, qua fruitionem reddat intensiorem & perfectiorem visionem, quàm sit præcisè ex justitia propter merita operum debita, itaut propterea munificentiæ divinæ gratias agere debeant beati: vel veriùs potest explicari de accidentibus beatitudinis, quia salva justitia potuisset Deus sufficienter præmiare bona opera solo præmio essentiali visionis aut fruitionis beatificæ, non tot nec tam magnos ornatus essentiali beatitudini adjungendo: unde illud Lucæ 6. *Mensuram bonam & confertam & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum.* Addè considerationes Philippi à sancta Trinitate Carmelitæ excalceati qui summam Theologiæ mysticæ ac scholasticæ alteram evulgavit tract. de gratia dubio ix. ubi Baium impugnat ex hoc quod in omnibus Dei operibus relucent misericordia & justitia, & misericordia ejus sit super omnia opera ipsius. Quod non esset nisi supra condignum præmiaret, & infra condignum puniret. Deinde peccator meretur annihilari, & peccata sunt infinitæ malitiæ: quibus tamen non redditur pœna sensus infinita. Præterea potuit Deus non præmiare merita mortificata sicut non castigat peccata di-

Philippus à S. Trinitate Carmelita.

A missa: similiter posset dare gratiam correspondentem meritis tantum & non gratiæ sacramentali: ergo Deus præmiat ultra condignum & punit citra dignum. Verumtamen forsan eò non respexit Baius, sed magis ad bonitatem moralem operum ex qua sola mercedis quantitatem metiebatur, sine vllo respectu quod à gratia sanctificante procederent: Quod axioma Pelagianismum sapit, & sæpius jam impugnatum est & adhuc à nobis impugnandum est: quare merito hic articulus censura mulctatus est.

Ad oppositum dicendum est non dari novum gradum gratiæ justis post hanc vitam, ratione cujus etiam novus gloriæ gradus tribuatur, ut sic supra condignum præmientur bona opera. Sed tamen in assignanda mercede bonis operibus non attendit solum Deus ad valorem quem ex sese habent: quod vole- B bat Baius: sed etiam ad gratiam & charitatem ex qua procedunt & ex qua magis meritoria redduntur, quod negabat Baius.

Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur habeat gratiam & inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum quod obedit divinæ legi.

Art. 15. Eodem l. cap. 7. & sequentib.

QUæritur an locus sit censuræ circa hanc propositionem: etenim si aliunde quam ex opere ipso in se spectato & ex obedientia legis proveniret meritum, scilicet ex statu gratiæ sanctificantis in qua operans constituitur, sequitur justitiam, qua vitæ æternæ præmio munerantur bona opera, non consistere in compensatione ipsius laboris & operis, sed in C compensatione qualitatis & boni status operantis, nec Deum spectare laborem uniuscujusque: sicque fieret, ut qui minus laboris subjisset, & leviorem obedientiam legi præstitisset, reportare posset ampliorem mercedem propter majorem gratiam sanctificantem: quod prudenti cuique non leviter absurdum videri possit.

Respondetur præter ea quæ superius dicta sunt circa similes articulos Michaelis Baij, qui doctrinam hanc usque ad nauseam sæpius inculcavit, ut sic crambe recocta magistros vexans, probari adhuc nova aliqua ratione doctrinam hanc notandum fuisse. Quia si status Gratię Sanctificantis nihil confert obedientiæ legis, ut sit meritoria, sequitur eum qui in statu mortalis peccati degit, eoque ipso pœna æter- D na dignus est, nihilominus mereri vitam æternam: simulque dignum esse, & pœna æterna & vita æterna, debereque simul incurrere privationem vitæ æternæ, & illius possessionem obtinere. Quare merito visa est absurda hæc Baij doctrina ex qua tanta absurda consequuntur.

Ad oppositum dicendum est, Deum nihilominus spectare opus & laborem uniuscujusque dum illum justo præmio compensat, quia scilicet opus hominis sanctioris cæteris paribus est dignius propter dignitatem quamdam moralem, quam in illud influit sanctitas, & Gratia operantis. Unde etiam fieri potest ut eleemosyna unius assis ab homine sanctiore facta, tantum meriti habeat quantum eleemosyna ducentum assium si fiat ab homine minus sancto. Quod si paradoxum appareat, non nisi iis paradoxum est, qui E minus secreta Theologiæ perspexerunt.

Non est vera legis obedientia quæ fit sine charitate.

Art. 16. Lib. 2. de Meritis Operum, cap. 1.

QUæritur an quid damnationis sit in ista propositione, est quippe propositio ista pia & ad insignem quamdam perfectionem animas advocat, ut omnia in charitate peragant, juxta monitum Apostolicum. *Omnia vestra in charitate fiant.* 1. Corinth. 16. Sive per charitatem intelligatur intentio divinæ gloriæ, seu status gratiæ habitualis & charitatis.

Respondetur Nicolaum Eymerici 2. p. *Directorii inquisitorum*, q. 11. referre Berengarium de Monte-

Falcone Ordinis Cisterciensis de Monasterio Populeti tempore Innocentij VI. authorem & caput fuisse eorum qui dogmatizabant (refero verba ipsa authoris) quod omnia de genere bonorum quæ fienda sunt, sunt fienda Dei puro amore & non alia causa nec spe mercedis æternæ. Qui error fuit condemnatus solemniter & publice per F. Roselium Inquisitorem de Ordine Prædicatorum. Quod idem refertur a F. Bernardo Luxemburgo in *Catalogo hæreticorum* litt. H. verbo *Zugantius*, ut ibi habetur, loco Berengarij, sicut & ibidem habetur errorem istum condemnatum fuisse per Sancytium non Sanchium, ut habet Codex Eymerici, qui Sancitius Tarraconensis Episcopus damnavit hunc errorem, quod in partibus Cataluniæ vigeret suo tempore. At propositio ista Baij fere in eumdem sensum recidit, quare nihil novum est si damnationem etiam incurrit. Si vero intelligatur propositio de obedientia quâ mandata Dei exequutioni demandantur extra statum gratiæ & charitatis, evidentior est ejus falsitas, ut propterea tam male audierint qui ex hac Baij propositione, & aliis similibus concludere volebant, peccatum esse si quis Sacrosanctæ Sacrificio Missæ assisteret in peccato mortali degens. Multa enim bona fieri possunt à peccatoribus, ut plurâ opera misericordiæ, obedientiæ, & aliarum virtutum, de quibus alias diximus 2. 2. *Theolog. Affect.* tract. 1 Medit. 7. Edition. 3. & 4.

Ad oppositum dicendum est, hæresim nihil esse ordinariè nisi superstitionem, & Dei cultum majorem in specie proponere, quem tamen postea destruit. Unde multæ hæreses & multi errores maximam redolent pietatem sub cujus prætextu piæ aliquæ animæ, & simpliciores decipi solent: ideoque etsi propositio hæc decima sexta præcipuæ pietatis appareat, quia tamen consilium vertit in necessitatem, & rationem obedientiæ amovet ab iis quæ fiunt sine perfectissima charitatis intentione, aut extra statum gratiæ Sanctificantis, jure merito damnata est.

Art. 17. Eod. lib. cap. 4.

Sentiunt cum Pelagio qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per Gratiam adoptionis sublimetur ad statum deificum.

QUæritur an iste articulus debuerit inter damnatos recenseri, etenim si aliter senserit Pelagius, error est in facto, & Bajus per errorem laudavit Pelagium: at quoties citantur falso authores aliqui etiam à gravissimis authoribus, hi propterea non incurrunt ullam offensionem à Summis Pontificibus; ergo videretur hic idem esse asserendum.

Respondetur jam sæpius dogma Bajanum impugnatum fuisse, quo contendit Gratiam Sanctificantem, quæ est gratia adoptionis, qua sublimatur anima ad statum deificum, non requiri ad rationem meriti: quod dogma iterum hac ratione impugnatur, quod si homo absque Gratia Sanctificante posset mereri vitam æternam, posset quoque ipsammet primam Gratiam Sanctificantem mereri, est quippe vita æterna gratia perfecta & consummata: unde si hanc mereri posset viator absquè Gratia Sanctificante, multo magis mereri posset ipsammet Gratiam primam Sanctificantem; ex quo fieret, ut homo in peccato existens posset via meriti consequi gratiam illam qua remitterentur illi peccata, sicque remissionem peccatorum via meriti obtinere, quod valde absurdum est. Unde constans est doctrina in scholis recepta, meritum vitæ æternæ non esse sine Gratia Sanctificante: etsi enim actio aliqua possit esse meritoria ex vi gratiæ actualis ex qua produceretur, tamen locum habere non potest nisi eliciatur actio in eodem instanti in quo infunditur ipsa Gratia Sanctificans, qua operans reddatur Deo gratus & acceptus. Quare cum Gratia Sanctificans requiratur ad meritum: qui doctrinam istius veritatis Pelagio attribuit, idem est ac si Pelagianam ac Hæreticam diceret.

Ad oppositum dicendum est Bajum non assequutum fuisse doctrinam, & mentem Pelagij de Gratia Sanctificante, quam tantum pro remissione peccati necessariam esse volebat: non ad vitandum malum aut ad faciendum bonum opus in quo est meritum. Patet ex D. Aug. de Gratia & Libero arbitrio c. 13. *Dicunt etiam Gratiam Dei qua data est per fidem Jesu Christi, quæ neque lex est, neque natura, ad hoc tantum valere, ut peccata præterita dimittantur,* non ut *futura vitentur, vel ut repugnantia superentur, &c.* Male ergo Bajus assequutus est mentem Pelagij & pejus erravit, quod doctrinam veram hæretico attribuat.

Opera Catechumenorum ut Fides & Pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ meritoria, quā vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

Art. 18. Eod. lib. cap. 7.

QUæritur an quidquam in hoc articulo improbandum sit: etenim cum fidem habeant Catechumeni, & plura bona opera exerceant, non videntur privandi mercede sua: attamen quia nihil coinquinatum intrabit in Regnum Cœlorum, justum est ut prius illis remittantur peccata quam de facto in cœlum ingrediantur, vitam æternam consequuturi. Favet D. Augustinus lib. de Natura & Gratia cap. 22. *Natura humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata si potest sibi sufficere ad implendam legem perficiendamque justitiam, de præmio debet esse secura, hoc est de vita æterna, etiamsi in aliqua gente aut in aliquo superiori tempore fides eam latuit sanguinis Christi, non enim est injustus Deus qui justos fraudet mercede sua.*

Respondetur, cum Catechumeni, etsi fidem informem habeant & propter peccatum originale, aut peccata actualia, sint indigni visione beatifica, imo pœnam æternam vel damni solius, vel damni & sensus simul mereantur, fieri non posse ut cum illo reatu & obligatione simul mereantur vitam æternam beatificam, juxta superius dicta, eaque vita digni sint, itaut illa debeatur remoto obice peccati. Dignitas enim tanta & indignitas tanta simul consistere non possunt, & qui in peccato mortali est, ita divisus à Deo est, ut cum summa ignominia statim possit privari vita, & pane quo vescitur, & in infernum detrudi sine ulla laude aut præmio quotumcumque operum. Quo jure ergo vitæ æternæ fructum prætendere poterit ex operibus mortuis? quare frustra pugnat Bajus pro operibus illis in statu offensæ mortalis peractis.

Ad oppositum dicendum est, non deberi cœlum iis qui inferno obligati sunt: nec privantur mercede debita cum privantur vita æterna ij, quibus non debetur, nisi pœna & supplicium. Nec favet locus D. Augustini quem pro sua opinione allegabat Bajus: si enim aliquis adimpleat totam legem, eo ipso justus est & habet remissionem peccatorum, ut propterea subjungat D. Augustinus hanc rationem, *Non enim injustus Deus qui justos fraudet mercede sua.*

Opera justitiæ & temperantiæ quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

Art. 19. Ibidem. cap. 7.

QUæritur an hic articulus correctionem aliquam subire debuerit: etenim opus unius justi habentis gratiam intensam ut octo, non est cæteris paribus majoris meriti & valoris, quam alterius justi habentis tantum gratiam intensam ut quatuor: ergo nec opus justitiæ aut temperantiæ à Christo elicitum habebit amplius meritum aut valorem propter majorem illius gratiam, seu illa sit substantialis ut in illo erat unio hypostatica, seu accidentalis.

Respondetur cõmunem esse doctrinam Theologorum opera Christi fuisse valoris infiniti propter dignitatem personæ illius: quapropter & fuerunt satisfactoria pro peccatis totius mundi quæ quasi infinita erant. Videntur autem opera illa tantum debuisse habere valorem in merendo propter dignitatem personæ, quantum habebant in satisfaciendo propter eamdem dignitatem. Quapropter Clemens VI. in Extravagante *Unigenitus* docet Christum acquisivisse hominibus infinitum thesaurum, nec metuendum esse ne exhauriatur vel minuatur propter infinita Christi merita, cujus quidem una gutta sanguinis propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset. Quod videtur fundatum in quadam æquitate naturali, secundum quam opera dignorum personarum majori præmio remunerantur. Sic in justitia majus est stipendium præsidis quam consiliarij, & hujus quam procuratoris, & hujus quam apparitoris. & in militia majus est stipendium generalis exercitus totius quam ducis alicujus cohortis, & hujus quam militia gregarij, licet in eodem prælio non inæquales labores subierint, imo aliquando plus laboris subierit miles gregarios quam dux cohortis. Cujus inæqualitatis ratio esse potest, quod cum præmium debeat aliquid esse magnum respectu operantis, & eadem res possit esse magna respectu unius infimæ aut mediocris dignitatis quæ non erit magna respectu alterius eminentiori dignitate pollentis: cum ille dignior sit qui ampliori præditus est gratia sanctificante, debetur illi præmium majus, ut respectu illius sit quid magnum. Vide de hac quæst. Cardinalem de Lugo in 3. par. D. Thomæ *de Mysterio Incarnationis* disp. 6. sect. 1. & 2.

Ad oppositum dicendum est idem opus bonum habere inæqualem valorem ex inæquali gratia habituali; quia major gratia facit ut opus sit excellentioris & nobilioris personæ opus, cui majus præmium debetur ut sit æstimabile in ordine ad illam personam; major enim gratia constituit personam digniorem, excellentiorem & venerabiliorem, unde ejus opus præmium acquirit excellentius.

Art. 20. Ibid. c. 8. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

QUæritur an quid peccaverit Doctor Bajus in illa formidanda assertione de peccato veniali: Etenim Doctor Gerson eamdem docuit sententiam, multisque confirmavit tomo 3. operum in lib. de *vita spirituali animæ* lect. 1. Omne peccatum, inquit, pro quanto est offensa Dei & contra legem ejus æternam, est de sua conditione & indignitate mortiferum secundum rigorem justitię & a vita gloriæ separativum: ratio est quoniam omnis offensa in Deum potest juste ab ipso judice Deo puniri pœna mortis tam temporalis quam æternæ, imo annihilationis pœna: est igitur de se mortifera. Assumptum deducitur ex hoc quod nulla pœna talis est ita mala, quantum mala est ipsa offensa Dei. Alias adducit rationes ad idem probandum, ex quibus infert hoc corollarium, nullam offensam Dei esse de se venialem nisi tantummodo per respectum ad divinam misericordiam: cur autem hæc assertio potius damnabitur in Doctore Lovaniensi quam in Doctore Parisiensi?

Respondetur distinctionem peccati mortalis & venialis satis manifeste expressam esse a Concilio Tridentino sess. 6. *de justif.* c. 11. his verbis; licet enim in hac mortali vita quantumvis sancti & justi *in levia saltem & quotidiana quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi*, & his aliis verbis. *Unde constat eos, Orthodoxæ religionis doctrinæ adversari, qui dicunt justum in omni opere bono saltem venialiter peccare, aut quod intolerabilius, pœnas æternas mereri.* Quibus verbis

A Concilium damnat hæreticos, qui asserentes justum in omni opere bono peccare, consequenter asserebant etiam pœnas æternas mereri, quod intolerandum prorsus asserit Concilium. Hoc autem ipsum est, quod asserebat Bajus: ergo doctrinæ orthodoxæ adversatur, & intolerabile est dogma: & certe nullius amicitiæ tam severæ leges sunt, ut pro minima offensa dissoluta debeat, ut offensus amicus leviter offendenti amico pœnas æternas decernat. Nec pater quisquam est qui jure privaret filium hæreditate propter quodlibet leve erratum.

Ad oppositum ergo dicendum est, quod quamvis Deus ratione sui dominij in creaturam, possit ei quamlibet inferre afflictionem, non tamen id erit in pœnam & punitionem delicti, nisi delictum tale

B sit ut illam exigat. Culpa enim & pœna relative dicuntur: at peccatum veniale non exigit pœnas æternas & privationem æternam Dei, quia peccatum veniale non est contra medium necessarium ad assequendam simpliciter vitam æternam: sed tantum contra medium necessarium ad illam post mortem assequendam sine mora dilatione aliqua. Quare meretur tantum retardationem felicitatis, non pœnas æternas, quibus fœlicitas omnium impediretur. Quod a nobis paulo fusius & expressius dictum est in Theol. *Affectiva* t. 2. tractatu 2. meditatione 21. puncto 2. editionis tertiæ & quartæ. Gerson porro in sequentibus se corrigit ut lectione 4. non Bajus.

C *Humanæ naturæ sublimatio & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est & non supernaturalis.* Art. 21. l. de primi hominis iustitia cap. 4. & 5.

QUæritur an propositio hæc culpam contineat, quæ tam digne sentit de humana natura prout spectatur in statu illo innocentiæ & integritatis perfectæ in quo primum condita fuit ante lapsum Adami: cur enim non esset gratia accidentalis sanctificans debita humanæ naturæ innocenti, cum D. Leo Pontifex serm. 1. de jejunio decimi Mensis scribat hanc esse naturalem generis nostri dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo divinæ benignitatis forma resplendeat? Ubi gratiam vocat dignitatem hominis

D naturalem.

Respondetur gratiam sanctificantem tantæ esse dignitatis ut reddat homines Dei filios & capaces divinæ fruitionis in beata vita, sicut enim loquitur D. Petrus 2 Epist. cap. 1. *magna & pretiosa nobis promissa donavit ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. At tanta dignitas non potuit esse debita naturæ, quam servilis omnino conditionis Deus creare poterat. Unde gratia qua in filium Dei adoptatur homo & qua tendit ad vitam æternam, omnino naturalis esse non potest, medium enim & finis sunt ejusdem ordinis: at vita æterna beata est supernaturalis: ergo & gratia debet esse supernaturalis. Rursus gratia est qualitas & virtus sine qua opera hominis justi nullo modo Deo grata &

E meritoria esse possent, & est aqua ex qua si quis biberit fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam: at gratia ordinis naturalis diversi omnino ordinis est a vita æterna: ergo opus ortum ex ipsa, neque salit in vitam æternam neque ipsam aliquo modo meretur, quis enim dicat gratiam ordinis naturalis in sua substantia facere posse hominem dignum, ut ei conferatur vita æterna? sic Thomas Hurtado in *præcursore Theologo* disputatione 1. de *supernaturalitate rerum*, controversia 5. membro 1. puncto 1. Quo fit ut D. Athanasius, Oratione 1. contra *Arianos* vocet gratiam supernaturalem & supra hominem τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον. Quod idem firmat Divus Cyrillus Alexandrinus libro 1. in Joannem & alibi. Itaque ipsa opus est divinæ mu-

nificentiæ & dici potest de homine quem ea corona-vit illud Hester 6. *Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare.*

Ad oppositum, dicendum est dignitatem illam gratiæ vocatam fuisse naturalem à D. Leone, non quod fuerit debita ut proprietas aliqua ex se à natura fluens, sed quod ab exordio & veluti a nativitate hominis concessa fuerit.

Art. 22. Ibid. c. 5. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.*

QUæritur an damnanda sit hæc propositio, etenim dixerat immediatè antè D. Paulus *non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur*, & postea subiungit: *cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex*: ubi videtur loqui de gentibus quæ justificantur, quæ vocat factores legis, quod fieri non potest sine gratia fidei. Pelagianum enim asserere sine gratia fidei & sine conversione ad fidem, quemquam justificari. Atque hæc interpretatio conformis est D. Augustino l. *de spiritu & littera* cap. 26.

Respondetur Apostolum loqui de gentibus nondum conversis ad fidem, quæ possunt, non quidem omnia quæ sunt legis, exequi, sed saltem aliqua, idque sine fide & sine fidei gratia. Possunt enim honorare parentes, opus misericordiæ alicui misero impendere ad sublevandam ejus miseriam & quædam faciliora legis præcepta implere, cum non gravior aliqua urget tentatio; non tamen possunt totam legem implere sine gratia, cum per naturæ solius vires actus supernaturalium virtutum qui sunt de lege, observare non possint. Ubi attendendum est non dicere Apostolum gentes facere vel implere legem, *sed ea quæ legis sunt*, puta ea quæ sunt minus ardua & difficilia: cum vero ait iustificari eos qui faciunt, non addit ea quæ legis sunt, sed *legem*, scilicet integram & secundum omnes suas partes. Porro dogma Pelagianum erat homines sine auxilio gratiæ omnia præcepta aliqua faciliora, sed totam legem servare posse: ideo non sentiunt cum Pelagio qui dicunt gentes fidei gratiam non habentes naturaliter & sine supernaturali auxilio aliqua legis præcepta implere posse, ut intelligit Apostolus: sentirent vero cum Pelagio, si dicerent omnia servari posse, quæ sunt ad salutem necessaria.

Ad oppositum dicendum est Apostolum loqui de diversis personis, cum loquitur de factoribus legis & de gentibus legem non habentibus. Intendit enim probare Apostolus, oportere legem totam implere: & quia gentes non totam legem adimplent, sed tantum aliqua legis præcepta, vexantur in conscientia, variarumque cogitationum stimulis torquentur. *Testimonium illis reddente conscientia ipsorum & inter se invicem cogitationibus accusantibus*, &c. Hic est sensus Apostolici contextus ut accuratè legenti patet. Eumdemque sensum tandem amplectitur D. Augustinus l. eodem de spiritu & littera, c. 28. postquam locum Apostoli variis interpretationibus adornavit.

Art. 23. Ibid. c. 7. *Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali & gratuito supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.*

QUæritur an hic articulus sit alicui reprehensioni obnoxius. Etenim cum Deus condiderit hominem in rectum, nec rectus esse potuerit, nisi per virtutes Theologicas fidei, spei & charitatis, Deo inhæreret: videntur hæ virtutes homini fuisse connaturales, ut sine quibus rectus & perfectus esse non posset qualis à Deo conditus est.

A

Respondetur justitiam originalem primo homini concessam fuisse supra debitum naturæ, ex mera Dei liberalitate erga illum, quod vellet eum exaltare supra statum primæ creationis. Justitia autem originalis non erat unicus simplex habitus, aut una tantum qualitas, sed erat ipsamet gratia sanctificans cum habitibus fidei, spei, charitatis & virtutum moralium infusarum, quibus omnibus efficiebatur, ut durante statu innocentiæ, anima illius Deo esset subjecta, appetitus inferior rationi, nec non corpus animæ. Probari hoc potest ex Concilio Tridentino sess. 5. can. 1. ubi ita ait. *Si quis non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & justitiam in qua constitutus fuerat, amisisse &c. anathema sit.* Ex his

B

infertur primo habuisse fidem, spem & charitatem, sine quibus sanctitas Viatorum nulla est. Secundo infertur ista non fuisse naturalia homini, quia sicut post peccatum naturalia remanserunt in Angelis, sic in homine nulla facultas aut potentia naturalis statim amittitur post peccatum, remanent membra, remanent oculi, remanent sensus, remanet color, remanet robur & fortitudo corporis: cur ergo etiam non remanerent virtutes animæ si illi essent naturales? quare existimandum est hominem in paradiso ornatum fuisse pluribus habitibus supernaturalibus i. naturæ indebitis, quibus tanquam mediis proportionatis ad fidem supernaturalem beatitudinis contenderet.

C

Ad oppositum dicendum est Deum condidisse hominem rectum, quia in ipso creationis momento eum justitia originali vestivit, quam virtutes supernaturales fidei, spei & charitatis comitabantur, unde rationi & legi Dei per omnia conformis erat: porro conformitas illa est ejus rectitudo primæva non ex solis naturalibus, sed etiam ex supernaturalibus conflata.

Art. 24. Ibid. c. 7. & 8. *A vanis & ociosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia quæ ad Pelagianismum reiicienda est, hominem sic ab initio constitutum, ut per dona naturæ superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus & in Dei Filium adoptatus.*

D

QUæritur an hic aliquis error deprehendi possit: etenim Deus in ratione creatoris imperfectus non fuit, nec actioni creationis quicquam defuit: quare ergo ex vi illius homo ad imaginem Dei creatus, absque alia largitate & quæ extra creationem sit, in honorem filiationis adoptivæ sublimatus non fuit? Dona omnia gratuito & ex misericordia superaddita conceduntur homini per Redemptorem Jesum Christum: at nondum cogitatur redemptor, cum nondum peccator homo existit: ergo ista omnia ad gratiam creationis solam referenda videntur, non ad liberalitatem aliam gratuito superadditam.

Respondetur argui merito Baium tum propter notas censuræ quibus doctrinam communem scholarum afficit, asserens eam à vanis & ociosis hominibus secundum scientiam Philosophorum excogitatam, & ad Pelagianismum eamdem referens: hæ

E

enim notæ contrariæ sunt charitati & paci fidelium, ingeruntque malam suspicionem de religionis integritate, quasi obcæcati essent & in caligine versarentur Theologi omnes, cum doctrina communiter ab iis asserta tantis calomniis inficitur, ut propterea hujusmodi notarum auctores adversus doctrinam communem coërceri debeant. Deinde vero argui debet quia doctrinam veram impugnat, nam si Baius id tantum verum existimet quod authoritati D. Augustini innititur, doctrina hæc quod dona quædam largitate conditoris superaddita sint naturæ, maximè

vero sublimatio hominis in Filium Dei, defensorem habes D. Augustinum contra Maximum lib. 3. cap. 15. *homo ad Dei similitudinem factus, non est verus filius, & ideo fit gratia filius.* Quid expressius desiderari potest? Ad quod amplius cognoscendum, considerandum est quam multa importantur per donum completæ justitiæ originalis: non enim est simplex qualitas aut unicus habitus, sed est aggregatum quoddam ex gratia habituali in anima, quæ gratia sit principium meriti vitæ æternæ, & ex virtutibus moralibus & intellectualibus, quibus fiebat in statu innocentiæ ut magis Deus saperet animæ quam qualibet delectabilia alia, sensusque omnes & appetitus delectabilius se haberent, subordinãdo se recto rationis dictamini quam circa propria delectabilia inordinata: denique ex quodam jure ad arborem vitæ ejusque fructus quibus corpus servaretur ab ægritudine & ab ipsa morte. Tale autem donum tantum est, ut non possit non censeri indebitum primo homini sed ipsi ex gratia creatoris superadditum: nam in statu naturæ puræ haud tale donum habuisset, idcirco supernaturale dicendum est. An vero sit supernaturale quoad modum tantum an etiam quoad substantiam disputatur inter Theologos: videtur autem magis probabile fuisse supernaturale quoad substantiam, quod tale est quod ex se postulat produci ab aliquo agente quod est extra seriem omnium causarum totius universi, quale erat istud donum.

Descriptio justitia originalis.

Ad oppositum dicendum est Deum fuisse simul & creatorem & liberalissimum donatorem ac largitorem plurium perfectionum, quibus supra debitum naturæ Adamum & creabat & simul adornabat ac locupletabat: quare quemadmodum disputabat contra Pelagium D. Augustinus in libro de *natura & gratia c. 34. non ergo sic debemus laudare creatorem ut cogamur dicere, imo vero convincamur, dicere superfluum salvatorem*: sic in hac controversa dicimus, nos non ita debere laudare Deum creatorem, ut cogamur dicere illum non fuisse etiam magnificentissimum donatorem plurium perfectionum liberaliter primo homini concessarum. Lib. 2. contra Julian. cap. 8.

Omnium opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

Art. 25. Lib. de Virtutibus impiorum. c. & 6.

QUæritur an plectenda sit hæc propositio, quæ manifestè asseritur à D. Augustino, in præfatione Psal. 21. & pluribus aliis locis. Et ratio est quia in doctrina D. Augustini, omne opus peccatum est, quod non refertur in Deum, quod etsi officio bonum est, ipso non recto fine peccatum est. At infideles non habent fidem quæ opera dirigat in Deum tanquam in finem ultimum: ergo eorum opera quæ speciem boni habent, peccata sunt, juxta verbum Apostoli *quicquid non est ex fide peccatum est*, ad Roman. 14.

Respondetur & scripturam sacram & D. Augustinum asserere infideles bona aliqua opera agere posse & de facto agere: nam Act. 10. dicitur de Cornelio qui nondum fidem susceperat supernaturaliter infusam, *orationes tua & eleemosyna tua*, &c. Math. 5. *si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne ethnici hoc faciunt?* at diligere diligentem se non est actus peccaminosus, sicut nec est actus misericordiæ corporalis aut spiritualis quẽ quandoque exercet ethnicus: & D. Augustinus in l. *de spiritu & littera* c. 28. sic ait. *Sicut enim non impediunt a vita æterna justum quædam peccata venialia sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad vitam æternam nihil prosunt impio aliqua opera bona, sine quibus difficillimè vita cujuslibet impij ducitur.* Quod luculentius asseritur ab Hieronymo super cap. 1. *Epist. ad Galat.* Sed & Concilium Tridentinum manifestè reprobat hanc propositionem, sic statuens contra Lutherum ejusdem patronum sess. 6. *De justific.* can. 7. *si quis dixerit opera omnia quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere gratiæ, tanto eum gravius peccare, anathema sit.* Neque enim infideles prius habent fidem qua opera in Deum dirigant quam charitatem & ipsam justificationem, ut eadem sint opera ante justificationem, ac ante fidem per charitatem operantem.

Ad oppositum dicendum est juxta Magistrum sent. lib. 2. *dist.* 4. D. Augustinum appellare opus malum quod vitæ æternæ meritorium non est, sed est ad illam inutile. Quæ interpretatio tantum aliquibus locis D. Augustini convenire potest, non omnibus: Ideo addenda est interpretatio Doctoris Angelici 2. 2. quæst. 10. art 4. asserentis D. Augustinum loqui de operibus infidelium quatenus sunt infideles & agunt ex motivo infidelitatis ad falsum Deum colendum. Ut quæ Saraceni præstant in cultum Mahometi pseudo Prophetæ. Sed & observari potest D. Augustinum l. 5. *de civit.* c. 12. quando virtutes Philosophorum vitia vocat, loqui de iis operibus virtutum quæ ob finem vanitatis aut ambitionis eliciebantur ut legenti accuratius perspicuum erit. Libro vero 19. c. 25 apertius loquitur, ac virtutes sic inflatas, non virtutes vocat. Sed in fine istius capitis satis ostendit se loqui de virtutibus meritoriis vitæ æternæ, reddit enim hanc rationem cur virtutes non sint: *sicut enim*, inquit, *non est à carne quod carnem facit vivere; sic non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beatè vivere.* Quod expressius adhuc habetur lib. 4. contra *Julianum* cap. 3. Sed & libro de *bono conjugali* cap. 9. satis evidenter mentem suam exprimit. *Sane*, inquit, *videndum est, alia bona nobis Deum dare quæ propter seipsa expetenda sunt, sicut est sapientia, salus, amicitia; alia quæ propter aliquid sunt necessaria, sicut doctrina, cibus, &c. Quisquis vero eis propter hoc utitur propter quod data sunt, bene facit.* Apostolus per fidem intelligit conscientiam.

Integritas primæ creationis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

Art. 26. Lib. de primi hominis justitia. cap. 4.

QUæritur an hæc propositio sit contra veritatem, ut inter propositiones censura injustas computari debuerit: etenim integritas quæ erat in statu innocentiæ consistit potissimum in subjectione appetitus sensitivi ad rationem ut contra illam non feratur in objecta sensibus desiderata, cum tanta præcipitatione & excessu, ut nunc illum ferri videmus & experimur, cum tanto detrimento animæ, ac tot infaustis eventibus, ut exclamet Apostolus, *sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, ad Rom. 7. & iterum eodem capite, *infælix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus?* At non est verisimile quod ista rebellio debita sit naturæ humanæ & illi connaturalis: sic enim homo natura sua Deo rebellis esset, nec tam ad gloriam quam ad opprobrium & inhonorationem creatoris sui, cujus legibus ex naturæ suæ conditione rebellis esset, ut magis contra ipsius gloriam quam ad ipsius gloriam, fabricatus esse videretur.

Respondetur esse de naturali constitutione hominis, ut habeat diversos appetitus, quorum unus, qui sensitivus dicitur, naturaliter inclinetur ad objecta sensitiva: alter qui est voluntatis rationalis, feratur insuper ad objecta spiritualia & cœlestia: unde necessariò oriatur rixa & dissentio inter utrumque appetitum: haud tamen ex illa rixa & dissensione, voluntas non necessitetur ad peccandum consentiendo appetitui inferiori, quia

objecta sensuum quantumvis alliciant, non necessitant tamen voluntatem, propter defectus quos secum patiuntur, quorum defectuum intuitu, potest voluntas allecta & tentata illa respuere, adhærendo legi Dei & objectis spiritualibus: solius enim Dei clare visi prærogativa est, ut ad sui amorem, necessitatem possit imponere voluntati, quæ ab illo avertere se non possit, quia omni ex parte beatus est & perfectus: sicut ergo est de naturali constitutione hujus mundi, ut elementa asymbola in se contineat, quæ sibi invicem adversantur: Sic est de naturali constitutione hominis, ut varias in partes abripiatur per contrarietatem appetituum. Unde integritas primæ creationis quæ hanc pugnam submovebat, fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, nec fuit naturalis ejus B conditio.

Ad oppositum dicendum nec Deum condidisse hominem cum ista rebellione appetitus inferioris adversus rationem, cum justitia originalis dona quædam contineret quibus in officio continebatur ille appetitus: potuisset tamen sic creari, tuncque Deus modis illis quos novit gloriam suam elicuisset ex homine sic condito: non minus ac hodie illam semper sibi vendicat ex homine eodem lapso & in pœnam peccati in eadem rebellione procreato: Neque tunc necessario homo legem Dei infringeret, sed libere tantum: sicut in præsenti statu naturæ corruptæ.

Art. 27. Lib. 2. de virtutibus impiorum. cap. 8.

Liberum Arbitrium sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet. C

QUæritur an quid possit esse offendiculo in hac assertione cui tam luculenter favet Concilium secundum Arausicanum cap. 22. dicens. *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Si quis autem habet homo veritatem atque justitiam, ab illo fonte est quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus in via.* Si ergo homo de suo nihil habet nisi peccatum & mendacium, semota gratia, nihil potest nisi peccare. Favet etiam D. August. contra duas Epist. Pelagianorum c. 8. item Epist. 106.

Respondetur Michaelem Bajum tantum deprimere naturam humanam post peccatum, quantum illam exaltabat ante peccati statum. Unde asserit illam post peccatum, si removeatur gratiæ auxilium necessitari ad peccandum, nec posse ullum opus bonum D exequi, sed malum dumtaxat: qua in opinione adversarium habet Concilium Tridentinum, sess. 6. can. 5. sic dicens: *Si quis liberum hominis Arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, anathema sit.* Vere enim amissum & extinctum est Liberum Arbitrium post peccatum, si cogitatur auxilium gratiæ non adesse: nam tunc nec bonum nec malum agere poterit: non bonum, quia in eorum opinione, nullum agitur sine gratia; nec etiam malum aut peccatum, quia ubi est necessitas actionis alicujus, in illa non est peccatum, quod non committitur, cum vitari non potest. Est enim sententia D. Augustini, lib. *de Duabus Animabus*, cap. 12. *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non* E *potuit, summæ iniquitatis & insaniæ esse*, ut inferius probabitur. Sed & considerandum est, posse sine gratiæ auxilio per vires Liberi Arbitrij hominem amare parentes, imo & Deum ut authorem naturæ, posse dæmonem odio prosequi, & execrari grande aliquod facinus, ut homicidium, adulterium. Hæc autem omnia & plura similia, quæ potest Liberum Arbitrium, non recte vocantur peccata, nec vere sunt, quis enim odium peccati aut amorem Dei naturalem peccatum audeat appellare? sed & perpendendum quod per Dei adjutorium Baius non intelligebat solius Dei inspirationes, sed Gratiam efficacem, cujus necessitatem ad bonum requirebat.

Mirabitur vero quispiam unde tantum depriment

A Baiani liberum arbitrium post peccatum. Quod etiam faciunt Lutherani & Calvinistæ sub prætextu doctrinæ Augustinianæ. Id vero procedit ex eo quod non distinguunt liberum arbitrium, & libertatem, sicut ea distinxit D. Augustinus lib. 1. ad Bonifacium contra duas Epist. Pelagianorum. Quis nostrum dicat quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit per peccatum, sed illa sola quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam. Quod est dicere, Adamum perdidisse sua privilegia & libertates ac dona gratuita Paradisi terrestris: non vero liberum arbitrium. Quam ineptus esset qui libertates Ecclesiæ Gallicanæ, sicut loquuntur, à libero arbitrio non B discerneret. Unde

Ad oppositum canonem Concilij Arausicani dicendum est, Concilium ibi non distinguere hominem à Deo, & ea assignare quæ habet à se solo, ab iis quæ habet à Deo, & cum Dei auxilio: à se autem solo, cum ex nihilo sit creatus, tendit ad nihilum peccati & non habet finaliter nisi mendacium & peccatum: cætera autem quæ non sunt peccata, habet vel ex auxilio gratiæ, vel saltem ex concursu generali Dei, qui in peccato ut tale est non invenitur, nam sine ipso factum nihil, i. peccatum. Quod spectat ad locum D. Augustini ex cap. 8. lib. 6. *contra duas epist. Pelagianorum*, in quo spem posuerunt adversarij, nihil eos juvat, nec verbis, nec sensu consonat cum asser- C tione damnata Baij, sic enim habet D. Augustinus, *& Liberum Arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet, ad justitiam vero non liberatum adjutumque non valet.* Ubi per Liberum Arbitrium captivatum, intelligit animam operantem ex instinctu concupiscentiæ aut dæmonis, quæ sic non potest nisi male agere, sicque & mens & verba D. Augustini diversa sunt à mente, & verbis Baij: ad Epist. 106. intelligit D. August. & ad non peccandum finaliter.

Aliud libertas aliud liberum arbitrium.

Pelagianus est error dicere, quod Liberum Arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

Art. 28. Eodem lib. cap. 9

QUæritur an virga censoria feriri debuerit hic articulus, etenim Concilium Arausicanum secundum, manifeste stat pro hac sententia sic statuens D Can. 14. *Nullus miser de quacumque miseria liberatur nisi qui Dei misericordia prævenitur.* Ex quo infert Vasquez in 1. 2. disp. 189 cap. 87. multisque insuper probat per sequentia capita, ne minimam quidem tentationem vinci posse ab homine sine auxilio gratiæ per Christum: quod idem sentiunt plures Scholastici. Minime ergo hic articulus in catalogo damnatorum articulorum reponi debuit; sed & D. Augustinus Liberum Arbitrium ad peccatum vitandum sine gratia insufficiens esse asserit, Epist. 106.

Respondetur quosdam censuisse hunc articulum damnari propter notam censuræ quam continet, non propter ipsam doctrinam, quæ a multis Scholasticis probabilis sustinetur: verumtamen, si perpendantur verba articuli, facile quisque judicabit per ea nimium deprimi naturam humanam post peccatum Adami, E significant enim verba ista tam horribili plaga percussam esse humanam naturam ex Adæ peccato, ut necessario involui debeat in omni genere peccatorum, si cogitetur abesse auxilium gratiæ Christi. Quid est enim non valere arbitrium liberum ad vitandum ullum peccatum: nisi quod necessario *debeat incurrere* in quodlibet peccatum, in patricidia, incestus, sacrilegia, & qualibet monstra libidinum? at pleraque horum facilius vitantur quam admittuntur. Nec tam infœlix esset status dæmonum & animarum damnatarum, quam infœlix esset status hominum in hac terra degentium. Valet enim voluntas damnatorum ad vitanda pleraque peccata, quorum rei non sunt: at in sententia Baij tam monstruosa infirmitate, ac deformitate vulneratum est arbitrium liberum, ut

non

non valeat ad ullum peccatum vitandum seu parvum, seu magnum. Quo nihil dici potest indignius homine & contra veritatem absurdius. Est tamen Baianorum dogma & palmaris Jansenistarum doctrina, quod ut gratia efficax necessitat hominem ad bonum: sic concupiscentia sine illius unicæ gratiæ adjutorio, necessitat ad malum.

Ad oppositum Canonem, dicendum, Concilium Arausicanum loqui de actu & de facto, non de possibilitate viribus humanæ naturæ: hanc siquidem Deus ita prævenit in benedictionibus auxiliorum à crepusculo nascentis rationis, ut de facto nullum vitet peccatum, quin prius misericordia Dei præventa fuerit: non determinat autem Concilium de possibilitate ad illud vitandum, de qua est difficultas. Ad opiniones Scolasticorum dicendum est, quod etsi ab actu ad posse valeat consequentia: non valet tamen à non actu ad non posse. Textus vero Divi Augustini hunc sensum habet, quod fieri non possit, quin liberum arbitrium sine gratia Dei labatur in aliquod peccatum, & vitet omnia; cum quo stare potest quod vitet aliquod peccatum in particulari, de quo forte non tentatur, & aliqua moraliter bona operetur, quæ naturæ vires non excedunt.

Art. 29. Ibidem. *Non soli fures ĳ sunt & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis, & vita negant, sed etiam quicunque aliunde quam per ipsum in viam iustitiæ, hoc est ad aliquam iustitiam conscendi posse docent.*

QUæritur an quicquam minus veritati consonum sit in hoc articulo: etenim Christus fons est & origo omnis justitiæ & sanctitatis de quo dicitur 1. Reg. 2. *Non est sanctus ut est Dominus, neque enim est alius extra te.* Quia non est quisquam sanctus & justus extra Christum & sine illius gratia & adjutorio: ergo illius gloriæ detrahūnt & fures dici possunt, qui omnem hominum justitiam in illius gratiam non refundunt.

Respondetur non esse hic immorandum in asperitate stili Baiani, quo perstringit Doctores Catholicos, dum in latronum classem eos reducit, sed magis distinguendum esse duplex opus bonum seu duplicem justitiam: est enim aliquod opus bonum morale quod cogitatur esse purè naturale, & ex solis principiis naturalibus productum. quod opus ita cogitatum non est sufficiens dispositio ad iustificationem, nec est meritorium vitæ æternæ: aliud est opus morale quod ex principiis gratiæ productum est, estque utile ad justificationem adipiscendam, & si fiat illa jam acquisita, est meritorium: igitur sine gratia Christi posset homo post peccatum Adæ aliquod bonum opus agere morale, ut puta colere parentes, reddere debitum in statu matrimonij, vel solvere debitum creditori in justitia civili, & alia hujusmodi, ut asserit D. Thomas 1. 2. qu. 109. art. 2. Sed non potest agere aliquod opus, quo sufficienter disponatur ad justificationem: aut quo post illam jam adeptam mereatur vitam æternam. Quare cum Patres & Concilia prærequirunt gratiam Christi ad quippiam boni agendum, addunt limitationem ad justificationem consequendam aut merendam. Sic D. Augustinus qu. 2. ad Simplicianum. *Nisi vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat iustificari*, sic Arausicanum 2. Can. 6. *Non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia sicut oportet agere valeamus.* Quod expressius habet Tridentinum sess. 6. *de iustific.* Can. 3. Cum ergo Baius vellet nullum bonum opus morale fieri posse sine Dei gratia ob infirmitatem humanam post lapsum, etsi opus esset sterile & inutile ad salutem æternam, damnationem incurrit ejus propositio: non enim in tantum contractæ sunt vires Liberi Arbitrij:

Vide in Concil. Arausf. 2. Classe iv.

etsi forsan vera sit ejus propositio ob abundantiam gratiæ prævenientis quæ sine gratia hominem vix benè agere sinit, quod illi adsit ex liberalitate patris luminum qui dat omnibus affluenter & non improperat: quemadmodum in meridie homo non potest sine luce ambulare propter lucis ipsius affulgentiam aut puer sine nutrice non potest gradi, quia semper illi præsens eum manu ducit: licet aliquot passus agere posset suis viribus, etsi nutrix abesset.

Ad oppositum dicendum est, nullum posse absque Christi gratia, aliquod bonum opus agere *ut oportet* quod sit utile ad salutem, & ad eam conducat; Sicque Christum esse fontem omnis boni salutaris, non autem boni alicujus naturalis quod sterile sit, & ad vitam æternam nihil conducens. Hoc autem bonum putat Baius esse peccatum, nec dignum nomine justitiæ, unde medium non admittit inter peccatum & opus dictum *ut oportet*. Hinc origo multarum ipsius propositionum erronearum, quem in hoc imitatur Jansenius.

Art. 30. Ibidem. *Aut tentationi ulli sine gratia ipsius adjutorio resistere hominem posse, sicut in eam non inducatur aut ab ea non superetur.*

QUæritur an censura Pontificia debuerit etiam in hanc assertionem cadere: verba siquidem sunt D. Augustini Epist. 106. *Nos dicimus quod sine gratia voluntatis arbitrium nihil valeat ad non peccandum.* Deinde sine gratia hominem non posse vincere nec minimam tentationem sententia est probabilis, quam multis tuetur Vasquez, ut supradictum est, aliique Scholastici: at si subjiciantur opiniones probabiles censuræ Summorum Pontificum, nullus erit finis censuratum. Quis enim author, qui de Theologia Scholastica, vel morali & casuum conscientiæ scripsit, qui non innumera habeat quæ probabilia sunt duntaxat?

Respondetur D. Bonaventuram in 2. sent. dist. 2. art. 1. & 2. q. 2. tractare præsentem quæstionem: ac articulo quidem primo qu. 2. distinguit inter resistentiam & victoriam tentationis: resistentia enim in hoc consistit quod quis non consentiat suggestioni diabolicæ, sed victoria consistit in assequendo oppositum ejus quod diabolus intendebat, ita ut homo ex pugna contra tentationem, reddatur magis Dei amicus, & mereatur regnum æternum. Articulo vero secundo qu. 2. resolvit hominem sine gratia non posse omni tentationi resistere sicut censebat Pelagius, non habere tamen necesse quod omni tentationi succumbat. Quia illud valde durum videtur quod in statu tali, nulli possit tentationi resistere, cum naturale habeat judicatorium & quendam instinctum naturalem remurmurantem contra malum; cum non sit etiam in malo confirmatus. Unde existimandum hominem sine gratiæ auxilio non posse reportare victoriam fructuosam & disponentem ad gratiam aut ad gloriam, hæc dicitur *ut oportet*. Atque in hoc sensu intelligendi veniunt Patres qui in tantum deprimunt vires Liberi Arbitrij, ut potestate vincendi minimam & levissimam tentationem illud spolient: Posse vero sine gratiæ adjutorio minimæ alicui tentationi resistere seu non succumbere, resistentia infructuosa ad gratiam aut vitam æternam. Quamvis de facto sine gratia illi non resistat, quod ut ibidem ait Seraphicus Doctor, Liberum Arbitrium numquam destituatur omni gratia gratis data: in quo fuit occasio erroris Pelagij, qui superbia excæcatus inter naturalia & gratuita distinguere nescivit. Sed & maxime perpendendum est quid Baius intellexerit per adjutorium gratiæ; nihil enim aliud intelligebat quam gratiam quamdam efficacem, & de facto justificantem, per quam spiritus in anima inhabitat, repudiatis cæteris gratiæ auxiliis justificationem ipsam antecedentibus, ut annotavit Vasquez,

Resistentia & victoria.

t. 2. disp. 190 cap. 18. intolerandum autem videtur asserere, quod peccator ante justificationem succumbat omni tentationi, cum sæpè contrarium experiatur.

Ad oppositum dicendum apud doctos non esse probabilem opinionem Baij, cum levis tentatio addat tantum levem aliquam difficultatem ad opus bonum: quam per vires naturæ superari non posse omnino, improbabile est. Nec mens est D. August. asserere impotentiam Liberi Arbitrij gratia destituti ad vitandum aliquod tantum peccatum, sed ad vitandum omnia & ad implenda mandata omnia, usque ad finem. Vide dicta ad Concil. Arausic. 2. classe 4.

Art. 31. Lib. de Charitate cap. 7.

Charitas perfecta & sincera quæ est ex corde puro & conscientia bona & fide non ficta, tam in Catechumenis quàm in pænitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.

QUæritur an quidpiam damnandum fuerit in hac propositione: etenim ibi sermo est de actu Charitatis, quem in peccatoribus esse simul cum peccato non videtur repugnare, cum per actum charitatis non deleatur peccatum, sed per gratiam inhærentem, sitque actus charitatis tantum dispositio ad remissionem peccati: porro dispositio tempore præcedit id ad quod disponit. Quare cum existimaret Baius, ut refert Vasquez 1. 2. disp. 203. cap. 3. hominem paulatim justificari, Inde consequens erat, ut homo pro aliquo tempore simul esse possit in peccato, & in acto Charitatis. Quod videtur probare experientia, qua peccatores sentiunt in se aliquos actus amoris Dei, etiamsi sint in peccato.

Respondetur actum veræ Charitatis erga Deum à peccatoribus elicitum ex Gratia Actuali movente ad illum actum, esse ultimam dispositionem ad remissionem peccati, saltem quoad culpam, itaut qui vere Deum diligit, statim à Deo diligatur, infundaturque illi gratia & Charitas supernaturalis, qua omnia peccata deleantur. Hoc tam certum putat Petrus à Soto relatus à Suare tom. 4. in 3. part. D. Th. disp. 9. sect. 1. assert. 2. ut dicat esse de Fide. Probatur autem maximè his Scripturæ testimoniis. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur.* 1. Joan. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est*, & Prov. 10. *Universa delicta operit Charitas*, & 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Et ratio est, quia actus charitatis est de se connaturalis dispositio ad habitum charitatis, cum quo conjungitur gratia habitualis peccatorum remissiva ac deletiva, ut idcirco D. Augustinus lib. de Spir. & littera, cap. 32. vocet charitatem qua nos Deus dilectores suos efficit *Justitiam Dei qua justi sumus.*

Ad oppositum dicendum est actum dilectionis Dei esse ultimam dispositionem ad justificationem & remissionem peccati mortalis de quo hic sermo. Sic Pighius in libro de Controversiis apud Jansenium Gandavensem *Concord. Evang.* cap. 18. Etsi autem homo adultus paulatim justificetur, id fit, quia statim non elicit actum veræ dilectionis, sed incipit dispositionem suam ab aliis virtutum actibus minus perfectis. Quod spectat ad experientiam peccatorum, qui motus dilectionis divinæ in se sentiunt. Diximus in Theol. Affectiva, t. 2. tract. 2. Medit. 29. puncto 3. post Durandum in *1. sent. dist.* 12. *qu.* 20. & 6. Salesium *l. 4. de Amore Dei cap.* 9. 10. & 22. esse quemdam imperfectum amorem Dei in peccatoribus qui verus amor Dei non est. Sed falsus, quo plures decipiuntur si propter hunc amorem, in bono statu constitutos se putent. Dicta hic non repetemus.

Charitas illa quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

Art. 32. Ibidem.

QUæritur an improbanda sit hæc assertio: etenim magna momenta affert Velosillus Lucensis Episcopus *in advertentiis* ad 1. *tomum* D. August. *quæsito sexto*, ubi disputat contra Scotum asserentem hominem sese ex naturalibus disponere ad gratiam sanctificantem, quotiescumque præceptum dilectionis quoad substantiam implet. Si enim actus dilectionis est ultima dispositio ad gratiam, etiam alius actus moraliter bonus quicumque sic erit ultima dispositio ad gratiam: quod ex eo constat quod actus ille dilectionis nullum habeat privilegium supra cæteros actus: & si aliquod habet, quia ex parte objecti est melior, potest dari alius actus ratione quarumdam circumstantiarum melior acto Charitatis erga Deum, ut puta eleemosyna mille aureorum, actus heroicus fortitudinis. Deinde in Evangelio non habetur quod remissio peccatorum fiat per dilectionem, sed per pœnitentiam: Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim Regnum Cælorum.* Et licet Magdalenæ videantur remissa peccata propter dilectionem ejus multam, lachrymæ tamen illius testantur dolore pœnitentiali eam non caruisse, cum insuper per potestatem excellentiæ potuerit Christus peccata illi indulgere per dilectionis actum. Deinde verò Luthero favet opinio de sufficientia actus dilectionis ad peccata delenda, ipse enim non requirebat nisi propositum melioris vitæ, cum quo egregie quadrat actus solius dilectionis.

Respondetur actum perfectum Charitatis non posse compati peccata, sed ea delere & abstergere. Patet ex verbis Christi ad Mariam Magdalenam Luc 7. *Dimittuntur ei peccata multa quia dilexit multum.* Quæ est mens D. Augustini tract. 5. in Epist. D. Joan. asserentis Charitatem dividere inter filios Dei & perditionis: & D. Gregorij Magni Homil. 33. *in Evang.* vocantis Charitatem *ignem rubiginem peccati consumentem*: D. Bernardi Epist. 170. sic scribentis, *nemo se amari diffidat si iam amat, neque enim redamare pigebit eum qui nos amavit nec dum amantes.* Certe Catharinus in c. 7. Epist. ad Rom. vehementer arguit istam propositionem. Porro, inquit, quæ conjunctio Christi cum Belial? & quæ societas lucis ad tenebras? Itaque anathematizandum est dogma illud quod novi hæretici suscitarunt, esse in homine criminoso & peccatore gratiam Dei: contra quos dilectus clarissime ait, *si quis diligit mundum, non est Charitas Dei in eo*: quia nec diligit Deum, nec diligitur à Deo: iniquos enim odio habet Deus. Hæc & plura Catharinus qui tempore doctorem Baium antecessit.

Ad opposita dicendum est privilegium hoc esse actus perfectæ dilectionis Dei super omnia, ut sit extra sacramentum ultima dispositio ad gratiam. Cæteri actus quantumcumque intensi & perfecti ex circumstantiis, quibus etiam scriptura attribuit remissionem peccatorum, sunt dispositiones magis vel minus remotæ, vel tantum remittunt pœnam, non culpam. Quod attribuitur charitati propter summam ejus excellentiam inter omnes virtutes, & quia virtualiter includit omnes actus virtutum aliarum. Unde qui habet actum dilectionis, jam in voto saltem habet pœnitentiæ actum, quæ requiritur ad deletionem peccati. Debet autem actus ille charitatis elicitos esse ex supernaturali Dei gratia excitante, quia actus amoris Dei ex sola natura elicitus, non est *sicut oportet* ut homini justificationis beneficium conferatur.

Art. 33. Lib. de Charitate cap. 7.

Catechumenus iustè, rectè & sanctè vivit, & mandata Dei observat, & legem implet per charitatem ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

QUæritur an ista propositio doctrinæ Christianæ adversetur: etenim ad oculum patet plures Catechumenos sanctè vixisse, & pleræque historiæ id testantur. Quod vero remissionem peccati originalis & aliorum non obtineant ante susceptionem Baptismi, id videtur convenire dignitati sacramenti Baptismi, quem spoliat honore proprio & effectu, qui ante illum peccata deleri autumat.

Respondetur articulum istum fundari in duobus B præcedentibus articulis iam impugnatis & ea iis probabili consequentia deduci: si enim per actum dilectionis Dei super omnia non delentur peccata, necessario id debet fieri per sacramenta. Quæ fuit opinio Michaëlis Baij, sicut testatur Jansenius Gandavensis, illius errorem de charitate cum peccato manente refellens cap. 48. *Concordantiæ Evangelicæ* ex verbis Christi ad Mariam Magdalenam *propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Ubi vult dilectionem esse causam formalem iustificationis, sicut caliditas calefactionis: non autem dispositionem tempore præcedentem ipsam iustificationem: quod vltimum impugnans sic ait de Baio & ejus sequacibus. Non dissimilis sententiæ hodie quidam Doctores, asserentes charitatem (quam C ex Aug. nihil aliud esse volunt quam bonam voluntatem) præcedere remissionem peccatorum, quam non nisi per sacramenta conferri volunt. Hæc mens & sensus Baij, qui ex hoc refellitur; Quod Catechumenus, qui justè & sanctè vivit, exercens actus Charitatis erga Deum, eò ipso obtinet remissionem peccatorum ante susceptionem Baptismi, sicut Baptizatus qui lapsus est in peccatum mortale, si perfectè de eo conteratur, ejus remissionem assequitur ante absolutionem sacramentalem. Sicut Albertus magnus in Lucam c. 17. dicit ostensum fuisse in decem Leprosis, qui dum essent in via antequam ad Sacerdotes pervenissent mundati sunt. Psal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies*, & Dan. 3. *In spiritu humilitatis & in animo contrito suscipiamur.*

Ad oppositum concedendum est aliquos Catechumenos sanctè vixisse, sed non sine remissione peccatorum ante realem susceptionem Baptismi: neque hoc derogat honori Baptismi, quia remissio illa non obtinetur nisi cum voto ipsius Baptismi & in ordine ad illum.

Art. 34. Lib. de Charitate cap. 4.

Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet quo Deus amatur ut author naturæ, & gratuiti quo Deus amatur ut beatificator, vana est, commentitia & ad illudendum sacris litteris & plurimis veterum testimoniis excogitata.

QUæritur an pondus censuræ Pontificiæ in hanc sententiam cadere etiam debuerit: etenim Vasquez 1. 2. disp. 195. cap. 2. 3. & 4. in ea est opinione, quod non debeat distingui duplex amor amicitiæ erga Deum, unus qui sit naturalis erga Deum ut authorem naturæ, alter qui sit gratuitus & infusus à Deo, seu supernaturalis erga Deum ut authorem gloriæ, quo in sensu distinctionem hanc improbat Baius; probatque eam à posteriori, quia nisi omnis amor amicitiæ erga Deum esset supernaturalis, sed aliquis esset naturalis, cum amor ille naturalis enim peccato subsistere non possit, sequeretur amorem aliquem naturalem iustificare & expellere peccatum. Probat etiam à priori, quia quando in objecto formali non distinguitur duplex ratio, in quam ipse affectus feratur, non potest etiam distingui duplex

A amor specie diversus: at non distinguitur ratio formalis amandi, ex eo quod Deus sit auctor naturæ vel gratiæ: quemadmodum (ut puto elucidandam esse mentem Vasquez.) non distinguitur in Deo duplex ratio ipsum amandi ex eo quod sit creator terræ & Creator Cœli, ista enim non sufficiunt ad constituendos diversos amores. Objiciens autem sibi damnationem propositionis 34. ipsius Baij in Bulla Pij V. & Gregorij XIII. respondet, ibi nihil agi de materia propositionis, quod spectat ad duplicem amorem, sed quod attinet ad nimis austeri & severi judicij libertatem, qua perstringebat author ille Doctores, qui prædicta distinctione utebantur.

Respondetur cum affectus aliquis possit dici su- B pernaturalis uno ex tribus modis; vel ex parte solius principij, vel ex parte solius objecti, vel ex parte utrinsque, totidemque modis possit dici naturalis, non posse negari quin aliquo ex his tribus sensibus detur amor aliquis naturalis & aliquis supernaturalis. Porro objectum dicitur supernaturale vel ex eo solum quod non possit cognosci viribus totius naturæ, sed ut cognoscatur præsupponit aliquam Dei revelationem: sicque Deus ut beatificator est objectum supernaturale, quia sine revelatione non cognoscitur istud attributum. Quamvis Baiani contrarium opinentur, ex eo quod putent visionem Dei esse finem hominis naturalem, quod supra rejectum est & infra rejicietur amplius. Datur igitur amor supernaturalis, quod ipsi admittunt: sed posse dari naturalem ex C parte principij negant. Qua de re videbitur paulo inferius.

Ad opposita dicendum est quod quamvis detur aliquis amor Dei naturalis, ex eo tamen homo non justificatur, quia lex Dei est & ejus voluntas, nihil acceptare ad gratiam sanctificantem & ad gloriam ex actibus humanis, nisi sint ex ejus gratia, dicente Christo Joann. 6. *nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum.* Quod bene advertit Velosillus *in advert.* ad 1. tom. *August.* quæsito 4. Quare amor Dei naturalis ex viribus naturæ solius elicitus non iustificat: ad id autem quod rursus opponit de insufficientia rationis ad distinguendos duos amores, verum est si ageretur de distinctis amoribus specie Physica, sed sufficit quod distinguantur specie D Morali, ad quod non tot requiruntur. Quod vero censura non attingat doctrinam, id gratis dicitur & negatur.

Omne quod agit peccator vel servus peccati peccatum est.

Art. 35. Baius nō agnoscit à se dictum aut scriptum.

QUæritur an gladio censuræ percutienda fuerit hæc propositio: etenim Christus dixit manifestè *non potest arbor mala bonos fructus facere:* est autem peccator arbor mala; ergo nihil potest boni agere, sed quicquid agit peccatum est. Quod ideo asserebat Baius quod nullum opus bonum fieri posse sine gratia existimet: quare si peccator destitutus sit gratia supernaturali eaque efficaci & quæ importat secum gratiæ statum, quam solam admit- E tunt Baiani, explosa penitus sufficiente quam peius cane & angue oderunt, quicquid agit, peccatum est: quod videtur confirmare Divus Augustinus in libro de fide & operibus capite 14. *sequuntur bona opera hominem iustificatum, non præcedunt iustificandum.*

Respondetur satis Scripturam Sacram asserere aliqua bona fieri à peccatoribus nondum iustificatis, ad quod probandum sufficeret exemplum Centurionis Cornelij de quo dicitur Actorum 10. *Bona opera tua & eleemosynæ ascenderant ad Deum*, sed quia aliquis contendere posset Cornelium iustificatum fuisse, cum bona illa ageret, propter præconia quibus à Scriptura ipsa cumulatur, idcirco

alij proferunt exemplum obstetricum Ægypti quæ timuerunt Deum, & parvulos Israelitarum servabant contra edictum Regis impij propter quod Deus, *ædificavit illis domos*, Exod. 1. augendo rem earum familiarem ac ingentem bonorum temporalium copiam largiendo. Sed & Ezech. 29. Deus testatur Regem Babylonis Nabuchodonosor, sibi serviviſſe in expugnanda Tyro, propter quod enim remunerat. *Dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.* In quem locum D. Hieronym. asserit, ethnicos si quid boni fecerint non absque mercede fecisse Dei judicio. Sed D. Augustinus l. 5. *de Civit.* c. 15. laudat bonas artes Romanorum, quas virtutes vocat, quibus ad gloriam imperij pervenire nitebantur, easque compensatas fuisse at gloria hujus mundi, cum vita æterna digni non essent.

Ad oppositum dicendum est per arborem bonam Christum intellexisse non hominem ipsum nec ejus voluntatem, sed actum ejus internum, qui si bonus est producit bonum fructum actus externi: & per arborem malam intellexisse actum internum malum, à quo prodit exterior actus malus. Sic interpretatur Albertus Magnus in 2. sent. dist. 41. art. 5. sic etiam Scotus in 2. sent. dist. 37. qu. 1. Quod autem asserit D. Augustinus bona opera non præcedere hominem iustificandum, loquitur de Operibus meritoriis vitæ æternæ, quæ debent procedere ab homine justificato & in statu gratiæ constituto.

Art. 36. Lib. de charitate. cap. 5.

Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humana, cum iniuria crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

QUæritur an hæc propositio coërcenda fuerit: loquitur enim de natura humana in statu peccati constituta; & in tantum per illud peccatum depressa, ut non sit probabile ex suis naturalibus posse assurgere ad tam nobilem actum, qualis est amor Dei, ne alioqui cogamur admittere eamdem posse obtinere, ex suis naturalibus peccati remissionem. Quod semel objectum est & iterum objicitur propter rei gravitatem, Deus enim diligentes se diligit: ergo diligentes Deum diliguntur à Deo: & dilecti à Deo peccata non habent amplius. Sicque homo ex naturalibus amicitiam Dei & gratiam consequetur, quod omnino Pelagianum est.

Respondetur inter Doctores illos, qui defendunt amorem divinum esse possibilem naturaliter, pugnacissimum emicuere Scotum in 2. *sent. dist.* 28. & in 3. dist. 27 qu. *unica* quem sequuntur Scotistæ omnes præter Pitigianum. Fundatur autem in his rationibus, 1. quod ratio naturalis ostendat aliquid summè diligendum: quia in omnibus actibus & objectis subordinatis est aliquid supremum: ergo aliquod supremum diligibile quod Deus est: nihil enim potest intellectus rectè dictare ex naturalibus, in quod dictatum, non possit voluntas naturaliter tendere, aliter voluntas esset naturaliter mala, vel saltem non libera ad tendendum in quodlibet bonum sibi præostensum ab intellectu, 2. quod fortis politicus secundum rectam rationem, debet se morti exponere propter bonum reipublicæ, etsi præmium alterius vitæ non speret, secundum autem rectam rationem magis diligendum est bonum divinum, quam Reipublicæ alicujus: ergo propter bonum divinum poterit seipsum quis morti exponere, Deum super omnia diligendo. 3. Additur persuasio Theologica, quia qui se sentiret pronum ad Deum diligendum cognosceret se esse in charitate, cum ex natura id non procederet. Eamdem sententiam sequutus est Gofridus quodlib. 4 quæst. 6. & plures alij variis ducti rationibus: cujus contrarium mihi non possum persuadere, si limitetur actus ille amoris ad aliquod breve tempus, & in illa saltem occasione, in qua non urgent graves aliquæ tentationes; quis enim tunc hominem separaret ab actu aliquo amoris Dei, qui tantopere diligendus apparet, cum tot alia objecta & vilia præ Deo ardenter diligat?

Ad oppositum dicendum est post Velosillum in *Advertentiis* ad 1. tomum D. Augustini *quæsito* 4. Quod solum ille actus amoris Dei est ultima dispositio ad gratiam, qui est specialiter ex Deo trahente: non ille actus qui est ex naturalibus, ut cum nobis Gratiam Iustificantem confert, totum illi debeamus. Est autem Pelagianum asserere actum aliquem ex naturalibus solis esse ultimam dispositionem ad gratiam: non actum ex Deo trahente elicitum; nimirum Deus id sibi & gratiæ suæ excitanti reservavit. Quemadmodum quamvis Angelus possit ex naturalibus, iuxta Scotum, cogitationes cordis cognoscere, tamen Deus id sibi reservare voluit; quia nobis id expediens fuit; scilicet gratia est velut sponsa Christi ex qua generat sibi filios; unde soli illi actus qui ex ea promanant, sunt *sicut oportet*, ut Gratia Sanctificans, aut gloria ipsa conferatur: nec quemquam in hoc decipiat ratio humana, cum de necessitate gratiæ admoneat nos Scriptura divina.

Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit.

Art. 37. Ibidem.

QUæritur an improbari etiam debuerit hæc propositio: etenim asserit D. Jacobus Epist. c. 1. *Omne donum optimum & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum*: ergo si producatur aliquod bonum, quod vocetur morale aut naturale, neutiquam naturale est, cum sit ex principio supernaturali gratiæ & ex dono Patris æterni. Vanum ergo dogma est Theologorum, cum dividunt actus bonos in naturales & supernaturales, virtutes in infusas & naturales; cum nullum bonum sit quod non sit supernaturale & ex gratia profectum. Redolet ergo Pelagianismum admittere aliquod bonum naturale ex solis naturæ viribus ortum. Unde D. August. Soliloq. c. 15. *Si quid boni est parui vel magni, donum tuum est Domine: & nostrum non nisi malum est. Unde igitur gloriabitur omnis caro? numquid de malo? hæc non est gloria sed miseria: sed numquid gloriabitur de bono? numquid de alieno? tuum Domine est bonum, tua est gloria: qui enim de bono tuo gloriam sibi quærit, & non tibi quærit, ille fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam.*

Respondetur quasdam propositiones Baij tantum damnatas esse in proprio verborum sensu ab illo intento: unde quamvis hæc propositio prout jacet à pluribus magnæ notæ authoribus defendatur: attamen Baius non distinguebat inter auxilium gratiæ actualis seu Spiritus Sancti nondum inhabitantis, & auxilium gratiæ habitualis, in quo contradicebat Concilio Tridentino sess. 41. cap. 4. ut notavit Vasquez 1. 2. disp. 90. cap. 18. Unde consequenter existimabat omnia opera ante fidem per dilectionem operantem & iustificantem animam, esse ex solis naturæ viribus, etiamsi essent ex motione Spiritus-Sancti nondum inhabitantis, seu ex gratia excitante & præveniente. Quatenus ergo per hanc propositionem intendebat nullum bonum produci posse ab homine, ante statum gratiæ iustificantis & charitatis, censuram merito incurrit, quia nulli hactenus Theologi id probatum habuerant: etsi enim plures vellent nullum posse produci bonum ex naturæ solis viribus, admittebant tamen produci posse ex motione Spiritus-Sancti, nondum inhabitantis & ex gratia præveniente ante iustificationem ipsam, in quo à Baio dissidebant.

Ad oppositum dicendum est redolere Pelagianismum admittere aliquod bonum ortum ex viribus so-

lis naturæ; opponendo naturam tam auxilio Spiritus-Sancti nondum inhabitantis, quam auxilio Spiritus-Sancti habitantis per iustificationem ipsam: non vero opponendo naturam soli auxilio Spiritus-Sancti habitantis, provt opponebat Baius. Deinde distinguendum est inter bonum maius, seu perfectionem virtutum, & bonum minus, itemque inter bonum, *ut oportet, morale* quod conducit ad remissionem peccatorum & meritum vitæ æternæ, & bonum quod non conducit: de priori illo bono loquitur D. Jacobus, de hoc D. Augustinus in *Soliloquiis*, si tamen illa Soliloquia sint illius germanum opus.

Art. 38. Lib. de charitate cap. 6.

Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum-Sanctum in corde diffusa Deus amatur.

QUæritur an proscribi debuerit dogma hoc pietatem redolens, quod patronum habet D. Augustinum multis in locis, ut in Enchiridio cap. 117. *Regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est charitas.* & Christus in Evangelio dicit, *Matth.* 12. *Qui non est mecum, contra me est*, quia sicut contra Christum nemo esse potest nisi per cupiditatem malam, sic cum illo nemo esse potest, nisi per charitatem & voluntatem bonam, aiebat Baius: & iterum D. Augustinus lib. 9. *de Trinit.* cap. 7. nemo volens aliquid facit quod non in corde suo prius dixerit. *Quod verbum amore concipitur creaturæ sive creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis: ergo aut cupiditate, aut charitate, non quod non sit amanda creatura: sed si ad creatorem refertur ille amor, non iam cupiditas, sed charitas erit, tunc enim est cupiditas cum propter se amatur creatura, tunc non utentem adiuvat, sed corrumpit fruentem.* Ubi D. Augustinus nullum agnoscit medium inter charitatem & cupiditatem.

Respondetur proscribi hanc Baij propositionem, quod ex illa inferatur charitatem solam virtutem esse, solosque ejus actus studiosos esse & laudabiles: unde & damnantur omnes actus virtutum moralium ex motivo earum specifico eliciti: ita vt opus misericordiæ ad sublevandam pauperis egestatem relatum, sit actus vitiosæ & damnatæ cupiditatis: item de actu temperantiæ & fortitudinis, imo & ipsius religionis: unde & hæc propositio destruit omnes virtutes morales, quod scripturæ repugnat, quæ eas sæpènumero commendat; rationi quoque, quia actus earum virtutum ea solo earum motivo specifico eliciti, nullam habent oppositionem ad charitatem quæ eos imperat ac ad Deum refert. Quare & in seipsis considerati, vitiosi non sunt nec improbæ cupiditatis actus, sed honesti & laude digni, apud quemlibet rerum æquum æstimatorem; imo & apud Deum cui ingrati non sunt tales actus, etsi non attingant vltimum perfectionis gradum, nisi referantur ad Deum imperio charitatis.

Ad oppositum dicendum est D. Augustinum sumere in his locis charitatem non strictè pro virtute Theologica, solum bonum divinum spectante, sed latiùs pro virtute quæ est communis Theologicæ & Morali infusæ, itemque sumere cupiditatem pro ipsa libidine, qua proprium bonum appetitus inferioris inordinate amatur. Quod autem vrgent Baiani in doctrina D. Augustini amorem creaturæ, qui non tendit in Deum, esse peccatum, id debet intelligi de amore inhæsivo & fruitivo, quo amaretur creatura, ut summum bonum, omnino propter se & ad illam cætera referendo: is enim est amor fruitivus. Id autem patet ex verbis, in objectione productis, *tunc non utentem adjuvat & corrumpit fruentem*: & ex illo celebri dogmate Augustiniano lib. 10. de Trinitate cap. 10. & lib. 83. quæstionum qu. 30. *Omnem humanam perversitatem esse fruendis uti & utendis frui*: quæ testimonia lucem afferunt pluribus aliis ex eodem D. Augostino collectis ad firmandum Baij articulum, quem Bulla proscribit.

Quod voluntariè fit, etiamsi necessariè fiat, liberè tamen fit.

Art. 39. Lib. de Libero Arbitrio cap. 7.

QUæritur an incusari debuerit hic articulus, qui fautorem habet Divum Augustinum lib. 5. Operis imperfecti contra Julianum; ubi cum Julianus urgeret, liberum non est, nisi quod duo potest velle, id est bonum & malum, sic arguit Divus Augustinus, *Liber ergo Deus non est, quia malum non potest velle, de quo etiam ipse dixisti, Deus esse, nisi iustus, non potest. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem? an potius intelligere debes esse quamdam beatam necessitatem qua Deus iniustus non potest esse*: Ubi D. Augustinus, Libertatem cum necessitate simul asserit, ergo liberè fieri poterit, quod fit necessario. Sed & apud ipsum familiare est libertatem cum voluntate confundere, ut idem sit apud ipsum esse voluntarium & liberum.

Respondetur D. Augustinum satis mentem suam aperuisse lib. de natura & gratia cap. 65. *Liberi Arbitrij nos condidit Deus, neque ad virtutem, neque ad vitia necessitate trahimur: alioqui ubi necessitas, neque corona est*, & lib. de vera Religione cap. 15. *Nec hoc dubitandum video habere animas liberum voluntatis arbitrium, tales enim servos suos meliores esse Deus iudicavit, si ei servirent liberaliter, quod nullo modo possit fieri, si non voluntate, sed necessitate servirent.* Ubi D. Augustinus evidenter opponit libertatem necessitati, sed & D. Thomas in *quæst. disp.* q. 6. de *malo*, art. unico, excutiens præsentem controversiam, hæreseos nota afficit propositionem de qua hic sermo. *Hæc autem*, inquit, *opinio est hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse demeritorium, vel meritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, ut vitare non possit.* Sed & post D. Thomam plures insignis notæ Theologi hæreticam asseruerunt eandem opinionem, maximè qui post hæresim Calvini scripserunt: horum Theologorum catalogum, quia plures referunt, omittimus.

Ad oppositum notari posset obiter, similem esse argumentationem Calvini lib. 1. Instit. cap. 3. §. 5. sed quia commune est recentioribus Baianis dicere Calvinum rectè scripsisse de Trinitate, nec ea reprehensioni obnoxia esse ex eo quod à Calvino prolata sint, ideo melius dicendum est, D. Augustinum eo loco, agere de libertate contrarietatis ad bonum & malum, ut ex ipsis terminis patet. Hæc autem libertas in Deo non est, sed est in eo libertas quædam sublimior, quæ extenditur ad innumera bona in particulari, circa quæ potest agere vel non agere, ea procreando vel non: libertatem enim diversos habere status diversasque extensiones abundè diximus in *Theol. Affect.* 1. p. tract. 4. *Medit.* 14. quæ non libet hic repetere: necessitas autem quæ est in Deo, est necessitas hypothetica ad bonum tantum in communi, quia ex hypothesi quod agat, non agere aliud potest quam bonum. Unde D. Aug. tantum componit libertatem contradictionis cum necessitate hypothetica ad bonum in communi; & libertas hominis post naturam lapsam, est contradictionis ac contrarietatis circa bonum & malum, quæ non potest subsistere cum necessitate, circa bonum & malum in particulari, qualem volunt esse Baiani necessitatem hominis: est ergo disparitas inter Deum & hominem circa præsentem controversiam. Quod autem D. Augustinus pluribus in locis confundat liberum cum voluntario; verum est, sed usurpat voluntatem provt illam definivit, in lib. de Duabus Animabus cap. 12. Illæ animæ si natura non voluntate facerent, id est, si libero ad faciendum, & ad non

faciendum malum animo carent, &c. Ubi semetipsum interpretatur D. Augustinus, sed istum locum dissimulant Baiani.

Art. 40. *A Baio non agnoscitur.*

In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

QUæritur an labefactari possit hic articulus; etenim quid ex corrupta hominis natura prodire potest, quod non sit damnabile? quid in homine regnum obtinebit nisi cupiditas, si absit charitas & nondum eum possideat? & si totus Christi verbis depingitur homo, valde miserum esse animal convincitur, *Quod enim*, inquit D. Joan. Epist. 1. cap. 3. *natum est ex carne, caro est*, affectus autem carnis, teste Apostolo ad Rom. 8. *Mors est*, quando quidem *inimicitia est adversus Deum*: eoque legi Dei non subditur nec subdi potest. Quod non ita intelligi debet de carne, ut non etiam ad animam pertineat, quia ex verbis Domini, oportet hominem renasci, *quia caro est*, Joan. 3. Non renascitur autem tantum secundum carnem, sed maximè secundùm animam, ergo totus homo caro est, id est, secundum se totum corruptus & depravatus ac cupiditatibus subditus. Quare Apostolus ad Rom. 3. volens humani generis arrogantiam dejicere ait, *Non est intelligens aut requirens Deum, omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, &c.* Quibus fulminibus, inquit Calvinus lib. 1. Inst. cap. 3. §. 2. non in certos homines, sed in universam filiorum Adam seriem invehitur.

Respondetur intolerandam esse Theologiam hujus articuli; quæ non ex alio principio a Doctore Baio invecta est, nisi quod non aliam gratiam Christi admittit, quam sanctificantem, quam reponit in fide per dilectionem operante, ante quam vult naturam nihil posse aliud quam peccare & servire cupiditati improbæ: at necesse non est, ut quicquid agit homo ante infusionem fidei per charitatem operantis, agat ex motivo malæ libidinis. Homo ex sua natura animal est partim cœleste, partim terrestre, mortale & immortale, spirituale & corporale. Hoc cum anima, illud est cum corpore, ut eleganter scripsit Nazianzenus *Orat.* 10. sed & ante infusionem charitatis dum adhuc peccator est, præparatur voluntas ejus a Domino per gratias prævenientes & excitantes, quibus gradatim pervenit ad actum aliquem satis perfectum, ut sit ultima dispositio ad susceptionem charitatis infusæ seu gratiæ justificantis. Quis autem non absurdum putet, in iis actibus in quibus peccator obedit gratiæ excitanti, servire dominanti cupiditati? Saltem debuissent excipi actus illi, qui eliciuntur a peccatore adhuc in peccato existente, qui actus vocantur actus regressus animæ ad Deum, ut distinguantur ab actibus aversionis animæ a Deo. Quo pacto ergo disponet se peccator cum auxiliis gratiæ nondum sanctificantis, si omnes ejus actus a dominante cupiditate imperentur? Sed & si dum homo est in statu charitatis non desinit concupiscentia aliquos actus exercere propter quos justi se esse sine peccato non audent asserere, cur cum est in statu peccati, etiam gratia excitans non producet in eo aliquid non vitiosum?

Ad oppositum dicendum est Apostolum eo loco agere de prudentia carnis quæ vitium est & peccatum quod Deo subjici non potest, licet homo laborans isto vitio Deo subjici possit, sic albedo non potest esse nigredo, licet niger albus fieri possit. Verba autem Christi de eo quod natum est ex carne, longe diversum habent sensum, tantum enim eum denotant esse terminum generationis carnalis qui dat esse carnale, sicut terminus generationis spiritualis in Baptismo dat esse spirituale, assimilando hominem Spiritui sancto, ut egregiè ostendit Stapleton

A in *Antidotis* in Joan. cap. 3. frustra autem & falso Calvinus verba Apostoli ex Davide desumpta negat dicta esse in certos homines, cum de iis dicta sint de quibus in principio Psalmi 52. dictum erat, *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, scilicet de Atheis.

In Libertatis nomen non reperitur in scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato. Art. 41. *Lib. de libero arbitrio cap. 7.*

QUæritur an explodi debuerit iste articulus, etsi enim scriptura sacra loquatur sæpius de libertate, de illa tamen maximè loquitur, quæ est à peccato; ut cum dicitur Joan. 7. *Si filius vos liberavit, verè liberi eritis*, itemque ad Rom. 6. *liberati à peccato servi facti estis justitiæ.*

B Respondetur Summos Pontifices noluisse favere Baio & ejus sequacibus etiam quoad unam voculam. Unde determinatum esse voluerunt, non solùm libertatem à necessitate quoad remipsam in sacris scripturis contineri, sed etiam eamdem libertatem sub voce & nomine libertatis exprimi. Quod patet ex hoc loco D. Pauli 1. Cor. 10. *Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?* juncto ibidem commentario D. Thomæ. Itemque Tobiæ 5. dicitur, *Quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus potestatem quocumque vellet ire habens libertatem quæcumque facere voluisset.* Sed & quod ait Baius solum nomen libertatis à peccato exprimi in scriptura, admitti non potest, cum etiam libertas à miseria sub nomine libertatis exprimatur, ad Rom.

C 8. *Tunc & ipsa creatura liberabitur à corruptione in libertatem gloriæ Filiorum Dei.* Atque etiam libertas à jugo gravissimarum multiplicimmque cæremoniarum Mosaïcæ legis, ut cum dicit D. Paulus ad Galat. 2. subintroisse falsos fratres ad explorandam *libertatem quam habebant in Christo Iesu.*

Ad oppositum dicendum est, non hæc sola scripturæ loca loqui de libertate, sed & plura alia, ut inter cætera, ea quæ produximus in corpore articuli, ubi videmus nomen libertatis usurpatum & ad significandam libertatem gloriæ filiorum Dei quæ est libertas a miseria, & ad significandam libertatem a jugo legis Mosaicæ, quæ est libertas Evangelica, qua & etiam fruuntur, qui sunt in statu peccati.

D *Iustitia qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in Filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus, deinceps bene vivere & mandatis Dei obedire possit.* Art. 42. *Lib. de Iustitia c. 5.*

QUæritur an inter damnatos articulos hunc accensere debuerit Summus Pontifex: etenim plures gravissimi Doctores, quos refert & sequitur Vasquez 2. 2. disput. 203 cap. 19. censent probabile esse hominem formaliter sanctificari posse per actum dilectionis aut contritionis, etsi nullus habitus gratiæ & charitatis infunderetur, quia ad Colos. 3. di-

E citur charitas *vinculum perfectionis* & 1. ad Tim. 1. dicitur *finis præcepti*. Hoc est consummatio & complementum legis, quia charitate servatur tota lex, & ad Rom. 13. ob eamdem rationem Charitas dicitur *plenitudo legis* & 1. Petri 4. dicitur *Charitas operit multitudinem peccatorum*, quibus amplius quidpiam ad justificationem desiderari non potest.

Respondetur jure repudiatam esse ac damnatam hujus articuli doctrinam in quantum excludit gratiam sanctificantem infusam & permanentem in anima à justificatione, quasi illa consisteret in sola boni operatione, & in exequutione mandatorum absque infusione ullius doni habitualis. Quo semel ad-

misso, non pateret quo pacto infantes justificarentur, cum justitiam bonorum operum non habeant. Videreturque justificatio esse aliquid transiens sicut est ipsa actio, qua mandatis divinis obtemperatur. Sed & scriptura sacra non obscure gratiam inhærentem admittit, qua justificantur homines. Ut quid enim Apostolus diceret ad Rom. 3. *justificati gratis per gratiam ipsius?* & cap. 5. *Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit.* Quam in rem plura coacervat Suarez l. 7. *de Gratia* c. 7. & Vasquez citata disputatione.

Ad oppositum dicendum est, quod quamvis hominem formaliter justificari posse per actum amoris qui virtualiter continet obedientiam mandatorum, plures insignis notæ Doctores probabile esse defendant: attamen sustinent id tantum fieri posse de potentia absoluta, nam de facto justificantur omnes per habitum infusum gratiæ justificantis, licet id de fide hactenus definitum non sit: unde non excludunt propterea habitum infusum gratiæ & Charitatis quo formaliter justificantur homines: at Baius negat illum habitum, contra communem sententiam Doctorum.

Art. 43. Lib. de Iustitia cap. 7.

In omnibus pœnitentibus ante sacramentum absolutionis, & in Catechumenis est vera justificatio, separata tamen à remissione peccatorum.

QUæritur an minus rectè posita sit hæc assertio: etenim justum esse est justè agere & obedire mandatis divinis: sicut videtur innuere Propheta Regius dicens. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula & operatur justitiam: qui loquitur veritatem in corde suo: qui non egit dolum in lingua sua.* Psalm. 14 & alia quæ ibidem narrar; at potest homo ex fide operante per dilectionem hæc omnia bona agere, quibus justus sit coram Deo: etsi nondum deleta sint peccata per receptionem sacramentorum, per quorum efficaciam remittuntur peccata: ergo videtur admittenda Baij propositio ab censuræ nota.

Respondetur hanc Baij propositionem & quasdam alias similes in Bulla damnatas niti duabus aliis propositionibus ejusdem Doctoris. Una est quod Charitas & alia bona opera meritoria non possunt esse cum statu peccati, quod extra Sacramenta non deletur in ejus sententia; altera est quod justificatio non fit per receptionem gratiæ inhærentis & permanentis seu habitualis, sed per exercitium bonorum operum. Utraque autem propositio falsa est & novam Theologiam invehit, antiquis Doctoribus incognitam. Nam fides per dilectionem operans non patitur secum ulla peccata, ut superius dictum & probatum est, iterumque probatur ex D. Augustino, solam dilectionem asserente inter filios regni & perditionis discernere lib. 15. *De Trinit.* cap. 7. cujus discriminis rationem inquirens Albertus Magnus in 1. *sent. dist.* 17. *art.* 9. dicit quod nulla alia virtus universaliter dividit inter filios regni & perditionis; quia ipsa uno modo est forma omnium, & ideo cum nullo vitio habetur: aliæ autem virtutes non excludunt nisi vitium unum & non omnia: & dist. 1. *ejusdem libri art.* 7. idem Albertus asserit hominem non posse esse in statu medio inter culpam & gratiam, & deletionem culpæ sequi collationem gratiæ. Quod idem firmant magno consensu plerique posteriores Theologi. Sed & Concilium Trident. Sess. 14. cap. 4. asserit contritionem charitate perfectam hominem Deo reconciliare priusquam sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur. Quod adstruitur Ezech. 33. *impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit.* Altera autem propositio de justificatione quæ excludat gratiam habitualem consistatque in solo exercitio bonorum operum, in præcedenti articulo rejecta est.

Ad oppositum dicendum, justificationem tantum eo sensu consistere in exercitio operum, quatenus sunt dispositio ad justificationem, vel inserviunt ad illam conservandam, nec non etiam augendam: nam forma justificationis est gratia habitualis sed sanctificans, cui veritati dum satis non consentiunt defensores ac confœderati Baij, ansam arripuerunt obligandi pœnitentes post absolutionem ad frequens & diuturnum bonorum operum exercitium, antequam ad Sacram Eucharistiæ participationem admitterentur, quasi non intelligerent animam aliter justificari, nec perciperent virtutem gratiæ sanctificantis ad abluendam animam in momento.

Art. 44. Eodem lib. c. 5.

Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia, & vice legis justitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutū.

QUæritur an in ulla sui parte claudicet hæc propositio, aut in ejus cauda lateat aliquod venenum ut aliqui suspicari possent: etenim tantum concluditur per hanc propositionem opera bona sine imperio charitatis non mereri incrementa virtutum, sicut nec merentur augmentum gratiæ & gloriæ essentialis. Quæ fuit sententia Bannez 2. 2. quæst. 24. art. 6. dubio 2. & 5. Ubi graviter & catholicè id determinat, ut loquitur Thomas de Hurtado in *præcursore Theologo controversia secunda disputationis secunda*: multis in hanc rem adductis tum authoritatibus, tū etiam rationibus. Ut propterea extra censuræ aleā in tuto posita esse videatur hæc assertio.

Respondetur duplici ex parte claudicare dictam propositionem. Primo quidem in hoc, quod asserit justificari homines (intellige formaliter ad mentem Baij) per obedientiam mandatorum. Quod jam multoties improbavimus. Secundo vero in hoc quod asserit, per bonos actus, homines justos non obtinere incrementa virtutum: constans enim est doctrina Theologorum bonos actus meritorios esse augmenti gratiæ: aucta autem gratia augentur in eadem mensura virtutes infusæ, sicut egregiè explicat Cardinalis de Cusa lib. 2. *exercitationum* ex illo sermone, *respexit humilitatem ancillæ suæ.* Qui habet charitatem, inquit, omnes virtutes morales habet & crescente ea crescunt cæteræ virtutes quælibet in sua specie, *sicut crescente manu crescunt digiti*, auriculari tamen semper manente minore aliis. Porro per actus bonos augeri gratiam & virtutes haud obscure asserit scriptura Apoc. ult. *Qui justus est justificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc*, & ad Colos. 1. Ut ambuletis dignè Deo in omni opere bono *fructificantes & crescentes.* Plura vide apud Suarium l. 9. de Gratia c. 1. & l. 12. c. 8. n. 9. qui opinionem Bannesianam nullo modo probandam aut tolerandam censet; quia videtur parum consentanea scripturis, & communi sensui Ecclesiæ & Patrum, nimiumque coarctat merita Sanctorum.

Ad oppositum dicendum est quod quamvis plerique illustres Theologi contra nostram mentem doceant solos actus charitatis esse meritorios præmij essentialis, simul tamen docent actus aliarum virtutum sine imperio & directione charitatis esse meritorios præmij alicujus accidentalis, ad quod non est absurdum revocare incrementa virtutum.

Art. 45. Lib. de Sacrificio c. 2.

Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus bonum quod fit ut sancta societate Deo homo inhæreat.

QUæritur an quid minus vero consentiens sit in hac assertione; etenim D. Augustinus lib. 10.

de Civitate cap. 6. dicit, *sacrificium verum est omne opus, quod agitur ut sancta societate inhæreatur Deo, relatum ad illum finem boni quo veraciter beati esse possumus*: at nihil potest amplius babere sacrificium Missæ quam ut sit verum sacrificium. Quod cum bonis operibus conveniat ex mente D. Augustini, nihil restat in quo sacrificium Missæ magis dici possit sacrificium.

Respondetur hæresim esse asserere quod sacrificium Missæ non alia ratione, & magis propriè sit sacrificium quam bona opera. Definit enim Concilium Tridentinum Sess. 22. de *Sacrificio Missæ* Canone 1. *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.* Et ratio est quia definitio sacrificij Missæ competit non aliis bonis operibus: est enim sacrificium actus externus Religionis quo ad divinam Majestatem recognoscendam & nostram erga eum servitutem protestandam, res aliqua certo ritu ac cæremonia et offertur ac immolatur: addunt aliqui per Sacerdotem & in altari ut magis explicent certum illum ritum quo debet offerri: at satis evidens est bonis operibus istam definitionem non competere: ergo non sunt propriè Sacrificium latè sumptum pro eo omni quod placat Deum, habetque aliquem effectum Sacrificij. Quod si ita non esset, frustra defenderetur caracter, prærogativa & dignitas Sacerdotum. Frustra tot disputationes institutæ essent contra hæreticos pro asserendo Sacerdotij honore, inunctione ac consecratione, cum quibuslibet laicis probatorum motum commune esset, cum bonis operibus sæpe plus abundent. Sed quæ ad hanc controversiam contra hæreticos spectant, doctè & solidè tractantur ab eminentissimo Cardinali Richelio in opere illo posthumo, quo methodum tradit ad reducendos in gremium Ecclesiæ ab ea segreges parte 3. c. 5. ubi & omnes hæreticorum objectiones diluit.

Ad oppositum respondent Leonardus Coquæus in commentario ad illum locum D. Augustini & Leonardus Lessius 3. p. q. 8. art. 1. dubio 1. D. Augustinum accipere nomen sacrificij latè, non propriè, scilicet pro eo quod assequitur finem sacrificij, qui est placare Deum. Et vocat sacrificium verum ratione effectus & dignitatis, non ratione formæ & essentiæ sacrificij propriè dicti. Quia scilicet Deus magis placatur bonis operibus quam sacrificiis externis legalibus. Similis sententia est, Joan. 15. *Ego sum vitis vera*: nec enim Christus significare volebat, se magis esse vitem quod attinet ad formam & essentiam vitis, quam sit illa quæ plantatur in vineis, sed solum se esse vitem nobiliorem & nobiliores effectus producere. Vitem scilicet mysticam, ea quæ vitis sunt, spiritualiter & multu excellentius præstantem.

Art 46. *Lib. de Peccato originis. cap. 7.*

Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntariam, nec definitionis quæstio est sed causa & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

QUæritur an quid veritati repugnans sit in hoc articulo: etenim non solent causæ esse de essentia rerum quæ definiuntur: ergo nec voluntas, nec voluntarium debent ingredi definitionem peccati. Unde sæpe D. Augustinus & alij patres definiunt peccatum nulla facta mentione voluntarij.

Respondetur post D. Thomam 1. 2. qu. 76. art. 3. quod voluntarium est de ratione peccati. De ratione, idest, de essentia & definitione ut usurpari solet nomen, ratio & q. 61. art. 6. peccatum nihil aliud esse quam actum humanum malum. Quod autem aliquis actus sit humanus, habet ex hoc quod est voluntarius, sive sit voluntarius quasi à voluntate elicitus ut ipsum velle vel eligere: sive quasi à voluntate imperatus, ut exteriores actus vel loqutionis vel operationis. Ex hoc infertur voluntarium esse de essentia peccati quod essentialiter est actus humanus, quemadmodum substantia est de essentia hominis qui essentialiter definitur animal: ut enim animal est essentialiter substantia, sic actus humanus essentialiter est voluntarius. Unde & qui expressiùs definiunt peccatum, dicunt illum esse defectum voluntarium perfectionis debitæ, quo homo deficiat à lege modum determinante ad assequendum finem vltimum beatitudinis. Et D. August. l. *de Religione* cap. 14. usque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. Quod idem repetit lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 17. & 18. Sed & lex divina abunde id testatur cum *Deuteronomij* 22. & 30. capite, innocens & sine punitione maneat qui contra voluntatem occidit, sicut & virgo quæ invita & renitens stuprum magis patitur quam agit, quia tunc peccatum non est defectu voluntarij actus.

Ad oppositum dicendum est in rebus moralibus sæpissime causas & principia rerum ingredi ipsarum definitionem. Et quamvis in aliquibus locis D. Augustinus peccatum definiat sine vlla mentione voluntarij, alibi tamen mentionem illius expressam habet, ut cum in libro de Duabus animabus ita definit peccatum cap. 11. Peccatum *est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat*, & aliis locis indicatis in corpore articuli. Quod similiter alij patres asserunt.

Vnde peccatum originis habet verè rationem peccati sine vlla relatione & respectu ad voluntatem à qua originem habuit.

Art. 47. *Lib. de Peccato originis.*

QUæritur an hæc propositio virga censoria percuti debuerit: non enim apparet quomodo peccatum infantium quale est originale, qui nec intelligunt, nec volunt quidquam, possit esse voluntarium, aut vllum respectum ad voluntatem cujusquam habere.

Respondetur nodosam esse & difficilem quæstionem peccati originalis, quomodo derivetur ad omnes homines, & per quam rimam in animas de novo per omnipotentiam divinam creatas ingrediatur: sicut autem illud participamus per quamdam traductionem à parentibus in filios, sic illud secretum t g o cimus per traditionem & quamdam doctrinam quæ ab antiquioribus Theologis tradita ad nos usque pervenit, à qua tantisper deflectere non licet sine erroris periculo. Certum est autem cum omne peccatum sit aliquo pacto voluntarium, idem competere peccato originali, cujus causa non naturalis & physica, sed moralis fuit primus parens, quatenus ex ejus voluntate & beneplacito pendebat, transfundere justitiam originalem & gratiam sanctificantem in ea inclusam ad posteros, si mandato morigerum se præbuisset, ita enim Deus statuerat: sicut & statuerat, ut eo peccante, inesset in posteris privatio gratiæ sanctificantis, quæ formaliter peccatum est originale, quatenus profluit ex Adami inobedientia ac prævaricatione voluntaria. Quare non est istud peccatum sine respectu ad voluntatem Adami à qua originem habuit: unde Albertus Magnus in 2. sent. distinct. 22. vocat peccatum originale voluntarium voluntate remota & antecedente, licet non propinqua & consequente, ut originale inquit est voluntarium voluntate Adæ & non voluntate nostra; & D. Thomas 1. 2. q. 81. art. 1. inordinatio quæ est in isto homine ex Adam generato, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet motione generationis omnes qui ex ejus origine derivantur, sicut voluntas animæ movet omnia membra ad actum: quibus favet D. Augustinus in fine de Libero Arbitrio, ubi ostendit peccatum originale quodammodo fuisse voluntarium propter voluntatem Adæ.

Ad

Ad oppositum ergo dicendum est peccatum originale esse defectum gratiæ Sanctificantis præcise ex prævaricatione Adami ortum, & esse voluntarium voluntate ipsius Adami qui defectum hunc impedire poterat.

Art. 48. Ibid. c. 7. & 8.

Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium: & ex habituali voluntate dominante, fit ut parvulus discedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consequutus fuerit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet & legi Dei repugnet.

QUæritur an aliquod sit erratum in ista propositione de peccato Originali: etenim D. Augustinus lib. 1. de *nuptiis & concupiscentia*. cap. 25. loquens de peccato Originali, *non enim substantialiter manet*, inquit, *sicut aliquod corpus aut spiritus, sed affectio est quædam malæ qualitatis sicut languor*. Quæ doctrina magis explicatur ab Henrico de Gandavo, quodlib. 2. quæst. 11. Ubi asserit peccatum originale esse pronitatem quamdam ad sinistram peccandi: & cum caro infecta sit cum sensibus suis rebellione contra Spiritum, cum virtute sua semen informat, ac morbidam suam qualitatem ei imprimit, qua anima inficitur propter connexionem ad corpus. Habetque pronitatem ad consentiendum carni in peccatum: qua parvulus statim aptus est ad concupiscendum & factus adultus actu concupiscit: & talis dispositio, inquit, ad peccatum non nisi culpa est, in ea enim consistit ratio formalis omnis culpæ tam actualis quam originalis.

Respondetur peccatum originale consistere formaliter in defectu gratiæ sanctificantis ex Adami prævaricatione orto, ut fert sententia communior & verior Theologorum plurium post D. Thomam 1. 2. quæst. 82. art. 2. & 3. & Scotum in 2. dist. 32. quæst. unica. Siquidem peccatum istud nihil potest esse positivum, quia illud produceretur vel virtute naturali ipsius peccati Adami, vel quadam alia virtute supernaturali. 1. dici non potest, quia peccatum Adami non habet hanc vim, & forte deletum erat cum Adamus primum filium produxit infectum peccato originali. Secundum minus dici potest, quia sic Deus solus esset author peccati originalis, quod sustineri non potest. Quare fictitia est illa voluntas habitualis habitualiter manens, quæ dominetur puero, & illum in Dei odium impellat. Deinde pronitas ad peccatum nondum peccatum est, sed dispositio, sicut nec reatus ad pœnam, qui magis est effectus peccati, non est peccatum.

Ad oppositum dicendum est peccatum originale dici habituale quatenus habituale opponitur actui, non quatenus significat propensionem & inclinationem ad actum aliquem sicut sumitur à Philosophis. Ad Henricum dicendum non satis recte intellexisse essentiam peccati originalis, cum sit difficillimum intellectu: unde tantopere in illo explicando laborant Theologi, ut non minus peccatum istud sit seminarium plurium opinionum erronearum, quam calamitatum humanæ vitæ.

Art. 49. L. eodem cap. 11. 25. & 26.

Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto, non concupisces.

QUæritur an quidpiam desiderari possit in hac assertione: etenim verba ipsa præcepti Ex. 20. nihil aliud videntur significare, quid enim est non concupisces, nisi, nihil pravum desiderabis, nec habebis prava desideria, circa res delectabiles? at ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Respondetur obscuram esse istam propositionem: ideoque distinguenda esse desideria, ut alia sint elicita, alia vero naturalia: elicita sunt actiones desiderii immediate a voluntate eliciti: naturalia vero sunt ipsi motus carnis & titillationes circa res turpes, quæ exsurgunt in carne, invita mente hominis & repugnante, quæ Apostolus vocat legem membrorum repugnantem legi mentis suæ, alij fomitem peccati vocant, alij aliis exprimunt vocibus. Prava autem desideria elicita probibita sunt præcepto, *non concupisces*, & peccata sunt nisi inadvertentia, & inconsideratio omnino excusent; nec possunt esse nisi voluntaria, quia actus sunt ipsius voluntatis, quæ à nullo objecto creato cogi potest ad volendum. Unde primum desiderium fornicationis ex adspectu mulieris alienæ, peccatum est, etsi remordeat synderesis, & ratio non consentiat, ut actu perpetretur. Alia vero prava desideria naturalia jam explicata, quæ sunt viæ & dispositiones ad peccatum & quæ volens nolens aliquando justus quisque patitur, non sunt objectum præcepti, non concupisces. Quia autem sensus propositionis à Baio intentus est de desideriis pravis, juxta hanc ultimam acceptionem merito damnatur: ex hoc enim sequeretur remanere aliquod peccatum in renatis, & aliqua ad evitandum impossibilia esse probibita: quæ contrariantur Concilio Tridentino. Sess. 5 in Decreto de *Peccato Originali* & Sess 6. de *Justif.* c.11. Accedit quod quemadmodum pravi homines laudem non merentur ex quibusdam sanctis cogitationibus, aut inspirationibus quas vel nolentes aliquando sentiunt & quibus obluctantur; sic nec sancti homines peccant, aut pœnam merentur propter pravas quasdam concupiscentiæ commotiones quas inviti sentiunt. Unde nec in illis præceptum transgrediuntur.

Ad oppositum dicendum est præceptum intelligendum esse de pravis desideriis elicitis, circa quæ homo liber est, ut ea eliciat vel non eliciat: non enim cogitur adspecta muliere desiderare actum fornicationis aut adulterij, idcirco cum illum desiderat, voluntarie desiderat, & eo magis voluntarie, quod concupiscentia non minuat voluntarium, sed augeat potius: distinguendum autem desiderium, a simplici, & inefficaci complacentia.

Concupiscentia sive lex membrorum & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia. Art. 50. Ibidem.

QVæritur an à tramite veritatis deflectat hæc assertio: etenim Lutherani apud Stapletonem, l. 3. de Justificatione c. 4. urgent ex Apostolo ad Rom. 6 Concupiscentiam vocari ut minimum quinquies peccatum, ad Rom. autem 7. sexies, & ad Rom. 8. ter, & ad Hebr. 12, vocari *circumstans nos peccatum*. Apostolum autem semetipsum interpretari loqui de vero peccato, cum ad Rom. 5. dicit de illa concupiscentia, quod non sit *bonum*, & quod sit *adjacens malum* ita ut propter hoc clamet, *infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Si autem concupiscentia sit peccatum, est legis inobedientia.

Respondetur Concilium Tridentinum hanc difficultatem explicasse Sess. 5. in Decreto de peccato originali. *Hanc concupiscentiam*, inquit, *quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie peccatum sit, sed quia ex peccato est & ad peccatum inclinat: si quis autem contrarium senserit, anathema sit.* Quod & probatur ex eo quod baptisma delet omnia peccata, cum tamen post illud remaneat in renatis concupiscentia ad agonem; ut eodem loco explicat Concilium: ergo concupiscentia per se peccatum non est. Quæ doctrina est D. Augustini, ut temere eum in suas partes trahere conentur adversarij lib. 1. c. 13. contra 2. *Epistolarum Pelagian.* Dicimus baptisma

dare indulgentiam omnium peccatorum & auferre crimina, non radere. Sed de concupiscentia carnis credo eos falli vel fallere, *quæ quamvis peccatum ab Apostolo vocetur, peccatum tamen non est, sed ideo sic vocatur quia peccato facta est ut Scriptura monet, vel quia ad peccatum movet.* Atque id confirmant exempla sanctorum, ut sancti Benedicti & sancti Francisci, quorum ille motibus carnis pulsatus inter vepres & spinas corpus nudum volutavit, hic vero nivibus involuit, quarum thesauros dicitur Deus præparasse Job. 38. in diem pugnæ & hostis. An tunc legi divinæ inobedientes fuisse censendi sunt, cum illos æstus involuntariè paterentur? Præclarè Div. Prosper lib. 3. de *Vita contemplativa* cap. 5. *non concupiscentiam in nobis sentiendo, sed ei consentiendo peccamus.*

Ad oppositum dicendum jam satis elucere ex mente Concilij ac D. Augustini quo sensu concupiscentia vocetur peccatum, à D. Paulo. Quod vero vocetur etiam malum, hoc non probat esse peccatum, cum inter malum & peccatum plurimum sit discriminis, illud enim defectus est, etiam non voluntarius, hoc vero defectus voluntarius. Quia vero concupiscentia est miseria & languor etiam in corpore mortali residens, ideo exoptat Apostolus à tali corpore liberari ne forte consentiat & peccet.

Art. 51. Ibid. c. 6. *Omne scelus est ejus conditionis ut suum auctorem & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.*

QUæritur an non immunis à damnatione debuerit esse hæc propositio, cum ei suffragari videatur D. Augustinus in enchiridio c. 45. & 46. affirmans probabiliter posse defendi peccatis etiam aliorum parentum parvulos obligari. Deinde non videtur ulla ratio cur unum peccatum diffundatur à parente in posteros, non aliud.

Respondetur D. Thomam 1. 2. quæst. 81. art. 2. dissolvere nodum hujus difficultatis ex eo, quod ea quæ pertinent ad individuum sicut personales actus & quæ ad eos attinent, non traducuntur ad filios à parentibus, unde pater grammaticus non gignit filium grammaticum; sed ea quæ pertinent ad naturam speciei, traducuntur à parentibus ad filios, nisi sit defectus naturæ, sicut oculatus gignit oculatum. Sicut autem ad personam pertinet aliquid secundum seipsam, & ex dono gratiæ, ita etiam ad naturam potest aliquid pertinere secundum seipsam, scilicet quod causatur ex principiis ejus, & aliquid ex dono gratiæ: & hoc modo justitia originalis sicut in 1. dictum est (quæst. 100. art. 1.) erat quoddam donum gratiæ toti humanæ naturæ divinitus collatum in primo parente, quod quidem primus homo amisit per primum peccatum: Unde sicut illa originalis justitia traducta fuisset in posteros simul cum natura, ita etiam inordinatio opposita. Sed alia peccata actualia vel primi parentis, vel aliorum non corrumpunt naturam quantum ad id quod naturæ est, sed solum quantum ad id quod personæ est, unde alia peccata non traducuntur. Hæc D. Thomas opportunè ad propositam quæstionem. Scilicet Adamus acceperat justitiam originalem pro se & pro suis posteris, si obedivisset: erat enim hoc pactum inter Deum & ipsum. Quod his verbis Genes. 2. exprimitur *in quacumque die comederis ex eo, morte morieris.* Ex quibus elicitur debuisse illam justitiam pro se & pro suis posteris amittere si inobediens fuisset in præcepto singulari, de non comedendo fructu arboris. Non enim patres alij accipiunt gratiam sanctificantem pro se & posteris cum hujusmodi conditione & lege: illa est in ipsis donum gratiæ personale, unde inordinatio illi opposita, cum eam amittunt, ad filios non transit: totaque corruptio peccati originalis est ex primo parente tanquam ex primo fonte, nec contrahitur per alios parentes proximiores, nisi tanquam per canales, per quos ab

A Adamo in ipsos descendit, ut egregiè disserit Albertus Magnus in 2. sent. dist. 33. art.

Ad oppositum respondet idem D. Thomas D. Augustinum hanc quæstionem movere in enchyridio, sed insolutam relinquere. Cum enim reipsa putaret peccatum originale in reatu consistere, afficianturque aliquando pœna temporali filij ob delicta parentum: majorem ansam habuit ea de re dubitandi. Patet ex cap. 47. ubi concludit se temere nihil audere affirmare.

Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum à generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum maioribus. Art. 52. Ibidem. cap. 6.

B QUæritur an contradictio aliqua fieri possit hujusmodi propositioni, quæ nihil aliud videtur significare quam æqualitatem peccati originalis in omnibus hominibus & respectu omnium. Quod asseritur ab Alberto Magno in 2. sentent. distinctione 32. articulo 4. & Divo Thoma 1. 2. quæstione 82. articulo 4. & communiter ab aliis Theologis. Quia omnes privantur gratia sanctificante propter transgressionem Adami, & æqualiter rei sunt & visione beatifica privandi æqualiter. Licet autem inclinatio ad malum maior sit in uno quam in altero, id non est ex peccato originali, sed magis ex constitutione & complexione naturali, quam quisque habuisset in pura natura.

Respondetur difficultatem hujus propositionis in C eo sitam esse, quod putaverit Baius non solum peccatum Adami, sed etiam aliorum parentum in filios transfundi, ut patet ex articulo præcedenti. Quia credidit ipse peccatum patris transire ad filium quodcumque illud sit, nec admittebat pactum illud inter Deum & Adamum, quod tali lege initum fuit, ut si ipse peccaret, omnes posteri in eo peccarent, si non peccaret, omnes in justitia originali nascerentur. Baianorum enim mens est, ut notat Ripalda tom. 3. de *Ente supernaturali.* disp. 3. sect. 2. peccatum originale ex natura in posteros transfundi, tanquam verum & naturalem ejus effectum, & non moralem ab aliqua Dei lege seu pacto pendentem, pactum enim istud fictitium putant. Ex quo principio pervium est æstimare etiam alia peccata & demerita parentum ad D filios transfundi, juxta verba Exodi 20. *Ego sum Deus fortis, &c. visitans iniquitates Patrum in filios in tertiam & quartam generationem.* Et quædam exempla scripturæ in quibus filios ob delicta parentum suppliciis affectos videmus, quæ refert Michael Palatius in 2. sentent. distinct. 33 disput. *unica.* Quapropter Divus Augustinus in Enchyridio c. 47. quæstionem hanc meticulose tractat, nec audet quidquam definire, ne posterius nati graviori sarcina peccatorum progenitorum suorum onerarentur. Quod autem non audebat asserere Divus Augustinus, ausus est Baius. Et quia difficultas obvia erat de filiis qui nascuntur cum minori concupiscentia & depravatione naturali, an æque participes essent malorum meritorum ejus à quo vitam hausissent, inde ejus propositio fuit, quæ hic damnatur. *Tantum meritorum malo-* E *rum (scilicet quorumcumque peccatorum) à generante contrahunt qui cum minoribus nascuntur vitiis, ac qui cum maioribus.*

Ad oppositum, quidquid sit de æqualitate peccati originalis, dicendum articulum non intelligi de malis meritis solius originalis, sed aliorum etiam peccatorum, quæ transfundi à generante in filium opinabatur Baius. Quæ opinio non est ad mentem scripturæ, quæ tantum intelligit filios puniri ob delicta parentum, si Deum odio ipsi habeant & sint imitatores paternorum delictorum, ut explicat Magister lib. 2. sentent. distinctione 33. Quare cum hæresis apud Judæos invaluisset, filios puniri ob peccata parentum, graviter reprehenduntur per Ezechielem c. 18.

Filij Israel quæ est hæc parabola, cum dicunt in Israel: patres ederunt uvam acerbam & dentes filiorum obstupuerunt, &c. anima quæ peccaverit ipsa morietur. Ut notat Procopius commentarius in Exodum.

Art. 53. *Eodem l. cap. 12.*

Diffinitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagij sit.

QUæritur an hæc assertio à vero deflectat: nam quod Pelagius hanc assertionem admiserit satis manifestum est: ex hoc enim principio necessitatem gratiæ excludebat, quod diceret Deum nihil homini præcepisse impossibile: si autem necessaria esset gratia ad præceptorum observationem, jam præcepta essent impossibilia & supra vires hominis. Quod vero tribuitur D. Augustino, indicat liber *de Gratia & Libero Arbitrio*, cap. 17. ubi ita habetur. *Qui ergo vult facere Dei mandatum & non potest, iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam, poterit autem cum magnam habuerit & instam:* & ibidem de D. Petro asseritur, putabat se posse, quæ se velle sentiebat.

Respondetur plurimum interesse, ut in legitimo sensu intelligatur assertio, cum si mandata Dei intelligantur esse simpliciter impossibilia, ab eorum observatione non leviter homines deterreantur: nemo enim, ait Ferus in cap. 41. *Epist. Johannis*, facile rem aggreditur quam audit sibi impossibilem. Considerari igitur potest homo in duplici statu post peccatum Adami. Primo in statu naturæ corruptæ simpliciter, qualis effecta est ex vi peccati denudata omni gratiæ auxilio. Secundo in statu corruptæ, sed tamen adiutæ ex meritis Christi quibusdam gratiæ auxiliis, quæ post peccatum statim adfuerunt, ita ut primus ille status vix duraverit, Deo statim post lapsum satagente hominem erigere, ut in Genesi patet. Igitur secundum primum statum, præcepta si data essent homini, essent impossibilia. Secundum statum secundum qui verus & realis est hominis status, præcepta sunt possibilia, nec possunt asseri impossibilia juxta Decretum Concilij Tridentini, Ses. 6. *Nemo temeraria illa & à patribus sub anathemate, &c.* Cum frustra darentur a Deo pro statu illo in quo servari non possent: unde præcepta sunt homini possibilia, non tantum in statu naturæ integræ quod volebat Baius, sed etiam in statu naturæ corruptæ propter auxilium gratiæ sufficiens quo corroboratur Fuitque illa mens D. Augustini, lib. *de Peccatorum meritis & remissione*, cap. 6. *Dubitare non possum, nec Deum aliquid homini impossibile præcepisse, nec Deo ad opitulandum & adiuvandum quo fiat, quod iubet, impossibile aliquid esse, &c.* Deum igitur asserebat Pelagius nihil præcepisse impossibile homini absolute spectato: at non ita D. Augustinus, volebat enim præcepta esse impossibilia homini in statu naturæ corruptæ simpliciter spectato, sed non homini cum gratia; unde cum absolutè & de facto præcepta sint possibilia, infertur necessitas gratiæ sufficientis. Vide D. Augustinum lib. *de Gratia & Libero Arbitrio*, cap. 16.

Ad oppositum dicendum est assertionem falso tribui D. Augustino in sensu in quo admittebatur à Pelagio, qui intendebat Deum nihil præcepisse impossibile homini gratia omni destituto, cui sensui non adhærebat D. Augustinus, ut patet ex cap. 16. libri de gratia & libero Arbitrio. Unde benè Tostatus Abulensis in cap. 16. Matth. quæst. 178 mandata Dei possibilia esse demonstrat, etsi ad ea requiratur gratia Dei, quia quod per alium possumus dicimur simpliciter posse, ut dicitur 3. *Ethic.* quæ per amicos possumus & per alios dicimur posse. Deus autem nulli subtrahit auxilium generale, ideo non est crudelis jubendo: etiam si juberet quod haberemus charitatem & gratiam, & virtutes, non esset crudelis,

quia etiam hoc erat facile obtineri, cum quidquid ab eo petierimus statim concedat, sic est de necessariis ad salutem nostram.

Art. 54. *Non habetur in libris Baij.*

Deus non potuisset ab initio talem creare hominem qualis nunc nascitur.

QUæritur an non sit orthodoxa hæc propositio: nam homo nunc nascitur mortalis, & variis concupiscentiis subditus atque miseriis præsentis vitæ, & ista omnia pœnæ sunt peccati: cum ergo Deus hominem condidisset sine peccato, non potuisset innocens pœnis peccatorum subjici & talis existere qualis nunc nascitur.

Respondetur, excepto peccato, nihil repugnare quo minus tam morti & miseriis ac concupiscentiis obnoxius crearetur à Deo quam nunc est: nam cum naturalis hominis compositio sit ex anima & corpore, sicut hujus mundi compositio est ex diversis elementis: spiritui vero & corpori competant naturaliter diversæ facultates & inclinationes, ex quibus necessu est oriri motuum repugnantiam ac contradictionem reciprocam, atque etiam infirmitatem ac mortalitatem corporis, Deus potuisset si ita voluisset, res omnes sinere ut agerent secundum vires suas accommodando illis concursum suum generalem; quis enim omnipotentem naturæ authorem ad aliter agendum possit adigere? potestati enim ejus quis resistit? nec injustitiæ damnandus esset hic processus, cum nihil creaturæ debeat supra id quod ejus naturæ principia competit. Unde si ex hinc pateretur corpus, aut tristaretur spiritus, non immerito illud Evangelicum usurpare posset. *Amice non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum est & vade* Matth. 20. Sic dicit Heruæus Britto in 3. dist. 4. quæst. 1. fomes est habitualis inclinatio appetitus sensitivi in aliquod delectabile secundum sensum præter imperium rationis. Quæ quidem inclinatio posset esse in homine in puris naturalibus constituto, ut si fieret homo de lapide, & nullum supernaturale donum ei conferretur, & tunc esset talis inclinatio non culpa vel pœna, sed tantum quidam defectus naturalis.

Ad oppositum, dicendum aliquid posse competere uni rei dupliciter, vel tanquam debitum connaturale, vel tanquam pœnam aut supplicium peccati: igitur si homo ab initio talis creatus fuisset qualis nunc nascitur, habuisset repugnantiam appetituum, mortalitatem & miserias vitæ velut aliquod debitum connaturale, non tanquam pœnam & supplicium, quæ solutio inferius magis elucidabitur.

Art. 55. *Lib. de Orat. pro Defunctis.*

In peccato duo sunt, actus, & reatus: transeunte autem actu nihil manet nisi reatus sive obligatio ad pœnam.

QUæritur an deficiat in aliquo hic articulus: etenim præter illa duo non apparet quid in peccato reperiatur, & quid transeunte actu supersit, præter reatum, seu obligationem ad pœnam.

Respondetur inter diversos effectus peccati etiam numerari maculam: nam cum omne peccatum sit privatio perfectionis debitæ: hæc autem perfectio metaphoricè sit quidam nitor animæ qua peccans privatur: privatio autem nitoris sit quædam macula: idcirco præter reatum manet etiam macula post peccatum. De qua Josue 22. *Usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet.* Quin etiam manet aversio quædam à Deo, quæ duplex considerari potest, una à Deo tanquam a legislatore quæ est essentialis peccato, altera à Deo tanquam ab ultimo fine quæ est effectus peccati, ex quibus etiam sequitur offensa Dei seu provocatio ad iram, & reatus pœnæ, & innumera mala quæ peccatum consequuntur. Legendus Doctor Angelicus 1. 2. quæst. 86. art. 1. & 2.

Ad oppositum dicendum est non satis intelligere malitiam peccati, qui præter reatum nihil post illud in peccante remanere putant: remanet, inquit D. Thomas, ubi supra, aliquid privativè, scilicet privatio conjunctionis ad divinum lumen, nec remanet in eadem habitudine ad Deum in qua erat prius. Unde consequenter fit, ut peccatum non possit remitti quin fiat conversio libera ad Deum, seu sit perfecta illa dilectionis & contritionis, seu attritionis. A

Art. 56. Ibidem. *Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione proprie reatus peccati dumtaxat tollitur, & Ministerium Sacerdotum solum liberat à reatu.*

QUæritur an Censorium stigma inuri etiam debuerit isti propositioni, quæ ex præcedenti articulo consequens est, maxime cum D. August. tractatu 49. *in Johannem*, & alibi, & D. Greg. Magnus Hom. 26. in *Evangelia*, dicant quod in suscitatione mortui Lazari significata est resuscitatio peccatoris, sed Lazarus est prius a Domino vivificatus quam traderetur discipulis exolvendus: ergo absolutio Sacerdotis nihil operatur super culpam, tantum ergo super reatum, ut à pœna solvatur peccator. B

Respondetur propositionem Baij duplici modo sustineri à quibusdam, ab his enim defenditur quod credant prærequiri perfectam contritionem, ut dispositionem & necessariam & præviam absolutioni Sacerdotis: quo posito semper absolutio inveniet culpam remissam; unde tantum operabitur in reatum pœnæ, illum tollendo: ab aliis defenditur quod nihil præter reatum remanere putant transeunte actu peccati; unde & in solum reatum virtutem exercere posse Sacerdotem existimant. C Sed uterque modus explodi debet, primus quidem quia baptismus ut plurimum confertur infantibus, in quibus extat peccatum originale nullo prævio contritionis actu deletum: quod etiam similiter in adultis invenitur, in quibus peccata remanent, quia plures solum disponuntur ad Sacramentum Pœnitentiæ per actum attritionis, qui insufficiens est ad deletionem peccatorum sine actuali absolutione. Secundus etiam modus, qui est magis ad mentem Baij rejiciendus est, quia transeunte actu peccati, remanet macula seu peccatum habituale, sive illud consistat in privatione gratiæ, vel in actu ipso peccaminoso non retractato & moraliter remanente, de quo disputant Theologi. D Macula autem illa seu peccatum habituale tollitur per Baptismum & Pœnitentiam. Cujus rei ratio est quod forma horum Sacramentorum significet remissionem veri peccati: efficiunt autem id quod significant, parum enim esset ut bene ait Durandus in 4. dist. 18. quæst. 2. quod Sacerdos Evangelicus virtute clavium solum ostendat culpam à Deo dimissam, sicut Sacerdos legalis solum ostendebat in aliquo lepram esse mundatam; istud enim est contra dignitatem Sacramentorum novæ legis quæ efficiunt quod figurant, ipsa autem forma absolutionis significat dimissionem peccati.

Ad oppositum dicendum est duplicem distingui vivificationem peccatoris: unam per gratiam excitantem, alteram per gratiam justificantem, prior autem vivificatio nondum tollit culpam: & secundum illam peccator debet esse vivificatus ut se sistat Sacerdoti: E non vero necessario secundum posteriorem vivificationem, quam operatur sæpe sæpius Sacerdos in adultis solum attritis, & penes hoc debet intelligi comparatio Lazari cum pœnitente.

Art. 57. Ibidem. *Peccator penitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens & inspirans vivificat eum, & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.*

QUæritur an hæc propositio in eadem damnatione reputari debeat cum duabus præcedentibus quibus affinis est: etenim Hugo de sancto Victore qui parvus Augustinus dictus est, hujus assertor est lib. 2. *de Sacramentis* parte 14. cap. 8. ubi modum explicans quo peccatum remittitur. Hoc bene, inquit, in resuscitatione Lazari significatum est, quem ipse Dominus per se prius intrinsecus à vinculo mortis absolvit, vivificatum autem deforis ministerio ipsorum Apostolorum solvi præcepit. Sic namque in sancta Ecclesia nunc mortuos peccatis per solam gratiam suam interius vivificans ad compunctionem accendit, atque vivificatos per confessionem foras venire præcipit: ac sic deinde confitentes per ministerium Sacerdotum ab interiori vinculo, hoc est, à debito damnationis absolvit.

Respondetur ex supradictis satis patere Sacerdotem non solum à reatu, qui est effectus peccati, sed etiam ab ipsomet peccato, aut culpa seu macula absolvere. Quare D. Joannes Chrysostomus Homil. 6. in 2. Epist. ad Cor. sic loquitur de Deo: nec hoc solum mirum est quod *vivificat*, sed etiam eadem faciendi potestatem aliis quoque tribuit. *Accipite* enim inquit *Spiritum Sanctum, &c.* Quibus addendum est ex Concilio Tridentino Sess. 6. in decreto de *Justificatione* cap. 14. pœnam æternam vel sacramento vel sacramenti voto una cum culpa remitti. Et Michael Palatius in 4. sent. dist. 18. disp. 2. ait Ugonem viam novam excogitasse quam nullus Theologorum probatam jam habet, ideoque exolita via est. Et dilemmate, inquit, isto agam contra Ugonem, quia vel hic justificatus manet obligatus ad pœnam æternam, vel non manet: si non manet, igitur dimissa est pœna æterna: si manet obligatus, ergo manet sub crimine, si quidem a posteriori si rem agis, reatus ad ipsam pœnam est ipsum crimen. Quare Dominus Matth. 5. crimen subindicans ait, *qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit Gehennæ ignis.* Et criminosi in scriptura rei Gehennæ appellitantur; &c. Igitur ipsum peccatum est indignitas ad possidendum regnum Dei. Ablato igitur peccato ex Dei gratia, necessario justificatus dignus est vita æterna: si dignus illa, quomodo manet obligatus ad æterna supplicia? Nam obsecro quid differt ab inimico, aut quomodo intelliges purgatam esse inimicitiam, si obligatio adhuc manet ad æterna supplicia? Nonne Paulus inquit ad Rom. 8. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo:* at iste justificatus, ante absolutionem est in Christo ut tu fateris. Et demum sicut stipendia peccati mors, ita stipendia gratiæ est vita æterna.

Ad oppositum dicendum est, comparationem Lazari cum peccatore resurgente in alio puncto consistere, ut supra explicatum, nec habendam esse rationem authoritatis Magistri Ugonis, cum in hac quæstione valde perplexi fuerint antiqui quidam Scolastici ac parum convenientia scripserint. Cum nondum per Concilia res elucidata fuisset nec D. Thomæ opusculum 22. *de forma absolutionis*, lucem non modicam attulisset ad quædam tunc obscura & difficilia explananda, quem postea omnes fere Theologi sequuti sunt.

Art. 58. Lib. de Indulgentiis cap. 8.

Quando per Eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant nam alioqui essemus aliqua ex parte redemptores; sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur & communicatur.

QUæritur an à linea recti & veri abscedat hæc propositio: ereoim videtur estollere dignitatem Christi Domini, qui pro nobis ita abunde satisfecit virtute & efficacia passionis suæ, ut cooperatoribus non indigeat, qui si illi addantur, videtur per illos detogari excellentiæ satisfactionis illius, de qua sic D. Joan. 1. Epist. canon. cap. 2 *& ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.* Imo docent Theologi communiter satisfactionem Christi sufficientem fuisse ad exhaurienda peccata mundorum infinitorum, si tot extitissent. Superflua ergo est hominum satisfactio, & sine necessitate admittitur justum pretium in eorum operibus ad satisfaciendum.

B Respondetur bona opera quæ fiunt ab homine justificato, esse justum & æquale pretium pro Redemptione pœnæ temporalis quæ superesse solet post remissionem culpæ, neque id habere ex applicatione satisfactionis Christi, quasi non aliter essent satisfactoria quam per communicationem satisfactionis Christi quæ det illis formam ipsius satisfactionis aut partiale supplementum sine quo non essent satisfactoria. Probatur quia eodem modo theologizare C convenit de merito vitæ æternæ, ac de satisfactione nostra pro pœna temporali, cum æqualiter dependeant opera nostra a Christo ut meritoria & ut satisfactoria: at opera justorum ex gratia profecta habent condignitatem ad vitam æternam absque eo quod constituantur in esse meritorio per meritum Christi illis applicatum: ergo multo magis habebunt condignitatem ad redimendas pœnas temporales, absque eo quod communicetur illis satisfactio Christi ad constituendum vel totum uel partialem illorum valorem. Probatur consequentia quia vita æterna plus excedit opera nostra quam pœna temporalis: ergo si ad hanc acquirendam habent æqualitatem, multo magis ad illam redimendam. Favet quoque Concilium Tridentinum sess. 6 cap. 14 *de Justificatione* D ubi asseritur in pœnitentia contineri satisfactionem per eleemosynas & jejunia pro pœna temporali. Quod intelligitur de satisfactione ex condigno & non tantum es congruo: nam sic essent etiam pro pœna æterna. Lege de his Suarem de Gratia lib. 12. cap. 19. & Cardinalem de Lugo de pœnit. disp. 24. sect. 1.

Ad oppositum dicendum est nullam injuriam irrogari meritis aut satisfactioni Christi ex operibus nostris meritoriis aut satisfactoriis, quia valor omnis operum nostrorum fundatur saltem remote in passione Christi à qua habemus gratiam & auxilia, quibus operemur meritorie & satisfactorie: nec inconveniens est si aliqua ex parte dicamur nostri Redemptores, scilicet minus principaliter & dono Christi, E juxta illud Danielis 4. *peccata tua eleemosynis redime.* Unde quo magis theatrice istud obtrudunt hæretici, eo inanius est.

Art. 59. Ibidem.

Per Passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

QUæritur an quid sit heterodoxum & minus doctrinæ communi Theologorum conforme in hoc articulo, multum enim illi favere videtur Magi- A ster lib. 4. sent. dist. 18. & ad illam distinctionem art. 15. Albertus Magnus asserens ibi charitatem Ecclesiæ dimittere peccata, quia dicitur, participem me fac Deus omnium timentium te, & custodientium mandata tua, ergo in participatione bonorum Ecclesiæ dimittuntur peccata. Sed charitas est quæ facit bona communia & participabilia à diversis. Adhuc unus ticulus est *Sanctorum communionem*, & ab omnibus solet exponi, Credo in Spiritum Sanctum per charitatem communicantem bona Ecclesiæ: sed per bona remittuntur mala: ergo videtur quod per charitatem Ecclesiæ solvantur delicta. Adhuc proverb. 10. *universa delicta* operit charitas.

Respondetur Michaëlem Bajum per hujus articuli verba intendisse tollere potestatem jurisdictionis quæ est in Ecclesia, maxime in Summo Pontifice ad B concedendas indulgentias, quibus extra sacramentum per applicationem satisfactionum Christi ac sanctorum solverentur justi a pœnis temporalibus post remissionem culpæ remanentibus. Indulgentia enim absolutio dici potest respectu vivorum, solutio vero respectu defunctorum ut docet Bellarminus lib. 1. *de Indulgentiis* cap. 5. esse autem potestatem in Ecclesia ad concedendas indulgentias definit Concilium Tridentinum in decreto *de Indulgentiis*, & Leo decimus in *Bulla* contra Lutherum, & demonstrat antiquissimus Summorum Pontificum usus: qua in re credi non potest eos deceptos fuisse, ita ut erraverint in illis concedendis. Itaque indulgentia non est negotium solius charitatis quæ reddat bona amantium communia, sed etiam negotium est potestatis & jurisdictionis, qua Summus Pontifex ad pascendas oves Chri- C sti superabundantes Christi & quorumdam sanctorum plus habentium satisfactiones aliis applicat minus habentibus, idque juridice & cum potestate extra sacramentum.

Ad oppositum dicendum est Albertum Magnum ita asserere charitatem Ecclesiæ dimittere peccata, id est pœnas temporales peccatorum, ut tamen id fiat per potestatem clavium iis qui sunt in charitate. Unde & docet ad dist. 20. ejusdem libri, Pontificem extra charitatem existentem concedere indulgentias (art. 10.) quia tali Papæ influit Spiritus Sanctus ea quæ sunt potestatis, & dare indulgentias est, inquit, gratia gratis data, quæ potestatis est, non bonitatis vitæ aut probitatis.

Art. 60. Lib. 2. de Meritis operum. cap. 5.

D *Illa Doctorum distinctio, divina legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc est ad modum meritorum, commentitia est & explodenda.*

QUæritur an immerito impetat illam distinctionem: cum enim Scholastici Theologi aliqui scaturiant pluribus distinctionibus frivolis & levibus, forsan illarum de numero hæc esset. Vult enim Deus observari sua mandata perfectè, ut eum amemus ex toto cordo, operando modo sublimiori. Deuter 16. *juste quod justum est persequeris*: ergo videntur man- E data non posse observari quoad substantiam, nisi etiam observentur cum omnibus circumstantiis quibus ita perfectè observentur, ut valeant operantem ad regna cœlorum perducere.

Respondetur constantissimam esse doctrinam Theologorum quod omnis actus moraliter bonus non est meritorius vitæ æternæ, nisi fiat cum aliquibus circumstantiis & conditionibus quæ ad meritum requiruntur, utputa quod fiat liberè, ab homine viatore, existente in statu gratiæ, & secundum plures quod actu referatur in Deum per charitatem vel per religionem. Certum est etiam quod possunt plures homines facere aliquod opus bonum & præceptum,

quod non habebit propterea omnes circumstantias ad meritum requisitas. Ut puta si fiat ab homine existente in statu peccati, aut cum intentione aliqua temporali: unde tunc implet mandatum quoad substantiam, & non servat modum secundum quem potest esse meritorium vitæ æternæ. Ex quo nascitur hæc distinctio, quæ in re solida fundatur, ut non possit haberi levis & frivola seu commentitia & explodenda.

Ad oppositum dicendum est post D. Thomam 1. 2. quæst. 100. art. 11. Modum præcepti non cadere sub præceptum, modus charitatis inquit, non cadit sub præcepto. Hoc est dicere quod in hoc præcepto, Honora patrem, non includitur quod honoretur pater ex charitate, sed solum quod honoretur pater. Unde qui honorat patrem, licet non habeat charitatem, non efficitur transgressor hujus præcepti: etsi sit transgressor præcepti, de actu charitatis.

Art. 61. Ibid. c. 6. *Illa quoque distinctio qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto & omnibus circumstantiis rectum & bonum, quod moraliter bonum appellare consueverunt, vel quia est meritorium regni æterni, eo quod sit à vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda est.*

QUæritur an non rectè doctor Baius incedat in explodenda illa distinctione: etenim non videtur admittendum ullum opus bonum ex objecto & circumstantiis omnibus sine gratia: gratia autem efficit hominem vivum Christi membrum & infert secum justificationem, quia est efficax & includit fidem per dilectionem operantem: ergo non potest separari opus bonum a statu in quo homo est vivum Christi membrum: frustra ergo distinguitur opus bifariam bonum eo modo qui explicatur in articulo.

Respondetur Doctorem Baium consequenter loqui ad sua principia: posito enim quod non sit alia gratia per Christum, nisi efficax quæ infert justificationem hominis & reddit eum vivum Christi membrum: posito rursus quod nullum opus bonum elici possit ab homine nisi habeat gratiam illam efficacem, jam optimè sequitur, nullum opus bonum morale produci ab homine, nisi sit justificatus & sit vivum Christi membrum: unde fit ut distinctio illa evanescat. Sed quia ordinarium est ut dato uno absurdo aliud absurdum sequatur, idcirco datis & admissis illis principiis absurdis, sequitur etiam illud absurdum, quod talis distinctio rejicienda sit, cum potius retinenda sit, tanquam maximè conformis doctrinæ veræ, & Theologicæ, & principia illa, ex quibus infertur esse rejiciendam, falsa sint. Datur enim aliqua gratia per Christum quæ prævenit Liberum Arbitrium, movetque & adjuvat ut aliqua bona agat quibus se disponit ad justificationis gratiam. Patet ex scripturis passim & ex Concilio Tridentino sess. 6. *de Justificatione* can. 3. & 4. Potest etiam homo plura bona moralia agere ex virtute & cum adjutorio gratiæ prævenientis, etsi non inferat ipsam justificationem, etiam in statu naturæ corruptæ. Nam aliqua bona opera non sunt ipsi naturæ improportionata: & aliunde si natura ipsa nihil posset nisi malum, pejor esset dæmonibus ipsis, qui non peccant cum credunt & contremiscunt, etiam sine adjutorio prævenientis gratiæ.

Ad oppositum dicendum est aliqua bona opera elici posse ab homine in statu peccati existente ex adjutorio gratiæ prævenientis: unde objectio innititur falsis principiis. Legi potest de iis Faber Faventinus in disput. Theolog. de Prædest. quæstione 1. disput. 6.

Art. 62. Lib. de charitate quantum ad sensum *Sed & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pænitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis, qua divina legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.*

QUæritur an non juste damnetur hæc distinctio: etenim hic sermo est de statu naturæ corruptæ quæ potentiori auxilio indiget quam natura integra, cui satis erat gratia excitans & sufficiens ad bene operandum si vellet, unde tunc locum habere poterat inspiratio Spiritus Sancti, cui liberum & arbitrarium esset voluntati resistere: at post peccatum natura est extreme abjecta & infirma, ut opus illi sit gratia efficaci quæ inferat Spiritum charitatis inhabitantem: ergo in statu naturæ corruptæ malè affertur distinctio illa qua stabilitur gratia quædam sufficiens, cum non sit nisi gratia efficax quæ reddit Spiritum-Sanctum in anima inhabitantem.

Respondetur distinctionem illam satis expresse fundari in verbis Apocalypsis, cap. 3. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi januam, introibo ad illum & cœnabo cum illo & ipse mecum.* Quin & in Canticis Canticorum idem exhibetur cum sponsus loquitur ad sponsam, invitans illam ut sibi portam cordis reseret, quo apud illam fixa mansione residere possit, cap. 5. *Aperi mihi soror mea, amica mea, &c.* & cap. 6. *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum ut pascatur in hortis, &c.* Ubi videmus sponsum animarum mox excitare ipsas ad bona opera, mox in ipsis non inhabitare: scilicet, ut rectè Lovanienses asserunt *in perdocta explicatione damnationis articulorum Bay*, ante remissionem peccatorum, atque inhabitantem Spiritum & justificationis & vitæ, quædam inchoationes dumtaxat sunt conceptionibus, ut loquitur Augustinus, quæst. 2. ad *Simplicianum*, similes: at non solum spiritaliter concipi, verum etiam nasci opus est, ac tum demum cœptum justificationis opus ac vivificationis infusione vivificæ charitatis absolvitur.

Ad oppositum dicendum est eamdem esse naturam humanam in statu naturæ integræ, & in statu naturæ corruptæ: tantumque differre quod in illo statu habebat gratiam qua motus concupiscentiæ reprimebantur: in hoc habet privationem gratiæ, quo fit ut motus concupiscentiæ validius agant. Ad hoc autem resarciendum non opus est ut gratia in præsenti statu sit alterius speciei; sed tantum ut sit paulo potentior ad impetus concupiscentiæ moderandos. Unde necesse non est ut semper sit efficax & inferat actualem Spiritus-Sancti inhabitationem.

Item & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur peccator, dum ei pænitentia & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius qua vivificatur qui vere justificatur, & palmes vivus in vite Christi efficitur, pariter commentitia est, & scripturis minime congruens. Art. 63.

QUæritur an non jure Doctor Baius insurgat adversus hanc distinctionem: qua quidam Theologi solvunt, quod ait Magister lib. 4. sent. dist. 18. post aliquot patres, Christum obtulisse Lazarum jam vivificatum discipulis solvendum, ad probandum quod Sacerdotes nihil possunt in ipsam culpam, ut eam diluant, sed à solo Deo remittatur cum præsupponitur peccator jam vivificatus antequam confiteatur: ergo gratia sanctificante donatus, quæ est vita hominis interioris, juxta quem modum scriptura vivos appellare solet qui sunt in gratia constituti; mortuos qui ea privati sunt, sicut dicitur Apoc. 3. de

Episcopo Sardensi. *Nomen habet quod vivat, & mortuus es.*

Respõdetur improbationem duplicis hujus vivificationis ex eodem fundamento ortam esse ac improbationem præcedentium distinctionum; scilicet non concinit Baius doctrinæ communi in Ecclesia receptæ, quod peccator sæpe per gratias prævenientes & inefficaces adhuc justificationis realis, moveatur, incitetur ac adjuvetur ad disponendum se sanctificationi, per varios actus fidei, spei, & charitatis, & Pœnitentiæ seu Contritionis. Vult istos omnes pios motus produci, & causari à gratia ipsa sanctificante quæ vita est hominis. Quasi vero gratia sanctificans esset medium ad illos pios motus, qui etiam metaphoricè dici possunt vita hominis saltem inchoata, & non potius illi motus pij essent medium ad gratiam sanctificantem acquirendam, ad quam sunt dispositiones juxta Concilium Tridentinum sess. 6. in decreto justificationis cap. 6. *Disponuntur autem ad justificationem, &c.* & juxta D. Thomam 1. 2. quæst. 109. art. 6. ubi satis evidenter se explicat, licet alibi à seipso dissentire videatur. Quare priusquam peccator justificetur, ex inspiratione & adjutorio Spiritus-Sancti primum aliquos producit pios motus, quibus paulatim disponitur ad gratiam justificantem. Raro enim in instanti perficitur hæc dispositio, sed paulatim præparatur voluntas à Domino.

B Ad oppositum dicendum etiam peccatorem qui ex gratia excitante movetur, & disponit se ad gratiam sanctificantem, metaphoricè dici posse vivum; quia habet aliquas actiones vitæ spiritalis, etsi etiam metaphoricè dici posset mortuus propter privationem gratiæ habitualis, aut semivivus, vel semimortuus C quia vita ejus nondum perfecta est: nec istud alienum à Scriptura, quæ Luc. 10. exhibens hominem in statu peccati, semivivum relictum esse dicit post plagas peccati, quia adhuc elicit quasdam actiones vitæ spiritualis ex motione Spiritus-Sancti: nec necesse est comparationes ad unguem servari quoad omnia. Vide Alensem in cap. 3. *Apoc.* ubi quatuor affert signa vitæ spiritualis.

Art. 64. Nec est in Baij librit.

Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis Liberi Arbitrii bonus, sive non malus, & gratia Christi iniuriam facit, qui ita sentit & docet.

QUæritur an perversum dogma contineat hæc propositio: etenim nihil familiarius est in scriptura, quam hominem nihil posse boni operari sine D gratia Christi, Joan. 6. *Sine me nihil potestis facere*, & D. Augustinus epist. 47. post D. Cyprianum, omnia quæ pertinent ad bonos mores vult essa petenda à Deo in oratione, *ne de libero*, inquit, *præsumentes arbitrio à divina gratia excidamus*; at non petimus à Deo id quod habemus in potestate: ergo nullum bonum morale est in potestate Liberi Arbitrij, sed omnia tribuenda sunt gratiæ per Christum, quæ est efficax & infert ipsam charitatem. Unde in mente D. Augustini actiones infidelium, etsi studiosæ apparerent, peccata sunt.

Respondetur post Fabrum Faventinum in disp. de *prædest.* quæst. 1. disp. 61. cap. 2. ex hac propositione, quod nihil boni operari possit natura humana, E sequi illam magis esse imperfectam, quam quæcumque alia natura creata irrationalis & inanimata: imo videretur esse figmentum diaboli: consequantia probatur, quia ex propriis viribus non posset facere nisi malum; nullum autem bonum non solum supernaturale, sed nec naturale & ordinis inferioris: cæteræ autem creaturæ ex viribus suis naturalibus cum influentia generali, possunt efficere bonum opus sibi proportionatum. Certè maximæ indignitatis & imperfectionis est quod natura humana non habeat omnia requisita ad faciendum opera sibi connaturalia, ut ad subveniendum pauperi, ad honorandum pa- A trem: ignis autem ad comburendum, & aqua ad madefaciendum habeat omnia requisita & auxilium Dei generale paratum, & possit operari opera convenientia suæ naturæ & speciei. Hæc Faventinus & plura ibidem digna quæ legantur a Baianis, & si nobis necesse non sit admittere, quod ista fiant sine Dei gratia, qui prævenit hominem & ad bene operandum incitat ac adjuvat: etsi non sit illa gratia efficax & invincibiliter justificans, ac charitatem importans, quam solam gratiam per Christum male agnoscunt.

Ad oppositum dicendum est textum D. Joannis intelligi de operibus quibus homines disponuntur ad gratiam, quæ sine gratia Christi fieri non possunt, & de operibus ibidem meritoriis vitæ æternæ: quod autem bona opera petantur in oratione, hoc non arguit necessitatem gratiæ efficacis ad illa operanda, sicut quando petitur pluvia aut panis quotidianus in oratione, non inde fit ut gratia efficax sit requisita ad illa; quod autem requirunt actum amoris Dei, ad bonum opus, & si ista admitteretur, tamen gratia excitans sufficeret ad faciendum aliquod opus intuitu Dei, nec video cur tam difficilis appareat aliquis actus amoris Dei, ut in illo eliciendo, nescio quem Herculem domandum sibi fingant. Quod vero spectat ad actiones studiosas infidelium, præter ea quæ dicta sunt in superioribus articulis, addimus ex doctissimo Thoma Hurtado disputatione 18. de *supernaturalitate* rerum *controversia* 5. membro 3. vocari à D. Augustino peccata, negative non positive: quia non sunt ut oportet ad vitam æternam, attamen non inferunt reatum pœnæ, nec hoc ullibi dicit D. Augustinus.

Sola violentia repugnat hominis libertati naturali.

Art. 65. *Lib. de Libero Arbitrio. cap. 7.*

QUæritur an ista propositio censuræ latus præbeat: etenim qui hanc argutandam esse putant, ea maxime ratione ducuntur quod etiam necessitas repugnet hominis libertati naturali: ita ut non sit liberum quod fit necessario, quamvis voluntariè fiat & sine coactione: at id minime admittendum est; quandoquidem in sententia Scoti, Spiritus-Sanctus producitur libere à Patre & Filio; etsi producatur necessario: ergo necessitas non repugnat libertati, sed solum violentia & coactio: & D. Augustinus in Enchyridio cap. 105 sic enim prius oportebat hominem fieri, ut & bene velle possit & male: nec gratis si bene, nec impune si male: postea vero sic erit, ut male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio; *multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino servire [non] poterit peccato:* ergo homo non desinit liberum habere arbitrium, etiamsi necessitetur ad bonum.

Respondetur Baium & ejus asseclas opinioni isti de libertate adhærere, eo quod sit illis medium ad defendendam gratiam efficacem in præjudicium gratiæ sufficientis; cum enim viderent sibi opponendum fore, admissa illa gratia cui voluntas necessario obtemperare deberet, sequi destructionem libertatis ad agendum & non agendum, mutaverunt essentiam libertatis humanæ ut se habet in præsenti statu, dixeruntque illam minime bilancis instar hinc & inde ferri posse, sed quamvis necessario uni parti adstricta sit, dum voluntario & sine violenta manu id fiat, libere fieri, quia liberum & necessarium simul conveniunt nec sibi invicem repugnant. Sicque error de gratia efficaci impulit in errorem istum de libertate præsentis status. Nam cum hæc libertas sit idonea merito & demerito, non possit vere esse meritum & demeritum, ubi est necessitas agendi: nec potest esse libertas præsentis status cum hac necessitate. Et certe mens Baij fuit, hominem in statu naturæ integræ fuisse liberum ad bonum & malum: in statu autem

naturæ corruptæ ante auxilium speciale, quod vocant, gratiæ efficacis, non posse nisi malum agere, posito vero illo auxilio, necessario bonum agere ad quod movet voluntatem. Cum tamen scriptura sacra satis innuat esse in hominis arbitrio agere vel non agere bonum, ut cum dicitur Matt. 16. *si quis vult venire post me abneget, semetipsum* & cap. 19. *si vis ad vitam ingredi serva mandata.* Quod si ita non esset, Frustra essent consilia, exhortationes, aliique conatus quibus ad bene agendum excitantur homines.

Ad oppositum, Scoti caliginem dispelles, intelligendo ipsum intellexisse per produci libere Spiritum-Sanctum, produci a voluntate, sicut quando dicit filium produci naturaliter, intelligit produci ab intellectu: patet ex quæst. 1. prologi in *reportatis* art. 3. ubi dicit Spiritum-Sanctum libere produci, filium non libere sed naturaliter. At si liberum nihil aliud diceret quam sponteneum, æque filius produceretur libere. Unde ait differentiam productionis filij esse in principio, scilicet intellectu, qui est de essentia naturæ intellectualis, non sic autem voluntas. Quod spectat ad D. Augustinum: hic est controversia de Libero Arbitrio secundum statum præsentis vitæ, prout est capax meriti & demeriti. Sic autem sumptæ libertati, non solum coactio sed etiam necessitas repugnat, quia non meremur iis quæ necessario facimus. At D. Augustinus loquitur de Libero Arbitrio secundum statum futuræ vitæ, quod non se extendit ad malum, sed ad bonum aliquod unum ex pluribus. De quo diximus plura in Theol. *Affect.* 1. par. tract. 4 medit. 14.

Art. 66. *Non est in Baii libris.*

Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit.

QUæritur an culpabilis sit hic articulus: nam D. Augustinus lib. 3. de Libero Arbitrio c. 18 ejus patrocinium suscipere videtur dicens. *Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo recte facere & non potest.* Ubi apparet satis evidenter peccandi necessitas, quæ tamen improbanda decernitur à Sancto Doctore Augustino.

Respondetur nihil evidentius esse in doctrina etiam D. Augustini, neminem peccare in eo quod vitare non potest: sic enim loquitur lib. *de duabus animabus* cap. 12. *peccati reum teneri aliquem, quia non fecit quod facere non potuit, summa iniquitatis & insania est.* Et ibidem *si ita coguntur ut resistendi potestas nulla sit, non peccant* & lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 18. *quis enim peccat in eo quod nullo modo caveri potest? peccatur autem: caveri igitur potest*: plures sunt alij textus D. Augustini qui in eamdem sententiam conspirant, quam omnes eo ipso verissimam habent, quod mandata Dei in quorum transgressione peccatur, non sint impossibilia, unde homo non necessitatur ad ea transgredienda cum sint possibilia Deo suppeditante cuilibet sufficiens auxilium ad eorum observationem: sed cum Baius negaret istud auxilium sufficiens videretque sibi opponi, homines necessario transgressuros præcepta Dei, & in illa transgressione fore innocentes, cum aliter agere non potuissent: ut defenderet illum errorem de gratia, asseruit nihilominus homines damnandos fore, nonobstante necessaria præcepti transgressione. Sicque abissus abissum invocat, & error errorem trahit, & qui unum absurdum mordicus defendunt, absurda alia pleraque sine fronte admittunt. talis est doctrina hujus articuli Baiani, quo admisso, sequitur hominem in hac vita peioris esse conditionis quam ipsi dæmones & damnati, quibus nullus accedit novæ damnationis gradus ob quascumque transgressiones quibus ex necessitate succumbunt quotidie: tam absurdum est ei non refragari.

Cap. 19. *peccatum* Ad oppositum dicendum est, eo loci sermonem esse D. Augustino de Vitiis & concupiscentiis, cæterisque motibus involontariis quos nolentes aliquando sentimus. At hi motus non sunt proprie peccata & culpæ, etsi ita vocentur quod ex peccato primi patris nostri insurgant & peccatorum causæ sint ac radices. Quare sunt improbandi, satisque in progressu hujus textus demonstrat D. Augustinus in hominis esse potestate his motibus ad peccandum non consentire, ob præsens Dei auxilium. *1. pœna peccati.*

Infidelitas pure negativa, in his in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

Art. 67. *Nec est in eius libris.*

QUæritur an erroneus sit hic articulus: etenim D. Augustinus lib de Gratia & Libero Arbitrio cap. 3. agens de fide & ignorantia in his qui nihil de fide audierunt: an non sic illos per eam excusari ut non sint æternis pœnis obnoxij, sed sic *ut levius saltem illis torqueantur.* Quod firmari potest hoc argumento, quia si quis excusaretur à peccato ob infidelitatem negativam, maxime ob defectum revelationis fidei. Sed defectus ille non potest excusare, quia est pœna inflicta homini ob peccatum Adæ: quæ pœna cum sit voluntaria in sua causa, quæ est peccatum Adæ, non excusat à peccato.

Respondetur infidelitatem negativam seu privativam in Barbaris & infidelibus qui de fide nihil audierunt, non esse peccatum, nec propter illam damnandos fore, sed propter alia peccata quæ admiserunt. Sic censet D. Augustinus tract. 89. in Joan. & D. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 1 probaturque ex verbo Christi Joan. 15. *si non venissem & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent*: at Christus non est loquutus ad plures infideles qui nullum unquam prædicatorem audierunt: & quamvis Deus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum, infundatque varias inspirationes etiam in animabus Barbarorum: primæ tamen ejus illuminationes & inspirationes non ferunt directe ad fidem habendam primo, sed alia quædam bona moralia, quæ si peragerent disponerentur ut etiam illuminarentur & inspirarentur ad fidem capescendam: Quare pluribus non loquitur Deus ullo modo de fide, sicque ex intentione humana eam capescere non possunt. Unde immunes sunt à peccato ex hoc capite, quod præcise fidem non habent. *l. 3. de L. Arbitr. cap. 19.*

Ad oppositum dicendum est mentem D. Augustini eo loci esse, quod infideles isti non excusabuntur ab aliis peccatis contra legem naturæ perpetratis propter infidelitatem & ignorantiam mysteriorum fidei. Quod vero additur esse volontate primi hominis, non sequitur magis esse peccatum quam sit ipsa mortalitas quæ peccatum non est, etsi in pœnam peccati invecta.

Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem & inspirationem gratiæ, quæ per eam faciat justificatos implere legem.

Art. 68. *Lib. de Justitia cap. 5.*

QUæritur an discordet hic articulus à Doctrina Christiana: Namque scriptura sacra videtur attribuere justificationem hominis ipsimet observationi mandatorum quæ includitur in charitate & dilectione quæ est plenitudo legis & præcepti. Proverb. 10. *Universa delicta operit charitas* & 1. Petri 4. *charitas operit multitudinem peccatorum.* Id autem est justificatio. Deinde D. Augustini effatum est lib. de nat. & grat. cap. ultimo, charitatem incohatam esse inchoatam justitiam, charitatem provectam esse justitiam provectam & charitatem perfectam esse perfectam justitiam: at dilectio Dei in quo includitur observatio mandatorum, formalis est sanctitas & formaliter hominem sanctificat, absque communicatione illa & inspiratione alterius formæ sanctificantis, quæ dicitur gratia habitualis.

Respondetur

Respondetur pluries Concilium Tridentinum declarare actus pios spei, timoris, pœnitentiæ ac dilectionis quibus continetur obedientia legis divinæ & mandatorom observatio, esse tantum dispositiones ad gratiam Dei habitualem ac justificationem consequendam. Sic dicit ses. 6. in decreto *de justificatione* can. 13. *si quis dixerit sine Spiritus-Sancti inspiratione hominem credere, sperare, pœnitere aut diligere posse sicut oportet ut ei justificationis gratia conferatur, Anathema sit*, & cap. 7. asserit justitiam qua justificamur dari unicuique secundum propriam uniuscujusque dispositionem: non datur autem obedientia legis secundum propriam uniuscujusque dispositionem: ergo ipsa obedientia legis non est id quo formaliter juficantur impij. Plura argumenta suppeditabit in eam rem, Cardinalis de Lugo de pœnitentia disp. 8. sect. 4.

Ad oppositum dicendum est & scripturam Sacram & D. Augustinum attribuere justificationem & dilectioni & justitiæ qua legi obtemperatur, sed non tanquam causæ formali, sed tantum tanquam dispositioni. Sicut in eodem sensu remissio peccatorum tribuitur eleemosynæ.

Art. 69. Lib. de charitate. cap. 7. *Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.*

QUæritur an hallucinatus sit Baius in hoc articulo asserendo: neque enim peccatum mortale habet ullam repugnantiam cum gratia habituali: quia peccatum essentialiter est privatio rectitudinis debitæ actui, non gratiæ aut charitatis: quod ex eo manifestum est, quod si peccatum mortale esset privatio gratiæ, aut charitatis: omnia peccata essent ejusdem speciei & naturæ, cum essent privationes ejusdem habitus aut formæ: cum ergo peccatum non sit essentialiter privatio gratiæ aut charitatis, quid repugnat quo minus possit peccatum consistere cum gratia, aut charitas cum reato æternæ damnationis?

Respondetur quamvis inter Theologos disputetur probabiliter ex utraque parte, apud Fabrum Faventinum in 4. sent. dist. 14. quæst. 1. cap. 9. an peccatum expellat gratiam phisicè & formaliter, an vero tantum moraliter & demeritoriè: tamen non posse probabiliter ex utraque parte disputari, an expellat vel non expellat, quoquo modo id fiat, quia per peccatum mortale de quo hic sermo est, homo est invisus Deo & inacceptus ad vitam æternam, per gratiam vero & charitatem homo est gratus Deo & acceptus ad vitam æternam: quæ duo sunt incompossibilia & simul non possunt subsistere. Unde scriptura loquens de Justificatione demonstrat illam esse transitum a statu peccati ad statum justitiæ ad Colos. 1. *Transtulit nos in regnum filii dilectionis suæ*: & Concilium Tridentinum sessi. 6. cap. 4. *in Decreto Justificationis*, ait quod ista sit, *translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei*: ex quibus sequitur hominem non habere gratiam quin transeat a statu peccati. Sicque peccatum & justitia simul consistere non possunt.

Ad oppositum dicendum est, peccatum actuale esse privationem rectitudinis debitæ, peccatum vero habituale quod semper conjungitur peccato actuali non retractato, esse privationem gratiæ ex peccato actuali ortam: unde quamvis diversa peccata privent hominem eadem forma gratiæ & charitatis, quia tamen privant in ordine ad diversa peccata actualia, eo ipso plura sunt & diversa, quia est privatio ob diversos titulos & causas.

Per Contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum vero voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione Sacramenti. Art. 70. Ibidem.

QUæritur an hæc propositio inter damnatas reponenda sit: nam D. Augustinus scribit tract. 13. in Joan. *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur nisi cum venerit ad baptismum.*

Quod confirmatur ex hoc, quod Concilium requirat Confessionem in Sacerdote celebraturo, nisi in necessitate & defectu Sacerdotum: at si Contritio delet peccata, frustra requiritur Confessio.

Respondetur D. Augustinum esse in contraria sententia cum scribit cap. ultimo libri de natura & gratia, *charitas inchoata, inchoata justitia est, charitas provecta provecta justitia est, charitas magna, magna justitia est.* Sed Concilium Tridentinum ses. 14. cap. 4. ait justificationem quæ aliquando habetur ante Sacramentum susceptum, non esse adscribendam ipsi contritioni sine Sacramenti voto, ex quo evidentissime deducitur, vi Contritionis ante susceptum Sacramentum aliquando justificari hominem, scilicet si contingat illum contritione donatum esse. Quod ex eo adhuc magis elucet, quod non sit minoris virtutis & efficaciæ Contritio in lege nova quam erat in veteri lege: at in veteri lege remittebantur peccatum ex virtute Contritionis, neque enim Sacramenta id operabantur. Quare dicitur Isai. 30. *Cum ingemuerit peccator tunc salvus erit*, juxta 70. & Ezechiel. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* Quare mirum est Franciscum Sylvium Doctorem Duacensem huic Baij placito adhæsisse in quæst. 5. supplementi D. Thomæ art. 1.

Ad oppositum, dicendum D. Augustinum ita loquutum fuisse, quia regulariter non fit ut Catechumenus ad perfectionem Contritionis assurgat, sed raro admodum. Quod autem confessio præmittenda sit ante celebrationem, id ex præcepto divino est, Apostolo dicente 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Quæ verba continent præceptum Confessionis: quæ idcirco duplici titulo præmittenda est, & ad mundandam securius animam, & ad satisfaciendum præcepto divino.

Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum: unde & Job & martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt. Art. 71. Non habetur in eius libris.

QUæritur an vacillet tantisper hic articulus ut per censuram pungi debuerit: namque cum ordine & justitia omnia humana Deus disponit: ut quia peccato debetur pœna, hæc illud justè consequatur, & sine culpa miseria locum non habeat in hominibus. Unde D. Augustinus lib. 6. de Civitate Dei cap. 13. loquens de dæmonibus damnatis, sic ait: porro quia providentia summi Dei, sicut etiam ipsi fatentur; non fortuita temeritate regitur mundus, *numquam esset istorum æterna miseria, nisi esset magna malitia.* Inde videtur consequens, ut si natura in statu integro stetisset, quod expers debuisset esse omnium pœnarum & cruciatuum quibus nunc post peccatum concutitur, ut quemadmodum in illo stato fœlicitatis illa esset connaturalis, sic nunc miseria sit contranaturalis, si hoc verbo uti fas est, nec nisi in vindictam peccati homines quibusvis tribulationibus impetantur.

Respondetur hunc articulum Baij affinem esse alteri, in quo dicit. *Deus non potuisset ab initio creare talem hominem qualis nunc nascitur*, scilicet cōcupiscentiis agitatus, & mortalitate ac ægritudinibus quibus ad mortem paulatim disponitur, obnoxius, quia vult

omnimodam fœlicitatem debitam fuiffe primo homini titulo creationis, non fatis perfpiciens quid ex liberalitate & magnificentia addidiffet Deus dono primo creationis, fi innocenter vixiffet primus Adam: magnum enim malum concupifcentiæ mortalitafque ac cruciatus qui eam comitantur aut præcedunt, hominis conditionem confequuntor, qui com fit naturæ fenfitivæ, impreffionibus agentium externorum, alterationibufque diverfis fic expofitus eft, ficut cæteræ animantes criminis nefciæ & expertes: quod etiam fatetur D. Auguftinus lib. 1. retract. cap. 4. dicens: *quamvis ignorantia & difficultas effent hominis primordia naturalia, nec fic culpandus effet Deus, fed laudandus.* Itaque etiam fi aliqui jufti in hac vita variis crucientor miferiis ac tormentis, non femper id fit, eorum peccatis id exigentibus, fed fæpe ob altiores quafdam rationes ficut dicitur Tobiæ 2. de illo. *Hanc autem tentationem ideo permifit Deus evenire illi, ut pofteris daretur exemplum patientiæ ejus, ficut & fancti Job:* ad eorum perfectionem conducit tribulatio, difcunt ex tribulationibus ob dona Dei non fuperbire, ex hinc cæteri agnofcunt eorum erga Deum fidelitatem, probatur eorum erga Deum confidentia, merita adaugentur, illuftrioresque redduntur: ut fæpe fæpius longè fubliniora Deus mediretur in afflictionibus juftorum quam eorum punitionem, ut non immerito Baiani confolatores onerofi dici debeant, ficut amici Job, qui ejus peccatis flagella illius imputabant.

Caufa calamitatum hujus vitæ variæ. Quamvis autem peccato originali tribui poffent omnes afflictiones quibus jufti in hac vita concutiuntur, per illud enim peccatum genus humanum factum eft dæmonum ludibrium ut ait D. Auguft. l. 6. contra *Julianum* c. 9. & quibufvis calamitatibus obnoxium ut ait Profper l. 1. de *vocatione gentium* c. 21. Attamen cum de peccatis actualibus feu perfonalibus agitur, ipfemet Job teftis eft fe non propter illa fic percuffum fuiffe à Deo quinque partita fua calamitate, videlicet per damna rei familiaris, dolores corporis, opprobria amicorum, defertionem neceffariorum & amiffionem authoritatis & bonorum, quæ omnia fic aggreditur recenfere c. 6. *utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui & calamitas quam patior in ftatera, quafi arena maris hæc gravior appareret:* indicans calamitatem fuam non fuiffe à Deo fibi immiffam in vindictam peccatorum, cum longè eorum pondus excedat: de quibus videri poterit non Janfenius, fed Janfonius ad dictum caput Job.

Ad oppofitum dicendum eft pœnas & cruciatus fpectari poffe vel fecundum fe, vel quatenus funt in punitionem & vindictam. In priori acceptione poffunt abfque culpa convenire naturæ fenfitivæ inter adverfa fua & contraria degenti, in pofteriori non conveniunt nifi naturæ peccato obftrictæ. Secundum pofteriorem acceptionem loquitur D. Auguftinus.

Art. 72. Nec eft in ejus libris. *Nemo præter Chriftum eft abfque peccato Originali: hinc beata Virgo mortua eft propter peccatum ex Adam contractum, omnefque ejus afflictiones in hac vita, ficut & aliorum juftorum, fuerunt ultiones peccati Actualis vel Originalis.*

QUæritur an non fit conformis hic articulus & Scripturis Sacris quæ omnes in Adam peccaffe ac mortuos effe prædicant, & fanctis patribus qui contra Pelagium & Cœleftium hæreticos negantes pueros nafci cum peccato Originali, fortiter urgent omnes nafcentes Adæ peccato involutos effe, ac proinde baptifmo & gratia Chrifti indigere, qui folus immaculatus agnus eft, ut mundi peccata tollat; quam fententiam inter præcipuos exaggerat D. Auguftinus tract. 79. *in Joannem*, ac pluribus in libris, ubi contra Pelagianos difputat: ut inde alij inferant injuriam ipfius gloriæ irrogari, fi alius fine peccato natus afferatur, vel à peccato, ipfius morte non redemptus.

Refpondetur duplici titulo improbandum effe hunc articulum. Primo quod afferat fuiffe in S. Virgine peccatum Originale; quam fententiam alias impugnavimus in *Theologia Affectiva*. 3. p. tract. 2. Medit. 1. his tribus confiderationibus, 1. quod poffibile Deo fuerit reddere immunem Beatā Virginem a peccato Originali 2. quod id decens fuerit. 3. quod actu & de facto immunis fuerit. Quæ hic repetere non juvat; cum aliunde plures hoc argumentum explicaverint, ut in honorem Beatæ Virginis afferi poffit iftud Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eft in te.* *Maria Virgo fine peccato originali.* Secundo vero quod & fi præfupponeretur ipfam pro aliquanto tempore in peccato Originali extitiffe, cum tamen ab ipfo ftatim liberata fuerit, ut defendunt Authores Catholici, qui falva fidei compage, illud peccatum in illa aftruunt, non recte infertur omnes ejus afflictiones fuiffe ultiones iftius peccati, aut quod magis horrerent piæ aures, peccati Actualis quod ipfa aliquando admififfet: tam ferventes enim ac frequentes divini amoris actus ipfa elicuit, ut ipforum virtute omnem pœnam fatisfactoriam abforptam fuiffe minime dubitandum fit, fi enim id juftis perfectioribus competit, quanto magis id de Matre Dei credendum eft? Sed abfit ut hanc quidquam inquinamenti habuiffe unquam putemus.

Caufa mortis ipfius qua Ad oppofitum dicendum eft D. Auguftinum hanc proteftationem feciffe in lib. de natura & gratia cap. 36. *excepta itaque Sancta Virgine Maria, de qua cum de peccatis agitur, propter honorem Domini nullam prorfus habere volo quæftionem.* Unde in iftis loquutionibus femper venit excipienda Beatiffima Virgo, cujus gloria, Filij gloria eft, cum fcriptum fit à Sapiente, Ecclefi. 3. *dedecus Filij Mater fine honore.* Nec propterea defiuit morte ipfius effe liberata, per præfervationem fcilicet ne peccatum incurreret, non per liberationem à peccato quod incurriffet. Quamvis autem dicat Hervæus Brito in 3. fent. dift. 4. qu. 1. mortem effe pœnam peccati originalis, & nullum puniri pro peccato quod non incurrit, quantumcumque incurfurus effet, hoc nihil eft. Quia Virgo mortem fubiit, non pro peccato proprio quod incurrerit aut incurfura effet, fed pro peccato Adami, qui ejus morte punitus eft, non ipfa, cum nullam habuerit filiam immortalem, & quæ propter ejus tranfgreffionem mortua non eft, undè mors Virginis punitio Adami eft.

Concupifcentia in Renatis relapfis in peccatum mortale, & quibus iam dominatur, peccatum eft, ficut & alii habitus pravi. *Art. 73. Nec eft.*

QUæritur an fit locus cenforæ contra iftum articulum: dicit enim D. Auguftinus lib. 19. de civitate Dei cap. 4. *nonnullum peccatum eft, quando caro concupifcit adverfus fpiritum* ut dicitur ad *Galatas* 5. & fi opponatur ideo articulum hunc cenforæ locum præbere quod habitus pravos vocet peccata, puta habitus intemperantiæ aut injuftitiæ, dici poteft etiam peccata vocari poffe, quia feparant à Deo: quod enim à Deo feparat, mora animæ eft & peccatum.

Refpondetur ex eo maxime improbandum effe hunc articulum, quod velit habitus pravos, quibus homo inclinatur ad malum & qui fæpe remanent etiam peracta pœnitentia, effe peccata, non fecus ac ipfam concupifcentiam quæ dominatur. Ut enim admittamus concupifcentiam dominantem, id eft actu & de facto, ferentem & ducentem animam ad actum prohibitum cum confenfu, ut fic, effe peccatum, id tamen admitti non debet de vitiis & pravis habitibus, qui per ipfam abfolutionem non deftruuntur, fed per plures actus virtutum iis contrarios: ficut per plures actus perverfos acquifiti funt. Sic enim etiam dormiens homo peccaret, cum retineat

habitus illos, Imo & bene operans, cum nonobstante virtutis actu, remaneat vitium & habitus pravus, qui nihil aliud est quam promptitudo quædam & facilitas ad male operandum ex pluribus malis actibus acquisita.

Ad oppositum, dicendum est non fideliter allegari textum D. Augustini lib. 19. de civit. c. 4. ut verum sit plures errores in Augustinum eos intulisse, quam in Augustino invenisse. Sic enim ibi habetur *neque enim nullum est vitium cum caro concupiscit adversus spiritum.* Quod durante conflictu inter carnem & spiritum vix est quispiam qui aliquo vitio non detineatur. Quapropter & in eodem capite D. Augustinus vocat eam rebellionem infirmitatem, pestem & languorem: notum autem est discrimen apud eos qui vel elementa Theologica callent, inter vitium & peccatum. Ex quo discrimine solvi etiam potest quod objicitur de habitibus pravis, qui vitia sunt quæ à Deo separant dispositive, non autem formaliter, sicut ipsum peccatum.

Art. 74. Lib. de peccato orig. c. 13. 15. 16.

Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis viciati prohibiti præcepto, non concupisces. Unde homo eos sentiens & non consentiens transgreditur præceptum non concupisces, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

QUæritur an distingi debuerit censura in hunc articulum. Nam dicitur 1. Joan. 2. *omne quod est in mundo aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo.* Unde concluditur concupiscentiam cum non sit ex Deo sed ex mundo, esse peccatum, & ideo, contra Dei legem: non enim solum ad superbiam refertur quod dicit *non est ex patre*, sed ad ipsam concupiscentiam cum suis omnibus membris.

Respondetur cum ibi sermo sit de motibus primis concupiscentiæ involuntariis & qui rationem prævenire solent, propterea que evitari non possunt, jure merito non esse computandos inter ea quæ à Deo in præceptis decalogi prohibita sunt: cum alias præcepta Dei ad impossibilia obligarent. Quæ sententia etsi Baianorum sensui sit conformis, reprobatur tamen à Doctoribus Catholicis & in superiorum articulorum discussione improbata est: insuper D. Augustinus lib. 1. de civitate Dei cap. 25. manifeste asserit motus illos concupiscentiæ non esse peccata. *Quod si*, inquit, *illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua movetur: quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* Et satis mirum est cur velit Baius istos motus involuntarios esse contra præceptum Dei: & tamen non imputari ad peccatum, cum peccatum definiatur à D. Augustino lib. 22. contra Faustum, *dictum, factum vel concupitum contra legem Dei æternam* & à D. Ambrosio, *Divinæ Legis transgressio & Cælestium inobedientia mandatorum lib. de Paradiso* cap. 8. & D. Joannes 1. Epist. canon. cap. 3. vocet peccatum, *ἀνομίαν* id est exorbitationem à lege *τὸ ὁ ἀνομία.*

Ad oppositum dicendum est rectè dici concupiscentiam non esse ex patre, sed ex mundo, etiam si peccatum non sit: quia motus indeliberati concupiscentiæ non extitissent de facto absque peccato, posito eo rerum statu quem Deus instituerat de justitia originali: sicut dicitur de morte, quod Deus eam non fecerit, quia posito statu à Deo instituto, mors non extitisset, quantumvis sit naturalis homini in statu puræ naturæ spectato.

Quandiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum.

Art. 75. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

QUæritur an non eximi debuerit à vexatione censuræ hic articulus: etenim probatum est dogma D. Augustini, quod ubi est charitas perfecta, nulla sit cupiditas, cum generatio unius sit corruptio alterius: sic Homil. 8. in lib. 50. homiliarum. Et quia radix omnium malorum est cupiditas & radix omnium bonorum est charitas, & simul ambæ esse non possunt, nisi una radicitus evulsa fuerit, alia plantari non poterit.

Respondetur, dicendum motus concupiscentiæ indeliberatos repetiri aliquando posse in viris perfectis, qui Deum toto corde amant, cum sint instar Jebusæorum quos Deus in medio nostri reliquit ad agonem, ad exercendum Israelem, & ne deficiente adversario virtus tepescat otio, quæ in infirmitate ista continenda perficitur: sic D. Paulus Deum toto corde diligebat, si quis inter mortales, ipse tamen profitetur de seipso ad Rom. 7. *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me in lege peccati:* id est me invitum & nolentem motibus concupiscentiæ (quos ipse invisos habebat) concutientem, qui motus apti nati erant ad peccatum ipsum allicere, nisi restitisset: sed & D. Augustinus serm. 5. de Verbis Apostoli, disertè asserit motus concupiscentiæ involuntarios non impedire, quominus homo dicatur spiritualis, qualis est qui præceptis Dei obtemperat. *Quicumque*, inquit, *carnalibus concupiscentiis credis atque consentis, totus carnalis es, si autem concupiscis quidem* (en motus primo primi) *post concupiscentias autem tuas non eas, mente spiritualis es, carne carnalis*, &c. Hujus rei ratio est quod exercitium virtutum magis perfectarum durante hac vita, non nisi in lucta & conflictu contra adversarias potestates, perficiatur, cum simus in statu Ecclesiæ militantis. Quod verum est non tantum respectu Ecclesiæ universalis, sed etiam respectu cujuslibet animæ in individuo spectatæ: ita ut viri maxime spirituales inter orandum & etiam sacrificandum nonnunquam confundantur dum procurante sathana, aut alia ex causa motus isti vel invitis sese ingerunt, de quibus legi potest Johannes à Cruce Carmelita in lib. 1. *Obscuræ noctis*, cap. 4. & Richardus à S. Victore annot. in Psal. 28.

Ad oppositum dicendum est D. Augustinum ibi explicare ad quid tendere & conari debet homo in hac vita, scilicet ad cupiditatem radicitus & funditus evellendam & charitatem acquirendam: sic enim ante hæc verba, *Loquitur beatus Apostolus*, ait, *velut spiritualis ac peritissimus medicus, quid fugere & quid expetere debeamus ostendit, & quia radix, &c.* Quid quod ibi sermo est de avaritia voluntaria, quæstio autem est de motibus involuntariis?

Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

Art. 76. Lib. de Indulgentiis cap. 8.

QUæritur an hæc propositio censuræ obnoxia esse debuerit: etenim Christi est pro peccatis hominum satisfacere, & injuriam videtur illi irrogare, qui alterius satisfactionem virtute aliqua pollere censet, quasi ejus satisfactio non fuerit plenissima.

Respondetur Catholicos scriptores impugnare hæreticos qui eumdem articulum defendere solent, ut Lessius quæst. 13. in addition. D. Thom. *seu supplementi*, art. 1. dubio 4. Cardinalis de Lugo *de Sacramento Pœnitentiæ*, dispur. 24. sect. 1. ubi & ea ratione probat satisfactiones justificatorum expiare de condigno pœnas temporales restantes post remissam culpam, quia per Bullam Pij V. & Gregorij XIII.

damnatus sit hic articulus cum alio præcedenti, qui in eumdem sensum coalescit. Probatur autem per scripturam Proverb. 16. *Misericordia & veritate redimitur iniquitas*, & 1. ad Cor. 11. *si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur à Domino*. i. si nosmetipsos puniremus, non puniremur à Deo in altera vita, & per Concilium Tridentinum sess. 6. c. 4. Ubi in pœnitentia ait contineri *satisfactionem per jejunia, eleemosynas, & non quidem pro pœna æterna quæ vel Sacramento vel sacramenti voto una cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali*. Quibus verbis satis asserit pro pœna temporali satisfieri, id est, exhiberi sufficiens pretium ad earum redemptionem. Probatur etiam ratione, quia opera bona justificatorum digna sunt vita æterna, juxta illud 2. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi justus judex*. Ergo multo magis condigna sunt pro redemptione pœnæ temporalis: quæ multo minor est quam vita æterna, maxime cum eædem conditiones ad merendum requisitæ reperiantur in operibus bonis ad satisfaciendum: nam satisfacientes in Dei gratia sunt constituti, opera eorum sunt supernaturalia & debito proportionata, extatque Dei promissio: quare nihil desiderari potest ad valorem condignæ satisfactionis: sed & D. Augustinus in Enchirid. c. 7. *Deus miserendo delet commissa peccata, si non satisfactio congrua negligatur*, & hom. 50. cap. 15. *non sufficit mores in melius commutare, nisi etiam de his quæ facta sunt satisfiat Deo*: quid clarius?

Ad oppositum dicendum est non magis satisfactiones justificatorum præjudicium inferre satisfactionibus Christi, quam eorum orationes orationibus Christi: imo in honorem ejus cedunt in hoc quod non tantum pro nobis satisfecit, sed etiam virtutem dedit satisfaciendi ad applicandam nobis virtutem satisfactionis suæ per varia media quæ ad hunc finem sunt ab ipso instituta, ut sunt varia sacramenta, fides ac bona opera: sicut cedit aliquomodo in honorem Dei non solum quod omnia operatur, sed etiam quod virtutem operandi nobis dederit.

Art. 77. Non habetur in eius libris.

Immortalitas primi hominis non est gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

Quæritur an non omnium calculis laudari debuerit hæc assertio, tantum abest ut censuræ notam incurrere debuerit: etenim cum anima sit immortalis, æquum non est, ut ipsa conjungatur corpori mortali. Unde D. Augustinus lib. 13. de Civit. Dei cap. 15. *Constat inter Christianos veraciter tenentes fidem Catholicam*, etiam ipsam nobis corporis *mortem non lege naturæ, sed merito inflictam esse peccati*, & Concilium Arausicanum 2. *Canone 2.* sic statuit. *Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non & eius propagini asserit nocuisse, aut certe mortem tantum corporis (quæ pœna peccati est) non autem & peccatum, quod mors est animæ per unum hominem in omne genus humanum transiisse testatur, injustitiam Deo dabit contradicens Apostolo dicenti (ad Rom. 5.) per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit in quo omnes peccaverunt.* Unde colligitur mortem esse præter naturam hominis & non nisi in pœnam peccati.

Respondetur distinguendos esse diversos status hominis. Primus status puræ naturæ: secundus status naturæ integræ, & pluribus privilegiis supra debitum naturæ locupletatæ ampliori Dei beneficentia: tertius est status naturæ corruptæ, & in corruptione sua derelictæ: quartus est status naturæ reparatæ per Christi gratiam, qui status diversos habet gradus: status autem puræ naturæ licet possibilis fuerit, numquam extitit, quia Deus statim naturæ plura liberaliter reddidit beneficia. Status etiam naturæ corruptæ & in corruptione derelictæ numquam extitit, licet etiam possibilis fuerit, quia Deus plura beneficia gratiæ ex merito passionis futuræ, statim contulit naturæ corruptæ. Homo igitur secundum statum puræ naturæ, si extitisset, morti obnoxius erat propter diversitatem elementorum inter se pugnantium quibus constabat: sed quia hic status de facto non extitit propter beneficia creatoris, creatus est immortalis ex beneficio Dei, mortalisque effectus est de facto merito peccati in pœnam inobedientiæ. Unde ait Sapiens; *Deus mortem non fecit*, & hoc confirmat D. Augustinus lib. 6. de Genesi ad litteram. cap. 25. *Aliud est*, inquit, *non posse mori, aliud posse non mori, secundum quemdam modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ*, & paulo post: *mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris.* Quam veritatem adhuc confirmat l. 13. de Civit. Dei, c. 27. & l. 1. de *peccatorum meritis & remission.* cap. 4. & pluribus aliis in locis. Quod amplius confirmari potest ex eo quod homo extra Paradisum Terrestrem in quo immortalis fuisset, creatus sit, ut intelligeret dona illius loci ex superaddita gratia sibi concedi, & non esse sibi naturalia: ac certe immortalis nec à natura hominis ex contrariis, & sibi invicem repugnantibus humoribus conflata oriri poterat, nec in illa natura sufficientem causam habebat.

Ad oppositum dicendum est non esse necesse omnia quæ aptissime rebus congruunt, debita esse naturali jure; sicut optimè decens est hominem creatorem non offendere, non tamen id illi debitum est naturaliter: & nihilominus quia animæ immortali corpus immortale congruebat, de facto Deus dederat homini corpus immortale beneficio ligni vitæ, & aliis mediis. Unde hoc præsupposito, dicit Div. Augustinus mortem *merito peccati* inflictam fuisse, *non lege naturæ*, quia de facto ita inflicta est, non quod aliter accidere non potuerit: quomodo solvitur etiam objectio ex Arausicana Synodo.

Art. 78. Nec habetur in Bay libris.

Falsa est Doctorum sententia primum hominem potuisse à Deo creari & institui sine justitia naturali.

Quæritur an quidquam acerbius decernere ac sancire debuerit Summus Pontifex contra hanc assertionem, qua contendit Doctor Baius hominem non potuisse creari in puris naturalibus, ut vocant, sine gratia Dei quæ ei naturaliter debita sit, & qua fiat, ut potentiæ ejus inferiores superioribus subditæ sint, & qua Deo anima subdita sit prout exigit justitia: ratio vero desumitur ex eo quod Deus non potuerit creare hominem cum aliqua miseria, antequam peccasset, cum sit illa peccati pœna. Et ex eo quod non potuit condere hominem nisi propter ultimum finem beatitudinis: at posito quod homo creatus sit propter hunc ultimum finem, debuit etiam creari cum mediis proportionatis & sufficientibus ad hunc ultimum finem assequendum, quæ propterea quasi naturaliter illi debentur: ergo debuit creari cum gratia & justitia naturali, quia est medium sine quo finis ille non potest possideri. Et augetur hæc difficultas ex appetitu naturali quem habet homo ad beatitudinem, quapropter extra illam non satiatur, sicut dicit D. Augustinus l. 1. confess. cap. 4. *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.*

Respondetur assertionem hanc Doctoris Baij multum accedere ad opinionem Begardorum & Beguinarum damnatam à Clemente V. in Concilio Viennensi *de hæreticis*, asserentium quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata, &c. Merito autem improbatur quia cum justitia originalis quæ naturalis vocatur a Baio, sit accidens hominis & extra ejus essentiam, valde mirum esset, si Deus hominem sine illa creare non posset, quid enim hic omnipotentiæ ejus limites statueret? Sed & divinam

gratiam nulli debeti creaturæ fatia diserte probat Daniel à sancto Josopho Carmelita tom. 1. in *D. Thomam* disp. 12. cap. 5. & disput. 14. cap. 11. Quia gratia divina est terminus amicitiæ divinæ, quam ulli deberi creaturæ tam repugnat, quam ullam à Deo produci quæ ex propria creatæ rei conditione ejus serva non sit. Sed & natura sua esset impeccabilis creatura, si naturali jure & gratia & beatitudo illi deberentur : sed & D. Augustinus sine cujus authoritate nihil Baianis sapit, lib. 12. de Civit. Dei cap. 1. ait, *quia creatura est*, (scilicet assequi beatitudinem) *non ex se potest, quia ex nihilo creata est*. Unde infertur esse supra debitum illius naturæ, cum creatura dicatur ex se posse quod ex naturalibus potest.

Ad oppositum dicendum est fere omnia ibi contenta neganda esse. Primo illud quod affertur non potuisse Deum supremum Dominum creare hominem cum aliqua miseria antequam peccasset. Quid ergo? non potuisset Deus creare hominem in zona frigida aut torrida, ne frigore aut calore nimio aduteretur? non potuisset creare monoculum aut claudum? quis hoc credat? *Quis enim ei diceret*, inquit D. Augustinus in Psal. 70 *quid fecisti, si damnares justum?* Quem textum corrumpunt Baiani, dicuntque legendum esse injustum. Deinde negator quod dicitur, non potuisse condi, nisi propter beatitudinem: quamvis enim beatitudo hominis sit pro præsenti statu finis ultimus hominis, non est tamen ultimus finis Dei, qui est ejus gloria, quam multis modis posset sibi conquirere extra beatitudinem supernaturalem hominis : deinde posito quod homo creatus sit propter illum finem, poterat Deus ad ipsum sine gratia & justitia originali elevare hominem. Quod additur de appetitu naturali ad videndum Deũ, etiam si admitteretur, non sequitur tamen posse naturaliter illud consequi, quia ut benè arguit Bellarminus de *primi hominis gratia* cap. 7. anima separata habet appetitum naturalem ad unionem cum corpore proprio, cui tamen non nisi supernaturali virtute iterum unietur in resurrectione, quæ non erit opus naturale.

Sequitur earundem 78 propositionum revocatio ab eodem Michaele Baio.

ERrare potuit Michaël Baius, sed hæreticus esse non potuit, dum semper mente & voluntate Cathedræ Petri adhæsit. Absit ut talis vir contra stimulum calcitrare, errorem tueri, calcesque illidere censoribus in animum inducat. In quo exemplum sapientiæ, ut notat Theophilus Raynaudus in libro de bonis ac malis libris num. 571. quibusvis scriptoribus, nec non exemplum virtutis statuit, cum ei oblata censura à Francisco Toleto per Pontificem delegato, an acquiesceret rogatus, *malle se* dixit *porcos pascere, quam cujuscumque per Ecclesiam delecti judicio descriptionibus suis obluctari*. Munierat scilicet animum sancta humilitate, qua felicius D. Augustinum sese corrigentem in retractationum libris æmulatus est. Unde postea reliquum vitæ tempus usque ad annum 1589. in quo obiit, in silentio his de rebus, peregit. Est autem hæc formula revocationis ipsius.

Ego Michaël de Baij Cancellarius Universitatis Lovaniensis agnosco & profiteor me ex variis colloquiis & communicationibus habitis cum R. P. D. Francisco Toleto concionatore suæ Sanctitatis, & ad hanc rem specialiter misso, super diversis sententiis & propositionibus iam olim à sanctissimo Domino nostro Pio V. felicis recordationis sub data Calendarum Octob anno M. DL. XVII. & nuper à Gregorio XIII. moderno Pontifice Maximo sub data 4 Kalendas Februarii anno M. DLXXIX. iterato damnatis & prohibitis, ita motum & eo perductum esse, ut plane mihi habeam persuasum earum omnium sententiarum damnationem atque prohibitionem, iure meritoque ac non nisi maturo iudicio ac diligentissima excussione præmissis factam atque decretam esse. Fateor insuper plurimas ex iisdem sententiis in nonnullis libellis à me olim & ante emanatam sedis Apostolicæ super iis censuram conscriptis & in lucem editis contineri & defendi, in eo sensu in quo reprobantur. Denique declaro me in præsentiarum ab iis omnibus recedere & damnationi à sancta sede factæ acquiescere, neque posthac illas docere, asserere, aut defendere velle. Actum die vigesimoquarto Iulii M. DL. XXX.

Michaël de Baij.

Quæ censurarum notæ propositionibus singulis Michaëlis Baij affigi possint.

HActenus conati sumus demonstrare methodo Scolastica singulas Baij propositiones falsitatis aut erroris alicujus vitio laborare, adductis in hujus rei confirmationem aliquibus momentis, & dissolutis nonnullis objectionibus contrariis, ex quarum oppositione veritas effulgeret, per legem contrariorum, qua sibi invicem opposita magis elucescunt. Quamvis autem pauca ad singulos articulos dixerimus, ut librum prolixiorem non ederemus, quia tamen eædem propositiones sæpius repetuntur, quas quibuscumque verborum involucris circumvestitæ essent, tolerare noluerunt Summi Pontifices : qui omnia quæ ad idem spectant per varios articulos dispersa in unum collegerit, forsan plura inveniet quam prima facie appareat. Consulto autem abstinuimus à designatione notarum quæ cuilibet propositioni convenire possint, quia id nondum præstiterunt Summi Pontifices, & magis id deceat fieri authoritate publica quam privata. Attamen idipsum est quod multi expetunt & expectant, quorum votis ut aliqua ex parte satisfaciamus, donec expressius judicium Summi Pontificis accedat, hic operæ pretium arbitrati sumus mentem sacræ facultatis Theologiæ Parisiensis de iis notis censoriis contra plures propositionum harum, ut ea actis illius exscribuntur, ad calcem hujus secundæ partis adjungere, ut certius instruantur qui & veritatem amant sine fuco ac verborum pigmentis manifestatam, & facultatis primariæ auctoritatem ita suspiciunt, ut ejus decretis fidem adhibere non detrectent.

Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo, die Iovis vigesima-septima Mensis Iunij, sacratissima Theologiæ facultas Parisiensis post Missam apud Collegium Sorbonæ ex more celebratam, in eodem Collegio, per iuramentum congregata est in materia fidei super propositionibus infrascriptis per eandem facultatem cum matura deliberatione Magistrorum nostrorum censura notatis, quas Fr. Petrus De Querceto, Gardianus Conventus Nivellensis, & Fr. Ægidius de Querceto Gardianus Athiensis prædictæ facultati Theologiæ miserunt, Sigillis prædictorum Conventuum signatas, rogantes obnixè ne super iis dicta facultas censuram ferret. Quarum propositionum tenor sequitur cum censura ad easdem.

Prima propositio. Liberum Arbitrium hominis non habet potestatem ad opposita, nec illi convenit ea potestas ex ipsius naturali & intrinseca ratione.

Censura Prima pars hujus propositionis est hæretica, secunda est falsa, & erronea, & Morali Philosophiæ adversa.

Secunda propositio. Libertas & necessitas eidem convenit respectu ejusdem : & sola violentia repugnat libertati naturali hominis.

Censura. Hujus propositionis prima pars includit contradictionem & est hæretica; secunda est falsa.

Tertia propositio. Liberum Arbitrium ex sua ratione intrinseca non habet ut ex se, de se, & per se efficiat actum liberum.

A *Censura.* Hæc propositio est falsa, erronea & perniciosa.

Quarta propositio. Liberum Arbitrium ex se non potest nisi peccare, & omne opus Liberi Arbitrij sibi dimissi, est peccatum mortale, aut veniale.

Censura. Hæc propositio pro utraque parte est hæretica.

Quinta propositio. Homo faciendo quod in se est, peccat, & non potest non peccare faciendo quod in se est.

Censura. Tota hæc propositio est hæretica.

Sexta propositio. Posse peccare non est de ratione Liberi Arbitrij hominis: nec ejusmodi potentia peccati, homini data est à Deo.

Censura. Hujus propositionis prima pars est falsa, & secunda hæretica.

B *Septima propositio.* Liberum Arbitrium hominis non potest absque speciali gratia Dei vitare peccatum; unde fit ut omne opus hominis pure infidelis, sit peccatum.

Censura. Hujus propositionis secunda pars est falsa & male ex præcedenti infertur.

Octava propositio. Liberum Arbitrium libere vult quidquid sponte sua voluntariè vult, ita ut quod necessario vult, idem libere velit.

Censura. Hujus propositionis secunda pars implicat contradictionem, & est hæretica.

Nona propositio. Hæreticus, Schismaticus & homo non purè infidelis, meretur quandoque de condigno vitam æternam.

Censura. Hæc propositio est plane hæretica.

Decima propositio. Homo existens in peccato mortali sive ejus reatu ad æternam mortem, habet in se
C charitatem.

Censura. Hæc propositio est hæretica.

Undecima propositio. Per contritionem non adhibito realiter Sacramento Baptismi vel pœnitentiæ non dimittitur crimen extra casum martyrij & necessitatis.

Censura. Hæc propositio est hæretica.

Duodecima propositio. Peccator si faciat quod mandatur per contritionem, & confessionem factam Sacerdoti, non remittitur illi peccatum nisi Sacerdos absolvat, etiam si per malitiam absque ratione Sacerdos illi neget absolutionem.

Censura. Hæc propositio est hæretica.

Decimatertia propositio. Non nisi Pelagiano erro-
D re admitti potest ante primam justificationem in homine Liberi Arbitrij usus bonus: & qui se præparat ad eam, peccat, ut is qui pessimè abutitur suis bonis naturalibus. Nam ante eam omnia opera hominis sunt peccata damnatione digna.

Censura. Hæc propositio pro omnibus partibus est hæretica.

Decimaquarta propositio. Non datur gratia nisi reluctanti, perinde nec prima justificatio, quæ justificatio est ipsa fides: fides enim est qua ex impio quis fit pius.

Censura. Hujus propositionis duæ primæ partes sunt hæreticæ, & tertia est falsa.

Decimaquinta propositio. Homo necessario peccat etiam damnabiliter in aliqua specie peccati, & actus
E ad quem necessario fertur, est illi peccatum: quare ut libere feratur in actum, non est conditio necessaria ad peccandum.

Censura. Hæc propositio est hæretica pro omnibus partibus.

Decimasexta propositio. Nemo præter Christum est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum quod contraxerat ex Adam, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum justorum, sunt ultiones peccati originalis vel actualis. Unde & Job passus est, & Martyres propter peccata sua.

Censura. Hæc propositio pro omnibus partibus est hæretica, & Beatæ Mariæ Virgini Dei Genitrici & sanctis injuriosa.

Decimaseptima propositio. Omnia in gloriam Dei facite; & dico vobis non resistere malo, sunt simpliciter ut præcepta accipienda.

Censura. Hujus propositionis posterior pars, ut jacet, est hæretica.

Decimaoctava propositio. Omne opus bonum est meritorium vitæ æternæ. Quod si aliquod remuneretur temporaliter tantum non dignum vita æterna, illud malum est, quia nullum est opus meritorium nisi æternæ vitæ.

Censura. Hæc tota propositio repugnat Sacræ Scripturæ.

Hæc sont decreta Facultatis Parisiensis ante nonaginta & duos annos edita ab his Doctoribus, quorum multi damnaverant errores Lutheri & Calvini ante Synodum universalem Tridentinam, & ab his qui fervescente in Gallia hæresi Calvinistarum, contra ipsos pro fide & doctrina sæpius decertabant. Sed ut Baiani Bullas Summorum Pontificum Pij V. contra Baium, & Urbani VIII. contra Jansenium, etiam ipsis Pontificibus adhuc superstitibus asseruerunt subreptitias, dolo extortas, aut etiam commentitias, observatis temporum consignatione, epithetis, apicibus aliisque pluribus, quibus respondendum esse duximus: sic de censura hac facultatis, quantumvis in ejus regestis suo loco inscripta reperiatur (ut quemadmodum juxta glossam decreti ad distinct 19. decretalis præsumitur quæ repetitur inter decretales, instar illius quæ reperitur inter Moniales quæ præsumitur ex hoc Monialis, sic illa pro censura facultatis Theologicæ habeatur) idem facere pridem moliti sunt: nunc observantes latam fuisse die vigesimaseptima mensis Junij, quæ non est dies comitiorum: quasi censuræ tanti ponderis extra Kalendas mensium non considerentur, cum soleant examinari propositiones censura notandæ in pluribus congregationibus, ut sæpè vidimus observatum, unde mirum non est si die comitiis insolita lata fuerit. Nunc conquerentes confirmatam non fuisse. At moris est facultatis, ut quæ acta sunt in una congregatione & consignata actis publicis, robur obtineant & pro confirmatis habeantur, si in congregatione sequenti non retractentur immutenturve. Nunc etiam expostulantes inveniri exemplaria variis in locis hujus censuræ cum aliqua immutatione in titulo aut præfatiuncula: sed ubi res ipsa tenetur & habetur corpus censuræ, non admodum de titulo litigandum est. Quamvis hic præfatiuncula, ut ex chartofilacio publico exscripta est, exhibeatur. Hanc porro censuram volumine integro tuetur Antonius Ricardus Theologus, qui putatur esse P. Stephanus Deschams S. I. cujus liber pereruditus jam pluries typis editus est, quod perplexos circa libertatem nodos incontroversia hac optime dissoluat.

Prorogatio controversiæ contra Baium occasione libri cui nomen Augustinus de sanitate, ægritudine & Medicina humanæ naturæ.

SECTIO V.

AN ex fœdere cum Michaële Baio, an cum veteribus Prædestinianis & cum assertoribus prædeterminationis & præmotionis Physicæ recentiorum Themistarum, liber editus fuerit incertum est: certum tamen utrique isti parti illum in multis consentire, & à Concilio Tridentino dissentire. Quæ ratio est cur istam controversiam hic attingamus, in spiritu tamen pacis & lenitatis, ut præsens tempus & rerum status expetere videntur. Quare satis erit si quale fuit initium istius controversiæ in Belgio ac deinde in Academia Parisiensi detegamus: tum omissis disputationibus extrema illius tangamus in

ſubſcriptione indicta & actu præſtita, aliquid forſan additur pro cautela contra recidiuam.

An Cornelij Ianſenij Iprenſis Epiſcopi doctrina conſonet cum Concilio Tredentino.

In Belgio liber Cornel. Janſ. impetitus ob diſſidium cum Cõc. Tridentino.

VIx igitur editus erat Liber cui nomen *Auguſtinus*, ac publici juris factus, cum ſtatim conqueſtus auditi ſunt de oppoſitione illius Libri cum Concilio Tridentino, ac proinde cum doctrina Orthodoxa, & ne id gratis aſſeri videretur, prodierunt Theſes Lovanij, per P. Joannem *Ionghe* Societatis Jeſu, anno 1641. in quibus inter alia exhibebatur in aliquot capitibus doctrina Janſenij cum definitionibus oppoſitis Concilij Tridentini ex adverſo collata.

Primo circa peccatum originale, quia Janſenius dicit tom. 2. lib. 3. *De ſtatu puræ Naturæ*, nec mortem nec qualecumque malum inferri poſſe creaturæ rationali ſine culpa, & Tridentinum Seſſ. 5. aſſerit non eſſe ſuæ intentionis comprehendere Deiparam Virginem in decreto de peccato originali, & Seſſ 6. aſſerit ſpeciali Dei privilegio præſervatam fuiſſe ab omni Veniali peccato, & tamen mortua eſt B. Virgo & miſerias hujus vitæ ſuſtinuit.

2. Circa articulum de morte Chriſti. Quia Janſenius dicit non pro totius mundi redemptione mortuum fuiſſe, ſed tantum pro iis qui ſalvantur, & Concilium Seſſ. 6. cap. 3. pro omnibus mortuum.

3. Circa gratiam ſufficientem & efficacem, quia Janſenius aſſerit Chriſti gratiam ſemper habere effectum, nec arbitrio hominis ſubjacere cum indifferentia in utramque partem ſicut ante lapſum Adæ tom. 3. lib. 2. cap. 4. at Concilium Seſſ. 6. Can. 4. aſſerit liberum hominis arbitrium poſſe diſſentire ſi velit, & cap. 5. tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, illum poſſe inſpirationem rejicere.

4. Circa libertatem, quia Janſenius admittit libertatem cum neceſſitate agendi tom. 3. lib. 6. cap. 6. & alibi, hocque eſt deſtruere libertatem præſentis ſtatus: at Concilium Seſſione 6. Can. 5. damnat aſſerentes amiſſum eſſe liberum arbitrium.

5. Circa præceptorum impoſſibilitatem, quia eam adſtruit Janſenius tom. 3. libr. 3. cap. 13. negat hoc Concilium Seſ. 6. cap. 11. item Can. 18. ejuſdem Seſſionis.

6. Circa attritionem ex timore pœnæ: Janſenius ſiquidem negat illam poſſe voluntatem peccandi excludere tom. 3. lib. 5. cap. 23. contra Tridentinum Seſſione 14. cap. 14.

Hoc autem fuit multæ contentionis initium, hoc prolixi litigij caput, hincque nata eſt acrior noſtri ſæculi concertatio, quæ per viginti circiter annos Theologorum plurium ingenia exercuit in multis diſputationibus & ſcriptis ex utraque parte contendentium. A Belgio autem ubi primum orta contentio, in Galliam ac in facultatem Theologiæ Pariſienſem cauſa iſta pervenit, poſtquam Urbanus VIII. Papa renovavit Bullas Pij V. & Gregorij XIII. in propoſitiones Michaëlis Baij, unaque librum R. Iprenſis cui nomen *Auguſtinus* prohibuit, tamquam in ſedis Apoſtolicæ contemptum in grave ſcandalum Eccleſiæ ad damnatas dicti Michaelis propoſitiones inſtaurandas, ſcriptum Siquidem cum non obſtante Vrbani VIII. prohibitione, à quibuſdam liber defenderetur, & in publicis diſputationibus inter Baechalaureos rixæ non modicæ excitarentur ob ejus libri Doctrinam, viſum eſt venerando D. Scindico *Cornet* proponere facultati VII. propoſitiones tacito ipſarum authore, de quibus ſi Facultas vellet deliberare & mentem ſuam aperire, diſſenſiones iſtas ſopitum iri exiſtimabat. Conſilium placuit facultati Calendis Iulij ann. 1649. nominatique pro rei gravitate novem

Origo controverſiæ in facult. Pariſien.

aut decem magiſtri, qui in privatis comitiis, ut moris eſt, prius eas diſcurrerent & judicium ſuum referrent ad facultatem, ut ipſis prius auditis, definiret menſe ſequenti.

VII. Propoſitiones exponantur definiendæ facultati Theol. Pariſ.

I. PROPOSITIO.

Aliqua Dei præcepta hominibus iuſtis volentibus & conantibus ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſt quoque iis gratia qua poſſibilia fiant.

dicium Deputatorum.

Hæc doctrina eſt Hæretica.

MOti ſunt Deputati facultatis ad infligendam hanc notam, ex eo, maximè quod doctrina eſt cenſenda hæretica, quæ evidenter adverſatur ſcripturis Sacris & doctrinæ Conciliorum generalium: at talis eſt doctrina hujus propoſitionis Ianſenianæ: ergo, &c. Major revocari non poteſt in dubium. Minor probatur quia 1. Ioan. 5. dicitur *& mandata eius gravia non ſunt*. Et Chriſtus dicit de lege ſua Matth. 11. *Iugum enim meum ſuave eſt & onus meum leve:* At ſi eſſent impoſſibilia & deeſſet pluribus gratia, qua poſſibilia fierent, verè graviſſima eſſent, nec iugum ſuave aut onus leve dici deberent. Rurſus hujus propoſitionis doctrina pugnat ex diametro cum doctrina Concilij Tridentini Seſſ. 6. de juſtif. cap. 11. *Nemo temeraria illa & à Patribus ſub anathemate prohibita voce uti* (ſupple debet) *Dei præcepta homini iuſtificato ad obſervandum impoſſibilia. Nam Deus impoſſibilia non iubet, ſed iubendo monet & facere quod poſſis & petere quod non poſſis* (ex D. Auguſtino lib. de nat. & gratia cap. 43.) *& adiuvat ut poſſis*, & can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam iuſtificato & ſub gratia conſtituto, eſſe ad obſervandum impoſſibilia, anathema ſit.* Quem Canonem non evitant, neſcio quid diſtinguentes de homine ſub gratia conſtituto: quaſi non eſſent ſub gratia conſtituti, quicumque volunt & conantur Dei mandatis obtemperare, cum voluntas illa & conatus non ſit aliunde quam ex ipſa gratia excitante. Nec prodeſt aliud effugium quo contendunt Concilium Tridentinum damnaſſe aſſertionem de impoſſibilitate mandatorum tantum in eo ſenſu in quo defendebatur à Luthero. Enimvero quicquid ſit de Canone Concilij, at doctrina capitis præcitati, abſolute damnat aſſerentes mandata eſſe impoſſibilia, & damnat in eo ſenſu in quo damnarunt Patres antiqui qui de Luthero ne ſomniaverunt quidem. Nemo, inquit, temeraria illa *& à Patribus ſub anathemate prohibita, &c.*

Ex libro de beneficio crucis parte 3. ac ex editione præcedenti.

Nec formidandum erat ſi facultas tota abiret in ſententiam Deputatorum ſuorum, ne probi viri & Magiſtri ſapientiſſimi ipſi D. Auguſtino ſtigma cenſorium inurerent, ut metuebat quidam ex Ianſenij gregalibus: quaſi D. Auguſtinus mandata eſſe impoſſibilia cenſuiſſet, docuiſſetque. Sufficit enim ad vanam hanc formidinem repellendam ſola auctoritas Concilij Tridentini, quod ipſiuſmet D. Auguſtini auctoritate utitur, fulcitque illius axiomate doctrinam de poſſibilitate præceptorum divinorum: tantum abeſt ut unquam putaverit eum eſſe in contraria ſententia.

Et revera nihil apertius eſt in libris illius. Serm. 61. de tempore ſic loquitur de Deo. *Nec impoſſibile aliquid potuit imperare qui iuſtus eſt: nec damnaturus eſt hominem pro eo quod non potuit vitare, qui pius*

est, lib. de fide contra Manichæos cap. 10. *Quis non clamet stultum esse dare præcepta ei cui liberum non est quod præcipitur, facere, & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere? Hæc injustitias & iniquitates miseri non intelligunt Deo se adscribere*. lib. de duabos animabus contra Manichæos cap. 11. *Nec hi libri obscuri scrutandi mihi erant, unde dicerem neminem supplicio dignum qui aut id velit quod justitia velle non prohibet: aut id non faciat quod facere non potest. Nonne ista cantant & in montibus Pastores & in theatris Poëtæ, & indocti in circulis & docti in Bibliothecis, & Magistri in Scholis & antistites in Sacris Locis, & in orbe terrarum genus humanum?* Item initio Psalm. 56. sed pluribus hujusmodi textibus ex D. Augustino exscribendis supersedeo, quod hi quibus hi textus ad introspiciendam ejus mentem non suffecerint, verè cæci habendi sunt.

Sed indagarunt quosdam alios textus obscuriores in quibus se melius perspicere putant sententiam D. Augustini quam in textibus luce meridiana clarioribus. Sic lib. de Gratia & Libero Arbitrio cap. 17. scribit. *Qui ergo vult facere Dei mandatum & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam: poterit autem cum magnam habuerit & robustam.* Sed hujusmodi nebulæ quibus illorum animi involvuntur, distinctione duplicis potentiæ, proximæ & remotæ dispelluntur. Omnes scilicet possunt vel potentia proxima vel remota præcepta Dei adimplere: aliqui non possunt potentia proxima, qui remota possunt: sicut qui supinus jacet, currere potest potentia saltem remota, quia potest surgere, ut proximè currere valeat. Sic qui habet adhuc voluntatem invalidam, elicere potest actum robustiorem voluntatis: & qui tepidè orat ut non obtineat, ferventius orare potest ut obtineat media potentiora ad mandata adimplenda.

Quare hujusmodi objectiones remoram injicere non potuerunt, quo minus doctrina hujus primæ propositionis de hæresi notaretur absque offensione D. Augustini, cujus honori multo melius consulitur à nobis quam ab istis, cum eum Patronum esse volunt hujus doctrinæ qua fides Orthodoxa & morum pietas valde labefactaretur. Unde & anno 1522. hæc Lutheri assertio, *qui negat Deum impossibile jussisse pessimè facit: & qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessimè facit*, sic notata est à facultate Parisiensi. *Hæc propositio est scandalosa, impia, Legis Christianæ infamativa, ac authore Augustino in Deum blasphema.*

II. PROPOSITIO.

Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Judicium Deputatorum.

Hæc propositio est contraria sacris Scripturis.

Nihil modestius dici poterat in hanc propositionem, quæ utinam vera esset, non tot impiis & peccatoribus scateret mundus, nec tot animæ ignibus sempiternis comburerentur, nec tot injuriis Dei honor violaretur. Sed nec quicquam verius: cum toties in scripturis sacris conqueratur Deus de neglectu gratiarum suarum. *Quoties*, inquit Christus Matthæi 23. *volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Act. 7. D. Stephanus eo nomine increpabat Judæos. *Vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut Patres vestri ita & vos.* Qui locus non potest intelligi de sola gratia exteriori, cum Spiritus sancti operatio potissimum fit in corde hominis. D. Paulus ad Hebr. 12. *Contemplantes ne quis desit gratiæ* 2. Cor. 6. *exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quid pluribus in re aperta opus est? Soli-ne sancti sunt Bajani qui nunquam desunt gratiæ Dei? Sed & si nunquam resistitur gratiæ interiori, cur ipsi ac ipsorum devoti ac devotæ accusant se aliquando de neglectu inspirationum divinarum? mentiuntorne tunc? Cur Deus tantopere conqueritur de impiis, Prov. 1. *vocavi & renuistis, &c.* Ut propterea se eos in interitu suo irrisuros, idest, æternis tormentis cruciaturos minetur?

Nec D. Augustinus adversatur in hac parte. Sic enim loquitur lib. 83. qu. q. 68. ad *illam cœnam neque omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque qui noluerunt venire alteri debent tribuere, sed tantùm sibi, quoniam ut venirent vocati, erat in eorum libera potestate.* Sed quoties ipse in libris Confessionum ostendit se motibus divinæ gratiæ restitisse, cum tamdiu procrastinabat ac remorabatur conversionem? Parum in lectione horum librorum versati sunt, qui id non deprehendant.

Quod vero dicat D. Augustinus lib. de prædestinat. Sanctorum cap. 8. *Hæc itaque gratia quæ occultè cordibus humanis divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur: ideo quippe tribuitur ut cordis duritia primitus auferatur*, non ibi sermo est D. Augustino de Gratia quacumque interiori, sed de quadam gratia particulari. *Hæc itaque gratia*, inquit, hæc scilicet quæ datur secundum propositum, idest, intuito prædestinationis & cum præparatione eorum mediorum quæ Deus novit infallibiliter effectum fœlicem sortitura. Huic gratiæ etsi possint sancti resistere, nunquam tamen usque ad finem resistunt. Cum quo stare potest quod alteri gratiæ sæpius resistant homines. Ut de facto Prædestinati, de quibus loquitur ibi D. Augustinus, saltem aliqui sæpe in vita resistunt divinis inspirationibus, finaliter tamen obediunt, nec in duritia cordis moriuntur, alias non essent de numero prædestinatorum. Atque hæc animadversio sufficeret ad plures difficultates diluendas, quæ petuntur quidem ex Divo Augustino, sed non sane intellecto, quod non satis attendatur quod sæpe loquitur respectivè ad sensus & mentem Pelagii quem refutare intendit.

III. PROPOSITIO.

Ad merendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Judicium Deputatorum.

Hæc doctrina destruit rationem meriti & demeriti & est Hæretica.

Si error est in censura tertiæ hujus propositionis, totus rejiciendus esset in principem Theologorum D. Thomam, ex quo de verbo ad verbum deprompta est. Sic enim ille quæst. 6. *de malo.* articulo unico: ubi excutiens adversariorum sententiam antequam nascerentur, sic de ea censuit. Dicendum quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum: nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur: non enim omne necessarium est extra. *Hæc autem opinio est hæretica:* tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus. Non enim videtur esse demeritorium vel meritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit ut vitare non possit: est etiam annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones, quia non solum contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia Philosophiæ Moralis.

Si

Si enim non sit liberom aliquid io nobis, sed ex A
necessitate movemor ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceprom & punitio; laus & vituperium: circa quæ Moralis Philosophra consistit. Hujusmodi autem opiniones quæ destruunt principia alicujus partis Philosophiæ dicuntur positiones extraneæ: sicut nihil moveri, quod destruit priocipia Philosophię naturalis. Ad hojusmodi autem positiones ponendas inducti sunt aliqui homines, partim quidem propter proterviam, partim propter aliquas rationes Sophisticas, quas soluere non potuerunt. Hæc Doctor Angelicus, cujus doctrina ore ipsius Christi commendata est & toti Ecclesiæ jamdudum probata, ut oon temeratiè egerint depotati ipsius censuram innovardo, cum error quem tam acriter & tot racionibus impugnat, non sit minus arguen- B
dus in hoc sæculo, quam in illo in quo scribebat D. Thomas. Cujus sententiæ si addatur censura Facultatis Parisiensis anni 1560. die 2 . mensis Junij in quo ordinariè & extra primum diem Mensis, ut solet aliquando in rebus magis arduis, congregata per juramentum apud Collegium Sorbonæ in materia fidei, similem propositionem de concordia libertatis & necessitatis, simili hæreseos nota iussit pluries; judicabit facilè quilibet mentem Facultatis ipsius quæ constaoter suis decretis inhæret, assequutos fuisse deputatos in hac censuræ nota: Cujus etiam Doctrinæ oon mediocriter faver D. Augustinus disput. 1. cootra Fortunatum. Ubi inducit animam Deum sic alloquentem ut se immunem à peccato asserat, si ex ne- C
cessitate peccaverit. *Quid peccavi*, inquit anima, *quid merui, quid me expulisti de regnis tuis? corrupta sum, non est mihi servatum Liberum Arbitrium, tu nosti necessitatem qua pressa sum: cum ergo noveris necessitatem qua hic oppressa sum, qua respirare non potui, quid me accusas quasi peccantem?* Nec ad rem est, quod idem sic scribit lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 18. *Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere & non potest.* Cum eo loci sermonem habeat de concupiscentia, quam Metaphorice peccatum vocat, quemadmodum sermo dicitur lingoa, quod sit effectus peccati ut ibidem semetipsum interpretatur. Nec obstat qood stante doctrina hojos propositionis facilius explicatur libertas Christi qui non potuit non mori propter præceptum, & nihilominus libere mortem oppetiit. Quia non de- D
sunt alij modi libertatem Christi saluandi. Quia probabilissimom est, cum primo ostensum est Christo præceptum de prædicanda Evangelica lege vitiisque teprehendendis, tunc dum sic ardenter hanc Patris voluntatem fuisse amplexum, quod licet sciret ex Judæorum perfidia oh hanc causam mortem sibi imminere, petiisse tamen à Patre, ut hoc sibi mandatum imponeret. Deinde licet ex obedientia mortuus sit quæ sibi necessaria erat, cum esset impeccabilis: per actum tamen reflexum, ita mortem pro hominibus redimendis amare potuit, ut si non fuisset impositum mortis præceptum, adhuc tamen libenter mortem subiret pro salute hominum. Adde quod posita lege moriendi, dispensationem à Patre petere E
potoisset & obtinere, sicut manifestavit loquens de duodecim legionibus Angelorum, in auxilium suum mittendis à Patre, si rogasset, unde fit ut libere mortuus fuerit & absque oecessitate. Ex quibus patere potest inotilitas doctrinæ hujus propositiouis ad saluandam Christi libertatem.

Libertas Christi.

IV. PROPOSITIO.

Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulas actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant heretici quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

Iudicium Deputatorum.

Prima pars hujus propositionis est falsa & temeraria. Secunda vera quæ asserit hereticum esse admittere gratiam cui possit humana voluntas resistere, est heretica.

IN duas partes divisa est hæc propositio & in utramque pro merito animadverterunt Deputati. Primæ falsitatis & temeritatis notam affixerunt, quod vellet aliquid astruere contra communem & receptam ab omnibus veram sententiam, idque sine gravi aliqua ratione aut authoritate, quod vocatur temerarium. Excussæ sunt in comitiis ac diligenter examinatæ tū D. Prosperi, tum D. Hilarij Arelatensis Episcopi ad D. Augustinum Epistolæ, quod iis mens Massiliensium seu Semi-Pelagianorum contineretur, ex usque pateret apertè eos initium fidei & bonorum actuum ad naturalem hominis facultatem vel ad prædicationem verbi exteroam retulisse, oon ad prævenientem gratiam interiorem. Sic enim habet D. Prosper de Massilieosibus.

1. *Atque hanc gratiam qua in Christo renascimur pervenire per naturalem scilicet facultatem petendo, quærendo, pulsando.*

2. *Et ad hoc salutis donum* (de Baptismo loquitur) *omnes homines universaliter sive per naturalem, sive per scriptam legem, sive per Evangelicam legem vocari.*

3. *Qui ex Libero Arbitrio aut faciant quæ iubentur aut negligant.*

4. *Et tantum quisque facultatis ad bonum, quantum habeat ad malum.*

5. *Nec considerant se gratiam Dei quam comitem non prævenientem volunt esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere quas ab ea secundum suam phantasiam volunt esse præventas.* Intellige hoc ultimum, per naturalem legem vel prædicationem.

6. Loquens de infidelibus. *Quando quidem inexcusabiles sint qui & ad unius veri Dei cultum instrui potuerint intelligentia naturali.*

7. Cum duo sint quæ humanam operantur salutem, Dei scilicet gratia & hominis obedientia. *Priorem volunt obedientiam esse quam gratiam, ut initium salutis ex eo qui saluatur, non ex eo qui saluat credendum sit stare, & voluntas hominis divinæ gratiæ sibi pariat opem, non gratia sibi humanam subjiciat voluntatem.*

8. *In istis Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, si principium salutis male in homine collocatur.*

Ex quibus omnibus vel cæcis ipsis elucescere potest, Semi Pelagianorom errorem in eo fuisse quod exclusa gratiæ interioris necessitate solam facultatem naturalem ac auxilia exteriora Legis ac Prędicationis sufficere putarent ad initium saluris, quam proinde facultatem naturalem nomine initialis gratiæ intelligebant.

Ac de iisdem sermonem habens D. Hilarius. *Unde consequens putant exhibendam ab ea fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris concessum est: & nullam ita depravatam vel extinctam putant, ut non debeat vel possit se sanare.*

Quod vero in eadem Epistola habeatur. *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum vel perficiendum quemque sibi sufficere posse consentiunt*; Id ita est, quod Semi-Pelagiani distinguebant inter actos & opera, inter actum & opus, ut ex adjunctis verbis manifestum est. *Neque enim alicui operi curationis annumerandum putant, exterrita & supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanari.* Sic igitur prærequirebant gratiam ad bona opera exteriora adimplenda, nullam vero requirebant ad bonos actus interiores, piorum scilicet desideriorum ac actuum fidei: sufficientes ad id vires putabant esse naturales solas voluntatis, omni gratia supernaturali interiori etiam denudatæ. Ex qua sola proinde discretionem reproborum ac electorum repetebant. Ex cujus discriminis oscitabunda inconsideratione profluxit Jansenistarum hallucinatio. Quæ proinde merito à Deputatis notata est.

Nec illorum causæ patrocinatur, quod Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 59. aliqua intermisceat de inspiratione Dei, dum sensa sua aperit, ipse Semi-Pelagianus. Nec enim ibi loquitur de primo voluntatis pro motu, de quo est controversia. Nec loquitur de ista inspiratione tanquam necessaria esset, quod est alterum caput controversiæ. Et rectè annotat Cuikius Episcopus Ruremondensis in annot. ad Cassiani Libros, Semi Pelagianum Chæremonem docere quædam bene geri ex præveniente gratia, quædam sine illa. Quod scilicet necessitatem illam prævenientis gratiæ non admitterent.

Quod spectat ad secundam partem censuræ, jure quodam talionis usi sunt Deputati. Unde enim illis emanavit hoc privilegium, ut fideles omnes qui hactenus existimaverunt plures ex hominibus parum fideliter gratiis divinis cooperari, Semi-Pelagianos ac hæreticos nuncupent, ac eorum sententiam Catholicam ut hæreticam traducere audeant, ipsorum vero sententia etiam post definitionem Concilij qua lucidè damnatur, intacta manebit, & non licebit illam proprio nomine donare, quod est hæresis? An obscura sunt verba Concilij Tridentini Sess. 6. de Justificat. cap. 5. *Itaut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit*, & Can. 4. ejusdem Sessionis: *si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passivè se habere, anathema sit.* Vel hoc solo Canone fulminatur sententia sequacium Jansenij, itavt vel Jansenius debeat cedere authoritati Patrum Tridentinorum, vel ipsi Patres Tridentini Jansenij sententiæ: ex quibus duobus, utrum sit æquius, judex esse quivis potest.

Nec enim cavillationes, quibus hujus Canonis authoritatem infringere, quidam conantur, minus quam ridiculæ sunt. Potest dissentire si velit, sed nunquam volet inquiunt. At propositio notata, non est de acto, sed de posse: sed & si de actu ipso ageretur, cum sint innumeræ hominum voluntates omnes variæ & ferè inconstantes, qui fieri posset, ut nulla dissentiret actu ex innumeris voluntatibus hominum, quæ tamen dissentire possent? Sed & quis posset dicere homini ex necessitate quadam ab externo agente determinato ad aliquid agendum, potes non agere si velis? aut quo sensu dici possit insuperabilis illa gratia, ad hominem loquor, si ex Concilio, voluntas illi potest resistere?

Sed obstare videtur quod asserit D. Augustinus lib. de correptione & gratia, cap. 11. & 12. ubi statuit discrimen inter adjutorium datum primo homini in statu innocentiæ, & adjutorium eidem datum in statu naturæ corruptæ, in quo voluntas humana per peccatum sauciata & denudata iis virtutibus quibus in paradiso vestita erat conditoris largitate, potentiori quodam adjutorio indiget, de quo sic loquitur. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia *indeclinabiliter atque insuperabiliter* ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur: & post pauca: Fortissimo (supple Adamo) dimisit atque permisit facere quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante *invictissimè*, quod bonum est vellent, & hoc deserere *invictissimè* nollent: ex quo conficitur voluntatem humanam in præsenti statu naturæ corruptæ adjutorio Dei non posse resistere. Atque hæc est veluti clavis totius doctrinæ R. Iprensis quam centies inculcat.

A quibusdam solvitur difficultas ista gravis, asserendo synonyma esse apud D. Augustinum indeclinabiliter, invictissimè ac certissimè: sicut cum lib. de Perseverantia cap. 14. definit Prædestinationem, præparationem beneficiorum Dei *quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*. Ubi æque potuisset dicere, quibus invictissimè liberantur quicumque liberantur: sicque hac via effugium patet difficultati: attamen quia in eodem libro *de correptione & gratia* cap. 11. vocat D. Augustinus eam gratiam potentiorem prima, quæ data fuit primò Adamo in statu innocentiæ, ideo adhuc considerandum est D. Augustinum statuere discrimen inter gratiam status innocentiæ & gratiam status naturæ corruptæ, quod illa daret tantum posse agere, non velle: quia scilicet gratia status innocentiæ in sola illuminatione intellectus consistebat, cum voluntas nullis adhuc acta concupiscentiæ stimulis motione non indigeret, nihil enim, ut loquitur ibidem D. Augustinus, *concupiscentialiter ex seipsa illi resistebat*: at gratia status præsentis potentior est in eo quod præter illuminationem adhuc inspirationem contineat, qua moveatur voluntas ad bonum contra impetus concupiscentiarum, quæ à bono ipsam retrahunt. Quare dicit D. Augustinus gratiam illam dare non tantum posse, sed etiam velle & potentiorem vocat. Quod vero dicat illa invictissimè ac insuperabiliter agi hominem, considerandum est D. Augustinum in eo loco instituere comparationem prædestinati cum Adamo, & gratiam prædestinati in eo potentiorem asserere, quod per eam tandem & finaliter superatis omnibus adversis perseveret usque ad mortem: multoque magis post mortem adepta jam felicitate æterna ad quam præcipue respicit ibi D. Augustinus. Quod Adamo in statu innocentiæ non contigit. Unde sic concludit profundam istam ratiocinationem cap. 13. *Hæc de his loquor qui prædestinati sunt in regnum Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis: non de his, qui cum annuntiasset & locutus esset, multiplicati sunt super numerum, ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi, quia non secundum propositum vocati.* Cujus discriminis radicem refert in Dei gratiam, voluntatem ipsam proximè excitantem in prædestinatis, itavt detur eis gratia bonæ ac piæ volitionis, qua mediante perseverent, cum Adamo non sit data illa gratia necessario: *habent*, inquit de Adamo in statu innocentiæ, *virtutem liberi arbitrij, quamvis non defuturo adjutorio Dei, sine quo non posset perseverare si vellet. non tamen tali quo Deus operaretur in illo, ut vellet.* Ita c. 12. itaut perseverantia relicta sit in ejus arbitrio ac voluntate, quæ tales vires habebat, cum sine vllo fuisset instituta peccato & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resisteret, ut facilè perseverare posset, non addita illa gratia piæ ac bonæ volitionis: qua gratia insuperabiliter aguntur prædestinati, & adimplent bonum, quia hypoteticè & ex suppositione quod gratia illa piæ inspirationis

data sit secundum propositum, idest, ex intuitu & prævisione prædestinationis, & cum præparatione illorum mediorum ac beneficiorum, *quibus certissime liberantur quicumque liberantur*, quæ Deus prævidit effectum habitura, illi finaliter resistere non possint, sed invicte perseverent.

V. PROPOSITIO.

Semi-Pelagianorum error est, dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Iudicium Deputatorum.

Ista propositio est falsa, scandalosa, insimulans erroris veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam.

UT pateat qua æquitate & veritate notata sit per censuram hæc propositio, præsupponendum Semi-Pelagianos docuisse Christum pro omnibus esse mortuum, atque ea de caussa male audisse ac reprehensos fuisse, quia non simpliciter ut verba sonant, istud docebant, verum etiam cum adjuncto; ita ut mors Christi pro omnibus sufficeret omnibus ad salutẽ inchoandam sine ullo superaddito gratiæ interioris auxilio ex sola voluntatis facultate naturali. Hoc enim sensu arguuntur Semi Pelagiani a D. Prospero in Epistola ad D. Augustinum, *Universis tamen hominibus*, inquit, *propitiationem quæ est in Sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam, ut quicumque ad fidem, & ad baptismum accedere voluerint, salvi esse possint*, &c. Et D. Prosper c. 5. de ingratis, *dum libertatem arbitrii affectumque volendi in naturales motus virtute locantes tam bona quæque docent sectari posse suopte ingenio, quam posse subest cuique in mala ferri*. In qua propositione, pæne omnes esse asserebant Dominicæ mortis beneficium, vel repudiare, vel admittere ex propriis viribus sine gratiæ interioris adjutorio, quia vim sufficientem esse putabant in sola ac nuda facultate naturali ad fruendum isto beneficio in baptismo aut justificatione per aliud medium adveniente: sic autem merito arguenda venit hæc propositio: at si intelligatur, ut verba præ se ferunt, quod Christus mortem suam pro omnibus obtulerit, error non est, nec sic unquam intellecta est a Semi Pelagianis. Unde Deputati censuerunt propositionem in terminis acceptam, primo falsam esse, quia nec error est, nec a Semi Pelagianis asserta ut error dici possit. Secundo censuerunt esse scandalosam, quia exiguam charitatem Christi asserit & ab amando Christo non parum homines deterret: & si enim sola ejus perfectio satis esse deberet ad inflammanda eorum pectora, quæ est tamen hominum infirmitas; plures alliciuntur eo motivo ad eum diligendum, quod ipse prior eos dilexerit, cum pro omnibus mortuus sit. Tertio censuerunt eam erroris insimulare veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam: tum quia nihil est evidentius scripturarum authoritate assertum, quam Christum pro omnibus mortuum fuisse, ut ex dicendis in hac tertia parte satis abunde patebit, ne pluries idem repetatur, quia hæc fuit mens Concilii Tridentini Sess. 6. de Justif. cap. 3. ubi contra Calvini sententiam declarat Christum mortuum fuisse pro omnibus, quod negabat Calvinus: nec obstare quod plures mortis ejus beneficium (justificationis scilicet) non recipiant; quia cum triplex sit beneficium mortis Christi, seu triplex fructus passionis, aut triplex gradus redemptionis, juxta superius dicta & alibi expressa, Concilium ibi loquitur de solo secundo beneficio, justificationis scilicet, ut inspici potest ex titulo ipsi capiti infixo, tacetque de cæteris. Etsi ergo plures pro quibus mortuus est Christus, secundum beneficium Passionis Christi non recipiant in justificatione, quam numquam consequuntur, primum tamen beneficium recipiunt, quod est liberatio seu redemptio ab impotentia salutem operandi per gratiam sufficientem aut media omnibus parata, & proposita ex merito mortis illius. Quemadmodum ergo si dicerem, Rex Galliæ omnes strumis laborantes tetigit, etsi non omnes sanati sunt, significarem eos etiam ab eo tactos fuisse qui non convalescerent. Pari modo magna Synodus dicens: *etsi ille pro omnibus mortuus est, non tamen mortis ejus beneficium recipiunt*, scilicet justificationem, de qua sola ibi sermo est, ut indicat ipse titulus, significat etiam pro illis mortuum esse, qui non sunt justificati: scilicet mortuus est Christus pro omnibus liberandis, vel ab impotentia salutem operandi in qua primario consistit ruina & captivitas humani generis per Adamum [illegible]a, vel liberandis à culpa ipsa per beneficium justificationis, vel insuper etiam à morte & ab omni miseria ac calamitate per glorificationem. A primo gradu redemptionis nullus eximitur: à secundo & tertio extranei sunt qui primo non bene utuntur; sic Passio Christi omnibus prodest, licet non omnibus medeatur: & cum sanguis Domini nostri Jesu Christi pretium totius mundi sit, ab eo tamen extranei sunt, ut loquitur idem D. Prosper in responsionibus ad capitula Gallorum cap. 6. *Qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eamdem sunt servitutem reversi.* Quæ etsi alibi copiosius dicta, iterum memoriæ obliviosorum repræsentantur, quod hic articulus de morte Christi non bene intellectus ab aliquibus, veluti sit annulus, ex quo plurium errorum catena pendet.

Sensus Semi-Pelagianorum de morte Christi pro omnibus.

Unde Jansenio incombebat omnes ingenii nervos contendere ad hunc articulum solidissime firmandum, ex quo majores rumores & conquestus contra ejus dogmata exoriri debebant: & tamen, ut annotarunt quidam ex deputatis nullum fere dogma illius magis immunitum est; nullum infirmius ab ipso probatur. Nam ut omittam nunc quædam alia ejus argumenta quæ punctum difficultatis non attingunt, major vis probationum quas affert, est in hoc textu D. Augustini ex epist. 102. *Non perit unus ex illis pro quibus Christus mortuus est.* Ubi sanctus Doctor loquitur de iis qui gloriantur in Cruce Christi, & a via crucis non recedunt, etiamsi ignorent ea quæ subtilissime disseruntur. Dicitque unum ex istiusmodi hominibus non perire pro quibus Christus mortuus est, an propterea asserit non fuisse mortuum pro aliis? si quis diceret, non perit unus ex Baii discipulis vere pœnitentibus pro quibus Christus mortuus est, an propterea liceret concludere non fuisse pro aliis Christum crucifixum? Quinimo D. Augustinus, paulo ante in eadem epistola supra duas lineas, contrarium asserit. *Nam si propter eos solos, inquit, Christus mortuus est, qui certa intelligentia possunt ista discernere, pene frustra in Ecclesia laboramus.* Unde potius contrarium dogma Jansenio inferri potest.

Sed ut ad rem propius accedamus, quia in pluribus Scripturæ locis asseritur Christum pro omnibus mortuum, ne cogerentur ex vi termini istius, *omnes*, agnoscere Christi charitatem ad omnes animas ad Dei imaginem creatas diffusam aliquando fuisse, objiciunt Scripturam Sacram sæpe usurpare nomen *omnes* pro aliquibus dumtaxat.

Respondemus nec præcisè ex vi termini istius, *omnes*, si solitarie sumatur, convinci posse pertinaces disputantes, quod Christus pro omnibus nullo excepto, mortuus sit, sed convinci posse ex quibusdam adjunctis isti termino, quæ adjuncta ostendunt nullum eximi posse. Sic verba ista 1. ad Timoth. 2. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt*: via

Quod vero in eadem Epistola habeatur. *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum vel perficiendum quemque sibi sufficere posse consentiunt*; Id ita est, quod Semi-Pelagiani distinguebant inter actus & opera, inter actum & opus, ut ex adjunctis verbis manifestum est. *Neque enim alicui operi curationis annumerandum putant, exterrita & supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanari.* Sic igitur prærequirebant gratiam ad bona opera exteriora adimplenda, nullam vero requirebant ad bonos actus interiores, piorum scilicet desideriorum ac actuum fidei: sufficientes ad id vires putabant esse naturales solas voluntatis, omni gratia supernaturali interiori etiam denudatæ. Ex qua sola proinde discretionem reproborum ac electorum repetebant. Ex cujus discriminis oscitabunda inconsideratione profluxit Jansenistarum hallucinatio. Quæ proinde merito à Deputatis notata est.

Nec illorum causæ patrocinatur, quod Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 19. aliqua intermisceat de inspiratione Dei, dum sensa sua aperit, ipse Semi-Pelagianus. Nec enim ibi loquitur de primo voluntatis pio motu, de quo est controversia. Nec loquitur de ista inspiratione tanquam necessaria esset, quod est alterum caput controversiæ. Et rectè annotat Cuikius Episcopus Ruremondensis in annot. ad Cassiani Libros, Semi-Pelagianum Chæremonem docere quædam bene geri ex præveniente gratia, quædam sine illa. Quod scilicet necessitatem illam prævenientis gratiæ non admitterent.

Quod spectat ad secundam partem censuræ, jure quodam talionis usi sunt Deputati. Unde enim illis emanavit hoc privilegium, ut fideles omnes qui hactenus existimaverunt plures ex hominibus parum fideliter gratiis divinis cooperari, Semi-Pelagianos ac hæreticos nuncupent, ac eorum sententiam Catholicam ut hæreticam traducere audeant, ipsorum vero sententia etiam post definitionem Concilij qua lucidè damnatur, intacta manebit, & non licebit illam proprio nomine donare, quod est hæresis? An obscura sunt verba Concilij Tridentini Sess. 6. de Justificat. cap. 5. *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abiicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit*, & Can. 4. ejusdem Sessionis: *si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passivè se habere, anathema sit.* Vel hoc solo Canone fulminatur sententia sequacium Jansenij, ita ut vel Jansenius debeat cedere authoritati Patrum Tridentinorum, vel ipsi Patres Tridentini Jansenij sententiæ: ex quibus duobus, utrum sit æquius, iudex esse quivis potest.

Nec enim cavillationes, quibus hujus Canonis authoritatem infringere, quidam conantur, minus quam ridiculæ sunt. Potest dissentire si velit, sed numquam volet inquiunt. At propositio notata, non est de actu, sed de posse: sed & si de actu ipso ageretur, cum sint innumeræ hominum voluntates omnes variæ & ferè inconstantes, qui fieri posset, ut nulla dissentiret actu ex innumeris voluntatibus hominum, quæ tamen dissentire possent? Sed & quia posset dicere homini ex necessitate quadam ab externo agente determinato ad aliquid agendum, potes non agere si velis? aut quo sensu dici possit insuperabilis illa gratia, ad hominem loquor, si ex Concilio, voluntas illi potest resistere?

Sed obstare videtur quod asserit D. Augnstinua lib. de correptione & gratia, cap. 11. & 12. ubi statuit discrimen inter adjutorium datum primo homini in statu innocentiæ, & adjutorium eidem datum in statu naturæ corruptæ, in quo voluntas humana per peccatum sauciata & denudata iis virtutibus quibus in paradiso vestita erat conditoris largitate, potentiori quodam adjutorio indiget, de quo sic loquitur. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia *indeclinabiliter atque insuperabiliter* ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur: & post pauca: Fortissimo (supple Adamo) dimisit atque permisit facere quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante *invictissimè*, quod bonum est vellent, & hoc deserere *invictissimè* nollent: ex quo conficitur voluntatem humanam in præsenti statu naturæ corruptæ adjutorio Dei non posse resistere. Atque hæc est veluti clavis totius doctrinæ R. Iprensis quam centies inculcat.

A quibusdam solvitur difficultas ista gravis, asserendo synonyma esse apud D. Augustinum indeclinabiliter, invictissimè ac certissimè: sicut cum lib. de Perseverantia cap. 14. definit Prædestinationem, præparationem beneficiorum Dei *quibus certissimè liberantur quicumque liberantur*. Ubi æque potuisset dicere, quibus invictissimè liberantur quicumque liberantur: sicque hac via effugium patet difficultati: attamen quia in eodem libro *de correptione & gratia* cap. 11. vocat D. Augustinus eam gratiam potentiorem prima, quæ data fuit primò Adamo in statu innocentiæ, ideo adhuc considerandum est D. Augustinum statuere discrimen inter gratiam status innocentiæ & gratiam status naturæ corruptæ, quod illa daret tantum posse agere, non velle: quia scilicet gratia status innocentiæ in sola illuminatione intellectus consistebat, cum voluntas nullis adhuc acta concupiscentiæ stimulis motione non indigeret, nihil enim, ut loquitur ibidem D. Augustinus, *concupiscentialiter ex seipsa illi resistebat*: at gratia status præsentis potentior est in eo quod præter illuminationem adhuc inspirationem contineat, qua moveatur voluntas ad bonum contra impetus concupiscentiarum, quæ à bono ipsam retrahunt. Quare dicit D. Augustinus gratiam illam dare non tantum posse, sed etiam velle & potentiorem vocat. Quod vero dicat illa invictissimè ac insuperabiliter agi hominem, considerandum est D. Augustinum in eo loco instituere comparationem prædestinati cum Adamo, & gratiam prædestinati in eo potentiorem asserere, quod per eam tandem & finaliter superatis omnibus adversis perseveret usque ad mortem: multoque magis post mortem adepta iam felicitate æterna ad quam præcipue respicit ibi D. Augustinus. Quod Adamo in statu innocentiæ non contigit. Unde sic concludit profundam istam ratiocinationem cap. 11. *Hac de his loquor qui prædestinati sunt in regnum Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis: non de his, qui cum annuntiasset & loquutus esset, multiplicati sunt super numerum, ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi, quia non secundum propositum vocati.* Cujus discriminis radicem refert in Dei gratiam, voluntatem ipsam proximè excitantem in prædestinatis, ita ut detur eis gratia bonæ ac piæ volitionis, qua mediante perseverent, cum Adamo non sit data illa gratia necessario: *habens*, inquit de Adamo in statu innocentiæ, *virtutem liberi arbitrij, quamvis non defuturo adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare si vellet, non tamen tali quo Deus operaretur in ille, ut vellet.* Ita c. 12. ita ut perseverantia relicta sit in ejus arbitrio ac voluntate, quæ tales vires habebat, cum sine ullo fuisset instituta peccato & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resisteret, ut facilè perseverare posset, non addita illa gratia piæ ac bonæ volitionis: qua gratia insuperabiliter aguntur prædestinati, & adimplent bonum, quia hypoteticè & ex suppositione quod gratia illa piæ inspirationis

data sit secundum propositum, idest, ex intuitu & prævisione prædestinationis, & cum præparatione illorum mediorum ac beneficiorum, *quibus certissime liberantur quicumque liberantur*, quæ Deus prævidit effectum habitura, illi finaliter resistere non possint, sed invictè perseverent.

V. PROPOSITIO.

Semi-Pelagianorum error est, dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Iudicium Deputatorum.

Ista propositio est falsa, scandalosa, insimulans erroris veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam.

UT pateat qua æquitate & veritate notata sit per censuram hæc propositio, præsupponendum Semi-Pelagianos docuisse Christum pro omnibus esse mortuum, atque ea de caussa male audisse ac reprehensos fuisse, quia non simpliciter ut verba sonant, istud docebant, verum etiam cum adjuncto: itaut mors Christi pro omnibus sufficeret omnibus ad salutẽ inchoandam sine ullo superaddito gratiæ interioris auxilio ex sola voluntatis facultate naturali. Hoc enim sensu arguuntur Semi Pelagiani a D. Prospero in Epistola ad D. Augustinum, *Universis tamen hominibus*, inquit, *propitiationem quæ est in Sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam, ut quicumque ad fidem, & ad baptismum accedere voluerint, salvi esse possint, &c.* Et D. Prosper c. 5. de ingratis, *dum libertatem arbitrii affectumque volendi in naturales motus virtute locantes tam bona quaque docent sectari posse suopte ingenio, quam posse subest cuique in mala ferri.* In qua propositione, pænes omnes esse asserebant Dominicæ mortis beneficium, vel repudiare, vel admittere ex propriis viribus sine gratiæ interioris adjutorio, quia vim sufficientem esse putabant in sola ac nuda facultate naturali ad fruendum isto beneficio in baptismo aut justificatione per aliud medium adveniente: sic autem merito arguenda venit hæc propositio: at si intelligatur, ut verba præ se ferunt, quod Christus mortem suam pro omnibus obtulerit, error non est, nec sic unquam intellecta est a Semi Pelagianis. Unde Deputati censuerunt propositionem in terminis acceptam, primo falsam esse, quia nec error est, nec a Semi Pelagianis asserta ut error dici possit. Secundo censuerunt esse scandalosam, quia exiguam charitatem Christi asserit & ab amando Christo non parum homines deterret: & si enim sola ejus perfectio satis esse deberet ad inflammanda eorum pectora, quæ est tamen hominum infirmitas; plures alliciuntur eo motivo ad eum diligendum, quod ipse prior eos dilexerit, cum pro omnibus mortuus sit. Tertio censuerunt eam erroris insimulare veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam: tum quia nihil est evidentius scripturarum authoritate assertum, quam Christum pro omnibus mortuum fuisse, ut ex dicendis in hac tertia parte satis abundè patebit, ne pluries idem repetatur, quia hæc fuit mens Concilij Tridentini Sess. 6. de Justif. cap. 3. ubi contra Calvini sententiam declarat Christum mortuum fuisse pro omnibus, quod negabat Calvinus: nec obstare quod plures mortis ejus beneficium (justificationis scilicet) non recipiant; quia cum triplex sit beneficium mortis Christi, seu triplex fructus passionis, aut triplex gradus redemptionis, juxta superius dicta & alibi expressa, Concilium ibi loquitur de solo secundo beneficio, justificationis scilicet, ut inspici potest ex titulo ipsi capiti infixo, taceturque de cæteris. Etsi ergo plures pro quibus mortuus est Christus, secundum beneficium Passionis Christi non recipiant in justificatione, quam numquam consequuntur, primum tamen beneficium recipiunt, quod est liberatio seu redemptio ab impotentia salutem operandi per gratiam sufficientem aut media omnibus parata, & proposita ex merito mortis illius. Quemadmodum ergo si dicerem, Rex Galliæ omnes strumis laborantes tetigit, etsi non omnes sanati sunt, significarem eos etiam ab eo tactos fuisse qui non convalescerent. Pari modo magna Synodus dicens: *etsi ille pro omnibus mortuus est, non tamen mortis ejus beneficium recipiunt*, scilicet justificationem, de qua sola ibi sermo est, ut indicat ipse titulus, significat etiam pro illis mortuum esse, qui non sunt justificati: scilicet mortuus est Christus pro omnibus liberandis, vel ab impotentia salutem operandi in qua primatio consistit ruina & captivitas humani generis per Adamum illata, vel liberandis a culpa ipsa per beneficium justificationis, vel insuper etiam à morte & ab omni miseria ac calamitate per glorificationem. A primo gradu redemptionis nullus eximitur: ô secundo & tertio extranei sunt qui primo non bene utuntur; sic Passio Christi omnibus prodest, licet non omnibus medeatur: & cum sanguis Domini nostri Jesu Christi pretium totius mundi sit, ab eo tamen extranei sunt, ut loquitur idem D. Prosper in responsionibus ad capitula Gallorum cap. 6. *Qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eamdem sunt servitutem reversi.* Quæ etsi alibi copiosius dicta, iterum memoriæ obliviosorum repræsentantur, quod hic articulus de morte Christi non bene intellectus ab aliquibus, veluti sit annulus, ex quo plurium errorum catena pendet.

Sensus Semi-Pelagianorum de morte Christi pro omnibus.

Unde Jansenio incumbebat omnes ingenij nervos contendere ad hunc articulum solidissime firmandum, ex quo majores tumores & conquestus contra ejus dogmata exoriri debebant: & tamen, ut annotarunt quidam ex deputatis nullum fere dogma illius magis immunitum est; nullum infirmius ab ipso probatur. Nam ut omittam nunc quædam alia ejus argumenta quæ punctum difficultatis non attingunt, major vis probationum quas affert, est in hoc textu D. Augustini ex epist. 102. *Non perit unus ex illis pro quibus Christus mortuus est.* Ubi sanctus Doctor loquitur de iis qui gloriantur in Cruce Christi, & a via crucis non recedunt, etiamsi ignorent ea quæ subtilissime disseruntur. Dicitque unum ex istiusmodi hominibus non perire pro quibus Christus mortuus est, an propterea asserit non fuisse mortuum pro aliis? si quis diceret, non perit unus ex Baij discipulis vere pœnitentibus pro quibus Christus mortuus est, an propterea liceret concludere non fuisse pro aliis Christum crucifixum? Quinimo D. Augustinus, paulo ante in eadem epistola supra duas lineas, contrarium asserit. *Nam si propter eos solos, inquit, Christus mortuus est, qui certa intelligentia possunt ista discernere, pene frustra in Ecclesia laboramus.* Unde potius contrarium dogma Jansenio inferri potest.

Sed ut ad rem propius accedamus, quia in pluribus Scripturæ locis asseritur Christum pro omnibus mortuum, ne cogerentur ex vi termini istius, *omnes*, agnoscere Christi charitatem ad omnes animas ad Dei imaginem creatas diffusam aliquando fuisse, objiciunt Scripturam Sacram sæpe usurpare nomen *omnes* pro aliquibus dumtaxat.

Respondeo nec præcisè ex vi termini istius, *omnis*, si solitarie sumatur, convinci posse pertinaces disputantes, quod Christus pro omnibus nullo excepto, mortuus sit, sed convinci posse ex quibusdam adjunctis isti termino, quæ adjuncta ostendunt nullum eximi posse. Sic verba ista 2. ad Timoth. 2. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:* vi-

dentur intelligi de omnibus nullo excepto, quia omnes (salvo semper B. Virginis privilegio) mortui sunt in peccato originali. Sic verba ista 1. ep. Joan. cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*, inferunt Christum obtulisse se victimam pro omnibus, nullo excepto propter particulam adversativam, *non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*, maxime cum D. Joannes non soleat loqui de mundo in bonam partem, scilicet de mundo electorum, sed in malam partem, asserens illum totum in maligno positum esse.

Objiciunt Scripturam explicare nomen *omnes*, per nomen *plurium* Matt. 26. *hic est sanguis, &c. qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, Matt. 20. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis* ad Hebr. 9. *Christus semel mortuus est ad multorum exhaurienda peccata.*

Respondeo sæpe etiam Scripturam per plures intelligere omnes, ut cum ad Rom. 5. dicitur. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, &c.* Sed demus hæc loca intelligi debere ad litteram de multis, non de omnibus, sed tunc dicimus ibi agi de redemptione Christi quoad secundum gradum, qui non est communis omnibus, & verba ipsa hoc indicant, *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum:* nec enim temere scriptura hæc verba usurpat, *in remissionem peccatorum*, aut ista *ad multorum exhaurienda peccata.* Unde D. Bernardus Hom. 2. super *Missus est.* Si enim nec folium de arbore, sine causa, nec unus de passeribus sine Patre cœlesti cadit, putem ego de ore sancti Evangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sancti historia Verbi non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, si tamen diligentem habeant inspectorem, qui noverit sugere mel de petra oleumque de saxo durissimo. Scilicet diversimode Christus salvat homines, alios solum ab impotentia salutem operandi, in qua maxime consistit captivitas & servitus hominum ex peccato Adami orta, alios etiam à remissione actuali peccatorum, alios insuper ab omni miseria corporis & animæ; nunc autem loquitur scriptura de uno modo, alias de altero modo. Quod itidem observandum est in Patribus; videndum enim de qua salute & de quo gradu salutis loquuntur, quod dum non attendunt discipuli Jansenij multa obtrudunt, quæ eorum causam non juvant, nisi apud eos qui nonnisi in obscuritate tenebrarum degunt: atque hunc sensum videtur sequi expresse Dionysius Carthusianus in cap. 10. Joannis, quamvis in cap. 20. Matt. aliam nec incongruam suppeditet solutionem, dicens Christum venisse dare animam suam redemptionem, idest, inquit, pretium liberativum pro *multis* hominibus non pro dæmonibus.

Tres gradus salutis ac redemptionis distinguendi.

Quod autem obtenditur Scripturam sæpe asserere Christum pro ovibus suis animam posuisse juxta illud Joan. 10. *& animam meam pono pro ovibus meis*, idest, ut interpretantur, pro prædestinatis: Quamvis illud admitteremus pro eorum voto, prædestinatos intelligi per oves Christi, hoc nihil ad controversiam, cum omnes conveniamus Christum pro prædestinatis animam posuisse: & tantum inter nos decertamus, an non etiam pro reprobis animam posuerit, de quo articulo altum est silentium in his locis Scripturæ: sed & Christum intelligere utrosque sub nomine ovium suarum, satis demonstrat locus iste Joannis 21. *Pasce oves meas, pasce agnos meos:* si enim solos prædestinatos hic intelligeret, Ecclesiam quam Petri regimini subjecit Christus, ex solis prædestinatis coalescere, non male inferrent Calvinistæ: quare non immerito Ambrosius Catharinus in annotationibus adversus Caietanum pagina 275. eum arguit, quod illa verba de solis prædestinatis intellexit, quæ non dubito inquit esse falsa & periculosa, si enim Petro non esset mandata cura nisi super solis prædestinatis, profecto super aliis non habebit: quod est falsum & hæreticum: ad hæc ignoraremus, immo ipse ignoraret super quibus mandata esset ei cura, non enim sciebat, qui essent prædestinati, quod est stultum fateri. Atque de eodem plura notari possunt apud Stapletonum tom. 1. controversia 2. lib. 6. c. 10. Unde non est necesse excludere ab ovili Christi pro quo mortuus est, reprobos omnes; scilicet Christus est magnus Pastor qui ovile magnum habet in quo oves sunt sanæ & scabiosæ, prædestinati & reprobi, & omnes committit Christus vicario suo ut ex amore & charitate omnes pascat, sicut ipse pro omnibus animam posuit. Quid autem mirum, addit ibidem Catharinus, si & non prædestinati ovium vocabulo significentur, quando etiam significantur per regnum Cœlorum quod sagenæ comparatur bonos & malos congreganti? quare derogat ibi verbo Christi procul dubio reverendissimus, dicens quod secundum veritatem nemo rapit oves & non disperguntur, cum Christus doceat, quod *venit lupus & rapit & dispergit oves.* Hæc ille, quibus addimus, si Christus de iisdem ovibus dicit, *nemo rapiet eas de manu mea*, in hoc sensu ibi dictum esse, quod violenter & repugnantibus ac contranitentibus ovibus non rapiuntur à dæmone, cum vim ipse non inferat, sed tentando alliciat animas quæ pereunt, cum nullus nisi volens peccet & damnetur juxta illud Psalmi 139. *Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori:* Quia semper concupiscentia & voluntas nos reos faciunt, ut commentatur Bellarminus in hunc Psalmum. Denique totam hanc difficultatem juxta mentem nostram resolvit Dionysius Carthusianus in cap. 10. Joan. Ubi explicans quo sensu dicat Christus se animam suam ponere pro ovibus suis, idest electis: nam inquit, licet Christus passus sit, & satisfecerit pro omnibus sufficienter, non tamen efficienter, quia in solis electis Passio Christi fructificat per consecutionem sui finalis effectus qui est salus æterna. Quibus verbis Doctor extaticus Rickelius videtur agnovisse plures esse distinguendos fructus aut effectus Passionis Dominicæ, licet clare non expresserit: cum enim loquimur de ultimo illius effectu, supponit aut quemdam, aut quosdam alios anteriores esse: & vere ita est, mors Christi beneficium est omnibus hominibus ac singulis commune, licet inæqualiter per illud juventur homines, & quidem a toto malo liberentur, alij non nisi a tanto, ut sequuntur.

Oves Christi.

Ac cum amare aliquem, sit illi velle bonum, Christum eos omnes amasse quibus bonum aliquod voluit aut reipsa contulit, negari non potest. Est autem bonum, liberum esse ab impotentia salutem operandi; quare cum mors Christi libertatem illam attulerit etiam iis qui de facto non justificantur, eos etiam amasse dicendus est secundum aliquem gradum amoris. Et si Deus omnia diligit quæ sunt & nihil odio eorum habet quæ fecit, quia saltem bona aliqua naturalia contulit, quanto magis dicendus est eos amasse quibus gratiæ prævenientis auxilia pletaque impertiuntur, & pro quibus sacramenta instituit expectans eos in multa patientia? *Fidem eorum desideravi & vetustatem inveni*, ait ipse Christus apud S. Augustinum in Psalm. 68. Quid quod gratia illa præveniens sit semen cæterarum gratiarum, & ipsius gloriæ? atque etiam per illam, quamvis homo non justificetur aut perseveret, multa tamen gravissima peccata evitantur a reprobis. Quare mitius in inferno habebunt ob plura peccata non admissa per virtutem illius, quod non est parvipendendum, ut si non à toto, à tanto liberentur tormento. Ut est in Theologia Affectiva 3. part. tract. 1. medit. 19 puncto 2. editionis 3. & 4. ad quæ dum non attendunt, Christum charitate spoliant, minusque sitientem salutis

Christus secundum quid amaverit.

hominum exhibent quam sint plerique homines. Quid de Beata Virgine quæ de seipsa loquitur lib. 6. revelatione Sancti Brigittæ cap. 10. Ego sum regina cœli. Ego mater misericordiæ. Ego justorum gaudium & aditus peccatorum ad Deum. Nulla etiam pœna est in purgatorij igne, quæ propter me non remissior erit & levior ad ferendum quam aliter esset. Nullus est adeo maledictus qui quandiu vivit careat misericordia mea, quia propter me levius tentatur à Dæmonibus quam alter tentaretur: At si hæc de matre dici possint, quanto magis de filio? non fuit passio ipsius separata ab amore. Deus ab æterno omnes amavit & ad beatitudinem ordinavit voluntate antecedente, & quos voluntate consequente ad bonum supremum non dilexit, ad alia media bona qualiacumque illa sint, dilexisse existimandus est. Unde de amore Christi cujus voluntas Dei voluntati conformis fuit, dijudicandum. Ac careat successibus opto, quisquis ab eventu facta notanda putat, ac de dilectione alicujus censendum. Similiter solvitur aliud.

Si Christus pro omnibus oravit, ergo omnes salvari debere. *Non enim possunt perire pro quibus Filius rogat ne pereant, pro quibus Pater Filium tradit in mortem ut vivant:* ut loquitur D. Bernardus Homil. 3. de Laudibus Virginis.

Respondetur Christum pro omnibus orasse ut haberent primum fructum & gradum redemptionis, liberarenturque omnes à potestate tenebrarum, & ab impotentia salutem consequendi, quæ est servitus maxima peccati invecta per culpam Adami: pro pluribus vero oravit, ut etiam obtinerent secundum & tertium fructum Passionis suæ secundum quod prænovit eos benè usuros sufficientibus mediis quibus donabantur, aut eum hac conditione, si bene iis uterentur: sicque omnis Oratio Christi exaudita est prout decebat propter ejus reverentiam: sed perspiciendum est illud quod postulavit pro his & illis, diversa enim petiit in oratione sua: oravit pro reprobis, ut haberent gratias excitantes, & si illis cooperarentur per liberum arbitrium iisdem gratiis adjutum & elevatum, haberent gratiam justificantem, & alia dona quæ illis ad tempus concessa sunt ex merito mortis ejus, ut ipsimet adversarij concedere coguntur. Sed & quot peccata avertit Christus a reprobis? qui enim hæc Gratiæ Christi non deputat, Augustinum negavit, qui hæc Gratiæ Christi deputat: unde & scripsit Homiliarum 50. Homil. ultima. *Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non faceret homo si desit rector à quo factus est homo.* Quid quod docet Albertus Magnus de 4. coævis tomo 19. tract. 4. qu. 58. particula 2. Deum velle Angelum conperari ad salutem damnandi ut pauciora committat peccata. Ex his porro intelligere est non fuisse inutiles etiam reprobis Christi sudores & orationes.

At quid ad verba Concilij Tridentini: *Non tamen omnes mortis ejus beneficium recipiunt, sed ij dumtaxat quibus meritum Passionis ejus communicatur.* Quibus verbis Concilium innuit falsum esse omnes ex merito Passionis recipere media sufficientia ad salutem, ut discipuli Molinæ asserunt, cum non omnibus detur fructus Passionis Christi?

Respondetur eos non assequi mentem Concilij, qui non considerant triplicem gradum redemptionis humanæ, triplexque beneficium aut triplicem fructum Passionis Christi. Porro ex titulo cap. 3. Sess. 6. *de justificatione*, ubi asseritur ex doctrina fidei Christianæ, mors Christi pro omnibus, patet sermonem esse de secundo fructu aut beneficio Passionis Christi, quod beneficium est ipsa justificatio, est enim in titulo *qui per Christum justificantur*, atque ubi in fine præcedentis capitis Concilium dixisset: *Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi:* Post hæc verba sic exorditur caput tertium, jungens illud secundo capiti; *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt (scilicet justificationem) sed ij dumtaxat, quibus meritum Passionis ejus communicatur?* scilicet per baptismum. Quis hæc omnia simul componens, non intelligit mentem Concilij fuisse, pro omnibus mortuum Christum, etsi omnes non justificentur. Quemadmodum si quis diceret, medicus omnes urbis ægrotos visitavit, etsi non omnes servati sunt, intelligeret profecto etiam medicum curam habuisse omnium ægrotorum & etiam eorum qui sanati non fuissent; placet enim hoc exemplum medici quo D. Augustinus appositè usus est tract. 12. in Joan. *Ergo quantum in medico est sanare venit ægrotum, ipse se interimit qui præcepta medici observare non vult, venit Salvator in mundum. &c.* Quem locum mirum, quot nebulis interpretationum obtegere conantur, ne videant veritatem, & agnoscant cum humilitate, charitatem Christi erga omnes animas, beneficiumque commune omnibus mortis Christi vererentur, quod potius ipsi inficiantur; ut non immeritò de illis dicere possim, quod de quibusdam hæreticis sui sæculi dicebat Theologus Nazianzen. Orat. 42. circa lucem tenebrosis, circa sapientiam imperitis, *pro quibus Christus gratis mortuus est, ingrata creatura.* Ne ergo insimulent nos ingratitudinis erga Christum, cujus charitatem ad omnes diffusam prædicamus, & cujus gratiæ primas partes actionum omnium piarum tribuimus, hoc ipsorum vitium est & peccatum, non nostrum.

VI. PROPOSITIO.

Sensit olim Ecclesia privatam sacramentalem pœnitentiam pro peccatis occultis non sufficere.

Judicium Deputatorum.

Ista propositio vel spectat ad quæstionem juris & sensus est, sensit olim Ecclesia privatam sacramentalem pœnitentiam reipsa & absolute pro peccatis occultis non sufficere, & est hæretica errorem infallibili Ecclesiæ affingens: vel spectat ad quæstionem facti & sensus est: sensit olim Ecclesiæ ex illius temporis disciplina non sufficere privatam sacramentalem pœnitentiam pro peccatis occultis, & falsa est & temeraria.

Involutæ sunt errantium semitæ: ideo nihil mirum si propositiones eorum ambiguæ in varios sensus explicentur & de eis diversum feratur judicium. Unde & propositio examini subjecta si intelligatur juxta primum sensum inter hæreticas annumeranda visa est, quia sic habet canon sextus Concilij Tridentini sess. 14 *de sacramento pœnitentiæ.* Si quis negaverit, confessionem sacramentalem vel institutam vel ad salutem esse necessariam jure divino: aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum, anathema sit. Ex quibus verbis evidenter apparet privatam sacramentalem pœnitentiam, pro peccatis maximè occultis, si pro aliquibus, esse de jure divino, ideoque sufficientem fuisse, nec pro iis jure divino se pœnitentiam publicam desideratam fuisse. Si autem propositio intelligatur juxta secundum sensum, falsa & temeraria visa est, quia adversatur doctrinæ ejusdem Concilij in eadem sessione cap. 5. secretum inquit, quo ad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, & si Christus non vetuerit quin aliquis in vindictam suorum scelerum & sui humiliationem, tum ob aliorum exemplum tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publice confiteri possit: non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præcipe-

retur, ut delicta præsertim secreta publica essent confessione aperienda. Unde fit, ut qui dixerit hanc confessionem publicam pro secretis peccatis fuisse ex Ecclesiastico jure, aliquando præceptam, non satis consulte Ecclesiam egisse declaret; quod sine temeritate asseri non potest. Verum quia doctrina hæc Concilij spectat ad confessionem, propositio videtur magis spectare ad satisfactionem sacramentalem aut saltem de ea posset intelligi: nihil tamen amplius de hac propositione in privatis comitiis definitum a deputatis, qui non intendebant de aliis referre ad facultatem nisi de quinque prioribus circa quas ardentior erat contentio. Itaque, quasi dicis causa, de ultima etiam sic censuerunt, & ut nihil ab ipsis prætermissum videretur.

VII. PROPOSITIO.

Naturalis attritio sufficit ad sacramentum Pœnitentiæ.

Judicium Deputatorum.

HÆc propositio intellecta de attritione mere naturali ut sufficiente ad sacramentum pœnitentiæ cum effectu gratiæ justificantis recipiendum, est hæretica.

Addita est hæc propositio discutienda per deputatos; ut satisfieret iis qui eam doceri putabant a Theologis quibusdam: non quod de illa controversia suborta fuisset. Satis enim manifeste impugnatur ex can. 3. Concilij sess. 6. de *justificatione*. Si quis dixerit sine præveniente spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. Porro propositio damnata falso à quibusdam attributa est Suarezi, cum ipse in 3. par. quæst. 85 disp. 5. sect. 1 disertè asserat cum dolorem qui in solo temporali aut humano motivo fundatur non mereri nomen attritionis, etiamsi Soto & nonnulli alij Theologi aliter interdum loquantur. Augustinus vero lib. *de vera & falsa pœnitentia* cap. 2. inutilem dolorem vocat, & sine spe veniæ: & lib. *de catechizandis rudibus* cap. 17. pœnitentiam fictam appellat.

Desiderabatur ut quid significaretur nomine attritionis naturalis planius aperiretur: sed cum intentum non esset referre alias ex his VII. propositionibus nisi quinque priores, supersederunt ampliori disquisitioni.

Causa delata ad Summũ Pontificem.

Igitur tales erant sententiæ nominatorum à Facultate super propositis septem articulis, qui quoniam ob perturbatos ordines ipsius, nequidem legi ac ad ipsam referri potuerunt, ut censuram doctrinalem de iis ferret, illustrissimi Galliarum Episcopi circiter octoginta, priores quinque ex his articulis ad summum Pontificem Innocentium X. miserunt. Ut de iis ferret judicium pro sua auctoritate. Quod cum præstitisset post debitum examen & auditis partibus contendentibus, edita ob id constitutione, qua notis asperioribus quam factum fuerat à deputatis facultatis V. propositiones damnabat, eamque constitutionem Alexander VII. confirmasset, & insuper formulam fidei cui omnes subscriberent ad conciliandam pacem, proposuisset: tot modis ac tot quæsitis prætextibus obluctati sunt qui librũ R. Ipr. ab omni censura liberum esse volebant, ut ubique in Galliarum provinciis innumeræ essent contentiones: usque ad annum 1668: quo, Deo propitio, qui plus resistebant antea, gloriosa contra seipsos parta victoria, auctoritatique Summi Pontificis cedentes, subscriptione quæ ab ipsis expectabatur facta, pacem Ecclesiæ reddiderunt & plurium saluti opportune consuluerunt. Atque totius istius difficilis negotij originem progressum & exitum recogitans admiranda Dei consilia non possum non suspicere, qui per contrarias vias fortunat, ut bonæ notæ scriptor advertit, Josephum per servitutem provexit ad imperium, Danielem per captivitatem deduxit ad honorem: plura accidunt quæ effusis lachrymis deploramus, unde pendet nostra salus, vita, & honor. Quanta subtilitate gubernat resistentes sibi, ut juventur ipsis impedimentis? is potissimum sæpe implet decreta Dei, qui refutat: per illam viam qua fugit accedit. Putabatur tunc vera fidei doctrina de immensa Christi charitate extincta, cum Facultatis Theologicæ censura impedita fuit. Sed per hoc impedimentum aperta via est R. Episcopis recurrendi ad tribunal Summi Pontificis, qui cum majori auctoritate eam sancivit & cum multo majori fructu, itaut etiam Rex Christianissimus, zelo vere pio & numquam satis celebrando, eamdem censuram multis edictis, quorum ultimum hic inserimus, fulcitet.

Subscriptio finem contraversia affert.

Jo. Eusebius Theopol. p. 1. c. 29.

Arrestum Secretiaris Consilii datum San-germani in Laia 23. Octobris 1668.

CUm Rex cognoverit per breve quod sua sanctitas ad suam direxit Majestatam die 28. mensis Septembris postremo elapsi, & per vivam vocem D. Archiepiscopi Thebarum Nuntij ipsius ordinarij apud se, quod suæ Sanctitati plene satisfactum est per obedientiam quam N. N. N. N. præstiterunt constitutionibus Paparum Innocentij X. & Alexandri VII. diebus 23. Maij 1651. & 16. Octobris 1656 tam per sinceram subscriptionem propriam, quam illam quam in synodali convocatione decreverunt debere fieri ab omnibus suarum Diœcesum Ecclesiasticis, formulæ fidei insertæ in constitutione ejusdem Papæ Alexandri VII. Febr. 15 an 1665 ac etiam per litteras quas dicti D. Episcopi eodem mense Septembri ultimo ad suam Sanctitatem scripserunt ut ij si nota esset sua submissio circa prædictas constitutiones; quæ eamdem sanctitatem induxerunt ad oblivioni tradendum, quicquid antea gestum fuerat vigentibus ultimis contentionibus Cum etiam idem Nuntius suæ Majestati notum fecerit nostrum S. Patrem instanter desiderare ex pietate & zelo quo fervet pro bono religionis, ad pacem Ecclesiæ & unionis inter fideles conservationem, quod suæ Majestati gratum foret, potenter interponere auctoritatem suam regiam ad impediendum quo minus eædem contentiones quibus ab aliquot annis Ecclesia Galliarum agitata est occasione condemnationis libri Jansenij cui titulus *Augustinus*, quoquo modo unquam possint reminiscere, cupiente sua Majestate huic rei providere & cooperari sanctis piisque votis dicti S. Patris nostri, & Ecclesiæ ansam dare proficiendi utiliter ex pace quam in ipsa restituit ipse S. Pater: Rex in suo consilio assistens decrevit & decernit dictas bullas & constitutiones supra relatas continuo & inviolabiliter observari & executioni demandari in omni loco sui regni, regionibus, terrisque suæ obedientiæ; hortatur & nihilominus injungit omnibus Arch. & Episc. dicti sui regni, ut in id invigilent attendantque. Statuit ut præcedẽtes contraventiones & inexecutiones adversus prædictas constitutiones & declarationẽ suæ Majestatis, tanquam non factæ fuissent, habeantur absque eo quod umquam possint renovari à quocumque sub quocumque prætextu. Prohibuit prohibetque omnibus sibi subditis ne se invicem aggrediantur aut provocent sub prætextu præteritorum, utendo nominibus illis, *heretici, Jansenitæ, Semi Pelagiani*, aut altero nomine partis, atque etiam scribendo & divulgando libellos supra dictis materiis controversis, neque ullum ex his qui ex jussione suorum Archiep. aut Episcoporum dictæ fidei formulæ subscripserint vocibus injuriosis in fama lædant, sub pœna punitionis exemplaris. Præsensque arrestum executioni

Episcopi.

demandabitur nonobstantibus oppositionibus aut appellationibus quibuscumque. Quarum si aliquæ sint, sua Majestas sibi suoque consilio reservat judicium, illudque inhibet omnibus suis curiis & judicibus. Actum in consilio statua Regis, præsente sua Majestate, quod habitum est San-germani in laia 23. Octobr. 1668. signatum, DELIONNE.

Laudantur qui subscripserunt Bullæ Innocentii X. & Alexandri VII. in causa V. propositionum in eodem sensu in quo damnatæ sunt ab iisdem Pontificibus.

QUisquis exactius examinaverit formulam fidei, à Pio IV. perscriptam ex Decreto Concilij Tridentini, cui formulæ subscribunt non solum qui ex castris hæreticorum ad Ecclesiæ Catholicæ Apost. & Rom. gremium redeunt, sed etiam qui admitti desiderant ad majora beneficia & dignitates Ecclesiæ; in ea formula eamdem aut similem remoram invenit, quam putarunt se offendisse in formula fidei ab Alexandro VII. emanante ad finem imponendum controversiæ de V. propositionibus. Causabantur scilicet quæstionibus juris annexam fuisse quæstionem facti de sensu Cornelij I. Iprensis Episcopi in libro suo, cui nomen *Augustinus*. At eadem difficultas est in formula illa fidei Catholicæ Pij IV. proponitur enim in illa credendum & subsignandum quicquid determinatum fuit à Concilio Tridentino de justificatione: at quæstio est facti, si quidquam determinatum est a Concilio Tridentino de justificatione. Sed & vix aliqua fidei formula reperitur in qua aliquod factum non contineatur: quin etiam symbolum Ecclesiæ factum continet in articulo Resurrectionis Christi Domini cum legitur ibi *secundum scripturas*. Quod ut rectè docet Almainus Doctor Parisiensis qui florebat tempore Concilij Basileensis in 3. sent. dist. 25. qu. 11. ad generandum actum fidei oportet de necessitate habere alium actum qui non est de fide Theologica, sed topica ut loquitur, id est, probabili: quod verum apparet cum propositio de fide non bene explicatur sine aliquo adjuncto. Ideirco qui subscripserunt non-obstante illa difficultate non minus laude digni sunt, quam illi qui quotidie formulæ fidei Catholicæ se subscribendo submittunt, tantum abest ut reprehensionem vllam mereantur.

Confirmatur quia justis de causis Papa inductus est ad inserendum illud factum in ipsa formula, scilicet ad tollendam æquivocationem, nec non ad satisfaciendum supplicationi ipsi oblatæ, quasi in limine judicij ab ipsis qui V. propositiones defensuri Romam venerant anno 1653. quo causa primum judicata est ab Innocentio X. Illud enim memoria recolendum: ab ipsis tres sensus in tribus columnis dictarum V. propositionum oblati sunt eidem Pontifici: primum vocabant hæreticum, secundum Augustinianum sibi ipsis proprium, tertium Molinisticum; urgebant libello suo supplici, ut declararet in quo sensu eas damnaret, ne, inquiebant, vllus locus relinqueretur æquivocationi, calumniæ & artificiis pravorum ingeniorum. Quid faceret summus Pontifex? Damnaretur in sensu Calvinistarum? at esset actum agere. Quid ergo in sensu Molinistarum? equidem gratum illis fecisset, nec quæstio facti mota fuisset umquam. Sed veritas id prohibebat: nec facile sensum illum prætensum admittebant propositiones. Quid igitur facto opus? Damnavit in sensu Jansenij ad tollendam æquivocationem. Hoc est in eo sensu quem magis denotat & menti primum imprimit literalis superficies. Quid consultius fieri potuit? Cum igitur summus Pontifex legitime sese gesserit, non est quod quisquam amplius eos arguat, qui cum debita obedientia ipsius bullis sese submiserunt.

Libellus supplex oblatus D. Papa Innocentio.

Accedit ad hæc, quod cum fervente contentione multi libelli evulgarentur, imo etiam libri non parvæ molis ad impugnandam subscriptionem: multi etiam in contrarium libri alij prodierunt, in quibus sic omnia quæ objiciebantur discussa sunt ac dissipata, ut nullus scrupulus cordatis viris remanere deberet, quin rectè & laudabiliter subscriberetur propositæ fidei formulæ. Denique id videbatur efflagitare jus divinum, ut de jure canonico taceamus: ratio est quia fidelis quilibet tenetur fidem profiteri aperte & sine æquivocatione, cum id jubent superiores legitima ex causa: at ita hic se res habet.

Indicium plurium librorum.

Declaratur quia celebris est sententia I. D. Petri cap. 3. *parati omni poscenti vos rationem reddere de ea quæ in vobis est fide & spe*. Itemque Apostoli Pauli ad Rom. 10. *corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, & David Psalm. 115. *credidi propter quod loquutus sum*, & D. Augustini lib. *de fide & symbolo*, cap. 1. A præsenti sæculo maligno salvari non possumus nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, ore etiam profiteamur fidem quam corde gestamus. Idem autem de professione quæ fit scripto, ac de ea quæ ore tantum. Id specialius declarat D. Thomas 2. 2. quæst. 3. art. 2. ubi docet necessarium esse ad salutem confiteri fidem, quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo & utilitas proximis impendenda. Quæ veritas habetur in Evangelio Matt. 10. *omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo*. Quæ cum ita sint, nihil potuit religiosius ac magis ad honorem & salutem proximorum fieri quam hæc externa fidei confessio, ut propterea subscribentibus sit congratulatus Pontifex per Epistolam.

Venerabilibus Fratribus N. N. N. N.

Clemens Papa Nonus.

VEnerabiles fratres, salutem. Venerabilis frater Archiepiscopus Thebarum Nuntius istic noster misit ad nos elapsis diebus fraternitatum vestrarum Epistolam, in qua cum ingenti nobis, & huic sanctæ sedi obsequij, per vos debiti testatione significabatis, vos juxta præscriptum literarum Apostolicarum a felicis recordationis prædecessoribus nostris Innocentio X. & Alexandro VII. emanatarum sincere subscripsisse, & subscribi fecisse formulario in ejusdem Alexandri VII. literis edito. Etsi autem quædam, de ea re secus circumlata, occasionem nobis præbuerant, in tam gravi negotio serius procedendi (nam dictorum nostrorum prædecessorum Constitutionibus firmissime adhærentes nullam circa illud exceptionem, aut restrictionem admissuri unquam fuissemus) in præsenti tamen, cum nova, & gravia, istinc accepetimus documenta, veræ, ac totalis obedientiæ vestræ, qua, & formulario sincere subscripsistis, & damnastis absque ulla exceptione aut restrictione quinque propositiones, in omnibus sensibus, in quibus à sede Apostolica damnatæ fuerunt, alieni prorsus estis à renovandis in hac re erroribus illis, qui ab eadem damnati sunt. Tribuere vobis voluimus hoc paternæ benevolentiæ argumentum, fidentes plane divinæ gratiæ, ac virtuti & pietati vestræ, quod omni conatu facturi sitis in posterum, ut sinceræ obedientiæ vestræ, & submissionis à vobis in hoc actu nobis præstitæ, plenitudo magis semper appareat, doctrinam, & pietatem vestram in id potissimum adhibentes, ut una cum obsequio nobis, & huic sanctæ sedi per vos debito Catholicam veritatem firmiter tueamini, zelo curæque Pontificis sedulo cooperantes, in extirpando ab Ecclesia Dei Novitates omnes, ac perturbationes fidelium animorum, vobis venerabiles fratres Apostolicam benedictionem permanenter impertimur. Datum Romæ

apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 19. Januarij 1669. Pontificatus nostri secundo.

Vindicatur Concilium Tridentinum contra improperium multitudinis Anathematum.

SECTIO VI.

QUia hæc vox sæpe repetitur in Conciliò, anathema sit, offenduntur hæretici, ut dicatur illud Psalmi 17. *fulgura multiplicavit & conturbavit eos*, præ cæteris Daillæus minister Gallus Calvinista in Apologia Ecclesiarum reformatarum Galliæ illud improperat Synodo Tridentinæ, quod prodiga fuerit excommunicationum. Numquam inquit c. 7. visi sunt homines in profundendis anathematismis liberaliores. Ipsis non sufficit cedros sommaque montium ferire, vix ullæ tam viles lentiscæ sunt in agro adversariorum suorum quæ liberæ fuerint ab ipsorum fulmine. Illi qui dubitant an matrimonium sit sacramentum, aut quod Ecclesia possit dispensare de gradibus in Levitici libro statutis, aut quod Episcopus Presbytero superior sit, aut quod æquis rationibus prohibitus sit calix laicis, omnia quæ nullius sunt aut parvi admodum ad religionem momenti, tam anathemate percelluntur ac si divinitatem Domini negarent, vel ultimam resurrectionem. Haud scio quo pacto benignitas tantopere nobis commendata ex legis christianæ præceptis possit concordare. Hæc ille & plura quibus tres alij ministri ex famosioribus Maistrerat, Drelincourt & Aubertin approbando subscripserunt.

Sed non erit arduum ab isto improperio liberare synodum, si paulisper perpendamus inductam fuisse synodum ad tam frequentes anathematismos evibrandos tam propter multitudinem hæreseon & errorum tam circa doctrinam fidei quam disciplinam morum, in quibus calumniam inferebant Ecclesiæ antiquæ Catholicæ Apostolicæ & Rom. isti Neo-Christiani, quam propter duritatem & pervicaciam cordis eorum ad non cedendum ulli auctoritati. Scrutati sunt illi Jerosalem in lucernis, omnes ipsius fidei articulos ac conclusiones, omnia ejus membra, omnia ejus officia, omnes grados, omnia tempora, omnes ejus actus scrutati sunt, & ubique fere invenerunt quod morderent sicut canes rabidi. Quid mirum ergo si ad ipsos continendos frequenti ictu baculorum Pastoralium opus fuerit, ad rectam fidem tuendam & concordiam in probis moribus servandam? Equidem si fides qualiscunque, ut prætendunt, articulorum aliquot fundamentalium, in quibus assignandis digladiantur inter se, sufficeret ad salutem, tot anathemata non essent necessaria. Sed quantumvis homo fulgeat bonis moribus & in Deum credat quoque ut de seipsis opinantur plures Judæi, Turcæ & hæretici, nisi tamen totam legem Dei observet in præceptis, fidei, morum & sacramentorum reductam, nisi primo sanam fidem habeat, qualis docetur tantummodo in Ecclesia Romana, cætera omnia quantumvis magna in specie nihil proderunt dicente Apostolo ad Hebr. 10. *sine fide impossibile est placere Deo.* Hic tamen, ut bene advertit Thomas Stapleto in proœmio Propugnaculi primitivæ fidei Anglorum, fidei vocabulo non quælibet fides significatur. Nec enim cuilibet domo quodlibet fundamentum sufficit. Si enim de fide generali quadam ac communi ratione loquamur, quis neget etiam ipsos Turcas, Judæos ac hæreticos suam quamdam fidem habere? cum tamen Apostolus dicat, 2. Thes. 3. *non omnium est fides.* Habet quidem Turca Alcoranum suum in quo fides ejus continetur, adeoque credit in unum Deum creatorem cœli & terræ &c. Judæus autem una nobiscum vetus testamentum recipit, nec tamen eodem sensu quo nos intelligit: quin ipsos Psalmos & Prophetas longe alia interpretatione quàm nos exponit, ut pote qui nec Messiam venisse fatetur, nedum talem qualis Christus dominus verus Messias erat, expectat. Hæretici denique testamentum tam vetus quam novum, commune nobiscum habent, exceptis iis partibus quas secta quælibet pro errore quem tenere statuit melius tuendo expungit. Sunt nihilominus hæretici, quia illas scripturas suo privato spiritu interpretantur contra communem Ecclesiæ Catholicæ sententiam. Hinc illa Apostoli admonitio ad Galatas 1. *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis*, nempe tam verbo scripto quam tradito, anathema sit. Quod cum Lutherani & Calvinistæ sub prætextu reformationis moliti fuerint, multa de novo Evangelizantes contra ea quæ accepta fuerant à fidelibus, tam à verbo scripto quam à grafo & non-scripto, tantam multitudinem anathematum contra sua nova dogmata invexerunt.

Moderatio Synodi in proferendis anathemat.

Sed nec caruit moderatione synodus in proferendis censuris suis; cum præter morem antiquorum Conciliorum abstinuit ab excommunicationibus ad hominem ut loquuntur. Non enim minus poterat dici anathema Luthero, Calvino, Bezæ & similibus monstris quam quondam Nestorio & aliis de quibus supra actum: ipsos tamen non sine humanitate, intactos & innominatos reliquit, hac forsan ratione ut putant aliqui, quod non tam ipsi, qui facile comprimi poterant, quam quidam supremi principes ac illustrissimi Germaniæ Electores laici, immemores beneficij à summis Pontificibus quondam accepti quo ad dignitatem electionis Imperatoris assumpti sunt, hæresim ac schisma præsens invexerint suo [e]xemplo & auctoritate populos suos a recta fide majorum deterrentes. Scriptum est, non maledicendum principibus.

Cæterum ut ad difficultatem propositam regrediamur, cur tot telat ejaculata sit synodus minus adhuc mirabitur qui quæ tradit Doctor Severtius in libro *de Atheismo & hæresibus* c. 4. sect. 1. attendet. Fide Catholica inquit, credimus non solum scripturam, sed etiam Conciliorum Ecclesiæ decreta esse à Deo inspirata. Quippe non modo integra sacrorum volumina Bibliorum cum suis partibus sunt fide tenenda, ut clarissime decrevit Concil. Trid. sess. 4. verum singula quoque verba credere decet tanquam divina & multis salutiferis mysteriis referta. Unde aliqua vel arrodere vel superflua dicere, vel ea nolle credere hæreticum est: cum sacra scriptura sit immediatum Dei verbum scriptoribus revelatum, & institutum medium humanæ saluti prorsus necessarium. Decreta vero Ecclesiæ universalis credenda tanquam legitima & justa si tota in se considerentur, scilicet quia in iis condendis præest Spiritus Dei (Act. 15. Matth. 16.) qui ea ab omni infidelitatis spurcitia & inscitiæ errore vindicat circa res ad Ecclesiam universam spectantes. Ea propter ex Ecclesiæ statuto sunt passim media humanæ consequendæ fœlicitatis necessitate præcepti, non medij. Quo fit ut verè sit hæreticus is, quicumque talia sancta non credat. Cum ergo taliter sentire de singulis Dei verbis ac Ecclesiæ universalis decretis necessarium sit ad salutem, quod æque extendi potest, ut ex dictis in apparatu hujus summæ præsupponimus ad traditiones cum ex his suos canones Concilium expresserit, ne à pertinacibus ista pro nihilo habeantur. Sic Deus terribiliter comminatur Deuter. 28. *nisi custodieritis & feceritis omnia verba legis hujus quæ scripta sunt in hoc volumine & timueritis nomen ejus gloriosum ac terribile, hoc est dominum Deum tuum, augebit Dominus plagas tuas & plagas seminis tui.*

Marcus Antonius de Dominis Archiepisc. Spalatensis per Farraginem quatuor librorum de repub. Eccles. orbi Christiano satis notus, cum pro septimo capite consilij sui ab Ecclesia Romana discedendi, novorum articulorum fidei in Rom. Ecclesia confictionem

ctionem proposuisset in horum librorum damnatorum proœmio, sic exceptus est a Zacharia Boverio in Censura Parænetica. Sex jam monstruosi tui consilij capitibus abscissis: septimum obtruncandum aggredior de quo ita scribis. Vidi jam & apertissime perspexi Romæ absque ullo legitimo fundamento, imo per summam vim innumeros fidei articulos, novos quotidie cudi & nobis obtrudi, in his non modo quæ ad fidem divinam nihil pertinent, sed etiam manifestam in se continent falsitatem &c. Cum hæc tua legerem, inquit Boverius, mihi alterum Nabuchodonosorem audire videbar qui nos illis verbis compelleret (Danielis 2.) *Vidi somnium & mente confusus ignoro quid viderim. Somnium itaque dicite mihi*, &c. Quis profecto non videat te nobis hanc somniasse calumniam: neque aliud esse quod de nova hac articulorum fictione dicis, præterquam merum tui cerebri figmentum, nulla rei veritate subsistens? Certa quidem est illa Lirinensis vox quæ ad præsentem quoque Ecclesiæ statum pertinet: Christi Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in iis unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua. Quod non immerito dixerim de Synodo Tridentina. Nova hæresis ex veteribus quibusque hæresibus centro erat, nihil fere intentatum & intactum relinquere in doctrina & disciplina Ecclesiæ Christianæ in terris militantis, accesserant plurium de gremio ipsius corrupti mores & abusus merito reformandi. Non potuit Synodus minori anathematum frequentia omnia ista componere. Tot morbi curandi erant, tot vulnera in omni statu, ut non minori censurarum, medicinalium pœnarum numero curari potuerint. Itaut etiam augeri potuisset harum numerus, si tempora permisissent diutius prorogari Synodum. Necdum enim omnibus satis manifeste providit, ut ex erroribus Bajanorum & Jansenianorum postea patuit, quod ad eorum radicem (qualis est reprobatio sine intuitu operum, & præmotio Physica, & quædam alia hujusmodi principia) Synodus securim non apposuisset, ut ex ante dictis patere potest. Sed accedat ad Boverium ex Ordine D. Francisci strictiori socius Pater Ivo Capucinus orbi literario non ignotus, *frater* enim *qui adjuvatur à fratre quasi civitas firma*. Proverb. Respondet ille tomo 4. Theologiæ naturalis vulgari idiomate conscriptæ cap. 19 querimoniis quæ à quibusdam fiunt quod Religio Christiana proponat præcepta servanda sub pœna peccati mortalis: ac postea non aliter fieri potuisse ostendit quin Ecclesia Dei quæ salutem nostrum omnium peroptat, sub tali pœna observanda Dei ipsius præcepta denuntiaret, cum aliter nobis misere adularetur, & nos deciperet in via salutis, atque à Deo ad quem nos debet conducere, abalienaret potius. Quod cum libertini fateri cogantur: attamen conqueruntur quod præter Dei præcepta nova quædam alia instituerit Ecclesia sub pœna etiam peccati mortalis. At quid ad hæc? cum homines ignorantia plerumque obcæcati ac variis impulsi passionibus incapaces existant ad noscendum quis sit sensus Dei, & quis cultus benè determinatus quo coli debet à nobis, debuit Ecclesia nobis leges præscribere: tales autem leges obligatorias esse convenit, quippe nomen legum non mererentur nec observarentur aliter. Intuendum enim est qualis sit natura hominis ita in mollitiem & relaxationem vitæ propendens quam illi passiones suggerunt & suadent, ut tota ad vitiosa feratur, si non metuatur gravis aliquis metus potentior spe præmiorum ad continendum ipsum in officio. Nec de multitudine præceptorum querimonia justa est, cum mille modis à vero & a justo aberrent homines, sicut à scopo innumeris modis. Hinc ergo est, quod tot fulgura multiplicavit Ecclesia in Synodo Tridentina: conquerantur hæretici de multitudine suorum errorum, quibus ab unitate fidei discedebant: non fuit remedium aptius: tali severitate contineri debebat insolentia prævaricatorum in recta fide.

Nec vero tutum est quod dicunt hæretici sufficere quasdam fidei veritates fundamentales, ut dicunt, recipere, quales sunt articuli duodecim Symboli Apostolorum, & si in aliis erretur: non ita Apostolus cum arguit Galatas ut insensatos, quod cum fide in Christum quam retinebant, circumcisionis adhuc necessitatem defenderent. *Modicum fermentum*, inquit, *totam massam corrumpit*. Quod est dicere, minimus in fide error totam fidem corrumpit. Nec enim Christus plures fides tradidit sed unicam, nec plures Ecclesias ædificavit, sed unicam: at ex contradicentibus sibi in fide opinionibus nec unica fides nec una Ecclesia consurgit. Unde ab initio Ecclesiæ ubi errores exorti sunt non solum circa divinitatem Christi, sed in aliis fidei ipsius contrariis; statim magno ardore pugnatum est per anathematismos per Concilia, per libros & per prædicationes. Existimarunt sancti Patres sic inter se connexas fidei veritates, ut qui unam, destrueret cæteras, & rectam fidem redemptionis humani generis interpolaret. Quare dicebat Gregorius Nazianzenus orat. 37. in mysteriis religionis veræ unum uni cohærere, & ex eis quamdam auream & salutarem fieri cathenam. Et D. Ambrosius Mediolanensis Antistes in c. 9. Lucæ l. 6. unum horum si tetraxeris, retraxisti salutem tuam; nam etiam hæretici habere sibi Christum videntur, nemo enim Christi nomen negat: sed negant Christum qui non omnia quæ Christi sunt confitentur. Ac de his plura apud recentem scriptorem Biblioth. Theologicæ Dominicum à sancta Trinitate tomo 3. l. 3. sect. 3. c. 6.

Quid est negare Christum

Quæ cum ita sint, præstaret sana has querelas dimittere & unum quemque ex adversariis Synodi Tridentinæ sibi ipsi providere per obedientiam & captivitatem intellectus in obsequium fidei contra ipsius anathemata. Quæ si modo tanquam flumina bruta parvi pendantur: at veniet tempus angustiæ & mortis in quo tot hæretici manifesti & Theologi malesani in fide de excommunicationibus Synodorum ac Pontificum nihil nunc solliciti sentient se nullam partem habituros in Ecclesia triumphante, qui ab unitate Ecclesiæ militantis per spiritus sui præsumptionem averterunt se per contemptum censurarum, quibus tunc se compeditos sero nimium intelligent. Nec est infrequens istud peccatum, cui non incongruè adaptatur quod de peccato in speciali tradit Seraphicus Doctor D. Bonaventura Diætæ *salutis*, tit. 1. c. 2. peccatum est sicut vinculum quo ducitur porcus ad macellum & bos ad victimam, & quo ligatur falco ad perticam & simia ad truncum. Sicut enim carnifex ducens porcum non stringit nimis pedem ejus ne clamet: sic diabolus non stringit nimis peccatorem per temporalem adversitatem, ne clamet per confessionem vel orationem, ut sic ducat eum melius ad macellum infernale, unde dicitur Prov. 7. *ignorat quod ad vincula stultus trahitur.* Item sicut bos ligatus non sentit se esse ligatum quando ducitur ad macellum, nisi quando vult fugere. Item sicut simia non sentit se esse ligatam, nisi cum vult pilotam a se removere: nec falco nisi cum vult de pertica volare: sic peccator non sentit vinculum peccati dum perpetrat & in peccato perseverat, sed tunc vincula sentit, cum anima infelix à corpore recedit. Hæc verba simplicia sunt, sed magni sensus, & utinam contemptores censurarum ea sibi menti imprimerent. Ecclesia quod suum est præstitit cum magno labore & examine & attentione pro salute gregis Christiani. Tridentina Synodus, quam quia anacæphaleosim & recapitulationem reliquorum Conciliorum appellaverit, ob quatuor fines congregata, dissipandas hæreses, corrigendos mores, restituendam Ecclesiasticam disciplinam & pacem Chri-

Metuenda excommunicatio.

stiani populi pro[...]randam, nihil videtur omisisse ad A hæc quatuor pr[...]movenda. Fidei integritas hujus Synodi beneficio [...]bet; ubi terrent ipsius anathemata. Si nihil iis moventur Lutherani & Calvinistæ, aderit Synodus judicij ultimi.

Quod non plura, sed pauciora anathemata videri possit quibusdam Concilium Tridentinum protulisse.

TAntum abest ut nimiam anathematum multitudinem protulerit Synodus Tridentina, ut conqueruntur hæretici, quin videri possit pauciora, pro multitudine grassantium errorum, intorsisse, quorum tantum præcipuos anathematizavit, ut habetur in sess. 25. sub finem: unde tam multi post Concilium errores Ecclesiam infestarunt, qui poterant uno Ecclesiæ fonte siccari, si opportunum visum B fuisset Concilio plura expressius definire. Sed quia aut tempus non patiebatur, aut non satis luminis affulgebat ex verbo Dei scripto aut tradito ad quædam alia determinanda, aut propter judicia Dei nobis ignota, oportet enim & hæreses esse, abstinuit à censura quarundam opinionum circa reprobationem, maxime ex mero Dei beneplacito, & prædeterminationem actuum liberorum hominis, nec non circa præmotionem physicam. Quæ capita intacta relinquens ostium apertum dimisit tantis Theologorum dissensionibus, quibus non modicum in hoc sæculo respublica Christiana agitata est, ac agitanda erit, propter connexionem inter hæc antecedentia & aliarum propositionum consequentis. Quicquid enim sit de pluribus qui facultati suæ ratiocinanti si- C lentium valent imponere, aut beneficio quarundam distinctionum obscurarum, admissis antecedentibus, consequentias vitare: Attamen ut non est ingeniorum par fœlicitas, succumbens multo plures si semel præventi fuerint talibus principiis. Exinde veteres Prædestinati, Godescalciani, ambo Joannes Hus & Wiclef, & alii ex Lutheranis & Calvinistis, quibus talia doctrina tentatio fuit, & velut ovum ex quo serpentes hæresum suarum excluserunt, putantes se consentanee loqui ad ea antecedentia, quæ extra omnem aleam censuræ posita sunt: omnis quippe arbor bona bonos fructus facit nec colliguntur ex uvis spinæ, aut ex ficubus triboli. Aliqui hoc deprehenderunt, etiam ex castris adversariorum. Namque, si ponas reprobationem fieri ex D mero Dei beneplacito, sine ullo intuitu futurorum operum, quia non placet Deo talibus dare vitam æternam, quæ est beneficium cunctis indebitum, aut quia vult manifestare gloriam suam & ostendere jus suum & supremum dominium excludendo quos voluerit, absque hoc quod quisquam possit illi dicere cur ita facis: si inquam hoc admittas, ut bene Thomas Campanella observat c. 4. *de præd. & repr.* art. 2. Si quis medullitus introspiciat, quid præfata sententia continet, inveniet Deum esse causam mali culpæ ac pœnæ, licet effugiant verbo tenus argumenti sequelam: siquidem reprobare positive est odisse positive, vel odio positivo non eligere nec auxiliari, propter gloriam suam, temere & *à capritio*, ut vulgo dicitur, absque ratione prævisæ culpæ ullius &c. ut videatur potentissime iratus & sine causa, & E derelinquens ut faciamus malum, nec dans efficaciam ut possimus bonum, ad quod dicit nos exhortari verbis modo, cum tamen in corde suo contrarium omnino statuerit, ut pereamus & ipse in tot hominum perditione glorietur: & privat nos præsentibus bonis spe futurorum, quæ tamen ab æterno decreverat non dare. Quod argumentum per plura capita prosequitur, ostendens Deum ab æterno neminem odio positivo vel negativo ex se odisse, sed tantum ex prævisa, non culpa simpliciter, sed impœnitentia finali reprobasse quasdam creaturas rationales. Quod fulcit tot auctoritatibus D. Thomæ, ut pateat ipsum

Thomas Campanella.

longe abfuisse ab infelicitate & truculentia illius opinionis quæ illi affingitur à recentioribus de reprobatione ex mero beneplacito.

Hoc autem posito non potest venire in mentem rationalem, quod Deus miserit Filium in mundum pro salute omnium omnino, ut sincere & ex animo vellet omnes salvare. Exemplo res fiet evidentior. Pater habet quinque filias quarum duas solum fixo decreto statuerit nuptui dare; alias à domo abjicere: si laboret ille Pater ad acquirendas opes pro collocandis filiabus, pro quibus ex illis laborat? non profecto pro illis quas ex animo penitus abjicit. Rex ex duabus civitatibus ab hoste obsessis, statuat unicam tantum liberare quam designat, alia neglecta & dimissa hosti. Si exercitum compararet ad liberandam civitatem, dicetur ne cogere exercitum propter amorem illius civitatis, quam negligit? res per se manifesta. Egi familiariter cum Theologo erudito & ex coriphæis inter defensores quinque propositionum damnatarum à summis Pontificibus. Ut quid aiebam, potuisti tibi persuadere tales propositiones veras esse? doctrina, inquit, de prædestinatione & reprobatione gratuita omnia ista persuadet: nec potest res aliter se habere, si ratiocinio aliquis locus superest. Atque idem dici potest de auxilio per se efficaci quale Prædeterminatores admittunt. Germanus & Gallus Apostatæ, ait Doctor ex Thomistis tractans discrimina doctrinam inter Thomisticam & Jansenianam: viderunt, inquit, primam gratiæ efficacitatem, sed ex principio sano non infirmas tantum, sed mortiferas consequentias deduxere. Lutherus nempe & Calvinus. Sic ex eodem puncto, inquit, quædam lineæ in Orientem, aliæ versus Occidentem pertrahuntur: sic idem sol ceram liquefacit & lutum indurat: sic palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa lux quæ puris est amabilis. Deus movet, præmovet, prædeterminat gratia efficaci liberum hominis arbitrium, fatentur hæretici: viri doctissimi de Ecclesia bene meriti conveniunt in eodem principio, ergo & in conclusione: quæ conclusio? quasi ex simili per media dissimilia non posset dissimile nasci.

P. Bernardus Guiartus.

Hæc ille satis ingenue: verumtamen ubi res ad solam ratiocinationem redacta est, quasi ad incertos eventus prælij, concessis principiis & antecedentibus, qui volet ingenio cedere rarus erit. Ideo tam obdurati hæretici in materia prædestinationis & gratiæ, & quæ eam sequuntur; Quod vident principia quibus fulciuntur, admitti in Ecclesia summa auctoritate, quasi inviolabilia, & aliunde consequentias quas multo evidentiores & minus reprehensioni obnoxias judicant.

Nam quale est istud quæso, quo se quidam recentes (non enim D. Thomæ nec antiquorum ipsius commentatorum hoc fuit inventum) sese defendunt à sequelis talium propositionum damnatarum. Nimirum admittunt gratiam sufficientem, non ad actum, sed ad merum *posse*, quæ dat posse *posse*, nihil amplius. Quam quidem ita ponunt ut excusetur Deus & justificetur in damnatione impiorum. impij vero juste damnentur & inexcusabiles sint, quia habuerunt ex passione crucis istam gratiam qua poterant *posse*. Gratiam vero ad actum efficacem non habuerunt, quia non est communis omnibus. Quam docte & erudite hoc commentum refellit prædictus Campanella c. 7. per plures articulos, omnem gratiam adstruens efficacem quantum est ex parte Dei, sed tamen ex defectu hominum inveniri inefficacem. Ergo illa gratia, inquit, est efficax per se, ita ut de facto possimus venire ad Christum & non solum de possibili: possumus enim per eam operari & pervenire, & non solum possumus posse, hoc enim ludicrum est, & Deus esset infidelis cum dicit *venite ad me omnes*. Quapropter nescio quomodo venit in mentem loquentibus in doctrina Thomistica, quod

Effugiū inane Thomistarū recent.

Gratia sufficiens.

sicut oculus est sufficiens ad videndum sine luce, & cum luce est efficax ad videndum: ita homo cum gratia sufficienti non operatur, sed cum efficaci. Fallaciter enim hoc affirmatur. Oculus enim non est sufficiens ad videndum sine luce, sicut nec citharœdus sufficiens ad citharisandum sine cithara vel sine arte: nec avis ad volandum sine alis. Quod si Deus nos juberet volare sine alis, vel cum alis ligneis, esset irrisor, &c. Si nobis imputaret ad culpam quia non videmus sine lumine, & quia non volamus sine alis, & hoc per decretum antecedens ad justitiam &c.

Ex cap. xi. Lutherani & Calvinistæ asserunt Deum ostendere voluntatem salvandi omnes in lege & Evangelio. Attamen decipere juxta illud Psalm. 72. *Verumtamen propter dolos posuisti eis: dejecisti eos dum allevarentur.* Ast hoc non esse peccatum Deo, quia Dominus est. Contra hos est communis conceptio hominum omnium, & tota scriptura Dei quæ non mentitur... *Venite ad me omnes*, &c. & *quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit*, &c. *Qui vult omnes salvos fieri & neminem perire*, &c. & *nolo mortem peccatoris*, &c & *convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Et quidem hæc omnia essent mendacia Dei, si Deus statuisset antecedenter ad merita plurimos reprobare.

Sic uno dato absurdo multa alia dari consequitur est. Item nequaquam Deus misisset animas in mundum, ut in corporibus militando merita sibi acquirerent, sed statim creatas posuisset illas in paradiso, has in inferno, nec dixisset *si vis ad vitam ingredi serva mandata*, &c. *ante hominem mors & vita*, &c. Quæ proponit Deut. 30. promissa conditionata. Ad quid ludus iste animatum corporibus personatarum cum falsis pollicitationibus, si bene fecerint, recipient bona æterna; si male mala æterna? cum æternaliter ipse decreverit nobis bene & male facta & temporaliter ad utraque moveat, itaut resisti à nobis non possit, & inevitabiliter succedant: cum ab æterno reprobatio a reprobo separari non possit, ut faciat sensum divisum eum qui semper est compositus.

O facinus (clamat apud Homerum Jupiter) *mortale genus vos numina primum*
Incusat, fontemque putat causamque malorum
Quæ veniunt: sua sed perenni ob facta nefanda,
Cum præter fatum sibi sponte incommoda quærant.

Ratio hujus rei desumi potest ex hoc quod & si liberum sit opinari quoad exercitium actus, eliciendo vel suspendendo actum intellectus circa ea quæ non videntur clare, non est tamen liberum quoad specificationem actus, ut intellectus putet aliquid verum vel falsum pro arbitrio voluntatis: cujus rei causam assignat Aristoteles l. 2. de anima textu 153. imaginari est liberum, nam pendet ab arbitrio: at opinari non sic, nam pendet totaliter ab objecto cui soli debet conformari in assensu vel dissensu ut verus sit: at objectum non est in potestate arbitrii nostri. Unde cum illud quod in agendo pendet à movente necessario agat, & intellectus in assensu opinativo pendeat ab objecto cui tantum debet conformari ut sit verus vel falsus, illudque objectum sit tale independenter à voluntate, non est in arbitrio positum, ut intellectus adhæreat alicui propositioni tanquam veræ, vel illi dissentiat ut falsæ. Ac sicuti statera ponderibus inclinatur in hanc vel illam partem; sic intellectus ponderibus rationum ac motivorum apparentium in judicando de rerum veritate aut falsitate necessario inclinatur & determinatur, & si ita determinatus velit in praxi contrarium sequi, dissimulator est & proditor perspicaciæ suæ mentis & agit contra conscientiam reclamantem, imaginaturque ac fingit, non opinatur. Hanc conclusionem multis tum Philosophorum, tum Theologorum celeberrimorum auctoritatibus, nec non decem argumentis pro-

Intellectus in opinando non est liber.

bat quisquis auctor est disputationis de *Opinionum praxi*, quæ Genuæ edita est an. 1652. Sed & ante ipsum Joannes Picus comes Mirandulanus eamdem doctrinam in sua Apologia pluribus rationibus valde evidentibus confirmat: ut est illa, quod quis interrogatus cur credat potius fidei Christianæ quam Mahumeranæ, non assignabit suæ voluntatis actum, sed potius motiva fidei Christianæ quibus determinatur ad credendum: & si unus crederet, alter non crederet præcise quia vult, esset actus tyrannicus voluntatis & in neutro appareret major vel minor rationabilitas, quæ ut ait Albertus in 3. de anima, cum voluntas sic agit præcise quia vult sic agere, assimilatur tyranno. Hac igitur assertione supposita, intelligi poterit quanti sit momenti non adhærere quibusdam propositionibus ex quibus aliæ per satis evidentem consequentiam inferuntur & offeruntur intellectui. Ut enim verum vero congruit, sicut in Lateranensi V. dictum est sess. 8. si propositiones illæ antecedentes & velut fundamenta aliarum veræ habentur, similiter & illæ veræ existimabuntur quæ ex ipsis tanquam filiæ ex matribus pregnatæ erunt. Quare prædictum Concilium, ut ibi visum est, modum adhibuit Philosophis, ne docerent illas opiniones Philosophorum quæ minus fidei veritatibus congruerent. Nam inde fides labefactari incipit: namque ut aiebat Cyrillus Alexandrinus l. 1. contra Julianum, Philosophia catechismus est ad fidem: Atqui si ita est de propositionibus Philosophicis, quanto magis de Theologicis quæ cum aliis Theologicis magis conspirant, qualis est doctrina de reprobatione ante gratuita & de prædeterminatione ac præmotione Physica omnium actuum, ad quam pertinet gratia per se efficax, ut intelligitur a plerisque, paucis data ad modum gratiæ gratis datæ, &c. Id sane advertisse videntur plerique Ordines religiosi, dum in Capitulis generalibus aut Provincialibus prohibuerunt sub gravibus pœnis omnibus Lectoribus & concionatoribus ne non solum propositiones illas damnatas docerent, sed etiam quæ iis affines sunt; itaut iis datis & concessis, aliæ erroneæ inferantur quod omnes simul inter se junctæ sint: ut idem iis accidat quod catenarum ansulis sibi innexis & perplexis, quarum si quis unam accipit, ceteras attrahat necesse est. Extant plura hujusmodi decreta in Appendice xl. disput. Antonini Moraines, scilicet Capucinorum an. 1650. Junij 25. Benedictinorum Congregationis sancti Mauri in Gallia in comitiis generalibus habitis Vindocini an. 1647. ubi sancitum est ut omnes Theologiæ Professores gratiam sufficientem quæque ei annexa sunt profiteantur ac doceant, neve ad peregrina dogmata, neglecta Doctorum Regia via temere deflectant, &c. Congregationis Fulensis in capitulo generali, in Monasterio S. Bernardi Parisiis habito an. 1646. ubi prohibet Fratribus docere, prædicare, defendere doctrinam Iansenii nuper introductam, & alias hujusmodi quæ turbarum & rixarum occasio esse possunt. Item RR. PP. Minimorum in Capitolo Provinciali an. 1650 Item RR. PP. Carmelitarum Discalceatorum in Capitolo Provinciali, in Conventu Carentonensi celebrato an. 1646. die 24. Aprilis, & in altero an. 1649. die 23. Aprilis quo Decretum prioris capitoli confirmatum est, ne doceatur doctrina Corn. I. Ipr. Episc. & similes magnas in Ecclesia turbas excitantes, verbi gratia quod omnes actiones infidelium sint peccata, quod Deus nolit omnes salvos fieri & alia hujusmodi.

Decreta Ordinum religiosorum.

Ex quibus intelligi potest non simpliciter prohiberi doctrinam quinque propositionum, sed earum etiam quæ illis ita annexæ sunt ut eas inducant aut foveant. Quia vero in Ordine Dominicanorum etsi nulla ex prædictis V. propositionibus, tamen sub prætextu doctrinæ Doctoris Angelici illa docentur de reprobatione & prædeterminatione quæ

facilem viam parant ad ipsas, iis maxime qui gratiam sufficientem ad merum posse, & distinctionem sensus compositi & divisi sibi persuaderi non sinunt: non possumus non laudare P. Thomam Campanellam ejusdem Ordinis Doctorem Hispanum, qui à suis vexatus (de causa non loquito) sub protectione Regis Christianissimi in Gallia per aliquot annos vixit in magna doctrinæ reputatione. Centonem suum Thomisticum à suis etiam approbatum sic inscripsit. *Ad Preceptorem Scolasticorum F. Thomæ Campanellæ Ord. Prædicatorum de Prædestinatione Electione & Reprobatione & Auxiliis divinæ Gratiæ Cento Thomisticus*, &c. Non alia certe de causa nisi quod persuasum in animo habebat, hanc præcipue debere esse curam Præceptoribus Scolasticorum B ac Professoribus seu Philosophiæ seu Theologiæ, ne doctrinas illas de Reprobatione & Prædeterminatione ac præmotione instillarent novitiis Scolasticis. Atque hoc ille scribebat antequam turbæ novissimæ ortæ fuissent: quanto magis si postquam suscitatæ fuerunt, id ipsum potentius urgeret!

Dicet forsan aliquis necessariam esse inclinationem voluntatis ad credendum, & fidem pendere à voluntate; unde delectus opinionum non tam videntur refundendus in principia, quædam antecedentia quam in voluntatem cui placet ut intellectus assentiatur huic antilli doctrinæ.

Solvitur objectio de credibilibus.

Respondetur ibi tangi maximam difficultatem circa modum quo voluntas cooperatur fidei. C Communior & verior sententia est necessariam esse inclinationem voluntatis ad credendum quoad exercitium, non vero quoad specificationem actus credendi illud aut ipsi contrarium. Semper enim istud pendet ab objecto prout repræsentatur intellectui credibile aut non. Ut enim docet D. Thomas 2. 2. qu. 1. art. 4. ad 1. ea quæ subsunt fidei dupliciter considerantur: uno modo in speciali, & sic non possunt esse simul visa & credita. Alio modo in generali, scilicet sub communi ratione credibilia: & sic sunt visa ab eo qui credit. Non enim crederet nisi videret ea esse credenda vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujuscemodi. Ex hinc porro fit ut cum objecta fidei non videantur nec in se nec in sua causa, seu in principiis intrinsecis quæ illa inferant, credibilia tamen appareant ex motivis extrinsecis, D fluctuet intellectus & vacillet an credat, donec voluntas accedat quæ inclinet ad credendum: non crederet tamen nisi res viderentur esse credendæ propter motiva fidei, per quæ fiunt quodammodo visibilia intellectui.

Sed quia sicut justitia Christiana non solum declinat à malo, sed etiam bonum operatur; sic vera doctrina non solum à falso abhorret, sed etiam verum complectitur: juvat nunc indicare quid magis præstet ad ædificationem proximi circa hæc difficilia: prius tamen exponendo, quæ in congregationibus Concilij circa prædestinationem discussa fuerint.

Discussio facta in congregationibus Concilij de materia Prædestinationis.

E QUanta autem lux affulget in his controversiis ex actis in congregationibus Concilij Tridentini, ex paucis historiæ ipsius Concilij per Frapaulum l. 2. excerptis intelligitur, ubi de libertate actum est ac de Prædestinatione.

Designati Præsules & Theologi ad articulos qui censuræ essent obnoxij, ex Lutheranorum operibus quaquaversum colligendos. Hi erant articuli.

I. Deum esse causam totalem operum nostrorum pravorum ac bonorum: neque magis proprium Dei opus esse Pauli vocationem quam Davidis adulterium, crudelitatem Manlij ac Iudæ proditionem.

II. Nemini relictam esse facultatem cogitandi bonum aut malum, sed omnia ex absoluta necessitA ate provenire: neque in nobis esse liberum arbitrium, sed illud asserere, merum esse figmentum.

III. Liberum arbitrium post Adami prævaricationem plane esse amissum: atque hominem dum quod sui sponte est agit, peccare mortaliter: ideo chimæram esse, nudum nomen & titulum sine subjecto.

IV. Liberum arbitrium prodere se in faciendo malum, bene agendi potestatem non habere.

V. Liberum arbitrium a Deo impulsum nullo modo cooperari, sed sequi sicut instrumentum inanimum aut animal irrationale.

VI. Deum quos sibi videtur, convertere etiam si nolint & recalcitrent.

Primum judicium de doctrina Lutherana.

B Quæ super duobus primis articulis dicta, tragœdiam magis quam Theologiam sapiebant. Doctrinam Lutheranam esse sapientiam phreneticam. Voluntatem ab eis fabricatam esse monstrum. Voces eas, liberum arbitrium esse solum titulum, esse portenti similes. Opinionem eam esse impiam & in Deum blasphemam: ab Ecclesia jampridem in Manichæis & Priscillianistis damnatam, & noviter contra Abailardum & Wiclafum. Esse amentiam pugnantem cum uniuscujusque sensu communi qui in se propriam experitur libertatem, eoque refutatione indignam, dignam vero, ut Aristoteles ait, vel animadversione vel sensuum experimento. Ipsos Lutheri discipulos Doctoris sui væsaniam conspicatos, C opinionis absurditatem quadantenus moderasse, fatendo relictam in homine libertatem ad actiones externas obeundas, tam politicas quam œconomicas, & omnino ad omnem justitiam civilem; quas qui non intelligat à consilio & electione proficisci, fatuus sit & insulsus: sed libertatem rursus iis actionibus quæ solam divinam justitiam spectant, adimendo, &c.

Hoc erat primum Judicium Theologorum de istis propositionibus, licet quidam minus acerbe de iis sentirent. At quid aliud docent prædeterminatores & præmotores Physici, si bene expendantur? Verum est quod apertis verbis non negant libertatem, sed cum hac conditione quod subsistat cum necessitate agendi ex vi præmotionis aut gratiæ per se efficacis, nec negaret Lutherus nec Calvinus. Sed illi ideo negarunt, quod necessitatem agendi illi impositam à D Deo intelligerent libertatem annihilare: in quo sincerius loquuti esse videntur. Non erant adhuc satis astuti, ut nomina sine re significata retinerent ad fucum faciendum, sicut qui post ipsos venerunt quocumque nomine censeantur, aut quocumque pallio obvelentur Prædeterminianistæ. Quid inquam aliud docent, dum tollunt à libero arbitrio potestatem determinandi se cum indifferentia ad utrumlibet, quam quod passive se habeat sicut dicebant isti? Neque enim negabant voluntatem agere & elicere operationem suam: sed tantum id fieri sine illa indifferentia versatili ad utrumque latus, ut quæ necessario sequatur præmotionem aut impulsum divinum gratiæ efficacis cum impotentia ad aliud aut ad aliter se habendum. Unde apparet non nisi per logomachism E contentiones istas protogari in hodiernum diem, quibus forsan sæculum proximum majori lumine collustrandum finem imponet. Sed interim intentum prosequamur.

Statutum itaque propter horum dogmatum cohærentiam articulos in materia Prædestinationis ex doctrina Protestantium colligere. In operibus Lutheri, in confessione Augustana, in Apologiis & colloquiis, nihil de hoc argumento repertum censoria virga dignum: sed in scriptis Zuinglianorum multa, ex quibus sequentes articuli desumpti.

Zuinglij doctrinæ articuli.

1. In Prædestinatione & reprobatione nullas esse partes hominis, sed solius divinæ voluntatis.

2. Prædestinatos non posse damnari, neque reprobos salvari.

3. Solos electos & Prædestinatos vere justificari.

4. Justificatos teneri per fidem credere se esse è numero prædestinatorum.

5. Justificatos non posse amittere gratiam &c.

In articulorum examine, illico in primo sententiis est variatum. Theologi maximæ celebritatis articulum eum pro orthodoxo habuere & contrarium pro hæretico, quod scriptores Scolastici Divi Thomas, Scotus aliique sic sentiant. Nempe Deum ante mundi fabricam ex universa massa generis humani per solam meramque misericordiam nonnullos elegisse ad gloriam, quibus efficacia media præparavit ad eam obtinendam, quod dicitur prædestinare. Horum numerum esse certum & determinatum neque incrementum admittere: cæteros quos non prædestinavit, non habere quod querantur quando Deus his quoque auxilium sufficiens præparavit, licet revera alij quam electi salutis effectum non sint consequuti. Rationem validissimam afferebant è D. Paulo ad Romanos, qui *Jacobum* in exemplo Prædestinatorum, & *Esavum* reprobatorum citans profert ipsum ea de re Dei decretum, antequam nascerentur pronuntiatum, non ex operibus, sed secundum merum ipsius beneplacitum. Dein adjungebant ejusdem Apostoli similitudinem: sicut figulus ex eodem luto format unum vas ad honorem & aliud ad contumeliam: sic Deum ex eadem hominum massa quos sibi visum erat, elegisse, aliis neglectis. Etiam D. Paulum ad id confirmandum citasse verba Dei ad Moysem, *miserebor cujus misertus fuero*: non esse igitur volentis neque currentis. Item Deum misereri cujus vult, *& quem vult indurat, &c.* Multa denique afferebant ex Evangelio D. Joannis & prope innumerabilia ex Augustino, qui quidem vir sanctus ætate grandis in favorem hujus doctrinæ plurima scripserat.

Istam tamen opinionem impugnabant alij non tanti nominis Theologi, duram, crudelem, inhumanam horribilem, impiamque vocantes; quippe quæ Deum efficeret & personarum acceptatorem, si absque causa impulsiva unum eligeret, alium repudiaret; & injustum si propria voluntate homines damnationi adjudicasset, non ex ipsorum meritis, tantamque multitudinem hoc nomine creasset ut damnaret. Incusabant eam quod everteret liberum arbitrium, cum nec electi possint malum patrare, nec reprobi bonum: quod in barathrum desperationis homines demergeret, semper addubitantes, an non sint è reprobis: quod perversis ansam improbe operandi daret, deposito pœnitentiæ studio, pro certo apud se statuentibus si electi essent non perituros, si reprobi, incassum nulloque emolumento bonum operaturos. Fatebantur opera non solum non esse causam divinæ electionis, quod hæc ab æterno, illa longo intervallo præcedat; sed ne opera quidem prævisa posse Deum impellere ad prædestinandum: immo ipsum velle pro infinita sua misericordia ut omnes sint salvi, omnibusque ad hunc finem idonea instrumenta salutis præparare, quæ singuli, prout ipsis videtur, pro arbitrij libertate aut admittunt aut rejiciunt. Quin etiam Deum in æterno suo consilio prævidere, qui oblata adjumenta sint accepturi & ea in rem suam conversuri, qui rursus eadem sint rejecturi: atque hos reprobare, hos eligere. Alioquin causam nullam apparere cur Deus in scriptura de peccatoribus tam frequentes querimonias habere, aut eisdem ad pœnitentiam & vitę emendationem revocandis tot exhortationes adhibere debeat: nisi efficacibus eos ad id mediis ad ea assequenda communiat, absque hoc adjumentum illud sufficiens ab alteris excogitatum omnino non sufficere, quod ex ipsorum sententia nullum umquam sortitum sit nec sortietur effectum.

Prior certe sententia magnum complexa mysterium & arcanum mentem hominis humiliabat, atque hinc deformitatem peccati, illinc divinæ gratiæ excellentiam intuentem, abjecta protinus sui fiducia, in Deo plane defigebat. Altera vero magis plausibilis, popularis speciosa, & augendo mentis humanæ fastui accommodatior, hoc ipso & gratior erat fratribus, artem potius prædicandi quam accuratam Theologiæ cognitionem semper professis; & aulicis probabilior videbatur, quippe consentanea rationibus politicis. Habuit quoque Episcopos Bitontinensem & Halpensem satis acres propugnatores. Ac profecto qui eam propugnabant, quod rationibus mere humanis niterentur, apud humana sapientes aliis plus poterant: ubi vero ad scripturæ testimonia ventum, causa facile cadebant.

Catharini opinio.

Catarinus autem ejusdem sententiæ patronus, ut scripturæ nodos quos diversæ partis Theologi nexuerant, dissolveret, mediam opinionem comminiscitur: nempe Deum, pro sua bonitate è cœtu hominum paucissimos aliquot delegisse, quos omnino salvare decreverit, eoque mediis potentissimis, efficacissimis, quæque fallere non possint, instruxerit. Cæteros omnes velle quidem salvos fieri, atque huic fini media omnibus sufficientia præparasse, sed penes ipsos relictum ea vel accipiendo salvari, vel rejiciendo damnari. Causam prædestinationis primorum esse solam divinam voluntatem, aliorum acceptationem usumque divini auxilij & cooperationem eidem à Deo prævisam: causam vero reprobationis ultimorum prævisam a Deo perversam ipsorum voluntatem in repudiando Dei auxilio, aut eodem male utendo.

Hæc in historia concilij Tridentini reperiuntur agitata fuisse, licet de iis nihil decretum fuerit expresse, cum a Concilio solum damnata sit præsumptio temeraria de propria prædestinatione, intactis ipsius causis, aut modo quo fit ab æterno. Intelligimus tamen inde visam fuisse aliquibus primam sententiam Thomistarum probabilem propter scripturæ auctoritatem, aliam etiam multis probabilem (relinquimus enim nunc sententiam Catharini) propter rationes. Sed qui ostenderet caput nonum ad Romanos nullo modo favere primæ sententiæ, sed secundæ, haberet profecto illa sententia quidquid ad fundandam penitus opinionem veram necessarium. At hoc est quod manifestum fecimus in Apparatu hujus summæ, ubi sensum totius Epistolæ ad Rom. rimari conati sumus. Quod sufficiat hic indicasse, ut ad acta congreg. redeamus.

Caput 9. ad Romanos non satis intellectum.

Secundi articuli censura pro trium opinionum antedictarum varietate fuit diversa. Catarinus enim primam ejus partem veram agnoscebat propter efficaciam divinæ voluntatis erga eos quos Deus prosequitur affectu singulari: secundam vero falsam, tam propter sufficientiam subsidij divini quod omnibus defertur, quam humanam in cooperando libertatem. Alij qui causam prædestinationis in omnibus tribuunt assensui humano, articulum omnino damnabant utraque sui parte. At qui sententiam D. Augustini quæ Theologorum erat communis, eam distinguebant: in sensu composito eam veram esse dicentes, in sensu autem diviso eam damnabilem. Quæ quidem subtilitas & Præsulum animis caliginem effudit licet exemplo familiari illustrata, nec ipsis auctoribus satis videbatur intellecta. Exemplum erat hujusmodi: qui movet non potest consistere: in sensu composito inquiebant, verum est, scilicet interim dum movet: sed in sensu diviso falsum, id est alio tempore. Sed dum huic proposito applicatur, parum est appositum. Neque enim dici potest prædestinatum damnari posse aliquo tempore quo prædestinatus non est, cum semper in eo statu sit: & generaliter sensus ille divisus locum non habet, ubi accidens à subjecto est inseparabile, &c.

Sensus compositus & divisus.

Tali modo excepta in illo consessu celeberrimo distinctio illa *in sensu composito & in sensu diviso*, qua plures Theologi utuntur ad obscurandas magis res per se difficiles, quam ad eas elucidandas. Si se

intelligunt, non intelliguntur tamen, aut concedunt quod ipsis pro absurdo opponitur, concedentes verum esse in sensu composito præmotionem aut gratiam per se efficacem qualem intelligunt, officere libertati: Sed nec istud quidem verum est, cum liberum arbitrium possit resistere gratiæ inexistenti nedum actuali sed etiam habituali, & si firmius per modum habitus radicata sit. Similis est alia distinctio in materia prædestinationis iuxta primam sententiam de *intentione & executione*. Vt enim transeat illa distinctio quatenus tangit prædestinatos: at quatenus tangit reprobos, quod Deus in primo instanti, sine ullo intuitu operum, voluerit plures homines damnare seu negative seu positive, quod est odio habere gratis, non est hoc sentire de Domino in bonitate, ut nobis præcipit sapiens: & notæ quibus eam perstringunt secundæ sententiæ auctores, satis produnt, quam parum deceat illam in pulpitis exponere. Nihilne ergo, quæret quispiam, circa illas opiniones proderit Concilium Tridentinum, cum sit tam gravia momenti illas non doceri, propter consequentias ex ipsis deducendas?

Multum profecto proderit si attendatur ad illa ipsius doctrinæ capita, quod Deus non sit auctor peccati, quod in homine sit liberum arbitrium, quod mandata Dei non sint impossibilia, quod potest homo Sp. Sancti inspirationi resistere, quod Deus neminem deserat nisi prius desertus sit. Hæc enim excludunt satis prædictas opiniones, cum quibus non possunt consistere: ut mirum sit cur post Concilij doctrinam adhuc terram occupent, & quibusdam Theologis Concilio adhærentibus, arrideant. Sed quod scripsit R. Ipręsis in suo Augustino in libro procemiali de Casuistis (si tamen tales umquam extiterint) quod nisi quidpiam directe feriat ipsa decalogi verba, licitum & minime prohibitum arbitrantur: sic certe isti nisi aliquod dogma directa feriat ipsa verba expressæ definitionis Ecclesiæ, tutum ac sanum arbitrantur: nec minimum scrupulum patiuntur in rebus speculativis quæ non sunt in terminis definitæ per Ecclesiam. Quasi non esset par obligatio in intellectu vitandi illa quæ non cohærent cum definitionibus Ecclesiæ, ac in voluntate avertendi se ab omni male volito quod non est conforme ipsis verbis decalogi, etsi illa directe non feriat. de quibus legi potest D. Bernardinus Senensis sermone in feria 6 post Domin. 1. quadrag. ad hoc thema Matth. 21. *Males male perdet*. Sed hæc obiter: nec enim istas quæstiones licet ad vivum resecare, ne prohibitam de auxiliis tractationem videamur suscipere, & gratias illas quas vocant quidam, Dominicanam & Molinisticam inter se componere, cum suis appendicibus sub Clemente VIII. disputatis: nec enim id nostri instituti est; sed quoniam prædestinationis grave momentum nullum non tangit in quo de summa rerum agitur, aliquid insinuare minus asperum, quam quod tradunt Calvinistæ inter quos degimus.

Explicatio Prædestinationis magis consona fidei.

ASsertio. Cum varij sint modi explicandi prædestinationis & reprobationis altissimum mysterium, is magis conformis videtur tum doctrinæ Doctoris Angelici, tum sanctorum Patrum antiquorum, quo juxta duplicem Dei voluntatem, unam antecedentem & alteram consequentem, assignatur duplex prædestinatio, una voluntatis antecedentis, altera voluntatis consequentis: unica autem reprobatio quæ fit solius voluntatis consequentis.

Explicatur ut scribit D. Thomas in 1. sent. dist. 46. duplex est voluntas, antecedens & consequens, & hoc contingit non ex aliqua diversitate voluntatis divinæ sed propter diversas considerationes ipsius voliti. Potest enim in unoquoque homine considerari ejus natura: & aliæ circumstantiæ ipsius, ut quod est volens & præparans se ad salutem suam, vel etiam repugnans & contrarie se habens. Si ergo in homine tantum ejus natura consideretur, æqualiter bonum est, omnem hominem salvari, quia omnes conveniunt in natura humana, & cum hoc bonum sit volitum à Deo, hoc etiam Deus vult, & hæc vocatur voluntas antecedens, qua omnes homines vult salvos fieri secundum Damascenum. Hæc D. Thomas conformiter ad D. Paulum 1. Timot. 2. *qui vult omnes homines salvos fieri*. Nempe voluntate antecedente, hoc est, præcedente considerationem operum hominis. Non enim repugnat Deum velle quidpiam secundum unam considerationem, quod non velit secundū aliam considerationem: ut quia natura hominis prior est ipsius operationibus, in aliquo priori ordinis, Deus primo intuetur & fertur ad homines secundum naturam spectatos, quam spectatos secundum opera, ac in illo priori Deus prædestinat omnes homines æqualiter ad beatitudinem: nullum rejicit, nullum reprobat voluntate antecedente in illo priori. Omnes amat, omnes diligit, quia sic fieri bonum est. Sed in altero instanti, perspecta diversitate hominum secundum diversa opera, voluntate consequenti & succedenti isti prævisioni diversitatis operum: quia tunc non est bonū & æquum omnes æqualiter beari, aliquos prædestinat & ordinat ad vitam beatam, alios ab ipsa excludit. Et hæc est prædestinatio voluntatis consequentis, sicut & reprobatio, qua qui jam erant dilecti à Deo & prædestinati secundum voluntatem antecedentem, delentur quodammodo de libro prædestinatorum voluntatis Dei antecedentis, juxta illud psal. 68. *deleantur de libro viventium*. nam de libro prædestinationis voluntatis consequentis, quia ipsa fit consideratis omnibus hominum operibus, deletur nullus: ipsa est indelebilis & infallibilis.

Prædestinatio voluntatis antec. & conseq.

Unde dici potest, quod Deus voluntate antecedenti, sicut Pater paterno amore, vult omnibus hominibus hæreditatem vitæ æternæ. Sed voluntate consequente, cum illi objiciuntur homines in dissimili vitæ statu: ex parte mutatus in judicem, quos malos & ut degeneres filios intuetur exhæredat, a domo ejicit, ad pœnam ordinat & reprobat propter ipsorum culpam & finalem impœnitentiam.

Talis autem prædestinatio & reprobatio voluntatis consequentis, nullum infert præjudicium libertati humanæ: quia quamvis infallibiliter hoc & illud operatura sit in tempore, quod soli Deo notum est, id tamen est ex hypothesi, quod se libere & sine necessitate determinatura erat ad hoc & illud agendum: talis autem necessitas non officit libertati.

Quod si cui non arrideat talis explicatio tanti mysterij, non deest alia æque facilis aliquot sequentibus assertionibus contenta.

1. Assertio: certus est apud Deum & in ipsius scientia numerus prædestinatorum qui nec minui nec augeri potest. Ita D. Augustinus l.º de corrept & gratia c. 13. probaturque ex loco sapientiæ c. 2. *omnia in mensura, numero & pondere disposuisti*. Unde certus est apud Deum numerus passerum, aviculatum & etiam capillorum capitis qui numerati sunt. Quanto magis hominum aut Angelorum prædestinatorum? Probant id Primasius Episcopus Africanus, Beda Presbyter Anglus & Ansbertus Monachus Benedictinus, omnes antiqui interpretes Apocalypsis, ex illo loco c. 3. ejusdem Apocalipsis, *tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Neque enim necesse esset, ut alius coronam alterius acciperet, nisi esset certus numerus prædestinatorum, quorum aliquo excidente, alius pro eo substitueretur ad eamdem coronam eumdemque gloriæ gradum.

2. Assertio (quoniam tanta est benignitas Dei, ut sinat nos vermiculos, de iis quæ sibi tantum nota sunt & ab oculis omnium quamtumcumque sapientum abscondita, ænigmaticas conjecturas facere) non improbabilis est eorum meditatio, qui ita Deum

prædestinantem concipiunt, ut in æternitate in qua omnes homines possibiles illius adspectui infinito præsentes erunt, tot ex illis possibilibus & idoneis ad gloriam consequendam mediante gratia & libertate sua destinaverit ac proposuerit è nihilo educere & creare, quot volebat esse qui gloria sua fruerentur. Uerum cum ex illa multitudine hominum creandorum in eadem æternitate provideret multos defectu cooperationis liberi arbitrij, justitia sua id exigente, à gloria excludendos: alios rursus è possibilibus hominibus creare proposuerit, pares numero illis qui primum excludendi prævisi sunt. Ac quia ex iisdem iterum prævidit plures iterum excludendos, justitia sua id exigente propter prævisum eorum peccatum & defectum liberæ cooperationis, alios similiter è possibilibus educere in lucem proposuerit: ac ita deinde, donec tandem tot homines crearet, quod ex iis qui creandi erant, haberet numerum illum præfixum prædestinatorum qui præventi gratiæ auxiliis, cooperando & perseverando tales invenirentur in hora exitus, qui admittendi essent ad gloriam æternam. Hanc porro substitutionem pluribus similitudinibus expressam legimus in libris Revel. S. Brigittæ, qui libri numquam non erunt in debita æstimatione apud me, post insignium virorum approbationes, sicut & punitiones manifestas plurium qui contemptui habebant. In his Deus seipsum comparat vitrario lib. 6. cap. 44. qui uno vase confracto mox aliud conficit, & c. 84. *revel. extravagantium.* Ego sum quasi fictor qui de luto facit pulchram imaginem ad hoc ut eam nobiliter deauret: evoluto autem aliquo tempore inspiciens fictor vidit imaginem humidam & quasi ex humore deformatam; os quippe retortum à pulchritudine sua factum est quasi os canis, &c. tunc dicit Magister: non es digna ut vestiaris auro: & arripiens comminuit, & facit aliam auro suo dignam. Ego sum ille fictor qui hominem feci de terra ad hoc ut auro divinitatis meæ eum insignirem. Nunc autem amor voluptatis ejus & cupiditatis sic eum defœdaverat, ut indignus sit auro meo: nam os quod ad laudem meam creatum est nihil loquitur nisi placentia & proximo nociva. Aures nihil audiunt nisi terrena, oculi nihil vident nisi voluptuosa, frons humilitatis deciderat & erecta est superbia: ideo eligam mihi pauperes, id est, paganos despectos, & dicam eis, ingredimini & quiescite in brachio charitatis meæ. Uos autem qui mei esse deberetis & sprevistis, vivite secundum voluntatem vestram tempore vestro, & in tempore meo, scilicet judicij, dicam vobis: Ecce tantum dabitur vobis de tormentis, quantum dilexistis voluntatem vestram plusquam Deum vestrum. Hæc ibi: qui habet aures audiendi audiat. Probatur quia processus ista, qui in Deo fit in instanti sine ordine prioris & posterioris temporis, conformis est isti loco Apostoli, *omnia propter electos*, etiam ipsi reprobi, ut patet ex hoc processu. Deinde in executione sic res ipsa videtur se habere, nam testatur Evangelium perditionem multorum esse aliis occasionem salutis. Parabolæ Evangelicæ de quodam homine faciente cœnam magnam, & de Domino vineæ, bellè id attestantur: sicut & Apostolus dum asserit ruinam Judæorum fuisse salutem gentium. Idemque significabat Joannes Baptista Matth. 3. *facite ergo dignum fructum pœnitentiæ & nolite dicere apud vosmet ipsos, Patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Ad quæ verba D. Augustinus citato l. de corrrep. & gratia c. 13. ut ostendat, inquit, sic istos esse amputandos, ut non desit numerus qui promissus est Abrahæ, &c. si enim unus non est accepturus nisi alius perdiderit, certus est numerus.

Doctor Suierus in Opusc.

Revelat. S. Brigittæ.

De corrºp & grat. c. 13.

3. Assertio, numerus prædestinatorum apud homines, incertus est: nec quisquam absque speciali Dei revelatione potest certus esse, quod sit de illo numero.

A Id sæpe inculcant scripturæ, ut nemo præsumat & unusquisque cum metu & tremore salutem operetur. Sicque Concilium Tridentinum definivit. Unde idem D. Augustinus quod dictum est Angelo i. Episcopo Philadelphiæ, vult dictum omnibus prædestinatis. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*, ne altum sapiant nimis. Quis enim, inquit, ex multitudine fidelium quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio, ut etiam per Sathanæ Angelum ne extolleretur, tantus colaphisaretur Apostolus 2. ad Cor. 12. ac propter utilitatem hujus secreti ait quosdam reprobos in fide quæ per dilectionem operatur incipere juste vivere, & postea cadere: ut
B nemo sit securus, & incertum maneat quis perseveraturus sit usque in finem, quia præsumptio in hoc loco tentationum non expedit, ubi tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas. Ratio desumitur ex hoc quod nescit homo, si habeat illa opera quæ dicuntur, *ut oportet*, an ex habitu naturali rectè agit quæ agit. Fallitur etiam sæpe circa puritatem intentionis suæ, & licet in iis nihil desideraretur, præditus est tamen libertate volubili & inconstanti voluntate, quam ignorat ad quam partem crastina luce aut post aliquot menses, sese vertet. Interim stat stabitque lex Dei æterna, neminem ex adultis, de quibus hic sermo, salutem adepturum iri, nisi liberè gratiæ cooperando ac perseverando usque in finem.

At inquiet quispiam, cur Pharaoni & Judæ aliisque
C quos cum proposuit creare excludendos a gloria prævidit, majora & potentiora auxilia non præparavit & dare disposuit? Sic sapientia Dei æquissimi & optimi dispositum est, ut certa esset mensura tum illustrationum ac revelationum circa objecta fidei credenda, tum inspirationum & motivorum circa bona per voluntatem diligenda, ut rebus in quodam æquilibrio relictis propter varia momenta ex utraque parte trahentia aut impellentia, semper esset locus humanæ libertati, sufficienter nihilominus gratiæ auxiliis adjutæ, non minus sufficienter in iis qui pereunt quam in iis qui salvantur. Ut culpa sit ipsius qui perit, cum plures etiam salventur, cum infirmioribus auxiliis quam illa fuerint quæ supra sufficientiam collata sunt Pharaoni & Judæ: qui duo
D etiam si potentius adjuti fuissent, quid melius sperasses? Ex hinc porro deducitur generationes hominum adhuc durare, necdum mundum finiri, quia necdum completus est numerus electorum, propter multitudinem eorum hominum qui cum in præcedentibus sæculis male usi fuerint gratia Dei & libero suo arbitrio, excluserant se suo demerito ab illo numero, quem forsan complere potuissent: quare in eorum locum alij sufficiendi sunt per generationum continuationem, usquequo locus omnis convivij cœlestis repletus sit, nec sit vel unicus locus vacuus; tamdiu enim durabit hic mundus, & vocabit Deus homines ad magnam cœnam juxta parabolam Luc. c. 5.

Corollaria notanda.

4. Assertio, finis prædestinationis non est tam gloria ipsorum electorum, quam gloria ipsiusmet Dei qui omnia quæcumque agit, propter se agit & ut in-
E de glorificetur Proverb. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Id est, quod sint reprobi ad diem malum damnationis reservati, id totum ad majorem Dei gloriam. Itaque prædestinatio & reprobatio, salus & perditio hominum sunt coram Deo tanquam media suæ glorificationis, quæ major inde elucebit. Unde confirmantur quæ dicta sunt, quod Deus in prædestinatione & reprobatione habuerit scientiam tam bonorum quam malorum operum omnium hominum: quia non aliter cederet ad majorem illam gloriam Dei, acceptare voluntate consequenti & absoluta quosdam ad fœlicitatem, alios excludere &

ad supplicia destinare, nisi præsupposita notitia futurorum operum ob quæ id rationabiliter fieret. Explicatur ex comparatione regis cujusdam potentissimi, cujus gloria est, ut eos habeat aulicos & curiales qui sibi amici & obsequentes fidelesque fuerint, non perfidos nec rebelles: ac si qui tales inventi sint, honor ejus est ut eos opprimat debitisque pœnis afficiat, nullum vero ex ipsis ad delitias & honores suæ curiæ admittat, nisi prius debita satisfactione culpam eluerit, & in gratiam redierit. Quod si aliter se res haberet, ingloritus esset iste Rex. Simile quid cogitare debemus de Deo juxta illud 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me glorificabo eum: qui autem contemnunt me erunt ignobiles.* Hæc est lex æterna, qua sarta tecta manet Dei gloria. Quare qui prædestinationis & reprobationis analysim & resolutionem ponunt in nuda Dei voluntate, non satis consulunt Dei gloriæ, ad quam potius reductio illa facienda est: Ut electi Dei gloriam suspiciant, cui summe debitores sint, reprobi vero agnoscant illam gloriam compati non posse, ut quamdiu manserint Dei mandatis inobedientes & in infidelitate obstinati, tanquam filij & amici a Deo habeantur. Unde etiam fit ut ipsi reprobi debuerint habere media sufficientia ad obtemperandum Dei mandatis & salutem operandam: quoniam non esset gloria Dei, homines innoxios & aliunde omnino impotentes, sine malis demeritis, destinari ad æternos cruciatus. Sic igitur quicquid agant homines, in quamcumque partem vertant sese, numquam Deus privabitur gloria sua sibi propria: quare dicit per Isai. c. 1. *Heu consolabor super hostibus meis & de inimicis meis vindicabor*, & c. 48. *gloriam meam alteri non dabo*, etsi electos gloriæ consortes suæ maxime efficiat.

Gloria Dei in quo sita est.

Hæc autem prædicatio non potest non solari bonos ut perseverent, & impios concutere ut ad meliorem frugem redeant, prout in eorum arbitrio positum est. Contraria vero prædicatio, quæ ad voluntatem Dei summo jure dominantem refert, quod hi electi sint, hi reprobi, dissolvit manus hominum & animos dejicit, cum vident rem illam conclusam esse ab æterno, nullo habito respectu ad sua opera. Aliunde vero rem totam reducere ad libertatem hominis, excluso gratiæ interioris adjutorio, Pelagianum est. Relinquitur itaque vis media tutior præscientiæ mediæ operum & gratiæ adjutorio in quorum futurorum prævisione in electis Deus ex summa gratia eos creare proposuit, licet alij multi essent in pari statu futuri quos creare noluit ex altitudine sapientiæ suæ: ex qua etiam statuit creare eos, quos prævidebat minime suæ gratiæ cooperaturos ac damnandos, sed propria sua culpa, ut misericordia esset quod crearentur, justitia quod damnarentur: sicut Rex qui eo gloriosior est quo magis auget rempublicam, etsi in majori numero subditorum inveniendi sint, quos suppliciis deprimere, æquum regimen postulabit, ad aliorum tutelam & indemnitatem, ut explicat D. Thomas in Opusc. de Præscientia & de Prædestinatione, ubi quatuor ista docet inter se ordinata, scientiam, præscientiam, providentiam & prædestinationem, de cujus etiam essentia docet esse ipsam præscientiam c. 1. in quo ordine, si diligenter attendatur, minimè principia habet communia cum Calvini prædestinatione, quæ ob suam atrocitatem à pluribus ex suis tolerari non potuit, de qua theses iampridem Bernenses edicto vetuerunt & Tigurini causerunt: & Ordines Hollandiæ, ne vel ex scripto vel ex cathedra populo proponeretur an. 1614. prohibuerunt. Ut apud Romæum in Effigie Calvini videre est. Quanto magis idem Generales Ordinum religiosorũ prohibere par esset? At quid de prædefinitione æterna & præmotione Physica in tempore? licet enim sententiam proferre, modo hæresis notam contrariæ sententiæ non inferas juxta Decretum Pauli V. sit igitur.

5. Assertio: prædefinitiones Dei circa actus liberos hominum disjunctivæ sunt: itaut ad unum ex duobus ferantur, scilicet quod homo vel actus bonos eliciat, vel pœnam & damnum incurrat: atque cum ex duobus alterum infallibiliter eveniat, semper Dei voluntas impletur & retinet dominium suum in hominem ad quodcumque se vertat, nec ullus voluntati ejus resistit, facitque de homine & in homine quicquid vult.

Probatur, quia scriptura nobis indicat hanc esse voluntatem Dei ut homo vel illud agat vel puniatur, Psal. 24. *Omnes viæ Domini misericordia & veritas*, hoc est, quicquid vult Deus circa hominem, vult primo ex amore & benevolentia: si id non succedat, agit ex justitia & severitate: nec ista duo disjuncta sunt in mente Dei, quæ dum homines disjungunt in nodos difficultatum inextricabiles incurrunt. Sic dicitur Eccles. 15. *Apposui tibi aquam & ignem.* Non aquam solum, sed ignem simul. Sic Ecclesiastici 15. *Reliquit hominem in manu consilij sui, &c.* Denique eo tendunt omnes cohortationes & comminationes scripturæ.

Probatur 2. ex D. Augustino l. de Spiritu & littera c. 33. qui enim dicit, volo ut omnes isti servi mei operentur in vinea, ut quisquis eorum hoc noluerit, in pistrino semper molat, videtur quicumque contempserit, contra voluntatem domini sui facere: sed tunc eam vincit, si & pistrinum effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate: & idem l. 1. c. 14. contra adversarium legis & Prophetarum: Nec enim voluit Deus quod non potuit, hoc enim voluit, ut aut obediens homo esset, aut inobediens impune non esset. Ubi videtur insinuare D. Augustinus, supposita libertate hominis, Deum non potuisse velle absolute & præcise obedientiam hominis, quia in ejus esset arbitrio, esset enim simul ædificare & destruere, & contradictoria velle. Quamvis istud discussionem majorem requirat. Item in l. de corrept. & Grat. c. 14. ubi dicit quod Deo volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium, subjungit istam rationem. *De his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult*, nempe, puniendo.

Item Prosper Aquitanicus ita sæpe voluntatem Dei explicat, ut in resp. ad object. xvi. ex Vincentianis. Qui enim voluntatem Dei spreverunt invitantem, sentient vindicantem. Unde inferre licet voluntati Dei si complete sumatur, neminem resistere: sed dum ad unam tantum illius partem attendimus, similes illis sumus qui versum aliquem integrum audire volunt, ut judicent.

6. Assertio, Deus præscivit ab æterno actus liberos & morales hominis non in sua voluntate simpliciter spectata, quia indeterminata est: sed in sua voluntate determinante creationem hominum in tali statu & occasionibus ac circumstantiis rerum externarum, cum ejus temperamento ac dispositione interiori. Probatur quia hac posita voluntate, Deus altitudine sui intellectus penetrat agenda ab homine, in gradu altiori & eminentiori, quam faceret vir sagacissimus aut Angelus cœlestis: atqui vir ille vel Angelus agenda ab homine agnosceret probabiliter, saltem quoad multa: ergo Deus agnoscet infallibiliter quoad omnia. Confirmatur, quia homo determinatur ad agendum ex dispositione & habitibus & temperamento, & ex occasionibus, exemplis, hortationibus, consuetudine, auxiliis, excitationibus, adjutoriis & hujusmodi. Quæ omnia cum intime perscrutetur Deus, meliusque cognoscat hominem quam ipse homo seipsum, certo & infallibiliter præscit quæcumque acturus est in voluntate prædicta. Et cum gloria æterna annexa sit actibus bonis, sicut & damnatio malis, videt consequenter horum gloriam, sicut & illorum damnationem, ac sic prædestinat ac reprobat.

Porro ex his duabus assertionibus tolluntur multæ difficultates,

difficultates. Nam si Deus prædefiniat tantum disjunctive hoc aut illud, non est necesse admittere prædeterminationem Physicam ad hoc ut prædefinitiones æternæ suum actum habeant: neque ad hoc ut dominium Dei servetur & omnipotens ejus voluntas impleatur: quia per hunc modum fit quidquid vult Deus nec ullus effugit ejus voluntatem: deinde libertas hominis omnino salva & intacta remanet; nec illi metuendum est ex parte prædefinitionis divinæ, quæ nullam necessitatem ei imponit, sed veluti cum quadam reverentia eam habet, aut velut florem aut gemmam, ut sic loquar, delicato quodam contactu eam tractat, ac sicuti plectrum eum Cytharæ consonis fidibus consentit. Juxta illud Sap. 12. *Cum tranquillitate judicas & cum reverentia disponis nos.* Quare nec necesse est fingere novas & exteras definitiones libertatis ad componendam ipsam cum aliis. Sicut fecerunt nuper Gibius & alij indifferentiam ad plura a libertatis definitione eradentes.

Quare debet sufficere absque multiplicatione entium sine necessitate, Quod Deus post creatam causam secundam & continuo conservatam & instructam virtute requisita ad agendum, adjutamque simultaneo concursu, nequaquam ad eam gubernandam, illam præmoveat impressione cujusdam entitatis innominatæ & ineffabilis & mirabilis & mirificæ, ut loquitur Franciscus Comel. tom. 2. disc. 5 sect. 2. quæ actioni præeat, ac cum ea avolet. Sed absque ipsa, attingat à fine usque ad finem & disponat omnia suaviter, dum & initio potenter omnia creat tanquam prima causa, & in fine actionibus hominum vel præmia vel supplicia decernat jure sui dominij ac tanquam supremus judex: inter utrumque vero disponat omnia suaviter, præparando causas necessarias effectibus necessariis, contingentes vero contingentibus ac liberis actibus hominum, quibus alliciantur & adjuventur, retento jure libertatis & dominij sui in actus proprios, quod Deus destruere non intendit: itaut tamen partibus hujus mundi magis insignibus, quales sunt in domo fundamentum, parietes & tectum, causas potentiores & aptiores disposuerit, minus præcipuis quales sunt picturæ & ornamenta in eadem domo, non ita potentes & infallibiles: sicque propter summam bonitatem & sapientiam omnia gubernat quæ condidit, nihilque horum negligit, licet certam mensuram gratiarum distribuere & largiri voluerit inter homines ex alto & inscrutabili judicio: Tantum vero abest ut relicta homini indifferentia ad agendum quidquid vult & potest sine illa prædominante gratia per se efficaci quidquam detrahat absoluto Dei dominio, ut quidam causantur: quin potius id magis probat supremam Dei potentiam, independentiam & quod minime hominibus indigeat: cum relictis hominibus sibi ipsis, ut tendant quo velint, non possint tamen perturbare divinæ providentiæ ordinem: nec eos necessitat ad serviendum sibi: sicut heri solent famulos & servos, quia non indiget ipsis. Quidquid agant, stabit & vivet ipsius gloria: & ipse tantum bonum est, ut deceat ipsum non necessitate actos homines eligere, sed cum omnimoda libertate. Ut ita cum possent homines bene vel male agere, per propria merita præmium beatitudinis consequerentur, vel debitis suppliciis afficerentur: sicque ex libertate hominis fulgeret justitia Dei, in malos severitas, in bonos major charitas, de quibus Bellarminus lib. 3. de gratia & libero arbitrio cap. 18.

Quid ergo si Deus crearet hominem talis mentis & complexionis, ut quibuslibet gratiis internis & externis ad conversionem ipsum moraliter allicientibus resisteret, nec posset ullis gratiis talibus flecti & moveri? Attamen posset Deus illum salvare, nec aliter quam auxilio efficaci præmotionis physicæ: nec tamen in illo casu talis præmotio ejus libertatem destrueret.

An omnibus gratiis quis posset resistere.

Negant quidam casum esse possibilem, nec tantam posse esse duritiam cujuscumque voluntatis, cui Deus non possit præparare auxilia sufficientia ad eam molliendam in aliqua occasione. Sed instant alij repugnare divinæ omnipotentiæ, quod non posset creare hominem omni congruæ vocationi repugnaturum cum sciat etiam occasiones in quibus innumeri homines qui pereunt salvarentur, si in illis creati fuissent. Respondetur posita hypothesi talis hominis inconvertibilis, non posse salvari via ordinaria cum usu suæ libertatis: posse tamen absolute salvari si vellet Deus, nonobstante duritie, ipsum ad cœlum evocare, indignis enim & immerentibus potest Deus sua dona conferre, quantum spectat ad suam potentiam, licet id exigente justitia sua numquam facturus sit: sed in locum pereuntium sit alios substituturus quoadusque numerus electorum suorum completus sit, qui quantus futurus sit, novit ipse, cui sit gloria & adoratio in sæcula.

De suffragiorum dissidiis in Concilio Tridentino.

SECTIO VII.

VAriantes plurium sententias refert Polanus in Historia Concilij Tridentini, cui in omnibus fidem omnem non abrogamus.

Concilij generalis sententia totius Ecclesiæ judiciũ est.

Ex hoc cavillantur Protestantes cujuscumque etiam Generalis Concilij sententiam ac judicium, non esse totius Ecclesiæ judicium, quia nec in Concilio omnes adsunt, nec omnes, qui adsunt, semper consentiunt. Sed respondetur in Concilio totam illam Ecclesiam adesse, quæ de dogmate fidei judicandi potestatem à Christo accepit, ut advertit Stapleto in libro à nobis indicato ad initium harum controversiarum. Atque illi omnes consentiunt, licet non semper in deliberando, tamen in definiendo. Atque hinc fit ut Concilij Generalis sententia, sit totius Ecclesiæ sententia, atque authoritatem totius Ecclesiæ obtineat. Unde Augustinus tum alibi, tum contra Donatistas sæpe, plenarij Concilij sententiam, totius Ecclesiæ consensionem vocat. *Antequam*, inquit, *plenarij Concilij sententia, quid in hac re sentiendum esset, totius Ecclesiæ consensio confirmasset.* Et paulo post in eodem opere, Concilij Generalis decretum vocat *universæ Ecclesiæ statutum.* Plenaria autem *Concilia vocat, quæ ex universo Christiano orbe fiunt.* Non quod præcise ex universis provinciis Christianis, et omnes Episcopi necessario adesse debeant, sed quia vel ex universis provinciis aliqui Episcopi, vel ex plerisque provinciis, & multo majori ac celebriori orbis Christiani parte, plures Episcopi in hujusmodi Conciliis convenire soleant. Prævia convocatione generali, ac nullo Episcopo non excommunicato, excluso.

De baptis. contra Donat. l. 1. cap. 18. l. 2. c. 1. & 9. l. 2. cap. 8.

Quod & factum est in hoc Concilio ad quod omnes totius orbis Christiani Episcopi vocati fuerunt, ipsi quoque Græci, ut diximus ex Arcudio lib. 4. *de concordia utriusque Ecclesiæ cap.* 5. Quamvis, ne adventus eorum in Italiam suspectus esset Turcæ, absentiam suam excusaverint. Sed illis multo remotior Patriarcha Mozul venit ex regionibus ultra Euphratem ad Pium IV. anno 1562. ac post præstitam illi obedientiam susceptamque ab illo instructionem Catholicam, Concilio interfuit, ut ejus definitiones ad Assyrios, Persas, Indosque eos referret. qui non pauci sub ejus Patriarchatu Christiani vivunt, dum alij qui tam prope erant adesse contempserunt, nullius præterquam sui ipsorum judicio submissi. Sed & Synodo interfuerunt quinque Cardinales Legati, Patriarchæ tres, Archiepiscopi 33. Episcopi 235. Ordinum generales 7. Theologi 146. ad discutiendas difficultates antequam Episcopi suffragium ferrent, Oratores vero majoris partis principum ac statuum totius Europæ. Et licet consessus Episcoporum in

Græci vocati ad Concil. Trident.

Quod vero in eadem Epistola habeatur. *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum vel perficiendum quemque sibi sufficere posse consentiunt*; Id ita est, quod Semi-Pelagiani distinguebant inter actus & opera, inter actum & opus, ut ex adjunctis verbis manifestum est. *Neque enim alicui operi curationis annumerandum putant, exterrita & supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanari.* Sic igitur prærequirebant gratiam ad bona opera exteriora adimplenda, nullam vero requirebant ad bonos actus interiores, piorum scilicet desideriorum ac actuum fidei: sufficientes ad id vires putabant esse naturales solas voluntatis, omni gratia supernaturali interiori etiam denudatæ. Ex qua sola proinde discretionem reproborum ac electorum repetebant. Ex cujus discriminis oscitabunda inconsideratione profluxit Iansenistarum hallucinatio. Quæ proinde merito à Deputatis notata est.

Nec illorum causæ patrocinatur, quod Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 19. aliqua intermisceat de inspiratione Dei, dum sensa sua aperit, ipse Semi-Pelagianus. Nec enim ibi loquitur de primo voluntatis pio motu, de quo est controversia. Nec loquitur de ista inspiratione tanquam necessaria esset, quod est alterum caput controversiæ. Et rectè annotat Cuixius Episcopus Ruremondensis in annot. ad Cassiani Libros, Semi-Pelagianum Chæremonem docere quædam bene geri ex præveniente gratia, quædam sine illa. Quod scilicet necessitatem illam prævenientis gratiæ non admitterent.

Quod spectat ad secundam partem censuræ, jure quodam talionis usi sunt Deputati. Unde enim illis emanavit hoc privilegium, ut fideles omnes qui hactenus existimaverunt plures ex hominibus parum fideliter gratiis divinis cooperati, Semi-Pelagianos ac hæreticos nuncupent, ac eorum sententiam Catholicam ut hæreticam traducere audeant, ipsorum vero sententia etiam post definitionem Concilij qua lucidè damnatur, intacta manebit, & non licebit illam proprio nomine donare, quod est hæresis? An obscura sunt verba Concilij Tridentini Sess. 6. de Justificat. cap. 5. *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit*, & Can. 4. ejusdem Sessionis: *si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passivè se habere, anathema sit.* Vel hoc solo Canone fulminatur sententia sequacium Jansenij, itaut vel Jansenius debeat cedere authoritati Patrum Tridentinorum, vel ipsi Patres Tridentini Jansenij sententiæ: ex quibus duobus, utrum sit æquius, iudex esse quivis potest.

Nec enim cavillationes, quibus hujus Canonis authoritatem infringere, quidam conantur, minus quam ridiculæ sunt. Potest dissentire si velit, sed numquam volet inquiunt. At propositio notata, non est de actu, sed de posse: sed & si de actu ipso ageretur, cum sint innumeræ hominum voluntates omnes variæ & ferè inconstantes, qui fieri posset, ut nulla dissentiret actu ex innumeris voluntatibus hominum, quæ tamen dissentire possent? Sed & quis posset dicere homini ex necessitate quadam ab externo agente determinato ad aliquid agendum, potes non agere si velis? aut quo sensu dici possit insuperabilis illa gratia, ad hominem loquor, si ex Concilio, voluntas illi potest resistere?

Sed obstare videtur quod asserit D. Augustinus lib. de correptione & gratia, cap. 11. & 12. ubi statuit discrimen inter adjutorium datum primo homini in statu innocentiæ, & adjutorium eidem datum in statu naturæ corruptæ, in quo voluntas humana per peccatum sauciata & denudata iis virtutibus quibus in paradiso vestita erat conditoris largitate, potentiori quodam adjutorio indiget, de quo sic loquitur. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia *indeclinabiliter atque insuperabiliter* ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur: & post pauca: Fortissimo (supple Adamo) dimisit atque permisit facere quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante *invictissimè*, quod bonum est vellent, & hoc deserere *invictissimè* nollent: ex quo conficitur voluntatem humanam in præsenti statu naturæ corruptæ adjutorio Dei non posse resistere. Atque hæc est veluti clavis totius doctrinæ R. Iprensis quam centies inculcat.

A quibusdam solvitur difficultas ista gravis, asserendo synonyma esse apud D. Augustinum indeclinabiliter, invictissimè ac certissimè: sicut cum lib. de Perseverantia cap. 14. definit Prædestinationem, præparationem beneficiorum Dei *quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Ubi æque potuisset dicere, quibus invictissimè liberantur quicumque liberantur: sicque hac via effugium patet difficultati: attamen quia in eodem libro *de correptione & gratia* cap. 11. vocat D. Augustinus eam gratiam potentiorem prima, quæ data fuit primò Adamo in statu innocentiæ, ideo adhuc considerandum est D. Augustinum statuere discrimen inter gratiam status innocentiæ & gratiam status naturæ corruptæ, quod illa daret tantum posse agere, non velle: quia scilicet gratia status innocentiæ in sola illuminatione intellectus consistebat, cum voluntas nullis adhuc acta concupiscentiæ stimulis motione non indigeret, nihil enim, ut loquitur ibidem D. Augustinus, *concupiscentialiter ex seipsa illi resistebat*: at gratia status præsentis potentior est in eo quod præter illuminationem adhuc inspirationem contineat, qua moveatur voluntas ad bonum contra impetus concupiscentiarum, quæ à bono ipsam retrahunt. Quare dicit D. Augustinus gratiam illam dare non tantum posse, sed etiam velle & potentiorem vocat. Quod vero dicat illa invictissimè ac insuperabiliter agi hominem, considerandum est D. Augustinum in eo loco instituere comparationem prædestinati cum Adamo, & gratiam prædestinati in eo potentiorem asserere, quod per eam tandem & finaliter superatis omnibus adversis perseveret usque ad mortem: multoque magis post mortem adepta iam felicitate æterna ad quam præcipue respicit ibi D. Augustinus. Quod Adamo in statu innocentiæ non contigit. Unde sic concludit profundam istam ratiocinationem cap. 13. *Hæc de his loquor qui prædestinati sunt in regnum Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis: non de his, qui cum annuntiasset & locutus esset, multiplicati sunt super numerum, ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi, quia non secundum propositum vocati.* Cujus discriminis radicem refert in Dei gratiam, voluntatem ipsam proximè excitantem in prædestinatis, itaut detur eis gratia bonæ ac piæ volitionis, qua mediante perseverent, cum Adamo non sit data illa gratia necessario: *habens*, inquit de Adamo in statu innocentiæ, *virtutem liberi arbitrij, quamvis non defuturo adjutorio Dei, sine quo non posset perseverare si vellet, non tamen tali quo Deus operaretur in illo, ut vellet.* Ita c. 12. itaut perseverantia relicta sit in ejus arbitrio ac voluntate, quæ tales vires habebat, cum sine ullo fuisset instituta peccato & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resisteret, ut facilè perseverare posset, non addita illa gratia piæ ac bonæ volitionis: qua gratia insuperabiliter aguntur prædestinati, & adimplent bonum, quia hypotheticè & ex suppositione quod gratia illa piæ inspirationis

data sit secundum propositum, idest, ex intuitu & prævisione prædestinationis, & cum præparatione illorum mediorum ac beneficiorum, *quibus certissime liberantur quicumque liberantur*, quæ Deus prævidit effectum habitura, illi finaliter resistere non possint, sed invictè perseverent.

V. PROPOSITIO.

Semi-Pelagianorum error est, dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Iudicium Deputatorum.

Ista propositio est falsa, scandalosa, insimulans erroris veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam.

UT pateat qua æquitate & veritate notata sit per censuram hæc propositio, præsupponendum Semi-Pelagianos docuisse Christum pro omnibus esse mortuum, atque ea de caussa male audisse ac reprehensos fuisse, quia non simpliciter ut verba sonant, istud docebant, verum etiam cum adjuncto: itaut mors Christi pro omnibus sufficeret omnibus ad salutē inchoandam sine ullo superaddito gratiæ interioris auxilio ex sola voluntatis facultate naturali. Hoc enim sensu arguuntur Semi Pelagiani a D. Prospero in Epistola ad D. Augustinum, *Universis tamen hominibus*, inquit, *propitiationem qua est in Sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam, ut quicumque ad fidem, & ad baptismum accedere voluerint, salvi esse possint, &c.* Et D. Prosper c. 5. de ingratis, *dum libertatem arbitrii affectumque volendi in naturales motus virtute locantes tam bona quaque docent sectari posse suopte ingenio, quam posse subest cuique in mala ferri.* In qua propositione, pænes omnes esse asserebant Dominicæ mortis beneficium, vel repudiare, vel admittere ex propriis viribus sine gratiæ interioris adjutorio, quia vim sufficientem esse putabant in sola ac nuda facultate naturali ad fruendum isto beneficio in baptismo aut justificatione per aliud medium adveniente: sic autem merito arguenda venit hæc propositio: at si intelligatur, ut verba præ se ferunt, quod Christus mortem suam pro omnibus obtulerit, error non est, nec sic unquam intellecta est à Semi Pelagianis. Unde Deputati censuerunt propositionem in terminis acceptam, primo falsam esse, quia nec error est, nec a Semi Pelagianis asserta ut error dici possit. Secundo censuerunt esse scandalosam, quia exiguam charitatem Christi asserit & ab amando Christo non parum homines deterret: & si enim sola ejus perfectio satis esse deberet ad inflammanda eorum pectora, quæ est tamen hominum infirmitas; plures alliciuntur eo motivo ad eum diligendum quod ipse prior eos dilexerit, eum pro omnibus mortuus sit. Tertio censuerunt eam erroris insimulare veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam: tum quia nihil est evidentius Scripturarum authoritate assertum, quam Christum pro omnibus mortuum fuisse, ut ex dicendis in hac tertia parte satis abundè patebit, ne pluries idem repetatur, quia hæc fuit mens Concilij Tridentini Sess. 6. de Iustif. cap. 3. ubi contra Calvini sententiam declarat Christum mortuum fuisse pro omnibus, quod negabat Calvinus: nec obstare quod plures mortis ejus beneficium (justificationis scilicet) non recipiant; quia cum triplex sit beneficium mortis Christi, seu triplex fructus passionis, aut triplex gradus redemptionis, juxta superius dicta & alibi expressa, Concilium ibi loquitur de solo secundo beneficio, justificationis scilicet, ut aspici potest ex titulo ipsi capiti infixo, taceturque de cæteris. Etsi ergo plures pro quibus mortuus est Christus, secundum beneficium Passionis Christi non recipiant in justificatione, quam numquam consequuntur, primum tamen beneficium recipiunt, quod est liberatio seu redemptio ab impotentia salutem operandi per gratiam sufficientem aut media omnibus parata, & proposita ex merito mortis illius. Quemadmodum ergo si dicerem, Rex Galliæ omnes strumâ laborantes tetigit, etsi non omnes sanati sunt, significarem eos etiam ab eo tactos fuisse qui non convalescerent. Pari modo magna Synodus dicens: *etsi ille pro omnibus mortuus est, non tamen mortis ejus beneficium recipiunt*, scilicet justificationem, de qua sola ibi sermo est, ut indicat ipse titulus, significat etiam pro illis mortuum esse, qui non sunt justificati; scilicet mortuus est Christus pro omnibus liberandis, vel ab impotentia salutem operandi in qua primario consistit ruina & captivitas humani generis per Adamum illata, vel liberandis a culpa ipsa per beneficium justificationis, vel insuper etiam à morte & ab omni miseria ac calamitate per glorificationem. A primo gradu redemptionis nullus eximitur: à secundo & tertio extranei sunt qui primo non bene utuntur; sic Passio Christi omnibus prodest, licet non omnibus medeatur: & cum sanguis Domini nostri Jesu Christi pretium totius mundi sit, ab eo tamen extranei sunt, ut loquitur idem D. Prosper in responsionibus ad capitula Gallorum cap. 6. *Qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eamdem sunt servitutem reversi.* Quæ etsi alibi copiosius dicta, iterum memoriæ obliviosorum repræsentantur, quod hic articulus de morte Christi non bene intellectus ab aliquibus, veluti sit annulus, ex quo plurium errorum catena pendet.

Sensus Semi-Pelagianorum de morte Christi pro omnibus.

Unde Jansenio incumbebat omnes ingenij nervos contendere ad hunc articulum solidissime firmandum, ex quo majores rumores & conquestus contra ejus dogmata exoriri debebant: & tamen, ut annotarunt quidam ex deputatis nullum fere dogma illius magis immunitum est; nullum infirmius ab ipso probatur. Nam ut omittam nunc quædam alia ejus argumenta quæ punctum difficultatis non attingunt, major vis probationum quas affert, est in hoc textu D. Augustini ex epist. 102. *Non perit unus ex illis pro quibus Christus mortuus est.* Ubi sanctus Doctor loquitur de iis qui gloriantur in Cruce Christi, & a via crucis non recedunt, etiamsi ignorent ea quæ subtilissime disseruntur. Dicitque unum ex istiusmodi hominibus non perire pro quibus Christus mortuus est, an propterea asserit non fuisse mortuum pro aliis? si quis diceret, non perit unus ex Baij discipulis vere pœnitentibus pro quibus Christus mortuus est, an propterea liceret concludere non fuisse pro aliis Christum crucifixum? Quinimo D. Augustinus, paulo ante in eadem epistola supra duas lineas, contrarium asserit. *Nam si propter eos solos, inquit, Christus mortuus est, qui certa intelligentia possunt ista discernere, pene frustra in Ecclesia laboramus.* Unde potius contrarium dogma Jansenio inferri potest.

Sed ut ad rem propius accedamus, quia in pluribus Scripturæ locis asseritur Christum pro omnibus mortuum, ne cogerentur ex vi termini istius, *omnes*, agnoscere Christi charitatem ad omnes animas ad Dei imaginem creatas diffusam aliquando fuisse, objiciunt Scripturam Sacram sæpe usurpare nomen *omnes* pro aliquibus dumtaxat.

Respondeo nec præcisè ex vi termini istius, *omnis*, si solitarie sumatur, convinci posse pertinaces disputantes, quod Christus pro omnibus nullo excepto, mortuus sit, sed convinci posse ex quibusdam adjunctis isti termino, quæ adjuncta ostendunt nullum eximi posse. Sic verba ista 2. ad Timoth. 1, *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:* vi-

dentur intelligi de omnibus nullo excepto, quia omnes (salvo semper B. Virginis privilegio) mortui sunt in peccato originali. Sic verba ista 1. ep. Joan. cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*, inferunt Christum obtulisse se victimam pro omnibus, nullo excepto propter particulam adversativam, *non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*, maxime cum D. Joannes non soleat loqui de mundo in bonam partem, scilicet de mundo electorum, sed in malam partem, asserens illum totum in maligno positum esse.

Objiciunt Scripturam explicare nomen *omnes*, per nomen *plurium* Matt. 26. *hic est sanguis, &c. qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, Marc. 10. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis* ad Hebr. 9. *Christus semel mortuus est ad multorum exhaurienda peccata.*

Respondeo sæpe etiam Scripturam per plures intelligere omnes, ut cum ad Rom. 5. dicitur. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, &c.* Sed demus hæc loca intelligi debere ad litteram de multis, non de omnibus, sed tunc dicimus ibi agi de redemptione Christi quoad secundum gradum, qui non est communis omnibus, & verba ipsa hoc indicant, *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum:* nec enim temere scriptura hæc verba usurpat, *in remissionem peccatorum*, aut ista *ad multorum exhaurienda peccata*. Unde D. Bernardus Hom. 2. super *Missus est*. Si enim nec folium de arbore, sine causa, nec unus de passeribus sine Patre cœlesti cadit, putem ego de ore sancti Evangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sancti historia Verbi, non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, si tamen diligentem habeant inspectorem, qui noverit sugere mel de petra oleumque de saxo durissimo. Scilicet diversimode Christus salvat homines, alios solum ab impotentia salutem operandi, in qua maxime consistit captivitas & servitus hominum ex peccato Adami orta, alios etiam a remissione actuali peccatorum, alios insuper ab omni miseria corporis & animæ; nunc autem loquitur scriptura de uno modo, alias de altero modo. Quod itidem observandum est in Patribus; videndum enim de qua salute & de quo gradu salutis loquuntur, quod dum non attendunt discipuli Jansenii multa obtrudunt, quæ eorum causam non juvant, nisi apud eos qui nonnisi in obscuritate tenebrarum degunt: atque hunc sensum videtur sequi expresse Dionysius Carthusianus in cap. 10. Joannis, quamvis in cap. 20. Matt. aliam nec incongruam suppeditet solutionem, dicens Christum venisse dare animam suam redemptionem, idest, inquit, pretium liberativum pro *multis* hominibus non pro dæmonibus.

Tres gradus salutis ac redemptionis distinguendi.

Quod autem obtenditur Scripturam sæpe asserere Christum pro ovibus suis animam posuisse juxta illud Joan. 10. *& animam meam pono pro ovibus meis*, idest, ut interpretantur, pro prædestinatis: Quamvis illud admitteremus pro eorum voto, prædestinatos intelligi per oves Christi, hoc nihil ad controversiam, cum omnes conveniamus Christum pro prædestinatis animam posuisse: & tantum inter nos decertamus, an non etiam pro reprobis animam posuerit, de quo articulo altum est silentium in his locis Scripturæ: sed & Christum intelligere utrosque sub nomine ovium suarum, satis demonstrat locus iste Joannis 21. *Pasce oves meas, pasce agnos meos:* si enim solos prædestinatos hic intelligeret, Ecclesiam quam Petri regimini subjecit Christus, ex solis prædestinatis coalescere, non male inferrent Calvinistæ: quare non immerito Ambrosius Catharinus in annotationibus adversus Caietanum pagina 275. eum arguit, quod illa verba de solis prædestinatis intellexit, quæ non dubito inquit esse falsa & periculosa, si enim Petro non esset mandata cura nisi super solis prædestinatis, profecto super aliis non habebit: quod est falsum & hæreticum: ad hæc ignoraremus, immo ipse ignoraret super quibus mandata esset ei cura, non enim sciebat, qui essent prædestinati, quod est stultum fateri. Atque de eodem plura notari possunt apud Stapletonum tom. 1. controversia 2. lib. 6. c. 10. Unde non est necesse excludere ab ovili Christi pro quo mortuus est, reprobos omnes; scilicet Christus est magnus Pastor qui ovile magnum habet in quo oves sunt sanæ & scabiosæ, prædestinati & reprobi, & omnes committit Christus vicario suo ut ex amore & charitate omnes pascat, sicut ipse pro omnibus animam posuit. Quid autem mirum, addit ibidem Catharinus, si & non prædestinati ovium vocabulo significentur, quando etiam significantur per regnum Cœlorum quod sagenæ comparatur bonos & malos congreganti? quare derogat ibi verbo Christi proculdubio reverendissimus, dicens quod secundum veritatem nemo rapit oves & non disperguntur, cum Christus doceat, quod *venit lupus & rapit & dispergit oves*. Hæc ille, quibus addimus, si Christus de iisdem ovibus dicit, *nemo rapiet eas de manu mea*, in hoc sensu ibi dictum esse, quod violenter & repugnantibus ac contranitentibus ovibus non rapiuntur a dæmone, cum vim ipse non inferat, sed tentando alliciat animas quæ pereunt, cum nullus nisi volens peccet & damnetur juxta illud Psalmi 139. *Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori*. Quia semper concupiscentia & voluntas nos reos faciunt, ut commentatur Bellarminus in hunc Psalmum. Denique meam hanc difficultatem juxta mentem nostram resolvit Dionysius Carthusianus in cap. 10. Joan. Ubi explicans quo sensu dicat Christus se animam suam ponere pro ovibus suis, idest electis: nam inquit, licet Christus passus sit, & satisfecerit pro omnibus sufficienter, non tamen efficienter, quia in solis electis Passio Christi fructificat per consequutionem sui finalis effectus qui est salus æterna. Quibus verbis Doctor extaticus Rikelius videtur agnovisse plures esse distinguendos fructus aut effectus Passionis Dominicæ, licet clare non expresserit: cum enim loquitur de ultimo illius effectu, supponit aut quemdam, aut quosdam alios anteriores esse: & vere ita est, mors Christi beneficium est omnibus hominibus ac singulis commune, licet inæqualiter per illud juventur homines, & quidem à toto malo liberentur, alii non nisi a tanto, ut sequuntur.

Oves Christi.

Ac cum amare aliquem, sit illi velle bonum, Christum eos omnes amasse quibus bonum aliquod voluit aut reipsa contulit, negari non potest. Est autem bonum, liberum esse ab impotentia salutem operandi: quare cum mors Christi libertatem illam attulerit etiam iis qui de facto non justificantur, eos etiam amasse dicendus est secundum aliquem gradum amoris. Et si Deus omnia diligit quæ sunt & nihil odio eorum habet quæ fecit, quia saltem bona aliqua naturalia contulit, quanto magis dicendus est eos amasse quibus gratiæ prævenientis auxilia pleraque impertitur, & pro quibus sacramenta instituit expectans eos in multa patientia? *Fidem eorum desideravi & vetustatem inveni*, ait ipse Christus apud S. Augustinum in Psalm. 68. Quid quod gratia illa præveniens sit semen cæterarum gratiarum, & ipsius gloriæ? atque etiam per illam, quamvis homo non justificetur aut perseveret, multa tamen gravissima peccata evitantur à reprobis. Quare mitius in inferno habebunt ob plura peccata non admissa per virtutem illius, quod non est parvipendendum, ut si non à toto, a tanto liberentur tormento. Ut est in Theologia Affectiva 3. part. tract. 1. medit. 19 puncto 2. editionis 3. & 4. ad quæ dum non attendunt, Christum charitate spoliant, minusque sinentem salutis

Christus secundum quid omnes amavit.

A hominum exhibent quam sint plerique homines. Quid de Beata Virgine quæ de seipsa loquitur lib. 6. revelatione Sancti Brigittæ cap. 10. Ego sum regina cœli. Ego mater misericordiæ. Ego justorum gaudium & aditus peccatorum ad Deum. Nulla etiam pœna est in purgatorij igne, quæ propter me non remissior erit & levior ad ferendum quam aliter esset. Nullus est adeo maledictus qui quandiu vivit careat misericordia mea, quia propter me levius tentatur à Dæmonibus quam aliter tentaretur: At si hæc de matre dici possint, quanto magis de filio? non fuit passio ipsius separata ab amore. Deus ab æterno omnes amavit & ad beatitudinem ordinavit voluntate antecedente, & quos voluntate consequente ad bonum supremum non dilexit, ad alia media bona qualiacumque illa sint, dilexisse existimandus est. B Unde de amore Christi cujus voluntas Dei voluntati conformis fuit, dijudicandum. Ac careat successibus opto, quisquis ab eventu facta notanda putat, ac de dilectione alicujus censendum. Similiter solvitur aliud.

Si Christus pro omnibus oravit, ergo omnes salvari debere. *Non enim possunt perire pro quibus Filius rogat ne pereant, pro quibus Pater Filium tradit in mortem ut vivant:* ut loquitur D. Bernardus Homil. 3. de Laudibus Virginis.

Respondetur Christum pro omnibus orasse ut haberent primum fructum & gradum redemptionis, liberarenturque omnes à potestate tenebrarum, & ab impotentia salutem consequendi, quæ est servitus maxima peccati invecta per colpam Adami: pro pluC ribus vero oravit, ut etiam obtinerent secundum & tertium fructum Passionis suæ secundum quod præenovit eos benè usuros sufficientibus mediis quibus donabantur, aut cum hac conditione, si bene iis uterentur: sicque omnis Oratio Christi exaudita est prout decebat propter ejus reverentiam: sed perspiciendum est illod quod postulavit pro his & illis, diversa enim petiit in oratione sua: oravit pro reprobis, ut haberent gratias excitantes, & si illis cooperarentur per liberum arbitrium iisdem gratiis adjutum & elevatum, haberent gratiam iustificantem, & alia dona quæ illis ad tempus concessa sunt ex merito mortis ejus, ut ipsimet adversarij concedere coguntur. Sed & quot peccata avertit Christus à reprobis? qui enim hæc Gratiæ Christi non deputat, Augustinum negavit, qui hæc Gratiæ Christi deputat: D unde & scripsit Homiliarum 50. Homil. ultima. *Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non faceret homo si desit rector à quo factus est homo.* Quid quod docet Albertus Magnus de 4. coævis tomo 19. tract. 4. qu. 58 particula 2. Deum velle Angelum cooperari ad salutem damnandi ut pauciora committat peccata. Ex his porro intelligere est non fuisse inutiles etiam reprobis Christi sudores & orationes.

At quid ad verba Concilij Tridentini: *Non tamen omnes mortis ejus beneficium recipiunt, sed ij dumtaxat quibus meritum Passionis ejus communicatur.* Quibus verbis Concilium innuit falsum esse omnes ex merito Passionis recipere media sufficientia ad salutem, ut discipuli Molinæ asserunt, cum non omnibus detur fructus Passionis Christi?

E Respondetur eos non assequi mentem Concilij, qui non considerant triplicem gradum redemptionis humanæ, triplexque beneficium aut triplicem fructum Passionis Christi. Porro ex titulo cap. 3. Sess. 6. *de iustificatione*, ubi asseritur ut doctrina fidei Christianæ, mors Christi pro omnibus, patet sermonem esse de secundo fructu aut beneficio Passionis Christi, quod beneficium est ipsa iustificatio, est enim in titulo *qui per Christum iustificantur*, atque ubi in fine præcedentis capitis Concilium dixisset: *Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi:* Post hæc verba sic exorditur caput tertium, jungens illud secundo capiti; *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt (scilicet iustificationem) sed ij dumtaxat, quibus meritum Passionis ejus communicatur?* scilicet per baptismum. Quis hæc omnia simul componens, non intelligit mentem Concilij fuisse, pro omnibus mortuum Christum, etsi omnes non iustificentur. Quemadmodum si quis diceret, medicus omnes urbis ægrotos visitavit, etsi non omnes servati sunt, intelligeret profecto etiam medicum curam habuisse omnium ægrotorum & etiam eorum qui sanati non fuissent; placet enim hoc exemplum medici quo D. Augustinus appositè usus est tract. 12. in Joan. *Ergo quantum in medico est sanare venit ægrotum, ipse se interimit qui præcepta medici observare non vult, venit Salvator in mundum, &c.* Quem locum mirum, quot nebulis interpretationum obtegere conantur, ne videant veritatem, & agnoscant cum humilitate, charitatem Christi erga omnes animas, beneficiumque commune omnibus mortis Christi venerentur, quod potius ipsi inficiantur; ut non immeritò de illis dicere possim, quod de quibusdam hæreticis sui sæculi dicebat Theologus Nazianzen. Orat. 42. circa lucem tenebrosis, circa sapientiam imperitis, *pro quibus Christus gratis mortuus est, ingrata creatura.* Ne ergo insimulent nos ingratitudinis erga Christum, cujus charitatem ad omnes diffusam prædicamus, & cujus gratiæ primas partes actionum omnium piarum tribuimus, hoc ipsorum vitium est & peccatum, non nostrum.

VI. PROPOSITIO.

Sensit olim Ecclesia privatam sacramentalem pœnitentiam pro peccatis occultis non sufficere.
Iudicium Deputatorum.

Ista propositio vel spectat ad quæstionem iuris & sensus est, sensit olim Ecclesia privatam sacramentalem pœnitentiam reipsa & absolute pro peccatis occultis non sufficere, & est hæretica errorem infallibili Ecclesiæ affingens: vel spectat ad quæstionem facti & sensus est: sensit olim Ecclesia ex illius temporis disciplina non sufficere privatam sacramentalem pœnitentiam pro peccatis occultis, & falsa est & temeraria.

Involutæ sunt errantium semitæ: ideo nihil mirum si propositiones eorum ambiguæ in varios sensus explicentur & de eis diversum feratur judicium. Unde & propositio examini subjecta si intelligatur iuxta primum sensum inter hæreticas annumeranda visa est, quia sic habet canon sextus Concilij Tridentini sess. 14 *de sacramento pœnitentiæ.* Si quis negaverit, confessionem sacramentalem vel institutam vel ad salutem esse necessariam jure divino: aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum, anathema sit. Ex quibus verbis evidenter apparet privatam sacramentalem pœnitentiam, pro peccatis maxime occultis, si pro aliquibus, esse de jure divino, ideoque sufficientem fuisse, nec pro iis iure divino se pœnitentiam publicam desideratam fuisse. Si autem propositio intelligatur iuxta secundum sensum, falsa & temeraria visa est, quia adversatur doctrinæ ejusdem Concilij in eadem sessione cap. 5. secretum inquit, quo ad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, & si Christus non vetuerit quin aliquis in vindictam suorum scelerum & sui humiliationem, tum ob aliorum exemplum tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publice confiteri possit: non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præcipe-

teritur, ut delicta præsertim secreta publica essent confessione aperienda. Unde fit, ut qui dixerit hanc confessionem publicam pro secretis peccatis fuisse ex Ecclesiastico jure, aliquando præceptam, non satis consulte Ecclesiam egisse declaret; quod sine temeritate asseri non potest. Verum quia doctrina hæc Concilij spectat ad confessionem, propositio videtur magis spectare ad satisfactionem sacramentalem aut saltem de ea posset intelligi: nihil tamen amplius de hac propositione in privatis comitiis definitum a deputatis, qui non intendebant de aliis referre ad facultatem nisi de quinque prioribus circa quas ardentior erat contentio. Itaque, quasi dicis causa, de ultima etiam sic censuerunt, & ut nihil ab ipsis prætermissum videretur.

VII. PROPOSITIO.

Naturalis attritio sufficit ad sacramentum Pœnitentiæ.

Judicium Deputatorum.

HÆc propositio intellecta de attritione mere naturali ut sufficiente ad sacramentum pœnitentiæ cum effectu gratiæ justificantis recipiendum, est hæretica.

Addita est hæc propositio discutienda per deputatos; ut satisfieret iis qui eam doceri putabant à Theologis quibusdam: imo quod de illa controversia suborta fuisset. Satis enim manifeste impugnatur ex can. 3. Concilij sess. 6. de *justificatione*. Si quis dixerit sine præveniente spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. Porro propositio damnata falso à quibusdam attributa est Suari, cum ipse in 3. par. quæst. 85 disp. 5. sect. 1 diserte asserat eum dolorem qui in solo temporali aut humano motivo fundatur non mereri nomen attritionis, etiamsi Soto & nonnulli alij Theologi aliter interdum loquantur. Augustinus vero lib. *de vera & falsa pœnitentia* cap. 2. inutilem dolorem vocat, & sine spe veniæ: & lib. *de catechisandis rudibus* cap. 17. pœnitentiam fictam appellat.

Desiderabatur ut quid significaretur nomine attritionis naturalis planius aperiretur: sed cum intentum non esset referre alias ex his VII. propositionibus nisi quinque priores, supersederunt ampliori disquisitioni.

Causa devoluta ad Summũ Pontificem.

Igitur tales erant sententiæ nominatorum à Facultate super propositis septem articulis, qui quoniam ob perturbatos ordines ipsius, nequidem legi ac ad ipsam referri potuerunt, ut censuram doctrinalem de iis ferret, illustrissimi Galliarum Episcopi circiter octoginta, priores quinque ex his articulis ad summum Pontificem Innocentium X. miserunt. Ut de iis ferret judicium pro sua auctoritate. Quod cum præstitisset post debitum examen & auditis partibus contendentibus, edita ob id constitutione, qua notis asperioribus quam factum fuerat à deputatis facultatis V. propositiones damnabat, eamque constitutionem Alexander VII. confirmasset, & insuper formulam fidei cui omnes subscriberent ad conciliandam pacem, proposuisset: tot modis ac tot quæsitis prætextibus obluctati sunt qui librũ R. Ipr. ab omni censura liberum esse volebant, ut ubique in Galliarum provinciis innumeræ essent contentiones: usque ad annum 1668. quo, Deo propitio, qui plus resistebant antea, gloriosa contra seipsos parta victoria, auctoritatique Summi Pontificis cedentes, subscriptione quæ ab ipsis expectabatur facta, pacem Ecclesiæ reddiderunt & plurium saluti opportune consuluerunt. Atque totius istius difficilis negotij originem progressum & exitum recogitans admiranda Dei consilia non possum non suspicere, qui per contrarias vias fortunat, ut bonæ notæ scriptor advertit, Josephum per servitutem provexit ad imperium, Danielem per captivitatem deduxit ad honorem: plura accidunt quæ effusis lachrymis deploramus, unde pendet nostra salus, vita, & honor. Quanta subtilitate gubernat resistentes sibi, ut juventur ipsis impedimentis potissimum sæpe implet decreta Dei, qui refutat: per illam viam qua fugit accedit. Putabatur tunc vera fidei doctrina de immensa Christi charitate extincta, cum Facultatis Theologicæ censura impedita fuit. Sed per hoc impedimentum aperta via est R. Episcopis recurrendi ad tribunal Summi Pontificis, qui cum majori auctoritate eam sancivit & cum multo majori fructu, itaut etiam Rex Christianissimus, zelo vere pio & numquam satis celebrando, eamdem censuram multis edictis, quorum ultimum hic inserimus, fulciret.

Subscriptio finem controversiæ affert.

Jo. Eusebius Theopol. p. 1. c. 29.

Arrestum Secretioris Consilii datum San-germani in Laia 23. Octobris 1668.

CUm Rex cognoverit per breve quod sua sanctitas ad suam direxit Majestatem die 28. mensis Septembris postremo elapsi, & per vivam vocem D. Archiepiscopi Thebarum Nuntij ipsius ordinarij apud se, quod suæ Sanctitati plene satisfactum est per obedientiam quam N. N. N. N. præstiterunt constitutionibus Paparum Innocentij X & Alexandri VII. diebus 25. Maij 1653. & 16. Octobris 1656 tam per sinceram subscriptionem propriam, quam illam quam in synodali convocatione decreverunt debere fieri ab omnibus suarum Diœcesium Ecclesiasticis, formulæ fidei insertæ in constitutione ejusdem Papæ Alexandri VII. Febr. 15 an. 1665 ac etiam per literas quas dicti D. Episcopi eodem mense Septembri ultimo ad suam Sanctitatem scripserunt ut ij si nota esset sua submissio circa prædictas constitutiones, quæ eamdem sanctitatem induxerunt ad oblivioni tradendum, quicquid antea gestum fuerat vigentibus ultimis contentionibus Cum etiam idem Nuntius suæ Majestati notum fecerit nostrum S. Patrem instanter desiderare ex pietate & zelo quo fervet pro bono religionis, ad pacem Ecclesiæ & unionis inter fideles conservationem, quod suæ Majestati gratum foret, potenter interponere auctoritatem suam regiam ad impediendum quo minus eædem contentiones quibus ab aliquot annis Ecclesia Galliarum agitata est occasione condemnationis libri Jansenij cui titulus *Augustinus*, quoquo modo unquam possint reminiscere, cupiente sua Majestate huic rei providere & cooperari sanctis piisque votis dicti S. Patris nostri, & Ecclesiæ ansam dare proficiendi utiliter ex pace quam in ipsa restituit ipse S. Pater: Rex in suo consilio assistens decrevit & decernit dictas bullas & constitutiones supra relatas continuo & inviolabiliter observari & executioni demandari in omni loco sui regni, regionibus, terrisque suæ obedientiæ; hortatur & nihilominus injungit omnibus Arch. & Episc. dicti sui regni, ut in id invigilent attendantque. Statuit ut præcedentes contraventiones & inexecutiones adversus prædictas constitutiones & declarationẽ suæ Majestatis, tanquam non factæ fuissent, habeantur absque eo quod umquam possint renovari à quocumque sub quocumque prætextu. Prohibuit prohibetque omnibus sibi subditis ne se invicem aggrediantur aut provocent sub prætextu præteritorum, utendo nominibus illis, *heretici*, *Jansenitæ*, *Semi Pelagiani*, aut altero nomine partis, atque etiam scribendo & divulgando libellos supra dictis materiis controversis, neque ullum ex his qui ex jussione suorum Archiep. aut Episcoporum dictæ fidei formulæ subscripserint vocibus injuriosis in fama lædant, sub pœna punitionis exemplaris. Præsensque arrestum executioni

Episcopi.

demandabitur nonobstantibus oppositionibus aut appellationibus quibuscumque. Quarum si aliquæ sint, sua Majestas sibi suoque consilio reservat judicium, illudque inhibet omnibus suis curijs & judicibus. Actum in consilio status Regis, præsente sua Majestate, quod habitum est San-germani in laia 25. Octobr. 1668. signatum, DELIONNE.

Laudantur qui subscripserunt Bullis Innocentii X. & Alexandri VII. in causa V. propositionum in eodem sensu in quo damnatæ sunt ab iisdem Pontificibus.

QUisquis exactius examinaverit formulam fidei, a Pio IV. perscriptam ex Decreto Concilij Tridentini, cui formulæ subscribunt non solum qui ex castris hæreticorum ad Ecclesiæ Catholicæ Apost. & Rom. gremium redeunt, sed etiam qui admitti desiderant ad majora beneficia & dignitates Ecclesiæ; in ea formula eamdem aut similem remoram inveniet, quam putarunt se offendisse in formula fidei ab Alexandro VII. emanante ad finem imponendum controversiæ de V. propositionibus. Causabantur scilicet quæstionibus juris annexam fuisse quæstionem facti de sensu Cornelij I. Iprensis Episcopi in libro suo, cui nomen *Augustinus*. At eadem difficultas est in formula illa fidei Catholicæ Pij IV. proponitur enim in illa credendum & subsignandum quicquid determinatum fuit à Concilio Tridentino de justificatione: at quæstio est facti, si quidquam determinatum est a Concilio Tridentino de justificatione. Sed & vix aliqua fidei formula reperitur in qua aliquod factum non contineatur: quin etiam symbolum Ecclesiæ factum continet in articulo Resurrectionis Christi Domini cum legitur ibi *secundum scripturas*. Quod ut recte docet Almainus Doctor Parisiensis qui florebat tempore Concilij Basileensis in 3. sent. dist. 25. qu. 11. ad generandum actum fidei oportet de necessitate habere alium actum qui non est de fide Theologica, sed topica ut loquitur, id est, probabili: quod verum apparet cum propositio de fide non bene explicatur sine aliquo adjuncto. Idcirco qui subscripserunt non-obstante illa difficultate non minus laude digni sunt, quam illi qui quotidie formulæ fidei Catholicæ se subscribendo submittunt, tantum abest ut reprehensionem ullam mereantur.

Confirmatur quia justis de causis Papa inductus est ad inserendum illud factum in ipsa formula, scilicet ad tollendam æquivocationem, nec non ad satisfaciendum supplicationi ipsi oblatæ, quasi in limine judicij ab ipsis qui V. propositiones defensuri Romam venerant anno 1653. quo causa primum judicata est ab Innocentio X. Illud enim memoria recolendum: ab ipsis tres sensus in tribus columnis dictarum V. propositionum oblati sunt eidem Pontifici: primum vocabant hæreticum, secundum Augustinianum sibi ipsis proprium, tertium Molinisticum; urgebant libello suo supplici, ut declararet in quo sensu eas damnaret, ne, inquiebant, ullus locus relinqueretur æquivocationi, calumniæ & artificiis pravorum ingeniorum. Quid faceret summus Pontifex? Damnaretur in sensu Calvinistarum? at esset actum agere. Quid ergo in sensu Molinistarum? equidem gratum illis fecisset, nec quæstio facti mota fuisset umquam. Sed veritas id prohibebat: nec facile sensum illum prætensum admittebant propositiones. Quid igitur facto opus? Damnavit in sensu Jansenij ad tollendam æquivocationem. Hoc est in eo sensu quem magis denotat & menti primum imprimit litteralis superficies. Quid consultius fieri potuit? Cum igitur summus Pontifex legitime sese gesserit, non est quod quisquam amplius eos arguat, qui cum debita obedientia ipsius bullis sese submiserunt.

Libellus supplex oblatus D. Papa Innocentio.

Accedit ad hæc, quod cum fervente contentione multi libelli evulgarentur, imo etiam libri non parvæ molis ad impugnandam subscriptionem: multi etiam in contrarium libri alij prodierunt, in quibus sic omnia quæ objiciebantur discussa sunt ac dissipata, ut nullus scrupulus cordatis viris remanere deberet, quin recte & laudabiliter subscriberetur propositæ fidei formulæ. Denique id videbatur efflagitare jus divinum, ut de jure canonico taceamus: ratio est quia fidelis quilibet tenetur fidem profiteri aperte & sine æquivocatione, cum id jubent superiores legitima ex causa: at ita hic se res habet.

Indiculus plurium librorum.

Declaratur quia celebris est sententia I. D. Petri cap. 3. *parati semper satisfacere omni poscenti vos rationem reddere de ea quæ in vobis est fide & spe.* Itemque Apostoli Pauli ad Rom. 10. *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, & David Psalm. 115. *credidi propter quod loquutus sum*, & D. Augustini lib. *de fide & symbolo*, cap. 1. A præsenti sæculo maligno salvari non possumus nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, ore etiam profiteamur fidem quam corde gestamus. Idem autem de professione quæ fit scripto, ac de ea quæ ore tantum. Id specialius declarat D. Thomas 2. 2. quæst. 3. art. 2. ubi docet necessarium esse ad salutem confiteri fidem, quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo & utilitas proximis impendenda. Quæ veritas habetur in Evangelio Matt. 10. *omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo.* Quæ cum ita sint, nihil potuit religiosius ac magis ad honorem & salutem proximorum fieri quam hæc externa fidei confessio, ut propterea subscribentibus sit congratulatus Pontifex per Epistolam.

Venerabilibus Fratribus N. N. N. N.

Clemens Papa Nonus.

VEnerabiles fratres, salutem. Venerabilis frater Archiepiscopus Thebarum Nuntius istic noster misit ad nos elapsis diebus fraternitatum vestrarum Epistolam, in qua cum ingenti nobis, & huic sanctæ sedi obsequij, per vos debiti testatione significabatis, vos juxta præscriptum litterarum Apostolicarum a felicis recordationis prædecessoribus nostris Innocentio X. & Alexandro VII. emanatarum sincere subscripsisse, & subscribi fecisse formulario in ejusdem Alexandri VII. litteris edito. Etsi autem quædam, de ea re secus circumlata, occasionem nobis præbuerant, in tam gravi negotio serius procedendi (uam dictarum nostrorum prædecessorum Constitutionibus firmissime adhærentes nullam circa illud exceptionem, aut restrictionem admissuri umquam fuissemus) in præsenti tamen, cum nova, & gravia, istinc acceperimus documenta, veræ, ac totalis obedientiæ vestræ, qua, & formulario sincere subscripsistis, & damnastis absque ulla exceptione aut restrictione quinque propositiones, in omnibus sensibus, in quibus à sede Apostolica damnatæ fuerunt, alieni prorsus estis à renovandis in hac re erroribus illis, qui ab eadem damnati sunt. Tribuere vobis volumus hoc paternæ benevolentiæ argumentum, fidentes plane divinæ gratiæ, ac virtuti & pietati vestræ, quod omni conatu facturi sitis in posterum, ut sinceræ obedientiæ vestræ, & submissionis à vobis in hoc actu nobis præstitæ, plenitudo magis semper appareat, doctrinam, & pietatem vestram in id potissimum adhibentes, ut una cum obsequio nobis, & huic sanctæ sedi per vos debito Catholicam veritatem firmiter tueamini, zelo cuique Pontificis sedulo cooperantes, in extirpando ab Ecclesia Dei Novitates omnes, ac perturbationes fidelium animorum, vobis venerabiles fratres Apostolicam benedictionem permanenter impertimur. Datum Romæ

apud sanctum Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 19. Januarij 1669. Pontificatus nostri secundo.

Vindicatur Concilium Tridentinum contra improperium multitudinis Anathematum.

SECTIO VI.

QUia hæc vox sæpe repetitur in Conciliò, anathema sit, offenduntur hæretici, ut dicatur illud Psalmi 17. *fulgura multiplicavit & conturbavit eos*, præ cæteris Daillæus minister Gallus Calvinista in Apologia Ecclesiarum reformatarum Galliæ illud improperat Synodo Tridentinæ, quod prodiga fuerit excommunicationum. Numquam inquit c. 7. visi sunt homines in profundendis anathematismis liberaliores. Ipsis non sufficit cedros summaque montium ferire, vix ullæ tam viles lentiscæ sunt in agro adversariorum suorum quæ liberæ fuerint ab ipsorum fulmine. Illi qui dubitant an matrimonium sit sacramentum, aut quod Ecclesia possit dispensare de gradibus in Levitici libro statutis, aut quod Episcopus Presbytero superior sit, aut quod æquis rationibus prohibitus sit calix laicis, omnia quæ nullius sunt aut parui admodum ad religionem momenti, tam anathemate percelluntur ac si divinitatem Domini negarent, vel ultimam resurrectionem. Haud scio quo pacto benignitas tantopere nobis commendata ex legis cristianæ præceptis possit concordare. Hæc ille & plura quibus tres alij ministri ex famosioribus Maistrerat, Drelincourt & Aubertin approbando subscripserunt.

Sed non erit arduum ab isto improperio liberare synodum, si paulisper perpendamus inductam fuisse synodum ad tam frequentes anathematismos vibrandos tam propter multitudinem hæreseon & errorum tam circa doctrinam fidei quam disciplinam morum, in quibus calumniam inferebant Ecclesiæ antiquæ Catholicæ Apostolicæ & Rom. isti Neo-Christiani, quam propter duritatem & pervicaciam cordis eorum ad non cedendum ulli auctoritati. Scrutati sunt illi Jerusalem in lucernis, omnes ipsius fidei articulos ac conclusiones, omnia ejus membra, omnia ejus officia, omnes gradus, omnia tempora, omnes ejus actus scrutati sunt, & ubique fere invenerunt quod morderent sicut canes rabidi. Quid mirum ergo si ad ipsos continendos frequenti ictu baculorum Pastoralium opus fuerit, ad rectam fidem tuendam & concordiam in probis moribus servandam? Equidem si fides qualiscumque, ut prætendunt, articulorum aliquot fundamentalium, in quibus assignandis digladiantur inter se, sufficeret ad salutem, tot anathemata non essent necessaria. Sed quantumvis homo fulgeat bonis moribus & in Deum credat quoque ut de seipsis opinantur plures Judæi, Turcæ & hæretici, nisi tamen totam legem Dei observet in præceptis, fidei, morum & sacramentorum reductam, nisi primo sanam fidem habeat, qualis docetur tantummodo in Ecclesia Romana, cætera omnia quantumvis magna in specie nihil proderunt dicente Apostolo ad Hebr. 10. *sine fide impossibile est placere Deo.* Hic tamen, ut bene advertit Thomas Stapleto in proœmio Propugnaculi primitivæ fidei Anglorum, fidei vocabolo non quælibet fides significatur. Nec enim cuilibet domo quodlibet fundamentum sufficit. Si enim de fide generali quadam ac communi ratione loquamur, quis negat etiam ipsos Turcas, Judæos ac hæreticos suam quamdam fidem habere? cum tamen Apostolus dicat, 2. Thes. 3. *non omnium est fides.* Habet quidem Turca Alcoranum suum in quo fides ejus continetur, adeoque credit in unum Deum creatorem cœli & terræ &c. Judæus autem una nobiscum vetus testamentum recipis, nec tamen eodem sensu quo nos intelligis: quin ipsos Psalmos

A & Propheras longe alia interpretatione quàm nos exponis, ut pote qui nec Messiam venisse fateris, nedum talem qualis Christus dominus verus Messias erat, expectat. Hæretici denique testamentum tam vetus quam novum, commune nobiscum habent, exceptis iis partibus quas secta quælibet pro errore quem tenere statuit melius tuendo expungit. Sunt nihilominus hæretici, quia illas scripturas suo privato spiritu interpretantur contra communem Ecclesiæ Catholicæ sententiam. Hinc illa Apostoli admonitio ad Galatas 1. *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis*, nempe tam verbo scripto quam tradito, anathema sit. Quod cum Lutherani & Calvinistæ sub prætextu reformationis moliti fuerint, multa de novo Evangelizantes contra ea quæ accepta fuerant à fidelibus, tam à verbo scripto quam a gra-

B fo & non-scripto, tantam multitudinem anathematum contra sua nova dogmata invexerunt.

Sed nec caruit moderatione synodus in proferendis censuris suis; cum præter morem antiquorum Conciliorum abstinuit ab excommunicationibus ad hominem ut loquuntur. Non enim minus poterat dici anathema Luthero, Calvino, Bezæ & similibus monstris quam quondam Nestorio & aliis de quibus supra actum; ipsos tamen non sine humanitate, intactos & innominatos reliquit, hac forsan ratione ut putant aliqui, quod non tam ipsi, qui facile comprimi poterant, quam quidam supremi principes ac illustrissimi Germaniæ Electores laici, immemores beneficij à summis Pontificibus quondam accepti ... ad dignitatem electionis Imperatoris assumpti

C ... hæresim ac schisma præsens invexerint suo exemplo & auctoritate populos suos a recta fide majorum deterrentes. Scriptum est, non maledicendum principibus.

Moderatio Synodi in proferendis anathemat.

Cæterum ut ad difficultatem propositam regrediamur, cur tot telat ejaculata sit synodus minus adhuc mirabitur qui quæ tradit Doctor Severnos in libro *de Atheisme & hæresibus* c. 4. sect. 1. attendet. Fide Catholica inquit, credimus non solum scripturam, sed etiam Conciliorum Ecclesiæ decreta esse à Deo inspirata. Quippe non modo integra sacrorum volumina Bibliorum cum suis partibus sunt fide tenenda, ut clarissime decrevit Concil. Trid. sess. 4. verum singula quoque verba credere decet tanquam divina & multis salutiferis mysteriis referta. Unde aliqua

D vel arrodere vel superflua dicere, vel ea nolle credere hæreticum est: cum sacra scriptura sit immediatum Dei verbum scriptoribus revelatum, & institutum medium humanæ saluti prorsus necessarium. Decreta vero Ecclesiæ universalis credenda tanquam legitima & justa si tota in se considerentur, scilicet quia in iis condendis præest Spiritus Dei (Act. 15. Matth. 16.) qui ea ab omni infidelitatis spurcitia & inscitiæ errore vindicat circa res ad Ecclesiam universam spectantes. Ea propter ex Ecclesiæ statuto sunt passim media humanæ consequendæ fœlicitatis necessitate præcepti, non medij. Quo fit ut verè sit hæreticus is, quicumque talia sancta non credat. Cum ergo taliter sentire de singulis Dei verbis ac Ecclesiæ universalis decretis necessarium sit ad salutem, quod æque extendi potest, ut ex dictis in apparatu hujus

E summæ præsupponimus ad traditiones cum ex his suos canones Concilium expresserit, ne à pervicacibus ista pro nihilo haberentur. Sic Deus terribiliter comminatur Deuter. 28. *nisi custodieritis & feceritis omnia verba legis hujus quæ scripta sunt in hoc volumine & timueritis nomen ejus gloriosum ac terribile, hoc est dominum Deum tuum, augebit Dominus plagas tuas & plagas seminis tui.*

Marcus Antonius de Dominis Archiepisc. Spalatensis per Farraginem quatuor librorum de repub. Eccles. orbi Christiano satis notus, cum pro septimo capite consilij sui ab Ecclesia Romana discedendi, novorum articulorum fidei in Rom. Ecclesia confi-

ctionem

ctionem proposuisset in horum librorum damnatorum proœmio, sic exceptus est a Zacharia Boverio in Censura Parænetica. Sex iam monstruosi tui consilij capitibus abscissis: septimum obtruncandum aggredior de quo ita scribis. Vidi iam & apertissime perspexi Romæ absque ullo legitimo fundamento, imo per summam vim innumeros fidei articulos, novos quotidie cudi & nobis obtrudi, in his non modo quæ ad fidem divinam nihil pertinent, sed etiam manifestam in se continent falsitatem &c. Cum hæc tua legerem, inquit Boverius, mihi alterum Nabuchodonosorem audire videbar qui nos illis verbis compelleret (Danielis 2.) *Vidi somnium & mente confusus ignoro quid viderim. Somnium itaque dicite mihi*, &c. Quis profecto non videat te nobis hanc somniasse calumniam: neque aliud esse quod de nova hac articulorum fictione dicis, præterquam merum tui cerebri figmentum, nulla rei veritate subsistens? Certa quidem est illa Lirinensis vox quæ ad præsentem quoque Ecclesiæ statum pertinet: Christi Ecclesia sedula & cauta depositorum apud sa dogmatum custos, nihil in iis umquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua. Quod non immerito dixerim de Synodo Tridentina. Nova hæresis ex veteribus quibusque hæresibus cento erat, nihil fere intemeratum & intactum reliquere in doctrina & disciplina Ecclesiæ Christianæ in terris militantis, accesserant plurium de gremio ipsius corrupti mores & abusus merito reformandi. Non potuit Synodus minori anathematum frequentia omnia ista componere. Tot morbi curandi erant, tot vulnera in omni statu, ut non minori censurarum, medicinalium pœnarum numero curari potuerint. Erant etiam augeri potuisset harum numerus, si tempora permisissent diutius prorogati Synodum. Necdum enim omnibus satis manifeste providit, ut ex erroribus Bajanorum & Jansenianorum postea patuit, quod ad eorum radicem (qualis est reprobatio sine intuitu operum, & præmotio Physica, & quædam alia hujusmodi principia) Synodus securim non apposuisset, ut ex antedictis patere potest. Sed accedat ad Boverium ex Ordine D. Francisci strictiori socius Pater Ivo Capucinus orbi literario non ignotus, *frater* enim *qui adjuvatur à fratre quasi civitas firma*. Proverb. Respondet ille tomo 4. Theologiæ naturalis vulgari idiomate conscriptæ cap. 19 querimoniis quæ à quibusdam fiunt quod Religio Christiana proponat præcepta servanda sub pœna peccati mortalis: ac postea non aliter fieri potuisse ostendit quin Ecclesia Dei quæ salutem nostrum omnium peroptat, sub tali pœna observanda Dei ipsius præcepta denuntiaret, cum aliter nobis misere adularetur, & nos deciperet in via salutis, atque à Deo ad quem nos debet conducere, abalienaret potius. Quod cum libertini fateri cogantur: attamen conqueruntur quod præter Dei præcepta nova quædam alia instituerit Ecclesia sub pœna etiam peccati mortalis. At quid ad hæc? cum homines ignorantia plerumque obcæcati ac variis impulsi passionibus incapaces existant ad noscendum quis sit sensus Dei, & quis cultus benè determinatus quo coli debet à nobis, debuit Ecclesia nobis leges præscribere: tales autem leges obligatorias esse convenit, quippe nomen legum non mererentur nec observarentur aliter. Intuendum enim est qualis sit natura hominis ita in mollitiem & relaxationem vitæ propendens quam illi passiones suggerunt & suadent, ut tota ad vitiosa feratur, si non incutiatur gravis aliquis metus potentior spe præmiorum ad continendum ipsum in officio. Nec de multitudine præceptorum querimonia justa est, cum mille modis à vero & à justo aberrent homines, sicut à scopo innumeris modis. Hinc ergo est, quod tot fulgura multiplicavit Ecclesia in Synodo Tridentina: conquerantur hæretici de multitudine suorum errorum, quibus

A ab unitate fidei discedebant: non fuit remedium aptius: tali severitate contineri debebat insolentia prævaricatorum in recta fide.

Nec vero tutum est quod dicunt hæretici sufficere quasdam fidei veritates fundamentales, ut dicunt, recipere, quales sunt articuli duodecim Symboli Apostolorum, & si in aliis errent: non ita Apostolus cum arguit Galatas ut insensatos, quod cum fide in Christum quam tenebant, circumcisionis adhuc necessitatem defenderent. *Modicum fermentum*, inquit, *totam massam corrumpit*. Quod est dicere, minimus in fide error totam fidem corrumpit. Nec enim Christus plures fidas tradidit sed unicam, nec plures Ecclesias ædificavit, sed unicam: at ex contradicentibus sibi in fide opinionibus nec unica fides nec una Ecclesia consurgit. Unde ab initio Ecclesiæ
B ubi errores exorti sunt non solum circa divinitatem Christi, sed in aliis fidei ipsius contrariis; statim magno ardore pugnatum est per anathematismos per Concilia, per libros & per prædicationes. Existimarunt sancti Patres sic inter se connexas fidei veritates, ut qui unam destrueret cæteras, & rectam fidem redemptionis humani generis interpolaret. Quare dicebat Gregorius Nazianzenus orat. 37. in mysteriis religionis veræ unum uni cohærere, & ex eis quamdam auream & salutarem fieri cathenam. Et D. Ambrosius Mediolanensis Antistes in c. 9. Lucæ l. 6. unum horum si retraxeris, retraxisti salutem tuam; nam etiam hæretici habere sibi Christum videntur, nemo enim Christi nomen negat: sed negant Christum qui non omnia quæ Christi sunt confitentur. Ac de his plura apud recentem scriptorem Biblioth. Theologicæ Dominicum à sancta Trinitate
C tomo 3. l. 4. sect. 3. c. 6.

Quid est negare Christum

Quæ cum ita sint, præstaret sane has querelas dimittere & unum quemque ea adversatus Synodi Tridentinæ sibi ipsi providere per obedientiam & captivitatem intellectus in obsequium fidei contra ipsius anathemata. Quæ si modo tanquam flumina bruta parvi pendantur: at veniet tempus angustiæ & mortis in quo tot hæretici manifesti & Theologi malesani in fide de excommunicationibus Synodorum ac Pontificum nihil nunc solliciti sentient se nullam partem habituros in Ecclesia triumphante, qui ab unitate Ecclesiæ militantis per spiritus sui præsumptionem averterunt se per contemptum censurarum, quibus tunc se compeditos sero nimium intelligent. Nec est infrequens istud peccatum, cui
D non incongruè adaptatur quod de peccato in speciali tradit Seraphicus Doctor D. Bonaventura Dietæ *salutis*, tit. 1. c. 2. peccatum est sicut vinculum quo ducitur porcus ad macellum & bos ad victimam, & quo ligatur falco ad perticam & simia ad truncum. Sicut enim carnifex ducens porcum non stringit nimis pedem ejus ne clamet: sic diabolus non stringit nimis peccatorem per temporalem adversitatem, ne clamet per confessionem vel orationem, ut sic ducat eum melius ad macellum infernale, unde dicitur Prov. 7. *ignorat quod ad vincula stultus trahitur*. Item sicut bos ligatus non sentit se esse ligatum quando ducitur ad macellum, nisi quando vult fugere. Item sicut simia non sentit se esse ligatam, nisi cum vult pilotam a se removere: nec falco nisi cum
E vult de pertica volare: sic peccator non sentit vinculum peccati dum perpetrat & in peccato perseverat, sed tunc vincula sentit, cum anima infelix à corpore recedit. Hæc verba simplicia sunt, sed magni sensus, & utinam contemptores censurarum ea sibi menti imprimerent. Ecclesia quod suum est præstitit cum magno labore & examine & attentione pro salute gregis Christiani. Tridentina Synodus, quam quis anacæphaleosim & recapitulationem reliquorum Conciliorum appellaverit, ob quatuor fines congregata, dissipandas hæreses, corrigendos mores, restituendam Ecclesiasticam disciplinam & pacem Chri-

Metuenda excommunicatio.

sicut oculus est sufficiens ad videndum sine luce, & cum luce est efficax ad videndum : ita homo cum gratia sufficienti non operatur, sed cum efficaci. Fallaciter enim hoc affirmatur. Oculus enim non est sufficiens ad videndum sine luce, sicut nec citharœdus sufficiens ad citharizandum sine cithara vel sine arte : nec avis ad volandum sine alis. Quod si Deus nos juberet volare sine alis, vel cum alis ligneis, esset irrisor, &c. Si nobis imputaret ad culpam quia non videmus sine lumine, & quia non volamus sine alis, & hoc per decretum antecedens ad jussionem &c.

Ex cap. xi. Lutherani & Calvinistæ asserunt Deum ostendere voluntatem salvandi omnes in lege & Evangelio. Attamen decipere juxta illud Psalm. 72. *Verum tamen propter dolos posuisti eis : dejecisti eos dum allevarentur.* Ast hoc non esse peccatum Deo, quia Dominus est. Contra hos est communis conceptio hominum omnium, & tota scriptura Dei quæ non mentitur... *Venite ad me omnes*, &c. & *quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit*, &c. *Qui vult omnes salvos fieri & neminem perire*, &c. & *nolo mortem peccatoris*, &c & *convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Et quidem hæc omnia essent mendacia Dei, si Deus statuisset antecedenter ad merita plurimos reprobare.

Sic uno dato absurdo multa alia dari consequens est. Item nequaquam Deus misisset animas in mundum, ut in corporibus militando merita sibi acquirerent, sed statim creatas posuisset illas in paradiso, has in inferno, nec dixisset *si vis ad vitam ingredi serva mandata*, &c. *ante hominem mors & vita*, &c. Quæ proponit Deut. 30. promissa conditionata. Ad quid ludus iste animatum corporibus personatarum cum falsis pollicitationibus, si bene fecerint, recipient bona æterna; si male mala æterna? cum æternaliter ipse decreverit nobis bene & male facta & temporaliter ad utraque moveat, ita ut resisti à nobis non possit, & inevitabiliter succedant : cum ab æterno reprobatio a reprobo separari non possit, ut faciat sensum divisum eum qui semper est compositus.

O facinus (clamat apud Homerum Jupiter) *mortale genus nos numina primum*
Incusat, fontemque putat causamque malorum
Quæ veniunt : sua sed pereunt ob facta nefanda,
Cum præter fatum sibi sponte incommoda quærant.

Ratio hujus rei desumi potest ex hoc quod & si liberum sit opinari quoad exercitium actus, eliciendo vel suspendendo actum intellectus circa ea quæ non videntur clare, non est tamen liberum quoad specificationem actus, ut intellectus putet aliquid verum vel falsum pro arbitrio voluntatis : cujus rei causam assignat Aristoteles l. 2. de anima textu 153. imaginari est liberum, nam pendet ab arbitrio : at opinari non sic, nam pendet totaliter ab objecto cui soli debet conformari in assensu vel dissensu ut verus sit: at objectum non est in potestate arbitrii nostri. Unde cum illud quod in agendo pendet a movente necessario agat, & intellectus in assensu opinativo pendeat ab objecto cui tantum debet conformari ut sit verus vel falsus, illudque objectum sit tale independenter à voluntate, non est in arbitrio positum, ut intellectus adhæreat alicui propositioni tanquam veræ, vel illi dissentiat ut falsæ. Ac sicuti statera ponderibus inclinatur in hanc vel illam partem; sic intellectus ponderibus rationum ac motivorum apparentium in judicando de rerum veritate aut falsitate necessario inclinatur & determinatur, & si ita determinatus velit in praxi contrarium sequi, dissimulator est & proditor perspicaciæ suæ mentis & agit contra conscientiam reclamantem, imaginaturque ac fingit, non opinatur. Hanc conclusionem multis tum Philosophorum, tum Theologorum celeberrimorum auctoritatibus, nec non decem argumentis probat quisquis auctor est disputationis de *Opinionum praxi*, quæ Genuæ edita est an. 1652. Sed & ante ipsum Joannes Picus comes Mirandulanus eamdem doctrinam in sua Apologia pluribus rationibus valde evidentibus confirmat : ut est illa, quod quis interrogatus cur credat potius fidei Christianæ quam Mahumetanæ, non assignabit suæ voluntatis actum, sed potius motiva fidei Christianæ quibus determinatur ad credendum : & si unus crederet, alter non crederet præcise quia vult, esset actus tyrannicus voluntatis & in neutro appareret major vel minor rationabilitas, quæ ut ait Albertus in 4. de anima, cum voluntas sic agit præcise quia vult sic agere, assimilatur tyranno. Hac igitur assertione supposita, intelligi poterit quanti sit momenti non adhærere quibusdam propositionibus ex quibus aliæ per satis evidentem consequentiam inferuntur & offeruntur intellectui. Ut enim verum vero congruit, sicut in Lateranensi V. dictum est sess. 8. si propositiones illæ antecedentes & velut fundamenta aliarum veræ habentur, similiter & illæ veræ existimabuntur quæ ex ipsis tanquam filiæ ex matribus prognatæ erunt. Quare prædictum Concilium, ut ibi visum est, modum adhibuit Philosophis, ne docerent illas opiniones Philosophorum quæ minus fidei veritatibus congruerent. Nam inde fides labefactari incipit : namque ut aiebat Cyrillus Alexandrinus l. 1. contra Julianum, Philosophia catechismus est ad fidem: Atqui si ita est de propositionibus Philosophicis, quanto magis de Theologicis quæ cum aliis Theologicis magis conspirant, qualis est doctrina de reprobatione mere gratuita & de prædeterminatione ac præmotione Physica omnium actuum, ad quam pertinet gratia per se efficax, ut intelligitur à plerisque, paucis data ad modum gratiæ gratis datæ, &c. Id sane advertisse videntur plerique Ordines religiosi, dum in Capitulis generalibus aut Provincialibus prohibuerunt sub gravibus pœnis omnibus Lectoribus & concionatoribus ne non solum propositiones illas damnatas docerent, sed etiam quæ iis affines sunt : ita ut iis datis & concessis, aliæ erroneæ inferantur quod omnes simul inter se junctæ sint : ut idem iis accidat quod catenarum ansulis sibi innexis & perplexis, quarum si quis unam accipit, etiam cæteras attrahat necesse est. Extant plura hujusmodi decreta in Appendice xl. disput. Antonini Moraines, scilicet Capucinorum an. 1650. Junij 25. Benedictinorum Congregationis sancti Mauri in Gallia in comitiis generalibus habitis Vindocini an. 1647. ubi sancitum est ut omnes Theologiæ Professores gratiam sufficientem quæque ei annexa sunt profiteantur ac doceant, neve ad peregrina dogmata, neglecta Doctorum Regia via temere deflectant, &c. Congregationis Fuliensis in capitulo generali, in Monasterio S. Bernardi Parisiis habito an. 1646. ubi prohibet Fratribus docere, prædicare, defendere doctrinam Iansenij nuper introductam, & alias hujusmodi quæ turbarum & rixarum occasio esse possunt. Item RR. PP. Minimorum in Capitulo Provinciali an. 1650 Item RR. PP. Carmelitarum Discalceatorum in Capitolo Provinciali, in Conventu Carentonensi celebrato an. 1646. die 24. Aprilis, & in altero an. 1649. die 23. Aprilis quo Decretum prioris capitoli confirmatum est, ne doceatur doctrina Corn. I. Ipr. Episc. & similes magnas in Ecclesia turbas excitantes, verbi gratia quod omnes actiones infidelium sint peccata, quod Deus nolit omnes salvos fieri & alia hujusmodi.

Intellectus in opinando non est liber.

Decreta Ordinum religiosorum.

Ex quibus intelligi potest non simpliciter prohiberi doctrinam quinque propositionum, sed earum etiam quæ illis ita annexæ sunt ut eas inducant aut foveant. Quia vero in Ordine Dominicanorum etsi nulla ex prædictis V. propositionibus, tamen sub prætextu doctrinæ Doctoris Angelici illa docentur de reprobatione & prædeterminatione quæ

3. Solos electos & Prædestinatos vere justificari.

4. Justificatos teneri per fidem credere se esse è numero prædestinatorum.

5. Justificatos non posse amittere gratiam &c.

In articulorum examine, illico in primo sententiis est variatum. Theologi maximæ celebritatis articulum eum pro orthodoxo habuere & contrarium pro hæretico, quod scriptores Scolastici Divi Thomas, Scotus aliique sic sentiant. Nempe Deum ante mundi fabricam ex universa massa generis humani per solam meramque misericordiam nonnullos elegisse ad gloriam, quibus efficacia media præparavit ad eam obtinendam, quod dicitur prædestinare. Horum numerum esse certum & determinatum neque incrementum admittere: cæteros quos non prædestinavit, non habere quod querantur quando Deus his quoque auxilium sufficiens præparavit, licet revera alij quam electi salutis effectum non sint consequuturi. Rationem validissimam afferebant è D. Paulo ad Romanos, qui *Jacobum* in exemplo Prædestinatorum, & *Esavum* reprobatorum citans profert ipsum ea de re Dei decretum, antequam nascerentur pronunciatum, non ex operibus, sed secundum merum ipsius beneplacitum. Deus adjungebant ejusdem Apostoli similitudinem: sicut figulus ex eodem luto format unum vas ad honorem & aliud ad contumeliam: sic Deum ex eadem hominum massa quos sibi visum erat, elegisse, aliis neglectis. Etiam D. Paulum ad id confirmandum citasse verba Dei ad Moysem, *miserebor cujus misertus sum*: non esse igitur volentis neque currentis. Item Deum misereri cujus vult, *& quem vult indurat, &c.* Multa denique afferebant ex Evangelio D. Joannis & prope innumerabilia ex Augustino, qui quidem vir sanctus ætate grandis in favorem hujus doctrinæ plurima scripserat.

Istam tamen opinionem impugnabant alij non tanti nominis Theologi, duram, crudelem, inhumanam horribilem, impiamque vocantes: quippe quæ Deum efficeret & personarum acceptatorem, si absque causa impulsiva unum eligeret, alium repudiaret; & injustum si propria voluntate homines damnationi adjudicasset, non ex ipsorum meritis, tantamque multitudinem hoc nomine creasset ut damnaret. Incusabant eam quod everteret liberum arbitrium, cum nec electi possint malum patrare, nec reprobi bonum: quod in barathrum desperationis homines demergeret, semper addubitantes, an non sint è reprobis: quod perversis ansam improbe operandi daret, deposito pœnitentiæ studio, pro certo apud se statuentibus si electi essent non perituros, si reprobi, incassum nulloque emolumento bonum operaturos. Fatebantur opera non solum non esse causam divinæ electionis, quod hæc ab æterno, illa longo intervallo præcedat; sed ne opera quidam prævisa posse Deum impellere ad prædestinandum: immo ipsum velle pro infinita sua misericordia ut omnes sint salvi, omnibusque ad hunc finem idonea instrumenta salutis præparare, quæ singuli, prout ipsis videtur, pro arbitrij libertate aut admittunt aut rejiciunt. Quin etiam Deum in æterno suo consilio prævidere, qui oblata adjumenta sint accepturi & ea in rem suam conversuri, qui rursus eadem sint rejecturi: atque hos reprobare, hos eligere. Alioquin causam nullam apparere cur Deus in scriptura de peccatoribus tam frequentes querimonias habere, aut eisdem ad pœnitentiam & vitæ emendationem revocandis tot exhortationes adhibere debeat: nisi efficacibus eos ad id mediis ad ea assequenda communiat, absque hoc adjumentum illud sufficiens ab altero excogitatum omnino non sufficere, quod ex ipsorum sententia nullum umquam sortitum sit nec sortietur effectum.

Prior certe sententia magnum complexa mysterium & arcanum mentem hominis humiliabat, atque hinc deformitatem peccati, illinc divinæ gratiæ excellentiam intuentem, abjecta protinus sui fiducia, in Deo plane defigebat. Altera vero magis plausibilis, popularis speciosa, & augendo mentis humanæ fastui accommodatior, hoc ipso & gratior erat fratribus, artem potius prædicandi quam accuratam Theologiæ cognitionem semper professis; & aulicis probabilior videbatur, quippe consentanea rationibus politicis. Habuit quoque Episcopos Bitontinensem & Halpensem satis acres propugnatores. Ac profecto qui eam propugnabant, quod rationibus mere humanis niterentur, apud humana sapientes aliis plus poterant: ubi vero ad scripturæ testimonia ventum, causa facile cadebant.

Catharini opinio.

Catarinus autem ejusdem sententiæ patronus, ut scripturæ nodos quos diversæ partis Theologi nexuerant, dissolveret, mediam opinionem comminiscitur: nempe Deum, pro sua bonitate è cœtu hominum paucissimos aliquot delegisse, quos omnino salvare decreverit, eoque mediis potentissimis, efficacissimis, quæque fallere non possint, instruxerit. Cæteros omnes velle quidem salvos fieri, atque huic fini media omnibus sufficientia præparasse, sed penes ipsos relictum ea vel accipiendo salvari, vel rejiciendo damnari. Causam prædestinationis primorum esse solam divinam voluntatem, aliorum acceptationem usumque divini auxilij & cooperationem eidem à Deo prævisam: causam vero reprobationis ultimorum prævisam a Deo perversam ipsorum voluntatem in repudiando Dei auxilio, aut eodem male utendo.

Hæc in historia concilij Tridentini reperiuntur agitata fuisse, licet de iis nihil decretum fuerit expresse, cum a Concilio solum damnata sit præsumptio temeraria de propria prædestinatione, intactis ipsius causis, aut modo quo fit ab æterno. Intelligimus tamen inde visam fuisse aliquibus primam sententiam Thomistarum probabilem propter scripturæ auctoritatem, aliam etiam multis probabilem (relinquimus enim nunc sententiam Catharini) propter rationes. Sed qui ostenderet caput nonum ad Romanos nullo modo favere primæ sententiæ, sed secundæ, haberet profecto illa sententia quidquid ad fundandam penitus opinionem veram necessarium. At hoc est quod manifestum fecimus in Apparatu hujus summæ, ubi sensum totius Epistolæ ad Rom. rimari conati sumus. Quod sufficiat hic indicasse, ut ad acta congreg. redeamus.

Caput 9. ad Romanos non satis intellectum.

Secundi articuli censura pro trium opinionum antedictarum varietate fuit diversa. Catarinus enim primam ejus partem veram agnoscebat propter efficaciam divinæ voluntatis erga eos quos Deus prosequitur affectu singulari: secundam vero falsam, tam propter sufficientiam subsidij divini quod omnibus defertur, quam humanam in cooperando libertatem. Alij qui causam prædestinationis in omnibus tribuunt assensui humano, articulum omnino damnabant utraque sui parte. At qui sententiam D. Augustini quæ Theologorum erat communis, eam distinguebant: in sensu composito eam veram esse dicentes, in sensu autem diviso eam damnabilem. Quæ quidem subtilitas & Præsulum animis caliginem effudit licet exemplo familiari illustrata, nec ipsis auctoribus satis videbatur intellecta. Exemplum erat hujusmodi: qui movet non potest consistere: in sensu composito inquiebant, verum est, scilicet interim dum movet: sed in sensu diviso falsum, id est alio tempore. Sed dum huic proposito applicatur, parum est appositum. Neque enim dici potest prædestinatum damnari posse aliquo tempore quo prædestinatus non est, cum semper in eo statu sit: & generaliter sensus ille divisus locum non habet, ubi accidens à subjecto est inseparabile, &c.

Sensus compositus & divisus.

Tali modo excepta in illo consessu celeberrimo distinctio illa *in sensu composito & in sensu diviso*, qua plures Theologi utuntur ad obscurandas magis res per se difficiles, quam ad eas elucidandas. Si se

intelligunt, non intelliguntur tamen, aut concedunt quod ipsis pro absurdo opponitur, concedentes verum esse in sensu composito præmotionem aut gratiam per se efficacem qualem intelligunt, officere libertati: Sed nec istud quidem verum est, cum liberum arbitrium possit resistere gratiæ inexistenti nedum actuali sed etiam habituali, & si firmius per modum habitus radicata sit. Similis est alia distinctio in materia prædestinationis juxta primam sententiam de *intentione & executione*. Vt enim transeat illa distinctio quatenus tangit prædestinatos: at quatenus tangit reprobos, quod Deus in primo instanti, sine ullo intuitu operum, voluerit plures homines damnare seu negative seu positive, quod est odio habere gratis, non est hoc sentire de Domino in bonitate, ut nobis præcipit sapiens: & notæ quibus eam perstringunt secundæ sententiæ auctores, satis produnt, quam parum deceat illam in pulpitis exponere. Nihilne ergo, quæret quispiam, circa illas opiniones proderit Concilium Tridentinum, cum sit tam gravis momenti illas non doceri, propter consequentias ex ipsis deducendas?

Multum profecto proderit si attendatur ad illa ipsius doctrinæ capita, quod Deus non sit auctor peccati, quod in homine sit liberum arbitrium, quod mandata Dei non sint impossibilia, quod potest homo Sp. Sancti inspirationi resistere, quod Deus neminem deserat nisi prius desertus sit. Hæc enim excludunt satis prædictas opiniones, cum quibus non possunt consistere: ut mirum sit cur post Concilij doctrinam adhuc terram occuperit, & quibusdam Theologis Concilio adhærentibus, arrideant. Sed quod scripsit R. Iprēsis in suo Augustino in libro procemiali de Casuistis (si tamen tales unquam extiterint) quod nisi quidpiam directe feriat ipsa decalogi verba, licitum & minime prohibitum arbitrantur: sic certe isti nisi aliquod dogma directe feriat ipsa verba expressæ definitionis Ecclesiæ, tutum ac sanum arbitrantur: nec minimum scrupulum patiuntur in rebus speculativis quæ non sunt in terminis definitæ per Ecclesiam. Quasi non esset par obligatio in intellectu vitandi illa quæ non cohærent cum definitionibus Ecclesiæ, ac in voluntate avertendi se ab omni male volito quod non est conforme ipsis verbis decalogi, etsi illa directe non feriat. de quibus legi potest D. Bernardinus Senensis sermone in feria 6 post Domin. 2. quadrag. ad hoc thema Matth. 21. *Malos male perdet*. Sed hæc obiter: nec enim istas quæstiones licet ad vivum resecare, ne prohibitam de auxiliis tractationem videamur suscipere, & gratias illas quas vocant quidam, Dominicanam & Molinisticam inter se componere, cum suis appendicibus sub Clemente VIII. disputatis: nec enim id nostri instituti est; sed quoniam prædestinationis grave momentum nullum non tangit in quo de summa rerum agitur, aliquid insinuare minus asperum, quam quod tradunt Calvinistæ inter quos degimus.

Explicatio Prædestinationis magis consona fidei.

ASsertio. Cum varij sint modi explicandi prædestinationis & reprobationis altissimum mysterium, is magis conformis videtur tum doctrinæ Doctoris Angelici, tum sanctorum Patrum antiquorum, quo juxta duplicem Dei voluntatem, unam antecedentem & alteram consequentem, assignatur duplex prædestinatio, una voluntatis antecedentis, altera voluntatis consequentis: unica autem reprobatio quæ sit solius voluntatis consequentis.

Explicatur ut scribit D. Thomas in 1. sent. dist. 46. duplex est voluntas, antecedens & consequens, & hoc contingit non ex aliqua diversitate voluntatis divinæ sed propter diversas considerationes ipsius voliti. Potest enim in unoquoque homine considerari ejus natura: & aliæ circumstantiæ ipsius, ut quod est volens & præparans se ad salutem suam, vel etiam repugnans & contrarie se habens. Si ergo in homine tantum ejus natura consideretur, æqualiter bonum est, omnem hominem salvari, quia omnes conveniunt in natura humana, & cum hoc bonum sit volitum à Deo, hoc etiam Deus vult, & hæc vocatur voluntas antecedens, qua omnes homines vult salvos fieri secundum Damascenum. Hæc D. Thomas conformiter ad D. Paulum 1. Timot. 2. *qui vult omnes homines salvos fieri*. Nempe voluntate antecedente, hoc est, præcedente consideratione operum hominis. Non enim repugnat Deum velle quidpiam secundum unam considerationem, quod non velit secundū aliam considerationem: ut quia natura hominis prior est ipsius operationibus, in aliquo priori ordinis, Deus primo intuetur & fertur ad homines secundum naturam spectatos, quam spectatos secundum opera, ac in illo priori Deus prædestinat omnes homines æqualiter ad beatitudinem: nullum rejicit, nullum reprobat voluntate antecedente in illo priori. Omnes amat, omnes diligit, quia sic fieri bonum est. Sed in altero instanti, perspecta diversitate hominum secundum diversa opera, voluntate consequenti & succedenti isti prævisioni diversitatis operum: quia tunc non est bonū & æquum omnes æqualiter beari, aliquos prædestinat & ordinat ad vitam beatam, alios ab ipsa excludit. Et hæc est prædestinatio voluntatis consequentis, sicut & reprobatio, qua qui jam erant dilecti à Deo & prædestinati secundum voluntatem antecedentem, delentur quodammodo de libro prædestinatorum voluntatis Dei antecedentis, juxta illud psal. 68. *deleantur de libro viventium*: nam de libro prædestinationis voluntatis consequentis, quia ipsa fit consideratis omnibus hominum operibus, deletur nullus: ipsa est indelebilis & infallibilis.

Prædestinatio voluntatis antec. & conseq.

Unde dici potest, quod Deus voluntate antecedenti, sicut Pater paterno amore, vult omnibus hominibus hæreditatem vitæ æternæ. Sed voluntate consequente, cum illi objiciuntur homines in dissimili vitæ statu: ex patre mutatus in judicem, quos malos & ut degeneres filios intuetur exhæredat, a domo ejicit, ad pœnam ordinat & reprobat propter ipsorum culpam & finalem impœnitentiam.

Talis autem prædestinatio & reprobatio voluntatis consequentis, nullum infert præjudicium libertati humanæ: quia quamvis infallibiliter hoc & illud operatura sit in tempore, quod soli Deo notum est, id tamen est ex hypothesi, quod se libere & sine necessitate determinatura erat ad hoc & illud agendum: talis autem necessitas non officit libertati.

Quod si cui non arrideat talis explicatio tanti mysterij, non deest alia æque facilis aliquot sequentibus assertionibus contenta.

1. Assertio: certus est apud Deum & in ipsius scientia numerus prædestinatorum qui nec minui nec augeri potest. Ita D. Augustinus l. de correp. & gratia c. 13. probaturque ex loco sapientiæ c. 2. *omnia in mensura, numero & pondere disposuisti*. Unde certius est apud Deum numerus passerum, avicularum & etiam capillorum capitis qui numerati sunt. Quanto magis hominum aut Angelorum prædestinatorum? Probant id Primasius Episcopus Africanus, Beda Presbyter Anglus & Autbertus Monachus Benedictinus, omnes antiqui interpretes Apocalipsis, ex illo loco c. 3. ejusdem Apocalipsis, *tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Neque enim necesse esset, ut alius coronam alterius acciperet, nisi esset certus numerus prædestinatorum, quorum aliquo excidente, alius pro eo substitueretur ad eamdem coronam eumdemque gloriæ gradum.

2. Assertio (quoniam tanta est benignitas Dei, ut sinat nos vermiculos, de iis quæ sibi tantum nota sunt & ab oculis omnium quantumcumque sapientum abscondita, ænigmaticas conjecturas facere) non improbabilis est eorum meditatio, qui ita Deum

prædestinantem concipiunt, ut in æternitate in qua omnes homines possibiles illius adspectu infinito præsentes erant, tot ex illis possibilibus & idoneis ad gloriam consequendam mediante gratia & libertate sua destinaverit ac proposuerit è nihilo educere & creare, quot volebat esse qui gloria sua fruerentur. Verum cum ex illa multitudine hominum creandorum in eadem æternitate provideret multos defectu cooperationis liberi arbitrij, justitia sua id exigente, à gloria excludendos; alios rursus è possibilibus hominibus creare proposuerit, pares numero illis qui primum excludendi prævisi sunt. Ac quia ex iisdem iterum prævidit plures iterum excludendos, justitia sua id exigente propter prævisum eorum peccatum & defectum liberæ cooperationis, alios simiiter è possibilibus educere in lucem proposuerit: ac ita deinde, donec tandem tot homines crearet, quod ex iis qui creandi erant, haberet numerum illum præfixum prædestinatorum qui præventi gratiæ auxiliis, cooperando & perseverando tales invenirentur in hora exitus. qui admittendi essent ad gloriam æternam. Hanc porro substitutionem pluribus similitudinibus expressam legimus in libris Revel. S. Brigittæ, qui libri numquam non erunt in debita æstimatione apud me, post insignium virorum approbationes, sicut & positiones manifestas plurium qui contemptui habebant. In his Deus seipsum comparat vitrario lib. 6. cap. 44. qui uno vase confracto mox aliud conficit, & c. 84. *revel extravagantium.* Ego sum quasi fictor qui de luto facit pulchram imaginem ad hoc ut eam nobilitet deaurer: evoluto autem aliquo tempore inspiciens fictor vidit imaginem humidam & quasi ex humore deformatam; os quippe retortum à pulchritudine sua factum est quasi os canis, &c. tunc dicit Magister: non es digna ut vestiaris auro: & arripiens comminuit, & facit aliam auro suo dignam. Ego sum ille fictor qui hominem feci de terra ad hoc ut auro divinitatis meæ eum insignirem. Nunc autem amor voluptatis ejus & cupiditatis sic eum defœdaverat, ut indignus sit auro meo: nam os quod ad laudem meam creatum est nihil loquitur nisi placentia & proximo nociva. Aures nihil audiunt nisi terrena, oculi nihil vident nisi voluptuosa, frons humilitatis deciderat & erecta est superbia: ideo eligam mihi pauperes, id est, paganos despectos, & dicam eis, ingredimini & quiescite in brachio charitatis meæ. Uos autem qui mei esse deberetis & sprevistis, vivite secundum voluntatem vestram tempore vestro, & in tempore meo, scilicet judicij, dicam vobis: Ecce tantum dabitur vobis de tormentis, quantum dilexistis voluntatem vestram plusquam Deum vestrum. Hæc ibi: qui habet aures audiendi audiat. Probatur quia processus iste, qui in Deo fit in instanti sine ordine prioris & posterioris temporis, conformis est isti loco Apostoli, *omnia propter electos*, etiam ipsi reprobi, ut patet ex hoc processu. Deinde in exercitione sic res ipsa videtur se habere, nam testatur Evangelium perditionem multorum esse aliis occasionem salutis. Parabolæ Evangelicæ de quodam homine faciente cœnam magnam, & de Domino vineæ, bellè id attestantur: sicut & Apostolus dum asserit ruinam Judæorum fuisse salutem gentium. Idemque significabat Joannes Baptista Matth. 3. *facite ergo dignum fructum pœnitentiæ & nolite dicere apud vosmet ipsos, Patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Ad quæ verba D. Augustinus citato l. de correp. & gratia c. 13. ut ostendat, inquit, sic istos esse amputandos, ut non desit numerus qui promissus est Abrahæ, &c. si enim unus non est accepturus nisi alius perdiderit, certus est numerus.

Doctor Soterus in Opusc. — *Revelat. S. Brigittæ.* — *De correp. & grat. c. 13.*

3. Assertio, numerus prædestinatorum apud homines, incertus est: nec quisquam absque speciali Dei revelatione potest certus esse, quod sit de illo numero. Id sæpe inculcant scripturæ, ut nemo præsumat & unusquisque cum metu & tremore salutem operetur. Sicque Concilium Tridentinum definivit. Unde idem D. Augustinus quod dictum est Angelo i. Episcopo Philadelphiæ, vult dictum omnibus prædestinatis. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*, ne altum sapiant nimis. Quis enim, inquit, ex multitudine fidelium quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio, ut etiam per Sathanæ Angelum ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus 2. ad Cor. 12. ac propter utilitatem hujus secreti ait quosdam reprobos in fide quæ per dilectionem operatur incipere juste vivere, & postea cadere: ut nemo sit securus, & incertum maneat quis perseveraturus sit usque in finem, quia præsumpto in hoc loco tentationum non expedit, ubi tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas. Ratio desumitur ex hoc quod nescit homo, si habeat illa opere quæ dicuntur, *ut oportet*, an ex habitu naturali recte agit quæ agit. Fallitur etiam sæpe circa puritatem intentionis suæ, & licet in iis nihil desideraretur, prædictus est tamen libertate volubili & incoostanti voluntate, quam ignorat ad quam partem crastina luce aut post aliquot menses, sese vertet. Interim stat stabilque lex Dei æterna, neminem ex adultis, de quibus hic sermo, salutem adepturum, nisi libere gratiæ cooperando ac perseverando usque in finem.

At inquiet quispiam, cur Pharaoni & Judæ aliisque quos cum proposuit creare excludendos à gloria prævidit, majora & potentiora auxilia non præparavit & dare disposuit? Sic sapientia Dei æquissimi & optimi dispositum est, ut certa esset mensura tum illustrationum ac revelationum circa objecta fidei credenda, tum inspirationum & motivorum circa bona per voluntatem diligenda, ut rebus in quodam æquilibrio relictis propter varia momenta ex utraque parte trahentia aut impellentia, semper esset locus humanæ libertati, sufficienter nihilominus gratiæ auxiliis adiutæ, non minus sufficienter in iis qui pereunt quam in iis qui salvantur. Ut culpa sit ipsius qui perit, cum plures etiam salventur, cum infirmioribus auxiliis quam illa fuerint quæ supra sufficientiam collata sunt Pharaoni & Judæ: qui duo etiam si potentius adiuti fuissent, quid melius sperasses? Ex hinc porro deducitur generationes hominum adhuc durare, necdum mundum finiri, quia necdum completus est numerus electorum, propter multitudinem eorum hominum qui cum in præcedentibus sæculis male usi fuerint gratia Dei & libero suo arbitrio, excluserant se suo demerito ab illo numero, quem forsan complere potuissent: quare in eorum locum alij sufficiendi fuot per generationum continuationem, usquequo locus omnis convivij cœlestis repletus sit, nec sit vel unicus locus vacuus; tamdiu enim durabit hic mundus, & vocabit Deus homines ad magnam cœnam juxta parabolam Luc. c. 5.

Corollaria notanda.

4. Assertio, finis prædestinationis non est tam gloria ipsorum electorum, quam gloria ipsiusmet Dei qui omnia quæcumque agit, propter se agit & ut inde glorificetur Proverb. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Id est, quod sint reprobi ad diem malum damnationis reservati, id totum ad majorem Dei gloriam. Itaque prædestinatio & reprobatio, salus & perditio hominum sunt coram Deo tanquam media suæ glorificationis, quæ major inde elucebit. Unde confirmantur quæ dicta sunt, quod Deus in prædestinatione & reprobatione habuerit scientiam tam bonorum quam malorum operum omnium hominum: quia non aliter cederet ad majorem illam gloriam Dei, acceptare voluntate consequenti & absoluta quosdam ad fœlicitatem, alios excludere &

ad supplicia destinare, nisi præsupposita notitia futurorum operum ob quæ id rationabiliter fieret. Explicatur ex comparatione regis cujusdam potentissimi, cujus gloria est, ut eos habeat aulicos & curiales qui sibi amici & obsequentes fidelesque fuerint, non perfidos non rebelles: ac si qui tales inventi sint, honor ejus est ut eos opprimat debitisque pœnis afficiat, nullum vero ex ipsis ad delitias & honores suæ curiæ admittat, nisi prius debita satisfactione culpam eluerit, & in gratiam redierit. Quod si aliter se res haberet, inglorius esset iste Rex. Simile quid cogitare debemus de Deo juxta illud 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me glorificabo eum: qui autem contemnunt me erunt ignobiles.* Hæc est lex æterna, qua sarta tecta manet Dei gloria. Quare qui prædestinationis & reprobationis analysim & resolutionem ponunt in nuda Dei voluntate, non satis consulunt Dei gloriæ, ad quam potius reductio illa facienda est: Ut electi Dei gloriam suspiciant, cui summe debitores sint, reprobi vero agnoscant illam gloriam compati non posse, ut quamdiu manserint Dei mandatis inobedientes & in infidelitate obstinati, tanquam filij & amici a Deo habeantur. Unde etiam fit ut ipsi reprobi debuerint habere media sufficientia ad obtemperandum Dei mandatis & salutem operandam: quoniam non esset gloria Dei, homines innoxios & aliunde omnino impotentes, sine malis demeritis, destinari ad æternos cruciatus. Sic igitur quicquid agant homines, in quamcumque partem vertant sese, nunquam Deus privabitur gloria sua sibi propria: quare dicit per Isai. c. 1. *Heu consolabor super hostibus meis & de inimicis meis vindicabor*, & c. 48. *gloriam meam alteri non dabo*, etsi electos gloriæ consortes suæ maxime efficiat.

Gloria Dei in quo sita est.

Hæc autem prædicatio non potest non solari bonos ut perseverent, & impios concutere ut ad meliorem frugem redeant, prout in eorum arbitrio positum est. Contraria vero prædicatio, quæ ad voluntatem Dei summo jure dominantem refert, quod hi electi sint, hi reprobi, dissolvit manus hominum & animos dejicit, cum videant rem illam conclusam esse ab æterno, nullo habito respectu ad sua opera. Aliunde vero rem totam reducere ad libertatem hominis, excluso gratiæ interioris adjutorio, Pelagianum est. Relinquitur itaque via media tutior præscientiæ mediæ operum & gratiæ adjutorio in quorum futurorum prævisione in electis Deus ex summa gratia eos creare proposuit, licet alij multi essent in pari statu futuri quos creare noluit ex altitudine sapientiæ suæ: ex qua etiam statuit creare eos, quos prævidebat minime suæ gratiæ cooperaturos ac damnandos, sed propria sua culpa, ut misericordia esset quod crearentur, justitia quod damnarentur: sicut Rex qui eo gloriosior est quo magis auget rempublicam, etsi in majori numero subditorum inveniendi sint, quos suppliciis deprimere, æquum regimen postulabit, ad aliorum tutelam & indemnitatem, ut explicat D. Thomas in Opusc. de Præscientia & de Prædestinatione, ubi quatuor ista docet inter se ordinata, scientiam, præscientiam, providentiam & prædestinationem, de cujus etiam essentia docet esse ipsam præscientiam c. 5. in quo ordine, si diligenter attendatur, minimè principia habet communia cum Calvini prædestinatione, quæ ob suam atrocitatem à pluribus ex suis tolerari non potuit, de qua theses iampridem Bernenses edicto vetuerunt & Trigurini exusserunt: & Ordines Hollandiæ, ne vel ex scripto vel ex cathedra populo proponeretur an. 1614. prohibuerunt. Ut apud Romæum in Effigie Calvini videre est. Quanto magis idem Generales Ordinum religiosorũ prohibere par asset? At quid de prædefinitione æterna & præmotione Physica in tempore? licet enim sententiam proferre, modo hæresis notam contrariæ sententiæ non inferas juxta Decretum Pauli V. sit igitur.

5. Assertio: prædefinitiones Dei circa actus liberos hominis disiunctivæ sunt: itaut ad unum ex duobus ferantur, scilicet quod homo vel actus bonos eliciat, vel pœnam & damnum incurrat: atque cum ex duobus alterum infallibiliter eveniat, semper Dei voluntas impletur & retinet dominium suum in hominem ad quodcumque se vertat, nec ullus voluntati ejus resistit, facitque de homine & in homine quicquid vult.

Probatur, quia scriptura nobis indicat hanc esse voluntatem Dei ut homo vel illud agat vel puniatur, Psal. 24. *Omnes viæ Domini misericordia & veritas*, hoc est, quicquid vult Deus circa hominem, vult primo ex amore & benevolentia: si id non succedat, agit ex justitia & severitate: nec ista duo disiuncta sunt in mente Dei, quæ dum homines disiungunt in nodos difficultatum inextricabiles incurrunt. Sic dicitur Eccles. 15. *Apposui tibi aquam & ignem.* Non aquam solum, sed ignem simul. Sic Ecclesiastici 15. *Reliquit hominem in manu consilij sui, &c.* Denique eo tendunt omnes cohortationes & comminationes scripturæ.

Probatur 2. ex D. Augustino l. de Spiritu & littera c. 33. qui enim dicit, volo ut omnes isti servi mei operentur in vinea, ut quisquis eorum hoc noluerit, in pistrino semper molat, videtur quicumque contempserit, contra voluntatem domini sui facere: sed tunc eam vincit, si & pistrinum effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate: & idem l. 1. c. 14. contra adversarium legis & Prophetarum: Nec enim voluit Deus quod non potuit, hoc enim voluit, ut aut obediens homo esset, aut inobediens impune non esset. Ubi videtur insinuare D. Augustinus, supposita libertate hominis, Deum non potuisse velle absolute & præcise obedientiam hominis, quin in ejus esset arbitrio, esset enim simul ædificare & destruere, & contradictoria velle. Quamvis istud discussionem majorem requirat. Item in l. de correp. & Grat. c. 14. ubi dixit quod Deo volenti salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium, subjungit istam rationem. *De his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult*, nempe, puniendo.

Item Prosper Aquitanicus ita sæpe voluntatem Dei explicat, ut in resp. ad object. xvi. ex Vincentianis. Qui enim voluntatem Dei spreverunt invitantem, sentient vindicantem. Unde inferre licet voluntati Dei si complete sumatur, neminem resisterer sed dum ad unam tantum illius partem attendimus, similes illis sumus qui versum aliquem integrum audire volunt, ut judicent.

6. Assertio, Deus præscivit ab æterno actus liberos & morales hominis non in sua voluntate simpliciter spectata, quia indeterminata est: sed in sua voluntate determinante creationem hominum in tali statu & occasionibus ac circumstantiis rerum externarum, cum ejus temperamento ac dispositione interiori. Probatur quia hac posita voluntate, Deus altitudine sui intellectus penetrat agenda ab homine, in grado altiori & eminentiori, quam faceret vir sagacissimus aut Angelus cœlestis: atqui vir ille vel Angelus agenda ab homine agnosceret probabiliter, saltem quoad multa: ergo Deus agnoscet infallibiliter quoad omnia. Confirmatur, quia homo determinatur ad agendum ex dispositione & habitibus & temperamento, & ex occasionibus, exemplis, hortationibus, consuetudine, auxiliis, excitationibus, adjutoriis & hujusmodi. Quæ omnia cum intime perscrutetur Deus, meliusque cognoscat hominem quam ipse homo seipsum, certo & infallibiliter præscit quæcumque acturus est in voluntate prædicta. Et cum gloria æterna annexa sit actibus bonis, sicut & damnatio malis, videt consequenter horum gloriam, sicut & illorum damnationem, ac sic prædestinat ac reprobat.

Porro ex his duabus assertionibus tolluntur multæ difficultates,

difficultates. Nam si Deus prædefiniat tantum disjunctive hoc aut illud, non est necesse admittere prædeterminationem Physicam ad hoc ut prædefinitiones æternæ suum actum habeant: neque ad hoc ut dominium Dei servetur & omnipotens ejus voluntas impleatur; quia per hunc modum fit quidquid vult Deus nec ullus effugit ejus voluntatem; deinde libertas hominis omnino salva & intacta remanet; nec illi metuendum est ex parte prædefinitionis divinæ, quæ nullam necessitatem ei imponit, sed veluti cum quadam reverentia eam habet, aut velut florem aut gemmam, ut sic loquar, delicato quodam contactu eam tractat, ac sicuti plectrum cum Cytharæ consonis fidibus consentit. Juxta illud sap. 12. *Cum tranquillitate judicas & cum reverentia disponis nos.* Quare nec necesse est fingere novas & exteras definitiones libertatis ad componendam ipsam cum aliis. Sicut fecerunt nuper Gibius & alij indifferentiam ad plura à libertatis definitione eradentes.

Quare debet sufficere absque multiplicatione entium sine necessitate, Quod Deus post creatam causam secundam & continuo conservatam & instructam virtute requisita ad agendum, adjutamque simultaneo concursu, nequaquam ad eam gubernandam, illam præmoveat impressione cujusdam entitatis innominatæ & ineffabilis & mirabilis & mirificæ, ut loquitur Franciscus Cumel. tom. 2. disc. 5 sect. 2. quæ actioni præeat, ac eam ea avolet. Sed absque ipsa, attingat à fine usque ad finem & disponat omnia suaviter, dum & initio potenter omnia creat tanquam prima causa, & in fine actionibus hominum vel præmia vel supplicia decernat jure sui dominij ac tanquam supremus judex: inter utrumque vero disponat omnia suaviter, præparando causas necessarias effectibus necessariis, contingentes vero contingentibus ac liberis actibus hominum, quibus alliciantur & adjuventur, retento jure libertatis & dominij sui in actus proprios, quod Deus destruere non intendit: itaut tamen partibus hujus mundi magis insignibus, quales sunt in domo fundamentum, parietes & tectum, causas potentiores & aptiores disposuerit, minus præcipuis quales sunt picturæ & ornamenta in eadem domo, non ita potentes & infallibiles: sicque propter summam bonitatem & sapientiam omnia gubernat quæ condidit, nihilque horum negligit, licet certam mensuram gratiarum distribuere & largiri voluerit inter homines ex alto & inscrutabili judicio: Tantum vero abest ut relicta homini indifferentia ad agendum quidquid volt & potest sine illa prædominante gratia per se efficaci quidquam detrahat absoluto Dei dominio, ut quidam causantur: quin potius id magis probat supremam Dei potentiam, independentiam & quod minime hominibus indigeat: cum relictis hominibus sibi ipsis, ut tendant quo velint, non possint tamen perturbare divinæ providentiæ ordinem: nec eos necessitat ad serviendum sibi: sicut heri solent famulos & servos, quia non indiget ipsis. Quidquid agant, stabit & vivet ipsius gloria: & ipse tantum bonum est, ut deceat ipsum non necessitate actos homines eligere, sed cum omnimoda libertate. Ut ita cum possent homines bene vel male agere, per propria merita præmium beatitudinis consequerentur, vel debitis suppliciis afficerentur: sicque ex libertate hominis fulgeret justitia Dei, in malos severitas, in bonos major charitas, de quibus Bellarminus lib. 5. de gratia & libero arbitrio cap. 18.

Quid ergo si Deus crearet hominem talis mentis & complexionis, ut quibuslibet gratiis interioribus & externis ad conversionem ipsum moraliter allicientibus resisteret, nec posset ullis gratiis talibus flecti & moveri? Attamen posset Deus illum salvare, nec aliter quam auxilio efficaci præmotionis physicæ: nec tamen in illo casu talis præmotio ejus libertatem destrueret.

An omnibus gratiis quis posset resistere.

Negant quidam casum esse possibilem, nec tantam posse esse duritiam cujuscumque voluntatis, cui Deus non possit præparare auxilia sufficientia ad eam nolliendam in aliqua occasione. Sed instant alij repugnare divinæ omnipotentiæ, quod non posset creare hominem omni congruæ vocationi repugnaturum cum sciat etiam occasiones in quibus innumeri homines qui pereunt salvarentur, si in illis creati fuissent. Respondetur posita hypothesi talis hominis inconvertibilis, non posse salvari via ordinaria cum usu suæ libertatis: posse tamen absolute salvari si vellet Deus, nonobstante duritie, ipsum ad cœlum evocare, indignis enim & immerentibus potest Deus sua dona conferre, quantum spectat ad suam potentiam, licet id exigente justitia sua numquam facturus sit: sed in locum pereuntium sit alios substituturus quo adusque numerus electorum suorum completus sit, qui quantus futurus sit, novit ipse, cui sit gloria & adoratio in sæcula.

De suffragiorum dissidiis in Concilio Tridentino.

SECTIO VII.

VAriantes plurium sententias refert Polanus in Historia Concilij Tridentini, cui in omnibus fidem omnem non abrogamus.

Ex hinc cavillantur Protestantes cujuscumque etiam Generalis Concilij sententiam ac judicium, non esse totius Ecclesiæ judicium, quia nec in Concilio omnes adsunt, nec omnes, qui adsunt, semper consentiunt. Sed respondetur in Concilio totam illam Ecclesiam adesse, quæ de dogmate fidei judicandi potestatem à Christo accepit, ut advertit Stapleton in libro à nobis indicato ad initium harum controversiarum. Atque illi omnes consentiunt, licet non semper in deliberando, tamen in definiendo. Atque hinc fit ut Concilij Generalis sententia, sit totius Ecclesiæ sententia, atque authoritatem totius Ecclesiæ obtineat. Unde Augustinus tum alibi, tum contra Donatistas sæpe, plenarij Concilij sententiam, totius Ecclesiæ consensionem vocat. *Antequam*, inquit, *plenarij Concilij sententia, quid in hac re sentiendum esset, totius Ecclesiæ consensio confirmasset.* Et paulo post in eodem opere, Concilij Generalis decretum vocat *universæ Ecclesiæ statutum.* Plenaria autem *Concilia vocat, quæ ex universo Christiano orbe fiunt.* Non quod præcise ex universis provinciis Christianis, ei omnes Episcopi necessario adesse debeant, sed quia vel ex universis provinciis aliqui Episcopi, vel ex plerisque provinciis, & multo majori ac celebriori orbis Christiani parte, plures Episcopi in hujusmodi Conciliis convenire soleant. Prævia convocatione generali, ac nullo Episcopo non excommunicato, excluso.

Concilij generalis sententia totius Ecclesiæ judiciũ est.

De baptis. contra Donat. l. 1. cap. 18. l. 2. c. 1. & 9. l. 2. cap. 8.

Quod & factum est in hoc Concilio ad quod omnes totius orbis Christiani Episcopi vocati fuerunt, ipsi quoque Græci, ut diximus ex Arcudio lib. 4. *de concordia utriusque Ecclesiæ cap.* 5. Quamvis, ne adventus eorum in Italiam suspectus esset Turcæ, absentiam suam excusaverint. Sed illis multo remotior Patriarcha Mozul venit ex regionibus ultra Euphratem ad Pium IV. anno 1562. ac post præstitam illi obedientiam susceptamque ab illo instructionem Catholicam, Concilio interfuit, ut ejus definitiones ad Assyrios, Persas, Indosque eos referret. qui non pauci sub ejus Patriarchatu Christiani vivunt, dum alij qui tam prope erant adesse contempserunt, nullius præterquam sui ipsorum judicio submissi. Sed & Synodo interfuerunt quinque Cardinales Legati, Patriarchæ tres, Archiepiscopi 33. Episcopi 235. Ordinum generales 7. Theologi 146. ad discutiendas difficultates antequam Episcopi suffragium ferrent, Oratores vero majoris partis principum ac statuum totius Europæ, Et licet consessus Episcoporum in

Græci vocati ad Concil. Trident.

exordio Concilij non esset adeo frequens, in fine ta-
men Concilij antequam dissolveretur cum esset cœ-
tos numerosior, quæcumque statuta erant sub Paulo
III. ac Julio III. quoad dogmata, ac morum refor-
mationem recitata fuit ac lecta publicè, ac nullo re-
fragante probata.

Cæterum plures aliæ circa Concilij decreta con-
troversiæ proponi ac discuti poterant, vel si solius
Polani dolosas objectiones omnes perscrutati fuisse-
mus, apud quem multæ aliæ repetiuntur; quem non
satis vindicas asserendo illum historiam scripsisse, &
quæ ab aliis dicta fuerant narravisse. Quia sic uni par-
ti addictum esse ut oppositæ partis responsiones silen-
tio prætereas, non tam historiam quam apologiam
B redolet, quam ille pro Lotheranis contra Catholicos
scripsit, sub titulo historiæ ut magis fucus lateret.
Has vero omnes controversias, nec limites in tantu
rerum copia nobis præfixi feront ut ventilemus: &
ex iis plurimæ passim repetiuntur apud Theologos
Scholasticos seu morales ac juris Canonici tractato-
res, necnon, qui mentem Concilij de ordine satisfa-
ctionis in pœnitentia indagaront, ac de aliis nostri
temporis disputatis quæstionibus. Quibus omnibus
finem imponet Concilium omnium generalissimum,
adversus quod nulli erit reclamandi locus. Quod
Concilium finem imponet huic volumini, præmissa
oratione quæ ultimo habita est in Concilio Triden-
tino.

Prapanlus. [margin note]

C

ORATIO HABITA IN sessione nona, & ultima sacri Concilij Tridentini,

CELEBRATA CONTINVIS DIEBVS, tertia & quarta Decemb. M. D. LXIV. sub PIO VI. PONT. MAX.

A R.P.D. HIERONYMOR AGAZONO Veneta, Episcopa Nazianzeno & Coadjutore Famagustano.

D

Hic summatim recensentur omnia in Concilio Tri-
dentino definita, quæ & ad pie credendum
& ad bene vivendum pertinent.

AUdite hæc omnes gentes, auribus percipite
omnes qui habitatis orbem. Tridentinum
Concilium jam diu cœptum, aliquando in-
termissum, distractum varie atque divulsum, nunc
demum singulari Dei omnipotentis beneficio, sum-
ma atque incredibili omnium Ordinum ac nationum
voluntate, connectitur atque perficitur. Dies hæc
quidem fœlicissima Christiano popolo illuxit, in qua
templum Domini disturbatum frequenter ac dissipa-
tum reficitur, & absolvitur: & navis hæc una bono-
rum omnium ex maximis ac diuturnis turbinibus at-
E que fluctibus tuta in portu collocatur: quam utinam
conscendere nobiscum ij voluissent, quorum in pri-
mis gratia hæc ipsa navigatio instituta fuit: atque æ-
dificij hujus construendi participes existent, qui
hoc nobis negotium exhibuerunt; majoris nunc pro-
fecto lætitiæ causam haberemus. Sed nostra id certe
culpa non accidit.

Nos urbem hanc in Germaniæ faucibus, id est, in
domus illorum fere limine positam elegimus: nos
custodiam nullam nobis, ne suspicionem illis ali-
quam minus liberi loci daremus, adhibuimus: nos
eam fidem publicam illis concessimus, quam sibi ip-
si composuerunt: nos hic illos perdiu expectavimus,
neque hortari ac rogare umquam destitimus, ut ad
veritatis lucem cognoscendam accederent. Verum
illis etiam absentibus satis, ut puto, à nobis consul-
A tum est. Etenim cùm duo essent, in quibus ægris at-
que infirmis illorum animis medicina fuit adhiben-
da: alterum fidei Catholicæ ac vere Evangelicæ illis
in rebus quæ in dubium ab ipsis vocantur, quæque
opportunæ his temporibus viderentur, explicata &
confirmata, disiectis omnibus ac dissipatis errorum
tenebris, doctrina: alterum disciplinæ Ecclesiasti-
cæ, cujus potissimum depravatione illi se à nobis
defecisse affirmant, restitutio: utrumque, quantum
in nobis fuit, pro temporum horum ratione, cumu-
late præstitimus.

Principio enim sancta hæc Synodus (facta ex lau-
dabili majorum nostrorum consuetudine suæ fidei
professione) ut quoddam quasi fundamentum futu-
B ris actionibus poneret, & quibus testimoniis atque
præsidiis in dogmatibus sanciendis nitendum esset,
ostenderet, veteris ac novi Testamenti libros, qui
essent sine ulla dubitatione recipiendi, antiquorum
Conciliorum probatissimorum exemplo, pie & pru-
denter enumeravit: ac, ne de verbis quidem ulla ex
variis versionibus oriri posset difficultas, certam ac
definitam de Græcis & Hebraicis translationem ap-
probavit. Hinc omnium hæresum caput, utque ar-
cem aggrediens de humanæ naturæ corruptis initiis
ea statuit, quæ veritas ipsa, si loqui posset, expri-
meret. De justificatione deinceps (res magna, &
cum ab antiquis, tum à nostri temporis hæreticis mi-
rum in modum oppugnata) ea definit, quibus &
perniciosissimis eo in genere opinionibus occurrere-
C tor, & recte sentiendi ratio miro quodam ordine,
atque admirabili sapientia (ut in illis Dei spiritum
facile agnoscas) demonstraretur. Præstantissimo
hoc post hominum memoriam decreto hæreses fe-
re universæ jugulantur, & quasi caligo Sole discu-
tiuntur ac dispelluntur: eaque claritas isque splen-
dor veritatis apparet, ut tantum lumen quin videat,
dissimulare jam nemo possit. Subsecuta est salutaris
septem divinorum Ecclesiæ Sacramentorum tracta-
tio: primum simul de omnibus, post de unoquoque
separatim. Hic verò quis non videt, quàm distin-
cte, explicate, abundanter, illuminate, & (quod
caput est) vere tota cœlestium horum mysteriorum
ratio contineatur? Quis in tam magna multiplicique
D doctrina quid aut sequendum aut fugiendum sit, po-
test ullo modo desiderare? Quis in illis omnibus er-
randi locum aut occasionem inveniet? Quis denique
de Sacramentorum horum vi atque virtute dubitare
in posterum poterit cum gratiam illam, quæ illis ip-
sis quibusdam quasi stillicidiis in fidelium quotidie
mentes illabitur, tunc nobis affuisse tam copiose per-
spiciat? Accesserunt ad hæc de sacrosanctæ Missæ
sacrificio, & de Communione sub utraque specie &
parvulorum decreta: quibus quidem nihil sanctius,
nihil utilius, ut de cœlo lapsa, non ab hominibus
composita videantur. Adjungetur his hodie certa de
Indulgentiis, de Purgatorio, de Sanctorum venera-
tione, Invocatione, Imaginibus & Reliquiis doctri-
na, qua non solùm hæreticorum fraudibus & ca-
lumniis obsistetur, sed piorum etiam Catholicorum
E conscientiis plane satisfiet.

Hæc de rebus ad salutem nostram pertinentibus,
quæ dogmata appellantur, & fauste ac fœliciter
erunt peracta: neque aliud quidquam præterea eo
in genere a nobis hoc tempore expectabatur.

In eorum autem quibusdam administrandis cum
nonnulla essent quæ non rite omnino ac recte ser-
varentur, accuratissime, Patres amplissimi, cura-
stis, ut pure illa & caste, atque ex more instituto-
que majorum tractarentur. Ita omnem superstitio-
nem, omnem quæstum, omnem (ut dicunt) irreve-
rentiam à divina Missarum celebratione abstulistis:
vagis, ignotis & criminosis sacerdotibus sanctum
hoc offerre sacrificium interdixistis: rei hujus sacra-
tissimæ usum à privatis domibus & profanis in sacra
& religiosa loca revocastis: molliores cantus &

symphonias, deambulationes, colloquia, negotiationes à templo Domini summovistis. Ita Ecclesiastico unicuique gradui leges illæ à vobis præscriptæ sunt, ut tradito illis divinitus ordine, abutendi nullus usque locus relinquatur. Ita nonnulla Matrimonij impedimenta, quæ ansam quasi quamdam ad violandæ Ecclesiæ præcepta dare videbantur, removistis: facilem veniæ consequendæ viam minus legitime connubij fœdus ineuntibus interclusistis. Quid de furtivis tenebricosisque Matrimoniis commemorem? Equidem ita sentio, si alia nulla causa convocandi Concilium fuisset, (quæ multæ & maximæ fuerunt) propter unam hanc id omnino fuisse faciendum. Nam cum res hæc ad omnes spectet, neque ullus in orbe terrarum universo angulus reperiatur, quem labes hæc non invaserit; curandum meritò fuisset, ut communi huic malo, communi etiam consilio provideretur. Innumerabilium, Patres sanctissimi, & gravissimorum delictorum ac scelerum occasio, prudentissima ista vestra ac prope divina sanctione penitùs ablata est, & Christianæ Reip. gubernationi sapientissime consultum. Accedet ad hæc utilis in primis ac necessaria multorum in Purgatorij, Sanctorum Invocationis, Venerationis Imaginum & Reliquiarum, atque Indulgentiarum ratione abusuum interdictio, qui earum ipsarum pulcherrimam faciem inquinare atque turpare mirum in modum videbantur.

Altera verò pars, in qua de labenti ac prope cadenti Ecclesiastica disciplina fulcienda erat agendum, diligentissime etiam absoluta fuit atque perfecta. Eligentur in posterum ad Ecclesiastica munera obeunda, qui virtute, non ambitione, præstent; quique populi commodis, non suis inserviant, & prosint potiùs, quàm præsint. Enuntiabitur atque explanabitur frequentiùs & studiosiùs verbum Domini, omni ancipiti gladio penetrantius.

Aderunt suis gregibus, & invigilabunt Episcopi, cæterique, quibus animarum cura commissa est; neque extra creditam sibi custodiam vagabuntur. Nihil eniquam proderunt aut ad impure & flagitiose vivendum, aut ad male & perniciose docendum privilegia: nullum sine pœna crimen, nulla sine præmio virtus relinquetur. Pauperum & mendicantium sacerdotum multitudini optime provisum est: certæ unusquisque Ecclesiæ, statutoque operi unde ali possit, adscribetur.

Avaritia, qua nullum vitium est teterius, præsertim in domo Dei, ab ea omnino tolletur: gratis Sacramenta omnia, ut par est, conferentur. Ex una Ecclesia plures, ex pluribus una, ut populi commodum & ratio postulabit, constituetur. Eleemosynarum quæstores (ut appellant) qui sua, non quæ Jesu Christi quærentes, magnum nostræ religioni damnum, magnam infamiam afferebant; ex omni hominum memoria (quod summæ fœlicitatis loco ponendum est) penitus evellentur. Hinc nostra præsens calamitas sumpsit exordium: hinc serpere infinitum malum manareque in dies latius non desistebat: neque occurri illi adhuc multorum Conciliorum cautionibus ac provisionibus potuit. Quamobrem quis non nisi sapientissime factum dixerit, ut membrum hoc in quo sanando diu ac multum frustra laboratum est, ne reliquo corpori noceret, excideretur?

Porro Deo cultus tribuetur puriùs & accuratiùs, atque ita, qui ferunt vasa Domini, mundabuntur, ut ad sui imitationem alios trahant: in quo præclare illud fuit excogitatum, ut qui sacris essent initiandi, ij moribus atque litteris in unaquaque Ecclesia à prima ætate instituerentur, ut quoddam quasi virtutum omnium seminarium illud existeret. Iam vero Provincialibus Synodis restitutis, Visitationibus ad populorum utilitatem, non ad querelam & sumptum renovatis: tradita Pastoribus regendi suos, atque pascendi commodiùs facultate: Pœnitentia publica in usum revocata: Hospitalitate tum Ecclesiasticis hominibus, tum piis locis indicta: in Curatis Sacerdotiis conferendis memorabili ac pœne cœlesti ratione constituta: beneficiorum (ut ajunt) pluralitate sublata: hæreditaria sanctuarij Dei possessione prohibita: modo excommunicationibus imposito ac terminato: primis judiciis iis in locis ubi lites oriuntur, assignatis: singularibus certaminibus interdictis: omnium hominum, ac sacrorum in primis luxuriæ, cupiditati, atque licentiæ freno quasi quodam, quod excuti non facile possit, injecto: Regibus ac Principibus sui muneris diligenter admonitis: aliisque rebus hujusmodi prudentissime sancitis, quis non videt vestras vos, P. optimi, hac etiam in re partes cumulatissime executos? Actum sæpe est in superioribus Conciliis de fide nostra explicanda, moribusque corrigendis: sed nescio an umquam diligentiùs atque distinctius. Hic, præsertim hoc biennio, ex omnium populorum ac nationum, in quibus Catholicæ religionis veritas agnoscitur, non solum Patres, sed Oratores habuimus. At quos viros? Si doctrinam spectemus, eruditissimos; si usum, peritissimos; si ingenia, perspicacissimos; si pietatem, religiosissimos; si vitam, innocentissimos. Numerus hic quoque fuit, ut, si præsentes Christiani orbis considerentur angustiæ, frequentissima hæc omnium, quæ antea fuerunt, Synodus appareat. Hic singula omnium vulnera detecta, mores expositi fuere: nihil dissimulatum est: nostrorum adversariorum argumenta & rationes ita tractatæ, ut eorum tum causa, non nostra, agi videretur. Tertium nonnulla, atque etiam quartum discussa: summa sæpe contentione certatum: eo scilicet consilio, ut, quemadmodum igne aurum, ita quibusdam quasi luctationibus veritatis vires ac nervi probarentur. Quæ enim inter idem sentientes idemque spectantes, discordia potuit existere?

Quæ cum ita sint, licet optandum (ut initio dicebam) summopere fuisset, ut una cum illis hæc agerentur quorum potissimum causa tractata sunt: absentium tamen etiam incolumitati atque saluti ita provisum est, ut alia ratione provideri, si affuissent, non potuisse videatur. Legant illi quæ de fide nostra statuimus, ut Christianum hominem decet, humiliter: &, si lumen eis aliquod fulserit, ne faciem avertant: &, si vocem Domini audierint, corda sua non obdurent. Ac, si ad communem matris Ecclesiæ complexum, unde se illi distraxerunt, redire voluerint, clementiam sibi omnem ac misericordiam tribuendam non dubitent. Sed præcipua illa ratio est, P. A. dissentientes à nobis animos conciliandi, consentientes in fide atque officio retinendi; si quæ hoc in loco verbis sancivimus, re ipsa in nostris Ecclesiis præstemus. Leges etsi optimæ sunt, muta tamen res est. Quid Hebræo populo Dei ipsius ore latæ leges profuerunt? Quid Lycurgi leges Lacedæmoniis; Solonis, Atheniensibus; ad libertatem retinendam, quam ob causam erant conscriptæ, utilitatis attulere? Sed cur externa atque antiqua nimis commemoro? Quæ ad benè beateque vivendum instituta atque præcepta ex unius Christi Domini nostri vita atque doctrina desiderare aut possumus aut debemus? Quid item fuit a majoribus nostris omissum, quod cum ad rectè sentiendum, tum ad præclare agendum pertineret? Medicamentum quidem salutare compositum ac paratum iamdiu habemus: verum si morbum debes expellere, sumendum est, ac per venas in omne corpus diffundendum. Poculo hoc salutis nos primum inebriemur, carissimi, & vivæ atque loquentes leges simus & norma quasi quædam ac regula, ad quam aliorum actiones & studia dirigantur: atque ita sibi unusquisque persuadeat, nihil è Christianæ reip. commodo ac dignitate successurum, nisi, quantum in se sit, studiose præstiterit.

Id curandum nobis cum antea fuit: tum multo erit in posterum accuratius. Etenim, si magistri nostri ac Salvatoris exemplo facere prius debeamus, quam docere: postquam docuimus, quin faciamus, quæ esse potuerit excusatio? Quis ferre nos ac pati potuerit, si, cum non furandum esse demonstraverimus, ipsi furemur? si cum non mœchandum, mœchemur? Sanctos à sancto Concilio: innocentes atque integros ab integritatis præceptis & innocentiæ: firmos in fide atque constantes à fidei nostræ firmata doctrina discedere minime convenit. At tales quidem expectant nos populi nostri, qui nostrum iam diu reditum sustinentes, ea se ipsi ratione consolabantur: fore, ut hanc temporis usuram majori præsentes studio sarciremus. Sed fiet id à vobis, ut spero, Patres sanctissimi, diligenter: & quemadmodum hoc in loco fecistis, ita etiam domi satis Deo atque hominibus facietis. Nunc (quod huius temporis est) Deo primum ipsi maximo atque immortali, maximas atque immortales gratias & agamus & habeamus, qui non secundum peccata quæ fecimus nos, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis, sed diem hunc lætissimum, quem videre multi concupiverunt, nobis non solum videndum, sed etiam celebrandum, incredibili cum totius Christiani populi assensu atque approbatione, sua magna benignitate concessit. Pio deinde IV. summo nostro atque optimo Pontifici gratiæ perpetuæ ac singulares habendæ sunt: qui, cum primum beati Petri sedem ascendit, tanto Synodum hanc instaurandi desiderio exarsit, ut in eo suas omnes curas & cogitationes defigeret. Nuncios statim, viros probatissimos, ad indicendum illis nationibus atque provinciis Concilium misit, pro quorum in primis salute convocabatur. Hi Aquilonis partes prope omnes peragrarunt, rogarunt, obsecrarunt, obtestati sunt: tuta omnia atque amica promiserunt: atque id etiam egerunt, ut in Angliam trajicerent: legatos postmodum pietate ac doctrina præstantissimos, cum interesse illi Synodo, ut mirum in modum cupiebat, non posset, huc misit: ex quibus duos (quorum memoria in benedictione est) statuta die tametsi nulli fere Episcopi convenissent, hic esse voluit. Hi, atque additus eis paulo post tertius, novem menses, atque eo amplius, justum ad Synodum instituendam Episcoporum numerum hoc in loco nihil agentes expectaverunt: cum interea nihil aliud, Pontifex ipse aut ageret aut meditaretur, quam ut Patres quamplurimi quamque optimi, & quam primum huc accederent, & Christiani nominis Reges omnes ac Principes suos huc Oratores mitterent: ut communi omnium voto atque consilio communis hæc causa gravissima omnium atque maxima tractaretur. Quid vero postea omni cura, solicitudine, sumptibus prætermisit, quod ad Concilij hujus amplitudinem, libertatem & commodum pertinere aliquo modo videretur? O singularem Pastoris ac Patris nostri pietatem atque prudentiam: ô summam etiam ejusdem fœlicitatem, cujus auctoritate atque auspiciis jactatum hoc diu, & agitatum Concilium constitit & conquievit. Te Paulum III. te Julium, mortuos appello: quamdiu, quantoque studio videre, quos nos videmus, exoptastis, quot in eam rem sumptus, quot labores insumpsistis? Quamobrem vere tibi atque ex animo, Pie sanctissime ac beatissime gratulamur, quod tantam tibi lætitiam, tantam tuo nomini laudem (id quod maximum divinæ in te benevolentiæ argumentum est) Dominus reservavit, quem nos precibus omnibus, ac votis supplices oramus, ut te nobis incolumem, pro Ecclesiæ suæ sanctæ commodo atque ornamento & quam citissime reddat & quam diutissime conservet. Serenissimo etiam Imperatori gratias agere & gratulari jure optimo debemus. Ille potentissimorum Cæsarum, qui propagandæ Christianæ religionis miro quodam desiderio flagrarunt, animum, ut locum, referens, urbem hanc ab omni periculo liberam conservavit, & nos ut tutam tranquillamque pacem traheremus, sua vigilantia perfecit, magnamque nostris animis securitatem, assidua trium suorum Legatorum summorum virorum præsentia ac prope pignore, attulit. Ille de nostris his rebus pro sua eximia pietate sollicitus mirifice fuit.

Ille à se atque à nobis dissentientes homines, ex obscurissimis, in quibus versantur tenebris, eruere, atque ad sanctæ hujus Synodi clarissimam lucem aspiciendam adducere maximopere laboravit. Regum præterea Christianorum ac Principum in Concilio hoc amplissimis suis legationibus ornando, & suos vestræ auctoritati fasces submittendo, pia maxime voluntas grata nobis memoria prosequenda est. Jam vero quis est, Illustrissimi Legati & Cardinales, qui se vobis debere plurimum non fateatur? Vos nostrarũ actionũ duces optimi ac moderatores extitistis. Vos, ne nostra aut in decernẽdo in dicendo libertas violari aliqua ex parte videretur, incredibili patientia ac diligentia curastis. Vos nulli corporis labori, nulli animi contentioni pepercistis, ut ad optatum res exitum, quod alij multi vestri similes frustra tentaverunt, quamprimum perduceretur. In quo præcipuam quamdam ac propriam lætitiam habere tu, Morone Illustrissime atque ornatissime debes: qui cum vigesimo ab hinc anno primum præclaro huic ædifitio lapidem posueris, extremam nunc manum post alios multos huic operi architectos adhibitos, fœliciter, pro summa tua ac prope divina sapientia, impones. Factum hoc tuum egregium ac singulare omnium sermone perpetuo celebrabitur, neque ulla umquam ætas de tuis his laudibus conticescet. Quid de vobis dicam, Patres sanctissimi, quam bene de Christiana republ. vestris his præstantissimis actionibus meruistis? quanta vestrum uniuscujusque nomini commendatio, quanta gloria à Christiano populo universo tribuetur? Vos vere patres, vere pastores & agnoscent omnes & prædicabunt: vobis suam unusquisque vitam atque salutem acceptam libentissime referet: O diem illam populis nostris jucundissimam atque lætissimam, in qua primum revisere illis nos atque amplecti à templi Domini ædificatione redeuntes contigerit.

Sed fac, tu Domine Deus noster, ut tam eximiæ de nobis opinioni egregiis factis respondeamus, & semen hoc, quod in agro tuo seminavimus, uberem fructum afferat, fluatque ut ros eloquium tuum: atque quod fore aliquando pollicitus es, fiat temporibus nostris, ut unum sit omnium ovile, & unus pastor, atque is potissimum Pius IV. in tui nominis gloriam sempiternam. Amen.

CONCILIUM GENERALE ULTIMUM judicii universalis super omnia hominum opera, præside Jesu-Christo assidentibus Apostolis anno incerto.

JUdicia Dei *abyssus multa* Psal. 35. quæ Judicia ab initio mundi incœperunt cum de bonis & malis Angelis Judicium tulit Deus, ac de primis parentibus Adamo & Eva, cum eos variis hujus vitæ ærumnis cum tota progenie, nec non morti subdidit. In progressu vero sæculorum omnia sunt Judiciis Dei plena, quæ nobis exhibent tam sacræ quam prophanæ scripturæ, dum & bonos plerosque præmiis à Deo affectos, contra vero impios & irreligiosos pluribus flagellis ac suppliciis mactatos ob oculos ponunt. Sic tremor Cain, diluvium tempore Noe, captivitas filiorum Israel in Ægypto, submersio Pharaonis in mari rubro cum antecedentibus plagis, destructio exercitus Senacherib, Nabuchodonosor Regis è Regno ejectio, Ananiæ & Saphiræ occisio per D. Petrum, Juliani interitus & innumera alia peccatorum supplicia per universam historiam sparsa Dei sunt Judicia. Sed in fine mundi complebit con-

firmabitque Judicia omnia in Judicio ultimo ac generali, in quo dijudicata omnia dijudicabuntur ac controversiæ omnes cum summa justitia ac veritate finientur, juxta illud Psalm. 74. *Cum accepero tempus ego justitias judicabo.*

Hoc Judicium ultimum jure merito Concilium seu Synodos Generalissima appellari potest ad quod congregabuntur gentes omnes, ut nulla unquam fuerit aut futura sit per omne ævum major congregatio seu congregatos spectemus, seu causam cur congregentur, seu præsidem qui futurus est Christus Dominus Rex Regum & Dominus dominantium, summus Sacerdos & Pontifex in æternum. Post illud enim nullum aliud expectandum est Concilium.

B D. Bernardus seu quisquis est auctor sermonis ad Clerum in Concilio Rhemensi congregatum, qui inter ejusdem D. Bernardi Sermones reperitur, judicium generale Concilium nuncupat seu synodum,
Matth. 5. dum his verbis Clerum alloquitur. *Vos estis lux*
Ps. 81. *mundi: ego dixi dij estis & filij excelsi omnes: verumtamen sicut homines moriemini & sicut unus de principibus cadetis*, &c. Unde cadent vel quo? de latere Domini in profundum inferni. Fratres, duo mala magna restant, mors videlicet & judicium. Dura est enim conditio mortis, & idcirco rarus est qui velit mori. Sed quæ cura mori, cum hæc sit via universæ carnis *eta quo ibo à Spiritu tuo & quo a facie tua*
Ps. 138. *fugiam?* cum dicat Apostolus, *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque rationem de his quæ gessit in corpore suo sive bonum sive malum.* C Fratres, aliam synodum pronuntio vobis, ubi Dominus Deus sedebit in judicio & ibi omnes nos oportet repræsentari...sive sit Papa, sive Cardinalis, sive Archiepiscopus sive Episcopus, sive dives sive pauper, sive doctus sive indoctus, ut referat unusquisque rationem de his quæ gessit in corpore suo. Heu quid fiet de hisquæ quisque gessit in corpore Christi quod est Ecclesia? Ecclesia Dei vobis commissa est, & dicimini Pastores, cum sitis raptores &c.

Nec à nomine abludit scriptura Psalm. 1. *Ideo non resurgent impij in Judicio neque peccatores in Concilio justorum*; Etsi enim impij ibi sint futuri præsentes, non tamen stabunt aut consistent, quia condemnati causa sua cadent, cum è contra Justi ibi causam suam obtinere debeant, ideo vocatur eorum Concilium. D Sed & Matth. 5. *reus erit Concilio.* Ubi Theophilacti interpres. *Quisquis igitur injuria affecerit fratrem suum, contumelia invadens, obnoxius erit Concilio συνέδριον sanctorum Apostolorum quando sedebunt Judicantes duodecim tribus Israel.*

Si vero res quæ in Conciliis geri solent spectemus multo majori ratione Concilium vocare poterimus solemnem illam congregationem hominum, ut recipiat unusquisque prout gessit.

In Conciliis enim reformatur Ecclesia à pravis moribus, quos hominum seu malitia seu infirmitas inducere solet: & hic Christus cum ventilabro justitiæ purgabit aream suam ac triticum emundabit, ut exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam neque rugam.

E In Conciliis impij damnantur, hæretici anathematisantur, Simoniaci privantur gradu & beneficiis, variæque pœnæ statuuntur adversus legum prævaricatores: quid aliud vero erit in Judicio cum Deus anathemate percutiet omnem terram, separabitque malos de medio Justorum tanquam contumaces & in malo obstinatos? ac si in tribunali illo horrendo de verbis otiosis reddenda est ratio, quanto magis de scriptis pestilentibus, de scandalis, de hæresibus, de corruptelis Verbi Dei palam & publice expositis?

In Conciliis præsidet Spiritus sanctus nec erratur; nec errabit in Judicio Christus, cum unicuique æqua lance jus suum tribuet. Isaiæ 11. *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ & intellectus, &c. Non secundum visionem oculorum judicabit neque secundum auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes & arguet in æquitate pro mansuetis terræ.*

In Conciliis aperitur liber Evangeliorum ut inter hæreses & Evangelia judicetur. Quid vero hoc aliud quam libri qui in Judicio aperientur? Apocal. *& libri aperti sunt.* Quos libros venerabilis Beda interpretatur de duobus testamentis, & Alcazar ejus mentem sequitur. Ratherius porro Veronensis qui sæculo nono florebat, in tract. *de contemptu Canonum* hoc videtur etiam extendere ad Libros Canonum qui eduntur in Conciliis. Sed velimus nolimus, ipsos legis Dei quos modo tam obdurater odimus atque contemnimus Libros habebimus Judices, ipsos accusatores, quos haberi oportuerat defensores. Scriptum est enim Daniel. 7. &c.

In octava Synodo act. 1. duo ligna posita inveniois cum Evangelio, ut intelligamus etiam crucem in Conciliis propositam fuisse, quæ minime deerit in Judicio, in quo *parebit signum filii hominis* Matt. 24. Neque obstat illud Ecclesiæ, *hoc signum Crucis erit in Cælo cum Dominus ad judicandum venerit*, nam etiam vera Crux dici potest signum Crucis, idest, instrumentum habens figuram Crucis.

Imagines deferri solitas ad Concilia testatur Gregor. Papa II. epist. 2. ad Leonem Isaurum Imperatorem: sic etiam imagines traditæ fuerant, ipsique Pontifices imagines ad Concilia deferebant, nec ullus ex Christi amantibus ac Religiosis hominibus iter peragens absque imaginibus peregrinationes obibat, utpote qui virtute præditi atque apud Deum probi essent. In Judicio vero non imagines, sed ipsi sancti aderunt omnes.

Jejunium observandum & eleemosynæ distribuendæ ante Concilium ex decreto Concilij Ravennatensis 2. rubrica 16. & nobis bonis operibus & satisfactoriis pro expiatione peccatorum vacandum est, antequam adveniat dies magnus Concilij Generalis.

In Conciliis subscribunt decretis prælati majores & aliquot magis insignes ac Religiosi viri, quibus jus competit suffragij, idque tanquam Judices cum Summo Pontifice; sic quoque in Judicio generali Apostoli ac majores sancti sententiæ Christi ultimæ subscribent tanquam assessores, eamque comprobabunt, juxta illud Psal. 149. *Exaltationes Dei in gutture eorum & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis Judicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis eius.*

Denique post Conciliorum definitionem apparent qui sunt hæretici, qui Catholici. Nam ante definitionem Conciliorum transfigorant se hæretici in Angelos lucis, volunt ipsi haberi pro Orthodoxis, venditant se quasi soli essent illuminati ac filij lucis: Catholicos aspernantur quasi errantes & viam veritatis ignorantes, & qui fideles sunt ab infidelibus tanquam infideles ac seducti à seductoribus habentur: sed post Concilia Arriani, Macedoniani, Nestoriani, Eutychiani, Acephali, Monotelitæ, Iconoclastæ, Bruisiani, Albigenses, Hussitæ, Lutherani, Calvinistæ, qui se tantopere jactabant, de hæresi convicti sunt: itidem erit post promulgatam Judicij definitionem, qui veri, qui pij, qui fideles, qui Religiosi erant, apparebit, sicut & qui falsarij, qui errantes, qui irreligiosi; unde voces illæ impiorum Sap. 5. *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei & inter sanctos sors illorum est? ergo erravimus à via veritatis & justitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis, &c.* ad quæ alludans

sanctus Ephrem Syrus tract. 1. de variis tormentis inferni. Tunc amarissime illachrymantes ejulantesque dicent: ô quo pacto in negligentia atque torpore tempus nostrum transegimus? ô quo modo illusi sumus? ô quomodo divinam scripturam audientes irridentesque nos ipsos irrisimus? ibi nobis Deus loquebatur per scripturas & non attendebamus, hic jam clamamus & suam a nobis faciem avertit, &c.

In fine Conciliorum fiunt plures faustæ acclamationes in gratiam Pontificum, Imperatorum, eorumque a quibus fides integra inviolataque servata est: pronuntiantur quoque anathematismi & exectationes contra impios hæreticos, fideique ac Ecclesiæ & religionis hostes. Neque istud deerit in Concilio Generalissimo Judicij ultimi. Sancti Christo lætis vocibus acclamabunt, maledictionesque contra impios intorquebunt. Psal. 149. *Exultationes Dei in gutture eorum, &c. ad faciendam vindictam in nationibus increpationes in populis* Dicent lætis vocibus. Vivat Christus altissimus Dei filius, vivat æquissimus Judex vivorum & mortuorum. Regnet in sæcula sæculorum mitissimus Redemptor noster, mortis triumphator. In nomine Jesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum. Laudetur nomen ejus sanctissimum per omnem æternitatem. Vivat Serenissima Regina Angelorum, Mater & Virgo incomparabilis. Ametur in sæcula sæculorum immensa Dei bonitas. Vivat martyrum constantia, coronetur Doctorum fides, palmas decoris gerat Virginum puritas. Benedicta sit in æternum perseverantiæ sanctæ invicta firmitas: at contra intorquebuntur fulmina contra impios. Maledicta sit impietas, & divini cultus negligentia, maledicta sit hæreticorum contumacia; maledicta ingratitudo, Dei oblivio, luxuria, superbia, avaritia, maledicta sit vitiorum cohors, peccatorum spurcitia, &c.

Quod ipse apparatus judicij errores multos evidenter condemnabit.

MAtth. 24. dicitur crucis vexillum judicem Christum præcessurum, *tunc parebit signum filij hominis, & tunc plangent omnes tribus terræ.* Addunt alij reliqua passionis instrumenta apud Uuiquerium c. 21. §. 2. versu 1. Id convincet errorem Prædestinanorum, qui putant non pro omnibus Christum fuisse mortuum: ideo enim crux ostendetur ut cognoscant quo pretio redempti sunt omnes & agnoscant consilium iniquitatis suæ, qui de tanta redemptione fructum noluerunt accipere. Dicitur quod veniet in magna majestate & omnes Angeli ejus cum eo Matth. 25. *cum venerit filius hominis in majestate sua & omnes Angeli ejus cum eo.* Id arguet errores tot hæreticorum qui ipsum aut verum hominem aut verum Deum negaverunt. Per hæc siquidem tam vera ejus divinitas quam humanitas patebunt.

Dicitur quod ipsius Apostoli cum ipso sessuri judicabunt Matth. 19. *cum sederit filius hominis in sede maiestatis, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* Hoc arguet errorem eorum qui potestatem Apostolorum ac Ecclesiæ non desinunt impugnare, cum ad tantam dignitatem promoti erunt primi duces ac præsules Ecclesiarum. Dicitur quod voce sensibili proferentur sententiæ tam pro justis quam contra iniquos ob diversa ipsorum opera. Matth. 25. *venite benedicti Patris mei, &c.* Hoc manifeste convincet errores asserentium bona opera non esse meritoria, & quod non datur liberum arbitrium in homine ad bene & male agendum: nec enim alia opera laude aut supplicio digna sunt, quam quæ fiunt ex libera voluntate non ex necessitate, nec pœnam meretur qui mandatum sibi impossibile prætergressus sit. Unde & commemorans opera propter quæ daturus est regnum cœlorum, non commemorat majora sanctorum facinora, ut quod B. Vincentius in equuleo tortus fuerit & D. Laurentius in craticula assatus, sed tantum aliqua vulgaria & inter homines non valde difficilia, ut mali videant quam facile illis fuerit hoc ipsum præmium adipisci. Nec enim à te reposcit, amice, ut carnem tuam disciplinæ verberibus dilaceres ut S. Dominicus; nec noctibus jungas dies in oratione cum S. Francisco: nec te spelæo concludas ut D. Paulus primus eremi cultor: nec tibi pectus lapidum ictibus dirumpas ut D. Hieronymus: absit, sed illud quod minimo possis labore facere, quale est fame pereunti succurrere, si tibi suppetit facultas, panis frustum elargiri mendicanti, gressum unicum ad hospitale, ut præclare observat de Lanuza Episcopus Barbastiensis hom. 6. de extremo judicio §. 14.

Tantum abest ab æquitate Christi judicis ut in illo judicio illos tantum percutiat anathemate quibus non fuerit liberum bene agere in vita, quod deesset illis gratia qua mandata Dei possibilia ipsis fierent, aut auxilio & gratia sufficienti privati fuerint durante vita, ut in hoc judicio juste possent excludi à gloria. Quæ non esset necesse amplius hic repetere, nisi essent quibus hæc dogmata placeret in Theologiam comportare, quibus quamdam reprobationem ex mero beneplacito divino cum æquitate summa judicij divini, in quo rationes omnium discutiendæ sunt, concordare moliuntur. Quasi vero talis reprobatio judicij æquitati non contradiceret.

Controversiæ huius Concilii Generalissimi.

QUia vero ad singula fere Concilia Generalia, præcipua aliquot capita controversiarum adjunximus, non pigebit & in hoc ultimo Concilio omnium Generalissimo etiam aliqua addere ad hujus controversias spectantia. Hæc porro tractant Theologi omnes qui cursum Theologiæ ad finem usque perduxerunt, nec difficile erit in quolibet ex iis similia reperire. Sequuti tamen sumus in istis Auctorem qui nobis tunc erat ad manum, Pelbartum de Theminar in rosario Theologiæ pag. 4. aliquibus immutatis, detractis aut additis ut melius visum est, iis maxime quæ inservire possunt ad convincendos hæreticos & quosdam errores in hoc sæculo grassatores.

Utrum sit futurum Judicium Generale?

ARguitur quod non; quia dicitur Nahum 1. *Non judicabit* Deus *bis in idipsum*, sed nunc Deus judicat de singulis hominum operibus, cum post mortem unicuique pœnas vel præmia secundum merita reddet. Et etiam in hac vita quosdam pro malis vel bonis operibus punit vel præmiat, ergo videtur quod non sit aliud Judicium futurum. Item in nullo Judicio executio sententiæ præcedit Judicium, sed sententia divini Judicij est adeptio regni vel exclusio à regno, ut patet Matth. 25. cum ergo aliqui adipiscantur regnum æternum, & rursus quidam ab illo perpetuo excludantur: videtur quod nullum aliud Judicium sit futurum post illud particulare quo quis judicatur in morte.

Item propter hoc aliqua in Judicium oportet adduci, quia dubium est quid diffiniendum sit de eis: sed ante finem mundi determinata est unicuique damnatorum sua damnatio & cuique Sanctorum sua beatitudo, videtur igitur quod non oporteat aliquod Judicium fore futurum.

In contrarium dicitur Joan. 5. *Procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt in resurrectionem Judicii*, igitur erit aliquod generale judicium futurum. Respondetur, quod futurum sit generale judicium, est notum ex fide & ratione. Et probat D. August. xx. de Civit. Dei utriusque testamenti scripturis. Unde Salvator exprobrando civitatibus ubi multas virtutes fecerat dicebat; *Væ-*

rumtamen dico vobis, Tyro & Sydoni remissius erit in die judicii quam vobis, Matt. 11. Et paulo post, inquit civitati. *Amen dico vobis quia terra Sodomorum remissius erit in die judicii quam tibi.* Ubi evidentissime hic prædicit diem judicij esse futurum. Atque hoc semper crediderunt Judæi, imo & ante diluvium hoc prædixerat septimus ab Adam Enoch, cum hoc esset maximum frænum ad continendos homines à peccatis & libidinibus, quæ illius tempore abundabant. Refertque Prophetiam ejus Judas in sua epistola Canonica, quam Prophetiam potuit viva voce edere, & hæc per traditionem conservari, ut de libro Enoch necesse non sit sermonem instituere, rationes sunt.

Prima est D. Aug. super Psal. 54. *Contristatus sum in exercitatione mea.* Veniet finalis determinatio ut nec boni ultra exerceantur per malos, nec mali corrigantur à bonis; debet enim finaliter separari purum ab impuro ut sic impuri relegentur & pœnis & carceribus, sicut ostendit per totum lib. 20. de Civit. Dei. Debet enim multitudo prævisa ad regnum actu determinari ad possidendum illud, & tota alia multitudo relinqui carceri, ut sic sit sequestratio duarum civitatum scilicet supernæ Hierusalem & Babylonis. Secunda est congruentia: quia non sufficit secreta justitia in polina, ex quo non est omnibus nota; ergo non videtur sufficere punitio malorum occulta, nec retributio etiam bonorum nisi fiat præsentibus omnibus, & hoc est quod dicit Apost. 1. Corinth. 4. *Illuminabit abscondita tenebrarum & manifesta faciet consilia cordium.* Ut quilibet in speciali sua merita aut demerita consideret ac quo ad alios tam personas quam merita & demerita in generali attendat, ut puta omnes relictos in terra reprobos, omnes obviam Christo raptos in aera. Vel ut omnium cogitationes tam personarum quam meritorum aut demeritorum etiam in speciali divino miraculo causentur in quolibet. Ex quo enim cognitiones tales non sunt oppositæ formaliter, & possunt successive in eodem intellectu succedere, quid mirum si possit Deus eas simul infundere? & si sic fiat, tempus nullum aut modicum exigitur. Vel ut divino miraculo unico actu intelligendi in quolibet quilibet se & alios distincte cognoscat & merita & demerita; nec mirum si Deus possit talem actu producere speciem quæ hæc omnia simul repræsentet. Tertia congruentia, ut sicut fuit unus exitus omnium rerum in creatione a Deo: ita decet ut sit una finalis reductio ad fines debitos unicuique per operationem istam a Deo, de qua Salvator Joan. 5. *Pater meus usque modo operatur & ego operor.*

Adde id judicium præter privatum, debere compensare justorum damna quorum virtus in hac vita sæpe latuit, & opprobriis ac irrisionibus oppressa fuit & abscondita: onde illud sapientiæ 5. *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum*, &c. corpus quoque peccati complex apparere debet judici. Sed & Deus vult justitiam suam omnibus probari, & inscrutabiles sapientiæ suæ vias manifestari: ut enim qui periodum solam orationis legit, non plane concipit sensum ex antecedentibus & consequentibus suspensum: sic effecta providentiæ non satis videntur, donec totus contextus Conciliorum Dei appareat. Quin etiam quorumdam scelera non sunt completa ante finem mundi. Arrius, Pelagius, Mahometus, Lutherus Calvinus in multos annos produxerunt scelera sua per doctrinam nempe & exemplum. Quare expectandus est sæculorum exitus, ut frondes & fructus integros videant, carpantque longam probrorum mercedem ab iis quos deceperunt. Fœcunda fuerunt eorum scelera in alieno solo ut scribit acute Joannes Eusebius in *Theopolitico* pag. 1. cap. XV. & XVI.

Ad primum argumentum respondetur quod quilibet singularis est quædam persona, & etiam est pars totius humani generis, unde ei duplex judicium debetur. Unum particulare quod de eo fiet post suam mortem, quando recipiet juxta ea quæ in corpore gessit, quamvis non totaliter, quia non quoad corpus & hoc secundum quod est persona. Aliud judicium debet esse de eo, secundum quod est pars totius humani generis; sicut aliquis judicari dicitur secundum humanam justitiam, quando etiam judicium datur de communitate cujus ipse est pars. Nec Deus judicat bis in idipsum: quia non duas pœnas pro uno peccato infert, sed pœna quæ ante judicium complete inflicta non fuerat, in ultimo judicio complebitur, scilicet in corpore & anima.

Ad secundum dicitur, quod propria executio illius generalis judicij est vocalis separatio bonorum & malorum ab invicem: quæ separatio generale judicium non præcedet: sed nec hoc judicium præcessit executio: quia boni post judicium amplius præmiabuntur tum ex corporis gloria, tum etiam ex Sanctorum numero & meritis, & per contrarium similiter reprobi punientur. Ad tertium dicendum, quod quamvis cuilibet homini ante judicium generale sit certa notitia de damnatione vel præmio, non tamen omnibus innotescit omnium justa præmiatio vel damnatio, &c.

Utrum in judicio Christus ab omnibus videbitur in forma gloriosa?

ARguitur quod non: quia oculus non potest videre nisi in proportionata distantia; sed in judicio aliqui ita erunt remoti à Christo propter maximam hominum multitudinem, quod erit distantia improportionata oculo ad videndum Christum: ergo non videbitur ab omnibus, nec in forma gloriosa, nec aliter. Item lumen corporis glorificati improportionabile est oculo non glorificato, sed damnati non habebunt oculos glorificatos; ergo humanitatis Christi gloriam non videbunt. Item visio humanitatis Christi delectabilis est videnti, sed damnati nullam delectationem habebunt; ergo non videbunt gloriosam Christi humanitatem.

In contrarium dicitur Luc. 21. *Tunc videbunt filium hominis in nube venientem cum potestate magna & maiestate:* Respondetur quod sicut dicit D. Augustinus lib. 1. de Trinit. boni & mali visuri sunt judicem vivorum & mortuorum: sed proculdubio eum mali videre non poterunt nisi secundum formam qua filius hominis est, sed tamen in claritate in qua judicabit, non in humilitate in qua judicatus est. Cujus ratio est, quia judicare & judicari actus sunt oppositi. Primus respicit potestatem, secundus vero infirmitatem. Et ideo sicut in primo adventu quando venit ut pro nobis judicaretur apparuit in natura humana mortali: ita in secundo adventu quando veniet ut judicet, apparebit omnibus in forma humana gloriosa. Et quamvis mali visuri sint gloriam corporis, gloriam tamen animæ ejus non videbunt, nec oculo corporali nec intellectuali; nisi in quibusdam effectibus suis de quibus dolebunt. Sed eam boni videbunt, & quantum ad gloriam corporis oculo corporali, & quantum ad gloriam animæ, mentali.

Deinde oportet ut in majestate judicis veniat, qui prius in humilitate peccatoris venerat. Oportet enim ut cum confusione impij illum videant, quem cum impudentia cruci affixerunt, talio reddendus est filio Dei, ait ibid. Eusebius.

Ad primum argumentum dicendum, quod nullus tantum distabit quin ipsum videat, quia erit in aere eminens & maxima claritate refulgens, & ideo valde à longinquo poterit videri. Vel potest dici quod sicut supernaturaliter fiet ut sua vox à remotioribus partibus audiatur, quæ per naturam non posset audiri: sic supernaturaliter fiet ut à remotiori loco videatur.

Ad secundum dicendum quod in potestate hominis glorificati est ut ostendat gloriam corporis sui oculo

rum activorum sit in patiente dispositu; electi eo quod **A** totaliter erunt perfecti per gloriam, erunt totaliter indispositi ad susceptionem doloris, juxta illud Apocalyps. 21. *dolor non erit ultra*. Ad secundum dicendum quod mali cognoscent bona quæ aliquando fecerunt, & ex hoc amplius affligentur. Magnus enim dolor est cum homo cognoscit multa perdidisse bona. Unde Boët. 2. de consol. ait. In omni adversitate fortunæ infœlicissimum genus est infortunij fuisse fœlicem. Vel potest dici quod reprobi post resurrectionem ita perfecte erunt a pœna possessi, quod omnino erunt indispositi ad gaudij susceptionem: & licet placeant eis bona quæ fecerunt, quia sciunt se minus punitos quam si ea non fecissent; tamen illa complacentia nullum poterit eis gaudium gignere propter ipsorum indispositionem ad gaudendum. **B**

Utrum omnia videantur simul ab omnibus in judicio existentibus?

ARguitur quod sic; quia dicitur Job. 8. *Induetur confusione*. Gloss. viso judice mala omnia ante oculos mentis versantur. Item etiam ratione videtur, quia insimul infligetur tota pœna, ergo simul & scienter ponderabitur culpa. Si ergo magnitudo culpæ pendet ab actibus & circumstantiis & earum iteratione; omnia hæc manifestari debent simul.

In contrarium arguitur, quia unum solum intelligimus secundum Philosophum, ergo non plura simul; non ergo poterunt omnia simul videri. Item in damnatis non erit natura melior quam nunc est, ergo si eorum intellectus nunc non potest plura intel- **C** ligere simul, nec tunc poterit: quod si tunc poterit, ergo sublimatus erit. Respondet S. Bonavent. ubi supra quæst. 3. quod omnes repente simul omnia peccata videbunt, & credendum est magis quod simul. Ad quod intelligendum, notandum quod simul videre multa hoc potest esse tripliciter; aut ratione ejus in quo videt; quia videt multa uno intuitu, & sic in speculo æterno est videre multa, quia idem homo ibi videt diversa: aut ratione sublimitatis intellectus qui efficitur deiformis per gloriam, unde videt multa sicut Deus, licet non omnimode, sicut Angelus beatus simul cognoscit Deum in se, & creaturam in Deo & in proprio genere: aut ratione divinæ virtutis hoc facientis, quæ tamen non efficit gloriam ut ostendat ei exemplar externum, sed levat intelle- **D** ctum ut possit aliquid supra se vel ad gloriam vel ad pœnam. His tribus modis videbunt animæ bonæ in judicio. Primis duobus modis in patria, sed tertio tantummodo animæ malæ in judicio. Utrum autem post sic videant in inferno hoc non determino, quamvis non improbabiliter dici possit ut pœna unius sit consummata & uniformis.

Ad primum dicendum quod illud verum est per virtutem divinam. Ad secundum dicendum quod illa sublimatio potius est depressio, scilicet in ostensione omnium turpitudinum. Sicut enim recogitatio multorum bonorum amplificat lætitiam: ita recogitatio multorum malorum amplificat tristitiam. Post librorum conscientiæ apertionem erit judicij disceptatio.

Sed diceres contra prædicta. Videtur quod non vi- **E** deantur in judicio omnia nude, saltem quo ad operum circumstantias, quia dicunt electi Matth. 25. *Quando vidimus te esurientem?* & similiter dicunt reprobi. Respondet Lyra ibidem, quod non est quæstio procedens ex ignorantia, quia justi certitudinaliter cognoscent quod opera misericordiæ facta Christi membris, Christus reputat sibi, & è converso. Hic est quæstio admirationis pro magnitudine gratiæ quæ fiet electis; & miseriæ quæ infligetur reprobis.

Utrum in judicio erit vocalis disceptatio?

ARguitur quod non; quia Sap. 4. dicitur, *dirumpet illos inflatos sine voce*. Et August. 20. de Civit. dicit quod Deus conscientiam reproborum convincet sine ulla sermonum prolixitate.

In contrarium dicit Greg. 26. Moral. quod illi reprobi verba judicis audient qui ejus fidem saltem verbo tenuerunt: sed hoc de Verbo Dei interiori intelligi non potest, ergo intelligitur de verbo vocali. Respondet Richard. in 4. dist. 47. art. quæst. 2. quod dixerunt aliqui quod nulla ibi erit disceptatio vocalis, sed tantum mentalis, quia vocalis esset superflua, eo quod illi qui erunt in judicio mutuo cognoscent conscientias suas: opinionem suam confirmantes per D. Augustinum 20. de Civit. quod simul omnes & singuli judicabuntur; sed si cum quolibet in singulari, esset disceptatio vocalis, illud judicium per maximum tempus protenderetur. Alij qui magis videntur concordare cum sensu sacræ Scripturæ, dicunt quod ibi erit disceptatio & mentalis & vocalis, quia Christus qui judicabit Deus est & homo; ideo judicabit modo divino & humano: ex hoc erit majus gaudium sensibile bonorum, & major dolor sensibilis reproborum. Unde non erit frustra: ac sicut in corporali ejus apparitione, gaudebūt justi & tristabuntur reprobi. Mentalis ergo & vocalis erit citatio, quia etiam mentaliter ad judicium vocabuntur & etiam per ministerium Angelorum, juxta illud Matth. 13. *Mittet Angelos suos & congregabit electos suos*, quod facient Angeli cum tuba. Mentalis etiam & vocalis erit reproborum accusatio, accusabunt enim eos conscientiæ eorum secundum Apostolum Rom. 2. Et erit iniquitas quæ erit omnibus manifesta. Christus autem vocaliter accusabit eos, ut habetur Matt. 25. dicens eis: *Esurivi & non dedistis mihi manducare, &c.* Nec hoc erit contra formam recti judicij quod judex proponet contra eos, quia ipse procedet ex officio suo. Testificatio etiam erit mentalis & vocalis, quia omnes videbunt conscientiam cujuslibet; itaque in conscientiis propriis testificabitur quilibet esse verum illud de quo conscientia accusabit impium. Angeli etiam qui fuerunt custodes eorum specialiter testificabuntur contra eos; quod non tantummodo tenent fideles, sed etiam Philosophi plures, ut patet in lib. de Deo Socratis. Homines etiam electi vocerenus contra eos testificabuntur. Sententia etiam definitiva non tantum mentaliter, sed etiam vocaliter referetur; ut patet Matth. 25.

Ad primum dicendum quod illud verbum debet intelligi de voce excusationis, quia erunt inexcusabiles, & sic exponit gloss. ibidem. Ad secundum dicendum quod August. non dicit quod fiet sine sermone, sed dicit sine sermonis prolixitate.

Utrum disceptatio erit de solis operibus misericordiæ?

ARguitur quod non, quia dicitur Matth. 12. *De omni verbo ocioso quod locuti sunt homines, reddent rationem de eo in die judicij*. Item omnia debent versari in judicio pro quibus est sententia ferenda; sed sententia contra reprobos non solum proferetur pro defectu operum misericordiæ tantum; sed etiam pro aliis criminibus: ergo non tantum erit disceptatio, &c.

In contrarium habetur Matth. 25 ubi Salvator non dicit aliquam disceptationem futuram nisi de operibus misericordiæ. Respondetur quod multa sunt alia opera illis præstantiora, ut opera misericordiæ spiritualia, Martyrium & alia: nec est ratio cur minus laudabilia discutiantur aliis silentio præteritis. Tamen in judicio erit disceptatio mentalis & vocalis. Prima erit de omnibus operibus non tantum in speciali, sed etiam in singulari. Utrum autem de aliis

operibus quam de operibus misericordiæ ibi vocalis aliqua disceptatio sit futura, certum non est apud omnes, quamvis satis certum sit quod fiet præcipuè de illis, ut appareat omnibus manifestè, quod qui peccata per opera misericordiæ non redemerunt, indigni sunt misericordia. Iuxta illud Iacobi 2. *Iudicium sine misericordia* scilicet salvante, *illi qui non fecerit misericordiam.* In hoc tamen peculiaris est opinio Leonardi Lessij lib. 13. de perfectionibus divinis, quod Christus Matth. 25. formam judicij describens meminerit potius operum misericordiæ, quam aliorum, ut homines, præsertim plebeios, qui ad spiritualia & majora parum sunt comparati, excitaret, ut quæ sint utilissima ad obtinendam remissionem peccatorum: hanc autem rationem in judicio cessaturam in quo etiam innumeri salvabuntur qui talia opera non fecerint, ut infantes, Religiosi & pauperes.

Vrestonus l. 5. de mor. reip.

Nec quidquam argui potest in Lessij verbis, sed in hæc parte Protestantes in Dei justitiam & in ipso ingenitum odium peccati, impiissimi plane inveniuntur. Volunt enim nullum scelus, infidelitate excepta, fidei justitiam & gratiam adoptionis expellere. Quamobrem quando ad tribunal supremum homines sistendi, tunc secundum eorum sententiam, inquiret solum Deus an crediderint nec ne: reliqua ad impletionem mandatorum ipsius adeoque ad observantiam juris naturalis pertinentia dissimulanter aut ignoranter relinquet, minime ea examinaturus aut judicaturus. Enim vero blasphemum affirmare puritatem divini judicij tam in hac vita quam in altera, non prosequi odio animam & propter fidem superstitem non imputare credentibus alia peccata: quando quidem fidei præsentia ea potius exhibeat in oculis Dei turpiora pœnisque majoribus digniora. Hujusmodi Dei judicium maneret certe vel uni hominum operi nempe fidei adstrictum, quod Protestantes tamen nefario dogmate Deo permittunt: affirmantes ipsum non prosequi odio adulteros ac rebelles in suos principes si modo credant: non transcripturum similes ad pœnas æternas, si credentes solum invenerit. An Dalilæ istæ umquam cœlestem Samsonem dementabunt vel cæcum exhibebunt, quo minus ipsorum horrenda dogmata flagitiaque ab alto despiciat?

Argumenta ad partem primam procedunt de disceptatione mentali; Argumentum vero ad partem secundam de vocali.

An excusatio dicentium sibi gratiam defuisse, in judicio à Christo admittenda?

NOstrorum temporum infelicitas inducit hanc quæstionem. Cum enim non paucis usque scientiæ nomine commendatis videatur gratiam sufficientem ac multo magis efficacem sine quibus nullum bonum salutare perficitur, omnibus non dari adultis ac ratione utentibus, sed has gratias ex mero Dei placito his non illis distribui prout Deus voluerit: nec ullum medium ordinarium à Deo institutum esse ad has gratias acquirendas, quasi essent gratiæ gratis datæ quæ ad aliorum utilitatem dantur quasi sorte quadam, iis quibus inspirat Spiritus S. prout vult: inde colligi posse videtur reprobos in judicio à quibus exigetur ratio defectus ac inopiæ bonorum operum, exceptione legitima uti posse, dicendo sibi gratiam aut sufficientem aut efficacem non adfuisse, nec in eorum potestate situm fuisse ut haberent. Enimvero sicut si exigeretur ab homine ratio cur non prophetaverit, miraculave non patrarit; legitima esset excusatio, dicendo gratias gratis datas ad hæc peragenda, non dari omnibus: ita profecto de bonis operibus minime adimpletis dici posset, gratias gratum facientes ut sufficientem & efficacem non dari omnibus ad bona opera perficienda: sibi ergo non magis imputari posse ad reatum & damnationem defectum bonorum operum non concessis sibi gratis gratum facientibus ad ipsa exequenda, quam defectum miraculorum aut prophetiarum non concessis sibi gratiis gratis datis quibus hæc patrantur.

Et certe propter hanc rationem non exquiretur in judicio ab omnibus cur miracula non patrarint, nec erit ista causa condemnationis eorum quibus hæ gratiæ gratis datæ non impertitæ sunt: cur ergo exquiratur ratio de defectu bonorum operum ab iis quibus denegatæ fuerunt gratia sufficiens aut efficax quocumque nomine censeantur? Unde patere potest quantum imminuant fidem judicij generalis, hujus doctrinæ assertores: cum justitia Dei non appareret in hoc judicio nisi impij durante vita potuissent bene operari auxilio talis gratiæ, quam ideo asserunt omnes scripturæ.

Quod inde orietur confusio impiis.

REspondetur quod prout ex sacris colligere possumus scripturis. Primo separabuntur ab invicem boni à malis, ac ipsis malis in terra remanentibus, electi elevabuntur in aëra, sicut dicitur Matth. 25. *Separabit eos ab invicem sicut pastor segregat oves ab hædis, & statuet oves quidem à dextris, hædos vero à sinistris.* Deinde reprobos iterum secundum impiorum demerita in diversis aciebus coarctabunt Angeli, secundum quod dicit Salvator Matth. 13. *Tempore messis dicam messoribus; colligite primum zizania & alligate ea in fasciculos ad comburendum.* Et ibidem. *Exibunt Angeli & separabunt malos de medio justorum.* Secundo reprobi videntes electos rapi gloriose in aëra turbabuntur: dicentes illud Sap. 5. *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperij; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam & finem illorum sine honore. Quid nobis profuit superbia, jactantia, divitiarum copia quid contulit nobis? transierunt omnia sicut umbra.* Tertio reprobi flebunt fletu magno universaliter. Zach. 12. *Planget terra, familiæ & familiæ seorsum*, & Matth. 24. *Et plangent se omnes tribus terræ.* Quarto reprobi vallabuntur undique. Unde Greg. O quam angustæ erunt viæ reproborum undique! superius erit judex iratus, inferius horrendum chaos, à dextris peccata accusantia, a sinistris dæmonia infinita ad infernum trahentia, intus conscientia urens, exterius mundus ardens, latere erit impossibile, apparere intolerabile. Quinto judex feret sententiam pro electis, in qua quatuor continentur, prout dicitur Matth. 25. Primum invitatio amorosa; ibi, *venite.* Secundum commendatio dulcorosa; ibi, *Benedicti Patris mei.* Tertium remuneratio copiosa; *ibi, possidete paratum vobis regnum.* Quartum perpetuatio gloriosa: ibi, *quod vobis paratum est à constitutione mundi.* Et concludit rationem dicens. *Esurivi enim & dedistis mihi manducare, &c.* Sexto in sententia reproborum similiter continebuntur quatuor. Primum, separatio, ibi, *discedite.* Secundum exprobratio, ibi, *maledicti*; ubi Chrysost. dicit quod multa reprobis tunc Iudex objiciet dicens: Creavi vos ad imaginem & similitudinem meam, & vos eam nequiter prophanastis: Angelorum meorum custodiam dedi vobis, & vos eorum monita contempsistis; Patriarchas, Prophetas, Apostolos misi vobis, & eos audire noluistis. Insuper homo factus sum pro vobis, triginta annis serviens vobis salutem vestram procurando, discurrendo, jejunando, prædicando, in oratione pernoctando, at mea monita derisistis, neglexistis, contempsistis. Insuper pro vobis venditus sum, ligatus, consputus & flagellatus, crucifixus, felle & aceto potatus, mortuus sum, ubi est tantarum mearum injuriarum fructus? Ego paradisum vobis aperui, gratiam meam obtuli, sem-

Quidam tribuunt D. Anselmo.

per juvare paratus fui, regni mei gloriam vobis repromisi, non coegi vos, sed libertatem spiritus vobis dedi, amorem solummodo & voluntatem bonam à vobis requisivi. Quid ultra debui facere & non feci? ecce ista columna ad quam pro vobis ligatus fui; ecce flagellum quod me cecidit, ecce hoc caput quod pro vobis spinis coronatum est, ecce crux in qua pro vobis pependi, vos autem contempsistis & res terrenas plusquam meam justitiam amastis. Insuper videbatis me in membris meis per domos esurire & sitire, & non dabatis manducare, corda vestra indurantes; *Esurivi enim & non dedistis mihi manducare, &c.* Tunc clamabunt & dicent, *quando vidimus te, &c.* Tertio in sententia reproborum continetur inflictio pœnæ, cum dicitur *in ignem.* Quarto in illa sententia continetur irrevocabiliter pœnæ perpetuatio; cum dicitur, *æternum.* Et quis poterit habitare cum ardoribus æternis?

Nec tam cito lata erit sententia quin eam sequatur exequutio: quia cum Iudex sit omnipotens, sermo ejus ita erit efficax, ut ignis quo mundus ardebit irruat in miseros eosque undique involuat, simulque terra sub eorum pedibus ad inferos usque maximo hiatu se aperiat, ut tota multitudo damnatorum cum igne involuente, videntibus sanctis omnibus, præcipitetur. Quod totum fiet cum immenso fragore & strepitu, tum ignis corripientis, tum terræ dissultantis, tum hominum cadentium, gementium, ululantium, exclamantium. Quæ colligit Lessius lib. 3. *de perfect. divin.* cap. 23. ex his scripturæ locis Psal. 96. *Ignis ante ipsum præcedet & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, nimirum post latam sententiam. Psalm. 139. *Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos, in miseriis non subsistent.* Cadent, quia ex alto vi sententiæ judicis in eos ignis cum carbonibus ardentibus immittetur, quo in ignem inferni dejiciantur. Psal. 93. *Mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea.* Ubi loquitur Propheta de extrema illa fovea, in qua cadent omnes peccatores in die judicij.

Quanta futura sit majestas Præsidis hujus generalissimi Concilij?

ET *vidi*, ait D. Ioannes Apoc. 20. *Thronum magnum & candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit Terra & Cœlum, & locus non est inventus eis.* Si litteram spectes vix poterit intelligi quo pacto Cœlum & Terra fugiant à conspectu throni, in quo sedebit Christus in judicio. Ideo quidam dixerunt, quod Christus in judicio adeo lucidus, adeo sanctus & perfectus apparebit, ut omnis perfectio quæ inveniri potest in Cœlo & in Terra, idest, in Angelis & hominibus, nihil prorsus æstimari debeat: sicut enim adveniente sole & superlucente in hemisphærio nostro, statim lux stellarum evanescit, quæ nihil est in comparatione fulgoris solis, & quasi dictæ stellæ videntur fugere & non habere locum, imo desinere esse in præsentia luminis: ita in judicio in conspectu Christi, omnis species & sanctitas tam Angelorum quam hominum quasi æstimabitur nulla comparativè ad speciem, pulchritudinem & sanctitatem Christi: onde dicitur fugere Cœlum & Terram à conspectu ejus & non esse eis locum. *Michael Arelatensis in Apocal.*

Malim dicere hic figuram esse sanctæ rhetorices qua utitur scriptura ad denotandam & depingendam paucis verbis majestatem Christi in judicio ultimo, ac quam terribilis erit, à cujus primo intuitu Cœlum & Terra fugam arripiunt non audentes in conspectu ejus stare aut permanere. Quid ergo miselli homunciones, rei ac plurimorum peccatorum sibi conscij? audiendus Tertullianus librum *de spectaculis*, his verbis concludens, descriptione extremi judicij in quo spectaculum exhibebitur cui nullum aliud par

Tertullianus de judicio.

aut simile unquam extitit. *At enim*, inquit, *supersunt alia spectacula, ille ultimus & perpetuus dies, ille nationibus insperatus, ille derisus, cum tanta seculi vetustas & tot ejus nativitates uno igni haurientur. Qua tunc spectaculi latitudo? quid admirer? quid rideam? ubi gaudeam, ubi exultem, spectans tot ac tantos reges qui in Cœlum recepti nunciabantur, cum ipso Iove, & ipsis suis testibus in imis tenebris congemiscentes? item præsides persecutores Dominici nominis sævioribus quam ipsi flammis sævierunt, insultantibus contra Christianos liquescentes? quos præterea sapientes illos philosophos coram discipulis suis una conflagrantibus erubescentes, quibus nihil ad Deum pertinere suadebant, quibus animas aut nullas, aut non in pristina corpora redituras affirmabant; etiam Poetas non ad Rhadamanti nec ad Minois, sed ad inopinati Christi tribunal palpitantes? tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate: tunc histriones cognoscendi solutiores multo per ignem: tunc spectandus auriga in flammea rota totus rubens: tunc Xistici contemplandi non in gymnasiis sed in igne jaculati, nisi quod nec tunc quidem illos vellem visos, ut qui malim ad eos potius conspectum insatiabilem conferre, qui in Dominum desævierunt. Hic est ille (dicam) fabri aut quæstuariæ filius, sabbati destructor, Samarites & dæmonium habens. Hic est quem à Juda redemistis, hic est ille arundine & colaphis diverberatus, sputamentis dedecoratus, felle & aceto potatus. Hic est quem clam discentes subripuerunt, ut resurrexisse dicatur, vel hortulanus detraxit, ne lactuca sua frequentia commeantium læderentur. Ut talia spectes, ut talibus exultes quis tibi prætor, aut consul, aut quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? & tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem spiritu imaginante repræsentata. Cæterum qualia illa sunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt? credo circo & utraque cavea & omni stadio gratiora.*

Probatur Gratia Sufficiens ex libris Novi Testamenti pro asserenda æquitate judicii ultimi.

AC primo probatur ex cap. 3. Apocalypsis, *Ego sto ad ostium & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum.* Hic enim Dei impulsus fit per Gratias prævenientes seu excitantes quas nos sufficientes vocamus, quibus incitatur voluntas ad consentiendum bono operi. Quomodo vero diceret, *si quis aperuerit intrabo*, si non esset in potestate cujuslibet aperire? ducta quippe est similitudo ab iis qui clausis foribus domi recluduntur, qui interdum pulsantibus aperiunt, nonnunquam dissimulant, ad quod alludens sponsa dixit, Cant. 5. *Pessulum ostii mei aperui dilecto meo.* Sed si plura exoptas in hunc locum Apocalypsis, suppeditabit abunde Sherlogus in cap. 2. Canticorum *vestig.* 22. *in explanat. Mystica sect. unica.*

Secundo probatur ex epistolis Canonicis, ex cap. 3. epist. 2. D. Petri. *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* An expectat quispiam ab aliquo, quod probe scit eum præstare non posse? quomodo ergo excæcatos aut obduratos expectaret Dominus ad pœnitentiam, si non haberent auxilium sufficiens, quo possent ad pœnitentiam reverti?

Tertio probatur ex epistolis D. Pauli: ex cap. 2. epist. 1. ad Timotheum: ubi hortatur Apostolus ut orationes ad Deum fundantur pro omnibus hominibus, *Quia*, inquit, *hoc bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: unus enim Deus, unus mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro*

omnibus. Quæ sententia pluties repetitur ab Apostolo, ut intelligamus Christum omnibus auxilium sufficiens ad salutem impetrasse, quandoquidem pro omnibus redemptionem se obtulit, ut omnibus quantum est ex parte sua salutem procuraverit, cupiens omnes salvos fieri, si non apponerent obicem. Quod etiam Divus Augustinus sensit tractans hunc locum Apostoli, de Spiritu & littera cap. 33. etsi alias varie philosophetur. Sed & Theophilactus versans similem locum Apostoli ad Hebræos 2. *ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem:* sic explicat ejus mentem: Deus enim non ex debito, sed ex gratia filium suum nobis dedit in mortem, non pro fidelibus tantum, sed pro universo terrarum orbe: *etsi enim omnes non sunt servati, ipse tamen quod sui officii erat implevit.* Scilicet Redemptoris omnium, cui incumbebat media sufficientia ad salutem omnibus acquirere: unde connexæ sunt inter se assertiones de morte Christi pro omnibus, & de gratia sufficiente, ut qui unam admittit, alteri subscribat necesse sit: unde nec induratos eximit Apostolus, quin auxilium a Deo sufficiens sibi paratum habeant, cum scribit ad Rom 2. *Ignoras quod patientia Dei ad pœnitentiam te expectat?* Non enim aliter patientia exerceretur a Deo erga induratos, si non possent ad pœnitentiam gratiarum excitantium subsidiis se flectere, sicut non exercetur erga dæmones & damnatos, qui privati sunt omni gratiæ subsidio, ut se ad Deum convertant.

Probatur Gratia sufficiens ex libris veteris Testamenti pro asserenda æquitate iudicii ultimi.

IMpugnatorum gratiæ sufficientis antistes Revet. Yprensis in titulo capitis 8. lib. 3. tom. 1. ait statum veteris Testamenti figurativum & propheticum non attulisse Judæis gratiam sufficientem, sed potius impedientem. Quasi vero sine injuria Christi dici possit, ullam gratiam ab eo profluxisse, quæ fuerit impediens. Quod minus convenienter dictum impulit nos ut à novo Testamento ad vetus procedamus, præsupposita tamen partitione illius in quatuor partes, ut methodice docet Doctor Lyranus *Prologo in Genesim*, videlicet in libros legales, historiales, sapientales & prophetales: nam quia vetus & novum Testamentum se habent sicut rota in medio rotæ, ut habetur Ezech. cap. 1. vetus in totidem partes, quot novum dividitur, quæ correspondent sibi, scilicet Evangelium libris legalibus, epistolæ libris Sapientialibus, Acta Apostolorum historialibus, & Apocalysis Prophetalibus: onde sicut ex libris novi Testamenti testimonia produximus pro Gratia Sufficienti, idem præstabimus ex his quatuor classibus librorum veteris Testamenti, ut exinde appareat traditionem Gratiæ Sufficientis fere ab ipso mundi exordio inchoatam & ex illo tempore in quo in Adamo vitiatum est genus humanum, ut loquitur D. Augustinus epist. 157. ad nostrum ævum prorogatam esse, ut non omnes veteris Testamenti filij gratiæ prorsus ignari dici debeant, licet illius plures fuerint contemptores.

Quem in apparatu huius summæ sequuti sumus.

Primum igitur ea libris prophetalibus Oseas, cap. 13 prodit, ubi sic Deus loquitur, *perditio tua ex te Israël, ex me tantum auxilium tuum.*

Post Oseam duos ea majoribus Prophetis maxime insignes seligimus apod quos hæc veritas comprobatur: sic enim loquitur Deus Ezechielis 18. *Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, & facite vobis cor novum & Spiritum novum: & quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus, revertimini & vivite.* Quæ verba illusorie dicerentur a Deo, si non esset in potestate peccatorum ad eum sese convertere, carentque auxilio ad conversionem sufficienti, quam consequentiam pij abhorrent, solus Calvinus admittit lib. 3. Instit. cap. 24. his verbis. *Ecce vocem ad eos dirigit, sed ut magis absurdescant; lumen accendit, sed ut reddantur cæciores; doctrinam profert, sed qua magis obstupescant; remedium adhibet, sed ne sanentur.*

Alter textus est apod Isaiam ubi Deus conqueritur cap. 5. contra Israelitas, *Quid ultra debui facere vineæ meæ & non feci? an non expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?* quibus satis Deus demonstrat se ex parte sua non defuisse Israelitis prævaricatoribus: at quo pacto, si ne quidem auxilium sufficiens suppeditavit? hoc regerere possent Judæi: caruimus omni auxilio sufficienti, quare non est æquum quod deficiente circa nos cultura sufficienti uvas expectares, & sterilitatem nobis improperes: an expectant sapientes de tribulis ficus, & de saxis oleum? quid sumus absque gratia tua nisi tribuli, & saxa durissima? expectasne ut quod nobis est impossibile præstemus, cum imperfectum nostrum videant oculi tui?

Nec juvat eos solutio ridicule asserentium auxilium illud sufficiens dedisse in Adamo, cum esset in statu innocentiæ, ad quem Deus respexit hæc improperans Judæis. Neque enim hæc exprobratio ad Judæos magis attineret quam ad barbaros quoslibet qui in Adamo eodem favore & gratia donati sunt. Legi potest inter cæteros D. Basil. magnus in hoc cap. Isaiæ.

Sed quoniam inter libros Prophetarum reponuntur Psalmi, juvat expendere versus illos ea Psal. 18. *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultavit ut gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio ejus: & occursus eius usque ad summum eius, nec est qui se abscondat à calore eius.* Quam Prophetiam egregie de Christo explicat D. Thomas Commentariis in hunc Psalmum, aitque idem contingere de Spiritu sancto quod de sole materiali. *Multi autem*, inquit, *possunt se abscondere & non recipere calorem solis, sed sol ex parte sua, se exhibet omnibus: sic Spiritus sanctus effunditur ubique & potest ab omnibus recipi, nisi aliquis se per malitiam abscondat.* In quem D. Th. conceptum collineat Castanæus Episc. Pictaviensis, qui quondam usus præceptore, uno ex Coriphæis doctrinæ contrariæ, ab eo tamen numquam adduci potuit ut Gratiam Sufficientem negaret, quare sic scribit in hunc Psalmum. *In sole posuit tabernaculum suum*, in sole, Christo, &c. *à summo cælo egressio eius* gratiæ quæ homines beat, cum a Deo proficiscatur, *& occursus eius*, dum liberi arbitrio obviam propetat, *usque ad* summum immensæ bonitatis *eius*, qui tantum donum largitur: vel extenditur occursus iste usque ad summum gratiæ, quatenus unicuique sufficiens tribuitur; *neque est qui se abscondat a cœlesti calore eius*, cum neminem prætereat.

Castanæus Pictaviensis Episc.

Nec ab isto sensu abludit Baptista Folengius Psalmorum interpres non ignobilis. Et ante ipsum Remigius Altisiodorensis Episcopus in eumdem Versum. *Non est qui se abscondat, idest, excusare possit, à calore eius, idest, à cognitione vel à munere. Sicut enim magnus ignis calet & splendet, ita Christus calet, quia nullus est qui non habeat aliquod munus sua gratiæ quo eum possit agnoscere, nec etiam paganus aliquis*, &c. Sed & hoc ipsum intellexit ipse D. Augustinus cum scribit lib. de Pastoribus cap. 14. Non habebis quid respondeas judici tuo quem non vis esse Pastorem tuum. Non habebis inquam quod respondeas judici tuo, non vidi, non audivi. Quid est quod non scisti? *Nec est qui se abscondat à calore eius.* Et in eumdem Psalmum D. Augustinus: cum autem verbum etiam caro factum est & habitavit in nobis, non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis. *Ipsum enim penetravit verbi calor.*

Inexcusabilis peccator in iudicio.

a. Eadem veritas confirmatur ex libris Sapientialibus, quales sunt illi qui vulgo Salomonis esse dicun-

tur. Ac maxime ex cap. 15. Eccles. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui: adjecit mandata ac praecepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te.* vers. 18. *apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam: ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi.* In quibus verbis apertissime videmus expressum humanæ voluntatis arbitrium tum ad bonum tum ad malum. Et cum ad bonum extendi non possit, nisi sufficientibus gratiæ auxiliis donata sit, consequenter colligimus gratiam sufficientem sine qua homo quivis bonum amplecti non posset. Nec dubium est, inquit Jansenius Gandavensis, hæc cuivis hominum dici, non soli homini in statu innocentiæ constituto: sicut & Deuteron. 30. similia dicuntur, unde verisimile est hujus libri Authorem hæc desumpsisse. Sic enim ibi dicitur *considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum, &c.* & subdit ad versum 17. Porro mandata quæ hic adjecta dicuntur, non tantum ea intelligenda sunt, quæ in scriptura Genesis expresse primo homini data leguntur, de manducando vel non manducando fructu paradisi, sed mandata naturalis legis, quæ & Adamo & successoribus ejus impressa est & cordi infixa. Quæ mandata exprimuntur mox cap. 17. cum dicitur: *& dixit illis, attendite ab omni iniquo & mandavit illis unicuique de proximo suo.* Hæc Gandavensis. Quibus præoccupat quæ adversarii retorquere solent; ista intelligi de homine in statu innocentiæ & nondum corrupto, degenti.

Jansenius Gandavensis.

Sed & manifestius Sapientiæ liber loquitur cap. 11. *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt & nihil odisti eorum quæ fecisti: parcis autem omnibus, quia tua sunt, Domine, qui amas animas.* In qua sententia quot verba tot fere argumenta pro gratia sufficienti. Quid enim est misereri omnium, ut bene perpendit Lessius in tract. de Prædestinatione & reprobatione Angelorum & hominum sect. 6. nisi omnibus præbere opem ut à miseria resurgant: *& dissimulare peccata hominum propter pœnitentiam*, nisi non punire privando vita, ut pœnitentiam agere queant, quam sine auxilio sufficienti agere nequeunt? *Diligis enim omnia.* Ad quid nisi ad bonum salutis, &c. *& nihil odisti eorum quæ fecisti*, denegando eis illud sine quo necesse esset in perditionem abire. *Parcis autem omnibus quia tua sunt, Domine, qui amas animas.* Potuissetne scriptura clarioribus verbis sinceritatem divini amoris & viscera paterna erga omnes aperire, cum omnes creaturæ Dei sint, qui salutem animarum exoptat. *Ecce*, inquit, Ezechielis 18. *omnes animæ meæ sunt, ut anima patris, ita & anima filii mea est.* Unde certe colligas Deum unicuique animæ auxilium aliquod dare sufficiens ad salutem, quomodo enim aliter ejus amor ergo animas spirituales ad æternitatem paradisi creatas, pateficeret?

Quod idem adhuc expresse denotatur cap. 12. *O quam bonus & suavis est Domine spiritus tuus in omnibus! ideoque eos qui exerrant partibus corripis: & de quibus peccant admones, ut relicta malitia credant in te Domine.* Nec istis obstat textus Ecclesiastes 11. *considera omnia opera Altissimi, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Quia intelligitur de eo quem Deus in hora mortis despexit per damnationem ex qua non est exitus. Vel si intelligatur de despectione illa quæ fit per substractionem abundantioris piorum motuum ac impulsuum copiæ, idem est ac si diceret, istud esse valde difficile, quod in moralibus pro impossibili dici solet, sicut ejusdem lib. cap. 1. dicitur *perversi difficile corriguntur*, ubi difficile vocat quod hic impossibile. In Hebræo quippe utrobique eadem sunt verba, ut annotavit Cornel. à Lapide in hoc cap. 7. Ecclesiastes.

3. Eadem veritas luculenter adhuc demonstratur ex libris Historialibus veteris Testamenti, quales sunt libri Iosue, Iudicum, Ruth, libri Regum, Paralipomenon & alii. Hi siquidem libri omnes maxime nobis exhibent divinas correctiones ac puniones contra illos homines qui mandatorum Dei prævaricatores exstiterunt. Hinc tam sæpe proponuntur in his libris strages populi Israelitici ac cædes regum. Ex quibus pervium est intelligere mandata divina illis impossibilia ad servandum non fuisse. Et consequenter gratiam illis non fuisse denegatam qua essent possibilia, cum vires naturæ eis adimplendis impares sint. Si ergo Deus mandata dedit hominibus, eorumque inobedientiam severissime castigavit, ut horum librorum fideli narratione constat, data erat illis gratia sufficiens cui illi resistendo reos se constituerunt. Quis enim, verissime scribit D. Augustinus lib. de fide cap. 9. non clamet stultum esse præcepta dare ei, cui liberum non est quod præcipitur facere, & iniquum esse eum damnare, *cui non fuit potestas jussa complere?* Nec juvat adversarios, quod hic post Calvinum lib. 2. Instit. cap. 5. solent respondere, impotentiam servandi præcepta non excusare à peccato, nec à peccati pœna: quia nimirum ex originali peccato derivata est illa impotentia, & ex ea naturæ corruptela qua ultro Adam se diaboli tyrannidi addixit, Dei mandatum in paradiso prætergrediens. Unde factum est ut illa impotentia sit pœna peccati, nec a peccato excuset quemquam. Sed cum nonobstante hoc Calvini effugio damnata sit propositio Calvini, in Trident. Sess. 6. cap. 11. ubi decretum est Deum impossibilia non jubere, per latus Calvini confossum est dogma Iansenianum quod omnino rationi repugnat. Nisi velit, Deū post peccatū præcipere posse homini, ut nunquam ægrotet, nunquam senescat aut morti cedat, & his præceptis si non obtemperaverit, æternis eum addicat suppliciis. Tam enim orta est impotentia hæc servandi ex peccato, quam impotentia servandi præcepta decalogi. Quare si injuste toties populus Israel in libro Iosue, Iudicum, Regum, & aliis, adversariorum suorum potestati, fuso prius exercitu, traditus est, ob prævaricationem Legis divinæ; si reges ipsi Israel ob eamdem causam toties a Deo mulctati sunt, & transgressiones Legis, & transgressionis pœnam cavere poterant; & cum id aliter fieri non posset etiam ex adversariorum mente quam per gratiæ auxilia, & hæc illis præsto fuisse, & his illos restitisse concludendum est.

Libri historiales.

Sed fortassis probationem istam generalem esse & convenire posse omnibus ferè scripturæ libris conquerentur, nec esse specialem iis libris in quibus Historiæ Sacræ delineantur. Agamus ergo & pro eorum voto, aliquid specialius eis exhibeamus ex iisdem libris depromptum. Mulier sapientis titulo donata, Thecuitis nimirum, illud nobis suppeditabit. 2. Reg. cap. 14. quæ cum vellet fortissimo quodam argumento inducere Davidis animum ad misericordiam erga filium Absalonem, iampridem ab illo ejectum propter fratricidii crimen, *Omnes morimur*, inquit ad illum, *& sicut aquæ dilabimur in terram quæ non revertuntur. nec vult Deus perire animam, sed retractans cogitat ne penitus pereat qui abjectus est.* Quasi diceret ad David, tu Rex imago Dei es in terra, ad te spectat potissimum Dei virtutem & magnificentiam imitari. Ille non vult vel unum ex omnibus mortalibus vita æterna privari, sed quantum est in se vellet omnes ad conspectum suum in æterna beatæ visionis requie aliquando admitti: cur ergo tu filium tuum Absalonem tamdiu exulem ab aula tua & a facie tua, non in gratiam recipis? Etenim verba illa, *qui non vult animam perire*, intelligunt Angelomus & Tostatus ad illum locum, de perditione animæ per damnationem æternam, à qua Deus vellet omnes & singulos liberari, si gratiæ ejus ad pia opera

Mulier Thecuitis

vocanti obsequi vellent ex animo. At sapientis istius argumentum insipiens esset, si tunc temporis Iansenianum dogma viguisset. Ex illo enim respondere potuisset David: Falsum est quod Deus neminem velit perire, imo verò paucos admodum ad salutem promovet, ejectis cæteris a sua cura & providentia: quare si filium Absalonem reduci non patiar, faciam quod Deus agit erga innumeros homines. Quod cum factum non sit, non solum sapientis illius Thecuitis, sed & ipsius pij regis mentem fuisse hanc sentire debemus, quod Deus erga singulas animas pia viscera gereret ad earum salutem, si ex parte sua non deessent.

Libri legales.

4. Probatur id ipsum ex libris legalibus, idest ex Pentateucho & quinque libris Moisi, qui idcirco legales dicuntur, quod primarium eorum argumentum sit lex data in monte Sinaï. Etsi enim totus liber Genesis ac fere media pars Exodi exordia mundi ac primorum hominum gesta delineent, id tamen in ordine ad legem ipsam ordinatur, ut ad eam audiendam ac servandam præparentur homines ac excitentur, per exempla bonorum ac malorum, dum his vident bene cessisse ob exhibitum Deo cultum debitum: illis contra adversa omnia accidisse ob numinis contemptum: sicut observavit Guillielmus Parisiensis *de leg.* Probatur autem ex Deuteronomio cap 30. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non supra te, neque procul positum, ut possis dicere: quis nostrum valet ad cælum ascendere ut referat illud ad nos, ut audiamus & opere compleamus?* Convenio hic adversarius. Qua via mandatum Dei toti populo facile est, si non habeat vim & in illo non supponatur gratia sufficiens ad illud opere complendum? Sciunt enim ipsi qua infirmitatis plaga percussum est genus humanum, non posset ergo quis sincere dicere homini, facile tibi est miracula patrare, si gratia aut donum miraculorum in eo non existeret: idem est penitus, de adimpletione mandatorum divinorum si exuler gratia, qua corroboretur voluntas ad eorum exsequutionem.

Sed ad mundi ipsa primordia accedamus propius atque in iis gratiam ipsam sufficientem inspiciamus. *Genes.* 3. nimirum ubi Deus loquitur ad Cain primogenitum peccatorum ac reproborum. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Ubi Targbum vertit. *Verumtamen in manum tuam tradidi potestatem concupiscentiæ tuæ, & tu dominare ei sive ad bonum sive ad malum.* Insignis plane hic locus ad demonstrandam tum humanam libertatem, tum gratiam sufficientem eidem adjunctam, quam Deus ipse in Caino astruit, ut Dominus esset suarum passionum tam in malum sine gratia, quam in bonum gratiæ beneficio. Ac quoniam hoc loco convincuntur hæretici, mirum est quantũ hic impudenter ac temere nugentur, contra quos plures erudite ac luculenter scripserunt. Ut inter cæteros Bellarminus *de gratia & libero Arbitrio* lib 5. cap. 22 Etsi enim verba illa divina ad Cainum directa varias pati possint explicationes, illa tamen probanda est & ad fidei dogmata astruenda valet, quæ pluribus ex sanctis Patribus placuit, ex quibus legitimum scripturæ sensum venari debemus, ut docet Concilium Tridentinum Sess. 4. quare etsi varios conceptus Patres habuerint ad ista verba, quos collectos videre est apud Procopium Gazæum in Genesis hoc caput, & apud P. Ioannem *de la Haye*, commentariorum in Genesim tom. 1. Non solvitur difficultas afferendo aliam interpretationem quorumdam Patrum: illa enim quæ pluribus Patribus arrisit legitima erit, nonobstante alia explicatione, cum plures sensus possint esse unius & ejusdem loci Scripturæ sacræ, quod ejusmodi sensuum ubertas & Dei scripturarum conditoris majestatem & ipsius scripturæ excellentiam supra cæteros libros summopere commendat.

Quare vanum est, quod Calvinus lib. 4. adversus

A Pighium cum magno contemptu ac fastidio locum hunc & similes alios non multum negotij posse facessere etiam mediocribus ingeniis asserit, sub prætextu alterius explicationis, quæ textui etiam quadrare possit. Esto enim, admittatur hæc explicatio, sed & propter hanc, illa non est repudianda, cui plures Patres à Bellarmino laudati ubi supra, adstipulantur. Quibus addi potest Hugo de sancto Victore parvus Augustinus dictus, ad hunc locum Genesis, & Alcuinus interrogatione 84. in Genesim, & D. Thomas in expositione illa aurea in eamdem Genesim quæ inter ejus opera adscribi solet, atque alij plures.

Hic mihi statuendum esse signum deliberabam, cum occurrit difficultas non modica asserentium, B non minori stultitia quam fatuos ob dementiam incarceratos, laborare eum oportere, qui sibi imaginaretur Tiberios, Caligulas, Nerones, & Domitianos motos fuisse secreto quodam instinctu ad implorandam Dei gratiam, cum corruptissimis suis passionibus ac desideriis indulgerent; nec perditos homines experiri se habere piam intellectus cogitationem ac voluntatis affectionem, dum in scelera ruunt præcipiter: inde etiam infert tanquam ex certa demonstratione, destructionem opinionis communioris & minus subtilis cæterorum Molinistarum de Gratia sufficiente. Quia plures non sentiunt se habere cogitationem ac affectionem illam: ergo carent gratia sufficiente. Quod firmat authoritate Bellarmini lib. 2 *de Gratia & Libero Arbitrio* cap. 6.

Neronem caruerit gratia sufficiente.

C Quod dicat *non semper adesse auxilium sufficiens ad conversionem, ut vel experientia ipsa testatur, non enim sentimus assiduè nos illuminari, aut immitti bona desideria quibus excitemur ad conversionem.* Quod dictum Bellarmini ex paritate rationis extendit ad destructionem gratiæ sufficientis in casu alicujus tentationis, quoniam neque tunc plures se sentiunt illuminari ac pio tangi desiderio. Tum provocat, quotquot in Universo existunt, Molinistas. Inquirant quantum voluerint, certus sum, ait, hoc argumentum infirmius non esse argumento Cardinalis Bellarmini, aut illo minus invictum, nec utriusque inveniri posse ullam solutionem rationi innixam.

Uerum, cum non ita coërceamus intra limites solius orationis, gratiam sufficientem, quin etiam, cum D Deo ita placuerit, eam extendamus ad quamlibet cogitationem ac affectionem mali alicujus vitandi ac boni exercendi, tota hæc ratiocinatio collabitur, si demonstremus quoslibet etiam depravatissimos, non carere piis istis cogitationibus ac affectionibus, etsi illas non sentiant, quia non reflectunt se super se. Prius tamen quibusdam præmissis de dictis à Bellarmino, qui ibidem expresse asserit auxilium sufficiens ad resurgendum à peccato nemini deesse loco & tempore. Licet non detur omni momento, quia scilicet præceptum resurgendi à peccato non obligat sub pœna novi peccati incurrendi, omni momento & tempore. Et satis est si detur eo tempore quo obligat præceptum pœnitentiæ: sicut datur cum est necessarium ad vitandum novum peccatum in periculo gravis tentationis. Unde etsi in utroque casu auxilium Dei sit E necessarium, non tamen in omni momento necessarium est: quia, ut non semper obligat præceptum pœnitentiæ ad resurgendum à peccato: sic in periculo ex tentationibus proveniente, satis est ut iis non vincatur homo, si vires adversarij minuantur, vel removeatur occasio, vel aliquid magis alliciens offeratur, absque eo quod extra casum necessitatis habeatur aut sentiatur inspiratio gratiæ sufficientis.

Gratia non datur omni momento.

Sed ne quemquam terreat nomen Neronum, Caligularum, & aliorum hujusmodi perditissimorum hominum, qui non fuerunt deterioris conditionis quam Caini, Pharaones ac Sardanapali, in quibus gratiam sufficientem non defuisse alias diximus; etiam ipsum Antichristum hominem peccati & fi-

A lium perditionis, ut vocatur ab Apostolo 2. ad Thessalon. 2. in medium producimus, cui Deus committet Angelum custodem, qui ejus salutis curam habeat, & si ad bonum aliquod inducere non possit propter exquisitam ejus malitiam, a malis tamen pluribus deterreat. At credi non potest Angelos custodes eos velle ad salutem promovere, quibus id esset impossibile ob inopiam auxilij sufficientis. Unde non leve argumentum est Deum eorum salutem curasse quibus Angelos custodes destinavit. At Angelum custodem ipsi Antichristo delegaturus est.

Antichristi Angelus custos.

Id testatur D. Thomas 1. part. quæst. 113. art. 4. ad 3. Dicendum, inquit, quod sicut præsciti & infideles non privantur interiori auxilio naturalis rationis: ita etiam non privantur exteriori auxilio toti naturæ humanæ divinitus concesso, scilicet custodia B Angelorum, per quam, etsi non juvantur, quantum ad hoc quod vitam æternam bonis operibus mereantur, *juvantur tamen quantum ad hoc quod ab aliquibus malis retrahuntur*, quibus & sibi ipsis & alijs nocere possent. Idem sentit D. Bonaventura in 2. sent. dist. 11. art. 2. quæst. 1. asserens bonum Angelum nec obstinatos nec Antichristum deserere, quantum ad actum custodiæ, qui respicit malum, quia semper retrahit hominem, ne labatur in pejus.

Consentit Tostatus Abulensis in cap. 18. Matthæi quæst. 62. ubi ob varias rationes Angelum custodem dandum esse Antichristo demonstrat, præcipuè vero quia licet Antichristus nunquam assentiret Angelo custodi ad hoc quod bonum agat, aut ad hoc quod malum caveat, saltem in desiderio, impediet tamen C Angelus custos Antichristi Sathanam, ne ad tanta mala sollicitet Antichristum, immittendo ei pravas cogitationes, incendendo ad malum: & dato quod interdum permittat istas cogitationes immitti, non permittet eas executioni tradi, &c. etiam ipsi Antichristo indirectè proderit custodia Angeli, *quia suadente Diabolo plura mala committeret Antichristus, nisi custos Angelus impediret Sathanam ut dictum est:* & tamen quanto pauciora fuerint peccata ejus, tanto minus punietur. Si autem sine Angelo custode relinqueretur, committeret plura mala & puniretur gravius. Subscribit Soares tom. 2. ad 3. partem D. Thomæ disp. 54 sect. 3. ubi addit Deum non denegaturum Antichristo gratiam suam suffi- D cientem quantum est ex parte sua, quamvis propter malitiam vix unquam det ipse locum alicui bonæ inspirationi aut effectui spirituali custodiæ Angelicæ aut divinæ gratiæ. At si ita est de Antichristo, quanto magis de alijs?

At, inquiunt, sentirent id peccatores ac experirentur se illuminati & accendi. Sed hoc magis non est necessarium, quam ut sentiatur operatio custodiæ Angelicæ. De qua loco præcitato sic Doctor Seraphicus: Credendum est quod multis modis Angeli qui nos custodiunt, & studeant promovere ad bonum, & studeant retrahere à malo, quamvis hoc non percipiat hebetudo spiritus nostri; propter quod multi superbiunt, multi sunt ingrati, & frequenter sibi attribuunt quod est ex beneficio Angelico, & ex E hoc minus efficiuntur digni ut ab Angelis adjuventur. Quæ non incongrue de Gratia sufficienti dicerentur, quæ tot modis operatur circa hominem, ut mirum sit aliquem qui attendat, de ea nihil experiri. Quis enim Nero (de quo testis est Suetonius) insigni aliquo crimine se polluens, qui continuo Synderesi remordente, non torqueatur, si supra semetipsum sese reflectat? Iussit enim Dominus, & sic est, ut sibi ipsi pœna sit omnis animus inordinatus. Et de semetipso testatur D. Augustinus lib. 7. *Confessionum* cap. 8. dum vitam nefandam duceret, inter ipsas voluptates conscientiæ stimulis lancinatum pectus habuisse; quod refert ad misericordiam divinam, *&* *placuit in conspectu tuo reformare deformia mea & stimulis internis agitabas me, ut impatiens essem,*

Ingratitudo plurium ad Angelos custodes.

A *donec mihi per interiorem adspectum certus esses.*

Quod alibi luculentius asserit idem D. Augustinus ut cum in Psalm. 36. concione 2. scribit malum hominem in conscientia nullum habere solatium. Cum in Psalm. 3. & 35. malam conscientiam malam uxorem vocat, litigiosam scilicet cum qua nulla est pax. Cum in Psal. 45. conscientiam tribulationem vocat, qua nulla major, ei adaptans verbum Regij Prophetæ, *adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis*; & cum in Psalm. 57. ait, judicis tribunal est in mente tua, sedet ibi Deus, adest accusatrix conscientia, tortor timor. Quod ipsum magno consensu firmant Patres Ecclesiæ, necnon etiam ipsi infideles, quibus ita aperta fuit ista veritas, ut propterea crederent quasdam esse furias quibus scelerati quique post B admissum crimen torquerentur.

Remorsus conscientiæ in peccatoribus gratia est

Nec ejusdem veritatis obscura est aut dubia in scripturis sacris probatio, quid enim aliud denotat scriptura Genes. 3. cum postquam primi parentes peccaverunt dicit, *& aperti sunt oculi amborum*? quid aliud cum Deus Cain alloquitur Genes. 4. *Nonne si bene egeris recipies, sin autem male, statim in foribus peccatum aderit?* ac si diceret, actutum delicti admissi pœna te dies noctesque immani quadam carnificina lancinabit. Aderit enim conscientia criminis, & suo tuam mentem satellitio circumdabit, supplicium a te patrati sceleris exposcens; tanquam Cerberus pro foribus excubans animæ oblatrabit, dentes exeret, morsum minabitur: at tu neque nec intus in mentis secessum ingredi poteris, quin in suorum facinorum C furiales pœnas incidas, ut paraphrastice & eleganter in cap. 4. *Genes.* Sect. 7. exaggerat Benedictus Fernandius, qui & in cap. 3. ejusdem Genesis Sect. 18. in remedium peccati admissi datam esse conscientiæ carnificinam ait: quare Procopius sic optimè disseruit in Genes. cap. 3. si quis vel parum se peccato dederit, redarguitur clam a communibus animi conceptibus, quos Deus animo hominis impressit. Hi enim semper insonant sic volente Deo: *homo quid fecisti quod fœdissimo te mancipasti peccato?* Quibus addit D. Ioannes Chrysostomus in catena Barbari Achileiensis ad versum 15. Psalmi 7. *Simul ac quispiam de malo cogitavit, etiam priusquam in cogitatione concreverit; tumultus ac perturbatio est in cogitatione.*

D Atque in eam rem plura suppeditat Celada in Iudith. cap. 11. versu 5. §. 16 tum ex scriptura, tum ex Patribus, quæ hic congerere non libet, cum res sit manifestior quam quæ pluribus elucidari debeat. At obmurmuratio ista conscientiæ improbæ & partus peccati vipereus erat in Nerone & Heliogabalo & alijs hominum monstris, velut auxilium quoddam saltem remotum, ad illud detestandum & de eo pœnitendum, & erat quædam bona mentis cogitatio, simulque voluntatis aliqua motio divinitus immissa: Nec enim solum innata est synderesis, sed etiam acquisita secundum rationem ictorum, ut solerter advertit magnus Albertus *in summa Theol. p. 2. tract. 16. membro 3. art.* 1. imo & quandoque infusa à Deo eadem ratione. Unde in hac vita possent illi di- E cere Dei gratiam profitentes, *adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis.* Non igitur omni auxilio interiori destituti censendi, & si solum istud habuissent, sed & aliud habuerunt, etsi semper non adverterunt.

Nam & probi homines, ut ad hominem hic argumentemur, gratis medicinali, qualem solam pro efficaci gratia admittit R. Ypreosis lib. 4. *de Gratia Christi Salvat.*, non sunt privati, etsi non sentiant delectationem cœlitus immissam, in qua illam totam constituunt, dum bene quidpiam operantur. Namque & mysticorum Theologorum doctrina est, qui penitius res spirituales discutiunt, perfectissimas animas vix supra suos actus se reflectere. imo & hanc reflexionem quamdam esse in vita eminentiori spiri-

tualium speciem imperfectionis, qua anima à Deo unice dilecto avertit se, dum actui suo creato inspiciendo intendit. Sic quippe delicata est eminentioris vitæ spiritualis perfectio, ut distractionem reputet hinc introversionem, qua aliud quam Deum ipsum respicit. Et tamen cœlestes illæ animæ inter cæteras gratia Christi abundant, etiam inter ipsas sterilitates quibus omni solatio sic sibi destitutæ apparent, ut cum Christo moriente exclament gemebundæ, *Deus Deus meus ut quid me dereliquisti?* Si igitur invalida est consequutio quod probæ animæ gratia medicinali careant, quia non experiuntur suavitatem cœlestem in qua illa sita sit tota, ut putant: & iners erit illa ratiocinatio, qua similiter concludunt, flagitiosorum maximos carere sufficienti gratia, quia non sentiunt se illuminari aut moveri ad bonum.

Sed hæc satis, ut agnoscamus hanc gratiam sufficientem non defuisse Neroni, cui etiam D. Petrus adfuit ut converteretur ad fidem sicut cæteri: ac Antichristo, cui ipse Elias non deerit viam justitiæ prædicans, media salutis non defutura, & in judicio inexcusabiles fore, ac juste cum cæteris reprobis anathemate in maledictione æterna peteuriendos, ut dicant omnes: *justum est iudicium tuum Domine.*

Quomodo præsupposita gratia sufficiente & non aliter splendeat justitia & æquitas in iudicio.

Vvestonus de moribus respub. l. 5. c. 4.

HAnc rem expendit probus Scriptor contra hæreticos disputans. Nos porro admissa in homine & Angelo libertate agendi, consequenter attribuimus Deo potestatem judiciariam: eam nempe, quæ eorum virtutes præmiat, delicta vero castigat. Dignus si quidem præmio, qui sic actioni virtutis incumbit, ut potuerit ejus officium deserere. Pariter ob demeritum dignus supplicio, qui ita crimen operatur, ut valuerit illud a se depellere. Duo præcipue spectanda, quod ad hæc, in divina providentia: Primum, quo jubet Deus bonas actiones, juxta ac malas vetat. Alterum, quo illas remunerat, has vero punit. Prius omnino connexum est cum libero arbitrio. *Quomodo iubet Deus*, inquirit sanctus Augustinus, *si non est liberum arbitrium? neque enim præciperentur, nisi homo haberet propriam voluntatem, qua divinis præceptis obediret.* Posterius pariter omnino est cum libero arbitrio copulatum. Hoc egregie docet sanctus Cyrillus, contra Iulianum Apostatam, affirmantem, Deum singulis gentibus mentes quasdam indidisse, quæ ipsis fatalem necessitatem, quod ad suas actiones injicerent: *quo semel admisso*, inquit, *necessario resicimus bonorum laudes, & eorum, qui non sunt tales, in ist hoc ipso vituperationes.* Sanctus Augustinus, istis Deum alloquitur: *si non dedisses liberum arbitrium, & per hanc rationem, posset me non faceres meliorem, non me sequeretur damnatio iusta peccantem.*

August. de nat. & lib. arbit. c. 24.

l. 4. contra Iulian.

August. in Ps. 91.

Protestantes nihilominus liberum homini adimentes arbitrium, non plus dijudicandum in hominibus Deo relinquunt, quam si bruta essent, nec ad altiorem finem quam ipsa instituti. Quam hæc ipsorum hæresis nefaria non modo in hominum mores, quin etiam in Dei ipsius providentiam, ejusdem majestatem, simul ac justitiæ conspicuum tribunal? an non ille summo jure judicabit homines, qui in eis omnem judiciariam excitavit potestatem, & cujus dono ipsi judicum sententias dicunt?

Catholici idcirco non solum in Deo potestatem homines judicandi agnoscunt, quin imo eam misericordem ac justam fatentur: qui enim recte in hac vita ad rationis ac divinæ legis normas sese gerunt, ij id totum præstant divinæ gratiæ subsidio adjuti, cui tamen resistere potuere. Pariter qui à ratione recta Deique legibus agendo aberrarunt, illi aliter valuere mores suos componere, seque à factis turpibus abstinere virtute illius cælestis subsidij, quod aut retinuerunt, aut obtinere illis fuit possibile. Ex quo sequitur, præmium æquissimo jure honeste viventibus decernendum à Deo, male autem, supplicium. Verum quod ad utraque, horrendam quandam falsæ justitiæ speciem Deo affingunt Protestatores: aiunt enim, Deum hominum peccata, qualia reputant omnia vel optima justorum opera, æternis pœnis licet digna, præmio tamen in cœlis exornare, juxta ac eis delictis perpetuum in inferno cruciatum rependere, quæ rei, dum in vivis agerent, defugere nequiverint; adeoque in quæ ipsemet Deus eos fatali quadam necessitate ac suo opere adegerit. Qualem tandem Deum nobis excudunt in suis officinis Protestantes! imo potius quale Idolum cacadæmonis tanta blasphemia orbi obtrudunt venerandum? citius sane humana ratio Deum esse negabit, quam ut ad idæam protestanticam, Deum adeo enormiter iniquum, tam immaniter tyrannum, qualem illi eum reddunt, umquam agnoscat vel veneretur. Hoccine est pro Deo protestari, & non potius pro diabolo juxta novam fidem protestanticam devovere, profiteri? Conatus omnes, vel justorum, virtutibus impensos, ob corruptionem, quam ab innata concupiscentia attrahunt; juxta ac ob defectum illius gradus, quod ad perfectionem, ad quem attingendum vi legis divinæ tenebantur, mortalia peccata esse vociferantur. Ne tamen dicere viderentur, Deum nulla prorsus hominum opera præmiare, ac eodem apertissime scripturis adversari, absurde, impieque statuunt, ipsum peccatà, morum scilicet sordes, à diabolo satos, emissosque fructus, pannomque monstruatum, præmio afficere. Pariter malefactis necessitatem, exacta omni libertate, imponentes, simili blasphemia dicunt; quod nullo tamen Dionysio vel Phalaridi, imputarent, Deum miseros homines ob delicta, quæ ipsi evitare haud potuerunt, & in quæ ipse eos præcipites summa necessitate & sua opera dederit, horrendis perpetuisque in stige doloribus sua sententia cruciare. An hoc ex lumine Evangelico statuere in Theologicis, & non potius Numinis providentiam ad libidinosi erroris in hominibus æstum ac fumū, indignissime deformare, denigrare? Hæc & plura Scriptor ille eloquens & eruditus: quibus subjungo Christi ipsius verba ex capite lviii. l. 2. revelationum S. Brigitiæ, quæ spiritu prophetico hæreses nostrorum temporum haud obscure prævidit & confutavit. Amarus sum, inquit Christus, amarior, amarissimus. Amarus sum illis qui dicunt me creasse multa sine causa qui blasphemant me creasse hominem ad mortem non ad vitam. O misera & insensata cogitatio. Num quid ego justissimus & æquissimus Angelos creavi sine ratione? Num quid ego tanta bonitate ditassem hominem, si creassem eum ad damnationem? nequaquam. Ego quippe omnia bene feci, & ex charitate omne bonum dedi homini. Ipse autem omnia bona vertit sibi in malum. Non quod ego aliquod malum fecerim, sed quia ipse homo aliter quam secundum divinam constitutionem movet voluntatem suam, hoc est ad malum.

Si defuerit gratia sufficiens, ubi justitia?

Spiritus propheticus in B. Brigitta.

His autem sum amarior, qui dicunt me liberum arbitrium dedisse ad peccandum & non faciendum bonum. Qui dicunt me injustum esse, eo quod alios justifico. Qui imputant mihi quod mali sunt, quia subtraho eis gratiam meam.

His vere sum amarissimus, qui dicunt legem & mandata mea difficillima & neminem posse implere ea: qui dicunt passionem meam eis nihil valere, ideo & pro nihilo reputant eam. Propterea juro in vita mea, sicut olim jurabam propheta, quod excusabo me coram Angelis & omnibus sanctis meis: & probabunt hi quibus amarus sum, me omnia rationabiliter & bene creasse, & ad utilitatem & eruditionem hominis, nec minimum vermem sine causa subsistere.

sistere. Hi vero qui me amariorem habent; probabunt me liberum arbitrium pro bono hominis sapienter dedisse. Scient & me esse justum, qui bono homini do æternum regnum: malo vero æternum supplicium. Non enim deceret diabolum, qui à me bene factus est & ex malitia sua lapsus, ut cum bono haberet consortium. Probabunt etiam mali homines non esse propter meam culpam quod ipsi mali sunt, sed propter suam culpam propriam. Ego enim si possibile esset libenter pro unoquoque homine talem pœnam exciperem, qualem semel in cruce pro omnibus recepi, ad hoc ut ad promissam hæreditatem redirent. Sed homo voluntatem suam semper habet mihi contrariam. Cui ideo dedi libertatem ut serviret mihi si vellet, & haberet æternum præmium: si autem nollet haberet supplicium cum diabolo, propter cujus malitiam & ejus sequacium infernus factus est. Ego enim quia charitativus sum nolo ut serviat mihi homo ex timore vel coactus quasi animal irrationale, sed ex divina charitate, quia nullus videre potest faciem meam qui invitus servit mihi ex timore pœnæ.

Amor Christi.

Illi vero quibus amarissimus sum intelligent in conscientia sua legem meam fuisse levissimam & jugum meum suavissimum, & dolebunt inconsolabiliter, quod spreverunt legem meam & dilexerunt magis mundum, cujus onus grave est & difficilius multo quam meum.

At hæc Christi verba spectant ad tempus judicij in quo coram Angelis & sanctis omnibus apparebit quam vanæ sunt quam erroneæ cogitationes Lutheranorum, Calvinistarum & eorum, si qui tamen in Ecclesia aliqui adhuc tales extent, defensores ac fautores illius ultimæ hæreseos, quam ultimi Pontifices damnaverunt. *Populi populi in valle concisionis*, dicebat Deus per Ioelem c. 3. Lutherani Lutherani in valle Iosaphat; Calvinistæ Calvinistæ & quicumque dogmata ipsorum sectati estis, in valle Iosaphat, *in valle concisionis.* Ibi docebit vos Christus, si gratia sufficienti destituti fueritis, si libero arbitrio carueritis ad bene agendum, si non pro omnibus sanguinem fuderit, si legem impossibilem dederit, si vos ad malum præmoverit, si bona opera sordes & stercora fuerint, *populi populi in valle concisionis.* In hoc Concilio errores vestros agnoscetis, de quibus frustra & irrito conatu toties moniti estis per Ecclesiam catholicam quam spernitis. Videbitis aliud ibi agitari & inquiri quam an fidem habueritis, & non unica fide cœlum à nobis comparandum fuisse: excusabit se judex nec vos excusabit. Sed scietis tunc quam ignorantes veræ sapientiæ, in quibus tenebris errorum & turpitudinum omni sapientia cassi versati estis, *stulti principes Taneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens.*

Isai. 19.

Quod non minus repugnet articulo fidei de iudicio opinio de prædestinatione & reprobatione ex mero Dei beneplacito, & alij hæreticorum errores.

NE solus sapere videar in re tanti momenti subjungo verba aliquot ex pluribus, Thomæ Campanellæ Doctoris Hispani ex Ordine addicto hujusmodi doctrinæ, quasi esset ad mentem Doctoris Angelici, qui tamen felicitate ingenij emersit de hoc fundo, verius mentem sui Doctoris assecutus. Sic ille in *Centone Thomistico* de prædest. & reproh. in præfat. art. 1. Postquam duo Ioannes Wicleff & Hus, eosque secuti Lutherus & Calvinus contra fidem Catholicam extulerunt caput: ac eorum qui pugnant contra eos nonnulli quasi colludere, non quidem malitia, sed difficultate impulsi, videntur, mundus Atheistis repleri cœpit: qui proprio sensu absque ratione ducti, ut impune quidlibet facere possint, optant judicem Deum non extare bonorum atque malorum; si enim non est, nostris appetitibus explendis per vim, per sophisma & per hypocrisim nos incumbere oportet. Si autem est, vel nos præordinavit ad vitam æternam ante prævisionem meritorum decreto invincibili, aut reprobavit ad mortem æternam, ut dicunt Dei assertores, & hæc disjunctiva vera est omnino, ergo non erit amplius judicium: nascimur enim judicati & non judicandi. Et quidem neque bona opera minuere pœnas præmiaque augere possunt, neque mala augere pœnas præmiaque minuere valent: cum non interveniant nisi sicut effectus absolutæ prædestinationis & reprobationis; imo æque prædefinita ac finis ipse. Falsa ergo omnis lex exhortatioque metu gehennæ & spe gloriæ dirigens in bonum. Namque nec ipse Deus mutare potest sententiam. Agit enim necessitate suppositi decreti æterni, imo etiam in nos aiunt & nobiscum temporaliter ita agit, ut aliter agere nos, imo nec aliter velle non possimus. Efficax enim ejus est motio omnis: ergo ad actus pios ita atque ad peccaminosos nos movet, sicut ante prævisa merita ab æterno constituit: omnia igitur opera nostra sunt Dei æternaliter decernentis, & temporaliter efficaciter præmoventis. Unde sequitur judicium esse nullum quod expectamus, &c. Et licet Catholicorum pars dicat, nos moveri libere, quia Deus in causis necessariis necessario, in contingentibus contingenter, in liberis libere agit, & cooperatur; ex hoc tamen sequitur quod necessario, seu mavis inevitabiliter homo ad pœnas aut præmia ibit, licet libet. Quod non est libertas, sed spontanea deceptio: neque enim ex hac libertate, quæ non sibi unquam, sed moventi servit semper, quippiam lucratur homo, sed excusatur Deus, ne videatur præter rationem contra justitiam & *à capritio* homines judicare aut judicasse. Unde conscientia nullam pacem habet. Plura addit Scriptor ipse, ut quod si Deus prædestinet ac reprobet post prævisos actus ex serie quadam rerum ortos, non ex ipsa libertate, quod peccatum nihil sit nisi ex opinione, cum ad ipsum impellamur à Deo, & effectus causarum magis tribui debeant potentiori quam debiliori, etiam si absque hoc non fiant. Quare narrat præfatus Auctor pollicitum se fuisse Centonem Thomisticum efficere ad evertendos prædictos errores per ipsum D. Thomam, cum videret Urbanum VIII. qui valde anxiaretur & arderet contra tantum nostri temporis malum. Quod fideliter præstitit in dicto Opere quod fulciunt approbationes Doctorum Parisiensium sui Ordinis.

Doctrina prædeterminantium repugnat articulo de iudicio.

Urbanus VIII. valde acerbe ferebat malum hujus doctrinæ.

At non solus ille Thomas: Alij etiam istam cum veritate judicij divini contradictionem in doctrina hæreticorum Lutheranorum & Calvinistarum deprehenderunt, ut ex Concilio judicij generalis magis convinci possint de erroribus, quam ex Concilio Tridentino aut alio quocumque. Unus præ cæteris Fridericus Bartheius S. I. in Evangelia Adventus (editus liber est Cracoviæ anno 1607.) id erudite exaggerat ostenditque Ministros hæreticos articulum de extremo judicio Christi extreme deformasse & quantum in ipsis est enervasse. Verba ejus etsi plusculà attexam ex sermone in Dominica prima adventus: si enim id legant hæretici, pœnitebit eos errorum suorum, nisi omnino sint obdurati.

Si, vel omnia opera hominum, etiam piorum peccata sunt, vel nulla justitia propria cujusquam, sed sola imputata Christi: nullum ergo Judicium extremum Christi de operibus bonis piorum fieri potest.

AT vero his positis luce clarius consequitur, nullum primum bonorum operum judicium vel fore, vel esse omnino posse, particulariter vero id quod paulo ante, primo loco diximus, nullam regni cœlestis partem secundum ea in judicio extremo bonis cujusque operibus adjudicandam, idque ex utroque istorum, quod adduximus fundamento.

Inane omne judicium operum quæ nulla sunt.

Primum enim, ad quid operum bonorum examen, si certum est ex ipsis fidei Christianæ elementis seu principiis primis, ut isti volunt, nullum omnino, nec existere re ipsa, bonum opus in toto hominum genere, nec esse omnino posse? Quomodo enim et adjudicabitur mercedis nomine quidquã vitæ æternæ, quod nunquam fuit, nusquam est, nullibi potuit esse? Imo vero quomodo non omne judicium illud, quo ad talia, inane? non supervacaneum? non consequenter apud prudentes nullum? An quisquam unquam, etiam inter homines judices (nisi plane stultissimus) judicium indixit de facinore aliquo, sive ad præmia ei decernenda, sive ad supplicia, quod certum tamen & ipsi erat, & mundo toti, neque unquam admitti à quoquam omnino potuisse? Ludionum quidem ludicra nobis imaginari talia possumus, aut hystrionum comœdias, ut si quis tribunal conscendat, ut ei, qui vel Danubium epotaverit, vel Oceanum ipsum exhauserit desiccarit ve, vel Alpes omnes undiquaque coæquarit, suam mercedem constituat; aut si quis Pygmæum aliquem in Judicium vocet, quod digito Solem contigerit contaminaverit ve; aut Icaromenippum illum Luciani, quod alis sibi aquilarum adaptatis, ad Lunæ Solisve domicilia usque convolando, communem rerum cursum inverterit, aut alia qualia quævis his similia otiosorum hominum figmenta. At vero in Dei judicio, illo præsertim extremo, & toti rerum naturæ adeo formidabili, quis talia audeat vel nominare?

Et quem tandem ob finem Christus bonorum hujusmodi operum, secundum Evangelismum inquam doctorum horum, æstimatorum, examen ad judicium suum advocabit? Num ut mercedem iis retribuat? Verissimum id quidem juxta Catholicam, ut vidimus, veritatem: at inane secundum Ministros nostros, cum nihil reperiri talium bonorum uspiam queat, nihil quod non, ut Calvinus loquitur, justam mereatur opprobrij mercedem. Quid ergo? an forte, ut rescíat ipse Christus, si forte aliquo saltem in angulo mundi extremo, quidquam boni latuerit, quod illuc usque omnium effugerit conspectum? At si etiam Ministri nostri ex doctrina Evangelij Christi, se certissimos esse dicunt, nil uspiam tale inveniri posse, ut quid inani labore Dominus se fatigaturus credatur? Ut quid, inquam, illud inquirat Christus indicto ad id judicio omnium hominum universali, quod inveniri nusquam posse, jam ipsis istis Ministris, ut fide indubitata credendum revelavit? Quid ergo? An forte propter nos homines totum id examen instituetur, scilicet, ut ostendat toti mundo Deus, quam nihil penitus in operibus ullis humanis fuerit integrum, nihil bonum? At primum, ne tali quidem jam manifestatione opus esse potest secundum istos, si sola quæritur. Jam enim docent Ministri idipsum per scripturas sacras pridem mundo toti declaratum, omnia, scilicet, omnino opera bona, etiam sanctissimorum hominum, similia esse panno menstruatæ mulieris. Idque scire fideles jam omnes, & qui credunt. Porro infidelis, *& qui non credit, jam judicatus est*, ut inquit Dominus. Deinde vero nihil ad propriam judicij formam tuendam, de qua nos loquimur, facere talis manifestatio potest. Certe enim longe aliam, judicij illius, in operum bonorum examine nobis describunt rationem scripturæ, uti vidimus, quam quæ in sola illa defectuum, qui in iis forte fuissent, manifestatione consistat. Etiam enim mercedem piis reddendam a Christo unicuique juxta opera sua, uti docuimus, literæ sacræ restantur.

Joan. 3. 18.

17. Unum vero hic etiam restat, quod dicere forte queant, sed & illud tale, quod ne ipsum quidem quidquam ad rem faciat. Nempe licet bona justorum opera revera immunda sint omnia, ideoque secundum justum Dei judicium (quia mortalia etiam peccata) non præmio digna ullo, sed solo supplicio sempiterno: attamen ex singulari Dei misericordia, ac propter imputatam piis Christi justitiam venialia facta, imo etiam suam eo intuitu mercedem habitura. Atque eam ob causam merito etiam in judicium a Christo extremum adducenda. At quidquid tandem fit de tali virtutum Christi imputatione, illud certum est, non amplius in ullo justo judicio consequi inde posse, quam ut ne pœna piis ex defectu tali operum ipsorum decernatur. Nullo vero pacto ut præmium etiam iis æternum pro ipsis attribuatur.

Iis quæ vere peccata sunt nullo jure præmium decerni potest.

Id quod ex simili humanorum judiciorum cursu fit clarissimum. Fieri enim potest in judicio aliquo supremo, reum quempiam sive furti, sive adulterij, sive homicidij, sive quorumcunque aliorum scelerum, in gratiam boni alicujus viri a debita sceleribus pœna absolvi: ut si Rex, vel ad Filij sui unici, vel cujusvis principum suorum, optima de se meriti intercessionem, eam gratiam cuiquam faciat. Ita fieri potest, ut ob insignia aliqua majorum in Remp. merita, posterorum delictis quibuscunque venia aliqua detur. Tali in casu verum foret, & absque ulla injuria quandoque fieri posset, ut merita justi unius, alteri impio imputarentur, atque in judicio subvenirent. Sed ut propter ullam talem alienæ virtutis imputationem, etiam ipsa illa rei illius furta, adulteria, homicidia, & similia scelera, præmio digna censeantur, & re ipsa remunerentur ita ut pro pluribus quidem sceleribus, furtis, inquam, adulteriis, homicidiis, similibusque excessibus, plura ac majora præmia assignentur, pro paucioribus minora, cum ex se, ut in confesso est, non nisi justam opprobrij mercedem omnia meruerint, id vero in nullo judicio, nisi forte iniquissimo usu venire posset. Quanto ergo minus de justissimo Christi in extremo illo die judicio, & quod totum, ut Paulus loquitur, fiet secundum veritatem, id affirmari debet? Etenim assimilari quidem hoc in genere solent opera piorum annulo cuipiam aureo, suopte genere non adeo pretioso, qui tamen dum pretiosissima illi aliqua innectatur gemma, ad immensum quoddam precium possit assurgere. Eodem enim modo cum bona electorum opera ex ipsa ratione sui, non nisi humana sint, nec digna oculis divinæ majestatis: attamen propter inhabitantem pios Christum, ac cooperantem ejus gratiam, in maximam dignitatem provehuntur, utpote meritorum Christi, quorum infinitum est pretium, partem jam eo ipso sortita. Unde illud porro consequitur, nihil alienum esse à ratione, quod secundum Catholicam veritatem, etiam rigido ac justissimo judicio Christi, vitam æternam iis pro præmio adjudicandam credamus.

Rom. 8.

Opera Catholicorum similia annulo & gemmæ.

Simile.

At vero secundum impium istum Ministrorum Evangelismum, nil tale asseri omnino potest, sic enim opera ipsorum omnia, non modo parum alicujus valoris non sunt, qui additione majoris cujuspiam amplificari possit, sed & suapte natura nullius, quin demeriti etiam infiniti (utpote mortalia peccata omnia & gehennæ incendiis digna) quæ propterea nulla admixtione meritorum quorumcunque reddi preciosiora ipsa possunt: Fimus, inquam, sunt in oculis Dei, spurcissimus ex ipso genere suo, non aurum. Unde quamcunque iis gemmam adnectas, eam quidem tali innexione deturpare poteris, at illum nunquam insigniter exornare. Sentina sunt, lacunave fœdissima, non unguentum; unde quoscunque iis offundas odores, ut mitigare forte possis fœtorem illum, quo minus officiat, attamen ut illa ipsa fœditas gratum spiret odorem, nunquam efficies, abominationes sunt in oculis Dei, & Angelorum omnium, sterquilinia sunt, non gratus quispiam animorum decor aut ornatus. Unde panno aliquo quidem pretioso obtegere ea possis, atque ex oculis intuentium subtrahere: at ut ipsa propterea etiam turpitudo eorum speciosa reddatur, nunquam præstare. Nimirum quæ ex ipsa natura sua mala sunt, atque corrupta, nisi prius ipsa emendentur in seipsis, atque ab intrinseca

Opera Ministrorum similia fimo, & gemmæ.

Similia.

illa sua corruptione restituantur, nulla adjunctione extrinsecus facta, reddi bona ipsa possunt. Ita & opera bona istorum omnia, cum radicitus peccata sint; ut intelligi possit, quod obtegi aliqua meritorum Christi imputatione queant, ne imputentur ad damnationem, attamen ut ipsa quoque propterea mercede censeantur sempiterna digna, & tali quæ ab ipso justissimo judice Christo, in extremo ipsius judicio omnium æquissimo, iis jure adjudicetur, fieri nullo pacto potest. Sed hæc quidem hactenus de primo illo istorum Evangelismo, quo omnia omnino etiam justorum opera, in mortalium peccatorum numerum rejecere.

Neque vero multo minus extremo examini illi, quo ad bonorum operum judicium, vulnus, altera illa doctrinæ suæ parte, de Imputativa sola justitia imposuere, imo vero etiam ex ea articulum isthunc penitus labefactavere. Etenim non nisi justitiæ debetur corona justitiæ (ut eam Paulus nominat) quam justus judex in illa die attribuet redderve piis. Qualis igitur justitia, talis & justitiæ merces: Propria, inquam, illic qui tum justitia apparebit, propriæ etiam justitiæ suæ accipiet mercedem: propriam qui habuerit nullam, sed alienam solam sibi imputatam; propriæ accipiet mercedem nullam, sed alienæ solius sibi imputatæ.

[*Justitiæ corona.* *1. Tim. 4.*]

At vero secundum istos, nulla cuiquam propria & inhærens justitia est, sed solius Christi propria, quæ inde per fidem apprehensa, singulis accepta fertur. Christi, inquam, humilitas, Christi patientia, Christi castitas, Christi obedientia, Christi virtus omnis. Solius igitur & Christi virtus & justitia, illic suam ita coronæ retributionem accipiet, & non opera propria cujusquam. Secundum opera, inquam, justa Christi tantum, ita judicabitur justus omnis, & non secundum propria sua opera quisquam, cum ita propria sua justa ac bona opera, non habeat quisquam.

[*Justitia imputata aliena est.*]

Dicent forte secundum sua quemque propria justitiæ opera judicari, dum secundum imputatam Christi justitiam judicatur: eo quod postquam fide talis justitia nobis applicata est, nostra jam vere facta sit propria ipsa justitia Christi. At id nihil ad rem est, de qua agimus. Ut ut enim hoc concedatur, quod de imputata tali ratione justitia asserunt (de quo certum nobis est falsissimum esse, sed hic non est disputandi locus) tamen id longissime abest ab ea fide, quam supra docuimus in scripturis sacris de hoc judicij articulo planissime contineri. Nunquam enim certe fieri potest ulla imputatione, ut quæ revera alius fecerit non ego, ea ita mea fiant, ut gessisse ipsa ego sentiar in veritate, non alter ille. Licet enim tali ratione præmium meritumve alieni operis, alteri possit referri acceptum, atque eatenus etiam opus alienum ei reputari in bonum: nunquam tamen ipsum opus alienum ac personale, eo pacto alterius fieri proprium ac personale potest. At scripturæ sacræ non aliam agnoscunt judicij illius ultimi legitimam formam, quam ut in ea propria cujusque ac personalia opera, sive bona illa, sive mala, in quæstionem vocentur. Secundum opera, inquam, sua quemque propria judicandum eæ docent, non Christi: hoc est, ut B. Paulus loquitur, secundum *propria corporis sui, prout gesserit quisque sive bonum, sive malum*, non secundum ea quæ gessit Christus: vel ut alio in loco loquitur, Prout quisque ipse ædificaverit super fundamentum fidei in Christum, vel aurum, vel argentum, vel lapides pretiosos, aut contra, lignum, fœnum, stipulam; non prout ea ædificavit in vita sua Christus. Id quod & ipse expressius Dominus explicat, dum se tandem piis regnum à Patre paratum addicturum dicit quia ipsi esurientes paverint, egentesve omni misericordiæ genere prosecuti fuerint: non autem quia judex ipse talis olim in egenos fuerit, cujus pietatem per fi-

[*Judicium extremũ personalia opera cujusque examinat.* *2. Cor. 5. 10.* *1. Cor. 3. 12.* *Matth. 25.*]

dei justitiam imputatam, suam fecerint ipsi. Confirmatur vero id etiam inde magis, quia dum scriptura testatur, unicuique ibi reddendam secundum opera sua mercedem: non minus id de bonis secundum opera sua bona, atque de malis, secundum opera sua mala, intellectum cupit. Uno enim eodemque tenore loquitur, & de bonis, & de malis: *Reddet unicuique secundum opera sua.* Uno eodemque tenore apud Paulum: Ut qui ædificavit supra Christum aurum, argentum, lapides pretiosos, mercedem accipiet: ita qui ædificavit lignum, fœnum, stipulam, detrimentum patietur. Atqui mali non damnabuntur, nisi secundum opera quisque sua, & propria mala, non imputata aliorum. Neque enim portabit in justissimo illo judicio quisquam peccata non sua, ne partis quidem iniquitatem filius, aut filij parens: (nisi forte ejusdem peccati simul uterque fuerit complex) sed summa æquitate quisque ibi onus proprium suum feret. Id quod etiam ratio dictat justi judicij ac veri cujusvis: (*Scimus autem*, inquit Paulus, *quia judicium Dei, est secundum veritatem in eos qui male agunt.*) Et Christus in extrema sua sententia, seu damnatione malorum, diserte exprimit. Ergo idem judicium est etiam de piis.

[*Rom. 2.*]

Atque hoc idem illud est, quod etiam D. Ioannes confirmat, dum in Domino morientes beatos prædicat, ut vidimus, eo quod a modo jam conquiescere debeant a laboribus, non Christi fide apprehendendis, sibique applicandis, sed propriis sustinendis atque exantlandis; eo quod opera ipsorum, (illuc usque nimirum elaborata, non à Christo, sed ab ipsismet) ipsos consequantur. Manet ergo tandem conclusum, etiam ita secundum novos Doctores istos extremi Iudicij articulum, quod ad bonorum operum remunerationem attinet in electis, penitus fœdatum, imo sublatum esse: cum quale propriæ cujusvis justitiæ instituendum examen veritas docet divina, isti omnino non ferant, imo ipsis primariis confessionis suæ articulis, penitus excludant. Cumque ea pars judicij illius primaria longeque maxima futura sit, utpote ipsos Dei electos omnes communiter concernens, quanta vel in eo solo deformatio articuli hujus totius erit censenda?

[*Apoc. 14. 13.*]

Ea Judicij extremi pars, quæ est circa opera mala reproborum, admodum deformata est à Ministris: dum docent, partim non nisi servum arbitrium in homine iam superesse; partim Deum omnia directe operari in reprobis opera eorum, etiam mala.

At vero, ne alteram quidem illam Iudicij partem, & quæ damnatos potissimum attingit de malorum operum condemnatione satis integram sibi reliquere. Iudicabit Dominus impium quemque in judicio illo secundum impietatem suam, ut reddat ei malum, secundum quod opera ejus mala promeruere: *Iudicabit vero in æquitate*, ut Paulus inquit, reddent unicuique quod suum est, sive *ut iustus index*, ut alibi idem. At ea Ministrorum doctrina est, quam Evangelicam ipsi vocant, de operibus hominum malis; ut nullo eis justo judicio ulla decerni pœna possit, nedum judicio filij Dei, quod omnium justissimum æquissimumque est futurum.

[*Iustus Iudex Deus.* *Act. 17. 31.* *2. Tim. 4. 8.*]

Etenim nil Ministri hominibus residuum fecere in operibus ipsorum, vel pessimis ac maxime pudendis, quod revera pœnam ullam jure mereri possit. Quod si verum est, neque in judicium ergo Christi ullum opus tale, hoc est, justa pœna condignum venire poterit, neque ulli ita hominum quicquam mali, secundum demeritum operum ejus reddi. Magnum est, quod dicimus de Evangelismo istorum, sed idem verissimum, id quod cuivis etiam manifestum fieri facile poterit, modo rem ipsam expendere libeat paulo nobiscum exactius.

[*Nil iure damnabile in operibus, si Ministris credimus.*]

Nimirum duo quædam habent Ministri isti, vel

[*Ministrorum sententia.*]

omnes, vel magna certe ex parte, inter prima doctrinæ suæ capita, ex quibus omnis operum humanorum omnium ad pœnam reatus, ruat necesse est. Quod si pœnæ reatus in iis est nullus, certe ne judicium eorum quidem ullum in damnationem institui juste potest. Primum illud in eo est, quod nullum superesse velint homini, etiam gratia Dei adjuto, liberum arbitrium, ad nulla, vel bona, vel mala facienda coram Deo. Alterum vero in eo, quod Deum, sua plenum in actûs humanos omnes sibi reservasse docent dominium: ut in pessimis etiam hominum facinoribus nihil prorsus fiat, quod non ipse Deus, & antequam fiat, ita ab æterno fieri voluerit decreveritque; & cum jam in executionem ventum est, non imperet opereturque plane idem ipse; non solùm animum humanum ad id inclinando, sed & opus ipsum malum exequendo per hominem, eodem modo, quo artifex quivis, per instrumenta artis suæ, perficit opera sua.

Libertas arbitrij omnis aegata à Ministris.

Primùm illud docent communiter omnes primarij Evangelismorum Ministri. Ita enim Lutherus lib. de servo hominis arbitrio. Ita Melanchton in Loc. com. de libero arbitrio. Ita Martinus Kemnicius in examine Concilij Trident. Sess. 6. Ita alij ejusdem farinæ Ministri.

Etiam mala opera in malis operatur Ministris Deus

Alterum vero etiam ipse quidem olim Lutherus cum suis invexit, ut videre est in assertionibus articulorum ejus art. 36. itemque apud Melanchtonem in octavum cap. ad Romanos, primæ editionis: Sed Calvinus postmodum cum Symmystis suis, longe etiam clarius constantiusque asseruit, propagavitque atque in hunc etiam diem studiose tuetur. Legat de his, qui fuse sententiam istorum explicatam desiderat, quæ ea de re, ex ipsorummet publica confessione varie affert Illustr. Cardinalis Bellarminus Tom. 3 Controversiarum, ubi de peccatis agit lib. 2. de peccati, scilicet, causa in genere. cap. 30.

Unum solum illud observetur hac in quæstione diligentius, cum secundum Ministros hos, longe aliud sit, quærere utrum revera Deus, eo modo, quo diximus, operetur omnia in omnibus, etiam mala in malis; & utrum propterea Deus, vel ipse peccet, vel peccati debeat author dici: hoc secundum quidem penitus omnes negare, atque omnibus modis à se suspicionem eam doctrinæ amoliri, se scilicet, peccatorum Deum authorem facere, primum tamen illud libenter concedere plerosque quos nominavimus omnes. Itaque Zuinglius primum de his: *Vnum, inquit, atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est authoris, motoris, impulsoris, opus est, crimen non est; quantum autem hominis est, crimen est, scelus est.* Ita Calvinus. *Cum justa de causa licet nobis ignota, à Domino procedat, quæ à sceleratis hominibus maleficia perpetrantur, etiamsi rerum prima causa sit eius voluntas, peccati tamen esse authorem nego.* Idem vero alterum illud de plena Dei, etiam in malis operatione in Instit. clarissime asserit, ubi hæc inter alia sunt ejus verba: *Vbi in memoriam revocant pij, totam improborum cohortem, sic omnibus partibus manu Dei tanquam fræno cohiberi, at nec concipere ullum adversus nos maleficium, nec conceptum moliri, nec ad perpetrandum, si maxime moliantur, digitum movere queant, nisi quantum ille permiserit, imo nisi quantum ille mandaverit, nec compedibus eius tantum teneri ligatos, sed etiam ad obsequia præstanda fræno cogi, habent unde se prolixe consolentur. Nam ut Domini est illorum furorem armare, & convertere, destinareque quo libuerit, ita & modum finemque statuere, ne pro sua libidine licentiose exultent.* Hæc ille, æque Domino tribuens continere à malis, atque in mala scelestos armare, convertere, destinare, mandare, &c. Ita Beza eadem de re agens, cum dixisset homines, *mera esse instrumenta Dei, & facere omnia quæcunque faciunt etiam mala, ex æterna*

Zuingl. l. de providen. ad Princ. Cattorũ Philip. art. 30.

Cal. lib. de ater. Dei prædestin.

Lib. 1. Institut. 17.

Beza responsione ad Sebastian. Castal. de æterna

A *Dei prædeterminatione*: tandem Dei operationem istam explicans (Aphorismo 22.) *Sic autem agit*, inquit, *per illa instrumenta*, (homines scilicet) *Deus, ut non tantum sinat illa agere, nec tantum moderetur eventum, sed etiam excitet, impellat, moveat, regat, atque adeo, quod omnium est maximum, etiam creet, ut per illa agat, quod constituit. Quæ omnia, ait, recte agit Deus, & sine ulla injustitia.*

prædestinat. etc.

Porro quod ad eam quæstionem attinet, quam nos hic tractamus, satis nobis est accipere hoc ipsum quod dant isti, confiteanturque se docere. Neque enim ad rem eam, quam hic agimus quicquam pertinet illud concludere, sitne propterea author peccati Deus, peccans ipse in hominibus, an secus? Illud solum concludendum nobis est, nullo judicio pœnas
B pro malis hominum operibus, secundum istos, ullas à Deo posse irrogari, id quod etiam absque altero illo clarissime inde, ut videbimus, evinci potest: sed singula ista expendamus.

Si nulla pollent arbitrij libertate homines coram Deo, nullum potest esse eorum peccatum, quod justam ab ipso judicij damnationem mereatur.

Dico primum: si liberum arbitrium in moralibus nullum est, ne pœna quidem ulla coram Deo dignum opus quodvis, nedum à Deo ipso inflicta pœna eaque æterna dignum esse posse. Ideoque ne judicium quidem de iis fore divinum, quia id non nisi iniquissimum institui posset. Facile hoc intelli-
C get, qui illud primum considerat, nulli delicto in humanis deberi pœnam ullam, nisi quod cum ratione potuerit declinare homo, nec tamen declinarit. Talis enim demum error, crimen proprie est, & in tali igitur demum proprios pœnæ reatus. Patet id ex communi omnium rerum humanarum cursu.

Nil pœna dignum est, quod ex arbitrio non fit.

Ruit forte homo quispiam ex alta aliqua specula, & socium hominem suo lapsu opprimit, nemo eum inde propterea homicidij reum agat, & pœnæ homicidium consequentis, nempe quia non ratione peccatum ab eo fuit, sed casu.

Homo corruens.

Ita eripit rem alienam puer infans, ac nec dum rationis compos. Nemo eum propterea furti accersat sciens, nemo ad suspendium postulet, nemo laqueo suffocandum pronunciet, nempe necdum capax do-
D li est, ut arbitrio sub fugere malum potuerit. Si qua ei flagellatio imponenda; ad cautelam magis in futurum imponetur, quam ut præteriti peccati pœnam luat.

Puer peccans.

Idem judicium de iis est, qui vel amotæ sunt mentis per insaniam, vel in morbo graviore rationis usu, per phrenesim privati. Nemo tales ob quodcunque erratum ad judicium jure advocat, nemo pœnam graviorem infligit. Tanta duntaxat talibus adhibetur castigatio, sive vinculis illata, sive flagris, quanta satis esse possit ad similes, in futurum arcendos excessus.

Amentiũ delicta.

Idem denique judicium in bestiis est. Quis enim unquam judicum humanorum ad suum passus sit adcitari tribunal lupum, quod in publica via hominem laniarit, ut prædonum latronumque publicorum in
E eum supplicium statueret? Quis canem quantumvis ex ipsis divorum aris sacrificiorum partem abripuisset, sacrilegij nomine deferri admiserit, ut eadem qua sacrilegia inter homines pœna solet, mulctaretur? Quis bestiam aliam quamvis, ob quamcunque vel incursionem violentam, vel versutam fallaciam accersiri pateretur: ut certam ei aliquam ex jure imponeret mulctam? Nemo profecto.

Bestiarũ errata.

Nec ulla tamen rei hujus causa est alia, quam quod rationis arbitrio nullo utantur bestiæ, quo cohibere suos ipsæ naturales impetus possint. Unde si quidem quandoque è medio tolluntur, non aliud eo spectatur apud cordatos, quam ut ne amplius noceant, non vero ut commeritam pœnam præterito-

rum solvant. Cujus illud satis evidens argumentum est. Primum, quia eædem illæ bestiæ, quæ natura sua noxiæ sunt, non minus ante omnem noxam, si capi possint, exitio dantur, quam post damnum illatum. Æque, inquam, occiditur lupus, captus in specu sua, ac vel in nido suo, antequam ovem rapuerit, imo vel rapi potuerit; æque ursus antequam jumentum occiderit, æque canis rabidus, antequam hominem læserit, quam post omne homini nocumentum illatum. Id quod nullo iusto iudicio fieri posset, si nomine pœnæ præteritorum, talia infligerentur: sed tolluntur è medio nocentes bestiæ, ne in posterum inferant damnum. Deinde quia nulla certa forma supplicij ullo iudicio iis constituitur, quemadmodum in criminibus ab homine ratione utente commissis, sed quacunque possunt ratione, etiam citissime extinguuntur. Non iis rotæ, non crurifragia, non enses, non flammæ, non laquei, non cruces sunt decretæ, quantumvis similia admitterent, ob qualia hominibus hujusmodi suppliciorum genera constitui solent: quia nimirum nullius talis demeriti capaces sunt.

Solus homo, quia ratione peccare potest, talibus pro admissis ad pœnas damnari potest, quia solus homo propterea in crimen damnabile cadere potest, quod ratione utatur, & ita avertere animum, si velit, à noxa possit. Quod dum non facit, ea proprio arbitrio delinquit, ideoque meritam incurrit pœnam. Tam quidem certa sunt isthæc homini ratione utenti, ut ea ne possit quidem negare, nisi insanire cum ratione velit. At vero si liberum arbitrium in mortalibus nullum superest coram Deo, eadem prorsus ratio est in omnibus delictis ipsorum coram eo, qualis vel puerorum est, vel dementium, vel bestiarum coram hominibus in erraos suis. Nihilo, inquam, secius sic coram Deo subjecti sunt omni naturæ impressioni, quam vel amentes, vel bestiæ coram hominibus; nihilo liberiores sunt ad quemcunque peccatorum impetum evitandum, quam vel amentes, vel bestiæ; nihilo secius in menos suæ applicatione ab objecto quocunque oblato pendent toti, quam vel amentes, vel bestiæ illæ. Nihilo ergo secius & ipsi ab omni pœnæ demerito immunes coram Deo, quam coram hominibus illi.

Substantia facti. Nam & alioqui, unde tandem iustus hic in homine taliter affecto, pœnæ reatus? An forte ex ipsa is errati cujusvis substantia procedit? At si ita: ubicunque esset factum idem, idem etiam consequeretur pœnæ reatus, quia eadem sit causa. Nunc vero quantumvis æque occidat hominem, vel bestia, vel amens, atque homo doli capax: tamen illi a noxa eximuntur, hic in noxa est. Non igitur inde. Vnde ergo?

Delectatio facti. An forte quia sponte, hoc est, naturali quadam cum delectatione adjuncta, & proprio naturæ impetu atque inductione admittitur? At quantumvis æque sponte sua, & motu naturali, & maxima etiam sua cum voluptate admittent bestiæ, amentesque homines que adeo ipsi, varie se peccare quandoque somniantes; atque homo rationis capax: nihil tamen simile in iis demeriti cadit. Simile autem id omnino foret, cum similis sic causa demeriti utrobique intervenit. Sed ea de re paulo post etiam fusius.

Legis transgressio. Quid ergo tandem propter eum pœnæ causa est? An quia contra legem positam admittitur error, inde omnis noxa est? At quantumvis eadem lex poneretur vel bestiis, vel amentibus, attamen ne sic quidem si contra facerent, incurrerent in reatum. Nimirum, quia æque ac reatus, ita ne legis quidem iustæ ullius capaces sunt, qui a ratione, & omni arbitrij libertate sunt alieni. Ideoque non alia tandem vel legis iustæ origo, vel criminis in eam admissi ratio, vel pœnæ denique ob crimen admissum incursæ radix, inveniri potest ulla: quam quod rationis usui atque arbitrij libertati ista objiciantur. Vbi ea non sunt, nec lex iusta ulla, nec criminis noxa ulla, nec pœnæ meritum iustum ullum, habere locum potest: illic vero solum habent locum ea suum, ubi illa invenuntur.

Cum igitur in rebus divinam legem concernentibus omne illud arbitrium sustulerint infœlices Ministri, in solis vero rebus naturalibus atque humanis, utcunque id reliquum faciant, eorum nonnulli: in solis ergo rebus humanis utcunque æquitatem legum ac pœnarum forte tueantur tales, at coram Deo, omnem prorsus proprium pœnæ reatum, una cum ipso arbitrio sustulere, atque ita quod consequens est, omne etiam iustum iudicium talium in condemnationem. Et hæc quidem hactenus generalis est ratio omne pœnarum demeritum proprium, ea operibus humanis in æquo iudicio quovis eatenus tollens, quatenus ex iisdem arbitrij libertas sublata est.

Peccata hominum sine arbitrio ad Deum cōparata. Sed longe etiam hæc elucere possunt magis, si conditionem operum nostrorum omnium, arbitrio iis libero iam detracto, cum Deo ipso legibusque eius, nec non & iudicij illius, quod pro iis ipse indicat, ratione ac forma propius componamus. Etenim *cognovit Dominus figmentum nostrum*, inquit Regius Propheta, idque intime dubio procul. Et illud quoque ergo agnovit, si arbitrium nullum est: fieri aliter non posse, quam ut quamcunque acceperit animus humanus impressionem, etiam contra legem Dei sive in vetitis, circa vel concupiscentiam carnis, vel concupiscentiam oculorum, vel superbiam vitæ; sive in mandatis; circa vel Dei ipsius cultum, vel proximorum dilectionem, undecumque ipsi alioqui obveniat tentatio; sive à carne, inquam, propria; sive a mundo; sive à Sathana tentatore; ei necessario succumbat, cum avertere se ratione à nullo, quantumvis illicito impetu, animus ipse, ne gratia quidem adiutus divina queat: nihilo magis quam irrationales bestiæ, dum ab objecto quovis placito, in cupiditatem quamcunque illiciuntur. *Psa. 102. 14.* *1. Ioan. 2. 18.*

Lex divina. Posuit nihilominus leges eas homini Deus, quæ eum undique constringerent laqueis quasi quibusdam, irretitumque tenerent, tam strictas, inquam, illas, iuxta impium Ministrorum Evangelismum, uti initio vidimus, ut se vertere nusquam posset, ac ne minimam quidem cogitationem suscipere, quin sese implicaret, atque aliquam earum transgrederetur. Illam quidem certe, *Non concupisces*, aut aliam illam de *diligendo ex toto corde, animo, viribus, Deo.*

Permissio divina. Adhæc reservavit etiam ita sibi plenissime Deus omnem illam potestatem, uti in cætera creata à se omnia, ita & in omnes hominum conatus, seu probos illos, seu flagitiosos, ut nil moliri possit homo quisquam ospiam in omni operatione sua, nil exequi absque peculiari sua permissione laxationeque, ut, inquam, ne quidem pilum quempiam unum minuat cuiquam, per injuriam. Id quod certissimum est omnibus Christianis. Alioquin enim, quis ejus resisteret voluntati, dum is quid ne quidem vellet permitteret? *Luc. 21. 18.* *Rom. 9. 19.*

Iudicium peccatorum. Denique post omnia illa, iuxta infallibilem fidei Catholicæ veritatem, constituit diem iudicij extremum omnibus, in quo oporteat omnes homines manifestari ante tribunal Christi, strictissimum subituros examen de omnibus iis, quæ unquam ita à se lapsi admisere in corpore contra leges illas, adeo ut ne verbum quidem otiosum ullum potuerint eloqui unquam, quin ratio ejus ibi veniat reddenda. Sententia porro damnationis ad extremum ea in reprobis, pro iis ipsis talibus erratis consequetur irrevocabilis, ut in gehennæ conjiciantur voraginem immensam, ob hujuscemodi sua delicta, flammantibus illic torrendi ignibus perpetim, tanto cum rigore, ut ne quadrantem quidem ullum, ac ne minimum quidem minimum erratorum suorum impune sint laturi. *2. Cor. 5.* *Marc. 5. 27.* *Luc. 12. 58.*

At vero his positis, intelligi ne omnino potest, ut A idem Deus in iustissimo iudicio suo tale, operum humanorum, operum malorum, iure constituat examen? Capere-ne autem ulla ratio humana potest, ut tanta æquitatem ita iudicent tot prævaricantes, utque nihilominus occinatur iudici ipsi tali in veritate *Iustus es tu Domine, & rectum iudicium tuum*? Nullo quidem pacto. Sed in simili ista videamus.

Psal. 118.

Simile tamen effictum salventis.

Pono canem quempiam catena detentum, ita irritari objecto quovis, ut non possit, non toto in illud appetitu ferri, puta si vel fame macerato diuturna, offam ex opposito objicias alienam, mirifice alioqui palato eius arridet, vel in prætereuntem quenquam toto furore irritatum concites. Pono interim te ipsum esse, quisquis hæc consideras, qui taliter excitatum vinculis exsoluas, unde certissimo B fiat, quandoquidem suiipsius ille potens non est, ut toto impetu feratur in objectum, & vel offam hauriat alienam totam, vel hominem lædat graviter, vel quidvis aliud peccet, naturali illi cupiditati suæ obsecundans. Pono vero teipsum tandem iudicare debere, ecquid hic pœnæ meritum? Vllumne propterea supplicium cani tali, iure tu decerneres? Iure profecto nullum. Tu quidem certe, quia naturæ suæ obsecutus est, nec potuit aliter, utpote nulla præditus ratione, nulla arbitrij libertate, quo refrænare naturæ concitationem potuisset. Quod si quis forte hic pœna dignus, nemo quidem, is æque ac tute ipse, qui vel irritasti ipse, vel taliter irritatum exsoluisti, proposito primum tanto illectamento malorum.

Id quod non ratio nobis sola suggerit, sed & ipsemet iudicijs suis confirmavit Deus. Hoc enim est C certe, quod in Exodo, iustissimo Dei decreto, si forte bos quispiam cornupeta (quem dominus suus scivisset esse talem) laxatus hominem occidisset, non ipse solum bos occidi iubetur, sed & dominus ipsius, eo quod eum laxasset, quem vel probabiliter sciwisset damnum illaturum. Atqui secundum Ministros hos, hæc ipsissima est conditio omnium, quæ ab hominibus uspiam admittuntur malorum, si iusto iudici Christo comparentur. Homines, inquam, absque libero arbitrio, vel cani illi, vel bovi cornupetæ simillimi, in omni tentatione sua ad peccandum. Christus vero is qui habenas ipsis laxat, ut suæ satisfaciant tentationi in peccatis.

Exod. 21.

Dicent fortasse ne secundum Catholicam quidem D veritatem, magnam esse horum differentiam, cum secundum eam etiam illud sit indubitatum, absque Dei permisso nihil uspiam admitti mali, nec tamen propterea dubitet Catholicorum quisquam, iuste puniri adversus leges commissa. Imo vero dico diversissima hic ratio est; licet enim æque verum sit sic quoque nil posse homines præstare, etiam malos, nisi quantum iis Deus in id habenas remiserit. Attamen simul verissimum & illud, etiam habenis laxatis, posse se in impiis conatibus suis homines cohibere: Nec minus verum & illud, ad liberam virtutis exercitationem, etiam in malis, optimo iure huiusmodi licentiam homini concedi. Merito enim vult Deus uti hominem rationis suæ, atque ea, qua pollet, arbitrij facultate. Ideoque etiam occasionem E eum habere exercendæ huiusmodi libertatis par est, præsertim, cum si alicubi ea propter nimiam sui imbecillitatem forte non sufficiat, illic gratiam præterea offerat & auxilium suum Deus (id quod nulli, petenti præsertim, negavit unquam sufficiens) ut possit resistere tentationi. Atque hinc est quod secundum Catholicam veritatem iure optimo, & præmia tandem decernat sua piis, pro recte factis, & supplicia impiis pro malis: quia libere utrique & voluntate sua, vel bona egere, gratia utentes ad id sibi oblata, vel mala, eandem repudiantes. Manet itaque conclusum illud quod volumus, negata omni arbitrij libertate in divinis, nullo iure posse vocari in iudicium flagitia ulla à De, eo quod ipsa arbitrij servitus, ab omni pœnæ demerito, omne admissum absolvat, &c.

Iure permittit Deus bonos homines peccare, & punit.

Si directe operatur omnia etiam peccata in reprobis Deus: iudicium de iis in damnationem nullum iustum institui posse patet.

QUod si ita est, uti cum ratione negari nullo modo potest, quanto magis ex altero illo capite, quod de absoluta Dei, in omnibus hominum, etiam malefactis, operatione, turpissime sunt commenti Ministri, affirmandum est, omne iustum iudicium scelerum humanorum, esse sublatum? Ex eo enim non iam illæ solum sunt Dei, in peccatis omnibus, partes, quas diximus, puta quod leges posuerit iis, B qui nullo voluntatis arbitrio possent earum transgressionem evitare; quod easdem gravissimas iis posuerit, & ipso genere suo impossibiles observatu; quod ipse denique relaxet fræna necessaria iam peccantibus solus, cum cohibere posset, absque qua laxatione, peccatum nullum uspiam admitteretur. Sed longe etiam illæ graviores, atque omnino intolerabiles, nempe super hæc omnia, ipse etiam Deus est, qui opus ipsum iniquum totum, per transgressoris animum tanquam per instrumentum quoddam proprium, operatur. Ipse, inquam, est, qui secundum impios istos Evangelismos, non minus fuit author, vel adulterij Davidis, vel proditionis Iudæ, quam vocationis Pauli, quod impie aliquando asseruit Melanchton in 8. ad Rom. Ipse, qui ab æterno creat C homines ad peccandum, ea quæ peccant, ipse qui postmodum occasiones subministrat peccandi, qui tentationes excitat, urgetque, qui author, motor, impulsor est operis mali, qui ad obsequium sibi tale præstandum improborum cohortem totam, etiam cogit (prout hæc omnia iam ex doctrina ipsorum in superioribus vidimus) adeo, ut mera quædam instrumenta in manibus omnipotentis Dei sint impij, in peccatis suis; eodem modo, quo malleus est in manu ferrarij, securis in manu lignarij, similis apparatus quivis in manu artificis cujusvis, quem versat opifex ad omnem nutum suum, in quamcunque sibi libuerit partem: hac sola differentia, quod cum omnipotens sit Dei manus, longe etiam efficacius certiusque moveat omnem naturam sibi subjectam, D quam quisquam hominum instrumenta sua, quæ sæpe ob virium imbecillitatem satis habere obtemperantia non potest.

Quid sit Ministris, etiã mala operari in impijs Deũ.

At vero tantis blasphemiis pro certo atque indubitato Evangelismo admissis, quo tandem iure talia peccata ad supplicium quæri, ab eodem Deo, alioqui Optimo Maximo concedemus? An quisquam artificum nimium, cum ratione ab instrumento suo pœnam deposcat, quod ipse eo ictum quemcunque fecerit ad nutum suum? An canem suum iure ullo mulctavit venator, quod feram apprehenderit eam, in quam ipsemet ei author, motor, impulsor fuerit incurrendi? Quid? Apprehendat sicarios quispiam manum tuam, eique sicam implicet, sicque robore quodam suo nimio eandem adigat, ut iugulum trans- E figas hominis. Ipse, inquam, indat gladium manui tuæ, ipse manum implicet, ipse ducat, impellatque, ipse ex adverso positum hominem tua ita manu configat. Idem ne ullo iure te postmodum ad tribunal postulet suum? iure te homicidij reum agat? iure eundem, tota, crurifragio in mortem pro scelere dedat? Quæ vero tandem id capere ratio humana potest? quæ mens vel Angelica probare? Imo quis non amentum etiam quorumvis, tantum non intelligat, ut tale iudicium nullo prorsus iure uspiam institui posse confirmet?

Quæ quis ipse directe operatur, nullo iure puniat.

Et quo tandem titulo, vel ficto illo, modo in speciem probabili, intelligemus supplicium de impiis ullum, tanta ipsis iam imposita necessitate peccandi sumi posse? Respondere solent acuti isti blasphe-

An voluptas, quæ in peccato est, in se sit damnabilis.

litterarum inventores, merito improbos puniri. Quia licet absoluta Dei potentia, etiam in ipsis malis suis urgeantur, nec possint omnino aliter facere, quam faciunt: attamen dum mala perpetrant, libenter ea ex titillatione ac sensu quodam voluptatis, quam inde hauriunt, patrant. Luant ergo quod sponte & voluntarie delectabiliterque etiam, licet necessario, admittere.

At vero ne id quidem quicquam ad rem facit, quia nimirum primum, ipsam etiam illam peccati voluptatem per naturam, tanquam per instrumentum quoddam suum proprium operatur secundum ipsos directe Deus. Iurene autem ipsam suam operationem propriam condemnet in quopiam Deus? Ita certe & quod gravia tendant deorsum in aqueis, terreisque legitime puniret; & quod levia in aereis atque igneis ascendant sursum; & quod plantæ vivant ac nutriantur; & quod iumenta sentiant ac delectentur; & quod homines intelligant ac ratiocinentur; & omnem denique naturæ vim efficacitatemque aliam in actum suum deductam.

Sola delectatio damnabilis esse nequit.

Deinde nulla voluptas sola, dum aliunde non constet criminis ratio, damnati ad supplicium potest. Talis vero delectatio peccati, posito actu iam peccandi à Deo ipso absoluta potestate consummato, non potest non naturali iam deductione, & absque nova noxa omni consequi. Itaque nulla in bestiis iucunditas, quam objiciendo eis vel cibum vel illecebrosum aliud quidvis ipse causatus sis, vere à te punitur. Nulla in homine somniorum per illusionem immissorum oblectatio, quantumvis illa sensualitati maxime complacens, ubi aliunde non accessit peccati culpa; iure ex sese damnabilis censetur. Nulla suavitas ciborum veterum, dum vel porcinæ, aut similia in antiquo testamento in os ingerebantur invitis, vel quæ idolis immolata fuerant in novo, quantumvis absque sensu voluptatis aliquo percipi minime poterant, obnoxios pœnis ullis reddebat. Eademque est ratio similis omnis, quantumvis maximæ iucunditatis. Sed ex simili tandem totum isthoc quale sit, etiam dilucidius intelligamus.

a. Mat. 6.

Simile pueri alieno ductu turpia pingentis.

Frequens est in pueris, qui a Pædagogis suis erudiuntur, in primis litterarum formandarum exercitiis, manu eorundem Pædagogorum dirigi. Quando quidem ita & calamus ipse digitis aptatur pueri, & manus tota componitur, & Pædagogi denique manu comprehensa dirigitur deduciturque: ut non possit ullum ductum linearum puer facere, nisi quem Pædagogi ipsum dirigentis manus constituerit. Pono ergo Pædagogum quempiam certo consilio suo, ita manum pueri dirigere, ut nullam prorsus iustam lineam faciat, nullum ductum litteris aptum, sed intorta omnia, indirecta, inepta, in formas etiam declinantia vel turpes, vel ridiculas, utpote si simiarum asinorumve ille ita depingat capita, vel quidvis simile, omni etiam turpitudine desormatum. Iam hic quidem omnino in genere litterarum peccatum erit, cum longe a forma constituta deflexum fuerit, adeoque & oleum, & opera perdita. Iurene autem Pædagogus hujusmodi, examen in puerum instituere, errorum accusare, pœnas ullas (nedum necem afferentes, eamque acerbiorem) reposcere posset; quod tempus perdideris, quod chartam conspurcarit, quod a iusto charactere aberraverit, quod turpissima quæque depinxerit? Nullo profecto iure posset, esseque omnino iniquissimus, si faceret, & eo semper iniquior, quo graviorem pœnam errato tali definiret. Quia licet revera erratum sit in eo genere varie; nulla tamen pueri noxa id factum, quæque ex ejus parte ullum supplicium potuerit promereri, ne quidem, si vel maxima ipsius secreatione totum fuerit factum, admirantis ductus varios & formas, vel risu vel admiratione dignas. Quia nimirum neque ipsius id consilio factum, neque arbitrio ductuve: cum aliter ipse omnino facere nequiverit, fortiore manu detentus deductusque. Neque enim refert hic quicquam, an cum voluptate sua talia fecerit puer, an secus. Quantumvis enim, quæ tali ductu Pædagogi inchoarit, summa etiam cum recreatione sua perficiat, summaque perfundatur suavitate ex ipsa illa figurarum varietate: non propterea tamen iure ullo mulctaretur à Pædagogo, eo ipso quod nil in iis consilio suo proprio conatuve admiserit, totum vero ex destinatione atque opera Pædagogi ipsius sit confectum.

Atqui secundum impios istos Ministrorum Evangelismos, hæc ipsissima est conditio, omnium quæ ab hominibus uspiam admittuntur malorum, si iustissimo iudici Christo componantur: quomodo ergo ob ea ullo modo, vel in iudicium propterea vocandi homines, nedum ad æternas pœnas iure condemnandi? In omnibus, inquam, flagitiis hominum vel perditissimorum, secundum inauditum istud à seculis Evangelium, nullæ aliæ sunt hominum partes; quam quæ in picturis illis, quas diximus pueri illius erant. Christus ipse, ut Deus verus, Pædagogus ille, pueri ductitans manum. Quas ergo iustissimo illo extremo iudicio, iudicis idem agat partes, ut pœnas iis constituat, & quidem eas ex ipso genere suo tantas, & ipsas quoque sempiternas? Nullas profecto iure ullo, nedum æquissimo suo divino. Videnturque hæc iam manifesta hactenus, impiis illis positis Evangelismorum fundamentis, ut qui ea negarit, non tam argumentis videatur opus habere pluribus, quibus convincatur: quam helleboro quo perpurgetur, ne amplius pergat cum ipsa ratione bellum gerere. Itaque finem tandem probationum nostrarum hunc faciamus.

PARÆNESIS AD EVANGELICVM dictum Lectorem.

Quam turpis, perniciosus, plenus periculi sit talis Ministrorum de Iudicio error, quamque merito propterea Ministri ipsi fugiendi.

Ad te hic iam converto Lector amice, maxime quisquis hactenus inanes istos Ministrorum Evangelismos, tanquam ipsissimum Dei verbum consectatus es; te compello, ut te ex tota hac disputatione nostra, eum quem par est fructum referre moneam, te animum his advertere volo. Maximi momenti esse articulum hunc de iudicio Christi extremo, ne tu quidem ipse ambigis puto: & si forte vel maxime ambigeres; vel ipsum tamen solum Evangelij hodierni exordium, omnem tibi facile eam eximeret ambiguitatem: ut quod tale illud futurum describat, ut omnia rerum natura in summam sit confusionem propterea delapsura: *Erunt enim*, inquit, *signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus, præ timore & expectatione eorum quæ supervenient universo orbi. Nam virtutes cælorum movebuntur, & tunc videbunt filium hominis venientem, &c.*

Magni momenti articulus de Iudicio.

Luc. 21. 25.

Attende vel modice, & facile intelliges, non cœlum, non terram, non maria, non aerem, non quicquam denique eorum, quæ vel infra cœlorum, vel supra terræ ambitum continentur, extra summam perturbationem fore, sed homines in primis, ut quos potissimum omnis illa iudicij illius moles sit petitura pressuraque. Nemo nostrum abesse ab eo iudicio poterit, nemo declinare examen, nemo iudicis manum effugere. Non tu, non ego, non ullus filiorum Adam omnium, seu vivorum, seu mortuorum. Inane ibi robur omne, inanis scientia, inanis astus, inanis potestas, inanes divitiæ, inanis omnis denique vel cogitatio, vel conatus humanus in contrarium. Omnes nos stare oportet ad tribunal Christi, omnes ibi manifestati, cum omnibus quæ unquam

Rom. 14. 10.

2. Cor. 5. 10. Matth. 10. 42. Matth. 12. 6. vel bona designaverimus, vel mala. Non ibi vel calix unus aquæ frigidæ præteribitur in bonis, si quem forte aliquando dederis, in vera charitate pro nomine Christi: vel verbum ociosum unum in malis, si quod forte aliquando locutus fueris, oblitus Christi. Excipiet examen sententia, sententiam executio, executionem æternitas, quæ nullam unquam iam admittere possit commutationem. Ibunt enim recta *Matth. 25. 46.* inde boni omnes, propter ipsa bona opera sua in vitam æternam; uti contra mali omnes, propter vel ipsa mala opera sua, vel certe defectum bonorum operum, in supplicium æternum. Manetque etiam te, quisquis es benigne Lector, necessario alterutra conditio istorum, ex uno iudicio isto tota dependens. Tanti, inquam, momenti articulus iste.

Si igitur in eo quoque turpissime lapsos deprehendas Ministros tuos, & quidem sub ipsa Evangelij veri pollicitatione lapsos; an non merito in posterum aspernere omnem Evangelismum ipsorum? Si vero non turpissime solum, sed & perniciosissime lapsos invenias, nonne longe magis aversere? Quod si ad extremum etiam dolosissime periculosissimeque lapsos agnoscas: an non tum merito eos etiam longe studiosissime devites, ac detestere? Merito quidem omnino, si sapis. Atqui ita res omnino habet, turpissime, perniciosissime, periculosissime, & errarunt ipsi, & in errorem induxere omnes in hoc articulo credentes suos.

Turpissimus hic error Ministrorū. 1. Quia circa ipsam iudicij essentiam. Turpissime, inquam, quia quantum in se est, totam iudicij illius substantiam sustulere, nec potest circa rem ullam esse gravior error, quam si ipsa eius etiam essentia negetur. Sustulere, inquam. Nam & bonorum operum iudicium nullum prorsus fecere reliquum, uti vidimus, dum partim in tota hominum natura ulla posse opera reperiri negant, quæ comparere in iusto illo iudicio queant; partim non nisi propter imputatam Christi iustitiam, cuiquam salutem pollicentur: & malorum contra operum iudicium fecere iniquissimum; ideoque eo ipso nullum; & qualene inter homines quidem iudex ullus, qui iustitiæ aut æquitatis haberet rationem aliquam, susciperet; dum partim nihil amplius superesse liberi arbitrij in homine ad mala etiam fugienda opera, confirmant; quam bestiæ cuivis, aut cani ad appetitum quemvis suum naturalem restænandum: partim haud secus incumbere in omnia etiam mala hominum opera, Dei omnipotentem manum asserunt, atque si quis pueri alicujus scribentis, pingentisve, digitos manu sua efficaciter in omnem errorem abduceret; ipsum vero Deum simillimum faciunt, ac si vel rabidum quis canem talem vinculis laxaret, ut in verum aliquod objectum irrueret, vel pueri illius manum adeo aberrantem gubernaret. Vidimus hæc superius nos, & quidem ita vidimus, ut si quidem, & tute rem tecum velis expendere attentius, ratio ipsa facile te convincere possit, injustissimum plane iudicem futurum Deum, si talibus fundamentis positis, nihilominus omnino ad iudicium suum, eo quo scriptura id describit modo, credatur processurus.

2. Quia circa ipsa fidei elementa Increscit vero erroris hujus turpitudo non mediocriter, ex eo quod fidei articulus iste, ad ipsa fidei nostræ primordia, ac quasi prima elementa in sacris referatur. Lege Paulum ad Hebræos scribentem, *Hebr. 5. 12.* invenies manifesto, eum, cum paulo ante ipsos reprehendisset, eo quod cum deberent esse magistri aliorum in rebus fidei, secundum tempus; rursum indigerent, ut docerentur ipsi quæ essent elementa exordij sermonum Dei, tanquam parvuli, scilicet, & *Hebr. 6. 2.* expertes sermonum iustitiæ: paulo post hujusmodi elementa enumerando, etiam resurrectionis mortuorum, ac iudicij æterni confessionem, inter eadem reponere. Ubi vero uspiam turpius in ulla arte, quam circa ipsa artis prima elementa erratur? Tantundem scilicet est, ac si a ianua ipsa domus quis aberret. Ita enim isti hic ab omni ianua salutis.

Sed maxime omnium isthæc in eo turpitudo deprehenditur, quod in ipsis primariis Evangelismorum suorum partibus, tantum istum errorem tibi inclusum propinent. Nihil habent maius omnes Ministrorum scholæ, & in quo sibi suisque blandiantur magis, quam quod uni ipsi sint, qui unius ac solius fidei iustitiam, quæ in Christi meritis homini imputandis consistat, ex tenebris eruerint, quodque propriam peccati vim, propriam legis; omnia maledictioni suæ subjicientis, naturam; propriam servi arbitrij ineptitudinem in rebus divinis, soli ac primi post tot sæcula mundum docuerint. Hæc, inquam, maxime omnium omnes iactitant Evangelismi istorum. Calvinistæ vero etiam peculiariter in illa, quam diximus, efficaci omnium operum humanorum, etiam malorum, divina operatione gloriantur. *Si dubitas* forte de hisce, ab ipsis Ministris tuis require, ecquid ipsi censeant in tota sua confessione potissimum, facile invenies, vel aliqua eorum, vel omnia, quæ diximus, inter prima & maxima sua firmamenta reponere. Atqui, ut vidimus, ex iis ipsis, omnis iste, de quo agimus error, omnis extremi illius, ac divinissimi iudicij depravatio necessaria consecutione deducitur.

Turpissime ergo hic errant infælices Magistri isti, *3. Perniciosissimus Ministrorū error.* nec minus certe perniciose; imo adeo, ut vix queant perniciose magis. Ex rerum de quibus agitur momento summo, & quo maius nullum esse queat, id existimari potest. Citaris ad supremum istud Christi tribunal, ut causam agas tuam, coram omni Angelorum, & dæmonum, & hominum denique, qui fuerunt uspiam, qui sunt modo, quique erunt unquam, universitate. Causam, inquam, non facultatum tantum, aut fortunarum tuarum, non famæ tantum aut existimationis tuæ; sed causam capitis, & salutis æternæ, qua si cadas, in æternos sis certissimo dejiciendus ignes, quibus torreare iam inde absque omni refrigerij spe, in omnem sempiternitatem; sin superior evadas, in ipsum cœlorum regnum, cum omni gloria ejus, tanquam in proprium quoddam, atque æternum peculium tuum, intromittare. Prodeunt interim Magistri isti, tanquam singulares quidam causarum agendarum patroni atque advocati; & consilium promittunt, nec viam solum evadendi periculum hic omne ostendunt: sed propriam etiam vincendi rationem offerunt, quam si accaptes, certissimam victoriam pollicentur.

Ministri 1. statum ipsum causæ invertentes Et ecce dum ad rem veniendum est, primum quæstionem ipsam examinis illius totam invertunt; atque alienam substituunt; haud secus ac si cum causa capitis alieni indicta foret, impius quispiam causidicus de solis stillicidiis, aut fundorum terminis, aut domorum areis, similibusve minimis facultatum fortunis in iudicio illo respondendam reo suo persuaderet. Cum enim, uti vidimus, revera tota illic controversia, circa vel bona opera tua agitanda sit, ut propter illa tibi iusto iudicio constituatur æternum præmium; vel mala, ut supplicium: isti ne cogitare quidem te patiuntur, posse eo usque pertingere ullum opus bonum, quod in iudicio illo consistat, propterea totam fore quæstionem docent, ecqualis tua fides, in Christi meritis apprehendendis fuerit, vel incredulitas. Nam si vel sola illa satis firma fuerit, ac constans, iam de reliquo nullum tibi periculum salutis fore. Quid vero est statum totum quæstionis alicujus invertere, si hoc non est?

4. Omnia causæ firmamenta depravātes. Nec tamen hic sistunt insignes Magistri isti, verum obiita statum primum ipsum iudicij totum corrupere; pergunt inde etiam ad omnia causæ firmamenta depravanda. Cum enim in unum illud te impellere deberent toti, ut eleemosynis, orationibus, jejuniis, thesaurum tibi in cœlis indeficientem comparares, qui tandem propter hujusmodi pietatis opera deceret tibi, ac tanquam corona quædam iustitiæ

à

2. Tim. 4. 8. à iusto iudice, ut Paulus loquitur, seddi posset: isti tis omnibus in ordinem redactis, atque in solius fidei testimonium, inter homines qualibus qualibus requisitis, varias interim & fulas consolationes scripturarum conquirunt, quibus te communiant, ac certissimo salvum fore, sola fidei constantia persuadeant, modo indubitantes credas id ita fore, nec ullam io ea re hæsitationem admittas.

Denique eo usque progrediuntur fallaciæ, ut eam in sola fide doceant posita esse omnia, tandem tamen ne ipsam quidem istam fidem rite sibi definiant. Neque enim omnes ad eam constituendam fidei articulos requirunt, sed unum illum maxime (& enim quoque depravatum) propter unam Christi passionem, ac merita tibi imputanda, Deum certo tibi propitium fore, ac regni cœlestis hæreditatem per Christum adjudicaturum. Quæ vero poterat vel excogitari pernicies major, quam isthæc deceptio talis? Nempe eo te recta deducunt infælici Evangelismo isto suo, ut cum tandem ad terrificum illud iudicium deveneris: ibi quoque, ubi te instructissimum ad rationem reddendam, iuxta fallacem istam instructionem putaveris, tandem tamen deprehendate deficere totus, imparatissimum inquam totus, & qui ne agnoveris quidem præparationem veram, nedum ut eam unquam rite fueris consectatus. Cum enim iustissimus ille iudes de operibus te sit examinaturus, tu inanissimas interim solius fidei tuæ consolationes ipsi es oppositurus; quibus iam nil aliud lucrere, quam ut illa tibi respondeat iudex, ne fidei quidem ipsius esiam nomen te rite didicisse, pergatque adeo illa tibi ingeminare Evangelij: *Quia nunquam novi vos, nec scio unde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Et quid ibi? *Ibi*, inquit, *erit fletus, & stridor dentium. Non enim omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris, qui in cælis est.*

Luc. 13. 28.

Matth. 7. 21.

Ecce ergo perniciosissime lapsos Ministros istos, & quomodo tantam tu pestem non aversere? Qua enim in causa omnis ista ipsorum corruptela est, ac quanta? qua nulla tibi ne possis quidem intentari major. Si lis tibi aliqua de omnibus fortunis tuis insenta fores, ei-ne causidico causam eam committeses, quem compertum haberes non aliter, quam istos hic demonstravimus, solere causas quasvis agese? An non, quem talem semel deprehendisses impostorem, perpetuo detestarere? Quid vero, si non de fortunis solis, sed tota simul existimatione ageresur, an non multo etiam magis, hominem fraudulentum refugeres? Quid vero, si præterea de ipsa etiam vita, ac capite tuo? Nonne longe maxime? Atqui lusus est, quicquid uspiam causarum, in ullum venire iudicium potest in mundo hoc, si cum extremo isto Domini iudicio confeǝratur; cumque æternitate illa, vel regni cœlorum, vel gehennæ ignis, de qua in eo tandem pronunciandum erit. Quanto esgo hic tantam perniciem per istos tibi Ministros intentatam execrabese magis?

Periculosissimus error Ministrorũ. Ad extremum esiam periculosissime decipiunt hic fallaces Ministri isti; quia tum quoque, cum tantæ perniciei fecerunt suos proximoa, haud secus tamen ac blandi Syrenum cantus, suavissime interim demulcent ac desinent, certa salutis promissione, animos ipsorum: ut tum quoque nihil minus, quam de tam præsenti periculo cogitare iis liceat. Itaque etiam in hodierno hoc Evangelio, quo vel maxime ad iustum Dei timorem excitare, nomine terrifici istius iudicij, deberent homines: potius blandissime consolantur suos, tanquam ad ipsos, utpote fideles, nihil iam terrores illi pertineant, quin proprie illa spectet Christi, propter fidem ipsorum Evangelicam consolatio, Apostolis hic prædicata: *His autem fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra.* Non attendentes interim, ista iis dicta, qui iam pridem propter Chri-

Luc. 21. 28.

A stum reliquerant omnia, eique uni se totos tradiderant in servos, quique non ita multo ante, quam isthæc Dominus prædiceret, fidenter Domino ipsi illa proposuerant: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* quique etiam propterea responsum ab eodem acceperunt: *Amen dico vobis, quod vos qui reliquistis omnia, &c. sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel.* Docerent itaque etiam suos Ministri, vel facere similia (vel sapere certe, ac totis desideriis sibi exoptare, si re ipsa ea assequi nequeant) & paratam ipsis consolationem merito denunciarent. Nunc vero fidere docent te perpetuo ac securo esse de salute tua animo, tum quoque cum extra omnem salutis tramitem, quam longissime te posuere.

Mat. 18.

B Sed agnosce tandem fraudes, si sapis ô bone, ac longissime refuge deceptores hosce. Declina, inquam, iuxta Pauli monita ab hisce, *qui per dulces sermones, ac benedictiones seducunt corda innocentium.* Revertere vero, ad unam sanctam Catholicam Ecclesiam Christi. Ea te & timorem Domini docebit verum, & unde solidam petas, pro tremenda illa die, consolationem, ostendet, ac denique ad certissimam omnia traducet viam salutis. Hæc tu igitur meditare, in his esto. Et quidem absque omni cunctatione aut mora longiore. Hora enim profecto est, ut hodiernæ diei Epistola monet, iam te de somno surgere, quoniam nox tantorum errorum in te eo usque processit, ut dies iam merito dici possit tibi appropinquasse: *Ergo abjiciamus tandem opera tenebrarum* (una cum ipsis istis tenebrionibus tenebrarum Magistris) *induamur vero arma lucis, ac sicut in die honeste* in posterum *ambulemus.* Sin cessas: illa Pauli merito tibi timenda existima; ubi, *Scimus,* inquit, *qui dixit, quia iudicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.*

Rom. 16. 18.

Rom. 13.

C

Heb. 10. 30.

PARÆNESIS AD MINISTROS.

Non potest non gravissima Ministros in Iudicio extremo, & confusio manere, & condemnatio, propter huiusmodi iudicij corruptelas; unde merito resipiscant & ipsi in tempore.

D AT vos interim, ô omnium hominum, quos sol aspicit, infortunatissimi Ministri, quid ad ista? quæ mens hic vobis? quis animorum sensus? Consciine vobis estis, & vos, tantæ istius, quam diximus, corruptelæ? Minime quidem conscij, dicetis. Nam nostros continuo hortamur, ut per dignos pœnitentiæ fructus, omnemque vitæ sanctimoniam, ad iudicium illud divinum se comparent. Audimus, nec dubium est nobis ullum, quin talia non raro exaggeretis etiam in prædicationibus vestris. Verum quid iuvat verbis colorare, quæ re ipsa interim extreme & deformastis & deformatis? Age enim, quid ad illa superius numerata Evangelismorum vestrorum capita dicitis? Ergone opera iam nostra bona esse ulla posse creditis, quæ apparere in iudicio illo divino possint? Ergone iam propriam aliquam iustitiam inesse conceditis cuivis, præter imputationem illam Christi, qua iustus quis in iudicio illo, ac præmio dignus censeatur? Ergone liberum iam arbitrium, in rebus etiam moralibus, ac divinis, homini restituistis? Ergone, non iam Deus operatur in hominibus absolute omnia, etiam mala, sed propria singuli sua? At nihil quidem istorum omnium vos. Permanens in iisdem omnibus, in quibus olim, Evangelismis vestris. Itaque negare nullo modo potestis, uti nos supra demonstravimus, re quidem ipsa vos, licet non verbis, Iudicij extremi articulum extreme, & depravasse, & pergere etiamnum quotidie depravare.

Ministri pergunt in corruptelis suis.

E

At vero, si hæc ita habent, quomodo non horretis terribilem illam diem, quæque in ea vos manet,

Confusio Ministrorum in

Iudicio ab iis quos seduxere.

confusio primum intolerabilis, deinde vero etiam condemnatio omni humana cogitatione major? Infinitos mortalium ista depravatione vestra in eam fraudem induxistis, unde necessario causa cadent in tremendo examine illo. Eos medios inter, tum vos quoque assistentes judicandi, idque universo mundo spectante. Deprehendetis tum demum miserrimi, & deprehendemini, & quanto in errore fueritis ipsi vos, & in quantum alios miseritis errorem. Et quibus tum putatis oculis mutuo vos intuebimini? qua animorum affectione vos consalutabitis? quibus benedictionibus prosequemini? Vos, inquam, infælices discipulos vestros: Contraque infælices discipuli vestri, vos? An non iidem illi, quos modo beatos prædicatis totos, quique vos propterea vicissim tantum non manibus gestant suis, fraude tunc, sero licet, serio tamen intellecta: extreme vos execrabuntur, tanquam exitiosissimos salutis suæ proditores? Ex simili istud, longissime licet dispare, ac inferiore æstimare discite.

Ponite enim non jam in causa animarum omnium maxima: sed in causa quavis capitali mundi hujus, vos simili fraude causidicos egisse, hoc est, cum miseri aliqui clientes vestri in judicium accersiti, ac de maximis criminibus respondere jussi fuissent, unde de tota rerum suarum summa, capiteque ipso periclitarentur, vos tamen illis persuasisse, quidvis aliud potius ibi quæsitum iri, puta de latifundiis, vel stillicidiis, vel similibus nugis, unde postmodum, qui alioqui, si rite fuissent instructi in tempore, facilem invenissent aliquam evadendi viam, tunc causa cadentes, eam solam ob rem, quod vobis sese concredidissent, recta jubeantur in acerbissimam aliquam mortem abripi. Ponite, inquam, in vestro conspectu illos duci, vobisque astantibus vel in crucem suffigi, vel in rogum conjici. Obsecro vos tali in casu, quas ab illis vos gratiarum actiones expectaretis? quas non diras, quas non extremas maledictiones, imo amarulentissimas contra vos amaritudines animorum ac blasphemias? Vos, illi, certe proditores capitis sui, vos pestes domus suæ proclamarent, in vos Deos Deasque omnes, in vos cœlum, terram, abyssos, invocarent. Vos ad extremum usque halitum extreme execrarentur. Nec immerito quidem. Vere enim in eam calamitatem, non tam scelera ipsorum, quibus si per vos non stetisset, aliunde remedium invenissent; quam vos ipsi illos potissimum tandem tali in casu detrusissetis. Ecce similitudinem vestri.

Et tamen vere locus iste talis omnis, præ illa illa die, præ illa ills deceptione judicij illius, quæque ex ea consequetur, terribili condemnatione, præ illa animarum clientium vestrorum multitudine, quas fraude vestra tali prodidistis, & præ illa igitur tandem nimis etiam animorum exacerbatione, qua contra vos tum insurgent infelices illi universi. Nimirum scintillantibus in vos, & sanguineas partim lachrymas, partim iracundiæ flammas jacientibus oculis, vos persequentur, dentibus in vos frendebunt, corde toto ita affecti, ut unguibus ipsis, si possent, vos discerperent, molaribus si possent commanderent, manibus si possent contererent, dumque cætera iis desunt omnia, ore certe jam maledicant perpetim, & detestentur, & dirissimis omnibus devoveant diris. Et vos interim ô perpetuis assueti, eorundem applausibus ac benedictionibus, qua ista tum fronte feretis? quibus animis excipietis?

Damnatio M. ex articulo judicij corrupto.

Et ecce minimum quodque id adhuc est, præ ea quæ ab ipso severissimo judice, tum vos manet damnatione. Tanti fecit primum judex ipse Christus articulum hunc de judicio (de quo nobis sermo est) ut in hoc ipso hodierno Evangelio particulariter de eo loquens, dicat: Cœlum & terram transitura citius, quam quæ ipse de eo prædixerit, aliter quam prædixerat, sint eventura. Vos nihilominus eum, quantum in vobis est, extreme deformare, imo quo ad propriam ejus substantiam, tollere penitus ausi estis? & quo id animo judicem laturum putatis? qui cœlis ipsis ac terræ parciturus non erat præ mysterio hoc, vobis tam extremam ei molientibus deformationem, ullo modo parcet?

Corallarium de frequenti meditatione judicii.

Ex his vero ita dissertis intelligi poterit ex duobus maxime causis tot hæreses & opiniones ipsis affines tanto tempore inter homines Christiani nominis grassari. Una est quod errant circa providentiam divinam cujus pars est prædestinatio & reprobatio hominum: Ut enim error in primis principiis Metaphisicæ magnam multitudinem errorum invehit per omnes alias scientias: sic est de errore circa providentiam qua Deus respicit & regit homines, dato uno absurdo circa illam plura alia sequuntur. Atque ut non agnoscunt hæretici providentiam illam statuisse auctoritatem supremam in Ecclesia ad finiendas lites religionis & doctrinæ fidei, sed auctoritatem Pontificis Rom. ac Conciliorum respuunt, soli spiritui proprio fidentes, non est finis erroribus ipsorum durante vita, ex qua obcæcati propria malitia exeunt, oculos aperturi in inferno, sicut dives ille Evangelicus. Altera vero causa est defectus meditationis & oblivio judicij divini, posito quod illud credant. *Utinam enim saperent, intelligerent ac novissima providerent*, non tam fœde & turpiter à vero deflecterent cum interitu animarum sempiterno. Satis enim evidenter demonstratum cum articulo judicij divini non quadrare ea quæ sapiunt. Quare quam futurum sit terribile ipsorum menti repræsentate utilissimum. Prodest enim consideratio judicij non tantum ad mores componendos, sed etiam valet plurimum ad hæreses exstirpandas & rectam fidem addiscendam ac tenendam. Ideo ab exordio mundi articulus iste judicij magis expresse propositus est ad credendum, & totum testamentum novum nihil tam sæpe inculcat hominibus ad eorum omnem insolentiam comprimendam ac quoslibet eorum sanandos seu circa mores seu circa fidem errores. Damus idcirco septem puncta de judicio ut per singulos dies hebdomadæ unum ex his animo revolvas, & tibi idem beneficium contingat, si forte lepra peccati aut erroris fœdatus es, quod Naaman Syro magno principi contigit, cum illi significatum ex parte Elisæi Prophetæ & totus salvus erit Reg. 4. *Vade & lavare septies in Jordane*, significat enim Jordanis rivum judicij, in hoc rivo si quis septies se laver, idest, per singulos dies hebdomadæ illius meditationi mentem suam immergat, restituetur, caro illius sicut hæresis purgabitur.

Duæ causæ hæresum hujus temporis.

Deut. 32.

Processus hujus Concilij ex Libro præcordialis Sacerdotum.

Meditare, ô homo, à memoria tua numquam recedat illud durum, terribile, & districtum extremum judicium, ut ex ejus amara memoria amarescant omnia dulcia. Cogita igitur, quantus timor, quantus clamor, quantaque turbatio: cum tuba Angelica sonuerit, cum fulgura terribilia splendescent, tonitrua mugient, cum ad terrendum peccatores sol obscurabitur & Luna non dabit lumen suum, cogita quantus timor peccatorem invadet: cogita qualiter universi mortui resurgent, trahentes unusquisque secum, quod boni egit vel mali, & boni quidem cum ineffabili lætitia expectabunt judicem: injusti autem indicibili terrore timebunt de adventu & facie judicis, dicentes illud Luc. 23. *Montes cadite super nos, & operite nos à facie judicis.* Deinde speculando occurre, & vide judicem venientem cum potestate magna, cum senioribus populi, comitantibus Angelis universis, & sanctis. Deinde revolve amarum illud divortium cum separantur oves ab hædis. Transfor-

tua in te affectum eorum qui à sinistris sunt, quibus dicetur: *ite maledicti, &c.* Et considera judicis inflexibilem severitatem, judicandorumque miserabilem calamitatem. Unde judicis severitas tanta erit, quanta nec verbis exprimi, nec mente poterit excogitari. Omnia enim judicia ab origine mundi super genus humanum habita, sunt quasi stillæ situlæ respectu furoris, & severitatis quæ in judicio exhibebitur: fuerunt tamen nihilominus magna. Nonne magnam severitatem exercuit, quod pro morsu pomi Adam de Paradiso expulit? Item, totum mundum, exceptis paucis, diluvio delevit, multa millia hominum pro una blasphemia occidit. Dathan, ac Abiron cum suis complicibus pro murmure terra absorpsit, & multa similia. Hæc tamen omnia in scriptura nominantur quasi stillationes furoris respectu illius abyssi, qua se totum in furorem & severitatem effundet, quæ tantum inter se distant, quantum guttula roris ad abyssum maris. Ideo 2. Paralip. 34. dicitur, *Stillabit furor meus super locum istum.* De hac severitate dicitur Esa. 3. *Ecce nomen Domini veniet de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum, labia ejus repleta sunt indignatione, lingua ejus quasi ignis devorans, & spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli ad perdendas gentes usque ad nihilum.* Hunc furorem prævidit Job. 14. dicens: *Quis mihi tribuat ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus?* De hujus diei tremore dicit Sophonias 1. cap. *Dies illa, dies iræ, dies tribulationis & angustiæ: dies calamitatis & miseriæ: dies tenebrarum & caliginis: dies nebulæ & turbinis. Dies tubæ & clangoris.* Super quod Gregorius. Pensate, fratres charissimi, extremi diem judicij, super corda reproborum quanta asperitate vidit Propheta amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Hujus furoris, & indignationis Dei ira adeo inflexibilis erit, quod omnium Sanctorum usque ad effusionem sanguinis supplicatio non valeret, unam guttulam gratiæ impetrare. Hujus autem rigoris triplex causa est; ut videlicet veritas conservetur, ut justitiæ non derogetur, & ut judicis sententia approbetur.

Severitas Christi in judicio.

Triplex causa severitatis in judicio.

PRimum patet, quia veritas duplex juramentum fecit in veteri & novo Testamento, ut incaute ad judicium venientibus gratiam non exhibeat. Unde Esaiæ 45. dicit Dominus: *In memetipso juravi: egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur.* Gloss. jurat Dominus per semetipsum, ut omne verbum, quod loquitur firmum fiet, & firmum permaneat in irrefragabili veritate. Item Jerem. 11. *Noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Idem 15. *Si steterit Moyses & Samuel coram me* (nomine illorum duorum omnem cœtum volens intelligi) *non est anima mea ad populum istum: Ejice illos, à facie mea egrediantur:* similia multa alia. Similiter in novo Testamento juramento se constrinxit dicens Matth. 5. *Amen dico vobis, non recedent inde, donec reddant novissimum quadrantem.* Si ergo veritas, quæ Deus est, mentiri non poterit: quanto tempore veritatis juramentum Dei existat, consideret qui potest.

Secundo ex hoc ira Dei inflexibilis patet: ne justitiæ derogetur. Habet enim justitia Dei tempus debitum, ut futurum, sicut misericordia præsens. Et sicut nulli manenti in corpore in præsenti tempore negatur misericordia debite petenti: sic justitia in tempore justitiæ omnibus exhibetur. Psalm. 73. *Cum accepero tempus, justitias judicabo.* Unde quidam Sanctus: Quære misericordiam, si non vis sentire justitiam, propter quod dicitur Esaiæ 55. *Quærite Dominum dum inveniri potest.* Gregor. Nequaquam in tempore justitiæ veniam inveniet, qui in tempore misericordiæ veniam non quæsivit.

Tertio. Deus judex non flectitur, ut sententia ab eo tam solemniter prolata ab omnibus approbetur. Unde Dominus qui in Exod. 24. præcepit: *Pauperis non misereberis in judicio:* necesse est, ut primus faciat, quod præcepit: judex enim in quantum judex precibus non flectitur, nec munere corrumpitur, nec misericordia mollitur, sed justum judicium judicabit. De judicandorum miserabili calamitate, quæ ex his claret, dicit Aug. item Gregor. in Homilia. Quam angustæ erunt viæ reprobis undique! superius erit judex iratus; subtus vero horrendum chaos: à dextris peccata accusantia: à sinistris infinita Dæmonia ad supplicium trahentia. Intus urens conscientia, foris mundus ardens. Retro vita detestabilis. Ante judicium sine misericordia. Miser peccator sic deprehensus quo effugiet? apparere erit intolerabile, latere impossibile. O quantus eorum tunc erit planctus, quanta afflictio, quantusque mœror, cum videbunt multitudinem electorum. Tunc, ut Sapient. 5. dicitur: *Stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, & abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, &c.* & nota quod tria augent eorum calamitatem miserabilem; videlicet accusatio, testificatio, arctatio: Tres erunt accusatores.

Primus, diabolus, qui dicet: Æquissime judex, judica istum esse meum, qui noluit esse tuus. Tuus erat per naturam, meus factus est per malitiam. Meus per culpam, quia noluit esse tuus per gratiam. Apoc. 12. *Accusabat illos ante conspectum Dei nostri die, ac nocte,* Tunc cognoscent miseri peccatores & fatui quam graviter peccaverunt acquiescendo diabolicis persuasionibus.

Calamitas peccatorum in judicio ex tribus.

Secundus accusator erit proprium scelus. Nam ut inquit Richar. in 4. dist. 43. in judicio cognoscet quilibet homo peccata, quæ fecit, tam justi, quam reprobi. Mali ut amplius crucientur, quia non pœnituerunt: Boni vero consolabuntur, & hoc ex cogitatione remissionis & indulgentiæ, quia pœnituerunt, & sic divinam misericordiam collaudabunt. Non solum autem ipsis, sed sigillatim unicuique manifesta erunt omnia bona & mala. Tunc illuminabuntur abscondita cordium, tunc libri pandentur conscientiarum, & ipse aperietur, qui dicitur Liber vitæ, quo fiet, ut simul, & in instanti omnium omnia secreta omnibus tanta certitudinis claritate patefiant, ut contra testimonium veritatis in Christo loquentis, conscientiæ cujuscumque pariter contestantis, nullus prorsus inficiandi, defendendi, excusandi, subterfugiendi locus pateat; quando recipiet unusquisque justa opera sua. O quanta confusio peccatorum! Sed notitia illa peccatorum, quæ fecerunt electi, non generabit eis pœnam, vel ignominiam, nec confusionem: quin imo cedent ad eorum gloriam propter pœnitentiam. Manifestatio ergo peccatorum, quantum ad reprobos, non quantum ad justos erit accusatio.

Tertius accusator erit totus mundus. Unde Chryso. super Matth. In illa die actionis nihil est quod respondeamus: ubi Cœlum, & terra, aqua, Sol, & Luna, dies, & noctes, & totus mundus stabunt adversum nos in testimonium peccatorum nostrorum. Sapient. 16. *Creatura tibi Creatori deserviens exardescet in tormentum,* contra injustos. Ejusdem 5. *Armabit creaturam in ultionem inimicorum.* Unde cum omnis creatura creata sit ad nobis serviendum, eadem nos persequetur ad Creatoris sui injuriam ulciscendam.

Secundum, quod auget calamitatem, est testificatio.

Tres enim testes habebit contra se peccator. Unum supra se, Deum, cui omnia nuda & aperta sunt. Ad Hebr. 4. Secundum contra se, scilicet conscientiam,

Tres testes contra ...

tra peccatorem.

quæ etiam omnia cognoſcet, ut patuit. Tertium jox. A taſe, ſcilicet proprium Angelum ſibi ad cuſtodiam deputatum, qui tamquam conſcius omoium, quæ fecit, contra eum teſtimonium perhibebit. Job. 20. *Revelabunt Cæli*, ideſt, Aogeli, *iniquitatem eius.*

Tertium eſt arctatio, arctæ enim erunt tunc, & ſtrictæ viæ omnium peccatorum, quando non poterunt negare, non excuſare, noo appellare, non fugere, oon impetrare veniam. O quam flebilis erit tunc damnatorum conditio! Non valebunt preces, non clamores, non gemitus, non parentes, non amici, nec quidquam aliud. Bernard. Veniet dies judicij, ubi plus valebunt pura corda, quam aſtuta verba, plus conſcientia bona, quam marſupia plena. O quantum contriſtabuntur propter ſententiam, quando audient tonitroom illud grande, & formidabile; B vocem ſcilicet Chriſti indignanter diceotis: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius.* Job. 6. *Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* Cogita, ô homo, quid amaritudinis, quid horroris, qoid doloris contioeat ſententia illa, ex qua ſeparabuortur injuſti à conſortio juſtorum, & à viſione Dei: ibuntque damnati ejulantes, & querulantes in ignem æternum. Quis hæc intimo corde ruminans non provocetur ad fletum, & vitam ſuam non emendabit? puto nullus ſanæ mentis.

Decreta duo primaria huius Concilii.

PErtracta non minus qoid dulcedinis, quid admirationis & gaudij, quid jubili babeat vox illa: C *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum.* Ubi tria ſuaviſſima verba loquitur Chriſtus electis. Primum erit dulcis vocationis: quando facie læta, & vultu hilari ad dexteram partem ſe vertens, aſpiciet ſuam dulciſſimam matrem, quam primo alloquitur enomerando ſervitia ſua ſibi impenſa, & merita per totam vitam ſuam. Deinde Apoſtolos, quos nominat fratres, vocat & amicos, qui propter ipſum omnia reliquerunt, & ipſum ſunt ſecuti. Deinde Martyres, qoi fortiter tormenta tulerunt, & Confeſſores, Virgines, & omoes electos, enumerando opera miſericordiæ, quæ impleverunt. Matth. 25. ad quos omnes dicet: *Venite*, ô dulce venite, ô vox dulcior ſuper mel, & maona! Secundum verbum ſuaviſsimum eſt benedictionis, *Benedicti.* Nam pôſt D vocationem ſubjunget eis benectionem ſuam, primo Matri ſuæ, deinde omnibus aliis electis. O quam grata erit benedictio illa omnibus illis! O quam gravis erit damnatis, qui tunc intelligent quantum profuit benefacere & amare Deum & odiſſe peccatum. Tertium verbum ſuaviſsimum dicitur remunerationis, quando ſubjunget: *Poſſidete vobis paratum regnum à conſtitutione mundi.* De quo regno habetur memoria dominicis diebus. O nos peccatores inſenſati! cur non conamur totis niſibus prædicta mala evitare, regnum illud acquirere, cui totus mundus cum omnibus bonis ſuis non poteſt comparari.

Tria ſuavia verba Chriſti ad electos.

Collige ex his quam erit diverſa ſors, quamque erunt diverſi fines bonorum & malorum. Iuſti, ait Aluares de Paz medit. ſacr. part. 1. cap. 5. Medit. 7. perpetuo regno donati ex totis præcordiis Chriſto E gratias agent, eius miſericordiam & iuſtitiam prædicabuot, ſibi invicem gratulabuntur, Beatæ Virgini & ſanctis quorum ope tantum bonum aſſequuti ſunt gratiſſimos ſe oſtendent, & quiſque ſua opera quæ fecit, & moleſtias ac preſſuras quas propter Deum paſſus eſt, quibuſque tam eximiam gloriam acquiſivit, in ſummo pretio habebit.

Impiis quibus væ in hac vita paratum eſt & in futura, omnia hæc à contrario ſuccedent. Nam Iudex Chriſtus vultu indignabundo & quaſi fulmina vibrante converſus ad illos dicet. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* Diſcedite, inquam, à me qui ſum ultimus finis veſter, & omne bonum veſtrum ot

Mat. 25.

A in æternum puniamini. Diſcedite à domo mea, ab Angelis & ſanctis meis, ut eorum ſocietate nunquam fruamini: diſcedite ab omni eo quod vos tueri poteſt, ut in omnimoda ſolitudine bonorum conſtituamini. *Maledicti* omni maledictione repleti corpore & anima, & in omni loco & tempore, malis & execrationibus ſuſtinendis deputati. *In ignem æternum* ut pœnam ſenſus & cruciatus intolerabiles per omnem æternitatem ſentiatis, quod paratum erat (vobis ſcientibus ut emendaremini) non qoidem vobis, quos ego (quod ad me attinet) ſaluare volebam, ſed dæmonibus cum quibus in æternum puniemini.

Qualis erit iniquorum animus dum ſe videbunt à Chriſto contemni & in baratrum malorum deturbari? Concipient ſine ulla menſura triſtitiam & dolorem. Hoc teſtabuntur maledictionibus in ſe iactans. B Tunc, ut loquitur Chriſtus, væ eis erit in corpore & anima. Væ quia vivi in mundum venerunt & in mundo vixerunt. Uæ quia modica fuit eorum voluptas & adhuc illa vana, & cruciatus eorum erit perpetuus. Tunc ſentient quod nunc credere contemnunt, quod verba mea fuerunt charitatis: tunc intelligent quod quaſi pater monui eos, & me noluerunt audire. Time, ô homo, ne ex iſtis ſis futurus, & ita vitam tuam nunc corrige, ut in Concilio malignantium non ſedeas, & in illa die tremenda abſolutus evadas.

l. 1. Revel. S. Brigit. ta c. 56.

Deus, Verbum Incarnatum Ieſu Chriſte, qui iudicaturus es ſæculum per ignem, doce nos per Spiritum ſanctum, bonis operibus certam facere vocaC tionem noſtram, & ita nos ipſos iudicare, ut non cum hoc mundo damnemur: ſed in die illo noviſſimo ab auditione mala ſecuri, te iudicem adſpiciamus nobis propitium, & benignis miſericordiæ oculis nos adſpicientem, & ad Cœlum nos vocantem cum electorum tuorum concilio, qui vivis & regnas cum Deo Patre in unitate eiuſdem Spiritus ſancti Deus per omnia ſæcula ſæculorum.

An iudicium univerſale magis metuendum quam particulare, quod fit quaſi clauſis foribus, vertitur in dubium.

DE utroque verificatur quod ſcribit Apoſtolus ad Hebr. 10. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.* Porro particulare iudiciom, quantum D ad aliqua poteſt horribilius reputari, ait Dionyſius Carthuſianus in tract. *De iudicio animarum*, art. 12. tum quia propinquius imminet. Unde & Iacobus Apoſtolus ait: *Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit*, cap. 5. tum quia pericula ſingularia ac propria ſolent amplius formidari, quam generalia, atque communia: tum qnoniam qui in particulari ſuo iudicio ſententiam damnationis evaſerit, in iudicio illo generali erit ſecurus.

Verumtamen abſolute loquendo, videtur generale iſtud iudicium formidabilius eſſe ob multa quæ quiſque faciliter poteſt perpendere: quoniam coram univerſis rationalibus, ac intellectualibus creaturis agetur, ſingolorumqoe vitia ſingulis innoteſcent, & tam iudex quam Angeli viſibiliter apparebuot, ſtabitqoe mundus in igoe conflagrationis, & E reprobi qui nunc quantum ad animam inferno adjudicantur, tunc quoad corpus & animam damoabunrur, tartareum qooque chaos patebit. Hinc ſancti Patres de terribilitate illius iudicij ſunt copioſiua locuti.

Utrumque tamen ineffabiliter eſt horribile ac pavendum. Primo ex parte Summi Iudicis, cujus innocentiæ nullus poteſt reſiſtere, cujus ſapientiam nihil valet latere, cujus iuſtitia tunc flecti nequibit, qui & reprobis iratus ac terribiliſſimus apparebit. Secundo ex parte iudicandorum, qui comparatione iudicis tanti, nullius ſunt momenti, neque tunc poterunt appellare, nec ullo ſe modo poterunt excuſare: imo

& accusabuntur acertime. Tertio ex parte sententiæ, quæ impiis acutissima & pœnosissima erit. Quarto ex parte retributionis, quæ in generali iudicio erit vel infernalis damnatio, aut sempiterna salvatio. Quinto ex parte circunstantium ipsum iudicium, quoniam particulare iudicium in præsentia non fit multorum, generale autem in conspectu universorum elementis ardentibus, circunstantibus Angelis, imo & omnibus sanctis. Si metuendum est iudicium creaturæ mortalis, quam expavendum est judicium Dei omnipotentis? Si sententia temporalis mortis est formidanda, quam formidolosa est æternæ damnationis sententia? Si confusibile est, & pœnale coram paucis hominibus increpari, & secretorum vitiorum denudationem audire, quam confusibilissimum, pœnalissimumque consistet coram universis & singulis Angelis sanctis, civibusque supernis, atque dæmonibus manifestari de omni peccato quantumlibet parvo, de magno, fœdo & turpi, enormi ac erubescendo.

Hinc nimirum vox illa unius Religiosi alteri post mortem se visibilem demonstrantis, prout inter vivos inter se condixerant, *nemo credit, nemo credit, nemo credit:* ad quem cum responsum fuisset, *quid est illud quod nemo credit?* Dixit, *quam severa sunt & districta iudicia Dei.* Provt narratur in magno speculo exemplorum ex Iacobo de Paradiso Carthusiensi altero. *Vide ergo bonitatem & severitatem Dei*, ait Apostolus ad Rom. 11. ratio est quia iudicium Dei erit secundum veritatem malitiæ quam in peccato ipse agnoscit: et ipse longe aliter malitiam peccati penetrat quam cogitant illam homines. Alia momenta malitiæ peccati exaggerat, quæ homines non percipiunt & non ponderant. Alias habet cogitationes à cogitationibus ipsorum: ideo iudicia eius abyssus multa, & ut dicitur Psal. 65. *Terribilis in consiliis super filios hominum.* Sed & cum tam pauci inter homines fidem istis adhibeant, non mirum si pluribus adhuc tetettima eorum omnium cœpit oblivio, imo & contemptus etiam apud litteratos ac gregum duces. Refert de seipso Ratherius Veronensis Episcopus in tract. *de contemptu Canonum*, quod in fluvio Rheni, fluctibus ebullientibus ad instar collium magno pavore ne navis mergeretur percussus, dum vidit Nautas fiducia navigandi iocantes, audaciam non modicam sumpserit. Idem est de sæcularibus hominibus, dum metus ineutitur iudiciorum Dei, videntque aliquot magistros in Theologia ac Rectores Ecclesiarum, ipsos quoque Prælatos majores vix ad ista attendere, aut ridendo talia legere aut audire, rebellione contra Deum fere publica obduratos, ipsi etiam metum excutiunt ac simul recordationem.

Hos certe terrere deberet historia Archiep. Magdeburgensis.

TErribilis est hæc synodus & tremenda quam ob oculos sibi proponens D. Carolus Borromæus Archiep. Mediolanensis ad opera pœnitentiæ excitabatur. Narratur de Udone Episcopo Magdeburgensi in Saxonia, quod cum annos permultos aerem mundumque suis sceleribus infecisset, nocte vocem hanc terribiliter insonantem audivit pluries, *cessa de ludo, quia satis lusisti Udo.* Quod cum primo cachinnans tanquam fictitium contemneret, deinde metuens aliquantum ingemuisset, & emendationem aliquam proponeret, numquã tamen exequeretur; quadam nocte visi sunt duodecim Apostoli in Ecclesiam ingredi, in quorum medio gradiebatur Christus sole splendidior, qui omnes judicaturi sederunt, cum prius Pugil quidam strenuus gladium euaginatum tenens, eandẽ Ecclesiam ingressus fuisset & magna voce clamasset, *Omnes sancti quorum hic habentur reliquiæ, surgite & venite ad judicium*: quibus dictis maxima multitudo utriusque sexus apparuit, pluresque Pontificalibus infulis insigniti, quin etiam visus est S. Mauritius Ecclesiæ patronus cum sua legione 666. millibus, qui unanimiter se coram Christo prosternentes dixerunt, Æquissime judex da judicium: quibus Dominus respondit, *Beati mei quid quæritis?* & adjecit, *portate Udonem Episcopum.* ac cõtinuo quidam ex adstantibus abierunt, & miserunt, Udonem de latere Abbatissæ trahentes miserabiliter adduxerunt. Quem S. Mauritius severius intuens, dixit: *Domine mi judica: Ecce iste Udo non Episcopus, sed Lupus: non Pastor, sed raptor, maculator & devorator gregis tui. Iste est cui domina mea Mater tua scientiam donavit, cui hanc Ecclesiam ad honorem nominis mei sociorumque factam commendavit, prædicens ei si bene eam regeret vitam æternam, si autem male, mortem in corpore & in anima mereretur. Iste miser est qui admonitus semel & iterum & tertio se corrigere noluit. Et non solam hanc Ecclesiam sed etiam se & omnia sibi commissa prophanando ad nihilum redegit, imo sponsas tuas semper & ubique turpiter & temere violavit. Ergo iudica de eo Iudex æquissime.* Et judex: *Caput amittere meruit, qui sine capite tempus consumendo in sordibus computruit.* Quo dicto Pugil præcepit Udoni, cervicem tenderet, ac ipsum decollavit, totaque multitudine disparente, mane inventum est corpus ipsius in Ecclesia in proprio sanguine volutatum, dum anima misera a dæmonibus miserabilem in modum cruciari visa est. *Sententia contra Udonem.*

Hæc historia fusius explicatur in Magno speculo exemplorum, verbo *iudicium* exemplo IX. brevius vero apud Gononum *in chronico Deiparæ* sæculo nono, anno Christi 985. quo contigisse narratur: nec non in *negotio sæculorum* P. Courcier ad eumdem annum. Alij referunt ad tempora Henrici III. Imp. Ab his autem plures citantur assertores ejusdem, Nauclerus in chronico generatione 34. Trithemius in *chronico Hirsaugiensi*. Post quos plures alij recentiores in eadem deploranda Udonis catastrophe depingenda laborarunt, ut appareat quam horrendum sit Beneficia à Dei Matre suscepta vitæ turpitudine maculare: sicut hic ac ipsa facilitatem ingenij cum esset natura tardior acceperat: aut sibi impositum onus animarum infideliter gerere. Quod vero quidam objiciunt non inveniri in sede Magdeburgensi, alias Parthenopolis ob præcipuum Virginis cultum, qui ibi vigebat ante Lutheri Apostasiam: hoc nihil derogat, cum sub alio nomine regimen Ecclesiæ tenere potuerit. Et non absimiles historiæ legantur, ut in revelat. S. Brigittæ lib. 3. cap. 4. ubi refertur judicium Dei interpium Canonicum plorantem Episcopi sui excessus & ab ipso derisum, & ipsum Episcopum, cui Deus sapientiam dederat. Sic enim Fridericus Canonicus Magdeburgensis erga Udonem se habebat, qui totam ipsius tragœdiam adspexit & primus retulit.

Acclamationes Sanctorum finito Iudicio.

VT in Conciliis fiunt multæ acclamationes quibus Pontifex cum lætitia & honore excipitur ab omnibus pro fine imposito Concilio; sic finito iudicio innumeris lætitiæ vocibus sancti omnes Christo congratulabuntur. Vivat in sæcula iustus Iudex, vivat Redemptor in sæcula qui omnibus iuste retribuit. Ac sic post spectaculum descensus impiorum ad inferorum profunda, cum Christo iterum ad Cœlos ascendente, agilitatis gloriosæ pennis sublevati cum canticis lætitiæ quasi parta victoria lætabundi & ipsi ad eosdem Cœlos conscendent. Quam beatam ascensionem sic describit vir eximiæ pietatis & eruditionis Ioannes Carmelita in *stimulo compunctionis* cap. 20 Sæpe recordor, fili Dei altissimi, Ecclesiæ tuæ magnæ ascensuræ in Cœlum, ubi percipiet regnum quod ab origine mundi præparavit ei clementissimus Pater tuus. Et videor mihi videre exercitus victorum candidatos & configuratos tibi, Rex paci-

fice, ascendentes de mundo quem vicerunt, & de morte quam calcarunt, festinantes per aërem & penetrantes Cœlos tuos cum tanta majestate & tam inæstimabili gloria, ut fortissime trahatur post illus anima mea. O suprema victoria & intima cordium lætitia, quis poterit dicendo assequi te, &c. qualis arit, dulcissime Deus cordis mei, ascensus ille, quando absoluto iudicio, quod dedit tibi P. quia filius hominis es, incipient elevati sursum castta tua formosissimis corporibus splendentia super solem, & suavissimo decore celebrantia æternas misericordias? beati servi tui Domine, in quibus quod mortale est absorbebitur à vitalissima vita tua, &c. Dux ascendentium eris, ô fortissime, prospereque procedes & regnabis specie tua super electissimum populum tuum, qui cantabit tibi antiquas misericordias totis viribus & visceribus absque fine. Stantes ergo erunt post ascensum pedes victorum tuorum in atriis speciosissimæ Ierusalem quæ nunc ædificatur ut civitas, cujus participatio pretiosior & desiderabilior est, quam universi mundi imperia & consolationes filiorum Adæ, quamvis durarent in æternum. Propter quod anima mea fertur ad elegantissimam formam sponsæ tuæ, Rex Salomon, cujus vultum desiderat universa terra. Oro ergo te, dulcissime fili Dei, cujus miserationum non est pondus aut numerus, ut post labores quibus vexor in terra aliena, ascendam tecum & cum beatissimo populo tuo ad excelsam & solidissimam terram viventium, ubi requiescam in arctissimo complexu dexteræ tuæ.

Ascensus prædestinatorum in cælum quam gloriosus.

De memoria habenda decretorum hujus Concilij generalissimi.

OBlivio & contemptus Canonum in Conciliis statutorum est ingens malum; & in Ecclesia nec minus malum est oblivio eorum quæ decernenda sunt in generalissima Synodo iudicij ultimi. Quare ad ejus memoriam scriptura hortatur & Patres Ecclesiæ: nam dicitur Eccles. 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Unde D. Basilius orat *de futuro judicio*: Siquando peccatum aliquod perpetraturus sis, revolue quæso prius animo tuo horrendum illud atque intolerandum Christi iudicium, in quo quidem iudex in alto præsidebit throno, adstabit autem omnis creatura tremebunda coram glorioso & illustri ejus consessu, &c.

Ratio tantæ utilitatis petitur ex hoc quod nemo peccat, nisi suadente appetitu sensitivo qui bonum aliquod ingerit sensuale phantasiæ quæ offert intellectui, qui mox voluntati repræsentat, unde fit ut voluntas ad illam rem effundatur, & parum curans Deum incurrat in peccatum. Pro remedio autem erit, suggerere phantasiæ alia simulacra, quibus illecebræ ad peccandum provocantes expugnentur: talia sunt inter alia, simulacra illa horrenda pœnarum quæ in judicio decernentur. Famelicus abstinebit à cibo, si fixum habeat phantasiæ, ipsi virus mortiferum inesse: sic homo à consensu in rem noxiam, si mente revoluat diem judicij. Sigismundus Poloniæ Rex, ut sanctior evaderet, excussit pro Symbolo, quod sæpe intuebatur, lampadem accensam incumbentem capiti emortuo, cui substratus erat liber, hoc lemmate, adjecto *ius omne vivens poscit.* Intendebat sibi ipsi suggerere, Lampade, id est, vita extincta, erit caput tuum inanimum, & aperietur tunc liber conscientiæ tuæ unde proferetur sententia propitia aut lethalis. Ideo impia detestare, Deus vivens per sæcula ius omne poscit, sancta omnia a Christiano requirit. Refert hoc Marcellinus de *Pisa* serm. de feria 2. post dominic. 1. quadrag. ex Turio lib. *numismatum.*

Memoria illius, diei ait Raimundus Tolosanus in libro *creaturarum* sub finem, est stimulus pungens A & stimulans hominem ad bene operandum. Omnis enim artifex cum cogitat quod opera suæ artis venient ad iudicium & examen aliorum, tunc operabitur meliori modo quo poterit: sic homo cogitans illum diem in quo omnia opera sua iudicabuntur & examinabuntur, operabitur meliori modo quo poterit, aliter erit piger & negligens. Nam opera eius non examinabuntur ab aliquo qui possit errare, sed à Summo Iudice qui novit cogitationes hominum, & qui non potest in aliquo numero errare. Et sic memoria illius diei est maximæ influentiæ & maximæ virtutis ad bene operandum, & secundum quod erit major vel minor memoria hominum, secundum hoc vel plus vel minus influit. Item illa dies debet esse continua in memoria, quia erit maxima & solemnissima B inter omnes dies, & erit dies Domini pura: & iam digna est haberi in memoria, aliter est maximus contemptus Dei, si homo non habuerit in continua memoria diem suum & de illo summo opere quod faciet circa genus humanum. Sed & omnia opera hominum respiciunt opus illius diei & illum expectant, quia necesse est omnia opera hominum conjungi cum opere illius diei, sicut corpus cum anima & materia cum forma. Ratio est, quia opera cætera hominum sunt opera demeriti aut meriti, & opus illius diei est opus retributionis & præmij, approbationis & reprobationis: opus autem demeritorium recipit complementum suum cum pœna competens ei decernitur: sicut opus meritorium, cum merces debita ei assignatur. Ideo dies illa iudicij complebit C ac perficiet omnia opera hominum, sicut forma complet materiam: omnia ergo opera hominum respiciunt opus illius diei, & idcirco dies illa continue debet esse in memoria in omni opere cujuslibet diei. Et cum homo sit liber ad operandum bonum vel malum, & non operetur ex necessitate, & magis inclinetur ad malum quam ad bonum, necessaria est in eo continua memoria illius diei, ut excitetur usque ad ultimum de potentia ad operandum bonum & fugiendum malum, omnemque teporem à se excutiendum.

Dies iudicii complebit omnia.

Duplex est autem dies Domini sic nominatus; unus in quo dicitur, Deum requievisse ab omni opere suo, alter est in quo perficiet omne opus suum, & coronabit omnia opera sua, cum operibus iustorum D quæ ex gratia antecedente profluxerunt, debitam mercedem adjunget, sine qua essent mutila & imperfecta: at si tantopere commendatur nobis memoria diei illius in qua Deus requievit ab opere suo, quanto magis commemoratione digna est memoria illius diei in quo adimplebit opus suum? Est certe dies illa finis & perfectio omnium aliarum dierum, & omnes alij dies currunt ad illam diem sicut ad suum finem & complementum: & sicut grave naturaliter desiderat centrum & omnes partes terræ, ita omnes dies tendunt ad unum ultimum diem qui est dies iudicij, & omnes alij dies essent frustra & vacui si non veniret illa dies, quæ est omnium dierum finis & consummatio, & dies retributionis & quietis. Quare & dies illa erit dies lætitiæ & exultationis & E gloriæ pro omnibus sanctis, qui de salute securi erunt. *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis*, idest, in corporibus suis glorificatis, in quibus tunc requiescent. *Exaltationes Dei in gutture eorum.* Nam ibi corpora glorificata veras voces formabunt, quibus commendabunt Iustitiam Christi & vindicativam contra impios, & remunerativam pro iustis, ejusque triumphum celebrabunt. Hæc sunt quæ quotidie Christianum meditari decet. Unde D. Chrysostomus Homil. 2. in Epist. ad Tessalonicenses. *Nemo eorum qui gehennam ob oculos habent, in gehennam incidet: nemo gehennam contemnentium iudicium effugiet.* Inde enim multis damnatio sine fine, quod judicium non recogitant, ut merito planxerit vir pius.

Ps. 149.

Sic vivunt homines tanquam mors nulla sequatur,
Et velut infernus fabula vana foret.

Fructus maximus hujus Concilij generalissimi, Ecclesiæ triumphantis perfectio, complementum operis redemptionis & victoria ultima verbi Dei.

VT Ecclesia duplicem Christi adventum agnoscit, unum jam factum & alium qui futurus est: sic inter utrumque convenientias non paucas constituere.

1. Quod in utroque adventu is qui venturus est, sit Deus & homo.

2. Quod uterque adventus futurus est per veram & realem Christi præsentiam.

3. Quod in utroque adventu sibi regnum comparet Christus, regnum non de hoc mundo, sed spirituale, scilicet regnum Ecclesiæ vel militantis in terra vel triumphantis in cœlo. Quod quia in primo adventu perfecte non obtinuit & ex omni parte, neque de hostibus suis visibiliter ac manifeste triumphavit, ideo in secundo adventu obtinebit plenam ac completam proprietatem & possessionem hujus regni, non solum spiritualem, sed etiam ut loquitur Suares ad quæst. 59. partis 3. D. Thomæ, disp. 53. art. 2. quodammodo corporalem & visibilem & æternam: sicut scribitur Danielis 7. *dedit ei potestatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ servient ipsi.*

4. Quod uterque adventus est ad redemptionem salutemque hominum. Nam in primo adventu redemit homines ab impotentia salutem consequendi, quæ fuerat invecta per peccatum Adami in totum genus humanum, subministrando omnibus auxilia nedum sufficientia sed etiam efficacia, quantum est ex parte sua. Redemit quoque à peccato per justificationem quotquot receperunt eum & mediis ab ipso paratis bene usi sunt: quin etiam ex parte redemit ab omni miseria animæ per glorificationem quotquot in accepta semel justificatione perseveraverunt usque ad mortem corporis. In secundo vero adventu perficiet istam redemptionem vivificando corpora & simul cum animabus gloria immortali donando, ab omnique metu & terrore adversariorum liberando. Unde magnum istud Concilium perficiet Ecclesiam triumphantem, cum alia ad Ecclesiam militantem reformandam intenderint. Quapropter scriptura sacra non minus ipsum Redemptorem ac salvatorem vocat in secundo adventu quam in primo Luc. 22. *Surgite & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra* ad Phil. 1. *Salvatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum*, & ad Titum 2. *expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei & salvatoris nostri Jesu Christi.*

Quæ & si ad justos proprie pertineant, non tamen injusti & qui in peccato mortui sunt omnimodo excluduntur ab aliqua per Christum redemptione, in illo adventu, quamvis ad majus dedecus & tormentum illis cessura sit, ex propria ipsorum dispositione. Redemptor quippe fuit prædestinatus ac missus Christus Deus homo pro omnibus ad bona naturalia instaurandis absolute & reipsa ex virtute Incarnationis & Resurrectionis: Idemque est liberator per mortem suam a morte temporali & æterna pœna pro peccatis debita: quoniam & quatenus omnes sunt Christo conformes in naturalibus; & ideo omnes resurgent ad incorruptionem & integritatem corporis, dicente Apostolo *sicut in Adam omnes moriuntur sic in Christo omnes vivificabuntur*: non autem missus est ad supernaturalia bona, nisi cõditionate ac sufficienter, si modo conformentur ipsi, etiam in supernaturalibus per Sacramenta in re, vel in voto suo, vel parentum vel aliorum (quamvis & de hoc ultimo his aliqua supersit) virtute passionis Christi conferentis supernaturalem gratiam: à qua

A qui excluduntur reprobi sunt damnati, non defectu Dei aut auxilij divini, sed suo: de quibus Thomas Campanella in præfatione libri *de Prædest. & Reprob.*

In hoc vero splendebit tunc perfecte victoria Verbi Dei, quod facilitate maxima impios omnes cum Diabolo & Angelis ejus præcipitaturus est in abyssum gehennæ, quamtumvis magnus sit eorum numerus juxta illud Iob. 40. *& videntibus cunctis præcipitabitur.*

Si enim adhuc passibilis & mortalis continuoque passurus & moriturus cohortem præsidis, Pontificumque & Pharisæorum ministros solo intuitu dejecit, ut cum *dixit eis ego sum, abierunt retrorsum*: Si inquam judicandus hoc fecit, quid non faciet judica- B turus? quod amplioribus argumentis probat Rupertus Abbas l. xiij. de *Victoria verbi Dei*, cui & hanc coronidem imponit, quam cum ipso habere communem desideramus, qui ad eumdem scopum, quem ipse in his libris spectavit, toto hoc opere intendimus.

Quid post hæc erit nisi sempiterna festivitas triumphi, & nunquam habitura finem lætitia Dei lætantis in operibus suis? qualis triumphator Deus verbum, Deus & homo Iesus Christus in majestate sua sedebit? qualis circa illum procerum ejus, militum ejus emeritorum consessus erit? quali splendore tota triumphalis ejus curia splendebit? prædicat id Esaias, *quia Deus judicij Dominus, beati omnes qui* *Rupertus Abbas.*
C *expectant eum ..... & erit lux lunæ sicut lux solis & lux solis septimpliciter, in die qua alligabit Dominus vulnus populi sui & percussuram plagæ ejus sanaverit.* Quid rogo est vulnus populi Domini, & quid percussura vel plaga ejus, nisi vulnus mortis animæ, id est, peccati, & percussura vel plaga mortis corporeæ, qua de corpore recedit anima? & illius mortis vulnus & hujus mortis plagam sive percussuram tunc Dominus ad perfectum sanabit quando dicet: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Tunc erit lux lunæ sicut lux solis: luna Ecclesia, sol ipse Christus est. Nunc in præsenti sæculo non est lux lunæ sicut lux solis, id est non est claritas Ecclesiæ, sicut cla- D ritas Christi, quia videlicet Christus semper & indeficienter suo lumine fulget. Luna autem Ecclesia nunc incrementis gaudet, nunc defectum sustinet: tunc autem semper fulgebit, quia Christum in manifesta visione semper habebit: hoc erit esse lucem lunæ sicut lux solis: *scimus enim*, inquit Ioannes *quia cum apparuerit similes illi erimus, quia videbimus eum sicuti est, &c.* Et lux solis septempliciter sicut lux septem dierum: qualis vel quanta est lux septem dierum. *Esa. 30.* *1. Ioan. 3.*

Sic igitur toto hoc tomo primo de Christo Prophetia, *inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius, & ipsum conteret caput tuum*, manet elucidata: & definitio scripturæ sacræ in capite Apparatus allata, toto decursu hujus voluminis probata fuit. Omnia cum debita submissio- E ne ad Ecclesiam Catholicam Apostolicam & Romanam, in cujus sinu & pace perseverare desidero, ad salutem animæ & majorem Dei gloriam, cui sit laus & jubilatio & adoratio in sæcula. *Genes. 3.*

Ex his tandem quæ per omnes partes hujus voluminis insinuata sunt, intelligi debet potissimum quanta habenda est æstimatio mysterij redemptionis humani generis, quam redemptionem Deus ab æterno destinavit quam ab initio mundi promisit, cujus promissionem per omnia sæcula veteris testamenti confirmavit vaticiniis Prophetarum, cujus executionem Dæmon pluribus modis impedire molitus ne ex genere Jacob nasceretur Christus, sed irrito conatu, cum in plenitudine temporis natus est redemptor ille qui salutem nostram operatus est in medio terræ, & ut nos liberaret à triplici servitute

peccati, dæmonis & corruptionis mortis sanguinem suum dedit in pretium, & in fide viva hujus mysterij salutem sitam esse voluit. Quam fidem omnes hæreses interpolare quoquomodo ac destruere molitæ sunt, & Concilia omnia generalia propugnarunt. Quam denique redemptionem consummabit perficietque in Concilio & congregatione justorum totius orbis, cum sederit judicaturus in sede majestatis suæ, congregatis ante se omnibus gentibus. Propterea enim dicebat Lucæ 22. *Adspicite & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra*, cum non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus totus homo salvabitur: ita ut tunc civitates duæ, una diaboli altera Christi, una malorum altera justorum fines suos habituræ sint, utraque tamen hominum & Angelorum simul, illis in æterna miseria sine fine durantibus, istis in æterna fœlicitate sine fine viventibus; sed in Beatitudine isti alius alio præstabilius, in miseria vero illi alio alius tolerabilius permanebunt: sicut enim in regno cœlorum mansiones diversæ sunt, idest, præmiorum differentiæ, sic in gehenna suppliciorum species variæ sunt, cum in illa Deus etiam regnaturus sit per justitiam & sic dæmonem coërciturus, ut non tanquam rex se habeat, sed ut tortor qui non potest ad pœnam addere aut minuere, sed omnia facit ad judicis arbitrium, ne alioquin ex odio & crudelitate sæ-

A viens supra condignum miseros torqueret. Ah quanta erit nihilominus eorum tristitia, una cum Lucifero in barathrum præcipitari! At contra, ô Ecclesia magna justorum, Ecclesia victrix, Ecclesia triumphatrix quam ineffabilis tunc erit lætitia tua, quanta erit jubilatio filiorum tuorum omnium, cum finito judicio Redemptorem tuum regredientem ad Patrem suum secutura es, cum illo ascensura, ut te eidem Patri suo exhibeat non habentem maculam. Quam pulchra tabernacula tua Jacob, quam dilecta tentoria tua ô Israël! ô suprema victoria Verbi Dei & electorum tuorum, non est mortalis hominis explicare inæstimabilem triumphū illum tot ascendentium ad æternā requiem beatissimi regni! ô misericordia magna & mirabilis valde nimis! ô consummatio labo-
B rum qui coronantur tanta felicitate! quis ergo digne existimet beneficium redemptionis quam operatus es, ô Verbum Dei, delitiæ Patris æterni, & objectum sempiternum complacentiæ ipsius, carnem assumendo & sanguinem in pretium captivorum effundendo. Cujus cor non arderet vivo igne dulcissimi amoris tui, si in illo esset digna æstimatio sanguinis tui? quis strictissimo jure totum tibi deberi se, non cogitaret, si ista recogitaret? ô sapientes recondite hæc in latibulo cordis vestri tantisper dum hæc vita labitur, & quotidie accedit judicij tempus. Amen.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

OBSERVABIT LECTOR BENEVOLUS, LITTERAM, a. vel b. cùm nullus nisi Paginæ numerus præcedit, primam vel secundam columnam denotare: cùm vero post Paginæ numerum sequitur alter, 1. scilicet vel 2. & post alterutrum aliqua ex his litteris, a, b, c, d, e, per numerum columnam, per litteram columnæ partem significari.

A

INDEX

B

C

D

NNNnn

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

de

FINIS.